

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

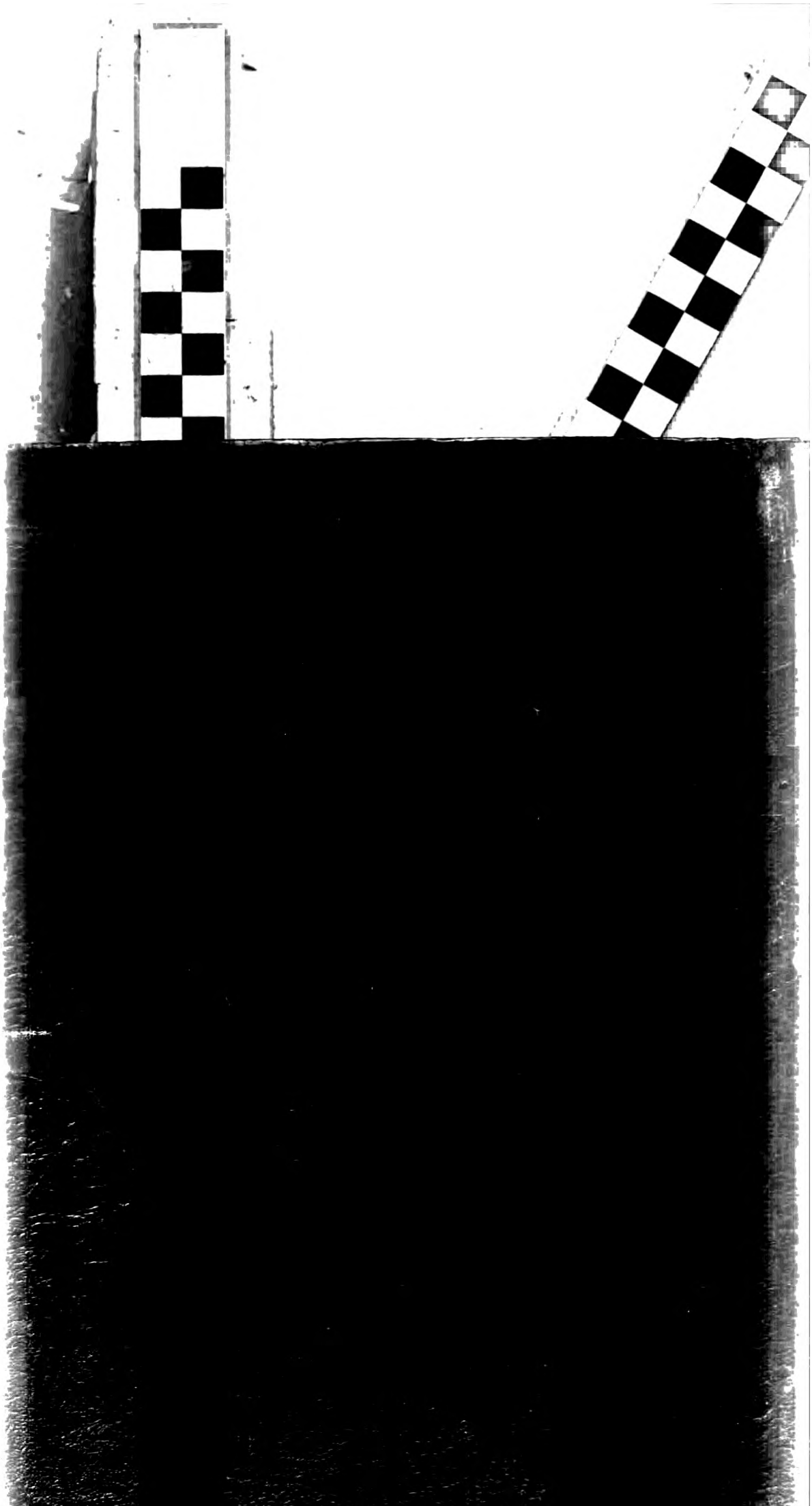
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

OMNIA DIVINI
PLATONIS OPERA

TRADITIONE MARCELLI FICHELII

NI, EMENDATIONE ET AD GRAECVM CODICEM COLLA-

tione Simonis Grynæi, summa diligentia repurgata,
quibus subiectus est Index quàm
copiosissimus.

BASILEAE
IN OFFICINA FROBENIANA
AN. M D XLVI.

S I M O N G R Y N A E V S C A N D I D O L E C T O R I S .

PRobare uehementer studium conatusq; & pietatem Marfilij soleo, uiri meo quidem uidere optimi, qui ut philosophiam nobis ueterem gustandam praeberet patefaceretq; cum uires suas non ignoraret, nihil curauit de nomine & fama sua quid fieret, modo studijs & ueritati consulere bene: cum qui propter utilitatem publicam ingenio cedere uelit, nullus facile reperiat. Itaque magnam gratiam manibus uiri debemus ob egregia merita. Ac dolet mihi quidem, delicijs literarum inescatos subito iam homines adeo esse, praesertim qui Christianos se profitentur, ut legere nisi quod ad gulam facit, sustineant nihil, unde & disciplinae & philosophia ipsa iam ferè prorsus etiã à doctis negliguntur. Quod quidem propositum studiorum nisi mature corrigetur, tam magnum rebus incommodum dabit, quam dedit barbaries olim. pertinax res barbaries est fateor, sed minus potest tamen quam illa persuasa prudentia literarum, si ratione caret, sapientiae uirtutisque specie misere mortales circuducens. Nihil enim perniciosius est, quam cum rerum & uerborum studia diuiduntur. Succedet igitur, ut arbitror, haud ita multo post, pro rusticana seculi nostri ruditate, captatrix illa blandiloquentia, robur animi uirilis omne, omnem uirtutem masculam profligatura, nisi cauetur. Itaque mihi libuit, eodem quo egregius ille uir, consilio, translatione ipsius cum exemplari graeco diligenter collata, & pro uirili nostra mendis omnibus iam recens per nos repurgata, Platonis philosophiam quae latissime, quantum id per me quidem fieri potest, propagare. Nam ut iam olim, cum Graecia Sophistis, uanissimo genere hominum scateret, praestigijs uerborum praecipuos mortalium passim ubique ad se trahente, lingua spiritusq; uenali opes sibi conflante, & sapientiae nomen turpiter sibi uendicante, Socratis & Platonis grauissimis disputationibus breui effectum est, ut inanissimi homines innotescerent orbi: sic puto solida earundem disputationum uilulanti malo tempestiue occurretur. Vale lector, & philosophare feliciter.

SOMARSILII FICINI FLORENTINI

IN LIBROS PLATONIS AD LAURENTIUM

Medicem uirum magnanimum procerium.

DIVINA prouidentia, fortiter attingens omnia, suauiterq; disponens magnanime Laurenti, statuit, religionem sanctam nō solum prophetis & Sibyllis, sacrisq; amare doctoribus, uerumetiam uia quadam, elegantiq; philosophia singulariter exornare: ut ipsa pietas omnium origo bonorū, tam secura tandem inter omnes sapientiē & eloquentiā professores incederet, quā tuta penes domesticos conualescit. Oportebat enim religionē (quæ unica est ad felicitatem uia) nō rudioribus sātum hominibus, uerumetiam peritioribus cōmunem fo-

re. Qua quidem duce omnes ad beatitudinem, cuius gratia nati sumus, & ad quam consequendam cōmuni studio laboramus, facilius tutiusq; peruenire possimus. Itaq; deus omnipotens, statutis temporibus diuinum Platonis animum ab alto demisit, uita, ingenio, eloquioq; mirabili, religionem sacram apud omnes gentes illustraturū. Cum uero ad hæc usq; secula sol Platonius nondum palam latinis gentibus oriretur, Cosmus Italiæ decus, & insignis pietate uir, Platoniam lucem, religioni admodum salutarem, à Græcis ad Latinos propagare contendens, me potissimū intra suos lares plurimum educatū, tanto operi destinauit. Ego autem & si à tenera ætate nominis Platonici cultor, rem tamē adeo grauem, non meis quidem, sed aui tui Cosmi prosperis auspicijs sum aggressus, sperans diuinam opem tam necessario, tamq; pio officio non defuturam. Hac ergo in primis spe ductus Academiā sum ingressus, decemq; ex ea Platonis nostri dialogos, Cosmo prius q̄ naturæ concederet, Latinos feci. Post eius obitum patri tuo Petro præstantissimo uiro, dialogos nouem legendos dedi. Postq; uero Petrus è uita decessit, fortuna præclaris sæpe operibus inuida, inuitū me à translationis officio distrahebat. Verum tu et religionis cultor, & philosophiæ patronus, me ad inceptum omni fauore & auxilio reuocasti. Quamobrem ad institutū munus felicibus iterum auspicijs sum regressus, neq; traduxi tantum, uerumetiam partim argumentis mentem perstrinxī Platoniam, partim quoad potui breuibus cōmentarijs explicauī. Opus itaq; totum diuino auxilio iam absolutum tibi libentissime dedico. Ad quem illa etiam quæ maioribus tuis inscripta sunt, iure hæreditario pertinent, uirum profecto auitæ paternæq; in patria colenda uirtutis hæredem. Leges autem inter dialogos funebrem Platonis orationem pio fratri tuo Iuliano dicatam. Præterea ubi ad librum de Regno perueneris, uidebis Fredericum Vrbinatem ducem eo die à me honoratum, quo ipse tuas ædes honorifice salutauit. Non solum uero septem atq; triginta libri, qui solo tuo insigniti sunt titulo, sed cuncti deniq; tui sunt, quandoquidē omnes tui gratia sunt absoluti, atq; ego sum tuus. Neq; uero me Platonium in his libris stylum omnino expressisse profiteor, neq; rursus ab ullo, quamuis admodum doctiore unquam exprimi posse confido. Stylum inquā non tam humano eloquio, q̄ diuino oraculo similem, sæpe quidem tonantem altius, sæpe uero nectarea suauitate manantem, semper autem arcana celestia complectentem. Profecto quemadmodū mundus tribus præcipue dotibus est munitus, utilitate, ordine, ornamento; atq; ex his diuinū nobis testatur artificē: ita Platonius stylus continens uniuersum, tribus potissimum abundat muneribus, philosophica sententiarum utilitate, oratorio dispositionis elocutionisq; ordine, florum ornamento poeticorū, & ubiq; tum diuinis utitur testibus, tum etiam certissimum de architecto mundi deo perhibet testimoniū. Valeant igitur magnanime Laurenti, ualeant procul omnes, qui minutissimas erudiendæ pueritiæ à Platone rationes efflagitant. Erudiant alij rudiores, & eruditi deniq; fores Platonicas adeant, inde non tam puerilia rudimenta, quā diuina mysteria tandem reportaturi. Dixi modo Laurenti tandem. Nam Plato noster antequam diuina fundat oracula, ne sacra prophanis cōmunia fiant, audientium animos triplici paulatim ad summum calle perducit, purgatione, resolutione, conuersione. Quamobrem multa leguntur apud Platonem ad purgādos perturbationibus animos pertinentia, Plura rursus ad soluendas mentes à sensibus. Plurima etiam ad conuertendas, tum in se ipsas, tum in deum omnium autorem, in quem ueluti solem rite conuersæ, optatis inde ueri-

tatis radijs feliciter illustrētur. Interea Plato noster, dum occultis sæpe modis humano generi necessarium tractat officium, interdum iocari uidetur & ludere. Verum Platonici iudi atq; ioci multo grauiores sunt quàm seri Stoicorum. Neq; enim per humiliora quædam de dignatur alicubi peruagari, modo sensim auditores captans humiliores facilius ad excelsa perducatur. Miscet frequēter grauissimo quodam consilio utilia dulcibus, quo modestis sermonis blandi leporibus, animos natura proniores ad uoluptatem, per ipsam uoluptatis escam ad cibum alliciat salutarem. Fugit & sæpe fabulas more poetico: quippe quum ipse Platonis stylus, non tam philosophicus, quàm reuera poeticus uideatur. Fugit enim interdum atq; uagatur, ut uates, & ordinem interea non humanum seruat, sed fatidicum & diuinū: neq; tam docentis personam agit, quàm sacerdotis cuiusdam atq; uatis: partim quidem furentis, partim uero cæteros expiantis, & in diuinum furorem similiter rapientis. Fabulis uero inter hæc ob id potissimū uti uidetur: ut inter uarios Academiae flores oblectentur quidem omnes, sed ex pati duntaxat poma decerpant, uescantur suauius, facilius concoquant, perfectius nutriantur. Agit autem dialogis omnia: ut sermo uiuens, personas loquētes ante oculos ponat, persuadeat efficacius, & moueat uehementius. Accedit ad hæc quod amicos (ut par est) opportune dialogis suis honestat, facilius multos posteritati cōmendans. Præterea opiniones eadem de re diuersæ cōmodius dialogo recensentur. Mitto quod dialogus mira quadam uarietate delectat, & attentione audientes detinet & legentes. Verum quidnam longius per minutiora quadam & humiliora digredimur? Sophia magnanime Laurenti, quæ solo Iouis capite nata, ab initio cum eo erat cuncta cōponens: patrem imitās, ipsa quoq; filiam solo capite peperit, Philosophiam nomine, cuius delitiæ forent, esse cum filijs hominū. Hanc igitur in terra quondā per uarias gentes peregrinantē excellentiora passim admirabantur ingenia. Quorum in numero Plato noster non solum admiratus est illam: sed & primus & solus ad summū excoluit. Huic enim ille primus tanquā sacrae sacerdotia cinxit tempora mitra: præterea peplum induit, quod Augustam filiam Mineruæ deceret: caput etiam manusq; & pedes suauiter redolentibus illiniuit unguentis. Deniq; solum ipsum quacuncq; philosophicū numen incederet, uarijs aspersit floribus, & ornauit. Talis erat, atq; etiam est huius diuæ intra limites Academiae deambulantis habitus, talis ornatus. Quoties uero extra hortos Academicos peruagatur, non solum unguenta semper amittit & flores, sed etiam pro nefas, sæpe incidit in latrones, atq; amissis sacerdotij & grauitatis insignibus nuda passim, & quasi prophana pererrat, adeoq; deformis apparet, ut neq; Phœbo ulterius Mercurioq; suis familiaribus placeat: neq; in super uel auo suo Ioui, uel Mineruæ matri probetur. Cæterū statim materno consilio intra parietes & hortos Academiae sese recipiens, antiquum resumit decus: & ibi uelut in patria libentissime requiescit. Quamobrem iuuat unā tecum Platonicæ Laurenti omnes, tum discendi, tum bene uiuēdi cupidos, ad Academiam Platonice cohortari. Hic enim iuuenes uel inter iocandū præcepta morum, uel inter ludendum industriam differendū iucunde admodum & facile consequentur. Hic uiri etiam rei tum familiaris, tum publicæ disciplinā abunde perdiscunt. Hic senes pro mortali uita, uitam sperabunt æternam. In Academiae hortis poetæ sub lauris canentem Apollinem audient. In uestibulo Academiae oratores spectabunt Mercuriū declamantem. In porticu uero, & aula iurisconsulti ciuitatumq; gubernatores, Iouem ipsum auscultabunt, fancientem leges, iura dicentem, imperia gubernantē. In ipsis deniq; penetralibus, philosophi Saturnum suum agnoscent, coelestium arcanorum cōtemplatorem. Vbiq; uero sacerdotes rerumq; sacrarum antistites arma reperient, quibus pietatem aduersus impios strenue protegant. Huc igitur, huc precor, omnes accedite, qui liberales colitis disciplinas, hic eas, & libertatem uitæ pariter adepturi: huc deniq; cuncti cōcurrite, quos assequēdæ ueritatis, & consequendæ beatitudinis perpetuus ardor inflāmat: hic aspirante deo, ueritatem ad uotum, & felicitatē consecuturi. Verum interim admonēdi estis, ne temerè de rebus Platonice, imò uero diuinis, feratis sententiā, sed longo & æquo examine iudicetis, neq; liuidam in eos censurā exerceatis, qui procul ab omni liuore uobis uigilant & laborant. Imò uero fauete libenter auctori pio, fauete etiam traductori, non solum translatione uerborū, sed explicatione sententiarū communi omnium utilitati pro uiribus consulenti. Nolite precor antiquam salutaremq; doctrinā, heu iam diu nimis oppressam, nuper autem in lucem diuina proui-

PLATONIS VITA

providentia prodeuntem, insequi crudeliter & opprimere, ne fortè quam deus omnipotens uult ubiq; uiuam, mortalis homo frustra perditã uelit. Dextera enim domini fecit uirtutem, dextera dñi iam exaltauit eam, non moriet, sed uiuet, & narrabit opera domini.

Sed quonam optime Laurenti nos ingens in Platonem ac nesciēs tenere modum, raptauit amor? Num in Platonis causa declamauius, oratorix facundix principis? Satus enim superq; ipse pro sua causa declamauerit, apud eos præsertim qui perturbationib; uacui, æquos se præstiterint auditores. Te uero in præsentia minime adhortabor, mirum in modum ad hæc omnia uoluntate propensum, ingenio promptū, studio eruditum. Sed optabo dumtaxat, ut & legas feliciter, & felicissime uiuas, Marsiliij tui memor. Dum uero Marsilium Ficinum nomino, Philippum quoq; Valorem Academicum nostrum intellige pariter nominatum. Nam si Valor atq; Marsilius in Platone defendēdo, & in te amando idem sunt, proculdubio inter se quoq; sunt idem. Valorem tibi Laurenti singularis sua uirtus probat, Platonicus honor laudat, incredibilis in te amor ualde cōmendat.

PLATONIS VITA ET PRIMO GENEALOGIA ET GENESIS.

PLATO Atheniensis Aristonis & Perictiones sive Potone filius à Neptuno genus utrinque ducit. Nam Solon à Nereo & Neptuno descendit, Solonis uero frater Dropides Critiam maiorem genuit: à quo Calæscrus ortus duos habuit filios, Critiã scilicet minorem, qui unus ex triginta Athenarum gubernatoribus fuit, atq; Glauconem Charmidis & Perictiones patrem. Perictione uero Aristoni nupta, Platonem peperit & Adimantum & Glauconem. Fœminam quoq; Potonam: quæ Eurymedonti nupta, peperit Speusippum. Rursus Aristo Platonis pater à Codro filio Melanti descendit, qui iterum in Neptunum sicut & Solon originem referūt. Ferunt Athenis celebre esse, Aristonem

Perictione cum esset speciosissima congređi conatum esse. Verum fuisse illius conatus irritos, uidisseq; in somnis Apollinem, atq; ab eo iussum mundam à coniugali copula quoad pareret, seruauisse. Quod & Lærtius & Polycrates scribunt. Nascitur Athenis uel in Aegina à Troie captiuitate anno septingentesimo quinquagesimo sexto: ab Urbe condita trecentesimo tertio: ante Christi aduentum quadringentesimo uigesimo tertio. Platonis Genesim qualem adolescens audiueram in libro de Amore significauit: sed nunc adducam qualem Iulius Firmicus Astronomus describit. Cuius opinionem hac in re existimo ueriores. Est autem eiusmodi: In ascendente aquario Mars, Mercurius, Venus. In secunda, Sol in piscibus. In quinta, Luna in Geminis. In septima, Iupiter in Leone. In nona, Saturnus in Libra. Hanc Genesim Iulius Firmicus asserit significare uirum, qui mirabili eloquentia polleat, celestiq; ingenio ad omnia secreta diuinitatis accedat.

EDUCATIO, INDOLES, ERVDITIO, SOBRIETAS PLATONIS.

PERTVR, cum in cunis esset, labijs infantis apes mel infudisse, eloquentiæ future præsagium. Aiunt Socratem uidisse per somnium oloris pullum sibi in gremio plumescere, qui continuo exortis pennis, expansis alis in altum euolans, suauissimos cantus ediderit. Postridie quum à patre sibi Plato commendatus esset, hunc esse cygnum quem uiderat dixisse. Poetico stylo in adolescentia floruit. Elegias composuit, & tragœdias duas, quas & ipse igni dedit, cum primum animum ad philosophiam applicuisset. Primis literis à Dionysio præceptore imbutus est, deinde Socratem audiuit uigesimum annum ætatis agens. Post Socratis mortem Cratylus Heracliti discipulo, & Hermogeni Parmenidis philosophiam tuenti sese accommodauit. Cum esset annorum duodetriginta, Megaram se ad Euclidem cum alijs Socraticis contulit. Hinc Cyrenē profectus, Theodorum mathematicū audiuit, atq; inde in Italiã ad Pythagoreos Philolaū & Architam Tarentinū Eurytumq; concessit. Ab his in Aegyptū ad prophetas & sacerdotes se recepit. Deceuerat ad Indos Magosq; progredi: uerum propter Asiæ bella à proposito destitit. Regressus demū Athenas, in Academia uirtutem duxit: quem insalubrē Atticæ locum dicitur elegisse, q; etiam diuus Basilius & Hieronimus cōprobāt, ut nimis bonus corporis habitus ceu uitis nimia luxuries amputaretur. Erat enim & speciosissimo & robustissimo corporis habitu. Unde & à latis humeris, ampla fronte, et egregio totius corporis habitu orationisq; ubertate, Plato est nuncupatus: cum ante nominatus fuisset Aristocles. Nihil in eo deforme, nisi fortè uox aliquantulū gracilis, & nescio quid sub ceruice gibbosum eum aliquantulum deformabat, ob Academiæ habitationē passus est quartanam febrem mensis decem atq; octo: sed sobrietate & diligentia sua uires post febrem ualidiores quàm ante recuperauit.

PLATONIS VITA
MILITIA ET NAVIGATIO PLATONIS TRINA

MILITAVIT ter. Primo in Tanagram, secundo in Corinthum, tertio in Delum, ubi etiam uistoria potitus est. In Siciliam ter nauigauit. Primo ut insulam *et* etnea miracula crateresq; uideret. Agebat tunc quadragesimum etatis annum: quo etiam tempore Dionysius Hermocratis filius ut secum loqueretur, impulit: ubi cum ille de tyrannide differeret, uicens non id prestare quod sibi soli esset utile, nisi uirtute etiam excelleret, offensum tyrannum atq; iratum dixisse aiunt: Verba tua otiosorum senum sunt. At ille: Et tua inquit, tyrannidem sapiunt. Ad haec indignatum tyrannum primo quem illum necare uoluisset. Deinde uero a Dione *et* Aristomene obsecratum, id minime effecisse: uerum Polidi Lacedaemonio qui per id tempus legatus ad se uenerat, eum tradidisse ut uenundaretur. Eum ille in Aeginam adductum uendidit. Quo tempore *et* Charmander taquam mortis reum accusauit. Sanè iuxta peruulgatam apud eos legem, capitale erat, si quis Atheniensium eam insulam adisset. Ceterum cum a quodam fuisset allegatum, discipline gratia eò philosophum ascendisse, legemq; illam de hominibus, non de philosophis qui super homines sunt, loqui, absolutum eum dimisere: neq; occidendum, sed uendendum decreuerunt. Aderat fortè Anniceris Cyrenaicus, qui cum uiginti milibus redemit, remisitq; Athenas ad amicos. Polidem uero a Cabria superatum, *et* postmodum in Elice fuisse submersum fama est, demonio sibi nunciante talia illum philosophi gratia perpeti. Non tamen quieuit Dionysius. Verum cum cognouisset quae illi contigerant, scripsit Platoni, orans ne in se maledicta intorqueret. Ad quem ille scripsit, non tantum sibi a philosophia superesse otij, ut Dionysii meminisset. Obrectatoribus quibusdam Platonem a Dionysio delectum obiectantibus respondit, immo uero a Platone Dionysius est relictus. Secundo profectus est ad Dionysium iunioem, ab eo *et* Dione philosophandi gratia accersitus: hac quoq; spe ductus, se suis consilijs effecturum, ut illic ex tyrannide, aut republica fieret, aut regnum: uisurumq; quod iamdiu uehementer optabat, gubernationem scilicet quandam maxime philosophicam, in qua uel gubernent philosophi, uel gubernatores philosophentur. Putabat enim ciuitates non aliter posse miseriam euitare. Id omne non ui aut dolo, sed philosophicis rationibus persuaso Dionysio fieri cupiebat. Sed quarto serè mense post Platonis accessum, Dionysius falsis impulsus calumnijs Dionem quasi tyrannide insidiantem expulit. Platonem uero libenter amplectebatur. At Plato in patriam redijt. Tertio accessit, Dionem Dionysio reconciliaturus, *et* ab utroq; iterum atq; iterum obsecratus, rogatus etiam ab Archyta. Tunc *et* Dionysius uittatam illi triremem obuiam misit, *et* Archedemum Pythagoricum oratorem, nobilesq; permultos, *et* ipse quadrigis albis egredientem excepit. Postulauit Plato promissam Dionis restitutionem, atq; insuper urbem ac homines qui iuxta constitutam ab eo rempublicam uiuerent. Idq; ille quanquam pollicitus, implere detractauit. Cum uero Plato palam Dionysium redargueret, quod sefellisset fidem, tum sibi de Dione restituendo, tum Theodoti suo de Heraclide seruando: insensum deinde habuit Dionysium: unde in summo uiuebat periculo, ne a militibus interficeretur. Sed Archytas Tarētinus Salmiscum misit ad Dionysium oratorem unam cum nauis, rogans ut Platonem dimitteret. Ille eum dimisit, ac praebuit comitatum: Plato in patriam redijt. Dionysius paulo post a Dione ciuibusq; pulsus tyrannide, criminis in philosophum commissi poenas dedit. Plato miro quodam honore exceptus est in patria. Ibiq; ad Rempub. accersitus accedere noluit: quia plebs malis se moribus assuefecerat.

QVIBVS PLATO LEGES DEDERIT

HERTVR Arcadas *et* Thebanos cõdita ciuitate honeste magnitudinis, rogasse illum, ut eam rempublicam institueret. Verum illum cum eos intellexisset equalitatem sectari nolle, profectum non esse. Syracusanis uero expulso tyranno leges dedit. Et Cretensisbus Magnesia nuper condita siue instaurata ciuitate, scripsit leges duodecim in libros digestas. Misit ex familiaribus suis Aristonymum ad Arcadas legibus instituendos, ad Ilios Phormionem, ad Pyreos Meledimum.

CONTINENTIA, GRAVITAS, COMITAS PLATONIS

VIXIT autem celebs *et* sobrius admodum, *et* ut Aurelius Augustinus perhibet, castus. Vnde *et* in senio sacra natura fecisse dicitur, ut se apud uulgos a crimine sterilitatis absolueret. Iuuenis adeo uereturus, adeo compositus fuit, ut nunquam ridere, nisi modice, deprehensus sit. Iratum uero uidit nemo. Vnde apud Platonem educatus puer cum ad parentes reuersus uociferatam uideret patrem, nunq; inquit hoc apud Platonem uidi. Semel tantum clam subiratus est puer grauiter delinquenti. Sed Xenocrati inquit: Cede tu hunc puerum. Ego enim quia iratus sum, nequeo. Edebat quolibet die aut semel tantum, aut bis, parcissime. Dormiebat solus. Contraria uitam multum uituperabat. Ad amandos adolefcetes, quem admodum *et* Socrates suus uidebatur paulo pronior, uerum uterq; tam ratione continens q̄ sensu proctius. Quam diu nisi isti amaerint, *et* quo pacto que de amore locuti sunt, exponantur, satis in libro de Amore tractauimus. Optabat memoriam

AVTORE MARSILIO

Memoria sui uel in libris, uel in amicis relinquere. Et si melancholicus erat, profundissimiq; ingenij, ut scribit Aristoteles, iocis tamen plurimis utebatur, atq; Xenocrate & Dionem scuriores sepius admonerat, ut Gratijs sacra facerent, quo iucundiores gratioresq; redderentur. Platonis autem grauitati comitas erat admixta.

DISCIPVLI PLATONIS PRAECIPVI

DISCIPVLI eius fuerunt, Speusippus Atheniensis, Xenocrates Calcedonius, Aristoteles Stagiritis, Philippus Opuntius, Hestius Perinthius, Dio Syracusanus, Amycles Heracleotes, Erasus & Coriscus Scepsij, Timolauus Cyzicenus, Hebion Lampfacenus, Pitbon & Heraclides Acnij, Hippothales & Calippus Athenienses, Demetrius Amphipolites, Heraclides Ponticus, & complures alij: & cum his mulieres duae, Lasthenia Mantinea, & Axiothea Phlyasia: quae uirili utebantur ueste. Theophrastum item illius fuisse auditorem serunt, & Hyperidem oratorem. Chameleon & Lycurgum, & Demosthenem quoq; fuisse ipsius studiosum, & Mnesticratum. Vestibulo Academiae inscriptum erat. Nemo hac geometriae expertus ingrediatur. Quod quidem non solum de linearum, sed etiam de affectuum debita mensura uolebat intelligi.

LIBRI QUOS SCRIPSIT PLATO, AC A POSTERIS
in quaternitates nouem collecti.

PRIMA QUATERNITAS

Eutyphro: uel de Sanctitate
Apologia Socratis: id est defensio
Crito: uel de eo quod is egit in carcere cum Socrate: uel de agendo
Phaedo: uel de animi immortalitate, uel de anima

SECUNDA

Cratylus: uel de recta nominum ratione
Theaetetus: uel de scientia
Sophista: uel de ente
Civilis: uel de regno

TERTIA

Parmenides: uel de uno omnium principio, & de ideis
Philebus: uel de summo bono, uel de uoluptate
Conuiuium: uel de amore
Phaedrus: uel de pulchro

QUARTA

Alcibiades primus: uel de natura hominis
Alcibiades secundus: uel de uoto
Hippiarchus: uel de studio lucrandi: uel de lucri cupiditate
Amatores: uel de philosophia

QUINTA

Theages: uel de sapientia
Charmides: uel de temperantia

Laches: uel de fortitudine
Lysis: uel de amicitia

SEXTA

Euthydemus: uel litigiosus
Protagoras: uel de moribus sapientiae professorum
Gorgias: uel de rhetorica
Meno: uel de uirtute

SEPTIMA

Hippias maior: uel de pulchro, uel de honesto
Hippias minor: uel de mendacio
Io: uel de furore poetico, uel de Iliade
Menexenus: uel de Attica antiquitate, uel Epitaphius

OCTAVA

Clitopho: uel exhortatorius
De Republica libri decem, uel de iusto
Timeus: de mundi natura
Critias: uel Atlanticus, uel de Atlantica antiquitate

NONA

Minos: uel de lege
De legibus libri duodecim
Epinomis, id est legum appendix, uel philosophus
Epistole duodecim

HOS omnes Platonis libros ipsi e Graeca lingua transtulimus in Latinam. Tres uero sunt Platoniorum species dialogorum. Aut enim sophistas confutat, aut adolentes adhortatur, aut docet adultos. Quae in epistolis, uel in libris de legibus, & Epinomi Plato ipse suo differit ore, certissima uult haberi. Quae uero in ceteris libris, Socratis, Timaei, Parmenidis, Zenonis ore disputat, uerisimilia.

PLATONIS VITA
ELOQVENTIA, SAPIENTIA,
autoritasq; Platonis.

TYLV S Platonis, ut ait Aristoteles, medius inter solutam orationem & carmen fuit, suauitas & copia tanta, ut Cicero Platonem & intelligendi & dicendi grauisimum autorē fuisse dixerit. Adiecit, si Iupiter humana lingua loqui uoluisset, non alia q̄ Platonis lingua fuisse locuturum. Doctrina uero tanta in eo, ut cum ante illum omnes inter Grecos illustres, ad externas gentes sapientie gratia peregrinati fuissent, post Platonis tempora ceterae nationes Athenas confluerint, & Aristoteles tam miro ingenio praeditus, ac nouae heresis audisissimus, cum Platonem iam penē adultus adisset, uiginti cum continuos annos audiuerit. Adde quod prius quā adiret Platonem, iam literis prouectus erat. Deinde Platonem solum habuit praetorem. Mitto quod à Cicerone scribitur: Malo cum Platone errare, quā cum ceteris recte sentire. Praeterea quod una cum Panetio illum appellat Homerum philosophorum. Mitto illud Quintiliani: Quis dubitet Platonem esse praecipuum, uel acumine differendi, uel eloquendi facundia diuina quadam & Homericam? Multum enim illius oratio supra prosam orationem, & quam pedestrem Greci uocant, surgit: ut mihi non humano ingenio, sed Delphico quodam oraculo uideatur instinctus. Diuina quadam sapientia et probitate mirabilem auctoritatem etiam in patria, quod rarissime fieri solet, sibi comparauisse uidetur. Reuersus ex Sicilia Plato, cum ad magnificentissimam illam Olympiorum celebritatem quasi quendam orbis terrarum conuentum peruenisset, tam letis cunctorum occurribus exceptus est, ut è caelo deus ad mortales demissus uideretur. Ludos deserui, Athletarum spectacula relinquere, Pugiles solos omitti cereres: & quod admirabilius est, qui tam longis terrarum marisque tractibus, pascendorum oculorum animorumq; & aliorum gratia ad Olympia uenerant, omnis uoluptatis obliti Platonem adibant: Platonem intuebantur, in Platone perinde atq; amoenissimo diuersorio conuiescebant. Cum tragœdiam quis referret, nec quispiam praeter Platonem adesset, obiectantibus quibusdam dedecori esse illi quod nemo praeter unum adesset, respondit ille: Et hic unus plus est, quā Atheniensis populus

CHARITAS, MAGNANIMITAS
sanctimoniaq; Platonis

QUAM magno & constanti animo, praesertim in amicorum causa fuerit, declarat eius epistola. Tyrannum sepe quod iniuste gubernaret, quod uel amicos falleret, etiā praesentibus testibus audacter redarguebat, tamen aberat ut illi assentiret. Mitto minutiora illa, quale illud est quod iusserat Dionysius in conuiuio ut singuli purpura induti saltarent, saltauit protinus Aristippus: Plato uero noluit: dicens non conuenire philosopho muliebria. Et contemptus tyranni, Dionysiusq; defensio. Praeterea Cabria fortissimo duci Crobylus accusator improbus diem dixerat, & capitis iudicium intenuerat. Quo circa cum à reliquis destitutus ciuibus metu periculi in arcem ascenderet, solus Plato auxiliū praestaturus semper illi adfuit. Cum uero calumniator Crobylus ut cum à patrocinio deterreret minitans dixisset: alijs defensionē praestaturus aduentas, ignorans quod te quoq; Socratis uenenum expectat. Ipse respondit: Olim Crobyle cum patriae dignitati militabam, in tolerandis periculis haud segnus eram: nunc pro officio, & amici salute licet ferrum ac uenena mineris & ignē, nullum recusato discrimen. Cum Socrates carcere iniustissime inclusus esset, Plato pecunias congregauit, ut redimeret innocentē. Et dum iudicium agebatur, ascendens in suggestum, sic coepit orare: Cum minor natu sim uiri Athenienses his omnibus qui tribunal ascenderunt. Verum tyrannici iudices ueriti, ne auctoritate & eloquentia sua ciues moueret, interpellauerunt repente, reclamauerunt, descende. Plato domū abiit. Nam quantum illi male mentis morbo, tantum hic tunc morbo corporis laborabat. Socratis uero persecutores poenas paulo post dederunt. Cum ex cōdiscipulis quidam instigaretur inuidia Xenocratem adeo Platoni gratum acceptumq; esse, ut in eum conflaret inimicitias, multa in Platonem Xenocratis maledicta renunciauit. Plato medio sermone criminationē respuens, obaudit. Instat obtrectator uultus seueritate crimen affirmans. Deniq; deos omnes, ac deas obtestanti, Plato ut ab eius sese pertinacia solueret, esto inquit. Sed ea Xenocrates fide ac grauitate pollet, ut nisi sic expedire iudicasset, dicturus ea nunquam fuisset. Grauitatem magnanimitatemq; Platonis imitatum fuisse Xenocrate dilectū eius discipulum, testis est uita Xenocratis apud Diogenem, quae quidem est fortitudinis & sanctitatis exemplar. Imitatum quoq; fuisse Dionem: Plutarchus est testis. Praeterea Philiscus Lycurgi oratoris uitam describens: Magnus uir inquit fuit Lycurgus, multaq; sunt ab eo gesta preclare, quae facere nemo potuisset qui non fuisset Platonis auditor. Demosthenes cum Antipatrum fugeret: Archie blandis uerbis se ei uitam seruaturum pollicenti, absit, inquit, ut uiuere turpiter malim q̄ honeste mori, postq̄ Xenocratem et Platonem de immortalitate animi differentes audiui. Idem scribens ad Heraclodorum quendam condiscipulū suum, atq; eum reprehendens, quod postq̄ Platonem audierat, negligeret bonas artes, & uitam parum honeste duceret, Nonne, inquit, erubescis ea negligere, quae à Platone accepisti? Dionysius ad Speusippum scribens, ait: Plato quidem gratis sua limina terentes docebat. Tu uero tributa exigis, & à uolentibus ac nolentibus accipis. Laertius quoque carpit eundem, quod non sicut Xenocrates Platonis castitatem & fortitudinem, mansuetudinemq; fuerit imitatus.

Illud

Unde de fortitudine Xenocratis tacere non possum, q̄ cum Platoni Dionysius diceret: Caput tibi quispiam tollet: Xenocrates qui aderat, inquit, Nemo istud prius quàm mecum hoc abscondet.

SENTENTIAE ET PROVERBIA
Platonis.

DE Aristotele & Xenocrate hæc Plato dicebat. Hui qualem equū, qualemq̄ asinum iungendos assumpsi. Aristoteles quidem freno indiget: Xenocrates uero calcaribus. Erat inter discipulos eius lautus nimium, et curandæ cutis studiosissimus adolescens. Quem Plato rogauit: Quousq̄ tibi carcerem edificare perges? Quoties hominem amore irretitum uideret, ille aiebat, proprio in corpore mortuus est, uiuit in alieno. Addebat: Qui se ipse alterius gratia deseruerit, omnium esse miserrimū: quippe qui neq̄ se possideat ulterius, neq̄ alterum. Platonis quidam familiaris uir doctus, cum orabat ut sibi aures paulisper accommodaret libellum à se editum lecturo. Rogatus subinde à Platone, quæ libri esset inscriptio, respondit, Contradicendum non esse. Cui Plato: cur igitur ipse hoc facit as? Cur contradicentibus contraditis? Cur me consulis, si tibi prohibes contradici? Leo cuius potēs in coetu carpebatur, quòd magna & immodestas in senatu uociferationes habuerat. Plato, hoc ipsum, inquit, est uere leonem esse. Diogeni Cynico dicenti, quod humana quidem ista uideret, ideas uero nequaquam. Cui mirum inquit? Oculos enim quibus ista uidentur habes & uteris, mente uero non uteris, qua sola ille cernuntur. Mirantibus discipulis, quod Xenocrates in omni uita suerus, nescio quid risu excipendum dixisset: Quid inquit miramini inter spinas aliquando rosas & lilia nasci? Ad iuuenes crebro dicere solebat: Otio labores anteponite, nisi forte rubiginem splendori præstare putatis: Iuuentutem à beatam uitam hac ratione sepiissime incendebat. Contrariam uirtutis ac uoluptatis naturam animaduertite. Huius enim momentaneam dulcedinem subita poenitentia sequitur, dolorq̄ perpetuus: illius autem breues labores, eterna uoluptas. Cum uidisset quendam dea ludentem, arguit: et cum ille, quàm parua reprehendis diceret, Plato respondit: At non est paruum consuetudo. Ebrijs & iratis consulere solitus erat, sese ut in speculo studiose intuerentur: ab eiusmodi statim feciditate discessuros. Ebricitatem & somnum ualde detestabatur. Aiebat plurimum referre ad pueritiam educandam ut honestis solum gaudere pueri assuescerent. Alioquin uoluptatem dicebat escam esse malorum. Addebat sanitatem animi ueram esse philosophiam, ceteras uero facultates non tam philosophiam quàm ornamenta uideri. Nihil sane menti suauius esse quàm uera dicere & audire. Veritate enim nihil est melius uel durabilius. Interrogantibus quibusdam, quenam possessio numerum genera filijs essent potissimum comparanda: Ea dixit quæ non grandinem, non hominum uim, non ipsum denique louem extimescerent. Demodoco de filij eruditione consultanti, qualis inquit in arbusculis plantandis dirigendisq̄, talis & in filijs gignendis, & instituendis cura esse debet. Hic labor, illic uoluptas. Cauendum autem ne in hoc sopiti, in illo plus quàm uigiles uideamur. Philedono cuiquam Platonem carpenti, quòd nō minus in discendo quàm in docendo studiosus ac sedulus esset, & quoad discipulus esse uellet interroganti: quoad inquit meliorem ac peritior rem esse me nō poenitebit. Interrogatus quidnam inter peritum imperitumq̄ interesset: quod inter medicum & grotumq̄, respondit. Principibus nullum præstantius prædiorum genus esse dicebat, quàm eorum familiaritates hominum, qui cauponari nescirent. Principi non aliter necessariam esse sapientiam, quàm corpori animam. Beatissimas fore respublicas, si aut philosophi dominantur, aut saltem qui gubernant, diuina quadam sorte philosophentur. Nihil enim pestilentius esse potestate & audacia, quam ignorantia comitetur. Tales quoq̄ subditos esse solere, quales principes uideantur. Magistratui non proprium bonum, sed publicum cogitandum: non partem solum ciuitatis quandam, sed totam esse curandam.

QUANTVM PLATO NEGLEXIT HVMANA,
quantum diuina dilexit.

RE PETE B A T quotidie sola eterna esse uera: Temporalia uero uerisimilia. Dormire in corpore animum. Et quæ sensus appetit aut timet, nihil aliud esse q̄ somnia. Itaq̄ hæc omnia penitus contemnenda. Et ut mala uitentur quibus plenus est mundus, ad eterna confugiendum: aliter enim deuitari non posse. Ipse quoq̄ quæ præcipiebat, impleuit. Nam cum & hereditario quodam iure & ciuium favore princeps in Republica esset futurus, omnem prorsus ciuilem respuit dignitatem. Cum patrimonio ditissimus esset: fratribus largitus est omnia præter suburbanum prædiolum, quam academiam nominabant. hoc solo contentus uixit. Et si præceptor amicusq̄ principum extitit, diuitias tamen ab his nullas accepit. Solebat rex Dionysius dicere, Aristippus semper pecunias petit, Plato semper libros. Adde quod neq̄ uxorem duxit, neq̄ uixit in urbe, ab omnibus liber, soli seruiens ueritati. Vnde diuus Hieronymus inquit: Plato Aegyptum & Architam Tarentinam camq̄ oram Italiae quæ quòdam magna Græcia uocabatur, laboriosissime peragravit, ut qui Athenis magister erat & potens, cuiusq̄ doctrinam Academiae gymnasia personabant, fieret peregrinus atq̄ discipulus, malens aliena uerecunde discere, q̄ sua impudenter ingerere. Deniq̄ cum literæ quasi toto orbe fugientes persequitur, captus à piratis & uenundatus, etiam tyranno crudelissimo paruit captiuus, uinctus est seruus: tamen quia philosophus, maior emente se fuit. Hæc Hieronymus.

Pietas

PLATONIS VITA

PIETAS ET GRATITVDO PLATONIS

 RATVS deo fuit, à quo principium cogitandi, dicendi, agendi, omnibus in rebus, & faciendum dicebat esse, & ipse semper efficiebat. Præterea deo gratias agebat quotidie, quod homo natus esset non brutum: quod Græcus non barbarus: quod temporibus Socratis. Quam gratus præceptoribus fuerit, omnibusq; amicis, testimonio sunt eius dialogi. In quibus mirifice eos omnes honorat, atque Socrati libros suos attribuit. Non solum enim illum in omnibus penè dialogis disputatæm inducit, sed etiam omnia à se composita, scribit non sua, sed Socratis esse.

QVAE PLATO AFFIRMAVIT

 N HIS quæ sensibus subiacent, partes Heracliti tuebatur. Porro in his quæ ad intelligentiam pertinent, Pythagoræ maxime acquiescebat. In rebus autem civilibus Socratem suum amplectebatur, quæ ubiq; asseuerabat, hæc sunt. Deum omnibus providere. Animas hominum immortales esse. Bonorum premia, malorum supplicia fore. Augustinus in libro contra Academicos inquit, Christi auctorem omnibus anteposendam. Si autem rationibus agendum sit, apud Platonicos reperire se dicit, quod sacris Christianorum literis non repugnet. Idem Dionysius Arcopagita significavit: Eusebius postea & Cyrillus latius declarauerunt. Hinc Augustinus in libro De ueræ religionis Platonicis inquit paucis mutatis Christiani fierent. Atq; in confessionibus, narrat se proœmium Ioannis Euangelistæ ferme totum apud Platonicos reperisse. Propterea in secundo de Ciuitate dei inquit: Labeo Theologus apud gentiles, Platonem inter semideos cõnumerandum putauit, sicut Herculem atq; Romulum: semideos autem heroibus anteponebat, sed utrosq; inter numina collocat. Veruntamen istum quem appellat semideum non heroibus tantum, uerum etiam dijs ipsis præferendum esse non dubito. Vnde inquit se Platonicos ante alios degisse, quia de rebus diuinis atq; humanis rectius admodum quàm ceteri philosophi senserint. Quod & Marcus Varro antea iudicauerat, & Apuleius Platonem, non tantum heroibus superiorem se, sed dijs equalẽ, quia uidelicet diuinarum rerum adyta penetrauerit. Plato tanta fuit modestia præditus, ut cum mirabilem sibi auctoritatem ante alios comparauisset, tamen interrogatus à quodam quatenus præceptis suis parendum foret, respõderit: quod in terris appareat sacratiores aliquis, qui fontem omnibus ueritatis aperiat, quem deniq; sequantur omnes. Addidit nihil suo, sed diuino tantum lumine reperisse. Quid autem in philosophia senserit, satis in libro de Amore, & Theologia nostra tractauimus.

REDITVS PLATONIS IN PATRIAM
cœlestem & laudes.

 ATALI suo decessit, & annum unum atq; octoginta impleuit, sine ulla dubitatione. Ideo magi, qui tunc Athenis erant, Platoni immolauerunt, amplioris fuisse sortis quàm humane rati, quia consummata uisset numerum perfectissimum, quem nouem nouies multiplicata consueuerunt. Atq; quod mirum est, adhuc in ea etate, & in eo ipso die scribebat, de quo Cicero inquit: Est etiam quiete, & pure, atque elegantè ætatis placida ac leuis senectus, qualem accepimus Platonis, qui uno & octogesimo anno scribens mortuus est. Seneca etiam affirmat id Platoni sobrietatis & diligentie beneficio contigisse. Alij inter scribendum, alij discumbentem in nuptijs remotis dapibus inter differendum ad superos rediisse. Aristoteles in templo aram Platoni statuamq; sacravit hoc epigrammate: Aram Aristoteles hanc Platoni dicauit, uiro quem nefas est à malis lauari. Addit Aristoteles.

Qui solus uita, doctrina, moribus, ore
Admonuit cunctos, & monumenta dedit:
Ut uirtute queant felicem ducere uitam.
Nulla ferent talem secula futura uirum.

Adiunxerunt & sapientes alij in Platonis laudes carmina plurima: sed præcipua epigrammata tria. Primi hæc est sententia: Temperantia, iustitiaq; excelluit omnibus, tantum uero sapientia superauit, ut omnem prorsus inuidiam superauerit. Secundi hæc est sensus: Plato in decorum numerum est translatus. Longinque hunc nationes honorant: qui diuinam uitam ipse nouit, alijsq; monstrauit. Tertij sententia est huiusmodi. Phœbus Arsculapium genuit & Platonem, ut ille corporibus, hic animis mederetur. Præterea Mithridates Persarum rex Platonis statuam in Academicum locauit inscriptam: Mithridates Rhodobati filius Perses Musis imaginem Platonis dicauit, Syllanionis omnia ita locauit inscriptam: Mithridates Rhodobati filius Perses Musis imaginem Platonem uero diuinum cognominauerunt. Quia uidelicet ille & uita humanus & scientia naturalis maxime fuerit, Hic autem scientia simul & uita sese potissimum ad diuinum contulerit.

AVTORE MARSILIO

APOLOGIA DE MORIBVS PLATONIS

INE M iam uobis imponam, si pauca quedam rursus addidero. Sunt plebei quidam uersificatores qui immerito poetarū sibi nomen usurpant. Hi tam morum dissimilitudine quam malignitate inuidie pro uocati, in optimum quemque impudentissime ludunt. Quibus summa quedam licentia in bonos potius quam in malos concessitur. Tales igitur olim poetici, diuinū Platonē à Græcis, Apollinis filium, et Socratem ab Apolline Græcorum sapientissimum iudicatum, mordere non dubitarunt. Quorū impietate Laertius Diogenes summopere detestatur. Atque ut ipse declarat, ridicula etiam comicorum conuitia Aristippus auxit. Cyrenensis, homo pessimus, et optimi cuiusque suorum temporum aduersarius, qui sicut alios plerisque modestissimos doctissimosque, sic etiam Socratem præceptorem, et condiscipulos suos Xenophonem atque Platonem: sinxitque horum nomine carmina quedam in scorta puerosque lasciuia, uidelicet ut falso magnorum philosophorū exemplo liberiores ipse peccandi licentiam nancisceretur. Verum Aristoteles cui ueritas magis quam Plato fuit amica, tam falsus in uirum sanctum calumnias sustinere non potuit. Nam in elegijs ad Eudemum, illa de Platone que in superioribus diximus, cecinit: id illi maxime tribuens, ut prophani non solum uituperare Platonem nullo pacto non debeant: uerū etiam sub prætextu laudis sanctū illius nomen ore prophano nominare non audeat. Neque Elegia contentus fuit: sed etiam, ut tradit Olympiodorus, præclaram orationem de Platonis laude composuit. Obmutescant igitur apud superos inferni canes, atque apud inferos latratu Cerberum comitentur. Nos autem Platonis uiam, et sapientiam iudicio sapientum approbatissimam ueneremur, atque una cum Apuleio Madaurensi libere proclamemus: Nos Platonica familia nihil nouimus nisi festum, letum, cælestē, supernum.

TABVLA LIBRORVM PLATONIS

A MARSILIO FICINO FLORENTINO TRADVCTORVM:

Item quæ insunt partim argumenta, partim autem cōmentaria,
per eundem Marsilium in libros eosdem composita.

1 Hipparchus de lucri cupiditate	Fo. 1	20 Charmides de temperantia	278
2 De philosophia seu amatores	5	21 Laches de fortitudine	290
3 Theages de sapientia	9	22 Clitophon exhortatorius	300
4 Menon de uirtute	14	23 Cratylus de recta nominū ratione	307
5 Alcibiades primus de natura hois	28	24 Gorgias de Rhetorica	336
6 Alcibiades secundus de uoto	43	25 Conuiuium Platonis de amore	416
7 Minos de lege	49	26 Phædrus de pulchro	442
8 Eutyphro de sanctitate	53	27 Apologia Socratis	468
9 Parmenides de uno rerū principio	61	28 Crito de eo quod est agendum	481
10 Philebus de summo hominis bono	81	29 Phædon de anima	490
11 Hippias maior de pulchro	108	30 Menexenus, funebris oratio	520
12 Lylis de amicitia	121	31 Libri decem de republica	530
13 Theætetus de scientia	135	32 Timæus de generatione mundi	700
14 Io de furore poetico	169	33 Critias de Atlantico bello	736
15 Sophista de ente	175	34 Libri XII de legibus	746
16 Ciuilis de regno	200	35 Epinomis, id est, legum appendix uel philosophus	911
17 Protagoras contra sopheristas	227	36 Epistolæ duodecim Platonis	926
18 Euthydemus siue litigiosus	152	37 Axiochus Rod. Agricola interp.	956
19 Hippias minor de mendacio	269		

M. FICINVS AD LECTOREM

Ne forte putes amice lector tantum opus æditum temere, scito cum iam composuissem, antequam ederem, me censors huic operi plures adhibuisse: Demetrium Atheniensem non minus philosophia & eloquio quam genere Atticum, Georgium Antonium Vespucium, Ioannem Baptistam Boninsegnium, Florentinos, uiros latina linguæ græcæque peritissimos. Vsum præterea acerrimo Angeli Politiani doctissimi uiri iudicio: usum quoque consilio Christophori Landini, & Bartholomæi Scalæ, uirorum clarissimorum.

ΕΙΣ ΠΛΑΤΩΝΑ

Φαίβ' ἔφουσε βροχίς ἀσκηπιδίον, ἠδὲ πλάτωνα.
Τὸν μὲν ἵνα ψυχῶν, τὸν δ' ἵνα σῶμα σάοι.
Δαιμόνιον δὲ γάμον, τὸν ἦλυσεν, ἵν' ἑστὶ αὐτῷ
Ἐκπῆσι, καὶ δαπέδω ζῆλος ἐνισφύατο.

Α Λ Λ Ο

Σωφροσύνη προφθάρων θυγῶν ἦβει τε δικάϊα
Ἐθάδε δὴ κείτοι δι' ἀριστοκλῆος.
Εἶδέ τις ἐν παύσῃ σοφίης μέγαν ἔχον ἔπαινον,
Οὐτ' ἔχει πλείον, καὶ φθόν' οὐχ ἔπειται.

Α Λ Λ Ο

Γαῖα μὲν ἐν κήλπω κρύπτει τόδε σῶμα πλάτων',
Ψυχὴ δ' ἀθανάτων τάξι' ἔχει μακάρων.
Υἱὸς ἀρίστων, τὸν τις καὶ τιλοῖσι ναίων
Τιμᾶ ἀνὴρ ἀγαθὸς θέϊον ἰδόντα βίον.

LIBER PRIMVS
HIPPARCHVS, SIVE DE LVCRV CPIDITATE
MARSILII FICINI ARGVMENTVM IN
HIPPARCHVM PLATONIS.

PROPOSITVM Platonis in Hipparcho est docere nos, omnes homines bonum appetere, cum & illi qui propter auaritiam aberrare uidentur, bonum appetant. Illi siquidem lucri cupidi sunt, lucrum utile est, utile uero bonum: bonum itaq; cupiunt. Etenim lucrum damno contrarium. Damnum uero cum obsit, malum: malo igitur contrarium. Contrarium malo, bonum: lucrum ergo bonum. Quamobrem cum illi etiam, qui ab appetitu boni declinare uidentur, bonum cupiant, nihil iam repugnat quo minus omnes homines bonum appetant. Bonum autem duplex. Vnum finis. Ad finem alterum. Illud propter seipsum, hoc propter aliud expetendum. Illius appetitio uoluntas, huius electio. Illud uenerandum, hoc utile. Illo fruimur, hoc utimur. Illius adeptio beatitudo, huius lucrum uocatur. Lucrum igitur est boni utilis acquisitio, quod ad uenerandi boni consecutionem conducere potest. Quod uero ad hoc non confert, nec ipsum utile est, nec eius adeptio lucrū. Laudanda igitur lucri cupiditas, quae omnibus natura inest. Vituperanda autē opinio falsa, quae dum quod reuera utile & lucrum est, ignorat, appetitū naturae ad aduersa retorquet. Haec omnia Plato latenter docet, dum Socrates definitiones falsas, quas Hipparchus de lucri cupiditate refert, & inducendo & ratiocinando refellit. Utitur autem Plato hac propositione, Omnes homines bonum appetunt, tanquam manifesta, ad concludendum quod omnes natura lucrū appetunt, quodq; haec appetitio naturalis laudanda est. Haec autem est conclusio quam modo quodam directo Socrates tribus argumentandi modis infert, id est, exemplo, inductione, ratiocinatione. Sed modo quodam conuerso ex omni hac disputatione per argumentationem à minori colligimus propositionem illam maxime confirmatam, Omnes scilicet homines bonum appetūt, quae huius libri finis ultimus est, cum primus finis sit ostendere, omnes lucri cupidos esse, neq; id esse uituperandum.

PLATONIS HIPPARCHVS, VEL DE
LVCRV CPIDITATE, VEL STUDIO LVCRANDI.

SOCRATES HIPPARCHVS.

VIDNAM lucri cupiditas est: et qui sunt lucri cupidi: HIP. Mihi quidem uidentur qui lucrādum putāt ex rebus nulla aestimatione dignis. S O C. Videntur ne tibi scire, quod nullius precij sint, an ignorare: si nesciunt, amentes lucri cupidos uocas. HIP. At nō amentes uoco, sed callidos atq; improbos, & uictos lucro, cōscios nullius esse precij, e qui bus lucrum captant, & tamen lucrātes per impudentiam. S O C. Num huiuscemodi lucri cupidum uocas: ueluti si agricola plantans cognoscēs q; nullius precij plantam esse, dignam tamen putet qua lucretur, talem ne uocas: HIP. Vndecunq; ō Socrates lucri cupidus quærendum censet.

S O C. Ne ita temere uerba effundas, ueluti alicui ob acceptā iniuriam iratus, sed in me potius attentus respōde, ac si à principio rursus interrogarem. Cōsentis lucri cupidum cognoscere quanti sit unde lucrandum putat: HIP. Consentio. S O C. Quis est qui circa plantarum dignitatē nouit, qua regione, quo tempore plantare t dignum sit, ut & nos aliquid sapientū uerborum quibus elegantes isti causidici abundant, in medium afferamus: HIP. Agricola arbitrator. S O C. Num dignum lucro uocas aliud quàm lucrādum esse existimare: HIP. Id ipsum. S O C. Ne me coneris decipere uirū iam senem, iuuenis, respondens quemadmodum nūc quæ ipse minime sentis, sed quàm uerissime responde. Num agricolam eum iudices, qui quam indignam plantatione plantam scit, ex ea lucrandum putat: HIP. Non per Iouem. S O C. Equitem præterea uirū si nouit nullius precij pabulum quod equo præbet, an ignorare censes equum iri perditum: HIP. Nequaquā. S O C. Non igitur putat ex huiusmodi pabulo esse lucrū. HIP. Minime. S O C. Gubernatorē uero qui temone ac uelis nulla extimatione nauem munierit, ignorare censes quod damno afficiatur, & in periculū ueniat, ne & ipsa nauis & quæcūq; in nauis sunt, perdantur: HIP. Non certe ignorat. S O C. Haud igitur putat se ex istiusmodi nul-

Dignum tamen
quam affectum
notat

a lius

lius precij instrumentis lucraturū. HIP. Minime. s o c. Item belli dux exercitum uilibus armis nixum uidens, num speret dignū ue putet ex his affectare lucrum? HIP. Minime. s o c. Eodem modo si tibicen tibiam, citharædus citharā, sagittarius arcum, & ut breui complectar, artifex, & rei cuiusuis peritus quisq; organa, ac reliquum apparatus nullius precij habeat, putet ne ex his aliquando se lucraturū? HIP. Non ut apparet. s o c. Quos itaq; lucrucupidos nuncupas? neq; enim eos quos supra retulimus, qui e rebus nulla ratione dignis oportere lucrari rent. HIP. Atqui hoc modo mirande uir, quo tu uis, nullus hominum lucri cupidus sit. At ego eos lucri cupidos esse dicam, qui propter inexplebilem auiditatem minima & uilissima quæq; & nullius precij dehinc mirum in modum sitiunt, & in his etiam lucrū quærunt. s o c. Non tamen o uir optime discernunt nullius ista precij esse, Huc enim nos ipsos adegimus ut impossibile diceremus. HIP. Mihi sanè uidetur. s o c. Si non cognoscunt, ignorant igitur: opinantur tamen quæ nullius precij sunt, multifacienda esse. HIP. Apparet. s o c. Lucri cupidi nonne lucrum cupiunt. HIP. Profecto. s o c. Lucrum uero damno contrariū? HIP. Est. s o c. Est ne bonum cuiquam damno affici? HIP. Nemini. s o c. Malum autem? HIP. Prorsus. s o c. Læduntur itaq; damno homines? HIP. Læduntur. s o c. Malum igitur damnum? HIP. Malum. s o c. Contrariū damno lucrum? HIP. Contrarium. s o c. Bonū ne igitur lucrū? HIP. Certè. s o c. Bonū igitur amantes lucri cupidos nuncupas? HIP. Videntur. s o c. Non insanos quidem o amice lucri cupidos dicis. Sed tu ipse utrum amas quod bonū est, an non amas? HIP. Amo equidem. s o c. An est bonum quicquā quod nō affectes, sed malum? HIP. Non per Iouem. s o c. At forsitan omnia bona affectas. HIP. Omnia. s o c. Interroga insuper & me ut. ū & ipse, bona equidē amare me confitebor: sed præter me ac te, nonne reliqui mortales omnes amant bona, mala oderūt? HIP. Videntur. s o c. Lucrum autem nonne bonū esse cōfessi sumus? HIP. Nempe. s o c. Omnes igitur lucri cupidi uident hoc modo: quo uero prius diximus, nullus lucri cupidus esset. Vtra igitur istarum rationū sequenda potius ne erremus? HIP. Si quis o Socrates recte lucrucupidum definiat, eum puto lucrucupidū arbitrabit, qui his studet & lucrum ex his quærendum sibi putat, ex quibus boni uiri lucrari nunquam instituant. s o c. At non uides quod paulo ante inter nos cōuenit, lucrari scilicet esse utilitate affici? HIP. Quid tum? s o c. Quia & in hoc cōsensimus, bonū omnes semper uelle. HIP. Cōfessi sumus. s o c. Nonne & boni uiri lucrū omne expetant, si quidē omne lucrum bonū est? HIP. Non tamen ea lucra quibus lædi possint. s o c. Lædi uocas damnū pati, an aliud quippiam? HIP. Nil aliud q̄ damnum. s o c. Lucro ne damnū patiūtur homines, an damno potius? HIP. Vtriusq; etenim & damno, & lucro turpi, damno afficiuntur. s o c. Num tibi uidet aliquid utile ac bonū turpe existere? HIP. Minime. s o c. Nonne paulo antè cōcessimus, lucrū damno malo existētī, contrariū esse? HIP. Fateor. s o c. Et cū sit malo contrariū, esse bonū? HIP. Cōcessimus. s o c. Vides igitur ut me conere decipere, ex industria cōtraria his asserens, quæ supra cōfessi sumus. HIP. Non per Iouem o Socrates: sed econtra tu me decipis, ac nescio quomodo disputans sursum deorsumq; omnia cōuertis. s o c. Bona uerba quæso. Neq; enim recte facerē, nisi uiro bono & sapienti parerē. HIP. Cuiam? aut quid hoc tandē? s o c. Cōciui meo & tuo etiam Hipparcho Pisistrati Philædonici filio, filiorū Pisistrati natu maximo & sapientissimo, qui cū alia multa præclara sapientia exempla edidit, & Homeri etiam libros in hanc urbem primus inuexit, & recitatores impulit, ut ludis publicis referret ordines, quod usq; ad hæc etiam tempora obseruāt. Et Anacreonta Teium missa quinquaginta remorū nauī in hanc urbem acciuit. Simonidem præterea Chium apud se semper habuit, amplis muneribus inductum. Hæc autē agebat omnia ciues suos eò adducere uolens, ut quam optime degētibus imperaret, ratus minime fas esse, sapientiam cuiquam inuidere, quippe qui ipse honestus ac bonus erat. Cū itaq; ciues abunde eruditi essent, atq; sapientiā eius admirarent, ad agricolas cōuertit animū & peregrinos erudiendos. igitur colūnas in singulis urbis triujs et in unaquaq; tribu erexit, & ex ea sapientia quā partim didicerat, partim ipse inuenerat, eliciēs potiora, elegis inclusit, & institutis sapientia inscripsit: primū ut ciues hæud amplius egregia illa mirarētur. Cognosce te ipsum, Nihil nimis, & reliqua huiuscemodi,

Delphis

Secunda de-
finitio falsa

Confutatio

Tertia defi-
nitio falsaConfutatio à
rationibusHipparchus
Pisistrati

Delphis inscripta, sed Hipparchi praecepta ueluti potiora susciperent. Deinde hac atq; il-
 lac praetereuntes, ac legendo illius sapientiā degustantes, ex agris & syluis ad reliqua do-
 ctinae instituta discenda pergerent. Erant autem epigramata duo: alterum in sinistra par-
 te uniuscuiusq; columnae, in quo Mercurius lectorē (sic enim inscribēbatur) monebat,
 quod in medio urbis tribus staret: alterum in dextra, sic inscriptū, Hipparchi hoc monu-
 mentum est. Mox praeceptū additum, ut, perge quae iusta sunt curare. Cumq; in alijs colu-
 mnis alia praeciosa carmina inscripta essent, multaq; in uia Stiriaca tale erat: Monumentū
 hoc Hipparchi, Ne amicum decipias. Quamobrē ego te quidem amicum meum fallere
 nunquam ausim, & illi tanto uiro repugnare. Quo uita functo, tres annos sub fratre illius
 Hippia tyrannide pressi Athenienses fuerunt. Ipse uero ē minoribus natus omnibus, acce-
 pti solum hoc triennū in hac urbe tyrannidē uisuisse: reliquis temporibus, eodem penē
 modo quo Saturno regnante Athenienses uixerunt. Traditur autem ab elegantioribus uir-
 tis, mortis eius causam extitisse nō eam quae uulgo fertur, sororis scilicet Canephorae con-
 temptum, nam id credere absurdum est. Sed cum Harmodius amaretur, docereturq; ab
 Aristogitone, magnū quiddam sibi ex hac educatione sperabat: fore namq; Hipparchū
 aduersarium suspicabatur. Interim contigit ut Harmodius nobilem quendam, cuius no-
 men non satis teneo, amaret: is primum Harmodium & Aristogitonem, uelut sapientes
 admirabatur, postea familiaris factus Hipparcho, contemnere illos coepit, unde illi indi-
 gnati, Hipparchum interemerunt. H I P. Videris ergo o Socrates, uel amicum me nō pu-
 tare: uel si putas amicum, Hipparcho minime credere. Nam abs te non decipi differen-
 do, persuaderi mihi nequit. S O C. Atqui uolo perinde ac si talis ludamus, retractare quic-
 quid libet, ne te deceptū existimes. Vis ne illud immutari quōd diximus, omnes homines
 bona appetere? H I P. Nolo. S O C. Quid uero illud quod damnū, ac damno affici, ma-
 lum esse concessimus? H I P. Neq; id uolo. S O C. Sed quid illud, quod lucrum atq; lucrari,
 & ipsi damno, & ei quod est damnum pati contraria sunt? H I P. Neque illud quidem.
 S O C. At illud forsitan, quod lucrari utpote malo contrarium, bonum est. H I P. Ne retra-
 ctas. S O C. Videtur igitur tibi ut apparet, lucrum aliquod bonum esse, aliquod uero ma-
 lum? H I P. Mihi uero. S O C. Retractio itaq; tibi hoc. Est enim lucrum aliud bonum, ma-
 lum aliud, nihil tamen magis hoc quā illud luctum est, nōne? H I P. Quid interrogas?
 S O C. Dicam, cibus & bonus est & malus H I P. Est. S O C. Est ne magis cibus alter altero,
 an similiter cibus uterq; est, neq; quā cibus alter ab altero differt, sed quā hic quidem bo-
 nus, ille uero malus? H I P. Est ut dicis. S O C. Nōne & potus & reliqua omnia, quaecun-
 que formae eiusdem sunt, ita habent ut partim bona, partim mala sint, nihilq; inter se diffe-
 rant in eo in quo eadem sunt, quemadmodū hominum quidem alius bonus, malus alius?
 H I P. Sic est. S O C. Ceterum neuter illorum, ut arbitror, magis aut minus homo est quā
 alter, neq; bonus malo, neq; malus bono. H I P. Vera dicis. S O C. Nōne de lucro simi-
 liter iudicabimus? quod pariter lucrum tam bonum quā malum lucrum sit? H I P. Ne-
 cesse est. S O C. Nil igitur magis lucratur qui lucrum bonum consequitur, quā qui ma-
 lum, neque horum alterutrum lucrum magis apparet, ut iam conuenit. H I P. Profectio.
 S O C. Neutroq; aut magis aut minus adest? H I P. Neutro. S O C. Tali autem in re, cui neu-
 trum horum competit, equis potest magis uel minus aliquid aut agere, aut etiā pati?
 H I P. Impossibile est. S O C. Postquam lucra aequae sunt utraq; hoc deinceps animadu-
 erendum restat, propter quid utraq; lucrum appellas, quidnam idem in utrisq; aspicias: ue-
 luti si me roges, quare cibum, seu bonum, seu malum, cibum utruq; uocem, respondeam
 utiq;: quoniam uterq; sicca est corporis esca, ideo utruq; cibum nomino, quod quidem
 & tu nobis cōcederes, nōne? H I P. Fateor. S O C. Et circa potum eadem rursus respon-
 dendi ratio esset, quod humidum corporis alimentum, seu bonum seu malum sit, potum
 uocamus, & in alijs eodem modo. Enitere itaq; me sic respōdentem imitari: quidnam in
 lucro bono & malo idem cernis, cuius gratia utruq; lucrum uocas? Quod si non habes
 quod respondeas, me uide. Num lucrum appellas omnem possessionē quam quis acquisi-
 uit, uel nihil omnino, uel parum expendens admodū, cum plus accipiat? H I P. Id lucrum
 uocare mihi uideor. S O C. An huiusmodi dicis, ceu si quis nihil expendens abunde epu-
 latus sit, & ex epulis morbum acquisiuerit? H I P. Non per Iouem. S O C. At bonam ua-
 letudinem ex epulis adeptus, lucrum ne an damnum assequeretur? H I P. Lucrum. S O C.

Præcepta Hipparchi

Ex diuisione colligitur definitio nem lucri

Non est igitur lucrum, quodlibet acquirere. HIP. Non certe. SOC. Nunquid ita se habet, ut non lucretur qui quod uis assequitur, siue bonum siue malum? HIP. Apparet. SOC. Neq; in damnum incurrat, qui in quod uis incurrit, siue bonum siue malum? HIP. Mihi quidem uidetur. SOC. Cernis ergo quod circa idem reuolueris? Lucrum enim bonum, damnum uero malum apparet. HIP. Ignoro quid dicam. SOC. Et iure quidem. Sed præterea hoc mihi responde. Si quis minus expendens plus acceperit, lucrari hūc diceres? HIP. Dico, modo ne malum lucretur, sed uel auri uel argēti minus erogans, plus accipiat. SOC. Enim uero hoc insuper interrogabo, si quis dimidiā auri libram erogans, duplum reportet argēti, lucrum, an damnum sit? HIP. Damnum profecto o Socrates: nam pro duodecuplo duplum solummodo capit. SOC. Veruntamen plus accepit. An non plus est duplum dimidio? HIP. Non eiusdem dignitatis ac precij est argentum cuius est aurum. SOC. Ergo oportet hoc lucro adijcere, æstimationem scilicet ac precium. Nunc utiq; argentum amplius cum sit q̄ aurum, haud æque æstimandum ac preciosum dicis; aurum uero minus existens, preciosum quoq; ac dignū. HIP. Et maxime, sic enim se res habet. SOC. Ipsa ergo æstimatio dignitasq; lucrum cōtinet, siue parua res siue magna sit. Indignum uero æstimatiōe, lucro caret? HIP. Profecto. SOC. Ipsum preciosum ac dignum, uocas aliud dignum q̄ acquisitu dignum? HIP. Acquisitu. SOC. Dignum autem quæsitu utile an inutile? HIP. Utile. SOC. Utile nonne bonū. HIP. Est. SOC. O uir omnium fortissime, nonne iam tertio & quarto conelusum a nobis est lucrum bonum esse? HIP. Videtur. SOC. Memoria tenes unde sermo hic incidit? HIP. Arbitror. SOC. At si minus ipse memineras, ego in memoriam reducam. Ex eo enim quod negares bonorum uirorum esse lucra quælibet acceptare, sed ex lucri bona duntaxat, mala uero nequaquam. HIP. Hinc sanè. SOC. Nonne lucra omnia esse bona, seu magna siue parua sint, ratio nos fateri coegit? HIP. Coegit certe o Socrates me magis q̄ persuasit, sed forsitan deinceps persuadebit. SOC. Nunc tamen siue persuasus fueris, seu quomodo cuncq; aliter sis affectus, consentis nobiscum lucra omnia & ampla & exigua bona esse? HIP. Consentio. SOC. Et bonos uiros omnes bona omnia uelle fateris; nūquid? HIP. Fateor. SOC. Malos autē dicebas omnia lucra tam exigua quàm magna cupere. Nonne igitur secundum sermonem tuum uniuersi homines & boni pariter atq; mali lucri cupidi essent? HIP. Videtur. SOC. Nemo igitur recte uituperabit lucri cupidus, cum ipse quoq; lucri cupidus sit.

Hinc uide singula auri pondum ualuisse duodena pondi argenti

Concluditur omnes homines lucri cupidus esse

ARGUMENTVM MARSILII IN LIBRVM PLATONIS
DE PHILOSOPHIA, SEV AMATORES.

VMMA huius dialogi est, quid sit & quale officij philosophi definire. Est autem philosophi officium, diuina nosse, gubernare humana: in illo contemplatiua philosophia, in hoc actiua comprehenditur. Philosophus itaq; primo diuinam, id est absolutam ipsius boni naturam per sapientiam contemplatur. Deinde ad id bonum uelut ad finem humanas operationes dirigens humana gubernat. Hec autem gubernatio duo requirit. Primum, ut quid humana natura sit, & quo pacto ducatur ad bonum, a malo remoueatur, cognoscat, quod quidem per prudentiam philosophus agit. Alterū, ut sic instituat hominum & affectus & actus, sic temperet atq; cohibeat, ut ad bonū quod sapientia ipsa inuenerat, & ad quod prudentia deinde direxerat, facile tendant. Id uero per morales uirtutes efficitur, quas omnes uno iustitie nomine Plato complectitur. Atq; ex ijs duobus humanorum gubernatio constat. Eiusdem autem est scire recte hominē unum, familiam, ac rempublicam gubernare. Quamobrem qui moralis est, idem dominus, civilis, rex idoneus esset. Ex quibus cōcluditur in ipso philosophantis officio hæc omnia contineri, sapientiam, prudentiam, iustitiam, moralem, domesticam, civilem, ac regiam disciplinam. Per sapientiam diuina cognoscit, per prudentiam iustitiamq; humana gubernat, dum rem suam, rem familiarem, rempublicam administrat. Eiusmodi est philosophi ipsius officium, quod Plato in libris de republica latius explicat, in hoc significat breuius. Ac primo duas aliorum opiniones circa philosophi officium confutat. Prima uidetur uel Solonis fuisse uel similis alicuius, dicentis id esse quā plurima discere: secunda Hippie sophiste uolentis philosophiam artium omnium peritiā esse. His deniq; confutatis, sententiā quam prædiximus, breuiter innuit. Socrates ergo fingitur hæc in scholis Dionysii, qui grāmaticæ elemēta Platonis tradidit, aduersus discipulos duos Dionysii disputasse: deinde quæ in scholis tractauerat, in corona familiarium suorum a principio recensere.

Que insunt in philosophantis officio

PLATONIS DIALOGVS DE PHI

LOSOPHIA, VEL AMATORES.

SOCRATES.

9

DIONYSII Grāmatici ludum ingressus iuuenes quosdam uidi honesta in-
dole, claris ortos parentibus, cumq; ijs unā eorum etiam familiares. Aderāt
autem duo quidam adolescentuli inuicem cōtendentes, quæ uero esset con-
tentio, haud satis aduerteram. Veruntamen de Anaxagora uel Oenopide
disceptare uidebantur, circulos describentes, & quasdam spheræ inclinatio-
nes depingentes cubito innixi et intenti admodum. Ego autem alterius illorum amicū
iuxta quem sedebam, cubito tangens, interrogauī quid ita cōtenderent adolescentes, &
num magnum quiddam esset & pulchrum, in quo tantum studium ponerent. Tum ille,
quid inquit magnum & pulchrum? Nugantur enim de sublimibus quædam & philoso-
phantes garrunt. Huius ego responsū admiratus, ó adolescens inquā, an turpe tibi phi-
losofari uidetur? cúruē tam acerbe respondes? Alter uero, iuxta enim assidebat æmulus
quidam istius, cum & me interrogantem, & respondentem illum audisset, non expedit tibi
Socrates inquit, interrogare hunc an turpe existimet esse philosophiam, nécne. An nō
uides ipsum in tumiditate quadam & saturitate atq; somnolentia uniuersam ætatem egisse,
ut credas aliud quicquam eum tibi responsurū, quàm quod turpe sit philosophia? Erat
autem iste in musica eruditus, alter autem quem carpebat, in gymnastica. Videbaturq; mihi
oportere eum quem prius interrogaueram, missum facere, quod agendo potius quàm
disputando exercitatus haberi uelle uideretur. Interrogandū autem censui illum, qui sa-
pientior uideri uolebat, ut si qua possem utilitatē reportarem. Dixi igitur ad eum, in com-
muni me istoc proposuisse: quod si putas melius hoc te responsurū, illud idem te nunc in-
terrogo, utrum uideatur filosofari pulchrum esse an secus? Hęc ferè cum diceremus,
audierunt adolescentes, atq; missa ea quæ inter ipsos erat contentione, ad ea quæ disser-
ebamus audienda se ipsos silentio parabant. At amatoribus quid acciderit, nescio: Ipse cer-
te obstupui. Semper enim noua ac pulchra stupeſco. Videbatur itaq; mihi alter me non
minus certare. Respondit autem ille mihi, & ualde quidem ambitiose. Siquando ó So-
crates, filosofari turpe esse ducerem, neque me hominem putarem, neq; quemuis al-
ium sic affectum. Innuens autem in æmulū dicebat hæc ea uoce, ut amici exaudire pos-
sent. Hic ego, pulchrum igitur tibi filosofari uidetur? & maxime quidem, inquit il-
le. Quid ergo, inquā, num uidetur tibi fieri posse, ut norit quis turpe ne sit aliquid an
pulchrum, nisi prius quid ipsum sit norit? Non. Nosti igitur inquā quod est aliquid phi-
losofari? Noui equidem. Quid est? Quid aliud quàm iuxta Solonem? Dicebat enim
alicubi Solo: Discenti assidue multa, senectā uenit. Et mihi quidem uidetur semper sic o-
portere aliquid discere eum hominem, qui philosophus futurus sit, siue iuuenis, siue se-
nex sit, ut in uita quamplurima discat. Atque is primo uisus est mihi aliquid dixisse. Dein
de mecum reputans, interrogauī, num ei philosophia polymathia, idem quod multa di-
scere uideretur. Et ille omnino inquit. Existimas inquā pulchrum aliquid solum esse
philosophiā, uel etiam bonum? Et bonum inquit. Vtrum philosophiæ id proprium facis,
an etiam alijs eodem pacto tribuis: ut uerbi gratia, studium gymnasticæ, non modo pul-
chrum esse, sed etiam bonum? Tunc ille ludens duo protulit. Aduersus hunc, inquit, di-
co, quod neutrum sit: aduersus autem te ó Socrates, & pulchrū & bonum simul esse fa-
teor. Ergo in gymnasijs etiam multū laborem existimas esse gymnasticæ studium? Et ma-
xime quidem inquit ille, quemadmodū in philosophando multa discere, philosophiā pu-
to. Ego uero credis inquā, gymnasticæ studiosos aliquid aliud appetere, quàm ut eorum
corpora bene se habeant? Id ipsum inquit. Num multi labores bonam corporis habitudi-
nem efficiunt? Quonam pacto, inquit ille, ex paucis laboribus robustum corpus fieri pos-
sit? Hic mihi uisus est gymnasticus ille prouocandus esse, qui mihi peritus gymnasticæ au-
xilium ferret. Illū igitur percontatus sum. Quid uir optime isto loquente tu taces? Num
& tibi uidentur homines è multis potius laboribus quàm temperatis robur acquirere?
Equidem ó Socrates, ego illud quod dici solet uidere uideor, nempe ex moderatis cor-

*Occasio dialo-
gi, que interdū
pretermittitur*

*Ordo questio-
num analytica-
rum: non scie-
tur quale, nisi
sciatur quid sit:
neq; quid sit, si
ignoretur an sit
Prima definitio
philosophiæ ex
Solone*

*Confutatio à ra-
tione aliorū stu-
diorum*

pus bene sese habere. Vnde inquam uides: non in somnem potius & nauseabundum uisum, ceruicemq; molli & curis extenuata reddunt. Et quum hæc annuisset, delectati adolescenterum, riserunt. Alter autem ille erubuit. Tunc ego, quid tu igitur? concedis ne, nec paruos neq; magnos labores habitudinem bonam corporis efficere, sed moderatos: an nobis qui duo in eadem sententia sumus, repugnas? Libenter, equidem, inquit, huic repugnare, atq; aduersus eum ualere, id quod proposui defendere, etiam si causam haberem minus ualidam. Nullius enim precij est. Verum tecum haud decet insolentius contendere: confiteor igitur, non multas, sed temperatas exercitationes bonum corporis habitum hominibus præstare. Cibi autem inquam multi, an moderati? Et cibi ait. Præterea cõpuli eum ut concederet reliqua omnia quæ circa corpus uersant, temperata quidem prodesse quâ plurimum, pauca uero uel nimia nihil. Et ille moderata iuare confessus est. At quæ ad animam spectant, inquam, cum moderata adhibentur, conducunt ne magis an immoderata? Moderata. Disciplinæ autem nonne ex ijs sunt quæ animæ adhibentur & conferunt? Consensit. Ex disciplinis itaq; quæ temperatæ sunt, non quæ multæ, utilitatem afferunt? Concessit. Quem nam ergo interrogare merito cõueniat, quales sint labores atq; cibi corporibus accõmodi? In hoc tres arbitror cõuenimus, medicum uidelicet, uel pædotribam interrogandum. Quem uero de spargendis seminibus, quantum sit commodum? Agricola cõsentaneum est. At uero de semente & plantatione disciplinarum in anima, quem nam merito percontemur, quales quantæue sufficiant? Hic cum ambiguitatis pleni essemus, ego iocans inquam, uultis ne postquam nos in hoc ambigui sumus, ab ijs adolescentibus isthuc quæramus? An forsitan erubescimus, quemadmodum procos inducit Homerus, quum nollent alium quemquam præter se arcum intendere? Sed cum grauer ferre uiderentur, alia quadam uia inuestigare aggressus, Qualia, inquam, esse debere conijcimus quæ oportet philosophum discere, quum neq; omnia, neq; multa sequi debeat? Suscipiens autem sapientior ille pulcherrimas ait, atq; maxime congruas animo disciplinas eas esse, ex quibus maximam quis gloriam in philosophia consequatur: maximam uero gloriam adipisci si omnium artium peritus sit: aut si minus omnium, plurimarum saltem, earumq; præsertim quæ æstimatione sunt dignæ, ea præ cæteris discens, quæ liberos homines decet, quæue intelligentiæ ratione, non manuum ministerio conficiuntur. Tum ego: sic, inquam, dicis, quemadmodum in opificijs contingit? ubi opificem quidem quinq; ad summum, aut sex minis emeris, architectum uero ne drachmarum quidem decem millibus: nam per omnem Græciam rari admodum reperiuntur: nunquid tale aliquid ais? Ille assensus id ipsum se dicere confessus est. Eum mox interrogabam, utrum possibile esset, duas eundem duntaxat artes hoc pacto, nedum permultas magnasq; percipere. Et ille. Ne ita me dicere putes, inquit, o Socrates, quasi philosophantem oporteat singulas artes ad summum prosequi, quemadmodum artifices illos: uerum ut liberum uirum eruditumq; decet, ut potis sit percipere quæ ab unoquoq; artifice proferuntur, atque id præ cæteris qui tum adsunt: præterea ita mente omnia coniectare, ut semper ipse elegantissimus ac sapientissimus omnium in unoquoq; eorum quod è quocunq; adducitur, appareat. Atq; ego (adhuc enim quorsum tenderet ambigebam) intelligo ne, inquam, qualem dicis esse uirum philosophum? Videris enim mihi talem dicere, quales in certamine sunt pentathli, cursoribus uel peltastis iaculatoribus collati. Etenim illi cursoribus uel peltastis in eorum certaminibus inferiores sunt, secundumq; locum tenent, reliquorum uero athletarum primi atque uictores. Tale aliquid forte dicis philosophiæ studium conferre philosophis, ut ab ijs qui in quauis arte supremi sunt, in eadem arte intelligentia quidem superentur, secundumq; locum teneant, reliquos uero antecendant, ut philosophus in singulis facultatibus secundæ cuiusdam homo sortis existat. Eiusdem uideris philosophantem uirum ostendere. Recte, inquit, o Socrates, accipis de philosopho dicta, qui eum pentathlo comparaueris. Est enim proculdubio talis, ut nulli negotio seruire penitus uelit, neque in aliqua re usq; ad summum elaborare, ne propter unius exactam diligentiam in alijs omnibus instar manuum cuiusdam consenescat consumaturq; sed omnia mediocriter temperateq; attingat. Post hanc responsionem cupiens planius nosse quidnam diceret, bonos, inquam, uiros, utiles ne an inutiles esse censes? Vtiles, inquit, o Socrates. Nonne si boni utiles sunt, inquam, mali inutiles erunt? Consensit. Quid autem philosophos uiros utiles uel inutiles putas

Secunda philo-
sophie de-
finitio
Declaratio de-
finitionis

Architecti rari
admodum

potas? Ad hæc ille maxime omnium utiles esse philosophos asseueravit. Age igitur, dignoscamus si tu quidē uera dicis, quomodo utiles nobis sunt isti secundæ sortis homines. Manifestum enim est quod unoquoque artifice inferior est philosophus. Annuat. Age, inquā, si uel tu uel ex amicis aliquis tibi charissimus ægrotaret, utrum ad curam ualitudinis philosophum illum secundarium induces, an medicum? Vtrunq;. Ne mihi dicas utrunque, sed utrum potius? Nemo, inquit, ambigat, medicum & magis & prius. Quid autem in nauis fluctibus agitata, utrum te & tua gubernatori an philosopho committeres? Gubernatori, inquit. Et in reliquis omnibus quantisper artifex adest, philosopho non erit locus? Apparet, inquit. Philosophus igitur tunc inutilis est, quā artifices non desunt. Confessi uero sumus bonos quidem utiles esse, malos inuitiles. Coactus est denique confiteri. Quid ergo post hæc abs te petam? An forsitan inhumanū est, ultra perquirere? Quicquid lubet, inquit. Nihil aliud peto, nisi ut iterum concedantur iam dicta, habent autem se in hunc modum. Confessi sumus philosophiam bonam esse, & extare philosophos, atq; eos ipsos bonos, bonos autem utiles, malos contra inuitiles. Deinde concessimus, dum artifices adsunt, philosophos inuitiles esse, & artifices adesse semper. Nonne concessa hæc sunt? Sunt. Confitemur igitur ut uideatur secundum tuam orationem, siquidem philosophari est esse scientem in artibus eo pacto quo tu idem dixisti, malos philosophos esse & inuitiles, quandiu inter homines artes sint. Verum non ita habet o amice. Neque philosophari circa artes studiose uersari est, nec multis negocijs incumbere, aut multa perdiscere, sed aliud quiddam: siquidem existimo & absurdum hoc esse, & mechanicos rectius appellari, qui artibus incumbunt. Hoc autem modo planius intelligemus, an uera dicam, necne, si hoc respondeas. Qui nam equos recte domare norunt: utrum qui illos meliores reddunt, an alij? Qui meliores. Quid autem canes, num qui eos meliores reddere, ijdem & recte coercere norunt? Omnino. Eadem ergo ars & meliores reddit, & recte coercet? Eadem. Quid autem? Vtrum quæ & meliores facit, & recte coercet, eadē discernit bonos & malos, an alia? Eadem, inquit. Vis igitur, inquā, idem de hominibus constituamus, quæ optimos reddat homines, eadem sit quæ & recte cohibet, & qui boni sint, quiue mali, discernat? Prorsus, inquit. Nonne quæcunq; unū eadem & multos: & quæ multos & unum? Ira. Et in equis præterea cæterisque omnibus eodem modo? Eodem, inquit. Quæ nā scientia est, quæ intemperantes & legum transgressores in ciuitate recte punit: nonne iudicialia? Prorsus. An uocas iustitiam aliam quandam præter eam? Nullam, inquit. Nonne quæ scientia recte castigant & puniunt, eadem bonos & malos discernunt? Eadem. Quicunque uero unum norit, plures quoq; cognoscat? Cognoscat. At qui multos ignorat, ignorabit & unum? Cōsensit. Si ergo equus existens, bonos ac malos equos ignoret, seipsum ignorabit? Concessit. Et si bos cum sit, haud nouerit qui sint boni aut mali boues, sese etiam qualis ipse sit, ignoret necesse est? Ita est, inquit. Eodem quoq; modo si canis fuerit? Confessus est. Nunc uero cum homo quispiam existens, ignoret bonos homines & malos, nonne suipsius etiam ignarus erit, bonus ne sit an malus? Adnuit. Seipsum ignorare, sapere an desipere est? Desipere. Seipsum itaq; nosse, sapere est? Est, inquit. Hoc igitur ut uideatur, & inscriptio quæ in Delphis est, præcipit, Prudentiam scilicet & iustitiam colere? Apparet. Hac eadem & recte cohibere scimus. Adnuit. Qua ergo recte cohibere scimus, ea utiq; iustitia est. Qua uero & nos ipsos & alios dignoscere possumus, prudentia. Videtur. Eadem igitur est iustitia atque prudentia. Apparet. Quinetiam ciuitates tunc optimè gubernantur, quum iniusti dant pœnas. Vera narras. Atque hæc ciuiliis scientia est. Est, inquit. Quid uero quotiens uir unus recte ciuitatem instituit, quod nomen illi conueniet, nonne tyranni & regis? Adnuit. Nonne tyrannica aut regia arte gubernat. Imò. Hæ itaque facultates eadem cum superioribus sunt. Videntur. Quid uero quum uir unus domum recte disponit, quod huic nomen maxime congruit? nonne œconomus ac dominus? Conuenit. Vtrum & iste iustitia bene regit familiam, an alia facultate? Iustitia. Idem est igitur ut apparet, rex, tyrānus, ciuiliis, œconomus, dominus, prudens, iustus: atq; una quoque ars, regia, tyrannica, ciuiliis, dominica, œconomica, iustitia atque prudentia est. Videtur. Quid itaque philosopho uiro, quotiens medicus de ægrotantibus quicquam dixerit, turpe est non posse dicta illius assequi aut huc aliquid afferre, quasi aliorum artificum quicquam; cumq; aut iudex aut alius quispiam eorum quos paulo ante re-

Definitionem inductione colligit

Philosophia est qua quisquā se et alios boni ne an mali sint, cognoscit

Pulchre rationes ab eodē et diuerso, et contrario sumptæ

Declaratio oraculi Delphici

rulimus, non absurdum in ijs nec assequi dicta, neq; quicquam cōferre posse: Quid n̄ esset absurdū ō Socrates in tantis rebus nihil habere quod consulas: Vtrum igitur inquam & circa hæc philosophū ut pentathlum esse oportere dicimus, & secundas tenentē inutilem esse, quandiu aliquis illorum est: uel primum quidem ipsum oportere domum suam nulli administrandam præbere, neq; secūdas in hoc partes tenere, sed ex seipso omnia castigare, recte iudicantem, si quidem familiam suam recte administrat: Assentiebatur ille mihi. Atq; ego addidi. Tum si aut amicus huic aliquis uitę suę rationem, aut ciuitas quicquam discernendum aut iudicādum committat, num turpe ō amice sit secundas eum in his tenere, aut tertias, neq; ducem potius existere: Ita mihi uidetur inquit. Absit igitur ō uir optime ut philosophari sit plurima discere, artesq; tractare. Cum ista dixisset, sapiens quidem ille ex antedictis rubore affectus tacuit. Indoctus autem affirmauit sic esse, & cæteri omnes dicta collaudarunt.

ARGVMENTVM MARSILII IN LIBRVM QVI THEAGES
INSCRIBITVR, VEL DE SAPIENTIA.

DISTINGVITVR in hoc dialogo Sapiaentia, & ultimum distinctionis membrum sic inuestigandum assumitur, ut quo pacto acquiratur ab hominibus, pateat. Prima partitione Sapiaentia duplex dicitur. Vna absoluta, cōditionalis altera. Absoluta, quę simpliciter absq; additione aliqua sapiaentia nominatur. Cōditionalis, quę non simpliciter sapiaentia, sed sapiaentia quędam dicta est. Illa sic definitur. Cōgnitio earum rerū de quibus haberi sciaentia potest. Habetur autem sciaentia de ijs quę semper eadem, & eodem modo sunt: huiusmodi sunt summa rerum principia, & eterne rerum omnium rationes: hæc autem diuina dicuntur, quo fit ut sapiaentia sit diuinarum rerum sciaentia: quę quidem absoluta sapiaentia est. Cōditionalis uero omnibus artibus & facultatibus est communis. Nam summitas cuiusq; artis sapiaentia quędam uocatur, ut sapiaentia gubernatoria, sapiaentia aurigaria, sapiaentia militaris. Ex omnibus autem quę cum additione sapiaentia nuncupantur, præcipua est, quę cæteris ut ministris utitur, cuiusmodi ciuilibus sapiaentia est. Quę quidem facultas commune ciuitatis & gentium bonum cōiectans, definitur. Hęc tūm ciuilibus tūm etiam regia disciplina uocatur. Cuius subiectum ciuitas est: finis commune bonum: ministræ artes omnes. Officia duo, leges condere, & conditas exequi. Illud per prudentiam nomotheticā, hoc per iustitiam legalem & iudiciariam agit. Verū quo pacto quis ciuilem sapiaentiam nascatur, in plurimis eius disputationibus Plato dubitat: & in præsentī Theage utrum ciuiles homines, an sophiste, an cōtēplatiui duntaxat philosophi eam doceant. Quod à ciuilibus uiris, aut sophistis, aut soli cōtēplationi deditis discatur, in Menone & hic quodammodo negat, quod illi ne filios quidem suos unquam docuerint, quod isti rationem boni non habeant, quod hi rerum humanarū experti minime sint. Restat igitur, ut hæc aut à philosophis & cōtēplandi & agēdi apprime peritis percipiatur, aut diuina sorte contingat. Illi nusquā reperiuntur. Vnde in Menone & in Theage diuino munere fieri asserit, ut in animos ciuium temperatos Dei prouidentia boni ipsius intelligentiam & leges ad id ducentes infundat. Quam sanē notionē hic ciuilem sapiaentiam, in Menone pro priori uocabulo uaticinium quoddam nominat, ciuilesq; uiros furentibus comparat. Sæpe etiam ait nunquam à malis genus hominum cessaturum, nisi aut legitimi philosophi dōminentur, aut ij qui gubernant rempublicam diuina quędam sorte philosophentur. Hoc autē libro cum Socrates in sua membra sapiaentiam distinxisset, & hanc ciuilem sapiaentiam sub quadam ironiæ specie, nec à ciuilibus uiris, nec à se ut à philosopho cōtēplationi dedito Theagem adipisci posse dixisset, subiunxit tentandam esse uim dæmonis, & deniq; uoluntatem dei precibus exorādā, quasi illinc ista discantur, & dei prouidentia per medios spiritus, sæpe hominibus agendorum oracula pandat. Eos autem ministros, qui dei iussu bonorum ciuium & legitimorum principum mētes ad bene gubernandum illuminant, Dionysius Arcopagita Principatus nominat. Esset hic fortasse de Dæmone Socratis disputandum, sed argumenti breuitas prohibet, Quinetiam Maximus Tyrius, & Hermias, & Apulcius de hoc abunde disseruerunt. Inducit autem hic tres Plato personas, Demodocum ciuem Atheniensem unā cum filio suo Theage sapiaentiam affectante, & Socratem. Incipit uero à Demodoci petitione dialogus.

THEAGES, VEL DE SAPIENTIA

DEMODOCVS. SOCRATES. THEAGES.

PVS habebam ó Socrates, quædam priuatim tecum communicare, si quidem otium sit: uel etiam negotium, modo non omnino magnum, uelim enim mea causa otium agas. **S O C.** Equidem otiosus & alioqui sum, sed tui causa maxime. Si quid ergo dicere uis licet. **DEM O D.** Vin secedamus hinc in proximam Iouis liberatoris porticum? **S O C.** Ut lubet. **DEM O D.** Eamus ergo ó Socrates. Omnes quidem plantæ eodem se modo habere uidentur, & quæ e terra nascuntur, animaliaq; omnia, & homines denique ipsi. Ut enim in plantis facillimum hoc nobis est qui terram colimus, præparare quidem omnia antequam plantemus, & ipsa etiam plantatio: postquam uero quod plantatum est, uiuit, tunc cultus ipsius uariius est & difficilis, sic & in hominibus uidetur. Ex meis enim rebus cætera conijcio. Etenim hæc mihi mei filij siue plantatio, seu generatio appellanda sit, omnium facillima extitit: educatio autem difficilis, & plena timoris semper, maximum metum ipsius causa subeunti fuit. Et alia quidẽ multa de hoc dici possent: præcipue uero cupiditas quæ huic nunc inest, uehementer me sollicitat. Est enim non ingenerosa, uerum talis, ut fallere possit. Cupit enim ó Socrates, ut ipse ait, sapiens effici. Et ut mihi uidetur, populares quidem eius æquales in urbem uenientes sermonibus suis hunc uehementer incitauerunt, quos æmulari cœpit, & mihi iam pridem molestus est, uolens ut eius curam suscipiam, ac pecuniam sophistæ alicui qui ipsum sapientem reddat, persoluam. Mihi uero pecuniarum minor est cura: uerum hunc existimo ob hoc eius studium in periculum non mediocre incursum. Hactenus igitur huic obstiti, consolando: sed ubi diutius nequeo, operæ precium fore dixi ut ei obtemperem, ne sine me frequenter cum alijs uiuens corrumpatur. Nunc autem ad hoc proficiscor, ut eum apud aliquem sophistarum sistam. Tu igitur peropportune nobis obuiam factus es, quem quidem hac in re mihi consultorem maxime cupiebam. Itaque siquid habes quod mihi in ijs quæ audiuisti, consulere queas, licet & expedit. **S O C.** Cæterum ó Demodoce, consilium res sacra est: & si unquam ullum aliud, hoc est impri-
mis de quo quæris. Non est enim diuinius aliquid quo de quis consulere queat, quàm de institutione sui atque suorum. Primum igitur conueniamus, quidnam hoc esse puremus quo de consultamus, ne sæpenumero ego quidem aliud illud existimem, tu item aliud, ac deinde longe dissentiamus, ridiculi quidem existentes ambo, & ego qui do, & tu qui postulas consilium, quum nihil dum consenserimus. **DEM O D.** Recte quidem mihi dicere uideris ó Socrates. Itaque faciendum censeo. **S O C.** Recte, inquam, non omnino tamen recte: nam paulisper id muto: dubito enim ne forte hic adolescentulus alia quædã quàm quæ nos rebamur, cupiat: quod si alia, nos quoque absurdus faciamus de alio consultantes. Rectissimum igitur mihi uidetur, ut initium hinc sumentes, ipsum quid maxime instituat, rogemus. **DEM O D.** Optimum apparet. **S O C.** Dic igitur mihi, quod pulchrum nomen est puero: quo nomine ipsum uocabimus? **DEM O.** Theages ó Socrates. **S O C.** Pulchrum ó Demodoce, filio nomen imposuisti. Sed tu dic mihi Theages, cupis ne sapiens esse? ac dignum existimas esse, ut pater hic tuus uirum inueniat, qui te sua consuetudine sapientem reddat? **THE A.** Cupio. **S O C.** Sapientes autem utrum uocas homines scientiam habentes, quæcunq; illa sint quæ scierint, necne? **THE A.** Scientes equidem. **S O C.** Quid igitur, nõne te pater edocuit, quæ hic nobilium uirorum filij docentur? scilicet literas, citharam pulsare, palæstram, & alia certamina? **THE A.** Docuit. **S O C.** Puritas præterea te aliqua scientia indigere, de qua curam suscipere tui causa patrem deceat? **THE A.** Puto. **S O C.** Quæ est igitur ipsa? dic nobis, ut tibi gratificemur. **THE A.** Nouit & hic ó Socrates, quoniam per sæpe illi narraui, sed de industria hæc nunc tecum loquitur, quasi nesciat quæ cupiam: hoc enim modo & in alijs multis mecum pugnat, neque uult alicui me tradere. **S O C.** Atqui quæ hactenus aduersus hunc abs te dicta sunt, testibus carent: nunc autem me adhibe testem, atque coram me denuo recense. Quænam est hæc sapientia quam appetis? Age si cuperes eam qua homines nauigia gubernant, & ego te rogarem, quænam ó Theages, sapientia indigens, patri succenses, quod te his à quibus sapiens reddi potes, non tradat, quamnam esse responderes? nõne gubernatoriam?

Occasio dialogi est oratio Demodoci: in quo dialogo ut nomen habetur sapientia, ita monstratur per alia studia quæ non est, ita ut non que sit, sed quæ non sit declaratur

Prohibendum. Quid preuenire oporteat eos qui de re consultare uelint

Pulchra nomina imponenda pueris

T H B

Hic conceditur sapiētia cōditio nalis quae multi saria habetur. Et si sapiētia nomē habeat illa quae proprie et simpliciter est sapiētia, ab ijs quae nō proprie sunt sequēstrata, mōstrat

THE. Certe. s o c. Sin autem illius cuperes eruditum te fieri, qua currus reguntur, ac patri succenseris, ego uero rogem, quāenam ea esset, nōne aurigatiam respondeas? THE. Vtīq;. s o c. Quam igitur nunc cupis? Vtrum illam quidem nosti, nomen autem ignoras? uel nomen etiam tenes? THE. Etiam nomen. s o c. Dic ergo quid est. THE. Quod aliud nomen huic congruere dicas? Socrates, quā sapiētia: s o c. Nōne etiam aurigaria, sapiētia est? An ignorantia tibi uidetur? THE. Nullo modo. s o c. An non sapiētia? THE. Sapiētia. s o c. Qua ad quid utimur? num qua scimus equorum iuga regere? THE. Profecto. s o c. At gubernatoria nōne & ipsa sapiētia est? THE. Mihi quidē uidetur. s o c. Num & ea est, qua naues gubernamus? THE. Ea utīq;. s o c. Ea uero quam nunc optas, quāenam sapiētia est? quid ue ea ministrat. THE. Mihi quidē uidetur ea qua scimus hominibus imperare. s o c. Num qua aegrotantibus? THE. Minime. s o c. Ipsa enim medicina est, nōne? THE. Est. s o c. At qua canentibus scimus in choris praesse? THE. Nequaquam. s o c. Musica enim est. THE. Ita. s o c. Sed utrum qua certantibus praesse? THE. Nequaquā. s o c. Gymnastica enim est. THE. Est. s o c. Verum qua quid facientibus, conare exprimere sic, quemadmodum superiora ego. THE. Mihi planē uidetur ea, qua his qui sunt in ciuitate. s o c. Nōne in ciuitate aegroti etiā sunt? THE. Sunt quidem, sed non istis solum dico, uerum omnibus qui in ciuitate uersantur. s o c. Intellego quam artem dicis. Videris enim non eam qua praesse nouimus metentibus aut uide miantibus, aut plantantibus, aut serentibus, aut triturantibus: ipsa enim per quam ijs imperamus, agricultura est. THE. Est. s o c. Neq; rursus qua uel secantibus, uel perforantibus, uel polientibus, uel torno aliquid facientibus: nam haec ad fabros pertinet. THE. Certe. s o c. Verum fortasse qua ijs uniuersis, & agricolis, & fabris, & artificibus omnibus, ac priuatis cunctis mulieribusq; & uiris imperitamus, eam tu sapiētia dicis. THE. A. Istam ipsam o Socrates iam pridem dicere uolebam, s o c. Potes ne dicere an Aegisthus qui Agamemnonem apud Argos interfecit, his omnibus imperauit quos dixisti, artificibus, priuatis, uiris, mulieribusq; uniuersis, an alijs quibusdam? THE. Non alijs, sed ijs omnibus. s o c. Quid autem Peleus Aeaci filius in Phthia, nōne iisdem dominatus est? THE. Eisdem. s o c. Periandum uero Cypseli nōne audisti apud Corinthios imperasse? THE. Equidem. s o c. Nōne eisdem in ciuitate sua dominatus est? THE. Certe. s o c. Quid uero Archelaum Perdices nuper in Macedonia imperātem, num iisdem existimas dominatum? THE. Equidem. s o c. Hippiam autem Pisistrati in hac urbe dominantem, quibusnam praefuisse arbitraris? nōne iisdem? THE. Quid nī? s o c. Bacis uero, & Sibylla, & nostras Amphilyrus, quonam pacto tibi cognominandi uiderentur? THE. Non alio quā uatum nomine. s o c. Recte dicis, eodem modo conare ut inuenias quo cognomine Hippiam & Periandrum propter eundem principatum nomines. THE. Qui uocem quā tyrannos? s o c. Ergo quicunq; cupit more istorum uniuersis suis ciuibus imperare tyrannidem appetit, & esse tyrannus studet? THE. A. Ita uidetur. s o c. Hanc tu optas? THE. Videtur ex ijs quae dixi. s o c. Scelestē, more tyranni nobis praesse cupis? Ac iam dudum succenses patri, qui te ad aliquem tyrannidis praeceptorem non mittit? Et te Demodoce non pudet, qui dudum noris quid hic concupiscat? & si habuisses quod ipsum mitteres, artificem sapiētia illius quam petit, fecisses? post adesses, cupiuissesq; nunquam missum? sed nunc uides. Cum uero te coram accusauerit, consultemus simul ego & tu, est ne quod mittamus, ut alicuius cōsuetudine sapiens tyrannus efficiatur? DEMO. Per Iouem o Socrates, consultemus. Est enim ut mihi uidetur consilio opus, & maximo. s o c. Sine bone uir, interrogemus ipsum prius. DEMO. Interroga. s o c. Quid si Euripide ad aliquid utamur o Theages? Inquit enim ille, Sapiunt tyranni sapiētia cōsuetudine. Si quis Euripidem roget, qua in re sapiētia cōsuetudine ais sapere tyrannos? quemadmodū si cum dixisset, sapiētes agricolę sunt sapiētia cōsuetudine, per contaremur, quānam in re sapiētia cōsuetudine, quid putas ipsum dicturum? an aliud quā in re rustica? THE. Nihil aliud. s o c. Eodem modo si dixisset, sapiētes coci sapiētia cōsuetudine, nosq; rogare mus, quānam in re sapiētia cōsuetudine, quid aliud responderet, quā coquinaria? THE. Id ipsum. s o c. Quid si dixisset sapiētes athletę sapiētia cōsuetudine, & nos in quo sapiētia cōsuetudine interrogemus, nōne certando responderet? THE. Imo. s o c. Et quia dixit, Sapiētes tyranni sapiētia cōsuetudine, si rogare mus illum, qua in

qua in re ò Euripides sapientum, quid eum responsurum putas? THE. Per Iouem ne-
 kio. SOC. Vis tibi dicā? THE. Ut lubet. SOC. Hæc sunt quæ ait Anacreo ipsam Calli-
 cretem nosse. Audisti carmē? THE. Audiui. SOC. Quid igitur huiusmodi ne uiri con-
 suetudinem cupis, qui eam artem teneat quā tenebat Callicretes Cyane nata, quiq; sci-
 ret tyrannica quæ Callicreten nouisse poeta, inquit, ut & in nos & ciuitatem tyranni-
 dem exerceas? THEA. Iamdudum me mordēs Socrates atq; irrīdes. SOC. Quamob-
 rem nōne ais hanc te sapientiam optare, qua cunctis imperes? Atqui hæc faciens a-
 liud ne quā tyrānus sis? THE. Optarem quidem uel omnium hominum uel quam-
 plurimorum tyrānide potiri, quod idem de te ac cæteris omnibus persuadeo mihi, aut
 etiam Deus esse. Veruntamen nō hoc appetere dicebam. SOC. Quid tandem est hoc
 quod cupis? nōne ciuibus præesse? THEA. Non uī quidem, neq; ut tyranni, sed uo-
 lentibus, quemadmodū alij in ciuitate rationis compotes homines. SOC. Dicis ergo
 qualis Themistocles fuit, & Pericles & Cimo, & quicumq; alij in administratione rei-
 publicæ floruerunt? THE. Per Iouem istos inquam. SOC. Quid uero si nobilis eques
 esse studeas, & in ea arte sapiens, ad quosnam alios accederes quā ad equites? THE.
 Ad nullos alios. SOC. Quippe ad hos ipsos qui equestri arte pollent, & qui equis tum
 nostratibus, tum alienis quamplurimis utuntur. THE. Scilicet. SOC. Eodemq; modo
 si sapienter iaculandi artem adipisci cupias, ad eos qui optime iaculantur, & qui mul-
 tis tam alienis quā proprijs utuntur spiculis proficisceris. THE. Mihi quidem ui-
 detur. SOC. Age itaq; postquam in ciuilibus erudiri uis, ut in ijs sapiens fias, ad alios
 accedendum putas, quā ad hos ciuiles homines, qui disciplina ciuili summopere ua-
 lent, & utuntur ea, tum patria, tum aliarum ciuitū & Græcarum & barbararū? An pu-
 tas ab alijs sapientiam earum rerum posse cōsequi, quas isti soli norunt? THE. Audi-
 ui Socrates sermones quosdam, quos tuos afferunt, ciuiliū uirorum liberos nihilo
 meliores quā cerdonum esse. Et mea quidem sententiā uera dicis. In sapiens ergo sim
 ego, qui de illorū numero esse possum, si mihi persuadeam, aliquem istorum suam mi-
 hi sapientiam traditurum, qui quidem suos filios ipsorum minime iuuēt, putemq; uel
 mihi, uel ulli mortaliū ad hanc rem posse prodesse. SOC. Quid tu igitur optime homi-
 num agas, si cū tibi filius esset, huiusmodi negocia exhiberet, ostēdens cupere in opti-
 mum pictorē euadere, succenseatq; tibi quod nullam in se pecuniā eius gratia colloca-
 res, sed ipsos pingendi artifices paruipenderet, neq; ab eis aliquid uellet discere, tibi
 cines item tibi cē effici uolens, uel etiam citharædos, habes quod cum eo agas, uel quō
 tandem illum mitteres, nolētem ab ijs discere? THE. Minime profecto habeo. SOC.
 Nunc igitur eadem hæc faciens, miraris atq; succēses patri cum dubitat quid tecum a-
 gat, & quō te mittat, quem Atheniensium in administrāda republica præstantissimo-
 rum cuiuscunq; uoluisse commendaturi eramus, qui tecum sine precio uersatus fuisset:
 simulq; & sumptibus pepercisses, & ab huiusmodi consuetudine plus nominis quæsi-
 uisses quā omnium ceterorum. THE. Quid igitur Socrates nōne tu ex bonis uiris
 es? Si me susceperis, sat habeo, neq; alium quæro. SOC. Quid hoc dicis? DEMO. Non
 male dicit ò Socrates, neq; mihi quicquam hoc iocūdus utiliusq; ut arbitror esse pos-
 set, quā si huic tua consuetudo placeat, & si tu cum eo uersari uelis: & profecto pudore
 impediō dicere quā uehemēter affectem. Itaq; ambos uos rogatos uelim, & te ut
 uelis hunc suscipere, & te ne alium quā Socratem quæras, meq; maximis curis & for-
 midine plenis obsecro liberetis, quoniā nunc uehementer timeo, ne hic cuiuspiam al-
 terius consuetudinem quærat à quo deinde perdat. THEA. Ne ulterius mihi timeas
 mi pater, si huic persuadere potes ut me suscipiat. DEMO. Recte loqueris, et ad te ò So-
 crates omnis posthac oratio cōuertetur. Ego enim ut breuissime loquar, me simul ac
 mea omnia uel charissima quocunq; indigeas tibi libētissime trado, si hunc Theagem
 susceperis, eiq; pro uirili tua benefeceris. SOC. Equidē ò Demodoce studiū hoc tuum
 non admiror, si quidem existimas maxime à me hunc iuari posse. Nō enim uideo ubi
 maiore diligētia opus sit, si quis mentem modo habet, quā ut filium optimū reddat.
 Sed unde tibi hoc ita uisum est, me uidelicet tuum filiū meliorem posse ciuem reddere
 quā tute possis? Atque unde hic sibi persuasit posse magis à me quā abs te ad hanc
 rem iuari? Id enim uehemēter admiror: tu enim primum me senior es, deinde multis

Nulli re maior
 diligentia adhi-
 benda quā si-
 lio institucio

Munus so-
phistarum

Demon
Socratis

ac maximis apud Athenienses functus es magistratibus, neque te magis quisquam à popularibus Anagyruis ac reliquis ciuibus honoratur. In me autem horum quicumque neuter uestrum uidet. Verum si ciuiliu uiroru consuetudines Theages iste contemnit, aliosque querit qui instruere iuuentam profitentur, est hic Prodicus Chius, & Gorgias Leontinus, & Polus Agrigentinus, alijque permulti, qui adeo sapientes sunt, ut cum urbes adeunt, nobilissimos & ditissimos alliciant ad se iuuenes: quibus cum uel optimorum quoruncumque familiaritate gratis uti liceret, eorum assuetudine relicta, persuasi ad illos conferunt se, pretium, atque id ingens offerentes ultro, & gratiam insuper maximam habentes. Ex his ergo decebat te ac filium tuum aliquem eligere, me uero ad id elegisse non conuenit. Nullam enim ex istis beatis & pulchris disciplinis profiteor, uelim tamen mihi illas esse notas. Verum semper nihil scire me dico praeter exiguam quandam amandam disciplinam, qua uulgo uehementior, tum superioribus, tum etiam praesentibus uiris esse uideor. THE. Vides ne pater Socratem hunc non admodum familiaritatem meam recipere? Nam quod ad me attinet, paratus eram, modo ipse uoluisset: sed haec omnia ille ioco aduersus nos dicit. Noui enim meorum aequalium & aliquanto seniorum nonnullos, qui cum antea nullius essent aestimationis, postquam familiaritate istius usi sunt, breui omnium supremi eorum euaserunt, quorum infimi prius erant. S O C. Nosti quale hoc sit o Demodoci filii? THE. Noui per louem: si uoles enim, talis fiam, quales illi fuerunt. S O. Non ita o optime, sed hoc te sefellit, quale sit ego aut tibi dicam. Adest mihi diuina quadam forte demonium quoddam a prima pueritia me secutum: hoc enim uox est quadam, que cum sit, semper eius rei quam facturus sum, dissuasionem innuit, prouocat uero nunquam. Quod si quis amicorum mecum quandoque aliquid comunicat, uenitque uox, hoc illa dissuadet, neque facere sinit. Cuius quidem rei uobis testes dabo. Charmidem uirum bonum Glauconis filium noscitis, hic aliquando in Nemea stadio se exercitaturus mecum communicabat. Ac statim ubi dicere inciperet quod se exercitaturus esset, affuit uox: ego prohibui, edicens quemadmodum demonij uox extiterat ne se exerceret. Ille uero, fortasse, inquit, significat me uictorem non euasurum, & si uictoria non potiar, tamen me exercens, aliquid proficiam interim puto. Atque ita locutus, in certamen abit. Operae precium igitur est audire quid ei ex eo certamine contigerit. Iam si uultis & Clitomachum Timarchi fratrem rogare quid ei Timarchus dixerit, cum iam moriturus esset. Is enim & Euathlus quidam cursor qui illum fugientem suscepit, referet uobis quid ille tunc dixerit. THE. Quidnam? O Clitomache, inquit, equidem quamprimum moriturus uenio, quoniam Socrati obtemperare nolui. Hoc quid ita dixerit Timarchus, ego exponam. Cum enim surrexissent ex conuiuio Timarchus, & Philemon Philemonidis filius, interfecturi Niciam Hiroscamadri filium, soli enim insidiarum non conscij fuerant: hic Timarchus, Quid ais o Socrates, inquit. Vos quidem bibite, me uero oportet alio ire, redibo autem paulo post, si occasio erit. Tum mihi aderat uox. Itaque ne surgas inquam, solitum mihi a demone signum datum ferens. Qui euit ille. Deinde paulisper comoratus ardebat iterum eundi cupiditate, dicens, eo iam Socrates. Et quia iterum uocem audiui, rursus illum cohibui, donec ille tertio latere me cupiens clanculum, cum ego mentem alio aduertissem, se subripuit: & sic profectus ea patrauit, quae mortis ei causa fuerunt. Haec eadem ille fratri quemadmodum nunc ego uobis, dixit, se scilicet moriturum uenire quod mihi credere noluisset. Audietis praeterea ab his qui in Sicilia sunt, quae de exercitus conflictu praedixeram. Et praeterita quidem ab his qui illa nouerunt, audire licet. Experiri uero demonij signum siquid forte dicat, etiam nunc possumus. In expeditionem namque exijt Neonus Cali filius. Mihi autem signum adfuit, proficiscitur uero nunc cum Thrasulo aduersus Ephesum & Ioniam militaturus. Ego autem illum existimo uel interfectum iri, uel huiusmodi aliquid incursum, & de reliquo negotio uehementer metuo. Haec omnia ideo tibi dico, quia potestas omnis ad familiaritates cum his qui mecum sunt instituendas penes demonium est. Multis enim aduersatur, neque licet his auxilium ferre, qui mecum inuito demone conuersantur: quare impossibile est mihi cum his uiuere. Multis autem haerere non prohibet, sed consuetudine nostra nihil omnino iuant. Quibus autem fauerit in ipsa familiaritate potestas demonij, illi sunt de quibus illud animaduertisti, breui enim proficiunt. Sed eorum partim hoc beneficium firmum habent atque durabile, plerique uero quoad

quoad mecum sunt, mirifice pollent, at ubi discesserint, rursus nihil à cæteris differunt. Hoc quandoq; accidit Aristidi Lysimachi filio, eius qui filius fuit Aristidis. Nam mecum commorans, breui multum profecit; postea uero in militiam profectus est, rediēs deinde offendit apud me agentem Thucydidem Melissi filium: hic aut Thucydides pridie mihi inter disputandum nescio qua de re obiecerat. Cum me salutasset, & quædam insuper collocutus esset Aristides, Thucydidem, inquit, ô Socrates audio gloriari, & in quibusdam tecum etiam cõcertare, tanquam aliquid sit. Est inquam ut dicis. Tum ille, non meminit, inquit, antequam tibi adhæreret, quale fuerit mancipium? Nõ uidetur inquam per deos. At ego, inquit ille, ridiculus sum. Quidnam maxime inquã? Quontam priusquam hinc abirem, cum quouis disputare audebam, neq; aliquo uidebar in differendo deterior, adeò ut cœtus præstantium uirorum audacter adirem. Nunc autem contrà, fugio quemcunq; eruditum esse intellexi, adeò pudore abducor ob inscitiam. Vtrum igitur inquam euestigio te reliquit illa uis? an paulatim? Paulatim, inquit. Quando uero in te incessit, utrum accidit tibi aliquid à me discenti, an aliter? Dicam ô Socrates rem quidẽ incredibilem, ueram tamen. Nihil unquam à te ut ipse scis, didici, proficiebam autẽ quotienscunq; tecum essem, & si in eadem solum domo essem, non tamen in eadem parte domus, magis tamen quotiens eadem in parte. Et mihi quidem uidebar multo magis, quando in eadem parte existens, aliquid te dicentem intuebar, quàm cum aliò essem auersus. Sed lōge magis proficiebam, cum apud te sedens, te tangebam. Nunc autem omnis habitus ille defluxit. Est igitur ó Theages huiusmodi nostra consuetudo. Si enim Deo gratum est, permultũ quidem & breui proficies. sin cõtrà, minime. Vide igitur ne tibi tutius sit ab aliquo illorum erudiri, quibus in sua potestate sita est utilitas qua cæteris profunt, q̃ à me fortuna quadam id assequi. THE. Mihi quidem sic faciendum Socrates uidetur, ut cõsuetudine nostra de demonio intelligamus. Quod si nobis annuerit, recte omnia: sin minus, quid agendum sit consultabimus tum, alteri ne cuiquam adhæreamus, an hoc diuinũ quod tibi insitum est, precibus & sacrificijs & alio quouis deniq; pacto, quo uates iubent, placemus. DEMO. Nihil ad hæc ó Socrates huic adolescenti repugnes, bene enim dicit Theages. SOC. Atqui si uidetur oportere sic agere, sic agamus.

ARGUMENTVM MARSILII IN MENONEM
DE VIRTUTE.

QUATUOR esse argumentationum genera, quibus Plato utitur, exemplum, inductionem, ratiocinationem, & enthymema, & quo pacto fiant, satis in Alcinoi cõpendio, quod & nos traduximus, declaratur. Vbi etiam tres Platoniorum dialogorum species inuenimus, & quibus argumentationibus in unaquaq; dialogi specie uti soleat. Aut enim solum inquiri, falsa uel confutat dialogus, aut solum uel ra exponit ac docet, aut in utroq; uersatur. Primus inquisitiuus & contentiosus. Expositiuus alter. Postremus mixtus est dictus. Meno autem licet mixtus sit, maiori tamen ex parte contendit & confutat, & omnes argumentationes attingit. Ut nisi qui ex alijs Platonis dialogis, qui ad expositionem magis quàm ad disceptationẽ pertinent, sensa colligat, & Menoni huic adijciat, difficile summã disputationis huius elicere possit, est autem hæc, quid uirtus sit, & quomodo nobis adsit, inquirere. Id Socrates efficit, dum quatuor Menonis, Aristippi, Gorgie, et Prodicæ de uirtute definitiones cõfutat, & definitionem suam post illas inductã geminis obiectionibus retractat. Veritas quippe ex redargutione falsitatis clucet. Est autem hominis uirtus affectio siue habitus anime, quo potentia naturalis eius quàm optime suum opus exercet. quæ definitio in libris de Republica traditur. Opus cuiusq; potentie tũc optime exercetur, cum ad finem suum dirigitur. Quod ad finem cõfert, utile dicitur. Merito igitur in hac disputatione commune uirtutis officium id esse traditur, ut & actiones & ea quibus agendo utimur, utilia reddat. Illa itaq; definitio huic dialogo consonat, cunctisq; uirtutibus est cõmunis. Virtutum profecto species plures sunt, pro uirium anime & actuum diuersitate, in quibus una tamen quæ dicta est communis uirtutis ratio semper inspicitur. Prima uis anime mens est, cuius actus est perpetua contemplatio ueritatis. Secunda ratio, cuius actus ueritatis inuestigatio. Tertia phantasia, cuius actus collectio eorum quæ sensus eius nuncijs porrigunt, perq; illa discursus. Atq; hæc sunt uires anime, quæ cognitivæ dicuntur. Restant tres aliæ, quas appetitiuas uocant: Voluntas, & irascendi uis, & concupiscendi. Voluntatis actus, appetere quæ mens & ratio porrigit. Irascibilis, aggredi quæ ratio & phantasia proponit. Concupiscibilis actus, adsciscere quæ phantasia sensusq; obijciunt. Sex insuper istis duæ subijciuntur, mouendi & nutriendi uigor, sed hæc cum superioribus, aut nihil, aut uix, & parum admodum in uirtute cõmunicant. Affectio

Tria dialogi officia

Vires anime cognitivæ

Vires appetitiuæ

Vigores duo

bfectio

fectio mentis quæ contemplationem perficit, sapientia est: quæ rationis indaginem, scientia atq; prudentia. Scientia quidem indagacionem eorū quæ natura facit, prudentia consultationē in ijs quæ nos agimus. Quæ hæc hāc discursum opinio recta, quam sagacitatem quidam uocant. Iustitia uoluntatem & liberalitas. Irascibilem fortitudo eiusq; pedisseque. Concupiscibilem continentia simul & temperantia. His omnibus id est commune, ut qualibet earū sit affectio actum potentie naturalis perficiens, dum decorum reddit & utilem ad finem ultimum consequendum. Variæ uero uirtutes diuerso modo habentur. Sapientia quidem natura: est enim æterna rationum omnium in mente complexio, perpetuusq; ueritatis intuitus. Scientia per doctrinam philosophiæ quæ reminiscenciam præstat, acquiritur, dum ratio quæ pennas olim abiecit, ad mentem conuersa reminiscendo iterum alas recuperat. Prudentia doctrina simul & longo usu rerum aduenit. Recta opinio exemplis, autoritate, inductione, sorte. Iustitia fortitudoq; & temperantia, cætereq; morales uirtutes prudentiæ rectæq; opinionis legibus & exercitatione legitima perficiuntur. Vnde duo hæc moralium uirtutum principia Plato posuit, prudentiam et rectam opinionem. Quamobrẽ prudentia sæpenumero totius moralis uirtutis apud Platonem nomen usurpat. Est & uirtus quedam ad rectam opinionem attinens, qua legitimi principes ac ciues, in agendo honesti, cõtemplationis tamen expertes bonum publicum curant quam ciuilem peritiam nominant. Eamq; Plato facultatē, & in Theage, & in presenti Menone, haud aliter quam sorte diuina, dari ciuilibus hominibus disputat. Hac igitur summula quis mentem Platonis in Menone colliget, & huiusmodi præmissa distinctione contradictiones reuuet, obiectionesq; uitabit. Disputationē uero illam de reminiscencia geometricisq; figuris in argumento tractare idcirco non placuit, quoniam non ut principalis, sed ut accessoria est inserta. Argumentum autem summam rei caputq; requirit. Singula quippe discutere non arguementi, sed commentarij potius est officium.

MENO, VEL DE VIRTUTE

MENO, SOCRATES, PVER ANYTVS.

*Tergiuersatio
Socratis eò per
tinens, ut in-
terroget ipse*

POTES ne mihi ostendere Socrates, doceri uirtus possit, necne, an exercitatione potius acquirat? Aut num fortasse nec doctrina, nec usu hominibus comparetur, sed ipsa natura, uel alio quopiam modo hominibus insit? **S O C.** Hactenus o Meno Thessalici homines inter Græcos illustres, tum equestri facultate, tum etiam diuitijs habiti sunt. Nunc autem, ut mihi uidetur, sapientia quoq; gloriam consequentur, præsertim amici tui Aristippi Larissæi conciuues. Atq; eius quidem rei autor uobis Gorgias extitit, qui in urbem uestram profectus amicos sibi ob sapientiam comparauit cum reliquos Thessalicorum optimates, tum maxime Aleuadarum familiam, ex qua amicus tuus Aristippus originem ducit. Quamobrẽ sic uos Gorgias assuefecit, ut intrepide & alto animo interrogantibus respondeatis, quemadmodum scientes decet. quippe et ipse concedebat Græcorum cuiq; rogare quicquid quisq; uellet, ac singulis etiam respõdebat. Nobis uero o amice Meno contrarium contigit: siquidem sapientia nostra quodammodo iam exaruit, atq; ex ijs locis ad uos diuertisse uidetur. Itaq; si quem nostrorum hominum hoc pacto percõteris, nemo erit qui non rideat. O hospes forte tibi beatus quidam uideor, quem nosse existimas, utrum doctrina, an alia quadã ratione uirtus hominibus cõparetur. Ego uero usq; adeo ab hac cognitione absum, ut nec quid ipsa sit uirtus intelligam. Atqui ipse quoq; o Meno sic affectus sum: in eadem quippe paupertate animi qua & cõciues mei, uersor, ac meipsum sæpe accuso, utpote quid sit uirtus penitus ignorans. Cum uero quid sit nesciam, quonã pacto qualis sit norim? Num tibi fieri posse uidetur, ut qui nullo modo quis Meno sit norit, utrum bonus, diues, generosus, an contra sit norit? **M E.** Mihi quidem nequaquam. At uero ipse reuera o Socrates, quid sit uirtus ignoras? Ista de te domi renunciabimus? **S O C.** Nõ id quæso solum Meno domi dices, uerum etiam quod nullum unquam, ut mihi quidem uideẽ, isthuc scientem nactus sim. **M E.** Nunquam ne igitur Gorgiam cum hic cõmoraretur conuenisti? **S O C.** Equidem. **M E.** An hæc ignorare tibi uisus est? **S O C.** Haud satis o Meno memini, ideoq; quid tum mihi uisum fuerit, in presentia referre nequeo. Sed fortẽ & ille nouit, & tu quid ille docuerit, tenes. quare si placet: ipse dicas. Nam tibi forsitan cū illo cõuenit. **M E.** Cõuenit equidẽ. **S O.** Eum igit cū absit, omittamus, ipse uero o Meno, dic per deos obsecro quid esse uirtutẽ existimes: dic inquã, nec inuideas, ut fortunati cuiusdã mendaci redarguar, siquidem tu & Gorgias id nosse uideamini, ego uero nemini unquam hoc scienti occurrisse dicam. **M E.** At o Socrates nequaquam difficile est id dicere: & primo quidem si lubet

lubet quæ uiri sit uirtus. hæc planè est, ad ciuiliùm rerum administrationem sufficientem esse, iisq; tractandis amicos iuuare, inimicos lædere, nec non diligenter cauere ne quid ipse tale aliquando patiatur. Quod si ulterius quæ sit mulieris uirtus nosse requiris, neq; id arduum erit. Est enim mulieris uirtus, domum recte gubernare, dum curat domestica, uiroq; obedit. Alia quoq; uirtus est pueri foeminae & masculi, & uiri iam ætate grauis: nec non liberi, si uelis, alia, & alia serui. Atq; alia permultæ uirtutes sunt. Quamobrem haud deest, quid de uirtute dicamus. Enim uero in unaquaq; actione atq; ætate ad unum quodque opus singulis hominibus uirtus adest. Totidem præterea & de uitio ó Socrates, ut arbitror, dici possent. *S O C.* Non parum in hac uenatione fortunatus sum ó Meno: siquidem unam uirtutem inuestigans, examen quoddam uirtutum apud te habitantium reperiri. Veruntamen ó Meno, si eadem examinis similitudine percontanti mihi quæ sit apud substantia, multiplices earum esse substantias respondiſſes, ego uero iterum te rogem, nunquid hoc quo apes sunt, an alio quopiam ueluti pulchritudine, uel magnitudine, aut alio quopiam huiusmodi apum substantias diuersas esse dicis, quid inquam, sic interroganti potissimum responderes? *M E.* Quod eo quod apes sunt, minime differunt. *S O C.* Et si ego post hæc rogem. quid ergo est ó Meno, quo nihil inter se differunt, sed idem sunt cunctæ habes quod respondeas? *M E.* Habeo profecto. *S O C.* Eadè itaq; ratione uirtutes quam multæ atque uariæ sunt, unam tamen speciem quandam in omnibus eandem habent qua uirtutes existunt, in quam respicere decet eum qui responsurus sit interroganti cuiquam quid uirtus sit. Tenes quid dicam? *M E.* Intelligere uideor, nondum tamen ut uellem quod quæris planè comprehendo. *S O C.* Vtrum uero circa uirtutem id solum ó Meno, tibi uidetur, aliam quidem uiri esse, aliam mulieris, & aliam reliquorum, an etiam circa sanitatem magnitudinèq; & robur eodem modo, ut alia quidem uiri sanitas sit, mulieris alia: an potius eadem ubiq; sanitatis species est, si quidè sanitas sit, seu uiro, siue mulieri, siue alteri cuiuscunq; adsit? *M E.* Eadem mihi sanitas & uiri simul & mulieris esse uidetur. *S O C.* Nonne igitur si quidem robusta sit foemina, eadem specie roboris robusta erit? Cum uero eandè dico, quæ nihil differt, quæ robur ut robur sit intelligo, seu uiro, seu mulieri insit. Num tibi differre quicquam uidetur? *M E.* Minime. *S O C.* Ergo & uirtus, ut uirtus sit, differt iuuenem, aut senem, aut uirum, aut foeminam ornet? *M E.* Mihi quidem ó Socrates, hoc cæterorū simile nequaquam esse uidetur. *S O C.* Nonne uiri uirtutem esse dixisti, recte Rempub. gubernare, mulieris uero domum? *M E.* Dixi equidem. *S O C.* An potest quisquam ciuitatem, uel domum, aut aliquid aliud recte disponere, nisi temperate siue prudenter ac iuste disponat? *M E.* Non certe. *S O C.* Nonne si temperate iusteq; instituunt, temperantia iustitiaq; instituent. *M E.* Necesse est. *S O C.* Vtrisque igitur tam uir quam mulier indiget, si boni futuri sint, temperantia scilicet atq; iustitia. *M E.* Apparet. *S O C.* Quid uero puer ac senex quatenus intemperati & iniusti sunt, num boni fient. *M E.* Nequaquam. *S O C.* At dum temperati & iusti. *M E.* Ita. *S O C.* Vniuersi igitur homines eadem ratione boni fiunt, nam eorundem participatione boni semper efficiuntur. *M E.* Videtur. *S O C.* Nunquam eadem ratione boni sint, ni illorū uirtus sit eadem? *M E.* Nunquam. *S O C.* Quoniam ergo eadem uirtus est omnium, conare in memoriam reducere, quidnam hoc esse Gorgias dixerit, ac tu una consenseris. *M E.* Quidnam aliud quam præesse hominibus posse: siquid unum in omnibus exigis. *S O C.* Requiro equidem, attamen eadem ne pueri & serui uirtus erit ó Meno, præesse posse domino, ac uidetur tibi etiam tum seruus esse cum imperat? *M E.* Haud certe mihi uidet ó Socrates. *S O C.* Neq; enim isthuc optime uir fas esset. sed hoc rursus considera, utrum dominari posse aliquem putas, si iuste præesse dicamus: iniuste uero, nequaquam. *M E.* Puto equidem, iustitia enim uirtus est. *S O C.* Vtrum uirtus ó Meno, an uirtus quædam? *M E.* Quo pacto id ais? *S O C.* Quemadmodum de quouis alio. ut ecce de rotunditate figuram quandam esse dicerem, non simpliciter figuram, ob eam sanè causam ita loquerer, quia alia quoq; figuræ præter rotunditatē sunt. *M E.* Recte inquis. Atqui & ipse nō iustitiā tantum, uerum alias quoq; uirtutes esse dico. *S O C.* At quas dicis alias, explica obsecro. Equidè si me de alijs figuris interrogassiſſes, utiq; respondiſſem, itaq; tu quæ sint alia uirtutes ostende. *M E.* Fortitudo, temperantia, sapientia, magnificentia, cæteræq; permultæ. *S O C.* In idem recidimus. *Multas rursus uirtutes, dum querimus unam, inuenimus, sed alio pacto: unam uero quæ per*

*Prima uirtutis
definitio mala*

*Confutatio ex
inductione*

*Secunda defini
tio mala
Confutatio*

omnes diffunditur, reperire nequimus. ME. Nondum queo ó Socrates, quod quæris, u-
nam in omnibus uirtutem quemadmodum in cæteris assequi. S O C. Non ab re quidem:
*Transfertur di-
sputatio ad figu-
ram, ut ad cui-
dentius* at ego si modo potuero, perducere nos conabor. Vidés ne sic in cunctis cōtingere, si quis
à te petat idem quod modo dicebam, quid figura sit, ac tu quod sit rotunditas responde-
res, & ille tibi quæ & ego inferret, utrum rotunditas sit figura, an figura quædam, an non
illi diceres figuram quædam esse? ME. Prorsus. S O C. Nonne ob id quod aliæ quoq; fi-
guræ sunt? ME. Ita. S O C. Quod si quales illæ sint quærat, euestigio respondebis? ME.
Equidem. S O C. Quinetiã si de colore similiter quid sit quærat, & tu quod albedo sit di-
cas, ac ille sic deinde roget, utrum albedo color sit, an color quidam, inferres ne colorem
quendam ob hoc esse, quod aliq; quoq; colores reperiantur? ME. Maxime. S O C. Si ite-
rum colores cæteros referre iusserit, narrabis utiq; & alios multos, qui nihilo minus quàm
albedo colores sint? ME. Narrabo. S O C. Quid si ille sic, ut ego nunc, sermone progre-
diatur, dicatq; quod in multa semper recidamus, quod ille fieri nequaquã permittat: cumq;
hæc multa uno nomine nuncupes, dicasq; omnia figuram esse, inter se contraria sint li-
cet: hoc autem quod non minus rotundum contineat quàm rectum, quam quidem figu-
ram nominas, & nihilo magis rotundum quàm rectum figuram esse tu dicis, an sic dicis?
ME. Sic planè. S O C. Cum ita dicas, inquam, nunquid rotundū magis rotundum quàm
rectum, aut rectum magis rectum quàm rotundum esse dicis. ME. Non certe ó Socra-
tes. S O C. Veruntamen asseris rotundum nihil magis figuram esse quàm rectum, neq; re-
ctum magis quàm rotundum. ME. Vera narras. S O C. Quid igitur est, cui figura compe-
tit: declarare enitere. Si itaq; sic percontanti de figura siue colore, te nequaquã intellige-
re quid ipse uelit, respondeas, uehementer admiretur arbitror, ac dicat, an non intelligis
quod in ijs omnibus idem quæro? Non habeas ó Meno, quod dicas, si quis quærat quid
in rotundo sit ac recto, & cæteris quas figuras appellas, in omnibus idem? Explica quæ-
so, ut hoc pacto ad disputationem uirtutis te pares. ME. Nequaquam, sed ipse ó Socra-
tes, ediffere. S O C. Vis ne tibi gratificer? ME. Omnino. S O C. Vis tu cōtra uirtutis quæ-
sitionem deinde soluere? ME. Equidem. S O C. Expediendum iam est, decet enim. ME.
Et maxime quidem. S O C. Age experiamur quid figura sit exprimere, & uide utrū istud
admittas. Esto itaque id nobis figura, quod solum ex omnibus semper colorem sequitur.
Satis ne tibi hoc est, an forte aliud exigit? Ego enim sat habeam, si mihi posthac uirtutem
ipsam ostendas. ME. At istud absurdum quiddam est ó Socrates. S O C. Quamobrem?
ME. Quoniam figura secundum rationem tuam est, quæ semper colorem sequitur. Si ex-
go colorem quis nosse negaret, eodem modo quo circa figuram dubitans, quid illi potissi-
mum responderes? S O C. Vera equidem. Nam si qui rogat sapientū illorum & conten-
tiosorum ac litigantium aliquis sit, respondeam utiq; me dixisse, quod si minus recte dixi,
ad te nunc attinet respondere, ac mea dicta refutare. Sin autem quemadmodum nos su-
mus, illi amici sint, uelintq; tantum disputare, decet profecto mitius, & magis dialectico
more respondere. est autem dialecticum magis non modo uerum proferre, sed ijs illud ra-
tionibus approbare, quas et ille qui rogat, planè se nosse fateatur. Hoc itaq; more nunc te
cum differendo uti conabor. Dic ergo, num finem appellas terminum quendam, atq; ex-
tremum? Hæc enim omnia uelut idem profero, forte uero Prodicus ijs tanquam differen-
tibus uteretur. Tu autem num dicis terminari aliquid atq; finiri? nihil quippe diuersum ijs
uerbis intelligo. ME. Dico sanè, & quod ais, intelligere arbitror. S O C. Et planum ali-
quid uocas, & solidum aliud, cuiusmodi quæ in Geometria tractantur? ME. Voco equi-
dem. S O C. Iam igitur quid figuram esse dicam, ex ijs percipies: in omni quippe figura id
asserō, figuram esse id in quod solidū desinit. Atq; ut summatim dicam, figuram appello
solidi terminum. ME. Colorem uero quid uocas ó Socrates? S O C. Procax nimium es ó
Meno: homini iam seni onus imponis, ac respōdere tibi iubes: ipse autē memor quid Gor-
gias uirtutē esse dixerit, definire minime uis. ME. At postquàm tu mihi hoc declaraueris
ó Socrates, tibi illud referam. S O C. Etiam absconditus hic aliquis, & loquentē tantum-
modo te audiens, intelligat, pulchrū esse te & amatoribus non carentem. ME. Quid itaq;
S O C. Quod nihil quàm continuo in sermone imperitas, quod facere delicati isti & forme
fiducia adhuc tyrannidē exercentes solent. Simul ita de me statuis forsitan, inferiorē ele-
gantib; illis esse: gratificabor itaq; tibi, & respōdebo, ME. Gratificare obsecro, S O C. Vis
ne tibi

*Modus disputā
di contentiosus
atq; acer
Modus disputā
di dialecticus
mitis
Huius definitio
nis collectio qua
est ab interro-
gatis, est diale-
ctica: nam si ef-
fet à sensibilib;
esset analytica.
Definitio diale-
ctica, figura est
solidi terminus*

ne tibi secundū Gorgiam respondeā: sic maxime assentieris? M E. Quid ni uelim? S O C. Nonne defluxus quidam secundum Empedoclem à rebus manare dicuntur? M E. Et maxime quidem. S O C. Ac pori, id est meatus in quos & per quos etiam defluxus huiusmodi manant? M E. Omnino. S O C. Ex defluxibus autem quosdam poris quibusdam congruere, quosdam minores, aut maiores esse? M E. Sic est. S O C. Nūquid & uisum aliquid uocas? M E. Voco. S O C. Ex ijs iam quid uelim, ut ait Pindarus, accipe. Est enim color de fluxus quidam rerum, uisui congruens atq; sensibilis. M E. Optime mihi ó Socrates, respondisse uideris. S O C. Forte quia quæ solitus es audire, nūc responsum est tibi, & simul aduertis, quod ex hac responsione facile etiam definire queas, quid sapor, quid uox, quid odor sit, cæteraq; huiusmodi plurima. M E. Prorsus. S O C. Atqui tragica ó Meno, ista responsio est: ideoq; tibi magis quàm figuræ definitio placet. M E. Mihi uero. S O C. At mihi quidē ó Alexidemí fili, minime persuadeo: est enim illa altera melior, ac puto neq; tibi ista placebit, nisi forsan quod heri dicebas, mysterijs nondum absolutis abire uis: sed mane, atq; hic mysterijs initiare. M E. Manerem ó Socrates, si huiusmodi multa inculcares. S O C. Nihil utiq; prætermittam, quin talia quædam & tui simul & mei gratia dicam. Vereor tamen ne minus possim huiusmodi plurima dicere. Cæterum iam ad promissā seruanda nobis accingere, ac in cōmune quid uirtus sit, exprime, nec ut fecisti hæcenus, unum in multa discerpas, qđ iaci in eos solet, qui idem ubiq; inculcant: sed integram atq; sanam, dic tãdem quid uirtus sit, exempla uero loquendi à me accepisti. M E. Videtur mihi ó Socrates, uirtus esse, ut Poeta inquit, gaudere honestis ac posse. Atq; ego id ipsum uirtutem uoco, honesta quidem appetere, eaq; consequi posse. S O C. Num honesta cupientem, bona cupere dicis? M E. Omnino. S O C. Nunquid ita loqueris quasi sint nonnulli qui bona cupiant, quidam uero qui mala? M E. Imò. S O C. Non omnes igitur ó optime uir, bona tibi appetere uidentur? M E. Mihi nequaquam. S O C. Quidnam itaq; mala? M E. Ita. S O C. An ita dicis, quasi quæ mala sint, bona esse opinentur, aut etiã noscentes quod mala sint, nihilominus illa cupiant? M E. Vtrūq; aio. S O C. An censēs aliquem cognoscentem mala quod mala sint, illa tamen appetere? M E. Arbitror. S O C. Quid autem exoptare hunc dicis? Num hæc sibi adesse? M E. Adesse sanē, nam quid aliud optet? S O C. Vtrum qui mala desiderat, mala esse cognoscens, prodesse cum adsint, existimat? an unum quodq; potius sua præsentia lædere? M E. Sunt certe qui mala prodesse putent, nec desunt qui obesse cognoscant. S O C. Videntur tibi mala nosse quod mala sint, qui mala prodesse cuiquam opinantur? M E. Haud sanē id mihi uidetur. S O C. Ex ijs igitur patet eos non appetere mala, qui illa minime norint, sed illa potius quæ bona esse putauerint, cum tamen mala sint. Quapropter ignorantes illa, bonaq; existimantes, perspicuum est bona potius exoptare. An non? M E. Sic isti se habere uident. S O C. At uero qui mala quidem affectāt, ut ipse inquis: eaq; cuiuscunq; accidunt, obesse censent: norunt ne quod illorū præsentia lædentur. M E. Necessario sequitur. S O C. Quid uero læsos homines, nōne isti miseros esse quatenus læsi sunt, opinantur? M E. Hoc quoq; necessariū. S O C. Miseros autē nōne infelices? M E. Reor equidem. S O C. Est ne aliquis qui miser & infelix esse uelit? M E. Non uidetur. S O C. Nemo igitur mala uult, si quidem talis esse minime uelit. Nam quid aliud est esse miserū, qđ cupere mala, in eaq; incurrere? M E. Vera loqui uideris ó Socrates: nemo enim uult mala. S O C. Nōne paulo ante dixisti uirtutem esse bona uelle, ac posse? M E. Dixi equidē. S O C. An non ex eo quod dictū est, uoluntas quidem ipsa omnibus adest, atq; hac ratione alius alio melior nō est? M E. Apparet. S O C. Ergo si quidē est alius alio melior, nec id secundū uoluntatem, sequitur ut secundū potentiam sit melior. M E. Sequit. S O C. Secundū igitur rationem tuā hoc est uirtus, bonorum comparandorū potestas. M E. Sic prorsus se habere uideť, ut nunc accipis. S O C. Animaduertamus posthac, utrū id uere asseras necne: forte enim bene loqueris. Dic igitur, bona uēdicare posse uirtutē esse dicis? M E. Isthuc ipsum. S O C. Bona uero nōne hæc uocas, ceu sanitatem, diuitias, aurumq; & argentū plurimum possidere, honoribus præterea & magistratibus in Repub. fungi: num alia quædā præter ista bona nuncupas? M E. Nequaq;, sed omnia bona huiusmodi esse dico. S O C. Eia aurū atq; argentū acquirere uirtus est, ut inquit Meno, magni regis patrius hospes. Vtrū uero addis huic lucro ó Meno, iuste ac sancte lucrari: an nihil interest, sed et si iniuste quis ista possidet, nihilominus quæstū huiusmodi uirtutem

Coloris definitio secundū Gorgiã, dialectica

illa melior quã analytica uincitur

Tertia uirtutis definitio mala, quarta definitio

Cōfutatio quartæ definitionis

Quæ media sunt inter mala & bona, ea nō esse bona, nisi uirtus adsit

uocas? M E. Nequaquā ō Socrates, sed uitium. S O C. Omnino igitur, ut uidetur, huic possessioni, iustitiæ, uel temperantiæ, uel sanctitatis, aut alterius uirtutis præsentia opus est. Alioquin uirtus minime erit, quāuis bona sibi uendicet. M E. Qui enim sine ijs uirtus existat? S O C. At non suppeditare aurum & argentū, quando minime iustum sit, aut sibi, aut alteri, neque etiam uirtus est hæc egestas? M E. Videtur. S O C. Nihil magis igitur horum bonorū copia uirtus erit quā inopia. Verum ut uidet, quodcumque cum iustitia sit, uirtus est, quod autem absque illa eiusque similibus, prauitas. M E. Videtur mihi ne cessariū esse quod dicis. S O C. Nōne unum quodque horum paulo ante uirtutis partem esse diximus, iustitiam & temperantiā, cæteraque huiusmodi? M E. Diximus planè. S O C. Siccine ō Meno, me deludis? M E. Quorsum hæc ō Socrates? S O C. Quoniam cum te orassem ne amplius uirtutē discerperes, & exempla respondendi dedissem, hoc neglecto uirtutē esse dicis, bona cum iustitia comparare posse, iustitiā uero uirtutis partem esse cōfessus es. M E. Sic est. S O C. Nōne efficitur ex ijs quæ iam concessisti, uirtutē esse agere cum parte uirtutis quæ quid agitur? Iustitiā enim & huiusmodi singula uirtutis particulas confiteris. M E. Quid tum? S O C. Quia cū rogassem ut totā ipsam uirtutē ostenderes, quid ipsa sit, nullo modo explicuisti: omnem uero actionem quæcumque cum parte uirtutis sit, uirtutem esse dixisti, quasi quid tota uirtus sit, summam prædixeris, atque ipse intelligere tum queam, si abs te in particulas diuidatur. Eadem igitur quæstio rursus ō Meno, tibi suboritur, quid uirtus sit, si quidem omnis actio cum uirtutis parte sit uirtus. Id namque tunc dicitur, cum omnis actio cum iustitia uirtus esse definitur. An non eadem iterum quæstione opus esse uides? Num putas quempiā uirtutis partem aliquam nosse, qui totius naturam minime norit? M E. Non uidetur. S O C. Si enim memineris quæ in superioribus de figura tibi respondi, reieciimus utique responsionē illam quæ per ea fit quibus ulteriori probatione opus est, nec dum rata habentur. M E. Et merito quidē reieciimus. S O C. Neque tu igitur ō uir optime, cum quærit, quid ipsa in uniuersum, ac tota sit uirtus, partes respondens eam quærentibus patefacias, neque aliud quicquam eodem modo respondens, sed rursus eadem interrogatione opus erit, quidnam uirtus sit, qua subiecta ista dicis. Num aliquid tibi dicere uideor? M E. Mihi quidē probè loqui uideris. S O C. Responde itaque iterū à principio, quid esse uirtutē & tu & amicus ille tuus asseritis. M E. Audierā equidem ō Socrates, antequam te alloquerer, morem esse tuum nihil aliud quam dubitare, & alijs scrupulos dubitationū injicere. Et nunc quidem ut mihi uideris, me præstigijs, & ueneficijs incantationibusque perturbas, adeo ut ambiguitatis sim plenus. Ac mihi uideris omnino, si tamen te iocando mordere aliquantulum decet, quam simillimus esse tum forma, tum cæteris omnibus latissimo illi pisci marino qui Torpedo dicitur: ille siquidem hominē sibi propinquantem, tangentemque stupidū reddit. Tu quoque nūc me stupefacis. Reuera enim & animū simul & os stupidum habeo, hæsitansque, nec quid tibi respondeam, inuenio, quamquam decies millies iam de uirtute & multa et aduersus quam plurimos, ut mihi uisus sum quā optime disputauī. At in præsentia nec etiam quid ipsa sit uirtus proferre ullo pacto ualeo. Itaque caute tibi consuluisse te censeo, quod nunquam aliò peregrinaris. Nam si aduena in aliena urbe hæc ageres, utpote præstigiator quidam atque ueneficus, supplicio forsitan afficereris. S O C. Callidus es ō Meno, ac me propemodum nunc decepisti. M E. Quamobrem ō Socrates? S O C. Video enim iam quam ob causam hac imagine me depingas: qua alia de causa, nisi ut ipse quoque te contra depingam? Viri enim honesto habitu præditi cum effinguntur, delectari solent, illud quippe conducit. honestorum enim honestæ sunt & imagines. At ego personam tuam minime effingam. Equidem si piscis ille stupidus ipse alios reddit stupidos, ei sum persimilis, secus autem minime. Neque enim fecundus ipse, cæteros titubare compello, sed maxime omnium dubitans ego, dubitare alios quoque facio. Etenim in præsentia, quid uirtus sit, haud certe noui, tu tamen fortè priusquam mihi occurrebas, noueras, nunc uero stupidus mihi similis euasisti. Veruntamen unā tecum rem discutere hæc institui, quid uel sit uirtus inuestigare. M E. At quo tramite id inuestigabis ō Socrates, quod quidem omnino quid sit ignoras? Quale enim tibi proponens, id quod ignoras inquires? Aut etiam si in illud incidas, quonam signo id quod ignoraueras, esse illud agnosces. S O C. Intelligo quid uelis ō Meno. At tu animaduertis ne, quā peruicacem argumentationem in medium adduxisti, quod uidelicet homo, neque quod nouit, neque quod ignorat, inquit, Nā si noscit nullo in

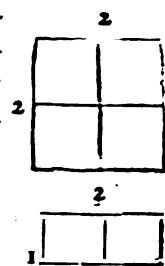
Relaxatio disputationis à moribus disputandi Socratis

Menonis ambiguitas circa inquisitionem eius quod nescitur

Inquisitione opus est. Sed neq; quod nescit inuestigabit: non enim nouit quid querat. M E. Nonne recte induci ô Socrates hanc rationem existimas? s o c. Nequaquam. M E. Potes dicere cur tibi non placeat? s o c. Possum. id enim à uiris ac mulieribus diuinarum rerum peritis quandoq; percepì. M E. Quis istorum sermo? s o. Verus, ut mihi uidetur, atq; præclarus. M E. Quis inquã iste? & quinam testantur? s o c. Qui hoc afferunt, sancti uiri sunt, ac sanctæ etiã mulieres, quibuscunq; cura extitit, ut eorũ quæ proficerentur rationẽ reddere possent. Tradit præterea Pindarus, & cæteri quicunq; Poetarum diuini sunt, talia quædam: quæ aduerte quæso, num uera tibi uideantur. Ferunt enim hominis animũ immortalem esse, eumq; tum decedere, quod quidẽ mori uocant, tum iterum redire, interire uero nunquã. Quam ob causam uitam q̄ sanctissime agere monent. Quicunq; enim pœnas antiquæ miseriæ, Proserpinæ iam dederunt, ijs illa ad supernũ solem nono anno rursus animã reddit, quousq; in reges gloria, sagacitate, sapientiãq; præstãtes euadant. Reliquũ autem tempus sancti heroes inter homines uocantur. Cũ ergo animus immortalis sit, ac sapius in hanc uitã redierit, uideritq; persæpe & quæ in hac, & quæ in alia uita sunt, omniãq; ceperit, nihil utiq; restat, quin ipse didicerit. Quamobrẽ nihil mirum est, si eorum quæ ad uirtutẽ & ad alia pertinent, reminisci possit: quippe cum olim illa cognouerit. Cũ enim tota natura cognata sit, ac sibimet cõsona, & animus cũcta didicerit, nihil prohibet hominẽ unius cuiusdã reminiscẽtẽ, quam disciplinã uocant, reliqua omnia recuperare, si quis adeo cõstans sit, ut quærẽdo minime fatigẽt. Quærere igitur ac discere reminiscẽtia est. Quapropter litigiosæ illi argumẽtationi nequaq; credere decet, pigros em̄ nos quodãmodo redderet. Ea quoq; mollioribus hominibus mirifice placet. Ratio aut̄ nostra solertes rerũ inuestigatores efficit, qua ipse utpote uera fretus, unã tecum quid sit uirtus perscrutari desidero. M E. Imò ô Socrates. sed num absolute id asseris, nos minime discere: quam disciplinã uocamus reminiscẽtiã esse? potesne hoc ita esse me docere? s o c. In superioribus quoq; ô Meno te callidũ esse dixi, & nũc rogas utrũ docere te possim, cum ante nullã esse disciplinã, sed reminiscẽtiã asseruerim, ut euestigio mihi ipsi repugnare uidear. M E. Perlouẽ ô Socrates non hoc instituebam, sed consuetudine potius quadã ita locutus sum. Quod si qua ratione illud mihi ostendere potes, ostende obsecro. s o c. Haud quaquã facile est, tui tamẽ gratia conabor. Verum huc ad me unum aliquem istorum qui te sequuntur, accerse, ut in eo demonstrationẽ hanc experiamur. M E. Libẽter. heus tu huc ades. s o c. Græcus ne est? & Græce loquitur? M E. Et Græcus est, & in domo mea genitus atq; educatus. s o. Attẽde igitur num illi in memoriã reducam, an doceam. M E. Attendam certe. s o c. Dic age ô puer, cognoscis ne hoc tale spaciũ quadrangulum esse? P V. Equidem. s o c. Habet ne quadrangulus has omnes quatuor líneas æquales? P V. Habet. s o c. An non & istas quæ per medium protrahuntur, æquales habet? P V. Et istas. s o c. Nonne & maior & minor esse potest? P V. Potest. s o c. Si ergo sit hoc latus duorũ pedum, & istud quoq; duorum, quot pedum totum ipsum erit? Sic autẽ considera, si latus hoc duorum esset pedum, illud uero unius, esset ne plusquã semel duorum pedum hoc spaciũ? P V. Semel. s o c. Quoniam uero alterum quoq; latus duorum pedum est, num aliud quã bis duorum pedum fit? P V. Istuc ipsum. s o c. Duorum ergo bis pedum efficitur. P V. Ita. s o c. Quotnam sunt bis duo pedes? computa. P V. Quatuor. s o c. R. An non fieri potest spaciũ aliud ad hoc duplum, habens similiter omnes æquales líneas quemadmodum istud habere uides? P V. Prorsus. s o c. Quot pedum erit? P V. Octo. s o c. R. Age iam conare mihi dicere, qualis est quælibet illius línea: huius siquidem duorum pedum. línea uero illius dupli, qualis? P V. Patet ô Socrates esse duplam. s o c. R. Cernis ô Meno, me nihil ex his docere, sed singula potius interrogare? Et nunc iste nosse se putat, qualis ea sit à qua spaciũ octo pedum conficitur. An non tibi uidetur? M E. Mihi quidem. s o c. Nouit igitur? M E. Minime. s o c. R. Putat autem à dupla. M E. Ita. s o c. Aspicdeinceps hunc per ordinem ut oportet reminiscẽtem. Tu autem dic amabo à dupla línea duplum spaciũ nasci fateris: tale profecto dico, quod non hac longum, illa breue, sed æquale undique quemadmodum istud: duplum uero istius, octo pedum.

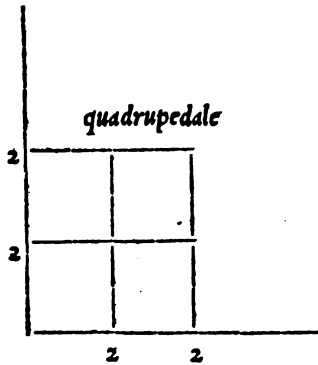
Pindari & diuoriam poetarum sententia de anime immortalitate

Que disciplina secũdũ illos que reminiscẽtia est

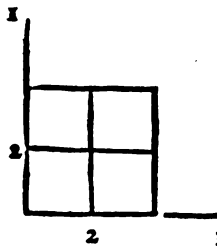

Ostensio Socratis, disciplinã esse reminiscẽtiam

b 4 sed

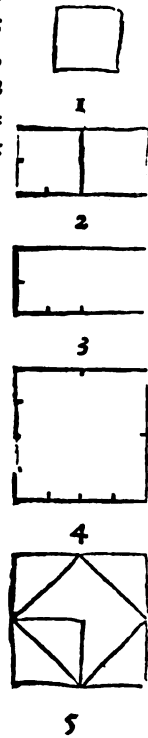

sed inspicere an tibi adhuc à dupla fieri uideatur. P v. Mihi plā
 nē. s o. Nōne huius dupla hęc fit, si aliā æqualem huic adij
 ciamus? P v. Prorsus. s o. Ab hac fore dicis octo pedum spa
 cium, si quidē quatuor huic æquales efficiant? P v. Aio. s o.
 Describamus iterum igitur ab hac æquales quatuor, aliud ne
 q̄ quod octo pedum uocas, suboriet? P v. Hoc ipsum. s o c.
 Nōne in ipso sunt hęc quatuor, quorū quodlibet isti quadru
 pedali æquale est? P v. Certē. s o c. Quantū itaq; fit? an non
 quater tantū? P v. Quid nī? s o. Num duplū est id quod qua
 ter tantū? P v. Non per Iouē. s o. At quotuplū? P v. Quadru
 plum. s o. A dupla ergo ò Puer non duplū, sed quadruplum
 spacium procreat. P v. Vera loqueris. s o. Quater em̄ quatuor sex & decē complent,
 nōne? P v. Sic est. s o. Octo pedū autē spacium à qua linea? nōne ab hac quadruplū? P v.
 Fateor. s o. Quartū uero hoc ab hac dimidiā? P v. Ita. s o. Age igit octo pedū nōne hu
 ius duplum est, illius uero dimidiū? P v. Imò. s o. An nō erit ergo à maiori linea q̄ hęc
 tanta, & à minori q̄ illa tanta? P v. Mihi quidem uidetur. s o. Sic utiq; recte loqueris,
 quod enim tibi uidet, id responde, ac mihi dicas, hęc ne duorū pedū, illa quatuor? P v.
 Ita. s o. Oportet itaq; octo pedum spacij lineam maiorē esse linea spacij bipedalis, mi
 norē uero quadrupedalis linea. P v. Oportet. s o. Annitere ut nobis qualis sit dicas.
 P v. Tripedalis. s o. Nōne si tripedalis est, dimidiū huius assumemus, eritq; tripeda
 lis? Duo nanq; ij, is autem unus: & hinc eodē modo, duo quidem isti,
 iste autē unus: fitq; hoc quod ais spacium. P v. Ita. s o. Nōne si hęc
 trium est et illa trium, totum utiq; spacium ter trium pedum cōficitur?
 P v. Apparet. s o. Ter uero tres, quot pedes sunt? P v. Nouem. s o.
 Duplum autē quot pedum esse supra oportuit? P v. Octo. s o. Non
 ergo à tripedali spacium octo pedū exorīt. P v. Non profecto. s o. A
 quali igitur conare nobis liquido exprimere: quod nisi numerare ue
 lis, saltē à quali demonstra. P v. Per Iouem ò Socrates haud noui. s o.

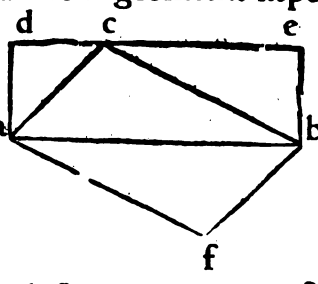
Quī de igno
 rātia ad dubita
 tionē accesserit
 quis, tūc meli
 us affectus est
 Ab instantijs
 quis excitatur,
 ut ignorantiam
 suam animad
 uertat

Aduertis iterū ò Meno quò sit reminiscēdo iam progressus. Nam ab ipso principio di
 sputandi nequaquam nouerat quæ sit octo pedū spacij linea, quemadmodū nec in præ
 sentia nouit: uerum tunc se nosse illam opinabatur, & audacter nimīū quasi sciens res
 pondebat, nec deesse sibi quicquā putabat: nunc autē egere se iam existimat, & ut igno
 rat, sic se ignorare fatei. M E. Vera dicis. s o. Nōne rectius nūc ad id quod
 ignorat affectus est? M E. Hoc quoq; arbitror. s o. Cū ergo ambigere ipsum
 cōpulerim, & piscis illius more stupidū fecerim, num aliquid obfuit? M E.
 Nō ut mihi uidet. s o. Opereprecium itaq; fecimus ad ueritatē inueniendā:
 nūc enim utpote ignorātiæ suæ cōsciū libenter & spōte perquirere: at tūc
 sine cōtrouersia, & sæpe, & aduersus quāplurimos loqui se recte arbitrabat
 ur, dum spacium duplum, duplam longitudine lineā habere oportere profi
 teretur. M E. Videtur. s o. Num censes ipsum studuisse unquā: ut id uel in
 ueniret, uel disceret, quod cū ignoraret, nosse rebatur: priusquā in hęc ambi
 guitatē incideret, qua & suā ignorantia re deprehendit, & scientiā appetere
 cœpit? M E. Nequaquā ò Socrates. s o. Profuit igitur sibi stupor eiusmodi.
 M E. Videt. s o. Cōsidera itaq; ex hac ambiguitate, quod iste unā mecū in
 uestigās nihil me docēte, sed potius interrogāte reperiet. Obserua obsecro
 diligēter, num hūc docere aut ei demonstrare quicquā uidear potius q̄ eius
 modi opinionesper singula elicere. Tu em̄ dic, hoc ne spacium quadrupedale
 est. Intellextin? P v. Equidē. s o. Nū & hoc aliud æquale isti apponere licet?
 P v. Licet. s o. Et tertium istud utiq; istorū æquale? P v. Et istud. s o. Nōne
 hoc quod in angulo est cōplere licet? P v. Prorsus. s o. Hęc inde æqualia
 spacia quatuor nascerentur? P v. Ita. s o c. Totum igit hoc quotuplum ad
 istud efficitur? P v. Quadruplum. s o. Oportebat autē duplum nobis con
 tingere, num recordaris? P v. Maxime. s o. Nōne hęc linea ab angulo in
 angulum aliquem porrecta, in duo utrūq; spacium diuidit? P v. Ita. s o. Ergo
 quatuor

quatuor hæ lineæ æquales fiunt, id spacium cōprehendētes: P V. Fiūt s O. Cōsidera itaq; quale est id spacium. P V. Haud intelligo. s O C. Nōne cū hæc quatuor sint, dimidiū cuiusq; lineæ quæq; secat intrinsecus: P V. Secat. s O C. Quot igitur tanta in hoc sunt: P V. Quatuor. s O. Quot autē in isto: P V. Duo. s O. At quatuor ad duo quotupla sunt: P V. Dupla. s O C. Hoc itaq; quot pedū fit: P V. Octo. s O. A qua potissimū lineæ: P V. Ab hac. s O. Ab eā ne, quæ quatuor pedū est, ab angulo protracta in angulū: P V. Ita. s O C. Hanc uero diametrū sophistæ nūcupant; & si huic nomen est diametrus, à diametro, ut ipse ais ô Puer, duplū spacium nasceret. P V. Prorsus ô Socrates. s O. Quid tibi Meno uidet: respōdit ne hic unquā ex alterius q̄ sur̄plius opinione: M E. Nunq̄, sed ex propria semper. s O C. Verunramē haud nouit, ut pauloante cōfessi sumus. M E. Vera loqueris. s O C. Inerant igitur huic op̄iones huiusmodi. M E. Inerant. s O C. Huic igitur ignorāti op̄iones de ijs quæ ignorat ueræ insunt. M E. Apparet. s O C. Nunc igit huic op̄iones tales quasi per somniū fuscitate sunt, quod si quis interroget hūc talia quædā sepe & multa, certo scies hūc ista, si quis alius nouit, perfecte cōgniturū. M E. Videtur. s O C. Nōne igit nemine prorsus docēte, sed interrogāte potius ista sciet ex seipso scientiā ad se reuocans: M E. Sic est. s O C. Recuperare uero scientiā in seipso, an nō remissici dicit: M E. Prorsus. s O C. At uero scientiā quā hic nunc habet, aut accepit aliquādo, aut semper habuit. M E. Verū. s O. Et si habuit semper, sciēs semper extitit, sin quādoq; percepit, hac in uita nequaquā. nemo em̄ hunc geometrica docuit, cum in cæteris omnibus quæcūq; uel ad geometriā, uel ad alias disciplīnas pertinet, hæc eadē sit facturus. Est ne aliquis à quo hic illa omnia didicerit: Verisimile est te illū cognoscere, præsertim cū penes te & natus & nutritus fuerit. M E. Ego uero certus sum quod hūc quidem nemo docuit unquā. s O C. Has ne op̄iones habet: M E. Necessariū ô Socrates id apparet. s O. Sin aut utpote in presenti uita minime adeptus, haud nouit, patet eum alio quodā in tēpore habuisse, atq; didicisse. M E. Apparet. s O. An non tēpus iam fuit, cum nondū homo hic erat: M E. Istuc ipsum. s O. Ergo si quādo tēpus sit in quo homo nō sit, inerūt tamen ipsi op̄iones uerę, quę sciscitādo expergefacte, sciētę fiunt, certe per omne tēpus hæc hominis animus sciet. nam omne per tēpus, aut est, aut non est homo. M E. Videt. s O. Nōne igit si semper rerum omniū ueritas in animo est, immortalis extitit: Quamobrē audacter & magna fiducia oportet, quę in presentia minime scimus, hoc est minime recordamur, ut reminiscamur inquirere. M E. Bene mihi nescio quo modo ô Socrates loqui uideris. s O C. Mihi quoq; ô Meno, atq; cætera nō admodū cōtendo, quod aut qui quæ nesciunt inquirenda putāt, meliores arrectioresq; & pigri ad uestigandū minus sint, q̄ qui quę nesciunt, etiā non quæri posse putant, isthuc uero & uerbis, & si queam, re ipsa cōtendam. M E. Hoc quoq; recte dicere uideris ô Socrates. s O C. Vis ne igit postq; confessi sumus ignota perscrutari licere, quid uirtus sit, cōmuniter uestigemus: M E. Quā maxime: gratius tamē mihi esset audire prius, quod in principio disputatiōis interrogauit, quomodo uirtuti incūbendum sit, uelut ei quę doctrina percipiāt, uel quę natura potius insit, uel quę alio quopiā pacto hominib. parāt. s O. Atqui si tibi ô Meno quēadmodū mihi ipsi imperarē, haud prius utrū doceat nec ne uirtus perscrutaremur, q̄ quid ipsa sit indagassemus. Postq; uero nec tu te tibi domini cōtendis ut liber uiuas, ac me ut tuo arbitrato respondeā obsecras, iam utiq; respōdebo. Videt igit cōsiderandū esse, quale sit quod nondū quid est cognouimus. Atramē paulisper à proposito tuo declina, idq; ex suppositiōe cōsiderare permitte, doctrinā ne an alio pacto uirtus possideat. Ex permissu aut sic dico, quemadmodū geometræ sæpe discutiūt, postquā illos quis interrogauit: ueluti de spacio, ut possit ne in hoc circulo triquetrū hoc spacium expādi: ubi si quis dixerit, nondū se nosse an hoc huiusmodi sit, permissio nem arbitror talē cōducere. Si em̄ est hoc spatium tale, ut quod adpositā eius lineā protēdis ab eo tāto spacio deficiat, quantum ipsum est protēsum, aliud quiddā eueturū puto: & aliud itē si talia quædā pati nequeat. Ex permissione igit disputare decreui de ijs quę cōtingūt circa expāsiōnē illius in circulū, an fieri possit necne. Sic & nos de uirtute, quā nec quid, nec quale sit nouimus, permis-

Monstratur animus immortalis esse

Triangulus a b c. Coextenta unicuiq; trianguli linea parallelogramma a b d e. a c b f

so

so hoc, utrum doceri possit in hunc modum quæramus. Si uirtus est aliquid eorū quæ circa animū uersantur, doceri potest, an non. Principio si aliud est quam sciētia, num doceri poterit an nō; uel potius, ut modo diximus, memoria reuocari: nihil referat apud nos utro nomine utamur, sed an doceri poterit: an id omnibus manifestum, quod præter sciētiā nihil homo docetur? M E. Mihi sanē uideť. S O C. Sin autē sciētia quædam uirtus est, doctrina percipit M E. Quid nī? S O C. Hoc ergo statim expediuimus: nam si talis sit, doceť: si non talis, nequaquam. M E. Prorsus. S O C. Posthac inuestigandum cēseo utrum uirtus sciētia, aut aliud quiddā sit. M E. Mihi quoq; idem quærendū esse uideť. S O. An uirtutē aliud q̄ bonū esse dicimus: & hæc nobis positio stabilis permanet, uirtutē scilicet esse bonū? M E. Valde. S O. Si quidē est aliquod seorsum à sciētia bonum, nōne uirtus forsitan sciētia nulla erit: sin autē nullū bonum est quin sciētia cōprehendatur, sciētiā esse uirtutē suspicantes, recte utiq; suspicabimur? M E. Sūt hæc uera. S O C. Quinetiā uirtute boni sumus? M E. Sumus. S O C. Et si boni, utiles: omnia quippe bona, utilia. M E. Sic est. S O. Ergo & uirtus utile quiddā. M E. Ex ijs quæ cōfessi sumus, necessario sequit̄. S O C. Cōsideremus rursus in singulis qualia sint quæ nobis profunt: sanitas ne & robur, formaq; atq; diuitiē, cæteraq; huiusmodi cōferre dicunt̄? M E. Ita. S O. Eadē hæc aliquādo nocere fatemur. An tu aliter sentis? M E. Sic certe sentio. S O. Vide itaq; quo duce hæc obsint, quoue profint, nōne cū rectus usus præest, iuuāt, cōtrā uero nocēt? M E. Prorsus. S O. Præterea quæ circa animū uersant̄ confidemus. Tēperantiā aliquid uocas, & iustitiā, & fortitudinē, docilitatēq;, & memoriā, magnificentiā, & huiusmodi reliqua? M E. Equidem. S O C. Aduerte quæso, quæcūq; ex ijs sciētiæ nequaquā esse uident̄, sed aliud quiddam præter sciētiā, nōne interdum iuuāt, interdū lædunt, ueluti fortitudo remota prudētia: num fortitudo aliud est quam audaciā quædam: cūq; ratione quisquā audet, iuuat: cum absq; ratione, læditur? M E. Sic est. S O C. Temperantiā quoq; docilitas eodem modo, cum ratione quidē percepta atq; cōdita emolumento sunt, cōtrā autē detrimento? M E. Quāmaximē. S O C. Ut ergo summatim dicam, omnes animę impetus, atq; omnes declinationes ducēte prudentiā ad beatitudinē tendunt, imprudentiā uero ad contrariū. M E. Videtur. S O C. Quapropter si uirtus aliquid est eorū quę consistūt in animo necessarioq; utilis est, prudentiā hęc esse oportet: quippe cū omnia quæ sunt circa animū, ipsa quidem secundum seipsa, nec cōmoda, nec incōmoda sint: adiuncta uero prudentiā, uel imprudentiā, statim aut utilia, aut noxia fiant. Hac itaq; ratione uirtutē cum maxime omniū conferat, prudentiā quādam esse cōstat. M E. Mihi sanē uideť. S O C. Quinetiā in alijs quæ modo dicebamus, opulentiā atq; similia tum utilia esse, tum noxia: nōne quemadmodū prudentiā cæteris animi uiribus & officijs præsidens utilia reddit, imprudentiā uero contraria, sic & illis animus recte utens atq; ducens bona efficit, nō recte aut mala? M E. Prorsus. S O C. Recte autem ducit animus prudens, imprudens uero abducit. M E. Sūt hæc uera. S O C. Quamobrē omnino asserendū est cætera quidē humana omnia referri ad animū: quę uero in animo sunt, ad prudentiā, si modo bona futura sunt: eaq; ratione prudētia ipsum utile erit, uirtutē uero utilem esse dudū diximus. M E. Omnino. S O. Ergo prudentiā uirtus est, aut uniuersa, aut pars aliqua uirtutis. M E. Recte mihi hæc omnia dici uident̄. S O. Nōne si hæc ita se habēt, haud natura boni homines erūt? M E. Haud mihi uident̄. S O C. Id præterea cōtingeret, si natura boni fierēt, adessent profecto nobis qui filios nostros natura bonos dignoscerēt, eosq; nos illorū indicijs selectos in arce quadam cōseruaremus, multo magis q̄ aurū custoditos, ne quis corrūpat, mox ubi adoleuerint, utiles essent Reipub. ciues. M E. Consentaneū hoc ō Socrates. S O C. Cum uero natura boni minime sint, num forsitan disciplina? M E. Necessariū id apparet. Ac secundum sententiā nostrā sequit̄, ut si uirtus est sciētia, doctrina percipiāt. S O. Fortassis Hercle, uereor tamē ne id temere cōfessi fuerimus. M E. In superioribus planē id recte dici uisum est. S O. An nō in præterito solū, sed in præsentī etiā & futuro tēpore tale uideri debet, siquid in eo synceri futurū est. M E. Quidnā igit̄ est quod respiciēs suspicaris ac diffidis, ne uirtus sciētia nō sit? S O. Dicā tibi ō Meno, uirtutē quidē doceri posse, siquidem sciētia est, nequaquā reñcio quasi minus recte sit dictū: qd uero sciētia sit, uide an nō merito diffidā. Age, id mihi respōde. Si qd doceri potest, nō de uirtute solū, sed de quolibet alio

An uirtus doctrina comparatur: ac primo ostenditur comparari quæ sciētia esse creditur, nec etiā natura consistere

Prudentiā, aut uirtutē totam aut partem uirtutis esse

alio loquor, an non illius præceptores, discipulosq; esse aliquos necesse est? M E. Mihi quidem uidetur. S O C. At contra, cuius nec doctores extant, nec auditores, si id doceri non posse cõijciamus, nõne probabiliter coniectabimus? M E. Sic est. sed num uirtutis præceptores nullos esse censes? S O C. Sæpenumero, si qui huius magistri essent omni studio inuestigauit, nec unq; inueni, & si unã cum ceteris pluribus, atq; ijs, ut uidebatur, huius facultatis peritis id quæsiui. Et nunc quidem opportune o MENO, iste nobis affedit, quẽ disputationis huius participem faciamus. Ac merito ad id socium adhibebimus. Est enim diuite primum & sapiente patre Anthemione natus, qui profecto non casu quodã, aut meritis opulentus euasit, quemadmodũ nuper Thebanus Ismenias Polycratis pecunias nactus, sed prudentia uigilantiãq; sua rem auxit. Præterea nec superbus ciuis, neq; inflatus aut difficilis, uerũ modestus, & frugi, facilisq; uir extitit. Deinde hunc bene educauit eruditũq; cuius rei testis est omnis Atheniensis populus, qui ad summos hũc eligit magistratus. Nam cum uiris huiusmodi sint ne uirtutis magistri aliqui, & qui sint, inuestigare maxime decet. Ergo age o ANYTE, quære mecum unaq; cum hospite tuo Menone, quinam huius rei præceptores sint, & in huñc modũ considera: si uellemus Menonem hunc optimum fieri medicũ, ad quos potissimũ doctores perduceremus? nõne ad medicos? A N Y. Prorsus. S O C. Et si cerdonem optimũ fieri cuperemus, an non ad cerdones? A N Y. Ita. S O C. Et in alijs eodem modo? A N Y. Omnino. S O C. Sic iterum de medicis mihi dicas: cum diximus mittendũ hunc esse ad medicos, si medicum fore uelimus, an non id sentiebamus, ut sisti debeat apud eos duntaxat, qui artem illam profitentẽ, ac mercedem pro eo palãm ab auditoribus capiunt, hoc ipso se esse qui uolentes docere possint ostendentes. nõne huius ratio habenda est, si modo illũ prudenter locaturi simus? A N Y. Sic est. S O C. Et de tibiãrũ sono, ac cæteris omnibus similiter iudicandũ. Neq; enim mediocris inscitia esset, dum studeremus quempiam tibicinem fieri, cõmendare ijs nolle qui facultatẽ hanc pollicentur, mercedemq; reportãt, sed hoc onus illis imponere, qui nec doctrinã sibi uendicant, nec habent ullum in hac arte discipulũ, qua instrui hunc quem mittimus, desideramus. An nõ isthuc procul à ratione sit? A N Y. Per louem nõ modo absq; ratione, uerum etiam dementia quædam. S O C. Probe loqueris. Nunc itaq; licet tibi cõmuniter unã mecum de hoc hospite tuo Menone deliberare: hic enim o ANYTE, iam pridem mihi dixit, se hãc sapientiã uirtutemq; appetere, qua ciuitates & domus recte gubernant, liberi quã optimẽ educantur, ciues et hospites tum admittuntur, tum dimittuntur scitẽ, & ut bono uiro dignum est. Meditare igitur ad quem potissimum huius comparandæ uirtutis gratia hunc mittere deceat. An ex his quæ modo diximus, patet: cõmittendum his esse, qui se docturos talia pollicentur: scq; palãm cuiq; Græcorum discere uolenti semper exponũt, huius disciplinæ præscriptũ precium capientes? A N Y. At quos dicis o Socrates? S O C. Nosti credo & ipse hos esse qui publicẽ sophistæ uocantur. A N Y. Hercle bona uerba quæso o Socrates. Absit ut quisquam uel cognatorũ, uel familiarium, uel amicorũ, uel ciuium, uel hospitiũ in tantam insanã incidat, ut istis adhærens, perdi se patiat. eorum quippe consuetudo certa illorum qui sectantur, pestis est. S O C. Cur ita dicis ANYTE? numq; soli ex omni hominũ genere cum prodesse hominibus profiteantur, adeo ceteris deteriores sunt, ut non modo non iuuent, quemadmodũ alij, quod ipsis traditum sit, uerum contra corrumpant, atq; huius gratia uulgò mercedẽ exigant? Equidem nõ uideo qua ratione fidem tibi adhibeam. Noui enim uirum unum Protagoram, qui plures ob hãc sapientiã pecunias cumulauit, quã aut Phidias ille cuius tam conspicua pulchraq; opera extant, aut decem alij sculptores. Atqui absurdũ sit, si qui calceos ueteres consuunt, uestesq; refarciunt, latere non possint dies triginta, si uestes calceosue restituant deteriores redditos: sed si talia facerent, breui fame perirent: Protagoras autem uniuersam Græciam annos plusquã quadraginta fefellit familiares suos peruertens, deterioresq; quã accepit reddens. Nam reor illum uita decessisse, natum annos penẽ septuaginta: quadraginta uero in hac arte uersatum. Ac per omne illud tempus usque in hanc diem clarus extitit, neque Protagoras tantum, sed alij quoque permulti, partim priores illo, partim etiam nunc uitam agentes. Vtrum enim iuxta sententiam tuam dicemus eos conscios decipere, & lædere iuuenes conari: an seipso quoq; fallunt, & insanunt ex eo, quia nonnulli sunt qui sapientissimos eos esse mortalium dicunt? A N Y. Longè abest ut insanire dicantur. o Socra-

Non esse præceptores uirtutis tradende

Carpuntur sophiste, atq; iterum relaxatur disputatio

Protagorã donauisse plusquã annos quadraginta

ó Socrates : sed multo magis iuuenes qui illis argentum tradunt. Atq; his etiam deterio-
 res sunt, si qui illos quorum ad se cura pertinet, ijs committant. Omnium postremo insa-
 nissimæ sunt Respub. quæ illos recipiunt, neq; expellunt, seu aduena, seu ciuis talem rem
 conetur. S O C. Num aliquis te sophistarum ó Anyte, iniuria unquam affectit: uel quid il-
 lis ita succenses? A N Y. Nulla mihi unquam cum aliquo illorum, consuetudo fuit, neque
 meorum aliquem illis uti permetterem. S O C. Nūquam ergo illorum mores expertus es.
 A N Y. Vtinam uero ne experiar. S O C. Quanam ratione dignosces bonū ne an malum
 sit, cuius nullum fecisti periculum? A N Y. Liquidò istos noui quales sunt: siue expertus
 sim, siue non. S O C. Vates forsitan es ó Anyte: hoc em̄ te alia ratione nouisse, ex ijs quæ
 modo dixisti, mirum sit. Verum non eos quærimus, ad quos profectus Meno inficiatur:
 hi namq; si uis sophistæ sint. Sed opem patrio feras amico: ostendesq; cuinam adhærens
 eorum qui tam amplam urbem colunt, eam quam narrauimus uirtutem adipiscat. A N Y.
 Cur ipse non indicas? S O C. At quos ego magistros existimaueram, in medium iam pro-
 duxi: uerum iuxta sententiam tuam nihil omnino profeci. ac forte uera loqueris. Itaq; tu
 quoq; iam partem tuam huius muneris exple. Ostende ad quem Atheniensiu proficiscar-
 tur. profer cuiuscunq; uis nomen. A N Y. Quid opus est hominis unius nomen audire?
 quemcunq; Atheniensiu nactus fuerit ex bonis clarisq; hominibus, melior illius familiari-
 tate, si modo paruerit, euadet quàm consuetudine sophistarum. S O C. Vtrum uero ij præ-
 clari boniq; uiri ex seipsis nullo instituyente, tales effecti sunt, eaq; docere ceteros possunt,
 ipsi licet à nullo didicerint? A N Y. A senioribus uiris præclaris atq; bonis percepisse arbi-
 tror. An non tibi uidentur in hac ciuitate multi insignes & optimi homines extitisse?
 S O C. Mihi quidem ó Anyte, esse hic uiros ciuili administrationis peritos, nec pauciores
 olim fuisse uidetur. Sed num præceptores idonei uirtutis illius suæ fuere? hoc enim est de
 quo nunc differitur, nō utrum sint aut fuerint hic uiri boni, sed utrum uirtus doceri pos-
 sit: & ob hoc utrum uiri boni siue ueteres illi, siue qui nunc uiuunt, uirtutē eam qua præ-
 diti quique sunt ipsi tradere alteri norint: an forte, nec tradi alteri, nec recipi uirtus possit.
 Id in quā est, quod dudum ego ac Meno inquirimus. Sic autem ex ipsa tua oratione rem
 considerato. Num Themistoclem uirum bonum fuisse fateris? A N Y. Maxime omni-
 um. S O C. Et præceptorē uirtutis suæ bonum, si quis omnino uirtutis magister fuit, The-
 mistoclem extitisse? A N Y. Reor equidem, dummodo uoluisset. S O C. Num censes ip-
 sum noluisse alios quoq; bonos fieri? filium suum præsertim? an puras inuidisse filio, &
 de industria uirtutem partam minime cōmunicasse? Audistin quod Themistocles filium
 Cleophantum in equestri facultate strenuum reddidit, adeò ut equis ille rectus insisteret,
 rectusq; ex equo iacularetur, cæteraq; permulta stupenda faceret, in quibus illum diligen-
 ter parens erudiuit, sapientemq; in singulis quæ præceptoribus præcipua sint, reddidit:
 hæc à maioribus accepisti? A N Y. Accepi. S O C. Nemo igitur naturam filij utpote ma-
 lam culpauerit. A N Y. Nemo arbitror. S O C. Quid uero ad hoc? audistin ne ab aliquo
 seniore aut iuniore, Cleophantum Themistoclis filium, bonum ac sapientem in quibus
 pater fuerat, extitisse? A N Y. Nunquam. S O C. Num Themistoclem arbitramur alie-
 nis artibus imbuere filium uoluisse, paterna uero uirtute nihilo uicinis suis præstantiorem
 reddere curauisse, siquidem doceri uirtus ullo pacto posset? A N Y. Fortassis per Iouem
 minime. S O C. Talis igitur hic uirtutis magister fuit, quem ipse unum ex antiquis opti-
 mum asseris. Consideremus iam & alium, Aristidem Lysimachi filium. nonne hunc quo-
 que bonum fuisse censes? A N Y. Et maxime quidem. S O C. An nō & iste filium suum
 Lysimachum in omnibus quæ à præceptoribus præcipiuntur, optime Atheniensium om-
 nium eruditum euadere cum uoluisset, num quoquam alio meliorem fecit: hūc etenim
 allocutus es, & qualis sit, optimè nosti. Præterea si uis Periclem uirum magnopere sapien-
 tem, considera: duos hic, quod te minime præterit, filios educauit, Paralum & Xanthip-
 pum. A N Y. Noui equidē. S O C. Hos ut nosti, tum arte equestri, et musica, tum etiā athle-
 tice præ cæteris Atheniensibus instruxit. Ac deniq; in nullo eorū quæ arte percipiuntur,
 inferiores alijs esse uoluit, boni autē ut euaderent, an cupiebat? cupiuisse quidē existimo,
 sed id doceri minime potuisse. Ne autem paucos putes quosdam ignobilissimosq; Athe-
 nensium id assequi nō potuisse, Thucydidem uide: duos hic filios Melisiam atq; Stepha-
 num educauit, quos & cætera diligenter edocuit, & palastrā in primis, ut in ea Athenien-
 ses re

ses reliquos facile superarent, unum quidem Xanthiæ, Eudoro alterum cōmendans: atque hi quidem palastra cæteris omnibus illis temporibus præcellere putabantur. nōne meministi? AN. Y. Audiui equidem. S O C. Neq; uero iste quum quæ sumptu maximo discebantur, filios callere uoluerit, uirtutem solam quam absq; pecunijs tradere potuit, si modo doceri potuisset, doceri noluisse putāus. An fortè Thucydides ignobilis uir erat, nec amicos plurimos tam ciues quàm cōmilitones & socios habebat? Quinimò & ampla familia ortus, & summæ cuiusdā autoritatis tum apud conciuēs suos, tum etiā apud omnes cæteros Græcos erat. Ideoq; si per doctrinam comparari bonitas potuisset, inuenisset saltem uel ciuem aliquem uel peregrinum, qui filios eius bonos effecisset, si ipsi ad id docendum à reipublicæ negocijs ociūm deerat. Sed uide ó amice Anyte, ne forte uirtus doceri nequeat. AN. Y. O Socrates liberius quàm decet, homines mihi uituperare uideris. Itaq; tibi consulo, si modo parere uis, ut tibi caueas: forte enim alia in urbe leue est, uel iniuria, uel beneficio ciues afficere, in hac autem graue nīmium ac periculosum, neq; id te fugere arbitror. S O C. O Meno Anytus hic succensere mihi uidetur, neque id miror, primū quia hos me uiros uituperare censet, deinde se unum ex ijs arbitratur. Verum hic si quādo didicerit quid sit hominibus detrahere, haud ulterius succensēbit, in præsentia uero ignorat. At ipse mihi dicas utrum apud nos clari, ac boni uiri sint. M E. Sunt certe. S O C. Volunt ne isti iuuenibus seipfos præceptores exponere, atque id profiteri? uel uirtutem doceri posse fatentur? M E. Non per Iouem ó Socrates, sed nunc ab illis doceri posse uirtutem, nunc non posse audies. S O C. An hos dicimus huius rei magistros, inter quos nondūm id conuenit? M E. Nequaquam mihi uidetur ó Socrates. S O C. Quid uero, num sophistas, si quidem ijs soli id prædicant, magistros uirtutis existimas? M E. Gorgiam in hoc uehementer admīror et amo, quòd nunquam illum hoc pollicentem audias. Imò & alios ridet, quoties polliceri sentit: putat autem hoc duntaxat promittendū esse, eloquentes posse scilicet uehementesq; dicendo homines reddi. S O C. Non ergo sophistæ huius rei præceptores esse tibi uidentur. M E. Nescio quid dicam ó Socrates. nam mihi hoc idem quod plurimis accidit: nunc posse puto, nunc posse nego. S O C. Nec soli tibi cæteris uel ciuibus euenit, ut interdum doceri uirtutem credatis, interdum uero negatis, uerum etiā poetæ Theognidi, eadem enim omnino dicit. M E. Quibusnam carminibus? S O C. Elegis in hūc modum. Hos propè bibe & comede, cum ijs unā sedeto, ijs obsequere, quorum magna potestas. à bonis enim bona perdisces. Quod si malis adhæseris, quam habes mentem proculdubio perdes. Vides iam quod in ijs ita loquitur, quasi uirtus disci possit? M E. Apparet. S O C. At uero paulo post sic inquit. Si sana mens homini tradi posset, multam sanè magnamq; mercedem qui id efficerent, reportarent, neq; bono ex patre filius malus esset prudentibus monitis imbutus: uerum docendo nunquā ex malo bonum hominem facies. Cernis hunc circa eadem contraria sibi ipsi statuere? M E. Videtur. S O C. Potes igitur indicare mihi rem, quācūq; tandem, cuius qui se doctores scribunt, haud aliarum tamen doctores esse, aut eam rem tenere, sed prauos nullosq; in eo cuius professores sunt, esse se fateantur: aut si se fateantur esse aliquos, rem tamen eam percipi posse, nunc quidem affirmant, nunc negent: an tu qui quacūq; in re ita ancipites sunt, eius rei doctores recte uoces? M E. Minime. S O C. Ergo si neq; sophistæ, neq; boni clarique uiri huius rei doctores sunt, multo minus cæteri erunt. M E. Certe. S O C. Si non sunt præceptores, neq; discipuli etiam. M E. Sic ut ais, mihi uidetur. S O C. An nō confessi sumus, illud cuius nec magistri neq; discipuli sunt, doceri minime posse? M E. Confessi sumus. S O C. Et uirtutis nusquam præceptores reperiuntur? M E. Nusquam. S O C. Si nō præceptores, neque discipuli etiam. M E. Sic apparet. S O C. Virtus ergo doceri nequit. M E. Sic uidetur, si quidem nos recte dijudicauimus. Quam ob rem uehementer admīror ó Socrates, bonos ullos inter homines reperiri, & quæ sit ratio qua boni fiunt ambigo. S O C. Videmur ó Meno ego simul & tu mali esse. uidetur Gorgias quoq; te, ac me Pro-

Athenis periculosum erat quæquam iniuria afficere

Theognidis præcepta digna cognitu

Prodicus præceptor Socratis

c id ais

Id ais ó Socrates? s o c. Sic. quod quidem bonos uiros utiles esse oporteat, probè cõfessum sumus, cum nunquam se res aliter habeat, nõne? M E. Ita. s o c. Et quod utiles futuri sint, si recte agendis rebus præsent, etiam probè inter nos conuenit. M E. Probè. s o c. Quod uero nullus recte præesse possit, nisi sit prudens, haud satis recte ab utroq; asseueratum esse constat. M E. Quomodo recte dicis? s o c. Dicam, qui iter uel Larissam, uel aliò quouis nouit, et eò uel ipse proficiscatur, uel alios ducat, nõne recte atq; bene perducet? M E. Prorsus. s o c. Quid uero si quis recte opinatur quæ uia ferat Larissam, nunquam tamen profectus sit, neq; sciuerit, nõne iste quoq; recte duceret? M E. Valde. s o c. Et donec rectam de iisdem rebus opinionem habet, de quibus alter scientiam, dux erit nihilo deterior, existimans quidem uera, sciens uero minime, quàm is qui ista pernouit? M E. Nihil certe. s o c. Vera ergo opinio ad recte agendum nihilo minus quàm prudentia ualeat. Atq; id est quod in consideratione uirtutis in superioribus prætermisimus, dum solam prudentiam recte agendi ducem assereremus, hæc autem erat opinio uera. M E. Videtur. s o c. Num igitur nihilo minus recta opinio quàm scientia confert? M E. Hoc utiq; minus confert ó Socrates, quod quicumq; scientiam habet, semper assequitur: qui uero rectam opinionem, interdum quidem consequitur, nonnunquam uero fallitur. M E. Quid ais? qui recta opinione incedit, nõne quandiu opinatur recte, semper uoti compos efficitur? M E. Necessarium apparet. Quam ob rem miror, quare cum ita sit, scientia tamè longe admodum præstantior habeatur quàm recta opinio: & cur utraq; illarum aliud quiddam sit, dubito. s o c. Nostin quam ob causam id mireris? an ipse uis tibi dicam? M E. Dic prorsus. s o c. Quia Dædali statuas nunquam considerasti, forte uero neq; apud uos extant. M E. Quorsum hæc? s o c. Quoniam hæc nisi ligentur, discedunt atq; aufugiunt, ligatæ permanent. M E. Quid tum? s o c. Ex eius operibus quod solutū est, haud magnū sit, instar fugitiui hominis: neq; enim permanet; ligatum uero admiratione dignum, pulcherrima enim opera sunt. Cuius hæc gratia dico: Verarum opinionū gratia: hæc quippe quousq; stabiles perseverant, pulchra quedam opera sunt, omniaq; bona perficiunt. At tamen diu consistere nolunt, sed ex hominis animo confestim aufugiunt, quapropter non multi precij sunt, donec quis illas ratiocinatione à causis ducta liget. hæc uero amice Meno reminiscencia est, ut supra inter nos conuenit. Postquam uero ligatæ sunt, primo quidem scientiæ fiunt, deinde perseverantes, proptereaq; scientia recta opinione præstantior est, ab eaq; uinculo quodam discrepat. M E. Per Iouem ó Socrates, congrua comparatio. s o c. Quinetiam ipse non tanquam sciēs, sed ut coniectans ita loquor. Quod uero est aliud quiddam uera opinio quàm scientia, haud omnino planè mihi conijcere uideor. Sed & si quicquā aliud me scire faterer, quæ sanè pauca sunt, unum hoc ijs quæ scio, adnumerem. M E. Probe ó Socrates, loqueris. s o c. Quid uero? nõne hoc quoq; recte, quod uera opinio opus quodlibet ducens, nihilo peius q̄ scientia illud assequitur. M E. Hoc quoque uerum. s o c. Nihil igitur uera opinio q̄ scientia deterior, nec minus ad actiones utilis est, ut neq; uir ueram opinionem habens q̄ scientia præditus. M E. Ita est. s o c. Quinetiam uirum bonum utilem esse cõueniebat. M E. Conuenit. s o c. Si igitur homines nõ per ipsam scientiam solum boni atq; utiles ciuitatibus essent, si modo inuenirentur, sed etiam per opinionem rectam: horum uero neutrum natura hominibus inest, neq; scientia, neq; uera opinio, neq; etiam aduenticia hæc sunt: num uidetur istorum aliquod natura inesse? M E. Mihi nequaquã. s o c. Nõne postquam natura non insunt, neq; boni etiam uiri natura erunt? M E. Non sanè. s o c. Quoniam uero nequaquã natura, utrum doctrina considerabamus? M E. Ita. s o c. Et doctrina comparabilis uisa est, si sit prudentia uirtus? M E. Est. s o c. Et si comparabilis per doctrinã prudentia quoq; uisa est? M E. Prorsus. s o c. Ac si præceptores essent, doceri posse: si non, minime? M E. Sic est. s o c. Et præceptores eius esse cõmuni consensu negauimus. M E. Negauimus. s o c. Conclufimus itaq; neq; doceri illam, neq; prudentiam esse? M E. Conclufimus. Præterea bonum ipsam esse concessimus. M E. Concessimus. s o c. Bonum autem & utile esse quod recte ducit. M E. Maxime. s o c. Recte deniq; ducunt duo hæc sola, uera opinio atque scientia, quibus homo præditus dux esse alijs uere potest. Quæ enim fortuna contingunt, imperio hominis nequaquam fiunt: quibus autem homo ad rectum dux est, duo hæc sunt, opinio uera atq; scientia, M E. Idem mihi uidetur, s o c. Igitur cum uirtus doctrina per-

Duo recte ducunt, uera opinio, atq; scientia

pine

pi nequeat, nequaquam scientia est. **M E.** Non apparet. **S O C.** Cum ergo duo sint bona atq; utilia, alterum illorum reijcitur, scientia scilicet, neq; illa in actione ciuili principatum tenet. **M E.** Non ut mihi uideat. **S O.** Non ergo sapientia quadam, neq; ut sapientes ciuiles isti homines rempublicam administrat: cuiusmodi qui Themistoclis temporibus, & quos paulo ante Anytus retulit, extiterunt. Vnde nec ceteros tales quales ipsi sunt reddere possunt, quippe qui scientia nulla huiusmodi sint predicti. **M E.** Ita ut ais esse uideatur o Socrates. **S O C.** Si non scientia, restat ut opinione recta utentes ciuiles uiri ciuilitates gubernent, ac haud secus ad prudentiam se habeant q̄ uates diuinoq; futuro correpti. Etenim hi uera quamplurima nunciant, nihil tamen eorū quae loquuntur intelligunt. **M E.** Sic esse uideat. **S O.** Nonne igitur o Meno diuinos huiusmodi uiros appellare decet, qui mente nequaquam utentes multa tamen ac magna faciunt, & agendo & dicendo disponunt. **M E.** Prorsus. **S O.** Quamobrem merito diuinos uocabimus, quos modo praediximus uates furentesq; ac poeticos homines uniuersos, ciuilesq; homines non minus q̄ reliquos diuinos existimabimus diuino afflato numine deoq; penitus occupatos, quandoquidem remp. dirigunt, multa maximaq; dicentes, quae nequaquam intelligunt. **M E.** Maxime. **S O C.** Mulieres quoq; o Meno bonos uiros diuinos nuncupant. *Qui bonus uir est, is diuinus appellatur* Et Laconici quoties bonum quendam uirum commendare uolunt, Diuinus hic uir aiunt. **M E.** Et recte quidem loqui uidentur o Socrates, quanquam Anytus hic tibi forte talia loquenti succenset. **S O C.** Haudquaquam mihi curae est: cum hoc enim o Meno rursus disseremus. Si autem nos in omni hac disputatione recte perscrutati sumus, uirtus utiq; nec doctrina neq; natura nobis aderit, uerum diuina sorte absq; mente in eum qui illam sortitus fuerit, influet: nisi forte quis ex ciuilibus talis existat, ut alium quoq; ciuilem efficere possit. Quod si extiterit, talis hic inter uiuentes erit, qualem Homerus ait Tiresiam inter mortuos esse, sic dicens. Inter eos qui apud inferos sunt solus sapit, ceteri uero umbræ uolunt. Similiter & ciuis hic ad alios tanquam ad umbras se haberet. Vera enim res, si uirtutem spectes, esset. **M E.** Optime mihi dicere uideris o Socrates. **S O C.** Ex hac itaq; ratione o Meno diuina sorte uirtus adesse cuiuscumq; adsit apparet. Veritatem tamen de hoc perspicuam tum deniq; comprehendemus, cum antequam quo pacto uirtus adsit quaerat, quid ipsa secundum seipsam sit, inuestigare tentemus. Nunc autem hora iam est, ut hinc alio abeam. Ipse uero quod tibi persuasum est, Anyto huic hospiti tuo uicissim persuade de quo mitior sit. Nam si ei hoc persuaseris, Athenienses quoq; iuuabis. *Vnde adsit uirtus*

ARGUMENTVM MARSILII IN ALCIBIADEM
PRIMUM, VEL DE NATURA HOMINIS.

ANDIDISSIMVS Platonis nostri liber, qui Alcibiades primus inscribitur, Alcibiade ipso uenustior, & omni carior auro, quid homo est, quid eius officium docet. Est autem homo, anima rationalis, mentis particeps, corpore utens. Ex hac definitione illius officium trahitur trifariam distributum. Ut enim rationalis anima est, in seipsam circulo quodam ratiocinationis sese animaduertendo reflectitur. Ut mentis particeps, in diuinam mentem uelut riuulus in fontem suum refluit. Ut utens corpore, humanis negocijs gubernandis incubit. Perfectum igitur & absolutum hominis officium est, primo quidem ut naturam suam animaduertat, deinde ab illa tanquam ab imagine & affectu ad diuinam mentem exemplar eius & causam conuertatur. A qua hominis animus illustratus, ipsum bonum, ipsum utile, ipsum pulchrum, ipsum iustum intelligit, suumq; bonum, utile, pulchrum, iustum perfecte comprehendit. Vnde quid bonum, quid utile aliorum hominum quibuscumq; uersatur, quibusue imperat, noscit. Cumq; bonum absolutum, bonum sui, bonum aliorum cognouerit, ad seipsum iam & alium unumquemq; curandum secundum cogniti boni normam debet accedere. Philosophiae studio, moralis, mathematicae, theologiae opus est, ut ad seipsum & ad mentem sui causam redeat. Moralibus quippe & mathematica disciplina animum in corpus reuertunt, in seipsum restitunt, theologia supra se rapit, & extra seipsum attollit in deum. Mentis diuinae idearumq; cognitio sapientia dicitur. Sui ipsius notitia, & sui suorumq; boni utilisq; inuentio ex diuinae mentis intuitu manans, prudentia nuncupatur. Prudentia sane ut bonum intelligit, humanas actiones tam publicas quam priuatas ad finem optimum refert. Ut utile, per commoda media propriasq; uias, quibus ad finem perueniat, dirigit. Ut pulchrum, quis ordo, quis modus in hoc progressu quasi quodam itinere sit seruandus instituit. Ut iustum, quae distinctio singulorum operum, quae obseruantia impositi ordinis, quod supplicium transgredientis, quod premium legem huius itineris obseruantis praescribit. A philosophia igitur ad sapientiam, a sapientia ad prudentiam fit accessus: prudentia uero ma-

gistra uite disciplinā sui cuiusq; rei familiaris, & reipublice tribuit: homo per prudētiam gubernat, domus autē et ciuitas per amicitia publicā, iustitiamq; seruantur. Publicam amicitiam uoco cōsensionem illam qua cūcti sub eadem lege & principe libenter conueniunt, et ad eundē finem respiciunt. Iustitiam publicam nomino legitimam distinctionem, qua singuli licet sub eodem principe, & ad eundem finem, hoc est publicum bonum, diuerso tamen tramite proficiscuntur, uariamq; officiorū distributionē pro natura & dignitate uniuscuiusq; à natura & legibus assignatam seruant, proprioq; munere sine usurpatione alieni funguntur. Insunt in hoc dialogo theologicæ dictiones due, ipsum idem, & ipsum unumquodq;. Circa hominem illa significat animam ut ideam, hæc animam in corpore. Sed de ijs latius in commentarijs, quæ in decem hos Platonis dialogos scribere iam institui.

ALCIBIADES PRIMVS, VEL DE NATVRA HOMINIS.

SOCRATES ALCIBIADES.

Occasio dialogi, in quo intro ducitur Alcibiades iuuenis pulcherrimus, generosus, diues, habēs indolem et spem magnorum gestorum, ut ostenderetur natura hominis non esse in his partibus

FILI Clinia admirari te arbitror quod cum primus ipse omnium amare te cœperim, cæteris alienatis, solus in ista beniuolentia perseverē: cūq; amici reliqui frequentiori cōsuetudine tibi assidue molesti essent, ego tot annis ne compellarim quidē. Huius autē rei causā non humanū quippiam: sed uis dæmonij repugnans quædā fuit, cuius potentiā in sequentibus audies. Nūc uero cum non ultra repugnet, huc ita profectus sum. Spero autē nec in posterum nobis aduersaturum. Ferē autem toto hoc tempore considerabam quo pacto erga tuos amicos te gereres. Qui quamuis multi atq; superbi erant, nemo tamē illorum fuit, quin fastu abs te superatus abiret. Quam uero ob causam illos cōtempseris, explicabo. Ais enim te nulla in re hominibus alijs indigere, quippe quæ tibi insunt ita esse præclara, ut nec ad corporis, nec ad animi bona cuiusquā egeas. Existimas te in primis procero atq; decoro corporis habitu plurimum excellere. Atq; id apud omnes constat. Strenuissimō præterea genere ortum te prædicas præ cæteris qui in hac urbe sunt ciuitatū Græcarum amplissima: ex paterno quidem genere amicos atq; cognatos esse quāplurimos & optimos uiros, qui tibi omnia cū opus fuerit, subministrare possint. Maternos quoq; nec his inferiores neq; etiam pauciores. Sed multo maiorem ijs omnibus auctoritatē afferre tibi ad res agendas Periclem Xāthippi filium, quē quidem pater tuus tutorē tibi fratriq; reliquit, qui non in hac ciuitate solum, quæcūq; uult potest, sed in omni Græcia, & in multis etiam ac magnis barbarorum gentibus. Adderem quoq; amplissimas tuorū diuitias, nisi te scirem in ijs minimum omnium gloriari: horū omnium causā fastu elatus, amicos omnes tuos edomuiisti. Atq; ipsi utpote inferiores tibi cesserūt. Neq; uero ista te latuere. Quamobrem satis scio admirari te, quo animo in beneuolentia tua perseverarim, quāmue spem de te conceperim, qui cæteris fugientibus ego omnium solus perstiti. A L. At istud fortē nescis. Socrates, te nūc me paulo præuenisse. Venerat enim in animū mihi, ut te prior adortus hæc eadem te rogarem: Quidnā uis? quid sperans me turbas, ut semper ubicunq; sum, tu quoq; obseruantissime adlis? Reuera enim quod sit consiliū tuum admiror, illudq; libenter audirem. S O C. Audies igitur hoc à me ut decet quamprimū, si quidem ut ais nosse desideras quid cogitem. ego enim tanquā expectanti & auscultaturo id referam. A L. Et maxime quidem: dicas modo, S O. Vide itaq; neq; enim mirum uideri debet, si quemadmodū uix incepti, ita uix desinam. A L. Age dic modo, audiam enim. S O. Dicendū est profecto. Difficile quidē est, cum eo qui amicorū nulli demittat se cōsuetudinem inire. Audēdum tamen sententiāq; mea exprimenda. Equidem ō Alcibiades si te cognouissem ijs rebus quas supra narrauimus esse contentum, uitamq; in illis tuam transigere, dudum beniuolentiam erga te meam (sic enim mihi persuadeo) deposuissem. Nūc autem alias quasdam tuas de teipso cogitationes indicabo tibi, ut intelligas ex quo semel tibi mentem adhibui, quā nunquam destiterim. Videris mihi sanē si quis deus tibi dixerit, ō Alcibiades, Nunquid uiuere uis ea sola possidens quæ nunc habes? an statim obire nisi præstantiora quædam assequi liceat: mortem potius electurus. At uero qua nunc spe uitam agas aperiam, putas enim si mox in Atheniensis populi concionem ascēderis, quod quidem paucos post dies futurum existimas, Atheniensibus demonstraturū te maiori dignū esse honore, quā aut Pericles sit, aut alius quisquam fuerit eorum, qui superioribus seculis flourerunt: quod si ostēderis, maxime apud ciues tuos auctoritatis fore. Atqui si plurimum

hac

hac in urbe possis, omnium quoque Græcorum atque etiam Barbarorum quicumque eandem quam & Græci incolunt regionem, clarissimus sis: & si Deus idem imperium Europæ concesserit, transire tamen in Asiam, & isthic imperium affectare uetuerit, nōdum electurus mihi uideris cum his solis uitam degere, nisi nomen tuum atque potentiam, ut ita dicam, per omnia hominum genera propagaris. Teq̄ arbitror præter Cyrum ac Xerxem, neminem memoria dignum existimare. Quod igitur huiusmodi spe nutriris, non coniecto equidem, sed certò scio. Dices fortè, ut potè conscius me uera dixisse, Quid hæc *A persona dicentis* ô Socrates, ad eam rationem quam assignare uolebas, ob quam me nondum deseruisti? Dicam ô amice Clinix & Dinomaches filii: has cogitationes tuas ad optatum finem perducere, absque me minime potes: usque adeò in te ac tua negotia me posse confido. Quapropter Deum ipsum censeo non permisisse olim me tecum differere: atque ego expectaui donec ille permitteret. Ut enim tu speras ciuitati tuæ ostendere posse omni te apud eam honore dignum esse, atq; his demonstratis nihil adeò magnum restare, quod non statim conficere possis: sic & ipse plurimum apud te posse confido, quum primum ostendero cunctis me digniorem esse, nec tutorem, neq; cognatum, neq; alium quempiam præter unicum me Deo fauente, tibi eam potentiam quam desideras, traditurum. Quamdiu igitur eras iunior, necdum in spem tantam ueneras, mea quidem sententia, Deus tecum disputare prohibuit, ne frustra contenderem. Nunc uero impulit, nunc igitur audies.

ALCIB. Longe mihi nunc mirabilior uideris, ô Socrates, postquam loqui mecum coepisti, quàm dum tacitus me sequebaris: quanquam etiam tunc aspectu talis maxime uidebare, utrum igitur ego hæc mente uersarem necne, ita ut uiderur pernouisti, ut si etiam negem, nihil tamen ulterius proficiam suadendo: esto. Verum si hæc ipsa maxime intendo, quonam modo per te consequar, nec sine te ista perficientur? potes ne dicere? SOC. Interrogas ne an prolixum sermonem incepturus sim, quales audire solitus es? Neq; uero id mei moris est. Imò demonstrare tibi possum, ut arbitror, hæc ita se habere, modo in hoc uno duntaxat mihi obsequi uelis. ALC. Nisi durum obsequium est, uolo. SOC. Num difficile tibi uideretur ad interrogata respondere? ALC. Nequaquam. SOC. Responde igitur. ALC. Interroga. SOC. An te interrogem tanquam ea quæ cogitare te dixi, deliberantem? ALC. Esto si placet, ut tandem quid feras, uideam. SOC. Age itaque, intendis enim, ut supra dixi, breui adire Atheniensem populum, aliqua de re moniturus. Si tibi igitur iam ad concionem ituro ego obuius, ô Alcibiades, dicam, postquam Athenienses de aliquo deliberare cōstituerunt, & tu deliberaturus surrexisti de eodem: utrum de ijs quæ tu melius quàm illi calles? quid responderes ad hæc? ALC. Responderem sanè de ijs quæ melius noui ego quàm illi. SOC. Quæ igitur nosti, de ijs quoque es consultor bonus? ALC. Quid ni? SOC. Nōne hæc sola cognoscis, quæ ab alijs didicisti, uel ipse per te inuenisti? ALC. Quæ enim alia? SOC. Est ne aliquid quod didiceris, uel inueneris iam quondam quum inuenire uel discere nolles? Non est. SOC. Nunquid uoluisti unquam inquirere siue discere quæ te scire putabas? ALC. Nunquam. SOC. Quæ nunc scis, fuit quandoq; tempus quando te ignorare putabas? ALC. Necesse est. SOC. At qui quæ didicisti, fermè & ipse cognoui: quod si quid me fugerit, dicas. Didicisti enim, ut memini, literas, cirharam pulsare, palæstram: nam inflare tibias noluisti. Hæc sunt quorum tu scientiam habes: nisi quid clanculum fortè didiceris, puto autem nec noctu, neque die exisse te domo nos latentem. ALC. Nullos præterquam horum trium præceptores audiui. SOC. An quoties Athenienses de literis consultabunt, quo pacto scribi debeant, ad consilium accedes? ALC. Non per Iouem. SOC. At quum de lyra pulsanda? ALC. Nullo modo. SOC. Neq; de palæstris etiam in concione disceptare consueuerunt? ALC. Minime. SOC. Quando igitur, & qua de re consultabimus? non enim quum de ædificijs? ALC. Non certè. SOC. Aedificator enim melius quàm tu consullet. ALC. Ira. SOC. Neq; tamen quum de uaticinio disceptabunt. ALC. Nequaquã. SOC. Fatidicus enim hæc melius quàm tu. ALC. Melius. SOC. Seu paruus, seu magnus, seu formosus, seu deformis, uel nobilis uel ignobilis sit. AL. Certe. SOC. Scientis enim est, non diuitis, de unoquoq; consulere. ALC. Quid ni? SOC. Atq; ideo seu diues sit, siue pauper ille qui monet, nihil intererit apud Athenienses, quādo deliberabunt qua ratione

ciues recte habeant, sed quærent duntaxat ut medicus sit consultor. A L C. Et merito.
 S O C. Quando igitur, & in qua causa idoneus consultor eris? A L C. Quando de nego-
 tijs eorum deliberabunt. S O C. An quum de re nauali quærent, quales oportet naues fa-
 bricare? A L C. Non, ô Socrates. S O C. Naues enim struere nescis. Est ne hæc causa, an
 aliud quiddam? A L C. Nil aliud. S O C. At uero de quibus eorum negotijs dicebas?
 A L C. Quum de bello, ô Socrates, uel pace, aut alio quopiam ciuitatis negotio. S O C. R.
 Num dicis quum disputabunt quibuscum pax retractanda sit, & aduersus quos bellum
 gerendum, & quo pacto? A L C. Profectio. S O C. Oportet autem quibus operæ precium
 est hæc indicare? A L C. His ipsis. S O C. Et tunc solum quando melius? A L C. Omni-
 no. S O C. Atque tamdiu quamdiu præstat? A L C. Certe. S O C. Si ergo quærent Athē-
 nienses aduersus quos palæstra uel pugnis certandum sit, ecquid ipse melius quam gy-
 mnasij magister consuleres? A L C. Gymnasij magister melius. S O C. Potes dicere quo-
 nam respiciens ille admoneat quibuscum luctandum sit palæstra, uel non, & quando, &
 quo pacto? Sic dico, nõne cum ijs certandum, quibuscum operæ precium est? A L C.
 Vtique. S O C. Et quantum præstat. A L C. Et quantum præstat. S O C. Et tunc quum
 melius? A L C. Prorsus. S O C. Quinetiam cantorem oportet pulsare citharam, & saltare
 re ad cantilenæ exemplar? A L C. Oportet. S O C. Nõne tunc quum est melius? A L C.
 Tunc certe. S O C. Et tantum quantum melius? A L C. Confiteor. S O C. Quid ergo post-
 quam melius quiddam in utrisque dixisti, & in citharæ cantu, & in palæstra, quid uocas in
 recto ad cantum sono melius? Nam ego quidem in palæstra gymnasticum uoco. Tu au-
 tem quid? A L C. Haud intelligo. S O C. Sed conare me imitari. Equidem melius ipsam
 uocem ego, id quod per omnia recte se habet. Recte uero se habet, quod secundum ar-
 tem fit: nõne? A L C. Id ipsum. S O C. Nõne ars gymnastica? A L C. Quid ni? S O C.
 Id sanè quod melius in palæstra, uocaui gymnasticum. A L C. Vocasti quidem. S O C. R.
 An non recte? A L C. Mihi uidetur. S O C. Age igitur & tu, decet enim te quoque recte
 differere. Dic primum quæ ars est, ad quam pertinet recte canere, sonare, saltare. Vniuer-
 sa hæc ars quomodo nuncupatur? nondum potes exprimere? A L C. Nondum. S O C.
 Verum sic enitere, quænam huius artis deæ? A L C. Musas ne ô Socrates, ais? S O C. Equi-
 dem. uide iam quodnam ab his cognomentum ars illa trahat? A L C. Musicam dicere ui-
 deris. S O C. Dico utique. Quid igitur est, quod secundum hanc recte fit? quemadmodum
 modo in illa iam arte ego tibi, quod secundum artem recte fieret, gymnasticum uocaui.
 Tu quoque in hac eodem modo melius quid uocas, & quomodo fit? A L C. Musicum mi-
 hi uidetur, & musice. S O C. Bene dicis. age iam, bello melius & pace melius quid uocas?
 quemadmodum superius dixisti, in unoquoque quid melius esset, ostendisti: in hoc qui-
 dem quod musicum magis, in illo uero quod magis gymnasticum. Conare in ijs similiter
 quid melius pronunciare. A L C. Non habeo quid dicam. S O C. At uero turpe sit, si quis
 te de cibus asserentem, meliorem hunc illo esse, & quando, & quantus, mox si quis roget,
 quid melius ipsum ô Alcibiades, uocas? nihil habere quod respondeas, uidelicet quod sa-
 lubrius, quamuis te medicum esse non profitearis; in illo uero cuius te peritum esse gloria-
 ris, & tanquam eruditus consultum surgis, deesse quod respondeas interrogatus. Nõ-
 ne inquam, turpe hoc est? A L C. Turpissimum. S O C. Considera itaque & conare nobis
 ostendere quorsum tendit melius in pace quibuscum oportet instituenda, & bello etiam
 contra quos oportet? A L C. Etsi quæro, nequeo tamen inuenire. S O C. Animaduerti-
 sti, quum bellum gerimus, quid sit quod accusamus, & quomodo id cuius gratia suscipi-
 tur bellum, uocemus? A L C. Animaduerti equidem ad arma nos prouocari, quum uel
 decepti, uel coacti, uel aliqua re priuati sumus. S O C. Age, dicas quo differt pati illa hoc
 uel illo modo? A L C. Quum dicis hoc uel illo modo, idem ne significas ac si diceres, ius-
 te uel iniuste? S O C. Id ipsum. A L C. Omnino quidem & hoc totum differt. S O C. Ad-
 uersus quos ut bellum ineant Athenienses hortaberis? Aduersus iniurios ne an iustos?
 A L C. Durum est id quod interrogas: nam & si quis cogitet solum iustos etiam uiros op-
 primendos esse, non hoc tibi confiteretur. S O C. Non enim legitimum hoc ut uidetur. A L C.
 Minime. S O C. Neque bonum apparet. Hic igitur tu de iusto uerba facies. A L C. Necessè
 est. S O C. Aliud ne igitur, ut modo quærebam, in bello gerendo aut non, & quibuscum
 oportet

*Melius unoquo-
 que studio, est
 quod per om-
 niarecte habet*

oportet uel non, & quando oportet uel non, melius est quicquam quā id quod est iustum magis. ALC. Hoc melius uidetur. SOC. Vnum igitur, o amice Alcibiades, te praeterit quod hoc ignoras: uel si me in scio ad praepceptorem profectus es, unde dijudicare dicaris quid iustius, & quid iniustius, age & mihi illum ostende, ut ei me discipulum atq; hospitem facias. ALC. Mordes, o Socrates. SOC. Non per deum mihi & tibi amicum, quem iureiurando minime fallerem: sed si habes, dic quis est. ALC. Quid si non habeam: nonne putas aliter me iusta atq; iniusta dignoscere posse? SOC. Immo si quidem inueneris. ALC. An non censes inuenisse me? SOC. Et maxime quidem, modo quaesieris. ALC. Deinde non credis me quaesieris? SOC. Credo equidem, modo te ignorare putaueris. ALC. An fuit tempus, cum sic me non haberem? SOC. Bene dicis, sed potes assignare nobis id tempus, quando non rebaris te iustorum atque iniustorum cognitionem habere? Age anno superiori quaesisti haecne necne? & existimabas te scire necne? Ac uera responde, ne frustra disputatio instituat. ALC. Putabam scire. SOC. Tertio uero anno ante id tempus, & quarto, & quinto, nonne eodem pacto? ALC. Eodem. SOC. Atqui ante haec tempora eras puer, nunquid? ALC. Eram. SOC. Scio equidem te tunc nosse putauisse. ALC. Quomodo scis? SOC. Sapenumero te puerum audiui cum apud magistros, & alibi in calculorum tactu caeterisque puerilibus studijs exerceris, tanquam de iustis atq; iniustis minime dubitantem: uerum audacter loquentem de quocunque puero sermo incidisset, quod malus et iniustus esset, & iniuste ageret. Num uera loquor? ALC. Quid me oportebat facere, cum quis iniuria me afficeret? SOC. Tu uero si ignorans esses, siue iniuria inferatur, siue non, tum quid te facere oporteat quaeras? ALC. Per Iouem non ignorabam ego, sed plane intelligebam iniuriam mihi fieri. SOC. Ergo putabas etiam dum esses puer, iusta & iniusta dignoscere. ALC. Et sciebam equidem. SOC. Quo in tempore inueneras? Non enim in illo cum te scire credebas. ALC. Nequaquam. SOC. Quando igitur haec ignorare putabas? Considera, non enim id tempus inuenies. ALC. Per Iouem, o Socrates, quod dicam non habeo. SOC. Non ergo per inuentionem ista cognoscis? ALC. Non uideor. SOC. Sed paulo ante neque per disciplinam etiam percepisse dicebas, quod si nec inuenisti neque didicisti, quoniam pacto, & unde tenes? ALC. Forte haud recte respondi, cum scire me per inuentionem asserui. SOC. Id uero quo pacto habes? ALC. Didici ipse quoque, ut arbitrator, quemadmodum caeteri. SOC. Rursus in idem relabimur: dic mihi enim a quo didicisti. ALC. A uulgo. SOC. Non ad probatos refugis praepceptores, cum ad uulgate refers. ALC. An non sufficiunt ad docendum etiam hi? SOC. Ne ea quidem quae talarem ludum attinent, aut non attinent: etsi uiliora haec sunt, quam iusta. An non sic tu quoque putas? ALC. Puto. SOC. Ergo maiora docere possunt, uiliora non possunt? ALC. Arbitror equidem. Enim uero multa docere possunt meliora ludotalari. SOC. Quanam ista? ALC. Ut est Graece loqui. Ab ijs enim didici, nec praepceptorem ullum habui praeter istos, quos tu magistros haud satis probatos esse dicebas. SOC. O generose, huius quidem rei uulgares homines idonei praepceptores sunt, & merito in hac doctrina laudantur. ALC. Cur? SOC. Quoniam habent, quod bonos decet praepceptores habere. ALC. Quid hoc? SOC. Nonne scis oportere eos qui aliquid docturi sunt, prius quam doceant, intelligere? nunquid? ALC. Quid ni? SOC. Et cum intelligant consentire sibi neque dissidere? ALC. Ita. SOC. In quibus uero igitur dissentiant, ea scire illos dicamus? ALC. Minime. SOC. Horum ergo quomodo boni essent magistri? ALC. Nullo modo. SOC. Videtur ne tibi dissentire multitudo, si quando interrogetur quid lapis, & quid lignum? An non in idem feruntur omnes, cum lignum uolunt aut lapidem capere? atq; eodem pacto in cunctis huiusmodi? Intellego enim ferme per Graece scire, hoc te significasse, nonne? ALC. Significaui equidem. SOC. Atq; idcirco in ijs nonne conueniunt, ut diximus, & priuatim & publice ciuitates inuicem, neque dubitant, haec quidem hoc, haec uero aliud quiddam uocantes? ALC. Non dubitant. SOC. Merito ergo istorum idonei praepceptores essent. ALC. Nempe. SOC. Itaque si quidem in his uellemus eruditum euadere, recte hunc in doctrinam multitudinis mitteremus. ALC. Prorsus. SOC. Si autem nosse uellemus non

Dignoscit qui inuenit, inuenit qui querit, querit qui putat se ignorare

Quid oporteat esse in bonis praepceptoribus

Qui doceri uelit linguam in multitudinem mittendus: lingue enim magister est populus

modo qui homines & qui equi sunt, uerumetiam qui ex illis maxime cursu ualeant, & qui non, nunquid uulgi erudire poterit? ALC. Nequaquam. SOC. Sufficiens hæc tibi coniectura erit, quod nec sciant uulgares omnes, neque apti horum præceptores sint, quoniam de ijs inter se nequaquam conueniunt. ALC. Videtur. SOC. Si nosse cupiam non tantum qui sint homines, sed qui ualeant, qui ægrotent, numquid multitudo docebit? ALC. Non. SOC. Multitudinem hæc docere non posse facile aduerteris, si discordes opiniones consideraueris. AL. Sanè. SOC. De iustis autem hominibus atq; rebus multitudine secum ipsa sibi consentit? AL. Minime per Iouem, ô Socrates. SOC. At in ijs magno opere discrepat? ALC. Summopere. SOC. Arbitror nec uidisse te unquam, nec au gnopere discrepat? ALC. Summopere. SOC. Arbitror nec uidisse te unquam, nec audisse homines de sanis & ægrotis inter se adeo dissentire, ut ob ista bellum gererent, seque inuicem interimerent. AL. Nunquam. SOC. Cæterum de iustis atq; iniustis quàm acriter dissentiant, & si ipse, ut arbitror, nō uidisti, audisti tamen cū ex alijs multis, tum etiam ex Homero, nam Odysseam atq; Iliada audisti. AL. Omnino ô Socrates. SOC. Nonne igitur hæc omnia poemata sunt de iusti atq; iniusti discrimine? ALC. Sunt. SOC. Pugnæq; & interitus ob eandem profectio dissensionem inter Achiuos Troianôsue fuerunt, eademq; ratione inter procos Penelopes & Vlixem. ALC. Vera refers. SOC. Reorq; & inter Athenienses, Lacedæmonas, atque Bœotios, qui prius in Tanagra, deinde in Coronia perierunt, ubi etiam pater tuus Clinias oppetijt, nulla alia de re quàm de iusti iniustiue differentia pugnam illam acerbissimam extitisse. ALC. Vera loqueris. SOC. Eos itaq; dicemus illa sciuisse de quibus tam acriter concertarunt, ut de iusto & iniusto altercantes omnia extrema subirent? ALC. Non uidetur. SOC. Ergo ad eos præceptores te refers, quos ipsemet ignorare consentis? AL. Videor. SOC. Quonam pacto conueniens est te iusta & iniusta cognoscere in quibus sic aberras, nec didicisse ab aliquo uideris, neq; per te etiam inuenisse? ALC. Ex ijs quæ tu dicis, non est consentaneum. SOC. Vides iterum Alcibiades hoc te non recte dixisse? ALC. Quid? SOC. Quod me aiebas hæc dicere. AL. Quid? non tu dicis me iusti & iniusti ignarum esse? SOC. Nequaquam. ALC. Ego ne igitur? SOC. Tu inquam. ALC. Quonam modo? SOC. Sic intelliges, si te interrogem utrum unum aut duo plura sint, respondebis ne duo? ALC. Duo. SOC. Quantor? AL. Vno. SOC. Vter igitur nostrum est, qui dicit duo uno plura quàm unum? AL. Ego. SOC. Ego igitur interrogabam, tu respondebas? ALC. Ita. SOC. De ijs ergo uter nostrum dicere uidetur? num ego interrogans, an tu respondens? ALC. Ego. SOC. Quid autem si quæram quot sunt in Socrate literæ, tu uero respondeas, uter nostrum erit qui dicet? AL. Ego. SOC. Age dic uno uerbo, quoties interrogatio fit atq; responsio, uter est qui dicit? interrogans ne an respondens? AL. Respondens, mihi uidetur, ô Socrates. SOC. Ego in superioribus semper interrogauit. AL. Semper. SOC. Tu uero respondisti? ALC. Respondi. SOC. Quæ igitur dicta sunt hæcenus uter nostrum dixit? ALC. Ex ijs quæ concessa sunt, ego dixisse uideor. SOC. Nonne dictum est, quod Alcibiades pulcher Clinia filius iustorum atque iniustorum inscius, se scire putabat, eratq; concionem Atheniensium aggressurus, ea consulturus quæ nesciret? Sunt hæc uera? ALC. Sunt. SOC. Euripidis illud nunc nobis ô Alcibiades occurrit. Abs te quippe ista uideris audisse, non à me. Neque ego hæc, sed tu dixisti; me autem frustra accusas. ALC. Et profecto bene dicis. SOC. Furiosum enim quiddam aggredi, ô uir optime, statuisti, docturus illa quæ nescias, neque discere cures. ALC. Reor ô Socrates, Athenienses & alios Græcos raro quænam iustiora, quæ uè iniustiora sint, quærere. talia enim putant esse perspicua. his igitur omisis, quæ conducant agentibus inquirunt. Neque enim eadem esse iusta & utilia puto, quin multis iniuste agentibus iniustitia profuit: alios contra iuste agentes nil ipsa iustitia iuuit. SOC. Quid igitur si uel maxime diuersa, iusta & utilia sunt, an tu rursus scire te putas quæ utilia sint hominibus, & quam ob causam? ALC. Et quid prohibet Socrates? nisi rursus exquiras à quo didicerim, aut quomodo ipse inuenerim. SOC. Vide quid agas, quod nō recte dicis, cū possit ostendi per eandem rationem qua superiora, ipse tamen noua quædam existimes audienda, nouasque demonstrationes in medium adducendas, quasi priores sint instar apparatus atque uestium quibus in scæna utuntur contrita, quibus quidem tu non amplius induaris

Uias & Odyssea sunt de discrimine iusti & iniusti

induaris, nisi quis aliud quiddam purum immaculatūq; afferat. Ego autem missa faciens sermonis tui præludia, nihilominus interrogabo, unde utilia hæc esse didiceris, & quis magister fuerit, & reliqua cuncta quæ prius, una interrogatione requirā. Veruntamen eodem, ut arbitror, reuolueris, necq; ostendere poteris utilia, disciplinā ne an inuentione cognoueris. Quando uero adeq; delicatus es, ut non libenter sermonem eundem gustaturus uideare: hoc quidē mitto, noris ne an non, quid utile, quid uel inuile Atheniensibus sit. Vtrum autem eadem sint iusta & utilia, an diuersa, cur non demonstras, aut ipse me interrogans, ut ego te, aut, si ita placet, oratione perpetua utens? A L. Haud scio, ô Socrates, an aduersus te disputare ualeam, necne. S O C. At ô bone uir, conclonem me in præsentia, populū uel esse puta: nonne illic te unicuiq; persuadere oportebit? A L. Oportebit. S O C. Nonne eiusdem est posse & uni seorsum aliquid, et multis simul eorum quæ nouit, demonstrare? Sicut grammaticus unum pariter in literis ac multos erudit. A L. Est. S O C. Et in numeris eodem modo quis poterit unū ac multis ostendere? A L. Certe. S O C. Hic autem est arithmeticus. A L. Est. S O C. Et tu ergo quæ pluribus eadem unū persuadere potes. A L. Consentaneum est. S O C. Sunt autem hæc uidelicet quæ cognoscis. A L. Profecto, S O C. Hoc uero duntaxat differt rhetor qui apud populum loquit, ab eo qui in huiusmodi congressu: quod ille simul uniuersis, hic seorsum singulis persuadet. A L. Videtur. S O C. Age cum eiusdem esse appareat multis atq; unū ostendere, meditare nunc coram me atq; enitere, ut ostendas mihi quod iustum est, aliquando non prodesse. A L. Contumeliosus es ô Socrates. S O C. Nunc per contumeliam demonstraturus sum tibi contraria eorum quæ tu mihi non uis. A L. Dic. S O C. Responde modo interroganti. A L. Minime, sed tu ipse dicas. S O C. Nonne uis quàm maxime persuaderi? A L. Prorsus. S O C. Si dixeris hæc ita se habere, an nō eris maxime persuasus? A L. Mihi quidem uidetur. S O C. Responde igitur: nam nisi à te ipso audieris iusta omnia utilia esse, alteri dicenti ne credas. A L. Non credam: sed iam respondendum est: nihil enim periculi esse existimo. S O C. Vates profecto es, uerum dic. Iustorum alia conferre asseris: quædam minime? A L. Assero. S O C. Quid autem horum partim esse pulchra, partim contraria? A L. Quomodo hoc interrogas? S O C. Vtrum quispiam tibi aliquando uisus sit turpia quidem facere, sed tamen iusta? A L. Mihi nunq; S O C. Omnia itaq; iusta etiam pulchra. A L. Ita. S O C. Rursus, pulchra utrum omnia bona, an partim bona, partim mala? A L. Arbitror equidem ô Socrates, nonnulla ex pulchris mala esse. S O C. Et turpia quædam bona? A L. Certe. S O C. Nunquid tale quiddam dicis, perinde ac si nonnulli dum in prælio amico uel propinquo cuidam opem ferre uellent, uulnerati perierint: qui uero auxilium cum debuissent, nō tulerunt, incolumes discesserint? A L. Et maxime quidem. S O C. Nonne auxilium huiusmodi pulchrum appellas, ubi quis seruare conatur quos oportebat? eaq; fortitudo est? A L. C I B. Profecto. S O C. Malum uero uocas ob interitus ac uulnera, nunquid? A L. Voco. S O C. An non est aliud fortitudo, aliud mors? A L. Aliud. S O C. Non ergo secundum idem pulchrum simul ac malum est, amicis opem ferre. A L. Non uidetur. S O C. Vide itaq; utrum qua ratione pulchrum, etiam bonum sit: Quemadmodum in ijs. Quia enim forte, concedis pulchrum esse auxilium ferre. Ipsa autem fortitudo bonum ne an malum? Sic uero considera: utra eligeres adesse tibi, bona an mala? A L. Bona. S O C. Nonne maxima bona maxime optares? A L. Maxime. S O C. Ac minime omnium his priuari uelles? A L. Quid ni? S O C. Quid de fortitudine dicis? quanto illam precio commutares? A L. Ne uiuere quidem uellem, si timidus essem. S O C. Extremum ne malum tibi uidetur esse timiditas? A L. Mihi uero. S O C. Aequè ac mori, ut apparet. A L. Aequè. S O C. Morti atq; timiditati uita & fortitudo contraria sunt? A L. Sunt. S O C. Et hæc quidem maxime optares adesse tibi: illa minime? A L. Certe. S O C. An non ex eo quod hæc optima, illa pessima esse censes? A L. Prorsus. S O C. Igitur auxilium ferre amicis in prælio, pulchrum quidem uocabas secundum boni, id est, fortitudinis actionem. A L. Videor sanè. S O C. Secundum uero actionem mali, id est, mortis, malum. A L. Mihi quidem uidetur. S O C. An non congruum est, sic unamquaq; actionem denominare? si enim eam prout malum fert, malam appellas: contra, prout fert bonum, bonam uocare decet? A L. C I B. Videtur. S O C. R A T. Nonne etiam quàm bonum, pulchrum: quàm malum, turpe? A L. Maxime. S O C. Cum ergo dicis auxiliū ferre bello, pulchrū esse, sed malum: perinde est ac si dicas, ipsum bonum

Quia quid bonum, hac pulchrum: quia malum, hac turpe

bonum quidē malum tamen. A L. Vera mihi dicere uideris ô Socrates. S O C. Nihil igitur pulchrum quatenus pulchrū malum est, neq; turpe quicq; quatenus turpe bonū. A L. Nō uidetur. S O C. Præterea hunc in modū contemplare, quisquis pulchre agit, nōne bene agit? A L. Vtiq;. S O C. Bene autē agentes, nōne felices? A L. Quid nī? S O C. An nō felices propter bonorū possessionem? A L. Et maxime. S O C. Acquirūt autē hæc ex eo quod pulchre ac bene agunt? A L. Certe. S O C. Igitur bene agere bonū. A L. Quid nī? S O C. Nōne pulchrū actio bona? A L. Certe. S O C. Idem itaq; rursus apparet nobis pulchrum ac bonū. A L. Apparet. S O C. Quicquid igitur inueniemus pulchrū esse, idem quoq; bonum existere hac ratione reperiemus. A L. Necesse est. S O C. Bona autē conferūt necne? A L. Conferunt. S O C. Meministi quid supra de iustis cōfessi simus? A L. Reor iusta agentes necessariū esse pulchra facere. S O C. Pulchra uero agentes, nōne etiam bona? A L. Ita. S O C. Et bona prodesse? A L. Penitus. S O C. Iusta igitur ô Alcibiades, utilia sunt. A L. Videtur. S O C. Hæc nōne ipse dixisti, ego autē interrogauī? A L. Apparet. S O C. Si quis igitur surgat Atheniensibus uel Peparethijs cōsulturus putans iusta se & iniusta dignoscere, dicatq; scire se iusta interdum esse mala, nōne ipsum irrideres, cum tu asseras eadem iusta & utilia esse? A L. Per deos, ô Socrates, quid dicam nescio, sed absurdo quodam modo habere me uideor. Nam & alia uidentur mihi interrogante te, & nunc alia. S O C. Ignoras ô amice, quanam hæc affectio sit? A L. Ignoro. S O C. Si quis te interrogasset duos ne an tres oculos habeas, manusue duas an quatuor, aut aliud quiddam huiusmodi, putas illi te nūc hoc nūc illud, an idē semper responsurū fuisse? A L. Et si de me ipso iam uereor, puto tamen eadem responsurū. S O C. An non huius causa est, quia cognoscis? A L. Arbitror. S O C. De quibus igitur inuitus contraria respondes, constat illa te ignorare. A L. Consentaneum est. S O C. Nōne circa iusta & iniusta, pulchra & turpia, bona & mala, utilia & inutilia respōdendo te errasse fateris? deinde nōne manifestū est, ex eo errauisse, quod ignoraueris? A L. Videtur. S O C. Num ita se res habet, ut si quis ignoret, illius animū circa id errare necesse sit? A L. Quid nī? S O C. Scis ne quo pacto in cœlum ascendas? A L. Minimē per Iouem. S O C. Aberrat circa hæc opinio tua? A L. Non certe. S O C. Scis autem huius causam? an me dicere mauis? A L. Dic. S O C. Quoniam cum nescias, non putas te scire. A L. Quomodo rursus id ais? S O C. Cogita tu quoq; mecum quæ nescis, cognoscisq; te ea nescire, num in illis laboris, quemadmodū de parandis obsonijs nosti sanē quod nescis? A L. Penitus. S O C. Vtrum circa hæc opinaris quomodo parare conueniat, atq; erras? an potius scienti concedis? A L. Hoc pacto. S O C. Quid si nauigares, nunquid opinareris gubernaculū nunc ad interiora, nunc ad exteriora flectendum, ac nescius errares, an potius gubernatori concedens, quietem ageres? A L. Gubernatori. S O C. Non igitur erras in ijs quæ nescis, si nescire te noueris. A L. Non uidetur. S O C. Cernis errores in actionibus esse ob hanc ignorantiam, quod qui nescit scire se putat? A L. Quo pacto id ais? S O C. Tunc agere aggredimur, cum nosse putamus quod agimus. A L. Ita est. S O C. Contrā, qui ignorantia suæ conscij sibi sunt, alij se cōmittunt. A L. Quid nī? S O C. Quapropter ex ignorantibus hi soli sine culpa uitam agunt, ex eo quod aliorum curæ se credunt. A L. Profecto. S O C. Quinam peccant? non enim scientes. A L. Non certe. S O C. Postquam neq; scientes, neque ex ignorantibus ij qui ignorantia suæ conscij sibi sunt errant, quinam alij restent, quā ij qui cum nesciant, scire se putant? A L. Soli. S O C. Hæc igitur ignorantia malorum causa est, & uituperanda inscitia. A L. Nempe. S O C. Et quando circa maxima est, tunc deterrima atq; turpissima. A L. Maxime. S O C. Num habes quicquam maius quā iustum, bonum, utile? A L. Nequaquā. S O C. Nōne circa hæc errasse te asseris? A L. Assero. S O C. Quod si erras, nōne ex superioribus perspicuum est, quod non modo in maximis rebus inscius es, uerumetiam cum sis ignarus scire te putas? A L. Videor. S O C. Papē, ô Alcibiades, quo pressus es morbo; hūc equidem nominare horresco. Verūtamen cum soli simus, dicendum est: In turpissima namq; inscitia optime uir, uerfaris, id quod ipse oratione tua satis declaras: qui prius te ad ciuilia confers, q̄ sis gubernandi peritus. Neq; te solum morbus hic tenuit, uerumetiam omnes qui hanc Rempub. administrarunt, præter admodum paucos, ac fortasse præter tutorē tuum Periclem. A L. Fertur ô Socrates, non casu quodā sapiens euasisse Pericles, sed multis ac sapientibus uiris familiariter usus cum sit, Pythoclide in primis & Anaxagora, etiā nunc etiam

felices ob bonorū possessionē

ignorantia causa est respōdendi uaria et non eadem

etiam tam grandis natu, sapientia gratia Damone utitur. S O. Num quem uidisti sapientem, qui in ea re in qua ipse sapit, alium sapientem efficere non posset? ueluti qui te in literis erudiuit, ipse quidem erat sapiens, teq; pariter reddidit sapientem: & eodem pacto quomuis alium poterat. A L. Profecto. S O C. Et tu quoq; eruditus ab illo, alium instruere poteris. A L. Potero. S O. Similiter citharædus & magister gymnasii. A L. Penitus. S O C R. Optima igitur hæc coniectura est, quosdam esse, qui cum ipsi sciant, ostendere quos docuerunt possunt. A L. Mihi quidem uidetur. S O. Habes quem dicere possis à Pericle sapientem factum à filijs incipiens? A L. Quid si Periclis filij stolidi sunt? S O. At uero fratrem tuum Cliniam? A L. Quid Cliniam in medium adducis hominē infamum? S O. Postquā Clinias quidem furit, filij uero Periclis stolidi nati sunt, tibi quam causam adscribemus, propter quā te cum talis sis, negligat? A L. Ego ipse ut arbitror, in culpa sum, cum illi mentē non adhibuerim. S O. Verum ex Atheniensibus hospiti busq; cæteris, dic quē uel seruum, uel liberum sapientiorē sua consuetudine fecerit, si cui ego tibi ostēdere possum propter Xenonis familiaritatē Pythodorum Isolochi & Calliam Calliadæ filios factos esse dignos sapientesq; uiros, quorū uterq; centū minas Xenoni tradidit. A L. Per Iouem nō habeo quē dicam. S O. Esto. Quid ergo de teipso cogitas? num qualis nunc es, maturescis, an aliquid conari potius? A L. Cōmuni cōsilio opus est ō Socrates. Etenim tua dicta intelligo, eisq; assentior. Nam qui remp. admīnistrāt, præter admodū paucos, ineruditi mihi quoq; uident. S O. Quid tum? A L. Si periti essent, oporteret eum qui cū illis decertaturus est, postquā eandē artem didicisset, ac seipsum exercuisset, tunc demum tanquā ad athletas ire. nunc autē postquam & isti imperiti ad remp. accesserūt, quid exercitatione opus est mihi? quid disciplinæ studio? Noui enim quod nature dotibus longe hos superabo. S O. Papæ, quidnam optime uir dixisti? q̄ indignū indole tua, ac reliquis istis tuis dotibus. A L. Quorsum hæc ō Socrates? S O. Dolet enim mihi tum propter te; tum ob mutuam nostrā beneuolentiā. A L. Quidnā? S O. Quod putaueris aduersus homines qui hic sunt, tibi certamen fore. A L. Aduersus quos igitur? S O. Decet ne ut id quærat uir qui tanti se facit? A L. Quid ais? nōne aduersus istos mihi certamen? S O C. Si pugnaturam triremem gubernare statuas, satis ne tibi putes, tuis te connautis gubernando præstare? an cū hoc ita esse oportere intelligas, in strenuos aduersarios potius, non ut nūc facis, in propugnatores tuos respicis, quibus te tantū oportet excellere, non qui cōtra illos quidē pugandū existimes, sed parui potius pendens, ceu ministris aduersus hostes uti, si quidem reuera egregiū aliquod facinus edere uelis te ac rep. tua dignū? A L. At id quidem cogito. S O. An decet igitur ut satis putes si tuorum militum præstantissimus tu sis, non autē respicias ad hostiū duces, qua ratione illis potius excellas, in hos intentus semper, & contra eos te muniens? A L. Quos dicis ō Socrates? S O. Nostin urbem nostram cum Lacedæmonijs, ac magno Persarum rege undiq; bellum gerere? A L. Vera dicis. S O C. Nonne cū in animo sit huius ciuitatis dux fieri, recte facias, si putes aduersus Lacedæmoniorum Persarūq; Reges certamen te subiturum? A L. Vera dicere uideris. S O C. Non ō bone uir, sed in Midiam coturnicum nutritorē te decet intentum esse, & alios huiusmodi, qui cum nondum capillos, quos serui alebant, animo (quemadmodū muliercule uulgo dicunt) præ imperitia abraferint, rempublicam tamen tractare aggrediūtur, adhuc barbariem redolentes: atq; ita affecti prodeunt adulatori ciuitati, non autem imperaturi. In istos inquam intuentem te num de teipso securum esse decet, neq; discere quæcunq; ad eruditionem pertinet, cum sis tantum certamen aditurus, neq; in quibus oportet exerceri, & quæ sunt præparanda parare, ut ita institutus ciuilem tandem administrationem capeffas. A L. O Socrates uera mihi dicere uideris. Arbitror enim Lacedæmoniorum duces regemq; Persarum nihilo ab alijs discrepare. S O C. At ō uir optime animaduerte quæso, qualis hæc sit opinio tua. A L. Qua in re? S O C. Num te existimas diligentius teipsum curaturum si illos tanquā potentissimos esse credens, formides, an si minime eos timeas? A L. Si potentes illos existimauero. S O. An censeres curam quam tute de te habes, alicubi tibi posse nocere? A L. Nullo modo: at contra, maxime prodesse. S O C. Vnum quidem hoc in primis tantum malum ista tua opinio habet. A L. Vera dicis. S O C. Secundum uero, quod falsa sit, quod ita tibi probabile efficitur.

A L.

Optima coniectura est scientis

Parocmia

Consentaneum est in genere nobili q̄ ignobili ingenia meliora inesse A.L. Quomodo? s o c. Vtrum cōsentaneum est, meliores esse naturas nobili in genere re q̄ ignobili? A.L. Manifestū quod in nobili. s o c. Nōne bene nati, si bene etiam educantur, ita demum ad uirtutem perueniunt? A.L. Necessē est. s o c. Consideremus itaq̄ illis nostra comparantes primum quidem utrum Lacedæmoniorum Perfarūq̄ reges ignobiliori q̄ nos genere orti uideantur. An ignoramus illos quidem ab Hercule hos autem ab Achemene genus ducere? Herculis autem & Achemenis origo ad Persem Iouis filiū refertur. A.L. Et nostrū quidem ō Socrates in Euryfacem, Euryfacis in Iouē. s o c. Atqui nostrū ō generose Alcibiades in Dædalum etiam. Dædalus autem in Vulcanum Iouis filium. Verum istorum maiores ab ijs incipiētes reges sunt ex regibus usq̄ ad Iouem. Illi quidem Argiuorū & Spartæ. Hi uero Persidis semper, sæpe etiam ut & nūc Asiæ. Nos autē superioresq̄ nostri priuati. Quod si te oporteret progenitores ac patriam Euryfacis ostendere Salaminā, uel Aeaci etiam prioris Aeginā Arta xerxi Xerxis filio, quo te risu exceptum iri putas? Sed uide ne & generis dignitate & educatione præterea, illis inferiores simus. Nunquid audisti quanta sit Lacedæmoniorum regum dignitas? quorū uxores publice obseruant̄ ab Ephoris, ut quoad fieri potest, rex nō ex alio q̄ Heraclidarum genere latenter oriā. Perfarum uero rex adeo extollit, ut nemo suspicetur regem ex alio q̄ ex ipso genitum esse: quamobrē regis uxor non ab alio q̄ metu custoditur. Postquā uero natus est primogenitus qui succedit in regno, primo quidem eum diem omnes qui sub regno sunt celebrāt, atq̄ ita in posterum quotannis natalem regis diem sacris ac festis omnis Asia colit. Cū uero apud nos quis nascitur, ne uicini quidem, ut ait Comædus, sentiunt ō Alcibiades. Deinceps nutritur puer, nō à muliere nutrice parum honorifica, uerum ab Eunuchis, qui reliquorū circa regē optimi uideantur, quibus & alia quæ spectant ad curam pueri demandant, ac præcipue ut natum quam pulcherrimū reddant, componentes membra eius atq̄ dirigentes. Atq̄ hæc facientes magno in honore habentur. Cum autem pueri septimum ætatis annum impleuerunt, ad equestris artis magistrōs proficiscunt, deinde in uenationem appellant. Sūt ij profecto ex omnibus Persis ea ætate electi præcipuiq̄ quatuor, sapientissimus, iustissimus, tēperatissimus, atq̄ fortissimus aliquis uir. Quorū primus magicam *Magica Zoroastri deorum cultus est* Zoroastri Oromansii filij docet: est autem illa deorum cultus: atq̄ idem tradit instituta regia. Secundus admonet, ut in omni uita sit uerax. Tertius ne ulla cupiditate superet, ut liber uiuere cōsuecat, ac reuera rex, imperās ijs ante omnia quæ in ipso sunt, nec ulli seruiēs. Quartus deniq̄ impaudum illum & intrepidum reddit, nequādo quippiam metuens seruus fiat. Tibi autem ō Alcibiades Pericles adiunxit pædagogū Zopyrum Thracem omnium seruorum suorum præ senio inutilissimum. Narrarem præterea tibi reliquam educationem, & disciplinam aduersariorū tuorum, nisi longum sit. Iam uero fatis hæc clara sunt ad cætera quæ hinc sequuntur ostendenda. Tuæ uero aliorū mæ Atheniēsiū generationis, educationis & disciplinæ nulli, ut ita dicam, propinquorum cura est, nisi forte amatores id curent. Iam uero diuitias, uoluptates, uestium luxuriosum ornatum, unguentorum odores, ministrorum sequētium turbam, reliquaq̄ Persarum mollitiem, si considerare uoles, pudebit te tui, ubi intelliges quātum ab illis relinquere. Contra si considerare Lacedæmoniorū temperantiam, modestiam, facilitatem, mansuetudinem, magnanimitatē, moderationem, cōpositionem, fortitudinem, constantiam, tolerantiam, uictoriæ cupiditatem, & amorem gloriæ, uelis, puerum te ijs omnibus in rebus iudicabis. Si quid prorsus opulentia tribuis, & hic aliquis esse putas, neq̄ hæc à nobis silentio prætereantur. Modo sentias ubinam sis, & Lacedæmoniorum diuitias intuearis, cognosces profecto nos ab illis lōge admodū superari. Quicquid enim aut sui agri, aut Messaniensis possident, nemo utiq̄ dubitet, quin amplitudine & ubertate ac seruorū tam aliorū q̄ Elotorum frequentia, & equorum præterea, aliorūq̄ pecorū quæ fert Messania copia nostros superet. Cæterū hæc omnia in præsentia omitto. Auri uero & argenti apud Lacedæmonas copia tanta, quantā ne uniuersa quidem reliqua Græcia possidet. Multa enim iam secula infertur quidē illuc ex uniuersa Græcia, sæpe etiā ex Barbaria, effertur autem nusquā. Sed reuera quemadmodum apud Aesopū uulpes leoni dixit de ferarū uestigijs, sic et nummorū uestigia ingredientium Lacedæmonem

dæmonem trita quidem in puluere uidentur, egredientium uero nusquam apparent. Vn
 de coniectare licet Lacedæmonios auri atq; argenti Græcorum omnium esse ditissimos.
 Quinetiam rex illorum pecuniosissimus est. Ex ijs enim maxima pars ad ipsum peruénit.
 Tributum præterea regi pergrande impenditur. Et res quidem Lacedæmoniorū quo ad
 reliquos Græcos amplæ: quo ad uero Persas regesq; Persarum, angustæ. Retulit quippe
 nobis uir quidam grātis, unus eorum qui ad Persarum regem profecti erant: se quandoq;
 integrum penè diem, latam ac fertilem peragrasse prouinciam, quam incolę uxorís regię
 zonam appellarent: esse quoq; aliam nomĩne Calyptrā, atq; ita multas alias regiones pul- *Prouincie ap=
pellate ab or=
nam entis re=
gine*
 chras ac fertiles ad ornatum reginæ solius pertinere, nominaq; singulis locis à singulis or-
 namentis imposita esse. Quamobrem opinor si quis Amistridi Xerxis quidem uxori, re-
 gis autem matri dicat, Dinomaches filiū in animo habere cum ipsius filio pugnare, cum
 Dinomachæ ornatus quinquaginta fortasse sit minarum, filio uero agri plethra in Erchia-
 sis minus quàm trecenta, eam admiraturā qua re fretus Alcibiades audeat cum Artaxer-
 xe pugnare. Reorq; illam arbitraturā hunc uirum in nulla alia re nisi diligētia sapientiāq;
 confisum id aggredi: hæc quippe sola apud Græcos æstimatione digna esse. Quod si intel-
 ligat alicunde, Alcibiadem istum certamen tantū inire, primo quidem nondū uiginti an-
 nos prorsus natum, deinde omnino indoctum, nec amico suo obediētem, monenti prius
 discat exerceatq;, quàm tantum regem inuadat, arbitror illam admiratione concitam in-
 terrogaturam quidnā sit quo adolescens iste confidat. Cui si responderemus, pulchritudi-
 ne, proceritate, nobilitate, diuitijs, animo te fidere, nos ó Alcibiades insanire putaret ar-
 bitror, hæc apud suos omnia potiora sciens. Eodemq; modo Lampidonem Leotychidæ
 filiam, Archidami uero uxorem, Agidis autem matrem; qui omnes reges extitere, miratu-
 ram cum norit qualia circa se sunt, te tam male instructum filio suo non dubitare bellum
 mouere. Atqui nōne turpe uidetur, si hostiū mulieres rectius iudicent quàm nosmet
 ipsi, quemadmodum contra illos accingi debeamus. Cæterum ó beate mihi parens, & il-
 li quod in Delphis est, epigrammati obtemperans, nosce te ipsum: quoniam n̄ sunt aduer-
 sarij nostri, non quos ipse rebaris, quos quidem nulla re alia, nisi industria & arte superare
 licet. Quibus profecto si inferior fueris, gloria quoq; apud Græcos & Barbaros tibi dee-
 rit: quam sic ardentem uideris appetere, ut nemo unquam aliquid ardentius concupiue-
 rit. AL. Quam igitur curam adhibendam censes ó Socrates? An potes ostendere? Mihi
 enim supra quàm dici possit, uera dixisse uideris. S O C. Possum quidem, uerum commu-
 ni consilio opus est, qua ratione quàm optimi efficiamur. Ego enim non te tantum, uerū
 etiam me ipsum disciplina indigere dico. Nam unū solum est, quo à te differo. AL CIB.
 Quid? S O C. Curator meus melior est & sapientior quàm tuus Pericles. AL. Quis hic ó
 Socrates? S O C. Deus ó Alcibiades, qui me uetuit ante hunc diem tecum differere, cui
 credens, assero te per nullum alium quàm per me claritatem consecuturū. AL. Iocaris ó
 Socrates. S O C. Forsitan, uera tamen loquor, quod uterq; curatione indigemus, imò ho-
 mines uniuersi, cæterum nos quam plurimum. AL. Quod quidem ego indigeam, haud-
 quaquam falleris. S O C. Neq; etiam quod ego ipse. AL. Quid igitur agendum? S O C.
 Nec hæsitandum, neq; etiam mollitiæ indulgendū est ó amice. AL. Non decet ó Socra-
 tes. S O C. Non certe, sed in cōmune considerandum. Verum dic mihi, an optimi esse uo-
 lumus? AL. Certe. S O C. In qua facultate? AL. Qua uidelicet uiri boni. S O C. Quam
 in re boni? AL. In rebus agendis. S O C. In quibus? num in re equestri? AL. Nō. S O C.
 Ad equites enim iremus. AL. Profecto. S O C. Nūquid in nauis gubernatione dicebas?
 AL. Nequaquam. S O C. Ad nautas enim iremus. AL. Irems. S O C. In quo ergo nego-
 tio, & quorum hominum officio? AL. In ijs quæ clari boniq; Atheniensium uiri agunt.
 S O C. Claros ac bonos, prudentes ne an imprudentes appellas? AL. Prudentes. S O C. In
 quo unusquisq; prudens, in eodem bonus? AL. Certe. S O C. Imprudens autem malus?
 AL. Malus. S O C. Calceorum sutor prudens ad calceorū opus? AL. Prorsus. S O C. Bo-
 nus ergo ad hæc? AL. Bonus. S O C. Quid uero uestibus cōficiendis, nōne cerdo hic im-
 prudens? AL. Ita. S O C. Malus ergo ad hæc? AL. Ita. S O C. Idem itaq; secundum hanc ra-
 tionem etiam bonus atq; malus erit. AL. Videñ. S O C. An dicis uiros bonos malos etiam
 esse? AL. Nequaquā. S O C. Quos tandem bonos uocas? AL. Eos qui in ciuitate præesse
 possunt. S O C. Nō tamen equis? AL. Nō certe. S O C. At hominibus? AL. Homínibus.
 d S O C.

*Prouincie ap=
pellate ab or=
nam entis re=
gine*

*In quo quisquã
prudens, in co=
dem bonus*

S O C. Num hominibus agrotantibus? A L. Non. S O C. An forte nauigantibus? A L. Non
 ijs dico. S O C. Metentibus ne? A L. Neq; his. S O C. Aliquid ne uel nihil facientibus? A L.
 Facientibus. S O C. Quid tandem facientibus? id mihi declara. A L. Commercia, inquam
 agitantibus, atq; mutua opera utentibus. S O C. Nunquid imperare eos dicis hominibus,
 qui hominibus utuntur? A L. Aio. S O C. An gubernatoribus qui remigibus utuntur?
 A L. Nō. S O C. Hæc enim gubernatoriæ facultatis uirtus est. A L. Est. S O C. Fortasse im-
 perare dicebas tibicinibus, qui canentibus præsunt, choreisq; utuntur. A L. C I B. Neq; his.
 S O C. Hoc namq; ad facultatem chori magistrâ pertinet. A L. Omnino. S O C. Quid de-
 nique uocas imperare posse hominibus, qui utuntur hominibus? A L. Præesse hominibus
 cōmunicantibus inuicem in Reipub. administratione, atq; commercijs. S O C. Quænam
 hæc ars est? quæmodum si te iterum rogem, quæ facultas efficit ut præesse nauigando
 comunicantibus sciamus? A L. Gubernatoria. S O C. Comunicantibus autem in can-
 tu, ut paulo ante dicebatur, quæ scientia præesse docet? A L. Quam tu nuper aiebas, cho-
 ri disciplina. S O C. In Reipub. uero cōmunicantibus, quam scientiam uocas? A L. Bonum
 consilium ô Socrates. S O C. Num tibi uidetur gubernatorū ars carere consilio? A L. Mi-
 nime. S O C. Est ipsa quoq; bonum cōsiliū. A L. Mihi sanè uidetur. S O C. Ad nauigan-
 tium salutem. A L. Recte loqueris. S O C. Quod uero bonum consilium uocas, quo spe-
 ctat? A L. Ad meliorem ciuitatis institutionem salutemq;. S O C. Quænam re præsentē uel
 absente melius disponitur atq; seruatur? Ceu si ipse me roges, quo præsentē, aut absente
 bene se habent corpora: responderem utiq; sanitate præsentē, morbo uero remoto. Idem
 & tu existimas? A L. Idem. S O C. Quod si idem quæras de oculis, eadē ratione responde-
 bo, pulsā cæcitate, adhibito uisu. Et aures curari fugata surditate, admoto uero auditu.
 A L. Recte. S O C. Ciuitas autem quo remoto, quoue adhibito melior fit, ac melius insti-
 tuitur? A L. Mihi uidetur ô Socrates: quando amicitia est inter ciues: odia uero & seditio-
 nes absunt. S O C. Amicitiam uocas cōsensionem an dissensionem? A L. Consensionem.
 S O C. Per quam artem ciuitates circa numeros consentiunt? A L. Per arithmeticā. S O C.
 Priuati uero, an nō propter eandem? A L. Nempe. S O C. Et unusquisq; secum ipse? A L.
 Certe. S O C. Per quam artem quisq; secum ipse consentit de palmo & cubito uter ma-
 ior sit: nōne per metiendi peritiā? A L. Quid ni? S O C. Nōne scilicet priuatim & pu-
 blice? A L. Imò. S O C. Et de ponderibus eodem pacto. A L. Assentior. S O C. Consensus
 igitur quē dicebas, quis nam est? circa quid? quæ ars eum præstat? Etenim iste cōsensus ta-
 lis est, ut insit Reip. & priuato unicuiq; ad seipsum & ad alios. A L. Consentaneū. S O C.
 Quis igitur est? ne pigeat respondere, ac promptè dic. A L. Reor equidem esse amicitiam
 & cōsensionem qua pater ac mater filium, & frater fratrem, & uxor uirum amantes con-
 sentiunt. S O C. Putas ne ô Alcibiades uirum cum uxore circa lanificium cōuenire, impe-
 ritum cum perita? A L. Nequaquam. S O C. Neq; oportet quidem: muliebris enim hæc di-
 sciplina est. A L. Profecto. S O C. Quid uero mulier cum uiro circa opus militare conue-
 niet, cum id haudquaquā didicerit? A L. Minime. S O C. Virile enim id rursus esse dices.
 A L. Equidem. S O C. Sunt ergo disciplinæ quædam mulierū, quædam uirorum, iuxta hæc
 sententiam tuam. A L. Quid ni? S O C. In ijs itaq; mulieribus cum uiris consensus est nul-
 lus. A L. Nullus. S O C. Neq; amicitia igitur: siquidem amicitia consensus quædā est. A L.
 Non uidetur. S O C. Ideoq; quatenus mulieres officia sua exercent, non amantur à uiris.
 A L. Non apparet. S O C. Neq; uiri etiā à mulieribus, dum uirilia tractāt. A L. Non. S O C.
 Non ergo tunc optime ciuitates instituunt, cum singuli operibus suis incumbunt. A L.
 Ego tamē id ô Socrates, arbitror. S O C. Quomodo hoc ais amicitia sublata, qua præsentē
 cōfessi sumus bene constitui ciuitates, aliter uero cōtra? A L. Atqui mihi uidetur ob hoc
 inter homines cōsistere amicitia, quod quisq; suum officium exequat. S O C. Atqui aliud
 paulo ante dicebas: nunc autem quo pacto rursus ais consensione adhibita amicitiam fie-
 ri, an potest circa hæc cōsensus existere, quorū ij quidem periti, ij uero imperiti sunt? A L.
 Fieri nō potest. S O C. Iusta ne an iniusta faciunt, cū singuli quæ ad se attinent, exequunt?
 A L. Iusta profecto. S O C. Iuste igitur agentib. ciuib. in ciuitate nō est amicitia. A L. Ne-
 cessarium hoc itidem uidetur ô Socrates. S O C. Quam itaq; dicis amicitia siue consensio-
 nem, circa quam nos sapientes & cōsultores esse oportet, ut boni uiri simus? Neq; enim
 percipere possum quænam sit, aut quibus in rebus existat; cum ex oratione tua interdum
 in eis

in eisdem inesse, nonnunquam ab eisdem abesse uideatur. A L. Per deos; ô Socrates, ne ipse quidem quid dicam, intelligo: uideorq; iamdiu meipsum fefellisse, cum turpissime habeam. S O C. Confidere decet. Nam si hoc demum animaduertisses, annos quinquaginta natus, arduum sanè foret teipsum curare: nunc uero in ea es ætate, in qua id aduertere decet. A L. Quid igitur hoc aduertentem facere oportet? S O C. Responde ad ea quæ interrogabo te Alcibiades. Quod si feceris, ac Deus uoluerit, si qua modo fides meis est uaticinijs adhibenda, tu simul & ego melius habebimus. A L. Ita erit quod ad me respondentem attinet. S O C. Age, quid est seipsum curare, ne sæpe nosipsum fallamus, non curantes nosmetipsos, cum belle curare putemus. Et quâdo id homo facit? non quotiens suorum, totiens & sui curam habet? A L. Mihi quidem uidetur. S O C. Quid? num pedes tunc quis curat, cum ea quæ pedum sunt, curat? A L. Non intelligo. S O C. Dicis ne esse aliquid ipsius manus quemadmodum annulus est? A L. Dico equidem. S O C. Num alterius membri quàm digiti annulum esse censēs? A L. Minime. S O C. Et pedis calceum eodem modo? A L. Ita. S O C. Cum calceorum curam gerimus, num & pedum cura est? A L. Haud satis te teneo ô Socrates. S O C. Quid uero ô Alcibiades, uocas ne aliquid rectam alicuius curationem? A L. Voco. S O C. An non cum quid melius fit, tunc recte curatum dicis? A L. Dico. S O C. Quæ ars calceos meliores efficit? A L. Cerdonica. S O C. Cerdonica igitur calceorum curam habemus? A L. Hac ipsa. S O C. Nunquid & pedes etiam cerdonica? uel ipsa potius qua pedes reddimus meliores? A L. Illa. S O C. Pedes autem meliores nōne qua & reliquum corpus? A L. Videtur. S O C. Hæc nōne gymnastica? A L. Maxime. S O C. Ergo gymnastica pedes curamus, cerdonica uero illa quæ pedum sunt. A L. Prorsus. S O C. Et gymnastica quoq; manus, annularia uero illa quæ sunt manuum. A L. Sic est. S O C. Et gymnastica corpus, textoria aut & alijs facultatib. ea quæ corporis sunt. A L. Omnino. S O C. Alia igitur arte unumquodq; alia quæ illius sunt, curamus. A L. Videtur. S O C. Non ergo cum sua quis, tunc etiam se curat. A L. Nullo pacto. S O C. Non enim eadem ars ut uidet quæ nos & quæ nostra curat. A L. Nō apparet. S O C. Age itaq; quā arte nosipsum curare possumus? A L. Non habeo quid dicam. S O C. At hoc tamen inter nos cōuenit, quod non qua nostrorū aliquid melius efficitur, nos curamus, uerum qua nosipsum ad meliorem frugem corrigimus. A L. Vera narras. S O C. Nōne ne unquā licet quæ ars meliorem faciat calceum, nisi calceum ipsum nouerimus. A L. Fieri nequit. S O C. Neq; etiam quæ annulum efficit meliorem, ignorantes annulum. A L. Verū. S O C. Sciemus ne unquā qua arte meliores euadamus, quādiu nosipsum ignoramus? A L. Nunquā. S O C. Vtrum facile quiddam sit seipsum cognoscere, ac ridiculus fuerit qui templo Apollinis id inscripsit, an potius arduum quippiā, nec cuiusuis hominis est? A L. Mihi quidem ô Socrates, aliquando uisum est facile & cuiusuis esse, nonnunquam uero omnium difficillimum. S O C. Sed siue facile hoc sit ô Alcibiades, siue difficile, nobis sanè sic se habet, ut hoc intelligentes, etiam qua ratione curandi sumus, intelligamus: ignorantes uero contra, A L. Est ut dicis. S O C. Age, quomodo illud ipsum inueniemus, sic enim fortassis quid simus ipsi inuenire poterimus. At hoc ignorantes nunquā. A L. Recte loqueris. S O C. At tende ergo per Deum, cum alio ne quàm tecum tu disputas. A L. Tecum. S O C. Et ego nōne tecum? A L. Et tu mecū. S O C. Socrates igitur est qui disputat. A L. Est. S O C. Alcibiades uero qui audit. A L. Ita est. S O C. Nōne ratione Socrates disputat? A L. Quid nisi? S O C. Disputare aut & ratione uti, idem quodammodo uocas? A L. Idem. S O C. Utens autem & quo utimur, nōne aliud? A L. Quomodo dicis? S O C. Quemadmodum cerdo incidit quiddam circulari & semicirculari organo atq; alijs instrumentis. A L. Est ut dicis. S O C. Nōne aliud quiddam est qui diuidit, & quo diuiditur quicquid? A L. Quid nisi? S O C. Item aliud citharæodus, aliud quo citharam pulsat? A L. Aliud. S O C. Hoc paulo ante interrogabam, an utens & quo utitur, semper aliud esse uideatur. A L. Videtur. S O C. Cerdonem incidere dicimus instrumentis tantum, an etiam manibus? A L. Et manibus. S O C. Et ijs ergo utitur. A L. Utitur. S O C. An non & oculis utens coria incidit? A L. Prorsus. S O C. Vtente uero aliud quiddam ab ijs quibus utitur, esse cōcessimus. A L. Cōcessimus. S O C. Cerdo igitur & citharæodus aliud quiddam sunt, quæ oculi & manus quibus utuntur. A L. Apparet. S O C. Nōne toto corpore homo utitur? A L. Penitus. S O C. Aliud utiq; utēs, & quo utitur, A L. Sic est. S O C. Homo ergo à suo corpore aliud est, A L. Videtur. S O C. Quid est

Quid sit seipsum curare

Aliud esse id quod utitur, & quo utitur

Homo aliud quod utitur, & quo utitur

igitur homo? A L. Ignoro. S O C. Scis esse quod corpore utitur. A L. Scio. S O C. Aliud ne utitur ipso quàm anima? A L. Nil aliud. S O C. An non imperans? A L. Imperans. S O C. Quin etiam neminē hoc aliter aestimaturū puto. A L. Quidnam? S O C. Quin ex tribus, unum aliud quid homo sit. A L. Ex quibus? S O C. Aut animā uidelicet, aut corpus, aut totū ipsum ex utriusque compositū. A L. Quid nō? S O C. Veruntamen id quod imperat corpori, hominem esse confessi sumus. A L. Confessi sumus. S O C. Quid igitur homo? Num sibi ipsi corpus imperat? A L. Nullo modo. S O C. Subijci enim illud diximus. A L. Certe. S O C. Nō est igitur hoc quod querimus. A L. Non ut uidetur. S O C. At utrunque simul forsitan corpori dominatur, atque id homo est. A L. Forte. S O C. Imō minime omnium: nam altero illorum non dominante, nulla coniectura est, ut simul utrunque dominetur. A L. Recte loqueris. S O C. Cum uero nec corpus, nec simul utrunque sit homo, restat ut arbitror, aut nihil omnino hominē esse, aut si quid est, nihil aliud quàm animā esse. A L. Prorsus. S O C. Adhuc ne liquidius monstrari tibi oportet, animam esse hominē? A L. Non per Iouem: hæc enim sufficere mihi uidentur. S O C. Et si nō in integrū hæc discussa sunt, mediocriter tamen inducta in presentia sufficiunt. Nam tunc demum penitus comprehendemus, cum inuenerimus quod nūc, quia ampliorem indagacionem requirebat, prætermisimus. A L. Quid istud? S O C. Paulo ante sic est dictum, quod prius considerandū sit ipsum idem, nunc uero pro eo quod quidem est ipsum idem, considerauimus ipsum unumquodque quid est. Idque forte sufficiet. Nihil enim in nobis ipsis esse maius quàm animam dicere possemus. A L. Non certe. S O C. Nonne sic putandum est, me scilicet ac te conspirare inuicē anima ad animam sermone utentes? A L. Et maxime quidem. S O C. Hoc itaque erat quod paulo ante dicebamus, quod Socrates cum Alcibiade disputat, oratione utens non ad personā tuam ut apparet, sed ad Alcibiadem uerba dirigens: hoc autem anima est. A L. Mihi sanē uidetur. S O C. Animam igitur nosse iubet, qui præcipit, Nosce te ipsum. A L. Uideat. S O C. Quicumque igitur corpus cognoscit, sua quidē non seipsum nouit. A L. Sic est. S O C. Atque ideo nullus medicus ut est medicus, neque gymnasticus ut gymnasticus sese nouit. A L. Non ut uidet. S O C. Multo minus agricolæ alijque opifices se cognoscunt: neque enim se, neque sua, sed remotiora quædam artium suarū expendunt: ipsi enim intenti sunt, quibus corpus curat. A L. Vera narras. S O C. Quare si prudentia est seipsum nosse, nullus istorum se cundū suam artem est prudens. A L. Nō ut uidetur. S O C. Ob hoc mechanicę artes istæ, non autem boni uiri disciplinę uidentur. A L. Prorsus. S O C. Nōne rursus quicumque corporis curam habet, sua quidē non seipsum curat? A L. Apparet. S O C. At uero cui pecuniæ curæ sunt, nec se, nec sua, sed quæ procul à suis sunt, curat. A L. Videtur. S O C. Non ergo suis indulget qui pecunias cumulat. A L. Recte. S O C. Quisquis etiā corpus Alcibiadis amauit unquam, non Alcibiadē ipsum, sed quę Alcibiadis essent, amauit. A L. Vera loqueris. S O C. Qui uero te amat, amat animū. A L. Necessario sequi ex ratione tua uidetur. S O C. Nōne tui corporis amator, cum primū species deflorescit, abiens deserit? A L. Apparet. S O C. At uero qui animū tuum diligit, nunquam deserit donec ad meliorem frugem peruenias. A L. Consentaneū. S O C. Hanc ego ob causam te minime desero, uerū in amicitia perseuero, reliquis senescente corpore abeuntibus. A L. O quam bene facis mi Socrates, ne in posterum me deseras obsecro. S O C. At enitere ut quāpulcherrimus fias. A L. Conabor. S O C. Sic se tua res habet: nec fuit unquam, nec est, ut opinor, Alcibiadis Clinia filij amator ullus præter unum & illum quidem amabilem Socratem Sophronisci & Phænaretæ filium. A L. Vera dicis. S O C. Nōne dixisti me aliquātulum præuenisse, cum te salutatū uenisset: nam statuisse te qui prior me ipsum conuenires interrogaresque, quāobrem solus ego te non reliquerim. A L. Sic erat. S O C. Hæc proculdubio causa, quoniā amator tui solus eram, ceteri uero tuorum. Tua sanē labuntur tempore, tu autem nunc primū florescis: ac deinceps quidem nisi ab Atheniensi populo corrumparis, ac turpior euadas, nunquam te deseram. Id enim uehementer timeo, ne amator populij factus nobis corrumparis. Multi enim & ingenui quidē apud Athenienses id passi sunt. Nam bene personatus est magnanimi Erechthei populus, sed illum nudatum contueri oportet. Adhibe igitur hanc quam dico cautionē. A L. Quam? S O C. Exue illum prius ob beatē, ac disce quæcumque scienda sunt antequam tractentur ciuilia, aut rempublice adeas, ferens tecum Alexipharmacū, ne quid aduersi iam olim patiaris. A L. Bene mihi dicere uideris Socrates, uerum conare iam nobis exponere qua ratione nosmetipsos curemus. S O C. Nōne

Nōne satis iam à nobis in superioribus definitum est? Quid enim simus communi consensu definiuimus. Timebamus enim ne in hoc decepti nos ipsos forsitan falleremus, alius alterius non nostri curam habentes. *AL.* Est ut dicis. *S O C.* Deinde concessum est animæ curam habendam, semperq; ad ipsam respiciendū. *AL.* Manifestū est. *S O C.* Corporum uero pecuniarumq; curam alijs relinquendam. *AL.* Quid nī? *S O C.* Quonam igitur pacto ista perspicue nosceremus, siquidē hoc intellecto nos quoq; ipsos intelligimus? an forte per deos Delphicam illam inscriptionem recte monentem, cutus supra mentionem fecimus, nondum intelleximus? *AL.* Quidnam sic ais? *S O C.* Dicam tibi quid suspicer hanc inscriptionem nobis consulere. neq; uero passim eius exemplar, sed in uisu solum inueniri posse uidetur. *AL.* Quomodo id ais? *S O C.* Contemplare tu quoq; si oculo nostro quemadmodū homini consuluisse, Vide teipsum, quomodo id admonuisse putemus? nōne ut in illud inspiceret oculus, ex cuius intuitu seipsum uisurus esset? *AL.* Constat. *S O C.* Cōsideremus itaq; in quid potissimum intuentes, illud simul ac nos ipsos uideremus. *AL.* In specula, & alia huiusmodi. *S O C.* Recte loqueris. sed oculo quo uidemus, an non inest huiusmodi quiddam? *AL.* Valde. *S O C.* Num aduertisti quod facies hominis in oculū intuentis in oppositi uisu relucet uelut in speculo, quam summam uocamus pupillam, simulacrum inspicientis existens? *AL.* Aduerti. *S O C.* Oculus igitur ita demum seipsum cernit, cum in oculum inspicit, in idq; præterea intendit, quod oculi optimum est, & quo oculus ipse uidet. *AL.* Apparet. *S O C.* Si autem in aliud quoddam hominis membrū respexerit, uel in quoduis aliud, præterquā id cuius hoc est simile, haud quaquam seipsum percipiet. *AL.* Verum. *S O C.* Oculus ergo cum seipsum uisurus est, in oculum respicere debet, atq; in eum oculi locum, in quo uirtus est oculi. Is autem uisus atq; pupillæ acies est. *AL.* Sic est. *S O C.* Eodem pacto & anima, o amice Alcibiades, si se ipsam noscere uult, in animam intueatur, in eumq; præcipue locū animæ, in quo inest uirtus animæ, sapientia, & in aliud cuius hoc est simile. *MI.* Mihi quidē uidetur o Socrates. *S O C.* Num reperire possumus quippiam in anima diuinius illo circa quod intelligentia sapientiæq; ueratur? *AL.* Nequaquam. *S O C.* Id igitur animæ diuini simile est, in quod sane quis intuens, & omne diuinū, Deum scilicet & sapientiā cernens, ita & seipsum agnosceret. *AL.* Apparet. *S O C.* Seipsum uero cognoscere, prudentiam esse concedimus. *AL.* Prorsus. *S O C.* Si autem nec nos ipsos cognosceremus, nec prudētes essemus, possemus ne nostra seu mala, seu bona nosse? *AL.* Quomodo posset fieri o Socrates? *S O C.* Impossibile tibi forte uidetur quenquā qui non norit Alcibiadem, tamen quæ Alcibiadis sunt, quod sint Alcibiadis nosse? *AL.* Impossibile per Iouem. *S O C.* Nec nostra quod nostra sunt, nisi prius nos ipsos? *AL.* Nullo modo. *S O C.* Si nostra ignoremus, nec ea quæ nostrorum sunt, intelligimus? *AL.* Non ut uideō. *S O C.* Non igitur recte omnino consensimus, cum supra quosdā esse assereremus, qui se ignorātes, sua tamen dignoscerent. Atqui nec ea etiā quæ suorum. hæc enim cuncta dignoscere unius atq; eiusdem artis officium esse uidetur, seipsum scilicet, & quæ sua sunt, & quæ suorum sunt nosse. *AL.* Videtur. *S O C.* At qui sua ignorat, ignorat & aliena. *AL.* Quid ita? *S O C.* Num igitur si aliena, etiam quæ reip. sunt, ignorabit? *AL.* Necessè est. *S O C.* Nunq; ergo hic uir ciuilis sit, *AL.* Nō certe. *S O C.* Nec œconomicus etiam. *AL.* Neq; hoc. *S O C.* Nec quod agit, intelliget. *AL.* Minime. *S O C.* Ignorans aut, nōne errabit? *AL.* Maxime. *S O C.* Qui aberrat, an nō male aget, & priuatim & publicè? *AL.* Quid nī? *S O C.* Male agens nōne miser? *AL.* Et maxime quidē. *S O C.* An uero & ij quibus cū hæc agit? *AL.* Et hi quoq;. *S O C.* Nemo itaq; felix esse potest, nisi sapiēs bonusq; sit. *AL.* Nemo. *S O C.* Sequit ut mali homines miseri sint. *AL.* Apprime. *S O C.* Nō ergo qui diues sit, sed qui prudēs, miseriam uitat. *AL.* Videō. *S O C.* Quāobrem nec moenibus, ne nauibus triremibusq; atq; naualib. o Alcibiades, nec multitudine, nec amplitudine absq; uirtute ciuitas ad felicitatē opus habet. *AL.* Non profecto. *S O C.* Si recte ciuitatē gubernaturus es, uirtute imbuendi sunt ciues. *AL.* Quid nī? *S O C.* Num dare quis potest alijs, quod ipse nō habet? *AL.* Qui possit? *S O C.* Ergo uirtute prius ornatus ipse debet esse, quicumq; nō sibi tantū ac suis, sed reipub. etiam & ijs quæ ad eam spectāt, imperaturus est? *AL.* Vera dicis. *S O C.* Nec igitur principatus, neq; licentia quodlibet faciendū aut tibi, aut reipub. uerum iustitia potius & prudentia comparanda. *AL.* Apparet. *S O C.* Iuste enim ac prudēter agentes, & tu simul & tua respub. Deo gratū opus facietis.

Explicatio delphicæ inscriptionis. Nosce teipsum

*Nemo felix nisi sapiens
Mali sunt miseri*

A L. Decet. s o c. Et sic quemadmodū supra diximus, in diuinum splendorem intuentes agetis. A L. Videtur. s o c. Quinetiam illuc respicientes uosmetipsos uestraq; bona perspicuē discernetis. A L. Certē. s o c. Nōne si recte atq; bene agetis? A L. A gemus. s o c. Enīmuero fidei uere paratus sūm uos, si ita uixeritis, felices fore. A L. Locuples certē fidei iussor. s o c. Contrā, si iniuste uixeritis, intuentes in tenebras diuinitatis expertes, consimilia tenebris opera, quemadmodū necesse est, facietis, uos ipsos penitus ignorantes. A L. Videtur. s o c. Cui enim ō amice Alcibiades, potestas adest, quodcūq; libuerit faciendū, mente uero captus est, quidnam putas illi contingeret? siue priuatus ille quidē siue respub. sit. Veluti si aegrotanti cuidam libera licentia sit, rationem medici nullam habendū, sed tanquam tyrānidem exercendi sic, ut nemo hominem abstertere ualeat, quid illi euenturum putas? Nōne uerisimile est corpus iri corruptū? A L. Vera loqueris. s o c. Quid uero, si in nauī apud quempiā omnis licentia sit quodcūq; uideatur agendū, mente tamen & gubernandī peritiā careat, num cernis quā ei & socijs euentura sint? A L. Opinor equidem illum & seipsum & unā socios perditurū, s o c. Nōne igitur omni reipub. omniq; imperio & dominationi ubi uirtus abest, cōtingit ut male agat? A L. Necesse est. s o c. Non ergo tyrannis optime Alcibiades, aut nobis aut reipub. paranda est, sed uirtus, modo felices esse uelimus. A L. Vera dicis. s o c. Ceterum anteq; uirtus adsit, conducit uiro, non solum puero, regi à meliore q̄ regere. A L. Apparet. s o c. Nōne quod melius est, idem & pulchrius? A L. Sic est. s o c. Quod pulchrius decentius? A L. Quid nī? s o c. Decet itaq; malum seruire; melius enim est. A L. Decet. s o c. Seruilis ergo prauitas. A L. Apparet. s o c. Liberalis aut uirtus. A L. Ita est. s o c. Nōne ō amice seruitus fugienda? A L. Maxime quidem ō Socrates. s o c. Aduertis quomodo te nunc habeas? utrum libere, an contrā? A L. Et maxime quidem, ut mihi uideor, hoc sentio. s o c. Nosti ne quo pacto id quod nunc te occupat, fugare queas? nolim enim istud in claro homine nominare. A L. Noui equidē. s o c. Quomodo igitur? A L. Si ipse uolueris ō Socrates. s o c. Haud recte loqueris Alcibiades. A L. At quomodo dicendum est? s o c. Si Deus uoluerit. A L. Dico equidem, atq; hoc insuper addo, periculū esse ne figuras inuicem mutemus, tuam quidem ego induēs, tu autē meam. fieri enim non potest, quin ego te deinceps ducam, tu autē à me ducaris. s o c. O generose, nihilo igitur meus in te amor à ciconia differt, si posteaquā prope te uelut in nido amorem allatum fouerit, ab illo iterum nutriatur. A L. Profecto sic se res habet, & incipiam hinc iam iustitiam meditari. s o c. O q̄ te perseverare uelim. Timeo autem naturā tuā diffidens, huiusq; ciuitatis uim intelligens, ne ea me simul ac te uincat.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI
in Alcibiadem Secundum, uel De uoto.

Quid uotum

Quid petendum in uoto

QUONIAM secundus Alcibiades liber profecto sanctissimus de uoto inscribitur, summam colligendum est, quid uotum, quid in uoto petendum, & quādo, & quomodo. Definitio uoti partim ab Orpheo, partim à Platone sumpta haec est. Uotū est ardēs affectus casti animi, deo deditus, et quod bonū uidetur exoptās. Huic affectui Zoroaster et Orpheus suffumigationes et characteres adhibuerūt, quoties ad secūda numina preces dirigerentur, Mercurius ac Plato cū supremi numinis maiestātē uenerabantur, extranas omnes ceremonias auferēbāt, solam ac purā fragrantīā animi relinquentes. Sed de his omnibus in nostris commentarijs diligentius. In uoto petendū Plato uult bonum: idq; ex eo patet, quod petitionē hanc poete Lacedaemoniorūq; testimonio comprobāt, eamq; tutam & prudenti et imprudēti esse putat, uotūq; huiusmodi et à quolibet et semper fieri posse. Petitionē uero certi cuiusdā et proprii boni tunc demū esse securam, cū prudentiam quis fuerit consecutus, alias autem periculosam. Vbi multa de prudentia differit, quae tu uir omnium prudentissime Cosmelege obsecro diligenter, ut quanti faciat prudentiā prorsus agnoscas. Vniuersalis ergo precatio, qua bonū solummodo petitur, semper fieri potest: propria uero qua certum aliquid quod bonū uidetur optatur, tunc faciendā cū quid poscendum est quis nouerit, tunc id noscet, cum quid bonum, quid malum est, intellexerit. Id intelliget, cum à mente didicerit. Discet, cum se ad illam conuerterit. Conuertet, cum purgauerit animam tenebrasq; expulerit. Purgabit, cum seipsum legitima philosophiā dederit. Tradet, cum suam ignorantiam recognouerit. Nosce ergo teipsum, templo Apollinis est inscriptum, ne quis temere deum oraturus accederet. Quo autem ordine in oratione propria sit orandum, Mercurius in orationibus suis, et in suis hymnis Orpheus, et Pythagoras in carminibus aureis docuerunt, quorum ritus alias exponemus. Plato deinde hos theologos imitatus, in libro De pulchritudine orantem sic Socratem introducit, O amice Pan atq; caetera humina date obsecro ut intus pulcher efficiat; quaecūq; et mihi extrinsecus

trifecus adiacent, intrinsecis sunt amica. Sapientē solum diuitem putē. Tantum uero huius auri tradite, quantum nec ferre nec ducere diuis quam uir temperans possit. Quid petit Socrates? Bonum. Quod bonum? Sapientiam, hoc est ueritatis diuine cognitionē, quam dare solus deus potest, quā accipere solus animus pulcher, id est temperatus, purus, candidus ualet. Quid poscit in primis? ut dignū sapientia faciat. Temerarij nempe hominis est, munus aliquod quo indignus est petere. Quis diuina sapientia dignus? qui lumen eius ferre paratus est. quis paratus? qui per continentiam primo, deinde per temperantiam, postremo per sanctimoniam, id est ciuile, purgatoriā purgatiq; uirtutē animi, sic animū expiauerit, ut pulcher hoc est purus omnino nitidusq; euaserit, & uirtutē iam exemplarē, diuinā scilicet sapientia solam, utpote thesaurum omnium diuitiarum optauerit. Idcirco Socrates deum patrē omnium & ministros eius amice adspirare precatur, ut illorū benigno proprioq; fauore purgatus euadat. Corporea uero & externa leniter pertrāsīt, eligens illa sic se habere, ut tranquillā puritatē animi non impediāt. Deinde pulchritudine hac iam parata, optat ut sapientiam solam hoc est dei cognitionē esse opulentia omnem sufficientiaq; aestimet, solamq; sitiat. Postremo quasi per ante dicta paratus fulgidū hoc aurum diuina sapientie postulat. Neq; id superbe, neq; remisse tamen. Minimam quippe ueritatis cognitionē intemperati homines sortiuntur, summā & infinitam in seipso deus amplectitur, magnā uero et amplam uir tēperans adipiscitur. Tantum igitur huius auri postulauit, quantum solus ferre uir tēperans ualet. Hoc equidē esse aurum ignitum arbitror, quod emendum Ioan. in Apoc. præcipit.

Oratio Socratis ad Deos

ALCIBIADES II. VEL DE VOTO.

SOCRATES, ALCIBIADES.

DE V M. ne ō Alcibiades precaturus accedis? A L. Et maxime quidē ō Socrates. S O C. Tristitiam quandam præ te ferre uideris, & oculos in terrā figere, tanquā aliquid ipse tecū cogitans. A L. At quid cogitem ō Socrates? S O C. Maxima ut mihi uideat: nam dic per Iouem obsecro, nōne putas deos eorū quæ uel priuatim, uel publicē precamur, nōnunquā cōcedere partim, partim negare, atq; id his quidē annuere, illis uero minime? A L. Omnino quidē. S O. Nōne igit̄ tibi uideat magna prouidentia opus esse, ne quis seipsum fallat dum magna petit mala, credens bona se petere: Dī autē in eo sint, ut rogantibus annuant: quemadmodū Oedipū ferunt obsecrasse deum, de regno paterno ut filij ferro decernerēt. Cumq; debuisset præsentium tum maiorū auersionem poscere, alia insuper imprecabatur. Vnde ad eū euentum ista uenerunt, atq; ex ijs alia multa & grauiā, quæ referre singula nequaquā opus est. A L. At tu furem quidē hominem in exemplū adduxisti: nam quem putas sanæ mentis hominem audere talia petere? S O. Insanire nōne contrariū est ei, quod est prudētem esse? A L. Prorsus. S O C. Num ex hominibus, alij prudentes esse, alij imprudentes uidentur? A L. Vident sanē. S O C. Age itaq; cōsideremus quinam isti sint. Esse enim alios quidē imprudentes, alios uero prudentes, nōnullos insanos, iam conuenit. A L. Conuenit. S O C. Præterea bene ualentes aliqui sunt. A L. Sunt. S O C. Aegrotātes alij. A L. Omnino. S O C. Non ergo ijdem sunt. A L. Non certe. S O C. Sunt ne alij quidā qui neutrum istorū patient? A L. Nequaquā. S O C. Neceffe est em̄ hominē uel ægrotare uel nō ægrotare. A L. Videat. S O C. De prudentia uero & imprudentia idem iudicas? A L. Quomodo dicis, S O. Hominē aut prudentē, aut imprudentē, aut tertium præterea uelut medium quiddā esse oportere putas, quo nec prudens nec imprudens sit? A L. Nihil profecto. S O C. Neceffe igitur alterū istorum pati. A L. Apparet. S O C. Recordaris concessisse te insaniam prudētia contrariam esse? A L. Equidem. S O C. Et mediū nullam rem quæ hominē nec prudentem nec imprudentē efficiat? A L. Consensi quidem. S O C. Quinetiā duo esse eidem rei cōtraria quo pacto possunt? A L. Nullo. S O C. Imprudentia igitur atq; insaniam idem esse uident. A L. Vident. S O C. Si ergo omnes imprudentes insanire dixerimus, rectē dicemus, & extuis æqualibus, necnō ætate maioribus quicūq; sunt imprudentes insanos esse. Nōne putas per paucos esse in hac urbe prudētes, imprudētes plurimos, quos insanos appellas? A L. Equidē. S O. An cēses nos tutos inter hos insanos ita uersari, quin ab eis percutiamur, ac uerberemur, & quæcūq; furiosi facere cōsueuere patientes, iam dudū pœnas nō fuisse duros? Sed uide ō beate, ne aliter se res habeat. A L. Quo pacto se habet ō Socrates? Apparet enim nō ita esse ut putaram. S O C. Non certe ut mihi uideat, sed hoc fortasse pacto cogitandū est. A L. Quonam? S O C. Dicam tibi. Ponimus aliquos egrotantes esse, necne? A L. Omnino quidem. S O C. Nunquid necessarium opinaris omnem ægrotum cruciari

Occasio dialogi

Negat Plato esse medium inter sanum & ægrotum

Inter prudentē et imprudentē vni non posse esse duo contraria: sed si contraria, duo sūt

duntaxat podagra, uel febrī, uel lippitudine. An etiā posse alijs morbis affici, cū mul-
 te sint morborū species præter istas? A L. Sic mihi uidet̃. s o. Omnis lippitudo morbus
 tibi uidet̃. A L. Mihi certè. s o. Et omnis morbus etiā lippitudo. A L. Non mihi quidē,
 nescio tamē quid asseram. s o. Si dicenti mihi mentem adhibeas, & ambo simul inue-
 stigemus, ferè quod uolumus cōsequemur. A L. Adhibeo q̃ maxime possum. s o. Nō-
 ne cōuenit inter nos lippitudinē omnem esse morbum, nō omnem tamen morbū lip-
 pitudinē esse? A L. Cōuenit. s o. Et recte quidē cōsensisse uidemur. Etenim febricitan-
 tes ægrotant omnes, nō tamen quicunq; ægrotant etiā febricitāt, uel podagra aut lippī-
 tudine afficiunt. Sed omne quidē huiusmodi cōmuniter morbus est: differre autē me-
 dici dicunt illorū curationē: non em̃ omnes aut similes sunt, aut similiter pertractant̃,
 uerum secūdam uim propriam singuli, morbi tamē sunt omnes. Quemadmodū opifi-
 ces aliquos esse ponimus. nōne? A L. Prorsus. s o. Et cerdones, & fabros, sculptoresq;
 & quā plurimos alios, quos referre singulos nihil opus est, quīue partes opificij discre-
 tas habēt: ac omnes quidē opifices sunt, nō tamen fabri omnes, neq; coriarij, neq; scul-
 ptores, at cūcti generatim opifices. A L. Sic est. s o. Eadē quoq; ratione imprudentiam
 inter se plurimi partiuūt, & qui maiorē sortiunt̃ imprudentiæ partem, insani furētesq;
 uocant̃: qui uero aliquanto minorē, stolidi, atq; attoniti. Qui autē honestioribus uoca-
 bulis eadem significare uolunt, partim quidē magnanimos appellāt, partim ineptos:
 quidam nō malos, innocuos, & inexpertos, & stupidos. Inuenies quoq; alia multa no-
 mina quibus omnibus imprudētia significat̃. Discrepant autē, ut in superiorib. discre-
 pare apparuit, ars ab arte, & à morbo morbus. Tibi uero quid uidet̃? A L. Idipsum. s o.
 Sed ut redeamus unde digressi sumus, propositū fuit in disputationis exordio, qui pru-
 dētes, quīue imprudentes essent diiudicare. Cōuenimus autē tales aliquos esse, nōne?
 A L. Cōuenimus. s o. Prudētes existimas quicūq; agenda dicēdaq; cognoscūt. A L. E-
 quidē. s o. Imprudentes eos qui neutra uidet̃. A L. Eos ipsos. s o. Nōne qui utraq; hæc
 ignorāt, se ipsos latent, & agētēs & loquētēs quæ nō oportet. A L. Apparet. s o. Ex his
 hominibus unū ò Alcibiades, Oedipū esse dicebam. Reperies quoq; nostris tempori-
 bus plurimos nō ira concitos, ut ille, nec qui mala se, sed bona potius exoptare putēt.
 Ille siquidē ut nō oprabat, ita nec putabat. Sūt uero nōnulli, qui horū contraria patium-
 tur. Reor equidē te primū si forte deus ille ad quē exorandum accedis, sese oculis offe-
 rens, te priusquā aliquid obsecraret, interrogaret, satis ne tibi sit Atheniensiuū domina-
 tu potiri, quod si hoc quiddā exiguum æstimaret, adderet & Græcorū omniū, & si uide-
 rit te neq; istis etiā acquiescere, nisi totius etiam Europæ adiiciat, neq; id quidē tibi suffi-
 cere nisi eadē die sentiant omnes Alcibiadē Cliniaē filiū dominū esse, atq; ideo hæc tibi
 cōcederet omnia: reor inquā ab eo te ingēti cum læticia rediturū, ac si maxima bona ef-
 ses feliciter cōsecutus. A L. Arbitror ò Socrates, & quēcunq; aliū, quisquis eandem for-
 tem assequeret. s o. Vitā uero tuam, an cum Græcorū omnium, atq; etiam barbarorū
 regione & dominatu cōmutares? A L. Nō ut opinor, quippe cū nullo modo usus es-
 sem. s o. Quid si usus quidē sis, male tamen, & cum nocumēto. Neq; sic quidē? A L.
 Nō profecto. s o. Cernis ergo tutū non esse, aut quæ offerunt, temere acceptare, aut o-
 ptare, si quis propterea incōmoda subiturus sit, uel uitā protinus amissurus. Multos au-
 tem referre possemus, qui cum tyrannidē affectassent, dumq; illa potirent̃ ardenti stu-
 dio cōtendissent, utpote bonū aliquid adepturi, propter tyrannidē circūuenti insidijs
 periere. Puto etiā audiuisse te nōnulla heri ac nudius tertius ut dici solet, gesta, cū Ar-
 chelaum Macedonū tyrannū tyrānidis amantē delicias, aliquis huiuscemodi delicias
 nō minus q̃ ille sitiens interfecit, ut tyrānus mox beatusq; futurus: Cū uero triduiū aut
 quatruiduiū tyrānide potitus esset, rursus ab alijs ex insidijs et ipse oppressus p̃ijt. Vt autē
 referamus, quæ nō ex auditu percepimus, sed ipsi nos præsentēs inspeximus, uides insu-
 per ex nostris ciuibus quicūq; præfecturā exercitus affectātes nacti illam sunt, partim
 etiā his tēporibus exules oberrare, partim morte damnatos esse. Etli qui forsitan in ex-
 tremis periculis, & timoribus strenue rem gessisse uisi sunt, nō modo in ipso exercitu;
 uerū etiam postquā in urbē rediere, nō minoribus ab insidiatoribus ciuibus, q̃ à mili-
 tibus calūnijs affecti sunt, ut pleriq; illorū optauerint deniq; se priuatos uixisse, potius
 q̃ in publico munere. Quod si pericula et labores huiusmodi, aliquā nobis utilitatē af-
 ferrent

Plura genera
imprudē-
tiæ esse

Prudētes qui

Agitur de qua-
litate rogatiōis

Non esse tutū
oblata temere
acceptare

Cratenum
intelligit

ferrent, profecto hoc studium non nihil rationis haberet. Nunc uero longe contra res se habet. Inuenies praeterea eodem pacto nonnullos homines, qui filios uotis exoptant: at cum filios adepti sunt, in calamitates doloresque maximos incidunt. Nam plerique cum nati per omnem aetatem improbi perseverent, uniuersam uitam maerore conficiunt. Qui uero probos filios nati aduerso quodam casu illis orban, nihilominus quam superiores illi miseri sunt, ut profusus eligent, nunquam se filios genuisse. Et quauis haec atque alia multa huiusmodi manifesta sint, raro tamen inueniret, qui uel a datis abstineret: uel si orando impetraturus esset, uotum omitteret. Per multi etiam neque a quaesita tyrannide, neque a parata praetura, neque ab alijs innumeris, quae cum possident laedunt potius quam profint, discederet, quin potius orarent sibi illa concedi si quando non adsint. Interdum breue post tempus praeterita uota damnant, ad contraria recurrentes. Quamobrem uereor equidem ne homines temere deos incusent, quasi mala ab ijs inferantur: ij uero seu proteruitate quadam, siue insipientia sibi ipsis dolores morte acriores pariunt. Quare prudens mihi uideatur poeta ille qui amicis insipientibus usus, dum eos uideret & agentes & orantes quae illis minime conducebant, cum tamen eis utilia uiderentur, pro omnibus sic ait: Iupiter rex optima quidem nobis & uouentibus, & non uouentibus tribue. Mala autem poscentibus quoque abesse iube. Recte igitur et caute loqui poeta mihi uideatur: tu uero siquid habes in animo, quod aduersus haec proferas, ne sileto. A L. Difficile est o Socrates in ijs quae bene dicta sunt, contradicere. Illud autem cogito, quantum malum sit hominibus ignorantia: quandoquidem propter hanc nos latet cum male quid agimus, & quod deterrimum est, ob eam pessima nobis quandoque precamur, quod quidem nemo putaret. Sed illud qui libet opinaret, posse uidelicet se sibi ipsi non pessima, sed optima petere: hoc enim reuera execrationis cuiusdam non uoti simile esset. S O C. At forte, o optime, diceret quispiam te simul ac me sapientior, haud satis recte nos loqui, dum sic temere ignorantiam uituperamus, nisi haec adiciamus, quanam & quorum ignorantia sit. Quibusdam namque certo modo affectis bonum forte est ignorantia, quemadmodum alijs malum. A L. Quid ais? Est ne quicquam quod alicui quomodocumque se habenti ignorare aliquando praestet quam cognoscere? S O. Mihi sane uidetur, nunquid & tibi? A L. Non per Iouem. S O. Enim uero nec illud te aduersus matrem patrasse unquam uelle iudicabo, quod Orestem, & Alcmaeona, & siqui tales fuere, commisisse ferunt. A L. Bene ominare per Iouem o Socrates. S O C. Non decet o Alcibiades, eum qui inquit te nolle ista fecisse, iubere ut bene ominetur, sed potius siquis contraria diceret. Postquam facinus tam horrendum tibi uidetur, ut ne pronunciarum quidem facile debeat, putas Orestem si prudens fuisset, & quid bonum sibi nouisset, scelus tantum ausurum fuisse? A L. Non certe. S O C. Neque alium ut arbitror ullum. A L. Nullum. S O C. Malum igitur ut uidetur ignorantia optimi, & quod optimum est ignorare. A L. Mihi sane uidetur. S O C. Nonne & illi, & caeteris omnibus? A L. Fateor. S O C. Consideremus praeterea & hoc, si in mentem tibi melius esse putanti, subito ueniat, Periclem tutorem atque amicum tuum interficere, ac sumpto gladio ad fores illius properans interrogares num intus sit, uolens illum duntaxat, nec alium quenquam occidere, domestici autem illum intus esse responderent. Neque dico te quicquam huiusmodi conari, sed an uideatur tibi, quod quidem nihil prohibet, ignorantiam quid sit optimum, adesse posse interdum opinionem, ut iudices quod est pessimum, nonnumquam optimum esse. An non tibi uidetur? A L. Omnino quidem. S O C. Ergo si domum ingressus, uidensque illum opineris alium esse, num ipsum perimeres? A L. Non per Iouem, ut mihi uideor. S O. Non enim quem fors offerret, sed quem statueras, nonne? A L. Profecto. S O C. Num & si frequenter facinus aggrediare, semper autem ignorares Periclem esse, unquam in eum irrueres? A L. Nunquam. S O C. Orestem uero putas unquam manus illaturum fuisse matri, si eam non cognouisset? A L. Non arbitror. S O C. Neque enim ille quaecumque occurreret mulier, sed matrem suam duntaxat necare decreuerat. A L. Sunt haec uera. S O C. Itaque hominibus sic affectis, & in iisdem opinionibus inuolutis, ignorare talia praestat. A L. Videtur. S O C. Vides iam quod ignorantia quadam hominibus certo quodam modo dispositis bonum quiddam est, non autem ut tibi uidebatur malum? A L. Apparet. S O C. Praeterea si uolueris quod deinceps in medium afferetur mirabile dictum, discutere, forte probabile tibi uidebitur. A L C. Quid istud o Socrates, S O C R. Videtur sane caeterarum omnium scientiarum

Proba poeta
rogatio

De ignorantia
bonitate, &
malitia

Que ignorantia
mala

Paradoxa
quedam

Sciētiarū pos- rum possessio, nisi quis scientiam optimi nactus fuerit, raro quidē prodesse, obesse ple
sesio nocua runq; illi qui sit huiusmodi scientijs præditus. Sic autem cōsidera. Nōne necessarium
absq; optimi tibi uidet, cum aliquid facturi, uel dicturi sumus, oportere nos prius quidem, uel puta
cognitione re cognoscere, uel uere cognoscere quod prōptius agere & loqui debemus? A L. Mihi
 planē uidetur. S O. An non rhetores statim cū uel sciunt cōsultere, uel saltem scire se
 putant, cōsulant nobis pāsīm, n̄ quidem de bello & pace, n̄ uero de mōenibus cōstru
 endis, uel de portibus præparandis muniēdisq; & ut summātīm dicam quicquid ipsa
 ciuitas agit aduersus aliam ciuitatē, uel secum ipsā, rhetorū cōsilio perficit? A L. Vera
 narras. S O. Vide & quæ sequunt, si fieri potest. Vocas aliquos prudentes, imprudentes
 alios? A L. Voco. S O. Et multos quidē imprudentes, prudentes uero paucos? A L. Pro
 fecto. S O. Nōne ad aliquid respiciēs, utrosq; nuncupas? A L. Imō. S O. An eū qui ista
 cōsulerē norit, nisi sciat docere utrū melius, & quid melius, prudentē dices? A L. Ne
 quaquā. S O. Neq; ut arbitror quicumq; pūgnare norit, ignoret tamen quādo, & quan
 tum melius. A L. Sic est. S O. Neq; si quis quempiā perimere sciat, & pecunijs spoliare,
 ac exulē à patria facere, nisi sciat etiā quando & quē melius sit. A L. Minime. S O. Qui
 cumq; igit horū aliquid nouerit, modo adsit etiā sciētia optimi, quæ quidē eadem & uti
 lis scientia est, hunc forte prudentē uocabis. A L. Hunc ipsum. S O. Prudentēq; ipsum
 dicemus sufficientē esse sibi & patrię cōsultorē, imprudentem uero contra: quidnam
 tibi uidetur? A L. Idem. S O. Quid autē si quis equitare, aut sagittare sciat, uel palæstrā,
 uel pugillariam, uel aliud quoddam certamen exercere, aut aliud aliquid eorum quæ
 cunq; per artem nouimus, quo nomine appellas eum qui intelligit quid in arte meli
 us fiat: an non secundum equestrem artem equitem, secundum pugillariam pugilem,
 tibicinariā tibicinem, atq; in alijs eodē modo: an secus? A L. Sic certe. S O C. Num tibi
 uidet, qui horū aliquid intelligit, uir prudēs appellandus: an longe adhuc abesse? A L.
 Longe per Iouē. S O C. Qualem igitur ciuitatē eam putabis, quæ ex peritis sagittarijs,
 & tibicinibus, athletisq; ac cæteris artificibus constat, sint insuper admisti militarē cal
 lentes artem, & qui ad interimendū prompti, necnon inflati ob ciuiliū rerum admi
 nistraciones: desit autē optimi scientia, & qui norit quando, & ad quem unoquoq; illo
 rum uti præstat? A L. Ignobilem ô Socrates. S O C. Maxime hoc ut arbitror diceres, si
 quādo cerneres unūquenq; illorum ambitiosum, & plurimas sibi reipub. partes in hoc
 occupantē, ut cōtinuo ipsus se superet, & plurimū ualeat, plurimum inquā in illa qui
 dem dominandi arte, in eo uero quod sibi & reipub. optimum est, crebro hallucinantē
 quippe qui opinioni sine mente crediderit. Cumq; hæc ita se haberēt, nōne recte dice
 remus hanc ciuitatē tumultus quamplurimi iniquitatisq; plenissimā? A L. Recte per
 Iouē. S O C. An non necessariū nobis uisum fuit primum quidem putare nos cognosce
 re, uel reuera cognoscere hoc quod prompte facturi dicturiue sumus? A L. Visum est.
 S O C. Nōne si quis agit quidē quod nouit aut nosse existimat, addit autē scientiā opti
 mi, sequitur ut utiliter agat & sibi & reipub. A L. Quid nī? S O. Cōtra uero nec reipub.
 nec sibi? A L. Ita est. S O. Quid autē? nunc tibi ita uidetur, an aliter? A L. Nō aliter. S O.
 Dixisti uocare te plures imprudentes, prudentes pauciores? A L. Equidem. S O. Dixi
 mus ne iterū plures ab eo quod est optimū, aberrare, utpote qui opinioni absq; mente
 ut plurimum cōsenserint? A L. Diximus planē. S O C. Prodest igitur multis, neq; nosse
 quicquā, neq; putare se noscere: si quidē promptiores erunt ad illa efficiēda, quæ uel no
 scunt, uel cognoscere opinant. Agentes autē, sibi nocebunt crebrius q̄ conferent. A L.
 Verissima loqueris. S O C. Cum ergo dicebā reliquas omnes scientias, si absit scientia
 optimi, obesse sapius, q̄ prodesse illas habēti, num recte loqui tunc tibi uidebar? A L.
 Et si tūc minime, nunc saltē ô Socrates. S O. Oportet itaq; ciuitatē & animā, quæ recte
 uictura sit, hanc proculdubio cōplecti scientiam: quemadmodū qui ægrotat, medicū
 & qui prospere nauigare uelit, gubernatorē. Nam quo maiora animus sine hac sciētia
 circa diuitias uel corporis rōbur, aut aliud tale conabit, eo maiora ex ijs peccata cōmit
 ti necesse est. Qui uero multis ac uarijs artibus & scientijs ornatus est, sit autem expers
 istius scientiæ, ductus à singulis alijs nōne merito multa tēpestare iactabitur: quippe
 cū absq; gubernatore oberret in pelago breuī tempore periturus? Huic certe conueni
 re uidetur illud poetæ carmen, quo quendam uituperās inquit: Multa quidē nouerat,
 sed

Est in exempla
 ri Greco sine
 dubio locus hic
 corruptus

sed male nouerat omnia. A L. At uero id poetæ dictum quid concinit: mihi certe nihil uidetur proposito nostro cōgruere. s o. Imò quadrat penitus, uerum per ænigmata & hic & cæteri fermè omnes poetæ loquunt. Est em̄ ipsa natura uniuersa poësis ænigmatum plena, nec qui uis eam dignoscit. Ad hanc illius naturā accedit, quod si quādo insit in homine inuido, nolente sua sensa cæteris hominibus reuelare, mirum est q̄ difficile cognitu sit quod poetæ sentit. Neq; enim Homerum diuinissimum sapientissimūq; poetam ignorasse putes, quod scire male impossibile sit: ipse enim est qui inquit, Margitem multa quidem scire, male autē scire omnia: sed ænigmate sensum occultat, ut arbitror, male pro malum ponens, scit autem pro scire: unde compositio quædam extra carminis mensurā conficitur: quod uero sentit, hoc est. Multa quidē sciuit, sed malum sibi fuit hæc omnia scire. Patet igitur quod si erat illi malum multa scire, ipse quoq; malus erat, siqua fides supradictis sermonibus adhibenda est. A L. Mihi certe uidet̄ ō Socrates. Quibus enim uerbis crederem unquā, nisi ijs credam: s o c. Et recte quidē tibi uidetur, & mihi rursus eodem modo: sed age per Iouem, uides ne quanta qualisq; sit in hoc ambiguitas: in hac ipse uersatus esse uideris: sursum enim deorsumq; iactatus nusquā sanè cōsistis, sed quod olim asseuerabas, nūc damnas. Si forte deus quē oraturus accedis, oculis sese tuis obijciens, antequā uoueas, ita roget, an tibi aliquid ex ijs quæ in principio dicta sunt, habere satis sit, uel tibi licentiā præstet quod libeat postulādi, quidnam tibi opportunum fore putares: uel acceptare quæ deus offerret, uel poscere? A L. Per deos ō Socrates quid respōdeam non habeo, sed insanū quiddam mihi uidet̄, temere deum precari, ac diligenter cōsiderandum ne quis seipsum fallat, mala petens dum bona se putat orare, ac paulo post, ut tu dicebas, ad cōtraria uota se trāsferat. s o. Nōne prudentior nobis poeta, cuius in principio disputationis mentionē fecimus, qui precabatur mala etiam ab orantibus abesse? A L. Mihi uidetur. s o. Lacedæmonij quoq; ō Alcibiades, siue hunc poetam imitantes, seu ex seipsis animaduertētes, idem uotum tam priuatim, q̄ publice seruant, orantes deos, pulchra cū bonis sibi tribuere, nec plura illos precari quis audiret. Neq; tamen ad hæc usq; tempora minus quā ceteri homines felices sunt. Siquid autē illis unquā minus prospere successit, non est oratio illorū in causa, quando quidē in dijs est ut arbitror, quæ precamur, tribuere uel contra. Volo insuper aliud quiddam tibi referre, quod aliquādo à senioribus quibusdam accepi. Dicebant enim accidisse, ut quotienscunq; bellum Athenienses cum Lacedæmonijs gererent, nostri tum terra, tum mari infortunati essent, nec uictores unquā redirēt. Quare perturbatos Athenienses cum non haberent qua arte tantam calamitatem uitarēt, decreuisse Ammonē consulere, quam ob causam dijs Lacedæmonijs potius q̄ Atheniensibus uictoriam largirēt, cum ipsi tamen sacrificia, tum plura, tum decentiora q̄ reliqui Græcorum offerrent, simulacris donisq; templa sic ornantes, ut nemo alius, pompasq; quotannis sumptuosissimas, & uenustissimas celebrarent, & omni sumptu, qui ad rem diuinam spectat, cunctis Græcis magnificentiores existerent: cum Lacedæmonijs nulla esset istorū cura, adeo circa diuinū cultū parcis, ut animalia mutilata passim mactarent, & in alijs omnibus cerimonijs longe admodū parcioribus q̄ Athenienses, cum tamen opum magnitudine à nobis non superentur. Posteaquā hæc dixisset nunciatus, interrogans quo pacto à præsentī calamitate liberari possent, nō multa ad hæc respondisse prophetam: deum enim non permittere: accersito uero Atheniensium legato in hunc modū fuisse locutū. Hæc dicit Ammo, placere magis Lacedæmoniorū sibi acclamationē, q̄ reliquorū Græcorum sacra omnia: nec plura ijs respōdisse. Acclamationem uero nullam prorsus aliam deus mihi dixisse uidetur, quā illorū preces: permultū enim illæ à cæteris differūt. Reliqui nanq; Græci partim auratis cornibus boues sacrificantes, partim donarijs egregijs templa ornātes, quæcunq; occurrunt, seu bona, siue mala à dijs petūt. Dijs uero cū illos imprecantes audiunt, ditissimas illorū pōpas et sacrificia non acceptant. Quamobrē diligenter considerandū mihi uidetur, quid dicendum sit, quidue non dicendū. Inuenies quoq; apud Homerū alia horum similia. Inquit enim Troianos cum suburbanū ædificiū molirēt, dicere dijs immortalibus preciosa sacrificia boum: nidorē uero ex littore suauē, ad cœlū usq; uētis extollit: sed beatos Deos illo minime uesci, q̄ quibus Ilion, et Priamus, et Priami populus odio esset. Itaq;

nil

Poësis ænigmatum plena.

Apud deos &
apud homines
iustitiā & pru-
dētiā honorari
Qui prudentes
& iusti sint

Magnanimitas
nomen est ho-
nestissimū in-
sipientiæ

nil Troianis proderat, cum aduersos deos haberent, sacra ac munera temere illis offerre. Neq; enim eiusmodi est dei natura, ut ducatur muneribus quemadmodū improbus fœerator. Sed nos nimium deliramus, si quando nos Lacedæmonijs propter munera acceptiores deo esse ducimus. Etenim graue esset, si deus ad donaria et sacrificia nostra respiceret potius q̄ ad animum, utrum iustus sanctusq; sit. Ad quem equidē deum arbitror multo magis attendere, quā ad multi sumptus pompas atq; sacra, quę nihil prohibet eum, qui multa in deum hominesq; peccauerit, seu priuatus sit, siue resp. singulis annis perficere. Deus autē utpote à muneribus incorruptus, spernit hec omnia, ut ipse eiusq; propheta prædixit. Vnde perspicuū est, & apud deū, & apud homines sanę mentis, iustitiam, & prudentiam præcipue honorari. Prudentes autē iustiq; sunt qui sciunt quę erga deum & homines agere atq; dicere deceat. Cupio tamen ex te audire, quid in ijs ipse sentias. A L. Mihi uero ô Socrates haud secus q̄ tibi ac deo uidet: neq; enim fas esset à deo me dissentire. S O C. Recordaris dixisse te in plurima dubitatione discrimineq; uersari, ne te ipsum falleres, cum mala quandoq; pro bonis optares? A L. Memini. S O. An uides nō fatis tutū tibi esse ad orandū pergere, ne quando te deus audiens imprecantē ista tua sacrificia renuat, aliud uero quiddam fortuitū reportes? Mihi ergo uidetur opere precii esse quietem agere: nam oratione Lacedæmoniorū propter magnanimitatē, id enim nomen honestissimū est omnium quibus insipientia significatur, non existimo uti te uelle. Quare necesse est expectare, donec discatur quemadmodū ad deum, atq; ad homines habere se deceat. A L. Quando erit ô Socrates, & quis præceptor? locū dilsime enim hūc hominē, quisquis erit, agnoscam. S O. Hic est cui tu cure es. Verum mihi uidetur, quemadmodū Diomedī Mineruam inquit Homerus ab oculis nebulam abstulisse, ut discerneret deū ab homine, sic & ab animo tuo prius oportere caliginē, qua nunc offundit, auferre: deinde illa propius admouere, per quę seu bonū quid sit, siue malū dignoscas: nunc em̄ impos esse uideris. A L. Auferat seu nebulam ille uelit, siue quodcūq; aliud. Etenim paratus sum nihil penitus prætermittere, quod ille præceperit, quisquis deniq; sit, modo ipse sim melior euasurus. S O. Atqui ille mirū in modum tibi prouidet. A L. In illud itaq; tempus hoc sacrificiū differre optimū fore censeo. S O C. Et recte quidē: tutius em̄ est, q̄ tanto periculo se subijcere. A L. Sic est ô Socrates. Interea tamen quoniā mihi bene consuluisse uideris, hanc tibi coronā imponam. Dñs autem & coronas, & reliqua omnia quęcunq; decet tunc demum offeremus, cū diem illam aduentasse cognouero. Aduentabit autē quamprimum, dñs uolentibus. S O. Accipio & hoc, et quodcūq; datum abs te mihi præterea fuerit libenter uideo cū abs te accepi. Quemadmodū uero Creon apud Euripidem uidens Tiresiam coronatum, & audiens primicias coronam propter artem à militibus accepisse, ait, Auguriū esse ducebam triumphales coronas, in tempestate enim uersamur, ut ipse nosti: sic & ego hanc abs te coronationem augurium esse duco. Videor autē mihi non minori q̄ Creon tempestate iactari, studeoq; omnium amicorum tuorum uictor abire.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN MINOEM
PLATONIS, VEL DE LEGE.

Quid lex

IN OS de lege requirit, ut quid lex cōmuniter, quot eius species, unde sit, paucis comprehendamus. Si quis Platonis uerba in hoc libro De lege, & in libris de legibus, nec non de Rep. diligenter aduertat, sic legem uniuersali definitione describet. Lex est uera gubernandi ratio, quę ad finem optimum per commoda media gubernata dirigit, transgredienti poenam, obedienti pramium statuens. Quo fit ut institutiones principū cum ueræ non sunt, nec ad optimū recto calle proficiscuntur, leges minime sint, sed decreta, edicta, instituta potius sint quā leges. A lege nanq; legitimū, à legitimo iustum, à iusto bonum, rectum, uerumq; opus sepe numero nominatur, propterea legem ueram bonamq; esse necesse est. Sequitur etiam ut lex æterna sit, ac penitus immutabilis, & apud omnes gentes eadem de eisdem, si hoc modo uera sit: nam quę temporibus locisq; & opinionibus permutatur, non lex, sed institutio nuncupatur. Legis autem species, ut ex Timæo, Phædroq;, & Gorgia colligitur, quatuor sunt. Prima diuina quam providentiam Plato uocat. Secunda cœlestis, quam fatum. Tertia mouens, quam naturam. Quarta humana, quam prudentiam naturalem. Prima in mente diuina, quam Saturni legem Orpheus & Plato esse uolunt. Secunda in superiori anime mundi parte quam Iouis. Tertia

ita in mente inferiori; illius potentia, quam prime Veneris. Postrema in hominis mente, quam secunda Veneris legem uocant. Prima à summo bono, quod supra mentem est, profluit. Secunda à mente & summo bono. Tertia à summo bono, mente, & uniuersali anima. Quarta à summo bono itidē, & mente & anima. Omnes uero ad ipsum bonum iterum reflectuntur. Prima in ideis, circa summū bonum, supra rationes. Secunda in rationibus, circa ideas, supra semina. Tertia in seminibus, circa rationes, supra formas. Quarta in notionibus, circa rationes, super actus & artes, quam regiam legem appellant superni regis imitatricē. Vnde uero lex proficiscatur, ex ijs quæ dicta sunt dicitur. Ab ipso quippe rerū principio omnes, sed uario modo ut dictum est, manant. Quamobrem omnes illustres conditores legum inuentionem legum in deum, sed per diuersa nomina atq; media retulerunt. Zoroaster Bactrianis Persisq; leges tradens, in Horomasim. Trismegistus Aegyptijs, in Mercurium. Moyses Iudeis rectissime in patrem totius naturæ deum. Minos Cretenfisibus, in Iouem. Charondas Carthaginensibus, in Saturnum. Lycurgus Laedemonijs, in Apollinem. Draco & Solon Atheniensibus, in Minervam. Pompilius Romanis, in Aegeriam. Mahometus Arabibus, in Gabrielem. Zamolxis Scythijs, in Vestam. Plato noster Magnesijs & Siculis, in Iouē, & Apollinem. Arcadibus autē, & Thebanis, & Cyrenaicis leges postulantiibus, denegauit.

MINOS, VEL DE LEGE

SOCRATES MINOS.

QUID NAM Lex apud nos est? **MI.** De qua lege interrogas? **SO.** Est ne aliquid quo lex à lege secundū quod lex est, differt? Aduerte planè quid quæram. Sic enim interrogo, ac si dicam, quid est aurum: & si tu eodem modo, de quo auro quæram roges, haud recte te percontari censerem. Neq; enim aurum ab auro quā aurū, neq; lapis quā lapis à lapide quicquam differt: eodemq; modo lex à lege nil discrepat, sed omnes idem sunt. Etenim lex unaquæq; illarum similiter est, nec una magis & alia minus. De hoc ipso igitur uniuerso, quid lex est, generationem interrogo, quod si in promptu nunc habes, explica. **MIN.** Et quid aliud lex o Socrates esset, q̄ lege recepta & approbata? **SO.** An sermo tibi uidetur ea esse quæ sermo dicunt, uel uisus quæ uidentur, uel auditus quæ audiunt: aut aliud sermo, aliud pronuntiata, aliud uisus, aliud uisa, & auditus similiter atq; audita, nec non lex aliud, aliud lege recepta? Sic ne, an aliter tibi uidetur? **MIN.** Sic utiq;. **SO.** Non ergo lex est, quæ lege recepta. **MIN.** Non uidetur. **SO C.** Quid itaq; sit lex, in hunc modū consideremus. Si quis de ijs quæ modo diximus, percontet̄ dicens: postquā uisu asseritis quæ uidentur percipi, quid est uisus quo illa percipiuntur, responderemus utiq; esse sensum huiusmodi qui per oculos colores declarat: & de auditu interroganti, sensum qui per aures uocē haurit. Eodēq; pacto si roget, postquam lege legitima cōstituuntur, quid est lex qua recepta recipiuntur, utrum sensus aliquis uel declaratio, quemadmodū quæ discuntur, declarante sciētia comprehenduntur, & inueniuntur inuentione monstrante: quemadmodum salubria & noxia medicina monstrantur: quæ uero dñj cogitant, ut uates ferunt, diuinādi facultate noscuntur. Vaticinium nāq; rerum talium inuentio est: an non? **MIN.** Prorsus. **SO C.** Quid horum præcipue legem esse præsumimus? instituta ne ista atq; decreta? **MIN.** Mihi quidem uidetur. Quid enim aliud quispiam legem esse dixerit? Ex quo apparet id totum quod rogas, legem ciuitatis institutū esse. **SO.** Opinione ne ciuitatis legē uocas? **MIN.** Equidem. **SO C.** Et fortè recte loqueris: forsitan uero in hunc modū melius intelligemus. Aliquos sapientes uocas? **MIN.** Voco. **SO.** Nonne sapiētes sapientia sapientes sunt? **MIN.** Ita. **SO C.** Et iusti iustitia iusti? **MIN.** Prorsus. **SO.** Ergo et legitimi lege legitimi? **MIN.** Nempe. **SO C.** Iniqui autē iniquitate iniqui? **MIN.** Certe. **SO.** Legitimi uero iusti? **MI.** Ita. **SO.** Iniqui autē iniusti? **MI.** Iniusti. **SO.** An nō pulcherrimū quiddā lex atq; iustitia? **MI.** Sic est. **SO.** Turpissimū uero iniustitia atq; iniquitas? **MI.** Turpissimū. **SO.** Et illud quidem ciuitates, ac reliqua omnia seruat, hoc autē peruertit, atq; corrūpit? **MIN.** Ita. **SO C.** Ergo legē oportet, ut pulchrū aliquid cogitare, & ut bonū quærere. **MIN.** Quid nī? **SO.** An nō institutū ciuitatis legem esse diximus? **MI.** Diximus. **SO.** Nonne decreta quedā bona, nōnulla etiam mala sunt? **MI.** Sunt certe. **SO.** Lex tamē mala non erat. **MI.** Non certe. **SO.** Nō igitur ita simpliciter asserendū est, legē ciuitatis institutū esse. **MIN.** Nequaquā mihi uidet̄. **SO.** Neq; enim cōgruit iniquam cōstitutionem legē esse. **MIN.** Nō. **SO.** Verūtamē opinio quædam lex mihi quoq; uidet̄: cumq; praua opinio minime sit, an

Quam interrogamus simpliciter, non recte dubitari de eo quod est pars

Colligitur definitio translatione

Quid uaticiniū

Alia falsa definitio legis, & consuetudo

Lex opinio quedam est

e non

non perspicuum est, si quidem est opinio, probam opinionem esse? *M I N.* Constat. *s o c.* Proba uera opinio, nōne uera opinio est? *M I N.* Est. *s o c.* At opinio uera ueritatis inuentio. *M I N.* Certe. *s o c.* Lex itaq; ueritatis inuentio esse uult. *M I N.* At quomodo ô Socrates, si lex ueritatis inuentio est, nō h̄sdem semper legibus circa eadem utimur, cum rerum ueritas inuēta sit? *s o c.* Nihilominus lex ueritatis inuentio esse uult. Quod si nō h̄sdem, ut uidetur, legibus homines utuntur, non semper ueritatem quam lex expetit, reperire possunt. Sed age uideamus, an hinc nobis liquidius pateat, siue h̄sdem semper, siue aliās alijs uiuamus legibus, & num cuncti homines eisdem, aut alijs alijs. *M I N.* Verū neq; id cognitu difficile est ô Socrates, quod neq; h̄sdem semper eisdem, nec alijs semper alijs uiuūt.

Apud Carthaginienses legitimum filios libertate

Ceremonie antiquissime circa defunctos

Neq; enim leges nostræ hostia humana sacrificare permittunt, apud Carthaginienses autem iustum sanctumq; habetur, adeo ut eorū nonnulli Saturno filios litent, quod ipse forsitan audiuisti. Nec modo barbari homines diuersas ac nos leges sequuntur, uerum etiā qui Lyciam incolunt: illi Athamantis successores qualia sacra offerunt, quum tamen Græci sint: Nos quoq; audiuisti quales quondam leges circa inferias seruauerimus, hostias iugulantes anteq; efferreretur cadauer, præficasq; accersentes. Et qui h̄s antiquiores, defunctos etiam domi sepeliebant, quorū nos h̄s temporibus nihil omnino seruamus. Innumerabilia præterea ad idem exempla referre possemus. Latissimus enim demonstrandi campus est, quod nec nos h̄sdem semper nobiscū, nec homines inuicem legibus uitā agunt. *s o c.* Nil mirum est, ô uir optime, si tu recte loqueris, me uero id latuit. Verum donec ipse per te ipsum quæ tibi uidentur, proluxa oratione narrabis, egoq; rursus idem faciam, nunq; ut arbitror, consentiemus. At si cōmunis disceptatio proponatur, forsitan cōgruemus: itaq; si id uis, interrogans ipse me, cōmuniter unā mecum considera: si autem respondere ma uis, responde. *M I N.* Volo equidem ô Socrates, ad quodcunq; libuerit respondere. *s o c.* Age igitur, num iusta putas iniusta, iniustaq; iusta esse? An iusta potius iusta, iniusta uero duntaxat iniusta? *M I N.* Equidē quæ iusta sunt, iusta; nec non iniusta, quæcūq; iniusta sunt; *s o c.* An non quemadmodū hic, sic & ubiq; gentium existimatur? *M I N.* Ita. *s o c.* Et apud Persas nōne? *M I N.* Et apud Persas. *s o c.* An non & semper? *M I N.* Et semper. *s o c.* Vtrum quæ plus trahunt, grauiora hic censent: quæ minus, leuiora; uel huius oppositū? *M I N.* Non, imò plus trahentia grauiora, minus trahentia leuiora. *s o c.* Num & in Lycia & Carthagine idem? *M I N.* Idem. *s o c.* Pulchra quippe ut uideē, ubiq; pulchra putantur: turpia contra, turpia: non aut pulchra turpia, uel turpia pulchra. *M I N.* Ita est. *s o c. R.* Nōne per omnia generatim quæ uera sunt, esse censentur: non autem quæ minime uera, tum apud nos, tum apud homines uniuersos? *M I N.* Videtur. *s o c.* Ergo quisquis à uero aberrat, à legitimo quoq; aberrat. *M I N.* Secundū rationem tuam ô Socrates, eadem legitima semper & inter nos, & inter cæteros esse uidetur. At cum nos animaduerto absq; fine quotidie leges sursum deorsumq; mutant, fidem tibi habere nō possum. *s o c.* Fortè non percipis, quod hæc transposita eadem perseverant. Cæterum sic ipsa mecum intue re: librum ne unq; de curatione morborum aliquem nactus es? *M I N.* Equidem. *s o c.* Nostin cuius artis liber ille sit? *M I N.* Noui quod medicinæ. *s o c. R.* Medicos uocas qui hæc sciunt? *M I N.* Voco. *s o c.* Qui sciunt, eadem de eisdem, an diuersi diuersa constituunt? *M I N.* Eadem. *s o c.* Vtrū Græci soli cum Græcis, aut etiam Barbari, & secū & cum Græcis de h̄s quæ sciunt, cōueniunt? *M I N.* Necessè est omnino eadē de h̄s quæ sciunt Græcos Barbarosq; censere. *s o c.* Probè respondisti, sed nōne & semper? *M I N.* Et semper. *s o c.* Nōne medici circa ualitudinē conscribūt, quæ esse censent? *M I N.* Imò. *s o c.* Scripta igitur medicorū leges medicorum sunt? *M I N.* Sunt. *s o c.* Et geometrica scripta geometrū leges? *M I N.* Certè. *s o c.* Quorū sunt scripta cōstitutionesq; de cultu hortorū? *M I N.* Horticultorū. *s o c.* Hæ igitur leges horticultoriæ sunt? *M I N.* Ita. *s o c.* Eorū qui hortis præesse sciūt? *M I N.* Quid nī? *s o c.* Sciunt aut horticultores. *M I N.* Nempe. *s o c.* At quorū sunt de condimentis obsoniorū scripta atq; instituta? *M I N.* Coquorū. *s o c.* Coquorum igitur hæc leges sunt. *M I N.* Sunt. *s o c.* Eorū uidelicet, qui præparandis obsonijs præesse sciunt. *M I N.* Proculdubio. *s o c.* Sciunt hæc, ut aiunt, coqui. *M I N.* Sciunt. *s o c.* Age igitur, dic quorum sunt conscripta & instituta de ciuitatis gubernatione. An non eorū qui administrandæ reipub. periti sunt? *M I N.* Apparet. *s o c.* Num alijs quidam præter ciuiles atq; regio homines id nouerunt? *M I N.* Isti soli, *s o c.* Ciuilia ergo cōscripta hæc sunt, quæ homines regum

Omnes præceptiones artium leges esse

regum honorūq; uirorum decreta nominant. MIN. Vera narras. S O C. Qui sciunt, haud alia aliud de iisdem rebus statuunt MIN. Non certe. S O C. Non igitur alia atq; alia legitima sunt. MIN. Nequaquam. S O C. Si quos dissentientes mutantēq; uiderimus, num scire illos, an ignorare dicemus? MIN. Nescire. S O C. An non quod in singulis rectū est, id in singulis legitimū nuncupandū? Vt pote quod secundum rationem medici fit, uel coqui, uel horticultoris, id in eis legitimū? MIN. Absq; dubio. S O C. Contra uero, quod minime rectum, haud amplius legitimū appellandū. MIN. Haud amplius. S O C. Illegitimum itaq; sit. MIN. Necessariū est. S O C. Quamobrē in constitutionibus de iustis atq; iniustis, deq; ciuitatis ordine & gubernandi ratione tractantibus quodcunq; rectum est, regia lex existit: non rectum uero, nequaq; lex regia, quia scientia deest, esse uidetur, quippe cum illegitimū sit. MIN. Sic est. S O C. Probe igitur confessi sumus legem esse ueritatis inuentionē. MIN. Apparet. S O C. Præterea & hoc ad idem consideremus: quis spargendorum in terram seminum peritus est? MIN. Agricola. S O C. Hic utiq; cōuenientia semina unicuiq; solo distribuit. MIN. Sanē. S O C. Agricola igitur in ijs legislator bonus est, eiusq; leges et ad ista distributiones rectæ. MIN. Verum. S O C. Quis in ipsis ad harmoniam pulsationibus bonus legis conditor est, ac pro dignitate impertit, & cuius leges rectæ? MIN. Tibicen & citharista hæc agunt. S O C. Qui ergo in ijs maxime legitimus est, is maxime tibicen. MIN. Ita. S O C. Quis optime corporibus alimenta accommodare potest, nōne qui congruā cuiq; adhibere nouit? MIN. Is ipse. S O C. Huius partitiones institutionesq; optimæ: & quicūq; circa hæc legitimus maxime, is legis cōditor optimus. M I. Prorsus. S O C. Quis iste? MIN. Pædotriba. S O C. Is humani corporis gregē pascere optimē nouit. MIN. Sanē. S O C. Et uero qui pecudū gregem pascere nouit, quod nomen est? MIN. Pastor. S O C. Pastoris itaq; leges ouibus optimæ. MIN. Optime. S O C. Et bubulci bobus. MIN. Etiam. S O C. At cuius potissimū leges animis hominū optimæ sunt: an non regis? MIN. Regis. S O C. Bene dicis, sed num referre potes, quis ē priscis hominib. legum circa tibiariū inflationem cōditor optimus extitit: forte non tenes, uis ne tibi memorē? M I. Valde. S O C. Marsyas & quē ille maxime amauit Olympus Phrygius. M I. Vera loqueris. S O C. Horū sanē tibicines harmoniæ diuinissimæ sunt, & solæ cōcitant audientes, qui potissimū deos qui usui sunt, ostendunt, ac solæ in hunc usq; diem utpotē diuinæ persisterūt. MIN. Vera hæc sunt. S O C. Quis autē ex antiquis regibus legis cōditor optimus fuisse fertur, cuius adhuc tanq; diuinæ institutiones extant? MIN. Nequaq; teneo. S O C. An nescis quæ Græcorū gentes antiquissimis legibus utantē? MIN. Fortē Lacedæmonios & Lycurgum Lacedæmoniarū legum latorem dicis. S O C. At hæc instituta nondū fortē trecentos annos uel paulo plures impleuerunt, sed legū earum præcipue unde uenerunt, nosti? MIN. Ex Creta ferunt. S O C. Isti itaq; ex Græcis omnibus antiquissimis legibus uiuunt. MIN. Verū. S O C. Scis qui apud eos præstantissimi reges extiterint? Minos uidelicet & Rhadamanthus Iouis & Europæ filij, quorū hæc leges sunt. MIN. Rhadamanthū quidem ô Socrates, iustū uirum fuisse tradunt, Minoem autē agrestem durum atq; iniustū. S O C. Atticā ô uir optime, ac tragicā fabulā refers. M I. Nōne hæc de Minoe circūferuntē? S O C. Non tamen Homerus aut Hesiodus ista testantur, quanq; locupletiores admodum testes sunt, q̄ cuncti tragici, quorum testimonio talia loqueris. MIN. Et quid isti de Minoe tradunt? S O C. Dicam, ne tu ut alij multi impia loquaris. Nihil enim hoc magis impium est. Etenim primo cauendū est ne quid in Deum aut uerbo aut opere aliquādo peccemus, deinde ne quid aduersus diuinos homines. Quin diligenter cauere decet, quotiens uirum aliquem laudaturus aut uituperaturus es, ne aberres. Atq; huius gratia in primis curādū est, ut bonos ac malos homines dignoscamus. Deus quippe nimium indignatē, quotiens quispiam illius similem improbat, aut probat dissimilem. Dei uero similis est uir bonus. Neq; lapides ac ligna, auēs q; atq; serpentes sacra existimes, homines uero nequaquā. Imò sacratissimum omnium est uir bonus, prophanissimū contra uir malus. Et nunc iam quemadmodum Homerus Hesiodusq; Minoem ipsum extollunt, hac de causā referam, ne amplius homo ipse ex homine natus, aduersus heroa Iouis filium perperam obloquaris. Nam Homerus ubi de Creta mentionem faceret, quod esset admodū populosa, & in ea nonaginta urbes, inter illas inquit est Cnosos ampla ciuitas, in qua Minos regnauit, nouem annos magno cum loue collocutus. Tāta est hæc in Minoe Homeri laus paucis uerbis explicata, ut

Quid regia
lex

Lex est ueritatis
inuentio

Regis leges animis
hominum
optime

Marsyas primus
tibijs leges
imposuit.

Qui primi legum
cōditores
apud Græcos

De Rhadamantho
& Minoe

Cauendum esse
& in laudando
et in accusando
Vir bonus similis
Deo

Vir bonus sacratissima
res.

Creta nonaginta
urbium

eita, ut nunquam pari laudatione heroum quenquam extulerit, quod enim Iupiter sophi-
 sta est, eaq; ars præclarissima, quum alibi sæpenuero, tum hoc in loco uel maxime pate-
 lupiter so-
 phista-
 facit. Nam Minoem annos nouem cum Ioue colloquutum inquit, ad eumq; disciplinæ
 gratia proficisci solitum, quasi Iupiter sophista sit. Quod autem tanto munere, hoc est ab
 Ioue eruditum esse, alium heroa nullum Homerus affecit, mira quædam laus existiman-
 da est. Quin etiam in odyssea ubi funus describitur, Minoem mortuorum animas iudican-
 tem, aureum sceptrum tenentem induxit. Rhadamanthū uero neq; hic neq; alibi iudican-
 tem, aut cum Ioue colloquentem inducit. Quamobrem ab Homero præ cæteris omni-
 bus Minoem honoratum assero. Etenim quum Iouis sit filius, quod ab illo duntaxat sit
 eruditus, non habet magnam laudem. hoc nempe carmen illud significat, Minos regna-
 uit nouem annos, magno cum Ioue colloqui solitus, Minoem uidelicet cum Ioue annos
 nouem in sermonibus cōgressum. ὄρασι namq; sermones sunt, ὀρεσις autem est in ser-
 monibus congregiendi. Minos itaq; annos nouem Iouis antrum erudiendus accessit. Vn-
 de & didicit, & docuit inde cæteros, quæ ab Ioue nouem annis acceperat. Nec tamen de-
 sunt qui oaristen aliter exponant, compotatorem, comessatoremq; & collusorem Iouis.
 Verum ex hoc maxime istos nō recte exponere cōijcere possumus, quod nulli uel Græ-
 ci, uel Barbari symposijs, id est cōpotationibus, atq; eiusmodi ludis abstinent præter Cre-
 tentes, atq; Lacedæmonios, qui à Cretensibus didicerunt. In Creta præterea inter cæte-
 ras Minois ipsius leges hæc extat. Ne inuicem compotetis ad ebrietatem. Constat autem
 eum quæ honesta censebat, ciuibus suis obseruanda mandasse. Neq; Minos improbi ho-
 minis instar, alia ipse fecisset, alia facienda mandasset. Cæterum erat consuetudo illa, ut di-
 xi, disciplinæ gratia uerborum collatio, proptereaq; leges huiusmodi ciuibus suis instituit,
 quarum obseruatione Creta per omne tempus est felix, ac etiam Lacedæmon, ex quo nō
 Rhadamāthūs
 iudex peritus,
 non legis con-
 ditor
 legibus, utpotè diuinis, uti coepit. Rhadamanthus autem uir quidem bonus extitit, à Mi-
 noe siquidem instructus erat: nec tamen regiam disciplinam omnem, sed regi tantum mi-
 nistrare in iudicijs didicit: unde iudex peritus appellatus est. Eo planè ueluti legum custo-
 de per urbem usus est Minos, ad reliquā uero Cretam custode Talos. Talos enim ter quo-
 tannis pagos omnes lustrabat, leges eorū obseruaturus, tabulis æreis leges in sculptas cir-
 cumferens: unde æreus nominatus est. Hesiodus præterea similia quædam in ipsum Mi-
 noem intulit. Nam cum nominis illius mentionem fecisset, inquit: Qui mortalibus regi-
 bus præstitit, pluribusq; gentibus imperauit, Iouis sceptrū habens quo ciuitates regebat.
 Hic item sceptrum Iouis nihil aliud uocat, q̄ Iouis doctrinam, qua Cretam omnem mo-
 derabatur. M I N. Quam igitur ob causam ὀ Socrates, fama hæc inter homines diffusa est,
 Minoem ipsum rudem, durumq; hominē extitisse: s o c. Ob quam et tu ὀ uir optime, &
 unusquisq; alius cui fama curæ est, si modo sapitis, diligenter cauere debetis, ne poeti-
 cum hominem infensum aliquem habeatis. Poetæ quippe uim maximam in utrâq; partem, &
 ad laudandum, & ad uituperandū habent. Qua in re profecto Minos deliquit, cum huic
 urbi bellum indiceret, quæ cum cæteris sapientibus plurimis, tum uel maxime poetis om-
 nis generis, ac tragicis præsertim referta est. Tragœdia uero hic est antiquissima, nec ut
 thenarum anti-
 quissimum in-
 uentum
 pleriq; putant à Thespide, aut à Phrynicho sumpsit initium, sed si perscrutari uolueris, re-
 peries tragœdiā longe antiquius huius ciuitatis inuentum. Hæc autem ex uniuersa poesi
 populū uehementer oblectat, atq; allicit auditores, qua nos Minoæ ferientes, ultimi sumus
 sed & huius gratia tributa illa pendere nos coegit. In hoc igitur deliquit Minos, cum nos
 lacefferet, ex quo euēnit quod ipse queris, ut infamis euaderet. Quoniā quod uir bonus,
 atq; legitimus, ut supra diximus, & excellens pastor populi fuerit, leges eius argumento
 sunt, quæ immutabiles perseuerāt, utpotè uera ciuitatis gubernatione reperta. M I N. Ve-
 risimilem rationē ὀ Socrates, attulisse uideris. s o c. Nōne igitur, si uera loquor, uidentur
 tibi Cretenses Minois Rhadamanthiq; ciues antiquissimis legibus uti: M I N. Videntur sa-
 nè. s o c. Isti ergo præcorum omnium legumlatores excellentissimi fuerunt, hominūq;
 pastores, quemadmodum & Homerus exercitus ducem pastorem populi nuncupat.
 M I N. Prorsus. s o c. Age itaq; per Iouem amicabilem, siquis nos roget, conditor legum
 circa corporis ualitudinem, quid corpori adhibet ut bonam ualitudinē tueatur: respon-
 deremus utiq; recte ac breuiter, quod nutrimentū & exercitium, tum intendens, tum re-
 mittens, atq; ita corpus cōponens. M I N. Probè. s o c. Si posthac iterū querat, lator legū
 ad anī

ad animā pertinentium, eiusq; pastor optimus quid illi adhibens meliorē efficit? quid nos huic potissimum respondebimus, ut minus de nobis ip sis deq; ætate nostra erubescamus? **MIN.** Quid dicā nescio. **S O.** At turpe nimirū utriusq; nostrū animis est, si quæ sibi ipsi bona, malæ sunt ignorare, quæ uero ad corpus, & ad alia pertinēt, cognoscere uideant.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI
in Euthyphronem, uel De sanctitate.

EVTHYPHRO totus in consutatione uersatur. Quo factum est, ut nonnulli Platoniorum hunc librum quemadmodum Euthydemum & Hippiam, litigiosum uocauerint. Sed reuera, dum falsas Euthyphronis de sanctitate opiniones Socrates confutat, ueritatem illius uestigia signat. In hoc igitur libro, atq; etiam in Gorgia sanctitatem Plato nominat eam iustitiæ partem, quæ suum deo tribuit. Suum tribuit deo qui illa quæ sine medio accepit à deo, deo reddit. Corpus quidem ut Plato in lib. De natura disputat, ab elementis quatuor, naturalem speciei complexionem à celestibus spheris, partes animæ quæ trahuntur affectibus à demonibus & animis siderum spherarumq; suscepimus: rationem uero ac mentem nostri parentis imaginem, ab ipso mundi totius opifice sine ullo cœlicolarum aut demonum ministerio. Hæc itaq; dei sunt, hæc deo reddenda, atq; hæc retributio sanctitas nūcupatur. Quam præcedit pietas, religio sequitur. Est enim pius dei parentis agnitio. Sanctitas, eius quod dei est, deo agnito retributio. Religio, eius quod deo redditum est assidua meditatione iustisq; operibus cum deo ipso indissolubilis religatio: ut merito sapiens ille dixit, funiculum triplicem difficile solui, funiculum inquam ex pietate, sanctitate, religioneq; connexum. Pietas sanctitatem excitat, sanctitas pietatem confirmat & sancit. Sanctitas quoq; religionem mouet. Religio religat sanctitatē: prius enim hoc uel in sinu, uel inspiratione, uel admonitione opus est, quo deum unum nostrum esse parentem fide indubia cogitemus, quam pietatem esse uolunt. Cum quis ista concepit, mox omnem mentis & rationis intentionem in deum noscendum amandūq; figit. Atq; hunc in cognoscenda amandāq; diuinitate frequentem intuitū sanctitatem Mercurius quoq; definit. Ex hac flagranti in deum intentione mentisq; ardore fit ut omnia dei opera, instituta, mandata meditemur exercereamusq; & assiduo quicquid ad eius uenerationem pertinet, relegamus. Quamobrem nos ipsos relegendo religantes deo, religiosi sumus. Hac autē definitione & distinctione præmissa, quæ de sanctitate in Euthyphrone, uel dibi à Platone dicuntur, perspicua fiunt. Cumq; dicitur sanctum quod amatur à deo, uerum est: sed quia sanctum, amatur à deo, non quia amatur est sanctum. Et quia amatur amatum est, non tamen quia amatum, amatur: quoniam non idem est omnino sanctum atq; amatum. Neq; enim sanctitatis ratio in ipso amatū esse, sed ipsa potius retributio uel ac deuotione cōsistit. Præterea cū dicitur, Sanctitas cura ministra dei, uerū quoq; dicitur. Sed ad quod opus dei ministrat? Ad conuersionē animæ. Opus enim dei est, creare, cōuertere, purgare, illuminare, perficere. Cum primum per pietatis instinctum inspirādo conuertere deus ad se incipit animū, illa ipsa assensio qua sese libenter in conuertentem deum animus ipse restituit, sanctitas nūcupatur, quæ quidem ministra dei est ad conuersionem perficiendam. Additur postremo. Sanctitas scientia uouēdi, & sacrificandi deo. hoc maxime ad religionē pertinet, quæ sanctitatem ut diximus, comitatur. Vouēdo petit, sacrificādo dat. Quid petit à deo? seipsum. Quid deo dat? seipsum. Idem si quæ in mēte diuina est petit, quā Mercurius petit à Pimandro. Dat autē naturam suam Idæa participem.

Pietas
Sanctitas
Religio
Funiculus in-
solubilis

EVTHYPHRO PLATONIS, VEL DE SANCTITATE.

EVTHYPHRO SOCRATES.

QUID noui ô Socrates accidit, q; prætermittēs exercitationes in Lyclo, circa regis porticum hic uersaris? Neq; enim causa nunc tibi ulla est, quemadmodum mihi ad regem. **S O.** Non causam hanc Euthyphro, sed accusationem Athenienses uocant. **EV T.** Quid ais? num te aliquis accusauit? Non enim te alium accusasse putarē. **S O.** Non sanē. **EV T.** At uero te alius? **S O.** Prorsus. **EV T.** Quis iste? **S O.** Nec ipse quidem ô Euthyphro uirum hunc satis agnosco. Iuuenis enim quidem & ignotus esse uideretur: uocāt autem illum ut puto Melitum ex Pittheo populo, si quem tu Pittheū Melitum noscis prolixis defluisq; capillis, aquilino & gibboso naso, barbaq; rara. **EV T.** Haud recordor ô Socrates, sed cuius te reum fecit? **S O.** Cuiuscūq;. In ea tamen ut mihi uideat accusatione nō ut ingenerosus se gessit. Nam iuuenem hominem rem tantam nouisse, non uile quiddam est. Ille siquidem ut ait, quomodo iuuenes corrumpantur, & qui eos corrumpant, intelligit: ac sapiens propemodū apparet, meamq; inscitiam conspicatus quasi suos æquales peruertam, ad patriā me uelut ad matrem

Occasio
dialogi

accusaturus cōfugit, adeo ut mihi solus ipse recte præesse rebus ciuilibus uideatur. Nam in primis iuuenum cura suscipienda est, ut quamoptimi uiri fiant: quemadmodū bonum agricultorem teneriores primū plantas curare decet, ac deinceps alijs providere. Etenim & Melitus fortasse primum nos purgat iuuenum, ut ait, germina corruptentes, posthac senioribus quoq; curam adhibens plurimorum ingentiumq; bonorum ciuitati causā eris, ut consentaneum est eum facere, qui principium huiusmodi dedit. E V T. Vellem equidem ô Socrates, sed uereor ne contra contingat. Nam prorsus ab ipso statim initio mihi uidetur huic urbi nocere uelle, qui iniuriā te afficere tentat. Et mihi dicas, quid te agentem, iuuentutem inficere prædicat? S O C. Absurda quædam audiuit ô uir mirifice. Inquit enim confictorem me esse deorum, & ut nouos inducentem deos prisceos uero negantē, me (ut inquit) deorum gratia incusauit. E V T. Intellego iam ô Socrates, quod ipse demonium tibi passim adesse profiteris. Vnde aduersus te tanquam diuinas res innouātem, accusationem hanc inscripsit, & in iudicium te calumniaturus aduentat, quippe cum nouerit ista facile uulgo calumniam subire posse. Me quoq; cum de diuinis in concione pertracto futura prænunciāns, tanquam insanientem ridet, licet nihil unquam nisi uerum prædixerim. Nobis enim cæterisq; huius generis omnibus inuidet: nihil autem de ijs curandum, sed interim eadem ratione pergendum. S O C. O amice Euthyphro, irideri fortassis nil refert. Atheniensibus nempe ut mihi uidetur non admodum curæ est, si quem peritum esse putent, modo ne sua perdoceat alios. Quæ uero peritia propria cæteros imbuentem sentiunt, insectantur, siue id huore quodam, ut asseris, cōciti, siue alia de causa. E V T. Equidem istuc, quo tandem modo erga me affectū sint, haud admodum experiri cupio. S O C. Fortè enim tu raro te ipsum alijs exhibere uideris, tuamq; nolle sapientiā propagare. Ego autem uereor ne ob humanitatem, qua erga mortales omnes sum, passim & effuse nimis unicuiq; me præbere uiro ipsis uidear, non sine mercede duntaxat, ueruetiam ultro me meaq; offerre solitus, si quis audire modo uelit. Si me igitur, ut nūc dicebam, derisuri essent, quemadmodum tu derideri te dicis, nihil sanè molestum foret à iocātibus ridentibusq; in iudicium trahi. Sin istue serio contendunt, quò tandem res euadat, præterquam uobis uaticinantibus incertum est. E V T. Nihil fortè negotij. ô Socrates erit, pro mentis uiribus in causā tua certabis, ego autem ut arbitror in mea. S O C. Num aliqua etiā tibi causā est: reus ageris, an accusas? E V T. Accuso. S O C. Quem? E V T. Quæ dum persequor insanire uideor. S O C. Quid? uolantem forte quempiam persequeris? E V T. Procul admodum abest ut uolet, qui iam grandis est natu. S O C. Quis iste? E V T. Pater meus. S O C. Tuus ne ô uir optime? E V T. Prorsum inquam. S O C. Quod crimen, quæ causā? E V T. Homicidij Socrates. S O C. Prò Hercules, nimirum ô Euthyphro ignoratur uulgo quo pacto hoc recte fiat. Neq; enim puto cuiusuis opus est, recte hæc agere, sed alicuius sapientia longe prouecti. E V T. Longe per Iouem. S O C. An domesticorū quispiam à patre peremptus est: num scilicet? Nō enim ob extraneum aliquem homicidij patrem accusares. E V T. Ridiculum est ô Socrates, si quid interesse censes, domesticus ne an extraneus sit occisus, neq; id duntaxat obseruandū esse, utrum iure occiderit, quisquis occidit, necne. Quod si iure, dimittendū: sin autē iniuria, persequendū, licet qui peremit domesticus familiarisq; sit. Aequè enim inquinaremur si sceleris conscij acquiesceremus, nec illum atq; nos ipsos iudicio expiaremus: quanquā qui perijt, cliens atq; minister meus erat, qui cum in Naxo in agriculturam incumberemus, nobis mercede seruiuit, contumelia igitur & ira in domesticum quædam nostrū concitus eū continuo iugulauit. Vnde pater obligatis manibus ac pedibus in foueam cōiecit: atq; huc misit hominem qui iuris interpretem quid agendum esset interrogaret. Interea uinctum illum ut homicidam neglexit, quasi nihil omnino referret, si forte deficeret. Quod & accidit: nam priusquā ab interprete nuncius ipse rediret, fame, frigore, uinculis perijt. Hac de causā pater cæteriq; propinqui grauiter ferūt, quod propter homicidæ mortē, patrem reum necis peragam, qui ut ipsi aiunt, minime interfecit, uel si etiā interemisset, de homicidæ interitu nihil esse curandum. Impiū enim esse ferunt filiū patri diem dicere, male dijudicātes ô Socrates, quomodo diuinū numen circa sanctū prophanūue se habeat. S O. Tūne per Iouē ô Euthyphro sic te syncere diuina, sancta, & prophana quomodo se habeāt, scire præsumis, ut ijs ita peractis quemadmodū inquis, haud formides ne patrem reum necis accusans prophanū aliquid

quid aggrediaris? E V T. Nihil mihi studiū meum prodesset ô Socrates, nec ratione ulla Euthyphro tot mortalibus præstaret, nisi talia quædam planè dignoscerem. S O C. O admirande Euthyphro, nil potius est, quàm ut discipulus tuus fiam, & in contentione quæ mihi cum Melito est, in primis ista obijciam, quod scilicet hæcenus diuinorum cognitionem maximi quidem fecerim; nūc autem postquam me propria uanaq; opinione nouos deos confingere dixerit, discipulum tuum esse factū. Si ergo ô Melite, dicam, Euthyphro nem in ijs recte sentire putas, me quoq; existima, neq; damnes. Sin minus, præceptorem illum priusquam me in iudicium accersito, senes homines corruppētem, me scilicet atq; patrem, me quidem docentem, illum uero corrigentē & punientem. Quod si mihi non obsequatur, neq; remittat iudicium, neque pro me te accuset, eadem illa in iudicio tu dicet, quæ ego obieci. E V T H. Ita per Iouem ô Socrates: nam si me accusare tentauerit, reperiā ut opinor, ubi ille debilis infirmusq; sit, ac multo prius de illo quàm de me in iudicio disceptabitur. S O C. Atqui ego ô dulcis amice cōsiderans, discipulus tuus esse uelim: cum norim quod & alius fortasse quidam, & Melitus iste te quidem ne uidisse quidem uidetur, me uero sic acute prorsus, facileq; perspexit, ut impietatis hic accusauerit. Nunc ergo per Iouem mihi dicas quod planè nosse asseuerasti, quid pium, quidue impium esse uelis, & in nece, & in cæteris omnibus. An non idem est in singulis actionibus ipsum sibi sanctum? & prophanū rursus omne sancto cōtrarium, ipsum uero sibi ipsi consimile, unamq; secundum quod prophanum est, ideam habet, quodcunque prophanum esse debet? E V T H. Omnino ô Socrates. S O C. Dic ergo quid sanctum, quid prophanum uocas? E V T H. Sanctum quidem uoco, quod ipse nunc facio. Eum qui iniuste agit uel circa cædes, uel sacrilegia, uel aliud huius generis, in iudicium trahere, seu pater, siue mater, siue quiuis alius deliquerit. Contra uero prophanum. Quin uide quæso ô Socrates quàm ualidam tibi legis cōiecturam referam, quod ita sit quemadmodū alijs quoq; narraui, decens tum demum recte agi, cum nulli prorsus peccanti quisquis ille sit, parcimus. Nam fatentur omnes Iouem ipsum deorum omnium optimum atque iustissimum esse, quem tamen patrem suum ligauisse ferūt, quod natos absq; iure deuorauisset. Illum præterea patrem castrauisse ob talia quædam asserunt. Mihi uero succēsent quod parentem iniustitiæ obnoxium persequor. Atq; ita homines isti sibi ipsi tam de dijs, quàm de me contraria sentiunt. S O C. Atqui hanc ob causam ô Euthyphro accusor, neq; quid respondeam satis habeo. Nam quotiens de dijs talia quædā quis diceret, moleste ferebam, qua de causa ut uidetur peccare me ferunt. Nunc autem si tibi hæc ita uidetur harum rerum perito, necesse est nos etiam consentire, quid enim aliud diceremus? quippe qui nihil de ijs intelligere prædicemus. Cæterum per Iouem amicabilem mihi dicas, an ipse sic ista reuera euenisse putes. E V T. Et mirabilia insuper ô Socrates, quæ multis ocella sunt. S O C. Bellum igitur inter deos agitari inuicem arbitraris, inimicitiasq; & pugnas, aliaq; permulta, quæ a poetis, & peritis scriptoribus memorantur? Vnde & alia nobis sacra huiusmodi uarietate sunt plena, & in magnis Panathenæis pepulum ijs pictum in arce infertur. An hæc uera ô Euthyphro esse fatebitur? E V T H. Non hæc sola ô Socrates, sed quod paulo ante dixeram alia quoq; multa, si uelis, de diuinis exponam: quæ cum audieris, scio quid loquor, nimirum obstupesces. S O C. Nequaquā mirarer: uerum ista deinceps maiori cum ocio referes, in præsentia uero quod modo quæsiui explicare planius nitere. Neq; enim principio sufficienter amice me docuisti, cum quid sanctum esset inter rogarem: sed id sanctum esse dixisti, quod tu nunc ageres, dum necis reum patrē tuum accusas. E V T. Et uera nimirū ô Socrates dixi. S O. Fortè. sed num alia multa ô Euthyphro sancta nūcupas? E V T. Et alia. S O C. Recordare igitur quod nō hoc abs te petij, ut unū me aut duo ex multis sanctis, sed illam ipsam speciem, qua cuncta sancta sunt sancta, doceres. Dixisti enim una idea omnia sancta, sancta esse, atq; una iterum quæ sunt prophana, prophana. E V T. Equidē. S O C. Quænam sit ea ipsa idea mihi demonstra, ut ad illam respiciens, eaq; tanquam exemplari aliquo utens, quodeuncq; tu, uel alius quiuis tale facitis, sanctum esse dicam: quod autem dissimile, negem. E V T. Si ita uis ô Socrates, ita dicam. S O C. Imō uolo. E V T. Quod quidem dilectum dijs, sanctum est: quod uero non dilectum, prophanum. S O C R A T. Quam pulcherrime ô Euthyphro, utq; te responde-
re iubebam, sic denique respondi; utrum tamen uerum responderis, nondum noui, *Prima definitio sancti*
Confutatio
Secunda definitio sancti red- dita

sed tu planè uera hæc esse nobis ostendes. E V T H. Omnino quidē. S O C. Age itaq; id de quo dicimus, consideremus. Deo dilectū opus sanctum, ac uir Deo dilectus, sanctus: opus autem inimicū Deo prophanū, & uir Deo inimicus, prophanus dicitur. Sanctum uero & prophanū non eadem sunt, sed omnino contraria. nōne? E V T H. Sic est. S O C. Num probe dicta hæc esse uidentur? E V T H. Sic existimo, dicta enim sunt. S O C. Nōne dictū est deos inuicem dissidere, atq; pugnare, inimicitiasq; inter eos esse? hoc ne etiam dictum? E V T H. Dictum profectō. S O C. Inimicitias autem & iras ô optime, dissensio de quibusdā gignit. Hoc ita cōsideremus: nunquid si ego & tu de numero dissentiremus, utra sint plura discutientes, dissensio huiusmodi nos inimicos faceret, & iracundiā concitaret? an potius ad computandi rationem confugientes, mox ab hac dissensione cessaremus? E V T H. Prorsus. S O C. Et si de maiori ac minori dissentiremus, nōne ad mensuram recurrentes, statim controuersiā solueremus. E V T H. Vera hæc sunt. S O C. Ac si ad ponderādum librandumq; tendamus, seditionē circa grauius, & leuius dissoluemus? E V T H. Quid nī? S O C. Quæ sunt igitur ea de quibus quum dissentimus, nec iudicare facile possumus, inimici efficimur, & irascimur? Forsitan in promptu non habes. Verum ego dicam, tu considera utrum ista sint, iustum, & iniustum: pulchrum, & turpe: bonumq; & malum. nunquid hæc sunt de quibus cum dissentimus, nec possumus ad sufficiens horum iudiciū peruenire, hostes efficimur quotiēs in hostiles inimicitias incidimus, & ego & tu ac demum homines uniuersi? E V T H. Hæc utiq; dissensio est ô Socrates, & quæ circa ista uersatur. S O C. Et dñs ô Euthyphro, si de aliquo dissentiant, de his certe dissentient. E V T H. Necesse est omnino. S O C. Ex dñs itaq; ô generose Euthyphro, alij alia iusta putant secundū orationem tuam, & pulchra, & turpia, bonaq; & mala. Nunq; enim inuicem decertarent, nisi si de his dissenserint. an nō? E V T H. Recte loqueris. S O C. Nōne quæ pulchra singuli putant, bonaq; & iusta, hæc amant; quæ contraria, prorsus oderunt? E V T H. Omnino. S O C. Eadem uero ut ais, alij iusta, iniusta alij censent, de quibus disceptantes cōtendunt inuicem, atq; pugnāt. num ita? E V T H. Ita. S O C. Eadem igitur ut uideſ, à dñs amantur, odioq; habent, atq; eadem hæc tum dñs amica, tum etiā inimica. E V T H. Videſ. S O C. Hac ratione ô Euthyphro, eadem sancta erunt simul atq; prophana. E V T H. Apparet. S O C. Nō ergo quod quæsiuerā ô uir admirabilis, respondiſti. non enim id uolebā, quod & sanctū & prophanū simul esse contingit: quod uero Deo amicū est, Deo quoq; inimicū esse uideſ. quamobrē ô Euthyphro, quod nūc agis parentē puniens, nihil mirū esset si hoc Ioui amicū contingeret: Saturno autē, & Cælio inimicū: & Vulcano quidem gratū, Iunoni moleſtum, et si quis deorū alius de ipſo ab alio dissidet. circa illos em̄ similiter eueniret. E V T H. At opinor ô Socrates, in hoc deorum nullum ab alio discrepare, quod qui iniuste quenq; peremit, pœnas pendere debeat. S O C. Num hominem aliquem ô Euthyphro, in hoc aliquid quando dubitantē audisti, quod hominem iniuste occidentē, aut aliquid aliud agētem iniuste, pœnas dare non deceat? E V T H. Nunq; de dñs disceptare cum alibi tum etiam in iudicijs cessant. qui enim peccarunt, cuncta dicere & agere experiunt, quibus pœnam deuitent. S O C. An iniuste agere confitentur: ac simul aiunt pœnas pendere non decere? E V T H. Id nullo modo. S O C. Non ergo cuncta dicunt faciuntq;: hoc enim ut arbitror dicere, aut ambigere nequaq; audent, quod de iniustis supplicium sumendū non sit: sed aiunt potius non iniuste fecisse. an non? E V T H. Vera loqueris. S O C. Haud igitur in hoc ambigunt, utrum iniustū puniri oporteat: uerum de hoc potius inter se disceptant, quis iniuste fecerit, & quid agendo, & quādo. E V T H. Vera narras. S O C. Nōne eadem hæc dñs accidunt, si de iustis atq; iniustis, ut oratio tua testatur, dissentiant? Atq; ij quidē iniuste facere asserunt, alij negant, postq; illud ô uir mirabilis nullus hominū, uel deorum dicere audeat, Iniustum uidelicet pœnas nequaq; dare debere. E V T H. Ita. uera enim summatim dicis ô Socrates. S O C. De unoquoq; ut puto, eorū quæ facta sunt, disceptant ô Euthyphro, qui cunq; ambigunt, siue homines, siue dñs: si modo dñs ambigunt, dum de aliqua actione dissentiant, partim quidē iustam, partim uero iniustā fuisse dicētes. An nō isto modo? E V T H. Omnino. S O C. O amice Euthyphro, me quoq; ut sapiētior fiam, doce, qua cōiectura potissimū asseris quod dñs cuncti illum iniuste peremptū existiment, qui mercede ministrans homicida factus ab interfecti domino uinctus, uinculis ante perijt, q̄ qui ligauerat à iuris interprete quid agendū cognosceret: atq; ob hoc rectū esse ut filius patrē in capitis discrimen

men inducat? Age obsecro, de ijs aliquid mihi clari demonstrare coneris, quod omnino dii omnes actionem hanc rectam existiment: quod si sufficienter ostenderis, nunquā sapien-
tiaz laudes predicare desistam. E V T H. At fortē non paruum opus est hoc ô Socrates,
nam ostendere quidem planē admodum tibi possem. S O C. Intellego iam, quod ad perci-
piendum tardior quā iudices esse tibi uideor, quippe cum illis liquidō monstraturus sis
hac esse iniusta, omnesq; talia deos odisse. E V T H. Perspicue nimirum ô Socrates, modo-
me dicentem audiant. S O C. Atqui audient, si benē dicere illis uideberis. Illud autem lo-
quente te cogito, & me ipsum obseruo, q̄ licet uel maxime Euthyphro me doceat, deos
omnes hāc mortem iniustam ducere, qui magis inde ab Euthyphrone didicero, quid san-
ctum, quid uē prophanum sit? Deo quidem inimicū opus hoc esset: attamen ab hoc pau-
lo ante discreta hāc esse minime uisā sunt, sanctum scilicet, & non sanctum: quod enim
Deo amicum, Deo etiam inimicū apparuit. Quamobrem hoc tibi dimittā ô Euthyphro:
& si uis, dii omnes iniustum putent, & oderint. Veruntamen hoc iam in sermone sic e-
mendemus, ut quod dii omnes oderint, prophanum: quod cōtra omnes ament, sanctum
sit. Quæ uero partim ament, partim oderint, neutra sint, uel simul ambo. Nū ita uis nunc
sanctum, et prophanum nobis esse distinctum? E V T H. Quid ô Socrates, prohibet? S O C.
Nihil ad me ô Euthyphro, sed tu quod ad te attinet, cogita utrum ista ponēs, sic me facile
quod pollicitus es, doceas. E V T H. Equidem sanctum quod dii omnes ament, esse fate-
rer: prophanum contrā, quod omnes oderint. S O C. An hoc iterum discutiendum, utrum
rectē dicatur necne? uel potius omittendum, atq; ita & nobis ipsis & alijs indulgere debe-
mus, ut quicquid dictum fuerit, admitramus, an quod dictum examinandū? E V T H. Di-
scutiendum, quanq̄ hoc nunc benē dictum existimo. S O C. Forsitan ô bone uir, melius
istuc intelligemus, lic enim cogita. Vtrum sanctū quā sanctum est à dijs amatur? uel quia
à dijs amatur, est sanctum? E V T H. Haud intelligo quid dicas ô Socrates. S O C. Apertius
explicare conabor. Dicimus quiddā latum & ferens, ductum & ducens, uisum & uidēs,
atq; huiusmodi cunctia: num hāc diuersa esse, et quā diuersa sunt intelligis? E V T H. Intellē-
gere mihi uideor. S O C. Nōne & amatum aliquid est, & aliud præter hoc amans? E V T H.
Quid nū? S O C. Dic obsecro: latum quia fertur, latum est, an ob aliquid aliud? E V T H. Ne-
quaquam, imò ob hoc ipsum. S O C. Et ductum similiter quia ducitur, & uisum quia uide-
tur? E V T H. Maxime. S O C. Non ergo quia uisum est uidetur, sed cōtrā, quia uidetur, est
uisum: nec quia ductū ducitur, sed quia ducit, ductum: nec quia latum fertur, sed quia fer-
tur est latum. Nōne perspicuū est ô Euthyphro, quid inferre uelim? Volo autē hoc. si quid
fit, aut patit̄ aliquid, non quia factū est fit, sed quia fit potius factū: nec etiam quia patiens
est patitur, sed quia patitur patiens. Admittis hāc? E V T H. Admitto equidem. S O C. Nōn-
ne & amatū aut factū aliquid est, aut aliquid ab aliquo patiens? E V T. Prorsus. S O C. Hoc
igitur eodem modo quo superiora se habet: non quia amatum est, amatur à quibus ama-
tur. sed quia amatur, amatum. E V T H. Necessē. S O C. Quid itaq; de sancto dicimus ô Eu-
thyphro: an quod ab omnibus dijs amatur, ut oratio tua testatur? E V T H. Imò. S O C. Nun-
quid ob hoc quod sanctū est, an ob aliud quiddā? E V T H. Ob hoc ipsum. S O C. Ergo quo-
niā sanctū est, amatur, non quoniam amatur est sanctum. E V T. Videtur. S O C. Verun-
tamen quoniā à dijs amatur, amatum est, atq; dijs amicum. E V T H. Quid prohibet? S O C.
Non ergo Deo amicū, sanctum est ô Euthyphro, neq; sanctum amicū Deo, ut tu ais, sed
hoc aliud est q̄ illud. E V T H. Quanam ratione ô Socrates? S O C. Quoniā confitemur san-
ctum ob id amari, quia sanctū est: nō quia amatur, esse sanctū. nōne? E V T. Certe. S O C.
Amatum autem à Deo, eo ipso quo amatur à Deo, Deo amatum esse, non quia amatū à
Deo, amari. E V T H. Vera loqueris. S O C. Verum si idem esset Deo amatū atq; sanctū,
tūc aut quia sanctū est, amaretur quod est sanctū, atq; ita quia Deo amatū, amaret̄ à Deo
quod Deo amatū est. Aut quia amaretur à Deo quod amatū Deo est, Deo amatū esset,
atq; ita quod sanctū est, ex eo quod amaretur esset sanctū. Nunc autem uides quod oppo-
sito modo se habent, utpotē quæ inter se diuersa sunt. hoc enim, scilicet amatū Deo, quia
amatur tale est ut sit amatū. Illud autem scilicet sanctum, quia tale est ut ametur, amat, &
amatū est. Viderisq; ô Euthyphro, quum quid sanctum sit, interrogatus fueris, essentiam
illius ostendere noluisse, sed passionem quandam assignauisse, quam hoc sanctū suscepit,
ab omnibus uidelicet dijs amari, quid autem sit, nōdum explicuisti. Si itaq; tibi placet ne
me

Tertia dea
finitio

me celes, uerum à principio rursus definias, quid ipsum sanctū existens, uel amatur à deo uel aliud quiduis patitur, neq; enim de hoc inuicem dissidebimus. Sed prompte iam dicas quid sanctum est, quid uēe prophanū. E V T H. At ô Socrates, quomodo tibi quod cogito; exprimam, non inuenio. Semper enim nobis quod proposuimus, oberrat, neq; consistere uult, ubi sistimus. S O C. Progenitoris nostri Dædali ô Euthyphro, opera esse quæ dixisti, uidentur. Quod si ego illa dixissem atq; posuissem, forte me misisses, ioco quodam obijciens, quod orationis meæ artificia secundū illius cognationem diffugiunt, neq; permanere uolunt, ubi quis illa locauit. Nunc autem cum tuæ suppositiones istæ sint, alia quadam opus est dicacitate: neq; enim tibi permanere uolunt, ut tibi quoq; uideatur. E V T H. Imò mihi uidetur ô Socrates, quæ dicta abs te sunt, eadem penè dicacitate iocoq; notari posse: quod enim illa oberrāt, ego minime in causa sum, sed tu mihi Dædalus ipse uideris: quantum namq; in me est, sic illa mansissent. S O C. Videor igitur ô amice, eo in hac arte quàm ille præstantior, quo ille sua solum instabilia fabricabat, ego autem præter mea, ut apparet, etiam aliena. Idq; mihi est in arte pulcherrimū, quod inuitus sum sapiens. Malim namq; rationes mihi manere, immobilesq; consistere, quàm supra Dædali sapientiā, Tantali quoque diuitias assequi. Postquam uero tanquam delictior, laborem subterfugere mihi uideris, ego unā tecum declarare contendam, ut me circa ipsum sanctum erudias, nec in medio sermone deficias. Vide num tibi necessarium uideatur omne sanctum esse iustum. E V T H. Mihi uero. S O C. Nunquid & omne iustum sanctum: aut potius omne sanctum iustum: iustum uero non omne quidem sanctum, sed partim sanctum, partim aliud quiddam? E V T H. Ego uero ista uerba tua haud consequor. S O C. Veruntamen iunior me nihilo minus quàm sapientior es, sed ut dixi, delictior es ob sapientiæ copiam. At ô beate, uires tuas excita, enitere. Nihil enim arduum est quod dicebam comprehendere. Contra enim statuo quàm Poeta qui dicit:

Scribere cur metuum, quum scribo de Ioue summo,

Carpitur id, ubi timor, ibi & pudor

Namq; metus secum socium trahit usq; pudorem. Ego autē à Poeta hoc discrepo: uis quo discrepo, tibi dicam? E V T H. Prorsus. S O C. Non uidet mihi ubicunq; timor est, ibi etiā pudor existere. Nam multi paupertatē ac morbos cæteraq; huiusmodi, ut mihi uideatur, metuunt, neq; tamen pudore ullo in ijs afficiunt: tibi uero nōne idem? E V T H. Et mihi. S O C. At ubicunq; pudor, ibi & timor. An quisq; est qui pudore afficitur atq; erubescit, opinionē prauitatis non formidat? E V T H. Formidat certe. S O C. Haud igitur recte dicitur, ubi timor, ibi pudor, sed ubi pudor, ibi & timor: neq; tamen uice uersa, ubicunq; timor, ibi etiā pudor. Amplior enim, ut arbitror, est timoris q̄ pudoris natura: siquidē pars timoris est pudor, quemadmodū numeri pars est impar. Ideoq; non ubicunq; numerus ibi impar: ubi tamen impar, & numerus est: non tenes? E V T H. Maxime. S O C. De hoc in superioribus percōtabar: utrum ubi iustū, ibi & sanctū: an ubi sanctum ibi iustū: ubi tamen iustū, non semper & sanctū: pars quippe iusti sanctum est. Itāne igitur, an aliter dicemus? E V T H. Sic utiq;, probe enim dici uidet. S O C. Vide uero quod sequit: si enim sanctū iusti pars est, oportet nos ut apparet, cuiusmodi iusti pars sanctū sit inuenire. Si tu ergo me modo aliquid prædictorū interrogares, utputa par, cuiusmodi pars numeri, & quis numerus sit: responderē profecto, qui non laterū omnium inæqualiū, sed æqualium duorū sit. An nō idem tibi uidetur? E V T H. Mihi certe. S O C. Conare igitur tu quoq; me ita docere, cuiusmodi iusti pars sanctū est, ut & Melito cōfestim obijciam, ne ulterius iniustitiæ nos & impietatis accuset: quippe cum abs te quæ pia, quæ sancta, quæ uēe contraria sunt ad sufficientiam didicerimus. E V T. Iusti igitur partem ô Socrates sanctū & pium esse reor, quæ scilicet circa deorum curam uersatur: Eam uero quæ ad hominū curam pertinet, reliquā esse iustitiæ partem. S O C. Probe ô Euthyphro dicere mihi uideris, sed paulum quid præterea requiro. Curam enim quam uoces, nondū intelligo. Neq; fortē dicis hanc curam talem esse, quales curæ sunt quæ ad alia spectant. Ut ecce cum dicimus: Non qui uis equos curare nouit, sed equester: an non? E V T H. Prorsus. S O C. Equestris namq; facultas equorum cura est. E V T H. Utiq;. S O C. Et uenatoria canum, et bucolica boum. E V T H. Omni no. S O C. Sanctitas autē ac pietas cura deorū: sic ne ô Euthyphro asseris? E V T H. Assero. S O C. An nō cura omnis idem intendit, ut hoc huiusmodi bono & utilitati sit ei quod curatur: ut equi ab equestri diligentia iuant, ac meliores euadunt. An nō sic uident? E V T.

Definitio sancti incipit appere

Omnis cura eō tendit, ut bonū et utile ei quod curatur asserat

Mihi

Mihi planè. s o c. Et canes à uenatorū peritia, & à bucolica boues, ac reliqua cetera simili-
 ter. Aut uero in damnū eius quod curatur, curam tendere putas? E V T. Non per Iouē.
 s o c. Ad utilitatē uero? E V T. Quid ni? s o c. Sanctitas quoq; cum deorū cura sit, dijs
 ne prodest? ac meliores efficit? ac cur non hoc tu quidem cōcederes, ut cum sanctū quip-
 iam peragas deorū aliquem facias meliorem? E V T. Nunquam per Iouem. s o c. Neq;
 ego ô Euthyphro id te dicere arbitror: lōge enim à me suspicio hæc abest: propterea te ro-
 gaui qualem nam curam deorum diceres, non existimans huiusmodi quandam te dicere.
 E V T. Et recte quidem ô Socrates, non enim talem assero. s o c. Esto, sed quænam tan-
 dem eorum cura sanctitas erit? E V T. Qua ô Socrates serui dominos curāt. s o c. Intel-
 ligo: ministra quædam deorum ut uidetur, cura hæc erit. E V T. Prorsus. s o c. Potēs ne
 dicere, ad quid suppeditet medicis cura medicorum ministra? nōne ad sanitatē? E V T.
 Ad hanc ipsam. s o c. Ministra uero facultas eorū qui naues construunt, ad quid illis mi-
 nistrat? E V T. Ad nauis fabricā. s o c. Et quæ domorū ædificatoribus, nōne ad domus
 constructionem? E V T. Imò. s o c. Dic itaq; mihi uir optime, cura illa ministra deorum,
 ad cuius operis effectiōnē dijs obsequitur: perspicuū est te scire, cum diuina te nosse præ-
 ceteris omnibus affirmaris. E V T. Et uera loquor ô Socrates. s o c. Dic ergo per Iouem
 quid est mirificum hoc opus, quod dii nobis ministrantibus faciunt? E V T. Multa profe-
 ctio ac pulchra ô Socrates. s o c. Exercitus quoq; duces multa & pulchra efficiūt ô ami-
 ce: uerū tamen præcipuū diceres opus illorū esse in prælio superare, an non? E V T. Quid
 ni? s o. Multa præterea atq; pulchra ut arbitror, agricultores: summa tamen illorum est
 ex terra alimenta colligere. E V T. Prorsus. s o. Multorū uero, pulchrorumq; facinorum
 quæ dii perficiūt, quænam summa existit? E V T. Etiam paulo ante dixi ô Socrates, proli-
 xi operis esse hæc omnia perfecte comprehendere. Sic autem nunc tibi simpliciter dico,
 quod si quis grata dijs loqui & agere nouit, uouens, atq; sacrificans, hæc sancta sunt: atq;
 hæc officia, tum domos proprias, tum ciuitates cōseruant. Contraria uero impia sunt, &
 uniuersa peruertūt ac perdunt. s o. Paucioribus admodū ô Euthyphro si uoluisses, sum-
 mam eorum quæ rogabam explicuisses, sed satis apparet, q̄ non præoptus & libens ad me
 docendum accedas: & nunc utiq; cum in hoc esses, resiliēbas: quod si respondiisses, fortal-
 sis dudum sanctitatem abs te didicissem: nunc autem (necesse est enim interrogantē inter-
 rogatum sequi quacunq; ducit) quid tandem dicis sanctum esse, atq; sanctitatem? nōne
 scientiam quandam uouendi, atq; sacrificandi? E V T. Equidem. s o c. Nōne sacrificare
 est munera dijs offerre? Vouere autē à dijs petere. E V T. Et maxime quidē ô Socrates,
 s o c. Sciētia ergo & dijs dandi, & ab ijs petendi hoc quidem pacto sanctitas erit. E V T.
 Perpulchre ô Socrates quod dicebam intellexisti. s o c. Auidus sum ô amice sapientiæ
 tuæ mētēq; adhibeo, nec excidere quicquam patiar frustra. At mihi dicas oro, quænam
 hæc est ministratio erga deos? An esse dicis ab ijs petere aliquid, & ijs dare? E V T. Certe.
 s o c. Recte ab illis petere, nōne est ea petere quibus egemus? E V T. Quid ergo? s o.
 Recte autem dare, ea quibus indigent illis offerre? Neq; enim scitū esset ea alicui quibus
 non indiget largiri. E V T. Vera narras ô Socrates. s o c. Mercatura, igitur ô Euthy-
 phro inter deos & homines mutua quædam sanctitas erit. E V T. Mercatura, si sic nomi-
 nari lubet. s o c. At nihil mihi placet, nisi sit uerum. Dic ergo, quænam dijs ex muneribus
 nostris utilitas. Nam quæ ipsi dent, nemo est qui ignoret. Nihil enim nobis est bonū
 quin illi præbeant: quæ uero à nobis accipiunt, quid illis cōferunt? An tanto ipsis in hac
 mercatura præstamus, ut cum nos omnia ab illis bona suscipiamus, ipsi nihil à nobis boni
 reportent? E V T. Num opinaris ô Socrates deos ijs quæ à nobis accipiūt, aliqua ex parte
 iuari? s o c. At quid tandem erūt hæc nostra dona dijs oblata? E V T. H. Quid putas
 aliud q̄ honorem, uenerationē, & ut modo dixeram gratiam. s o c. Est igitur ô Euthy-
 phro placitum modo dijs sanctum, non autē utile, aut amicum? E V T. Reor equidē ma-
 xime omniū amicū. s o c. Igit̄ sanctū rursus ut uideo est, quod sit dijs amicū? E V T. Ma-
 xime. s o c. An est mirū igit̄ cū hæc dicas, quod rationes tibi nequaquā cōsistunt, sed ua-
 cillare potius uident, ac me uelutī Dædalū culpas, quod eas nutare cōpellam: cū tamen
 ipse longe admodū artificiosior sis q̄ Dædalus, dum ipse facis ut sermones in circulum re-
 uoluant. An nō sentis orationē rursus in idem refluere? Meministi in superioribus san-
 ctū & dilectū deo haud eadē, sed diuersa inuicē apparuisse? E V T. Memini. s o. Nūc uero
 nequaquam

*Præcipuū dicitur
 cum opus
 Præcipuū opus
 agriculturalium*

*Definitio
 alia sancti
 Sacrificare
 re quid
 Vouere quid*

nequaquā animaduertis te sanctū deo amicū dicere; hoc autē nihil aliud est q̄ deo dilectū. An non? E V T. Omnino. S O C. Ergo aut tunc non recte cōcessimus: aut si recte tunc, modo non recte iudicaremus. E V T. Videtur. S O. Igitur à principio rursus quid sanctū sit, examinandum est. Nam ego antequam discam, uolens ac libens ad stare nequaquā ue rebor: Sed ne me contemnas, imò mentem penitus adhibens quam maxime nunc exprime ueritatem. Nosti enim si quis hominum alius. Neq̄ dimittendus es quemadmodum Proteus priusquam dixeris. Nam nisi liquido sanctū ac prophanum nouisses, nunquam mercenarij cuiusdam gratia, uirum senem & patrē ut reum mortis persequi statuisses, sed deos timuisses ne forte minus id recte aggredereris, atq̄ hominū conspectum ueritus esses. Nunc autem noui quod sanctū & prophanum nosse planē opinaris. Dic igitur optime Euthyphro, neq̄ nos celes quid ipsum esse putes. E V T. Aliās ô Socrates, nunc iam aliò propero: hora enim est ut abeam. S O C. Quid agis amice? Magna de spe me nūc abiens deiecisti, qua sperabam abs te quid sanctum, quid non sanctum discere, atq̄ ita Meliti accusacionem euadere, ostendens illi quod ab Euthyphrone diuinorum sapientiam adeptus fuerim, neq̄ ulterius ex mea rudiq̄ sententiā nouū aliquid de diuinis inducturus sim, sed reliquum omne tempus rectius sim uicturus.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI

in Parmenidem, uel De uno rerum omnium principio, uel De Ideis.

M Plato per omnes eius dialogos totius sapientie semina sparserit, in libris de Repub. cuncta moralis philosophiae instituta collegit, omnem naturalium rerum scientiam in Timaeo, uniuersam in Parmenide cōplexus est theologiam: cumq̄ in alijs longo interuallo ceteros philosophos antecesserit, in hoc tandem seipsum superasse uidetur, & ex diuinae mentis adytis intimoq̄ philosophiae sacrario coeleste hoc opus diuinitus deprompsisse. Ad cuius sacram lectionem quisquis accedet, prius sobrietate animi mentisq̄ libertate se praearet quam atrectare mysteria coelestis operis audeat. Hic enim diuus Plato de ipso uno subtilissime disputat, quemadmodū ipsum unum rerum omnium principium est, super omnia, omniaq̄; ab illo. Quo pacto ipsum extra omnia sit, & in omnibus, omniaq̄; ex illo, per illud, atq̄ ad illud. Ad huius quod super essentiam est, unius intelligentiam gradatim ascendit. Vnum quippe in triplici ordine reperitur. In ijs quae fluunt, atq̄ sensibus subijciuntur, & sensibilia nominantur. In ijs etiam quae semper eadem sunt, & intelligibilia nuncupantur, non sensibus amplius, sed sola mente percipienda. Nec in ijs tantum, uerum etiam supra sensum & sensibilia, intellectumq̄; & intelligibilia ipsum unum existit. Quamobrem hoc in dialogo Zeno Eleates primo Parmenidis Pythagorici discipulus unum esse in sensibilibus probat, ostendens quod si haec multa essent, nullo modo unius natura participantia, errores plurimi sequerentur. Deinde Socrates Zenoni non repugnans quidem, sed eum altius eleuans, ad considerationem unius & unitatū quae in rebus intelligibilibus insunt, perducit, ne in hoc uno quod sensibilibus inest, moreretur. Ex hoc igitur ad Ideas inuestigandas perueniunt, in quibus rerum unitates consistunt. Postremo Parmenides ipse senior haudquaquā Socrati contradicens, sed inchoatam contēplationem eius absoluens, integram Idearū explicat rationem. Vbi quatuor de Ideis quaestiones inducit. Primo utrum sint. Secundo quorum Idea sint, & quorum minime. Tertio quales sint, quam uē uim habeāt, Quarto quomodo ab ijs quae infra se sunt, participantur. Hinc iam ad nouem suppositiones de uno unū quod super intelligibilia & Ideas existit, ascendit ipse, nouemq̄; de illo suppositiones adducit, quinque si unū sit, quatuor, si nō sit unū, querens quid utrinq̄; sequatur. Haec uero suppositiones à triplici unius, et duplici ipsius non esse partitione ducuntur. Vnū quippe triplex, super esse, in esse, post esse repperitum. Ipsum uero nō esse geminae considerationi subijcitur. Aut enim nullo modo esse, aut partim esse, partim non esse quis cogitat. Prima itaq̄; suppositio tractat, si unum super esse existit, quid circa illud ad ipsum, & ad alia sequitur. Secūda, si unum cum esse est, quo modo se habet ad seipsum atq̄; ad alia. Tertia, si unū sub esse ponitur, quid illi ad seipsum aliaq̄; cōtingit. Quarta, si unum super esse cōsistit, quomodo se habet alia & ad se & ad unum. Quinta, si est illud unum quod cum esse locatur, quid alijs ad se, & ad illud accidit. Sexta, si non est unū ita ut partim sit, partim minime sit, qua se ratione ad sese & ad alia habeat. Septima, si non est unū ita ut nullo modo sit, quo pacto se habet ad seipsum atq̄; ad alia. Octaua, si non est unum ita ut partim sit, partim non sit, quid alijs ad se, & ad illud eueniat. Nona, si non est unum, ita ut nullo modo sit, quid alia ad sese, et ad illud deniq̄; patiantur. In ijs omnibus generatim intendit Parmenides potissimum hoc asserere, quod unum omnium principium sit: coq̄; posito, ponantur omnia: sublato autem interimantur. Itaq̄; in primis quinque suppositionibus quinque rerum gradus posito uno in rerū ordine tradit. In quatuor uero sequentibus inquirat quot absurda, quot errores, quātaq̄; mala ipso uno sublato sequantur. Prima ex quinque superiori bus de uno supremoq̄; Deo differit, quomodo procreat disponitq̄; deorū sequentiū ordines. Secūda de singulis deorū ordini

ordinibus, quo pacto ab ipso deo proficiuntur. Tertia de diuinis animis. Quarta de ijs, quæ circa materiam fiunt, quomodo à supernis causis producantur. Quinta de materia prima, quemadmodum suapte natura specierum est capax, & à primo uno dependet. Illud insuper aduertendum est, quod in hoc dialogo cum dicitur unum, Pythagoreorum more quæq; substantia à materia penitus absoluta significari potest, ut deus, mens, anima. Cum uero dicitur diuidi & alia, tam materia, quàm illa quæ in materiam fiunt, intelligere licet. His ergo premisis atq; seruatis, ad ipsum dialogum ueniamus.

Vnum
Aliud & alia

PARMENIDES, VEL DE VNO RERVM
OMNIVM PRINCIPIO, ET DE IDEIS.

CEPHALVS, ADIMANTVS, ANTIPHO, GLAVCO, PYTHODORVS, SOCRATES, ZENO, PARMENIDES.

V M domo è Clazomenis Athenas profecti effemus, iuxta forum Adimantum & Glauconem offendimus. Et manum meamprehendens Adimantus, Salue, inquit, ô Cephale, & si quo indiges quod nostræ facultatis sit, dic. At ego, inquam, ad id ueni, quia uestra opera indigebo. Expone, inquit, quid sit quo indiges. Tum ego, Fratri uestro germano quod nomen erat? non enim memini. Erat enim ferme puer, quando primû huc è Clazomenis accessi. longum uero intercessit temporis interuallum. Patri tamen eius Pyrilampes nomen fuisse arbitror. Prorsus, inquit, ipsi uero nomen Antipho, sed quid potissimum quæris. Hi, inquam, conciuces mei ardentis sapientiæ amatores, audieruntq; hunc Antiphonem diu Pythodoro Zenonis socio familiariter usum, rationes quas quondam Socrates, Zeno, atq; Parmenides inuicem pertractarunt, cum à Pythodoro frequentius accepisset, memoria retinere. Vera, inquit, dicis. Has itaque audire desideramus. Haud difficile est, inquit, nam dum esset adolescentulus, eas diligenter meditabatur. Nunc uero apud auum, cui idem est nomen, circa rem equestrem ut plurimum uersatur. Cæterum, si opus est, ad eum proficiamus. modo enim hinc domum abiit. habitat autem prope in Melita. Cum hæc dicta fuissent, accessimus, domiq; inuenimus Antiphonem frenum quoddam aptandum fabro tradentem. Postquam uero ab illo discessit, & fratres aduentus nostri causam retulerunt: agnouit me quod prius illuc accessissem, & complexum me salutauit. Nobis autem orantibus, ut disputationem illam referret, primo quidem recusabat. esse enim operæ non mediocris. deinde tamen exposuit. Dicebat ergo Antipho, Pythodorum narrasse, Zenonem atq; Parmenidem uenisse quodam ad magnorum Panathenæorum celebratam, & Parmenidem iam senem atq; canum, aspectu decorum fuisse, annos ferme quinq; & sexaginta ætatis agentem: Zenonem uero annos penè quadraginta natum, procerum insuper, & grato corporis habitu: dicebatur autem in delicijs Parmenidi esse. Diuertisse uero apud Pythodorum extra moenia, in Ceramico, ac eodem aduētasse Socratem, aliosq; cum Socrate plurimos scripta Zenonis audire cupientes: tunc enim primum ab illis aduēta. Socratem uero eo tempore admodum iuuenem extitisse. legisse autem illis Zenonem ipsum. Parmenidem enim forte extra domum fuisse. Ac parum superfuisset legendum Pythodorus aiebat, cum intrasset domum ipse unà cum Parmenide & Aristotele, qui de triginta uiris unus fuit. Itaq; pauca quæ legenda restabant, audisse: Veruntamen à Zenone prius omnia percepisse.

Occasione
dialogi

OCRATEM igitur, cum ea audiisset, primam primi sermonis hypothesis relegere iussisse: ac ea lecta, sic intulisse. Quomodo id dicis, ô Zeno, si multa sunt quæ sunt, oportere ea similia, atq; dissimilia esse. est enim impossibile. Neq; enim uel dissimilia similia, uel similia dissimilia esse possunt. Nonne sic dicis? Sic certe, respondisse Zenonem. Nonne si impossibile est, dissimilia similia, aut similia dissimilia esse, impossibile est etiam multa esse? Nam si multa essent, impossibile quiddam eis accidat, Num hoc sermones tui uolunt? neq; aliud quicquid intendunt, quàm per omnia asserere non esse multa, huiusq; ipsius unamquaq; rationem coniecturam esse putas, ac totidem coniecturas attulisse te censēs, quot rationes attulisti quod multa non sint? Sicne dicis? An ipse non recte percipio? Immo respondisse Zenonem

f nem

nem, optime quid hæc scripta sentiant, intellexisti. Intellego dixisse Socratem ô Parmenides, quod Zeno hic non amicitia solum conspirare uult tecum, sed ijs etiam quæ composuit. Idem enim quodammodo quod & tu scripsit: uerum permutatione quadam nos decipere tentat, quasi aliud quàm tu dicat. Nam tu in poematibus unum uis esse hoc totum quod est, atq; huius argumenta quàm pulcherrima exhibes. Hic uero multa esse negat, coniecturas & ipse permultas ac ualidas præbens. Dum ergo alter unū dicit, alter nō multa, & eum in modum uterq; loquitur, ut non uideantur idem inferre, cum tamen eadem fermè dicāt, uidentur nobis ista supra nos dici. Ita est ô Socrates, dixisse Zenonem, non omnino tamē rem tenes, quamuis ceu canes Lacenæ bene insequeris & uestigas dicta. Primum enim hoc te fallit, quod se tollant idcirco scripta, ut si, quod tu putas, ceteri consequi non possint, magnum quiddam sit nobis cōfectum. Sed quod quæsitum tu putas, ultro sic euenit. Sunt enim hæc reuera conscripta in suffragium Parmenidis, aduersus eos qui illum carpere nituntur, dicentes: si quidem unum sit omne, ridicula plurima huic opinioni, ac etiam sibi penitus repugnantia euentura. Oppugnat igitur eos scriptum hoc qui multa esse uolunt, ac plura uicissim obijcit, ut pateat multo absurdiora ex opinione illorum sequi, quod scilicet multa sint, quàm ex opinione Parmenidis quod sit unū, si quis diligenter examinerit. Ob hanc itaq; contentionem in ipsa iuuentute librum composui, quem surripiens quispiam edidit antequam consukare mihi liceret an edendus esset in lucem nec ne. Id ergo te fugit ô Socrates, quod existimas non iuuenili contentione, sed senili ambitione scriptū fuisse. Veruntamen, ut dixi, non inepte coniecisti. Accipio, inquit Socrates, & puto sic se, ut dicis, habere.

DE IDEIS QVAEDAM

ED hoc mihi respōde, putas ne esse per se speciem quandam similitudinis: & huic aliam quandam cōtrariam dissimilitudinis speciem: in quibus duabus & ego & tu participemus, & alia quæ utiq; multa uocamus: atq; ea quæ cunq; in similitudine participant similia fieri eatenus quatenus participāt: quæ uero dissimilitudine dissimilia, & quæ utrisq; utraq; Quod si omnia utrisq; contrarijs existentibus participant, in eo quod utroq; participant, similia & dissimilia inter se sunt, quid mirum? Si quis enim ipsa similia dissimilia esse diceret, uel dissimilia ipsa similia, monstrum quoddam, ut arbitror, diceret. Sin autem participantia in utrisq; quispiam utraq; pati assereret, nihil mihi ô Zenon mirandum esse uideretur. Neq; etiam id mirarer, si quis cuncta unum diceret ex eo quod in uno participant, atq; hæc eadem rursus multa, quia multitudine quoq; participant. At si quod ipsum unū est, hoc ipsum multa esse ostenderit, & ipsa multa unum, tam summopere admirabor. Ac de cæteris omnibus eodem modo. Nam si genera ipsa, & species in seipsis ista cōtraria recipere dicat, admiratione profecto dignum erit. Etenim si quis me unum ac multa esse demonstrat, nihil mirum. si quidem uolens multa me asserere, dixerit alia esse dextera mea, sinistra alia, alia anteriora, alia posteriora, & superiora deniq; ac inferiora similiter: multitudinis quippe, ut arbitror, particeps ipse sum: unum uero me ostendere uolens, dixerit, quod è nobis qui septem sumus, ego unus homo sim, unius particeps, similiter nihil mirum. Quamobrem uera utraq; affirmantur. Si ergo quispiam talia conetur unū & multa eadem demonstrare, lapides uidelicet, ac ligna, & reliqua huiusmodi, unum & multa ipsum ostendisse fatebimur, non tamen unum multa, neq; multa unum, neq; mirabile quispiam dixisse, sed quod omnes confiteremur. At si quis eorum quæ paulo ante dixi, primum quidē species ipsas secundum seipsas seorsum distingueret, ueluti similitudinem, dissimilitudinem, multitudinem, unum, statum, motum, cæteraq; huiusmodi, deinde in seipsis ista commisceri secerniq; posse assereret, obstupescerem equidem ô Zenon. Et si ea quæ scripsisti, ut uirum fortem decet, pertractata esse reor, multo tamen magis mirarer atque letarer, si quis posset hanc eandem quæstionem in ipsis speciebus penitus implicitam quemadmodum in rebus quæ uidentur expositum est, ita & in ijs quæ ratione comprehenduntur, clarius explicare. Dum hæc Socrates diceret, aiebat Pythodorus se putasse Parmenidem & Zenonem in singulis esse aduersus Socratem indignatos, eos autem summa quadam attentione auscultasse, ac frequēter alterutrum respicientes subrisisse, quasi Socratem admirantes. Vnde cum finem Socrates loquendi fecisset, dixisse Parmenidem,

O So

Q Socrates, quàm dignus es admiratione propter impetum illum disputandi.

VERVM mihi dicas oro. Tu ita, ut dicis, seorsum quidem ipsas species discreuisti, seorsum etiam speciebus participantia, uideturq; tibi quiddam esse ipsa seorsum similitudo, cuius & nos participes sumus, & quiddam seorsim unum, quiddam seorsim multa, & omnia quæcunque nuper à Zenone audisti. Mihi quidem uidetur, Socratem respondisse. Num talia quædam inquis, rogasse Parmenidem, ceu iusti speciem quandã ipsam per seipsam, & pulchri, & boni, atq; omnium denique talium? Prorsus. Nunquid speciem hominis seorsum à nobis, & cæteris eiusdem generis, & ignis etiam, & aquæ speciem? Sæpenumero, inquit Socrates, in hac sum ambiguitate uersatus, utrum de ijs perinde ut de superioribus dicendũ sit, an secus. Vtrum de ijs etiam dubitasti, ô Socrates, quæ ridicula fortè quis putet, sicut de pilis, lutoue, & macula, & alijs ignobilissimis rebus atque uilissimis? num ambigis utrum ponenda sit horum cuiusque separata species, aliud quiddam ab illis existens, quæ nos pertractamus, an non? Nullo pacto, inquit Socrates: sed quæ uidemus hæc & sunt, speciem uero quandam illorum esse putare, fortè nimis ridiculum esset. Aliquando tamen hæc me cogitatio perturbauit, ne quid fortè sit in omnibus idem: sed ubi paulisper institi, inde rursus discessi, metuens ne in nugas nullis unquam uerbis explicandas merfus perirem. Vnde reuersus ad ea quæ species habere prædiximus, circa illa iam uersor. Iuuenis adhuc es, ô Socrates, necdum te Philosophia complexa est. Amplectetur autem, ut mea fert opinio, quando nihil istorum neglexeris, nunc uero ad opiniones hominum ob ætatem respicis.

HOC igitur mihi dic. Videntur ne tibi, ut aiebas, species quædam existere, & ea quæ illis participant, illarum cognomenta sortiri: ueluti similitudine participantia similia, magnitudine magna, pulchritudine atq; iustitia, pulchra & iusta uocari? Et maxime quidem, inquit Socrates. Nonne quodcũq; speciei particeps fit, uel totam speciem, uel partem participat? An est alius præter istos participandi modos? Et quis alius? Socrates ait. Vtrum uidetur tibi tota species in uno quoq; multorum esse una existens: an aliter? Quid prohibet esse unam? Vnum ergo & idem in multis seorsum positis totum simul unum erit, atq; ita ipsum à seipso seorsum existet. Nequaquam, inquit Socrates. Verum sicut dies unus denique ubiq; semel adest, nec ipse tamen à seipso secernitur, ita nil prohibet quãlibet speciem unam & eandem simul multis adesse, nec tamẽ à seipsa secerni. Belle ô Socrates unum idem simul in multis ostendis, ac si multos homines uelo tegens, dicas unum in multis totum esse. nonne tale quiddam dicis? Forsitã. An ergo totum uelamen singulis, uel pars eius alia alteri aderit? Pars. Diuisibiles igitur, inquit, ô Socrates, species erunt, & quæ illis participant, partem capient, nec amplius in quolibet tota, sed pars cuiusq; unum erit. Sic apparet. Quid igitur, nunquid dices unam speciem reuera & diuidi, & unam esse? Nullo modo. Considera itaq; si ipsam magnitudinem partiaris, & unumquodq; plurium magnorum parte magnitudinis minore quàm ipsa sit, magnum erit, nonne procul à ratione uidebitur? Prorsus. Quid uero, ipsius æqualis parte unumquodq; paruum participans, habebit quo minore existente quàm ipsum æquale, id quod habet æquale alicui sit? Impossibile. Sed & aliquis nostrum ipsius parui partem habebit, qua ipsum paruum maius est, quippe cum ea pars ipsius existat, atque ita ipsum paruum maius erit. Id autem cui ablata pars adijcitur, minus erit, & nihilo maius quàm antea fuerit. Istud inquit fieri non posse. Quo igitur modo, ô Socrates ait, cætera speciebus participabũt, cum nec secundum totas, neq; secundum partes participare queant. Per Iouem non leue quiddam hoc ad determinandum mihi quidem uidetur. Ad illud autem quid ais? Quodnam? Reor te idcirco quamlibet speciem putare unam, quia cum plura quædam magna abs te uidentur, una quædam forsan idea tibi uidetur omnia perspicienti, unde ipsum magnum unum esse putas. Vera dicis. Quid si ipsum magnum atque alia quæ magna sunt animo, eodem modo consideres per omnia, nonne unum quiddam magnum iterum apparebit, quo hæc omnia magna uideri necesse est? Apparet. Idcirco alia iam magnitudinis species præter ipsam magnitudinem, & participantia magnitudine, iterum elucebit, & in ijs omnibus alia rursus, qua uniuersa sint magna, nec amplius unaquæq; species una erit, sed numero.

potius infinitæ. At forsitan, inquit Socrates, quælibet harū specierum notio quædam est, nec alibi esse quæ in animis potest. sic enim unaquæque una erit, nec contingent quæ tu dicebas. Quid ergo, inquit, quælibet notio una est? notio autem nullius notio? At hoc impossibile. Sed cuiusdam? Cuiusdam sane. Existentis uel non existentis? Existentis. Num unius cuiusdam, quod notio illa in omnibus sequens intelligit, ideam unam? Prorsus. Præterea nonne species erit, hoc quod intelligit unum esse, semper in omnibus eadem? Necessarium hoc quoque uideat. Quid uero, inquit Parmenides, an non necesse est, cum cætera speciebus participant, ex notionibus unumquodque constare, & intelligere singula? uel cum sint notiones, nihil tamen intelligere? Sed neque id, inquit, rationem habet, uerum quæ maxime sic ista mihi se habere uidentur, has quidem species tanquam exemplaria in natura consistere, cætera uero ipsi similia fieri, atque esse simulacra, nec aliter ista speciebus participare, quæ quod illis similia sunt. Si quid igitur, ut ais, speciei simile est, num possibile est speciem ipsam non esse similem eius quod ipsi simile factum est, quatenus ipsi factum est simile? An cogitari potest simile non esse simili simile? Non certe. Simile autem nonne eiusdem speciei necessario particeps est, cuius & illud cui simile sit? Necesse est. At quo similia participantia similia sunt, nonne illud ipsa species erit? Omnino. Non igitur potest quicquam speciei simile esse, nec species alteri. Nam præter ipsam speciem, species alia semper emerget: quod si illa cuiquam sit similis, alia rursus, nec unquam progressus iste cessabit, quin noua species semper occurret, si species participantis similis sit. Verissima loqueris. Non ergo per similitudinem cætera speciebus participant, sed alius quidam præterea querendus est participandi modus. Apparet. Cernis o Socrates quanta sequitur ambiguitas, si quis species quæ species sunt, ipsas secundum se distinguat? Et maxime, inquit. Scito insuper te nondum, ut ita dixerim, comprehendere, quanta sit difficultas, si unamquamque rerum speciem segregatam ab alijs ponas. Quomodo id, inquit? Multa quidem alia sunt: sed hoc est maximum: quia si quis illas neque nosci oportere contendat, cum sint tales quales esse debere species dicimus, eum sane qui ista dicat, nemo possit redarguere, nisi multarum rerum peritus & ingeniosus sit, qui isthuc contendat, paratusque præterea sequi demonstrantem, & plurima longa ambage inferentem. persuaderi autem non poterit, qui ignotas illas esse contendat. Cur, o Parmenides, ait Socrates. Quoniam o Socrates & te arbitror, & que uis alium quicumque essentiam quandam ipsam secundum se existentem ponit, eam in nobis esse non fore concessurum. Quo enim pacto, inquit Socrates, ipsa secundum se ipsam esset? Recte loqueris. Nonne igitur quotcumque ex ideis inuicem respiciunt quæ sunt, ipsæ ad se ipsas essentiam habent, non autem ad ea quæ circa nos sunt, seu simulacra, siue quomodo cumque illa quispiam nominet, quibus nos participantes singula esse denominamur? Quæ uero circa nos sunt illis æquiuoca, ipsa similiter ad se ipsa non ad species sunt, & sui ipsorum non illarum quæcumque rursus similiter nuncupantur. Quomodo dicis, inquit Socrates. Veluti si quis nostrum alicuius dominus aut seruus sit, non ipsius domini quod dominus est, seruus existit, neque ipsius serui quod seruus est, dominus est qui dominus dicitur: sed hæc utraq; est tanquam homo. Ipsa uero dominatio seruitutis ipsius existit id quod est, & ipsa iterum seruitus eodem modo ipsius dominationis est seruitus: nec ea quæ nobis insunt ad illa, nec etiam quæ illic sunt, ad nos referuntur: sed, ut dixi, ipsa sui ipsorum & ad se ipsa sunt, & quæ hic sunt similiter ad se ipsa respiciunt. Intelligis ne quod dico? Prorsus intelligo. Nonne & scientia ipsa quod scientia est, illius ipsius quod est ueritas, scientia est? Omnino quidem. Quælibet rursus scientiarum quæ est quod est, alicuius existentium est scientia, an non? Profecto. Scientia uero nostra, nonne ueritatis quæ circa nos, scientia erit? Et rursus, unaquæque nostra scientia, uniuscuiusque eorum quæ circa nos sunt scientia? Necesse est. Veruntamen ipsas species neque nos habere, neque circa nos esse posse assentiris? Non profecto. Nunquid scientiæ specie genera singula noscunt? Certe. Quam speciem nos haud habemus. Non certe. Nulla igitur species a nobis cognoscitur, cum ipsius scientiæ participes minime simus. Non apparet. Ignorum itaque nobis ipsum pulchrum, & ipsum bonum est, & omnia denique quæ ut ideas esse supponimus. Videtur. Considera & hoc etiam grauius. Quidnam? Num fateris si est ipsum quiddam scientiæ genus, multo id præstantius futurum hac nostra scientia, & ipsam pulchritudinem ac reliqua eodem pacto, Immo. Nonne si quid aliud est ipsius scientiæ particeps, nullum

ipsum pulchrum
& ipsum bonum
num nobis
ignotum

nolum nisi deum dices supremam habere scientiam? Neesse est. Num poterit deus cum ipsam scientiam sit amplexus, hæc nostra dignoscere? Cur non? Quoniam, inquit Parmenides, confessi sumus, ô Socrates, neq; species illas ad nostra uim habere quam habent, neq; nostra etiam ad superna, uerum utraq; ad seipsa referri. Consensimus plane. Ergo si apud deum suprema ipsa dominatio est, atque ipsa suprema scientia, nunquam aut dominatio ipsa nobis dominabitur, aut ipsa scientia nos, uel aliud nostrorum quicquam cognosceret: sed & nos similiter dijs minime imperabimus imperio nostro, neq; diuinum quicquam scientia nostra percipiemus. Et illi item eadem ratione nec nostri erunt domini, neq; res humanas cum dij sint, animaduertent. At nonne ualde mirabilis, inquit, hic sermo uidebitur, si quis deum cognitione priuauerit. Hæc quidem, ô Socrates, inquit Parmenides, aliaq; præter hæc multa neesse est speciebus contingere, si quidem hæc rerum ideæ sint, & aliquis unamquaq; harum, cum ex se sit, ab alijs separet. Vnde uacillat quisquis hæc audit, ac dubitat, ne fortè ideæ nihil sint omnino uel si sint, neesse sit eas humanę naturę ignotas esse, adeo ut qui hæc dicit, cum dixisse aliquid uideatur, mox illud ut paulo ante patebat, mirum & incredibile uideri. & uiri admodum ingeniosi esse, percipere posse quodnam sit ipsum per se cuiusque genus, & ipsa secundum se essentia cuiusq; necnon mirabilioris uiri officium esse, hæc postquam inuenerit, alios docere posse, sufficienter omnia discernentem. Assentior ô Parmenides, inquit Socrates: quæ enim dicitis, menti meæ mirifice consonant. Veruntamen, inquit Parmenides, si quis prædictis rationibus motus species rerum existentium auferat, neq; speciem ipsam uniuscuiusq; distinguat, haud sane reperiet, quò conuertat intelligentiam, cum non permiserit ideam uniuscuiusq; rerum existentium eandem semper existere, & in hunc modum differendi etiam facultatem funditus subuertet. Talem quandam rationem tu quoq; præcipue sensisse mihi uideris. Vera dicitis. Quid itaq; de philosophia facies? quò his ignoratis te uertes. Haudquaquam discernere id in præsentia uideor. Priusquam te exercitaris ô Socrates, definire aggredieris quid pulchrum, iustum, bonum, & aliarum quælibet specierum. hoc enim pridem animaduerti, hic te audiens unam cum hoc Aristotele disputantem. Pulcher sanè atque diuinus, mihi crede, impetus iste tuus, qui ad rationes se fert. Caterum collige te ipsum, diligentiusq; te in ea facultate exerce, quæ inutilis esse uidetur multis, & quadam garrulitas nuncupatur, dum iuuenis es, alioquin te ueritas fugiet. Quis est igitur exercitationis huiusce modus Parmenides? Iste, inquit, quem à Zenone audisti. Sed etiam illud tuum aduersus hunc dictum miratus sum, cum diceres non in ijs quæ oculis percipiuntur, eorumq; errore cogitationem sistere oportere, sed ad ea conscendere, quæ quis maxime ratione comprehendere, ac uere esse putaret. Quia mihi uidetur, inquit, non esse arduum, hoc pacto similia uidelicet, atq; dissimilia, cæteræue quæ rebus existentibus competunt, explicare. Et probe quidem dixisti. Est autem præter hoc, illud etiam obseruandum, ut non modo si est aliquid supponas, ac deinde quæ proueniunt ex suppositione consideres: uerum etiam si non sit, supponas, si modo recte exercitari uelis. Quo pacto id ais? Verbi causa, si uelis circa istam suppositionem quam Zenon inuexit, si multa sunt, quid euenturum est ipsis multis ad seipsa & ad unum, & uni ad seipsum & ad multa. Ac rursus si non sunt multa, iterum considerandum quid accidat uni atq; multis, tum ad seipsa, tum inuicem. Et rursus si supposuerit esse similitudinem, uel non esse, quid potissimum ex utraq; suppositione contingat, tam ijs quæ supposita sunt, quam cæteris omnibus ad seipsa pariter, atq; inuicem. Eadem quoq; de dissimilitudine ratio est, de motu, statu, generatione, corruptione, esse, atq; non esse, & ut uno uerbo complectar, de quocunq; supponitur aut esse, aut non esse, siue quamuis aliam passionem suscipere: considerata sunt quæ ex suppositione proueniant ad seipsum, & ad quodlibet aliorum quodcunq; elegeris, & ad plura, & ad uniuersa similiter, & alia rursus ad seipsa atq; ad aliud quodcunq; assumpseris, siue ut existens, siue ut non existens ipsum posueris, si modo absolute exercitatus ueritatem sis penitus inspecturus. Arduum, inquit, opus narras, nec te omnino intelligo. Quin tu ipse infers aliquid, illo ipso modo percurrens, ut clarius intelligam? Grande ô Socrates, onus seni imponis. Tunc Socrates, cur non ipse, ô Zeno, hanc rem discutis? Cui Zeno subridens

respondit, Ipsum, ô Socrates, oremus Parmenidem, neq; enim leue quiddam est quo dicitur. An non uides quantum sit negocium quod iubet? Quod si plures essemus, haud sane id postulare deceret. Indecorum nanque huiusmodi quædam in conspectu multorum tractare, atq; id seni præcipue. Ignorant enim multi quod absque hoc per omnia uelut discursu & errore impossibile sit mentis ueritati coniunctæ compotem fieri. Ego igitur ô Parmenides unâ cum Socrate precor, ut & mihi etiam liceat tanto tempore transacto hæc audire. Cum uero hæc intulisset Zeno, aiebat Antipho dixisse Pythodorum, se quoq; & Aristotelem, ac reliquos omnes obsecrauisse Parmenidem, ut quod dixerat, demonstraret, neque aliter faceret. Tunc demum Parmenides, necesse est, inquit, obtemperare, & si mihi uideor in id quod passus est Ibycius equus, incidere. Cui & athletæ & seniori, curruum subituro certamen, & propter experientiam euentuum extimescēti, Ibycus ipse se conferens, inuitus, inquit, & ipse iam senex ad amores regredi cogor. Eadem ratione ego mihi admodū trepidare uideor, cum cogito quo pacto iam grandis natu tam profundum differendi pelagus transnatare queam. Obsequendum tamen, cum & Zeno ipse roget: idem enim sumus. Vnde igitur incipiemus? quidue primum ponemus? An uultis postquam negociosum ludum ingressi sumus, à me ipso meaq; positione in primis exordiar, de ipso uno, inquam, siue unū sit, siue non, quid accidat? Prorsus, inquit Zeno. Quis igitur mihi respondebit? An iunior? minus enim negocij præbebit: & quæ ipse sentit, maxime respondebit, ut eius responsio minus me defatiget. Paratus sum, ô Parmenides, Aristoteles inquit, me nanq; significas, dum iuniorem respondere iubet. Sed age, ut lubet, interroga me, tanquam libentissime responsurum.

DE VNO

Prima suppositio, si unum sit, quæ intelligenda est si unum.

Nam uerbum Est, apponitur gratia oratiōis

Rationes quibus pellitur idē esse in se

Latitudo & alteratio motus soli sunt

GE igitur si unum est, non utiq; multa erit ipsum unum. Qui sit enim? Neq; igitur partem esse illius aliquam, neq; totū ipsum esse oportet. Cur nam? Pars utiq; totius pars est. Quid uero? Nonne totū est, cui nulla pars deest? Prorsus. Vtrinq; igitur ipsum unum ex partibus esset, totumq; existens, ac partes habēs. Necesse est. Vtrinq; rursus ipsum unum multa potius, quam unum esset. Verum. Oportet autem non multa, sed unum ipsum existere. Oportet sanē. Itaq; nec totum erit, neq; partes habebit, si unum fuerit ipsum unū. Non certe. Si nullam habet partem, nec principium etiam, neq; finem, neq; medium habebit, partes enim ipsius hæc essent. Probe. Quinetiam principium & finis, termini cuiuslibet sunt. Quid ni? Infinitum igitur ipsum unum, cum principio fineq; careat. Infinitum. Ergo & absq; figura: neq; enim rotundi, neq; erecti particeps est. Cur? Rotundum porro id est, cuius extrema undiq; à medio æque distant. Id nempe. Rectum uero cuius medium extremis utrisq; e regione est. Sic est. Nonne partes haberet ipsum unum, multaq; esset, si rectæ uel circularis figuræ esset particeps? Omnino quidem. Idcirco neq; rectum est, neq; rotundum, cum partes etiam nullas habeat. Recte. Quinetiam cum tale sit, nusquam est. nam neq; in alio, neq; in seipso esse potest. Quamobrem? Si in alio esset, circulo quodam ab eo in quo esset, concluderetur, passimq; ab illo, ac multis partibus tangeretur. At cum unum impartibile sit, & rotunditatis expertus, impossibile est multifariā circulo tangi. Impossibile. Sin in seipso esset, ipsum seipsum complecteretur, non aliud quiddam quam ipsummet existens: siquidem in semetipso sit, non enim potest quicquam in aliquo esse, quin ab illo etiam comprehendatur. Impossibile certe. An non aliud quiddam esset ipsum ut comprehendens, aliud ut comprehensum? nunquam enim idem ipsum totum utraq; hæc simul pateretur & ageret: quo fit, ut ipsum unum, non unum ulterius, sed duo sit. Est ut dicis. Nusquam igitur est ipsum unum, quandoquidem nec in alio, nec in semetipso est. Nusquam. Considera, quæso, num quod huiusmodi est, aut stare, aut moueri possit. Quid ni possit? Quoniam quod mouetur, uel fertur, uel alteratur, hi quippe soli sunt motus. Esto. Si ipsum unum ex eo quod est alteretur, impossibile est iam esse unum. Impossibile. Idcirco secundum alterationem non mouetur. Non, ut apparet. Nunquid secundū progressionem? Fortassis. Atqui si ipsum unum feratur, uel in eodem motu spherico circumfertur, uel locum alium ex alio mutat. Necesse. Nonne quod circulo circumfertur, in medio

dio consistere oportet, atq; alias sui partes quæ circa medium uoluantur, habere? Cui ue- *Quod circulo*
 ro nec medium, neq; pars ulla conuenit, quomodo id cogitari potest in circulū circa me- *mouetur, in me*
 dum uolui? Nullo pacto. An locum transiens, alias alibi fit, atque ita mouetur? Fortè. *dio consistere*
 Num esse ipsum in aliquo, ut impossibile iam redargutum est? Est. An non multo magis
 impossibile ipsum in aliquo fieri? Nō intelligo satis. Si in aliquo aliquid fit, necesse est nō-
 dum in illo penitus esse, si quidem adhuc in illo continue fiat: nec etiam extra illud pror- *Pati per partes*
 sus extare, si quidem in eo iam fiat. Necesse est. Si ergo aliud quicquam hoc patitur, id so-
 lum patitur, cuius partes aliquæ sunt, partim enim in illo iam est, quod patitur, partim in-
 terim extra. quod autem nullis partibus constat, nunquam in aliquo totum esse, ac totum
 simul abesse poterit. Vera. Quod uero neq; partes habet ullas, neq; totum est, multo ma-
 gis etiam impossibile est, siue secundum partes, siue secundum totum alicubi fieri. Appa-
 ret. Ergo nec aliquo pergens, nec alicubi ingrediens locum mutat, neq; in eodem reuolu-
 tum, neq; etiam alteratum. Non uidetur. Secundum quemlibet igitur motum immobile
 est ipsum unum. Immobile. Præterea ipsum unum in nullo esse posse asseuerauimus. As-
 seuerauimus. Haud igitur aliquando in eodem est. Quamobrem? Quoniam iam in illo es-
 set, in quo eodem est. Prorsus. At uero nec in seipso, neq; in alio ipsum unum esse pote-
 rat. Non certè. Nunquam igitur ipsum unum in eodem existit. Nunquam ut uidetur,
 Quod uero nunquam in eodem existit, neque quietem agit, neq; stat. Neque enim possi-
 bile est. Idcirco ipsum unum nec stare, neque moueri uidetur. Non apparet. Item nec al-
 teri, neq; sibi ipsi etiam idem est, rursusq; nec à seipso, nec ab alio quodam alterum. Quid
 ita? Si à seipso alterum sit, ab uno alterū esset, nec esset unum. Vera. Et si alteri idem fue-
 rit, illud quidem erit, nec ipsum quod est, quapropter nec ulterius erit ipsum quod unum,
 sed aliud quiddam præter unum. Sic est. Ideo idem alteri uel à semetipso alterū dici nun-
 quam debet. Nunquam planè. Sed neque alterum ab alio esse potest, donec unum est: ne-
 que enim uni congruit, ut ab aliquo alterum sit, sed soli ei quod alterum est ab alio. Alteri
 autem nulli conuenit. Probe. Ex eo igitur quod unum est, non erit alterum. An putas?
 Nequaquam. Quod nisi hoc, non seipso: si non seipso, neq; ipsum. Ipsum uero nullo mo- *Alia est natura*
 do alterum existens à nullo alterum est. Rectè. Neque sibi ipsi idem erit. Cur non? Non *unius q̄ eiusdē*
 ea est ipsius unius natura, quæ ipsius eiusdem natura est. Quare? Quia nondum quum
 idem fit aliquid alicui, unum efficitur. Qua de causa? Quod multis idem fit, multa, non u-
 num fieri necesse est. Verum. At si ipsum unum atq; ipsum idem nihil discreparent, quo-
 ties quid idem fieret, unumquodq; semper efficeretur: quotiesq; unum, semper & idem.
 Et maxime quidem. Quapropter si ipsum unum sibi idem fuerit, non unum sibi ex-
 stet: atque ita unum existens, non unum erit. Impossibile id quidem. Impossibile igitur
 ipsum unum, aut alterum ab alio, aut sibi ipsi idem esse. Impossibile. Hac itaque ratione u-
 num, nec idem, nec alterum, aut sibi, aut alteri esse poterit. Non profecto. Sed neq; simi-
 le, neque dissimile cuiquam, aut sibi, aut alteri. Quam ob causam? Quia simile est, cui idem
 quiddam accidit. Nempe. Ipsum tamen idem ab uno natura secerni ex ante dictis appa-
 ruit. Apparuit certe. Veruntamen si quid præter id quod est unum esse, ipsum unum reci-
 pit, patitur iam plura esse quàm unum. Id autem impossibile est. Ita. Ob hanc causam nun-
 quam ipsum unum, idem esse uel sibi uel alteri patitur. Non uidetur. Ergo nec simile aut
 sibi idem aut alteri esse potest. Sic apparet. Nihilo tamen magis esse alterum sustinet. ete-
 nim plura quàm unum esse cōtingeret. Plura sanè. Quod alterum uel à se, uel ab alio fit,
 dissimile quoq; aut sibi ipsi, aut alteri cuidam efficitur. quippe cum illud etiam quod idem
 esse recipit, simile fiat. Probe. Vnde ipsum unum cum nullo modo susceperit alterū, nun-
 quam quoque dissimile siue sibi idem, siue alteri fiet. Nunquam profecto. Quamobrem
 nec simile, neque dissimile unquam aut sibi aut alteri ipsum unum est. Non, ut uidetur.
 Præterea cum huiusmodi sit, nec æquale etiam, nec inæquale cuiquam uel sibi uel alteri.
 Quid ita? Quod æquale est, earundem mensurarū est, quarum & illud cui æquale dicitur. *Æquale quid*
 Sic est. Quod maius est uel minus, quo ad illa quibus cōmensurable est, minoribus quidē
 plures mensuras habet, maioribus autem pauciores. Certe. Quibus autem incōmensura-
 bile, quo ad hæc quidem minorum, quo ad illa uero maiorum mensurarum erit. Quid nō?
 Nōne impossibile est, quod nullo modo ipsius eiusdem est particeps, aut mensuras eas-
 dem, aut aliud quoduis idem sortiri? Impossibile. Itaque nec sibi, nec alteri erit æquale.

quippe cum mensuris eisdem nō utatur. Minime, ut apparet. Quinetiam si pluribus aut paucioribus mensuris circumscribetur, totidem partibus quot & mensuræ constabit: rursusq; non amplius unum erit, sed tot potius, quot & mensuræ insunt. Recte. Quod si unus mensuræ sit, æquale utiq; ipsi mensuræ fieret. Verū tamen impossibile esse apparuit ipsum unum æquale cuiquam esse. Apparuit certè. Quod igitur nec unius mensuræ est particeps, neq; multarum, neq; etiam paucarum, nec ullo modo ipsius eiusdem, nūquam sibi ipsi, ut uidetur, erit æquale, nec etiam alteri, nec maius præterea aut minus uel semetipso uel alio. Sic prorsus se habet. An fortè antiquius aut iunius aliquo uel etiam coæternum ipsum unum apparet? Quid prohibet? Id sanè. Quoniam si eandem ætatem uel senium ipsum unum apparet? Quid prohibet? Id sanè. Quoniam si eandem ætatem uel senium cum uel cum alio quopiam aget, æqualitate & similitudine temporis participabit, ostensum est tamen, nec æqualitatem, nec similitudinem ipsi uni ullam adesse posse. Ostensum profecto. Nonne hoc quoq; diximus, nec inequalitatis neq; dissimilitudinis compos existere? Quàm maxime. Quo igitur pacto quod huiusmodi est, senius aut iunius aliquo uel ætate par ulli esse poterit? Nullo modo. Ergo ipsum unum non iunius, non senius, nō ætate par aut ad seipsum aut ad aliud erit. Non apparet. Item nec in tempore etiam ullo pacto ipsum unum cum tale sit, erit unquam. Etenim necesse est quicquid est in tempore, seipso semper senius fieri. Necesse. Et quod senius, semper iuniori senius. Cur non? Itaq; quod seipso fit senius, seipso etiam simul iunius fit. siquidè aliquo senius esse debet. Quomodo dicis? Hoc modo. diuersum alterum alteri nihil fieri oportet, diuersum quum iam sit, sed iam existentis iam esse, præteriti præterisse, futuri fore. eius uero quod fit, nec præterisse, nec fore, nec esse, diuersum est: sed fieri, nec aliter esse. Necesse est. At uero senius oppositū quiddam est iuniori, nec akeri penitus ulli. Est. Quod ergo seipso fit senius, necesse est simul quoq; seipso iunius fieri. Videtur. Quinetiam nec longiori seipso tempore, neq; breuiori fieri, sed per æquale semper tempus secum ipso fieri, & esse, & fuisse, futurum esse, ac fore. Necessaria quoq; hæc sunt. Necessariū ergo uidetur, quodlibet eorum que in tempore sunt, atq; hoc tali participant, eandem secum ipso ætatem agere, ac senius seipso simul & iunius fieri. Apparet. Ipsi uero uni nulla prorsus ex his passionibus accidit. Nulla. Nullius ergo temporis particeps, nec in aliquo tempore. Non sanè ut ratio dicat. Quid igitur? ipsum erat, fuit, fiebat, nonne participationem temporis quandoq; præteriti significare uidentur? Quinimò. At uero erit, fiet, factum fuerit, an nō futurum nobis designant? Futurum. Est autem & fit, præsentis sunt temporis notæ. Omnino quidem. Si ergo ipsum unum nullo prorsus participat tempore, nec fuit unquam, nec fit, neq; est, neque fiet, neq; factum erit, neq; erit. Verissima hæc sunt. Num potest quicquam essentia alter quam secundum istorū aliquid participare? Non aliter. Nullo modo igitur est ipsum unum. Haudquaquam uidetur. Non itaq; ita est ut sit unum. esset enim iam ens & essentia particeps: imò ut uidetur ipsum unum neq; unum est, neq; est, siquid huic rationi credendum. Apparet. Ei uero quod non est, num est uel ipsi uel ipsius aliquid? At quomodo? Non itaq; nomen illi est, non sermo, non scientia quædam, non sensus, non opinio. Non uidetur. Quapropter nec nominat, nec dicitur, nec opinione cogitatur, nec cognoscitur, neq; ab aliquo ex his quæ sunt, sentitur. Haud sanè uidetur. An possibile est ista circa ipsum unum sic se habere? Non ut mihi uidetur.

Verbum Est, fuit etc. consi- gnificant tempus

In uerbo Est, est tempus et est sentia

Secunda suppositio circa unum si sit

I S ne igitur ad ipsius positionis principiū redeamus, considerantes si quid forte redeuntibus nobis aliter se habere uideatur? Volo equidem. Nōne si ipsum unum est, confessi sumus quæ circa illud eueniunt, cuiusmodi esse oporteat? Profecto. Meditare iterū à principio: unum si est, nunquid possibile est ipsum esse, essentia uero nequaquam participare? Impossibile. Essentia autem unius, non idem quod ipsum unum erit. alioquin si idem, non utiq; illius essentia esset, neque ipsum unum illa participasset, sed quoties proferret unum esse, simile quiddam significaretur, ac si unum unum diceremus. Nunc autem non est huiusmodi positio nostra, scilicet si unum, quidnam euenturum sit, sed si unum est. nonne itaq; Prorsus sic est. Nonne ita dicitur, tanquam aliud significet ipsum est, aliud ipsum unum? Necesse. Nunquid igitur cum unum esse compendio dicimus, aliud ea oratio significat quàm unam essentiam communicare. Omnino. Rursus itaq; dicamus, unum si est, quidnam contingat. Age id aduerte. An nō necesse hanc suppositionē ipsum unum eiusmodi prædicare quali partes habeat? Quo nam

nam modo? Hoc pacto. Si esse de uno ente dicitur, & ipsum unū de ente uno, est autem idem essentia & unum, eodem existente uno quod supposuimus, nōne necesse est totum quidem unum ens ipsum esse, eiusq; partes tam unū quā esse existere? Necesse. Vtrum vero utramque harum partium partem duntaxat appellamus? An partem totius partem predicare oportet? Totius. Totum igitur est, quod unum est, ac partem habet. Penitus. Quid autem? num hæ partes unius entis, scilicet unum & ens, ita se inuicem deserunt, ut ipsi enti unum, & ipsi uni ens desit? Non certè. Igitur utraq; pars & unum simul & ens complectitur: adeò ut pars quælibet ex duabus saltem particulis constituatur: & secundum eandem rationem quæcunq; particula occurrit, utraque semper in ea claudatur. etenim unum semper ens, & ens unum mutuis nexibus amplectitur. Vnde quum ubiq; in quavis particula duo emergant, necesse est nunquam unum existere. Omnino. Nōne hac ratione unum ens, infinita multitudo erit? Videtur. Age quæso, & hac perge. Quæ? Diximus unum essentia participare in quantum est? Diximus. Et ob hanc causam unum ens multa esse apparuit? Sic est. Quid autem, si ipsum unum quod essentia participans esse diximus, ipsum secundum se ipsum solum intelligentia cogitemus, seorsum ab illo quo participare prædiximus? nunquid unum solum apparebit? uel etiam multa hoc ipsum? Vnum solū puto. Consideremus iam & aliud quiddam. alterum quiddam esse necesse est ipsius essentiam, alterum uero ipsum. siquidem non essentia ipsum unum, sed ut unum, essentia participat. Necesse est. Quod si alterum essentia, alterum unum, ipsum unum non ex eo quod unum, ab essentia alterum est: neq; essentia in quantum essentia ab uno est altera: sed per id quod est ipsum per se alterum, & ipsum per se aliud, altera sunt inuicem. Prorsus. Quamobrem ipsum alterum nec uni nec essentia idem est. Verum. Quid ergo? si ex istis elegerimus siue essentiam & alterum, seu essentiam & unum, siue unum & alterum, nōne in qualibet assumptione eliciemus aliqua quæ iure ambo appellari poterunt? Quo modo? Hoc modo inquam. licet ne essentiam dicere? Licet. Rursusq; dicere unum? Et istud. Nōne utrunq; illorum dictum est? Dictum utrumque. Quoties essentiam & unum dico, an non ambo dico? Dicis. Et si essentiam atq; alterum, siue alterum atq; unum, nōne in ijs singulis ambo dico? Prorsus. Quæ uero ambo rectè appellata sunt, nunquid possunt ambo esse, neq; tamen esse duo? Nequaquam. At quæ duo sunt, cogitari ne ita possunt, ut non illorum utrunq; unum sit? Minime. Quoniam igitur ista simul duo sunt, idcirco unū quodq; unum existit. Videtur. Si unum quodlibet eorum est, & utrunq; unum mutuo quodam coniugio inuicem est connexum, nōne tria uniuersa resultant? Maxime. Tria uero nōne imparia, duo autem paria? Quid nī? Et cum duo sint, nōne necesse est etiam bis adesse: & cum tria, ter? siquidem duobus in est bis unum, tribus uero ter unum. Necesse. Duobus deniq; existentibus ac bis, necesse est duo bis esse: & tribus existentibus atq; ter, nōne necesse est rursus tria ter esse? Quid nī? Quid uero: tribus existentibus atq; bis, et duobus atq; ter existentibus, necesse est tria bis esse, ac bis tria? Necesse est omnino. Erunt igitur pariter paria, impariterq; imparia, nec non imparia pariter, & impariter paria. Certè. Si hæc ita se habent, num putas ullum numerum relinqui, qui non necessariò illic insit? Nullum. Idcirco si est unum, necesse est & numerum esse. Proculdubio. Item si numerus est, multa utiq; sunt, & infinita entium multitudo, aut nō infinitus numerus multitudine etiam particeps essentia fit? Maxime. Quod si totus ipse numerus est essentia particeps, unaquæq; etiā particula numeri essentia participabit. Prorsus. Per omnia ergo quæ multa sunt, essentia distribuitur, nec ab aliquo eorum quæ sunt, abest, seu minimū hoc sit, siue maximum. Atq; id dubitare absurdū est. quo modo enim essentia ab aliquo eorū quæ sunt, abesse potest? Nullo. Diuisa est igitur quoad fieri potest in minima & maxima, atq; in omnia quæ quomodocunq; sunt, maximeq; omnium distributa, & infinitæ sunt essentia partes. Sic se res habet. Plurimæ igitur illius partes sunt. Plurimæ certe. Quid uero? est ne quicq; ex istis quod quidem pars essentia sit, nō tamen pars ipsa unum quiddā sit? At quo pacto id fieret? Verum postq;, ut arbitror, est, necesse est ipsam semper quādiu est, unum aliquid esse, nihil autem esse impossibile est. Absq; dubio. Non solum ergo uniuersæ essentia, sed illius etiam singulis partibus unum adest, partē nullam deserens, siue maior illa quidē, seu minor sit, siue quomodocunq; se habeat. Sic est. Nunquid cum sit unū, ubiq; simul est totū? Diligenter id considera.

An unū eorū sit idem

Quod unū circa essentiam etiam sit multa

Consi

Considero, atq; hoc esse impossibile uideo. Diuisum itaq; nisi totum. Neque enim aliter uniuersis simul essentia partibus, quam diuisum aderit. Sic est. Caterum quod partibile est, necessariò totidem sunt, quot sunt partes. Necessariò. Hac de causa haud rectè paulo ante dicebamus essentiam in partes plurimas distributà: quippe cum non in plures quam ipsum unum, sed pares discreta sit. Neq; enim ens uni, neq; unum enti deest, sed duo hæc potius per omnia penitus coæquatur. Omnino sic apparet. Ipsum itaq; unum ab essentia distributum, infinita multitudo est. Patet. Non modo igitur unum ens multa est, sed & ipsum unum ab essentia distributum multa esse oportet. Oportet sanè. Quinetiam ex eo quod omnes partes, totius partes sunt, terminatum secundum totum unum erit. An nò comprehenduntur omnes à toto particula? Comprehenduntur. Quod autem comprehendit, terminus est. Est. Propterea unum ens, unum quodammodo est & multa, totumq; & partes, necnon finitum, & multitudine infinitum. Apparet. Nónne cum terminatum sit, extrema quoq; habet? Necessarium est. Præterea si totum est, principium mediumq; & finem habebit? Num totum aliquid absq; ijs tribus reperiri potest? Et si quid ipsorum ab eo quod unum distat, totum ne ulterius erit? Minime. Quamobrem principium mediumq; & finem unum habet. Habet. Medium uero æquo intervallo ab extremis undique distat, non enim aliter esset medium. Non certè. Præterea quum tale sit unum, figuræ cuiusdam est particeps, seu rectæ siue rotundæ, siue alterius ex utrisq; compositæ. Particeps proculdubio. Quinetiam si huiusmodi est, ipsum in seipso & in alio erit. Quonam pacto? Quælibet pars in toto est, nec extra totum penitus ulla. Esto. Singulæ ne partes sub toto clauduntur? Ita. At unum cuncta suæ partes existit, nec quid plus minusue quam uniuersa. Sic est. Nónne & totum unum est? Quid ni? Si omnes partes toto clauduntur, estq; omnia unum & ipsum totum, continentur autem sub toto singula, ab uno utique unum continebitur, atq; ita unum ipsum in semetipso iam erit. Videtur. Veruntamen totum in partibus minime est, neq; in omnibus, neq; in aliqua. si enim in omnibus, necesse est et in una: & si in una quadam non sit, in cunctis esse non poterit. Si autem hoc quidem unum cunctis constat, & in eo totum, non uno, quo pacto amplius in omnibus erit unum? Nullo. Sed nihilo magis in partibus quibusdam. Nam si quibusdam totum in sit, maius in minori erit. Id autem impossibile. Impossibile. Cum igitur totum nec in pluribus, nec in una, neq; etiam cunctis in partibus sit, an non necesse est ipsum uel esse in alio quodam, uel nusquam existere? Necesse. Nónne si nusquam sit, nihil penitus erit: & tamen cum totum sit, neq; sit in seipso, restat ut consistat in alio? Penitus. Quà igitur unum totum est, in alio est: quæ uero omnia partes eius sunt, & ipsum cuncta partes, est ipsum in seipso. Ideoq; necesse est unum tum in seipso, tum etiã in alio esse. Proculdubio. Et cum talis sit unius natura, an non necessariò sequitur ut stet atq; etiam moueatur? Quur nam? Stat quippe, siquidem ipsum in seipso consistit. Etenim inhærens uni, nec ex eo digrediens, in eodem est in semetipso. Est profecto. Verum quod in eodem semper est, stare semper oportet. Oportet. At quod in alio semper, cõtra necesse est nunquam in eodem esse: si nunquam in eodem, nunquam præterea stare, quod uero non stat, moueri oportet. Sic est. Necesse est igitur unum, cum in seipso semper & in alio sit, semper quoq; stare atque moueri. Videtur. Quinetiam idem oportet ipsum sibi ipsi esse, & à seipso alterum, et quo ad alia similiter idem & alterum, si modo quæ supra dicta sunt, illi competunt. Qua ratione? Sic enim unum quicq; ad quodlibet habet, ut uel idem cum eo sit, uel diuersum: si nec idem, nec aliud, pars utiq; erit eius erga quod ita se habet, uelut ad partem, eritq; totum. Patet. Nunquid ipsum unum sibi ipsius pars est? Nequaquam. Nò igitur quo ad seipsum totum erit, quasi pars sui sit. Neq; enim possibile. An fortè alterum est unum ab uno? Minime. Non itaq; à seipso alterum. Non certè. Si nec alterum nec totum, neq; pars quo ad seipsum est, quid iam aliud restat, quàm ut idem sibi sit? Isthuc ipsum. Quid uero? quod alibi est quàm ipsummet in eodem existens in semetipso, nónne cogitur alterum à seipso fieri, si quidem alibi quàm ipsummet existat? Mihi quidem uidetur. Huiusmodi planè patuit esse unum, in seipso scilicet, & in alio esse. Patuit profecto. Ex hoc igitur constat unum esse à seipso alterum. Videtur. Si quid uero ab aliquo alterum est, nòne ab altero alterum? Necesse. Quæcunq; unum minime sunt, num ab uno altera, & unum alterum ab ijs quæ non unum? Quid ni? Ideo unum ab alijs omnibus alterum apparebit. Alterum. Aspice præterea, num alterum

Vnum esse unum, uel multa et totum partes etc. Omne totum habet principium, medium et finem

Quomodo intelligatur unum ab uno et seipso contineri

Quod nusquam est, nihil penitus est

Quo quicquam stat et mouetur

alterum ipsum, & ipsum idem contraria inuicem sint. Cur non? Volet ne unquam idem in altero, uel alterum in eodem consistere? Nunquã. Ergo si nunquam alterum in eodem est, nihil est ex ijs quæ sunt, in quo per aliquod tempus ipsum alterum sit. Nã si per aliquod tempus sit in aliquo, per id tempus in eodem ipsum alterum erit. An non? Certe. Postquam uero nunquam in eodem constat, nunquam profectio in aliquo eorum quæ sunt, ipsum alterum erit. Vera dicis. Idcirco nec in ijs quæ non sunt unum, nec in uno erit alterum. Non sanè. Sequitur ut unum ab ijs quæ non unum, & quæ non unum ab uno per ipsum alterum altera esse nequeant. Sequitur planè. Quod nisi participent ipso altero, altera secundum seipsa inuicem esse non poterunt. Quo enim pacto? Atqui si nec seipsis, nec ipso altero altera sunt, altera esse inuicem nullo pacto possunt. Nullo. Præterea quæ unum non sunt, uno minime participant, neq; enim essent non unum, sed quodammodo unum. Verum. Hanc ob causam quæ nõ sunt unum, neq; etiam numerus sunt. Alioquin non penitus unius essent expertia, si quem numerum habeant. Non certe. An uero quæ non sunt unum, partes unius sunt? An sic fortè uno participarent, quæ non sunt unum? Participarent. Si itaq; hoc quidem omnino unum est, illa uero nõ unum, nec pars unum erit eorum quæ non unum, neq; totum ad illa, quasi ipsa sint partes: neq; rursus quæ non unum, unius particulæ, neq; etiam tota quasi unum pars existat. Non profectio. Cæterum asseruimus, quæ neq; tota, neq; partes sunt, neq; inuicem altera, eadem inuicem esse debere. Asseruimus. Fatemur ne igitur unum, cum ita ad ea quæ non unum se habeat, illis idem esse? Fatemur. Ergo unum, ut uideatur, alterum quiddam est ab alijs & à seipso, rursusq; si bi & illis idem. Sic ratio persuadet. Nunquid simile quoq; & dissimile sibi ipsi ac cæteris? Fortè. Postquam alterum ab alijs esse patuit, alia quoq; ab illo altera erunt. Quid prohibet? An non ita ab alijs alterum ut ab illo & alia, nec magis quicq; neq; minus? Quid ni? Si nec magis nec minus, restat ut similiter. Similiter. Porro si uni contingit ut alterum sit ab alijs, eodem modo quo ab illo alia, ex hoc sequitur ut eadem conditio quædam, tam uni, q; alijs competat. Istiuc quomodo dicis? Sic. Vnumquodq; nomen nõne suum habet significatum? Habet. Idem uero nomen, uel sæpius, uel semel pronuncias. Equidem. Vtrum quãdo semel profers, illud appellas cuius est nomen: quãdo uero sæpius, non illud? An potius siue semel, seu iterum iterumq; nomen idem pronuncias, necesse est te semper idem innuere? Idem semper. Nõne & ipsum alterum nomen est ad proprium aliquid significandũ impositũ? Est. Quoties igitur nomen hoc profers, siue semel, siue sæpius, non ad aliud refers, neq; aliud quicq; nominas quàm id, cuius hoc nomen est. Necesse. Quando itaq; dicimus alterum esse unum ab alijs, & illa ab uno altera, bis nomen hoc alterum pronunciantes, nunquã ad aliud quiddam significandũ inducimus, q; naturam cuius proprium nomen est. Omnino quidem. Si ergo unum alterum est ab ijs, et alia ab uno altera, patiens illud idem alterum quod in alijs est, secundũ illud, non secundũ aliud quiddam, alterum est ab alijs unum: quodcunq; uero idem patitur, simile est, an non? Imò. Secundum quod autem unum habet, ut sit ab alijs alterum, secundũ hoc idem quodlibet cuiuslibet simile est: quodlibet enim est à quolibet alterum. Videtur. Est ne simile dissimilibus contrarium? Est sanè. Nõne & ipsum alterum ipsi eidem? Et istud. Verũtamen hoc etiam patuit, quod ipsum unum alijs & idem & alterum sit. Patuit planè. Contraria uero passio est esse alijs idem, & esse ab alijs alterum? Prorsus. Quã tamen alterum, simile apparuit. Et hoc. Quã igitur idem, dissimile erit secundũ passionem contrariam passionis illius quæ simile fecerat. Simile autem nõne faciebat ipsum alterum. Prorsus. Ipsum ergo idem dissimile reddet: alioquin ipsius alterius contrarium minime erit. Apparet. Ex ijs concluditur unum simile atq; dissimile alijs esse, quã sanè alterum, simile: quã uero idem, dissimile. Talem ut uideatur rationem habet. Et sanè hanc habet. Quam? Vt quã idem passum est, non alienum sit passum, si non alienum passum fuerit, neque dissimile etiam, si non dissimile, restat ut simile: si autem aliud susceperit, & alienum, si alienum, etiam dissimile sit. Vere dicis. Vnum ergo & quia cæteris idem, & quia alterum, secundum ambo hæc & secundum horum utrumque simile atq; dissimile alijs erit. Maxime. Nõne & sibi ipsi eodem modo, siquidem alterum à seipso & sibi ipsi idem apparuit, secundum ambo atque utrumq; simile pariter atque dissimile apparebit? Necesse est. Considera præterea quãso, quoniam pacto unum ad tangendum, uel non tangendum seipsum, & alia sese habeat.

Consi

Considero equidem. Ipsum unum in seipso toto esse constitit. Probè. An non & in alijs unum? Et in alijs. Quatenus igitur in alijs, alia tangit, quatenus in seipso, tangere quidem alia impeditur, seipsum uero tangit, quum in seipso sit. Apparet. Hac utiq; ratione unum & se, & alia tangit. Tangit. Quid uero ad hæc? Nõne quodcunq; tacturum aliquid est, prope illud quod tacturum est, iacere oportet, atq; eam sedem occupare, quæ sequitur illius sedem, in qua cum primum fuerit, tanget? Necessarium hoc est. Ideo unum quoq; si se tangere debet, cõtinuò post seipsum extare oportet, proximam loco in quo ipsum est, sedem occupans. Oportet omnino. Nõne unum si duo esset, hæc efficeret, & duobus simul in locis existeret: donec uero unum est, minime? Est ut dicis. Eadem ergo necessitas efficit, ut unũ nec duo sit, neq; sese tangat. Eadem. At nihilo magis alia tãget. Quamobrem? Quoniam diximus quod tacturum aliquid est, seorsum politum, proximum illi quod tangendum est, esse oportere, tertium uero præter hæc intermedium nullum. Vera. Quapropter duo saltẽ adesse oportet, quotiens futurus est tactus. Oportet. Sin autẽ præter terminos duos tertium quiddam medium interuenerit, tria quidem per ordinem subsequenter, tactus autem gemini. Prorsus. Atq; ita semper uno quodam adiecto, unus quoq; tactus adiicitur. Ex quo contingit ipsos tactus à numerorum multitudine uno exuperari: quanto enim prima duo tactus ipsos exuperarunt, ita ut plura numero quàm tactus essent, tanto deinceps uniuersus numerus uniuersos tactus excedit. Etenim in posterum unum simul additur numero, & unus tactus tactibus ipsis apponitur. Recte. Quot igitur ea quæ sunt, numero sunt, totidem semper & tactus, uno duntaxat excepto. Vera loqueris. Itaq; si unum esset solum, nec usquam duo, tactus quoq; nullus esset. Quoniam modo? Diximus quæ alia sunt ab uno, nec esse unum, nec uno etiam participare donec alia sint. Diximus. Ex ijs conficitur, ut non sit in alijs numerus unus, quippe cum unum illis minime adsit. Enim uero quo pacto id fieri posset? Vnde alia nec sunt unũ, nec duo, nec alio quouis numero designata. Nõ sanè. Ipsum igitur unum solummodo unum est, duo autem non sunt. Non, ut apparet. Et si duo non sunt, tactus quoq; nullus erit. Nullus. Ergo nec unum alia tangit, nec illa unum nullo existente tactu. Non prorsus. Omnibus ijs de causis, unum se & alia tangit pariter & non tangit. Sic uidetur. An est præterea æquale pariter & inæquale, tum sibi, tum etiam cæteris? Quo uero sit pacto? Si maius esset uel minus unum q̃ alia, aut alia rursus maiora siue minora q̃ illud, an nõ unum ex eo quod unum, & alia ex eo quod alia quàm unum, aut maiora aut minora inuicem ex ipsis suis essentijs essent: uerum si præter rationes has utraq; æqualitatem insuper haberent, æqualia inuicem existerent. sin hæc quidem magnitudinẽ, illa paruitatem, aut ipsum unum magnitudinem, alia paruitatem haberent, cuiuscunq; speciei magnitudo adesset, maior existeret: cuiuscunq; paruitas, minor. Necessè. Nõne sunt duæ quædam huiusmodi species, magnitudo & paruitas? Etenim nisi essent, nunquam contrariæ inuicem existerent, ac rebus ipsis inessent. Est ut dicis. Igitur si uni paruitas accedit, uel toti uni, uel parti cuiuspiam insidet. Necessarium. Si toti insederit, uel æqua extensione per integrum unum intus ibit, uel externis limitibus complectetur. Planè. Ex æquo uni infusa paruitas, æqualis proculdubio uni erit: cõplectens autem, maior. Quid nĩ? Num potis est paruitas æqualis cuiquam esse, uel amplior? effectusq; magnitudinis & æqualitatis in alio exercere, nisi posset in seipsam? Non potest proculdubio. Vnde concluditur in toto uno paruitatem esse non posse. Restat forsitan ut sit in parte. Restat. Non tamen in tota parte. eadem enim efficeret aduersus partem, quæ & aduersus totum effecerat. quippe uel æqualis erit, uel maior illa ipsa parte semper, cuiuscunq; insit. Necessariò sequitur. Nulli igitur unquam rei paruitas inherebit, quum neq; parti, neq; toti inhæreat. Ex quo fit ut nihil futurum sit paruum, præter ipsammet paruitatem. Videtur. Sed neque etiam magnitudo inerit. quippe aliud quicquam præter ipsammet magnitudinem maius esset, utputa id cui inerit magnitudo. Verũtamen nihil est paruum, quod quidem superari oportet à magno, si quid magnum sit. Etenim quo pacto paruum aliquod reperies, quum paruitas in nullo resideat? Vera loqueris. Quinetiam magnitudo ipsa nullo erit alio maior quàm paruitate, neq; paruitas ipsa, alio quopiam quàm ipsa magnitudine minor. Nullo. Quamobrem cætera præter unum, neq; maiora, neq; minora quàm unum erunt, quum magnitudinis paruitatisq; expertia sint. Neq; habebunt hæc duo aduersus ipsum unum uim aliquam, qua uel excedant uel

dant uel excedantur, sed inter seipsa id efficient. Neq; etiam ipsum unum, aut hisce duobus, aut alijs quibuslibet maius uel minus erit, ut potest quod tam magnitudinis quam paruitatis est expers. Sic utiq; apparet. Ideoq; cum nec maius nec minus sit unum quam cætera, nec superabit alia, neq; ab alijs superabitur. Absq; dubio. Nonne quod nec superat nec superatur, necessario sequitur ut æque se habeat: & si æque, ut æquale sit: Immo. Sed hoc pacto, unū ipsum ad sese habet, expers scilicet & magnitudinis & paruitatis, ut nec exuperet seipsum, nec à seipso exuperetur, sed æque se habens æquale semper sibi sit. Et maxime quidem. Itaque unum sibi cæterisq; æquale. Videtur. Veruntamen cum unum in seipso sit, extrinsecus sese circuit, atq; ita se complectens seipso amplius extat: cumq; etiam comprehendatur, angustius est. quo fit ut unum tum maius, tum etiam minus seipso sit. Fit utiq;. Nonne hoc quoq; necessarium est, nihil scilicet præter unum & alia reperiri: Necessarium. Item quicquid est, an non semper alicubi esse oportet? Oportet. Insuper quod in aliquo est, nonne semper in maiori minus? Neq; enim aliter aliud esset in alio. Est quod dicis. Postquam uero nihil est præter unum & alia, oportetq; ista in aliquo esse, nonne in se inuicem hæc uicissim esse necesse est: alia scilicet in uno, & in alijs unū, aut nusquam prorsus existere? Constat. Quia ergo unum est in alijs, idcirco alia maiora sunt quam unum, ut potest quæ unum continent, unū autem alijs minus ex eo quod continetur: quia uero alia in uno sunt, unum alijs ob eandem rationē maius est, illa uero minora. Videtur. Vnum itaq; æquale maiusq; & minus seipso & alijs est. Apparet. At qui si maius & minus & æquale, æqualium erit mensurarum pluriumq; & pauciorum quo ad seipsum atq; ad alia: & si mensurarum, partium etiam. Quid prohibet? Eisdem ergo mensuras pluresq; & pauciores habens, numero quoq; plus atq; minus erit & ad seipsum & ad cætera, nec non æquale sibi atq; alijs ob eandem causas. Quonam pacto? Quibus maius est, plures quam illa mensuras habet, quotq; mensuras totidem & partes: & quibus minus est, eodem modo: quibus uero æquale, similiter. Sic est. Nonne cum seipso maius minusq; sit, & æquale, æqualium mensurarum pluriumq; & pauciorum quo ad seipsum est particeps, & postquam mensurarum, etiam partium? Quid ni? Habensq; partes sibi ipsi æquales, multitudine etiam æquale sibi erit, plures uero plus, pauciores deniq; minus numero semetipso: Videtur. An non ad alia similiter se unum habebit? Quia maius illis apparet, necesse est plus quam illa numero esse: quia uero minus magnitudine etiam numero minus: quia deniq; æquale in magnitudine, numero quoq; par esse. Necessario fit. Hac iterum ratione unum, par, plus, minus, secundum numerum seipso erit, ac cæteris. Erit sanè. Nunquid & tempore unum participat. estq; & fit iunius ac senius seipso simul & alijs? & rursus contra nec iunius neq; senius seipso uel alijs dum participat tempore? At quomodo id fieri potest? Esse profecto illi competit, siquidem unum est. Competit. Ipsum esse autem quid aliud est quam essentia cum præsentī tempore participatio, quem admodum ipsum erat cum præterito, & ipsum erit cum futuro essentia ipsius communicatio: Istuc ipsum. Ergo si ipso esse participat, necesse est temporis quoq; esse particeps. Nimirum. Nonne fluentis temporis? Certe. Semper ergo senius seipso fit, siquidem secundum tempus percurrit. Necesse. Recordamur ne quod senius semper sit senius eo quod iunius fit? Recordamur. Nonne igitur postquam unū seipso fit senius, seipso dum iunius fit, fit & senius? Necessarium est. Fit ergo per hunc modum iunius seipso ac senius. Fit. Senius autem nonne tunc est, quando præsens iam tempus attingit, quod medium est ipsius erat & erit? Neq; enim currens ex præcedente in posterum, præsens ipsum supergreditur. Non certe. An non desinit tunc fieri senius cum primum præsens tangit, nec tum fit, sed est iam senius? Procedens enim ab ipso præsentī nequaquam comprehenditur. Quod nanque procedit sic se habet ut utrunque, præsens scilicet futurumq; attingat, præsens quidem relinquens, futurum apprehendens, inter utrunq; medium præsens futurumue cadens. Vera. Si uero necesse est quodcunque fit, ipsum præsens minime transgredi, cum primum illud nactum est, fieri desinit, estq; tunc iam illud quod fiebat. Apparet. Vnum igitur quando senius factum ipsum præsens assequitur, desinit fieri, estq; iam senius. Omnino. An non illo senius est, quo fiebat senius? fiebat autem seipso. Ita. Senius uero iuniori senius? Est. Iunius ergo seipso tunc est unum, quando senius factū, præsens assequitur. Necesse. Ipsum præterea præsens semper uni adest per uni-

Quid uerum esse

uersum esse. Semper enim est præsens quandiu est. Quid ni? Semper ergo unum est & fit iunius atq; senius semetipso. Videtur. Quinetiam longius ne uel breuius tempus est, aut fit quàm ipsummet, an potius æquum? Aequum. Verum quod æquale tempus est, aut fit, eandem agit ætatem. Quid prohibet? Quod autem eandem ætatem implet, neq; senius, neq; iunius. Nequaquam. Quapropter unum cum æquale tempus ad seipsum & sit et fiat, neq; senius, neq; iunius seipso aut est aut efficitur. Haud sanè mihi uidetur. Quo autem modo ad alia se habet? Nescio quid dicam. Hoc tamen potes dicere, quòd alia ab uno, si quidem altera sunt, non alterum, plura sunt quàm unum. Nam si alterum unum essent. Altera uero cum sint, plura quàm unum sunt, & multitudinem habent. Habent prorsus. Multitudo autem maiorem numerum quàm unum habet. Certe. Quid uero? ex ijs quæ ad numerum spectant, quænam prius fieri aut facta fuisse dicemus? num quæ plura sunt, an quæ pauciora? Quæ pauciora. Quod ergo paucissimum, primum: Id autem est unum, an non? Immo. Vnum ergo primum factum omnium quæ numerum capiunt, habent autem cætera omnia numerum: siquidem alia sunt, non aliud. Habent profecto. Primo autem factum prius fuit, alia uero posterius, posterius autem facta, iuniora sunt quàm quod ante factum. Ideoq; alia hoc pacto iuniora quàm unum sunt, unumq; illis antiquius. Certe. Quid autem ad hoc? Num unum effici præter naturam suam potest? uel id potius impossibile? Impossibile. Veruntamen partes habere unum apparuit, quod si partes, principium quoq; mediumq; & finem. Planè. Nõne omnium primo principium fit, & unius, & reliquorum cuiusq; ac post principium cætera usq; ad finem omnia? Quid ni? Fatemur ne hæc reliqua omnia partes totius atque unius esse? & illud ipsum una cum fine unum totumq; factum fuisse? Fatemur. Finis tandem, ut arbitror, postremo fit, cumq; hoc simul unum secundum sui naturam completur. Quam ob rem si necesse est unum haud præter naturam suam effici, cum fine simul confectum, postremum omnium naturæ suæ iure perficitur. Apparet. Iunius itaq; alijs unum est, aliaq; uno antiquiora. Sic iterum mihi uidetur. Quid autem? principium aut aliqua alia pars siue unius, siue cuiuslibet alterius, si modo pars non partes fit, nõne unum est? siquidem pars existit. Necessarium istud est. Ex hoc sequitur unum simul cum primo effecto fieri, simulq; etiam cum secundo, ac etiam reliquorum quæcunque sunt, nulli unquam deesse, donec ad extremum usq; percurrentes unum totum fiat, non à primo, non à medio, non ab ultimo, non ab alio prorsus ullo in generatione exclusum. Verum. Eandem ergo unum quam & cætera omnia ætatem agit. quapropter si non præter naturam suam natum est ipsum unum, neq; prius, neq; posterius quàm cætera, sed simul potius factum est. Ideoq; secundum hanc rationem unum neq; senius neque iunius alijs, neq; alia uno: secundum uero rationem superiorem unum & senius simul & iunius cæteris omnibus, atq; e conuerso reliqua cuncta uno. Omnino sic esset. Hoc ergo modo se habet, & tale est effectum. Verum quidnam sentis de eo quòd dicitur fieri unum senius, atq; iunius alijs, aliaq; uno, ac etiam neq; iunius, neq; senius fieri? Vtrum eadem ratione se habet circa ipsum fieri, qua circa ipsum esse habere prædiximus, an aliter? Quid dicam ignoro. Ego autem tantum dicam, quod si quid est antiquius alio, antiquius quo ad illud deinde fieri, quàm antea secundum ætatis interuallum fuisset, minime potest: neq; etiam quod iunius est, in posterum iunius fieri. Nam æqualia inæqualibus addita, seu tempori, siue cuiuslibet alteri, eodem interuallo distare quo & antea, illa semper efficiunt. Nihil prohibet. Non igitur id quod est, illo quod unum est, aut antiquius aut iunius fieri potest: quãdoquidem eadem semper distantia ætatis intercudit: sed & est, & fuit hoc quidem senius, illud autem iunius, fit uero minime. Est ut dicis. Ita id quod unum est, cæteris quæcunq; sunt, nunquam uel iunius uel senius efficitur. Nunquam. Sed aspice posthac num alia quadam ratione & iuniora hæc & seniora fiant. Quanam? Hac inquam. Vnum ne antiquius alijs, & alia uno esse constitit? Quid tum? Quandoquidem unum senius est quàm cætera, longius quàm illa tempus extitit. Quinimmo. Aduerte iterum, si quando longiori & breuiori tempori par tempus adijciamus, num æqua particula discrepabit longius à breuiori, an minore? Minore. Vnum igitur non tanto ætatis interuallo alia deinceps excedet, quanto prius excesserat, sed par tempus ac cætera sortitum, minus semper quàm prius ab illis ætate distabit, An non? Profecto. Nõne quod minus excedit aliquid ætate q̄ prius, iunius

Quod paucissimum, primum & unum

Primo omnium principium fit

Linea tri-
cubitalis

Cubitus
additus.

Linea bi-
cubitalis

Cubitus
additus.

Nam si tricubito ut longiori, & bicubito ut breuiori, parem cubitum addideris, feceris cum illo quadricubitum, cum hoc uero tricubitum, sed quadricubitum superat tricubitum minore particula quàm tricubitum superat bicubitum. Nam tricubitum superat bicubitum dimidio ipsius bicubiti, & quadricubitum superat tricubitum tertia parte tricubiti, quæ minor est particula quàm dimidium, quod idem inuenitur in cæteris additis quibus longiores superant breuiores. Eadem denominate ex longioribus idem faciunt: ut tria superant duo una tertia: & quatuor superant tria una quarta, quæ minor est quàm tertia.

iunius sit quàm prius, quo ad illa quibus erat antiquius? Iunius proculdubio. Si illud iunius, an non illa, si cum uno conferas, seniora quàm prius erunt? Penitus. Quod ergo iunius ante fiebat, senius fit ad illud quod ante fiebat, erat quæ antiquius. est autem nunquam antiquius, uerùm illo semper antiquius fit, illud porro iuuenescit, hoc contra senescit. quod rursus antiquius, iuniori iunius similiter efficitur. Nam cum ista in contrarium tendant, contraria inuicem fiunt. Iunius quidem seniori senius, senius contra iunius iuniori. Facta uero fuisse nequeunt. Nam si facta fuissent, non amplius fierent, sed iam essent. Nunc uero & iuniora, & seniora inuicem efficiuntur. Vnum quidem cæteris iunius fit, ex eo quod senius esse apparuit & prius effectum; cætera uero seniora quàm unum fiunt ex eo quod posteriora facta fuerint. Et secundum eandem rationem cætera quoque similiter ad unum se habent: quippe cum antiquiora & priora illo facta fuisse apparuerint. Idem mihi quoque uidetur. An non qua ratione neutrum illorum altero uel iunius fit uel senius, secundum quod pari numero inuicem differunt, neque unum alijs antiquius aut iunius fieret, neque alia uno? Qua uero ratione altera semper parte differre necesse est priora posterioribus & posteriora prioribus, ex hoc necesse est seniora & iuniora inuicem fieri, tum cætera uno, tum cæteris unum? Et maxime quidem. Omnibus igitur his de causis unum ex seipso, & alijs senius ac iunius est & fit, rursusque neque iunius neque senius seipso uel cæteris aut est, aut unquam efficitur. Prorsus. Postquam uero unum temporis est particeps, seniusque & iunius fieri potest, nonne præterea necesse est præteriti, præsentis atque futuri esse particeps, cum participet tempore? Necessario sequitur. Erat igitur unum & est & erit: fiebatque & fit & fiet. Quid nisi? Effet quoque illi aliquid & illius, eratque & est & erit. Maxime. Ideoque scientia de illo esset, opinioque ac sensus, quippe cum & nos in præsentia hæc de illo uniuersa tractemus. Recte ais. Nomen item ac sermo ipsi adest, nominaturque & dicitur. Et quotcunque huiusmodi circa alia reperiuntur, circa unum quoque existunt. Omnino quidem sic se res habet.

VERVM tertio iam iterum differamus. num Vnum sit quemadmodum supra diximus: nunquid igitur necesse est ipsum cum sit unum & multa, atque iterum neque unum neque multa, & participans tempore, quia unum est, essentia participare aliquando: quia uero non est, non participare aliquando? Necessarium hoc est. Num possibile est cum participat, tunc minime participare? uel cum non participat, participare? Impossibile. In alio itaque tempore particeps, in alio uero est expers: hoc enim modo duntaxat fieri potest, ut particeps atque expers eisdem sit. Probe. Nunquid est id tempus quando accipit esse, & quando esse amittit? aut quo pacto esse potest, ut aliquando idem habeat, aliquando uero non habeat, nisi aliàs id capiat, aliàs autem amittat? Non aliter. Accipere essentiam, nonne fieri appellas? Equidem. Essentia uero priuari, nonne destrui? Et maxime. Vnum igitur, ut uidetur, assumens atque deponens essentiam, fit & interit. Necessarium. Cumque unum & multa sit, siue cum fit siue cum interit, nonne quando fit unum desinit esse multa, quando uero multa, desinit esse unum? Valde. Et cum fiat unum & multa, an non disgregari & congregari oportet? Oportet. Quinetiam quoties dissimile simileque efficitur, nonne assimulari, & ut ita dicam dissimulari oportet? Immo. Et quando maius & minus atque æquale, crescere,

Tertia suppositio, hoc est si unum consideratur sub esse

decrefcere, atq; æquari? Sic eft. At quoties ex motu in quietem, uel ex quiete in motum tranfit, oportet hoc non uno in tempore eſſe. Quanam ratione? Cum ſcilicet prius ſtaret, moueri poſtea: cumq; antea moueretur, deinde conſiſtere. Etenim abſq; tranſmutatione hæc pati nequit. Nequit. Tempus uero nullum eſt, in quo quippiam ſic habere ſe poſſit, ut ſimul neq; ſtet, neq; etiam moueatur. Nullum. Verū tamen neq; tranſit abſq; tranſmutatione. Haud conſentaneū eſſet. Quando ergo trāſit: neq; enim dum ſtat, neq; dum mouetur tranſit, neq; dum in tempore eſt. Non certe. An eſt hoc mirabile quiddam, in quo tunc eſt cum tranſit? Quidnam? Momentū indiuiduum inquam. Hoc enim momentum certum quiddam ſignificat, ex quo in utruq; tranſitur. Neq; enim ex ſtatu, dum ſtat, neque ex motu, dum mouetur, adhuc tranſit. Verum momentanea ipſa natura atq; miranda, media motui quietiq; interponit, ac nullo prorsus in tempore eſt, nec non in hanc atq; ex hac, quod motum eſt, tranſit in ſtatum: & quod quietuit, in motum. Apparet. Vnum itaq; ſi quidē ſtat atq; mouetur, in utraq; proculdubio tranſit. Solo enim hoc modo utraq; facit. Tranſiens autem, momento indiuiduo tranſit. Cumq; migrat, nullo in tempore eſt, neq; ſtat tunc, neq; mouetur. Minime. Nunquid eodem modo ad ceteras mutationes ſeſe habet? quando ex ipſo eſſe in interitum migrat, uel ex non eſſe in ipſum fieri, medium tunc fit quorundam motuum ac ſtatum, nec eſt tunc neq; non eſt, neq; fit etiam, neq; interit? Videtur. Eadem quoq; ratione ex uno migrans in multa, & e multis in unū, nec unum eſt neq; multa, nec congregatur, neq; diſgregatur: & ex ſimili in diſſimile, ruruſq; ex diſſimili in ſimile migrans, nec ſimile, neq; diſſimile, neq; aſſimulatū, neq; ut ita dicam, diſſimulatū, & ex paruo in magnum, & in ipſum æquale, & contraria tranſiens, nō paruum, non magnum, nō creſcens, non decreſcens, non adæquans. Non uidetur. Hæc igitur uniuerſa unum ſi eſt, patitur. Quid ni?

Inuenitur mo-
mentum & in-
ſtans
Momentū me-
dium motus &
quietis

Quarta ſuppo-
ſitio

Pars nō eſt mul-
torū, ſed totius

Non conſiderandū præterea alia quid patiantur, ſi unum eſt: Conſiderandum. Dicamus igitur unum ſi eſt, alia ab uno quid nam pati oportet? Dicamus. Nōne quia alia ſunt quàm unū, non unum ſunt: alioquin alia quàm unum nō eſſent. Probe. Non tamen penitus uno priuata ſunt, ſed quodam modo uno participāt. Qua ratione? Quoniam alia ab uno, ex eo quod partibus conſtant, alia ſunt quàm unum: niſi enim partes haberent, unū penitus eſſent. Recte. Partes autem, eius quod totum eſt, partes eſſe aſſeruimus. Aſſeruimus planè. Atqui totum ipſum unum ex multis eſſe oportet, cuius partes ſunt quæ partes appellātur, quæ libet enim partium non multorum pars, ſed totius exiſtit. At quomodo iſtud? Si quid multorum pars eſſet, quibus ipſum ineſſet, & ſuſpſius quodammodo eſſet pars, quod eſt impoſſibile, & aliorum cuiuſq;: ſiquidem omnium. Vnius enim non exiſtens pars, uno excepto aliorum omnium erit: atque ita uniuſcuiuſq; pars non erit. Non exiſtens uero pars cuiuſque, nullius ex multis erit. Et, ſi nullius eſt, eſſe quicquam iſtorum omnium, quorum nullius uel pars, uel aliud quicquam eſt, impoſſibile erit. Apparet quidem. Non ergo multorum nec omnium pars eſt quæcunq; ſit pars, ſed unius cuiuſdā ideæ, & unius cuiuſdam quod totum uocamus, factum ex cunctis unum atque perfectum. Huius inquam, pars eſt, quæcunq; ſit pars. Omnino quidem. Si ergo alia partes habent, toto atq; uno participant. Maxime. Vnde unum totum perfectum partes continens, alia ipſa ab uno eſſe neceſſe eſt. Neceſſe. Quinetiam de unaquaq; parte eadem ratio eſt. Etenim huius unius participem eſſe oportet. Nam ſi ſingulæ illarum pars eſt, hoc ipſum quod dicitur ſingulæ, unum quodammodo ſignificat. diſtinctum enim quiddam ab alijs, & ſecundum ſeipſum exiſtens ſignificat, ſi modo ſingulæ ſunt. Recte. Erit autem unius particeps, ſi aliud quiddam quàm unum fuerit: alioquin haudquaquam participaret, ſed ipſum unum erat. At uero unum eſſe aliquid, præter ipſum unum nihil poteſt. Nihil. Participare autem uno neceſſe eſt, & totum ſimul & partem. Ipſum namq; unum totum erit, cuius partes ſunt partes ſingulæ: ſingulæ uero partium, pars totius, quæcunq; pars totius exiſtat. Sic eſt. Nōne igitur quum alia ſint quàm unū, uno participant omnia quæ participant? Quid ni? Alia uero quàm unum multa quodammodo ſunt. Nam ſi alia præter unum, nec unum tamen, nec plura uno eſſent, penitus nihil eſſent. Nihil fanè. Poſtquam autem plura uno ſunt, quæ unius partis, unius totius participia ſunt, nōne neceſſe eſt multitudi-
ne infinita eſſe ipſa participantia uno? Quo nam pacto? Hoc planè. Aliud quiddā quàm
unum

unum ista sunt, neque etiam uno participant tunc cum primum uno participant. Certe. Nonne multitudines sunt, in quibus non inest unum? Multitudines certe. Quod si uelimus intelligentia ipsa ex ijs aliquid quàm minimum excerpere, an non necesse erit illud extractum, utpotè quod unus est expers, multitudinem esse nō unum? Neceffe. Nonne tibi sic semper consideranti ipsam secundum seipsam alteram speciei naturam, quantumcunq; illius inspexeris, infinitum multitudine semper occurret? Et maxime quidem. Veruntamen postquam una qualibet pars effecta est, terminum iam partes inuicem, & ad totum habent: nec non ad partes totum. Valde quidem. Itaq; alijs quàm uni contingit, ex ipso uno, & ex seipsis iam in uno communicantibus, alterū quiddam in ipsis fieri: quod quidem terminum inuicem præbuit, natura autem illorum secundum seipsam infinitatem. Manifestum est. In hunc itaq; modum alia quàm unum tum tota, tum etiam secundum particulas, & infinita sunt, & termino quodam participant. Prorsus. An non igitur similia dissimiliaq; inuicem et sibijpsis? Quamobrem? Quia quidem infinita sunt secundum ipsorummet naturam, omnia idem quodammodo ex hoc inuicem patiunt. Patiuntur. Item quia cuncta participant termino, ex hoc quoq; idem omnia patiuntur. Quid nisi? Qua tamen illis conuenit ut finita sint simul & infinita, quæ sunt contrariæ passionēs, quàm maxime fieri potest, dissimilia sunt. Nimirum. Ergo secundum alterutram rationem ipsa sibimet & inuicem similia erunt, secundum utranq; uero utrinq; quàm maxime contraria atq; dissimilia. Cōstat. Sic igitur alia eadem sibijpsis & inuicem, similiaq; & dissimilia erunt. Erunt. Ac rursus eadem & altera, agitataq; & stantia, cæterasq; contrarias rationes suscipientia, cætera quæ accidunt his, quæ alia sunt quàm unū, facile reperiemus, postquam hæc iam nobis constant. Recte dicis.

QUID igitur non hæc tanquā perspicua prætermittemus, dispiciemusq; rursum, siquidem unum est, cætera quæ unum non sunt, num non isto pacto habent, an isto solum? Prorsus. Principio igitur uideamus, unum si est, cæteris quid euenire necesse sit? Videamus. An non seorsum quidem unum ab alijs, seorsum alia erūt ab uno? Cur nam? Quia nihil est præter ista, quod aliud quidem sit quàm unum, aliudq; quàm alia. uniuersa quippe comprehēsa sunt, cum unum & alia dictum est. Vniuersa. Quare nihil præter hæc restat in quò uelut eadem in sede & unum & alia consideant. Nihil prorsus. Nunquam igitur in idem unū aliaq; concurrunt. Nunquam. Seorsum ergo. Seorsum. Dictū præterea fuit ipsum reuera unum partes nullas habere. Quomodo enim habere posset? Neq; totum igitur unum alijs inerit, neq; eius particulae, siquidem seorsum est ab alijs, nullisq; particulis cōstituitur. Ita est. Nullo itaque modo alia uno participabunt, cum neq; totum ipsum, neq; partem eius capiant. Nullo ut uidet. Atq; idcirco alia nullo pacto unū sunt, neq; in seipsis unum aliquod habent. Minime. Vnde nec multa sunt alia. Etenim si multa essent, unum quodq; illorū, utpotè pars totius, unum esset. Nunc autem non unum, non multa, non totum, nō partes, alia sunt, postquam nihilo unius participant. Probe. Quapropter nec duo, nec tria sunt, nec unum illis inest, siquidem uno prorsus orbantur. Sic est. Itaq; nec similia, neq; dissimilia, nec eadem sunt alia uni, neq; illis similitudo ac dissimilitudo inest. Si enim similia atq; dissimilia ipsa essent, ex eo quod in seipsis similitudinem dissimilitudinemq; haberent, duas utique contrarias inuicem species tam ipsa alia quàm unum in seipsis comprehenderent. Apparet. Ac fieri non potest, ut quæ nullo participant, participant duobus. Non certe. Neq; ergo similia, neq; etiam dissimilia sunt, duo quæcunq; ab uno alia. etenim si similia uel dissimilia sint, una quadam altera specie participant: & si ambo, duabus quibusdam contrarijs speciebus. hæc autem impossibilia esse patuit. Vera dicis. Nō igitur eadem, non altera, non agitata, non quæta, non orientia, non pereuntia, non maiora, non minora, non æqua, non deniq; aliud quicquam huius generis quicquam accidet. Nam si quid tale susceperint, unoquoq; & duobus, & tribus, pariq; & impari participant, quod esse impossibile uidimus, cū uno per omnia sint destituta. Verissima hæc sunt. His ergo de causis, unum si est, omnia est unum, & nihil est, & ad seipsum, atq; ad alia eodem modo. Omnino sic se res habet.

*Quinta
suppositio*

Sexta
Suppositio
Negatiua ex
subiecto infini-
to est contraria
negatiue ex fi-
nito subiecto

T vero si unum non sit, quid contingat, nōne post hac considerandū est? Considerandum. Quānam hęc suppositio est, si unū non est? Num aliquo differt ab ista, Si non unum nō est? Differt sanē. Num solummodo differt? uel etiam omnino contraria est hęc, si non unum non est, illius, si unū non est? Contraria omnino. Quid autē? si quispiā dixerit, si magnitudo non est, uel paruitas nō est, uel aliud quicquā huiusmodi, nōne in singulīs innuit quod aliud quidam dicat ipsum non ens? Omnino. Nōne igit̄ nunc declarat quod alterū quiddam præter alia ipsum non ens dicit, quādo dicit, unum si non est, intelligimus quia quid dicat? Intelligimus. Primū igitur aliquid quod cognosci potest, exprimit: deinde alterū q̄ alia, cum ait unum, siue esse illi adijciens, siue nō esse, nihilominus cognoscitur quid nō esse dicat, quodq̄ differēs quiddā est ab alijs, an non? Necessē. In hūc itaq̄ modū à principio dicendum, unum si nō est, quid esse oportet. In primis itaq̄ ipsi hoc oportet accidere, ut uideatur, esse uidelicet quandā eius scientiā, aut nihil intelligere nos quid dicamus, quādo unū si non est, proferimus. Vera loqueris. An non & alia altera esse q̄ illud, uel neq̄ illud alterum q̄ alia prædicari? Maxime. Ergo diuersitas quoq̄ præter scientiā illi adest. neq̄ enim aliorum diuersitatem dicit, quando unum alterum quā alia uocat, sed suis ipsius diuersitatem. Apparet. Quinetiā ipsius illius, et alicuius, & huius, & huic, & horū, atq̄ omnium huiusmodi particeps ipsum non ens dicitur. Neq̄ enim unum diceretur, neq̄ ab uno alia, nec illi quicquam esset, nec illius quicquā, neq̄ aliquid appellaretur, nisi particeps cuiusdam aut quorundam huiusmodi sit. Recte. Esse tamen unum nisi existat, impossibile est: participare uero multis, nihil prohibet. Sed & necesse est, si quidem ipsum unū illud duntaxat, nec aliud non est, quod si nec unum ipsum, nec illud, nō erit, sed de alio quodam sermo habetur, nihil pronunciarī oportet, sin autē unum illud duntaxat, nō aliud præsupponitur non esse, & ipsius illius, & aliorum multorum particeps esse dicendum est. Et maxime quidem. Quamobrem dissimilitudo illi est ad alia: nam cum alia altera sint quā unum, extranea esse oportet. Oportet. Extranea uero nōne aliena? Quid nī? Aliena autem nōne dissimilia sunt? Dissimilia planē. Atqui si unī dissimilia sunt, dissimili dissimilia erunt. Planē. Aderit itaq̄ & unī dissimilitudo, secūdam quā alia ipsi dissimilia sunt. Videat̄. Et si illi dissimilitudo ad alia cōpetit, nōne ad seipsum similitudo cōueniet? Quoniam modo? Si unī insit dissimilitudo ad unū, haud sanē de huiusmodi quodam ut de uno sermo haberet̄, neq̄ suppositio de uno, sed de alio quopiam fieret. Prorsus. At istuc non decet. Non certe. Ob hanc causam oportet unī similitudinē ad seipsum adesse. Oportet. Item nec æquale alijs est. Etenim si æquale esset, iam profectio etiam simile illis secundum æqualitatem existeret. Vtraq̄ uero hęc impossibilia, cum unum minime sit. Impossibilia. Postquā uero cæteris æquale nō est, nōne & alia necesse est illi æqualia nequaquā esse? Necessē. Quæ autē non æqualia inæqualia sunt. Inæqualia. Inæqualia uero inæqualia cuiuspiam inæqualia sunt? Certe. Vnde & inæqualitatis particeps unum apparet, secundum quā cætera ipsi inæqualia sunt. Particeps profectio. Cæterum ad inæqualitatem magnitudo ac paruitas attinet. Attinet. Et magnitudo ergo & paruitas tali unī cōuenit. Videtur. Magnitudo rursus & paruitas semper inuicem distant. Distant. Ideoq̄ medium quiddam semper interuenit. Sanē. Num reperis medium aliud inter hęc præter æqualitatem? Nullum aliud. Cuicunq̄ igitur magnitudo & paruitas accidit, accidit quoq̄ æqualitas horum obtinens medium. Constat. Vni igitur dum nō est, æqualitas, magnitudo & paruitas accidere uidentur. Videntur. Præter ea & essentia participare quodammodo ipsum oportet. At quomodo? Habere seipsum oportet eo modo quo diximus, nisi enim sic sese haberet, haudquaquā uera diceremus, dum unū non esse fatemur. Sin autē uera, manifestū est quod ea quæ sunt, proferimus. nōne? Sic est. Cū uero nos uera prædicare dixerimus, necesse est ut ea quæ sunt, asserere nos profiteamur. Necessē. Est ergo unū ut uidetur non ens, si enim nō sit non ens, sed aliquid ipsius esse remittat ad hoc ut non sit, statim erit ens. Omnino quidē. Oportet igitur ut non ens, esse nō ens, uelut uinculū ipsius nō esse habeat, si debet nō esse: quemadmodum contra ens ipsius essendi uinculū habet ipsum non esse non ens, ut perfecte rursus esse liceat. Ita enim ipsum ens maxime erit, & ipsum non ens maxime nō erit, si ipsum ens quidem participet essentia essendi ens, nō autem essentia essendi nō ens, si omnino esse debeat: ipsum uero nō ens nō participet essentia

Si res sit, et oratio ex ea uera est. si oratio ex re facta uera sit, & res uera

non essendi nō ens, sed essentia nō essendi ens, siquidē nō ens penitus uideri debeat. Verissima hæc sunt. Nōne igitur postq̄ ens non essendi particeps est, & nō ens ipsius essendi particeps, unū quoq̄ cum nō sit, ipso esse participare necesse est ad hoc ut uere non sit: Necesse. Essentia igitur adesse uidetur uni si nō sit. Videtur. Atqui non essentia rursus, si quidē minime sit. Quid ni? Num potest aliquid, quod certo quodam modo affectū, sic habere se dicitur, non sic se habere, cum nondū ex huiusmodi habitu transmutatū sit? Non potest. Quodcunq̄ igitur sic se, & nō sic se habet, mutationem quandā patitur. Patitur. Mutationem uero motū ne, an aliud quiddā esse dicemus? Motum. Vnū autem nōne & ens & nō ens apparuit? Apparuit. Ergo & sic, & nō sic se habens. Videtur. Vnum ergo non ens moueri uidetur. siquidē mutationem ex ipso esse in non esse recipit. Pater. Enim uero si nusquam in natura rerum adest, cum nō sit, nō utiq̄ aliunde aliō migrare potest. Quo pacto enim posset? Non ergo mouetur ex eo quod transeat. Minime. Neq̄ tamen in eodem uersetur. Etenim ipsum idem nusquā attingit. ens nanq̄ ens ipsum idem. nō ens autem in aliquo eorum quæ sunt, esse impossibile est. Impossibile certe. Non ergo unum cum non sit, in eo uersari in quo minime est, unquam posset. Nunq̄. Neq̄ etiam alteratur unum ab seipso, neq̄ ens, neq̄ non ens. haud enim sermo de uno ulterius haberetur, siquidem à seipso alteratum fuisset, uerum de alio quodam præter unum. Probe. Si neq̄ alteratur, neq̄ in eodem reuoluitur, neq̄ progredit̄, quonam pacto mouebitur? Nullo. Quod uero moueri nequit, quietem agere necesse est, & quod quiescit cōsistere. Necesse. Igitur unum si non est, stat atq̄ mouetur. Videtur. Quinetiam si mouetur, necesse est pculdubio alterari. quatenus enim quid mouet̄, eatenus non eodem modo quo prius, sed alio sese habet. Plane. Ergo unum dum mouetur, etiam alteratur. Profecto. Veruntamen nullo modo motū, nullo modo alteratur. Nullo penitus. Quam ob rem unum quod non est, quā quidem mouetur, absq̄ dubio alteratur, quā uero non mouetur, minime alteratur. Minime. Ideoq̄ unū si non sit, alteratur: atq̄ etiam minime alteratur. Constat. At quod alteratur, an non alterum q̄ antea fieri, pristinumq̄ habitum exuere oportet? quod uero nō alteratur, neq̄ fieri, neq̄ etiam interire? Necessariō sequitur. Vnde unum quod non est, quia alteratur, efficitur ac perit: quia uero non alteratur, nec fit, nec interit. Atq̄ ita & fit pariter atq̄ interit. rursusq̄ neq̄ fit, neq̄ interit. Sic est.

RURSUS iam ad principium redeamus, siquidē inspecturi utrum hæc de in- *Septima sup-*
 ceptis quemadmodū hæcenus, an aliter esse uideantur. Operæ precium hoc *positio*
 est. Nōne iam differuimus quid circa unum accidat, si ipsum minime sit? *Non ens*
 Differuimus. At quoties non ens proferimus, nihil aliud nobis significat q̄
 essentia absentiam ab illo quod quidem non esse pronunciamus. Nil aliud.

Vtrum quando dicimus non esse aliquid, aliquo modo ipsum nō esse intelligimus aliquo modo esse? An potius hoc ipsum, non est, quoties pronunciat̄, simpliciter significat *Non ens simpli-*
 quod nullo prorsus modo usquā est: & cum nō sit, nulla ex parte est essentia capax? Ab- *citer esse nō po-*
 solute id significat. Neq̄ ergo esse ipsum non ens poterit, neque alio quoquam modo es- *test: neq̄ essen-*
 sentiam attingere. Minime. Fieri autem & interire num aliud est, quam illud quidem es- *tiam attingere*
 sentiam accipere, hoc autem amittere: Nil aliud. Ergo cui nulla huius pars conuenire po-
 test, nunquam aut accipit ipsam, aut amittit. Nunquam. Vni ergo postquam nullo modo
 est, neq̄ nancisci, neq̄ abijcere, neq̄ alio pacto essentia capere conuenit. Decens est. Non
 itaq̄ interit ipsum unum cum non sit, neq̄ fit, utpotē quod nulla ex parte est essentia ca-
 pax. Nō uidetur. Neq̄ rursus aliquo pacto alteratur. Jam enim & fieret, & periret, si hoc
 pati posset. Verum. Si minime alteratur, an non etiam necesse est nequaquā moueri? Ne-
 cesse. Neq̄ tamen stare alicubi quod nullo modo est, asseremus: quod enim stat, in aliquo
 eodem semper esse oportet. Quid ni? Sic planē ipsum nō ens, nunquam aut stare, aut mo-
 ueri fatebimur. Nunquam. Præterea nihil ex ijs quæ sunt, illi adest. Jam enim essentia par-
 ticiparet, utpotē quod alicuius existentis esset particeps. Manifestum est. Non magnitu-
 do igitur illi, non paruitas, non æqualitas accidit. Non profecto. Sed nihilo magis simili-
 tudo aut diuersitas illi uel ad alia, uel ad seipsum aderit. Nequaquam uidetur. Num &
 alia ullo modo illi esse poterunt, quum nihil prorsus ipsi esse queat? Haud licet. Quapro-
 pter alia non similia illi, non dissimilia, non eadem, non altera sunt. Non sanē. An uero
 ipsum quod illius, uel ipsum quod illi, uel quid, uel hoc, uel huius, uel alterius, uel alteri,

aut quondam, aut deinceps, aut nūc, seu scientia, siue opinio, siue sensus, an sermo, an nomen, an aliud quoduis ex ijs quę sunt, circa ipsum quod minime est, existet: Minime. His igitur rationibus unum si non est, nullo prorsus modo aut usquam sese habet. Non sanē uidetur ullo modo aut usquam sese habere.

Suppositio
octaua

Necesse est ne iterum disputandū unum si non est, quid alijs præter unum euenire oporteat: Disputandū. Primum igitur ista alia, aliquid esse oportet. nisi eam alia sint, haud sanē de ipsis alijs differeret. Sic est. Et si de alijs sermo sit, alia profecto altera sunt. an non idem tu aliud & alterū uocas: Equidem. Alterum nōne ab altero alterum, et aliud ab alio aliud esse dicimus: Vtiq;. Ergo ipsi alijs si modo alia futura sunt, aderit aliquid à quo alia erunt. Necesse. Quidnam id potissimum erit: Ab uno quidem alia non erunt, cum illud minime sit. Non certe. Inuicem itaq; alia sunt. id enim solum restat. alioquin à nullo alia futura sunt. Recte. Idcirco secundum multitudines singula inuicem alia sunt. Etenim secundū unum nequeunt, non existente uno. Verum quilibet ut uidetur acruus illorum, multitudine infinitus existit. Et si quod minimū apparet, quispiam sumpserit, uelut in somno repente pro eo quod unum uisum fuerat, multitudo occurrit: & pro eo quod minimū apparuerat, q̄ maximum iam si ad illa disiecta cōferas, apparet. Rectissime. Talibus, inquam, acruis diuersa inuicem alia præter unum erunt, si non existente uno, alia sunt. Quam maxime. An non plures acruui erunt, quorū quilibet unus prima fronte uidebitur, nullus tamen unus erit, cum ipsum unum minime sit: Certe. Numerus item illorum aliquis esse uidebit: siquidem & unum quodlibet, cum tamen multa sint. Valde quidē. Paria præterea & imparia falsō uidebuntur, uno prorsus absente: Falsō. Quod in super exiguū in illis primo uidebitur, ut dictum est, ē uestigio q̄ maxima & q̄ plurima quo ad singula parua, quę etiam multa sunt, se nobis ostentat. Quid prohibet: Quinetiā acruus quisq; æqualis multis paruisq; acruis esse uidebitur. Nam haud liquido ex maiori in minus trāsisse uideretur, nisi prius in medium peruenisse uisus esset, hoc autem phantasma quoddā æqualitatis erit. Verisimile est. Nonne ad alium acruum terminū habens, ipsum ad seipsum neq; principium, neq; mediū, neque finem habet: Qua de causa: Quia semper cum quis horum aliquid intelligentiā contuetur, ante principiū semper aliud occurrit principium: & post finem, alter semper finis subsequitur: necnon in medio, alia semper interiora q̄ medium, semperq; minora, ob id quia nequit unum aliquid in his accipi, cum unū minime sit. Verissima loqueris. Discerpi deniq; necessario arbitror ut dispersum, quodcunq; intelligentiā quis assumpserit, semper enim acruus unius expers accipitur. Proculdubio. Nonne hoc tale eminus & obtuse prospicienti unū apparet: Necesse. Cōminus autem & acute intelligenti unum quodque multitudine infinitū: siquidem ab uno non existente deseritur. Præ cæteris necessarium hoc est. In hunc itaq; modum infinita, & finem habentia, & unum, & multa quælibet alia apparere oportet, si non unum, sed alia præter unum sunt. Oportet utiq;. An non similia quoq; & dissimilia uidebunt: At quomodo: Nam cum uelut adumbrata eminus prospicienti unum, appareant omnia, in eodem aliquo cōmunicare, similiaq; esse uidebuntur. Prorsus. At uero propius accedenti, multa & altera, atq; ipso diuersitatis phantasmate altera sibīipsis & dissimilia. Sic accidit. Similes itē atq; dissimiles ipsos acruos, tum sibimet, tum inuicem apparere necesse est. Et maxime quidem. Nonne etiam eosdem & alteros inuicem, & cōtiguos sibi, & seorsum à seipsis, omnibusq; motibus agitados, & undiq; permanentes, orientes & occidentes, ac neutra omniaq; huiusmodi, quę quidē percurrere facile nobis esset, si uno non existente multa fuerint: Verissima narras.

Nona sup-
positio

Redeunt iam iterum ad principiū, declaremus, unū si non est, quidnam alijs præter unū euenturū sit. Declaremus. Principio igitur unū alia nō erunt. Quō enim: Neq; tamen multa. In ijs eam quę multa sunt, inest & unū. Eteim si nullū illorum est unū, cūcta nihil sunt, quapropter neq; multa. Vera loqueris. Cum itaq; unum haud insit alijs, nec multa, nec unū sunt. Non planē. Neq; etiā apparent unū aut multa. Curnam: Quoniam alia cum ijs quę non sunt, nullum prorsus commercium habent, neq; quicquā ex ijs quę minime sunt, ad aliquid aliorum attinet: nam nulla pars ijs quę non sunt, adest. Verum. Neque igitur opinio de eo quod minime est, nec phantasma cæteris inest, neq; ullo modo id quod non est, ab alijs opinione cōcipitur. Non

Non certe. Qua propter si unum non est, nihil aliorum opinione concipitur aut unū aut multa esse. Nam absq̄ uno multa opinari penitus impossibile. Impossibile nimirū. Ergo si unum non est, alia neq̄ sunt, neq̄ opinione etiam cogitantur unum aut multa esse. Non uident̄. Vnde neq̄ similia, neq̄ etiam dissimilia. Non. Neq̄ etiam eadem, aut altera. neq̄ contigua, neq̄ seiuncta, neq̄ reliqua quocuncq̄ in superioribus tanquam quæ ad ipsa alia spectare uiderent̄, enarrāuimus, neq̄ sunt alia, nec esse alia uidentur, unū si nō est. Vera. Nonne ut summatim loquar, si dixerimus, unum si nō est, nihil est, recte dicemus: Et maxime quidem. Hoc itaq̄ dictum à nobis sit, atq̄ illud præterea, quod ut uidetur, unum siue sit, siue non sit, tum ipsum, tum etiam alia ad sese, atq̄ inuicem omnia omnino sunt atque non sunt, apparentq̄ insuper, & non apparent. Verissima quidem hæc sunt.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI
in Philebum Platonis, uel De summo Bono.

HIVS libri propositum est, de summo anime bono differere, quod quidem summum bonum cum conditione quadam dicitur, cum ipsum rerum omnium principium summum bonum absolute dicitur. De hoc igitur quod cum conditione bonum, hoc in libro: de eo quod absolutum, in Parmenide disputatur. Ab absoluto autem hoc manat, quemadmodum lumen quoddam ab ipso luminis totius fonte dependet. Quamobrem in Phædone & Theæteto dictum est à Platone summum anime bonum dei similitudinem esse, Nihil uero solis fit simile, nisi quadam luminis ipsius infusione. Vnde & anime bonum erit integra diuini luminis consecutio. Id lumen in mentem primo, in uoluntatem deinde descendit. In mente ueritas, in uoluntate gaudiū: in mente ambrosia, in uoluntate nectar, à Platone hic et in Phædro cognominantur. Itaq̄ summum hominis bonum in sapientia uoluptatisq̄ mixtione locauit. Sed ante in sola uel sapientia uel uoluptatis ratione beatitudinem consistere posse negauit, ex eo quod triplex boni summi conditio in neutro reperiatur. Ea est, ut summopere perfectum sit, & sufficiens, & expetendum. Perfectū, quia nihil sibi deest. Sufficiens, quia nihil deest illi quod ipsum capit. Expetendum, quia in illo & ex illo est, quicquid appeti potest. Vnde quia perfectum, sufficiens: quia sufficiens, expetendum. Sanè quia sibi sat est, alteri sufficit: quia sufficit alteri, desideratur ab altero. Hæc neq̄ soli sapientia, neq̄ uoluptati, sed mixto cuidam ex utraq̄ competere demonstrantur. ubi de uoluptatis & sapientie genere, origine, atq̄ natura permulta dicuntur, de infinito & termino, de composito & cōpositionis principio. Ac demum concluditur summum in natura bonum, & absolutum, esse mensuram uniuersorum, hoc est totius nature principium. Summum uero bonum mentis & anime esse illius primi possessionem, quæ mixtioni ex sapientia & uoluptate per ueritatem, commensurationem, & pulchritudinem cōuenit. Quapropter in primo bonorum gradu rerum omnium mensura ponitur: in secundo ueritas, commensuratio, pulchritudo: in tertio mens sapientiaq̄: in quarto scientia, ars, & opinio: in quinto temperata uoluptas. Beatusq̄ uir dicitur, qui & sapientiam diuinorum adeptus est, & humanorum peritiam scientia quadam & arte & opinione constantem, gaudio contemplationis totus exultat, uoluptati sensuum eatenus se committit, quatenus sapientia scientiaq̄: & gaudium impedimentum inde nullum accipiunt. Introductio ad dialogum eiusmodi est. Cum multa de summo bono ultro citroq̄: Socrates Philebusq̄: contulissent, atq̄ esset Philebus iam disputando defessus, Protarcho nuper aduenienti gratulatus est, annuitq̄: ut prouinciam in disputando suam susciperet. Protarchus utpote adolescens subito est assensus. Ad quem conuersus Socrates. Considera, inquit, quam tutelam suscipias, neq̄ temere ad disputationem properes. Immo audi utriusq̄: sententiam prius, & eam quæ tibi recta ratione examinanti probabilior apparet, accipe defendendam. Sed iam ad dialogum ueniamus.

Summū bonum
Ambrosia
Nectar
Summū bonum
in sapientia et
uoluptatis mix-
tione.
Tres conditio-
nes summi boni
Summum in na-
tura bonum &
absolutum, esse
mensuram uni-
uersorum.
Bonorum
gradus

PHILEBUS PLATONIS, VEL
DE SUMMO BONO.
SOCRATES, PROTARCHVS, PHILEBUS.

VIDE Ô Protarche quem nunc à Philebo sermonem accepturus sis, et cōtra quem potius sicubi parum tibi arrideat, pugnaturus. Vis ne utranq̄: sententiam in summā redigamus? PROT. Volo equidē. SOC. Philebus quidem inquit animantibus omnibus bonum esse laticiam, uoluptatem, delectationem, ceteraq̄: huius generis omnia. Nostra autem aduersus illum disceptatio est, ut non ista quidem, sed sapere, intelligere, meminisse, & quæ hisce cognata, opinio recta, ueriq̄: rationis discursus, meliora & potiora sint q̄ uoluptas omnibus quæcūq̄: ho-
rum

rum capacia sunt, eorumq; adeptio maxime omnium utilis sit & praesentibus & futuris. An non haec utriusq; sententia Philebe fuit? PHIL. Et maxime quidem. SOC. An suscipis o Protarche, eam qua tibi nunc oblata est disputationem? PROT. Necesse est me illam suscipere, quandoquidem Philebus pulcher ille defessus est. SOC. Oportet equidem quid in ijs uerum sit, omni studio definire. PROT. Oportet sane. SOC. Age igitur praeter haec id insuper asseueremus. PROT. Quidnam? SOC. Quod uterq; nostrum habitum quendam & affectionem animi, qua cunctis hominibus uitam exhibere beatam possit, demonstrare conetur. Nonne? PROT. Certe. SOC. Et uos quidem habitum affectione q; laetandi, nos autem sapiendi. PROT. Sic est. SOC. Si quis uero habitus praestantior utroque horum uideatur, idemq; uoluptati cognatior sit, ac stabilimentu uitae praestet, nonne utriq; superabimur nos, uoluptas autem sapientiam superabit. PROT. Profecto. SOC. Sin autem sapientiae sit is propinquior, uincet utiq; sapientia uoluptatem, uoluptas contra succumbet. Num ista conceditis? PROT. Mihi quidem concedenda uidentur. SOC. Philebo autem quidnam uideretur? PHIL. Mihi sane uoluptas praestare uideatur, semperq; uidebitur. Ipse autem uideris o Protarche. PROT. Cum iam iam nobis Philebe concesseris disputationis officium, haud amplius apud te assentiendi Socrati, uel dissentiendi potestas erit. PHIL. Vera dicis. Ego uero purgatum me uolo, testemq; deam aduoco. PROT. Et nos quoq; testes erimus, te ista qua dicis dixisse. Verum nos deinceps o Socrates, uel uolente Philebo, uel quomodocunq; uis, absolueri conemur rem. SOC. Conemur ab ipsa dea exordientes, quam hic Venerem nuncupari quidem, sed uerissimu ei nomen esse uoluptatis inquit. PROT. Recte sane. SOC. Reuerentia uero mihi semper erga deorum nomina est, non humana quaedam, sed maximum quemq; timorem exuperans. Et nunc quidem Venerem quemadmodu ipsi gratum est, sic appello: uoluptatem uero rem esse uariam scio: Sed ab ea, ut dixi, principium facientes, quam habeat natura inuestigare debemus. Rem unam quidem audimus: formas tamen uarias admodum, & inuicem quodammodo dissimiles habet. Vide enim, delectari dicimus intemperantem hominem. Sed & temperantia temperantem: delectari insipientem insipientibus opinionibus, ac uana spe undiq; plenum. Sed & sapientia sapientem: quas quidem uoluptates si quis dissimiles esse neget, insipiens esse merito uideatur. PROT. Haec quidem o Socrates, ex contrarijs rebus proueniunt, non sunt tamen ipsae contrariae. Qui enim uoluptas uoluptati rerum omnium maxime similis non sit, cum sit eadem ipsa sibi? SOC. Enim uero o beate, neq; color a colore, ex eo quod color unusquisq; est, differt, at uero nigrum albo praeter quam quod differt, etiam contrarium esse nouimus omnes. Quinetiam figura figura eadem genere ipso in uniuersum est: partes autem generis eius aut in immensum inter se differunt, aut contrariae sunt etiam, caeteraq; huiusmodi multa reperiemus. Quam ob rem noli huic rationi, qua maxime contraria omnia unum efficit, credere. Vereor enim ne forte uoluptates quasdam inter se contrarias reperiamus. PROT. Forte. sed quid hoc rationem nostram laedet? SOC. Id certe laedet, quod tu haec dissimilia cum sint, alio (sic dicamus) nomine uocas: ais enim suauia omnia bona esse: suauia uero, quin suauia sint, nulla prohibet ratio. Cum autem ex ijs multa mala sint, multa etiam ut nos quidem dicimus bona, tu tamen omnia bona uocas, etiam dissimilia inuicem confessurus, si quis coegerit. Quid ergo in cunctis uoluptatibus tam malis quam bonis idem ne quiddam comuniter inuenitur, cuius gratia bonas omnes uocas? PROT. Quid ais o Socrates? An putas quempia, cum posuerit uoluptatem bonum esse, inde tibi concessurum quasdam bonas, quasdam malas esse? SOC. Veruntamen dissimiles esse multas, plerasq; etiam inter se contrarias confiteberis. PROT. Haud sane in quantum uoluptates sunt. SOC. Rursus in idem relabimur o Protarche, dicemusq; uoluptatem uoluptate nihil differre, sed omnes cōsimiles esse: & exempla in medium paulo ante inducta nihil mouebunt. ac instar eorum qui inepti & rudes disputationum sunt, contendemus. PROT. Qui ista dicis? SOC. Quia si ipse te imitans ego, repellensq; dicere non uerear, quod dissimillimu omnium dissimillimo simillimum sit, eade qua & tu afferre potero. Itaq; rudiores quam par sit, apparebimus. Et oratio nobis exciderit, peractaq; iam sit, rursus igitur eam exordiamur: fortasse enim altius progressi in eandem sententiam concedemus. PROT. Dic quomodo? SOC. Pone me uicissim interrogatu abs te o Protarche. PROT. Quid nam? SOC. Sapietia, scientia, mens, & qua

& quęcunq; ego à principio rogatus quid ipsum bonum sit, bona uocabam, nonne idem quod & sermo tuus, patientur? P R O T. Qua ratione? S O C. Cunctę namq; scientię multę uidebuntur, earumq; nonnullę dissimiles inuicem. quod si quę etiam contrarię sint, nunquid pręsenti disputatione dignus fuero, si hoc ipsum ueritus, nullam scientię scientię dissimilem dixerim? Sic tandem sermo noster tanquam fabula euanesceret, nos autem ruditate quadam detineremur. At sic fieri minime decet, quin potius salutis ratio habenda est. Mihi igitur & in tua, & in mea oratione ex æquo id placet: ut multę uidelicet uoluptates ac dissimiles sint. multę præterea differentesq; scientię. Differentiam itaque mei ac tui boni o Protarche, minime abscondentes, sed in lucem potius educentes, feramus, si qui examinantes inquirant, uoluptatem ne an sapientiam, aut tertium præter ista quiddam bonum uocare fas sit. Nunc enim nequaquam istud contendere debemus, ut quę ipse pono aut quę tu, uincant, sed ei quod uerissimum est, faueamus. P R O T. Sic oportet, S O C. Hoc item multo magis mutua confessione stabiliamus. P R O T. Quidnam? S O C. Quod omnibus hominibus molestum est, & uolentibus & inuitis etiam interdum quibusdam. P R O T. Dic planius. S O C. Sermonem qui mox incidet inquam, natura mirabilem. Multa unum esse, & unum multa, mirabile dictu. In quo facile est utręcunq; partem defendas litem mouere. P R O T. Nunquid hoc ais, cum quispiam me uerbi causa Protarchum unum natura genitum asserit, eundem rursus multos dicat? rursus qui me contrarios, grauem, leuem, magnū, paruū ponant, ijdem eundem unumq; hominem ponant, & multa huius generis? S O C. Tu quidem o Protarche, circa unum ac multa, quę mirari uideri desierunt inducis, & quę, ut ita dicam, omnes consentiunt minime tentanda esse, cum puerilia sint quędam, & facilia cognitu, ac maxime sermonibus obfutura, si quis admittat: nec mirabilia censenda, si quis membra alicuius partesq; ratione diuidens uniuersas eas, illud unum esse confessum, mox refellat, derideatq;, quasi monstra fateri coactum, unum multa scilicet infinitaq; esse, multa uero unum. P R O T. Tu uero quęnam alia dicis o Socrates, quę nondum concessa circa sermonem eundem diuulgata sint? S O C. Quando quispiam o puer, ipsum unum nihil ex ijs quę oriuntur, & occidunt, ponit, ut paulo ante nos diximus, tunc tale unum haudquaquam refelli debere concessum est. At quum unum hominem affirmare conatur, bouem unum, pulchrum unum, unumq; bonū, tunc sanè in ijs eiusmodiq; unitatibus, anxium studium, ac etiam diuisio ambigua fit. P R O T. Quo pacto? S O C. Primo quidem utrum admittendum sit, eiuscemodi quędam unitates uere esse: Deinde quomodo quamlibet earum unam semper eandemq; esse putandum, nec generationem, nec interitum susipientem, suaq; in unitate firmissimam: Postremo nunquid in rebus genitis, & infinitis quęq; ponenda sit, siue dispersa, multaq; ex una iam facta, siue tota ipsa ab seipsa seorsim, quod maxime omnium impossibile uideatur, unum idemq; simul in uno multisq; fieri. Non illa igitur o Protarche, sed ista sunt quę circa unum & multa, male accepta, omnis difficultatis defectusq; sunt causa, bene autem examinata, facilitatis, P R O T. Oportet nos o Socrates, hoc primū in præsentia discutere. S O C. Sic ego quidem iudicari. P R O T. Hos igitur omnes concedere hæc tibi existima forte uero nunc præstat Philebum, quasi malum (ut dicitur) quod bene iacet, rogando nō mouere. S O C. At unde potissimum exordiemur, cum multa & uaria in his dubitationibus pugna insit? hinc ne? P R O T. Vnde nam? S O C. Vnum ac multa rationibus idem facta, omnem ubique orationem & quondam & nunc peruagari, quod ut nunquam futurum non est, ita nunc primum haud cœpit, sed est, ut mihi quidem uidetur, in hoc disputationum genere Protarche, immortalis quędam & nunquā senescens insita nobis ratio. Eam cum primum adolescens aliquis gustauit, secum ipse congratulatur, quasi quendam thesaurum sapientię nactus, & uoluptate plenus exultat, ac furit, omnemq; disputationem promptè pertentat, atq; sermonem undiq; discutit, tum quidem in alteram partem reflectens, & in unum cōmiscens, tum uero explicans iterum, & in multa distribuens: ubi certe in dubitationem difficultatemq; seipsum primo ac præcipue deijcit, deinde proximum quemq; siue iunior, siue senior, siue æqualis sit, nec patri, nec matri, nec audientium cuiquam parcens, feruè etiam nec alijs animantibus, nedum hominibus, quandoquidem & barbarorum nemini parcat, modo interpretem nanciscatur. P R O T. An non uides o Socrates, qui astamus, omnes iuuenes nos esse? tum non metuis ne unā cum Philebo, si nos

*Malum bene so-
pium ne moue*

si nos ita obiurgaueris, in te impetum faciamus: ueruntamen, intelligimus enim quod dicitur, si quis modus est, si quod machinamentum quo perturbatio hæc benigne est disputatio, ne rejici, ac uia quædam ad sermonem commodior reperiri possit, & ipse meditare, & nos pro uiribus te sectemur: Neque enim parua disputatio præfens est ô Socrates. S O C. Non certe ô pueri, sic enim Philebus uos appellauit. Nulla tam est uia pulchrior, neque esse potest quam illa quam semper ego dilexi. At illa me sæpe fugiens, desertum inopemque destituit. P R O T. Quænam ista, dic modo. S O C. Quam ostendere haud ita difficile est, persequi uero difficillimum. Quæcunque enim per artem adinuenta sunt, hac in lucem hominibus prodierunt uia. Anima uerte quæso, quam dico. P R O T. Dic modo. S O C. Donum profecto deorum ad homines, ut mihi uidetur, per Prometheum quendam unam cum quo-

Prisci & nobis præstantiores, & dijs propinquiores dam lucidissimo igne descendit. Etenim prisci nobis præstantiores, dijsque propinquiores, hæc nobis oracula tradiderunt, quod cum ex uno & multis constent uniuersa quæ semper esse dicuntur, terminumque & infinitum innatum habent, oportet nos his ita ordinatis, unam semper ideam in uno quolibet generatim ponentes inquirere, & eam insitam inuenturos esse: quam si comprehendamus, post unam duas, si sint, perscrutari: si minus id pateat, tres, aut alium numerum querere, & quodlibet eorum quæ sunt unum, rursus eodem pacto diuidere, quousque ipsum principio unum, non modo quod unum multaque & infinita sit, uerum etiam quot sit, aliquis noscat: infiniti autem ideam non prius ad multitudinem adhibere, quam quis numerum omnem inter infinitum, & unum medium cadentem percepit, tum demum unum quodlibet omnium abeuntium in infinitum dimittere. Dij ergo, ut diximus, sic nobis inuestigare, discere, & mutuam docere dederunt. Qui uero nunc extant ex hominibus sapientes, unum quidem ac multa utcumque contingit, uelocius atque tardius quam decet, inducunt, & post unum infinita continuo, media uero illos effugiunt. Quibus disputandi ratio, tum dialectica, tum etiam litigiosa discreta est.

Hæc ratione et Aristoteles uoces in decem genera coegit P R O T. Quæ modo dixisti ô Socrates, partim intelligere mihi uideor, partim clarius audire desidero. S O C. Perspicue hoc constat in literis ô Protarche, quod diximus. Itaque in his quas didicisti, id accipe. P R O T. Quonam pacto? S O C. Vox, inquam, ex ore nobis erumpens una est, & infinita rursus uoces numero, & cunctorum pariter, & cuiusque. P R O T. Quid nunc? S O C. Neutro tamen horum docti efficitur, nec quod eius infinitum, nec iterum quod eius unum cognoscimus, sed quia & quot, & quales sunt, tenemus, hoc enim unumquemque nostrum grammaticum reddit. P R O T. Verissima loqueris. S O C. Idem quoque musicum hominem facit. P R O T. Qua ratione? S O C. Vna quodammodo & in hæc arte uox est. P R O T. Quid nunc? S O C. Duo item ponenda sunt, graue & acutum, & tertium tonus medius. nonne ita? P R O T. Ita. S O C. Veruntamen nondum doctus musicen eris, si hæc sola cognoueris, & ista ignorans, ut ita loquar, nullius eris in musica precij. P R O T. Nullius. S O C. Sed postquam ô amice, acceperis quot interualla uocis numero sunt circa graue atque acutum, & qualia, necnon interuallorum termini, & quotcumque ex his compositiones proueniunt. Quæ maiores nostri conspicientes nobis eorum sectatoribus, ut huiusmodi quædam harmonias appellaremus, tradiderunt. In moribus præterea gestibusque corporis alia quædam talia inesse monstrarunt, quæ numeris demensa, rhythmos atque mensuras uocari iussere: cogitare præterea quod eadem ratione de unoquoque quod unum, & multa est, considerare debemus. Nam quando ista sic accipis, sapiens tunc euadis. Cum

Circa finita, id est media, sapientia est uero & aliud quicquam ita comprehendis, sapiens rursus circa illud efficeris. Infinita autem singulorum & in singulis multitudo, uagum te incertumque, & rationis ac numeri reddit expertem, utpotè in nullum cuiusque terminum respicientem. P R O T. Præclare hæc ô Philebe, Socrates mihi dixisse uidetur. P H I L. Mihi quoque, sed quid ad rem hic sermo? quid uis sibi uult? S O C. Rectè id ô Protarche, Philebus iste quæsiuit. P R O T. Prorsus. Responde igitur. S O C. Faciam quod uultis, ubi de his ipsidem paulisper etiam disputa uero. Ut enim si quis unum aliquod accipit, is ut diximus, haud mox in infiniti naturam, sed aliquem numerum descendere debet: ita uicissim, si quis infinitum primo sumere cogitur, nequaquam in unum continuo, sed in numerum quendam qui multitudinem aliquam habeat, debet intendere, ex omnibusque tandem in unum desinere. Quod uero nunc diximus, rursus in literis coniectari licet. P R O T. Quomodo? S O C. Postquam infinitam uocem cogitauit, siue deus aliquis, siue homo diuinus, qualis apud Aegyptios Theuth fuisse

fuisse fertur, primo in ipsa uocis infinitate uocales literas considerauit, quæ non una, sed plures sunt, rursusq; alias quæ non uocis, sed soni participes essent, atq; harum numerum certum similiter definiuit: tertiam deinde speciem literarum distinxit, earum quas nunc mutas uocamus, postremo liquidas mutasq; discreuit usq; singula quædam, uocalesq; & medias eodem modo, donec earum numero in singulis speciebus, & in uniuersis reperto, elementa uocauit. Cumq; uideret neminem nostrum, horum quicquam seorsim percepturum, nisi uniuersa percepisset, hoc uelut uinculum, unum quiddam existens, & in unum dispersa redigens meditatatus, quã unam in his esse artem grãmaticen animaduertit, eo nomine appellauit. PHIL. Hæc planius quàm superiora uidelicet ipsa inuicem comparata ô Protarche, comprehendí. Idem tamẽ & nunc, & superius in hac disputatione desidero. S O C. Num ô Philebe, requiris, quid uidelicet ad sermonem nostrum ista conferant? PHIL. Id scilicet quod dudum ego & unã Protarchus requirebamus. S O C. Nunquid hoc assecuti, requiritis tamen iam pridem ut inquis? PHIL. Quonam pacto? S O C. An non de sapientia & uoluptate nobis ab ipso principio disceptatio fuit, utrum ex his eligendum? PROT. Immo. S O C. Etenim unum esse utrũq; horum diximus. PROT. Diximus profecto. S O C. Hoc ipsum prior sermo requirit, quomodo unum, & multa utrunq; horum sit, quouē pacto non infinita continuo, sed certum utrumque horum numerum accepit prius, quàm in infinitum porrigatur. PROT. Haud sanẽ in leuem nos quæstionẽ, nescio quo modo Socrates, ô Philebe, circumduxit. Quare age, considera uter nostrum ad præsentem interrogationem respondeat. Fortẽ enim ridiculũ est, me disputationis totius successorem, ex eo quod respondere ad id modo nequeam, rursus hoc ipsum tibi imperare. Attamen ridiculũ multo magis esset neutrum nostrum id posse. Meditare itaq; quid agamus. species enim uoluptatis à nobis exigere Socrates uelle uidetur, sint, nec ne, quotq; præterea, quales uel sint, & de sapientia eadem similiter percontari. S O C. Vera loqueris ô Callia filii. Nisi enim id circa quodlibet unum, simile, idem, & contrarium, quemadmodum oratio præcedens ostendit, obseruare queamus, nullus unquam nostrum ullius erit ad aliquid precij. PROT. Sic fermẽ ô Socrates, se res habere uideĩ. Ac præclara quidem res moderato uiro omnia nosse. Altera uero (quod dicitur) nauigatio, proximumq; uidetur, seipsum minime latere. quorsum autem ista nunc dixerim, declarabo. Ipse nobis ô Socrates disputationis huius auctor extitisti, teq; ipsum ad inuestigandum quid ex humanis rebus optimum sit, præbuisisti. Nam cum Philebus uoluptatem, delectationem, lætitiã, & reliqua huius generis, hominibus optima esse assereret, tu illi statim contradixisti, esse non ea, sed illa potius quæ sæpenumero in memoriã nobis sponte reducimus, recte agentes, ut in memoriã reducta utraq; discutiantur. Dicis autem, ut uidetur, (quod adijciendum puto recte) præstantius uoluptate bonum esse, mentem, scientiam, intelligentiam, artem, & reliqua huiuscemodii, & quod capessere potius illa debeamus. Quæ utraq; cum in dubium uocata sint omnia hæc, quasi loco minati sumus, nõ prius te dimissuros quàm huic controuersia certus finis imponeretur. Tu uero concessisti quidem, teq; ipsum ad id exequendũ exposuisti. Nos itaq; dicimus quod pueri solent, quæ recte data sunt, auferri non debent. Pone igitur illum disputandi modum nunc quidem. S O C. Quem dicis? PROT. Quo dubitationum scrupulos inijcis, eaq; interrogas, quibus de respondere tibi nunc nemo nostrum idonee saltem potest. Neque enim belle finita esse disputatio putanda est, qua perplexos omnes nos reddidisti. Atque si minus id nos ualemus, tibi agendum est: pollicitus enim es. Hoc igitur tu consulta, utrum uoluptatis & sapientiæ species distinguendæ, an potius dimittendæ, an alio quoquam modo queas uelis uel, quæ nunc inter nos controuersa sunt, aperire. S O C. Nihil igitur metuendum est mihi quidem amplius, postquam hæc tu ita dixisti. Nam ubi si uelis dicitur, omnis qualibet in re formido fugatur: accedit, quod deorum aliquis memoriã nobis aliquam suppeditalle uidetur. PROT. Quo pacto, & quorum memoriã? S O C. Quos olim siue somnians, siue uigilans sermones audiui, nunc de uoluptate & sapientiã cogito, neutram harum esse bonum, sed tertium aliquid, quod aliud est ab utraq; & ambabus est melius. idq; si nunc nobis liquidõ pateat, uoluptas à uictoria procul aberit: bonum quippe idem quod illa nequam erit. Sic ne? an aliter? PROT. Sic utiq;. S O C. Speciebus itaq; uoluptatis ad diuisionem haud amplius, ut mea fert opinio, indigebimus. quod in sequentibus clarius inno-

Necq; uoluptatẽ, necq; sapientiam esse summum bonũ, sed tertium

tescet. P R O T. Præclare loqueris, perge sic obsecro. S O C. Paucula quædam prius asse-
 ueremus. P R O T. Quænam? S O C. Ipsius boni conditionem uidelicet, perfectum esse,
 an imperfectum necesse sit. P R O T. Omnium ô Socrates perfectissimum. S O C. Quid
 uero, sufficiens ne bonum ipsum est? P R O T. Quid ni? & in hoc ipsum ab omnibus quæ
 Cōditio et fors sunt, differre necesse est, cunctisq; præstare. S O C. Hoc quoq; de illo maxime ut arbitror,
 boni triplex necessarium est asserere, quod omne cognoscens id ipsum uenatur, & appetit apprehen-
 dere cupiens, atq; ipsum in se, & alia circa ipsum possidere, cæterorumq; nihil curat, præ-
 terquam quæ unâ cum bonis perficiuntur. P R O T. His repugnare nō licet. S O C. Consi-
 deremus igitur dijudicemusq; uoluptatis & sapientiæ uitâ seorsum inspicientes. P R O T.
 Quo pacto inquis? S O C. Neq; in uoluptatis uita sapientiâ insit, neq; in sapientiæ uita uo-
 luptas. Oportet enim siquidem his prius bonum est, nullius amplius indigere: si uero indi-
 gum apparet, haud ulterius reuera nobis est bonum. P R O T. Non certe. S O C. Num uo-
 lumus in teipso periculum facere? P R O T. Prorsus. S O C. Responde igitur. P R O T. Dic
 amabo. S O C. Optares ne ô Protarche, plenam summis uoluptatibus omnē uitam agere?
 P R O T. Quid ni optem? S O C. Nunquid alio quopiam indigere te ultra putares, quando
 perfecta harū possessione fruereris? P R O T. Nequaq;. S O C. Aduerte itaq; nū ipsa sapien-
 tia indigeres, & intelligentiâ, & conuenienti ratiocinatione, & alijs quæcumq; horum co-
 gnata, sed neq; uisu? P R O T. Et quid? omnia porro haberem, si uoluptate fruerer. S O C.
 Et ita uiuens, per omnem uitam præcipuis uoluptatibus abundares? P R O T. Profecto.
 S O C. Si mente, memoria, sciētia, opinione uera penitus careas, primo quidē hoc ipsum,
 gaudeas ne, an nō gaudeas, te ignorare necesse est, cū sis omni sapientiâ uacuus. P R O T.
 Necesse. S O C. Et cum memoria sis priuatus, haud sanē te aliquando delectatum fuisse re-
 cordaberis, nec ulla uoluptatis repente incidentis restabit memoria: & opinione uera or-
 bus, dum lætaberis, lætari te minime opinaberis. Ratione quoq; captus, quod in posterum
 uoluptatem aliquam adepturus sis, ratiocinari non poteris. Duces autem non hominis ui-
 tam, sed pleumonis cuiusdā, id est, spongiæ marinæ, aut ostreae marinæ per similem. Sunt
 hæc uera: an aliter de his sentire licet? P R O T. Et quo pacto aliter? S O C. An uita nobis hu-
 iusmodi expetenda? P R O T. Mutum me ô Socrates, præsens ratio reddidit. S O C. Ne de-
 sistamus hic obsecro, sed iam alteram illam mentis scilicet uitam in medium adducentes,
 ulterius consideremus. P R O T. Qualem inquis? S O C. Vtrum aliquis uiuere sic eligeret,
 ut sapientiam, mentem, scientiam, memoriam omnem omnium possideret, uoluptate ue-
 ro nulla penitus frueretur, nec rursus afficeret molestia, sed sine ullo tali affectu uiueret?
 P R O T. Neutra ex ijs ô Socrates, uita aut mihi aut alteri, ut arbitror, eligenda uidetur.
 S O C. Quid autē ô Protarche, uita ex ambobus in unum congregientibus mixta, & com-
 munis effecta? P R O T. Ex uoluptate ais, sapientiâq;, & mente? S O C. Hanc ipsam dico.
 Trium uitarū que optima P R O T. Vnusquisq; sanē hanc ipsam potius q̄ ex superioribus alterutram eliget: neque
 unus oprabit quidem, alius minime, sed idem omnes pariter expetēt. S O C. Videmus ne
 igitur quid ex ijs sequatur? P R O T. Prorsus quidē quod tres uitæ propositæ sunt: ex dua-
 bus neutra sufficiens, aut optanda uel hominibus, uel ceteris animantibus. S O C. An non
 circa hæc iam id constat, quod neutra ipsum bonum possidet: etenim perfecta & nō suffi-
 ciens esset, & uniuersis plantis, & animantibus exoptanda, quæcumque sic semper uiuere
 possent. Siquis uero ex nobis alia eligat, præter naturam eius quod reuera affectandū est,
 eliget, neq; id spōte, sed ex ignorantia uel infelicit quadam necessitate. P R O T. Hæc ita se
 habere uident. S O C. Quod ergo Philebi deam haud idē quod ipsum bonū existimare o-
 porteat, satis iam dictū esse uidetur. P H I L. Sed neq; etiā tua mens ô Socrates, prædictas
 enim obiectiones patit. S O C. Forsitā ô Philebe mea. non tamen uerū diuinamq; men-
 tem sic arbitror, sed aliter sese habere. Equidem quod primas in ista cōmuni uita mens ob-
 tineat, non cōtendo ego quidem. De secundis uero uidendū est, quid faciamus. fortē em̄
 cōmunis uitæ causam alter nostrum mentem, alter uoluptatem afferat, atque ita bonum
 ipsum neutrum erit istorum: fortē uero alterutrū horum causam esse quispiam censebit.
 Quo magis ego cōtra Philebū decertarim, quod hac in promiscua uita quicquid illud de-
 niq; sit quod uita susceptū expetendam ipsam bonamq; reddit, ei mens ipsa, quàm uolu-
 ptas cognatior est, & similior. Atq; ex hac ratione uoluptas, nec primas, nec secundas e-
 tiam partes reuera tenebit: longius autem aberit à tertia sorte, si qua meæ menti fides nūc
 est ad.

est adhibenda. P R O T. At qui ô Socrates, uoluptas iam prostrata uidetur rationibus tuis percussa, nam & spe uictoriæ decidit. De mente uero dicendum, quod non sapienter sibi uictoriam uēdicaret. Eadem quippe pateretur. uoluptas autem secunda sorte priuata, omnino iam ab eius amatoribus contemnetur: neque enim æque pulchra ulterius apparebit. S O C. Quid igitur: nōne dimittere illam præstat, nec exquisita examinatione, redargutioneque affligere? P R O T. Nihil ais ô Socrates. S O C. An quia impossibile quiddam protuli, affligi uoluptatem? P R O T. Non ob hoc tantum, uerum etiam quod ignoras nostrum nullum prius abire te dimissurum, quam ad horum finem ratione deueniris. S O C. O longam Protarche orationem futuram, imò uero futilem propemodum nunc. Videtur enim alijs quibusdā iaculis præter rationes superiores opus esse, si quis palmam menti secundam comparaturus accedat. fortasse uero & hæc habemus, Igitur oportet? P R O T. Quid ni? S O C. Principium itaque huius ponentes cautè & distinctè occupemus. P R O T. Quale principium dicis? S O C. Omnia quæ nunc in uniuerso sunt, bifariam distinguamus. Immo si uis trifariam. P R O T. Quonam pacto? S O C. Accipiamus nonnulla ex ijs quæ nunc à nobis sunt dicta. P R O T. Quænam? S O C. Deum dicebamus ex ijs quæ sunt, alterum quidem infinitum, alterum uero terminum ostendisse. P R O T. Omnino quidem. S O C. Has itaque species duo illa ponamus: tertium uero, unum ex utriusque cōmixtum. Ridiculus tamen uideor admodum, dum per species diuidere, atque dinumerare ista contendo. P R O T. Quid ais ô bone uir? S O C. Quarto adhuc genere opus esse cōstat. P R O T. Quonam? S O C. Causam alternæ cōmixtionis istorum considera, eamque præter tria illa quartum ponito. P R O T. Nunquid & quinto insuper indigebis aliquo discernente? S O C. Fortè. nō tamen in præsentia ut arbitror. Sin aut opus fuerit, ignosces mihi quintam uiam sectantem. P R O T. Quid obstat? S O C. Principio igitur, quatuor horum tria illa diuidentes, atque utrumque duorum in multa diffusum diuulsumque uidentes, mox in unum rursus utrumque coniungentes, perspicere conemur, quatenus utrumque horum, uel unum, uel multa sit. P R O T. Hæc mihi si planius dixeris, assequar fortè. S O C. Duo profecto quæ proposita sunt, finitum dico, & infinitum. quod autem infinitum multa quodammodo sit, conabor ostendere, finitum uero in posterum differatur. P R O T. Differatur. S O C. Attende igitur: arduum namque atque maxime dubitandum est, quod considerare te iubeo. Attamen animaduerte. Primum autem circa calidius frigidiusque considera, utrum terminum aliquem in eis inuenias: an potius magis ac minus dum ijs generibus insunt, finem reijciant, sine namque adhibito, ipsa etiam finirētur. P R O T. Vera loqueris. S O C. At uero semper in ipso calidiori & frigidiori magis ac minus esse fatemur. P R O T. Et maxime quidē. S O C. Semper ergo nobis hæc ratio monstrat ab ijs finem abesse: cumque sine fine sint, omnino infinita fieri. P R O T. Prorsus ô Socrates. S O C. Euge amice Protarche aduertisti nunc quod hoc ipsum uehementer abs te modo pronunciatum, & ipsum quoque quod remisse dicitur, eandem uim habent quam ipsum magis ipsum uel minus: Vbi cumque enim adsunt, non simul magnum esse efficiunt, sed semper uehementius remissiori, & uicissim uehemētiori remissius omnibus actionibus inferētia, plus ac minus efficiunt, quantum uero semper obscurāt. Nisi enim uehementius illud remissiusque; item magis & minus, è sede sua, quantum & mensuratum quod uocant depellunt, sed occupari eam sinunt, mox ipsa pellentur. Neque enim calidius & frigidius iam amplius sit, si recipit quantum. Diffugiet tum, nec ultra consistet calidius ipsum, & frigidius: quantum uero stat, progredi que cessat. Quamobrem hac ratione calidius, & frigidius infinita iam esse cōstat. P R O T. Sic apparet ô Socrates: uerūtamē ut ipse dixisti, haud facile ista percipi possunt. Fortè uero deinceps iterum repetita, interrogantem pariter & respondentem cōspirare inuicem declarabunt. S O C. Bene dicis, atque ita pro uiribus agendum est. sed intuere primum, num id signum ponamus infinitæ naturæ, ne singula transcurrentes orationē in longum nimium protrahamus. P R O T. Quod nā dicis? S O C. Quæcumque magis ac minus, uehementer atque remisse, nimisque & huiusmodi quædam admittunt, cuncta in unum infiniti genus reducenda sunt, quemadmodum supra diximus, asserentes omnia quæ diuidua dispersaque sunt, in unum oportere colligi, secundumque uim unam, uelut unam quandam naturam signari. Meministi? P R O T. Memini. S O C. Quæ uero talia quædam minime, sed horum contraria accipiunt omnia, primo quidem æquale ipsum atque æqualitatem, post æquale & duplum, & singulas inde proportiones quascunque

Quod infinitum sit multa

Magis ac minus finem reijcunt, & quantum

Signum infinite nature
Que in genere infiniti

Que in genere finiti

ad numerum numerus, & ad mensuram mensura habet, hæc inquam, omnia in genus finiti merito referremus. Quid ais ad hæc? PROT. Præclare nimiū ō Socrates. SOC. Agendum ex utrisq; cōmixtum, quam ideam habere dicemus? PROT. Id mihi tu dices, ut arbitrator. SOC. Immo Deus, si modo quis deus meas preces exaudiat. PROT. Obsecra igitur, & contemplare. SOC. Contemplor sanè. Ac mihi uidetur deorum aliquis nobis amice nunc aspirasse. PROT. Quo pacto id ais? & qua coniectura uteris? SOC. Dicam planè, tu uero attentis auribus adsta. PROT. Dic modo. SOC. Calidius'ne aliquid nūc, & frigidius dicebamus? PROT. Certe. SOC. Adde præterea siccus & humidus, plus ac minus, uelocius atq; tardius, maius & minus: ac deniq; quocumq; in superioribus ad naturam unam magis minus'ue suscipientem redegimus. PROT. An infiniti naturam inquis? SOC. Eam inquam. commisce posthac cum his progeniem illam termini. PROT. Quam? SOC. Eam quā cum deceret in unum colligere, quemadmodū illam infiniti collegimus, neq; dum collegimus. at fortè nunc idem ages: his quippe utrisq; conciliatis, illa tertia continuo patefiet. PROT. Quam dicis, & quomodo? SOC. Aequalis, & dupli progeniem, & quæcunq; diuersa quæ sunt, contraria infestaq; esse non sinit, sed commensurata, & consona reddens, numerum efficit. PROT. Intellego. dicere namq; mihi uidearis, si ista miscentur, generationes quasdam ex eorum singulis euenturas. SOC. Et recte uideor. PROT. Dic igitur. SOC. Nōne in morbis recta horum cōmunio sanitatis naturam genuit? PROT. Omnino. SOC. In acuto autem etiam & graui, ueloci & tardo, cum infinita sint, hæc & terminū peperit, & perfectionem musicæ præstitit. PROT. Præclare. SOC. Quinetiam rigori & æstui tradita, id quod multum & minus, & infinitum dicitur, abstulit, mensuratum autem & cōmensuratum adhibuit. PROT. Quid nix? SOC. Ex ijs temperies anni, & quæcunq; pulchra sunt, cuncta manarunt, infinitis inuicem finitiscq; coeuntibus. PROT. Certe. SOC. Atq; alia insuper innumerabilia prætermitto, ueluti cum sanitate pulchritudinem atq; robur. In animis quoq; permulta atq; præclara: petulantiam quippe, & uniuersam improbitatem dea hæc animaduertens ō bone Philebe, omni termino uoluptatum expletioniscq; carere, legem & ordinem quibus terminus inest, ijs apposuit, eamq; tu sic infici ac perdi, ego contra seruari dico. Tibi uero Protarche, quidnam uidetur? PROT. Hæc prorsus secundum meam sententiam sunt asserta. SOC. Nōne tria hæc iam protuli, modo intelligas? PROT. At intelligere arbitrator. Vnum quidem infinitum asseris. Secundum uero eorum quæ sunt terminum. At tertium illud quid dicere uelis, haud satis teneo. SOC. Multitudo ō mirifice uir, generationis eius tertium quod est, te stupefecit: quanquam & infinitum multa genera continebat, quæ tamen genere ipsius magis minus'ue signata, unum apparuerunt. PROT. Vera narras. SOC. Veruntamen neq; terminus multa continebat, nec indignabamur, quasi non esset unum natura. PROT. Quo enim modo? SOC. Nullo modo. Sed tertium scito me dicere unum hoc quodcunq; ex ijs nascitur, generationem uidelicet in essentiam, ex mensuris unā cum termino constitutis. PROT. Intellexi. SOC. Cæterum quid præter hæc tria, quartum genus sit, discutiendū restat. Communis autem ista disceptatio est. Vide enim an non necessarium tibi uidetur, quodcunq; gignitur, per aliquam causam gigni. PROT. Mihi planè. Quomodo enim absq; ea fieret? SOC. Et efficiens natura nomine duntaxat à causā differt, efficiensq; & causa unum merito uocabūtur. PROT. Merito. SOC. Quinetiam factum ac genitū solo nomine discrepabunt. PROT. Certe. SOC. Præcedit quidem atq; ducit natura semper quod efficiens est: quod uero factum est ab eo genitūq;, ipsum sequitur. PROT. Prorsus. SOC. Non ergo idem, sed aliud est causa, et quod ad generationē causæ seruit. PROT. Quid prohibet? SOC. An non genita ipsa, & ex quibus gignuntur omnia, tria nobis genera præbuerunt? PROT. Maxime. SOC. Omnium autem istorum opificem quartum ponimus, causamq; uocamus, utpotè aliud quiddā quā illa ad sufficientiam demonstratū. PROT. Ponimus absq; dubio. SOC. Verum iam decet cum quatuor discreta sint, quo melius singulorum meminerimus singulatim illa dinumerare. PROT. Utique. SOC. Primum igitur infinitum dico, secundum terminum, tertium mixtam ex ijs genitamq; essentiam: postremum mixtionis generationiscq; causam, si quartum uocem, nunquid errarem? PROT. Nullo pacto. SOC. Agendum uero quæ nobis deinde oratio est? & quid potissimum inquirentes, huc digressi sumus? nōne id erat? Quærebamus

Recta horū cōmunio, id est, equalis, uel dupli, uel ceterorum
Morbus est in excedente, uel cessante calido, frigido, humido & sicco

hanc nempe utri secundæ tribuerentur, uoluptati ne, an sapientiæ potius. An non ita? PROT. Ita certe. SOC. Postquam ista in hunc modum distinximus, nõnne melius iudicabimus cui prima, cui ue secunda uictoriæ palma danda sit, ex ijs quæ supra in certamen uenerunt? PROT. Fortè. SOC. Vicitricem sanè posuimus, uitam ex uoluptate & sapientia mixtam, PROT. Immo. SOC. Qualis sit, & cuius generis hæc uita quodammodo cernimus. PROT. Cernimus. SOC. Pars nempe tertij generis. Neq; enim ex duobus quibusdam mixtum illud est, sed ex infinitis omnibus termino deuinctis. Quapropter merito uictrix hæc uita illius pars erit. PROT. Et recte admodum. SOC. Eia Philebe, dulcis illa tua ac simplex uita, ad quod prædictorū genus pertinere iure putabitur. Sic autem mihi prius quàm definias, responde. PHIL. Dic modo. SOC. Voluptas ac dolor terminum habent, an potius ex eorum genere sunt, quæ magis minus ue suscipiunt? PHIL. Ita ex ijs quæ magis ô Socrates: neque enim uoluptas omne bonum esset, nisi suapte natura, & secundum multitudinem, & secundum id quod magis infinita existeret. SOC. At neque etiam dolor ô Philebe, omne malum: quamobrem aliud quiddam nunc considerare debemus quàm infiniti naturam, quod uoluptatibus partem boni aliquam præbeat. Enim uero ex ijs indeterminatis uita illa tua fit. Sapientiam autem, scientiamq; & mentem, utrò potius ô Protarche atq; Philebe, referemus, ne in pietatem à nobis peccetur: haud enim mediocri periculū est, recte secus ue quod modo quæsitum est, explicuisse. PHIL. Deum ô Socrates, tuum extollis. SOC. Et tu ô amice, deam tuam. Verum ad id quod quæsitum est, redeundum. PROT. Probe loquitur Socrates ô Philebe. Ideoq; parendum. PHIL. An non ô Protarche, pro me dicturum te promissisti? PROT. Maxime. Nunc autem hæsito, & uereor, teq; ut esse nobis ô Socrates propheta uelis obsecro, ne quid nos tibi circa certatorem aberrantes, præter melodiam canamus. PHIL. Parendum Protarche, nihil enim difficile iubes. SOC. Equidem Deum reuera, ut Philebus inquit, extollens iocando te turbauit, interrogans cuiusnã generis mens & scientia essent. PROT. Maxime quidem ô Socrates. SOC. Facile tamen: omnes siquidẽ sapientes ita extollentes sese consentiunt, intellectū esse cœli terræq; nobis regem, ac fortè recte loquunt. quod si uis, hoc genus diffusius examinemus. PROT. Dic arbitrato tuo ô Socrates, nihil prolixitatẽ uertus, neq; enim molestus eris. SOC. Præclare loqueris; hinc igitur interrogantes, exordiamur. PROT. Vnde? SOC. Vtrum ô Protarche, dicendū est uniuersum hoc agi ab irrationali quadam temerariâq; & fortuita potestate? An contrâ, quemadmodū maiores nostri senserunt, ordine quodã mentis, & sapientiæ mirabilis gubernari? PROT. Nulla est comparatio. Nam quod modo dicebas ô Socrates, prophanū mihi uidetur: fateri autem mente omnia hæc exornari, sententia quadam conspectu mundi solisq; & lunæ cæterorumq; siderum, & omnis deniq; cœlestis circuitus digna est, nec ego unquam de ijs aliter loqui, aut sentire ausim. SOC. Vis ne igitur quod à præcis assertum est, nos item confiteamur: hæc uidelicet ita sese habere, nec modo putemus alia sine periculo proferri non posse, uerum etiam unâ cum illis uituperationis periculum subeamus, siquãdo uir aliquis durus ac uehemens, ista non sic, sed sine ordine ferri cõtenderit? PROT. Quid ni uelim? SOC. Age igitur, quod sequitur contemplare. PROT. Dic iam. SOC. Quæ circa corpora uiuentium sunt, ignem, aquam, spiritū, atq; terram in compositione inesse conspiciamus, sed fluctuantium, ut aiunt, instar. PROT. Et maxime quidem: in ijs enim sermonibus reuera propter ambiguitatem fluctuamus. SOC. Ergo de unoquoq; eorum quæ circa nos sunt, id accipe. PROT. Quidnam? SOC. Quod unumquodq; horum apud nos exiguum ac uile, nec

Genitum nõ est mixtum ex duobus quibusuis, sed ex infinito et termino duobus constat
Quod uoluptas & dolor sit in genere infinito
Nec uoluptas omne bonum, neque dolor omne malum

Intellectum esse cœli ac terræ regem

Elementorum apud nos uilitas

s o c. Nõnne ignis hic noster exiguus, imbecillus, & uilis, sed qui uniuersi proprius quantitate mirãdus & pulchritudine, & omni quæ ad ignem pertinet, potestate? PROT. Vera nimium loqueris. SOC. An uero sit, alitur, ducitur ab igni nostro mundi totius ignis, uel contrâ, & meus & tuus, & animantium reliquorum omnis ab illo. PROT. Hæc responsione digna non sunt. SOC. Recte eadem quoq; de animalium ac mundi terra diceret, & de alijs omnibus quæ supra quæsiuimus, similiter responderes. PROT. Quisnam respondens aliter, sanæ mentis æstimeretur? SOC. Nemo forsitan, sed iam ad reliqua. Omnia quippe nunc dicta in unum composita

contuentes, corpus appellamus. P R O T. Quid nī? S O C. Idem quoq; de hoc, quem mundum dicimus, accipe. Eadem siquidem ratione corpus est, ex eiusdem cōpositum. P R O T. Recte loqueris. S O C. Vtrum ex hoc corpore nostrum corpus omnino, uel contra ex nostro ipsum nutrit, & quæcunq; paulo ante memorauimus, suscepit & habet? P R O T. Neque hoc etiam alterum ô Socrates, in quæstionē cadere debet. S O C. Sed alterum; debetne an non? P R O T. Dic quod. S O C. Nostrum corpus animā habere fatebimur? P R O T. Constat. S O C. Vnde nam ô amice Protarche, suscepit, nisi mundi corpus, quod eadē quæ & nostrum ac etiam præstantiora continet, animam habeat? P R O T. Aliunde nequaquæ. S O C. Neq; enim existimandū ô Protarche, quatuor illa, terminum, infinitum, mixtum, & causæ genus in ijs quartum cunctis existens, quod ijs quidem quæ apud nos sunt, animam corpusq; præbet, dum imprimat umbram, labefactatq; corpore, remedia parat, & in alijs alia constituit atq; restituit, omnem atq; integram sapientiā uocitari: cumq; eadem hæc uniuerso cœlo eiusq; partibus amplioribus illis insint, quæ puriores præstantioresq; existūt, in eis tamen præclarissimorū preciosissimorumq; naturā minime reperiri? P R O T. Nullam profecto rationem id haberet. S O C. Quamobrem rationem illam ulterius prosequentes licebit asserere ea quæ sæpenumero diximus, infinitum profus in hoc uniuerso consistere, sufficientemq; terminum causamq; illis haud ignobilem semper adesse ornantem disponentemq; horas & menses & annos, mentem & sapientiam merito nuncupatam. P R O T. Merito. S O C. Sapientia uero atq; mens, absq; anima nunquā sunt. P R O T. Nunquam certe. S O C. Ergo in Iouis ipsius natura regiam animam, regiamq; mentem inesse propter uim causæ confiteberis, & in alijs item alia pulchra, ut illorum cuiq; dici placeat. P R O T. Maxime. S O C. Præcedentem ô Protarche sermonem nequaquæ temerē inductum putes: his enim qui olim mentem omni mundo præsidere ostenderunt, adminicula præbet. P R O T. Præbet sanè. S O C. Meæ uero petitioni responsum porrigit, quod mens est progenies quædam eius causæ, quæ causa dicitur omniū, quæq; est ex quatuor his quæ sunt relata, unum quiddam, habes iam igitur nostram expositionem. P R O T. Habeo; & sufficienter quidem. quanquam cum antea idem responderis, nō intellexi. S O C. Remissio quædam studij ô Protarche, sæpenumero iocus est. P R O T. Præclare loqueris. S O C. Nunc igitur ô amice, in quo genere sit, quam uel habeat uim, satis propemodū monstratum est. P R O T. Omnino. S O C. Quinetiā uoluptatis genus iam pridem patuit. P R O T. Nimirum. S O C. Reminiscamur iam & horū circa utraq; quod mens quidem causæ cognata, eiusdemq; cum illa generis fermè erat: uoluptas autē infinita, eiusq; generis quod nec principium, nec medium, neq; finem in seipso suapte natura continet, aut aliquando continebit. P R O T. Quid nī reminiscamur? S O C. Oportet itaq; posthac in quo horum utrumque cōsistit, & propter quam passionem fit quoties fit, aduertere. Vtq; uoluptatis primo genus ipsum inuestigauimus, sic & ista circa illam primo nunc inquiremus. Seorsum tamen à dolore uoluptatem sufficienter examinare non possumus. P R O T. Si hæc gradientum est, hæc utiq; gradiamur. S O C. Num igitur idem tibi quod mihi de horum generatione uidetur? P R O T. Quid istud? S O C. Communi eodemq; in genere secundū naturam dolor & uoluptas esse uidentur. P R O T. Hoc commune genus amice Socrates, ostende obsecro, quidnam ex ijs quæ supra distincta sunt, intelligi uelis. S O C. Pro uiribus ô mirifice uir, id agam. P R O T. Bene inquis. S O C. Commune igitur intelligamus, quod ex quatuor tertium numerauimus. P R O T. An quod post infinitum finitumq; localit, in quo sanitatem & harmoniā ut arbitror, collocasti? S O C. Recte dicis, sed nunc maxime mentem adhibe. P R O T. Dic igitur. S O C. Harmonia soluta in animantibus, unā naturæ solutionē generationemq; dolorum eo in tempore fieri dico. P R O T. Consentaneum. S O C. Rursus harmonia temperata, & in sui naturam protinus restituta, uoluptatem fieri dicendum est, si modo res maximæ uerbis paucis concludendæ sunt. P R O T. Reor equidem te recte ô Socrates dicere: clarius tamen exprimere eadem adnitendum. S O C. An non uulgaria, & notissima cognitu facilia sunt? P R O T. Quænam ista? S O C. Fames quidem solutio est, atq; molestia. P R O T. Est. S O C. Comestio uero repletio atq; uoluptas. P R O T. Ita. S O C. Sitis iterum corruptio solutioq; & dolor. Vis autem humore quod arefactum est reficiens, uoluptas est. Discretio insuper, & dissolutio præter naturam æstu quodam effecta molestia. At secundum naturam restitutio refrigeratioq; uoluptas. P R O T. Prorsus

Iocus sæpenumero remissio studij est

fus. S O C. Concretio quoq; humoris præter animalis naturam frigore facta, dolor. Contra humido liquefcente, & in suam redeunte naturam, reditus iste uoluptas. Ac summam considera, num toleranda tibi hæc oratio uideatur. Quoties corrūpitur animata species ex infinito & termino secundum naturā, ut diximus, genita, eiusmodi corruptio dolor est. Cum uero hæc in essentiam suam refluunt, regressum hunc dicimus uoluptatem. P R O T. Esto. Videtur enim hoc mihi admodum uerissimile. S O C. Hanc unam itaq; uoluptatis, & doloris speciē in ijs passionibus utrisq; ponamus. P R O T. Ponatur. S O C. Pone deinceps expectationē harum in anima passionum. Expectationē inquam quæ uoluptaria antecedit, sperantem, gaudentem, atq; suauem: quæ uero molesta, formidolosam ac moestam. P R O T. Est igitur hæc uoluptatis & doloris species alia, seorsum à corporea, solius animæ expectatione profecta. S O C. Recte accepisti. In ijs utiq; ut mea fert opinio, utrisq; synceris existentibus, nec mixtis, uoluptate uidelicet atq; dolore, liquido discernemus num uoluptatis uniuersum genus amandū sit, an hoc potius alteri cuiquam ex antedictis attribuēdum: uoluptati uero atq; dolori, ceu calido, & frigido, cæterisq; talibus, cōpetat ut interdum amanda sint, aliās non amāda; utpōte quæ bona minime sint, sed quoad certum aliquid suscipiētia, naturam boni sequatur. P R O T. Recte ais oportere sic incedere qui talia perscrutatur. S O C. Primum igitur id inspiciamus: si uerum est quod dicebatur, destructis illis dolorem, resectis uoluptatem sequi: cum neq; deperdūtur, neq; etiam recreantur, quam potissimū habitudinem tunc animalibus tribuere debeamus. Intentus itaque animo mihi responde, num tibi necessarium uideatur quodlibet animal eo ipso in tempore nullo modo uel lætari uel angī. P R O T. Necessariū certe. S O C. Est ergo status hic tertius præter moerentis & gaudentis affectum. P R O T. Est profecto. S O C. Agedum huius meminisse conare. ad iudicandū siquidem uoluptatem, reminisci uel non permultum refert, breuibus tamen aliquid de ipsa si uis perstringamus. P R O T. Dicis ergo, quid istud? S O C. Eum qui contemplationis uitam eligit, nihil ita uiuere prohibet. P R O T. Seorsum à lætitiā, & molestiā dicis? S O C. Dictum enim in cuiusq; uitæ comparatione uirum contemplationi deditum nihil ulla ex parte uel gaudere uel angī. P R O T. Omnino sic dictum. S O C. Nōne sic illi conuenit? Ac forte nil mirum esset, si uita hæc cæterarum omnium diuinissima sit. P R O T. An absurdum est deos gaudere uel cōtra trīstari? S O C. Absurdum omnino. Indecens enim utrunq; est. At hoc deinceps inuestigamus, siquid ad hanc disputationem conferat: ac menti ad secundas uictoriæ sortes, si minus ad primas licet, accommodemus. P R O T. Recte loqueris. S O C. Atqui alia species uoluptatum, quam animæ propriam assignauimus, memoria cōstat. P R O T. Quo pacto? S O C. Primum quid memoria sit accipiendum uidetur: immo ante eam quid sensus, si planius hæc elucidari uelimus. P R O T. Quo pacto inquis? S O C. Pone ex omnibus corporis passionibus quasdam in corpore prius extinctas, quàm in animam transfluant, passione uacuum dimittentes: alias per utrunq; diffusas & quandam quasi concussionem, tam propriam, quàm cōmunem utriq; pariter inferentes. P R O T. Ponantur. S O C. Et passionem per utrunq; minime propagatas si latere dixerimus animam, & per utrunq; manātes innotescere animæ, an recte dicemus? P R O T. Certe. S O C. Ipsum ergo latere nullo modo ut dicere uideor, obliuionis generationē esse existimes. Est enim obliuio memoriæ extit. Ea uero in ijs quæ modo dicebantur nondum erat. Eius autem quod nec est nec fuit, tacturā fieri aliquam absurdū. P R O T. Absurdū. S O C. Nomina ergo duntaxat permuta. P R O T. Quomodo? S O C. Pro eo quod latere animā diximus, quando absq; passione corporei tumultus existit, quā nunc obliuionē uocare uideris, in sensationē, ut ita loquar, potius nominato. P R O T. Teneo. S O C. Motū autem in cōmuni corporis & animæ passione factū si sensum uocaueris, haud ab re nominabis. P R O T. Vera loqueris. S O C. An non percipimus iam quid sensum uocari uelimus? P R O T. Percipimus. S O C. Sensus præterea cōseruationem recte quis memoriā mea sententiā nuncupabit. P R O T. Recte nimis. S O C. Et à memoria reminiscentiā discrepare fatemur, nec ne? P R O T. Forte. S O C. An non in hoc præcipue? P R O T. Quoniam? S O C. Quoties quæ cum corpore passa est aliquando anima, eadem sine corpore in seipsa resumens animaduertit, tūc meminisse eam assertimus, an non? P R O T. Valde quidem. S O C. Quinetiam quādo memoriæ passa iacturā, deinde uel sensu, uel disciplina monente eam iterum reuocat in seipsa, reminisci putatur.

Vita cōtēplatiua diuinissima. Deos nec lætari nec trīstari

Memoria

Atq; hæc iam memorias reminiscenciasq; uocamus. P R O T. Probe loqueris. S O C. Cuius autem gratia hæc dicta sunt omnia, hoc est. P R O T. Quid nam? S O C. Ne animæ uoluptatē abiq; corpore quàm maxime atq; perspicue capiamus, atq; unam concupiscentiam, per hæc enim utraq; ista declarata uidentur. P R O T. Pergamus iam ad reliqua Socrates. S O C. Multa considerare decet, uoluptatis originem omnemq; formam eius inuestigantes. Et nunc quidem primo uidendum quid est, & unde nascitur concupiscentia. P R O T. Videamus iam obsecro. Nihil enim amittemus. S O C. Immo ô Protarche cum quod modo quærebamus inuenerimus, amittemus aliquid circa ista, uidelicet dubitationem. P R O T. Quàm belle uicem reddidisti, at iam quæ sequuntur expediamus. S O C R. Nónne famem atq; sitim, & huiusmodi multa, concupiscentias quasdam esse diximus? P R O T. Maxime. S O C. Ad quid nã idem respiciētes res adeo diuersas uno nomine nuncupamus? P R O T. Per Iouē haud facile dictu ô Socrates, dicendum tamen. S O C. Ab eisdem rursus exordiamur. P R O T. Quibus? S O C. Dicimus ne sitire aliquē? P R O T. Dicimus. S O C. Hoc autē est exhaustum esse. P R O T. Quid nĩ? S O C. Et sitis concupiscentia est? P R O T. Est. S O C. Potionis ne? P R O T. Potionis. S O C. An non repletionis potus? P R O T. Huius certe. S O C. Vacuus igitur, et exhaustus cōtraria eorum quæ patitur appetit. Nam cum uacuus sit, impleri cupit. P R O T. Manifestū est omnino. S O C. Quid ergo? qui primo exhaustus est, num potest uel sensu uel memoria quadam eius repletionem attingere, quod nec præsentī in tēpore, nec aliquādo passus est? P R O T. Nullo modo. S O C. Sed eum qui cupit, aliquid cupere cōfitemur. P R O T. Quid nĩ? S O C. Haud ergo quod patit appetit. Sitit enim. sitis autē indigentia est, is tamen repletionē affectat. P R O T. Ita. S O C. Aliquid igitur eius quod appetit expletionē attinget. P R O T. Necessesse. S O C. Corpus quidē nequit, nam exhaustū est. P R O T. Certe. S O C. Restat ut anima repletionem per memoriā consequatur. P R O T. Patet. S O C. Nam quo alio consequeret? P R O T. Nullo ferme. S O C. An aduertimus quid nobis ex his rationibus efficiat? P R O T. Quid istud? S O C. Corporis cupiditatē esse ratio hæc nō dicit. P R O T. Quo pacto? S O C. Quoniam in omni animali, conatū animantis passionibus cōtrarium cupiditas ostendit. P R O T. Penitus. S O C. Impetus autem in contraria quàm passiones trahens memoriā contrariam passionibus innuit. P R O T. Omnino. S O C. Ratio itaq; ostendens memoriā ad concupita rapientem animæ omnem impetum, & cupidinem, principatumq; omnis uiuentis tribuit. P R O T. Recte nimium. S O C. Sitire igitur uel esurire corpus nostrū, aut aliquid eiusmodi pati, nequaquā ratio hæc admittit. P R O T. Vera loqueris. S O C R. Hoc præterea circa ista considerabimus, quod hæc ratio quandam uitæ speciem in rīs demonstrare uelle uidetur. P R O T. In quibus? & de qua uitā loqueris? S O C. In replendo inquam, & euacuando, & omnibus quæ ad salutem siue perniciem animalium attinent. Et si quis nostrum in alterutro constitutus affligitur, tunc secundum mutationes lætatur. P R O T. Sic est. S O C R. Quid, quoties in horū medio permanet? P R O T. Quomodo in medio? S O C. Ob passionē quippe tristatur, sed uoluptatū interim præteritarū meminit; cessat quidem tristitia, nondum tamē impletur; quid tunc dicendū? nōne in medio passionum esse? P R O T. Dicendū. S O C. Vtrum dolentem omnino uel cōtra gaudentem? P R O T. Non gaudentem per Iouem, sed dupla potius affectū tristitia, secundū corpus in passione, secundū animam in expectationis ardore. S O C R. Quo nam modo Protarche dolorem duplū aiebas? Nōne uacuus quispiam certam aliquādo repletionem sperat, aliquid quando contra desperat? P R O T. Maxime. S O C. Num dum assequi sperat, ipsa recordatione gaudere uidetur? simulq; uacuus eo in tempore cruciari? P R O T. Necessesse. S O C R. Tūc igitur & homo & animalia reliqua, lætant simul ac moerent. P R O T. Apparet. S O C. At cū uacuus aliquis expletionē omnino desperat, nōne tunc passio duplex circa dolores exoritur, quam ipse paulo ante intuitus, simpliciter duplam opinabaris? P R O T. Vera hæc sunt. S O C. Hac talium passionum disceptatione ad id utamur. P R O T. Ad quid ais? S O C. Vtrum uoluptates has atq; molestias ueras, an falsas, an partim ueras, partim falsas dicere debeamus? P R O T A R. Quo pacto ô Socrates, uoluptates atq; molestiæ falsæ esse possunt? S O C R. Quomodo etiā ô Protarche timores ueri uel falsi? aut expectationes ueræ, seu minime ueræ? aut opiniones ueræ uel falsæ? P R O T. Opiniones equidem confiterer: sed hæc reliqua minime. S O C R A T. Quid ais? disputationem tamen haud breuem

passio est corporis, non autem cupiditas

Sitire non corporis: sed scitatum esse

hanc inceptare uidemur. PROT. Vera narra8. SOC. At si precedentibus sit conueniens ò uiri illius fili considerandum est. PROT. Istud forte. SOC. Omne igitur superuacuum, & quicquid præter propositum est, dimittendum. PROT. Recte. SOC. Dic itaq; conuina nempe me admiratio tenet semper circa eas quas nunc induximus quæstiones. PROT. Quo pacto inquis? SOC. An non sunt ex uoluptatum numero falsæ aliæ, aliæ ueræ? PROT. Vis dicam? SOC. Neq; reuera igitur, neq; falso, uel lætari, cum non lætetur, uel tritari, cum non tristetur, aut furentum, aut insanorum dicitur quisquã? PRO. Hæc omnia sic se habere ò Socrates omnes suspicamur. SOC. Num recte? an forte differendum est, recte ne uel non ista dicantur? PROT. Differendum quidem mea sententia. SOC. Distinguamus igitur euidentius, quod modo de uoluptate atq; opinione dictum est. Est ne aliquid apud homines, opinari? PROT. Est. SOC. Et lætari? PROT. Et lætari. SOC. Quin & quod opinamur aliquid est? PROT. Cur non. SOC. Et hoc quo gaudemus? PROT. Et hoc. SOC. Qui opinatur, siue recte seu non recte opinetur, ipsum tamen quod reuera est opinari, non perdit. PROT. Quo enim modo? SOC. Gaudens etiam, siue recte gaudeat siue non, ipsum tamẽ quod reuera gaudere est, haud amittit. PROT. Immo & hæc ita se habent. SOC. Quo igitur pacto opinio uera, & falsa sit, uoluptas solummodo uera, cum tamen opinari uere atq; lætari utraque similiter acceperint? PROT. Considerandum hoc est. SOC. Nunquid ex eo quod opinioni ueræ, & falsæ indita sunt? nec solum ob hæc opinio facta est, sed qualis quædam opinio ut a que? Hoc ne considerandum inquis? PROT. Ita. SOC. Præterea inuestigandum est, an uoluptas, & dolor ea ipsa duntaxat quæ sunt permaneant, nunquam uero qualia quædam efficiantur. PROT. Patet. SOC. Verum haudquaquã difficile est quod qualia quædam fiant inspicere. Iampridem concessimus uoluptates atque molestias, magnas, & paruas, uehementes remissasq; fieri. PROT. Concessimus. SOC. Quod si cui ex his prauitas adijciatur, ut prauam opinionem, ita & prauam uoluptatem effici confitebimur. PROT. Quid prohibet? SOC. Quid si rectitudo uel contrarium rectitudinis horum cuiquam admoueatur, num rectam opinionem quæ rectitudinem subiit, ac uoluptatem similiter appellabimus? PROT. Necessario sequitur. SOC. Et si quod opinione comprehenditur sit fallax, nonne opinionem falsam potius quàm rectam uocabimus? PROT. Immo. SOC. Item si uoluptatem uel dolorem circa id quo gaudemus uel angimur, aberrare cernamus, num rectam aut bonam uoluptatem dicimus, aut aliquo præclaro nomine honorabimus? PROT. At id fieri nequit, siquidem uoluptas ipsa delinquit. SOC. Veruntamen sæpenumero nobis uoluptas ex opinione falsa exoritur. PRO. Proculdubio. attamen opinionem ò Socrates eiusmodi falsam dicimus, uoluptatẽ uero ipsam nemo utique falsam denominaret. SOC. Prompte nimium ò Protarche uoluptatis rationem in præsentia tueris. PROT. Minime, uerum quæ audio loquor. SOC. Nil ne ò amice apud nos differt uoluptas ab opinione recta scientiaq; proficiscens, ab ea quæ falsam opinionem, & ignorantiam sequitur? PROT. Consentaneũ est haud breui quodam interuallo distare. SOC. Verum ad hanc ipsam distantiam perscrutandam deueniamus. PROT. Duc age quã lubet. SOC. Ecce hæc te duco. PROT. Quã nam? SOC. Opinio quædam uera est, quædam falsa. PROT. Esto. SOC. Has sæpenumero uoluptas dolorq; sequitur. PROT. Sequitur. SOC. An nõ ex sensu ac memoria in nobis opinio nascitur, & ipsum opinari posse? PROT. Præcipue. SOC. Nonne sic circa hæc nos habere putandum? PROT. Quomodo? SOC. Ut fateare hominem nonnũquam procul aliqua confuse cernentem, cupere clarius quæ cernit discernere? PROT. Fateor equidem. SOC. Is igitur sic à seipso quodammodo sciscitabitur. PROT. Quo pacto inquit? SOC. Quid nam illud est quod iuxta saxum sub arbore procul apparet? An hæc ille proferre secum tibi uidetur, dum eiusmodi quædam aspicit cuiusmodi sibi quandoque apparuerunt? PROT. Quid ni? SOC. Deinde ueluti sibi ipsi respondens, homo est, inquit, tanquam rem iam assecutus. PROT. Nimirum. SOC. Rursus forte mutata sententia opus quod dã à pastoribus fabricatum esse asserit. PROT. Maxime. SOC. Hic si quis adsit, eadẽ quæ animo secũ ipse uolubatur in uocem fundens, rursus præsentem diceret, ac sermo tũc fieret, quod ante opinionẽ uocabamus. PROT. Manifestũ. SOC. At si solus sit, hoc idem secũ ipse repetẽs, & diu quãdoq; in seipso seruãs procedit. PROT. Prorsus.

SOC

Ex sensu et memoria sit hic opinio

Anima libro et
tabule rase si-
milis

Voluptas et tri-
stitia, que pro-
pria anime est,
uoluptates &
dolores corpo-
ris præcedunt

Concluditur in
esse ueras et fal-
sas uoluptates
& dolores

S O C. Quid ergo? idem ne tu hic, quod ego, sentis? P R O T. Quid istud? S O C. Videtur mihi tunc hominis anima libro cuidam per similit. P R O T. Qua ratione? S O C. Memoria in idem cum sensibus incidens, & illæ quæ circa ista passiones sunt, uerba quædã in anima quodammodo inscribere mihi uidentur: cumq; uera cõscribunt passionem huiusmodi ueram opinionem dicimus, & orationes in nobis ueræ ab hoc ipso proficiunt. At cum scriba hic noster falsa scribit, contraria ueris eueniunt. P R O T. Omnino ita mihi uidetur, & ea quæ dicta sunt, libenter accipio. S O C. Accipe alium eorum quæ tunc fiunt in animis nostris opificem. P R O T. Quem? S O C. Pictorem, qui post ipsum scriptorem, dictorum imagines in anima pingit. P R O T. Quomodo hunc, & quando id agere dicendum? S O C. Quando ab aspectu siue alio sensu dicta, & opinione percepta, quis educēs, dictorū & opinione perceptorum imagines in seipso quodammodo cõtuetur. an hoc in nobis efficitur? P R O T. Vehemēter. S O C. Nōne uerarum opinionum sermonumq; imagines ueræ, falsæ uero falsorū? P R O T. Omnino. S O C. Si modo recte hæc diximus, hoc in ijs præterea cogitemus. P R O T. Quid hoc? S O C. Vtrum circa præsentia atq; præterita hoc nobis accidere necesse sit, circa futura nequaquã? P R O T. Eadem ratione circa tempora omnia. S O C. Nōne uoluptates atq; molestiæ ipsius animæ propriæ in superioribus dictæ sunt uoluptates & dolores corporis antecedere? proptereaq; & prægaudere, & prædolere nos ob futura contingit? P R O T. Vera narras. S O C. Vtrum inscriptiones atque picturæ quas paulo ante nobis imprimi uolebamus, ad præsens præteritum uel respiciunt, ad posterum minime? P R O T. Ad omnia. S O C. Num idcirco ijs assentiris, quod hæc omnia spes quædam ad futurum tempus existunt, nosq; per omnem uitam perpetua spe nutrimur? P R O T. Prorsus. S O C. Age ad hoc præter illa responde. P R O T. Quid rogas? S O C. Vir iustus & pius, & probus, nōne Deo amicus est? P R O T. Quid nī? S O C. Iniustus & improbus contrā se habet? P R O T. Contrā. S O C. Plurima tamen ut dicebamus, unusquisq; spe ducitur. P R O T. Sanè. S O C. Sermones sunt in unoquoq; nostrum, quas spes nominauimus. P R O T. Insunt. S O C. R. Quinetiam phantasmata picta. nam cuiq; licet fingere se cumulum auri maximum possidere, oblectamentisq; uarijs abundantem omni suauitate perfundi. P R O T. Nil prohibet. S O C. Num dicendum interna hæc scripta bonis uiris, quia Deo amici sunt, uera sæpe euadere? malis sæpenumero contrā? P R O T. Dicendum certe. S O C. Et malis uiris oblectationes nihilominus adsunt sæpe confictæ, ac deniq; falsæ. P R O T. Quid nī adsint? S O C. Falsis igitur uoluptatibus prauis ut plurimum gestiunt, boni homines ueris aluntur. P R O T. Necessarium penitus. S O C. Insunt ergo secundum hanc rationem falsæ quædam animis hominum uoluptates, imitantes tamen ueras, sed ridicule, ac dolores eodem pacto. P R O T. Insunt utiq;. S O C. An licebat sic opinanti omnino, quæ nec fuerunt, nec sunt, nec erunt, in seipso formare? P R O T. Licebat. S O C. Atque hæc erant quæ tunc opinionem falsam, & opinari falso efficiebant. An non? P R O T. Erant. S O C. Nōne in illis reddendus est habitus aliquis uoluptatibus molestisq; contrā respondens? P R O T. Quomodo? S O C. Quod liceat alicui reuera lætari, quoquo modo uel temere etiam gestiendi, nō tamen ut ea quæ propter lætatur, uel sint, uel fuerint ante: plerunque etiam lætari in ijs quæ nunquam euenient. P R O T. Hæc quoque ô Socrates, necessaria sunt. S O C. Et eadem ratio de timoribus & cupidinibus, cæterisq; huiusmodi, sæpe scilicet illa falsa existere. P R O T. Eadem profecto. S O C. Num opiniones ob aliud bonas uel prauas, quàm quod ueræ uel falsæ sint, appellamus? P R O T. Ob hoc ipsum. S O C. Nec uoluptates malas ob aliud, quàm quia falsæ? P R O T. Omnino ô Socrates, contrarium protulisti. Nam & uoluptates & molestias propter solum falsum malas esse haudquaquam asserere decet, quæ in maximas ac multiplices insuper prauitates frequenter impingunt. S O C. Malas uoluptates quæ propter prauitatem malæ sunt, paulo post si placuerit, referemus: falsas autem insuper alio modo, tum sæpe, tum multas in nobis & esse, & fieri, dicendum est: hoc enim ad iudicandum fortasse nobis confert. P R O T. Quid nī modo sint. S O C. Atqui ô Protarche, mea sententia, sunt. Hoc autem dogma quamdiu illa apud nos manet, à redargutione tutum esse, impossibile est. P R O T. Probe. S O C. Aggrediamur iterum athletarum more hanc disputationem. P R O T. Aggrediamur. S O C. In superioribus diximus, si quidem meminimus, cupiditates (quæ sic uocantur) quantisper seorsim nobis inessent, tunc corpus passionibus absq;

animæ

animæ pãssione occupari. P R O T. Recordamur, dictãq; hæc proculdubio sunt. S O. Nõ ne cupiebat anima contrarium corporis habitum? Receptaculum autem doloris & uoluptatis quæ pãssione fit, erat corpus? P R O T. Erat. S O C R. Collige quod ex his sequitur. P R O T. Dic. S O C. Quoties ista cõcurrunt, congregiuntur quoq; uoluptates atq; dolores, totiq; sensus quæ contraria sunt, quod profecto nunc patuit. P R O T. Apparet. S O. Hoc quoq; nõnne inter nos conuenit? P R O T. Quidnam? S O C. Vtrunq; magis minus uel suscipere, uoluptatem pariter atq; dolorem, & ad genus infiniti referri? P R O T. Conuenit certe. S O C. Quædam igitur uia horum recte iudicandorum nobis adest. P R O T. Vbi nam, & quomodo? S O C. Nõnne propositũ in hoc iudicio nobis est pãssim dinoscere, quæ nam ex his maior, quæ minor, quæ magis, quo intensior uoluptas scilicet ad molestiam, & ad molestiam molestia, ac uoluptas iterũ ad uoluptatem? P R O T. Hęc quidem talia sunt, & istud iudicij nostri propositum. S O C. Quid uero in aspectu, eminus aut cominus magnitudines inspicere, ueritatem obscurat, falsa q; opinari compellit: in doloribus autẽ & uoluptatibus idem minime fit? P R O T. Multo magis õ Socrates. S O C. Id utiq; illi quod paulo ante narratum fuit, contrarium est. P R O T. Quid ais? S O C. Tunc enim opiniones hæ, falsæ ueræq; effectiæ pãssione sua dolores unã & uoluptates prorsus implebant. P R O T. Vera narras. S O C. Nunc autẽ hæ ex eo quod pãssim trãsmutare eminus cominus uideantur, & ad se inuicem comparentur, uoluptatẽs quidem ad dolores, maiores uehementioresq; uident, et dolores rursus ad uoluptates contra. P R O T. Talia quædam necesse est ob eas causas fieri. S O C. Quod si quanto utraq; maiora uel minora q; re, uera sint, apparent, tantundẽ ipse ademeris, nõnne id quod cum apparet quidem utrunq; non tamen sit, neq; recte apparere dices, neq; unquam eiusmodi uoluptatis uel molestiæ portiones rectas aut ueras audebis asserere? P R O T. Sic est. S O C. Post hæc igitur inspiciamus, num hac ratione occurramus, uoluptates scilicet atq; molestias falsas multo magis quàm istæ sint quæ uel apparent in uiuentibus uel existunt. P R O T. Quales dicitis, & quomodo? S O C. Dictum est sæpenumero, quod quorumlibet natura concretionibus uel discretionibus, repletionibus uel euacuationibus, incrementis uel decrementis corrupta, dolores, molestiæ, cruciatus, cæteraq; id genus exoriuntur. P R O T. Sæpe iam dictum. S O C. At cum in naturam suam restituantur, restitutionem talem uoluptatem circa nos posuimus. P R O T. Probe. S O C. Quid autẽ cum circa nostrum corpus horũ nihil accidit? P R O T. At quando id cõtingit õ Socrates? S O C. Nihil ad rem õ Protarche ista tua petitio. P R O T. Cur nam? S O C. Quia nihil impedies me, quin quod ante rogaueram rursus te rogem. P R O T. Quid illud? S O C. Nisi fieri õ Protarche tale quid dicam, quid necesse est ex hoc nobis cõtingere? P R O T. An id dicitis uidelicet corpore in neutrà partem exagitato? S O. Id ipsum. P R O. Constat õ Socrates neq; uoluptatem neq; dolorẽ eo ipso in tempore percipi. S O. Recte nimium respondiisti. Verum ut arbitror id sentis, quod necesse sit ex ijs unum aliquid semper nobis accidere, quemadmodum sapientes tradunt, cuncta quippe sursum deorsum uel iugiter fluunt. P R O. Ferunt sane, nec male loqui uident. S O. Quomodo enim male? cum mali minime fuerint. Verum impendentem sermonem euitare uolo, hæc autem fugere cogito, tuq; unã meũ fugito. P R O. Dic quã? S O C. Ista sane sic se habere ijs concedamus. Tu uero responde: utrum quicquid unquam patitur animi mal idem & sentiat patiẽdo, neq; dum crescimus, nos ipsos lateamus, neq; dum aliquid aliud huiusmodi patimur? an contra omnino? ferme enim talia quædam uniuersa nos fugiunt. P R O. Contra omnino. S O C. Haud igitur recte dictum est à nobis quod modo diximus, mutationes sursum deorsum uel factas, uoluptates & dolores inferre. P R O. Quid igitur? S O C. Sic autem rectius ac tutius dicere licet. P R O. Quomodo? S O C. Mutationes quidem magnæ uoluptates doloresq; afferunt: mediocres autem & exiguæ, minime. P R O. Rectius isto modo quàm illo õ Socrates dicitur. S O C. Enimuero si ista sic se habent, mox uita in superioribus narrata redibit. P R O. Quænam? S O C. Quam absque mœrore & lætitia ponebamus. P R O. Vera loqueris. S O C. Ex ijs triplicem uitam ponamus, suauem, tristem, neutram. An tu aliud sentis? P R O. Haud aliter quàm ita, triplicem uidelicet uitam esse. S O C. Non igitur idem erit non dolere quod & lætari. P R O. Nequaquam. S O C. Quoties ergo audis omnium dulcissimum esse uniuersam uitam sine mœrore transigere, quid tunc sibi uelle id dicentem existimas? P R O. Dulce esse, significare ille mihi

Triplex uita

mihi uidetur idipsum quod dicitur nō dolere. S O C. Pone tria quædam ut lubet, & ut pul-
 chrioribus utamur nominibus alterum aurum, argentū alterum, neutrum reliquum no-
 minato. P R O T. Ponantur. S O C. Quod horum neutrum est, potest ne alterum ex ijs fie-
 ri, uel argentū, uel aurum? P R O T. Nequit. S O C. Vita igitur media si quando suavis uel
 mœsta dicitur, aut existimatur, nequaquæ recte uel existimatur uel dicitur. P R O T. Certe,
 S O C. Attamē ō amice, aliquos hæc loqui & opinari sentimus. P R O T. Maxime. S O C. An
 igitur gaudere tunc quando non mœrent, existimant? P R O T. Aiunt quidē. S O C. Non
 ne tunc gaudere putant? non enim pronuntiarent. P R O T. Apparet. S O C. Falsò de læti-
 tia opinant, siquidem ab utriusq; gaudij scilicet & indolentiæ natura diuersa est. P R O T.
 Diuersa profecto. S O C. Quid igitur percontabimur inter nos, utrum hæc uel ut tria sint,
 uel ut duo solum: ac num dolor hominibus malum, dolorū autem uitatio, hoc ipso nomi-
 ne bona, dulce nominetur. P R O T. Quomodo id ō Socrates fiat, à nobis ipsis quæramus,
 non enim intelligo. S O C. Quia aduersarios huius ō Protarche, Philebi reuera non intelli-
 gis. P R O T. Quosnam inquis? S O C. Eos qui rerum naturā præcipue callere feruntur, qui
 uoluptates funditus tollunt. P R O T. Quid ergo? Dolorū effugia eas omnes uocāt, quas
 Philebi sectatores nuncupant uoluptates. P R O T. His ne ut credamus ō Socrates, consu-
 lis? S O C. Nequaquæ, sed tanquæ uatibus quibusdam utamur, non arte, sed quadam non inge-
 nerosa naturæ indignatione à uoluptate nimis abhorretibus, nihilq; in ea sani esse uolentibus,
 adeò ut illas ipsas quoq; eius illecebras maleficam quandam illaqueationem potius
 quàm uoluptatem uocent. His ergo ad hæc utere, considerans præterea et reliqua, quibus
 ardentissime in eum inuehuntur. Post hæc autem & quas ego ueras existimem uolupta-
 tes, accipito, ut ex utriusq; sermonibus uim eius considerantes, ad iudicandum deniq; ap-
 ponamus. P R O T. Recte inquis. S O C. Hos igitur tanquam propugnatores secundum
 indignationis eorum uestigium prosequamur. Reor equidem tale quiddam eos dicturos
 esse, principio alicunde longius repetito: si speciei cuiuscunq; naturam cognoscere ueli-
 mus, uelut durī naturam, utrum ad durissima respiciētes, sic maxime cognosceremus, an
 ad exigue dura. Oportet te ō Protarche, ijs indignantiū interrogationibus quemadmodū
 & mihi respondere. P R O T. Oportet sanè, illisq; respondeo, ad primas magnitudines su-
 spiciendum. S O C. Si uoluptatis genus quam naturam habeat, nosse uelimus, non in par-
 uas uoluptates lōgeq; à suprema remotas, uerum in eas quæ supremæ uehementissimæq;
 dicuntur, aspiciendū. P R O T. Quilibet nunc ista tibi concederet. S O C. Nū quæ in prom-
 ptu præ cæteris positæ, ac maximæ uoluptates sunt, ut sæpe diximus, ipsæ scilicet circa cor-
 pus existunt? P R O T. Quid nī? S O C. Vtrum uehementiores in ægrotantibus quæ bene ua-
 lentibus reperiunt? Caueamus obsecro, ne temere respondentes hallucinemur. P R O T.
 Quonam pacto? S O C. Fortè enim in bene ualentibus fateremur. P R O T. Verisimile est.
 S O C. An non uoluptates illæ excedūt magnopere, quarum ardentes cupidines adsunt?
 P R O T. Verum id est. S O C. Nonne febribus & huiusmodi morbis affecti homines & si-
 tiunt uehementer & algent, & quodcunq; pati corpore consueuerunt, magis admodum
 quàm cæteri patiuntur: quo fit ut magis indigeāt, indigentiamq; replentes, uehementius
 delectentur. An uerum hoc esse negabimus? P R O T. Omnino ut dictum est apparet.
 S O C. Quid uero, num recte sentire uidebimur asserentes, si quis maximas uoluptates ui-
 dere uelit, non ad sanitatem, sed ad morbum respiciendum? Et uide ne me hoc rogare pu-
 tes, pluribus ne oblectationibus ægrotantes quàm bene ualentes deliniantur, sed magni-
 tudo & uehementia uoluptatis ubinam præcipua sit, interrogare putato: scrutandū quip-
 pe qua natura constet, prædiximus, quam ue dicant, qui nullo modo esse illam asseuera-
 runt. P R O T. Teneo penè quod inquis. S O C. Fortassis etiam ō Protarche, demonstrabis.
 Responde modo. In lasciuiā ne & petulantia nō plures dico, sed uehementiores & ui ma-
 iores uoluptates, quàm in temperata uita uides. Dic amabo, mentem adhibens. P R O T.
 Percepi quid uelis, & excessum cerno quamplurimum. S O C. Temperatos nempe pro-
 uerbum nihil nimis præcipiens, semper continet, & huic illi obtemperant. Intemperan-
 tes autem & dissolutos homines uoluptatis feruor ad furorem usque occupans, immode-
 ratis clamoribus exultare compellit. P R O T. Recte loqueris. S O C. Et si uerum hoc est, pa-
 tet in quadam deprauatione tum animæ, tum corporis, potius quàm in uirtute, uehemen-
 tes uoluptates, uehementescq; cruciatus consistere. P R O T. Patet certe, S O C. An non ali-
 quas

Voluptates ef-
fugia dolorum

Que spectan-
da cum speciem
dignosci oportet

Vtrū uolupta-
tes maiores in
sanis, an in æ-

gris

quas è multis elicere decet, & inuestigare qua ratione maxime uocari debeant? P R O T. Necessè est. S O C. Aduerte itaque talium morborū uoluptates qua ratione se habeant. P R O T. Qualium? S O C. Deformiū uoluptates, quas illi quos indignantes uocauimus, penitus horrent. P R O T. Quales inquam? S O C. Velut in scabiei medela quæ fricando fit, cæterisq; huiusmodi, haud alio pharmaco indigentibus, hoc enim malum prò dij immortales, uoluptatem ne, an dolorem potius nuncupabimus? P R O T. Malum quiddam ô Socrates, mixtum hoc esse uidetur. S O C. Haud equidē, uel Philebi gratia, hoc exemplū produxillum: sed nisi hæc uoluptates, & quæ hæc sequunt, inspiciantur, nunq; ferre quod quæsitum nunc est, dijudicare ualemus. Ergo ad istarum cognatas pergendū est? P R O T. Num eas, inquis, quæ immixtione cōmunicant? S O C. Has ipsas. Sunt igitur mixtiones corporis quidem ipsius in corporibus, animæ in anima. Et dolores animæ & corporis uoluptatibus mixtos reperiemus, eamq; utrorumq; cōmixtionem interdum uoluptatem, interdum uero dolorem cognominatam. P R O T. Quonam pacto? S O C. Ut ecce cum quis in restitutione, uel corruptione simul contraria patitur, algens sæpe calescit, & calens aliquando refrigerat, quærens, ut arbitror, id assequi, illud abijcere. ac quod dicitur, amaro dulce permixtum, & cum difficultate reiectionis adsistens molestiam, mox ferum congressum facit. P R O T. Est maxime uerum quod dicis. S O C. Nōne harum mixtionū quædam ex æquali utriusq; & uoluptate & dolore, quædam ex alterutro excedente constantur? P R O T. Nihil prohibet. S O C. Dic igitur ex earū numero quæ doloris plus quam delectationis continent, eas esse quæ sequuntur scabiem & titillationes, quando quod intus est, feruet atq; gliscit, neq; huc perfricando aut exagitando quis attingit: sed quod circa cutem est solum, diffundit. Tum sanè illa in ignem ferentes, & nunc huc, nunc illuc, consilij inopia reuoluti, inextimabiles sæpenumero uoluptates pariunt: aliquando contra interioribus ad exteriorum molestias uoluptatibus mixtis, in utram partem declinatio fiat, exhibent, ex eo quod commixta per uolentiam diffundant, uel dispersa cōfundant, simulq; uoluptatibus dolores admoueant. P R O T. Vera narras. S O C. Nōne iterum cum uoluptas amplior secundum hæc omnia cōmiscetur, tunc portio doloris immixta titillat, & leui quadam tristitia afficit? Atq; iterum uoluptatis uberius pars infusa prouocat, & interdum proflire compellit, et omniformes colores, omnigenas figuras, omnimodos spiritus cum omni incitamento, & exclamations cū insaniam parit? P R O T. Summopere. S O C. Cogit præterea ô amice, de se, tum ipsum, uel tum alium exclamare, quod his uoluptatibus delinitus ac liquefcens, propemodum moritur: eoq; magis eiuscemodi uoluptates sectatur quisq;, quo intemperatior quis & imprudentior est. Atq; has insuper summas oblectationes prædicat, & eum qui ijs delicijs totam uitam mulcet, beatissimum arbitrat. P R O T. Omnia quæ apud multos in existimationē ueniunt ô Socrates, collegisti. S O C. De uoluptatibus ô Protarche, quæ in communibus corporis passionibus extrinsecus intrinsecus ue miscentur, est dictū. De ijs uero quæ miscentur in anima, contraria quædam ad corpus conijciuntur, uoluptatem scilicet cum dolore, & dolorem cum uoluptate in unam mixtionē concurrere. Et hæc in superioribus percurramus, quod quando exhauritur, repletionem cupit, & sperans gaudet, exhaustus angitur. Ista tunc quidem testimonijs minime confirmauimus, nunc uero dicimus quod anima à corpore discrepante in ijs omnibus, quorum haud satis multitudo comprehenditur, mixtio una doloris & uoluptatis emergit. P R O T. Recte nimium loqui uideris. S O C. Vna præterea doloris uoluptatisq; congressio restat. P R O T. Quænam? S O C. Quam sæpe ipsam in seipsa animā accipere diximus. P R O T. Qua ratione hoc asserimus? S O C. Iræ, timorem, desiderium, lamentationem, amorem, æmulationem, inuidiam, & huiusmodi reliqua, an nō hæc omnia dolores quosdam ipsius animæ ponis? P R O T. Equidem. S O C. Nōne dolores huiusmodi plenos miris quibusdam uoluptatibus inuenire licet? An fortè in memoriā nobis illud reducere oportet? quod quemadmodum apud Homerum accidit, uirum uel prudentem trisci, eo tamen pacto ut eius affectus dulcior melle sit iugiter distillante, sic contingat in uita ut aliqua iræ dulcedo misceatur, & uoluptates in lamentationibus atq; desiderijs tristitiæ mixtæ sint? P R O T. Nequaquā, uerum sic hæc nec aliter accidunt. S O C. Quinetiam meministi eos qui tragicis spectaculis adsunt, dum delectantur, sæpe lugere. P R O T. Memini. S O C. Et in comœdijs animi nostri affectum ad oblectationem simul atque mœro-

Mixtiones uoluptatis et doloris in corpore

Mixtiones uoluptatis et doloris anime in anima

Uoluptates anime in anima

rem declinare sensisti, PRO. Haud satis aduerti, SOC. Non em̄ facile est ô Protarche, affectum huiusmodi ubiq; comprehendere, PRO T. Non certe ut mihi uideatur, SOC. Ipsum igitur tanto magis accipiamus, quanto est obscurior, ut in cæteris facilius quis uoluptatis tristitiæq; concursum percipere ualeat, PRO T. Dic iam, SOC. Inuidiæ nomen paulo ante inductum, utrum dolorem quendam significare censes, nec ne? PRO T. Censeo, SOC. Inuidus tamen proximorū aduersis lætari deprehenditur, PRO T. Vehementer, SOC. Malum quidem ignorātia est, & ut nunc loquimur, stoliditas quædam, PRO T. Quid nī? SOC. Ex his uide ridiculum illud quam naturam habet, PRO T. Dic modo, SOC. Est utique summātim deprauatio quædam habitus alicuius cognomento dicta, improbitatis uero uniuersæ genus quoddā est, contrā prorsus habens, quā Delphica præcepta docent, PRO T. Præceptū hoc inquis ô Socrates, Nosce teipsum? SOC. Aio. Oppositum huic esset, si fortè præcipere, Nullo modo teipsum nosce? PRO T. Effet, SOC. O Protarche, conare nūc id trifariam distribuere, PRO T. Dic tu, ego enim nequeo, SOC. Ais ergo me nunc istud diuidere oportere? PRO T. Aio equidē, et quod maius est obsecro, SOC. Nonne quisq; ex ijs qui seiplos ignorant, secundū tria id necessariò patit? PRO T. Quomodo? SOC. Primo enim secundū pecunias, opulentiores quippe q̄ sit, aliquando seipsum existimat, PRO T. Multi quidem ita decipiuntur, SOC. Plures etiam qui maiores formosioresq; se putant, & quæcunq; ad corpus attinent, supra q̄ reuera sunt, SOC. Plures profecto, SOC. Plurimi deniq; qui animi dotes maiores q̄ habeant, habere se putant, PRO T. Et maxime quidem, SOC. Quantum uero ad uirtutes animi pertinet, nonne uulgus sapientiā prorsus sibi uendicans, plenū est contentioibus, falsaq; sapientiæ ipsius opinione? PRO T. Quid nī? SOC. Si quis ergo afflictionem illam omnem malum quiddam uocarit, recte nimirum appellabit, PRO T. Maxime, SOC. Hoc igitur iterum ô Protarche, bifariam partiendum, si ridiculam inuidiā cognoscentes, miram uoluptatis & modestiæ mixtionem nosse uelimus, PRO T. Quomodo bifariam partiendū? SOC. Ita, quicunq; hanc falsam de se opinionem stultè præsumunt, ijs quemadmodū & omnibus cæteris mortalibus accidat necesse est, ut quidam eorum robur ac potentiam in ijs quæ profitentur, habeant, quidam uero nequaq; PRO T. Necessarium est, SOC. Hac ergo ratione distingue, quicunq; ex ijs imbecilles sunt, neq; ulcisci iniurias, neq; sibi ipsi opem ferre ualent, merito ridiculi nuncupantur: qui uero possunt, terribiles & robusti & hostiles iure uocantur. Ignorantia enim potentum robustorumq; hominum hostilis atq; teterrima res est, hæc enim, & quæcunq; eius similia, proximis omnibus noxia, sin autem imbecillis ignorantia sit, ridiculorum naturā subit, PRO T. Recte loqueris, Attamen uoluptatis dolorisq; concursus, nondū in ijs nobis patuit, SOC. Liuoris primo uim accipe, PRO T. Dic, SOC. An non tristitia quædam, lætitiāq; iniusta est? PRO T. Necessarium hoc est, SOC. Aduersario rum malis lætari nec iniustum, nec inuidum est, PRO T. Non, SOC. Malis autem amicorum lætari potius q̄ tristari, nonne inuidi est atq; iniusti? PRO T. Est, SOC. Ignorantiam omnibus malam esse diximus, PRO T. Et recte quidem, SOC. Amicorū igitur præsumptionem sapientiæ atq; pulchritudinis, & quodcunq; paulo ante diximus tribus in speciebus fieri, ridicula quidem cum imbecillia, odiosa uero cum ualida, hunc inquam, amicorum habitum nonne fatemur quum quis innoxium alijs habet, ridiculum esse? PRO T. Fatemur sanè, SOC. Hunc quoq; cum ignorantia sit, malum esse? PRO T. Certe, SOC. Lætatur ne, an tristatur, dum hæc irridemus? PRO T. Lætatur planè, SOC. Voluptatem uero in amicorū malis, nonne à liuore proficisci prædiximus? PRO T. Certe, SOC. Nos igitur in amicorum rebus ridiculis subridentes miscere uoluptatē dolori, dum inuidiæ lætitiā addimus, ratio ista concludit, liuorem quippe tristitiā quandam animæ iam dudum esse constitit, derisionem uero lætitiā, simulq; hæc in eo tempore congrēdi patuit, PRO T. Vera loqueris, SOC. Ratio igitur nobis hæc dicat, nos nō modo in ipsis spectaculis res gestas representantibus, & in alijs multis eodem pacto, sed in totius uitæ quædam ueluti tragœdia atq; comœdia dolores uoluptatibus immiscere, PRO T. Impossibile est ista tibi ô Socrates, non concedere, etiam si quis alteri parti potissimum adstipularet, SOC. Iram, desiderium, lamentationem, metum, amorem, æmulationem, inuidiā, proposuimus, cæteraq; huiusmodi in quibus ea quæ iam sæpe repetimus, coire nos diximus reperire, an non? PRO T. Ita, SOC. Num uidemus quod de lamentatione, ira atq; inuidiā

*Inuidia nouum
fuisse nomen*

*Ignorantia
cognominis*

*Ignorantia potentum
teterrima res
liuoris uis*

dia omnia iam sunt nobis confecta? P R O T. Quid ni uideamus? S O C. Multa igitur re-
 stant. P R O T. Multa. S O C. Ob quam uero potissimum causam mixtum in comœdijs affe-
 ctum declarasse me tibi existimas? nōne fidei gratia? quia in amoribus timoribusq; & alijs
 huiusmodi mixtio ipsa facilius ostendi potest. Quæ cum ex te ipso intelligas, & quæ dicta
 sunt tenens, me dimitte, nec me cogas ad illa singulatim ordine descendere, in longum
 disputationem producere: uerum simpliciter id accipito, & animam absq; corpore, & absq;
 anima corpus, & mutuam etiam utrorumq; congressum, in omnibus perturbationibus ha-
 bere uoluptatis et doloris concursum. Dic ergo, num me dimittas, an ad multam noctem
 detineas. Reor enim te si pauca quædam dixerō, me dimissurum. nam de his omnibus cras
 me tibi dicturum polliceor: in præsentia uero ad iudicium quod Philebus instituit, perge-
 re cupio. P R O T. Præclare inquis ô Socrates, & idcirco quæ restant, utcunq; tibi placue-
 rit, enarrato. S O C. Secundum naturam quidem post mixtas uoluptates necessitate qua-
 dam ad puras immixtasq; quodammodo deueniemus. P R O T. Recte nimium. S O C. Co-
 nabor equidem, sed uariando eas nominare. Nam his qui dicunt uoluptates omnes dolo-
 rum sedationes esse haud profus assentior. Cæterum, ut dixi, ijs quasi testibus utens, osten-
 dendo plerasq; uideri quum non sint, uoluptates, item ingentes quasdam multasq; uide-
 ri, sed mixtas esse tristitiæ, & sedationibus ingentium dolorum, & circa corporis & circa
 animæ defectum. P R O T. Quas deniq; uoluptates ueras ô Socrates, merito censere quis
 debet? S O C. Eas utiq; quæ circa decoros colores figurasq; & odores plerosq; & harmo-
 nias consistunt, præterea quæ circa ea sunt, in quibus defectus quidem est, sed qui nec sen-
 titur, nec lædit. Impletio uero, quæ & suavis est & sentit, & tristitia uacat. P R O T. Qua
 ratione ô Socrates, hæc sic dicimus? S O C. Sunt quæ loquor haud statim perspicua, ue-
 runtamen explicare conandum. figurarum enim pulchritudinem, nō ut pleriq; forsitan in-
 telligerent, utputa animalium, uel picturarum quarundam dico. sed rectum quiddam, & cir-
 culare, & ab ijs ea quæ tornis fiunt, plana uel solida, & quæ canonibus, id est regulis atq;
 angulis construuntur, si modo hæc tenes, hæc siquidem nequaquam ad aliquid aliud re-
 spicientia; quemadmodum cætera pulchra dico, sed pulchra semper suapte natura, uolupta-
 tes proprias nullo modo motuum delectationibus conuenientes habentia: eadem ratio-
 ne colores item pulchros atq; gratos esse dico. Sed nunquid intelligimus? aut quid est?
 P R O T. Annitor equidem ô Socrates, uerum ipse quoq; lucidius explicare nitere. S O C.
 Dico præterea, & uoces perspicuas & suaves, unamq; aliquam puram penitus concinen-
 tes melodiam, ad nihil aliud comparatas, sed natura sua pulchras esse, & innatam afferre
 uoluptatem. P R O T. Hoc quoq; uerum est. S O C. Genus autem uoluptatum quod odo-
 res sequitur, minus diuinum est: quod autem ipsis necessarij dolores nequaquam miscean-
 tur ubiq; & in quo id inesse contingat, cum illis proximis eadem profus ratione habere
 dico. Iamq; duas uoluptatum species, si modo intelligis, collegimus. P R O T. Intelligo.
 S O C. Hic item disciplinarum uoluptates addamus, si & istæ famem discendi nequaquam
 continere uidentur, neque propter disciplinarum aueritatem principio statim dolores in-
 ferre. P R O T. Mihi sic uidetur. S O C. Quid uero, si quis doctrina imbutus, inde obliui-
 scatur, nōne tristitiam quandam sequi uides? P R O T. Non natura quidem, sed quadam
 passionis cogitatione, cum quis orbatu propter indigentiam tristatur. S O C. Cæterum ô
 beate, nos in præsentia non opinionis, sed naturæ passiones tractamus. P R O T. Verum est
 igitur quod asseris doctrinæ obliuionem absq; tristitia euenire. S O C. Voluptates igitur
 disciplinarum doloris expertes, nec multorum hominum, sed paucorum admodum esse fa-
 tendum. P R O T. Fatendum proculdubio. S O C. Postquam igitur uoluptates puras ab his
 quæ recte propemodum sic dicuntur, impuris secreuimus, addenda est iam uehementibus
 uoluptatibus immoderatio, remissioribus moderatio. Easq; etiã quæ intensius, remissius,
 magnum, paruum, raro, crebro, suscipiunt, ad infiniti genus quod per animam corpusq;
 secundum magis minus ue discurret, referre decet: quæ uero ista nō capiunt, ad commen-
 surati genus potius referendæ. P R O T. Recte inquis ô Socrates. S O C. Post hæc id in-
 super circa uoluptates instituendum. P R O T. Quid istud? S O C. Vtrum purum ipsum atq;
 syncerum dicendum sit conferre ad ueritatem, potius & uehemens, multum magnumq;
 & sufficiens? P R O T. Quid tibi uis, dum ista rogas ô Socrates? S O C. Nihil ô Protarche in
 ipsa disceptatione uoluptatis & scientiæ prætermittere uellem. siquidem utriusq; illorum

De puris uolu-
ptatibus

Quæ ueræ uolu-
ptates

Genus uolupta-
tum odores se-
quentium, mi-
nus diuinum
Disciplinarum
uoluptates du-
plices

portio quædam pura, quædam impura est, ut utrunq; purum in iudicium ueniens, & mihi & tibi, & istis deniq; cunctis ad iudicandum se apertum expeditumq; præbeat. P R O T. Scitè. S O C. Age igitur de omnibus quæ genera pura uocamus, in hunc modum cogitemus, unum aliquod ex illis primum in mediū inducentes. P R O T. Quid potissimū elicemus? S O C. Album si uis, primo genus cōsideremus. P R O T. Volo equidem. S O C. Quo modo ita albi, & quæ puritas erit? Vtrum quod maximum quiddam est ac plurimum: an quod ita syncerum, ut nihil in eo coloris alterius insit? P R O T. Constat planè, quod præcipue syncerum est. S O C. Probè, nōne hoc uerissimū ô Protarche, & pulcherrimū alborum omnium affirmabimus, non autem quod plurimum aut maximum. P R O T. Recte. S O C. Si ergo quod paruum purumq; album est, mixto multoq; albo albius, pulchriusq;, & uerius esse dicamus, recte penitus asseremus? P R O T. Recte proculdubio. S O C. Nunquid exemplis huiusmodi pluribus ad iudicandum uoluptatem egebimus? an potius hinc nosse sufficiet, quod uniuersa uoluptas parua q̄ magna, pauca q̄ multa, modo à dolore remota sit, suauior est & uerior, ac deniq; pulchrior. P R O T. Exemplum id unicum sat est. S O C. Quid uero hoc? quod audiuius uoluptatis quidem generationem semper, essentiam uero nunquam existere. Elegantes enim quidam uiri hoc ferunt, eisq; gratia est habenda. P R O T. Quid tum? S O C. Vis ne id interrogādo percurram? P R O T. Dic, & interroga modo. S O C. Sunt igitur duo quædam, unum quidem secundū se ipsum, alterū semper aliud appetens. P R O T. Qua ratione? & quæ ista esse dicis? S O C. Hoc suapte natura summopere uenerandū, illud uero deficiens. P R O T. Exprime clarius. S O C. Vidimus sæpenumero pulchra quædam elegantiaq; aspectu, & quosdam insuper qui ea nimium affectarent. P R O T. Vidimus. S O C. Istis ergo duobus existentibus, duo quædam alia consimilia quære per omnia quæcunq; dicimus alteri tertium esse. P R O T. Profer obsecro Socrates, clarius adhuc quod sentis. S O C. Nihil est hic insigne, rarum uel ô Protarche, sed iocamur. Dicimus autem quod ex ijs quæ sunt, aliquid semper est alterius gratia, aliquid uero cuius gratia semper id quod alterius gratia sit, efficitur. P R O T. Vix tandè ob crebram repetitionem percepi. S O C. Fortè etiā procedente disputatione clarius comprehendemus. P R O T. Quid nī? S O C. Duo hæc altera iterum adsumamus. P R O T. Quæ nā? S O C. Alterum quidem omnium generationē, essentiam alterum. P R O T. Equidē duo hæc abs te accipio, essentiam & generationem. S O C. Recte: utrum aut horum alterius gratia dicimus? generationem ne essentia gratia? uel essentiam inquantū essentia nuncupatur, hoc est, secundū id qd̄ existit, gratia generationis? An percipis? P R O T. Videor, sed per deos quid me interrogas? S O C. Eiuscemodi quiddam ô Protarche, interrogo, num fabricatio nauium nauigij gratia sit? An contra nauigiū fabricationis nauium? Et de omnibus quæcunq; talia sunt, idem dico. P R O T. Cur non ipse ô Socrates, tibi ipsi respōdes? S O C. Nihil prohibet. At tamen tu quoq; concurre. P R O T. Immo. S O C. Generationis gratia inquam, pharmaca & organa omnia, omnemq; materiā omnibus adhiberi, singulas autem generationes singularū essentiarum, uniuersam deniq; uniuersæ essentia gratia. P R O T. Perspicuè admodum. S O C. Nōne & uoluptas, si quidem generatio est, alicuius essentia gratia necessario fiet? P R O T. Quid nī? S O C. Quod tale est, ut eius gratia fiat qd̄ semper alterius gratia sit, in boni sorte locatur: quod uero alterius gratia, in aliā sortem ô uir optime, reducendum uidetur. P R O T. Necessarium id omnino. S O C. Quamobrem si uoluptas generatio est, ad aliam quàm boni sortē merito referemus. P R O T. Merito certe. S O C. Nōne ut in principio disputationis huius prædixi, dicenti uoluptatis quidem generationem, essentiam uero nullam existere, habenda gratia est? Constat enim hunc eos qui uoluptatē bonum prædicāt penitus derisurū. P R O T. Magnopere. S O C. Quinetiam hic idem eos qui generationi impensius student, ridebit atq; despiciet. P R O T. Quo pacto? & quales ais? S O C. Eos qui dum famem sitimq; restinguunt, uel aliquid aliud ex ijs quæ generatio curat ac sedat, generatione lætant, quasi ipsa sit, aiunt q̄ uitam se nihil moraturos, nisi sitiant, & esuriant, atq; alijs quæ hæc sequunt, afficiantur. P R O T. Vident sanè. S O C. Eius aut quod fieri est, contrariū destrui ipsum cuncti fatemur. P R O T. Necessariò. S O C. Corruptionē generationemq; eligit quisquis hæc expetit: non aut tertiam illā uitam, quæ & lætitia & tristitia uacua, intelligentia uero quoad fieri potest, purissimæ compotem proposuimus. P R O T. A ratione procul ô Socrates, erit, quicunq; uoluptatē nobis, bonū asseuera-

Voluptatis generationē semper, essentia uero nunquam existere

Quod uoluptas non sit bonum

Id cuius gratia sit, bonum

asserat. *S O C.* Procul admodum, quandoquidem & hæc præterea ratione ostendere licet. *P R O T.* Quæ *S O C.* Cur enim non absurdū sit, cum nihil bonū decorum uel sit, siue in corpore, siue in alijs ullis præterquam in anima, in ea tamen solūmodo uoluptatem bonum uocare? fortitudinem uero, temperantiam, intelligentiam, ac reliqua quæcunq; bona sortitus est animus, minime? Ac præterea hominem uoluptatis expertem, dolore uero affectum, malum tunc dum dolet, asserere, licet omnium optimus sit: & eum contra qui uoluptatibus delinitur, quo magis gestit, eo uirtute præstantiorem dicere? *P R O T.* Hæc *Scientiarum puritas*
 ô Socrates, omnia supra quàm dici possit, absurda sunt. *S O C.* Ne tamen disputationem omnem in uoluptate consumamus, mentem uero & scientiam prætermittere uideamur, age iam si quid sordidum etiam his adiacet, excutiamus, donec ad purissimam eorum naturam tandem penetrantes, et ipsam inspicientes, ad iudicandū tum harum, tum uoluptatis partibus uerissimis uti possimus. *P R O T.* Scitè. *S O C.* Nonne aliud nobis scientiam circa doctrinas, aliud circa educationem uel nutritionem exhibet? *P R O T.* Sic est. *S O C.* In manuarijs primum artibus uideamus num artium alia scientia magis, alia minus sit, oportetq; aliam purissimū, aliam impurissimum arbitrari. *S O C.* Decet profecto. *S O C.* Præcipuas utiq; à singulis discernendū. *P R O T.* Quales, & quo pacto? *S O C.* Ut ecce si quis ab omnibus artibus segregaret numerandi dimetiendiq; & ponderandi peritiam, uile quiddam, ut ita dicam, esset, quod uniuscuiusq; restaret. *P R O T.* Vile profecto. Residuū quippe imaginatione quadam ac sensu experientia & exercitatione, coniecturisq; consequi liceret, quas pleriq; artes uocant, cura & labore uim suam omnem adeptas. *P R O T.* Necessaria prorsus inducis. *S O C.* An nō musica ijs plena est? primo concentū contemperat *Musica usura*
 non mensura, sed diligentia potius coniectura, tum uniuersa eius pulsandi facultas mensuram chordæ cuiusq; coniectura motæ perquirat. Itaq; ut obscuritatē plurimam mixtam *ria et sine mensura*
 habet, ita stabilitatem minimā. *P R O T.* Verissime. *S O C.* Quinetiam medicinā, agriculturam, gubernatoriā, militariē similiter institutas esse reperiemus. *P R O T.* Quàm maxime. *S O C.* Architecturā uero mensuræ, & instrumenta iam plurima quibus utitur illa crebro, *Debilitas medicine*
 ut perspicacem maxime, ita supra ceteras artificiosam maxime reddunt. *P R O T.* Quoniam pacto? *S O C.* In ipsa profecto nauium & domorū constructione, multisq; alijs id genus materiæ elaborandi quodāmodo pertinentibus utitur amulli regulæq; torno, circino, *Nobilitas architecturæ*
 filo, perpendiculari, instrumento quoq; ad dirigenda ligna idoneo. *P R O T.* Recte admodū ô Socrates, inquis. *S O C.* Ponamus igitur eas quæ dicuntur artes in ordine duplici, alias quæ *Artes in duplici ordine*
 musicā quidem in operibus sectant, perspicaciae minoris participes, alias architecturæ perdissequas aliquanto maioris. *P R O T.* Ponamus. *S O C.* Harum omnium perspicacissimas, quas paulo ante primas uocauimus. *P R O T.* Numerandi peritiā, & quas cū illa supra iunxisti, inuere nunc mihi uideris. *S O C.* Prorsus. sed num ô Protarche, has iterum duplices affirmare, an aliter debemus? *P R O T.* Quas inquis? *S O C.* Arithmetica primo, nōne aliam *Arithmetica duplex*
 uulgarium, aliam philosophantiū? *P R O T.* Quānam ratione quis partiēs aliam atq; aliam arithmeticam asseret? *S O C.* Haud exigua discrepantia ô Protarche. Illi porrò unitates inæquales eorum quæ secundum numerum sunt, dinumerant, uelut duos exercitus, boues duos, duo quæ minima, duo etiam quæ maxima: hi uero nunquam eos sequerentur, nisi quis partium unitatem aliam ab alia unitate nihil discrepantem posuerit. *P R O T.* Quàm optime loqueris, dum multam infers diuersitatē eorum qui circa numerū uersantur, adeo ut decens sit, in duo quædam diuidere. *S O C.* Quid uero computandi et dimetiendi illa secundum architecturam mercaturam uel facultas, itemq; illa secundum philosophiam *Geometria duplex*
 geometria ratiocinatioq; diligens, utrum una quædam, an duæ potius artes sunt? *P R O T.* Priorem ego responsionem secutus, mea quidem sententia, duas esse ponerem. *S O C.* Probe, sed num intelligis cuius gratia in mediū hæc induximus? *P R O T.* Forsitan, attamen quod nunc quæsitū est, explanare te uelim. *S O C.* Disputatio nostra quæ iamdiu proportionem quandam æqua diuisionis conuersione uoluptatibus respondentem quærit, uidetur mihi nunc nō minus q̄ ab initio assecuta fuisse quod quærit, dum indagat num sit scientia quædam alia scientia purior, quemadmodū uoluptate uoluptas. *P R O T.* Constat horum gratia ista tractata fuisse. *S O C.* Quid autem, nōne in superioribus aliam artem in alia esse *Artes differre*
 pertum est, clariorēq; aliam, & obscuriorē aliam? *P R O T.* Maxime. *S O C.* In ijs aut an non artem quædam ratio uelut æqui uocā proferens, & quasi unam innuens, rursus quasi duæ
 i 3 sint

sint, inquit num perspicuitas puritasq; illarum penes philosophantes, aut non philosophantes existat? P R O T. Et maxime quidem id inquirere mihi uidetur. S O C. Quale hic responsum ô Protarche, reddemus? P R O T. O Socrates, ad miram scientiarum differentiam declarandam descendimus. S O C. An non responsio facilis? P R O T. Quid nîc asseramus itaq; has artes longo interuallo à cæteris discrepare. Ab ijs præterea legitimorum philosophorum artes mirum in modū sinceritate & ueritate circa mensuras numerosq; differre, S O C. Sunt igitur ista ex tua sententiâ, nosq; tibi credentes audacter importunis disputatoribus respondeamus. P R O T. Quidnam? S O C. Duas arithmeticas esse ac duas metiendi artes, aliasq; facultates harum comites plurimas, geminationē habentes huiusmodi, & in nomine uno cōmunicantes. P R O T. Demus secunda fortuna his quos importunos uocasti, responsionē hanc ô Socrates. S O C. Has ne scientias q; maxime synceras, atq; supremas asseueramus? P R O T. Omnino. S O C. Veruntamen ô Protarche, nos differendi facultas ipsa facere non patiat, siquam aliam ipsi præferremus. P R O T. Quam rursus hanc dicere decet? S O C. Eam quæ omnē modo inductam peritiâ noscitur, hanc enim cum circa id quod est, & uere est, & semper eodē modo se habet, uersetur, arbitror omnes quibus modo aliquid sanæ mentis adsit, longe omnium uerissimam cognitionē esse protinus concessuros. Tu uero ô Protarche, quid sentis? P R O T. Gorgiâ sæpe audiui, cum diceret persuadendi facultatē artibus cunctis præcellere: quippe quæ cuncta non uel sed sponte sibi subiiciat, longeq; omnium artium optima sit. Nunc uero nec tibi nec illi aduersari uelim. S O C. Arma mihi uideris dicere uoluisse, uerū pudore adductus prætermisisse. P R O T. Sunt hæc ut lubet. S O C. Ego ne in causâ sum ut minus bene acceperis. P R O T. Quid? S O C. Nō ego ô amice Protarche, quæ ars aut scientia omnibus eo antecellat, quod maxima potissimaq; & utilissima omnium sit, ex te quæsiui: sed quæ perspicuū, syncerum, uerissimum contemplet, quamuis parua sit ac minime utilis: hoc profecto est quod modo quærimus. At uide: nihil enim Gorgiam lacesses, si eius arti utilitatis laudem præstantiâq; concedas, ei uero quam ipse modo narraui, facultati ueritatis præcellentiam tribuas: quemadmodum sua præ de albo dixeram, quod licet paruū, si tamen purum esset, multo impuroq; secundū ueritatis excessum præstaret. Et nunc quidē sufficienter his discussis, ne respiciamus in ulla disciplinarum uel cōmendationes uel cōmoda: sed si qua ex natura sua uis animi ueritatis est amans, eiusq; gratia cuncta peragit, hanc dicamus puritate mentis & sapientiæ perscrutati, considerandâ à differendine scientia maxime an ab alia potius hac præstantiore acquiri uideat. P R O T. Cōsidero equidē, concedoq; difficile inueniri posse aliam uel artem uel scientiâ, quæ sibi magis uindicet ueritatem. S O C. Nunquid tale quiddā cogitans, hæc modo dixisti? quod uidelicet artes multæ, & quæcunq; circa hæc uersant, primo quidem opinionibus utuntur, & quæ circa opiniones consistunt, ex instituto perquirunt: siue etiam quæ ad naturam spectant, indaganda quis putet, puta quæ circa mundū sunt, quomodo uidelicet factus sit, quomodo patiat, quomodo agat, per omnem uitam scrutat. fatemur hæc, an nō? P R O T. Utiq; S O C. Nec circa ea quæ semper existunt, sed quæ fiebāt, fiuntq; & fiunt, hic uersat. P R O T. Vera loqueris. S O C. Num ex ijs quæ nunc aut in præterito, aut futuro, aut præsentī eodē modo se habent, aliquid exactissima ueritate perspicuū esse dicemus? P R O T. Non licet. S O C. Etenim in ijs quæ nullā prorsus stabilitatē habent, quo pacto nos stabile quicq; assequeremur? P R O T. Nulla ut arbitror ratione. S O C. Neque mens igitur, neq; scientia ulla circa ista est, ueritatem supremā habens. P R O T. Consentaneum. S O C. Te igitur & me, & Gorgiam, atq; Philebum ualere sinamus: hoc autem ratione nunc asseramus. P R O T. Quid istud? S O C. Quod illa nobis facultas, firmitatē, puritatem, ueritatem, sinceritatē continet, quæ circa ea quæ semper eodem modo & simplicissima sunt, studet, aut quod secundo loco illis proximum. Reliqua omnia posteriora dicenda. P R O T. Vera nimium. S O C. Atqui illa nomina quæ circa talia quædam pulcherrima omnium sunt, an non rebus quoq; pulcherrimis assignanda? P R O T. Par est. S O C. Mens & sapientia nomina sunt omnium preciosissima. P R O T. Sunt. S O C. Hæc igitur intelligentiæ eius quod uere est exactissima ratione perfecta atq; tributa recte utiq; accommodantur. P R O T. Prorsus. S O C. At quæ ipse in iudiciū supra produxi, non alia sunt q; hæc nomina. P R O T. Haud alia. S O C. Cæterū si quis mixtionē uoluptatis & sapientiæ nobis uelut opificibus propositū dicat, ut quæramus ex quibus & in quibus conflet, recte cōjiciet arbitror

*Logica artibus
omnibus præ-
fertur*

*Gorgias præ-
lit artem dicen-
di cunctis arti-
bus*

*Determinatio
duarum artium,
quarum altera
utra uidetur a-
lijs præcellere*

bitor: P R O T. Et maxime quidem. S O C. Itaque deinceps miscere conandum. P R O T. Conandum plane. S O C. Nonne hæc prius admonere præstabit? P R O T. Quæ? S O C. Quæ & antea memorauimus: præclarum nempe prouerbium illud quo dicitur, quæ pulchra sunt, & his & ter repetenda esse. P R O T. Quid nisi? S O C. Per Iouem sic existimo superiora dicta fuisse. P R O T. Quomodo? S O C. Philebus uoluptatē inquit finem rectū cunctis animalibus esse, omniaque ad eam intēdere oportere, atque id bonū ipsum uniuersis existere: præterea duo hæc nomina bonū & iocundū eidem naturæ cōgruere. Socrates autē primum id minime esse inquit: utque duo nomina sunt, bonū atque iocundum, duas etiam differentes esse naturas. Quinetiam sapientiam magis quam uoluptatem boni participem esse. Nonne hæc o Protarche sunt quæ dicebantur? P R O T. Maxime. S O C. Hoc quoque & tunc & in præsentia nonne cōfitendū erit? P R O T. Quales? S O C. Ipsius boni naturā hoc præcipue ab alijs diserepare. P R O T. Quoniam? S O C. Quicquid hoc adest ex uiuentibus semper & omnino & undique, id nullo alio indiget, perfectamque sufficientiā continet. ita ne? P R O T. Ita prorsus. S O C. An non ratione ipsa conati sumus alterum ab altero separantes, uoluptatē à sapientia, sapientiam à uoluptate, sic ut altera alterius ne monumentū quidem participet, sic in uitā cuiusque respicere? P R O T. Certe. S O C. Visum ne tunc alterutrum ex his sufficiens esse. P R O T. Et cui uideatur? S O C. Quod si quis forte tunc præteruectus est, nunc resumens rectius asseueret: & cū memoriam, scientiā, sapientiam, ueram opinionē, eiusdem ideæ ponat, cōsideret utrum absque his aliquis, uel se, uel aliū aut esse quicquā aut quicquā fieri exoptet, nedū ut uoluptatem seu plurimam seu uehementissimā sine ijs eligere debeat. Siquidē his priuatus neque reuera gaudere se opinabitur, neque qua conditione affectus sit, noscet, neque affectus ipsius memoriam per tempus aliquod reseruabit. Eadem quoque de sapientia dicas. Num quispiam procul ab omni etiam minima uoluptate sapientiam adipisci, quam cum uoluptatibus quibusdā malit, aut uoluptates omnes sine sapientia potius quam cum sapientia quadā? P R O T. Nullus o Socrates. Verūtamen nihil opus est hæc toties iam repetere. S O C. Quapropter horū neutrum perfectū, & omnibus expetendū, ac penitus bonū. P R O T. Neutrū. S O C. Aut igitur bonū ipsum perspicue, aut figuram eius aliquā sumere decet, ut quemadmodū diximus, cui potissimū secundæ sortes tribuendæ sint, uideamus. P R O T. Scite admodū loqueris. S O C. An non semitam ad bonū ipsum quandā ingressi sumus? P R O T. Quam? S O C. Si quis hominem aliquē quærens, domū quā inhabitat, primū cognorit, ad miniculū sanē ad eum inueniendū ingēs habebit. P R O T. Quid nisi? S O C. Ita & nos præsens atque superior ratio monuit ne in simplici uita sed mixta bonū ipsum indagaremus. P R O T. Omnino. S O C. At spes certior, in eo quod pulchre mixtū, quam in opposito nos quod quærimus reperturos. P R O T. Certior sanē. S O C. Misceamus igitur o Protarche dijs ante uouentes, siue Dionysius, siue Vulcanus, siue alius quispiam deorū sortitus est mixtionis officium. P R O T. Ita prorsus agendū. S O C. Atqui nobis tanquā uinum miscētibus quibusdā, fontes adstant. Et mellis quidē uoluptatis fontē comparare quis potest: uerū sapientiæ fontē sine uini uel sobriū aquæ cuiuspiā acris, atque etiā saluberrimæ. Hos ergo liquores quā pulcherrime in unum cōfundere studeamus. P R O T. Studendū certe. S O C. Dic age primū: si omnē uoluptatem cū omni sapientiā misceamus, num pulchre iunxerimus? P R O T. Forsitan. S O C. Verū minime tutum. Quo tamē pacto securius misceamus, me nunc declaraturū confido. P R O T. Dic quomodo. S O C. Patuit ne in superioribus aliam uoluptatē alia, rursusque scientiā aliam alia synceriorē esse? P R O T. Patuit plane. S O C. Scientia quoque à scientia differēs, & altera quidē circa illa quæ oriūtur & occidūt, altera circa ea quæ neque fiunt neque intereūt, semperque secundū eadem eodem modo se habēt. Atque hanc ad ueritatē ipsam respicientes, illa ueriorē esse putamus. P R O T. Recte admodū. S O C. Si utriusque portiones uerissimas inuicem commisceamus, nunquid istarum mixtio sufficiens erit ad uitam nobis optabilissimā exhibēdam? aut alio præterea quodam alterius rationis egebimus? P R O T. Mihi quidem uidet sic agēdum. S O C. Esto igitur nobis uir quidā sapiens qui norit quid ipsa iustitia sit, rationēque intelligentiæ comitem habeat, nec non reliqua cūcta quęcunque sunt similiter calleat. P R O T. Esto sanē. S O C. Num hic sufficenti scientia præditus erit, si circuli & spherę ipsius diuinæ rationē teneat, humanā uero hanc spherā & hos circulos prorsus ignoret, dū in architectura similibusque operibus, canonibus, id est, regulis circulisque uter? P R O T. Ridicula erit, o Socrates, cognitio

Prouerbiū

Quo boni natura ab alijs diuisa sciret

Dionysio & Vulcano est dedita mixtio

nostra, si in diuinis duntaxat uerferetur. S O C R. Quid ais: num falsi canonis atq; circuli im-
 puram & instabilem artem in commune inserere & immiscere debemus? P R O T. Ne-
 cessarium hoc est, si modo quis nostrum uel uiam quę ducat domum reperturus sit. S O C.
 An uero & musicam: quam paulo ante diximus cōiecturis imitationeq; plenā à puritate
 procul abesse? P R O T. Necessariū id quoq; si quidē uira nostra, aliquādo uita futura sit.
 S O C. Vis ergo tanquam ianitor turba pulsus atq; coactus, ego nunc fores pandam, scien-
 tiasq; omnes cōfluere iam & cōfundi sinam, cum pura passim deteriorem. P R O T. Haud
 scio ò Socrates num quis à scientijs alijs lædat, qui primas habet. S O C. Permitto iam cum
 Sias in Homericæ mixtionis uelut conuallem quandam, adeoq; uehementem illam poe-
 ticam confluere. P R O T. Fluant. S O C. Rursus ad uoluptatum fontē proficiscendum ut
 detur: quando enim ipsas miscere cogitauimus, & inter eas nōne ueræ quædam enatae
 nobis sunt: sed propter scientiæ totius amorē in idem concurrere scientias uniuersas per-
 misimus, prius quā uoluptates. P R O T. Vera loqueris. S O C. Est igitur tempus, ut de
 uoluptatibus etiam consultemus, utrū & ipsæ in unum omnes, an primæ duntaxat, ac ue-
 ræ sint admittendæ. P R O. Permultū ad securitatē interest primas uerasq; admittere. S O.
 Harum ergo cōmercium admittatur. At quid deinceps: si quæ necessarię sunt, num quę
 admodū & istic, hæ quoq; in mixtionem sunt accipiendæ? P R O T. Quid prohibet? S O.
 Necessarias igitur quoquo modo accipiamus. Si autē quemadmodum artes omnes nos-
 se innocuū & conferens in uita esse cōstitit, ita nunc de uoluptatib. cōstet, uidelicet quod
 omnibus frui innoxuū & utile sit, fortē erunt omnes omnibus immiscendæ, quid ad hæc?
 P R O T. Qua ratione de his loquemur: Quid agemus? S O C. Nō à nobis Protarche tale
 aliquid, sed ab ipsis uoluptatibus scientijs quærendū. P R O T. Quid istud? S O C. O ami-
 cæ, siue uoluptates siue alio quodam cognomēto appellare uos deceat, utrum eligitis cū
 omni sapiētia cōgredi, an esse seorsum à sapiētia? Reor equidem hoc illas necessario re-
 sponsum. P R O T. Quid? S O C. Quod quemadmodū in superioribus dictū est, nec possi-
 bile, neq; utile est genus aliquod purū, seorsum solitariūq; esse. Omnium uero generū opti-
 mum, si unū uni comparet, nobis fore putamus genus ipsum, quo tū cætera omnia tum
 etiam singulæ nostræ uires perfectę noscuntur. P R O T. Et recte quidē respondiße illas
 merito cōstebimur. S O C. Restat ut mentē & sapiētiam rogemus cū ipsa mixtione quo-
 dāmodo uoluptatibus egere dicamus, qualibus præcipue uoluptatibus egeant. P R O T.
 Merito. S O C. Nostra uero posthac interrogatio talis erit, utrū præter illas ueras uolupta-
 tes uobis opus est uehementissimarū maximarūq; uoluptatū cōmerciū? Fortē sic illæ re-
 spondebūt: Minime ò Socrates. Hæ nanq; impedimēta nobis innumerabilia præbēt. A-
 nimas siquidem quas incolimus, uoluptates furiosæ perturbant, nec adolecere nos per-
 mittunt, nostrasq; progenies ut plurimū per negligentiam obliuione illata omnino cor-
 rumpunt. Alias autem uoluptates ueras ac puras quas ipse narraisti, fermē nobis domesti-
 cas arbitrare: ac præter istas, illas insuper, quæ cū sanitate & temperātia cæterisq; uirtuti-
 bus capiunt. Has enim quæ uirtutis tanquā deæ cuiusdā pedisequę sunt, libenter admitti-
 mus. Quæ uero cum dementia & alia improbitate cōgrediuntur, eas menti miscere ab-
 surdum est, si quisq; pulcherrimam illam cernens cōcordemq; mixtionem atq; tempera-
 em, in ea perdiscere quid & in homine & in uniuerso suapte natura bonū sit, quæ ue ipsi
 us idea existat, diuinare uelit. An non sapienter, & tanquam sui compotem mētem hæc,
 & de seipsa, & de memoria rectaq; opinione respondere dicemus? P R O T. Omnino qui-
 dem. S O C. Atqui & hoc necessariū est, nec unquā aliter fieri posset. P R O. Quid istud?
 S O C. Cui ueritatē non miscemus, nunquā id uerum aut fieret aut factum esset. P R O T.
 Quo enim modo? S O C. Nullo. uerū siquid huic mixtioni ulterius deest, dicite tu & Phi-
 lebus. Mihi enim tanquā mundus quidam incorporeus animato corpori pulchre domi-
 naturus sermo hic peractus fuisse uidetur. P R O T. Mihi quoq; ò Socrates idem uideri sci-
 to. S O C. Nōne si boni ipsius ac talis quidē uestibulum ædium nos nuper ingressos esse
 dicamus, forsitan recte quodāmodo profitebimur? P R O T. Mihi sanē uidet. S O C. Quid
 igitē in huiusmodi mixtione preciosissimū, maximeq; cur constitutio hæc omnibus gratif-
 sima sit, nobis in causa esse uidetur? Si enim id nouerimus, mox perpendemus uoluptati
 ne an menti cognatū magis propiusq; in uniuerso consistat. P R O T. Scite. Id enim ad iur-
 diciū nobis propositum maxime conferet. S O C. Atqui nequaquam inuentu difficile est,
 quæ

Nemo leditur
 à scientijs cete-
 ris qui tenet
 primas

Que uolupta-
 tes sapientiæ
 proprię sint,
 que aliene

quæ causa sit, ob quam mixtio quæq; uel plurimi uel minimi faciēda sit. P R O T. Quo pacto inquis? S O C. Nemo hoc ignorat. P R O T. Quid hoc tandē? S O C. Quod quæcunq; & qualiscūq; mixtio expers uel mēsurę est uel naturę cōmensurati, necessario omnia quę mixta sunt, sed & seipsam primo perdit. Neq; enim temperies hæc est, sed tanquā intemperatus quidam, fortuitusq; cōcursus nobis accidere solet. P R O T. Vera loqueris. S O C. Nunc quidē nos ipsius boni potentia in naturam pulchri se transferens clam fugit. Mensura enim cōmensuratioq; pulchritudo plane ac uirtus ubiq; fit. P R O T. Prorsus. S O C. Quinetiā ueritatē diximus ipsis in ea temperie cōmisceri. P R O T. Omnino. S O C. Quod si bonum ipsum una idea complecti nō licet, saltem una cum tribus, pulchritudine, cōmensuratione, ueritate comprehēdentes, dicamus id uniuersum uelut unum, causam eorum quæ in mixtione sunt esse, & propter hoc, utputa quod bonum sit, mixtionem fieri bonam. P R O T. Recte nimitū. S O C. Vnusquisq; iam ô Protarche facile arbitror de sapientia & uoluptate iudicabit, utra earum optimo isti cognatior & præstans magis & apud homines & apud deos esse contingat. P R O T. Constat quidē, attamen ratione id quoq; percurrere præstabit. S O C. Secundū quodlibet igitur horum trium, de uoluptate & sapientia iudicemus. Videndū enim utri unūquodq; triū cognatius asseramus. P R O T. Num de pulchritudine, ueritate, mensuraq; loqueris? S O C. Certe. primum igitur ueritatē sume Protarche, cumq; sumpseris, ad tria iam respice, mentem, ueritatē, & uoluptatē: & postquam diu mature consideraueris, tibi ipsi respōde, utrum uoluptas an mens ueritati propinquior. P R O T. Quid diuturna meditatione opus est? permultum ut arbitror interest. Voluptas enim maxime omnium temeraria, fertur enim de ueneris uoluptatibus, quæ ingentissimæ omnium æstimātur, quod peieratibus illis, dñj prorsus ignoscunt, quasi pueri quidam sint, nullius intelligentiæ compotes. Mens autem aut idem est quod ueritas, aut omnium certe similima atq; uerissima. S O C. An posthac mensuram illam moderationemq; considerandum restat, uoluptas ne an sapientia eius sit capacior? P R O T. Id quoq; quod nūc inferis, exploratu perfacile est. Reor equidē nihil uoluptate, eiusq; exultatione immoderatus inueniri posse: nihil cōtra, mente & sciētia moderatus. S O C. Præclare, ueruntamen tertium quoq; responde. Mens ne pulchritudinis magis est particeps, an ipsa uoluptas: quid ue pulchrius: an mens uoluptate, an cōtra? P R O T. Mentem quidem & sapientiam ô Socrates nemo unquam aut reuera aut falso deformem uel uidit, uel aliquo pacto cogitauit, aut fuisse unquam, aut esse, aut deinde futuram. S O C. Recte. P R O T. Si quę uero uoluptates præsertim maximas prosequētē aduertimus, uel quod ridiculæ, uel quod obscœnæ sint, ipsi quidem erubescimus, atq; celamus, noctis tenebris talia cōcedentes, quasi sint diurni luminis indigna conspectu. S O C. Cunctis igitur ô Protarche, & per nūcios & uoce præsentī declarato, quod uoluptatis possessio neq; primum est neq; secundum bonum. Sed primum circa mensuram & moderatum, & opportunū & quæcunq; talia sempiternam quādam naturam sortita esse putare decet. P R O. Apparet utiq; ex ijs quæ modo sunt dicta. S O C. Secundum deinde circa cōmensuratum & pulchrum, perfectum atq; sufficiens, & quotcunq; huius ordinis sunt. P R O T. Videtur. S O C. Tertiū ut ipse uaticinor, si mentē sapientiāq; posueris, haud procul à ueritate discedes. P R O T. Fortē. S O C. Quarta uero sunt quæ ipsius animæ propria posuimus, scientiæ & artes opinionēsq; rectæ, quæ ideo tribus illis statim succedūt, quia bono sunt quàm uoluptas cognatiora. P R O T. Forsitan. S O C. Quinto loco pone uoluptates eas, quas ex pertes molestiæ definimus, quas puras nominabamus animæ ipsius sciētias, sensus autem sequētes. P R O T. Fortassis. S O C. In sexta uero progenie, inquit Orpheus, cantilenæ ornatum finite. Nostra quoq; oratio in sexto iudicio finiri uidetur, unde nihil deinceps nobis aliud restat, nisi ut dictis caput adhibeamus. P R O T. Decet profecto. S O C. Tertio iam orationem eandem conseruatorē deum contestati breuiter perstringamus. P R O T. Qualem inquis? S O C. Philebus quidem inquit, omnē penitus uoluptatē nobis ipsum bonum esse. P R O T. Tertio quemadmodū uidetur: dicebas pauloante repetendam orationem esse. S O C. Hoc ipsum, quod autem sequitur, audiamus. Equidem quod modo dixi, orationem Philebi aliorumq; innumerabilium considerans grauiterq; ferens, mentē longe meliorem potioremq; hominum uitæ quàm uoluptatem contendī esse. P R O T. Dicta hæc sunt. S O C. Suspiciatus tamen esse & alia multa intuli, quod si apparuerit aliquid ambo

*Pulchritudo**Mens aut est ipsa ueritas, aut similima**Bonorum distinctio*

ambobus hisce præstantius, pro mente ipsa aduersus uoluptatem de secunda sorte pugnam, uoluptasq; secundis etiam honoribus spoliaretur. P R O T. Hæc quoq; dixisti. S O C. Præterea cum dixissem bonum ipsum esse omnium sufficientissimum, neutrum ex ijs tamen sufficiens esse cõstitit. P R O T. Vera narras. S O C. Et cum in ea oratione nec mens nec uoluptas sibi ipsi sufficientem perfectamq; uim habere uiderentur, neutram esse bonum ipsum apparuit. P R O. Recte admodum. S O C. Quinetiam cū tertium quiddam utraq; melius esse cõstaret, mens utiq; longo quodam interuallo propinquior potiori superantiq; ideæ quàm uoluptas eluxit. P R O T. Quid nĩ? S O C. Ergo nõne quintum gradum ex ea sententia quã præsens iudicium protulit, uoluptatis potentia fortiretur? P R O. Videĩ. S O C. Primum tamen uoluptati locũ boues darent, & equi, & bruta deniq; uniuersa, ex eo quod eius illecebris mancipata sunt. quibus plurimi fidem, haud secus q̃ augures aũibus habentes, uoluptates ad bene uiuendum potissimas omnium arbitrantur: ferarumq; amores, locupletiores testes asserunt, quàm tot respõsa rudium philosophorum. P R O T. Verissima õ Socrates te narrasse cuncti fatemur. S O C. Nõne ergo me iam dimittis? P R O T. Exiguum adhuc quiddam restat õ Socrates: neq; enim prior tu quidem discedes, ego uero quæ restant in memoriam tibi reducam.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI IN

Hippiam, uel De pulchro, seu honesto, ad Petrum Medicem patriæ patrem.

DE pulchro, in Phædro, Symposio, et Hippiâ disputatur. In Hippiâ, quia Socrates agit aduersus Hippiam Sophistam, qui cum ignoraret, se scire putabat, quæ ignorantia animum reddit indocilem, quid pulchrum sit non satis docet, sed quid non sit ostendit, & opiniones falsas redarguit. Sophistam uocat eum qui se sapientem uideri magis quàm esse studet, pecuniarũ honorisq; gratia. Talem uero Hippiam esse in proœmio declaratur, & in fine proœmij. Sumpta occasione ab oratione quadam Hippiæ quæ de pulchris officijs differbat, interrogat Socrates quid ipsum per se pulchrum quo reliqua omnia pulchra fiunt. Oportet enim particularia ad uniuersale quod in particularibus: & uniuersale quod in particularibus, ad ipsum quod sit præ singula est uniuersale referre. Nam singuli homines pulchri, per formam quandam singulis communem pulchri redduntur: forma uero cõmunis pluribus à diuina specie uelut à sigillo character imprimitur: quoniam omnis multitudo ad unum quod in multitudine, & unum quod in multitudine, ad unum quod supra multitudinem est, reduci tur. Quare cum multa sint pulchra, oportet singula per pulchritudinem communem omnibus, & omnibus insitam esse pulchra: & pulchritudinem quæ in omnibus est, sicut in alio est, non in seipsa, sic ab alio, non à seipsa pendere. Vnũquodq; è singulis pulchris, pulchrũ hoc Plato uocat: formã in omnibus, pulchritudinẽ: speciẽ & ideam supra omnia, ipsum pulchrum. Primum sensus attingit opinioq;. Secundũ ratio cogitat. Tertiũ mens intuetur. Interrogatus Hippias, ter secundum sensum opinionem definit. Quibus consutatis, Socrates ter quoq; definit. Bis quidem secundum rationem, postremo secundũ mentem. Sophista enim sensu opinionemq; incedit. philosophus ratione potius, atq; mente. In primis Hippias pulchram uirginem, ipsum pulchrum esse respondet. Quod esse falsum ex eo constat, quod non omnia quæ pulchra sunt, per uirginem pulchra fiunt. Et uirgo, si cum brutis comparetur, pulchra: si cum dijs, deformis apparet. Quare nõ magis pulchra quàm turpis esse uidetur. Tum Hippias aliud quiddam similiter è singulis pulchris, non cõmune respondet. Aurum quippe ipsum pulchrũ, quo omnia pulchra fiunt. Quod ea ratione respuit Socrates, quoniam aurum quibuscunq; conuenit, pulchra illa facit: alia uera deformat. Ergo non simpliciter pulchra facit, sed cum decet. Quocirca non sui magis quàm alterius ratione res ornat. nec aurum solum est quo cuncta ornantur, sed argentum quoq; & ebur, cæteraq; huiusmodi. Tertio loco aliud quiddam infert, quod etiam propriũ est potius quàm commune: Pulchrum, inquit, corpore bene ualere, diuitem esse & honoratũ, senem mori, sepeliri à filijs, sepelisse parentes. Falsum hoc esse patet, quia non res omnes præter hominẽ hoc ipso pulchræ redduntur. præterea hoc inter homines forte pulchrum: inter deos decorumq; filios turpe, ubi parentes non moriuntur. His redargutis quæ circa singula corporea per sensum & opinionem Hippias adducebat, Socrates iam ad altiora tendens, non quod sensus opinioni, sed quod opinioni ratio porrigit infert. Primo enim decorum pulchrum dicit. Quod quidem incorporum est magis, pluribusq; commune. Id tamen hac diuisione refellit. Decorum aut uideri solum pulchro, aut tam uideri quàm esse præstat. Si primum, deceptio quædam circa pulchrum, potius quàm ipsum pulchrum, decorum existit. Vera enim pulchritudo pulchra esse facit: quemadmodum uera magnitudo, magna, etiam si non uideantur. Si secundum dixeris, falso dixeris. Nam si ipsum pulchrum quoties esse dat pulchra, uideri quoq; pariter largiretur, quæcunq; pulchra sunt, ut sunt ita omnibus apparerent. Id esse falsum, cõtentiones de rebus pulchris & cõtrouersie nobis ostendunt. Secundo aliud quiddam etiã, quod ratio opinioni offert, adducit.

Vtile

Vnde porro pulchrum uocat. Vtilitas incorporum quiddam multisq; comune. Nec mirum est, cogitationem circa
 decens & utile decipi. Illud quippe ordinem partis ad partem, partiumq; ad totum, hoc autem ordinem totius cu-
 iusdam ad totum aliud habet, ordo uero pulchritudinem representare uidetur. Quapropter decens uel utile, facile
 quis pro pulchro accipit. Quod decens pulchrum non sit, constat: quod nec utile, sic ostendit. Vtile est quod poten-
 tiam ad aliquid faciendum habet. Potentia igitur & utilitas idem. Quicquid agimus potentia quadam agimus, sed
 mala ut plurimum facimus, potentia itaq; & utilitas malum ut plurimum inferunt, pulchrum autem nunquam mali
 causa. Ergo non simpliciter quaecumq; uilitas pulchrum. At saltem quae ad bonum confert, respondebit quispian-
 aduersus quem sic argumentatur: Quod ad bonum tendit conducibile. Conducibile bonum efficit: quod aliquid effi-
 cit, aliud est quam id quod efficitur: quapropter aliud conducibile, aliud bonum. Conducibile, & pulchrum; idem.
 Ergo pulchrum & bonum aliud. Neq; pulchrum igitur bonum, neq; bonum pulchrum, quod prorsus absurdum.
 Tandem sensus opinionis, cogitationisq; conuictis erroribus mens rationi dicitur, pulchrum esse gratiam quandam,
 quae animam, per mentem, uisum, & auditum mouet & allicit. Quod sane partim ex huius dialogi calce, partim ex
 Phaedro & Symposio Platonis dicitur. Qua ratione gratia haec insit, & quo nomine nuncupanda, inquit Socras
 tes, nec tamen ambitioso sophiste declarat, quae Phaedro reuelauit, & Agathon, qui quamuis ignorarent, suam tam-
 men ignorantiam agnoscentes, dociles erant. Gratia profecto pulchritudo est, non ratione sensus, quia menti non con-
 ueniret, & ceteris sensibus aequae ut auditui uisuiq; competere. Non ratione mentis, quia oculos auresq; effugeret.
 Non uoluptatis etiam ratione, quia haec non in auditu & uisu duntaxat, sed in omnibus sensibus reperitur. Non ra-
 tione auditus solum: non enim menti uisuiq; congrueret. Non ratione uisus. Auditui namq; menti q; deesset. Non ra-
 tione auditus uisusq; simul, quia in uisu audituq; una conuictis pulchritudo inesset. In unoquoq; uero illorū seor-
 sum ab altero agente, pulchritudo nulla. Volumus autem gratiam illam tribus animi uiribus communiter percipi,
 tribus quoq; obiectis carum inesse communiter. Quapropter addit uoluptates mentis, uisus, auditusq;, ex eo pul-
 chrum esse, quod maxime omnium uoluptatum innoxiae sunt & optime. Si optimas idem quod conducibiles intelle-
 xeris, redibit superior ambiguitas. Conducibile bonum facit, ergo boni causa. Causa & effectum aliud. Ergo aliud
 conducibile, aliud bonum. Quo sequitur, aliud pulchrum, aliud bonum esse. Ideo neq; pulchrum bonum, neq; bonum
 pulchrum. Sim autem optimas, id est, innoxias, faciles, spirituales, lacentes, uitalesq;, ut ita dixerim, exposueris, ueri
 copos efficietis. Nam pulchritudo nihil aliud est quam summi boni splendor, fulgens in ijs quae oculis, auribus, men-
 te, percipiuntur, perq; illa ad ipsum bonum, uisum, auditum, mentemq; conuertens. Quo fit ut pulchritudo circulus
 quidam diuinae lucis existat, à bono manans, in bono residens, per bonum & ad bonum sempiternae reflexus. Hoc So-
 crates mysterium quod à Diotima sibylla didicisse asseruit, non sophistis sed discipulis reuelauit. Quid ipsum bo-
 num, ipsum unum rerum omnium principium, actus purus, actus sequentia cuncta uiuificans, quid ipsum pulchrum,
 uiuificus actus è primo fonte bonorū effluens. Mentē primo diuinam idearū ordine infinite decorans. Numina dei
 inde sequentia mentesq; rationū serie cōplens. Animas tertio numerosis discursibus ornās. Naturas quarto semini-
 bus, formis quinto materiam. Sol profecto corpora uisibilia & oculos uidentes procreat. Oculis, ut uideant, lucidū
 infundit spiritū. Corpora ut uideantur, coloribus pingit. Neq; tamē proprius oculis radius, propriū ue corporibus
 colores, ad uisionem perficiendam sufficiunt, nisi lumen ipsum unū supra multa à quo multa & propria lumina ocu-
 lis & corporibus distributa sunt, adueniat, illustret, excitet, atq; roboret. Eodem modo primus ipse actus, id est, dei
 us, speciem actumq; rebus singulis producendo largitus est. Qui sane actus cum in subiecto patiente susceptus fuerit,
 debilis est, & ad operis executionem impotens. Sed diuini solis perpetua et inuisibilis lux, una semper omnibus ad-
 stat, fouet, uiuificat, excitat, complet, & roborat. De quo diuine Orpheus, Cuncta fouens atq; ipse ferens super o-
 mnia sese. Ut est actus omnium roboratq;, bonum dicitur. Ut uiuificat, lenit, mulcet, & excitat, pulchrum. Ut in ob-
 iectis quae noscenda sunt, tres illas cognoscentis animae uires allicit, pulchritudo. Ut in cognoscēte potentia eam ap-
 plicat cognito, ueritas. Ut bonum est, procreat, regit, & complet. Ut pulchrū, illuminat, gratiamq; infundit. Præ-
 parata autem esse oportet omnia ad gratiam diuini fulgoris excipiendam. Corpora quidem proportionē, quae ordi-
 ne, modo & specie constat, Voces harmonia, quae numeris interuallisq; conficitur. Officia, morum rectitudine ad
 finem bonum. Disciplinas ordine ad obiectum uerum. Animam puritate per auersionem ab inferis, et conuersionem
 ad supra. Mentem, per aeternum in ipsum bonum, intuitum. Per haec omnia gradatim diuinae pulchritudinis radius
 penetrat. Circa corpus in aequalitate numerosa resulget, loco motuiq; subiecta. Circa uoces, in harmonia, extra cer-
 tum locum, sed motu dispersa. Circa officia disciplinasq; & animam, in motu quidem, sed ratione uitali cōsistens.
 Circa mentem supra motum, in aeterna idearum serie micans. Circa ipsum bonum, actus purus, uitam & gratiam
 omnibus inferens. Haec precor Petre Medices uir omnium praclarissime, solita diligentia legas. Nam
 & tuae mentis miram pulchritudinem prorsus agnosces, & quam proxime ad ipsum
 pulchrum, de quo hic disputatur, accedas, animaduertes.

PLATONIS HIPPIAS MAIOR, VEL

DE PVLCHRO, TRANSLATVS E GRAECO IN LATINVM
à Marfilio Ficino Florent. ad Petrum Medicem patriæ patrem.

SOCRATES, HIPPIAS.

Occasio dialo-
gi cum prouo-
catione & ten-
tatione erga so-
phistam

Sapientes pri-
scos ciuilibus
actionibus ab-
stinuisse

Priscos prae-
fatos semper
recentioribus

Gorgias

Prodicus

Protagoras an-
te Gorgiam &
Prodicum

Anaxagoras
amplum dissi-
pauit patrimo-
nium ut philo-
sopharetur

SAPIENS & pulcher Hippias, quàm raro Athenas accedis? HIP P. Non datur ô Socrates ocium. Nam Elisenses ciues quoties cū externis gentibus aliquid est tractandū, mihi præ cæteris legationes cōmittunt, idoneū me iudicem ac nuncium existimantes eorum quæ apud singulas ciuitates dicuntur. Quamobrem sæpe & ad alias urbes, sæpius etiam & de maximis rebus Lacedæmonem legatus accessi. Quo fit ut hæc loca, quod ipse quærebas, minus frequenter. S O C. Hoc certe ô Hippias sapientis perfectiūq; uiri proprium est. Tu quidem cum priuatim, multa ab adolescentibus accepta pecunia, plus etiam conferre illis quàm quæ acceperis, uales: tum publice patriæ tuæ prodesse, ut decet eum, qui non cōtemnendus uulgo, sed summo in precio sit habendus. Cæterum, quæ nam ô Hippias causa, quod prisci illi qui sapientum cognomen adepti sunt, Pittacus atq; Bias, & qui Thaletis Milesii tempore, qui ue deinceps usq; ad Anaxagoram, sapientiæ studio floruerunt, uel omnes uel pluri mi ciuilibus rebus abstinuerit? HIP. Quid aliud putas ô Socrates quàm imbecillitatē ingenij, cum non possent utraq; priuata & publica prudenter administrare? S O C. An uero putas quemadmodū cæteræ artes incrementū tempore susceperunt, adeo ut nostri temporis artifices superioribus longe præcellant: ita & facultatem uestram, studium uidelicet sophistarum, creuisse, ac ueteres sapientiæ studiosos si uobiscum cōparentur, uiles admodum extitisse? HIP P. Recte omnino loqueris. S O C. Ergo si hodie Bias reuiuiscat, à nobis irrideretur, quemadmodū ipsum Dædalum sculptores aiunt, si reuiuiscens talia fabricaret, qualia quōdam ex quibus sibi gloriam comparauit, ridiculum fore. HIP. Sic se res habet ut ais ô Socrates. Veruntamen priscos homines præferre semper recentioribus consueui, ut & uiuentium inuidiam & defunctorum indignationem uitarem. S O C. Probe ô Hippias & sentire & loqui mihi uideris. Ego quoque testari possum te uera loqui. Nam reuera uestra facultas adaucta est, quæ cum priuatis obire etiam publica potest. Gorgias siquidem hic Leontinus sophista huc patriæ suæ legatus uenit, utpote qui esset ad tractanda ista publica munera Leontinorum omnium præstantissimus: is & ad populum concionari præclare, iudicatus est, & priuatim disputando & cum iuuenibus conuersando, magnum quæstum fecit, cœpitq; ex hac urbe. Quinetiam si audire uis, amicus noster Prodicus & sæpe aliàs publicis muneribus functus est, & nuper ex Ceo insula publice ueniens, cum in concilio dixisset, summopere probatus est: & priuatim differens, iuuenescq; erudiciens, pecunias innumeras est lucratus. E priscis autem illis nullus unquam uoluit, argenti mercedem sequi, aut propriam sapientiam in cœtu diuersorum hominum ostentare: adeo inepti & ignaui erant, eosq; quanti argentum sit latebat. Sed uterq; illorum quos modo retuli, plus argenti sapientiæ suæ quàm alius quouis artifex ex qualibet arte cumulauit. Idēq; Protagoras ante illos effecit. HIP. Nihil ô Socrates egregium hac in re nosti. Nam si uideres quantum ego argenti lucratus sum, obstupesceres. Mitto alia. Verum in Siciliam quandoq; profectus, ubi tunc Protagoras habitabat, summocq; in honore habebatur, me admodum senior, breui plus quàm centum & quinquaginta minas collegi, & ex regione quadam angusta, Inyca nomine, plus quàm minas uiginti: cumq; domum redisset, patri dedi: quod quidem tam ille quàm reliqui ciues uehementer admirati sunt. Enim uero me plures ferme pecunias quàm duos alios simul quoscunq; uis sophistas congregasse existimo. S O C. R. Orem præclaram. potissimum Hippias id argumentum est, quanto & tu & alij huius seculi ueteres illos superatis. Nam quanta eorum qui ante Anaxagoræ tempora fuerunt inscitia uideri potest? Cum ille contra ac uobis contigit, amplum patrimonium cū accepisset, neglexisse dissipasseq; dicatur, adeo stulte philosophatus est: deq; cæteris illorum temporum sapientibus alia quædam huiusmodi tradunt. Quapropter optimam hanc attulisse coniecturam uideris, quod sapientes nostri superioribus præstant, multiq; in hoc cōsentiant, sapientem in primis sibi ipsi sapere oportere. huius autem hæc est sum

est summa, ut argentum plurimum acquiratur. Et de ijs satis. hoc autem mihi dicas, cum multas urbes adieris, ubi nam potissimum lucratus es. Num Lacedæmone, quo frequentius es profectus? H I P. Non per Iouem ô Socrates. S O C. Quid ais? nunquid minimum? H I P. Imò nihil penitus unquam. S O C. Monstrum est quod dicis ô Hippia, ac mihi dic, Vtrum sapientia tua illos qui tecum uersantur discuntq̃, meliores ad uirtutē efficere possit, nec ne? H I P. Et maxime quidem. S O C. Nunquid Inyciorū ciuium filios meliores reddere potuisti: filios autem Spartanorum minime? H I P. Absit. S O C. An fortè Siculi meliores fieri student, Lacedæmones negligunt? H I P. Imò & Lacedæmones idem affectāt. S O C. Num pecuniarum defectu tua consuetudine caruerunt? H I P. Nequaquam, diuites enim sunt. S O C. Cum igitur sapientiam affectarent, & suppetere facultates, tuq̃ illos uoti compotes reddere posses, cur nō inde locupletissimus rediisti? An fortè ipsi Lacedæmones melius quàm tu filios suos erudiunt? Vis ita dicamus: ac tu consentis? H I P. Nullo modo. S O C. Vtrum iuuenibus Lacedæmone persuadere non potuisti, ut tibi adhaerentes magis proficerent ad uirtutem, quàm si cum suis uixerint? an parentes inducere non potuisti, ut tibi filios potius quàm diligentia suæ committerent, si modo filiorum curam haberent? Neq̃ enim adeò inuidebant filijs, ut optimos euadere nollent. H I P. Equidem inuidisse non arbitror. S O C. Nunquid Lacedæmon bonis legibus instituta est? H I P. Bonis profecto. S O C. In huiusmodi uero gubernationibus uirtus maxime omnium honoratur. H I P. Maxime quidem. S O C. Tu autem hanc alijs tradere, præ cæteris hominibus optime nosti. H I P. Prorsus ô Socrates. S O C. Qui facultatem equestrem egregie docere potest, nōne in Theffalia magis quàm in reliqua Græcia coleretur, lucrareturq̃ plurimum, similiterq̃ & alibi ubicunq̃ hæc ars in precio est? H I P. Consentaneum id quidem. S O C. Qui ergo potis est præclarissimis uirtutis præceptis iuuenes instituere, cur non Lacedæmone summopere honoret, ibiq̃ innumeras affatim pecunias cumulet, ac similiter in quacunque ciuitate Græcorū uirtus maximi aestimatur? At fortè in Sicilia magis & Inycia, putas ita credere debemus Hippia. Si tu iusseris, credendum est. H I P. Non est ô Socrates, mos patrius Lacedæmonijs mutare leges, aut præter solita filios erudire. S O C. Quid ais? Lacedæmonibus haud patrium est, recte agere, sed aberrare? H I P. Id haud ego asseruerim. S O C. Recte uero agerent, si melius, nō si deterius iuuenes erudirent? H I P. Recte, uerum peregrinas disciplinas lex illorum non admittit. Alioquin si quis unquam alius ibi docendi gratia lucratus esset, scito me plurimum fuisse lucraturum. Latantur ergo cum me audiant, laudantq̃: sed ut dicebam, lex illorum peregrina uetat. S O C. Legem ô Hippia, perniciem ciuitatis, an salutem uocas? H I P. Conditur mea quidem sententia, utilitatis gratia lex, nōnunquam tamen obest, si male sit posita. S O C. Nōne ut maximum quoddam ciuitati bonū legem condunt latores legum, legeq̃ sublata, legitime in ciuitate uiuere non possumus? H I P. Vera loqueris. S O C. Quoties igitur à bono aberrant hi qui leges ferre nituntur, à legitimo legeq̃ discedunt. Quid ad hæc? H I P. Exacta quidem ratione, sic se res habet ô Socrates, non tamen sic homines nominare consueuerunt. S O C. Vtrum ô Hippia, scientes an ignorantes. H I P. Vulgus. S O C. Qui uerum cognoscunt, uulgus sunt? H I P. Nequaquam. S O C. At uero qui sapiunt, hi quod utilius est magis legitimum, quàm quod inutile, reuera omnibus hominibus esse censent. nōne fateris? H I P. Fateor equidem ita reuera esse. S O C. An non ita est, ut scientes existimant? H I P. Prorsus. S O C. Præstat autem ut tu ais, Lacedæmonios disciplina tua licet peregrina quàm patria imbui. H I P. Et uera loquor. S O C. Quinetiam quæcunque utiliora sunt, magis legitima dicis? H I P. Dixi equidem. S O C. Ergo secundum rationem tuam magis è lege est, ut Lacedæmoniorum filij ab Hippia quàm à parentibus doceantur: quandoquidem tu magis quàm illi reuera prodesse. H I P. Prodessem proculdubio Socrates. S O C. Contra legem igitur agunt Lacedæmonij, cum tibi filios suos erudiendos auri oblata mercede non tradant. H I P. Assentior equidem: uideris enim pro me dicere: quamobrem repugnare tibi nō decet. S O C. Bonarum legum expertes Laconas esse inuenimus, & in rebus quidem maximis, cum tamen melioribus legibus quàm reliqui Græci uti uideantur. Te uero quando potissimum laudant Hippia, & quibus rebus audiendis præcipue delectantur? An uidelicet cum illa narras, quæ ipse egregie nosti, astra coelestesq̃ progressus? H I P. Nullo modo hæc

do hæc sustinent. S O C. Num geometriæ sermo illos oblectat? H I P. Minime omnium: nam multi admodum ex illis, ut ita dicam, ne numerare quidem sciunt. S O C. Longe igitur abest ut ratiocinationes libenter audiant. H I P. Longe per Iouem. S O C. Nunquid illa quæ tu acutissime omnium hominum intelligis, literarum syllabarumq; distinctiones, rhythmorum harmoniarumq; naturas? H I P. Quas ô bone uir harmonias ac literas? S O C. At quæ tandem ista sunt, quæ audientes illi lætantur, teq; laudant? Tu saltem referas, postquam ego inuenire non possum. H I P. Stirpem heroum atq; hominum, & habitationes, ut urbes quondam extructæ sint, ac summatim omnem antiquitatis historiam attente audiunt. Quocirca illorū causa ediscere, meditariq; huius generis omnia coactus sum. S O C. Quam bene tecū actum est ô Hippia, quod Lacedæmonij moleste ferant, si quis nostros principes incipiens à Solone recenseat. Alioquin eorum nominibus ediscendis, fatigari te oportuisset. H I P. Quid fatigari Socrates? semel audiens quinquaginta nomina, memoriter reperam. S O C. Ain ueror? sed ego te memoria polere non aduerteram. Quapropter Lacedæmonios te merito delectari tanquam multarum rerum perito iam intelligo, teq; perinde uti, ac aniculis pueri, ad cōfabulandi iucunditatem. H I P. Per Iouem ô Socrates, nuper ibidem de pulchris studijs, quibus incumbere iuuenem decet, differens admirationi fui. Exiit enim de ijs à me composita luculenta quædam oratio, quæ præcipua uerborum elegantia pollet, forma uero & principium orationis eiusmodi est, Capta, inquit oratio, Troia, Neoptolemus Nestorem interrogauit, quæ pulcherrima studia essent, quibus incumbens iuuenis, uir illustris euadat. Cui respondens Nestor, multa & pulchra præcepta recenser. Hanc equidem orationem ibi ostendi, & hic quoq; tertia hinc die in Phidestrati ludo, atq; insuper alia multa auditu digna ostensurus sum. Eudicus enim Apemanti filius me rogauit. Quare da operam ut tu quoque ad sis, & alios tecum ducas, quicumq; id genus dicta iudicare sciant. S O C. Fient ista si Deus uoluerit, Hippia. In præsentia autem breue quiddam de hoc ipso responde, nam opportune me admonuisti. Nuper enim ô uir optime, cum in sermone quodam, alia ut pulchra laudarem, alia uituperarem ut turpia, hæc quispiam in medium dubitationem induxit, me ualde contumeliose sic interrogans. Vnde tu Socrates pulchra turpia ue cognoscis? potes ne quid pulchrum sit definire? ego autem ob ignauiam meam hæsitauī, neq; quod accommodate responderem habui, atq; ex cœtu hominum abiens, mihi ipse iratus sum, ruditatemq; meam uehementer accusaui: ac mihi natus sum, cum mihi primum quempiam uestrum qui sapientiā profitemini, obuium haberem, conaturum me id audire ac discere, & diligenter præmeditatum, ad eum qui roga uerat reuerti, ut rursus eadem de re depugnem. Quapropter nunc tu ut dicebam, per oportune uenisti. Doce, obsecro, me quid ipsum pulchrum est: conare, inquam, diligentissime omnem respondendo rem aperire, ne uerum redargutus irridear. Nosti enim perspicue, idq; exiguum quiddam est è multis quæ tu calles. H I P. Exiguum per Iouem Socrates, & nullius, ut ita dicam, præc. S O C. Facile itaq; discam, neq; ullus ulterius me refellet. H I P. Nullus certe. Vile namq; & rude studium meum esset. S O C. Per Iunonem bene loqueris Hippia, si uirum illum capiamus. Verum tibi impedimento sum, imitatus illum, si tibi respondentem me opponam, ut me magis exerceas. Fermè enim obijciēdi formas quoquo modo teneo. Si ergo nihil molestum est, opponam ego me tibi, ut uehementius firmiusq; perdiscam. H I P. Obijce ut lubet: nam ut modo dicebā, non ardua quæstio est, sed ad difficiliora te respondere docerem, ut nemo te refellere possit. S O C. O quam bene loqueris. At postquam tu iubes, eius ipse personam indutus, te interrogare aggredior. Si illi sermonem tuum de pulchris disputantem officijs ostendisses, quum primum finem dicendi fecisses, de nullo alio priusquam de pulchro quæsisset. Mos enim hic suus, & in hūc modum interrogasset. O Eliensis hospes, nonne iustitia iusti sunt quicumq; iusti? Responde, quæso, Hippia tanquam percontante illo. H I P. Iustitia profectio. S O C. An nō aliquid hæc ipsa iustitia est? H I P. Profusus. S O C. Et sapientia sapientes sunt quicumq; sapiunt, & bono similiter bona omnia quæ bona sunt? H I P. Quid prohibet? S O C. Sapientiam uero & bonum secundum se esse oportet. Nam si ipsa nō essent, alia per illa nunquam talia fierent? H I P. Sic est. S O C. Nonne & pulchra omnia ipso pulchro sunt pulchra? H I P. Pulchro certe. S O C. Est ne igitur ipsum pulchrum? H I P. Est proculdubio. S O C. Hic ille statim

Hic uidere est
artē tentatiuā

Extorsio, ut cō
fiteatur rē esse

Concessorem
esse, queritur
quid sit

statim quæret. Dic hospes, quid hoc ipsum pulchrum est? H I P. Num qui hæc interrogat, audire aliud quærit quàm quid sit pulchrum? S O C. Non mihi uidetur, sed aliud quiddam est ipsum pulchrum. H I P. Quid hoc ab illo differet? S O C. Nihil ne tibi uidetur? H I P. Nihil certe, non enim differt. S O C. Constat autem te melius nosse. Considera tamen: non quæ res pulchra est, ille petit, sed quid ipsum pulchrum est. H I P. Intelligo iam ô bone uir, & quod ipsum pulchrū est, respondebo adeo ut nunq̄ redarguat. Si uerum dicere oportet, scito Socrates uirginem pulchram ipsum pulchrum esse. S O C. Præclare ô Hippia, & decorè admodum respondisti. Nunquid ergo si hoc respondero, ad interrogata responsum erit & recte, neq̄ refellar? H I P. Qua te ille ratione corripiet, si quod omnibus uidet, & de quo audientes singuli pro te testabuntur, responderis? S O C. Esto sanè. Sed mecum ipse ô Hippia, quod dicis, reputo. Ille siquidem ita percontabitur. Age, responde mihi ô Socrates, hæc omnia quæ pulchra dicuntur, si quid ipsum pulchrum est, per ipsum sunt pulchra? Ego autem respondebo. Si pulchra uirgo, ipsum pulchrū est propter quod hæc pulchra fiunt. H I P. Putas ne illum te reprehendere ulterius ausurum, quasi non pulchrū sit quod dicis? Vel si fortè ausus fuerit, non ab omnibus irrisum iri? S O C. Quod quidē aut debet ô uir mirifice, certò scio: utrum uero ausus ridiculus euasurus sit, res ipsa ostendet. Quæ tamen ille inferet, tibi dicere cupio. H I P. Dic iam. S O C. Quàm lepidus es ô Socrates, dicet, pulchra equa, nōne pulchrum? quam in oraculo Deus ipse laudauit. Quid ad hæc ô Hippia? pulchram equam nōne pulchram esse fatebimur? nam quo pacto quod pulchrum est, esse pulchrum negemus? H I P. Vera narras ô Socrates, recte quippe Deus cecinit, pulcherrimæ enim equæ apud nos nascuntur. S O C. Addet ille post hæc. Lyra pulchra nōne pulchrum? H I P. Ita. S O C. Quæret iterum, noui enim eius morem ô uir optime, pulchra olla, an non pulchrum? H I P. Ha Socrates, quis adeo rudis est, ut in re seria tant uilîa nomina misceat? S O C. Talis ille est ô Hippia: non enim comptus iucundusq̄, sed sordidus, nihilq̄ aliud præter ueritatem curans. Attamen respondendum illi est, & ego præfabor. si olla à bono figulo ficta sit æqualis & rotunda, satisq̄ cocta, quales sunt ollæ quædam utrinq̄ auricæ atq̄ perpulchræ quæ sex patinas capiunt: si de tali inquam olla interroget, respondendum pulchram existere. Quomodo enim quod pulchrum est, non esse pulchrum asseremus? H I P. Nullo pacto ô Socrates. S O C. An nō & olla, rogabit, illa pulchra pulchrum? Responde amabo. H I P. Sic esse arbitror, pulchrum quoque uas, hoc est quum ex arte est fictum, sed totum hoc si cum equa & uirgine, alijsq̄ speciosis omnibus comparetur, tali cognomento indignum est. S O C. En Hippia, iam intelligo quid interroganti illi qui petit, obijciendum sit. O uir ignoras quàm scitum sit illud Heracliti, Speciosissima simiarum deformis est cum alio genere animalium comparata: nec non ollarum pulcherrima turpis est, si cum uirginum genere conferatur, ut sapiens Hippias iudicauit. Nōne sic Hippia? H I P. Recte nimium respondisti. S O C. Audi, deinceps enim scio sic inferret, Quid si quis genus uirginum ô Socrates, cum deorum genere conferat, nōne idem patietur quod & olla collata cum uirgine? An non formosissima uirginum deformis esse uidebitur? nōne Heraclitus quem tu in testimonium adduxisti, hoc idem tradit, hominem scilicet sapientissimum ad Deum simiam apparere quo ad sapientiã & formam & alia omnia? Confitebimur Hippia speciosissimam uirginem cum deorum genere comparatam esse deformem? H I P. Quis huic Socrates contradixerit? S O C. Si hæc admittamus, ridebit illic, & in hunc modum me iterum compellabit. Recordaris Socrates quid interrogatus fueris? At ego, recordor equidem me interrogatū fuisse quid ipsum pulchrum sit. Tum ille dicit: interrogatus quid pulchrum sit, respondes quod non magis pulchrum quàm turpe esse contingit, ut tu ipse fateris, ita uideri dicam? Dic quidnam tu amice mihi respondendū consulis. H I P. Hoc ipsum. S O C. Quin etiam quod ad deos genus hominum pulchrū minime sit, cōcedet. Sin autē ab initio te, dicit ille, rogassem quid pulchrum turpeq̄ est, & tu mihi eadem quæ in præsentia respondisses, num recte respondisses? præterea num tibi ipsum pulchrum quo decorantur omnia, pulchraq̄ apparent, quoties illa species adest, uirgo uidetur esse, uel equa, uel lyra? H I P. Si id ille quæsiuerit Socrates, facillime respondebitur quid ipsum pulchrum sit, quo cætera omnia decorantur, cuius uel præsentia pulchra uidentur. Ineptissimus nempe homo est, nihilq̄ præclaræ

Prima definitio falsa pulchri

Confutatio definitionis

rei inducit. Si enim tu illi respōderis, pulchrum ipsum quod quærit, nihil aliud esse quam aurum, hæsitabit profecto, neq; te confutare tentabit. Constat enim apud omnes, cuiusque hoc adest, licet turpe illud antea uisum fuerit, pulchrum uideri auro perornatum.

Secunda definitio falsa Confutatio S O C. Nescis Hippia quam molestus uir ille sit, quam uel difficile dicentibus assentiatur. H I P. Quid tum? quod recte dicitur, cōcedat necesse est. hoc enim si respuerit, ludibrio omnibus erit. S O C. Atqui responsionem hanc non modo nō accipiet, sed acriter me mordebit. O inflate uir dicet, Phidiā rudem artificem putas? Et ego illi, ut arbitror, nullo modo putare me dicam. H I P. Et recte quidē. S O C. Recte proculdubio, postq̄ uero peritum artificem Phidiam esse concessero, hæc insuper addet. Existimas id quod pulchrum uocas Phidiam ignorasse? At ego, quid maxime dicam? Tum ille, quoniā Mineræ oculos non aureos fecit, neq; reliquum uultum, neq; pedes, neq; manus, quandoquidem si aurea fuissent, pulcherrima extitissent, sed eburnea reddidit: in quo certe propter inscitiam aberrauit, cum ignoraret aurum esse, cuius præsentia pulchra omnia fiunt quibuscūq; adhæret. quid ad hæc Hippia? H I P. Nihil arduum. Recte enim fecisse fatebimur. Nam eburneum quoq; pulchrum est. S O C. Sed ille. Cur non pupillas etiam oculorum eburneas fecit, sed lapideas, inueniens quoad fieri potuit lapidis cum ebore similitudinem? Num pulchrum lapidem, pulchrum esse ô Hippia, respondebimus? H I P. Imò certe quum decens est. S O C. Cum uero non decens, turpe fatendum, necne? H I P. Fatendum sanè cum minime decet. S O C. His adijciet ille. ô uir sapiens, ebur & aurum nōne cum decent, pulchra omnia reddunt? contra uero cum dedecent? Renuemus ne an potius admitteremus? H I P. Fatebimur planè quicquid aliquid decet, pulchrū efficere. S O C. Hic ille inferet. Vtrum decet pulchræ ollæ de qua supra diximus, plenæ bonorum leguminum auream tudeculam addere an ficulneam? H I P. Prò Hercules, qualem hominem narras. Cur non eius nomen proferas? S O C. Haud agnosceres hominem, licet nomen audires. H I P. Veruntamen in præsentia indoctum illum esse cognosco. S O C. Curiosus nimium est ô Hippia. Cæterum quid dicemus? Vtram potius è duabus tudeculis legumini & ollæ congrueret an ficulneam? suauiore quippe odorem præstat, neq; collidens frangensq; ollam diffundet legumina, nec aqua ignem extinguet, neq; conuiuas precioso priuabit obsonio. Contra uero aurea tudecula, omnia. Quamobrem uidetur mihi ficulnea magis decere q̄ aurea, nisi tu contradixeris. H I P. Decet sanè magis, quamuis ego cum homine talia perquirenti minime disputarem. S O C. Probè nimirum ô amice. Tibi enim talibus nominibus uti non conuenit, cum tam specioso amictu calceisq; ornatus sis, & inter omnes Græcos sapientia polleas: me autem nihil prohibet, quo minus cum illo uerfer. me igitur ante erudias, meiq; gratia respondere digneris. Ille namq; sic deinde perget. Si ficulnea decet magis quam aurea, nōne pulchrior? H I P. Pulchriorem respondebis ô Socrates, postquam quod decet, pulchrius quam quod dedecet, es confessus. S O C. Nunquid Hippia confitendum ficulneam pulchriorem esse quam auream? H I P. Vis tibi dicam Socrates, quomodo pulchrum definiens, prolixis eum sermonibus alienabis? S O C. Quid ni uelim? modo tamen prius mihi dixeris utram è duabus illis tudeculis decentiorem pulchrioremq; existere respondendum sit. H I P. Atqui si uis illam quæ ex ficu est, pulchriorem esse responde. S O C. Nunc iam dicas quod paulo ante inceptabas. Hac enim responsione qua ipsum pulchrum aurum esse aio, nihilo pulchrius, ut arbitror aurum, quam lignum ficulneum apparebit. Nunc denuò quid ipsum pulchrum asseris? H I P. Dicam equidem: requirere namq; mihi uideris tale quiddam pulchrum respondere, quod nunquā alicui turpe uideri queat. S O C. Omnino ô Hippia, recte nunc accipis. audi modo, & uide si quis contra hoc obijcere possit, dicereq; nihil me laudare posse. Dic per deos citò. H I P. Aio equidem semper, apud quemlibet, & ubicunq; pulcherrimum esse, ut sanus aliquis sit, diues & honoratus inter Græcos usque ad senectutem: & sicut parentes suos defunctos egregio funere decorauit, sic à filijs suis præclare, atque magnifice sepeliatur. S O C. Hui, hui, ô Hippia, quam mirifice & excellenter, & ut te decet, dixisti. per lunonem ualde te amo, quia mihi uideris summa cum beneuolentia pro uiribus auxiliari. Virum tamen illum nondum comprehendimus, sed nunc effusus nos, mihi crede, ridebit H I P. O ineptum risum. quum enim nihil aduersus ista proferre ualeat, rideat autem, seipsum ridebit

Quarta definitio falsa

debit, præsentibusq; omnibus ipse ludibrio erit. S O C. Fortè sic se res habet : fortè etiam ex hac responsione, ut ego uaticinor, non solum illudere me audebit. H I P. Sed quidnam? S O C. Si baculū habuerit, neq; ego statim fugerō, cedere me conabitur. H I P. Quid ais? An tuus ille dominus est? si tibi iniuriatus fuerit, non dabit pœnas? an iniusta uestra ciuitas? cadereq; se mutuò ciues permittit? S O C. Nullo modo. H I P. Nōne igitur punietur, si te iniuste percusserit? S O C. Non iniuste quidem ô Hippias, si talia responderem, sed iure mihi uidetur. H I P. Mihi quoq; quādoquidem & tu hæc putas. S O C. Vis tibi dicam, quam ob causam me talia respondentem uerberibus dignum putem? An tu me prius q̄ iudices, uerberabis? uel rationem admittes? H I P. Graue hoc esset ô Socrates, si nō admitterem. sed qua ratione id ais? S O C. Dicam eodē modo quo & paulo ante, imitatus illum ne coram te uerba quibus ille mecum utitur, proferam dura nīmiū & absurda. Nam sic me proculdubio alloquetur. Dic age ô Socrates, iniuste cædi illum censes, qui Dithyrambum tantum inconcinne pronuncians, tam procul à proposita quæstione aberrarit? At ego, quonam pacto? interrogabo. Tum ille. quia oblitus est quæsitum fuisse ipsum pulchrum, quod omnia quibuscunq; inest, pulchra efficit, lapidem, lignum, hominē, Deum, actionem deniq; omnem, & disciplinam. hoc ipsum ô uir, pulchrum quid est, perquiro. tu uero non magis audisti me, quàm si lapis coram assidisses, & molaris quidem, nec aures, neq; cerebrum habens. Quod si ego perterritus, ad hæc ita respondeam, num grauiter feres Hippias? H I P. Quonam modo? S O C. Sic inquam. Hoc tamen Hippias pulchrum esse dixit, quamuis ego illum ut tu me nunc, interrogassem, quod omnibus pulchrum, semperq; existit. Quid ais? An molestè feres, si hæc dixerō? H I P. Certò scio ô Socrates, quod dixi omnibus esse pulchrum, & ita uidebitur. S O C. An & erit? dicet ille. semper enim pulchrum quod pulchrum. H I P. Omnino. S O C. Nōne & erat, interrogabit. H I P. Et erat. S O C. Ad hæc ille, & nunquid Eliensis hospes inquit, Achilli pulchrum esse, post genitores suos naturæ cōcedere, & auo illius Aeaco, alijsq; quicunq; ex dijs nati sunt, & ipsis deniq; dijs. H I P. In malam rem, quid hoc hominis? prophanæ enim sunt ô Socrates, huiusmodi quæstiones. S O C. Quid uero? percontante alio hæc asserere non ualde prophanū? H I P. Forsitan. S O C. Fortè igitur tu is es, ille dicet, qui cuiilibet ac semper pulchrum esse dicis à filijs funere honorari, parentibus parentare. An non ex omnibus unus Hercules erat, alijsq; quos antea memorauimus? H I P. At uero non dijs dicebam. S O C. Nec herouibus etiam ut uideris. H I P. Non certe quicunq; deorum filij fuerunt. S O C. Illis uero qui non deorum? H I P. His ipsis. S O C. Ergo secūdam sermonem tuum ex herouum numero Tantalos quidem & Dardanos atq; Zetos graue, prophanum & turpe est: Pelopi uero, alijsq; similiter genitis, pulchrum. H I P. Ita mihi uidetur. S O C. Ad hæc ille. tibi ergo uidetur, quod in superioribus non dicebas, sepelire parentes, à filijs sepeliri, quandoq; & quibusdam turpe contingere, imò impossibile esse, hoc omnibus esse pulchrum. Quamobrem similiter hoc atq; superiora illa, scilicet uirgo & olla, habet: atq; etiam ridicule magis, alijs pulchrum est, alijs minime. Quocirca sic me ille corripiet. Nondū hodie potes ô Socrates, quid ipsum de quo quæritur, pulchrum sit, exprimere? Et meritò me ita iurgabit, dum sibi talia respondebo. Talis est ut plurimum disputatio nostra. Quandoq; uero tanquam imperitiam meam & inscitiam miseratus, ipse mihi occurrit, interrogans utrum tale quiddam pulchrum ipsum esse mihi uideatur, uel de quouis alio disputetur. H I P. Quomodo id ais ô Socrates? S O C. Dicam. O beate Socrates, inquit, ita respondere talia desine. inepta quippe sunt, & facile refelluntur. Sed aduerte, num tale quiddam ipsum pulchrum appareat, quod nos supra tetigimus, cum aurum diceremus, quibus decens est, esse pulchrum: contra, quibus minime: atq; alia omnia, quibus ipsum decens eiusq; natura competit, pulchra fieri. Vide igitur num hoc ipsum pulchrū sit, ego autem ista passim concedere consueui. Nam quid obijciam, nō inuenio. Tibi uero decorum, ipsum pulchrum esse uidetur? H I P. Omnino ô Socrates. S O C. Caueamus ne in aliquo decipiamur. H I P. Cauendum certe. S O C. Vide itaq; decorum id uocamus, quod adueniens uideri pulchra singula facit quibus adest, uel quod esse efficit, uel ex ijs neutrum? H I P. Mihi quidem uidetur. S O C. Vtrum quod apparere pulchra facit, perinde ac si quis deformis, amictu calcicisq; decoris ornatus, pulchrior appareat? Nōne si decorum ea quibus inest, pulchrior

*Consultatio quarta
de definitione*

*Quinta definitio
pulchri
Consultatio*

ra q̄ sint, uideri faciat, deceptio quædam circa pulchrum decorum esset: neque esset hoc quod quærimus, Hippiâ: Illud quippe quæsiuimus, quo res omnes pulchrę pulchræ sunt: quemadmodum omnia magna, excessu magna sunt, hoc enim omnia magna sunt, atque etiam si non uideantur, excedant tamen, magna esse necesse est. Sic & pulchrum quæsiuimus, quo pulchra sunt omnia, siue appareant, siue non, quid esset. Decorum quidem nõ est: pulchriora enim quàm sint, uideri facit, in quantum decorum est, ut ipse aiebas: qualia uero sunt, uideri non sinit. Quod autem pulchra esse facit, quemadmodum paulo ante dicebam, siue appareant, siue non, quid est dicendum: hoc nempe quæritur, si modo pulchrum quæritur. H I P. Atqui decorum õ Socrates, & esse & apparere pulchra quum adest, efficit. S O C. Igitur impossibile est, quæ reuera pulchra sunt, non uideri pulchra, dum adest quod uideri facit. H I P. Impossibile. S O C. Confitebimur hoc õ Hippiâ: omnia reuera pulchra instituta & studia, existimari etiam pulchra ab hominibus: uel contra, ignorari, adeo ut de his homines priuatim & publice acerrime pugnent: H I P. Ignorari potius õ Socrates, arbitror. S O C. Non tamen ignoraretur, si ut pulchra sunt, ita pulchra etiam apparent: apparent autem, si decorum pulchrum esset, neq; esse solum, sed uideri etiam pulchra cogeret. Quamobrem si decorum est quod pulchra facit esse, est utique quod quærimus pulchrum, non tamen id quod uideri cogit: si autem uideri duntaxat, decorum efficit, nequaquam pulchrum ipsum est, quod petimus, esse namq; illud compellit. Apparere autem simul & esse, neq; pulchra, neq; aliud quicquam efficere idem potest. Eligamus iam, utrum decorum esse putemus, quod uideri pulchra, uel quod esse facit. H I P. Quod uideri õ Socrates, arbitror. S O C. Papè, quàm longe nos Hippiâ ipsius pulchri cognitio fugit, postquam decorum aliud quiddam præter ipsum pulchrũ esse apparuit. H I P. Per Iouem õ Socrates, mihi quidem absurde nimium. S O C. Cæterũ õ amice, nondum dimittamus: neq; enim omnem abiici spem, quid sit pulchrum inueniendũ. H I P. Omnino sperandum õ Socrates, neq; enim inuentu difficile: mihi quippe conscius sum, quod si paulisper ad me mihi redire soli liceat, exactius quàm exacte, tibi id explicarem, ita ut nihil ultra requires. S O C. Heu ne alta id uoce dicas õ Hippiâ, ne indignetur, longiusq; nos effugiat, non uides quantum nos hæcenus fatigauerit: Verum nihil dico. Tu enim cum solus eris, facile ut puto inuenies. Sed age per deos, me præsentem inuenias: & si uis, ut hæcenus ita deinceps unã mecum perquire. Si inueniemus, bene erit, si minus, ego quidẽ mea sorte contentus ero: tu uero postquã abieris, facile inuenies. si tamen nunc inueniamus, haud amplius tibi molestus ero, quid tecum ipse excogitaueris, flagitans. In præsentia uero considera, num tibi id pulchrum esse uideatur. Attende obsecro diligenter, ne delirem. Hoc utique pulchrum esto, quod utile est. Cuius quidem rei hinc maxime coniecturam facio: quia pulchri oculi sunt, nõ qui impotes uidendi, sed qui apti & utiles ad uidendum. H I P. Certe. S O C. Et uniuersum corpus ita pulchrum dicimus, aliud ad cursum, aliud ad luctam. Itemq; animalia omnia, ut pulchrum equum, gallumq; & coturnicem, & apparatus omnes, atq; uehicularum, tum terrestria, tum maritima, naues atque triremes, instrumenta quoque omnia tam ad musicam quàm ad artes alias pertinentia, item si uis studia atque leges, singula hæc eadem fermè ratione pulchra uocamus, respicientes scilicet qua conditione unumquodq; natum, uel fabricatum, uel locatum utile est, & qua ratione utile, & ad quid utile, & quando utile, pulchrum esse dicentes: quod uero secundum hæc inutile, turpe. An non idem tibi quoque uidetur õ Hippiâ? H I P. Mihi uero. S O C. R. Probe igitur nunc dicimus, præ cæteris omnibus quod utile est, ipsum pulchrum esse. H I P. Probe admodum õ Socrates. S O C. Nõne quod efficere aliquid potest, ad id utile est quod hoc effici potest: quod non potest, inutile? H I P. Prorsus. S O C. R. Potentia ergo pulchrum, impotentia turpe. H I P. Maxime: nam & alia nobis omnia sic esse testantur, & ciuilia præcipue. Quoniam in ciuitate sua atq; publica potentem esse, omnium est pulcherrimũ, impotentem uero turpissimum. S O C. R. Præclare loqueris. Sed nunquid ob hanc ipsam rationem, sapientia pulcherrimum omnium, insipientia contra turpissimum? H I P. Tu uero quid putas? S O C. Quiesce parumper õ dulcis amice. Nam de eo quod dicimus, suspicor atque timeo. H I P. Quid metuis Socrates: nõne scite dicta hæc sunt? S O C. Velim equidem, sed mecum hoc animaduerte

Ponitur utile ut
queratur ge-
nus pulchri

uerite, utrum quis unquam quod neq; scit, neque potest, efficiat. HIP. Nequaquam. quo enim pacto, quod nequit ageret? SOC. Qui delinquant, & mala agunt efficiuntq; ignari, si hæc non potuissent, nunquid egissent? HIP. Minime. SOC. At uero potentia possunt, quicunq; possunt: non enim impotentia. HIP. Non certe. SOC. Possunt autem omnes facere quæ faciunt? HIP. Proculdubio. SOC. Mala uero multo plura quam bona, omnes homines statim ab ineunte ætate per omnem uitam agunt, neq; sponte delinquant. HIP. Vera loqueris. SOC. Quid porrò & hanc potentiam, atque hæc utilia quæ ad malorum executionem conducunt, num pulchra uocabimus, an longe aliter? HIP. Longe absunt à pulchro ô Socrates. SOC. Non ergo potens nobis & utile ut uideatur ipsum pulchrum existit. HIP. Immo, si modo bona possit, ad eaq; conferat. SOC. Illud igitur reprobatur est, quod potens & utile simpliciter pulchrum sit. Sed nunquid hoc erat ô Hippia, ad quod animus noster respiciebat? Ipsum scilicet potens & utile ad bonum conficiendum, pulchrum esse. HIP. Mihi quidem uidetur. SOC. Hoc conducibile est, an non? HIP. Valde. SOC. Sic utiq; pulchra corpora, pulchra instituta legum, & sapientia, & alia quæ paulo ante retulimus, omnia ex eo pulchra sunt quo conducibilia sunt. HIP. Constat. SOC. Conducibile itaq; ipsum nobis pulchrum esse uidetur. HIP. Maxime omnium. SOC. Atqui conducibile est, quod bonum efficit. HIP. Idipsum. SOC. Efficiens autem nihil aliud est quam causa. HIP. Nihil. SOC. Ergo boni causa pulchrum est. HIP. Est profecto. SOC. Aliud uero est causa, aliud id cuius causa est. Neq; enim causa ipsius causæ causa esse potest. Quod hinc maxime cõiectare licet. Nonne causam efficientem esse constituit? HIP. Plane. SOC. Ab efficiente uero effectum fit, non efficiens. HIP. Verum est. SOC. Aliud efficiens, aliud effectum. HIP. Aliud certe. SOC. Non ergo causa ipsius causa est, sed eius quod ab ipsa efficitur. HIP. Sic est. SOC. Itaque si pulchrum boni causa est, à pulchro fit bonum. Et ob hanc causam ut uidetur, prudentiam aliaq; pulchra omnia exoptamus, quia opus quod ex his gignitur, id est bonum, exoptandum est. Vnde per ea quæ inuenimus, pulchrum ad bonum ideam patris cuiusdam habere uidetur. HIP. Omnino quidem, præclare enim loqueris. SOC. Num & hoc præclare, quod neq; pater filius est, neque filius uicissim pater? HIP. Et hoc. SOC. Enim uero nec causa effectum est, nec effectum causa. HIP. Vera loqueris. SOC. Per Iouem ô uir optime, neque pulchrum bonum est, neq; bonum pulchrum. An tibi ex his quæ dicta sunt, fieri posse uidetur? HIP. Non mihi, non per Iouem. SOC. Placet nobis istud, & asserere uolumus, quod neq; pulchrum bonum, neq; bonum pulchrum. HIP. Non per Iouem, non mihi placet. SOC. Per Iouem mihi quoq; ô Hippia nihil minus ex his quæ dicta sunt placet. HIP. Ita sanè uidetur. SOC. Haud amplius igitur sermo ille ut supra, egregius esse uidetur, quo id pulchrum asserbatur, quod conducibile utileq; & potens ad bonum aliquod efficiendum, immo si possibile est, absurdior iudicandus quam superiores illi, quibus uirginem, & singula quæ supra narrauimus, pulchrū ipsum nuncupabamus. HIP. Apparet. SOC. Equidem ô Hippia quò me uertam nescio, hæsito enim & ambigo. tu uero num forte quid habes? HIP. In præsentia minime, sed ut aliàs dixi, si mecum animaduertero, inuenturum me aliquid certo scio. SOC. At uideor mihi ob discendi ardentem aueritatem moram tuam nequaquam toleraturus. Sed ecce nunc aliud quiddam mihi in mentem uenit. At tunde obsecro utrum quod nos delectat: nō de qualibet uoluptate loquor, sed de illa quæ per uisum atq; auditum: utrum inquam tale quiddam pulchrum sit uocandū. Nam quo pacto repugnare possumus, cum pulchri homines uarijq; apparatus, picturæ & figmenta pulchra, intuentes nos delectent? Cantus quoq; pulchri & uoces, uniuersaq; musica, sermones & confabulationes similiter nos afficiant? Quapropter si audaci illi pertinaciq; homini responderemus, pulchrum esse quod per uisum auditumq; delectat, nonne audaciam eius reprimeremus? quid putas? HIP. Nunc mihi ô Socrates quid ipsum pulchrum sit, scite dictum uidetur. SOC. Quid uero, studia pulchra ac leges, propterea pulchra dicemus, quod per uisum auditumque iucunda sint, an alia quadam specie contineri? HIP. Hæc ita forte ô Socrates, & si hominem latent. SOC. Percanem ô Hippia, non illum quem ego maxime omnium uererer quoties delirarem,

*Conducibile an
genus pulchri*

*Delectans an
genus pulchri*

aut aliquid dicere profiterer, cum nihil dicerem. HIP. Quem dicis? SOC. Socratem Sophronisci filium, qui nihilo magis concederet ut hæc indiscussa facile iudicarem, quam ut scire putarem quæ nescio. HIP. Atqui mihi quoque postquam ipse dixisti, aliud quiddam id quod ad leges attinet, esse uidetur. SOC. Quiesce aliquantulum ô Hippia. Nam in eandem circa pulchrum ambiguitatē incidisse uidemur, in quam paulo ante, dum putamus quiddam certi nos habere. HIP. Quo pacto id ais Socrates? SOC. Dicam equidem quod mihi uidetur, si quid tamen dico. Hæc enim quæ ad studia legesque pertinent, fortasse non extra sensum uidendi audiendique sunt. Præterea hunc sermonem, qui asserit quod his sensibus gratum est esse pulchrum, feramus, nec leges in mediū producamus. At si quis nos interroget, siue is quem retuli, siue quiuis alius in hunc modum: Quid ô Hippia atque Socrates, id duntaxat iucundū quod sensibus duobus percipitur, pulchrū esse ceteris? quæ uero ceteros sensus suauitate perfundunt, cibus, potus, ueneris actus, aliaque huiusmodi, pulchra esse non dicitis? An forte neque dulcia hæc, neque in sensibus præterquam in audiendo uidendoque uoluptatem ponitis ullam? Quid inquam ô Hippia respondebimus? HIP. Magnas quoque inesse alijs sensibus uoluptates assentiamur. SOC. Sed ille, qua de causa, dicit, cum non minus hæc quam illæ uoluptates sint, pulchri eas cognomento priuatis? Quoniam, respondebimus, nemo est qui nos non rideat, si dicamus non dulce comestionem esse, sed pulchrum: odorem item suauem non suaue esse, sed pulchrū. Veneris quoque motus dulcissimum quiddam esse unusquisque æque ac nos contendet, sed eos ipsos cum exercet quispiam, ita exerceat oportet, ut conspectui hominum ueluti turpissimam rem subducatur. Cum hæc dixerimus Hippia, ille forsitan respondebit: intelligo equidē iam dudū quod uos pudor impedit quo minus uoluptates huiusmodi pulchras nominetis, quia hominibus non uideantur. Ego uero non quærebam, quod uulgo pulchrum uidetur, sed quod pulchrum ipsum est. Dicemus enim puto quid pulchrum esse posuerimus, partem scilicet eam iucundā, quæ per oculos auresque delinit. Tu uero Hippia quomodo uertes? an forte quid aliud inferemus? HIP. Non alia præter hæc ô Socrates dicemus. SOC. Præclare dicitis, inferet ille. Si ergo solum quod per uisum, auditumque gratū aduenit, pulchrum est, quod per alium sensum delectat, minime pulchrum. Confitebimur ne? HIP. Confitebimur. SOC. Ille uero sic iterū. An quod per uisum iucundum, per uisum & auditum iucundum est? Et quod per auditum iucundum, per auditum & uisum etiam? Ad hæc nos, nullo modo quod per alterū est, per utrumque esse. hoc enim quærere nobis uideris. Nos uero diximus quod uisus est duobus his iucundis ipsum per se pulchrum esse, & si utrumque simul. nonne sic respondendum? HIP. Sic prorsus. SOC. Nūquid igitur, inquiet ille, à iucundo iucundū, eo ipso quod iucundum est, differt? haud quæro utrū maior minorue sit aut magis minusue uoluptate uoluptas, sed utrum ex pluribus uoluptatibus una quædam hoc ipso ab alia differat, quod hæc quidem uoluptas sit, illa minime. Nobis quidem non uideri dicemus. HIP. Non uideri planè. SOC. Sic ille inferet. Nonne propter aliud quiddam quam propterea quod uoluptates sint, has potissimum uoluptates è numero omnium elegistis, talē quiddam in utrisque inspicientes, quod uidelicet naturam quandam habent ab alijs differentem, ad quam profecto respicientes, pulchras esse illas asseueratis? neque enim uisus uoluptas idcirco pulchra est, quia per uisum fit. Nam si illius pulchritudinis hæc esset causa, nullo modo quæ per auditum fit, pulchra esset, cum per uisum nequaquam efficiatur. Nos autem uera illum dicere confitebimur? HIP. Confitebimur sanè. SOC. Neque rursus auditus uoluptas ex eo pulchra, quia per auditum fiat? alioquin quæ per uisum percipitur pulchra non esset, quippe cum non eadem sit cum illa quæ per auditum efficitur. Eum uirum qui ita dicit ô Hippia uera loqui fatebimur? HIP. Vera nimirum. SOC. Veruntamen utraq; inquiet pulchræ sunt ut dicitis. Dicimus ne? HIP. Dicimus certe. SOC. Habent igitur commune quiddam atque idem, quod eas pulchras efficit quod uel ambabus communiter inest, & unicuique proprie. Alioquin haud ambæ pulchræ essent & utraq;. Age mihi tanquam illi responde. HIP. Ita mihi ut ais, uideri respondeo. SOC. Si enim uoluptates hæc aliquid ambæ susciperent, quod non earum utraque pateretur, nunquam huiusmodi passione pulchræ existerent. HIP. Sic est ô Socrates. Qui enim fieri potest, ut quod neutra illarum patitur, ambæ perpetiantur? SOC. Non tibi uide-

tur

tur. HIP P. Atqui & rerum istarum & locutionum huiusmodi penitus imperitus essem.
 S O C. Lucunde quidem ô Hippia. cæterum ego fortassis periclitor, uideri mihi aliquid in-
 ueni, quod ita se habeat, qualiter habere impossibile tibi uidetur. Video autē nihil. HIP P.
 Non uideris ô Socrates uidere, sed omnino planissime perspicere. S O C. Enim uero per-
 multa generis huius mihi animo obuersantur, quibus fidem non præsto, postquam non
 probantur tibi, qui argenti plus studio sapiētiae quàm cæteri nostri temporis mortales cu-
 mulasti. Ego autem ô amice, utpote qui nihil unquam lucratus sum, cogito ne me fortas-
 seludas, ex industriaq; fallas, adeo mihi multa uidentur. HIP P. Nemo melius q̄ tu intelli-
 get Socrates, ludam nec ne, si hæc quæ tibi occurrunt proferre cœperis: nihil enim dicere
 uideberis, quoniam nunquā reperiēs, quod cum nec ego patiar, nec tu, ambo perpetia-
 mur. S O C R. Quomodo inquis Hippia? fortē tu aliquid dicis quod ego minus intelligo.
 Verum ausculta me, quod sentio planius explicabo. Mihi quidem uidetur, quod neque
 contingit me esse, neq; sum, neq; tu similiter, hoc ambos pati nos posse. Item alia quæ am-
 bo patimur, neutrum nostrum existere. HIP P. Monstra rursus asserere uideris ô Socrates,
 & magis certe quàm ante. Attende modo. Si ambo iusti essemus, nōne & uterq;? Vel
 si iniustus uterq;, nōne & ambo? Aut si sani ambo, an non uterq;? Et si uterq; nostrū la-
 borat in aliquo, uel uulneratus est, uel percussus, siue aliud quiduis passus fuerit, nōne
 idem ambo perpetimur? præterea si aurei, uel argentei, uel eburnei, ac etiam si uis, genero
 si, aut sapientes, aut honorati, uel senes uel iuuenes, aut aliud quiduis humanū ambo es-
 semus: nōne omnino necessarium esset hoc utrunq; nostrum esse? S O C. Omnino qui-
 dem. HIP P. Cæterum ipse ô Socrates res ipsas totas non consideras; neq; illi quibuscum
 disputare es solitus; plauditis autem illico quia pulchrum interceptis deprehēdistisq;, &
 unumquodq; differendo auellitis: atq; idcirco ita uos magna latent corpora, continuam
 essentiam ex natura sortita. Et nunc adeo circa hæc te ueritas fugit, ut putes esse passio-
 nem aliquam uel essentiam, quæ circa ambo quædam uerfetur, circa uero utrūq; minime;
 atq; uicissim quæ circa utrūq; quidem sit, circa ambo uero nequaquā: adeo absurdi, teme-
 rarij, inepti, fatui estis. S O C. Talia quidem nostra sunt, Hippia, non qualia quis optaret, ut
 trito prouerbio fertur, sed qualia esse possunt. Sed ipse semper admonendo nos iuuas. *Prouerbiū*
 Etenim prius quàm nos in his admoneres, quàm stolide affecti essemus adhuc tibi clarius
 aperiam, si quæ de his sentimus retulero. Dicam ne? HIP P. Scienti Socrates refers: noui
 enim omnem eorum qui in disputando uersantur conditionem. Veruntamen si cupis, e-
 narra. S O C. Cupio equidem. Enim uero ita rudes eramus antequam tu hæc diceres, ut
 de me ac te opinaremur, quod uterq; nostrum unus sit, neq; tamen ambo id simus quod
 quisq; nostrum, non enim unus, sed duo sumus. Adeo fatui eramus. Nunc uero abs te di-
 dicimus, quod si duo ambo sumus, duo similiter utrunq; nostrum esse necesse est: & si u-
 nus uterq;, unum pariter ambos. Impossibile enim est uniuersali & continua essentiae ra-
 tione secundum Hippiam, aliter se habere. Sed quod ambo erant, idem & uterq;: & con-
 trà quod uterq;, pariter ambo. Nunc igitur à te persuasus hic sedeo: prius tamen ô Hip-
 pia id mihi memora, utrum unus ego tuq; simus, uel tu duo & ego duo. HIP P. Quid ais
 Socrates? S O C R. Hæc ipsa quæ dico. Vereor enim aperte coram te loqui: nam mihi suc-
 censes, turbasq;, quādo dicere aliquid tibi ipsi uideris. Simul autē mihi dicas nōne uterq;
 nostrum unus, & unum esse contingit utrunq;. HIP P. Omnino. S O C. Quod si unus im-
 par quoq;, an non unum impar existimas? HIP P. Equidem. S O C. Num & ambo cum si-
 mus duo, impares sumus? HIP P. Nequaquā. S O C. Sed pares ambo? HIP P. Pares. S O C.
 Nunquid ex eo quod ambo pares, par etiam uterq; nostrum? HIP P. Minime. S O C. Non
 ergo necesse est omnino ut modo dicebas, quæcunq; ambo utrosq;, & quæcunq; utriq;
 ambos esse: HIP P. Non in rebus huiusmodi, sed in his quæ ipse supra narraui. S O C R.
 Sat habeo Hippia. Nam ista sufficiunt, postquam alia sic, alia aliter se habere uidentur.
 Dixi equidem, si recordaris unde sermo hic est ortus, uoluptates per uisum & per audi-
 tum, non hoc pulchras esse quod utraq; earum habet, ambæ nequaquam, uel quod am-
 bæ, sed utraque minime, immo eo quod & ambæ habent & utraque: & idcirco ambas &
 utranque pulchras esse, & tu concessisti, & ego hac de causa per illam ipsam essentiam
 quæ ambas sequitur, ambas esse pulchras, si modo pulchræ sunt censui: per eam uero
 quæ

quæ alteram deserit, minime. Et nunc quoque idem existimo. Verum mihi tanquam à principio dicas, si voluptates quæ per uisum, & quæ per auditum fiunt, ambæ & utraque pulchræ sunt, quod ipsas pulchras efficit, nonne ambas & utranque sequitur? HIP. Prorsus. SOC. An ex eo quod utraque atque ambæ sunt voluptates pulchræ sunt? uel hac ratione aliquæ quoque voluptates non minus pulchræ? nihil enim minus voluptates illas esse constitit. meministi? HIP. Memini. SOC. Sed quia per uisum & auditum fiunt, idcirco pulchras esse illas est dictum. Vide num uera loquar. Sic enim ut meministi diximus, pulchrum esse quod iucundum non quidem per sensus quoslibet, sed quod per uisum duntaxat atque auditum. HIP. Sic prorsus. SOC. Nonne passio hæc ambas sequitur, utranque minime? Non enim utraque illarum quemadmodum supra diximus, per ambas sunt, sed ambæ quidem per ambas, utraque minime. Est ita? HIP. Est. SOC. Non ergo hoc utraque pulchræ sunt, quod non sequitur utraque? ambo enim non sequitur utranque. Quamobrem ambo illa uocare pulchra secundum suppositionem licet, utraque uero nequaquam. an aliter dicimus? Nonne hoc necessarium est? HIP. Videtur. SOC. Dicendum ne ambo quidem pulchra esse, utraque uero nequaquam? HIP. Quid prohibet? SOC. Hoc mihi amice obstare uidetur, quod quædam sic adesse alijs iudicata sunt, ut si ambobus adsunt, adsint & utrique; & contra si utrique, & ambobus. Talia uero erant quæ tu narraisti. HIP. Erant certe. SOC. Quæ autem ego retuli, minime: e quorum numero erat quod ambo dicitur, & quod utranque. Est ne ita? HIP. Est. SOC. Vtrum tibi uidetur o Hippiæ ex his quæ ipse exposuisti pulchrum esse? Ut si ego robustus & tu, ambo robusti. Item si ego iustus & tu, ambo; & contra, si ambo, & uterque. Vel nihil prohibet ita contingere, ut in ipsis paribus & imparibus accidit: ubi ambo aliquando paria sunt, imparia utraque; & aliquando paria: nec non utraque interdum talia sunt, ut exprimi nequeant, ambo queant, & interdum nequeant. Aliæ quoque huius generis plurimæ quæ mihi occurrere dixeram, quorum in numero pulchrum ponis: num ita tibi de hoc ut mihi apparet: nimis enim absurdum esse mihi uidetur, ut ambo pulchri simus non uterque. Vel contra, uterque pulcher, non ambo, aut aliud quodlibet talium. Ita ne ipse eligis ut ego? An illo potius modo? HIP. Sic equidem. SOC. Recte agis Hippiæ, ut à longa inquisitione nos liberemus. Si enim ex his est pulchrum, haud amplius quod per uisum, & auditum delectat, pulchrum erit. Ambo namque pulchra facit, utraque minime. Hoc autem impossibile, ut inter nos conuenit. HIP. Conuenit certe. SOC. Impossibile igitur quod per uisum, & auditum iucundum, pulchrum esse: nam si id pulchrum esset, impossibile aliquid sequeretur. HIP. Vera hæc sunt. SOC. Hic contentiosus ille dicet exponite iterum à principio, postquam istud uos sefellit, quid esse pulchrum hoc dicitis, quod ambabus uoluptatibus inest, propter quod istas præcæteris honorantes pulchras uocatis. Necessarium mihi uidetur o Hippiæ, ut respondeamus, quod innoxie sunt præcæteris uoluptatibus atque optimæ tam ambæ quam utraque.

Definitio alia falsa pulchri An tu aliquid aliud habes, quo ab alijs differant? HIP. Nihil, reuera enim optimæ sunt. SOC. Tum ille, hoc igitur pulchrum esse dicitis conducibilem uoluptatem? Videri equidem respondebo. tu uero? HIP. Et ego SOC. Ille uero ad hæc. Nonne conducibile est quod bonum efficit? Efficiens autem & effectum aliud esse constitit. unde eodem relabimur. Neque enim bonum pulchrum esset, neque pulchrum bonum, si quidem aliud unumquodque illorum esset. Ita esse nos illi, si sapiemus, ilico respondebimus. Neque fas enim est, recte loquenti non assentiri. HIP. Quid tu aliud Socrates cuncta hæc esse ducis, quam imminutiones quasdam, concisionesque sermonum ut ante dixi, in minima resolutas: illud uero pulchrum & multifaciendum est, ut quis ualeat, præclara oratione habita in iudicio, uel concilio, uel alio conuentu publico ad quem uerba fiunt, auditoribus persuasus, non minima quædam, sed maxima præmia reportare, suisque rerum suarum, amicorumque salutem. Hæc sanè omisis minutis his quæstiunculis complecti decet, ne demens esse uidearis, dum deliramenta, & nugas, ut modo pertractas. SOC. O amice Hippiæ, tu quidem beatus es, qui nosti quibus studere hominem decet, & ipse abunde ut asseris, studuisti. Me uero mira quædam fortuna detinet: quippe aberro semper atque mendico. Quotiens autem inopiam meam sapientibus uobis ostendo, uerbis rursus à uobis obiurgor. Obijcitis enim continuo, quæ & tu nunc obiecisti, me scilicet

licet stolidi, ex illa, & nihili facienda tractare. Demum cum persuasus à uobis, eadem que & uos profero, optimum esse eleganter orare in iudicio, & alio quouis cœtu, et ad uotum peragere, rursus nonnulli è nostris, & ille uir qui me semper redarguit, grauitet increpât. Proximus ille uir mihi genere est, & unà mecum habitat. Ergo cum primum domum ingressus sum, & ille me talia dicentem audit, interrogat quid nō erubescam de pulchris rebus disputare, cum adeo manifeste circa pulchrū redargutus sim, quod ipsum pulchrum quid sit ignorem. Inquit enim, qua ratione intelliges quæ oratio pulchre cōposita sit quæ non, aut aliam quamlibet actionem pulchram esse, uel turpem, dum pulchrū ipsum quid sit ignoras? Et quādo ita affectus sis, uiuere te quāam mori præstare putas? Contingit itaq; mihi quod modo dicebam, ut & à uobis & ab illo male audiam. Sed fortè operæ precium est hæc omnia tolerare: neq; enim id absurdum, modo quippiam lucratus sim. Tantum enim Hippia consuetudine utrorumq; profeci, ut prouerbiū illud, quod Pulchra difficulta esse dicit, intelligere mihi iam uidear.

Prouerbiū

ARGUMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI IN
Platonis *Lysidem*, uel *De amicitia*, ad Petrum Medicem patriæ patrem.

BI Socrates cum sophistis eorumq; sectatoribus disputat, opiniones falsas redarguit, ueras significat potius, quàm doceat. Nam acuta ingenia redarguit falsis, exiguo deinde uestigio uera uenatur. Quod in *Euthydemo*, *Protagora*, *Menone*, *Hippia*, *Euthyphrone*, & *Lyside* patet. Vbi uero cum discipulis & studiosis sui sermonem habet, ostendit ac docet, quod quidem ex multis dialogis intelligitur. In *Lyside* igitur cum de amicitia inter sophistarum discipulos disputetur, consutãdis falsis potius, quàm monstrandis ueris, Socrates studet. Quæ uero sit de amicitia, & amore Platonis sententia, ex hoc libro conijcere, sed ex libris de legibus alijsq; multis comprehendere possumus. Amicitiam esse uult honestam perpetuam uoluntatis communionem. Huius finem esse, uitam unam. Principium eius, cognationem. Medium autē amorem. Ut honestam dicit, excludit improborum hominum contubernia, lasciuorumq; congressus. Ut perpetuam, leues adolescentulorum beneuolentias, etiam si honeste sint, nondum amicitias appellandas monet. Ut uoluntatis, significat non similitudinem opinionis cuiusdam uel artis ad amicitiam perficiendam sufficere. Ut cōmunionem, beneuolentiæ uicissitudinem indicat. Huius finis est, ut è duobus animis unus uoluntate fiat, ex una uoluntate uita una, ac demum ex una uita, uicinis unius eiusdemq; idea fructio. Principiū quo cōmunionis huius desiderium excitatur, cognatio est. Cognatio conuenientia in idea, sidere, genio, et quadã anime corporisq; affectiōe significat. Nam qui ex uno pendent, in unū, per unū, atq; ad unum reuerti nituntur. Medium & quasi quidã ad amicitia trames, amor existit. Cū autē amor pulchri desiderium sit, & amicitia ab amore & ducatur pariter & dicatur, necesse est eos qui amici futuri sunt, pulchros esse. Pulchros inquam quorū animi pulchri. Homo enim animus est. Corpus hominis instrumentum: & quisquis pulchrum amat corpus, nō hominem, sed ea que sunt hominis amat. Quamobrem quotiens cognatio illa adest, & animorum pulchritudo concurrat, perfecta nascitur amicitia. Si corporis forma huic animorum pulchritudini adiuncta est: citius amare incipiunt, & breui amicitie habitum assequuntur. Quod in Platonis *Dionisq;* mutua beneuolentia contigit. Sin autē forma corporis cum animi deformitate cōiungitur, non honeste communionis, sed turpis congressus cupido exoritur. Vnde non amicitia, immo petulantia primum, deinde discordia proficiscitur. Quare si cognatio deest, amici nunquam. Si adest cognatio, deest omnis pulchritudo, interdū beneuoli potius, quàm amici. Sin autē cognationi pulchritudo corporis, non animi est adiuncta, pro amicitie desiderio obscœni congressus ardor exoritur. Cum unus animo pulcher, turpis alter, admonitionis & increpationis studium cognatio illa parit. Quod si pulcher unus animus, alterius nec pulcher est, nec turpis, docendi discendiq; inuicem uoluntas ex cognatione prouenit. Tandem ex increpatione illa, & hac doctrina, amicitia nascitur. Quod quidem in *Phædrū* & *Alcibiadem* Socratis amor ostendit. At uero cognatio pulchritudinem utrinq; nata, cito indissolubilem procreat amicitiam. Idq; in Platonis *Asterisq;* beneuolentia constitit. Atq; hæc, ut è multis colligitur, de amicitia Platonis nostri sententia est. In hoc autem dialogo primo eos qui amore abutuntur, & sub amicitie specie turpi libidini seruiūt, increpat. Deinde eos qui ex sola corporis forma, amari se dignos existimant, admonet. Tertio illos, qui minus uere de amicitia sentiebant, refellit. Postremo callem quenã sagacibus animis ad uenandam amicitiam indicat. Singula membra suis in locis legētib; patent. Nam dum *Hippothalem* & *Ctesippū* ironia iocisq; deridet Socrates, quod turpi amore capti essent significat. Et dum coram illis adolescentes ad mores instruit, amatores admonet quo pacto amandum & quomodo una uiuendū sit. Cūq; amatores instituisset, secundum dialogi partē ad amatos instituēdos aggreditur. Vbi lōga inductionis serie docet, nō umbratili huius corpusculi forma, sed uera animi pulchritudine, sapientia

pientia scilicet & prudentia amicos aucupari decere. Tertio loco confutat, & primo Solonis sententiam, qui amatos inquit amicos esse. Qui tamen sepe amantes oderunt. Addit etiam nec amantes duntaxat, amicos esse, quia sepe odio habentur qui amant. Vbi concludit reciprocam beniuolentiam, amicitiam esse uocandam. Deinde Empedoclem reprehendit, qui quamlibet simpliciter similitudinem ad amicitiam sufficere uoluit. Quod falsum esse artium multarum similitudo declarat, quae inuidiam & odium sepius quam amicitiam gignit. Accedit postmodum Hesiodi Heraclitiq; opinio, quod dissimilia sint amica. Idq; falsum esse ex eo constat, quod odium & amor cum dissimilia sint, amica non sint, nec iustus uir & iniustus. & de alijs eodem pacto. Quod si quid aliquando dissimile sui appetere uideatur, ut aridum quod est, humorem, calorem uel quod frigidum, dicendum est non amare contrarium, sed sui ipsius restitutionem ex contrario quaerere. Quod enim calore nimio praeter naturam suam uritur, per frigus ad temperiem naturalem reducitur. Quare non frigus sed temperiem per frigus amat. Idem est de ceteris contrarijs iudicandum. His confutatis opinionem quandam ut suam quasi uaticinans Socrates infert. Vbi trifariam affectiones animi diuidit, bonum animum, malum, neutrum. Malum bono propter diuersitatem amicum esse nunquam. Malum à malo propter iniustitiam ledi. Ergo nec hos inuicem amicos esse. Neutrum quoq; amare malum, impossibile. malum enim cum obsit, suapte natura odio semper habetur. Restat ut amicitia sit inter bonum ac malum, & neutrum atq; bonum. Et illa quidem in gaudio, in desiderio haec consistit. Ex quibus duae quaedam amicitiae species ortae sunt. Sed insurgunt obiectiones quaedam, quae id turbare uidentur, quas Socrates palam infert, solutiones uero clam innuit. Prima, quia bonus bono similis, similia uero non esse amica contra Empedoclem dictum fuit. Vbi intelligendum, non dictum esse similia nullo modo amica fieri, immo negatum quod simpliciter quaelibet similitudo ad amicitiam procreandam sufficiat. Item cum secundo obijcitur: bonus seipso sufficit, ergo non desiderat alterum, unde non amat, quare nec boni amicus est: Exponendum est quod haec absurditas non ex Platonis mente sequitur, sed ex Empedoclis & Heracliti dictis, in quibus amoris desiderium ab amicitia non distinguunt: quare una cum amicitia cupiditas perpetua sit necesse est. Plato uero amicitiam habitum quandam esse uult ex amore diuturno contractum. Quo fit ut amor sit exoriens amicitia. Amicitia uero inueteratus amor, in quo multo plus uoluptatis quam desiderij restat. Ex quo sequitur, ut qui cupierat, iam delectetur. Itaq; amicitiae habitus non necessario desiderio praesentis ardorem, sed delectationem exigit. Ergo si bonus bonum minus desiderat, non tamen minus, bonus bono gaudet, quod ad seruandam amicitiae rationem plurimum ualeat. Atq; haec una est amicitiae species, inter bonum uidelicet atq; bonum in gaudio potius quam in desiderio constituta. Est & altera, quae desiderij plus, quam uoluptatis includit, inter neutrum bonumq; exoriens. Quae quidem qua ratione fiat, & cuius gratia, & propter quid, in textu satis patet. Describit illam primo ut opinio porrigit, deinde paulatim emendat. Nam cum dixisset, neutrum propter malum inimicum amare bonum amicum boni amiciq; gratia, statim dictis obijciendo corrigit. Vbi primum docet, amicitias omnes quae ad homines diriguntur, imperfectas esse, & imagines amicitiae quae ad ipsum primum bonum rerumq; omnium respicit auctorem, quod primo amatur, & causa est ut amentur haec omnia. Et quisquis aliquid amat, ipsum primum tanquam finem amoris habet. Nam à primo bono bonum omnibus inest: à primo pulchro, gratia singulis adest, bonitas uero trahit nos, allicit pulchritudo. Non ergo ista nos inferiora mouent, sed primum illud in istis trahit & allicit. Illud itaq; in istis simul atq; ex istis, non ista amamus. In quo Platonis nostri pietas in deum, summaq; religio mirifice fulget. Ostendit praeterea non semper nos alterius gratia amicos esse. Neq; enim primum bonum, boni alterius gratia exoptamus. Item non propter malum, bonum cupere. Quia etiam omni mala e rerum natura sublato restaret bonum suapte natura gratum, & appetitus in eo quod minus bonum, ad bonum maius consequendum traheret. Non enim malum est, quod summi boni excitat appetitum, sed ipsius minus boni egestas ad sui repletionem in summum bonum conuertit: quae quidem non malum, quia nunquam malum ad bonum, & contrarium ad contrarium, sed inchoatio boni potius nuncupanda. His ad emendationem illatis principium quoddam inducit amicitiae perfectius inuestigandae: Inquit enim cognationem & naturae conuenientiam amicitiam parere, de qua satis in principio diximus. Postremo iuuenes illos adolescentesq; mordet, quod ignorent quid merito amandum sit: quae amicitia uera, quo pacto honeste, stabiliterq; consistatur: & antequam haec discant, temere, procaciter, & petulanter amicitiam inire contendant. Sed ne illos infestos sibi reddeat, clam ista significauit, & seipsum una cum illis reprehendit.

Hec de argumento satis. Ad Lysidem ueniamus.

PLATONIS LYSIS, VEL DE AMICITIA E GRAECA LINGVA IN LATINAM TRADUCTVS à Marfilio Ficino Florentino, ad Petrum Medicen patriæ patrem.

SOCRATES. HIPPOTHALES. CTESIPPVS.
MENE XENVVS. LYSIS.

LAM ex Academia in Lyceum rectâ per suburbium iuxta mœnia, & cum ad portam ubi fons est Panopis, uenisset, Hippothalē Hieronymi filium, & Ctesippum Parangum, aliosq; unâ cum his adoleſcentes multos offendit. Cumq; me Hippothales uenientem uideret, ô Socrates inquit, quonam et unde? At ego, ex Academia in Lyceum rectâ. Tum ille, ad eundem, rectâ ad nos inquit, non diuertis? decet enim. Ad hæc equidē, decet inquam: sed ubinam, & apud quos ueſtrum eſſe me uultis? Ille uero ē regione mœniorum gymnaſium quoddam ostendens muro circumdatum, & ianuam apertam, hic ait, manere te uolumus, hic autem ipſi & alij multi & quidem honeſti nos exercemus. Qua potiffimum in re eſt hæc ueſtra exercitatio? In palæſtra quæ nuper eſt conſtituta, ac ut plurimum in ſermonibus, quos tecum libenter cōmunicaremus. Recte agitis. Sed quis ibi præceptor? Socius & laudator tuus Miccus. Per Iouem nō malus ille quidem, ſed admodum ſophiſta. Viſ ne me intro ſequi, ut eos qui ibi ſunt, uideas? Id in primis libenter audirem, ad quid ingrediar, & quis pulcher ille. Alius alij uidetur ô Socrates. Tibi uero, quis ô Hippothales? Dic obſecro, quis amatus ille. At ille interrogatus obtulit. Tum ego, ô Hieronymi fili Hippothales, utrum ames quempiam nec ne, nihil opus eſt ut aperias. Noui enim quod non ſolum amas, ſed quod in amore progreſſus ſis tam procul. Etenim cæteris in rebus hebes & inutilis ſum: id autem unum mihi munus à Deo datum, ut primo aſpectu amatores cognoſcam. Ad hæc ille nihil reſpondit. Verum Ctesippus, quàm urbanus eſt, inquit, Hippothales, qui amati tui nomen Socrati referre detrectas. Quod ſi paulisper ille hic moretur, necabit aſſidue ex te audiendo. Nobis enim dudum ô Socrates, aures compleuit, ſurdasq; reddidit nomine Lyſidis. Vbi uero potus eſt nō nihil, facile fit, ut uel à ſomno excitati, Lyſidis nomen au dire uideamur. Nec moleſtum eſſet, ſit moleſtum licet, aſſidue de illo loquentem audire, ni carminibus nos ſuis, epigrammaticisq; uincere & exhaurire conetur, & quod moleſtiſſimum eſt, amores ſuos uoce miranda canat, quam perferre neceſſe habemus: nunc uero abs te rogatus erubeſcit. Iuuenis inquã Lyſis hic eſſe uidetur: nam audiens eius nomen, haud agnouit. Tum ille, raro nomen eius enunciat, ſed ex patris nomine cum ſit uir admodum nobilis, adhuc iuuenis ipſe cognominatur: id enim mihi perſuadeo, fieri non poſſe ut pueri formam ignores: adeo namq; honeſta indole præditus eſt, ut uel ea ſola notus omnibus eſſe poſſit. Cuius inquam filius eſt: dicite quaſo. Democratis inquit, Aexonei maior natu filius. At ego, Eſto ô Hippothales, ut generoſum conſtantiſq; amorem nactus ſis. Age uero mihi quoq; quæ & his oſtende, ut uideam utrum ſcias, quæ de amato amantiſſimum uel ad ſeipſum uel ad alios dicere oportet. An tu horum quicquam ô Socrates, quæ ille dicit, ponderandum cenſes? Tu uero amare te illum quem hic dixit, negeſ? Nequaquam, ſed nihil cōponere aut ſcribere de amoribus aio. Ad hæc Ctesippus: haud ſanz mentis hic eſt, ſed delirat atque inanit. O Hippothales, nec carmina, nec etiam cartilenam, ſi quam in amicos composuiſti, audire admodum curo: ſed qua mente in illis ſis, intelligere cupio. Ctesippus iſte tibi referet. nouit enim meminitq;. ſiquidem, ut ipſe ait, quotidie audiens à me obtunditur. Maxime proſecto. quàm ridiculum eſt enim, ut quem hic præ cæteris amet, de eius ingenio, quod ne puer quidem dicat, afferre nihil poſſit. Quæ enim ciuitas uniuerſa de Democrate & Lyſide huius auo, deq; omnibus illorū maioribus prædicat, eadem & ipſe circumfert, diuitias, equorum copiam, uictorias in Pythio, Iſthmo, & Nemea, quadrigis & equis, nec non iſtis antiquiora. Ac nuper cōuiuium carmine quodam retulit, quo quidam ex Lyſidis maioribus Herculem quondam ob cōgnationem hoſpitiū excepit, quippe quum ille quoq; ex Ioue & filia cuiuſdam principis populi natus eſſet, quæ quidem & anticulæ cantant. Cæteraq; huiusmodi permulta ô Socrates. Hæc ſunt quæ hic narrando canendoq; audire nos cogit. O ridicule Hippothales, an

Occaſio dialogi

Miccus Socratis ſocius

les, antequam uiceris, encomium in te ipsum componis cantasq;. Non in me o Socrates, hæc uel paro, uel canto. Non putas inquam. Qui istuc dicit, inquit ille: Maxime omnium in te unum odæ hæc redundant. Nam si amicum talem apprehenderis, ornamento tibi erunt laudes eiusmodi, tãquam triumphatori cuidam, cum amicum huiusmodi nactus sis. Sin autem fefellerit, quo maiores illi laudes tribuisti, quo maiorum expertus es bonorũ, tanto magis etiam ridiculus iudicaberis. Quicumque igitur in comparandis amicis sapit, non prius quenquam eorum laudat quã ipsorum familiaritatẽ fuerit assecutus, futura namque formidat: pleriq; enim cum laudari se & extolli sentiunt, fastu tumescunt, an nõ idem tibi uidetur? Mihi uero. Nonne quo superbiores sunt, eo difficilius capiuntur? Verisimile est. Qualis tibi uenator ille uideretur esse, si quis ita ferã expelleret, ut & tutiores fierent, & capi difficilius in posterũ possent? Iners uidelicet. Atqui sermonibus cantibusq; non demulcere, sed exacerbare potius homines, nonne hominis est imperiti? Videtur. Vide igitur o Hippothales, ne his omnibus obnoxium reumq; te ob poesis studium reddas. Arbitror sanẽ nullum te bonum poetam existimaturũ, qui seipsum poemate læserit. Nullum per Iouem. quæ enim hæc esset absurditas? Ob hanc profecto causam tecum o Socrates, mentem meam cõmunico: & si quid habes aliud, consule, qua ratione quis aut dicendo, aut agendo conciliare sibi quos amet, possit. Non facile dictu est. Verum si hunc mecum colloquio iungeres, tibi fortẽ ostenderem quæ illi dicenda sint, pro his quæ loqui te & canere isti narrarunt. Nihil impedimento fuerit. Si enim unã cum Ctesippo ingrediaris, et ibi sedens disputes, sua sponte, ut arbitror, aderit. Nam audiendi apprime auidus est. Ac ibi etiam Mercurialia celebrantes, iuuenes in unum conueniunt. Ad te igitur aduentabit, & nisi id fecerit, Ctesippi familiaris est propter Menexenũ huius nepotem, cuius ille socius est charissimus. Accersat itaq; hic illum, si minus ipse per se accesserit. Sic agendum est, inquam, & simul apprehenso Ctesippo, in palæstram prosequutus sum, & alij nos à tergo sequuti sunt. Ingressi autem iuuenes sacrificantes inuenimus, & sacra ferme peracta, illos autem comptos, calculis talisq; ludentes. partim in ipso uestibulo foris, partim in gymnasiij angulo, pari impari ludebant, calculos è calathis quibusdam diligentes. Hos spectantes alij circumstabant, e quibus Lysis erat, qui astabat inter iuuenes coronatus, & omnibus indole præstans, nec pulcher tantum, sed & honestus & bonus existimandus. Nos autem è conspectu ubi quieti locus erat, consedimus inuicem differentes. Conuersus Lysis, frequenter in nos oculos conijciebat, utpote qui propius accedere cuperet, sed solus accedere uerebatur. Interim Menexenus inter ludendum è uestibulo ingressus est, meq; & Ctesippum conspicatus, confessum uenit. Quem Lysis intuitus, secutus est, & iuxta eum assedit. Aduentarunt insuper alij. Hippothales autem postquã multos conuenisse perspexit, latere cupiens, eã se recipit, quã uideri nõ posse à Lyside arbitrabatur, ne fortẽ illi molestus foret, & sic astans audiuit. Ego uero Menexenum inspiciens, O fili Demophontis inquam, uter uestrum natu maior? Ambigimus. respondit ille. Nunquid etiam uter generosior sit ambigitis, inquam ego. Prorsus inquit. An etiam uter honestior sit. Subriserunt ambo. Uter uestrum ditior sit, haudquaquam interrogabo. Amici namq; estis, nõne? Et maxime quidem, responderunt. Amicorum uero cõmunia omnia: quapropter hoc nihil differtis, si quidẽ id uere de amicitia dicitis. Consenserunt. Sed cum percontari uellem uter iustior & sapientior esset, interrupit nos quidam qui Menexenũ accersiuit, dicens illum à gymnasiij magistro uocari. Visus enim mihi est sacrorũ antistes. Abijt igitur, & ego Lysidem interrogauĩ. Dic age o Lysis, uehementer te pater ac mater amant? Valde. An non beatissimum fore te cupiunt? Quid ni? Videtur tibi beatus ille qui seruit, & cui nihil eorum quæ concupiscit, agere licet? Non per Iouem. Ergo si te pater & mater amant, beatumq; fieri uolunt, id omni opera diligentiaq; curabunt, ut beate uiuas. Quid prohibet? Permittent itaq; quodcunq; lubet efficere, nec tuis cupiditatibus aduersabuntur. Per Iouem o Socrates, mihi in plurimis obstant. Qui istuc ais? Dum te fore beatum exoptant, te impediunt quo minus uoti tui compos efficiaris? Responde ad hæc. Si cuperes aliquò patris tui curru peruehi, capiens habenas, quãdo pugnat, nunquid permetteret? Nihil minus. Quem ergo permetteret? Est auriga quidam à patre meo mercede conductus. Quid ais? Mercenario parentes tui concedunt potius quã tibi liberam equorum administrationẽ, & argentum præterea huius operis causa erogabunt. Sed quidnam

Præceptũ in cõ
parãdis amicis

Colloquutio be
neuola, ut puc
ri animus ad lo
quendum alli
ciatur

quidam? Mulos uero iugatos ducere, lorisq; cadere, tibi cōcedent? Cur mihi concesso-
 rint? Nulli ne uerberare hos licet? Et ualde quidem, mulioni uidelicet. Seruo, an libero?
 Seruo. Seruum itaq; pluris faciunt q̄ te filium, liberiusq; agendi arbitriū exhibent. Quin-
 etiam ad hęc mihi responde. Te ne tibi ipsi dominari permittunt, an non? Neq; id ullo pa-
 cto. Quis tibi dominatur? Pædagogus. Nunquid seruus? Seruus noster. Graue uero libe-
 rum seruo subijci. Sed quid agendo, pædagogus hic tibi imperat? Dum ad magistros me
 ducit. Et hi quoq; præceptores tibi imperant? Omnino. Multos igitur dominos princi-
 pesq; tibi pater sponte præposuit. Sed cum domū ad matrem redieris, te ne sinit quicquid
 placeat agere, ut beatus sis, uel circa lanificium, uel circa telam, quādo texit? An gladium
 forcipesq; radium ac pecten, cæteraq; lanificij instrumenta atrectare sinet? Non uetaret
 solum, sed & caderet, si tangere auderem. Prò deus, iniuriam ne patri uel matri aliquam
 intulisti? Nullam prorsus. Quam ob causam te beatū fore, & arbitratu tuo disponere sin-
 gula nolunt, & quotidie te sic educāt, ut semper alicui seruias, & ut breui complectar, ni-
 hil pro tua uoluntate agas? Quo fit, ut nihil tibi prodesse tam amplæ diuitiæ uideantur:
 quandoquidem quiuis magis quàm tu has administrat: & quod maius est, nec etiam cor-
 pus tam generosum, quippe cum alius hoc alat & colat: tu autem nullum habes imperiū
 ô Lysis, nec ullius uoti compos efficeris. Nondum per ætatem licet ô Socrates. Vide ne
 minus id sit, quod tibi impedimento est ô Democratis fili. Nam hęc, ut arbitror, & pater
 & mater tibi concedunt, nec ætatem prouectiorem expectant, quoties legi scribi ue sibi
 aliquid oprant. Tibi enim præ cæteris domesticis ista committunt. Maxime. In his tibi li-
 cet tam scribendo quàm legendo quemuis ordinem literarum seruare. Et quando lyram
 sumis, nihil prohibent, ut opinor, parentes tui, quo minus intendas uel remittas chorda-
 rum quamlibet, & psallas, & pulses plectro. Non certe. Quid in causa est ô Lysis, quod
 in ijs permittunt, in superioribus prohibeant? Quoniam ista quidem scio, illa contra igno-
 ro. En optime Lysis, non ætatem expectat pater ad licentiam tibi exhibendam, sed profe-
 ctum ingenij. Etenim cum primum te senserit te ipso prudentiorem effectum, illic & tua
 omnia, & te libere tibi cōmittet. Spero equidem. Quid porrò uicini, nonne eadē ratione
 se qua & parentes erga te gerent? Vicinum censēs tibi suæ domus commissurum guber-
 nationem, si te intellexerit in re familiari peritiorem esse, an ipsum per se ministraturam?
 Mihi commissurum puto. Athenienses quoq; dubitas, quin rempublicam tibi commen-
 dent, quum primum te in his rebus prudentiorem alijs esse perceperint? Non dubito.
 Quid rex magnus? utrum eius filium natu maiorem, cuius Asiæ regnum futurum est,
 permetteret in elixarum carniū ius quicquid uelit iniicere, potius quàm nos, si illi per-
 suaserimus, popinæ peritiores esse quàm filium? Nos uidelicet. Et illum nihil prorsus,
 nos autē etiam si salis multum capiētes, immittere uellemus, certe permetteret. Quid ni?
 Et si filius eius oculos ægrotaret, nunquid permetteret eum sibi oculos atrectare, an pro-
 hiberet, cum medicum illum non existimaret? Nos autem si modo putaret peritos medi-
 cos esse, nihil impediret, etiam si uellemus patefactis palpebris, & cinere superinfusa cura-
 re? Vera loqueris. Quinetiam cætera omnia nobis committeret, potius quàm uel sibi ipsi
 uel filio, in quibus sapientiores nos esse putaret. Necesse est ô Socrates. Sic se res habet
 amice Lysis. singula in quibus prudentes sumus, cuncti nobis cōcedent, & Græci & Bar-
 bari, tam uiri quàm mulieres, & in ijs arbitratu nostro agemus, nec ullus sponte nobis ob-
 stabit, quo minus & nos liberi simus, et aliorum duces. Et quum nobis hęc conferant, no-
 stra erunt. Quæ uero ignoramus, nemo nos ut lubet, agere permittet, sed omnes pro ui-
 ribus repugnabunt, non extranei tantum, uerum parentes etiam, & quod nobis propin-
 quius est, nos quoq; ipsi non nobis, sed alijs ministrantibus: & hęc cum nullo nobis emo-
 lumento sint, a nobis aliena existent. Consentis? Consentio equidem. Alicui ne homi-
 num amici erimus, amabitq; nos aliquis in his rebus, in quibus inutiles sumus? Nun-
 quam. Ergo nec te pater, nec ullus alium quenquam diligit, quatenus est inutilis. Non
 ut uideatur. Si itaq; sapiens euaseris, omnes amici tibi & familiares erunt. Vtilis enim &
 bonus eris. Sin minus, nec alius quisquam tibi, nec parentes, neq; propinqui amici erunt,
 Potest ne aliquis in his superbe sapere atq; gloriari, in quibus nondum quicquam sapit?
 Qui istuc fieri potest? Si tu præceptore indiges, nondum sapis? Nondum certe. Non er-
 go superbe sapis, si nil sapis. Non per Iouem, ut mihi uideor. Quæ cum audissem, in Hip-
 1 2 pothalem

Quantum fidei
 dignitatisq; as-
 ferat prudentia

In his que sapi-
 mus, gloriamur
 & superbimus

pothalem conuerti oculos, atq; parum abfuit quin ita dicerem : O Hippothales, hoc pacto cum adolescentibus disputandum, corripiendo illos atq; deijciendo, non blandiando, ut ipse agis, & efferendo. Sed cum uidiffem illum anxium, turbatumq; ex antedictis, recordatus sum quod dudum praesens Lysidem latere uolebat. Recepti ergo meipsum, linguamq; cohibui. Interea reuersus Menexenus, iuxta Lysidem, unde surrexerat, affedit. Tum Lysis blande admodum & amice, clam Menexeno mihi susurravit in aures. O Socrates, quae mihi, eadem obsecro Menexeno quoq; edisseras. Ipse, inquam, Lysis illi referes. Nam attente nos auscultasti. Attente sane, respondit ille. Da igitur operam ut diligenter reminiscaris, quo illi singula perspicue referas. Quod si quid forsitan subterfugerit, rursus a me requires, cum me primum conueneris. Nauabo operam, & maxime quidem, ille respondit. Sed noui saltem aliquid illi dicas, ut & ego audiam, donec redeundi domum sit hora. At ego, agendum est, praesertim cum ipse iubeas. sed cogita qua ratione mihi optuleris, si me refellere Menexenus hic contenderit. An non contentiosum esse illum audisti? Prorsus, & idcirco te cum illo disputarem audire percupio. An ut ridiculus habeatur? Absit, imò ut illum castiges atq; coerceas. Haud facile est: uehemens enim & facundus est, Crisippi discipulus. Adest praeterea quinetiam Crisippus ipse an non uides? Nihil ue rearis o Socrates, age obsecro differas. Differendum uidetur. Verum ista nobis seorsum ab alijs colloquetibus, Cur, inquit Crisippus, soli haec inter uos agitatis? Quin alijs etiam uestra haec impertire. Impertiendum esse respondi. Hic porro nonnihil ex ijs quae conferimus, minus percipit, putatq; Menexenum intelligere: quocirca percontari ab illo me iubet. Quid non interrogas? Interrogabo. Dic amabo o Menexene, quod abs te quaeram. innata mihi est ab ineunte aetate possessionis unius cupiditas quaedam, quemadmodum & in alijs. Ut ecce quidam equos desiderat, aliquis canes, alius aurum, honores alius, haec e quidem paruifacio, nec multum ista me mouent. Acquirendorum autem amicorum desiderio flagro. Quare amicum bonum habere malim, quam preciosissimam coturnicem, aut gallum, & per Iouem potius quam equum atq; canem, ac mediusfidius potius quam Darij aurum adipisci, uel ipsum Darium capere, optimum amicum eligere. Videtis quam sim amicitiae auidus. Quando igitur te & Lysidem animaduerto, stupeo profecto, uosq; felices existimo, quod in tam tenera aetate constituti, tantum munus breui & facile consequuti fueritis, & tu hunc tibi tam facile tanta beneuolentia conciliaueris, & hic te mutuo sit amore complexus: tantum uero a me munus id abest, ut nec etiam quo pacto alter alteri amicus fiat, intelligam. Caterum haec abs te tanquam perito quaerere cupio. quare mihi respondeas, oro. quando quis aliquem diligit, uter utrius amicus efficitur? amans ne amati, an amatus amantis? an nihil interest? Nihil interesse mihi uideat. Quid ais? ambo inuicem amici fiunt, si alter tantum alterum amat? Mihi quidem uidetur. Quid porro? an non reperiri potest amans quidam, cui amicus haud uicissim in amicitia respondet? Potest. Nunquid & odio haberi amicum saepe contingit? Quod nonnunquam amatoribus erga amatos accidit. Amantes enim quamardentissime nonnunquam, minime redamantur, imò & odio quandoq; habentur. An non uera tibi dicere uideor? Verissima. Nonne in his hic quidem amat, ille aut amatur? Certe. Ut ergo utrius est amicus? amans ne amati, siue redametur, siue odio habeatur? An amatus amatis? an neuter neutrius tunc est amicus, quum non utriq; uicissim amant? Sic se res habere uidetur. Aliter itaq; nunc quam supra censemus. tunc enim uisum est, si alter solum diligit, ambos amicos esse: nunc contra, nisi uterque diligit, neutrum amicum esse dicendum. Apparet. Nihil igitur illi amicum est, qui amat id a quo minime redamatur. Non uidetur. Ergo nec amici equorum sunt, quos equi non mutuo amant, nec amici coturnicum, neq; canum, nec uini, nec exercitationis amici, nec sapientiae, nisi sapientia illos uicissim amet: amant nempe haec singuli, non tamen amica haec sunt. Quamobrem mentitur Poeta ille qui dicit:

Felix cui dulces pueri, cui copia equorum.

Et cui turba canum sit, tum cui sit nouus hospes.

Nequaquam mihi uidetur. Verum dicere tibi uidetur? Verum. Amatū igitur amanti amicum est, ut apparet, o Menexene, siue amauerit, siue oderit: quemadmodum teneriores pueri partim nullo modo amant, partim oderunt, quando a parentibus uerberantur. tunc sane dum uehementer odio habeant, genitoribus sunt charissimi. Opinor equidem. Non ergo

Nisi uterq; amat, neuter amicus

ergo amans amicus secundum hanc rationem, sed amatus erit. Videtur. Et odio est inimicus, non qui odit. Apparet. Ita multi ab inimicis amantur, & odio ab amicis habentur, & inimicis amici sunt, amicis contra inimici, si amatum potius quam amans, amicum est. Quæ autem esset hæc absurditas ô dulcis amice? Imò impossibile id quidem, amico inimicum, inimico amicum esse. Vera loqui uideris ô Socrates. Et si hoc fieri nullo modo potest, restat ut amans amati sit amicum. Apparet. Similiter quod odio habet, inimicum eius quod odio habetur. Necessè est. Eadem nobis nunc erunt quæ & in superioribus concedenda, quòd plerunq; amicum sit aliquid non amici, plerunq; etiam inimici, quotiens non amantem uel fastidientem quis amat. Nonnunquam inimicus erit non inimici, uel & amici, quando non fastidientem quis odit, uel fastidit amantem. Ita uidetur. Quid ergo dicemus, si neq; amantes amici erunt, neque amati, nec amantes amatiq;? num alios quosdam præter istos amicos inuicem esse dicemus? Per Iouem ô Socrates, quid respondeam non inuenio. Vide ô Menexene, ne fortè minus rectè in superioribus quæsiuerimus. Tum Lysis. Id, inquit, mihi uidetur ô Socrates. & sic fatus erubuit. Visum namque mihi inuitum illum effugisse quod dicebatur, ex eo quod attentius incumbebat. Constat autem cum alioqui auscultaret non ita sese habere. Ego itaq; uolens Menexenū quiescere, & illius philosophiâ nimium delectatus, sic Lysidem alloquutus sum. O Lysis, uera mihi loqui uideris, quia si rectè considerauissemus, haud ita nunc aberraremus. Quare ne ulterius hæc uia pergamus. Etenim ardua mihi quasi uia quædam aspera consideratio ista uidetur. Sed iter quod nunc ingressi sumus, poetarum adminiculis peragendum. Hi namque nobis tanquam patres atque duces sapientiæ sunt. Dicunt profecto non male, dum qui amici sint, admonent. homines præterea conciliatoris Dei ductu amicos fieri uolunt. Sic enim aiunt. Deus similem semper ducit ad similem, & notum facit. An non in hæc aliquid quando carmina incidisti? Incidi. Fortasse & in sapientissimorum scripta, in quibus eadem hæc affirmant, simile simili necessariò semper amicū esse. Atq; hæc est eorū sententiâ, qui de natura & uniuerso tractarunt. Vera dicis. Nunquid bene dicunt? Fortè. Et hoc fortè ex parte uerum est, fortè etiam ex toto: sed nos nondum intelligimus. Videtur enim nobis prauus prauo, quo propius adhæret, & frequentius cum eo uersatur, eo magis inimicus fieri. Nam iniuriam infert: fieri uero nequit, ut qui infert, & qui accipit iniuriam, amici sint. nonne ita? Sic profus. Hac ratione mediâ pars illius sententiæ falsa erit. si quidem prauis similes sunt. Certè. Verum mihi uidentur bonos dicere similes esse inuicem, et amicos: improbos autem, ut sæpe de illis dicitur, nunquam uel sibis ipsi, uel inuicem similes esse, sed stolidos penitus & instabiles. Qui uero secum ipse dissentit, nullo modo cum alio consentiet, nec ulli amicus esse poterit. Nonne tu idem existimas? Profecto. Id ergo, ut mea fert opinio, significant ô amice, qui simile simili amicum esse dicunt, quod solus bonus soli bono amicus, malus autem nec bono nec malo unquam reuera amicus efficitur. Consentis? Assentior. Habemus iam qui sint amici. Nam ratio dicit eos qui boni sunt, amicos existere. Constat. Idem ego arbitror. Sed est quod me perturbât. Et uide quæso quid suspicer. Similis simili qua ratione similis, amicus, & talis tali utilis est. Imò sic etiam consideremus. Simile quodcumq; cuius simili quod emolumentum aut detrimentum inferre potest, quod non ipsummet sibis ipsi inferat? Aut quid pati ex illo, quod non ex seipso similiter pati queat? Hæc itaq; cum talia sint ut nihil se inuicem iuent, quo pacto ab se inuicem expetuntur? Nullo modo. Quod non expetit, quo modo amicum? Nullo. An forsitan similis simili quantum similis, non amicus: bonus autem bono, quantum bonus, non quantum similis, amicus existit? Fortè. Quid uero, nonne bonus quatenus bonus est, eatenus sibis ipsi sufficiens? Ita. Sibis ipsi sufficiens, in eo quod sufficit sibi nullo penitus indiget. Quid prohibet? Qui nullo eget, nihil expetit. Nihil sanè. Si non expetit, nec amat. Non. Qui non amat, non est amicus. Non uidetur. Quomodo igitur boni bonis amici erunt, qui nec absentes mutuo desiderant sese ut qui seorsim uterq; sufficiat sibi, nec præsentibus alter alterius opera quicquam eget? Tales uiri quanquam ratione se inuicem magni facere possunt? Nulla. Amici nunquam erunt, qui se inuicem non multi faciunt. Nunquam. Considera iam ô Lysis, quò delapsi sumus, & nunquid omnino decepti fuerimus. Quo pacto? Audiui iam olim ab aliquo, (equidè meminî adhuc) quod simili simile aduersum, & boni bonis inimicissimi sint. Qui & Heliôdi testimonio utebatur,

Amicos ductu Dei fieri

Simile simili amicum

Definitio quædam amicorum Confutatio

*Sententia He-
siodi, non simi-
lia, sed dissimi-
lia uideri*

dicentis figulum inuidere figulo, cantorem quoque cantori, & mendicum mendico. Et in alijs similiter necessarium ille putabat, similia inter se inuidia, æmulatione, cōtentione abundare, amicitia uero dissimilia. Inopem porro diuiti amicum necessitate fieri, & imbecillum auxilijs gratia forti, & medico similiter ægrotantem. Ignorantem quoque peritum desiderare atque diligere. Addebat præterea maiora quædam, tantum abesse amicum ut simile simili sit, ut contra, contrarium maxime, maxime cōtrario sit amicissimum. Vnum quodque enim appetere non simile, sed contrarium: ut aridum appetere humidum, frigidum uero calidum, amarum dulce, acutum obtusum, uacuum repletionē, plenum uacuitatem, cæteraque similiter. Contrarium enim contrario alimentum præbere: simile autem simili minime frui. Enimvero qui talia docuit, facundus & elegans quidam uir esse uisus est. Bene enim dixit. Vobis autem quid uidetur? Probe, ut prima frōte apparet. Dicimus itaque contrario contrarium amicissimum esse? Vtique. Sit ita o Menexene. Sed quæso, nonne alie num hoc & extraneum? Confestim in nos ultro insurgent sapientes isti, qui refellendi facundia pollent, & a nobis quærent, an non sint maxime cōtraria, odiū & amicitia. Quid istis potissimum respondebimus? Nonne respondere cogemur eos uera dicere? Cogemur. Nunquid dicent inimicum amico amicum? Vel amicum inimico amicum? Neutrum. Num & iustum iniusto, uel temperatum intemperato? aut malo bonum? Non mihi uidetur. Atqui si secundum contrarietatem amicum est alicui aliquid, amica hæc esse oportet. Oportet sane. Quare nec simili simile, neque contrario contrarium est amicum? Non uidetur. Age & hoc aduertamus, ne nos magis etiam hoc fallat, quod amicum reuera nihil ex his quæ diximus sit, sed quod neque bonum, neque malum, amicum quandoque boni efficiatur. Quid ais? Ignoro & ipse per louem. Vacillo enim ob sermonis ambiguitatem. Et uidetur, ut uetus habet prouerbiū, pulchrum ipsum amicum esse. Apparet enim molle quiddam, lene, ac pingue, ideoque in nos facile forte illabitur, serpit & penetrat quasi lubricū quiddam atque lene. Dico enim ipsum bonum pulchrū esse. Nunquid & tu? Et ego. Equidem diuinās tibi id profero, boni & pulchri amicum esse, quod neque bonum est neque malum. Quorsum hæc uaticinor, audi. Videntur mihi tria quædam genera esse. Vnū bonum, alterū malum: postremū, quod neque bonū est, neque malum, tibi autem? Mihi quoque. Nec bonum bono, nec malum malo, nec bonum malo amicum esse, quemadmodum ratio superior perhibet. Restat si quid alicui est amicum, ut quod nec bonum neque malum est, amicum sit aut bono, aut tali alicui quale ipsum est. Nihil enim malo amicum est. Certe. Nec tamen simile simili, ut paulo ante monstrauimus. Profecto. Nō igitur erit illi quod nec bonum est, nec malum, amicum id quod id ipsum tale est. Non uidetur. Solum itaque quod nec bonum, neque malum, soli bono amicum fieri potest. Necessario sequi uidetur. Nunquid recte a nobis o pueri id modo expositum est? Si ergo sanum corpus consideremus, medicinæ arte non indiget, nec auxilio prorsus ullo, sufficienter enim se habet. Unde sanus nemo per ipsam sanitatem medico est amicus. Nemo. Sed ægrotans ut puto per ipsum morbum. Quid ni? Morbus quidem malum, medicinæ uero peritia bonū quoddam & utile. Sic est. Corpus ex eo quod corpus, nec bonum est, nec malum. Verum. Cogitur autem corpus ex morbo quærere & amare medelam. Apparet. Sequitur, quod nec bonum est, neque malum, boni amicum propter mali præsentiam fieri. Videtur. Constat autem id fieri, prius quam illud ob mali præsentiam malum efficiatur. Neque enim malum effectum est loco boni quod appetit, cuius uel amicum est. Impossibile namque esse ostendimus, ut malum bono amicum sit. Impossibile proculdubio. Animaduerte quæso quod dico. Nonnulla quippe assero talia fieri, quale id quod illis adest: nonnulla minime: perinde ac si quis uellet colore quodam aliquid intingere, adesset quodam modo infectio colorato. Adesset. Nonne tunc quoque tale coloratum est, quale ipsum esse solet? Haud intelligo. Sic forte intelliges. si quis comas tuas quæ flauæ sunt, cerussa fucauerit, utrum albæ fiant: an potius uideantur? Videbuntur. Veruntamen albedo illis aderit. Aderit. Nihil magis tamen albæ adhuc erunt, & præsentem candorem neque candidæ erunt, neque nigra. Vera loqueris. Sed quando senectute canescunt, tunc o amice tales fiunt, quale id quod aduenit, canis coloris præsentia canæ. Quid ni? Hoc illud est quod quæsiueram, nunquid omne cui tale aliquid adest, confestim tale & ipsum euadat: an potius si certo modo adest, tale fiat, aliter minime. Hoc modo potius. Eadem ratione quod nec bonum est

Prouerbiū

Pulchrum amicum esse

Proprietates pulchri

Tria genera, bonum, malū, neutrum

Alia diffinitio amicorum

est, nec malum, quandoq; præsentem malo, nondum est malum, est autem, quum iam tale evasit. Omnino. Quando nõdum malum est præsentem malo, præsentia hæc bonum appetere cogit: præsentia vero quæ malum reddit, & appetitum boni, & amicitiam rejicit. neq; enim ulterius neutrum est, sed malum. Amicum vero malum bono, & bonum malo esse non potest. Non certe. Ob hanc utiq; causam his qui iam sapientes sunt, tutius haud amplius esse philosophandum, siue dij, siue homines hi sint: nec eos etiam qui a deo corrupti ignorantia sunt, ut improbi sint effecti, nemini quippe malo, & penitus ignorantia philosophandum. Restant igitur illi quibus malum id, ignorantia scilicet adest, nec tamen rudes penitus ignorantesq; sunt, imò & suam ignorantiam agnoscunt, ob quam animadversionem philosophantur, id est sapientiam amant, nondum boni aut mali. Mali enim nequaquam philosophantur, nec boni etiam. Nam nec contrarium contrario, neque simili simile supra nobis amicum apparuit. Recordamini? Recordamur sanè. Omni no ô Lysis, atq; Menexene, quid amicum sit, & quid non, inuenimus. Id enim tam circa animam, quàm circa corpus supra conclusimus: quod nec bonum est, nec malum, propter ipsam malæ præsentiam, boni amicum fieri. Hæc omnia concesserunt. Et ego ualde lætatus sum, tanquam uenator, qui id quod uenando inuestigabam, ex sententia fuerim consequutus. Deinde nescio quomodo extranea quædam & absurda suspicio mihi suborta est, quasi minus uera essent, quæ supra concesseramus. Atq; ilicò turbatus inquam, Papæ ô Lysis atq; Menexene, somnium quoddam nacti uidemur. Quorsum hæc? Vereor ne in hos de amico sermones falsos, tanquam in homines superbos atq; uanos incidimus. Qua ratione? Hac planè. Vtrum enim amicus alicuius amicus est, an non? Necessariò. Vtrum nullius gratia & propter nihil, an gratia alicuius, & propter aliquid? Certe alicuius causa, & propter aliquid. Nunquid amica est res illa, cuius gratia amicus, alicuius est amicus? An fortè nec amica, nec etiam inimica? Haud satis intelligo. Verissimile est. uerum sic & tu & ipse, ut arbitror, melius intelligemus. Aegrotantem medici amicum esse diximus? Diximus. Nonne propter morbum, & sanitatis gratia medici est amicus? Ita. Morbus malum? Quid ni? Sanitas bonum, an malum, an neutrum? Bonum. Prædiximus corpus, cum nec bonum sit, nec malum, propter morbum malum medicinæ amicum esse, bonum uero medicinam. causa uero sanitatis amicitiam medicina nanciscitur, sanitas autem bonum. Prorsus. Amicum ne, an non amicum sanitas? Amicum. Morbus inimicū? Penitus. Quod ergo nec bonum est nec malum, propter malum inimicūq; boni amicum est, boni amicūq; gratia. Patet. Ergo amici causa amicum propter inimicum est amicum. Opinor. Agite pueri, postquã huc disputando deuenimus, attendamus obsecro diligenter, ne fortè decipiamur. Principio quod amicum amici amicum factum est, simile uidelicet simili, quod impossibile esse in superioribus constitit, equidem prætermittito. Sed istud in super consideremus, ne nos præsens opinio fallat. Medicinam sanitatis gratia amicum esse diximus. Affirmauimus. Sanitas igitur amicum? Valde. Si amicum, alicuius gratia est amicum. Est. Amici scilicet, si supra concessa permanent. Et amici. Nunquid & illud iterum amici causa amicum erit? Certe. Necessarium est, ut hoc progressu ad principium quoddam perueniamus, quod non ultra in amicum aliud referatur, sed in id quod primum amicum est, cuiusq; gratia cætera omnia quæ sic dicuntur, sint amica. Necessarium. Hoc est quod modo dicebam considerandum, ne reliqua omnia quæ amica gratia illius prædiximus, tanquam simulacra quædam eius nos decipiant, illud autem primum reuera sit amicum. Consideremus igitur hoc pacto. Quod quisq; multifacit, utputa pater filium, rebus alijs omnibus anteponit: talisq; uir ex eo quod filium multifacit, alia quoq; nonnulla ob illum multifacit, Exempli causa, si illum cicutam ebuisse senserit, uinum plurimifaciet, siquidem hoc uenena se curaturum speret. Et maxime quidem. Nunquid & amphoram in qua uinum? Valde. Num plurius æstimat tunc calicem fictilem, aut tres cyathos quàm filium? an contra potius se res habet? Vt omne hoc studium non ista respiciat, quæ alterius gratia parantur: sed in illud tendat, cuius causa cætera quæ runtur. Neq; uerum est quod sæpe dicimus, quod argentum & aurum multifacimus. Omnis quippe intentio æstimatioq; eius solius est, ad quod ista parantur. Constat. Eadem quoq; de amico ratio est. Quæcunq; enim amici cuiusdam gratia, amica nobis esse diximus, improprio uocabulo nominauimus. Amicum autem reuera illud esse apparet, in

Neutrum quod est, propter mali sensum, amicum bono fit, gratia boni.

quod hæc omnes quæ uocantur amicitia, tendunt. Sic uidetur. Quapropter reuera amicum, nullius amici gratia est amicum. Verum. Hoc igitur reiectum est, amicum amici cum cum, nullius amici gratia est amicum. Sed nonne bonum amicum est? Sic opinor. Num propter iusdam causa esse amicum. Sed nonne bonum amicum est? Sic opinor. Num propter malum bonum amatur? & ita se res habet? Si ex tribus quæ diximus, bonum, malum, neutrum, duo accipiantur, malum uero abeat, & nihil attingat, nec corpus nec animam, nec aliud quicquam ex his quæ diximus secundum seipsa nec bona esse, nec mala, nunni fauore indigeremus. Atque ita iam manifestum fieret, quod propter malum, bonum quæsiuerimus, amauerimusque: quasi bonum sit mali remedium, malum uero morbus: & cum nullus sit morbus, nulla medela indigeamus. An sic natura institutum est ipsum bonum, ut propter malum ametur à nobis, qui inter bonum malumque mediū sumus? ipsum uero suapte natura nil conferat? Ita uidetur. Amicum itaque illud, in quod desinebant cætera omnia quæ alterius amici gratia amica dicta sunt, longe aliter quam illa se habet. Illa enim amici gratia amica uocata sunt: ipsum autem quod reuera amicum est, contra amicum esse inimici causa nobis apparuit, quod si inimicum abesset, haud amplius nobis esset amicum. Non, ut mihi præsens ratio persuadet. Si malum extirparetur, utrum fames nulla, sitis uel restaret, aut huiusmodi quicquam: an forte fames aliqua relinqueretur, cum homines cæteraque animalia essent, neque noxia tamen? & sitis appetitusque reliqui, nec mali tamen, malo penitus extirpato? An ridicula forsitan quaestio est, quid tum euenturum sit, aut non? Quis enim nouit? Sed tamen hoc nouimus, quod nunc quidem accidit esurientem lædi, accidit & iuari. Vtique. Nonne sitientem quoque, & alia huius generis qualiacunque cupientem, quandoque utiliter, quandoque noxie, quandoque neutro modo appetere accidit? Valde. Si mala perdantur, quæ mala non sunt, cum illis unâ interimentur. Nequaquã. Erunt igitur appetitus nec boni nec mali, etiam si mala fuerint interempta. Verisimile. Fieri ne potest, ut qui desiderat aliquid, atque ardet, id ipsum non amet? Non, ut mihi uidetur. Hac de causa etiã destructis malis, ut uidetur, amica nonnulla restabunt. Ita. Sin autem malum causa esset ut alterum alterius esset amicum, sublato malo nihil amicum esset: Nam sublata causa, euentus eius remanere non potest. Probe loqueris. Nonne supra inter nos conuenit, amicum amare aliquid, & propter aliquid? ac propter malum, id quod nec malum est, nec bonum, ipsum bonum amare? Conuenit. In præsentia autem alia quædam causa uicissim amandi apparet. Videtur. Nunquid ut modo dicebamus, desiderium amicitia causa est? & id quod desiderat, desiderati est amicum tunc quando desiderat? Quod uero supra diximus, amicum esse, nugæ quædam sunt, uelut poema longum compositum? Apparet. Enimuero quod appetit, illud quo indiget, appetit. Id ipsum. Indignum itaque, amicum est illius quo indiget. Sic opinor. Eget quo dilibet eo quo est priuatum. Quid prohibet? Eius igitur quod proprium & cognatum est, ut uidetur, amor, amicitia, appetitusque existit ô Menexene atque Lysis. Cõcedimus. Quare & uos si amici estis inuicem, natura quodammodo propinqui estis, Et maxime quidem. Et quis quis alius desiderat alium ô pueri, aut amat, ob id desiderat, & diligit atque amat, quod propinquus illi est uel secundum animam, uel animæ consuetudinem, aut mores, aut speciem. alioquin nunquam diligeret. Consensit plane Menexenus, Lysis tacuit. Sed ego, quod inquam, natura proprium est, necessarium est ut amemus. Videtur. Ergo necessarium est ut legitimus, & minime simulans amator, uicissim ab amatis ametur. His Lysis atque Menexenus uix tandem annuerunt. Hippothales autem lætitia gestiens, uultu & colore uario fuit. Cæterum uolens diligentius sermonem discutere, hæc adieci. Si proprium, & simile differunt, diximus iam ô Lysis atque Menexene, quid est amicum: sin autem idem est simile atque proprium, haud facile est sermonem superiorem reijcere, quod non simile simili secundum similitudinem inutile, inutile autem, amicum nullo pacto. Vultis igitur postquam differendo uelut ebrii facti sumus, fateamur aliud quiddam esse proprium, aliud simile? Volumus proculdubio. Vtrum bonum cuique proprium ponemus, malum autem alienum? An malum malo proprium, & bono bonum, neutro denique neutrum? Singula hæc singulis propria nobis esse uidentur. Rursus ô pueri in eos quos à principio de amicitia redarguimus, sermones nunc incidimus. Nam iniustus in iusto, malo malus non minus amicus erit quam bonus bono. Ita uidetur. Quid porro? si bonum

*Amicū, nullius
amici gratia est
amicum*

*An desiderium
amicitiæ cau-
sa sit*

si bonum, & proprium idem esse dixerimus, nonne bonus bono duntaxat amicus? Omnino. At istud quoque confutatum à nobis iam dudum existimauimus. Recordamini? Optime. Quo igitur sermone deinceps utamur? ad nihil uidelicet. Operæ precium itaque est instar sapientum in iudicijs quæ dicta sunt, enumerando resumere. Si enim nec amantes, neque amati, nec similes, neque dissimiles, nec boni, nec proprii, nec alia quotcunque dinumerauimus, quorum propter multitudinē haud memini, si inquam nihil ex istis amicum est, nihil equidem quod afferam, amplius habeo. Cum ista dixissem, cogitavi quendam è maioribus natu mouere, sed illico tanquam dæmones quidam pædagogum tam Lysidis quam Menexeni, unà cum fratribus illorum, domum eos redire iusserunt. Hesperus enim uenerat. Primum itaque nos, & alij circumstantes pædagogos repulimus. Sed cum nihil nos curarent, & barbære quædam ingerentes grauius ferrent, simulque pueros uocarent, illorum procacitate uicti, cœtum dissoluimus. Videbantur enim nobis quia festo succubissent nihil habere, quod in medium afferrent. Postea iam abeuntibus illis, ad Menexenum Lysidemque conuersus, hæc breuiter intuli. In præsentia ridiculi ineptique euasisse uideamur, tam ipse grandis natu, quam uos pueri. Siquidem isti abeuntes nos carpent, quod amicos inuicem nos esse putemus, ego enim me uobis annumero, cum nondum quid amicus sit, inuenire potuerimus.

EPITOME MARSILII FICINI FLORENTINI IN THEAETETVM PLATONIS, VEL DE SCIENTIA, ad Petrum Medicem patriæ patrem.

DI A L O G V S de scientia Petre Medices insurgit altius, et dignas miro ingenij tui acuminis quaestiones mouet, quarum capita, solutionesque in hoc compendio summatim animaduertes. Vbi quid scientia non sit, quid sit, et unde, et quomodo, disputatum reperies. Socrates quidem quid scientia sit, interrogat. Theætetus autem respondet scientiam esse geometriam, arithmetica, ceterasque huius generis disciplinas, et artes singulas. Hanc Socrates responsionem tanquam interrogationi minus congruam respuit. Quia cum interrogaretur quid scientia sit, non quid, sed quot scientiæ sunt, enumerat, et cuius scientiæ sunt, exponit. Qui enim arithmetica dicit, non scientiam ipsam, sed numerandi scientiam: et qui geometriam, metiendi scientiam dicit. Deinde ridicula responsio est, cum per ignota reddatur. Nemo enim potest quid hæc scientia numerorum uel figurarum sit, nosse, nisi quid est scientia, nouerit. Præterea superflua responsio est. Nam cum posset paucis complecti ipsius scientiæ rationem, dinumerandis singulis infinitū iter ingreditur. Afferit posthæc Protagoræ definitionem, scientiam sensum esse dicentis. Hominem quippe Protagoras rerum omnium mensuram esse censet, existentium quidem ut sunt, non existentium autem, ut non sunt, et qualibet cuique talia esse, qualia cuique uidentur. Quales enim res quæque sunt, tales sentiri, quales sentiuntur, tales phantasie, id est sensui interiori uideri. Quo effecti uult, ut sensus scientia sit. In hoc sanè Thales Milesius, Homerus, Epicharmus, Empedocles, Heraclitus, Protagoras consenserunt. Nam cum inquit Thales aquam omnium esse principium, et Homerus patrem omnium Oceanum, matrem Tethydem esse, omnia ostendunt in fluxu uersari. Hos reliqui quos memorauimus, imitati, nihil esse unquam, sed fieri semper unumquodque dixerunt. Vnde nihil in se absolute tale potius esse quam tale, sed per motum, mixtionem, relationemque unius ad aliud, huic quidem tale, illi tale, et fieri, et uideri. Quod omnia in motu sint, ex eo constare putant, quod à motu omnia fiant: quod autem à motu omnia, ex eo conijciunt, quod à quo quidque sit, per illud et conseruatur. Sed tam illa quæ ad animam, quam quæ ad corpus pertinent, motu et exercitatione seruantur, ocio torporeque percunt. A motu igitur omnia. Præterea quandiu cælorum spheræ mouentur, miscentur quatuor elementa. Quatenus ista miscentur, catenus inferiora gignuntur: quæ postquam genita sunt, exercitatione seruantur. hæc igitur omnia motus efficit. Addunt quod ex calore generatio, calor ex motu solis uel collisione corporum pro uenit. Quod autem nihil secundum seipsum unum aliquid sit, sic exemplo inducunt: albedo, et quisque color, nec oculorum aspectus est, neque corporum motus, sed ex aspectu motuque medium quiddam resultat, id est talis circa oculos passio. Et ex diuersa aspicientis dispositione uarioque intuenti modo, colores uarij, et alijs alij, et uidentur, et fiunt. Præterea radiorum motus uarij corpora pulsans, oculosque feriens, diuersas et omniformes imagines offert. Quinetiam sæpe diuersis hominibus animalibusque circa idem diuersus color apparet et est: sæpe quoque eadem, et circa idem, quanquam non eodem, sed alio tempore, ob nature ipsius mutationem. Opinantur igitur quicquid est, esse motum. Motus autem species duas, unam in agendo, in patiendō alteram. horum motuum commixtione, omnia ut ipsi aiunt, conficiuntur. Euentus specie gemini, numero infiniti sunt, sensibile uidelicet, atque sensum, qui cum sensibili sit semper atque congregitur. Quotiens enim sentiendi uis aliqua, et aliquid illi consonum una coherent

Definitio per enumerationes uitiosa

Scientia an sensus

coherent, eorū concursu duo quaedam proueniunt: circa id quod obiectum est, species sentienda, color, sapor, odor, ceteraq; huiusmodi: circa uim anime, sensus. Quibus disunctis, ista non fiunt, quo fit, ut ex ijs quae quinque sensibus offeruntur, nihil tale suapte natura uel tale sit, sed cum sensu congregiens aliās aliud fiat. Nihil enim agens uel patiens secundum seipsum est, sed in alterno congressu utrunq;. Quare nihil seipso unum aliquid est, sed ad aliud & Socratis confu- alicui semper fit, nec est unquam, uerum sit, fluitq; semper. Hæc autem ex eo redarguit Socrates, quod ebrii, & hi tatio prædicto qui Phrenesim patiuntur, & insani & dormientes cum somniant, necnon qui sensus alio quodam morbo corruptos habent, uera sentire se, & cogitare affirmant, cum omnia tamen illorum uisa falsa esse dicamus. Quo efficitur, ut non omnia quae uidentur, uera sint. In eandem dubitationem cadunt, quæcunque uigilantes sobrii q; sentire dicimur. Nam equum ferme tempus somno, & uigiliæ uicissim damus. Idcirco dubium est, utrum hæc an illa potius somnia falsaq; sint. Qui uero apparentia omnia uera esse opinanti uolunt, sic utiq; responderent, quod uariæ agentis tagoræ ad So- tium patientium uel affectiones diuersa producant: & obiecta quae sentiuntur, agunt secundum patientis sensus affectionem. Hæc in uigilante, & dormiente, agrotante, & beneuolente alia est. Quapropter & alia iudicia fiunt, omnia tamen uera: quia omnia cuiq; talia sunt, qualia iudicantur. Meminisse enim oportet quod supra dictum, nil sui natura absolute unum aliquid esse, sed ad alterū, & alteri, & alterius esse, quicquid aliquid est. Immo fieri quicquid fit aliquid, esse uero nihil. Hæc itaq; sibi inuicem consonant: secundum Homerum & Heraclitum, omnia fluere: secundum Protagoram, rerum omnium mensuram esse hominem: secundum Theetetum, scientiam esse sensum. Altera Socra- Aduersus eos ita Socrates argumentatur. Si sensus scientia est, bruta quae magis quam homo sensibus ualent, scientia præstabunt. Item si uera sunt quæcunq; uidentur, cuiuslibet hominis cogitationes aequae rectae sunt, nec ullus alio sapientior, nec homine deus. Accedit ad hæc quod inanis esset docendi, disputandi, redarguendi facultas, cum nihil discere oporteat eos, qui uere de singulis iudicant, neq; inquirenda sint quae quisq; possidet, neq; redarguendum aliquid sit: quandoquidem cogitationes quælibet uerae sunt. Præterea si idem est sentire ac scire, ut uidere atq; audire, cum primum literas inspiciunt pueri nondum eruditi, uident eas, sciunt igitur: aut si nescire dicantur, dicantur etiam non uidere. Et cum primum barbaros sua pronunciantes audimus, nondum illius linguae periti, sicut audire, sic et scire quae proferunt affirmabimus. quod si quis intelligere neget, neget similiter & audire. Respondebit ad ultimum hoc Protagoras. quod uidemus audimus uel, scire: quod ignoramus, nec sentire quidem. Ut in literis figuram, situs partium, & colorem pueri uident, & uidentes sciunt. Voces barbaras audientes, mox acutum, & graue ut audiunt ita sciunt: literarum uero uocumq; significata cum non sentiant, prorsus ignorant. Contra illum sic infertur. Ex hoc igitur Protagora sequitur, ut cum significata sciunt, alio quodam quam sensu sciunt. Scientia itaq; aliud quiddam est quam sensus. Item si uidere scire est, non uidere nescire erit. Quod autem quis uidit didicitq; & meminuit, scit. Sepe uero id non uidet, ergo & nescit, quapropter idem simul & scit & nescit. Præterea si uno oculo aliquid uideas, alio clauso nihil cernas, illud uides pariter & non uides. Quare litigiosus quispiam dixerit: Si uidere scire est, & non uidere nescire, idem scis simul & nescis. Adde quod cum quid eminens & confuse prospicis, uides quidem, nescis tamen, cum dubites. Non igitur scientia sensus est. Responderet forte Protagoras, primo quidem de memoria & scientia distinguendo. Nam cum primum sentiendo quis patitur, memoriter tenere incipit, deinde etiam non patiendo meminit, cum iterum idem sentit patiturq;, reminiscitur. in primo quidem scit actu non habitu: in secundo, habitu non actu: in tertio, & actu simul & habitu: quare interdum & scit et nescit. Neq; tamen hæc contraria non sunt. Nam non eodem modo quo scit ignorat. Ergo cum non uidet, meminit tamen, scit habitu: actu nescit. Hæc uero contraria non sunt. Et cum à Socrate dicitur alius alio sapientior, respondet Protagoras non ex eo sapientes quosdam, insipientes alios esse uocandos, quod alij uera, alij falsa opinantur, Nam opinari unūquemq; illa quae quisq; patitur, pati ea à quibus mouetur, moueri ab his quae agunt, agere illa quae sunt, quae sunt, uera esse. Ex quo omnes opinari uera concludit, non tamen omnes bona atq; decora. Sapientes asserit eos, qui bene affecti quæcunq; offeruntur ut bona suscipiunt, bonaq; sibi putant, & ut putant, sunt. Insipientes illos, qui male affecti, mala iudicant, & mala sibi sunt quae iudicant. Contra id quod dicitur, omnes uera opinari, sic Socrates. Accidit in omni uita & singulis facultatibus, ut existimemus in quibusdam nosmetipsos uere iudicare, in nonnullis alios. quisque enim facultatem aliquam proficitur, & alteri in aliena arte concedit. Aut existimatio hæc uera, aut falsa est. Vtrinq; sequitur, non omnes homines uere putare. Nam si uera existimatio illa, uerum erit quod quidam in multis uere iudicat, in quibus nos falso opinamur, Non omnes igitur uera opinantur. Sin falsa, ergo in hoc saltem sepe decipimur, quare non omnis opinio uera. Quinetiam sepe contingit, ut quae unus ut uera cogitat, ab omnium aliorum opinione abhorrent. illa igitur illi uera, falsa alijs uidebuntur. Erunt igitur falsa, tamen plus quam uera, quo plures sunt quibus falsa quam quibus uera putantur. Non ergo mensura rerum ille, sed alij. Quare non omnes mensura rerum omnium sunt. Item Protagora sententia, quod omnis opinio uera sit, Paradoxon est, & præter omnium ferme sententiam, ex quo omnine penè genus hominum falsam eius opinionem censet: quod si uera est omnis opinio, uerum & hoc uniuersale iudicium. ergo ut falsa putatur, ita & est Protagoræ ipsius positio, qua dicitur omnem opinionem esse ueram. Nam seipsam, ita dicendo, falsam esse cōcedit. Et si dixerit falso putare illos qui ab eius dictis abhorret, hinc quoq; idē sequitur,

non

non omnem scilicet opinionem esse veram. Praeterea qui ignorat, mensura eius quod ignorat esse nequit. Qui dubi-
 ta, ignorat: omnes homines dubitant, multa ergo ignorant. Non omnes itaque omnium mensura sunt. Cumque dicit, quae
 licet singula videntur, talia sunt, aberrat. Quae namque medicinae artis ignavis salubria corpori noxiae uel uiden-
 tur, non semper talia sunt, sepe illos opinio fallit: et quae utilia uel noxia in reipublicae administratione ciues delibe-
 rando decernunt, non semper reip. talia sunt. Obsunt enim multa, quae profutura sperabant: et quae nocitura, pro-
 ficiunt. Quod si ipsum salubre, et utile non sola opinione hominumque consuetudine constant, sed aliquam suapte naturae
 substantiam habent, multo magis honestum ipsum atque bonum, quippe utilium principium est, et finis. Quae propter
 nec in his quae ad corporis curam, nec in illis quae ad animam et reipub. gubernationem spectant, quaeque singula
 videntur, talia sunt. Etenim si quaecumque videntur, talia essent, quotiens quis futura praediceret, uere nimirum pra-
 sagiret, quod quidem falsum est: Raro enim futura talia ueniunt, qualia cogitantur. Et si quis de futuris iudicat, non
 quibus id agit, sed artifex de his quae ad eius artem spectant. Ut futuram febrem medicus potius quam musicus, futu-
 ram consonantiam musicus melius quam medicus prauidet. His denique consutatis occasionem sumens Socrates à li-
 bertate uel seruitute loquendi, de libertate philosophantium, et seruitute ciuilium ac rhetorum disputat, quales sit u-
 trorumque uita: quod philosophi finis est, ab humanis malis ad superna bona descendere: de praemijs eorum qui coe-
 lestia petunt, poenis eorum qui terrenis inhiant. Quae digressione peracta ad propositam questionem reuertitur.
 Eius fundamentum erat Heracliti sententia quod omnia moueantur. Cuius contrarium Parmenides, et Melissus, et
 Eleates Zeno senserunt. Omne enim unum et immobile posuere. Quorum dogma Plato in libro De uno rerum om-
 nium principio, quem traduximus, exponit et approbat. Contra uero Heraclitum et Protagoram à motus diuisio-
 ne differre incipit. Motus duo sunt genera. Vnus secundum locum motus, secundum rei naturam alter. Latio illa alte-
 ratio haec dicitur. Lationis species duae, transitus et circulatio. Quia uel de loco ad locum fit transitus, uel circa lo-
 cum unum eundemque circuitus. Motus uero in ipsa rei motae natura, aut secundum substantiam, aut circa quantita-
 tem uel qualitatem efficitur. Si secundum substantiam ad ipsum esse quid mouetur, generatio: si ad non esse, corru-
 ptio. Secundum quantitatem ad maius, incrementum: ad minus, decrementum dicitur. Motus qui de qualitate in qua-
 litatem, affectio nominatur. Sortitur deinde uaria ex uarijs qualitibus nomina. Nam qui ad calorem, calefactio: ad
 frigus, frigefactio: ad colorem, coloratio, similiterque de ceteris. Distinctione praemissa quaerit Socrates, si mouen-
 tur omnia, utrum duobus illis motus generibus singula, aut uno quodam multa, duobus alia mouentur. Si uno quor-
 dam multa, sequitur non magis illa moueri quam stare. Nam si modo quodam mouentur, quodammodo et quiescunt.
 Opinio uero illorum non id uult, sed omnia omnino sine ullo statu moueri, quo fit ut omnibus motibus agitentur. Ergo
 dum res è loco ad locum feruntur, ex affectione interim in affectionem iugiter transeunt, ut ex calore in frigus, abe-
 dine in nigredinem, uel contra. Quaeritur utrum sub una quadam harum forma aliquantulum maneat, nec ne. Si ma-
 neat, sequitur ut non omnis status sit expulsus. Si non permanent, dum quid calidum aut album pronuntiat, desi-
 nit calidum esse uel album. Immo prius quam pronuntiatio incepta desinat, desinit esse forma. Unde nihil unquam
 uere pronuntiat aut percipitur: nec magis calidum illud quam non calidum, album quam non album est praedicari
 dum, cum in nullo consistat, et sit et non sit pariter dum profertur. Quam ob causam rerum formae nobis ignotae
 sunt. Idem de sensu dicendum. Nam nec uisus in uisione, nec in audiendo auditus momentum permanet. Quocirca non
 magis uidere aut audire, quam non uidere, et non audire contingit, etiam dum uidere et audire nos profitemur.
 Ex quo sequitur, ut sublatis sensibus sublata sit et sensuum ueritas: quae sublata, nullo modo dicendum sensuum scien-
 tiam esse. Addit et aliam rationem, ad cuius intelligentiam aduertendum est, quod Plato nullam corpori cognitionem
 tribuit, quemadmodum nullam uitae. Quod uiuit, id sentit: uiuit anima, et anima sentit. In corpore autem nec uita nec
 sensus, sed uita sensusque opera declarantur. Ideo quos sensus quinque alij uocant, ipse organa quinque sensus appellari
 uult, nihilque his instrumentis sentire, sed per hos quasi meatus ab una quadam anime uel sentiri singula putat, quem
 sensum communem uocat, in quem undique è singulis corporis organis, ut ad centrum circuli è circumferentia lineae,
 uariae passionis influunt. Colores quidem per oculos, per aures soni, per nares odores, saporesque per linguam, denique
 per totum corpus calor, frigus, humidum, siccum, graue, leue, molle, durum, leue, asperum, rarum, densum, acutum simi-
 liter, et obtusum. Quod anima ista non multis, sed una uel sentiat, patet: quia sentiendo colorem, dicimus non esse uo-
 cem: et saporem sentiendo, non esse odorem pronuntiamus. Non potest aliud ab alio distinguere, qui non utrumque
 cognoscit. Nullum organum eadem quae et aliud organum porrigit: et si eadem, non eodem modo. Idcirco eorum
 quae sentiuntur distinctio, non in organis est, sed in una quadam uel anime percipiente singula, et singula simul à sin-
 gulis distinguente. Quae cum ipsa haec omnia sola possit, quod nec etiam Peripatetici negant, quid multis sensu-
 bus opus est? Hic sensus quem communem uocant, omnibus animalibus statim natus inest. Praeter quem est et al-
 ia uis, quam phantasia, opinionem cogitationemque nominat. Cuius officium est, de his quae communis sensus
 per organa quinque sensit, iudicare non quale solum, sed quid sint, quod eorum unumquodque idem est secum, ab al-
 io diuiduntur seorsum, iuncta uero simul duo uel tria, similia item et dissimilia, bona, uel mala, pulchra, turpia,
 utilia, noxia, et ab uno in aliud ratiocinando percurrere, aliud applicare cum alio, et praeterita et futura cum
 presentibus

Plato approbat
 Parmenide di-
 centem, omnia
 esse unum et
 immobile
 Distinctio
 motionum

Phantasia, opi-
 nio, cogitatio
 eadem uis est ul-
 tra sensum com-
 munem apud
 Platonem

presentibus

presentibus comparare. Itaq; hac ui essentiam, unitatem, numerum, idem, alterum, similitudinem, dissimilitudinem, pulchrum, turpe, bonum, malum, utile, inutile iudicamus. Quod equidem iudicium cum non statim natis adsit, sed longo post tempore, nec omnibus animalibus, sed quibusdam, patet quod alia quadam ui preter communem sensum hac percipimus. Hanc phantasia perfectam, et opinionem nuncupat. Que tamen ipsa non sufficit. Nam hac omnia proprio quodam, et particulari modo, certo sub tempore locoq; et conditione iudicat. Scimus autem nos de iisdem in genere, et uniuersali modo etiam iudicare, non quid nunc homo hic, uel ubi hoc utile, uerum quid ipsa sensus per humanitas, quid passim utilitas ipsa sit. Ideoq; alia ui opus est, que uniuersales rationes rerum generatim percipiens de una discurrat in aliam, discurrendoq; argumentetur. Quod quidem in nobis fieri dum syllogismos necitimus, nemo dubitat. Hanc rationem uel cogitationem dicimus uniuersalem: cum opinionem ipsam, particularem rationem cogitationemq; nuncupemus. Ad hanc deniq; mens accedit, que omnes rationes rerum non discursu, sed simplici stabiliq; intuitu percipit. nam supra motum ac tempus, status et eternitas esse debet. Motus quidem et tempus in ratione in mente status est, et eternitas. Non enim aliud post aliud discit, sed simul omnia tenet. Supra mentem ipsa anime unitas est summi boni character, qua non rerum rationibus idcirco, sed primo rerum omnium principio, quod ipsum unum est, iungitur. Cum omnes anime uires que in cognitione uersantur enumeratæ sint, et scientia in cognitione consistat, in qua potissimum ui scientia sit, uidendum. Sensui quidem non conuenit, ut multis iam rationibus consistat, et hac precipue, quia sensus ille communes essentias rerum non iudicat, sed passiones quasdam corporum solummodo percipit. Quisquis ignorat essentiam, ignorat et ueritatem. Qui ueritatis est expertus, a scientia nimium alienus. Non ergo ipsa sensu scientia, ubi anima non per se sed per corpus percipit, atq; ideo sepe decipitur. Sed in phantasia forsitan, et opinione consistit, ubi essentias iam percipimus, et anima per se ipsa sine corporis ministerio iudicat. Atq; hac sententia secundo loco Theeteto placet, quod scientia sit opinio, non quælibet tamen, sed opinio uera. falsa autem opinio, ignorantia. Cum uero Theetetus opinionem in duo distinxisset, ueram, et falsam, que sicut ilico Socrates quomodo falsa opinio esse possit. Vnumq; supponit, quod quisquis opinatur, aut ea que nouit, aut que non nouit opinatur. Vnde in hunc modum ratiocinatur. Qui opinatur falsa, nunquam ex eo falsa opinatur, quod putet aliqua que nouit, alia quedam esse que etiam nouit. Nam qui utraq; noscit, aliud pro alio nunquam accipit. Neq; que non nouit, alia quedam que non nouit. Nihil enim de illis quis iudicat, que nunquam in cogitationem uenerunt. Neq; quod nouit, id quod nunquam nouit: aut contra quod non nouit, id quod nouit esse. Quis enim pro ignoto notum, uel pro noto ignotum accipiat? His igitur modis opinari falsa, nullus posse uidetur. Fortè uero alio quodam pacto falsa homines opinantur, cum ea que non sunt, opinantur. Ex quo falsa opinio erit, ea que non sunt opinari. Sed neq; id fieri potest. Quisquis enim uidet, unum aliquid uidet: qui unum aliquid uidet, existens quoddam uidet: qui uero non existens uidet, nec unum aliquid. Qui non unum aliquid, nihil: qui nihil uidet, nec uidet quidem. Ergo aut non uidet, aut quod est uidet. Similiter de auditu ac cæteris sensibus affirmare possumus. Quomobrem cum opinio sensum sequatur, quicumq; opinatur, unum aliquid opinatur: qui unum aliquid opinatur, existens aliquid opinatur. Ergo quod est opinatur, qui uero non existens, etiam nec unum aliquid. Si non unum aliquid, nihil igitur. Si nihil opinatur, nec opinatur quidem. Itaq; aut non opinatur omnino, aut quod est opinatur. Quapropter neque hoc modo falsa aliquis opinabitur, quod que non sunt opinetur. Accedit modus alius quo commutatio fit, ita ut aliud pro alio accipiamus: ut pro pulchro turpe, et pro utili inutile. quod quidem Socrates ita refellit. Opinari, secum ipso loqui est, dum nobiscummet interrogamus, respondemus, affirmamus atq; negamus. Nec est locutio hac intrinseca extrinseco sermone deterior. In extrinseco uero sermone nullus unquam dicit quod turpe est, esse pulchrum: et quod homo, bouem esse: quod par, impar, aut huiusmodi aliquid. Quare multo minus cogitando asseret, horum unum aliud esse. Nam aut noscit utraq; aut alterum solum, si utraq; nunquam utiq; commutaret, si alterum, neq; sic etiam, quod enim cognoscit, nunquam pro illo quod nondum in cogitationem uenit accipere. quo fit ut nondum inuentum esse uideatur, quomodo falsa opinio nobis insit. Utitur hic Plato, et in Philebo, Sophista, atq; Menone, sex nominibus ad eandem uim anime pertinentibus, ad sex illius officia significanda. Nam cum post sensum communem anima eadem que et communis sensus apprehendit, opinante potentia percipit, prima ipsa perceptio, imaginatio dicitur. Ut apprehensa conseruat memoria. Ut iterum que seruauit, in seipsa resumit, reminiscencia. Et cum resumendo de alio in aliud quasi quadam ratiocinatione discurrit, cogitatio. Postquam uero discursu peracto affirmatur aliquid uel negatur, opinio. At uero cum opinione percepta per sensum atq; memoriam anima cogitatione resurgens ita in hac respicit uelut in illa a quibus ista manarunt, et que imagines sunt res ueras esse putat, picturam quandam, et phantasia Plato nominat. Et cum ceream inducit effigiem, cerebri naturam nequaquam intelligit. Non enim dixit in corpore, sed in animo ceream effigiem esse. Cum uero in incorporeo nihil sit corporale, per translationem quandam operumq; similitudinem potius, quam ita ut uerba sonant, hæc intelligentia sunt in anima, da sunt. Neq; in corpore figi uult rerum imagines, neq; in animo ab externis obiectis effingi, sed uel ex natura sua non esse sunt habere illas animum, uel occasione ab externis motibus corporisq; passionibus sumpta in seipsum sua ui formas rationesq; concipere. Qui de his dubitat, Plotini summi interpretis commentaria legat. His expositis ad opinionis falsam

se modos redeundum est. Inducit plurimos Socrates, & multos respuit, & ut Sophistarum factum reprimat, saepe que concessa ab illis sunt, iterum atq; iterum consutat. Tandem ex Platonis mente colligendum est, quod quando sensu huiusmodi quoddam primo nobis occurrit, eiusque occursum sensus in nobis efficitur, & à sensu memoria, ac deinde rursus idem nobis obijcitur, memoriam præcedentem cum sequente sensu componimus, & in his iam dicimus Socrates, equum, ignis, ceteraque huiusmodi. Atque hæc opinio quædam nuncupatur, cõponentibus nobis præcedentem memoriam cum recente sensu. Et quotiens hæc que colligantur, inuicem consonant, opinio uera existit: si dissonant, opinio falsa. Nam si quis dum Socratis speciem in memoria seruat, Platonem ipsum offendat, putetque se ob quendam similitudinem Socrati rursus occurrere, postmodum Platonis sensum uelut à Socrate hauriens, memoria Socratis ipsum accommodet, opinio falsa resultat. Atque hoc pacto opinio falsa fit ex collatione sensus ad cogitationem. Fit alio modo, collatione commutationeque cogitationis unius ad alterius cuiusdam cogitationem. potest enim quis numerorum quorundam species, que in memoria latent, etiam absque presente sensu, cogitando inuicem permutare, ita ut XII. pro XI. & contra XI. pro XII. capiat. Verum dubitatio quædam suboritur. Nam quicumque species seruat, scit ea quorum species habet. hos ergo scit numeros. Sin commutat, ignorat. Quare simul eadem & scit, & ignorat. Respondendum, non esse absurdum ut is qui uno modo scit, ignoret alio. Nam is habitu quidem scit, actu ignorat. Quocirca his nihil impediunt, due false opinionis species inuenta sunt, & paulo ante expositæ. Oritur & alia dabitatio. Quia si quis dum scientias diorum quorundam habet, commutando falso opinatur, & alterum pro altero capiat, uidetur rem ipsam cuius habet scientiam, ignorare: & quod deterius est, scientia ipsa, non ignorantia ignorare, cum ipsa scientia commutationis causa sit, ignorantie commutatio. Quod si ita est, cum scientia ignorare nos faciat, nihil prohibet quin ignorantia scire efficiat. Respondet ad hæc Theætetus ponendam in animo inscitiam sicut & scientie speciem, & qui alterum pro altera capit, falli, atque ita per ignorantiam potius quam per scientiam ignorari. Responsio hæc minime sufficit, quin eodem modo quo & supra, quaeratur, si commutat eas inuicem species, utrum cognoscat utranque, aut ignoret, aut alteram norit, alteram ignorauerit. Unde superior controuersia omnino redibit. Item si ponenda species qua scientia noscitur, & qua inscitia, iterum species alie quibus species hæc noscuntur, ponenda sunt, & alie rursus quibus illæ. atque ita in infinitum progrediemur. Quocirca non ita, sed aliter respondendum. Nam dicendum erat, ut Socrates supra tetigerat, quod non rerum notiones permutationis cause sunt, sed confusio notionum, negligentia diuturna, externa similitudo haud exacte discussa. Non ergo scientia, immo confusione, negligentia, deceptioque ignorare uidemur. quanquam hæc haud absolute iudicari prius possunt, quam quid est scientia, fuerit declaratum. Nam per lucem tenebras, per sonum silentium, per bonum malum, per uerum falsum diuiscimus. Ante igitur quid scientia est, definiendum uidetur, quam falsa opinio declaranda, si perfecte illam comprehendere cupimus. Hinc Theætetus, scientiam esse ueram opinionem asserit. Quod quidem ex eo consutat Socrates, quod oratoria facultas persuadet, non docet: qui persuadet, opinionem inducit, & opinionem ueram, cum uera resert, neque tamen scientiam. Nam de his que in motu sunt semper, & aliàs se aliter habent, certa nunquam scientia est. Talia uero sunt humana negocia, de quibus oratores agunt, præsertim cum sepe ad ea credenda auditores inducant, de quibus ipsi dubitant, & quibus nunquam interserunt. Addit post hæc Theætetus Leucippi, & Cyrenæi Theodori definitionem. Scientia est opinio uera cum ratione. & idcirco que rationem habent, sciri possunt: que ratione carent, minime. Et Prodicus Chius Leucippum imitatus, elementa rerum, quia simplicia sunt, proptereaque sine ratione, ignota esse asseruit: composita uero cum rationem habere possunt, nota. Rationem quidem definitionem, & orationem quandam declarantem rei substantiam proprietatemque intelligunt. Que quia plura includit, subiectum & predicatum, interdum etiam copulam, id est uerbum, & nomina, compositum quoddam significat. Elementum uero simplex, ideoque rationis expertus, & ignotum relinquatur. Duo que dicta sunt, Socrates consutat: prius quidem posterius hoc, quo dicitur, Elementa, quia simplicia, ignota: que ex his effecta sunt, quia composita, nota. Deinde prius illud, quod scientia sit cum ratione opinio uera. Et exempli causa pro elementis literas accipit, pro composito syllabam. Verum que de his tradit, de rebus omnibus intelligi uult. Prima contra illas ratio est. Quia quemadmodum composita ab elementis dependent, ita compositorum cognitio ab elementorum cognitione perficitur. Neque enim sine causa, que à causa sunt, cognosci possunt. Quapropter impossibile est, ignorantis elementis scire composita. Item sume compositum quoddam, ut ecce so, primam nominis Socratici syllabam. Vtrum syllaba hæc utraq; elementa est? An una quædam species ex elementis congregantibus nata? Si utraq; ergo quisquis syllabam hanc, so, nouit, utraq; elementa nouit. Interrogatumque quid est so, s, & o, respondebit. Et si s, & o ignorabit, so, nunquam cognoscet. Nam qui utrunque nescit, nescit & ambo. Impossibile igitur est ignorantis elementis composita nosse. Sed dicet forte aliquis, syllabam, & uamquamque speciem, non elementa, sed unum quiddam præter illa existere. Quem Socrates sic interrogat: Vtrum species hæc, & syllaba partes habeat nec ne. Si habet, totum quoddam est, & omne. Totum uero, & omne, nihil aliud est quam partes omnes. quod in numeris patet. Etenim totus numerus, nihil aliud est quam omnes quas continuitates, atque ita species hæc constabit ex partibus, & partes eo ipso quod erunt totius erunt.

species, ita & elementa cognita. Nam si speciem noscit, totum & omne noscit. Si totum & omne, nullam ipsi ex partibus eius deesse cognoscit. Ergo singulas scit partes habere. singulas itaq; noscit: quas si ignorarit, utrum omnes adsint, nec ne, scire non poterit. Impossibile igitur ignoratis elementis speciem noscere. At si quis dixerit speciem ipsam unam partes nullas habere, ex eo quod elementa quibus constat, partes eius non sunt: sequitur ut simplex, & impartibilis sit. Quare sicut elementum quia simplex, ignotum dictum fuit, ita & species ipsa quia simplex, ignota esse dicitur. Ideoq; nullo modo fieri potest, ut ignoratis elementis species quae ex his sunt, noscantur. Quod ex eo quoque perspicue patet, quod in singulis artibus fundamentum cuiusq; artis intelligenda est, elementa rerum ipsarum de quibus ars ipsa agit, comprehendere. Alioquin labor omnis est irritus. Hoc denique confutato, Socrates iam principalem propositionis partem refellere incipit, ubi dicebatur, Scientiam esse opinionem ueram cum ratione. Tria enim rationis nomine significari possunt, aut oratio, aut per elementa rei discursus, aut definitio. Si primum, omnia opinio scientia erit. Siue enim uera seu falsa opinemur, quod sentimus sermone proferre uellemus: ergo ratione opinabitur, etiam qui falsa opinabitur. Si secundum, quotiens quis per elementa discurret, scire dicitur. Id uero idcirco falsum est, quia elementa discurrendo transponere potest, ordinemq; peruertere, & elementum unius rei in aliam quandam referre, & uni elementum alterius accommodare. Qui uero ista confundit, scire non est dicendus. Si tertium, id est definitionem intelligit, & scientiam uocat opinionem ueram cum definitione, sic contra illum argumentamur. Definitio interpretatio differentiae est: ideo quicumque definit, praeter rei communia differentiam propriam assignat. Sed qui Socratem uere, & Theetetum opinatur, utrum differentiae opinando Socratis, & Theeteti percipit, nec ne? Si non percipit, nec uere opinatur. nunquam enim alterum ab altero uere distinguerem, nisi differentias utriusq; dignoscerem. Ergo eo ipso quo uere opinatur, differentias callet. Quare nihil opus est, praeter opinionem ueram, addere rationem, id est differentiae notionem. Verum dicitur forte quispiam, in ipsa opinione sensum quendam imaginationemq; differentiae includi, potius quam certam differentiae naturalis intelligentiam: ideoq; addendum in scientiae definitione, differentiae intelligentiam. Contra hunc tiones scientiae ita Socrates argumentatur. Absurda profecto definitio est, qua idem per idem describitur. Cum uero dicimus scientiam esse opinionem ueram cum ratione, id est cum differentiae intelligentia, scientiam per scientiam definimus. *Septem definitio- reddite à sophi- sitis* Nam intelligentia differentiae, differentiae scientia est, unde scientia erit opinio uera cum scientia differentiae, quod dictu ridiculum est. Ex his omnibus iam falsae sophistarum definitiones redargute sunt. Prima, quae dicebat scientiam esse singulas quae discuntur facultates: secunda, quae scientiam esse sensum: tertia, scientiam esse opinionem ueram: quarta, scientiam esse opinionem ueram cum sermonis prolatione: quinta, opinionem ueram cum discursu per elementa: sexta, opinionem ueram cum differentiae imaginatione: septima, opinionem ueram cum scientia differentiae. His deniq; redargutis uidendum est quid Plato doceat. quippe in sexto lib. De repub. Brontinum, & Archytam Pythagoricos imitatus, duo rerum genera ponit, intelligibile scilicet, & sensibile. Illud stabile & incorporeum: hoc mobile corporeumq;. Viam ad illud noscendum rationem uocat, uiam ad hoc sensum, notionem communem illius, intelligentiam: huius, opinionem. Sed utrunq; genus bifariam diuidit. Vult enim esse intelligibile primum, & secundum: in eo ideas, id est diuinae mentis species notioneq;, & mentes alias, & animas contineri: in hoc numeros, & figuras. Numeri quippe & figurae quamuis incorporatae sint, tamen quia diuisionem aliquam suscipiunt, non pari dignitate qua impartibiles substantiae censenda sunt. Illorum cognitionem proprio nomine intellectum, horum cogitationem intellectualem uocat. Sensibile quoq; pari diuisione partitur, in primum scilicet, & secundum. In primo locat corpora omnia corporea q;. In secundo umbras, & imagines corporum, siue in aqua, siue in speculis appareant. Et eas ita se habere ad corpora, ut mathematica ad diuina existimat. Perceptionem corporum, crudelitatem proprie nominat: umbrarum, imaginationem. Deinde circa umbras corporum, uel corpora, uel mathematica, scientiam esse negat, sed in solo intellectu diuinorum eam locat. Quod & in hoc dialogo significauit in principio, cum scientiam & sapientiam idem esse proponeret. Nam sapientiam esse diuinorum contemplationem ubiq; testatur. Quo uero differat intellectus ipse, id est scientia ab opinione, in libro de natura his uerbis ostendit. Si intellectus ueraq; opinio due res sunt, necesse est ideas per semet intellectu potius quam sensu comprehendi. Sin uero, ut quibusdam uidetur, uera opinio ab intellectu nil differt, omnia quae corporea sentimus, certa habenda sunt. Sed opinor duo esse dicenda, propterea quod utraq; magna differentia distant: quippe quorum alterum doctrina nobis insinuat, alterum persuasionis assumptio. Alterum quidem semper cum ratione uera, porro sine ulla ratione alterum. Alterum eorum nulla ratione tradabile, alterum nutans incertumq;. Quid, quod recte opinionis omnis homo particeps? Intellectus autem dei proprius, & paucorum admodum electorum hominum? Eadem ferme in Menone Phileboq; testatur. Quid ergo scientia est: diuinarum rerum certa ratione comprehensio. Haec intellectu, primo ac semper. In ratione secundo, nec semper. Nam ratio cum inter intellectum opinionemq; media sit, quoties ad inferiora porrigitur, opinionis repletur erroribus, & diuina cogitare desistit. Cum uero ad mentem sui ducem conuertitur, diuinorum cognitionem haurit. Quam proprio nomine in mente sapientiam, in ratione reminiscentiâ Plato aucepit. Et ideo de obstetricia facultate per quam reminiscimur, hoc in dialogo disputauit, ut non modo quid scientia sit

fit, utrumquam quomodo acquiratur intelligeremus. Immo et unde sit et per quem, explicuit dum diceret Socratem dei iussu obstetricio munere fungi. Est ergo scientia, diuorum certa ratione comprehensio, in mente residens, in rationem profluens, à deo menti inserta, à dialectico præceptore in rationem deo aspirante reducta, rationem in mentem dirigens, mentem cum diuinitate coniungens.

PLATONIS THEAETETVS, VEL DE

SCIENTIA, TRANSLATVS E GRAECO IN LATINVM
à Marsilio Ficino ad Petrum Medicem patriæ patrem.

EVCLIDES, TERPSIO, SOCRATES, THEODORVS,
THEAETETVS.

ODO'NE Ô Terpsio, an iam pridem rure uenisti? TER. Pridem satis, ac te in foro quæsiui, & miratus sum quod reperire nequiuerim. EV. Non eram in urbe. TER. At ubi? EV. Cum in portum descendissem, offendi Theætetum, qui Corintho è castris Athenas ferebatur. TER. Vius ne an mortuus? EV. Semiuuius. uulneribus enim quibusdã afflictus est, & quod deterius, morbo etiam diurno in castris est confectus. TER. Num dysenteria? EV. Hac ipsa. TER. O qualem uirum refers in discrimine positum. EV. Præclarum admodum atq; optimum ô Terpsio: nam paulo ante nonnullos audiui, qui eum circa rem militarem miris laudibus extollebant. TER. Nec mirum id uideri debet, immo longe magis mirandum esset, si contra se haberet. Sed cur nõ diuertit Megaram? EV. Properabat domum. Ego enim & consului & obsecraui, ille noluit. Quinetiam comitatus ipsum, cum ab eo discederem recordatus sum Socratis, atq; admiratus quàm diuine & sæpe aliàs, & de hoc maxime uaticinatus fuerit. Nam paucis diebus antequam è uita decederet, obuiam factus Theæteto adhuc adolescentulo, cum eo disseruit, eiusq; indolem & probauit, & admiratus est. Deinde mihi Athenas profectio rationes disputatiõis illius auditu maxime dignas singulas enarrauit, atq; insuper addidit, præstantem omnino uirum futurum si adoleuerit. Ac uera nimium prædixisse uidetur. TER. Certe. sed quinam sermones? num referre potes? EV. Non uerbis per Iouem, sed literis. Etenim reuersus domum statim commentarijs eos perstrinxi: deinde per ocium reminiscendo, latius scripsi, & quoties Athenas proficiscerer, siquid excidisset, Socratem interrogabam, atq; huc rediens emendabam. Quo factum est, ut uniuersa penè disputatio illa conscripta sit. TER. Vera loqueris. Audiuit enim hæc à te pridem, & ista nosse cupiens, te quæsiturus huc sæpe accessi. Quid ergo nunc obstat, quo minus percurramus? Enimuero quiete mihi opus est. Nam ex agro ueniens, defessus sum. EV. Ego quoq; Erineum usq; Theætetum comitatus sum, quam obrem libenter admodum requiescerem. Eamus ergo. Nobis enim sedentibus puer aliquis perleget. TER. Probe. EV. Hic ô Terpsio liber est non ita compositus, quasi Socrates mihi referat, ut reuera retulit, sed quasi cum illis præsens disputet, quibuscum disputasse mihi narrauit. Hos autem geometram Theodorum & Theætetum fuisse dicebat. Ne igitur molestum esset, si inquam, & inquit, consensit, & negauit, sapius interponeretur, his ueritatibus Socratem ipsum unã cum illis disputantẽ induxi. TER. Scite Euclides. EV. Heus tu, accipe librũ ac lege. SOC. Si Cyrenesi ô Theodore præ cæteris mihi curæ essent, quæ ad eos spectant abs te potissimum exquirerem, siqui illic iuuenes geometricæ, aut alteri philosophiæ studio ardentem incumberent. Nunc autem magis nostros quàm illos amo, potiusq; intelligere cupio quinam è nostris iuuenibus in uiros probos euasuri merito uideantur. Hæc ipse pro uiribus semper exploro, & ab alijs ad quos iuuenes confluere uideo, sæpe percontor. Te autem non pauci sectantur, & merito. Nam & aliorum gratia, & geometriæ maxime, concursu dignus esse uideris. Si quem igitur nactus es memoratu dignum, libenter audirem. THEO. Atqui ô Socrates & me referre & te auscultare decet qualem è uestris ciuibus adolescentem inuenerim. Qui si formosus esset, laudare illum uereret, necui forsitan illius amore captus uideri possem. Nunc autem ne mihi succenseas neq; turbes, non enim est pulcher. Similis tibi est, sicut naso & prominentibus oculis, quamuis minus ille quàm tu in his modum excedat, libere tecum loquor. scito in

Cur in dialogis
personæ lo-
quentes in-
troducuntur

Facies similis
Socrati re-
fertur

Hominem ingeniosum et mansuetum atque uirilem reperire difficile primis me nullum adhuc adoleſcētulum reperisse, licet cum multis uersatus fuerim, tam mirabili naturæ felicitate donatum. Difficile admodum est, reperire hominem ingeniosum simul & præ cæteris mansuetum atque uirilem. Equidem nec fuisse unquam existimo, nec esse uideo, qui ita natura sint instituti. Cæterum acuti ut hic sagacesq; & memoriosi, & dociles, ut plurimum in iracundiam impetusq; præcipientes sunt. prouert enim atq; raptantur, quemadmodum sine retinaculis naues, & furiosi potius quam fortes existunt. Graues autem sæpe cum ad disciplinas se conferunt, segnes, torpentes, obliuioſi sunt. Hic uero ita leniter, libere, suauiter, expedite, maxima cum mansuetudine ad disciplinas quæstionesq; graditur, ut nec lubricus quietusq; olei fluxus mollior & suauior uideatur, & ut mirum sit tantum ingenium tam mature ista peragere. *S O C.* Optima nuncias, sed cuius nostrorum ciuium filius est? *T H E O.* Nomen quidem eius audiui, sed memoria excidit. Est autem medius ille eorum qui nobis occurrebant paulo ante in platea quæ extra mœnia est. Is & socij sui quidam uncti luserunt, ac nunc peractio ludo huc aduentare uidentur. Aduerte utrum agnoscas, nec ne. *S O C.* Agnosco equidem. Suniensis Euphronij filius est, uiri ô amice proculdubio talis, qualem tu filium narraſti, probariſſimi ante omnes, qui patrimonium amplum reliquit, sed nomen pueri non audiui. *T H E O.* Theætetus ô Socrates nomen est, patrimonium autem eius tutores diſſipasse uidentur. Veruntamen liberalitate mirifice pollet. *S O C.* Generosum hominem narras, iube huc illum accedere & nobiscum sedere. *T H E O.* Fiat. *O Theætete, accede huc ad Socratē.* *S O C.* Veni obsecro Theætete, ut meipsum animaduertam, qualem uultum præferam. Inquit enim Theodorus, uultu me tibi similem esse, quod si utriusq; nostrum lyram similiter temperatam assereret, utrum confestim id crederemus? an musicus ne esset prius inquireremus? *T H E.* Inquireremus. *S O C.* Et si talem reperiremus, crederemus utiq; sin autem musicæ expertem, minime? *T H E.* Ita est. *S O C.* Nunc ergo si curæ nobis est nostrum uultuum similitudo, uidendum utrum pictor sit qui dicit nec ne. *T H E.* Sic uideſ. *S O C.* Nunquid pictor Theodorus? *T H E.* Non aduertit. *S O C R.* Geometricus autem? *T H E.* *Nescienti quid laudat aut uituperat, non est adhibenda fides* Maxime quidem ô Socrates. *S O C.* An & astronomus, dialecticus, musicus, & reliquarum disciplinarum peritus? *T H E.* Mihi quidem uidetur. *S O C.* Dum ergo in aliqua corporis parte consimiles esse nos prædicat, laudans quodammodo, uel uituperans, non multum illi fidei adhibendum. *T H E.* Non ut apparet. *S O C.* Siquidem uero ab animi uirtute sapientiâq; laudaret, nonne conueniret hæc audienti, laudatum ipsum considerare, laudato autem sese ostendere? *T H E.* Omnino ô Socrates. *S O C.* Vide ô amice Theætete, tua interest ostendere, mea cōsiderare. Scito cum Theodorus multos mihi tam peregrinos quam ciues laudarit, nullum maioribus ac te laudibus extulisse. *T H E.* Bene est ô Socrates, sed uide ne iocans dixerit. *S O C R.* Non est mos hic Theodori, uerum ne renuas quæ cōcessa sunt, obijciens quod hic iocis agat, ne testari cogaris. Non facile est eius sententiam refutare, sed audacter in concessis persiste. *T H E.* Agendū est si tibi uideſ. *S O C.* Dic age. Discis aliqua à Theodoro geometrica? *T H E.* Equidē. *S O C.* Quæ uero ad astronomiam harmoniâq; & dialecticā spectant, discis? *T H E.* Annitor equidē. *S O C.* Ego quoq; ô puer, & ab hoc, & ab alijs, quos aliquid horum intelligere arbitror, & quo ad alia in his moderate me habeo, exiguum uero quiddam dubito, quod tecum, & cū istis inuestigandum. Quare mihi respondeas oro. An non discere est, sapientioſorem in eo fieri quod quisq; discit? *T H E.* Idipsum. *S O C.* Sapientia uero sapientes sunt quilibet sapientes? *T H E.* Certe. *S O C.* Nunquid hoc in aliquo à scientia differt? *T H E.* Quid nam? *S O C.* Sapientia uel delicet, in quibus scientes, in hisdem & sapientes? *T H E.* Quid prohibet? *S O C.* Idem igitur sapientia & scientia est? *T H E.* Idem. *S O C.* Hoc illud est quod dubito, neq; cōcludere mecum ipse ualeo quid scientia sit. habemus quid ad ista dicamus? Quid esse asseritis? quis nostrum prior ostendet? Quisquis uero aberrauerit semperq; hallucinet, asinus quemadmodum pila ludentes pueri dicunt, sedeat. Sed qui uincet, nihilq; aberrarit, dominabit nobis, & iubebit quicquid responderi uoluerit. Quid siletis? Nunquid non ô Theodore homo *Non responde- re rusticorum est* literatus rusticor? cupiens uos in disputationem inducere: amicosq; & familiares inuicem fieri. *T H E.* Minime hoc ô Socrates rusticum sit. Sed ex his pueris aliquem respondere tibi iubeas. Nam hæc disputandi ratio insueta mihi est, & affuere nunc ætas prohibet, hos autem magis hæc decent, & longe magis proficient. Reuera enim iuuetus in omni-
bua

bus proficit, & ut coepisti, ne dimittas Theætetum, sed eum interroga. **S O C.** Audis hoc ô Theætete, quæ dicit Theodorus: cui tu ut opinor, libenter obedies. Neq; em̄ fas est, ut huiusmodi in rebus sapienti uiro iuuenis minus pareat. Ingenue ergo responde, quid esse scientiam opineris. **T H E.** Parendum est ô Socrates, quando quidem uos imperatis, si qua enim in re aberrauero, corrigetis. **S O C.** Faciemus proculdubio si quo modo poterimus. **T H E.** Videntur mihi scientiæ esse, quæ quis à Theodoro discere potest, geometria, & reliqua quæ in superioribus enumerasti: præterea cerdonum aliorumq; opificum artes, et omnes, & singulæ nihil aliud quàm scientiæ sunt. **S O C.** Generose ac magnifice ô amice, de uno rogatus, multa pro simplici uaria dedisti. **T H E.** Qua ratione id ais ô Socrates: **S O.** Fortè nihil dico, quod tamen putem indicabo. Quotiens artem cerdonicam dicis, nihil aliud ais quàm conficiendorum calceorum scientiam? **T H E.** Nihil aliud. **S O C R.** Quid porò, cum tectonicam id est fabrilem artem: num aliud quàm ligneorum operum scientiam? **T H E.** Nil certe. **S O C.** In utrisq; igitur id declaras, cuius utraq; scientia est? **T H E.** Profecto. **S O C.** Quæstio uero nostra nõ hæc erat, quorũ scientiæ, & quot sint, nõ enim numerandi gratia quærebamus, sed noscendi quid ipsa scientia sit. An nihil dico? **T H E.** Immo recte. **S O C.** Aduerte & hoc: si quis nos de aliquo horũ uilium uulgariũq; percontetur, ueluti de luto, quid est, eiq; respondeamus, lutum eorum qui ollas, lutum eorũ qui puppas, lutum eorum qui lateres fingunt, nõne ridiculũ uideamur? **T H E.** Fortè. **S O C.** Primo quidem quod putemus eum qui interrogat, intelligere ex illo nostro respõso posse, si dicamus lutum, & uel puppariorum, uel aliorum quorumcunq; artificum tantũ ad dimus: aut putas nomẽ quisquam rei cuiusq; intelligit, qui nõ nouit, quid sit ipsa? **T H E.** Nullo pacto. **S O C.** Ergo neq; scientiam calceorum intelligit, qui scientiam minime nouit. **T H E.** Non certe. **S O C.** Cerdonicam quoq; non intelligit, quisquis ignorat scientiã, & aliam ullam artẽ. **T H E.** Sic est. **S O C.** Absurda itaq; responsio est, si quis interrogatus quid scientia sit, artis alicuius nomen respondeat. Alicuius enim esse scientiam, cum non hoc roget, ille respondet. **T H E.** Videtur. **S O C.** Præterea cũ liceat simpliciter ac breuiter respondere, per immẽsum circũuagatur. Quemadmodũ in quæstione de luto, leue quiddam, & simplex referri potest, quod terra humori commixta, lutum est. Cuius autem sit lutum, prætermittendũ. **T H E.** Facile nunc ô Socrates ita uidetur. Videris enim petere quod nuper mihi, & Socrati huic tibi in nomine simili, disputantibus in mentem uenit. **S O C.** Quid istud ô Theætete? **T H E.** Theodorus hic de potestatibus scripsit magnitudinis tripedalis, & quinq; pedalis, quod longitudine nõ sint pedali magnitudini commensurata. Eodemq; modo discurrens, & eliciens singula usq; ad magnitudinẽ septem & decem pedum, in ea tandem constitit. Nobis igitur id in mentem ueniebat, quia infinitæ numero potestates emerferunt, conandum est qui in unum comprehendantur, quo omnes exprimamus. **S O C.** Num igitur inuentum tale quiddam est? **T H E.** Mihi quidem uideat, considera tu quoque. **S O C.** Dic, **T H E.** Numerum omnem bifariam diuisimus. Vnum qui possit æqualis æqualiter fieri, quem in figura tetragono comparauimus, quadrangularem & æquilaterũ appellantes. **S O C.** Probe. **T H E.** Et qui inter hũc medius est, cuiusmodi sunt tria, & quinq;, & omnis numerus qui nequit æqualis æqualiter fieri, sed uel maior rarius, uel minor sapius sumptus fit, maius q; & minus ipsum latus semper continet, figuræ altera parte longiori comparauimus, & numerum altera parte longiorem uocauimus. **S O C.** Egregie. quid tum postea? **T H E.** Omnes lineas quæ æquilaterum, & planum numerum quadrant, longitudinem esse definiuimus: quæ autem altera parte longiorem, potestates, utputa quæ longitudine illis nequaquam commensurabiles sint, planis autem quæ possunt essent commensurabiles: & circa solida aliud quiddam huiusmodi. **S O C R.** Optime omnium ô pueri. Quare Theodorus haudquaq; falsi testimonij reus fore uideat. **T H E.** Enimvero ô Socrates, quod de scientia quæris, non ita ut de longitudine & potentia respondere ualeo, quanquã huiusmodi quiddã perquirere mihi uideris. Quo fit ut falsus Theodorus uicissim appareat. **S O C.** Quid uero: si te à currendi uelocitate laudasset, addens nullum ex pueris promptiorem cursu uidisse: deinde currendo & ab adulto, & celerissimo quodã uincaris, num putares minus eum te uere laudasse? **T H E.** Nequaquam. **S O C.** Scientiam uero ut paulo ante dicebam, leue quiddam inuentu, an graue potius superumq; ducis? **T H E.** Per Iouem supremum aliquid arbitror. **S O C.** Confide uiribus

Prima diffinitio scientie

Ignoto simplici ignorari proprium

15

Latera huius tetragoni sunt media inter tria et quinq;, & cum eis sunt longitudine incõmensurabilia, potentia uero cõmensurabilia, productum enim illorũ est æquale tetragono, ut patet

tuis, testimoniumq; Theodori ne parvipendas. Annitere omni studio cū de alijs tum etiā de ipsa scientia, rationē quid sit, cōsequi. THE. Annitendi causa ô Socrates hæc agemus. S O C. Age iam bono animo esto. egregie nanq; modo exposuisti. Conare imitans respon- sionem illam de potestatibus, quemadmodū eas multas una specie comprehendebas, ita & scientias multas una ratione complecti. THE. Scito ô Socrates me id sepe numero co- natum fuisse, dum has tuas quaestiones circūferri audirem. Verum neq; mihi ipse persua- dere possum idoneū ad hæc me esse, satis ue habere, neq; alium audire ut tu præcipis dispu- tantem, sed neq; ab inquisitione tamen desistere. S O C. Doles ô amice Theætete, ex eo quod non uacuum, sed grauidus es. THE. Ignoro ô Socrates, sed quid mihi acciderit dico. S O C. Oridicule, audisti esse me filium obstetricis generosæ admodum acrisq; & toruæ Phænaretæ? THE. Audiui equidē. S O C. Num quod & in eadē arte uersor audisti? THE. Nequaquā. S O C. Scito ita esse, nec me tamen corā alijs prodas. Latuit enim hætenus o- mnes, quod hac arte præditus sim, & hi utputa ignorātes, hoc quidem de me non prædi- cant, sed quod absurdissimā rem, homines in ambiguitatē induco, hoc audisti? THE. Id prorsus. S O. Vis tibi causam huius assignē? THE. Quid nī uelim? S O C. Quales sint ob-
Obstetricæ stetricæ, cogita, ac facile quod uolo percipies. Scis enim quod nulla ex illis quādiu cōcipit paritq; parturiētibus opitulā, sed cū iam ad foetū ineptæ sunt ipsæ. THE. Prorsus. S O C. Causam huius Dianam ferunt, quæ cū sterilis sit, partuū tutelam suscepit, steriles obstetri-
Diana steriles obstetricæ fieri ueluit ces fieri ueluit, quoniā humana natura imbecillior est ad artes earum rerū, quas nūquam experta est, his autem quæ propter ætatē concipere iam nō possunt, id imperauit similitu- dinem suam honorās. THE. Verisimile id quidē. S O C. An nō id quoq; probabile, ac ne- cessariū est, quæ prægnātes sint, & quæ nō, acutius ab obstetricibus q̄ ab alijs animadu- erit? THE. Omnino. S O C. Quinetiā medelis, & in cantationibus obstetricæ excitare, mol- lire ue partus uexationes ualent, & agre parturiētibus, opitulari, foetusq; educere, & si in tempestiuū fore uideatur, obtūdere atq; retrudere. THE. Vera narras. S O C. Nūquid & hoc de illis audisti, quod tāquam pronubæ in cōficiendis cōiugijs aptissimæ sunt? quippe quæ optime callent, quam cui iugare ad generosæ prolis procreationem oporteat. THE. Haud satis id noui. S O C. Imò scias in hoc gloriari nō minus, q̄ in umbilici ipsius præcisio- ne. Quid em̄ alterius ne an eiusdē artis esse putas, curare colligereq; terræ fructus? & rur- sus dignoscere, quod in solum, quā plantam, quod ue semē iacere deceat? THE. Eiusdē. S O C. In foeminis autē ô amice, alterius facultatis hoc, alterius illud existimas? THE. Haud sanè cōueniens est. S O C. Haud certe. sed propter iniustam absurdamq; maris & foeminæ
Quare obstetri- ces nolint esse pronubæ coniunctionē, cui lenociniū nomen est, conciliandi matrimonij officij fugiunt obstetri- ces castę, uerenturq; ne pro laudabili studio lenocinij notent. siquidem legitimis obstetri- cibus solis conuenit recte mares foeminasq; iugare. THE. Cōstat. S O C. Atq; id est obste- tricū officij, opera mea quodammodo leuius. Neq; enim accidit mulieribus, ut aliquan- do simulacra, aliquādo res ueras pariant. Hoc uero haud facile discernere est, quod si con- tingeret, maximum præclarissimūq; obstetricū munus esset, uerum à falso discernēdi. Tu uero quid sentis? THE. Idem profecto. S O C. Arti uero meæ adest quicquid ad illarū ob-
Ars obstetri- cia Socratis stetriciam diligentiam artinet. Verū in hoc præstat, quod maribus, non foeminis parturienti- bus succurrit, & quod animarū foetus non corporū speculatur. Potissimum autē arti meę hoc inest, posse uidelicet diligēter examinare, simulacrum ne & falsum, an natiuū ac ue- rum quiddā iuuenis cogitatio pariat. Quinetiā quod obstetricibus, idem & mihi accidit, sterilis sum & sapientia uacuum: & quod mihi obiecerūt multi, quod interrogē singulos, respondeam nulli, propterea quia nihil habeam, quod sapienter respondere possim, uere nimirū obiectant. huius profecto hæc est causa: parturiētibus succurrere deus me cogit, ge- nerare, phibuit, Quocirca nō sum ipse quidē, ulla in re prorsus, sapiēs, neq; extat aliquod meæ mētis inuentū ex me natum. Qui uero mecum uersant, principio quidem rudes ap- parent, sed mea deinde consuetudine hi quibus deus ipse fauet, mirū in modū proficiunt, ut & sibiipsis, & alijs uidentur. hoc tamen constat, quod nihil unquā à me discunt, immo ipsi in seipsis egregia multa possidentes, inueniunt. Obstetricij sanè muneris deus & ego causa, quod hinc maxime cōiectare licet. Nā multi quondā hoc ignorātes, seq; ipsos cau- sam existimātes, me quidē spreuerunt, forte ab alijs persuasi: unde citius q̄ decebat, à me discesserūt. Hi abeūtes, ob prauā consuetudinē cætera aborti sunt; atq; insuper quæ ego
Cur Socrates interroget sem per, respondeat nunquam obstetricia

obstetricia ope ex animæ illorum uisceribus iam erueram, male nutriendes, penitus perderunt, quippe cum falsa atq; simulacra ueris nimitū anteponerent. Postremum & sibi & alijs indocti sunt uisi. Quorū ē numero unus Lysimachi filius exitit Aristides, alijsq; permulti. Cum uero ad me reuertuntur, consuetudine mea iterum indigentes, eamq; mirifice affectantes, nonnullis statim dæmonium meum congregari prohibet, quibusdam contra permittit, qui denuò ualde proficiunt. Nam & hoc cum parturientibus cōmune familiaris mei patiuntur. Vexantur enim, & difficultate diu noctuq; multo magis q̄ illæ replentur. Quem quidem dolorem tam excitare q̄ sedare artificium meum ualet. Atq; ita quidem isti habent. Quandoq; uero ô Theætere, qui fœcundi nō sunt, aduertens quia opera mea non indigent, eos libenter cum alijs in matrimonium copulo, & ut cum Deo dicam, acute prælagio quibus potissimum coniuncti proficiant. Quorum multos Prodicō tradidi, multos etiam alijs sôphistis diuinisq; hominibus. Hæc ô optime, omnia hanc ob causam altius repetij. Angi enim te conceptu quodam grauidū suspicabar, quod & ipse putas. Committe ergo te mihi tanq; obstetricis filio, & obstetriciæ facultatis longe perito, & quæ perquiro annitere pro uiribus respondere: & si ex ijs quæ dixeris discutienti mihi, simulacrum potius q̄ uerum apparens refutauero atq; abiecero, ne succenseas oro, quemadmodū primo partu puerperæ solent. Multi iam ô mirifice adolescēs, aduersus me sic affecti sunt, ut uel moribus inuadere uellent, si quando deliramentū aliquod illis abigerē, non putantes id à me beneuolentia fieri, cum eos lateret quod nullus deus maleuolus est hominibus, nec ego tale aliquid maleuolentia facio. Mihi planè nefas esse uidetur admittere falsum, ac uerum refellere. Rursus igitur à principio Theætere, quid scientia sit, ut potes exponere tenta: quod uero non possis, nequaquæ dixeris. Si enim Deus uoluerit, adiuueritq; poteris. THE. Cum tu ita ô Socrates, iubeas, turpe esset si quis suam sententiā non proferret. Vide mihi quod quispiā scit, id sentire quod scit: & ut nunc apparet, nihil aliud scientia est q̄ sensus. S O C. Quam generose respōdisti ô puer. sic enim loqui eum qui quicq; diffinire uelit, oportet. Sed id cōmuniter consideremus, utrū fœtus hic solidus an uanus existat. Sensum ais scientiā esse. THE. Aio. S O C. Videris utiq; definitionē scientiæ haud abiectā intulisse, sed quā Protagoras modo quidē alio, eadem tamen intentione induxit. Inquit em̄, rerum omnium mensuram hominē esse, existentium quidē ut sunt, non existentium uero ut non sunt. Legisti unq;? THE. Legi equidē sæpenumero. S O C. Nōne sic ait: qualia singula mihi uident, talia mihi esse: qualia uero tibi, tibi quoq; talia: homines aut utriq; sumus. THE. Sic certe ait. S O C. Atqui probabile est sapientē uirum nequaquæ nugari. sequamur igit. An nō sepe flāte uento eodē, alius nostrū riget, alius minime: et hic quidē leuiter, ille uehemēter? THE. Proculdubio. S O C. Vtrū dicemus tunc uentū ipsum in seipso frigidū, aut non frigidum: uel Protagoræ credemus, q̄ rigenti sit frigidus, nō rigenti minime? THE. Vide. S O. Nūquid ita utriq; apparet? THE. Ita. S O C. Apparere aut sentire est? THE. Est. S O. Phantasia itaq; & sensus idē in calidis cæterisq; huiusmodi. Qualia nāq; sentit quisq;, talia cuiq; uident esse. THE. Vident. S O C. Sensus igit existentis rei semper est, et falsus nunq;, quippe cū scientia sit. THE. Apparet. S O C. Nōne per Gratiarū numina egregia sapiens Protagoras erat? & hoc nobis plebeis istis per inuolucrum quoddam dixit, discipulis autem in adytis ueritatem explicuit? THE. Quo pacto id ô Socrates, inquis? S O C. Dicam, nec contemnenda quidē, quod nihil in seipso unum certū est, neq; recte ipsum ex se hoc quiddā, aut quale quid denominare potes. Etenim si magnū appellas, rursus paruū etiā apparet: & si graue, leue iterū. Eademq; de cæteris ratio, quasi nihil sit unū, aut aliquid, aut quale. Sed ex latione motuq; & alterna cōmixtione fiunt omnia quæ esse dicimus, nō recte denominantes. Nihil enim est unq;, semper autem fit. Et in hoc omnes per ordinem sapientes excepto Parmenide cōsenserunt, Protagoras, Heraclitus, Empedocles, & poetarū in utroq; poemate summi, in comœdia Epicharmus, Homerus in tragoedia. Nam cū Oceanum diceret deorū generationē, & matrem Tethym, omnia ex fluxu motuq; genita prædicauit. An non id proferre uidetur? THE. Mihi uero. S O C. Quis ergo aduersus tantum exercitus, eiusq; ducem Homerum pugnare audeat, quin ridiculus habeatur? THE. Arduum est ô Socrates. S O C. Arduū absq; dubio Theætere, præsertim cum hæc huic sermōni argumento esse possint, quod ut esse, aut fieri quicq; uideatur, motus facit, non esse autem & interire, quies, ignis enim calorq; qui alia gignit, et regit, ipse ex latione frictioneq; efficitur

Secunda definitio, scientia est se sensum

Omnes sapientes, excepto Parmenide, dixerunt omnia semper transmutari

Ignis unde

efficitur: hic autem motus est. an nō hęc ignis origo? THE. Hęc certe. S O C. Quinetiam
Exercitia con- animalium genus ex eisdem nascitur. THE. Quid nī? S O C. Quid corporum habitus: an
ferre ad corpus non otio & torpore corrumpitur, exercitatione autem motuq; plurimum conserua tur?
& animum THE. Ita. S O C. Animæ quoq; habitus disciplina & meditatione, quæ motiones sunt, do-
 ctrinas consequitur, seruator, atq; perficitur: Otio autem, id est negligentia, & pigritia,
 nihil penitus discit, & si quid didicerit, obliuiscitur. THE. Et maxime quidem. S O C R. Bo-
 num itaq; tam in anima quàm in corpore motus est, quies uero contrarium. THE. Vide
 tur. S O C. Præterea in ijs quæ serenitates trāquillitatesq; uocantur, hoc assero, quod quie-
 tes putrefaciunt atq; perdunt, alia uero conseruant. itaq; Colophonem nunc deniq; co-
Catena aurea gam, ipsam scilicet catenam auream rumpens, quam quidem nihil aliud præter solem Ho-
Homeri merus intelligit: quia quousq; solis circuitus perseuerat, omnia tam deorum quàm homi-
 num sunt, atque seruantur. sin autem hoc quasi ligatum staret, confestim omnia dissolue-
 rentur, eueniretq; quod dicitur, sursum deorsum omnia. THE. Mihi quoq; ô Socrates, ea-
 dem quæ dicis sentire uidetur. S O C. Cogita igitur sic ô optime, circa oculos: primum
 quidem colorem quem dicimus album, non esse ipsum aliud quicquam extra tuos ocu-
 los, neq; in oculis, neq; illi tu locum certū attribuas. iam enim esset in ordine maneretq;
 nec in generatione ulterius esset. THE. At quomodo? S O C. Sequamur sermonem su-
 periozem, nihil secundum seipsum unum quiddam ponentes, atq; ita nobis niger albusq;
 & quiuis alius color ex incurso oculorū motuq; debito genitus apparet. Et unumquod-
 que quod coloris nomine appellamus, neq; imprimens oculos, neq; impressus erit, sed me-
 dius quidam cuiq; proprius affectus. An tu assereres, qualis tibi unusquisq; color apparet,
 talem canibus etiā, & singulis animalibus apparere? THE. Non per Iouem. S O C. Quid
 autem alteri homini, & tibi: num similiter unusquisq; apparere uidetur? An potius nec tibi
 ipsi idem, eo quod nunquam tibi ipse similis? THE. Hoc potius quàm illud opinor.
 S O C. Si igitur id quo mensuramus, uel quod attingimus magnū, uel album, uel calidum
 esset, nunquam in aliud quodcunq; incurrens, aliud factum esset ipsum quidem, utputa
 nihil mutatum. sin autem mensuratum quod attingimus, uel album uel calidum esset, e-
 tiam si nihil accidat aliud, patiatu'ue, ipsum quoq; nihil patiens mutabitur. Nam in præ-
 sentia amice, mira quædam, & deridenda facile dicere cogimur, ut ipse quoque Protago-
 ras, & quisquis alius eiusdem sententiæ est, confiteretur. THE. Quo pacto? & qualia di-
 cis? S O C. Breue exemplum accipe, intelligesq; quod uolo. Talos sex si quatuor apponas,
 plures esse quàm quatuor dicimus ac dimidio superare, unde sesquialtera proportio nomi-
 natur. Sin duodecim, pauciores dimidiūq; hęc aliter dici potest. An tu aliter? THE. Equi-
 dem nullo modo. S O C. Quid ergo? Si te Protagoras, aut alius quiuis interrogaret, potest
 ne aliquid ô Theætete, maius aut plus aliter fieri quàm adauctum? quid inquam, potissi-
 mum respōderes? THE. Si quod mihi uide't ô Socrates, ad hanc quæstionē protulero, nō
 posse asseuerabo. Sin aut ad superiorez positionem respexero, ne mihi fortè repugnem,
 posse dicam. S O C. Bene atq; diuine per Iunonem ô amice. Ergo si responderis, Euripidis
 illud eueniet, Vt lingua irredarguta maneat, mens autem redarguatur. THE. Sic certe.
 S O C. Si igitur ego ac tu facundi sapientesq; essemus, postquam omnes mentis angulos
 excussissemus, mox uelut ex abundanti suas quisq; uires periclitantes, & in hac harena so-
 phistarum more congregientes, orationibus conflictaremur. Nunc autem utpotè rudes,
 uolumus hęc primum secundū seipsa cōtemplari, cuiusmodi sint quę cogitamus, & utrū
 cōueniat nobis inter nos, an non. THE. Maxime quidem id uelim. S O C. Nec minus ego:
Phantasmata sed cum ita affecti simus, tranquille prorsus, utpotè ociosi iterū speculemur, nihil succen-
 dentes inuicem, sed reuera nos ipsos excutientes, qualia sint hęc in nobis uisa phantasma-
 taq;. Quibus primum consideratis dicemus, ut arbitror, nihil unquam maius minus'ue fie-
 ri, uel mole, uel numero, quandiu æquale sibi ipsi permanet, nōne ita? THE. Ita prorsus.
 S O C. Deinde cui nec additur, neq; subtrahitur aliquid, hoc neq; crescere unquam, neque
 decrescere, semper autem æquale consistere. THE. Valde quidem. S O C. Tertio uero di-
 cemus, quod ante non erat, & postea est, nisi fiat, & factum sit, esse non posse. THE. Sic
 profecto uidetur. S O C. Hęc utiq; tria concessa pugnant inter se nobis in animo, quando
 de talis illis loquimur, uel quando fatemur me senem, dum tantus maneo, nulla in parte
 auctus minutus'ue, eodem in anno te iuene maiorē nunc esse, postea uero minorē, cum
 moles

molis quidem mea ablata nō sit, sed tua duntaxat adaucta. Sum namq; postea quod ante non eram, nihil tamen factus, absq; enim fieri factum esse impossibile. nihil autem molis amittens, nunquam minus effectus sum. Et alia huius generis infinita in multis accidunt si hæc admiserimus. Dic age ô Theætete. Videris enim mihi harū rerum non imperitus. THE. Per deos ô Socrates magnopere quid ista sint admiror, interdumq; ipsa inspiciens tenebris offundor. SOC. Theodorus ô amice non male de tuo ingenio coniecisse uideatur. Maxime enim philosophi hæc affectio est, quæ admiratio dicit. Neq; enim aliud præter hoc est philosophiæ principium. Et qui Irim Thaumantis, id est admirationis filiam esse tradidit, non absurde originem eius explicuit. Sed num percipis quam ob causam talia sunt ex quibus Protagoram loqui asseuerauimus, an non? THE. Nondum mihi uideor. SOC. Gratiam itaq; mihi habebis si tibi uiri, immo uirorum præstantissimorum intelligentiæ ueritatem abditam reseraueris? THE. Quid ni habeam? & ingentē equidem. SOC. Contemplare iam, & simul diligenter caue ne quis prophanus hæc audiat. Prophanus uero sunt, qui nihil aliud esse putant, quàm quod pugno tenere possunt. Actiones uero generationesq; & quicquid inuisibile est, in eorum quæ sunt numero nequaquam habent. THE. Duros nimium & proteruos homines ô Socrates memoras. SOC. Sunt hi quidem ô puer à musis admodum alieni. Nec desunt alij quidam elegantiores, quorum tibi mysteria narraturus sum. Principium autem deinceps erit ex quo ea quæ modo diximus manant, quod scilicet uniuersum hoc motus est, & aliud præter motum nihil. Motus uero species duæ: & multitudine quidem utraq; infinita, potentiam autē altera agendi, altera patiendi habet. ex harum congressu cōpulsuq; mutuo effectus eueniunt numero infiniti, specie gemini, sensibile uidelicet ac sensus, qui semper cum sensibili coincidit, atq; congregitur. Sensuum hæc nomina sunt, uisus, auditus, olfactus, gustus, tactusq; frigidorum, & calidorum. Quos sequuntur uoluptates, dolores, cupiditates, atq; timores, alijq; affectus innumeri quidem sine nomine, nominati quoq; permulti. Genus autē sensibile sensui cuiuslibet est cognatum. Omnigenis uisionibus, colores omnigeni: auribus itidem uoces, ceterisq; sensibus alia sensibilia cognata similiter adsunt. Quid igitur ô Theætete sermo hic ad superiora: aduertis ne? THE. Haud equidem multū ô Socrates. SOC. Vide igitur num hoc pacto ad exitum perducatur, Illud enim sibi uult: omnia hæc uidelicet ut diximus agitari, horumq; motibus uelocitatem tarditatem ue inesse. Quatenus igitur tarditas inest, in eodem & ad proxima, motum obtinet, atq; ita generat. Quæ uero sic gignuntur, uelociora sunt. Feruntur enim, & in latione illorum motus est. Cū igitur oculus aut aliquid eorum quæ accessit, albedinem, sensumq; cognatum gignit, quæ nūquam nata fuissent dum illorum alterutrum ad aliud quiddam aduentasset, tūc sanē interim dum fertur uisio quidem ab oculis, albedo autē ab eo quod colorem tum ex se ædit, oculus uisione repletur, uidetq; & factus est non uisio, sed uidens oculus. Quod uero colorem tum ex se ædit, albedine repletū est, factūq; nō est albedo, sed album siue lignum seu lapis siue quid uis aliud quod forte sit color e huiusmodi coloratum: eodemq; pacto de alijs, ut de calido & duro, cæterisq; omnibus iudicandum. Nihil ex his ipsum secundum se quicquam esse, quod & in superioribus disputabamus, sed in mutuo congressu omnia fieri & omni genera, propter motum. Quoniam tam agens quàm patiens unum aliquid esse per se haud firmiter, ut aiunt, cogitare licet. Neq; enim agens quicquam est prius, quàm patienti congregiatur: neq; patiens prius, quàm agenti. Quod enim congregitur alicui, & uim efficiendi habet, ubi in aliud inciderit, ibi tum primum patiens emicat. Ex ijs omnibus sequitur, quod ab initio quoq; diximus, nihil esse unū secundū se ipsum, sed alicui semper fieri, ipsum autē esse undiq; excipiendū. licet nos in superioribus consuetudine quadā atq; inscientia, illo scilicet ipso esse uti sæpius coacti fuerimus. Veruntamen ut sapientū sermo dicat, nullo modo prædicandū est aliquid uel alicuius, uel mei, aut hoc, aut illud, aut aliquod aliud nomē quod existentia significet: sed secundū naturam enūciare oportet, quod agant, quod fiant, q; corrūpantur, quod mutent: nam si quis aliquid sermone cōsistere asseuerauerit, facile redargui poterit. Oportet autem & sigillatim sic loqui, atq; de cūctis in unum collectis: in qua collatione hominē ponunt & lapidem & unūquodq; animal ac speciem. Hæc ne ô Theætete iucūda tibi esse uident: eaq; tanquā tibi placeant degustabis? THE. Ignoro ô Socrates, & de te etiam ambigo, utrum ista tanquam tuæ menti cōsona referas,

Philosophia principium

Opinio dicentium nihil esse inuisibile

Opinio dicentium uniuersum esse motū, & præter motum nihil

an me potius tentes. S O C. Non recordaris amice me nihil horum scire, nihilq; talium ut meum mihi uendicare; sum enim sterilis. te autem obstetricis ritu agito atq; exerceo, atq; huius gratia te incanto, & quæ quisq; sapientum dixit gustanda præbeo donec sententiam tuam in lucem educam. Cum demum educta fuerit, tunc primum examinabo, sit ne uana sterilisq;, an foecunda & solida. Audacter igitur & constanter bene atq; uiriliter opinionem tuam in his quæ te rogauero iam prome. T H E. Roga igitur. S O C. Dic num tibi placeat, nihil esse, sed fieri semper bonum ac pulchrum & quotcunq; paulo ante diu merauimus. T H E. Dum te audio differētem, mirum in modum probabilia, & admittenda uident. S O C. Ne præmittamus ergo quæ restant. Reliquum est enim ut de somnijs morbisq; cum alijs, tum insania maxime dicam, & de eo quod puerse uidetur, uel auditur, uel aliter quomodo cunq; sentitur. Nosti enim in his omnibus sermonem quem supra retulimus sine ulla controuersia confutari, cum sensus in ipsis prorsus decipiantur. Tantumq; abest ut omnia quæ apparent cuiq;, ea sint, ut contra nihil eorum quæ apparēt existat. T H E. Vera narras ô Socrates. S O C R. Quò deinceps ô puer ille confugiet qui sensum scientiam affirmauit, quæ ue cuiq; apparēt, eidem & talia esse qualia uisa sunt? T H E. Pudet me loqui ulterius Socrates. Nihil enim habeo quod in mediū afferam. Quod nāq; posueram, deterrendo penitus subuertisti. Reuera negare nunquam possem quod furentes somniantesq; falsa nimium opinentur, cum illorum nonnulli deos esse se putent, alij autē instar uolare se credant. S O C. Nūquid igit non & hanc cōtrouersiam cogitas, de somnio præsertim & re? T H E. Quam nam? S O C. Eam quā sæpe te audisse existimo quotiens queritur qua potissimum coniectura ostendi possit, utrum dormiamus omnes nunc & quæ cogitamus singula somniemus, an uigilemus, & reuera inuicem differamus. T H E. Profectio dubium est ô Socrates, qua id coniectura quis discernere ualeat. Adeo quidq; ad unumquodq; uelut reciprocum cōsequitur. Nam quæ modo differebamus, nihil prohibet ut somniantes colloqui uideamur. Et quando in somno somnia referre nos arbitramur, mirum in modum hæc illis similia sunt. S O C. Vides iam quàm facile in controuersiam ueniatur: quandoquidem utrum insomnia an ueræ res sint quæ uidentur etiam ambigi potest. præterea cum æquum tempus sit quod somno datur, et quod uigiliæ, in utroq; contendit animus præsentēs opiniones ut ueras asserere. Quamobrem pari tempore & hæc uera dicemus, pari & illa, & in utrisq; obtinebimus. T H E. Omnino. S O C R. Eadem quocq; de morbis futuribusq; ratio est, nisi quod tempus impar. T H E. Recte admodum. S O C. Nunquid longitudine breuitate ue temporis uerum determinatur? T H E. At istud plurimum ridiculum esset. S O C. An alio argumento ostendere potes quæ ex istis opinionibus ueræ sunt? T H E. Non ut mihi uideor. S O C. A me igitur audi quæ forsitan responderent hi qui apparentia semper ei cui apparent uera esse uolunt. Sic enim te ut opinor interrogarent. ô Thegete nunquid quod alterū omnino est, eandē aliquando potentiam cū altero habebit? nec idem partim, partim alterū, sed penitus alterū intelligamus. T H E. Impossibile est igitur hoc huius idem quidquam uel potentia, uel quocunq; modo habere, quando omnino alterum est. S O C. Nonne dissimile quoq; necessario esse fateamur? T H E. Mihi quidem uidetur. S O C. Si quid ergo alicui simile uel dissimile sit aut sibi ipsi aut alteri, quatenus simile sit, idem; quatenus dissimile, alterum effici cōfitebimur. T H E. Necessario sequitur. S O C. An non supra cōcessimus multa, atq; innumera agentia esse, similiter & patientia? T H E. Concessimus. S O C. Quin & quod aliud est ab alio, cū alio & alio mixtum non eadem sed altera generabit. T H E. Sic prorsus. S O C. Dicamus utiq; me ac te & alia secundum eandem rationem, Socratem scilicet bene ualentem, & Socratem ægotantem, utrum simile hoc illi an dissimile esse dicemus? T H E. Nunquid ægotantem Socratem totū hoc inquis illi toti, Socrati scilicet bene ualenti? S O C. Recte nimium accepisti, hoc ipsum dicebam. T H E. Dissimile planè & alterum. S O C. Nunquid sic ut dissimile? T H E. Necessè est. S O C. Dormientē quoq; & uigilantē & quæcunq; supra narrauimus similiter asseres? T H E. Equidem. S O C. Quodlibet eorum quæ natura efficere quicquā possunt, quando accipiet sanum Socratē, ut altero me utetur, quādo debilem, ut altero? T H E. Quid ni? S O C. Et altera in utroq; gignemus, ego quidem patiens, illud autē efficiens? T H E. Nil prohibet. S O C. Quotiens uinū sanus bibo, suaue ac dulce mihi uideat. T H E. Certe. S O C. Ex his porrò quæ cōcessa sunt, agens & patiens, dulcedinem sensumq;

De somnijs
morbis contra
Protagoram

Ambiguitas
circa somnia
res ueræ

scilicet progenuerūt, & utraq; mota: & sensus quidem à me existens, sentire linguam efficit: dulcedo autem à uino circa illud mota, dulce uinū sanæ linguæ tam esse q̄ appare-
refecit. THE. Sic prorsus superiora concessa sunt. SOC. Cum uero me ægotantem ac-
cipit, principio quidem non eundem reuera apprehendit, dissimili namq; aduenit. THE.
Ita est. SOC. Deinde alia quædam Socrates sic affectus & uini potio gignunt: circa lin-
guam, saporis amari sensum: circa uinum, factam & motam amaritudinē: & hoc quidem
non amaritudinē, sed amarum, me uero non sensum, sed potius sentientem. THE. Om-
nino. SOC. Et ego nihil unquā aliud fiam sic sentiens, alterius enim alter est sensus, & alie-
num aliudq; sentientem efficit: neq; illud me talem efficiens, aliquando congregiendi alte-
ri, idem generās, tale quicquam existet. Ab alio enim aliud generans, alienum alterumq;
fiet. THE. Vera hæc sunt. SOC. Nec ego mihi ipsi talis, nec illud sibi ipsi tale efficietur.

THE. Non certe. SOC. Necessarium autem alicuius me fieri quādo sentiens fio. sentiens
enim nihil sentire impossibile est. & illud quoq; necesse, alicui fieri quotiēs dulce aut ama-
rum, aut aliquid huiusmodi redditur, dulce namq; nulli dulce esse nō potest. THE. Sic est
omnino. SOC. Relinquitur igitur, ut opinor, siue simus, nos inuicē esse: siue fiamus, inui-
cem fieri: quandoquidē nostram essentiam necessitas ipsa cōnectit. Connectit autem alio-
rum nulli, nec nobis ipsis, inuicem ergo uinciri sequit̄. Quapropter siue quis esse aliquid
dixerit, siue fieri, ita accipiendū est, alicui esse fieri uel alicuius uel ad aliquid: ipsum au-
tem in seipso quicq; esse uel fieri, neq; ipse quisquam profiteri debet, nec alteri asseueranti
concedere, quemadmodū ratio superior admonet. THE. Sic est prorsus ô Socrates. SOC.

Nonne quandoquidē me efficiens mihi est non alijs, ego quoq; ipsum sentio, non alius?
THE. Quid nris SOC. Verus itaq; mihi sensus meus: meæ namq; essentiaē semper existit, &
ego secundum Protagoram, iudex tam eorum quæ sunt, ut mihi sunt, q̄ eorum quæ non
sunt, ut nō sunt. THE. Ita uidetur. SOC. Quid iam obstat, quò minus sciens existā, quem-
admodū & sentiens: quippe cum nec decipiā, nec aberrem cogitatione circa ea quæ uel
sunt, uel fiunt. THE. Nihil prorsus. SOC. Egregie igitur ipse dicebas, scientiam nihil aliud
esse q̄ sensum. In idem sanē hæc concurrunt, secundū Homerum quidem & Heraclitū,
& omne id genus, uniuersa decurrere, fluminis instar: secundū uero Protagoram, sapien-
tissimum hominē rerum omnium esse mensurā, & postremo secundum Theætetū con-
cessis superioribus, scientiam esse sensum. nunquid ô Theætete, opinionē hanc dicemus
esse quasi tuam prolem nuper abs te quidē genitam, à me aut̄ in lucem obstetricia quadā
opera iam educiā? Quid ais? THE. Ita necesse est ô Socrates. SOC. Hanc, ut uidetur, qua-

*Vide Suid. in
dict. ἀμφο-
τερον*

liberūq; sit uix tādē genuimus, post partū uero ut mos est quinta die ab eius natali solen-
nia celebrantes circulum disputationū discurramus, uideasq; ne nos fallat, si fortē educa-
tione digna non sit, sed inanis & falsa: aut num censes tu natū tuum omnino atendū, nec
ullo modo abijciendū? An fortē si reprobatum uideris primogenitū tuum, non moleste
feres è medio tolli? THE. O D. Theætetus ô Socrates, æquo animo feret. neq; enim moro-
sus est. uerū dic per deos, an nō ita se res habet? SOC. Disputationis auidus es, atq; uir bo-
nus ô Theodore, qui me putes arcam quandā esse sermonum, unde mox promam mon-
stremq; hæc non ita sese haberet: non aduertis quid sit, quod nullus scilicet unquā sermo à
me manat, sed ab eo semper qui mecum disputat. Equidem scio nihil præter exiguū quid-
dam, hoc est cum sapiente aliquo rationem inire, et eam pro uirili percipere. Et nunc qui
dem id ex hoc conabor nō ex meipso dicere. THE. O. Rectius ipse ô Socrates, loqueris.

*Quid se scire
Socrates pro-
ficatur*

Quare sic efficias oro. SOC. Scis ô Theodore, quod ex dictis amici tui Protagoræ in pri-
mis admiror? THE. O D. Quidnam? SOC. Cætera quidem satis mihi placuerunt, dum pro-
bat quod cuiq; uideatur id illi existere: principium uero miratus sum orationis, cur de ue-
ritate scribere aggressus non suem dicat, uel prodigiosum canem rerum omnium mensu-
ram esse, uel aliud quicquam mirabile ex his quæ sentiunt. quo magnifice satis & prorsus
contemptim exorsus esset, ostendens quod nos eum tanquā numen propter sapientiam
mireremur, cum nihilo plus sapiat quàm rana Gyryna, nedum quàm hominū quisquam, ali-
ter ne dicemus Theodore? Si enim cuiq; uerum est quod quisq; per sensum opinatur, ne-
que alterius affectū alter melius iudicat, neq; opinionem alterius discernere alius alio ma-
gis quid sit potest, uera ne sit an falsa, sed ut sæpe iam repetiimus, quisq; sua solū opinat̄,
& ea quidē recta omnia atq; uera sunt, cur ô amice Protagoras, ipse adeo sapiens existit,
ut alio-

ut aliorum præceptor mercede etiam ampla exhibita dignus admodum sit habitus, non autem rudiores, eiusque discipuli iudicandi: cum tamen quisque sapientiae propriae mensura sit, aut quomodo non dicamus in his Protagoram non nugari? Studium quoque meum obstetriciae facultatis ut transeam, quantum risum exhibebimus? Immo & omne dissendendi officium inane. Nam conatus iste discutiendi refellendique uicissim phantasias & opiniones, cum rectae sint omnes, nihil erunt aliud quam manifesta deliramenta, si uera Protagorae ueritas illa, quam uocat, est, atqui non iocatur illa, sed uelut ex adyto libri est locuta. THEO. O Socrates amicus cum sim, quemadmodum ipse modo dicebas, nunquam paterer concedente me Protagoram confutari, neque tibi rursus præter meam sententiam repugnare uellem. Age igitur omnia iterum cum Theæteto. Etenim apte nimis, diligenterque obsecutus tibi fuisse hæcenus uisus est. SOC. Si Lacedæmonem profectus Theodore ad palæstram alios quosdam inertes nudato corpore exerceri uideres, an non operæ precium duceres speciem tuam nudis membris palam cum illis conferre? THEO. Quid uero? si me permitteret quemadmodum uos in præsentia permissuros spero, ut ego quidem solum spectem, neque in gymnasium rapiar, uir dura iam cute, illi autem libentius cum iuniori molliorique luctentur? SOC. Atqui si tibi id o Theodora iucundum est, neque mihi etiam est molestum, ut trito prouerbio fertur. Aggrediamur itaque rursus sapientem Theætetum. Dic obsecro Theætete primum quæ modo percurrimus: nonne tu quoque miraberis, si subito nihilominus appareas sapiens quam quilibet hominum uel deorum? aut nunquid Protagoream illam mensuram, ad deos minus quam ad homines pertinere putas? THE. Non per Iouem, adeoque quod rogas magnopere miror: dum enim supra exponebamus, qua ratione quod cuique uidetur, id cuique uerum est, scite admodum dici uidebatur, nunc autem contraria confestim opinio subit. SOC. Iuuenis adhuc es o amice, imo etiam puer, & idcirco concione facile persuaderis. Ad hæc enim Protagoras & quiuis alius eius sectator dicet. O generosi pueri, atque uiri concioni animum adhibete confidentes, deosque in mediū inducite, de quibus ego utrum sint an non sint neque loquendum neque scribendum censeo: & quæ multi audientes admitterent hæc dicite, (quod graue esset, nisi quilibet uir cuiuslibet bruto sapientia longe præstaret) Demonstrationem uero necessitatemque ne ullam afferatis, sed uerissimi tantum ratione utimini. Qua si uellet Theodorus aut quiuis alius geometra in disputationibus geometricis uti, nullius profus æstimaretur. Considerate igitur tu simul atque Theodorus, utrum sermones tantis de rebus ratione probabili tantum confirmatos recipere uelitis. THE. Iniuste & tu o Socrates & nos reciperemus. Sed iam alia res, quemadmodum inter te & Theodorum conueniebat consideranda. THEO. Alia certe. SOC. Sic utique cogitemus, sit ne idem scientia & sensus, an aliud. Ad hoc enim omnis superior sermo uergebat, & huius gratia permulta, atque miranda tetigimus. THE. Sic est omnino. SOC. Confitebimur quæcumque uidendo uel audiendo sentimus, eadem et scire: ut puta barbarorum uocem antequam didicerimus dicimus non audire quando loquuntur: an audire scireque simul? & literarum profus ignari cum illarum cõtextum aspiciamus, num uidere nos eas negabimus: an & scire si modo uiderimus, asseremus? THE. Id ipsum o Socrates quod in his cernimus & audimus, scire insuper affirmabimus: horum quidem figuram coloremque inspicere & scire similiter, illorum autem acutam uocem & grauem audire pariter atque scire. Quæ uero grammatici & interpretes de his tradunt, neque sentire uidendo & audiendo, neque etiam scire. SOC. Optime o Theætete, neque in his repugnandum tibi ut magis inde proficias, uerum aspice & aliud quod ad hæc accedit, qua ratione repelli uitarique possit. THE. Quid istuc? SOC. Hoc sanè: si quis percontetur, fieri ne possit, ut quod quis quandoque sciuit & adhuc memoria tenet fixumque conseruat, id ipsum tamen nesciat. In longum profecto sermonem traho, quætere cupiens utrum aliquis quod didicit memoria retinens haud noscat. THE. Qui hoc fieri posset o Socrates? Monstrum quod dicis esset. SOC. Ne ipse quoque delirem aduerte obsecro. Videre nonne sentire dicis, uisionemque sensum? THE. Aio. SOC. Qui aliquid uidet, nonne idem scit quod & uidet, ut presens sermo proponit? THE. Certe. SOC. Memoriam aliquid uocas? THE. Voco equidem. SOC. Alicuiusne, an nullius? THE. Alicuius certe. SOC. An non earum rerum quas didicit sensitque? THE. Harum profecto. SOC. Quod quis uidit, quandoque meminit? THE. Meminit. SOC. Nunquid cum claudit

*Prouerbiū
Si tibi iucundum,
mihi non
molestum*

claudit oculos, etiã reminiscitur: aut cum aliquid huiusmodi facit, protinus obliuiscitur.

THE. Absurdũ hoc dictũ õ Socrates esset. Cogitur tamen id fateri quisquis sermonem superiorem seruire uelit, aliter autem minime. S O C. Ego quoq; per Iouem suspicor, neq; dum satis intelligo. THE. Dic oro, quo pacto? S O C. Hoc sanẽ, qui uidet, idem scit quod & uidet, ut confessi sumus: nam uisionem, sensum, scientiamq; idem esse conuenimus.

THE. Conuenimus. S O C. Qui uero uidit, atq; ideo scit, meminit quod uidit, uel clausis oculis, neq; tunc aliquid uidet. THE. Sic accidit. S O C. Non uidere autẽ, nescire est, siquidem uidere scire erat. THE. Verum. S O C. Cõtingit itaq; quod quis quãdoq; sciuit, etiam dum meminit id nescire si non uidet. Quod quidem si fieret, monstrũ quoddam fore prædiximus. THE. Vera loqueris. S O C. Nonnihil igitur impossibile uidetur accidere, siquis scientiam ac sensum idem esse posuerit. THE. Sic apparet. S O C. Aliud ergo utrũq; fatendum. THE. Videtur. S O C. Quamobrem quid scientiã sit à principio iterum perquirendum. cæterum quidnam agimus õ Theætete? THE. Qua de re percontaris? S O C. Videmur utiq; mihi ignaui galli instar, antequam uicerimus ad cantandũ statim profiscentes à disputatione. THE. Qui isthuc? S O C. Contradictorie uidemur aduersus nominum concessionem confessi, & circa tale quiddam uersati uerba rimari, in ipsisq; consistere: cumq; nõ rabulas, sed philosophos nos esse profiteamur, nihil aliud tamen q̃ acres illi uiri clam facimus interim. THE. Nondum quid uelis intelligo. S O C. Equidem quod in his sentio, explanare conabor. quæsiuimus nõquid qui aliquid didicit ac meminit, nesciat: ostendentesq; eum qui uidit, clausis etiam oculis recordari, nec uidere tamen, nescium simul & memorem demonstrauimus, quod nimium impossibile. Atq; ita Protagorea fabula prorsus euauit, ac tua simul, quæ sensum scientiamq; idem esse canebat. THE. Constat. S O C. Nequaquam ita, ut arbitror, õ amice, si pater alterius fabulæ superesset, sed uehementissime propugnaret. Nunc autẽ orphanam ipsam insequimur expoliamusq;: neq; tutores quos reliquit Protagoras, è quorum numero unus est Theodorus hic, succurrere uolunt. Verũ nos iustitiæ gratiã illi suffragari aggediemur. THE O D. Non ego quidem õ Socrates, immo Callias Hipponici filius rerũ Protagoræ tutor. Nos profecto à nudis sermonibus ad geometriam repente defleximus. Gratiã tibi tamen habebimus, si illi opem tuleris. S O C. Scite loqueris õ Theodore. Aduerte igitur quã uia succurrã, siquis minus uim uerborũ animaduertent, quã plerunq; affirmare quicquã, & negare solemus, absurdiora etiam superioribus cõfiteri cogetur. Dicam tibi quemadmodũ, an Theætete? THE. Vtriusq; communiter. Respondeat autem iunior. Nam redargutus minus uituperabitur. S O C. Difficilissimam autem quæstionẽ dico, ea uero est huiusmodi: num fieri potest ut qui aliquid nouit, quod noscit ignoret? THE O D. Quid respondebimus Theætete? THE. Impossibile ego quidem puto. S O C. Non utiq; si uidere, scire esse posueris. quid enim respondeas in euitabili quæstioni, puto quod dicẽ inclusus, si quis te uir intrepidus interrogauerit, ma-

Prouerbiũ

nu alterum tibi regens oculum, utrum tecto oculo uestem uideas? THE. Nõ hoc dicam, sed altero. S O C. An non idem simul & uides, & non uides? THE. Ita quodãmodo. S O C. Haud equidem, dicit ille iubeo, uel quæsiui quo pacto, sed utrum quod scis idem & nescias. In præsentia uero quod non uides, uidere uideris: & supra confessus es, uidere quidem scire esse, non uidere autem nescire. Collige quid ex his aduersus te concludatur.

THE. Contraria planè eorum quæ proposueram. S O C. Plura forsitan õ mirifice puer, tibi talia cõtigissent, siquis à te quæsiisset, utrum scire liceat & acute, & obtuse, & cominus quandoq; scire, eminus uero nequaquam, & uehementer idem atq; remisse, cæteraq; per multa. Quæ quidem insidiando uir clipeatus, & ad dicendum mercede conductus quærens, quando idem scientiam sensumq; ponebas, te in auditum, olfactum, ac cæteros sensus ordine iniecisset, studioseq; & sedulo nimium redarguisset. atq; te cõprehendens non prius te dimisisset, q̃ tu eius exquisitam sapientiam admiratus ab eo uinctus esses; ubi captus atq; ligatus tanta te ipse pecunia redemisses, quanta tu & ille statuissetis. Quam igitur rationem, inquires forsã, pro tutandis opinionibus suis Protagoras assignabit? Nunquid aliud tentandũ est? THE. Et maxime quidem. S O C. Et hæc utiq; omnia quæ & nos opem illi ferentes dicimus, & contra, ut arbitror, ibit, despiciens nos penitus, atq; ita obie-

Pro Protagora

ctans: bonus iste Socrates cum interrogasset puerum, utrum quis possit quod meminit, idem simul & ignorare, & ille perterritus negauisset, ex eo quod rem ipsam prospicere

n non

non potuerat, ridiculum me in disputatione monstrauit. res autem ô ignauissime Socrates, ita se habent. Quoties ex meis aliquid quærendo consideras, si interrogatus respondeat eadem quæ ego etiam responderem, refellaturq; me quoq; redargutum existimato. Sin alia, ipsum solummodo qui respondit. Principio, putas ne aliquem concessurum tibi, memoriam adesse cuiquam, quâdo non amplius patitur, earum rerum quas passus fuerit, & ipsam talem passionem esse qualis fuerat dum pateretur: permultum abest. An formidaturum censes admittere quod possit aliquis idem nosse simul & ignorare? Quod si forsitan minus audeat, daturum speras eundem esse dissimilem factum alicui priusquam fiat dissimilis existenti? magis autem hunc esse aliquem, sed non hos, & eos quidem infinitos effectos, siquidem dissimilitudo fiat, si modo aucupationes uerborum uitare inuicem oportuerit? Cæterum ô beate, generosius ea quæ dico, aggredere, meq; si potes refelle, quod non proprii cuiq; nostrum sensus fiant: uel etiam si proprii sint, nihilo magis quod apparet, illi soli fiat: uel si esse oporteat, nominare liceat, cui apparet. Sues autem & prodigiosos canes dum narras, non ipse solum bestiam imitaris, sed eos qui audiunt, ut idem quoq; in mea scripta sibi permittant, persuades. Neque recte facis, equidem ueritatem habere se assero, quemadmodum scripsi. mensuram enim unumquemq; nostrum eorum quæ sunt, & quæ non sunt, esse: sed magnopere hoc ipso aliud ab alio discrepare, quod & huic alia sunt, apparentq;, & illi alia. Sapientiam uero & sapientem utrum nullo modo existere nego. Immo hunc ipsum sapientem uoco, qui illius conditionem cui mala uidentur, suntq;, permutâs, bona apparere & esse sibi facit. Sermonem autem meum ne uerbis duntaxat persequere, uerum sic planius iterum quod dico, perdisce, & in memoriam dictum superius reuoca, quod ægrotanti amara uidentur quæ gustat, & sunt: bene ualentis contraria sunt, atq; uidentur. Sapientiorē utiq; horum neutrum ex hoc oportet asserere, neq; enim id fieri potest, neq; asserendum ægrotantem insipientem esse quia hæc putet, sanum contra sapientem, quia diuersa. Permutandum uero in alterum habitum. Alter enim habitus melior. Similiter in disciplina ab altero habitu in meliorem permutandum. Sed medicus quidem medelis transmutat, sophista sermonibus. Nemo enim efficit, ut qui falsò opinatur, uere deinde existimet: quippe cum ea quæ non sunt, opinari nemo ualeat, nec alia præter illa quæ patitur. hæc autem semper uera sunt. facere tamen quis potest, ut qui deprauati animi habitu cognata sibi opinatur, sana deinde mente diuersa quædam existimet, quæ pleriq; ob imperitiam phantasmata uera nominant. Ego autem meliora alijs alia dico, ueriora nequaquam. Sapientes præterea, ô amice Socrates, nullo pacto ranas nuncupo, immo secundum corpora, medicos: secundum plantas, agricolas. Aio equidem hos uiros plantis suis pro deprauatis sensibus quoties tale aliquid ægrotat, bonos integrosq; & ueros sensus inferre: sapientes quoq; & bonos rhetores ciuitatibus bona pro malis uideri iusta efficere: quoniã quæcunq; ciuitati cuiuslibet iusta honestaq; uidentur, hæc sunt & illi talia quamdiu sic putat: sed sapiens pro malis his singulis, bona & iudicari & esse efficit. Eadem ratione sophista eos qui erudiuntur, sic erudire potens, sapiens est, dignusq; ampla mercede apud auditores habetur. Atq; ita alij sapientiores alijs sunt, neq; ullus tamen falsa putat: & tibi hoc ipsum, uelis, nolis, cum rerum mensura sis, admittendū. hic enim sermo in his seruat. Cui si quo modo à principio iterum repugnare potes, repugna oratione congressus. Quod si interrogando uis, interrogando perage. Neq; enim hoc fugiendum, sed omnium maxime his qui sanæ mentis sunt, persequendum. Sic tamen id effice, ne interrogando sis iniurius. Absurdū est profecto eum uirum qui uirtutem meditari se præcipue profitetur, in sermonibus semper iniuriū esse. Afficere autem iniuria in his est, quum quis non seorsim quidem certando exercetur, seorsim uero differendo: & in illo quidem scilicet certamine iocatur, fallitq; pro uiribus, in hoc autem disputatione uidelicet, seriò agit & corrigit disputantem, eos illi duntaxat errores indicans, quibus ipse & ex ipso & ex præteritis disputationibus abductus est. Si ita feceris, seipsum qui tecum uersabuntur, non te, perturbationis defectusq; sui causas esse confitebuntur, teq; protinus sectabunt & diligenter, seipsos contra odio habebunt, & à seipsis ad philosophiã confugient, ut alij quodammodo effecti, habitum pristinum deponant: sin autem contraria feceris, quemadmodum alij quoq; permulti, contraria etiam tibi cōtingent, & familiares pro philosophis, studij huius inimicos cū adoleuerint, reddes.

Si igi

Si igitur mihi parueris, quod & supra dictum est, haud hostiliter contentiosusque, sed placido mitique animo assentiens, considerabis quomodo moueri dicamus omnia, & quomodo quod cuique uidetur, hoc & priuatim & publice sit, & ex his inquires utrum idem an aliud scientia sit, & sensus: neque ut modo coepisti, ex uerborum nominumque consuetudine differes, quae multi quocumque libet, trahentes, uarios dubitationum iniiciunt scrupulos. Haec o Theodore, in defensionem amici tui tentauit pro uiribus, parua quidem a paruis. Si enim ipse uideret, fortius magnificentiusque pro seipso pugnaret. THEOD. Iocaris o Socrates, nam fortiter pro illo certasti. SOC. Recte loqueris o amice. Sed mihi dicas. Aduertisti ne quod iam pridem Protagoras nos increpet, quod cum puero disputantes metu puerili aduersus eius scripta depugnemus? cumque ipse genus hoc urbanitatis rejiceret, mediocritatem uero in omnibus mire tolleret, serio in eius dictis uersari nos iussit? THEOD. Quid ni o Socrates, animaduertirim? SOC. Quid ergo? iubes nos illi parere? THEOD. Summopere. SOC. Cernis hos omnes, excepto te, pueros esse? Quare si illi credimus, me simul ac te oportet interrogando uicissim & respondendo serio sermonem eius examinare, ne iterum nos incuset, quod ludentes cum pueris, sermonem suum exagitemus. THEOD. Quid prohibet quin Theaetetus melius quam multi barbati uiri scrutatam te assequatur? SOC. Non tamen te o Theodore, melius. Ne igitur censeas oportere me amico tuo defuncto omnem opem afferre, te uero nullam: uerum sequere me obsecro paulisper, quoad hoc duntaxat inueniamus, utrum te deceat in figuris geometricis esse mensuram, aut omnes aequae ac tu in astronomia ceterisque facultatibus in quibus tu merito prestare uideris, periti sint. THEOD. Difficile est, o Socrates, ut qui tibi assidet, roganti non respondeat. Delirabam profecto paulo ante, cum dicerem te concessurum mihi ne ad pugnam accingerer, & Lacedaemoniorum more ne compellerer. Nunc ad Scironem potius declinare uideris, nam Lacedaemonij exui uel abire iubent. Tu autem Antaeum imitari uideris. Congredientem namque non prius dimittis, quam nudatum tecum certare coegeris. SOC. Congruam o Theodore, morbi mei similitudinem reperisti. Robustior tamen illis ego sum. Innumeri enim iam Hercules & Thesei fortes in dicendo uiri mecum congressi, defatigati sunt, ego tamen nihilo magis desisto, adeo me exercitationis huius uehemens amor inualuit. Neque tu igitur mihi inuideas, quo minus tecum exercitatus, te simul ac me iuues. THEOD. Haud ultra repugno, ducas quae lubet. Prorsus hanc quasi fatalem necessitatem quam tu constituis, conuictio ferenda est. Neque tamen ultra ea quae proposuisti, me tibi exhibere possum. SOC. Sat istud erit, sed id mihi obserua, ne clam in puerilem loquendi ritum labamur, & ob eam causam nos aliquis iterum carpat. THEOD. Conabor sane pro uiribus. SOC. Hoc igitur in primis quod supra tetigimus, resumamus, utrum recte, nec ne sermonem illius improbauerimus, quo ille unumquemque ad sapientiam sibi met sufficere dicit. Nobis porro concessit Protagoras, in eo quod melius uel deterius inter se plerisque differre, & eos sapientes esse, an non? THEOD. Concessit. SOC. Si enim ipse sua haec praesens confessus esset, non autem nos in eius fauorem concessissemus, nihil opus sit repetendo eadem confirmare. Nunc autem cum uideri fortasse possit, non satis idoneos dogmatum illius assertores nos esse, praestat perspicue ut se res habet concedere. Nam non parum interest, sic an aliter habeat. THEOD. Vera loqueris. SOC. Igitur non ex alienis, sed ex suo duntaxat sermone quae breuissime consensum accipiamus. THEOD. Qui? SOC. Sic. Quod cuique uideatur, id illi cui uideatur esse dixit. THEOD. Dixit certe. SOC. Numquid igitur & nos o Protagoras, hominis immo hominum omnium opiniones dicimus, asserimusque neminem prorsus partim quidem se quam alios sapienterem putare, partim uero alios sapientiores quam se. An non enim in maximis periculis, quoties in castris, aut morbis, aut mari fluctuant, quasi deos habent eos qui singulis in rebus praesentant, seruatoremque suos putant, nulla alia re ceteris quam scientia praecellentes? & per omnia humana quaerentibus praecceptores ac duces suorum aliorumque animantium atque operum, qui communiter aestimantur tam ad docendum quam ad imperandum sufficere? In his omnibus quid aliud dicemus, quam quod homines inter se sapientiam & ignorantiam esse putent? THEOD. Nihil aliud. SOC. Nonne sapientiam ueram cogitationem esse ducunt, ignorantiam uero, falsam opinionem? THEOD. Quid ni? SOC. Quorsum o Protagoras, sermonem uertemus? Vtrum homines uera semper opinari dicimus? An aliquando uera, falsa nonnunquam? Vtrinque enim sequitur, ut non semper uera, sed utraque opinentur.

Attende enim Theodore, uelit'ne Protagoras, aut tu forsitan ipse cōtendere, quod nemo quisquam sit, qui quenquam uel imperitum esse, uel falsa opinari putet. THEOD. Incredibile hoc ô Socrates. SOC. Atqui in hac necessitate sermo ille delabitur, qui mensuram omnium hominem prædicat. THEOD. Quo pacto? SOC. Cum tu aliquid apud te statuis, deinde mihi opinionem tuam declaras, tibi quidem secundum illius sermonem uerum esto, nos autem nonne sententiæ tuæ iudices fieri possumus, an opinari semper te uera iudicamus? Quin potius innumeri homines tecum quotidie pugnant contra quam tu opinantes, putantesq; te perperam iudicare atq; opinari. THEOD. Per Iouem ô Socrates, quam plurimi sunt, ut inquit Homerus, qui mihi ex hominibus negotia facebant. SOC. Quid ergo? Vis dicamus, tunc te quidem tibi ipsi uera opinari, permultis alijs autem falsa? THEOD. Ex his quæ dicta sunt, necessariò sequi uidetur. SOC. Quid ipsi Protagoræ? An non necessarium? Si enim nec ipse putasset hominem esse mensuram, neq; etiam multi isti, ut neq; putant, nulli hanc ueritatem esse oporteret quam ipse scripsit. Sin autem ipse quidem censuit, multitudo autem non consentit, scito in primis quo plures sunt hi quibus non uidetur, q; quibus uidetur, eo magis non esse q; esse. THEOD. Necesse est. si quidem secundum opiniones singulas & erit & non erit. SOC. Deinde hoc habet pulchre. Ille enim circa suam opinionem dissentientium sententiam, qua illum mentiri credunt, quodammodo ueram esse consentit, dum uera opinari cunctos fatetur. THEOD. Absq; dubio. SOC. An non suam esse falsam admittit, si iudicium illorum qui falsa illum opinari uolunt, uerum esse fatetur? THEOD. Necessarium. SOC. Alij autem sibi ipsis mentiri nequaquam concedunt. THEOD. Non certe. SOC. Hic uero & hanc ueram opinionem ex his quæ scripsit, fatetur. THEOD. Patet. SOC. Ex omnibus igitur quæ Protagoras ædidit, ambigetur, imò ab illo ipso maxime concedetur. nam si eum qui contradicit, uera opinari concedat, tunc sanè & ipse Protagoras confitebitur, neq; canem, neq; quemuis hominum esse mensuram, aut omnium, aut unius etiam quodcumq; non didicerit. An non ita? THEOD. Ita certe. SOC. Cum ergo ab omnibus dubitetur, nulli Protagoræ ueritas uera erit, nec alijs, neq; etiam sibi ipsi. THEOD. Longe nimis in amicum meum ô Socrates, inuehimur. SOC. Quid si & rectum præteruehamur? Verisimile est enim cum senior fuerit, sapientiorē nobis quoq; fuisse. Qui si repente humeros tenus hic emicans nos inuaderet, in multis tam me delirantem ut probabile est, q; te consentientem refelleret, deinde protinus euanesceret. Verū tamen uti nobis ipsis talibus oportet, qualescunq; sumus, & quæ uidentur eadem semper fateri. Et nunc quidem quemlibet concessurum dicamus, hoc ipsum uidelicet aliquid aliud esse, propterea quod alius alio sapientior incitior ue existat. THEOD. Mihi quidem uidetur. SOC. Nunquid in hoc maxime insistere sermonem dicemus, quod ipsi quoq; concessimus, astipulantes Protagoræ: multa quidem quæ uidentur, ea cuiuslibet esse, calida, sicca, dulcia, cæteraq; huiusmodi? Quod si in quibusdam differre alium ab alio confitebitur, circa salubria & noxia, asseres utique non quamlibet mulierculam, puellamq;, & brutum ad seipsum curandum per salubrium cognitionem sufficere: sed in hoc ut usquam maxime differre. THEOD. Idem mihi quoq; uidetur. SOC. Præterea nonne in ciuilibus etiam, honesta & turpia, iusta & iniusta, sancta q; & impia, quæcunq; ciuitas unaqueq; existimans ponit sibi legitima, eadem re uera unicuiq; esse dicet? Atq; in his nihilo sapientiorē esse priuato priuatum, ciuitateq; ciuitatem? At uero in eo quod utilia & inutilia sibi respublicæ statuunt, hic ut usquam confitebitur consultorem consultore, rempublicam respublicæ in ueritate inuenienda differre. Neq; audebit unquam hoc admittere, ut quæcunq; ciuitas aliqua utilia sibi putans instituit, eadem semper illi conducant. Sed tibi quidem dico, in ipsis iustis iniustisq;, sanctis item & prophanis præsidium causæ ponunt, nihil scilicet eorum suapte natura substantiam aliquam habere, sed quod communiter uidetur, id tum cum uidetur, uerum esse, & quamdiu uidetur. Et quicumq; non omnino sententiā Protagoræ referunt, sic quodammodo philosophantur. Nos uero ô Theodore, disputatio est disputatione maior subinde è minore emergens, occupat. THEOD. Haud igitur otiosi sumus ô Socrates. SOC. Haud uidemur. Et sepe alias ô beate uir, hoc animaduerti, & nunc maxime, q; non ab re quicumq; diutius in philosophia uersantur, ubi ad forum sese contulerunt, ridiculi rhetores prorsus apparent. THEOD. Qua ratione hoc ais? SOC. Videntur hi qui in iudicijs & foro ab ineunte ætate tractantur, ad eos qui in philosophia & huiusmodi studijs assuefacti sunt collati, ut seruis inter

inter liberos educatis esse similes. THEOD. Quo pacto? SOC. Ex eo quod his quidē ut De philosopho tu dicebas, semper otium adest, otioq; tranquillo confabulantur: quemadmodum & nos rum otio et mo in praesentia tertio iam sermonem instauramus. Sic & illi, siquid ultra propositā quaestio, re disputandi nem quod magis eos fortè delectet, inciderit, quemadmodum in praesentia nobis contin- git, nihil curant, prolixius ne an breuius loquantur, modo ueritatis compotes fiant. Illi au- tem temporis angustijs in loquendo sollicitantur. Urget enim aqua defluens, neque licet Nunquam libe re dicere orato de his quae cupiunt uerba facere: sed necessitatem aduersarius affert, libelli formulam ad- rem posse, sed ducens extra quam nihil dicendū, quod iuramentum calumniæ cauendæ uocant. Sermo uel iudicē sem- nes autem semper de conseruo contra eum dominū qui in iudicio sedet, & manu senten- per metuendum tiam tenet. Certamina quoq; nunquam frustra, sed ad rem semper, saepe etiam de nece & esse uita agitur. Vnde intenti acresq; fiunt, scientes domino tam uerbis adulari quàm operi- bus obsequi pusillanimes, & non rectis animis praediti homines. Nam animi magnitudi- nem, rectitudinem et libertatem seruitus à pueritia sustulit, cogens obliqua peruersaq; pa- trare facinora, dum discrimina magna formidinesq; mollibus adhuc incuteret animis, quae omnia cum non possint cum iustitia & ueritate perferre, cōfestim in mendacia mutuasq; iniurias conuersi, flectuntur undiq; atq; confringuntur, adeò ut nihil amplius sanæ men- tis habentes ex adolescentibus in uiros euadant, facundos sapientesq; ut ipsi putant. At- que hi quidem tales sunt ô Theodore, nostri autem chori homines uis referamus? An di- mittentes potius ad sermonem propositū reuertamur? ne, ut paulo ante dicebamus, ser- monis libertate digressioneq; nimium abutamur? THEOD. Nullo modo ô Socrates, sed referamus. probe namq; dicebas quod in philosophorum choro non nos sermonibus, sed nobis sermones seruiant, et unusquisq; illorum perfici à nobis sustinet tum, cum nobis ui- detur. Nec enim uel iudex, uel spectator, quemadmodum poetis illis, censor & dominus noster futurus, nobis praesidet. SOC. Dicamus igitur postquā tibi uidetur, de his qui egre- gij sunt. Quid enim de his qui philosophiæ studio abutuntur? Illi igitur ab ineunte ætate primum quidem uiam in forum ignorant, neq; iudicium, aut consilium, aut concilium ci- uitatis aliud ubi sit, norunt, leges autem decretaq; uel promulgata, uel scripta, nec uident, nec audiunt. Factiones autem sodalitarum, quæ ad magistratus creandos spectāt, & con- gressus, & coenas, & lasciuiora conuiuia neq; somniāt quidem. Iam bene ne an male urbs iam olim habuerit, aut quod cui malum, turpis uel nota à maioribus suis seu foeminis, seu uiris sit, magis eos latet quàm maris, ut dici solet, arenae. Atq; hæc omnia etiam nescire se Prouerbiū nescit. neq; enim uulgaris gloriae gratia ab his abstinet, sed reuera corpus duntaxat illius in urbe habitat, atq; uersatur: mens autem hæc omnia parui, immo nullius estimans, pas- sim uolat, ut ait Pindarus, & quæ sub terra sunt, & quæ supra dimetiens, & arte cœlum transcendens, omnem perscrutata naturam rerum omnium quæ ad uniuersum pertinent, his autem quæ prope sunt solis, nullo modo applicans se. THEOD. Quo pacto id ais ô Socrates? SOC. Quemadmodum Thaletem, dum cœlum suspiceret intentus sideribus, Thaletis casus in foueam cadentem Thracensis quædam eius ancilla facete nimium carpsit, quod quæ in cœlo sunt, peruidere contenderet: quæ uero proxima & ad pedes, non uideret. Idem similiter omnibus qui in philosophia uersantur, obijci potest. Latet enim philosophum non modo quid agat eius proximus, sed ferè homo ne sit, an brutum. Quid autem homo ipse sit, quæ uel actio aut passio ipsius hominis ppria, studiose perquirat. Intelligis ô Theo- dore, an non? THEOD. Intelligo equidem, & quod dicis, approbo. SOC. Enim uero ô amice, ut in superioribus diximus, siquando uir talis uel priuatim cum aliquo, uel publi- ce in iudicio, siue alibi de his quæ ad pedes & in conspectu sunt, differere cogitur, risum mouet non Thracensibus solum, uerum etiā cæteris gentibus, quippe cum in foueas am- biguitatesq; multas propter harum rerum imperitiam incidat. Vbi absurda quædam ine- ptitudo ignauitæ notam inurit. Nam cum fortè uituperandus aliquis est, nihil habet quod in opprobrium afferat, utpotè uitiorum ignarus, quandoquidem singula singulorum ma- la nunquam animaduertit. ergo tanquam nescius irridetur. In laudandis quoq; extollen- disq; hominibus, quum nihil simulet dissimulet uel, sed aperte rideat, delirus esse uidetur. Ad disputatio- nes forefes in- Etenim quum tyrannum aut regem laudari sentit, unum quendam subulcum aut pasto- ptus philoso- rem ouium, uel bubulcū extolli existimat, quod abunde mulgeat. id tamen interesse cen- phus set, quod reges & tyranni insensius & insidiosius animal curent & mulgeant. Agrestes

uero & rudes non minus propter otium, quàm pastores, illos esse necesse est, sic moenibus in urbe circumdatos, ut pastor caula in monte. Cum uero agrorum decem millia iugera, aut plura etiam prædicari audit, quasi magnum quippiam ab illo qui habet, possideatur, exigua quædam audire se putat, quippe qui uniuersum terræ orbem spectare sit solitus. Quoties præterea quis generis nobilitatē refert, quod septem auos diuites omnes enumerare ualeat, hebetis nihilq; magnum propter ignorantiam cogitantis animi laudes huiusmodi censet, quasi ad totius mundi naturam respicere nequeat, & uidere quod innumeri unumquencq; nostrum auiatq; proau antecefferunt, quorum in numero diuites & inopes, reges & serui, Barbariq; & Græci innumerabiles præcessere. Quinetiam quando quis stirpem quinq; & uiginti maiorum dinumerat, & in Amphitryonidē Herculem originem refert, indigna memoratu res illi uidetur. Quod em̄ ille iam inde ab Hercule quintus & uigesimus talis est, cum talem fortuna fecerit, etiam si quinquagesimus ab Hercule sit, ridet, tanquam eos qui reputare & abigere insanæ mentis uanitatē non possint. In his omnibus philosophus uir uulgo ridiculus habet, partim quia superbus contemptorq; apparet, partim quia quæ palā sunt, ignorat & ambigit. THEOD. Rem ipsam ô Socrates ut accidit, enarrasti. SOC. At cum is aliquem ô amice, ad supera trahit, et ille paratus hinc decedere, missis litibus in quibus quæritur in quo ego te, aut tu me læseris, ad ipsius iustitiæ iniustitiæ ue speculationem ascendit, quid utraq; sint, quo ab alijs omnibus inter se discrepent, uel etiam cōtrouersia illa dimissa qua quæritur, utrum rex beatus sit, qui multum auri possidet, ad contemplationem regni ipsius beatitudinisq; humanæ atq; miseriæ, qualia cuiq; sint, & quo pacto humanæ naturæ cōueniat hoc adipisci, illud fugere: quando inquam, oportet de his omnibus rationem reddere pusillanimum illum & acerrimum caudicum, tunc sanè uicissim pœnas philosopho pendet. Vertiginem enim patitur ab excelsa specula caligantibus oculis, utpotè qui superne prospicere sit insolitus. Moeret quoq; titubat, & barbarica profert. Quocirca risum non Thracibus, neq; rudī cuiquam mouet, neq; enim perfentiunt, sed illis potius omnibus qui libere & procul à seruili uita educati sunt. Hæc ô Theodore, utriusque conditio. Altera quidem hominis illius, qui libertate & otio est educatus, quem philosophum uocas. Qui cum reuera uituperari non debeat, tamen fatuus & ineptus apparet, quotiescunq; seruilia aggreditur ministeria, quum neque stramentorum sarcinas colligare, neq; obsoniorum condimenta conficere, neq; adulatoria blandimenta uerborum confingere possit. Altera est hominis illius conditio, qui hæc expedite celeriterq; subministrare potest, sed decenti liberi hominis uestitu comode uti nescit. Sermonis insuper harmonia conuenienti deorum & hominum beatorum uitam ueram canere prorsus ignorat. THEOD. Si cæteris hominibus ea quæ dicis ô Socrates, æque ac mihi persuaderes, pax amplior, & mala pauciora inter homines nascerentur. SOC. At impossibile est ô Theodore, mala penitus extirpari. Nam bono oppositum aliquid esse semper necesse est. Neque illa tamen apud deos locum habere possunt. Naturam uero mortalem, regionemq; inferiorem necessariò circumeunt. Quare conandum est, ut hinc illuc quàm celerrime fugiamus, fuga autem est ut Deo similes pro uiribus efficiamur. Deo similes efficit, cum prudentia, iustitia simul & sanctitas. Cæterum ô uir optime, haud facile id persuaderi potest, quod non illius gratia cuius uulgus existimat, sequenda uirtus, & uitium fugiendum: hoc est, ne malus uidearis, utq; bonus appareas. hæc namque anicularum nugæ mihi esse uidentur. Sed quod uerum sit, ita dicamus. Deus nusquam & nullo modo iniustus, sed quàm iustissimus, totam uidelicet iustitiæ complexus potestatem, nihilq; illius similius quàm iustissimus homo. Circa hoc uera industria & fortitudo uiri, necnō inertia imbecillitasq; uersatur. Horum sanè cognitio uera uirtus & sapientiā: ignoratio contrā, inscitia & improbitas manifesta. Aliæ uero quæ facultates sapientiæq; uidentur, in ciuilibus quidem magistratibus molestæ sunt, in artibus autem cæteris illiberales. Illi igitur qui aliquid inique patrauit, & prophana uel dicit uel facit, ei multo tutissimū est, si nihil uafricie possit, nec artibus malis utatur. Exultant enim opprobrio huius generis homines, seq; minime abiectos & inanes homunculos uideri, nec terræ, ut dicitur, pondus iners: sed uiros tales qui tuto in republica uersari ualeant. Ideoq; ueritas exprimenda est, quod eo magis tales sunt, quales nō putant, quo minus putant: iniustitiæ quippe mulctam ignorant, quam ignorare minime decet. Neq; enim est quam

*Impossibile est
mala penitus
extirpari
Mala in inferio
ribus*

Proverbium

quam forsitan opinantur, uerba atq; cædes, quæ sæpe hi patiunt, qui iniustum nihil egerunt, & iniusti sæpe deuitant, sed ea potius quæ uitari non potest. THEOD. Quam dicis? SOC. Cum in rerum ordine ô amice exemplaria duo sint, diuinum quidem beatissimum, quod uero dei expers miserrimum; non uidentes ita rem se habere, stultitia extremaq; dementia occupati, latenter huic quidem similes ob actiones iniquas redduntur, illi contra dissimiles. Cuius profecto delicti pœnas pendent, dum uitam illi conuenientem cui similes effecti sunt, ducunt. Enimvero si dixerimus, quod hos quidem, nisi à nequitia cessauerint, uita functos locus ille malorum expers non capiet, isthic autem propriæ uitæ similitudinem gerent semper unâ cum malis malî uersantes, respondebunt astuti malitiosiq; homines deliramenta quædam sese audire. THEO. Et maxime quidem ô Socrates. SOC. Noui equidem ô amice. Vnum hoc saltem illis accidit, quod si quando priuatim reddere uicissim & afferre in medium rationes eorum quæ uituperant necesse sit, uelintq; uiriliter disputandi moram perpeti, neq; ignaue fugeritunc demum, quod absurdum est, suæ etiam ipsorum dicta improbabit, eorumq; rhetorica penitus euanescit, ut nihilo differre à pueris uideantur. Verum his iam finem cum præter propositum sint, imponamus. Alioquin materies undiq; plurima confluens sermonem à principio institutum obruet. Reuertamur igitur ad priora, si tibi quoq; uideatur. THEO. Mihi quidem ista ô Socrates nihilo molestiora auditu contingunt. Facile nanq; qua ætate sum hoc assequor. Verum tamen si tibi placet, redeamus illuc unde digressi sumus. SOC. Eo profecto disputando deuenimus, ut diceremus eos qui essentiã omnem in agitatione ponebant, quod uel cuiq; uideatur, hoc eidem existere, in cæteris quidem rebus uehemētius hoc asserturos, in iustis autem non minimum: quod omnino quæcunq; ciuitas ut iusta sibi apparentia statuit, hæc eatenus illi iusta sunt, quatenus statuta permanent. At uero neminem fortem adeo futurum, qui idem in bonis utilibusq; contendere audeat, quod uidelicet quæcunq; utilia sibi apparentia instituit ciuitas, hæc eatenus illi conferentia sunt, quatenus talia statuta fuerint, nisi forte quis nomen dixerit: hoc autem ad id quod uolumus scomma esset potius. nonne? THEO. Proculdubio. SOC. Ergo non ita ducendum. immo quod tale ciuitas nuncuparit, ad id condendis legibus respicit, ac leges singulas quoad putat & potest, q̄ maxime sibi utiles, condit. Num aliud in legibus ferendis intendit? THEO. Nihil aliud. SOC. Nunquid uoti compos semper efficitur; an sæpe eam fallit opinio? THEO. Sæpe numero fallit arbitrator. SOC. Hac præterea ratione quisq; magis hæc eadem confitebitur, si quis de omni specie percontetur in qua utile consistit. Est autem quodammodo & circa futurum tempus. Nam quoties leges condimus, ut in posterum profuturas condimus, quod quidem futurum rectius uocaremus. THEO. Maxime. SOC. Agedû ita uel Protagoram uel quemuis alium sectatorem eius interrogemus. Omnium rerum hominem ô Protagoras mensuram asseritis, alborum, grauium, leuium, & uniuscuiusq; talium. Nam cum iudicariam illorum uim in seipso contineat, & qualia patitur talia iudicet, uera sibi, & quæ sunt, iudicat. An non ita? THEO. Ita plane. SOC. Nunquid & futurorum ô Protagoras dicemus, habet uim iudicariam? & qualia putat sibi hæc fore, talia sibi existimanti contingunt. cum medicinæ quispiam imperitus in febrim sese incursum putat, atq; ita sese calefactum iri; medicus autem repugnat, contraria opinatus: utrius illorum ueram opinionem futuram ducimus? num utriusq;? & medico quidem neq; calidum neq; febricitantem futurum, sed sibi ipsi utrunque? THEOD. Ridiculum quidem id esset. SOC. Quinetiam de uino quod dulce uel austerum futurum sit, agricolæ, non citharistæ opinio præualet. THEOD. Quid nî? SOC. Neque de consonante, dissonante uel futuro, gymnasticus melius quàm musicus opinatur, quod deinde ipsi gymnastico consonans esse uidebitur. THEOD. Nullo modo. SOC. Quando uero parata mensa offerendæ sunt epulæ, ac de futura illarum suauitate aliquid prædicendum, nonne coqui opinio potior quàm alterius cuiuslibet popinariæ imperiti? De eo quod uel est uel fuit suauis cuique, non pugnamus, sed de illo potius quod in posterum esse cuique & uideri debet: utrum sibi quisque idoneus iudex, an tu potius Protagoras quod circa sermones probabile singulis in iudicio futurum est, rectius quàm quiuis rudium præuideres? THEOD. In hoc ipso in primis ô Socrates præcellere cunctis Protagoras est professus. SOC. O miser, nemo per louem illum oblata pecunia sectatus fuit.

set, nisi familiaribus persuasisset, quod probabile in posterum erit, uidebiturq; neq; uatem neq; alium quemuis melius quam se unicū præfagire. THEO. Vera loqueris. SOC. An non legum quoq; lationes utilitasq; ad futurum spectant: & quilibet absq; cōtrouersia fateretur constitutionē resp. ab eo quod utile est, sapius aberrare? THEO. Valde. SOC. Satis iam aduersus præceptorem tuum dictum sit, quod fateri cogitur, alium alio sapientiore existere, eumq; talem mensuram esse. Me autē cum expertus sciētiae sim, nihil mensuram fieri, cogit, quemadmodum sermo nuper illius urgebat, quod uidelicet seu uelim siue nolim talis essem. THEO. Ex illo ô Socrates maxime conuinci illius sermo uidetur, & ex hoc non nihil, quod aliorū opīniones ualidas efficit: hæ uero sermones illius palam reprobant, falsos existimantes. SOC. In multis insuper ô Theodore deprehēdi hoc licet, non omnem omnium opīnionem ueram existere. Sed circa præsentem cuiq; passionem, ex qua sensus, & secundum sensus opīniones nascuntur, difficilius deprehēditur sensus opīnionesq; ueras nō esse. Fortē uero nihil dico. Nam si assecutæ sunt, conuinci nō possunt: & qui illas certas atq; sciētias esse assererent, forsitan non aberrarēt. Et idcirco Thegetus hic haud ab re inquit sensum & scientiam idem esse. Quamobrē propius accedendum est, quemadmodum Protagoreus sermo præcepit, & hanc agitatum essentiam pulsando examinandum, integrum ne an collisum sonum reddat: pugna utiq; de illa nō mediocris, nec inter paucos extitit. THEO. Permulum sane abest ut uilis cōtentio sit, quæ per Ioniam pãsim propagata est: siquidem Heracliti studiosi huic sermoni summopere suffragantur. SOC. Propterea ô amice Theodore à primordijs hæc inspicienda sunt ut illi opponunt. THEO. Omnino. etenim ô Socrates de Heracliticis, uel, ut tu ais, Home-
Nos Heracliticorum in disputando
 ricis, ac etiam antiquioribus istis apud Ephesios eos præsertim qui peritiores uideri uolūt, non magis quam apud æstro concitos loqui licet. Plane enim scripta illorum impetu feruntur. Mora autē expectatioq; in sermone & quæstionibus & quies inter respōdendum interrogādumq; minus illis adest, q̄ quod nihil. Immo etiam minus quam nihil: adeo parum uiris illis bonitatis in animo est: sed si quem illorum aliqua de re interrogas, tanq; ex pharetra obscura uerbula depromentes sagittant. Et si huius rationem perquiras, altera quadam se d nomine mutato feriūt: nunquā uero cum illorum aliquo quicquā perficies, neq; ipsi inuicem. Idq; unum obseruantissime curāt, ut nihil stabile aut in sermone aut in animis suis esse permittant, putantes (ut mihi uidet) id ipsum stabile esse, atq; id totis uiribus insectantur, & undiq; uehemēter expellunt. SOC. Forsitan ô Theodore hos uiros in pugna uidisti, in pace uero nequaquam. Neq; enim amici tibi sunt. Verum talia quædam discipulis suis, ut arbitror, in ocio dicunt, quos similes sibi reddere uolunt. THEO. Quibus discipulis ô beate? Neq; enim inter istos alter alterius fit discipulus, sed spōte nascunt, unde cunq; contingit eorū quenc; furore corripī. Atq; alter alterum scire nihil existimat. Ab his itaq; rationem ut modo dicebam nullam unquam accipies, nec uolentibus nec inuitis. Nos autem oportet tanquā propositione accepta cōsiderare. SOC. Scite loqueris, sententiam siquidem aliam quandam accepimus à prisca poemate uulgus hominum celantibus, quod origo aliorum omnium Oceanus scilicet atq; Tethys sit, quodq; fluxus sint omnia, nihilq; cōsistat. A recētioribus autē atq; ijs sapientioribus rem adeo clare demonstrantibus, ut uel cerdones eorū sapientiam audiendo perciperēt, desinerētq; stulte putare cōsistere partim res, partim contrā moueri ab ijs inquā accepimus moueri omnia, quos autores & uenerant. Propemodū autē ô Theodore oblitus eram quod alij his contraria monstrant: uniuersi uidelicet congruum nomen esse hoc existēs immobile, & alia quæcūq; Melissei Parmenideiq; aduersantes his omnibus asseuerāt, quod omnia unū sunt, idq; unum ipsum in seipso consistit, locum in quo moueatur nullū penitus habens. Quid de his omnibus ô amice dicendū: sensim nanq; progressi utrorūq; medij clam eua-
 simus. quod si nullo pacto propugnantes abeamus imbelles, poenas dabimus instar eorū qui in palestris ad lineam ludunt, quando ab utrisq; apprehēsi in contraria distrahunt. De his itaq; prius agendum uidetur, quos primo fluentes scilicet aggressi sumus. Et si quid probabile dicere uidebuntur, cum illis unā & ipsi nos trahemus alios fugientes. Sin autem qui uniuersum stabile ponunt, ueriora protulerint, refugiemus ad eos ab illis, qui etiam im mobilia mouēt. At si neutri uerisimile aliquid adducere nobis appareant, ridiculum euademus, putantes nos uiles homunculos magnum aliquid sapere, cum nihil nisi

nisi praeclis illis ac sapientibus uiris derogemus. Vide igitur ô Theodôre utrum praestet nec tantum subire periculum. THEO. Nullo modo committendum est ô Socrates, quin utrorumq; sensa quid ueri, quid falsi habeant, discutiamus. SOC. Discutiendum est iam, postquam & tu id probas. Videtur utiq; mihi disputationis huius principium à motu sumendum, quo scilicet motu moueri omnia dicant. Quod aut dico huiusmodi est, utrum speciem unam motus inducant, an quemadmodum mihi uidetur species duas. Neq; id tamen mihi soli uideri cupio, sed tibi quoq;, ut pariter ambo quicquid oportuerit patiamur. Dic igitur. Nunquid moueri dicis, quando locum quid ex loco mutat, uel in eodem uertitur? THE. Equidem. SOC. Ergo una haec species esto. At cum eodem in loco quid permanens senescit, uel nigrum ex albo, uel ex molli durum efficitur, aut alia quadam alteratione mutatur, nonne alteram hanc motus speciem merito nuncupabimus? THEO. Merito. SOC. Ex his necessarium est geminas species motus existere, alterationem scilicet, motumq; localem. THEO. Probe. SOC. Hac distinctione praemissa, ad eos qui moueri omnia uolunt iam pergamus, & hunc in modum interrogemus. Vtrum quodlibet fatemini utroq; modo moueri, alteratum pariter atq; delatum? aut aliquid utroq; modo aliquid uenico? THEO. Equidem quod asseram non habeo, arbitror tamen illos utroq; modo dicenturos. SOC. Alioquin ô amice agitata simul & consistentia sibi ipsis uidebuntur, nec magis moueri omnia quam stare omnia licebit asserere. THEO. Vera loqueris. SOC. Postquam moueri ipsa oportet, absentiam uero motus illi competere, omnia utiq; semper omni motu mouentur. THEO. Necessario sequitur. SOC. Hoc age ex eorum dictis considera, caloris scilicet uel albedinis, uel cuiuslibet generationem. Nonne diximus eos putare unum quodq; horum ferri simul cum sensu inter agens & patiens? & patiens quidem sensibile esse, non sensum, agens autem efficiens esse aliquid non tamē qualitatem esse? Fortē qualitas extraneum tibi nomē uidetur, neq; sic in genere dictum percipis, in partibus igitur audi. Agens enim neq; calor neq; albedo, sed calidum potius albumq;, ceteraq; eodem pacto. Recordaris ita nos supradixisse, nihil secundum se ipsum unum aliquid esse, neq; insuper agens aut patiens, sed ex utrisq; uicissim conredientibus sensus & sensibilia emanantia partim fieri qualia quaedam, partim uero sentire? THEO. Memini, ac cur non ita dicant? SOC. R. Cetera praetermittamus, sic ne, an aliter dicant. Id uero cuius gratia disputat diligētius exquiramus. Mouentur, ut dicitis, fluuntq; omnia. Nonne? THEO. Certe. SOC. An non utrisq; illis quos distinximus motibus, delata simul & alterata? THEO. Quid ni, si modo perfecte moueri illa necesse sit? SOC. Si igitur ferretur solum, neq; tamen alterarent, possemus dicere qualia quaedam fluunt quae feruntur, aut quomodo dicemus? THEO. Hoc pacto, SOC. Quoniam uero neq; id permanet ut album scilicet quod fluit fluat, sed permutat, ita ut huius ipsius sit fluxus albedinis, & in alium colorem transitus, ne ullo modo permanere deprehendi possit, num possumus aliquando colorem aliquem pronūciare ita ut recte denominemus? THEO. Atqui quo pacto ô Socrates, aut in hoc, aut in alio ullo id fieri potest, si quidem dum pronūciamus continuo subterfugit, utpotē quod semper fluit? SOC. Quid porrò de quouis sensu dicendum, ut uidentis uel audiendis: nunquid in uisione, aut auditu aliquando permanere? THEO. Minime omnium, siquidem cuncta mouent. SOC. Neq; igitur uidere quicquam potius quā non uidere dicendum, neq; alio ullo sensu uti magis quam non uti, cum omnia penitus transmutentur. THEO. Non certe. SOC. Veruntamen sensus ipse scientia est, ut ego Theaetetusq; diximus. THEO. Dictum quidem. SOC. Non igitur scientiam magis quā non scientiam respondebimus quid scientia sit interrogati. THEO. Sic certe uidemini. SOC. Opportune itaq; responsionem illam emendaremus, si demonstrare cōtenderemus quod omnia moueantur, ut recta illa responsio uideatur: hoc aut, ut uidetur, apparuit, quod si omnia mouentur, responsio quaelibet, de quocunq; quis respondeat, aequae recta est, qua id sic se habere, & non sic habere se respondeat. Quod si magis fieri dicendum, ne ipsos sermone listamus. THEO. Recte loqueris. SOC. Praterquam in hoc ô Theodôre, quod ita & non ita dicebam, oportet autem neq; hoc ita dicere. Neq; enim amplius ita moueretur, neq; rursus non ita. Non enim motus hoc, sed nomen aliud imponendum ab his qui talia disserunt: quoniam nunc ad eorum suppositionem uerba non habent, nisi forte dictionem hanc, scilicet non quomodocunq; habere uideantur, quae quidem potissimum ipsis congruit infinite prolata. THEO. Valde cōueniens illic haec dicitio

*Nihil per se
ipsum unum
aliquid esse*

ctio est. S O C. Iam ô Theodore quod ad amicū tuum attinet expeditūmus: nec dum concessimus illi quemlibet hominem rerum omnium esse mēsuram, nisi sapiens quis existat. Scientiam insuper esse sensum minime concedemus secundum rationem illam quæ mo veri omnia prædicat, nisi fortè Theætetus hic aliter persuadeat. THE. Optime dixisti ô Socrates. His enim peractis me quoq; ab his expeditum esse decet, ut inter nos conueniret. Postquā uero disputatio aduersus Protagoram finē accepit, ne desistite quæso Theodore, antequā tu & Socrates percurratis eos insuper qui stare omnia uoluerunt, quemadmodū paulo ante proposuistis. THEO. Cū sis iuuenis ô Theætete, seniores iniuriā facere doces, dum pacta transgredi exhortaris. sed accingere tu ut reliquorū Socrati, si uelit, rationē reddas. THE. Libētissime tamē ea de quibus loquor audirem. THEO. Equites in campū prouocas cum Socratem ad disputandū accerlis. Interroga igitur atq; audies. S O C. Videor equidem ô Theodore in his quæ Theætetus iubet, ipsi minime pariturus. THEO. Quid obstat quo minus obsequaris? S O C. Etsi Melissum atq; alios qui unū consistens uniuersum dicūt, uereor ne forte onerosi uideamur illos exagitātes, minus tamen q̄ unicum Parmenidem uereor. Parmenides autem, ut Homericis uerbis utar, uerendus mihi acerq; uidetur. Collocutus sum olim cum illo sene admodum adhuc adolescens, mihiq; uisus est profundam generosamq; omnino sapientiam possidere. formido itaq; ne dicta eius uocesq; nequaquam intelligamus: quod autem uerbis subintelligit, multo magis nos lateat: & quod maximum est, cuius gratia disputatio inter nos cœpit, quid scientia sit inquirens, indiscussum relinquatur, si procacitati uerborum indulgeamus: præsertim cum amplissima quæstio illa quam modo induximus, si præter propositū & quasi digrediendo tractetur, indigna nimium passura sit; & si latius exactiusq; perficiatur, sciētiae ipsius inuestigationē impeditura. Neutrum uero decet, sed magis Theæteti foetum circa scientiam obstetricia facultate in lucem educere, & diligenter examinare. THE. Si ita uidetur, ita agendū est. S O C. Hoc præterea Theætete circa supra dicta cōsidera. sensum esse scientiā respondisti, an non? THE. Certe. S O C. Si quis interrogaret, quōnam alba & nigra homo uideat, quōue acuta & grauiā audiat. oculis ut arbitror & auribus responderes. THE. Equidē. S O C. Vti nominibus uerbisq; cōmunioribus, neq; exacte curioseq; disquirere, sæpenumero generosi animi est, contrarium autem illiberalis: nonnunquā tamen necessarium est, quemadmodum in præsentia examinare cogimur, qua ex parte responsio tua minus recta sit. attende quæ responsio rectior, utrum quæ dicit quo uidemus id oculos esse: an quæ dicit, per quod uidemus. Item quo audimus aures, an per quod audimus. THE. Potius mihi per quæ singula sentimus, quā quibus sentimus respondendum uidetur ô Socrates. S O C. Absurdū quidem id esset ô puer, si multi in nobis sensus quemadmodum ligneis equis insiderent, & omnia hæc in unam siue ideam, siue animā, seu quomocuncq; uocari decet, minime tenderent, qua per ista tanquā per organa quæcuncq; sensibus subiacent sentiamus. THE. Mihi quidem hoc potius quā illo modo uidetur. S O C. Idcirco ista tecum diligenter perquiro, ut uideamus utrum uno quodam eodem quod in sit nobis, per oculos quidem alba & nigra percipiamus, per alia uero organa alia quædam: possisq; interrogatus, in corpus singula hæc referre. Præstat forsitan te ad singula respondere, quā me tui uicem gerendo defatigari. Dic itaq;, ea per quæ sentis calida & sicca, leuia atq; dulcia, nōne corporis organa singula ponis? an alterius cuiuspiam? THE. Nullius alterius. S O C. Nunquid fateberis quæ per aliam potentiam sentis, per aliam sentire non posse? ueluti quæ per auditum, eadem per uisum: & contrā quæ per uisum, eadem per auditum? THE. Quid ni fatear? S O C. Si quid ergo de utrisq; cogitas, non utiq; per aliud organum, neq; etiam per aliud de ambobus id sentis. THE. Nō certe. S O C. De uoce atq; colore utrisq; simul, primum quidem id cogitas, quod utraque sunt. THE. Cogito. S O C. Item quod alterutrum ab alterutro diuersum est, & sibimet idem. THE. Est isthuc. S O C. R. Quod ue ambo, duo sunt, utrunq; uero unum. THE. Id quoq;. S O C. Potes insuper utrum similia inter se uel dissimilia sint, iudicare. THE. Fortè. S O C. Hæc utiq; omnia per quod potissimū de ipsis existimas? Non per auditum, non per uisum, commune circa illa quicquam accipi potest. Hinc præterea quod dicimus coniectare licet. Si de utrisq; iudicari posset, falsa ne sint, an nō, posses proculdubio declarare quo iudicares: idq; non uisum non auditum, sed aliud quiddā esse cōstat. THE. Cur non linguæ

Hoc in loco Plato uidetur cum Parmenide sentire

Alludit ad eum qui Troianū

linguæ tuis id efficiat? S O C. Scite loqueris. Illa uero potentia per quod tibi ostendit quod singulis est cōmune, quod ue super singula, quo esse & nō esse denominas, quæ paulo ante de his percōtabamur, qualia organa his omnibus assignabis, per quæ id quod sentit in nobis singula sentiat? T H E. Essentiam ais & ipsum non esse, similitudinemq; & dissimilitudinem, nec non idem & alterum, unum quoq; et aliū circa illum numerū unūquēq; patet enim quod quæris, per quod potissimum ex corporeis instrumentis ipsa anima par & impar, & quæ sequuntur, percipiamus. S O C. Egregie admodum ō Theatete prosequeris, atq; hæc ipsa sunt quæ interrogo. T H E. Per Iouem ō Socrates quod dicam ignoro, nisi quod nullū huiusmodi proprium organū his ut illis accommodari puto, sed ipsam potius per seipsam animam, cōmunionem in omnibus iudicare. S O C. Pulcher es ō Theatete, nec ut aiebat Theodorus, deformis. Nam qui pulchre loquitur, pulcher est atq; bonus. Accedit ad hæc quod ingens mihi beneficium contulisti. Nam proluxa graui disputatione me liberaſti postquā tibi uidetur anima quædam per seipsam animaduertere, nō nulla per corporis uires apprehendere. Nam hæc mea sententia erat, quam tibi quoq; cupiebam persuadere. T H E. Mihi certe persuasum est. S O C. Quorū in numero essentiam ponis? Hæc sanè maxime ad omnia sequit̄. T H E. Eorū quæ ipsa per se anima affectat atq; assequitur. S O C. Nūquid & simile dissimileq;, & idem & alterum? T H E. Et hæc. S O C. Quid: pulchrum & turpe, bonumq; & malum. T H E. Horum quoq; mihi uidetur maxime omnium essentiam inuicem considerare, reputans atq; comparans in seipsa præterita præsentiaq; ad futura. S O C. Aduerte & hoc, rei duræ duritiem per tactū sentiet, & molli simili ratione molliciem. T H E. Ita. S O C. Essentiā uero, & quod sunt, mutuāq; contrarietate, ipsiusq; contrarietatis essentiam ipsa anima per se uolutās, & inuicē conferens, discernere nititur. T H E. Omnino quidē. S O C. An non statim natis hominibus atq; brutis naturalis quædā facultas adest, qua passiones per corpus manātes in animam sentiūt? Ratiocinatio uero comparatioq; istorū ad essentiam utilitatēq;, uix tandē post longa curricula tēporis, frequenti studio & disciplina aduenit quibuscūq; cōpetit? T H E. Ita prorsus. S O C. Num ueritatē eo percipere possumus, quo essentiam non percipimus? T H E. Minime. S O C. Cuius autē quis ueritate caret, huius scientiā ullam habet? T H E. At quo pacto id fieri posset? S O C. In passionibus igitur scientia nequaquā inest, in ratiocinatione tamen quæ circa illas uersat̄, inesse uidet̄. essentiā quippe ueritatēq; hoc attingere possumus, illis uero nequaquā. T H E. Cōstat. S O C. Num idem illud & hoc uocas, cum tanta inter se differentia discrepent? T H E. Haud sanè deceret. S O C. Quod illi nomē attribuis? ei scilicet quod est uidere, audire, odorare, gustare, calefieri, frige fieriq;? Num sentire? T H E. Id ipsum. quid enim aliud? S O C. Vniuersum igit̄ hoc sensum uocas? T H E. Necesse. S O C. Huic ueritatis perceptionē conuenire negauimus, cū essentiā non percipiat. T H E. Sic est. S O C. Neq; sciētia igit̄ cōpos erit. T H E. Non. S O. Ex his sequit̄ ō Theatete, scientiā & sensum nunquā idem fore. T H E. Nunquā penitus. S O C. In his perspicue patuit, aliud sensum, aliud scientiā esse. Verū non huius gratia differere cœpimus, ut quid scientiā nō sit, imò quid sit, inueniremus. Eatenus uero disputando processimus, ut scientiā in sensu nullo modo querendā iudicauerimus, sed in eo nomine potius, quod tūc sortit̄ animus, cū ipse secundū seipsum circa illa quæ sunt, uersat̄ & agit. T H E. Atqui hoc ō Socrates, ut ipse arbitror, opinari uocat̄. S O C. Recte arbitraris amice. Et nūc aduerte, deletis ex animo cūctis superioribus nūquid maius perspicias, postq; hucusq; euectus es. Quid ue sciētia sit, iterū explica. T H E. Opinione quālibet ō Socrates, scientiā dicere im possibile est, cū & falsa quædā opinio sit. Apparet autē opinio uera scientia esse, idēq; à me nunc responsum puta: quod si aliter disputando deinceps uidebitur, aliquid aliud afferre conabimur. S O C. Euge Theatete, sic prompto animo disputare decet, neq; ut cœperas tergiversari. Si enim ita fecerimus, alterū ē duobus cōtinget: aut quod affectamus inueniemus, aut certe quod ignoramus minus nos scire putabimus: neq; mediocre lucrū id erit. & nunc quidem quid ais? An cum duæ sint opinionis species, uera una, & altera falsa, opinionem ueram scientiam definis? T H E. Definitio, hoc enim mihi in præsentia uidetur. S O C. An de opinione deinceps ab initio pertractandum? T H E. Quid nam? S O C. Turbat me nunc & sæpe aliās, adeo ut in ambiguitate plurima quo ad me ipsum & quo ad alios uerser, explicare nō ualens quanam sit hæc in nobis affectio, quo ue pacto adueniat.

Anima quædam per se, quædam per corpus cōprehendit

Sensus non percipit essentiam

Quando est opinio

Secunda scientie definitio

T H E.

THE. Quænam hæc? S O C. Falso scilicet aliquem opinari, de quo nunc etiam ambigo, utrum id omittamus, aut aliter quàm supra consideremus. THE. Quid ni ô Socrates, si quo modo decere censes? præclare enim tu & Theodorus in superioribus de ocio dicebatis, quod nihil in talibus urgeat. S O C. Opportune admonuisti, fortè enim haud abere erit tanquam uestigium iterato percurrere: præstat namq; parum bene, quàm multum non sufficienter determinare. THE. Præstat sanè. S O C. Quomodo igitur, & quid dicimus? falsam plerunque opinionem esse dicimus, & aliquem nostrum falsa opinari, alium uera, quasi hæc ex natura ita se habeant? THE. Dicimus absq; dubio. S O C. Nónne hoc nobis tam circa omnia quàm circa singula competit: nosse uidelicet, uel ignorare: nam discere & obliuisci, utpote istorum media, in præsentiarum transeo, cum nihil ad propositum nobis conferant. THE. Nihil prorsus ô Socrates aliud præter nosse uel ignorare circa unum quodq; relinquitur. S O C. Nónne igitur necessarium est opinantem opinari illa de quibus nouit aliquid, uel non nouit? THE. Necessarium. S O C R. Quinetiam noscentem ignorare idem, uel ignorantem nosse impossibile est?

Quæ nouit, ea putare quæ nouit.

Quæ non nouit, ea putare quæ non nouit.

Quæ nouit, ea putare quæ non nouit.

Quæ non nouit, ea putare quæ nouit.

THE. Quid ni? S O C. Num qui falsa opinat quæ nouit, ea putat non ea esse, sed alia quædam quæ etiam nouit? & utraq; noscens, utraq; rursus ignorat? THE. At fieri hoc nequit ô Socrates. S O C. An fortè quæ non nouit, ea putat alia quædam esse quæ non nouit? & qui neq; Theætetum, neq; Socratem agnouit, cogitare unquam potest Socratè Theætetum, uel cōtrà Theætetum Socratem esse? THE. Nunquã. S O C. Neq; tamè quæ quis nouit, ea quæ non nouit, esse putat: neq; rursus quæ non nouit, ea quæ nouit. monstrum enim esset. Quo pacto igitur falsa quis opinabitur? Præter hæc quidem opinari non licet, quando quidem omnia uel noscimus uel ignoramus: in his autè nullo modo falsa opinari quis posse uidetur. THE. Vera loqueris. S O C. An forte non ita considerandum quod quærimus, secundum nosse & non nosse procedendo, sed secundum nosse & non esse? THE. Qui istuc ais? S O C. Ne simplex sit, quoniam qui quæ nusquam sunt, in quacunq; tandem re opinatur, is non potest nō falsa opinari, quomodocunq; tandem cogitet. THE. Decens id quoq; ô Socrates. S O C. Quomodo igitur, quid ue respōdebimus Theætete, si quis nos interroget (possibile est autè unicuiq; quod dico) Quisnam hominum ipsum quod non est opinetur: siue de aliquo eorum quæ sunt, siue ipsum secundum se ipsum? Ad hæc utiq; respōdebimus: quando scilicet quispiam opinādo uera nō opinat. aut quid dicemus? THE. Sic certe. S O . Num & alibi tale quid accidit? THE. Quid isthuc? S O C. Ut aliquis uidens quidam aliquid, uideat autem nihil? THE. Fieri nullo modo potest. S O C. At uero si unum quiddam uidet, existentium quiddam uidet. an ipse putas unum in his quæ non sunt, esse? THE. Minime. S O C. Qui ergo unum aliquid uidet, existens aliquid uidet. THE. Apparet. S O C. Et qui aliquid audit, unum aliquid audit, & existens audit. THE. Profecto. S O C. Item qui aliquid tangit, unum aliquid tangit, & existens in super si quidem unum. THE. Et istud. S O C. Qui autem opinatur, nōne unum aliquid opinatur? THE. Necessarium est. S O C. Et qui unum aliquid, nōne existens aliquid? THE. Assentior. S O C. Qui ergo non existens opinatur, nihil opinatur. THE. Non uidetur. S O C. Atqui nihil opinatur, omnino non opinatur. THE. Constat. S O C. Impossibile igitur est, quod non est opinari, siue de aliquo eorū quæ sunt, siue ipsum secundum se ipsum. THE. Impossibile uidetur. S O C. Aliud itaq; est opinari falsa, q̄ ea quæ non sunt opinari. THE. Aliud apparet. S O C. Neq; igitur sic, neq; ut paulo ante considerauimus, opinio falsa nobis inest. THE. Non certe. S O C. At in hunc modum hoc forsitan appellamus? THE. Quem? S O C. Alienam quandam opinionem, falsam opinionem esse dicimus, quando quis aliquid eorum quæ sunt, aliud quiddam eorū quæ & ipsa sunt, prout animi cogitatio mutarit, esse dicit. sic enim existens aliquid semper, sed pro alio aliud opinabit: cūq; ab eo quod cogitauit aberret, iure falsa opinari dicetur. THE. Recte nimirum modo dixisse uideris. nam quoties aliquis pro pulchro turpe, uel contrà pro turpi pulchrum opinatur, toties falsa opinari non ab re iudicetur. S O C. Contemnis me ô Theætete, neq; ueris

Præstat parum bene, quàm multum non sufficienter determinare

Nosse & ignorare, circa omnia & singula

Secundus modus putandi

An quisquam opinetur quod non est

Tertius modus

renis: THE. Quorsum hæc: S O C. Haud enim puto, uideor ubi quod reuera falsum est apprehendisse, interrogatus utrum possit uelox tardus, aut leue grauis, uel aliud quiddam contrarium non secundum naturam propriam, uerum secundum naturam contrarij sibi ipsi contrarium fieri. Ne igitur id frustra aut temere audeas, dimitto, placetq; tibi, ut ais, falsa opinari, esse idem quod & aliena opinari. THE. Mihi quidem. S O C. Licet ergo, ut ipse putas, alterum quiddam ut alterum, & non ut illud cogitatione ponere. THE. Licet utique. S O C. Quando id igitur facit cogitatio, an non necesse est ipsam, aut utraq; aut alterum cogitare? THE. Necesse omnino. S O C. Aut simul, aut seorsim? THE. Et istud.

S O C. Ipsum autem cogitare, num idem quod & ego, uocas: THE. Quid tu uocas: S O C. *Cogitare quid* Sermonem quem ipsa anima apud se uoluit circa illa quæ cõsiderat. rem tibi, eamq; ut mi nime peritus, declaro. Hoc enim mihi uidetur, cogitationem scilicet animam nihil aliud agere, quàm secum ipsam differere, interrogando, respondendo, affirmando, atq; negando. Postquam uero definit, idemq; siue tardius, seu uelocius animaduertens asserit, neq; uagatur, hanc ipsam opinionem ponimus. Quamobrem opinari loqui appello, opinio-

nemq; sermonem, non ad alium, neq; uoce, sed silentio, & ad seipsum. Tu uero quid sentis: THE. Idem. S O C. Quando igitur aliquis alterum opinatur alterum, tunc ut uidetur ad seipsum dicit, alterum esse alterum. THE. Quid nis: S O C. Recordare obsecro, si quando tecum ipse dixeris, pulchrum omnino turpe, uel iniustum esse iustum: imò, ut in sum-

ma dicam, nunquid persuadere tibi unquam conatus sis, quod maxime omnium alterum sit alterum, an contra: nec in somnijs unquam ausus fueris tecum dicere, quod paria prorsus imparia sint, uel aliud quiddam huiusmodi. THE. Nunquam certe. S O C. Nunquid alium quempiam siue prudentem, siue insanum, ausurum existimas secum loquendo ex industria sibi persuadere bouem necessariò equum, uel duo unū esse: THE. Minime per-

louem. S O C. Si secum loqui opinari est, nemo dum utraq; dicit, opinatur, attingitq; animo, proferret unquam opinareturq; alterum esse alterum. Mittamus, si placet, uerbū hoc alterum, hoc autem est quod uolo, neminem opinari turpe esse pulchrum, aut aliud quicquam eiusdem generis. THE. Mitto equidem ô Socrates, mihiq; quod ais, admodum placet. S O C. Quare fieri nequit, ut qui opinatur ambo, alterū esse alterum opinetur. THE. Patet. S O C. At neq; is qui alterum opinatur quidem, alterum minime, unquam alterum esse alterum opinabitur. THE. Vera narras: nam cogeretur etiam quod non opinatur at-

tingere. S O C. Neq; igitur qui ambo, neq; qui alterum opinat, aliena opinari potest. Quæ propter qui falsam opinionem aliena opinari definit, nihil efficit. Vnde neq; hoc modo, neq; secundum superiora opinionem falsam nobis inesse constat. THE. Non ut uidetur, S O C. Veruntamen ô Theætete, si hoc non esse apparuerit, multa & absurda confiteri cogemur. THE. Quanam: S O C. Non prius dicam tibi, quàm omnino cõsiderare contendo: puderet enim me nostri in ijs quæ dubitamus, si cõfiteri quæ dico, cogeremur: sed si inuenerimus, liberiq; euaserimus, tum demum de alijs loquemur, quibus talia usui ueniunt, utpotè ipsi ab huiusmodi errore penitus alieni, sin autem omnino deficiemus, humiles facti, ueluti fluctuantes, & nauseam patientes, orationi nos permittemus, ut uel conculcet nos, uel agat quod uelit. Itaq; si quem exitum inueniam quæstionis huius, iam audi. THE. Dic modo. S O C. Haud fatebor recte nos consensisse, quando concessimus,

quæ quis nouit, opinari non posse ea quæ non nouit, atq; mentiri. Immo fieri quodammo do potest. THE. Nunquid ais, quod & ego tunc suspicatus sum, quando id tale esse diximus, quod nonnunquam ego Socratem noscens, eminusq; alium ignotum mihi prospiciens, Socratē mihi notum esse putarim? contingit enim in hoc quod dicis, S O C. Nonne ab eo iam depulsi sumus, quod efficiebat, ut quæ noscimus, cognoscentes minime nosceremus. THE. Prorsus. S O C. Ne igitur sic amplius, sed isto modo ponamus, ac fortè quispiam nobis assentietur, fortè etiam aduersabitur. uerum ad id attendamus in quo ne-

cessarium est sermonem illum qui omnia inuertit, examinare. Vide itaque an aliquid dicam, potest ne qui ante aliquid ignorauit, postea discere? THE. Potest certe. S O C. Nonne aliud deinceps atq; aliud: THE. Quid obstat: S O C. Pone exempli causa, caream uenam in animis nostris effigiem, in hoc maiorem, minorem in illo, in hoc purioris cærx, sordidioris durioris uel in alio, in quibusdam mollioris, in nonnullis etiam temperatæ. THE.

Pono, S O C. Donum hoc esse dicamus Musarū matris Memoria, & in hoc quicquid eo-

Mater Musarū, Memoria

o rum

rum quæ aut videmus, aut audimus, aut ipsi excogitamus, meminisse cupimus, insinuan-
tes ipsum sensibus intelligentijsq; ueluti anulis signantes exprimimus, quodq; signatum
fuerit, meminimus nos, & scimus quoad figura permanet: at cum abolet, uel inscribi ne-
quit, obliuiscimur atq; nescimus. THE. Sic esto. SOC. Qui ergo scit quidē illa, considerat
autem quicquam eorum quæ uidet uel audit, uide utrum hoc modo falsa opinetur. THE.
Quoniam? SOC. Quæ nouit esse putans, nunc quidē quæ nouit, nunc uero quæ non no-
uit. Hæc utiq; supra non recte confessi sumus, impossibilia cōfidentes. THE. Nunc autem

In notitia sine sensu.

Nosse, quod nouit.
Nosse, quod non nouit.
Non nosse, quod non nouit.
Non nosse, quod nouit.

In sensu solo.

Sentire, quod sentit.
Sentire, quod non sentit.
Non sentire, quod non sentit.
Non sentire, quod sentit.

In utriq; iunctis.

Nosse sentireq; quod nouit & sentit.
Nosse ac sentire, quod nouit & non sentit.
Nosse ac sentire, quod sentit & non nouit.
Non nosse & non sentire, quod non nouit & non sentit.
Non nosse & non sentire, quod non nouit & sentit.
Non nosse & non sentire, quod non sentit & nouit.

Sunt & alia coniugationes, quæ quia ex his facile fieri possunt, omisse sunt.

quomodo dicis? SOC. In hunc modum de illis à principio distinguendo dicamus: quod
isthuc quod quispiam nouit, eiusq; in animo monumentum seruat, non sentit autem, exi-
stimare nequit aliud quiddam esse eorum quod etiam nouit, imaginemq; illius seruat, nō
sentit autem: contraq; quod nouit, putare esse quod non nouit, cuius'ue nullam seruat i-
maginem: & quod non nouit, id insuper quod non nouit: & quod non nouit, id quod
nouit: aut quod sentit, aliquid aliud eorum quæ sentit: siue quod sentit, aliquid quod mi-
nime sentit: aut quod non sentit, eorum aliquid quæ non sentit: siue quod non sentit
quicquam ex his quæ sentit. Multoq; minus putare potest quod nouit, sentitq;, & seruat
illius imaginem secundum sensum, esse aliud quiddam quod etiam nouit, & sentit, & ser-
uat eodem modo: aut quod nouit, & sentit, & retinet, recte quod nouit, putare: Siue
quod nouit & sentit, & similiter retinet, id esse quod sentit: seu quod neq; nouit, neque
sentit, id esse quod nec nouit, etiam neq; sentit: Quod'ue neq; nouit, neq; sentit, id quod
minime nouit: Quod'ue neq; nouit, neq; sentit, id quod minime sentit. Hæc omnia ta-
lia sunt, ut nemo in eis falsa ulla ratione opinari ualeat. Restat ergo ut in quibusdam hu-
iusmodi si modo alicubi tale quid accidat. THE. In quibusnam? Videamus, obsecro, an
magis ex ipsis intelligam. Nam in præsentia haud assequor, ut in quibus nouit aliquis, ea
putet esse alia quædam quæ & nouit & sentit, uel quæ non nouit, sentit tamen, uel quæ
nouit sentitq;, ea quæ & nouit & sentit. Quare nunc longe magis quàm supra deficio.
SOC. Age, sic iterum audi. Equidem agnoscens Theodorum, eiusq; simulacrum me-
moria tenens, Theætetumq; similiter, interdum quidem ipsos uideo, interdum non ui-
deo. & tango quandoq;, aliàs minime, eodemq; pacto & audio, & alijs sensibus appre-
hendo: sæpe etiam sensu uos nullo percipio, sed intra me scio nihilominus atque memi-
ni. THE. Profus. SOC. Hoc itaq; primum ex his quæ expositurus sum, animaduerte,
quod potest quidem aliquis quæ nouit, non sentire, potest etiam sentire. THE. Sic est.
SOC. Nōne & quæ nō nouit, sæpe etiam neq; sentit, & sæpe solummodo sentit? THE.
Esto. SOC. Vide an magis in præsentia id iam assequaris, Socrates dum Theodorum
Theate-

Theætetumq; agnoscit, sed neutrum uidet, neq; alio sensu illos percipit, nunquam secum ipse Theætetum esse Theodorum opinatur. Quid ad hæc? THE. Vera sunt. S O C. Hoc sane primum erat ex his quæ dicebam. THE. Erat. S O C. Alterum erat hoc, quod dum unum è uobis agnosco, ignoro alterum, & sentio neutrum, nunquam eum quem cognosco, illum esse quem ignoro, existimo. THE. Probe. S O C. Tertium uero istud: dum neutrum cognosco, neutrumq; sentio, nunquam eum quem ignoro, alium quendam quem rursus ignoro, esse arbitror. atq; ita deinceps omnia supradicta repetita similiter puta: in quibus ego nunquam de te ac Theodoro falsa opinabor, neq; cognoscens, neq; ignorans utrosq;, neq; unum quidem noscens, ignorans alterum. eademq; de sensibus ratio si modo percipis. THE. Percipio equidem. S O C. Restat itaq; ut falsa in hoc opinemur, quando te Theodorumq; cognoscens, seruansq; in cætera illa effigie utriusq; figuras longo ex tempore, tanq; anulorum uestrorū signacula, neq; acute cernens utrosq;, tento proprium utriusq; signum propriæ uisioni attribuendo eius accōmodare uestigio ut agnitio fiat: sed aberro, & instar eorum qui cōmutatis calceis errant, cōmuto, & utriusq; uisionem ad alienum simulacrum transfero, & similia quædam patior ijs quæ in speculis transuerso resultant, cum aspectus dextera in sinistra cōmutat. Atq; ita decipior, nasciturq; aliena opinio, & id est quod falsa opinari uocatur. THE. Omnino ô Socrates, opinionis passio talis est, qualem mirifice figurasti. S O C. Præterea quum utrosq; cognoscens, unum in super sentio, alterum minime, cognitionem uero alterius non secundum sensum habeo: quod supra ita dixi, nec tu me intellexisti. THE. Non certe. S O C. Hoc tamē dicebam, quod qui agnoscit alterum atq; sentit, & cognitionem secundum sensum ipsius habet, nunquā putabit ipsum esse alium quendam, quem agnoscit quoq; & sentit, cuius uel cognitionē secundum sensum habet. Erat ne hoc? THE. Immo. S O C. Prætermissum quodammodo fuit quod modo dicitur, cum in superioribus assereremus falsam opinionem contingere, quoties quispiam utraq; noscens et uidens, aut alio quodam sensu percipiens, & utrorūq; signacula tenens, nō secundum ipsius proprium sensum utrunq; habet, uerum instar imperiti sagittarij à signo procul aberrat, quod quidem mendacium nuncupatū est. THE. Nec iniuria. S O C. Et quando uni quidem signaculorū adest sensus, alteri minime, quod uero absentis sensus est, præsentis adscribit, omnino hæc cogitatio fallitur: & ut summam dicam, circa illa quæ quis nunquam aut nouit, aut sensit, falli mentiri uel, & falsam opinionem habere non potest, si quid modo ueri nos nunc quidem loquimur. Cæterum in quibus noscimus, & sentimus, in ijs ipsis opinio uera uel falsa uersatur: quæ cum è conspectu directoq; nitu propria simulacra colligit, figuratq;, uera est. Cum uero transuerso atq; obliquo falsa. THE. Nonne præclare hæc ô Socrates, dicta sunt? S O C. Cum hæc audieris, idem uehementius asseres. Vera porrò opinari pulchrū est, mentiri turpe. THE. Quid nisi? S O C. Hæc utiq; hinc maxime fieri tradunt. Cum alicuius in animo cærea effigies illa profunda & multa, lenisq; & probe subacta est, quæ per sensus influunt in hoc inculpta, quod Homerus animæ cor uocauit, cærea hanc similitudinem subintelligens, utpotè pura signacula & funditus insidentia diuturna fiunt. Ac primo quidem homines sic instituti, dociles sunt & acuti, deinde etiam memores, postremo sensuum simulacra nō commutant, unde uera nimirum opinantur. nam cum sint ea perlucida & ampla in regione, uelociter distribuunt, diuiduntq; in propriam effigiem singula, quæ quidem existentia ueraq; uocantur, uiriq; tales sapientes esse dicuntur. an non idem tibi uidetur? THE. Mirum in modum. S O C. Quando igitur densum alicuius est cor, quod sapientissimus Poeta laudauit, uel cum lutulentum nec ex defecata cæra, uel molle nimis, uel durum, nō recte omnino se habet. Nam mollis nimiū cæra celeres quidem ad percipiendū efficit, sed eosdē obliuiosos. Dura uero contrā, diu memores, sed ineptos tardosq; ad percipiendū: & qui densam & asperā lapideamq; uel terream uel feculentā habent, obscura simulacra continent. obscura quoq; qui duram: profunditas quippe non adest. Obscura præterea qui molliorem, nam ex confusione facile euanescent: quod si præter hæc, inuicem quoq; congesta sint, ob sedis ipsius angustiam, si quidem exigua sit animula, obscuriora quoq; illis simulacra fient. Homines ergo huiusmodi omnes, quales descripsimus, ad opinionem falsam proni redduntur. Nam quum quid uident, aut audiunt, aut cogitant, quia singula singulis mox reddere nequeunt, tardi sunt, præuaricanturq;: nam peruersè uident plurima,

Quibus nō est opinio falsa, et in quibus esse uidetur

Anime cor
Qui memores
et acuti

Qui immemores
res
Qui ueloces, et
q tardi ad percipiendum

Qui proni ad
opinionem
falsam
Qui ignari

audiuntq̄, & aliud sæpe pro alio cogitando decepti concipiunt: atq̄ hi falsi mentientes, ignari uocantur. THE. Rectissime omnium ô Socrates, loqueris. S O C. Fatendum igitur falsas hominibus opiniones inesse. THE. Valde. S O C. Et ueras insuper. THE. Et ueras. S O C. Iam utiq̄ satis constare putandum duas opiniones esse. THE. Magnopere. S O C. Importunus reuera molestusq̄ admodum ô Theæte, uir garrulus esse uidetur. THE. Quorsum hæc dicis? S O C. Ruditatem meam, ac ut uere dicam, garrulitatem meam moleste ferens. nam quod aliud quisquam nomen imponat ei, qui ob ingenij tarditatem sermones sursum deorsum uertit, quum persuaderi nequeat, & tanquam hebes expedire disputationem omnino nullam ualeat, & dubitationes euadere? THE. Tu uero quid moleste fers? S O C. Non tantum ægrè patior, uerum & dubitauit quidnam respondeam, si quis ira quæsierit, ô Socrates, reperisti iam opinionem falsam non inter se sensibus, non cogitationibus, sed in sensus & cogitationis congressu consistere? At ego fatebor, ut puto, gloriabundus, quasi egregium quiddam inuenerimus. THE. Mihi quidem uidetur ô Socrates, haudquaquam turpe esse quod nunc ostensum est. S O C. Nunquid igitur, inquiet ille, hominem quem cogitamus duntaxat, uidemus uero nequaquam, e quum esse nunquam opinabimur, quem in præsentia nec uidemus, nec tangimus, uerum solummodo cogitamus, nihilq̄ aliud circa illum sentimus? Hæc equidem, ut arbitror, asserere me fatebor. THE. Et merito. S O C. Tum ille. Undecim quæ quis solum cogitat, secundum hanc rationem, nunquam putabit esse duodecim, quæ etiam solūmodo cogitat. Quid ad hæc? THE. Respondebo: quod uidens aliquis aut tangens forsitan undecim, duodecim esse putaret: quæ tamen in cogitatione habet, nunquam similiter iudicaret. S O C. Quid porro, inquit, censes aliquem apud sese cogitaturum quinque & septem, non homines inquam, quinque & septem, nec aliud quicquam eiusmodi, sed ipsa quinque & septem quæ diximus ibi in effigie monumenta esse, & falsa in illis opinari posse neminem? THE. Censeo. S O C. Hæc inquam, si qui ita considerent secum, ipsi perquirentes quot sunt, nōne illorum aliqui undecim, aliqui duodecim iudicabunt. Num omnes duodecim esse illa dicent, atque putabunt? THE. Non per louem, uerum pleriq̄ undecim: & si quis maiori de numero quærat, magis fallit. Arbitror enim te magis de omni numero dicere. S O C. Recte sentis. Animaduertere igitur, num & hoc accidat, hoc est, ut ipsa duodecim quæ in effigie sunt, undecim esse quis putet. THE. Videtur. S O C. Nōne hoc ad superiora reuoluitur? qui enim id patitur quod nouit, aliud quiddam quod similiter nouit, esse censet, quod tanquā impossibile supra respuimus. Et ex hoc ipso confiteri quemlibet cogimus, falsam opinionem non esse, ne unus atq̄ idem eadem scire simul atq̄ nescire cogatur. THE. Vera loqueris. S O C. Ex his iam constat, opinionem falsam aliter esse definiendam, quàm cogitationis ad sensum permutationem. nam si ita esset, nunquam in ipsis cogitationibus falleremur. Nunc autem uel nulla est opinio falsa: uel si qua est, quæ quis nouit, ut ignoret simul, fieri potest. Vtrum potius eligis? THE. Ambiguam ô Socrates, electionem proposuisti. S O C. Ambo quidem admittere, ratio uerare uidetur. Veruntamen audendum omnia. Quid si pudorem deponere audeamus? THE. Quo pacto. S O C. Ausi quid ipsum scire sit pronunciare. THE. Cur hoc impudens? S O C. Haud satis aduertisse uideris, quod omnis nobis à principio sermo, inuestigatio scientiæ fuit, tanquam quid ipsa sit ignoraremus. THE. Teneo. S O C. Nōne impudētis animi est, ut scientiam ignorantes, quid scire sit, ostendant? Verum ô Theæte, iam pridem à puritate disputandi longe uagamur. millies enim diximus hæc, cognoscimus, nō cognoscimus, scimus, nescimus, quasi aliquid inuicem intelligamus, cuius interim ignoremus scientiā. Ergo & nunc quoq̄, si placet, uocabulis istis utamur, ignorare scilicet, & intelligere, ut illis uti conuenit, si quidem scientiæ expertes simus. THE. At quo pacto his sublati, ô Socrates disputare ualeres? S O C. Nullo, dum qualis sum, maneo: possem tamen quoquo modo, si contentiosus essem. Et nunc si quis talis adesset, abstinere ab his uocabulis profiteretur, & nos ab his quæ ipse narro, uehementer deterreret. Postquam uero simplices & ignaui sumus, uis ne proferre audeam, scire ipsum quale sit? Mihi enim operæ precium esse uidetur. THE. Aude per louem. Nam his tibi utenti ueniam dabimus. S O C. Audistin quid hoc tempore scire dicant esse? THE. Fortè, non tamen in præsentia memini. S O C. Scientiā habere, id est uti uocant. THE. Sic est. S O C. Nos autem paulum per-

mutan-

mutates, scientiam possidere dicamus. Quares fortè, quónam hoc ab illo differat. nihilo
 forsitan. quod autem uideatur mihi, id postquã au diueris, mecum examinato. THE. Mo
 do possim. S O C. Haud sanè possidere idem quod habere uidetur: ceu si quis empta ue
 ste, illam seruans, & uti arbitrato suo potens, non ferat, habere quidem illam minime con
 fiteremur, possidere uero. THE. Et recte quidem. S O C. Vide praterea utrum fieri pos
 sit, ut qui scientiam similiter possideat, non habeat: perinde ac si quis syluestres aues, siue
 columbas, siue quasuis alias uenatus, auariorum domi constructio nutriat, quodammodo ha
 bere semper illas dicitur, quia possidet. THE. Sanè. S O C. Quodãmodo uero non habe
 re, sed potestatem quidem esse, cumq; in columbario eas incluserit, posse quoties uelit ca
 pere, & habere quamlibet ad uotum atq; dimittere. THE. Ita est. S O C. Rursus quemad
 modum supra in animis nescio quod figmētum careum machinati sumus, ita & nunc in
 qualibet anima auarium quoddam omnis generis auium fabricemus: quarum alia seor
 tim ab alijs discretis gregibus peruagentur, alia numero pauca, nonnulla sola passim quo
 cunq; contigerit, uolitent. THE. Fiat, quid tum postea? S O C. Hanc caueam in pueris ua
 cuam esse dicamus, loco uero auium scientias intelligamus: & quisquis scientiam nactus,
 hoc coercuit ambitu, hunc inuenisse didicisseq; rem ipsam cuius scientia est, et hoc ipsum
 esse scire. THE. Esto. S O C. Deinde rursus quamcunq; uelit scientiam aucupari, captãq;
 habere, iterumq; dimittere: hæc inquam, omnia quibus exprimenda nominibus sint, con
 sidera. nunquid eidem quibus antea cum acquisita duntaxat possidebant, an alijs? Hinc
 fortè clarius me intelliges. Arithmetica artem uocas? THE. Voco. S O C. Hanc suppo
 ne scientiarum omnis patris & imparis aucupium esse. THE. Suppono. S O C. Hac arte
 arithmeticus ipse scientias numerorum quasi mancipia quaedam subiectas habet, & alijs
 tradit. THE. Prorsus. S O C. Eumq; qui tradit, docere dicimus: qui uero accipit, discere:
 & eum qui habet ex eo quod in ipsa cauea possidet, scire. THE. Maxime. S O C. Quæ se
 quuntur, diligenter animaduerte. Qui perfectus arithmeticus est, nonne omnes scit nu
 meros: omnium quippe numerorum in eius animo scientia insunt. THE. Nil obstat.
 S O C. Nonne hic interdū uel secum ipse interna, uel externa quaedam quæ numero con
 stant, dinumerat? THE. Quid ni? S O C. Numerare autem nihil aliud posse ponemus, q̄
 considerare quantus quisq; sit numerus. THE. Nil aliud certe. S O C. Quod ergo scit, tan
 quam nescius cōsiderare uidetur, is quem scire omnem numerū confessi sumus. audis am
 biguitates huiusmodi? THE. Equidem. S O C. Cum columbarū possessioni & aucupio
 cōparauerimus, duplex aucupium esse dicemus: unum ante acquisitionem possidendi
 gratia: alterum postq; acquisiuit posseditq;, gratia capiendi manuq; tenendi illa ipsa quæ
 quis diu possedit. Atq; ita quorū iam pridem scientijs discendo præditus est, quæ ue antea
 nouit, ea iterum discere potest, resumens cuiusq; scientiã, & in lucem eruens quæ latebāt.
 THE. Vera narras. S O C. Propterea paulo ante quærebã, quomodo nominibus est uten
 dum, cū de ijs loquimur, ut puta quãdo arithmeticus numeraturus est, uel lecturus gram
 maticus. Tunc enim sciens, iterū secum ipse quæ scit, discere tentat. THE. At absurdum
 est hoc ô Socrates. S O C. An fortè dicendū quæ nescit, ea uel numerare, uel legere, cum
 ipsi iam literarū omnium uel numerorū intelligentiam tradiderimus? THE. Hoc quoq;
 absurdū. S O C. Vis ergo dicamus nihil curare nos quomodocunq; nominibus sciendi di
 scendiq; quisq; utatur: Postq; uero determinauimus, aliud quiddã esse scientiam posside
 re, aliud habere, qd quis possidet, ne possideat, fieri non posse dicimus. Quapropter nun
 quam accidit, ut aliquis quod scit, idem & nesciat. Falsam tamen opinionē circa id ipsum
 accipi posse. Nam accidere potest ut scientiã unius pro alterius scientia capiamus, quãdo
 aliquis nostrum unam quandã ex internis scientijs aucupans, pro illo aliam præuolantem
 deceptus apprehendit. Veluti cum undecim duodecim esse putat, ipsorū undecim scien
 tiam loco scientiæ ipsorū duodecim, cum utraq; intus maneat, capiens quasi pro columba
 palumbē. THE. Verisimile id quidem. S O C. Cum uero quam affectat, apprehendit, tunc
 expertem esse mendaci, ueraq; nimirū opinari dicendum. Et hoc modo ueram & falsam
 opinionē existere, nihilq; ex ijs quæ nos supra turbabant, impedimento nobis fore. Fortè
 mihi assentieris, an quid ages? THE. Assentiar. S O C. Jam discrimen illud euasimus, quo
 nescire aliqui quæ sciunt, cogebantur. Nam quæ possidemus, ne possideamus nō accidit:
 neq; si fallamur, neq; si uere iudicemus. Veruntamen aliud quiddã grauius mihi uidetur.

THE. Quidnam hoc? S O C. Si scientiarum cōmutatio, falsa fiat opinio. THE. Qui istuc Nonne ualde absurdum est, ut qui rei cuiusdam scientiam habet, eam ipsam ignoret, non ignorantia quidem, sed ipsius eiusdem scientia? Deinde rem hanc aliam quandā, & contrā illam hanc esse existimet: quā prater rationē hoc est, quod præsente scientia animus cognoscat nihil, ignoret omnia? Enimvero secundū hanc rationem nihil prohibet, quin ignorantia præsens, nosse quicquid efficiat, cæcitasque uidere, si scientia ignorare quinquā effecerit. THE. Haud recte forsitan o Socrates, aues induximus, cum solas in animo scientias poneremus: oportebatque inscitias quoque unā cum scientijs in animo conuolantes, inducere, & aucupātem hominem nonnunquam scientiam, sæpe inscitiam circa idem accipientem: cumque in scientiam incurrit, uera opinantem: cum ignorantiam, falsa. S O C. Difficile est te non laudare Theætete, quod tamen dixisti, iterū animaduerte. Esto enim ut ais. Qui in ignorantiam incidet, falsa, ut ais, opinabitur: nonne? THE. Certe. S O C. Non tamen falsa se opinari putabit. THE. Non certe. S O C. Sed uera potius, & tanquam sciens afficietur ad illa in quibus errat. THE. Cur non? S O C. Et idcirco scientiam nactum se ueritatem rursus dubitationem relapsi sumus, quippe contentiosus redargutor ille subridens, dicit. Vtrum o boni uiri, utraq; noscens aliquis scientiam & inscitiam quam nouit, aliam quandā quam etiam nouit, esse censet: aut neutram noscens, quam nō nouit, aliam quam nec nouit: aut unam cognoscens quidem, alteram minime, quā nouit eam esse quam non nouit: uel contrā quam non nouit, eam esse quam nouit? Vel rursus mihi dicetis, scientiarum & inscitiarum scientias esse, quas qui possidet, in alijs quibusdam ridiculis caueis siue cæcis figmentis includens, quatenus possidet, scit, etiam si in promptu nō habeat. Atque ita cogemini in infinitū circa idem reuolui, nihil proficientes. Quid ad hæc o Theæte? THE. Per Iouem o Socrates, quid respondendū sit, nescio. S O C. Nonne ratio nos o Theætete, admonet, non recte falsam opinionem prius quam scientiam inuestigasse, & insufficientem scientiam reliquisse: impossibile autem est ista cognoscere, antequam sufficienter scientia definita sit? THE. Necessarium o Socrates, quod ais in præsentiā, asserere. S O C. Quid ergo à principio rursus de scientia differemus? Nondū enim dicendo defessi sumus. THE. Non certe, siquidē ipse non renuis. S O C. Dic age, quo pacto eam definiētes, nobis ipsi minime aduersabimur? THE. Quemadmodū supra contendimus, nihil eam aliud habeo. S O C. Quomodo supra? THE. Veram opinionē scientiam esse uolebam, nam uere opinari procul est ab errore: & quæ à uera opinione proficiunt, decora omnia bonaque sunt. S O C. Qui in trāseundo flumine præt sequentibus, cum interrogat quæ alta sit aqua, ipsa ostēdet, inquit. Quod si & nos ingressi perquiramus, fortē impedimentū ipsum quod queritur, demonstrabit, manentibus nobis nihil patebit. THE. Probe loqueris, eam iam quaesituri. S O C. An non breuis inuestigationis hoc est? Ars etenim uniuersa argumento nobis est scientiā id minime esse. THE. Qua ratione? quæ ue hæc facultas? S O C. Eorum qui præ cæteris sapientes sunt, quos oratores & causidicos uocant, hi siquidē arte sua persuadent, non docent: inducunt enim auditores, ut quæ ipsi cupiunt, opinentur. An tu alii quos adeo in docendo uehementes existimas, ut cum latrocinijs alijsque iniurijs nulli testes interfuerint, tamen cōmissorum scelerum ueritatem ad aquam paucam doceant? THE. Nullo modo docere illos, sed persuadere puto. S O C. Persuadere autem, nonne idem asseris quod & opinionem inducere? THE. Idem prorsus. S O C. Nonne quando iudices iuste persuadentur in his quæ solus ille qui uidit, cognoscit, alius autem nequaquam, tunc ipsa ex auditu iudicantes, ueramque opinionem nacti absque scientia, recte iudicāt ea in quibus persuasi sunt, si modo bene iudicāt? THE. Omnino. S O C. Si tamen idem esset o amice, opinio uera iudiciumque & scientia, nunquam iudex ille summus absque scientia recte opinaretur. Nunc autem utrunque diuersum quiddam esse uidetur. THE. Quod ab aliquo de scientia quondam audiui, oblitus eram, sed iam reminiscor. Inquit autem opinionem ueram cum ratione scientiam esse, sine ratione expertem scientiæ: & quæ ratione carent, sciri non posse: quæ uero rationem habent, sciri. S O C. Quam præclare loqueris. Sed hæc ipsa quæ sciri possunt, & quæ non, dic quomodo distinguebat, ut uideamus utrum tu & ego similiter acceperimus. THE. Inuenturus ne sim ignoro, fortē uero exponente alio quodā assequerer. S O C. Audi igitur pro somnio somniū, ego quoque accepisse à quibusdam mihi uideor.

prima

prima ipsa uelut elemēta ex quibus homines & alia cōponuntur, rationē nōn admitterē. Nam unūquodq; illorum secūdum seipsum nominare licet, appellare uero aliquid aliud minime, neq; quod est, neq; quod non est. Iam enim essentiā ipsi uel non essentiā adhiberi cōtingeret. Oportet autē nihil apponere, si quis illud ipsum solum dicat. Etenim neq; ipsum, neq; illud, neq; unūquodq;, neq; solum, neq; istud, neq; cætera talia adhiberi uolūt. Hæc enim circūcurrentia omnibus adhiberi, & alia quædā esse aiunt præter illud cui sunt adiecta. Oportere autē siquo modo posset ipsum dici, rationēq; propriam admitteret seorsum ab alijs omnibus ipsum dici. Nunc autē nullum ex primis oratione posse proferri. nihil enim aliud ipsi q̄ nomen adesse, solūq; nomē habere. Quæ uero ex illis cōposita sunt, quemadmodū ipsa copulantur, sic & illorū nomina copulata orationem fieri. Nominum quippe copulationē orationis esse substantiā. Quocirca elementa sine oratione rationē ue, & incognita esse sensibus tamen percipiēda: syllabas autē & cognosci & dici posse, & uera opinione cōprehēdi. Quando ergo absq; ratione opinionē de aliquo uerā aliquis adipiscitur, uera quidem de illo eius sentire animum ferūt, nosse uero nequaquā. Nam eum qui accipere & reddere rationem nequit, inscium esse. Cum uero rationē consequatur, hæc omnia cognoscere posse, perfectamq; scientiā adipisci. Sic & tu insomniū an aliter audiuisti? THE. Sic omnino. S O C. Num tibi id placet? et hoc pacto opinionē ueram unā cum ratione scientiā asseris? THE. Et maxime quidem. S O C. Siccine Theætete nōdodie id cōprehēdimus, quod olim sapientes quāplurimi inuestigantes, antequā inuenirent cōsenuerunt? THE. Mihi quidem ō Socrates, quod modo dictū est, bene dictū esse uidetur. S O C. Et merito, nam quæ scientia absq; oratione rectaq; opinione unquam esse poterit? Unū tamen ex dictis mihi displicet. THE. Quod istud? S O C. Quod sanē magnificentius dici uidebat elemēta ignota esse, syllabarū autem genus notū. THE. Nōne reſt? S O C. Aduertendū profecto. Nam uelut uades sermonis exempla ipsa habemus, quibus ille usus, hæc omnia dixit. THE. Quænam? S O C. Literarū elementa & syllabas. an putas aliō intuentē, hæc dicere illum qui dicit quæ ipsi narramus? THE. Nō ad alia certe, sed ad ista duntaxat. S O C. Ea igitur recensentes examinemus. imō uero sic nosmetipsos, non ne literas ita didicimus? Responde ad hoc primum, an non syllabæ rationē definitionem ue habent, elemēta uero minime? THE. Fortē. S O C. Mihi quoq; omnino uidetur. Si quis ergo ita de prima Socratis syllaba percontetur, ō Theætete dic quid est? Quid potissimū respondebis? THE. Quod s, & o. S O C. Habes ergo hanc syllabæ rationē. THE. Equidē. S O C. Age dic præterea ipsius s rationē. THE. At quo pacto quis elemētis elementa referre posset? Etenim ipsum s ō Socrates mutarū literarum sonus quidam est solum lingua ueluti sibilante: ipsius autē b, neq; uox neq; sonus, neq; plurimorū elementorum. Quocirca recte admodū absq; ratione esse dicunt, e quibus septē illa notissima uocem habent, rationē uero nequaquā. S O C. Hoc itaq; ō amice circa scientiā recte asseruimus. THE. Videmur. S O C. Quid uero cū diximus ignotū elementum, syllabā esse notam? nūquid recte? THE. Probabile est. S O C. Syllabā uero utrū elementa utraq; esse dicimus? uel etiā si plura insint q̄ duo, omnia esse? An potius ideam unā ex ipsis cōpositis genitam? THE. Cūcta dicere mihi uidemur. S O C. Aspice igitur circa duo, s, & o, si utraq; prima mei nominis syllaba sunt, quisquis ipsam nouit, utraq; noscit. THE. Quid nī? S O C. Ergo s, & o, cognoscit. THE. Planē. S O C. Quid porrò, si utrunq; ignoret ambo cognoscat? THE. Et absurdū, & præter rationē hoc esset. S O C. Verūtamen si necessariū est utraq; nosse, quandoquidē ambo quis nouerit, sequitur ut necesse sit eum elementa prænosse, qui syllabā quandoq; sit cogniturus, atq; ita nobis pulcher ille sermo effugiēs elabatur. THE. Et repente nimiū. neq; enim bene illum custodimus. Oportebat fortē syllabā non elemēta ponere, sed unam quandā ex illis speciē constitutā, quæ ideam unā surpsius habeat, & ab elementis differat. S O C. Sic prorsus, ac fortē hoc modo potius q̄ illo se habet. Quamobrē considerandū est diligēter, neq; ita ignaue sermonem tam magnū tamq; præclarū prodi decet. THE. Nō profecto. S O C. Esto igitur syllaba, ut modo dicebamus, idea una ex singulis cōgruentibus elemētis, tam in literis q̄ in ceteris omnib. facta. THE. Prorsus. S O C. Nunquid partes illius esse non oportet? THE. Cur nam? S O. Quoniam cuiuscūq; partes sunt, totū necesse est partes omnes existere, an totum unam quandam speciem ex partibus factam uocas, ab omnibus partibus differetem? THE. Equidem. S O C.

Orationis
substantia

De literarum
elementis &
syllabis

An omne
totum idem

An omnia
omne, idem

Omne uero & totum idem ne, an differens utrunq; uocas? THE. Quanquā nihil habeo certi, tamē quia prompte respondere iubes, periculū faciens aio differre. S O C. Promptitudo ô Theætete recta. Vtrū uero & respōsio recta, considerandū. THE. Profectio. S O C. Nōnne secundū hunc sermonē totum & omne differūt? THE. Certe. S O C. Quid porrò: omnia, & omne num aliquo differūt? Veluti cū dicimus, unū, duo, tria, quatuor, quinque, sex, uel bis tria, uel ter duo, aut quatuor ac duo, aut tria duoq; & unum, Vtrū in his omnibus idem, an aliud dicimus? THE. Idem penitus. S O C. Aliud ne q̄ sex? THE. Nihil aliud. S O C. Nōnne in uno quoq; loquēdi modo omnia sex inuenimus? THE. Ita. S O C. Rursus autē non unum aliquid dicimus, dum dicimus omnia? THE. Necessē est. S O C. Num aliud q̄ sex? THE. Nihil aliud. S O C. Ergo in his quæ numero constant, idem esse omne & omnia dicimus. THE. Sic apparet. S O C. Sic utiq; de ipsis dicamus: iugeri numerus, & iugerū idem, nōnne? THE. Idem. S O C. Et stadij numerus stadiūq; similiter? THE. Et hoc. S O C. Exercitus quoq; ipsius numerus & exercitus ipse, cæteraq; huiusmodi eodem pacto: Numerus enim omnis existens omne unūquodq; illorū est. THE. Sanē. S O C. Singulorū autem numerus, num aliud est q̄ partes? THE. Nequaquā. S O C. Quæcunq; igitur partes habent, ex partibus constant. THE. Apparet. S O C. Omnes autem partes totum esse cōcessum est, si quidem omnis numerus omne est. THE. Ita est. S O C. Totū itaq; non constat ex partibus: omne enim esset, quandoquidem omnes esset partes. THE. Nō uidetur. S O C. Pars id quod est, an est alterius q̄ totius? THE. Ipsius utiq; omnis. S O C. Strenue Theætete pugnas, ipsum omne nōnne ex eo est omne quod nihil deest? THE. Necessē. S O C. Totū quoq; nōnne eadē ratione totum quia nihil abest? Cui uero nihil deest, neq; tamen totū est, neq; omne, ipsum est ex seipso. THE. Videtur mihi nunc totū & omne nihil differre. S O C. Nōnne diximus cuius partes sunt, totū, & omne partes omnes esse? THE. Planē. S O C. Rursus quod paulo ante tentauimus, nōne si syllaba elementa nō est, necesse est eam non tanquā partes suas elemēta habere? aut si eadem est cū illis, æque ac illa cognosci posse? THE. Ita certe. S O C. Ne hoc accideret aliud ipsam q̄ illa posuimus. THE. Aliud. S O C. Quid uero si elemēta syllabæ partes nō sunt, num alia quædā referre potes, quæ partes quidē syllabæ, neq; tamen illius elementa sint? THE. Nunquā ego partes uocarem quæ elemēta non sunt. Ridiculū quippe omnis elemētis alia quærere. S O C. Omnino igitur secundū hanc rationē ô Theætete una quædam impartibilis idea syllaba esse uidet. THE. Videt sanē. S O C. Num recordaris amice, nos in superioribus admisisse, quod primorum ex quibus alia cōponuntur ratio nō esset ex eo quod ipsum secundū seipsum unūquodq; simpliciter existeret, neq; ipsum esse de illo cōgrue dici posset, neq; hoc, neq; ita quasi hæc extranea alienaq; sint, & hæc ipsam causam ob stare diximus quo minus describi cognosciq; possit? THE. Memini. S O C. Est ne alia causa præter hæc, quæ uniforme, et impartibile aliquid ipsum faciat? Nam ego nullam aliam uideo. THE. Non uidetur. S O C. Nōnne in idem cum illo syllaba quoq; cōcurrit, quādoquidem species est, nec habet partes, sed idea una est? THE. Maxime. S O C. Si igitur multa elemēta syllaba est, & totū quiddam, eiusq; partes, ista similiter syllabæ & elementa cognosci describiq; possunt: quippe cum partes omnes idem quod & totum esse constituerit. THE. Præcipue. S O C. Sin autē unum quiddam, & simplex, æque syllaba atq; elemētum definitionis cognitionisq; est expers. Eadem enim causa talia hæc efficiet. THE. Aliter asserere nequeo. S O C. Eius ergo sermonē ne admittamus, qui dixerit syllabā quidē dici & cognosci posse, elementa uero nequaquam. THE. Non certe si huic rationi credimus. S O C. Quid si quis contraria dixerit, an non potius illa concederes, ex his quorum tibi ipsi in primis literarum rudimentis conscius extitisti? THE. Quenam ista? S O C. Quod nihil aliud discere studuisti, quā elementa oculis auribusq; discernere, & singula secundum seipsa notare, ne illorū positio uel cum dicerentur, uel cum scriberentur, te turbaret. THE. Vera narras. S O C. Citharistæ uero artem didicisse, quid aliud est q̄ unumquencq; tonū cuiusq; chordæ dignoscere? Hæc enim elementa musicæ quilibet appellaret. THE. Nihil aliud. S O C. Cum ergo elementorū, & syllabarū periti fuerimus, uelimusq; ex his ad alia coniecturam facere, asseremus profecto genus elementorū clariorem principaliorēq; intelligentiam continere quā syllabam, ad singulas disciplinas absolute percipiendas. Et si quis notam syllabam, elemētum natura ignotum dixerit, ultro illum uel inui-

Genus elementorum
clariore
intelligentiam
quā syllabam
continere

nam ludere putabimus. THE. Et maxime quidem. SOC. Cæterum aliã quocq; eiusdem rei demonstrationes meo uidere sint: propositi uero ne propter hæc obliuiscamur, quid scilicet de hoc iudicandum sit quod dicitur, rationem si cum opinione uera coeat perfectam scientiam esse. THE. Inquirendum omnino. SOC. Dic age, quid λόγος nobis hic significet. E tribus enim unum quiddam significare mihi uidetur. THE. E quibus. SOC. Primum esse arbitror cogitationem suam uoce per uerba nominacq; exprimere, opinionem propriam in uoce perinde ac in speculo & aqua mōstrantem. Nōne tale quiddam oratio tibi esse uidetur? THE. Mihi uero. SOC. Eum qui hoc agit, loqui dicimus. Nōne hoc quisq; facere potest: ostēdere scilicet ocius aut tardius, quid sibi de singulis uideatur: nisi fortē mutus uel surdus natura sit. Atq; ita quicunq; recte aliquid opinantur, μετὰ τὴν λόγον opinari uidentur. Ac nunquam recta opinio sine scientia erit. THE. Vera hæc sunt. SOC. Ne igitur facile condemnemus eum, qui scientiam quod nunc diximus affirmavit, quasi nihil dicat. Fortē enim non id uolebat, sed interrogatus quid unumquodq; respondere per elementa interroganti possit. THE. Quale id inquis ô Socrates? SOC. Quemadmodum Hesiodus de curru dicit: Centum ligna currus, quæ quidem ego dicere haud possem, neq; tu etiam ut opinor, sed satis nobis erit, si interrogati quid est currus, respondere poterimus, rotæ, axis, tabulæ, semicirculi, iugum. THE. Omnino quidem. SOC. Ille autem fortē nos existimaret tanquam interrogatos de tuo nomine, respondentesq; per syllabam ridendos esse, recte quidem opinātes dicentesq; quod dicimus, putantes autem grammaticos esse, & grammatice habere ac dicere Theæteti nominis rationem: hoc autem non esse secundum scientiam loqui, antequam per elemēta cum opinione uera unumquodq; quis determinet, quemadmodum supra dictum est. THE. Dictum proculdubio. SOC. Sic utiq; & de curru nos rectam opinionem habere. Eum uero qui centum illa percurrere potest, ipsius currus essentiam accipiēs, rationem quoq; unã cum uera opinione comprehendisse: loco opinantis, artificiosum & scientiæ compotem circa currus essentiam euasisse, per elemēta totum determinantem. THE. Nōne bene tibi uidetur ô Socrates? SOC. Si tibi ô amice uidetur ac approbas hunc per elementa circa unumquodq; discursum rationē esse, aut eum qui per syllabas aut maius quiddam fit, esse rationis expertem, uolo mihi dicas, quō diligentius cōsideremus. THE. Approbo, & maxime quidem. SOC. Num ita ut existimes quemlibet cuiusuis scientem esse, quando unum idemq; nunc unius eiusdemq;, nunc alterius esse, ei uideatur? Vel quando unius & eiusdem nunc hoc nunc illud esse opinatur? THE. Non per Iouem. SOC. Num memoria excidit, in discendis literis quod tibi & alijs acciderunt hæc sæpe? THE. Solitos ne dicis eiusdem syllabæ nunc hanc nunc illam literam opinari? Eandem uel literam aliã in syllabam propriam, aliã in alienam referre? SOC. Hæc inquã. THE. Nec oblitus sum, nec eos qui sic affecti sunt, scire arbitror. SOC. Quid uero? Si quis eo in tempore Theætetum scribens th, & e, scribendum putet, scribatq;, & rursus Theodorum scribere uolens th, & e, scribendum putet & scribat, nunquid scire illum dicemus primam uestri nominis syllabam? THE. Paulo ante inter nos conuenit eum qui sic institutus est, nōdum scire. SOC. Quid prohibet hoc idem aliquem circa secundam, tertiamq;, & quartam syllabam pati? THE. Nihil omnino. SOC. Nunquid tunc discursum per elementum habens Theætetum recta cum opinione scribet, quando ordine suo scribet? THE. Absq; dubio. SOC. Nōne adhuc inscius, sed recte opinatus, ut diximus? THE. Certe. SOC. Et rationē habens cum opinione recta: nam discursum per elementū habens, scripsit, quam rationem esse consensimus. THE. Verum. SOC. Est igitur ô amice quædam cum ratione opinio recta, quam scientiam appellare nōdū decet. THE. Apparet. SOC. Somniū quoddam, ut uidetur, nacti sumus, dum uerissimam scientiæ rationem habere consideremus. THE. Aut nōdū uituperare debemus, fortē enim quispiam nō ita λόγον definiat, sed reliquam è tribus speciem eligat, è quibus unam quandam electurū diximus illum, qui scientiã esse opinionem rectam cum ratione asseuerabat. SOC. Opportune admonuisti. Adhuc enim species una restat: prima quidem erat idolum cogitationis in uoce, secunda uero in totum per elementa processus. THE. Tertiam autem quid dicis? SOC. Quod & plurimi faterentur, posse uidelicet quandam ueluti notam asferre, qua ab alijs omnibus id de quo agitur, differat. THE. Quam mihi, cuius uel definitionem talem assignare potes? SOC.

Græcis λόγος
ratio, definitionem, significat, unde fuit Græca hic uoce utendum

Est quædam opinio recta cum ratione, que nō est scientia
Tres species rationis

Vt

Ut ecce de sole, si uelis, approbabis arbitror, quod luce præcellit omnibus quæ circa terram in cælo uoluuntur. THE. Omnino. SOC. Accipe cuius gratia hoc est dictum. est autem quod modo referebamur. Si differentiam cuiuscumque accipias qua ab alijs est distincta, definitionem ut quidam tradunt, acciperis: quando uero commune aliquod attigeris, illorum definitionem quorum communitas est, habebis. THE. Intellego, ac recte huiusmodi quidam rationem uocari existimo. SOC. Qui autem cum recta opinione differentiam quam quodcumque se iungitur accipit, id ipsum deinde sciens, quod prius opinabatur. THE. Consentaneum est. SOC. Nunc demum o Theætere cum primo ad hanc quasi quamdam adumbrationem propius accesserim, nihil omnino me in his intelligere animaduertito. Quousque uero eminus prospiciebam, dici mihi aliquid uidebatur. THE. Quamobrem? SOC. Dicam si poterò. Rectam equidem de te opinionem habens, si tuam præterea definitionem accipio, te cognosco: aliis qui duntaxat opinor. THE. Ita est. SOC. Definitionem autem differentie tuæ interpretatio erat. THE. Erat certe. SOC. Quando igitur opinabar solum nihil eorum quibus es distinctus ab alijs cogitatione percipiebam. THE. Nihil ut uidetur. SOC. Communia ergo quaedam attendebam, è quibus nihil tu magis quam alius uideatur. SOC. Communia ergo quaedam attendebam, è quibus nihil tu magis quam alius uideatur. SOC. Communia ergo quaedam attendebam, è quibus nihil tu magis quam alius uideatur. THE. Necessario sequitur. SOC. Dic age per Iouem, quo pacto tuæ potius te quæ alium quemlibet opinabar? Pone utique ita me cogitantem, Theætetum esse illum, qui & homo est, & nares, & os, & oculos habet, similiterque reliqua membra. Num cogitatio ista efficit, ut Theætetum potius quæ Theodorum animaduertam, uel uilissimorum hominum extremum quempiam? THE. Quinam? SOC. Si uero non solum habentem nares, & oculos cogitem, sed & simum nasum, & prominentes oculos, nihilo magis iterum te quam me ipsum, & alios quicumque tales sunt, opinabor. THE. Aequè sane. SOC. At uero non prius Theætetum ut arbitror, opinabor, quam figuram hæc simam, ab alijs quascumque uidi simis figuris, per aliquod monumentum illius proprium impressam mihi distinguam, aliaque similiter, è quibus tu consistis, quæ quidem me cras etiam si in te incidero, admonabit, & recte de te opinari faciet. THE. Vera loqueris. SOC. Ergo circa differentiam propriam, recta de unoquoque uersatur opinio. THE. Apparet. SOC. Quid deinde igitur erit, si una cum recta opinione definitionem quoque assumamus? Ridiculus enim præceptum est, si qua ab alijs differat quicquam opinari iubet. THE. Quomodo? SOC. Quibus de quatenus ab alijs differant, recte opinamur, de iisdem qua tenus ab alijs differant recte opinionem assumere iubet. Atque ita oratio tua erit aut scuticæ aut pistilli, aut cuiusuis circūuolutioni similis, ad hoc autem præceptum nihil prorsus dicit. Cæci namque præceptum rectius uocetur. Quoniâ iubere ut quæ habemus accipiamus, ad ea quæ opinamur, discenda, cæci hominis mandatam esse uidetur. THE. Dic age quid modo quærebas? SOC. Si dum rationem o puer accipere præcipit, nosse præcipit, non autem differentiam opinari, dulcis sanè res esset ratio, & omnium quæ ad scientiam pertinet pulcherrima. nosse enim accipere scientiâ est. THE. Est profecto. SOC. Interrogatus itaque quid scientia sit, respondet eam esse opinionem rectam cum scientia differentia. Rationis enim assumptio secundum illum hoc esset. THE. Videtur. SOC. Omnino fatuum est, scientiam nobis quærere, opinionem rectam cum scientia dicere, siue differentia, siue cuiuscumque alterius scientia sit. Neque sensus igitur o Theætere, neque opinio uera, neque cum opinione uera assumpta ratio scientia est. THE. Non, ut uidetur. SOC. Nunquid fœtus in nobis alius circa scientiam o amice restat? an omnia iam peperimus? THE. Per Iouem plura quæ in me haberem, educate te protuli. SOC. Nonne cuncta nobis hæc ars obstetricia, uana, educationeque indigna nata fuisse ostendit? THE. Omnino quidem. SOC. Si igitur aliorum deinceps plenum fœtum quæ te fieri cõtendes, prægnansque euades, melioribus plenus eris propter præsentem discussionem, quod si forte uacuum sterilisque manes, minus certe molestus familiaribus eris & moderatior & mitior, nequaquam quæ nescis scribere te putans. Tantum quidem ars mea, nec aliud præterea quicquam potest; nec ea noui quæ alij multi, quicumque magni atque mirandi uiri, & sunt, & fuerunt. Hanc uero obstetriciam facultatè ego ac mater mea à deo sortiti sumus, illa quidem circa fœminas, ego autem circa adulescentes ingenuos atque honestos. Sed nunc iam eundem mihi est in regis porticum; nam Melitus in iudicium me uocauit. Cras summo mane o Theodore huc redibimus.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI

in Platonis Ionem, uel De furore poetico, ad Laurentium
Medicem uirum magnanimum.

PLATO noster, optime Laurenti, furorem in Phædro, mentis dictionem definit. Alienatio-
nis autem duo genera tradit. Vnam ab humanis morbis. Alteram à deo prouenientem. Insaniam il-
lam, hanc diuinum furorem nuncupat. Insania, infra hominis speciem homo deicitur, & ex ho-
mine brutum quodammodo redditur. Diuino furore supra hominis naturam erigitur, & in Deum
transit. Est autem furor diuinus, illustratio rationalis anime, per quam Deus animam à superis
ad lapsam ad infera, ab inferis ad supera retrahit. Lapsus anime ab ipso uno rerum omnium principio ad corpora,
per quatuor gradus efficitur, per mentem, rationē, opinionem, atq; naturam. Nam cum in omni rerum ordine sex
gradus existant, quorum summum tenet ipsum unum: infimum, corpus: media uero sint quatuor quæ prædiximus,
necesse est quicquid à primo ad ultimum labitur, quatuor per media cadere. Ipsum unum rerum omnium terminus,
& mensura, infinitatis & multitudinis expers. Mens multitudo quidē, sed stabilis & æterna. Ratio, multitudo mo-
bilis, sed finita. Opinio, multitudo mobilis infinita, sed substantia punctisq; unita. Natura similiter: nisi quod per
corporis puncta diffunditur. Corpus autem infinita multitudo subiecta motui, & substantia punctis momentisq;
diuisa. Hæc omnia respicit anima nostra, per hæc descendit, per hæc & ascendit. Ut enim ab ipso uno quod omnium
principium est, producit, unitatem quandam sortita est, quæ omnem essentiam eius, uires, actionesq; unit: à qua,
& ad quam, ita cetera que in anima sunt, se habent, sicut à centro, & ad centrum circuli lineæ. Vnit uero nō mo-
do anime partes inuicem, & ad totam animam, sed animam totam ad ipsum unum, rerum omnium causam. Ut au-
tem à mente diuina dependet, rerum omnium ideæ per mentem actu stabili contemplatur. Ut seipsam respicit, ra-
tiones rerum uniuersales cogitat, & à principijs ad conclusiones ratione discurrit. Ut corpus respicit, particula-
res rerum mobilium formas opinione concipit, easq; percurrit. Ut materiam attingit, natura uelut instrumento
utitur, quo unit materiam, mouet, & format: unde generationes, augmenta, eorumq; contraria proficiuntur.
Cernis igitur quod ab uno quod super eternitatem, in eternam multitudinem labitur, ab eternitate in tempus, à
tempore in locum atque materiam. Quare sicut per quatuor descendit gradus, per quatuor ascendat necesse est.
Furor autem diuinus est qui ad superna conuertit, ut in eius definitione constitit. Quatuor ergo species diuini fur-
oris existunt: primus quidem poeticus furor: alter mysterialis: tertius uaticinium: quartus amatorius affectus. Est
autem poësis à Musis, mysterium à Dionysio, uaticinium ab Apolline, amor à Venere. Redire quippe ad unum a-
nimus nequit, nisi ut ipse unum efficiatur. Multa uero effectus, est lapsus in corpus, in operationes uarias distribu-
tus, respiciensq; ad singula. Ex quo partes eius superiores penè obdormiunt, inferiores alijs dominantur: illæ tor-
pore, hæc perturbatione afficiuntur: totus uero animus discordia & inconcinnitate repletur. Poetico ergo furore
in primis opus est, qui per Musicos tonos quæ torpent suscitet, per harmoniacam suauitatem quæ turbantur, mul-
cet: per diuersorum deniq; consonantiam dissonantem pellat discordiam, uariasq; partes animi temperet. neque
satis hoc est. Multitudo enim adhuc in animo restat. Accedit ergo mysterium quod expiationibus sacrisq; & om-
ni decorum cultu, omnium partium intentionem, in mentem, qua deus colitur, dirigit. Vnde cum singule animi par-
tes ad unam mentem redactæ sint, iam totum quoddam unum ex pluribus factus est animus. Tertio uero adhuc opus
est furore, qui mentem ad unitatem ipsam animæ caput reducat. Hoc Apollo per uaticinium efficit. Nam tum ani-
ma supra mentem in unitatem surgit, futura præ sagit. Demum cum anima unum facta est, unum inquam quod in
ipsa essentia anime inest, restat ut illico in unum quod est super essentiam, conuertatur. Hoc celestis ipsa Venus per
amorem, hoc est, diuine pulchritudinis desiderium, boniq; ardorem explet. Primus itaq; furor inconcinna, & dis-
sonantia temperat. secundus temperata, unum totum ex partibus efficit. tertius unum totum supra partes. quartus in
unum quod super essentiam & totum est, ducit. Primus bonum equū, id est rationem opinionēq; à malo equo, id est
à phantasia cōfusa & natura, distinguit. Secundus malum equum bono, bonum aurigæ, id est mēti subijcit. Tertius
aurigam in caput suum, id est in unitatē mentis apicem dirigit. Postremus caput aurigæ, in caput rerum omniū uer-
tit. ubi auriga beatus est, & ad præsepe, id est diuinam pulchritudinē sistens equos, obijcit illis ambrosiam, et super
ipsam nectar potandū, id est uisionem pulchritudinis, & ex uisione letitiam. Hæc quatuor furorum opera sunt, de
quibus generatim in Phædro Plato disputat, proprie uero de furore postremo, id est, amore, in Symposio: de primo,
hoc est furore poetico, in presenti dialogo qui Io inscribitur: quem in Phædro ita definit: poeticus furor est occupa-
tio quedam à Musis, quæ sortita lenem & insuperabilem animam, exuscitat eam atq; exagitat per cantilenas a-
liamq; poësim, ad genus hominum instruendum. Occupatio significat raptum anime & conuersionem in Musarum
numina. Lenem dicit quasi agilem à Musisq; formabilem. nisi enim præparata sit, non occupatur. Insuperabilem,
quia postquam rapta est, superat omnia, & à nulla rerum inferiorum inquinari, uel superari potest. Exu-
sita est somno corpora ad uigiliam mētis, ex ignorantie tenebris ad lucē, ex morte ad uitam, ex obliuione lethæa ad
diuinorum

diuinorum reminiscenciam reuocat, exagitat, stimulat, & inflamat ad ea quae contemplatur & presagit carminibus exprimenda. Post definitionem addit, eum qui sine furore Musarum poeticas ad fores accedit, inanem esse ipsum atque eius poesim, quasi tanti sit poesis, ut absque summo Dei fauore comparari nequeat. Eadem in Ione hoc tradit, & unde sit hic furor, & per quot descendat gradus edocet. Inquit autem in libro quarto de legibus Plato, Deum, fortunam, & artem, humana omnia gubernare. Quo fit ut poesis uel Dei donum sit, uel fortunae fors, uel artis opus. Quid istorum potissimum uerum sit, Socrates cum Ione rhapsodo perquirat. Rhapsodus autem hoc in libro significat recitatorem interpretemque, & cantorem carminum. Interpretabatur Io Homeri carmina, & coram populo ad lyram canebat, atque ita erat affectus, ut alium poetam nullum praeter Homerum exponeret, etiam si eadem qua Homerus facilitate referret. Homeri autem omnia celeriter explicabat. Unde sic argumentatus est. Aut casu profert Io quae scribit Homerus, aut arte, aut afflatu diuino. Non casu, quia non omnia, sed pauca quaedam, & absque continuatione ordinemque interpretaretur. Non arte, quia quisquis artem integram habet, quicquid eidem arti subiectum est, iudicat. Eidem uero studio poetico subiecta sunt Hesiodi aliorumque poemata, cui Homeri, praesertim quae de eisdem tractant, quae tamen Io non percipit, cum Homerum perfecte exponat. Ergo non arte iudicat. Restat ut inspiratione diuina. Ex quo patet quod interpretes poetae Io, et alij multi qui similiter affecti sunt, diuino instinctu alienam poesim interpretantur. Quod si ad percipiendam poesim iam traditam humanum ingenium non sufficit, multo minus ad inuentionem sufficiet. Quare nec Homerus, nec alius quiuis reuera poeta absque caelesti afflatu poesim consecuti sunt. Quod & alijs modis Socrates hic ostendit. Primo sic. Omnes artes & scientias poetae tradunt, sed omnes didicisse humano studio impossibile est, cum unicam ex parte percipere sit difficillimum. Non igitur arte humana, sed diuina quadam infusione proferunt. Cuius rei argumentum est, quod plerique uates postquam furoris remissus est impetus, quae scripserunt, non statim intelligunt, cum tamen recte de singulis artibus in furore tractauerint, quod singuli illarum opifices legendo diiudicant. Praeterea saepe uidemus rudem hominem, & ineptum subito in poetam bonum euadere, & aliquid magnificum diuinumque cantare. Magna uero in momento assequi, non humani ingenij est, sed diuinitus inspirati. Qua in re perspicue deus ostendit, nutu suo intelligentiam hanc infundi. Utque ita esse demonstrat, saepe ineptos quosdam potius quam urbanos, insanos potius quam prudentes rapit, ne si acutis prudentibusque uiris ad haec uteretur, humana subtilitate et industria fieri haec existimarentur. Cum ergo non sit a fortuna, nec ab arte poesis, a Deo, et a Musis tribuitur. Cum Deum dicit, Apollinem significat: cum Musas, sphaerarum mundi animas. Iupiter quidem mens dei est, ab hac Apollo, mens animae mundi, & anima totius mundi, octoque sphaerarum caelestium animae, quae nouem animae, nouem Musae uocantur, quia dum caelos harmonice mouent, musicam pariunt melodiam: quae in nouem distributa sonos, octo scilicet sphaerarum tonos, & unum omnium concentum, nouem Sirenes Deo canentes producit. Quamobrem ab Ioue Apollo, & Musae: ab Apolline, id est, mente animae mundi, chorus Musarum ducitur. quia mens illa sicut ab Ioue illustratur, sic & animas mundi sphaerarumque illustrat. Gradus autem quibus furor ille descendit, hi sunt. Iupiter rapit Apollinem. Apollo illuminat Musas. Musae suscitant & exagitant lenes & insuperabiles uatum animas. Uates inspirati interpretes suos inspirant. Interpretes auditores mouent. Ab alijs uero Musis aliae animae rapiuntur, quia & alijs sphaeris sideribusque aliae attributae sunt animae, ut in Timaeo traditur. Calliope Musa uox est ex omnibus resultans sphaerarum uocibus. Urania, caeli stelliferi, per dignitatem sic dicta. Polymnia Saturni, propter memoriam rerum antiquarum quam Saturnus exhibet, & siccam frigidamque complexionem. Terpsichore, Iupiter, salutaris enim choro hominum. Clio Martis, propter gloriae cupiditatem. Melpomene solis, quia totius mundi temperatio est. Erato Veneris, propter amorem. Euterpe Mercurij, propter honestam in grauibus rebus delectationem. Thalia lunae, propter uiriditatem eius humore rebus exhibitam. Apollo item solis est anima, lyra eius solis corpus: nerui quatuor, motus eius quatuor, annuus, mensurius, diurnus, obliquus: quatuor uoces, neates, hypates, doriones, gemini: quatuor sunt signorum triplicitates, ex quibus quatuor qualitates temporum producuntur. Orpheum quidem afflauit Calliope, Muscum Urania, Homerum Clio, Polymnia Pindarum, Erato Sapphon, Melpomene Thamyram, Terpsichore Hesiodum, Thalia Maronem, Nasonem Euterpe. Linum rapuit idem qui & te iam nunc exagitat phoebus optime Laurenti, Phoebus inquam qui auo tuo Cosmo uaticinium dedit, parenti autem Petro arcum atque medelas, tibi denique lyram et carmina.

10 PLATONIS LIBER, VEL DE FV=

RORE POETICO, A MARSILIO FICINO TRANSLATVS E
Græca lingua in Latinam, ad Laurentium Medicem
uirum magnanimum.

SOCRATES, IO.

IONEM saluere iubeo. Vnde nunc ad nos aduenisti? Nunquid ex Epheso patria uenis? IO. Nullo pacto o Socrates, sed ex Epidauro ab Asclepijs. s o. Nunquid & Rhapsodorum, id est eorum qui poetarum carmina recitant, certamen Epidaurij deo instituerunt? IO. Non in his solum, sed in alio quoque genere musicae. s o c. Quid igitur, non tu nobis istuc decertasti, quomodo, certasti ne? IO. Prima o Socrates certaminum premia retulimus. s o c. Probe inquis. Age ut in Palladis celebratione uictoriam consequamur. IO. Fient haec quidem si deus uoluerit. s o c. Etenim o Io, artem uestram semper plurimi feci, quod & arti uestrae conueniat ut ornatis corpus, & quae pulcherrimi semper appareatis, tum quod oporteat in plurimis atque bonis poetis, in Homero praecipue poetarum omnium optimo diuinissimoque assidue uersari, neque carmina illius solum, uerum etiam sensa perdiscere. Nunquam enim aliquis in Rhapsodum euaderet, nisi ea quae a poeta dicta sunt, intellexerit. Nam poetae mentem interpretari Rhapsodum apud auditores oportet: quod quidem fieri nequit, si quis poetae sententiam ignorarit. Haec uero omnia an non uidentur? IO. Vera dicis o Socrates: atque ego quidem in hoc plurimum elaboraui, praeclearissima sane praeter ceteris de Homero me explicaturum profiteor, ut neque Metrodorus Lampsacenus, neque Stesimbrotus Thasius, neque Glaucon, neque aliquis unquam ueterum tot tamque praecleara Homeri sensa quot ego, exponere queat. s o. Recte o Io. Costat enim quod nulla inuidia prohibebit quin haec mihi aperias. IO. Et auditu sane dignum est quod uehementer Homerum exornarim. Vnde aequum esse censeo ut ab illis qui Homeri studiosi sunt, corona aurea coroner. s o c. Ocius profecto te audiendi quandoque nanciscar: nunc autem ad hoc unum mihi responde, utrum circa Homerum solum, an etiam circa Hesiodum & Archilochum id possis. IO. Circa Homerum solum, satis enim mihi esse uidetur. s o c. Sunt ne aliqua de quibus Homerus & Hesiodus eadem referant? IO. Ac multa quidem esse arbitror. s o c. Utrum melius ea quae dicit Homerus, an quae Hesiodus explicares? IO. Aequae de utrisque o Socrates in illis rebus in quibus eadem referunt. s o c. Quid autem in his de quibus non eadem dicunt: ut puta de uaticinio Homerus atque Hesiodus uerba faciunt. IO. Et maxime quidem. s o c. Et in quo poetae isti consentiunt, aut discrepant, quando de uaticinio loquuntur, utrum ipse melius quam peritus uates aliquis explicares? IO. Uates melius. s o c. Si autem uates esses, non illa tantum in quibus conueniunt, uerum etiam in quibus dissentiunt, exponere posses? IO. Patet. s o c r. Quid porro: num circa Homerum uehemens facundusque es: circa Hesiodum aliosque poetas minime? An Homerus de alijs rebus agit, quae de ijs quae & alij poetae tractant? Nonne multa quae ad bellum, & quae ad consuetudines bonorum inuicem, malorumque, priuatorum atque opificum attinent, enarrauit? Et de dijs quemadmodum secum inuicem, & cum hominibus uersantur, deque afflictionibus coelestibus: item & de his quae apud inferos sunt, tum deorum & heroum generationes cecinit? Nonne circa haec omnis Homeri poesis uersatur? IO. Vera o Socrates loqueris. s o. Nonne eadem ceteri poetae decantant? IO. Eadem certe, sed non ita ceteri ut Homerus. s o. An forte deterius? IO. Multo deterius. s o c. Melius ergo Homerus? IO. Melius certe. s o c. O Io lepidum caput, cum multi de numero uerba faciunt, & eorum aliquis recte dicit, nonne potest quispiam ea in re bene dicentem nosse? IO. Potest. s o c. Nunquid ille ipse qui male dicentem noscit, an alius? IO. Ipse idem. s o. An non hic est qui arithmetica arte est praeditus? IO. Profecto. s o c. Cum multi de cibis, quales salubres sint loquuntur, & aliquis recte ea de re loquitur, utrum alius quidam bene dicentem quod recte, alius male dicentem quod male dicat, animaduertet? an unus, & idem? IO. Idem proculdubio. s o c. Quis hic? quod illi nomen? IO. Medicus. s o. Nonne summam dicimus, cum plures eadem de re loquuntur, quod unus atque idem tam illum qui male, quam illum qui bene loquitur internoscet: & nisi eum qui in eadem re aberrat, cogno-

Que sint explicata in omni Homeri poesi

p uerit

uerit, nunquam eum qui recte sentit agnoscat. I O. Profecto, s o c. An non ipse idem in utrisq; peritus est? I O. Prorsus, s o c. Homerum atq; alios poetas, è quorum numero est Hesiodus, & Archilochus, eadem referre asseris: non tamè eodem modo, sed melius Homerum: I O. Et uera loquor. s o c. Si illū qui bene dicit cognoscis, eos qui male dicunt, quod errēt intelligis. I O. Cōuenit. s o c. Si ergo dicamus ō uir optime, Ionem circa Homerum aliosq; poetas similiter peritum esse atq; uehementē, nequaquā errabimus: quādoquidē ipse iudicem eūdem idoneum esse circa illos qui eadem in re uersant, confitetur, poetas uero penè omnes eadem effingere. I O. Quamobrē igitur ō Socrates cum de alio poeta quispiam disserit, neq; mētem adhibeo, neq; quicquā existimatione dignum dicere possum, sed oscito protinus atq; torpeo: postquā uero Homeri quis mentionē fecerit, cōfestim excitor atq; mentē adhibeo, succeditq; quicquid instituo. s o c. Nequaquā arduū est ō amice huius causam coniectare. Cōstat enim quod neq; arte neq; scientia de Homero scire loqueris. Nam si arte, de alijs omnibus poetis similiter loqui ualeres. poesis enim totū est. nonne? I O. Est certe. s o c. Nonne postquā aliquis aliam quāuis artem integrā comparauit, æque de omnibus quæ sub arte sunt iudicat? Eadem quippe de omnibus artibus cōsiderandi ratio est. Vis tibi referā quæ ratione id dicam? I O. Opto per Iouem ō Socrates. Nam quotiens uos sapientes illos audiui, miro quodā gaudio statim afficior. s o c. Velim ō Io, uera diceres. Verū sapientes uos rhapsodi & mimi estis, & illi quorū uos poemata decantatis, ego autē nihil præter ueritatem loquor, quemadmodū decet pinguis mīneruæ hominem. Nam id de quo paulo ante percontabar, intueri q̄ leue sit, & facile cognitu: adeo ut quiuis quod narrabam, percipere possit, eandem per cætera esse considerationem, si quis artem sibi integrā compararit. Exempli causa, nunquid pingendi ars totū quiddam est? I O. Est. s o c. Nonne pictores multi, partim boni, partim mali, & sunt & fuerūt? I O. Certe. s o c. Vidiſti ne aliquē qui & ea, quæ recte, & quæ nō recte Polygnotus Aglaophontis filius pinxit, sufficienter ostendere potuit: quæ uero pictores alij, non potuit: Et si quis aliorum pictorum opus ostenderit, obdormiat, neq; facultas illi ad dicendum aliquid conijciendumq; suppetat: cum uero de Polygnoto, uel de uno quouis pictore sit iudicandum, expergiscatur, & mentem adhibeat, & facultatē dicendi habeat? I O. Nō per Iouem. s o c. Quid in fabris statuarijs: uidiſti quenquā qui ea quæ Dædalus Metionius, aut Epheus Panopei filius, aut Theodorus Samius, uel alius quispiam statuarum faber, bene est machinatus exponere ualeat, in aliorū uero sculptorū operibus torpeat atq; obmutescat? I O. Per Iouem nunquā uirum talem repperi. s o c. Atqui nec in tibiærum flatu ut arbitror, nec in pulsu citharæ, nec in illo ad citharā cantu, neq; in rhapsodia uirum intuitus es, qui Olympi opera, uel Thamyra, uel Orphei, aut Ithacensis Phemij rhapsodi exprimere possit, in operibus uero Ionis Ephesi deficiat, neq; percipere conferreq; possit, quæ bene, & quæ cōtra modulatur. I O. Quid in hoc tibi contradicam nō habeo, sed tamen mihi ipsi conscius sum, me præ cæteris hominibus pulcherrima de Homero referre, neq; deesse mihi dicēdi copiam: alios uero omnes hac in re me laudare, in cæteris uero nequaquā. Tu uero quidnam hoc sit uide. s o c. Video ō Io, & quod mihi id esse uidetur, tibi aperire incipiam. Ut bene de Homero loquaris ars tibi non præstat, ut modo dicebā, sed diuina uis est quæ te mouet, sicut in lapide quem Magnetē Euripides nominauit, nōnulli Heraclium uocant. Qui lapis nō solum ferreos annulos trahit, sed uim etiam annulis ipsis infundit, qua hoc idem efficere possint, ac perinde ut lapis, alios annulos trahere. Vnde longa plerunq; concatenatio ferri, & annulorum inuicem pendet, & omnibus his ex illo lapide uis attrahit. Ita ipsa Musa poetas diuino instinctu concitat, poetæ concitatos alios furore corripiunt. Quare ex his omnibus series ipsa contextitur. Omnes itaque carminum poetæ insignes, non arte sed diuino afflatu mēte capti omnia ista præclara poemata canunt: & ut Corybantes non sana mente saltant, ita neq; cantilenarum modulatores egregij sana mente hos cantus effingunt: sed ubi in harmoniam, & rhythmum insurgunt, & rapti bacchantur, quemadmodum bacchantes foemina, mente non sana, mel & lac ex fluminibus hauriunt, sana autem mente haurire nequeunt. idq; tum efficit illorum animus qui cantus effingunt, quod ipsi narrant. Aiunt enim nobis poetæ, q̄ è fontibus quibus mel scaturit, haurientes, & à Musarum uiridarijs collibusq; decerpentes carmina ad nos afferant, quemadmodū mel ex floribus apes, & instar apum uolare se dicunt. Qua

Videtur hoc agere, ut ostendat, nec ipsum Homerum ex arte scripsisse, sed diuina quadam ingenij uis fructum.

In re vera loquuntur. Res enim leuis, uolatilis, atq; sacra poeta est, neq; canere prius potest q̄ deo plenus, & extra se positus, & à mente alienatus sit. Nam quandiu mente quis ualet, neq; fingere carmina, neq; dare oracula quisquã potest. Nõ arte igitur aliqua hæc præclara canunt, quæ tu de Homero refers, sed sorte diuina id quisq; recte efficere potest, ad quod Musa quempiam incitauit. Hic Dithyrambos, ille laudes alicuius, hic Hyporchemata choreasq;, alius carmina, alius item iambos canit. Ad cætera uero illorum quisq; rudis, & ineptus est. Non enim arte sed diuina ui hæc dicunt. Nam si de unoquoquã horũ per artem recte loqui scirent, de cæteris quoq; omnibus idem possent. Ob hanc uero causam deus illis mentẽ surripiens, ipsis tanquã ministris utitur, oraculorũq; nuncijs, et diuinis uasibus, ut nos qui audimus, percipiamus non eos esse qui tam digna referunt, cum suę mentis cõpotes minime sint, sed hæc deum loqui, & per hos nobis hæc inclamare. Huic autẽ rei euidentissimo argumento esse potest Tynnichus Chalcidensis, qui antea poema nullũ memoria dignũ composuerat; hymnũ autem in Apollinem quem omnes cantant, omnium fermẽ cantilenarũ pulcherrimũ, Musarũ inspiratione inuenisse se dicit. In hoc maxime deus ostẽdiffe uidetur nobis dubitandũ non esse, quin præclara hæc poemata, diuina deorũq; potius q̄ humana hominũq; sint opera. Poetæ aut nihil aliud sint, q̄ deorũ interpretes, dum sunt furore correpti, à quocũq; tandẽ numine quis corripiatur. Quod quidẽ deus ostendere uolens, de industria per ineptissimũ poetam, pulcherrimã cecinit melodiam. An nõ uera tibi referre uideor? I O. Mihi certe. Atq; animũ meũ his sermonibus Socrates demulces, et afficis. Ac diuina quadã sorte à dijs poetæ insignes hæc nobis interpretari uident. S O. Nõne uos Rhapsodi poetarũ scripta interpretamini? I O. Vera narras. S O C. An nõ interpretũ interpretes estis? I O. Sumus. S O C. Animaduerte quid uelim, et hoc mihi respõde õ lo; neq; id de quo te interrogabo, mihi occultaueris, Cũ apte carmina refers, & stupore percussos reddis spectãtes, siue dum Vlyssẽ super pauimentũ suo limine saltantem cantas, & procis palãm se ostendentẽ, atq; sagittas ante pedes effundẽtem, siue Achillem impetum in Hectora facientẽ, seu dum miserabile quiddam, & querulum circa Andromachen, uel Hecubã, uel Priamum profers, utrũ tunc mentis es cõpos? An à mente alienatus? & rebus gestis quas refers afflatus animus interesse illis se cogitat, siue in Ithaca, siue apud Troiam sint gesta, seu quocũq; alio te carmina rapiant? I O. Perspicuam mihi coniecturã õ Socrates attulisti, neq; id occultaturus tibi recẽsebo. Quotiẽs enim miserabile quicquã dico, lachrymis implentur oculi. Cum aliquid terribile, aut uehemẽs, arrectæ propter terrorẽ comæ erigunt, cor salit. S O C. Nũquid mentis cõpotes eum uirum tunc esse asserimus, qui in sacrificijs, & celebrationibus pulchra ueste aureisq; coronis ornatus ploret, cũ nihil horũ amiseric; aut nimis trepidet is, qui inter uiginti milia hominum sibi amicorũ sit cõstitutus, nemine eum uel exuente, uel iniuria afficiẽte. I O. Nõ per Iouẽ õ Socrates, si uera fateri uelimus. S O C. Nõne spectantiũ multitudinẽ ijsdem his rebus afficitis? I O. Sanẽ plurimũ; atq; aspicio semper superne ab ipso suggesto, & flẽtes, & toruũ tuentes, atq; his quæ narrant, stupefactos. Et oportet me ualde mentẽ ijs adhibere. Nam si lachrymas excutiam, ipse argentũ suscipiens, ridebo. Sin autem risum illis moueam, ipse argentũ amittens flebo. S O C. Vides ne spectatorẽ esse annulorũ extremũ, illorũ in quã quos sub magnete lapide uim inuicẽ suscipere referebam? Medius autẽ es tu recitator, & mimus; primus autẽ est ipse poeta: deus uero per omnes istos hominũ animũ quocũq; uult, trahit, dum inuicẽ uim suspẽdit, & trañcit: ex quo uelut ex illo lapide series longa depẽdet, qua è latere gradatim neciunt hi qui in choro saltant, & præceptores atq; discipuli, huius ue catenę à Musa annuli suspendunt, poetarũ autem hic ex alia, ille rursus ex alia musa suspẽditur. Vocamus autẽ id nos mentẽ capi, quod quidem illi proximũ est. Nam ab his utiq; primis annulis qui poetæ sunt: alij rursus ab alijs corripiunt, diuiniq; fiunt, nõnulli ab Orpheo, à Musæo alij; nec pauci ab Homero occupant, atq; tenent, quorum õ Io unus es, qui ab Homero furore correptus es. Et si quis scripta alterius poetę cecinerit, obdormiscis, atq; tibi dicendi deest facultas. Si quis uero huius poetæ decantauerit melodiam, confestim excitaris, animus salit, & dicendi facultas sufficit. non enim arte neq; scientia, sed de diuina quadã sorte, & mentis occupatione, ea quæ de Homero dicis, recẽses. Et quemadmodũ Corybantes illam dumtaxat melodiam acute sentiunt, quæ illius dei est à quo rapiuntur, ad eumq; concentum decentibus uerbis & figuris abũdant, alios uero

Poete deorũ
interpretes

contēnunt: ita & tu ò Io, si quis Homeri mentionē fecerit, es in dicendo facundus, in alijs uero tibi copia deest. Eius itaq; quod quærebas quamobrē circa Homerum copiosus es, circa alios deficiis, hæc est causa, quoniam non arte, sed diuina sorte uehemens es Homeri laudator. I O. Recte dicis ò Socrates: admirarer tamen si rā acute differeres ut mihi prorsus persuaderes me cū lymphatus atq; furēs sum, Homerū laudibus celebrare. neq; enim furens ut arbitror tibi uiderer, si me de Homero uerba facientē audires. S O C. Atqui audire uolo, neq; tamen prius, q̄ mihi responderis ex ijs quibus de Homero dicit, quæ potissimū bene dicat, non enim de omnibus. I O. Optime nosti ò Socrates, q̄ de omnibus. S O C. Nō tamen ea bene tractas, quæ tu quidē ignoras, Homerus autē scribit. I O. Quænam ista sunt, quæ Homerus quidē narrat, ego aut nescio? S O. Nōne sæpenumero multa de artibus explicat: Velut de aurigaria disciplina, si meminero illius carmina tibi recitabo. I O. At ego referam, memini enim. S O C. Dic mihi quæ mandat Nestor Antiocho filio, cum illum monet ut in equestri cursu, gratia Patrocli instituto, caute fleciat equos. I O.

λεγεις uidentur legendum esse, quamquam et Marcellus et Aldi exemplar λεγεις habuerint Iliad. ↓

Declina ad læuam paulum, dextrumq; iugalem
 Vrge plagis minitans, manibus quoq; lora remitte.
 Cumq; metam attigeris, fleciatur læuus in arcum,
 Donec ad extremum circuli peruenerit axis
 Vltimus, ac medium uita, nec tangito saxum.

S O C. Sufficiūt hæc ò Io. Recte ne an cōtrā in his carminibus Homerus loquatur, utrū melius medicus, an auriga perciperet? I O. Auriga proculdubio. S O C. Vtrū arte hoc iudiciū fiat, an alio quopiam? I O. Non alio certe q̄ arte. S O C. Nōne cuiq; arti facultas à deo tribuit, certi cuiusdā operis iudicandi: neq; enim ea quæ gubernatoria arte cognoscimus, medicina quoq; percipiemus. I O. Nō certe. S O. Neq; etiā quæ medicina perspicimus, architectura quoq; percipiemus. I O. Nō sanē. S O. An nō similiter in omnibus artibus quæ una quadā arte cōprehendimus, alia minime cōprehendemus: Sed hoc prius mihi respōde. Aliam & aliam artē esse asseris? I O. Assero. S O. Nunquid eadē tu qua ego coniectura artes discernis: Nam ipse quidē cum hæc aliarū, illa aliarū rerū scientia est, hanc aliam, illam aliā artem uoco, Tu uero? I O. Et ego. S O. Si enim eisdē de rebus scientia esset, cur hanc aliā, & illam aliā uocaremus: quandoquidē eadē ab utrisq; cognoscerent. Quemadmodū à me percipit quinq; esse hos digitos, & tu sicuti ego hoc idē animaduertis. Vnde si te rogarem utrū eadē arte arithmetica an alia hæc eadē cognoscamus, respōderes utiq; q̄ eadem. I O. Certe. S O. Dic quod paulo ante interrogauerā, utrum secundum omnes artes uideat tibi dicendū, q̄ eadē arte eadem cognosci necessariū sit, alia uero arte nō eadem, sed alia quædā. quandoquidē ars alia ipsa est. I O. Ita mihi uidetur ò Socrates. S O C. Si quis artē aliquā assequutus nō fuerit dicta uel facta huius artis bene discernere nequaquam poterit. I O. Vera narras. S O C. Ea carmina quæ tu retulisti, siue bene siue male ab Homero canant, utrū tu melius, an auriga perciperet? I O. Auriga. S O. Recitator enim es, nō auriga. I O. Nempe. S O. Recitatoria uero facultas ab aurigaria alia est. I O. Videlicet. S O C. Quod si alia ars est, aliarū quoq; rerū scientia est. I O. Aliarum profecto. S O C. Quid uero cū Homerus illud affert, q̄ Hecamede Nestoris pellex faucio Machaoni medelæ potionē porrigit, cui uinū Pramnii infundit, insuper atterit caseū caprinū, neo quodam instrumēto, farinā quoq; caseo misceat, et ad hæc cepe obsonij loco apponit: Recte ne an cōtrā hæc ab Homero dicant, utrū medicinæ artis an recitatoris iudiciū est? I O. Medicinæ. S O. Quid cū Ho. dicit, In mare se merlit retis Thaumantias instar,
 Quod trahit ad fundum plumbi subtexta grauedo
 Muniti cornu fortem dans piscibus atram.

hæc quid sibi uelint, & utrū recte an cōtrā dicantur, nōne ars piscatorū melius q̄ recitatorum animaduertet? I O. Cōstat q̄ ars piscatorū id iudicat. S O C. Si præterea me ita rogares, postquā ò Socrates in Homeri carminibus inuenisti quæ cuiq; istarum quæ dicta sunt artium iudicanda sunt, age iam mihi reperias quæ nā à uate uaticinioq; iudicari conueniat, recte ne an cōtrā ab Homero sint dicta: aduerte q̄ facile ac uere tibi respōdeam. Sæpenumero in Odyssæa scribit, præsertim ea quæ Melampodorū uates Theoclymenus aduersus procos fatur,
 Omiseri, quid nunc heu uobis imminet attri,
 Dum mollem noctu capitis per membra soporem.

Cuncta

Cuncta fremunt luctu, resonat plangoribus æther.
 Sciffaq; triste madent lachrymis manantibus ora.
 Vestibulum plenum est simulachris, omnis & aula,
 Sub tenebris erebus riget, extinctioq; per orbem
 Lumine uelatur tristi caligine cœlum.

Sape numero etiã in Iliade, ut in murorũ expugnatione, quæ ad uatẽ pertinent tãgit. Ibi enim sic inquit,

Certabant Danaï Troiæ perumpere muros,
 Alti uolans Iouis pendebat desuper ales
 Vnguibus incuruis rubrum complexa draconem,
 Pellebatq; acies in laeam, tum ferus ille
 Respirans, & adhuc transfixo pectore luctans,
 Ore petens aquilam perstrinxit uulnere guttur.
 Illa dolens anguem dimisit in agmina lapsum,
 Sauciaq; in uentos pennis sublata refugit.

Hæc equidẽ dicam, & alia huiusmodi à uate cõsideranda iudicãdaq; esse. I O. Et uera quidem ò Socrates. s o. Et tu ò Io uera narras. Age quemadmodũ ego tibi ex Odyssæa, & Iliade excerpti quæ ad uatem, quæ ad medicũ, quæ ad piscatorẽ pertinere uident, sic & tu qui maiorem in Homeri scriptis peritiã habes, eligas, & adducas in mediũ, quæ sunt recitatoris propria, quæ præter alios homines ipsi cõsiderare iudicareq; cõuenit. I O. Omnia ò Socrates assero. s o. Non omnia tu supra dicebas ò Io. Num ita obliuiofus es? Atqui non decet recitatorẽ hominẽ obliuiofum esse. I O. Quidnam? s o c. Nõ memoria tenes artem recitãdi aliam ab aurigaria te dixisse? I O. Teneo. s o c. Nõne cũ alia sit, alia cognituram es confessus? I O. Profecto. s o c. Nõ igitur omnia percipiet secundũ sermonem tuũ ars recitãdi, neq; ipse etiã recitator. I O. Imò omnia præter talia quædam. s o c. Cũ præter talia quædã dicis, præter ea quæ aliarũ artiũ sunt fermẽ significas. Sed quænam cognoscet, postquã non omnia noscit? I O. Quæ decens est ut uir loquat, quæ mulier, feruus, liber, subiectus, princeps, hæc omnia noscet. s o c. Quod decens est ut princeps in mari, nauicula tempestate oppressa afferat, recitator ne magis q; gubernator cognoscet? I O. Non, sed gubernator melius hoc percipiet. s o c. Sed ea quæ decens est ut princeps in morbo loquat, recitator melius q; medicus intelliget? I O. Neq; hæc. s o. Sed ea quæ seruo cõueniunt, dicis. I O. Certe. s o. Scilicet qua decens est ut dicat feruus bubulcus, dum de furentibus & efferatis bobus cõfabulat, recitator ipse, nõ bubulcus agnoscet? I O. Nequaquã. s o c. Nũquid ea quæ decens est ut mulier de lanificio textori referat? I O. Non. s o c. Ea quæ decens est ut uir dux exercitus dicat dum milites horratur, cognoscet? I O. Talia profecto sunt quæ recitator agnoscit. s o c. Nũquid ars recitatoria eadem est quæ & imperatoris exercitus? I O. Intelligere equidem si opus esset, quæ imperatorẽ loqui decet. s o. Fortẽ & imperator es Ion? Nam si equestri, & citharœdica simul disciplina poleres, illos qui bene, & qui male equitant, cognosceres. Et si te interrogarem ò Io utrũ arte equestri, an arte citharœdi illos qui bene equitãt cognoscis, quid mihi respõderes? I O. Arte equestri. s o c. Quod si eos qui bene pulsant citharam, cognosceres, confitereris illos nõ equestri sed citharœdica disciplina cognoscere? I O. Proculdubio. s o c. Cũ uero quæ ad Imperatorẽ spectant intelligas, utrum imperatoria, an recitatoria ista calles? I O. Nihil mihi referre uidetur. s o c. Quomodo nihil referre dicis? Imperatoriã, & recitatoriam artẽ unam ne an duas ponis? I O. Vna mihi uidetur. s o c. Quicũq; igitur bonus est recitator, etiã bonus imperator erit? I O. Et maxime quidẽ ò Socrates. s o. Num & qui exercitus imperator est optimus, idem recitator est bonus? I O. Nequaquã. s o. Illud tamen admittis, quod quisquis recitator bonus est, bonus est imperator. I O. Valde. s o c. Nõne Græcorũ optimus es recitator? I O. Planẽ ò Socrates. s o c. Nũquid Græcorũ optimus es Imperator? I O. Certe ò Socrates. Hæc enim in Homeri scriptis didici. s o c. Cur igit per deos, cũ sis optimus Græcorũ omniũ dux exercitus optimusq; recitator, passim carmina modularis, militas autẽ nusquã: nunquid tibi uidetur recitator aurea corona decoratus plurimũ usui esse Græcis, imperator autẽ nullo pacto? I O. Nostra ò Socrates ciuitas uestræ subest, à uobisq; gubernat, & idcirco imperatore non indiget. Vestra autẽ & Lacedæmoniorum respub. me nunquã in exercitus ducẽ eligeret. Idoneos enim duces

uos esse putatis. s o. c. O optime Io, Apollodorum Cyzicenum nō cognoscis? I o. Quē Apollodorum? s o. c. Illum scilicet, quē sape Athenienses quamuis hospes esset, imperatorem delegerunt, & Phanostenem Andriū, & Heraclidem Clazomeniū. Quos hæc ciuitas licet peregrinos, quia uiri præstantes habentur, prætura, & alijs magistratibus ornat. Ionem uero Ephesium imperatorē non decerner, neq; honore afficiet, si uirtute præstare uisus fuerit. Quid uero, nōne uos Ephesii prisca origine Atheniēses estis, Ephesusq; nūlla ciuitate est inferior? Sed tu ô Io, si quidē uera prædicas, & sciētia arteq; potes Homerū laudare, iniuria me afficis: quippe qui p̄fessus multa & pulchra Homeri scire, teq; ostēsurum mihi pollicitus, me nunc decipis, ac permultū abest ut ostendas. siquidē nec quæ sint ista quorū peritus es, nec qua sis facultate instructus, aperire uis, me diu iam obsecrāte: ceterum tanq; Proteus uarius uarie mutaris sursum deorsum in omnia te uertēs, adeo ut postremo me subterfugiēs imperator euaseris, ne mihi ostendas quo pacto tibi circa Homeri sapientiam faciūdia cōpetat. Si enim arte tibi hoc inest, quemadmodū nūc dixi, pollicitusq; exponere, decipis, certe iniurius es. Sin aut̄ cares arte, & sorte quadā diuina ab Homero raptus, cū nihil intelligas, multa & pulchra circa poetā hūc dicis, ut ego de te iudicabam, nō facis iniuriā. Elige utrū mauis, iniustus homo, an diuinus potius appellari. I o. Lōge differt ô Socrates, & multo pulchrius est iudicari diuinū. s o. Hoc itaq; qd̄ pulchrius est, tibi à nobis tribuī? ô Io, te scilicet diuinū potius q; artificiosum Homeri laudatorē esse.

**PRAEFATIO IN PLATONIS SOPHISTAM SECUNDVM PROCLVM, A MAR-
filio Ficino translata.**

*Proprietates
sublunaris o-
pificis*

SOPHISTAM Plato uocat non hominem quendam solum, sed etiam amorem, Plutonem, Iouem, & artem sophisticam præclarissimā dicit, Ex quibus intelligimus quod nobilius subiectum quàm apparet hic dialogus respicit. Est enim intentio secundum magnum Iamblichum de sublunari opifice tractare. Nam est idolorum fitor, purificator animarum, à contrarijs rationibus semper separans, transmutator, & iuuenum diuitum mercenarius uenator. Dum animas suscipit plenas rationibus à superis ueniētes, mercedem ab illis accipit, ipsam animalium fabricam, quæ sit secundum mortalium rationem. Hic et quod non est incumbit, quia quæ sunt in materia gignit. Et quod reuera falsum est, diligit, id est materiam. Simul autem in id quod uerum reuera est, respicit. Est & multiceps, quoniam sibi essentias uitasq; multas uendicauit, per quas uarietatem generationis ipse disponit. Idem quoq; magus est generatione, dum animas naturalibus rationibus multas, & allicit, adeo ut ægre à generatione amoueantur. Quinetiam & amor magus, & natura maga à nonnullis dicitur, propter reciprocos attractus atque illecebras quæ secundum naturam procedunt. Nunc igitur omniariam sophisticam declarare uult. Etenim philosophus sophista est, quippe cum cœlestem opificem, & generationis opificem imitetur. Et distinctiua facultas progressum rerum ab uno imitatur, & generationis opifex cœlestem opificem quare sophista est. Atqui & ipse homo sophista, quia magna imitatur, Sophista dicitur. Et idcirco sophisticam multiplicem appellauit. Eleates hospes representat patrem opificum, supercœlestem & absolutum. Aditores autem opificis intelligentias. Ille quidem Iouis, hic naturæ angelicæ tanquā interpretator ac geometricus. Et quoniam opificium ab imperfecto incipiens in perfectum desinit, hospes ille primum cum Theodoro, deinde per conuersionem cum proprio Socrate uersatur. Hactenus Procli. Deinceps Marsilij.

*Argumentum
Marsilij
Apud Pythago-
ram & Plato-
nem sophos est
solus deus
Quis philo-
sophus*

POST Thetetum de scientia, legendus est Sophista de ipso ente, quod scientiæ est obiectum. Dum uero hic de ente differitur circa quod uersatur philosophus, tractatur interim de non ente, ad quod sophista declinat. Apud Pythagoram et Platonē sophus, id est sapiens, solus est Deus. Philosophus autem uerus imitator dei. Sophista ambigtiosus et fallax philosophi æmulator. Sex Plato Sophistæ definitiones adducit. Quoniā uero definitio haberi absq; diuisione nō potest, per quam ab ipsa re definienda quæ ipsius non sunt separentur, genusq; ipsius per differētias diuidatur, ex quibus tandem simul & genere cōponantur species atq; definiantur, idcirco Plato Sophistam definiturus, exactissimas primum partitiones excogitat, admonēs neminem omnino latentem rei cuiusq; naturam discernere posse, nisi eam penitus ab aliena qualitate secreuerit. Proinde entis atq; nō entis descriptiones pro uiribus offert, atq; ens, quemadmodū & in Parmenide, subijcit uni. Entis quinq; numerat genera, essentiā, idem, & alterum, statumq; & motum. Docet ueram quidē essentiā rebus incorporcis cōuenire, imaginariā uero corporcis. Eos præterea qui incorporea negant, admodum detestatur: eos insuper qui uel omnia moueri solum, uel solum manere putant. Item de sciētia atq; de opinione & oratione uera uel falsa, de uerbo & nomine disputat, quatenus ad entis ipsius diuisionem pertinere uidetur. Demum postquam de sophista simul ac philosopho disputauit, diuina quadā librum concludit

concludit sententia, uidelicet res naturales, opera esse dei. Siquidem omnia naturæ opera à diuina quadam sapien- *Res natura*
tia mundo infusa probauerat proficisci. Res autem umbratiles, & fallaces, ait dæmonicas esse prestigias. Ibidem *les opera dei*
& sophistam nobis occultum esse inquit tanquam non entis, id est falsi tenebris inuolutum: & philosophum pariter
occultum esse, quãuis alia ratione, quia uidelicet entis ipsius, id est diuine ueritatis splendore undiq; circũfusus uul-
garium intuitum animorum prorsus exuperet.

PLATONIS SOPHISTA, VEL DE EO

QVOD EST, VEL DE ENTE, TRANSLATVS A MARSII

lio Ficino Florentino ad Laurentium Medicen

uïrum magnanimum.

THEODORVS, SÓCRATES, HÓSPES ELEATES, QVI FÓRTE
MELISSVS EST, THEÆTETVS.

NENIMVS Ô Socrates, & ipsi pulchre quemadmodũ heri inter nos conue- *Occasio dia-*
nit, & hospitem hunc nobiscum ducimus Eleatem, Parmenidem atq; Ze- *logi*
nonem alterum, uïrum apprime sapientiæ studiosum. S O C. Fortè Ô Theo-
dore, dum uïrum hospitem tecum ducere credis, deum quendam ducis. In-
quit enim Homerus, cum deos alios, tum maxime hospitalem deum, inter *Inter homines*
homines qui iusti pudoris participes sunt, uersari, & hominũ contumelias iniuriasq; inspi- *pudentes uer-*
cere. Te forsitan & hic è superis unus huc secutus est, ut nos qui à disputandi rationibus *sari Deum*
aberramus, examinet atq; corripiat: atq; ipse redargutionis est deus. THE. Haud mos hic
Ô Socrates, huius hospitis. Sed modestior est q̃ hi qui cõtentionibus student. Mihiq; nul-
lus hominũ deus, sed diuinus aliquis esse uidetur. Omnes equidem philosophos, diuinos
appello. S O C. Et recte quidem amice. Genus autem philosophorũ haud multo facilius,
ut ita dixerim, quàm deorum discernitur. Omnes enim quicunq; non ficte, sed uere phi-
losophantur, propter aliorum inscitiam omniformes apparent, dum urbes circumeunt, et
uelut ab excelsa quadam specula inferiorũ uitam prospectant. Atq; hi à quibusdam nul-
lius æstimantur, à nõnullis summo opere honorantur. Et interdũ quidem ciuiles apparent,
aliàs sophistæ, nonnunquam aliquorum opinione insani prorsus habentur. Quapropter
percontari hunc hospitem cupio, si modo gratum illi futurum sit, quid de his rebus fami-
liares eius Eleates sentiant, quid uere esse dicant, & quomodo nominent. THE. Quænam
istæ S O C. Sophistam inquam, ciuilem philosphũ. THE. Quid uero potissimũ, & qua-
le circa hæc dubitanti tibi sciscitari libet; S O C. Hoc, utrum unum hæc omnia, an duo esse
uelint. An quemadmodũ nomina tria, tria quoq; genera distinguẽtes, singula nomina ge-
neribus singulis adscripserint. THE. At nihil, ut arbitror, prohibebit, quo minus hæc uo-
bis exponat. Tu uero quid ais, hospes? H O S. Quod & tu, nihil sanè prohibet, neq; dictu
difficile est, quod tria esse putauerint. Singulatim uero distinguere, & quid unumquodq;
sit definire, neq; paruum opus est, neq; facile. THE. In eandem fortè quæstionẽ Ô Socra-
tes, incidisti, in quam et nos anteq̃ huc accederemus. hic autẽ quæ tibi nunc, eadem tunc
nobis respondit, audisse se quidem, & recordari. S O C. In eo igitur quod primum rogau-
mus, gratificari nobis debes, Ô hospes. Verum nobis id in primis declara. Vtrũ per te ipse
perpetua oratione quod inferre uelles, exponere consueueris, an potius interrogando
quemadmodum solebat Parmenides: quem ego adolescens audiui quondam ita dispu- *Parmenides dis-*
tantem admodũ senem, rationesq; pulcherrimas afferentem. H O S. Si facile quis & apte *putabat inter-*
respondeat, facilius est cum alio interrogando differere: sin contrà, per seipsum quisq; faci- *rogando*
lius disputat. S O C. Licet igitur quemcunq; uis, ex his eligere. Omnes enim libentissime
obsequentur. Ego uero tibi cõsulo, ut iuuenem quempiam eligas, uel hunc Theætetum,
uel alium quicumque tibi aptior uideatur. H O S. Pudet me Ô Socrates, quum nunc pri-
mum uobiscum loquar, non uicissim uerbum uerbo reddere, sed prolixum sermonem
inceptare, siue solus ipse per me, siue cum alio respondente, demonstrationis gratia dispu-
taro. Quod enim modo quæsitũ est, nemo leuiter explicari posse confidat. Longa nan-
que disputatione indiget. Contrà uero, si tibi & istis, præsertim quum tam modeste roga-
ueris, non obtemperem, agreste quiddam, & ab hospitis mãsuetudine alienum mihi fore

uidetur. Quippe cum disputationis comitem Theætetum hunc ex his quæ & ego dicebam, & tu modo iussisti, sim habiturus. THE. Ita certe ô hospes, quemadmodum inquit Socrates, cunctis gratificaberis. H O S. Nihil aduersus hæc ulterius Theætete, dicendum. Tecum deinceps agendum mihi: quod si fortè sermonis prolixitas tibi fastidiosa continget, et labore grauaberis, nō me obsecro, sed hosce tuos familiares, qui in causa sunt, accusato. THE. Nihil molestum fore arbitror: nam si fortè me defatigari contigerit, hunc Socratem adhibebimus, Socrati quidem nomine similem, mihi exercitationis socium, & æqualem, cui mecum laboriosa multa peragere nō est infuetum. H O S. Probe loqueris, & de his quidem procedente sermone tecum ipse deliberabis. Cōmuniter uero mecum tibi nunc considerandū. incipiendumq̄, ut mihi uidetur, ab ipso Sophista, et quid sit in primis definiendum. In præsentia porro tu simul ac ego huius cōmune solum nomen habemus:

Cognitionē rei rem uero ipsam quæ nomine designatur, aliter fortè uterq̄ nostrū cogitat. Præstat autem
cum rationibus in singulis rem ipsam cum rationibus quàm nomē solum absq̄ ratione perspicere. Quod
q̄ nominis solu profectio nūc inquirimus Sophistæ genus, haud facile defini potest. Verus est omnīq̄
precellere cōmunis sententia, si quis ea quæ magna sunt, recte transigere uelit, in paruis quibusdam
Vetus sententia prius illa facilioribusq̄, quàm in maximis cōsiderare debere. Equidem Sophistæ genus ar
circā magna co bitratum difficile posse comprehendī, nobis ô Theætete, confulo, ut ante in aliō quodam
gnosceda faciliori progressum illius præmeditemur. Nisi tu fortè cōmodiorē uiam ostendas. THE.
Translatio faci Nullam habeo cōmodiorē. H O S. Vis'ne exiguum quiddam & uile in medium addu
cienda ad faci camus, maioris ipsius exemplum. THE. Volo. H O S. An non proponendū notum quid
liora, ut cogno dam atq̄ exile, quod nihilominus ad maiorum intelligentiam cōferat: qualis homo piscā
scatur qđ que tor est. Leue enim quiddam est, & exile. THE. Certe. H O S. Viam tamē & rationem ad
ritur id de quo agimus, aptam habere uideī. THE. Optime ita res se haberet. H O S. Age hinc
Artium omnī tæ cuiusdam participē ponere debeamus? THE. Nullo modo artis expertem, alterius uero poten
diuisio tium fermē omnium species dux sunt. THE. Quæ? H O S. Agricultura, & cuiuslibet mor
talis corporis cura, & facultas omnium quæ circa compositum quodlibet fictum uel uersa
tur, quæ communiter supellectilia dicuntur, & quæ hæc imitatur, uniuersa inquam fa
cultas huiusmodi uno quodam communi nomine nuncupari debet. THE. Quonam pa
cto: & quo nomine? H O S. Quoties quod antea non erat, in esse quis deinde perducit,
quod agit, facere: quod agitur, fieri dicimus. THE. Recte. H O S. Cuncta quæ paulō an
te retulimus, ad hoc uim habent. THE. Habēt certe. H O S. Summatim itaq̄ illa effectri
cem facultatem denominemus. THE. Esto. H O S. Disciplinæ uero, & cognitionis speci
es uniuersa, & quæstus certaminisq̄ ac uenādi peritiā, ars acquirendī summatim uocan
da uidetur: quippe cum nihil ex his quicq̄ fabricet: quæ uero sunt, & fuerunt, comparet,
partim sermonibus actionibusq̄ capiens, partim capientibus non concedens. THE. De
cet. H O S. Cum omnes artes, aut in acquirendo, aut in efficiēdo uersentur, quo in genere
peritiā piscandi ponemus? THE. In eo uidelicet quod acquirit. H O S. Nōne eius quod ac
quirit, dux sunt species: Vna inter uolentes cōmutatio, dono, emptione, mercede. Alte
ra mancipatio uel opere uel sermone facta. THE. Ex his quæ dicta sunt, sic esse constat.
H O S. Mancipatio uero duplex. THE. Qua ratione? H O S. Vna quidē patēs, quæ certādo
capit. Altera latens, quæ uenando. THE. Ita est. H O S. Venatoriā quoq̄ bifariam diuidere
debet. THE. Quomodo bifariā? H O S. Aut em rem expertē animā, aut animatā uenatur.

uidetur pro THE. Quid nī? Siquidē ambo hæc sunt. H O S. Sunt profectio. Et oportet quod ad inanimū
κατ' ἐνία, pertinet, nomine carens, dimittere, etiā quāsdā natatorię facultatis partes, & alia huius
κατ' ἐνία λε modi exigua prætermittere. Animatorū uero capturam, animalium uenationem uocare.
gendū in exē THE. Sic esto. H O S. Venationis huiusmodi meritō dux sunt species. Vna quidem gres
plari greco sibilium animalium uenatio, uarijs speciebus nominibusq̄ distincta. Altera uero agiliū, quæ
fluentium uenatio nominatur. THE. Omnino. H O S. Agiliū uero quædā pennis per ae
rem, quædā per aquam uagantur. THE. Certe. H O S. Volantiū uenatio, aucupium nomi
natur. THE. Proculdubio. H O S. Aquatiliū uero, ferē summatim piscatio. THE. Omnino.
H O S. Piscatōnem autem nōne in duo maxima membra diuidimus? THE. Quænā ista?
H O S. Aut enim retinaculis, aut percussione piscamur. THE. Quonam pacto utrunq̄ di
stinguis? H O S. Quicquid coercendi gratia cohibet, aliquid cōprehendendo, retinaculū
nomina

nominatur. THE. Prorsus. H O S. Nassam, retia, laqueos, uerriculum, ceteraq; huiusmodi, nunquid aliter quam retinacula uocabis? THE. Haud aliter. H O S. Hic igitur, & alius similis uenandi modus qui cohibendo perficitur, piscationis species quadam est. THE. Est. H O S. Extat species altera quae hamis & fuscinis caprat. Hanc percutientem piscationem communiter appellare decet, nisi tu forte quid pulchrius afferas. THE. Nonne est mihi curae nomen, hoc porro sufficit. H O S. Alij quidem nocte hoc efficiunt ad ignis lumen, quae propter ignifera piscatio nuncupatur. THE. Prorsus. H O S. Alij die in extremo uirgae cuiusdam ferentes uncum tridentibus usi. Vnde contorta & unca omnis haec piscatio nominatur. THE. Constat. H O S. Qui piscando percutit retorto quodam instrumento, & fuscinam a superiori parte ad inferiorē demittit, tridentea & fuscinali piscatione uti dicitur. THE. Ferunt. H O S. Restat species altera. THE. Quanam? H O S. Percussio quadam hamo facta, contra ac superior, neq; in qualibet piscium parte, sed in capite & ore dumtaxat, ab inferiori parte ad superiorē uirgis & calamis retrahens. huius quid potissimū ō Theaete, nomen esse dicemus? THE. Videmur quod supra proposuimus exquirendū, nunc iam perfecisse. H O S. Nunc igitur piscationis non modo nomen ego ac tu comuni sententia instituiamus, uerumetiam rationem ipsius operis sufficienter accepimus. Vniuersae porro artis dimidium in diuisione fuit, quae in acquirendo uersatur: ac huius dimidiū quae capit, & huius rursus dimidium quae mancipat: huius uenatoria: uenatoriae animalium praeda: huius agilis animalis captura, agilis uniuersaliter piscatoria: piscatoriae, percutiens atq; tundens piscatio: percutientis, quae unco piscatio fit: huius deniq; percussio quae sursum uersus ab inferiori parte conficitur, retrahendo, & inde nomen sortita, retrahens & hamatoria piscatio dicitur. H O S. Abunde hoc ostensum est. H O S. Atqui secundū hoc exemplum, quid est sophista, inuenire statuimus. THE. Prorsus. H O S. Illudq; in primis quaesitū est, utrum ipsum qui hamo piscatur, rudem penitus, an artis alicuius participem ponere debeamus. THE. Ita est. H O S. Et nunc quidem sophistam, rudem ne an callidum appellabimus? THE. Nullo modo rudem. Intellego equidem non oportere illum qui ita uocatur, inertem esse, sed arte quadam instructum. H O S. Qua igitur arte? nunquid haecenus cognationem istorum mutuā ignorabimus? THE. Quorum? H O S. Hamatoris atq; sophistae. THE. Quemadmodum? H O S. Venatores quidam esse mihi ambo uidentur. THE. Quam praedam hic alter insequitur? de altero namq; diximus. H O S. Praedam uniuersam bifariam partiti sumus: in natantem atq; gressibilem. THE. Profecto. H O S. Et uenationem quae natantia aquatiliaq; persequitur, profecuti sumus: eam uero quae gressibilia praetermissimus, & quod multiplex esset, adiunximus. THE. Proculdubio. H O S. Haecenus hamator & sophista ab arte uenatoria aequae proficiuntur. THE. Videntur sane. H O S. Ab animalium uenatione, quidam in mare descendit, fluminaq; & lacus, & in his animalia ipsa uenatur. THE. Quid nunc? H O S. Quidam autem in terras & fluuios uelut in prata quadam, iuuentute & diuitijs abundantia, in his animalia captaturus. THE. Quo pacto? H O S. Venationis quae terra fit, duae maxime partes sunt. THE. Qualis utraq;? H O S. Vna domesticorū, agrestium altera. THE. An est ulla domesticorū uenatio? H O S. Pone quae dicam, ut lubet. aut enim est homo domesticū animal, aut nullo animal est domesticum: uel aliud quoddam mansuetū, homo autem animal ferum: si uel mansuetus homo quidem, sed hominis uenatio nulla. Ex his quod magis tibi consonat, in praesentia determina. THE. Arbitror equidem hospes, & nos mansuetū esse animal, et hominum esse uenationem. H O S. Duplicem igitur & domesticorū uenationem statuimus. THE. Qua ratione? H O S. Praedatoriam, & quae redigit in seruitutem, tyrānidem insuper, & militarem captiuitatem, cuncta haec uiolentam communiter uenationem asserimus. THE. Optime. H O S. Quae uero iudicando fit, uel concionando, uel conciliando, summam persuasionis artificium nuncupamus. THE. Recte. H O S. Huius duo sunt genera. THE. Quanam? H O S. Publicum & priuatū. THE. Extat species utraq;? H O S. Priuatae rursus persuasionis uenatio, aut mercede fit, aut muneribus. THE. Haud intelligo. H O S. Amatorū uenationē nunq; considerasse uideris. THE. Qua in re? H O S. Quod illi quos ceperūt, muna in super exhibēt. THE. Vera narras. H O S. Haec itaq; artis amatoriae species esto. THE. Esto. H O S. Sed ea quae mercede fit, aut uersat ad gratiam, uoluptatisq; illecebras parat, ut inde alimenta pro mercede dumtaxat accipiat, quam adulationē uocamus, artem uoluptatū machina.

machinatricem. THE. Certe. H O S. Aut uirtutis ostendendæ gratia conuersari se profite-
 tur, & pro mercede pecunias exigit, idç genus alio nomine nuncupandum uidetur.
Prima defini-
tio sophistæ THE. Quid nî? H O S. Quonam? exprimere tenta. THE. Constat planè. Sophistâ nam-
 que iam reperisse uidemur, & hoc nomen huic maxime congruere arbitror. H O S. Vt ex
 hac disputatione colligitur, constat ô Theætete, sophisticam facultatē appellandam esse
 artem quæ in conciliando comparandocq; uersatur, animaliumq; gressibilem & terreno-
 rum domesticorumq; uenatio est, hominum uidelicet priuata captura ob nummorū mer-
 cedem, & iuuenum diuitem atq; nobilium opinione uirtutis disciplinæq; irretitio. THE.
 Prorsus ita dicendum. H O S. Præterea hoc modo consideremus. nō enim uilis cuiusdam
 artis quod nunc quæritur, sed pulchræ admodum particeps est. Etenim ex ijs quæ supra
 diximus, per imaginem quandam coniectare licet, non huius generis, quod diximus, sed
 alterius esse. THE. Cuius igitur? H O S. Artis profecto quæ in acquirendo uersatur, duæ
 species relatæ sunt, uenatio & commercium. THE. Certe. H O S. Commerciij uero duæ
 sunt species. una in largitione, altera in emptione uenditioneq; cōsistit. THE. Sic est pro-
 fecto. H O S. Eam rursus quæ ad emendum uendendumq; pertinet, bifariam diuidimus.
 THE. Quo pacto? H O S. Qui opera sua uenalia facit, propriorum uenditor nominatur:
 qui aliena uendit, commutator. THE. Omnino. H O S. Commutatio uero aut inter eius-
 dem urbis ciues conficitur, quam cauponariam uocamus: aut inter ciues & peregrinos e-
 mendo & uendendo res ex urbe alia in aliam permutatur, quam mercaturam dicimus.
 THE. Quid nî? H O S. Mercatura præterea duplex, altera ad uictum corporis spectat, al-
 tera ad animi disciplinam, commutatq; nummis eruditionem. THE. Quemadmodū di-
Disciplinarum
mercaturæ cis? H O S. Quod ad animum attinet, forsitan ignoramus. Nam quod ad corpus, agnosci-
 mus. THE. Nempe. H O S. Eum profecto qui musicam alibi quidem discendo emit, ali-
 bi docendo uendit, literaturâq; similiter, & præstigia, cæterasq; animi disciplinas tam se-
 rias quàm iocosas, mercatorem nihilo minus quàm corporis alimenta uendentē dicimus.
 THE. Vera narras. H O S. Nonne illum similiter appellabis, qui disciplinas nummis em-
 pturus commutaturusq; urbes uarias circuit? THE. Similiter certe. H O S. Huiusmodi
 mercaturæ pars quædam demonstratiua uocatur, pars altera ridicula, nihilominus quum
 sit disciplinarum uenditio, consimili quodam uenditionis cognomento uocanda. THE.
 Prorsus. H O S. Alio uero nomine nuncupandus qui facultates alias uendit, alio qui præ-
 cepta uirtutū. THE. Nihil prohibet. H O S. Eum sanè qui alias facultates uenundat, ar-
 tium uenditorem nominare decet: sed eum hominem qui mores mercede tradit, quo no-
 mine nuncupabis? Nūquid aliter quis recte cognominare hunc potest, quàm quod nūc
Secunda defini-
tio sophistæ quærimus, sophisticam? THE. Haud aliter profecto. H O S. Iam igitur concludamus hunc in-
 modum colligentes, quod secunda inquisitione sophista nobis apparuit acquisite huius-
 modi, scilicet commutator, emptor & uenditor, mercator uidelicet qui animi disciplinas
 uenundat ad sermones institutaq; uirtutum præcipua pertinentes. THE. Valde. H O S.
 Tertio rursus te similiter sophisticam uocaturum hunc arbitror, qui eadem in urbe perman-
Tertia defini-
tio sophistæ rus. THE. Nihil obstat. H O S. Sophistam igitur appellabis eum qui in acquirendo uersa
 tur, commutat scilicet & emit, uenditq; cauponando, siue sua inuenta, siue aliena circa uir-
 tutis studia uendat. THE. Necessè est, rationi siquidem assentiri decet. H O S. Videamus
 iterum, utrum quod in præsentia querimus genus, cuiusdam talis simile sit. THE. Cuius-
 nam? H O S. Eius artis quæ ad acquirendū pertinet, pars quædam certandi facultas erat.
 THE. Erat certe. H O S. Haud igitur ab re erit bifariam illam diuidere. THE. Quas in par-
 tes diuides? H O S. Vna quidē pugnat, repugnat altera. THE. Verum. H O S. Pugna uti-
 que corporis ad corpus, uolentia congrue nuncupatur. THE. Congruè. H O S. Quæ au-
 tem uerbis aduersus uerba cōmittitur, contentio. THE. Certe. H O S. Ambiguitatis duæ
 sunt species. THE. Quæ? H O S. Quando oratione perpetua publice de iustis iniustis ue-
 certatur, iudicialis controuersia nominatur. THE. Ita est. H O S. Cum uero priuatim mi-
 nutis quibusdam argumentatiunculis interrogando respondendocq; contenditur, contra-
 dictionem appellare solemus. THE. Sic utiq; H O S. Contradictio porrò quæ in cōmercijs
 utcunq; cōtingit, & absq; arte fit, ut species quædā seorsum ponenda est: sic enim ratio ab
 alijs illam discernit. proprium uero cognomentū, nec ab antiquis accepit, neq; nunc à no-
 bis ac-

his accipiet, neque enim decet. THE. Proculdubio. H O S. In uaria namque & minima scinditur: quæ autem arte procedit, & de iustis iniustis ue, & de alijs generatim ambigit, litigium appellari solet. THE. Planè. H O S. Litigium duplex, alterum patrimonium dissipat, alterum pecunias cumulat. THE. Omnino. H O S. Quod itaque utriusque tribuendum sit cogno-
mentum, inuenire conemur. THE. Oportet. H O S. Quicumque contentio-
nis huiusmodi studio delectatus, res suas negligit, uerba autem audientibus iucunda componit, & quæstiu-
culas semper aucupatur, non aliter ut mea fert opinio, quam nugator & garrulus est uocan-
dus. THE. Sic utique. H O S. At uero qui ex priuatis litigijs pecunijs cumulandis incumbit,
quomodo uocandus sit, tu nunc uice tua fretus enarra. THE. Quisquis absque errore respon-
dere uoluerit, sophistam hunc mirabilem quem quærimus, appellabit, quarto se nobis iam
offerentem. H O S. Ratio itaque nunc ostendit sophistam nihil esse aliud quam genus illud
quæstuarium, artificiose litigando, aduersando, pugnando, luctando acquirere solitum.
THE. Sic est omnino. H O S. Cernis uerum esse quod dicitur, uarium hoc animal esse, utque
pro uerbo fertur, Non altera manu duntaxat apprehendendum. THE. An igitur utraque
uti oportet? H O S. Opus est. & pro uiribus sic agendum, eiusmodi uero ipsius uestigium
iam percurramus. Dic age, habemus ne ulla quæ uocamus seruilia nomina? THE. Mul-
ta. Sed quænam e multis interrogas? H O S. Talia quædam ut cum dicimus excolare, di-
stribuere, excoquere, secernere. THE. Quid nunc? H O S. Carminari præterea, deducere, pe-
ctere, aliaque permulta huiusmodi in artibus reperimus, an non? THE. Quid ab his potis-
simum ostensurus, exempla hæc inducis, & per omnia sciscitaris? H O S. Ad discernen-
dum quodammodo pertinent quæcumque retulimus. THE. Profecto. H O S. Mea quidem
sententia, cum circa hæc una ars in cunctis uersetur, uno quoque nomine nuncupabimus.
THE. Quonam? H O S. Discretiuam dicamus. THE. Esto. H O S. Vide rursus, num spe-
cies huius geminas inuenire possimus. THE. Subitam, ut mihi uidetur, considerationem
imponis. H O S. Enim uero in his quæ dictæ sunt discretionibus, partim deterius à melio-
ri secernebamur, partim à simili simile. Sic enim ferme dictum tunc esse uidetur, huius qui-
dem proprium nomen non habeo: illius autem quæ melius quod est, relinquit, quod ue-
ro deterius abiicit, habeo. THE. Quid istud referas? H O S. Omnis huiusmodi discretio,
ut ipse consilio, communiter purgatio nominatur. THE. Constat. H O S. Nonne gemi-
nam purgationis speciem esse quisque dignosceret? THE. Ita forte, si quis aliquan-
diu cogitet, ego enim in præsentia ignoro. H O S. Veruntamen species multas corporalium pur-
gationum nomine uno complecti decet. THE. Quas inquis, quouere nomine? H O S. Pur-
gatio animati corporis intrinsecus operans per gymnasticam, & medicinam, & quæ extrin-
secus balneis quod dictu uile est, mundat, item quæ inanimata corpora fullonum ministe-
rio abstergendo colorat, & omnia quæ ornandi corporis curam gerunt, sigillatim uaria uti-
liaque nomina sortiuntur. THE. Profecto. H O S. Omnino quidem o Theætete. Ratiocinandi
uero progressus nihil magis alterum altero minus ue curat, si purgatio spongijs fo-
mentationibusque adhibita minus mundat, pharmacum uero magis purificat atque iuuat,
Nam ut artium omnium intelligentiam consequatur, quodcumque cognatum est, uel non
cognatum inuestigando æque singulas artes honorat, aliaque alijs secundum similitudinem
nihil magis ridicula censet. Quinetiam nibilo honestius putat, si militari disciplina, quam
si alia quauis uilissima opera uenatorum opus exerceatur. Et nunc quidem ut quærebas,
quonam nomine cunctas facultates quæcumque corpus, aut animatum, aut inanimatum pur-
gare student, penitus comprehendemus. Nihil utique quo ad præsentem pertinet disputa-
tionem referet, quodcumque nomen inuentum decentius uideatur, dummodo à purgatio-
nibus animæ sit distinctum, quæcumque purgant corpus, includens. Mentis porro purga-
tionem ab alijs omnibus secernere nunc intendit, si quorsum uergit, inspicimus. THE.
Animaduerti equidem, & admitto duas species purgationis esse, animæque purgationem à
purgatione corporis esse diuersam. H O S. Egregie loqueris, & in hoc insuper mihi obse-
quare: quod ue dicturus sum, rursus bifariam diuidere tenta. THE. Vt cum duxeris, te-
cum partiri conabor. H O S. Prauitatem in anima aliud quam uirtutem dicimus. THE. Aliud
certe. H O S. Enim uero purgationem nihil aliud esse diximus, quam quod prauum est, eijce-
re, reliquum uero seruare. THE. Diximus proculdubio. H O S. Si quam igitur circa ani-
mam prauitatis ablationem reperiemus, merito purgationem appellare debebimus.

THE

Quarta definitio
sophistæ

Pro uerbo

Alterum ad co-
quinariam, al-
terum ad lenifi-
cium: utrunque
discretionem quæ-
dam significat

THE. Maxime. H O S. Prauitatis in anima species duæ ponunt. THE. Quænam? H O S.
 Vna morbi corporalis instar, turpitudinis altera. THE. Haud intelligo. H O S. Morbum
 forsitan, & seditionem non idem uocas. THE. Etiam quid ad hæc respondeam, nescio.
 H O S. Num aliud seditionem putas, quæ naturalis cognationis corruptelam, discordia qua
 dam prouenientem? THE. Nihil aliud. H O S. Turpitudinem uero num aliud quam de-
 formitatem ex dissonantia eorum quæ natura cognata sunt, resultantem? THE. Istuc ip-
 sum. H O S. Quid porro, nõne uidemus in eis quorum deprauatus est animus, opiniones
 à cupidinibus, iram à uoluptatibus, rationē à doloribus dissentire? THE. Et maxime qui-
 dem. H O S. Veruntamen cuncta hæc natura cognata sunt. THE. Patet. H O S. Seditio-
 nem igitur ac morbum animæ prauitatem uocare decet. THE. Recte. H O S. Si qua uide-
 rimus, quæ certo quodam fine proposito, dum ad illud peruenire nituntur, singulis in mo-
 tibus præuaricentur, atque aberrent, utrum consonantia quadam mutua conuenientiaque com-
 muni, an contrarijs causis errare dicemus? THE. Constat quod dissonantia atque intempe-
 rie. H O S. Atqui scimus nullum animum sponte aliquid ignorare. THE. Planè. H O S. I-
 gnorantia quidem est dementia quædam animæ, quæ dum ad ueritatē nititur, intelligen-
 tia ipsa præuaricatur. THE. Omnino. H O S. Animam igitur ignoratē, inconcinnā atque
 deformem uocare decet. THE. Videtur. H O S. Sunt ergo duo hæc malorū in anima ge-
 nera. Vnum cõmuniter improbitas nominat, qui animæ proculdubio morbus est. THE.
 Ira est. H O S. Alterum ignorantia quidem nuncupant, prauitatem uero animæ hanc esse
 confiteri nolunt. THE. Omnino concedendum est, de quo modo dicente te ambigebā,
 duo in anima genera prauitatis existere: et timiditatē quidē intemperantiāque, et iniustitiā,
 ceteraque huiusmodi cuncta morbum existimare debemus: plurimam uero & uariam igno-
 rantiam, turpitudinē. H O S. Nonne circa corpus, his duobus malis, duæ quoque artes sunt
 repertæ. THE. Quænam? H O S. Aduersus deformitatē gymnastica, aduersus morbum
 medicinæ peritia. THE. Apparet. H O S. Nonne & aduersus petulantiam, iniustitiam, ti-
 miditatem, ex omni genere artium conueniens maxime castigatio et animaduersio est iu-
 dicialis censura? THE. Hoc utique quantum hominum opinio fert consentaneum. H O S.
 Sed aduersus ignorantiam uniuersam, quod aliud præter doctrinam remedium inuenit?
 THE. Nullum. H O S. Doctrinam uero utrum unam duntaxat ac simplicem, an plura ge-
 nera illius esse dicendum? Immo duo genera eius summa esse animaduerte. THE. Quæ
 maduerto equidem. H O S. Hac uia quæ primum id inuenturi mihi uidemur. THE. Quæ
 H O S. Si ignorantiam geminam esse consideremus. ea siquidem duplex duplicem docen-
 di rationem exigit, ut harum singulæ singulis illarum reddantur. THE. Nunquid iam ti-
 bi constat quod nunc querit? H O S. Magnam quandam & onerosam ignorantia partē ui-
 deo, cunctis alijs eius partibus præponderantem. THE. Quam? H O S. Hanc, cum quis il-
 la quæ nescit, scire se putat. ab hac nimirum omnes quæcunque nos fallunt opiniones, pro-
 ficiscuntur. THE. Ita est. H O S. Atque huic soli ignorantia partē, inscitia nomen conueni-
 re existimo. THE. Prorsus. H O S. Doctrinæ itaque partem qua ab hac ignorantia libera-
 mur, quomodo appelladam censes? THE. Reor equidem partem aliam doctrinas artium
 nominari, hanc uero disciplinam. H O S. Sic ferme inter omnes Græcos uocatur. Nobis
 autem hoc præterea considerandū, utrum indiuiduum sit totum hoc, an diuisionem ali-
 quam habeat cognomine dignam. THE. Considerandum profecto. H O S. Videtur itaque
 que mihi & hoc diuisionē suscipere. THE. Qua ratione? H O S. Eius utique facultatis quæ
 sermone docet, pars quædam asperior, quædam lenior esse uidetur. THE. Qualem utram
 que dicimus? H O S. Vnam quidem ueterem ac patriam, qua aduersus filios maxime ute-
 bantur, & nunc etiam plerique utuntur, quotiescunque delinquent, partim grauitate obiur-
 gantes, partim mitius admonentes. Vniuersum hoc admonitionem possumus nuncupa-
 re. THE. Ita est. H O S. Id profecto nonnulli secum rursus ratiocinando sibiipsis conces-
 serunt, omnem inscitiam inuoluntariā esse putandam, nullumque discere illa, quæ scire cre-
 dit, affectaturū, multoque labore admonitoria disciplina uix quicquam proficere posse. THE.
 Recte putant. H O S. Quinetiam alia quadam uia ad opinionem huiusmodi eruendā per-
 gunt. THE. Quanam? H O S. Exquirunt, sciscitanturque in his rebus, quæ quis optime in-
 telligere & exprimere arbitratur, cum nihil uerū dicat. Deinde errantium opiniones facile
 discutunt, easque rationibus colligentes, in unum inuicem cõducunt, atque illas ostendunt
 sibiipsis

subiunctis de iisdem, & ad eadem, & secundum eadem esse contrarias. Illi vero hoc inspicientes secum ipsi indignantur, & erga alios mites euadunt: atque hoc pacto magnas durasque opiniones deponunt. Quæ quidem liberatio auditu liberationum omnium iucundissima est, et reuera firmissima. Enimvero o dilecte puer, qui hos purgare aggrediuntur, haud secus quam medici corpora curandos existimant. Medici namque tradunt salubribus epulis non prius nutrir corpus quam impedimenta pellantur. Similiter isti non prius egregias doctrinas conferre animæ censent, quam redargutus is qui errat, erubescat, repulsisque doctrinæ impedimentis, falsis uideletur opinionibus, purus euadat, nec alia preter illa quæ noscitur, nosse se putet.

THE. Optima modestissimaque omnium facultas hæc est. His de causis o Theætere dicendum, summam præcipuamque purgationem esse redargutionem: eum uero qui non redargutus est, etiam si rex magnus sit, quandoquidem in maximis est impurus, rudem turpemque esse secundum illa quibus purissimus pulcherrimusque esse debet, quisquis est felix reuera futurus. THE. Sic est omnino. H O S. Quosnam homines arte hac uti dicemus? Vereor enim sophistas dicere. THE. Quamobrem? H O S. Ne illos plus quam deceat, honoremus. THE. Veruntamen quæ modo dicta sunt, tali cuidam similia esse uidentur. H O S. Atqui etiam canis lupus maxime ferus mansuetissimo. Eum uero qui a deceptione tutus uidere debet, a similitudine summopere cauere oportet. lubricum porro & occultum hoc genus. Sed esto, neque enim de exiguis terminis disceptat, quando diligenter hoc uitare student. THE. Contentaneum. H O S. Esto igitur discretiæ artis species purgatoria, purgatoriae autem pars quæ mundat animam, seligatur: huius docendi facultas: doctrinæ, disciplina educatioque: disciplinæ educationisque redargutio illa quæ uersatur circa temerariæ sapientiæ opinionem, ut præsens oratio monstrat, nihil aliud quam nobilis genere sophistarum facultas esse dicatur.

THE. Dicatur planè. Ambigo tamen quid potissimum est multis quæ sese nobis offerunt, sophistam esse reuera affirmare conueniat. H O S. Et merito ipse dubitas, quandoquidem ipsum quoque sophistam ambigere uerisimile est omnino quam uia rationes nostras effugiat. Scite namque pro uerbio dicitur, omnes effugere difficile esse. Nunc igitur instandum maxime. THE. Præclare loqueris. H O S. Primum quidem hunc ueluti cursum sistentes paululum respiremus, & inter nos ratiocinemur simul interquiescentes. Age resumamus quam uarias præ se formas sophista iam tulerit. Prima inuestigatione apparuit iuuenum ac diuitum mercenarius esse uenator. THE. Ita. H O S. Secunda mercator quidam circa animi doctrinas. THE. Omnino. H O S. Tertia circa hæc eadem caupo. THE. Et hoc. Quarta circa doctrinas suorum uenditor inuentorum. H O S. Optime in memoriã reuocasti. Quintam uero ego ipse reducam. Certator quidam circa sermones, & artificiosus nimium litigator.

THE. Sic utique constitit. H O S. Forma sexta ambigua quidem, ponenda tamen, & in præsentia quodammodo concedenda: purgator quidam animæ uisus est opiniones extirpans omnes quæ doctrinis impedimento sunt. THE. Sic est profus. H O S. Nunquid aduertis quotiens aliquis multorum peritus uidetur, unius uero cuiusdam artis nomine nuncupat, hanc uisionem non esse sanam? Imò constat eum qui circa artem aliquam sic afficitur, non posse illud ipsum inspicere, ad quod doctrinæ omnes huiusmodi tendunt. Quocirca multis pro uno nominibus eum qui uarijs scientijs uidetur imbutus, appellat. THE. Ita quodammodo natura institutum id esse apparet. H O S. Ne igitur & nobis idem propter socordiam in hac indagatione contingat, repetamus in primis unum aliquid eorum quæ de sophista sunt dicta. Vnum quippe ex illis præcipue sophistæ nomen significasse mihi uidetur.

THE. Quid illud? H O S. Contradictorè illum esse diximus. THE. Diximus certe. H O S. Nōne & alios ut idem efficiant, edocere? THE. Hoc quoque. H O S. Videamus nunc circa quid maxime contradictores efficere alios sophistæ se prædicant. Consideratio uero nostra hinc sumat exordium. Num in rebus diuinis quæcumque uulgus latent contradicendi facultatem præstant? THE. Certe hoc de illis dicitur. H O S. Quid autem de his quæ oculis conspiciuntur, cælo ac terra, & hisce rebus quæ his continent? THE. Quid maxime? H O S. Etenim in priuatis colloquijs quotiens de generatione essentiaque generatim aliquid dicitur, uidemus illos ad contradicendum uehementes esse, & alios sui similes reddere posse. THE. Omnino quidem. H O S. Quid uero circa leges ac rempub. nōne in his quoque contentiosos homines se efficere profitentur? THE. Nemo, ut ita dixerim, cum illis differeret, nisi hoc pollutentur. H O S. Quæ uero aduersus singularum artium professores contentionis studio af-

Similitudo
cauenda

Pro uerbio

Sex forme, &
definitiones
sophistæ

In quibus con-
tradicere do-
ceant sophistæ

ferri debeant, passim scripta circūferuntur. THE. Quæ Protagoras de palæstra cæterisq̄
 artibus scripsit, dicere mihi uideris. H O S. Et de multis quidem alijs ò beate. Verū ars ipsa
 cōtradicens di omnia in cō
 trouersiam de
 ducere potest
 Nullum omnia
 scire posse
 cōtradicens, nōne summam facultas est, quæ omnia in controuersia deducere potest?
 THE. Nihil fermè prætermittere uidetur. H O S. Tu uero per deos ò puer, fieri hoc posse
 putas? Forte em̄ uos iuuenes acutius hoc inspicitis. Senes uero nos obtusius. THE. Quid
 istud & quale? Neq̄ enim quod nunc quæris, intelligo. H O S. Quarebā utrum hominum
 quispiā scire omnia possit. THE. Beatum profecto hospes nostrū genus esset. H O S. Quo-
 nam pacto ignorans quispiā aduersus intelligentem contradicendo, ualidum quicq̄ infer-
 re poterit? THE. Nullo. H O S. Quid ergo in illa Sophistarū facultate mirabile uideretur?
 THE. Circa quid maxime? H O S. Quonā tandem pacto iuuenibus possint persuadere, se
 unos omnium in rebus singulis esse sapientissimos: constat enim quod nisi recte contra-
 dicent, aut nisi illis recte cōtradicare uiderent, ac tales cum uidentur nisi aduersando existi-
 marentur esse sapientiores, uacui occupationibus essent, & nemo quod tu dicebas, obla-
 ta pecunia ab istis erudiri cuperet. THE. Nemo penitus. H O S. Nunc uero cupiunt. THE.
 Ac uehemēter. H O S. Vident arbitror illa in quibus aduersant, optime scire. THE. Quid
 nī? H O S. Repugnant aut̄ in omnibus. Nōne? THE. Absq̄ dubio. H O S. In omnibus itaq̄
 sapientes discipulis esse uident. THE. Cur non? H O S. Neq̄ tamen sunt. Impossibile quip-
 pe id esse cōstitit. THE. Impossibile sanè. H O S. Opinatricem igitur circa omnia potius q̄
 ueram scientiā habere Sophista nobis apparuit. THE. Prorsus. Ac quæ modo dixisti, re-
 cte admodū dicta uidentur. H O S. Ponamus ergo exemplū aliquod istorum perspicuum.
 THE. Quale? H O S. Hoc, sed attende diligenter, atq̄ apte responde. THE. Quale inquā?
 H O S. Perinde est ac si quis assereret, nec dicere, nec contradicere se, sed scire facere, ac ef-
 ficere posse, ut arte una cuncta sciatur. THE. Quomodo cuncta dicebas? H O S. Princi-
 pium sermonis huius statim ignoras. Quid enim omnium esse me ac te, & alia quoq̄ animalia ar-
 gis. THE. Nō certe. H O S. Dico in numero omnium esse me ac te, & alia quoq̄ animalia ar-
 boresq̄. THE. Quomodo inquis? H O S. Siquis me ac te ceteraq̄ uiuētia omnia se facturū
 promittat. THE. Quem faciendi modū dicis? Non enim dicis agricultorem quenq̄: nam
 animalium factorem aiebas. H O S. Aio, & terræ præterea, & maris, cœliq̄, ac deorum alio-
 rumq̄ omnium: & cum singula breui finxerit, unūquodq̄ exiguo precio uendet. THE. Io-
 cum quendā narras. H O S. Quid uero? nōne & ille iocari dicendus est, qui omnia se nosse
 prædicat, aliumq̄ docere omnia exigua quadā mercede breuiq̄ tempore proficit? THE.
 Prorsus. H O S. Iocandi uero speciem habes ullam magis artificiosam iocundamq̄ q̄ imita-
 tionem? THE. Nullam. amplam sanè speciem dixisti in uno omnia comprehendente at-
 que multiplicem. H O S. An non intelligimus eum qui arte una cuncta facturū se pollice-
 tur, pingendi arte fingentē eiusdem nominis rerum simulacra, demones etiā pueros pos-
 se decipere, dum picta em̄ta spectanda proponit, quasi quodcunq̄ uelit, efficere possit?
 THE. Quid prohibet? H O S. Nōne & aliam circa sermones talem artē esse putamus, quæ
 seductores quasi præstigijs quibusdā utentes, adolescentulos procul à ueritate rerum ad-
 huc existentes decipere ualeant, imagines quasdā uerisimiles loco uerarū rerum auribus
 inculcādo, adeò ut uera eloqui, omniumq̄ hominū esse in omnibus sapientissimi uidean-
 tur? THE. Nihil prohibet aliam quandā eiusmodi esse artem. H O S. Necesse est multos ò
 Theætete, eorū qui hæc audiuerunt, cū adoleuerint, ac res ipsas cominus cōsiderauerint,
 & ueris iam animis res manifeste atrectare coactos, pristinas opiniones abijcere, atq̄ ita
 cōmutare ut exigua uideantur quæ magna, difficilia quæ facilia, & singula passim sermo-
 nibus cōcepta phantasmata, actionū progressibus in contraria uerti cogant. THE. Ita mi-
 hi uideat, prout meæ huius ætatis iudiciū est. Arbitror enim me adhuc ex eorū numero esse
 se qui à uero procul absunt. H O S. At uero nos presentes tibi opem ferre conabimur. Et
 nunc quidem conemur q̄ proxime absq̄ doctrinis intelligentiā adhibere. De sophista in-
 primis mihi dicas. Vtrum inter nos constet præstigiatorē quendam hunc esse, uerarumq̄
 rerum imitatorē: an adhuc suspicamur ne forte ueram illarū rerum scientiam habeat, de
 quibus contradicere alijs posse uideat. THE. Quis ulterius suspicet hospes: iam ex his quæ
 dicta sunt, patet eum ex illorū numero esse, qui una quadā disciplina pollent. H O S. Præ-
 stigiator itaq̄ & imitator quidā est dicendus. THE. Proculdubio. H O S. Deinceps cauē-
 dum est ne prædā hanc dimittamus, fermè nanq̄ sophistā ueluti uerriculo quodam irreti-
 tum ra-

Imitatoria omnia facit
 In sermonibus esse artem similiem pictoribus

Septima definitio Sophistæ

rum ratiocinando cōprehendimus. Quapropter hoc saltem minime subterfugiet. THE. Quid istud? H O S. Quod uidelicet unus quidā est ex his qui imposturis & prastigijs fallunt. THE. Idem quoq; mihi uidetur. H O S. Visum est igitur q̄ primum artem imaginariā simulacrorum uidelicet effectricē diuidere oportere: cumq; illam ingressi fuerimus, siquidem adhuc nos sophista expectet, capere illum sicut regio est sermone mandatū, et illi tradendo prædā ostendere. Sin autem subintrās artis imitandī particulas deliteſcat, insequendum esse, & partem qua sese occultit, diuidendā aperiendamq; quouſq; omnino comprehendatur. Nam nec iste, nec aliud ullum genus eum fugiet qui per omnia sigillatim methodo disquirere potest. THE. Recte mones, atq; ita agendū. H O S. Secundū superiorem diuidendī rationem duas nunc imitationis species cernere mihi uideor. Ideam uero quam querimus, utra in specie ponam ambigo. Tu uero? THE. Hasce prius species duas distinguere, atq; declarare. H O. Vnā quidē assimilandi artē uideo, cuius opus est, secundū exemplaris cōmensurationes quo ad longitudinem, latitudinem, profunditatē, cōuenientesq; colores æmulam imaginē fabricare. THE. Quid uero, nō omnes qui aliquid imitatur, id pro uiribus agunt? H O S. Nequaq; hī præsertim qui magnum aliquod opus aut fingunt aut pingunt. Si enim ueram pulchrorum cōmensurationem simulacris præberent, minora q̄ decet superiora membra, maiora uero que infra sunt apparerent, propterea quod illa eminus hæc cominus à nobis cōspiciant. THE. Omnino. H O. Ergo artifices ueritate dimissa, non eas quæ reuera sunt, sed quæ uidentur pulchræ cōmensurationes, simulacris ipsis accōmodant. THE. Prorsus. H O S. Nōne igitur species altera assimilatrix cum uideatur, uo-

vide vitruuiū de ratione columnarum

carinon debet? THE. Certe. H O S. Partem igitur alterā, assimilatricem ut supra diximus, appellabimus. THE. Sic prorsus. THE. Quid porro quod apparet quidē pulchro simile, cum non sit pulchrū, & si quis penitus inspicere queat, nec simile, cui simile uidetur, quod illud nomine nuncupabimus? an non quia apparet quidem, neq; tamen est simile, phantasma dicendū? THE. Profecto. H O S. An nō plurima & in picturis pars hæc & in uniuerso imitationis genere est? THE. Nempe. H O S. Artem uero illam qua phantasma fingitur non imago, phantasticā meritō nominandā putamus. THE. Consentaneū est. H O S. Has equidem duas imaginariæ facultatis species supra ponebam. Vnā quæ similitudines efficit. Alterā quæ phantasmata. THE. Recte. H O S. Atq; id quod ambigebam, utra in specie sit sophista ponendus, neq; dum satis uideo. Reuera mirandus uir iste, cognituq; difficilis: quandoquidē & nunc q̄ scite tergiuersatus, in obscurā speciei latebras secessit. THE. Videtur. H O S. Nunquid igitur hoc intelligens, mihi nunc assentiris: an impetus quidam propter hunc sermonē ita te consuetum induxit, ut repente cōfitereris? THE. Quorsum hæc? H O S. In arduam profectio considerationē incidimus. Semper enim tam in præterito q̄ in præſenti tempore maxime dubium est quod dicitur: Apparere quidem hoc atq; uideri, esse uero nequaq; & aliquem loqui quædā, nō tamen uera. Mirandū quippe Theætete si is sibi non cōtradixerit, qui asserit quod reuera & dicere & opinari falsa contingit. THE. Cur? H O S. Quia talis locutio, id quod non est, esse admittit. Falsum namq; haud aliter quod est fieret. Magnus autē Parmenides ô puer, dum pueri adhuc essemus, statim ab initio assidueq; id detestatus est. Sic enim carminibus passim iocatur. Nunquā, inquit, & nullo modo sunt illa quæ non sunt. Sed tu hoc tramite quærens mentem cohibe. Ab illo itaq; testimoniu perhibetur, sermoq; huiusmodi si mediocriter discutias, rem patefaciet. Age hoc in primis, si tibi placet, inspiciamus. THE. Mea quidem nihil interest, ipse uideris, & quæ præſtare putas, eā & tu pergas, & me ducas. H O. Ita prorsus agendū, & mihi responde, nū pronūciare qd nullo modo est, audeamus. THE. Quid nī? H O S. Si quidē nullius cōtentionis aut ioci gratia querendū de his uel respondendū sit, imò audientiu quem piā oporteat seriō nobis nomen hoc, non ens, declarare quō referendū sit, cogniturum eum putamus quō se uertat, quid ue & quō interroganti demonſtret? THE. Rem arduā sciscitaris, unīq; mihi, ut ita dicam, prorsus ignotam. H O S. Hoc saltem cōstat, quod id nomen non ens nulli eorum quæ sunt, attribuendū. THE. Quomodo enim id fieret? H O S. Cum uero ad ens, ut ita dixerim, referri non possit, neq; etiam ad aliquid referendū. THE. Quonam pacto? H O S. Id quoq; nobis patet, quod dictio hæc aliquid circa ens aliquid ubiq; pronunciat, atq; impossibile est ipsum aliquid solum & quasi nudatū ab omnib. his quæ sunt seorsum enunciare. THE. Impossibile certe. H O S. Num ita considerans confite-

vide vitruuiū de ratione columnarum

vide Quint. libro xij. cap. x.

Miranda dubitatio de nō ente Sententia Parmenidis de eo quod non est

ris, necessariū esse eum qui aliquid dicit, unum aliquid dicere: THE. Ita. H O S. Vnius por-
 Aliquid est si- rō signū, ipsum aliquid esse dices, duorū & pluriū aliqua: THE. Dicam planē. H O S. Eum
 gnium unius uero qui non aliquid dicit, necesse est neq; unum quid, id est nihil dicere: THE. Necessa-
 rium est omnino. H O S. Neq; id concedendū, hominem talem dicere quidem aliquid, sed
 non unū quid, id est nihil dicere. H O S. Atqui neq; loqui dicendus est ille qui conatur non
 ens proferre. Sermo igitur finem dubitādī haberet. H O S. Nondum magnū hoc dicas.
 Dubitatio ma- Extat em̄ adhuc ō beate circa hęc dubitationū maxima atq; prima, quæ circa ipsius prin-
 xima et prima cipium accidit. THE. Quo pacto id dicas, declara, amabo, neq; te pigeat. H O S. Ei fanē qđ
 de non ente est, aliquid alterū eorum quæ sunt, contingere potest. THE. Nihil prohibet. H O S. Ei ue-
 ro quod non est, aliquid ne ex his quæ sunt, adesse unquam posse dicemus: THE. Nequa-
 quam. H O S. Vniuersum numerorū genus in ordine eorū quæ sunt, ponimus: THE. Cer-
 te, si modo aliud quicquā in eo ponendum. H O S. Quare nec numerorū multitudinem,
 neq; unum nō enti adhibeamus. THE. Haud recte adhiberemus, ut ratio nobis ostendit.
 H O S. Quo pacto igitur uel ore proferret quisquā, uel cogitatione cōprenderet ea quæ
 non sunt, uel non ens seorsum à numero: THE. Dic qua: H O S. Quotiens non entia dici
 mus, nōne numeri multitudinē tentamus apponere: THE. Vtq;. H O S. Quotiens autē
 non ens, unum: THE. Manifestū id quidem. H O S. Enimvero neq; iustum, neq; rectū esse
 diximus, ut quis non enti ens adiungere audeat. THE. Vera loqueris. H O S. Animadu-
 Non ens incogi- tis ne quod neq; proferri, neq; recte dici, neq; cogitari nō ens se cundū seipsum potest, sed
 tabile & ineff- incogitabile ineffabileq; & irrationale existit: THE. Penitus. H O S. Nunquid pauloan-
 fabile te mentitus sum, cum dixi maximā circa illud dubitationē me illaturum: THE. Aliam igitur
 tur ista maiorem adducere possumus: H O S. Quid uero ō mirifice adolescens? an non ex
 his quæ dicta sunt, uides, quod nō ens tantis eum qui ipsum redarguit, obfundit tenebris,
 ut cum primum redargutionē aggreditur, sibimet aduersari cogatur: THE. Dic clarius.
 H O S. Haud opus est clarius aliquid mea quidem sententia considerare. Equidem cū sup-
 posuissē non ens, nec unius nec multorū esse particeps, tamen & pauloante & nunc e-
 posuissē unum ipsum protuli, dum hoc ipsum non ens pronunciarē. percipis ne: THE. Per-
 cipio. H O S. Quinetiam suprā inexplicabile ipsum & ineffabile & irrationale esse dixi. re-
 nes: THE. Planē. H O S. An non dum ipsum esse ei applicare conarer, contraria superiori
 bus proferebam: THE. Videris. H O S. Nōne cum hoc illi attribui, quasi de uno locutus
 sum: THE. Absq; dubio. H O S. Imō & irrationale dum dicerem, inexplicabileq; & ineffa-
 bile singulariter pronunciarē, perinde ac si unum esset, uerba de hoc faciebā. THE. Quid
 ni: H O S. Diximus fanē si modo quis recte loqui uoluerit, neq; ut unū, neq; ut multa de-
 terminare ipsum debere, neq; omnino ipsum uocare. Nam quadā in specie, appellatione
 huiusmodi poneretur. THE. Prorsus. H O S. De me igitur quid dein dicat aliquis: Ete-
 nim & suprā & nunc me in hac pugna aduersus non ens succubuisse comperiet: itaq; ex
 me de nō ente loquente, nō est cur firmū rectumq; aliquid expectes. Sed de te iam si pla-
 cet, uideamus. THE. Quid ais: H O S. Age, conare bene & generose, es enim iuuenis, &
 omni mentis conatu rectum aliquid de nō ente proferre, illi nec essentiā, nec unum, neq;
 numeri multitudinē adhibens. THE. Quā temerarius essem, si eandē qua tu succubui-
 sti, pugnam aggrederer. H O S. Ergo si uis, te ac me prætermittamus, & donec in aliquem
 qui possit, incidamus, interim dicamus sophistā præ cæteris uersute admodū obscuris sese
 in latebris occultuisse. THE. Et maxime quidē. H O S. Verūtamen si phantastica quadā ar-
 te pollere sophistā asseruerimus: facile ex isto usu dicendi aduersus nos occasionē nactus,
 in cōtrarium sermones uertet. Nam dum ipsum simulacrorū auctorem uocabimus, quid
 maxime simulacrū dicamus, interrogabit. Cogitandū protinus Theetete, quid ita percon-
 tanti sophistæ, respondeamus. THE. Dicemus uidelicet simulacra esse illa quæ in aquis et
 speculis offerunt, picta quoq; & typis expressa & huius generis alia. H O S. Videris Thee-
 tete, sophistā conspexisse nunq;. THE. Cur: H O S. Videbit tibi hallucinari, aut oculis ca-
 rere prorsus. THE. Qua ratione: H O S. Ridebit te qui per figuras speculacq; responderis,
 perinde ac si tu uidens cum uidente loquaris: simulabitq; nec aquas, nec specula, nec eo-
 rum quicq; quæ uidentur, sed nec uisum ipsum se nosse, atq; de hoc tantum sciscitabitur.
 THE. De quonā: H O S. De eo inq;, quod his omnibus quæ dixisti, cōmune est, & quod
 quasi unum in multis sit uno nomine simulacrū appellasti. Strenue itaq; certa, neq; igna-
 ue ce

ue cedas viro, sed generose responde. THE. Quid aliud ô hospes, simulacrū esse dicamus,
 quod ad veri similitudinem accedit quodam modo, cum sit ipsum aliud? H O S. Cum a-
 liud tale dicis, utrum uerum, an aliud quiddā intelligi uis? THE. Verum nullo modo, sed
 simile. H O S. Nunquid uerum uere ens uocas? THE. Idipsum. H O S. Non uerū autem ue-
 ri contrarium? THE. Quid prohibet? H O S. Si ergo id quod simile uocas, uerum esse ne-
 gas, ens quoque existere negas, est tamen. THE. Quo pacto? H O S. Esse quidem, sed non ue-
 re esse fateris. THE. Certe non uerum ens, sed imaginem ueram. H O S. Ergo non uere est
 ens id quod uere esse imaginem dicimus, & non uere ens est uere. THE. Videtur nō ens
 cum ente miris modis implicitum. H O S. Cur non mirum uideatur? cernis quā argute
 multiceps iste sophista nunc rursus tergiuersādo nos inuitos non ens quodammodo es-
 se fateri coegerit? THE. Quis nō uiderit? H O S. Qua igitur ratione eius artem definiemus,
 ita ut nobis cōstemus? THE. Quid maxime ueritus ita loqueris? H O S. Quia enim sophi-
 stam circa phantasmata deceptorem quendam asserimus, eamque artem decipiendi astu-
 tiam nominamus, utrum ne animam nostram falsa opinari captiunculis eius irretitam, an
 aliud quiddam dicemus? THE. Non aliud certe. H O S. Falsa opinio est, eorum quæ sunt
 opinari contraria? THE. Contraria. H O S. Ais igitur falsam opinionem, quæ non sunt o-
 pinari? THE. Aio. H O S. Vtrum non esse quæ nō sunt, putat? an quodammodo esse quæ
 nullo modo sunt. THE. Si quis unquam quoquo modo opinando mentitur, necesse est
 ut quæ non sunt, esse quodammodo iudicet. H O S. Nōne etiam quæ omnino sunt, nul-
 lo modo esse putabit? THE. Id quoque. H O S. Et hoc falsum similiter? THE. Et hoc. H O S.
 Quinetiam sermo mendax eadem ratione censebitur, qui uidelicet quæ non sunt, esse, &
 contra, quæ sunt, non esse pronunciat? THE. Haud aliter mendax effici potest. H O S. Fer-
 me non aliter. Non tamen hæc sophista fatebitur. Quo enim pacto mentis compos hæc
 admiserit, siquidem consentaneum est superiora illa, nec dici, nec proferri, neque describi,
 neque cogitari posse certum esse? Intelligimus quid dicas Theatete? THE. Quid ni intelli-
 gamus? obijciat enim nobis, sermonem nostrum sibi met repugnare, cum nunc nō ens in
 opinione & locutione ponamus. Vnde sæpe cogi nos dicit nō enti ens admouere, quod
 tamen fieri non posse supra conuenimus. H O S. Recte in memoriam reuocasti. Sed con-
 sultandum iam quid de sophista agere nos oporteat. Nam si eum in arte præstigiatorum
 mendaciumque ponentes, definire conemur, obiectiones permultæ dubiaque nascuntur.
 THE. Patet. H O S. Exiguam hæcenus illorum particulā cum innumeræ, ut ita dixerim,
 sint, persecuti sumus. THE. Si hæc ita se habent, impossibile est Sophistam comprehen-
 dere. H O S. Quid ergo? num ab inuestigatione propter molliciem desistemus? THE. Nul-
 lo modo desistendum arbitror, si qua ex parte hunc uirū capere ualeamus. H O S. Veniam
 itaque dabis, & ut modo dicebas, boni consules, si uel leuiter in quaestione tam ardua profe-
 cerimus. THE. Dabo, & libenter quidem. H O S. Hoc abs te potissimū peto. THE. Quid
 nam? H O S. Ne me quasi patricidam quendam fieri censeas. THE. Quorsum hæc? H O S.
 Nam necesse erit patris Parmenidis sermonem propulsantibus examinare, cogereque non
 ens esse quodammodo, & ens rursus quoquo modo non esse. THE. Videtur hoc sanè in
 his sermonibus contendendum. H O S. Qui enim non uideatur? nisi enim ista redarguan-
 tur cōcedantur ue, nemo poterit de falsis sermonibus loqui, uel opinione, uel simulacris,
 aut imaginibus, aut imitationibus phantasmatis ue, aut de his artibus quæ circa hæc uer-
 santur, quin risum audientibus moueat, dum sibi met contraria proferre cogetur. THE.
 Vera loqueris. H O S. Propter hæc aduersus patrum sermonem instare audendum, uel
 dimittendum omnino, si qua pigritia seu uerecundia detinemur. THE. At nihil prohibe-
 bit quo minus id faciamus. H O S. Tertium præterea quiddam, & ipsum exiguum quidem,
 abs te postulo. THE. Dic sodes. H O S. Dixi paulo ante me circa talium redargutionem
 cum semper tum in præsentia nimis defatigari. THE. Dixisti sanè. H O S. Vereor ne pro-
 pter illa quæ à me dicta sunt, furiosus tibi uidear, statim me sursum deorsum ue permutas.
 Nam tui gratia confutationem illius sermonis aggrediemur, si fortè confutemus. THE.
 Hac ergo de causa forti animo ad pugnam accingere. Neque enim me iudice, deliquisse di-
 ceris, si eum susceperis confutandum. H O S. Vndenam commodius disputationem hanc
 discrimine plenam exordiemur? Hoc utique calle ô puer, eundem necessario puto. THE.

*Contra Parme-
 nidē disputat ut*

Quonam? H O S. Vt quæ faciliora uidentur, primum discutiamus, ne rerum difficultate deterriti, ab inceptis protinus desistamus, sed ut facile cōmuni consensu differendo pergamus, quasi leuiter ac bene de his iudicare possimus. T H E. Planius quod sentis, exprime. H O S. Facili disputatione uidetur hæc Parmenides profecutus, & quisquis alius unquam quot & qualia sint entia, determinare est ausus. T H E. Quo pacto? H O S. Fabulam nobis tanquam pueris unusquisque narrasse uidetur. Vnus quidem, quod tria sunt quæ existunt, quod uel illorum quedam inuicem quandoque pugnant, interdum uero conciliata in unum coeunt, pariuntque, & progenitis porrigunt alimenta. Alter uero duo posuit, humidum & siccum, uel calidum & frigidum, eaque coniugauit inuicem, atque expediuit. Eleatica uero apud nos doctrina à Xenophane, imò & ab antiquioribus originem ducens, omnia quæ esse dicuntur, ut unum ponit, fabuloseque disserit. Iades autem, & Sicula musæ quædam his posteriores, ambo hæc inuicem implicare tutius censuerunt, ita ut ens & multa & unum sit, discordia uero & cōcordia teneatur. Dissidens enim semper congregitur, ut musæ uehementiores canunt. Remissiores uero musæ semper hæc ita soluunt suspenduntque. Et uniuersum hoc uicissim tum unum et amicum sibi propter Venerem esse, tum multa et sibi ipsi dissidens per discordiam. Durū est autem aduersus tam inclytos antiquosque uiros me, uera siue falsa dixerint, ferre sententiam. Tantum hoc sine inuidia asserere possumus. T H E. Quid? H O S. Quod nos multos nimium cōtempserunt. Nam suum quisque opus exequitur, nulla nostri cura adhibita, utrum assequamur nec ne. T H E. Quo pacto inquis? H O S. Quotiens illorum aliquis ait, quod est, uel fuit, uel fit, multa aut unum, aut duo, & calidū frigidū mixtum, discretionem quædam concretionesque inducens, quid per deos Theætete ex his significari conijcis? Ego quidem dum eram iunior, siquando id ipsum non ens de quo nunc ambigimus, proferretur, exacte me intelligere confidebam. Nunc uides quò de hoc dubitantes redacti sumus. T H E. Video equidem. H O S. Fortè uero & circa ens idem nihilominus noster animus patitur. Hoc enim intelligere nos quotiens proferretur, affirmabamus, illud uero minime, cum similiter, ut puto, utrunque intelligamus. T H E. Fortè. H O S. Idem quoque de cæteris quæ supra narrauimus, dictum sit. T H E. Nempe. H O S. De multis quidem postea si uidebitur, considerabimus: de maximo uero præcipuoque & primo nunc iam cogitandum. T H E. Quod ais? an de ente primum quærendum censes, quid maxime significare uelint qui illud enunciant? H O S. Planè intellexisti Theætete. Aio equidem ita nos disputare debere, ac si adessent illi, atque ita interrogare. O uos quicumque calidum & frigidum, aut aliqua duo talia cuncta esse asseueratis, quid hoc in ambobus existere uultis, quotiens ambo atque utrunque esse dicitis? hoc ipsum esse, quid à nobis intelligi debet, cum uos profertis? Vtrum tertium quiddam præter illa duo? Quod si ita est, tria genera iam secundū uos, non duo tantū ponenda uidentur. Sin autem alterū e duobus ipsum ens uocatis, haud similiter utraq; esse dicetis. Vtrunque enim unum esset, nō duo. T H E. Vera loqueris. H O S. Nunquid ambo ens uocare uultis? T H E. Forsitan. H O S. At o amici, dicemus, hoc quoque modo duo hæc unum affirmaretis. T H E. Recte infers. H O S. Postquam igitur nos in hoc defecimus, uos saltem nobis rem aliquando declarate, quid hoc nomine ens significare uultis, cum id pronunciat: constat enim uos iamdiu rem nouisse. nos autem hætenus scire putauimus, nunc hæsitamus. quamobrem hoc nos in primis docete, ne dum quæ traditis, discere opinamur, nos opinio fallat. Si hæc exigamus tam ab ijs quàm ab alijs qui plusquàm unum ipsum omne ponunt, nunquid errabimus? T H E. Minime omnium. H O S. Quid ad eos qui omne unum esse tradunt, nōne quærendum pro uiribus quid ens ipsum dicant. T H E. Cur non? H O S. Ad hæc ergo respondeant. unum dicitis esse solum? dicimus respōdebunt. an non? T H E. Ita. H O S. Ens aliquid uocatis? T H E. Certe. H O S. Nunquid idem quod unum, nominibus ad idem duobus utentes? an aliud? T H E. Quid ad hæc hospes ij respondebunt? H O S. Patet o Theætete, illum qui hoc supposuit, nō facile ad istas aliasque obiectiones huiusmodi responsurū. T H E. Qua ratione? H O S. Duo quidem nomina cōfiteri, cum unum duntaxat ponatur, absurdū est. T H E. Quid nī? H O S. Quinetiā istuc omnino recipere absurdū est, si quis nomen esse dicat, cuius nulla sit ratio. T H E. Quo pacto? H O S. Qui ponit nomē à re diuersum duo quædam inducit, T H E. Patet. H O S. Præterea si idem cū re nomen esse concedit, cogit uel

uel nullius esse nomen: uel si est alicuius, nominis nomen esse fateri, alterius uero nequaquam. THE. Sic est. H O S. Et unū unius ens solū: & hoc nominis, ipsum unū ens. THE. Necessē est. H O S. Quid porro: totū ab ente uno diuersum, an idem dicent? THE. Cur non dixerint: dicūt enim. H O S. Si ergo totum est, quemadmodum inquit Parmenides, æqualis undiq; sphaeræ moli per simile à medio ad circumferentiam penitus æque distans, eo nanq; neq; maius quicquā neq; potentius est, necessarium est ob talem circumferentiam ipsum ens mediū extrema' ue habere, & idcirco partibus quoq; cōstare. THE. Sic oportet. H O S. At qui nihil prohibet ipsum diuisum in partibus omnibus passionē unius admittere, atque hoc modo & omne ens & totum unum existere. THE. Nihil penitus. H O S. Quod autem hæc patitur, an nō impossibile est id ipsum unum esse? THE. Quare? H O S. Quia quod secundum ueram rationem impartibile est, id omnino reuera unum est ponendum. THE. Oportet sanē. H O S. Quod uero tale est ut ex pluribus partibus construatur, cum uniuersa ratione minime consonabit. THE. Intellego. H O S. Vtrum totum ipsum unius recipiens passionem, ita & unum & totum erit: uel omnino non dicimus ipsum unum totum existere? THE. Optionem ambiguam proposuisti. H O S. Vera narras, cumq; ens unum esse admittat, cur non ens & unum idem apparet, & plura omnia q̄ unum erunt? THE. Certe. H O S. Quod si ens sit non totum, ex eo quod illius susceperit passionem, sit autem ipsum totum, indigū ens sui ipsius efficiē. THE. Maxime. H O S. Enim uero secundum hunc sermonem cum seipso priuetur, nō ens erit ens ipsum. THE. Sequitur. H O S. Atq; ita rursus omnia plura quā unum existent, cū tam ens quā totum propriam naturam seorsum ab altero sit sortitum. THE. Profecto. H O S. Et si omnino non sit totum, eadem hæc enti proueniunt: ac præter id quod contingit nō esse, contingit etiam neq; factum fuisse ens unquam. THE. Quid? H O S. Quicquid factū est, semper factum est totum. Quamobrem neq; essentiam, neq; generationem tanquam existentem appellare debet, qui unum uel totum in ordine eorum quæ sunt, nō ponit. THE. Omnino sic esse uidetur. H O S. Præterea quod totum non est, quantū esse nullo modo potest, Nam quatenus quantum est, eatenus est & totum. THE. Prorsus. H O S. In numeris quoq; præter has dubitationes aduersus eum insurgunt, quisquis ens aut unum solū, aut duo quædam ponit. THE. Testantur hoc, quæ modo monstrauimus. Nam aduersus hæc dicta alia semper ex alia grauiorq; dubitatio exoritur. H O S. Sermones quidem illorū qui de ente & non ente exacte differunt, non dum retulimus. Verūtamen satis hæc sint. Eos autem qui secus dicunt, rursus in mediū adducamus, ut ex omnibus plane intelligamus, nihilo facilius ens, quā non ens quid sit definiri posse. THE. Certe & hi adeūdi uidentur. H O S. Videtur utiq; inter eos quasi gigantum pugna quædam esse, propter eam controuersiam qua inuicem de essentia certant. THE. Quo pacto? H O S. Quidam illorū de cælo & inuisibili regione omnia ipsis certe manibus in terram trahūt, saxa & quercus apprehendentes. Nam cum talia hæc omnia tangant, solum id esse affirmant quod quoquo modo percipitur, atq; tangitur, idemq; corpus & essentiam tradunt. Quicquid uero absq; corpore dicitur esse, contemnunt, nihil aliud audire uolentes. THE. Noui equidē quos uiros dixeris. Tales enim multos repperi. H O S. Horum autē aduersarij caute admodum atq; pie superne ex inuisibili sede pro inuisibili essentia pugnant, atq; intelligibiles quasdam & incorporeas species cogunt etiam ueram existere. Illorum uero corpora eam ue quam nominant ueritatem, in minima rationibus partiuntur, generationemq; pro essentia fluentem denominant. Vnde ingens & inextricabilis pugna inter utrosq; de his semper extitit. THE. Vera narras. H O S. Ab utrisq; itaq; rationē essentia quā ponunt, sigillatim iam exigamus. THE. Quomodo exigemus? H O S. Ab ijs qui in speciebus essentiam locant, facilius. mitiores enim sunt. ab illis autē qui ad corpora ui singula trahunt, durius. forte uero & impossibile. Verū sic de illis agendū uidetur. THE. Quo pacto? H O S. Præstaret illos re ipsa meliores, si fieri posset, efficere. Sin autē id fieri nequit, dāda opera est ut sermone saltē efficiamus, supponētes eos modestius atq; rectius q̄ nūc respōsuros. Quod enim à potioribus cōceditur, firmitus atq; potius est, q̄ quod à deterioribus est cōcessum. Nos autē non id curamus, sed querimus ueritatē. THE. Probe. H O S. Iube eos meliores factos tibi protinus respōdere, et quod aiūt interpretare. THE. Fiet. H O S. Vtrū quod morta

Semper quod factum est, totum factum est

Positio eorum qui id solū esse dicūt quod tangitur

Positio eorum qui dicunt id solum esse quod intelligitur

le animal nominant, esse aliquid asserunt? THE. Quid ni asserant? H O S. Nōne hoc animatum corpus appellant? THE. Valde. H O S. Dum hoc ferunt, animam esse aliquid uolunt? THE. Ita. H O S. Animā unam iustam, iniustam alterā, unam sapientem, insipientē alteram arbitrantur? THE. Vtiq;. H O S. An non iustitiā aliorumq; talium habitu præsentiāq; talem animam fieri, contrariorum uero contrariam? THE. Hęc quoq; fatent. H O S. Quod alicui adesse & abesse potest, esse aliquid dabūt? THE. Dant certe. H O S. Cū ergo sit aliquid iustitia, & sapientia, & uirtus quęlibet, nec non uirtutis cuiusq; contrarium, & anima præterea cui hæc accidunt, utrum uideri tangiq; posse istorum singula, an non opinantur? THE. Fermè nullum ex his uideri. H O S. Nunquid horum aliquod habere corpus existimant? THE. Haud simpliciter ad hæc respondent, sed animam quidem corpus aliquod habere, sapientiam uero & cætera de quibus percontabaris, aut nihil esse, aut corpus asserere, nondum audent. H O S. Proculdubio Theætete meliores uiri iam euaserunt: nam quicunq; illorum Spartæ, atq; indigenæ sunt, horū neutrum asserere uerentur, imò quod pugno premi nequit, omnino nihil esse cōtenderent. THE. Fermè quod sentiunt enarrasti. H O S. Ab illis iterum perquiramus. Nam si quid uel exiguum quidem incorporeum esse concedunt, sufficit. Quod incorporeis simulatq; corporeis rebus est insitū, cuius ratione esse utraq; dicūt, hoc ab illis exprimi quærimus. THE. Deesset fortè illis responsio, siquid eis tale cōtingeret. H O S. Vide utrum proponētibus nobis, ens tale quiddam existere, admissuri sint. THE. Quidnā? declara. Fortè enim intelligemus. H O S. Dico quidem quicquid potentiam quamcunq; nactum est, uel ad aliud agendum, uel patiendum ab alio, quāuis minimū quid à uilissimo quodā, & si solum semel, quodlibet tale reuera esse. Et hac ens definitione describo, nihil aliud quàm potentiam esse. THE. At uero postquam in præsentia ipsi hoc melius nihil habent, hoc & accipiunt. H O S. Probe, forsitan deinceps nobis aliquando & illis aliter dicendum uidebitur. Atq; id nunc erga illos admissum ratumq; maneat. THE. Manet. H O S. Ad specierum amicos iam descendamus. tu autem nobis illorum sensum interpretare. THE. Fiet. H O S. Aliud essentiam, aliud generationem dicitis, alterū ab altero secernentes? THE. Absq; cōtrouersia. H O S. Et corpore quidē nos per sensum cū generatione cōmunicare, anima uero per rationem cum uera essentia: quam semper secundū eadem, & eodē modo sese habere: generationē uero aliās aliter apparere asseueratis? THE. Asseueramus. H O S. Communionem hanc ō uiri omnium optimi, quid in ambobus esse dicitis: num id quod nos paulo ante inducibamus? THE. Quid istud? H O S. Palsionem uel actionē ex potentia quadam, ab ijs quæ inuicem congregiuntur prouenientem. Forsitan illorum ad hæc responsionem ō Theætete haud satis percipis, ac me diuturna cum illis cōsuetudo ad percipiēdum iuuat. THE. Quid ergo respondent? H O S. Nō dant nobis quod supra aduersus homines terra genitos de essentia dictū. THE. Quid illud? H O S. Sufficientem entium definitionē hanc posui, uidelicet quando alicui agendi uel patiendi uis aliqua uel minima adest. THE. Hanc ipsam. H O S. Ad hæc aiunt, quod generatio potentia agendi uel patiendi est particeps, essentia uero nulla huiusmodi potentia conuenit. THE. An non id quod dicūt, aliquid est? H O S. Ad hoc à nobis obijciendum, quod clarius ab illis audire cupimus, utrum assentiantur animam cognoscere, essentiam uero cognosci. THE. Affirmant profecto. H O S. Cognoscere uel cognosci actionē uocatis uel palsionem, uel utrunq;, uel neutrum istorum in altero participare uultis? Patet quod in altero neutrū. Alioqui cōtraria illorū quæ supra concesserant, nunc admitterēt. THE. Intelligo. H O S. Siquidem cognoscere, agere aliquid esset, cognosci uero pati, quo cognoscit pateretur. Et idcirco essentiā hac ratione pati ex ipsa cognitione cōtingeret dum cognoscit: & quatenus cognoscitur, eatenus pati: & quatenus patitur, eatenus & moueri. Quod circa rem stabilem fieri non posse dicimus. THE. Recte. H O S. Quid uero? dic per Iouem, reuera motum, uitam, animam, sapientiam, nunquid ab eo quod omnino ac uere est, abesse profus existimandū: neq; uire ipsam, neq; sapere, neq; uenerandam sanctamq; mentem habere, sed immobile consistere? THE. Absurdum nimis id hospes si concedatur. H O S. Nunquid mētem quidem habere, uitam uero minime? THE. Qui istuc? H O S. An hæc utraq; inesse illi dicemus, non tamen ab eo in anima cōtineri. THE. At quonam modo alio cōtineret? H O S. Vtrū mentem

Prima definitio entis

Animā cognoscere, essentia cognosci

Omnia moueri
Ab eo quod uere est, non potest abesse uita
& anima & motus

mentē, vitam, animam habere dicendū: immobile tamen cum omnino sit animatū consistere: THE. Hæc omnia mihi ratione carere videntur. H O S. Motum igitur & motionē tanquam existentia adesse fatendum. THE. Quid obstat? H O S. Ex hoc ô Theætete sequitur, mentem nulli rerum immobilium, usquam, nulloq; modo, adesse. THE. Sequitur planè. H O S. Verūtamen si ferri agitariq; cuncta consentiemus, hoc sermone ipsum idem ex genere rerum existentium auferemus. THE. Qua ratione? H O S. Videtur tibi absq; statu esse unquam posse quod dicitur, secundum eadem, eodem modo, & circa idem? THE. Nequaquam. H O S. Cernis usquam sine his mentē, uel fuisse, uel esse? THE. Minime. H O S. Aduersus eum omni rationum conatu pugnandum, qui scientia, prudentia menteq; sublatis, quicquam aliud asseueret. THE. Et uehemēter quidem. H O S. Necessē est eum qui philosophatur, atque ista in primis honorat, propterea neq; sermonem illorum admittere quicumq; unam speciem rerum uel plures inducentes, totum stare solum ferunt, neq; illos audire, qui ens moueri duntaxat affirmant: uerum secundum puerorum opinionem comprehensis omnibus quotcūq; uel stant, uel mouentur, ambo simul ens & omne uocare. THE. Vera loqueris. H O S. An non ut decet ens sermone iam comprehendisse uidemur? THE. Prorsus. H O S. Papæ ô Theætete, quanta nunc in ambiguitate uersamur; nihil enim aliud nunc præter difficultatē considerandi nosse mihi uidemur. THE. Quorsum hæc? H O S. Vides ne ô beate quod dum illud penitus ignoramus, dicere tamen de illo nos aliquid arbitramur? THE. Et ego arbitror, sed ubi fefellerimus nos, haud planè intelligo. H O S. Animaduerte obsecro diligentius, num in præsentia nos his concessis merito quis perinde interrogare posset, ut & ipsi supra interrogauimus eos qui omne calidum & frigidum esse uolebant. THE. Quemadmodum? memora mihi si placet. H O S. Conabor equidem eodem modo abs te nunc quærere, quo ab illis, ut aliquid proficiamus. THE. Optime. H O S. Motum & statum nōne inuicem contraria maxime nuncupas? THE. Cur non? H O S. Enim uero esse illa similiter ais, & ambo pariter, & utrunq;? THE. Aio equidem. H O S. Quando esse utrunq; & ambo concedis, tunc moueri prædicas? THE. Nullo pacto. H O S. An stare fortè significas, cum esse utrunq; dicis & ambo? THE. Neq; hoc. H O S. Ergo tertium quiddam ipsum ens cogitas: & tanquā sub illo motus & status contineant, comprehendis utraq; atq; eorū in essentia cōmunionem respiciens sic esse ambo denominas. THE. Videmur reuera tertium quiddam ipsum ens uaticinari, quando motum & statum esse dicimus. H O S. Hac de causa ipsum ens ambo ista motus & status non est, sed præter hæc aliud. THE. Apparet. H O S. Ens itaq; suapte natura neq; stat penitus, neq; mouetur. THE. Sic fermè dicendum. H O S. Quonam cogitatio conuertenda ut animus de ente ratum aliquid & manifestum habeat. THE. Ignoro. H O S. Haud facile usquam arbitror. Siquid enim non mouet, cur non stat saltem? uel quod nō stat, cur non moueat? Ens uero nobis extra hæc utraq; esse apparuit, fieri ne id potest? THE. Minime omnium. H O S. Hoc utiq; recordari in præsentia debemus. THE. Quale id? H O S. Quod de non entis nomine interrogati cuiusnam cōueniret declarare nequiuimus. Recordaris ne? THE. Quid ni recorder? H O S. Nūquid circa ens modo facundiores sumus? THE. Mihi quidem hospes si modo dici potest, magis deficere nunc uidemur. H O S. Hoc ergo hic ponatur ambiguum. postquam uero tam ens quàm non ens ex æquo nobis obscurum est uisum, spes restat deinceps, si alterum clarius uel obscurius uidebitur, & alterum similiter uisum iri: & si alterum ignotum penitus, alterum quoq; similiter fore. Sermonem igitur quantum possumus decentissime circa utrunq; pariter persequamur. THE. Scite. H O S. Dicamus planè quo pacto multis nominibus idem hoc appellamus. THE. Exemplum ad hoc inducas. H O S. Hominem unum uocantes, cognominē multis denominamus, dū colores illi, figuras, magnitudines attribuimus, uirtutesq; & uitia. in quibus omnibus alijsq; permultis non hominē tantum esse ipsum dicimus, sed & bonū & alia multa, atq; in alijs similiter agimus. Quodlibet enim unum ponētes, multa deinde multisq; nominibus appellamus. THE. Vera narras. H O S. Vnde iuuenibus ut arbitror et tardo ingenio senibus aduersandī occasionē dedimus. Nā cōtinuo quisq; obijcere potest, quod impossibile sit multa unum, & unum multa esse. Quapropter exultādum hominē bonum dici non sinunt, sed bonū quidem: bonū hominē uero, hominē uocari uolūt. Incidisti sæpenumero ut arbitror Theætete in homines, qui argutijs et iuscemodī student

Secunda definitio entis

Tertia definitio entis

student, plerumque etiam seniores, qui propter inopiam sapientiae haec admirantur, & tanquam magnificum quiddam inuenerint, se temere iactant. THE. Et maxime quidem. HOS. Ut igitur cunctos quicumque de essentia unquam aliquid locuti sunt, sermo comprehendat, quae deinceps interrogando subiiciemus, tam aduersus hos, quam aduersus alios quos supra retulimus, dicta intelligantur. THE. Quanam ista? HOS. Vtrum neque essentiam cum motu statuue iungemus, neque aliud quicquam cum alio quoquam, sed quasi inuicem res communicare nequeant nostris sermonibus eas penitus secernemus? An in idem omnia cogemus, tanquam misceri singula possint? An partim licebit quidem, partim minime? Quid ex his potissimum Theatete electuros illos putamus? THE. Nescio quid pro illis respondeam. Cur non sigillatim respondendo, quid ex uno quoque sequitur exquisiuisi? HOS. Recte admones. Ponamus ergo si uis, dicere illos nihil cuiquam ullo pacto posse quicquam communicare. Nonne motus igitur & status nullo modo essentia participabunt? THE. Nullo modo certe. HOS. Num erit illorum aliquod cum neutrum sit, essentiae particeps? THE. Non erit. HOS. Statim hac consensione omnia, ut uidetur, peruersa sunt, tum illorum dogmata qui moueri omnia, tum illorum qui stare ut unum uolunt: ac etiam illorum qui secundum species ea quae sunt, eodem modo & secundum eadem esse semper existimant. omnes enim esse adiungunt, partim uere moueri, partim uere stare dicentes. THE. Sic est omnino. HOS. Quinetiam quicumque interdum componunt omnia, interdum diuidunt, siue in unum & ex uno in infinita, siue in terminata elementa diuidant, & ex his componunt, similiter quidem si interdum id fieri ponant, similiter si semper: in his inquam omnibus nihil ueri dicunt, quandoquidem rerum est nulla commixtio. THE. Recte. HOS. Praeterea & ipsi quam absurdissime sermonem transigeremus, si nihil permitteremus alterius passionis communiione, alterum appellari. THE. Quomodo? HOS. Ipso esse circa singula quodammodo uti coguntur, & ipso seorsum, & altero, & secundum seipsum, & innumeris alijs: quibus cum abstinere nequeant quin sermonibus suis interferant, nullis aliorum redargutionibus indigent, sed, ut fertur, domi hostem & aduersarium habent intrinsecus reclamantem, instar Euryclis absurdi, eumque secum circumferunt. THE. Verum est quod dicis ac simile. HOS. Quid uero, si omnia uim mutuae communionis habere dicamus? hoc profecto & ipse refellere possum. THE. Qua ratione? HOS. Quoniam & motus ipse omnino quiesceret, & status ageretur, si inuicem commiscerentur. Hoc autem summa quadam necessitate impossibile est, motum stare, statumue moueri. THE. Cur non? HOS. Tertium itaque solum restat. THE. Sanè. HOS. Etenim unum aliquod istorum necessarium est, uel omnia, uel nulla, uel alia commisceri, alia minime. THE. Necessarium prorsus. HOS. Duo quidem reperiri non possunt. THE. Non certe. HOS. Sequitur ut quicumque recte respondere uult, reliquum e tribus ponere debeat. THE. Maxime. HOS. Quandoquidem alia coire uolunt, alia minime, ferme idem rebus alijs quod de literis evenit. Nam quaedam ex literis inuicem copulantur, quaedam minime. THE. Patet. HOS. Vocalium quippe literarum series per alias omnes tanquam uinculum quoddam protenditur, sine quo nullae inuicem literae uinciri possunt. THE. Et maxime quidem. HOS. An intelligit unusquisque quae literae quibus congruant? uel arte opus est ut recte id fiat? THE. Arte. HOS. Quae? THE. Grammatica. HOS. Nonne idem circa grauium & acutorum sonos? Qui enim uoces inuicem consonas, dissonasue arte dignoscit, musicus: qui uero ignorat, musicae expertus. THE. Ita est. HOS. Et in alijs artibus, artiumque defectibus eiusmodi alia reperiemus. THE. Manifestum id quidem. HOS. Cum uero et genera rerum eodem pacto mutuam communionem habere dixerimus, nonne scientia quadam sermones peragere debet, quisquis recte qualia genera qualibus congruant, aut dissonent sit ostensurus, quinetiam per omnia cogniturus si ista conueniant adeo ut commisceri possint, & in diuisionibus rursus, si per omnia altera diuisionis est causa? THE. Scientia prorsus opus est, ac ferme omnium maxima. HOS. Quam igitur hanc appellabimus Theatete? Nunquid inscienti in liberalium hominum scientiam incidimus? Cumque quaeremus sophisticam, prius inuenisse uidemur philosophum. THE. Qui istuc? HOS. Per genera diuidere, & neque eandem speciem alteram putare, neque alteram rursus eandem esse, nonne dialecticae officium esse dicemus? THE. Dicemus profecto. HOS. Quicumque hoc agere potest, unam ideam per multa, unoquoque seorsum posito, passim porrectam acute perferat, &

& multas quæ diuersæ inter se sunt extrinsecus sub una comprehensas, & unã rursus per tota illa quæ multa sunt, in uno copulatam, & multas seorsum undiq; distinctas. Hoc autem est scire, per genus discernere quã singula cõmunicare vicissim possunt, & quã non possunt. THE. Omnino. H O S. At uero dialecticum opus haud alteri dabis, ut arbitror, quã pure legitimeq; philosophanti. THE. Quo pacto alteri dari posset? H O S. Philosophum quidem tali quodam in loco & nunc & in posterum, si quæremus, inueniemus, quanquam & hic non facile conspici potest. Sed alia ratione sophista, alia philosophus inuitum refugit oculorum. THE. Quare? H O S. Sophistam pono, quia in nõ entis tenebras aufugit, & diuturna consuetudine tenebris illis offunditur, idcirco summa difficultate discernitur. THE. Sic est. H O S. Philosophus autem entis ipsius ideæ ratiocinatione semper inhærens, ob regionis illius splendorem haud facile cernitur. Nam uulgarium animarum oculi diuinitatis radios sustinere non possunt. THE. Consentaneum est ista sic non minus q̃ illa se se habere. H O S. De hoc aliàs elarius, si pro uoluntate licebit, tractabimus. Sophista uero non prius est dimittendus q̃ sufficiẽter à nobis sit cognitus. THE. Egregie. H O S. Postquã ergo inter nos cõuenit ex generibus quædam vicissim cõgredi, quædam penitus disidere, & alia quidem cū paucis, alia cū multis, nonnulla quoq; per omnia omnibus cohærere, sequamur deinceps rationem sermonis huius in hunc modũ considerantes. Non de omnibus speciebus inquam, ne multitudine confundamur, uerum quasdam ex maximis eligentes, primum quidem quales quæq; sint, deinde quã iam mutua cõmunionis habeant, ut ens atq; non ens si non possumus perspicua penitus notione cõprehendere, saltem cõgrua de his disputandi ratione non careamus, quoad inuestigationis huius cõditio patitur. Quod si nõ ens uelut imaginãdo esse reuera non ens dicemus, infantes forsitan euademus. THE. Decet sanè. H O S. Maxima uero omnium generã quã modo referebamus, ens ipsum & status, & motus. THE. Valde. H O S. Duo hæc inuicem misceri nõ posse, est dictũ. THE. Certe. H O S. Ens uero utrisq; misceri: ambo enim quoddammodo sunt. THE. Nil obstat. H O S. Sequit̃ ut tria sint hæc. THE. Sequit̃. H O S. Annon horũ quodlibet à duobus reliquis alterũ est, sibi idem? THE. Est. H O S. Quid ita nõ idem & alterũ diximus? Nunquid ut duo quædam genera alia q̃ tria superiora, illis autem necessario semper adnexa: atq; ita de quinq; generibus cogitandum? An idem hoc & alterum illorũ quiddam enunciauimus, quod tamẽ nos latuit? THE. Forsitan. H O S. At uero motus statusq; neq; alterũ est, neq; idem. THE. Quã ob causam? H O S. Quod cõmuniter motum statum ue uocamus, hoc neutrũ illorum esse potest. THE. Cur? H O S. Quia & motus stare, & status itidẽ moueretur. Circa enim ambo alterũ utrumuis illorum esse cõmune, cogeret alterũ in naturæ suæ transire contrariũ, utpote contrarij particeps. THE. Prorsus. H O S. Ambo tamẽ eodem altero ue participant. THE. Nempe. H O S. Ne ergo dicamus aut motum esse idem uel alterũ, aut statũ similiter. THE. Non certe. H O S. Sed nunquid ens & idem unũ esse inuicem cogitandũ? THE. Fortè. H O S. At si ens & idem nihilo inter se differunt, quotiens motum & statũ ambo esse dicemus, ambo similiter ista idem denominabimus, hoc autẽ impossibile. Non potest igitur idem & ens, unum esse. THE. Sic fermè dicendum. H O S. Quartam ergo speciem præter tres superiores, ipsum idem ponamus. THE. Ponamus. H O S. Nunquid ipsum alterũ quinto loco ponendum? uel hoc & ens nomina duo unũ quiddam significare putandũ? THE. Fortè. H O S. Arbitror tamen concessurum te, quod eorũ quæ sunt, quædam ipsa secundũ se ipsa sunt, quædam ad alia referuntur. THE. Quid nĩ? H O S. Alterum autem semper ad alterum, nõ nec: THE. Semper. H O S. Non tamen ita, nisi alterum & ens inter se longe differet. Sed si alterum speciebus utrisq; participaret ut ens, esset utiq; aliquid eorum quæ altera sunt, alterum utiq; non ad alterum: nunc autem quicquid reuera alterum est, ex necessitate sequitur ut secundum id quod est, alterum sit. THE. Sic est ut dicis. H O S. Quintam ergo alterius ipsius naturam in speciebus, quibus adiunximus, ponere decet. THE. Profectio. H O S. Dicendum quoq; per omnia hæc illam discurrere, esse enim ex alijs unumquodq; alterum non per sui ipsius naturam, sed quia alterius ideæ sit particeps. THE. Reuera. H O S. Sic autem de quinq; sigillatim repetendo dicamus. THE. Qui? H O S. Principio quod motus omnino alterum quiddam est quã status. Ita ne, an aliter asserendum? THE. Ita prorsus. H O S. Non ergo status est. THE. Nullo pacto. H O S. Est autem, ex

Quomodo late
ant philoso-
phus & so-
phista
Oculi uulgarium
animarum ra-
dios diuinitatis
sustinere non
possunt

Quod ens &
idem non sint
unum

eo quod entis est particeps. THE. Est. H O S. Rursus motus alterū est quā ipsum idem. THE. Fermè. H O S. Non ergo ipsum idem est. THE. Non certe. H O S. Attamen idem quodammodo est propter participationem. Omnia enim ipso eodem participant. THE. Summopere. H O S. Cōcedendum igitur sine controuersia motum & idem esse pariter & non idem. neq; enim simili ratione utrunq; pronunciamus: sed idē, quia ipsius eiusdem particeps, sibi met idem est. Non idem uero, quia ipsum quoq; alterū recipit, quo ab ipso eodem seiungitur, neq; illud est, sed aliud quiddam. Quamobrē recte non idem dicitur. THE. Recte nimirū. H O S. Quinetiam si quo modo statum ipse motus admitteret, motum stabilem nominare nequaquam esset absurdum. THE. Recte, si quidem concesserimus ē generibus quēdam inuicem communicare uelle, quādam minime. H O S. At uero ad huius prius demonstrationem, q̄ presentium refellendo peruenimus, quod uidelicet sic natura se res habeat. THE. Cur non? H O S. Dicamus iterum motum alterum esse q̄ ipsum alterum, quemadmodū aliud quā idem & status erat. THE. Necessē est. H O S. Est ergo & alterum hac ratione quodammodo & nō alterum. THE. Verū. H O S. Quid uero deinceps? Num alterum ipsum quā tria dicemus, non tamen à quarto diuersum, cum quinque illa esse confessi fuerimus, ē quibus unum considerandū proposuimus? THE. At quomodo? Neq; enim minorem illorum numerum quā supra constiterit, inducere possumus. H O S. Ergo nihil ueriti asseueremus motum aliud esse q̄ ens. THE. Assue-

Non ens in quibus sit

remus protinus. H O S. Quare motus reuera non ens existit, & ens, quandoquidem entis est particeps. THE. Manifestum id quidem. H O S. Sequitur itaq; non ens in motu & in alijs generibus omnibus esse. Nam in singulis alterius ipsius natura, dum alterum unū quodq; quā ipsum ens efficit, non ens efficit singula: atq; ideo cuncta similiter non entia hac de causa predicabimus, & quia ente participant, esse iterum dicemus, entiaq; uocabimus. THE. Apparet. H O S. Ergo circa speciem quamlibet ens quidem multiplex est, non ens autem multitudine infinitum. THE. Videtur. H O S. An non ipsum quoq; ens aliud quā unum quodq; aliorum est dicendum? THE. Necessē est. H O S. Ens itaq; quot numero alia sunt, totidem non est ipsum: nam cum illa ipsum nō sit, unum quidem ipsum est: alia uero quæ infinita sunt numero, non est. THE. Ita penē dicendum. H O S. Haud sanē turbare nos hæc debent. si quidem natura generum mutuam communionem habet. Si quis autem minus hæc accipit, sciendum positis superioribus, concedi hæc insuper oportere. THE. Aequē dicis. H O S. Videamus & hoc. THE. Quidnā? H O S. Quotiens non ens dicimus, ut uidemur, nequaquam entis contrariū dicimus, sed alterū quiddam solum. THE. Quo modo? H O S. Ceu cum non magnum dicimus, non magis partium quā æquale eo uocabulo significamus. THE. Sic est. H O S. Non ergo contrariū, quando negatio dicitur, significari fatebimur: tantum uero duntaxat asseuerabimus, quod non, & neq; aliquid ex aliorum numero significant quando nomina antecedunt, immo quotiens antecedūt res ipsas, circa quas nomina negationes sequētia pronunciant. THE. Sic est omnino. H O S. Hoc præterea si tibi uidet meditemur. THE. Quid istud? H O S. Ipsius alterius natura eodem modo quo et scientia, concisa uidetur. THE. Dic age quo pacto? H O S. Vna quidem est & illa, pars autem illius in aliquo residens, sigillatimq; determinata, cognomentum proprium est sortita: quocirca multæ artes scientiæq; esse dicuntur. THE. Prorsus. H O S. Nonne & partes naturæ ipsius alterius, quæ una est, idem quod & partes scientiæ patiuntur? THE. Forsitan. Verum qua ratione, declara. H O S. Est pulchro pars aliqua ipsius alterius opposita? THE. Est. H O S. Hanc ne omni cognomento carere dicemus: an potius cognominari? THE. Cognominari. H O S. Quod enim non pulchrum ubiq; pronunciamus, hoc non ab alio quoquam alterum est, quā à pulchri natura. Age itaq; ad hoc responde. THE. Ad quid respondeam? H O S. Cum aliquid in parte quadam entium determinatum sit, rursusq; alicui entium opponatur, cōtingatq; ita non pulchrum dici, sequitur non pulchrum esse aliquid, quādo quidem est illud cui opponitur. THE. Recte admodum. H O S. Nūquid ex hoc sermone pulchrum magis in numero entium, non pulchrum minus ponendum? THE. Nihilō magis. H O S. Similiter ergo tam non magnum quā magnum esse dicendum. THE. Similiter. H O S. Quinetiam non iustum ex æquo ac iustum esse asseuerandum. THE. Absq; dubio. H O S. Eademq; erit de cæteris ratio, postquam alterius ipsius natura ē genere entium esse apparuit. Ea uero existente

Quando negatio contrarium non significat
Non.
Meditatio ipsius alterius

Probatur q non ens sit

existente, necesse est & partes eius nihilominus existere. THE. Quid prohibet? H O S. Oppositio ipsa quæ est inter partem naturæ ipsius alterius, partem uel entis, nihilominus si dictu fas est, quàm ens ipsum essentia est: neque contrarium illius, sed alterum quiddam duntaxat significat. THE. Perspicue. H O S. Quam igitur ipsam appellabimus? THE. Constat utique quod non ens id quod à nobis sophistæ gratia quæsitum hoc ipsum est. H O S. An ut dicebas nihilo minus quàm cæterorum quicquam essentiam habet? oportetque audacter iam dicere quod non ens firmiter naturam suam habet, quemadmodum magnum erat magnum, pulchrumque erat pulchrum, ac etiam non magnum & non pulchrum: Eodemque pacto non ens secundum idem erat & est non ens species una multis alijs entibus adnumerata. Nunquid ulterius circa hoc Theatete ambigimus? THE. Nequaquam. H O S. Aduertisne quàm longe à Parmenidis mente diuertimus? THE. Cur nam? H O S. Illius limites transgressi sumus, dum ulterius quàm statuerit considerauimus & ostendimus. THE. Quo pacto? H O S. Quoniam inquit ille, Nunquã, & nullo modo sunt non entia. Sed tu quærens ab hoc progressu cohibe mentem. Hæc ille. Nos autem non solum non entia esse ostendimus, sed quæ sit non entis species demonstrauimus. Cum enim ostenderemus alterius ipsius naturam esse, perque omnia entia diuisam atque dispersam inuicem, tunc partem eius oppositam ei quod cuiusque ens est, esse ipsum re uera non ens asseruimus. THE. Vera prorsus ô Hospes dixisse mihi uidemur. H O S. Nemo itaque dicat, quod postquam non ens entis contrarium ostendimus, esse ipsum dicere audeamus. Nos enim iam diu uale ei diximus qui roget, quod contrarium est alicuius reuera sit necne, & ratione quadam subsistat necne aut ratione careat. Quod autem nunc diximus esse non ens, uel reprobare debet qui minus credit, uel si reprobare non uolet, eousque credere, quousque contradicere nequit: quod uidelicet genera inuicem sint commixta, ensque & alterum per se inuicem perque alia omnia penetrando, sese mutuo capiant, dum alterum ente participat. Est enim ob participationem huiusmodi, non tamen est illud ipsum quo participat, sed aliud quiddam. Cum uero aliud sit quàm ipsum ens, necessario sequitur ut non ens esse dicatur. Ens quoque ex eo quod est ipsius alterius particeps, alterum quiddam ab alijs generibus est dicendum. Cumque alterum sit quàm reliqua cuncta, nec unum aliquid ex illis, neque cuncta existit, sed ipsum quod est duntaxat. quapropter ens absque dubio in plurimis plurima non est. Et alia quoque similiter tam uniuersa quàm singula multifaria quidem sunt, & multifariam non sunt. THE. Vera narras. H O S. Siquis contrarijs hisce conuersionibus fidem non præstat, cogitare debet ut meliora quàm hæc inducat, aut si quis quasi arduum quiddam inuenerit, gaudet nunc huc, nunc illuc sermones trahens, is sciat haud sanè multo studio digna se excogitauisse, quemadmodum sermones hi testantur. Hoc enim neque egregium aliquid neque inuentu difficile est, sed illud arduum atque præclarum. THE. Quidnam? H O S. Quod & supra dictum est, ut his tanquam leuibus omis-
sis, ea quæ eadem planè sunt redarguere unaquaque in re possis: siue quod alterum est, idem, siue quod idem, alterum, atque id eadem utrunque ratione, esse conuincens. Nam quod idem est, alterum, aut quod alterum, idem etiam quoquomodo esse, & quod magnum est, paruum, & quod simile, dissimile etiam sit, ostendere: & contraria hoc pacto conecere, haud uera redargutio est, sed uix leuiter rem attingens, rudisque & nuper nata. THE. Omnino quidem. H O S. Nam omne ab omni secernere ô adolescens optime et inconcinnum est, & hominis musicæ philosophiæque prorsus expertis. THE. Quamobrem? H O S. Omnis penitus oratio deletur si unumquodque ab omnibus segregatur. Nam propter mutuam specierum copulam oratio consistit. THE. Sic est. H O S. Aduerte obsecro quàm opportune nunc aduersus istos pugnantem coegimus eos ut alterum alteri commisceri permitterent. THE. Ad quid maxime? H O S. Ad hoc ut oratio unum aliquid è generibus sit. hoc enim si priuaremur, philosophia ut plurimum careremus. Oportet præterea in præsentia communi consensu quid oratio sit, definire. quod si penitus è medio tolleretur, nulla de re loqui possemus. Tolleretur autem si concessum esset nullam esse rerum commixtionem. THE. Recte id quidem. Verum qua de causa nunc oratio definienda sit, non intelligo. H O S. At forte hoc modo percipies. THE. Quor? H O S. Non ens constitit unum quoddam reliquorum generum existens, per omnia quæ sunt, diffusum. THE. Constitit. H O S. Considerandum ergo deinceps utrum opinionis atque orationi immisceatur.

Quod non ens
firmiter habet
naturam suam

Carmina Parmenidis

Qui positioni
non credit, reprobare debet:
qui reprobare
non uolet, credere debet

THE. Cur? H O S. Quoniam si nullo modo his immisceat, vera esse omnia necesse est. Sin
 autem miscetur, falsa opinio, oratioque falsa exoriuntur. Dicere enim & opinari non entia,
 hoc ipsum falsum est, orationi & cogitationi contingens. THE. Sic est. H O S. Cum uero
 sit falsitas, deceptio sequitur. THE. Statim. H O S. Orta deceptio, necesse est simulacris
 & imaginibus phantasiaque cuncta repleti. THE. Nihil repugnat. H O S. Sophistam uero
 dicebamus hunc in locum confugisse, dum falsum nullo modo esse diceret, quia non ens
 nemo cogitet uel pronunciet, cum non ens nulla ex parte sit essentiae particeps. THE.
 Sic est dictum. H O S. Nunc autem hoc entis particeps nobis apparuit: quapropter haud
 ultra hac quidem parte pugnabit. Fortè uero dicet, quasdam esse speciebus cum non ente
 participare, quasdam minime, orationem & opinionem ex illorum numero esse que non
 participant: & idcirco facultatem illam phantasticam simulacrorum magistram, in qua
 illum locauimus, nusquam esse contendet, postquam opinio oratioque cum non ente nul-
 lo modo participant: falsumque nihil esse dicet, cum nulla comunio talis reperiatur. Quam
 obrem quid oratio sit opinioque & phantasia, primo inuestigandum, ut his declaratis, eo-
 rum cum non ente communionem conspiciamus: qua inspecta, falsum esse aliquid osten-
 damus: cumque hoc ostenderimus, in eo Sophistam si quidem reus est, uinciamus. aut etiam
 illum absoluentes, alio quodam in genere deinde quæramus. THE. Verum omnino ui-
 detur hospes, quod ab initio de Sophista prædiximus, quod uidelicet prehensu difficile ge-
 nus hoc prorsus sit. Multis enim obijcibus circumseptus uidetur, neque ad eum peruenire
 quis potest nisi prius obstaculum quod obiecit ille, submouerit. Et nunc quidem uix tan-
 dem obiectionem illam euasimus, qua non ens nullo modo esse intulerat. Continuo si-
 quidem aliud est obiectum. Vnde oportet & orationem & opinionem falsas esse posse
 ostendere, ac forsitan post hoc aliud, aliudque post illud, nullusque terminus inueniet. H O S.
 Forti animo persequi Thegete debet, quisquis progredi uel aliquando in eo quod coepit
 potest. Quomodo enim qui in istis hæset, in alijs audeat unquam. Nam qui in illis aut ni-
 hil efficit, aut retro repellitur, nunquam, ut prouerbio fertur, expugnabit urbem. Nunc
 uero postquam quod dicebas transactum nobis est, & ingens propugnaculum captum,
 reliqua posthac minora, leuioraque supersunt. THE. Præclare loqueris. H O S. Orationem
 itaque primo opinionem uel capiamus, ut clarius ostendamus, utrum non ens hæc attingat,
 an uero omnino sint ambo, falsumque neutrum. THE. Optime. H O S. Age quemadmo-
 dum circa species & literas diximus, similiter circa nomina rursus excogitemus. Videtur
 enim quod nunc quæritur ita sese habere. THE. Quid potissimum de nominibus uis in-
 telligi? H O S. Vtrum omnia inuicem congruant, aut nullum, aut quædam consonent, alia
 dissonent. THE. Patet quod quædam congruunt, quædam minime. H O S. Fortè tale
 quiddam ais, quod quæ consequenter dicta aliquid exprimunt, inuicem congruunt: quæ
 uero continuata nihil significant, non conueniunt. THE. Quomodo? quid uel dicebas?
 H O S. Quod intelligere te & fateri putauit. Duo namque sunt genera declarationum earum,
 quæ circa essentiam uoce fiunt. THE. Quo pacto? H O S. Vnum quidem nominum genus,
 uerborum alterum. THE. Dic utrunque. H O S. Declarationem qua actiones significantur,
 uerbum dicimus. THE. Sanè. H O S. Signum autem uocis agentibus ipsis impositum, no-
 men. THE. Prorsus. H O S. Ex solis nominibus ordine prolatis oratio nunquam efficitur,
 neque rursus ex uerbis absque nominibus pronunciatis. THE. Hæc non didici. H O S. Con-
 stat utique quod aliud intendens animum paulo ante assentirebare. nam hoc ipsum est quod di-
 cere uolebam, quod ista si solum ita continuata pronunciantur, orationem non faciunt. THE.
 Quomodo? H O S. Ut uadit, currit, dormit, & alia uerba quæcumque actiones significant: quæ
 si quis subiungat omnia, nihilo magis orationem facit. THE. Sic est. H O S. Rursusque cum di-
 citur, leo, ceruus, equus, cæteraque nomina quæ ipsos agentes significant, nondum hac con-
 tinuatione oratio ulla conficitur. Nam quæ proferuntur, haud ante actionem, uel actionis
 impedimentum, aut essentiam, siue existentis rei, seu non existentis ostendunt que uerba nomi-
 nibus misceant. Tunc uero primum conueniunt, statimque fit oratio, & prima horum com-
 plexio, prima oratio est, etiam si sit breuissima. THE. Qui istuc inquis? H O S. Quando quis
 dicit, homo discit, orationem hanc esse ais primam atque breuissimam? THE. Equidem. H O S.
 Tunc sanè declarat aliquid de his quæ sunt uel fiunt, aut fuerunt iam, aut erunt. Neque nomi-
 nat tantum, sed & definit aliquid, uerba nominibus copulans. Ideoque non modo nominare,
 uerum

uerum etiam loqui ipsum dicimus, talique contextui nominum, orationis nomen indidimus. THE. Recte. H O S. Enimvero quemadmodum res aliqua consonant inuicem ut supra diximus, aliqua dissonant, ita & signa uocum quaedam nequaquam conveniunt, quaedam congruentia orationem conficiunt. THE. Prorsus. H O S. Accipe & hoc breue. THE. Quale istud? H O S. Orationem necesse est quotiens fit, alicuius esse orationem: nullius enim esse orationem impossibile est. THE. Ita uidetur. H O S. Nonne & qualem quaedam esse ipsam oportet? THE. Oportet sane. H O S. Animaduertamus obsecro diligenter. THE. Decet. H O S. Afferam orationem tibi, rem cum actione per nomen uerbumque coniungens: cuius autem oratio sit, tu dicas. THE. Efficiam ut potero. H O S. Theætetus sedet, num oratio ista proluxa? THE. Non, sed mediocris. H O S. Tuum est nunc dicere de quo & cuius oratio est. THE. De me uidelicet, atque mea. H O S. Hæc etiam? THE. Quenam? H O S. Theætetus hic quicum ego nunc disputo, uolat. THE. Nemo de hac quoque aliter diceret, nisi quod de me mea est. H O S. Diximus qualem quaedam esse orationem quamlibet oportere. THE. Diximus. H O S. Unam ueram, alteram falsam. Vera oratio ea quæ sunt ut sunt, de te prædicat. THE. Certe. H O S. Falsa autem, alia quam quæ sunt. THE. Profecto. H O S. Quæ non sunt ergo, quali sint asserit. THE. Sic ferme. H O S. Et quæ reuera sunt, alia de te dicit. Multa siquidem entia circa unumquodque esse prædicamus, multa quoque non entia. THE. Omnino. H O S. Primum quidem necesse est orationem illam quam secundo loco de te protuli, secundum orationis definitionem, unam quandam ex breuissimis esse. THE. Sic enim inter nos conuenit. H O S. Deinde exprime, num alicuius sit. THE. Alicuius. H O S. Si tua non est, alterius multominus. THE. Paret. H O S. Si nullius est, neque oratio prorsus est. Nam ostensum est, fieri non posse, ut que oratio est, nullius oratio sit. THE. Scite. H O S. Ergo quotiens de te altera ita prædicant ac si eadem essent, & quæ non sunt perinde ac si sint, huiusmodi quædam ex uerbis ac nominibus compositio proculdubio fit oratio falsa. THE. Vera admodum loqueris. H O S. Quid autem de cogitatione, opinione, & phantasia dicemus? nonne iam constat quod hæc omnia genera, cum uera, tum falsa in animis nostris efficiunt? THE. Qua ratione? H O S. Sic intelliges facile, si prius quid unumquodque istorum sit, quodue inter se singula differant, acceperis. THE. Exhibe modo. H O S. Nonne cogitatio & oratio idem? nisi quod cogitatio dicitur illa ipsa sine strepitu uocis interior colloctio, qua sese animus noster alloquitur. THE. Penitus. H O S. Sed per os effluxus prolationis ab illa oratio nuncupatur. THE. Verum. H O S. Quinetiam in oratione hoc animaduertimus. THE. Quid? H O S. Affirmationem inquam & negationem. THE. Nempe. H O S. Quando igitur hoc in anima per cogitationem silentio fit, potest ne alio quam opinionis nomine nuncupari? THE. Nequaquam. H O S. Quid uero? cum non per ipsam sed per sensum rursus talis passio accidit, potest ne aliter quam phantasia cognominari? THE. Non aliter. H O S. Postquam oratio partim uera, partim falsa esse apparuit, cogitatio uero interior ipsius anime collocutio, opinio uero cogitationis conclusio, in qua opinionis sensusque commixtio reperitur, necessarium esse uideat ut cogitationes opinionisque partim ueræ, partim falsæ sint: quippe cum sint orationi cognatæ. THE. Nihil repugnat. H O S. Aduertis ne nos facilius quam putabamus, orationem & cogitationem falsas interdum esse inuenisse? Metuebamus sane ne opus irritum & inexplicabile ista quærentes aggredieremur. THE. Aduerto. H O S. Ergo ne reliqua metuamus: uerum postquam patefacta sunt ista, superiores illas secundum species diuisiones in memoriam reuocemus. THE. Quales? H O S. Imaginariam artem in duas diuisimus, assemblatricem scilicet & phantasticam. THE. Sic egimus. H O S. Vtra uero in arte sophistam collocaremus, ambigebamus. THE. Profecto. H O S. Post hanc ambiguitatem repente profundior emerit caligo, cum sermo ille cunctis dubius inferretur, quod neque imago, neque simulacrum, neque phantasma omnino usquam est, quia nullo modo, usquam, unquam falsum extet. THE. Vera narras. H O S. Nunc autem postquam apparuit quidem oratio, apparuit & opinio falsa, possibile est simulacra quaedam rerum uerarum æmula esse, & ab hac dispositione artem decipiendi manare. THE. Possibile certe. H O S. Quinetiam quod in his Sophista uersatur, est concessum. THE. Est. H O S. Adnitamur iterum bifariam genus propositum partientes semper ad dexteram progredi diuisi partem, & quæ cum Sophista quoquo modo communicant, circumspicere, ut com-

Quid cogitatio, nam eadem oratio Oratio

Opinio Phantasia

munibus omnibus amputatis propriam eius sedem atq; effigiem, & nos intueamur, et his qui ad huiusmodi disciplinæ progressum natura accedunt, quàm proxime ostendamus. THE. Probe. H O S. Nonne ab initio artem efficiendi unam, acquirendi alteram partieris induximus? THE. Certe. H O S. Diuisa postmodum acquirēdi arte sub ea Sophistam locauimus in uenatione, certamine, mercatura, & huiuscemodi speciebus. THE. Sic prorsus est actum. H O S. Nunc uero postquam efficiendi quoq; ars Sophistam completa est, constat in primis artem esse bifariam diuidendam. Imitatio quippe, effectio Nonne? THE. Proculdubio. H O S. Effectricis igitur facultatis duæ primum sint partes. THE. Quæ? H O S. Diuina & humana. THE. Nondum intelligo. H O S. Simo do quæ supra dicta sunt, recordamur, effectricem facultatem dicimus uim quandam quæ causa est ut sint postea quæ ante non fuerant. THE. Recordamur. H O S. Animalia cuncta mortalia, plantasq; quæcunq; terra ex seminibus radicibus uel nascuntur, & quæ cunq; inanimata in terra consistunt, siue liquefieri possint, siue non possint, nunquid alio quodam opifice fabricata quàm deo, facta esse, cū prius non fuissent, dicimus? an multorum doctrinam sermonesq; sectabimur? THE. Quorum? H O S. Dicentium, ista natura ipsa gigni à causa quadam fortuita, sine mente hæc agente: uel cum ratione potius scientiaq; diuina, quæ ab ipso deo sit orta. THE. Ego forte propter ætatem, tum hoc tum aliud opinor. In præsentia uero ad te respiciens, putansq; existimare te per deum hæc omnia gigni, idem ipse quoq; existimo. H O S. Recte admodū Theætete. Ac si te putarem in posterum aliter opinaturum, nunc ratione simul cum necessaria quadam persuasione, ut nobis crederes efficere, quoniam uero eius ingenij esse te noui, ut etiam sine nostra demonstratione ultro ad illa sis profecturus, ad quæ nūc trahi te dicis, dimittam. Nam superuacua disputatio talis esset. Ponam uero illa quæ natura gigni dicuntur, arte diuina fieri: quæ autem ex his ab hominibus componuntur, humana: atq; hæc ratione duo effectricis facultatis genera, humanum uidelicet, & diuinum. THE. Præclare. H O S. Cum uero duæ sint artes, utranq; bifariam diuide. THE. Qui? H O S. Quemadmodum ars effectrix uniuersa per latitudinem est diuisa, ita nunc per longitudinē diuidatur, atq; ita quæ tuor illius partes efficiuntur, duæ quo ad nos humanæ, duæ iterum quo ad deos diuinæ. THE. Profecto. H O S. Ex his quidem rursus aliter nunc diuisis, utriusq; partitionis pars una est effectrix, reliquæ autem imaginariæ nominantur, unde rursus efficiendi facultas in duo diuiditur. THE. Dicas iterum quemadmodum utraq;. H O S. Homines utiq; & animalia cætera, ea uel ex quibus ista gignuntur, ignis & aqua, horumq; germana, dei opera esse cognoscimus. THE. Nempe. H O S. Post hæc horum simulacra sequuntur dæmonum quadam machinatione producta. THE. Quali? H O S. Phantasmata enim quæ dormientibus occurrunt, quæq; in die per se absq; arte uidentur, umbra quidem cum tenebræ igni miscentur; duplex autem quando lumen proprium & extraneum circa perspicua leuiaq; in unum concurrens, sensumq; contrarium solitæ uisionis præbēs, speciem efficit. THE. Duo ergo sunt ista diuinæ effectricis opera, res uidelicet singulæ, singulasq; res sequentia simulacra. H O S. Ars autem humana nonne per architecturam domum fabricat, per picturam uero domus imaginem, ueluti quoddam humanum in somnium uigilantibus factum. THE. Nulli dubium. H O S. In alijs quoq; similiter per duo partiēdo, gemina opera effectricis nostræ actionis inueniemus. Ipsam quippe rem principali facultate, imaginem uero æmulatrice illa facientes. THE. Planè iam intelligo, ac duas bifariam pono effectricis species facultatis. Primo siquidem in diuinam partior & humanam, deinde & in rerum ipsarum & in imaginum effectricem. H O S. Reminiscamur obsecro duo dixisse nos imaginariæ facultatis genera esse oportere, assimilatorium scilicet & phantasticum, si modo aliquid reuera falsum, & falsum unum aliquid eorum quæ sunt sit futurum. THE. Dictum certe. H O S. Nonne constitit: ideoq; nunc ipsi duas sine controuersia species adnumerabimus? THE. Sanè. H O S. Phantasticum itaq; rursus in duo secandum. THE. Quomodo? H O S. Vnum per instrumenta factum, alterum illius qui sese instrumentum phantasma efficientis exhibet. THE. Qui istuc ais? H O S. Quotiens aliquis figuram tuam usurpans, corpus suum tuo reddit persimile, seu uocem uoci, imitatio ista phantastice nuncupatur. THE. Utiq;. H O S. Imitatorium hoc appellantes ita distribuamus

mos, & reliquum omne quasi iam quietis cupidi prætermittamus, cōcedamusq; alteri ut in unum colligat, & conueniens ipsi tribuat cognomentum. THE. Distribuatur ut uis, & hoc dimittatur. H O S. Hoc præterea duplum ô Theatete existimandum. Quam uero ob causam animaduerte. THE. Dic. H O S. Eorū qui imitantē, aliqui cognoscentes quod imitantur, hoc agunt, aliqui autem ignorantes. An maiorem aliquam discrepantiam diuisionemq; quam ignorantia cognitionisq; ponemus. THE. Nullam. H O S. Nōne ea quomodo dicebamus cognoscētium imitatio erat: figuram quippe tuam imitatur ille qui te cognoscit. THE. Ille ipse. H O S. Quid autem de iustitiæ uirtutisq; uniuersæ figura dicendum: an non multi dum ignorant, nosse autem hanc opinantur, quod illis uidetur id ipsum imitantes, tam uerbis quam operibus annuntur ut inesse ipsis appareat. THE. Atq; admodum multi. H O S. Nunquid ita illos spes fallit, ut sicut iusti non sunt, ita nec etiam uideantur: an contra. THE. Contra. H O S. Imitatorem hunc diuersum ab illo superiori dicemus, ignorantem à cognoscente. THE. Dicemus planè. H O S. Vnde igitur nomen utriusq; proprium deducetur: an uidelicet difficile est, quia causa quædam uetus diuisionis generum in species, superioribus nostris ignota fuerit, adeo ut nemo partiri contenderit, ideoq; nominum inopes esse necesse est. Et si dictu audacius uideri potest, declarationis tamē discretionisq; gratia, imitationem illam opinionis comitem, opinabilem imitationem: illam uero quæ scientiæ, historicam quandam scientemq; imitationem uocemus. THE. Esto. H O S. Harum quidem appellationum altera duntaxat utendū. Nam sophistam, & si in genere imitantium, non tamen in genere scientium posuimus. THE. Sic est. H O S. Hunc itaq; opiniosum imitatore tanquam ferrum examinemus, sit ne solidus simplexq;, an contra geminum, duplexq; in se quiddam habens. THE. Examinemus. H O S. Certe admodum multiplex. Nam sophista alius fatuus & ineptus est, quæ opinatur scire se putans. Alterius uero fama, propter uariam in sermonibus reuolutionem, certe suspicionem plurimam metumq; habet, ne forte ignoret illa quæ coram alijs scire se simulat. THE. Omnino ex utriusq; generibus est, ut narraſti. H O S. Nōne igitur unum quidem simplicem, alterum ironicum imitatore ponemus. THE. Consentaneum est. H O S. Huius iterum genus unum an duo dicimus. THE. Tu uideris. H O S. Cogito equidem, ac duo cogitanti mihi se offerunt. Vnus quidem publice proluxa oratione apud populum ironia utens: alter priuatim minutis quibusdam captiunculis cogēs eum qui cum ipso disputat, sibimet in sermonibus contradicere. THE. Recte admodū loqueris. H O S. Quomodo superiorem illum denominabimus: ciuilem ne, an popularem. THE. Popularem. H O S. Alterum uero Sophon, id est sapientem, an Sophisticum. THE. Sapientē quidem uocare illum non licet, quando quidem ignorantem ipsum posuimus: Quoniam uero sapientem imitatur, cognomentum quoddam illius simile fortietur. Ac demum intelligo, hunc ipsum prorsus & reuera Sophistam appellari decere. H O S. An nō ut supra, ita nunc nomen eius colligabimus à fine iterum ad principium omnia complexi. THE. Omnino. H O S. Is demum Sophistam uere definiet, qui generationem eius & stirpem esse istam asseuerabit. Sophista inquam est, qui in sermonibus disputantem cogit contra dicere sibi ipsi, qui & ironici pars est, ab imitatore opinioso ueniens, phantastici item generis, ab imaginaria facultate profluens, non diuinæ sed humanæ effectiōnis determinata progenies, ex eorumq; numero qui uerbis, quasi quibusdam præstigijs, mirum in modum decipiunt auditores. THE. Ita prorsus dicendum.

Vnde dictus
Sophista

Vltima sophi-
ste definitio.

MARSILII FICINI APOLOGVS IN

LIBRVM PLATONIS DE REGNO, AD FEDERICVM
Vrbini ducem semper inuictum.

IVPITER optimus maximus, cum optaret tale in terris quandoq; regnū prospicere, quale in cælo semper apud se conspicit, iamdiu per ipsam diuini regis ideam, regium quendam diuinumq; animum demisit in terras. Conuocatisq; coelicolis imperauit, ut omnes futuro huic regi suffragarentur, quem superi quidem & à fide regia Fideregum, & ab orbis imperio Orbinatem Ducem iam nominarent, homines uero mutatis literis Federicum Vrbinatem Ducem essent appellaturi. Assensere omnia Ioui præter Iunonem numina. Sola enim Iuno crassioris aeris ambitiosa regina coeleste terris regnum hactenus inuidet. Verum

Pallas Mercuriusq; fauentibus alijs, & teste Veritate, coronam Sceptrumq; regium lampridem viro eidem, cui & Iupiter libentissime contulerunt. Cum vero Academia passim Palladem, Mercuriūq; colat atq; sectetur, ipsa quoq; regnum orbisq; totius monarchiam, qualem diuinus Plato describit, Federico Vrbinati duci, tum ex Iouis sententia, tum ex testimonio Veritatis optime merito felicissime tribuit.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN LIBRVM PLATONIS DE REGNO, VEL CIVILEM.

VM deus atq; natura hominem agendo producant, cum certe producant, ut agat, agat inquam gratia diuinorum. Quemadmodum vero alius finis est cuius gratia natura efficit pollicem, alius cuius gratia manum siue pedem, aliasq; rursum ad quem totum efficit hominem: sic alius finis est ad quem hominem dirigit singularem, alius quoq; ad quem familiam, itemq; alius ad quem ciuitatem atq; regnum. Ac deniq; finis ille existimandus est optimus, cuius gratia deus totum genus humanum procreauit. Nemo uero existimet, cum proprii cuiusq; cœtus certus sit finis, nullum esse totius: cumq; humane uitæ partibus insit ordo, in uniuerso tamen uitæ genere esse confusionē: deniq; cū partes ob finis unius intentionem inter se habeant unionē, totum ipsum esse dispersum. Quamobrem necesse est certū esse humani generis finem, eumq; in actione quadam circa perfectiora consistere, per quam & superiora pro uiribus imitetur, & diligenter inferiora gubernet: scientia quidem naturalia perscrutetur, prudentia uero disponat humana, pietate autem diuina colat atq; ueneretur. Eiusmodi ergo finis uitam exigit geminam, & in actione & in contemplatione similiter constitutam, eo tamen pacto, ut actio contemplationis tanquam diuini gratia sit instituta. Ceterum absoluta utriusq; uitæ perfectio, tot tantisq; & tam uarijs adminiculis indiget, ut neq; à paucis quibusdam, neq; etiam à multis hominibus, sed ab uniuerso simul hominum genere duntaxat possit expleri. Fieri uero non potest ut tam diuersæ gentes per media tam diuersa ad unum omnium communemq; finem perducantur, nisi ab uno per unam quandam legem cunctos in unum pariter conducant. Quemadmodum neq; fabri ministriq; genere simul atq; ingenio longe inter se discrepantes, materias admodum uarias ad formam unam edificij conferentes, in unum unquam commode congregabunt & construent opportune, nisi ab una quadam architecti unius lege regantur. Quapropter non iniuria Plato cum regem quæreret mundi monarcham, principio architectum produxit in medium, scientiamq; in tria tandem distinxit genera. Quorum primum in cognoscendo, secundum in agendo, tertium in faciendo uersatur. In primo arithmetram geometramq; in secundo architectum, in tertio fabrum ministrumq; collocauit, probans architecti facultatem inter speculationem solam solumq; ministerium mediam esse ponendam, magis tamen speculationis quam ministerij esse participem, neq; iudicare solum geometrarum more, uerum etiam faciētib; imperare, opificioq; semper adesse. Qualem sermē uult regem esse debere, qui uidelicet & contemplantium more uera diiudicet, & iura non aliena quidem, sed sua mandet agenda. Proinde Plato exactissima usus diuisione, que definitioni scientieq; admodum necessaria est, Regem Homericō more nominat generis humani pastorem atq; curatorem, quem totius humani generis unius quasi ouilis unum esse pastorem debere designat, ubi deum inquit quondam humani generis fuisse pastorem, sub quo & regnum illud Saturni aureum extitisse. Gubernatorem quoq; regem humane uitæ quasi nauis iudicat appellandum. Significat autem in unum esse imperium omnium conferendum, ut humana gubernatio diuine quàm simillima sit. siquidem & deus unus mundi totius est rector. Quod quidem his quoq; breuiter rationibus confirmatur. Principio si tres mundi partes Asiam, Africam, Europam, regibus distributas tribus subegeris, facile admodum contingat ut uel unus duobus uel duo uni quandoque inferant bellum, aut saltem de finibus, aut alia quapiam de re disceptare cogantur. Itaque uel inter eos ad unum trium erit litis iudicium deferendum, uel ad quartum quendam præter tres iudicem constitutum. Quacunq; tandem id ratione fiat, necesse erit iudicem, si modo sententiæ sit illius acquiescendum, imperium in eos inter quos iudicatur, habere. alioquin nullius momenti erit iudicium, frustra q; iudicabitur, quod uideri possit regibus, uel magis, uel saltem eque potentibus dissolucendum. Vnum igitur oportet esse regem omnium iudicem, omnibus proculdubio uenerādum. Præterea uirtutum exemplar subiectis oportet esse regem. Maxime uero talis erit, si unus fuerit ante omnes, in quem oculos cuncti conijciant. Qui si orbem totū possederit, nec regnum ulterius affectabit, nec alijs inuidebit. Que duo scilicet cupiditas & inuidia, solent rapinas & bella potissimum procreare. Et cum sua cuiq; charissima sint, maxime diliget omnes tanquam suos, pariterq; omnes diliget nationes, pariterq; curabit. Optabit pacem summopere, cupiet tranquillitatem, bonorumq; omnium copiam, qualis utiq; monarchie umbra quedā apparuit imperante Octauiano. Subditi uero et iustissime uiuent, cum iniustus nullus usquam pateat fuge aditus sub monarcha: & quamuis in minima peccandi licentia, tamen in summa libertate uiuent, non tyrannis, paucis uel potentibus, uel insanientis populi subiecti furoribus, sed à sapiente & iustio pioq; rege sic ad commune bonum perducti, tanquam nauis à prudentia iusti gubernatoris ad portum. Qua quidem in re & qui reguntur obtemperando regi sibi ipsi consulent, & rex ipse non tam sibi met quam cunctis qui sua

cure

causa deo commissi sunt, uiuet. Recta enim gubernatio quemadmodum in libris De repub. disputatur, gubernato-
rum quidem eorum qui gubernantur gratia, non gubernatos gratia gubernatoris instituit. Comparat praeterea re-
gem medico, monens ut medicorum more & opportune & si opus fuerit importune, & uolentibus, & quandoq;
uolentibus imponat leges, remediaq; afferat salutaria. Eiusmodi uero gubernatorem atq; curatorem saepius ciuilem
uocat uirum quam regem, significans adeo humanum ac si fieri possit mitem esse debere, ut inter ciues uideatur esse
conciuis, prudentia, iustitia, cura potius quam alio quouis excessu superior. Quod si quis longissimo quodam in-
teruallo prudentia & iustitia manifeste cunctos exuperet, hunc etiam si priuatus uixerit, esse regem omnium à deo
creatum absq; controuersia iudicat. Sin autem inter aliquos quantum ad haec spectat, parum admodum interfit, illis
quodammodo redactis ad unum auctoritatem regiam tribuendam: multis uero nequaquam. Quippe cum multi ne-
queant tanta auctoritate digni alicubi reperiri. Tradi uero auctoritatem regiam ut ex alijs eius libris coniectare li-
cet, uult à senioribus atq; probatissimis, quorum senatus deinde sit collega regis quasi quaedam respublica optima-
tum. Rex autem unà cum senatu leges condat: quas non liceat, uel cuiquam priuato transgredi, uel uulgo mutare:
liceat tamen regi senatusq; simul pro temporum opportunitate quatenus expedit, diligenti cum aequitate & rebus
ipsis accommodare atq; temporibus, & si oportuerit permutare. Regem ipsum in epistolis sacrum haberi censet,
sacerdotemq; Aegyptiorum more constitui, sacrorum mysteriorumq; antistitem: & utpote sacrum, nequando con-
taminetur, non permittit iudicijs ubi de caede, exilio, carcere agitur, interesse. Proinde in hoc ipso libro eiusmodi re-
giam dignitatem gubernationum omnium optimam esse probat ut diximus: pessimam uero tyrannidem, quae neque
lege, neque mente legitima imperat, sed impetu potius atque libidine. Secundo loco laudat optimates, pariterq; ut
superat potentiam paucorum. Tertio loco multorum laudat gubernationem, scilicet popularem, si lege gubernent:
familiterq; uituperat, si non lege. Post haec autem quid regium sit officium disputat, uidelicet ut quotcunq; hominũ
generi necessaria sint provideat, praesertimq; ad bene beatq; uiuendum. Iudicetq; prudenter quot artes & quales
ad hoc ipsum conferant, siue in pace, siue in bello, seu in dicendo, seu agendo, uel publice, uel priuatim, habeatq; unã
cum senatu summum in omnes imperium. Praecipue uero animos omnium decentissima quadam fortitudinis tempe-
rantiaq; mixtione componat, musicos imitatus, qui acuta grauibus rite miscentes, concentus suauissimos modulantur.
Demonstrat enim, & id quidem diuine, non esse tutum animos uel fortitudinem uersus quasi in acutum supra
modum intendere, uel temperantiam uersus quasi in graue nimis remittere. Illinc enim efferatos, hinc effeminatos
tandem euadere. Et illi quidem ciues & patriam uelut hostes inuadunt: hi uero neque se, neque patriam tuentur ab
hostibus. Quamobrem optimum censet ex concinna uirtutis utriusque copula, ingeniorum consonantiã ubique con-
flari. Sed haec de libri ordine satis sit dictum. Quae uero de sphaerarum motu, prouidentiaq; et fato disputat;
in Theologia nostra satis exposuimus. In his certe nos allegorice docet, nõ habere nos uerum legitimumq; regem,
nisi uel in ipso caelo, uel in terris eũ quem uelut pastorem caeli rex nobis ipse praefecerit, pastore inquam nõ nomine
solum, sed uel similitudine ipsum caeli regem pro uiribus referentem. Commemorat & duo regna, Iouis scilicet &
Saturni, regnumq; Saturni regno Iouis taquam felicius anteponit. Si quidem sub Ioue actio uitae humana, sub Sa-
turmo autem contemplatio diuinorum significatur. Saturnus enim Greco nomine Cronos, ut Plato in Cratylo do-
ctet, puritatem integritatemq; mentis inuiolabilem comprehendit. Quod autem ait Saturno regnante beatos homi-
nes uiuere, ostendit diuina quadam uiri mente regnante, quae actiones gratia contemplationis instituat, humanum
genus fore beatum. Ego autem sinem mox argumento faciam, si breuem prius allegoriam mysterij huius adduxero.
Ait enim presentem mundi circuitum ab oriente ad occidentem esse Iouium atque fatalem: uerum fore quandoque
alterum huic oppositum sub Saturno ab occidente uicissim ad orientem. In quo sponte nascuntur homines atque à
senio procedent in iuuentutem, alimenta q; illis ultro eterno sub uere ad uotum suppediuntur. Iouem ut arbitror
animam mundi uocat, cuius lege fatali manifestus hic manifesti mundi ordo disponitur. Praeterea uitam animorum
in corporibus elementibus, Iouiam esse uult sensibus actioniq; deditam. Saturnũ uero supremum inter angelos in-
tellectum, cuius radijs illustrentur ultra angelos anime accendanturq; & ad intellectualem uitam continue pro ui-
ribus erigantur: quae quoties ad uitam eiusmodi conuertuntur, eatenus sub regno Saturni dicuntur uiuere, quatenus
intelligentia uiuunt. Proinde in ea uita ideo sponte dicuntur regenerari, quia electione propria in melius reformantur.
Rursus in dies reuiuenscerc, id est in dies, si modo ibi dies dinumerantur, magis magisq; florescere. Hoc illud aposto-
li Pauli. Homo interior renouatur in dies. Deniq; illis alimenta sponte affatim sub perpetuo uere sup-
peditari, quia non per sensus operosam q; disciplinam, sed per lumen intimum, sum-
maq; cum uite tranquillitate atq; uoluptate miris ueritatis i-
psius spectaculis persfruuntur.

AGENTEM profecto tibi ô Theodore, gratiam debeo, quod Theætetū & hospitem hunc Eleatem notos mihi feceris. THEOD. Triplam fortè mihi debebis ô Socrates, postq̄ civilem tibi hominem & philosophū confecerint. S O C. Esto. Sed ita ne illud ô chare Theodore, ex te audiuisse dicemus homine & ratiocinio, & in geometricis potētissimo? THEOD. Quid istuc ô Socrates? S O C. Quod uidelicet horum uirorū unumquēq̄ eiusdem esse precij posuerimus, qui tamen honore lōgius inter se distant q̄ ut explicari illa artis uestræ analogia possit. THEOD. Bene ô Socrates, atq̄ iuste per deum nostrū Ammonem loqueris, ac prompte admodū errorem in cōputando meum mihi nunc obiecitisti, ac ego te pro his rursus accedo. Te uero nunc Hospes, ne pigeat nobis gratificari, & seu civilem hominē prius siue philosophū, electum describere. H O S. Sic agendū ut iubes Theodore, postq̄ semel aggressi sumus, neq̄ prius q̄ ad calcem peruenerimus, desistendū. Verum de Theæteto hoc quid facere decet? THEOD. Qua de re? H O. Nunquid requiescere illum iam sinemus? eiusq̄ loco Socratem istum exercitationū & studiorum socium accipiemus? Quid consulis? THEOD. Vt Socratē assumas. Nam cum iuuenes utriq̄ sint, omnem laborē facilius per intermissionē ferent. S O C. Atqui utriq̄ Hospes cognati quodāmodo mihi esse uideatur. Theætetū quidem uos figura uultus mihi consimilem iudicatis. Socrati quoque huic cum idem & mihi nomen sit, cognationē quandam nobis mutuā præbet. Decet autem ut qui cognati sumus, rem eam alacriter oratione testemur. Cum Theæteto quidem heri disputando conueni, & hodie hospiti huic respondentē audiui. Cum Socrate uero neutrum adhuc actum est. Oportet autem & hunc examinare. Mihi sanè aliās, tibi nunc respondeat. H O S. Sic agemus ô Socrates. Audis Socrates? S O C. M I N. Audio. H O. Assentiris illi? S O C. Assentior. H O. Quantū igitur ad te attinet, nihil prohibet quo minus edisseramus. Multoq̄ minus impedimento disputationi huic esse me decet. Quinimo post ipsum Sophistam necessariū esse uidet, ut civilem uirū investigemus. Responde itaq̄, utrius hunc in eorū qui scientes dicuntur, numerū referre deceat. S O C. Decet. H O. Ergo scientias partiri debemus, quemadmodū in Sophista quærendo fecimus. S O C. Fortè. H O. Nō tamen eadem partitūdi ratio. S O C. Non. H O. Sed alia. S O C. Alia. H O S. Diuerticulū itaq̄ civilis scientiæ ubinam reperiemus? Inuenire quippe oportet, & ab alijs omnibus segregata, ideam ei unam imprimere, & cæteras item deflexiones, alia quadā specie una insignire: & scientias omnes duabus speciebus contentas esse nobis persuadere debemus. S O C. Tua iam interest Hospes ita agere; mea uero nequaq̄. H O. Imò etiam tua, quando declaratum id fuerit. S O C. Scite loqueris. H O. Arithmetica porro & aliæ nonnullæ huius permiles ab actione liberæ sunt, cognitionē uero tantum exhibent. S O C. Ita certe dicendū. H O. Quæ uero ad architecturā, & manuum ministeriū pertinent, scientiam innatā actionibus sortiunt: corporaq̄ ab illis effecta, quæ ante nō erant, perficiunt. S O C. Patet. H O S. Ita cunctas scientias diuide. Agentem unam, alterā cognoscentem solummodo nomina. S O C. Sint ergo sciētia species duæ, cum una sit scientia tota. H O. Vtrum civilem, regem, dominū, patrem familiās, eundem esse uolumus? An totidem artes in his, quot & nomina ponimus? Imò hac sequere me. S O C. Quæ? H O. Hac inq̄. Si quis priuatus publico medico sufficienter consulere potest, nōne necesse est eiusdem artis hunc nomine nuncupari, quo & ille cui cōsulit? S O C. Certe. H O. Quid porro? Si quis priuatus regem ciuitatis admonere & instruere potest, nōne scientiam illam habere dicetur, qua pollere qui regit, debet? S O C. Diceſ. H O. Atqui uiri regis sciētia, regia disciplina est. S O C. Est. H O. Quisquis ea præditus est, seu publico fungatur munere, siue priuatus uiuat, omnino secundum hanc peritiā regius meritō nuncupabitur. S O C. Meritō. H O. Enim uero pater familiās & dominus idem. S O C. Idem sanè. H O. Nunquid refert ampla ne an angusta sit urbs ad imperium? S O C. Nihil. H O. Igitur una, quod paulo ante inquirebamus, horum omnium scientia est: hæc seu regiā quis, siue civilem, seu familiarē nominet disciplinā, nihil interesse putemus. S O. Nihil. H O. Hoc utiq̄ nemini dubiū, quin omnis rex parū quid manib. ac reliquis mēbris ad regni salutē possit, intelligentia uero & animi robore plurimū. S O. Cōstat. H O. Vis ergo regē dicamus specularrici scientiæ propinquiorē q̄ actiuæ aut manuū ministerio? S O. Volo equidē. H O S. Civilē ergo scientiā, & civilē hominē, regiam atq̄ regiū, ut unum

Mathematica
ab actione libera
re cognitionē
solam habet
Sciētia species
duæ
Idē, civilis rex,
dominus, pater
familiās

Homo regius

nam idemq; singula cōponemus. s o c. Planè. H o s. Atqui ordine ad sequentia per-
 genus, maxime si speculatricem scientiam distinguemus. s o c. Prorsus. H o s. Attende
 obsecro, num refugium aliquod in hac prospiciamus. s o c. Dicas, quale? H o s. Tale inquam.
 Exit aliqua cōputandi facultas. s o c. Extat. H o s. Ea, ut arbitror, ex illarum numero est
 quæ in speculando uersantur. s o c. Ex illarum numero certe. H o s. Cognoscer profecto
 computandi facultas differentiã numerorum. Num aliud huic opus attribuimus, q̄ discer-
 nere iudicareq; cognita? s o c. Quid? H o s. Etenim architectus nullus manuum ministe-
 rio utitur, sed utentibus præsidet. s o c. Ita est. H o s. Dum iudicium adhibet, non ministe-
 rium. s o c. Id quoq; uerum. H o s. Iure igitur speculandi scientiæ particeps est dicendus.
 s o c. Et maxime quidē. H o s. Hoc, ut arbitror, ad iudicē pertinet, non ad finem quod se-
 atinet uenire, & mox discedere, quemadmodū computator ille, sed incumbere, opera-
 riq; singulis operam accōmodam mandare, quousq; quod est imperatum, absoluerint.
 s o c. Probe. H o s. Nōne speculatrices omnes hæ sunt, & quocunq; scientiam compu-
 tandi sequuntur? iudicio autem & imperio genera hæc inter se duo differunt? s o c. Ap-
 parent. H o s. Quocirca si uniuersam contemplationē in duo distribuamus, partemq; u-
 nam iudicio, imperio alterã assignemus, recte forsità distribuissē putabimus. s o c. Recte
 nimirū, ut mea fert opinio. H o s. Qui cōmuniter tractant aliquid, satisfactū sibi inuicem
 arbitrantur, si quando consenserint. s o c. Quid ni? H o s. Quousq; igitur in hoc concor-
 des sumus, aliorum opiniones prætermittendæ. s o c. Penitus. H o s. Dic age qua in arte
 harum, regium hominē ponere decet. Nunquid in iudiciaria, tanq; spectatorem quendã?
 An in imperatoria potius, quasi dominū? s o c. In hac ipsa potius. H o s. Videndū præter-
 ea siquam imperatoria distinctionē admittit. Mihiq; ita uidetur. Quo differt caupo ab illo
 qui propriū opus uendit, eo rex à præcone. s o c. Quo pacto? H o s. Caupones aliorū ope-
 ra prius uendita suscipientes ipsi rursus uendunt. H o s. Verum. H o s. Haud secus præco
 sententiam alterius mandatã sibi, alijs ipse mandat. s o c. Sic est. H o s. An miscbimus fa-
 cultatem regiam imperatoris, præceptoris, uaticinio atq; præconio alijsq; permultis eius-
 dem generis artibus, quæ omnes imperitant? An uis potius secundū superiorem compa-
 rationem nomen quoq; per cōparationem aliquã machinemur, quandoquidē genus eo-
 rum qui sua ipsi præcipiunt, fermè nomine caret; atq; ita hæc partiamur, ut regiū genus in
 eorum numero qui sua mandant, ponamus, ommissis alijs omnibus, quibus alius quouis no-
 men ut lubet, imponat? Principis quippe gratia non subditi sermo nobis est institutus.
 s o c. Nempe. H o s. Postq; igitur satis hoc ab illis est distinctū, & ab alieno ad propriū re-
 ductum, rursus est diuidendū, siquam modo partitionem quæ nos admittat, in ipso com-
 perimus. s o c. Valde. H o s. Atqui inueniri posse uidetur. Me igitur sequere diuidendo.
 s o c. Quò sequar? H o s. Quicunq; præsidet imperando, idcirco ut aliquid fiat, impe-
 rant. s o c. Proculdubio. H o s. Etenim genita omnia bifariam partiri, haud multum diffici-
 le. s o c. Qua ratione? H o s. Partim animata sunt, partim inanimata. s o c. Constat. H o s.
 Si in membra hæc secare speculatricis facultatis partem imperatoriã uolumus, secemus.
 s o c. In quæ? H o s. Pars eius in generatione inanimatorū ponatur, pars in generatione ani-
 matorum. Atq; ita totum in duo secabitur. s o c. Reuera. H o s. Partem unam mittamus, al-
 teram resumentes, eamq; uniuersam in duo iterū diuidamus. s o c. Vtram illarū resumen-
 dam censes? H o s. Eam quæ circa animalia imperat. Neq; enim regia maiestas nō anima-
 tis insit architecturæ præsidet, sed generosius animantibus, eiusq; potestas circa ista uer-
 sat. s o c. Optime. H o s. Circa generationem nutritionemq; animalium cura duplex inue-
 nitur. Animalis cuiusdam unius hæc. Gregis totius illa. s o c. Recte. H o s. Civilis aut non
 priuatim unicusq; curam gerit, quemadmodū qui bouem agit, uel minister qui sternit e-
 quum, sed illius uicem gerit, qui equos aut boues pascit. s o c. Verū esse uidet, quod nunc
 est dictum. H o s. Vtrum ex animalium nutritione illam quæ gregatim ea nutrit, gregis nutri-
 tionem, an cōmunem nutritionem uocamus? s o c. Vtrunq; usurpari loquendo contin-
 git. H o s. Egregie Socrates respondisti: ac si uerborum curiositatē uitabis, euades in sene-
 cūte admodum sapientior. Itaq; in præsentia, ut iubes, agendū. Sed nunquid uides quo
 pacto quis gregis nutritionem geminam ostendens, efficiat ut quod in utraq; ad id quod
 nunc propositum est, inuestigabitur, in altera deinde perquiratur? s o c. Annitar equi-
 dem, & iam mihi uidetur, unam cōmunem hominum, alteram brutorum esse custodiam.

H O s.

*Exitanda est con-
 riositas uerbo-
 rum*

H O S. Prompte omnino ac fortiter discreuisti. Cauendum pro uiribus tamen, ne posthac nobis id accidat. S O C. Quid cauendum mones? H O S. Ne unam exiguam particulam aduersus amplas plurimasque secernamus, neque illam absque specie capiamus, sed pars illa simul speciem habeat. Pulcherrimum namque est, quod quaeritur ab alijs statim discernere, si modo recte id fiat, quemadmodum ipse paulo ante de diuidendo iudicans, diuidere properasti, sermonem uidens altero membro ad homines declinantem. Ceterum haud satis amice tutum est ad extremum nimisque tenuiter omnia prosequi. Praestat autem per media progredi partiendo. sic enim facilius meliusque ideas inuenimus. Hoc autem ad illa quae perquiruntur, totum refert. S O C. Qua ratione id ais Hospes? H O S. Conandum ob ingenij tui beneuolentiam ut clarius explicetur. In praesentia quidem hoc quod propositum est, declarare ita ut nihil desit, impossibile est. sed repetendum altius paulo perspicuitatis gratia fuerit. S O C. Quid igitur in hac nostra partitione culpas? H O S. Tale quiddam: si quis humanum genus in duo secare contendens, perinde partiatur, ac multi nostrum partiuntur. hi sane Graecorum genus tanquam unum a ceteris omnibus separant. Cunctos enim alios homines innumerabiles, & nulla inter se uitae sermonisque communione deuinctos, barbarico nomine signant, & ob hanc unam appellationem genus quoque unum uniuersum hoc arbitrantur. Simile esset praeterea, si quis numerum in duo diuidere uolens, decem millia seorsum ab alijs caperet ut speciem unam: reliquos insuper uno quodam imposito illis nomine, ut unum genus poneret. Rectius autem & per species magis ac per duo membra diuisio fieret, si quis numerum quidem per par & impar, hominum uel genus per marem foeminamque diuideret: Lydos autem & Phrygas, aut alios quosdam tunc a cunctis alijs segregaret, cum & spes & facultas sibi deesset generis inueniendi simul ac partis, utrumque eorum quae sint dissecta. S O C. Scite loqueris Hospes. At illud qua ratione planius intelligi posset, ostende, non idem, sed aliud esse partem atque genus. H O S. O uirorum optime Socrates, haud leue quid postulas. Longius modo quam decet ab instituto digressi sumus. Tu uero ulterius etiam peruagari iubes. Nunc porro ut decens est, illuc unde discessit, reflectatur oratio. Ad haec alias otium nacti quasi per quaedam uestigia diuertemus. Verum tamen diligenter hoc cauebis o Socrates, ne putes certum quiddam de hoc ex me audiuisse.

Que differentia inter partem & speciem

S O C. Quo de? H O S. Inter se partem specieque differre. S O C. Cur nam? H O S. Quicquid est alicuius species, eiusdem pars quoque sit necesse est, cuius species esse dicitur. Partem uero esse speciem, uel speciei partem, non est necessarium. hoc modo me potius quam illo dicere semper o Socrates, asserere. S O C. Fiet ut iubes. H O S. Post haec autem mihi dicas. S O C. Quid dicit? H O S. Hoc inquit, unde huc digressi sumus. Reor equidem eam ob causam hucusque nos aberrasse, quod tu interrogatus quae in membra gregis nutritio diuideret, admodum prompte respondisti, duo quaedam esse animantium genera, alterum quidem hominum, alterum uero brutorum si mul omnium unum. S O C. Verum est. H O S. Tunc sane mihi uisus es parte quadam ablata, residuum omne genus unum animalium ob id putauisse ponendum, quod uno quodam communi nomine appellare poteris omnia, dum bruta uocabas. S O C. Sic est actum. H O S. Hoc o fortissime Socrates, pinde uideat esse, ac si quod aliud animal, ut grus, aut aliud tale, prudentiae particeps, eodem quo tu pacto grues rationales uocet, sibi ex eo placens, atque hoc quidem genus unum ponat, cetera uero cuncta simul cum hominibus complectens, genus alterum bruta uocet. Conemur itaque nos ab omnibus huiusmodi erroribus declinare.

S O C. Qua uia? H O S. Non animalium genus uniuersum diuidetes, quo minus in his delinquamus. S O C. Neque enim oportet. H O S. Atqui ita supra deliquimus. S O C. Qui? H O S. Partem illam contemplatricis scientiae quae ad imperandum spectat, eius generis esse constitit, quod animalia curat, animalia uidelicet gregabilia. Nonne? S O C. Ita certe. H O S. Quare tunc quoque omne animalium genus in ferum & mansuetum est distinctum. Quae enim sic natura instituta sunt, ut mansuescere possint, domestica appellata sunt, cetera uero syluestria. S O C. Egregie. H O S. Scientia uero illa quam quaerimus, in domesticis est, & erat, et circa genus animalium sociabile quaerenda uideat. S O C. Sane. H O S. Ergo ne ad cuncta simul respiciendo, uti tunc, diuidamus, neque in partiendo nimium properemus, ut repente ciuilem scientiam comprehendamus. Nam nimia festinatio fecit, ut illud quod prouerbio fertur, nunc nobis contingeret. S O C. Quidnam? H O S. Ut cum nimis in diuisione properauerimus, tardius absoluamus. S O C. Et merito quidem Hospes id egit. H O S. De his quidem ita. Rursus autem ab

Proverbium

initio

in illo cōmunem nutritionem animalū diuidamus, fortè namq̄ quod tu uehementer affe-
 ctas, sermo ipse gradatim ad finem suū deductus, clarius demonstrabit. Responde ad hoc.
 s o c. Ad quid respondeā? H o s. Hoc forsitan è multis audisti, neq̄ enim arbitror inter-
 fuisse te his qui circa Nilum pisces ipsos mansuefaciunt, aut circa regios lacus. Sed quod *Circa Nilum pi-
 sces māsficieri*
 circa fontes fit, fortassis ipse uidisti. s o c. Et hæc ipse uidi, & illa ex multis audiui. H o s.
 Quinetiam quod quidam greges anserum & gruuum pascant, & si nunq̄ in agris Theffali-
 cis es uersatus, audisti tamen, & credis. s o c. Proculdubio. H o s. Hæc abs te ideo sciscita-
 tus sum, quia animalū illa quæ gregatim fit custodia, partim aquaticorū, partim terreno-
 rum esse uidetur. s o c. Est profecto. H o s. Consentis gregis custodiam sic esse bifariam
 distinguendam, ut partim humida, partim sicca, animalia nutriat? s o c. Consentio equi-
 dem. H o s. Vtram uero istarum regia respiciat diligentia, nullus quæret. nam nemini du-
 bium. s o c. Nemini. H o s. Vnusquisq̄ enim præcipue aridorum nutritionem distinguet.
 s o c. Quæ in membra? H o s. In uolantium gradientium uel custodiam. s o c. Sic ueritas
 habet. H o s. Quòd ciuils facultas circa illa quæ gradiuntur, duntaxat uersetur, uel stoli-
 dissimus quisq̄, ut ita dixerim, animaduerneret. s o c. Absq̄ cōtrouersia. H o s. Gressibilis
 præterea generis alimoniam, paris instar numeri in duo quædam partiri debemus. s o c. Pa-
 tet. H o s. Illuc porrò quò sermo noster tendit, gemini calles ducere nos posse uidetur. Al-
 ter quidem breui quodam tramite, dum angustam particulā ab ampla secernit. Alter ue-
 ro longiori ambitu, dum præceptum illud seruat antea dictum, ut per media diuisio fiat. Li-
 cet utrum uolumus, ingredi. s o c. An per utrunq̄ proficisci non licet? H o s. Non simul
 ò mirifice adolescens. sed seorsim licet. s o c. Vtrunq̄ ergo seorsim cupiam. H o s. Facile
 id quidem, cum exiguū sit quod restat. Sanè in principio medio uel itinere durum hoc no-
 bis præceptū fuisset. Nunc autem postq̄ ita uidetur, longiorem prius uiam ingrediamur.
 Nam cum non ita pridem aggressi rem simus, iter longum leuius peragemus. Distinctio-
 nem itaq̄ hæc uide. s o c. Dic modo. H o s. Qua gradientiū, mansuetorūq̄ & gregatiliū
 genus in partes duas secundū naturam diuisum est. s o c. Quas? H o s. Cornibus muni-
 tum, & cornibus carens. s o c. Apparet. H o s. Curam gradientiū diuidens, utriusq̄ par-
 tis cōditionem sermone describe. Nam si nominare ipsas uolueris, rem nimis circūplica-
 bis. s o c. Quemadmodū ergo dicendū censes? H o s. Ita. Cum gradientiū cura bifariam
 distincta sit, hoc in cornifera gregis parte est, illud in mutilata. s o c. Sic ista sint dicta, nam
 satis ostensa sunt. H o s. Constat itaq̄ regem, gregis cuiusdam cornibus carētis pastorem
 esse. s o c. Constat sanè. H o s. Hanc itaq̄ discerpentes, quod ab ipso agitur, exhibere co-
 nemur. s o c. Omnino. H o s. Vtrum placet ipsam solidipedū differentia fissiliūq̄ diui-
 dere: an potius generatione propria hac, illa cōmuni? Intelligis enim. s o c. Quid? H o s.
 Quod equorū & asinorum genus inter se promiscue generat. s o c. Nempe. H o s. Reli-
 qua uero domestica, & socialis generis animalia, sine aliena cōmixtione, propria tantū ex
 specie procreant. s o c. Perspicuū cuiq̄. H o s. Ciuils itaq̄ disciplina nunquid promiscuæ *Generatio pro-
 miscua & sim-
 plex*
 generationis animalia, an simplicis curat? s o c. Immixtæ ac simplicis proculdubio. H o s.
 Hanc utiq̄ animantū naturam quemadmodū in superioribus hucusq̄ seruauimus, gemi-
 na per membra secare debemus. s o c. Decet. H o s. Enim uero totū hoc animalis genus
 domestici gregalisq̄, quod cicur uocāt, generibus duobus exceptis, iam discreuimus. Ge-
 nus porrò canum inter gregabilia pecora numerare nō decet. s o c. Nō certe. sed quo pa-
 cto hæc duo diuidemus? H o s. Hoc inq̄, quo te ac Theætetū distribuere decet, quādoqui-
 dem in geometria uersati estis: Diametro scilicet, & diametri rursus diametro. s o c. Qui
 istuc ais? H o s. Nūquid aliter generis humani cōditio ad progressum natura instituta est,
 q̄ diametrus potentia bipes? s o c. Haud aliter. H o s. Reliqui sanè cōditio generis rursus
 secundū potentiam nostræ potentia est diametrus, quippe cum his duobus sit pedib. con-
 stituta. s o c. Nihil obstat quo minus sit huiusmodi. Ac penè iam quod ostendere uis, in-
 telligo. H o s. Cernimus quid in super risu dignū ò Socrates, nobis in superiori diuisione
 contigerit? s o c. Quid nā? H o s. Genus hominum cōmixtum, unaq̄ cum genere genero-
 sissimo omnium atq̄ facilimo currens. s o c. Cerno, & quidè clare, q̄ sit absurdū. H o s. An
 non cōueniens est, quæ tardissima sunt, nouissima peruenire? s o c. Consentaneū. H o s.
 Istud autem nequaquā aduertimus, quod magis ridiculus rex apparet unā cum grege homi-
 num discurrēs, cursumq̄ cum illo peragens, optime omnium ad uitæ facilitatē exercitato?
 s o c.

s o c. Omnino quidem. h o s. Nunc illud liquidò patet, ó Socrates, quod in sophistæ inquisitione est dictum. s o c. Quid istud? h o s. Quod in huiusmodi disputandi ratione methodica non magis uenustum quam inuenustum curat, nec pluri breuiorem quam longiorem uiam facit, solum autem quod est uerissimum transigit. s o c. Videtur. h o s. Post hoc ne me præuenias, de uia ad regis diffinitionem constituendam breuiori percontans, ultrò ingredior. s o c. Omnino. h o s. Dico igitur oportuisse supra, gressibile animal in bipes, & quadrupes distribuere: cumq; homo tunc solo cum uolatili superesset, rursus genus ipsum bipes in nudum implumeq; & pennigerum diuidere: hac distinctione perfecta, arteq; hominum nutrice, & cõseruatrice monstrata, ciuilem iam & regium uirtutem ipsi instar aurigæ præficere, eiq; ciuitatis habenas gubernaculaq; tribuere, quasi scientia hæc illius sit propria. s o c. Optime tu quidem, & tãquam debitum mihi hanc orationem persoluisti, digressionem ipsa cõnoris loco adiecta, ac penitus adimpleta. h o s. Age itaq; à principio ad finem sermonem de ciuili artis nomine colligamus. s o c. Profus. h o s. Scientiæ illius quæ in contemplando uersatur, pars una imperandi peritia est, huius subiecta est facultas illa quæ per se suaq; sponte imperat: huic membrum haud sanè exiguum animalium nutritio: huic item, gregis alimonia, hinc animalium, deniq; gradientium alimonia: hinc rursus species illa quæ animalia cornibus carentia pascit. Eius partem ut minimũ triplicem complecti necesse est, si quis uno nomine comprehendere uelit, immixti generis pascendi scientiam uocans. Cuius portio ex bipedum grege homines duntaxat pascens, illa ipsa quam quærimus, imperatoria facultas est, quam regiam & ciuilem pariter nominamus. s o c. Profus. h o s. Probe igitur putas ó Socrates, à nobis quemadmodũ iam dixisti, actum esse? s o c. Qua de re? h o s. Quod proposuimus, sufficienter ne absolutũ sit? An in quæstione hoc maxime prætermissum quod descripsimus quodammodo, nõdum tamen penitus definiuimus? s o c. Quamobrẽ istud ais? h o s. Conabor quod sentio, planius explicare. s o c. Dic iam. h o s. Cum multas pastorum facultates esse cõstitit, una quædam illarum uniusq; custodia gregis, ciuili ipsa disciplina uisa est. s o c. Profecio. s o c. Hanc neq; equorum, neq; aliorum etiam brutorum, sed hominum tantum in commune esse nutritionem ostendimus. s o c. Id quoq; h o s. Pastorum itaq; omnium, & regum differentiam propriam uideamus. s o c. Quam? h o s. Si quis forte alterius artis nomen habens, gregis humani in cõmune nutritionem sibi uendicet, quid dicendũ? s o c. Qua ratione inquis? h o s. Si mercatores inquam, agricultores, & coqui, gymnastici insuper ac medici, aduersus pastores quos politicos appellauimus, surgerẽt, assererentq; se esse pastores illos hominum: quippe qui uictum non plebi solum, uerum etiam regibus magistratibusq; suppeditent. s o c. An non uera dicerent? h o s. Fortè. & hoc utiq; confideremus, scimus enim quod cum bubulco de his nemo certat: ipse enim sine cõtrouersia armenti pastor est qui boues curat, ipse medicus, ipse pronubus, partus obstetrix & nutrix. Præterea nemo melius iocis, & musica armentum, quantũ natura horum capax est, oblectat, trahit & mulcet, siue organis, siue ore solo gregis sui musicam tractans. Eademq; est de cõteris pastoribus ratio. Nonne? s o c. Maxime. h o s. Quo pacto igitur sermo ille de rege rectus integerq; uidetur, quando pastorem illum, & nutritorem humani gregis ponimus, solum ipsum ab alijs secernentes, cum alij multi de hoc ipso contendant? s o c. Nullo modo. h o s. An non meritò paulo ante dubitauimus, quando suspicari sumus, ne figuram quandam regis duntaxat induceremus, nondum tamen ciuilem ipsum perfecte definiremus, nisi prius illos qui cum eo sese implicant, & pastores esse non minus q; ille profitentur, comprehendamus: & ab illis regem secernentes, purum illum seorsim ostendamus. s o c. Recte nimirum. h o s. Hoc igitur nobis ó Socrates, agendum est, nisi uelimus in fine sermonis infamiam reportare. s o c. Atqui istud nequaquam expedit. h o s. Rursus ab alio principio alia quadam uia incedendum. s o c. Quare? h o s. Iocum quendã interfèrere his oportet, magnaq; parte prolixè fabulæ uti, et quod restat, ut supra fecimus, exequi, partem semper partis subdiuidendo, atq; ita ad summum quod est quæsitum, deducere. s o c. Oportet sanè. h o s. Sed iam fabellam, quod pueri solent, accipe arrectis auribus, neq; enim à puerilibus annis procul abis. s o c. Dic, amabo. h o s. Erat olim, & adhuc erit multa uetustarum rerum memoria, & inter cõterita memorabile prodigiũ, quod circa Atrei Thyestisq; litem refertur. Audisti namq; ac meministi quod tunc accidisse tradunt

dunt. S O C. Nunquid aureæ agnæ ostentum dicis? H O S. Nequaquam, sed de ortus solis occasusq; & aliarum stellarū mutatione. Vnde enim nunc exoriuntur, tunc occidebant, & contrā exoriebantur. Tunc vero Deus testimonium præbens Atreo, in hanc cœlum figuram mutauit. S O C. Fertur & hoc. H O S. Quinetiam è multis de Saturni regno audi uimus. S O C. Ex multis certe. H O S. Quid uero? nōne & præscos illos è terra procreari, haud uero ex se inuicem? S O C. Hoc quoq; in antiquis rebus cōmemoratur. H O S. Cū cœta hæc ab eodem malo proficiſcuntur, & alia præter hæc permulta his longe mirabiliora: uerum magnitudine temporis, partim deserūt, partim absq; ordine sparsim feruntur: ma lum uero illud quod horum omnium causa est, nemo utiq; dixit. Nunc autem dicendum est, nam ad regem ostendendū conferet. S O C. Præclare loqueris. Referas ergo, neq; ali quid prætermittas. H O S. Audi iam. Vniuersum hoc aliàs Deus ipse regit, agit atq; ro tat: aliàs uero dimittit, cum mundi circuitus competentia sibi curricula temporis expleue runt. Mundus uero ultro ac libero tum motu contrā reflectitur. Nam & uiuit, & sapien tiam ab eo qui ab initio construxit illum, est sortitus. Circuitus autem necessario ipsi hãc ob causam innatus est. S O C. Quam ob causam inquis? H O S. Idem esse semper, & secun dum eadem, & eodem se modo habere, solis omnium diuinissimis conuenit: corporis au tem natura huius ordinis non est compos. Cæterū id omne quod cœlum mundumq; uo camus, multa quidem, & felicia munera à genitore suscepit, corporis tamen particeps, ex pers omnino mutationis cuiuslibet esse non potest: attamen quo ad potest, in eodem, & secundū eadem, & uno motu mouetur: quapropter circuitum est adeptum, in quo mini ma agitationis suæ fit permutatio. Seipsum autem conuertere semper, fermè nihil potest, præter id quod cursum agitatis omnibus præstat. Mouere autē id aliàs aliter, rursusq; con trario modo, nefas est. Ex his omnibus dicendū est, mundū neq; seipsum conuertere sem per, neq; totum semper gemino cōtrarioq; circuitu ab ipso Deo reflecti, neq; rursus duos deos contrarijs sententijs ipsum uertere. Solum uero quod nuper diximus, restat, aliàs ab alia quadam diuina uī duci, uitamq; rursus extrinsecus uenientem, & immortalitatem ab opifice suo præparatam suscipere: aliàs autem quando dimissus recurrit, per seipsum cur rere: quo tempore potestate facta, retrogradū multa reuolutionum millia peragere, quia & maximus est, & undiq; penitus æquilibris, & mínimo quodā cardine reuolutus. S O C. Verissimilia ualde ista uidentur. H O S. Ex his quæ dicta sunt, malum iam illud conijcetes cōsideremus, quod omnium esse diximus mirabiliū causam. Est autem huiusmodi quod dam. S O C. Quale? H O S. Quod totius mundi machinam tum ita ut nunc, tum cōtrā reuol uitur. S O C. Quo pacto? H O S. Mutationem hanc existimare oportet omnium cœlestium alternatiōnū maximam extremamq; esse. S O C. Videtur. H O S. Quamobrem consenta neum est tunc maximas circa nos intra mundum habitantes, mutationes fieri. S O C. Ve rissimile id quoq;. H O S. Neq; uero nos latet q̄ ægre & difficile toleret animantium natura magnas, multas, & omnigenas mutationes. S O C. Cōstat. H O S. Ergo animalia multa tūc intereunt, hominesq; supersunt perpauca, hi uero multis nouisq; & mirabilibus passio nibus tunc afficiuntur. Id autem contingit omnium maximum, sequiturq; continuo reuo lutionem illam qua cœlum contrā quàm nunc, reflectitur. S O C. Quidnam? H O S. Princi pio in quacunq; ætate quoduis animal est constitutum, in eadem progredi cessat, neq; fit senius mortalium quicquā, sed in figuram transit contrariam, iunioremq; & molliorem habitum induit, seniorumq; cani capilli nigrescunt: & quibus genæ barbaræ prius erant, iam barba deposita in priorem speciem restituuntur. Pubescentiū quoq; corpora pilis po sitis mollescunt, sensimq; singulis diebus & noctibus decreſcentia in puelli naturam re deunt, atq; in his tam animæ quàm corpora habitum subeunt puerorū, demum tabescen tia deficiunt, & intereunt. Cadauera præterea illorum qui cœlestis mutatione uertiginis subito corruerunt, idem patiuntur, & simili ratione clam ac breui putrescunt. S O C. Quæ tunc erat hospes animalium generatio: quoue modo ex se inuicem generabantur? H O S. Constat ô Socrates, quod illis temporibus nihil genus hoc ex sese propagabat. Quod au tem dicitur quandoq; genus ortum ex terra fuisse, hoc ea tempestate fuit ex terra rursus conuersum. Tradiderunt hæc nobis primi illi progenitores nostri, qui statim post primam reuolutionem orti sunt. hi sanè horum testes sermonū præconesq; fuerunt, quibus mini me uulgo nunc habetur fides, cum tamen admodū conueniat habere. Quod uero hinc

*Fabula de terræ
genis hominib.*

*Cur circuitus
cœlo
Conditio diuin
norum
Corporis parti
ceps nō est mu
tationis expers*

s sequitur

sequitur, animaduertendum arbitror. Huic enim quod dicitur, senes in naturam regredi-
 puerorum, hoc consonum est, quod ex mortuis, sed terra conditis, illi iterum tum restitu-
 ti, reuiuiscetesq; quidam sequuntur rotationē illam cœli, siue seculi, generatione in con-
 trarium reuoluta, ac terrigenas hac ratione necessario æditos, sic nomine & sermone uo-
 cari, quotcunq; deus ipsorum in aliam sortem non transtulit exornauitq;. s o c. Hoc pro-
 fectione ē superioribus sequitur. Verum uita quam sub Saturni regno esse dicis, utrum sub il-
 lis cœli conuersionibus, an sub his extitit? Mutationem quippe solis reliquarumq; stella-
 rum in utrisq; uolutionibus contingere certum est. H o s. Optime sermonem assequutus
 es. Quod autem quærebas, sponte omnia hominibus nasci, præsentī cōuersioni minime
 competit, sed superiori potius competebat. Tūc sanē totius circuitus princeps curatorq;
 primum Deus extitit, ut nunc per uarias mundi plagas singulæ ipsius partes à dijs princi-
 pibus distributæ sunt. Animalium quoq; genera gregatim distincta, dæmones quidā tan-
 quam diuini pastores sortiti sunt, quorum quisque ad munus suum obeundum sufficiens
 cum esset, singuli singulis, sic ut ille uoluit, præficiēbantur, quibus præerat ipse. Quamob-
 rem nihil erat agreste, omnisq; rapacitas & uorago procul aberat, aberat bellum penitus
 atq; seditio: cætera in super quæ conditionem illorum temporum sequebantur, innumera
 bilia sunt. Quod uero de uictus facilitate, & libertate uitæ fertur, ob id est dictum, quod
 Deus eos pascēbat, ipse illorum pastor & custos: quemadmodū homines nunc, quorum
 natura diuiniōr, brutorum pastores sunt. Deo itaq; custodiēte ciuitatum constitutiones
 nullę erant, neq; marium fœminarumq; ad filios procreandos coniugia. Omnes enim ex
 terra reuiuiscēbāt, rerum præteritarum immemores. Aberant autem eiuscemodī omnia.
 Fructus uero illis & poma & fruges, abunde arbores & fertile solū sponte sua absq; agri-
 culturæ opera suggerebant. Nudi quinetiam & expediti & errabundi, ut plurimum pa-
 scebātur. Nam temperies illis innoxia, mollia quoq; passim parata cubilia, quāplurimis
 ex terra herbis repullulantibus. Vitam ō Socrates, hominum sub Saturno uiuentium au-
 dis: hanc uero quam Iouis esse tradunt, præsens ipse sentis: utra uero sit felicior, iudicare
 ne uis, ac potes: s o c. Minime omnium. H o s. Vis ne igitur ego quodammodo tibi diju-
 dicem: s o c. Et maxime quidem. H o s. Si Saturni quondam alumni in tanto ocio & li-
 bertate uitæ potentiaq; non solum inter se, sed etiam cum bestijs colloquendi, hisce omni-
 bus ad philosophiam utebantur, inter se, & cum bestijs uiuentes, sciscitantesq; ab omni na-
 tura quæctiq; propriam sentiendī uim aliquam differentem ab alijs habet, ad prudentiam
 acquirēdam, facile iudicari potest illos longo quodam interuallo nos ad beate uiuendum
 exuperasse. Si autem epulis affatim & poculis saturati inter se, & cum bestijs tales fabu-
 las conferebant, quales de illis nunc referunt, hoc quoq; ita, ut mea fert opinio, facile ad-
 modum iudicaretur. Sed hæc omittamus, donec aliquis horū idoneus appareat nuncius,
 qui nobis referat utrum homines illi scientijs & confabulationibus operam dederint: cui-
 us autem gratia fabulam hanc ingressi sumus, id iam dicendum, ut sequentia cum antecē-
 dentibus coniungamus. Cum omnium illorum tempus esset expletū, mutationemq; cir-
 cuitus fore iam oporteret, terreno genere omni consumpto: quippe cum quælibet anima
 semina proiecisset: tunc uniuersi gubernator Deus quasi gubernaculorum dimissis habe-
 nis in suis ipsius rediit speculum. Mundum uero deinceps fatum reuoluit iterum, & cupi-
 ditas innata. Omnes quinetiā dij summi dæmonis collegæ singulis præpositi regionibus
 quod contigerat aduertentes, mundi partes destituerunt. Mundus deinde contraria prin-
 cipij finisq; sese agitatione reflectens, terræmotu ingenti interiora concutiens, animalia
 rursus cuiusq; generis ut plurimum perdidit. At uero certis temporum exactis curricula,
 concussio perturbatioq; cessauit, & mūdus à turbulento fragore desistens, solita suis ipsius
 progressionē cucurrit, & in ordine debito cōstitutus autoritatem administrationemq; &
 suis ipsius et eorum quę in se sunt, suscepit, autoris patrisq; sui gubernationem pro uiribus
 memor imitatus. Principio igitur perfectius executus est, sed ab ea demū imitatione lon-
 gius degenerauit. Cuius quidē defectus causa est natura corporea præcæ naturæ fomes.
 Nam quondam ualde deforme erat, & ordinis expers, antequam præsentī ornatu decora
 retur. Ab eo sanē qui ipsum construxit, bona omnia possidet: à priori autem deformitate
 incōmoda, & iniusta omnia quæ intra cœlum nascuntur, & mundus ipse sustinet, & ul-
 ventibus

Hominum uita
sub Saturno

Defultoria
mūdi admi-
nistratio

ventibus inferit. Dum igitur animalia sua unà cum gubernatore nutrit, malà quidem parua, bona uero ingentia parit: cum autem seiungitur, in proximo discessus tempore perpulchre omnia ducit: uerum procedente tempore obliuione iam occupatur: quapropter prioris deformitatis uitium uehementius dominatur. Demum longo exacto tempore deflorescit, ac bona exigua procreans, malorum uero naturam his plurimam miscens, periculum subit, ne & ipse, & quæ in se sunt omnia, dissoluatur. Quamobrem deus ille quondam huius ordinis autor, cernens mundum tanto in discrimine positum, miseretur: ac ne tumultu adeo turbulento fluctuet dissoluaturq̄, & in locum dissimilitudinis infinitū mergatur, iterum adstat, & præsidet, resumptisq̄ protinus gubernaculis, ægrotantia omnia dissolutaq̄ antiqua sui agitatione conuertit, ornat & corrigit, mortisq̄ seruat illum & se-nectutis ignarum. Hic ergo cunctorum dictus est finis. Sufficit autem hoc ad regis ipsius ostensionem, si modo supra dicta teneantur. Conuerso enim iterum mundo ad præsentis generaturæ p̄gressum, ætas rursus ultrà progredi destitit, & noua his contraria quæ erant tunc, reddidit. Animalia porro morti ob ipsam tenuitatem proxima aucta sunt: quæ uero nuper ex terra cana surrexerant, iterum in terram morientia reciderunt. Cætera item omnia transmutata sunt, mundi totius sequentia passionem. Generationis quippe & conceptionis et alimenti imitatio uniuersum ipsum necessariò sequebatur. Neq̄ enim dabatur amplius in terra per causas mutuò opitulantes, animal fieri. Nam quemadmodum institutum fuit, ut mundus motionis suæ dominus esset, ita simili quodam ductu factum, ut partes mundi per se ipsas quoad fieri potest, generent, & nascantur, & nutriant. Iam uero ad id peruenimus, ad quod omnis nostra respexit oratio. De reliquis enim animantibus multa & magna referri possent, ex quibus quæq̄, & quas ob causas trāsmutata fuerunt. Quæ uero circa homines contigerunt, breuiora sunt, & magis ad rem attinent. Cum homines pastoris præsidisq̄ ipsorum dæmonis essent providentia destituti, & animalia multa quæ suapte natura immania fuerant, efferata iterum essent, inermes ipsi imbecillesq̄, & custodia derelicti, ab illis passim dilaniabantur. Accedebat inertia, & imperitia superiorum temporum. laborum enim curarumq̄ nescij uixerant. Tellus haud ultra uictum sponte suppeditabat, parandi uero industria nondum inuenta, quia nulla necessitas illos ante coegerat. His de causis in summum discrimen atque penuriam illorum redactæ res sunt. Quæ propter munera illa quæ olim à dijs tributa hominibus memorantur, necessaria quadam disciplina eruditioneq̄ tributa fuerunt. A Prometheo quidem ignis: artes autem à Vulcano illiusq̄ consorte: semina quoque & terræ cultus ab alijs: omnia summam uitæ hominum adnunciat tunc deorum opera sunt comparata, cum homines deorum providentia defuerisset, oporteretq̄ ipsos iam propagationis & alimonie suæ curam habere, mundi totius instar, quem imitantes omne per tempus sequentesq̄, aliter aliterq̄ nascimur atque degimus. Sed fabula iam finem habeat. Ea uero cōducat nobis ad dignoscendū quantum supra in regis ciuilibsq̄ definitione errauerimus. s o c. Qua in re, & quantum errasse nos dicis? h o s. Partim minus, partim generosius magisq̄ & plus quàm tunc erratum. s o c. Quo pacto? h o s. Quod enim dum quæreretur rex, ciuilibsq̄ uir ex præsentī circuitu generationeq̄, pastorem ex contraria conuersione adduximus, & pro mortali gregis humani pastore deum cōmemorauimus, longius transgressi sumus: quod uero ciuitatis uniuersæ principem illum ostendimus, quo autem modo princeps esset, nō declarauimus, uerum quidem diximus, non tamen ad integrum perspicueq̄ descripsimus. Quocirca minus in hoc quàm in illo deliquisse uidemur. s o c. Vera loqueris. h o s. Existimare ergo debemus tunc demum nos ciuilem uirum satis exposuisse, cum gubernāda ciuitatis modum ad sufficientiam discreuerimus. s o c. Præclare. h o s. Ob hanc utiq̄ causam eam fabulam inceptauimus, ut non solum ostenderentur quicunq̄ aduersus regem gregis humani illam in commune nutritionem sibi uendicant, uerum ut illum clarius intueremur, quem solum sic appellare decet, cum sicut pastor bouum ouiuq̄, humani generis pascendi curam gerat. s o c. Recte. h o s. Reor equidem o Socrates, pastoris illius diuini figuram maiorem esse quàm ut regi comperat. Ciuiles autem hos uiros subiectis similes esse magis, siue naturam, siue educationē, siue disciplinas intueamur. s o c. Omnino quidem. h o s. Neq̄ uero perscrutandū est utrum magis minus ue fuerint, uel utrum ita sint, an aliter nati. s o c. Quid nī enim? h o s. Sic porro iterum resumamus, Artem suapte imperio

Post Saturnum

Necessitas fecit
industriam parandi uictus
A Prometheo ignis datus, à Vulcano artes

præcipientem, & circa animalia non priuatim, sed publice prouidentem, suprâ statim gregis nutritionem uocauimus. Recordaris? s o c. Recordor. h o s. In hoc uero est erratum. Nam ciuilem uirum neq; cõprehendimus adhuc, neq; denominauimus, sed eius nos adhuc nomen fugit. s o c. Quo pacto? h o s. Greges singulos pascere alijs omnibus pastori bus cõuenit: Ciuili autem uiro cõpetens nomen nõ dedimus, cum deceret cõmune cun ctis aliquid adhiberi. s o c. Vera narras, si modo licebat. h o s. Imò uero licebat curationẽ cõmuniter attribuere, absq; nutritionis, aut alterius negocij distinctione: & aliam quandã appellationem inferre cõmunem, siue gregis ductionem, siue curationẽ, siue diligentiam appellantes, atq; ita ciuilem unã cum alijs complecti, postq; sic oportere ratio dicauerat. s o c. Optime. Verum quonã pacto postea distinguendũ erat? h o s. Quemadmodũ gregis nutritionẽ diuisimus secundũ gressibilium & uolatiliũ speciem, immixtorumq; et mutilatorum, ita gregis & ductionem secundũ eadem illa partiri licebat, atq; ita & Saturni regnum ac præfens fuisset sermone cõprehensum. s o c. Videtur. Sed quid tum? h o s. Si ita impositum facultati illi nomen fuisset, ut gregis ductionem uocauissemus eam quam gregis nutritionem uocauimus, constat quod nemo aduersum nos contendisset, quasi cura ratio omnino non esset: quemadmodũ & hoc non absurde contendatur, quod ars in nobis nulla sit nutritiua appellatione digna: & si qua sit, multis alijs prius magisq; q̃ regie id nomen competere. s o c. Recte. h o s. Nulla uero ars alia de hoc contendit, quasi sit totius humanæ cõmunionis curatio maior mitiorq; q̃ regia. s o c. Recte loqueris. h o. Post hæc nunquid aduertimus Socrates q̃ grauiter circa finem deliquimus? s o c. Vbi delictũ dicis? h o s. In hoc inquã, quod & si artem quampiam bipedis gregis nutricem esse putauimus, nõ tamen ilico regiam illam atq; ciuilem tanq; absolutã appellare debuimus. s o c. Cur nõ? h o s. Primo quidem oportebat quod dicebamus, nomen ad curam magis q̃ ad nutritionem accõmodare: postea curam diuidere. Nam diuisiones insuper non paruas suscipit. s o c. Quas? h o s. In diuinum pastorem & humanũ curatorem. s o c. Scite. h o s. Curationem item humanam in duo. s o c. Quas? h o s. In eam quæ inuitis, & eam quæ uolentibus imperat. s o c. Quid ergo? h o s. In hoc sanè peccantes ineptius q̃ decebat regem tyrannumq; in idem conduximus, cum & ipsi inter se dissimilimi sint, & gubernandi modus longe diuersus. s o c. Vera refers. h o s. Nunc igitur iterum emendantes, ut suprâ dicebam, humanam curationem bifariã partiamur, in uolentam et uoluntariã. s o c. Absq; dubio. h o s. Violentam quidem tyrannicã, uoluntariam autem uolentiumq; bipedum gregis ductionem ciuilem artem denominemus: atq; eum qui facultate hac est præditus, uirum reuera ciuilem regemq; dicamus. s o c. Videntur iam Hospes ciuiliũ demonstrationes nobis ita demũ penitus absolutæ. h o s. Bene nobiscũ esset ò Socrates, actum. Oportet autem non tibi solum id, sed mihi quoq; tecum unã uideri. Et nunc quidem rex mihi nondum perfectam uidetur habere formam: sed quemadmodũ statuarij interdum non satis tempestiue festinantes, quum plura & maiora quàm oporteat emblemata adhibent, serius perficiunt opus: sic & nos ut quàmprimũ atq; insuper magnifice prioris explicationis circa regem errata ostenderemus, putãtes magna illius exempla ponenda, ingen tem fabulæ molẽ exaggerauimus, maioriq; quàm oportebat illius parte uti coacti sumus. quapropter prolixiorẽ disputationem induximus, & fabulæ finem haud penitus impo suimus. Ac sermo nobis reuera tanquam animal exteriorẽ quidem circumferentiã absolutam habere uidetur, sed pigmentorum colorumq; mixtione perspicua nondum deco ra. Decet autem uerbis orationeq; magis quàm pictura, aut opificio manuario unũquod que animal describere, exhibereq; his qui assequi ratione possint: cæteris cælo & penicillo exhibeantur. s o c. De hoc quidem satis. Quam uero ob causam nondum sufficienter dictum esse ais, ostende. s o c. Arduũ est ò beate absq; exemplis res magnas lucide ostendere. Videtur enim unusquisq; nostrum tanquã per somnium nosse omnia, reuera autem rursus omnia ignorare. s o c. Quo pacto? h o s. Absurdum admodum ò Socrates, affectum animæ circa scientiã nunc mouimus. Nempe in magnis arduisq; incœpimus, quod in minimis, & facilibus erat per ordinem inchoãdum. s o c. Quorsum hæc? h o s. Exemplum rursus exemplum ò felix, indiget. s o c. Qua ratione? Dicas, nihil mei causa ueritus. h o s. Dicendum, postq; ipse es audire paratus. Nouimus quid agant pueri, cum primum literas discunt? s o c. Quidnam? h o s. Quod unamquamq; literarum in breuissimis facilisq;

Peccatum con-
tingēs ei qui de
finit per diui-
sionem

vis exēpli ad
docendũ quãta

Definiōis ars
p exēpli, que
collectio quãdã
est, et uia lau-
data ab Aristotele

hincq; syllabis sufficienter perfentiscunt, ueraq; de illis eloqui possunt. s o c. Quid ni?
 H O S. Eadem hæc in alijs ambigentes opinione sermoneq; falluntur. s o c. Prorsus. H O S.
 An nõ itaq; facillime atq; optime ad ignota perducí possunt? s o c. Quo pacto? H O S. Re-
 ducere illos primum ad ea oportet, in quibus hæc eadem recte opinati fuerant, eisq; offer-
 re quæ nondũ noscunt, & ea inuicem cõparando, ostendere eandem similitudinẽ atq; na-
 turam in utrisq; cõplexionibus esse, donec cum ignotis omnibus quæ uera opinione con-
 cepta sunt, cõparata monstrantur: demonstrata uero, & illorum exempla facta demũ effi-
 ciant, ut ex omnibus cuiuslibet syllabæ elementis, id quod diuersum est, ab alijs diuersum
 nuncupent: quod uero idem est, idem semper secundũ eadem cum seipso. s o c. Sic omni
 no. H O S. Nonne satis hoc cõprehendimus? quod uidelicet tunc exempli generatio est, *Generatio*
 cum qd' idem est in alterutro seiunctio, recta opinione conceptũ, & utriq; accõmodatum, *exempli*
 unam amborum cõmunitet opinionem parit? s o c. Videtur. H O S. Quid mirum, si idem
 natura patiens anima nostra circa rerum omnium elementa, nunc ueritate ipsa circa unum:
 quodq; in quibusdam constituitur, nunc autem circa omnia rursus in alijs fluctuat: cumq;
 in quibusdã copulationibus recte quodãmodo opínatur, translata in magnas ac difficiles
 rerum syllabas, hæc eadem rursus ignorat. s o c. Nihil utiq; mirũ uideri debet. H O S. Nam-
 qua ratione quis õ amice, posset ab opinione falsa incipiens, ad aliquam ueritatis uel min-
 imam partem perueniendo sapiẽtiã adipisci? s o c. Nulla fermè. H O S. Si hæc ita natura-
 le habent, nequaquam ego ac tu aberrarem, si primo totius exempli naturam introspi-
 cere conemur in paruo quodam alio seorsim exemplo: deinde maximum illud aggressi re-
 gis exemplũ, illud ipsum alicunde à minoribus traduentes, per exemplũ rursus conare-
 mur rerum ciuiliũ curationẽ arte dignoscere, & ipsam pro somnio ueritatem consequi.
 s o c. Recte admodũ. H O S. Rursus superior oratio repetenda, qua inferebatur, postquã
 permulti cum regio genere de ciuitatis gubernatione contendunt, sibiq; illam usurpant,
 oportere eos omnes ab illo seiungere, ipsumq; solũ relinquere. atq; ad hoc exemplo quo-
 dam opus esse diximus. s o c. Valde. H O S. Quodnam potissimũ exemplum exiguũ qui-
 dem, & eandem ciuilem continens facultatẽ, adducens aliquis sufficienter quod inuesti-
 gatur, inueniet? Vis ne per Iouem õ Socrates, nisi quid aliud in promptu habemus, texen-
 di artem eligamus? non uniuersã quidem, sufficiet enim, ut arbitror, lanificiũ. Fortè nan-
 que pars hæc electa quod cupimus indicabit. s o c. Quid ni? H O S. Cur non, ut superius
 unumquodq; in partium partes diuidebamus, ita modo circa texendi artem fecimus, &
 q; breuissime licet omnia transigentes, quod ad propositum conducit, elegimus? s o c.
 Quomodo inquis? H O S. Ipsam enarrationem responsi loco dabo. s o c. Praclare loque-
 ris. H O S. Eorũ quæ facimus, quæq; possidemus, alia gratia aliquid agendi, alia, ne quid in- *Magna diuersi-
tas eorum quæ
facimus*
 cõmodi patiamur, uelut propugnacula paranẽ. Propugnaculorũ autẽ alia remedia sunt,
 tam diuina q; humana: alia uero obstacula. Obstaculorũ alia militaris armatura, alia circũ-
 uallatio. Circumuallationũ uero alia uelamina, alia aduersus æstum frigusq; munitiones.
 Munitionũ alia tegmenta & retinacula, alia operimenta. Operimentorũ quædam sufful-
 ciunt, quædam amiciunt. Eorum quæ amiciunt alia simplicia, alia uero duplicia atq; com-
 posita. Compositorũ alia perforata, alia sine perforatione cõnexa. Horum uero quædam
 neruea sunt ex his quæ terra nascuntur, quædã pilea. Pilea uero partim aqua & terra con-
 glutinata, partim sibi inuicem sunt connexa. His profecto propugnaculis fulcimen-
 tisq; quæ ex eisdem colligatis cõfecta sunt, nomen uestes imposuimus. Artem uero quæ
 maxime circa uestes uerlatur, ab ipsa uestium effectiõne uestificam appellemus, quemad-
 modum disciplinam ciuitatis procuratricẽ ab ipsa ciuitate ciuilem denominauimus: dica-
 musq; textoriã facultatem, quatenus maxima ex parte uestes cõtexit, nulla alia re nisi no-
 mine differre ab ista quam uestificã nominauimus, quemadmodũ supra regiam diximus
 à ciuili. s o c. Recte admodũ. H O S. Post hæc ita cogitemus, quod utiq; uestium textricẽ
 artem forsitan sufficiẽter dictã aliquis existimet: animaduertere uero non possit, quod
 cum ab his quæ propius cooperantur, nondũ distincta esset, à multis alijs sibi cognatis di-
 secreta fuit. s o c. Quibus cognatis? dicas obsecro. H O S. Videtis mentem supradictis haud
 satis adhibuisse. Quare iterũ, ut uideatur, à fine ad principiu redeundum. Si enim propin-
 quitatem in telligis, hanc utiq; ab ipsa discreuimus, dum stragulorũ compositionẽ ab am-
 bũ & suffulcimento separaremus. s o c. Intellego. H O S. Quinctiã artificium omne quod

lino & chordis uirgultisq; utitur, ac summam his quæ terra nascunt, quæ paulo ante ne uea uocauimus, iam seiunximus. Immo & pileorum compositionem, eam ue quæ perforando & suendo operatur, quæ ut plurimum ad coriarum pertinet facultatem. s o c. Ommino quidem. h o s. Seiunximus præterea operimentorum simplicium opificium, quod pellibus utitur. Item tegmentorum retinaculorumq; machinamenta quotcunq; in ædificando fiunt: & in alijs artibus quibuscunq; ad aquarum retentionem repulsionemq; quæcunq; circa plicationes & uiolentas actiones opera, quibus aliquid cohibetur, efficiunt, sepesq; & maceriam opponunt, & cumulos quosdam obijciunt, quæq; operiunt aliquid. Item ualuarum cancellorumq; affixiones, quæ ad clauorum artificium attinent. Quinetiam armaturâ segregauimus, quæ portio est amplæ facultatis illius, quæ propugnacula & obstacula obijcit. Præterea coquinariam quæ remedia præbere se uitæ hominum proficitur, ab initio separauimus. Reliquimus autem artem quædam, quæ uisa est illa esse quam quærimus, effectricem scilicet fulcimentorum aduersus frigora laneorum, textoriamq; cognominatam. s o c. Videtur. h o s. Cæterum nondum o puer, perfecte his dictis rem expediuius. Nam is qui primus uestium artificium tractat, contra quam textor agere uidetur. s o c. Quamobrem? h o s. Textor namq; quodammodo complicat & connectit. s o c. Certe. h o s. Ille uero quæ simul inserta & implicita sunt, dissoluit. s o c. Quid istud? h o s. Opus eius qui carminat & discernit. Nunquid enim carminatoriâ & discretoriâ operam eandem cum textoria uocemus? carminatoremq; & discretorem eundem cum textore dicemus? s o c. Nullo modo. h o s. Siquis autem diligentiam quæ stamina & subtegmina preparat, textoriam uocet, procul & ab opinione hominum, & à ueritate ista appellatione discedet. s o c. Planè. h o s. Fullonû præterea sutorumq; operam utrum nihil conducere ad uestimentorum confectiorem dicimus? An has omnes textorias appellamus? s o c. Neutrum dicendum uidetur. h o s. Veruntamen omnes hæc de uestiumuratione cum textoris arte cõtendent: ac plurimum quidem illi huius operis dabunt, multum quoq; sibi eiusdem operis uendicabunt. s o c. Sic est omnino. h o s. Præter has existimare insuper oportet artes instrumentorum quibus textor utitur, effectrices, partem sibi in efficienda tela usurpaturas. s o c. Probe. h o s. Vtrum textoriæ facultatis ratio, quam ut partem elegimus, sufficienter distincta erit, si ipsam aliarum omnium facultatum quæ circa laneam uestem uersantur, maximam pulcherrimâq; dixerimus? Aut ita uerum quicircum dicetur, perfecte autem & manifeste nequaquam, priusquam ab ista reliquis secreuerimus? s o c. Ita certe. h o s. An non ita deinceps agendum est, ut cõsequenti ordine nobis sermo procedat? s o c. Nihil prohibet. h o s. In primis artes geminas circa omnia quæ fiunt, consideremus. s o c. Quas? h o s. Vnam quidem generationis, ut ita loquar, concausam, alteram uero causam ipsam. s o c. Quomodo? h o s. Quæcunq; rem ipsam nõ fabricant, sed fabricantibus organa subministrant, quibus absentibus institutû opus nequaquam perficeretur, eas concausas, ut ita dixerim, nominamus: eas autem ipsas quæ principaliter faciunt, causas appellamus. s o c. Consentaneû id quidem. h o s. Post hæc artes quæ conlum, fufumq; radium, pectinemq; efficiunt, & alia circa uestium operam instrumenta præparant, omnes concausas nuncupemus: illas autem quæ uestimenta curant & efficiunt, causas. s o c. Recte. h o s. Ex causis uero partem eam quæ lauat atq; quæ medetur, & alias huius generis quæ curam adhibent, cum multa ornandi diligentia sit, generatim colligere decet, & fullonum artem cognominare. s o c. Probe. h o s. Eam autem partem quæ carminat, discernit, & filat, & omnes circa uestium effectiõem, ars una comprehendit, quæ communiter lanificium nominatur. s o c. Quid nix? h o s. Lanificij porro partitiones duæ, & utraq; duarum artium simul partes sunt. s o c. Quo pacto? h o s. Facultas illa quæ carminat, & quæ pectine quodam utitur, ac omnino quæcunq; sunt coniuncta, disiungit, pars lanificij dicitur. cuius maxime partes duæ sunt, discretoria una, altera concretoria. s o c. Sic est omnino. h o s. In ea quæ discernit, carminatoriâ, & aliâ quas modo diximus, facultates insunt. Nã quæ lanas & stamina diuidit, uel pectine quodã uel manibus, aliter atq; aliter nomina cuncta quæ modo diximus, est sortita. s o c. Ita prorsus. h o s. Rursus cõcretoriæ partem simul & lanificij in ipsa contentã sumamus: quæcunq; aut ibidẽ discretoriæ inerant, transeamus, lanificiû omne bifariâ partientes, & concretoriã partem & discretoriã. s o c. Partiamur. h o s. Partem itaq; concretoriã simul & lanificiû o Socrates, diuidere decet, si modo

*ars causa, ars
concausa*

simodo propositam nobis texendi artem sufficienter comprehendere uolumus. S O C R. Oportet sanè. H O S. Oportet absq̄ dubio. Ideoq̄ dicamus partem eius unam in uolendo flectendoq̄, alteram in complicando uersari. S O C. Nunquid hæc teneo? Videris enim mihi staminis operam in torquendo ponere. H O S. Non huius tantum, sed & subtegminis. An sine retortione generationem huius esse reperimus? S O C. Nequaquam. H O S. Describe horum utrunq̄: forte nanq̄ descriptio talis opportuna uidebitur. S O C. Qualis? H O S. Ecce opus carminatoris cum in longum latumq̄ protrahitur, deductionem uocamus. S O C. Certe. H O S. Cum hoc factis pensis fuso retortum est, solidumq̄ effectum filum, stamen appellant: artem autem ipsam quæ hoc dirigit & protrahit, staminariam. S O C. Recte. H O S. Quæcunq̄ uero contortionem mollem accipiunt, & staminis implicatione ad reflexionis attractum moderatam mollitiem nanciscuntur, ea utiq̄ filo deducta subtegmina, artem autem ipsam subtegminariam. S O C. Probe. H O S. Atqui pars illa textoriæ quam proposuimus, iam cuius patet. Nam pars cõcretoriæ facultatis in lanificio, quãdo recta protractione subtegminis atq̄ staminis implicationem cõtextumq̄ efficit, totum quidem ipsum implicitum & cõtextum uestem laneam, artem uero huiusmodi textoriam nuncupamus. S O C. Recte admodum. H O S. At cur nõ statim respondimus textoriam artem esse quæ subtegmèn & stamen implicat, sed per longas ambages frustra uagati sumus? S O C. Nihil mihi quidem õ hospes eorum quæ dicta sunt frustra dictum uidetur. H O S. Nihil mirum, sed forsitan uidebitur õ beate si frequenter in hunc morbum impostherum incidas. Nam quid mirum? Audi sermonem qui de huiuscemodi omnibus semper est in medium afferendus. S O C. Dic modo. H O S. Excessus in primis defectusq̄ naturam inspiciamus, ut secundum rationem moderata laudemus, uituperemusq̄ in singulis quæcunq̄ modum sermonis nõ seruant, dum in talibus quibusdam disputationibus aut prolixius quàm decet aut breuius loquimur. S O C. Oportet sanè. H O S. De his utique iure habenda ratio est. S O C. De quibus? H O S. De prolixitate inquam & breuitate, deq̄ omni excessu atq̄ defectu, nam dimetiendi facultas ad hæc omnia pertinet. S O C R. Profecto. H O S. Eam itaque bifariam distinguamus. Conducit enim ad id quod intendimus. S O C. Dicis quo modo distinguendum. H O S. Sic. Pars una secundum mutuam magnitudinis paruitatisq̄ communionem, altera secundum necessariam generationis essentiam. S O C. Qui isthuc ais? H O S. An non secundum naturam tibi uidetur, quod maius est, nullo alio quàm minori maius esse dicendum: quod uel minus, solo maiori minus? S O C. Mihi uero. H O S. Quid uero? Quod excedit mediocritatē, & quod exceditur seu dicendo siue agendo, nõne esse dicemus id quo boni homines à malis differunt? S O C. Apparet. H O S. Ergo essentias geminas iudiciaq̄ magni & parui ponere decet: nec ut paulo ante dicebamus, inuicem solum ista referri debent, immo ut nunc dictum est potius inuicem partim, partim ad mediocritatem comparanda uidentur. Huius autem rationem nunquid intelligere uolumus? S O C. Quid ni uelimus? H O S. Si quis enim maioris naturam ad minus dumtaxat referat, ad mediocre non referetur? quid ais? S O C. Id ipsum. H O S. An non artes ipsas earumq̄ opera omnia hac ratione secernimus? eam uel quam quærimus ciuilem, & textoriam facultatē è medio tollemus? hæc siquidem omnes quod mediocri maius est aut minus, non quasi non sit, sed ut difficile quiddam in actionibus uitant, atq̄ ita mediocritatem seruantes bona omnia pulchraq̄ efficiunt. S O C. Absq̄ dubio. H O S. Nõne si ciuilem peritiam sustulerimus, manca nobis, & dubia erit regiæ scientiæ uestigatio? S O C. Valde. H O S. Vtrum quemadmodum in disputatione de sophista, non ens esse euicimus postquã in eo nos destituebat oratio: ita nunc plus ipsum, & minus euincere debemus commensurabilia esse non inuicem solum, sed ad mediocre quoq̄ generationem? Neq̄ enim ciuilis disciplinæ quispiam, neq̄ alterius humanæ facultatis, nisi hoc admittit, potest esse peritus. S O C. Hoc igitur summopere nunc est agendū? H O S. Maius hoc opus õ Socrates est quàm illud, etsi quàm prolixum illud quoq̄ fuerit, recordamur. uerum tale quiddam merito de ipsis supponendum. S O C. Quale? H O S. Quod eo quod nunc est dictū opus sit, siquidem docere uelimus absolutum & syncerum natura quid sit: quòd autem ad præsentia pertinere, egregie sufficienterq̄ monstrauerimus, conferre mihi uidetur sermo hic magnopere, quod uidelicet existimandum est omnes similiter artes secundum maius simul & minus commensurari non inuicem tantum,

Maius dupliciter dicitur, respectu minoris & respectu mediocris. Quo boni à malis differant

sed etiam ad mediocri ipsius generationem. cum enim hoc est, illa sunt: & cum sunt illa, hæc sunt, alterutroq; horū sublato, utrunq; tollitur. S O C. Hoc quidem recte. uerum quid deinceps? H O S. Distinguere decet artem dimetiendi bifariam, quemadmodū supra diximus, unamq; illius partem ponere artes omnes quæcunq; numerū, longitudinem, latitudinem, profunditatem, & uelocitatem ad contrariū metiuntur; alteram uero artes illas quæ ad mediocre moderatumq; respiciunt, decensq; & opportunum atq; debitum, & summum ad omnia quæ, uitatis extremis, in medium cōfugerunt. S O C. Ampla quidem utraq; portio est, & altera longe ab altera discrepat. H O S. Quod sæpenumero ferunt ô Socrates, ornatū uiri illi, qui magnū aliquid ac sapiens loqui se putant, dum prædicant dimetiendi facultatē, circa omnia quæ fiunt, uersari, nūc dictū est. Quicquid enim artificiosum est, mensuræ quodam modo particeps esse apparuit. quoniam uero quidam considerare nequaquam per singula genera diuisione eundo solent, hæc tam longe inter se differentia, statim cōferunt in unum, similia iudicantes. Sed & contrarium huius faciunt, quæ diuersa sunt, per partes minime distinguunt: cum oporteat, ubi quis primo multorum percipit cōmunionem, non prius desistere quàm differentias omnes in ea quæ speciebus clauduntur, inspexerit: atq; iterum quoties dissimilitudines plurimas in multitudine sentit, & ægre sentit, non prius ab hac aspectus molestia desistere posse, quàm cuncta quæ cognata sunt, intra cognationem unam proprietatemq; cōcludens unius generis essentia uestiat. De his igitur, deq; excessibus atq; defectibus hæc dicta sufficiant: id autem duntaxat seruandum, duo hic uidelicet mensuræ genera adinuenta fuisse, & quæ ea sint, mente tenendum. S O C. Tenebimus. H O S. Post hunc sermonem, alium assumamus, de his quæ modo quærebantur, deq; omni huiuscemodi sermonum tractatione. S O C. Quid istud? H O S. Si quis forte nos percontetur de puerorū circa literas exercitacione, quando interrogantur quibus ex literis nomen aliquod constet, utrum putemus tunc eos interrogari unius duntaxat nominis illius declarandi gratia, an potius ut in omni grāmatica eruditiores euadant, quid respondebimus? S O C. Ut in omni grammatica. H O S. Quid porro? ciuili uiri indagatio ipsius ne gratia magis proposita nobis est, quàm ut in omni disputatione acutiores efficiamur? S O C. Patet id quoq;, quod omnium gratia. H O S. Nemo utiq; mentis compos textoriæ facultatis rationem ipsius duntaxat gratia uenari contenderet. Verum plurimos latet, ut arbitror, rerum quarundam cognitu faciliū sensibiles nonnullas imagines esse, quas declarare nequaquā arduum est, quoties ipsorum aliquis uult alicui rationem de aliquo perquirenti, non cum ipsis rebus, sed absq; ratione expedite demonstrare. Rerum autem maximarū preciosissimarumq; nulla est imago quæ manifeste ad hominū sensum captumq; efficta sit: qua ostensa qui animum sciscitantis explorare uelit, sensui cuiusdam accōmodans penitus expleat. Quapropter cogitandū est, ut rei cuiuslibet rationem reddere & recipere ualeamus. Incorporea nāq; cum maxima & pulcherrima sint, ratione sola, alio uero nullo perspicue declarantur. Horum porro gratia modo nobis dicta sunt omnia. Cuiuslibet autem rei consideratio in minoribus facilior quàm in maioribus extat. S O C. Præclare loqueris. H O S. Quorum deniq; causa dicta de his omnia sunt, recordemur. S O C. Quorum? H O S. Eius præcipue molestiæ causa, qua circa textoriæ facultatis prolixam orationem affecti sumus, necnon circa totius mundi reuolutionem: atq; sophistæ sermonem de non entis essentia putauimus sanè prolixiorē fuisse quàm deceret disputationem. Atque in his omnibus nosmetipsos deterruimus, metuentes ne fortè in superuacuis diutius uerfaremur. Ergo ne deinceps iterum tale nobis aliquid accidat, horum gratia hæc omnia à nobis dicta puta S O C. Fiet, dic age quæ restant. H O S. Dico igitur oportere, & me & te eorum quæ diximus semper memores esse, quotiescunq; uel breuitas uel prolixitas sermonis uituperatur, ita ut non ipsas inter se prolixitates cōferamus, sed ad facultatis dimetiēdi partem, quam supra diximus, ad decori normam esse referendā. S O C. Scite. H O S. Sed nec ad hanc omnia referenda uidentur, neq; enim prolixitate quæ nulli congruit, ad uoluptatem egebimus, nisi obiter. Nec quod quæritur, ut facillime celerrimeq; inueniamus, primo, sed loco secundo contendere decet: maxime uero omnium, primumq; illum honorare progressum, quo secundum species distinguere ualeamus, disputationemq; longam haud moleste ferre, sed affectare potius, si quo modo ad inuentionem nobis confert, similiter & breuem. Decet item eum qui longiores sermones uituperat, cit

Quod artificio sum est, id mensuræ particeps Quousq; diuidentium

Hic non est uerum illud, nihil esse in intellectu, quod prius non sit in sensu

Quis progressus melior

rat, circuitusq; disputationum huiusmodi non admittit, haud ita leuiter temereq; damnare prolixitatem, sed ostendere prius disputatione breuiore, et promptiores ad differendū, & ad inueniendum sagaciores nos si sequamur reddit: alias autem & aliò tendentes increpationes, laudes' ue, nec curare penitus, nec audire. Ac de his satis si tibi quoq; uidetur: ad ciuilem facultatem iterum redeamus, textoris exemplum quod supra posuimus cōferentes. s o c. Egregie locutus es atq; ita ut iubes efficiamus. H o. Nōne iam rex à multis pastrorum officijs, immo ab omnibus armentorum custodibus est distinctus? Restant urbanae facultates concausarum pariter & causarum, quas primum à se inuicem separare debemus. s o c. Recte. H o. Has partiri bifariam difficile est. Cuius difficultatis causa sequenti sermone patebit. s o c. Sic prorsus agendum. H o. Per membra itaq; ipsas instar uictimae discerpamus, postquam in gemina secare nō ualemus. Oportet enim in proximum semper numerum distribuere. s o c. Quo pacto? Experiamur iam. H o s. Quemadmodum in superioribus omnes quae instrumenta texturae parabant, ueluti concausas posuimus. s o c. Nempe. H o. Idem quoq; in praesentia, & multo magis agendum, quaecumq; enim magnum aliquod, aut paruum in urbe fabricant instrumentum, tanquam concausae ponendae sunt. nam sine his ciuitas constare non potest, neq; ciuilem disciplina consistere. Nullum tamen horum regiae artis opus esse ponemus. s o c. Nullum prorsus. H o s. Atqui difficile quiddam aggredimur, genus hoc ab alijs distinguentes. Qui enim dicit unius cuiusdam eorum quae sunt, instrumentum esse, ut uerisimile quiddam loqui uidetur: ita alterum tamen eorum quae possidentur in ciuitate, hoc est dicendū. s o c. Quidnam? H o s. Quod hanc uim non habet, neq; enim causae sic cōglutinantur generationi ut instrumentum, sed ad eius quod genitum est salutem. s o c. Quale istud? H o. Quod siccis, & humidis, igne calefactis, & frigidis uarium genus effectum, quod una appellatione uas nominamus, quamuis species plurima sit. hoc autē scientiae illius quam perquirimus non est opus. s o c. Non certe. H o. Tertia possessionum species multiformis apparet terrestris atq; aquatica, multiuaga, & nō errans, preciosa, & uilis, uno significata nomine: quia uniuersum hoc semper alicui sedes efficitur, sessionis gratia. s o c. Quid hoc? H o s. Vehiculum nuncupamus, haud sanè multum peritiae ciuilem opus, immo architecturae figurarumq; & arariae facultatis magis. s o c. Intelligo equidem. H o s. Nunquid quartū praeter ista dicendum, in quo plurima ex ijs quae supra retulimus, continentur? Vestimenta, arma multa, muri, terreniq; & lapidei ambitus, aliaq; permulta. Cumq; haec omnia munendi obijciendiq; gratia fiant, recte munimēta obstaculaq; communiter appellari possunt, multoq; magis architectorum textorumq; quam ciuilem sunt opera. s o c. Sic est omnino. H o s. Num quinto loco ornandi, pingendi, canendi artes locabimus? & quaecumq; his utuntur, & ab his fiunt imitationes quaedam oblectationis gratia duntaxat excogitatae, quae merito uno quodam nomine comprehenduntur. s o c. Quorū? H o s. Uniuersum hoc iocosum quiddam denominatur. s o c. Absq; dubio. H o s. Vnum hoc nomen omnibus his conueniet: neq; enim illorum quicquam studij, sed ioci gratia semper efficitur. s o c. Hoc quoq; fermè intelligo. H o s. Facultatem uero illam quae his omnibus praeparat corpora, ex quibus & in quibus cōficiuntur artium, quas modo narrauimus, opera, nōne sextam ponemus speciem uariam, & ex multis artibus dependentē? s o c. Quā dicis? H o s. Eam quae aurū & argentū caeteraq; metalla terrae eruta uisceribus praeparat. Item quae syluas incidit, quae tondet, quae ex his construit aliquid, quae plicat atq; contextit, seu quae cortices arborum, siue quae animalium pelles circumcidit, & polit, & quaecumq; artes circa huiusmodi quaedam uersantur: rursus illae quibus suber, liber, codex, uinculaq; parant, ut fiant compositae species ex generibus non compositis: uniuersum hoc appellamus primogenitam hominibus possessionē, & simplicem, quod regiae artis nequaquam est opus. s o c. Optime. H o s. Septimum tenet locum nutrimenti possessio, & quaecumq; commixta corpori, partibus suis partes corporis alere possint atq; curare: quod totum alimentum dici debet, nisi quod fortè pulchrius reperiamus. agriculturae autem, uenationi, gymnasticae, medicinae, coquinariae uniuersum hoc rectius quam ciuili tribuitur. s o c. Rectius sanè. H o s. Fermè omnia quae possidentur praeter domesticorum animalium species, in his septem arbitror sunt numerata. Sic autem cogita. Par erat primogenitā illam quam uocamus speciem primum inducere, instrumentum deinde, uas, uehiculū, munimentum

Quod longa disputatione non leuiter est damnanda

Oportet semper in proximum numerum distribuere

mentum, oblectamentum, nutrimentum: prætermittimus autem, siquid nō magnum latuit, quod alicui istorū accommodari possit, qualis est nūmorum forma, sigillorūq; & omnis characteris. Genus enim hæc in illis non admodū cognatum habent, sed partim inornatum, partim in instrumenta, uiolentius forsā, attamen penitus tracta quodāmodo congruunt, possessionē uero animalium domesticorū, seruis exceptis, gregis nutritio primo distincta, comprehendisse uidetur. *S O C.* Et maxime quidem. *H O.* Restat seruorum ministrorumq; omnium genus, ubi præsentio eos palām reclamaturos esse, qui de hac parte sic cum rege contendunt, quemadmodum cum textore qui carminant filantq;, quiq; alia de quibus diximus, faciūt. Cæteri uero omnes tanquā concausæ dicti, unā cum nūc memoratis operibus à regia ciuiliq; actione seiuncti sunt atq; discreti. *S O C.* Apparuit. *H O.* Cōsideremus reliquos quā proxime accedentes, ut certius cognoscamus, *S O C.* Oportet omnino. *H O S.* Maximos porrò ministros quantum hinc intueri licet, cōtrariam eius quam suspicati sumus exercitationem passionēq; habere reperiemus. *S O C.* Quos? *H O.* Empta mancipia et simili quodam modo in seruitutem coactos homines. Quos sine controuersia seruos cognominare possumus longissimē à regia dignitate distātes. *S O.* Quid nī? *H O S.* Quid dicemus de liberis, quicunq; sponte quæ suprā diximus ministeria obeūt, agriculturæ, & aliarum artium opera transportant, mutuisq; cōmutant commercijs, siue de foro in forum in urbe eadem, seu de urbe terra mariq; transferentes in urbem, partim cum rebus alijs nummos, partim simile quiddam simili cōmutantes, quos nummularios, mercatores, nauticos, uectores, caupones denominauimus? Nūquid isti ciuilem sibi peritiam uendicabunt? *S O C.* Fortē mercatorum artem. *H O S.* Non tamen illi quos utpotē mercenarios cernimus passim omnibus ad seruiendum expositos, regiam usurpare dignitatem reperientur. *S O C.* Est ut dicis. *H O.* Quid uero de his qui talia quædā nobis ubiq; suppeditant? *S O C.* Quos dicis, & quarum rerū suppeditatores? *H O.* Genus præconum inquam, & eorum qui sapiēter circa publicas literas subministrant, nōnullosq; alios solertes rerum ad principum ministerium pertinentium elaboratores. Quid de his dicendum Socrates? *S O C.* Quod & ipse dicebas, ministros esse non principes ciuitatum. *H O.* Nō uanum est igitur, ut arbitror, quod in superioribus dixi, inuenturos nos hac ratione plerosq; de ciuili curatione uehementer concertantes, quamuis absurdum alicui uideri possit, eos in ministrorum numero quærere. *S O C.* Valde quidē. *H O.* Accedamus præterea propius ad eos qui nondum examinati sunt: hi uero sunt qui circa uaticinium habent scientiæ alicuius ministræ particulam. Interpretes enim diuinorum ad homines hi censent. *S O C.* Certe. *H O.* Quinetiā sacerdotum genus, ut lege habetur, intelligit docetq; quo pacto donaria dijs, & sacra sint offerenda. Item qua ratione uouendum sit, quid uel boni sit à dijs petendum. Hæc autem ambo ministratoriæ artis partes sunt. *S O C.* Videtur. *H O.* Iam igitur uestigium quoddam eius quod inquirimus attingere uidemur, nam illa sacerdotum & uatū ratio, magnanimitate, intelligentiāq; & claritate abundat, propter eorum quæ tractant magnificentiam. Quapropter apud Aegyptios nō licet regem absq; sacerdotio imperare. Quinimmo si ex alio genere quispiā ui regnum usurpet, cogit post regni assumptionē sacris initiari, ut rex deniq; sit, & sacerdos. Præterea in plurimis Græcorum ciuitatibus apud uos præsertim, reperies præcipua sacra à magistratibus summis institui, nam & apud uos fertur, creato regi patria & solennia sacra maxima, et purissima aliorum omnium esse tributa. *S O.* Et maxime quidem. *H O.* Hos itaq; fortē creatos reges, sacerdotēsq; & eorū ministros, necnon aliam quandam frequentē turbam cōsiderare debemus, quæ paulo ante semotis superioribus in lucē uenit. *S O C.* Quos inquis? *H O.* Miros quosdam inquā. *S O.* Quamobrē? *S O C.* Iam enim cogitanti mihi multiforme horū genus apparet. Multi nanq; uirorū leonū similes fiunt, centaurorūq;, aliorūq; huiusmodi, plurimi etiam satyrorum, imbecilliumq;, & multiformiū bestiarū, citoq; transmutant alternantq; inuicem formas & uim. Enimuero nunc primum eiusmodi uiros ô Socrates animaduertisse mihi uideor. *S O C.* Dic obsecro, uideris enim mirum quiddam nunc uidere. *H O S.* Profecto. Nam ut mirum semper aliquid nobis contingat ignoratio efficit. Ac mihi modo idem contigit. Repente nanq; ut ambigerem accidit, cum chorū negociorū ciuiliū intueret. *S O C.* Quem? *H O.* Maximum sophistarum omnium præstigiatorum, huiusq; artis præ ceteris peritissimum, quem discernere decet à uiris reuera regijs atq; ciuilibus quā uis

Quod reges de
ceat sacerdotiū
maximum

uis arduum id sit, si modo quod quaerimus perspicue cognoscere uolumus. S O C. Nullo modo hoc intermittendum. H O S. Non certe ut arbitror. Ac mihi dicas, an non monarchia, id est principatus unius, una quaedam est gubernationū civilium? S O C. Est. H O S. Post hanc paucorum potētiā ponere possumus, S O C. Sanē. H O S. Tertiam uero multitudinis gubernationem quam popularem uocāt. S O C. Prorsus. H O S. Nonne tres hae quodammodo quinque fiunt, cum duo nomina ex se insuper pariant? S O C. Quanam? H O S. Qui considerant & inuitis & uolentibus, item & lege & arbitrio, imperari posse, tum & pauperes esse posse qui praesunt, uel diuitijs ad imperiū euehi, duas in species tam unius quam paucorum diuidunt principatum. Et unius quidem principatū in regnum, & tyrannidem partiuntur. S O C. Vtiq;. H O S. Gubernationem uero quae penes paucos est, in paucorum potentiam, & potentiam optimatum. S O C. Omnino. H O S. Popularis uero gubernationis nomen nullus utiq; mutare aliquando consueuit, siue sponte, seu uel populus diuitibus quibusdam praesideat, siue lege, seu arbitrio regat. S O C. Vera narras. H O S. Nunquid existimamus aliquā harum gubernationum civilium rectam esse finibus his distinctionibusq; determinatā; uidelicet uno, paucis, multis, paupertate, diuitijs, uolentia, uoluntate, legibus & arbitrio. S O C. Quid prohibet? H O S. Cōsidera diligentius, & hac me sequere. S O C. Quae? H O S. Stabimus ne in eo quod in principio dictum? an non? S O C. In quonam? H O S. Regiam dignitatē unam quandā scientiarū esse diximus. S O C. Diximus. H O S. Neq; in quouis scientiā genere illam locauimus. E multis quippe facultatem illam quae iudicat simul praecipitq;, selegimus. S O C. Sanē. H O S. Eam deinde quae praecipit, partim rebus inanimatis, partim animatis & eodem ordine diuidentes, huc sumus progressi ut scientiā nomen seruaremus: quae uero potissimum scientia sit, nondū declarare potuimus, S O C. Recte loqueris. H O S. Nunquid igitur uidemus descriptionē eorū neq; secundum uolentiā & uoluntatem, neq; secundū paucos ac multos, neq; per inopiam & opulentiam fieri oportere, sed per scientiam quandā, si superiora sequamur? S O C. Necessē est ut id fiat. H O S. Necessario igitur hoc nunc ita considerare debemus, cuiusnam horum maxime imperatoriae facultatis scientia insit, quae ferme comparatu maxima omnium atq; difficillima est. Inspicere nanq; illam oportet, ut uideamus quinam a sapiente rege segregandi sint, qui sibi civilem peritiā uēdicant, idq; plurimis persuadent cum ab ipsa procul admodum absint. S O C. Sic prorsus agendum, ut ratio superior monuit. H O S. Nunquid igitur multitudo tibi in ciuitate huius scientiā compos uidetur? S O C. Quoniam paucior? H O S. An in mille hominum ciuitate fieri potest, ut centum, uel quinquaginta uiri sufficienter eam adipiscantur? S O C. Facillima omnium artium haec esset, scimus enim in mille hominum numero totidem uiros qui talorum ludo caeteros Graecos exuperent, nequaquam reperiri, nedum reges. Atqui uirum illum quicumq; regia peritia instructus est regem uocare, siue dominetur, siue priuatus degat, iuxta rationem illam superiorem oportet. H O S. Pulchre monuisti, arbitror autem iuxta hunc sermonem rectam gubernationem, si quando recta sit, circa unum, uel duos, uel paucos esse quaerendam. S O C. Quid nī? H O S. Existimare uero eos civiles ac regios homines oportet, qui arte quadam imperant, uolentibus an nolentibus, secundum scripta an absq; scriptis institutisq; & legibus, pauperes an diuites ipsi, imperitent nil refert. Nam & medicos nihilominus sic appellamus, siue inuitis, siue uolentibus secando, aut urendo, uel aliter affligendo, scriptis aut ex usu curent, pauperes ipsi aut diuites medeantur, modo arte quadam curandorum corporum, uel purgando, uel extenuando, uel replendo augendoq; utantur. Aequē enim medicos nominamus, dummodo qui curant ad bonum corporis respicientes, ex deteriori habitudine in meliorem restituant atq; seruent, hoc modo duntaxat ut arbitror rectam esse dicemus medicinae, uel cuiusuis alterius principatus definitionē, alio uero nequaquam. S O C. Ita prorsus existimandum. H O S. Necessē est igitur eam maxime, ac solam rectam existimare rempublicam, in qua qui magistratibus funguntur, reuera gubernare sciunt, siue legibus, seu absque legibus dominantur, siue uolentibus, siue inuitis, uel etiam si pauperes sint, uel diuites. Nihil enim ex his quicquam ad rectam gubernandi rationem refert. S O C. Praelare. H O S. Neq; insuper refert, siue capitibus poenis & exilijs quibusdam communis boni gratia ciuitatem purgent, seu colonias tanquam apum examina emittant, populumq; comminuant, siue aliunde homines futu-

*Circa quos fit
recta gubernatio*

ros ciues aduocent, ciuitatemq; amplificet. Quatenus enim scientia & iustitia freti ex de-
 teriori meliorem pro uiribus ciuitate efficiunt, atq; seruant, eatenus rectam appellari rem
 publicam uolumus, & in eo ipso duntaxat definitionem recte gubernationis consistere.
 Ceteras uero omnes neq; legitime, neq; uere dici putandum. Sed eas quae hanc imitan-
 tur, libenter laudamus, uelut recte ad meliora tendentes: alias contra uituperamus tanquam
 imitatione malorum ad deteriora procliues. s o c. Cetera quidem hospes probe dicta ui-
 dentur: isthuc uero quod inquis, gubernatione sine legibus rectam esse posse, haud facile
 admitti potest. s o c. Paululum me interrogando o Socrates praeuenisti. Eram enim per-
 contaturus, utrum haec admittas omnia, an quicquam aliter statuas. nunc autem constat nos
 uelle de his qui recte sine legibus praesunt, differere. s o c. Proculdubio. h o s. Patet autem
 quodammodo, legum lationem ad dignitate regiam pertinere. Sed esse optimum non le-
 ges quidem ualere, sed hominem prudentem regiumq;. Nunquid huius ratione intelligis?
 s o c. Declara. h o s. Quonia lex nequit quod optimum omnibus est & iustissimum syn-
 cere comprehendendo, semper ita, ut operae precium est, praecipere, quando hominum actionumq;
 dissimilitudo instabilisq; rerum humanarum conditio facit ut ars nulla simplex quicquam,
 & in uniuersum de omnibus, perq; omne tempus ualens constituere possit. Ccedimus
 ista: s o c. Plane. h o s. Legem uero cernimus ad hoc ipsum niti, quasi hominem quen-
 dam pertinacem & imperitum, qui nihil q; quod ipse constituisset, fieri permittat, sed nec
 rogari etiam, siquid noui praeter illius ordinem potius meliusq; alicui uideatur. s o c. Ve-
 ra loqueris. Ita enim ut dicebas lex homines cogit. h o s. At fieri non potest, ut certus qui-
 dam & unius modi simplexq; ordo ualeat in his quae uaria semper sunt, unius modi uero
 nunquam. s o c. Apparet. h o s. Inuenienda igitur causa est qua propter leges ferre ne-
 cesse est, lex ipsa licet optimum, atq; rectissimum non sit. s o c. Cui dubium? h o s. Nonne
 & apud nos & apud alios quosuis mortales sunt quaedam simul omnium exercitationes
 communes, siue cursu, siue alio quocumq; genere decertare uelis. s o c. Permulte. h o s.
 Referamus si placet praecipua illorum qui arte quadam gymnastis praesunt. s o c. Qua-
 nam? h o s. Arbitrantur illi quidem fieri non posse, ut quod sigillatim & unicuiq; seor-
 sum conuenit, praecipiat. Itaq; quod comunius est, quodq; & plurimis & plurimum con-
 ducere putant, instituendum censent. s o c. Praeclare. h o s. Quamobrem dum aequis la-
 boribus hodie cunctos astringunt, paribusq; exercitationibus agitant, fit ut uel nimis inci-
 tent, uel eneruent, & inepta ad cursum palastramq; & alia certamina corpora reddant.
 s o c. Sic accidit. h o s. Legum quoq; conditorem putemus suis gregibus praesidentem,
 deq; iustis operibus mutuis ue commercijs iura dantem, non posse dum cunctis in unum
 consultit, ad singulorum comoditatem ius ue prospicere. s o c. Consentaneum est. h o s.
 Ceterum, ut arbitror, quod & plurimis & plurimum conducit, communiter instituet, ac
 huiusmodi leges & scriptis & non scriptis, sed patrijs moribus inducet. s o c. Recte. h o s.
 Recte admodum. Etenim quo pacto quis possit per omnem uitam ad singulos circumspi-
 cere, sedulusq; assidere cuiq;, & cuiusq; comoditati consulere? Nam si quis disciplina re-
 gia praeditus, hoc efficere possit, nunquam impedimenta ista quae leges appellant, sibi pra-
 scriberet. s o c. Ita prorsus ex his quae dicta sunt uideat. h o s. Immo magis o Socrates ex
 his quae dicentur. s o c. Quibus? h o s. Hisce inquam. si medicus quidam aut gymnasti-
 cus imminente longa peregrinatione, procul ab his quos curat abfuturum diu se putet, diffi-
 datq; illorum memoriae, num agendorum monumenta quaedam illis conscribere cogitabit,
 nec ne? s o c. Cogitabit utiq;. h o s. Quid si praeter opinionem occlusam quam putauerat
 reuertatur, uerebitur ne alia illis praecipere praeter ea quae quondam scripserat, si qua po-
 tiora aegrotantibus adhiberi possint ob temporum mutationes, uentis aut alio quopiam
 praeter spem, & consuetudinem incidentibus? perseverabit ne inquam in priori proposi-
 to, neq; primas institutiones transgredi quenquam patietur, nec ipse madare alia, nec ab
 aegrotante alia praeter solita obseruari, quasi ea & medicinae artis propria sint, & saluber-
 rima: quae uero aliter fiant, praeter artem sint, & noxia? An potius quicquid eiusmodi cir-
 ca scientiam artemq; ueram accidit, per omnia risum plurimum autoribus istis concita-
 bit? s o c. Et maxime quidem. h o s. Ei uero qui iusta & iniusta, honesta & turpia, bona
 & mala, siue scriptis legibus siue non scriptis moribus, hominum gregibus quicq; in ci-
 uitate ad legum scriptarum normam uiuunt, tulit induxitq;, non licebit alia quaedam pra-
 ter ea

Legum latio-
 nem ad regem
 pertinere

Quare consti-
 tutio legum
 necessaria

et ea quæ scripta sunt agere, neq; si ipse idem qui ante cōscripsit, redeat, neq; si quis alius
 eius similis ueniat: an potius dubitatio talis non minus q̄ illa superior reuera ridicula uide
 retur? S O C. Nihil prohibet. H O S. Nosti ergo quod hac de re uulgo dicatur? S O C. In
 præsentia non memini. H O S. Atqui pulchra dicunt. aiunt enim si quis leges quasdā prio
 ribus meliores inuenerit, & eas ciuibus persuaserit, eum oportet leges ferre: si non persua
 serit, non oportere. Nunquid recte? S O C. Forſitan. H O S. Sin autem quispiam non per
 suasione, sed ui quod rectius est, induxerit, quod erit potissimum ei uiolentiæ nomen: re
 sponde. immò nondum ad ista, sed ad superiora prius. S O C. Quæ inquis? H O S. Si quis arte
 medica uere præditus non persuadeat, sed cogat eum quem curat puerum, uel uirum uel
 mulierem præter scripta, quod melius agere, quodnam erit ei uiolentiæ nomē? Nōne a
 liud quoduis potius q̄ artis transgressio, hoc est illatio morbi: & quiduis aliud potius co
 actio homini, q̄ transgressionem artis ac morbum contigisse dicendum? S O C. Vera loque
 ris. H O S. Quid autem contra ciuilem artem erat delictum? Nōne quod turpe dicitur,
 quod malum, & quod iniustum? S O C. Istuc ipsum. H O S. Age cum aliqui coguntur præ
 ter patrias leges moresq; facere quæ iustiora, meliora, honestioraq; sunt, nōne ridiculo
 sissimus omnium erit quisquis uim eam uituperabit, dicetq; illos à curatoribus qui coege
 runt, turpia, mala, iniusta fuisse perpeſſos? S O C. Vera penitus loqueris. H O S. Nunquid si
 diues est qui cogit, iustæ coactiones sunt: si pauper autem, iniustæ? An potius siue persua
 serit, siue non persuaserit, siue pauper sit, seu diues, & secundū scripta, uel præter scripta,
 modo utilia inducat, dicendum est hanc ueram esse rectæ gubernationis ciuilis definitio
 nem? Qua ratione uir sapiens bonusq; gubernabit semper ita ad subditorum salutem re
 spiciens, ut ad nauarum nauisq; salutem respicit gubernator. Nam ut ille nō scriptis, sed
 arte quasi lege quadam nauas seruat, ita & uir ille uere ciuilis, & apud eos qui ita domi
 nari possunt, recta est rerum ciuiliū administratio, uim artis legibus potiorem adhibēs.
 Ac summam quicquid prudentes principes agant, nunq; delinquant, quandiu unum
 hoc potissimum seruant, ut mente & arte quod iustissimum est ciuibus inducentes, tueri
 eos ualeāt, melioresq; ex deterioribus quoad fieri potest, efficere. S O C. His quæ modo di
 cta sunt, repugnare non licet. H O S. Neq; illis insuper. S O C. Quibus dicebas? H O S. Quod
 nulla unquam multitudo potest ea disciplina præcellere, qua secundum mentem ciuitas
 regatur. Sed recta illa ciuitatis administratio uel apud unū, uel apud paucissimos certe est
 querenda. Cæteræ uero tāquam imitationes quædam ponendæ uidentur, ut paulo supra
 dictum est, hunc nunc quidem in meliorem partem, nunc in deterioremitantes. S O C.
 Quomodo istud dicebas: neq; enim quod de imitando paulo ante dixisti, satis tum intel
 lxi. H O S. Haud male fecerit, si quis hoc illato sermone, desistet prius quā errorem, qui
 circa hoc nūc est cōmissus, ostenderit. S O C. Quem errorem inquis? H O S. Tale quid iam
 querere necesse est, quod quanq; neq; consuetum, neq; cognitu facile est, ipsum tamen
 comprehendere annitamur. Cum sola hæc quam memorauimus, recta ciuilis gubernatio
 sit, nōne cæteras huius institutis utentes, seruari necesse est, dum agunt quod modo lau
 dabamus, quamuis rectissimum id non sit? S O C. Quid illud? H O S. Quod nemo quicquā
 præter leges cōmittere audeat, & quisquis audeat, morte multet, extremisq; omnibus sup
 plicijs affligatur. id autem est secundo loco rectissimum atq; honestissimum: primo namq;
 in loco ponendum quod nunc est dictum. Quo autem modo eueniat, quod modo secun
 dum esse diximus, declaremus. Vis ne? S O C. Et maxime quidē. H O S. Veniamus iterum
 ad imagines, quibus regio principes semper cōparare necesse est. S O C. Quas imagines
 inquis? H O S. Generosum inquam nauis gubernatorē, multisq; ut ille dicebat, alijs æqui
 parādum medicum. cōsideremus iam imaginem eius rei aliquā fingentes. S O C. Qualē?
 H O S. Talem quandam, ut si omnes gratia nos quædam ab illis pati nobis persuadeamus:
 utputa qui quos nostrum seruare utriq; uelint, seruent: quos cōtra perdere, perdant, dum
 secant, urunt, & ex hoc instituto suo quasi quoddam tributū mercedem referunt: cumq;
 multa cogant expendere ægrotantem, ipsi pro ægrotante exponunt nihil, reliquis autem
 rebus & ipsi & ipsorum familiares utuntur: demum acceptis pecunijs, uel à cognatis, uel
 ab inimicis ægrotantis, mori eum cogunt. Gubernatores quoq; alia quædam huius gene
 ris permulta patrare dicuntur, utputa qui homines sæpe ex composito in recessibus solos
 delinuant, quum quippiam in pelago labefactarint, in mare illos eijciant, inq; multis alijs
 t lardant

Regum officium

Quod multitu
 do non potest
 regere
 Perfecta admini
 stratio apud
 unū uel paucos

An leges immu
 tabiles ferende

*Hac lege & in
presens & in
posterum artes
omnes euer-
tiant*

lædant. Persuadeamus itaq; nobis, nos his causis laceffitos consulere, quo pacto autortatem artibus illis auferamus, ne libere ulterius, aut seruis aut liberis hominibus dominentur: & ob hoc cœtu factio nos concurrere, & uel omnem populū, uel diuites tantum conuocare, ubi etiam rudium hominū, & aliorum artificum de nauigio morbisq; consiliū audiatur: quo nam pacto medelis instrumentisq; suis medicos apud egrotos uti oporteat: item nauibus, & earum instrumentis nauigando, periculaq; procellarū, & fluctuum euadendo, & piratarū insidias euadendo, ac etiam si mari longis nauibus aduersus similes sit pugnandum, qua ratione uti his deceat. Fingamus inquam, quæ hisce de rebus uel medicorum gubernatorūq; uel rudium hominum turbæ consultantū uidentur, in publicis quibusdam tabulis columnisq; inseribi, & mores quosdam ritusq; non scriptos, sed patrios hisce de rebus constitui, sic ut reliquum tempus omne ad horum normam nauigandum sit atque medendum. s o c. Vehementer absurda finxisti. h o s. Præterea quotannis populi principes cōstitui, siue ex diuitibus, siue ex omni populo sorte delectos, qui iuxta scriptas illas institutiones & naues gubernent, & ægrotantibus medeantur. s o c. Hæc superioribus quoq; duriora uidentur. h o s. Videamus præterea quod hinc sequit̃. Cum annui magistratus cuiusq; tempus exactum fuerit, necesse erit iudicio, aut ex delectis diuitibus, aut ex uniuerso populo sorte cōstituto, istic sistere uiros illos magistratibus functos, eosq; corrigere: ita ut liceat uolenti cuiilibet litem eis intendere, quod aliter quàm leges iubeant, et patria consuetudo doceat, aut naues gubernauerint, aut ægros curauerint: & qui aliter fecisse deprehendentur, lata sententia, uel supplicio, uel alio quodam incommodo à iudicibus afficiantur. s o c. Nonne quicumq; magistratum inter huiusmodi homines sponte suscipit, merito quoduis supplicium damnum ue patietur? h o s. Ferre insuper oportebit: si quis præter scriptas constitutiones nauigandi rationem aliquam nouam inferat, aut sanitatis tuendæ ueram illam & legibus traditam rationem, ad uentos, & calores, & frigora transferens perscrutetur, & circa hæc ex ingenio suo philosophetur, doceatq;: primo quidem hunc neq; gubernatorem esse, neq; medicum nominandum, sed curiosum quendam delirumq; sophistam. deinde à quolibet in iudicium trahi posse, utputa qui iuniores alios corrumpat, suadeatq; ut gubernatoria et medicina contra legum instituta pro suo cuiusq; arbitratu tractaretur, eodem pacto naues morbiq; curentur: ac si præter leges iuuenibus, aut senibus persuadere quicquam reperiat, extremis supplicijs affici. neq; enim oportere quicquam legibus sapientius esse. neq; enim quenquam aut medicinæ sanitatisq; naturam, aut gubernandi nauigandiq; optimā rationem ignorare, scripta moresq; patrios perdiscere uolentem. Si hæc ita cōtingant circa scientias quas narrauimus, aliasq; permultas, ut secundum præscripta potius quàm secundum artem agatur, quid dicemus o Socrates? Utputa si idem circa rem militarem, omnemq; uenationem, circa picturam quoq; & uniuersam imitationem, circa architecturam, & omnem instrumentorū suppellectiliumq; effectiōnem, circa agriculturam & omnem plantandi curam, equorumq; & armentorum omnium custodiam, circa uaticiniūq; & uarium ministrorū obsequium, circa talorum ludum, arithmeticam nudam, uel eam quæ circa planum, aut profundū, aut uelocitatem tarditatemq; est, constituatur. s o c. Certum est, si ita se res habeant, artes omnes funditus subuerti, neq; deinceps unquam renasci ob hanc ipsam legem quæ rerum nouarū indagatiōnem uetat. Vnde uita quæ nunc difficilis est, tunc prorsus etiam intoleranda fieret. h o s. Quid ad hoc? Si secundum præscriptas leges fieri singula cogeremus, legibusq; ipsis præficeremus uirum quendam, uel consensu populi designatum, uel sorte creatum, qui spretis legibus, aut lucri causa, aut propriæ libidinis gratia, alia quædā præter hæc quæ sunt instituta, imperitus rerum agere tentet, nonne hoc priori malo deterius? s o c. Maxime. h o s. Etenim quisquis cum imperitus sit, præter leges illas quæ ex lōgo rerum usu ab his qui gratiose populo consultantes ut eas acciperet, persuaserunt, latæ sunt, cōmittere audet, scelus cōmittit superiori peccato longe deterius: ac multo magis quàm scriptæ leges, officia uitæ confundit atq; peruertit. s o c. Magnopere. h o s. Quapropter legibus constitutis, altera iam (quemadmodū dicitur) nauigatio est, ut nemo quicq; unquam præter illas facere permittat, siue singuli, siue populus hoc conetur. s o c. Scite. h o s. Nonne imitamenta quædā ueritatis, singulis hæc erunt, quæ ab intelligentibus pro uirili constituta fuerunt? s o c. Nihil obstat. h o s. Atqui si recordamur, ciuilem reuera hominem atq;

*si quisq; iners
preponeretur
legibus, qd ma-
li sequeretur*

*Leges esse ueri-
tatis imita-
tiones*

atq; peritum, supra diximus multa sæpe ex arte facturum præter institutâ quæ antea scripserat, quoties potiora quædam ijs quæ absentibus reliquit, inuenisse putauerit. s o c. Diximus proculdubio. H o s. Nõne si uel singuli, uel populus ipse, cui leges præscriptæ sunt, præter q̄ quod illis legibus traditū aliud quiddam tanq̄ melius aggrèditur, idem pro uiribus quod uerus ille ciuilis uir agit? s o c. Summopere. H o s. Siqui igitur imperiti id agerent, imitari quidem uerum ipsum anniterentur, peruerse tamen imitarètur. Siqui autem periti idem contendant, haud amplius imitatio iam hoc, sed illud ipsum uerissimum erit. s o c. Omnino. H o s. Enim uero id iam ante inter nos cõuenit, artem nullam multis competere. s o c. Conuenit certe. H o s. Ergo si ars quædam regia facultas est, turba diuitem, & populus omnis scientiam hanc ciuilem nunq̄ nanciscitur. s o c. Nunq̄. H o s. Oportet itaq; respublicas eiusmodi siquando ueram illam gubernationē unius uiri arte imperantis pro uiribus imitaturæ sunt, nunquam quicq̄ præter scriptas leges moresq; patrios facere. s o c. Egregie locutus es. H o s. Eandem illam cum diuites imitantur, eam remp. optimatum gubernationem uocamus; quando uero leges pro nihilo habent, paucorū potentiam. s o c. Apparet. H o s. Quinetiam quoties unus secundū leges dominatur, scientem illum imitatus, regem uocamus, nō distinguentes nomine illum qui scientia solus imperat, ab eo qui opinione secundū leges solus etiam dominatur. s o c. Ita uidetur. H o s. Nõne igitur si unus uera illa scientia præditus imperat, idem nomen hoc est regium habet, nec alio cognomento appellatur? Nam ex quinque nominibus gubernationū ciuiliū quas narrauimus, unum solum hoc erat. s o c. Videtur. H o s. Quid porrò? quotiens neq; ex lege, neq; ex more quispiam dominatur, simulatq; scire se, & præter leges rectius hoc ita fieri oportere, inest autem libido & ignorantia quædam quæ ad imitationem eiusmodi inducit, an non uir talis tyrānus est appellandus? s o c. Et maxime quidem. H o s. Hac ratione rex extitit, ut diximus, & tyrannus, paucorum potentia, optimatum gubernatio, necnō popularis administratio, cum ægre ferrent homines unius imperium, diffidentq; uirum talem reperiri aliquando posse tanto imperio dignum, qui & possit & uelit uirtute & scientia imperās, sancte & iuste suum cuiq; ius tribuere, timerentq; præterea ne forte uir unus licentiam nactus, quemlibet pro libidine læderet, & opprimeret atq; necaret. quoniam si talis quidam qualem figurauimus, nobis occurreret, amaretur profecto eius administratio, quæ sola omnium rectissima est, conducitq; ad bene beateq; uiuendū. s o c. Sanè. H o s. Nunc autem postq̄ non nascitur rex talis in ciuitatibus, qualis inter apū examina statim à principio tam corporis q̄ animi habitu cæteros antecellens, necesse est cœtu consultantium factio instituta conscribere, uestigiaq; uerissimæ reipub. illius percurrere. s o c. Sic apparet. H o s. Et miramur ô Socrates, quod in gubernationibus huiuscemodi mala quæ fieri uidemus, eueniant, uenturaq; sint, eo iacto fundamento, quod nō scientia, sed scriptis quibusdam institutionibus moribusq; nititur tatum in rebus agendis, quo si alia quædam gubernatio uel ciuitas utatur, certum est omnia funditus euersuram. Aut illud fortasse mirum magis uideri debet, q̄ robusta res natura ciuitas sit: nam cum ciuitates nōnullæ sic iam diu infectæ, permanent nihilominus, neq; corruunt: multæ tamen nauium instar submersæ perierunt, pereunt, atq; peribunt, ob gubernatorū nauarumq; improbitatem, qui in rebus maximis extrema quadam ignorātia detinentur, quoniam cum rerum ciuiliū profus ignari sint, in ijs tamen plurimum sibi sapere uidentur. s o c. Vera loqueris. H o s. Cum igitur omnes non rectæ respub. sint ad conuiuendū difficiles, uidentur quæ leuissima, quæ ue omnium onerosissima sit; quæ res & si minus ad id de quo nunc agimus, pertinere uidetur: tamen in uniuersum fortasse omnes omnia huius gratia facimus. s o c. Ita profus agendum. H o s. E tribus unam atq; eandem facillimā simul, & difficillimā ferunt. s o c. Qui istuc ais? H o s. Non aliter q̄ supra, tres scilicet esse ciuiles gubernationes, unius, paucorum, atq; multorum primum sermone confuso. s o c. Erant & supra. H o s. Singulis autem in duas diuisis, sex efficiamus, rectamq; ipsam uelut septimam ab alijs secernamus. s o c. Quo pacto? H o s. Vnius principatum in regnum, & ty-

Qui rex sit gubernando

Ciuitas suapte natura robusta

Septem gubernationes, & earum omnium pulchra inter se comparatio

tur ratione diuidemus? H O S. Non alia quæ reliqua, etiam si nomen huius sit geminum. Verum tam huic quæ alijs comune hoc est, ut leges uel seruent, uel transgrediantur. S O C. Est utique. H O S. Tunc sane rectam gubernationem quærentibus, particio hæc nihil conducebat, ut supra monstrabamus. Postquam uero illam segregauimus, ceteras uero necessarias diximus, in his iam legum uel custodia uel transgressio singulas bifariam partiuntur. S O C. Ex eo qui nunc est dictus, sermone ita uidetur. H O S. Vnius igitur dominatio bonis coniuncta constitutionibus, quas leges uocauimus, sex illarum omnium optima est: legum expertis dura est, & subiectis omnium onerosissima. S O C. Apparet. H O S. Gubernatione uero in qua non multi imperitant, mediam censere debemus, quemadmodum quod paucum est, inter unum multa uel medium obtinet: cæterum multorum administrationem per omnia debilem, utpote quæ ad alias comparata, nihil magnificum, siue bonum, siue malum efficere possit, propterea quod magistratus ad exigua redacti sunt, in multosque diuisi. Quapropter legitimarum omnium Rerumpub. hæc deterrima est, iniquarum optima. Ac si omnes intemperatae sint, in populari præstet uiuere: si temperate omnes, minime omnium in ista uiuendum. In prima uero uitam agere potissimum est atque optimum, excepta septima. Illam namque ab omnibus alijs gubernationibus, non aliter quæ ab hominibus Deum secernere decet. S O C. Videntur hæc ita fieri atque contingere, & ut inquis, agendum. H O S. Nonne igitur omnes harum Rerumpub. eo solo qui sapientis illius est, excepto, administratores segregare decet, utpote qui non reuera ciuiles, sed seditiosi uiri sint, laruarumque ingentium præsidēs, imò laruæ ipsæ, simiæ maximæ, maximique præstigiatores, sophistarumque sophistæ: S O C. Cognomen tamen hoc ijs qui ciuiles dicuntur, competere iure uidetur. H O. Iam tandem ab arte ciuili Centaurorum illam Satyrorumque choream uix tandem separauimus, quam supra cernere nos dicebamus, & à ciuili separandam arbitrabamur. S O C. Videtur, H O S. Durius præterea quiddam his restat, quod eo difficilius à rege discernitur, quo illi est natura coniunctius, ideoque idem nobis quod aurum effodientibus contigisse uidetur. S O C. Quemadmodum? H O S. Terram & lapides, aliaque permulta ab illo primum artifices separant: supersunt autem post hæc cognatiora quædam auro preciosioraque comixta, igni solo ab auro secernenda, æs, argentum, quandoque etiam adamas: quæ uix tandem factio ad ignem examine explorantur, aurumque purum putum uidere nos sinunt. S O C. Itaque de ijs fertur. H O S. Eadem ratione & nos uidemur à ciuili nunc scientia uehementer aliena & longinqua admodum separasse, proxima uero & honoranda reliquisse. Quorum numero est, præfectura exercitus, iudicialis prætura, oratoria dignitas cum regia autoritate comunicans, dum quod iustum est, persuadet, & cum illa publicas res gubernat: quæ si quis modo quod facile segreget, nudum iam ac solum illum quem quærimus, ciuilem nobis ostendet. S O C. Haud dubium est hoc omni studio conandum. H O S. Experientia quidem causa ipsius patefiet, per musicam uero patefaciamus. Ac dic mihi. S O C. Quid uis dicam? H O S. An est disciplina nobis aliqua musicæ artium uel quæ manuum ministerio peraguntur? S O C. Est. H O S. Quid igitur, num & hic scientiam esse aliquam dicemus, quæ doceat quæ artium discenda sit, quæ minus? S O C. Esse plane dicemus. H O S. Nonne hanc ab alijs esse diuersam? S O C. Et hoc. H O S. Deinde nullam ne earum, aut alteram alteri dominari, aut huic illas, aut illis hanc omnibus uelut antistitem præesse dicemus? S O C. Eam quæ de singulis artibus quænam discendæ sunt, & quæ minus, diiudicat. H O S. Et docenti igitur, & discenti imperare illam asseris? S O C. Prorsus. H O S. Et eam quæ iudicat, persuadendum ne sit, an non, illi quæ persuadere potest? S O C. Quid nunc? H O S. Persuasionem illam quæ ad turbam fit per confabulationem quandam exhortationemque potius quæ doctrinam, cui potissimum scientiæ tribuimus? S O C. Constat oratoriæ tribuendam esse. H O S. Cuius artis officium dicimus, iudicare utrum ui an persuasionem uti, & in quibus, & contra quos uti deceat? S O C. Eius quæ persuadendi dicendi que peritiæ dominatur. H O S. Est autem, ut arbitror, ea nulla præterquam ciuilis hominis facultas. S O C. Præclare. H O S. Sic igitur protinus oratoria à ciuili facultate distincta uidetur, ut species quædam alia, ciuili isti subiecta. S O C. Certe. H O S. Quid insuper de hac facultate cogitandum? S O C. Quæ? H O S. Qua pugnamus aduersus eos quibus bellum indiximus. Num artificiosam hæc, an artis expertem, esse dicemus? S O C. Quis uero arte carere dicat, ea omnia quæ militaris disciplinæ sunt? H O S. Facultatē uero illam quæ consultando prudenter deliberare potest quibus, cum bellum gerendum sit

Oratorie facultatis maiestas.

Quomodo oratoria à ciuili distinguitur.

sit, uel pax ineunda, nunquid ab ea diuersam, an eadem cum illa putabimus? s o c. Diuersam, siquidem superioribus stamus. h o s. Nonne si superiorum rationem sequimur, hanc quæ de bello cōsultat, illi quæ bellū gerit, dominari dicemus? s o c. Idipsum. h o s. Quam uero facultatem uere præter regiam illam ciuiliū rerum disciplinam potētissimæ totius rei militaris arti præesse dicemus? s o c. Nullam prorsus aliam. h o s. Scientiam igitur eorum qui exercitus ducunt, quia obedit & seruit alteri, haudquaquā ipsam ciuilem facultatem ponemus esse. s o c. Haud sanè decet. h o s. Age iam prætorum qui iuste singula iudicant, munus cogitemus. s o c. Cogitemus. h o s. Nūquid longius patet, quæ ut circa contractus omnigenos quid iustum, quid non, cōsideret, & ad normam legum quas rex ipse cōdidit, respiciens, de singulis iudicet, propria uirtute semper adhibita, per quam neque meritis, nec minis, nec misericordia, nec odio, nec amore legibus transgressis, mutuas accusationes dissoluat? s o c. Non aliud certe quæ nunc abs te dictum, iudicis est officium. h o s. Constat itaque uim iudicium non esse regiam illam maiestatem, sed legum custodem; regisque ministrum. s o c. Apparet. h o s. Quisquis artes quas memorauimus, cunctas considerauerit, cogitare debet earum nullam esse ciuilem quam quærimus disciplinam: quippe cum regie maiestatis officium sit, non ut ipsa quidem agat, sed ut agere ualentibus imperet, cognoscatque imperium & uim eorum quæ in ciuitate sunt maxima, tum quid decorum, quid opportunū sit, quid contra: ceteras uero facultates iussa capeßere, & mandata transigere. s o c. Optime. h o s. Quamobrem artes illæ quas modo narrauimus, cum neque suis ipsarum, neque inuicem dominæ sint, sed singulæ proprijs quibusdam incumbant operibus, merito munijs proprijs propria sortitæ sunt nomina quoque. s o c. Apparet. h o s. Eam uero quæ cunctis his præsidet, legumque & omnium quæ in ciuitate sunt, curam habet, omniaque contextit, merito cōmuni appellatione comprehendentes, ciuilem scientiam nuncupamus. s o c. Omnino. h o s. Nunquid in præsentia secundum textoriæ facultatis exemplum percurrere hanc decet, postquam omnia quæ in ciuitate sunt genera, patefecimus? s o c. Maxime. h o s. Declarandum deinceps, ut uideatur, quæ sit cōcinnatio regia, & quæ ratione complicitatē texatque, qualēque texturam nobis efficiat. s o c. Sic est. h o s. Res quidem demonstratu difficilis: sed quoniam necessaria uisa est, pro uiribus declaranda uideatur. s o c. Omnino declarandum. h o s. Quod enim uirtutis pars à specie uirtutis differat, facile potest aduersus etiam contentiosos homines multorum opinione probari. s o c. Haud intelligo. h o s. Sic fortè intelliges. Fortitudinem arbitrari te puto partē aliquam uirtutis esse. s o c. Penitus. h o s. Temperantiam autem à fortitudine esse diuersam, esse tamen eiusdem partem cuius est fortitudo. s o c. Ira. h o s. Mirum quiddam de his statuere audendum est. s o c. Quidnam? h o s. Quod duo hæc quodammodo multis in rebus sibi inuicem plurimum aduersantur. s o c. Qua ratione id ais? h o s. Inauditum hoc, siquidem partes uirtutis omnes mutua inuicem amicitia uinciri dicuntur. s o c. Vtique. h o s. Consideremus itaque diligenter, utrum hoc ira simplex sit, an differentiā horum maximam in cognatis quodammodo habeat. s o c. Nempe. sed dicas ubi considerandum. h o s. In omnibus quæcunque pulchra uocamus, & ad duas inter se contrarias species ea referimus. s o c. Dic apertius. h o s. Velocitatem uel corporū, uel animorum, uel uocum, siue horum ipsorum, seu etiam simulacrorū quæcunque uel musica uel pictura exprimit imitando: horum tu quicquid unquam uel ipse laudasti, uel laudantē alium audiisti? s o c. Quid igitur? h o s. Recordaris quomodo illa in unoquoque istorum laudantur? s o c. Minime. h o s. Utinam igitur possem hæc ita, ut mihi uideatur, explicare uerbis. s o c. Quid prohibet? h o s. Facile hoc, ut uideo, tibi uideatur. quare ipsum in generibus subcontrarijs consideremus. Hæc fiunt, quoties miramur rerum multarum uelocitatem, uehementiā, acumen siue cogitatione, siue corpore, siue etiam uoce, una quadam fortitudinis appellatione solemus uti laudando. s o c. Quo pacto? h o s. Acutum dicimus & forte, uelox & forte, uehemens et forte: hasque naturas cōmuni fortitudinis nomine laudare solemus. s o c. Profecto. h o s. Nonne etiam cum quid sensim leuiterque sit, eam rem in multis actionibus sæpe laudamus? s o c. Valde. h o s. Nonne contra hinc, quæ illic laudibus utentes dicimus? s o c. Quomodo? h o s. Quæta hæc, sæpe dicimus, & temperata, & hæc circa cogitationem amamus, circa actiones tarda & mollia, circa uoces lenia atque grauiā, & omnem rhythmicū numerosumque motū, omnemque musam opportuna tarditate utentē: hisque omnibus

bus moderationis nomen, nō fortitudinis adhibemus. s o c. Vera loqueris. H o s. At quotiens opportunitatem ista non seruant, contra mutatis nominibus uituperamus. s o c. Qui? H o s. Cum acutiora fiunt uelocioraq; & asperiora siue duriora quam opportunitas exigit, dicimus contumeliosa, petulantia, furiosa: cum uero grauiora tardioraq; & molliora fiunt, timida ineptaq; dicimus, & ignaua: ac propemodum & hæc & temperantia fortitudinisq; naturam contrarias esse, uelut hostiles formas, et inter se seditionem agitantem inueniemus, nec unquam in actionibus quas circa hæ uersantur, commisceri, neq; eos in super quorum in animis hæ insunt, inter se consentire, sed discrepare potius, si modo diligenter inuestigemus. s o c. Vbinam inquis? H o s. In ijs inquam omnibus quæ retulimus, quin & in alijs ut consentaneum est, permultis: nam cum utriq; pro naturæ suæ affinitate partim res ut proprias suasq; laudent, partim ut alienas & extraneas reprobent, in multis eos sibi uehementer aduersari cōtingit. s o c. Videntur. H o s. Altercatio hæc specierum talium quibusdam ludus quidam est, in maximis autem rebus morbus fit omnium ciuitati grauissimus. s o c. Qualibus in rebus inquis? H o s. In omni, ut consentaneū, est constitutione uiuendi. Nam qui cæteris modestia præstant, uitæ trāquillitati student, sua semper priuatim agentes, pacis auidi concordiaq; tam erga exteros, quam erga conciuēs. At que huius amoris excessu fit, ut dum suis priuatim incumbunt operibus, clam & ipsi imbelles eneruatiq; reddantur, & iuniores suo exemplo emolliant & effœminent. Vnde in uadētibus quibuslibet expositi sunt, ac breui ipsi natiq; & patria omnis paulatim amissa libertate succumbunt. s o c. Durum ualde morbum grauemq; narraſti. H o s. Qui uero ad fortitudinem magis q̄ oporteat declinantes bellicosam uitam uehementer affectant, hi sæpe patriam suam ad bellum incitant & hortantur, unde gentes plurimas, & potentes urbi suæ infensas reddunt. Quapropter uel funditus ciuitates suas euertūt, uel imprudenter in hostium redigunt seruitutem. s o c. Sic quoq; accidit. H o s. Ergo quis neget in his hæc utraq; sibi inuicem plurimum aduersari? s o c. Nemo utiq;. H o s. An non quod ab initio quærebamus, nunc inuenimus? quod uidelicet partes uirtutis quædam non paruæ natura, & ipsæ secum pugnant, & qui habent, discrepare inter se plurimum faciunt? s o c. Apparet. H o s. Hoc itidem uideamus. s o c. Quidnam? H o s. Num scientia aliqua sit ex his quarum actio in componendo uersatur, quæ opus aliquod suum uel uilissimum etiam, sponte ex malis simul & bonis construat? An potius omnis scientia praua semper pro uiribus uitat, apta uero & utilia captat? ex his autem partim similibus, partim dissimilibus omnibus in unum collatis, unam quandam uim ideamq; conflat? s o c. Istud potius. H o s. Nunquam igitur uera secundum naturam ciuiliū rerum peritia ex malis bonis ue hominibus ciuitatē ullam sponte constituet. sed disciplina & periclitatione aliqua unum quenq; explorabit, factiq; examine, idem illud postea munus his qui & docere alios, & ipsi obsequi possunt, committer: quibus ipsa sic sedulo præsidebit mandabitq;, ut textoria ars carminatoribus cæterisq; lanificij præparatoribus præsidet, talia præcipientis singularis, qualia ad texturam suam conducere arbitratur. s o c. Ita prorsus. H o s. Eadem ratione regia maiestas mihi uidetur omnibus iuxta legum instituta cæteras imbuentibus educantibusq; præsidens, id duntaxat ut exerceant doceantq; permittere, quod ad ipsius rationem atinens mores decoros inducat: eos autem qui fortitudinis, temperantia ue, aut cæterarum uirtutum uim assequi non possunt, sed prauitate naturæ ad impietatem, petulantia, iniustitiamq; trahuntur, è coetu ciuium eijcit, exilioq; morte & extremo opprobrio damnat. s o c. Ita quodammodo traditur. H o s. Ignaros autem pusillanimesq; homunculos seruili ministerio subiugat. s o c. Scite admodū. H o s. Cæteros autem quorum ingenia ad generosum habitum per disciplinam euehi possunt, arteq; inter se contemperari patiuntur, seruat atq; tuetur. Ex his uero quæ ad fortitudinem magis uergunt, flammis uice propter solidos mores esse censet: quæ autem ad modestiam, molli teneraq; materiam similes, imaginem habere subtegminis crocei coloris. Ea denique quæ in contrarium diuersumq; natura tendunt, hoc modo uincire inuicem, & contexere nititur. s o c. Quo? H o s. Primo quidem iuxta cognationis rationem partem animæ sempiternam diuino uinculo neçtit: post diuinam autem, illam quæ animalis naturæ est, humanis. s o c. Quomodo istud? H o s. Quotiens in animis uera stabilisq; de pulchro, iusto, bono, horum ue contrarijs rebus opinio fit, diuinā illam in genere dæmonico, id est, scito felicitq;

*Que mala ori-
antur ex intem-
perantia*

*Omnis scientia
abijcit mala, ut
utilia captat*

*Officia quedā
regie maiesta-
tis*

liciq; fieri asseuerò. s o c. Decet sanè. H o s. Scimus ne oportere ciuilem uirum ac bonum laorem legum, solum regia musa posse hoc illis inferere, qui rectæ disciplinæ ut decet participes sunt, quos uero modo cõmemorauimus. s o c. Consentaneum id quoq;. H o s. Qui uero id facere ò Socrates nequit, nominibus quæ iam quærebamus appellari non debet. s o c. Non certe. H o s. An non fortis animus si ueritatis huiusmodi sit particeps mãsue scit, atq; ita maxime iuste inter alios uiuere & agere cupit: sin autẽ omnino sit expers, ad ferinam naturã delabitur. s o c. Proculdubio. H o s. Atqui & modestus natura animus opinionibus illis imbutus, reuera temperans moderatusq; adeo ut reipublice utilis sit, efficitur. Vacuus autẽ turpem stoliditatis ignauiaq; reportat infamiam. s o c. Valde. H o s. Nonne dicendum est complicationem uinculumq; huiusmodi, & malis ipsis inter se, & bonis erga malos, stabile nunquam esse: neq; scientiam ullam hoc ad eiusmodi homines uinciendo de industria uti. s o c. Prorsus. H o s. Illis autem quos generosis moribus natura donauit, & ad naturæ normam educauit consuetudo, solis id uinculum per leges inditur: estq; in his ars illa ciuilis uelut remediũ, & hac ratione illa ipsa, quam supra diximus, partium uirtutis natura contrariarum pugnantiumq; cõciliatio diuina quædam fit. s o c. Vera hæc sunt. H o s. Vbi diuinũ hoc uinculum constat, facile est & inuenire, & inuenta perficere uincula humana. s o c. Qua ratione? & quæ potissimum? H o s. Affinitatum liberorũq; necessitudines illas, quæq; in elocationibus nuptijsq; fiunt: plurimi enim circa hæc non recte ad procreandũ liberos copulantur. s o c. Quamobrem? H o s. Diuitias enim potentiamq; in his rebus q; cupide persequant, quid attinet diligentius oratione percerere? s o c. Nihil. H o s. De illis autem quibus genus curæ est, loqui præstat, si quid fortè præter modum agant. s o c. Aequum est. H o s. Agunt autem nulla quidem ratione recta, præsentem uoluptatẽ secuti, & ex eo quod similibus tantum delectantur, dissimilibus uero minime, difficultatis plurimum excitant. s o c. Quo pacto? H o s. Modesti siquidem homines similes sui mores quærent, & quo ad possunt ex huiusmodi & ipsi ducunt, & elocant suas talibus. Eodem pacto forte illud genus, similes sibi adsciscit, cũ oporteret contrã omnino ab utroq; genere fieri. s o c. Quomodo? & quam ob causam? H o s. Quoniam fortis naturæ hæc est conditio, ut si per multas successiones expers temperatiẽ Fortis naturæ conditio permaneat, principio fiat robustior, tandem uero in furorem uersa deficiat. s o c. Cõuenit. H o s. Rursus anima pudore abundans, audacia uero fortitudinis undiq; carens, si per multas similiter generationes transeat, segnior fit quàm decet, ac demum extremo quodam torpore mergitur. s o c. Id quoq; ita contingere constat. H o s. His ut diximus ligamentis uincire utraq; hominũ genera facile possumus, si, ut diximus, opinionẽ de bonis & pulchris utraq; habeant eandem. Hoc autem unum & integrũ regie texturæ opus est, ut nunquam moderatos mores seorsim à fortibus esse permittat, sed utraq; ingenia inuicem per opinionis eiusdem consensionẽ, per honores uituperationesq;, per alterna coniugia contexens, telam ex his lenem optimeq; coherentem efficiat, hisq; cõmuniter semper ciuiles magistratus muneraq; cõmittat. s o c. Quo pacto? H o s. Vbi unius sufficiet gubernatio, hominem præditũ moribus utrisq; præficiet. Vbi pluribus opus erit, utriusq; generis partes aliquas commiscebit. Temperatorum enim principum mores cauti admodum & iusti, & salutare: acri promptitudine & uehementia quadam ad agendum idonea indigent. s o c. Ita de his quoq; uidetur. H o s. Fortitudo autem in cautione, & iustitia illis cedit, in rebus agendis plurimũ antecellit. Neq; uero possunt in ciuitate omnia bene agi priuatim & publice nisi ambo hæc adsint. s o c. Non certe. H o s. Finem igitur ciuilis actionis recta plicatione contextum tunc extare dicamus, quando fortium, & temperantium ingenia concordia amicitiaq; concilians, cõmunem illorum efficit uitam: qui sanè contextus præclarissimus omnium est & optimus, aliosq; insuper omnes in ciuitate tam seruos q; liberos protegens, & complectens, hac textura serieq; comprehendit: atq; ita dominatur, & præli det ciuitati, ut nihil prætermittat eorũ quæ, quoad fieri potest, beatam efficiunt ciuitatẽ. s o c. Profecto nobis hospes regium ipsum ciuilemq; uirum egregie definisti.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN PROTAGORAM

XTAT apud Græcos uerissimum de Platone dictum, Phœbum uidelicet duos præcipue filios genuisse, Aesculapium, & Platonem. Aesculapium quidem qui corporitus, Platonem uero qui animis mēderetur. Socratem quoq; Socratici omnes purgandorum gratia animorū à deo missum fuisse testantur. Morbus autē animi in falsis opinionibus malisq; moribus uidetur consistere. Tantum uero malum ingenuis animis haud tam facile ab alijs, quam à Sophistis solet inferri. Profecto philosophi sunt qui ueritatem studiose querunt ueritatis duntaxat ipsius amore. Sophistæ uero, opinionem affectant, similiter opinionis amore. Hi enim quasi disciplinarum mercatores & caupones, undiq; opiniones absq; delectu uarias congregant, tum ad excogitandum, tum ad dicendum utcunq; libuerit pertinentes, quas deinde quasi uenales diuitibus uendant adolescentibus, diuitiarū & inanis gloriæ gratia. Itaque nihil unquā habent pensi, utrū uera, uel bona an contra, aut ipsi discant, aut alios doceant: sed & confundunt, & passim errores effundunt quotidie plurimos, nulla prorsus rectæ elationis habita ratione, modo & diuitias cumulent, & uulgarem gloriā consequantur. Quamobrē necesse est adolescentibus atque uiros, qui Sophistas ob sapientiæ opinionem, & eloquentiæ sucum plurimi faciunt, quoti die ab illis falsarum opinionū pessimorūq; morum uenena combibere. Siquidē mali mores, & falsas sequuntur opiniones, & facile ab auaris ambitiosiq; præceptoribus, qui nihilominus plurimi existimantur, in discipulos transfundunt. Plato igitur animorū misertus tam prone, tam grauius periclitantiū, frequentissime sub Socratis sui persona maleficos, ueneficosq; Sophistas pro uiribus detestatur, quo uidelicet homines discēdi cupidi caute fallaces deuitent Sirenum cantus, et noxia pocula Circes. Neque tamē inuestiuis eos manifestis effulminat, ne uel ipse perturbatione ulla odioq; in illos uideatur adductus, uel ipsi ipsorumq; sectatores, uenenosa in eum impudentissime linguæ tela retorqueat. Ergo partim ironia, partim risu, sæpe ioco, & ludo, sæpius honesta quadam redargutione immeritam Sophistis auctoritatem conatur adimere. Id quidem in Sophista acutissime perficit. Idem in Gorgia elegantissime. Facete admodum & urbane in Hippia. Scite & argute in Euthydemo. Artificiose etiam in Protagora, sæpeq; similiter. Ubique uero Sophistas omnia profitentes inducit iactabundos, & gloriosos, temerarios insuper, & auaros. In principio quidem disputationis satis aptos, paulatim uero ineptiores, postremo omnium ineptissimos, qui nulla de re præcipue grauiori, uel quid sit, uel quanta, uel qualis, intelligant: cūq; profiteantur omnia, nihil eos omnino scire conuincit. Hactenus in omnes Platonis dialogos in quibus Sophistarū commemoratio fit, præfatos esse sufficiat. Pergamus iam ad Protagoram. Socrates à Diotima fatidica artem amatoriam didicit, per quam sciebat per corporū pulchritudinem quasi per uestigia quedam sagaciter uenari, tum animi, tum mentis angelicæ, deiq; pulchritudinē, eademq; artem ubique docebat. De hac eius arte Plato, & sæpe alibi, & in symposio ac Phædro præcipue pertractauit. Eandem in principio huius libri significauit. Idcirco subiunxit eum non minus amare uirum quam adolescentē. Ac paulo post seniores quoque amare ardentius, modo sapientiores appareant. Post hæc Socrates dum Hippocratem adolescentē disciplinarū auerisimū artificiosissime monet ne temere cuiuslibet se discipline committat, non solum illum, sed & nos cōmonefacit, ut curam animi longe magis quam corporis habeamus, caueamusq; diligēter ne disciplinis ipsū noxijs imbuamus. Eas enim magis obesse animo, quam corpori nostro uenenum. Mox quasi pictor Sophistarū fastum, uanitatēq; ante oculos ponit. Demonstrat quoque quantum iuuentus credula eorum tum pompam admiretur, tum lenocinijs capiatur. Deinde ad ea descendit quæ maximi ad uitam momēti sunt, & quibus Sophistæ plurimum gloriantur, querens de uirtute quidem omni, præcipue uero de præcipua, id est ciuili, per quā & propria cuiusque, & familiaris, & publica res ad summū bonum recta ratione disponitur: quam ueluti præ cæteris necessariam Plato in omnibus penē querit dialogis: intereaq; ostendit hanc nullo modo à Sophistis esse petendam, sed quodammodo à philosophis: qui cum uerum intelligant colantq; bonum, nimirum recto ad ipsum tramite deo duce perducere possunt. Sed redeamus nunc ad Sophistam, quem non posse uirtutem eiusmodi, uel exemplo tradere, uel disputatione docere, ex hoc planē perspicitur, quod & ipse uirtutis est expertus, & rectum disputandi ordinem non obseruat. Cū enim interrogetur Protagoras hic à Socrate, utrum uirtus doceri possit nec ne, utpote qui uere differendi artis sit ignarus, recipit statim se ostensurū uirtutem posse doceri, antequam quid ipsa sit quot ne in partes diuidatur, aperiat. Socrates autē tentandi Sophistæ gratia argumentatur eam doceri nō posse, his penē uerbis. Quando publice de aliquo eius artis opificio consultatur quæ à certis præceptoribus doceri potest, nullus admittitur ad consilium præter illos qui artem eiusmodi ab ipsis præceptoribus didicerunt, ipsiq; exercuerunt. Quando uero de publicis rebus quæ ad uirtutē ciuilem spectant deliberatur, omnes sermē similiter admittuntur, neque ab ullo queritur utrū, & à quo, & quando peritiā ciuilem acceperit, quasi omnes intelligāt eam certis in scholis disci non posse. Præterea si ab altero alteri traderetur, præcipue uiri in ea clarissimi rem hanc tam preciosam sæpe suis hereditario quodam iure relinquerent. Ad hæc Protagoras longis probat ambagibus doceri posse uirtutem. In quibus notanda quedam priscorum refert mysteria. Decet enim quamuis Sophista sit, nonnulla etiam legisse bona: & cum prolixè loquatur apud Platonem, utilia quedam adducere. Tradunt theologi ueteres sub terra quondam animalia latuisse, id est in prima mundi materia rerum semina præfuisse. Præterea Iouem, id est deum mundi opificem persequentes

quentes deos, hoc est per stellas, animalia ex elementis composuisse. Deos autem ministerio demonum animalia instrumentis adminiculisq; ad uitam necessarijs armauisse, ea uidelicet ratione, ut Prometheus, qui demonum sublimi um ordinem significat, amaret homines: Epimetheus autē qui inferiorum demonū refert exercitiū, bruta fulciret, neq; id quidem iniurias siquidem altiōres demones, naturæ incorporeæ atq; rationali: humiliores autem corporeæ irrationaliq; potius fauent. Quantum uero Epimetheus inferiorq; natura in his quæ ad corpus pertinet fauit brutis, tantū Prometheus prouidentiaq; superior in ijs quæ ad animum spectant hominibus cōsuluisse uidetur. Cū enim artis tribuit rationē, artificiosum omnium quæ natura bestijs dederat, exhibuit fabrum. Accipit autem artem ipsam cum igne ab officina Mineruæ, atq; Vulcani. Minerva quidem in arte ingenū, Vulcanus autē efficaciam continet, ignis deniq; instrumentū. Gemina uero hæc numina, Minerva Vulcanusq; primo quidē in ipsis artium ideis ex cogitantur. Deinde in Mercurij Martisq; uirtutibus. Postremo in demonibus gubernatoribus artium. Ab his igitur omnibus Prometheus rationalis animæ gubernator in hominē traiecit artis industriam. Quoniam uero diuinū id extitit donū, statim ob ipsam cum superis cognationem homo ueneratus est deum antequam uel loqueretur, uel artibus diuisas exerceret: quippe cum diuinū munus ob mirificam eius potentiam prius erigat in diuina quam porrigat per humana. Prometheū uero ob id munus dolore affectum, significat demoniū ipsum curatorem nostrum, in quō et affectus esse possunt, misericordia quadam erga nos affici, considerantē nos ob ipsum rationis munus ab eo uel datum, uel potius excitatum, tanto miserabiliorem uitam in terris quam bestias agere, quanto magis sollicitam atque inexplicabilem. Quod quidem Pythagoras animaduertens, Epimethcum quantum ad hoc ipsum spectat, Prometheo anteposuit. Id autem illi quodammodo simile uidetur esse, Poenitet me fecisse hominem. Proinde memento hominem hic quemadmodum et apud Moysen ex terra, et postremo creatum. Item more quasi Mosaico mundū initium habuisse. Sed de his alijs. Per eundem Prometheum in Philebo dicitur datam esse nobis à dijs differēdi artem uel cum igne. Ars enim differēdi, ubi uniuersalia in particularia diuidit, processum rerum à superioribus representat: ubi particularia uicissim in uniuersalia rite resoluit, conuersionem rerum ad superiora designat: ubi definit et ubi demonstrat, existentiam rerum ostendit, ibi quidem in seipsis, hic autem ab dijs dependentium. Ideo differēdi facultas diuinum est donum, cum diuinū uniuersi ordinem referat. Cum igne uero data dicitur, quia ignis similiter diuidit, resoluit, definit atq; demonstrat. Item quia rationalis facultas ignis instar illuminat intellectum, accendit uoluntatē, et utrunq; eleuat ad sublimia. Quod autē traditur Prometheū ciuilem uirtutē saluti hominū penitus necessariā largiri non potuisse, propterea quod uirtus eiusmodi penes Iouē sit, quō Prometheo nō licet ascendere, ea ratione intelligendū est, quia ciuilis uirtutis officium est non solū rebus humanis, sed etiā artibus imperare, singulasq; cum singulis ordinare, cūctas deniq; in cōmunem omnium formam dirigere. Idem uero officium Iouis ipse est in uniuerso, quod in hominū genere apparet sciētiae ciuilis officium. Quamobrē non iniuria ad Iouē ipsum spectat hanc nobis ex alto largiri. Vniuersalis enim uirtus ad uniuersalem Iouis pertinet prouidentia. Prouidentia uero demonum particularis est, et angusta, ideoq; in Iouis arcem nequit ascendere: cum angustior humiliorq; prouidentia, amplissimā eminentissimamq; equare nō ualeat. Iupiter igitur per Mercuriū, id est per angelū diuinæ uoluntatis interpretem, ciuilis sciētiae leges, id est uolūtatis suæ decreta ad humane societatis generisq; salutē spectantia mentibus nostris inscribit: inscribit inquit, et ab initio, quod Timeus aperte docet, et quotidie per angelos diuinam nobis uoluntatē interpretantes. Vnde intimus in nobis presidet iudex inextinguibile rationis lumē, rectū ueri falsiq; et boni maliq; examen, inuitabilis cōscientiæ stimulus. Per hanc deus infusam omnibus legem omnes ita fermē ad cōmunem dirigit bonū, ut omnes flammæ leuitate erigit ad superna. Ab hac utiq; ingenua lege lex deinde scripta ducit originem. Quod quidem in ipso libri legū exordio Plato aperuit dicens, nō ab homine, sed ab ipso deo leges initium habuisse. Sed ut ad presētē dialogum redeamus, subiūgit Iouem per Mercuriū condidisse legem, qua iubeatur omnes ciuilitatis esse participes: quippe cum hæc sola sit uinculum ciuitatis: ipsamq; ciuitatem iustitia et pudore constantem ait ad omnes coeditus demississe, eo uidelicet pacto, ut quicūq; posthac uirtutis huius omnino expers deprehensus fuerit, tanquam ciuitatis pestis ultimo afficiatur supplicio. Quem uero primo appellauit pudorē, deinde temperantiam nominauit. Est enim pudor ingenitus temperantiæ fundamentū. Temperantia quidem in ciuibus proprios cuiusq; moderatur affectus, gestusq; componit. Iustitia uero actus cuiusq; conducentes ad alios dirigit. Memento uero ciuilitatē in persona priuata his serū duobus esse contentam, sed in publica ex Platonis mente his adhibendam esse prudentiam. Atq; id quidem penē satis in pace fuerit: in bello autē fortitudinē adhibeto, atq; ita ciuilitatis erit absoluta descriptio. Post hæc autē confirmat Protagoras à cōmuni hominū sententia uirtutis huius participes omnes esse debere, propterea quod, si quis iniustitiam suam palam fateatur, uulgo insanus habebitur: quasi omnes existiment tam necessariā communem ciuitati iustitiam, ut etiam si quis non habeat, saltem habere eam debeat simulare. Cum uero ostenderit hactenus ciuilem uirtutem esse omnibus maxime omnium necessariam, cuiusq; affectum quendam siue fomitem semenq; ab initio diuinitus nobis infusum, demonstrare deinceps aggreditur uirtutem ciuilem, immo et alias (omnes enim illa complectitur) neq; natura neq; casu absolutum firmumq; habitum sortiri posse, sed doctrina duntaxat et consuetudine eius habitum comparari. Ad id uero primo rationem affert ostendem-

tem

tem homines non solere aliquē ob ea quæ uel natura, uel casu fiunt probare unquam, uel improbare: actiones autem uirtutis aut uitij, laudare semper aut uituperare. Deinde pueritiæ adolescentiæq; educationem sub domesticis, grammaticis, musicis, gymnasticis, legibus, ordine quodam longo disponit, ostendens totam uitæ institutionē ad id obnixē contendere, ut declinentur uitia, uirtutes possideantur: quasi neq; uitia neq; uirtutes, uel fortuna, uel fato, sed arbitrio, & exercitatione proueniant. Interea priscorum perstringit sententiam de uitij puniendis consideratione dignam, uidelicet neminē quia deliquerit, sed ne uel ipse alterius, uel alius eius exemplo delinquat, puniendū esse: respondetq; ad illa quæ obiecerat Socrates. Nos autem ex omnibus quæ hæctenus disputata sunt auream illam priscorum sententiam tenebimus alta mente repostam. Primo quidē deum ipsum uitæ salutiq; nostræ omnibus undiq; modis prouidere atq; consulere. Deinde ciuilem uirtutem donum esse diuinū, ne quis forte confidat se absq; diuina gratia recte, recte feliciterq; gubernaturū. Id enim in Legibus, & alibi Plato confirmans ait: quemadmodū bestię multæ ab una nisi sub humano pastore recte duci non possunt, ita neq; homines multi feliciter ab uno quodam rege, nisi & unus regatur à deo. Ideoq; regendi facultatem non aliunde quàm à deo haberi in Theage & Menone probat. Protagoras uero sophista quid uelit ipse uiderit. Denique quàm necessaria sit inuoluta iustitia missa cœditus meminerimus, si aures assidue nostras priscorum uoces illæ circumsonent: Mortales quondam miseri antequam ciuilitas cœditus mitteretur, neq; segregati uiuere poterāt, quin passim laniarentur à feris, neq; iterū congregati, quin à se inuicem lacerarentur. Itaq; salutem nobis quā cunctæ simul artes prestare non potuerunt, sola tandem iustitia prestitit. Post hæc Socrates ne Sophista propter nonnulla quæ ab alijs accepta narrauerat bona, admirationi sit audientibus, ironica quadam, & urbana, & artificiosa redarguendi ratione reddit illum presentibus deridendū. Interrogat enim postquam de uirtute tam magnifice fuerat elocutus, utrum una sit tantum uirtus an plures. Præterea si plures, utrum sint partes unius, necne. Rursus si partes, nunquid similes sibi inuicem atq; toti, an utrimq; dissimiles. Ad hæc Protagoras neq; recte scit respondere, neq; definire aut partiri uirtutes, neq; distinguere qua ratione similes sint, & qua dissimiles, neq; quod in disputando turpissimum est, cuitare quim ad id facile deducatur, ut sepe sibijpsi repugnet. Tandem uero cum ob ignorantiam respondendi inciperet Protagoras tergiversari, ideoq; Socrates abiturum se simularct, ab auditoribus Sophista ad disserendum est reuocatus. In qua quidem altercatione Prodicus primum Sophistæ superstitiosa circa uocabula curiositas demonstratur, deinde Hippia quoq; Sophistæ ostentatio in concionando timidior. Postremo Protagoras reuocatus ad disputandum, importune nimium, et inepte in carmina posimq; digreditur, interrogans Socratem de quadā Simonidis poetæ sententia, quam & ipse minime intelligere à Socrate mox conuincitur, mentem Simonidis exponente, quasi dixerit, uirum bonum fieri quidem esse difficile, perseuerare autem impossibile. Hic audies priscorum sapientiam uerbis quàm paucissimis fuisse contentā: atq; posse breuibus multa complexi, uiri absolute docti opus esse. Item neminem mala turpiaq; sponte committere, sed ignorantia, Deniq; ubi dialectico more disseritur, poetica respuenda. His actis iterum Sophista tergiversatur, atq; uix à presentibus reuocatur. Tunc Socrates ad priorem de uirtute disputationem regreditur, utrum multe sint uirtutis unius partes, & qua inuicem ratione se habeant. Protagoras autem iterum labitur, affirmās alias inter se uirtutes esse simillimas, quod in superioribus non admisserat: item fortitudinē ab alijs longissime separans, cōsentiensq; homines absq; prudentia cæterisq; uirtutibus fortes esse posse. Qua in re sibimet repugnare deinde compellitur, confiteriq; non solum fortitudinem, sed neq; etiam uirtutes ullas absq; prudentia posse consistere. Tum uero de bono, & malo multa tractantur. Siquidem prudentia est scientia eligendi boni maliq; uitandi. Ambigitur autem utrum bonum malumq; idem sit penitus quod & uoluptas atq; dolor. Neq; affirmatur id quidem omnino, neq; manifeste omnino negatur. De hoc enim in Gorgia, Phileboq; & alibi. Omnino uero probatur prudentiam ipsam in qua & suis uitæ cognitio, et uiarum ad hunc conferentiū consistit electio, moralium uirtutum esse principem atq; ducem: idq; usq; adeo asseritur ut uirtutes quasi scientiæ, id est prudentiæ quædam uideantur esse, uitia uero inscitia, scilicet imprudentiæ quædam. Additur deinde peccata omnia ab ignorantia proficisci, neq; ullum aliquando electurum mala nisi deceptum imagine boni: neq; fugiturum bona, nisi imagine quadam mali perterritum. Siquis uero dixerit hominem bona discernentem atq; mala, ab illis tamen diuersti, ad hæc contra conuerti, propterea quod à uoluptate uel affectu sensuum alio superetur, Socrates id negabit, asserens id ipsum quod ab affectu superari dicitur, nihil esse aliud quàm inscitiam: Scientiam uero omnium quæ in nobis, & circa nos sunt, potentissimum esse, neq; ab ulla re unquam superari posse. Deniq; concludit scientiam plurimum, immo totum ad uirtutem beatitudinemq; conferre, ignorantia uero pariter ad contraria. Iterumq; Protagoram corripit, quod & sibimet contradixerit, & ordine uisus præpostero fuerit. Siquidem antequam quid sit uirtus definiat, partiri eam aggreditur, & utrum doceri ualeat disputat. Simulat quinetiam Socrates se quoq; in repugnantiam esse deductum, ex eo duntaxat quod Sophistam secutus fuerit aberrantē, admonetq; ut Promethei prouidentiam potius quàm Epimethei properantiam in omni uita pro uiribus imitemur.

PROTAGORAS VEL SOPHISTAE PLA

TONIS LIBER TRANSLATVS E GRAECA LINGVA IN LA-
tinam à Marfilio Ficino Florentino ad Laurentium Medicem
uirum Magnanimum. Personæ Dialogi.

FAMILIARIS, SOCRATES, HIPPOCRATES, PROTAGO-
RAS, ALCIBIADES, CALLIAS, CRITIAS,
PRODICVS, HIPPIAS.

Debat absq;
personis perpe-
tua narratione
constare res

VNDENAM ô Socrates prodis? An uidelicet à uenatione illa redis ad quã honesta Alcibiadis indoles prouocare te solet? Nã nuper cõtemplanti mihi uisus est pulcher uir, iam uir inquam, qui possit scilicet inter nos ipsos censeri, utputa cui per genas plurima lanugo iam serpit. *S O C.* Esto, quid tum? An non probas Homerum, qui gratissima est, inquit, primę lanuginis etas? Eam uero nunc Alcibiades agit. *F A M.* Imò uero. At in præsentia unde? nunquid ab illo prodis? & quomodo erga te nunc affectus est adolescens? *S O C.* Bene quidẽ, hodie præsertim mihi uisus est: nam mihi sæpe hodie in dicendo succurrit, & ab illo nunc uenio. Ac mirabile tibi quiddam referam. præsentem illum minime intuebar, & aliò intendens ad eum uix aduertebam. *F A M.* Quidnam tanti fuit, ut te ab illo diuerneret? neq; enim formosior ullus è nostris ciuibus adesse poterat. *S O C.* Immo aderat quidam admodum pulchrior. *F A M.* Quid ais? cuius? an peregrinus? *S O C.* Peregrinus. *F A M.* Cuius? *S O C.* Abderites. *F A M.* Nunquid adeo insigni forma præditus tibi uisus est peregrinus ille, ut Clinia filio eum præstare putaueris? *S O C.* Quid prohibet ô beate quo minus quod sapientius est, sit & pulchrius? *F A M.* An fortè à sapientis cuiusdam colloquio uenis? *S O C.* Sapientissimi profecto omnium nostræ etatis hominum, si modo sapientissimus tibi aliorum omnium Protagoras esse uidetur. *F A M.* En quid ais? nunquid huc accessit Protagoras? *S O C.* Nudiustertius. *F A M.* An modo cum illo fuisti? *S O C.* Modo, & multa locutus sum, audiui etiam multa. *F A M.* Non tu illa nobis refers? nisi quid prohibet. Sedere hic licet. Tibi quidem puer iste cedit. *S O C.* Referam equidem, & gratiam in super si audieris, habebo. *F A M.* Et nos tibi, si dicas. *S O C.* Audite igitur. Superiori nocte ante lucis exitum Hippocrates Apollodori filius frater Phasonis ostium meum baculo uehementer pulsauit: & cum ostium aliquis aperuisset, repente ingressus est clamitans, Dormis ô Socrates, an uigilas? Ego autem cognita eius uoce, Hippocrates hic est inquam. O Hippocrates nunquid noui? Nihil, inquit, nisi gratum nunciaturus aduenio. Optime, inquam. Sed quid istud? quæ te huc causa appulit? Protagoras uenit. & prope me diuertit. Tum ego, si le iam pridem uenit, tu uero modo audisti? Vesperis profecto, inquit ille: scabellumq; in tenebris manu contrectans ad pedes meos subsedit, adiecitq; hesternis uesperis sero admodum ex Oenoe reuersus, puer enim me Satyrus fugerat: cumq; persequi me illum significare tibi uellem, alio quodam interueniente oblitus sum. At cum uenissem, coenaticq; essemus, & somno nos dare uellemus, tunc primum nunciat frater uenisse Protagoram. Illico ad te properare tentauit, sed intempesta nox detinuit. Somno autem experrectus laboreq; leuatus, mox ad te huc aduentauit. Ego uero uiri magnanimitatem stuporemq; animaduertens, Quid hoc ad te, inquam? Num aliqua te iniuria Protagoras afficit? Tum ille subridens, sanè inquit, propterea quod solus sit sapiens, me uero non efficiat sapientem. *S O C.* Imò certe & te sapiẽtem reddet, si mercede illi oblata persuaseris. *H I P.* O Iuppiter atq; cæteri dij, neq; meis neq; amicorum rebus parcerem, modo id me cõsecuturum considerem: atq; idcirco te nunc adeo, ut apud eum pro me intercedas. Ego enim & iunior sum, & Protagoram nunquam nec uidi nec audiui. puer enim tunc eram cum huc primum accessit. Virum quidem hunc omnes ô Socrates laudant, & in dicendo sapientissimum ferunt. Sed cur non properamus ad eum, ut domi illum conueniamus? Diuertit sanè, ut audiui, apud Calliam Hipponici filium. Eamus iam. *S O C.* Nondum ô bone uir, inquam, illuc eundum. Nam ualde adhuc profunda nox. Sed eamus ad aulam, ubi deambulabimus quoad aurora luceat, postea Protagorã ipsum adibimus: neq; enim summo mane domo exit Protagoras. Quapropter confide, domi nanq; illum comperiemus. His dictis

Occasio
dialogi

dicitis, surreximus, & in aulam profecti sumus: ac uolens ipse fiducia eius periculum face-
 re, intuitus sum diligenter, atq; ita interrogauit. Dic age o Hippocrates, ad Protagoram
 nunc accedis mercedem pro te illi daturus? ad qualem hominem uadis? & ipse qualis ex
 eo uir euasurus? Quemadmodum si ad Hippocratem tibi cognominem Coum illum Ae-
 sculapij stirpe natum proficisci uelles, pro te mercedem erogaturus, & aliquis quaereret,
 Dic mihi o Hippocrates mercedem Hippocrati dabis? Qualinam homini, & cuius ra-
 tione? quid responderes? H I P. Ut medico. S O C. Qualis & ipse futurus, id est cuius gra-
 tia? H I P. Ut medicus euasurus. S O C. Sin autem aut Polycletum Argiuum, aut Phidiam
 Atheniensem adires mercede pro te oblata, & aliquis percotatetur qualibus hominibus,
 & qua ratione Polycleto, & Phidiae argentum offers? quid ad haec? H I P. Tanquam scul-
 ptoribus. S O C. Tu uero qualis homo futurus? H I P. Sculptor uidelicet. S O C. Attende
 obsecro: ad Protagoram nunc ego ac tu proficiscimur, & argentum tui gratia dare tibi pa-
 rati sumus, si modo pecuniae nostrae sufficient, & si impetrare licet: sin minus, amicorum
 insuper pecunias erogabimus. Si quis ergo nos ad haec adeo properantes interroget. Di-
 cite mihi quaso o Socrates & Hippocrates, qualinam homini, & qua ratione Protagorae
 pecunias tribuere cogitatis, quid illi responderemus? Quodnam potissimum Protagorae co-
 gnomentum audiuius? Phidiam quidem sculptorem nominant, Homerum uero poe-
 tam. Protagoram autem? H I P. Sophistam o Socrates uirum hunc appellant. S O C. Er-
 go tanquam ad sophistam mercede conducendum pergimus? H I P. Maxime. S O C. R. Si
 quispiam te interroget qua mente, & qualis euasurus ipse Protagoram adeas, quid ad il-
 lum? Hic Hippocrates erubuit. iam enim aurora paulisper illuxerat, quo uultus eius pate-
 re habitus poterat, respondit deinde: Ut supradicta concludunt, profecto tanquam sophi-
 sta & ipse futurus. S O C. An non pudet inter Graecos Sophistae cognomenti? H I P. Ve-
 hementer o Socrates, si quod sentio proferendum est. S O C. Sed enim uide o Hippocra-
 tes ne forte alio tendat tuum hoc Protagoricae artis studium quam ut sophista efficiaris. Quem
 admodum grammatici ludum citharcedi: atq; gymnastici non artis ipsius exercendae gra-
 tia frequentasti, sed quadam potius auiditate discendi, ut priuatum ac liberum hominem
 decet. H I P. Talis omnino studij mei apud Protagoram ratio futura uidetur. S O C. Scis
 ne quid nunc facturus sis? an te fugit? H I P. Qua de re? S O C. Animi tui cura uiro, ut ais,
 sophistae es commissurus. Quid autem sophista sit si scias summopere admirabor. Quod
 si ignoras, nescis quale sit istud, bonum ne an malum, cui operam impendere studeas. H I P.
 Scire equidem arbitror. S O C. Dic ergo, quid sophistam esse censes? H I P. Arbitror esse
 hunc ut nomen significat, qui rationes ad sapientiam pertinentes intelligit. S O C. Idem
 quoque de pictoribus ac fabris licet dicere, eos esse uidelicet qui rationes ad sapientiam perti-
 nentes intelligunt. Verum si quis de pictoribus peteret, ad quarum rerum sapientiam, respon-
 deremus utique ad efficiendarum imaginum sapientiam, similiterque de caeteris. Et si eodem
 modo de sophista interrogaremur, qualem eius sapientiam esse responderemus? quod eius
 officium? H I P. Sapientiam profecto qua homines ad dicendum faciendi reddunt. S O C.
 Vere sic forsitan diceremus, non tamen sufficienter. Responsio enim illa interrogatio-
 nem aliam exigit, quibusnam de rebus dicendi peritos Sophista homines reddat. Cithari-
 sta nempe ipsidem dicendis aptos facit, in quibus et eruditos, in pulsanda uidelicet cithara.
 nonne? H I P. Certe. S O C. At uero sophista quam dicendi facultatem praestat? quibus de
 rebus? patet quod de his quae intelligit. H I P. Verisimile id quidem. S O C. Quid ergo istud
 est, quod & ipse Sophista intelligit, & alios docet? H I P. Ignoro Herce. S O C. An non ut
 des quanto discrimini animum tuum subdas? nunquid si corpus tuum eidem discrimini sup-
 positurus esses, quo uel in melius uerti, uel in deterius posset, non prius alicui tantum de
 te periculum facturo committeres, quam diligenter considerasses, committendum ne sit
 an non: amicos quinetiam, & propinquos diu de hoc ipso consuluisses? Cum uero animum
 tuum pluris facias quam corpus, & ex eius uel morbo, uel integritate tua omnia contin-
 gat uel male, uel bene habere, committendus sit an non huic hospiti animus, neminem nec
 propinquorum, nec amicorum consuluisti. Sed cum hesterno uespero aduentum illius au-
 diueris, ad eum summo mane properas, nullo de hoc consilio habito, credere te ipsum illi
 debeas necne. Imo & tuas omnes, & amicorum pecunias erogare paratus es, quasi iam co-
 gnoueris omnino esse Protagorae adhaerendum, quem neque uidisti unquam, ut ais, neque es
 allocu-

allocutus. Sophistam uocas illum, & quid sophista sit nescis, cui teipsum es dediturus.
 HIP. Vera loqui uideris ô Socrates. s o c. Nonne sophista est ô Hippocrates mercator
 quidam, & caupo uicualium quorundam quibus animus alitur? HIP. Talis mihi sanè uel
 detur, uerum quibus alitur animus? s o c. Disciplinis, sed cauendum est, ô amice, ne dum
 laudat sophista quæ uendit, nos decipiat, ut faciunt qui corporis epulas uendunt, mercato
 res quidam & caupones. Laudant illi quidem sua omnia, neque intelligunt utrum salubria
 sint an noxia corpori quæ uendunt, idque ignorant & illi qui emunt, nisi forte illorum ali-
 quis medicus sit, aut gymnasticus. Haud secus illi qui disciplinas uarias per urbes uenales
 circumferunt, & cauponantes eas emptoribus uendunt, laudant omnes. Ac fortassis eo-
 rum nonnulli ignorant sæpe quid utile animo sit, quid uel inutile ex his quæ uendunt: si-
 militer quoque qui ab illis emunt: nisi illorum aliquis sit animi medicus. Si ergo intelligis ipse
 quid ex his prodest, quid uel obest, tuto emere disciplinas & à Protagora & ab alio quouis
 potes. Alioquin caue, ô beate adolescens, ne in summum iacturæ discrimen quæ tibi cha-
 rissima sunt, deducas. Nam longe grauius periculum est in disciplinis quam in cibis emen-
 dis. Etenim qui esculenta emit & poculenta, potest antequam his uescatur, in alijs qui-
 busdam uasculis illa domum deferre, ibique deposita diligenter examinare, & aduocato ali-
 quo istarum rerum perito, quid edendum bibendum uel sit, quid non, quantumque, & quan-
 do, deliberare. quamobrem haud graue est in emendo periculum. Disciplinas autem non
 licet alio in uase transferre, sed necesse est ut qui emit eas animo capiat, & relicto precio
 habeat, intra se ferens, uel inquinatus iam, uel ad meliora prouectus. Hæc itaque cum senio-
 ribus discutiamus: iuniores namque nos sumus quam exigat tantæ rei iudicium. In præsen-
 tia tamen pergamus quod coepimus, uirumque hunc audiamus; quo audito cum alijs com-
 municabimus. Neque enim Protagoras ibi solus adest, sed etiam Eliensis Hippas, & Pro-
 dicus, ut arbitror, Chius, alijque permulti uiri, & admodum sapientes. Placuerunt hæc no-
 bis, atque perreximus. Et ingressi uestibulum sermonem quenquam in quem inter eundem
 forte incideramus, tractauimus. Qui ne imperfectus relinqueret, in uestibulo colloquen-
 tes eo progressi sumus, dum disputando nobis conueniret. Audiuit nos Eunuchus qui-
 dam ianitor, sed propter sophistarum isthic frequentiam uenientibus irascebatur. Pulsau-
 imus, aperuit. cum nos uidisset, Huius sophistæ etiam hi sunt, inquit, haud ocium illi. simulque
 utrisque manibus nixus ostium clausit. Pulsauimus iterum, sed ille clausis foribus, non au-
 ditis, inquit, ocium illi non esse? O bone uir, inquam, neque ad Calliam uenimus, neque so-
 phistæ sumus: sed confide, Protagora indigemus, uidere illum cupimus. Hoc nunciato uix
 tandem fores patefecit. Ingressi, Protagoram offendimus in uestibulo porticus deambu-
 lantem. Sequebantur eum multi: hinc quidem Callias Hipponici filius, & germanus e-
 ius ex matre Paralus Pericle natus, & Charmides Glauconis: inde uero alter Periclis fi-
 lius Xanthippus, & Philippides Philomeli, & Antimirus Mædeus, qui inter omnes Pro-
 tagoræ auditores insignior habebatur, discebatque ea mente facultatē illam, ut et ipse sophi-
 sta futurus eadem quandoque profiteretur. A tergo præterea sequebantur alij auscultan-
 tes Protagoram, quorum plurimi peregrini esse uidebantur, quos ex singulis urbibus per
 quas circumuagatur ille congregat, mulcens eos uoce tanquam Orpheus quidam, & alli-
 ciens. Illi uero uocem passim deliniti sequuntur. Aderant & nostrates quidam in eo cho-
 ro. Hunc ego chorum cum cōtemplarer, ordo me illius mirifice oblectabat. Diligenti si-
 quidem cautione singuli obseruabant, ne passu Protagoram anteirent. Sed cum retro pe-
 dem uerteret, pedisse qui auditores apte nimium, et in circulum utrinque diuisi, ita cedebant, ut
 posteri semper essent. Hunc post uidi, ut uerbis Homeri loquar, Hippia Eliensem in aduer-
 so porticus uestibulo in throno sedentem. Circa quæ per subsellia nonnulli sedebant, Ery-
 ximachus Acumeni filius, Phædrusque Myrrhinusius, Andron Androtione genitus, alijque
 nonnulli partim ciues, partim etiam peregrini: qui de rebus naturæ sublimibus, astrorumque
 progressibus interrogare Hippiam uidebantur, ille autem in throno sedens dubitationes
 singulis enodabat. Vidi præterea Tantalum. Aderat porro & Prodicus Chius, qui in ta-
 bernaculum quoddam secesserat, quo pro penu iam antea Hipponicus uti consueuerat:
 sed ut omnis confluentium hospitem turba exciperetur, angulum illum quoque extractis
 obsonijs Callias hospitibus habitandum dederat. Prodicus igitur uillosis stramentis, &
 quidem multis, ut uidebatur, inuolutus, isthic adhuc recumbebat. Sedibus autem proxi-
 u mis

*Longe grauius
 periculum in dis-
 ciplinis quam
 cibus emendis*

mis aliqui considebant, Pausanias Ceramensis, & penes eum adolescentulus quidam optimo ingenio, & generosa indole præditus, nomine ut audiui Agathon, neque mirum videri debet, si Pausania sit charissimus. erat ibidem & Adimantus uterque, tum Cepidis, tum Leucolphi filius, alijque permulti. Quæ inter se disceptarent haud satis percipere foris potui, quanquam uehementer audire Prodicum affectabam. Sapientissimus enim diuinusque uir mihi esse uidebatur, sed sonitus quidam ex uocis ipsius grauitate sub fornice continue reuolutus, uerba singula confundebat. Euestigio post ingressum nostrum intrauit Alcibiades, ut ais ipse, pulcher, & ego credo, & Critias Callæstri filius: Nos autem cum ingressi de quibusdam unam differuissemus, eaque essemus spectacula contemplati, accessimus ad Protagoram. Deinde o Protagora inquam certa de causa ad te ego & Hippocrates huc uenimus. P R O T. Nunquid seorsum ab alijs mecum loqui uultis: an coram omnibus? S O C. Nobis quidem perinde est, sed cum audieris quæ ob causam uenimus, ipse uideris. P R O T. Quid ergo istud est, cuius gratia huc accessisti? S O C. Hippocrates hic nostras est Apollodori filius nobili atque felici genere ortus. Ipse uero cum æqualibus suis de uirtute contentum, æmulatione concitus, cupitque in republica uir illustris euadere, atque huius rei copotem fore se sperat familiaritate tua. Vide utrum de hoc solos tecum, an coram alijs consultare nos deceat. P R O T. Videris o Socrates recte saluti meæ consulere. prudenti namque cautione indiget peregrinus is qui amplas urbes perlustrans claris ubique iuuenibus persuadet ut relicta aliorum omnium tam suorum, quam alienigenarum, tam senum quam iuuenum consuetudine, sibi soli adhæreant, tanquam ipsius familiaritate præstantiores alijs omnibus euasuri, inuidia aduersum eum insurgant necesse est, multique maleuoli huic insidientur. Ego uero artem sophisticam antiquam esse arbitror, prisca autem uiros in ea peritos inuidiam hanc offensionemque ueritos aliarum artium specie dissimulasse, partim quidem poematis specie, ut Homerus fecit, & Hesiodus, & Simonides, partim uero sub sacrorum oraculorumque appellatione, ut Orpheus, & Musæus, eorumque etiam sectatores. Audiui præterea nonnullos eam artem appellasse gymnasticam, quod Iccus Tarentinus fecisse uideatur, & qui adhuc superest sophista nullo inferior Selybrianus Herodicus, qui prisca origine genus à Megarensibus ducit. Pythocles quinetiam Chius sophista doctissimus, alijque permulti sub musicæ artis uelamine sophisticam facultatem occultauerunt. Hi omnes sicut dictum est, & ob deuitandam inuidiam uehementer nomen dissimularunt, & sub artium aliarum prætextu sophisticam artem occultauerunt. Ego autem ab his omnibus in hoc dissentio, neque conducere uersutias istas existimo. Neque enim uoti compotes eos fieri arbitror. Nam uiri in ciuitate præstantes dissimulationes eiusmodi omnes intelligunt. Uulgus autem quodammodo non aduertit, sed ea laudat quæ ipsi prædicant. Subterfugendi uero studium istud cum non assequitur quod molitur, & inertem indicat fugientem, & aduertentes homines reddit infensiores. Existimant enim præter cætera hunc seductorum esse. Ego igitur contrariam quandam uiam sum ingressus. Confiteor me esse sophistam, aliosque docere, & hac ingenua confessione tutius quam dissimulatione illa uitari inuidiam censeo. Alijs præterea rationibus mihi prospexi, ut nihil mali adiuuante deo ob sophisticæ professionem sim passus, licet multos annos facultatem hanc exercuerim. Sum equidem grandis natu, & cuiusque uestrum ætate pater esse possem. Quamobrem gratissimum mihi erit, si de ijs mecum, audientibus omnibus qui intus sunt, uerba facere uelitis. Hic ego eum suspicatus ostentare auctoritatem suam apud Prodicum & Hippocratem uelle, quod eius sapientiæ auiditate inflammatus ad eum audiendum profecti essemus, cur non inquam Prodicum atque Hippocratem, & eos qui hos comitantur, huc aduocamus, ut & ipsi nos audiant? P R O T. Aduocemus. Vultis igitur, Callias inquit, sedes hic paremus, ut differatis sedentes? Consensimus omnes, & audiendi auiditate admodum festinantes, scamma unusquisque apprehendimus, et iuxta Hippocratem confestim apparauimus. Ibi enim plurima erant subsellia. Ibi Callias & Alcibiades ueniunt, Prodicumque & qui cum eo isthuc erant secum adducentes. Postquam igitur confedere omnes, Repete o Socrates, inquit Protagoras, his præsentibus quæ me paulo ante pro adolescente hoc obsecrabas. Eodem igitur, inquam, exordio quo supra utamur. Hippocrates hic adhærere tibi uehementer exoptat: uerum quidnam sit ex hac consuetudine tua reportaturus, libenter audiret. Hæc nostra erat oratio. P R O T. Petis quid mecum lucraturus sis adolescens? nunquam accedes

Defensio artis
sophisticæ

Apparentes
rationes

des ad me, quin abeas doctior, singulisq; diebus amplius ampliusq; proficies. s o c. Haud mirum hoc o Protagora: sic enim conuenit: quando quidē & tu tam grandis natu, tamq; sapiens, si quæ nescis ab aliquo disceres, præstantior abires. At uero non id duntaxat exquirimus. Sed perinde ac si Hippocrates hic mutata sententia uersari cum adolescente hoc, nuper huc profecto Zeuxippo cuperet Heraleti filio, eumq; eodē quo nunc te pacto aggressus, eadem ex illo quæ ex te audiret, uidelicet pulchre apud se quotidie profecturum esse: Zeuxippum roget, qua potissimum in re profecturus sit, respōdeat utique, in arte pingendi: & Orthagoram Thebanum si conueniat, audiatq; ex illo doctiorem se eius cōsuetudine euasurum, qua in re doctiorem roget, in tibiærum sono Orthagoras respondeat: eodem modo & tu adolescenti huic mihiq; pro illo petenti responde. Ais enim Hippocratem siquidem Protagoræ adhærebit, in dies doctiorem fore: qua tandem in re? declara. Tum Protagoras. Scite interrogas tu quidem o Socrates: & ego his qui probe interrogant, gaudeo respōdere. Hippocrates quidem si mecum uersetur, in eum errorem non incidet, in quem proculdubio incidisset cū sophistis alijs conuersatus. Alij siquidem iuuenibus obsunt. Inuitos namq; ad eas artes retrahunt quas & fugerant, arithmeticen, astronomiam, geometriam, musicam docentes. Et Hippiam simul aspiciens addidit: Quisquis autem ad me uenerit, solum id discet cuius gratia uenit: disciplina uero huiusmodi est prudens in re familiari & republica consultatio, qua quis & domum recte gubernat, & ciuitatis negocia optime & dicēdo transigit, & agendo. s o c. An intelligo quod uis Protagora? ciuilem nāq; artē dicere mihi uideris, polliceriq; quomodo in uiros bonos ciues euadant. P R O T. Hoc ipsum est o Socrates, quod passim prædico. s o c. O quam præclarū nactus es artificium, si modo es nactus. Nihil sanè aliud erga te quàm quod sentio profecturum. Id equidem o Protagora doceri non posse putaram. Tibi tamē autumanti non præstare fidem non possum. Quam uero ob causam neq; doceri, neq; ab hominibus inuicem tradi censeam, æquum est, arbitror, ut dicam. Equidem quod & cæteri Græci testantur, Athenienses uiros sapientes appello. Video igitur quando concione congregata aliquid de ædificando deliberare uult ciuitas, ædificatorum consiliū expeti: & cum de nauium fabrica, fabros nauium accersiri. Idem quoq; faciunt in cæteris omnibus quæcunq; doceri & disci posse existimant. Quod si quis alius de artis illius opere consultare pergit, quem eius artis expertem esse putant, clarissimus alijs in rebus sit licet ditissimusq; & nobilissimus, nihilo tamen magis admittunt, sed exhibant, exploduntq; quoad uel ipse tumultu deterritus à dicendo desistat, uel iubentibus magistratibus stipatores ipsum aut exarudant protinus, aut transfigant, Id itaq; in omnibus ad perceptionem artium pertinentibus obseruare consueuerunt. At cum de publica ciuitatis administratione consultandum est, consulit architectus æque ac faber ærarius, æque etiam cerdo, mercator, nauta, diues, pauper, ignobilis, nobilis, neq; horum quisquam quenquam explodit, ut in superioribus contingebat, quasi quod nusquam discatur, nulloq; præceptore percipiatur, consultare audeat. Constat porrò quod doceri posse non putant. Neq; publice solum hoc, sed & priuatim conspicitur. Etenim qui ciuili sapientia pollent, uirtutem hanc in alium transfundere nequeunt. Siquidem Pericles horum adolescentum pater, in his rebus que sub magistro discuntur, diligenter eos erudiuit: in his autem in quibus ipse sapit, neq; ipse erudit, neq; alteri cuiquam committit erudiendos, sed passim quasi pascentes sine custode pererrant, si fortè casu quodam in hanc uirtutem incidant. Idem quoq; Pericles cum esset Clinia tutor, fratris Alcibiadis huius minoris natu, illiq; metueret ab Alcibiade, ne fortè consuetudine eius inquinaretur, segregauit eos, & Cliniam apud Ariphronem educauit. sed nondum sex inde mensibus exactis eum illi reddidit, cum ingenio illius diffideret. Multos præterea cōmemorare possem, qui cum in republica excellentes uiri essent, nullum tamen aut propinquorum, aut alienorum unquam docuerunt. Equidem o Protagora dum hæc animaduerto, uirtutem doceri posse diffido. Contrà uero dum te audio hæc asserentē, sententiam mutare cogor, & quæ dicis haudquaquã arbitror contemnenda, existimans te usu multarum rerum, doctrinaq; & inuentione sapientem esse. Ergo si potes clarius ostendere nobis, quod uirtus doctrina aliqua comparetur, ostende obsecro, nec inuideas. P R O T. Haud inuideo o Socrates. Sed utrum uobis tanquam senior iunioribus fabulam referam; an prosequar disputando? Tunc sanè audientium plurimi,

Que promittit sophista docere

Tentado ostenditur quod uirtus doceri non possit

Hæc fabula ni-
titur demōstra-
re, uirtutem do-
ceri

ut cunq̄ mallet, dicere concesserunt. P R O T. Gratiorem uobis fore fabulam arbitrōr. O-
lim quandoque dii soli erant, nulla uero mortalium genera. sed cum tempus generatio-
nis fatale uenisset, ipsa dii in terræ uisceribus ex igni terraq̄ finxerunt, interuenientibus
ijs quæ igni, terræq̄ miscuntur. Cum uero educere illa in lucem uellent, Prometheo Epī-
metheoq̄ mandarunt, ut suas cuiq̄ uires distribuerent. Prometheus itaq̄ rogauit Epī-
metheus, ut distributionis illius munus sibi concederet, distribuenti spectatorem se præ-
beret. Consensit Prometheus, distribuit ille, quibusdam igitur robur absq̄ celeritate de-
dit, quibusdam imbecillioribus uelocitatem donauit, armauit nonnulla, inermibus au-
tem aliud quoddam ad salutem machinamentum excogitauit. Quæ enim exiguo corpo-
re clauserat, partim per aerem pennis attolli, partim per terram subrepere iussit. Quæ ue-
ro in molem amplam auxerat, ea ipsa mole ad salutem suam muniuit. Similiterq̄ in cæte-
ris exæquans partitus est singula, adeo ut nullum genus penitus obscuraretur. Postquam
ita instruxit, ut ne mutua populatione perirēt, excogitare iam cœpit suffugia qua ratione
quàm facillime sub diuo agere uitam possent. Itaque illa uel pilis confertissimis setisq̄ uel
durissimis pellibus uestiuit, quibus facile tum hyemis, tum æstus intemperiem tolerarent,
& naturalia illis stramenta iisdem ex rebus cubiliaq̄ parauit, pedibusq̄ soleas addidit, un-
gulas, setas, callum, pelles itidem quàm durissimas. Deinde alimenta alijs alia suppedita-
uit, quibusdam ex terra herbas, nonnullis ex arboribus poma baccasq̄, radices alijs. Nec
defuerunt quibus daret è mutuo laniatu uictum. Cæterum uoracibus animalibus genus
quodammodo sterile: cæteris autem quæ illorum ferocitati obnoxia sunt foecūdum de-
dit, ut hoc modo genus conseruaretur. Cum uero non esset admodum sapiens Epime-
theus, dotes omnes inscius effudit in bruta, neque aduertit nihil ex tanta sibi elargitione
superfore, quo genus nostrum deinde donaret. Restabat ergo hominum genus immune
& uacuum: itaq̄ quò se uerteret dubitabat. Dubitanti Prometheus adstitit partitionis il-
lius spectator, uiditq̄ cætera animalia suis quæq̄ fulta muneribus bonisq̄ referta, homi-
nem autem nudum, inermem, calceorum, stramentorumq̄ indigum. Iam uero immi-
nebat fatalis ipse dies, qui in lucem terra exire cogebat. Cumq̄ aliam salutis humanæ ui-
am consultans Prometheus non inueniret, surripuit Vulcani Mineræq̄ artificiosam pa-
riter cum igne sapientiam. Neq̄ enim fieri poterat, ut eam sine igne nancisceretur quis,
uel etiam uteretur. Eam itaq̄ sic hominum generi Prometheus intulit, atque ita sapien-
tiam quæ uictum suppeditat consecuti sumus. Deerat hominibus adhuc sapientia ciui-
lis. Erat illa quidem apud Iouem, cuius arcem ascendere Prometheo nōdum licebat. hor-
ribiles Iouis arcem circumstantes custodes Prometheum deterrebant. Cæterum commu-
nem Vulcani Mineræq̄ officinam, in qua artes excolebātur, clam ingressus furatus est
igneam Vulcani artem, aliamq̄ Mineræ, atq̄ homini tradidit, qua uiuendi facultas ob-
uenit. Prometheus autem, ut fertur, propter Epimetheum furti pœnas dedit. Quoniam
uero solus ex omnibus animantibus homo diuinæ sortis particeps effectus est, principio
solus ob hanc cognationem deos esse putauit, arasq̄ illis statuasq̄ dicauit. Deinde uocem
in uerba articulatim arte distinxit, ædes construxit, uestes calceosq̄ confecit, stramenta e-
laborauit, ex terra alimenta collegit. Ita homines ab initio constituti sparsim uagabantur
habitantq̄, nam urbes nondum construxerant. Ergo à feris cum imbecilliores essent,
passim laniabantur. Artium enim facultas ad uictum comparandum sufficiens erat, ad pu-
gnam uero contra bestias truculentas minime. Ciuilis namq̄ peritiæ, cuius pars quædam
est res militaris, expertes erant. Ut igitur se aduersus eam pestem munirent, structis urbi-
bus congregati sunt. Congregati autem inuicem iniuriabantur, quippe qui ciuili arte ca-
rerent, quare dispersi iterum à feris lacerabantur. Verum Iupiter humanæ salutis consu-
lens, Mercurium misit pudorem & iustitiam hominum cœtibus illaturum, ut duo hæc ci-
uitates ornarent deuincirentq̄, & mutua beneuolentia ciues conciliarent. Interrogauit
ergo Mercurius, qua cōditione pudorem & iustitiam hominibus traderet. Num, inquit,
ita ut artes distribui debent: illæ siquidem ita distributæ sunt, ut unus in arte medicinæ pe-
ritus pro rudibus multis sufficiat, cæteraq̄ similiter, nūquid ita pudorem & iustitiam ho-
minibus dabo: an omnibus inseram? Omnibus, respondit Iupiter: omnes siquidem ho-
rum participes esse debent, neque enim ciuitates ullæ constarent, si pauci quidam ut ar-
tium aliarum, sic horum participes essent. Legē præterea meo nomine condas, qua quis-
quis

quis omnino uel iustitiae uel pudoris est expers, tanquam ciuitatis pestis quaedam ultimo supplicio afficiatur. Hac de causa ô Socrates, tam alij omnes quam Athenienses quotiescunq; de architectura uel alio quodam opificio habendus sermo est, paucos ad consilium adhibent, ceteros autem artium imperitos excludunt, ut & tu ais, & ego approbo. Quoties autem de ciuili administratione consilium inicitur, quæ uirtus temperantia & iustitia constat, iure unumquenq; admittunt. quippe cum oporteat omnes huius uirtutis esse participes, aut ciuitates nullas constare. Hæc ô Socrates eius de quo dubitabatur est causa. Sed ne te decipi suspiceris, hanc insuper accipe coniecturam, quod scilicet omnes mortales, mortalem omnem uirtutis huius ciuilis participem esse putent, temperantia scilicet & iustitia. Nam in cæteris facultatibus, ut tu ais, si quis se iactet, puta quod tibicen optimus sit, cum tamen in eo ipse sit rudis, audientes hunc aut rident, aut ei indignantur. Propinqui uero ut insanū admonent, & increpant. Contrà uero in ciuili uirtute contingit, nam licet sciant aliqui quempiam iniustum esse, tamen si ille hoc coram nescientibus fateatur, insanire eum existimant, neq; patefaciendam censent iniquitatem, imò semper siue ea præditus sit siue non, iustitiam ostentandam: eum uero qui non simulat iustitiam, delirare, tanquam oporteat unumquenq; aut ciuilis uirtutis participem esse, aut ex hominum coetu uitæq; exterminari. Ex his sufficienter ostensum puto quod merito quemlibet de re ciuili consultorem admittunt, quia uirtutis huius compotem quemlibet esse censent. Quod autem uirtutem neq; innasci neq; sorte contingere putent, sed doctrina & studio comparari, deinceps tibi conabor ostendere. Nemo ob ea mala quæ uel natura uel casu fieri putat cuiquam succenset. Sed nec obiurgat, nec edocet, nec punit eos qui hisce malis premuntur, ne tales sint: sed omnes potius miseramur, ceu deformes, paruos, ualitudinarios homines. Nam quis adeo demens, ut hæc corripiat? Intelligunt sanè, ut arbitror, omnes hæc mala eorumq; cõtraria natura hominibus fortunaq; prouenire, Contrà uero cum mala quaedam cuiquam uel studio uel consuetudine & doctrina parta existimant, tunc indignantur, increpant, atque puniunt. Quorum de numero iniquitas est, & impietas, ac summatim quicquid ciuili uirtuti repugnat. Quæ idcirco quisque passim damnat, corripitq;, quod ex industria, disciplinaq;, tam prauitas quam ciuilis illa uirtus proficiscatur. Si enim punitionis intentionem considerare uolueris Socrates, ex eo quoque intelliges quod homines uirtutem studio comparari putant. Nemo enim præteriti gratia punit, & ea mēte iniustos affligit pœnis, quia iniuriati sunt, nisi quis tanquam brutum absq; ratione percutiat. Verum qui ratione punire aggreditur, non præteriti sceleris causa punit: neq; enim assequi potest, ut quod est factum sit infectum: sed futurum respicit, ne iterum aut ipse, aut alius quilibet exemplo eius adductus delinquat. Quisquis autem hoc proposito censuraq; eiusmodi animaduertit in errata, doctrina uirtutem existimat posse comparari. Nam absterrendi causa plectit. Hac mēte opinioneq; ad plectendum accedunt tam publice quam priuatim, quicunq; in peccantes animaduertunt. Condemnant autem puniuntq; cum cæteri omnes, eos quos iudicant peccatores, tum maxime ciues tui Athenienses. Quamobrem Athenienses quoq; ex hac ratione in eorum numero esse constat, qui doceri uirtutem putant. Ex his aperte, ut arbitror, monstratum est ô Socrates non iniuria ciues tuos in ciuili administratione cõsiliū ararij fabri coriarijq; non respuere, atq; eos doctrina & studio per exercitationem acquiri posse uirtutem, existimare. Restat dubitatio illa quam de uiris uirtute claris mouebas, quam ob causam filios illi suos in omnibus quæ præceptore consequi licet, erudiunt: quod uero ad paternam uirtutem spectat, nihilo cæteris meliores reddunt. Ad hoc rationem ô Socrates, non fabulam afferam. Sic enim cogita, utrum est unum aliquid, aut non, cuius necesse sit ciues omnes esse participes, si modo constare ciuitas debeat. Ita enim hæc tua ambiguitas soluitur, aliter uero minime. Si unum hoc extat, neq; est architectorum, neq; arariorum artificum, neq; figulorum opificum, sed iustitia, temperantia, sanctitas, &, ut paucis comprehendam, uiri propria uirtus: si hoc est inquam, cuius participes esse oportet omnes, & cum hoc discere & agere quodcunq; placeat aliud, absq; hoc nequaquam, expertem uero huius doceri, corripitq;, & puerum, & uirum, & mulierem, quoad correptione melior efficitur: si quis autem hanc spreuerit disciplinam, eum tanquam insanabilem ciuitatis pellem uel inserfici: si ita est inquam, ut diximus, uiriq; præstantes in republica ci-

ues, in cæteris quidem erudiunt filios, in hoc uero nequaquam, aduerte quàm mirabiliter in eo excellentes euadant. quod enim doceri posse tam priuatim quàm publice optantur, ostendimus. Cum uero & doctrina & cura acquiri hoc possit, alia filios docent, in quibus non est aduersus nescientes mortis pœna proposita: in quibus autem mors & exilium, aut pecuniarum ablatio, aut domorum subuersio premit ignaros rudesq; filios, in his non omni diligentia patres erudiunt, & ubi minæ huiusmodi urgent, doctrina curaq; leuior adhibetur? Existimare decet, ô Socrates, à teneris annis usque ad uitæ finem erudiri eos atque moneri. Nam cum primum puer quæ dicuntur intelligit, nutrix, mater, pædagogus, pater, ad hoc omni cura studioq; contendunt, ut in singulis, tum uerbis, tum operibus optimus puer euadat. Sigillatim enim monstrant quid iustum, quid iniustum, quid honestum, quid turpe, quid sanctum, quid uel prophanum sit, quæ agenda, quæ non. Quibus si obtemperat puer, bene secum agi putant: sin renititur, tum ueluti contortum obliquum que lignum minis plagis que dirigunt. Posthæc ludimagistris pueros curandos tradunt, morumq; bonorum diligentiam multo magis quàm literarum citharæq; doctrinam à magistris exposcunt, præceptores autem susceptos curant & excolunt. Et literas ubi tantum didicerunt, ad scriptaq; conuertuntur, poetarum in primis excellentium opera illis legenda ediscendaq; proponunt, quibus monumenta quamplurima inferuntur, priscorumq; uirorum uirtute præstantium gesta laudantur, ut puer æmulatione accensus præclara maiorum facinora imitetur. Citharistæ quoq; tum alijs quibusdam huiusmodi, tum præsertim temperantiæ student, cauentq; nequid perperam adolescentem agant. Atque ubi pulsare iam citharam didicerunt, rursus poetarum aliorum modulatione præstantium cantilenas docent, quas ad citharam canant, rhythmos que & harmonias puerorum animis conciliare conantur, ut mitiores modestioresq; & concinniores effecti, & ad agendum utiles sint, & ad dicendum. Omnis enim hominis uita numerosa quadam indiget consonantia. Post hæc ad gymnasiolorum magistros parentes filios mittunt, ut firmum aptumq; adepti corporis habitum, optime menti suggerant ministerium, ne fragilitate corporum impediti, à militaribus ciuilibus que actionibus tanquam laboriosis absterreantur. Hæc nempe obseruant maxime ij qui maxime possunt: possunt autem maxime opulentissimi uiri, eorumq; filij, qui primi disciplinarum scholas ingressi, nouissimi exeunt. Scholis autem egressi, à magistratibus leges iuraq; discere, eorumq; exemplo uiuere coguntur: nequid ipsi proprio ingenio freti temere agant: sed quemadmodum literarum magistri pueris adhuc scribendi ignaris, calamo exēplar quoddam præscribunt, ad cuius characteres scribendi artificium imitando perdiscunt: ita ciuitas leges præscribens priscorum hominum in legibus ferendis prudentissimorum inuenta, ad earum normam imperare cogit quemlibet & parere. Eos autem qui præuaricantur, punit: punitioq; huiusmodi & apud uos & apud alios multos, propterea quod tanquam pœna iudicialis dirigat transgressorem, iudicium correctioq; uocatur. cum igitur talis tanta que sit uirtutis tam priuatim quàm publice cura, an dubitas adhuc ô Socrates, miraris que si uirtus doceri queat? Neque uero mirari hoc quisquam debet, immo multo magis si doceri non possit. Quærebas præterea quam ob causam bonorum patrum filij mali reperiuntur. Hoc iterum docere te pergo. neque hoc mirum uideri debet si uera sunt quæ dixi, uidelicet uirtutis curam non ad unum aliquem duntaxat, sed ad omnes spectare oportere, si modo consistere ciuitas debeat. Si autem ita est, ut loquor, immo certe cum ita sit, elige atque considera quamuis aliarum facultatum & doctrinarum: utputa si non posset consistere ciuitas, nisi tibicines omnes essemus, qualiscunq; esse quilibet posset, nonne hoc quilibet priuatim publice unumquenq; doceret, huiusq; ignarum sine inuidiæ liuore corripere: quemadmodum nunc quæ iusta & legitima sunt, quilibet sine inuidia prædicat, neq; hæc ut alia celat. prodest enim omnibus communis iustitia uirtusq;. Atque idcirco omnes omnibus quæ iusta & legitima sunt, libentissime monstrant. Si ergo in tibiarum flatibus eadem animi flagrantia charitateq; inuicem nos erudiremus, num optimorum tibicinum filij magis quàm deteriorum in his sonis periti euaderent? nequaquam, ut arbitror, sed quicumque natura ad tibias inflandas ingeniosus esset, magis proficeret, tardus autem minus: ac sæpenumero periti tibicinis rudis euaderet filius: sæpe etiam inepti filius, aptus. Veruntamen omnes sufficētes essent tibicines, si cum his conferrentur

ventur qui rudes sunt, nihilq̄ rerum earum intelligunt. Similiter eum existima Socrates, qui iniustissimus tibi uideretur inter homines sub lege uiuentes, iustum fore, iurisq̄ auctore liquando cum illis hominibus cōferatur, quibus nec disciplina sit, nec iudicia, neq̄ leges, neq̄ necessitas ulla in uita quæ uirtutē colere iubeat, efferatiq̄ sint, ut illi quos anno præterito in Lenæo poeta Pherecrates erudiuit: ac si fortè in eos homines incideres, qui ex eorum coetu sint humani generis hostes, bene tecum agi putares, si Eurybatum offenderes & Phrynondam, deploraresq̄ fortunam tuam, desiderans nostrorum hominum prauitatem. Nunc autem delicatior uideris ô Socrates. quum enim omnes pro uiribus uirtutis præceptores sint, nullus tamen tibi talis apparet. Quinetiam si quæreres quis præceptor nos græce loqui docuerit, nullus utiq̄ appareret. Item si peteres quis docuerit mechanicorum artificum filios ministerium illud, quod patres eorum consortesq̄ alij eiusdem artis exercent, quod ue filij imitantur, haud facile, ô Socrates, præceptor illorum reperiretur: innumerabilium uero aliorum, perfacile. Ita de uirtute dicendum, ac cæteris talibus. Verum satis nos habere putādum, si quis paulo commodius quàm cæteri iuuenes ad uirtutem prouehat. Ex quibus unū me esse profiteor, subtiliusq̄ cæteris omnibus rationem qua boni honestiq̄ fiant, cognoscere, atq̄ ita rem ipsam perficere, ut dignum est ea mercede quam exigo, immo etiā mercede maiori, quod ipsi quoq̄ discipuli iudicant. Exactionis autem meæ hæc est conditio: postquam aliquis à me didicit, si uult ille quidem retribuit quantum exigo argentum. Sin minus, ingressus templum, iureiurādo præstito æstimat quanta mercede digna sibi mea documenta uideātur, tantamq̄ exponit. Quod igitur uirtus doceri disciq̄ possit, ô Socrates, hac fabula tibi sit & ratione probatum. Quod & Athenienses ipsi testantur. Ostendimus item nihil mirum uideri debere, si bonorum patrum mali sint filij, malorum ue boni, quandoquidem & Polycleti filij, Paral & Xanthippi huius æquales, si cum patre comparentur, interuallo quodam longissimo superantur. Similiter etiam aliorum artificū filij. Neq̄ dum adolescentes hi reprobandi sunt. Spem quippe aliquam præbent, iuuenes sunt enim. Cum hæc ostendisset Protagoras, loquendi finem fecit. At ego diu post, utpote superiori oratione delinitus, in os Protagoræ inhiabam sequentium uerborum desiderio inflammatus. Verum postquam destitisse prorsus animaduerti, me ipse recepi, & ad Hippocratem conuersus: ô fili Apollodori inquam, q̄ ingentes tibi debeo gratias, quòd me huc hodie adduxisti. Nam plurimi facio hæc à Protagora audiuisse. Antea enim haud humanam curam esse rebar, qua uiri boni efficiuntur: nunc autem eam esse persuasus sum. Sed paulum quiddam restat iterum declarandum, quod uidelicet Protagoras facile demonstrabit, postquam multa hæc edocuit. Etenim si quis de iisdem rebus cum aliquo forensium oratorum agat, fortè tales sermones audiet, quales Periclis esse solent, cæterorumq̄ eloquentium hominum. si autem de aliquo redin terrogando instet urgeatq̄, librorum instar, neq̄ quid respondeāt, neq̄ quid interrogent, ipsi habent. Si quis uero de aliquo, paucis obiter ab ipsis dicto roget, uelut æs percussum alte resonant, longe q̄ uociferantur, nisi eorum dicta protinus excipias. Atq̄ ita rhetores breue quiddam interrogati, prolixam producunt orationem. Verum Protagoras hic copiose & ornate loqui potest, quod superior testatur oratio. potest etiam cum rogatur, summatim ac breuiter respondere: & interrogans ipse, consistere & excipere responsum, quod quidē de paucis dicere licet. In præsentia igitur, ô Protagora, parum quiddam desidero, quod si declaraueris, putabo mihi in omnibus satisfactum. Virtutem ais doctrinæ studio comparabilem, & ego sicui unquā, tibi maxime credo. Quod uero te dicente sum admiratus, aperias obsecro. Dicebas enim Iouem iustitiam & pudorem hominibus infudisse. Deinde procedente sermone, sæpe iustitiam. nominasti, temperantiam, sanctitatem, perinde ac si ista omnia sub una quadam uirtute contineantur, unumq̄ aliquid ipsa uirtus existat. Hæc mihi liquidò explanari uelim, utrum scilicet unum quiddam sit uirtus, cuius partes sint iustitia, temperantia, sanctitas: an hæc inquam, omnia quæ nunc retulim nomina unius eiusdemq̄ rei sint, hoc est inquam, quod insuper requiro. P R O T. Ac facilis est ô Socrates, ad ista responsio, quòd uirtutis ipsius quæ summatim unum est, partes sunt quæ interrogas omnia. S O C. Vtrum quemadmodum uultus unius partes sunt os, nares, oculi, aures? An sicuti auri partes nihilo differunt à toto, præterquam magnitudine quadā & paruitate? P R O T. Ita se habere mihi uidentur ô Socrates, uirtutis partes ad

Repetit quedā dicta Protagore ut cōiunct ipsam

totam, ut uultus partes omnes ad totum. S O C. Vtrum alij homines aliam uirtutis partem accipiunt: an necesse est, eum qui unam habet, omnes habere? P R O T. Nullo modo, quoniam multi fortes quidem sunt, sed iniusti: & alij iusti quidem sunt, sapientes minime. S O C. Nunquid sapientia & fortitudo partes uirtutis sunt? P R O T. Omnino quidem, & præstantissima pars omnium est sapientia. S O C. Est ne hoc quidem aliud, illud uero aliud? P R O T. Est. S O C. Nunquid & potentiam utrumque propriam habet: quem admodum è uultus partibus oculus non est auribus similis, neque illorum potentia eadem, neque alia quælibet pars alterius, aut potentia, aut alio quoquam similis est. Ita ne uirtutis partes se habent, ut neque alia aliarum sit similis, neque eadem, neque potentia eadem? An forte ita esse constat: si quidem naturæ uirtutū exemplar quod induximus, congruit. P R O T. Sic certe est ô Socrates. S O C. Non est igitur pars uirtutis alia talis qualis scientia, neque qualis iustitia, uel fortitudo, uel temperantia, uel sanctitas. P R O T. Non certe, S O C. Age in cōmune consideremus, quale nam quiddam istorū quoduis existit, primū quidem sic. Iustitia res quædam est, an nulla? Mihi quidem res quædā esse uideat. Tibi uero? P R O T. Et mihi. S O C. Quid uero? si quis à me & te sciscitetur, ô Protagora atque Socrates, dicite quæso. num res ista quam modo iustitiam nominabaris, eo ipso quo est iustitia, est & iusta, an iniusta? Ego quidem iustam esse dicam. tu uero mecum sentis? an non? P R O T. Tecum planè. S O C. Ego igitur interroganti responderem talem esse iustitiam, quale & iustum. tu uero? P R O T. Ego quoque. S O C. Si quæreret iterum, nunquid & sanctitatem aliquam esse dicamus, consentiremus utique, ut opinor. P R O T. Consentiremus. S O C. An non & hanc rem aliquā esse dicitis, si roget ille, nonne & hoc assentiremur? P R O T. Et hoc. S O C. Num rei istius naturam talem putatis ut sancta sit, an ut prophana? Interrogationem hanc ægre ferrem, ad eumque conuersus obijcerem, Bona uerba quæso. Nunquam porro sanctum aliquid esset, nisi & sancta ipsa sanctitas esset. quid & tu? an non similiter responderes? P R O T. Similiter. S O C. His si adijceret, an quæ supra dixistis, recte acciperet? Videbamini enim pauloante asserere, ita se inuicem partes uirtutis habere, ut non sit alia pars qualis est alia. Inferrem equidem ad hæc, quod alia recte acceperit: quod uero me in eo consensisse putarit, non recte. Nam Protagoras iste hæc respondit: ego autem quæsiui. Ergo si dicat, ô Protagora, uere loquitur Socrates, ipse es qui ais, uirtutis partem aliam non esse talem qualis est alia: tuus hic sermo est. Quid illi tu respondebis? P R O T. Necesse est, ô Socrates, assentiri. S O C. His concessis, quid illi potissimum respondebitis, si ultra sic obiecerit? Non ergo talis est sanctitas, ut res iusta sit: neque iustitia talis, ut sancta: sed illa talis, ut non iusta, hæc ut non sancta. In iusta itaque illa, hæc prophana. Quid ad hæc, inquam? Equidem mea sententia iustitiam esse sanctam, & sanctitatem iustam esse dicam. Arbitror enim te permissurum, ut pro te illud ipsum respondeam, quod uidelicet aut idem sit iustitia quod sanctitas, aut inuicem quàm simillima: ut maxime omnium talis iustitia qualis sanctitas, & qualis sanctitas, talis iustitia sit. Vide num me ita responde re prohibeas, an consentias. P R O T. Haud ita simpliciter istud mihi uidetur, ô Socrates, ut concedi possit sanctitatem iustam, sanctam uel iustitiam esse. Verum differentia quædam inesse apparet. sed quid tandem id refert? Si uis esto nobis sanctitas iusta, sanctaque iustitia. S O C. Mihi uero non. Nec opus habeo ut istud, si uis, & si tibi placet: redarguatur. Sed ut me & te dicatur uolo. Dico autem & me & te, existimans tum demum recte sermonem discuti, si tantum hoc si, ex eo tollitur. P R O T. Enim uero simile quiddam habet iustitia sanctitati. Nam quodlibet cuiuslibet quiddam simile habet, præter illa quæ omnino inter se contraria sunt, ut album, nigrum, molle, durum. Atqui & illa quæ supra diximus aliam aliamque inter se uim habere, nec tale esse alterū quale alterum est, ceu uultus ipsius partes, quiddam simile inter se habent, estque quodammodo tale alterum quale alterū. Atque hac ratione licet hæc refellas, si placet, quod cuncta inuicem similia sint: non tamen quæcunque simile quiddam habent, similia uocanda sunt, neque etiam quæcunque dissimile quiddam, inuicem dissimilia, si exiguum quiddam simile uel dissimile habent. S O C. Admiror equidem ô Protagora, si ita iustum sanctumque inuicem sunt, ut parum quiddam simile inter se habeant. P R O T. Haud ita omnino. neque tamen ita prorsus ut ipse arbitrari uideris. S O C. Postquam hæc tibi molesta sunt, dimittamus: aliud uero quiddam ex his quæ dicebas, consideremus. Infaniam aliquid uocas? eiusque contrariam sapientiam esse dicis? P R O T.

PROT. Equidem. SOC. Num cum recte frugaliterq; homines uiuunt, ita agentes, temperanter agere putas, an cum contra agunt? PROT. Temperanter agere uidentur mihi, cum frugaliter recteq; agunt. SOC. Nonne temperantia temperanter agunt? PROT. Necesse est. SOC. Nonne quicunq; non recte agunt, insane agunt: & qui ita agunt, nō temperanter agunt? PROT. Ita uidetur. SOC. Ergo insane agere, contrarium eius est, quod temperate agere dicitur. PROT. Est utiq;. SOC. Nonne igitur quæ insane fiunt, infania fiunt: quæ temperate, temperantia? PROT. Profecto. SOC. Nonne quicquid robore fit, fit robuste: & debilitate quicquid fit, debilitat? PROT. Apparet. SOC. Et quicquid uelocitate, uelociter: quicquid aut tarditate, tarde? PROT. Et hoc. SOC. Et quod eodem modo fit omnino, ab eodem efficitur: quod uero contrario modo, efficitur a contrario? PROT. Assentior. SOC. Dic obsecro, est ne pulchrum aliquid? PROT. Est profecto. SOC. Huic contrarium aliud quicquam est, quam turpe? PROT. Nihil aliud. SOC. Est & aliquid bonum? PROT. Et bonum. SOC. Ei nunquid aliud contrarium nisi malum? PROT. Non aliud. SOC. Est ne aliquid in uoce acutum? PROT. Sanè. SOC. Num aliud illi contrarium q̄ graue? PROT. Hoc ipsum. SOC. An non unicuiq; contrariorum non multa, sed unum est contrarium? PROT. Vnum duntaxat. SOC. Refutamus iam quæ hæctenus a nobis cōcessa fuerunt. Concessimus planè, uni unum solum esse contrarium. PROT. Nempe. SOC. Item quod contrario modo fit, a contrarijs effici. PROT. Hoc quoq;. SOC. Admissimus præterea contrario modo fieri quod insane fit, & quod temperate. PROT. Etiam. SOC. Rursus quod temperate agitur, a temperantia prouenire, quod insane ab infania. PROT. Conuenit. SOC. An non, si contrario modo, fit a contrario? PROT. Vtiq;. SOC. Fit autem hoc quidem a temperantia, illud autem ab infania. PROT. Certe. SOC. Cōtrario modo? PROT. Contrario. SOC. Nonne igitur a contrarijs. PROT. Et a contrarijs. SOC. Infania itaq; temperantiæ contraria est? PROT. Apparet. SOC. Recordamur supra nos concessisse sapientiæ insaniam esse contrariam? PROT. Certe. SOC. Quin & uni unum solum esse contrarium? PROT. Et hoc. SOC. Vtram igitur orationum harum reiiciemus Protagora: eam ne qua dicitur unum uni solum esse contrarium? An quæ uolebat sapientiam temperantia differre: cum utraq; pars uirtutis esset: ac etiam præter id quod diuersæ hæc utraq; sunt, dissimiles quoq; esse tam ipsas quam earum uim, sic quemadmodum illas in uultu partes? Vtrum istorum refutabimus: utraque sanè haud satis apte dicitur, neque enim concinunt inter sese. Nam qua ratione cōsonarent, si quidem necessarium sit uni unum duntaxat contrarium esse, pluribus uero nequaquam: insaniam autem quum unum sit, sapientia & temperantia contrariæ uideantur? Ita ne an aliter, ô Protagora? PROT. Esto tãdem. quid tum? SOC. An non hac ratione unum erit sapientia temperantiq; & supra constitit idem quodammodo esse iusticiam & sanctitatem? Age Protagora, ne pigeat, sed pergamus ad reliqua. Videtur tibi uir iniustus, iniuste agendo temperanter sapere? PROT. Ego quidem confiteri hoc, ô Socrates, non auderem, plurimi autem hominum asserunt. SOC. Vtrum ergo ad illos, an ad te uerba dirigam? PROT. Si placet, ad hunc primo uulgi sermonē edisseras. SOC. Nihil mea refert, modo ipse respondeas, hæc tibi uideantur, an minus. Nam ipsum sermonem in primis ego discutio. Istud autem quod & me interrogante, & te respondente fit, sic accidit fortè. Hic Protagoras efferebatur primum sermonis difficultatem causando, postea uero respondere concessit. Age, inquam, ab initio mihi responde. Videntur aliqui tibi iniuste agendo, sapere temperatè? PROT. Esto. SOC. Temperanter uero sapere, bene sapere uocas? PROT. Voco. SOC. Bene autem sapere, bene consultare in eo, in quo ceteri iniuriã exercent? PROT. Esto. SOC. Vtrum si bene faciunt quod iniuriantur, an si male? PROT. Si bene. SOC. Dicis ne bona quædam esse? PROT. Dico. SOC. Num ea bona sunt, quæ utilia sunt hominibus? PROT. Imò per Iouem, bona quædam uoco, etiam si hominibus utilia non sint. SOC. Cum autem uideretur mihi Protagoras subiraſci, & ad responsionē inuitus descendere, mitius eum submissiusq; rogauì. Nunquid ais Protagora, quæ nulli hominū utilia sunt: an quæ nullo modo utilia? Et talia quædam bona appellas? PROT. Nequaquã. Sed ego multa noui hominibus inutilia, cibos, & potiones, & pharmaca, aliq; permulta: alia uero utilia. Quædam aut quæ hominibus perinde sunt, equis asserunt magnum momentum. Et nonnulla bobus, nonnulla canibus quædam

Interrogatiões per coniugata, et contraria, ut probet unū uni esse cōtrarium

Vagatur Sophista

quædam uero nullis horum, sed arboribus potius. Et eorum quæ arboribus, quædam ita se habent, ut sæpe radicibus profint, germinibus obsint. Quemadmodum sterquilinum radicibus utile, ramusculis caulibusq; est noxium admodum. Oleum quoq; arboribus omnibus herbisq; maxime prodest: pilis autem animalium omnium, humanis exceptis, nocet plurimum. Nam & pilis hominum & toti corpori confert. Atq; ita uaria quædam & multiformis res bonum existit. Vnde & oleum externis nostri corporis partibus optimum, interioribus pessimum. Quapropter medici ægrotantibus olei usum uerant, nec uti permittunt, nisi quàm parcissime ad obsoniorum quorundam male olentium offensio nem reiiciendam. Cum hæc dixisset Protagoras, præsentēs frequenti applausu acclamantes, illius dicta comprobauerunt. At ego, ô Protagora inquam, sum equidem nimis obliuiosus, ac si quis orationem in longum protrahat, de quo uerba fiunt, protinus obliuiscor. Sanè si surdaster sim, & mecum sermonē inires, existimares altius mihi quàm cæteris inclamandum. sic in præsentia cum obliuiosum hominem alloquaris, concisionibus mecum responsionibus agas, si modo uis ut te cõsequar. P R O T. Quam exigis breuitatem: num breuioribus quàm oporteat uerbis agi tecum iubes? S O C. Minime omnium. P R O T. An fortè quot opus est uerbis? S O C. Tot utiq;. P R O T. Nunquid ego orationi modum imponam? an tu potius debitum terminum statues, quem non liceat transgredi, eumq; loquendo sim obseruaturus? S O C. Audiui equidem posse te copiose, quoties lubitum est loqui, ut nunquam tibi desit oratio, nec non res easdem paucioribus quàm quisquam mortalium uerbis perstringere: & eam ipsam uim cæteros, ut audio, docere potes. Si ergo mecum disputaturus es, breui illa & concisa ratione dicendi utere quæso. P R O T. O Socrates, multis cum hominibus olim dicendo certauī. Quod si quod tu mones egissem, si, inq; ad normam mihi ab auditore præscriptam uerba fecissem, nihilo quoquam melior essem, nec Protagoræ nomen tota Græcia resonaret. Ego autem quum cognouissem superiorum respondendi modum illi minime placuisse, eumq; sponte quidem deinceps ita minime responsurum, haudquaquã expedire mihi censeui, ut illis disputationibus interessẽ, atq; idcirco ô Protagora, inq;, haud moror disputationẽ, nisi ex sententia tua nobis procedit. Etenim si ita differere uis, ut ego assequi possim, adstabo equidem: nam tu quidem, ut de te fertur, & ipse profiteris, æque eadem potes & summam perstringere, & amplissime edisserere: es enim sapiens: ego autem ad prolixam orationem ineptus sum: atque utinam eius compos essem. uerum tua intererat nobis aliquantulum indulgere, quando quidem æque es ad utrumq; paratus, ut disputatio peragatur: postquam uero non uis, & me usq; adeò negocia urgent, ut nequeam tecum hic diu commorari, quamuis ista libenter audissem, ab eo iam quò res ipsa me uocat. His dictis, surrexi protinus abiturus. Sed Callias dextera quidem meprehendens, sinistra pallium, dixit, Haud te dimitemus Socrates: nam si exieris nunc, uix erit deinceps ut ita colloquamur. Mane obsecro, nullius me oratio perinde ut tua illa cum Protagora oblectabit. Quare & mihi & omnibus his obsequere. At ego iam surrexeram exiturus. & ad Calliam inquam: O Hipponici fili, tuam semper philosophiam admiratus sum, nunc laudo insuper atq; amo. Quocirca gratificari tibi uehementer optarim, si possibilia poscas. Quod uero nunc petis, perinde est ac si orares, ut Crisonem Imeræum cursorem iuuenemq; æquis passibus sequerer, uel alium quem eorum qui longissimum interuallum excurrere solent, aut diurnum cursum peragere. obijcerem enim multo magis me ipsum optare, quàm te, qui hosce cursores cursu æquare queam, sed nequeo. Quod si me & hunc quasi alterum Crisonem spectare pariter concurrentes uis, ipsum ora, ut æquis me passibus comitetur. Nam ego quidem celeriter currere nequeo, hic autem tarde potest. Ergo si optas audire me & Protagoram disputantes, eum obsecra, ut quemadmodum à principio fecit, ita nunc paucis uerbis & ad propositam quæstionem respondeat. Alioquin quis erit disputandi modus? Putabam sanè aliud esse inuicem differendo colloqui, aliud concionari. Sed uide ô Socrates, inquit Callias, quæqua petere Protagoras uidetur, dum cõset licere sibi suo arbitratu differere, tibi item tuo. Hic Alcibiades, haud recte loqueris, inquit, ô Callia. Socrates enim hic concionandi impotentem se esse fatetur, & in hoc Protagoræ cedit. Si aut & in disputando, accipiẽdisq; & reddẽdis rationibus cedat alicui, summopere mirabor. Si ergo Protagoras confiteatur Socrate se esse disputando inferiorẽ, sat iam Socrates habet. sin autẽ hoc quoq; sibi uendicatur, cum in,

*Crifo Imeræus
cursor*

cum interrogante Socrate congregiatur, & uicissim respondendo haud longas per ambas circumuagetur, neque concionando occasionem intercipiat disputandi, neque rationem reddere Socrati respuat, dum profusius loquitur, quoad plurimi audientium id de quo agitur, obliuiscantur. equidem pro Socrate fideiubeo, eum quae dicentur obliuioni minime mandaturum, licet iocetur nobiscum, obliuiosum esse se dicens. Mihi sane uidetur Socrates aequiora admodum postulare. Decet enim unumquemque sententiam suam exprimere. Post Alcibiadem, ut arbitror, inquit Critias. O Prodicus atque Hippia, Callias quidem Protagorae uehementer suffragari uidetur. Alcibiades autem contentiosus nimis est & pertinax, quocumque se uerterit. Nos autem alteri magis quam alteri fauere non decet, uel Socrati, uel Protagorae, sed communiter utrumque rogare, ne postquam coeperint, media in disputatione desistant. Cum haec ille dixisset, Probe, Prodicus inquit, loqueris o Critia: decet enim eos qui disputationibus his intersunt, communes quidem esse utrorumque auditores, aequos autem minime. Neque uero idem hoc est & illud. communiter quippe audire utrumque decet, non autem aequae utrique tribuere. Sapientiori quidem plus, imperitiori uero minus. Equidem o Protagora atque Socrates, arbitror uos inuicem non nihil debere concedere, & de his quae dicentur, ambigere quidem simul, contendere uero nequaquam. Ambigunt porro propter beneuolentiam cum amicis amici, contendunt autem aduersarii et hostes. Atque ita quae optime disputatio nostra procederet. Vos siquidem ita disputantes, maxime a nobis audientibus probaremini, non laudaremini inquam. Probant utique auditores mentis iudicio absque deceptio: laudant uerbis, plerumque falso praeter sententiam aliquid extollentes. nos item auditores ita maxime gaudio, non uoluptate afficeremur. Gaudio afficitur ille, qui discendo & contemplando ipsa intelligentia delectatur: uoluptate perfunditur, qui dum comedit, uel alio quodam oblectamento potitur, ipso sensu corporis delectatur. Cum haec dixisset Prodicus, praesentium plurimi consenserunt. Deinde Hippias ille sapiens sic exorsus est. Arbitror o uiri praesentes, uos omnes cognatos, propinquosque & conciuues inuicem esse natura, non lege. Simile namque simili natura cognatum. Lex autem tyrannus hominum, multa praeter naturam cogit. Turpe itaque esset, si nos qui rerum naturam callemus, sapientissimisque Graecorum omnium sumus, postquam de hoc ipso disputaturi hanc in urbem conuenimus totius Graecae sapientiae arcem, hisque in aedibus urbis totius amplissimis sumptuosissimisque congregati sumus, nihil tanta hac amplitudine dignum ostenderemus, sed uiliu hominulorum more altercantes, inuicem dissentiremus. Vos equidem, o Socrates & Protagora, hortor & obtestor, ut subesse nobis uelut sub arbitris uelit, qui uos ad medium sint perducturi. Neque tu exactam dialogi formam, o Socrates, & illam tuam breuem nimis breui loquentiam requires, siquidem est Protagorae molestum: sed laxa paulisper obsecro frena, quo sermones magnificentiores splendidioresque sint. Et te insuper Protagora quaeso, ne tentis omnibus rudentibus, uelisque plenis in altum sermonum mare protinus delabere, unde nusquam tellus conspiciatur, sed annitami ut mediocritatem pro uiribus uterque seruetis. Igitur faciatis quod uolo, obtemperetisque: caduceatorem praefectumque certamini & iudicem eligetis quendam, qui uerbis utriusque statuatur modum. Placuerunt haec praesentibus, omnesque laudarunt. Me uero hoc idem hortatus est Callias, rogaruntque eligere arbitrum. At ego, non decet inquam, iudicem huic disputationi praeficere. Nam si nobis imperitor erit iudex, iniustum erit ut deterius aliquis potioribus praesit. Si similis, rursus haud recte agetur. Similis enim nobis similia faciet. Quapropter superuacuum erit. Praestantiorum uero nobis quenquam eligere impossibile reuera est, ut arbitror, quippe cum Protagora hoc sapientior alius eligi nequeat, quod si quem elegeritis nihilo doctiorem, assertis tamen, dedecori Protagorae hoc erit, quod ei tanquam inscio & ignobili iudicem delegistis. Mea uero nihil interest. Caeterum ut quemadmodum uultis, disputare pergamus, ita mihi uidetur agendum. Si non uult respondere Protagoras, interroget saltem, ego autem respondebo, eique conabor ostendere quo pacto respondere quis alteri, meo quidem iudicio, debeat. Ac ubi ego ad quamlibet eius interrogationem ei respondebo, ille mihi uicissim officium idem promittat. Et si forte parum alacris esse ad disputandum uideatur, ego simul & uos hominem oremus, quemadmodum uos me nunc oratis, ne coetum dissoluat. Neque uero opus est ut unum iudicem proponatis. Vos enim una omnes iudicabitis. Consenserunt omnes sic esse agendum. Protagoras autem inuitus ad haec descendere uidebatur.

Differentia inter communes et equos auditores
Inter probare et laudare
Inter gaudere et uoluptatem capere

Tandem

Tandem concedere coactus est interrogaturū se, & postquam satis interrogauerit, breuiter resposurum, itaq; in hunc modum interrogare coepit. Arbitror ō Socrates, præcipuā doctrinæ partem in hoc cōsistere, ut carmina quis quāplurima habeat in promptu. Est autem hoc ut poetarū dicta intelligere possit, quæ recte scilicet habeant, quæ minus: sciat q̄ discernere, & cum interrogetur, rationem dare. Et nunc quidem interroget aliquis de eo ipso quod utriq; iam inuestigamus, uirtute scilicet. Sed hoc intererit, quod ad carmina disputatio est trāslata. Dicit enim Simonides ad Scopam Creontis Thessalici filiū, difficile esse uirū uete bonū fieri, manibus pedibusq; et mente nō adamussim quadratis. Tenes ne memoria carmina, aut uis ut uniuersa exponam? s o c. Nihil opus est. Teneo nanq; & diligens mihi horum carminum cura fuit. P R O T. Bene loqueris. utrum bene recteq; dixisse tibi uideatur Simonides, an non? s o c. Immo optime. P R O T. Videtur ne recte loqui Poeta, si ipse sibimet contradixerit? s o c. Minime. P R O T. Attende itaq; diligentius. s o c. Satis ō bone uir, attendimus. P R O T. In eisdem carminibus postea dicit, Pittaci sapientis licet uiri sententiam absonam sibi uideri, qua inquit, Difficile est bonum manere. Cernis eundem Simonidem hæc & superiora dixisse? s o c. Equidem. P R O T. Nunquid eadem hæc & illa sunt? Eadem, inquam, ut mihi uideatur. Et simul metuens ne quid ultra adijceret, interrogauit, an non ipsi quoq; uideretur. Rogas, inquit, utrum constare sibimet illum putem, qui hæc utraq; dixit? & primo quidem proposuit bonū uirum fieri uere difficile esse, paulo autem post tāquam suis ipsius oblitus, Pittacum eadem cum illo dicentem, difficile scilicet esse uirum bonum manere, carpit, eius dicta respuēs, qui eadem dixerat? Enimvero cum opinionis eiusdem ac suæ auctorem Pittacum accusat, seipsum damnat. Quapropter aut prius aut posterius non recte dicit. His dictis acclamarunt auditores pluri, & Protagoram collaudarunt. Ego autem primum tāquam à pugili robusto percussus oculis uertigine caligantibus uacillaui. Nam & eius uox, & aliorum clamor me prorsus obruerāt. Deinde uero, ut apud te uerum ingenue fatear, quo spacium ad Poetæ mentem inuestigandam captarem, ad Prodicum cōuersus inquam, Conciliis tuus ō Prodicus Simonides extitit. Ergo tua interest illi opem ferre. Videor equidē sic aduocare te, quem admodum apud Homerum Scamander ab Achille obsessus Simoentem aduocauit. O dulcis frater, uiri huius unā ambo uim comprimamus. Haud secus ego te nunc accerfō, ne Protagoras Simonidē nostrum expugnet. Equidem ut Simonidi succurratur, illa concinnitate tua opus est, qua uelle distinguis & cupere, & quæ multa atq; præclara paulo ante dicebas. Et nunc quidem uide num tibi idem quod mihi uideatur, neq; enim repugnare sibi in dicendo Simonidem puto. Sed tuā ō Prodicus, sententiā prior expone: idem ne tibi fieri & esse uideatur, an aliud? Aliud, inquit Prodicus. Nōne in primis, inquā, Simonides hoc dicit, quod uirum uere bonū fieri difficile sit? Vera narras, inquit Prodicus. Pittacum autem improbat, non ut Protagoras censet, idem sed diuersum dicentem. Non enim dixit Pittacus difficile esse uirum fieri bonum, ut Simonides, sed bonum perseverare. Est autem nō idem ō Protagora, sicut existimat Prodicus iste, esse & fieri si autem nō idem est esse quod & fieri, haudquaquā sibī ipsi Simonides contraria ponit. Ac dicere fortassis Prodicus huic & multis alijs illud Hesiodi licet, effici bonū difficile quidem esse, qui ante uirtutem sudorem à dijs positum inquit. Verum ubi ad summum uerticem peruentum sit, facilem esse, quæ cōparatu difficilis fuit. Prodicus igitur cum hæc audisset, me laudauit. Protagoras autem, ista ō Socrates emendatio inquit, plus habet uitij q̄ quod emendas. Male igitur, inquam ego, ō Protagora mecum actum est, ut uideatur, sumq; ridiculus medicus: quippe qui dum curare contendo, morbum exaugeo. P R O T. Atqui sic tamen res habet. s o c. Qua ratione? P R O T. Nimis enim inscius Poeta ille fuisset, si ad eō uirtutem parui fecisset, ut facilem esse eius possessionem existimasset, cum sit omnium difficillima, id quod omnibus uideatur. s o c. Opportune per Iouem nostris iste Prodicus sermonibus interuenit. Videtur enim ō Protagora, diuina illa Prodicti sapientia uetusta esse quædam, iam dudum originem uel trahens à Simonide, uel ab antiquioribus: tu autem quum multarum rerum aliarū peritus sis, huius tamen imperitus appares. Ego uero eam expertus sum, cum fuerim Prodicti huius discipulus. Atqui in præsentia haud satis animaduerte re mihi uideris, ipsum quod difficile dicitur, forsitan Simonidem non ita usurpasse, quem admodum abs te nunc usurpatur: uerum tanquam malum & graue quiddam intelligendum

In opere cui titulus ἐγχαῖμα

dum esse crebro me Prodicus admonet. Nam quoties uel alium, uel teipsum laudans ita dico: Protagoras sapiens uir est & diues, id est, uehemens grauisq; corripit me continuo, rogatq; num me pudeat, qui quod bonum est, graue uocem: cum quod graue est, sit malum. Nemo enim ita, diuitias graues, grauem pacem, sanitatem grauem dicit: sed grauem morbum, graue bellum, grauem paupertatem, quasi graue, id est, onerosum malū sit. Fortassis igitur & Chij & Simonides ipse, cum difficile dicūt, uel malum insinuant, uel aliud quiddam quod abs te minus intelligatur. Ergo à Prodicō sciscitemur. Decet enim de Simonidis scriptis hunc maxime percontari. Quidnam ō Prodice Simonides ipso difficilis nomine intelligi uoluit? P R O D. Malum profecto. S O C. Ob hoc, ut arbitror, Prodice, Pittacum reprehendit, dicentē, difficile esse bonum manere: ac si dixisset, malum esse manere bonum. P R O D. Et quid aliud putas ō Socrates, sibi uoluisse Simonidem, q̄ reprehendere Pittacum, quod nomina recte discernere nesciret, utpotē qui Lesbicus erat, & inter Barbaros educatus? S O C. Audis ō Protagora, quae Prodicus hic dicit? Quid ad haec? P R O T. Permultum abest ut ita sit Prodice. Certe equidem scio Simonidem difficilis nomine id quod & alij solent, uoluisse; non malum, sed quod non facile, quodq; multis cum laboribus comparē significare. S O C. Ego item hoc uoluisse Simonidem arbitror, ō Protagora, idemq; Prodicū intelligere, sed ludere, tentareq; te utrum sermoni tuo ualeas suffragari. quod enim Simonides difficile non malum intelligi uelit, argumento sunt quae sequuntur: subiungit enim quod solus Deus hoc munere frui dignus sit. Neq; uero si uellet, malum esse bonum, paulo post adiungeret, solum Deum huius cōpotem esse, Deoq; soli munus id attribueret. Dissolutum planē hominē, nec ullo modo Chium Prodicus diceret fuisse Simonidem. Ceterum quid tandem sensisse in his carminibus Simonidem ducam, dicam, siquidem de me periculū facere uis, quemadmodū circa poetica habeam. Sin autem lubeat, te audiā. Protagoras cum haec audisset, ut lubet, inquit, ō Socrates. uerum Prodicus & Hippias, alijq; omnes agere iusserunt. Conabor inquā, quid de his carminibus sentiam, uobis exponere. Antiquissimum apud Græcos, & plurimum sapientie studium in Creta & Lacedæmone extat, & sophistae plures ibi q̄ alibi usquam reperiuntur: dissimulant autem & imperitos se esse fingunt, ne ceteros Græcos superare sapientia deprehendantur: prorsus quemadmodū Protagoras de sophistis supra dicebat: sed ut uideantur re militari potius & fortitudine ceteros anteire: ueriti ne si quod sunt, patefiat, ceteri omnes idem studium prosequantur. Ergo celant, decipiuntq; eos qui ceteris in urbibus mores Lacedæmoniorū imitant. Sunt enim qui quod aures præcidant, & quod loris inuoluuntur, quod exercitationibus gaudent, quod breuibus uestibus utuntur, similes Spartanis esse, uideri uolūt: perinde ac si huiuscemodi rebus Lacedæmonij ceteros Græcos superent. Lacedæmonij uero quoties cum sophistis suis liberius colloqui uolunt, extermos egre ferunt, & clanculum congregati, exclusis peregrinis omnibus, cum sophistis philosophantur. Prohibent quinetiā & ipsi & Cretenses, ne adolescentes gentis suae urbes alias adeant, ne quae apud eos docentur, alibi fortē dediscant. Reperiuntur in his ciuitatibus non uiri tantum doctrina egregij, uerum etiā mulieres. Quod autem uera loquar, & Lacedæmonij optime ad philosophiā, sermonesq; sint educati, hinc maxime animaduertere licet. Siquis enim cum uilissimo etiam Lacedæmoniorū colloquatur, rudem plerumq; in uerbis apparere primo comperiet. Mox ubicunq; rei ipsius opportunitas exigit, instar uehementis iaculatoris uerbum breue contortumq; sed magni cuiusdam momenti iaculatur, ut qui cum eo loquitur, nihil à puero differre existimetur. Quod autem Lacedæmoniorum uirtus, in sapientiae magis q̄ exercitationis studio consistat, intelligunt nonnulli nostrae ætatis homines, & olim multi idem animaduertent, cum uiderent uerba eiusmodi enunciare posse, uiri esse absolute docti. Horum è numero fuit Thales Milesius, & Mitylenæus Pittacus, Bias Prieneus, noster Solo, Cleobulus Lindius, Myso Cheneus, septimus horum dictus est Lacedæmonius Chilo. hi omnes æmuli studiosiq; Lacedæmoniae sapientiae fuerunt. Eam talem fuisse comperimus: uerba breuia, memoratu unicuiq; digna. Hi factō concilio ex cōmuni consensu, has Delphici Apollinis templo primitias sapientiae dedicarunt, quae templo inscriptae, ab omnibus celebrantur: Cognosce te ipsum: Nihil nimis. Haec ob eam causam refero, ut pateat eam priscae philosophiae fuisse si guram, Laconicam scilicet quandam, ut ita dixerim, breuiloquentiam. Atqui & Pittaci

Sapientes
Graecie
Sapientia Lacedæmonia

proprium hoc dictum circumferebatur à sapientibus celebratum : Bonum manere, difficile esse. Simonides itaque cum sapientiæ gloriam cuperet, cognouit si prouerbiū hoc tanquam insignem quendam athletam refelleret conuinceretq; fore ut ipse illustris ab omnibus haberetur. Quamobrem carmina illa composuit, eius cuius gloriæ insidiatus est, uerba, ut arbitror, turbaturus. Sed discutiamus hæc unà omnes, & uideamus utrum uera loquar. Primum quidem carmina illa priora insanum hominem indicarent, si dicere uolens, uirum effici bonum, esse difficile : mox hanc particulam quidem iniecit. ea enim nulla ratione uidetur iniecta: nisi dicamus aduersus Pittaci uerba certantem Simonidem loqui: & cum ille dixisset, difficile esse bonum manere, Simonidem ad hæc obijcere: Nō ita est ô Pittace, immo bonum quidem uirum effici difficile est, uere non reuera bonum. Non enim idcirco dicit reuera, quia sint aliqui uere boni, alij autem boni quidem, sed non uere. Abs bonum namq; uideretur, neq; Simonide dignum : sed in dictione, uere, superiorum esse in carmine dicemus, quam Pittaci uerbis subiecit: quasi ponamus Pittacum ipsum sic dicere, O uiri, difficile est bonum manere: Simonides autem subiiciat, O Pittace, uera minime loqueris. Non enim esse, sed fieri uirum bonum manibus pedibusq; & mente adamussim quadratum, est difficile uere, ita uidetur non absq; ratione hæc particula quidem iniecta: & ipsum, uere, haud ab re postremo locatum. Atqui & quæ sequuntur, omnia huic attestantur, quod sit hunc in modū dictum. Multa insuper sunt in his carminibus, quæ quàm pulchre scripta sint, sigillatim ostendere possemus. Scite namq; & accurate composita sunt, sed prolixior foret oratio. Quare summam poetæ huius formam consiliumq; exponendum. Intendit autem prorsus in omnibus his uersibus Pittaci dictum refellere. Ait enim paulo post fermè in hunc modum, quod effici uirum bonum difficile uere: est tamen tempus quoddam ubi possibile est. Factum uero bonum eo in habitu perseuerare, esseq; bonum, ut tu quidem Pittace cōtendis, impossibile est, neq; humanum, sed solus hoc Deus munere fungitur. hominem uero ita bonum manere, ne rursus labatur, impossibile est, quem fors inopina abripiat. Quemnam potissimū inopinatus casus in nauis gubernatione submergit: non rudem hominem: nam semper ille succumbit: & quem admodum iacentem nullus deijcit, sed stantem quandoq; deijcit aliquis, iacereq; cogit, iacentem uero nequaquam: ita solertem & sagacem hominem nonnunquam inopinatus casus circūuenit. Enim uero qui nihil pensi unquā habet, minime. Et gubernatori quandoq; ingens tempestatis impetus improuisus superuenit, & agricolæ intemperies anni, et medico quoq; similia, adeo ut tunc improvidi fuisse uideantur. Potest enim bonus aliquis malus fieri: quod alius quoq; poeta testatur, dicens, Vir bonus, nunc prauus, nunc bonus est. Vt autem malus efficiat malus, fieri non potest. Esse enim semper necesse est. Quam obrem quoties casus inopinatus prouidum hominem sapientemq; & bonum inuadit, malus efficitur. Tu uero dicis, ô Pittace, difficile esse bonum manere. Res autem ita se habet, ut fieri bonum possibile sit, difficile tamen: per durare autem bonum, penitus impossibile. Quilibet enim bene agens, bonus: male contra, malus. Quæ nam circa literas bona res est: quæ ue actio uirum in illis bonum efficit: Constat quod earum perceptio. Quæ item actio bona bonum efficit medicum: Morborum curandorum peritia uidelicet. Qui bene curat, bonus medicus: contra, qui male, malus. qui ergo malus medicus nonnunquam efficitur: ille certe, cui primo hoc inest, ut medicus sit, deinde ut bonus medicus. Hic enim malus quandoq; medicus effici potest. Nos autem medicinæ artis ignari, nunquam male agendo aut medici, aut fabri efficeremur, aut aliud tale. Quisquis autem non fit medicus, male officio suo functus, neq; etiam malus est medicus. Ita & bonus uir fieri potest aliquando malus, uel propter tempus, uel laborem, uel morbum, uel alium casum. Hæc quippe sola praua actio est, scientia priuari. Malus autem uir nunquam malus fieret, est enim semper. Ac si malus fieri debet, oportet bonum fuisse prius. Ad hoc itaq; carmina illa tendunt, ut affirmant, impossibile esse uirum bonum semper perseuerare: fieri autem bonum, eundemq; rursus & malum, possibile: plerunq; uero optimos esse illos quos diligunt dii. Hæc itaq; omnia aduersus Pittacum sunt dicta, quod & sequentia clarius declarant. Hac de causa, inquit, nunquam ego quod fieri nequit, frustra quærens, sine reprehensione perpetuo uicturum bonum, quicumq; fructibus terræ uescuntur, quenquā sperem, Deinde uobis quæ comperta mihi sunt, prædico: & cætera quæ sequuntur. Adeo ue hementer

hementer totoq; carmine Pittaci dictum infestat. Vnumquenc; uero laudo amoq; spon-
 te qui turpe nil patrat. Necessitati uero neq; dij quidem ipsi pugnant. Id autem est ad hoc
 idem dictum. Neq; enim usqueadeo rerum inscius erat Simonides, ut illum laudare se di-
 ceret, qui turpe nihil sponte comittit, quasi sint aliqui qui sponte male agat. Arbitror e-
 quidem sapientem nullum putare, quenquam hominum esse qui ultro aberrat, malaq; &
 turpia sponte committat. Sciunt etenim sapientes omnes, quod qui mala turpiaq; com-
 mittunt, praeter uoluntatem peccant. Atqui & Simonides nequaquam laudare se dicit il-
 lum, qui non sponte scelera patrat, immo de seipso sponte illud intelligi uolebat, putabat
 enim praclaru bonumq; uirum sepe seipsum impulsuru, ut amicus laudatorq; alicuius fie-
 ret, amaretq; & laudaret, ut quibus morosi & iniqui sepe parentes contingant, aut patria,
 aut tale aliquid: improbi homines si sunt, ultro sponteq; in parentum patriaq; errata in-
 uehi solent, & ea passim omnibus diuulgare, ne quis eos quod parentes & patriam negli-
 gant, carpere possit: quare uituperant parentes patriamq;, & praeter necessitatem odij
 & inimicitij uero exagitant. Probi uero qui sunt uiri, patria flagitia occultant potius, &
 ad laudandum eos sese cogunt: & si qua in re iniuria affecti iure parentibus & patriae in-
 dignari possent, consolantur seipsos, & se suis conciliant, seq; ad amorem laudemq; maio-
 rum uel inuitos adigunt. Saep̄ etiam Simonidem ipsum arbitror, non ex animi sui sen-
 tentia, sed inuitum ad tyrannum quendam, aut alium talem laudandum & tollendum ac-
 cessisse. Haec igitur ad Pittacum dicit, Ego quidem, o Pittace, non ob id carpo quod natu-
 ra detrahere gaudeam, cui satisfacit & ille quisquis malus non est, nimium ue ignauus.
 Sciens quidem iurabit ciuitatem iustam uir sanus. Neq; tamen ipse detraham: neq; enim
 detractioe gaudeo. Stultorum namq; est infinita gens, ut si quis eos uituperare pergat,
 necessario defatigetur. Honesta porro sunt omnia, quibus turpia non sunt mista. Haud
 hoc dicit perinde ac si diceret, omnia alba quibus nigra nulla miscentur: ridiculum nem-
 pe id sit: sed quasi dicat, mediocria se toleraturum, neq; ea uituperaturum. Non quaro,
 inquit, hominem irreprehensibilem penitus mortalium quenquam. Deinde uobis quod
 mihi compertum est, nuncio, quod uidelicet huius causa neminem laudaturus sum. Ve-
 rum mihi sufficit quisquis medium tenet, neque turpe quid agit. Sic ego omnes diligo, sic
 laudo. Hic utiq; Mitylenazorum lingua est usus tanquam aduersus Pittacum, sic dicens,
 Omnes sic laudo, sic diligo libens. hic oportet uocem libens, a sequentibus distinguere,
 eum qui dicit, quisquis turpe nil patrat. Nam sunt quos ego non libens laudo & diligo.
 Quod si tu mi Pittace, uel mediocriter consentanea, ueraq; dixisses, nunquam te repre-
 hendissem. Nunc uero cum & maxime & in maximis falsa proferas, quae uera multis ap-
 parent, te reprehendere cogor. Haec mihi o Prodice atq; Protagora, in istis Simonidis car-
 minibus ipsius sententia fuisse uidetur. Tum Hippias: Bene, inquit, o Socrates, carmina
 haec exposuisse uideris. Est & mihi ratio illis accommodata, quam uobis, si uultis, osten-
 dam. Immo uero, inquit Alcibiades, sed postea: prius autem peragere decet, quae inter So-
 cratem & Protagoram conuenerunt. Et si Protagoras interrogare ulterius uult, respon-
 dere Socrates debet. Sin autem respondere uult Protagoras, interrogare Socrates. Atqui
 concedo, inquam, Protagora quodcunq; horum ipsi gratius futurum est, quod si placet,
 uersus praetermittamus, ea uero quae abs te primo quaerebam Protagora, libenter tecum
 absolua. Videtur enim mihi disputatio de rebus poeticis per similes esse conuiujs impe-
 ritorum plebelorumq; hominum. Qui cum propter inscitiam nequeant inuicem propria
 uoce suisq; sermonibus ipsi colloqui, mercede exhibita, tibicinas introducunt, & aliena
 uoce, hoc est tibi arum flatu, conuiuium transigunt. Vbi autem boni praclarisq; & erudi-
 ti uiri conueniunt, neq; tibicinas ibi, neq; saltatrices, neq; cantatrices ullas uideas, sed uo-
 ce propria remotis ijs nugis iocisq; conuiuium celebrare, & alternis interrogationibus re-
 sponcionibusq; modeste differere, etiam si uinum abunde bibant. Eodem modo ad dispu-
 tationes huiusmodi si uiri conueniunt tales, quales esse nos plurimi praedicant, haudqua-
 quam aliena uoce poetarumq; uerbis opus est, quos percontari de his quae scribunt, non
 datur: & qui eorum testimonia in medium afferunt, alij hoc, alij aliud poeram dicunt sen-
 tire, neq; tamen conuincere rem possunt, de qua differunt, aut expedire. Tales ergo con-
 fabulationes uiri sapientes mittunt, ipsiq; inter se colloquuntur, uicissimq; ingenij pericu-
 lum faciunt. Disputatores autem huiusmodi, ut arbitror, ego & tu nunc imitari debemus,

*Disputatio de
 rebus poeticis
 qualis sit*

*Qui ueri dispu-
 tatores*

& poetis posthabitis, nostris rationibus rem ipsam discutere, facereque tam ingenij nostri quam veritatis periculum. Quod si deinde interrogare lubet, respondere tibi paratus sum: sin aliter vis, te mihi praebe, & adiuua ad ea quae intermissimus cōficienda. Cum hæc aliaque huiusmodi intulisset, Protagoras quid potissimum ageret, haud satis declarabat. Hic Alcibiades ad Calliam conuersus. O Callia, inquit, uidetur ne tibi nunc recte Protagoras facere, quum declarare nolit, utrum respondere uelit, nec ne? Mihi quidem non uidetur. Sed iam uel disputet, uel disputare nolle se dicat, ut hæc de eo sciamus. Socrates autem cum alio quouis differat, uel alius quicumque uult cum alio quopiam. Hic Protagoras, ut uisus est mihi, uerecundia motus propter Alcibiadis orationem, Calliaque, & aliorum praesentium preces, uix tandem ad differendum descendit, iussitque Socratem ipsum interrogare, se respondere pollicitus. O Protagora, inquam, ne me tecum ob aliud differere putet, quam quia quae passim dubito, discussa uelim. Arbitror enim haud ab re illud ab Homero dictum fuisse. Si duo simul coeant, alter altero magis intellexerit. Expeditiores namque sumus cuncti ad quodlibet opus, uerbum, & sensum inuestigandum. Solus autem si quis quippiam cogitet, mox passim circuiens quaerit quicum comunicet, & a quo confirmerur tantisper dum inueniat. Quamobrem ipse nunc tecum libentius quam cum alio quouis disputo, existimās te optime omnium dijudicaturum, & de alijs omnibus quae ad probi uiri iudicium spectant, & de his maxime quae ipse quaerebā, uidelicet de uirtute. nam quem melius quam te id facturum sperem? Nempe plerique alij probi quidem ipsi sunt, sed alios tales efficere nequeunt. Tu autem non modo uirtute praeditum esse te ducis, uerum etiam ceteros homines eadem te ornaturum polliceris. Atque adeo tuo ingenio confidis, ut quam ceteri omnes dissimulent artem, tu eam solus proficere, teque palam per omnem Graeciam quasi publico quodam praecōnio sophisticam nominans, declares doctrinae moremque magistrum, & primus mercedem artificij istius exposcas. Quid igitur obstat, quin ipse praeceteris ad harum rerum disputationem sis adhibendus interrogandusque, & quin sint tecum omnia communicanda? Nihil penitus obstat. Atqui & ipse nunc illa de quibus primo interrogauit, cupio rursus partim abs te mihi in mentem reduci, partim communi iudicio discuti. Erat autem talis, ut arbitror, quaestio: utrum sapientia, temperantia, fortitudo, iustitia, sanctitas, quinque nomina eiusdem rei sint, an unicuique horum nominum propria quaedam essentia subsit, & res quaedam uim propriam habens, adeo ut non sit alterum quale est alterum. Dixisti tunc nequaquam unius rei esse hæc nomina, sed singula nomina rebus singulis adhiberi. Quinetiam partes omnes has esse uirtutis, haud sane perinde ut auri partes inter se totiusque cōsimiles, sed ut uultus partes inuicem totiusque dissimiles propria discretas ui. & hæc si nunc denuo ita ut supra confirmas, dic. Sin aliter modo sentis, omnia lucide distingue. Equidem nihil imputabo, si aliter nunc dicas. Neque enim miror, si illa tunc Socratis tentandi gratia dixisti. P R O T. Hæc omnia partes uirtutis esse dico. ex quibus quatuor satis inuicem cōsimiles sunt. Fortitudo autem nonnullis alijs differt. Quod autem uere loquar, hunc in modum cognosces. Reperies nonnullos homines iniustissimos, prophanissimos, intemperantissimos, imperitissimos, qui tamen ceteris fortitudine praestant. S O C. Attende, amabo, considerandum est quod dicis. Vtrum fortes, audentes uocas, an alios quosdam? P R O T. Immo etiam ad ea praecipites, a quibus plurimi deterrentur. S O C. Age itaque uirtutem honestum quiddam & pulchrum asseris, eamque ut pulchrum aliquid doces? P R O T. Pulcherrimum equidem, nisi forte in sanio. S O C. Vtrum huius quiddam turpe est, quiddam pulchrum? an pulchrum totum? P R O T. Totum quam maxime esse potest pulchrum. S O C. Scis ne qui audacter in puteos se mergat? P R O T. Immo uero. Vrinatores enim. S O C. Vtrum ob id quod sciunt, an ob aliud? P R O T. Quod sciunt. S O C. Quinam hominum ex equis fortissime pugnat re audent? equites ne, an equestris industriae rudes? P R O T. Equites. S O C. Quinam peltis audacter pugnant? Peltarum, an alij? P R O T. Isti quidem, & in ceteris omnibus, si istud quaeris, audaciores sunt qui sciunt, quam qui nesciunt: iidemque homines postquam didicerunt, audent quicquam uehementius, quam cum ignorabāt. S O C. Vidisti ne unquam aliquos horum ignaros omnium, sed eos esse ad hæc omnia tamen audentes? P R O T. Vide equidem & audaces maxime. S O C. Nunquid audaces isti fortes sunt? P R O T. Turpe quiddam esset fortitudo, quandoquidem audaces isti furiosi sunt. S O C. An non dicis for-

cis fortes audaces ipsos esse? PROT. Dixi equidem, & dico. SOC. Nonne isti qui sic audent, fortes quidem minime, sed furentes apparent? Et supra rursus sapientissimi illi audentissimi nobis apparuerunt, & quia audentissimi, ideo & fortissimi, atque ita secundum hanc rationem sapientia ipsa fortitudo esset? PROT. Haud satis recordaris, ô Socrates, quae dixi supra, tibi quoque respondi. Equidem interrogatus abs te, utrum fortes uiri audentes sint, nec ne, consensi. Vtrum uero & audentes fortes essent, non quaesivi. Quod si tunc interrogasses, respondi, utique non omnes: quod uero fortes audentes non sint, à me concessum nunquam monstrasses, neque enim recte concessissem. Proinde scientes homines, ostendis ignorantibus & seipsis & ceteris audaciores esse, & idcirco idem esse sapientiam & fortitudinem arbitraris. Qua ratione progressus, robur quoque sapientiam esse arbitrari queas. Nam si à me similiter in hunc modum quaesisses, utrum robusti homines potentes sint, asseruissem utique. Deinde utrum palaestrae periti ad certandum potentiores sint quam imperiti, & ipsi postquam didicerunt se ipsis dum ignorabant, iterum admissem. Haec me confitente licuisset tibi eodem pacto conijcere, per concessionem meam sapientiam robur esse. Ego autem nusquam in praesentia potentes homines robustos esse confiteor. Robustos tamen potentes esse autumo. Et idem esse robur & potentiam arbitror. Nam & à scientia, & ab insania, & ab ira potest potentia provenire. robur autem à natura duntaxat, & debita corporum nutritione uenit. Similiter & in illis nequaquam idem esse censendum, fortitudinem & audaciam. Quapropter contingit, fortes quidem audentes esse, at uero non omnes audentes fortes sunt. Audacia enim ab arte hominibus, ab ira, ab insania datur, quemadmodum de potentia diximus: fortitudo autem à natura, debita quoque educatione provenit animorum. SOC. Dicis ne ô Protagora, alios homines bene, male alios uiuere? PROT. Dico equidem. SOC. Nunquid bene uiuere homo tibi uidetur, si cum molestia doloreque uiuat? PROT. Minime. SOC. Sin autem usque ad uitae finem iucunde quis uixerit, bene uixisse dicendus? PROT. Certe. SOC. Ergo iucunde uiuere bonum, moleste, malum. PROT. Si modo honestis delectetur. SOC. Nunquid ipse Protagora quemadmodum alij multi, iucunda quaedam mala uocas, tristia uero bona? PROT. Voco. SOC. Vtrum quatenus iucunda sunt, eatenus non sunt bona, & non si quid ab illis provenit aliud, rursusque tristia eodem modo? PROT. Sic. SOC. Non ex eo quod tristia mala? PROT. Ignoro Socrates, utrum ita simpliciter ut interrogas, respondere me deceat, iucunda omnia bona esse, tristia mala. Sed tutius mihi fore uidetur non solum ad praesentem quaestionem, uerum etiam ad omnem uitae meae rationem, ut respondeam esse iucunda quaedam non bona, & tristia quaedam non mala: esse rursus & neutra, quae neque bona sint, neque mala. SOC. Num iucunda uocas ea, quae uel uoluptatis participia sunt, uel efficiunt uoluptatem? PROT. Prorsus. SOC. Quaero igitur hoc, utrum ex eo quod iucunda sunt, non bona sint. Vtrum uidelicet ipsa uoluptas sit non bonum. PROT. Quemadmodum ipse ubique dicis, ô Socrates, hoc inquam, consideremus: & si ad rem conducere ea consideratio uideatur, idemque iucundum & bonum appareat, concedamus: sin minus, tum ad disceptandum pergamus. SOC. Vtrum igitur ipse disputationis dux esse uis? an me praere iubes? PROT. Aequum est te esse ducem. Tu namque coepisti. SOC. Hoc modo forsitan quod quaerimus, patefiet. quemadmodum si quis ad hominis uel sanitatem, uel alium corporis habitum, opus uel consideranda, uultus eius & manus extremas contemplatus dicat, age iam, pectus mihi dorsumque nuda, ut clarius inspiciam. Sic ego nunc quidem, idem illud ad hanc disputationem requiro. Nam cum tuam erga bonum uoluptatemque sententiam è uerbis tuis cognorim, tale aliquid mihi expedire dicere. Age Protagora, & in hoc tuam mentem aperias, quid de scientia sentis? nunquid idem tibi quod alijs, an aliud placet? Nam de scientia plurimi sanè sic iudicant, ut neque robustum quiddam sit, nec ducat, nec etiam dominetur. Neque enim de ipsa uelut de duce principis uel suspicantur. Sed cum persape non desit homini scientia, non ipsam tamen, sed aliud quiddam, ut uel iram uel uoluptatem uel dolorem uel amorem uel formidinem dominari putant. Atque de scientia sic cogitant, quasi de mancipio quodam ab omnibus alijs undique tracto. Nunquid & tu idem sentis? an potius praclarum quiddam scientiam, & in homine principem arbitraris, ita ut si quis bona mala uel discernat, nunquam ab alia re induci queat, ut aliud quam quod scientia iusserit, suscipiat agendum: sed prudentiam unam

fatis esse idoneam, quæ homini sit præsto: **PROT.** Videtur mihi quod dicitis, ô Socrates: Nam si cuiquam hominum turpe est negare sapientiam quæ omnium rerum humanarum esse potentissimam, mihi certe turpissimum. **SOC.** Præclare nimium uereque loqueris. sed enim nosti multos mihi & tibi non credere? At sunt porro plerisque boni conscius, cum bona agere liceat, agere bona nolle, sed alia. Et quoscumque rogavi quænam huius rei causa sit, respondent uel uoluptate uel dolore uel aliquo alio eorum quæ supra retulimus, superatos, hæc agere. **PROT.** Alia quoque multa sunt, ô Socrates, in quibus homines errant. **SOC.** Age itaque conare mecum hominibus persuadere, docereque quodnam hoc magnum sit, quo se aiunt uoluptatibus superari, & hanc ob causam quæ cognoscunt bona, non facere. Fortassis enim si dixerimus, erratis ô homines, falliminique, rogabunt: Siquidem non ô Protagora & Socrates, hoc uoluptatis malum est, cui succumbitur, quodnam est aliud? quod dicitis uos? exponite. **PROT.** Quid uero nos ad multorum opinionem attendere decet, qui utcumque contingit loquuntur? **SOC.** Conducitur nobis hoc arbitror, ad inueniendum quomodo ad cæteras uirtutis partes fortitudo se habeat. quare si superiori partem standum censes, ut uidelicet ego præeam, quæ maxime inueniri posse quod querimus, arbitror, sequere. Sin minus hoc, & dimitti mauis, mitto. **PROT.** Probe loqueris, perge igitur ut cœpisti. **SOC.** Ego si rursus à nobis sciscitaretur, quid istud uos esse dicitis, quod nos uinci à uoluptatibus dicebamus? sic respondeam. Audite igitur, ego & Protagoras uobis istud declarare conabimur. Nunquid enim aliud hic fieri dicetis, quam quod sæpe contingit ut homines ciborum poculorumque & uenereorum uoluptate pellecti uictique sciscitent ea sibi, etiam si mala esse cognoscant? Assentirentur illi. At nos ita. Mala uero illa cur dicitis? Vtrum quia uoluptatem hanc præsentem præbent, & suauitate delinunt? An quia in posterum morbos, inopiam, & alia multa generis huius adducunt? An etiam quamquam nihil tale in posterum inferunt, tantum quia delectant, mala sunt quod homo gaudere discat? Putamus ne eos ô Protagora, aliter responsuros, nempe quam quod non propter præsentem uoluptatem mala sunt, sed propter morbos & alia quæ sequuntur? **PROT.** Sic uulgus arbitror responsurum. **SOC.** Nonne dum morbos adducunt, dolores inferunt? dum egestatem, dolorem? Assentirentur, ut arbitror. **PROT.** Immo certe? **SOC.** Hæc ergo, ô uiri, non ob aliud, ut ego & Protagoras arbitramur, mala uobis apparent, quam quod in dolores delinunt, cæterisque uoluptatibus priuant. **CONFITERENTUR.** **PROT.** Proculdubio. **SOC.** Si contra rursus interrogaremus, ô uiri, tristitia esse bona fate mini, nonne eiusmodi quædam dicitis? ceu exercitationes corporum, labores militiæ, medicorum curationes, quæ uel secando fiunt, uel urendo, uel pharmacis, uel inedia, bona dicitis, sed molesta? **CONFITERENTUR.** **PROT.** Et hoc. **SOC.** Vtrum hæc ex eo bona uocatis, quod præsentibus doloribus cruciatibusque conficiunt? An ob id potius quod in posterum ex his sanitas & bona corporis habitudo, patriæ salus, potentiæ diuitiarumque sequuntur? Ob id ipsum dicerent, ut existimo. **PROT.** Ego quoque id iudico. **SOC.** An ob aliud hæc bona sunt, quæ quod in uoluptates delinunt, & molestias pellunt? Alium ne finem assignate potestis, ad quem respicientes hæc bona uocetis, quæ uoluptates atque dolores? Non possumus, ut arbitror, responderent. **PROT.** Sic equidem puto. **SOC.** An non uoluptatem ut bonum sequimini, dolorem ut malum fugitis? **CONCEDERENT.** **PROT.** Profecto. **SOC.** Ergo id malum existimatis, dolorem scilicet, bonum uoluptatem, quandoquidem & ipsam oblectationem tunc sanè malam dicitis esse, quando maioribus uoluptatibus priuat, quæ afficiat: uel quando uehementiores dolores infert illis quas præbet uoluptatibus. Quoniam si ob aliud ipsam delectationem malam appellaretis, ut puta finem alium respicientes, potestis nobis quoque monstrare. Sed nequaquam poteritis. **PROT.** Neque mihi posse uidentur. **SOC.** Similiter quoque dolorem ipsum tunc duntaxat bonum dicitis, quum maiores fugat dolores quæ infert, aut uoluptates molestius uehementiores inducit. quandoquidem si ad alium finem respicientes, dolorem bonum iudicaretis, eum possetis ubique ostendere, sed non poteritis. **PROT.** Vera narras, ô Socrates. **SOC.** Si me quoque uicissim rogetis ô uiri, quam obrem ubique multa de hoc loquar, ignoscite mihi protinus responderem. Primo namque haud facile demonstrari hoc potest, quid sit quod dicitis, à uoluptate superari. Deinde quia demonstrationes in hoc omnes sunt. Et nunc etiam si quid urget quod exponere uelit, licet si quo modo habetis aliud quod bonum dicatis quæ uoluptatem, & quod malum quæ dolorem

lorem. An sufficit uobis uitam iucunde absq; tristitia ducere? Quod si sufficit, neq; dicere potestis aliud bonum uel malum, quod nō ad hęc tendat, audite quod sequitur. Aio equidem his ita se habentibus, ridiculum esse uestrum illum sermonem, quo dicitis quōd homo mala, mala esse sciens, nihilominus agat mala cum possit non agere, uoluptatibus scilicet tractus, uictusq;. Item cum dicitis hominem boni conscium agere bene nolle presenti uoluptate deuinctum. Ridicula inquam hęc esse patebit, nisi multis uti nominibus uoleamus, iucundo, tristi, bono ac malo. Postquam enim duo hęc in uniuersum esse constar, duobus tantum nominibus uocemus. primum quidem boni ac mali, postea iucundi ac tristi. His positis ita dicamus. Est homo qui mala esse mala nouit, illaq; facit nihilominus. Si quis autem quærat quamobrem, quia uictus est, respōdemus. A quo? inquiet ille, nobis autem non licebit ulterius à uoluptate uictum dicere. Aliud enim nomen uoluptatis loco suscepit, bonum. Ideo respōdebimus, bono uictum. Ibi si ille qui nos interrogat contumeliosus forte uir sit, ridebit certe, dicetq; absurdum esse dictum. Si facit enim quis mala, esse mala sciens, cum non oporteat facere, uictus bonis, bona hęc digna ne sunt ut mala uincant, an indigna? Indigna dicemus. neq; enim errasset ille quem dicimus uoluptatibus superatum. Ad hęc ille. Quamobrem bona ea indigna sunt ut mala uincant, uel mala, ut bona: nunquid ob aliud, quàm quia hęc maiora sunt, illa minora? uel plura hęc, illa pauciora? Non habebimus certe causam aliam. Addet ille. Constat igitur, quod superari est, loco minorum bonorum maiora mala suscipere. Hęc ita se habeant. Mutemus nomina, accipiamusq; in eadem re iucundum ac triste. Hoc pacto. Hominem agere prius diximus mala, dicamus nunc tristitia, cum sciat esse tristitia uoluptatibus superatum, talibus scilicet, ut uictoria sint indigna. Quæ uero alia inest ad dolorem indignitas uoluptati, q̄ excessus inter se atq; defectus: hoc est, cum inter se maiores minores ue fiunt, plures item & pauciores, uehementioresq; & remissiores. Si quis autem dixerit: At multum differt, ô Socrates, uoluptas præsens à futura uoluptate atq; molestia: dicam equidem, num alio quopiam quàm uoluptate atq; molestia? haud sanè alio potest. Sed perinde est ac si uir quilibet ponderandi gnarus collectis hinc uoluptarijs, isthinc tristibus, tam quæ prope quàm quæ procul sunt trutinam exquirat, dicatq; utra plura sint. Si enim uoluptaria cum uoluptarijs libes, maiora semper & plura sunt eligenda: si autem tristibus tristia compares, pauciora, minoraq;: si iucunda cum tristibus, & tristia quidem à uoluptarijs superentur, siue propinqua à remotis, siue remota à propinquis, ratio illa est eligenda in qua hęc infunt: quod si iucunda à tristibus superentur, minime. an aliter se res habet, ô uiri? scio equidem nihil afferre eos aliud posse. P R O T. Idem & ipse arbitrator. S O C. Postquam uero ita se id habet, illos hunc in modum interrogabo. Apparent oculis uestris eadem moles cominus maiores, minores eminus? Affirmabunt puto. Et crassa, & multa similiter: & æquales uoces prope quidē maiores, longe uero minores? Cōsentient. Si in hoc bene agere & felicitas nostra consisteret, hoc est in magnis molibus fabricandis accipiendisq;, paruis autem reijciendis, quamnam nobis potissima uitæ salus esset? num ars dimetiendi? aut optice potius, quanta res appareat ostendens? Immo hęc nos deciperet, & errore confundens sæpe cogeret eadem aliàs aliter iudicare, atque adsciscere, & in magnorum paruorumq; electionibus sæpius consilium mutare. Dimetiendi uero facultas apparens hoc abrogaret refelleretq;, ueritatemq; aperiens animo quietem daret ueritate nixo, atq; ita uitam seruaret. Consentirent ne homines ad hęc, an non, mensoria scilicet arte nos seruari? P R O T. Hac ipsa. S O C R. Quid porro? si in ipsa paris imparis ue electione salus uitæ consisteret, quando quod plus est, recte eligi oporteret, & quando quod minus, uel ipsum ad seipsum, uel aliud fortè ad aliud, siue prope seu procul sit, quid potissimum nostram uitam seruaret? nonne scientia? Et metiendi quidem, quum excessus atque defectus ea ars sit. Cum uero paris & imparis habenda ratio sit, non alia quàm numerandi scientia. Concederent homines hęc: an non. P R O T. Absque controuersia. S O C. Postquam uero salutem uitæ certum est in recta uoluptatis dolorisq; electione consistere, id est pluris & paucioris, maioris & minoris, propinquioris & remotioris delectu, nonne dimetiendi facultas primo excessus, defectusque, æqualitatis item mutæ consideratrix est? P R O T. Neesse. S O C. Quoniam uero metiendi facultas est, neesse est ut ars, & scientia sit. P R O T. Admittent. S O C. Quæ uero potissimum hęc scien-

tia sit, aliàs considerabimus. Sufficit enim nunc scientiam esse, quod ad eam responsio-
nem spectat, quam ego & Protagoras uestræ eramus quæstioni daturi. Hæc autem, si re-
cordamini, erat quæstio. Nos quidem consensimus nihil scientia potentius esse: immo
semper ubicunq; adest, uoluptati, cunctisq; cæteris dominari. At uos obiecistis uolupta-
tem sæpe etiam scienti dominari. Quod cum uobis nequaquam daremus, statim ita ro-
gastis: Si hoc ô Protagora & Socrates, non est à uoluptatibus superari, sed aliud quid-
dam, declarate quid sit. Hic si illico respondissemus inscitiam esse, protinus nos risissetis.
Nunc autem si nos deridetis, etiam uos ipsos deridebitis. Ipsi enim uos paulo ante con-
fessi estis, defectu scientiæ aberrare illos qui in uoluptatum & dolorum electione delin-
quunt, ea uero bona sunt & mala. Neq; defectu scientiæ tantum dixistis, sed addidistis e-
tiam, defectu scilicet scientiæ metiendi. Actio autem errans & quam scientia non regit,
ut & uos non latet, ab inscitia provenit, quapropter quod dici solet, à uoluptatibus supe-
rari extrema inscitia est. Cuius uelut morbi Protagoras hic & Prodicus & Hippas med-
icari extrema inscitia est. Vos autem quia aliud quiddam esse hoc quam inscitiam putatis, neq;
uos ipsos, neq; filios uestros hisce sophistis rerû illarum doctoribus curandos datis, quali-
ritus offeritis, priuatim publiceq; delinquitis. Hæc planè uulgo respondissemus. Nunc
autem uos etiam, ô Prodicus atq; Hippia, unà cum Protagora hoc percontor, communis
enim hic sermo uobis esto, uera ne uobis loqui uidear, an falsa: Vere admodum dicta es-
se, uisum est omnibus. Conceditis igitur, inquam, quod iucundum est, esse bonum, quod
triste, malum. Distinctionem uero illam nominum, quam Prodicus hic inijcere solet,
reijcio, eiusq; requiro iudicium. Siue enim uoluptarium, siue delectabile, siue lætum, si-
ue quomodocunq; tandem nomines, optime Prodicus, hoc mihi nunc quod uolo, respon-
deas. Subridens Prodicus assensus est, & alij pariter consenserunt. Tum ego, Quid ad
hoc, ô uiri, actiones omnes quæ ad iucunde & sine molestia uiuendum pertinent, non-
ne honestæ & utiles: honestumq; opus, bonum & utile? Annuerunt. Si ergo iucun-
dum, inquam, bonum est, nemo uel sciens uel existimans alia meliora esse his quæ fecit,
potestq; deinde hæc agit cum meliora possit. Quod uero dicitur ab affectionibus supe-
rari, nihil est aliud quam inscitia: & quod affectionibus dominari, nihil quam sapientia. Pla-
cuit omnibus. Quid uero inscitiam, nonne tale quiddam dicitis, quando quis falsa opi-
nionem decipitur circa res plurimi faciendas? Hoc quoq; dederunt. Nemo uero libens ad
mala descendit, uel ad illa quæ mala existimat. Neque hoc ut uideatur naturæ hominis in-
est, ut ad ea quæ censet mala, bonorum loco declinare uelit. Et cum è duobus malis al-
terum eligere cogitur, nemo quod peius eligit, dum licet quod est minus malum elige-
re. Hæc omnia cunctis nobis rata habenda uisa sunt. Quid, inquam, timorem ac terro-
rem uocatis? Nunquid quod ego erga te dico Prodicus? Expectationem porrò quandam
mali, siue timorem, siue terrorem ipsi uocatis, ego dico. Visum est Protagoræ, atq; Hip-
piæ timorem ac terrorem hoc esse: Prodicus autem timorem quidem esse hoc, terrorem
uero minime. Nihil id refert, inquam, ô Prodicus, sed istud num uera sint superius dicta.
Quis nam igitur mortalium ad illa proficisci uolet quæ metuit, dum licebit ad ea quæ mi-
nime timet? An fieri nequit secundum ea quæ iam concessimus: nam quæ quis metuit,
constitit quod mala esse putat, quodq; nullus sponte ad illa descendat capiat ue quæ ma-
la credat. Hæc quoque omnibus placuerunt. His ita positis ô Prodicus, inquam, & Hip-
pia, quæ primum respondit Protagoras iam nunc defendat. immo uero non quæ pri-
mum omnino. Dixit enim, è quinque uirtutis partibus nullam esse alteram alteri simi-
lem, sed uim unamquancq; priuatam habere. Neque hoc urgeo nunc, sed quod sequitur.
Sic enim in sequentibus inquit, quatuor uirtutis partes satis inuicem propinquas esse, u-
nam uero illarum, fortitudinem scilicet, à reliquis longe differre. Quod inde conijci pos-
se dicebat, quod plerique inuenirentur fortissimi uiri, qui tamen prophanissimi, iniustis-
simi, intemperatissimi, & insipientissimi essent, ex quo patere uolebat fortitudinem ab
omnibus alijs uirtutis partibus plurimum differre. Cuius ego responsum statim uehe-
menter sum admiratus, multo que etiam magis postquam uobiscum hæc tractaui. Qua-
re ab illo sciscitatus sum, utrum fortes audaces uocaret. Ille uero præcipientes insuper ad-
didit. Recordaris Protagora hæc te respondisse? P R O T. Recordor. S O C R. Dic
obsecro

A uoluptatibus
superari extre-
ma inscitia est

inscitia

obsecro nobis ad quid præcipites homines fortes nuncupas? An ad ea, quæ timidi aggrediuntur? PROT. Non. SOC. Ergo ad alia? PROT. Nempe. SOC. Vtrum timidi audenda aggrediuntur? metuenda fortes? PROT. Ita fertur ô Socrates. SOC. Vera naras. Verum non hoc requiro, immo uero tu ad quid præcipites fortes appellas? num ad mala, cum esse mala sciant, perniciosâq; an ad ea potius quæ talia non sunt? PROT. Impossibile hoc esse abs te superioribus rationibus est ostensum. SOC. Et in hoc quoq; uere loqueris. Quamobrem si hoc recte est demonstratum, ea quæ mala perniciosâq; iudicatur, aggreditur nemo, quandoquidem constitit inscitiam esse quod dicitur ab affectibus superari. PROT. Plane. SOC. Enim uero ea unusquisq; aggrediuntur, quæ audent, tam timidi quàm fortes. Atque hac ratione eadem & timidi & fortes aggrediuntur. PROT. Immo contraria omnino sunt, ô Socrates, ea ad quæ fortes & timidi contendunt. Nam ad bellum quidē ire hi uolunt, illi uero nolunt. SOC. Ire honestum ne, an turpe? PROT. Honestum. SOC. Nōne si honestum, etiam bonum esse supra consensimus? Omnes enim actiones honestas & pulchras, etiam bonas esse conuenit. PROT. Vera loqueris, & mihi quidem semper ita uidetur. SOC. Probe. Verum quos nam dicis in prælium ire nolle, cum iter id pulchrum bonumq; sit? PROT. Timidos. SOC. Nōne si pulchrum & bonum, etiam est iucundum? PROT. Concessum est. SOC. Nunquid scientes, timidi ad id quod pulchrum, melius, & iucundius est, proficisci nolunt? PROT. At uero si hoc admittimus, quod superius conueniebat peruertemus. SOC. Quid porro? Vir fortis nōne ad id quod pulchrum, melius, iucundiusq; est, tendit? PROT. Necesse est confiteri. SOC. Omnino igitur fortes uiri neq; turpiter metuunt si quando metuunt, neque turpiter audent. PROT. Ita est. SOC. Si nō turpiter, honeste & pulchre. PROT. Certe. SOC. Sin honeste, etiam bene. PROT. Vtique. SOC. Nōne & timidi & feroces & furiosi contra, turpiter audent, & metuunt turpiter? PROT. Et istud. SOC. Aliam uero ob causam turpiter & male audent, nisi ob ignorantia & inscitia? PROT. Ob hanc ipsam SOC. Quid hoc, quo ipsi timidi sunt, timiditatem ne, an fortitudinem uocas? PROT. Timiditatem. SOC. Timidi autem nōne propter metuendorum inscitiam apparuerunt? PROT. Sanè. SOC. Propter hanc ergo inscitiam timidi sunt? PROT. Nempe. SOC. Illud autem quo timidi sunt, timiditatem esse asseruisti. PROT. Asserui. SOC. Nōne igitur metuendorum & non metuendorum inscitia, timiditas erit? PROT. Erit. SOC. Enim uero contraria est fortitudo timiditati. PROT. Absq; dubio. SOC. An non sapientia metuendorum & non metuendorum eorundem inscitiae contraria est? PROT. Prorsus. SOC. Horum uero inscitia timiditas. PROT. Et maxime quidem. SOC. Sapientia igitur metuendorum & non metuendorum, fortitudo est, eorundem inscitiae contraria existens. Haud ulterius annuit Protagoras, sed siluit. Tum ego: Quid taces Protagora? cur nō aut annuis aut renuis? Ipse rem cōfice, inquit. Cōcludam protinus, inquam, si unum hoc duntaxat interrogauero: utrum tibi nunc etiam ut & supra insipientissimi quidam esse uideantur, qui tamen fortissimi sint. Cōtendere pernicaciter, inquit, uideris ô Socrates, ut ipse respondeam, ergo morem tibi geram. Impossibile dico uideri, ex his quæ supra sunt concessa. Non ob aliam causam, inquam, de his omnibus te percontor, quàm quod nosse cupiam, qualia sint quæ ad uirtutem pertinent, quid uel ipsa sit uirtus. Scio equidem hoc declarato statim notum fore & illud quo de ego & tu tot iam uerba consumpsimus: dum ego quidem uirtutem doceri posse negarem, tu uero posse asseuerares. Atqui arbitror nostrae disputationis exitum, si hominis instar uti uoce posset, derisurum nos, & hoc pacto reprehensurum: quàm inepti estis ô Socrates atque Protagora. Tu quidem ab initio dicebas ô Socrates doceri non posse uirtutem, nunc repugnare tibi ipsi contendis? dum ostendere uis omnia hæc, iustitiam scilicet, temperantiam, fortitudinem, esse scientiam. Qua ratione maxime uirtutem doceri posse constat. Si enim aliud quiddam esset scientia quàm uirtus, quod Protagoras primum asseuerabat, plane doceri non posset. Nunc autem si scientia esse uideatur, quod tu ô Socrates inferre conaris, mirum sit, si per doctrinam uirtus cōparari non posset. Protagoras autem primo quidem doceri uirtutem uoluit: nunc contra adniti uidetur, ut quod uis aliud potius quàm scientia uirtus appareat: quo pacto minime omnium doceretur. Equidem ô Protagora uidens hæc omnia sursum deorsum que grauitur perturbari, ut in lucem

lucem ueniant, uehementer incumbo. Vellem autem his inter nos decursis, quid uirtus sit, ostenderemus, itemq; doceri possit nec ne monstraremus: nec sapius nos Epimetheus ille sic in disputatione fallat, quemadmodū distribuendo neglexit, ut tu narrabas. Pro-metheus enim ea in fabula mihi magis quā Epimetheus placet, cuius exemplo utēs & uniuersa uitae meae prospiciens, haec omnia tracto. Ac si tu uelis, id quod ab initio dixi, uolentissime de his rebus tecum deliberarem. Tum Protagoras, studiū hoc tuum, inquit, ô Socrates, sermonisq; cursum laudo. Et enim cum caetera, nisi me fallit opinio, à me abstint uicia, inuidia certe omnium maxime abest. Et de te quidem apud multos saepe iam dixi, quod omnium quos conuenerim maxime te mirer, æqualiū certe profus. Adde quin etiam nil mirum mihi fore, si sapientiae studio clarus euadas. Ac de his aliis quandoquē uoles edisseremus. Nunc iam hora est, ut me ad alia conferam. Ita, inquam, agendum est, si tibi uideatur, quandoquidem & ipse iam pridem aliō abire cogebat, ut dixi: uerum tamen ut Calliae honesto adolescenti morem gererem, perstiti. His dictis atq; auditis abiimus.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI

FLORENTINI IN EUTHYDEMVM.

PLATO insignis charitate uir in Euthydemo, quemadmodum & saepe alibi, studet animos ad seria natos à uanis sophistarum nugis auertere, ostendens eos uel ubi de rebus grauissimis agitur, ludere spemq; audientium ubiq; deludere. Hos autem & alibi aliter, & hic ita describit, curiosos & uanos in uerborum altercatione certatores, promptos ad quoduis dictum, seu uerum, siue falsum sit, resellendum. Primo quidem ostendit, quā auarum sit ingenium sophistarum, cum Euthydemus Dionysodorusq; fratres sophistae, artem militarem, qua gloriantur, parati sint mercede docere, quam nullus unquam uendidit. Deinde quā ambitiosum. Quippe cum iudicalem peritiam unā cum militari, & utramq; unā cum sophistica, quae longissime inter se discrepant, simul profiteantur. Tertio quā uanum, nempe iam senes à rebus ad uerba, à ueritatis studio ad mendacia sese conferunt. Quarto quā contemnendum. Breui enim & ad summam biennio quilibet cauillatoriam hanc assequitur facultatem. Quinto quā periculosum. Nam cui mirum uideri debet simplices adolescentes fucatis sophistarum argutijs facile irretiri, falsisq; inde opinionibus perniciosisq; moribus imbui, quando quidem & Socrates ipse senex sapientissimusq; fingitur eadem esca illaqueatus, admirabundusq; ad sophistarum gymnasia properare? Adde quod & Socraticus ille demon qui à nullo decipi posse uideatur, à sophisticis horum nebulonum praestigijs fingitur esse deceptus. Interea Socrates etiam in senectute scholae puerorum, & ludos musicae, uerborumq; rudimenta frequentans, nos admonet, primo quidem nequid ad disciplinarum perfectionem uel minimum contemnamus. Deinde ne, ut saepe accidit, subrustico quodam uercundiae robore à disciplinae studijs arceamur. Tertio ut Solonis more tamdiu discendum nobis esse censeamus, quamdiu uiuendum. Proinde quod sophistae Socraticam aduersus eos ironiam nunquam animaduertunt, immo uero nihil tam magnificum in eorum laudes adducitur, quā facillime credant palamq; recipiant, duo nobis declarat praecipue: alterum quidem, nihil uanius his nebulonibus reperiri posse: alterum uero, eos qui ad alios fallendos impensius student, nimirum sua ipsorum fallacia facillime falli. Praeterea quod praestigiatore eiusmodi uirtutem quam pollicentur, neq; praestant unquam, neq; ad ipsam alicubi exhortantur, sed ad consuetas uerborum cauillationes ubiq; refugiunt, easq; quasi res serias studijs alijs quasi ludis proculdubio anteponunt, tria potissimum nobis significat. Primum: eos qui uirtute ipsi ornati non sunt, eam nunquam uel ratione, uel exemplo posse docere. Secundum: homines uerborum nimium curiosos, res bonas nunquam uel consequi uel afferre. Tertium: eos qui facillime plurima pollicentur, minime omnium promissa seruare. Accedit ad haec quod Socrates sophistas ad docendam uirtutem alliciat discipulorum diuitum plurimorumq; turba tanquam ambitiosos nimirum & auaros. Sed ibi sub persona Critonis admonemur, ne temere cuilibet curandum animum committamus. Quod uero Socrates sophistas dum uirtutem promittunt, interim quasi deos obsecrat, aperte declarat ab ipso deo uirtutem esse petendam, hominesq; uirtute praeditos quasi diuinos habendos esse. Item quod illos ob uirtutis studium regibus beatiore existimat: planè significat uerum uirtute praeditum, primo quidem suis, deinde & regum esse regem. Docet praeterea Socrates in Clinia curando quanta cum charitate quantam curandae iuuentuti adhibere diligentiam debeamus. Mox uero sub insolentissimorum sophistarum pollicitationibus parturiunt montes, nascetur ridiculus mus. Sed & notanda est ibi hyperbolica quaedam ad uanos homines deridendos Socratis ironia. Deinde incomparabilis uanitas nebulonum pro rebus uerba, & illa quidem ineptissima ubique praestantium, quumq; exhortationem ad sapientiam promiserint, ad pueriles ineptias relabentium. Tum Socrates uniuersum sophistarum gymnasium ait, ludum esse uerbo-

ri. m

rum, eosq; rerum naturā omnino latere, atq; artificiosas illorum telas, sola uerborū expositione significatiōisq; dī-
 stinctione posse dissolui. Obsecrat deinde facetissima quadā ironia sophistas, ut post ludos ad seria ueniant: propo-
 nitq; formulam quandā, ad cuius exemplar exhortationē ad philosophiam ab illis exoptet. In eiusmodi formula fe-
 licitatem primo quidem communi notione describit, bene uiuere. Deinde hoc ipsum bene uiuere uel in ipsa rerum
 ad uotum consecutione, uel in recto rerum ipsarum usu probat consistere. Atq; utrinque per inductiones conclu-
 dit: sapientiam, cum sola & consequatur res ad uotum, & utatur recte, solam beatos efficere. Ibiq; talis in indu-
 ctionibus ordo conspicitur, ut si per singulas uitae partes sapientia tum ad uotum cōsequitur, tum recte utitur, con-
 sequentem in uniuersa uita finem uitae communem summumq; bonum sapientia eadem afferat in consecutione pro-
 spers rectoq; usu consistens. Inter argumentandum uero praecleara fulget sententia sectae Stoicæ fundamentum, ex-
 trina uidelicet & corporea esse indifferentia potius & communia, quam aut bona, aut mala dicenda. Proprie uer-
 ro bonam esse sapientiam, malam uero insipientiam. Siquidem per illam bona omnia, per hanc omnia mala nobis e-
 radunt. Ideoq; sapientiam solam beatos facere posse. Quod uero in scientia potestas ad felicitatem tota consistat,
 tria ipsa felicitatis nomina à priscis Græcorum auctoribus instituta declarant, scilicet Eudæmonia, Eutychia, Eu-
 pragia. Primum significat cognitionem boni, secundum consecutionem, tertium uero usum: quæ omnia scientia no-
 bis perficit. Quam boni scientiam Plato & hic & alibi dicit quodammodo omnem esse uirtutem. Sapientiam qui-
 dem esse absoluti diuiniq; boni scientiam. Prudentiam uero, scientiam bonorum malorumq; proprie ad hominem
 pertinentium. Iustitiam quoq; scientiam bonorum malorumq; pro meritis distribuendorum. Fortitudinem autem
 scientiam circa bona & mala audendi atq; metuendi. Temperantiam deniq; scientiam circa bona malaq; similiter
 asciscendi atq; fugiendi. Meminisse præ ceteris hic oportet, Platonem & hic & saepe alibi innuere sapientiam
 non tam humano studio comparari, quam purgatis mentibus diuinitus infundi solere. Quippe cum animus huic
 coniunctus corpori, ad res penitus à corpore separatas reddatur ineptus, & quasi noctua sub nimio diuorum splen-
 dore caliget. Quapropter Socratica ad sapientiam adhortatio non tam ad speculationem pertinet quam ad mores.
 Quibus tandem purgatus animus sapientiam à deo & scientiam prudentiamq; consequitur. Per hæc Socrates dum
 à sophistis exhortationē ad philosophiam quæ est sapientiæ studium, exposcere simulat, ipse interim aptissima qua-
 dam dissimulatione ad philosophandum mirabiliter adhortatur. Veruntamen nondum sophistæ exhortationem
 uel pro seipsis uel pro alijs saltem accipiunt, sed per solitas iterum ineptias reuoluuntur. Vbi apparet quam perti-
 nax uel in uitijs uel in nugis semper sit ingenium uel inique natum uel perperam educatum. Inter hæc aduerte di-
 ligentissime diuinam Platonis sententiam, qua iubemur uirtutis sapientiæq; consequendæ gratia perpeti non solum
 incommoda, iacturas, labores, & seruitutem: uerum etiam si speremus ex ipsa dissolutione nostri meliores denique
 euasuros, permittere nos illi qui hoc ipsum promiserit, excorandos liquefaciendosq; ac penitus dissoluendos. Vbi
 apparet quantum animi bonum rebus præstet corporeis, & quantum probandi sint ueteres illi fortissimi marty-
 res Christianorum. Huic illud simile: Qui animam amat suam in hoc mundo, perdet eam: qui uero hic eam perdidit,
 eandem in æterna uita recipiet. Proinde Socrates sophistarum captiunculas confutans, demonstrat contra so-
 phistas facillime posse sophismata retorqueri, præsertim quia cogit eos & sibi met repugnare, & absurdissima con-
 fiteri. His actis rursus similem superiori formulam simulando, declarat nihil boni auditores à sophistis accipere, so-
 phistasq; ipsos ueluti perditissimos ad bonam frugem reuocari non posse. Quoniam uero tria hæc nomina inter di-
 stantia, sapientiam, scientiam, prudentiam, saepe repetit, animaduertendū est, ubi obseruantius loquitur sapientiam
 definire diuinorum cognitionem, scientiā naturalium, prudentiam humanorum. Vbi uero minus obseruanter, scien-
 tiæ nomine ad tria hæc significanda uti solere. Sed ubi liberius, singulis pariter pro omnibus uti. Præterea duo ad-
 ducit artium genera, earū scilicet quæ efficiāt opera, & earum quæ factis utantur. Et quoniam ars quæ utitur alte-
 rius artis opere, tum finem illi fabricandi præscribit, tum exemplar adhibet operis absoluendi, non iniuria utentem
 artem facienti dignitate præponimus. Attende hic Platonem tam paruifacere facientem artem, tam magnificere u-
 tentem, ut apertissime uelit, si quis uel materias omnes in aurū pro arbitrio possit conuertere, imò & immortalita-
 tem ipsam inter homines comparare, nihil sibi uel tantam auri molem uel immortalitatem nisi uti sciuerit profutur-
 ram. Attende iterum communem hic oratoriae artis abusum sophisticæ similem prorsus uituperari, tanquam fascina-
 tionis maleficæ speciem, ubiq; ad inficiendos perturbationibus animos ueneficæ contendentem. Simili quadam ra-
 tione communem poësis abusum alibi detestatur. Sed quia hic in artibus numerandis nominat dialecticam, ne quo-
 randam more dixerim dialecticam, nam dialectica mihi latinius sonat, meminisse oportet logicam apud Platonem
 significare artem regulas nominum, orationum, argumentationum quæ disponentem: dialecticam uero sagacem
 philosophantis indaginem, regulis his utentem ad rationes rerum inuestigandas, diuinarum præsertim, à quibus
 rerum quoque sequentium summæ rationes accipiuntur, ideo quæ dialecticam plerumque apud Platonem theologi-
 am nobis significare. Nominat ibidem artem regiam atque ciuilem, scilicet prudentiam humani generis feliciter
 gubernandi. Quæ quidem siue in persona priuata siue publica sit, uel una uel multis, eque ab ipso tam ciuilibus quam
 regia nuncupatur. Huic profecto tanquam reginæ omnes subijcit facultates, quæ in agendo faciendosq; uersan-
 tur

tur, quibus ipsa dat leges, ac tanquam instrumentis utitur & ancillis. Subiicit similiter theologiae scientias omnes quae uersantur in speculando, ad quam haec ita se habeant, quemadmodum priuatae artes ad regiam. Quamobrem Socrates dum in ipsa formula superiori formulae rursus continuata facultate quaerit ad felicitatem potissimum conuenientem, merito dimissis alijs ad regiam theologiamque confugit, praesertim cum felicitas in optimo rerum usu consistat: haec uero rectissimum, tum speculandi, tum agendi & faciendo usum asserere omnibus per omnia studeant. Idem tradidit in Philebo, idem in ultimo Legum, idem in libris de Republica, ubi ad generis humani felicitate futuram gubernatorem in theologia primum, deinde in ciuili instruit disciplinae, asserens diuinam ipsam boni ideam, uix tantum a solo legitimo theologo percipi. ac nisi percepta fuerit, non posse quicquam uel priuatim uel publice recte agi feliciterque disponi. Quauis autem ita sit, Socrates tamen hic inter adulescentes atque Sophistas mysteria haec reuelanda non censet. Mos enim Socraticus adulescentes exhortatur solum, Sophistas solum confutat, uiros denique legitima non censet. Mos enim Socraticus adulescentes exhortatur solum, Sophistas solum confutat, uiros denique legitima non censet. Mos enim Socraticus adulescentes exhortatur solum, Sophistas solum confutat, uiros denique legitima non censet. Mos enim Socraticus adulescentes exhortatur solum, Sophistas solum confutat, uiros denique legitima non censet.

EVTHYDEMVS VEL LITIGIOSVS

TRANSLATVS E GRAECA LINGVA IN LATINAM A
Marfilio Ficino Florentino, ad Petrum Medicem
uirum Clarissimum.

CRITO, SOCRATES, EVTHYDEMVS, DIONYSODORVS,
CLINIAS, CTESIPPVS.

QUIS NAM ille erat, ô Socrates, quicum heri in Lycaeo disputabas? Equidem turba frequens circumstabat. Quare licet propius accederem audiendi cupidus, nihil tam aperte percipere poteram. Cum uero in pedes erectus inspicerem, mihi uisus est hospes quidam esse, quicum differebas. Quis ille? S O C. De quo interrogas Crito? Non enim unus tantum, sed duo aderant. C R I. Tertius ad dexteram tuam sedebat is, cuius nomen audire percupio. Medius autem adulescentulus ille Axiochi filius, qui mihi uisus est satis admodum profecisse. Critobuli quidem nostri ferme aequalis est. Verum ille aridiori quodam corporis habitu, hic grandioris speciem praeseferre uidetur, honesta sane indole atque egregia. S O C. Euthydemus is est quem

quem quæris ô Crito. Qui uero ad sinistram sedebat, Dionysodorus eius frater, qui ipse quoque disputabat. C R I. Neutrum cognosco ô Socrates. S O C. Noui sunt, ut uidentur, philosophi. C R I. Quanam horum patria est? quæ sapientia? S O C. Chij sunt, ut arbitror, patria: ad Thurios autem migrarunt. Illinc autem fugientes multos iam annos istis in locis uersantur. De sapientia uero illorum quod tu rogas, ô Crito, planè sapientissimi sunt. & hætenus ignorabam equidem perfectos athletas esse. Sunt enim ad omne certandi genus instructi, non quemadmodum Acarnani fratres athletæ. Illi namque corpore tantum ualent, hi uero corpore primum maxime ualent, & eo genere pugnae, quo omnia superant. Armorum enim periti sunt maxime, & armorum peritos reddere, si quis mercedem det, etiam ceteros possunt. Deinde iudicalem pugnam, & ipsi tractare expedireque, & unumquemque instruere possunt, tum scribendis, tum perorandis causis. Et hætenus quidem harum duntaxat periti erant, nunc autem perfecte athleticæ facultati finem imposuerunt. Quod enim deerat certandi genus, nuper sic assecuti sunt, ut nemo illis ualeat reluctari, adeo dicendo ualent, promptique sunt ad quoduis dictum seu uerum seu falsum, refellendum. Quapropter ô Crito, his me uiris tradere cogito. pollicentur enim quæuis alium breuiter se eorundem copotem reddituros. C R I. An non te gradior atas absterret ô Socrates? S O. Minime Crito. Est enim quod me soletur, ac diffidere non sinat. Nam & huiusmodi senes, ut ita dixerim, huic se facultati quam ego nunc affecto, contentiosæ uidelicet dederunt. Anno enim superiori, aut certe ab hinc tertio nondum callebant. Vnum uero hoc tantum uereor, ne his dedecori sim, quemadmodum Conno Metrobij filio citharistæ, qui me etiam nunc fidibus docet. Pueri igitur condiscipuli me quotidie rident, & Connum ipsum senum magistrum nuncupant. Ne ergo hoc idem aliquis hospitibus his obijciat, & illi ea re deterriti, me reijciant, alios quosdam præterea ô Crito nati grandes, ut mecum illuc descendere gratia proficiscantur, sum exhortatus: & hic item quosdam persuadere conabor. Quin igitur & tu uenis, filios tecum ducens? Porro ubi sperabunt etiam filiorum tuorum concursum, his quasi illecebris adducti libentius nos erudiendos accipient. C R I. Nihil prohibet Socrates, si tibi uideatur. Verum prius quæ illorum sapientia sit, narra, ut quid percepturi simus cognoscam. S O C. Frustra expectas, dum non posse dicam, quasi non auscultarim satis: immo & auscultavi diligenter & memini, tibi quoque à principio cuncta referre conabor. Equidem diuina quadam sorte in gymnasio solus ubi me uidisti, sedebam, iamque inde discedere cogitabam, cum surgenti solitum illud dæmonis signum subito obstitit. Restiti itaque, ac paulo post ingressi sunt, Euthydemus Dionysodorusque, & cum his alij multi, qui illorum mihi discipuli uidebantur. Ingressi autem in ipso adoperto cursu deambulabant. Vix iterum tertioque spacium exegerant, cum aduentauit Clinias ille, quem profecisse dicis, & uere loqueris. Eum sequebantur amici & alij præterea multi, tum adulescens quidam Ctesippus Pæaneus, ingenio bonus quidem & pulcher, sed ipsa iuuenta lasciuior. Intuitus me ab ingressu Clinias sedentem solum, obuiam uenit, & ad dexteram confedit, ut & ipse aiebas. Eum Dionysodorus Euthydemusque conspicati, primum quidem consistentes inuicem differebant, hinc atque illinc in nos oculis conuersis. Ego enim illos diligentissime obseruabam. Deinde propius accedentes confederunt: Euthydemus quidem iuxta ipsum adulescentem: Dionysodorus autem iuxta me ad sinistram, alij ut cuique erat locus. His igitur congratulatus sum, utpote quos diu non uidissem. Post hæc ad Cliniam conuersus: Isti, inquam, ô Clinia uiri, Euthydemus Dionysodorusque non paruis sunt in rebus, sed maximis sapientes. Sciunt quæ ad rem militarem pertinent, omnia quæcumque nosse strenuum imperatorem decet, aciei ordinumque, & exercitus instructiones. Tum etiam quo se pacto quispiam in iudicio ab iniuria uendicet, docere possunt. Illi uero ita me locutum contempserunt, seque inuicem inspicientes uterque riserunt. Ac Euthydemus quidem, haud amplius hæc serio, inquit ô Socrates, tractamus, sed obiter. Ego uero miratus, præclara, inquam, studia uestra esse oportet, si remissiones sunt tantæ. Dicite obsecro, quod hoc uestrum tam egregium opus est? E V T. Virtutem, ô Socrates, nobis persuademus facillime atque optime omnium doceri à nobis posse. S O C. Pròh Iupiter, quam preciosam rem pollicemini. Qua sorte potissimum lucrum istud ad uos peruenit? Equidem ita de uobis, ut dixi, hætenus cogitabam, nempe uiris in re militari præstantibus, idque de uobis prædicabam. Memini enim cum huc primum uenistis, hoc solūmodo fuisse professos: quod

*Quod et uirgræ
dior non debet
at absterre à
disciplina*

y si nunc

si nunc reuera scientiam hanc adepti estis, estote propitij, profecto uos perinde ac deos
 aduoco, obsecrans ut hanc mihi uocem ignoscatis. Verum uidete, ô Euthydeme, Diony-
 fodoreq; utrum uera loquamini. Neq; enim mirum uideri debet, si quis rei istius quam
 pollicemini magnitudinē æstimans, difficile credat. E V T. Scito sic esse, ô Socrates, pror-
 sus. S O C. Beatiores igitur ob rei huius possessionē uos æstimo, quam ob regnum suum
 regem illum magnū. Verum dicite quaeso, utrum exhibere hanc sapientiam uestram co-
 gitetis, an aliter apud uos sit decretū. E V T. Ad hoc ipsum, ô Socrates, uenimus demon-
 straturi scilicet, atq; docturi, si quis addiscere uelit. S O C. Atqui quod uelint omnes qui-
 cunq; carent, ipse uobis ceu sponsor fidem obstringo. Ego quidem primo, deinde etiam
 Clinias hic, præterea Ctesippus ipse, aliq; quos hic uides: Cliniaë amicos ostendens, qui
 nos tum circumstabant. Ctesippus autem fortē à Clinia procul sedebat: cumq; Euthyde-
 mus inter disputandum sese inclinasset, Clinia medio inter nos sedente, & Ctesippum a-
 spectu Cliniaë excluderet, surrexit Ctesippus, primusq; è regione nostri stetit, ut & uide-
 ret amicum & disputantes audiret: mox cæteri hunc secuti tam Cliniaë amici, quam Eu-
 thydemi & Dionysodori comites, protinus nobis adstiterunt. Hos ego omnes digito si-
 gnans, Euthydemo pollicitus sum ipsius discipulos fore. Ctesippus igitur uehementer est
 assensus, nec non & aliq; hortati ut sapientiaë uim ostendere uellent. Tum ego, ô Euthy-
 deme Dionysodoreq; his, inquam, modis omnibus erit gratificandum, & uel mei gratia
 demonstrandum. Ac plurima quidem sunt, quæ ostendere opus prolixum sit: id autem
 mihi dicite, utrum hominem duntaxat iam persuasum quod discere à uobis oporteat, bo-
 num efficere uirum potestis: an eum nondum etiam persuasum, & qui nullo pacto doce-
 ri uirtutem posse, aut uos eius rei magistrōs esse putet? Nunquid artis eiusdem opus est,
 homini sic affecto persuadere, quod & doceri uirtus possit, & quod ipsi qui hoc optime
 possint litis: num, inquam, sic est? Eiusdem, inquit Dionysodorus, artis opus est, ô Soera-
 tes. Vos itaq; præ cæteris, inquam, omnibus ad philosophiaë uirtutisq; curam hortari ho-
 mines quam optime potestis? Sic arbitramur, inquit, ô Socrates. Cætera post ostenditis,
 inquam: isthuc uero nunc, quaeso enim huic adolescentulo persuadere, quod philosophiaë
 uirtutisq; studio totis sit uiribus incumbendum, mihiq; & his omnibus morē gerite. Por-
 rō adolescentulus hic adeo mihi & his omnibus curæ est, ut eum quam optimum uirum
 euadere summopere omnes cupiamus. Est autem Axiochi ex Alcibiade maiore nati fi-
 lius: minoris autem Alcibiadis qui nunc est, patruelis. Nomen est Clinias. Cui, quia in te
 Maïor & mi- nera ætate est, sic, ut decet, timemus ne quis fortē nos præueniens aliò eius animum de-
 nor Alcibiades flectat atq; inquinet. Quare uos peropportune uenistis. Et nisi quid prohibet, de puero
 periculum facite, & cum eo nobis præsentibus differite. hæc fermè cum dixissem, Euthy-
 demus fortiter nimium confidenterq; nihil, inquit, ô Socrates prohibet, modo uelit ado-
 lescens nobis respondere. Haud insueta, inquam, illi res est. frequenter enim hi conuenien-
 tes inter se disputant, interrogantq; multa. quocirca consentaneum est respondere posse.
 Quæ uero sequuntur, ô Crito, utinam recensere pro dignitate possem. Neq; uero exigua
 res putanda est, inæstimabilem illam sapientiam enarrare posse. Quare mihi nunc, poeta
 rum more, Musas Memoriamq; inuocandas esse prius uideo. Euthydemus autem hunc,
 ut arbitror, in modum est exorsus. Vtri sunt, ô Clinia, homines qui aliquid discunt: sapi-
 entes ne, an ignorantes? Puer autem propter quaestionis illius pōdus erubuit, & hæsitans
 oculos in me conuertit. Ego uero perturbationē illius animaduertens, Bono animo esto,
 inquam, Clinia, & quæ tibi uidentur, fortiter responde. Arbitror enim commodum hinc
 maxime assequere. Hæc loquenti Dionysodorus in aurem insufurrans, ac ridens: Prædi-
 co tibi Socrates, inquit, quicquid puer responderit, confutatum iri. Interim responderat
 Clinias: unde mihi puerum admonere non licebat. Responderat autem, sapientes esse qui
 discunt. Ad quem Euthydemus: Vocas præceptores aliquos, an non? Assensus est. An
 non præceptores, discentiū præceptores sunt: quemadmodum citharista atq; grammati-
 cus & tui & cæterorum puerorum præceptores fuere, uos autem discipuli. Consensit.
 Cum disceratis, nondum scieratis hæc eadem quæ disceratis: Nondum. Nunquid era-
 tis sapientes quando hæc ignorabatis? Nequaquam. Si non sapientes, ignorantes igitur.
 Omnino. Vos ergo dum disceratis quæ ignorabatis, ignorantes disceratis. Annuit ado-
 lescens. Ex hoc sequitur, ut ignorantes discant, ô Clinia, non sapientes, ut ipse putabas.
 Cum

Cum hæc ille dixisset, quemadmodum chorus innuente magistro, summo plausu conclamarunt riseruntque illi Euthydemii & Dionysodori sectatores. Ac prius quam respiraret puer, bene præclareque sermonem excipiens Dionysodorus: Quid porro, ô Clinia, inquit? Cum aliqua grammaticus recitauit, quinam pueri perdiscunt? sapientes ne, an ignorantes? Sapientes, inquit Clinias. Ergo sapientes discunt, non ignorantes. Quare non recte Euthydemo paulo ante respondisti. Hic altius exclamarunt riseruntque illorum astipulatores, Euthydemii Dionysodori que sapientiam admirati. Nos autem quasi stupidi conticimus. Cum ergo stupidos nos redditos esse uideret Euthydemus, quo in maiorem insuper sui admirationem traheremur, nondum dimisit puerum, sed ulterius interrogauit, atque illorum more qui in choro uehementer sunt exercitati, duplicem mouit eadem in re questionem: Vtrum igitur, inquiens, discunt quæ sciunt, discunt: an quæ nesciunt? Tunc Dionysodorus iterum mihi in aures susurrans. Tale, inquit, ô Socrates est & hoc, quale quod supra fuit illatum. Pròh Iupiter, inquam, præclarum etiam superius nobis uisum est. Ita semper, ait, inuitabiles quæstiones proponimus. Ideoque uidemini, inquam, apud discipulos uestros auctoritatem habere non mediocrem. Interim Clinias Euthydemo respondit, eos qui discunt, quæ ignorant perdiscere. Statim ille ut supra interrogauit. Scis ne ipse literas? Scio. Nonne omnes? Et omnes. Quando aliquis recitat, nonne literas recitat? Concessit. Ergo illa quæ scis recitat, quandoquidē ipse omnes scis literas. Admisit & hoc. Nonne discis quæ quis recenset? Assensus est. An uero ignorans literas, discis? Minime. Immo sciens disco. Non ne igitur quæ scis, discis? siquidem omnes scis literas. Annuit. Non recte itaque respondisti. Vix autem dixerat hæc Euthydemus, cum Dionysodorus orationem uelut pilam excipiens, sic adolescentem petebat. Decipit te Euthydemus, ô Clinia. Dic mihi. An non discere, scientiam illius accipere est, quod quis discit? Admisit Clinias. Scire autem nunquid aliud est, quam scientiam ipsam iam habere? Concessit. Nescire igitur, est nondum habere scientiam? Dedit & hoc. Vtri rem aliquam capiunt? qui habent, an qui non habent? Qui non habent. An non confessus es, nescientes homines ex illorum numero esse, qui non habent? Annuit. Discunt igitur ex illorum numero sunt, qui capiunt, non ex eorum qui habent. Probauit. Ergo qui nesciunt ô Clinia, discunt, non qui sciunt. Post hæc uero, tertio iam uelut luctam petens, Euthydemus adolescentulum adoriebatur. Ego uero succumbentem miseratus, ut paulum recrearem, ne forte expauesceret nimis, hunc in modum consolari coepi. Ne mireris ô Clinia, si inuesti sermones isti tibi sunt: nescis enim fortasse hospites isti quid sibi uelint. Idem profecto faciunt quod in mysterijs Corybantes solent, cum quem initiaturi sunt, in folio collocant, applaudunt, choreas iuxta ducunt. Intelligere te arbitror, siquidem initiatus es. Ludunt similiter isti nunc, & circa te choreas ducunt ac saltant, quasi quem expiant nunc, mox sacris sint initiaturi. Itaque in præsentiarum primas qualdam sacrorum sophisticorum ceremonias celebrari puta. Principio enim quemadmodum Prodicus iubet, propria tenere nominum significata decet: quod & hospites tibi isti ostendunt. Neque enim discere sciebas quomodo homines uocant: cum de his loquuntur. Discere enim uocant & cum quis, quam rem antea non tenebat, assequitur iam: & cum scientiam eius nactus, eadem scientia illam ipsam rem uel cum fit uel cum dicitur considerat: quod rectius intelligere, quam discere, uoces, quanquam non raro discere uocetur. id uero te latuit quemadmodum isti ostenderunt, idem uidelicet nomen contrarijs rebus ab hominibus attribui, scienti quidem, & nescienti. Simile autem huius est & illud quod in secunda quæstione proposuerunt, interrogantes utra discant homines, an quæ sciunt, an quæ nesciunt. Hæc omnia ludi quidam in disciplinis sunt, ac ludere tecum istos aio. Ludum autem hac de causa uoco, quia & si quis huius generis multa aut omnia etiam norit, rerum tamen naturas nihilo magis intelliget, ludere tamen ex illa nominum diuersitate homines poterit, quasi apposita tibia prosternens, eorum more qui sedere uolentibus furtim subtellia subtrahunt, & effusius rident, cum uident qui cecidit iacere supinum. Hæc igitur & tu pro ludis accipe. Deinceps autem seria tibi hi tractabunt, ac ego quæ promiserunt ab illis exposcam: nempe quo pacto ad sapientiam impelli quispiam possit. Nunc autem mihi uidentur putasse prius tecum esse iocandū. Satis ergo hæcenus, ô Euthydemus Dionysodorusque uobis lusum sit. Ostendite iam quod sequitur. Restat enim ad uirtutis sapien-

tria; studium hunc adolescentulum quonam pacto inducatis. Et dicam principio quid
 mihi uideatur, & quid ego potissimum cupiam audire. Quod si imperite & ridicule fece-
 ro, ne obsecro rideatis. Facit uos audiendi cupiditas, ut ineptias meas non dubitem apud
 uos proferre. Continebitis igitur risum uos & discipuli. Tu aut mihi Axiochi fili respon-
 de, utrum omnes bene agere, hoc est, bene uiuere cupiamus. An forte quaestio haec, ut me-
 tuebam, ex eorum numero est, quae ridicula sunt? Dementis est enim, arbitror, talia seisci-
 tari. Quis enim est omnium, qui bene uiuere non cupiat? Nemo, inquit. Age, inquam,
 postquam bene uiuere uolumus, quo pacto assequi licet? Nunquid si bona multa nobis
 sint? an ineptus est quisquis hoc neget? Sic enim constat esse. Constat inquit. Bona uero
 ex omni rerum genere quanam sunt? inquam. An forte neque id arduum est inuentu, nec
 eleganti homini dubitandum? Quis est enim qui neget bonum esse, diuitem esse. Nonne?
 Maxime, inquit. An non & sanum esse, inquam, & pulchrum, ceterisque corporis dotibus
 praeditum? Certe, inquit. Quinetiam nobilitas, inquam, potentia & in sua cuique ciuitate
 honores sunt boni? Et ista, inquit. Quae praeterea bona, inquam, restant? Si dixerimus tem-
 perantiam, iustitiam, fortitudinem, esse bona, nunquid recte dicemus? Dubitet enim for-
 te quispiam. Tu uero quid ais? Bona profecto, inquit, dicenda. Sapientiam uero, inquam,
 quo in genere locabimus? Bonorum ne? an aliter? In bonorum, inquit, genere. Vide, in-
 quam, ne quid bonorum ratione aliqua dignum praetermittamus. Mihi, inquit, nullum
 sane praetermississe uidemur. Hic ego cogitans paululum, uidemur, inquam, o Clinia, bo-
 norum omnium maximum postposuisse. Quid hoc? inquit ille. Felicitatem, inquam, quam
 omnes etiam imperitissimi homines summum bonum uocant. Vera loqueris, inquit. Et
 ego rursus mutata sententia, risum ferme, inquam, o Clinia, hospitibus mouissemus. Quam-
 obrem inquit. Quoniam cum felicitatem antea posuerimus, inquam, iterum iam eadem
 de re loquebamur. Qui istud? inquit. Ridiculum porro quod ante positum est, ponere rur-
 sus, bisque eadem recensere. Qua ratione id ais? Sapientia, inquam, ipsa felicitas est, quod
 quidem uel puer qui uis intelligat. Quod ille cum ob puerilem ruditatem admiratus esset,
 & ego admirationem animaduertentem, hunc in modum interrogauit. Nonne o Clinia,
 nostri quod periti tibicines optime omnium quod tiliarum usum attinet, consequuntur?
 Assensus est. Et eruditi, inquam, grammatici quod literas, tum scribendas, tum legendas
 attinet? Prorsus inquit. Sapientes quoque gubernatores optatum navigationis portum pra-
 ceteris assequuntur? Ita est. Necnon belli dux sapiens, quod ad militiam spectat, tutius
 expedit, & cum illo tutius quam cum ignorante militabis? Absque dubio, inquit. Et sapi-
 ens medicus ad optatam corporis ualitudinem, inquam, melius quam insipiens te perdu-
 cet, tuque te ipsum libentius illi committes? Certe, inquit. An ideo quod putes felicitus ti-
 bi cum sapiente, quam cum stulto successurum? Consensit. Sapientia igitur omnibus hu-
 manis in rebus, inquam, felices nos efficit. Neque enim aberrat unquam nec fallitur sapien-
 tia, sed recte opus peragit assequiturque, alioquin ne sapientia quidem sit. Conuenimus tan-
 dem nescio quo modo ut diceremus, sapientia praesente felicitate nihil esse opus. His ue-
 ro concessis rursus percontatus sum, quid de his quae supra concessa fuerant, sentiremus.
 Confessi enim sumus, inquam, si multa nobis bona sint, bene beateque nos uiuere. Admi-
 sit. Num beate, inquam, propter praesentia bona uiuimus, si nihil profuit, an si profuit?
 Si profuit, inquit. An uero conferunt quicquam, si habemus illa duntaxat, non utimur
 autem? Veluti si epulas multas poculaque habeamus, non uescamur autem, nunquid iu-
 uant? Nihil, inquit. Praeterea si artificibus exposita sint praeparataque singula ad opus per-
 faciendum, non utantur autem, num propter ipsam supellectilis & instrumenti copiam
 bene agant? Ceu si fabro parata sint instrumenta omnia, materies item, nihil fabricetur
 autem, nunquid, inquam, possessione iuuabitur? Nullo pacto, inquit. Quid uero? si quis
 diuitias & bona quae diximus omnia nactus, nequaquam utatur, nunquid erit, inquam,
 ipsa bonorum possessione beatus? Minime, o Socrates, inquit. Oportet itaque illum, qui
 beatus futurus est, inquam, non solum bona huiusmodi possidere, sed uti. Nihil enim so-
 la possessio iuuat. Recte, inquit. Num possessio ususque bonorum, o Clinia, inquam, ad
 beate uiuendum sufficit? Mihi quidem uidetur, inquit. Vtrum ita dicis, si modo quis re-
 cte utatur, an etiam si non recte? Si recte, inquit. Probe, inquam. Plus est enim puto, in-
 quam, cum quis re quae iam abutitur, quam cum omnino non attingit. Illud siquidem
 malum

Definitio quae-
 dam felicitatis
 οὐτυχίας

Sapientia felici-
 ces nos efficit

malum est, hoc nec bonum, nec malum. Nonne ita dicendum? Probauit. Nunquid in effectu, inquam, & usu lignorum aliud præter fabrilem scientiã, ut recte uti singulis queas, efficit? Non aliud, inquit. Quinetiam circa uasa conficienda, rectum usum scientia præstat? Annuuit. Nonne & circa usum bonorum quæ supra retulimus, diuitiarum, sanitatis, & formæ ipsa scientia dux erat, his recte uti docens, opusque dirigens? Prorsus, inquit. Non igitur successum solum, sed & opus bonum, ut uidetur, in omni possessione actioneque hominibus scientia præbet. Assensus est. An ulla est obsecro, possessionum omnium utilis prudentiam sapientiamque citra? Aut uter horum maiorem utilitatem reportat, qui mente captus est, cum rebus abundet, cum multa faciat? An qui pauca facit, pauca possidet, sed mentis compos? Hoc ita cogita. Nonne qui pauciora agit, rarius errat? Minus errans, minus agit male? Minus male agens minus est miser? Omnino, inquit. Quo autem pacto, inquam, pauciora facit aliquis? Nunquid si pauper est, an si diues? Si pauper, inquit. Vtrum si debilis, an si robustus? Si debilis, inquit. Vtrum si honoratus, an si abiectus? Si abiectus, inquit. Vtrum si fortis & temperans, an si timidus? Si timidus, Nonne & piger minus efficit, quam promptus ad agendum? Admisit. Et tardus, quam uelox? hebes uisu audituque, quam utroque acutus? Omnia hæc inter nos conuenerunt. Ibi uero hunc in modum conclusi. Nulla ex his, ô Clinia, quæ bona nuncupabamus, se ipsis bona esse uidentur. Immo sic dicendum constat, si illis inscitia præsit, eo deteriora esse quam illorum contraria, quo uberius improbo duci adminicula scelerum suppeditare possunt. Sin autem prudentia & sapientia his præsideat, tum denique meliora. Ipsa uero suapte quidem natura nulla, nec bona quidem, nec mala existimatione sunt digna. Videtur, inquit, ita esse ut dicis. Quid aliud ex his sequitur, inquam, quam nihil cæterorum uel bonum esse, uel malum? E duobus autem istis, sapientiam quidem bonum, insipientiam uero malum esse? Probauit. Nam quod est reliquum consideremus. Postquam beati esse affectamus omnes, beati autem efficitur, ut apparuit, ex eo quod rebus utimur, & recte utimur, rectitudinem uero usus & consecutionis prosperitatem scientia præbet, cæteris omnibus prætermisissis omni studio niti quisque debet, ut quam sapientissimus fiat. nonne? Cerre, inquit. Existimare præterea quisque debet à parentibus, à tutoribus & amicis, cæterisque, illis maxime qui amant, seu hospites sint, seu ciues hoc expetendum potius quam ingentes opes: exorandosque omnes, ut sapientiam impartiant. Neque turpe est, neque indignum, Clinia, sapientiæ gratia cuilibet seruire, & honestis obsequiis unumquemque demereri. Idemne tu sentis? Idem omnino, inquit. Probe enim loqui uideris. Si modo, inquam, doceri sapientia potest, nec forte hominibus uenit. Hoc enim insuper est uestigandum: neque dum id inter nos constat. Tum ille: Doceri mihi quidem, ô Socrates, posse uidetur. Hac ego responsione delectatus, belle, inquam, optime uirorum, ac maximo me beneficio affectisti, longa disputatione liberans, doceri sapientia possit necne. Nunc uero postquam tibi doctrina comparari posse uidetur, sola que hæc ex omnibus beatum & felicem hominem reddit, quid aliud quam philosophandum dicas? Nunquid hoc ages? Maxime, inquit, ô Socrates, quantum id fieri potest. Hæc cum libenter audissem, exemplar, inquam, ô Dionysodore & Euthydemæ, exhortationis quam uolo, tale, rudibus prolixisque fortasse uerbis uix tandem à me collectum habetis. Vter autem uestrum uult, idem hoc artificiose contexens nobis ostendat: aut si hoc non lubet, saltem quod orationi meæ deest, uos in adolescentis gratiam persequamini. nempe omnemne scientiam, an unam quandam potius parare necesse sit ei, qui uir esse bonus beatusque uelit: tum quæ hæc scientia sit. nam, ut principio dixi, uehementer hunc adolescentulum sapientem bonumque euadere desideramus. Hæc ubi dixi, ô Crito, iam ad sequentia intentus eram, obseruans quale dicendi exordium facerent, quæ ue potissimum ratione Cliniam ad sapientiæ & uirtutis studium exhortarentur. Hic qui natu grandior est, Dionysodorus, prior cœpit: ac nos quidem omnes oculis in eum conuersi eramus, mirificam quandam orationem protinus audituri: quod etiam contigit. Mirum namque sermonem, ô Crito, incœpit, dignum qui abs te audiatur, quam belle scilicet prouocet ad uirtutem. Dic mihi, ait, ô Socrates, uosque alij, quicumque adolescentem istum fieri sapientem uultis, utrum locamini, an id serio agitis

gitis. Hic intelligens, quod putassent lusum esse sibi, iussis cum adolescente disputare, atque idcirco lusisse & ipsos hactenus, neque seria tractauisse: maxime, inquam, desideramus. Tunc ita Dionysodorus. Vide, ô Socrates, ne quæ nunc asseris aliquando neges. Scio, inquam, haud me negaturum. Quid igitur dicitis? inquit: sapientem fieri uultis? Volumus, inquam. Quid nî? Vtrum, inquit, sapiens nunc est Clinias, an non? Nondum ait, inquam. Est enim minime iactabundus. Vos autem, inquit, sapientem fieri uultis, ignorantem uero esse nequaquam? Admisimus. Ergo quod non est, inquit, hoc fieri cupitis: quod uero nunc est, haud amplius esse. Quod quum audissem, turbatus sum: & ille me turbatum animaduertens, Quoniam, inquit, uultis quod nunc est, non amplius esse: uultis ut uidetur hunc, inquit, interire. Belli uero amici amatores que sunt, qui amatos omni cura student perdere? Hæc audiens Ctesippus, amati gratia iniure tulit: indignatus que, Hospes, inquit, Thurie, ni dictu rusticum sit, palam obiiciam, quod ista docens, mendacium mihi illisq; nefarium indignum que impingas: Cupe- re nos scilicet illum interire. Hic Euthydemus ad Ctesippum conuersus: Videtur, inquit, tibi fieri posse ut aliquis mentiatur? Per Iouem, inquit: nisi forte insanio. Qui uero mentitur, inquit, rem ipsam qua de sermo est dicit, an non dicit? Dicit, inquit. Si rem ipsam dicit, haud aliud quicquam dicit præter id quod dicit. Quo nam pacto, Ctesippus inquit, posset? Nunquid una quædam res est, inquit, quam dicit ab alijs diuersa? Prorsus, inquit Ctesippus. Non ne qui illam dicit, id quod est profert? Ita. Enim uero quicumque quod est, quæ ue sunt dicit, uera dicit. Quamobrem Dionysodorus, si quæ sunt dicit, uera prædicat, neque quicquam aduersus te mentitur. Ita, inquit Ctesippus. Verum qui hæc loquitur, ô Euthydemus, non ea quæ sunt dicit. Ad quem Euthydemus. Non existentia non sunt? Non, ait. Nusquam uero quæ non sunt, existentia sunt? Nusquam. Fieri ne potest, ut aliquis circa ea quæ non sunt quicquam agat, ut illa faciat aliquis existentia nusquam? Nequaquam mihi uidetur, Ctesippus ait. Quum rhetores ad populum concionantur, nihil ne agunt? Agunt aliquid. Si agunt, ergo & faciunt. Sequitur. Ergo ipsum dicere, agere est & facere. Consensit. Nullus igitur non existentia dicit. faceret namque aliquid: tu uero, inquit, confessus es impossibile esse, ut aliquis non existentia faciat. Quapropter secundum orationem tuam falsa nullus loquitur. Immo uero si loquitur Dionysodorus, uera & existentia loquitur. Sic Euthydemus est, Ctesippus inquit. Nam existentia quidem dicit, non tamen ita ut se habent dicit. Qui uero isthuc ais Ctesippe? Dionysodorus inquit. Sunt ne qui res ipsas ut habent se dicant? Sunt certe, respondit ille, uiri boni præclari atque ueridici. Quid porro? inquit ille, bona nonne bene se habent? mala contra, male? Probauit. Bonos autem & præclaros uiros, inquit, fateris res ipsas sic, ut habent eloqui? Confiteor, inquit. Ergo boni uiri ô Ctesippe, male mala dicunt. si quidem ut sunt, enunciant. Maxime profecto, inquit, & de malis hominibus male. Quorum de numero ne sis, cauendum est tibi, si mihi credis, ne boni uiri male de te loquantur. Hic Euthydemus. Nunquid, inquit, & magnos magne, & calidos calide? Summopere, inquit Ctesippus. Et de frigidis frigide loquuntur, aiuntq; differere frigide. Ibi Dionysodorus, conuitiare Ctesippe, inquit, conuitiare. Non per Iouem Dionysodore, inquit: nam te diligo, immo & amice moneo, & persuadere contendo, ne adeo in nos inuehare, ut me dicas cupere eos perditos, quos habeo charissimos. Ego uero ut accesos intellexi, cum Ctesippo locatus: decet, inquam, Ctesippe, ut mihi uidetur, ab his hospitibus quæ dant accipere, si modo impertire quicquam uelint, & non de nominibus alter cari. Nam si ita perdere sciunt homines, ut è malis & imprudentibus probos prudentes que faciant, seu ipsi perditionis eius inuentores sunt, seu ab alio didicerunt, ut pro malo homine restituere possint bonum. patet autem eos scire: dixerunt enim artem nuper sibi comparatam, qua bonos ex malis homines faciant. Si hoc, inquam, sciunt, permittamus utique ut sic adolescentulum perdant, modo sapientem efficiant, immo etiam nos ipsos illis ita curandos tradamus. Quod si uos iuuenes reformidatis omnes, in me certe uelut Care quodam, artem suam periclitentur. leuius seni discrimen est. Me igitur Dionysodoro huic, quasi Medæ Colchidi, dedo, ut dissoluat, & si uelit elixet, uel aliud quodcunque exemplum in me ædat, modo uirum efficiat bonum. Ctesippus quoque, ego item, ô Socrates, inquit, hospitum uoluntate

timeipsum committo: & si me magis etiam quam nunc excoriare uelint, excoriant, modo pellis mihi mea non in utrem, ut Marfyæ, sed in uirtutem uertatur. Ac Dionysodorus quidē hic ipsi me succensere putat. ego uero minime succenseo, sed oppugno, quæ in me dixit non recte. Tu uero Dionysodore, quod reclamo, ne cōuitium putes. Aliud est enim contradicere, aliud cōuitiari. Hic Dionysodorus. Quæso, inquit, num ita de contradicendo loqueris, ut contradicere, omnino aliquid esse putes? Maxime quidem, inquit Ctesippus. An uero tu nō putas? Atqui nunquam, inquit Dionysodorus, ostendes, ubi alterum alteri audiueris contradicentem. Vera loqueris, inquit. Sed nunc audiamus ecquid Ctesippum tibi Dionysodoro contradicentem ostendam. Hoc igitur, inquit, nobis promittis? Prorsus, inquit. Sunt ne, inquit, unaquaque de re sermones rationesq? Sunt, inquit. Num ut est unaquæque res, an ut non est? Ut est, inquit. Si recordaris, inquit, Ctesippe, paulo ante monstrauius neminem quod non est dicere. Quod enim non est, nullū posse dicere constat. Quid tum? inquit Ctesippus. An prohibet, quo minus ego & tu contradicamus? Tum ille. utrum, inquit, contradiceremus, si eiusdem utriq; rei rationem cogitemus? An non idem potius loqueremur? Consensit. An si neuter, inquit, quod res est dicat, contradicimus? an potius rem omnino non tenemus? Id quoq; admisit. Num, inquit, cum ego quod res est dico, tu uero aliud dicis, tunc demum contradicimus? an potius cum ego quod res est, tu quod omnino res non est, dicis? Eritq; ut non dicens contradicat dicenti? Ad hæc Ctesippus obmutuit. Ego autem miratus quæ dicebātur: Quæ, inquam, ratione istud Dionysodore ais? Equidem cum sermonem huiusmodi sæpenumero ē multis audiuerim, semper admirari soleo. hunc siquidem Protagoræ sectatores, & his antiquiores, frequenter usurpare consueuerunt. Mihi uero semper mirabilis uisus est, talisq; qui & alios & seipsum peruertat. Reor autem ueritatem ipsius me nunc abs te potissimum auditurum. num enim istud uult, ut falsa dicere impossibile sit, oporteatq; illum qui loquitur, aut uera loqui, aut omnino nō loqui? Afferuit. Vtrum falsa, inquam, loqui quidem impossibile est, opinari uero falsa possibile? Ne opinari quidem, inquit. Ergo nulla est, inquam, falsa opinio. Nulla prorsus. Neq; inscitia, inquam, neq; homines inscij; quid enim non inscitia sit, siquidem falli rebus possibile est? Omnino, inquit. Istud autem non est, inquam. Non certe, respondit ille. Confabulandi ne gratia, ô Dionysodore, hæc inducis, inquam, ut mirum aliquid inferas? An reuera, nullus tibi hominum inscius esse uidetur? Tu uero, inquit, refelle. An refelli quicquam potest, inquam, si, ut tu dicis, mentiri nemo potest? Non potest, inquit Euthydemus: nec illud Dionysodorus iussit, ut refelleres. quo enim pacto quis quod non est, iubeat? Ego uero Euthydemæ, inquam, scita hæc atque præclara haud admodum sanè discō, sed obiter attingo. Erit igitur onerosum fortasse quod rogabo, sed ignosce obsecro. Vide amabo, si neq; mentiri quisquam potest, neq; opinari falsa, neq; inscius esse, nemo etiam dum agit, aberrare quicquam potest. Neq; enim ab eo quod agat, aberrat. Nun quid ita dicitis? Ita plane, inquit. Hæc est, inquam, grauis illa quæstio. Si enim non erramus unquam, neq; agendo, neq; loquendo, neq; etiam cogitando, quid nam uos huc docturi uenistis? an non supra prædicabatis, uos præ cæteris omnibus, optime posse uirtutem tradere unicuiq; uolenti? Usque adeo, ô Socrates, Cronus ille es, inquit Dionysodorus, ut quæ à principio diximus, reminiscaris nunc: & si quid superiori anno dixerim, nunc quoq; sis recordaturus; his autē quæ in præsentia dicta sunt, quid sis responsurus, habes nihil. Quia difficilia sunt, inquam, haud iniurta. Sunt enim à sapientibus profecta. Equidem & ei quod postremo dixisti, respondere difficillimum est. Cum enim dicis non habere me quod respondeam Dionysodore, quid potissimum inferre uis? an uidelicet quod non habeam quo eam orationem conuincam? Dic enim quid aliud uerbum istud sibi uult, quod non habeam quod orationibus istis per me respondeatur. Num tu aliud dicis, inquit, quàm difficile esse respondere? Nempe responde. An prius quàm tu respondeas, inquam, Dionysodore? Quid, non respondes? ait. An par est? inquam. Par, inquit. Qua ratione? inquam, an fortè quia ad nos diserturus aduenis, nostiq; quando respondendum sit, quando non sit, ideoq; nunc respondes nihil, quod respondere non decet? Ad hæc ille: Nugaris, inquit, ô Socrates, atq; respōdere negligis. Sed, ô bone uir, obsequere, & responde ei quem ipse sapientem esse fateris. Parendū est, inquam, sic enim decet, imperitantī. Interroga igitur,

Vtrum, inquit, animā habent, quæcunq; intelligūt aliquid? an & anima carent? Habent, inq;. Nostri ne, inquit, uerbum ullum aliquod animam habens? Nullum ego profecto, inq;. Cur itaq; nuper interrogabas, uerbum quid sibi ueller? Non ob aliud, inq;, nisi ob ignauiam meam, quæ errare coegit. Fortasse uero non erraui, sed recte loquutus sum, cum uerbis cogitationē tribuo. Tu uero utrum errasse me dicis, nec ne? Si enim non erraui, neq; tu nunc redargues, sis licet sapiens, nec habes quod opponas. Sin autem erraui, ne sic qui dem recte tu loquere, quando dicis errare posse neminem. Atq; hæc quidem nō aduersus illa quæ anno superiori dicebas, nunc adduco. Sed uidetur mihi, ô Dionysodore Euthyde meq;, sermo hic eodem reuolui: & nunc etiam, ut & quondam solebat fieri, cum desinat cadere. Quod quidem ut ne ipsi accidat, ab illa arte uestra, licet circa acriorem sermonum diligentiam admirabili, nondū uidetur esse prouisum. Hic Ctesippus, mira dictis, inquit, ô uiri Thuri, siue Chri, seu quodcunq; aliud agnomen uendicare lubet: quibus delirare perinde est. Ego autem uertus ne ad contumelias deueniretur, Ctesippum rursus sic mitigauit: Eadem tibi, inquam, ô Ctesippe, nunc dico quæ Clinia quoq; dicebam, Nescis enim quā mirabilis sit horum hospitem sapientia. Nolunt autem nobis illam ostendere prorsus, sed Protei Aegyptij illius sophistæ more præstigijis quibusdā fallunt. Menelaum igitur imitemur, neq; mittamus ante quā aperiant, quid animi gerant. Pulcherrimum enim quiddam exhibebunt puto, si uere proferant. Quapropter exhortemur, atq; uotis supplices exoremus, ut exhibeant. Sed exponendum rursus uidetur, qualem studiorū formam ab illis requiram. Conabor hinc ubi supra desistimus, continuare sermonem, si quo pacto eos prouocem, ut mei miserti, qui tam grauiter occupor, rem deinde serio tractent. Tu uero Clinia mihi dic, ubi nam orationem abruperimus. nam, ut ego arbitror, hic hæsi mus, ubi philosophandum esse confitebamur. nōne? Profecto, inquit. Philosophia uero scientiæ acquisitio est: inquam. Certe, inquit. Quam itaq; potissimū adipisci scientiam de cet: inquam. nōne, ut summam dicam, illam quæ nobis prodest? Illam ipsam, inquit. An ea scientia maxime nobis prodesset, si sciremus quibus in terris aurum multum effoditur? Vtiq;, inquit. At qui dudum id confutauimus, quia nihilo magis prodesset scientia ista, etiam si absq; labore tellus effodiatur, aurum eruatur, uel etiam si in aurum omnia uertantur, dum uti auro nescimus, non recordaris? Recordor, inquit, ac maxime quidem. Neq; ulla ullius rei scientia, siue nummularia, siue medicina, siue quæcunq; alia utilis est, inq;, si facere tantum docet, uti autem non docet. Nōne? Ita prorsus, inquit. Adeo, inquam, ut si qua scientia immortales nos efficeret, uti uero immortalitate non doceat, inutilis sit prorsus, si qua superioribus fides est. Ita nobis hæc omnia uidebantur. Hac igitur, inq;, scientia ingenue puer opus est, in qua operis & effectio & usus conueniant. Apparet, inquit. Permulum igitur inter lyrarum fabros interest, & scientiam pulsandæ lyrae affectus. Alia enim ars quæ facit, alia quæ utitur his rebus. Nam ars quæ fabricat lyram, & quæ lyram pulsât, longe inter se differunt. an non? Sic est, inquit. Neq; rursus, inquam, tibia rum effectrice opus est. Ea siquidem ab illa quæ utitur, differt. Sanè, inquit. Num forte, inquam, componendæ orationis quærenda facultas, ut beatus euadas? Non arbitror, inquit. Quænam te ratio mouet? inquam. Noui equidem, inquit, quosdam orationum autores, qui orationibus hisce quas condiderunt, uti perinde sciunt, ac lyris fabri lyrarum, qui in aliorum usum lyras construxerunt, quas & qui illis utuntur, facere nesciunt. Constat similiter & circa orationes aliam esse artem quæ condit, aliam quæ conditis utitur. Euidētissimo argumento ostendisse uideris, inquam, artem illorum qui componunt orationes ad beatitudinem nequaquam sufficere. quanquā sperabam hoc in genere scientiam quam iam diu quærimus, inuenturos. Etenim isti orationum autores Clinia quoties appellauī supra mortales cæteros sapientes uidentur, ipsaq; eorum ars diuina penitus atque excelsa. Neq; mirum. Est enim incantatoriæ illius pars quædam illa haud multo inferior. Incantandi porrò facultas, uiperarū, aranearum, scorpionum, cæterarumq; ferarum, atque morborum mitigatio est. Oratoria uero iudicium, concionatorum, aliarumq; turbarum oblectamentum quoddam & delinitio. An uero tu aliter sentis? Non aliter, inquit: sed ita prorsus ut ais. Quo ergo nos uertemus? inquam, & quam ad artem? Ambigo, inquit. At ego inuenisse arbitror, inquam. Quam? Imperatoria ea potissimum uidetur, quæ beatum adipiscentem facit. Mihi uero non uidetur, inquit.

Quamob

Quamobrem, inquit. Quia uenatoria quaedam hominum ars, inquit, esse uidetur. Quid tum, inquit. Quia nemo, inquit, uenator uenationis opus ulterius porrigit, quam ad uestigandum capiendumque: postquam comprehenderunt, uti nequeunt. sed & qui canibus uenantur, & qui piscantur, praedam coquis exhibent. Geometrae, item astronomi, logistae, uenatores quidam sunt. neque enim figuras descriptionesque faciunt ipsi, sed cum sint, adinueniunt. Cum itaque uti illis ipsi nesciant, uenentur autem solum, quicumque illorum mentem capti non sunt, sua inuenta dialecticis praebent, ut illi his utantur. Eia pulcherrime & sapientissime Clinia, inquit, sic est: Ita prorsus, inquit. Atque eadem ratione duces exercitus, postquam uel urbem, uel exercitum occuparunt, uiris ciuilibus praedam & spolia tradunt. Nam ipsi his quoque comprehenderunt, uti nesciunt, quemadmodum aucupes, qui postquam ceperunt coturnices, nutritoribus tribuunt. Si itaque ea arte indiges, quae uel faciendo, uel uenando quaeritis, uti sciat, beatorumque efficit possidentes, aliam quaerere quam militarem oportet. CRIT. Quid ais, o Socrates? Nunquid adolescensculus ille talia dixit? SOC. Non putas Crito? CRIT. Non per Iouem, nam reor illum, si talia dixit, neque Euthydemum, neque alterius cuiuslibet hominis disciplina ulterius indigere. SOC. Fortem uero Ctesippus haec dixit, ego uero non memini. CRIT. Quis Ctesippus? SOC. Saltem hoc memini, neque Euthydemum attulisse haec, neque Dionysodorum. Sed, o beate Crito, suspicor praestantiorum quampiam uirum praesentem haec dixisse. Nam haec me audiuisse non dubito. CRIT. Per Iouem, o Socrates, excellentior aliquis ista protulisse uidetur. Verum post haec quam tandem artem scrutati estis? Inuenisti ne quam quaerebatis? an non? SOC. Queris an inuenerimus? Ridiculum quiddam accidit. Etenim puerorum more, qui galeritas siue alaudas insequuntur, uehementi quodam affectu singulas scientias persequeremur, ac semper quamcumque capere nos esse uestigio putabamus, fallebat nos, repenteque subterfugiebat. Quid enim multas enumerem? Regiam artem aggressi sumus, contemplati esset, nec ne quaerere beatos faciat. Sed uelut in Labyrinthum delapsi, dum prope finem esse iam sperabamus, retrogressi ad principium rursus reuertebamur, eodem modo affecti, quo principio disputationis eramus. CRIT. Quo pacto hoc accidit? SOC. Dicam. Visa nobis regia facultas est eadem esse cum ciuili. CRIT. Qui nam, SOC. Cum res militaris ac facultates omnes reliquae, operum suorum imperium ciuili arti submittere uiderentur, utpote quae sola uti sciat, nihil nobis impedimento fore putauimus, quo minus haec esset quam quaerebamus, causa recte rempublicam administrandi, & secundum illud Aeschyli, puppi sola ciuitatis praesidens, & gubernacula totius tenens, omnibus dominans, omnia utilia reddens. CRIT. An non recte uisum uobis est Socrates? SOC. Ipse iudicabis Crito, si audias quae deinceps contigerunt. Rursus enim hunc in modum quaerebamus. Age, ars illa regia omnibus praesidens, opus aliquod efficit, an non? Omnino aliquod, consensimus omnes. Nonne enim & tu haec Crito concederes? CRIT. Absque dubio. SOC. Quod ergo illius opus esse diceres? Ut si te rogem, Medicina dum dominatur omnibus quorum domina est, quod nam opus exhibet? an non sanitatem protinus responderes? CRIT. Vtique. SOC. Agricultura item uestra, dum omnibus quorum est domina dominatur, quod opus facit? Alimentum est terra porrigit, inquires? CRIT. Equidem. SOC. Regia igitur facultas, cum omnibus quorum est domina dominatur, quod opus explet? Fortem non est in promptu. CRIT. Non Hercle o Socrates. SOC. Neque nobis o Crito, sed hoc saltem nosti, si haec ea est quam exoptamus, utilem esse oportere. CRIT. Summopere. SOC. Nonne igitur boni aliquid afferre nobis eam necesse est? CRIT. Est omnino. SOC. Bonum autem nihil esse aliud quam scientiam quaedam, ego & Clinias consensimus. CRIT. Ita certe dicebas. SOC. Opera uero ciuili quidem gubernationis, cum multa alia haec esse uel maxime unusquisque fateatur, diuites facere ciues, liberos & concordem. Haec autem omnia neque bona, neque mala apparuerunt. Oportet autem eam ut constitit, sapientes efficere, scientiamque tribuere, si modo ea futura sit quae proficit, & beatos efficiat. CRIT. Vera narras. Sic enim tunc inter uos constitit, ut ipse recensuisti. SOC. Nunquid regia disciplina sapientes homines bonosque facit? CRIT. Quid prohibet Socrates? SOC. Num & omnes, & in omnibus bonos, omnemque scientiam ipsa praebet: coriaria, fabrilem, & reliquas uniuersas? CRIT. Haud equidem arbitror o Socrates. SOC. At quam scientiam? & qua in re iuuabimur? Operum quidem illorum quae neque bona sunt, neque mala, opificem ipsam esse haud oportet, Scientiam uero aliam praebere nullam quam

quæ ipsam seipsam decet. Dicamus igitur quænam hæc sit, & quo iuuemur. Vis'ne eam dicamus ô Crito, qua bonos facere ceteros possumus? **C R I T.** Volo equidem. **S O C.** Boni quò conducunt? quòute utiles erunt? an dicemus quod alios facient bonos? & illi ipsi alios itè? quo autem boni sint, nisi apparent, postquam illa quæ civilis artis opera dicuntur, reiectus: plane quod prouerbio dicitur, Iouis Corinthus accidit, atque ut supra dixeram, a quo interuallo, imò etiam longiori quàm antea ab eius artis inuentione distamus, quæ prestare nobis beatitudinè valeat. **C R I T.** Per Iouem ô Socrates, in ambiguitatè plurimam incidisse uideamini. **S O C.** Ego quidem ô Crito, cum in hanc dubitationemmersus essem, quæ alta potui uoce protinus exclamaui, hospites illos tanquam Castorem & Pollucem Iouis filios suppliciter obsecras, ut nos, me scilicet & adolescentulum ipsum è turbulenta fluctuatione sermonum eriperent, iocisquè ommissis, seria disputandi ratione nobis ostenderent quæ potissimum scientia sit, quam adepti quod uitæ superest, feliciter transigamus. **C R I T.** Nunquid monstrare uobis Euthydemus uoluit? **S O C.** Quid nunc? Magnifice nimirum ô amice, hunc in modum affari cœpit. Vtrum te, ô Socrates, hanc quam iam pridem queritis scientiam, doceam, inquit? an habere ipsam te ostendam? O beate uir, inquit, nunquid hoc potes? Valde, inquit. Ostende igitur, inquit, me habere. facilius enim mihi istud, quàm denuo hac in ætate discere. Dic age, inquit, scis'ne quicquid? Scio equidem multa, inquã, sed parua. Sufficit, inquit, putas'ne aliquid eorum quæ sunt, id ipsum quod est, non esse? Nullo pacto, inquit. An non scire te aliquid asseris? inquit. Profecto. An non es sciens, si modo scis? Sum equidem, sed illius ipsius quod scio. Nihil refert, inquit. Non necesse est scire te omnia, si qua eorum quæ sunt scis. Non per Iouem, inquit, quandoquidem & alia multa minime scio. Si quid nescis, inquit, es nescius? Illius ipsius, inquã, ô amice, quod nescio. Nihilominus nescius es, inquit, qui pau-loante scium te esse prædicabas. Atque ita fit, ut ille ipse sis qui & es, et rursus non sis, simul & secundum eadem. Esto, inquam, Euthydemus. Nam, ut prouerbio fertur, Belle omnia dicis. qua igitur ratione, scientiam illam quam querimus, habeo? quia uidelicet impossibile est, esse idem atque non esse. Vnde si unum quiddam scio, cuncta scio. neque enim esse possum scius simul & nescius. quod si omnia scio, illam quoque scientiam habeo. An non ita loqueris? & hoc est illud sapiens? Ipse te redarguis, inquit, Socrates. Quid uero Euthydemus tibi, inquam, nonne idem contigit? nam mihi quidem non multum molestum est, quod & tecum unam & cum Dionysodoro hoc lepico capite patiar. Dic mihi, nonne & uos quædam scitis, quædam nescitis? Minime quidem, ô Socrates, Dionysodorus inquit. Quid dicis, inquam, an nihil scitis? Immo scimus, inquit. Omnia itaque scitis, si aliquid scitis. Omnia certe, & tu quoque scis omnia, si unum aliquid scis. Pro Iupiter, inquit, mirabile dictu, & ingens hoc bonum. Num & ceteri omnes sciunt omnia, uel nihil? Non enim dicendum uidetur, scire eos aliqua, nescire alia, atque ita scientes esse simul & nescientes. Quid ergo dicemus? Omnes, inquit, plane scire omnia, siquid unum sciunt. Dij boni, inquit, nunc demum Dionysodore serio loqui mihi uideamini, & uix tandem ut serio ageretur, nunc impetraui. Ipsi reuera scitis omnia? & fabrilem uidelicet artem & coriariam? Omnia profus, inquit. Numquid & neruis suere scitis? Certe, inquit, & calceos quidem. An, inquam, & stellarum numerum, & arenarum? Et ista, inquit. Putas nos ista concedere, inquã? Hic Ctesippus respondens: Coniecturam, inquit, ô Dionysodore, nobis aliquam talem adducite, qua uos uera loqui conijciamus. Qualem? inquit. Scis, inquit, quot dentes Euthydemus habet? atque Euthydemus quot tu habeas cognoscit? Non tibi sat est, inquit, quod omnia scimus, au disse? Minime, inquit, sed unum hoc tantum nobis ostendite, quod uera loquamini. Nam si dixeritis quot dentes habet uterque, nobisque postea numerantibus, uera dixisse deprehendemini, cetera quoque uobis credimus. Illi uero cum mordere Ctesippum existimarent, respondere aliud noluerunt, nisi quod scirent omnia, de singulis à Ctesippo interrogati. Ctesippus siquidem aperte de unaquaque re, uel minimis quibusque etiam turpissimis sciscitatus est, num scirent, quòd fidem illis non haberet. Illi autem forti animo pariter contra responderunt se omnia intelligere, instar aprorum qui contra ictum nituntur. Quamobrem ipse quoque, ô Crito, coactus sum denique Euthydemum interrogare, an etiam saltare Dionysodorus sciret. Ille uero consensit. Non tamen, inquam, super enses humi inclinato capite transilire, et super rotam uolui, tam gradus natu. Eo ne sapientiæ promouit? Nihil est, inquit, quod nesciat. Tum ego: Num omnia nunc duntaxat cognoscitis? an & semper? Et semper. Num

Nam à tenera ætate statimq; nati omnia cognouistis? Omnia, respōderunt simul uterq;. Nobis utiq; res incredibilis uisa est. Tunc Euthydemus, non credis, ô Socrates? Excepto hoc inq;, quod uerisimile est uos sapientes esse. At si mihi uoles respondere, inquit, ostendam te quoq; hæc mirabilia confitentem. Gratissimum sit, si huius me conuincas: si enim cum essem sapiens, nesciui hæc, tuq; ostendes, & scire me omnia, & sciuisse semper, quòd maius in uita lucrum nancisci possem? Responde iam, inquit. Tanquam responsurum, inquã, interroga. Nunquid alicuius scius, inquit, es ô Socrates, an nullius? Alicuius, inquã. An eodem scis quo scius es, an alio quopiam? Quo scius sum. Arbitror enim te animam dicere. Hanc ne intelligis? Nonne te pudet, inquit, ô Socrates, dum interrogaris uicissim interrogare? At quid faciam, inquã? Faciam equidem utcumq; iusseris, cum quod queris, ignorem. Iubes autem ut respondeam quidem, non interrogem. Cogitas ne quoquo modo, inquit, id quod quero? Equidem, inquã. Ad istud ergo responde quod cogitas. Quid, inquã, si tu alia mente interrogas, alia ego respondeam, cum aliud quàm tu conceperim, satis ne tibi factum putabis, si nihil ad rem ipsam respondero? Mihi quidem fateri, inquit, tibi non, ut arbitror. Tum ego, per Iouem nõ prius respondebo, quàm audiam. Non respondes, inquit, ad ea semper quæ mente concipis: quia nugaris Socrates, & rudior es admodum quàm oportet. Agnoui tunc illum mihi iam subiratum, quod uerba quibus nã irretire studebat, distinguerem. Venit mihi præterea in mentem Conni, qui ipse quoq; sæpe mihi indignatur, quotiens ei non cedo: deinde me spernit uelut rudem. Postquam igitur cogitauì horum doctrinæ me tradere, arbitratus sum obsequi oportere, ne quis eorum me ut ineptũ & indocilem respuat. Quocirca & illi inquã, si tibi ita Euthydemæ uidetur agendum, ita agatur. Tu namq; me multo melius disputandi rationem intelligis, cum artem hanc teneas, ego uero sim rudis. Ideoq; interroga iterum ab initio. Responde rursus, inquit. Vtrum scis aliquo quæ scis, an nullo? Anima inquã. Hic, ait ille, plus quàm rogatus sit, respondet. Non interrogo quo scias, sed utrum scias aliquo, nec ne. Ego ad hæc, plus quàm decebat propter impericiam meam respondi. Sed ignosce mihi obsecro. Respondebo iam nunc simpliciter, quòd scio aliquo semper quæcumq; scio. Vtrum, ait, hoc eodem semper, an tum hoc, tum alio? Semper inquã, quando scio hoc scio. Hic ille. Nondum præuaricari desinis? Ne fortè, inquã, id quod semper dicitur, nos falleret, ita respondi. Non nos, inquit, dicas, sed te. Sed responde, utrum semper hoc scias. Semper inquã, postquam ipsum quando, oportet subtrahere. Nonne semper hoc scis? Semper autem sciens utrum aliqua hoc scias quo scis, aliqua alio: uel hoc ipso omnia? Hoc inquã cuncta quæcumque scio. Hic rursus transgredieris Socrates. Excipiatr inquã quod dictũ est, quæcumq; scio. Vt excipias, inquit, nihil postulo, immo responde, posses ne omnia scire, nisi scires omnia? Monstrum esset hoc inquã. Adijce nunc iam ait, quicquid lubet. Cuncta namque scire fateris. Sic uideor inquã, postquam nullius momenti est quod dicitur, quæcumq; scio, omnia autem scio. Nonne & semper confessus es scire hoc quo scis: siue quando scis, seu quomodocumq; placet. Semper enim scire es confessus, ac omnia simul. Constat ergo quod puer sciebas, & quando genitus es, & quando natus, mò & antequam nascereris, & ante cœli terræq; ortum scisti omnia, si modo semper scis. Ac per Iouem semper scies, & omnia, si uolueris. At uoles, inquã, honorande nimium Euthydemæ, siquidem omnino uera dicis. Sed posse te non multum confido, nisi idem tecum uelit frater iste tuus Dionysodorus, sic enim fortè ualebis. Dicite porrò. Cætera quomodo uobis non concedam, nescio, tam mirabili atq; noua sapientia præditi estis, quo minus ego omnia sciam, quandoquidem uos asseritis. Talia quædam qua ratione scire me dicam Euthydemæ? quod uidelicet boni uiri iniusti sint. Dic enim mihi, scio ne istud, an nescio? Scis utiq;, inquit. Quid inquã. Quod uiri boni iniusti non sunt. Iam pridem sciebam hoc, inquã. Verum non istud quero, sed quod iniusti sunt uiri boni, quando didici: Nusquã Dionysodorus ait. Non ergo inq;, hoc scio. Tunc Euthydemus ad Dionysodorum conuersus ait. Sermonem destruis, apparebitq; iste si nesciat, sciens simul & nesciens. Dionysodorus quidem erubuit, sed ego. Tu uero quid ais Euthydemæ? non uidetur tibi frater tuus uera loqui, quum nouerit omnia? Frater ego sum Euthydemæ, Dionysodorus ait. Mitte isthæc inquã, ô bone uir, dum me Euthydemus doceat, quòd sciam uiros bonos iniustos esse, neque hanc mihi doctrinam inuideas.

Fugis

Hercules ad-
uersus hydrā
sophisticā et
Cancrum so-
phistam.

Fugis ô Socrates, ait Dionysodorus, neq̄ uis respōdere. Non iniuria, inquam, fugio: nam cum alterutro uestrum sim imbecillior, cur non duos fugiam? Hercule quidē multo sum imbecillior, qui pugnare simul non ualuit aduersus hydrā sophisticā, cui propter sapientiam pro uno sermonis capite amputato, multa repullulabant, ac etiā aduersus Cancrum sophistam quendam ex mari aduentantem, & nuper, ut arbitror, aduectum nauī: à quo cum Hercules ad sinistram angeretur, uerbisq̄ acriter morderetur, nepotis sui Iolai auxiliū implorauit, qui summopere illi succurrit: meus autē Iolaus Patrocles si uenerit, longe aliter faciet. Responde ergo, inquit Dionysodorus, postquā ipse hæc prædicas, utrum Iolaus Herculis magis nepos q̄ tuus fuerit. Operæ precium fore arbitror, ut tibi respondeam Dionysodore. Neq̄ enim desineres sciscitari, & propter inuidiam quandam interturbare, ne Euthydemus sapiens illud me doceat. Responde igitur inquit. Respondeo, inquam, Iolaum Herculis nepotem fuisse: meū autem, ut uidetur, nequa q̄. Neq̄ enim pater ipsi Patrocles fuit frater meus, sed aliquis nomine proximus Iphicles Herculis frater. Patrocles autem, inquit, tuus? Nimirum inquam, sed ex matre eadem, non patre. Frater ergo tibi est, inquit, & non frater. Nō eodem ex patre inquam, uir optime. Illius enim pater Chæredemus, Sophroniscus autem meus. Pater autem, inquit, erat Sophroniscus atq̄ Chæredemus? Omnino, ille meus, hic suus. Nōne Chæredemus alius quā pater erat? Alius scilicet q̄ pater meus. Nunquid pater erat, cum alius quā pater esset? An tu idem es quod lapis? Verebar inquam, ne idem te asserente uiderer. Mihi uero nō uideor. Nōne igitur alius es quā lapis? Alius certe. Quod si alius es quā lapis, non es lapis. Et si alius q̄ aurum, non es aurum. Sic est inquam. An non eadem ratione Chæredemus quum alius sit quā pater, pater non erit? Videtur inquam, nō esse pater. Ad hæc Euthydemus adiecit: haud pater est Chæredemus: rursusq̄ & Sophroniscus cum alius sit q̄ pater, non est pater. Quapropter sine patre es ô Socrates. Sermonem uero suscipiens Ctesippus intulit. pater autem uester cum eadem sibi contigerint, alius est quā pater meus. Longe abest Euthydemus ait. Num idem? Idem sanē. Non consentirem. Sed utrum meus Euthydemus pater est, duntaxat an & cæterorum hominum? Et cæterorū insuper. Nunquid putas eundem hominem patrem existentem non esse patrem? Putaram equidem Ctesippus inquit. An & aurum inquit, aurum existens, nō esse aurum? & hominem existētem, hominem non esse? Tum Ctesippus, nō ut fertur, Euthydemus lino linū connectis. Rem grauem dicit, si pater tuus, pater est omnium. Est tamen. Vtrum hominum duntaxat, an equorum etiam cæterorumq̄ animalium omnium? Omnium profus. An & mater tua, mater omnium? Et mater. Ergo tua mater echinorum marinorū mater est. Et tua, inquit. Et tu rursus frater es gobiorum, catulorum & porcellorū. Et tu, inquit. Quinetiam tibi pater est canis. Et tibi insuper. Hic Dionysodorus. Si mihi respondere Ctesippe uolueris, faciam ut ista concedas. Dic age, est tibi canis? Et molestus admodum canis Ctesippus ait. Habet catulos? Tales habet multos. An non illorum pater est canis? Profus. Signa nāq̄ uidi ex quibus illorum patrem esse conijcio. Nōne tuus est canis? Est. Nōne igitur pater existens, tuus est? Quare tuus pater fit canis, tuq̄ catulorū frater. Sed nequid Ctesippus puer obijceret, repente adiecit Dionysodorus. Paulum quid ultra responde. Canem hunc uerberas? Arridens Ctesippus ait, uerbero, te autem nequeo. An non igitur tuum patrem uerberas? Longe, respondit, iustius esset ut patrem uestrum uerberarem, qui discipulam quandam adeptus, adeo sapientes filios genuit. Sed nunquid ô Euthydemus, multa bona ex uestra sapientia uester & catulorum pater est consecutus. Neque ille bonis multis indiget ô Ctesippe, neq̄ tu. Neq̄ tu etiam Euthydemus, neq̄ alius quisquam hominum, inquit. Dic etenim Ctesippe mihi, utrum bonum esse censeas, uel ægrotati pharmacum bibere quando indiget, an non? uel homini pugnaturō bonum esse ut armatus prodeat, an inermis? Arbitror equidem inquit. nempe expecto aliquid abs te egregium. Ipse uidebis optime, inquit. Verum responde, postquā confessus es bonum esse, quādo res potestulat, pharmacum bibere, nunquid hoc bonum quā plurimum oportet bibere? optimumq̄ erit si quis terat, & infundat poculo hellebori tantum quantum curru aliquo uehitur? Profus ita, Ctesippus ait, si tantus sit qui bibiturus est, quanta est statua Delphica. Nōne similiter & in bello, inquit, si bonum est armis fulciri, plurima arma habenda sunt, iaculorumq̄ & clypeorum circumferenda est sarcina? quandoquidē id bonum est. Et ma
xime

Proverbium

xime quidem, Ctesippus ait. Tu uero nō putas Euthydeme, sed unum duntaxat iaculum esse ferendum? Equidem inquit. Ita Geryonem, inquit, Briareumq; armares? ego autem putavi robustiorē te esse, sociumq; similiter istum, utpote uiros armigeros. Euthydemus quidem tacuit. Dionysodorus autem aduersus ea quæ primum Ctesippus responderat, intulit: Bonum tibi esse uidetur aurum habere? Valde quidem, respondit Ctesippus. An non & habere pecunias semper atq; ubiq;? Maxime inquit. Nonne bonum esse aurū confiteris? Confessi iam sumus. Semper ipsum habere, & ubiq; oportet, & in seipso quàm maxime? Beatissimus is esset, qui tria auri talenta in uentre haberet, talentum unum sub capitis osse, staterem autem, id est nummum quendam, & pondus auri utrisq; in oculis? Ferunt, inquit Ctesippus, ô Euthydeme, apud Scythas eos felicissimos optimosq; uiros esse, qui in sui capitis ossibus aurum multum continent, quemadmodū tu pauloante canem dicebas patrem. Quodq; magis est mirum, suis ex capitibus deauratis bibunt, & hæc introspiciunt, uerticē frontemq; suam manibus attollentes. Ad hæc Euthydemus. Vtrum Ctesippe uident & Scythæ, & cæteri homines quæ possunt uidere, uel quæ non possunt? Quæ possunt plane. Nōne & tu? Et ego similiter. Viden nostras uestes? Video. Possunt igitur hæc uidere. Mirifice, Ctesippus ait. Quid porrò? inquit. Nihil. Ipse uero non putas has uidere? usque adeo iucundus es uir? Videris mihi Euthydeme quodammodo extra somnum obdormisse, posseq; te puto dicentem nihil dicere. Et tu hoc facere uideris. Nunquid impossibile est, Dionysodorus ait, tacentem dicere? Impossibile, Ctesippus inquit. Dicentem uero tacere? Possibile multo minus. Quando igitur lapidem dicis, nōne tacentem dicis? Et quando lignum & ferrum similiter? Haud silere tibi ferrea concedam, Ctesippus ait. nam si quis pulset, sonare illa quidem, & reboare dicuntur. Quare q̄ nihil dicas propter sapientiam, hic non satis animaduertisti. Sed quod restat, ostendite, possibile uidelicet esse, dicentem tacere. Certe mihi uisus est tunc uehementer Ctesippus propter amicum contendere. Quando siles, inquit Euthydemus, nōne omnia siles? Equidem. Nōne & rem quamlibet dicentem siles? siquidem illa quæ dicunt, in numero omniū computantur. Quid uero? interrogauit Ctesippus, non silent omnia? Non, ait Euthydemus. An loquuntur omnia uir optime? Immo certe, quæ loquuntur. Non istud quærebam, inquit, sed utrum omnia sileant uel loquantur. Tunc subripiens sermonem Dionysodorus ait, Neutra & utraq;. Certe enim scio te quid huic respōsioni obijcias, ignoraturum. Statim Ctesippus, ut solet, effusus in risum clamauit. O Euthydeme, tuus frater iam non amplius utriq; orationem transferet, sed prodidit & uictus est. Clinias quoq; admodum delectatus arrisit. Quare Ctesippus gestiens longius q̄ in decuplum læticia creuit. Visus autē mihi est Ctesippus hæc ipsa illis seductione quadā per astutiam extorsisse. Neq; enim sapientia talis apud alios est nostri temporis homines. Post hæc ego. Quid, inquam, rides ô Clinia, in rebus tam serijs, tamq; pulchris? Sed ad me conuersus Dionysodorus, Tu uero aliquando rem pulchram uidisti Socrates? Multas equidem Dionysodore. Nunquid alias q̄ ipsum pulchrum? an eisdem? Ego uerò passim hæsitauī, inquam, nec iniuria me id perpeffum fuisse sum arbitratus, quippe qui tacere diutius non potuerim. Simul autē respondi alias esse quàm ipsum pulchrum, pulchritudinē tamen singulis quandam adesse. Si tibi adsit bos, inquit, nunquid ipse bos eris? & quia ego tibi nūc adsum, Dionysodorus es? Bona, inquam, uerba quæso. Sed ille, Quo pacto alterum adest alteri, cum alterum fit, & alterum? Nunquid tu, inquā, de hoc dubitas? Nempe iam illorum imitari sapientiam contendebam, utpote cupiditate illius accensus. Cur non dubitē, inquit, & ego, & cæteri omnes de eo quod nequaq; existit? Quid ais Dionysodore? nōne pulchrum pulchrum est, turpe ue, turpe? Si mihi uideatur inquit. Nōne uidetur? Prorsus inquit. Nōne & idem, idem est inquā, & alterum similiter alterum? non tamen quod est alterum idem? At ego nec puerum quidē suspicari hoc arbitrabar, quin quod alterum est, sit alterum. Verum ô Dionysodore, sponte id omisisti. Videmini autem mihi tanquā artifices quibus conuenit peragere singula, disputādī rationem decore transigere atq; tradere. Nostin, inquit, quid singulis opificibus peragere cōueniat? Principio quidē scis quem deceat ære cudere? Fabrum, inquam, ararium. Quem uero luto fingere? Figulum. Quem rursus iugulare atq; excoriare, & in frustra incisās carnes assare, uel elixare? Coquum. Nōne quisquis conuenientia facit, recte facit? Maxime inquam. Conuenit autem, ut ais, coquum inquit, con-

cidere & excoriare. Concessisti hæc, nec ne? Concessi, inquam, sed ignosce precor. Constat igitur inquit, si quis iugulans & incidens coquum elixet asserue, convenientia facere. Quinetiam si quis fabrum ærarium ære cudat, & figulū singat, decencia similiter operabitur. O Neptune inquam, iam sapiētia illi uestræ colophonem imposuisti. Nunquid ista mihi quandoque sic aderit ut propria fiat? Cognosceres ne, inquit, ipsam ô Socrates, propriam iam effectam? Si ipse uelis, inquam, ego quidem. Quid porrò, inquit, tua putas cognosceres? Equidem, inquam, nisi forte tu aliud dixeris. Abs te namq; oportet incipere, in hunc autem Euthydemum desinere. An nō tua illa esse putas, inquit, quorum es dominus? tibiq; uti arbitrato tuo licet, ut boues & oues? hæc ne tua existimas, quæ uendere potes atq; largiri, & cui uis deorum uoueres? quæ uero non potes, non tua? Ego uero arbitratus præclaram aliquam inde quæstionem exorituram, & audiendi auiditate protinus inflammatus, prorsus ita est inquam. talia nempe quædam mea sunt. Nunquid animalia, inquit, nominas illa quæ animam habent? Illa ipsa inquam. Fateris igitur ex animalibus illa duntaxat esse tua circa quæ potes hæc omnia facere, quæ modo dicebam? Fateor inquam. Hic ille ironice admodum seipsum continuit, quasi magnum quiddam contemplaturus, deinde ait. Dic age mihi ô Socrates. Est ne tibi Iupiter patrius? Atqui ego suspicatus eò rediturum esse sermonem quò deuenit, & per ambiguum quoddam diuerticulum secedens, rete quo uelut implicitus iam eram, effugi respondi, Non est ô Dionysodore. Miser, inquit, homo es, neq; Atheniensis, cui neque dii patrii sunt, neque sacra, neque aliud quicquam præclarum atq; magnificum. Mitte inquam, ista Dionysodore, ne male omineris, neq; acriter erudias. Sunt enim mihi & aræ, & sacra domestica patriaq; & alia quæcunque id genus Atheniensibus adsunt. Cæteris, inquit Atheniensibus, est patrius Iupiter? Non est inquam, apud Ionas talis cognatio, neq; apud eos qui hac ex urbe manarunt, neque apud nos, sed Apollo patrius propter Ionis genituram. Iupiter autem nobis patrius non uocatur, protector urbis tamen & curator tribus est dictus, & tribus curatrix Minerva. Sat est, inquit Dionysodorus. Est enim tibi, ut uidetur, Apollo Iupiter & Minerva. Omnino. An non tui isti erunt dii: progenitores uidelicet, atq; domini? Nonne tui? An non tuos esse confessus es? Confessus sum, inquam. quid tum? Nonne animalia isti dii sunt inquit? Concessisti porrò quæcunq; animam habent, animalia esse: isti uero dii non habent animam? Habent utiq; inquam. Sunt igitur animalia? Sunt certe. Ex animalibus autem illa tua esse dicebas, quorum apud te esset potestas, ut pro arbitrio uenderes, largire, ris, dijsq; dicares. Recusare Euthydeme non possum, quin ista concesserim. Statim ille sic intulit: postquam tuum esse Iouem, tuosq; esse & alios fateris deos, licet ne tibi uendere illos atq; largiri, & pro libidine tua ut animalia cætera quæ tua sunt, tractare? Ego igitur Crito tanquam sermone percussus, obmutui. Cresippus autem succurrere mihi conatus ait, Papæ, pro Hercules, præclarum sermonem. Ad quem Dionysodorus. Vtrum Hercules papæus est, an papæus Hercules? Tunc Cresippus ait, Pro Neptune, fortes duosq; sermones. Desisto iam. Inexpugnabiles uiri sunt. Hic profecto amice Crito, nullus præsentium cōtinere ultra se potuit, quin illorum orationem laudibus summis extolleret: & hospites illi Dionysodorus Euthydemusq; risu, strepitu & læticia exultantes gestientesq; fermè resoluti sunt. In superioribus namq; dum singula proferebantur soli eorum sectatores protinus applaudebant. Hic autem penè ipsæ quoq; Lycæi columnæ cōclamare plaudere, gestireq; uidebantur. Ego quidem sic affectus fui ut assererem, nullos unquam homines pari sapientia me uidisse. Atqui & illorum sapientia penitus mancipatus laudare illos & celebrare summopere cœpi. O uiri, inquam, ob miras dotes naturæ beati: quippe qui rem tantam tam facile, tamq; breui tempore absoluisistis. Multa quidem & alia sunt in uestris sermonibus Euthydeme Dionysodoreq; præclara, in quibus id præcipue magnificum est, quod nulla uobis cura est, aut uulgi, aut etiam illustrium hominum: sed similia duntaxat. Equidem certò scio, paucos esse qui id genus sermonū diligant, & eos quidem uobis similes: cæteri autem sic illos ignorant spernuntq;, ut erubescant uehementius, si cæteros illis conuincant, quàm si ipsi ab alijs conuincantur. Hoc præterea populare & mansuetum uestri sermones habent: quod quum dicitis rem nullam bonam esse uel malam, neq; albam, neque aliud quicquam talium, neq; omnino aliquid ab alijs aliud: reuera quemadmodum gloriamini hominum ora planè obstruitis. Quia uero non aliorum tan-

tum

tum ora, sed uestra insuper, gratiosa res est: & sermonis odium offensionemq; audiētium deuitatis. Maximum uero hoc est, quod hæc usque adeo uobis artificiose sunt adinuenta atq; instituta, ut breui cuilibet tradere ualeatis. Cognoui equidem, & Ctesippo mentem adhibeo, consideroq; quàm subito imitari uos coeperit. Huius rei mysterium quàm ocissime docere posse præclarum est, neq; tamen operæ precium fore uidetur, ut coram multis hominibus differatis: immo uero, si mihi credideritis, cauebitis prorsus ne in multorū coetu loquamini: ne fortè quamprimum ista percipientes, gratias nequaquam habeant. Ista igitur inter uos tantum inuicem communicate, neq; alius quisquam ea nisi argento exposito audiat. Idem quoq; si sapitis, uestris discipulis consulētis, ne unquam cum alijs quàm secum atque uobiscum de his loquantur. Quod enim rarum Euthydeme, id honorandum. Aqua enim uilissimo precio emitur, cum res sit natura preciosissima, ut ait Pindarus. Sed agite, inquam, Cliniam hunc meq; suscipite. Cum hæc ô Crito, & alia quædam breuia disseruissemus, abiimus. Delibera igitur qui mecum unà ad hos uiros accedas. Nam pollicentur omnes se docturos, quicunq; argentum dare parati sint, neq; ingenium ullum uel ætatem excipiunt. Quod uero tibi maxime audire expedit, aiunt nihil cumulandæ pecuniæ studium prohibere quo minus quiuis sapientiam illorum facile percipere possit.

C R I T. Equidem ô Socrates, audiendi cupidus sum, & libentissime discerem. Videor tamen & ipse eorum unus esse qui Euthydemi similes non sunt, sed illorum potius quos tu pauloante dicebas, qui captiunculis huiuscemodî redargui malunt ab alijs, quàm a'ios redarguere. Enim uero ridiculus essem, si admonere te pergerẽ. Nihil tamen prohibet quæ ex ijs qui coetu soluto à uobis discesserunt, audiui, tibi nunc referre. De ambulanti mihi obuius factus eorum quispiam qui in iudicialibus causis excellere plurimum æstimatur: O Crito, inquit, nihil ex istis sapientibus audiuisti? Nihil per Iouem, inquã. Audire enim me affectantem frequens turba tumultusq; prohibuit. Res tamen, inquit, auditu digna. Cur, inquam? Ut audisses eos homines disputantes, qui in hoc sermonum genere ceteris præstant. Ad huc ego. Quid tibi uisum est inquam? Quid aliud, inquit ille, quam quæ semper ex ijs hominibus audiuntur, dum nugantur, ac de rebus nullius momenti indigno quodam studio inuicem altercantur? nominatim hæc oratione est usus. Tunc ego. Veruntamen gratiosa res est philosophia. Quid gratiosa, inquit, ô uir beate? An fortè nullius precij? Atqui si pauloante interfuisses, erubuisses, ut arbitror, amici tui gratia: qui usque adeo ineptus erat, ut seipsum tradere hominibus cuperet, quibus nihil pensi est quid loquantur, sed singula captant, obijciuntq; uocabula, cum tamen illi ut supra dicebam, ceteros tales nostræ ætatis uiros excellat. Profecto ô Crito, & studium hoc uilissimum est, & qui in eo uersantur, ridiculi. Mihi quidem ô Socrates, haud recte rem ipsam improbare uisus est ille, uel quisquis alius improbet. Quod autem in coetu multorum cum talibus uiris disputare quis studeat, merito uituperasse ille mihi uidetur. s o c. O Crito, admiratione digni sunt hi uiri. Verum nondum quod dicturus sum, noui. Quorum ex numero erat qui tibi obuius philosophiam uituperabat: Vtrum orator quispiam ex his qui in iudiciali concertatione ualent: an ex ijs qui tales ædunt conscribuntq; orationes, quibus oratores in iudicio certant? C R I T. Minime quidem orator, neq; arbitror illum in iudicio unquam orasse, sed rem ipsam iudicialem optime intelligere ferunt, & elegantes orationes componere. s o c. Teneo iam. Atqui & ipse idem modo dicturus eram. Nempe hi sunt, ô Crito, quos Prodicus inter philosophum, ciuilemq; uirum confines statuit. Putant hi quidem se esse omnium sapientissimos, & uideri præterea tales apud quàm plurimos: solos autem philosophos impedimento sibi esse, quo minus ab omnibus æque probentur. Censent itaq; si cõmunem aduersus philosophos opinionem hanc diuulgent, quod nullius precij sint, sine controuersia sapientiæ gloriam se apud omnes summam reportaturos. Esse namq; se reuera sapientissimos, sed in priuatis sermonibus, quum Euthydemi sectatores aduersantur, impediri. Quod uero sapientes sint, ex eo consentaneum uideri uolunt, quod satis habeant philosophiæ, satis etiam ciuilibus peritiæ, & quantum oportet sint utriusq; participes, & extra turbulentos ciuiliū negociorū tumultus politici sapientiæ fructibus iucunde fruuntur. C R I T. Nunquid dicere aliquid ô Socrates, tibi uiri isti uidentur? s o c. Nequaquam. C R I T. Veruntamen horum hominū sermo habet aliquid uerisimile. s o c. Habet, ut dicis, ô Crito, ueri similitudinem potius quàm ueritatem. Neq; facile illis persuaderi

deri potest, quod & homines & cætera omnia quęcunq; duorum quorũdam mediã sunt, & utrorumq; participant, ita se habeant, ut quę ex malo & bono sint, hoc quidem meliora, illo deteriora fiant: quę uero ex duobus bonis non ad idem conducentibus, utrisq; deteriora ad opus illud peragendum, ad quod spectant utraq; illa quibus sit cõpositio. Quę autem ex duobus malis sint constituta, non ad idem tendentibus, hæc sola meliora sunt utrisq; illis, quorum participant. Si ergo philosophia bona est, & ciuilis actio bona, sed ad aliud atq; aliud utraq; conferens, & hi utrorumq; horum participes, utrorumq; in medio sunt constituti, nihil cõcludunt, nam utrisq; deteriores sunt. Sin autem unum quidem horum bonum, malum uero alterum, hoc quidem meliores, illo deteriores. Quod si utrunq; malum, ita demum uera dicerent, aliter uero nequaquam. Neq; uero confessuros illos arbitror mala esse utraq;, neq; unum quidem bonum, malum uero alterum. Sed profecto utrorumq; hi participes utrisq; ineptiores sunt ad illud, ad quod philosophia & ciuilis actio pertinet, & cum tertium locum teneant, primum usurpare non dubitant. Ignoscendum quidem illorum desiderio, neq; indignandum, tales tamen esse censendi, quales & sunt. Nam unumquęq; diligere debemus, qui modo prudentiæ particeps aliquid dicit, & uiriliter peragit. C R I. Equidem ô Socrates, ut sæpe tecum loquor, ambigo qua ratione filios meos educem. Minor quidem natu tenerior est adhuc quàm exigit disciplina: Critobolus autem adultus est iam, & aliquo indiget, quo dirigatur. Quoties tecum loquor, ita prorsus afficior, ut existimem insaniam esse filiorum gratia per cætera occupatum esse ut circa coniugium, nempe qui ex matre generosissima nascatur, deinde ut amplum illis patrimonium relinqueretur, illorum autem educationem negligere. Verum cum ad eos respicio qui erudire homines profitentur, absterreor, mihiq; consideranti unusquisq; illorũ longe ab ea re quam prædicat, alienus esse uidetur. Et ut uerum tibi fatear, nõ habeo quo pacio filium meũ ad philosophiam exhorter & prouocem. S O C. O amice Crito, an ignoras in quouis studio uiles & nullius precij homines permultos esse? probos uero paucos, eosq; maximo in precto habendos esse? Nonne tibi uidetur pulchrum quiddam esse gymnastica, mercatura, rhetorica, res militaris? C R I. Mihi certe. S O C. Nonne uides in unaquaq; harum artium multos ad opus unumquodq; ineptos & deridendos? C R I. Ita est, ac uera nimium loqueris. S O C. Ergo hac de causa studia ne fugies omnia, & illa filio disuadebis? C R I. Haud decet ô Socrates. S O C. Caue ergo ne quod dedecet, agas ô Crito. Mitte curam hanc, utrum boni sint homines philosophiæ studiosi, uel mali: rem uero ipsam diligenter examina. Si inquirenti res praua uidebitur, non solum filios, sed omnes homines absterreto. Sin autem tibi talis qualis & mihi appareat, sequere eam uiriliter & exerce, atq; ad idem studium filios cohortare.

In quouis studio uiles permultos, probos uero paucos esse

ARGVMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI
in Hippiam minorem.

MIRIFICA. Socratis Platonisq; nostri bonitas cum diligentissime multis ubiq; modis provideat ne iuuentus credula subdolis sophistarum aucupijs capiatur, captaq; perdat, non iniuria Hippiam Eliensem sophistarum insolentissimum atq; fallacissimũ duobus dialogis agit, Maiore uidelicet atq; Minore. In maiore quidem demonstrat Hippiam rerum professorem pulcherrimarum omnino quid ipsa pulchritudo sit ignorare. In minore uero eundem se iactantem quod ante alios mendacem à uerace discernat, ostendit in utriusq; definitione prorsus errare: ut pateat Hippia, ut omnium arrogantissimus est, ita et ignorantissimũ esse, atq; ineptissimum apparere. Mitto nunc quod eũ, ut mos est sophistarum, iactabundũ & temerarium aurumq; depingit: & cum promittat omnia, in omnibus dantem uerba, nihil uero præstantem: cumq; maximis gloriatur, uel in minimis claudicantem. Sed ut ad mendacis ueracisq; definitionem redeamus, mendax rite describendus erat, qui maxime uelit, utcunq; possit sciatq; mentiri. Verax autem contrã, qui maxime uelit utcunq; possit & sciat, uera loqui. At Hippias inertissimus artium magister omnium, cõfusissimusq; ueracis mendacisq; discretor, ordine definit opposito, dicitq; mendacem qui maxime possit sciatq; mentiri quotiescũq; uoluerit: Veracem uero, qui quandocunq; uoluerit queat & sciat uera loqui. Vnde cogitur primum fateri mendaces esse potentes, scientes, prudentes, sapientes. Deinde & bonos ad illa ad que potentes sunt atque sapientes. Tertio per artes singulas deducendo compellitur in qualibet tam re quàm arte fateri eundem esse ueracem atque mendacẽ, quod negauerat ab initio. Siquidem in qualibet ille qui optime callet, idem maxime potest et scit pro arbitrio uera loqui pariter atq; mentiri

iri. Quarto ad concedendum inducitur ueracem nihilo meliorem esse mendace: quandoquidem quàm sufficiens boni magis est uerax ad loquendum uera, tam sufficiens bonusq; appareat mendax ad mentendum. Post hæc Socrates sophistam in ambiguitatem adducit, uter delinquat grauius, num qui mentitur uolens, an qui nolens. Id uero sophista nescit soluere, neq; Socrates quidem soluere uult sophistæ. Est autem ita soluendum. In his quidem quæ ad intelligentiam pertinent minus errare qui mentiuntur sponte: in his autem quæ ad mores spectant, errare magis. Eum uero qui nolens dicit mendacium, contra se habere. Deinde ambigitur utri magis errent, num qui dedita opera, an qui infirmitate uel ignorantia peccant. probatur quæ longis inductionis ambagibus, in his quæ ad naturam & artem, illarumq; instrumenta pertinent, grauius esse uitium uel impotentia uel ignoratione commissum, quàm malitia perpetratum. Si quidem nature bonum in ipsa potentia, bonum uero artis in hac ipsa, atque insuper in cognitione consistit. Malum igitur in oppositis. Ex his autem extra propositum Socrates Hippium ad mores transfert, concludens idem in genere morum, quod & in nature artisq; genere. Quod quidem & si intelligit Socrates fieri non debere, studet tamen declarare sophistam id nequaquam animaduertere. Profecto in his quæ ad uoluntatem moresq; pertinent, grauius delinquitur malitia, id est quadam uoluntate peccandi quàm si uel per impotentiam uel per ignorantiam delinquatur. Postremo Socrates iustitiam esse dicit uel potentiam uel scientiam uel utrunque. Addere sciebat, sed nolebat tertium, scilicet uel uoluntatē. Iustitia enim maxime in uoluntate consistit. Id uero declarare uoluit latere sophistam. Sed iam argumentū superioribus præceptis his cōcludamus. Docendum sine inuidia. Absq; rubore discendum. Gratie semper habende docenti. Aliena inuenta sibi non usurpanda.

HIPPIAS MINOR PLATONIS, VEL

DE MENDACIO, TRANSLATVS A MARSILIO FICINO Florentino, ad Petrum Medicem uirum Clarissimum.

EVDICVS, SOCRATES, HIPPIAS.

Iv uero quidnam taces Socrates cum tam multa Hippias hic ostenderit? Cur non aut comprobas dictorum aliquid, aut redarguis si quid minus recte dictum tibi uidetur? præsertim cum & ipsi inferiores discesserimus, qui nobis non mediocriter philosophiæ studium uendicamus. **S O C.** Sunt Eudice nonnulla ex his quæ circa Homerum dicebat Hippias, de quibus percontari cupio. Audiui equidem ex Apemanto patre tuo, Iliadem apud Homerum eo præclarior poema esse Odyssea, quo Achilles Vlyssæ præstantior. In Achillem nanque poema unum, in Vlyssæ alterum aiebat esse compositum. De hoc ergo sciscitari ab Hippia si modo ei placet, affecto, utrum illorum hominum præstantiorem asserat, postquam alia multa ac uaria de Homero, cæterisque poetis sunt nobis ostensa. **E V D.** Nulla prorsus inuidia prohibebit quin Hippias interroganti respondeat. Respondebis necne Hippia si quid Socrates quærat? **H I P.** Haud recte agerem Eudice, si nunc Socratis interrogationem respuerem, qui solitus sum semper ex Elide patria ad Olympica festa, quò Græci ad communem celebritatem undiq; confluunt, me conferre, ipsumq; me ibi apud templum præbere cuiq; declarantem quodcunq; demonstrari quis cupiat, & ad interrogationes singulas respondentem. **S O C.** O quàm felix tibi fors contigit Hippia, si adeo confusus animi sapientiâ qualibet Olympiade ad sacrum aduētas. Mirarer profecto si quis circa corporis exercitationē athleta illuc certaturus accederet tam corporis uiribus quàm tu mentis subtilitate cōfusus. **H I P.** Merito sic affectus sum Socrates: nam ex eo tempore quo coepi in Olympicis exerceri, neminem repperi adhuc me aliqua in re superiorem. **S O C.** Præclarū hercle quod ais Hippia, atq; hæc gloria tua & patriæ & parētib; erit quodam sapientiæ monumentū. Verum quidnam de Achille & Vlyssæ iudicas? Vtrū horum præstantiorē, & qua in re putas? Porrò dum multi intus essemus, tuq; differeres, quadam me uerba subterfugerunt: piguit tamen perquirere, tum quod turba erat plurima, tum etiam ne orationi tuæ impedimento forem. Nunc uero postquam pauciores sumus, & Eudicus hic quærere iubet, liquidius nobis ostende quod de his uiris dicebas, quò ue pacto diiudicabas. **H I P.** Volo equidem Socrates apertius quàm tunc in præsentia referre, quæ de his & de alijs sentio. Homerum assero omnium qui Troiam obsederūt optimum

uirum finxisse Achillem, sapientissimum Nestorem, apprime uersutum multiformemq; Vlysem. S O C. Papè ô Hippia. An mihi in hoc gratificaberis; ne me uidelicet rideas, si ad percipiendum tardior fuero, ac sapius requisuero? Dignare mihi obsecro, libenter ac facile respondere. HIP. Turpe quidem esset ô Socrates, cum alios eadem doceam, & pro ijs pecunias exigam, si tibi quærenti non indulgerem, nec læto animo responderẽ. S O C. Præclare admodum loqueris. Equidẽ cum optimũ uirum Achillem fictũ fuisse dicebas, sapientissimũ Nestorem, uisus mihi sum quod diceres intelligere. Cum uero Vlysem uersutum & multiformem, ut uerum fatear, quid significare uelles, non intellexi. Atq; mihi dicas; fortẽ enim hinc magis percipiã: nunquid & Achilles ab Homero multiformis uersutusq; inductus fuerit, nec ne. HIP. Minime ô Socrates, sed simplex omnino. Quoniam in supplicationibus ipsis cum eos disceptates inducit, ita aduersus Vlysem loquentem facit Achillem.

O multum generose doli fabricator Vlyses,
 Conuenit intrepide me uestra refellere dicta,
 Ut fieri debere puto, fallacibus ipsum
 Ne me figmentis hinc obrundatis & illinc.
 Is magis est quoniam quàm nigri ianua ditis
 Infensus nobis, aliud qui pectore claudit,
 Inde palam profert aliud quodcunq; uidetur.
 Ast ego nunc dicam, credo uelut esse futurum.

His in carminibus morem utriusq; declarat, Achillem esse ueracem atq; simplicem, Vlysem uersutum atq; mendacem. Hæc siquidem apud eum Achilles aduersus Vlysem infert. S O C. Videor iam quod ais, ô Hippia, intelligere. Versutum enim mendacem uocas, ut apparet. HIP. Maxime quidẽ ô Socrates. Talem nempe Vlysem sæpe & in Iliade & in Odysea fingit Homerus. S O C. Ergo existimauit Homerus alium quidem esse ueracem uirum, alium uero mendacem, neq; utrunq; eundem esse. HIP. Quid prohibet Socrates? S O C. An idem & ipse censes Hippia? HIP. Maxime omnium. Nims enim errarem, si aliter ipse sentirem. S O C. Homerum quidem mittamus, cum ab eo sciscitari non liceat, quæ eius fuerit in condendis his carminibus sententia. Postquam uero tu causam suscipis, tibiq; ea uidentur quæ dicere Homerũ asseris, pro Homero simul ac teipso responde. HIP. Fiet. Interroga paucis quod lubet. S O C. Mendaces ne uocas illos qui facere aliquid nequeant, ut inualidos defessosue, an eos qui facere aliquid possint? HIP. Potentes, & maxime quidem, cum in alijs multis, tum etiam in decipiendis hominibus. S O C. Potentes itaq; sunt secundum sermonem tuum, atq; uersuti, nõnne? HIP. Certe. S O C. Versuti uero sunt & subdoli stoliditate quadam & imprudentia; an astutia potius atque prudentia? HIP. Astutia maxime omnium atq; prudentia. S O C. Prudentes ergo sunt, ut uidetur. HIP. Valde per Iouem. S O C. Prudentes uero cum sint, num ignorantibus sunt? HIP. Immo scientes maxime. Nam ob hoc alios seducunt. S O C. Cum ergo scientes sint harum rerum quas sciunt, utrum insipientes sunt, an potius sapientes. HIP. Sapientes uidelicet in his ipsis ad decipiendum. S O C. Siste obsecro, repetamus dicta, ut quid dicas, inspiciamus. Mendaces esse ais, potentes prudentesq;, scientes item & sapientes circa illa de quibus mendaces? HIP. Aio. S O C. Alios autem ueraces esse, alios contra mendaces, atq; hos inter se longe contrarios? HIP. Aio & ista. S O C. Ex hoc ergo sequitur, ut mendaces ex potentum sapientiumq; numero sint. HIP. Maxime. S O C. Cum uero dicis potentes & sapientes esse mendaces ipsos ad eadem, utrum dicis potentes esse ad mentiendum si uelint, uel impotentes ad ea quæ mentiuntur? HIP. Potentes equidem. S O C. Ut ergo summatim dicamus, mendaces sunt qui ad mentiendum potentes sapientesq; sunt. HIP. Plane. S O C. Ergo qui uir mentiri nequit, neq; scit quicquam, non erit mendax. HIP. Sic est. S O C. Potens autem est qui facit quod uult, & quando uult. haud morbo uel quibusdam talibus impeditum, inquam, uerum quemadmodum tu meum nomen quotiescunq; uis, scribere potes, ita nunc interrogo. An non hominem sic affectum, potentem uocas? HIP. Sanẽ. S O C. Dic ô Hippia, nõnne es numerandi computandiq; peritus. HIP. Maxime omnium. S O C. Siquis ergo te percontetur ter septingenta quatum compleant numerum, nõnne modo uelis, omnium quàm ocissime atq; maxime uera de his re

his respondebis? HIP. Prorsus. S O C. Nunquid ex eo quod circa ista potentissimus & sapientissimus es? HIP. Nempe. S O C. Vtrum sapientissimus es ac potentissimus duntaxat? an etiam circa eadem optimus, circa quæ sapientia & potentia præstas, hoc est in numeris computandis? HIP. Et optimus insuper Socrates. S O C. Vera itaq; de his præcæteris maxime dicere posses, an non? HIP. Reor equidem. S O C. An & falsa circa eadem? Age nunc Hippia, ut & suprâ generose magnificèq; responde. Si quis quærat ter septingenta quot sunt, tu ne magis de his mentiri, semperq; secundum eadem falsa de his pronuntiabis, mentiri, & nunquam uera proferre uolens? an qui numerorum ignarus est, poterit magis mentiri quàm tu, etiam si mentiri uoles? an contra potius ignorans sæpe dum uolet falsa proferre, uera fortè præter sententiam proferet, quia rem ipsam ignoret: tu uero quum sapiens sis, semper dum mentiri uoles, similiter mentieris? HIP. Est ut dicis. S O C. Mendax itaq; utrum circa alia mendax est, non tamen circa numeros, neq; de numero mentietur? HIP. Immo & circa numeros. S O C. Ponamus igitur hoc Hippia, circa computationem ac numerum aliquem esse mendacem. HIP. Certe. S O C. Quis hic erit? necesse est ut mentiri possit, ut ipse dicebas, si mendax futurus est. Nempe abs te dictum est, si recordaris, eum qui mentiri nequeat, non esse mendacem. HIP. Recordor equidem, atq; ita dictum. S O C. Nōne paulo ante constitit te esse ad mentiendum in computandis numeris potentissimum? HIP. Ira dictum fuit & istud. S O C. Num & quàmmaxime es ad uera proferenda de numeris ipsdem potens? HIP. Valde. S O C. Idem ergo potest maxime in computando uera loqui, atque mentiri: is autem est qui bonus est in numeris, uidelicet computator. HIP. Sic omnino. S O C. Quis igitur alius Hippia in computando fit mendax, nisi qui ad idem bonus? Hic enim potens, hic & uerax. HIP. Apparet. S O C. Cernis eundem ueracem esse in his atq; mendacem, & nihilo meliorem mendace ipso ueracem esse. ipsdem namque sunt, neq; ualde contrarij, ut tu nuper existimabas. HIP. Haud certe nunc in his apparet. S O C. Vis ne in alijs quoq; considerare mus? HIP. Ut lubet. S O C. Nōne es & geometriæ peritus? HIP. Sum. S O C. An non idem in geometria contingit? Porro idem falsa quàmmaxime de figuris pronuntiare potest, qui & uera. Est autem is geometra. HIP. Profecto. S O C. An alius ad hæc præter hunc bonus? HIP. Non alius. S O C. Nōne bonus ac sapiens geometra utraq; potest? Et si quis alius in figuris mendax, is maxime qui in ipsdem est bonus: hic siquidē potens, malus autem ad mentiendum impotens, neq; unquam fit mendax qui est impotens mentiendi, ut est concessum. HIP. Sunt hæc uera. S O C. Tertium insuper inspiciamus astronomum, quàm ipse artem magis etiam quàm superiores, soles Hippia profiteri. sic ne? HIP. Sic certe. S O C. An non eadem in Astronomia contingunt? HIP. Consentaneum est ô Socrates. S O C. Quare & in astronomia siquis alius mendax, is erit maxime qui bonus astronomus. HIP. Is namq; mentiri summopere potest: neque enim qui impotens est, is enim inscius est. S O C. Idem ergo & in astronomia uerax erit & mendax. HIP. Videtur. S O C. Age Hippia, passim ita per omnes scientias cogita, num ita sit, an aliter. nam ante alios omnes plurimis artibus es ornatus. Quemadmodum ego te quandoq; factantem audiui, quod sapientia multa exoptandaq; præcæteris abundares, & in foro inter mentas disputando deambulans: quum diceres te quondam Olympicum adijisse certamen, corporis ornatu spectandum, & omnia corporis ornamenta proprijs manibus confecisse. Primo quidem anulū quem habebas, hinc enim cœpisti, tuum fuisse opus, quasi esses sculpendi peritus, quinetiam sigillum quoddam, tuum opus, & strigilem, & uasculum unguentarium similiter opus tuum, calceos quinetiam tuis confutos manibus, uestem & interulam abs te cōtextam. Quod uerè admodum mirabile uisum est, & singularis sapientiæ indicium, cingulum dicebas ostendisse te opus tuum Persicis preciosisq; simile. Item tua quædam poemata, carmina, tragœdias, Dithyrambos, & orationes plurimas, uariasq; stylo pedestri compositas: præterea te illa quæ in superioribus commemorabam ante alios omnes tenere, & in rhythmis harmonijsq; & studio literarum ac in cæteris generis huius permultis, si recte recordor, excellere. At uero præter miserā tuæ memoriæ artificium, quo pollere te mirum in modum existimas, fortè uero & alia multa sum oblitus. Verum quod dixi, & in tuas (quæ multæ nimis sunt) & in aliorum artes respiciens, dic age, si repereris unquam ex his quæ inter nos cōcessa fuerunt, à mendace

z 4 ueracem

Refertur Hippia sibi fecisse anulum, uestes, etc.

ueracem esse diuersum, neq; eundem existere. In qualibet autem sapientia calliditate ue, uel quomodocunq; appellare iuuat, quære. Sed nunquã ô amice, inuenies: neq; enim est usquam: quod si est alicubi, dicas. H I P. Haud in præsentia inuenio Socrates. S O C. Neque inuenies posthac, ut arbitror. Si autem uera loquor, recordare Hippia, quid ex superioribus sequitur. H I P. Non satis aduerto quod loqueris Socrates. S O C. Nihil opus est in præsentia memoriæ artificio: patet enim quod non putas oportere, sed ego tibi in memoriâ reducâ. Recordaris dixisse te Achillem uirum fuisse ueridicum, Vlysses uero mendacem atq; uersutum. H I P. Utq; S O C. Nunc autem sentis eundem apparuisse ueracem esse atq; mendacem. Ideoq; si mendax erat Vlysses, erat & uerax. Item si ueridicus Achilles, erat & mendax: neque differentes hi uiri inuicem neq; contrarij, immo similes extiterunt. H I P. Semper tu quidem Socrates captiunculas tales contextis, & occupans quod in sermone molestissimum est, ad hoc instas, & minima quæq; contrectas, neque ad uersus totam rem ipsam de qua est sermo, contendis. Namque si uelis, nunc pluribus argumentis sufficientiq; ratione ostendam tibi Homerum, Vlysses meliorem Achillem ueracemq; finxisse: Vlysses uero subdolum, & in pluribus mentientem, atq; Achille deteriore. At si tibi placet, uicissim responde, cumq; mea orationem tuam compara, qua ostendas alterum meliorem esse: atq; ita præsentibus hi magis intelligent, uter nostrum rectius loquutus fuerit. S O C. Haud istud dubito, uel contendo Hippia, quo minus me sapientior uidearis, cedo equidem tibi. Verum consueui semper cum aliquis de re aliqua disputat, diligenter attendere, præsertim quando qui loquitur, sapiens esse mihi uidetur. Tunc sanè discendi auidus, quæ dicit obseruo, exquiro, connecto ac repeto, ut clarius dicta percipiam. Sin autem dicentem ipsum paruifacio, neque requiro ab eo quicquam, neque quid dicat attendo. Atque hac ipsa coniectura comprehendes, quos æstimem sapientes. Cernes enim me uerba illorum accuratissime auscultantem, sciscitantemq; ab illis, ut aliquid discendo in uita proficiam. Et nunc quidem quum dicta tua animaduertem, quibus illorum carminum testimonio Achillem ostendis aduersus Vlysses, ut iam stabundum dicere, mirum quiddam mihi uisum est, si uera dixeris. Quoniam Vlysses ipse uersutus, mendacij nullius redargui potest: Achilles autem uersutus & uariis secundum sermonem tuum esse uidetur. mentitur enim. Nam cum ea pronunciaisset carmina quæ tu nunc recensuisti.

Iliad. 1.

Is magis est quoniam quàm nigri tanua ditis
 Infensus nobis, aliud qui pectore claudit,
 Inde palam profert aliud quodcunq; uidetur.
 Non mihi uersutus posthac suadebit Vlysses,
 Non Agamemnon, Troianis insistere terris.
 Sed cras ipse Ioui reliquisq; ubi sacra pararo
 Cœlicolis, curuo collectas littore naues
 In mare deducam, prima quas luce uidebis
 Nare per Hellepontiacum mare piscibus aptum.
 In quibus aspicias, cupias modo uisere, fortes
 Edoctosq; uiros remis incumbere. nam si
 Neptunus uentis implebit uela secundis,
 Tertia frugiferis Phthiæ lux listet in oris.

Paulo post addit.

Item suprâ aduersus Agamemnonem iurgans ait.

Iliad. 1.

Nauibus ecce domum nigris, quia præstat, abibo
 In patriam Phthiam: neq; enim mens optat ut hic te
 Diuitijs repleam ualidis inglorius armis.

Hæc fatus, tum coram omni exercitu, tum ad eius amicos, nusquam apparet, uel se ad opus accingere, uel naues trahere, ut domum reuersurus, immo parum admodum curare, ut reuera sint quæ loquitur. Equidem Hippia ab initio te rogauit, quum ambigerem uter horum apud Poetam præstantior habeatur, putaremq; utrumq; uirum optimum esse, & difficile cognitu uter horum excellat magis mendacio, & ueritate, aliâq; uirtute. Ambo enim in hoc quàm proximi sunt. H I P. Haud recte discernis ô Socrates. Nam quæ mentitur Achilles, nō ex insidijs, sed inuitus propter exercitus casum mentiri uidetur, coactus restare

restare atq; succurrere: Vlysses autem sponte ac dolo. s o c. Decipis me charissime Hip-
pia, ipseq; imitaris Vlysses. HIP. Minime omnium Socrates. quidnam dicis? & qua ra-
tione? s o c. Quoniam Achillem ais nō ex insidijs mentiri, qui usqueadeo seductor erat,
atq; insidiator præter ipsam iactantiam, sicut fingit Homerus, ut tanto esset Vlysse calli-
dior, ut ipsi uanitatem absconderet suam, dum coram eo contraria sibi ipsi loqui auderet,
Vlyssesq; falleret. Quocirca aduersus eum nihil inferre uidetur Vlysses, utpote qui men-
daciū nō aduertit. HIP. Quanam ista dicis o Socrates? s o c. Nescis quod ad Vlysses
inquit, prima luce se discessurū; ad Aiaceū uero non ita, sed aliter? HIP. Vbinam? s o c.
His in carminibus.

Diri nulla prius belli me cura tenebit,
Hectora quàm Priami natum uenisse sub armis
Myrmidonum naues tētoria longa petentem
Audiero, premat Argiuos qui Martē subactos,
Quiq; rates ignem posthac saculetur in ipsas.
Hectora namq; meas naues, aut castra furentem
Haud reor ausurum dubio contingere bello.

Iliad. 6.

An censes Hippiā usqueadeo obliuiosum fuisse Thetidis filium à Chirone sapientissimo
eruditum, ut quum antea in uanos istos iactatores uehementissima oratione inuectus es-
set, ipse confestim Vlyssi quidem quasi sui ipsius oblitus dixerit nauigaturum se, Aiaci ue-
ro commoraturū: potius quàm insidiatus, cum Vlysses cognosceret seniore, commen-
titijsq; machinamentis & dolis se longe potentiorē. HIP. Haud dolo dixisse ista mihi ui-
detur Achilles, imò ipsa simplicitate aliter persuasus, aliter cum Aiace quàm cum Vly-
se fuisse loquutus. Vlysses autem, seu uera, siue falsa loquatur, semper insidias tendit.
s o c. Melior ergo, ut uidetur, est Vlysses Achille. HIP. Minime o Socrates. s o c. An
non supra uisi sunt qui sponte mendaciū dicunt, meliores esse quàm qui non sponte?
HIP. Quonam pacto Socrates qui scientes uolentesq; iniuriantur, seducunt, lædunt,
meliores esse possunt quàm qui hæc præter sententiā faciunt? quādoquidem multum
ignoscitur illi qui per ignorantiam iniuriā infert, mendaciū loquitur, uel aliud quic-
quam committit mali: legesq; in eos seuerius animaduertunt, qui uolentes mala faciunt,
mentunturq; quàm qui nolentes. s o c. Vides Hippiā uera me loqui, quum dico accu-
ratum esse me ad sapientum uirorum interrogatōnes: quumq; in cæteris ualde deficiam,
hoc tantum habeo boni. Quæ enim natura ipsa rerum sit, nescio. quod hinc maxime con-
iectare licet, quia quoties cum aliquo uestrum loquor, qui opinione excellitis sapientiæ,
testesq; doctrinæ Græcos omnes habetis, scire nihil appareo. Nunquam enim idem mihi
ut ita dixerim, ac uobis uidetur. Quod autem euidentius est inscitiae argumentum, quàm
si quis à sapientibus uiris dissentiat? Mirificum tamen hoc habeo bonum, quod me ser-
uat, quoniam sine rubore uerecundiæ ad discendum me præparo. Rogo autem ac sci-
scitor, gratiamq; ingentem habeo respondentī, nec ulli unquam ingratus existi, ne-
que apud auditores unquam uendicaui mihi aliorum inuenta, sed docentem laudibus
semper extollo, illiq; apud omnes quæ sua sunt, tribuo. Atqui & nunc quæ dicis ipse,
nequaquā admitto, immo longe dissentio, & hoc mea culpa contingere certe scio: quip-
pe qui talem esse me fatear qualis sum, ne me extollam. Mihi quidem Hippiā omnino
contrā ac tibi uidetur. Opinor siquidē eos qui sponte lædunt homines, iniuriantur, men-
tuntur, decipiunt, delinquunt, meliores esse his qui non sponte. Nonnunquam uero
contrā iudico, & circa hæc oberro, utpote qui rem ipsam ignorem. Ecce nunc animi
morbus me quidam inuasit, uidenturq; mihi qui proposito circa aliquid peccant, me-
liores esse, quàm qui præter sententiā errant. Huius autem mali superiores sermones
causam duco, quibus fit, ut in præsentia existimem eos qui non sponte peccant, dete-
riores esse his qui sponte. Ergo tu mihi ignosces, nec ulla inuidia te detineat, quin ani-
mum meum cures. Multo mihi maius beneficium conferes, si inscitia liberaueris ani-
mum, quàm si aegritudine corpus. Si hoc uelis multis uerbis efficere, prædico tibi hunc
in modum te minime curaturum. neq; enim assequar. Sin autem ita ut supra, respondere
uolueris, admodum mihi proderis. Spero autem tibi hoc haud noxium fore. Merito ue-
ro te nunc inuocabo Apemanti filii. Nam ipse me induxisti, ut cum Hippiā disputarem.

Argumentū in-
scitiæ est à sa-
piētibus dissen-
tire
Docētis atq; di-
scētis officia

Quare

*Vtri meliores
qui sponte uolens
peccant
an qui contra*

Quare si nunc Hippias respondere noluerit, pro me ipse intercedito. E V. Nil opus est meis ad Hippiam precibus Socrates. Neque enim id proposuit, ut coactus uidelicet responderet: imò se libenter omnibus responsurum est pollicitus. Nonne hæc sunt Hippia quæ dicebas? H I P. Dicebam equidem. Verum Socrates hic ô Eudice semper dicentes interturbar, & quasi præstigiator quidam esse uidetur. S O C. O uir optime Hippia, haud sponte hæc facio, essem utique sapiens secundum sermonem tuum atque astutus. Verum præter sententiam ago, quamobrem ignosce mihi. Ais enim non sponte peccati ignoscendum esse. E V. Haud aliter facias Hippia, sed nostri gratia, & propter ea quæ supra tibi dicta sunt, responde ad ea quæ interrogat Socrates. H I P. Respondebo equidem, cum tu roges. Pete ergo quod lubet. S O C. Vehementer cupio Hippia, quod modo dictum est, considerare, utri meliores sint, an qui sponte uolentesque peccant, an qui contra. Spero autem hunc in modum rectissime posse considerari. Responde iam. Vocas ne cursorem aliquem bonum? H I P. Equidem. S O C. Et malum? H I P. Ita. S O C R. Nonne bonus qui bene currit, malus qui male? H I P. Certe. S O C. An non qui tarde currit, male currit? qui autem uelociter, bene? H I P. Proculdubio. S O C. In ipso itaque cursu celeritas quidem bonum, tarditas autem malum. H I P. Quid tum? S O C. Vter ergo cursor est melior? utrum qui sponte currit tarde, an qui secus? H I P. Qui ultro. S O C. Nonne currere est aliquid facere? H I P. Facere utique. S O C. Facere autem aliquid operari? H I P. Profecto. S O C. Ergo qui male currit, malum hoc, & turpe operatur in cursu. H I P. Malum. Quid nunc? S O C. Male autem currit, qui tarde currit. H I P. Sanè. S O C. Nonne igitur cursor bonus de industria malum hoc, & turpe operatur, malus præter propositum? H I P. Videt. S O C. In cursu igitur deterior est qui præter uoluntatem agit mala, quam qui uolens. H I P. In cursu planè. S O C. Quid autem in palæstra? uter luctator est melior? num qui dedita opera cadit? an qui inuitus? H I P. Qui dedita opera. S O C. Ita uidetur. Peius autem ac turpius in palæstra cadere, an deicere? H I P. Cadere. S O C. Et in palæstra igitur qui studio mala agit, & turpia, melior luctator est, quam qui imbecillitate atque inertia. H I P. Videtur. S O C. Quidnam in omni reliquo corporis usu? nonne qui corpore robustior atque aptior est, facere pro arbitrio utraque potest, tam quæ robusti hominis sunt quam quæ debilis, & pulchra & turpia? Quapropter qui habitu corporis præstat, quoties mala secundum corpus facit, uolens efficit, imbecillis autem inuitus. H I P. Videtur quoque idem circa robur contingere. S O C. Quid uero de ipsius figuræ concinnitate dicendum? nõne formosioris meliorisque corporis est, impenisa opera turpes figuras concinnare, deformis autem contra? quid tibi uidetur? H I P. Quod & tibi. S O C. Figuræ itaque inconcinnitas uoluntaria ad uirtutem corporis attinet, contraria uero ad uitium. H I P. Apparet. S O C. De uoce uero quid ais? Vtram meliorem asseris? ex animi ne uoluntate dissonam, an ex inertia? H I P. Ex animi uoluntate. S O C. Alteram uero peiorem. H I P. Absque dubio. S O C. Vtrum bona optas habere an mala? H I P. Bona. S O C. Vtrum eligeres pedes habere qui dedita opera claudicarent, an qui inuiti? H I P. Eos planè qui de industria. S O C. Claudicatio pedum nonne uitium est atque deformitas? H I P. Est. S O C. Hebetudo autem nonne uitium est oculorum? H I P. Vitium. S O C. Vtros igitur potius oculos eliges, eos ne quibus sponte quis confuse uideat uel peruersè inspiciat, an contra quibus nolens male aliquis uideat. H I P. Eos quibus uolens. S O C. Ex his uero quæ tua sunt, potiora ceases illa quæ male agunt sponte, quam quæ inuita? H I P. Eiusmodi quædam uidelicet. S O C. An non & reliqua omnia, aures, nares, os, omnesque sensus ratio una comprehendit, quæ docet sensus præter propositum peccantes, eligendos esse nunquam, utpote qui prauis sint: eos autem qui ex instituto, tanquam bonos, potius eligendos? H I P. Mihi quidem uidet. S O C. Quorum uero instrumentorum melior usus? Vtrum quibus uolens aliquis errat, an quibus nolens? Ceu gubernaculum, utrum melius illud quo de industria quispiam male gubernet, an quo inuitus? H I P. Quo de industria. S O C. Nonne arcus similiter, & lyra, & tibia, ac cætera omnia? H I P. Vera loqueris. S O C. Vtra equi anima ad possidendum melior, ea ne qua sponte quis male equitet, an qua inuitus? H I P. Qua sponte. S O C. Est itaque melior. H I P. Est. S O. Meliori igitur equi anima mala huius animæ opera uolens quis faciet, contraria uero contra. H I P. Omnino. S O C. Nonne eadem de anima canis caterorumque animalium ratio? H I P. Eadem, S O C. Vtrius autem sagittatoris animam tanquam meliorem eligeres

eligeres? Illius ne qui uolens aberrat à signo, an illius qui nolens? HIP. Illius qui ultro.
 SOC. An non hæc ad sagittandi artem melior? HIP. Melior. SOC. Quare anima quæ
 aberrat inscía, deterior est ea quæ sciens aberrat. HIP. In sagittandi uidelicet facultate.
 SOC. Quid uero in studio medicinæ? nõne quæ medendo dedita opera mala quædam
 corporibus infert, quo ad medicinæ artem pertinet, peritior est quàm illa quæ per igno-
 rantiam peccat? HIP. Plane. SOC. Ergo hæc in medicinæ arte est melior. HIP. Melior.
 SOC. Vtra uero ad citharam pulsandam uel inflandas tibias, & alia uniuscuiusq; artis, uel
 scientiæ opera est instructor, nõne ad hæc & melior? & si quando præter artem malè
 quid facit, de industria facit: quæ uero deterior, præter sententiam? HIP. Apparet. SOC.
 Seruorum autem animas eligemus potius quæ scientes circa ministerium peccant, quàm
 quæ ignorantes, quasi ad hæc opera meliores? HIP. Sanè. SOC. Animam uero nostram,
 nõne quàm optimã exoptamus habere? HIP. Nempe. SOC. An nõ melior erit, si spon-
 te mala facit atq; delinquit, quàm si nesciat? HIP. Graue id esset ò Socrates, si qui spontè
 iniuriatur, meliores essent his qui non sponte. SOC. Ex his tamen quæ suprà dicta sunt,
 sequi uidetur. HIP. Mihi uero nequaquam. SOC. Putaram Hippia idem tibi quoq; uide-
 ri. Responde igitur iterum. Iustitia nõne uel potentia quædã est, uel scientia, uel utrũq;
 An non necesse est aliquid horum esse iustitiam? HIP. Necesse. SOC. Si potentia quæ-
 dam animæ iustitia est, potētior anima, iustior erit? Melior enim ò uir optime hæc talis no-
 bis apparuit. HIP. Apparuit certe. SOC. Quid uero si scientia iustitia sit? Nõne quæ sa-
 pientior anima, illa iustior? quæ insipientior contrà iniustior? HIP. Ita est. SOC. Quid
 si utrumq;? An non quæ ambo hæc habet, scientiam scilicet & potentiam, iustior erit?
 quæ non habet, iniustior? Nõne ita rem se habere necessarium est? HIP. Apparet.
 SOC. Quæ uero potentior, & sapientior est, ea melior apparuit esse, & ad utraq; tam pul-
 chra quàm turpia circa quamlibet actionem peragēda paratior? HIP. Certe. SOC. Quò-
 ties itaq; turpia facit, uolens facit propter artem atq; potentiam. Hæc autem, uel ambo,
 uel alterum, ad iustitiam pertinent. HIP. Videtur. SOC. Enim uero iniuriari, mala facere
 est: non iniuriari, bona. HIP. Sic est. SOC. Nõne ergo potentior ac melior anima, quo-
 ties iniuste ager, sponte ager? Præua autē cōtrã? HIP. Apparet. SOC. Nõne uir bonus,
 qui animam habet bonam? Malus cōtrã qui malam? HIP. Absq; dubio. SOC. Quamob-
 rem boni uiri est, sponte iniuriari, mali autem nõ sponte. siquidem bonus uir animam bo-
 nam habet. HIP. Habet quidē. SOC. Si quis est igitur hominum qui sponte aberrat, tur-
 piã, et iniusta cōmittat, haud alius est ò Hippia quàm uir bonus. HIP. Cōcedere tibi ista
 non possum ò Socrates. SOC. Neq; ego ipse mihi Hippia, ueruntamen ex superiori ser-
 mone necesse est in præsentia nobis ita uideri. At uero, ut suprà dicebam, circa hæc sem-
 per sursum deorsum uel reuoluo, nec in eadem persisto sententia, neq; mirũ est me, meiq;
 similes, rudesq; homines ad cōtraria circumuagari, si & sapientes uos oberretis. Id autem
 nobis graue malum, si neq; etiam ad uos profectũ errare cessemus.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI IN
 Charmidem, uel de temperantia.

STVDIIVM Socratis in hoc dialogo est, omnes quidem ad temperantiam cohortari: Tres uero
 præcipue, scilicet adolescentes, & nobiles, atq; pulchros. Adolescentes quidem propterea, quod citã
 morbis adhibenda est medicina. Principijs obsta, sero medicina paratur, Cum mala per longas in-
 ualuerit moras. Nobiles quoque, tum ut ostendat ueram in uirtute nobilitatem esse ponendam, tum
 quia nobiles plerunq; ceteri exemplo sunt, & quotidie ad rempublicam admittuntur, grauissimo si mali sint, hu-
 mani generis detrimento. Formosos deniq;: nam hi potissimum flagitiosorum consuetudine deprauantur: quo fit, ut
 magis egeant medicina. Præterea formosi studere debent, ut quemadmodum natura corpori breuem tradidit pul-
 chritudinem, sic ipsi uicissim deo nature auctori, sempiternam animi restituant pulchritudinem. Neque uero per-
 mittendum est, ut cum exteriora nostra multis sua pulchritudine placeant, interiora interim sua deformitate di-
 stliceant. Et si omnia in hoc dialogo mirificam habeant allegoriam, amatoria maxime, non aliter quàm cantica Sa-
 lomonis, mutauit tamen nonnihil, nonnihil etiam prætermisi. Quæ enim consonabant castigatissimis auribus Atti-
 corum, rudioribus fortè auribus minime consonarent. Ideoq; Aristarchus quidam Homericus, immo uero Plato-
 nicus, quæ minus consonant, diceret non Platonis esse, sed Chroni. Tria uero in ipso exordio notanda sunt in pri-
 miis

mis, quæ amorem ab hac forma corporis ad incorpoream transferunt pulchritudinem. Primum, quod inquit Socrates se inter pulchrum hunc, et pulchrum illum, nihil discernere, sed pulchros sibi cunctos æque placere: quasi dicat: non in unius corporis forma sistendum esse pedem, sed ad ipsam communem speciei totius pulchritudinem ascendendum. Quæ cum una sit in multis, ideam pulchritudinis unam refert super multa. Quemadmodum igitur ab indivi-
 duo ad speciem, & à specie ad ideam cogitando transcendimus, ita & ab amore formæ huius, ad amorem communis formæ primo, deinde ad formæ idealis amorem pergere admonemur. His addidit Socrates corporis pulchritudinem non propter se amandam, sed tanquam diuinæ pulchritudinis imaginem nobis existimandam. Iubet postremo nudare animum, corporisq; forma posthabita, decorem animi, tum naturalem inspicere, tum studio comparandum diligentius adhibere. Et interea corripit Chærophontem qui nescio quid de nudando quasi in palestra corpore dixerat. Neq; iniuria exhortationem ad temperantiam à pulchritudine corporis exorditur. Hæc enim temperantia quædam est linearum, atq; colorum. Sed ab hac proxime transit ad corporis sanitatem, quæ etiam est temperantia quædam, humorum scilicet atq; membrorum. Tertio ab hac ad animi ipsius ornatum, qui & in affectu temperantia est, ipsa motionum scilicet moderatio: & in cognitione quædam similiter est temperantia, in quadam intelligentie cum rebus quæ intelliguntur concinna congruitate consistens, ut non immerito Pythagoras temperantiam uirtutem omnium esse dixerit saluberrimam, tam publice quàm priuatim humanæ societatis conseruatricem: præsertim cum & iustitia temperantia quædam sit, id est conueniens in commutando distribuendõq; moderatio. Profecto quæuis temperantia proprie circa cobibendas uehementes libidines uoluptatesq; uersetur, tamen similitudine quadam transfertur & ad cupiditates omnes amputandas, & ad actum quemlibet moderandum, ut etiam officium fortitudinis in audaciæ timorisq; moderatione uersetur, similiter iustitiæ in præmiorum pœnarumq; modo, liberalitatis quoq; in erogandi modo, deniq; totius uitæ salus, ut nequid nimis. Hinc Pythagoricum illud, Mensura omnium optima. Sed memento illos in Phædone negari temperatos esse, qui corporeæ uoluptatis gratia à uoluptatibus abstinent. Iubet enim actiones mortales ad purgandam mentem referri, consequendæ sapientiæ diuinæq; similitudinis gratia. Tanta uero est excellentia temperantiæ, ut & eam omnes in operibus suis obseruent artifices elegantes, & ipsius uirtute non solum corpus sub luna quodlibet, uerumetiam cælum ipsum uniuersumq; seruetur, Quod in Gorgia sapientum testimonio confirmatur. Huic illud simile. Disponit deus cuncta sua ueritate. Item in numero, pondere, mensura cuncta disponit, sed iam ad dialogum reuertamur. Socrates dum ex sententia magorum uetat curari corpus antequam curetur animus, manifeste eos improbat, qui minima curantes, maxima negligunt, ueluti qui equis & canibus ægrotantibus remedia querant, in sui uero corporis et animi morbis medicos minime consulunt. Minima quæq; suppellectilia rite componunt, ipsi interim & animo & corpore incompositi. Intemperato animo cibariam temperant. Quotidie aliena curiose tractant, propria deserunt. Omnia uero præter animum ipsum nobis sunt aliena. Ideo corporis medicinam folium appellauit, rem leuem, fragilem, & omnino mutabilem, ac penitus contemnendam. Significat etiam multa nobis incommoda tum corporis, tum fortunæ ob intemperantiam frequenter accidere, atq; contra complurima bona per temperantiam prouenire. Item animo perfecte cõposito, quæcunque accidunt, tam & prudenter disponi, & æque tolerari, ut nihil tandem euadat in malum. Incomposito uero animo, nihil bene, uel in corpore, uel extra posse componi. Exponit autem in Cratyllo nomē temperantiæ græcū Sophrosynen, quasi salutem quandam conseruationemq; prudentiæ. Putat enim animo uerorum lumina omnium innata fuisse, ideoq; si in seipsum prorsus inspiciat, uera in se omnia conspiciet. At uero quo minus inspiciat, in causa est immoderatus ad corpus corporeaq; affectus: quo fit, ut temperantia opus sit in primis: per quam expulsa perturbationum caligine mens facta serenior, diuini solis lumine abunde circumfundatur, unde sapientiam primo recuperet, deinde prudentiam adipiscatur, Quoniam igitur temperantiam sapientia prudentiaq; comitatur, ideo Plato sæpe alibi, & in hoc dialogo sub ipso temperantiæ nomine sapientiam quoque uult, & prudentiam contineri. Monet autem Socrates Charmidem, ut respiciat in seipsum de temperantia uerba facturus, nam hæc ipsa in seipsum conuersio, est huius uirtutis officium: & quisquis in seipsum penitus conuersus fuerit, tum per ipsam temperantiæ ideam innatam mentis, humanam intelligit temperantiam, tum moderationem ipsam agnoscentes, qua deus animæ partes ab initio inuicem temperauit, cognoscet qua ratione sit affectus animi temperandus. Accedit ad hæc, quod in hoc præcepto significat neminem nisi temperatū de temperantia loqui ad persuadendum uel debere uel posse. Præterea traditur in Timæo, ex consonanti quadam animæ tam ad seipsam quàm ad corpus modulatione, nobis prospera cuncta contingere. Quinetiam Pythagorei, quos Romanus in hoc sequitur Censorinus, si animus prudenter motiones singulas, tum sui, tum corporis moderetur, perpetuam utriusque sanitatem, & diuturnam uitam corpori pollicentur. Quod quidem plerisque sapientibus sanctisq; uiris prouenisse compertum & Censorinus, & nos habemus. Ad eandem quoque causam aut similem diuturnas præscorum uitas nonnulli referrent. Sed additur his aliquid mirabilius: Magos carminibus suis immortalitatem corporibus polliceri. Magicam Zoroastris Plato in Alcibiade, nihil aliud quàm diuinum cultum esse dicit. hic insuper addidit, nō magicis tantum carminibus, uerumetiam philosophicis rationibus & temperari animum, & corpus uel semper, uel diu saltem procul à morte seruari. Profecto oratio illa quæ temperantiam

perantiam audientibus omnino sit persuasura, atque insuper effectura, duo potissimum exigit, et uim à deo infusam, et rationes à philosophis comparatas. Atque orationem è duobus his compositam Plato incantationem nominat magicam. Quæ Phœbus primo, deinde Pythagorici morbos ab animo et corpore mirabiliter expellebant. Neque uero falsum putari debet, corpus sub anima penitus temperata immortale effici posse, et sub intemperata in morbos, et mala labi. Id enim Mosaicum de primi parentis statu atque lapsu mysterium continet. Atque Auicenna sequutus Platonicos et Hippocratem, probat animum ex ipsa sui natura a deo materiam omnem exuperare, ut cum primum in seipsum fuerit restitutus, possit elementa mundi mira quadam uirtute mouere, atque habere in corpora quæuis imperium: quo fit, ut multo magis possit in proprium. Quod quidem et ab initio Adam poterat experiri, et quidam putant Enoch et Eliam, et nonnulli suspicantur euangelistam adhuc ratione quadam simili uiuere. Sed de his omnibus in Theologia nostra latissime disputamus. Denique, ut summam dicam, mira in hoc uirtutis temperantiae declaratur, quod animum infeliciter in deteriora prolapsum, feliciter sibi ipsi restituit. Declaratur et mira potestas animi, à quo omnia tam bona, quam mala in corpus defluant, et quo uolente corpus seruari ualeat incorruptum. Quod quidem Mosaicis mysterijs ferè undique consonat. Post hæc sæpius quid sit temperantia queritur, quod quidem neque Charmides neque Critias unquam absouit. Ille enim non temperantiam proprie, sed quæ comitantur eam, adducit in medium: hic autem quæ ad prudentiam magis pertinent: et id quidem semper inepte, uidelicet ut declararetur non esse cuiuslibet de uirtute tam præclara differere. Interea nota præcos sacerdotes consueuisse in sacris tertiam libationis partem Ioui seruatori præcipue consecrare, ut declararent principia, media, fines omnium, ut in Legibus Plato refert, sub Iouis providentia disponi atque seruari. Sed ad Critiæ ineptias redeamus, dicentis esse scientiam quandam quæ tam se quam scientias omnes sciatur: res uero ipsas quarum sunt scientiæ, nesciat. Quod quidem ideo est absurdum, quia ueritas ipsa ratioque scientiæ in ipso eorum quæ sciuntur quasi quodam contactu congruentiaque consistit. Præterea neque perfecte sciri potest scientia, nisi quæ scientia sit discernatur: Id uero nisi rei cuius sit habeatur, haberi non potest. Item confitetur Critias posse aliquem quæ nullo modo cognoscit, interim cognoscere se non nosse. Id autem Socrates idcirco non recipit, quoniam quæ nullo modo sciuntur, non possunt interim quodammodo sciri. Quisquis enim animaduertit se aliquid ignorare, eo ipso agnoscit et se carere. Si ita iudicat, ergo iam notionem ipsius quandam in seipso descripsit, per quam iudicet et se carere, et quo præcipue careat. Quo fit, ut quicumque rem aliquam se ignorare cognoscit, interea rem ipsam non prorsus ignoret, immo generali quadam adumbratione describat, generali inquam propterea, quod in speciali rerum distinctione scientia perfecta consistit, quam in omnibus disputationibus suis Plato perquirat. Vbi uero Socratem inducit agnoscentem se nihil scire, iudicat eum, et si non speciales, generales tamen rerum descriptiones habere, alioquin ignoſcentiam suam non posset agnoscere: ideoque dum sciebat nihil, sciebat quodammodo cuncta. Quoniam uero Critias sermonem de temperantia traduxerat ad prudentiam, et id quidem licentia quadam Platonicæ, Socrates prudentiam asserit, id est boni malique scientiam, auctoritatem summam ad beatitudinem obtinere, tum quia et bonum finem, et bona ad ipsum media ipsa demonstrat, tum quia omnes tam res quam artes quatenus ab ipsa reguntur, nobis conducunt ad bonum, contra uero nequaquam. Postremo docet Socrates nihil difficilius uel definiri uel comparari quam temperantiam. Difficultas uero definitionis inde procedit, quod uix à ceteris uirtutibus quarum ipsa consonantia quedam est, discerni potest. Adde quod tanto difficilius intelligitur, uerbisque exprimitur, quanto difficilius intrinsecus possidetur. Profecto cum ex ipso corporis commercio maxime ad uoluptatem intemperantiamque procliuem sumus, in eaque ab infantia nutriamur, difficillime temperantiam adipiscimur. Præterea primi sensus affectus uidentur nonnihil interdum uel ad fortitudinem per iram audaciamque conferre, uel ad prudentiam per timorem, uel ad patientiam per dolorem, uel ad iustitiam liberalitatemque per amorem. Temperantiæ uero semper impetus omnis opponitur. cum enim in summa quadam tranquillitate solum collocari possit, à quouis affectu undique impeditur. Auget quoque difficultatem, quod sicut in corpore consonantem omnino humorum membrorumque temperiem, sic in animo harmonicam suorum omnium temperantiam recipere omnium est difficillimum. Quamobrem non iniuria Socrates tam in epologo quam in exordio, ad temperantiam cælesti harmoniæ persimilem consequendam opus esse ait cælesti uirtute atque diuina, tum animo, tum rationibus et uerbis infusa. Vbique uero admonet contendendum esse potius, ut sub legitimis institutis temperati efficiamur, quam ut sub dialecticis rationibus de temperantia disputemus: quædoquidem summa quadam difficultate cognoscitur, et cognita sine usu non modo nihil prodest, sed et obest quam plurimum, atque id quod maius est, nisi re ipsa possideatur, perfecte cognosci non potest. Impuro enim rem omnium purissimam non licet attingere.

A

CHARMIDES PLATONIS, VEL DE

TEMPERANTIA, TRANSLATVS E GRAECA LINGVA
in Latinam à Marfilio Ficino Florentino, ad Petrum
Medicem uirum Clarissimum.

SOCRATES, CHAEREPHO, CRITIAS, CHARMIDES.

PRIDIE cum uesperis Potidæa ab exercitu rediissem, protinus solita exercitia utputa quibus diu abfuissem, magna cum uoluptate repetiui, ac Taurei palæstram, quæ ex opposito regij templi est, sum ingressus. Vbi multos cõperi partim ignotos mihi, partim notos, & eos quidem plurimos. Qui cum me ex insperato uidissent procul, subito congratulati sunt aliunde alius occurrentes. Chærepho præcipue, uelut insanus esset, e medio statim prosiliens accurrit, ac manu meprehendens, ô Socrates, inquit, quo pacto prælio superstes euasisti? Nam paulo ante quàm abiremus, apud Potidæam pugna commissa est, quam hi nuper istic audierant. At illi ego respondens. Ita, inquam, ut cernis, euasi. Nunciatum est, inquit, pugnam acerrimam fuisse, atq; in ea plurimos nobis notos homines occubuisse. Vera, inquam, uobis nunciata fuerunt. An tu, inquit, prælio interfuisti? Interfui. Sede hic, nobisq; enarra, nondû enim satis omnia intelleximus. His dictis, sedere me prope Critiam Callæschri filium iussit. Sedens itaq; Critiæ & alijs cõgratulatus sum primo, deinde quæ in belli expeditione contigerant, quod quisq; requirebât (alius enim aliud requirebat magis) recensui. Vbi uero hisce de rebus abûde locuti essemus, rursus ego illos interrogauî quænam esset his temporibus philosophiæ conditio, & qui adolescentes, uel sapientia, uel indole, uel utrisq; clari. Tunc Critias ad fores respiciens, uidensq; adolescentes quosdam ingredienti & inuicem altercantes, & post eos turbam aliam, quod de honestis, inquit, ô Socrates percontabaris, uidere mox cogniturus. Nam qui nunc ingrediuntur, præcursores sunt amatoresq; cuiusdam qui omnium huius temporis honestissimus et speciosissimus iudicatur, ac uidetur & ipse iam iam ingressurus. Quisnam iste? & cuius filius, inquã? Nosti, inquit, fortassis & tu. Sed cum hinc abiisti, nondû adoleuerat. Charmidem noueras filium Glauconis patris nostri, patrualem meum? Noui equidem, neq; puer tunc contemnendus erat. Nunc uero adultum esse illum iam arbitror. Statim intelliges, ait, quantus & qualis euaserit. Dum hæc ille dicit, Charmides ingreditur. Ad me quidem ô amice quod attinet, nihil perpendo. Profecto enim perinde sum erga honesta indole claros, ut alba amussis in albo lapide. Fermè enim omnes ætatis eius homines mihi pulchri uidentur. Præcipue uero tunc ille & corporis proceritate & egregia indole mirandus apparebat. Cæteri autem omnes capti eius amore uidebant, usq; adeo illius ingressu obstupuerunt turbatiq; sunt. Multi præterea post illum amatores sequebantur. Et quod ad uiros attinet, nil mirum: uerum & pueros etiam animaduerti, quorum nemo ne minimus quidem alium quæquam intuebatur, sed illum unum cuncti tanquam imaginem quandam contemplabatur. Hic ad me conuersus Chærepho, qualis tibi ô Socrates adolescens uidetur? an non specioso uultu? Mirifice, inquam. Atqui, inquit, si nudare se uellet, uultum præ illa quæ intus latet forma, deformem diceres. Eadem hæc Chærephonti cæteri etiam consenserunt. Insuperabilem hercle, inquam, uirum narratis si paululum insuper quiddam huic adesset. Quid istud? inquit Critias. Si optimo, inquam, animi habitu natura decorus esset, qualem esse ô Critia consentaneum est uestra è stirpe prognatum. Immo certe quo ingenium spectatur, & pulcherrimus est & optimus. Quid igitur nõ nudamus, inquam, animam prius, interioremq; formam potius contemplamur? Nam cum tantus iam sit, differere gaudebit puto. Certe, inquit Critias. Nam & sapientiæ studiosus est, & ut sibi cæterisq; uidetur, ualde poeticus. Longa, inquam, serie nobilitatem hanc Solonis ex genere trahitis. Verum cur mihi iam adolescentem non mōstras, huc accersens? Neq; enim dedecet etiam si esset minor natus, cum eo differere, te patruale eius simul & tutore præsentem. Probe, inquit, Vocandus est iam. Atq; his dictis ad eum qui ponè sequebatur cõuersus, Voca, inquit Charmidem. sed heus, dices illi, me uelle medico se cuidam committere ob ualitudinem qua de cõquestus est nuper. Ad me uero Critias, nuper, inquit, Charmides cum mane surgeret, caput dolere

Proverbium

lere querebatur. Quid prohibet igitur simulare remedium aliquod contra capitis grauedinem te habere? Nihil prohibet, inquam, modo ueniat. At ueniet. Quod & factum est: uenit enim, risumque ingentem omnibus concitauit: unusquisque enim nostrum una sedentium, locum cedere Charmidi uolens quo sederet, proximum dedita opera impulit. Quo factum est ut eorum qui utrinque sedebant nouissimi, alterum surgere cogere, alterum humi prostratum deiceremus. Ille uero accedens, me inter Critiamque confedit. Ego uero percontante illo utrum capitis medelam scirem, uix tandem me scire respondi. Quanam ista, inquit. Folium quoddam, inquam. At insuper addenda est incantatio quaedam, quam si quis adhibeat, folioque utatur, sanitas restituitur. Absque incantatione uero folium nil confert. Ad haec ille. Exscribam equidem hanc te dicente incantationem: Vtrum si mihi persuaseris inquam, an etiam si non persuaseris? Ille surredens ait, si tibi persuasero Socrates. Hem nomen, inquam, plane tu meum tenes. Teneo, inquit, equidem nisi iniurius sum. Frequens enim de te inter aequales meos sermo habet. Memini quinetiam cum puer adhuc essem, te cum Critia hoc uersari solitum. Recte tu quidem. Audentius enim incantationis tibi modum ostendam. Paulo uero ante nesciebam quo pacto uim illius tibi monstrarem. Est autem talis o Charmides, ut caput solum curare nequeat: quemadmodum saepe ex peritis medicis audiisti, qui quoties aliquis dolore oculorum affectus eos consulit, aiunt non posse oculis mederi, nisi prius capiti medeantur, neque caput absque totius corporis medicina posse curari. Hac de causa regulis quibusdam toti conferentibus utuntur, & a toto ad partem transeunt restituendam. an non audisti ita dicere illos, & ita esse? Prorsus inquit. Recte ne loqui tibi uidentur, inquam? sermonemque hunc approbas? Maxime omnium, inquit. Enim uero cum probari sibi haec audirem, Talis est, inquam, o Charmides incantationis quoque huius potentia. Quam didici ibidem in exercitu a quodam medicorum Thracum Zamolxidis sectatorum, qui & immortalitatem afferre dicunt. Adiecit praeterea Thracius ille medicus, etiam Graecorum medicos quae supra narrata sunt praedicare. Caeterum Zamolxis, ait, rex noster ac deus tradit: quemadmodum oculos sine capite curare non decet, neque sine reliquo corpore caput: ita neque sine anima corpus. Eaque causa est cur medicos graecos morbi corporum multi lateant, quia totum ipsum ignorant, quod in primis curare oportet: quo male affecto impossibile est partem aliquam bene ualere. Omnia namque uel bona, uel mala ab anima in corpus, & hominem totum manant, indeque similiter ut ex capite in oculos effluunt. Illam igitur primum, & maxime curari iubet, si modo caput & uniuersum corpus bene ualere debeat. Animae uero medelas esse docet incantationes quasdam. Eas praclaris rationibus contineri, quibus animae temperantia tribuatur qua inserta atque praesente, facile esse sanitatem capiti totique corpori tradere. Ille igitur cum medelam incantationesque doceret, iussit ut nullis precibus motus alicui contra capitis dolorem remedium adhiberem, nisi prius animam incantationibus ipsis purgandam commisisset. Hunc sane nostrorum temporum errorem dicebat esse, quod plerique absque temperantiae sanitatisque studio, medici esse contendunt. Me itaque mirum in modum praemonuit, mandauitque cauerem ne quis unquam diues seu nobilis, siue pulcher, mihi ut aliter faciam persuadeat. Illi hoc ego iureiurando interposito me obstrinxi: quamobrem necesse est paream. Tibi quoque obsequar. Nam si uoles secundum hospitis praecipia, animam tuam prius incantationibus omnibus Thracis illius subijcere, medicinam capiti admouebo. Sin minus, non potero o amice Charmides tibi prodesse. Cum igitur haec audisset Critias, lucro, inquit, erit grauedo haec capitis adolescenti, si huius causa sanitatem mentis lucrabitur. Assero autem tibi Charmidem hunc equalibus omnibus non specie tantum praecellere, uerum etiam eo ipso praestare caeteris, cuius ipse incantationem habere dicebas. An non temperantiae supra dixisti? Huius ipsius, inquam. Scito igitur omnium suae aetatis adulescentum hunc uideri temperatissimum, & in caeteris omnibus pro aetatis incremento, nullo inferiorem esse. Consentaneum est o Charmides, inquam, in his quae dixit Critias, te caeteros antecellere. Neque enim referre quisquam posset, ut arbitror, duarum apud Athenienses familiarum coniugium, quo uerisimilius sit pulchram honestamque prolem nasci, quam maiorum tuorum coniugio. Nam paternum genus huius Critiae Dropidi, ab Anacreonte Soloneque aliisque poetis permultis est illustratum, decore, uirtute, & alia felicitate praecellens. Eadem quoque est materni generis gloria. Nemo enim Pylampo auunculo tuo aut pulchrior, aut maior

Præcepta quaedam medicine

omnium qui continentem habitant uisus est unquam, quoties ille uel ad regem magnum uel ad alium in continenti habitatum legatus accederet. Ac summam uniuersa hæc domus nulla in re est inferior alia quacumque. Quare probabile est te tali stirpe creatum primas partes in omnibus obtinere. Quantum igitur ad eam speciem que cernitur oculis attinet, dulcis Glauconis filii, uideris mihi nihil a superioribus tuis degenerasse. quod si & ad temperantiam, & ad alia, ut Critias hic testatur, natura es institutus, beatum te o chara Charmides mater peperit. Ergo sic se res habet. Si inest tibi, ut ait Critias, temperantia, & sufficienter es temperans, neque Zamolxidis, neque Abaridis Hyperborei incantationibus indiges, sed iam tibi medela est capitis admouenda. Sin autem deest temperantia tibi, incantatio medelam antecedere debet. Responde itaque ipse mihi utrum assentiaris Critias, & asseras temperantiam te satis habere, an deesse aliquid recognoscas. Tunc ergo ipsius Charmidis genæ rubore suffusæ gratiorem speciem ostenderunt. Nam pudor eam ætatem decet. Deinde admodum generose respondit. Haudquaquam facile est quæ in presentia quesita sunt, uel admittere, uel reuere. Si enim me temperantem esse negaui, primo quidem turpe uidebitur quod ipse mihi derogem: deinde Critias huius aliorumque multorum quibus temperans esse uideor, tanquam falsam sententiam coarguam. Sin autem affirmauero, odiosa uidebitur hæc de me ipso iactantia. Quapropter quorsum me uertam, nescio. Probe loqui uideris Charmides, inquam: itaque communiter inuestigandum puto, utrum quod quero possideas, nec ne: ne uel tu aliter quam uelis loqui cogaris, uel ego temere mederi festinem. Si ergo gratum tibi futurum est, cupio unam tecum inuestigare: sin minus, dimittendum arbitror. Immo certe gratissimum, inquit, omnium. Quamobrem ut ipse prestare putas ita perquire. Hunc in modum, inquam, commodior indagatio futura uidetur. Constat profecto si inest temperantia tibi, habere te aliquid, quod de hac opineris. Necessè est enim inhaerentem ipsam tibi si modo inhaeret, aliquem sui sensum præbere, ex quo aliqua circa ipsam insurgat opinio, qua quid, & quale temperantia sit coniectes, nonne putas? Puto equidem. Nonne hoc censet: uidelicet postquam scis loqui græce, dicere utique possis quidnam id tibi uideatur? Fortassis, inquit. Ut ergo coniciamus utrum tibi insit nec ne temperantia, dic age, quidnam ex sententia tua temperantiam esse dicis? Piguit eum primo, neque libens ad respondendum uenit, demum ita respondit. Temperantiam esse duco decenter agere singula, & quiete per uiam incedere, quiete & loqui, ac summam quiete omnia facere, & ut breui complectar quod queris, quietudo quædam esse mihi uidetur. Recte, inquam. Ferunt sane quietos homines temperatos esse: sed uideamus an uera loquantur. Dic igitur nunquid pulchrum aliquid temperantia sit. Est, inquit, profus. Vtrum in illa grammatici facultate pulchrius est easdem literas cito scribere, an quiete? Cito. Legere autem celeriter ne an tarde? Celeriter. Quinetiam pulsare citharam uelociter, et prompte certare pulchrius est, inquam, quam quiete ac tarde? Est, inquit. Quid uero in pugnorum brachiorumque ludis nonne celeritas ipsa laudatur? Utique. Currere autem atque saltare, & ceteri corporis actus, nonne si propere & prompte fiunt, ad pulchrum spectant? si ignaue remissaque, ad turpe? Apparet, inquit. Patet ergo quantum ad corpus attinet, non quod tardum, sed quod uelox maxime, esse pulcherrimum. Nonne, inquam? Omnino, inquit. Temperantiam uero pulchrum quid esse constitit? Constitit. Non ergo circa corpus quietudo, imò celeritas ad temperantiam pertinebit, si modo pulchrum quid est temperantia. Videtur, inquit. Docilitas uero nonne pulchrior quam hebetudo? Pulchrior certe. Est autem docilitas, inquam, cito perdiscere, hebetudo uero sero atque lente. Profecto, inquit. Docere alium quamocissime nonne pulchrius quam tarde? Proculdubio. Reminisci item, & meminisse sero atque lente, pulchrius ne, an facile atque prompte? Prompte, inquit. Solertia uero nonne celeritas quædam animi est, inquam, potius quam tarditas? Est, inquit. Atqui & intelligere quæ dicunt in grammatici citharistæque ludis, & ceteris omnibus non quam tardissime, sed quamocysime, pulcherrimum est. Et hoc, inquit. Quinetiam in ipsis indagationibus, & consultationibus animi non qui quiete, sero, & uix quaesitum inuenit est laudandus, ut arbitror, sed qui breui potius atque facillime. Vera hæc sunt, inquit. Ex his colligitur, inquam, o Charmides, tam in his quæ ad corpus, quam in his quæ ad animum spectant, uelocia promptaque tardis & quietis pulchriora uideri. Sic apparet, inquit. Non igitur quietudo quædam, inquam, temperantia erit, neque uita quieta temperans, ut hac ratione conicitur. quandoquidem quod temperatum est,

Pudor adolescentes decet

Solertia celeritas quedam animi

&

& pulchrum esse debet. E duobus enim alterum est. aut nunquā, aut raro admodum nobis in uita quietæ actiones pulchriores quā ueloces & uehementes apparuerunt. quod si non pauciores quietæ actiones quā ueloces & uehementes pulchritudine præstare reperiuntur, nequē hac etiam ratione cōficeretur tēperantiam esse quiete agere potius quā uehementer atquē celeriter, nequē in ipso incessu, nequē in sermone, nequē in alio quopiam: nequē uita quieta quā inuicta decentior esset & temperantior: quippe cū in superiori sermone suppositum sit pulchrum esse aliquid temperantiam, pulchra uero non minus ipsa uelocia quā uita esse constiterint. Recte, inquit, dixisse mihi uideris ô Socrates. Rursus igitur ô Charmides, inquam, attentius te ipsum contuere, & cogita qualem te temperantia præsens efficiat, qualis ue sit ipsa, dum te talem efficit. hæc autem animaduertens omnia, bene uiriliterquē respōde quid esse tibi uideretur. Ille protinus seipsum colligens, diligentiusquē contemplatus. Videtur, inquit, temperantia mihi uere cundum quendam ruborem inducere, uerecūdumquē hominem facere, pudoremquē esse temperantiam arbitror. Quid ais, inquam: an non pulchrum aliquid paulo ante temperantiam esse dicebas? Dicebam equidem, inquit. Nonne boni homines, inquam, ipsi temperati sunt? Sūt, inquit. An bonum putas, inquam, quod non bonos efficit? Nequaquam, inquit. Non solum itaquē pulchrum, sed & bonum est inquam. Mihi quidem uideretur, inquit. Non credis, inquam, recte Homerum loqui dicentem, pudorem uiro egeno bonum non esse? Credo equidem, inquit. Est ergo, ut apparet, inquam, pudor non bonum, ac bonū. Apparet, inquit. Temperantia uero bonum duntaxat. siquidē bonos facit eos quibus adest, malos uero nequaquam. Ita mihi, ut loqueris, esse uideretur, inquit. Ergo temperantia pudor non erit. quandoquidem temperantia bonum est duntaxat, pudor autem nihilo magis bonum est quā malum. Recte quidem mihi, inquit, dici hoc uideretur ô Socrates. Verum attēde obsecro, quale tibi uideat quod rursus adducam. Modo enim recordatus sum quod mihi traditum est à quodam dicente temperantiam esse, ut sua quisquē agat, cōsidera an recte loqui uideatur tibi qui hæc dicit. O foede, ex hoc Critia illud audisti, uel alio quopiam sapientum? Videtur sanē, inquit Critias, ex alio, nam ex me nunquam audiuit. Quidnam refert, inquit Socrates, ex quo audiuerim? Nihil, inquam, profecto. nequē enim id considerandum est quis dixerit. Sed utrum uere dicatur, nec ne. Probe nunc loqueris, inquit. Recte per Iouem, inquam. Mirabor tamen si quomodo hoc se habeat, inuenerimus. nam est ænigmati cuiusdam per simile. Quamobrem, inquit? Quia nō arbitror ita sensisse illum ut uerba sonant, inquam, temperantiam scilicet esse, ut sua quislibet agat. Nihil ne putas grammaticum agere, quādo scribit, uel legit? Puto equidem aliquid agere, inquit. Videtur ne tibi grammaticus nomen suum tantum scribere ac legere: uel etiam uos pueros erudire? Nequē enim minus inimicorum tunc nomina quā uestra amicorūquē scribebatis. Certe non minus, inquit. An cū ageretis hoc, inquam, curiosiores eratis quā decet, & à temperantia lege discedebatis? Minime, inquit. At uero non uestra agebatis tantum, si scribere ac legere, agere aliquid est. Est utiquē, inquit. Præterea mederi ô amice, ædificare, texere, & cuiuslibet artis opus explere, agere aliquid est, an nihil? Aliquid prorsus, inquit. An uideretur, inquam, tibi bene illa ciuitas instituta, in qua leges iuberēt, ut uestem quisquē suam texat, lauetquē, calceosquē conficiat suos, & strigilem, & uascula olearia, uel unguentaria, & supellestilia quæquē: aliena quidem attingat nunquam, propria uero ipsemet peragat? Nequaquam, inquit. Veruntamen si temperate disposita est ciuitas, bene instituta est, inquam. Quid nō, inquit? Ergo temperantia num erit talia quædam agere, & hunc in modū agere sua. Non, ut apparet, inquit. Quare per ænigmata loquebatur, inquam, ut suprā dixi, is qui prædicabat, agere sua temperantiam esse. Nequē enim usquē adeo fatuus fuisse putandus est, ut idem eius fuerit sensus, qui & uerborum sonus. Num fatuus quispiam ô Charmides hoc tibi tradidit? Minime, inquit, omnium. Immo quidam meo iudicio sapientissimus. Omnino igitur sententiam suam obscuris uerbis inuoluit, inquam, ut arduū cognitu sit, quid est agere sua. Fortassis, inquit. Potes ne aperire nobis, agere sua quid sit, inquam? Ignoro equidem, inquit. Fortē etiam qui hæc dixit, quid sibi uellet nō satis intelligebat. Dum ita loqueretur, subrisit Charmides, Critiamquē aspexit. Critias autem licet ante ad differendum aduersus Charmidem aliosquē cupiditate gloriae instigatus, se hæcenus continuerat, sed ulterius ad hæc se continere non potuit: uisumquē est mihi ue-

rum esse quod fueram suspicatus, illam scilicet de temperantia superiorem sententiam Critia Charmidem accepisse. Quare Charmides nolens ipse responsum tutari, & hunc in Critiam laborem reijcere cupiens, irritauit eum, & quasi redargutum ostendit. quod ille minime tolerauit, immo aduersus eum haud secus indignatus fuisse uidetur, ac poeta aduersus histrionem inepte sua poemata recensentem. Ideoq; illum intuitus: Ita ne putas, inquit, ô Charmides, si tu nequaquam intelligis quis eius fuerit sensus qui agere sua temperantiam esse asseruit, neq; ipsum etiam intelligere? O uir optime, inquam, nihil mirum est hunc adolescentulum non intelligere. Te uero decens est hæc cognoscere, & propter ætatem, & propter studiū. Si ergo affirmas & ipse temperantiā esse quod hic dixit, sermonemq; hunc suscipis, libentius tecum, utrū id uerum sit, nec ne, indagabo. Affirmo equidem, inquit, & suscipio. Recte facis, inquam. Sed dic obsecro: Utrū quæ paulo ante quereram, admittis? artifices uidelicet omnes aliquid facere. Equidem, inquit. Videntur, inquam, tibi sua tantū, an aliena insuper facere? Aliena quoq;, inquit. Temperanter agunt itaq; qui non sua tantum faciunt, inquam? Quid prohibet, inquit? Quod ad me, inquam, spectat nihil. Sed uide ne quid apud eum prohibeat, qui cum supposuerit temperantiā esse agere sua, deinde tamen ait nihil ob stare quin & illi qui aliena agunt, temperati sint. Concessi equidem, inquit, eos qui aliena agunt, temperatos esse. An & eos qui faciūt, est concessum? Dic mihi, inquam Critia, non idem uocas agere atq; facere? Non certe, inquit, neq; idem operari atq; facere. Nam id ab Hesiodo didici, qui ait, Opus nullum turpe esse. An censet ipsum, si talia quædam opera nominasset, operariq; & agere, qualia tu supra narrabas, fuisse dicturum opus nullum cuiquam turpe, seu coria incidenti, seu caupo ni condimenta obsoniaq; uendenti, siue in taberna sedenti? Haud ita censendum ô Socrates. Immo uero ille, meo quidem iudicio, effectiōnē aliud quā actionem & operationem existimauit, & effectiōnem quidem interdū opprobrio esse, quando quid præter honestum facimus, opus autem nullum unquam dedecori nobis contingere. Quæ enim honeste & utiliter fiunt, opera nuncupauit, operationesq; & actiones, effectiōnes quasdam huiusmodi. Existimandū præterea illum sola hæc propria esse censere; noxia uero omnia, penitus aliena. Quamobrem arbitrari oportet & Hesiodum, & alium unumquemq; sanæ mentis uirum, hominem ita sua agentem, temperatum uocare. Cum primum ô Critia loqui coepisti, inquam, percepi te propria & sua cuiusq; bona dicere, bonorūq; effectiōnes, actiones denominare, Etenim persæpe Prodicum audiui hunc in modum nomina distinguentem. Concedo equidem tibi pro arbitrio nominibus uti, modo id declares, quid nomine quoq; significare uelis. Nunc igitur iterū à principio clarius definito, utrum bonorum actionem, uel effectiōnem, uel quomodocūq; uelis aliter nominare, temperantiā esse dicas. Hoc ipsum, inquit. Non ergo temperatè agit, inquam, qui mala, sed qui bona potius agit. Tibi uero ô bone uir non ne id uidetur, inquit? Mitte istud in præsentia, inquam: nondū quod mihi uidetur, uerum quod ipse dicis consideramus. Enim uero nunquam temperate illum agere dicerem, inquit, qui nō bona, sed mala agat. Nam actionem ipsam bonorum, temperantiā esse manifeste definitio. Fortè nihil prohibet, inquam, quin uere loquaris: hoc tamen admiror, si homines tēperate agentes ignorare putas quod temperate agant. Nequaquā puto, inquit. An non paulo ante abs te dictum est, inquā, quod nihil artifices prohibet aliena etiam facientes, tēperanter uiuere? dictum profectio, inquit, sed quid tum postea? Nihil aliud, inquam. Verum dic utrum medicus tibi aliquis uideatur, dum sanum efficit aliquē, utilia sibi, & illi quem curat, efficere? Mihi quidem, inquit. Nōne agit decētia, inquā, quisquis hæc agit? Certe, inquit. Qui uero agit decētia, inquā, nōne & temperate? Et tēperate, inquit. Nunquid medicū necesse est intelligere, quando curat utiliter, & quādo non? et unūquemq; artificem quando conducturū sibi est opus ipsum quod efficit, & quando non conducturū? Fortè non, inquit. Quandoq; igitur, inquam ego, cum medicus utiliter operatus est uel contra, seipsum non cognoscit ut operatus est, si tamen utiliter operatus est, ut ipse fatebaris & temperate. an non ita dicebas? Equidem, inquit. Nōne igitur, inquam, ut apparet, interdū utiliter operatus agit quidem temperate, & temperatus est, ipse uero ignorat quod tēperate agat, sitq; tēperans? Fieri hoc, inquit, nō potest ô Socrates. Verū siquid est in superiorib. dictū unde hoc sequatur, illud libentius retractabo; neq; me pudebit fateri aliquid aliud non recte dixisse, potius q; consentire

consentire, ut qui seipsum ignorat, sit tēperatus. Fermè nāq; hoc ipsum temperantiā esse arbitror, seipsum cognoscere, illiq; assentior qui praeceptum hoc templo Apollinis ipsius inscripsit. Atqui uidetur hæc inscriptio tanq; Dei salutatio quædam ad homines qui templum ingrediuntur, eius loco quæ gaudere iubet: quasi non probe dicatur, gaude, neq; iurare hoc inuicem deceat, sed temperate potius uiuere. Ita homines templum ingredienti singulari sententia Deus alloquitur, aliterq; quàm homines nos salutat, ut sensit ille, meo iudicio, qui inscripsit. Et ingrediēti nihil præcipit aliud q̄ uiuere temperate. Verum obscuris hoc præceptū uerbis tanquā tates interferit. Quippe Cognosce teipsum, idem est quod temperate uiue, ut literæ testantur, egoq; interpretor. Fortè uero aliud esse putabit quispiam: quod quidē contigisse illis qui sequentiā apposuerunt, existimo, hoc est, Nihil nimis, & Sponsioni non deesse iacturā. Nam illi quidem Cognosce teipsum, cōsiliū quoddam esse putarunt, non Dei ipsius ad eos qui ingrediuntur admonitionem. Deinde ut & ipsi nihilo deteriora cōsulerent, reliqua insuper adiecerunt. Ergo hæc omnia Socrates à me dicta sunt, hoc est quia superiora omnia absq; controuersia tibi concedam. Fortè namq; rectius de illis aliquid ipse dixisti, forsitan & aliquid ego, nihil uero ex his quæ diximus, manifestū. deinceps autem rationē huius tibi reddere uolo, si non concesseris temperantiā esse seipsum cognoscere. Sic mecum agis, inquā, ô Critia, quasi ego quæ inter rogo, nosse affirmem: offersq; mihi te, si uoluero, concessurū. hoc autem non ita. Quæro enim tecū semper de eo quod in medium est adductū, idcirco quia illud ignoro. Videbo porrò, utrum concedā, nec ne. Consiste modo quoad ista cōsiderem. Considera, inquit. Ecce considero, inq;. Si temperantiā cognoscere aliquid est, constat eam scientiā aliquam, & aliquid esse. Nonne? Est utiq;, sui ipsius uidelicet. Nōne & medicina est scientia sanitate? Prorsus, inquit. Si ergo tu quæreres, medicina quum sit sanitate scientia, quid nobis confert? quid ue efficit? responderē utiq; prodesse quāmaxime, sanitatem porrò pulchrū opus nobis perficit. Accipis hoc? Accipio, inquit. Ac si rogares iterum, architectura cum sit ædificandi scientia, quod nam opus moliatur, domos utiq; responderē, & eadem de cæteris artibus ratione responsum darem. Postquā igitur temperantiā sui ipsius scientiam esse dicis, tua interest respondere, si quis hunc in modū requirat. O Critia, temperantiā quæ sui ipsius scientia est, quod nā pulchrū opus nobis efficit, æstimatione q; dignū: dicas, amabo. Non recte, inquit, interrogas Socrates, neq; enim aliarum scientiarū hæc est similis, neq; aliarum alia: tu uero perinde ac si similes essent, interrogas. Nam dic obsecro. Computatrici geometricæ scientiæ quod nam tale opus est quale domus architecturæ, & textoriæ uestis opus est, aliaq; permulta eiusmodi, quæ multis artibus quisq; tribuere posset? Potres ne mihi tu harū eiusmodi aliquod opus ostendere. At nō poteris. Vera dicis, inq;. hoc tamen monstrare tibi possum, cuius scientia sit harum scientiarū quælibet, quod aliud est q̄ scientia quæq;. Quemadmodū computandi peritia paris & imparis multitudinis scientia est, quo pacto ad se, & inuicem habeant. an non? Profecto, inquit. Nōne aliud est, inquam, par & impar quàm ipsa computandi scientia? Est, inquit. Quinetiā ponderandi facultas grauioris leuiorisq; pōderis libratio est. Graue autem ipsum & leue aliud quiddam est, q̄ ars ipsa librandi. Assentiris? Assentior, inquit. Dic itaq;, temperantiā cuius potissimum scientia est, quod sit aliud quàm temperantiā ipsa? Hoc profecto, inquit, quod modo quæris, illud ipsum est quo temperantiā ab alijs omnibus scientijs differt. Tu uero similitudinem aliquam huius ad alias exigis. Sed aliter se res habet. Nempe cæteræ omnes alterius cuiusdam scientiæ sunt, sui ipsarū minime. Sola hæc & aliarum scientiarū, & sui ipsius scientia est. Permultū abest ut hæc ignores: uerū arbitror te quod paulo ante negabas efficere: nam me refellere tentas, et illud de quo sermo est, prætermittis. Quid agis, inquā? An putas si te redarguero, alterius gratia me id facturum, quàm cuius gratia me ipsum examinarem, si quid dicam, metuens ne dum scire puto quod nescio, mea me ignorantia fallat? Et nunc quidem id summopere me facere assero, differere uidelicet & examinare sermonem mei ipsius gratia primum, fortè etiam meorum familiarū causa. An non commune bonum esse hoc omnibus hominibus arbitraris, ut rei cuiusq; conditio omnibus innotescat? Maxime quidem ô Socrates. Audacter itaq; ô beate, ut tua fert opinio, ad interrogata respondens, ne cures Critias ne sit an Socrates qui redarguitur, sed ad ipsum sermonem attende, quonā redargutus euadat. Sic faciam, inquit, nam probe loqui uideris.

*Cōsultatio quæ
te definitionis*

De temperantia quod dicitur, age, inquit, repete. Aio equidem, inquit, ex omnibus alijs scientijs hanc solam & sui ipsius & reliquarum scientiarum esse scientiam. Nonne & inscitie scientia est: siquidem & scientia. Omnino. Solus itaque temperans, inquam, seipsum noscet, exanimareque poterit quid norit, quid ignoret: iudicare insuper ex alijs hominibus, quod quisque nouit, & nosse putat, si quidem nouit, quid uel ignorat ipse & nosse putat: aliorum autem nullus hoc poterit. Atque hoc est esse temperatum, & temperantia, seipsumque cognoscere, intelligere scilicet quae nouit, quae uel non nouit. Sunt ne haec quae dicis? Sunt, inquit. Tertium igitur, inquam, ut dicitur, Seruatori uelut a principio consideremus. Principio utrum fieri hoc possit nec ne, ut quae quisque nouit, & quae non nouit, nosse & item non nosse cognoscat. Deinde si id fieri possit, quanam intelligentibus sit futura utilitas. Quarendum, inquit. Anima duerte, inquam, Critia, num in his certi quicquam habeas: ego enim nihil: et quae in re dubito, si uoles, aperiam. Immo uolo, inquit. Sequentur haec, si stabit quod ipse modo dicebas: Vna quaedam uidelicet scientia, quae nullius alterius quam sui ipsius, aliarumque scientiarum scientia sit: atque inscitiae rursus scientia eadem. Prorsus, inquit. Vide inquit, amice, quam absurdus noster hic sermo sit. Enimuero si hoc idem in alijs quibusdam consideraueris, ut arbitror, impossibile tibi uidebitur. Qua ratione, inquit, & ubi? Hic plane cogita utrum uideatur tibi uisus quidam esse, qui non sit earum rerum uisus, quarum caeterarum uisionum: sui ipsius autem & caeterarum uisionum, et item non uisionis sit uisio: neque colorem uideat ullum cum uisio sit, seipsam uero duntaxat & alias uisiones inspicat. Videtur ne uisio tibi ulla talis esse? Nulla, inquit. Num & uim, inquam, aliquam audiendi reperire posse confidis, quae uocem audiat nullam, seipsam uero & auditus alios, & non auditus percipiat? Neque istud possibile, inquit. In summa, sensus omnes percurrere, considera quod utrum sensus inueniri alii quis possit, qui seipsum, caeterosque sensus percipiat, nihil tamen eorum sentiat quae sensus alij sentiunt. Impossibile & hoc existimo, inquit. An forte cupiditatem aliquam esse cetas, quae uoluptatem affectet nullam, sui ipsius autem & reliquarum libidinum sit cupiditas? Nequaquam, inquit. Neque uoluntatem, inquam, ut arbitror, quae bonum nullum exoptet, seipsam uero & caeteras uoluntates exoptat. Minime, inquit. Amorem quinetiam alii quem talem esse dicis, ut pulchri nullius sit amor, immo sui ipsius, caeterorumque amorum sit ardor? Non equidem. Timorem ne aliquem excogitasti unquam, qui seipsum & metus alios expauescat, terribile uero & periculosum nihil exhorreat? Nunquam, inquit. Opinione praeterea talem ut opinionum aliarum & sui ipsius opinio sit, nihil autem eorum quae opiniones aliae suspicantur, opinetur ipsa? Nullo modo. Veruntamen scientiam quandam eiusmodi esse diximus, quae dogmatis nullius scientia est, sui ipsius autem & aliarum scientiarum scientia. Diximus certe, inquit. An non mirum, inquam, quiddam, si est: nondum porro esse negandum, sed utrum sit considerandum. Scite loqueris, inquit. Dic iam. Est ne scientia haec alicuius scientia: habetque uim quandam huiusmodi, qua alicuius sit? Prorsus, inquit. Item maius ne dicimus eam uim habere, qua aliquo maius sit? Habet nimirum, inquit. Nonne minori aliquo maius, si maius erit? Necessarium est, inquit. Si maius quippiam reperimus, quod maioribus alijs & seipso maius existeret, neque tamen maius esset aliquo eorum quibus caetera sunt maiora, omnino sibi hoc conueniret, ut sicut maius est seipso, ita sit & minus? Necessarium est o Socrates. Quinetiam si duplum sit, inquam, aliquid ad alia dupla, & ad seipsum, certe ad seipsum dimidium erit duplum, & ad alia dimidia duplum. Nempe quicquid duplum est, non alterius est quam dimidij duplum. Verum est, inquit. Praeterea quod seipso plus est, nonne & paucius? & quod grauius, item leuius: quod uel sentius etiam iunius: & in caeteris omnibus eodem modo, quicquid sui ipsius potentiam ad seipsum habet, nonne & illam habebit essentiam, ad quam est eius potentia? Dico autem tale aliquid. Auditum nullius alterius dicimus esse quam uocis auditum? Profecto, inquit. An non si seipsum audiet, inquit, uocem se habentem audiet. Neque enim aliter posset audire. Necessario sequitur, inquit. Uisus quoque o uir optime, inquit, si seipsum uidebit, necesse erit eum aliquem colorem habere. Nam absque colore uisus cernere nihil potest. Nihil potest, inquit. Vides, inquit, o Critia, ea quae narrauimus, partim impossibilia esse, partim incredibilia, quod uim suam habeant ad seipsa. quae enim magnitudo & multitudo ac caetera huius generis uim suam habeant ad seipsa, penitus impossibile. nonne? Sic est omnino, inquit. Quod uero uisus & auditus, inquit, seipsos percipiant, motus se moueat, & se caliditas calefaciat, & cae

& cætera talia à quibusdã non creditur, nõnullis fore credendum uidetur. Magno quodam uiro opus est ò amice, qui satis per omnia id distinguat, utrum nihil omnino uim suã ad seipsum habere ualeat præter scientiam, sed ad aliud: an queant alia, alia nequeant: & si aliqua sint quæ ad seipsã uim habeant, utrum eorum in numero hæc scientia sit, quam temperantiam nominamus. Equidem sufficere me ad hæc discernenda, nequaquam con- fido. Quocirca neq; asserere possum utrum fieri possit, ut scientiæ scientia sit. Quod & si detur, non prius tamen assentiar esse huiusmodi temperantiam, q̃ inuestigauero utrum prosit quicquam nobis temperantia talis existens, uel nil prosit. Temperantiã enim con- ferentiam ponis scientiæ q̃ scientiam, ostende primum possibile hoc esse quod su- præ dicebam: postea præter id quod possibile, esse & conferens: atq; ita mihi circa tempe- rantia ipsius definitionem forsitan satisfeceris. Critias uero cum hæc audiret, meq; dubi- tantem uideret, eorum more qui oscitantes intuiti oscitant, ipsi quidem uisus est hæsitante me, similiter hæsitare. Sed utpote gloriosus, presentes ueritus est, neq; confiteri uoluit, se ad ea discernenda quæ obtuleram, nõ sufficere, neq; aperte quicquam protulit, suamq; ambiguitatem occuluit. At ego ut disputatio nostra procederet: Si tibi, inquam, uidetur; ò Critia, dabimus nunc, scientiæ scientiam esse posse. Vtrum uero possit nec ne, aliã in- dagabimus. Veruntamen si quãmaxime id possibile sit, quid magis possibile est cogno- scere quæ nouit aliquis, & quæ nõ nouit: hoc utiq; esse diximus seipsum cognoscere, tem- peratumq; esse. Nonne: Maxime, inquit, ac sequitur quodãmodo Socrates. Nam si quis eam habet scientiã quæ seipsã cognoscit, talis & ipse fit: quale est id quod habet: quem- admodum cum uelocitatem habet quis, uelox: & quando pulchritudinem, pulcher: & quando cognitionem, cognoscens. Quare cum cognitionem ipsã sui ipsius quis habet, seipsum tunc cognoscens efficitur. Haudquaquã id ambigo, inquam, quin si quis in se- ipso habet aliquid sese cognoscens, ipse quoq; se nouerit. Sed quã necessitas cogit ho- minem sic affectum, quæ nouit quæ ue nõ nouit cognoscere: Hæc uidelicet, inquit, quia idem est hoc & illud. Fortè sic est, inquam, sed ego semper similis esse uideor, neq; rursus intelligo quomodo idem sit, quæ nouit cognoscere, & cognoscere quæ non nouit. Qui l- stuc ais, inquit: Ita, inquam. Scientia ipsa scientiæ existens, nunquid ultra discernere pote- rit, q̃ quod ex his hoc quidem scientia est, illud inscitiã? Non ultra, sed eatenus, inquit: Idem est igitur, inq; scientia & inscitiã sanã, atq; item sciẽtia & inscitiã iusti: Nullo pacto, inquit. At uero hoc quidẽ medicina, hoc autem ciuili peritiã inq;, hoc nihil aliud q̃ scien- tia. Quid ni, inquit: Nisi quis nouerit sanum insuper ac iustum, sed solam scientiam, utpo- te huius solius scientiã habens, quod quidem scit, quod ue scientiam quandã habet, agno- scet tam circa seipsum, q̃ circa alios. nonne? Quod uero cognoscat hac scientia, quam ratione intelliget: cognoscit enim sanum & salubre medicina, non temperantia, harmo- nicum musica non temperantia, ædificiũ architectura, non temperantia, & similiter om- nia. nonne? Apparet, inquit. Temperantia uero, inq; si scientiarum scientia est duntaxat, quo modo intelliget quod sanum salubreq; cognoscit, uel quod ædificiũ? Nullo, inquit: Non ergo intelliget quid cognoscat, hoc ignorans, sed quia cognoscat tantum. Videtur, inquit. Non igitur temperatũ esse erit hoc, neq; temperãtia, intelligere quæ nouit, quæ ue non nouit, sed ut uidetur, quia nouit, & quia nõ nouit solum. Apparet, inquit. Neq; po- terit etiam hic alium examinare alicuius scientiã profitentem, utrum sciat quod pollicet, an nesciat. Imò hoc solum, ut uidetur inq;, agnoscat, quod scientiam quandã habet: cuius autem rei scientiam, temperãtia non ostendet. Non uidetur, inquit. Neq; igitur simulan- tem medicũ à uero discernet, neq; alium quempiam scientem à nesciente. Sic autem con- sideremus. si temperatus, aut alius quiuis dijudicaturus est uerum & falsum medicum, an non sic faciet: De medendi quidẽ arte cum illo nihil differet. Nihil enim aliud, ut diceba- mus, intelligit medicus q̃ sanum atq; ægrotũ, salubreq; & noxiũ, an non ita? Ita prorsus, inquit. De scientia porro nihil nouit, inq;. hoc enim soli tribuimus temperantiæ. Sic est, in- quit. Neq; de medicina igitur medicus quicq; nouit inquã: quandoquidẽ medicina scien- tia quædam est. Vera loqueris, inquit. Quod quidem scientiam aliquam habet, tempera- tus agnoscat, sed alius quispiã medici peritiã considerabit, quæ nã, quorum ue sit. Quod quidem tunc patet, cum scitur quarum sit rerum scientia. An non scientia quæq; deter- minata

minata est, haud hoc tantum quod scientia est, sed quæ scientia, & quæ scientia sit, cognoscitur, his cognitio quorum scientia est: Sic prorsus inquit. Medicina, inquam, scientia ab alijs scientijs eo distincta est, quod salubris est insalubrisq; peritia: Nempè inquit. An nō in his considerare debet, inq; quis, quisq; medicinam consideraturus accedit, in quibus uide licet ipsa uersatur: Neq; enim in extraneis, in quibus non est, quærenda uidetur. Non certe, inquit. In salubribus itaq; eorumq; contrarijs medicum considerabit in quantum medicum, quicumq; recte hunc perscrutabitur. Videtur, inquit. Nōne in his ita uel dictis uel factis animaduertet, quæ uere dicantur, & quæ recte agantur: Necessariū, inquit, est. An poterit ullus absq; medicinæ peritia hæc cōiicere: Nullus, inquit. Neq; alius, ut uidet, præter medicū, neq; temperans igit. Nam præter id qd' temperās, esset & medicus. Vera hæc sunt. Omnino igitur temperantia, si scientiæ inscitia: uel scientia est, neq; discernere medicum poterit medendi peritum, itemq; medicinæ peritiam simulantem, uel sese habere putantem, neq; alium quenquam eorum qui aliquid sciunt, præterquā hominem artis eiusdem professorem, quemadmodū artifices alij. Sic apparet. Quænam nobis ulterius ô Critia à temperantia cum talis sit, est prouentura utilitas: Si enim quod in principio supposuimus; cognosceret temperans quæ nouit, quæ uel non nouit, illa quidem quod noscitur, hæc uero quod ignorat, & alium sic affectum diiudicare posset, emolumentum ingens temperantia præditi reportaremus: quippe sine errore uitam ageremus, & nos quicumque temperantiæ participes, & ceteri omnes quicumq; nostro imperio regerentur. Neq; enim nos quæ ignoramus, agere aggredieremur, sed scientes homines perscrutati illis utique cederemus: neq; alijs nostræ gubernationi subiectis agere concederemus aliud quicquam, nisi quod aggressi recte forent acturi, id est autem, cuius haberent scientiam. Atq; ita per temperantiam, & domus instituta recte gubernaretur, & disposita ciuitas optime regeretur, & aliud unumquodq; cui temperantia ipsa præesset, nam errore sublato, rectitudinediq; ducente in singulis actionibus necesse est, ita uiros instructos honeste atque bene agere, bene autem agentes beatos esse. An non sic ô Critia, de temperantia dicebamus, dicentes quantum bonum sit nosse quæ nouit aliquis, & quæ nō nouit: Ita prorsus, inquit. Nunc autem uides nullam scientiam talem esse nobis apparuisse. Video equidem. Nunquid bonum hoc continet eam quam nunc inuenimus, temperantiā esse scilicet & scientiam & inscitiam scire: quod quicquid discendum tentabit, qui hac armatus est, facilius perdisset, clarioraq; omnia illi se offerret, utpote circa omnia quæ discenda sunt, scientiam ipsam prospicienti, aliosq; melius in his rebus examinabit quæ ipse discet. Qui autem absque hoc examinabunt, imbecillius & ineptius facient. An eiusmodi quædam sunt, ô amice, quæ nobis temperantia confert: Nos autem maius quiddam excogitamus, idq; maius quam sit, esse requirimus: Fortè sic est, inquit. Forsitan, inquam ego, fortassis etiam non nihil conferens indagauimus. Quod quidem inde coniecto, quia absurda quædam sequi uidentur circa temperantiam, si ipsa sit talis. Videamus ergo si placet, concedentes fieri posse, ut constet scientiam sciri: quodq; in principio posuimus, temperantiam uidelicet esse, cognoscere quæ nouit aliquis, uel non nouit: ea re ne illam priuemus, sed demus potius, hisq; concessis, diligentius etiam inuestigemus, utrum in præsentia nos iuuat, si talis existat. quæ enim dicebamus modo, quod ingens quoddam nobis esset temperantia bonum, si talis esset, regens disputationem aliquam, domumq; & ciuitatem, haud recte ô Critia, concessisse uidemur. Quamobrem, inquit: Quoniam facile nimium asseruimus bonum ingens fore hominibus, si nostrū singuli quæ quidem cognoscunt, egerint: quæ uero ignorant, scientibus alijs quibusdam dimiserint. Nōne recte hæc asserta sunt: Non, ut mihi uidetur. Absurda reuera loqueris Socrates. Per canem ita in præsentia mihi uidetur, & nuper aduertens, inquam, absurda quædam occurrere, meq; timere ne minus recte considerarem. Reuera enim si talis est temperantia, haud sanè uideo quid nobis afferat boni. Qua ratione, inquit: dicas, ut & nos quid sentias, cognoscamus. Nugaturum quidem me arbitror. Necesse tamen quod occurrit, considerare: neq; frustra ac temere præterire, si quis ipsius quoquo modo habet curam. Scite loqueris, inquit. Audi iam meum somnium, siue per cornu, seu per ebur emerferit. Si enim nobis quammaxime dominaretur temperantia talis existens, qualem modo describimus, utiq; secundū scientias ageret, neq; aliquis gubernatorē esse se iactās, cum minime sit, nos falleret, neq; medicus,

neq;

neq̄ dux exercitus, neq̄ alius ullus scientiæ falsus professor nos effugeret. His hæc in modum dispositis, aliud quiddam nobis contingeret: nam melius quàm nunc corporibus ualeamus, & in maritimis militaribusq̄ periculis tutiores euaderemus. Vasa item & instrumenta, uestes, calceos, uniuersam deniq̄ supellectilem ex arte magis cōmodiusq̄ institutam possideremus, ex eo quod ueris artificibus uteremur. Concedamus quoq̄, si uis uaticinium futuri scientiam esse, & temperantiam illi præsentem uanos ostentatores uitare, ueros autem uates ad futurorum prædictionem eligere. Ita profectio genus hominum institutum, quod scite ageret uiueretq̄, assentior. Nam custos uitæ hominum, temperantia nunquam subrepere inscitiam, & uiribus uti suis permetteret. quod autem secundum scientiam agentes, bene ageremus, essemusq̄ beati, nondum percipere possum, ô amice Critia. Haud facile alium bene agendi finem perfectionemq̄ reperiēs, inquit, si actionem secundum scientiam spreueris. Paulo diligentius inquam, explica secundum quam scientiam. Num secundum scientiam coriariam? Non per Iouem, inquit. An fortè ærariam fabricam? Neq̄ istam, inquit. Num secundum lanificiū artificiumq̄ lignorum, aut quiddam huiusmodi? Neq̄ istud, inquit. Haud ulterius itaq̄ eo in sermone standū uidetur, quo asserbatur beatum esse illum qui secundū scientiam uiueret. nam hi secundum scientiam uiuentes, beate uiuere abs te minime affirmantur. At fortè e multis inscienter uiuentibus, unum quendam certa ex scientia scienter uiuentem, beatum determinas. Ac forsitan dicis, quem ego paulo ante dicebam, uatem futurorū omnium præcium. Hūc ne, an alium inquis? Et hunc & alium, inquit. Quem, inq̄? Nunquid eum hominem qui nō futura solum, uerum etiam præterita præsentiaq̄ cognoscat, nihilq̄ ignoret? Fingamus eiusmodi aliquem: hoc tu neminem alium magis e scientia uiuere dicas, ut arbitror. Neminem prorsus, inquit. Hoc item addatur, quænam scientiarum potissimū beatum facit. num similiter cunctarū? Non similiter, inquit. Verum qualis maxime illa qua quis nouit præsens, præteritum atq̄ futurum? Nunquid ea qua talis ludere? Quid talos memoras, inquit? An fortè qua computare? Nequaq̄. Num qua salubria? Hæc quidē magis. Illa uero quam dico maxime, qua quid norim? Qua bonum ac malum. O improbe, iam dudum me clam circulo quodam reflectis retrahisq̄ ad id, ut beatum uiuere non sit secundū uniuersas scientias uiuere, immo secundū unam quandam boni maliue scientiam. Porro si uelis, ô Critia, ex alijs scientijs hanc excipere, minus & ipsa medicina sanos efficiet? & coriaria calceos minus suppedabit? minusq̄ textoria uestes? gubernatoria maritima pericula, militaris belli discrimina declinabit, seruabitq̄ minus? Nihil minus inquit. At uero ô amice Critia, inquam, sublata hac ipsa scientia boni scilicet, atq̄ mali, nihil horum bene utiliter ue agetur. Vera loqueris, inquit. Haud hæc, ut uidet, temperantia est, sed ea cuius opus est nobis prodesse. Nō enim scientiarū & inscientiarū scientia est, sed boni maliue cognitio. Quocirca si utilis nobis est temperantia, ad aliud quiddam confert. An non prodest & hæc, inquit? Nempe si scientiarum scientia est temperantia, cæterisq̄ scientijs præsidet, huic quoque scientiæ bonum malumue discernenti similiter imperans, nobis proderit. Nunquid bonam corporis ualitudinem præstabit, inquam, hæc potius quàm medicina? cæteraq̄ artium aliarum opera hæc efficiet, artifices autem singuli à proprijs cessabunt operibus? An nō tampridem inter nos constitit temperantiam esse scientiæ, inscientiæue scientiam, nec ullius alterius facultatem? An non ita? Ita prorsus apparet, inquit. Non ergo erit opifex sanitatis, inquam. Non inquit. Alterius enim artis opus est sanitas. Alterius certe. Neq̄ utilitatis igitur ô amice. Nam alteri hoc opus arti paulo ante tribuimus. nōne? Maxime. Quo pacto itaq̄ utilis nobis temperantia erit, quum utilitatis nullius sit artifex? Nullo modo uidetur ô Socrates. Vides ne Critia, me supra non iniuria timuisse, meq̄ ipsum culpasse, quod nihil magnum & utile de temperantia saperem? Nunquam enim quod omnium habetur pulcherrimum, hoc nobis apparuisset inutile, si quo pacto ad recte inquirendum ipse utilis essem. Nunc autem passim succumbimus, neq̄ inuenire ualemus ad quid potissimum significandum temperantiæ nomen instituit ipse nominum auctor, quanquam multa concessimus à ratione tamen penitus abhorrentia. Porro scientiæ scientiam esse conuenimus, reluctante ratione, idq̄ protinus refellente. Quinetiam hac ipsa scientia reliquarum scientiarū opera nosci concessimus, ratione similiter repugnante: ut uir temperantis esset, ut quæ nouit, scias seipsum nosse, & quæ non nouit, ignorare rursus intelligat.

Hoc

Hoc utiq; magnifice nimium libereq; concessimus, haud aduertentes impossibile esse, ut quæ nullo modo quis noscât, noscât quodammodo. In hoc autem nos consensimus, uidelicet aliquem ignorantem aliqua, quod non cognoscat ipsâ cognoscere: & si nihil est, ut mea fert opinio, quod hoc uideatur absurdius. Veruntamen ita nos ineptos potius q̄ duos pertinacesq; hæc indagatio nacta, nihilo magis ueritatem inuenire potest: sed usq; adeo seipsam irrisit, ut quod iamdiu nos communi consensu confinximus, & temperantiam esse posuimus, hoc tandem inutile quiddam insolenter & contumeliose nimium apparuerit. Tua quidē id causa potius quam mea ô Charmides ægre fero, si tu tam egregia indole ac temperantia animi præditus, nihil tanta uirtute iuueris, nihilq; ipsa in uita tibi pro sit. Molestius quoq; fero incantationis gratia, quam à Thrace illo didici, si in re nullius precij percipienda tantum studium posui. Hæc itaq; sic se habere haud satis credo. immo ignauum esse me inuestigatorem arbitror, quippe qui temperantiam magnū quoddam bonum existimem: quod si habes, te beatum esse. Verum cogita utrum possideas, et incantatione non egeas. Nam si habeas, tibi equidem consulam ut me delirum putes, & inuestigandæ ueritatis impotem, te uero quo es temperantior, eo beatior. Et Charmides. Nescio per Iouem, inquit, ô Socrates utrum habeam nec ne. Nam quo pacto illud intelligam, quod uos, ut ais ipse, quid sit inuenire nondū potestis: Equidem tibi non multum credo Socrates. Immo indigere incantatione me arbitror, & quātum ad me attinet, nihil obstat quo minus quotidie mihi incantationibus medearis, quoad ipse satis habere me putes. Esto, inquit Critias: uerum ô Charmides si sic egeris, argumēto istud mihi erit, quod temperatus sis, quia incantationibus Socratis te subicias, nec ab eius latere unquā discedas. Pariturum me & passim, inquit ille, sectaturū existimato. Nempe grauiter peccarem, nisi tibi tutori meo parerem, et quod iubes exequerer. Iubeo equidem, inquit Critias. Efficiam id sedulo, inquit, hodieq; incipiam. Quidnam hi, inquam, deliberāt: Nihil amplius, Charmides inquit. Nempe decretum est. Vim ne inferes inquam: neq; mihi ullum uicissim consultandi relinques arbitrium. Vim prorsus inquit illaturū putato, quandoquidem hic præcipit. Adhæc tu quoq; quid acturus sis consulta. Nullus inquam restat consultandi locus. nam tibi agere aliquid affectanti cogētīq; nemo resistere poterit. Neq; tu ergo inquit repugna. Haud equidem aduersabor inquam.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI
in Lachetem, uel De fortitudine.

PLATO sepenumero magistratus optimos legibus anteponit, quod leges absq; illis omnino uideantur inutiles: eas enim seruabit nullus: Magistratus autem optimi ipsi sint leges. Sed ait magistratus non posse optimos fieri, nisi ciues uiri sint optimi: neq; uiros fore tales, nisi adolescentes quoq; pueriq; sint tales. Quapropter in omnibus penē dialogis parētis in primis ad recte educandos filios adhortatur, sciens non posse genus humanum absq; gubernatoribus optimis uel honeste uiuere, uel feliciter gubernari. Præterea nunquam fore bonos in repub. principes, nisi uiri sint probatissimi, statim uidelicet à tenera etate diligenter exculiti. Cum autem pueritia plerunq; sub domesticorum prouidentia satis sermētegatur, adolescentia uero licentiā nacta solutiore passim absq; frenis oberret, merito Plato noster plurimū de adolescentibus corrigendis frenandisq; pertractat, grauiterq; cōqueritur eam etatem, quæ cum mollitie lasciuiaq; petulantiam superbiāq; coniungit, ideoq; in summo discrimine posita est, tum à domesticis parum obseruari, tum à legibus, magistratibusq; infeliciter negligi, præsertim tam adolescentes tam se inuicem coinquent, quam à grandioribus passim inficiantur. Itaq; in Legibus & Rep. magistratum inter ceteros proprium adolescentie præficit. Qui tanquam, ut ita loquar, episcopus exploratores quotidie tam nocte, quam die per totam mittat urbem, singulos singulorum adolescentum mores, uerba, gestus obseruatuos, singulaq; coram tum facta, tum dicta ad magistratum uelut ad pastorem patrēq; fideliter delataros. Nec tamen necessaria adolescentie diligentia soli ex omnibus Platoni fuit cura, qua quidem in re nec Aristoteles ipse Platonem potuit non summopere cōprobare. Sed ad dialogum ueniamus. Lysimachus & Mestias de filijs cogitant educandis, de suis conquesti parentibus, quod publica curiosius pertractantes, domestica filiosq; neglexerint, cum tamen prima reip. cura in curanda iuuentute cōsistat: & quamuis iam senes, tamen ut rectius ea de re deliberent, Niciam Lachetemq; etiam senes quibus & filij sunt, ad consultandum similiter conuocant, ac ne quid minus prospectum sit Socratem consilio adhibent, non modo socium, sed & iudicem, Socratem inquam nihil aliud in omni eius uita tractantem, quam tum de omni etate, tum maxime de adole-

adoleſcentia rite curanda. Tu uero conſiderabis interea miras Socraticæ uite laudes, item ueras eſſe laudes quæ à uiro laude digno proficiſcuntur. At uero quoniam in alijs ciuitatibus inſtitutio legum ad manſuetudinem magis declinat quàm ad audaciam, in alijs uero contrà, Plato utrunq; arbitratus periculofum, & manſuetudinem audaciæ, & uiciffim audaciam manſuetudini iubet in Politico pariter commiſceri. Siquis uero Charmidem Lacheti coniunxerit, exhortationemq; tum ibi ad temperantiam, tum hic ad fortitudinem inuicem copulauerit, adoleſcentum animos rite contemperabit. Mitto quod in hac præſentis dialogi ad fortitudinem exhortatione tam Nicias quàm Laches militarem fortitudinem ultra quàm deceat admirantur, & Nicias præter armorum ludos quaſi ad militiam præludis ſummopere neceſſaria, laudibus ſupra modum extollit. Sed hunc non iniuria Laches emendat. Poſt hæc ſententia transfertur ad Socratem. Vbi animaduerte nullam conſonantiam delectare magis, quàm quæ in ſapiente fit ex ipſa animi ſermonisq; concordia. Atq; contra nullam diſſonantiam magis offendere, quàm ubi lingua mensq; diſſonant. Deinde hominem perditum etiam ſi belle loquatur audiendum non eſſe. Neq; licere de moribus loqui niſi morato. Præterea Socratem ſemper conſueuiſſe de quacunq; re diſputaretur, diſputationis ſocium cò perducere ut totius uite ſuæ redderet rationem: quaſi aliena fruſtra cognoſcas, niſi teipſum noſis. Additur neceſſe in primis eſſe ſcipſum alicui examinati ſubiicere, cui ſepe rationes anteaſte uite reddantur. Quod quidem conſeſſionem annuam à Chriſtianiſ inſtitutam ualde confirmat. Additur & tamdiu diſcendum quandiu uiuendum. Socrates autem omnium cauiffimus iudiciũ ſibi iniunctum ait traducendũ in Seniores. Sed interea obſecratus à cunctis rem ipſam aggreditur, ante omnia quidẽ diligentia in filijs educãdis probans, improbens negligentia. Adiungit nõ poſſe fieri ut quis ad fortitudinẽ aliquẽ adhortetur, niſi ſciat quid ipſa fortitudo ſit exprimere. Meæ interrogatus Laches quid fortitudo ſit, confidentius reſpondet, eſſe uirtutem per quam quis non deſerens ordinem, expugnat hoſtem. Quod quidem ideo conſutatur, quia poteſt aliquis Scytharum more non minus fugiendo quàm permanendo hoſtem uincere, atq; æque fortis eſſe. Ideoq; Homerus cum appellat fortem qui opportune audere ſcit atq; timere. Paulo poſt ad quamlibet materiam fortitudinis uictoria trahitur, quaſi fortem uirum deceat non modo formidare, uerumctia dolores, libidines, uoluptates exuperare. Hinc queritur cõmunis ad hæc omnia fortitudinis definitio. Ad hæc reſpondet Laches, hanc eſſe quandam animi tolerantiam. At quoniam minus ſufficienter eſt definitum, Socrates addere cogit, tolerantiam ipſam oportere honeſtam eſſe atq; conſerentẽ. cuiusmodi uero non erit, niſi prudenter id fiat. Ideoq; compellit Lachetem dicere, fortitudinem proprie tolerantiam prudentem eſſe. Siquidem fortitudo pulchrum quiddam eſt atq; bonum. Deinde queritur quenam tolerantia, & ad quid prudens, id eſt circa quã materiam, quod ue officium. Labitur autem Laches quãdo generatim interrogatur, utrum ubi audacia maior eſt, ibidem fortitudo ſit maior, idq; concedit: ruruſq; admittit neceſſario audaciam in eo eſſe maiorem, qui abſq; rei ipſius peritia, cognoſcens tamẽ periculum, rem ipſam aggreditur, quàm in eo qui peritia incedit inſtructus. Cautius enim tutiusq; is agit. Laches deniq; recipit, ubi plus audaciæ minus ue peritiæ prudentiæq; eſt, fortitudinẽ eſſe maiorẽ. In qua quidem cõceſſione et ſibi ipſi repugnat, & admittit falſum. Nam fortitudo quidẽ pulchrum quiddam eſt & conſerens, audacia uero imprudens eſt, turpis & noxia. Inter hæc nota tritam Socratis Platonisq; ſententiã. Ad illa quiſq; bonus eſt, ad quæ eſt ſapiens, ad illa malus, ad quæ ignorans. Proſecto quemadmodum errores omnes, tum manus in apprehendendo, tum pedis in gradiendo ab ipſo uidendi defectu procedunt, ſic errata hominum omnia, tum in eligendo, tum in agendo ex defectu intelligentiæ proficiſci Socrates arbitratur. Nam ubi dux ipſe cæcus eſt uel cæcætiens, omnia labuntur in præcepſ. Poſt Lachetem definit Nicias fortitudinem, metuendarum rerum & non metuendarum ſcientiam, qua uidelicet ratione & quatenus metuenda inuadendaq; ſunt. Vocat utique fortitudinem habitum quandam cum prudentia circa metuenda & inuadenda cõſtantem. Audaciam uero ſine prudentia temerariam uocat ferocitatem. Socrates contra Niciam ſic argumentatur. quorumcunq; aliqua ſcientia eſt, non alia præteritum eſt ut facta ſunt, alia præſentium ut ſiunt, alia futurorũ ut optime fieri poſſunt, ſed eiufdem ſcientiæ eſt hæc omnia intelligere. Si ergo fortitudo ſcientia eſt audendi & metuendi circa bona atq; mala, uidelicet ut futura ſunt, nimirum eſt etiam ſcientia eorundem ut præſentia ſunt, atq; præterita. omnũ ergo ſimpliciter. Eſt igitur uniuerſa uirtus. Nos autem fortitudinem ab initio tanquam uirtutis partem aliquam quærebamus. Obieſtio hæc non tam reſellendi, quàm tentandi Niciæ gratia facta eſt. At Nicias definitionem ſuam neſciuit defendere. Socrates autem inter ſeniores propter modeſtiam doctorem agere nolens, ſimulat ſe definitionẽ ſimiliter ignorare: hortaturq; eos ut unã ſecum uirtutum præceptores ſibi ante perquirant, quàm facultatem erudiende iuuentutis profiteantur, oſtendens in omni etate moralem diſciplinam eſſe magnopere neceſſariam, ac ſine rubore uerecundiæ ſemper eſſe diſcendũ. Definitiones uero quas uel hic de fortitudine, uel in Charmide de tẽperantia querit, non hic, aut ibi, ubi exhortari & admonere duntaxat conſilium eſt, ſed in Rep. & Legibus abſoluuntur. Sed ut de fortitudine ſimul & temperantia quaſi germanis ſummatim dicam, Plato in Phædro, Sympoſioq; uitam hanc noſtram itineri cuidam comparat. In quo quidem dirigendo ratio reſerat aurigam: affectus uero partim ſuperiores partim inferiores, geminos reſcrant equos, album uidelicet atq; nigrum. Atq; ut, quantum ad propositam pertinet quæſtionem, commodius diſtinguamus: Diuina, inquit, prouidentiam ſtatuiſſe nos à turpibus reuocare: ad honeſta continue prouocare. Ideoq; pudo

rem magnanimitatemq; nobis ingenuisse: ut auriga noster pudore quodam quasi freno, affectus nostros uelut equos à turpibus licet suauibus cohiberet: magnanimitatis uero calcaribus ad honesta quauis ardua stimularct. Siquidem malus quidam demon ad turpia lenocinijs allicit uoluptatis: ab honestis amaritudine doloris abstinet. Quamobrem & temperantia pudoris usa frenis, efficit ut à turpibus inuita uoluptate semper abstinamus: & fortitudo magnanimitatis freta calcaribus, dat operam ut ad honesta uiriliter cõtendamus, freta difficultatis dolorisq; formidine. Et quanto difficilium est dolores superare, quàm à uoluptatibus abstinere: tanto forsitan alicui uideri posset fortitudinem temperantiae anteponendam. Deniq; temperantia quidem facit ne ex homine precipitemur in bruta: fortitudo uero preter id, ut etiam quodammodo transferamur in deum omnia superantē. Ob hanc precipue uirtutē omnis antiquitas Herculem in deorū retulit numerū: Hercule, inquam, dum terre uictor coelestes scanderet gradus, ita clamantē, Ite nūc fortes ubi celsa magni Ducit exempli uia: cur inertes Terga nudatis superata tellus Sidera donat.

LACHES PLATONIS, VEL DE FOR-

TITVDINE, TRANSLATVS A MARSILIO FICINO Florentino, ad Petrum Medicem uirum Clarissimum.

LYSIMACHVS, MELESIAS, NICIAS, LACHES, FILII NICIAE ET LACHETIS, SOCRATES.

Occasio dialogi fortitudine

IRVM spectastis armis dimicantem ô Nicia atq; Laches: quā uero ob causam spectare hunc nobiscum unā ego & Melesias hic uos iussimus, hic quidem minime declarauimus. Nunc autem aperiemus: nam libere uobiscum loquendū existimamus. Sunt enim nonnulli qui hæc derident: ac si quis eis consulat, sententiam suam non exprimunt: sed illud quo de consultatur, simul & consultantis mentem tenere se putantes, alia præter ea quæ sentiūt, proferunt. Cū autem uos arbitremur & ad intelligendum sufficere, & quæ cognoscitis simpliciter explicare, socios ad eorum quæ referemus deliberationem asciuimus. Est autem quo de altius sum exorsus, eiusmodi. Hi nobis filij sunt, hic quidem huius filius, auito nomine Thucydides nuncupatus: meus item alter, aui similiter nomen seruans: nam Aristidem nominamus. Videturq; nobis quam diligentissima horum cura suscipienda, neq; agendum putamus quod multi solent, qui filios suos cum primum adoleuerint pro sua sinunt libidine uiuere, immo uero tunc studium diligentius adhibendū. Cum itaq; esse uobis filios uideamus, iudicauimus uos præ ceteris cogitasse, qua ratione educandi sint ut optimi fiant. quod si non multum animaduertistis, in præsentia admonemus uos id negligere nō debere, exhortamurq; ut unā nobiscū de filiorū educatione deliberetis. Quam uero ob causam nobis hæc uideant ô Nicia atq; Laches, audire decet, quauis paulo prolixiora sint, quæ sequuntur. Discumbimus enim unā eodemq; conuiuio ego & Melesias hic, atq; hi nobiscum adolescentuli. Vnde quemadmodū in principio sermonis significauī, libere uobiscū audacterq; loqui licet. Sanē uterq; nostrū multa potest patris sui præclara tum pace, tum bello gesta narrare, quibus illi uel reipub. suæ, uel socijs profuerūt, à nobis uero gesta referre nulla possumus. Quare & horū nos pudet, eaq; damnamus, & patrum negligentiam sæpe culpamus, quod nos postquam adoleuimus, in mollicie quadā & delicjs uiuere permiserūt, rebus aliorū interim intenti. Eademq; adolescentibus his ostendentes, edicimus, si seipso neglexerint, nostraq; præcepta contempserint, ignobiles eos futuros: si autem curauerint, fortē dignos auitis nominibus euasuros. Ipsi uero parituros se nobis respondent. Nobis autem de hoc inuicem consultantibus qua disciplina uel consuetudine potissimū optimi fieri possunt, exposuit quispiam operæ precium esse ut armis dimicare perdiscant, laudauitq; istum quē uos modo certantē spectastis, & contueri iussit. Optimum itaq; fore putauimus, ut & nos ad hoc spectaculū ueniremus, & uos unā conuocaremus, tum ad spectandū, tum etiam si uultis de adolescentulorum educatione cōmuni consilio deliberandum. Hæc sunt quæ conferre uobiscum cupiebamus. Vestra nūc interest, tam de hac re discenda sit nec ne consulere, quàm de alijs siquam disciplinam uel studium adolescentis laude dignum habetis: tum de consilio quid facturi sitis, prædicere. NIC. Sententiam profecto uestram ô Lysimache & Melesia probo, & uobiscum unā inuestigare paratus

tus sum, similiterq; affectum hunc Lachetem existimo. L A C. Recte putas ô Nícia: profectio enim quod paulo ante referebat Lysimachus de suo & Melesia patre, quam aptissime dictum uidetur aduersus illos, & nos, & omnes quicunq; ciuilia tractant: nam, quod querebatur Lysimachus, illi tam filios quam cætera domestica negligunt. In his itaq; probe Lysimache loqueris. quod autem nos ad consultandum de adolescentum institutione accerlis, Socratem autem istum non inuitas, admiror: primo quidem cõciuem, deinde in eo crebro, quod uel disciplinam, uel studium iuuenū liberale, quale tu requiris habet, occupatum. L Y S. Quid ais Laches? Socrates hic talia unquam curauit? L A C. Et maxime quidem Lysimache. N I C. Ego quoq; huius rei nō deterior quam Laches testis esse possum. Nuper enim hospite ad me deduxit erudiendū filij gratia Agathoclis discipulum Damonem, musicæ præceptorem, urbanum quidem uirum præ cæteris, atq; peritum non in musica solum, sed etiam in cæteris facultatibus, quibus certe dignus fit ut eius disciplinæ consuetudiniq; adolescentes eiusmodi committantur. L Y S. Haud amplius ô Socrates, Níciaq;, & Laches ego atq; æquales mei, iuniores cognoscimus, utpote qui nos domi ob ætatem plurimum continemus. Verum si quid boni ô Sophronisci filij conciuui huic tuo consulere potes, consule. Decet enim: nam paternus nobis es amicus. Semper enim ego ac pater tuus familiares amiciq; fuimus, ac ille uita prius decessit, quam ulla inter nos similtas exoriretur. Mihi quoq; quodammodo aures adhuc Socratis nomē circumsonat, quod hi pueri domi altercantes inuicem frequenter usurpant, celebrantq; summopere. quos ego nondum percontatus sum utrum Socratem Sophronisci filium dicant, an aliū. Sed ô pueri dicite mihi, hic ne Socrates ille, quem adeo frequenter cõmemorare soletis? P V B. Iste proculdubio pater. L Y S. Bene quidē per lunonem ô Socrates, quod patrem tuū imitando attollis uirorū optimū, & quod nobis propria tua erunt, tibiq; nostra. L A C. Ne uirum huic dimittas Lysimache: nam ego alibi ipsum quoq; animaduerti, non erga patrem tantum, uerum etiam erga patriam mirum in modū officiosum. porro in ipsa apud Delium fuga, mecū unā pedem retulit. Idq; ratum habeas uelim, quod si ceteri similiter se gessissent, haud tantam perpeffa fuisset ciuitas nostra ruinā. L Y S. Optima hæc laus est ô Socrates, quæ tibi nunc à uiris fide dignis tribuitur, qui in iisdem laudandi & ipsi sunt, in quibus te laudant. Scito igit me tua existimatione lætari, tibiq; summa beneuolentia esse deuinctū existimato. Oportet ergo te primū ad nos accedere, domesticosq; ut decet censere. Quare posthac, postquam nos inuicem agnouimus, ne aliter facias, imò beneuolentia quadam domestica complectaris & nos et hos iuniores, ut mutua inter nos amicitia utrinq; seruetur. hæc sanè & tu facies, & nos deinceps iterum in memoriam reuocabimus. Ad id autē quod inquirere cœpimus, quid dicitis? Num cõducere putatis adolescentibus ut armis pugnare perdiscant? S O C. Conabor equidem ô Lysimache si quid potero de his consulere, & quæ postulas omnia facere: uerum par esse mihi uidetur, ut cum & iunior his, & ad hæc imperitior ipse sim, audiam primo quid ipsi sentiant, discāq;, ac si quid præter illorum sententias habuero, tunc demum tibi hisq; aperiam. Ac cur nō ipse prior ô Nícia loqueris? N I C. Nihil prohibet Socrates. Videñ mihi peritia hæc passim prodesse iuuenibus, neq; in his immorandum, quibus iuuenes ocium naçti sese dare consueuerūt, sed eam facultatem cõparare præstat, per quam habitus corporis robustus acquiriñ. Nulla enim alia exercitatione inferior hæc est, aut minus laboriosa. Decet præterea liberū hominē maxime exercitatio talis & equestris peritia. Nam in eo certamine cuius nos athlete sumus, & in his quorum nobis est certamen propositū, hi soli decertant, qui in eiusmodi belli instrumentis se exercēt. Conferet quinetiam peritia hæc in ipsa pugna, quoties in acie ordineq; certandū. Maxime uero tunc proderit, cum acies dissoluentur, & singulari certamine oportebit uel insequi repugnantē, uel inuadentē repellere. Nunquā sanè qui hac facultate instructus est, uni succumbet, fortē uero nec etiam pluribus, immo hac passim exuperabit. Præterea alterius cuiusdam præclaræ disciplinæ facultas hæc desiderium affert, quilibet enim cum didicerit armis pugnare, disciplinam circa ordinandas acies, quæ statim sequitur, affectabit: hæc autē assequutus, & circa hæc cupiditate gloriæ inflammatus, ad exercitus præfecturam se cõferet, ac summatim ad omnia quæ circa hæc uersantur instituta studiaq; præclara & cognitu usuq; digna, sese prima illa ducente cõuertet, Adiciemus item quiddam non cõtemnendum, quod unūquenq; in prælio audentiorē fortiorē

*Pueros discrete
debere armorū
disciplinam*

remque mirum in modum hæc facultas redderet. Neque illud insuper reticendum, quamuis leuius uideri possit, quod & aptior ibi uirum efficies, ubi maxime aptum promptumque conspici oportet. Ibidem certe ob ipsam dexteritatem hostibus terribilior apparebit. Mihi itaque ô Lyfimache & operæ precium esse uidetur, ut hæc adolescentes percipiatur: & quam ob causam ita putem, exposui. Veruntamen libenter audirem, siquid præter hæc Laches uelit afferre.

Deprimatur rationibus armorum disciplina

L A C. Absurdus profecto sermo existimaretur ô Nicias, si quis aliquam disciplinam diceret minime comparandam. Præstare enim uidetur scire omnia. Enimvero facultas hæc circa arma, si disciplina quædam est ut ferunt qui eam docent, & talis præterea qualem Nicias prædicat, discenda est, Sin autem disciplina non est, sed nos decipiunt qui hanc pollicentur, uel disciplina est quidam, sed haud multi precij, quid hæc discere necesse est? Hæc ut dicam ex eo fit, quod ut reor si alicuius hæc esset precij, nunquam Lacedæmonios latuisset, quibus nihil aliud curæ est in omni uita quam ita se in omnibus comparare ut bello cæteros omnes exuperent. Quæ res si forte illos latet, non tamen latuisset huius rei magistros quod & Spartani armis summopere studeant, & quod qui propter artem in precio sit, & apud illos, & apud alios pecunias facile cumularer, sic quemadmodum tragœdiarum poeta apud nos honoratus. Nepe qui tragœdijs confidit suis, haud foris Atticam oberrat, per urbes alias ostentans, sed statim huc adueniat, & sua non ab re ipsius uiris ostendit. Eos uero qui in armorum exercitatione uersantur, uideo Lacedæmonem putare quasi quoddam inaccessibleis templum, neque summo etiam pede ascendere unquam audere. Imò circūoberrant, & apud alios se potius iactant, præcipue inter illos, qui & ipsi se alijs multis in re militari inferiores esse confiterentur. Præterea non paucis ô Lyfimache generis huius hominibus interfuit dimicantibus, & quales sint noui. Quanquam apud sese unicuique rem coniectare licet. Quasi enim dedita opera nullus unquam in bello illustris euasit eorum qui his ludis incubuerunt, quamuis in cæteris omnibus non proficiant maxime, qui se frequenter exercent, soli tamen hi præter cæteros ad hoc uoti impotes sunt, usque adeo infortunati uidentur. Etenim Stesileum hunc, quem uos mecum tanta in turba sese reuera seipsum haud sponte intuitibus demonstrantem. Nauis enim in qua uehebatur, onerariam quædam aggrediente, falce cuspidata pergnabat, maxima quidem, maximus & ipse. Reliqua quidem uiri huius gesta haud digna auditu sunt, hoc tamen non est silentio prætereundum, quid contigerit ex tam miro uiri huius machinamento qui telo falcem addidit. eo siquidem dimicante falx se nauis fulcibat, interea nauem cursu comitabatur hastam tenens: cum uero nauis nauem iam transiret, & is hastam tenens attraheretur, ad extremum teli manu deuenit. Ritus ergo ac strepitus oneraria in nauis comitatus ob Stesilei habitum, & ob id insuper quia lapide iuxta pedes eius in tabulatum iactato, quidam coegit ut hastam dimitteret. Tunc sane & illi qui tremens uehebantur haud ulterius risum continere potuerunt, cum cuspidatam illam falcem nauis suspensam intuerent. Fortè alicuius hæc precij sunt, ut Nicias afferit, ueruntamen ea quibus interfuit talia fuere. Quamobrem ut iam à principio dixi, siue disciplina hæc est, parum prodest: siue non est, sed simulant qui hanc profitentur, haud res studio digna uideatur. Ita sane arbitror, si quis timidus facultatem hanc sequatur, obseruatum ab omnibus si parum quid aberrerit, magnas calumnias subiturum. inuidiosa namque scientiæ huius professio, quocirca nisi uirtute mirum in modum cæteros præstet, qui hanc sibi scientiam uindicat, uitare non poterit quin ridiculus habeatur. Eiusmodi uidetur mihi Lyfimache huius disciplinæ studium. Oportet autem ut ab initio dicebam, summopere hunc Socratem obsecrare, ut circa propositam questionem pro sua ipse sententia consulat. L Y S. Rogo equidem Socrates: Nam arbitri cuiusdam sententiam consultatio hæc desiderat: si enim hi inuicem conuenissent, minus eiusmodi consultatione esset opus nunc: postquam uero Laches, ut cernis, & Nicias dissident, præstat audire nunc cuius ipse sententiæ potius suffrageris. S O C. Quid uero Lyfimache: hisce tu adhærebis si plures nostrum laudabunt? L Y S. Quidnam aliud quis agat ô Socrates: S O C. Nunquid & tu Melesia similiter faceres? Ac si de exercitatione filij consultares, num pluribus nostrum fidem præstares, an potius illi qui sub perito exercitandi magistro didicisset, seque exercuisset? M E L. Illi merito

rito Socrates. s o c. Ipsi itaq; maiorem fidem adhiberes unī, quā nobis quatuor. MEL: Forſitan. s o c. Scientia enim, non multitudine iudicare quod recte est iudicandum oportet. MEL. Proculdubio. s o c. Nonne id in primis conſiderandum eſt, ſi quis inter nos peritus ea in re ſit qua de nunc deliberamus: an non? & ſi quis talis inueniatur ei credendum ſententia cæterorū poſtpoſita: Si nullus, alius quidā nobis inueſtigāndus: An exigua quadam de re nunc uos periclitare cenſetis tu & Lyſimachus, potius quā de ueſtrarum poſſeſſionum omniū precioſiſſima: Filij nāq; bene male ue inſtitutis uniuerſa domus paterna eodem modo gubernabitur, quo & filij affecti ſunt. MEL. Vera loqueris. s o c. Diligenter igitur huic rei inuigilandum. MEL. Valde. s o c. Quonā igitur pacto quod modo dicebam conſiderauiſſemus, ſi inuenire propoſitum fuiſſet quis noſtrum ſit certo maxime artiſicioſus: Non ne eum perſcrutati eſſemus qui & didicit et exercuit: cuiq; uidelicet idonei huius rei præceptores extiterunt? MEL. Ita equidem arbitror. s o c. An nō prius etiam quid illud ſit, cuius præceptores indagaremus? MEL. Qui iſtuc aiſ: s o c. Sic clariſ fortē percipies: nō uidetur inter nos principio conſtituiſſe quid illud ſit de quo quærimus, quis noſtrū in eo maxime præſtet, & huius gratia præceptores habuerit, quis non. NIC. Non ne quærebamus ô Socrates utrū oporteat diſcere adoleſcentes armis dimicare, nec ne? s o. Ita proſus ô Nicias, ſed cū de oculorū medela quærit aliquis adhibenda ne ſit an non, tunc de medela putas an de oculis conſultari? NIC. De oculis. s o c. Et quando quæritur, utrum frenum equo adhibendum nec ne, & quando, tunc non de frenis, ſed equo potius conſultatur? NIC. Verum. s o c. Ut autē paucis cōprehendam, quomodo quis aliquid alicuius gratia quærit, de illo ipſo conſultatio eſt, cuius gratia aliud queritur, non de eo quod quæritur alterius gratia. NIC. Neceſſe eſt. s o c. Oportet itaq; conſultorem examinare, utrū ad eam rem curandam peritus ſit, cuius gratia in præſentia delibemus. NIC. Omnino. s o c. An non dictum eſt de diſciplina perquiri adoleſcentum animi gratia? NIC. Dictum. s o c. Ergo num quis noſtrum curādorū animorū arte polleat, ualeatq; eos ſufficiēter excolere, & præceptores eruditos habuerit, inquirendum eſt. NIC. Nunquam ne uidiſti ô Socrates quosdam ſine præceptoribus in re quadam peritiores quā præceptoribus adhibitis euaiſſe? s o c. Vidi equidem Laches, quibus ipſe tamen non crederes ſi ſe optimos artiſices prædicarent, niſi opus aliquod artis illorum recte conſtructum & unum & plura monſtrauerint. NIC. Verum eſt quod dicis. s o c. R. Nos itaq; decet ô Laches & Nicias poſtquā Lyſimachus atq; Meleſias ad conſultandū de filijs cōuocarunt, cupientes optimos illorū animos effici, ſi præceptores nos habuiſſe fatemur, eos oſtendere qui & ipſi primū optimi fuerint, & multorum adoleſcentum animos erudiuerint, poſtea nos quoq; docuerint. Vel ſiquis noſtrum præceptorem habuiſſe neget, opera ſua monſtrare debet, in mediumq; afferre quinam Athenienſium, uel hoſpitum, aut ſerui, aut liberi, diligentiā ipſorum abſq; controuerſia boni euaiſerint. Sin autem neutrum oſtendere poſſumus, ut alios conſultores adeant, iubere debemus, neq; in amicorum filijs deprauandis id ſubire periculi, quo apud adoleſcētum domeſticos accuſationem maximam mereamur. Equidem ô Lyſimache atq; Meleſia de me ipſo in primis aſſero, nullum hac de re mihi magiſtrum extitiſſe, quāquam à tenera ætate ſemper rem hanc affectaui. Veruntamen Sophiſtis mercedem ſoluere non ualeo, qui ſoli polliciti ſunt bonum me & clarū efficere. Ipſe uero proprio ingenio artem hanc inuenire etiam nunc minime poſſum, quam ſi Nicias hic uel Laches inuenit uel didicit, haud equidem admirabor. Etenim pecunijs magis abundant, ut ab alijs diſcere queant: & ſeniores ſunt, ut iam inuenire potuerint. Videntur autem mihi ad erudiendum ſufficere, neq; enim tam impide de ſtudijs iuueni commodis aut incōmodis ſtatuiffent, niſi putaffent ſatis ſibi nota. Ac cætera equidem his credo, quod uero diſſentiant admiratus ſum. Atqui quemadmodum nuper Laches iubebat ne me dimitteres, ſed percontareris, ita nunc ego uiciſim te rogo iubeoq; Lyſimache, ne Lachetem Niciamq; dimittas, ſed ab his ſciſciteris, dicēs eis Socratem dixiſſe, rem ſe nec intelligere, neq; diſiudicare poſſe uter ueſtrū uera loquatur: quippe cum nec inuentor harum rerum ipſe fuerit, neq; ab alio docente didicerit. Tu autem Laches ac Nicias dicite utriq; nobis, quem circa iuuenum educationem doctiſſimum conueneritis, & utrum diſcentes ab aliquo ſciatis hæc, an ipſi potius inuētores ſitis. Quod ſi didiciſtis, quis utriuſq; magiſter? qui ue alij artis eiſdem profeſſores? Ut ſi minus uobis

Quales filij talis domus gubernatio

Pulchra regula in cognoscendis rebus de quibus agitur

bis ad hæc à reipublicæ negocijs superest ocij, eos adæamus, persuadeamusq; uel muneribus, uel gratia, uel utrisq; ut & nostrorum & uestrorum filiorum curam suscipiant, ne improbi facti maioribus suis dedecori sint. Sin autem ipsi uos hoc inuenistis, adducite in medium siquos fortè alios diligentia uestra ex prauis bonos clarosq; homines reddideritis. Enim uero si nunc primum docere incipitis, animaduertendum est non Carem quendam mercede conductum, sed & uestros & amicorum filios in discrimen uos ducere: & profecto, ut habet prouerbium, In Dollo figurariam experiri. Dicite itaq; quid ex his ad esse & competere uobis asseritis negatis ue? Hæc tu ab his sciscitare Lysimache, neq; eos dimittas prius, quàm respondeant. LYS. Probe loqui Socrates ô uiri & mihi uidetur. Si ergo uobis gratum futurum est ô Nicia atq; Laches, interrogantibus respondere, ipsi uideritis: mihi certe & huic Melesia gratum, si uelitis omnia quæ interrogat Socrates, ratione percurrere. Etenim statim à principio dixi idcirco ad consulandum uos adhibitos esse, quòd cogitata uobis hæc iam, ut decès est, arbitraremur: præsertim cum filios habeatis ut nos ea fermè in ætate iam constitutos, in qua de erudiendo sit cogitandum. Si ergo nihil prohibet, dicite obsecro, unaq; cum Socrate hoc considerate, & reddentes, & accipientes inuicem rationem. Recte nanq; & hoc hic dicebat, de maxima quadam rerum omnium nostrarum in præsentia nos deliberare. Videte itaq; utrum sic agendum existimetis. NIC. Videris certe mihi Lysimache Socratem ex patre tantum cognoscere, neq; cum eo unquam consuetudinem habuisse, nisi fortè dum esset puer, patrem sequutus aliquando uel in templo, uel alio populari conuentu tibi adhæserit. Virum autem hunc factum nondum, ut apparet, es allocutus. LYS. Cur ô Nicia? NIC. Ignorare uideris quod quicumq; sermone quasi genere propinquat Socrati, illiq; disputans hæret, licet de alio quoquam cœperit disputare, cogitur tandem Socratis uerbis adductus suæ uitæ reddere rationem, quæ sit præsentis, quæ anteaq; ipsius uitæ conditio. Et postquam in hæc incidit, non prius eum dimittit Socrates, quàm cuncta hæc sufficienter examinauerit. Ego autem hoc familiariter usus sum, ac necessariū esse cognosco huius ex uerbis hæc percepti, ac quòd nunc mihi hoc subeundum sit non ignoro. Delectat me admodum huius ô Lysimache consuetudo. Neq; enim obesse puto ut in memoriam reducatur, si quid non recte uel fecerimus uel faciamus. Immo uero necesse est eum qui hæc non refugit, cautiorem in posterum fieri, existimantem secundum illud Solonis tamdiu discendum quandiu uiuitur, neq; sperandum à senectute mentem nobis datam iri. Mihi itaq; nec insuetum est, nec iniucundum à Socrate hoc examinari. Atqui iam pridem id sciebam, sermonem nobis non de pueris præsentem Socrate, sed de nobis ipsis futurum. Quamobrem nihil prohibet, quominus cum Socrate utcumq; uult ipse, differam. Verum considera quo pacto Laches erga hæc affectus sit. LAC. Simpliciter equidem Nicia erga sermones afficior, immo uero si uis dupliciter. Porro uerborum studiosus uideri cuiquam possem, & aliquando contra. Nam quoties de uirtute uel de sapientia quadam aliquem audio disputantem reuera uirum dignumq; sermonibus ipsis, mira quadam afficior uoluptate, contemplans dicentem simul ac dicta quàm congrua inter se & consona sint. Atq; hic profecto uir musicus esse mihi uidetur, harmoniam suauissimam modulatus, non lyram, neq; iocularia quædam instrumenta, sed uitam reuera temperans concordia uerborum & operum, concinentem secundum Doricam uidelicet melodiam, non Ionicam, aut Phrygiam, aut Lydiam, sed eam certe quæ sola græca est harmonia. Talis itaq; uir mirifice suis me uerbis delectat, facitq; ut uerborum auditor esse uidear: tanta attentione dicta illius accipio. Quisquis autem agit contra, meas offendit aures, & quo loqui uidetur ornatus, eo magis facit ut uidear à sermonibus abhorre. Socratis quidem uerba nondum expertus sum, opera certe quandoq; mihi compertum est, hunc præclaris sermonibus, omniq; libertate loquendi dignum esse. Si ergo & hoc habet, cum eo planè consentio, atq; libentissime ab eiusmodi uiro examinabor, neq; molestum mihi erit ab eo aliquid discere. Atqui & Soloni (istuc modo adijci patiat) concedo, nempe à bonis uiris duntaxat multa senescens discere uolo. Hoc igitur sit mihi concessum, ipsum præceptorem bonum esse, ne fortè dum inuitus discō indocilis esse uidear. neq; mihi curæ est, utrū sit præceptor iunior, uel nondum opinione hominum clarus, uel aliud tale quid habeat. Tibi igitur prædico Socrates, ut me quomodocunq; uis & doceas, & redarguas, & discas quod ipse nouerim.

Sic

*Commendatio
Socratis*

*Solonis
præceptum*

Sic certè erga te affectus sum ex eo die, quo mecum subijisti discrimen, tuæq; uirtutis feci
 si periculum, specimen tale præbens, quale exhibere debet quisquis iuste periculum est
 facturus. Dicas ergo quod lubet, nihil ætatem nostram ueritus. S O C. Ergo incusare uos
 non poterimus, quasi minus ad confidendū inuestigandumq; paratos. L Y S. Sed nos cer-
 te ô Socrates. Vnum enim ego te nostrum reputo. Cogita pro me adolescentum gratia,
 quod ab ijs quærere nos oporteat, cumq; his differendo consulta: nam mihi quidem mul-
 ta memoria propter senium exciderunt, ex his quæ perquirere statueram: Nec eorum sa-
 nè quæ audiam, si qui alij sermones interuenerint, meminero satis. Quapropter uos inui-
 cem quæ proposuimus, percurrite, ego uero audiam, & cum audiuerō, unā cum hoc Me-
 lesia quicquid statueritis, peragam. S O C. O Nicia atq; Laches, Lysimacho Melesiaq; pa-
 rendum. Quæ igitur supra inuestigare contendimus, uidelicet quinam præceptores no-
 bis disciplinæ talis extiterint, uel quos alios ipsi nos meliores fecerimus, fortè nihil obesset
 inter nos ipsos examinare. Verum eiusmodi quædam consideratio eodem recidet, immo
 perinde erit, ut à principio. Nam si de aliquo quocunq; tandem compertū nobis sit, quod
 id præsens alicui melius efficiat cui sit præsens, tum si hoc illi admouere possemus, etiam
 illud ipsum quo de consilium caperetur, quo quis pacto quāfacillime sibi acquireret, intel-
 ligeremus. Fortè non intelligitis, uerum sic facilius comprehendetis. Si sciremus quod ui-
 sus oculis præsens meliores illos facit quibus adest, rursusq; possemus oculis ipsum adhi-
 bere, patet quod etiam quid ipse uisus sit, cognosceremus. de quo aliquando consultan-
 dum nobis esset, qua ratione quāfacillime & cōmodissime ipsum quis comparet. Si enim
 id ipsum nobis ignotum esset quid uisus, quid auditus sit, nunquā idonei consultores me-
 dicinæ circa oculos aures ue essemus, inuestigātes quomodo optime quis uisum auditūq;
 recuperet. L A C. Vera narras ô Socrates. S O C. Nōne hi nos in præsentia ô Laches, ele-
 gerunt consultaturos qua ratione uirtus animis filiorū suorum adhibita, eos meliores effi-
 ciat? L A C. Profecio. S O C. Nōne igitur constare id oportet, uidelicet quid ipsa uirtus sit,
 intelligere? Si enim quid uirtus sit, penitus ignoremus, quo pacto consulere cuiquam po-
 terimus, uiamq; optimam & facillimam ad uirtutem ostendere? L A C. Nullo modo ô So-
 crates. S O C. Fatemur ne Laches, quid uirtus sit intelligere? L A C. Fatemur certe. S O C.
 Si intelligimus, certe quid sit etiam exprimere possumus. L A C. Nihil prohibet. S O C.
 Haud tamen quid uniuersa sit uirtus, statim uir optime, perquiramus. Maius namq; id o-
 pus. Sed de parte primum aliqua uideamus, utrum satis nobis pateat, atque hunc in mo-
 dum facilius nobis erit inuestigatio. L A C. Vt cunq; placet, agamus. S O C. Quam itaq; po-
 tissimum uirtutis partem eliciemus? an uidelicet eam ad quam ipsa armorū disciplina spe-
 ctare uidetur? Videtur autem multis ad fortitudinē, nōne? L A C. Et maxime quidem. *Hucusq; dialo-
 gi occasio*
 S O C. Primum ergo quid fortitudo sit, ô Laches, aperire conemur: deinde inuestigabi-
 mus quo pacto ab adolescentibus, quoad exercitatione & doctrina fieri potest, compare-
 tur. Quapropter annitere quid fortitudo sit, nobis exponere. L A C. Haud dictū difficile *Fortitudinis de
 finitio falsa*
 istud ô Socrates. Certo scito illum esse fortem, qui ordinem seruans in oppugnandis ho-
 stibus instat, nec refugit. S O C. Bene loqueris Laches. Sed ego forsitan cum uerbis obscu-
 rioribus te rogarem, causam dedi ut aliud responderis, quàm quod interrogans ipse sense-
 rim. L A C. Qua ratione id ais Socrates? S O C. Explicabo si potero. Fortis utiq; is est quem
 dicis ipse, quicunq; ordinem non deserens aduersus hostes pugnat. L A C. Hunc ipsum di- *Consultatio*
 co. S O C. Atqui & ego. Sed nunquid & ille qui nō pmanens, sed fugiens pugnat? L A C.
 Quomodo fugiens? S O C. Quemadmodū Scythæ dicuntur non minus fugiendo quàm
 insequendo pugnare. Vnde & Homerus equos Aeneæ laudans ait, celerrime hinc & il-
 linc persequi atq; fugere: Aeneamq; ipsum similiter ab ipsa metuendi scientia quandoq;
 laudauit, dixitq; illum esse metuendi fugiendiq; peritum. L A C. Et recte quidem ô Socra-
 tes: nam de curribus loquebatur, tu uero de Scytharum equitibus loqueris. equites sanè
 illorum sic dimicant: armaturæ autem græcæ periti, quemadmodum ipse dicebam. S O C.
 Præter Lacedæmonios fortasse ô Laches. Nempe Lacedæmonios alunt in Plateis, cū in
 scutiferos incidissent, non sustinuisse primum illorum impetum, neq; perstitisse, sed fugisse
 se potius, postquam uero Persarum solutæ sunt acies, se equitum more conuertisse, at-
 que ea pugna uictores euasisse. L A C H E S. Vera narras. S O C R. Merito ergo dicebam,
 ex eo quod ego non pro re interrogassem, factū esse, ut tu quoq; non recte responderis.

*Enumeratio fit
ut simpliciter
de fortitudine
queratur*

Interrogare enim uolebam, non solum de ijs qui circa leuem armaturam fortes sunt, sed etiam de equitibus, de quibus omnibus simpliciter in quouis belli genere fortibus, neque in terra duntaxat, sed in maritimis tempestatibus, imò etiam de ijs quicumque aduersus morbos uel inopiam uel ciuilia negocia fortes sunt. Neque de his tantum qui aduersus dolores metus ue constantes sunt, sed de illis etiam qui contra uoluptates concupiscentiasque pugnare fortiter possunt, siue persistentes, siue etiam tergiuersantes. Sunt namque & in hisce rebus ò Laches, fortes nonnulli. L A C. Et maxime quidem ò Socrates. s o c. Nōne omnes hi fortes sunt? Verūtamen partim circa uoluptates, partim circa dolores, partim circa cupiditates, partim circa timores fortitudinē possident: & qui timidi sunt, circa eadem, ut arbitror, timidi. L A C. Sic est omnino. s o c. Quid sit utriusque horum, interrogabā. Rursus itaque pro uiribus exprime quid ipsa fortitudo sit, quae in his omnibus eadem reperitur. Nondū intelligis? L A C. Non satis. s o c. Dico autem perinde ac si interrogassem, quid est ipsa uelocitas, quae currendo citharamque pulsando, & loquendo, & discendo, ceterisque permultis in rebus nobis adest: quam quidem, ut dictu dignum est, uel in manuum, uel pedum, uel oris uocisque, uel intelligentiae motibus possidemus. Nōne & tu similiter dicis? L A C. Prorus. s o c. Ergo si quis me percontaret, ò Socrates, quid esse dicis istud quo in omnibus uelocitatem nominas? responderem utique uim breui in tempore multa peragentem, tam circa uocem, quam cursum, ac caetera omnia mihi uideri. L A C. Recte. s o c. Conare igitur & tu Laches, fortitudinē similiter definire, quanam ipsa potentia sit in uoluptate, doloreque & omnibus quibus conuenire modo dicebamus, eadem fortitudo per singula nominata.

Definitio uelocitatis

*Fortitudinis de finitio mala
Confutatio*

L A C. Videat mihi fortitudo tolerantia quaedam animi esse, si quod per omnia fortitudini conuenit, dicendum, s o c. Dicendum profecto, si nobis ipsi ad interrogata respondeamus. Arbitror autem non quamlibet tolerantiam fortitudinē te putare. Quod hinc sanè conijcio. Hoc fermè cognosco Laches, te pulchrū quiddam fortitudinē esse putare. L A C. Imò certe pulcherrimum. s o c. Nōne ea tolerantia quam prudentia comitatur, & pulchra est & bona? L A C. Omnino. s o c. Ea uero quam imprudentia, nōne contra damnosa ac noxia? L A C. Nempe. s o c. Pulchrū ne ipse uocabis quod tale sit, damnosum ac noxiū? L A C. Nefas istud ò Socrates. s o c. Non ergo tolerantiam eiusmodi fortitudinem nuncupabis, quandoquidem haud pulchra est, quum tamen fortitudo ipsa sit pulchra. L A C. Vera loqueris. s o c. Prudens itaque tolerantia secundū orationem tuam est fortitudo. L A C. Videat. s o c. Videamus ergo quanam tolerantia, & qua in re prudens, sit fortitudo. nunquid ad omnia tum magna, tum parua: ueluti si quis toleret, dum prudenter argentū erogat, cognoscens ex hoc sumptu se lucraturum, hunc ne fortem dices? L A C. Nequaquam. s o c. An uero si quis medicus, cum filius eius, uel alius quouis pulmonis angustia grauatus, potū dari cibumque petit, toleret, neque flectatur? L A C. Neque tolerantiam hanc fortitudinē appellabo. s o c. At uero in bello tolerantem uirum promptumque ad pugnam, qui prudenter singulis circumspicis prauidet & auxilia affutura, & aduersus pauciores, debilioresque sibi pugnandum, tum loco comodiore uteretur, uirum ne, inquam, tali cum prouidentia & apparatu tolerantem, fortiozem dices eo qui in contrario quodam exercitu constat ac tolerat? L A C. Imò uero hunc qui in contrario Socrates. s o c. Imprudentior tamen est huius quam illius alterius tolerantia. L A C. Vera loqueris. s o c. Ergo & hominem equestri scientia praeditū, & in equestri certamine tolerantē, minus fortem dices eo qui expers huius scientiae tolerat? L A C. Mihi quidem ita uidetur. s o c. Atqui & illum praeterea qui sciens funda iacere, arcumque intendere, uel aliud quoduis toleret, minus fortem? L A C. Omnino. s o c. Item quicumque sine arte natandi in puteū descendentes, eo in opere tolerare ac persistere audent, uel in alio quouis opere sine arte, eos tu fortiores dices, ijs qui sunt illarū artium eruditi? L A C. Quid aliud quis dixerit Socrates? s o c. Nihil, si modo ita quis putet. L A C. Puto equidē. s o c. Attamen imprudentius hi pericula subeunt tolerantique, quam illi qui arte hac aggrediunt. L A C. Videntur. s o c. Nōne supra turpis ac noxia nobis audacia tolerantiaque imprudēs apparuit. L A C. Maxime. s o c. Constabat autem fortitudinem pulchrū aliquid esse. L A C. Constabat plane. s o c. Nunc rursus concessimus turpem illam imprudentemque tolerantiam fortitudinem esse. L A C. Sic apparuit. s o c. Recte ne loqui tibi uideatur? L A C. Mihi uero minime per louē, ò Socrates. s o c. Nō ergo secundū Doricā harmoniam, ut uerbis tuis utar, ego ac tu modo concinimus: Nā opera nobis uerbis nō consona.

Re qui.

Re quidem ipsa dicet aliquis fortitudinis nos esse participes, uerbis autem minime, ut arbitror, si nos in praesentia audierit disputantes. L A C. Verissima narras. S O C. Videtur ne tibi pulchrum esse ut sic affecti simus? L A C. Nequaquam. S O C. Vis ne sermoni quem induximus, hoc saltem credamus, pareamusque? L A C. Quidnam, & cui potissimum? S O C. Sermoni inquam, tolerare iubenti. Si ergo tibi placet, & nos in hac ipsa quaestione constemus toleremusque, ne ipsa nos fortitudo derideat, quod minus fortiter ipsam inuestigemus, si saepenumero tolerantia ipsa constantiaque fortitudo est. L A C. Ego quidem o Socrates, sum ad perseverandum paratus, quamuis insueti mihi sermones sint: sed quidam me aduersus superiora contendendi instigat ardor, ac nimium aegre fero, si usque adeo ineptus sum ad ea quae sentio proferenda. Nempe mihi uideor quid fortitudo sit, intelligere. Nescio tamen quo pacto paulo ante me subterfugerit, ut quid ipsa sit uerbis complecti nequiuierim. S O C. Nonne bonum uenatorem decet amice explorando discurrere, & sagaciter insequi, neque ignaue desistere? L A C. Decet profecto. S O C. Vis itaque Niciam istum ad uenationem hanc inuitemus, si quo pacto is nobis sit sagacior? L A C. Quid ni uelim? S O C. Age Nicia, amicis tuis sermonum fluctu nutantibus subueni, uacillantibusque siquam uim habes, accurre. Cernis quantum nostra deficient, ac dubia sint. Tu ergo explicans quid esse fortitudinem putes, ambiguitatem solue, tuamque sententiam ratione confirma. N I C. Videmini o Socrates, mihi iamdiu non recte fortitudinem definisse. Eius porro sententiae quam recte abs te inductam quandoque audiui, nullam facitis mentionem. S O C. Cuiusnam sententiae Nicias? N I C. Saepenumero ex te audiui, quemlibet ad ea idoneum esse, in quibus sapit: in idoneum, in quibus est indoctus. S O C. Vera per Iouem refers, o Nicia. N I C. Nonne igitur si fortis uir bonus est, est & sapiens? S O C. Audis Laches? L A C. Audio equidem, sed quid dicat, non satis intelligo. S O C. At ego mihi intelligere uideor. Opinor enim hunc sapientiam quamdam, fortitudinem dicere. L A C. Quam sapientiam Socrates? S O C. Nonne ab hoc istud quaeris? L A C. Certe. S O C. Age Nicia, huic declara, qualis sapientia secundum orationem tuam sit fortitudo, neque enim tibicinaria. N I C. Non. S O C. Neque etiam citharistria. N I C. Haud equidem. S O C. At uero quaenam tandem, & cuius rei scientia? L A C. Recte admodum interrogas illum o Socrates: ideoque exponat quam sapientiam esse dicat. N I C. Scientiam metuendarum rerum, & non metuendarum tam in bello quam in ceteris omnibus. L A C. Quam absurde hic o Socrates, loquitur. S O C. Quamobrem ita dicis Laches? L A C. Quia diuersa est a fortitudine sapientia. S O C. Non dicit Nicias. L A C. Non hercle, & idcirco delirat. S O C. Quin doceamus illum, omissis conuitijs? N I C. At cupit Laches is o Socrates, me tanquam nihil dicentem redargui, postquam ei haud ita pridem hoc ipsum accidit. L A C. Absque dubio Nicias, idque conabor ostendere. nihil enim dicis. Nonne in morbis medici metuenda cognoscunt: an uidentur tibi fortes ista cognoscere: uel tu medicos fortes uocas? N I C. Minime. L A C. Neque agricultores, ut arbitror, licet hi in agris colendis quae sint metuenda, cognoscant, quin etiam artifices alij quae audere decet, & quae metuere suis in artibus sciunt, qui nihil magis fortes sunt. S O C. Quid tibi dicere Laches uidetur o Nicia? Aliquid certe dicit, non tamen uerum. S O C. Quare? N I C. Quonia medicos arbitrat uterius quicquam nosse circa aegrotos praeter id quod aegrum noxiumque, uel quod sanum & salubre. Ipsi uero hoc dumtaxat intelligunt, Vtrum uero extimescendum, malumque alicui sit esse sanum potius quam aegrotare, censes hoc o Laches, medicos intelligere? An non putas praestare nonnullis ex morbo non conualescere quam conualescere? Dic enim, tu ne asseris omnibus praestare ut uiuant, nec multis conducere mortem? L A C. Hoc equidem potius. N I C. Quibus mori praestat eadem metuenda, malaque existimas, quae & illis quibus uiuere? L A C. Nequaquam. N I C. Harum uero rerum iudicium medico tribuis? uel alteri cuidam artificio praeterquam metuenda & non metuenda intelligenti, quem ego fortem uoco? S O C. Aduertis ne Laches, quid iste loquat? L A C. Aduerto equidem, quod uates fortes nuncupat. Nam quis alius notit quibus mori praestet quam uiuere? Atqui o Nicia, utrum fateris uatem esse te, uel neque uatem, neque fortem? N I C. Nunquid uatis officium putas, quatenus cedendum, quatenus audendum sit, dignoscere? L A C. Puto equidem: nam cuius sit praeterea? N I C. Eius plane quem ipse dico, multo magis uir optime. Quippe ad uatem spectat solum futurorum portenta signaque praenoscere, siue mors cuiquam imminet, siue morbus, seu iactura rerum, uel uictoria, uel clades in bello, aut alio quouis certamine. Quid autem ex his cuiquam, aut pati, aut non pati praestet,

*Freques in oratione
Socratis sententia
de omni uirtute
et bonitate*

cur uat

cur uates potius quàm quivis alius iudicabit: L A C. Nescio quid iste sibi uelit Socrates, ne que enim uatem, neq; medicum, neq; alium quempiam declarat, quem fortem esse dicat, nisi fortè deum quendam esse ipsum dixerit. Mihi quidem uidetur Nicias ingenue fateri nolle, se nihil dicere, sursum uero deorsumq; fertur, & ignorantia suam abscondit. Entim uero & nos paulo ante, ego scilicet ac tu Socrates, tergiuersari similiter poteramus, si dissimulare uoluissimus, adeò ut non uideremur nobis ipsis contraria loqui. Si igitur in iudicio nobis esset perorandum, deceret quodammodo hoc efficere. Nunc autem quid opus est in hoc coetu frustra se uerbis ornare? s o c. Nihil, ut mihi uidetur, Laches. Sed uideamus ne fortè Nicias aliquid se dicere putet, neq; uerborum gratia hæc dicat. Quare ab ipso planius sciscitemur, quid sentiat: ac si quid ueri afferre uidetur, assentiamur, sin minus, docebimus. L A C. Ipse, si uis, interroga Socrates. Ego enim satis percontatus sum. s o c. Nihil prohibet. Cõmunis enim & mihi & tibi erit interrogatio. L A C. Omino quidè. s o c. Dic mihi, ô Nicia, imò dic nobis: nam & mihi & Lacheti quæstio hæc est cõmunis: fortitudinem esse dicis metuendorum & non metuendorum scientiam? N I C. Equidem. s o c. Hoc autem dignoscere non cuiuslibet uiri opus esse, postquam neq; medicus, neq; uates hoc sciet, neq; fortis est nisi hanc ipsam scientiam sit adeptus? An nõ ita dicebas? N I C. Ita profus. s o c. Quare, ut prouerbio dicitur, Nõ sus hoc quivis norit, neq; fortis erit. N I C. Non certe, ut mihi uidetur. s o c. Constat utiq; Nicia, quod neq; Crommyoniã suam fortem fuisse credis. Neq; iocandi gratia hæc dico, uerum arbitror eum qui ita loquitur, nullius bruti admittere fortitudinẽ, neq; concedere brutum aliquod adeò sapiens esse, ut quæ perpauca homines propter difficultatẽ cognoscunt, ea leo, uel leopardus, uel aper aliquis nouerit: sed necesse est illum qui ita ut tu fortitudinẽ definiert, dicere leonem, ceruum, taurum ac simiam, ad fortitudinem eque omnia natura esse instituta. L A C. Per deos recte esse dicas, quas omnes fortes esse fatemur: uel contra omnium opinionem, fortes esse negare audeas. N I C. Equidem Laches, neq; bruta fortia uoco, neq; aliud quicquã ob inscientiam terribiliũ nihil formidans, intrepidumq; & fatuum. An pueros omnes fortes uocare me putas, qui ob inscientia nihil metuunt? Arbitror equidem intrepidũ non idem esse ac forte. Nam fortitudinem & prouidentia in paucis admodum reperiri existimo: ferocitatẽ uero & audaciam metu carentem, omni absq; prouidentia, in multis & uiris & mulieribus, puerisq; & feris. Quæ igitur & tu & alij multi fortia nominatis, ego ferocia nuncupo: fortia uero quæ prudẽter discernunt, quæ audacia & quæ metu sint digna. L A C. Vides ô Socrates, quàm belle hic uir, ut putat ipse, se uerbis ornare. Eos autẽ fortitudinis munere priuare contendit, quos alij omnes fortes esse consentiunt. s o c. Ego uero nequaquã ô Laches, sed bono animo esto. Aio enim te & Lamachum sapiẽtes esse, si fortes estis, & alios insuper multos Atheniensium. L A C. Nihil aduersus hæc inferam, etiam siquid ualeam, ne me reuera calumniatorem quendam maledicũ esse dicas. s o c. Ne dicas, ô Laches: haud enim aduertisse uideris hunc à Damone amico nostro eiusmodi sapientia accepisse. Damon autem Prodicus est admodũ studiosus. Prodicus uero præ sophistis ceteris mirus in explicanda distinguendaq; nominum uerborum fertur. L A C. Profecto his studijs se extollere Socrates magis sophistam decet, quàm uirum publicis muneribus fungentem. s o c. Decet eum Laches qui res maximas gerit, maximam quoq; habere prudentiam: inquirendũ uero nunc cenfeo ad quid potissimum significandum Nicias fortitudinis nomen instituit. L A C. Tu ipse perquire hæc Socrates. s o c. Efficiam uir optime: ne tamen putes ex communi te disputatione excludi, etiam tu mentem adhibe, & nobiscum dicenda considera. L A C. Esto ita, si ita agendũ uidetur. s o c. Imò certe uidetur. Tu autem Nicia, dic nobis rursus ab initio. Scis enim principio sermonis fortitudinem nos ueluti quandam uirtutis partem considerauisse? N I C. Equidem. s o c. Nonne & tu quod supra est inductum, ut partem aliquam respondisti, tanq; sint & partes alia, cuncta autem uirtutis nomine nuncupentur? N I C. Quid nĩ? s o c. An tu easdem quas ego partes nominas? Nam ego quidẽ præter fortitudinẽ, temperantiã iusticiãq; & talia quædã nomino. num tu quoq; N I C. Ego quoq; s o c. Attende iam, hæc enim admittimus. De his autẽ quæ metu digna terribiliaq; sunt, & de his quæ audacia digna sunt, deinceps cõsideremus, ne fortè tu alia esse putas, alia quoq; nos putemus. Quæ em̃ nos dicimus, exponemus. Tu uero si dissentis, doce.

Arbi-

*Prouerbum
Vide Plutarc.
in Thebeso*

Arbitramur terribilia esse quæ metum incutiunt: audenda, quæ metū nullum obijciunt: Metum uero inferunt non præterita mala, non præsentia, sed quæ expectantur. Metum siquidem futuri mali expectationē uocamus. An non & tu idem sentis ô Laches? L A C. Et maxime quidē Socrates. s o c. Audis ô Nicia, terribilia metuendaq; futura mala nos dicere: audenda, futura bona uel certe non mala. Tu ne ita de his, an aliter sentis? N I C. Ita certe. s o c. Horum scientiam fortitudinē uocas? N I C. Prorsus. s o c. Videamus præterea utrum & in hoc tertio nobiscū sentias. N I C. Quid istud? s o c. Dicam equidem. Mihi sanè atq; huic uidetur, quoruncunq; scientia aliqua est, non aliam scientiam esse præteritorum ut facta sunt, aliam præsentium ut fiunt, aliam futurorum ut optime fieri possint, sed eiusdem sciētiae opus esse hæc omnia nosse. Quemadmodū circa sanum & salubre per omne tempus non alia scientia, una medicina excepta, prospicit quæ fiunt, quæ facta sunt, quæ fient, quo pacto fiant. & circa illa quæ terra nascunt, agricultura se similiter habet. Quin etiam in bello uos ipsi testes eritis, rem militariē subtiliter & alia omnia & futura prospicere, neq; enim subijci illam uaticinio uultis, sed præesse potius, utpote acutius quæ in bello fiunt, quæ ue futura sunt præuident. Atqui & lex ita statuit, non uatem præfecto exercitus dominari, sed præfectum exercitus uati præesse. Asseremus hæc ô Laches? L A C. Asseremus. s o c. An tu nobis consentis ô Nicia, ad eandem scientiā pertinere, eadem ut præterita, ut præsentia, ut futura sunt cognoscere? N I C. Equidem: nam ita mihi uidetur, ô Socrates. s o c. Nōne uir optime, fortitudo scientia est metuendorū contrariorumq; ut ipse prædicas? N I C. Est utiq;. s o c. Constitit autem ea quæ metuimus, futura mala: quæ uero audemus, futura bona esse. N I C. Planè. s o c. Eadem uero scientia est earundē rerum præteritarum, præsentiumq; & futurarū. N I C. Vera hæc sunt. s o c. Non solū igitur metuendorum, contrariorūq; fortitudo scientia est, neq; enim futura dūtaxat bona mala ue intelligit, uerum etiā præsentia præteritaq; & omnia simpliciter ut alia scientia prospicit. N I C. Ita uidetur. s o c. Partem itaq; tertiam fortitudinis nobis Nicia respondisti, quanquā nos quid uniuersa fortitudo sit, interrogauimus. Enimuero ut uidetur in præsentia secundum orationem tuam, non modo metuendorū contrariorumq; fortitudo scientia est, sed bonorum omnium atq; malorum, omniumq; simpliciter quomodo libet sese habentium. Sic ne modo, an aliter iudicas Nicia? N I C. Ita mihi uidetur ô Socrates. s o c. Putas ô beate uir, huic aliquam deesse uirtutē, qui norit bona omnia prorsus ut affecta sunt, fiuntq; & fient, mala ue similiter? Eumq; uirum indigere temperatiā & iustitia putas sanctitate ue, cui soli competit ut tam diuina quàm humana bona & mala prudenter intelligat, deuitet hæc, apprehendat illa, quiq; recte cum omnibus uiuere norit? N I C. Vera loqui uideris ô Socrates. s o c. Quod ergo abs te inductum est Nicia, non pars uirtutis, sed uniuersa uirtus est. N I C. Apparet. s o c. Veruntamen fortitudinem diximus partem aliquam esse uirtutis. N I C. Diximus planè. s o c. Quod uero nunc dicis, non apparet. N I C. Non. s o c. Nō ergo inuenimus Nicia, quid ipsa sit fortitudo. N I C. Non uidemur. L A C. Atqui rebar ô amice Nicia inuenturum te, postq; me Socrati respondentem despiciebas. Ideoq; sperabam te ex Damonis sapientia hæc nobis declaraturum. N I C. Belle facis ô Laches, qui fortiter contemnis, quod rudis disputationis huius sis: solum uero id curas, utrum ego quoq; talis uidear, neq; quicquā interesse censes, modo rerum illarum nihil uterq; intelligamus, quas scire quisq; debet qui esse aliquis uult. Videris ergo reuera humanū quiddam pati, quod non in te ipsum, sed in alios respicias. Ego autem arbitror à me de his rebus esse tolerabiliter dictum. Si quid uero minus est, posthac cum Damone ipso corrigam, quem tu quum nunquam uideris, existimas deridendum: hæc porrò cum alijs, ubi solide allecutus fuero, etiam te citra inuidiam docebo. Nam hac maxime indigere disciplina uideris. L A C. Sapiens quidem es ô Nicia, ueruntamen Lysimacho huic & Melesia consulo, ut studium meum ac tuum circa filiorum eruditionem nō exigant, sed Socratem hunc, quemadmodum principio dixi, ne negligant. Ego quoq; si mihi adulti essent filij, idem fecissem. N I C. Enimuero & ipse censo, si modo uelit Socrates curam adolescentium suscipere, alium neminem esse querendum. Nempe Niceratum huic libentissime cōmendarem si ipse acciperet. Verū quoties de hoc uerba ei facio, alios quosdā ostendit, ipse recusat. Experire ergo Lysimache, num Socrates tibi magis obtemperet. L γ s. Par est ô Nicia: quandoquidem & ipse multa uicissim in eum conferre paratus sum, quæ alijs non multis sanè facerem.

Quid

Quid ais ô Socrates? Morem ne geres, curabisq; ut optimi adolescentes euadant? s o c. Durum certe id esset Lysimache, si quis eiusmodi curam renueret. Quapropter si ego in superiori disputatione sapiens apparuissem, hi autem inscii, merito ad opus hoc ipse præcipue uocandus essem. Cum uero in eadem dubitatione hæreamus, quis nostrum potius eligatur? Mihi quidem nullus præcipue eligendus esse uidetur. Cæterum cum ita hæc se habeant, uidete num recte nobis consulam. Oportere ô uiri, existimo, (nam nihil horum efferrî uolo) in cõmune omnes inuicem quærere, primum quidem nobis ipsis optimum præceptorẽ, egeamus enim: deinde adolescentibus, neq; pecunijs, neq; ullis alijs rebus parcentes. Ita uero uiuere ut nunc uiuimus, & filios ita curare, non consulo. Si quis autẽ nos irriserit, q; tam grãdes natu præceptoris ludũ ingredi statuamus, Homeri illud obijciendũ. *Homeri dictũ, Viro egeno ue recundiam non conferte* Ait enim uiro egeno uerecundiam nihil cõducere. Quamobrem spretis omnibus detraكتورum uerbis, cõmunem nostri adolescentumq; curam suscipiamus. L Y S. Placent mihi quæ dicis Socrates, statuoq; quo senior sum, eo studiosius unã cum adolescentibus discere. Sed heus tu. Cras prima luce domum uenito, ac ne negligito, ut de his rebus cõsiliũ ineamus. Nam hodiernus iam soluendus est cõetus. s o c. Efficiam quod iubes Lysimache: & si Deus uoluerit, cras ad te ueniam.

CLITIPHO PLATONIS, VEL EXHOR

TATORIVS, TRANSLATVS A MARSILIO PICINO FLOrentino, ad Petrum Medicen uirum clarissimum.

DIMIDIATI DIALOGI PERSONAE.
SOCRATES. CLITIPHO.

*Occasio dialo-
gi huius, reli-
qua desideran-
tur*

Proverbium

NUPER mihi retulit quidã, Clitiphonem Aristonymi filium loquẽtem cum Lysia, Socratis quidem consuetudinem uituperare, Thrasymachi uero laudare magnopere solitum. CLIT. Quisquis ille ô Socrates fuerit, haud recte narrauit quẽ de te cum Lysia sum loquutus. Nam in quibusdam laudauit te, in quibusdam minime. Postquã uero succenses mihi, quanquam dissimulas quasi nihil id cures, libentissime ego ipse tibi illa referã, præsertim cum soli simus, ne adeo te despici putes. Fortẽ enim nunc nõ recte audisti, quocirca infensior mihi redditus es q; deceat. At si ipse mihi ueniam dederis, animaduertentisq; libentissime rem tibi narrabo. s o c. At turpe nimis esset, si te prodesse mihi uolentem non tolerem. Constat enim ubi intellexero quã malus, quã bonus sim, deteriora declinaturũ esse pro uiribus, meliora pro secuturum. CLIT. Audi igitur. Equidem tecum uersatus, sæpenumero Socrates uehementer obstupui, dum te loquentem audirem, mihiq; uisus es præclarissime omnium dicere, quotiẽs obiurgãs homines ueluti e machina tragica Deus subito exclamares: Quoniam ruitis homines? Nescitis quò feramini, neq; opportunum quicq; agitis, qui omni studio pecunijs cumulandis incumbitis: filios autem quibus eas relicturi estis, negligitis, neque ut illis iuste uti sciant, eos iustitiæ præceptoribus cõmendatis, qui doceant iustitiam, si doceri potest, & si exercitatione ac consuetudine comparanda est, diligenter exerceant. Neq; uos etiam ipsos curastis unquam. Sed cum uideatis literas, musicã & gymnasticam uos filiosq; uestros ad sufficientiam consecutos, quam uirtutis disciplinam perfectã existimatis, deinde nihilominus circa pecunias prauos esse, cur nõ præsentem educationem contemnitis? cur non quæritis aliquos qui uos ab hac in musica dissonantia liberent? Et enim propter hoc delictum se cordiamq; magis q; propter pedis ad lyram dissonam mortionem, & frater aduersus fratrem, & ciuitas aduersus alias ciuitates immoderata & discordi seditio suborta feruntur, & cõmissõ prælio extrema patiuntur & inferunt. Vos autem dicitis, nõ propter ruditatem inscitiamq;, sed sponte iniustos esse eos qui sunt iniusti. Rursumq; asserere non dubitatis, iniustitiã turpem esse rem, Deoq; aduersam. Quam igitur ob causam hoc tantum malum quis eligit? Respondetis, hominem superatum uoluptatibus id subire. Nonne superari præter uoluntatem est, quando quidem ex uoluntate est superare? Quapropter iniuste agere, præter uoluntatem esse ubiq; ratio dicitur. Diligentiorẽ itaq; curã quã solet adhibere, & uiros omnes priuatim & publice ciuitates decet. Quo-
tiens

tiens ista Socrates audio te dicentem, mirum in modum delector ac laudo, idemque facio cum ea quae sequuntur ausculto. Addis enim eos quicumque corpus quidem exercent, animum uero negligunt, quod natura subiectum est, colere, spernere uero quod imperat. Item unicuique usum eius rei qua uti scit, conferre. Illi uero qui oculis, auribus, toto corpore, nescit uti, praestare neque uidere, neque audire, neque aliter uti corpore, quam uti. Similiter et in artibus. Quicumque enim lyra propria uti nescit, patet ut ipse ais, quod neque alterius lyra scit uti: & qui aliena nescit uti, nescit & sua. Eademque est de caeteris instrumentis & possessionibus ratio. Atque eodem tandem praclare tibi sermo procedit, ut inferas, qui nescit anima uti, praestare huic ut opus agat anima, neque uiuat, quam ut uiuat, & sui iuris in agendo ipse sit. Quem si qua necessitas cogit uiuere, melius huic esse ut seruus uitam ducat quam liber. Est autem hoc, tanquam nauis ita cogitationis gubernacula committere alteri cuiquam, qui gubernatoriam humanam uitam adeptus sit disciplinam, quam sepe tu Socrates ciuilem uocas peritiam, eandemque iudicariam & iustitiam. His ergo sermonibus aliisque eiusmodi multis atque praclaris, uirtutem asserentibus posse doceri, suique ipsius in primis suscipere curam iubentibus, nunquam ferme aduersatus sum; neque ut arbitror in posterum aduersabor. Perutiles enim ipsos existimo, plurimumque ad exhortationem ualere, & ad homines quasi dormientes excitandos conducere. Adhibui itaque mentem ut qui essem reliqua auditorus: percontatus sum non te primum o Socrates, sed aequales tuos, uel contubernales, uel socios, uel quomodocumque aliter affectos tibi oportet dicere: horum, inquam, eos ante alios qui primi apud te habentur interrogauit, quis post haec sermo potissimum sequeretur, ac more tuo quodammodo ita praefatus quaestionem exposul. O uiri optimi quo pacto, inquam, Socraticas ad uirtutem hortationes accipere deinde debemus? An quasi solum hoc extet, prodire uero ad opus remque perficere minime? Atqui nostrum & hoc per omnem uitam erit officium, eos qui nondum satis incitati sunt, prouocare, atque ita semper inuicem exhortari? An potius & Socratem & nos ipsos, cum non negemus hoc ipsum agendum esse, sic inquirere decet, quid posthac: unde iustitiae studium incipiemus? Siquis nos ad curandum corpus hortans, tanquam pueros qui nequaquam aduertunt curam eius gymnasticam atque medicinam esse, obiurgat quod de tritico & hordeo & uitis semper cogitemus, deque omnibus quae corporis gratia quaerimus, artem uero et industriam qua bonus corporis habitus fiat, nullam inquiramus, cum tamen sit aliqua, forte illum rogaremus quas artes circa cultum corporis esse dicat, atque ille ut arbitror responderet medicinam atque gymnasticam: Eodem pacto nunc quam artem circa animae uirtutem uersari censeamus, respondeat quisquis peritissimus horum sibi uidetur. Respondet ergo ad haec, artem hanc quam ex Socrate audiisti, nullam aliam nisi iustitiam esse scias. Tunc ego, non solum, inquam, mihi nomen adducas, sed ulterius sic exponas. Medicina porro ars quaedam dicitur, ab hac duo fiunt: nam & medici ex medicis efficiuntur, & sanitas reparatur. Alterum horum haud amplius ars aliqua est: artis autem docentis percepta est opus, quam dicimus sanitatem. Ab architectura similiter duo fiunt, aedificium uidelicet & architectura, illud quidem opus, haec autem doctrina. iustitiae quin etiam esto iustos alios facere, quemadmodum superiores artifices. sed opus alterum quod nobis uir iustus efficere potest, quid esse dicemus? declara. Respondit quidam, conferens: alius, decens: alius, conducibile: alius, utile. At ego respondens obieci in singulis artibus eadem haec nomina esse: cumque recte quid sit, utilia, conducibilia & alia huius generis illic fieri diceret. Illud uero artis cuiusque proprium, ad quod haec respiciunt. Quemadmodum in arte fabrilis quod bene, pulchre, deceter se habere dicitur, illuc tendit ut ex lignea materia apte supellectilia fiant, quae quidem ars minime sunt, sed artis opus. Dicatur similiter & iustitiae ipsius opus. Hic quidam ex tuis familiaribus Socrates respondit, & bellissime quidem loqui uisus est. Opus iustitiae proprium, inquit, quod nullius ulterius facultatis, est amicitiam in ciuitatibus parere. Ille rursus interrogatus, amicitiam esse bonum quoddam asseruit, malum uero nunquam. Cum uero interrogaretur de puerorum brutorumque beneuolentibus quas amicitias communiter appellamus, amicitias esse eas negauit, quippe cum sapientius ob sint quam prosint: dixitque illas falso amicitias nuncupari: ueram autem amicitiam esse proculdubio consensionem. Cum autem quaereretur, utrum assensionem illam uocaret opinionis an scientiae concursum, opinionem quidem contempsit, quia concursus opinionum multi inter homines ac noxij sunt: amicitiam uero bonam omnino

opusque iustitiae esse concesserat. Quare idem dixit esse consensionem & scientiam, non opinionem. Cum uero huc loquendo delati essemus, ambigui auditores aduersus illum protinus inclamarunt, quod eodem sermo reuolueretur: quoniam & medicina sit consensio quaedam & artes reliquae, & circa quid uersantur declarare queant. At uero tua haec iustitia uel consensio, quod tendit ignorat, quod ue opus sit, latet. Eadem abs te tandem quasi uis Socrates. Tu uero statim iustitiae opus esse dixisti prodesse amicis, inimicos laedere. Deinde uero uisus tibi est uir iustus nunquam laedere quenquam, sed prodesse in omnibus unicuique. Haec non semel tantum o Socrates, aut bis tentata sunt: sed cum diu supplex uos sequeutus fuerim, denique defessus sum, existimans te ad inflammandos homines ut studium uirtutis capebant, caeteris esse uehementiorem. E duobus uero alterutrum necesse est, aut enim eatenus tantum uales, ultra uero nihil, quod quidem in quauis arte contingere potest: ceu in arte gubernatoria fieri potest, ut qui gubernare nescit, excogitauerit aliquas eius artis laudes, quibus ad eam homines prouocet, quasi dignissima sit, & in caeteris artibus eodem modo. Idem fortasse tibi quis tribuet, quasi nihilo magis iustitiam ipsam cognoscas, etsi preclare eam laudas. Ego autem non sic existimo. E duobus enim alterum, inquam: aut nescire te arbitror, aut nolle mecum communicare. Quamobrem ad Thrasy Machum, ut opinor, me conferam, & alio quocumque potero, spera ueroque a dubitationibus liberari. Neque uero alio me conferrem, si uelles ipse exhortationibus istis quandoque facere finem. Porro quemadmodum si me iam satis ad curam corporis quae gymnasticae est incitasses, post exhortationem huiusmodi aperires mihi qualis mei corporis esset affectio, & qualis curatione indigeret: ita in praesentia facito: pone Clitiphonem tibi concedere ridiculum esse ut in alijs rebus quis studium ponat, animam uero cuius gratia in caeteris laboratur, negligat, & alia quaecumque post haec sequuntur & dicta modo sunt, retulisse me puta. Obsecro te Socrates ne aliter facias, ne quemadmodum nunc, ita & posthac coram Lysia ceterisque hominibus, partim quidem laudare te, partim uero uituperare necesse sit. Ei namque qui nondum ad uirtutem sit prouocatus, conferre te plurimum asseram: Persuaso autem contra, impedimento esse te propemodum, quo minus ad uirtutis finem perueniens, beatus efficiatur.

CAETERA DESUNT.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI

in Cratylum, uel De recta nominum ratione.

SAPIENTIA Platonica semper quidem suspicit excelsa, nec unquam humilia despicit, quam uerorum scientia nominum non est humilis, immo excelsa, praecipue diuinorum. Hanc sapientes Hebraei tanti fecerunt, ut eam non modo scientijs omnibus, uerumetiam legi scriptae pretulerint, affirmantes ipsam a deo patriarchis & Moysi fuisse tributam: Moysi, inquam, eam non literis, sed sanctorum mentibus inscripturo: Mentibus, inquam, succedentium prophetarum, deinceps diuinorum nominum sapientiam in mentes eorum qui succederent longa quadam serie propagantium. Horum ergo uirtute nominum maiores suos opera miranda secisse. Praeterea nonnulla ex his nominibus scriptis suis inseruisse, sed plerumque uel sparsa, uel inuoluta: quae si quis cognoscat, & colligat, & perfecte eademque mentis puritate, qua & cui sunt tributa, pronunciet, mirabilia similiter effecturum: praesertim in primo dei nomine, quod cum quatuor duntaxat, & his quidem uocalibus literis mirabiliter componatur, nimirum a nullo nisi diuinitus inspirato recte pronunciaripotest. Unde facti coguntur Iesum, quem ipsi Nazarenum uocant, fuisse diuinum. Quippe cum cum nominis huius Tetragrammaton intelligentia uera, & pronuntiatione perfecta fecisse miracula fateantur. Verum de his in libro De religione a nobis satis est dictum. Origenes quoque cum diuinorum nominum orationumque uirtutem mirificam considerasset, in libris contra Celsum, inquit, in quibusdam sacris nominibus mirandam latere uirtutem, ideoque haec ipsa non esse ex Hebraea lingua in aliam transferenda, sed in suis ipsis characteribus conseruanda. Fortem enim quemadmodum in torpore certa ratione composito uita permanet, quo uel aliter composito, uel permutato non permanet: sic uitalem quandam putant diuinis nominibus certo diuinitus modo compositis, inesse uirtutem. Et quemadmodum ab initio docuit Mercurius Trismegistus, ac diu postea Plotinus & Iamblichus, statuis quibusdam ordine certo compositis demones quodammodo includuntur. Verbis autem ad coelestem quandam similitudinem temperatis diuinae quaedam dotes distribuuntur, & id quidem providente deo, ut quotiens res ipsa postulat, rite possimus diuinum auxilium inuocare. Quod quidem ab ipso Phoebo atque Pythagora obseruatum fuisse tradunt, quos ferunt diuinis quibusdam duntaxat uerbis tam animi quam corporis morbos mirifice curauisse. Qua quidem in re compertum habemus

nam totam Zoroastris sapientiam constituisse, quam Plato in Alcibiade diuinam appellat, & in Charmide morborum animi & corporis curatricem. Mitto quod omnes gentes atq; lingue præcipuum dei nomen quatuor solū pronunciant literis. De hoc enim latius tractatur à nobis in commentarijs in Philebū, ubi probatur non potuisse in hoc ano gentes omnes nisi diuinitus conuenire. Hinc Aegyptij quem nos deum, Theut nominant: Perse, Syre: Magi Nomen dei
 Orsi: unde Oromasis: Hebræi illud quatuor uocaliū ineffabile nomen utcumq; possunt exprimunt per Adonai: Græci, Theos: Arabes, Alla. Machomet Abdi, nos accepimus ab angelo Iesum. Sed cur uoluit deus quatuor ubiq; literis apud populos diuersos
 inuocari? Forsitan quia & ipse per quatuor gradus cuncta disponit, scilicet essentia, esse, uirtute, actione cõponens. Item caelestia triplicitatibus signorum quatuor, ignea, aerea, aquea, terrea, & quæ sub cælo sunt, quatuor similiter elementis. Nemo uero mirabitur tantam in ueris nominibus uim latere, si modo considerauerimus ipsam rei uim naturalem, quando uere cognoscimus, peruenire ab obiectis ad sensus, ab his ad imaginationem, ab hac quodammodo & ad mentem. Deinde à mente cõcipi quidem primum, deinde per uocem exprimi quasi partum. Atq; in hac ipsa uoce suis quibusdam articulis cõstituta uim ipsam rei sub significationis forma quasi uitam latere: uitam, inquam, ab ipsa mente per semina rerum conceptam primo, deinde per uoces editam, postremo per scripta seruata. Quod si ceterorum nomina uim rerum quodammodo seruant, ideoq; per illa quasi rerū imagines ipsæ res agnoscuntur, multo magis diuina nomina ab ipso deo tradita uim suam perpetuo seruant. Nec immerito. Nomen enim uerum ut Platoni placet, nihil aliud est quàm rei ipsius uis quædam mēte primum, ut dixi, concepta, uoce deinde expressa, literis demum significata, Rei autem diuinæ necesse est uirtutem esse diuinam. Quamobrem dei nomina cum illis diuinis uis in sit, Plato & hic & in Philebo uenerari iubet, atq; ut significat in legibus, multo etiam magis quàm delubra statuasq; diuinas. Expressior enim imago dei in artificio mentis, præsertim afflata diuinitus, quàm in manuum operibus reseruat. Nomina uero dei prima atq; sincerissima apud mentes supernas caelestesq; esse iudicat, à quibus expressius deus, ut ita dixerim, ipse concipitur. Secunda uero in demonibus purioribus. Tertia in animis hominum, eaq; per priscos uiros deo afflata quasi dei tubas fuisse prolata. Dei itaq; nomina nobis per antiquos sanctosq; tradita, tanquam imagines radij; dei ipsius esse uidentur, per superiora numina, perq; sanctiores hominum animos penetrantes. Quisquis autem solem, ut par est, admiratur, merito ueneratur & solis lumen. ita & deum colere oportet in primis, simulq; dei radios, uires, imagines in sacrorum nominum significatione latentes. Audiamus ergo Socratem in Philebo ita clamantem. Reuerentia mihi semper erga deorum nomina, non humana quædam formido est, sed maximum quæq; timorem exuperat. Audiamus eundem rursus in Phædro se expiantem, quod in Amorem dei non uis forte disputando deliquerit. Audiamus Platonem in undecimo Legum, eos qui deorum nomina mendacio & periurijs inquinauerint, sacrilegos omnino censentem, iubentemq; illos à quolibet impune cædi: cum uero qui præsens non punierit, tanquam proditorum legum rigide condemnantem. Neq; uero nos turbet quod plures sepe nomen deos. Vnicum enim per seipsum in Parmenide, atq; Timeo probat esse deum, ceteros uero angelicos, caelestesq; dei ministros, cū deos nominat, non tam deos quàm diuinos intelligit. Postquã uero in Parmenide ad unū deum omnia comparauit, nomina quoq; illius spernenda nō censuit, in quibus cum mira dei munera lateant, nō iniuria diuini ille theologus Dionysius Arcopagita omnia theologiae mysteria in diuinis nominibus exquisiuit. At cur silentio prætermisimus splendorem illum ueritatis Apostolum Paulum dicentem, Sermonem dei esse uiuum atq; efficacem, uehementius omni gladio ancipiti penetratē? Item illud eiusdē: Donauit deus illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur caelestium, terrestrium, infernorum? Sed iam ad dialogū redeamus. Hermogenes Parmenidis discipulus & sectator, atq; Cratylus sectator Heracliti, de rectitudine nominum disidentes, dum ille quidem nomina solum arbitrio, hic uero naturali quadam ratione habere uim putat, deniq; Socratis se iudicio subigunt. Principio quàm belle tres hic Platonis conueniunt præceptores. Hic enim à Socrate moralia, à Cratylō physica, ab Hermogene potissimum metaphysica, præter illa quæ ipse inuenit, dicitur accepisse. Cratylus quidem sectator est Heracliti, ceterorumq; priscorum, qui multis ante Heraclitū seculis philosophati sunt, putaueruntq; nihil usquã stabile, sed omnia in perpetuo motu uersari. unde & nomina rebus ab ipso motu plurimum posuerunt. Hermogenes uero Parmenidis Pythagoræcorumq; cultor, contrā putantium omnia permanere. Eiusmodi controuersiam inter Hermogenem & Cratylum Socrates & Plato ita componunt, ut Heracliti quidem sententia in Physicis, Parmenidis uero in metaphysicis sit probanda: si quis autem uel statum rerum ad naturalia, uel motum transferat in diuina, sit penitus improbandus. Sed his omisissis, quantum ad nomina pertinet Socrates in Cratylī sententiā magis declinare uidetur, eam hoc pacto confirmans. Orationū alia uera est, alia falsa: & orationis uere partes uere sunt: orationis falsæ, partes quoq; sunt falsæ. Partes autem orationis sunt nomina: quo fit ut nominum alia uera sint, alia falsa. Oratio quidē uera est quæ res ipsas ut sunt ita dicit: falsa uero, quæ contrā. Quapropter & nomina uera sunt illa quæ res ita ut sunt potius, quàm ut placet arbitrio, proferunt. Quoniam uero Protagoras putat qualia cuiq; uidentur quæq; talia esse, adeo ut res nullæ essentiam habeant propriam, sed humana opinio omnium sit mensura: ideo Socrates cõtra Protagoram infert, alios quidem homines esse optimos, scilicet prudētissimos, alios uero pessimos, scilicet à prudentia remotissimos. At si, ut putat Protagoras, unicuiq; uera illa sunt quæ quilibet opinatur, nullum

certe erit inter prudentem imprudentemq; discrimen. Sed Protagoras subtilissime in libro de scientia confutatur: oportuit tamen & hic breuiter confutari, ut facilius Hermogenis opinio de nominibus illius quodammodo similis refelli posset. Profecto Hermogenes haudquaquam Protagorae de rebus differenti credit: sed dum nomina rerum ueritatem ex hominum arbitrio habere fatetur, clam in Protagoricam de rebus declinat sententiam. Latenter quoq; in opinionem Euthydemii, dicentis omnia omnibus similiter semper adesse, qui ex eo breuiter reprobat, quod non alij quidem boni essent, alij uero mali, si eque omnibus adesset & uirtus & uitium. Tu uero inter haec nota tritissimam Platonis nostri sententiam, totam uirtutis uim in ipsa prudentia, totam uitij in imprudentia collocari. Postquam confutata est Protagorae & Euthydemii sententia, concluditur res ipsas non pro opinione nostra, sed pro ipsa natura sua in ipso ordine rerum tales, aut tales existere. Quod si naturaliter sese habent essentiae, naturales quoq; sunt actiones atq; passionis. Itaq; si diuidere uel comburere rem quampiam studeamus, non tam pro arbitrio nostro quam pro natura rei id faciemus, ut eo modo & instrumento quo diuidi possit aptius, diuidamus, similiterq; comburamus. At dicere & nominare actio quaedam esse uidetur, ideoq; propriam debet habere naturam, ut non ita sicut placet nobis, sed ut rei modus exigit nominemus. Est enim nomen instrumentum quoddam, quo rem nominatam ab alijs discernimus atq; diuidimus. Eiusmodi uero instrumentum ut patet in ceteris, ad proprium id officium non casu, non pro libidine, sed arte accommodari ita debet, ut ea sit forma dispositum per ipsam artis ideam, quae uelut ad finem ad discernendum aptissime diuidendumq; conducatur. Instrumentum uero huiusmodi, id est nomen, tum ad res discernendas, tum ad docendos audientes accommodatum, non cuiuslibet est fabricare, sed artificis cuiusdam nominum conditoris, qui omnium est rarissimus. Hic autem ea ratione nomina fabricat, qua artifex usus nominibus exigit atq; instruit. Talem uero esse Plato uult dialecticum. At ille qui fabricat, ad ipsam rei ideam mente conceptam, in qua uera consistit ratio nominis, componit nomen, certa quadam significatione praeditum. Atq; haec ipsa idealis ratio significatioq; uerum est nomen, manetq; idem circa rem eandem in quacunq; literarum materia fiat, apud quas cunq; gentes, modo quid res ipsa sit doceat discernendo. Conclude nomina, si modo uera futura sint recteq; ponenda, constitui debere a sapiente nominum conditore, atq; id quidem dialectico admonente, ut ea forma consentur qua rerum proprietates pro uiribus imitentur & explicent. Post haec diligenter inquirens, a quibus discenda sit nominum rectitudo, id est propria qua constituta sint ratio, Sophistas deridet, traducitq; nos potius ad poetas: non quoslibet, sed diuinos, quasi qui uera rerum nomina a dijs acceperint, apud quos uera sunt nomina. Inter haec ostendit Homeri poesim allegoricam esse, etiam ubi historiam narrare uidetur, quemadmodum in nominibus allegorice fictis apparet. Refert autem multa apud Homerum heroum nomina certa allegoriae ratione composita. deinde ad deorum ascendit nomina, quorum rationes ab augustioribus theologis accepit. Prima quidem nominum positione, Caelius significat animam sphaerae stellarum, Saturnus sequentis sphaerae animam, Iupiter uero tertiae. Secunda uero positione Caelius significat deum, Saturnus angelicam mentem, Iupiter mundi animam atq; caelestem. Tertia Caelius dei ipsius significat fecunditatem, Saturnus eius intelligentiam, Iupiter beneficam uoluntatem omnibus providentem. Quarta Caelius in quolibet numine aspectum ad superiora designat, Saturnus respectum ad semetipsum, Iupiter prospectum inferioribus providentem. Prolixior fore cogar, si singulos hic deos theologice interpretari uoluerim. atq; id quidem latius in libro De amore, & Theologia tractauimus. Quoniam uero de diuinis tractare non est eius qui semper dicat se nihil scire, conuenienter Socrates ubi de diuinis altius agit, dicit eam sapientiam nuper unde nesciat, illuxisse, significans inspiratione opus esse ad ueram diuinorum perceptionem. Quod et in Timaeo, Conuuiuiusq; & Phaedro confirmat. probat idem & in epistolis. Quod autem diuinorum contemplationem ab Euthyphrone accepisse se dicit, ironicum est, deridetq; illum & similes diuini iuris professores ambitiosos. Quo fit ut non immerito, quae ab illo se fingit audiuisse, asserat fore paulo post dimittenda, admonens confidendum non esse doctrinis ambitiosorum, praesertim ubi iudicant de diuinis, de quibus etiam probatissimus homo, nunquam ut homo loqui possit: sed aliquando potius ut tuba dei. Huic illud quodammodo simile, quod Plutarchus ait, legem extare apud Graecos, per quam iuberetur libros scelerum hominum etiam bonos e medio tolli, ut auctorum memoria deleteretur. Significat praeterea antiquos consueuisse cum qui inter sacra corripiebatur a demone, ne diutius ab eo fatigaretur, paulo post quibusdam precibus sacrificijsq; a demone soluere. Docet etiam non esse longum tempus in nominibus contemendum. Proinde reprehendit illos qui solas mundi sphaeras stellasq; putent esse diuinas: quippe cum ab historia quam aspectui nostro natura propinquioribus atq; mobilibus ad altiora numina ob maiorem excellentiam sensibus nostris ignota stabiliatq; sit ascendendum. Narrat praeterea deorum nomina non casu: sed partim humana ratione, partim inspiratione diuina inuenta fuisse. Nomina uero heroica & humana sepe uel ex maiorum cognomentis, uel ex uoto fuisse posita, ideoq; certam nominum rationem in diuinis nominibus potius quam in alijs esse querendam. Descendit post haec ad demones, asseritq; Hesiodi priscorumq; sententia probatissimorum uirorum animas in aereos demones ascendere, qui & rerum sapientia polleant, & generi humano provideant. Tu uero hic animaduerte, omnino bonum esse sapientem, atq; uicissim bonum quidem ideo sapientem euadere, quia purgatam serenamq; boni hominis mentem deus sapientiae suae lumine implet. Sapientem quoq; idcirco bonum esse, quia neq; aberrat a fine, neq; in

Vbi que ad finem conscrūt, fallitur eligendis. Animaduertere heroes semideosq; eosdem existimari, atq; ex mutuo inter deum hominemq; amore nasci. Hinc illud, Sed ex deo nati sunt. Qua in re ostenditur inter genus humanum diuinumq; cognatio. Attende mox officium hominis esse non sentire, sed ea que sensit considerare. Deinde statum anime in corpore esse, non contineri, sed naturam corporis continere: Corpus tamen apud Orpheum carcerem anime dici atq; sepulchrum, utpote que in corpore tanquam mortua iudicetur. Memento & Anaxagoram putauisse mundi machine unam ante alias esse animam, unam quoque præesse mentem. Hinc illud: Spiritus intus alit, totamq; infusa per artus Mens agitat molem. Deinde considera piam Platonis modestiam dicentis: Quicumq; sapit agnoscit se deos deorumq; inter se nomina ignorare. Addit orādum esse deum, ut nobis nomē sui propriū patefaciat: existimandū quoq; esse nomina que nos deo tribuimus, non ipsam dei naturā, sed notionem affectionēq; circa deum nostram significare. Idcirco obsecrandū esse deum ne ipsi in eo nominando displicamus. Idem in Philebo, & Parmenide: & Phædro, atq; Timeo. Interpretatur deinde deorum nomina narrans primo illorū opinionem qui suere omnia putauerunt, quā deniq; improbat. Sed in his reuera memeto deam Vestam significare essentiam formarum separatarū, diuinorumq; stabile fundamentū, idcoq; Vestæ ante alios deos sacrificare priscos consueuisse. Item nomina que in diuinis statū significant, ad illorū referri substantiam: que uero motū, ad actionē: improprie quidem ad actionē intellectualem, proprie uero ad animalem. Rursus nomina deorū masculina significare in diuinis actū efficiētem, foeminina uero potentiam capientē. Præterea quod cœli sup motu generet tempus consumens, continetq; consumat, imago quedam est referens deum Cœliū, & Rheam, atq; Saturnū filios deuorantem. In his aut Cœlius est essentia ipsa diuina, Rheia eiusdem uita: Saturnus mens eiusdem. Saturni filij idē sunt rerum, intelligentia diuina intra se genite, que sicut producuntur à mente, ita & reducantur in mentem, eas in se, ut ita dixerim, absorbentem. Multitudo uero deorum circa diuersas mundi partes distributorū, & in ipsis earundem partiū continentur ideis, & in angelicis mentibus ideas multifariā contemplantibus, & in animabus sphaeras mundi stellasq; regentibus. Animaduerte præ cæteris Plutonem hic significare præcipue prouidentiam diuinā ad separatas animas pertinentem, que puras animas honorū suorum perpetuis illecebris adeo rapit & detinet, ut nolint ad nos ultra reuerti. Quod quidem infinitis Plotini Procliq; animarū periodis nō consentit. Probat animas penes Plutonē ideo uinculo quodam arctissimo & insolubili detineri, quoniam amatorio teneantur affectu. Vbi confirmatur Platoniciū illud in cōuiuio, Legibusq;, & saepe alibi, amatorium uoluntariumq; nodum cæteris omnibus esse potentius. neq; id quidē iniuria: nempe qui trahit quempiam per appetitum, tum potētius trahit, tum retinet firmitus, quā qui per uim aliam conatur attrahere. quia non ab extrinseco tantum rapit, sed ab intrinseco. Præterea quod ita raptum est, nō modo non contendit solui, uerumetiam innititur ligatori, eodemq; uinculo sese arctius implicat. Mitto quod raptor alius tanquam superior alienusq; occurrit. Amatorius uero raptor, tanquam equalem domesticūq;, & palam & clam se nobis insinuat. Hinc Boetius probat ex mente Plotini, deum ad seipsum omnia potentissime simul & suauissime rapere, sui uidelicet amore boni, quasi esca trahentem. Quod etiam Platonicius confirmat Philo. Deus à principio ad finem omnia potenter attingit, suauiterq; disponit. Id uero totum ex quarto Legum acceptum esse aliās ostendemus. De Phoebō autem qui apud Orpheum lumen uitale significat, multa atq; præclara sunt in Orphico Apollinis hymno: in sexto De rep. & in oratione Platonici Iuliani: & in opusculo nostro de lumine. Hic uero breuiter exponitur nomen Apollo. Quod triplicem significat solem, diuinū, angelicum, & cœlestem. In primo quidem, lumen est superius intellectu. In secundo intellectuale lumen super uisum. In tertio uisibile lumen. Secundus appellatur à Platonici primū filius. Tertius imago dicitur utriusq;. Sed, ut summam dicā, Apollo significat primo diuine angelicæq; substantie simplicitatē: Secundo uim per quā deus & angelus lauant animas, ab inferioribusq; purgant affectibus: Tertio beneficium quo à deterioribus soluunt, melioribusq; coniungunt: Quarto uirtutem ut ita dixerim sagittariam, qua per omnia procul sua munera iaculantur, & aculeis suis iniustos affligunt: Quinto efficaciam omnia temperantem, musicisq; modulis conuertentem. In his apparet Apollinis uaticinium, ubi simplex dicitur, & purgando lauans atq; soluens. Ibidem apparet & medicina, item & sagittandi canendiq; peritia, ubi uires suas potenter extendit per omnia, & suauiter eisdem cuncta contemperat inuicem, & ad seipsum feliciter contemperando conuertit. Similes quoq; dotes atq; affectus uidentur in sole & ad solem tertio atq; cœlesti. Inter hæc Socrates ait se in exponendis deorum nominibus iocari, uidelicet cognoscens se diuinam substantiam his nominibus non attingere, sed uel affectus illorum narrare, uel affectus nostros circa illos pro uiribus explicare. Addit & deos interdum iocari ac ludere: Iocamur quidem nos circa diuina, iocantur & dii circa nostra: quatenus uidelicet nostra hæc & illis collata quamminima sunt, & illi hæc nullo labore, sed inestimabili facilitate gubernant. Mitto in præsentia Platoniciū illud, Homo iocus est ludusq; deorum. Id enim ubi res exiget exponemus. Post hæc tertio iam apprime religiosus homo dicit se uereri de dijs ulterius disputare. Nempe & in ipso disputationis initio timendum est, ne fortē de deo loquamur sine deo: & in media disputatione rursus, ne temere metiamur immensos: & circa finem rursus, ne ulterius sermonem de numinibus producamus, quā eorundem uoluntas nobis aspiret. Mox nota totam Mercurij uim uersari circa sermonem, ut intelligentie uim ad Saturnum potius intelligas pertinere. Item quod addit, Pana Mercurij

Nomina masculina
 & foemina
 ne quid significant in diuinis

filium esse biforem, uidelicet ob geminum sermonem, uerum scilicet atq; falsum: nota ubi Pan ut homo pingitur, sermonem uerum significare: ubi uero ut brutum, falsum: ut hoc admonitus uerearis falsa loqui, ne falsa loquendo sis falsus homo, uerumq; brutum. Proinde ubi deridet antiquorum multos, quod dum ipsi paterentur uertiginem putabant omnia uerti, admonet ne pro natura praesertim temporali, metiamur aeterna. Item ubi dicit temperantiam esse salutem conseruationemq; prudentia, ostendit animam corporis perturbationibus ebriam non posse rerum ipsarum praesertim incorporalium percipere ueritatem. Mox ubi boni nomen interpretatur, ostendit tria ad ipsum bonum pertinere: scilicet ut admirandum sit, ut amandum, ut suaue. Admirandum est quando nos excitat, diuertit ab alijs, ad se conuertit. Amandum, cum accedimus ad ipsum atq; haeremus. Suaue cum eo implemur. Paulo post exponens iustitiae nomen, docet diuum iudicium omnia penetrare. Quod & cecinit Orpheus. Deinde significat iustitiam esse apud Anaxagoricos diuinam mentem omnium ordinaricem. Quod quidem Socrates nec affirmare audeat, neq; negare. Non negat quidem, quoniam ad deum iustitia pertinet. Non affirmat, quoniam accommodatius diceretur iustitiam esse diuinam uoluntatem, singula pro meritis uel natura, uel uoluntatis distribuentem. Aduerte rationem boni ad naturam quandam pertinere sese per omnia diffundentem. Rationem uero pulchri ad sapientiam ordinemq; manantem ab ipsa, & ad se reliqua prouocantem. Deniq; uim amoris ad influxum quaedam spectare ab oculis per oculos penetrantem. Posthaec multa de nominibus affert, quae per superiora satis intelliguntur. Tangit opinionem de nominum origine triplicem, uel quod à dijs quondam accepta fuerint, uel quod à barbaris, uel quod à longitudine temporis adeo à prima origine permutata, ut primae nominum positiones minime discernantur. Mox deridet illos qui sequentium scientiam profitentur, cum antecedentia nesciant. Tu uero in sequentibus aream animaduerte sententiam, Grauisimam omnium deceptionem esse illam qua homo seipsum decipit. In ea enim deceptor à decepto abest nunquam. Quoniam uero Cratylus ad sectam Euthydemii declinat, quae putat nullum dicere falsa, quia quisquis dicit, quod est dicat, itaq; dicat & uerum: Socrates id hoc pacto redarguit. Saepe dicimus adesse alicui quaedam quae procul absunt, atq; uicissim abesse quae adsunt, quod nihil aliud est quam falsa dicere. Similiterq; conuenienter possumus nominare exprimētes per nomen literarumq; sonos quodammodo naturam actionemq; rei uel passionem, atq; contra incongrue nominare. Posthaec ubi de numeris & qualitatibus mentionem facit, dicit in ordine numerorum semper unitate uel addita uel subtracta numeri speciem permutari, quod in qualitate non accidat. Id autem hac ratione arbitror cuenire, quia tota numeri ratio in unitate eiusq; replicatione consistit. In qualitate uero, cum praeter unitatem eiusq; replicationem, alia quaedam sit natura, merito uno gradu addito uel subtracto, aut etiam pluribus, qualitatis species non mutatur. Similiter in imagine. catenus enim imago est, quatenus representat: potest autem magis minus uel referre. Idem sermō nominibus accidit. Nam quaedam rerum ipsarum sunt imagines. Praeterea cum nominis finis sit rem ipsam referre, praestat ipsum similitudine quadam rei, quam hominum conuentione referre. Rursum cum nomen constet ex literis, rem apte non potest exprimere nisi ex syllabis literisq; proprie ipsam exprimentibus componatur. Et quoniam operosa res est literas, syllabas, nomina rebus singulis prorsus accommodare, immo etiam fieri nequit in numeris, idcirco miscenda est consuetudo naturae, ut quatenus fieri potest, natura rerum auctoritatem habeat nominum. Vbi uero uel nullo modo uel difficillime per naturae proprietatem id fieri potest, fiat per consuetudinem conuentionemq; humanam, siue solam, siue naturae coniunctam. Animaduerte posthaec maximam diligentiam principijs adhibendam, in eisq; constituendis plurimum disputandum. Rursum fallacissima quadam ad scientiam ire uia, quisquis ut monet Cratylus, per nominum proprietates rerum proprietates aucupatur. quandoquidem auctor nominum non talia nomina quales ipse res sunt, instituit, sed quales ipse putauit, qui decipi potuit. Adde quod nomina eadem alij aliter possunt interpretari, & ad opposita significanda pari probabilitate traducere. Profecto multa sunt nomina ita posita quasi res fluant, multa quoq; ita quasi manent. Est igitur fallacissimum, per nomina res iudicare. Paulo post considera: primum qui res nominauit, cognouisse prius eas quam nominaret: Item priscam opinionem, qua asseritur diuinam quandam uirtutem ab initio hominem instruxisse, rerumq; nomina docuisse. Quod ijs quae in Protagora & Politico dicuntur, est consentaneum, Fieri enim non potest, ut humanum genus, uel ab initio mundi, uel post ingentes illuiones aliter quam diuinitus sit instructum. Quod autem Socrates dicit circa ideas se somnare, declarat tum de hoc ipso Socratem & uulgo, & à comicis solitum irrideri, tum idearum cognitionem per separationem mentis haberi somnij uaticinio similem. Mox probat ideas esse, quia super imperfectas formas oporteat esse perfectas. Item immutabiles ideas esse, si quidem speciales rerum rationes atq; definitiones semper eodem modo se habeant. Addit, si status à rebus omnis auferatur, sequi ut res nulla uere sit aut hoc aliquid, aut tale aliquid, neq; cognoscatur, cum quolibet momento deceptura sit iudicantem, necessario mentientem. Subdit neque fore cognitionem, ipsam uidelicet specialem cognitionis ideam, quae semper eodem modo se habet. Concludit rerum scientiam non à non inibus sed ab ideis esse quaerendam, quarum notiones insite nobis prima ueraq; sunt nomina rerum. Deniq; iuuenes admonet, ne de rebus grauib; facile sententiam ferant, immo discant diu, expectentq; aetatem maturiorem antequam iudicent.

CRATYLVS PLATONIS, VEL DE RE

CTA NOMINVM RATIONE: TRANSLATVS A MARSILIO

Ficino Florentino, ad Petrum Medicem virum clarissimum.

HERMOGENES, CRATYLVS, SOCRATES.

IS igitur sermonem nostrū & cum hoc Socrate conferamus? CRA T. Vo-
lo equidem, si tibi uideatur. HER. Cratylus hic ô Socrates, rebus singulis ait
natura inesse rectam nominis rationem, neq; id esse nomen, quod quidā ex
constitutione uocant, dum uocis suæ particulam quandam pronuntiāt, sed
rectam rationem aliquam nominū & Græcis & Barbaris eandem omnibus
innatam. Percontor itaq; ipsum, num reuera Cratylus sit eius nomen. Ipse fatetur. Socra-
ti uero quod nomen, inquam? Socrates ait. Nōne ceteris omnibus, inquā, id est nomen,
quo quenc; uocamus? Ille non tibi tamen ait Hermogenes nomen est, neq; etiā si omnes
homines te ita uocarint. Dumq; obsecro ut sciscitanti mihi quidnam dicat aperiat, nihil
prorsus declarat, sed me ludens, simulat sese aliquid uersare animo, quasi nonnihil hac de
re intelligat, quod si uellet exprimere, cogeret me id ipsum fateri, eademq; dicere quæ ipse
dicit. Quamobrem libenter ex te audirem, si qua ratione Cratyli uaticiniū potes conijce-
re. libentius tamen sententiā tuam de nominum rectitudine, si quidem tibi placet, audi-
rem. S O C. O Hipponici fili Hermogenes, ueteri proverbio fertur, Pulchra esse cognitu
difficilia. Atqui illa nominū notitia haud parua res est. Equidem si ex Prodicō illam quā
quaginta drachmarum demonstrationē iam olim audissem, in cuius traditione etiam hæc
inerant, ut ipse testatur, nihil prohiberet quin tu statim nominum rectitudinē intelligeres.
eam porrō nuncq; audiui, sed illam drachmę unius duntaxat. Quare quid in his uerum sit,
nescio, inuestigare autem tecum simul & cum Cratylo paratus sum. Quod autem dicit tibi
non esse reuera nomen Hermogenes, quod à lucro dicitur, mordet te puto, quasi pecu-
niarum auidus sis, & impos uoti. Verum, ut modo dicebam, difficilia hæc cognitu sunt.
Oportet autem rationes utrinq; in medium adducendo perquirere, utrum ita sit ut dicia
ipse, an potius ut Cratylus ait. HER. Enim uero ô Socrates, licet frequenter cum hoc cæ-
terisq; permultis iam disputauerim, nondum tamen persuaderi mihi potest aliam esse no-
minis rectitudinē, q̄ conuentionem ipsam consensionēq;. Mihi quidem uidetur quod-
cumq; nomen quis cuiq; imponit, id esse rectum. Ac si rursus cōmutat, aliudq; imponit, ni-
hilominus q̄ primum, quod illi succedit nomen rectum existere, quemadmodū seruis no-
mina cōmutare solemus: nulli quippe rei natura nomē inesse, sed lege & usu illorum qui
sic uocare consueuerunt. Quod quidem si aliter se habet, paratus sum non à Cratylo tan-
tum, uerum etiam à quouis alio discere atq; audire. S O C. Fortē aliquid dicis Hermogenes.
Consideremus itaq; quodcumq; imponit quis cuiq; nomen uocatq;, id illi nomen esse as-
seris? HER. Mihi sanē ita uidetur. S O C. Et siue priuatus uocet, siue ciuitas? HER. Assero.
S O C. Quid uero si ipse rem aliquā uocem, ueluti si quem nunc hominem uocamus, ego
equum nominē, quem uel equum, hominē? publice quidem erit eidem homo nomen, pri-
uatim equus, & priuatim rursus homo, publice equus. Ita loqueris? HER. Ita uidei. S O C.
Dic iterum num aliquid nuncupes uera loqui, aliquid loqui falsa. HER. Equidem. S O C.
Nōne illa quidem uera erit oratio, hæc aut oratio falsa? HER. Ita prorsus. S O C. Illa uero
oratio quę existentia dicit ut existit, uera est, quæ ut nō existunt, falsa? HER. Certe. S O C.
Est autem hoc, oratione, ea quæ sunt, & quæ non sunt, dicere? HER. Id ipsum. S O C. Ora-
tio quæ uera est, utrum tota quidem est uera, partes non ueræ? HER. Imò & partes ueræ.
S O C. Vtrū partes magnæ ueræ, exiguæ uero particulæ falsæ, an ueræ sunt omnes? HER.
Omnes arbitror. S O C. Habes orationis partem aliquā minorē nomine? HER. Nequaquā,
hæc em pars minima. S O C. Et nomen quidē hoc pars orationis ueræ. HER. Proculdubio.
S O C. Pars utiq; uera, ut ais ipse. HER. Vera. S O C. Pars autem falsa. HER. Aio. S O C. Licet
ergo nomen uerū, & nomen falsum dicere, siquidē & orationem. HER. Quid prohibet?
S O C. Quod quisq; cuiq; nomen esse ait, id & cuiq; nomen est? HER. Id ipsum. S O C. An
etiam quotcumq; quis nomina cuique tribuit, totidem erunt? ac etiam quandocumq; tri-
buit? HER. M. Haud equidem habeo Socrates, aliquam præter hanc nominis rectitudi-

Proverbium

Que oratio
uera, qua
falsaOrationis pars
minima est no-
men

Sententia Protagoræ circa essentiam rerum

dinem, ut uidelicet liceat mihi quidē alio rem uocare quod ipse imposui nomine, tibi autem alio quod tu imposuisti. Ita equidem in ciuitatibus uideo eorūdem propria quædam haberi nomina, & Græcis ad alios Græcos, & Græcis ad Barbaros. S O C. Animaduertamus Hermogenes, utrum res ipsæ ita se habere tibi uideantur, ut propria rerum apud unumquemque essentia sit, quemadmodum Protagoras tradidit: rerum omnium dicens hominem esse mensuram, ita ut qualia mihi quæque uidentur, talia & mihi sint; item qualia tibi, & tibi talia. An potius quædam esse putes, quæ essentia suæ quandam habeant firmitatem. H E R. Quandoque ô Socrates, dubitans ad hæc deductus sum, quæ tradit Protagoras. Ita tamen esse haud satis mihi persuadeo. S O C. Nunquid & ad hoc aliquando es deductus, ut tibi nequaquam uideretur aliquem esse hominem omnino malum? H E R. Non per Iouem. imò sæpenumero ita sum affectus, ut existimarem homines nonnullos omnino malos esse, & quidem plurimos. S O C. Prorsus autem boni nulli adhuc tibi uisi sunt? H E R. Admodum pauci. S O C. Visi ergo sunt aliqui? H E R. Aliqui. S O C. Qua ratione hoc iudicas; hac ne omnino quidem bonos esse, omnino prudētes: prorsus uero prauos, imprudētes omnino? H E R. Mihi sanè ita uidetur. S O C. Si Protagoras uera dixit, estque hæc ipsa ueritas, ut qualia quæque cuique uidentur, talia sint, fieri ne potest, ut alij hominum prudentes sint, imprudētes alij? H E R. Nequaquam. S O C. Atqui hæc, ut arbitror, tibi omnino uidentur, cum uidelicet prudentia quædam & imprudentia sit, Protagorā haud omnino uera loqui posse. Neque enim alter altero reuera prudentior erit, si que cuique uidentur, cuique uera erunt. H E R. Ita est. At neque Euthydemo assentiris, ut arbitror, dicenti omnia omnibus esse similiter ac semper. Neque enim alij boni, alij mali essent, si semper & æque omnibus & uirtus inesset & prauitas. H E R. Vera loqueris. S O C. Ergo si neque omnia omnibus insunt semper atque similiter, neque cuique proprium unumquodque, constat res ipsas esse quæ essentiam quandam firmam in se habent, neque quo ad nos, neque à nobis per imaginationem sursum deorsumque distractæ, sed secundum se ipsas quo ad ipsarum essentiam ut natura institutæ sunt permanentes. H E R. Idem mihi quoque uidetur ô Socrates. S O C. Vtrum res ipsæ ita natura consistunt, actiones autem illarum non ita, sed aliter? an & actiones ipsæ similiter quædam rerum species sunt? H E R. Et ipsæ omnino. S O C. Ergo actiones ipsæ secundum naturam suam, non secundum opinionem nostram fiunt. Quemadmodum si nos rem quampiam diuidere statuamus, utrum sic diuidēda res quæque est, ut nos uolumus, & quo uolumus? an potius si unumquodque diuidamus secundum naturam qua diuidere & diuidi oportet, itemque eo quo secundum naturam diuisio fieri debet, diuidemus utique recte, & aliquid proficiemus, ac recte istud agemus? Sin autem præter naturam, aberrabimus, nihilque proficiemus? H E R. Mihi quidem ita uidetur. S O C. Atque etiam si comburere aliquid aggrediamur, non secundum omnem opinionem comburere oportet, sed secundum opinionem rectam. hæc autem est qua ratione naturaliter quodque comburi debet atque comburere, & quo debet. H E R. Vera hæc sunt. S O C. Nonne eadem de cæteris ratio? H E R. Eadem. S O C. An non & dicere una quædam operationū est? H E R. Est plane. S O C. Vtrum recte dicet, qui ut sibi dicendum uidetur, ita dicit; an potius qui ita dicit, ut ipsa rerum natura dicere dicitque requirit? & si quo natura exigit, eo & dicat, aliquid dicendo proficiet: sin aliter, aberrabit, nihilque efficiet. H E R. Ita equidem ut ais, existimo. S O C. An non dicendi pars quædam est nominare? & qui nominant, loquuntur quodammodo? H E R. Omnino. S O C. Et nominare actio quædam est? quandoquidem & dicere actio quædam circa res est. H E R. Prorsus. S O C. Actiones autem nobis apparuerunt haud ad nos respicere, sed propriam quandam sui habere naturam. H E R. Est ita. S O C. Nominandū itaque ea ratione qua rerum ipsarum natura nominare ac nominari postulat, & quo postulat, non autem pro nostræ uoluntatis arbitrio, si standum est in his quæ dicta sunt. H E R. Sic est. S O C. Atque ita aliquid peragemus, nominabimusque, aliter uero nequaquam. H E R. Apparet. S O C. Quod incidendum est, aliquo incidendū. H E R. Aliquo. S O C. Et quod texendū, aliquo certe texendū, quod uel perforandum, aliquo perforandū. H E R. Plane. S O C. Item quod nominandū, aliquo nominandum. H E R. Sic oportet. S O C. Quid illud, quo aliquid perforare oportet? H E R. Terebrum. S O C. Quid quo texere? H E R. Radius pectenque. S O C. Quid quo nominare? H E R. Nomen. S O C. Bene loqueris, ideoque instrumentū aliquod nomen est. H E R.

Est

Est. s o c. Si quærerem quod instrumentū est radius pectēnq̄, responderes quo teximus? HER. Non aliud. s o c. Texentes uero quid facimus? an non subtegmen & stamina confusa, radio discernimus? HER. Istuc ipsum. s o c. Idem de terebro ac cæteris respondebis? HER. Idem. s o c. Potes & circa nomen similiter declarare, quid facimus dum nomine ipso quod instrumentū est, aliquid nominamus? HER. Nequeo. s o c. Nūquid docemus inuicem aliquid, ac res ut sunt, discernimus? HER. Nempe. s o c. Non en itaq̄ rerum substantias docendi discernendiq̄ instrumentū est, sic ut pectēn & radius ipse telæ. HER. Sic est dicendū. s o c. Radius porro textorium est instrumentū. HER. Quid nī? s o c. Textor itaq̄ radio ac pectēne recte utetur, recte, inq̄, secundum texendirationē. Ille uero qui docet, nomine utetur, & recte, recte uidelicet secundū docendi propriā rationē? HER. Certe. s o c. Cuius artificis opere bene utetur textor, quando radio pectēneq̄ utetur? HER. Fabri lignarij. s o c. Quisq̄ ne lignarius faber, an potius qui artem habet? HER. Qui habet artem. s o c. Cuius item opere recte perforator utetur? HER. Aerarij fabri. s o c. Num quisq̄ est faber ararius? an potius qui habet artem? HER. Qui artem. s o c. Age ergo, dic cuius opere ipse doctor utatur, quoties nomine utitur. HER. Nescio. s o c. Assignare & hoc nescis? quis nobis tradit nomina quibus utimur? HER. Ignoro & hoc. s o c. Nonne lex tibi uidet nobis nomina statuisse? HER. Videtur. s o c. Ergo legislatoris utetur opere doctor, quādo nomine ipso utetur. HER. Opinor. s o c. Conditor legis quilibet tibi æque uidetur, an qui arte est præditus? HER. Arte præditus. s o c. Quare nō cuiuscunq̄ uiri est Hermogenes nomen imponere, uerum cuiusdam nominū autoris, hic autem etiam, ut uidetur, nominū institutor, qui rarior omni artifice inter homines reperitur. HER. Apparet. s o c. Animaduerte obsecro, quò respiciens nominū institutor, nomina rebus imponit: imò superiorū exempla dijudica, quò respiciens faber radiū pectēnq̄ conficit. nōne ad tale aliquid quod ad texendū natura sit aptum? HER. Prorsus. s o c. Si in ipso opere radius hic frangatur, utrum alium iterū fabricabit ad fracti istius imaginē? an potius ad speciem ipsam respiciet, ad cuius exemplar radiū qui fractus est, fecerat? HER. Ad ipsam, ut arbitror, speciem. s o c. Nōne speciem ipsam merito ipsius radij rationem, ipsumq̄ radiū maxime nominabimus? HER. Opinor. s o c. Siquādo oportet conficiendæ uesti tenui uel crassiori lineæ siue laneæ, siue cuius alteri radiū apparare, radios singulos oportet speciem radij ipsius habere: qualis uero cuiq̄ naturaliter est accommodatissimus, talem ad opus peragendū, ut natura postulat, adhibere. HER. Oportet sanè. s o c. Eadem de cæteris instrumentis est ratio. Nam quod natura cuiq̄ congruit, instrumentū adinueniendum est, atq̄ id illi attribuendū, ex quo efficit non qualecunq̄ uult qui fabricat, sed quale natura ipsa exigit. Terebrum namq̄ cuique accommodatum scire oportet in ferro perficere. HER. Patet. s o c. Radiū quinetiam singulis competentem in ligno. HER. Vera hæc sunt. s o c. Quippe ipsa ratione naturæ alius radius telæ alteri competit, & in alijs eodem modo. HER. Sanè. s o c. Oportet quoq̄ uir optime, ut ille nominum institutor nomen natura rebus singulis aptū in uocibus & syllabis exprimat, ad idq̄ respiciens quod ipsum nomen est, singula nomina fingat, atque attribuat, si reuera nominum autor est futurus. Quod si non hīdem syllabis quisq̄ nominum conditor nomen exprimit, animaduertendum est, quod neq̄ fabri omnes ararij eodem in ferro id faciunt, quoties eiusdem gratia idem fabricant instrumentum. Verum quatenus eandem ideam attribuunt, licet in alio & alio ferro, eatenus recte se habet instrumentum, siue hic, siue apud Barbaros fabricant. Nonne? HER. Maxime. s o c. Nonne & eodem modo censēbis, donec institutor nomen quī apud nos est, & qui apud Barbaros, nominis speciem cuiq̄ competentem tribuunt, in quibuslibet syllabis nihilo deteriore esse unum altero in nominibus imponendis? HER. Equidem. s o c. R. Quis cogniturus est utrum conueniens radij species cuiuscunq̄ ligno sit impressa? num faber qui efficit? an textor usus? HER. Probabile est ô Socrates, magis eum qui est usus, cognoscere. s o c. Quis lyre fabricatoris opere utitur? nōne ille qui fabricantem instruere potest, et opus recte ne an contra factum sit, iudicare? HER. Omnino. s o c. Quis ergo? HER. Citharista. s o c. Quis autem opere structoris nauū? HER. Gubernator. s o c. Quis item nominū conditoris operi optime præsidebit, & expletū dijudicabit & apud Græcos & apud Barbaros? Nōne & qui utetur? HER. In certe. s o c. An non is est qui interrogare scit? HER. Iste. s o c. Idem quoq̄ respondere.

HER.

Nomen, rerum substantias docendi discernendū instrumentum

Quomodo nominabit qui reſte nominabit

HER. Nempe. s o c. Eum uero qui interrogare scit atq; respondere, alium uocas q̄ diale-
 cūcum? HER. Dialecticum profecto. s o c. Fabri itaq; opus est temonem facere guber-
 natore præcipiente, si bonus futurus est temo. HER. Apparet. s o c. Nominū quoq; au-
 toris nomen, monente dialectico uiro, si modo recte ponenda sunt nomina. HER. Vera
 hæc sunt. s o c. Apparet ergo Hermogenes haud leue quiddam, ut ipse censes, nominis
 impositionem esse, neq; id esse imperitorum & quorumuis hominum opus. Nempe Cra-
 tylus uera loquitur, cum nomina dicit natura rebus competere, neq; unum quemuis esse
 nominum autorem, sed illum duntaxat qui ad nomen respicit, quod natura cuiq; conue-
 nit, posteaq; speciem eam literis syllabisq; inserere. HER. Nescio Socrates qua ratione his
 quæ dixisti, sit repugnandū: forte uero non facile est subito sic persuaderi. Videor autem
 mihi hunc in modum tibi potius assensurus, si ostenderis quam dicas esse natura rectā no-
 minis rationem. s o c. Equidem ō beate Hermogenes, adhuc nullam dico, fermē namq;
 memoria excidit quod dixerā supra, me uidelicet hoc ignorare, uerum unā tecum per-
 quirere. Nunc autem mihi & tibi simul inuestigantibus hoc duntaxat præter superiora
 compertum est, rectitudinem aliquam natura nomē habere, nec quemlibet posse nomen
 rebus accommodare. Nonne? HER. Valde. s o c. Considerandum restat, si nosse deside-
 ras, quenam ipsius sit nominis rectitudo, id est ratio recta. HER. Desidero equidem. s o c.
 Animaduerte igitur. HER. Qua uia inuestigandū mones? s o c. Rectissima est ō amice,
 consideratio, ab his qui sciunt hæc perquirere, oblati pecunijs, & gratijs insuper actis: hi
 uero sophisticæ sunt, quibus frater tuus Callias multis erogatis pecunijs, sapiens euasisse ut
 detur. Postquam uero in res paternas ius non habes, reliquum est fratrem supplex ores,
 te doceat nominum rectitudinē quam à Protagora didicit. HER. Quam absurda hæc es-
 set petitio Socrates, si cum illam Protagoræ ueritatem nullo modo recipiā, ea quæ ex ue-
 ritate illa dicuntur, alicuius præij estimarē. s o c. At uero si tibi hæc non placent, ab Ho-
 mero ceterisq; poetis est discendum. HER. Quid de nominibus, & ubi Homerus ō So-
 crates, tradit? s o c. Passim multa, maxima uero & pulcherrima sunt illa, in quibus distin-
 guit circa eadem quæ nomina homines, & quæ dii ipsi inducunt. An non censes ipsum
 in his magnificum aliquid & mirādum de recta ratione nominum traderet? Constat enim
 deos nominibus illis ad rectitudinem ipsam uti, quæ natura consistunt. An non putas?
 HER. Certe equidem scio, si qua dii uocant, recte eos admodum nominare. Verum quæ
 nam ista? s o c. An ignoras quod de Troiano flumine, quod singulari certamine cū Vul-
 cano pugnavit, inquit: Quod Xanthum dii uocant, uiri Scamandrum. HER. Scio. s o c.
 An non censes magnificum quiddam cognitu esse hoc, qua ratione rectius sit flumen il-
 lud Xanthum, quam Scamandrū nominare? Item si uis, animaduerte & istud, quod auem
 eandem dicit Chalcidem quidem à dijs, Cymindin uero ab hominibus nominari. Leuem
 cognitionem hanc putas, ut sciatur quāto rectius sit eandem auem Chalcidem quam Cy-
 mindin nuncupare, uel Batiëam atq; Myrinen, aliāq; permulta & apud hunc poetam &
 apud alios talia? Verum istarum rerum inuētio acutius ingenium quam nostrum exigit.
 Scamandrius autem & Astyanax quid significēt, humano ingenio, ut mihi uidetur, com-
 prehendi, & facile percipi potest, quam rectitudinem esse Homerus uelit in his nomi-
 nibus quibus Hectoris filium nuncupat. Scis ea carmina quibus insunt, quæ dico? HER.
 Omnino. s o c. Vtrum istorum nominū putas Homerum existimasse conuenire magis
 puero, Astyanactæ ne, an Scamandriū? HER. Ignoro. s o c. Sic autem considera: si quis te
 interrogaret, utrum putes sapientiores rectius nomina rebus imponere, an minus sapien-
 tes, responderes utiq; sapientiores. HER. Sic certe. s o c. Vtrū mulieres in urbibus sapien-
 tiores esse tibi uidentur, an uiri? quantum ad genus attinet. HER. Viri. s o c. Nescis quod in-
 quit Homerus, Hectoris filium à Troianis Astyanacta, à mulieribus Scamandriū nuncu-
 patum: quando quidem uiri illum Astyanacta uocare consueuerunt. HER. Vide. s o c.
 Nonne Homerus Troianos uiros sapientiores, quam mulieres eorum existimauit? HER.
 Arbitror equidem. s o c. Astyanacta igitur rectius quam Scamandrium nominatum
 esse censuit. HER. Apparet. s o c. Animaduertamus quam ipse denominationis huius
 causam affert. Solus enim, inquit, ciuitatem ipsis tutatus est ampliāq; moenia. Quapro-
 pter decet, ut uidetur, protectoris filium nominare *ἀστυνακτα*, id est regem urbis, urbis,
 inq; eius, quam pater ipsius seruauit, ut inquit Homerus. HER. Idem mihi quoq; uidet.
 s o c.

Dialecticus no-
 uit recte impo-
 sita nomina re-
 bus sint, necne

Veritas nomen
 scripti, aut iro-
 niam

SOC. Quod autem hoc maxime, porrò & ipse nondū satis intelligo, ô Hermogenes. Tu vero percipis? HER. Non per Iouem. SOC. Atqui & Hectori ô bone uir, nomē ipse Homerus imposuit. HER. Quamobrē? SOC. Quoniā mihi uidet̄ id nomen Hector Astyanacti esse quā proximum: fermē enim idem significant, putantq; Græci utraq; hæc nomina regia esse. Cuiuscunq; enim quis *ἀναξ*, id est rex extitit, eiudem est & *ἑταρ*, id est possessor. Constat enim dominari illi, possidereq; & habere. An fortē nihil tibi dicere uideor: meq; fallit opinio, qua Homeri scientiam circa nomīnum recitūdinem, ceu per uestigia quædam attingere confidebam? HER. Nullo modo, ut arbitror. fortē enim nonnihil attingis. SOC. Decet, ut mihi uideatur, leonis filium leonem similiter nominare, equi filium equum. haud certe dico, siquid tanquam monstrum ex equo nascatur aliud quiddam quā equus: sed cuius generis secundum naturam est quod nascitur, hoc dico. Si enim bouis secundū naturam filius equum gignit, non uitulus qui nascit̄, sed pullus equinus est nuncupandus. Et si equus præter naturam gignit uitulum, non pullus equinus dicendus est hic, sed uitulus. Neq; etiam si ex homine alia proles quā humana producit̄, quod nascitur homo uocari debet. Idemq; est de arboribus, deq; cæteris omnibus iudicandum. Probas hæc? HER. Probo equidem. SOC. Obserua me nequid defraudem. Eadem quippe ratione, si quis ex rege nascitur, rex est nominandus: in alijs uero & alijs syllabis idem significari, nihil interest, neq; refert siue addatur litera aliqua, siue etiam subtrahatur, donec essentia rei significatæ in ipso nomine dominatur. HER. Qui istuc ais? SOC. Nihil mirum nouum ue dico, uerum ita ut in elementis fieri cernis. scis enim quod elementorū nomina dicimus, ipsa uero elementa nequaq; quatuor duntaxat exceptis, dicimus enim *ε* & *υ* *ψιλον*, *ο* *μικρον* & *ω* *μεγα*. Cæteris autem tam uocalibus quā nō uocalibus alias addentes literas, ut *βητα* *η.τ.α.* nomina constituimus, atq; ita proferimus. Verum quousq; elementi ipsius uim declaratam inserimus, cōuenit nomen illud uocare ipsum quod nobis significet elementum, ut in *βητα* apparet, ubi additis *η.τ.α.* nihil obstitit quin integro nomine natura elementi illius ostenderetur, cuius nominum autor uoluit: usque ad deo scite literis nomina dedit. HER. Vera mihi loqui uideris. SOC. Nōne eadem de rege ratio erit? Erit utiq; ex rege rex, ex bono bonus, ex pulchro pulcher, & in cæteris omnibus similiter ex quolibet genere alterum quiddam tale, nisi monstrū fiat, eademq; dicenda nomina. Variare autem licet per syllabas, ut uideantur hominī rudi, quæ sunt eadem, esse diuersa. quemadmodū pharmaca medicorum coloribus & odoribus uariata sæpe cū eadem sint, nobis diuersa uidentur. Medico autem uim pharmacorū consideranti eadem iudicantur, neq; eum additamenta perturbāt. Similiter fortē qui est in nominibus eruditus, uim illorum considerat, neq; eius turbatur iudicium, siqua litera addita est, uel trāsmutata, uel dempta, uel in alijs literis ac multis eadem uis nominis reperitur. Ut ea nomina quæ suprā diximus, Astyanax & Hector, literas omnino diuersas, præter *τ* solum habent, idem tamen significant. Item quod *ἀρχιπολις*, id est, princeps ciuitatis dicitur, quam literarum cōmunionem cum duobus superioribus habet: Idem nihilominus infert. Multaq; sunt alia, quæ nihil aliud quā regem significant. Multa præterea sunt, quæ exercitus ducem significant, ut *ἀγης*, *πολιμαρχος*, *ἀντόλεμος*. Alia item quæ medicinæ professorem declarant, ut *ιατροκλῆς*, *ἀκισίμβροδος*. Aliaq; permulta reperiri possunt, syllabis & literis discordantia, uī autem significationis penitus consonantia. Sic ne & ipse putas, an aliter? HER. Sic certe. SOC. His profecto quæ secundum naturam fiunt, eadem tribuenda sunt nomina. HER. Omnino. SOC. Quoties uero præter naturam homines alii qui fiunt in quadam specie monstri, uelut quum ex bono pioq; uīro impius generatur, qui genitus est, non genitoris nomen sortiri debet, sed eius in quo ipse est generis: quemadmodum suprā diximus, si equus bouis prolem generet, non equum eius filium, sed bouem denominandum. HER. Sic est. SOC. Homini igitur impio ex pio genito, non parentis, sed generis nomen attribuendum. HER. Vera hæc sunt. SOC. Neq; igitur *θεοφιλος*, id est Dei amicum, neq; *μνησθιον*, id est Dei memorem, uel talem aliquem huiusmodi uocare filium talem decet, sed contraria significantibus nominibus appellare, si modo recte nomina instituta esse debent. HER. Sic prorsus agendum ô Socrates. SOC. Profecto Orestis nomen recte, ô Hermogenes, uidetur impositum, siue aliqua fors illi nomen dedit, siue poeta quidā, ferinam eius naturā agrestēq; & montanā nomine eo significans.

HER

HER. Sic apparet, Socrates. SOC. Videtur & patri eius secundum naturam nomen esse.
 HER. Apparet. SOC. Apparet utique talis esse Agamemnon, ut sibi laborandum censeat, tolerandumque, & in ijs quae decreuit, per uirtutem perseverandum. Argumentum uero tolerantiae suae apud Troiam tanto cum exercitu perduratio praebuit. Quod igitur mirabilis persequerantia uir hic fuerit, nomen significat Agamemnon, quasi *ἀγαστός ἢ τὸν ἄμωνα*. Fortè uero & Atreus recte est nominatus. Nex enim Chryssippi, & crudelitas aduersus Thyesten, noxium perniciosumque illum demonstrat. Vnde cognominatio parumper declinat, & clam innuit, ut non quibuslibet naturam huius uiri declarent: his autem qui non minus periti sunt, satis Atrei significatio patet. Dicitur enim secundum *ἀτρεΐς, ἀτρεΐων, ἀτρερόν*, quasi indomitus, inexorabilis, noxius contumeliosusque fuerit. Videtur & Pelopi nomen haud ab re tributum. Hominem quippe quae prope sunt uidentem, nomen istud congrue significat. HER. Cur illi id conuenit? SOC. Quoniam in Myrtili caede, ut fertur, prouidere nihil potuit, neque eminus prospicere quanta toti generi ex hoc calamitas immineret. Quae enim ante pedes erant, & ad praesentia tantum respiciebat, hoc autem prope aspicere: quod & fecit, cum Hippodamiae coniugium omni conatu inire contendit. Vnde Pelopi nomen à *πέλας*, id est, prope, & *ὄψις*, quod ad uisionem pertinet. Tantalum quinetiam nomen natura ipsa uidetur impositum, si uera sunt quae circumferuntur. HER. Quanam ista? SOC. Quod uiuenti adhuc illi aduersa plurima & grauiora contigerunt, tandemque patria eius omnis subuersa est. Defunctio praeterea saxum in caput immittit, fors certe durissima, haec prorsus cum nomine congruunt, perinde ac si quis nominare *τῆλωνία*, id est, infelicissimum uoluisset, sed paulo locutus obscurius, pro Talantato Tantalum posuisset. Tale utique nomen fortuna eius aduersa ipso rumore gentium praebuisset uideretur. Quinetiam patri eius Ioui recte nomen est inditum, neque tamen facile cognitu. Est enim uelut oratio quaedam Iouis nomen, quod quidem bifariam partientes, partim una, partim altera parte utimur. Quidam *Ζῆνα*, quidam *Δία*, uocant. Quae partes in unum compositae, naturam Dei ipsius ostendunt, quod maxime debet nomen efficere posse. Nulla enim nobis caeterisque omnibus uiuendi magis causa est, quam princeps, rexque omnium. Quapropter decens nomen est hic Deus sortitus, per quem uita semper uiuentibus omnibus inest. Secundum autem in duo est unum, ut dicebam, nomen, in *Δία* uidelicet atque *Ζῆνα*. Hunc Saturni filium cum quis audiat, fortè insolentem contumeliosumque putat. Verum probabile est, magnae cuiusdam intelligentiae prolem Iouem esse. Quod enim *Ζῆνα* dicitur, non puerum significat, sed puritatem mentis ipsius, & synceram integritatem. Est autem is *Ζῆνα*, id est, caeli filius, ut fertur. Quippe aspectus ad supera merito *Ζῆνα* uocatur, quasi *ὄψις τῆ ἀνω*. Vnde affirmant, o Hermogenes, si qui de rebus sublimibus agunt, puram mentem adesse, & *Ζῆνα*, iure nomen impositum. Si autem generaliam deorum ab Hesiodo traditam mente tenerem, & quos horum progenitores inducit, recordarer, haudquaquam cessarem ostendere tibi recte illis nomina inscripta fuisse, quod ad huius sapientiae periculum facerem, si quid ipsa proficiat peragatque, & an deficiat necne, quae mihi tam subito ignoro equidem unde nuper illuxit. HER. Professio mihi uideris, o Socrates, instar eorum qui numine rapiuntur, protinus oracula fundere. SOC. Reor equidem, o Hermogenes, hanc in me sapientiam ab Euthyphrone Pantij filio emanasse. Illi siquidem astiti a matutino assiduus, auresque porrexi. Patet igitur eum Deo plenum modo aures meas beata sapientia impleuisse, uerum etiam animum occupasse. Sic utique agendum arbitror, ut hodie quidem utamur ipsa, & reliqua quae ad nomina pertinent, indagemus. Cras uero, si in hoc consenserimus, excutiamus eam, experiemusque, aliquem perscrutati, siue sacerdotem, seu sophistam qui purgare haec ualeat. HER. Probo haec maxime Socrates. libentissime namque quae de nominibus restant, audirem. SOC. Ita prorsus agendum. Vnde igitur potissimum exordium iudicas, postquam formulam quandam praescripsimus, ut pernoscamus si etiam nomina nobis ipsa testantur non casu quodam facta fuisse, uerum rectitudinem aliquam continere? Nomina quidem heroum atque hominum nos fortè deciperent. horum namque multa secundum cognomenta maiorum posita sunt, & sepe nequaquam conueniunt, quemadmodum in principio diximus. Multa uero ex uoto homines nomina tribuunt, ut *δυσχυδίστω, σωσίαν, θεόφιλον*, aliaque permulta. Talia itaque praetermittenda censeo. decens enim consentaneumque maxime reperire nos quae in rebus semper

sempiternis & naturæ ordine cōstitutis recte sunt posita. Nam circa ista in condendis nominibus studuisse maxime decet. Fortè uero ipsorum nonnulla diuiniore quadam potentia quæ humana sunt instituta. HER. Præclare mihi loqui uideris, ô Socrates. S O C. Nōne par est ab ipsis dijs incipere, rationemque inuestigare qua *θεοῖς* uocati sunt? HER. Nempe. S O C. Equidem ita conijcio. Videntur utique mihi Græcorū prisci deos solos putasse eos, quos etiam his temporibus Barbarorū plurimi arbitrantur, solem, lunam, terram, stellas, cœlum. Cum ergo hæc omnia perpetuo in cursu esse cōspicerent, ab hac natura *τὸ θεῖον*, *θεῖος* nominasse uidentur, deinde & alios animaduertentes omnes eodem nomine nuncupasse. Habet quod dico uerisimile aliquid, nec ne? HER. Habet certe. S O C. Quid post hæc inuestigandum? Constat de dæmonibus heroibusque & hominibus quærendum esse. HER. De dæmonibus primum. S O C. Proculdubio Hermogenes. quid sibi uult dæmonum nomen? animaduerte num aliquid dicam. HER. Dic modo. S O C. Scis ne quos Hesiodus *δαίμονας* esse inquit? HER. Non. S O C. Neque etiam, quod aureum genus hominum ait in principio extitisse? HER. Hoc equidem noui. S O C. Ait enim ex hoc genere post præsentis uitæ fata fieri dæmones sanctos, terrestres, optimos, malorum expulsores, & custodes hominum. HER. Quid tum? S O C. Nempe arbitror uocare illum aureum genus, non ex auro constitutum, sed bonum atque præclarum, quod inde conijcio, genus nostrum ferreum esse dicit. HER. Vera narras. S O C. An non putas si quis nunc ex nostris bonus sit, aurei hunc generis ab Hesiodo æstimari? HER. Consentaneum est. S O C. Boni autem alijque prudentes? HER. Prudentes. S O C. Idcirco, ut arbitror, eos dæmones præcipue nuncupat, quia sapientes *δαίμονες*que erant. Et ex nostra istud prisca lingua nomen existit. Quæ obrem & is, & cæteri poetæ permulti præclare loquuntur, quicumque aiunt uidelicet, postquam bonus aliquis uita functus est, maximam dignitatem præmiumque sortitur, fitque dæmon secundum sapientiæ cognomen. Ita & ipse assero *δαίμονα*, id est sapientem omnem esse hominem, quicumque sit bonus, eumque dæmonicum esse, id est felicem, uiuentem atque defunctum, recteque dæmonem nuncupari. HER. Videor mihi ô Socrates, in hoc tecum maxime consentire. S O C. *ἦρος* autem quid significat? Id nequaquam inuentu difficile. paulo enim heroum nomen ab origine distat, indicans generationem illorum *ἔξ τῶ φῶτος* manasse. HER. Qua ratione id ais? S O C. An ignoras semideos heroas esse? HER. Quid tum? S O C. Omnes utique heroes uel ex amore deorum erga mulieres humanas, uel amore uirorum erga deas sunt geniti. Præterea si hoc secundum prisca Atticorum linguam consideraueris, magis intelliges. reperies enim quod paulisper mutatū est nominis gratia *ἥρωες*, unde sunt heroes geniti: quod uel aut hinc heroum nomen est ductum, aut ex eo quod sapientes, rhetoresque fuerunt, facundi uidelicet, & ad interrogandum differendumque promptissimi. *εἰς δὲ* nanque dicere est: Quare, ut modo dicebamus, Attica uoce heroes rhetores quidam, & disputatores & amatorij uidentur. Vnde rhetorum sophistarumque genus heroica proles existit. Verum nō istud quidem difficile cognitu, imò illud obscurum quam ob causam homines *ἄνθρωποι* nominantur. habes ipse quid asseras? HER. Vnde id habeam bone uir? Quin si reperire quoquo modo possim, nil cōtendo, ex eo quod te melius faciliusque quam me reperturum spero. S O C. In Euthyphronis inspiratione confidere mihi uideris. HER. Absque dubio. S O C. Et merito quidem confidis. Nam belle nimium mihi nunc uideor cogitasse, ac periculum est nisi caueam, ne hodie sapientior quam deceat, uidear euasisse. Attende ad ea quæ dicam. Hoc in primis circa nomina animaduertere decet, quod sæpe literas addimus, sæpe etiam demimus pro arbitrio, dum nominamus, & acuta sæpe numero transmutamus, ut cum dicimus *διελος*: hoc ut pro uerbo nomen nobis foret, alterum inde excerpimus, et pro acuta syllaba media, grauem pronunciamus. In alijs quibusdam literas interferimus, alia uero grauiora proferimus. HER. Vera refers. S O C. Hoc & in *ἄνθρωπος* cōtingit, ut mihi quidem uideretur. Nam ex uerbo nomen constitutum est, uno *α* excepto, grauiori que sine effectu. HER. Quomodo istud ais? S O C. Ita hominis nomen illud significat, quod cætera quidem animalia quæ uident, non considerant, neque animaduertunt, neque contemplantur: homo autem & uidet simul & contempletur, animaduertitque quod uidet. Hinc merito solus ex omnibus animantibus homo *ἄνθρωπος* est nuncupatus, quasi *ἀναθρώψων* contemplans, quæ *ἴστωσι*, id est, uidit. Quid post hæc quæram? An uidelicet quod libenter perciperem? HER. Maxime. S O C. Succede,

D re sta

διελος

re statim superioribus mihi uidetur de anima & corpore consideratio. Nam anima & corpus aliquid hominis sunt. H E R. Sine cōtrouersia. S O C. Conemur hęc quemadmodū superiora distinguere. Quærendum primo de anima putas, ut recte ψυχή nominata fuerit: deinde de corpore. H E R. Equidem. S O C. Vt igitur subito exprimam quod primum mihi nunc se offert, arbitror illos qui sic animā uocitarunt, hoc potissimum cogitasse, quod hęc quoties adest corpori, causa est illi uiuendi, respirandi, & refrigerandi uim exhibens: & cum primū desierit quod refrigerat, dissoluitur corpus, & interit. Vnde ψυχή nominasse uidentur, quasi ἀναψύχου, respirando refrigerans. At uero, si placet, siste parumper. Videor mihi aliquid inspicere probabilius apud eos qui Euthyphronem sequuntur. nam istud quidem aspernarent, ut arbitror, et durum quiddā esse censerent. sed uide an hoc tibi sit placiturū. H E R. Dic modo. S O C. Quid aliud quā anima tibi uidetur corpus cōtinere, uehere, & ut uiuat & gradiatur efficere? H E R. Nil aliud. S O C. An non Anaxagoræ credis, rerum naturam omnium mente quadam & anima exornari simul & contineri? H E R. Credo equidē. S O C. Par est igitur eam potentiā nominare φύσις, quæ φύσις, naturam, ὄχθῃ & ἔχθῃ, id est uehit & cōtinet. politius autem ψυχή proferret. H E R. Sic est omnino, ut detur quā mihi istud artificiosius esse. S O C. Est profecto. Ridiculū autem quia appareret, si ita ut positū fuit, nominaret. Quod uero post hoc sequitur corpus, nōne σῶμα nuncupas? H E R. Certe. S O C. Atqui uidet mihi in hoc nomine paulisper ab origine declinari. nempe corpus hoc animæ σῆμα, sepulchrū quidam esse tradunt: quasi ipsa præsentī in tempore sit sepulta: atque etiam quia anima per corpus σμῆμα, significat quæcunque σμῆμα significare potest. idcirco & σῆμα iure uocari. Videntur mihi præterea Orphei sectatores nomen hoc ob id potissimū posuisse, quod anima in corpore hoc delictorū det poenas, et hoc circūsepto ualloque claudatur, uelut in carcere quoddā, ut σὺζῆται seruet. Esse itaque uolunt hoc ita ut nominat, animæ σῶμα seruandi gratia claustrū, quoad debita quæque expendat, neque litteram aliquā adijciendam putant. H E R. De his satis dictum ὁ Socrates, arbitror. Verū de nominibus aliquorū deorum possemus ne ita ut de Ioue actum est, considerare, secundum quam rectitudinē nomina sint imposita? S O C. Per Iouem nos quidem si mentem haberemus Hermogenes, præcipuū rectitudinis modū arbitraremur, fateri nihil nos de dijs cognoscere, neque de ipsis inquam, neque de ipsorum nominibus quibus ipsi se uocant. Constat enim illos quidem ueris se nominibus nuncupare. Secundū uero rectæ denominationis modum existimo, ut quemadmodū lex in uotis statuit precari deos, quomodocunque nominari his placet, ita & nos ipsos uocemus, tanquam nihil aliud cognoscentes. Recte namque, ut mihi uidetur, est decretū. Quare, si uis, ad hanc inuestigationē pergamus, primo quidē dijs præfati, nos nihil de ipsis consideraturos: neque enim posse confidimus: sed de hominibus potius, qua potissimū opinione circa deos affecti nomina ipsis instituerūt. Hoc enim à diuina indignatione procul. H E R. Modeste loqui uideris ὁ Socrates, atque ita prorsus agendum. S O C. Nōne à Vesta secundum legem incipiendū? H E R. Sic utique decet. S O C. Qua ratione ἑστία hanc nominatam dicemus? H E R. Per Iouem haud facile istud inuentu. S O C. Videntur probe Hermogenes primi nominum autores non hebetes quiddā fuisse, uerum acuti sublimium rerum inuestigatores. H E R. Quamobrem? S O C. Talium quorundam hominum inuentione nomina apparent imposita. ac si quis peregrina consideret nomina, nihilominus quod sibi uult, unumquodque reperiet. quemadmodū hoc quod nos ἑστία, essentiam nominamus, quidam θείαν nuncupant, alij ὀσίαν. Primo quidem secundum alterum nomen istorum, haud procul à ratione uidetur rerum essentiam ἑστία uocari. & quia nos quod est essentiae particeps ἑστία uocamus, ex hoc recte ἑστία posset denominari. Superiores nostri quondam ἑστία, θείαν uocabant. Quinetiā si quis sacrorū ritus animaduertit, existimabit sic eos putasse qui hęc posuerunt. Etenim ante deos omnes Vestæ sacra facere decet eos, qui essentiam omnium Vestam cognominarunt. Qui item ὀσίαν nominarunt, hi ferme secundū Heraclitum censuerunt fluere omnia semper, nihilque consistere. Causam igitur & ipsorum originem ducem ipsum ὀθουῶ, quod impellit, quapropter merito ipsum ὀσίαν impellentē causam nominari. De his hæcenus ita sit dictū, uelut ab ijs qui nihil intelligunt. Post Vestam autē, de Rheā atque Saturno considerare conuenit, quancumque de Saturni nomine in superioribus diximus. Fortē uero nihil dico.

H E R.

HER. Cur nam ô Socrates? S O C. O bone uir, sapientiæ quoddam examen animaduerti. HER. Quale istud? S O C. Ridiculum dictu, habet tamen nonnihil probabile. HER. Quid ais? & quo pacto probabile, S O C. Inspicere mihi Heraclitum uideor, iam pridem sapienter nonnulla de Saturno Rheaque tradentem, quæ & Homerus dixerat. HER. Quid istud ais? S O C. Ait enim Heraclitus fluere omnia, nihilque manere, rerumque ipsarum progressum amnis fluxui comparas, haud fieri posse inquit, ut bis eandem in aquam te mergas. HER. Vera hæc sunt. S O C. An uidetur tibi ille ab Heraclito dissentire, qui aliorum deorum progenitoribus inseruit Rheam atque Saturnum? Nunquid putas temere illum nomina istis imposuisse. Quin & Homerus Oceanum deorum originem instituit, & Thetyn genitricem. Idemque uoluit, ut arbitror, & Hesiodus. Ait præterea Orpheus, Oceanum primum pulcherrimum coniugium inchoasse, qui cum Tethy germana se sua commiscuit. Vide quæ maxime hæc inuicem consonant, omniaque in opinionem Heracliti redeunt. HER. Videris mihi aliquid dicere Socrates. Tethyos autem nomen haud satis quid sibi uelit, intelligo. S O C. Hoc utique idem ferme significat: quonia fontis nomen est reconditum. Nam *ἠδύμω*, & *ἠδύμω*, id est scaturiens & transiliens, fontis imaginem præ se ferunt, ex utriusque uero hisce nominibus nomen *ἠδύμω* est compositum. HER. Hoc quidem bellissimum est ô Socrates. S O C. Quid nunc? Verum quid deinceps? De Ioue profecto diximus. HER. Sic est. S O C. Fratres autem eius dicamus Neptunum atque Plutonem, nomenque aliud quo ipsum uocant. HER. Prorsus. S O C. Videtur Neptunus ab eo qui primum nominauit, idcirco *ποσειδῶν* uocatus fuisse, quia euntem ipsum maris natura detinuit, neque progredi ultra permisit, sed quasi uincula pedibus ipsius iniicit. Maris itaque principem *ποσειδῶνα* uocauit, quasi *ποσειδῶν*, id est pedum uinculum. & uero decoris gratia forte adiectum fuit. Forsitan non hoc sibi uult, sed pro *π*, *μ* primo fuit positum, quasi dicat *πολλὰ εἰδὸς*, id est multa noscens Deus. Fortassis ab eo quod dicitur *σειδῶν*, id est quater, *σειωμ*, id est quatiens est nominatus, cui *ω* & *μ* fuit adiectum. Plutonem autem quasi *πλούτης*, id est diuitiarum datorem dicimus, quoniam diuitiæ ex terræ uisceribus eruuntur. *ἄδης* uero multitudo interpretatur, quasi *ἄδης*, triste tenebrosum uel. Atque hoc nomen horrentes Plutonem uocitant. HER. Tu uero quid sentis Socrates? S O C. Videntur mihi homines circa potentiam Dei istius multifariam errauisse, eumque exhorruisse semper, cum minime deceat. Porro quisque ex hoc pertimescit, quod nemo postquam defunctus est, huc redit, quod uel anima nudata corpore, illuc abit. Cæterum hæc omnia & regnum & nomen huius dei, eodem tendere mihi uidentur. HER. Quo pacto? S O C. Dicam quod sentio. Dic age. Vtrum horum ualidius uinculum est ad quod uis animal alicubi detinendum, necessitas uel, an cupiditas? HER. Longe ô Socrates, præstat cupiditas. S O C. An non plurimi *ἄδης* quotidie subterfugerent, nisi fortissimo uinculo eos qui illuc descendunt, uinceret? HER. Videlicet. S O C. Quare cupiditate quadam eos, ut uidetur, potius quam necessitate deuincit, si modo uinculo necit fortissimo. HER. Apparet. S O C. Nonne rursus multæ cupiditates sunt? HER. Multæ. S O C. Ergo uehementissima omnium cupiditate necit eos, si modo debet insolubili nodo conectere. HER. Certe. S O C. Est ne uehementior ulla cupiditas, quam ea qua quisque afficitur, dum alicuius consuetudine meliorem se uirum sperat euadere? HER. Nulla mehercle Socrates. S O C. Hac de causa dicendum Hermogenes, neminem huc illinc uel le reuerti, neque etiam Syrenes ipsas, imò & eas & cæteros omnes suauissimis Plutonis orationibus demulceri. Estque, ut ratio hæc restat, deus is sophista proculdubio disertissimus, & ingentia confert his qui penes ipsum habitant beneficia, qui usque adeo diuitiis affatim abundat, ut tanta nobis bona suppeditet, unde & Pluto est nuncupatus. An non philosophi tibi uideant officium, quod nolit hominibus corpora habentibus adherere, sed tunc demum admittat eos, cum animus illorum est corporeis omnibus malis cupidinibusque purgatus? Excogitauit nempe hic deus hac ratione se animos maxime detenturum, si uirtutis eos auiditate uinceret. Eos autem qui stupore & insaniam corporis sunt infecti, ne pater quidem Plutonis Saturnus ipse, suis illis uinculis coercere ualeret, secumque tenere. HER. Nonnihil loqui uideris ô Socrates. S O C. Longe abest Hermogenes ut nomen *ἄδης*, quasi *ἄδης* id est triste tenebrosum uel sit dictum, imò ab eo trahitur quod est *εἰδύναε*, id est nosse omnia pulchra. Ex hoc itaque deus iste à nominum conditore *ἄδης* est nuncupatus. HER. Quid præterea dicimus de Cereris nomine, Iunonisque, Apollinis & Mineræ, Vulcanique & Mar-

tis, ceterorumque deorum: s o c. Ceres quidem Δημήτηρ nuncupatur ab ipsa alimentorum largitione, quali Διδύσκα μήτηρ, hoc est exhibēs mater. Ἥρα uero, id est Iuno, quali ὄρατι, id est amabilis, propter amorem quo Iupiter in eam afficit. Fortè etiam sublime spectans qui hoc nomen instituit, aerem ἥραν denominauit, & obscure locutus est, ponens in fine principiū. quod quidem patebit tibi, si nomen illud frequenter pronunciaueris. φερρέφατταν, id est Proserpinam, & ἀπόλλω nominare nōnulli uerentur, propterea quod illis ignota est nominum recitudo. Enim uero permutantes φερσεφόνηω ipsam considerant, graueque id illis apparet, hoc autem deæ ipsius sapientiā indicat. Sapientia utique est quæ res fluentes attingit, & assequi potest. Quamobrè φερρέπαφα merito dea hæc nominaretur, propter sapientiam, & ἐπαφών, id est contactū, φερομένης, id est eius quod fertur, uel tale aliquid. Quocirca adhæret illi sapiens ipse ἀδης, quia ipsa talis est. Nunc autem nomen hoc declinant, pluris facientes prolationis gratiam que ueritatem, ut φερρέφατων nominēt. Idem quoque circa Apollinis nomen accidit, nam plerique id nomen exhorrent, quasi terribile aliquid præ se ferat. An nō nosti: H E R. Vera penitus loqueris. s o c. Hoc aut, ut arbitror, huius dei potentiæ maxime cōuenit. H E R. Qua ratione: s o c. Conabor sententiā meam exprimere. Nullum profecto nomen aliud unum quatuor huius dei potentijs reperiri cōuenientius potuisset, quod & comprehēderet omnes, & ipsius quodammodo declaret musicam, uaticiniū, medicinam, & sagittandi peritiā. H E R. Aperias iam. Mirum quiddam nomen esse id ais. s o c. Congruè quidem compositū est, consonatque, utpote quod ad deum pertinet musicum. Principio purgatio purificationesque & secundum medicinam, & secundum uaticiniū, item quæ medicorum pharmacis peraguntur, ac uatum incantationes expiationesque, lauacra, & aspersiones, unum hoc intendunt, purum hominem & corpore & anima reddere. H E R. Sic omnino. s o c. Nōne deus qui purgat, ipse erit ἀκρύνω & ἀκρύνω, id est abluens à malis, soluensque, quod Apollo ipse significat: H E R. Absque dubio. s o c. Quatenus itaque diluit atque soluit, ut taliū medicus, ἀκρύνω merito nuncupatur. Secundū uero diuinationem uerumque & ἀπλοῦ, id est simplex, quod idem est, recte more Thessalicorum nominare hunc possumus, hi nempe omnes deū hunc ἀπλόυ uocant. Quatenus autē αἰ βωλλω, id est semper iaculando arcu uehementis est, αἰ βωλλω dici potest, hoc est, perpetuus iaculator. Secundū uero musicam, de hoc est cogitandū quemadmodum de eo quod dicit ἀκρόλυθον & ἀκροίσις, id est pedissequus, comes, & uxor, in quibus α ut & in alijs multis, idem quod simul significat. Hic quoque α & πύλασις significat uersionem quæ simul & unā peragitur, quam cōuersionem dicamus. Ea in coelis est, quæ per eos fit quos πόλυς uocamus: in cantu uero ἀρμονία, quam dicimus συμφωνία. Quia in his, ut tradunt musicæ & astronomiæ periti, harmonia quadam simul omnia conuertunt. Hic autē deus harmoniæ præsidet ὁμοπολῶν, id est simul uertens hæc omnia, & apud deos & apud homines. Quemadmodū igitur ὁμοκλυθον & ὁμοκροίσις, id est simul euntem & simul iacentē, uocauimus ἀκρόλυθον & ἀκροίσις, ο in α permutātes, ita Apollinem nominauimus eum qui erat ὁμοπολῶν, altero λ interiecto, quia æquiuocū fuisset duro cū nomine. quod & his temporibus suspicati plerique, ex eo quod non recte uim nominis huius animaduertūt, perinde hoc metuunt, ac si pernitiæ quandam significaret. Sed reuera nomen hoc omnes huius dei uires cōplectitur, quemadmodū supra diximus. Significat enim simplicem, perpetuū iaculatorem, expiatorē & conuertentem. Musarū uero & musicæ nomen, ab eo quod dicit μᾶδου, id est inquirere, indagatiōneque & studio sapiētiae tractū est. λητώ, id est Latona, à mansuetudine dicit, quia sit ἐβελύμων, id est prompta et exposita & libens ad id quod petit quisque exhibendū. Fortè uero ut peregrini uocāt, multi namque ληθώ nomināt, quod nomen tribuisse uident, quia non rigida illi mens, sed mitis, ideo ληθώ, quasi λῆον ἡδύς, id est mos lenis & mitis ab illo cognominat. ἀρτεμις, id est Diana, ex eo quod ἀρτεμις, quasi integra modestaque sit propter uirginitatis electionē. Forsitan etiam quasi ἀρετῆ ἰσῆρα, id est uirtutis consciā, uocauit nominis institutor. Fortassis etiā dicta est Artemis, quasi ἀροδου μισοπάσις, id est quasi illa cōgressum oderit uiri cum muliere. Vel enim propter horū aliquid, uel propter omnia huiusmodi nomen est institutū. H E R. Quid uero Διονύς & ἀφροδίτης: s o. Magna petis Hipponici filii. Atqui est nominū ratio his dijs impositorū gemina, seria uidelicet & iocosa. Seria quippe ab alijs quære, iocosa autē nihil prohibet recensere, locosi sanè & dij sunt: Dionysusque est Διδύς τῶ οἶνον, id est uini dator, quasi

tot, quali *Ἀδίνυτος*, ioco quodā cognominatus. Vinum autem merito uocari potest *οἶνος*, quod efficiat ut bibentes pleriq; mente alienati, *οἰεῖσθαι νοῦν ἔχειν*, id est mentē habere se putent. De Venere Hesiodo repugnare non decet, sed concedere propter ipsam ex *ἄφρο*, hoc est ex spuma, generationē *ἀφροδίτῳ* uocari. H E R. At uero Mineruā, ὁ Socrates, Vulcanūq; & Martem, cum sis Atheniēsis, silentio nō prateribis. S O C. Haudquaē decet. H E R. Non certe. S O C. Alterū quidem eius nomen quāobrem sit impositū, haud difficile dictū. H E R. Quod? S O C. Palladē eam uocamus. H E R. Planē. S O C. Nomen hoc censendum est à saltatione in bello ductum fuisse. porrò uel sese, uel aliud à terra attollere, seu manibus aliquid efferre, dicimus *πάλλειν*, & *πάλλεισθαι*, id est uibrare, agitareq; & agitari, & saltare, & saltationem perpeti. H E R. Absq; controuersia, Palladem hac ratione uocamus, ac merito. H E R. Alterū eius nomē quo pacto interpretaris? S O C. *ἀθλωαῦ* quæris? H E R. Id ipsū. S O C. Grauius hoc amice: uidentē prisci *ἀθλωαῦ* existimare, quemadmodum hi qui his temporibus in Homeri interpretationibus sunt eruditi. Nam istorum plurimi Homerū exponunt *ἀθλωαῦ*, tanq; mentem cogitationemq; finisse. Et qui nomina inuenit, tale aliquid de illa sensisse uidetur, imò etiam altius eam extollens, ut Dei mentem induxit, perinde ac si diceret *ἄθειος*, hoc est utens α pro θ externo quodam ritu, ι uero ϵ & σ detrahens. fortè uero non ita, sed *θεῖα νόσις*, id est, utpote quæ diuina cognoscat, præ ceteris omnibus *θεινόλω*, id est diuina cognoscentē, uocauit. Neq; ab re erit, si dixerimus uoluisse illū appellare eam *ἰδονόλω*, quali ipsa in more intelligentia sit. Ipse post modū, uel etiam posteriores in pulchrius, ut uidebat, aliquid producendo, Athenæan denominarunt. H E R. Quid de Vulcano quem *ἠφαισῶν* nomināt? S O C. Quid ais? Num generosum ipsū *φαισῶ ἰσφρα*, id est luminis præsidē quæris? H E R. Hunc quæsisse uideor. S O C. Hic ut cuiq; patere potest, *φαισῶ* est, & θ sibi uendicat. Vnde *ἠφαισῶ*, id est luminis præses est dictus. H E R. Apparet: nisi tibi quoq; modo adhuc aliter uideat. S O C. An ne uideatur aliter de Marte, interroga. H E R. Interrogo. S O C. Si placet, *ἄρης*, id est Mars, dicitur secundū *ἄρρη*, id est masculū, & *ἀνδρῆον*, id est forte. Quinetiā si uolueris ob naturam quandā asperam, duram atq; inuictā, immutabilemq;, quod totum *ἄρρη* appellatur, *ἄρη* uocatum fuisse, hoc quoq; Deo penitus bellicoso cōueniet. H E R. Prorsus. S O C. Deos iam mittamus per deos obsecro. Nā de his differere uereor. Ad alia uero quæcunq; uis, me prouoca, ut quales Euthyphronis equi sunt, noueris. H E R. Faciam ut petis, si unū de me quæsi uero. me si quidem Cratylus Hermogenē esse negat. Inuestigemus itaq; quid *ἕρμῆς*, id est Mercurij nomen significet, ut si quid ueri hic loquit, uideamus. S O C. *ἕρμῆς*, id est Mercurius, ad sermonē pertinere uidetur, quatenus *ἕρμῶδης* est, hoc est interpres & nunciū, furtiuus in loquendo seductor, ac uehemens concionator. Totum id circa sermonem uersatur. profecto quemadmodum in superioribus diximus, *ἕρμῆς* sermonis est usus. Sæpe uero de hoc Homerus ait, *ἕρμῆς*, id est machinatus est. Ex utriq; igitur nomen huius dei componit, tum ex eo quod loqui est, tum ex eo quod machinari & excogitare dicenda, perinde ac si nominis autor nobis præciperet: Par est, ὁ uiri, ut deum illum qui *ἕρμῆς ἕρμῆς*, id est loqui machinatus est, *ἕρμῆς* uocetis. Nos autē arbitrati sic elegantius eloqui, *ἕρμῶ* uocamus. Quinetiā *ἕρμῆς*, ab eo quod *ἕρμῆς*, id est loqui, nomē habet, propterea quod nuncia est. H E R. Probe mediusfidius Hermogenē esse me Cratylus negauisse uidetur. Ad orationis enim inuentionem hebes sum. S O C. Consentaneum quoq; amice, *ἠφαισῶ* biforem filium esse Mercurij. H E R. Qua ratione? S O C. Scis quod sermo *παν*, id est omne significat, circuitq; & uoluit semper, estq; geminus, uerus uidelicet ac falsus? H E R. Equidem. S O C. An non id quod est in sermone uerum, leue est atq; diuinū, supraq; in dijs habitans? Contrā quod falsum, infrā in hominū multis, asperum atq; tragicū? Hinc enim fabularum cōmenta, & falsa q; plurima circa tragicam uitam reperiunt. H E R. Sic est omnino. S O C. Merito igitur qui est *παν*, id est totū nunciāns, & *ἀεὶ πλῶν*, id est semper uolutans, *παν ἀεὶ πλῶν* biformis Mercurij filius diceret, ex superioribus partibus lenis ac delicatus, ex inferioribus asper atq; hircinus. Estq; Pan uel ipse sermo, uel sermonis frater. siquidē est Mercurij filius. Fratrem uero fratri similem esse quid mirum? Ceterum iam ὁ beate, ut & paulo ante rogabā, sermonem de dijs hūc abrumpamus. H E R. Tales quidem deos, si uis, mittamus ὁ Socrates, huiusmodi uero quædam percurrere quid prohibet? Solem, lunam, stellas, terram, ætherem, aerem, ignem, aquam, uer & annum?

S O C. Multa sunt ac magna quæ postulas. Si tamen gratum tibi futurum est, obsequar.
 H E R. Pergratum plane. S O C. Quid primum poscisc? an ut ipse narrabas in primis ἡλιον,
 id est solem? H E R. Profecio. S O C. Manifestius id fore uideatur, si Dorico nomine quis utatur.
 Dorici enim ἄλιον uocant, atq; ita uocatur secundū ἄλιζον, id est ex eo quod congregat
 in unum homines, cum exoritur. Item ex eo quod circa terram ἀειεῖλα, id est semper
 reuoluitur. præterea quia uariat circuitu suo quæ terra nascuntur. Variare autem & ἀλω-
 λειν, idem est. H E R. Quid uero de σελλω, id est luna, dicendum? S O C. Nomen hoc ui-
 detur Anaxagoram premere. H E R. Cur? S O C. Quoniam præ se aliquid fert antiquius,
 quod ille nuper dixit, quod luna à sole lumē haurit. H E R. Quo pacto? S O C. ἑλας, idem
 est quod lumē? H E R. Idem. S O C. R. Lumen hoc perpetuo circa lunam νεον & γνον est,
 id est nouum ac uetus, si modo Anaxagorici uera loquuntur: nam circūlustrans eam con-
 tinue renouatur, Vetus autem est mensis præteriti lumen. H E R. Vtiq;. S O C. Lunam qui-
 dem σελαναίαν multi nominant. H E R. Certe. S O C. Quoniã uero lumen nouum ac ue-
 tus semper habet, merito uocari deberet σελαφνησιδα. Nunc autem conciso uocabulo
 σελαναία uocatur. H E R. Dithyrambicum nomen hoc est, ô Socrates. Verum μῆνα, id
 est mensē: & ἄστρα quomodo interpretaris? S O C. Mensis quidem μένης recte ab μεῖν-
 δαι, id est à minuendo, iure nuncuparetur. Astra uero ἀστραπῆς, id est coruscationis co-
 gnomentum habent. ἀστραπῆς autem quia αὐτὸ ὅπασ ἀναστρέφα, id est uisum ad se conuer-
 tit, ἀναστρωπῆς dici deberet. nunc cōcinniori uocabulo ἀστραπῆς nominat. H E R. Vnde no-
 men trahit πῦρ & ὕδωρ, id est ignis & aqua? S O C. Ambigo equidē, uideturq; aut Musa-
 me Euthyphronis deseruisse, aut hoc arduum quiddam esse. Aduerte obsecro quò confu-
 giam in omnibus quæcunq; dubito. H E R. Quoniam? S O C. Dicam tibi. scis ipse qua ratio-
 ne πῦρ nominat? H E R. Non hercle. S O C. Vide quid de hoc suspicer. Reor equidē mul-
 ta nomina Græcos à Barbaris, eos præsertim qui sub Barbaris sunt, habuisse. H E R. Quor-
 sum hæc? S O C. Siquis rectam istorum impositionē secundum græcā uocem quærat, non
 secundum eam qua est nomen inuentū, nimirum ambiget. H E R. Verisimile id quidem.
 S O C. Vide itaq; ne nomen hoc πῦρ barbaricum sit. neq; enim facile est istud græcæ lin-
 guæ accommodare, constatq; ita hoc Phrygios nominare parum quid declinantes, & ὕ-
 δωρ & λῶας, id est canes, aliãq; pmulta. H E R. Vera hæc sunt. S O C. Ergo distrahere ista
 nihil oportet, quandoquidem de ipsis nihil dicere quisquam potest. Quapropter nomina
 illa ignis & aquæ hunc in modum rejicio. ἀῆρ autē sic est dictus Hermogenes, quia quæ
 circa terram sunt, ἀῆρ, id est eleuat. uel quia ἀεὶ ῥεῖ, hoc est semper fluit, uel quia eius flu-
 xu spiritus concitatur. Poetæ quippe flamina ἀῆρας nuncupant. Fortē igitur aer dicitur
 quali πνδνικατόρροω ἀσπτόρροω, id est spiritus fluens, uel fluens flamen. ἀβέρρα præterea
 sic exponendum arbitror, quoniã ἀεὶ δὲ circa ἀβέρρα ῥεῖω, id est semper currit circa aerem
 fluens, quocirca ἀεθέρρα dici potest. γῆ aut, id est terra, planius sensum exprimit, si γαῖα
 dicat. γαῖα enim recte γηνήτειρα, id est genitrix dici potest, ut ait Homerus. Nam quod
 μεγαλασι dicat, genitum in se, inquit. Quid restat deinceps? H E R. Ver & annus, ô Socra-
 tes. S O C. ὥραι quidē, id est ueris tempora prisca & Attica uoce dicenda sunt, si uis quod
 conueniens est, cognoscere. Horæ namq; uocant, quia ὁρίζουσι, id est terminant hyemem
 atq; æstatē, uentosq; & fructus ex terra nascentes. γνιαντός aut & ἔτος, id est annus, idem
 esse uideat. Quod em̄ in lumen uicissim educit, quæcūq; nascuntur fiuntq; ex terra, ipsumq;
 in seipso examinat & discernit, annus est: & ut supra Iouis nomen diximus in duo sectū,
 ab aliquibus ζῆνα, ab alijs δία uocari, ita et annū quidam γνιαντόν uocant, quia in seipso,
 quidā ἔτος, quia examinat. Integra uero ratio est ipsum q; in seipso examinat. Vnde ex o-
 ratione una nomina duo selecta sunt. q; enim simul dicat, πῶ γῆ αὐτῶ ἐπέζου, id est in seipso
 examinās, distinctū dicitur γνιαντός, & ἔτος, id est annus. H E R. At uero ô Socrates, iam
 longe progredieris. S O C. Longius equidē in philosophia uideor euagari. H E R. Quinimō.
 S O C. Fortē magis cōcedes. H E R. Verum post hanc speciem libentissime cōtemplarer, qua
 ratione recte nomina ista præclara uirtutū sint imposita, ut φρόνησις, id est prudentia, σοφί-
 σις, intelligentia, δικαιοσύνη, iustitia, ac reliqua huius generis omnia. S O C. Haud conte-
 mnendum genus nominū suscitās, ô amice. Verūtamen postq; leoninam pellem sum in-
 dutus, haud deterreri decet, imō præclara ipsa, ut ais, nomina prudentiæ, intelligentiæ, co-
 gitationis, scientig, cæterorūq; huiusmodi cōsiderare. H E R. Quin profecio prius desistere
 nullo

nullo modo debemus. S O C. Aedepol nō male mihi de eo conijcere uideor, quod modo considerabam, antiquissimos uidelicet illos nominū auctores, ut & sapiētium nostrorum plurimis accidit, ob frequentem ipsam in rebus peruestigandis reuolutionem, præter cæteros in cerebri uertiginem incidisse: quo factum puto ut res ipse proferri & uacillare illis apparerēt, opinionis autē huius causam, haud interiorē uertiginem, sed exteriorē ipsarum rerum circuitum arbitrātur: quas ita natura habere se putāt, ut nihil in eis firmum & stabile sit, sed fluant omnes feranturq; & omnifariam agitentur, semperq; gignant & defluant. Quod quidem in his nominibus, quæ nunc relata sunt, conspicio. HERM. Quo pacto Socrates? S O C. Haud aduertisti superiora nomina rebus quasi delatis, fluentibus, & iugi generatione translatis imposta fuisse? HERM. Non satis percepisti. S O C. Principio quod primū retulimus, ad aliquid huius generis attinet. HERM. Quale istud? S O C. φρόνησις, id est prudentia est, φρόνησις ἢ φῶνσις, id est latitudo & fluxus animaduersio. Significare quoq; potest, recipere φρόνησις φρόνησις, id est latitudinis utilitatē. Tandē circa ipsam agitationem uersatur. Quinetiā si uis γνώμη, id est cogitatio significat γέννησις νόμωσις, id est generationis cōsiderationem. νόμωσις quippe cōsiderare est. νόσις autem, id est intellectio, est νόσις νόσις, id est noui desiderium. nouas uero res esse, significat eas fieri semper. atq; hoc desiderare & aggredi animū, indicat qui nomē illud inuenit νόσις. principio nanq; νόσις nō dicebatur, sed pro ἡ duo et proferēda erant, ut νόσις, quasi νέου, id est noui νόσις appetitio & aggressio. σωφροσύνη, id est tēperantia illius quod modo diximus φρόνησις, id est prudentiæ, salus & conseruatio est. ἔπιστήμη, id est scientia, ab eo quod instat & sequitur tractum est, quasi res fluētēs solers animus persequatur, instetq; & comitetur: at neq; ex mora posterior, neq; præcursione sit prior. Quare & interiectio ἔπιστήμη uocare decet. σοφιστής, tanquam syllogismus, id est ratiocinatio quædam esse uidetur. Cum autem σοφιστής uocatur, idem intelligitur ac si diceretur ἐπιστάδης. Nam ostendit cum rebus animum congregari. σοφία, id est sapiētia, agitationis est tactus. Obscurius autē, & alienius hoc à nobis. Verum animaduertendū est in poetis, quoties uolunt aduentantē aliquem & irruentem exprimere, ἄβησις, id est erupit, prolixi, dicere. Quin & illustri cuidam apud Lacedæmonios uiro nomen erat σῶσις, id est præpes. Sic enim Lacedæmones cōcitationis impetum indicant. Quasi itaq; omnia perferantur, huius ipsius agitationis, quæ eo quod σῶσις dicitur, significatur, ἐπιπέσις, id est tactum perceptionēq; sophia demonstrat. ἀγαθόν, id est bonum cuiusq; naturæ, ἀγασθόν, id est mirabile, amabile, delectabile significat. Enim uero postquā fluunt omnia, partim celeritas, partim tarditas inest. Est igitur non omne uelox, sed ipsius aliquid ἀγασθόν. Quod quidē ἀγασθόν, ipsius ἀγαθόν nomine declaratur. δικαιοσύνη, id est iustitia, quod δικαίου σοφιστής, id est iusti intelligentiā importer, facile conijcere repossimus. Quid autem ipsum δικαίου sibi uelit, difficile cognitū. Videtur autem huc usq; à multis quod dictum est cōcessum, reliquum uero dubium. Etenim quicūq; totum mobile arbitrant, plurimum agitari ipsum existimāt, perq; omne aliquid permanere quo singula fiant, quod uel tenuissimum sit & uelocissimum. Neq; enim per omnia discurrere posse, nisi adeo tenue sit ut nihil possit obistere penetrātī, & adeo uelox, ut cæteris quasi stantibus utatur. Quoniam uero gubernat omnia, δεινόν, id est discurrens & permanens, merito δεινόν est appellatum, & uno politioris prolationis gratia interiectio. Hactenus quod modo diximus, inter plurimos constat hoc esse iustum. Ego autem Hermogenes utpote discēdi desiderio flagrans hæc omnia perscrutatus sum, et in arcanis percepi quod hoc ipsum iustum sit, & causa. quo enim res ipsæ fiunt, hoc est causa: proprieq; ita uocari istud debere quispiā tradidit. Cum uero ab his iam auditis istis nihilominus diligenter exauiro quid ipsum iustum sit, quando quidem ita se habet, uideor iam ulterius quam decet exigere, & caueam, ut dicitur, uallūq; supergredi. Satis enim semper rogasse me & audisse respondēt, meq; uolentes explorare alius aliud afferre conantur, neq; ultra cōsentiunt. Quidam ait iustū hoc, solem esse. Solū quippe solem discurrendo calefaciendūq; omnia gubernare. Cum uero hoc alacer cuiquam quasi præclarū audierim, refero, statim ille meridet, quæritq; nunquid existimem post solis occasum iustum nihil hominibus super esse? Perconanti itaq; mihi quid ille sentiret, ipsum ait ignem iustum existere. neq; id cognitū facile. quare alius, inquit; non ignem ipsum, sed ipsum potius innatum igni calorē. Alius hæc omnia pro nihilo habet, esse enim iustū mentē illam quā induxit Anaxagoras. Domi

nam certe illam suapte natura, nec alicui mixtam exornare omnia inquit, per omnia pene trantem. Hic quidem o amice in maiore ambiguitate sum prolapsus, quam antea dum nihil de iustitia sciscitabar. Ceterum ut redeamus ad id cuius gratia disputamus, nomen illi tale propter hanc, quale diximus, est tributum. HER. Videris o Socrates, ex aliquo audisse hanc, neque ex tua officina ruditer deproplisse. SOC. Quid alia? HERM. Non ita. SOC. Attende igitur, forte namque in reliquis te deciperem, quasi quae afferam non audierim. Post iustitiam quid restat? ανδρῖαν, id est fortitudinem nondum peregimus. iniustitia sane obstaculum eius est quod discurrit per omnia, ανδρῖα in pugna uersatur. pugna in rebus si quidem fluunt, nihil aliud quam fluxus ipse contrarius. Quapropter si quis subtraheret ex nomine hoc ανδρῖα, nomen quod restat ανεια, opus ipsum declarat. constat plane quod non fluxus cuiusque contrarius est, id est fluxus, fortitudo est, sed oppositus illi qui praeter iustum sit fluxus. Neque enim aliter fortitudo esset laudabilis. ἀρρῖν autem, id est mas, & ανῆρ, uir, a simili quodam ducuntur originem, scilicet ab ανω ροῖ, id est sursum fluxu. γυνῆ uero, id est mulier, quasi γονή, id est foecunda & generatrix. θῆλυ, id est foemina. ἀρρῖ θηλυς, id est papilla dicitur. θηλυ autem uidetur Hermogenes dici, quia τεθλασῶν, id est germinare pullulareque facit, ut θηλυ autem uidetur Hermogenes dici, quia τεθλασῶν, id est germinare pullulareque facit, ut irrigans ea quae irrigantur. HERM. Sic apparet, o Socrates. SOC. θηλας, id est uirentes, adolescere, florescere, augmentum iuuenum representant, quasi uelox quiddam & subitum, quod innuit ille qui nomen conslauit ex θῆλυ, id est currere, & ἀλλεδνα, id est saltare. Animaduertis me uelut extra cursum delatum, postquam plana ac peruia nactus sum? Multa quoque supersunt quae ad seria pertinere uidentur. HER. Vera loqueris. SOC. Quorum unum est ut uideamus quid τέχνη, id est ars importet. HER. Prorsus. SOC. Nonne hoc ἐξῆν νῆ, id est habitum mentis ostendit, si τ demitur, interserit autem ο mediū inter χ & ν, & inter ν & ι χροῖος? HER. Aride nimium Socrates & inculte. SOC. An ignoras beate uir nomina uetera distracta iam esse, atque confusa a sermonis diuturnitate, partim exornationis studio undique & subtrahentibus literas, ac partim temporis diuturnitate, partim exornationis studio undique peruertentibus: ut ecce in κατόπρῳ, id est speculo, quod absurdum est ρ ipsius additamentum? Talia certe, ut arbitror, faciunt qui oris illecebras pluris aestimant quam ueritatem. Quamobrem cum multa nominibus ipsis adiecerint, tandem effecerunt, ut nemo iam nominum sensum animaduertat. Quemadmodum dum σφίγγα, id est monstrum quoddam proferunt, cum σφίγγα pronunciare deberent, ac caetera multa. Profecto si daretur cuique arbitratu suo & demere & addere, magna utique esset licentia, & quodlibet nomen cuique rei unusquisque tribueret. HER. Vera narras. SOC. Vera plane. sed enim mediocritatem quandam atque decorum seruare te decet praesidem sapientem. HERM. O utinam. SOC. At qui & ipse, o Hermogenes, opto, uerum ne exacta nimium discussione, uir felix, exquiras, ne uim meam prorsus exhaustas. Ascendam quippe ad supradictorum apicem, postquam post artem considerauerimus μηχανῶν, id est machinationem excogitationemque solertem. Videat autem significare idem quod multum pertingere & ascendere. Componitur ergo ex his duobus, μακρῶς, id est longe & multum, & ανῆρ, id est ascendere, penetrare, pertingere. Sed ut modo dicebam, ad summam dictorum perueniendum est, quare quidem nomina ista significant, ἀρετή, id est uirtus, & κακία, id est prauitas. Alterum quidem nondum reperio, alterum patere uidetur. Nam superioribus omnibus consonat: nempe tanquam eant omnia: κακός ἰον, id est male uadens: κακία, id est, prauitas erit, quare cum anima male ad res ipsas accedet, communiter praua dicitur. proprie uero ac maxime procedendi hanc factas in δειλία, id est timiditate patet, quam nondum declarauimus. praetermissimus enim. Oportebat autem continuo post fortitudinem ipsam inferre. Multa in super alia praeterisse uidemur. δειλία significat durum animae uinculum. δεισιμός enim uinculum est. λῖαν uero forte quiddam durumque significat. quare timiditas uehemens ac maximum est animae uinculum: quemadmodum & ἀρρία, id est defectus, inopia, dubium, malum quiddam est, ac summam quodcumque progressus ipsius impedimentum, idque male progredi uidentur ostendere, in ipsa uidelicet motione impediri atque detineri. Quod cum anima subit prauitate plena dicit. Quod si illud prauitatis nomen talibus quibusdam comperit, contrarium ἀρετή, id est uirtus significabit. In primis quidem facilem agilemque progressum, deinde solutum & expeditum animae bonae impetum esse oportet. Quamobrem absque impedimento obstaculoque ἀρρῖον, id est semper fluens iure cognominari posset ἀρρῖον. forte uero & ἀρετή

ἀριτῶ uocat quis, quia sit *ἢ ἕως ἀρετῶ πύτης*, id est maxime eligendæ. Verum col-
 lio uocabulo *ἀρετῆ* denominatur. Forsitan me fingere dices: ego autem assero, si modo
 nomen illud prauitatis quod retuli, recte est inductum, recte quoq; & istud uirtutis no-
 men induci. HERM. At *κακόν*, id est malum, per quod in superioribus multa dixisti, quid
 sibi uult? SOC. Extraneum quiddam per Iouem, ac inuentu difficile. Itaq; ad hoc etiam
 machinamentum illud superius afferam. HERM. Quid istud? SOC. Barbaricum quid-
 dam & hoc esse dicam. HERM. Probe loqui uideris. SOC. Cæterū hæc iam si placet mit-
 ramus, nomina uero ista *καλόν* & *αἰχρόν*, id est pulchrum & turpe, consideremus. Quid
αἰχρόν innuat, satis mihi patere uidetur. Nempe cū superioribus cōuenit, uidetur qui no-
 mina statuit, passim agitationis impedimentum uituperare. ut ecce, *ἀείροντι γὰρ ῥοῶν*, id
 est semper impediendi fluxum nomen dedit *αἰχρόν*. Nūc uero collidentes *αἰχρόν* ar-
 pellant. HERM. Quid *καλόν*, id est pulchrum? SOC. Hoc cognitu difficilius, quamquam
 ipsum ita deducitur, ut harmoniæ duntaxat & longitudinis gratia ipsum *α* sit productum.
 HERM. Quo pacto? SOC. Nomen hoc cogitationis cognomētum quoddam esse uide-
 tur. HERM. Qui istud ais? SOC. Quā tu causam appellationis rei cuiusq; censet? an non
 quod nomina tribuit? HERM. Omnino. SOC. Nonne causa hæc cogitatio est uel deo-
 rum, uel hominum, uel amborū? HERM. Nempe. SOC. Ergo *καλεῖσαν*, id est quod uo-
 cat res, & *καλόν*, idem ac cogitatio sunt. HERM. Apparet. SOC. Quæ uenq; mens & co-
 gitatio agunt, laudanda sunt: quæ non, uituperanda. HERM. Profus. SOC. Quod medi-
 cinæ particeps, medicinæ opera efficit: quod fabrilis artis, fabrilis. Tu uero quid sentis?
 HERM. Idem. SOC. Pulchrum itaq; pulchra. HERM. Decet. SOC. Est autem hoc, ut
 diximus, cogitatio. HERM. Maxime. SOC. Nomē itaq; hoc *καλόν*, id est pulchrum, me-
 rito erit prudentiæ cognomentum, talia quædam agentis, qualia affirmātes pulchra esse,
 diligimus. HERM. Sic apparet. SOC. Quid ultra generis huius restat inuestigandum?
 HERM. Quæ ad bonum & pulchrum spectant, conferentia uidelicet, utilia, cōducibilia,
 emolumenta, horumq; contraria. SOC. Quid *συμφέρον*, id est conferens sit, ex superio-
 ribus ipse inuenies. Nam nominis illius quod ad scientiam attinet, germanum quiddam
 apparet. Nihil enim præ se fert aliud quàm *φορῶν*, id est lationem animæ simul cum rebus,
 quæ ue hinc proueniunt, uocari *συμφέροντα* & *σύμφορα*, id est conferentia, ex eo quod si-
 mul circumferūtur. HERM. Videtur. SOC. *κέρδιον* autē, id est emolumentū: *ἐκ τῶ
 κέρδιος*, id est lucro. *κέρδιον* uero, si quis *ν* pro *δ* nomini huic inserat, quod uult exprimit.
 Nam bonum alio quodam modo nominat. Quod enim omnibus *κέρδιον* uocatur, id est misce-
 tur diffusum per omnia, hanc ipsam eius uim significans nomen illud excogitauit *δ* pro
ν apponens, ac *κέρδιον* pronunciauit. HERM. Quid autē *λυσιτελῶν*, id est utile? SOC. Vi-
 det̄ ὁ Hermogenes, non sicut caupones hoc utuntur, idcirco *λυσιτελῶν* uocari, quia *ἀνέ-
 λωμα ἀκλήν*, id est sumptus uitat & minuit: uerum quia cum uelocissimū sit, res stare non
 sinit, neq; permittit lationē *τέλη*, id est finem progressionis accipere atq; cessare: sed sol-
 uit semper ab illa fugatq; si quis terminus superueniat, ipsamq; indefinentem immorta-
 lemq; præbet. hac ratione bonum *λυσιτελῶν* uocatum arbitror. ipsum enim motionis *λύ-
 ον τὸ τέλη*, id est soluens terminum, *λυσιτελῶν* uocari uidetur. *ὠφελιμον* uero, id est con-
 ducibile peregrinū nomen est, quo sæpenumero Homerus est usus. Est autē hoc augen-
 di faciendiq; cognomentū. HERM. Quid de horū contrarijs est dicendū? SOC. Quæ per
 negationē istorum dicuntur, tractare nequaquam oportet. HERM. Quæ nā ista? SOC.
ἀσυμφορον, *ἀνωφελές*, *ἀλυσιτελές*, *ἀκέρδιος*. HERM. Vera loqueris. SOC. Sed *βλαβέρον* & *ζη-
 μιώδες*, id est noxiū & damnosum. HERM. Certe. SOC. *βλαβέρον* quidem *βλάπτει γὰρ
 ῥοῶν* esse dicit, id est quod uult *ἄπειν*, id est impedire & coercere: *ῥέον*, id est fluxū: hoc autē
 passim uituperat: quodq; uult *ἄπειν γὰρ ῥοῶν*, recte *βλαβέρον* appellare. uerum ornatus
 gratia *βλαβέρον* arbitror nominatū. HERM. Varia tibi suboriunt̄, ὁ Socrates, nomina, atqui
 mihi uideris in præsentia, quasi Palladiæ legis præludiū quoddā præcinuisse, dum nomen
 hoc *βλαβέρον* pronūciaret. SOC. Nō ego in causa sum Hermogenes, sed qui nomen
 ipsum instituerūt. HERM. Vera loqueris. Verū *ζημιώδες* quid? SOC. Quid esse debeat
ζημιώδες dicam Hermogenes: & uide q̄ uere loquar, quoties dico quod addētes ac demē-
 tes literas longe nominū sensum uariant, adeo ut sæpe exiguū quid mutant, contrariam
 significationē inducāt, quod apparet hoc in nomine *δύον*, id est opportunū, uenit hoc nu-
 per

per mihī in mentē de eo quod dīcturus sum cogitanti. Recens est profectio uox nobis pulchra illa, coegit q̄ contrarium sonare nobis *Διόν & Ζημιώδης*, sensum ipsum cōfundens. Vetus autem quid nomen utrunq̄ uult, explicat. HERM. Qui istuc ais? S O C. Dicam equidem, haud praterit maiores nostros frequēter *ι & δ* uti solitos, nec rarius mulieres, quæ maxime priscam uocem seruant. Nunc autē pro *ι* uel ipsum *ι* uel *η* adhibent: pro *δ* uero *ζ*, quasi hęc magnificentius quiddam sonent. HERM. Quo pacto? S O C. Ut ecce uetustissimi uiri *ιμῶραν* diem uocabant, posteriores autem partim *εμῶραν*, partim *ημῶραν*, uocant. HERM. Vera hęc sunt. S O C. Scis igitur uetusto illo nomine tantum mentem eius qui nomen imposuit declarari. Nam ex eo quod *ιμῆρσιμ*, id est desiderantibus hominibus gratulantibusq̄ ē tenebris lumē emicuit, diem *ημῶραν* cognominarūt. HERM. Apparet. S O C. Nunc autē illa tragicis decantata quid sibi uelit *ημῶρα*, nequaquā intelligas. quanquam arbitrantur nonnulli *ημῶραν* dici, q̄ *ημῶρα*, id est mansueta quæq̄ efficiat. HERM. Ita mihi uidetur. S O C. Neq̄ te fugit ueteres *ζυγόν*, id est iugū, *δυογόν* uocauisse. HERM. Planē. S O C. Enim uero *ζυγόν* nihil aperit. at *δυογόν*, *δυοῖν ἀγωγῶν*, id est duorum conductionē ligandi simul gratia, monstrat. Idemq̄ est de multis alijs iudicandum. HERM. Patet. S O C. Eadem ratione *Διόν* ita pronunciatū contrariū nominum omnium quæ ad bonum spectant ostendit. porrò boni species existēt, *Διόν Δισμός*, id est uinculum quoddam & impedimentū processionis esse uidetur, ranquā *βλαβῆ*, id est noxij affine quiddam. HERM. Ita maxime apparet, ὦ Socrates. S O C. Verū non sic in nomine ueteri, quod uerisimilius est recte institutum fuisse, q̄ nostrum. Nempe cum superioribus bonis cōsenties, si pro *ι*, *ι* uetus restituas. Neq̄ eīm *Διόν*, sed *Διόν* bonū illud significat, quod semper nominū laudat inuētor: Atq̄ ita secum ipse nō disidet, imò ad idē spectāt, *Διόν*, quasi *Διόν*, *ὠφέλιμον*, *λυσιτελῆν*, *κόρδαλιόν*, *ἀγαθόν*, *συμφερόν*, *εὐπορόν*, id est facile ad progressum. uniuersum hoc diuersis nominib. innuit aliquid per omnia penetrās, omniaq̄ perorans, idq̄ ubiq̄ laudatū: quod uero obstat et detinet, improbatū. Quinetiā in nomine hoc *Ζημιώδης*, si ueterū more *δ* pro *ζ* posueris, apparebit tibi nomē istud *δέντι τῷ ἰόν*, id est liganti sistentiq̄ quod pergit, impositū. unde & *δημιώδης* cognominandum est. HERM. Quid *ἡδονή*, *λύπη*, *ἡδθυμία*, uoluptas scilicet, dolor, cupiditas, Socrates, & huius generis reliqua? S O C. Haud nimis obscura mihi uidentur Hermogenes. *ἡδονή*, id est uoluptas siquidem actionis illius nomen est, quæ ad *ὄνησιμ*, id est utilitatem emolumentūq̄ tendit. *δ* uero adiectum facit, ut pro eo quod est *ἡδονή*, *ἡδονή* proferatur. *λύπη*, id est dolor, à *διαλύσιως*, id est dissolutione corporis trahi uidetur. Nam in huiusmodi passione corpus dissoluitur. *ἀνία*, id est tristitia, quod impedit *ἰγνά*, id est ire, demonstrat. *ἀλγηδών*, id est cruciatus, peregrinū nomen uiderur, ab *ἀλγῆν* dictum. *ὀδύνη*, id est dolor & afflictio, ab *ὄδύσιως*, id est ingressionē doloris denominatur. HERM. Videtur. S O C. *ἀχθυδών*, id est mœror languorq̄, lationis grauedinem tarditatēq̄ significat. *ἄχθ* enim onus est. *ἰον* uero pergēs. *χαρά* uero, id est lætitia gauditiq̄, à *διαχύσιως*, id est profusione, & *ὑπορίας*, id est facilitate, *ῥοή*, id est motionis animę, dicitur. *τῆψις*, id est delectatio, ab *τῆπνῆ*, id est oblectamento ducitur. *τῆπνόν* autem à *πνοῆ*, id est inspiratione delectationis in animam. Quare merito uocaretur *ἐρπνῆν*, id est inspirans. Temporis autē interuallo ad *τῆπνόν* deuentum est. *ὑφροσύνη*, id est hilaritas & alacritas, quam ob causam dicitur, assignare nihil opus. Nam cuiq̄ patet hoc nomen trahi ab eo quod dicitur *εὖ*, id est bene. *συμφερέδης*, id est unā sequi, quasi dicatur anima bene res assequi. Vnde *ὑφροσύνη* uocari deberet: tamēn *ὑφροσύνη* appellamus. Sed neq̄ difficile est assignare quid *ἡδθυμία*, id est cupiditas sibi uelit. Nomen quippe hoc uim tendentem in *θυμόν*, id est animam & iram & furorem ostendit. *θυμός* autem à *θύσιως* & *ζέσιως*, id est flagrantia, feruore, & impetu animę. proinde *ἡμῶ*, id est suavis & blanda perfusio, dicitur, *ῥῶ*, id est fluxu animam uehementer alliciente. ex eo enim quod *ἡμῶ* *ῥῶ*, id est incitatus rerumq̄ appetēs fluit, animam uehementer attrahit propter impetum liue incitamentū fluxus, ab hac tota uī Himeros est nuncupatus. Præterea Pothos uocatur, id est desiderium, quod sanē præsentē suauitatem non respicit, quemadmodū *ἡμῶ*, sed absentem ardet. Vnde *πῶθ* dicitur quasi *ἐπῶντ*, id est absentis cōcupiscentia. Idemq̄ ipse in id quod gratum est animi nixus, præsentē eo quod cupitur *ἡμῶ*, absente *πῶθ* denominatur. *ἔρως* autem, id est amor, quia *εἰσῆ*, id est influit extrinsecus, neq̄ propria est habētī *ῥοή*, id est fluxio ista, sed infusa per oculos

oculos. Quapropter ab ἰστέμ, id est influere, ἰστέ, id est influentia, amor ab antiquis nostris appellabatur. nam ο pro ω utebantur. nunc autem ἰσως dicitur, ω pro ο interposito. Verum quid deinceps considerandum præcipis? HERM. Δόξα, id est opinio, & talia quædam, unde nomen habent? SOC. Δόξα, uel à Διώξα, id est persequutione dicitur, qua pergit & persequitur anima, conditionem rerum inuestigās: uel à πύξ βολή, id est arcus iactu, uidetur autē hinc potius dependere. οἰσῖς, id est existimatio, huic cōsonat. ostendit quispe οἰσῖ, id est ingressum animæ in unumquodq; considerandū, οἶον, id est quale sit: quem admodum & βελή, id est uoluntas, à βολή, id est iactu dicitur: & βύλιδα, id est uelle, propter ipsum attingendi nixum. significat etiam ἰπέδα, id est cupere: & βυλίδα, id est consulere. Omnia hæc opinionem sequentia, βολῆς ipsius, id est iactus & nixus imagines esse uidentur. quemadmodū contrarium, ἀβελία, id est priuatio uoluntatis, defectus quidam consequendi apparer, quasi non contendat, neq; etiam quod intendit, uult, cupit, inuestigat, adipiscatur. HERM. Frequentiora hæc congerere uideris, ὁ Socrates. Quare finis iam sit fauente deo. Volo tamen adhuc, ἀνάγκη & ἐκείσιον, id est necessarium & uoluntarium declarari. Nempe superioribus ista succedūt. SOC. ἐκείσιον equidem est ἰκόν, id est cedens neq; renitens. hoc siquidem nomine declaratur ἰκόν τῶ ἰόντι, id est cedens eunti, quod ue ex uoluntate perficitur. ἀνάγκαιον uero, id est necessarium & obstans, cum præter uoluntatem sit, circa errorem inscitiamq; uersabitur. describitur autem ex processu secundum necessitatē, quoniam in uia aspera densa incessum prohibēt. Unde ἀνάγκαιον dictum est, quasi per ἄγκυς ἰόν, id est per uallem uadens. Quousq; uero uiget robur, ne deseramus. Quamobrem interroga amabo, neq; desistas. HERM. Ecce rogo quæ maxima sunt & pulcherrima: ἀλήθειαν, id est ueritatē, & ψυδῶ, id est mendacium, & ὄν, id est ens, & quare id quo de hic agimus, ὄνομα, id est nomē, dicitur. SOC. Quid uocas μάλιστα? HERM. Voco equidem inquirere. SOC. Videtur nomen hoc ex sermone illo conflatum, quo dicitur ὄν, id est ens esse, cuius nomen inquisitio est. Quod clarius certe comprehendes in eo quod dicimus ὄνομασιον, id est nominandum. hic enim exprimitur nomen quid sit, entis uidelicet inquisitio. ἀλήθεια uero sicut & alia componi uidetur. Nam diuina entis latio, nomine hoc includitur, ἀλήθεια, quasi existens θεία ἀλη, id est diuina quædam uagatio. ψυδῶ autem contrarium motionis. Rursus hic usurpatur agitationis obstaculum, quod ue sistere cogit. Nam à καθύδω, id est dormio dicitur. ψ uero adiectum sensum nominis occultit. ὄν uero & ὄσια, id est ens & essentia, cum ἀλήθεια, id est ueritate, congruunt: si i apponatur. nam ἰόν, id est uadens significat. At ὄν, id est non ens, quidam nominant ἰκόν, id est non uadens. HERM. Hæc mihi uideris, ὁ Socrates, fortiter admodum discussisse. Verum si quis te percontetur quæ sit recta istorum interpretatio, quæ dicuntur ἰόν, id est uadens: ῥέον, id est fluens, ἰκόν, id est ligans ac detinens, quid illi potissimum respondebimus? habes ne? SOC. Habeo equidem. profectio nuper succurrit nobis aliquid, cuius respōsione quicquam uideamur afferre. HERM. Quale istud? SOC. Ut quod minime cognoscimus, barbaricum esse dicamus. fortē enim partim reuera talia sunt: fortē uero partim, ac præsertim nomina prima temporum, confusione inscrutabilia. Etenim cum passim uocabula distrahantur, nihil mirum esset si prisca lingua cum nostra collata nihilo à barbarica uoce differret. HERM. Haud alienū est à ratione quod dicis. SOC. Consentanea quidem afferro, non tamen idcirco certamen excusationem uidetur admittere. Sed conemur hæc disquirere, atq; ita consideremus: si quis semper uerba illa per quæ nomen dicitur, quæreret, rursusq; illa per quæ dicunt uerba, sciscitaretur, pergeretq; ita perquirere, non ne qui respondet, defatigari tandem & renuere cogeretur? HERM. Mihi sanē uidetur. SOC. Quando itaq; qui responsum denegat, merito cessabit? An non postquam ad nomina illa peruenerit, quæ cæterorū sunt & sermonum & nominū elementa? Hæc utiq; si elementa sunt, ex alijs nominibus composita uideri non debent. quemadmodū supra ἀγαθόν, id est bonum diximus, ex ἀγασθ, id est iucundo amabiliq; & θοθ, id est ueloci compositum. θοθ rursus ex alijs cōstare dicemus, illaq; ex alijs. sed postquam ad id peruenerimus quod ultra ex alijs nominibus nō cōstituitur, merito nos ad elementū peruēnisse dicemus, nec ulterius hoc in alia nomina referendum. HERM. Scite mihi loqui uideris. SOC. An nō ea de quibus paulo ante interrogabas nomina elemēta sunt; oportetq; rectam illorum rationē aliter quam reliquorum

rum inuestigare? HER. Probabile id quidem. S O C. Probabile certe Hermogenes. Superiora itaq; omnia in hac redacta uidentur: ac si ita se res habet, ut mihi uideatur, rursus age hic unā mecum considera, ne forte delirem dum rectam primorum nominum rationem exponere tento. HER M. Dic modo. ego nanq; pro uiribus meditabor. S O C. Arbitror equidem in hoc te cōsentire, unam esse rectam & primi & ultimi nominis rationem, nullumq; illorum eo quod nomē est, ab alio discrepare. HER M. Maxime. S O C. Etenim omnium quæ suprà retulimus nominum recta ratio in hoc constitit, ut qualis quæq; res sit indicaretur. HER M. Proculdubio. S O C. Hoc utiq; non minus prioribus quā posterioribus cōpetere debet si nomina futura sunt. HER M. Prorsus. S O C. Atqui posteriora nomina per priora hoc efficere poterant. HER M. Apparet. S O C. Prima uero quibus alia non præcedunt, quo pacto quāmaxime res ipsas nobis ostēdent, si nomina esse debent? Ad hoc mihi responde. si uoce & lingua caruissemus, uoluissēmusq; res inuicem declarare, nōne perinde ac nunc muti, manibus capiteq; & cæteris membris significare tentauiſsemus? HER M. Haud aliter Socrates. S O C. Ergo supernū quippiam ac leue demonstraturi, cœlum uersus manum extulissēmus, ipsam rei naturam imitantes; inferiora uero & grauiā deiectione quadā humi innuissēmus. quinetiam currentē equum uel aliud quicquam animalium indicaturi, corporum nostrorum gestus figurasq; ad illorum similitudinem quāproxime quisq; finxissē. HER M. Necessariū quod ais esse mihi uideatur. S O C. Hunc in modum ut arbitror his corporis partibus ostēsum esset, corpore uidelicet quod quisq; monstrare uoluerat imitante. HER M. Ita certe. S O C. Postquā uero uoce, lingua, & ore declarare uoluimus, nōne ita demum per hac ostensio fiet, si per ea circa quodlibet, facta fuerit imitatio? HER M. Necessarium puto. S O C. Nomen itaq; est, ut apparet, imitatio uocis, qua quisquis aliquid imitatur, per uocē imitatur & nominat. HER M. Idē mihi quoq; uideatur. S O C. Nondum tamen recte dictum existimo. HER M. Quamobrē? S O C. Quoniam hos ouium & gallorum cæterorūq; animalium imitatores fateri cogemur nominare eadem quæ imitantur. HER M. Vera loqueris. S O C. R. Decere id censes? HER M. Nequaquam. sed quānam ō Socrates imitatio nomen erit? S O C. Non talis imitatio qualis quæ per musicam fit, quamuis uoce fiat, neq; etiam eorundem quorum & musica imitatio est, neq; enim per musicam imitationē nominare uidemur. Dico autem sic. Adest rebus uox & figura colorq; plurimis. HER M. Omnino. S O C. Videt mihi siquis hac imitetur, neq; circa imitationes istas nominandi facultas consistere, hæc siquidem sunt partim musica, partim uero pictura. nōne. HER M. Planē. S O C. Quid ad hoc? nōne essentiam esse cuiq; putas, quemadmodū colori & cæteris quæ suprà diximus: an nō inest colori ac uoci essentia quædam, & alijs omnibus quæcunq; essendi appellatione sunt digna? HER M. Mihi quidem uideatur. S O C. Si quis cuiusq; essentiam imitari literis syllabisq; ualeret, nōne quid unumquodq; sit declararet? HER M. Maxime quidem. S O C. Quem hunc esse dices: superiores quidem partim musicum, partim pictorem cognominabas, hūc uero quomodo uocabis? HER M. Videtur hic mihi ō Socrates quem iamdiu quærimus nominandi autor. S O C. Si uerum hoc est, considerandum iam de nominibus illis quæ tu exigebas, *ῥοῆς*, id est fluxu, *ἰγῶαι*, id est ire, *ῥεῖσσις*, id est detentione, utrum literis syllabisq; suis reuera essentiam imitantur, nec ne. HER M. Prorsus. S O C. Age uideamus nunquid hæc sola prima nomina sint, an sint & alia præter hæc. HER M. Alia equidē arbitror. S O C. Consentaneum est. cæterum quis distinguendi modus unde imitari incipit imitator? Nōne quādoquidem literis ac syllabis essentia fit imitatio, præstat primum elementa distinguere: quemadmodum qui rhythmis dant operam, elementorum primo uires distinguunt, deinde syllabarum tantum, rhythmos tandem ipsos aggrediuntur, prius nequaquam. HER M. Vtiq;. S O C. An non ita & nos primo oportet literas uocales distinguere, postea reliquas secundum species, mutas & semiuocales? Ita enim in his eruditi uiri loquuntur. ac rursus uocales quidem, non tamen semiuocales, et ipsarum uocalium species inuicem differentes. Et postquam hæc bene omnia discreuerimus, rursus inducere nomina, considerareq; si sunt in quæ omnia referuntur, quemadmodum elementa, ex quibus cognoscere licet & ipsa, & si in ipsis species continentur eodem modo sicut in elementis. His omnibus diligenter cogitatis, scire oportet afferre secundum similitudinem unumquodq;, siue unum unū sit admouendum, seu multa inuicem commiscenda: ceu pictores

Aures similitudinem uolentes exprimere, interdum purpureum duntaxat colorem adhi-
 bent, interdum quemuis alium colorem, quandoque multos commiscunt, ueluti cum imagi-
 nem uiri quam simillimam effingere uolunt, uel aliud quiddam huiusmodi, quatenus ima-
 go quaque certis coloribus indiget. haud secus & nos elementa rebus accommodabimus, et
 unum uni, quocumque egere maxime uideatur: *σύνθετα*, id est coniecta conficiemus,
 quas syllabas uocant. Quas ubi iunxerimus, ex eisque nomina uerbaque constituerimus, rur-
 sus ex nominibus ac uerbis magnum iam quiddam & pulchrum & integrum construe-
 mus: & quemadmodum totum ipsum compositum pictura animal uocat, ita nos conte-
 xum hunc integrum, orationem uel nominandi peritia, uel rhetorica fabricatam, uel alia
 quauis quae id efficiat arte. Imò nō nos istud agemus, modum namque loquendo transgre-
 ssum, quippe ueteres ita confluxerunt, si ita est constitutum. Nos autem oportet, si modo
 artificiose consideraturi sumus, ipsa omnia sic distinguentes, siue ut conuenit prima no-
 mina & posteriora sint posita, siue non, ita excogitare. Aliter autem connectere uidentur
 est o amice Hermogenes, ne forte sit error. HER. Fortè per Iouē o Socrates. SOC. Nun-
 quid ipse confidit ita te posse distinguere? Ego enim me posse diffido. HER. Multo igitur
 magis ipse diffido. SOC. Dimittemus igitur: an uis utcumque ualeamus, experiamur, & si pa-
 rum quid horum nosse possumus, aggrediamur, ita tamen ut supra, dijs praefati: utque illis
 ediximus, nihil nos ueri intelligentes opiniones hominum de illis conijcere: ita & nunc per-
 gamus nobis ipsis similiter praedicentes, quod si quam optime distinguenda haec fuissent,
 uel ab alio quopiam, uel a nobis, sic certe distinguere oportuisset: nunc autem, ut fertur,
 prouiribus ista nos tractare decebit. Admittis haec? uel quid ais? HER. Sic prorsus opinor.
 SOC. Ridiculum uisum iri o Hermogenes, arbitror, quod res ipsae imitatione per literas
 syllabasque facta manifestae fiant. Necessarium tamen: neque enim melius hoc habemus quic-
 quam, ad quod respicientes de ueritate primorum nominum iudicemus: nisi forte quemad-
 modum Tragici quoties ambigunt, commentitijs quibusdam machinamentis ad deos con-
 fugiunt, ita & nos ocyus rem expediamus, dicentes deos prima nomina posuisse, & idcir-
 co recte instituta fuisse. nunquid potissimum nobis hic sermo? an ille, quod ipsa a barbaris
 quibusdam accepimus? Nobis quippe antiquiores sunt barbari, uel quod ob uetustatem
 ita ea discerni nequeunt ut & barbara? Tergiuersationes haec sunt, & bellissimae quidem,
 illorum quicumque nolint de recta impositione primorum nominum reddere rationem. Ete-
 nim quisquis rectam primorum nominum rationem ignorat, sequentium cognoscere ne-
 quit. haec porro ex illis declaranda sunt, illa autem is ignorat, quin potius necesse est sequen-
 tium peritiam profitentem, multo prius et absolutius antecedentia comprehendisse, pos-
 seque ostendere. aliter autem scire debet se in sequentibus deliraturum. an aliter ipse censes?
 HER. Haud aliter Socrates. SOC. Quae ego sensi de primis nominibus, insolentia ridicu-
 laque admodum esse mihi uidentur, eaque tecum, si uelis, communicabo. Siquid uero tu melius
 inueneris, mecum & ipse comunica. HER. Efficiam. sed dic iam forti animo. SOC. Princi-
 pio ipsum ρ uelut instrumentum omnis motus esse uidetur. Cur autem motus *κίνησις* ap-
 pelletur, non diximus. patet tamen quod *κίνησις*, id est itio esse uult. Non enim η quondam,
 sed ϵ utebatur. principium autem ab *κίνησις*, id est ire, quod peregrinum nomen est, & *ἰγναί*, id
 est ire significat. Quare si priscum eius nomen reperiatur in uocem nostram translatum,
 recte *κίνησις* appellabitur. Nunc autem ab *κίνησις* nomine peregrino, & ipsius η commutatione,
 & ν ipsius interpositione *κίνησις* nuncupatur. Oportebat autem *κίνησις* uel *ἰγναί* dicere.
στάσις, id est statio, negatio ipsius *ἰγναί*, id est ire esse uult. sed ornatus causa *στάσις* denomi-
 natur. Elementum itaque ipsum ρ opportunum motus instrumentum, ut modo dicebam, uisum
 est nominum auctori ad ipsam lationis similitudinem exprimendam: passim itaque ρ ad motus
 expressionem utitur. In primo quidem ipso *ῥεῖν* & *ῥοῖν*, id est fluere, fluxuque per literam ρ la-
 tionem imitatur, deinde in *τρέμων*, id est tremore, & *ῥαχέει* aspero. item in uerbis huiusmodi,
κρούειν percutere, *θράνην* uulnerare, *ῥύκεν* trahere, *ῥύπην* frangere enervareque, *κόρυμπε*
πύην incidere, *ῥιμύειν* uacillare, irritare, & circūuersare. Haec omnia ut plurimum per ρ ad
 similitudinem motionis effingit. Mitto enim quod lingua in hac litera pronuntianda mini-
 me immoratur, quin potius concitatur. Quocirca ad istorum expressionem ipso ρ potissimum
 usus fuisse uideatur. Vltus est & ι , scilicet iota, ad tenuia quaque per omnia maxime penetran-
 tia. idcirco *ἰγναί* & *ἰγναί*, id est ire progredi que per ι imitatur. Quae admodum per ψ , σ , ξ quae
E literae

literæ uehementioris spiritus sunt, talia quædam nominum autor exprimit, *ψυχὴν* frigidum, *ζέσθ* feruens, *σειδά* concuti, & cōmuniter *σεισμόν*, concussionē quassationēq; quotiesq; uehemens quippiam & spiritu plenum imitari uult nominum institutor, tales ut plurimum literas adhibet. Quinetiam ipsius *σ* cōpressionem ac *τ*, & linguæ uelut hærentis retractionem, per oportunam existimasse uidetur ad uinculi & stationis potentiam exprimēdam. Et quia in *λ* proferendo maxime lingua prolabitur, idcirco per hoc uelut ex similitudine quadam nominauit *λαία*, id est lenia, & *ἐλιθαίνειν* labi, & *κλωιδόν* liquidum, *λιπθόν* pingue, cæteraq; huiusmodi. Quia uero labentem linguam *γ* remorat, eo interiecto formauit *γλίσχρον* lubricum, *γλυκύ* dulce, *γλωιδόν* uiscosum, lutulentū. Anima duertens quoq; ipsius *ν* sonum imo in gutture detineri, eo nominauit *νὸ γνῶθι* & *τὰ γνῶθις*, id est qd̄ intus est, & quæ intrinsecus sunt, ut res per literas representaret. Ipsum uero *ω*, *μεγαλῶ*, id est magno tribuit, & ipsum *π* *μέκει*, id est longitudini, quoniam magna literæ sunt, in nomine autem *σρογγίλον*, id est rotundum, ipso *σ* indigens, *σ* ut plurimum miscuit. Eademq; ratione cætera secundū literas ac syllabas rebus singulis accommodare uidetur nominū autor, signum nomenq; constituēs, ex his deinde species iam reliquas per similitudinē constituere. Hæc mihi Hermogenes recta uidetur esse nominum ratio, nisi quid aliud Cratylus hic afferat. H E R. Etenim ô Socrates, sæpe me turbat Cratylus hic, ut à principio dixi, dum esse quandam asserit rectam nominū rationem, quæ uero sit, non explicat, ut discernere nequeam utrum de industria, nec ne adeò sit obscurus. In præsentia igitur ô Cratyle, coram Socrate dicas, utrum placeant ea tibi quæ Socrates de nominibus prædicat, an præclarius aliquid afferre possis: quod si potes, adducas in medium, ut uel à Socrate discas, uel nos ambos erudias. C R A T. Videtur ne tibi Hermogenes facile esse tam breuī percipere quod uis atq; docere, nedum rem tantam, quæ maximum quid de maximis æstimatur? H E R. Non mihi per Iouem, quinimò scite loquutum Hesiodum arbitror, quod operæ præcium sit paruum paruo addere. Quare si quicquam licet exiguum perficere uales, ne graueris, sed & Socratem istum iuua, & me insuper. debes enim. S O C. Equidē ô Cratyle, nihil eorum quæ supra cōmemorauī, assererem. Nempe utcunq; uisum est, cum Hermogēne hoc indagauī. quocirca aude si quid melius habes, exprimere, tanquā sim libenter, quod dixeris, suscepturus. Neq; enim mirarer si quid tu hinc haberes præclarius. Videris porrò & ipse talia quædam considerasse, & ab alijs didicisse. Siquid ergo præstantius dixeris, me inter discipulos tuos circa rectam nominū rationem unum connumerato. C R A T. Certe mihi ô Socrates, ut ais, curæ hæc fuerunt, ac fortè discipulum te efficerem. Vereor tamen ne contrà omnino se res habeat. Conuenit mihi nunc idem erga te dicere, quod aduersus Aiace in sacris Achilles inquit. Genero-
liad. se, ait, Aïax Telamonie populorū princeps, omnia mea ex sententia protulisti. Ita tu quoque ô Socrates, nostra ex mente uaticinari uideris, siue ab Euthyphrone fueris inspiratus, siue Musa quædam tibi pridem inhærens nunc te protinus concitauerit. S O C. O uir bone Cratyle, ego quoq; sapientiam meam iam pridem admiror, neq; nimis confido. quare examinādum quid dicam, existimo. Nam à seipso decipi grauissimum est, nimis enim periculosa res est, quum seductor abest nunquam, semperq; deceptum proxime comitatur. Oportet itaq; superiora frequenter animaduertere, & ut poeta ille ait, ante illa retroq; conspiciere. Atquī & in præsentia uideamus quid à nobis sit dictum. Rectam diximus nominis rationem, quæ qualis quæq; res sit, ostendit. Nunquid sufficienter esse dictum asserimus? C R A T. Ego quidem assero. S O C. Docendi igitur gratia nomina ipsa dicuntur? C R A T. Prorsus. S O C. An non & artem esse hanc dicimus, & ipsius artifices? C R A T. Maxime S O C. Quos? C R A T. Quos à principio tu legum & nominum conditores cognominabas. S O C. Vtrum hanc artem similiter atq; alias inesse hominibus, an aliter arbitramur? Id autem est quod uolo. pictores quidam deteriores sunt, quidam præstantiores. C R A T. Sunt. S O C. Nōne præstantiores opera sua pulchriora faciunt, figuras uidelicet animalium? cæteri contrà? Aedificatores quoq; similiter partim pulchriores, partim turpiores domos efficiunt? C R A T. Sic est. S O C. Nōne & legum ipsarū autores partim opera sua pulchriora, partim turpiora efficiunt? C R A T. Haud amplius istud admitto. S O C. Non ergo leges aliæ meliores, deteriores aliæ tibi uidentur. C R A T. Nō. S O C. Neq; etiam nomen ut apparet, aliud melius, aliud deterius impositum arbitraris. C R A T. Neq; istud.

s o c. Ergo omnia nomina recte posita sunt. C R A T. Quæcunq; uidelicet nomina sunt. s o c. Quid de huius Hermogenis quod supra dictum est, nomine? Vtrum dicendū non esse illi istud impositum, nisi quod *ἑρμῆος γενέσεως*, id est Mercurij generationis illi competat? An impositum quidem, non tamen recte? C R A T. Neq; impositum esse ô Socrates, arbitror, sed uideri esse autem alterius cuiusdā nomen, cui natura inest quæ nomine continetur. s o c. Vtrum neque mentitur quisquis Hermogenem esse eum dicit? Neq; enim hoc est dubitandum, quin eum dicat Hermogenem esse, cum non sit. C R A T. Qua ratio ne id ais? s o c. Nunquid ex eo quod non datur dicere falsa, sermo tuus constat, & circa id uersatur? permulti nempe ô amice Cratyle, & nunc prædicant, & quondam asseruerunt. C R A T. Quo pacto ô Socrates, dum dicit quis quod dicit, quod non est dixerit? An non hoc est falsa dicere, quæ nō sunt, dicere? s o c. Præclarior hinc sermo amice, quàm conditio mea & ætas exigat. Attamen mihi dicas, utrum loqui falsa non posse aliquis tibi uideatur, fari autem posse? C R A T. Neq; fari. s o c. Ac etiam neq; dicere, neq; appellare, salutareq;? Quemadmodum si quis tibi obtusus hōspitalitatis iure manu te prehensens dicat, salue hospes Atheniensis, Smictionis fili Hermogenes. ille loquere ista, uel fari diceretur, uel diceret, uel saluaret, appellaretq; ita, non te quidem, sed hunc Hermogenem, aut nullum? C R A T. Videtur mihi ô Socrates, in cassum hæc iste uociferare. s o c. Sat habeo, utrum uera uociferet, qui ita clamat, an falsa? An partim uera, partim falsa? Nam hoc quoque sufficet. C R A T. Sonare hunc ego dicam seipsum frustra mouentem, ceu si quis æra pulset. s o c. Animaduerte Cratyle, utrum quoquo modo conueniamus. Nōne aliud nomen, aliud cuius nomen est, esse dicit? C R A T. Equidem. s o c. Et nomen rei ipsius imitationem quandam esse? C R A T. Maxime omnium. s o c. Et picturas alio quodam modo rerum quarundam imitationes? C R A T. Certe. s o c. Age uero, fortè ego quid dicas, non satis intelligo, tu autem forsità recte loqueris, possumus has imitationes utraq; & picturas & nomina rebus his quarū imitationes sunt, attribuere, nec ne? C R A T. Possumus. s o c. Aduerte hoc in primis, nunquid possit aliquis uiri imaginem uiro, & mulieri mulieris tribuere, & in alijs eodem pacto? C R A T. Sic certe. s o c. Num & contrā, uiri imaginem mulieri, & mulieris uiro? C R A T. Et hoc. s o c. An utraq; distributiones huiusmodi rectæ sunt? uel potius altera, quæ cuiq; proprium simileq; attribuit? C R A T. Mihi quidem uidetur. s o c. Ne igitur ego actu cum simus amici, in uerbis pugnemus, aduerte quod dico. Talem ego distributionem in imitationibus utrisq; tam nominibus q̄ picturis rectam uoco, & in nominibus non rectam modo, sed ueram. Alteram uero dissimilis ipsius distributionem illationemq; non rectam, & in nominibus præterea falsam. C R A T. At uide ô Socrates, ne fortè in picturis duntaxat id contingere possit, ut quis male dispertiat, in nominibus autem minime, sed necessariū sit recte semper adscribere. s o c. Quid ais? quo ab illo hoc differt? Nōne fieri potest ut cuiquam uiro quis obuius dicat, hæc tua figura est, ostendatq; illi fortè uiri illius figuram, fortè etiam mulieris? Ostendere, inquam, sensibus oculorum offerre. C R A T. Certe. s o c. Nōne iterum ut eidem factus obuiam dicat, nomen id tuum est? Imitatio quippe aliqua nomen est quemadmodū & figura. Dico autē ita. Nōne licebit illi dicere, nomen hoc tuum est? deinde in aurem idem infundere, fortè eius imitationem dicendo quod uir est, fortè uero foemina cuiusdam generis humani imitationē, dicendo quod mulier? Non uidetur tibi hoc aliquando fieri posse? C R A T. Concedere tibi uolo, ô Socrates, sic esto. s o c. Recte facis amice, ac si id ita se habet, controuersia iam tollitur. Porrò si in his huiusmodi quædā partitio sit, alterum uere loqui, alterū loqui falsa uocamus. Si hoc accidit, & possumus non recte nomina distribuere, & quæ non propria sunt cuiq; reddere, similiter in uerbis aberrare licebit. Sin autem uerba nominaq; ita congerere datur, necesse est & orationes similiter. Oratio quippe, ut arbitror, est uerborum & nominum cōpositio. Quid ad ista Cratyle? C R A T. Quod & tu. probe namq; loqui uideris. s o c. Quinetiā si prima nomina ad literas ipsas quadā imitatione referimus, contingere potest in his quemadmodū in picturis, in quibus accidit ut congruas omnes figuras coloresq; adhibeamus. Itemq; ut non omnes, sed partim superaddamus, partim subtrahamus, pluraq; & pauciora exhibeamus. Nōne fieri hoc potest? C R A T. Proculdubio. s o c. Qui cōuenientia omnia tribuit, pulchras literas & imagines reddit. Qui uero addit, uel auferit, literas quidem ac imagines & ipse facit, sed malas. C R A T. Nempe. s o c. Qui autem

per literas ac syllabas rerum essentiam imitatur, nōne eadem ratione si competentia omnia tribuit, pulchram imaginem efficit? Id autem nomen existit, sin autem in paucis deficiat uel excedat, imago quidem efficietur, sed non pulchra? Quamobrem nomina quaedam bene instituta erunt, quaedam contra. C R A T. Fortè, s o c. Fortitan ergo nominum hic bonus erit artifex, ille malus. C R A T. Profecto. s o c. Nōne huic nomen erat nominum cōditor? C R A T. Plane. s o c. Erit itaq; in hoc quemadmodū in ceteris artibus conditor nominum bonus unus, alius uero non bonus, si modo superiora illa inter nos constant. C R A T. Vera hæc sunt. Verum cernis o Socrates, quotiens has literas α & β & quoduis elementorū nominibus per artem grammaticam attribuimus, siquid auferimus, uel addimus, uel etiam permutamus, quod nomen quidem scribimus, non tamen recte, imò uero id nullo modo scribimus, quin potius statim aliud quiddā est, cū primum horū aliquid patitur. s o c. Videndū Cratyle, ne fortè minus recte hoc pacto consideremus. C R A T. Quo pacto? s o c. Fortassis quæcunq; aliquo ex numero constare uel non constare necesse est, id quod ais perpetiuntur, quemadmodū decem, aut quiuis alius numerus. Nam quilibet numerus quocunq; addito uel ablato, alius statim efficitur. Fortè uero qualitatis cuiuslibet & imaginis haud eadē ratio est, sed diuersa. Neq; enim omnia imago habere debet quæcunq; illud cuius imago est, si modo est imago futura. Animaduerte num aliquid dicam. An duo quaedam hæc erunt, Cratylus uidelicet, & ipsius imago, si quis deorum nō modo colorem tuum figuramq; expresserit, ut pictores solent, sed interiora quoque omnia similia tuis effecerit, mollitiem eandem, caloremq;, motum, animā, sapientiā, & ut breuī complectar, talia prorsus effinixerit omnia, qualia tibi insunt? Vtrum, inquā, alterum istorum Cratylus erit, alterum Cratyli ipsius imago? An Cratyli potius gemini? C R A T. Cratyli o Socrates, ut arbitror, duo. s o c. Cernis amice aliam imaginis rationem esse quærendam, quàm illorum quæ paulo ante diximus? neq; cogendum esse siquid uel additum, uel ablatum fuerit, ut non amplius sit imago? An non sentis quantum deest imaginibus, ut eadem habeant quæ & illa quorū imagines sunt? C R A T. Equidem. s o c. Ridiculum aliquid Cratyle ex nominibus contingeret his quorum nomina sunt, si prorsus illis similia redderentur. Gemina quippe omnia fierent, neutrumq; illorū utrum esset potius dici posset, res'ne ipsa an nomen. C R A T. Vera loqueris. s o c. Ingenue itaq; fatearis, o uir generose, nominum aliud bene, aliud contra positum esse: neq; cogas omnes literas continere, adeo ut penitus tale sit, quale & id cuius est nomen: sed mitte literā quoq; minus congruam afferrī quādoq;: si literam, & nomen similiter in sermone: si in sermone nomen, sermonem insuper nequaq; conuenientem rebus tribui, & rem ipsam nihilominus nominari diciq;, quoad rei ipsius cuius sermo est figura, insit: quemadmodū in elementorum nominibus quæ nuper ego & Hermogenes cōmemorauimus, si recordaris. C R A T. Recordor equidem. s o c. Bene hercle igitur quandocunq; hoc inerit, quæuis non omnia conuenientia prorsus adsint, dicetur. bene quidem, cum omnia: male uero, cum pauca. Dicit itaq; o beate, mittamus, ne quemadmodū qui in Aegina noctu circumuagātur, sero iter peragunt, ita & nos hoc pacto ad res ipsas reuera serius quàm deceat, peruenisse uideamur. uel saltem aliam quandam exquiras rectam nominis rationem, neq; confitearis declarationem rei literis ac syllabis factam, nomen esse. Porro si ambo hæc dixeris, tibi ipse constare & consentire non poteris. C R A T. Videris mihi probe loqui o Socrates. atque ita pono. s o c. Postquam de his consentimus, quod restat discutiamus. Si bene nomen positum esse debet, oportere diximus literas sibi cōuenientes inesse. C R A T. Plane. s o c. Conuenit autem ut literæ rerum similes insint. C R A T. Omnino. s o c. Quæ igitur recte sunt posita, ita posita sunt. Siquid autem non recte positum est, ut plurimam quidem ex cōuenientibus similibusq; literis constat, si quidem imago est. habet autem & aliud quid non conueniens, propter quod non rectū est, neq; recte nomen est institutū. Sic'ne, an aliter dicimus? C R A T. Nihil est o Socrates, ut arbitror, contendendū: neq; enim mihi placet, ut nomen quidem esse dicatur, non tamē recte positum. s o c. Vtrum hoc tibi nō placet, quod nomē rei ipsius declaratio sit? C R A T. Placet. s o c. At uero nomina partim ex primis constituta esse, partim esse prima, non probe dictū putas? C R A T. Probe. s o c. Enim uero prima si quorundā declarationes esse debent, habes'ne modum cōmodiorem quo id fiat, q̄ si talia fiant, qualia illa sunt quæ declarari uolumus? An modus iste potius tibi pla-

bī pla-

bi placet, quē Hermogenes alijs plurimi tradunt, quòd uidelicet nomina conuentiones quaedam sint ijs qui ita cōstituerunt, ac res ipsas præcognouere, aliquid referentes: recta quæ nominis ratio in cōuentione consistat, neque inter sit utrum quis ita ut nunc statutū est decernat, an contrā: ut uidelicet σ , quod nunc ρ paruū uocatur, ρ magnum cognominet, ω uero quod modo ω magnum, ω paruū dicatur. Vter istorum magis tibi modus placet? C R A T. Præstat omnino $\hat{\omega}$ Socrates, similitudine referre quod quis ostendere uult, quæ quouis alio. S O C. Scite loqueris. Nōne si nomen rei simile est, necesse est elemēta ex quibus prima nomina componunt, natura ipsa rebus esse similia? Sic autem dico: an aliquis quandoque picturā quam supra diximus, rei cuiuslibet similem effinxisset, nisi colores ipsi quibus constat imago, essent natura rei illius similes quam pictoris studium imitatur? An nō impossibile? C R A T. Impossibile plane. S O C. Eadem ratione nomina ipsa nunquam alicuius similia fierent, nisi illa quibus nomina componunt, similitudinem aliquam haberent earum rerum, quarum nomina imitationes sunt. Ea uero quibus constant nomina, elementa sunt. C R A T. Sane. S O C. Iam tu sermonis eius esto particeps, cuius nuper Hermogenes. An recte dicere tibi uisi sumus, quod ipsum ρ lationi, motui, asperitati congruit? C R A T. Recte mihi quidem. S O C. Ipsum autē λ leni & molli, ac cæteris quæ narrauimus? C R A T. Profecto. S O C. Scis ne quod idem, id est asperitas ipsa nobis quidē *σκληρότης* uocatur, Eretrienibus uero *σκληρότης*? C R A T. Vti quæ. S O C. Vtrū ambo hæc ρ & σ , eidem similia uident, idemque ostendunt tam illis per ipsius ρ determinationē, quam nobis per σ nouissimū, uel alteris nostrum nihil referunt? C R A T. Vtrisque plane demonstrant. S O C. Vtrum quatenus similia sunt ρ & σ , uel quatenus dissimilia? C R A T. Quatenus similia. S O C. Nunquid penitus similia sunt, ad lationē æque significandā: quin & ipsum λ iniectum, cur non contrariū asperitatis ipsius significat? C R A T. Fortè non recte iniectū est $\hat{\omega}$ Socrates, quemadmodū ea quæ tu in superioribus cum Hermogene hoc tractabas, dum & auferbas & inferebas literas ubi maxime oportebat. Ac recte mihi facere uidebaris. & nunc forte pro λ , ρ apponendū est. S O. Probe loqueris. Quid uero, nūc ut loquimur, nihil percipimus inuicē, quando quis *σκληρότης* pronunciat: neque tu quid nunc ego dicam, intelligis? C R A T. Intelligo equidem propter consuetudinē. S O C. O uir lepidissime, cum consuetudinem dicis, quid aliud præter conuentionem dicere putas? An aliud consuetudinem uocas, quàm quod ego cum id pronuncio, illud cogito, tu quoque quod ipse cogit, percipis? Non hoc dicis? C R A T. Hoc ipsum. S O C. Si id me pronunciante cognoscis, per me tibi fit declaratio, ex dissimili uidelicet eius quod ipse cogitans profero: quādoquidem ipsum λ dissimile est eius quo tu *σκληρότητα*, id est asperitatē uocas. Si hoc ita se habet, profecto ipse ad id te ipsum assuefacis, & ex hac conuentione rectam tibi nominis rationem proponis, postquam tibi idem tam dissimiles quam similes literæ repræsentant propter ipsum consuetudinis & conuentionis accessum. Sin autem consuetudo conuentio minime sit, haud adhuc recte dici poterit similitudinē esse declarationem, imò cōsuetudinem dicere oportebat. Siquidē ex similitudine & dissimilitudine consuetudo declarat. His utique concessis, $\hat{\omega}$ Cratyle (nempe silentiū tuum pro concessione ponam) necesse est consuetudinē aliquid conuentionēque cōiungere, conferreque ad eorū quæ sentimus & loquimur expressiōnem. Nam si uelis, optime uir, ad numerorū considerationem descendere, quo pacto speras, ad eò propria reperturū te nomina ut singulis numeris simile nomen attribuas, si non permiseris cōcessionem tuam, conuentionemque autoritatem aliquam circa nominū rationem habere? Mihi quidem et illud placet, ut nomina quoad fieri potest, rebus similia sint. Vereor tamen ne fortè, ut dicebat Hermogenes, tenuis quodāmodo sit istius similitudinis usurpatio, cogamurque & onerosa hac re, cōuentione uidelicet uti, ad rectam nominū rationem: quoniā tunc fortè pro uiribus optime diceretur, cum uel omnino, uel maxima ex parte similibus, id est cōuenientibus diceremus, turpissime uero eū contrā. Hoc autem post hæc insuper mihi dicas: quā nobis uim habent nomina, quid ue pulchrū per hæc effici nobis asserimus? C R A T. Docere mihi quidē nomina uident, $\hat{\omega}$ Socrates, idque simpliciter asserendū, quòd quisquis nomina scit, & res itidē sciat. S O. Fortè $\hat{\omega}$ Cratyle, tale quiddam dicis, quod cū nouerit aliquis quale sit nomen, est autē tale qualis & res existit, rem quoque ipsam agnoscet, quandoquidē nominis est res similis. Ars autē una eademque est omnium inter se similiū. Hac ratione inductus dixisse uideris, quod quisquis nomina cognoscit, res

quoque ipsas agnoscat. C R A T. Vera loqueris. S O C. Age, uideamus quis modus docendarum rerum iste sit, quem ipse nunc dicis, & utrum alius præterea sit, hic tamen potior habeatur, uel alius præter hunc nullus. utrum istorum potius arbitraris? C R A T. Hoc certe, quod nullus uidelicet alius sit, sed hic solus & optimus. S O C. Vtrum uero & res ipsas ita reperiri censes, ut quicumque nomina reperit, ea quoque quorum nomina sunt, inueniat? An quærendum potius alium modum quendam, huncque discendum? C R A T. Maxime omnium secundum ista hunc ipsum & quærendum & inueniendum. S O C. Age, ita consideremus, ô Cratyle: si quis dum res inuestigat, nomina ipsa sequitur, rimaturque quale unumquodque uult esse, uides quæ maximum deceptionis periculum subit? C R A T. Quo pacto? S O C. Quoniam qui principio nomina posuit, quales esse res opinatus est, talia quoque nomina, ut dicebamus, effinxit. Nōne ita? C R A T. Ita prorsus. S O C. Si ergo ille nō recte sensit, & ut sensit, instituit, nōne & nos sequentes eius uestigia deceptos iri existimas? C R A T. Haud ita est, imō necesse scientem fuisse illum qui nomina posuit. Aliter autem, ut iam dudum dicebam, nomina nequaquam essent. Euidentiſſimo autem argumento id esse tibi potest, haud à ueritate aberrauisse nominum autorem, quod si male sensisset, nequaquam sibi ita omnia consonarent. An non aduertisti & ipse, cum diceres omnia in idem tendere? S O C. Nihil ista ô bone Cratyle, ualet defensio. Quid enim mirum est, si primo deceptus nominum institutor, sequentia rursus ad primum uel quadam traxit, & ipsi consonare coegit? Quemadmodum circa figuras interdum exiguo quodam primo ignoto falsoque existente, reliqua deinceps multa inuicem consonant. Debet enim quisque circa rei cuiusque principium statuendum, differere multa, diligentissimeque considerare, utrum recte decernat, nec ne, quo quidem sufficienter examinato, cætera iam principium sequi debent. Miror tamen, si nomina sibi met congruunt. Consideremus iterum quæ supra retulimus. diximus profecto ita nomina essentiam significare quasi omnia currant, ferant & defluant. Ita ne significare censes? C R A T. Ita certe, & recte quidem. S O C. Videamus itaque ex illis aliqua repetentes. Principio nomen hoc *ἄνθρωπος*, id est scientia ambiguum est, magisque significare uidetur, quod *ἰσχυρὸν*, id est sistit in rebus animam, quæ quod cum rebus pariter circumfertur: rectiusque esse uidetur, ut principium eius ut nunc *ἄνθρωπος* dicamus, quæ per e ipsius eiectionem, & pro e, potius adiciamus. Deinde *βίβλος*, id est firmum dicitur, quoniam *βασίλειος* & *σάκος*, id est firmamenti, & status potius quam lationis est imitatio. Præterea *ἰσοπέδον* id forte significat quod *ἰσχυρὸν ἢ ῥοῦν*, id est sistit fluxum, & ipsum *πιστόν*, id est credendum, *ἰσχυρὸν*, id est firmare omnino significat. Quinetiam *μνήμη*, id est memoria, ostendit prorsus quod in anima nō agitatio est, sed *μονή*, id est quies, stabilisque permansio. Atqui si quis nomina ipsa obseruet *ἡ ἀμαρτία* & *συμφορὰ*, id est error & contingentia casusque, idem uidebunt inferre, quod *σωτήριος* & *ἄνθρωπος*, id est intelligentia atque scientia, & cætera nomina quæ præclaris sunt rebus imposita. Item *ἡ ἀμαθία* & *ἀκολασία*, id est inscitia & intemperantia, proxima his uidentur. *ἀμαθία* quidem importare uidetur, *ἅμα θεῷ ἰόντες πορεύειν*, id est simul cum deo euntis progressum. *ἀκολασία* uero omnino quandam ipsarum rerum *ἀκωλουθίαν*, id est perfectionem atque congressum. Atque ita quæ rerum turpissimarum nomina esse putamus, nominum illorum quæ circa pulcherrima sunt, quæ simillima uidebuntur. Arbitror & alia multa reperiri posse, si quis ad hæc incumbat, ex quibus iterum iudicabit nominum autorem non currentes delatasque res, imō stables indicare. C R A T. Verum tamen multa ô Socrates, secundum agitationis significationem uides illum constituuisse. S O C. Quid agemus ô Cratyle? Nunquid suffragiorum calculorumque instar nomina ipsa dinumerabimus? atque ad hanc normam de recta ratione nominum iudicabimus, ut ea tandem uera sint, quibus significationes plurimum nominum suffragantur? C R A T. Haud decet. S O C. Non certe amice. Sed his iam omissis, redeamus illuc unde digressi sumus. Dixisti nuper, si recordaris, necessarium esse, illum qui nomina statuit, prænouisse ea quibus nomina tribuebat: perstas adhuc in sententia, nec ne? C R A T. Adhuc. S O C. Nunquid & illum qui prima nomina posuit, nouisse autem dum poneret? C R A T. Nouisse. S O C. Quibus ex nominibus res uel didicerat, uel inuenerat, quando necdum prima nomina fuerant instituta? cum dictum sit impossibile esse res uel inuenire, uel discere, nisi qualia nomina sint, didicerimus, uel ipsi nos inuenerimus. C R A T. Videris mihi non nihil ô Socrates, dicere. S O C. Quo igitur pacto dicemus eos scientes nomina posuisse? uel legum & nominum conditores ante positionem cuiuslibet nominis extitisse

Circa principium statuendum differere multa oportet

extitisse, eosq̄ res antea cognouisse, siquidem nō aliter quā ex nominibus disci res possint. C R A T. Reor equidem Socrates uerissimum eum esse sermonem quo dicitur excellentiorem quandam potentiam quā humanam prima rebus nomina præbuisse, quo necessarium sit ut recte fuerint distributa. S O C. Nunquid putas cōtraria sibi ipsi posuisse nomina autorē si dæmon aliquis uel deus extitit: an nihil tibi suprā dixisse uidemur? C R A T. Fortè nondum alterum istorum nomina erant. S O C. Vtra igitur erant uir optime: num quæ ad statum uergunt: an quæ ad motum potius? Neq̄ enim, ut modo diximus, multitudine iudicabitur. C R A T. Sic decet Socrates. S O C. Cum itaq̄ dissentiant contendantq̄ de ueritate inuicem nomina, & tam hæc quā illa uero propinquiora esse se allerant, cuius ad normam diiudicabimus: Quō nos uertemus? Neq̄ enim ad alia nomina confugiemus, quia præter hæc nulla. Verum alia quædam præter nomina querenda sunt, quæ nobis ostendant absque nominibus, utra istorum uera sint, rerum uidelicet monstrantia ueritatem. C R A T. Ita mihi uidetur. S O C. Si hæc uera sunt Cratyle, possunt, ut uidetur, res sine nominibus percipi. C R A T. Apparet. S O C. Per quid potissimum aliud speras res ipsas percipere? Nōne per quod consentaneum ac decens est: per mutuam illarum communionem, scilicet si quo modo inuicem cognatae sunt, & per se ipsas maxime. Quod enim aliud est ab illis, aliud quiddam non illas significat. C R A T. Vera loqui uideris. S O C. Dic obsecro nōne iam sæpe concessimus, nomina quæ recte posita sunt, similia illorum esse quorum sunt nomina, rerūq̄ imagines esse? C R A T. Concessimus plane. S O C. Si ergo licet res per nomina discere, ac etiam per se ipsas, quæ præstantior erit lucidiorq̄ perceptio: Num si ex imagine cogitetur, & imago ipsa utrum recte expressa sit, & ueritas cuius hæc est imago? An potius si ex ueritate tam ueritas ipsa quā ipsius imago, nunquid decenter imago ad eam fuerit instituta? C R A T. Si ex ueritate. S O C. Qua ratione res uel per doctrinam uel per inuentionē comprehendendæ sint, iudicare, maioris quā meum ac tuū sit, ingenij opus esse uidetur. Sufficiat autem nunc inter nos constituisse quod non ex nominibus, immo ex se ipsis potius discendæ querendæq̄ sunt. C R A T. Sic apparet ô Socrates. S O C. Animaduertamus & hoc præterea, ne multa hæc nomina in idem tendentia nos decipiant, cū qui illa imposuerunt, currere omnia semper fluereq̄ putauerint, atq̄ ea cōsideratione posuerint: uidentur nempe mihi ita existimasse: quorū tamen opinio si talis extitit, falsa habēda est. profecto illi uelut in quadam delapsi uertiginem, & ipsi uacillant iactanturq̄, & nos in eandem rapientes immergunt. Cōsidera uir mirifice Cratyle quod ego sæpenumero somnio, utrum dicendum esse aliquid ipsum pulchrum ac bonum, & unumquodq̄ existentium ita, nec ne. C R A T. Mihi quidem ô Socrates esse uidetur. S O C. Illud igitur ipsum cōsideremus, non si uultus quidam aut aliquid talium pulchrū est, quippe hæc omnia fluūt: sed ipsum pulchrum dicimus, nōne semper tale quale est perseverat? C R A T. Necessè est. S O C. Nunquid possibile est ipsum recte denominare si semper subterfugit, ac primo quid illud sit, deinde quale sit dicere: uel necessariū est, dum loquimur aliud ipsum statim fieri, iugiterq̄ diffugere, nec tale amplius esse? C R A T. Necessarium. S O C. Quo pacto aliquid illud erit, quod nunquam eodem modo se habet? Si enim quandoq̄ eodem modo se habet, eo in tempore minime permuratur: sin autem semper eodē modo se habet, idemq̄ existit, quomodo transit uel mouetur, cum ideam suam non deserat? C R A T. Nullo pacto. S O C. Præterea à nullo cognosceretur, dum enim cognitura uis ipsum aggredere, aliud alienumq̄ fieret. quare quid sit aut quale cognosci nō posset, nam cognitio nulla ita rem percipit, ut nullo modo se habentem percipiat. C R A T. Est ut ais. S O C. Sed neq̄ cognitionem ipsam esse affirmandum est ô Cratyle si decidūt omnia, nihilq̄ permanet. Si enim cognitio ex eo quod cognitio est non decidit, permanebit semper, ac semper erit cognitio: sin autem cognitionis species ipsa discedit, simul & in aliam cognitionis speciem delabatur, neq̄ cognitio erit. Quod si perpetuo migrat, semper non erit cognitio. Atq̄ hac ratione neq̄ quod cogniturum est, neq̄ quod cognoscendum, semper erit. Sin autem semper est quod cognoscit, est quod cognoscitur, est pulchrū, est & bonum, estq̄ deniq̄ existentium unumquodq̄ quæ in præsentia dicimus, fluxus lationis similia non uidentur. Vtrum uero hæc ita sint, an ut dicebant Heracliti sectatores, alijq̄ permulti, haud facile discerni potest. Neq̄ hominis sanæ mētis est seipsum animumq̄ suum nominibus credere.

& autorem nominum sapientem asseuerare, atque ita de seipso rebusque omnibus male sentire, ut putet nihil integrum firmumque existere, sed omnia uelut ficilia fluere atque concidere, & quemadmodum homines destillationibus capitis ægrotantes, similiter quoque res ipsas affici iudicet, adeo ut destillatione & fluxu omnia comprehendantur. Fortè ô Cratyle ita est, fortè etiam aliter: forti animo et diligenti studio inuestiganda res est. neque enim facile assentiendum. Iuuenis adhuc es, atque tibi sufficit ætas. Et siquid inueneris indagando, mihi quoque impartiri debes. **C R A T.** Nauabo operam Socrates. Ac certe scito me etiam in præsentia non torpere, immo cogitanti mihi & multa animo reuoluenti multo magis ita ut dicebas ipse, quàm ut Heraclius, res sese habere uidentur. **S O C.** Deinceps amice postquam redieris me doceto. Nunc autem ut constituisti, in agrum perge. Atqui & Hermogenes hic te comitabitur. **C R A T.** Fiet ut mones Socrates. Verum tu quoque iam de his cogita.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN GORGIAM.

VM duo quedam in animo potissima sint, cognitio & affectus, cognitionem quidem sophistæ sub ueritatis specie ad falsa detorquent, affectum uero populares poetæ sub concinna uoluptatis esca in dissolutas perturbationes sepe precipitant. Oratores denique populares tum cognitionem falsis decipiunt coniecturis, tum affectum in motus uarios concitant. Quapropter cum horum opera mentes hominum, tum falsis opinionibus, tum perniciosis affectibus ægrotare cogantur, Plato humanorum medicus animorum nos à sophistis quidem omnino, ab oratoribus quoque atque poetis quodammodo procul abducit. profecto sophistas & undique & omnes exterminat. poetas autem neque omnes, sed illos qui uel turpia de dijs & fingunt, uel perturbatos animos acrius imitantur & referunt, neque undique sed ex urbe, id est ex iuuenum ignorantumque turba, qui in perturbationes admodum sunt procliuēs, & allegoricum poetarum non penetrant sensum. Quamobrem in libris De republica poetas iubet uel expelli, uel cogi de deo honeste loqui, neque perturbationibus audientes assuescere, sed & diuinos hymnos canere, & leges patrias magnorumque gesta uirorum grauer recensere. Sed ut reuertamur ad oratores, hos quoque non omnes Plato uituperat, sed eos duntaxat, qui ad id incumbunt assidue, ut quicquid libuerit, quacunque ualeant ratione audientibus persuadeant absque delectu, siue malum id est, siue bonum, seu falsa sit ratio seu uera, uel commiseratio, uel concitatio, uel coniectura. Quale fuerat Lysia Thebani, atque Tisia, necnon Gorgia Leontini propositum. Anteponebat uero alijs Periclem in Phædro atque Isocratem, propterea quod eloquentiam cum philosophia coniunxerint. Addebatque legitimum oratorem oportere rerum intelligere rationes, morum leges, uerborum uires, naturas ingeniorum, uerbaque certa quadam ratione componere ingenij audientium quoad fieri potest accommodata, communis boni persuadendi gratia: neque tam ad id incumbere, ut ea que dicit hominibus grata sint, quàm ut accepta deo. Eum uero qui Tisia Gorgiaque more non ueritatem ipsam atque iustitiam, sed coniecturam turbe duntaxat uerissimè lem probabilemque sequitur, tanquam hominem ciuitati ante alios noxium detestatur, quasi eloquentia sine sapientia sit ensis acutus in manibus furiosi. Duos autem exagitat ante alios, Lysiam quidem in Phædro, hic uero Gorgiam. Nam quanto maioris autoritatis erant, tanto periculosiores erant. Adducitur hic in medium & Polus orator Gorgiae sectator, & Callicles eorum astipulator. Socrates autem primo per Cherephontem agit familiarem suum, & id quidem aduersus Polum. Deinde ipse per se contra Gorgiam. Quoniam uero hi in aliarum rerum rationibus assidè gnandis apud populum mirum in modum gloriari solebant, ostenditur eos, ut ipsis omnis adimatur fides, nescire sue professionis rationes afferre. Interrogatus enim Polus que sit ars Gorgiae, cum debuisset eam solum per necessaria definire, & que sit explicare, per superflua circumscripsit & qualis, et id quidem affectato nimium stylo, quo uti consueuisset, in Phædro ubi de oratorum stylis agitur, confirmatur. Deinde interrogatus ipse Gorgias que sit ars eius, inepta quadam iactantia respondit esse rhetoricam. Rogatur deinceps quid sit rhetorica definire. Meminisse uero debemus rem quamlibet in eo quod ipsa est, partim quidem cum rebus alijs conuenire, partim uero differre: atque id per quod conuenit nominari genus: per quod discrepat, differentiam. hinc fit, ut definitio que id ipsum quod res est comprehendit, per genus eiusmodi, differentiamque debeat assignari. Gorgias ergo utpote qui artem suam nesciat definire, genus ipsius & id quidem inepte profert. Differentiam uero quam mox in eadem responsione unà cum genere debebat adducere, uix tandem post multas interrogationes extorquente Socrate in medium afferre cõpellitur. Principio respondet rhetoricam esse artem circa sermones. Et quoniam alie quoque sunt similes, interrogatur circa quos quales uel sermones, ut qua in re ab alijs artibus differat, discernatur. Respondet autem circa sermones qui dicendi uim præstant. Iterum id alijs artibus est commune. unde rursus adiungere cogitur, rhetoricam uersari quàm plurimum circa sermones, uimque dicendi. Sed quoniam id quoque commune cum multis, urgetur iterum addere circa sermones, scilicet de rebus maximis. Cum uero & id commune, iam nescio quid distinctius afferre compellitur, id est per oratoriam nos consequi ut nulli seruiamus, sed alijs dominemur, atque esse oratoriam artem persuadere

persuasionis pro arbitrio effectricæ. Interea Socrates admonet, ut in disputando non tam ad personam qua cum disputatur, quam ad rem ipsam & sermonem & animum intendamus. Deinde uero quoniam omnis ars aliqua de re persuadet, queritur qua de re, & qualis sit rhetoris persuasio. Mox in duo distinguitur persuasio. In eam scilicet que scientiam, & in eam que facit fidem. Concluditurq; oratoriam persuasionem non scientiam afferre, sed fidem, non circa qualibet proprie, sed circa iusta atq; iniusta, non ubiq; sed in turba potissimum, ac de rebus que precipue ad rempublicam pertinent. Additur quinetiam oratorem de rebus insuper ad artes alias proprie pertinentibus suadentius quam artifices ipsos posse loqui, non quidem inter artium ipsarum peritos, sed imperitos. Inter hæc admonemur ne potentia unquam arteq; abutamur. Item ne in disputando ubi ad ueritatem percipiendam necessaria est tranquillitas, perturbemur. Rursus equo animo atq; libentissimo redargutionem esse recipiendam, præsertim in moribus corrigendis, Nihil deterius enim esse quam de moribus falsa sentire. Post hæc concedit Gorgias nõ pertinere ad oratorem scire qua ratione res ipsæ se habeant, sed machinationem quandam sic ad persuadendum excogitare, ut ipse quamuis ignorans, tamen apud ignorantes magis intelligere quam ipsi scientes appareat, officiumq; eius esse, de quolibet in turba strenue loqui non docendo sed persuadendo. Concedit quoque oratorem scire id debere & posse quod sit uerisimile, etiam si id quod uerum est nesciat, quod quidem fieri nullo modo potest. Nisi enim rem ipsam cognoueris, nunquam quid illius simile sit, agnosces. Proinde queritur utrum sicut ad oratorem alia scire non attinet, ita neque etiam quid bonum, honestum, iustum sit intelligere. Gorgias uero cum alias dixerit, oratorem ad hæc atq; illa similiter se habere, hic sibi repugnans, scire hæc saltem oportere consensit. Hinc Socrates argumentatur. Si orator scit iusta, ergo est iustus, tentans uidelicet Gorgiam nunquid uim consequentia teneat. Ille uero admittit statim, cum proprie in scientijs artibusq; ad intelligentiam pertinentibus id sequatur, scit astrologica uel fabrilia, ergo astrologus est uel faber: in ijs tamen que ad uoluntatem moresq; pertinent non sequatur, scit iusta, ergo iustus. Opus enim ad iustitiam est uoluntate, Veruntamen siquis diuinam quandam de iustitia scientiam habeat, quod quidem spirante deo fieri quandoque posse Plato uult, recte sequetur. Quisquis enim certissime sciuerit quantum bonum iustitia sit, quantum uel premium maneat: atque contra quantum iniustitia malum, quantum uel huic supplicium debeat: is proculdubio iniustitiam fugiens, iustitiam complectetur. Quicumq; uero ratione sese res habeant, Gorgias sibi cogitur contradicere. Quippe cum in superioribus, oratorem iniustum esse aliquando posse concesserit, hic uero neget. Post hæc Socrates ex arrogantia Poli sub quadam ironia & diuiores improbat, si quando seniores corripiant arroganter, & præcipit omnibus ut emendari à quolibet facile patiantur. Ceterum ut que sequuntur plane intelligantur, aduertendum est, oratoriam uel in genere uel in speciebus, posse considerari: atque in genere quidem definiri, industriam ad persuadendum in materia ciuili promptissimam, tum quadam probationis facultate, tum uel maxime eloquij gratia. Ideoq; inter artem quandam differendi poeticamq; esse quodammodo constitutam. Hastenus oratoria intellectui quidem bonum est, uoluntati uero neque bonum est neque malum. Huius autem due sunt species, philosophica, & popularis siue adulatoria: illa bonam, hæc uero malum. Illius quidem finis est, certis rerum, uerborum, morum rationibus, audientes ad commune bonum perducere. Quam maxime laudat in Phædro ex philosophia poesi q; grauiori compositam. Alterius autem finis est, per coniecturas turbæ uerisimiles, concitationesq; animorum, quodcunque libuerit impetrare. Hanc inter sophisticam uulgaremq; poësim ponimus ex utrisque permixtam, quam in hoc dialogo detestatur. Diuidit autem artes ipsius hominis proprie curatrices in duo precipue genera. Quorum primum curat animum, secundum uero corpus. In animo legalem facultatem ait legum conditricem morumq; moderatricem, animum ipsum in habitu quodam nature consentaneo formare atque stabilire: artem uero iudicalem animum, si quando hinc lapsus fuerit, restituere. In corpore quoque geminas ponit artes, similiter corporis curatrices, gymnasticam quidem huius exercitandi magistram in bonâ ipsam habitudine pro uiribus confirmantem. Medicinam uero corpori amissam sanitatem restituentem. Quapropter qualis est legalis in animo, talis in corpore uidetur esse gymnastica. Item qualis iudicialis in animo, talis in corpore medicina. Has omnes appellat artes, quia certa ratione perducant ad bonum. Subdit naturam quandam siue peritiam, adulatoriam, seruillem, atque fallacem, que falso has quatuor emulatur. Per sophisticam quidem simulat legalem, per oratoriam scilicet uulgarem fingit iudicalem, per feneratoriam præ se fert gymnasticam, per coquinatoriam medicum representat. Totum uero hoc adulandi genus negat esse artem, quia non ratione certa ad uerum bonum, sed lenocinijs contendit ad gratiam. Sed ne quis existimet Platonem longe omnium eloquentissimum legitimam eloquentiam coquinatorie comparare, legat Phædrum, in quo & eam probat, & finem officiumq; & præcepta eius subtilissime tradit, asseritq; ipsam esse similem medicinæ. Quoniam uero Polus oratoriam uim extollens, oratores ait ex eo maximam habere potentiam, quod pro arbitrio ualeant aduersarios carceri morti que damnare, uel expoliare bonis, uel urbe priuare: Socrates duobus potissimum argumentis probat iniustos non esse potentes. Primo quidem quoniam potentia exoptanda est uicini que tanquam bonum: constat uero licentiam quodcunque libuerit faciendi, iniustis hominibus ueluti mente captis non modo non bonam esse, sed malam, atque tandem perniciosam. Deinde maxima potestas est posse id ipsum quod

quod uelis efficere. Patet autem omnes uerum uelle bonum. At malos uerum bonum uel agere uel cōsequi nunquam. Adde quod mala mens eo ipso quod mala est, discors in seipsa & insana censetur, iamq; ab his que afferuntur sensibus superata. Quis ergo dixerit mentem & languidam & more mancipij suis seruentem mancipijs, esse potentem? Interea humana omnia distinguuntur in tria, scilicet in bona, malaq; & media. Bonorum primum est sapientia. Secundum, optanda corporis habitudo. Tertium, fortunę commoditas. Sed hæc duo eatenus iudicantur bona, quatenus commodum menti exhibent ministerium. Horum uero opposita dicuntur mala, sed horum media tanquam indifferentia sunt, que non magis ad bonum declinant quàm ad malum, ut ire, sedere, atq; similia. Additur neminem uelle aut mala aut media, aut ea que agit, proprie, immo duntaxat ea quorum gratia mouetur & agit. Non ergo qui iniurias faciunt, ipsas uolunt iniurias, sed bonum cuius gratia faciunt. Bonum uero non consequuntur, non assequuntur ergo quod uolunt: Non ergo potentes. Deinceps uero Socrates ex errore Poli communi cum multis nactus occasionem sancta nobis tradit præcepta. Cui peccare grauiter licet, prope miser est, qui peccat grauiter iam est miser: qui peccati non luit pœnas, est miserior. Iniurias pati eligendum est potius quàm inferre. Licentia quodcumq; libuerit faciendi non est potentia, nisi id nobis sit denique conducturum. Conducet autem iuste duntaxat utentibus. Iniusti etiam si totius orbis imperio potiantur, infelices sunt, immo infelicissimi. Quo enim magis peccare licet, & quo minus peccati datur pœna, eo infeliciores habentur. Felicitas in sapientia iustitiq; consistit, infelicitas in contrarijs. Quoniam uero Polus ueritatis iudicium quod ad iudicis qualitatem potius quàm ad iudicantium numerum referri debet, in quorumlibet testium multitudine collocat, ideo Socrates optimum probandi modum esse respondet, si unicum in causa testem adduxeris, aduersarium scilicet ratione conuictum: alioquin coaceruatam undiq; testium multitudinem, parui ad ueritatem esse momenti. Præterea quia Polus ait iniuriam quidem facere turpius esse, pati uero peius: Socrates id arguit, asserens idem in rebus humanis moribusq; bonum esse atq; pulchrum siue honestum: idem malum atq; turpe. Deinde id ipsum pulchrum uel propter uoluptatem, uel utilitatem, uel utrunque puta existimari, turpe uero contra. Hinc argumentatur: si facere iniuriam turpius est quàm pati, non ex eo quidem quod sit molestius, ex eo igitur quod sit damnosius. si ita, ergo deterius iudicatur. Mox adfunctum oportere seipsum rationi tanquam medico curandum committere. Affirmat quoque iustam peccatorum punitionem, ei qui punitur prodesse plurimum. Hæc enim si iusta est, ergo pulchra atq; honesta. Si ita, ergo bona: si bona, confert animo, uidelicet tanquam medicina corpori, multoq; magis, à morbo enim animi liberat, qui grauisissimus est morborum omnium atque malorum. Inter hæc animaduerte theologorum sententiam, nihil magis necessarium esse utiliusq; peccatoribus quàm confiteri peccata, affici pœnitentia, pœnas à iudice petere, equo animo ferre ut purgetur animus, antequam insanabilis morbus eius euadat. Post hæc audies facillimum esse nobis affectum illi nostrum significare qui simili labore affectu. Item Socratem philosophiæ amore captum illi semper obtemperare. Præterea eligendum potius esse ut cætera nobis dissonent omnia, quàm ut animus intra se dissonet. Proinde ubi Callicles Socratem corrigit quasi argutiarum nimium studiosum, intellige sub persona Socratis Sophistas à Platone redargui. Tangit postea Callicles Thrasymachi multorumq; prophanam opinionem, dicentium mores & leges non nature ordine, sed sola hominum uel opinione uel fictione consistere. Quod in libris De republica & in sequentibus confutatur. Quod uero afferre uidetur Callicles contra philosophos, intellige non contra legitimos philosophos esse dicta, sed partim aduersus ignauissimos sophistarum, partim aduersus eos qui philosophiæ studio abutuntur: dum uel ita solam logicam sectantur, ut partes speculationis alias deserant: uel ita solam speculationem capeffunt, ut philosophica morum præcepta institutaq; ciuilia negligant. Nonnulla uero in ipsa Calliclis inuectiua falsa dicuntur, que in sequentibus reselluntur. Post hæc autem præcipitur omnem in anime nostre examine atque probatione esse diligentiam adhibendam, atque ad id tanquam iudicem unum eligendum esse, in quo sapientia sit rei ipsius qua de agitur, & beneuolentia qua libentius consulat, & audacia insuper, per quam quod profuturum putet, non uereatur exprimere. Deinde nos admonet Socrates, cum rationales natura simus, ne irrationali casu & fortuna uiuamus, sed certum uite finem diligentissime præscribamus, uiasq; ad ipsum eligamus commodiores. Denique dum sepius obsecrat Calliclem ut ipsum libere audacterq; redarguat, admonet nos nihil inquire impensius oportere quàm animi medicinam. His actis Callicles concedit idem esse natura potentius ualidiusq; & melius, atq; naturalem iustitiam uelle, cum qui potentior est habere quecumq; inferiorum sunt, eisq; dominari, legemq; illius naturaliter esse iustam. Ad hæc Socrates ita insert. Si idem est potentius, ualidius, melius, atque multitudo ualidior est quàm unus, ergo & potentior atque melior. Multitudinis ergo leges cum potentioris meliorisq; sint, iuste naturaliter erunt. At huius leges statuunt esse iustum seruari inter omnes equalitatem, atque esse turpius iniuriam inferre quàm pati. Quamobrem non solum lege turpius est facere iniuriam quàm pati, atque iustum est æquitatem seruare, ut in superioribus dixerat Callicles, sed etiam ipsa natura. Præterea quia Callicles in superioribus potentiores illos esse putauerat, qui astutia, audacia, uiolentia, ceteros anteirent: Socrates paulatim hunc emendat, cogitq; fateri potentiorum esse, qui prudentior fortiorq; sit ad rempublicam gubernandam. Significat quoque inter hæc se eadem semper eisdem de rebus adducere, probans uidelicet constantiam, impro-

bans

hanc leuitatem. Idem uero Calliclem conatur ultra prudentiam fortitudinemq; ad temperantiam quodq; perducere. At hic quemadmodum supra Thrasymachum imitatus circa iustitiam potentiamq; errauerat, ita nunc sequutus Aristippum circa temperantiam similiter errat, eam appellans stupidam ingenij seruilis ignauiam, atq; in fouendis explendisq; sensuum libidinibus uirtutem asserens felicitatemq; consistere. Socrates autem mox ad demonstrandum sese accingit, temperantiam non opinione humana, sed ordine naturae constare. Profecto naturalis ordo requirit ut inferiores animae partes superioribus parcant, totusq; animus consonans undiq; sit & sanus & pulcher, neq; agat frustra, sed finem propositum consequatur, qualis est habitus uitaeq; temperati. Contra uero in homine intemperato ratio regina hominis seruili seruit concupiscentiae, dissonat quoq; & languet, opusq; inexplebile molitur, incomparabiliq; molestia uolantem sequitur uoluptatem. Id totum Socrates Pythagorcorum praesertim Philolai & Empedoclis sententijs explicat, duplici praecipue uia, scilicet per fabulam & exemplum: in quibus ipse considera, animam in hoc corpore omnem quidem esse mortuam, intemperantem praeterea inferis deputari, irrito assiduoque labore miserabiliter agitatam, dum quodam perforato uase, id est deprauato fallaciq; iudicio continue machinatur perforatum quoq; uas alterum, id est concupiscentiam inexplebilem fluentibus oblectamentis implere. Post haec quia Callicles non solum uirtutem, sed etiam felicitatem in assidua libidinum expletione constituit, affirmatq; idem esse uoluptatem atq; ipsum bonum, dolorem quoq; idem atq; malum, idcirco Socrates id pluribus rationibus confutat. Prima, constat uoluptatem non esse ipsum bonum, cum saepe & turpissima sit, & turpissimis hominibus adsit. Secunda, bonum & malum utpote contraria in eodem simul esse non possunt. At uoluptas & dolor in eodem sunt simul, quando uidelicet quis sitiens bibit. tunc enim sitiendi molestia cum bibendi uoluptate concurrunt. Tertia, bonum & malum sicuti caetera contraria solent, non simul abeunt ab eodem. Voluptas autem dolorq; tunc ab eodem simul abeunt, quando quis eodem in tempore dum bibit cessat simul & sitire pariter & delectari bibendo. Quarta, unusquisq; praesentia quidem boni fit bonus, mali uero praesentia fit malus. At neque praesente uoluptate boni fiunt homines dissoluti, neq; dolore probi homines mali fiunt. Quinimmo cum saepe aequae gaudeant, aut doleant boni atque mali, & aliquando magis mali gaudeant, & boni magis doleant, certe si uoluptas quidem bonum esset, dolor uero malum, sequeretur ut frequenter tam boni quam mali pariter boni forent aut mali, ac nonnunquam boni magis mali quam ipsi mali, atq; conuerso. Inter haec animaduerte praecipuum Socratis obseruandum, scilicet non esse ad grauisima festinandum nisi leuiora prius fueris consequutus. Afferuntur deinde nonnulla ex quibus confirmare quis possit, uoluptatem non esse ipsum per se bonum, propterea quod multae reperiantur uoluptates male, noxiae uidelicet & animo simul & corpori, nosq; a rebus optimis diuertentes. quod si uoluptas ipsum per se bonum esset, nulla esset mala uoluptas. proinde distinguuntur iterum facultates, & quae uelut artes ad bonum utileq; certa ratione procedunt, & quae tanquam adulationes, nulla ueri boni adhibita ratione uoluptatem solam aucupantur: quarum in numero poesim & musicam, communemq; oratoriam collocat. Tu uero inter differendum hanc nota sententiam. Virtutem corporis sanitatemq; in ordine quodam & ornatu consistere, similiterq; in ordine ornatuq; suo animi uirtutem atq; sanitatem. Ex quo fit, ut quemadmodum uirtus corporis uitiumq; non in opinione, sed in re ipsa uel naturae consentanea uel opposita reperitur, sic uirtus uitiumq; animi non ad humanam opinionem, sed ad naturae legem diiudicetur. Conclude tandem, quantum naturaliter praestat corpus habere sanum quam egrotum, tantum praestare similiter temperatum quam intemperatum animum possidere. Praeterea confirmatur in sequentibus sententia Pythagorica, omnibus in rebus esse optimam temperantiam. Quae quidem prima omnium adolescentibus est tradenda, per quam praecedens pueritiae intemperantia corrigatur, totusq; animus temperetur, quam mox sequi caeteras uirtutes existimat. Siquidem temperatus erga deum atque homines agit decentia, pius est iustusq; & fortis. Deinde concluditur in sola uirtute felicitatem, in sola improbitate esse miseriam, omniaq; humana ad uirtutem uelut ad signum certissime referenda. Praeterea sicut ad beatitudinem necessaria uirtus est, sic & uitiorum castigationem punitionemq; necessariam esse, quasi morborum animi medicinam. Deniq; intemperatum neq; hominibus, neq; deo, neq; sibi met amicum esse posse. Ut autem naturalem temperantiae excellentiam nobis ostendat, ex Pythagoreorum Orphicorumq; mente subiungit, uniuersum temperantia atque etiam concordia & iustitia, quae continentur in ipsa temperantia, contineri: ideoq; quod & Pythagoras, inquit, intemperantiam in omnibus tanquam perniciosissimam esse totis uiribus fugiendam. Quoniam uero ad hanc simul atq; iustitiam aequalitatis praecipue pertinet, aequalitatem in primis praecipit obseruari, quam asserit in dijs & hominibus ualere quamplurimum. Aequalitatem, inquam, geometricam, per quam unicuiq; aequalis ita fit distributio, ut pro capacitate meritisq; cuiusq; aequaliter distribuatur, aequaliter, inquam, id est neq; magis neque minus quam uel capacitas uel meritum exigere iudicetur. Aequalitas quidem geometrica in quadam congrua portione consistit. Arithmetica uero in numero utrinque pari. Neq; uero eadem est haec & illa. Sanè excessus sex ad quatuor, itemq; excessus quatuor ad duo, apud arithmeticum numeros considerantem, est aequalis: per duo enim uterq; perficitur. Verum apud geometricum portiois iudicem est inequalis. Nam senarius numerus quaternarium proportionem sesquialtera superat, in qua maior numerus minorem & semel continet totum, & insuper eius dimidium. Quaternarius uero binarium proportionem

tione superat dupla. Eiusmodi uero equalitate que non numerantis more tantum ponderis uni tribuit quantum alteri, sed metientis ritu, neque magis neque minus quam cuique congruat tribuit unicuique, ait cuncta seruari. in hac etenim & iustitia dei in operibus suis, & hominis ad homines continetur. Vtrobique enim pro mensura capacitatis & meriti cuique distribuitur. His dictis asserit theologica fundamenta morum firmissimis esse rationibus confirmata. precipue peius esse iniuriam facere quam pati, omnium uero pessimum cum iniuriam feceris, non dare poenas, quibus quasi medicamentis ab omnium maximo iniustitie morbo animus liberetur. Nullum enim detrimentum maius cogitari posse quam quod animo infertur a uitio, adeo ut quemadmodum homini cum omnino egroto corpore non expedit uiuere, ita neque cum animo uitij egro. Item non multifaciendam esse uitam in corpore, sed uirtutem, peiusque esse seipsum flagitiosis hominibus ob morum similitudinem prestare persimilem, quam ab illis interfici. Inter hec monet ne res ullas quarum ignari simus, tractandas aggrediamur, presertim grauiiores, maxime publicas. Ommino uero oratoriam paruis facit, si nullam possit uel priuatim uel publice salutem afferre animo, sed corpori duntaxat rebusque ad ipsum pertinentibus consulat. Deridet & eos, qui cum diu Reipub. tenuerint gubernacula, semper quidem ciuitatem externis bonis auxerint, animos uero ciuium temperantia & iusticia formare neglexerint: quod quidem solum sit legitimi gubernatoris officium. Concluditque non modo non prodesse, sed obesse plurimum ciuitati gubernatores, qui fortune potius quam animi bonis prospiciant. Præterea potentiam omnem sapientiamque uiri in eo consistere, ut animam a peccatis erga deum & homines conseruet intemeratam. Nam huius quidem uitæ iacturam leuissimam esse, eterne uero salutis esse grauissimam. Ceterum ut que de futuris uel uirtutum premijs uel uitiorum supplicijs Plato affirmat, intelligas, scito Saturnum apud Platonem intelligi supernam intelligentiam, in qua sit æniuersalis omnium lex atque providentia circa omnium essentias & uitas ordinesque formarum. Huic autem subesse ordines tres precipuos numinum, in quibus Saturnia providentia in tria potissimum officia distribuitur. Ex his que numina ad distribuendas essentias proprie subministrant, communi quodam Iouis nomine nuncupat. Quæ uero ad uitas suggerendas conserunt, appellatione Neptuni. Quæ ad formarum ordines disponendos, nomine Plutonis appellat. Prometheum uero numinum gradum hic aliquanto inferiorem, qui formalem ordinem nature duntaxat rationali presertim in hac uita distribuit. Denique tres Iouis filios, Asia, Europe, Africa iudices, tria uult intelligi numina ad id maxime ministra Iouis atque Plutonis, ut formalis ordo iustitie in separatis a corporibus animis expleatur. His autem animaduerte diuinam legem debiles uitiorum maculas certis temporibus puniendo diluere, imdebiles uero poenis sempiternis affligere. Quod quidem transmigrationem animarum per corpora sempiternam improbare uidetur. Quod autem dicit quondam errauisse iudices in uiuentibus iudicandis, duo nobis significat. Primum quidem non diuinum, sed humanum circa uirtutes & uitia iudicium decipi. Secundum uero, diuinam providentiam in seipsa præuidisse iudicia fore falsa si a uiuentibus in hoc corpore uiui iudicarentur. Ideoque non ex quodam tempore, ut uerba sonant, sed ab eterno, iudicium post hanc uitam fieri statuisse. Interea memento animam uitiorum uirtutumque affectiones & habitus secum ferre. Denique Socratem hæc penitus affirmare, nihilque aliud expectare, nisi eiusmodi anime detrimentum, iudicisque diuini conspectum. Propterea concludit in nullo certamine nobis acrius quam in hoc contendendum, ut purissimam iudici cuncta inspicienti animam offerre possimus: ceteraque omnia que homines admirantur, esse penitus contemnenda, solaque ex omnibus honoranda, que ad salutem anime conserant sempiternam.

GORGIAS PLATONIS, VEL DE R H E T O R I C A.

CALLICLES, SOCRATES, CHÆREPHO, GORGIAS, POLVS.

Occasio
dialogi
Prouerbium
Post festum ue-
nimus tardius

SIC ad bellum & pugnam cum itur ô Socrates ferunt esse cunctandū. s o. Nunquid post festum ut dici solet, uenimus tardiores. C A L. Equidem post festum mire iocundum. multa enim & præclara pauloante Gorgias nobis exposuit. s o c. Tarditatis huius causa hic Chærepho ô Callicles fuit: qui trahere nos moram in foro coegit. CHÆR. Nihil id quidem incommodi ô Socrates fuerit, remedium enim adhibeo, cum mihi amicus sit Gorgias, qui siue nunc siue aliàs mauiis, nobis eadem demōstrabit. C A L. Quid ô Chærepho: num Socrates audire Gorgiam cupit? CHÆR. Ob id ipsum certe aderamus. C A L. Quando igitur cūque uobis ad me liberit ingredi, licebit: apud me enim diuertit Gorgias, qui aperiet quod cupitis & explicabit. s o c. Bene loqueris Callicles. Sed num uellet in præsentia nobiscum differere? Cupio enim ab ipso percontari, quæ nam artis suæ uis sit & potentia, quid uel ipse

ipſe profiteatur ac doceat. Cæterarum uero rerum quemadmodum dicis expoſitionem nobis aliàs afferat. CAL. Haud moleſta erit interrogatio Socrates. nam id quoque in ſua demonſtratione continebatur. Inſiſit ergo pauloante omnes qui intus aderant, ut quam quiſq; uellet quaſtionem induceret, ſe ſingulis reſponſurum promittens. SOC. Rem certe præclaram narras. Itaq; Chærepho interroga ipſum. CHÆR. Quidnam interrogem? ſe reſponſurum SOC. Quiſnam ipſe ſit. CHÆR. Quonam pacto dicis? SOC. Veluti ſi artifex calceorum foret, reſponderet certe ſe coriarium eſſe, an quod dico nondum etiam intelligis? CHÆR. Intelligo ſane, & iam rogabo. Dic mihi ô Gorgia, num uere dicit Callicles te profiteri reſponſurum ad omnia, de quibus quilibet ſciſcitetur? GOR. Vere ait ô Chærepho. Nempe modo id ipſum prædicabam, atq; adeo nihil noui à me quæquam multis annis percontatum eſſe dico. CHÆR. Haud igitur difficulter reſpondeſ Gorgia. GOR. Licet huius rei Chærepho periculum facere. POL. Licet per Iouem, ſed commodius in me ſi uelis ô Chærepho, nam Gorgias quidẽ iam in dicendo deſeſſus mihi uidetur, ut qui multa pauloante diſſeruit. CHÆR. Quid tu Pole? Num accuratius te quàm Gorgia reſponſurum arbitraris? POL. Quidnam uter reſpondeat intereſt, dum modo ſatis tibi fiat? CHÆR. Nihil, quoniam uis reſponde. POL. Interroga. CHÆR. Iam interrogo: ſi Gorgias eius artis peritus eſſet, quam frater eius Herodicus callet, quo ipſum nomine rectiſſi me nuncuparemus? Nonne eodem quo illum? POL. Proſus. CHÆR. Medicum ergo uocantes recte uocaremus? POL. Ita. CHÆR. Si autem eam artẽ quam Ariſtopho filius Aglaophontis, aut frater eius, haberet perceptam, quem recte ipſum appellaremus? POL. Certe pictorem. CHÆR. Nunc autẽ cum artis alicuius peritus ſit Gorgias, quem ipſum recte uocabimus? POL. O Chærepho multa quidem artes inſunt hominibus ex peritiã ars, im peritiã perite adinuenta. Peritiã enim efficit ut uia noſtra per artẽ incedat: imperitiã uero ut per fortunam temere circumuagetur. Illarum artium alij alias & alias aliter atq; aliter conſequuntur, optima uero optimi, quorum ex numero hic eſt Gorgias, arte pulcherrima præditus. SOC. Præclare quidem ô Gorgia uidetur Polus ad dicendum inſtructus. Veruntamen quod promiſit Chærephonti, non præſtat. GOR. Quid nam potiſſimum ô Socrates? SOC. Ad interrogationem quidem nõ ſatis reſpondiſſe mihi uidetur GOR. At tu rurfus ſi uoles ipſum rogato. SOC. Quod ſi tu Gorgia reſpondere mihi non dedigneris, à te ipſo libentius quàm à Polo quaererem. Conſtat enim Polum per ea quæ modo reſpondit, rhetoricæ quam uocãt, magis quàm diſſerendi arti operã dediſſe. POL. Quid ita ô Socrates? SOC. Quia cum interrogãſſet Chærepho cuius artis peritus eſſet Gorgias, laudaſti tu quidem ô Pole eius artẽ, quaſi quis eam uisuperãſſet: quæ uero illa ſit, non expoſuiſti. POL. Nonne pulcherrimam eſſe reſpõdi? SOC. Proſus quidem, ſed nemo qualis ea eſſet, quaerebat: ſed quaenam, & quẽ oporteret Gorgiam uocari: quemadmodum prius quodammodo à Chærephonte fueras inſtructus, ac pulchre breuiterq; illi tu reſpondebas. Nunc ergo eadem ratione dicas, quaenam ars, & quem Gorgiam ſimus appellaturi, immo uero tu Gorgia nobis oſtende quem nominari te deceat, & cuius artis peritum. GOR. Rhetoricæ ô Socrates. SOC. Rhetorem ergo te appellare debemus? GOR. Et bonum quidem, ſi me, quod iactio eſſe, ut ait Homerus, nominare uelis. SOC. Volo equidem. GOR. Nomina ergo. SOC. An dicemus alios quoq; te facere poſſe? GOR. Hæc equidem non apud uos ſolum, uerum etiam apud omnes profiteor. SOC. Sed nunquid uelles Gorgia quemadmodum incepimus diſputationem peragere: partim quidem interrogando, partim etiam reſpondendo, prolixitatẽ illam uerborum qua uti cœperat Polus in aliud tempus referuans? Verum quod mihi promiſeris obſeruato, atq; ad interrogata quàm breuiſſime reſpondeto. GOR. Sunt quidem ô Socrates quædam longioribus uerbis neceſſario exequenda, operam tamen dabo ut quambreuiſſime tibi reſpondeatur. Hoc ipſum namq; ex his eſt quæ profiteor, neminem compendioſius me rem eandẽ explicare poſſe. SOC. Hac mihi Gorgia opus eſt breuitate, hancq; mihi com monſtres oro: copiã uero aliud in tempus differo. GOR. Faciam equidẽ ut neminem dicas unquam te audiuiſſe me breuiorem. SOC. Age iam rhetoricæ artis te habere ſcientiam dicis, aliosq; poſſe rhetores facere: ipſa uero rhetorica circa aliquid uerſat, ueluti textoria circa ueſtium confectionem. Nonne? GOR. Ita. SOC. Nonne & muſica circa melodiã perfectionem? GOR. Sanẽ. SOC. Per Iouem ô Gorgia reſponſiones hæ tuæ mirifice

*Prima definitio
nitio mala*

mitrice me oblectant, quādo eas quā breuissimis absoluis. G O R. Spero me tibi in hoc uoto satisfacturum tuo. S O C. Recte ais. Sed & de rhetorica similiter responde: quorum nam scientia sit. G O R. Sermonum. S O C. Qualium ō Gorgia sermonum? Num eorum qui ostendunt qua uictus ratione aegrotantes conualescere possint? G O R. Non. S O C. Non igitur circa sermones omnes uersatur rhetorica. G O R. Nequaquam. S O C. Veruntamen circa eos qui dicendi facultatem praestant. G O R. Proculdubio. S O C. Nūquid rhetorica in quibus dicendi, in eisdem & intelligendi uim praebet? G O R. Quid nī? S O C. Nōne medicina de qua modo dicebamus, efficit ut aegrotantium curationem & intelligere, & differere etiam de ea queamus? G O R. Necessē est. S O C. Et medicina igitur ut apparet circa sermones uersat. G O R. Sic est. S O C. Eos uidelicet qui ad morbos pertinent. G O R. Maxime. S O C. Nōne & gymnastica circa sermones est de bona mala ue corporum habitudine? G O R. Certe. S O C. Atqui & aliae artes ō Gorgia eadem ratione se habent. Quaelibet enim earum uersatur circa sermones eos qui ea de re habentur in qua ipsa occupari solet. G O R. Apparet. S O C. Cur ergo artes alias non appellas rhetoricas, cum circa sermones sint? siquidem hanc ipsam quae sit circa sermones rhetoricam constituit. G O R. Quia caeterarum quidem artium scientia omnis ō Socrates circa manuarum opera actionesq; huiusmodi, ut ita dixerim, uersatur. Rhetoricę uero nullum est opus eiusmodi, sed omnis actio eius atq; potestas in dicendo consistit. Vnde rhetoricam esse artem circa sermones arbitror, idq; recte dicere me affirmo. S O C. Intelligo quā uelis eam dicere, forte uero clarius cōprehendam. Sed responde: sunt nobis artes, an non? G O R. Sunt. S O C. Ex omnium numero artium alias esse arbitror, quae in opere plurimum uersantur, uerbis autem parum admodum indigent: alias uero quae nullis, sed etiam per silentiū perfici possunt: quemadmodum ars pingendi, & statuaria & aliae multae. Ex talium numero negare uideris esse rhetoricam. G O R. Recte admodum Socrates accipis. S O C. Aliae praeterea artes sunt quae uerbis totum peragunt: opere uero aut nullo, ut ita dicam, aut certe perexiguū opus habent. Qualis est arithmetica, cōputatoria, geometria, & tessellarum talorūq; ludus, & aliae multae artes: quarum quaedam uerba actionibus ferme adaequāt: plurimae nō etiam superant, atq; omnino omnis earum actio ac uis in eiusmodi uerbis cōsistit. Talem aliquam uideris mihi rhetoricam dicere. G O R. Et uere uideor. S O C. Attamen harum nullam arbitror te rhetoricam appellare, quamuis dixeris artem in dicendo uim habentem esse rhetoricam. Nam si quis cauillari uellet, sic argumentationem susciperet. Ergo arithmeticam rhetoricam nuncupas? Non opinor tamen te uel arithmeticam uel geometriam rhetoricam dicere. G O R. Vere putas Socrates, & recte quae dico capis. S O C. Age nūc & tu responsionem quam petebam perfice: cum rhetorica sit ex earum numero artium quae ut plurimum uerbis utuntur, sint uero & aliae tales, conare nobis exprimere, quae nam ars & circa quid in dicendo uim praecipuā habeat rhetorica. Veluti si quis in artibus quas supra commemorabam, me interroget, quānam illarum diceretur arithmetica: responderem utiq; ueluti tu modo aiebas, eam esse earū ex artium numero, quae uerbis plurimū assequitur. Ac si rursus percōtaretur, circa quid uersatur, dicerem circa paris & imparisq; cognitionem, quot utraque sint. Quinetiam si requirat iterum, computatoriam uero artem quam appellem, respondebo hanc quoq; inter eas artes connumerari, quae totum uerbis absoluunt negocium. Rursus si roget circa quid uersetur, respondebo eorū more qui decreta conscribunt in populo: uidelicet computatoriam per caetera quidem ab arithmetica nihil differre. Nempe circa idem utraq; par scilicet atq; impar uersatur: sed in hoc dissimiles, quoniam computatoria consideret par & impar, quam & ad se & inuicem quantitatis conficiant summam. Praeterea si quis me dicente astronomiam in earum artium genere collocari quae totum uerbis absoluunt, rursus percontaretur circa quid potissimum tendant astronomiae uerba: subiicerem circa astrorum motū solisq; & lunae: qua inuicem ratione illorum se habeant cursus. G O R. Recte profecto ō Socrates responderes. S O C. Age iam & tu ō Gorgia. Profecto rhetorica ex illis est artibus quae uerbo tractant omnia & perficiunt. Nōne? G O R. Profecto. S O C. Dic ergo quid ex omnibus id sit potissimum, de quo hi sermones habentur, quibus utitur rhetorica? G O R. Maxima & optima rerum humanarum negocia. S O C. Atqui & hoc quoq; ambiguum est Gorgia, nec ullo modo clarum. Arbitror equidem te cantilenam illam quae circum in cōuiujs canitur audivisse

diuise, in qua cantores ita connumerant: Optimam rem esse omnium prosperam esse ualitudinem, Secundo egregiam formam, Tertio diuitias, ut ipsius poetæ uerbis utar, nulla fraude quaesitas. G O R. Audiui sanè, sed quorsum hæc. S O C. Quoniam subito tibi rerum quæ in ea cantilena laudantur artifices occurrerēt, medicus uidelicet & pædotriues, & nūmator. primusq; statim diceret medicus. Decipit te Gorgias ô Socrates. Nō enim ars eius ad maximum hominum bonum spectat sed mea. Vbi si ego ab eo quisnam sit ipse perquiram, diceret fortè esse se medicum, quid ais ergo? An tuæ artis opus maximum est bonum? Quid ni? respōderet: cum opus eiusmodi sanitas sit, nihil uero sanitate sit præstantius. Post hæc forsitan pædotriues uehemēter admiretur num plus inesse boni in tua quam in ipsius arte comprobare possis, quem si ego rogarem: et tu quis es? quod tuum est opus? Pædotriues sum diceret: est autem meæ professionis corpora hominū formosa robustaq; reddere. Deinde uero nummator cæteros, ut puto, contemnens sic obijciat. An maduerte Socrates an diuitijs excellentius ullum esse bonum existimes, uel apud Gorgiam uel apud alium quemlibet, eum ego in hunc modum rogarem. Tu ne ergo tanti boni es autor? Esse uero se affirmaret. Quisnam es ergo? nūmator sum, quid uero? putas ne summum hominibus bonum esse diuitias? Quid ni putem? inquit. Ego uero ita subiiciam. Hic tamen Gorgias cōtendit artem suam maioris boni causam esse quam tuam. Constat itaq; eum post hæc interrogaturū, Quidnam istud est bonum? demōstret ipsum Gorgias. Quamobrem age mi Gorgia, finge te & ab illis & à me sic esse interrogatū, atq; responde: quidnam est istud quod ipse maximum hominibus bonum esse cenles, teq; autorem eius esse profiteris. G O R. Quod est ô Socrates maximum reuera bonum; & causa ut & ipsi liberi simus, & cæteris in nostra passim Repub. dominemur. S O C. Quid ergo istud esse dicis? G O R. Posse uerbis persuadere, & in iudicio iudicibus, & in consilio consulentibus, & in concione concionantibus, atq; in alia qualibet congregatione ciuili. Iam uero ob huiusmodi facultatē seruiet tibi medicus, seruiet pædotriues: quinetiam ipse nūmator, non sibi sed alteri, id est tibi dicendi & uulgum persuadendi arte prædito, diuitias suas cumulauisse comperietur. S O C. Nunc mihi uideris quam artem iudicas esse rhetoricam proxime ostendisse. Ac si recte te capio, artem persuasionis effectricem ais esse rhetoricam, eiusq; omnem diligentiam & summam in hoc finiri? An quicquam amplius habes, quod de artis istius facultate referre possis, quam ut persuasionem audientium animis afferat. G O R. Nihil aliud habeo Socrates, sed abunde mihi definiisse uideris. Hæc enim eius est summa. S O C. Audi ô Gorgia: certum habeto, si quis alius cum alio disputet, uolens id ipsum nosse de quo differitur, me quoq; ut mihi et persuadeo, esse talem. Iudico autem merito te quoq; ita affectum. G O R. Quorsum hæc? S O C. Dicam nunc: haud equidem satis aperte cognosco quæ nam sit quibus ue de rebus illa quam dicis à rhetorica proficisci persuasio. Et quamuis suspicer quam & de quibus ipse dicere constitueris, nihilominus abs te requiram, quam dicas persuasionem & quibus de rebus à rhetorica fieri, sed & causam huius rei quæ sit quamuis iam ipse suspicer, nihilominus tamen à te petam, potius quam ipse exprimam: profectio non tui causa sed sermonis ipsius, quo ita procedat, ut maxime nobis id de quo agitur, explicet. Attende itaq; num iuste rursus interrogare te uidear, ueluti si percontatus essem, quisnam pictorum sit Zeusis: tuq; respōdisses animalia pingens: nōne iuste peterem, qualia potissimum animalia & quo pacto pingat? G O R. Iuste admodum. S O C. Num propterea quia & alij sunt pictores, alia similiter animalia multa pingentes? G O R. Ob hoc ipsum. S O C. Quod si alius nullus præter Zeusim pingeret, recte undiq; respondisses. G O R. Quid ni? S O C. Age iam & rhetorica dicas utrum sola hæc uideatur persuadere, an aliarum quoq; artes. Eiusmodi uero quidpiam dico: quisquis aliquid docet: utrum quod docet idem etiam persuadeat nec ne? G O R. Persuadet profectio. S O C. Rursus autem in eisdem artibus quas paulo ante commemorabamus, ita consideremus. Arithmetica nōne quæcunq; ad numerum pertinent, docet: arithmeticusq; similiter? G O R. Proculdubio. S O C. Nōne & persuadet? G O R. Certe. S O C. Ergo & arithmetica persuasionem efficit. G O R. Apparet. S O C. Proinde si quis interrogauerit quam persuasionem, & circa quid efficiat, respondebimus, præcepto riam uidelicet circa par & impar, quot utraq; sint. Poterimus similiter cæteras quoq; artes quas modo referebamus, ostendere persuasionis effectrices esse & cuius & circa quid

Optimum bene ualere
Secundum formosum esse
Tertium habere diuitias nulla fraude quaesitas

Altera definitio Rhetorices mala.

Translatio disputationis

maxime, nonne? G O R. Ita, S O C. Quamobrem non sola rhetorica persuasionis est artifex. G O R. Vera narras. S O C. Cum ergo non sola id faciat, sed & artes alię, haud iniuria, quod de pictore, si deinceps de rhetorica quoque percōtaremur: qualis persuasionis, & circa quid effectrix sit rhetorica, percōtaremur, nonne iusta tibi uideretur interrogatio? G O R. Mihi quidem. S O C. Responde igitur ô Gorgia, quandoquidem tibi uideretur. G O R. Huius equidem ô Socrates magistram dico rhetoricam quę in iudicijs coetibusque alijs ut paulo ante dicebam, atque de iustis & iniustis adducitur. S O C. Atqui & ipse persuasionē hanc te dicere suspicabar. sed ne admireris si deinceps tale aliquid te rursus interrogauerim. quod quamuis uideatur esse perspicuum tamen repetam. nam ut dixi, non tui causa id requiro, sed ut disputatio suo quodam ordine peragatur: ne assuescamus subintelligendo ea inuicem quę forent discutienda præripere. G O R. Et recte quidem facere mihi uideris. S O C. Age uero & hoc consideremus. num uocas aliquid discere? G O R. Voco. S O C. Quid rursus: aliquid credere? G O R. Et hoc. S O C. An igitur discere idem quod credere esse putas, idemque disciplinam atque credulitatem, an aliud? G O R. Aliud equidem esse arbitror. S O C. Recte quidem putas. Hinc uero cognosces: si quis enim percontetur est ne credulitas quaedam falsa & quaedam uera, ut arbitror cōsentires. G O R. Certe. S O C. Quid uero: scientia est uera & falsa? G O R. Nequaquam. S O C. Constat igitur non esse idem. G O R. Constat. S O C. Veruntamen & illis qui didicerunt, & illis qui crediderunt, iam est persuasum. G O R. Sic est. S O C. Vis ne ergo duas persuasionis species esse ponamus, quarum altera quidem absque scientia præstat fidem, altera uero scientiam? G O R. Prorsus.

*Peruasio duplex
Concluditur
Rhetorica per
suadere solum
non docere*

S O C. R. Vtram uero persuasionem affert rhetorica in iudicijs alijsque coetibus de iustis iniustis uel rebus? Num ex qua homines absque scientia credant, an ex qua scient? G O R. Perspicuum est ex qua audientes ad fidem adducantur. S O C. Itaque, ut uideretur, rhetorica persuasionis eius est artifex quę credulitatem potius quam doctrinam circa iustum uel iniustum præstat. G O R. Certe. S O C. Orator ergo nō docet in iudicijs alijsque turbis iusta, & iniusta, sed fidem duntaxat inducit. Neque enim posset turbam tantam res tam grādes tam breui tempore edocere. G O R. Non certe. S O C. Age iam quid de rhetorica dicendum sit, uideamus. Ego enim nōdum satis quid dicturus sim intelligere possum. quando enim publice de medicorum electione tractabitur: aut de nauium aliarum uel rerum opificibus eligendis, tunc forte consultare ad oratorem non pertinebit. Patet enim in huiusmodi electionibus peritissimum quemque eius artis eligendum esse. neque rursus cum de construendis muris, uel portuum dispositione, uel nauium apparatu consultabitur: oratoris officium erit consulere, sed architecti. Quinetiam neque cum de eligendo imperatore, aut de exercitu aduersus hostes instruendo, aut de occupandis locis deliberabitur: sed ad duces exercitus consultatio pertinebit, ad oratores uero nequaquam. Quid ad hæc dicis Gorgia? Nempe cum & rhetor esse profitearis, & alios posse rhetores facere, præstat nimirum ea quę tuę artis sunt à teipso sciscitari atque accipere. Et me quidem nunc rem tuam agere putato. Fortē enim inter eos qui intus sunt adest aliquis qui discipulus tuus esse cupiat: quales ego quosdam & quidem frequentes sentio: quos hæc à te querere fortē deterret pudor. A me ergo rogatus ab illis quoque hunc in modum interrogari existimato. Quidnam reportabimus si in tuam nos tradiderimus disciplinam? quibus de rebus Reip. cōsulere poterimus? nunquid de iusto solum et iniusto: an præterea de his quę modo Socrates adducebat? Da operam ergo Gorgia ut his respōdeas. G O R. Conabor equidem omnem tibi rhetoricę facultatem planius explicare. ipse enim perbelle ad id nos deduxisti. Scis utique hæc naualia & mœnia Athenarum portusque dispositionem partim Themistoclis, partim Periclis non opificum consilio esse constructa. S O C. Feruntur hæc ô Gorgia de Themistocle. Periclem uero ipse audiui de muro medio construendo ciuitati persuadentem. G O R. Præterea quoties de electionibus quas tu modo referebas deliberatur, uides oratores ipsos cōsulere, eorumque in his rebus præferri sententias. S O C. Hęc equidem admirās iam dudum à te de rhetoricę potestate perquiro. Nam hæc cogitanti mihi diuina quaedam potestatis eius magnitudo uideretur. G O R. O si cuncta eius artis perspecta essent tibi Socrates, cernas profecto hanc omnes, ut summam dicam, sub se uires ac facultates complecti, cuius quidem rei magnum tibi afferam argumentum. Sæpe iam cum fratre meo alijsque medicis ad aliquem ægrotantium ingressus, cum ille uel pharmaci nollet bibere, uel secundum ur-

dum uel

dum uel se medico non permitteret, neque persuaderi posset à medico: ego persuasi non alia quam rhetoricæ facultate. Quo magis assero, si quâ urbem rhetor accesserit atque medicus, terteturque inter eos uerbis in concione uel in alio quouis coetu, uter sit pro medico eligendus, rhetor ne an medicus, fore ut medicus quidem nusquam appareat: eligatur autem si modo uelit, dicendi peritus. Eademque ratione si aduersus alium quemuis artificem rhetor deceret, obtinebit ut ipse potius quam alius quicumque tandem sit eligatur. Nihil enim est de quo non maiori cum persuasione rhetor quam quisquam artificum uulgo loquatur. Potentia ergo artis huius tanta est atque talis, decet tamen ita rhetorica uti quemadmodum & omni alia facultate certandi. Neque enim is qui pugnis lacertis uel & armis ita pugnare didicerit, ut amicus & inimicis superior possit euadere, ob hoc aduersus omnes æque certare debet, ut amicos etiam percutiat, pungat, occidat: nec etiam per Iouem si quis palaestra exercitatus pugil corporis robur acquirat, deinde parietes aut aliquem alium domesticorum & amicorum pulset: propterea pædotriuas & eos qui armis pugnare docent, odio habere, & ex urbibus expellere decet. Illi enim hæc tradiderunt, ut hæc ubi didicissent, contra hostes & eos qui inferrent iniuriam uterentur, auertentes uidelicet non inferentes. Nonnulli uero hæc peruertunt acrobore arteque abutuntur: sed non propterea qui docuerunt improbi sunt iudicandi, neque ars culpanda malaque habenda, sed meo quidem iudicio qui sinistre utuntur: eadem quoque de rhetorica ratio est. Potest enim aduersus omnes & qualibet de re orator dicere: adeo ut apud multitudinem facile admodum de re qualibet persuadendo fiat superior. At uero si quisquam adeptus rhetoricam deinde iniuste parta facultate utatur, non eum qui docuit odisse atque urbe expellere decet: ut qui ad iustum usum tradiderit, hic uero in partem contrariam sit usus. Quapropter eum qui abutitur odisse, in exilium mittere & interimere etiam par est: præceptorem uero nequaquam. *S O C.* Arbitror te Gorgia multis disputationibus interfuisse, idque in eis iam compertum habere, eos uidelicet qui inter se disputant, haud facile posse cum discrepare cœperint, sic abire ut rem ipsam definiētes inuicem solum doceant atque discant: sed si de aliquo cōtendant, neque cōcedant alter alteri, ut uel uere uel perspicue loquantur, excandescunt, & per inuidiam dictum putant, certantes simul, non autem quod erat propositum perquirētes. Nonnunquam uero tandem adeo turpiter discedunt cum iurgijs mutuisque maledictis, ut etiam poeniteat pigeatque auscultātes que eiusmodi homines audiendos putauerint. Sed quorsum hæc dices, quoniam non mihi uideris satis nunc cōsentanea & cōsona dicere his quæ prius de rhetorica protuleras. Vereor tamē arguere, ne me arbitreris non tam rei declarandæ, quam tui gratia decertare. Quod si ex eorum numero es, è quorum sum ego, libenter abs te quæ institui perquiram, sin minus, dimittam. Verum si quorum ego ex numero sim quæras, respondebo ex ijs qui libenter redargui patiuntur, si quid falsum ineptum uel dicant, libenter etiam redarguunt, si quid ab alio minus uere dicant, quibusque non minus reprehendi quam reprehedere gratum est. Tanto enim maius id esse bonum existimo, quanto maius bonum est maximo quodam liberari malo, quam alios liberasse. Nihil enim tam perniciosum hominibus arbitror quam opinionem falsam, in his uidelicet rebus de quibus præsens à nobis sermo est institutus. Itaque si et te esse talē affirmas, age disputemus: sin uero dimittendum censes, dimittamus iam, cœtumque soluamus. *G O R.* Dico profecto ô Socrates me quoque eiusmodi esse, qualem modo describebas: sed forte aliorum qui adsunt, ratio est habenda. Iam dudum enim antequam uos accederetis, his multa narraui. Et nunc forte si disputare pergamus, mora longior protrahetur. Quamobrē cauendum est ne hos dum aliud facere quidpiam instituunt, detineamus. *C H A E.* Clamorē Gorgia & Socrates dissertationi huic interesse cupientium auditis. mihi certe nullum negocium tanti sit ut disputationi huic à uobis institutæ quid aliud anteponam. *C A L.* Per Iouem ô Chærepho ego quoque cum multis disputationibus interfuerim, nescio an unquam æque ac nunc fuerim delectatus: ideoque etiam si diem totam disputando contriuerint erit mihi pergratum. *S O C.* Atqui ô Callicles quantum ad me attinet, nihil modo uelut Gorgias obstabit. *G O R.* Turpe quidem ô Socrates deinceps mihi fuerit, si disputationem detrectem: præsertim cum ab initio iusserim omnes de quo quisque uellet interrogare. Itaque si placet presentibus, disputa & quicquid libuerit percōtare. *S O C.* Audi iam ô Gorgia que in tuis uerbis admirer. Fortē enim cum tu recte dicas, ego secus accipio, ais rhetorē posse te, si quis à te discere uelit, efficere. *G O R.* Aio equidem. *S O C.* Non ut de omnibus in turba probabiliter dicere ualeat docendo sed suadēdo. *G O R.* Ita profus. *S O C.* Addebas præ

*Mos Socratis
in disputatione*

*Malum maximum
hominibus
opinio falsa*

terea rhetoricū de sanitate plus q̄ medicū persuadere. G O R. Dixi profe cto, sed in turba. S O C. Idem est itaq; in turba, quod inter ignorantes: Nunquā enim apud eos qui sciunt, magis q̄ medicus de sanitate persuaderet. G O R. Vera narras. S O C. Nōne ergo si plus q̄ medicus persuadēdo ualebit, sciētia etiam pradiū persuasione superabit? G O R. Omnino. S O C. Ipse tamen non medicus. G O R. Non. S O C. Ac si non medicus, ergo & inscius eorū quæ intelligit medicus. G O R. Proculdubio. S O C. Quare imperitus sciēte apud nesciētes facilius persuadēbit, quādo rhetor medicū suadendo excellit. ita ne sequit? G O R. In his certe ita sequit. S O C. Nōne in ceteris quoq; artibus rhetor atq; rhetorica se habet similiter: ut ad rhetoris facultatē nihil attineat cuiusmodi res sit nosse, sed artē quandam sic ad persuadendū excogitare, ut apud imperitos magis scire q̄ ipsi rerū singularum artifices appareat? G O R. Nōne magna est hęc facultas? eos uidelicet qui alias nūquam artes attigerint, sed hanc solam, nihil tamē alijs cognitione esse inferiores. S O C. Vtrū orator ob hanc unā facultatē ceteros excellat uel superet ipse, paulo post inquiremus, si quid cōducere disputationi uidebit. Nunc autē hoc prius cōsideremus, an in iusto & iniusto, honesto & turpi, bono & malo, ita cōparatus sit orator, quemadmodū in salubrib. atq; alijs quę ad alias artes attinēt ceteri: ut scilicet utrū bonū ne an malū sit quidpiā ignoret, pulchrūq; uel turpe, aut iustū uel iniustū: persuasionē uero quandā ita de rebus huiusmodi machineat, ut ignorās ipse inter imperitos scire magis q̄ sciētes uideat: an fortē necesse est hęc eū nosse, oportetq; hac facultate iam parta ad te proficisci qui sit futurus orator. Quod si huiusmodi rerū sciētiā nō afferat secū, tu quidē p̄ceptor rhetoricę talia nō doceris: nō em̄ tui id est officij hęc ut doceas: efficias autē ut uulgo rerū esse eiusmodi uideat p̄ritus, cū nesciat: appareatq; bonus cū sit minime. An omnino rhetoricā docere nō poteris, nisi prius horū ueritatē fuerit cōsequutus: aut quo se modo hęc habēt Gorgia precor per Iouē ut quemadmodū pauloante cœpisti rhetoricę nobis tandē potestātē aperias. G O R. At em̄ si fortē quis ignoret, eū à me percepturū ea arbitror. S O C. Subsiste, recte enim dicis: si quē tu rhetorē feceris, oportet eū iusta iniustaq; scire uel antequā ad te accedat, aut postea à te perdiscere. G O R. Omnino. S O. Quid uero? qui ea quę ad fabricā spectāt didicerit, nōne faber est? G O R. Est. S O. Et qui musicā, musicus? G O R. Ita. S O. Et qui ea quę ad medicinā pertinet, medicus? Atq; in ceteris eodē pacto: quisquis didicerit aliquid, talis euadit, qualē cuiusq; sciētia reddit? G O R. Omnino. S O. Nōne igit per hęc rationē iustus erit quicūq; iusta didicerit? G O R. Maxime. S O. Iustus autē iusta facit. G O R. Ita est. S O. An nō ergo necesse est rhetorē esse iustū: iustū uero uelle iusta agere? G O R. Apparet. S O. Nūquā ergo uolet iustus iniuriā facere. G O R. Nunquā. S O. Rhetoricū quidē necesse est ex p̄cedēti ratione iustū esse. G O R. Necesse. S O. Reminiscere te pauloante dixisse nō oportere p̄dotriuas criminari atq; expellere: si quis pugil certamine pugilatorio male utat inferatq; iniuriā: atq; eodē pacto, si quis orator iniuste utat rhetorica, nō illū qui docuerit esse accusandū & expellendū, sed iniusta agentem, neq; rhetorica recte utentē. Dicis anē hęc sunt, an nō? G O R. Dicis. S O C. Nunc autē ipse orator nunquā uidetur facturus iniuriam. G O R. Nunquā. S O C. Atqui in superioribus dictū est, circa sermones uersari rhetoricam, nō de pari quidē & impari, sed de iusto atq; iniusto. G O R. Certe. S O C. Ego igitur cū tu hęc diceres, rhetoricā nunquā esse rem iniustā existimaui: quę semper de iustitia uerba faceret. Postq; uero paulo post diceres, si orator iniuste rhetorica uteret: statim admiratus, atq; ratus nō esse cōsentanea inter se quę abs te dicebant, hunc protuli sermonē: ut si redargui non inutile fore putares, ueluti ego puto, opere precii foret ut differeremus: si minus, dimitteremus. Deinde uero re propius p̄siculata, ut te nō latet, in cōfesso fuit, fieri nō posse ut rhetor rhetorica utat iniuste, uelutq; iniuriā inferre. Ad hęc autē satis qua ratione se habeāt discernēda, per canē Gorgia nō parua opus fuerit diligētia. P O L. Etiā ne autē sic de rhetorica statuis, ut nūc ais, an aliter? an magis putas Gorgiā pudore quodā adductum cōcessisse tibi rhetorē iusta, honesta, et bona etiā nosse: tum si quis earū rerū imperitus ad ipsum accedat, eum se esse docturū? Ex qua forsitan cōcessione deinde contrariū aliquid in disputādo sequutū est. Hoc tu quidē nimium studiose captas ô Socrates, dum interrogando ad huiusmodi respōsa perducis. Nam quē arbitraris negaturū fuisse tibi iusta se scire, aliosq; esse docturū? Verū magna rusticitas est ad hęc interrogando deducere. S O C. Ob hanc ipsam causam pulcherrime mi Pole amicos nobis & filios comparamus:

ut

ut si quando in senectute peccemus, iuniores uos presentes uitam nostram & uerbis & operibus corrigatis. Et nunc si quid me & Gorgiam in disputando fefellit, ipse praesens emenda. Sic enim debes, atque ego lubens tibi permitto, ut si quid eorum quae concessa sunt, non recte concessa putes, id tuo arbitratu permutes, dummodo mihi id unum deuites.

P O L. Quid hoc ô Socrates? S O C. Prolixitatem sermonis illam quam ab ipso disputationis initio incoepabas. P O L. Quid ita? nonne mihi quantum uolueris loqui licebit?

P O L. Graui nimium iniuria afficereris ô Pole, si profectus Athenas ubi totius Graeciae maxima est loquendi libertas, solus ipse hoc in loco potestatem loquendi pro arbitrio non haberes. At est diuerso, uidelicet si te prolixo loquente, neque uolente ad interrogata responde-
re, non liceret abire mihi, teque audire nolle: nonne ego quoque graui paterer, si non abire mihi, tuamque orationi auscultare nolle permittrae potestas? Verum si qua tibi disputationis huius est cura, eamque corrigere uoles, quemadmodum modo dicebam, retractans quod tibi retractandum uidetur, rogansque uicissim atque respondens, ut ego Gorgiasque fecimus, redargue me, ac te redargui patiare. An autem te quoque scire, quae & Gorgias se scire profiteer, affirmas?

P O L. Dico equidem. S O C. Et iubes ut de quo quisque uelit, a te quaeratur, tanquam ab homine qui respondere sciat?

P O L. Certe. S O C. Nunc ergo alterutrum tuo arbitratu facias, uel quaere, uel responde.

P O L. Faciam equidem, atque mihi responde ô Socrates: quando Gorgias circa rhetoricam tibi non satisfacit, tu ipsam quam esse dicis?

S O C. Interrogas ne quam artem esse putem? P O L. Id ipsum. S O C. Nullam ô Pole, ut uera tibi loquar. P O L. Quid igitur tibi uideatur esse rhetorica?

S O C. Res quam tu dicis fecisse artem in eo libro quem nuper legi. P O L. Quidnam dicis? S O C. Peritiam quandam. P O L. Peritia ergo tibi uideatur esse rhetorica?

S O C. Mihi quidem, nisi tu aliud dixeris. P O L. Cuius uidetur rei peritia?

S O C. Gratiam quamdam uoluptatemque pariendi. P O L. Nonne igitur pulchrum quiddam existimas esse rhetoricam, cum apud homines comparare gratiam possit?

S O C. Quid ô Pole? audiuisti iam quid illam esse dicam, quid deinceps interrogas utrum pulchram esse putem?

P O L. Nonne te audiui dicentem esse peritiam quandam? S O C. Vis ne igitur quando quidem gratiam magnificas, paulum quid mihi gratificari?

P O L. Volo. S O C. Interroga me nunc, quam artem esse coquinariam putem?

P O L. Ecce interrogo: quanam ars coquinaria est? S O C. Nulla. P O L. At quid? S O C. Peritiam quandam esse dico. P O L. Quanam peritia est?

S O C. Gratiam uoluptatemque pariendi. P O L. Idem ne est coquinaria atque rhetorica?

S O C. Nullo pacto, sed eiusdem studij particula. P O L. Cuius studij? S O C. Vereor ut sit diu-
rius ueritatem dicere Gorgiae causa, ne forte me suum uituperare studium arbitretur. Ego enim

utrum haec rhetorica sit quam Gorgias exercet, nescio: nam ex hac disputatione nihil nobis patefactum est, quid tandem ipse putes. Sed quod ego appello rhetoricam, rei cuiusdam particula est nequaquam honesta.

G O R. Cuiusnam Socrates? dic age, nihil mea causa ueritus. S O C. Videtur mihi studium esse quoddam, non artificiosum quidem, sed sagacis animi aptique natura atque potentis ad humanam consuetudinem sibi conciliandam. Appello autem summam caputque eius adulationem. Huius autem studij multa uidentur mihi esse membra. Vnum quidem coquinaria, quae quamuis esse ars uideatur, meo tamen iudicio nulla est, sed peritia quaedam usu comperta. Eiusdem praeterea particulam rhetoricam quoque esse dico: & fucatoriam, quae mangonica dicitur, & sophisticam. Has utique particulas quatuor, ad res quatuor pertinere. Si ergo Polus quaerere uult, quaerat. Nondum enim audiuit qualis adulationis particula rhetoricam esse dicam: nec animaduertit ad id me nondum respondisse. Itaque interrogat utrum pulchram existimem, nec ne. Ego uero utrum pulchrum aliquid uel turpe rhetoricam esse reat, non prius respondebo, quam quid ipsa sit, aperuerim. Non enim aliter respondere decet Pole. Quod si audire uoles, percontare qualis adulationis particulam rhetoricam esse dicam.

P O C. Quero iam abs te, qualis particula? S O C. An me respondente perdisces? Est, ut opinor, rhetorica particulae civilis simulacrum. P O L. Quid ergo? pulchrum ne, an turpe quiddam ais esse?

S O C. Turpe: siquidem mala esse turpia dico, quandoquidem tibi, tanquam eorum quae iam dico non ignaro, me respondere oportet. G O R. Per Iouem non satis quae dicis, intelligo. S O C. Nec iniuria quidem Gorgia, nondum enim satis expressi. Polus autem iste iuuenis est. G O R. At hunc mitte, mihi uero responde quo pacto dicas rhetoricam civilis particulae simulacrum esse.

S O C. Conabor exprimere quid mihi uideatur esse rhetorica. Sin uero aliter se habeat negotium, Polus iste redarguat. Corpus appellas aliquid atque animam? G O R. Quid nunc?

F 4 S O C.

Rhetorica ars
nulla est
Rhetorica est
peritia gratiam
quandam uoluptatemque pariendi

Studium quoddam inartificiosum describitur
Coquinaria, rhetorica, fucatoria, sophistica particulae sunt inartificiosae si studij, cuius caput summa est adulatio
Rhetorica particulae civilis si mulacrum

s o c. Horum uero nōne putas aliquam utriusq; bonam habitudinem? G O R. Puto equidem. s o c. Præterea habitudinē aliquam apparere bonam, cum minime sit? Dico autem non nihil eiusmodi: multi corpus bene affectum habere uidentur: quorum malam ualitudinem habitudinemq; haud facile quisquam præter medicum, gymnasticq; magistrum deprehendat. G O R. Vera narras. s o c. Tale quiddam & in corpore & in anima esse dico, quod quidem facit ut & corpus & anima recte ualere uideant, cum non bene se habeant. G O R. Ita est. s o c. Age uero si potero, clarius quod dixi, explicabo. Cum res duæ sint, artes esse geminas arbitror: & artem quidem ad animam pertinentem, ciuilem nuncupo: eam uero quæ ad corpus, nomine uno nominare non possum: sed huius artis unius quæ curat corpus, duas pono particulas: alteram quidem gymnasticam, alteram medicinam. In ciuili uero nomotheticam, scilicet conditricem legum pono correspondentem gymnasticæ: & iusticiam scilicet iudiciariam, medicinam quodammodo referentem. Communiant uero inuicem, utpote quæ circa idem sunt, medicina atq; gymnastica, rursusq; iudiciaria atq; legalis. Veruntamen inter se etiam differunt. Cum uero hæc quatuor sint, semperq; quod optimum curent, hæc quidem corpus, illæ animam: facultas adulatoria id sentiens, non cognoscens quidem, sed coniectans, se quadrifariam diuidit, singulasq; subit particulas, simulans id se esse quod subiit: & optimi quidem nullam habet curam, sed semper eo quod dulcissimum est, quasi hamo incautam illaqueat mentem, & usque adeo decipit, ut plurimi apud eam æstimanda uideatur. Medicinam quidem coquinaria subiens, simulat optimos se cibos corpori adhibere. Quamobrem si uel inter pueros, uel uiros admodum pueriles contendere oporteret coquum atq; medicum, uter eorum de bonis malis uel cibis plus intelligat, medicus quidē fame periret. Id ergo adulationem uoco, ac turpe ô Pole, quiddam existimo: Id enim aduersus te dico. Proptereaq; absq; ulla optimi ratione uoluptatem aucupatur. Neq; artem eam esse dico, sed peritiam quandam: quoniam nullam eorum quæ affert qualia sint natura habet rationē: quo fit ut nullius rei causam possit afferre: quare artem non appello, quæ careat ratione. de quibus tamen si ambigis, rationem me tibi polliceor redditurum. Itaq; medicinam, ut dixi, coquinaria adulatio subit: Gymnasticam uero similiter fucatoria, res noxia, fallax, ingenerosa, illiberalis, figuris, coloribus, libeamentis, sensu quodam ita decipiens, ut propter extrinsecū fucum propriam ueramq; formam quæ fit per gymnasticam, negligamus. Cæterum ne sim prolixior, more geometrico dicam. sic enim fortē iam assequeris. Profecto quod fucatrix ad gymnasticam, id ad medicinam est coquinaria: immo uero sic. Quod fucatrix ad gymnasticam, hoc sophisticam ad legalem: rursusq; quod coquinaria ad medicinam, id rhetorica est ad iudiciariam. Veruntamen, ut dicebam, ita natura distinguuntur: ac etiam tanquam propinquæ miscentur inuicem in eodem & circa eadem, sophisticæ uidelicet & rhetores: nec utilitatem respiciunt aliquam, quam uel pro seipsis, uel pro alijs sequantur unquam. Nam si animus corpori non præesset, sed ipsum sibi: neq; ab eo perspiceretur, discerneretq; coquinaria & medicina, sed corpus ipsum gratia uoluptateq; sua hæc perpenderet, illud Anaxagoræ prorsus accideret amice Pole: horum enim habes peritiam: omnia uidelicet in eodem indiscreta cōmiscerentur, & quæ ad medicinam pertinent & salutem, & quæ ad coquinariam attinent. Audiuisti iam quid ego rhetoricam esse dicam: rem uidelicet coquinariæ respondentem, talemq; in anima qualis illa est in corpore. Fortassis absurde feci qui tibi prolixitatem prohibens, sermonem ipse longum extenderim: ubi tamen uenia dignus sum: quia si breuius essem loquutus, minime percepisses, neq; responsio tibi mea satisfecisset: sed expositione rursus indigniffes. Si ergo nec ego te respondente assequi ualeo, tu quoq; extende sermonem. Si ualeo, permitte me responsione tua uel mea (sic enim æquum est) pro arbitrio uti. Et nunc quidem si quo pacto responsione hac opportune uti potes, utere. P O L. Quid igitur ais: adulatio ne tibi uidetur esse rhetorica? s o c. Equidem adulationis particulam esse dixi. Non meministi Pole, quum sis huius ætatis? quid fortē posthac facies? P O L. An boni rhetores uidentur tibi quemadmodū adultores in ciuitate te contemni? s o c. Interrogationem hanc facis: an orationem aliquam exordiris? P O L. Interrogo equidem. s o c. Nulla existimatione mihi digni uidentur. P O L. Quomodo nulla? nōne plurimum in ciuitatibus possunt? s o c. Minime, si potentiam bonum aliquid esse dicis ei qui potest. P O L. Dico certe, s o c. Oratores ergo minimum omnium in re-

Quod caret ra-

tionem nō est ars

Ars omnis cum

ratione

Adulationes su-

beunt artes

Coquinaria

Fucatoria

Sophistica

Rhetorica

Medicina

Gymnastica

Legalis

Iudiciaria

in repub. posse mihi uidentur. P O L. Quid ais? Nōne quemadmodū tyranni occidunt quem uolunt, & expoliant patrimonio, pelluntq; ex urbe? S O C. Per canem in singulis quæ dicis, ambigo, utrum sententiā explices tuam, an quæras meam. P O L. Quæro equidem tuam. S O C. Esto amice: deinde duo simul à me quæris. P O L. Quonam pacto duos? S O C. Nōne dicebas modo oratores occidere tyrannorū more quoscunq; uelint, & fortunæ bonis expoliare, atq; etiam in exilium eijcere? P O L. Equidem. S O C. Dico itaq; tibi, has duas interrogationes esse, respondeoq; ad utraq;. Assero equidem tam rhetores q; tyrannos minimam in ciuitatibus obtinere potentiam: quemadmodū pauloante dicebam. Nihil enim, ut ita dixerim, facere ex his quæ uolunt, facere tamen quod sibi opinantibus optimū uideatur. P O L. Nōne hæc magna potentia? S O C. Certe, ut ait Polus. P O L. An ego nō dico? Dico equidem certe. S O C. Per Iouem non dicis, quandoquidē magnam potentiam dixisti ei qui potest, esse bonum. P O L. Id quidem dico. S O C. Bonum ne igitur esse ais, si quis ea fecerit quæ sibi optima uideantur mente capto, atque id magnam dicis esse potentiam? P O L. Non certe. S O C. Nōne igitur ostendendū tibi est, oratores habere mentem, atq; rhetoricā non adulationē quidem esse, sed artem, quo me conuincas? Alioquin nisi id ostendens me arguas, oratores & tyranni facientes quicquid faciendū sibi uideatur in ciuitate, nullum propterea bonum consequentur. Siquidem potentiam habere, ut ipse ais, est bonum: Facere uero quicquid uideatur absq; mente, ipsemet confiteris esse malum. Nōne ita? P O L. Ita certe. S O C. Quonam igitur pacto oratores uel tyranni magna in repub. possunt: nisi Socrates conuinctus à Polo, illos quæ uolunt facere, fateatur? P O L. En uir. S O C. Nego eos facere quæ uolunt: tu uero me redargue. P O L. An non pauloante confitebaris, quæ sibi bona uidentur, eos facere? S O C. Et nunc rursus confiteor. P O L. An nō ergo faciunt quæ uolunt? S O C. Non, ut arbitror. P O L. Faciunt tamen quæ sibi uidentur? S O C. Concedo. P O L. Molesta ô Socrates, & incredibilia dicis. S O C. Ne me accuses pulchre Pole, ut appellem te secundū te. Verum siquid habes quod inquiras, errorem meum redargue: sin minus, ipse responde. P O L. Sed respondere malo, ut quid dicas, intelligā. S O C. Vtrum ergo tibi uidentur homines id uelle quod ubiq; agunt: an potius illud cuius gratia agunt: ueluti qui pharmaca à medicis accepta bibant, utrum tibi id uidentur ipsum uelle quod faciunt, uidelicet pharmacū bibere, & asperitatem eius perferre: an sanitatem potius cuius gratia bibunt? P O L. Manifestū est eos fieri sanos uelle, cuius gratia potionem sumunt. S O C. Nōne & qui nauigant, aut aliud negociū lucri causa obeunt, non id uolunt quod faciunt: quis enim nauigare, subire pericula, molestias habere uelit? sed illud uolunt, ut arbitror, cuius gratia nauigant. diuitias scilicet, harum enim gratia nauigant. P O L. Maxime. S O C. An non in omnibus quoq; similiter, quisquis aliquid alicuius agit gratia, nō id uult quod agit, sed illud cuius gratia agit? P O L. Ita uidetur. S O C. An est ex omnibus aliquid, quod non aut bonū sit, aut malum, aut horū medium, neq; bonū scilicet, neq; malum? P O L. Nihil omnino. S O C. Nōne bonum quidem dicis sapientiam, sanitatē, diuitias, aliaq; generis eiusdem: Mala uero horū contraria? P O L. Equidē. S O C. Quæ uero neq; bona sunt, neq; mala, talia quædam dicis, quæ quandoq; boni, quandoq; mali participia sunt, quædoq; neutri: ueluti sedere, ire, currere, nauigare. Rursus ueluti lapides, ligna, cæteraq; similia. Nōne talia quædam esse dicis: quæ neq; bona appelles, neque mala? P O L. Talia certe. S O C. Vtrum igitur media hæc bonorū agunt gratia, quoties agunt: an bona gratia mediolorum? P O L. Media bonorū gratia. S O C. Ergo sequentes bonum, uadimus, præstare id existimantes: & uicissim quiescimus, quædoq; quiescimus, ob id ipsum bonum. Nōne ita? P O L. Ita prorsus. S O C. Præterea si quos occidimus, eiusdem gratia occidimus: similiterq; expellimus, atq; rapimus, putantes præstare ut talia à nobis fiant. S O C. Proculdubio. S O C. Quamobrē boni gratia hæc faciunt omnia quæcunq; faciunt. P O L. Assentior. S O C. An non inter nos conuenit, non quæ alicuius gratia agimus, uelle, sed illud cuius hæc gratia agimus? P O L. Maxime. S O C. Itaq; non iugulare simpliciter omninoq; uolumus, neq; expellere, neq; pecunias rapere: uerū si conducant hæc, facere uolumus: si noceant, nolumus. Bona enim uolumus, ut ipse ais. Quæ uero neq; bona, neq; mala sunt, non pprie uolumus, neq; mala. Videor ne tibi Pole, uera loqui: an nō? Quid nō respondes? P O L. Vera. S O C. Quāobrem si in his cōsentimus, si quis quæpiam interfecerit, uel urbe eiecerit, uel priauerit patrimonio, siue tyrannus ille sit, siue orator,

*Quisquis ali-
qd alicuius gra-
tia agit: non id
uult quod agit,
sed illud cuius
gratia agit
Negatiua dis-
iunctiua poni-
tur: ut quæra-
tur de aliquo
quod fortè non
sit in disiunctiua*

putans

putans id melius sibi fore, cum tamen sit peius, is utique faciet quæ sibi uidentur, nonne?
 P O L. Certe. S O C. Nunquid etiam quæ uult, siquid hæc sint mala: quid non respondes?
 P O L. Non uidetur mihi quæ uult facere. S O C. Quanam igitur ratione uir talis magnâ ha-
 bet in repub. potestatem? siquidem magna potestas bonum quiddam est, ut ipse etiam con-
 fiteris. P O L. Nullo pacto. S O C. Vera ergo dicebam, fieri posse ut sit qui in ciuitate quæ si-
 bi uidentur, efficiat, neque tamen magnam potentiam habeat, neque quæ uelit, agat. P O L.
 Quali uero tu non optes licentiâ habere faciendi quicquid tibi uideatur in ciuitate potius
 quæ non habere, neque affectus talis esse quales nonnullos uides, uel interficientes, uel expo-
 liantes, uel conscientes in uincula quoscunque et quandoque sibi uidetur. S O C. Iuste ne-
 dicis, an iniuste? P O L. Quomodocunque id fiat, nonne utrunque optandum? S O C. Bona uer-
 ba quæso, ô Pole. P O L. Quid ita? S O C. Quoniam non decet uel uitam minime opta-
 bilem exoptare, uel miseram, imò potius misereri. P O L. Quid uero? Ita ne se habere eos
 de quibus loquor, existimas? S O C. Quid nunc? P O L. Quicunque igitur perimit quemcunque
 opinatur iuste necandum, infelix tibi miserabilisque uidetur? S O C. Non mihi quidem, neque
 tamen conditio eius optanda. P O L. An non pauloante miserum dicebas esse? S O C. Ami-
 ce, dicebam equidem, sed iniuste occidentem, eundemque in super miserabilem. Eius uero
 qui iuste interficit, conditionem non esse optandam. P O L. An non qui iniuste occiditur,
 miserabilis est atque infelix? S O C. Minus quæ uel interfectior, uel is qui iuste necatur. P O L.
 Quid ita ô Socrates? S O C. Quoniam inferre iniuriam, malorum omnium maximum est.
 P O L. Quoniam pacto id maximum? Nonne peius est iniuriam pati? S O C. Minime. P O L.
 Ipse igitur, malles ne pati iniuriam quæ inferre? S O C. Equidem neutrum uellem. At si ne-
 cesse foret, aut facere iniuriam, aut pati, accipere iniuriam quæ inferre malim. P O L. Non er-
 go tyrannidem eligeres. S O C. Non, si tyrannidem similiter atque ego definis. P O L. Ego ue-
 ro id esse dico tyrannidem, quod pauloante, uidelicet licentiam in ciuitate habere quicquid
 uideatur perpetrâdi, siue interficere quempiam, siue expellere libeat, cæteraque omnia pro
 libidine facere. S O C. Sed ô beate, quæ dicam, accipe. Si enim ego in foro ac frequenti ho-
 minum multitudine assumpto sub ala pugione, apud te gloriarer me potentiam tyranni-
 demque mirabilem nuper esse nactum: nam siue aliquis istorum hominum quos cernis, mihi
 uideatur occidendus, subito periretur, siue alicuius frangendum caput, repente frangeretur,
 siue discindenda uestis, subito discinderetur, tantum ego in hac ciuitate possum: proinde ti-
 bi minus id credenti ostenderem pugionem, forte eo conspecto, tu sic obijceres: At isto ô
 Socrates, modo omnes magnam haberent potentiam, siquidem & quaslibet domos in-
 cendere, & Atheniensium naualia, & triremes, cunctaque nauigia, ac summam tam pu-
 blicam quæ priuata quiuis posset. Verum hæc non est magna potestas, quicquid tibi quomo-
 docunque uideatur facere, an tibi uidetur? P O L. Certe non hoc pacto potentiam approbo.
 S O C. Potes ne dicere quam ob causam eiusmodi non approbes potestatem? P O L. Possum
 equidem. S O C. Cur ergo dic iam. P O L. Quoniam necesse est eum qui ista perpetrare-
 rit, poenam luere. S O C. Poenam uero dare, nonne malum? P O L. Omnino. S O C. Nonne
 igitur ô uir mirabilis, magnam rursus potentiam iudicas, si modo qui agit quæcumque sibi ui-
 dentur, assequitur ut utiliter agat, atque ita bonum consequitur, idque est magna posse? Con-
 traria uero, malum id est, paruaque potentia. Verum id quoque consideremus. dicimus ne aliâs
 præstare ea facere quæ modo dicebamus, uidelicet interficere, expellere, spoliare, aliâs au-
 tem minime? P O L. Sic omnino. S O C. R. Hoc iam mihi, ut uidetur, tibi que conuenit.
 Vtrum igitur & quo pacto dicis ipse melius esse hæc facere? dic age, quem terminum sta-
 tuas. P O L. Tu uero ô Socrates, id definias. S O C. Ego igitur si à me audire mauis, dicam,
 uidelicet cum quis hæc iuste facit, melius esse: quando uero iniuste, peius. P O L. Quali ue-
 ro arduum sit te refellere, cum id puer etiam quiuis possit. S O C. Magnam illi puero habe-
 bo gratiam, tibi quoque non minorem, si me refutando ab errore eiusmodi liberaueris. Te
 igitur oro, ne tibi molestum sit beneficium hoc in amicum conferre, sed iam refelle. P O L.
 Atqui ô Socrates, nihil opus est antiquis exemplis ad te confutandum. Siquidem recentis
 bus atque adeo externis manifeste plerisque iniustos esse felices comprobari possit. S O C.
 Quanam ista? P O L. Archelaum Perdicæ filium Macedoniæ imperare uides? S O C. Et si
 non uideo, saltem audio. P O L. Felix ne igitur tibi an infelix uidetur? S O C. Nescio equi-
 dem Pole. nuncque enim illi sum conuersatus. P O L. Quid autem? si eius consuetudinem
 habuisses

Inferre iniuriam
 maximum ma-
 lorum

habuisses, iam cognosceres: Aliunde uero felicitatem eius non deprehendis. s o c. Non per Iouem. P O L. Constat igitur o Socrates, similiter te dicturum ignorare utrum magnus Persarum rex sit felix. s o c. Et uera quidem dicam, ignoro enim quo pacto, uel eruditione, uel iustitia sit instructus. P O L. Nunquid in hoc tota beatitudo consistit? s o c. Certe meo iudicio, assero enim honestum bonumque uirum & mulierem esse felicem: iniustum uero & turpem, esse miserum. P O L. Miser ergo iuxta tuum sermonem est Archelaus. s o c. Nimirum, si iniustus. P O L. At uero quomodo pacto negari id potest? Is enim ex ancilla Alcetae Perdicae fratris natus est: ideoque Macedoniae regnum quod nunc possidet, ad eum minime pertinebat: sed ipso iure Alcetae seruus erat: eoque si iusta agere uoluisset, ipsi Alcetae seruisset: atque eo pacto ex ratione tua esset felix. Nunc uero quod mirabiliter ad miseriam tandem redactus est, postquam maximas intulit iniurias. Is enim primo hunc ipsum dominum patrumque suum Alcetam accersitum ad se quousque regnum quod Perdicas abstulerat, redditurus, conuulso uinoque grauatum, ipsumque & filium eius Alexandrum patruelem aequalemque suum coniectos in plaustrum, nocteque asportatos trucidauit atque deleuit. Nec tamen his perpetratis, suam agnouit miseriam, nec id fecisse poenituit: sed paulopost fratrem suum legitimum Perdicae filium, puerum aetate septem, ad quem pertinebat regnum, noluit ut felix uiueret, iuste alere, atque ipsi regnum tradere, sed in puteum praecipitem dedit, atque suffocauit. Cleopatrae uero eius matri nunciauit puerum dum persequeret auferem, cecidisse in puteum, mortemque obisse. His ergo tam magnis iniurijs perpetratis, Macedonum omnium miserimus est, an potius felicissimus? Num est ullus Atheniensium ut a te exordiamur Socrates, qui malit alius quisquam Macedonum esse quam Archelaus? s o c. Et ab ipso disputationis exordio Pole, te tanquam bene instructum ad orandum laudauit, artem uero differendi dixi te neglexisse. At nunc, haec ne illa ratio est, per quam quiuis etiam puer, ut ipse dicebas, me refellat? Atque ego abs te, ut ipse iudicas, hac in praesentia ratione conuictus sum, qui dixerim iniuriantem beatum esse non posse: Vnde uero haec bone uir? atqui nihil tibi horum quae tu dicis, assentior. P O L. Neque enim assentiri libet, quanquam tibi uera uideantur. s o c. O beate, oratorum more conuincere me contendis, quemadmodum in iudicio fieri solet, ubi alij alios tum conuincere se opinantur, cum pro sua causa multos celebresque adducant testes: aduersarius uero, aut nullum, aut unum aliquem producat, cum eiusmodi probatio nullius ad ueritatem sit momenti. Saep enim ob falsorum testimonium multitudinem, atque eorum etiam qui alicuius rei & precij esse uidentur, quis iniuste opprimitur: atqui in praesentia si de his quae dicis, uelis contra me testes producere, omnes ferme & Athenienses & peregrini tecum sentient, me uero asserere falsa tibi attestabuntur: siue Niciam accersas Nicerati filium fratresque eius secum, quorum sunt in Dionysio tripodas ordine quodam dispositi, siue Aristocratem Scellij filium, cuius in Pythio munus extat pulcherrimum, seu totam Periclis domum, seu aliam quamlibet Atheniensium familiam uelis in testimonium aduocare. At ego unus tibi non assentior: non enim me rationibus cogis, sed falsis testibus contra me productis, ex ipsa ueritatis substantia deicere me moliris. Ego uero nisi te ipsum testem unum adduxero mihi assentientem, nihil existimatione dignum in his quae tractamus, perfecisse me arbitror. Nihil etiam te profecturum puto, nisi ego unus solusque tibi consentiam, tuque dimissa aliorum testimonium multitudine, id ipsum efficias. Est igitur, ut dixi, unus iste arguendi modus, quemadmodum tu alijque multi putatis, est & alter quem ego puto. Eos igitur inuicem comparantes, utrum & quo pacto inter se discrepent, diligenter consideremus. Non enim de rebus paruis instituta nobis est disputatione: sed de his quas & scire pulcherrimum est, & nescire turpissimum. Caput enim & summa eorum quae perquirimus, est uel cognoscere, uel ignorare quis beatus sit, quis miser. Principio quidem in his quae perquirimus, tu fieri posse existimas, ut qui iniuriam facit, iniustusque est, sit beatus. siquidem Archelaum esse quidem iniustum confiteris, sed beatum. nunquid ita te opinari existimare debemus? P O L. Omnino. s o c. Ego uero id fieri non posse dico. Vnum igitur hoc est de quo ambigimus. Esto igitur, iniustus aut erit ne felix, si poenas iniustitiae dederit? P O L. Minime quidem, imo miserimus. s o c. At uero si iniustus poenas effugerit, ut ipse ais, beatus erit. P O L. Aio equidem. s o c. Secundum uero sententiam meam o Pole, qui iniuriae iniustusque est, omnino est ante alios miser: miserior autem si iniuriarum poenas nunquam luat: minus uero miser, si luat, suppliciumque iustum dijs hominibusque repperit.

*Iustus uir et bonus filius
iniustus turpis
& miser
Archelaus ex ancilla Alcetae ortus est*

Iniuriantem beatum esse non posse

*Locum a testibus
& rationibus*

POL. Quàm absurda dicere audes. SOC. Dabo equidē operam amice, ut ipse quoq; me cum sentias: amicum enim esse te mihi puto. *namq;* ergo ea de quibus dissentimus, eiusmodi sunt. attende uero & tu. Dixi equidem in superioribus iniuriam inferre, peius esse quam pati. POL. Ita dixisti. SOC. Tu uero cōtrā, pati peius esse quàm facere. POL. Proculdubio. SOC. Præterea eos qui iniuriam faciunt, ego miseros appellabam: atque à te redargutus sum. POL. Ita per louem. SOC. Tuo quidem iudicio. POL. Ac fortè uero. SOC. Tu uero iniuriantes tunc felices esse dicebas, cum pœnas minime darent. POL. Et maxime quidem. SOC. Ego uero istos esse dico miserimos: eos autem qui puniantur, miseros esse. Vis ne id quoq; refellere? POL. At istud difficilior altero ad redarguendum. SOC. Haud difficile istud, imò impossibile iudicare debes, quod enim uerū est, refelli nunquam potest. POL. Quid ais? Siquis tyrannidem per iniuriam moliti deprehensus fuerit, captusq; torqueatur, excarnificeturq;, eiq; inurantur oculi, alijsq; multis, uarijs, grauib; pœnis afficiatur: uideat præterea liberos & uxorem pati eadem, & tãdem in crucem agrannidemq; assequutus arbitrato uiuat suo: adeo ut uitæ suæ status exoptandus, felixq; à ciuib; & peregrinis existimetur? Hęc ne dicis confutari non possent? SOC. Perterrefaciam me nunc rursus generose Pole: non autem refellis: paulo uero ante attestabaris. Verumta men redige mihi parumper in memoriam, an iniusta capessere tyrannidem dixeris? POL. Equidem. SOC. Neuter eorum felicior unquam erit: neq; qui tyrannidem iniuste adeptus fuerit: neq; qui deprehensus pœnas dedit. Nempe è duobus miseris neuter altero felicior est dicendus: inferior tamen qui potitus tyrannide supplicium deuitauerit. Quid ridetis? alia rursus hæc refellendi species est, cum quis aliquid dicat deridere, nō autem argue re. POL. At non putas refelli ò Socrates, cum talia dicas, qualia nullus unquam mortaliū diceret? Quare ab istorum aliquo. SOC. O Pole, equidem non sum ex his qui in republ. comouit Socra ca uersantur. Et superiori anno cum tribus mea prerogatiuam haberet, ac fortè oporteret me computare suffragia, & ad consiliū referre, concitauit risum, quia facere id nesciui. No re copuū sus= li ergo iubere ut ad consiliū præsentium referam. Cæterū nisi meliorem arguendi uiam fragiorum ne= habes, quemadmodū modo dicebam: uicissim mihi concede, atq; experire qualem ego re sciret dargutionem esse arbitror oportere. Eorū enim quæ dico, unum producere testem scio, illum ipsum qui cum mihi sermo est institutus: multitudinem autem missam facio: & uni us sententiam rogo, multitudinē uero ne uerbum quidem facio. Vide igitur utrum mihi uicissim arguendi locum uelis cōcedere, tuq; ad quaesitum respondere. Arbitror equidem & me & te & alios homines existimare: peius esse facere iniuriam quàm accipere, ac pœnas effugere quàm subire. POL. Ego autem neq; me, neq; alium prorsus ullum: quando quidem tu solus iniuriam perpeti malles quàm inferri. SOC. Imò uero & tu & cæteri omnes. POL. Permultū abest: imò nec ego, nec tu, nec alius quisq;. SOC. Vis ne respondere? POL. Volo equidem: cupio enim quid tandem dicturus sis, intelligere. SOC. Responde itaq; mihi, ut intelligas, tanquam si à principio interrogem. Vtrum putas deterius esse: fa cere ne iniuriam, an perpeti? POL. Perpeti. SOC. Vtrum uero turpius? responde quæso. POL. Iniuriam facere. SOC. Nonne & peius, si turpius? POL. Minime. SOC. Intelligo iam. Nempe nō putas, ut uidetur, idem esse pulchrum atq; bonum: idemq; turpe atq; ma lum. POL. Nō certe. SOC. Quid autem pulchra omnia scilicet corpora, colores, figuras, uoces, studia, nunquid ipse ad nihil respiciēs, appellas pulchra, an ad aliquid? Ut ecce pri mo quidem corpora pulchra, nonne aut propter utilitatē dicis esse pulchra, atq; ad id pul chra cuius usui seruiunt: aut propter aliquam uoluptatem, uidelicet quod delectent aspi cientes? An habes præterea quicquam aliud quod de corporis pulchritudine dici possit? POL. Nihil aliud. SOC. Nonne & alia similiter omnia siue figuras, siue colores, uel pro pter aliquam uoluptatem, uel utilitatem, aut utraq; pulchra appellas? POL. Ita prorsus. SOC. Et uoces præterea, & quæ ad musicam pertinent, cuncta similiter? POL. Ita. SOC. Quinetiam statuta legum & studia non ob aliam causam pulchra sunt, quàm quod aut conferunt, aut delectant, aut utrunq; efficiunt. POL. Ob aliam certe nullam. SOC. Deniq; que de disciplinarū pulchritudine idem existimamus? POL. Idem prorsus. & pulchre qui dem nunc definis, ò Socrates, pulchrū delectatione & conferente bono definiens. SOC. Nonne turpe contrario, scilicet dolore, ac malo id est detrimento definiendū? POL. Ne cesse

esse est. S O C. Quoties igitur è duobus pulchris alterum pulchrius est, uel altero illorum, aut ambobus excedens pulchrius est, scilicet aut delectatione, aut utilitate, aut ambobus. P O L. Prorsus. S O C. Rursus quando duorum turpium alterum turpius est, uel dolore, uel detrimento excedens est turpius. An non necesse est? P O L. Ita. S O C. Age itaq; quomodo paulo ante de inferenda accipiendaq; iniuria dicebatur? an non dicebas pati iniuriam esse deterius: facere uero turpius? P O L. Dicebam equidem. S O C. Si ergo facere turpius est quam pati: aut molestum quidem est, ac molestia superans turpius est, aut detrimento, aut utriusq; nonne id etiam necessarium? P O L. Quid nix? S O C. Primo quidem consideremus an molestia superet: doleantq; magis qui inferunt, q; qui patiuntur iniuriam. P O L. Nullo pacto. S O C. Quare non excedit dolore. P O L. Non apparet. S O C. Si non dolore, nec etiam ambobus. P O L. Non uidetur. S O C. Ergo altero. P O L. Altero, S O C. Malo igitur atq; detrimento. P O L. Apparet. S O C. Quamobrem iniuriam facere excedens detrimento deterius erit q; pati. P O L. Manifestum est. S O C. Nonne & à multis hominibus, & abs te supra concedebat turpius esse inferre iniuriam q; accipere? P O L. Ita. S O C. Nunc etiam apparuit esse deterius? P O L. Apparuit. S O C. Eligas ne tu magis id qd' deterius turpeq; est, q; id quod minus? Ne pigeat respondere Pole: nihil enim obfuerit: sed te rationi tanq; me dico committas ingenue: atq; respondendo aut concede quæ dico, aut nega. P O L. Nunquam ô Socrates, istud eligerem. S O C. Alium uero quem q; id recepturum putas? P O L. Mihi quidem per hanc rationem non uidetur. S O C. Quamobrè uera dicebam: neq; me, neq; te, neq; alium quem q; recepturum facere iniuriam magis q; pati. utpote quod sit deterius. P O L. Apparet. S O C. Vides ergo Pole, facta argumentorū comparatione, ea inter se maxime discrepare. Nam tibi quidem alij præter me omnes assentiuntur: mihi uero solus ipse sufficis assentiendo atq; testificando, cuius solius suffragium sententiamq; rogami, ceteros uero dimitto. Atq; id quidem sic habeto. Post hæc autem quod secundo loco inter nos dubitabatur, iam consideremus: utrum iniuriantem pœnas dare maximū sit malorum, ut ipse putabas. an maius non dare, quæ mea erat sententia. Consideremus autem hoc pacto. Dare pœnas iniuriarū, atq; iuste puniri, num idem appellas? P O L. Idem. S O C. An potes negare iusta omnia quatenus iusta sunt, esse pulchra? Et uide ut respondeas provide. P O L. Mihi quidem æque ac tibi uidetur. S O C. Id quoq; animaduerte, an si quis agat quippiam, necesse sit esse aliquid patiens ab ipso agente. P O L. Videtur. S O C. An ergo & hoc pati oportet, quod agēs agit: & tale insuper quale agit ipsum? Ceu si quis pulset, necesse est aliquid inde pulsari? P O L. Necesse. S O C. Atq; si uehemēter, aut uelociter pulset, similiter pulsari pulsatum? P O L. Similiter. S O C. Talis ergo passio inest pulsato qualem efficit pulsans? P O L. Omnino. S O C. Et si quid comburat quis, oportet aliquid inde comburi? P O L. Oportet. S O C. At si uehementer exurat, &, ut ita dixerim, acerbo cum dolore, similiter & uri quod uritur, quemadmodū urit urens? P O L. Prorsus. S O C. Similiter si quis secat? Secatur enim aliquid. P O L. Ita. S O C. Ac si lata uel profunda, dolorosa sit sectio, tali necesse est quod secatur sectione secari, quali sector ipse secat? P O L. Videtur. S O C. Considera uero summatim, an quod modo dicebam, in cunctis cōfiteare: uidelicet quale aliquid agens agit, tale quiddam pati patiens. P O L. Confiteor. S O C. His ergo concessis responde, num pœnas dare, sit pati aliquid, aut agere. P O L. Pati. S O C. Nonne & à quodam agente? P O L. Constat, ab ipso uidelicet puniente. S O C. Qui autē recte punit, nonne iuste punit? P O L. Iuste. S O C. Iusta faciēs, nec ne? P O L. Iusta. S O C. Ergo qui punitur, dum iniustitię dat pœnas, iusta patitur. P O L. Apparet. S O C. Iusta uero dictum est esse pulchra. P O L. Prorsus. S O C. Horum igitur alter quidē pulchra facit: alter uero, scilicet punitus, pulchra patitur. P O L. Sic est. S O C. Quod si pulchra, etiā bona. Nam uel iocūda illa sunt, uel utilia. P O L. Necesse est. S O C. Bona ergo patitur quisquis iuste punit. P O L. Videtur. S O C. Id ergo sibi prodest. P O L. Confert. S O C. An non, ut quo pacto iudico explicē, meliorem reportat animū, si quidem iuste punitur? P O L. Consentaneū est. S O C. Ergo qui luit pœnas, à prauitate animæ liberatur. P O L. Certe. S O C. Itaq; maximo liberat malo. Eodem autē pacto considera: in pecuniarū collectione aliud ne hominis malum uideas q; paupertatem? P O L. Hanc ipsam. S O C. In corpore autē malum dices imbecillitatē, morbū, deformitatem, ceteraq; eiusmodi? P O L. Equidē. S O C. Nonne & in anima malū aliquid esse censēs? P O L. Quid nix? S O C. Id uero nonne uocas iniustitiam, inscitiā, timiditatem: & alia

Vtrum sit maximum malorum infrentem iniurias, pœnas dare, an non dare

Quale aliquid agens agit, tale quiddam pati patiens

G generis

generis eiusdem? P O L. Maxime. S O C. Cum igitur hæc tria sint, pecuniâ, corpore, animâ: tria horum esse dixisti mala: paupertatē, morbum, iniustitiâ. P O L. Certe. S O C. Horū uero malorum quodnam turpissimū? Nōne iniustitiâ? &, ut summam dicam: animæ uitium? P O L. Maxime. S O C. Quod si uitium animi turpissimū est: ergo & pessimū. P O L. Qua ratione hoc ais, ô Socrates? S O C. Hac utiq; semper quod turpissimū est, uel quia dolorem, uel quia detrimentū infert maximum, uel quia facit utraq; turpissimū est: quemadmodum ex ijs quæ in superioribus cōcessa sunt, apparet. P O L. Sane. S O C. Turpissimum uero esse iniustitiâ & omne animi uitium, nōne nobis concedebatur? P O L. Certe. S O C. Quare aut quia molestissimū est, & molestia superans, iccirco horum turpissimū est: aut quia detrimentū affert, aut propter utrumq;. P O L. Sic oportet. S O C. Nunquid molestius est iniustum esse, in temperatū, ignauum, imperitum, q̄ paupertate morboq; premi. P O L. Non certe quantū ex his conijcitur. S O C. Quoniam igitur incredibili quadam mirabilisq; magnitudine detrimenti atq; mali uitium animæ cætera superat mala, iccirco omnium est turpissimum: quandoquidē non dolore excedit, ut ipse ais. P O L. Sic apparet. S O C. Iam uero quod maximo excedit damno, maximum omnium est malorum. P O L. Ita est. S O C. Quamobrem iniustitia, in temperantia, cæteraq; improbitas animæ, malum est omnium maximum. P O L. Videtur. S O C. Quænam ars à paupertate nos liberat? Nōne quæstuaria? P O L. Hæc ipsa. S O C. Quæ uero à morbo: an non medicina? P O L. Hæc sane. S O C. At quænam à prauitate & iniustitiâ? Sin minus id tibi succurrit, ita considera: quonam, & ad quos potissimū ducimus morbis corporeis laborâtes? P O L. Ad medicos Socrates. S O C. Quò autem iniuriantes atq; dissolutos? P O L. Ad iudices. S O C. Ut uidelicet puniantur. P O L. Assentior. S O C. Nōne qui recte puniunt, iustitia quadam freti puniunt? P O L. Proculdubio. S O C. Quæstuaria ergo pellit paupertatē: Medicina uero abigit morbos: Iudiciaria deniq; in temperantiâ & iniustitiâ amouet. P O L. Sic apparet. S O C. Quid ergo horum est pulcherrimū? P O L. Quorū dicis? S O C. Quæstuariaz, medicinæ, iudiciariæ. P O L. Multo inter has excellit iudiciaria Socrates. S O. Ergo uel uoluptatē affert plurimā, uel utilitatem, uel utrumq;, siquidem pulcherrima est. P O L. Sic habet. S O C. An ergo curari à medico delectabile est: & inter manus medici oblectantur, dum curantur infirmi? P O L. Nō apparet. S O C. Conducit tamen, nōne? P O L. Confert. S O C. Quoniam uidelicet magno liberantur malo. Quapropter utile est tolerare dolorem, ut sanus euadas. P O L. Proculdubio. S O C. An ergo felicissimus quantum ad corpus attinet, is fuerit qui per medicinā curatus, conualescat: uel potius qui à principio non agrotauerit? P O L. Certe qui non agrotarit. S O C. Nempe non in hoc consistere uidetur felicitas ut liberemur à malis: sed ut ab ipso initio simus incolumes. P O L. Ita est. S O C. Ceterū si duo male uel corpore, uel animo affecti sint, uter horum miserius: num qui curatus liberatur à malo, an qui minime? P O L. Qui non curat. S O C. Nōne in iudicio puniri, à maximo quodā malo, id est à prauitate liberatio erat? P O L. Erat certe. S O C. Quippe cum pœna iusta moderet, iustioresq; efficiat tanq; medicina quædam improbitatis. P O L. Ita est. S O C. Felicissimus ergo qui nō habet animi uitium: quandoquidē id maximum apparuit esse malum. P O L. Absq; dubio. S O C. Deinde autem qui à malo eiusmodi liberat. P O L. Apparet. S O C. Hic uero est qui correptus perterritusq; pœnas dederit. P O L. Is ipse. S O C. Pessime ergo uiuit qui iniustus est, nec ab iniustitia soluit. P O L. Apparet. S O C. Nōne hic est qui maximis perpetratis iniurijs, maximaq; usus uolentia, effecerit ut neq; corripiat, neq; puniatur, neq; persoluat pœnas: queadmodū effecisse dicis Archelaū, aliosq; tyrānos & oratores atq; potētes? P O L. Apparet. S O C. Fermè enim eiusmodi homines uir optime, perinde faciūt, ac si quis morbo correptus grauissimo, det operam, ne uitiorum quæ in corpore sunt, sub medico pœnas reportet, neq; curetur: puerorū more uisionē atq; sectionem, tanq; rem molestam formidans. Nōne & tibi quoq; ita uidet? P O L. Mihi quidem. S O C. Quoniam uidelicet quanti sit sanitas corporisq; uirtus ignorant. Videntur autem per ea quæ modo cōcessimus, tale quiddā facere ô Pole, illi qui iudiciū fugiunt: ad dolorem quidē eius aspiciere: ad utilitatem uero cæci esse: atq; ignorare quanto miserius sit animo esse non sano, sed fracto, iniusto, impio, q̄ agrum corpus circumferre, itaq; dant operam ne iudiciū subeant, ne ue maximo soluantur malo. Ea q; de causa pecunias cumulant, comparant amicos, eloquentiæ student. At enim si uera inter nos sumus confessi, sentis quæ ex hac disputatione tandem sequantur

quantur? Ea ne vis ut singula ordine colligamus? P O L. Vt libet. S O C. Nonne constitit maximum esse malum iniustitiã atq; iniuriam? P O L. Videtur. S O C. Præterea mali huius solutionem esse poenas lueret? P O L. Apparuit. S O C. Eas vero effugere mali perseverantiam? P O L. Certe. S O C. Igitur inter mala magnitudine secundū obrinet locum inferre iniuriam. Efficere autem ne iniuriarum subeatur poena, omnium natura maximum est, primumq; malorū. P O L. Videtur. S O C. Hoc est igitur ô amice, de quo ambigebamus. Tu quidem Archelaum esse felicem affirmabas: qui cum maximas perpetrarit iniurias, nullas tamen pendit poenas. Ego autem sentiebam diuersum: uidelicet siue Archelaus, siue alius quisquam mortalium iniuriarū supplicia nō ferat, eum uel præcipue esse miserum: ac semper eum qui intulit eo qui sustinet iniuriã, esse miseriorem. Deniq; illum qui nō luat poenas, illo qui luat. An non hæc erant quæ à me dicebantur? P O L. Hæc ipsa. S O C. Nonne demonstratum est uere hæc dicta fuisse? P O L. Apparet. S O C. Age igitur Pole, si uerã hæc esse constat, quidnam opus est rhetorica? Nempe ex superioribus sequitur oportere diligentissime obseruare nos ipsos primum quidem necui iniuriam inferamus, tanquam satis mali ob hoc ipsum habituros. nōne ita habet? P O L. Ita certe. S O C. Deinde uero siue per nos, siue per alium quempiã nobis charum inferatur iniuria, sponte nostra iudici nos puniendos, tanquã medico festinanter offerre: ne antiquatus iniuriæ morbus, sic inficiat animum, ut insanabilem reddat. Quonam alio pacto dicemus ô Pole, si maneant priora illa inter nos concessa? Nonne hæc ita illis necessarijs consonant, nec secus habere possunt? P O L. Quid igitur porrò dicere possumus? S O C. Ad defendendū igitur aut excusandum iniustitiam nostram, uel parentum, uel amicorum, aut filiorum, aut patrię iniuriantis nihil utilitatis nobis confert rhetorica. Nisi quis iudicet contrã oportere rhetorica uti, ad accusandum uidelicet: primo quidem nos ipsos, deinde domesticos familiaresq; & alios: si quis eorum qui nobis chari sunt, iniurias perpetraverit: ne lateant eorum crimina, sed producantur: unde poenas illi persoluant, saniq; euadant. Præterea ad compellendum seipsum & alios ne torpeant, ne ue expauescant: sed forti animo & quasi cōnientibus oculis iudici tanquam medico secandos urendosq; se tradant, bonum ipsum honestumq; sequentes dolore contempto. Itaq; si uerberibus digna commiserint, uerberandos sese tradant: si uinculis, uinciendos: si multa, multandos: si exilio, expellendos: si nece, necandos. Quæ quidem in re unusquisq; sui ipsius sit suorumq; accusator: atq; ad hoc oratoria facultate utatur, ut patefactis iniurijs à maximo iniustitiæ malo soluantur. Ita ne Pole, an aliter dicimus? P O L. Absurda quidem ista Socrates mihi uidentur. Veruntamen tibi fortè superioribus consonant. S O C. Nunquid aut superiora illa conuelli, aut hæc sequentiã concedi necesse est? P O L. Ita se res habet. S O C. Contrã uero reputando, si alicubi malefacere oportet siue inimico, siue alij cuiuspiam: id duntaxat cauendum est, ne ipse ab aduersario iniuriam patiat: ac si alij iniuriam fecerit inimicus, omni studio prouidendū est & uerbis & operibus, ne luat poenas, ne ue trahatur ad iudicē: uerum ad eum si rapiatur, forte an nitendum ut inimicus euadat, nec sumatur de ipso supplicium. Imò si aurum multum abstulerit, id ut ne restituat, sed possidens ipse in se, atq; suos iniuste impieq; profundat: sin morte digna commiserit, ne moriatur unquã, si fieri potest, sed immortalis sit malus. Sin autem minus id fieri potest, saltem ut in ea prauitate plurimum temporis uiuat. Ad hæc et huiusmodi mihi uidetur Pole, conferre rhetorica. Illi uero qui non sit illaturus iniuriam, haud magno esse emolumento uidetur: si modo ullum in ea est uel commodum, uel utilitas. Nam in his quæ superius dicta sunt, nihil eiusmodi prorsus apparebat. C A L. Dic mihi Chærephon, serio ne hæc loquitur Socrates, an iocatur? C H A E R. Mihi quidem uidetur Callicles mirum in modum loqui serio, haud tamen importunum fuerit ab ipso requirere. C A L. Cupio per deos scire Socrates, utrum te nunc serio loqui an iocari existimare debeamus. Nam si seria hæc sunt & uera quæ dicis: perversa proculdubio nobis est uita, atq; omnia contrã quã decet, agimus. S O C. O Callicles, nisi nobis inesset affectus, & si alij quidem alius, tamen in plerisq; cōmunis, sed aliquis e nobis propriam quandam singularemq; præter ceteros haberet affectionem: haudquaquã facile foret, quod in se quisque sentiret, alij explicare. Quorsum hæc? Nempe animaduerto idem quoq; nobis accidere: quumq; duo simus duo quædam amare. Nam ego Alcibiadem & Cliniam, ac philosophiam amo: tu uero populum Atheniensem & Pylampum, Sentio itaq; si in con-

Vult hic Socrates, ut amicos iniurie accusamus, atq; iudici detegamus

cione tibi quamuis prudenti populus contradixerit, te consueuisse mutare sententiam, atque ea dicere quæ illi placere intelligas: nec ullo modo posse uoluntati eius obistere. Quamobrè si quis illa quæ tu gratia populi dicis, admiratus, absurda esse obiecerit, respondebis forsitan, modo uera fateri uelis, nisi is quem tu amas, populus mutet sententiam, nec unquam te mutaturum. Idem tibi forte contingat erga priuatum quendam, si quem uehementer ames. Arbitrari igitur talia à me quædam te audire, nec talia me dicere admireris, sed da operam ut philosophia quam amo, hæc uelle desistat. Dicit enim illa, ô dulcis amice, semper quæ à me audis. Et si familiarium quidam aliàs mihi loquitur aliter, philosophia tamen semper eadem. Dicit autem quæ tu nunc admiraris: modo enim præfens audisti. Aut ergo illam, quod nuper dicebam, redargue: atque ostende iniuriam facere, nec dare poenas, non extremum esse malorum. Aut si hoc stare sinis, prædico tibi ô Callicles, per canem Aegyptiorum deum, nunquam te Callicli consensurum, sed in omni uita repugnaturum. Atqui ego ô uir optime, præstare iudico, ut lyra mihi discordes & dissonet, chorusque quem ducam, ac multi præterea homines contradicant, quam ut ego unus mihi met dissonem atque repugnem. CAL. O Socrates, uidetur hæc tua iuuenisse Gorgiæ paulo ante erga te accusabat. Nam Gorgiam quodam in loco à te interrogatum, si pergeret ad ipsum aliquis rhetoricam percepturus, sed iuris ignarus, an illum doceret: rubore adductum inquit Polus, affirmauisse illum se esse docturum: idque ob ipsos hominum mores, qui grauius ferrent, si quis talia non concederet. Ob huiusmodi deinde concessionem coactum esse Gorgiam sibi met contradicere, tibi que id mirifice gratum esse. Quare te quidem iuste tunc meo iudicio irrisit, quod huiusmodi ineptias sequeris. Nunc uero rursus Polus eadem contigerunt: quem in hoc minime probo, quod tibi concesserit, iniuriam turpius esse facere quam pati: ob eam enim concessionem impeditus à te, quæ cogitauerat, explicare non potuit. Tu uero reuera ô Socrates, in scrupulos concionalesque difficultates audientes adducis, dum ueritatem sequi te profiteris. Affers utique in medium quæ natura quidem pulchra non sunt, sed lege. Plerumque uero accidit ut contraria sint inter se lex atque natura. si quis igitur rubore suffusus, non audeat quæ sint exprimere, contraria sibi met fateri compellitur. Tu uero id astutius animaduertens, insidiaris in uerbis. Si quis enim secundum legem loquatur, tu deinceps secundum naturam interrogas. Si uero secundum naturam ille, ipse secundum legem: quemadmodum de inferenda, uel sustinenda iniuria modo fecisti. Cum enim Polus secundum legem inferre turpius esse diceret, ipse legem es persecutus. Natura enim nimis quicquid peius est, idem & turpius, quale est iniuriam pati, lege uero inferre. Non enim uiri est iniurias pati, sed mancipij cuiusdam, cui mortuum esse quam uiuere præstet: quod quidem contumelijs iniurijsque affectum, neque sibi, neque suis potest opitulari. Verum, ut ego arbitror, qui leges condunt, imbecilliores sunt plerique. Itaque utilitati consulentes suæ, leges constituunt. præterea laudes uituperationesque disponunt, metu potentiorum adducti, ne qua in re excedere eos possint. Itaque aiunt turpe iniustumque esse alijs plus habere, idque definiunt iniuriam facere: plus uidelicet quam alij ut habeas, querere. Satis enim sibi factum putant, si quum inferiores sint, æquam habeant portionem. Ob hanc igitur rationem lege quidem id iniustum turpeque dicitur, querere ut plus quam cæteri possideas: atque hanc uulgo iniuriam nominant. Natura uero ipsa, ueluti puto, demonstrat æquum esse, ut præstantiores potentioresque omnia cæteris habeant superiora. Ostendit uero multis hæc modis, tum in cæteris animantibus, tum in cunctis ciuitatibus atque gentibus, apud quas iustum esse censetur, ut potentior infirmiori dominetur, plusque possideat. Nam quo iure Xerxes aduersus Græcos duxit exercitum, uel pater eius contra Scythas, aut innumerabiles alij, quos referre quis posset? Sed hi, ut arbitror, iuxta naturam iuris ipsius, ac per Iouem ipsius naturæ legem hæc agunt: non tamen fortasse iuxta leges has à nobis conditas, per quas præstantissimæ ac ualidissimæ indolis adolescentibus ab incunabulis tãquam leones uincientes, quasi quibusdam magicis carminibus fascinoque in modum subiicimus: dicentes æquitatem esse seruandam, idque pulchrum iustumque esse. At si quis præstantis naturæ uir insurgat, ac literas, fascinoque

nationes, incantationesq; huiusmodi uestras pessundans atq; discindens, legesq; omnes quæ deficiunt à natura, subuertens, cæteris dominetur, in eo iam naturæ ipsius ius effulgeret. Videtur autem mihi Pindarus hæc eadem in quodam cantu ostendere: ubi legē ait omnium esse reginam mortalium atq; immortalium: eamq; ius agere uolenter præpotenti manu. Idq; coniectare se dicit ex rebus gestis ab Hercule: qui & si carmen ipsum haud factis memoriter teneo, memini tamen ipsum dicere: Herculem neq; emptos, neq; donatos Geryonis boues abegisse: utpote naturali ipso iure dictante, & boues, & cætera omnia quæ ab hominibus possidentur, illius qui præstantior sit atq; ualentior esse debere. Veritas igitur ita se habet. idq; plane cognoscas, si ad maiora te iam dimissa philosophandi cura conuerteris: Nam philosophia quidē ō Socrates, gratiosa res est, & uenusta: si quis illam moderate in adolescentiaq; attingat. Sin autem supra modum tempus in ea contriuerit, hominum est corruptela. Quamlibet enim quis bono à natura sit ingenio præditus, tamen si diutius per ætatem iam prouectam philosophetur, necessario omnium rerum imperitus euadet: quarum omnino clarum, bonum, excellentē uirum habere peritiam oportet. nam & legum ciuiliū, & uerborum quibus in consuetudine cœtuq; hominū tam publice q̄ priuatim uti decet, uoluptatum præterea cupiditatumq; humanarum, & ut breuiter comprehendam, morum profus fiunt ignari. Quocirca quoties ad aliquam rem gerendā, uel publicam uel priuatam sese conferant, habentur ridiculi, quemadmodum & ciuiles uiri, si in uestras exercitationes disputationesq; descendant. Euenit enim illud Euripidis, qua in re clarus quisq; est, ad eam properat: & diei partem illi plurimam impartit, ut ipse se superet. Vbi uero inferior sit, inde fugit, illudq; uituperat: aliud uero laudat, quadam sui ipsius beneuolentia existimans seipsum ita laudare. Verum præstare arbitror amborum participem fieri, philosophiæ quidē quatenus disciplinæ gratia deceat. nec turpe quidem est adolescenti philosophari. sed cum grandior natu philosophiæ adhuc incumbit, res est Socrates ualde ridicula. Equidem similiter affectus sum erga illos qui philosophiæ dant operā, atque illos qui balbutiunt ac ludunt. Quoties enim aspicio puellum cui decorum adhuc est loqui ita balbutientem ludentemq; delector: festiuumq; & liberale mihi uidetur, puerilemq; decere ætatem. Quoties uero puellum audio uerba expeditius exprimentem, molestum quiddam mihi oboritur, auresq; offendit meas: atq; seruille quippiam præ se ferre uidetur. Cæterum quum uirum quis uel audit balbutientem, uel uidet ludentem, ridiculum id quidem, à uiroq; alienum, ac dignum plagis apparet. Idem igitur erga philosophantes mihi euenit. In adolescente enim philosophiam dum cerno, ualde delector, decensq; iudico, atq; ingenuum esse hominem hunc existimo: eum uero qui non philosophetur, illiberalem, nec unq; præclarum aliquid ac generosum de seipso præstiturum. Sed quando grandiore natu philosophantem animaduerto, neq; dum studia eiusmodi deserentem: uerberibus iam hunc uirum Socrates indigere censeo. Quippe quod, quemadmodum modo dicebam, huic accidat homini, ut etiam si ingenue indolis sit, tamen seruilis euadat. fugit enim mediam ciuitatem, forensesq; cōsuetudines, in quibus poeta inquit uiros fieri præstantissimos: absconditq; sese cum tribus uel quatuor pueris, & in angulis suffurrando uitam ducit, nihil unquam liberale aut magnificum prolaturus. Erga te autem Socrates bene amice affectus sum. Itaq; idem mihi erga te quod & Zetho erga Amphionem apud Euripidem, cuius modō mentionem feci, accidit. talia enim nunc mihi quædam aduersus te dicere uenit in mentem: qualia aduersus fratrem ille dicit. Profecto ea Socrates negligis, quæ curæ esse tibi conueniebat, atq; ad eō generosæ mentis præstantiam specie quadam puerili conformas, utpote qui nec in iudicijs cōsultationibusq; si usus poscat, uerba recte facere, neq; conueniens quicquam probabileq; eligere, nec alijs prompte consulere possis. Quare amice Socrates, ne mihi succenseas. Beneuolentia enim erga te mea ad hæc proferenda nunc me adducit. Nonne turpe ducis sic comparatū te esse, quemadmodum arbitror, & te & alios omnes qui philosophiam diutius persequuntur: Nempe si te nunc quis, aut alium è cœtu uestro quempiam comprehendat, inq; carcerem trahat, atq; te iniuriam quamuis nullam inferas, inferre tamen accuset: certe quid ageres, non haberes: sed uacillares oscitaresq; defensionis tuæ profus ignarus, proinde adductus in iudiciū, uel ab ignauo abiectioq; accusatore, ultimo supplicio, si modo illi pla-

Oratio Calli-
dis de philo-
sophia

ceret, afficereris. Iam uero quomodo id ad sapientiam spectat ô Socrates: si qua ars ingenuæ mentis nacta uirum, reddit deteriorē; adeo ut nec ipse sibi opem ferre ualeat: nec ex grauissimis periculis se, aut altum quenquam seruare, sed inimicorum raptorumq; exponat iniurijs inglorium in ciuitate degentem? Iam uero eiusmodi uirum, et si dictu sit agrestius, licet super genam impune pulsare. Quamobrē bone uir me audi, ac iam in uanis uersari argutijs desine: de cora rerum gerendarū exerce officia, atq; ea ex quibus sapere uidea ris: ista uero arguta, siue deliramenta appellari oportet, siue nugas, unde uacuz habitant: ista tibi domus sunt, alijs relinque. deniq; imitare non eos qui hæc exigua captant, sed eos quibus uictus & gloria, & alia bona ad sunt cōplurima. s o c. Si aurea mihi ô Callicles, anima foret, nōne arbitraris me libenter reperturū aliquem ex his lapidibus, per quos probari aurum solet optimū, ad quem animam admouēs mecum, si ab ipso quasi recte educata approbaretur, certo scirem me satis habere, nec probatione ulterius alia indigere? C A L. Quorsum hæc ô Socrates? s o c. Dicam equidē. Nempe arbitror, cum te nactus fuerim, me iam preciosum hunc lapidem esse nactum. C A L. Quam ob causam? s o c. Quoniam certo scio ea quæ tu mecum senseris, in his quæ meus animus opinatur, fore proculdubio uera. Censeo namq; in eo qui alicuius probaturus sit animam, utrum illa quidem recte instituta sit, nec ne, tria potissimū requiri, quæ in te sunt omnia: scientiam primo: deinde opinionem, prudentis scilicet atq; beneuoli: tertio audaciam. Nam multos equidem reperio, qui me propterea recto examine probare non possunt, quod sapientes non sunt, quem admodum tu esse uideris. Alij uero sapientes quidem sunt, sed ueritatem mihi dicere non diligunt, ut tu geris. Peregrini uero isti, Gorgias & Polus, sapientes quidem sunt, meq; diligunt: uerum deest eis audacia, uereturq; ultra quam oporteat. Quod quidem cuiam dubiū esse possit? Quippe cum eo usq; processerint uerendia, ut utriq; ob ipsam uerecundiam in præsentia multorum hominū ausi fuerint si hyspils de rebus maximis contradicere. Quibus omnibus quum aliq; careant, ipse habes. Principio es abunde liberaliter institutus: quod multi si opus sit, confirmarent Atheniensis, mihiq; beneuolus. quod qua coniectura intelligam, tibi dicam. Noui equidem Callicles quatuor uos in sapientiæ studio socios: te scilicet & Thylandrū Aphidnæum, & Andronem Androtionis, Nausicydemq; Cholargeum: atq; cum aliquando inter uos ageretur, quousq; sapientiæ studendum foret, eiusmodi apud uos uicisse sententiam audiuit: nō esse ad exactam philosophiæ diligentiam contendendū, sed cauendum ne ultra quam deceat, sapientes facti clam uos ipsos deprauaretis. Quum igitur audio idem te mihi dare consiliū, quod amicissimis tuis, abunde magnum argumentū est ueri amoris erga me tui. Postremo quod non desit audacia, nec te pudor impediatur, & tu ipse affirmas, & oratio quam paulo ante hic habuisti, testatur. Cum hæc igitur ita se habeant, siquid tu mihi in disputando concesseris, satis iam nobis probatum erit: neq; oportebit ad examen aliud id referre: alioquin tu nunquam id mihi concessisses, uel sapientiæ defectu, uel uerecundia adductus, uel decipiendi causa. Amicus enim mihi es, ut ipse ais. Reuera igitur mea tuaq; confessio finem iam ueritatis habebit. Harum uero consideratio rerum in quibus me ipse corripuisti, omnium Callicles pulcherrima est: qualem esse uirum deceat: quidq; & quousq; tam in iuuentute q; in senectute exercere conueniat. Ego uero siquid in uita mea minus recte ago, certum habeto me nō sponte mea, sed inscitia potius aberrare. quamobrem tu quemadmodū admonere cœpisti, perge quæso, planeq; mihi demonstra quidnam sit istud, & qua uia consequi ualeam, quod mihi quærendū arbitraris. Quod si me consentientem tibi nunc habebis, postea uero quæ assensus fuerim, minus præstare deprehendas, socordem omnino ignauumq; me putato, neq; ulterius in me admonendo quasi omnino perditum operam perdas. Refume uero mihi ab initio, quemadmodū tu & Pindarus dicebas, iustum id esse natura, potentiorē per uim auferre ea quæ imbecilliorum sunt, & dominari meliorem deteriori, plusq; habere eum qui præstantior sit, quam qui abiectior. Nunquid aliud dicis esse iustum: an recte memini? C A L. Hæc & tunc dicebā, & nunc dico. s o c. Vtrum uero meliorem uocas eundem atq; potentiorē? Neq; enim tunc plane quid diceres, intelligere potui, num ualidiores appellas potentiores: oportetq; ualidioribus infirmiores obtemperare? Quemadmodū tunc uideris demonstrauisse, cum diceres magnas ciuitates

Tria debet habere probaturus animam alius, scientiam, beneuolentiam, audaciam

Sententia Callicles & amicorum: Non esse ad exactam philosophiæ diligentiam contendendum

Quatuor rerum consideratio pulcherrima

ciuitates aduersus paruas naturali iure insurgere, propterea quòd potèntiores atque ualidiores essent: quasi idem sit potentius ualidiusq; & melius. An fieri potest ut aliquis melior quidem sit, inferior tamè atq; imbecillior? Similiterq; ut potentior sit, deterior tamen? Vel eadem melioris atq; potèntioris est definitio? Hoc ipsum mihi apertius explica, idem ne aliud sit potentius, & melius, atq; ualentius. CAL. Equidem manifeste tibi assero idem esse. SOC. Non ne multitudo ipsa natura uno potèntior est: quæ quidem leges constituit super unum, quemadmodum nuper ipse dicebas. CAL. Quid nî? SOC. Multitudinis ergo leges potentiorum sunt. CAL. Omnino. SOC. Non ne igitur & meliorum? Qui enim potentiores sunt, ut ipse ais, multo sunt meliores. CAL. Sic certe. SOC. Non ne horum institutiones natura sunt rectæ, cum potentiores sint? CAL. Sic affirmo. Non ne multitudo statuit, quemadmodum nuper ipse dicebas, iustum esse seruari inter omnes æqualitatem: atq; esse turpius iniuriam inferri quàm pati? Est ne ita an aliter? Ac uide ne hic tu quoq; ob uerecundiam capiaris. Constituit multitudo ista nec ne: uidelicet iustum esse seruari æquitatem, non autem alium alio plus habere: atque turpius esse facere iniuriam quàm accipere? Nulla te Callicles inuidia quæso quo minus ad hæc respondere detineat: ut si mecum sentias, abs te confirmet tanquam uiro ad iudicandum abunde sufficiente. CAL. Sic utiq; statuit multitudo. SOC. Non ergo lege sola, & turpius est facere iniuriam quàm pati, & iustum est æquitatem seruare: sed etiam ipsa natura. Quapropter uideris in superioribus non uere dixisse, neq; me recte accusauisse: cum contrarias inter se esse legem atq; naturam affirmares, meq; hæc animaduertentem solere in uerbis insidiari: atq; si quis secundum naturam loquatur, ad legem: si quis uero secundum legem, ad naturam deducere. CAL. Hic uir nunquam desinet in nugis uersari. Dic mihi Socrates non ne te pudet, tam grandem natu, uenari nomina? Atq; si quis uerbo excidat, tanquam id tibi lucro ueniat, impense captare? Putas me aliud dicere potèntiores esse quàm meliores? Non ne dudum dico idem esse melius atq; potentius? An putas me dicere, si fex seruorum hominumq; undiq; uilissimorū in unum confluat, hos præterquam fortasse corporis uiribus esse potèntiores: & quæ hi statuunt esse iura? SOC. Agedum ô sapientissime Callicles, ita ne dicis? CAL. Et maxime quidem. SOC. At ego beate uir iam dudum coniecto tale aliquid te potentius appellare: atq; interrogo cupiens quid uelis aperte cognoscere. Non ne enim duos meliores esse uno iudicas? neq; seruos tuos te meliores, quia uidelicet robustiores sint? Verum rursus à principio dicas quos tandem uelis esse meliores, quando non ualidiores: & uide precor ô uir mirifice, ut mitius me doceas ne à scholis tuis aufugiam. CAL. Ironice loqueris. SOC. Non per Zethum Callicles, quo tu fretus multa usus aduersus me nunc es ironia. Verum dic age, quos nam meliores appellas? CAL. Præstantiores equidem. SOC. Vides ergo, te nomina duntaxat dicere: ostendere uero nihil? non aperis meliores potèntioresque, utrum prudentiores an alios quosdam esse dicas. CAL. Per Iouem hos dico, & maxime quidem. SOC. Sæpe igitur unus prudens compluribus imprudentibus iuxta sermonem tuum potentior est: atq; hunc par est dominari, cæteros uero subesse, plusque habere eum his quibus imperat. Hoc enim dicere mihi uelle uideris (neque uerba aucupor) si quidem unus sit multis potentior. CAL. At hæc ipsa sunt quæ dico. Hoc enim arbitror ius esse natura: eum uidelicet qui melior prudentiorque sit, imperare, atque plus inferioribus possidere. SOC. Siste parumper. quid tandem sentias si hoc in loco, ut nunc, congregati essemus multi: forentque nobis communia esculenta, & poculenta complurima: nos uero ex uarijs hominum generibus essemus conflati, partim quidem ualidi, partim uero imbecilles: unus autem nostrum omnium circa hæc prudentissimus, fortasse medicus: ac foret hic, ut consentaneum est, alijs quidem robustior, alijs uero debilior: non ne hic prudentior, præterea melior quantum ad hæc pertinet, & potentior erit? CAL. Omnino. SOC. Vtrum uero horum esculentorum propterea plus illum quàm nos, quia sit melior, capere decet? An potius ob eius præstantiam omnia distribuere debet, neq; in distribuendo pro se plus retinere: alioquin mulctandus sit: sed alijs plus, alijs minus habere: ac si omnium debilissimus sit, minimum sibi quamuis optimo tribuendum est. Callicles: nonne ita bonum est dicendum? CAL. De esculentis, & poculentis &

medicis atq; huiusmodi nugis uerba facis: ego uero non de his loquor. S O C. Vtrum igitur prudentiorem esse meliorem dicis, nec ne? Respōde. C A L. Equidem. S O C. At non oportet, ut melior plus accipiat? C A L. Non, de cibis atq; potionibus. S O C. Intelligo, fortè enim de uestibus, atq; oportet eum qui sit in conficiendis uestibus peritissimus, magnam habere tunicam, ac multis preciosisq; ornatum incedere uestibus. C A L. Quas tu uestes mihi narras? S O C. At forsitan in calceis oportet eum plus accipere qui in eis prudentior sit, et melior; ac forsitan ipse corarius maximos pluresq; habere debet calceos, multosq; suis pedibus circumferre. C A L. De quibus calceis nūc deliras? S O C. Quod si non talia, saltem eiusmodi quædam dicis, ceu uirum in colendis agris prudentem, honestumq; & bonum, debere plus reportare seminis, plurimoq; in suis agris uti. C A L. Quàm semper eadem dicis ô Socrates? S O C. Non solum eadem Callicles, sed eisdem quoq; de rebus. C A L. Per deos semper tu cerdones, corarios, fullones, coquos, medicos habes in ore, quasi de his instituta nobis disputatio fuerit. S O C. Nonne ergo ipse dices aliquando, quibus in rebus potentior atq; prudentior iuste possidere plus debeat? Vel neq; me permittes dicere, neq; ipse dices? C A L. At ego id iam diu dico: primo quidè qui potentiores sint, non enim cerdones dico neq; coquos, sed eos qui in administranda republica sint prudentes; neq; prudentes solum ueruetiam fortes, qui ad ea quæ excogitauerunt perficienda aptissimi sint, neq; animi mollitiè ulla succumbant. S O C. Aduertis ne Callicles non de eisdem me abs te, atq; uicissim te à me accusari? Tu quidem me accusas quasi semper eadem repetam: ego uero te contra tanquam de rebus eisdem nunquam eadem afferentem. Si quidem aliàs meliores atque potentiores esse definit ualidiores, aliàs autem prudentiores. Nunc præterea aliud quiddam affers. Fortiores enim nūc quidam abs te potentiores melioresq; nominantur. Verum age tandem expliça, quos potissimum & ad quid meliores potentioresq; appellas. C A L. Iam dixi, prudentes uidelicet in rebus publicis atq; fortes. Hos enim decet ciuitatibus imperare: idq; iustum est, ut plus alijs habeant dominantes uidelicet subiectis. S O C. Quid uero? sibi ne ipsis ulla ratione dominari, siue parere decet? C A L. Quemadmodū dicis? S O C. Dico num sibi quisq; debeat imperare: an nihil opus sit, ut sibi quidem imperet, sed alijs duntaxat. C A L. Quomodo sibi met imperare dicis? S O C. Nihil obscurum dico, sed quemadmodum dicunt multi, temperatum, & sui ipsius compotem, uoluptatibus suis cupiditatibusq; imperantem. C A L. Quàm festiuus es Socrates? stupidos homines nominas tēperatos. S O C. Quid ais? nemo est quin norit me id minime dicere. C A L. Immo ualde quidem ô Socrates, nam quomodo beatus esse potest qui alicui seruiat? Cæterum hoc est natura iustum atq; pulchrū, quod tibi nunc audacter dico, oportere illum qui recte uitam acturus sit, permittere cupiditates suas summopere augeri, nec eas ullo modo cohibere: atq; his quammaximis quicquid petunt subministrare ob fortitudinem atq; prudentiam; & quemlibet earum affectū prorsus explere. Quod quidem quia multi consequi nequeunt, eos uituperant qui id assequuntur, ob uerecundiam suam impotentiam abscondentes: feruntq; intemperantiam esse turpem, quemadmodum in superioribus ipse dicebam. Præterea in seruilem habitum deducunt melioris naturæ homines: ipsiq; cum libidines suas explere nequeant, temperantiam atq; iustitiam probant propter ignauiam. Verum si his à principio contigisset, ut uel regum essent filij, uel ipsis natura sufficeret ad imperium, aut tyrannidem, aut potestatem aliquam sibi comparandam, profecto turpius peiusq; esset, ut huiusmodi temperantia uterentur: qui cū liceret ipsis frui bonis, nec impedirentur ab ullo, ipsi sibi dominam præfererint multitudinis legem sermonemq;, & uituperationem. Quo enim modo non miseri sint? Siquidem propter quandam iustitiæ, temperantiæq; honestatem, nihil plus amicis quàm inimicis tribuerent, etiam dum in ciuitate sua dominarentur. Cæterū ô Socrates ueritas ipsa quam te sequi affirmas, ita se habet: luxuria, intemperantia, libertas, modo facultas suppetat, uirtus est, atq; felicitas. Cætera uero isthæc speciosa præter naturam adiuuenta, hominū defrumenta sunt, & nugæ penitus contemnendæ. S O C. Non ingenerose ô Callicles audacia usus in disputando procedis. Sanè aperte nunc ea dicta sunt abs te, quæ alijs cogitant quidem, dicere tamen nolunt: quamobrem te ut nullo modo desistas obsecro, ut reuera certiores efficiamur, qua sit ratione uiuendum. Dic ergo mihi, cupiditates ais nō esse conuercendas

attendas: si quis optet esse talis, qualem oportet esse immo permittendum illas summope-
 re augeti, atque earum expletionem aliunde comparandam: idque ais esse uirtutem? C A L. Aio
 equidem. S O C. Si ita esset, non recte dicerentur beati, qui nullius indigeant. Alioquin, lapi-
 des & mortui felicissimi forent. Veruntamen & illa quam tu dicis, grauis est uita. Neque ad-
 mirarer si ea de re uerum Euripidis dictum, Quis nouit utrum uiuere quidem mori sit: mo-
 ri autem uiuere? Et nunc forte reuera mortui sumus. Audiui iam equidem a sapiente quo-
 dam nos nunc mortuos esse, corpusque nostrum sepulchrum esse nobis: partemque illam animae
 in qua cupiditates sunt, perinde se habere ac si persuadendo uicissimque dissuadendo, sur-
 sum deorsumque agitur. Itaque elegans quidam uir Siculus fortasse uel Italus in his confa-
 bulatus hanc animi partem propter suasionem credulitatemque lubricam alludens nomi-
 ni, doliolum appellauit: Dementes uero prophanos atque damnatos. Horum autem hanc ani-
 mi partem quam libidinibus agitur, tanquam futilem ob incontinentiam inexplabilem perfo-
 ratum esse doliolum, inquit. Quamobrem hic uir contrarium tibi ostendit: eorum qui apud ob-
 scuros sunt inferos, eos esse miserimos, qui tanquam omnino prophanis damnati sunt, atque
 aquam in uas perforatum alio etiam perforato uase inferre coguntur. Esse autem hoc aliud
 uas, siue cribellum, ut dicebat is qui me docuit, dementium animum. quem ideo perforato
 uasi assimilauit, quod propter inuidam affectionem obliuionemque nequeat infusum aliquid
 continere. Videbuntur haec alicui quodammodo mira: demonstrant tamen quod uolo,
 si qua ratione ualeam, persuadere tibi, ut pro inexplabili & incontinenti uita moderatam
 praesentibusque semper contentam rebus eligas. Sed utrum per haec tibi aliquid persuadeo?
 ut mutata sententia beatiore qui temperate uiuant quam qui intemperate putes? an ni-
 hil etiam proficio? atque licet multa simili ratione confabuler, nihilo magis es sententiam mu-
 raturus? C A L. Hoc o Socrates uerius subiunxisti. S O C. Agedum tibi similitudinem a-
 liquam ex eodem gymnasio adducam. Attende utrum perinde de utriusque uita, tempera-
 ti scilicet atque intemperati statuas, ac de duobus qui multa haberent uasa: & alter quidem
 integra atque plena partim uini, partim mellis, partim lactis, aliaque similiter aliorum: sint ue-
 ro singuli hi liquores rari quidem, & inuentu difficiles, multisque & grauibus laboribus co-
 parati. Is ergo cui plena sunt uasa nihil superinfundere omnino curet: sed quantum ad haec
 attinet quietem agat. Alteri uero liquores sint quemadmodum alteri: qui comparari qui-
 dem, sed tamen cum difficultate possint: uasa uero perforata atque fracta, ac die nocteque co-
 tinue illa implere cogatur, aut extremis molestiis agitur. Quare cum talis sit utriusque
 uita, temperati ne an intemperati beatiorem esse ais? An persuadeo tibi his uerbis, ut ui-
 tam hominis moderati meliorem esse immoderati concedas? uel nondum persuadeo? C A L.
 Nequaquam o Socrates. Nam illi cui plena sunt omnia, nulla amplius est uoluptas: sed
 quemadmodum modo dicebam, quasi lapis uiuit, postquam semel impleuerit: neque uolu-
 ptatem sentit amplius neque molestiam. Dulcedo autem uitae in multa continuaque infusione co-
 sistit. S O C. An non necesse est si multum influat, multum uicissim effluere: lataque effluxui
 patere foramina? C A L. Prorsus. S O C. Charadrii auis, id est uoraginis cuiusdam tu rur-
 sus uitam dicis: non autem mortui aut lapidis: atque mihi responde, num tale aliquid dicas
 uelut esurire atque esurientem comedere. C A L. Dico equidem. S O C. Et sitire sitientemque
 bibere. C A L. Dico equidem: atque reliquis similiter cupiditatibus affectum esse explereque
 eas posse cum uoluptate, beatam esse uitam affirmo. S O C. Euge uirorum optime, per-
 ge, ut coepisti: nec te pudeat. Oportet autem, ut uideatur, me quoque pudore non detineri,
 ac primum mihi dicas utrum scabiosum qui sese fricat, idque continue facere queat, beate
 uiuere putandum sit. C A L. Quam ineptus es o Socrates, ac reuera uulgaris conciona-
 tor. S O C. Profectio o Callicles Polum quidem & Gorgiam conterrui, & erubescere com-
 puli. Tu uero caue ne terrearis, neque pudore impedire. Fortis namque es, sed duntaxat re-
 sponde. C A L. Dico utique fricantem quoque uoluptuose uiuere. S O C. R. Nonne si uolu-
 ptuose etiam beate? C A L. Proculdubio. S O C. Vtrum si caput duntaxat fricat, uel am-
 plius aliquid, a te quaro. Vide quid respondeas Callicles, si quis te deinceps quam conse-
 quantur interroget: atque his quasi captibus concessis cinædorum istorum uita nequaquam
 grauis, turpis, infelix, dicenda erit: an ipse audebis eos beatos dicere si ad uotum his, quam
 cupiunt, potiantur? C A L. An non te pudet o Socrates ad ista sermonem deducere? S O C.
 Ego ne o generose uir deduco? an ille potius qui adeo impudenter asserit eos qui oble-
 ctantur

Euripides de uita
 & morte

stantur, quocumque modo oblectentur, esse beatos: neque distinguit quæ voluptatum bonæ sint, & quæ malæ: Verum nunc saltem dic, utrum idem esse asseras voluptatem atque bonum: an esse aliquid voluptuarium quod non sit bonum. CAL. Ut mihi proculdubio ratus sit sermo, si aliud esse dixeris, idem esse dico. SOC. Peruertis Callicles illa quæ prius dicta sunt; nec amplius idoneus es ad illa quæ perscrutamur inuestiganda, siquidem aliter quam tibi uideatur es responsurus. CAL. Enimvero tu quoque Socrates. SOC. Atqui neque ego recte facio, si id facio: neque tu. Sed o beate uide ne hoc sit bonum omnino gaudere: alioquin quæ nunc subducta sunt, multa & turpia atque alia insuper quamplurima euenire uidentur, si hoc ita se habeat. CAL. Vt tu quidem putas o Socrates. SOC. Tu autem reuera hæc affirmas? CAL. Affirmo equidem. SOC. Vis ergo quasi te serio loquente, disputationem aggrediamur? CAL. Volo certe. SOC. Age iam cum huiusmodi sententiæ sis, distincte ad hæc mihi responde. Vocasne aliquid scientiam? CAL. Voco. SOC. Nonne fortitudinem quandam pauloante cum scientia esse dicebas? CAL. Dicebam sane. SOC. Nunquid aliud fortitudinem, quam scientiam, quasi duo hæc sint, dicebas esse? CAL. Maxime. SOC. Voluptatem uero atque scientiam, idemne an aliud esse? CAL. Aliud sapientissime uir dicebam. SOC. Num & fortitudinem à uoluptate differre? CAL. Quid nisi? SOC. Age itaque, ut hæc meminerimus. Callicles quidem Acharneus uoluptatem bonumque idem esse dixit: sed scientiam, & fortitudinem tum inter se, tum à bono differre. Socrates autem Alpeccetes ista non concedit. CAL. An non concedit? SOC. Arbitror autem neque Calliclem talia concessurum, ubi seipsum recte considerauerit. Dic mihi felices, & infelices nonne contrario modo affici putas? CAL. Puto equidem. SOC. An non si contraria hæc eorumque affectiones inuicem sunt, necesse est ea ita se habere quemadmodum sanitas atque morbus: non enim aliquis sanus simul est atque ægrotat, neque simul cessat sanitas atque morbus. CAL. Quo pacto dicis? SOC. Assumpto toto si uis corpore ita considera, ægrotant ne alicuius oculi eo morbo, qui ophthalmia nominatur? CAL. Esto. SOC. Nunquid simul sani sunt? CAL. Non. SOC. Quando uero eo morbo quis liberatur, nunquid tunc sanitas oculorum cessat: & tandem morbus simul sanitasque discedunt? CAL. Minime. SOC. Mirum namque, ut arbitror, absurdumque id foret. CAL. Nimirum quidem. SOC. Sed, ut puto, uicissim capit, & amittit utrumque. CAL. Assentior. SOC. Robur quoque imbecillitatemque similiter. CAL. Certe similiter. SOC. Velocitatem rursus, & tarditatem. CAL. Certe. SOC. Nonne & bona felicitatemque, & horum contraria mala uidelicet atque miseriam, per uices accipit utraq; per uices amittit? CAL. Omnino. SOC. Si qua ergo reperiamus à quibus aliquis liberatur simul & habet: nimirum hæc non ita se habent, ut alterum quidem eorum bonum sit, alterum uero malum. hæcne confitemur? Quid responsurus sis considera diligenter. CAL. Fateor proculdubio. SOC. Age utique ad illa quæ prius concessimus reuertamur. Esurire uoluptuarium dixisti esse an molestum? De fame ipsa interrogo. CAL. Molestum equidem: attamen famescentem comedere, uoluptuarium. SOC. Ego quoque intelligo, at uero fames ipsa molesta est, an non? CAL. Molesta. SOC. Nonne & sitis? CAL. Vehementer. SOC. Vtrum ergo amplius à me queri uis? an confiteris indigentiam omnem atque cupiditatem doloris esse participem? CAL. Confiteor: ne ultra queras. SOC. Esto. Sitientem uero bibere uoluptuarium esse dicis? CAL. Dico. SOC. Ex hoc ergo quod ais sitientem quidem esse dolorosum est. CAL. Est. SOC. Bibere uero expletio est indigentiae atque uoluptas. CAL. Ita. SOC. Nunquid ergo qua ratione bibit, gaudere dicis? CAL. Maxime. SOC. Quatenus uero sitit, dolere? CAL. Certe. SOC. Sentis igitur quid sequatur: uidelicet fateri te dolentem gaudere simul, quando sitientem dicis bibere? An non simul id euenit eodem in loco atque tempore? siue animam, siue corpus respicias. Nihil enim refert, ut arbitror. Ita ne est an aliter? CAL. Ita. SOC. Veruntamen felicem esse simul & infelicem, impossibile esse dixisti. CAL. Equidem. SOC. At uero dolentem gaudere posse confessus es. CAL. Apparet. SOC. Quapropter gaudere non idem est atque esse felicem: neque dolere idem quod infelicem esse. Ideoque aliud uoluptas est quam bonum. CAL. Nescio quid commenteris. SOC. Immo scis, sed fateri non libet: at perge quæso respondendo, ultro enim deliras: ut quam sapiens sis agnoscas qui me castigas. Nonne unusquisque nostrum sitire desinit, atque simul gaudere propter potum? CAL. Nescio quid dicas. GOR. Nequaquam ita o Callicles: Imò responde nostri gratia, ut disputatio concludatur. CAL. At enim semper talis

talis est Socrates. Exigua enim, & nullius momenti perquirat atque redarguit. GOR. Quid tu refert? Non enim hoc tuum officium est, sed permittit ut arguat arbitrato suo. CAL. Quare igitur Socrates de angustis ac uilibus istis quando id Gorgiæ placet. SOC. Sicci-
 ne beatus es, ut magna consecutus mysteria sis prius quam parua? Ego uero id fas esse non iudicabam. Sed iam resumens ubi reliquisti responde. An non simul desinit quis sit re atque gaudere? CAL. Concedo. SOC. Non ne & famescere aliasque cupiditates habere simul atque uoluptates desinit? CAL. Ita est. SOC. An non ergo dolores, & uoluptates simul animi? CAL. Ita. SOC. Veruntamen à bonis, & à malis non simul cessat: ut tu modo fatebatur. Nunc uero non confiteris. CAL. Equidem. Sed quid tum? SOC. Nempe non eadem sunt omnia amice bona, & uoluptuaria: neque mala eadem atque molesta. Ab his enim quis simul cessat: ab illis uero nequaquam, utpote alijs. Quanam igitur ratione uoluptuaria eadem sint atque bona: uel molesta eadem atque mala? Iam uero si uis hoc rursus pacto considera. Arbitror enim nec per hunc modum tibi consentiri. Attende igitur: bonos uiros non ne bonorum presentia bonos uocas: quemadmodum pulchros eos quibus pulchritudo adsit appellas. CAL. Equidem. SOC. Quid uero: bonos uiros appellas dementes, & timidos: non certe paulo ante, immo fortes prudentesque dicebas. Non ne hos ipsos nuncupas bonos? CAL. Omnino equidem. SOC. Dementem autem puerum uidisti unquam uoluptate perfundi? CAL. Vidi. SOC. Virum autem dementem uidisti aliquando affici uoluptate? CAL. Opinor me uidisse. Sed quorsum hæc? SOC. Nihil refert: sed responde. CAL. Vidi. SOC. Quid uero: sane mentis uirum dolentem uidisti atque gauderem? CAL. Certe. SOC. Vtri uero magis gaudet atque dolent: prudentes ne, an imprudentes? CAL. Haud multum differre arbitror. SOC. Satis est istud. In bello autem uidisti ne unquam uirum timidum? CAL. Quid nunc? SOC. Quid uero cum recederent hostes: utri uidebantur tibi magis gaudere: timidine, an fortes? CAL. Vtrique mihi magis gaudere, uel saltem prope. SOC. Nihil refert. gaudet igitur & timidi. CAL. Magnopere. SOC. Et dementes, ut apparet. CAL. Et isti. SOC. Cum uero hostes aduentant, soli ne dolent timidi, an etiam fortes? CAL. Vtrique. SOC. Num similiter? CAL. Fortem magis timidi. SOC. Ab euntibus autem nonne magis gaudet? CAL. Fortem. SOC. Non igitur dolent atque gaudet imprudentes atque prudentes, timidi que & fortes similiter: ut ipse ais: magis tamem timidi que fortes? CAL. Aio equidem. SOC. Veruntamen prudentes quidem, & fortes boni sunt: timidi uero atque imprudentes mali. CAL. Ita est. SOC. Quamobrem æque gaudet atque dolent, & boni, & mali. CAL. Assentior. SOC. An ergo æque boni mali que sunt hi qui boni sunt, & qui mali: an potius boni duntaxat qui boni sunt, mali uero qui mali? CAL. Per Iouem nescio quid inuoluas. SOC. An ignoras dixisse te bonorum presentia esse bonos: malos uero malorum? Bona autem uoluptates esse: mala uero dolores? CAL. Equidem. SOC. Nonne igitur his qui oblectantur adsunt bona, uidelicet uoluptates: siquidem oblectantur. CAL. Quid prohibet? SOC. Num presentibus bonis boni sunt qui delectantur? CAL. Sunt. SOC. Et dolentibus adsunt mala, scilicet ipsi dolores? CAL. Assunt. SOC. Malorum uero copia malos esse dicis qui mali sunt. nonne adhuc dicis? CAL. Equidem. SOC. Boni ergo sunt qui gaudet: mali uero qui dolent. CAL. Maxime. SOC. Et qui magis nimirum magis: qui uel minus, & hi minus, & qui pariter, æque. CAL. Ita. SOC. Nunquid ais ita gaudere atque dolere prudentes ut imprudentes: rursusque timidos atque fortes: an magis etiam timidos? CAL. Aio. SOC. Reputa igitur unam mecum quid nobis ex his que concessa sunt eueniat. Bis enim atque ter pulchrum esse ferunt ea que pulchra sunt dicere atque considerare. Bonum quidem esse prudentem fortemque diximus: nec ne? CAL. Diximus. SOC. Malum uero imprudentem & timidum? CAL. Prorsus. SOC. Bonum autem rursus eum qui gaudeat? CAL. Ita. SOC. Malum uero eum qui doleat? CAL. Neceffe est. SOC. Dolere uero atque latari bonum malumque similiter: forte etiam magis malum? CAL. Certe. SOC. Similiter ergo quis bonus fit, & malus bono, uel potius ipse malus fit bonus, an non hæc, & superiora illa sequuntur, si quis uoluptaria eadem esse dixerit atque bona? An non necessario hæc sequuntur Callicles? CAL. Iam dudum te ausculto Socrates tibi que concedo, obseruans si quis uel ioco aliquid tibi dederit, id puerorum more libentius te arripere: quasi uero existimare debeas, uel me uel alium quenquam non arbitrari alias uoluptates esse meliores: alias uero deteriores? SOC. Vhi uhi omnia Callicles que astutus es: me quasi puerum ludis, quandoque in hunc modum rem

Bis atque ter pulchrum esse ferunt ea que pulchra sunt dicere

rem habere asserens, quandoque aliter, me decipis, atqui non arbitrabar ab initio ultro deceptum iri abs te, cum sis amicus. Nunc autem nimium me fefellisti: atque, ut uidetur, quemadmodum uetus habet prouerbum, necessario adducor ut presenti sorte pro uiribus bene utar: & quod tu das accipiam. Est autem, ni fallor, quod nunc affers, eiusmodi: uoluptatum alias quidem bonas esse, alias uero malas. nunquid? CAL. Proculdubio. S O C. Bonae uero nonne quae utiles? Mala autem quae noxiae? CAL. Ita certe. S O C. Vitales autem quae boni aliquid afferunt. Noxiae uero quae mali nonnihil? CAL. Assentior. S O C. Num igitur tales dicis, uelut in corpore quas modo dicebamus, edendi bibendique uoluptates? Nunquid enim ex his illae quae ualitudinem praestant corpori, aut robur, aut aliam quandam corporis uirtutem, bonae sunt: quae contrariae, malae? CAL. Prorsus. S O C. Et dolores eodem pacto alij boni sunt, alij mali? CAL. Nihil prohibet. S O C. Bonas quidem uoluptates, & dolores bonos eligere oportet, & prosequi. CAL. Prorsus. S O C. R. Contra uero nequaquam. CAL. Manifestum est. S O C. Nempe bonorum gratia agenda esse omnia ego & Polus consensimus, an meministi? & tibi similiter uidetur, hic esse finis omnium actionum: ipsum scilicet bonum, eiusque gratia cetera omnia facienda, non autem ipsum gratia reliquorum? An tertius in hanc sententiam nobis accedis? CAL. Equidem. S O C. Quamobrem bonorum gratia oportet & alia, & uoluptates sequi, non autem bona gratia uoluptatum. CAL. Prorsus. S O C. An ergo cuiusque utri est eligere quae nam ex rebus quae delectant bonae sunt, quae uero malae? An potius artificiosi uiri opus est utrumque? CAL. Artificiosi. S O C. Recordemur ergo illorum quae ad Polum Gorgiamque dixi. Nam si meministi, esse facultates quasdam preparatrices dicebam: alias quidem usque ad uoluptatem dumtaxat, quid melius deteriusue sit ignorantes, alias uero quid bonum malumue sit cognoscentes. Ponebam praeterea earum quae circa uoluptates uersantur, coquinariam circa corpus peritiam, sed non artem: earum uero quae ad bonum intendunt, medendi artem. Et per Iouem amicabilem precor o Calicles, ne aduersus me ioceris: neque quicquid tibi occurrit respondeas, neque etiam rursus haec a me ueluti iocum accipias. Vides enim ea de re nobis esse sermonem, qua nihil magis nosse uir sanae mentis contendat: quemadmodum uidelicet sit uiuendum: utrum quemadmodum tu hortaris, illa agendo quae uiri dicis esse officia: uersantem in populo atque orantem: rem praeterea publicam gubernantem, ceu uos in praesentia gubernatis: an potius uita sit haec philosophica capellenda, & qua in re haec uita differt ab illa. Forte uero operae premium est, quemadmodum inceperam pauloante, distinguere: atque deinde cum nobis de distinctione conuenerit, si haec duplex uita est, considerare quid intersit, & qua potius uiuendum. Sed fortassis nondum quid dicam intelligis. CAL. Nondum certe. S O C. At planius dicam, postquam confessi uterque sumus, esse quidem aliquid bonum, esse quoque aliquid uoluptarium: sed aliud uoluptarium esse, quam bonum: atque utriusque horum studium, & praeparationem quamdam esse ad ea comparanda: alteram uidelicet uenationem boni, alteram uoluptatis: hoc ipsum primo antequam ulterius procedam, assentiris mihi necne? CAL. Assentior. S O C. Age & illa quae ad hos dicebam mihi assentire, si modo uera tunc loqui tibi sum uisus. Constanter enim affirmabam non uideri mihi coquinariam esse artem, sed peritiam quandam. Medicinam uero esse artem, propterea quod medicinae facultas illius quod curat naturam, & causam eorum quae agit expendit: ac horum cuiusque reddere rationem potest. Altera uero uoluptatis facultas ad ipsam uoluptatem circa quam totum eius uersatur studium, omnino absque arte procedit, neque uoluptatis ipsius naturam considerans neque causam: temeraria prorsus, ut ita dixerim, neque penli habens quicquam, sed usu quodam atque experientia, & memoria eius quod accidere consueuerit solum freta, uoluptates studiose parat. Haec ergo primum perpende, num sufficienter tibi dicta uideantur. Nunquid praeterea esse putes tales quasdam circa animam facultates, alias quidem artificiosas, uidelicet eius quod sit animae optimum curam gerentes: alias uero id negligentes, dum solum cogitant quemadmodum & de corpore diximus, quo pacto oblectare animum queant. Quae quidem utrum melior an deterior sit uoluptas, minime cogitant: neque aliud quicquam curant, quam ut oblectent, siue melius id sit, siue deterius. Mibi quidem uidentur esse tales aliqua facultates, uniuersumque id ministerium adulationem esse duco, tam circa animam quam circa corpus: & omnino circa aliud quodlibet cuius uoluptatem quis affectat, nulla prorsus melioris deteriorisue

Quare medicina sit ars

Vide que sint in ipsa peritia

risue adhibita ratione. Tu uero utrum in eandem nobiscum sententiam cōuenis, an differ-
tis? C A L. Minime quidē, imò consentio, ut tibi quandoq; disputatio concludatur, & huic
Gorgiæ gratificer. S O C. Nunquid hoc circa unam quidem est animam? Circa uero duas,
uel plures non est? C A L. Non ita, sed & circa duas, & circa multas, S O C. Nōne & mul-
tis in unum cōuenientibus, gratificari quis potest absq; ulla eius quod est optimum ratio-
ne? C A L. Sic arbitror. S O C. Potes'ne dicere quæ studia sint quæ hoc efficiant? Imò si uis
me querente, eam quidem quæ talis tibi uidetur, concede esse talem. Quæ uero non talis,
nega. Principio tibicinarū consideremus, an non tibi hæc uidetur esse talis, ut aliud nihil
quàm aures delectare curet? C A L. Mihi quidem, S O C. Num & aliæ omnes eiusmodi qua-
lis citharistica qua in certaminibus utuntur? C A L. Certe. S O C. Quid doctrina chori di-
thyramborumq; poësis, nōne eiusmodi tibi esse uidetur? An putas Cinesiam Meletis fi-
lium, ut tale aliquid dicat, unde audientes meliores reddantur, spectare? Vel potius unde
theatrali turbæ placere possit? C A L. Manifestū quidem hoc est ô Socrates, de Cinesia.
S O C. Pater uero eius Meles, an ad id quod optimum esset, prospicere uidebatur, cum ad
citharam caneret? Vel ipse profecto ne ad uoluptatem quidem? nam molestus audienti-
bus erat. Verum considera, nōne citharœdica facultas omnis, dithyramborumq; poësis
oblectandi gratia tibi uidetur inuenta? C A L. Mihi quidem, S O C. Quid autem præclara
hæc tragœdia atq; admiranda poësis molitur? Nunquid studium eius conatusq; ad audien-
tium uoluptatem solum tendit? uel si quid uoluptuariū quidem atq; gratum sit, sed tamē
malum, id cauebit ne unquam dicat? Contrà uero, si quid molestum, attamē utile fuerit,
id & dicet, & canet, oblectentur, nec'ne audientes? Sed quidnam tragœdorum poësis ela-
borare maxime tibi uidetur? C A L. Constat eam ad uoluptatē gratiamq; spectantium po-
tius declinare. S O C. Hoc ipsum paulo ante adulationem esse diximus. C A L. Plane. S O C.
Age utiq; si quis auferat ex tota poësi cōcentum, & rhythmum, atq; mensuram, aliud'ne
quicquam præter sermones quosdam supererit? C A L. Id ipsum. S O C. Profecto ad turbam
populumq; hi sermones habentur. C A L. Proculdubio. S O C. Popularis ergo oratio quæ-
dam est poësis. C A L. Apparet. S O C. Nōne rhetorica quoq; popularis est oratio? An nō
rhetorica in theatris uti poetæ tibi uidentur? C A L. Mihi quidem. S O C. Nunc ergo inue-
nimus rhetoricam quandam ad populum talem, qualis est puerorum simul, & mulierum
uirorumq; & seruorum atq; liberorū. Quam quidem haud ualde probamus. quippe cum
adulatoriam eam esse confessi sumus. C A L. Sic est profecto. S O C. Agedum, quid de ea di-
cemus rhetorica, qua ad Atheniensem aliarumq; ciuitatum populos ex uiris liberis con-
flatos utuntur? Qualis ea est? Vtrum tibi uidentur oratores ad id semper quod optimum
sit, uerba dirigere: id duntaxat spectantes, qua oratione ciues quàmoptimi ex eorum ora-
tionibus euadant? an potius hi quoq; gratiam auditorum aucupantur boni duntaxat pro-
prii gratia, publico interim neglecto commodo. Nam perinde atq; pueros, populum tra-
ctant, intenti duntaxat ad gratiam: nihil uero curantes, utrum ob hoc meliores, aut dete-
riores reddantur. C A L. Haud simplex id est quod interrogas. Sunt enim qui in orando u-
tilitati ciuium cōsulant: sunt & alij tales quales ipsa narras. S O C. Satis est. Si enim & hoc
est duplex, alterum quidem eius membrum adulatio erit, turpisq; concionatio: alterū ue-
ro pulchrum, studere uidelicet, ut animi ciuium quàmoptimi fiant, semper pro audien-
tium utilitate certando, siue placeant, siue displiceant quæ dicuntur. Verum tu certe ora-
torem eiusmodi uidisti nunquam. Quod si inter oratores talem quempiā habes, cur non
& eum mihi ostendisti? C A L. Per Iouem ex oratoribus qui nunc sunt, talem habeo nul-
lum. S O C. Num autem inter ueteres aliquem indicare potes, per quem Athenienses fa-
cti aliquando sint meliores, postquam ille orare cœperit, cum prauī antea fuerint? Ego e-
nim quis sit talis, ignoro. C A L. Quid uero Themistoclem non audis uirum bonum fuisse?
& Cimonem, & Milciadem, atq; Periclem hunc nuper uita functum? quem ipse quo-
que orantē audisti. S O C. Siquidem est ô Callicles, uera uirtus quam in superioribus ipse
dicebas, cupiditates uidelicet suas, aliorumq; explere. At si id aliter habet, atq; ueluti po-
stea in disputando fateri compulsi sumus, cupiditates illas quæ meliorem efficiunt uirum
exequi oportet, alias uero minime, atq; huius rei cum ars quædam extet, artificem'ne eius
aliquem demonstrare mihi potes? C A L. Non habeo equidem quid dicam. S O C. At ue-
ro si rite quæsiueris, inuenies. Videamus iam sic plane considerantes, num aliquis horum

Poësis sine cō-
centu & nume-
ris, nō aliud est
quàm sermo po-
pularis
Ostenditur rhe-
torice adulatio

H talis

ralis extiterit. Dic age. bonus uir atq; ad id quod optimum sit, uerba faciens, non temere
 dicet, sed ad aliquid certe prospiciet. quemadmodū & alij omnes artifices, quorum suum
 quisque opus obseruat, nec casu quod ad usum opus conferat, eligit, sed quemadmodum
 ad propositum sibi exemplar opus speciem aliquam consequatur. Veluti si intueri placet
 pictores, & architectos, & fabros nauū, aliosq; omnes artifices: quiuis eorum in ordinem
 quendam singula ubiq; disponit, cogitq; alia alijs cōuenire atq; congruere, donec totum
 constituatur quodam ordine exornatum. Id ergo omnes agunt artifices, atque hi quos in
 superioribus dicebamus pædotriæ & medici similiter faciunt circa corpus. Ornāt enim
 ipsum atq; componunt. Confitemur id ita se habere, nec ne? C A L. Sit ita. S O C. Domus
 igitur ornatum & ordinem assecuta, bona erit: si minus, mala. C A L. Assentior. S O C. Et
 nauigium eodem pacto. C A L. Eodem. S O C. Atqui & corpora nostra similiter. C A L. Si-
 militer. S O C. Quid uero animus, si ordinis fuerit expers, num bonus erit: an potius si or-
 dinis ornamentiq; compos? C A L. Necessarium est ex superioribus hoc quoq; fateri. S O C.
 Quod ergo nomen est ei quod in corpore ex ordine ornatuq; efficitur? C A L. Sanitatem,
 & uires fortasse dicis. S O C. Dico equidem. quod uero nomen ei quod in animo ex ordi-
 ne fit atq; ornatu, conare inuenire atq; exprimere, huius quemadmodum & illius. C A L.
 Cur non ipse dicis Socrates? S O C. Si ita tibi placet, dicam: tu uero si uera loqui uidebor,
 concedito: sin minus, reprobato: nec ullo modo condonato. Mihi quidem uidetur ordi-
 nationi corporis nomen esse sanum, ex quo in ipso fit sanitas, aliaq; corporis uirtus. Ita ne
 est, an aliter? C A L. Ita. S O C. Animi uero ordinationi atq; ornatu, legitimū lexq; esse no-
 men, unde legitimi fiunt homines atq; decori. hæc uero sunt iustitia atq; temperantia. As-
 sentiris, nec ne? C A L. Esto. S O C. An non igitur ad hæc artificiosus ille rhetor bonus respi-
 ciens, uerba sua hominum animis adhibebit: actionesq; omnes, & quicquid uel concedet
 aliquando, uel negabit, ad id semper intendet, ut ciuium animis iustitia quidem insit, iniu-
 stitia uero absit: rursus adsit temperantia, intemperantia uero eiiciatur, cæteraq; uirtutes
 colantur, prauitas expellatur? Concedis, nec ne? C A L. Concedo equidem. S O C. Quidnā
 confert ô Callicles, corpori agrotanti maleq; affecto, cibos multos suauissimosq; præbe-
 re, aut potum, aut aliud quippiam quod non sit profuturū: hoc est plus uel minus uel con-
 trarium quàm iusta dicat ratio. Sunt hæc, uel non? C A L. Sint. S O C. Non enim prodesse
 arbitror homini, in afflictio corpore uiuere. Sic enim necesse est uiuere male. nōne ita est?
 C A L. Ita. S O C. Nōne cupiditatibus satisfacere, ueluti esurientem comedere quantum
 uult, uel sitientem bibere quatenus placet, sanum quidem hominem medici plerunq; per-
 mittunt: agrotantem uero nunquam, ut ita dixerim, appetitus suos implere permittunt?
 Cōcedis hoc & ipse? C A L. Concedo. S O C. Ad animum quod attinet, an nō eadem est ra-
 tio? Quatenus enim prauus sit & demens, atq; intemperans iniustusq; & impius, coer-
 cendus nimirū est à cupiditatibus, neq; permittendus alia facere quàm illa ex quibus eua-
 dat melior. Consentis nec ne? C A L. Consentio. S O C. Ita enim ipsi animo expedit. C A L.
 Prorsus. S O C. Nōne coercere, est ab his quæ cupit, continere? C A L. Est. S O C. Conti-
 nentia igitur melior est animo quàm incontinentia, quemadmodū ipse modo statuebas.
 C A L. Nescio quid dicas Socrates, itaq; alium quemuis interroga. S O C. Hic non sustinet
 ut ipsi quod utile sit, afferatur, atq; eam de qua nunc sermo habetur, continentiam conse-
 quatur. C A L. Nulla omnino tuorum mihi uerborum cura est, ô Socrates, atq; hæcenus
 Gorgiæ gratia tibi respondi. S O C. En quid ergo agemus? nunquid sermonem medium
 abrumpemus? C A L. Ipse uideris. S O C. At nefas esse aiunt, mancas dimittere fabulas, imò
 colophonem imponendum esse, ne absq; capite oberrent. Responde ergo ad reliqua, ut
 sermo hic noster caput fortiatur. C A L. Quàm uiolentus es ô Socrates? Profecto si mihi
 credis, hanc disputationem iam dimittes, uel cum alio disputabis. S O C. Quisnam uult a-
 lius, ne imperfectum relinquamus sermonem? C A L. An non ipse sermonē potes percur-
 rere, uel enarrādo, uel tibimet respondendo? S O C. Ne mihi Epicharmi illud accidat, quæ
 prius narrabant duo, nunc ad illa unus sufficiam. Verūtamen uidetur sic omnino necessa-
 rium esse. Si tamen id faciemus, puto equidē oportere nos omnes certatim ad id conten-
 dere, ut quid in his quæ dicimus uerum, quid uel falsum sit, cognoscatur. Commune enim
 est hoc in omnibus bonum, ut hic unicuiq; constet: prosequor igitur ego ipse sermonem,
 quo pacto se habere uidetur. Quòd licui uestrum fortè mihi ipsi quæ uera non sint, uide-
 bor con-

Sanum in ordi-
natione cor-
poris

Legitimum &
lex in ordina-
tione animi, quæ
iustitia & tem-
perantia est

Prouerbium
Nefas est man-
cas dimittere fa-
bulas

bor concedere, uestrum erit obijcere atq; redarguere. neq; enim tanquam sciens dico illa, sed uerum uobiscum cōmuniter indagans. Quapropter siquid recte dicere uidebitur qui me reprehenderit, ego primus assentiar. Hęc tamē ea mente dico, si modo sermonē perficiendum esse putatis. Sin minus, omittamus iam atq; abeamus. G O R. At enim nondum mihi abeundum uidetur, imò disputationem à te esse perficiendam. Puto autem ceteris quoq; idem uideri, & ipse percipio reliqua ex te ipso audire. S O C. Atqui ô Gorgia, libenter adhuc cum Callicle disputarem, donec pro Zethi Amphionis dictum illi redderem. Sed quando tu Callicles disputationem recusas perficere mecum, saltem ausculata atq; argue, siquid minus recte dicere tibi uidebor : quòd si me conuiceris, haud infestus ero tibi quemadmodum mihi tu, sed pro maximo beneficio id adscribam. C A L. Dic tu ipse bone uir, & quod instituisti, absolue. S O C. Audi me igitur disputationē ab initio repetentē. An idem est uoluptas atq; bonum? certe non idem, ut ego & Callicles confessi sumus. An uoluptatē boni gratia, uel bonum gratia uoluptatis sequi debemus? uoluptatem certe gratia boni. Est autem uoluptas qua præsente gaudemus. Bonum uero quo præsente boni sumus. Prorsus. Boni uero sumus, & nos & quæcunq; alia ob præsentem uirtutem quandam. Sic enim ô Callicles, necessariū esse mihi uidetur. At uirtus cuiusq; siue instrumenti, siue corporis, siue animæ, non temere utiq; adest, sed ordine rectitudineq; & arte quæ horum cuiq; tradita sit. Nunquid hęc ita se habent? Mihi quidē sic se habere uidentur. Quamobrem ordine ordinatum ornatumq; esse est cuiusq; uirtus. Nempe sic ego faterer. Itaq; ornatus quidam proprius unicuiq; insitus, quodlibet efficit bonum. Mihi quidem sic apparet. Quapropter anima quæ proprium habet ornatum, melior est illa quæ ornatus est expertis. Necesse est. Iam uero quæ habet ornatum, ornata est atq; modesta. Quid ni? Talis uero est & temperans. Necesse est omnino. Quæ uero temperans, est & bona. Equidem ô amice Callicles, quo pacto aliter dicam, nō inuenio. Tu uero siquid habes aliud, doce. C A L. Dic tu bone uir. S O C. Dico igitur, si temperatus animus bonus est, consequi ut qui contrā atq; temperatus affectus est, sit malus. Est uero talis intemperatus animus & incontīnens. Sic est omnino. Temperatus autem agit decentia erga deos atq; homines. Non enim temperatus esset, nisi decorū seruaret. Necesse est sic esse. Proinde qui decētia inter homines agit, iuste agit: & agens similiter erga deos, agit pie. Eum uero qui iusta piaq; agit, necesse est esse iustum atq; pium. Sic ueritas habet. Præterea fortem hunc esse necesse est. Non enim temperati uiri est, uel prosequi, uel fugere aliter quàm decet. imò oportet & res singulas & homines ipsos & uoluptates atque molestias tum fugere, tum prosequi, tum etiam tolerare ubi sit opus. Quamobrem omnino necessariū est temperatum uirum, cum, ut diximus, iustus & fortis sit & pius, esse perfecte bonum. Bonum uero bene honesteq; agere quicquid agat. Eum autem qui bene agit, felicem esse atq; beatum. Improbū uero ac male agentem esse miserum. Talis autem est qui aliter est affectus quàm temperatus: uidelicet qui intemperatus est, quem ipse laudabas. Ego igitur hęc ita statuo, & esse uera sentio. Quamobrem si ita se res habet, quicūq; optat beatus fore, temperantiam sequi exercereq; debet: intemperantiam uero fugere, quantum cuiusque nostrum pedes ualent: atq; ita sese comparare ut non indigeat castigatione atq; poena: si uero indigeat uel ipse, uel alius qui uis familiarium, siue priuatus, siue ciuitas, adhibita poena coercendus est, si modo futurus sit beatus. Hoc mihi uidetur esse signum ad quod prospicientes dirigere uitam debemus, omnia tam publica quàm priuata ad hoc referētes, ut iustitia & temperantia illi adsit qui futurus sit felix: non autem cupiditatibus omnia permitenda sunt: quas explere conari, inexplabile malum est, latronisq; more uitam agere. Neque enim cuiquam hominum is qui eiusmodi est, charus unquam erit, neq; Deo: quippe cui societas cum alijs nulla esse possit. Cui uero non sit societas, et nec amicitia etiam unquam constabit. Tradunt autem sapientes, cœlum & terram, deosq; & homines societate quadam & amicitia, modestoq; ornatu, & temperantia & iustitia contineri: atq; id uniuersum præterea mundum ornatumq; appellant, non immunditiam, neq; intemperantiam. Quæ tu quamuis sapiens, mihi uideris animaduertisse nunquā. Nam te latuit geometricam æqualitatem in deis atq; hominibus ualere quā plurimum. At uero tu in rebus omnibus prærogatiuam exercendam putas: Geometriam namq; contemnis. Age itaq; uel refellendus est sermo ille noster, quasi non iustitiæ temperantiæq; possessione beati

fiant quicumque beati, prauitatis uero miseri: uel si uerus est, considerandum est quid sequatur. Nempe priora illa consequentur omnia, in quibus a me an serio loquerer, inquirebas. Ego uero accusandum esse & seipsum & filium & amicum, siquid iniuste fuerit perpetratum, atque ad id utendum esse rhetorica, assereram. Et quae tu Polum uerecundia adductum putabas concessisse, uera utique erant: uidelicet iniuriam facere, quanto turpius est quam sustinere, tanto esse etiam deterius: atque eum qui rectus futurus sit orator, oportere iustum esse, & quae iusta sunt, scire. Quod quidem rursus Gorgiam ob uerecundiam concessisse Polus ait. Cum uero haec ita se habeant, consideremus quae sunt illa in quibus me ipse uituperas: num recte dicatur, necne: me uidelicet non posse uel mihi, uel amicis atque domesticis opem ferre, neque ex maximis periculis liberare, at esse me in potestate libidineque cuiusque, quemadmodum abiectissimi quique solent, siue pulsare uelit quis, ut tu iactabundus dicebas, super genam, siue pecunias raperé, siue urbe expellere, siue ulro supplicio afficere. Ita uero comparatum esse, rem turpissimam omnium esse dicebas. Mea uero sententia iam saepius dicta, atque rursus nihilo prohibente dicenda, contra se habet: uidelicet non esse turpissimum iniuste genam percuti, uel corpus marfupium uel caedi, sed percutere iniuste atque caedere mihi meisque turpius atque deterius. Item furari, & in seruitutem adducere, murosque suffodere, atque summam quamlibet iniuriam facere, esse ei qui facit deterius simul & turpius quam accipere. Haec superius a nobis concessa, ut ego assero, continentur atque uinciuntur, & si dictu rusticius est, ferreis adamantinisque rationibus: quibus, ut ita sentiam, adducor. Quas nisi tu aut aliquis te robustior dissoluat, fieri non potest ut aliter quam ut nunc ipse dico, recte dicatur. Nam mihi quidem semper idem permanet sermo: me uidelicet haec nescire quo pacto se habeant: at tamen nullum eorum qui cum haecenus loquutus sum, quemadmodum modo uobiscum, potuisse unquam aliter dicendo non ridiculum apparere. Quamobrem haec iterum statuo ita se habere. Quod si ita se habeant, atque iniuria maximum qui eam facit est malorum illud insuper maius est iudicandum, uidelicet ipsum qui fecerit, nunquam dare poenas: quod tandem auxilium erit illud, quod quisquis cum sibimet asserere non possit, reuera sit contemnendus? Nonne hoc quidem maximum a nobis amoueat detrimentum? Profecto necesse est hoc esse turpissimum, non posse auxilium eiusmodi praestare sibi ipsi, amicisque ac propinquis. Secundum uero auxilium aduersus malum secundum: tertium contra tertium, caeteraque similiter, prout cuiusque mali magnitudo se habet. ita ut pulchrum est opem asserere posse, & turpe non posse. Nunquid aliter quam sic se res habet Callicles? CAL. Certe non aliter. S O C. Cum igitur haec duo sint, facere iniuriam, ac pati: maius utique malum esse dicimus inferre, minus autem pati. Quodnam igitur auxiliu sibi comparans aliquis, utrumque potissimum consequeretur, ut neque inferat iniuriam, neque accipiat: utrum potentiam an uoluntatem? Sic autem dico, utrum si nolit pati, iniuriam non patietur: an si potentiam sibi comparauerit, ita duntaxat non patietur. Constat certe si potentiam. Quid autem in inferendo: utrum si quis iniuriari nolit, satis erit remedii. Neque enim iniuriam inferet. An ad hoc insuper potentia quaedam & ars est comparanda, quam nisi quis didicerit atque exercuerit, iniuriam faciet? Cur non mihi ad id saltem respondes Callicles: utrum ego atque Polus tibi uideamur recte superioribus coacti rationibus fuisse necne: quando confessi sumus, neminem uolentem iniuriam facere, sed inuitos hanc inferre quicumque inferant. CAL. Esto tibi id ita Socrates, ut disputationem hanc concludas. S O C. Ad hoc itaque potentia quaedam & ars comparanda uidetur, ne cui faciamus iniuriam? Omnino quidem. Quenam igitur ars est ad facultatem comparandam, per quam uel nullam quis, uel minimam iniuriam patiat? Considera utrum tibi idem uideatur quod & mihi. Mihi quidem ita uidetur, uel oportere principatu in repub. obtinere, uel usurpare tyrannidem, uel cum praesenti gubernatione habere commercium. CAL. Vides o Socrates, quam paratus sim, siquid recte dixeris, comprobare. Profecto id mihi recte nimium abs te dictum fuisse uidetur. S O C. Considera praeterea hoc, si recte dicere tibi uideor. Amicus mihi uidetur quisque esse cuique maxime, quemadmodum antiqui sapientesque tradunt, ut maxime similis est. nonne & tibi? CAL. Mihi quidem. S O C. Nonne ubi tyrannus ferus rudisque dominatur, siquis ea in urbe multo melior sit, tyrannus hunc formidat, atque huic nunquam tota mente amicus esse poterit? CAL. Sic accidit. S O C. Neque si multo sit deterior: contemnet enim eum tyrannus, neque

mus, neq; unquam tanquam erga amicum afficietur. C A L. Vera narras. S O C. Solus ergo amicus huic esse poterit apud eum existimatione dignus, qui cum moribus similis sit, eademq; laudet atq; uituperet, subesse uelit domino & parere. Hic nimirum magnam in ea ciuitate habebit potentiam: hunc iniuria impune nullus afficiet. nonne ita se res habet? C A L. Ita. S O C. Siquis ergo in hac urbe ex ipsa iuuentute cogitet, qua potissimum ratione magnam comparare potentiam ualeat: adeo ut nullus iniuria sibi queat inferre: hæc ipsa, ut uidetur, illi uia est: statim ab adolescentia seipsum assuefacere, ut eisdem gaudeat atque doleat, quibus & dominus: atq; ita se comparare ut illi sit quammaxime similis. nonne ita? C A L. Ita. S O C. Hic ergo ut præsens sermo significat, assequetur, ut iniuria inferri sibi non possit, magnamq; habeat in ciuitate potentiam. C A L. Prorsus. S O C. Nunquid etiam assequetur ut iniuriam inferat nemini: an potius multum abest: siquidem iniusto principi si milis erit, magnæq; autoritatis apud eum. Verum puto eiusmodi uitæ statum huic ad id ac commodatissimum esse, ut quammaxime facere iniurias possit, pœnasq; iniuriarum penitus deuitare. nonne ita? C A L. Apparet. S O C. An nō hic malo occupabitur maximo, cum flagitiosus sit, animumq; infectum habeat ob imitationem domini similemque potentiam? C A L. Nescio quomodo sermonem ô Socrates, sursum deorsumq; uertas. An nescis eum qui sic imitatur, posse eum qui non imitatur, occidere, modo uelit, patrimonioq; expoliare? S O C. Scio equidem ô bone Callicles, nisi surdus sim: cum non solum abste, uerum etiam à Polo nuper, & à cæteris fermè omnibus in ciuitate idem frequenter audiuerim. at ipse me audi. profecto interficiet, modo uelit: sed malus honestum atq; bonum. C A L. At hoc ipsum grauius est ferendum. S O C. Non certe uiro mente ac ratione prædito, ut & tuus sermo significat. An putas in hoc ipso multum ab homine laborandū, ut quàm diutissime uiuat, easq; artes meditetur, quæ nos seruare semper à periculis possint, qualis rhetorica est, ad quam tu me capeffendam exhortaris: eo quod in iudicijs nos sæpe seruet. C A L. Per Iouem tibi recte consulo. S O C. Quid uero uir optime? nandi peritia præclara tibi uidetur? C A L. Non per Iouem. S O C. Attamen seruat hæc homines ab interitu, quotiens illuc inciderint ubi eiusmodi arte sit opus. Quod si hæc tibi uidetur exigua, ego maiorem hac adducam, gubernatoriam scilicet, quæ nō solum uitam, uerum etiam corpora & pecunias ab extremis seruat periculis, non secus q̄ rhetorica. atq; hæc tamen humilis est atq; modesta, non iactabunda, neq; ampullosa, quali mirabile aliquid consecuta. Sed cum eadem efficiat quæ rhetorica, si ab Aegina hucusq; nos seruet, duos duntaxat exigit nummos. Si uero ex Aegypto, uel Ponto salua reduxerit quæ modo dicebā, nos & filios uxoresq; & diuitias, duas drachmas exoptulat: atq; ipse hac arte præditus, qui ue hæc perfece rit, descendens, in littoreq; secus mare nauemq; deambulans, nequaq; se effert, neq; inflatur. Animaduertit enim, ut arbitror, incertum esse utrum profuerit uel obfuerit illis quos seruauit, ne fluctibus mergerentur: intelligens se nihilo uel corpore, uel animo meliores reduxisse illos q̄ acceperit ab initio nauem ingredientes. Cogitat ergo siquis magnis insanabilibusq; morbis corporis pressus in mari non pereat, hunc ideo miserum esse, quia nō perijt, nec ullam ab ipso suscepisse utilitatē. Siquis aut animo qui corpore preciosior est, multos insanabilesq; habet morbos: nunquid huic uiuendū est: eiq; utilitatem afferret, siue ex mari, siue ex iudicio, siue aliunde quis ipsum seruet? Sed profecto nouit, flagitioso homini ut uiuat nō expedire. Necessè est enim ut male uiuat. Quamobrè nulla extat lex per quam gubernator quamuis nos seruet, gloriari possit, atq; in honore haberi. Cæterū ipse machinarū faber, qui nedum gubernatore, sed etiam exercitus duce, uel quouis alio non minus interdū seruare potest, eo q̄ ciuitatibus interdum totis salutē præstet, nunquid cauidico æquiparandus esse uidetur? Qui si uellet hic quemadmodū uos rem suam extollere, nimirū uos uerbis obrueret, exhortans omnes ut fabri machinarū efficiantur: quasi nullius momenti sint cætera. Non em̄ sibi deesset materia. Veruntamen hunc ipse artēq; eius nihilo minus cōtemneres, ac uelut per contumeliā machinarium uocitares, nec eius filio collocare in matrimonium filiam tuam uelles, neq; etiam filiam tuam eius ducere. Quamuis ex quibusnam rationibus facultatē tuam laudas: quonam pacto uel machinarium, uel alios quos paulo ante cōmemorauī, iuste poteris aspernari? Diciturū te arbitror, meliorem esse te, atq; ex melioribus ortum. Ipsum uero quod melius dicitur, si nō est id quod ego dico: sed hoc ipsum uirtus est, seruare seipsum qualiscūq; sit, atq; sua: certe ridicula tibi uirtus

peratio est aduersus machinariū, uel medicum, alias ue artes, quot cunq; salutis gratia sunt inuenta. Cæterum ô beate, uide ne aliud sit generosum atq; bonum, q̄ seruare atq; seruari. Neq; enim uiuere hic quantumcunq; tempus, optandum est uiro qui uere sit uir: neq; uita hæc amanda est, sed hæc Deo cura relinquenda: mulieribusq; adhibenda fides, quæ dicunt neminem uitare posse fatum: id in primis cōsideret quisq; qua ratione hoc ipso tempore quo uita fungitur, quā optime uiuat. Nōne id fiat si ciuibus quibus cum uiuit, persimilem se præster: & nunquid oporteat te nunc simillimū euadere Atheniensium populo, si amicus huic sis futurus, magneq; inter illum autoritatis? Considera igitur utrum id tibi mihiq; expediat, nec ne: Ne ue id nobis ô beate uir, eueniat, quod Thessalicis mulieribus deducuntibus lunā euenire tradunt, cum amicissimis optio nobis sit huius potentia: Si autem ipse putas quempiā hominum artem quandam eiusmodi traditurū, per quam in ciuitate hac potens efficiaris, quamuis gubernationi publicæ sis dissimilis, siue melior, siue deterior, haudquaq; recte, ut mihi uidetur, ô Callicles, cogitas. Non enim imitatore, uerum ipsa natura persimile esse nō oportet, si magnum aliquid ad beneuolentiam Atheniensis populi cōparandam sis consecuturus, ac per Iouem insuper Pylampī. Quisquis te his efficiet similem, is faciet quemadmodū cupis, ut ciuiliis sis, atq; rhetoricus. Nempe omnes nō uerbis quæ suis moribus cōsentanea sunt, delectantur, diuersisq; turbant, Nisi tu forte, ô lepidum caput, aliud afferas. Dicemus ne aliquid ad hæc Callicles? CAL. Nescio quō bene dicere mihi uideris ô Socrates. Euenit mihi tamen, quod multis accidere alijs cōsuevit: nam haud magnā tibi habeo fidem. S O C. Amor populi ô Callicles, tuo insitus animo, restitit mihi: uerum si sapius meliusq; hæc eadem cōsiderauerimus, tibi forte probabilia uidebunt. Recordare igitur duas à nobis narratas esse præparationes tam ad corpus q̄ ad animū pertinentes. Quarum altera quidē tendat ad uoluptatē, altera uero ad id quod melius est, nō gratificans, sed repugnans. Nōne hæc in superioribus definiuimus? CAL. Prorsus. S O C. Et quæ declinat ad uoluptatē, seruilis: neq; quicquā aliud q̄ adulario est. nōne ita? CAL. Esto, si quidē ita tibi placet. S O C. Altera uero studet ut q̄ optimū fiat, siue anima sit, siue corpus id quod curamus. CAL. Omnino. S O C. Igitur sic reip. ciuiumq; capessenda nobis est cura, ut ciues ipsos bonos efficiamus. Alioquin quemadmodū superioris meminimus, nihil prodest beneficiū aliud conferre, nisi honesta & bona sit mens eorum qui accepturi sunt uel pecunias multas, uel imperium, uel aliam quamlibet potestatem. Ponimus sic esse, nec ne? CAL. Prorsus, si tibi placet. S O C. Si ergo nos inuicē ô Callicles, cohortaremur, publice ciuilia pertractantes ad murorum, uel naualiū, uel templorum ingentia ædificia: nunquid necesse considerare nos ipsos atq; dispicere: primum quidem an eius artis peritiā habeamus, nec ne: & à quo didicerimus: an ita oporteret id fieri aut minus? CAL. Prorsus. S O C. Secundo uero, si quando priuatim nobis uel amicis, aliquid construximus ædificium: id ne pulchrum sit uel turpe. Quod si inuenerimus magistros nobis bonos præstantesq; fuisse, multaq; ædificia atq; præclara, tum unā cum magistris, tum à nobis ipsis ædificata, tunc demum rationi consentaneum esset ad publica nos conferre. At si neq; magistrum nostrum possimus ostendere: ædificia quoq; aut nulla, aut non bene constructa: stultum certe foret, opera aggredi publica, nosq; ad ipsa inuicē cohortari. Fatemur recte hæc dici, nec ne? CAL. Prorsus. S O C. Nōne similiter & in cæteris omnibus, atq; si in ciuiliū rerum tractatione inuicē cohortemur, quasi idonei simus medici, examinare nos mutuo hunc in modum conueniet: Age per deos, ipse Socrates, quoniam pacto affectum ad sanitatem corpus habet, uel quisnam alius Socratis opera euasit, à morbo siue liber, siue seruus? Me quoq; de te eadem ratione iudicare deceret: atq; nisi aliquem per nos uel peregrinorū, uel ciuium, siue uirum, siue mulierem sanatum esse comperiamus, per Iouem ualde ridiculū foret eò amentię prouehi, ut nullis priuatim tentatis, nullisq; perfectis rebus, necdum arte exercitata, figurariā, ut dici solet, in ipso uase discere aggrediamur, & ipsi ad rempub. accedentes, & ad eam alios prouocantes. Nōne id conari stulti hominis esse putares? CAL. Nimirū. S O C. At ô uirorum optime, cum nuper admistrare rempub. cœperis, ac me insuper exhorteris, quod ue id non faciam, reprehendas: nōne ita inter nos considerare debemus. Agedū Callicles, quēnam suorum ciuium reddidit meliorē? Est ne quisq;, qui cum antea improbus & iniustus & incōtinens atq; imprudens esset, tandē uero Calliclis opera honestus bonusq; euaserit, siue peregrinus, siue ciuis, siue

Mulierum di-
ctum neminem
uitare posse fa-
tum

Proverbium

uis, siue seruus, siue liberi Dic si quis id abs te exigat, quidnam sis responsurus: quæ adduces aliquando factum tua cōsuetudine meliorem? An exponere piget si aliquod eiusmodi est opus priuatim à te cōfectum prius, quàm ad rempub. te conferres? CAL. Contentiosus es Socrates. SOC. At non contentionis causa id requiro, sed reuera cupiditate discendi quemadmodum administranda nobis publica censeas: an alia curanda sunt remp. ad euntibus quàm ut optimi ciues efficiantur: an non sæpius iam confessi sumus id esse ciuili homini faciendum? Num confessi sumus? Responde quæso. profecto cōfessi sumus, ut ego pro te respondeam. Si igitur ad id in sua ciuitate uirum bonum incumbere decet, nunc in memoriam reuocans mihi dicas uelim, nunquid illi quos in superioribus cōmemorasti, adhuc tibi uiri boni fuisse uideantur, Pericles, Cimon, Milciades, Themistocles, CAL. Mihi quidem. SOC. Nōne si uiri fuere boni, unusquisq; illorum ciues ex deterioribus reddidit meliores? Nōne ita, CAL. Ira. SOC. Si ita est: ergo quando Pericles primo orare cœpit ad populum, deteriores erāt Athenienses, quàm cum postremam ad eos habuit orationem. CAL. Forsitan. SOC. Non licet uir optime dicere forsitan. Nam ex his quæ concessimus necessario sequitur: si quidem bonus ille ciuis fuit. CAL. Quid tum? SOC. Nihil. uerum ad hæc id mihi dicas: nunquid dicantur Athenienses Periclis opera meliores esse redditi, aut omnino cōtrā ab illo corrupti. Sanè Periclem audio Athenienses fecisse pigros, timidos, loquaces, auaros: primumq; mercenaria stipendia induxisse. CAL. Ab his qui fractas habent aures hæc audis ô Socrates. SOC. At hæc non amplius audio, sed apertissime scimus uterq; uidelicet Periclem ab initio magno in precio fuisse habitum, neq; turpem sententiam aduersus eum ullam tulisse Athenienses, dum prauierant: postquam uero honesti & boni ab ipso facti sunt, in extremo eius uitæ furti ipsum condemnauisse: parumq; abfuisse quin ultimo supplicio quasi malum uirum afficerent. CAL. Quid tum? malus ne propterea Pericles uir extitit? SOC. Talis quidem a sinorum curator & equorum atq; bouum malus uidetur: si cum eos acceperit, neque calcitrosos, neq; cornupetentes, neq; mordaces: effecerit ut hæc obferitatem habeant uitia. An non tibi uidetur ille cuiuslibet animalis malus esse curator, qui cū acceperit mansuetum, magis ferum reddiderit quàm accepit? Videtur tibi nec'ne? CAL. Concedo equidem ut tibi gratum faciam. SOC. In hoc præterea gratificare mihi, respondens utrum homo unum sit animalium nec'ne. CAL. Quid rogas? SOC. Non'ne hominum curam Pericles habebat? CAL. Habebat. SOC. Quid ergo? an non oportebat ipsos quemadmodum modo consensimus, iustiores ex iustioribus ab illo fuisse factos? si quidem ille qui curabat eos in rebus ciuilibus peritus erat. CAL. Prorsus. SOC. Non'ne iusti mansueti sunt, ut ait Homerus: tu uero quid ais? non'ne similiter. CAL. Aio. SOC. Veruntamen feros magis ipsos reddidit q̄ acceperat: idq; aduersus seipsum, quod quidem minime uoluisset. CAL. Vis'ne tibi assentiar? SOC. Si uideor tibi uera loqui. CAL. Sint ista, SOC. Proinde si magis feros, ergo iniustiores atq; deteriores. CAL. Esto. SOC. Quam obrem non bonus ad rempub. administrandam ciuis Pericles erat, ut ratio hæc ostendit. CAL. Non ut ipse ais. SOC. Per Iouem neq; ut tu inquis, per ea quæ confiteris. Rursus autem mihi de Cimone dicas: non'ne relegauerūt eum illi quos ipse curauerat, ut uocem eius decennio non audirent? Præterea aduersus Themistoclem idem fecerunt, atq; exilio insuper damnauere. Milciadem uero qui in Marathone pugnauit, in carceris barathrū detrudere decreuerunt, ac nisi obstitisset magistratus, proculdubio incidisset. At uero si boni, ut tu ais, hi fuissent uiri, talia nunquam perpessi fuissent. Etenim aurigæ boni, non ab initio quidem non excidunt: postquam uero equos curauerint, eiusq; artis fuerint peritiores, tum excidunt. id enim neq; in aurigaria, neq; in alio quouis opere accidere solet: an tibi uidetur? CAL. Minime. SOC. Vera igitur erant quæ à nobis in superioribus dicebantur, nullum uidelicet in hac ciuitate nos uirū scire extitisse, qui in rep. bonus ciuis esset habendus. Tu uero confessus es nullum ex his qui nūc sunt, esse talem: ex his autē qui præcesserūt, extitisse nōnullos, atq; inter eos quidē hos uiros præ cæteris elegisti. Hi uero nō aliter se habere hac in re q̄ qui nunc sunt apparuerunt. Quapropter si hi oratores fuerunt, neq; uera rhetorica usi sunt, alioquin nunquā cecidissent, neq; adulatoria. CAL. Multum tamen abest ô Socrates ut quisquā eorū qui nūc sunt talia gesserit, qualia istorū qui uis gessit. SOC. O beate nec ego, quantū ad ciuitatis administrationē pertinet, istos uitupe

ro. Immo uero hac in re mihi uidentur diligētiores quā hī nostri fuisse, aptioresq; ad illa, conficienda, quæ ciuitas cupiebat. Verum in eo quod castigare ciuium cupiditates oporteat, neq; illis obsecundare, sed & persuadendo & cogendo ad hoc ipsum perducere unde meliores reddantur ciues: nihil, ut ita loquar, inter hos atq; illos interest. quod quidem solum est boni ciuis officium. Attamen tibi confiteor illos his aptiores fuisse ad naues, naualia, mœnia, aliāq; eiusmodi multa reip. comparanda, in rem ergo ridiculam disputando reuoluti sumus: siquidem in omni hac disputatione in idem assidue circūferimur, quid dicamus ignari. Ego enim te sapius cōcessisse arbitror, atq; cognouisse geminam hanc esse facultatem circa corpus & circa animā curatricem. Et alterā quidem ministrā, per quam quæ corpus cupiat, cōparentur; ueluti si fame scat, cibi: si sitiat, potus: si frigeat, uestes, stramenta, calcei, cæteraq; quæ ad usum corporis exiguntur. Et profecto dedita opera easdem per imagines tibi loquor, ut facilius intelligas, horum esse paratorem, uel cauponem, uel mercatorem aut opificem alicuius istorū: uidelicet pistorē, aut coquum, aut textorē, aut calceorum sutorem, infectoremq; coriorū, nec mirum est eum qui talis sit, uideri corporis curatorem, tam sibi quā alijs imperitis, esse præterea artem quandam gymnasticam atq; medicinam, in quibus curatio corporis reuera consistit. Quam decet huiusmodi artibus imperare, earumq; operibus uti, propterea quod sciētiam habeat boni atq; mali quantum ad corporis pertinet alimenta atq; ualitudinem: quod quidem ab his alijs omnibus ignoratur. Quam ob causam dicendum est, has quidem seruales ministrasq; & illiberales esse circa corporis cultum: gymnasticam uero & medicinam his merito dominari. Hæc igitur eadem esse etiam circa animum uideris mihi interdum cognoscere: mihiq; concedis tanquam quid dicam intelligas. Verum paulopost adducis in medium uiros præclaros & bonos in hac ciuitate quondam fuisse: atq; me quærente quinam isti fuerint, uideris simillimos proferre homines circa rempub. ac si me percontante qui nā fuerint aut sint boni circa gymnasticam corporum curatores, respōderes mox idq; serio, Thearion pistor: & Mithesus qui de Sicularum arte coquinaria scripsit, & Sarambus caupo: quasi hī mirabiles corporum cultores extiterint: quorum hic suaues panes, ille epulas, ille uinum præparabat. Fortasse igitur indigne ferres, si gymnasticam te non intelligere dicerem. Nam ministros in medium affers, cupiditatumq; assertores: qui quid honestum bonum uel sit in his, nequaquam diiudicant, sed utcunq; contingit corpora hominum implent eaq; saginant. Hi laudantur ab ipsis, cum tamen ob nimiam impletionem carnes illas ueteres absumpserint. Atq; postea cum ingruunt morbi, qui ita nutriti sunt, eos quidem qui deinceps consuluerunt ob ignorantiam accusant: eos uero qui ad libidinem nutriuere nequaquam. Cum, inquam, repletio talis tanquā immoderata tandem infert morbum, tunc præsentibus consultores criminantur & improbant, atq; iniuria insuper si queant afficiunt: priores uero illos qui causam morbi dedere, laudibus efferunt. Et tu nūc o Callicles simillimū quiddam facis, dum eos laudas qui hos nutriuere, atq; his rebus quartū cupido incesserat, imple uere, quos aiunt magnam esse cisse ciuitatē. quod autē tumēs & intus male sana iam sit ob antiquos illos, nō sentiunt. Absq; enim temperantia & iustitia, portibus, naualibus, mœnibus, tributis, uectigalibus, & huiusmodi nugis ciuitatē hanc impleuerūt. Quādo igitur morbus erūpit, tunc illi qui in præsentia gubernāt remp. improbant. Themistocles uero ipse & Cimo & Pericles qui malorū causa fuere, laudantur. Quamobrē tu forsitan nisi caueas capieris, & amicus meus Alcibiades, quando præter illa quæ acquisita erant, uetera quoq; fuerint amissa, quāuis malorum causa uos non sitis, sed unā cum cæteris causa. At qui ego rem stultam & nunc cerno et de antiquis illis audio. Sentio enim quando ciuitas aliquem ex his qui in repub. uersant in iustitiæ damnare aggreditur, grauius eos ferre atq; discruciari animo, quasi iniqua patiantur qui beneficia in remp. multa contulerint. Nempe aiunt iniuste se ab illa damnari. Quod omnino falsum est. Nunquam enim reip. gubernator iniuste damnatur ab ea cui præest ciuitate. Videtur autē idem euenire his qui in repub. uersantur, atq; sophistis. Sophistæ enim quāuis in cæteris sapiētes, in hoc tamen uno absurde se gerunt: quod cū se docere uirtutes affirmēt, sæpe tamē discipulos uelut ingratos accusant atq; iniustos, qui cū bona ab eis reportarint, mercedē tamen nullā aut gratiā referant. Quo quidem sermone nihil à ratione est alienius, quod uidelicet uiri boni iusti q; facti, & ab iniustitia præceptoris opera remoti, atq; iustitia præditi, iniurias ea ipsa iniustitia

tia quam non habent præceptoribus inferant. an non uidetur tibi ô amice id absurdum?
 Reuera concionari me coegisti, dum respondere recusas. CAL. Tu uero per teipsum di-
 cere non potes nisi quis tibi respondeat: SOC. Videor equidem, & nunc frequentes iam
 extendo sermones, dum ipse mihi non respondere dignaris. Sed ô bone uir per Iouē ami-
 cabilem mihi dicas, an nō præter rationem tibi uidetur, ut is qui dicat se bonum aliquem
 reddidisse, de eodem conqueratur, quasi qui bonus ab ipso factus est, sit & malus? CAL.
 Mihi quidem uidetur. SOC. Nōne audis illos qui docere uirtutē profitentur, talia con-
 queri? CAL. Equidē, sed quidnā de hominibus nullius precij dicere potes? SOC. Quid
 uero de illis diceres qui reipub. præesse se aiunt, atq; ut illa q̄ optima sit diligenter excogi-
 tare: rursusq; ipsam accusant prout accidit, tanquam pessimam: putas ne hos ab illis differ-
 re? Idem profecto est sophista ac rhetor, uel propinquum aliquid atq; simile: quemadmo-
 dum ad Polum dicebam. Tu autem propter ignorātiā præclarum quiddam putas esse
 rhetoricam, sophisticam uero contemnis. Sed reuera pulchrior est sophistica quā rhe-
 torica: quo & pulchrior est conditrix legum quā iudiciaria, & gymnastica quā medi-
 cina. Solis autem concionatoribus & sophistis minime arbitror concedendum, ut de eo
 quod ipsi docent, quasi sibi sit malum, conquerantur. Alioquin in eadem ipsa accusatio-
 ne seipos pariter crimentur, quasi nihil eis profecerint quibus utilitatem attulisse se di-
 cunt. nonne ita se res habet? CAL. Ita profus. SOC. Et contulisse beneficium absque
 mercede, ut consentaneum est, solis istis conueniebat, siquidem uera dicerent. Nam alia
 quidem beneficia cum quis acceperit, uelut per gymnasii magistrum celer factus, fortē
 utiq; gratiam non referret, nisi caueretur ut mercedem solueret quā primum celer satis
 euaserit. Non enim tarditate, ut arbitror, homines sed iniustitia iniuriam faciunt. Nōne?
 CAL. Ita. SOC. Siquis igitur hoc ipsum auferat, scilicet iniustitiam, discrimen iam iniu-
 stia deuitauerit. Verum per id solum in tuto collocari beneficiū potest, si quis eos quibus
 confert, bonos reuera possit efficere. Nonne? CAL. Consentio. SOC. Propterea ut uti-
 detur in alijs contractibus turpe non est sibi cauere, uelut pro ædificijs ceterisq; artificijs.
 CAL. Apparet. SOC. Pro hac autem facultate, scilicet ut bonus quis fiat, optimeq; fami-
 liam suam gubernet atq; reipub. turpe existimatur nihil prius uelle docere, quā de pe-
 cunia caueatur. Nonne? CAL. Certe. SOC. Cōstat enim hanc esse causam: quia solum
 hoc ex alijs beneficijs eum qui acceperit facit referendæ gratiæ cupidū. Quapropter præ-
 clarum uidetur esse argumentum, si is qui officium eiusmodi præstiterit, uicissim ipse re-
 cipiatur: contra uero nequaquam. Num hæc ita se habent? CAL. Ita. SOC. Ad utram igitur
 me cohortaris ciuitatis curam? age mihi definias. ad eam ne per quam Atheniensibus
 repugnem, contendamq; ut quā optimi fiant tanquam medicus, an ad eam per quam
 tanquam minister uoluptatis illorum gratia studeam: Et mihi uera dic ô Callicles. decet
 enim te quemadmodum incepisti audacter prosequi, mihi libere exprimendo quæ sen-
 tis. Et nunc ergo bene generoseq; responde. CAL. Ad ministerium profecto te exhor-
 tor. SOC. Ad adulationem ergo me ô uir generosiss. prouocas. CAL. Si mauis ô Socra-
 tes Mysijon uocari, uocaberis utiq; nisi mihi credideris. SOC. Ne obijcias mihi nunc
 quod iam sæpius obiecisti, uidelicet interficiet te ô Socrates, quicūq; uoluerit, ne ego ite-
 rum ita respondeam: at malus bonum, neq; iterum dicas: auferet tibi ô Socrates quilibet
 siquid habes, ne ego quoq; respondeam: at uero qui auferet, nesciet illis tanquā sibi utili-
 bus uti, sed quemadmodum iniuste à me abstulerit, sic ipse utetur iniuste. quod si iniuste,
 ergo & turpiter. deniq; si turpiter, male. CAL. Videris mihi opinari, nihil eiusmodi acci-
 dere tibi posse: perinde ac si procul hinc habites, neq; deduci posse in iudicium putas ab
 ignauissimo quoq; nulliusq; precij homine. SOC. Amens certe forem ô Callicles nisi pu-
 tarem in hac ciuitate unumquenq; quodlibet eiusmodi pati posse. Hoc tamen certo scio,
 si in iudicium uenero periclitans ob ea quæ tu affers, improbum fore qui me accusauerit.
 Nullus enim bonus hominem accusat infontem. Profecto nihil mirum foret si morte
 damnarer. uis tibi dicam quam ob causam hæc expectem? CAL. Volo equidem. SOC. *Nullus bonus
accusat infontē*
 Arbitror equidem me unā cum paucis Atheniēsis, ne dicam solum, ciuilem disciplinā
 reuera tractare, meq; solū ex omnibus qui nūc sunt ciuilia exercere: utpote qui nō ad gra-
 tiam uerba facio, quæ & frequētissime facio, sed ad id potius quod optimū sit q̄ quod dul-
 cissimū: neq; ea ad quæ quali præclara quædam tu nūc monēdo exhortaris, recipio me fa-
 cturum

cturum, nimirum quod potissimum iudicio dicam, non habeo. Et nunc quidem recurrit mihi rursus in mentem quod ad Polum dixeram. Ita enim de me iudicaretur, quemadmodum inter pueros de medico quē accusauerit coquus. Considera enim qua se ratione defenderet medicus, die sibi apud pueros dicta, si quis eum his uerbis accuset. Vir iste ô pueri, multa uobis intulit mala. Nam & uos & minores etiam uestros secando urendoq; contorquet, & attenuans suffocansq; afflictat. præterea amarissimos præbet potus, & ad famem suumq; uos urget. Ego uero contra multa & uaria suauiaq; uobis paro. Si hæc, inq;, coquus deferat accusator, quidnam censes hoc circūuentum malo medicum responsurū? an fortè uera fatebitur dicens: hæc equidem ô pueri, sanitatis uestre gratia feci? At enim q; uehementer putas iudices eiusmodi reclamatorios? C A L. Vehementer fortasse putandum est. S O C. Nōne igitur in maxima eum ambiguitate inopiaq; sue defensionis tunc detineri existimas? C A L. Prorsus. S O C. Idem mihi scio, si in iudiciū traheret, eueniret: neq; enim uoluptates ullas à me ad eorum libidinē inuentas cōmemorare possem, quas ipsi beneficij utilitatisq; loco existimant: ego uero nequaq;. Nec ministros quidem earum probo, neq; eos ob id quibus præbenē, feliciores existimo. Præterea si quis me dicat uel corrumpere iuuentutē in ambiguitatem inopiamq; deducendo, uel improbare seniores mordacibus quibusdā uerbis uel priuate, uel publice, non dabit mihi ueri dicendi facultas: me uidelicet iuste hæc omnia dicere, eorumq; ipsorum duntaxat utilitati cōsulere: neq; aliud quicq; afferre facile potero. Quamobrē forsitan nihil est quod aduersus me non decerneretur. C A L. Videē ergo tibi bene se habere qui in ciuitate talis sit, ut sibi ipsi nequeat præsidio esse? S O C. Modo hoc sit in ipso ô Callicles, quod tu sapius consensisti, ut sibi met id auxiliij præstare possit, quo neq; aduersus homines, neq; aduersus deos iniuste aliquid fecerit, aut dixerit. Hoc enim auxiliij genus præstare sibi, sapius iam consensimus optimum esse. Si quis igitur me conuincat, eiusmodi auxiliū mihi uel alijs afferre non posse, procul dubio erubescerē siue inter multos, siue inter paucos, siue solus à solo fuerim redargutus. Itaq; si propter hanc impotentiam morerer, grauiter ferrem. Sin autē ob adulatoriæ rhetoriæ defectū ultimo supplicio afficerer, certo scio me mortem perfacile ferentem te perspecturum. Nam mori quidem nullus formidat, nisi omnino rationis expers atq; ignauus, in iuste autem agere ueretur. Multis enim peccatis refertam animam ad inferos descendere, extremum omnium est malorum. Proinde si quamobrē sic se res habeat, cognoscere cupis, rationem tibi exhibebo. C A L. Imò uero cum cætera perfeceris, hoc etiam perfice. S O C. Audi igitur, ut aiunt, pulcherrimum sermonem, quem te arbitror fabulam putaturum: ego uero non fabulam, sed sermonem. Nam tanq; uera quæ dicturus sum, tibi narrabo. Profecto quemadmodū ait Homerus, Iupiter, Neptunus & Pluto, regnum quod acceperunt à patre, inter se diuiserunt. Extabat autem lex de hominibus sub Saturno, & semper, & nunc etiam extat apud deos: ut quicūq; homines iuste pieq; uitam egissent, cum è uita migrarent, ad beatorū insulas profecti, in omni felicitate uiuerēt, à malis longe seuncti: qui uero iniuste impieq; uixissent, in punitionis iusti q; supplicij carcerē, quod appellant Tartarum, irent. Horum uero iudices sub Saturno, atq; etiam sub ipso Ioue regnare nuper incipiente, uiuentes erant atq; uiuentium, atque eadem die qua mortem quis obiturus fuerat, iudicabant. quapropter iniuste iudicabatur. Igitur Pluto atq; beatarum curatores insularum Iouem aduocantes retulerunt, indignos ad eos utrinq; homines deuenire. Ad quos sic inquit Iupiter. At ego remedium adhibebo. Nunc enim propterea iudicatur iniuste, quod uestiti atq; circumdati singuli iudicantur, quoniam ante obitum iudicantur. Itaque multi prauas circumferentes animas circumdati sunt corporis forma, & genere atq; diuitijs. Præterea quando iudicium imminet, confluit multitudo testium asserentium eos iuste uixisse. Quo fit ut iudices ob hæc obstupescant. Accedit quod & ipsi uestiti atque circumdati iudicant, oculos & aures & totum corpus quasi animæ uelamen habentes. Hæc enim omnia illis obstacula sunt, uidelicet tam sui quidam quam eorum qui iudicantur, amictus. Principio prouidendum est, inquit, ne homines mortem suam præsentiant: nunc enim præuident, & mandarum est Prometheo, ne eos præsentire permittat. Deinde nudī his omnibus sunt iudicandi. Sunt enim iudicandi post obitum. Iudicem quoq; ipsum esse nudum oportet, mortuū uidelicet: & ipso duntaxat animo animū ipsum inspicientem statim post insperatū cuiusq; obitum, animum inquā, à suis omnibus desertum

desertum, omnemque ornatum exteriorem relinquentem in terra, ut iudicium iuste procedat. Ego igitur utpote qui ante uos hæc præuiderem, cōstitui iam meos filios iudices, duos quidem ex Asia, Minoem uidelicet, & Radamāthum: unum uero ex Europa Aeacū. Hi ergo postquam mortui fuerint, iudicabunt in prato quodam, ibique in triuio, ex quo geminæ tendunt uia: altera quidem ad tartarum, altera uero ad insulas beatorum. Et Asiaticos quidem Radamanthus: eos uero qui ab Europa uenient, Aeacus iudicabit. Minoi autem id munus iniungam ut ipse dñudicet si quid alijs ambiguū fuerit, ut iustissime, recteque de transmissione animarum iudicetur. Hæc sunt o Callicles quæ audiui, ueraque esse credo, atque ex his sermonibus adductus ita mecum reputo. Mors quidem est ut mihi uideatur nihil aliud quam rerum duarum, animæ scilicet atque corporis, à se inuicem dissolutio. Cum uero duo hæc disiuncta sunt inuicem, non multum abest quin utrumque ipsorum habitum seruet eundem quem uiuente homine possidebat. Principio corpus tam naturam suam quam culturam passionesque præfert. Veluti si magnū erat alicui corpus uel natura, uel alimonia, uel utriusque dum uiuebat: mortuo etiam homine erit magnum. Item si crassum fuerat, erit & crassum. cæteraque similiter. Præterea si comādi studiosus homo fuerat, seruabit comam. Rursus si quis erat uerbero, multaque plagarum uestigia corpori habebat impressa uel à uerberibus, uel à uulneribus dum uiueret: huius quoque mortui corpus eadem retinere uidemus. Et si qua in parte fractum erat aut distortum, eo quoque mortuo eadem hæc appareret: atque ut summam dicam, qualecunque uiuentis erat corpus, talia ipsius mortui omnia uel plurima ad tempus apparent. Idem quoque mihi uideatur Callicles de anima sentiendum: cuncta enim apparent in anima cum corpus exuerit, tam quæ ex natura, quam quæ ex affectibus inerant, quæ ob rei cuiusque studium in eam homo contraxit. Cum igitur ad iudicium peruenerunt, Asiatici quidem ad Radamanthum, Radamanthus eos sistens uniuscuiusque animam intuetur, cuius tamen anima illa fuerit non animaduertit. Sed plerumque magni Persarum regis aut alterius regis siue potentis obuium animam contemplatus nihil in eo reperit sani: sed periurijs atque iniustitia quasi quibusdam uerberibus cicatricibusque infectum, qualia cuiusque actio contraxit impressitque animo, omniaque obtorta mendacijs atque uanitate, nihilque recti habentem, quia sine ueritate fuerat educatus: præterea ob peccandi licentiam & petulantiam mollemque lasciuiam & in actionibus singulis intemperantiam, incōpositum penitus atque turpem. Animum igitur contemplatus sic affectum, statim ignominiose extracustodiam illuc transmittit, ubi meritas subire pœnas oportet. Conuenit autem omnem qui ab aliquo recte punitur, uel ipsum fieri meliorem utilitatemque percipere, uel cæteris exempla dare, ut alij pœnas eius conspicientes meliores ob timorem efficiantur. Qui uero apud deos & homines ita dant pœnas ut utilitatem inde aliquam referant: hi sunt qui peccata sanabilia commiserunt, quibus dolor cruciatusque prodest & apud homines & apud inferos. Non enim aliter quis potest ab iniustitia liberari. Qui autem extrema iniustitia detinentur, ac propter eiusmodi delicta sunt insanabiles, ex his exempla sumuntur, ipsique nullam amplius utilitatem inde reportant, utpote qui sanari non possint: sed profunt duntaxat alijs per exemplum, qui eos intuentur propter flagitia maximis acerbissimisque & terribilissimis pœnis omni tempore cruciatis, tanquam exemplum monimentumque & spectaculum apud inferos in carcere præbentes iniustis omnibus qui ad ea loca descendunt. Quorum unum dico fore Archelaum, si uera narrat Polus, & alium quicumque tyrannus talis extiterit. Arbitror autem in eorum numero qui solum exempla tradunt, plurimos esse tyrannos, reges, potentes, ciuitatum gubernatores. Quippe cum hi ob ipsam peccandi licentiam grauissima prophanissimaque peccata committant. Attestatur autem nobis Homerus, qui reges & potentes inducit apud inferos omni tempore cruciatis, ceu Tantalum, Sisyphum, & Tityum. Thersitem uero & si quis alius priuatim fuit malus, nullus unquam uelut insanabilem magnis fecit pœnis torqueri, quippe cum licentiam, ut arbitror, non habuerit. quamobrem felicior erat illis, quibus licentia sceleris perpetrandi dabatur. Profecto Callicles ex his qui potentiam licentiamque habent, sunt qui nimium prauis fuerunt. Nihil tamen prohibet inter hos etiam bonos quosdam esse uiros: & certe qui talis fuerit, mirifice est colendus. Nempe arduum est o Callicles ingentique laude dignum, ut quis in magna peccandi licentia constitutus iustam transigat uitam: paucique tales reperiuntur. Fure tamen & hic & alibi, atque ut arbitror, erunt nonnulli præclari bonique uiri, hac uidelicet

licet uirtute præditi, per quam ea quorum sibi concessa est autoritas, iusta tractarent. Vnus autem Græcorum omnium probatissimus Aristides Lysimachi filius exitit. Plures autem ô uir optime potentum improbi sunt. Quamobrem ut dicebam quando Rhadamantus aliquem eiusmodi deprehendit, nihil aliud in ipso nouit, neq; quisnam sit, neq; ex quibus ortus, sed utrum sit malus: cumq; id compererit, dimittit in Tartarum, obsignans utrum sanabilis uel insanabilis uideatur. Ille uero illuc transmissus meritas subit pœnas. Interdum uero alium intuitus animum uel priuati, uel alicuius alterius qui pie atq; integre uixerit: quod quidem philosophis potissimum contingere arbitror, rem suam agentibus neq; multis se negocijs implicantibus: applaudit huic, transmittit ad insulas beatorû. Hæc eadem Aeacus efficit. Vterq; uero ipsorû uirgam tenet, dum iudicat. Minos autem considerans sedet solus, aureum habens sceptrû, quemadmodû de hoc apud Homerum inquit Vlysses, uidelicet illum uidisse sceptrû aureum tenentem, iuraq; mortuis dantem. Ego igitur ô Callicles ab huiusmodi sermonibus flector, & iam considero qua ratione iudici sanissimum animum ostendere possim. Quamobrem omnes populi spernens honores, ueritatemq; considerans, conabor reuera, quàm maxime potero bonus uiuere atq; mori. Cohortor autem & cæteros omnes quantû possum. Te quoq; ad huiusmodi uitam reuoco atq; certamen: quod equidem assero præ alijs certaminibus in hac uita esse homini subeundum. Quapropter & te obiurgo qui nõ poteris tibi ipsi opem ferre quando de te iudicabitur, instabitq; sententia quam modo dicebam, Sed cum perueneris ad iudicem Aeginæ filium, illeq; te apprehensum ducet: oscitabis uacillabisq; illic non minus quàm ego hic apud iudices uestros. Ibi forsitan percutiet te aliquis turpiter super genam, & cõtumelia iniuriâq; prorsus afficiet. Hæc forsitan anilis quædam fabula tibi uideretur, & quæ dicta sunt contemnitis: sed profecto nihil mirabile foret hæc spernere, si quo pacto perquiritentes meliora his & ueriora inuenire possimus. Nunc uero uides, cum tres uiri sitis omnes nunc sunt Græcorum sapientissimi, tu scilicet, & Polus, & Gorgias, non posses uos tamen ostendere alia esse ratione uiuendum, quàm ea quæ illuc quoq; conducere uideatur. Immo uero in tot sermonibus cum cæteri redarguti fuerint, solus hic remanet firmus: scilicet cauendum esse iniuriam facere magis quàm pati: idq; uiro præ cæteris omnibus meditandum, non ut bonus quidem uideatur, sed ut reuera sit bonus publice atq; priuatim: Si quis autem malus quodam modo fuerit, esse puniendum. Idq; secundo loco bonum esse, post id quod est esse iustum, uidelicet fieri castigatione bonum, pœnasq; iniustitiæ luere: omnem præterea adulationem circa seipsum & alios, siue paucos, siue multos fugiendam esse: Rhetorica deniq; omniq; alio actionis genere pro iustitia dicitur uitandum. Quas ob res mihi credens, sequere me illuc, quò cum perueneris, & uiuens & mortuus beatus eris, quemadmodum tuus quoq; sermo significat. Atq; permitte ut aliquis te contemnat ut stultum, iniurijsq; si libet afficiat, ne ue cures, si ignominiose percutiaris. Nihil enim graue patieris si reuera honestus bonusq; sis uirtutemq; exerceas. Postquam uero sic una exercitati fuerimus, tunc si tibi operæpretium esse uidebitur, ad publica iam nos negocia conferemus, aut ad quodcunq; nobis deliberantibus tum, quando melius deliberare poterimus, uisum fuerit. Turpe enim est cum tales simus, quales nunc esse uidemur, iactare se uerbis quasi aliquid simus: quibus nunquam de rebus eisdem & quidem maximis eadem iudicantur, intantum processimus ruditatis. Hanc igitur rationem, quæ nunc nobis innotuit, tanquam ducem sequamur, ostendentem nobis, hunc optimum esse uiuendi modum, ut iustitiam cæterasq; uirtutes per totam uitam exerceamus. Huic igitur obtemperemus, aliosq; ad hanc adhortemur. Non autem pareamus illi, qua tu confusus ad eandem me exhortaris.

Nullus enim est precij.

COMMENTARIUM MARSILII FI-

CINI FLORENTINI IN CONVIVIUM PLATONIS.

DE AMORE.

CAPVT I

PLATO philosophorū pater annos unum & octoginta etatis natus, septimo Nouembris die, quo ortus fuerat, discumbens in conuiuio remotis dapibus expirauit. Hoc autem conuiuium, quo & natalicia, & anniuersaria Platonis pariter continentur, prisca omnes Platonici, usq; ad Plotini & Porphyrij tēpora, quotannis instaurabant. Post uero Porphyriū mille ac ducentos annos, solennes hę dapes prætermisse fuerunt. Tandem nostris temporibus uir clarissimus Laurentius Medices Platonicum conuiuū inuouaturus, Franciscum Bandinum Architriclinū constituit. Cum igitur septimum Nouembris diem colere Bandinus instituisset, regio apparatu in agro Caregio nouem Platonicos accepit conuiuas: Antonium Allium episcopum Fesulanum, Ficinum Medicum, Christophorum Landinum poetam, Bernardum Natium rhetorem, Thomam Bencium, Ioannem Caualcantem familiarem nostrum: quem propter uirtutem animi, & egregiam indolem Heroem conuiuę nuncupauerunt, Marsupinos duos, Christophorum Carolumq; Caroli poetę filios. Me deniq; nonum Bandinus esse uoluit, ut Marsilio Ficino superioribus addito musarum numerus impleretur. Remotis dapibus Bernardus Nutius Platonis accepit librum, qui cōuiuium de Amore inscribitur: legitq; omnes Symposij huius orationes, quibus lectis reliquos conuiuas orauit, ut singuli singulas orationes exponerent. Assensere omnes: iactisq; sortibus, prima illa Phędri oratio, Ioanni Caualcanti obtigit exponenda. Pausanię oratio, Antonio Theologo, Eryximachi Medici, Ficino Medico, Poetę Aristophanis, Christophoro Poetę. Agathonis adolescentis, Carolo Marsupino. Thome Bencio data est Socratis disputatio, Alcibiadis uero Christophoro Marsupino. Sortem huiusmodi probauere omnes. Verum episcopus ac medicus, alter ad animorum, alter ad corporum curam abire coacti, partes in dicendo suas Ioanni Caualcanti reliquerunt, Ceteri ad hunc conuersi sunt, paratig; ad audiendum conticuere. Tunc heros ille in hunc modum est exorsus

QVA REGVLA LAVDANDVS SIT AMOR.

Que sit eius dignitas & magnitudo

CAP. II

PRATISSIMA mihi optimi conuiuę sors ista hodie obtigit, qua effectum est, ut personam Phędri Myrrhinusij gererem. Phędri illius, inquam, cuius familiaritatem tanti fecit Lysias Thebanus summus orator, ut oratione lucubrationibus multis composita, cum sibi conciliare contenderit: cuius indolem Socrates usq; adeo admiratus est, ut eius splendore quandoq; iuxta Illyssum fluuium concitus altiusq; sublatus mysteria diuina cecinerit: qui antea non solum cęlestium, sed inferiorum quoq; omnium se inscium predicauerat: Cuius ingenio adeo delectatus est Plato, ut primitias studiorum suorum Phędro dicauerit. Ad hunc epigrammata, ad hunc elegię Platonis, ad hunc primus eius de pulchritudine liber, qui Phędrus inscribitur. Cum igitur huius Phędri me similem, non ego quidem, non enim tantum mihi arrogo, sed sortis casus primo, & uester deinde applausus iudicauerit, his felicibus auspicijs eius in primis orationem libenter interpretabor. Deinde Antonij & Ficini partes pro ingenij uiribus exequar. Tria in omni re uiri optimi philosophus quisq; Platonis imitator considerat, que antecedunt, que comitantur, & que sequuntur. Hęc si bona sint, rem ipsam laudat: sin mala, uisuperat. Ea igitur perfecta laudatio est, que precedentem rei recenset originem, presentem formam narrat, sequentes ostendit euentus. Ab antecedentibus res queq; laudatur, ut nobilis: à presentibus, ut magna: à sequētib; ut utilis. Quare ex tribus illis tria hęc in laudibus concluduntur: Nobilitas, magnitudo, atq; utilitas. Ideo Phędrus nobis in primis presentem Amoris excellentiam contemplatus, Magnum deum uocauit: adiunxit, Dijs hominibusq; mirandum. Nec iniuria. Nam ea proprie que magna sunt admiramur. Magnus ille quidem, cuius imperio homines & dij, ut aiunt, omnes subiiciuntur. Nam tam dij apud ueteres quàm homines amant, quod Orpheus Hesiodusq; significat, dicentes mortaliū & immortalium mentes amore domari. Admirandus præterea dicitur, quoniam illud quisq; amat, cuius pulchritudinem admiratur. Dij quidem siue ut nostri dicunt, Angeli, diuinam pulchritudinem: Homines corporum species admirantur, & amant. Atq; hęc quidem laus Amoris est à presenti excellentia que ipsum comitatur deducta. Laudat deinde ab antecedentibus Phędrus, cum deorum omnium esse asserit antiquissimum. In quo nobilitas amoris effulget, cum prisca eius origo narratur. Laudabit & tertio à sequentibus, ubi mirifica eius ab euentu apparebit utilitas. Sed de prisca & nobili eius origine primum: deinde de futura utilitate tractabimus. Orpheus in Argonauticā, cum de rerum principijs corā Chirone heroibusq; cantaret, Mercurij Trismegisti theologiam sequutus: Chaos ante mundum posuit, & ante Saturnum, Iouem, ceterosq; deos. Amorem in ipsius Chaos sinu locauit, laudauitq; his uerbis.

Qualis fuerit Phędrus

Que proba laudatio

Orphęus de rerum principio

I

ANTIQUISSIMUM, seipso perfectum, consultissimumque; Amorem, Hesiodus in Theogonia: & in libro De natura Parmenides Pythagoricus, Acusilicusque poeta, cum Orpheo & Mercurio consenserunt. Plato in Timæo chaos describit similiter: & in eo locat amorem. Atque idem in conuiuio Phædrus recensuit. Chaos Platonicum informem mundum uocant: Mundum uero formatum chaos. Tres apud eos mundi sunt, tria itidem Chaos erunt. Primum omnium est deus uniuersorum autor, quod ipsum bonum dicimus. Hic mentem primo creat angelicam: deinde mundi huius animam, ut Plato uult: Postremo mundi corpus. Summum illum deum, non mundum dicimus: quia mundus ornamentum significat ex multis compositum, ille uero penitus simplex esse debet: sed mundorum omnium principium atque finem ipsum asserimus. Mens angelica primus mundus est à deo factus. Secundus uniuersi corporis anima. Tertius tota hec quam uernimus machina. In ijs itaque mundis tribus, tria & chaos considerantur. Principio deus mentis illius creat substantiam: quam etiam essentiam nominamus. Hæc in primo illo creationis sue momento informis est, & obscura. Quoniam uero à deo nata est, ad deum sui principium ingenito quodam appetitu conuertitur. Conuersa in deum, ipsius radio illustratur. Radij illius fulgore ille suus appetitus accenditur. Ascensus appetitus deo totus inheret: inherendo formatur. Nam deus qui potest omnia, in mente sibi inherente creandarum rerum naturas effingit. In ea igitur spiritali quodammodo pinguntur, ut ita loquar, omnia quæ in corporibus istis sentimus. Illis cælorum elementorumque: globi, sydera, uaporum natura, lapidum, metallorum, plantarum, animalium forma gignuntur. Huiusmodi rerum omnium species dei fomento quodam in superna illa mente conceptas, Ideas esse non dubitamus: & formam illam ideamque cælorum, sepe deum Cælum uocamus. Formam planetæ primi Saturnum deum: Secundi Iouem, atque in sequentibus planetis eodem pacto. Ignis quoque huius ideam illam, Vulcanum deum: Aeris Iouem atque Ionem: Aquæ Neptunum: Terræ Plutonem. Quare dij omnes certis inferioris mundi partibus assignati, Ideæ illarum partium sunt in superna illa mente collectæ. Sed eam idearum conceptionem à formante deo perfectam præcessit illa mentis ad deum appropinquatio. Hanc præcessit appetitus incendium, hoc infusio radij, hanc prima illa appetitus conuersio, hanc informis mentis essentia. Porro essentiam istam nondum formatam chaos esse uolumus. Primam ipsius in deum conuersionem, amoris ortum: radij infusionem, amoris pabulum, incendium sequens, amoris dicimus incrementum: appropinquationem, amoris impetum: formationem, amoris perfectionem. Formarum omnium, idearumque: complexionem, Mundum latine, Græce κόσμος, id est ornamentum uocamus. Huius ornamenti gratia pulchritudo est. Ad quam amor ille statim natus traxit mentem: atque perduxit mentem ante deformem, ad mentem eandem deinde formosam. Ideo amoris cõditio est: ut ad pulchritudinem rapiat, ac deformem formoso coniungat. Quis igitur dubitabit, quin amor statim chaos sequatur, præcedatque mundum: & deos omnes, qui mundi partibus distributi sunt? Cum mentis ille appetitus ante sui formationem sit, & in mente formata dij mundusque nascantur. Merito igitur antiquissimum hunc Orpheus nominauit. Præterea seipso perfectum: quasi dicat seipsum perfectum. Quoniam primus ille mentis instinctus suapte natura à deo perfectionem suam haurire uidetur: atque eam menti, quæ inde formatur, & dijs qui inde gignuntur, præbere. Consultissimum insuper nominauit, nec iniuria. Nam omnis sapientia cuius proprium est consilium, ideo menti data est: quia amore in deum conuersa, ipsius fulgore refulsit. Eodemque modo mens ad deum, quo ad lumen solis dirigitur oculus. Hic enim aspicit primo, uidet deinde solis lumen: tertio in solis lumine rerum colores figurisque comprehendit. Quare oculus obscurus primo, et chaos instar informis, lumen amat dum aspicit, irradiatur aspiciendo, radium accipiendo rerum coloribus figurisque formatur. Quemadmodum uero in deum mens illa statim nata & informis amore conuertitur & formatur: sic mundi anima in mentem, deumque illinc genita se reflectit. Et cum primo informis sit, & chaos amore in mentem directæ, acceptis ab ea formis fit mundus. Non aliter & mundi huius materia, cum principio sine formarum ornamentis informe chaos iaceret: illico amore sibi ingenito, in animam se direxit, sequi illi obedientem præbuit: atque hoc amore conciliante, ab anima formarum omnium quæ in mundo uidentur nata ornamentum, mundus ex chaos effectus est. Tres igitur mundi, tria & chaos. In omnibus denique amor chaos comitatur, præcedit mundum, torpentia suscitât, obscura illuminat, uiuificat mortuos, format informia, perficit imperfecta. Quibus laudibus, nullæ sermè maiores aut dici, aut excogitari possunt.

DE UTILITATE AMORIS.

CAP. IIII

ED de origine eius, & nobilitate hæcenus. De utilitate iam arbitror differendum. Singula quædam amoris beneficia generi humano collata referre superuacuum est: præsertim cum summam comprehendere omnia possint. Omnia enim in eo consistunt, ut uitatis malis bona sequamur. Mala bonis & turpia eadem sunt. Bona itidem eadem atque honesta. Profecto nihil aliud leges & doctrinæ omnes contendant, quam ita homines instituerent, ut declinēt à turpibus, agant honesta. Hoc autem ipsum

ipsum, quod innumerabiles pene leges & artes uix tandem longo tempore assequitur, Amor ipse unus breui tempore perficit. Nam à turpibus pudor absterret: ad honesta excellendi studium prouocat. Duo hæc nihil aliud facilius, ac citius quam amor hominibus exhibet. Cum amorem dicimus, pulchritudinis desiderium intelligite. Hæc enim apud omnes philosophos amoris definitio est. Pulchritudo uero gratia quædam est, quæ ut plurimum in concinnitate plurium maxime nascitur, Ea triplex est: siquidem ex plurium uirtutum concinnitate in animis gratia est. Ex plurium colorum linearumque concordia in corporibus gratia nascitur. Gratia item in sonis maxima ex uocum plurium consonantia. Triplex igitur pulchritudo, animorum, corporum atque uocum. Animorum mente cognoscitur, Corporum oculis, Vocum auribus solis percipitur. Cum ergo mens, uisus, auditus, sint quibus solis frui pulchritudine possumus: Amor uero sit fruendæ pulchritudinis desiderium: Amor semper Mente, Oculis, Auribus est contentus. Quid olfactu? quid gustu? quid tactu opus est? Odores, Sapores, Calorem, Frigus, Mollitiem & duritiem, horumque similia sensus isti percipiunt. Istorum nullum humana pulchritudo est, cum formæ simplices sint: humani autem corporis pulchritudo membrorum requirat diuersorum concordiam. Amor tanquam eius finem fruitionem respicit pulchritudinis: ista ad mentem, uisum, auditum pertinet solum. Amor ergo in tribus istis terminatur. Appetitio uero, quæ reliquos sequitur sensus, non amor sed libido rabiesque uocatur. Præterea si amor erga hominem pulchritudinem ipsam desiderat: humani autem corporis pulchritudo in quadam concinnitate consistit: concinnitas temperantia est: sola quæ temperata, modesta, decora sunt, exigit amor. Voluptates itaque gustus & tactus, quæ usque adeo uehementes, furiosæque sunt, ut mentem è suo statu dimoueant, hominemque perturbent: amor non modo non cupit, sed abominatur et fugit, utpote quæ propter intemperantiam pulchritudini sunt contrariæ. Rabies uenerca ad intemperantiam trahit, ideoque ad inconcinnitatem: quare ad deformitatem similiter uidetur allicere: Amor autem ad pulchritudinem. Deformitas & pulchritudo contraria sunt. Motus igitur huiusmodi, qui ad ea rapiunt, inter se uidentur esse contrarij. Quapropter libido, coitus, & amor non modo non idem motus, sed & contrarij esse monstrantur. Testantur hoc & theologi ueteres, qui amoris nomen deo tribuerunt. Quod etiam posteriores theologi summo opere confirmarunt. Nullum uero deo congruum nomen cum rebus turpibus est commune. Ideo sane mentis quisque cauere debet, ne amorem, diuinum nomen, ad insanas perturbationes temere transferat. Erubescat Dicaearchus, & si quis alius Platonice maiestatem quod amori nimium indulserit, carpere non ueretur. Nam decoris, honestis, diuinis affectibus, nec nimium, nec satis unquam possumus indulgere. Hinc efficitur, ut omnis amor honestus sit, & omnis amator iustus. Pulcher enim est omnis atque decorus, & decorum proprie diligit. Turbulentus autem ardor, quo ad lasciuiam rapimur, cum ad deformitatem trahat amori contrarius iudicatur. Ut igitur ad amoris utilitatem aliquando redeamus: pudor qui à turpibus non absterret, & studium quod ardentem efficit ad honesta, ab amore facile, citoque proficiuntur. Primo quoniam amor, qui pulchra petit, decora semper appetit atque magnifica: & qui

In quibus libido non amor

Utilitas amoris

edit deformia, necessario turpia obscenaque fugit. Deinde si duo aliqui se mutuo diligunt, alterutrum se obseruant & placere sibi uicem cupiunt. Prout alter ab altero obseruatur, utpote qui teste nunquam careant, à turpibus abstinent. Prout sibi uicem placere conantur, magnifica semper ardenti studio aggrediuntur, ne contemptui amato sint, sed amoris uicissitudine digni putentur. Sed hanc rationem copiosissime explicat Phædrus: ubi exempla ponit amorum tria. Vnum amoris, sceminae ad masculum: ubi de Alceste Admeti uxore loquitur, quæ pro marito mori uoluit. Alterum amoris masculi ad sceminam, ut Orphei ad Eurydicen. Tertium amoris masculi ad masculum, ut Patrocli ad Achillem: ubi ostendit nihil fortiores homines reddere, quam amorem. Allegoriam uero, uel Alcestis, uel Orphei, in presentia perscrutari non est consilium. Vehementius enim ista uim amoris & imperium expriment, si tanquam historia gesta narrentur, quam si per allegoriam dicta putentur. Ergo amorem esse Deum magnum atque mirandum, nobilem præterea & maxime utile, sine controversia fateamur: atque ita amori indulgeamus, ut sine suo, quæ pulchritudo ipsa est, contenti simus. At nos ea parte fruimur, qua cognoscimus, cognoscimus Mente, uisuque & auditu. His itaque fruimur, ceteris sensibus non pulchritudine, quæ desiderat amor, sed quouis alio potius quo corpus indiget, utimur. Igitur his tribus uenabimur pulchritudine: & per eam quæ in uocibus corporibusque elucet, tanquam per uestigia quædam, animi decorem inuestigabimus. Illam laudabimus quidem, istum probabimus: ac semper id obseruare conabimur, ut tantus amor sit, quantum fuerit pulchritudo. Et ubi corpus quidem pulchrum, animus minime, tanquam umbratilem & fluxam imaginem pulchritudinis uix & leuiter diligamus. Vbi solus animus pulcher, stabilem hunc decorem animi ardentem amemus. Vbi uero utraque pulchritudo concurrat, uehementius admiremur: atque ita ex Platonica familia reuera nos esse testabimur: ea quippe nihil nouit nisi festum, letum, celeste, supernum. Sed hæc iam de Phædri oratione sufficiant, Ad Pausaniam ueniamus.

DEVS BONITAS, PVLCHRITVDO, IVSTITIA, PRINCIPIUM, MEDIUM, FINIS.
CAPVT I

TRINITATEM Pythagorici philosophi rerum omnium mensuram esse uoluerunt, ob eam arbitror rationem quod deus ternario numero res gubernat, atq; etiam res ipse ternario numero terminatur. Hinc Maronis illud, Numero deus impari gaudet. Nēpe summus ille auctor, Primo singula creat: secundo rapit: tertio perficit. Singula quoq; in primis ab illo perenni fonte effluunt, dum nascuntur, deinde in eundem resfluunt, dum suam illam originem repetunt, postremo perficiuntur, postquam in suum principium redierunt. Hoc uaticinatus Orpheus, Iouem principium, medium, & finem uniuersi uocauit. Principium ut producit: Medium ut producta retrahit ad seipsum: Finem prout redeuntia perficit. Hinc regem illum uniuersorum, Bonum, Pulchrum, Iustum, quod sepe apud Platonem dicitur, possumus nuncupare. Bonum, inquam, ubi creat: ubi allicit, pulchrum: ubi pro cuiusq; merito perficit, iustum. Pulchritudo igitur, cuius allicere proprium est, inter bonitatem iustitiamq; locatur: à bonitate quidem effluit, Profluit ad iustitiam.

QVO PACTO DIVINA PVLCHRITVDO AMOREM PARIT.
CAP. II

DIVINA uero hæc species in omnibus amorem hoc est sui desiderium procreauit. Quoniam sibi Deus ad se rapit mundum: mundusq; rapitur: unus quidem continuus attractus est à deo incipiens, transiens in mundum, in Deum deniq; desinens: qui quasi circulo quodam in idem unde manauit iterum remeat. Circulus itaq; unus & idem à Deo in mundum, à mundo in Deum, tribus nominibus nuncupatur. Prout in Deo incipit & allicit, pulchritudo: prout in mundum transiens ipsum rapit, amor: prout in auctorem remeans ipsi suum opus coniungit, uoluptas. Amor igitur in uoluptatem à pulchritudine desinit. Id sibi uoluit Hierothei & Dionysij Areopagite hymnus ille præclarus: ubi sic hi theologi cecinerunt. Amor circulus est bonus à bono in bonum perpetuo reuolutus. Necessario enim bonus est amor cum à bono natus reuertatur in bonum. Idem enim deus est: cuius speciem desiderant omnia: in cuius possessione omnia requiescunt. Inde igitur desiderium nostrum accenditur, ibi amantium ardor quiescit, nec extinguitur, sed impletur. Nec iniuria soli Deum comparat Dionysius: quia quemadmodum sol illuminat corpus & calefacit: ita Deus animis ueritatis claritatem præbet, & charitatis ardorem. Hanc utiq; comparisonem ex Platonis libro De reipub. sexto hoc quo dicam modo colligimus, Sol profecto corpora uisibilia, & oculos uidentes procreat: oculis ut uideant lucidum infundit spiritum: corpora ut uideantur coloribus pingit. Neq; tamen proprius oculis radius, propriusue corporibus colores ad uisionem perficiendam sufficiunt, nisi lumen ipsum unum supra multa, à quo multa & propria lumina oculis & corporibus distributa sunt, adueniat, illustret, excitet atq; roboret. Eodem modo primus ille actus omnium, qui deus dicitur, speciem, actumq; rebus singulis producendo largitus est. Qui sane actus cum in re creata & in subiecto patiente susceptus fuerit, debilis est, & ad operis executionem impotens. Sed diuini solis perpetua & inuisibilis lux una semper omnibus adstat, fouet, uiuificat, excitat, complet et roborat. De quo diuine Orpheus, cur etia fouens atq; ipse ferens super omnia sese. Ut est actus omnium roboratq; bonum dicitur. Ut uiuificat, lenit, mulcet & excitat, pulchrum. Ut in obiectis que noscenda sunt tres illas cognoscentes anime uires, Mentem, Visum, Auditum allicit, pulchritudo. Ut in cognoscente potentia eam applicat cognito, ueritas. Deniq; ut bonum, procreat, regit, & complet: Ut pulchrum, illuminat, gratiamq; infundit.

PVLCHRITVDO EST SPLENDOR DIVINAE BONITATIS,
& deus est centrum quatuor circularum.
CAP. III

NEQVE ab re theologi ueteres, Bonitatem in centro, pulchritudinem in circulo posuerunt. Bonitatem inquam in centro uno, In circulis autē quatuor, Pulchritudinem. Centrum unum omnium Deus est. Circuli quatuor circa id assidue reuoluti, Mens, Anima, Natura, Materia. Mens stabilis circulus. Anima per se mobilis. Natura mobilis in alio, non ab alio. Materia ab alio & in alio mobilis. Ceterum cur Deum quidem centrum, Quatuor illa cur circulos appellemus exponā. Centrum circuli punctum est, unum, indiuisibile, stabile. Inde linee multe diuidue, mobiles ad earum similem circumferentiam deducuntur. que sane circumferentia diuisibilis circa centrum quasi cardinem uoluitur, atq; ea est centri natura, ut licet unum indiuiduum, immobile sit, in multis tamen, immo in omnibus lineis diuiduis & mobilibus, ubique reperiatur. Vbiq; enim est in linea punctum. Quonia uero à dissimili suo attingi nihil potest, linee à circumferentia

ta ad centrum usq; deducta, medium huiusmodi punctum singule sui quodam puncto uno simplici & immobili coguntur attingere. Quis negat Deum centrum omnium merito nominari: cum omnibus insit unus penitus, simplex, atq; immobilis: cuncta uero ab ipso producta, multa, composita, & mobilia sint, atq; ut ab eo manant, ita in eum instar linearum & circūferentia resuunt: Ita, mens, anima, natura, materia procedentes à deo in eundem redire nituntur: scq; undiq; pro uiribus in illum circumferunt. Atq; ut centrum punctum ubiq; in lineis & in toto circulo reperitur, perq; punctum suum singule lineæ medium circuli tangunt punctum: ita deus omnium centrum, qui unitas simplicissima est, actusq; purissimus, sese inserit uniuersis: non ob id solum, quia cunctis est presens, uerum etiam quia omnibus à se creatis partem aliquam, uel potentiam intimam, simplicissimam, prestantissimam indidit: que rerum unitas nominatur: à qua & ad quam tanquam à centro & ad centrum suum rei cuiusq; partes & potentie relique pendent. Ad hoc plane suum centrum, ad hanc propriam unitatem se colligant creata prius oportet, quam suo hereant creatori: ut per proprium centrum, quod iam sepe repetimus, centro omnium hereant. In apicem suum caputq; mens angeli ante consurgit, quam ascendat in deum. Anima quoq; & reliqua eodem pacto. Atq; illorum inuisibilium circularum, mentis scilicet, anime, nature, uisibilis mundi circulus est imago. Corpora enim animarum menti-umq; umbrae & uestigia sunt. Umbra uero & uestigium figura eius, cuius umbra est, & uestigium refert. Quapropter quatuor illa, non iniuria circuli quatuor appellantur. Sed mens immobilis orbis propterea, quod tam operatio eius quam substantia semper eadem permanet, & similiter operatur: intelligit semper eodem modo, uultq; similiter. Mobilis autem quandoq; mens ex eo solum dici potest, quod quemadmodum cetera omnia à deo procedens in eundem se uertit. Anima mundi, & alia quæuis, circulus mobilis. Hæc enim sua natura discurrendo cognoscit, & temporum curriculis operatur. Discursio autem ab alio in aliud, & operatio temporalis, motus proculdubio nominatur. Si qua uero in anime cognitione stabilitas est, mentis constat potius quam anime beneficio. Natura etiam mobilis est circuitus. Cum animam dicimus, priscorum more theologorum uim in ratione & sensu positam intelligimus: cum naturam, uim anime in generando locatam. Vim illam in nobis hominem proprie uocauerunt: istam hominis idolum & simulachrum. Hæc sanè generandi facultas ideo mobilis dicitur: quia temporis spacijs suum opus exequitur. Verum in hoc ab illa anime proprietate discrepat: quod anima per se, & in se mouetur. Per se, inquam, quia principium motus existit, in se etiam, quia in ipsa anime substantia rationis & sensus remanet operatio. Ex ijs opus nullum necessario resultat in corpore. Generandi uero uis illa quam uocamus naturam, per se quidem mouetur: cum anime per se mota uis quedam sit. Moueri autem in alio dicitur: quia in mole corporis omnis eius operatio terminatur. Corpus enim nutrit, augetq; & generat. Materia uero & corporis moles, orbis est ab alio, et in alio mobilis. Ab alio quidem, quoniam ab anima necessario agitur, in alio autem, quia in loci spacio motus corporis agitur. Iam igitur quam ob causam bonitatem in centro, in circulo pulchritudinem, theologi collocet, aperte intelligere possumus. Bonitas siquidem rerum omnium unus ipse est deus, per quem cuncta sunt bona. Pulchritudo autem dei radius, quatuor illis insitus circulis circa deum quodammodo reuolutis. huiusmodi radius omnes rerum omnium species in quatuor illis effingit: species illas in mente ideas, in anima rationes, in natura semina, in materia formas appellare solemus. Idcirco quatuor in circulis, quatuor splendores esse uidentur. Idearum splendor in primo: Rationum in secundo: in tertio seminum: Formarum in ultimo.

QVOMODO PLATO DE REBUS DIVINIS EX-
ponatur. CAP. IIII

HOC mysterium in epistola ad Dionysium regem Plato significauit: cum deum affirmauit pulchrorum omnium causam: quasi totius pulchritudinis principium & originem. Circa omnium, inquit, regem cuncta sunt: ipsius gratia omnia: ipse causa est pulchrorum omnium: Secunda circa secundum, Tertia circa tertium. Humanus autem animus affectat qualia illa sint intelligere: aspiciens in ea que sibi cognata sunt: quorum nihil sufficienter se habet. Circa uero ipsum regem & ea que dixi, nihil est tale: quod autem post hoc est, animus dicit. Circa regem, non intra regem, sed extra significat. In Deo enim nulla est compositio. Quid uero dictio illa circa significat, exponit Plato, cum addit: Eius gratia omnia: ipse causa est pulchrorum omnium, Quasi dicat, ideo circa regem omnia sunt, quia ad illum tanquam ad finem pro natura sua omnia reuoluntur, quemadmodum ab illo tanquam principio producta sunt omnia. Pulchrorum omnium, id est, totius pulchritudinis: que supradictis in circulis emicat. Formæ enim corporum per semina: hæc per rationes, hæc per ideas reducuntur in deum, & iisdem à deo gradibus producentur. Proprie uero cum dicit Cuncta, ideas intelligit: nam in his reliqua includuntur. Secunda circa secundum: Tertia circa tertium. Tres mundi principes posuit Zoroaster, trium ordinum dominos: Oromasum, mithrim, arimanin. Hos Plato, deum, mentem, animam nuncupat. Tres autem ordines in diuinis posuit speciebus, ideas, rationes & semina. Prima igitur, id est, idee, circa primum, id est, circa deum, quoniam à deo menti tribute sunt, & in eundem mentem cui sunt date reducunt. Secunda circa secundum, id est, rationes circa mentem: quandoquidem per mentem in animam transeunt, & in mentem animam dirigunt.

I 3 Tertia

Tertia circa tertium, id est semina rerum circa animam: nam per animam transcunt in naturam, in illam scilicet generandi potentiam, rursusque naturam anime copulant. Eodem ordine à natura in materiam formae descendunt. Sed eas Plato in ordine posito non connumerat, quia de diuinis à Dionysio interrogatus tres ordines ad incorporales species pertinentes tanquam diuinos induxit: Formas autem corporum praetermisit. Noluisset autem deum regem primum uocare, sed omnium regem: ne si primum diceret, cum una cum sequentibus ducibus in aliqua numeri specie, conditionisque paritate collocare forsitan uideretur. Neque dixit prima circa illum, sed cuncta: ne crederemus cum ordinis alicuius potius quam cum factorum gubernatorem. Humanus animus affectat qualia illa sint intelligere. Scite post illos tres diuinae pulchritudinis splendores tribus in circulis emicantes amorem animi ad illos adiecit. Illinc enim animi ardor acceditur. Quippe par est ut diuinus diuina desideret: aspiciens in ea, quae sibi cognata sunt. Quoniam humana cognitio à sensibus oritur: per ea quae in corporibus praestantiora uidemus, diuina iudicare se penumero consueuimus: per corporaliu reru uires, dei potentiam: per ordinem, sapientiam: per utilitatem, dei bonitatem inuestigamus. Vocat autem formas corporu anime cognatas, quasi proxime natas. Sequenti enim gradu post animam formae corporum disponuntur. Quorum nihil sufficienter se habet. Formae huiusmodi neque sufficienter sunt, neque sufficienter nobis diuina ostendunt. Verè namque res, ideae, rationes, et semina sunt: Corporum uero formae, umbrae rerum potius quam uerae res esse uidentur. Quemadmodum uero corporis umbra exactam atque distinctam corporis figuram non indicat, ita corpora diuinorum naturam propriam non demonstrant. Circa ipsum regem et ea quae dixi, nihil est tale. Quo enim pacto mortalia immortalibus, et falsa ueris similia sint? Quod autem post hoc est, animus dicit: id est, animus dum diuina per mortalia iudicat, falso de diuinis loquitur: neque diuina pronunciat, sed mortalia.

PULCHRITUDO DIVINA, PER OMNIA SPLENDET,

et amatur in omnibus.

CAP. V

AETERVM ut paucis multa comprehendamus, bonum quidem ipsa supereminens dei existentia dicitur. Pulchritudo actus quidam siue radius inde per omnia penetrans: Primo in angelicam mentem: Secundo in animam totius et reliquos animos: Tertio in naturam: Quarto in materiam corporum. Mentem idearum ordine decorat: animam rationum serie complet: naturam sulcit seminibus: Materiam formis exornat. Quemadmodum uero solis radius unus corpora quatuor, ignem, aerem, aquam, terramque illustrat: sic unus dei radius mentem, animam, naturam, materiamque illuminat. Atque in his quatuor elementis quicumque lumen inspicit, solis ipsius afficit radium: perque ipsum ad supernam solis lucem intuentiam conuertitur. Ita quisquis decorem in quatuor istis, mente, anima, natura, corpore contemplatur, amatque, dei subgorem in his, perque fulgorem huiusmodi Deum ipsum intuetur et amat.

PASSIONES AMANTIUM.

CAP. VI

INC efficitur ut corporis nullius aspectu uel tactu amatoris impetus extinguatur. Non enim corpus hoc aut illud desiderat: sed superni luminis splendorem per corpora resurgentem admiratur, affectat, et stupet. Quapropter quid cupiant, aut querant amantes ignorant. Deum namque ipsam ignorant: cuius sapor occultus odorem quandam sui dulcissimum operibus suis inseruit. Quo quidem ardore quotidie excitamur. Odorem quidem sentimus: Saporem proculdubio ignoramus. Cum igitur odore manifesto illecti saporem latenter desideremus, merito quid cupiamus, patiamurque nescimus. Hinc etiam semper accidit: ut amantes amati aspectum timeant quodammodo atque uenerentur. Quod etiam fortes, dicam equidem, et si uereor ne quis uestrum haec audiens erubescat, et sapientes inquam uiri, coram inferiore quouis amato pati consueuerunt. Nempe non humanum est quod eos terret, quod frangit, quod occupat. Humana enim uis in fortioribus sapientioribusque semper est excellentior. Sed diuinitatis fulgor ille in formosis emicans quasi dei similitudinem lacrum amantes obstupescere, contremiscere, et uenerari compellit. Eadem ratione propter amati praesentiam amator diuitias et honores contemnit, et pro nihilo habet. Par enim est, ut diuina humanis anteponantur. Illud quoque euenire saepenumero solet, ut se in amati personam quisque transferre cupiat. Nec immerito. Deus namque pro homine fieri cupit, atque conatur. Quis autem pro Deo hominem non commutet? Fit etiam ut amore illaqueati uicissim suspirant et gaudeant. Suspirant quod se ipsos amittunt, quod perdunt, quod perimunt. Gaudent quod in melius quidam se transferunt. Calent quoque uicissim et frigent: instar eorum, quos tertiana febris inuadit. Merito frigent: quia calore proprio deseruntur: nec non et calent, cum superni radij fulgoribus accendantur. Frigiditatem timiditas: caliditatem audacia sequitur. Ideo timidi quoque uicissim et audaces apparent. Hebetissimi praeterea quique acutiores amando redduntur. Quis enim caelesti radio aspirante, non acutissime uideat? Verum de amore ipso, et pulchritudine, eiusque origine, amantium affectibus ista sufficiant.

DE DVOBUS AMORIS GENERIBVS, AC DE
duplici Venere. CAP. VII.

DEINCEPS de duobus Amorum generibus breuiter disputandum. Cupidinem Veneris comitem esse apud Platonem Pausanias asserit. Totidēq; esse Cupidines quot sint & Veneres, necessarium arbitratur. Veneres autem duas cōmemorat: quas itidem gemini Cupidines comitentur. Venerem alteram quidem coelestem ponit: alteram uero uulgarem. Coelestem illam Caelo sine matre natam: Vulgarem ex Ioue & Dione genitam. Caelum Platonici summum deū ideo uocāt, quia sicut caelum istud sublime corpus omnia corpora regit & cōinet, sic summus ille deus omnes spiritus supereminet. Mentē uero plurimis nominib. nūcupant. Saturnū enim modo, modo Iouem, modo Venerē uocant. Est nanq; mens illa, uiuit, intelligit. Essentiam suam Saturnū, Vitam Iouem, Intelligentiā Venerē appellare cōsueuerunt. Animam praeterca mundi, Saturnū similiter & Iouē uocamus & Venerem. Prout superna intelligit, Saturnū. Prout coelestia mouet, Iouem. Vt inferiora generat, Venerem. Venus prima, quae in mente est, Caelo nata sine matre dicitur: quoniam mater apud Physicos materia est. Mens autē illa à materia corporalis cōsortio est aliena. Secunda Venus, quae in mundi anima ponitur, ex Ioue & Dione genita. Ex Ioue, id est, ex ea uirtute ipsius animae, quae coelestia mouet. Ea siquidē istam creauit potentiā, quae inferiora haec generat. Matrē quoq; illi ideo tribuūt: quia materiae mundi infusa cum materia cōmercium habere putatur. Deniq; ut summatim dicam, duplex est Venus. Vna sane est intelligentia illa quā in mente angelica posuimus. Altera uis generādi animae mūdi tributa. Vtraq; sui similit̄ comitem habet amorē. Illa enim amore ingenito ad intelligendā dei pulchritudinē rapitur. Haec itē amore suo ad eandem pulchritudinē in corporibus procreandam. Illa diuinitatis fulgorē in se primū complectitur: deinde hūc in Venerem secundam traducit. Haec fulgoris illius scintillas in materiā mundi trāsfundit. Scintillarū huiusmodi presentia singula mundi corpora, pro captu naturae, speciosa uidentur. Horū speciem corporū humanus animus per oculos percipit. Qui rursus uires geminas possidet. Quippe intelligēdi uim habet. Habet & generādi potentiā. Haec geminae uires duae in nobis sunt Veneres, quas & gemini comitantur amores. Cum primū humani corporis species oculis nostris offertur, mens nostra quae prima in nobis Venus est, eam tanquā diuini decoris imaginem, ueneratur & diligit: per q; hanc ad illū sepenumero incitatur. Vis autē generandi, secunda Venus, formam generare huic similit̄ concupiscit. Vtrobq; igitur amor est. Ibi contemplandae, hic generandae pulchritudinis desiderii. Amor uterq; honestus atq; probandus. Vterq; enim diuinam imaginem sequitur. Quid igitur in amore Pausanias improbat? Dicam equidem. Siquis generationis auidor contemplationem deserat, aut generationem praeter modum cum sceminis, uel contra naturae ordinem cum masculis prosequatur, aut formam corporis pulchritudini animi praeserat, is utiq; dignitate amoris abutitur. hunc amoris abusum uituperat Pausanias. Quo qui recte utitur, corporis quidem formam laudat: sed per illam, excellentiorem animi mentisq; et dei speciem cogitat, eamq; uehementius admiratur, et amat. Generationis autem & congressus officio catenus utitur, quatenus naturalis ordo legesq; ciuiles à prudentibus statute praescribunt. De his diffusius Pausanias.

EXHORTATIO AD AMOREM. DE AMORE SIMPLICI,
ac de mutuo. CAP. VIII.

VOS autē amici hortor & obsecro, ut amorē rem profecto diuinā totis uiribus cōplectamini, neq; uos illud deterreat quod de amāte quodā Platonē dixisse serūt. Ille, inquit, amator animus est proprio in corpore mortuus: in alieno corpore uiuens. Neq; uos etiam turbet quod de amara miseraq; amantiū sorte cecinit Orpheus. Haec enim quomodo accipiēda sunt, & qua uia his succurrendum, quaeso deinde si placet, diligētē attēdite. Amorē Plato rem amarā uocat: nec iniuria, quia moritur quisquis amat. Hūc & Orpheus ὑλαύπικρον, id est dulce amarū nominat. Quippe cū amor mors uoluntaria sit. Vt mors est, amara res est. Vt uoluntaria, dulcis. Moritur autem quisquis amat. Eius enim cogitatio, sub oblita semper in amato se uersat. Si de se non cogitat, in se certe non cogitat. Ideo nec in seipso sic affectus animus operatur: cum praecipua operatio animi ipsa cogitatio sit. Qui nō in se operatur, nec in seipso est. Aequa enim inter sese haec duo, esse, et operatio sunt: nec esse sine operatiōe est, nec operatio esse ipsum excedit: nec operatur quisquam ubi non est: & ubicunq; est operatur. Non ergo in se amantis est animus: quia in seipso non agit. Si in seipso non est, nec uiuit etiā in seipso: qui non uiuit, mortuus est. Quare in se mortuus est quicūq; amat. Num uiuit saltē in alio? Profecto. Amoris illae duae sunt species: amor unus simplex, mutuus alter. Simplex amor ubi amatus nō amat amantem. Ibi omnino mortuus est amator: nam nec uiuit in se, ut satis iam demōstrauimus, nec in amato etiā cum ab eo reijciatur. Vbi ergo uiuit: nūquid in aere, uel aqua, uel igne, uel terra, aut aliquo bruti corpore? Nequaquā. Animus enim humanus, nō in alio uiuit corpore q̄ humano. An fortē in alio quodā corpore hominis non amati uitā ducet? Nec istud quidē. Nam si in eo non uiuit ubi uiuere uehementissime cōcupiscit, quoniam pacto uiuet in alio? Nusquam ergo uiuit qui amat alium ab alio non amatus. Propterea omnino mortuus est non amatus amator. Nec reuiuifcet

unquam nisi indignatio suscitetur. Vbi uero amatus in amore respōdet, in eo saltem uitā agit amator. Hic certe miras fit: quoties duo aliqui mutua se beneuolentia complectuntur, hic in illo, ille in hoc uiuit. Vicissim huiusmodi homines se cōmutant, & seipsum uterq; utriq; tribuit, ut accipiant alterum. Quomodo seipsum tribuant dum sui obliuiscuntur, uideo. At quomodo accipiant alterū, non intelligo. nam qui seipsum non habet multo minus alium possidet. Immo uero habet seipsum uterq;, & habet alterum. Hic quidem se habet, sed in illo. Ille quoq; se possidet, sed in hoc. Equidem dum te amo me amantem, in te de me cogitante me reperio, & me à me ipso negligentia mea perditum in te conseruante recupero. Idē in me tu facis. Mirū rursus et hoc apparet. Nam ego postquā meipsum amisi, si per te me redimo, per te me habeo: si per te habeo, te prius ac magis habeo q̄ meipsum: tibi propinquior, q̄ mihi sum. Quippe cum mihi non aliter quā per te medium inhaerescam. In hoc utiq; uis Cupidinis à Martis discrepat uiolentia. Nempe imperium sic, amorq; differunt. Imperator per se alios possidet, amator per alium se complectitur: & uterq; amantiū longior à seipso, fit propinquior alteri: ac in se mortuus, in alio reuiuiscit. Vna uero duntaxat in amore mutuo mors est. reuiuiscencia duplex. Moritur enim qui amat, in seipso semel cum se negligit. Reuiuiscit in amato statim cum amatus cum ardenti cogitatione complectitur. Reuiuiscit iterum, cum in amato se deniq; recognoscit, & amatum se esse non dubitat. O felicem mortem quam duæ uitæ sequuntur. O mirum commercium: quo quis seipsum tradit pro alio, nec habet, nec habere se desinit. O inextimabile lucrum, quando duo ita unū fiunt, ut quisq; duorū pro uno solo, duo fiat: & tanquam geminatus qui unā habuerat uitam una interueniente morte duas tam habeat. Nam qui semel mortuus bis reuiuiscit, pro una uita geminam, pro se uno, se duos est consequutus. Insuper certe est in mutuo amore uindicta. Homicida morte plectendus. Quis enim homicidam esse neget qui amatur, cum animam ab amante seiungat? Quis iterū mori similiter eundem neget: cum similiter amet amanti? Debita nimis hæc restitutio est: quando hic illi, & ille huic reddit animā quam accepit. Vterq; amando suā tradit: et redamando per suam, restituit alienam. Quis propter iure ipso amare debet quisquis amatur. Qui uero non amat amantem, homicidij reus est habendus. Immo uero fur, homicida, sacrilegus. Pecunia à corpore possidetur, corpus ab animo. Qui ergo animū arripuerit, à quo tam corpus quā pecuniæ possidentur, animum simul corpusq; & pecunias arripit, à quo tam corpus quā pecuniæ possidentur. Quo fit ut tanquā fur, homicida, sacrilegus, triplici morti fit obnoxius: ac uelut infamis penitus atq; prophanus impune à quolibet interfici possit: nisi ipsemet sponte sua legem illam impleat, amet uidelicet amatorem. Vbi cum semel moriente, semel ipse similiter moritur: cum bis reuiuiscente bis itidem reuiuiscit. Superioribus rationibus ostensum est, amatum uicissim amatorem amare debere: non solum uero debere, sed cogi, sic ostenditur. Amorem procreat similitudo. Similitudo natura quædam est in pluribus eadem. Nam si ego tibi similis sum, tu quoq; mihi es necessario similis. Eadē ergo similitudo, que me ut te amē cōpellit, te quoq; amare me cogit. Præterea amator se sibi aufert, deditq; amato. Hunc ergo amatus tanquā rem suam curat. charissima enim sua cuiq; sunt. Accedit quod amans amati figurā suo sculpsit in animo. Fit itaq; amantis animus speculū: in quo amati relucet imago. Iecirco amatus cum in amante se recognoscit, amare illum cōpellitur. Vicissitudinem amoris inter illos præcipuam esse astrologi arbitratur, in quorū genesi luminum, id est solis & lune cōmutatio fuerit. Videlicet si me nascente sol in ariete, luna in libra. Te nascēte sol in libra, luna in ariete. Aut quibus signū idem simile'ue, idemq; planeta similis'ue ascenderit: aut benigni planetæ similiter angulum orientis aspexerint, aut Venus in eadem natiuitatis domo, eodemq; gradu fuerit constituta. Addunt Platonici, quorū uitam demon idem, aut certe similis ducat. Physici uero moralesq;, Complexionis, Nutritionis, Eruditionis, Consuetudinis, Consilij similitudinem similis affectus causam esse uolunt. Deniq; ubi causæ plures cōcurrunt, ibi uicissitudo uerbementior reperitur. Vbi omnes, illic Pythiæ & Damonis, Pyladis & Orestis, resurgunt affectus.

QVID QUÆRANT AMANTES.

CAP. IX

AE T E R V M quid isti querunt cum se mutuo diligunt? Pulchritudinem querunt. Amor enim fruendæ pulchritudinis desiderium est. Pulchritudo autem splendor quidam est humanū ad se rapiens animum. Nempe corporis pulchritudo nihil aliud est, quā splendor ipse in colorū linearūq; decore. Animi quoq; pulchritudo fulgor in doctrine & morū concinnitate. Lucem illam corporis, nō aures, nō olfactus, nō gustus, nō tactus, sed oculus percipit. Si oculus solus agnoscit, solus fruitur. Solus igitur oculus corporis pulchritudine fruitur. Cū uero amor nihil aliud sit, nisi fruendæ pulchritudinis desiderium: hæc autem solis oculis comprehendatur: solo aspectu amator corporis est contentus. Tangendi uero cupido, non amoris pars est, nec amantis affectus, sed petulantiae species, & seruilis hominis perturbatio. Lucem præterea illam & pulchritudinem animi sola mente comprehendimus. Quare solo mentis intuitu contentus est: qui animi pulchritudinem expetit. Pulchritudo deniq; inter amantes pro pulchritudine commutatur. Iunioris amati pulchritudine uir oculis fruitur. Viri pulchritudinem iunior mente consequitur: & qui solo corpore formosus est, hac consuetudine fit & animo speciosus: qui solo animo est decorus, corporis oculos explet corporis pulchritudine. Mirifica plane commutatio est, utrique honesta, utilis & iucunda. Honestæ, siquidem par in utroque: eque enim

cum bonissimum est & discere, & docere, lucunditas in seniore maior, qui aspectu & intelligentia delectatur. In iu-
nere vero maior utilitas: quo enim prestantior est animus corpore, eo preciosior est pulchritudinis animi, quā corpo-
ris confectio. *Passimie hactenus, nunc Eryximachi orationem interpretemur.*

ORATIO TERTIA.

AMOR IN OMNIBVS, AD OMNIA, CREATOR
omnium, magister omnium. CAPVT I

RIA nobis deinceps ex nostri Eryximachi mente tractanda videtur. Primum quod amor om-
nibus insitus per cuncta porrigitur. Alterum quod omnium que secundum naturā sunt operū, ef-
fector est atque seruator. Tertium quod artiū singularū est magister & dominus. Tres profecto rei-
rum gradus in natura cōsiderantur, Superiora, Inferiora, Aequalia, Que supra sunt, inferiorum
sunt cause. Que infra, superiorū opera. Que equalia, eadem inter se natura sunt predata. Cause
vero opera sua tanquā sui partes & imagines diligunt. Opera quinetiā causas tanquā sui conseruatrices expetunt.
Que autē in eo ordine locata sunt, ad se se inuicem quasi inuis & eiusdē familia mēbra mutua charitate afficiuntur.
Ideo deus angelos, & angeli cū deo simul animas, anima cū illis una corpora beneuolētia quadā regunt atque guber-
nant. In quo superiorū ad inferiora dilectio plane cōspicitur. Rursus corpora animis suis et iunguntur audivissime,
& ab eis molestissime sciunguntur. Animi nostri celestium beatitudinem cupiunt: celestes superni numinis maiesta-
tem feliciter uenerantur atque hic inferiorū ad superna est amoris effectus. Item omnes ignis partes libet inuicem
coherescunt. Terre rursus, aque, & aeris partes inuicem: & in quolibet animalū specie, eiusdē speciei animalia
sepe mutua consuetudine semper adiscunt. Vbi amor ad equalia similiaque conspicitur. Cuiam igitur dubium erit,
quia amor omnibus ad omnia sit in genitus? Atque id est quod Dionysius Areopagita in lib. De diuinis nominibus ex
Hierocbei mente ipsi uerbis significauit. Amorem siue diuinum, siue angelicum, siue spirituale, siue animale, siue
naturalem dixerimus, insitum quendam intelligimus cōmiscentemque uirtutem: que superiora quidem ad inferio-
rum providentiā mouet: equalia rursus ad socialem sui inuicem cōmunionem cōciliat: ac postremo inferiora queque
aduocet, ut ad potiora sublimioraque conuertantur. Hec ille.

AMOR EST AVTOR OMNIVM ET SERVATOR. CAP. II

SECVNDVM uero illud nostre orationis membrū, quo amor effector omnium & seruator est
dictus, ita probatur. Cupiditas perfectionis proprie propagāde amor quidā est. Absoluta perfe-
ctio, in summa dei est potētia. Eam diuina intelligentia cōtemplatur, atque inde uoluntas eadē capit
extra se propagare: ex quo propagandi amore creata ab eo sunt omnia. Idcirco Dionysius noster,
Diuinus, inquit, amor non permisit regē omnium sine germine in seipso manere. Idem propagatio-
nis instinctus omnibus ab illo primo autore est inditus. Per hūc sancti illius spiritus celos mouēt, & sequētibz om-
nibus sua munera largiuntur. Per hūc syderū lumen suū in elemēta diffundunt. Per hūc ignis sui caloris cōmuniō
ac aerem mouet, aer aquam, aqua terrā: ac uersa nice terra ad se trahit aquam, hec aerem, ille ignem. Herbe quoque
& arbores cupide sui seminis propagandi sui similia gignant. Animalia quoque bruta & homines eiusdē cupidita-
tis illecebris ad procreandam sobolem rapiuntur. Quod si amor omnia facit, seruat etiā omnia. Eiusdē enim sem-
per est affectionis & conseruationis officium. Nempe similia similibz conseruantur. Amor autem simile ad simile
trahit. Terre partes singule amore mutuo copalante, ad partes alias terre sui similes sepe cōferunt. Tota etiā ter-
ra ad simile sibi mundi centrū illius aueritate descendit. Aque partes ad se inuicem similiter & ad locū sibi conue-
niētem cum toto aque corpore perferuntur. Idem partes aeris ignisque faciunt: ac etiam duo hec elemēta ad super-
uentem regionem sibi congruam & similem regionis illius amore trahuntur. Caelum etiam, ut Plato in lib. De regno
inquit, innato mouetur amore. Anima enim cœli tota simul est in quibuslibet cœli partibus. Caelum ergo anime fruē-
de cupidū ideo currit: ut per omnes sui partes ubique tota anima perferatur. A duolat autē rapidissime, ut quoad sic
ri potest, totū sit simul ubique, ubicunque tota simul est anima. Preterea sphaera maioris concava superficies mino-
ris sphaera locus est naturalis. Et quia quelibet huius sphaera particula eque cum qualibet illius particula conuenit,
quelibet omnes appetit particulas illius attingere. Si quiescat, singule tangent singulas, non quelibet cunctas. Cur-
rendo sermē assequitur quod assequi quiescendo non possit. Currit autē uelocissime, ut quelibet pars eodem pene
tempore pro uiribus cunctas attingat. Quinetiam unitate partium suarum cunctas seruantur, dispersione partium
perant. Unitatem uero partium mutuas eandem efficit amor. Quod in humoribus nostrorum corporum & mem-
brorum diuersitatis intueri licet, quorum concordia, ut ait Empedocles Pythagoreus, & membra & corpus nostrum con-
sistat, discordia dissipatur. Cōcordiam uero illis pacis atque amoris prestat uicissitudo. Hinc Orpheus μούη & γῆ
τῶν τῶν πάντων οἰκτῆρ' ἔργα κρῆτιώνας, id est, Solum horum omnium tu regis habenas.

QVOD SIT MAGISTER ARTIVM ET
gubernator CAP. III

RESTAT post hæc ut quo pacto magister artium omnium & gubernator sit exponamus. Magistrum quidem artium esse intelligemus: si modo considerabimus neminem unquam artem aliquam aut inuenire, aut discere posse, nisi inuestigationis oblectatio, & inueniendi desiderium incitet: & qui docet, discipulos diligit, ac discipuli eam doctrinam avidissime sitiant. Gubernator preterea merito nominatur. Artis enim opera diligenter exequitur, atque exacte consummat, quicumque & artificia ipsa & personas quibus illa sunt, maxime diligit. Accedit quod artifices in artibus singulis nihil aliud quam amorem inquirunt & curant. Eas in presentia nos artes breuiter percurremus: quas Eryximachus apud Platonem commemorat. Quid enim aliud Medicina considerat, quam quomodo humores quatuor corporis amicitiam fiant, atque permancant: quos cibos ac potus, ceterosque uiuendi, aut medendi usus amat natura atque requirat? Duos illos hic quoque amores, Cœlestem & uulgarem, quos Pausanias supra distinxerat, per similitudinem quandam Eryximachus adinuenit. Temperata enim affectio corporis moderatam, atque ad res moderatas, cōuenientesque habet amorem. Intemperata contrarium, & ad contraria cōtinet. Illi quidem indulgendum, huic nunquam obtemperandum. In gymnastica etiam exercitatione inuestigandum: qui corporis habitus, quos exercendi modos, quos gestus amet & postulet. In agricultura, quod solum, quæ semina, qualem uel culturam exigat: quis uel colendi modus à singulis arboribus diligatur. Idem in musica obseruatur: cuius artifices, qui numeri, quos numeros, aut magis, aut minus diligant, inuestigant. Si inter unum ac duo, atque unum & septem minimum amorem inueniunt. Inter unum uero, tria, quatuor, quinque, sex, amorem uehementiorem reperiunt. Inter unum & octo uehementissimum. Si uoces acutas, & graues natura diuersas certis interuallis & modulis sibi inuicem magis amicas faciunt. Ex quo harmoniæ compositio & suauitas nascitur. Tardiores etiam motus & uelociores ita inuicem temperant, ut amici potissimum fiant, & rhythmum concinnitatemque exhibeant. Musicæ autem melodiæ genera duo traduntur. Est enim graue quoddam & constans: est & aliud molle atque lasciuum. Illud utentibus utile: hoc noxium & libris De reipub. & legibus Plato iudicat. Illi in conuiuio Vraniam musam, huic Polymniam præfecit. Alij primum illud genus, alij secundum amant. Illorum amori obtemperandum, adhibendique soni sunt, quos expetunt: horum appetitui obfistendum. Illorum namque amor cœlestis est: horum uero uulgaris. Inest sideribus & elementis quatuor amicitia quedam, quam astronomia considerat. In his duo illi quodammodo amores reperiuntur. Est enim his moderatus amor quando inuicem mutuis uiribus temperatissime consonant. Est & amor immoderatus, quando unum aliquid illorum seipsam amat nimium, diu quodammodo derelinquit. Ex illo acris grata temperies, aque tranquillitas, terrarum fertilitas, animalium sanitas: ex hoc contraria proficiunt. Vatum postremo, Sacerdotumque facultas in hoc potissimum uersari uidetur: ut quæ hominum officia deo amica sint, qua ratione homines deo amici fiant, nos doceat: qui amoris, charitatisque modus ad deum, ad patriam, ad parentes, ad alios tam ad uiuos, quam ad defunctos sit adhibendus. Idem in ceteris artibus coniectari licet, atque summam concludere amorem in omnibus ad omnia esse omnium autorem, seruatoremq; existere, & artium uniuersarum dominum & magistrum. Hunc merito diuus Orpheus appellauit Solertem bigentem, omnium clauis habentem. Quomodo enim gemine nature sit à Pausania primum: deinde ab Eryximacho audiuitis. Qua etiam ratione clauis mundi tenere dicatur ab Orpheo, ex superioribus satis comprehendere possumus: quippe sicut ostendimus desiderium hoc perfectionis propriæ propagandæ cunctis ingenitum, latentem implicatam cuiusque fecunditatem explicat: dum semina in germen pullulare compellit, & uires cuiusque eius educit sinu, foetusque concepit, & quasi clauibus quibusdam conceptus aperiendo producit in lucem: quamobrem omnes mundi partes, quia unius artificis opera sunt, eiusdem machine membra inter se in essendo & uiuendo similia, mutua quadam charitate sibi inuicem uinciuntur, ut merito dici possit amor nodus perpetuus, & copula mundi, partiumque & eius in mobile sustentaculum, ac firmum totius machine fundamentum.

NVL LV M MVNDI MEMBRVM ODI T ALI V D
membrum. CAP. IIII

QVOD si ita est: nulla operis huius membra inimica esse inter se ullo pacto possunt. Non enim ignis aquam, aque odio fugit: sed suis ipsius amore: ne ab aque frigore extinguatur. Neque ignem aqua odio ignis extinguit: sed quodam amplificandi proprii frigoris appetitu trahitur ad aquam sibi similem ex ignis corpore procreandam. Nam cum omnis appetitio naturalis ad bonum nullaque ad malum tendat: aque propositum est, non ignem extinguere, quod est malum: sed aquam sui similem, quod bonum est, generare. Quod si absque ignis interitu explere posset, ignem utique non consumeret. Eadem de ceteris quæ contraria & inimica uidentur, ratio assignatur. Porro agnus lupi uitam, figuramque non odit, sed sui perniciem quæ à lupo infertur, exhorret. neque lupus agni odio, sed amore sui eum lacerat atque deuorat. Neque homo hominem sed

uicia

uita hominis horret, neq; potentioribus, aut acutioribus dotes suas illorum odio, sed nostri benevolentia inuidentur, metuentes ne illis penitus succumbamus. Quapropter nihil obstat quin amor in omnibus sit perq; omnia penetret. Hunc igitur tantum deum, quia ubiq; est, omnium insidet penetralibus, tanquam potētem dominum cuius imperium effugere non ualeamus, tanquam sapientissimum iudicem quem cogitationes nostrae latere non possunt, proculdubio metuamus: hunc quia creator est omnium atq; seruator, tanquam patrem ueneremus, tanquam tutorem, presidiumq; colamus: hunc, quia artes singulas edocet, tanquam præceptorem sequamur: quo autore sumus & uiuimus: quo seruatore perpetui permanemus: quo præside & iudice gubernamur. Quo præceptore ad bene beatq; uiuendum instruimur, & formamur.

NARRATVR TEXTVS PLATONIS.

De antiqua hominum natura.

ORATIO QVARTA

CAPVT I

HIS dictis familiaris noster uerbis finem imposuit. Eum Christophorus Landinus uir doctrinā excellens, quem potissimum cognouimus nostris temporibus Orphicum Platicūq; poetam, sequutus est in hunc modum, obscuram & implicatam Aristophanis sententiā explicaturus. Quamquam Ioannes Causalcantes sua nos diligentia longis disputationum ambagibus liberauit: Aristophanis tamen sententiā uerbis obscurissimis inuoluta enodationem adhuc aliquam lucēq; requirit. Est, inquit Aristophanes, amor præ cæteris dijs summopere generi humano beneficus, curator & tutor hominum, atq; medicus. Oportet primum qualis hominum quondā fuerit natura: quæ ue illius passiones animaduertere. Neq; enim qualis nunc est olim erat, sed longe diuersa. Principio tria hominum erant genera: non solum quæ nunc duas, & feminas: uerumetiam tertium quoddam aderat ex utrisq; compositum. Præterea integra erat cuiusq; hominis species, atq; rotunda, dorsum & latera circulo habens: manus quatuor: & paria manibus crura. Vultus item duos tereti ceruice cōnexos & omnino consimiles. Masculinum genus sole genitum erat: Fœmininum terra: Luna promiscuum. Vnde elato erant animo robustoq; corpore: quare cum dijs pugnare tentabant, & in cœlum ascendere. Ideo Iupiter singulos in longum secuit: duosq; fecit ex uno, instar eorum qui oua in longum capillo secant: atque iterum si fastu in deos insanire uideantur minatus est eos rursus se similiter partiturum. Postquam natura hominum ita diuisa fuit, quisq; sui dimidium cupiebat. Igitur concurrebant, iactisq; circum brachijs sese inuicem complectebantur, redigi in priorem habitum affectantes. propterea fame & torpore defecissent, nisi deus congressui modum imposuisset. Hinc utiq; mutuus hominibus innatus est amor prisce nature conciliator, annitens unum ex duobus efficere, hominūq; nature mederi. Est enim quisq; nostrum dimidiū hominis utpote scissus, quemadmodū pisciculi qui psitta & aurata uocantur, scissi ex uno duo efficiuntur. querit autem sui quisq; dimidium. Quoties itaq; dimidium suum alicui, cuiuscunq; sexus auidus sit, occurrit, uehementissime concitatur, ardenti inhaeret amore, neq; momentum quidem ab illo patitur seiungi. Totius itaq; rescindi cupidus, nixus amoris nomen accepit. Qui nos præfenti in tempore summopere iuuat, dum in sui dimidiū olim amicissimum quenq; concludit: et in posterum spem summam iniicit nobis deum pie colentibus in ueterem figuram restituendo medendoq; se nos beatissimos effecturum.

EXPONITVR OPINIO PLATONIS DE ANTIQVA

hominis figura.

CAP. II

HAEC Aristophanes & alia narrat permulta, monstris portentisq; similia: sub quibus quasi uelaminibus quibusdam diuina mysteria latere putandum. Mos enim erat ueterum theologorum sacra ipsorum puraq; arcana ne à prophanis et impuris polluerentur figurarum umbraculis tegere. Nos autem quæ in figuris superiorum, & alijs describuntur, singula exacte ad sensum pertinere nō arbitramur. Nam Aurelius Augustinus, non omnia inquit, quæ in figuris finguntur significare aliquid putanda sunt. Multa enim propter illa quæ significant ordinis & connexionis gratia sunt adiuncta. Solo uomere terra profcinditur. Sed ut hoc fieri possit, cætera quoq; huic aratri membra iunguntur. Quæ igitur nobis exponenda proponitur hæc summa. Homines quondam tres sexus habebant, Masculinum, Fœmininum, Promiscuum, Solis, Terre, Lunæq; filios. erant & integri. Sed propter superbiam cum deo æquare se uellent scissi in duo sunt: iterum si superbiant, bifariam discindendi. Sectione facta, dimidium amore ad dimidiū trahitur, ut integritatis restitutio fiat, qua cōpleta beatū genus hominum est futurū. Summa uero nostræ interpretationis erit huiusmodi. Homines, id est hominū anime quondā, id est quādo à deo creantur, integre sunt, duobus sunt exornatæ luminibus, ingenito & infuso: ut ingenito equalia & inferiora, infuso superiora conspicerēt. Deo æquare se uoluerunt, ad unicū lumen ingenitū se reflexerūt. Hic diuise sunt. Splendore infusum amisērūt, quādo ad solū ingenitū sunt cōuersæ: statimq; in corpora cecidere. Superiores factæ iterū diuidētur: id est si naturali nimium confidāt ingenio, lumē illud ingenitū

et naturale, quod restitit, quodammodo extinguitur. Tres sexus habebant, Mares sole, Fœmine terra, Promiscua luna genita. Dei fulgorem aliæ secundum fortitudinem, quæ mascula est, aliæ secundum temperatiam, quæ fœmina, aliæ secundum iustitiam quæ promiscua, susceperunt. Hæ tres in nobis uirtutes aliarum trium quas deus habet, sunt filie. Sed in deo tres illæ, Sol, Luna, Terra: in nobis Mas, Fœmina, Promiscuum nuncupantur. Sectione facta dimidium amore ad dimidium trahitur. Animæ iam diuise et immerse corporibus, cum primū ad annos adolescentiæ uenerint, naturali et ingenito lumine, quod seruarunt, ceu sui quodam dimidio excitantur ad infusum illud diuinūq; lumen, olim ipsarum dimidium, quod cadentes amisere, studio ueritatis recipiendum. Quo recepto iam integre erunt, et dei uisione beate. Hoc igitur erit interpretationis nostræ compendium.

HOMO EST IPSA ANIMA ET ANIMA EST
immortalis. CAP. III

CORPVS cum ex materia constet et quantitate, et ad materiam suscipere, ad quantitatem diuidi solum extendiq; pertineat, atq; ita susceptio et diuisio passiones sunt: consequens est, ut suapte natura passioni tantum sit et corruptioni subiectum. Si qua uero actio corpori competere uideatur, non in quantum corpus est agit, sed in quantum illi uis quædam quodammodo incorporea et qualitas inest, ut in ignis mole caliditas, in aque materia frigus, in corpore nostro complexio. Ex quibus certe qualitatibus operationes corporum proficiuntur. Non enim quia longus, aut latus, aut profundus est ignis, sed quia calidus, calefacit. Neque qui extensior ignis, calefacit magis, immo propter dispersionem minus, sed qui calidior. Cum igitur uirium, et qualitatum beneficio operationes proueniant, ac uires ipse et qualitates ex materia et quantitate non consistunt, licet in materia quantitateq; sint, sequitur ut pati ad corpus, agere ad aliquid incorporale pertineat. Vires utiq; hæ instrumenta quidem sunt operandi. Ipse uero per se nequaquam sufficiunt ad operandum, quia non sufficiunt ad existendum. Quod enim in alio iacet, seq; ipsum sustentare non potest, ab alio certe dependet. Quo fit, ut qualitates, quia à corpore necessario sustinentur, ab aliqua superiori substantia, quæ neq; corpus sit, neq; in corpore iaceat, fiant atq; regantur. Huiusmodi anima est, quæ corporibus presens et insides ipsa se sustinet, et qualitatem uimq; complexionis corporibus tribuit, per quæ tanquam instrumenta in corpore, et per corpus uarias operationes exercet. Hinc generare, nutrire, augere, currere, stare, sedere, loqui, artis opera fabricare, sentire, intelligere, homo asseritur. Omnia uero hæc anima ipsa facit, ideoq; anima erit homo. Si generare, augere, nutrire hominem dicimus, anima tanquam pater et artifex corporis, ipsum gignit, auget, atq; nutrit. Si stare, sedere, loqui, anima corporis membra sustinet, flectit, et uibrat. Si fabricare, currere, anima manus porrigit, et pro arbitrio torquet, pedes agitat. Si sentire, anima per sensuum instrumenta, quasi fenestras, et foramina exteriora corpora percipit. Si intelligere, anima per seipsam sine aliquo corporis instrumento uarietatem assequitur. Omnia igitur quæcumq; homo facere dicitur, animus ipse facit, corpus patitur. Quapropter homo solus est animus, corpus autem hominis opus et instrumentum. Eo maxime, quod animus operationem eius potissimam, intelligentiam scilicet, sine ullo corporis instrumento exercet, cum res per illam incorporales intelligat, per corpus uero sola corporalia cognoscantur. Itaq; si animus per se agit quicquam, per se certe est, et uiuit. Viuit autem sine corpore quod sine corpore operatur. Si per se est, esse sibi quiddam proprium conuenit corpori non commune. propterea potest proprium sibi seorsum à corporis mole sortiri hominis cognomentum. Quod sanè nomen quia de uno quoque nostrum per omnem uitam dicitur, quisq; enim in omni etate uocatur homo, ideo aliquid significare uidetur quod stabile permanet. Corpus iugiter fluit, crescendo, decrescendo, resolutione continua, liquefactione, calore uicissim, et frigore permutatum. Anima semper eadem permanet, quod liquido nobis ostendit ueritatis inquisitio, boniq; uoluntas semper eadem, et firma memoriæ conseruatio. Quis ergo usq; adeo demens erit, ut hominis appellationem in nobis firmissimam corpori fluenti semper et undiq; permutato potius, quam animo stabilissimo tribuat? Ex his perspicuum esse potest, cum homines Aristophanes nominauit, more Platónico animas nostras significasse.

QUOD ANIMA EST DVOBVVS ORNATA LVMINIBVS, ET
quare in corpus descendit creatio animæ cum duobus luminibus. CAP. IIII

PORRO anima statim ex deo nata naturali quodam instinctu in deum parentem suum conuertitur, quemadmodum ignis in terra superiorum uel genitus confestim nature impetu ad superiora dirigitur, conuersa in eum eius radijs illustratur. Sed primus hic fulgor in animæ substantia per se prius informi receptus, fit obscurior, atq; ad illius tractus capacitatem proprius ipsi et naturalis euadit, ideoq; per eum utpote sibi equalcm, seipsam et quæ infra se sunt, id est, corpora omnia anima uidet quidem: Deum uero et alia superiora non uidet. Sed enim per primam banc scintillam deo facta propinquior aliud iterum clarus accipit lumen, quo etiam superna cognoscit. Lumen igitur habet geminum; Naturale alterum, siue in genitum

nitum: Diuinum alterum & infusum: quibus unà coniunctis ceu duabus dis per sublimem peruolare ualeat regionem. Ac si diuino illo semper uteretur, semper diuinis hereret: Terra rationalibus esset animalibus uacua. Ceterum diuina prouidentia decretum est ut anima sui ipsius sit domina, possitq; tum utroq; simul lumine uti, tum altero. Hinc fit ut natura duce ad proprium sui lumen conuersa pretermisso diuino seipsam uiresq; suas que ad fabricam corporis spectant, animaduertat: cupiatq; uires huiusmodi in fabricandis corporibus exequi. Hac ut aiunt, cupiditate gra uata, descendit in corpus: ubi generandi, mouendi & sentiendi uires exercet: suaq; presentia terram infamam mundi sedem exornat: que ideo ratione carere non debuit nequa pars mundi esset rationalium uiuentium presentia destituta: quemadmodum & illius autor ad cuius similitudinem mundus factus est, totus est ratio. Cecidit autem animus noster in corpus, cum pretermisso diuino, solo suo usus est lumine: ac seipso coepit esse contentus. Solus deus cui deest nihil, supra quem nihil, seipso contentus permanet, sibi sufficiens, quapropter deo se parem fecit tunc animus, cum se solo uoluit esse contentus, quasi non minus quam deus sibi ipse sufficeret.

QUOT VIIS ANIMA AD DEVM REDIT CAP. V

MANC plane superbiam causam fuisse Aristophanes ait, ut animus qui natus est integer, secaretur, id est ex geminis luminibus altero posthac uteretur, alterum uero negligeret. Hic in corporis barathrum ceu letheum flumen immersus, suiq; met ad tempus oblitus, sensibus & libidine, quasi satellitibus & tyranno raptatur. Verum adulto corpore, purgatis sensuum instrumentis conferente doctrina pabulum, respiscit: ubi naturalis emicat fulgor, naturaliumq; rerum ordinem indagat: qua inuestigatione architectum ingentis huius machinae aliquem esse persentit: eum & uidere cupit & possidere: ille solo diuino splendore conspicitur. Ideo mens propriae lucis indagare ad diuinam lucem recuperandam uehementissime instigatur. Instigatio uero, appetitioq; huiusmodi uerus est amor: quo duce dimidium hominis alterum, alterum eiusdem dimidium concupiscit, quia naturale lumen, quod animi dimidium est, lumen illud diuinum quod alterum eiusdem dimidium dicitur, olim neglectum accendere rursus in animo nititur: atq; id est, quod in epistola ad Dionysium, inquit Plato. Humanus animus affectat qualia diuina sint intelligere, aspiciens in ea, que sibi cognata sunt. Verum cum deus lucem suam infudit in animum, ad id potissimum eam accommodauit, ut homines ad beatitudinem, que in ipsius possessione consistit, perduceret. Ad hanc quatuor uirtutibus perducimur, Prudentia, Fortitudine, Iustitia, Temperantia. Prudentia primo beatitudinem nobis ostendit. Tres illae uirtutes reliquae, quasi uiae tres ad beatitudinem ducunt. Scintillam itaq; suam in uarijs animis deus ad finem huiusmodi uarie temperat: ita ut prudentia duce, alij per fortitudinis, alij per iustitiae, alij per temperantiae officia suum repetant autorem. Nempe alij huius muneris gratia, pro dei cultu, pro honesto, pro patria pericula mortemq; forti animo subeunt. Alij sic uitam iuste instituunt, ut nec iniuriam cuiquam inferant, neq; inferri prouiribus sinant. Alij uigilia, inedia, labore libidines domant. Hi tribus quidem procedunt callibus: sed ad eundem beatitudinis finem prudentia hunc illis monstrante peruenire conantur. proinde tres haec uirtutes in dei quoq; ipsius prudentia continentur. Harum desiderio accensi hominum animi per earum officia ad eas cupiunt peruenire: illis herere, perpetuoq; potiri. Fortitudinem hominum masculam robur & audaciam nuncupamus. Temperantiam foeminam propter remissum quendam & frigidiorum desiderij habitum, miteq; ingenium. Iustitiam promiscuam: foeminam quidem prout innocentia sua iniuriam infert nemini: masculam uero prout alij inferri non sinit, & seueriori censura in homines iniquos animaduertit. Quia uero maris dare, foeminae suscipere proprium est, iccirco solem qui lumen a nullo accipiens exhibet omnibus, marem uocamus: Lunam que accipiens a sole dat elementis, a dando & accipiendo promiscuam: Terram cum accipiat quidem ab omnibus, tribuat nulli, foeminam nuncupamus. Quamobrem, Sol, Luna, Terra, Fortitudo, Iustitia, Temperantia, merito maris, promiscui, foeminae signatur cognomine: atq; ut excellentiorem deo appellationem exhibeamus has uirtutes in illo, Solem, Lunam, Terram: in nobis masculinum sexum dicimus, promiscuum, foemininum. Quibus autem lux illa diuina a dei sole cum fortitudinis affectu in sui ortu fuit infusa, his masculam dicimus lucem fuisse concessam. Quibus a dei luna cum affectu iustitiae, promiscuam. Quibus a dei terra cum affectu temperantiae, foeminam. Lucem illam infusam, atq; diuinam statim ad naturalem reflexi negleximus. Altera ergo posthabita seruauimus alteram: ubi dimidium nostri tenemus, dimidium pretermisimus. Certo uero etatis tempore a naturali lumine ducti diuinum affectamus quidem omnes, sed diuerso modo diuersi ad eius adeptionem procedimus. per fortitudinem, qui a dei fortitudine illud olim cum affectu fortitudinis acceperunt: per iustitiam alij, temperantiam ue similiter. Deniq; suum illud dimidium quisq; ut acceperat querit. Et alij per masculam quidem dei lucem amissam olim, iam recuperatam, dei uolunt mascula fortitudine perfrui: alij per promiscuam lucem similiter uirtute promiscua: alij per foeminam eodem pacto. Munus profecto tantum hi consequuntur, qui postquam adulta etate scintilla in ipsis naturalis eluxit, eam non esse ad diuina iudicanda sufficientem existimant, ne scintilla naturalis iudicio, aut animarum aut corporum affectus diuinae tribuant maiestati, putentq; illam non esse corporibus animis ue prestantiorum. In quo sane pleriq; errasse traduntur: qui in diuinorum inuestigatione ingenio naturali confisi, aut deum non esse

esse dixerunt, ut Diagoras: aut dubitauerunt, ut Protagoras: aut corpus iudicauerunt: ut Epicurei, Stoici, Cyrenaici, alijq; permulti: aut animam quandam, ut Marcus Varro, Marcus Manilius, alijq; nonnulli. Hi tanquam impij non modo diuinum lumen olim neglectum non recuperauerunt, sed & naturale propter eius abusum deprauauerunt: quod deprauatum est, fractum non iniuria scissumq; putatur. Ideo illorum animi, qui tanquam superbi & fastu tumidi suis confidunt uiribus, secantur, ut ait Aristophanes, iterum: cum etiam naturale lumen, quod illis erat reliquum, opinionibus falsis obscurant, & moribus iniquis extinguunt. Itaque naturali lumine recte utuntur, quicumq; mancum illud, & mutilatum esse recognoscunt ad naturalia iudicanda satisfacere quodammodo arbitrantur: ad ea uero, quae supra naturam sunt, sublimiori lumine opus esse putantes exactissima quadam animi purgatione ita se preparant, ut diuina lux iterum illis effulgeat: cuius radijs recte de deo sentient, & in pristinam illam integritatem restituentur.

AMOR ANIMAS REDUCIT IN COELVM, BEATITVDINIS
distribuit gradus, gaudium largitur aeternum. CAP. VI

HUNC uos conuiuie praestantissimi deum, quem praeceteris dijs generi humano beneficium esse Aristophanes ait, omni sacrificiorum genere uobis propitiū facite: hunc pijs precibus inuocate: hunc toto corde capeſſite. Hic animos sua beneficentia primum ad caelestem ducit mensam, ambrosia & nectare abundantem: deinde singulos singulis accommodat sedibus: postremo suauiter detinet in aeternum. Nulli enim caelum repetūt, nisi qui caelorum regi placuerunt: placent illi, qui cum summo opere diligunt. Cognoscere quidem illum uere, omnino praesenti in tempore impossibile est. Vere autem amare quoquomodo cognitum, & possibile est, & facile. Qui deum cognoscunt, nondum illi placent nisi cognitum diligant: qui cognoscunt diligunt, non quia cognoscunt, sed quia qui diligunt, amatur a deo. Nos enim non eos qui nouerint, sed qui nos amauerint, charitate cōplectimur. Multos namq; qui nos cognoscunt, hostes habemus. Quod ergo nos caelo restituit, non dei cognitio est, sed amor. Discumbētium praeterea ordo in mensa caelesti diuersos sequitur gradus amantium. Nam qui deum excellentius dilexerunt, dapibus excellentioribus ibi uescuntur. Nempe qui per opera fortitudinis dei fortitudinem coluerunt, ea ipsa fruuntur. Qui iustitiam uero, iustitia: temperantia similiter, qui temperantiam: atq; ita uarijs diuinae mentis ideis & rationibus uarij animi pro uario amoris raptu fruuntur. Toto autem deo fruuntur omnes, quia totus in singulis est ideis. Sed deum totum praestantius possident, qui cum in praestantiori idea conspiciunt. Quisq; uero ea dei uirtute potitur, quā dilexit. Ideo liuor, ut Plato inquit in Phaedro, abest a diuino choro. Cum enim omnium iucundissimum sit, re amata potiri: quilibet in eo potiūdo quod amat contentus plenusq; uiuit. Quippe si amatores duo deliciarum suarum compotes fiant, uterque in amata sui possessione quiescit: neq; curam quidem ullam habebit, ni alter pulchriori potiatur amato. Quapropter amoris beneficio factum est, ut in diuersis felicitatis gradibus portione sua quilibet sine ulla inuidia sit contentus. Fit etiam ut sine ulla satietate animi isdem uescantur dapibus in aeternum. Ut enim oblectentur conuiuie, non epulae non uina sufficiūt, nisi fames, sitisq; ad uescendum alliciant: ac tandiu oblectatio quandiu & auiditas permanet. Auiditatem uero quis amorem quendam esse negauerit? Aeternus igitur amor quo semper in deum afficitur animus, efficit ut deo semper tanquam nouo spectaculo gaudeat. Amorem hunc eadem dei bonitas semper accendit in animo: quae & beatam facit amantem. Tria igitur, ut breui complectar, amoris beneficia collaudabimus, quod nos olim diuisos in integrum restituendo, reducit in caelum: quod suis quenq; collocat sedibus, facitq; omnes in illa distributione quietos: quod omni expulso fastidio suo quodam ardore oblectamentum quasi nouum iugiter accendit in animo, redditq; illum blanda & dulci fruitione beatum.

ORATIO QUINTA.

AMOR EST BEATISSIMVS QVIA PVLCHER EST
& bonus. CAPVT I

AROLVS Marſupinus, nuſarum dulcis alumnus, Landinum poetam ſecutus, Agathonis orationem ſic aggreditur. Amorem deum noſter Agatho beatiffimū, quia pulcherrimus ſit & optimus, arbitratur. Quae ad hoc ut ſit pulcherrimus, quae item ut optimus, exiguntur, diligenter enumerat: in quibus enumerandis amorem ipſum effingit. Poſtremo poſtquam qualis eſt enarrauit, beneficia ab eo generi humano tributa cōnumerat. atq; haec diſputationis illius eſt ſumma. Noſtra intereſt in primis inquirere, quam ob cauſam ut beatū oſtenderet, pulchrum ualde eſſe dixit & bonum: quod ue ſit inter bonitatem, pulchritudinemq; diſcrimen. Beatum in Philebo Plato uult eſſe, cui nihil deeſt: idq; eſſe illud quod ſit ab omni parte perfectum. Eſt autem perfectio interior quaedam, eſt & exterior. Interiorem, bonitatem, exteriorem, pulchritudinem dicimus. Propterea quod bonū penitus eſt & pulchrum

pulchrum, id tanquam ab omni parte perfectum, beatissimum nuncupamus. Hanc utiq; differentiam omnibus in rebus animaduertimus. Nempe in lapillis ut physici uolunt temperatissima quatuor elementorum permixtio quedam interior, nitorem parit exteriorem. Herbas præterea et arboreas innata radicibus medullisq; fecunditas, florum et foliorum gratissima uestit uarietate. In animalibus autem salubris humorum complexio iucundam lineamentorum & colorum speciem procreat. Virtus etiam animi decorem quendam præ se ferre uidetur in uerbis, gestibus, operibus, honestissimum. Cælos quoq; sublimis eorum substantia clarissimo lumine circumfundit. In his omnibus interna perfectio producit externam, illam bonitatem, hanc pulchritudinē possumus appellare. Quo circa bonitatis florem quendam esse pulchritudinem uolumus: cuius floris illecebris, quasi esca quadam, latens interius bonitas allicit intuentes. Quoniam uero nostræ mentis cognitio à sensibus ducit originem, bonitatem ipsam in rerum penetralibus insitam nec intelligeremus unquã, neq; appetere, nisi ad eam speciei exterioris indicijs manifestis prouerberemur. Quæ in re mirabilis admodum formæ huius, comitisq; ipsius apparet utilitas. Per hæc satis ostensum arbitror, tantum inter bonitatem & speciem, quantum inter semen & flosculum interesse: atq; ut flores arborum seminibus orti semina ipsi quoq; producant: ita speciem hanc bonitatis florem ut ex bono pullulat, sic & ad bonum amantes perducere: quod quidem noster hic heros abunde in superioribus demonstrauit.

QUOMODO PINGITVR AMOR, ET QUIBUS ANIMAE

partibus pulchritudo cognoscitur, & generatur amor.

CAP. II

POST hæc diffusius enumerat Agatho quot ad eius dei formosam speciem requiruntur. Iuuenis inquit est, tener, agilis, concinnus, & nitidus. Nobis autem primo querendum quid hæc ad pulchritudinem conferant. Deinde cū deo huic attribuuntur, quo pacto intelligi debeant. Rationem homines habent & sensum. Ratio per seipsam rationes rerum omnium incorporeas comprehendit. Sensus per quinque sui corporis instrumenta corporum imagines & qualitates attingit: Colores per oculos, per aures uoces. Odores per nares, per linguam sapes, per neruos qualitates simplices elementorum, calorem uidelicet, frigusq; & reliqua. Propterea sex ad cognitionem pertinentes, quantum ad propositam attingit questionē, uires animi numerantur: Ratio, Visus, Auditus, Olfactus, Gustus & Tactus. Ratio numini summo, Visus igni, Acri auditus, Vaporum odori Olfactus, aquæ gustus, Tactus terre tribuitur. Ratio siquidem cælestia indagat nec propriam in membro corporis aliquo sedem habet: quemadmodū neq; certam habet sedem in ulla mundi parte diuinitas. Visus in sublimi parte corporis uelut ignis in suprema mundi regione locatur, & lumen naturalis percipit, quod ignis est proprium. Auditus uisum nō aliter quā purus aer ignem secutus uoces haurit: quæ & in acre fracto gignuntur: & per aeris interuallum aures illabuntur. Olfactus caliginoso acri, uaporibusq; ex ære & aqua mixtis omnino asignatur: quia inter aures & linguam, quasi acrem & aquam, positus, uapores eos apprehendit facile & diligit maxime, qui ex aeris & aquæ mixtione proueniunt: quales sunt herbarum, florum, pomorum odores, naribus suauissimi. Quis dubitet gustum aquæ liquoribus comparare: qui olfactui tanquā acri crassiori succedit, & iugi saluæ liquore perfusus, potu uehementissime delectatur, humidisq; saporibus? Quis item ambigat terre tactū ascribere: cum per omnes terreni corporis partes fiat: in neruis qui terreni maxime sunt, expleatur: facillime tangat quæ soliditatem habent & pondus, quod terra corporibus tribuit? Hinc etiam accidit ut tactus, gustus, olfactus, solum proxime ipsis apposita sentiant, & patiantur admodum sentiendo: licet olfactus remotiora, quā gustus & tactus apprehendere uideatur. Auditus autem remotiora cognoscit, neq; ita offenditur. Quo etiam longius prospicit uisus: & momento facit, quod aures tempore: prius enim coruscatio cernitur, quā tonitrus audiatur. Ratio remotissima capit: neq; enim quæ in mundo sunt solum, & quæ presentia, ut sensus: sed etiam quæ supra cælum, & quæ fuerunt aut futura sunt, percipit. Ex his patere cuiq; potest, sex illarū animæ uirium, tres ad corpus & materiam potius, Tactum scilicet & Gustum, & Odoratum: tres autem alias, rationem uidelicet, & Visum & Audium ad spiritū pertinere. Ideo tres illæ ad corpus potius declinantes corpori magis quā animo congruunt: & ea quæ ab illis percipiuntur, cum corpus sibi congruum moueant, uix ad animam usq; perueniunt, minimeq; illi tanquam minime similia placent. Tres uero superiores à materia remotissima, animæ multo magis conueniunt: resq; eas capiunt, quæ corpus quidem parum admodum, animum uero uehementissime moueant. Quippe odores, Sapes, Calor, atq; similia, corpori aut nocent plurimum, aut prosunt, paulum quid ad animi aut admirationem, aut iudicium conferunt, ac modice ab illo desiderantur. Ratio incorporeæ ueritatis, colores, figuræq; & uoces, corpus aut nihil, aut uix & minimum mouent: Animi uero aciem ad indagandum potissimum aciunt: atq; eius ad se desiderium rapiunt. Animi cibus est ueritas. Ad eam inueniendam oculi, ad discendam aures magnopere conserunt. Igitur quæ ad rationem, uisum, auditum pertinent, gratia suiipsius affectat, quasi proprium alimentum. Quæ uero sensus tres alios mouent, corpori uel nutriendo, uel fouendo, uel generando magis necessaria sunt. Ea itaq; animus, non sui, sed alterius, id est corporis causa querit. Amare autem ea dicimur, quæ propter nosmetipsos desideramus: quæ autem propter aliud quiddam cupimus, minime. Merito igitur amorem ad scientias, figuras, &

uoces duntaxat uolumus pertinere: atq; iccirco gratia illa solum, quæ in tribus his reperitur, animi uirtute, figura, uoce: quia maxime animum prouocat, ἡ τὸ καλὸν, quod uoco significat, προαλαγῆς, id est prouocatio nominatur, καλὸν & uero græce pulchritudinem latine significat. Gratus quidem nobis est mos uerus & optimus animi: grata corporis speciosa figura: grata uocum concinnitas. cumq; tria hæc animus, utpote sibi cognata, & quodammodo incorporea pluris admodum quàm tria reliqua faciat, consentaneum est, ut auidius asciscat, ardentius complectatur, uehementius admiretur, atq; hæc ipsa, seu uirtutis, seu figure, siue uocum gratia, quæ animum per rationem uel uisum uel auditum ad se uocat, & rapit, pulchritudo rectissime dicitur. Atq; hæc tres illæ gratiæ sunt, de quibus sic Orpheus. ἀγλαΐη τε, βέλεια καὶ θυφροσύνη πολύλαβη. Splendor, uiriditas, letitiæq; uberrima. Splendorem quidem uocat gratiam illam & pulchritudinem animi, quæ in ueritatis & uirtutis claritate consistit. Viriditatem uero, figuræ, colorisq; suauitatem. hæc enim summopere in iuuentutis uiriditate florebat. Letitiæ deniq; suæcerum illud & salubre, & perpetuum, quod in musica sentimus, oblectamentum.

PULCHRITUDO EST ALIQUID INCORPORUM.
CAP. III

M hæc ita se habeant, necessarium est pulchritudinem esse aliquid uirtuti, figuræ, uocibusq; commune. Non enim quodlibet istorum trium pulchrum similiter uocaremus, nisi una his tribus inesset pulchritudinis definitio. Quo fit ut ipsa pulchritudinis ratio corpus esse non possit: quoniam uirtutibus animi quæ incorporeæ sunt, pulchritudo si esset corporea, minime conueniret. At qui tantum abest ut corpus sit pulchritudo, ut non modo quæ uirtutibus animi, sed etiam quæ corporibus, & uocibus inest, nequeat esse corporea. Quamuis enim corpora quedam speciosa dicamus, non tamen sunt ex ipsa sui materia speciosa. Siquidem corpus hominis unum atque idem hodie formosum, cras autem casu aliquo sedante deforme: quasi aliud sit esse corpus, aliud esse formosum. Neque etiam sunt ex ipsa quantitate formosa: quandammodum grandia nonnulla atq; item breuia quedam formosa uidentur: ac sepe magna deforma, parua formosior & contra parua turpia, magna gratissima. Nonnunquam etiam accidit, ut similis sit in magnis quibusdam, & paruis corporibus pulchritudo. Si itaque stante sepe numero eadem quantitate casu quodam pulchritudo mutatur, & mutata aliquando quantitate permanet pulchritudo, ac similis in magnis paruisq; uidetur, certe duo hæc pulchritudo, & quantitas debent esse omnino diuersa. Quinetiam si corporis cuiusq; formositas in ea ipsa sui corporis crassitudine quodammodo corporea esset, non tamen ut corporalis esset, intuenti placeret. Placet animo per se forme aliquid species, non prout in exteriori iacet materia, sed prout eius imago per uisum ab animo capitur uel concipitur. Imago illa in uisu & animo, cum isti sint incorporei, corpus esse non potest. Quo enim pacto cælum, ut ita loquar, totum parua oculi pupilla caperetur, si modo corporali reciperet? Nullo profecto. Sed enim spiritus in puncto omnem corporis amplitudinem spiritali modo & incorporea imagine suscipit. placet utiq; animo ea duntaxat species, quæ ab illo suscipitur. Hæc autem licet exterioris corporis simulacrum sit in eo, tamen est incorporea. Ergo species incorporea placet. Quod placet, id cuiq; gratum: quod gratum, hoc deniq; pulchrum. quo efficitur ut amor ad incorporeum aliquid referatur: atque ipsa pulchritudo spiritalis quoddam potius rei simulacrum sit, quàm corporea species. Sunt autem nonnulli qui certam membrorum omnium positionem, siue, ut eorum uerbis utamur, commensurationem & proportionem cum quadam colorum suauitate, esse pulchritudinem opinentur. Quorum nos opinionem propterea non admittimus, quia cum huiusmodi partium dispositio in solis sit rebus compositis, nulla essent simplicia speciosa. Nunc autem puros colores, lumina, uocem unam, fulgorcm auri, & argenti candorem, scientiam, animam, quæ omnia simplicia sunt, pulchra uocamus: nosq; ista mirifice tanquam reuera sint pulchra delectant. Accedit ad hæc quod proportio illa cuncta includit corporis composita membra, neque est in singulis, sed in cunctis. Singula itaque membra per se pulchra non erunt. Ex singulis autem particulis totius compositi proportio nascitur. Vnde nonnihil sequitur absurdissimum: ut quæ suapte natura speciosa non sunt, pulchritudinem pariunt. Sepe numero etiam accidit, ut manente eadem membrorum proportionem, atque mensura, corpus eque ut ante non placeat. Eadem porro hodie, quæ anno superiori corporis uestri figura, gratia uero non eadem. Nihil tardius quàm figura, nihil citius senescit quàm gratia. Ex quo liquido constat, non idem esse pulchritudinem & figuram. Sepe quoq; uidemus rectiorem in uno quodam quàm in alio dispositionem partium mensuramq; membrorum: alius tamen, nescimus qua de causa, nobis formosior iudicatus amatur ardentius. quo satis admoneri uideamur, ut aliud quiddam formositatem quàm dispositionem partium censeamus. Eadem nos ratione admonet nam formam suspicemur esse colorum suauitatem. Plerunq; enim color in seniore clarior: in iuniore gratia maior. Et in equalibus fit nonnunquam, ut qui colore superat alterum, gratia tamen ab illo & pulchritudine superetur. Neq; tamen audeat quispiam mixtionem quandam ex figura coloribusq; pulchritudinem affirmare. Sic enim neque scientia, neque uoces quæ colore & figura carent, neque colores & lumina quæ certam nullam figuram habent, amore digna iudicarentur. Præterea cuiusque cupiditas, eo habito quod uolebat, expletur. Nempe fames & sitis

fitis, cibo potuq; sedantur: amor nullo impletur aspectu corporis uel amplexu. Nullam igitur naturam corporis ardet: pulchritudinem certe sectatur. Quo fit, ut ea corporeum aliquid esse non possit. Ex omnibus his colligitur, eos qui amore accensi pulchritudinem sitiunt, si modo uelint liquore hoc hausto ardentissimam sitim extinguere, alibi quam in materie fluuio, aut quantitatis aut figure, aut colorum quorumlibet riuulis, dulcissimum pulchritudinis huius humorem, quo fitis eorum accenditur, querere oportere. Quo uos idem miseri uertetis amantes? Quis uestri cordis flammam extinguet acerrimas? Quis tantum sedabit incendium? Hoc opus, hic labor. Dicam protinus. Sed attendite.

PULCHRITUDO EST SPLENDOR DIVINI
uultus.

CAP. IIII

DIVINA potestas omnia supereminens statim à se natis angelis, atq; animis suum illum radium in quo fecunda uis inest omnium creandorum, tanquam filijs clementer infundit. Hic in eis ut pote sibi propinquioribus totius mundi dispositionem, & ordinem multo pingit exactius, quam in mundi materia. Quamobrem hæc mundi pictura quam cernimus uniuersa, in angelis et animis luget expressior. In illis enim sphaera cuiusq; figura, solis, lune, & syderum reliquorum, elementorum quoq; lapidum, arborum, animalium singulorum. Pictura huiusmodi in angelis exemplaria & idea: in animis rationes, & notiones: in orbis materia, forme atq; imagines à Platonicis nominantur: clare quidem in orbibus clariores in animo: in angeli mente clarissime. Vnus igitur dei uultus tribus deinceps per ordinem positus luget in speculis, Angelo, Animo, Corpore mundi: In illo tanquam propinquiore clarissime: in hoc remotiore obscurius: in hoc remotissimo, si ad cetera compares obscurissime. Proinde sancta mens angeli nullo impedita corporis ministerio in seipsam reflectitur, ubi dei uultum illum sinu suo insculptum intropicit: inspectum illico admiratur: audivissime illi semper inheret. Vultus illius diuini gratiam, pulchritudinem dicimus. Auiditatem angeli, dei uultui penitus inherentem, uocamus amorem. O utinam nobis idem contingeret. Sed enim animus noster ea conditione genitus, ut terreno corpore circumdetur, ad officium generandi declinat. Qua inclinatione grauatus thesaurum penetralibus suis absconditum negligit. Deinde terreno corpore inuolutus diutissime seruit corporis usui: ad hoc opus sensum quidem semper, rationem quoque diutius quam decet, accommodat. Hinc efficitur ut diuini uultus illius candorem in se perpetuo enitentem, non prius animaduertat, quam adulto iam corpore, & ratione expergescit. Ita dei uultum in dei machina resurgens, & oculis manifestum cogitatione consideret. Qua quidem consideratione prouebitur ad eum qui intus emicat, intuendum. Quoniam uero parentis uultus gratus est filijs, necesse est animis dei patris uultum esse gratissimum. Vultus huius, ut idem sepius repetam, nitor, & gratia, siue in angelo, siue in animo, siue in mundi materia, pulchritudo uniuersalis est appellanda: impetiusq; ad illam uniuersalis dicendus est amor. Vbiq; incorpoream esse hanc pulchritudinem non ambigimus. In angelo cuius & in animo eam corpus aliquod non esse nemini dubium. In corporibus etiam eam esse incorporalem, & supra monstrauimus, & ad presens ex eo potissimum intelligimus, quod oculus nil aliud, nisi solis aspicit lumen. Figure nanque, & colores corporum nunquam nisi lumine illustrata perspiciuntur, neq; ipsa cum materia sua ad oculos ueniunt. Necessarium tamen esse uidetur ea in oculis esse, ut ab oculis uideantur. Vnum itaque solis lumen corporum omnium ab eo illustratorum coloribus figurisq; depictum sese oculis offert. Sic affectum lumen oculi suo quodam radio adiuuante percipiunt: perceptum ipsum, & quæ in eo sunt omnia uident. Quare totus hic mundi qui conspicitur ordo, non eo modo quo in materia corporum, sed quo in luce oculis infusa est, cernitur. In ea luce cum à materia secretus sit, necessario est corporis expertus. Quod ex hoc etiam euidenter apparet, quod lumen ipsum corpus esse non potest, cum momento ab oriente in occidentem totum ferme impleat orbem: aeris & aquæ corpus sine ulla offensione undiq; penetret: sordibusq; immixtum nusquam inficiatur. Hac uero corporum natura nullo modo conueniunt. Corpus siquidem non momento mouetur sed tempore: neque alterum absque sui, uel alterius, aut utriusque offensione penetrat alterum: ac duo inuicem corpora mixta mutua se contagione inficiunt. Quod in aquæ & in uini, ignis & terre confusione conspiciuntur. Cum igitur solis lumen incorporatum sit, quicquid suscipit, natura sue suscipit modo. Propterea colores, & figuras corporum modo suscipit spiritali: eodemq; pacto ipsum ab oculis susceptum inspicitur. Quo factum est, ut totus hic mundi decor, qui tertius est dei uultus, per incorporatam solis lucem incorporatum sese oculis offerat.

QUOMODO NASCITUR AMOR ET ODIUM, QVODVE
pulchritudo est incorporea. CAP. V

E his omnibus sequitur, ut omnis diuini uultus gratia: quae uniuersalis dicitur pulchritudo: non in angelo solum, & animo incorporea sit: sed in aspectu etiam oculorum. Neque faciem hanc simul totam solummodo, uerum etiam partes eius admiratione commoti diligimus. Vbi particularis amor ad particularem pulchritudinem nascitur. Sic & ad hominem aliquem ordinis mundani membrum afficimur: praesertim cum in illo perspicue diuini decoris scintilla resulget. Affectus huiusmodi duabus ex causis nascitur: tum quia paterni uultus nobis placet imago: tum etiam quia hominis apte compositi species, & figura, cum ea humani generis ratione, quam animus noster ab omnium autore suscipit, & retinet, aptissime congruit. Vnde hominis exterioris imago per sensus accepta, transiensque in animum, si hominis figurae quam possidet animus, dissonat, euestigio displicet, & odio tanquam deformis habetur. Si consonat, illico placet, et tanquam formosa diligitur. Quo fit, ut nonnulli nobis obuij continuo placeant, uel displiceant: nosque affectus huiusmodi causam nesciamus. Quippe cum animus corporis ministerio impeditus intus illas sui formas nequaquam respiciat. Verum naturali, & occulta quadam incongruitate, uel congruitate fit: ut forma rei exterior imagine sua eiusdem rei formam in animo pictam pulsans dissonet aut consonet: atque occulta hac offensione uel blanditie motus animus, rem ipsam, aut oderit, aut amet. Integram sane creandi hominis configurationem uis illa diuina, in angelo animoque ingenuit: in mundi uero materia, utpote ab illo opifice remotissima, hominis constitutio ab integra illa sui figura degenerat. In materia tamen melius affecta similior: in alia dissimilior prouenit. Quae similior prouenit, ut dei uis, angelique ideae, sic animi rationi quadrat & congruit. Animus hanc probat congruitatem. In ipsa profecto congruitate pulchritudo: in ea probatione, amoris consistit affectus. Quoniam uero ideae, & ratio sunt a materia corporis aliena, hominis constitutio illius non ex materia, uel quantitate, sed ex aliquo potius incorporeo similis iudicatur. Ut similis, illi congruit: ut congruit, pulchra est. Idcirco diuersa sunt corpus, & pulchritudo. Quod si quis quaesierit quonam pacto corporis forma, anima mentisque forma, & rationi similis esse queat: is oro consideret edificium architecti. Principio architectus edificij rationem, & quasi ideam animo concipit. Deinde qualem excogitauit domum, talem pro uiribus fabricat. Quis neget domum corpus existere: eamque ideae artificis incorporea, ad cuius similitudinem effecta est, esse persimile? Porro propter incorporealem ordinem quendam potius, quam propter materiam est architecto similis iudicanda. Age igitur materiam subtrahere si potes: potes autem cogitatione subtrahere: ordinem uero relinque: nil tibi restabit corporis, nihil materiae. Imo uero idem erit penitus, qui ab opifice prouenit ordo, & qui remanet in opifice. Idem in quouis hominis corpore facias. Reperies illius formam animi rationi quadrantem, simplicem esse, materiaeque expertem.

QUOT REQUIRUNTUR UT RES PULCHRA SIT,
& quod pulchritudo est spiritale donum. CAP. VI

QUID tandem est corporis pulchritudo? Actus uiaacitas, & gratia quaedam ideae suae influxu in ipso resurgens. Fulgor huiusmodi in materiam non prius quam aptissime sit preparata, descendit. His uero tribus, ordine, modo, specie, constat uiuentis corporis preparatio. Ordo partium interualla, Modus, quantitate: Species, lineamenta, coloremque significat. In primis enim oportet ut membra quaeque corporis naturalem situm habeant: suo aures loco sint, oculique, & nares, et caeteras ac paribus interuallis oculi naso sint proximi: paribus item aures utraeque distent ab oculis. Neque haec interuallorum ad ordinem pertinens paritas sufficit, nisi partium modus accedat, qui mediocrem debita totius corporis proportionem seruata, membris singulis tribuat magnitudinem: ut nasi tres in longum dispositi, uultus unius impleant longitudinem: aurium utrarumque semicirculi una coniuncti, oris aperti circulum faciant. Idem quoque coniunctio superciliorum efficiat. Longitudo nasi, longitudinem labij compleat: aurisque similiter. Gemini oculorum orbis unum aequent oris hitum. Capita octo proccitatem corporis comprehendant. Eandem quoque monstret brachiorum in latus extensio, crurumque similiter atque pedum. Necessariam praeterea speciem ducimus, ut lineatum attractus artificiosi, rugaeque, et oculorum splendor, ordinem illum modumque partium decorent. Atqui tria haec licet in materia sint, pars ulla corporis esse non possunt. Ordo membrorum, membrum quidem est nullum. Ordo enim membris omnibus inest: nullum uero membrum in membris omnibus reperitur. Accedit quod ordo nihil est aliud quam decens partium interuallum. Interuallum uero, quid aliud dicemus quam distantiam partium? Distantia denique, aut nihil est, & uacuum profusus inane, ut tractus aliquis linearum. Lineas autem quae latitudine profunditateque carent, quae corpori necessaria sunt, quis corpora dixerit? Modus item non quantitas, sed terminus quantitatis. Termini uero superficies sunt lineaeque, & puncta: quae cum profunditatis crassitudine careant, corpora non putantur. Speciem quoque in luminum, umbrarum, linearum iucunda concordia, non in materia collocamus. Ex his omnibus patet pulchritudinem usque adeo esse a mole corporis alienam, ut nunquam ipsi materiae se communicet, nisi tribus illis incorporalibus preparationibus

ibus, quae narravimus, sit affecta. Harum uero fundamentum est elementorū quatuor temperata complexio: ut corpus nostrum caelo, cuius est temperata substantia, sit simillimū, neq; aliquo humorū excessu ab animi formatione desciscat. Sic enim & coelestis fulgor facile lucebit in corpore caelo persimili: & forma hominis illa perfecta, quam habet animus impacatam obedientemq; materiam, resultabit expressior. Ad pulchritudinem praeterea suam accipientiam, uoces serme similiter disponuntur. Ordo namq; illarum est à graui uoce ad octauam ascensus, atq; inde descensus: Modus, di bita per tertias, quartas, & quintas, & sextas uoces, tonos item & semitonos, progressio: Species eadem clara uocis intensio. His utiq; tribus ceu quibusdam elementis corpora ex membris multis composita, & arbores, & animalia, ac uocum plurium congregatio ad suscipiendam pulchritudinem disponuntur. Corpora uero simpliciora, ut elementa quatuor, lapides & metalla, itemq; uoces singulae, interiori quadam naturae suae temperie, sinceritate & claritate, ad eandem sufficienter aptantur. Animus autem eo potissimum ad illam est natura sua accommodatus, quod & spiritus est, & quasi speculum deo proximum, in quo quemadmodum in superioribus diximus, diuini uultus elucet imago. Igitur quemadmodum auro, ut appareat speciosum, nihil prorsus addendum: sed terrefordes siquae inhaeserint, secernendae: ita nullis adiunctionibus indiget animus, ut formosus appareat: sed deponenda corporis cura, & sollicitudo tam anxiosa cupiditatis & timoris perturbatio depellenda. confestim naturalis animi species emicabit. Ceterum ne longius digrediat oratio, ex supradictis breuiter concludamus: pulchritudinem esse gratiam quandam uiuacem & spiritalem, dei radio illustrante angelo primum infusam: inde & animis hominum, corporumq; figuris, & uocibus: quae per rationem, uisum, auditum, animos nostros mouet atq; delectat, delectando rapit, rapiendo ardenti inflamat amore.

DE AMORIS PICTURA.

CAP. VII

AGATHO uero poeta ueterum poetarum more deum istum humana uestit imagine: pingitq; ipsum hominum instar formosum, iuuenem, tenerum, flexibilem siue agilem, apte compositum atq; nitidum. Quorsum haec preparationes haec quidem sunt ad formosam indolem potius quam formositas. Nam ex quinque his partibus tres primae complexionem corporis temperatam, quod primum est fundamentum, significant: duae reliquae ordinem, modum, & speciem indicant. Physici temperate corporationis indicium tenere carnis lenem & firmam aequalitatem demonstrare. Vbi calor excedit nimium, aridum, & hirsutum corpus: ubi frigus, rigidum: ubi siccitas, durum et asperum: ubi humiditas, fluxum, lapsum, inaequale, contortum. Aequalis igitur, & firma corporis teneritudo, affectionem eius indicat in quatuor humoribus moderatam. Hanc ob causam Agatho mollem, delicatum & tenerum appellauit. Cur iuuenem? Quia non solum aetate, sed etatis etiam beneficio temperies haec habetur. Temporibus enim diuturnitate partibus humorum subtilioribus resolutis partes restant admodum crassiores: igneque & aere exhalato, aquae & terrae regnat excessus. At cur agilem & flexibilem? ut aptum ad motus omnes promptumque intelligas: ne forte putes cum mollem diceret, aquae molliem, muliebrem, languidam, & ineptam dicere uoluisse. Ea siquidem est moderate complexionis contraria. Post haec adiecit: Aptum compositum, id est ordine & modo partium honestissime figuratum. Adiecit & nitidum: id est suae colorum specie refulgentem. Preparationibus his praepositis, quod reliquum erat reticuit Agatho. Notandum est enim post haec aduentum gratiae subintelligere. Haec quinque partes in hominis figura ita ut diximus: in amoris autem potentia aliter intelligendae uidentur: eius enim uim & qualitatem ostendunt. Iuuenis ideo dicitur: quia iuuenes ut plurimum amore irretiuntur, eiusque insidijs irretiti aetatem appetunt iuuenilem. Molliis, quia mitia ingenia facilius capiuntur: & qui capti sunt licet ante seroces, mansueti redduntur. Agilis & flexibilis: quia & influit clam, & similiter effluit. Concinnus atque compositus: quoniam formosa & ordinata desiderat, fugitque contraria. Nitidus, quoniam in florida & nitente aetate hominis aspirat ingenio, & florida concupiscit. Haec quoniam compositissime exequitur Agatho, breuiter perstrinxisse sufficiat.

DE AMORIS VIRTUTE.

CAP. VIII

A etiam quae de quatuor uirtutibus ab Agathone dicuntur ad amoris bonitatem significandam, sic accipienda sunt, ut iustus ideo affirmetur: quia ubi integer ac uerus est amor, ibi & beneuolentiae uicissitudo, quae nullam admittit contumeliam uel iniuriam. Huius charitatis tanta uis est, ut ea sola humanum genus tranquilla possit in pace seruare, quod neque prudentia, neque fortitudo, neque uis armorum, legum, & eloquentiae sine beneuolentia potest efficere. Vocat praeterea Temperatum, quia turpes domat cupiditates. Amor enim cum pulchritudinem quaerit, quae in ordine quodam temperata consistit, uiles & immoderatas concupiscentias aspernatur: à turpibus gestibus semper abhorret: quod à principio satis ab heroe audiuitis: atque ubi huius regnat affectus: omnes cupiditates aliae contemnantur. Subiunxit, fortissimum. Quid enim audacia fortius? Quis item audentius quam amator pro amato pugnat? Dijs alijs,

id est planetis alijs, Mars fortitudine præstat: quia fortiores homines efficit. Verus hunc domat. Quando enim Mars in angulis cœli, uel secunda natiuitatis domo, uel octaua constitutus nascenti mala portendit, Venus sepe coniunctione sua, uel oppositione, uel receptione, aut aspectu sextili, aut trino, Martis, ut ita dicamus, compescit malignitatem. Rursus quando Mars in ortu hominis dominatur, magnitudinem animi iracundiamque largitur. Si proxime Venus accesserit, uirtutem illam magni animi à Marte datam non impedit: sed uitium iracundie reprimat: Vbi clementiorem facere Martem et domare uidetur. Mars autem Venerem nuquam domat. Illa siquidem si dux fuerit, amoris præstat affectum. Si Mars proxime duxerit, suo calore Veneris impetum reddit ardentior: ita ut si nascente aliquo Mars in Veneris domo, Libra, uel Tauro fuerit, propter martis præsentiam qui tunc natus est, acerrimis ueratur amoribus. Mars iterum sequitur Venerem: Venus Martem non sequitur, quoniam audacia amoris pedissequa est, non amor audaciæ. Non enim ex eo quod audaces sunt, amore homines illaqueantur: sed ex eo plerumque quod amore saucij sunt, audacissimi fiunt ad quæque pericula propter amatum intrepide subcunda. Denique fortitudinis eius omnibus excellentis euidentissimum illud est argumentum, quod amori omnia parent, ille nulli. Nempe cœlestes amant, et animalia, et corpora omnia. Fortes item et sapientes. Diuites uiri regesque; maximi colla subdunt amoris imperio. Amor autem nullis iustorum subijcitur. Neque enim diuitum munera amorem emunt, neque potentum mine uolentiaque, ut amemus, uel desistamus amare, nos cogere possunt. Amor enim liber est, ac sua sponte in libera oritur uoluntate: quam neque deus etiam coget, qui ab initio liberam fore decreuit. Quo fit, ut amor, qui uim omnibus infert, omnium effugiat uolentiam. Huius tanta libertas est, ut ceteræ animi affectiones uel artes operationesque præmium aliquod, ut plurimum, à se diuersum exoptent: Amor seipso tanquam sui ipsius premio sit contentus, quasi non sit præmium aliud præter amorem quod amore sit dignum. Nam qui amat, amorem amat præcipue. Id enim uult ab amato potissimum, ut uicissim amet amantem. Est etiam sapientissimus. Qua ratione amor rerum omnium creator sit atque seruator, et artium singularum magister et dominus, satis in Eryximachi oratione arbitrator disputatum. In quibus sapientia amoris ostenditur. Ex omnibus his concluditur amorem idcirco et beatissimum esse, quia pulcherrimus sit, et optimus. Esse uero pulcherrimum ex eo constat, quia pulcherrimis tanquam sui similibus delectatur. Optimum propterea, quod optimos facit amantes. Optimum uero esse illum necesse est, qui alios optimos efficit.

DE DONIS AMORIS.

CAP. IX

VID amor sit ex nostra illa discursione apparuit. Qualis sit, ex uerbis supericribus Agathonis. Quæ munera largiatur, facile ex dictis discitur. Est enim amor alter simplex: mutuus alter. Simplex ille quemcumque comprehenderit prudentem reddit ad prouidendum: acutum ad differendum, facundum ad eloquendum: ad res gerendas magnanimum: ad iocos facetum: ad ludos promptum, ad seria queque fortissimum. Mutuus periculis pulsus securitatem: submota dissensione concordiam: uitata miseria præstat felicitatem. Vbi enim mutua charitas, ibi nullæ insidiæ, ibi communia omnia: ibi lites et furta, homicidia cessant, et prælia. Tranquillitatem huiusmodi non animalibus solum sed cœlis etiam, elementisque ab amore mutuo tribui, et hic tangit Agatho, et supra in Eryximachi oratione diffusius est ostensum. In oratione huius clare dicitur amor cantu suo mentes decrum hominumque mulcere. Quod plane intelliget qui, quis meminert in superioribus demonstratum fuisse amorem in omnibus esse, atque ad omnia porrigi.

AMOR CAETERIS DIIS ET ANTIQVIOR EST,
et iunior.

CAP. X

ED antequam finem faciam optimi uiri, tres pro ingenij uiribus quæstiones: quæ in Agathonis disputatione suboriuntur, absoluam. Primo enim quaeritur cur Phædrus seniore Saturno et Ioue amorem: Agatho uero dixerit iuniorem. Secundo quid apud Platonem regnam necessitatis significat: Quid amoris imperium. Tertio qui dii, quas artes regnante amore repererint. Pater omnium deus mentes illas sui ministras, quæ Saturnum, Iouem, ceterosque planetas mouent, amore quodam sui seminis propagandi, et benignitate prouidentiae genuit. Mentis iterum euestigio natae parentis suum recognitum diligunt. Amorem illum quo creantur cœlestes, seniore illis: cum uero quo creatori suo afficiuntur, dicimus iuniorem. Præterea Saturni planetæ, et aliorum ideas angelica mens à patre suo non prius accepit quam ad eius faciem amore ingenito flecteretur. Ea rursus postquam illos accepit, flagratius parentis munus amauit. Sic ergo angeli illius in decum dilectio, partim antiquior est ideis, quæ dii dicuntur: partim etiam iunior. Igitur amor principium est et finis, decorum primus atque nouissimus.

VERVM ut questio secunda solvatur, hic ante necessitatem ideo regnare dicendus: quoniam diuinus amor omnibus ex se natis dedit originem: in quo nulla necessitatis uolentia ponitur. Nam cum nihil supra se habeat, non coactus, sed sponte quodlibet operatur. Mens autem quæ illum sequitur, serente illo necessario pullulat. Ille igitur amore producit: hæc necessitate producitur. Ibi amoris, hic necessitatis incipit dominatio. Hæc licet à summa dei bonitate nascatur, ideoq; sit bona: tamen quia extra deum processit, necessario ab infinita parentis perfectione degenerat. Nunquam enim effectus totam suscipit causæ bonitatem. In hac utiq; necessaria effectus tum processione, tum etiam degeneratione, necessitatis consisteret imperium. Sed enim mens euestigio genita suum, ut diximus, diligit autorem: ubi regnū resurgit amoris. Nam & illa amore in deum erigitur: & deus amore eam ad se conuersam illuminat. Verū hic rursus necessitatis potentia surrepit. Quippe cum lumen illud à deo descendens non tanta claritate recipiatur à mente natura sua obscura, quanta à deo tribuitur. Cogitur enim pro nature suæ capacitate recipere. Ideo uolentia nature suscipientis fit lumen obscurius. Huic necessitati, amoris succedit iterum principatus. Illa siquidem primo hoc dei fulgore accensa, ardentius in eum reflectitur, & hac re quasi scintilla luminis instigata totam expetit luminis plenitudinem. Hinc & deus providentiæ suæ benignitate ultra primum illud naturale lumen diuinum quoq; largitur: atque ita sibi inuicem alterne succedit amoris necessitatisq; potētia. Quæ quidem successio, in diuinis nature origine fit: in alijs, tēporis interuallis: ita tamē, ut amor primus sit omnium atq; nouissimus. De animo quoq; et cæteris quæ à deo sūt, quo ad duo hæc imperia similiter iudicandū. Iccirco si absolute loquatur, antiquius est amoris q̄ necessitatis imperium: cum in deo illius, huius in rebus creatis potestas incipiat. Si de rebus à deo creatis intelligamus, necessitatis tyrānis regnū antecedit amoris: cū res ipse prius necessitate procedat atq; degeneret procedendo, q̄ ad patrē suū amore se uertat. Duo hæc imperia, duobus hymnis cecinit Orpheus. Necessitatis imperiū ita in noctis hymno. *Ὀφρὺν ἄν ἀρχὴ πᾶντα κρᾶται*, id est Grauis necessitas oibus dominatur. Amoris aut regnū, ita in Veneris hymno. *κτὶ κρᾶταις τρισσῶν μοιρῶν, γυνᾶς δὲ τὰ πάντα ὄσεται ὅν ὄρωσιν ὄντι* & ὅν γὰρ πολὺν ἄρπυια. Tribus fatis imperas, & generas omnia, quæ in cælo sunt, & quæ in terra, & quæ in mari. Diuine Orpheus duo regna posuit, & ea inuicem comparauit, præposuitq; amorem necessitati, cum dixit illum tribus fatis, in quibus consistit necessitas, imperare.

QVO PACTO REGNANTE NECESSITATE SATURNUS
castrauit Cælium: Iupiter uero ligauit Saturnum. CAP. XII

QVO autem pacto dominante Necessitate sequentes dii parentes suos aut castrare aut ligare hiæ ab Agathone dicatur, ex dictis facile intelligimus. Non enim hæc ita accipiēda sunt, ut mens angeli deū ipsum, sed munus sibi à deo tributū in seipsa diuidat & discernat. Satis paulo ante monstrauimus munera dei in recipiente spiritu necessario à summa dei perfectione decidere. Quo fit, ut secunditas illa nature in deo quidē integra, sed in angelo cōminuta, & quodāmodo mutilata: merito castrata fuisse dicatur. Quod quidē regnante Necessitate cōtingere dicitur, quia neq; dantis, neq; accipiētis uoluntate, sed ea necessitate qua effectus causæ suæ equari nō potest, necessario accidit. Sic enim Saturnus, id est angelus, Cæliū, id est summū deum castrare uidetur: Iupiter quoq; id est anima mūdi ligare Saturnū, id est uim ab angelo acceptā in seipso nature suæ defectu angustioribus limitibus coarctare. Amplior enim est illius q̄ huius potētia. Ideo potētia, quæ in illo expedita propter amplitudinē, et soluta, in hoc propter angustia ligata tam & coarctata censetur. Omitto quod astrologi opinatur: Planete Saturni malignitatē Iouis cōiunctione, uel receptione, uel oppositione, aut aspectu sextili, aut trino sepissime coerceri. Sed de his hætenus. Ad quæstionē tertiam descendamus.

QVI DII, QVAS ARTES HOMINIBVS LARGIUNTVR CAP. XIII

ARTEs à dijs propter amorē humano generi traditas Agathon arbitratur. Regnādi ab Ioue: Sagittandi, diuinandi, medendi artem ab Apolline: Fabricam ærariam à Vulcano: Texendi artificium à Minerua: à Musis deniq; musicam. Duodecim Zodiaci signis numina præsentunt duodecim: Arieti Pallas: Tauro Venus: Apollo Geminis: Cancro Mercurius: Leoni Iupiter: Virgini Ceres: Libræ Vulcanus: Scorpio Mars: Diana Sagittario: Vesta Capricorno: Aquario Iano: Piscibus uero Neptunus. Ab his artes omnes generi nostro traduntur. Signa illa in corpus: Numina quæ illis præsentunt in animam uires suas ad singulas artes infundunt. Ita Iupiter per Leonem hominem ad gubernationem decorum & hominum, id est ad res tam diuinas quàm humanas præclare gerendas reddit aptissimum. Apollo per Geminos uaticinium, medicinam, & arcus industriam exhibet. Pallas per arietem texendi peritiam. Vulcanus per Libram ærariam fabricam: & artes reliquas alij. Quia uero providentiæ benignitate sua nobis munera magnifice largiuntur, amore instigante dicimus largiri. Præterea uelocissima illa & ordinatissima cælorum conuersione musicam

ficam nasci cōsonantiam arbitramur, atq; octo circuloꝝ motibus tonos octo: ex cunctis autem nonū quendam produci concentū. Nouem itaq; cœlorum sonos, à musica concordia musas nouem cognominamus. Huius musice ratione noster olim donatus est animus. Cui enim est origo cœlestis, merito cœlestis innata dicitur harmonia. Quam deinde uarijs instrumentis & cantibus imitatur. Idq; munus similiter diuinæ prouidentie nobis est amore concessum. Hunc ergo nos uiri clarissimi decem, quia pulcherrimus est amemus: quia optimus imitemur: quia beatissimus ueneremur: ut sua nobis clementia & largitate concedat pulchritudinis, bonitatis, beatitudinis sue possessionem.

ORATIO SEXTA.

INTRODVCTIO AD DISPUTATIONEM
de amore. CAPVT I

HACTENVS Carolus Marsupinus. Thomas autem Bencius Socratis diligens imitator ad Socraticorum uerborum commentationem libenti animo, & hilari uultu se contulit. Socrates inquit noster Græcorum omnium sapientissimus oraculo Apollinis iudicatus amandi artem præ cæteris profiteri solebat, quasi ob artis huius peritiam potissimum & Socrates & alius quiuis esset sapientissimus iudicandus. Artem huiusmodi non ab Anaxagorâ, Damone, Archelao physicis, non à Prodicò Chio, & Aspasia rhetoricæ professoribus: non à Cono musico: à quibus multa didicerat, sed à Diotima fatidica muliere diuino afflata spiritu se accepisse dicebat. Mea quidem sententia, ut ostenderet: sola diuinitatis inspiratione: quid uera pulchritudo sit: quid legitimus amor: qua ratione amādum: homines intelligere posse. Tanta est amatorie facultatis potentia, tanta sublimitas. Ergo procul ab his cœlestibus epulis abeste: procul inquā abeste prophani: qui terrenis obruti sordibus & Baccho Priapoq; prorsus emancipati, amorē cœlestē munus, in terram porcorum ritu cœnūq; prosternitis. Vos autem conuiuæ castissimi: & alij omnes Dianæ & Palladi cōsecrati: qui animi purissimi libertate perpetuoq; mentis gaudio exultatis, adeste feliciter: diuināq; mysteria Socrati à Diotima reuelata diligēter audite. Sed antequā Diotimam audiatis soluenda est cōtrouersia quædam, inter eos qui de amore in superioribus tractauerunt, & eos qui tractaturi sunt, orta. Superiores nanq; amorem pulchrū, bonum, beatum, decem uocauerunt: Socrates & Diotima negant, atq; illum inter pulchrum & turpe: bonum & malum: beatum & miserum: decem & hominem medium collocant. Nos utranq; sententiam, licet alia ratione, ueram existimamus.

AMOR EST MEDIVS INTER PVLCHRITVDINEM ET
turpitudinem: atq; inter decem & hominem. CAP. II

HERRO magnes lapis suam quandam inserit qualitatem: qua ferrum magneti factum persimile ad hunc lapidem inclinatur. Inclinatio huiusmodi prout à lapide orta uergit in lapidem, lapidea certe inclinatio dicitur: prout in ferro est, & ferrea est pariter, & lapidea. Est enim in ferri materia non pura illa quidem: sed per qualitatem lapidis iam formata. Idca utriusq; retinet proprietatem. Ignis etiam, ut loquamur apertius, qualitate sua, id est calore linum accendit. Linum caloris qualitate suspensum ad supernam ignis euolat regionem. Volatum huiusmodi prout ab igne excitus uergit ad ignem: igneum plane cognominamus: prout in lino est non micro quidem, sed iam ignito, ab utriusq; tam lini quàm ignis natura, lincum æque ac igneum dicimus. Figura hominis sepenumero propter bonitatem interiorem feliciter à deo concessam, aspectu pulcherrimum, splendoris sui radiū per oculos intuentium transfundit in animam. Hæc utiq; scintilla tanquam hamo quodam tractus animus prope rat ad trahentem. Hunc nos tractum qui & amor est: quoniam à pulchro bono felici dependens in idem reflectitur: pulchrum, bonum, beatum, decem Agathonis ceterorumq; superiorum sententia nominare non dubitamus. Quoniā uero in animo est per radij illius pulchri presentiam iam accenso, affectum inter pulchrum & non pulchrum medium cogimur nominare. Quandoquidem animus, qui nullam adhuc pulchræ rei suscipit imaginem, rem illam tanquam incognitam nondum amat: & qui totam possidet pulchritudinem, amoris stimulis non uexatur. Quis enim quæ habet affectat? Restat, ut tūc ardenti flagret amore, quando speciosum aliquod rei pulchræ simulacrum nactus, ea prægustatione ad plenam possessionem pulchritudinis instigatur. Cum igitur amantis animus rem ipsam pulchram partim habeat quidem, partim uero non habeat: non iniuria partim pulcher est, partim non pulcher. Atq; ita amorem ex huiusmodi mixtione medium quendam affectum esse uolumus inter pulchrum & non pulchrum, utriusq; participem. Ob hanc utiq; rationem Diotima ut ad eam iam ueniamus, amorem dæmonem appellauit: quia sicut dæmones inter cœlestia & terrena sunt mediij: sic amor inter informitatem et formam medium obtinet. Mediā hanc eius regionem inter informem formosamq; naturam Ioannes in prima & secunda eius oratione satis aperuit.

ED quomodo mediam plagam cœlum inter & terram demones habitent, ex uerbis Diotime in conuiuio, Socratis in Phædro atq; in Philebo, Atheniensis hospitis in legibus & Epinomi, ita cognoscite. Vniuersam huius mundi machinam anima quadam regi, atq; moueri Plato existimat. Si quidem mundi corpus totum quoddam corpus est, ex totis quatuor elementis compositum, cuius particule sunt omnium animantium corpora. Nam animalis cuiusq; corpusculum mundani corporis particula est. Neq; ex toto ignis, aeris, aquæ, terræ elemento: sed horum elementorum partibus quibusdam componitur. Quanto igitur totum parte perfectius est, tanto mundi corpus perfectius est singulorum animantium corpore. Absurdum esset imperfectum quidem corpus habere animam, perfectum uero neq; habere animam, neq; uiuere. Quis enim adeo mente captus est, ut partem uiuere dicat, totum neget? Viuit igitur totum mundi corpus, cum animalium corpora que partes illius sunt, uiuant. Vnam esse oportet totius animam, sicut & una est materia, una constructio. Cum ergo duodecim sint mundi spheræ: ut Platoni placet: octo cœli, & elementa sub cœlo quatuor: atq; duodecim hæ spheræ discrete inuicem sint, specie, motibus, & proprietate diuersæ, duodecim necesse est illis adesse animas, specie & uirtute diuersas. Vna igitur erit unius primæ materie anima. Duodecim circuloꝝ, animæ duodecim. Quis terram, aut aquam neget uiuere, que uitam animalibus ex se genitis tribuunt? Quod si feces hæ mundi uiuunt, uiuentiumq; sunt plenæ: cur nõ aer, & ignis excellentiores mundi partes uiuant, uiuentiaq; in se similiter habeant, cœliq; similiter? Sed animalia illa cœlestia, que sidera sunt, & terrena, aquatiliaq; uidemus quidem, ignea uero & aerea non uidemus. Quippe cum neq; purum ignis, aut aeris elementum perspiciamus. Hoc autem interest: quod in terra duo sunt animantium genera: bruta & rationalia: similiterq; in aqua: cum aqua corpore terre præstantior, non minus quàm terra compos esse debeat rationis. Globi uero decem superiores propter eorum sublimitatem solis sunt rationalibus exornati. Animam mundi, id est materie primæ: & duodecim spherarum, & siderum animas deos Platonici nominant, tanquã angelicæ mentis summiq; dei pedissequas. Animalia que ignis ætherici sub luna locati, aut puri aeris, aut nebulosi aeris aquæ proximi regionem habitant, demones. Que terram incolunt rationalia, homines. Dij etiam immortales, & impatibiles sunt: homines patibiles, atq; mortales sunt. Demones immortales sunt qui dem, sed patibiles. Neq; passiones demonibus corporis, sed animi affectus quosdam attribuunt: quibus bonos homines amant quodammodo, malos oderunt: seq; ipsos propius & ardentius rebus inferioribus præcipue humanis gubernandis immiscet. ij omnes ex hoc officio boni uidentur. Esse uero alios quosdam malos demones Platonici non nulli, & Christiani theologi uoluerunt. Sed de malis demonibus nulla ad præsens nobis est disputatio. Bonos autem nostri custodes proprio nomine angelos inferioris mundi gubernatores, Dionysius Arcopagita, quod à Platone mente minime discrepat, uocare solet. Quinetiam quos deos & spherarum, siderumq; animos Plato nuncupat, angelos dei ministros Dionysii more possumus appellare, quod etiam à Platone ob eam causam non dissentit: quia huiusmodi animos ut in decimo legum apparet, spherarum claustris haud quaquam perinde illi gat, ut corporibus animas terrenorum. Sed tanta uirtute à deo summo donatos affirmat, ut dei uisione gaudere simul ualeant, & sine ullo labore, aut solitudine globos mundi pro patris sui uoluntate regere & mouere, hisq; mouendis inferiora facile gubernare. Quare inter Platonem & Dionysium uerborum potius est, quàm sententiæ discrepatio.

DE SEPTEM DONIS QUAE A DEO HOMINIBVS
per medios spiritus tribuuntur. CAP. IIII

ERVM omnium ideis, quas diuina mens continet, sequentes dij, deorum muneribus demones subseruire dicuntur. A summo namq; ad imum omnia per media transcunt: ita ut ideæ ille diuinae mentis cœceptiones, per deos, demones, sua hominibus munera largiantur. Horum sunt præcipua septem. Contemplationis acumen. Gubernandi potestas. Animofitas. Claritas sensuum. Amoris ardor. Interpretandi subtilitas. Fecunditas generandi. Horum uim deus primo in se continet. Deinde septem dijs, qui planetas septem mouent, angeliq; à nobis uocantur, horum potentiam tribuit, ita ut singuli singula præ cæteris capiant. Illi septem demonum ordinibus eis subseruientibus singulis præcipue singula exhibent. Isti tradunt hominibus. Profecto deus hæc animis statim à se natis infundit. hi ex orbe lacteo per cancrum labentes in corpus, cœlesti quodam lucidoq; corpore inuoluuntur: quo circumdati terrenis corporibus includuntur. Ordo enim nature requirit, ut purissimus animus in corpus hoc impurissimum, non prius quàm medium quoddam & purum tegmen accepit, decidere ualeat. Quod cum animo crassius sit, hoc autem corpore purius & subtilius, commo-
dissima à Platonice iudicatur animæ cum terreno corpore copula. Hinc itaq; fit, ut planetarum anime nostris animis, corpora uero corporibus nostris septem illorum munerum uires à deo datas statim ab initio, atque assidue conferant & roborent. Eidem officio præsent nature demonum totidem, inter cœlestes & homines mediæ. Contemplationis donum Saturnus per Saturnios demones roborat. Gubernandi & imperandi potentiam Iupiter Iouialium

Iouialium demonum ministerio. Magnitudinem animi Mars per demones Martiales. Sensus, opinionisq; claritatem, unde uaticinium sequitur, Sol demonū solarium adiumento: Amorem per Venereos Venus inspirat. Pronunciandi & interpretandi solertiam Mercurialibus intercedentibus Mercurius adiuuat. Luna postremo lunaribus demonibus conferentibus fouet generationis officium. Horum facultatē licet hominibus cunctis impertiant: illis tamen precipue, in quorū conceptione & ortu ex cœli dispositione possunt plurimū. Quæ quidē licet infusa diuinitus honesta sint, possunt tamē in nobis quādoq; propter abusum uideri deformia. quod est in gubernationis, animositatis, amoris generationis usu perspicuū. Amoris instinctū ne lōgius digrediamur, à deo summo, & à Venere, quæ dea dicitur, & à demonib; Venereis habuimus. Quoniā à deo descendit deus: quoniā à demonibus cōfirmatur, demon est appellandus. Quapropter iure apud Agathonē deus, apud Diotimā demon est dictus. Demon, inquam Venereus.

DE ORDINE DAEMONVM VENEREORVM, ET
quomodo iaculantur amorem. CAP. V

DAEMON autem Venereus, triplex est amor. Primus in Venere cœlesti à Platonicis ponitur. In ipsa scilicet angelicæ mentis intelligentia. Secundus, in uulgari Venere, in ea uidelicet potentia, quam habet mundi anima generandi. Qui duo propterea demones appellantur, quia inter informatam & formam sunt mediij, ut suprâ tetigimus, & paulo post latius explicabimus. Tertius ordo demonum planetam Veneris comitantium. Horum quoq; scilicet demonum Venereorū, triplicem ordinem ponimus. Alij purissimi acris, alij crassioris & nebulosi agris elemento sunt assignati, omnesq; à græco uocabulo ἔρως, quod amorem significat, Heroes, id est amatorij nominantur. Primi in eos homines amoris aculeos iaculantur: in quibus bilis, humor cholericus & igneus dominatur. Secundi in eos in quibus sanguis, humor æreus. Tertij uero in eos in quibus pituita, & atra bilis, aqueus, & terreus imperat humor. Cupidinis autem sagittis cum omnes homines, tum quatuor maxime illorum uulnerantur. Nam animas Iouis Phœbi Martis Iunonis, id est Veneris pedissequas uulnerari potissimum Plato in Phædro significauit: easq; ab ipsis generationis primordijs ad amorē pronas, eosq; summo opere homines amare solere, qui sub yisdem sint orti syderibus. Hinc Iouiales Iouialibus, Martialibus Martiales, atq; alijs similiter alij uehementer afficiuntur.

QUOMODO CAPIAMVR AMORE CAP. VI

QUOD de uno dicam exemplo, de tribus alijs intelligite. Quicumq; animus sub Iouis imperio in terrenum corpus delabitur, certam quandam in ipso descensu sibi concipit hominis fabricandi figuram Iouis astro conuenientem. Hanc in ethereo sui corpore tanquam optime affecto exprimit exactissimam. Si nactus in terris semen fuerit similiter temperatum, in eo quoq; tertiam figuram pingit primæ secundæq; simillimam. Sin contrâ, non ita persimilem. Sæpenumero accidit, ut duo quidem animi licet diuersis temporum interuallis, Ioue tamen regnante descenderint: alterq; illorum semen in terra nactus idoneum corpus secundum priores ideas illas rectissime figurauerit: alter uero propter materie ineptitudinem, idem opus inchoauerit quidem, sed non tanta ad sui exemplar fuerit similitudine executus. Corpus illud isto formosius. Ambo sibi propter quandam nature similitudinem mutuo placent. Sed placet magis, qui inter eos formosior iudicatur. Quo fit ut non formosissimos quosque, sed suos, id est similiter natos etiam si minus quàm alij multi formosi sint, quilibet maxime diligant. Proinde qui, ut diximus, eodem sub astro sunt orti, ita se habent, ut pulchrioris eorum simulacrum, per oculos in alterius animum manans, consimili cuidam simulacro, tam in corpore ethereo, quàm in animi penetralibus ab ipsa generatione formato quadret, & undiq; consonet. Ita pulsatus animus obuium illud simulacrum tanquam suum aliquid recognoscit. Quod quidem si tale est pro uiribus quale & ipse iam olim intra se possidet, & suo in corpore cum uellet effingere, minime potuit: illud suo interiori protinus admouet: & si quid illi deest ad perfectam corporis Iouialis effigiem, instaurat reformando: ipsum dein de reformatum simulacrum tanquam opus proprium diligit. Hinc accidit, ut amantes ita decipiantur: ut formosiorē quàm sit, existiment. Nam procedente tempore amatum non in mera eius imagine per sensus accepta perspiciunt: sed in simulacro iam ab anima ad ideæ sue similitudinem reformato, quod ipso corpore pulchrius est, intuentur. Desiderât insuper corpus illud unde primo manauit simulacrum intueri quotidie. Quamuis enim animus absente corpore illius apud se conseruet imaginem, idq; sibi fermè sit satis: spiritus tamen animæ instrumentum oculisq; non seruant. Tria profecto in nobis esse uidentur: Anima, Spiritus, atq; corpus. Anima & corpus natura longe inter se diuersa spiritu medio copulantur, qui uapor quidam est tenuissimus & perlucidus, per cordis calorem ex subtilissima parte sanguinis genitus. Inde per omnia membra diffusus anime uires accipit & transfundit in corpus: Accipit iterū per organa sensuum, corporū externorum imagines: quæ in anima propterea figi nō possunt, quia in corporea substantia, quæ corporibus præstantior est, formari ab illis per imaginem susceptionum non potest. Sed enim anima utiq; spiritui præsens imagines corporū in eo tanquā in speculo relucens facile inspicit, perq; illas corpore

porus indicat: atq; hæc cognitio sensu à Platonis dicitur, dum eas inspicit, similes illis imagines multo etiam puriores sua vi concipit in seipsa. huiusmodi conceptionem, imaginationem, phantasiamq; uocamus. hic concepte memoriter seruantur imagines. Per hæc animi acies sæpenumero incitatur ad uniuersales rerum ideas quas in se continet intuentes. Ideoq; unū quendam hominem & sensu cernit & imaginatione concipit. Intellectu rationem, definitionemq; hominibus omnibus communem per innatam illi humanitatis ideam communiter contemplatur, & que fuerint contemplata conseruat. Animo igitur formosi hominis simulachrum conceptum semel apud se reformatumq; memoriter conseruanti satis esset amatum quandoq; uidisse. Oculo tamen & spiritui, que ueluti specula præ sente corpore imagines capiunt, absente dimittunt; perpetua formosi corporis præsentia opus est, ut eius illustratione continuè luceant, foueantur & oblectentur. Igitur & isti propter indigentiam suam præsentiam corporis cægant, & animus ipsi, ut plurimum, obsequutus eandem cogitur affectare.

DE AMORIS ORTV

CAPVT VII

ED iam ad Diotimam redeamus. Hæc igitur cum amorem in demonum numerum ob eas quas enarrauimus causas reuulisset: eius hunc in modum originem Socrati demonstrauit. In Veneris natalibus discumbentibus dijs Consilij filius Porus potu nectaris ebrius, cum Penia in Iouis horto se miscuit; ex eo congressu natus est amor. In Veneris natalibus, id est, quando mens angeli, & mundi anima: quas Veneres ea ratione quam aliàs diximus, nominauimus: ex summa Dei maiestate oriebantur: Dij discumbebant, id est Cælius & Saturnus & Iupiter bonis proprijs uescabantur. Nam cum in angelo intelligentia, & in mundi anima uis generandi, quas proprie Veneres geminas appellamus, prodibant in lucem: iam erat summus ille Deus quem uocant cælum: Essentia præterea, & uita in angelo, quos Saturnum uocamus & Iouem, atque etiam in mundi anima inerat supernorum cognitio, & cælestium corporum agitatio: quos iterum Saturnum Iouemq; uocamus. Porus & Penia, affluentiam & egestatem significant. Porus Consilij filius, id est, summi dei scintilla. Deus nempe consilium, & consilij fons appellatur, quia ueritas omnium est & bonitas. Cuius splendore omne consilium uerum efficitur. Ad cuius bonitatem omne tendit consilium. Iouis hortum, angelicæ uitæ fecunditatem intelligit: in quam cum descendit Porus, id est ille dei scilicet radius, Penia, id est, priori huius indigentia mixtus creat amorem. Principio angelus per deum est & uiuit: quo ad hæc duo essentiam & uitam, Saturnus & Iupiter nominatur. Habet insuper intelligendi potentiam, quam esse Venerem arbitramur. Potentia huiusmodi sua natura informis est & obscura, nisi à deo illuminetur: quemadmodum oculi uis ante solis aduentum. hanc obscuritatem Peniam scilicet quasi inopiam & luminis defectum esse putamus. Ceterum uis ea intelligendi naturali quodam instinctu ad suū reflexa parentem, diuinū ab eo radiū, qui Porus est & affluentia, suscipit. In quo ueluti semine quodam, rationes rerum omnium includuntur. Huius radij flammis naturalis ille instinctus accenditur, hoc incendium hic ardor ex obscuritate prioris, & accendente scintilla exoritur, amor est ex inopia natus & affluentia, in horto Iouis, id est sub umbra uitæ progenitus. Quippe cum post uitæ uigorem statim ardor ad intelligendum exoritur. Sed cur ebrium nectare Porum inducunt? quia ratione diuinæ uinacitatis exuberat. Cur partim diues, partim egenus est amor? Quia neq; quod perfecte possidemus, neque quo caremus omnino, ardere solemus. Cum enim id querat quisque, quo caret: qui totam rem possidet, quid ultra perquirat? Quin etiam cum incognita nemo desideret, necesse est ut aliquo modo cognitum nobis ante fuerit quod amemus: neque cognitum solum: multa enim nota nobis odisse solemus: sed ut tanquam bonum nobis & iocundum fuerit iudicatum. Neq; id ad flagrantem beneuolentiam satis esse uidetur: nisi facile consequi posse quod iocundum fore censuimus iudicemus. Quisquis igitur aliquid amat, illud quidē re ipsa nondū integerrime possidet. Animi tamen cogitatione id ipsum cognoscit, iocundum iudicat, consequi posse confidit. Hæc ipsa cognitio, iudicatio, spes, quasi præsens aliquid absentis boni anticipatio est. Non enim arderet nisi id ipsum placeret: neque placeret, nisi esset quodammodo præ gustatū. Ergo cum amantes partim quod optant habeant quidem, partim uero non habeant, haud ab re ex indigentia quadam, & affluentia mixtus est amor. Hæc utiq; ratione Venus illa superna per primam ipsius diuini radij gustationem accensa amore fertur ad integram totius luminis plenitudinem: hoc nixu parenti efficacius hærens plenissimo statim illius fulgore coruscet, rerumq; rationes ille confuse, que in radio, quem Porum dicimus ante fuerant implicatæ, explicantur, iam impotentia illa ueneris inherente, & clarius distincte luceant, quem admodum uero se habet ad deum angelus, ita ad angelum deumq;, anima mundi. Ea enim ad superna se flectens ab illis similiter & radiū accipit, & accenditur, gignitq; amorem affluentie inopiæq; participem. Hinc formis rerum omnium exornata ad earum exemplar cælos mouet, perq; potentiam generandi similes illis formas in elementorum materia generat. Venerem hic geminam rursus aspiciamus. Alteram sanè uim animæ, huius ad superna cognoscenda. Alteram uero uim eiusdem inferiorum procreatricem. illa quidem non est animæ propria: sed contemplationis angelicæ imitatio: hæc autem nature animæ propria. Ideo quoties unā in anima Venerem ponimus, uim eius peccidiam, Venerem eius propriam intelligimus. Quoties duas, alteram cōiunctam cum angelo, alterā ipsius

L animæ

anime propriam. Sint igitur due in anima Venere: prima celestis, secunda uero uulgaris. Amorem habeant ambe: Celestis ad diuinā pulchritudinem cogitandam: Vulgaris ad eandem in mundi materia generandam. Qualem enim uidet illa decorem, talem uult hæc pro uiribus mundi machina tradere. Imò uero utraq; fertur ad pulchritudinem generandam: sed suo utraq; modo. Celestis Venus intelligentia sua effingere in seipsa exactissimam supernarum pulchritudinem nititur: Vulgaris diuinorū seminū ubertate conceptam apud se diuinitus pulchritudinem in mundi materia parere. Amorem illum quandoque decum iccirco uocamus, quoniam ad diuina dirigitur: Vt plerimum dæmonem, quoniam inter inopiam copiamq; est medius. Amorem alterum semper dæmonem, quoniam effectum aliquem ad corpus habere uidetur, & ad inferiorem mundi plagam esse procliuor. Quod quidem à deo alienum est: dæmonum nature conueniens.

IN OMNIBVS ANIMIS DVO SVNT AMORES, IN
nostris uero quinq;.

CAP. VIII

EMINAE autem Venere hæc geminiq; amores non solum in anima mundi, uerumetiam in spherarum, siderum, dæmonum, hominumq; animis insunt. Cumq; anime omnes ad primam illam competentem naturalis ordinis serie referantur, necesse est amores quoq; omnium ad illius amorem ita referri ut aliquo modo ab illo dependeant. Propterea hos quidem simpliciter dæmones: illum uero magnum dæmonem appellare Diotima consuevit. Qui per uniuersum mundum omnibus imminens torpere corda non sinit: sed passim suscitatur ad amandum. In nobis autem non duo tantum, sed quinq; amores reperiuntur. Duo quidem extremi dæmones: medij tres, non dæmones solummodo sed affectus. Profecto in hominis mente æternus est amor ad diuinam pulchritudinem peruidendam: cuius gratia, philosophiæ studia, & iustitiæ, pietatisq; officia sequimur. Est etiam in generandi potentia occultus quidam stimulus ad sobolem procreandam, isq; amor perpetuus est, quo assidue incitatur, ut supernæ pulchritudinis illius similitudinem in procreate proles effigie effingamus. Hi duo amores in nobis perpetui, duo sunt dæmones illi, quos Plato nostris animis semper adesse uaticinatur: quorum alter ad superna trahat, alter deprimat ad inferna: alter calodæmon, id est bonus dæmon sit, alter cacodæmon, id est malus sit dæmon. Reuera utriq; sunt boni, quoniam tam sobolis procreatio, quam indagatio ueritatis necessaria & honesta censetur. Verum secundus ideo dictus est malus, quia propter abusum nostrum sepe nos turbat, & animum à præcipuo eius bono, quod in ueritatis speculatione consistit, auertit maxime, & ad mysteria uiliora detorquet. Horum medij amores in nobis tres obtinent: qui cum non sint in animo æque ut isti firmissimi: sed incipient, crescant, decrescant & desinant: rectius motus atq; affectus quam dæmones uocabuntur. Horum unus æquis interuallis ab utrisq; distat extremis. Reliqui duo in partem alterutram inclinantur. Porro corporis alicuius figura propter materie preparationem talis est maxime, qualem in eius idea diuina mens continet tunc oculis obuia: perq; oculos in spiritum penetrans, animo euestigio placet, cum illis consonet rationibus, quas ueluti rei ipsius exemplarium nostra mens, tum generandi potentia olim diuinitus accepta conseruat. Hinc triplex, ut diximus, subrepat amor: aut enim ad contemplatiuam, aut actiuam, aut uoluptuosam uitam prompti, & procliuus geniti educatiue sumus. Si ad contemplatiuam, statim à forme corporalis aspectu ad spirituales atq; diuine cōsiderationem erigimur. Si ad uoluptuosam, subito à uisu ad concupiscentiam tangendi descendimus. Si ad actiuam atq; moralem: in sola illa uidentis atq; conuersandi oblectatione perseveramus. Illi tam ingeniosi sunt ut altissime prouehantur: isti tam bebetes ut deprimantur ad infima: hi tanquam medij in media remanent regione. Amor itaq; omnis incipit ab aspectu. Sed contemplatiui hominis amor ab aspectu ascendit in mentem. Voluptuosi ab aspectu descendit in tactum. Actiui remanet in aspectu. Illius amor ad supremum dæmonem magis quam ad infimū se conuertit: istius ad infimum potius quam ad supremum deflectitur: huius ab utroq; interuallis distat æqualibus. Tres isti amores, tria nomina sortiantur. Contemplatiui hominis amor, diuinus: Actiui, humanus: Voluptuosi ferinus cognominatur.

QUAE PASSIONES AMANTIBVS INSUNT, PROPTER
amoris matrem.

CAP. IX

MOREM esse dæmonem ex copia & inopia genitum, & quinq; in species diuidi, hæcenus declarauimus: quales autem in amantibus affectus ex huiusmodi amoris natura nascantur, dæmonis ex Diotimæ uerbis tractabimus. Quoniā inquit amor in natalibus Venere progenitus est, Venerem sectatur & colit, ac pulchri desiderio capitur: cum Venus ipsa pulcherrima sit. Quia inopia filius est, aridus est & macilentus & squalidus, nudis pedibus, humilis, sine domicilio, sine stramentis & tegmine ullo ad fores in uia sub diuo dormiens, ac deniq; semper egenus. Quia copia filius est, pulchris ac bonis insidiatur. Virilis est, audax, feroxq;, uehemens, callidus, sagaxq; uenator, noua semper machinamenta contextens, prudentiæ studiosus, facundus, per omnem uitam philosophans, incantator, fascinatorq; potens, ueneficus, atq; sophista. Neq; immortalis omnino secundum naturā, neq; mortalis. Sed interdum eadem die pullulat atq;

uinit

unit quoties exuberat: interdum deficit atq; iterum renouiscit ob patris naturam: quod uero acquisitum est sub-
 terfugit: quocirca neq; mendicus est amor unquam, neq; etiam opulentus. Quinetiam in medio sapientie & in-
 scitie constituitur. Hec Diotima, Nos ea quam breuissime poterimus, explanabimus. Hec licet omnibus insint a-
 morum generibus: in tribus tamen medijs tanquam nobis manifestioribus clariora uidentur. In Veneris natalibus
 genitus Venerem sequitur, id est cum supernis illis spiritibus, quos uocauimus Vneres, genitus, hominum animos
 ad superna reducit: ac pulchri desiderio capitur, cum Venus ipsa pulcherrima sit, id est animas accendit summe di-
 uineq; pulchritudinis desiderio: cum ipse sit in illis spiritibus ortus, qui deo proximi dei decore summo opere illu-
 strantur, atq; ad eosdem nos radios erigunt. Præterea cum uita omnium animantium atq; arborum & terre fertili-
 tas in humore & calore consistat, ad demonstrandam amoris inopiam utrumq; deesse illi tam humorem quam ca-
 lorem Diotima innuit, cum aridum & macilentum dixit & squalidum. Quis enim ignoret arida & sicca esse illa,
 que deserit humor? Quis item pallorem dicat & squalorem diuinde quam sanguinei caloris defectu uenire? Quin-
 etiam diuturno amore pallidi & macilenti mortales efficiuntur. Quippe ad duo simul opera uis natura ferme non
 sufficit. Animi amantis intentio in assidua amati cogitatione tota se uersat. Illic & naturalis complexionis uis om-
 nis intentus est. Ideo neq; cibis in stomacho perfecte coquitur. Quo fit ut maior pars in superfluas reliquias emitta-
 tur, minor & ea quidem cruda trahatur ad iecur. Illic etiam eadem ratione male concoquitur. Ideo sanguis pau-
 cas crudusq; inde per uenas diffunditur: quare membra omnia inopia cruditateq; alimenti extenuantur & pal-
 lent. Præterea quocunq; animi assidua fertur intentio, illuc & spiritus qui anime siue currus, siue instrumenta sunt,
 aduolant. Spiritus in corde ex subtilissima sanguinis parte creatur. In amati imaginem phant: sic infixâ ipsiq;
 amatum amantis animus rapitur. Eodem trahuntur & spiritus. Illic euolantes assidue resoluuntur. Quæ propter
 frequentissimo puri sanguinis fonte opus est ad consumptos spi: ite: recreandos: ubi subtiliores queq; & lucidio-
 res partes sanguinis quotidie in reficiendis spiritibus exhalantur: propterea puro & clero sanguine resoluta, ma-
 culosus, crassus, aridus restat & ater. Hinc exiccatur corpus & squalet: hinc & melancholici amantes euadunt.
 Ex sicco enim crasso atroq; sanguine melancholia, id est atra bilis efficitur: que suis caput uaporibus opplet, cere-
 brum siccatur, animam tetris horrendisq; imaginibus diu noctuq; sollicitare non cessat: quod Lucretio philosopho
 epicureo propter amorem legimus accidisse. Qui amore primum, insania deinde uexatus, sibi tandem ipsi manus
 iniicit. Hec illis accidere consueuerunt, qui amore abusi quod cõtemplationis est ad amplexus concupiscentiã trans-
 pulcrant. Videndi enim desideria facilius quam & uidendi & attrahendi cupidinem toleramus. Quæ cum medici
 ueteres obseruassent, amorem esse dixerunt passionem morbo melancholico proximam, eamq; Rasis medicus coitu,
 ieiunio, ebrietate, deambulatione carari precepit. Neq; solum tales amor homines reddit, uerum etiam quocunq; na-
 tura suat tales ad amorem procliuiiores existunt. Tales autem sunt ij in quibus bilis, quam choleram uocant, uel a-
 trabilis quam melancholiam, ceteris humoribus preualet. Bilis calida & sicca est. Atra bilis sicca & frigida. Illa
 ignis, hæc terre locũ in animantiũ corpore tenet. Aridi ergo melancholici & sicci ad terre similitudinẽ: Squalidi
 & pallentes cholericus ad similitudinem ignis intelliguntur. Cholericus propter ignei humoris impetum in amorem
 precipites perferuntur: melancholici ob terre humoris pigritiam tardius amant. Verum propter humoris ipsius
 stabilitatem, postquam illaqueati sunt diutissime perseuerant. Merito igitur aridus & squalens fingitur amor, cum
 homines qui tales sunt, præ ceteris amori soleant indulgere. Quod ex eo potissimum fieri arbitramur, quia cho-
 lerici bilis incendio exuruntur. Melancholici atræ bilis corroduuntur asperitate: quod Aristoteles in septimo libro
 de moribus affirmat. Molestus itaque humor semper angit utrosq; cogitq; solamen aliquod maximum atq; con-
 tinuum, contra continuam humorũ molestiam querere. Huiusmodi sunt musica, amorisq; delitie. Nullis enim alijs
 oblectamentis tam assidue operam impendere possumus quam musica uocumq; delinimentis, pulchritudinisq; ille-
 cebris. Reliqui enim sensus cito replentur. Visus autem aut auditus diutius uoculis & pictura pascuntur inani. Ne-
 que solum horum sensuum firmiores sunt uoluptates: uerum etiam humane complexionis cognatiores. Quid enim
 humani corporis spiritibus conuenientius est, quam uoces hominum & figurarum præsertim qui non modo na-
 turæ similitudine, sed etiam pulchritudinis gratia placeant. Quamobrem cholericus & melancholicus homines tan-
 quam unicum remedium & solamen molestissima ipsorum complexionis, cantus & formæ oblectamenta sectantur.
 Ideoq; sunt ad Veneris illecebras proniores. Et Socrates, quem Aristoteles melancholicum iudicauit: ad amandi
 artem ut ipsemet profitebatur, erat omnium propensissimus. Idemq; de Sappho melancholica ut ipsa testatur, pos-
 sumus iudicare. Necnon & Maro noster quem cholericũ fuisse eius effigies indicat, quamuis pudicus, fuit tamen pro-
 clivior ad amandum. Nudis pedibus. Talem propterea Diotima pinxit amorem, quoniam amator adeo in rebus
 amatorijs occupatus est, ut in ceteris uite officijs tam priuatis quam publicis non cautus quidem incedat ut decet,
 sed absq; ulla discriminum providentia temerarius quocunq; feratur. Ideo in suis progressibus frequentia incurrit
 pericula, non aliter quam qui pedes suos corio non suffulciunt: unde crebris sentibus & calculis offenduntur. Hu-
 milis. Græcum Platonis uocabulum humi & per infima uolans significat. Vidit enim septenumero propter amoris
 L 2 abasum

ter inuestigent: atq; ita prudenter uenando; quod cupiunt feliciter assequantur. Tantum profecto mutus amoris à patre ipsius copia profiscitur: quoniam pulchritudinis radius qui & copia est & pater amoris, hanc habet uim; ut illuc unde uenerat reflectatur secumq; trahat amantem. Descendit autem à deo primum: inq; angelum & animam quasi uitreas materias transiens, & ab anima in corpus eius susceptioni paratum facile emanans, ab eo ipso iunio ris hominis corpore, presertim per oculos animi fenestras lucidissimas emicat: aduolat per aerem protinus & senioris oculos penetrans transigit animam, appetitum accendit, sauciam animam, appetitumq; accensum in medullam eius & refrigeriū ducit, dum eodem rapit secum unde ipse descenderat, gradatim quidem in corpus amati primum, in animam secundo, tertio in angelum, postremo in deum, primam splendoris huius originem. Hæc utilis uenatio, hoc felix amantium aucupium. Hanc utiq; uenationem apud Platonem in Protagora Socrati nostro familiaris quidam eius attribuit. Vndenam inquit ô Socrates? Arbitror equidem à uenatione illa redire te ad quam honesta Alcibiadis in dolos prouocare te solet. Præterea Sophistam amorem uocat & magum. Sophistam Plato in sophiste dialogo ambitiosum & subdolum definit disputatorem, qui captiuularum uersutijs falsum pro uero nobis ostendit, cogitq; eos qui secum disputant sibi in sermonibus contradicere. Hoc tam amantes, quam amati quandoq; perpetiuntur. Siquidem amantes amoris nebulis occæcati falsa sepe pro ueris accipiunt, dum dilectos suos formosiores, acutiores, meliores quam sint arbitratur. Sibimetipsi propter amoris uiolentiam contradicunt. Aliud enim ratio consulit, aliud concupiscentia sequitur. Consilia sua ad amati imperium mutant: sibi ipsi ut morem gerant alijs, aduersantur. Sepe etiam formosi amatorum astutia irretiuntur, & faciles fiunt qui antea fuerant pertinaces. Sed cur magum putamus amorem? quia: tota uis magice in amore consistit: Magice opus est, attractio rei unius ab alia ex quadam cognatione nature. Mundi autem huius partes, ceu animalis unius membra, omnes ab uno autore pendentes, unius nature communionem inuicem copulantur. Ideo sicut in nobis cerebrum, pulmones, cor, iecur, & reliqua membra à se inuicem trahunt aliquid, seq; mutuo iuuant, & uno illorum aliquo patiente compatiuntur: ita in gentis huius animalis membra, id est, omnia mundi corpora connexa similiter mutuam inuicem nature & mutuatur: ex communi cognatione communis innascitur amor, ex amore communis attractio. Hæc autem uera magica est. Sic ab orbis lune concavitate propter nature congruitatem sursum trahitur ignis: ab ignis concavitate aer: à mundi centro terra ad infima trahitur: à loco etiam suo rapitur aqua. Hinc & Magnes ferrum, & electrum paleas, ignem sulphur, sol flores multos ad se uertit & folia: luna aquas, Mars uentos ciere solet, & herbe uarie uaria quoque ad se inuitant animantium genera. In rebus etiam humanis trahit sua quæq; uoluptas. Magice igitur opera, nature opera sunt: Ars uero ministra. Ars enim ubi naturali cognationi deest aliquid, per uapores, numeros, figuras, qualitates opportunis supplet temporibus: quemadmodum in agricultura natura segetes parit, ars præparat. Hanc artem ueteres demonibus attribuerunt: quia intelligunt qualis sit rerum naturalium societas, quid cuiq; congruat, quomodo concordia rerum, sicubi deficit, instauretur. His nonnulli uel nature similitudine quadam amici, ut Zoroaster & Socrates: uel cultu dilecti, ut Apollonius Tyaneus, & Porphyrius fuisse traduntur. Ideo uel uigilantibus signa uoces atq; portenta, uel dormientibus oracula, & simulachra à demonibus contigisse narrantur. Qui amicitia demonum magi euasisse uidentur: quemadmodum demones magi sunt rerum ipsarum amicitiam cognoscetes: & natura omnis ex amore mutuo maga cognominatur. Quinetiam formosus quisq; teneris nos fascinat oculis. Viri eos eloquentiæ uiribus & carminum modulis quasi quibusdam incantationibus delinunt, sibiq; conciliant: cultu præterea & muneribus non aliter quam ueneficijs placant & capiunt. Quapropter nemini dubium est, quin amor sit magus, cum & tota uis magice in amore consistat, & amoris opus fascinationibus, incantationibus, ueneficijs expleatur. Neq; mortalis est omnino, neq; etiam immortalis. Non mortalis, quoniam duo amores in nobis, duo illi quos dicimus demones, insunt perpetui. Non immortalis, quoniam tres horum medij mutantur quotidie, crescunt atq; decrescunt. Præterea in hominum appetitu à uite primordijs inextinguibilis innatus est feruor, qui animum quiescere non permittit, ac semper impellit, ut ad certum aliquid studiose se applicet. Diuersa hominum ingenia sunt, nec uoto uiuitur uno. Vnde continuus ille concupiscentiæ feruor, qui naturalis est amor, alios ad studia literarum: ad musicam alios uel figuras, alios ad honestatem morum seu uitam religiosam: alios ad honores: nonnullos ad pecunias cumulandas, plerosq; ad uentris luxuriam, alios impellit ad alia: nec non eundem hominem in diuersis ætatibus ad diuersa. Idem itaq; feruor & immortalis dicitur & mortalis. Immortalis, quia nunquam extinguitur, mutatq; materiam potius quam euascat. Mortalis, quia non ad idem semper incumbit: sed aut ex nature mutatione, aut ex diuturna rei eiusdem frequentatione orta satietate noua requirit oblectamenta: & qui in re una ferme deficit, in alia quodammodo reuiuiscit. Dicitur etiam ob eam causam immortalis: quod dilecta semel figura semper amatur: quamdiu enim eadem in eodem homine permanet, in corpore diligitur: cum uero ab eo defluerit, non amplius eadem in illo figura est, quam prius amabas. Nouam hæc non ardes quidem, quia nec arderas ante, priorem uero illam amare non desinis: hoc tamen interest, quod illam prius prospiciebas in alio: iam uero in tripso inspicis solum, eademq; memoria semper iux-

nam semper et amas, et quoties animi oculis occurrit, toties te urit amantem. Ideo quoties illum nobis olim charissimum habemus obuium, toties commouemur, uel saluunt, trepidant uel precordia, uel liquefit iecur, uel tremunt oculi, uariosque trahit uultus aduerso illo colores. Eius enim presentia latentem mente figuram animi suggerit oculis, ac uelut sopitos sub cineribus flando suscitatur ignes. Hac de causa amor dicitur immortalis. Sed hic etiam ideo immortalis habetur, quia licet maneant semper infixi pectore uultus, non tamen aequae se mentis oculis offerunt, quocirca seruire uicissim beneuolentia atque reseruere uidetur. Accedit ad haec quod et serinus et humanus amor sine indignatione esse nunquam potest. Quis illi non indignetur, qui ipsi abstulerit animum? Ut enim praeter ceteris grata libertas, ita seruitus onerosa. Itaque formosos odis simul et amas: odis tanquam fures et homicidas, tanquam specula caelesti fulgore micantia, mirari cogaris, et amare. Quid agas miser? Quo te uertas, nescis bene perditte nescis, cum tui homicida esse nolles, nolles etiam sine beato spectaculo uiuere. Cum hoc esse non potes, qui te perdit, qui enecat: sine hoc non potes uiuere, qui tam miris illecebris te tibi surripit, qui totum te sibi uendicat. Hunc fugere cupis, qui suis te flammis adurit: huic etiam cupis herere, ut ipsi te possidenti proximus tibi quoque cohaereas. Te ipsum miser extra te queris, haeresque raptori, ut captum quandoque te redimas. Amare quidem nolles insane, quia emori nolles: nolles etiam non amare, quippe qui caelestium simulachro iudicis seruendum. Quapropter hac alteratione fit, ut singulis (ut ita dicam) momentis ardeat amor et reuiuifcat. Ponitur etiam a Diotima inter sapientiam et ignorantiam medius. Porro amor, quae pulchra sunt sequitur. Omnium pulcherrima sapientia est. Appetit igitur sapientiam. Qui sapientiam appetit, eam omnino non possidet. Quis enim presentia quaerit? Neque etiam caret omnino. In eo enim uno saltem est sapiens quod suam inscitiam recognoscit: qui uero ignorare se nescit, tam res ipse, quam suam ignorat inscitiam, neque scientiam expetit, cuius esse se nescit expertem. Amor igitur sapientiae, quia partim sapientia priuatus est, partim est sapiens, inter sapientiam ignorantiamque locatur. Hec inquit Diotima, est amoris conditio, ipsius autem pulchri, id est supremae pulchritudinis natura est, ut delicatum sit, perfectum atque beatum. Delicatum, in quantum sua quadam suauitate ad se allicit omnium appetitum: Perfectum, in quantum quae illexit accedentia illustrat radijs suis et perficit: Beatum, in quantum illustrata bonis implet eternis.

QVAE UTILITAS AMORIS EX EIVS DEFINITIONE.
CAPVT XI

POSTquam uero quae sit amoris origo, et qualis ipse sit, Diotima enarrauit, iam quorsum tendat, et ad quid conducatur hominibus, aperit. Omnes quidem bona habere cupimus: nec habere solum, sed semper habere. Singula uero mortalium bona mutantur atque deficiunt, ac cito conuanescent, nisi abeuntium loco noua quotidie fierent. Ut ergo bona semper nobis quoquo modo perdurent, percuntia cupimus recreare. Generando recreatio fit. Hinc innatus est omnibus generationis instinctus. Generatio autem cum mortalia diuinis continuatione similia reddat, munus est profecto diuinum. Diuinis utpote pulchris, deformia contraria sunt: formosa similia et amica. Idcirco generatio diuinum opus: in quod pulchrum est perfecte et facile consummat, in contrario contra. Quapropter generationis ille conatus morsa poscit, contraria refugit. Quid hominum amor sit postulatis? ad quid conducatur? Cupido generationis in chro ob seruandam uitam mortalibus in rebus perpetuam: hic hominum in terra uiuentium amor est, hic nostris amoris. Enim uero eo ipso in tempore quo animalium unumquodque uiuere dicitur, idemque esse, ut a pueritiae senectutem, quamuis idem dicatur, nunquam tamen in se eadem continet: sed nouum semper efficitur, ut Platonicus ait, et uetera exiit secundum pilos, carnem, ossa, et sanguinem, et corpus penitus uniuersum. Neque in corpore solum, sed etiam in anima id contingit. Mores, consuetudines, opiniones, cupidines, uoluptates, dolores, atque mores iugiter permutantur: nec aliquid ex istis idem et simile perseruat: priora quidem abolentur, noua fiunt atque adulescunt. Quinctiam quod mirabilis est, scientiae quoque non solum aliae euanescent, aliae surgunt quae semper secundum scientias huiusmodi sumus: uerum etiam una quaeuis scientiarum ferme idem patitur. Memoria enim et reminiscencia, quasi praetercuntis scientiae resumptio est. Obluio namque scientiae exitus esse uidetur: ditatio uero nouam semper memoriam abeuntis loco restituens, scientiam seruat, ut esse eadem uideatur. Hoc pacto quaecumque in animo uel corpore mutabilia sunt, seruantur: non quia semper omnino eadem sint: hoc diuinorum est proprium: sed quoniam quod tabescit et abit, et nouum et simile sibi relinquit. Hoc certe diuina immortalibus redduntur similia. Est igitur in utraque anima parte, tum ea quae ad cognitionem stat, tum ea qua regitur corpus, amor generationis innatus ad uitam perpetuo conseruandam. Amor qui parte est ad corpus regendum, accommodata, statim ab initio nos impellit ad cibum potumque sumendum alimentis generentur humores: quibus quod a corpore iugiter defluit, resumatur. Quae generatione nutritus et crescit. Adulto corpore semen ipsum lacescit, et procreanda sobolis libidinem prouocat, ut quod in

semper manere non potest, reseruatum in prole sibi persimili maneat sempiternum. Amor etiam generationis parti anime cognoscenti tributus, efficit ut anima ueritatem, alimoniam propriam concupiscat, per quam suo modo nutriatur & crescat: ac si quid per obliuionem animo excidit, aut torpet propter desidiam & incuriam, recordationis & meditationis studio quasi regenerat, reuocatq; in mentem quod per obliuionem perierat, uel torpuerat per ignauiam. Adultum uero iam animum flagrantissima docendi atque scribendi stimulat cupiditate, ut scientia uel in scriptis, uel in discipulorum animis generata, preceptoris intelligentia, & ueritas inter homines eterna permaneat. Atque ita amoris beneficio cuiusque hominis tam corpus quam anima in rebus humanis post mortem semper superesse posse uideatur. Amor uterq; pulchra sectatur. Nempe qui corpus regit atq; gubernat, corpus proprium ex epulis quam delicatissimis, iucundissimis, & pulcherrimis alere concupiscit, & prolem formosam cum speciosa femina generare: & qui ad animum pertinet, cum ornatissimis grauissimisque disciplinis studet imbueri, ac scientiam suae simillimam scribendo ornato pulchroq; in stylo edere, & docendo in animo quodam pulcherrimo generare: pro inquam animo, acuto & optimo. Animum quidem ipsum non cernimus: ideo neq; eius inspicimus pulchritudinem. Corpus autem umbram animi, imaginemq; uidemus: itaq; ex eius imagine suspicantes in corpore formoso speciosum esse animum coniectamur. Quamobrem formosos homines libentius erudimus.

DE DVOBVS AMORIBVS, ET QVOD ANIMA NATVRA
SCITVR PREDITA UERITATE. CAP. XII

DE AMORIS definitione satis iam diximus: nunc autem quae apud Platonem sit ex animi corporis uel fecunditate de amore distinctio, declaremus. Omnium, inquit, hominum praegnas & grauidum corpus est, praegnas & animus. Corpori semina suorum omnium ab initio sunt inserta. Hinc statutis curriculum temporum dentes erumpunt, procedunt pili, barba profunditur, procreationis semina defluunt. Si fecundum corpus est, grauidumq; seminibus, multo magis animus praestantior corpore uberrimus est, atque suorum omnium ab initio semina possidet. Igitur morum, artium, disciplinarum rationes iam diu sortitus est animus, suosq; fetus inde, si recte colatur, statutis temporibus promittit in lucem. Quod autem rationes suorum omnium ingenitas habeat, ex appetitu eius, inquisitione, inuentione, iudicio, comparatione cognoscimus. Quis neget animum statim a tenera etate, uera bona, honesta, utilia exoptare? optat autem nullus incognita. Ergo insunt istorum aliquae etiam antequam appetat, in animo notiones: per quas cum formas rationes uel ipsorum, ea iudicat appetenda. Idem ab inquisitione & inuentione probatur: si in turba hominum quae erat Socrates Alcibiadem, sitq; illum aliquando reperturus, necesse est Socratis menti aliquam Alcibiadis inesse figuram, ut sciat quem hominem querat praeceteris, ac repertum in coetu multorum, Alcibiadem ab alijs discernere ualeat. Ita neque indagaret ea quatuor animus, neque aliquando inueniret, nisi haberet illorum, id est ueritatis, bonitatis, honestatis, utilitatis, aliquam notionem, per quam illa quereret inuenturus, ut quoties reperit quae inuestigauerat, recognoscat, atque ab eorum discernat contrarijs. Neque solum ab appetitu, indagatione, inuentione, sed etiam a iudicio id probamus. Quicumq; enim aliquem sibi amicum iudicat, uel inimicum, quid amicitia, quid uel maleuolentia sit, non ignorat. Quomam igitur pacto multa uera uel falsa, bona uel mala, ut solemus, quotidie iudicamus, & recte indicaremus, nisi esset nobis ueritas quodammodo bonitasq; praecognita? Quomodo rursus struere, musice, picturae & artium ceterarum opera, necnon inuenta philosophorum, multi etiam in his artibus non uersati probarent sepius recte & reprobarent, nisi illarum rerum forma quaedam esset, & ratio illis a natura tributa? Comparatio quoq; idem nobis ostendit. Quicumq; enim mel uino comparans alterum altero pronunciat dulcius, quis dulcis sit sapor agnoscit: & qui Spensippum & Xenocratem conferens ad Platonem, Xenocratem censet Platonis similiorem, quam Spensippum, Platonis figuram proculdubio nouit. Eodem modo cum e multis bonis aliud alio melius recte existimemus, & maiori minori uel bonitatis participatione aliud alio melius deterius uel appareat: necesse est bonitatem non ignorare. Praeterea cum e multis diuersis philosophorum aut etiam aliorum opinionibus, quae ueri sit similior & probabilior, sepe optime iudicemus, oportet non deesse nobis aliquem ueritatis intuitum, ut quae sint illius similia non nesciamus. Quapropter nonnulli in adolescentia, aliqui etiam sine preceptore, pleriq; ex paucissimis doctrinae rudimentis a preceptoribus demonstratis doctissimi euasisse traduntur: quod nunquam nisi multum, ut diximus, iuuante natura, fieri potuisset. Hoc abunde Socrates Phaedoni, Theaeteto, Menoni, pueris demonstrauit: docuitq; posse pueros recte in singulis artibus respondere, si quis prudenter eos interroget: quippe cum a natura sint artium disciplinarumq; omnium rationibus praediti.

QUO autem modo huiusmodi sint in animo rationes, apud Platonem uidetur ambiguum. Si quis eos libros sequatur, quos iunior scripsit Plato, Phædrum, Menonem & Phædonem, putabit forsitan ita ferme illas esse in animi substantia pictas tanquam in pariete figuras: quod in superioribus sepe & à me & à uobis est tactum: sic enim ibi uidetur innuere. In sexto autem de Republica libro, diuinus ille uir totam rem aperit, dicitque lumen esse mentis ad intelligenda omnia, eundem ipsum Deum, à quo facta sunt omnia. Solem namque et Deum ita inuicem comparat, ut quemadmodum se habet sol ad oculos, ita ad mentes se Deus habeat. Sol oculos generat, uimque illis præstat uidendi. Quæ frustra esset, & sempiternis obruta tenebris, nisi solis lumen adesset corporum pictum coloribus & figuris: in quo oculus corporum colores uidet atque figuræ. Neque aliud quicquam nisi lumen, oculus intuetur. Videtur tamen uaria intueri, quia lumen ipsi infusum uarijs exteriorum corporum formulis est ornatum. Hoc quidem lumen in corporibus reflexum, oculus percipit: ipsam uero in fonte suo lucem minime sustinet. Eodem pacto Deus animam procreat, eique mentem, uim ad intelligendum largitur: quæ uacua esset atque obscura, nisi Dei sibi lumen adesset: in quo rerum omnium inspicit rationes. Unde per Dei lumen intelligit, atque ipsum diuinum duntaxat lumen agnoscit. Diuersa tamen uidetur agnoscere, quia sub diuersis rerum ideis & rationibus ipsum intelligit. Quando quis oculis uidens hominem, in phantasia hominis imaginem fabricat, diutiusque in ea iudicanda reuoluitur, mentis suæ aciem tollit ad hominis rationem in diuino lumine existentem suspiciendam: inde scintilla in mente protinus emicat: ac reuera natura ipsa hominis intelligitur, atque de cæteris omnibus eodem pacto. Itaque per Dei lumen omnia intelligimus, ipsum uero purum lumen cuiusque fontem hac in uita uidere non possumus. In hoc plane tota animæ cõsistit fecunditas, quod in eius penetralibus lux illa Dei fulget æterna rerum omnium rationibus, ideisque plenissima, ad quam anima quoties uult, uitæ puritate, & summa suæ diuinitate conuertitur, conuersa scintillis emicat idearum.

VNDE AMOR ERGA MASCULOS, VNDE ERGA
fœminas. CAP. XIII

ITA prægnans hominum corpus, ut Plato uult, prægnans & animus, & ambo amoris incitamentis stimulantur ad partum. Ceterum alij uel propter naturam, uel propter educationem ad animi factus sunt quam corporis aptiores: alij & quidem plurimi, contra. Illi celestem sequuntur amorem, hi uulgarem. Illi natura iccirco mares, & illos quidem iam pene adultos potius quam fœminas, aut pueros amant: quoniam in eis magis admodum uiget mentis acumen, quod ad disciplinam, quam illi generaturi sunt, propter excellentiorem sui pulchritudinem est aptissimum. Alij contra, propter congressus ueneri uoluptatem, & corporalis generationis effectum. Quoniã uero genitalis illa uis animi, utpote cognitionis experta, sexuum nihil habet discrimen: natura tamen sua toties incitatur ad generandum, quoties formosum corpus aliquod iudicamus: contingit plerumque ut qui cum masculis cõuersantur, quo genitalis partis stimulos sedent, illis se miscant: Hi præsertim in quorum genesi Venus in signo masculino & cum Saturno fuerit, uel in Saturni finibus, uel Saturno opposita. Oportebat autem animaduertere genitalis partis illius incitamenta, non irritum hoc iacturæ opus, sed serendi & procreandi officium affectare, atque à masculis ad fœminas eam traducere. Huiusmodi quodam errore nefarium scelus illud exortum putamus: quod in legibus suis Plato tanquam homicidij speciem acerrime detestatur. Quippe non minus homicida censendus est, qui hominem præripit nasciturum, quam qui natum tollit è medio. Audacior quidem qui præsentem abrumpit uitam, crudelior autem, qui lucem præuidet nascituro, & nondum natos suos filios cnecat.

SVPRA CORPVS EST ANIMA, SVPER ANIMAM
angelus, super angelum Deus. CAP. XV

VERVM de gemina ubertate animæ, geminisque amoribus hætenus. Deinceps quibus gradibus Diotima Socratem ab infimis ad superna euehit, differamus: à corpore in animam, ab anima in angelum, ab angelo reducit in Deum. Hos quatuor rerum gradus in natura esse debere ita licet argumentari. Omne corpus ab alio quodam mouetur, mouere autem seipsum natura sua non potest, quum nec agere per se quicquam ualeat. Sed propter animæ præsentiam seipso moueri uidetur: & propter animam uiuere. Et præsentem quidem animam seipsum mouet quodammodo: absente uero, ab alio duntaxat mouetur, utpote quod hanc ex seipso naturam non habeat, sed anima proprie uim seipsam mouendi possideat. Nam cuiuscumque adest, uim ad seipsum mouendum impertit: quod autem ipsa sui præsentia impertit alijs, hoc ipsa multo prius magisque debet habere. Est igitur anima supra corpora: utpote quæ seipsam secundum essentiam suam mouere queat: atque iccirco super illa debeat esse, quæ non ex seipsis, sed aliorum præsentia ut se moueant assequuntur. Cum dicimus seipsam moueri animam, non transiue

situe, ut ita dixerim, quemadmodum à Platone accipi uoluit Aristoteles, sed absolute uerbum illud proferimus, ut cum stare per se Deum, lucere solem per se, calere ignem assueamus. Non enim pars animæ mouet, pars agitur: sed tota ex se, id est sua natura mouetur: hoc est ab alio in aliud ratione discurrit, ac nutritionis, augmenti, generationis opera per interualla temporū trāsigit. Temporalis ista discursio ex se ipsa competit animæ: quia quod se per eam est, non alijs momentis alia, sed uno eternitatis puncto simul intelligit omnia. Quapropter recte primus à Platone motus, & primum temporis interuallū in anima ponitur: unde & motus & tempus in corpora transcunt. Quoniam uero ante motum statum esse necessariū est, cum status sit ratione perfectior, supra motionem animæ mobilem oportet stabilem aliquam intelligentiam reperiri, quæ secundum se totam intelligentia sit, & actu semper intelligentiā. Anima enim non se tota, neq; semper, sed ex quadam sui parte, & quandoq; intelligit: neq; certam habet, sed ambiguam intelligendi uirtutem. Ut ergo quod perfectius est, illud quod est imperfectius antecedit, supra mentem animæ, quæ mobilis est, quæ pars, quæ intermissa, quæ dubia, ponenda est angeli mens stabilis tota, continua, atq; certissima: ut quemadmodum corpori ab alio agitato, anima per se mota præcedit, ita animæ per se agitata mens stabilis per se præcedat. Et quemadmodū corpus per animam habet ut sese moueat: atq; ideo non omnia corpora, sed animata sponte sua moueri uidentur: ita anima per mentem habet quod semper intelligat. Si enim sua parte natura animæ intellectus inesset, omnibus etiam bestiarū competeret animabus: quemadmodum suis ipsius agendi potestas. Non igitur animæ intellectus per se, primoq; competit: quare eam antecedit oportet, quod per se primoq; mentis est compos: huiusmodi angelus est, animis excellentior. Sed enim angeli mentem, rerum illud principium, summūq; bonum, quod in Parmenide Plato ipsum unū uocat, necessario supereminet. Quippe super omnem rei compositæ multitudinem unum ipsum simplex debet esse natura: ab uno enim numerus, & à simplicibus compositio tota conflat. Mens autem illa licet immobilis sit, non tamen unum ipsum purū simplex existit. Intelligit enim se ipsam: ubi diuersa inter sese quoquomodo uidentur hæc tria: quod intelligit, quod intelligitur, intellectio. Alia enim ipsius ratio est, prout intelligit, prout intelligitur alia: alia item prout intellectio est. Habet præterea cognoscendi potentiam ante cognitionis actum per se prorsus informem: cognoscendo formatur, quæ intelligendo ueritatis lumen cupit & capit: quo uidetur antequam intelligeret caruisse. Habet quoq; in se idcirco omnium multitudinem. Cernit quanta sit, quam uaria in angelo multitudo atq; compositio. Itaq; ipsi purū unum & simplex præponere cogimur. Ipsi autem uni Deo nihil possumus antepone, quia uerum unum omnis multitudinis, omnis compositionis est expers. Quod si supra se quicquam haberet, ab illo utiq; fieret: quare ab eo dependens in hoc ipso ab eodē degeneraret, ut à causa omnis solet effectus. Ideoq; non unū iam esset & simplex, sed saltem ex duobus compositum, scilicet ex cause sue muncere, proprio ue defectu. Ipsum itaq; unum, ut Plato uult & Dionysius Arcopagita confirmat, omnia supereminet: excellentissimūq; Dei nomen, unum ipsum ab utroq; censetur. Huius sublimitatem ratio quoq; illa nobis ostendit, quod eminentissime cause donum esse debet amplissimum, uirtutūq; sue præstantia se ad cuncta protendere. Vnius munus per uniuersa se propagat. Nam non mens solum una est, & anima quæ libet una, corpus quo libet unū, sed etiam informis ipsa materies, rerumq; priuatio una quodāmodo dicitur. Nam unum silentium dicimus, unam obscuritatem: Mortem unam. Mentis tamen & animæ munera ad eam usq; non extenduntur. Mens enim speciem artificiosam ordinemq; largitur: Anima uitam præstat & motum, informis uero et prima mundi materia, rerumq; priuatio speciei & uitæ est expers. Ita ipsum unum mentem & animam antecedit: cum munus eius latius diffundatur. Eadem ratione mens animam uidetur excedere: quia uita, munus animæ, non omnibus datur corporibus. Omnibus tamen his speciem ordinemq; mens tribuit.

QVAE COMPARATIO INTER DEVM, ANGELVM,
animam, corpus. CAP. XVI

RGO à corpore in animā, ab hac in angelū, ab hoc in Deum ascendimus. Deus super eternitatem est: Angelus in eternitate est totus. Sanè tam eius operatio quam essentia, stabilis permanet. Status autem eternitatis est proprius. Anima partim in eternitate est, partim in tempore. Eius enim substantia eadem semper absq; ulla incrementi aut detrimenti mutatione perdurat. Operatio autē, ut paulo ante monstrauimus, per temporis interualla discurrit. Corpus tempori omnino subijcitur. Nam & substantia eius mutatur, & operatio eius omnis temporis spaciū exigit. Igitur ipsum unum, supra statum motum ue existit: Angelus, in statu: Anima, in statu pariter atq; motu: Corpus solo in motu locatur. Vnum rursum super numerum, motum locumq; manet: Angelus in numero super motum & locum ponitur: Anima in numero motūq; sed super locum: Corpus numero, motui, loco subijcitur. Siquidē ipsum unum, neq; numerum ullum, aut compositionem partium habet: neq; ullo pacto ab eo quod est, mutatur: neq; loco clauditur ullo. Angelus numerum quidem habet partium uel formarum, sed à motu locoq; est liber. Anima partium habet & affectuum multitudinem, & ratiocinationis progressionem, perturbationumq; uarietate mutatur: sed à loci limitibus est exempta. Corpus autem his omnibus est obnoxium.

QVAE

AD E M uero inter quatuor haec, & eorum formas est comparatio. Nempe corporis forma in multarum partium compositione consistit, loco astringitur, tempore labitur. Species animi, temporis quidem uicissitudines patitur, & partium continet multitudinem, sed à loci terminis est absoluta. Angeli uero species, numerum habet solum, à duobus alijs immunis existit. Dei autem, nihil istorum perpetitur. Corporis utiq; formam uides. Vis ne animi quoq; speciem intueri? Detrahe corporali formae ipsius naturae pondus, limitesq; locorū, relinque cetera: animi iam speciem habes. Vis & angeli? Deme obsecro non loci spacia solum, sed temporis quoq; progressum, compositionem multiplicem retine, eam protinus nancisceris. Cupis etiam Dei pulchritudinē cernere? Auseras insuper multiplicem illam formarum compositionem: simplicem prorsus relinque formam, confestim Dei speciem fueris consecutus. Verum quid mihi tandem subtractis istis reliquum supererit? An tu esse aliud quàm lucem, pulchritudinem ducis? Porro corporum omnium pulchritudo lumen istud est solis quod uides, tribus illis infectum: formarum multitudine, (Nam multis id aspicias figuris coloribusq; depictum) loci spatio, temporali mutatione. Tolle sedem eius in materia, ut praeter locum reliqua duo retineat: huiusmodi prorsus est animi pulchritudo. Tolle hinc temporis, si lubet, mutationem, mitte reliquum: lumen restat sine loco, sine motu clarissimum: sed omnibus insculptum rerum omnium rationibus. Id angelus est, id angeli pulchritudo. Tolle postremo diuersarum illum numerum idearum: unam simplicem ac meram relinque lucem: instar lucis eius, quae in globo solis ipso permanet, per aerem non dispergitur: iam Dei pulchritudinem quodammodo comprehendis: quae tantum saltem formae reliquas antecellit, quantum lux illa solis in seipsa mera, una, inuolata, splendorem solis per nubilosum aera dissectum, diuisum, infectum, obscuratum, exuperat. Fons itaq; totius pulchritudinis Deus est. Fons itaq; totius amoris est Deus. Lumen praeterea solis in aqua umbra quaedam est ad clarius eiusdem lumen in aere. Splendor in aere, umbra similiter ad eiusdem in igne fulgorem Fulgor in igne, umbra ad lucem solis eodem ipso in sole fulgentē. Eadem est inter quatuor illas, corporis, animi, angeli, Dei, pulchritudines comparatio. Deus nunquam ita decipitur, ut suae speciei umbram in angelo amet quidem: propriam sui ac ueram negligat pulchritudinem. Neque angelus usque adeo capitur animae speciei quae ipsius est umbra, ut sui umbra detentus figuram propriam deserat. Anima tamen nostra, quod summo opere dolendum est: haec enim est totius nostrae infelicitatis origo: Anima, inquam sola ita corporalis formae blanditijs delimitur, ut propriam posthabeat speciem: corporis uero formam, quae suae umbra est, sui ipsius oblita sectetur. Hinc crudelissimum illud apud Orpheum Narcissi fatum. Hinc hominum miseranda calamitas. Narcissus quidem adolescens, id est, temerarij & imperiti hominis animus, sui uultum non aspicit: propriam sui substantiam, & uirtutem nequaquam animaduertit: sed eius umbram in aqua prosequitur, & amplecti conatur: id est, pulchritudinem in fragili corpore, & instar aquae fluenti, quae ipsius animi umbra est, admiratur. Suam quidem figuram deserit, umbram nunquam assequitur: quoniam animus corpus sectando se negligit, & usu corporis non impletur. Non enim ipsum reuera appetit corpus: sed sui ipsius speciem, à corporali forma, quae speciei suae imago est, illectus, quemadmodum Narcissus affectat: cumq; id minime aduertat, dum aliud quidem cupit, aliud sequitur, desiderium suum explere non potest. Ideo in lachrymas resolutus consumitur, id est, animus ita extra se positus & delapsus in corpus, perniciosis perturbationibus cruciatur: corporisq; infectus sordibus quasi moritur: cum iam corpus esse potius quàm animus uideatur. Quam utique mortem ut Socrates deuitaret, Diotima ipsum à corpore ad animum, ab hoc in angelum, ab eo reduxit in Deum.

QVOMODO ANIMA A CORPORIS PVLCHRITVDI

ne ad Dei pulchritudinem eleuetur.

CAP. XVIII

AGITE conuiuae charissimi, Diotimam fugite ita Socratem alloquentem. Nullum corpus o Socrates, undiq; pulchrum. Nam aut in hac parte formosum, illa deforme: aut hodie formosum, aliàs minime: aut ab alio pulchrū, ab alio turpe censetur. Ergo corporis pulchritudo turpitudinis contagione coinquata, pura, uera, & prima pulchritudo esse non potest. Quicquid pulchritudinem turpem esse nemo aliquando suspicatur: quemadmodū neq; sapientiam esse insipientem: Corporum uero dispositionē quandoq; speciosam, quandoq; turpem putamus: eodemq; tempore de illa alij aliter sentiunt. Non igitur prima & uera est in corporibus pulchritudo. Adde quod multa corpora, uno pulchritudinis uocatur cognomine. Vna igitur est in corporibus multis pulchritudinis natura communis, per quam similiter pulchra denominantur. Vnam uero naturam huiusmodi, sicut in alio est, id est in materia, sic ab alio dependere putato. Quod enim in seipso sustentari non potest, multo minus à seipso pendere. Nunquid à materia dependebit? minime. Nihil enim deforme & imperfectum seipsum ornare potest atque perficere. Quod autem unum est, ab uno debet oriri. Quapropter

Quapropter una multorum corporum pulchritudo ab uno aliquo incorporali pendet artifice. Artifex unus omnium Deus est, qui per angelos atque animas pulchram quotidie reddit omnem mundi materiam. Propterea ueram illam pulchritudinis rationem in Deo eiusque ministris potius, quam in mundi corpore reperiri putandum. Ad eam rursus his gradibus facile, ut arbitror, ascendes o Socrates. Si oculos tibi lynceos natura dedisset, mi Socrates, ut aspectu quolibet occurrentia penetrares: formosissimum illud extrinsecus Alcibiadis tui corpus tibi turpissimum uideretur. Quantum est quod amas amice? Superficies duntaxat, immo color te rapit: immo quedam reflexio luminum, et umbra leuissima. Seu te uana imaginatio decipit: ita quod somnias potius quam quod uideas, amas. Ceterum ne tibi uidear penitus aduersari, sit sane Alcibiades iste formosus. At enim quomodo parte formosus? omnibus profecto membris preterquam naso simo, et clatiorebus quam deceat supercilijs. Hec tamen in Phedro speciosa sunt. Sed crurum in eo crassitudo non placet. Decora haec apud Charmidem, nisi gracile te collum offenderet. Ita si homines singulos obseruabis, nullum ex omni parte laudabis. Quicquid ubique rectum est, colliges: figuram apud te integram ex obseruatione omnium fabricabis: ut absoluta humani generis pulchritudo, quae in multis reperitur sparsa corporibus, in animo tuo sit unius imaginis cogitatione collecta. Cuiusque hominis figuram paruipendes o Socrates, si ad istam contuleris. Istam uero non tam corporum, quam animi tui beneficio possides. Itaque istam potius quam tuus animus fabricauit, et animum ipsum eius artificem, quam exteriorem illam mancam, dispersamque amato. Quid autem in animo amare te iubeo? animi pulchritudinem. Lux autem est pulchritudo corporum: lux est et animi pulchritudo: lux animi ueritas: quam solam amicus tuus Plato in uotis suis a deo postulare uidetur. Da mihi, inquit, Deus ut meus animus pulcher efficiatur: et quae ad corpus attinent, animi pulchritudinem non impediant: solum sapientem diuitem putem. In his Plato declarat pulchritudinem anime in ueritate sapientiaeque consistere: eam a Deo hominibus tribui. Veritas una est, et eadem nobis a Deo tributa: in uarijs eius affectibus uariarum uirtutum cognomenta sortitur. prout diuina demonstrat sapientia, quam a Deo praeceteris Plato postulat: prout naturalia, scientia: ut humana, prudentia: ut equos facit, iustitia: ut inuictos, fortitudo: ut tranquillos, dicitur temperantia. Ex his duo uirtutum genera numerantur. Morales, inquam uirtutes, et intellectiuae illis praestantiores. Intellectiuae sunt, Sapientia, Scientia, Prudentia: Morales, Iustitia, Fortitudo, et Temperantia. Morales propter operationes earum ciuiliisque officia notiores sunt: Intellectiuae propter reconditam ueritatem occultiores. Praeterea qui honestis moribus educatur, utpote purior alijs facile ad intellectiuas uirtutes erigitur. Ideo pulchritudinem animi quae consistit in moribus primam considerare te iubeo, ut intelligas unam esse morum omnium rationem: per quam similiter honesti uocantur. Vnam scilicet uitae purissimae ueritatem: quae Iustitia, Fortitudinis, Temperantiae actionibus, ad ueram nos perducit felicitatem. Vnam igitur hanc ueritatem morum, lucemque animi speciosissimam primam diligit. Scito quinetiam supra mores ad sapientiae, scientiae, prudentiae lucidissimam ueritatem te protinus ascensurum: si considerabis haec animo optimis moribus educato concedi, atque in eis normam morales uitae rectissimam contineri. Quamuis autem uarias, Sapientiae, Scientiae, Prudentiaeque doctrinas contuearis: in cunctis tamen unicam esse ueritatis lucem existimato: per quam omnes pulchrae similiter appellantur. Eam tibi utpote supremam animi pulchritudinem summopere amare praecipio. Sed enim una haec in doctrinis plurimis ueritas, primo omnium ueritas ideo esse nequit, quoniam in alio est, quum sit in multis distributa doctrinis. Quicquid autem iacet in alio, ab alio certe dependet. Neque tamen ueritas una a doctrinarum multitudine nascitur. Quod enim unum est, ab uno debet oriri. Quare oportet unam quandam esse super animam hominis sapientiam, quae non per diuersas sit diuisa doctrinas, sed una sapientia sit: a cuius unica ueritate ueritas hominum multiplex oriatur. Illam o Socrates, unicam unice sapientiae lucem, angeli pulchritudinem esse memento, quae tibi super animi speciem sit colenda. Ea ut in superioribus demonstraui, corporum speciem antecellit: quia neque loco astringitur, neque secundum materiae partes diuiditur, neque corrumpitur. Antecellit et animi speciem, quia aeterna est penitus, neque temporali discursione mouetur. Quoniam uero angeli lux in idearum complurium serie micat, ac supra multitudinem omnem unitas sit oportet, quae est numeri totius origo: necesse est eam ab uno rerum omnium principio, quod ipsum unum uocamus, effluere. Ipsius itaque unius lux penitus simplicissima infinita pulchritudo est: quia nec materiae sordibus inquinatur, ut corporis species: neque ut animi forma temporali progressionem mutatur, neque ut angeli species multitudine dissipatur. Omnis autem qualitas ab extraneo additamento secreta, dicitur apud Physicos infinita. Si in seipso sit calor, frigore et humore non impeditus, materiae pondere non grauatus, calor dicitur infinitus, quia uis eius libera est, neque ullis additionis limitibus coarctatur. Similiter lumen ab omni corpore liberum infinitum: nam sine modo ac termino lucet, quod natura lucet sua, quando ab illo minime terminatur. Itaque Dei lux et pulchritudo, quae meta est, prorsus ab alijs omnibus absoluta, absque dubio infinita dicitur pulchritudo. Infinita uero pulchritudo immensum quoque requirit amorem. Quapropter te obsecro Socrates, ut certo quodam modo et termino caetera diligas. Deum uero amore diligas infinito, neque ullus diuino modus adsit amori.

HAEC Diotima Socrati. Nos autem uiri clarissimi non solum sine modo Deum, ut iubere Diotima fingitur, sed Deum solum amabimus. Ita enim mens ad deum, ut ad solem acies oculorum. Oculi autem non modo lumen praeter ceteris, sed solum appetit lumen. Si corpora, si animos, si angelos diligemus, non haec quidem, sed Deum in his amabimus. In corporibus quidem Dei umbram, in animis Dei similitudinem, in angelis eiusdem imaginem. Ita Deum ad praesens in omnibus diligemus, ut in Deo tandem omnia diligamus: Nam ita uiuentes eo proficiscemur, ut et Deum et in Deo omnia uideamus amemusque et ipsum, et quae in ipso sunt omnia. Et quisquis hoc in tempore sese Deo charitate deuouerit, se denique recuperabit in Deo. Nempe ad suam, per quam creatus est, redibit ideam: ibi rursus, si quid ipsi defuerit, reformabitur: ideae suae perpetuo cohaerebit. Verus autem homo et idea hominis, idem. Ideo quisque nostrum in terris a Deo separatus, non uerus est homo, cum a sui idea sit formaque disiunctus: ad eam nos diuinus amor, pietasque perducet: cum hic discepti sumus et mutilati. Idea tunc nostrae amando coniuncti, integri homines euademus: ut Deum primo in rebus coluisse uideamur, quo res deinde in Deo colamus, resque in Deo ideo uenerari, ut nos ipsos praeter ceteris amplectamur, et amando Deum nos ipsos uideamur amauisse.

ORATIO SEPTIMA

CONCLUSIO SVPRADICTORVM, ET OPINIO GUIDONIS Caualcantis philosophi. CAP. I

POSTREMO Christophorus Marsupinus uir humanissimus, Alcibiadis personam gesturus, his ad me uerbis conuertitur. Gratulor equidem Marsili Ioannis tui familiae plurimum: quae inter multos et doctrina et rebus gestis clarissimos equites Guidonem philosophum peperit de re publica benemeritum, et aculeis dialecticae cunctis suo seculo praecellentem: qui hunc amorem Socraticum tam moribus quam carminibus imitatus, breui quaecumque a uobis sunt dicta, perstrinxit. Phaedra enim amoris originem tetigit ex chaos uisceribus emanantem. Pausanias iam natum amorem geminam diuisit in speciem, caelestem scilicet et uulgarem. Eryximachus eius aperuit amplitudinem, dum cunctis in rebus cum sic inesse monstraret in partes geminas distributum. Aristophanes quid agat in singulis tam amplissimi Dei praesentia, declarauit, ostendens per hunc fractos homines refarciri. Aegaeo quanta sit eius uirtus, potentiaque tractauit, cum ab eo solo beatos fieri homines disputaret. Socrates tandem a Diotima edoctus, summam quid sit amor, et qualis, et unde ortus, quot habeat partes, quorsum tendat, et quantum ualeat, explicauit. Guido Caualcates philosophus, omnia haec artificiosissime uidetur carminibus suis inseruisse. Quemadmodum solis radio speculum modo quodam percussum splendet iterum, et proxime sibi appositam lanam reflexione illa splendoris inflammat: ita ille partem anime, quam obscuram phantasia uocant, atque memoriam ceu speculum, pulchritudinis ipsius solis locum habentis simulacrum tanquam radio quodam per oculos hausto censet ita pulsari, ut ipsa sibi ex illo alterum effingat simulacrum, quasi simulacri primi splendorem: quo appetendi uis non aliter quam lana accendatur et amet. Addit amorem hunc primum in appetitu sensus accensum a forma corporis per oculos inspecta creari: sed eam ipsam formam non eo modo, quo in corporis materia est, in phantasia imprimi, sed sine materia: ita tamen ut certi cuiusdam hominis signato in loco et tempore positi sit imago. Rursus imaginis huiusmodi speciem aliquam statim in mente lucere: quae non amplius unius cuiusdam humani corporis ut erat in phantasia, uideatur esse similitudo: sed totius aequae generis humani ratio communis et definitio. Itaque sicut ex phantasia imagine a corpore sumpta, in appetitu sensus corpori dedito amor ad sensum proclius exoritur: ita ex hac mentis specie rationeque communi, tanquam a corpore remotissima, amor alius in uoluntate nascitur a commercio corporis alienissimus. Illum in uoluptate, hunc in contemplatione locauit. Illum circa particularem corporis unius formam reuolui putat, hunc circa uniuersalem totius humani generis pulchritudinem. Hos utique amores sibi ipsis in homine repugnare, et illum deorsum ad serinam et uoluptuosam depellere, hunc sursum ad angelicam uitam contemplatiuamque attollere: hunc absque perturbatione uult esse, et in paucis reperiri: illum multis passionibus anxium, ac plurimos occupare. Ideo istum paucis uerbis absoluit, in alterius passionibus enarrandis prolixior. Quoniam uero eadem apertissime, quae et uos in superioribus narrauistis, hic explicat: ea in praesentia recensere opus esse non censui. Verum cognouisse sufficiat philosophum hunc aliquam chaos infermitatem, qualem supra uos posuistis, in amoris procreatione miscuisse, dum diceret obscuram phantasia illuminari: atque ex illius obscuritatis et huius luminis mixtione, amorem originem ducere. Amorem praeterea geminum illam caelestem atque uulgarem quis in eius uerbis non uideat? Originem quinetiam illius primam in diuinorum, secundam in corporum collocat pulchritudine. Solem namque, Dei lucem: radium, corporum formam intelligit. Finem postremo suum uult eiusdem principij respondere: dum alios usque ad formam corporis, alios usque ad Dei speciem amoris prouehit instigatio.

SOCRATES FUIT VERVS AMATOR ET CVPI,
dini similis. CAP. II

DE amore hactenus. Ad Alcibiadem & Socratem ueniamus. Postquã cõuiuẽ satis amantium deum laudauerant, reliquum erat ut dei huius cultores legitimi laudarentur. Maxime omnium legitime amasse Socrates ab omnibus perhibetur. Is cum per omnem uitam palam sine ulla prorsus dissimulatione in castris Cupidinis militasset, à nullis unquam notatus est quasi minus honeste quẽquam dilexerit. Huic uite seueritas & alienorum scelerũ correctio frequens, multos & magnos utros, ut solet ueritas, insensos reddiderat, Anytum, Melitũ, Lyconem præsertim ciues in repub. potentissimos: Thrasymachum, Polium & Calliam oratores. Aristophanem præterea comieũ acerrimũ habuit insectatorẽ. Sed neq; ciues illi in accusatiõẽ, qua Socrate in iudiciũ traxere, inhonestos amores inscripserũt: neq; oratores eius hostes tale quicquam Socrati obiecere: neq; Aristophanes Comicus, licet alia multa & absurda in Dionysijs colligat in Socratem maledicta. An censetis eum si tam foeda se labe coinquinasset, imò nisi fuisset ab huius criminis suspitione remotissimus, ueniosas talium detractorum linguas euasurum fuisse? Nunquid optimi uiri illud in superioribus animaduertistis, quòd dum Plato ipsum fingit Amorem, Socratis omnẽ pingit effigiem, ac numinis illius figuram ex Socratis persona describit, quasi uerus amor, ac Socrates simillimi sint, atq; ideo ille præ ceteris uerius sit legitimusq; amator? Agite iam Amorũ picturam in animũ reuocate. Videbitis in ea Socrate figuratum. Socratis personã ante oculos ponite. Macilentum, aridum, squalidumq; uidebitis: hominẽ scilicet natura melancholicũ ut fertur, atq; hirsutũ. Extenuatum inedia, Incuria sordidum. Nudum præterea, id est simplici & ueteri opertum palliolo. Sine calceis incedentem. Ita semper solitum incedere Socratem apud Platonem Phædrus ostendit. Humilem perq; infima uolentem. Humi semper Socratis defixus erat aspectus, ut ait Phædo. Loca in super uilia frequentabat: aut enim in Simonis coriarij, aut in sculptorũ officinis obuersabatur. Rusticis & incomptis utebatur uocabulis: quòd illi obijcit Callicles in Gorgia. Adeo præterea mitis, ut multis læcessit in iurijs, sæpe etiã pulsatus, ne cõmotus quidem animo fuisse tradatur. Sine domicilio. Interrogatus Socrates cuius esset: Mundanus inquit. Ibi enim patria, ubi bonũ. Sed neq; huic proprij Læres, neq; mollis lectus, neq; delicatus uictus, neq; speciosa supellex. Ad fores in uia sub diuo dormiẽs. Hæc apertam pectus & cor patens omnibus in Socrate nostro significant. Præterea quòd & uisu delectabatur atq; auditu, quæ fores animi sunt: quòd etiam securus & intrepidus incedebat, iacebatq; etiam si oportuisset pallio obuolutus ubiq;. Semper egenus. Quis nesciat Socratem sculptoris & obstetricis fuisse filium? & usq; ad senectutem in sculpendis lapidibus manus propria uictum quæsisse, nec habuisse unquam unde se satis & filios aleret? Hic inopiam suæ mentis passim confitebatur, interrogans omnes, nihil scire se prædicans. Virilis: erat enim constantis animi, inuictaq; sententiæ, qui etiam Archelaum Macedonem, & Scopam Cranonium, Eurilochumq; Larissum aspernatus est alto animo: cum ab eis missas pecunias non accepit: neq; ipse ad eos uoluit proficisci. Audax, seroxq;. Quanta eius fuerit in rebus bellicis fortitudo, Alcibiades in conuiuio explicat copiosissime: cui Socrates cum in Potidea uicisset, uictoriam sponte dicitur concessisse. Vehemens: erat quippe ut recte Zopyrus Phisyonomus iudicauerat, concitatissimus. Sæpe uero inter loquendum agente id orationis uehementia iactare digitos solebat, & crines uellere. Facundus. Huic rationes in utraq; partem ferme pares dum differeret, suppetet at. Hic licet incõptis uerbis uteretur, ut in conuiuio Alcibiades ait, magis tamen q̃ Themistocles & Pericles, omnesq; ceteri oratores audientium animos commouebat. Pulchris et bonis insidiatur. Insidiatum sibi semper fuisse Socratem Alcibiades inquit. eorum quippe qui honesta indole præditi uidebantur, amore captus, eosdem rationibus suis ad Philosophie studia Socrates capiebat. Callidus sagaxq;. Venator. Socratem uenari solitum ex corporis forma diuinam speciem, in superioribus satis est dictum: & in Protagora Plato testatur. Machinator. Multis modis, ut indicant Platonis dialogi, sophistas cõfutabat: adolescentes exhortabatur, modestos uiros erudiebat. Prudentiæ studiosus. Fuit enim tanta prudentia, & in præfagiendo tam perspicax: ut quisquis contra eius consiliũ quicquam auderet, perderetur. quòd in Theage à Platone narratur. Per omnem uitam philosophans. Hic in sua illi apud iudices defensione iudicibus edixit, si ea conditione eum morte absoluerent, ut nunquam postea philosophetur, se mori malle quàm philosophari desinere. Incantator, fascinator, ueneficus atq; sophista. Nam Alcibiades ait se magis Socraticis uerbis q̃ Maris Olympiq; excellentium musicorum melodia mulceri. Demonem uero illi fuisse familiarem, & accusatoris sui & amici testantur. Sophistam quoq; Socratem Aristophanes comicus appellauit, atq; etiam sui accusatoris. Quippe cui æqua esset hortandi & debortandi facultas. Inter sapientiam & inscitiam medius. Cum omnes homines ignorantes sint, inquit Socrates, hoc ego tantum à ceteris differo, quòd meam ignorantiam non ignoro: cum alij prorsus ignorent. Ita erit inter sapientiam & ignoratiam medius: quia licet res ipsas nesciret, suam tamẽ ignorantiam cognoscebat. Quas ob res Socratem amori simillimum ideoq; uerissimum amatore post amorem ipsum laudandum Alcibiades iudicauit, ut in eius laude intelligamus omnes qui similiter amant, esse laudatos. Quæ Socratis laudes sint hic audistis, & in Platonis uerbis Alcibiadis ore patent clarissime: quo etiam pacto amabat Socrates cognoscere potest qui Diotime doctrinam meminert. Ita enim amauit Socrates, ut supra Diotima docuit.

DE AMORE FERINO, QVOD INSANIAE
species est.

CAP. III

ERV M interroget forte quispiam: Quid hominum generi Socraticus amor iste conducat: cui tantis sit laudibus celebrandus, quid obsit contrarius. Dicam equidem alius aliquanto exorsus. Plato noster furorem in Phædro mentis alienationem definit. Alienationis autem duo genera tradit. Alteram ab humanis morbis, alteram à deo provenire existimat. Insaniam illam: hæc diuinum furorem nuncupat. Insaniam morbo infra hominis speciem homo deicitur: & ex homine brutum quodammodo redditur. Insaniam duo sunt genera. Vnum cerebri, alterum cordis uitio nascitur. Cerebrum sepe adusta bili, sepe sanguine adusto, nonnunquam atra bili nimium occupatur. hinc dementes homines quandoque redduntur. Qui adusta bili uexantur: uel à nemine lacepsiti uehementissime irascuntur: alte uociferantur: in obuios irrunt: seipsos & alios cædunt. Qui sanguine adusto laborant, effusos nimium in risus prorupunt: præter omnium consuetudinem se iactant: mirabilia de se pollicentur: cantu gestiunt, exultantq; tripudio, Qui bili premuntur atra, moerent perpetuo: ipsi sibi somnia fingunt, quæ uel præsentia expauescant, uel futura formident. Atq; hæc quidem tres insaniam species cerebri sunt defectu. Quando enim humores illi retinentur in corde, angustiam & solitudinem pariunt, non dementiam: tunc uero amentiam, quando caput opprefferint. ideo cerebri uitio dicuntur contingere. Cordis autem morbo eam proprie insaniam fieri arbitramur, qua affliguntur hi qui perditæ amant. His falso sacratissimum nomen amoris tribuitur. Verum ne forte nimis contra multos sapere uideamur, dispositionis gratia nos etiam nomine ad istos utamur.

AMOR VULGARIS EST FASCINATIO

quædam.

CAP. IIII

OS autem aurium, ac mentis intentionem dicendis accommodat. Sanguis in adolescentia subtilis est, clarus, calidus atq; dulcis. Procedente enim ætate subtilioribus partibus resolutis, fit crassior: propterea fit & obscurior. Nempe quod tenue rarumq; est, purum est atq; perlucidum: contrarium uero contrâ. Cur calidus atq; dulcis: quia uita, & uiuendi initium, ipsa scilicet generatio, in calore & humore consistit, ac semen prima uiuentium genitura calidum est & humidum: natura talis in pueritia & adolescentia uiget. In sequentibus ætatibus paulatim in contrarias qualitates siccitatem & frigiditatem necessario permutatur. Ideo sanguis in adolescente subtilis est, clarus, calidus atq; dulcis: quia subtilis, clarus: quia recens, calidus atq; humidus: quia calidus & humidus est, ideo dulcis esse uidetur. Dulcedo enim fit in calidi & humidi mixtione. Quorsum hæc: nempe ut intelligatis spiritus in hac ætate subtiles & claros, esse calidos atq; dulces. Hi enim cum à cordis calore ex puriori sanguine generentur, tales in nobis sunt semper, qualis est & sanguinis humor. Quem admodum uero spirituum uapor huiusmodi creatur ex sanguine: ita & ipse similes sibi radios per oculos quasi uis treas fenestras emittit. Atq; etiam sicut cor mundi sol suo circuitu lumē, perq; lumen uirtutes suas ad inferiora demittit: sic corporis nostri cor, motu suo quodam perpetuo proximum sibi sanguinem agitans ex eo spiritus in totum corpus, perq; illos luminum scintillas, per membra diffundit quidem singula, per oculos autem maxime. Ad altissimas quippe corporis partes spiritus maxime cum sit leuissimus euolat: eiusq; lumen per oculos cum ipsi perspicui sint atq; omnium partium nitidissimi, uberius emicat. Inesse uero oculis & cerebro lumen aliquod licet exiguum, animalia multa quæ noctu uident testimonio esse possunt, quorum in tenebris coruscant oculi. Ac etiam si quis certo quodam modo oculi angulum digito presserit, contorseritq; circulum quendam uidetur intra se lucidum intueri. Pertur & diuus Augustus oculos adeo claros & nitidos habuisse, ut cum acrius quæquam intueretur, cogeret eum quasi ad solis fulgorem uultum submittere. Tiberius quoq; prægrandibus fuisse oculis traditur, & qui quod mirum esset, noctu etiam & in tenebris uiderent: sed ad breue, & cum primo è somno patuissent, deinde rursus hebescebant. Quod autem radius emissus ab oculis uaporem secum spiritualem trahat, & uaporis sanguinem, ex eo perspicimus quod lippis & rubentes oculi spectantis proxime oculos radij sui emissionem cogunt morbo simili laborare. Vbi apparet & radium usq; ad obuium illum protendi, & cum radio unâ uaporem corrupti sanguinis emanare: cuius contagione oculus spectantis inficitur. Scribit Aristoteles mulieres quando sanguis mer. struus defluit, intuitu suo speculū sanguineis guttis sepe scædare. Quod ex eo fieri arbitror, quia spiritus qui uapor sanguinis est, sanguis quidā tenuissimus uidetur esse, adeo ut aspectū effugiat oculorū: sed in speculi superficie factus crassior, clare perspicitur. Hic si in rariorem materiam aliquā ceu pannum, aut linū incidat, ideo nō uidetur, quia in superficie rei illius non restat, sed penetrat. Si in densam quidem, sed asperam, sicut saxa, lateres, & similia, corporis illius in æqualitate dissipatur & frangitur. Speculum autem propter duriciem sistit in superficie spiritum: propter equalitatem, lenitatemq; seruat in fractum: propter nitorem, spiritus ipsius radium iuuat & auget: propter frigiditatem rarissimum illius nebulam cogit in guttulas. Eadem ferme ratione quoties hiantibus faucibus obnixæ anhelamus in uitrâ
cuius

cuius faciem tenuissimo quodam salivæ rore cōspargimus siquidem halitus à saliva euolans, in ea materia compressus relabitur in salivam. Ergo quid mirum si patefactus oculus & intētus in aliquem, radiorū suorum aculeos in adstantis oculos iaculatur: atq; etiam cum aculeis istis, qui spirituum uehicula sunt, sanguineum uaporem illum, quem spiritum nuncupamus, intendit? Hinc uirulentus aculeus transfurberat oculos: cumq; à corde percutientis mittatur, hominis percussi præcordia, quasi regionem propriā repetit: cor uulnerat: inq; eius duriori dorso hebescit, reditq; in sanguinem. Peregrinus hic sanguis à faucij hominis natura quodammodo alienus, sanguinem eius proprium inficit: infectus sanguis egrotat. Hinc duplex sequitur fascinatio. Aspectus fœtidi senis, & mulieris menstrua patētis, puerum fascinat. Aspectus adolescentis fascinat seniozem. Quoniam uero senioris humor frigidus est atq; tardissimus, uix dorsum cordis attingit in puero: & ineptus ad transitum, cor nisi propter infantiam sit mollissimum, parum admodum commouet. Hec ideo leuis fascinatio est: illa uero grauisissima, per quam iunior transfigit præcordia senioris. Hoc illud est amici optimi de quo Platonius Apuleius conqueritur. Causa, inquit, omnis & origo præsentis huius doloris, etiam medela ipsa, & salus unica mihi tute ipse es. Isti enim tui oculi per meos oculos ad intima de lapsi præcordia, acerrimum meis medullis commouent incendium. Ergo miserere tua causa percuntis. Ponite obsecro ante oculos Phædrum Myrrhinusium, & Thebanum illum eius amore captum Lysiam oratorem. Lysias in Phædri uultum imbiat: Phædrus in oculos Lysias scintillas suorum defigit oculorum, cumq; scintillis unā transmittit & spiritum. Radius Phædri radio Lysias facile copulatur: spiritui quoq; facile iungitur spiritus. Vapor huiusmodi à Phædri corde genitus Lysias statim petit præcordia: quorum hebetudine fit compactior, & in priorē Phædri relabitur sanguinem: ita ut Phædri sanguis, quod mirum est, iam in corde sit Lysias. Hinc ad clamorē confestim prorumpit uterq;: Lysias ad Phædrum: Cor meum Phædre, charissima uiscera: Phædrus ad Lysiam: O spiritus meus, o meus sanguis Lysias. Sequitur Phædrus Lysiam, quia cor suum poscit humorem. Sectatur Phædrum Lysias, quia sanguineus humor uas proprium postulat, suam exigit sedem. Verum Lysias Phædrum sectatur ardentius. Facilius enim cor sine minima humoris sui particula q̄ humor ipse sine corde proprio uiuit. Riuus fonte magis quam fons riuulo indiget. Igitur ut ferrum qualitate magnetis accepta, ad lapidem hunc trahitur quidem, lapidem uero non attrahit: ita Lysias Phædrum magis quam Phædrus Lysiam sequitur.

QVAM FACILE AMORE IRRETIAMVR. CAP. V

Non potest dixerit quissiam, tenuis radius, leuissimus spiritus, pauculus sanguis Phædri, tam cito, tam uehementer, tam perniciose totum Lysiam inquinare? Hoc utiq; mirum non uidebitur si ceteros morbos, qui contagione nascuntur, cōsiderabitis, si pruritiū, si scabiem, si lepram, pleuresim, phthisim, dysenteriam, lippitudinē, epidimiā. Amatoria uero cōtagio facile fit, & grauisissima omnium pestis euadit. Quippe spiritualis uapor ille sanguisq; ab adolescēte seniore prorsus iniectus, quatuor habet ut supra diximus qualitates. Clarus est, subtilis, calidus atq; dulcis. Quia clarus, oculorū & spiritui claritati in seniore maxime consonat, blanditur & allicit: quo fit ut auide ab illis hauriatur. Quia subtilis, celeritate cōuolat in præcordia: inde facillime per uenas & arterias in corpus permanat uniuersum. Quia calidus, uehementer agit & mouet, & fortius senioris sanguinē inficit, eumq; in suā cōuertit naturā. quod Lucretius ita tectigit Hinc in te primum Veneris dulcedinis in cor

Stillauit gutta: & successit frigida cura.

Præterea quia dulcis, fouet uiscera quodā modo, pascit atq; oblectat. hinc fit ut totus uiri sanguis in iuuenilis sanguinis naturā mutatus, iunioris illius appetat corpus, quo suas uenas inhabitet, & recentis sanguinis humor, uenæ quoq; recentes & tenras illabatur. Fit etiam ut uoluptate simul & dolore eger hic tangatur. Voluptate propter uaporis illius, & sanguinis claritatē atq; dulcedinem. Illa siquidem allicit, hæc oblectat. Dolore propter eius subtilitatem atq; calorem. illa quippe uiscera diuidit & discernit: hic homini quod suum est aufert, & in alterius mutat naturam. per quam sane mutationem eum in se quiescere non permittit: sed ad eum semper à quo infectus est trahit. Hoc ita Lucretius innuit.

Idq; petit corpus mens unde est saucia amore.

Namq; omnes plerunq; cadunt in uulnus: & illam

Emicat in partem sanguis unde icimur ictu.

Et si comminus est hostem ruber occupat humor.

In his carminibus Lucretius non aliter uult sanguinem hominis oculorū radio uulnerati in uulnerantem prolabi, quam hominis gladio cæsi sanguis prolabitur in cadentē. Huius, ut ita dicam, miraculi si rationem requiritis afferam. Uulnerat Hector Patroclum, ac perimit. Patroclus Hectorem inspicit uulnerantem. Vnde eius cogitatio iudicat ulciscendum. confestim ad uindictam bilis accēditur, ab ea sanguis inflammatur, & ad uulnus cuestigio properat, tum ut partem illam corporis foueat, tum etiam ad uindictam. eodem concurrunt & spiritus: q̄ quia leues sunt, ad Hectorem usq; uolantes in eum migrant, eius calore seruantur ad tempus puta ad horas septem: eo ipso in tempo

re si Hector cādaucris uulnus cominus intentus inspiciat, uulnus cruorem uersus Hectorem eijcit: potest enim cruor uersus hostem quodammodo effluere, tum quia nondum calor omnis extinctus est, nondum agitatio quieuit interior, tum quia pauloante in cum concitus fuerat, tum deniq; quia sanguis spiritus repetit suos, atq; etiā spiritus suum attrahant sanguinem. Simili quodam pacto hominis amore saucij sanguinem festinare in ferientem & Lucretius innuit, & nos summopere comprobamus.

DE MIRO QVODAM EFFECTV VVLGARIS AMORIS CAP. VI

DICAM ne uiri castissimi, quod sequitur, an potius prætermittam? Dicam certe postquam res ipsa postulat, & si dictu uidetur absurdum. At quis turpia non turpiter dixerit. Tanta permutatio senioris hominis urgens ad iunioris similitudinem facit, ut hic totū suum corpus in illū transferre & totum illius in se transfundere studeat, ut uel recens humor uasa recētia, uel uasa teneriora teneriorem consequantur humorem. Hinc multa inter se turpissime facere cōpelluntur. Cum enim genitale semen à toto corpore desuat, solo huius iactu, uel tractu totū corpus tradere se posse cōfidunt, & totū accipere. Id in seipso philosophus Epicurem ille præsensit Lucretius amantium omnium infelicissimus. Sic igitur Veneris qui telis accipit ictus,
Siue puer membris muliebribus hunc iaculatur
Seu mulier toto iactans de corpore amorem,
Vnde scribitur, cō tendit gestiq; coire:
Et iacere humorem in corpus de corpore ductum.
Affigunt auide corpus iunguntq; saluas
Oris: & inspirant pressantes dentibus ora
Nequicquam: quoniam nil inde abradere possunt
Nec penetrare & abire in corpus corpore toto.
Nam facere interdum uelle & certare uidentur.
Vsq; adeo cupide Veneris compagibus hærent,
Membra uoluptatis dum ui labefacta liquescunt.
Hæc Lucretius Epicureus. Quod etiam totum in se capere amatum amantes cupiant, Artemisia Mausoli regis Carie uxor ostendit: quæ supra affectionis humane fidem uirum suum amauisse dicitur: eiusq; defuncti corpus redigisse in pulucrem: & aquæ inditum ebibisse.

VVLGARIS AMOR EST SANGVINIS PERTURBATIO. CAP. VII

SSE uero hanc in sanguine passionem illud argumento est, quod estus huiusmodi alterna re, quæ caret. Continua uero febris à phisicis in sanguine ponitur, quæ autem hōtas sex quieti relinquit, in pituita: quæ diem unum, in bili: quæ duos, in atræ bilis humore. In sanguine igitur illam merito collocamus. In sanguine uidelicet melancholico: ut in oratione Socratis audiuitis. hunc sanguinis contagionis semper affixio comitatur.

QVOMODO AMANTES FIUNT AMATI SIMILES. CAP. VIII

IDEO nemo uestrum miretur si quem amantem audiuerit amati sui similitudinem aliquam uel figuram suo in corpore contraxisse. Pregnantes sepe mulieres uinum quod audisime cupiunt, uehementer excogitant: uehemens cogitatio spiritus mouet interiores, atq; in his excogitate rei pingit imaginem. Isti sanguinem mouent similiter, & in mollissima foetus materia, uini imaginē exprimunt. Amator autem ardentius quàm pregnantes, suas cupit delicias: uehemētius quoq; & firmitus cogitat. Quid mirum si usq; adeo hærentes & infixi pectore uultus ab ipsa cogitatione purgantur in spiritu: à spiritu statim in sanguine infigantur: præsertim cum in Lysie uenis iam mollissimus sanguis Phædri sit genitus, ut facillime possit Phædri uultus in suis ipsius sanguine relucere. Quoniam uero mēbra corporis singula ut quotidie arefcunt ita sumpto alimonie rore quotidie reuiuiscunt: sequitur ut in dies corpus cuiusq; hominis, quod scæsim exaruit, paulatim reficiatur. Reficiuntur autem membra à sanguine ex uenarum riuulis emanante. Ergo miraberis si certa similitudine pictus sanguis eandem membris impræfferit: ut Lysias tandem Phædro in nōnullis uel coloribus uel lineamentis, aut affectibus, aut gestibus euasisse similis uideatur.

A QUIBUS PRAECIPVE IRRETIAMVR CAP. IX

QVAERET forsitan aliquis: à quibus praecipue & quo pacto illaqueentur, & quomodo solvantur amantes. Feminae profecto viros facile capiunt: facilius autem ille, quae masculam quandam indolem praeseferunt: & tanto facilius masculi, quanto similiores sunt uiris quam feminae, & sanguinem spiritumque habent lucidiorem, calidiorem, subtiliorem: qua in re amatoria consistit illaqueatio. Ex meribus autem illi viros, seu meliores uelocissime fascinant, qui sanguinei sunt potissimum, & quadam ex parte cholericici, oculos amplios habent, glaucos atque nitentes: praecipue uero si casti uiuant, neque per coitum claro humorum succo exhaesto serenos uultus foderint. Haec enim ad ipsas sagittas proprie emittendas quae cor uulnerant, ut supra tetigimus, requiruntur. Irretiuntur praeterea cito quibus nascentibus Venus fuerit in Leone, uel Luna uehementer aspexerit, & qui eadem complexionem sunt praediti. Pblegmatici in quibus dominatur pituita, nunquam: Melancholici, in quibus atra bilis, uix quidem capiuntur: sed capti, nunquam postea liberantur. Quando sanguineus deuenit sanguineus, leue iugum est, suauis uinculum. similis namque complexio mutuum creat amorem. Huius praeterea humoris suauitas spem & fiduciam praestat amanti. Quando cholericus cholericum, intolereabilius seruitus. Vicissitudinem quidem nonnullam beneuolentiae in his facit complexionis similitudo: sed igneus ille bilis humor crebra illos iracundia turbat. Quando sanguineus cholericum, aut contra, propter suauis simul & acris humoris commixtionem alteratio quaedam prouenit iracundiae & gratiae, uoluptatis atque doloris. Cum sanguineus melancholicum ligat, nodus perpetuus non miserrimus. Sanguinis quippe dulcedo melancholiae amaritudinem temperat. Cum uero cholericus illaqueat melancholicum, pestis omnium perniciosissima. Acutissimus adolescentis humor senioris uiscera passim illabitur. Est mollis flamma medullas. Vritur infelix amator. Cholera ad iracundiam cedesque prouocat. Melancholia ad inuicem & perpetuam querimoniam. Iis sepe idem qui Phyllidi; Didou, Lucretio, amoris est exitus. Pblegmaticus autem seu melancholicus adolescentis propter sanguinis & spirituum crassitudinem capit neminem.

MODVS ILLAQUEATIONIS CAP. X

QUO autem pacto fascinentur amantes, satis supra dixisse uideatur, si modo illud addamus, mortales tunc summopere fascinari, quando frequentissimo intuitu aciem uisus ad aciem dirigentes, lumina iungunt luminibus, & longum miseri combibunt amorem. Huius profecto morbi, ut Musseo placet, causa omnis & origo est oculus. Ideo si quis nitore polleat oculorum, licet minus in reliquis membris compositus sit, sepius intuentes ea ratione qua diximus, insanire compellit. Qui contra dispositus est, ad moderatam quandam beneuolentiam inuitat potius quam ardorem. Reliquorum praeter oculos membrorum concinnitas non cause uim ad egrotationem huiusmodi, sed occasionis impulsam uidetur habere. Talis quippe compositio eminus prospicientem ut propius accedat, hortatur: deinde cernentem cominus in ipsa sui consideratione diutissime detinet: immortem uero solus ipse ferit intuitus. Ad moderatum autem amorem illum diuinitatis participem, de quo in hoc conuicio ut plurimum disputatur: non oculus solus, ut causa: sed partium concordia iucunditasque concutrit.

CURATIO AMORIS CAP. XI

HACTENVS quomodo & à quibus irretiamur, tractauimus: restat ut quomodo soluamur, pauca doceamus. Solutio uero duplex: altera quidem naturae: altera diligentiae. Naturalis est, quae certis temporis intervallis perficitur. Quae non ad hunc solum, sed ad omnes attinet morbos: siquidem in cute pruritus catenus permanet, quatenus tabidi sanguinis se in uenis, aut salsedo pituitae uiget in membris. Defecato sanguine & pituita demollita pruritus desinit: & scabrae cutis maculae abolerentur. Emacuationis tamen maturae diligentia confert plurimum. Repentina euacuatio; uel infectio periculosissima indicatur. Inquietudo quoque amantium tamdiu necessario perseverat, quandiu infectio illa sanguinis per fascinationem iniecta uisceribus permanens graui cor premit cura. Vulnus dicit uenis: cecis membra flammis adurit. à corde siquidem in uenas: à uenis in membra fit transitus. hac denique expurgata amantium, immo uero amantium cessat inquietudo. Id longum in omnibus requirit temporis spatium: in melancholicis uero longissimum: praesertim si Saturni influxu fuerint irretiti. adde & amarissimum: si Saturno retrogrado: uel Marti coniuncto; uel soli opposito mancipati sint. Aegrotant & illi diutissime: in quorum natiuitate Venus in domo Saturni fuerit: uel Saturnum Lunamque uehementer aspexerit. Addenda est naturali huic purgationi diligentissima artis industria. Cauendum in primis ne immatura euellere, uel amputare tentemus: neque summo cum periculo discindamus, quae tutius dissuere possumus. consuetudinis intermissio facienda. Summopere uero cauendum ne luminum oculorum luminibus coniungantur. Si quid in amati animo uel corpore uitae est, diligenter animo reuolendum:

Plurimis, uarijs, grauibus negocijs animus applicandus: sepe minuendus sanguis est: uino utendum clero, nonnumquam etiam ebrietate, ut ueteri sanguine uacuo, nouus sanguis accedat, nouus & spiritus. Exercitatione sepe ad sudorem usque uti praestat: per quam corporis meatus ad expurgationem faciendam aperiantur. Et insuper omnia quae Physici ad cordis praesidium adhibent & cerebri alimentum, profunt quamplurimum. Sepe etiam conuendum Lucretius praecipit.

Sed fugitare decet simulacra: & pabula amoris
Absterrere sibi atq; aliò conuertere mentem,
Et iacere humorem coniectum in corpora quaeq;
Nec retinere semen conuersum unius amore.

QVAM NOXIUS VVLGARIS AMOR CAP. XII

ED ne diutius de insania loquentes insaniamus, sic breuibus concludamus. Insaniae species quaedam est anxia illa sollicitudo, qua uulgares amantes diu nocteq; uexantur: qui amore durante bilis incendio primum, deinde atrae bilis adustione afflicti, in furias, ignemq; ruunt: & quasi caeci quò precipitentur ignorant. Quam perniciosus adulterinus hic amor tam amatis quam amantibus sit, Lysias Thebanus & Socrates apud Platonem in Phaedro demonstrant. Hoc itaq; furore homo in bestiae naturam deuoluitur.

QVAM UTILIS DIVINVS AMOR, ET DE QVA-
tuor eius speciebus. CAP. XIII

DIVINO autem furore super hominis naturam erigitur, & in Deum transit. Est autem furor diuinus illustratio rationalis animae: per quam Deus animam à superis delapsam ad infera, ab inferis ad supera retrahit. Lapsus animae ab ipso uno rerum omnium principio ad corpora, per quatuor gradus efficitur, per mentem, rationem, opinionem atq; naturam. Nam cum in omni rerum ordine sex gradus existant, quorum summum tenet ipsum unum, infimum corpus, media uero sunt quatuor quae praediximus: necesse est quicquid à primo ad ultimum labitur, quatuor per media cadere. Ipsum unum rerum omnium terminus & mensura, confusionis & multitudinis expertus. Mens angelica multitudo quidem idearum, sed stabilis & aeterna. Ratio animae multitudo notionum argumentationumq; mobilis, sed ordinata. Opinio autem inordinata, & mobilis imaginum multitudo: sed substantia punctisq; unita: cum anima ipsa in qua est opinio, una substantia sit nullum occupans locum. Natura, id est nutriendi uis ab anima, & animalis complexio similiter, nisi quòd per corporis puncta diffunditur. Corpus autem indeterminata partium & accidentium multitudo subiecta motui, & substantia punctis momentisq; diuisa. Haec omnia respicit anima nostra, per haec descendit, per haec & ascendit. Ut enim ab ipso uno quod omnium principium est, producitur, unitatem quandam sortita est: quae omnem essentiam eius uires operationesq; unit: à qua & ad quam ita caetera quae in anima sunt, se habent, sicut à centro & ad centrum circuli linea. Vnit uero non modo animae partes inuicem & ad totam animam: sed animam totam ad ipsum unum rerum omnium causam. Ut autem diuinae mentis radio claret, rerum omnium ideas per mentem actu stabili contemplatur. Ut seipsam respicit, rationes rerum uniuersales cogitat: & à principijs ad conclusiones ratiocinatione discurrit. Ut corpora respicit, particulares rerum mobilium formas atq; imagines per sensus acceptas opinione uolutat. Ut materiam attingit, natura uelut instrumento utitur, quo unit materiam, mouet & format. Unde generationes, augmenta, & eorum contraria proficiunt. Cernitis igitur ab uno quòd super aeternitatem in aeternam multitudinem labitur: ab aeternitate in tempus, à tempore in locum atque materiam. labitur inquam, quando ab ea puritate, qua nata est, longius corpus amplectendo discedit.

QVIBVS GRADIBVS DIVINI FVRORES ANIMAM
extollunt. CAP. XIII

QVAPROPTER sicut per quatuor descendit gradus, per quatuor ascendat necesse est. Furor autem diuinus est, qui ad supera tollit, ut in eius definitione constitit. Quatuor ergo diuini furoris sunt species. Primus quidem poeticus furor. Alter mysterialis. Tertius uaticinium. Amatorius affectus est quartus. Est autem poesis à musis, Mysteriorum à Dionysio, Uaticinium ab Apolline, Amor à Venere. Redire quippe ad unum animus nequit, nisi ipse unum efficiatur. Multa uero effectus est: quia est lapsus in corpus in operationes uarias distributus, & ad corporalium rerum multitudinem respicit infinitam. Ex quo partes eius superiores pene obdormiunt, inferiores alijs dominantur. Ille torpore, haec perturbatione afficiuntur. Totus autem animus discordia & inconcinnitate repletur. Poetico ergo furore primum opus est, qui per musicos tonos quae torpent suscitetur: per harmonicam suauitatem quae turbantur, mulceat: per diuersorum denique consonantiam, dissonantem pellat discordiam, & uarias partes animi temperet. Neque satis hoc est. Multitudo enim ad huc

ad hoc & diuersitas restat in animo. Accedit ergo mysterium ad Dionysium pertinens : quod expiationibus, sacrisq; & omni cultu diuino partium omnium intentionem in mentem, qua Deus colitur, dirigit. Vnde cum singule animi partes ad unam mentem redactae sint, iam totum quoddam unum ex pluribus factus est animus. Tertio vero ad hoc opus est furor, qui mentem ad unitatem ipsam animae caput reducat, hoc Apollo per uaticinium efficit. Nam cum anima supra mentem in unitatem surgit, futura praesagit. Demum cum anima facta est unum, unum inquam quod in ipsa natura & essentia animae est, restat ut illico in unum quod est super essentiam, id est, deum se reuocet. Hoc caelestis illa Venus per amorem, id est, diuinæ pulchritudinis desiderium, boniq; ardorem explet. Primus itaq; furor inconcinna & dissonantia temperat. Secundus temperata unum totum ex partibus efficit. Tertius unum totum supra partes. Quartus in unum quod super essentiam, & super totum est ducit. Plato in Phaedro, mentem diuinis deditam, in anima hominis aurigam uocat : Unitatem animae, aurige caput : Rationem, opinionemq; per naturalia discurrentem, equum bonum: Phantasiam confusam, appetitumq; sensuum, malum equum: Animae totius naturam, currum. quia motus suus tanquam orbicularis à se incipiens in se denique redit, dum sui ipsius naturam animaduerit. Vbi consideratio eius ab anima profecta in eandem reuertitur. Alas animo tribuit, per quas in sublime stratur : quarum alteram putamus indagacionem illam esse, qua mens assidue ad ueritatem amittitur : Alteram boni desiderium, quo nostra uoluntas semper afficitur. Hæ partes animae suam amittunt ordinem, quando perturbante corpore confunduntur. Primus itaq; furor bonum equum, id est, rationem opinionemq;, à malo equo, id est, à phantasia confusa & sensuum appetitu distinguit. Secundus malum equum bono, bonum aurige, id est, menti subijcit. Tertius aurigam in caput suum, id est, in unitatem mentis apicem dirigit. Postremus caput aurige in caput rerum omnium uertit. Vbi auriga beatus est, & ad praesepe, id est, ad diuinam pulchritudinem sistens equos, id est, accommodans omnes sibi subiectas animae partes, obijcit illis ambrosiam, & super ipsam nectar potandum, id est, uisionem pulchritudinis, & ex uisione lætitiā. Hæc quatuor furorum opera sunt. De quibus generatim in Phaedro disputat, proprie uero de poetico furore in Ione, de amatorio, in Conuiuio. Omnibus his furoribus occupatum fuisse Orpheum libri eius testimonio esse possunt. Amatorio maxime Sappho, Anacrontem & Socratem fuisse correptos accepimus.

OMNIBVS HIS FVRORIBVS AMOR PRAESTANTIOR EST.
CAPVT XV

MNIUM potentissimum & praestantissimum est amatorium. Potentissimum inquam, propterea quod omnes alij ipso necessario indigent, neq; enim poësim, neq; mysteria, neq; uaticinium sine ingenti studio, flagranti pietate, & sedulo diuinitatis cultu consequimur. Studium uero, pietatem, cultum quid aliud dicimus quam amorem? Igitur omnes amoris potentia constant. Est etiā praestantissimum, quoniam ad hunc tanquam ad finem alij referuntur. Hic autē proxime deo, qui nos copulat. Hos utiq; furores quatuor, totidem adulterini affectus falso imitari uidentur. Poeticū quidem musica ista uulgaris, quae auribus duntaxat blanditur. Mysterialē, uana multorum hominum superstitio. Fatidicū, fallax peritiæ humanæ coniectio. Amatoriuū, libidinis impetus. Verus enim amor nihil est aliud quam nixus quidam ad diuinam pulchritudinem euolandi ab aspectu corporalis pulchritudinis excitatus. Adulterinus autem, ab aspectu in tactum precipitatio.

QVAM UTILIS AMOR SOCRATICVS. CAPVT XVI

Queritis quid amor Socraticus conferat? Primo quidem ipsi Socrati plurimum ad alas illas recuperandas, quibus in patriam reuolet. Deinde ciuitati suae magnopere ad honeste feliciterq; uiuendum. Ciuitatem profecto non lapides sed homines faciunt. Homines uero à tenera etate quemadmodum arbores à tenerioribus curandi sunt, & ad frugem optimam dirigendi. Puerorum curam parentes habent & pedagogi. Adolescentes autem limites parentum & pedagogorum non prius transgrediuntur quam iniqua uulgi consuetudine deprauentur. Superiorem quippe uiuendi normam domi imbibitam sequerentur, nisi ab ea improborum hominum, eorum praesertim qui illis blandiuntur, usu, consuetudineq; deflesterentur. Quid ergo Socrates faciet? Num permittet ut flagitiosorum contagione adolescentia, quae futurae reipublicae semen est corrumpatur? At ubi patriae charitas? Succurret itaq; patriae Socrates, filiosq; illius, suos autem fratres hac pernicie liberabit. Leges fortasse conscribet, quibus lasciuos uiros ab adolescentum consuetudine segregabit. Sed non omnes Lycurgi, aut Solones esse possumus. Paucis legum condendarum datur autoritas, paucissimi legibus latis obtemperant. Quid ergo? uim inferet, & manu iniecta seniores à iuuentute depellet? At solus Hercules cum monstris dicitur decertasse, ceteris periculosissima est huiusmodi uolentia. Forsitan scelestos homines monebit, corripiet, obiurgabit. Ceterum perturbatus animus monentis uerba contemnit, & quod deterius est, seuit in monitorem. Qua de causa ab alio pugno, ab alio calce, dum id tentaret percussus est Socrates. Vnica restat iuuentuti uia salutis, Socratis consuetudo, Huic ergo Graecorum ille sapientissimus charitate deuinctus sese miscet

ubiq; & magna incedit adolescentum comitante caterua. Ita uerus amator, utpote pastor, agnorum gregem à falso rum amantium, ceu luporum uoragine, ac peste tutatur. Quoniam uero paret cum paribus facillime congregatur, parem se facit iunioribus puritate uite, uerborum simplicitate, ludis, iocis, atq; facetijs. Scq; ex sene puerum facit, in primis ut pueros quandoq; reddat domestica & iucunda familiaritate seniles. Ad uoluptatem prona iuentus sola uoluptate tenetur, rigidos effugit preceptores. hinc nostræ adolescentiæ tutor ad patriæ suæ salutem rerum suarum administratione neglecta iuniorum suscipit curam, eosq; primum iucundæ consuetudinis captat suauitate. Ita illaqueatos, monet deinde seuerius. Postremo censura rigidiori castigat. Hoc pacto Phædonem adolescentulum lupanari publico prostitutum ab ea calamitate redemit, fecitq; philosophum. Platonem poesi deditum coegit tragœdias igni tradere, & studia preciosiora capessere. Xenophontem à uulgaris luxu ad sapientum traduxit sobrietatem. Aeschinem & Aristippum ex pauperibus diuites, Phædrum ex oratore philosophum, Alcibiadem ex ignorante doctissimum reddidit. Charmidem grauem fecit & uerecundum. Theagem iustum, fortemq; in republica ciuem. Euthydemum ac Menonem à Sophistarum captiunculis ad ueram transtulit sapientiam. Quo factum est, ut non tam iucunda quàm utilis fuerit Socratis consuetudo, ac multo ardentius ab adolescentibus, ut Alcibiades ait, dilectus fuerit Socrates quàm dilexerit.

QVOMODO AGENDAE SVNT GRÁTIAE SPIRITV

sancto, qui nos ad hanc disputationem illuminauit atq; accendit. Cap. XVII

MA M igitur Conuiuie optimi quid amor sit, quis uerus amator, quæ ue amatis utilitas ex uestra primum, ex mea deinde disputatione feliciter comperisse uidemur. Huius autem inuentionis felicissime causam & magistrum eundem ipsum amorem, qui & compertus est, fuisse proculdubio existimate. Amore nanq; ut ita dixerim, inueniendi amoris accensi, amorē quæsiuimus & inuenimus, ut eidem inquisitionis & inuentionis pariter habenda sit gratia. O mirā numinis huius magnificentiā. O incomparabilem amoris benignitatem. Cetera siquidem numina uix tandem postquam diu quæseris se parumper ostendunt, Amor etiam quæsituris occurrit. Quapropter huic multo magis quàm ceteris homines se debere fatentur. Sunt autē qui diuinam potentiam sepe audeant execrari, scelerū nostrorum fulminatricem. Nonnulli etiam sapientiā oderunt nostrorum omniū exploratricem flagitiorum. Amorem uero diuinorum bonorum omniū largitorem non amare non possumus. Nos autem amorem hunc adeo nobis propitium ea mente colemus ut ueneremur Sapientiā & potentiam admiremur, ut amore duce totum, ut ita loquar, deum habeamus propitium, ac totū amoris flagrantia diligentes, toto etiam deo amore perpetuo perfruamur.

PLATONIS CONVIVIUM VEL DE
AMORE, A MARSILIO FICINO TRANSLATVM,
ad Laurentium Medicem uirum clarissimum.

APOLLODORVS. FAMILIARES APOLLODORI. GLAVCO.
ARISTODEMVS. SOCRATES. AGATHO. PHAEDRVS.
PAVSANIAS. ERYXIMACHVS. ARISTOPHANES.
DIOTIMA. ALCIBIADES.

VIDE OR mihī in his quæ petitis, satis præmeditatus esse. Heri enim cum domo ex Phalero in urbem redirem, quidam mihī notus à tergo me aspiciens, eminus uocauit, & inter uocandum iocatus: O Phaleree inquit Apollodore, non expectas? Ego autem expectaui. Tum ille: Quærebam te modo, aut dire cupiens qui de amore sermones habiti sunt in ea cœna, ad quam Agatho, Socrates, Alcibiades, nonnulliq; alij conuenerunt. Retulit quidem mihī & alius quidam, qui à Phœnice Philippi filio audiuerat, addiditq; te scire. Verum nihil certi ea de re afferre poterat. Quare tu mihī referas. Tua enim interest sermones amici tui narrare. Id autem primum dicas. Ipse affuisti cum disputarent, an nō? Reuera, inquā, certi nihil retulisse tibi ille uidetur, siquidē cōuenisse illos adeo nuper existimas, ut ego potuerim interesse. Existimabā equidem, inquit ille. Vndenā istud, inquā ego. Nescis ò Glauco multis iam annis huc Agathonē non accessisse? Ex eo uero tempore quo cū Socrate uersari assidue cœpi, eiusq; tum dicta tum facta diligentius obseruare, nōdum tres anni fluxere. Antea uero quocunq; cōtingebat oberrās, existimāsq; aliquid agere, omniū miserimus eram perinde ac tu nunc, qui quodlibet aliud agendum censēs potius q̄ philosophandū. Ne mordeas, inquit ille, sed quo tempore conuiuium celebratum sit, enarra. Ad hæc inquam

quam. Dum pueri adhuc essemus, in primo tragœdię certamine uictoriam reportauit Agatho. Sequenti autem die post palmam, sacraę uictorię gratia celebrata, parato conuiuio disputatio instituta fuit. Longum, inquit, certe id tempus est. Sed quis tibi narrauit? Nunquid ipse Socrates? Non per Iouem inquam, immo idem qui & Phœnici Aristodemus quidam Cydatheneus, qui exiguo corpore erat, & nudis semper pedibus ibat. Interfuit enim disputationi: quippe qui maxime omnium qui tunc erant, Socratem, ut mihi uideretur, amaret. Quinetiam Socratem ipsum de nonnullis quę ille retulerat, percontatus sum, qui in his cum illo consentiebat. Cur ergo, inquit, mihi non refers? Apta quidem uia est quę ducit in urbem, & ad audiendum pariter, & ad dicendum. Sic itaq; inter eundem de illis uerba fecimus. Quapropter quemadmodum à principio dixi, in his rebus satis præmeditatus sum. Quod si iterum uobis recenseri hæc uultis, iterum recēsebo. Nam quoties uel ipse de philosophia sermonem habeo, uel dicentes alios audio, præter id quod prodesse mihi id putem, mirifice lætor. Quoties autem sermones alios audio, uestros præsertim, qui cum ulandis pecunijs studetis semper, & ipse angor, & uestri misereor, quod efficere aliquid existimetis, cum nihil efficiatis. Fortè etiam uos me infelicē putatis, quos & ipse de me uera putare arbitror. Ego autem uos nō puto quidem, sed certo scio. F A M. Semper Apollodore æque tibi ipsi & alijs detrahis, ac uideris, proculdubio te quidem in primis, deinde alios omnes præter unum Socratē infelices putare. Vnde uero insani cognomen tibi exortum sit, nescio. Semper enim loquēdo te & alios improbas, Socratem unum probas. A P O L. O dilectissime uir, ex eo insanire & delirare me constat, quod ita de me ac uobis existimem. F A M. De his in præsentia cōtendere Apollodore nequaquã decet: sed precibus nostris obsequere, & qui sermones illi fuerint, nobis expone. A P O L. Tales utiq; tibi illi fuerunt. Imò uero à principio eodem ordine quo Aristodemus retulit, uobis ipse nūc recensere conabor. Inquit enim Socratē se offendisse & lotum & calceis pedes ornatū, quę ille raro faciebat: interrogasse uero quonam ita ornatus iret. & respondisse Socratē, Agathonis in domum cœnatū. hesternā uero cœnam uitaſse, q̄ turbæ propter Agathonis palmā cōcursum ueritus esset, promississe autem sequenti die se affuturū. Ea uero de causa se ornasse, ut pulcher ad pulchrū iret. Quæſisse insuper, quonam pacto tu Aristodeme ad cœnam proficisceris non uocatus? Vt tu iusseris dicebam, inquit. Sequere igitur, inquit me, ut prouerbiū perdamus, illud in hunc modum mutantes, q̄ ad bonorum cœnas boni etiam non inuitati proficiscuntur. Homerus quidem uidet non modo nō obseruare, sed & uiolare prouerbiū. Nam cum Agamemnonem in re militari strenuum uirum finxisset, Menelaum uero mollem, cōuiuium celebrante post sacrificium Agamemnone, Menelaum inducit ultro ad mensam Agamēnonis uenientē. Vbi deteriore ad præstantioris uiri mensam nō accersitū uenire fecit. Hęc, audiens fortè & ipse ô Socrates dicebā, inquit, nō talis, qualem tu inquis, sed quemadmodū induxit Homerus, uilis homunculus ad sapientis uiri cōuiuium, ultro uenire uidebor. Cum ergo me ducas, uide quam aduentus mei rationem assignes. Ego enim me sponte uenire nō confitebor, sed abs te inuitatum dicam. In ipso itinere, inquit, quid dicturi simus, duo cum simus fortasse consultabimus, sed eamus iam. Talia quædam inter se cū disputaſsent iuisse dicebat: & Socratem cogitabundum lento nimis passu gradientem relictumq; cum expectaſset, tandem iussisse, ut præiret. Cum uero ædibus Agathonis appropinquaret, aper tam ianuam inuenisse & contigisse ridiculum quiddam: in ipso enim limine famulum quendam occurrisse, & eò ubi accumbebant alij, introduxisse, quos iam cœnatos reperit. Seq; ut uidit Agatho, O Aristodeme dicere, oportune uenisti ut nobiscum cœnes. Si uero aliud quicquã uis, in aliud tempus differas. Equidem heri te quærens inuitaturus te nusquam uidi. Sed cur Socratem ad nos non ducis? Et ego, inquit, cōuersus nusquã Socratem uidi, respondi q; Agathoni: Equidem cū illo ueni ab eo uocatus huc ad cœnam. Recte, inquit, fecisti, sed ubinā Socrates? Post me modo incedebat. Quare ipse quoque admiror, & ubi sit, nescio. Quæres Socratem puer dixisse Agathonem, & ad nos introduces. Tu autem Aristodeme iuxta Eryximachum accumbe. Heus tu dato huic manibus aquam, ut iam sedeat. Tūc ingressum puerum quendam nunciaſse dicebat Aristodemus, Socratē ipsum in uestibulum proximū seceſſisse, & accersitum ingredi nolle. Absurdum quiddam narras inquit. Voca iterum, neq; dimittas quousq; uenerit. Non sic

sic ô Agatho, respondisse dicebat Aristodemus, sed mittite illum, mos enim Socratis iste. Nonnunquam desistens, ubicunq; accidit consistere solet. Veniet autē cito, ut arbitror. Ne turbetis ipsum, sed suo arbitratu venire permittite. Ita si tibi uideretur, dixisse Agatho- nem, agendum est. Cæterum uos ô pueri, alijs epulas afferre, & quodcunq; lubet apponi te. Vobis siquidem nullus præsidet. Id quidem nunquam feci. Quapropter existimantes nunc me unâ cum alijs conuiuio à uobis exceptum, curate omnia diligenter, ut uestram operam comprobemus. Post hæc addebat Aristodemus cœnare eos cœpisse, & Socra- tem Agathonis iussu sæpe uocatum non prius intrasse quàm aliquantū se more suo exer- cuisset, mediaq; in cœna uenisse. Ad quē, Agathonē qui ultimus sedebat & solus, Huc ad me Socrates dixisse, ut te tangens sapienti illa sententiā fruar quam in uestibulis excogita- sti. Constat enim inuenisse illam te atq; habere. Neq; enim prius destitisses. Sedisse itaq; Socratem, dixisseq; Bene se res nostræ haberent Agatho, si sapientiā talis esset, ut in ua- cuum hominem ex pleniore ipso contactu profluere, quemadmodum aqua ex pleno ca- lice in uacuum per lanam influens. Si enim sapientiā ita se habet, permulti facio q; apud te sedeo. Repleri quippe abs te uberrima & præclara sapientiā puto. Mea siquidem tenuis est & ambigua insomnijs cuiusdam instar, tua uero luculenta admodum atq; præpollens, utpote quæ in adolescentia tua heri in conspectu plus quàm triginta milium Græcorum, tam clare emicuit & effulsit. Contumeliosus, inquit Agatho, es ô Socrates. Atqui hæc postea de sapientiā ego ac tu diiudicabimus Dionysio iudice. nunc autē cœna. Post hæc, inquit Aristodemus, Socrate simul & alijs discumbentibus, libare inuicem & degustare uina sacrificantium ritu, deumq; cantare cœpisse, & alia quædam, ut mos est, facientes ad potum se conuertisse. Vnde Pausaniā ita loquutum. Videndum est ô uiri, quo pacto le- uius suauiusq; bibamus. Nā ut de me in primis uerū fatear, grauatū adhuc hesterno mero me sentio, & intermissione quadam indigeo. Opinor quoq; & plurimos uestrum simili- ter affectos esse. heri enim adfuitis. Considerate itaq; quomodo leuius salubriusq; bibe- mus. Et mox Aristophanē respōdisse. Scite loqueris Pausania, potui moderationē quan- dam adhibendam esse. Ego quoq; ex his sum qui heri ingurgitarunt. Cum hæc audisset Eryximachus Acumeni filius, Probe dicitis, inquit. Atq; hoc insuper à uobis audire desi- dero, quantum bibendo ualeat Agatho. Minime quidem, Agathonem dixisse. Confert id sane nobis, mihi inquā & Aristodemo & Phædro, atq; his alijs, quod uos qui ad biben- dum ualetis plurimum, nunc tanquā bibendo defessi prohibeatis. Nos enim semper im- becilles excepto Socrate, qui ad utrunq; idoneus est. Quocirca quodcunq; agamus, per- inde erit. Hic Eryximachus dixisse. Postquam præsentium nullus ingurgitare mihi uel le uidetur, fortē si uera de ebrietate dixero, minus ero molestus. Id siquidem ex medicinæ peritiā apud me constat, graue quiddam esse hominibus ebrietatem. Nec enim spōte su- peruacue bibere unquam uellem, nec alteri consulerem, præsertim si quis hesternū merū adhuc oleat. Huic Phædrū Myrthinusium dixisse Aristodemus inquit. Equidē semper tibi fidem habui, in medicina præsertim. Nunc similiter, modo cæteri quoq; cōsentiant. Hæc cum audissent omnes, cōcessisse inquit, non ad ebrietatem in præsentī cōuiuio, sed ad uoluptatē esse bibendū. Tum Eryximachus. Postquā uisum est in cuiusq; arbitrio fo- re quantum bibat, neminem uero supra quàm uelit cogi, quod restat exponā. Tibicinam quæ modo ingressa est, abigēdam puto, sibi ipsi tibia personantem, uel si uelit, mulieribus quæ sunt intus. Nos autem confabulari inuicem debere hodie iudico. Qui uero esse ser- mones nostri debeant, si uultis aperiam. Ad hæc omnes explicare iusserūt. Eryximachus deinde. Mei, inquit, sermonis exordium secundum Euripidis Melanippen erit. Neq; enim mea fabula est quam incepturus sum, sed Phædri. Phædrus hic mecum sæpe con- queritur, absurdum quiddam asserens, quod cum in cæteros deos cantilenas & hymnos poetæ finxerint, in amorem tamen tantum talem uel deum nullus unquam ex tot poe- tis laudem aliquam scripserit. Atqui si uis, inquit, ô Eryximache querere, inuenies pro- fecto Sophistas disertos soluta oratione Herculem aliosq; laudasse, quemadmodum pe- ritisissimus Prodicus. quanquam hoc minus alicui mirū uideri debet. Sed & ego legi quan- doq; sapientis uiri librum, in quo Sal ad uiciū utilitatem miris laudibus extollebat: a- liaq; huius generis multa reperire licet, laudibus celebrata. In his itaque studiosè uersari, Amorem uero tantum deum à nullo adhuc in hunc usq; diem pro dignitate laudari, sed

ubiq;

ubiq̄ contemni, cui non grauiſſimum uideatur. Mihi quidem oratio hæc Phædri uera ut
 detur. Quare & huic munus id conferre gratificariq̄ cupio, & deum hunc honorari à no-
 bis decens eſſe cenſeo. Quod ſi & uobis uidetur, congrua diſputatio inter nos oriet̄. Lau-
 dandum quippe amorem ab uno quoq̄ noſtrum pro uiribus arbitror, ad dexteram alte-
 rum, alios deinceps alijs ſuccedendo. Incipiat autem Phædrus, cum & primus ſe deat, &
 huius ſit ſermonis inuentor. Tum Socrates. Nullus tibi ô Eryximache, inquit, repugna-
 ret. Ego enim qui iſtuc renuerem, cum nihil præter amatoria ſcire profitear. Nec etiam
 Agatho & Pauſanias aduerfabūtur, & Ariſtophanes multo minus, cuius omne ſtudium
 circa Dionyſium Veneremq̄ uerſatur, nec alius ullus eorum quos nunc intueor. Quan-
 quam non æqua ſors nobis obtigit, qui extremi diſcumbimus. Nam ſi priores ſcite abun-
 deq̄ depinxerint, ſat nobis erit. Verū Phædrus felicibus auſpicijſ iam exordiat̄. Amo-
 remq̄ honoret. Hiſ omnes quæ Socrates dixerat, aſſenſere, ſimiliterq̄ iuſſerunt. Singula
 uero ſingulorum dicta, nec Ariſtodemus memoria tenebat, nec ego quæ ille recēſuit, ſin-
 gula teneo. Eorum igitur orationem uobis nunc referam, qui memoratu digna dixerūt.
 Principio dixerunt Phædrum hunc in modum exorſum fuiſſe.

PHAEDRI COLLAUDATIO IN AMOREM.

MAGNVS deus eſt amor, & apud deos hominesq̄ mirandus, cū propter alia
 multa, tum maxime propter eius originē. Cū enim ex antiquiſſimorū deo-
 rum numero ſit, honore dignus apparet. Id autem ex eo cōſtat, q̄ parentes
 Amoris à nullo uel poeta, uel alio quouis tradunt̄. Sed Heſiodus principio
 Chaos extitiſſe hiſ uerbis aſſerit. Terra ampla ſtabilisq̄ ſemper omnium ſe-
 des atq̄ amor: poſt Chaos: uidelicet aſſerēs duo hæc extitiſſe, Terrā atq̄ Amorē. Parme-
 nides autē de generatione illius inquit. Ante deos omnes primū generauit Amorē. Acū-
 ſileus quoq̄ cum Heſiodo ſentire uideſ. Atq̄ ita paſſim Amorē ex antiquiſſimis eſſe cō-
 cedit̄. Cum uero talis ſit, maximorū bonorum nobis eſt cauſa. Nam quid melius accidere
 poſſit adoleſcenti, q̄ optimus amator: aut amatori q̄ amatus optimus, non inuenio. Duo
 quidem ſunt quæ à pueritia per omnem uitam ducere illum debent qui ſit præclare uictu-
 rus. In rebus turpibus uerecundia, honeſtis ſtudiū. hæc autē nobis, neq̄ genus neq̄ diui-
 tiaz, neq̄ honores præſtare citius ac melius, q̄ amor poſſunt. Neq̄ abſq̄ hiſ duobus, aut ei
 uitas unquā, aut priuatus præclarum aliquid & magnificū perficere poterit. Aſſero equi-
 dem amatorem, ſi turpe aliquid agere uel pati ab aliquo per ignauiam, nec repugnare &
 ulciſci deprehēdatur, ſeu à patre, ſiue ab amicis, ſiue ab alio quouis homine, haud tam ue-
 hementer angī quā ſi forte ab amato deprehenderetur. Similiter adoleſcentē tunc ma-
 xime erubescere cernimus, cum amator eum turpe quid cōmittentem offendit. Si quo
 pacto fieri ciuitas uel exercitus poſſet partim ex hiſ qui amant, partim ex hiſ qui amant̄,
 ſuprà quā dici poſſit fortiter agerent adminiſtrarentq̄ ſingula, dum per uerecundiam à
 turpibus abſtinerent, & ad honeſta quali quadam æmulatione contenderent: talesq̄ ho-
 mines uel pauci numero, uniuerſos, ut ita dixerim, homines prælio ſuperarent. Amator
 ſane uel deſerere ordinem uel arma abijcere coram amato, uehementius q̄ coram cun-
 ctis alijs hominibus erubesceret. Immo obire ſæpe numero mallet, quā dilectum dere-
 linquere, & in periculis nō ſuccurrere. Nec quiſquam adeo ignauus eſt, quem amor non
 inflammet, & ad uirtutē diuinū reddat, ut uiro fortiſſimo par euadat. Etenim quod Ho-
 merus inquit, uim furoremq̄ à deo quibuſdam heroum inſpiratum, hoc amor amantibus
 dedit. Quinetiam pro alio mori amantes ſoli eligunt, non uiri tantum, ſed etiam mulieres.
 Cuius ſermonis teſtimoniū Græcis Alceſte Peliaz filia manifeſtū exhibuit, quæ ſola ele-
 git pro uiro ſuo perire, cum tamē & pater & mater illi adēſſent. quos illa propter amorē,
 charitate adeo ſuperauit, ut eos extraneos & nomine duntaxat filio ſuo coniunctos eſſe
 monſtraret. Quod quidem facinus tam præclarum non tantum ab hominibus, uerum
 etiam à dijs eſt iudicatum, ut cum è multis qui multa & egregia gesserant, dij reuiuſcen-
 di munus paucis admodum & præſtantiſſimis attribuiſſent, hanc ab inferis continuo ſu-
 ſcitarint, tam egregio facinore delectati. Tanti ſtudium, uirtutēq̄ circa amorem dij æſti-
 mant. Orpheum uero Oeagri filium uoti impotem ex inferis emiſerunt. Neq̄ enim foe-
 minam cuius gratia deſcenderat, reſtituere, ſed illius phantaſma monſtrarunt, cum non
 auderet

Alceſte pro
 uiro amans
 periit

Orpheus acris
 ter capitur

auderet, ut Alceste, amoris gratia mori, sed utpote citharædus, mollitie quadam al-
retur, & machinamenta quadam excogitaret, quibus uiuens ad inferna descender-
ius delicti poenas eum pendere decreuerunt, iusseruntq; à foeminis lacerari. Achille
tem Thetidis filium honorarunt, & in beatorum insulas miserunt, quia cum accep-
matre, si Hectorem occidisset, statim sibi moriendum fore: sin minus, in patriam se-
rum, & senē deniq; moriturū: audacter elegit pro Patroclo amatore suo pugnare,
mortem ulcisci, nec pro illo mori solum, sed & perempto illo interfici. Quod quid-
gnopere probantes dij, insigni eū gloria decorarūt, quia tanti amatore suum feciss-
schylus plane delirat, cum Patroclū ab Achille dicit amatū, qui non Patroclo tanti-
rumetiam cunctis heroibus forma præstabat, eratq; adhuc imberbis, multoq; natu-
ut inquit Homerus. Reuera uirtutē hanc in amore dij plurimi faciunt. Vehement-
tem admirantur, delectanturq; ac maiora beneficia cōferunt, quando amatus ama-
tatur & diligit, q̄ cum amator amatū. Diuiniior enim est amator amato, cū diuino
sit raptus. Quamobrē Achillem magis q̄ Alcestem honorarūt: illum quippe in bea-
insulas transmiserunt. Ex his omnibus amorē assero deorū omniū antiquissimū, ac
mopere uenerandū, & maxime omnium ad uirtutem & beatitudinē consequi
hominibus tam uiuentibus quàm defunctis conducere. Talem fuisse sermonem I-
narrauit. Post Phædrum uero alios quosdam fuisse locutos, sed è memoria excidiss-
igitur prætermittens, hanc quam modo referam orationem Pausaniæ retulit.

PAUSANIAE COLLAUDATIO.

Geminus
Amor
Gemina
Venus

Idetur mihi Phædre haud satis recte sermo ille nobis esse propositu-
amorem simpliciter laudare iubemur. Nam si unus esset amor, prob-
fuisse: Cū uero nō unus sit dūtaxat, satius eum prius qui sit laudand-
primere, hoc itaq; emēdare conabor. Primo enim quem amorē laud-
ceat explicabo, deinde pro dei istius dignitate extollere nitari. Nemi-
fecto later, absq; amore Venerē nunquā esse. Quare si una esset Venus, unus &
Quoniā uero duæ sunt Veneres, geminū quoq; amorē esse necesse est. Geminam
deam hanc esse quis neget? Nōne una quædam antiquior est & sine matre Ven-
lo nata, quàm cœlestem Venerē nuncupamus? Altera uero iunior è Ioue & Dior-
genita, quam uulgarē cōmunemq; uocamus? Necessarium itaq; amorē Veneris il-
mitem, cœlestē uocari, huius uero uulgarē. Laudare quidē deos omnes decet: sed
amoris opera distinguenda. Actionis cuiuslibet hæc est cōditio, ut suapte natura n-
nesta sit, neq; turpis, ut ea quæ nunc nos agimus, bibere, canere, disputare. Nullus
seipso turpe uel honestum. Sed agēdi modus actioni certum tribuit cognomentū
enim bene recteq; agitur, honestū: quod non recte, turpe resultat. Eadē ratione nō
bet amor & quiuis amandi modus, honestus est & laudandus. Imō ille solus, qui
amare nos hortatur. Etenim uulgaris cōmunisq; Veneris amor, reuera est & ipse
ris, & quodcunq; contingit, peragit. Atq; is est, quo prauī abiectiq; homines ama-
mant porro foeminas non minus q̄ masculos, & corpora magis q̄ animos, & sine
homines potius q̄ prudentes. Ad explendum sane desiderium inhiant; honeste u-
ne expleant, omnino non curant. Quo fit, ut quodcunq; fors illis offert, exequani-
num similiter atq; malū. Affectus em̄ huiusmodi à Venerē illā iuniore, & utriusq;
in generationē particeps profluit. Amor autē qui cœlestem sequit̄ Venerem, qua-
minæ, sed masculi tantū sexus in generatione est particeps, ipse quoq; genus respi-
sculum. Deinde quoniā antiquioris Veneris pudicæq; est comes, & ipse petulanti-
nis est expertus. Quocirca quicunq; amore hoc inspirati sunt, genus masculum nat-
bustius & generosius, & mentis magis particeps diligūt. Et qui amore hoc syncer-
teq; sunt rapti, ex hoc perspicue dignoscuntur, q̄ pueros non amant, sed adolese-
mente ualere iam cœperint. Huiusmodi uero genus exercēdæ menti propinquius:
eamq; exercēdam familiaritas inter illos iniē. Parati enim sunt arbitror qui sic ama-
piunt, per omnē uitam simul & cōmuniter uiuere, neq; amatum decipere, neq; ab
alterū amandum abire. neq; enim pueros adhuc mentis expertes amant, quos deit-
oletos irrideant & relinquunt. Oportet autē legibus institutū esse ne quis puero:

ne in re ambigua frustra tantum studium poneretur. Incertum enim est quò aut corpus, aut anima puerorū tam secundum uirtutem quàm secundum uitium postremo euadat. Probi quidem uiri legem hanc sibiipsis sponte proponunt. Oportet quoque eidem legi uulgaribus illos amatores adhibita necessitate subiicere, quemadmodū illos ipsos pro uiribus amare mulieres liberas prohibemus. Nam hi sunt qui occasionem conuicijs & quorundam sententiæ præbuerunt, qui amatori obsequi turpe dicunt: qui quidem de uulgaribus amatoribus ista loquuntur, quia importunitatē iniustitiamque illorum agnoscunt & improbāt. Nihil autem quod modeste & legitime fit, uituperare decet. Lex utique de amore in ciuitatibus alijs instituta, intellectu facilis est, quoniam simpliciter traditur. Apud nos autem & Lacedæmonios uaria extat. In Elide namque & apud Boeotios, & ubi dicendi arte homines carent, simpliciter lege statutum est, morem amantibus esse gerendum: nec apud eos quisquam aut iuuenis aut senex, turpe id prædicant. Quod quidem ea de causa ab illis arbitror esse factum, ne in persuadendis adolescentibus elaborandū illis esset, utpote qui ad orandum inepti sunt. In Ionia uero et apud alios multos qui Barbaris subiecti sunt, omnino turpe hoc lege censetur. Nam inter Barbaros quidem propter tyrannides turpe istud habetur, & sapientiæ præterea atque gymnasticæ studium. Neque enim tyrannis conducunt ea studia, quæ subditorum mentes acutas generosasque reddunt, quæ ue amicitias inter eos indissolubiles, societatesque frequentes pariunt: quæ cum ab alijs, tum uel maxime ab amore gigni consueuerunt. Hoc autem ipso euentu tyranni nostri didicerunt. Nam Aristogitonis amor & Harmodij amicitia confirmata, illorum tyrannidem dissipauit. Atque ita ubicunque Amoris indulgentia funditus sublata est, prauitate illorum qui leges condiderunt, est uetita, principū quidem iniquitate et uolentia, subditorum ignauia. Vbi uero penitus permessa est, propter eorum qui sic statuerunt secordiam et segnitiam est permessa. Hic uero multo rectius est institutum: sed ut dicebam, non facile cognitu. Concedi plane uidetur, si quis animaduertat, quod dicitur, præclarior esse palam amare quam clāculum, eosque præcipue qui generosi & optimi sunt, etiam si minus formosi quàm alij uideantur. Fauet quoque amatori quā plurimum cōmunis omnium cohortatio, quasi nihil turpe aggrediatur. Nam cōmuniter si quis amatum capiat, pulchrum quiddam uidetur: si non capiat, turpe. Et lex ad amatum sibi conciliandū amatorem mira quædam machinamenta cōcedit, laudarique permittit: quæ si quis aliquando cuiusuis gratia tentare auderet, maximas apud philosophos uituperationes incurreret. Si quis enim accipiendæ ab aliquo pecuniæ, uel magistratus potentia gratia, aggrediatur illa quæ erga amatos amantes, passim occurrat, supplex oret, obtestetur, ad fores noctu iaceat, & sedula quadam obseruantia seruiat, & in omnibus obsequatur, quæ seruus aliquis agere nec uellet, nec etiam cogere, ab inimicis pariter & amicis obiurgabitur. Illi adulationes seruilesque assentationes uituperabunt. Isti corripient, eosque seruitutis amici sui pudebit. Amator autem dum ista facit, gratiam adipiscitur, & quasi præclarum aliquid agat, à lege absque ulla infamiae nota facere ista permittitur. Quod ue per maximum est, uulgo fertur, quod solis amatorijs periurijs dij dant ueniam. Venereum quippe iusiurandū nihil ualere aiunt. Itaque tam dij quàm homines omnem amanti licentiam præstiterunt, ut lex nostra testatur. Si ad ista quæ dicta sunt, respiciamus, præclarissimum quiddam in hac ciuitate existimari uidebitur amor, quod ue amanti amatus indulgeat. Si rursus ea quæ dicam, animaduertamus, turpissimum hoc apud nos haberi putabimus. Nam parentes pædagogis filios cōmendant, qui amatos cum amantibus loqui prohibeant. Socij quoque & æquales quotiens tale quid uident, uituperant, eosque dum talia carpunt, senes non reprehendunt, neque eos quasi errent, corripunt. Quapropter ita hoc habere se arbitror, ut ipsum secundū se, sicut principio dictum est, neque honestum sit, neque turpe. Neque enim simplex est, sed recte factum honestū, contra, turpe. Turpe quidem est, prauo ac turpiter obsequi. Honestum uero bono, atque honeste. Prauus autem est amator ille uulgaris, qui corpus magis quàm animum amat. Neque stabilis est, cum rem sequatur minime stabilem. Nam cum primum corporis species quam cupierat, deflorescit, abit nihil eorum quæ promiserat, seruans. Bonorū uero morum amator, per omnem uitam in amicitia perseverat, utpote qui rem stabilem se stabat. Istos utique nostra lex diligenter examinare præcipit, & his morem gerere, illos fugere. Et hos quidem sequi iubet, illos fugere, dijudicans & examinans quæ quis amet, & quæ in quouis amentur. Atque ob hanc causam

*Solis amatorijs
periurijs dij dant
ueniam*

Venereum iusiurandum

N primum

primum facile, citoq; capi, turpe censet, ut tempus intercedat, quod ad examinandos mores exigitur. deinde aut pecuniarū copia, aut magistratū potentia capi, absurdum, siue timore quodam potius quam uoluntate irretiat, siue acceptis pecunijs, ciuilibusq; muneribus acquisitis non contemnat. Nihil enim ex ijs solidum firmumq; esse uidetur, praeter id quod ab ijs amicitia generosa oriri nequit. Vna itaq; secundū legem nostram uia restat, qua amati amātibus iure gratificari possint. Etenim quēadmodū apud nos de amantibus lex illa relata est, qua dicitur, nullum uoluntariū amatoris in amatum obsequium, adulatorium & infame putandum: sic & alia quaedam secundum legem uoluntaria seruitus restat, quae infamiam nullam subit. Haec autem est quae circa uirtutem uersatur. Nam nostris legibus est institutū, siquis uelit aliquem colere, putans per illum uel sapientia quadam, uel in alia quauis parte uirtutis proficere, hanc rursus uoluntariam seruitutem neq; dedecori seruiendi fore, neq; adulationē uocari debere. Oportet autem has leges in idem conducere, illam scilicet de amatoribus, & hanc de philosophia, aliaq; uirtute conscriptā, si ulla ratione cōtingere debet, ut deceat amatos amatoribus obsequi. Quotiens enim in idem cōcurrunt amator atq; amatus, utriq; legem habentes, hic quidem obsecuturis amatis iuste in omnibus ministrare seruireq; paratus, ille rursus scientiae morumq; praeceptor suo iuste in singulis pariturus: & hic quidem ad sapientiam, aliasq; uirtutes conferre potens: ille autem eruditione & sapientia indigens, tunc sanē in unum his legibus concurrentibus duntaxat euenit, ut honestum sit amatos amatoribus morem gerere: alias autem nullo modo. In hoc utiq; falli, turpe non est. In alijs autem omnibus, obsequium huiusmodi turpe censetur, siue obsequentem fallat opinio, siue non fallat. Si quis enim amatori tanquam diuiti diuitiarum causa gratificatus, fallitur, neq; uoti compos efficitur, quum pauper sit amator, nihilominus uituperatur. Videtur enim hic seruilem animi sui habitū ostendisse, quod pecuniarū gratia in singulis rebus cuius seruiret: quod quidem minime est honestum. Eadem ratione si quis tanquam bono gratificatus, ipse hac consuetudine sperans euadere melior fallitur, cum ille prauus esse deprehendatur, honesta quadam deceptio est. Nam uidetur affectum suum demonstrasse paratum ad omnia ministeria uirtutis cōsequendae gratia toleranda. Quod sanē praclarissimū iudicatur. hac itaq; ratione uirtutis auiditate gratificari, atq; seruire semper honestum. Hic autem est ipsius coelestis deus amor, coelestis & ipse: qui tam priuatum, quam publice preciosus est, & amantem pariter atq; amatum uirtutis curam studiumq; suscipere cogit. Caeteri uero amores Veneris uulgaris sunt comites. Haec in praesentia o Phadre, uelut ex tempore de Amore uobiscū consero. Cum Pausanias pausam, id est finem dicendi fecisset: sic enim alludere uocabulo sapientes me docent: oportere inquit Aristodemus Aristophanem dicere. uerum singultus uel propter repletionem, uel propter aliam causam contingente, impeditum fuisse. Quo circa ad Eryximachum medicū continuo post ipsum sedentem, ita loquitur. O Eryximache tua nunc interest, aut singultum reprimere, aut pro me loqui donec cesset. Ad ea Eryximachum respondisse. Vtrunq; efficiam. Equidem uicem tuam sumens, pro te dicam, tu uero pro me, postquam singultus abierit. Interim dum ipse loquor, si uis aliquan diu spiritum cohibere, singultus cessabit. Si minus id placet, saltem aqua multa intus allue fauces. Et si fortē uehemens est, nares cōmode stimula ut sternutatio irriteretur. Nam si id semel, aut bis feceris, etiam si frequentissimus sit, tolletur. Antequam finem dicendi feceris, inquit Aristophanes, quae iubes, efficiam. Eryximachum igitur ita loquutum.

*Carpitur et de
uidetur Aristophanes*

Remedia singultus

ERYXIMACHI COLLAVDATIO

Necessarium inquit mihi uidetur, postquā Pausanias recte exorsus, finem imposuit minus sufficientem, quod deest à me nunc impleri. Distinctionē quidem illam qua in duo distributus est Amor, approbo. Verū nostra haec medicina arte comperisse mihi uideor, non solum animis hominū erga pulchros Amorem inesse: uerum etiam ad alia multa, atq; in alijs tum corporibus animalium omnium, tum his quae ex terra nascuntur: ac deniq; in omnibus, ut ita dixerim, quae in rerum natura cōsistunt. Magnum quoq; atq; mirabilem hunc deum per omnia tam humana q; diuina latissime se porrigere. A medicinae peritia primo exemplum capiam, ut autem meam ueneret. Corporū sanē natura Amorem hunc geminū continet. Quod enim

in cor

in corporibus nostris bene ualet, & quod male, aliud atq; dissimile esse constat. Quod uero dissimile est, dissimile cupit & amat. Alius ergo qui in sano corpore Amor, alius qui in egroto. Et, ut paulo ante Patufanias assererat, temperatis hominibus gratificandum esse, intemperatis uero nequaquam: ita & in ipsis corporibus bonis quidem sanisq; obsequendum est, in quo maxime ratio medicinae consistit: malis autem egrotisq; minime, si modo artificiosus quis uult medicus esse. Est autem, ut summatim dicam, medicina scientia qua amatorij affectus corporis quo ad repletionem euacuationem uel noscuntur. Et quisquis pulchrum & deformē in his amorem discernit, is medicus peritissimus sit. Qui uel ita permutare haec potest, ut pro altero amore nascatur alter: aut quibus abest Amor, adesse autem oportet, immittere ualeat, & insitū extirpare: eruditus sit artifex. Possē autem oportet, quae in corpore inimica maxime sunt, conciliare, & amorem illis inferere mutuum. Inimica uero maxime sunt, quae contraria maxime, frigidum calido, amarum dulci, humido siccum, caeteraq; huiusmodi. Cum Amorem his mutuum concordiaq; inferere sciret nosster ille progenitor Aesculapius, ut hi poetae testantur, quibus & ipse credo, artem nostram composuit. Medicina itaq; omnis ea ratione qua loquor, ab hoc deo gubernatur. Similiter quoq; agricultura atq; gymnastica. Quod autem eadem sit & de musica ratio, perspicuum esse cuius potest, qui uel paulisper aduerterit. Quod Heraclitus forsitan sentit, uerbis tamen parum explicat. Vnum quidem, inquit, secum ipso discrepans cōuenire, ut harmonia, arcus & lyrae. Atqui absurdum dictum est, harmoniam discrepare, atq; ex discrepantibus quamdiu dissonat esse. Sed hoc fortē significare uolebat, quod ex his quae prius discrepabant, graui scilicet & acuto, deinde per artem musicam consonantibus, harmonia conficitur. Nunq̄ enim ex graui & acuto dum discrepant, harmonia conflatur. Harmonia namq; concentus est. Concentus uero concordia quaedam. Concordia autem ex discrepantibus donec discrepat, fieri nunquam potest. Quod uero discrepat, neq; est concors, concinere nequit, quemadmodū rhythmus ex ueloci & tardo antea discrepantibus, postea uero concinentibus constituitur. Et quemadmodū humoribus medicina concordiam, ita uocibus musica consonantiā tribuens, Amorem consensumq; mutuum gignit. Atqui est musica scientia circa harmoniam & rhythmum, affectus amatorios uiresq; diiudicans. Sanē in ipsa harmoniae & rhythmici cōpositione uis amatoria facile percipi potest: uerum geminus Amor nōdum hic distinguitur, sed tunc demum, cum ad alios rhythmum & harmonia est utendum: uel fingendo, quam melodiae factionem uocant, uel utendo recte his quae facta sunt, melodijs & metris, quam disciplinam nominant. Vbi difficilis observatio est, & perito est opus artifice. Huc iam superior ille sermo reuertitur, quod uidelicet modestis hominibus, & his qui nondum satis modesti sunt, ut fiant, gratificandū, horumq; seruandus est amor. Atq; hic est decorus ipse & caelestis Uraniae musae Amor. Polymniae uero musae, uulgaris. Cui summa cautione indulgendum est, ut uoluptatem quidem homines hauriant, incōtinentiam uero deuitent. Sicut in arte nostra arduum est, cupiditatibus quae ad suauēs coquorum epulas nos alliciunt, recte uti a deo ut absq; bonae ualitudinis detrimento suauiter his uescamur. Quamobrem & in musica, & in medicina, et in alijs omnibus, tam humanis quam diuinis, utrumq; amorem qui omnibus inest, pro uiribus obseruare debemus. Quinetiā anni temporum constitutio utrisq; his plena est. Nam quotiens illa quae modo dicebam, calida & frigida, sicca & humida, cōgruum inter se sortiuntur amorem, & harmoniam temperiemq; opportunam suscipiunt, salubrem & fertilem annum hominibus, animantibus omnibus, atq; plantis afferunt, neq; quicquam laedunt. Contrā uero cum petulans & contumeliosus amor in anni temporibus praevalet, iniuria multa corrumpit. Pestes siquidem ex his oriri consueuerunt, alijsq; morbi permulti & varijs brutis ac plantis innascenti. Quoniam pruina, glacies, grando, segetumq; rubigines, & putredines ex immoderato & excedente qualitātū amore proueniunt: horumq; & caeli motus, & anni temporum scientia, astronomia uocata est. Praeterea sacrificia omnia, & illa quibus uaticinium praestit, communionēs uidelicet deorum hominumq; inuicem, circa nihil aliud uersantur quam amoris curationem atq; custodiam. omnis enim impietas tunc accidit, quando quis modesto amori haud indulget, nec illum honorans in omnibus ueneratur, sed circa amorem alterum peruagatur, nec officio congrue erga parentes uiuos & defunctos, & erga deos utitur. Hos amores discernere atque curare uaticinij.

Vaticinium propositum est. Et insuper vaticinium amicitiae inter deos & homines opifex, ex eo quod intelligit qui potissimum ex humanis amoribus fas aut nefas attingit. Atque ita multam & amplam, imò uero omnem uim summam quidem omnem cōtinet amor: sed qui circa bona cum temperantia & iustitia tam erga nos quàm erga deos uersatur, uim summam habet, omnemque nobis beatitudinem exhibet. Nam & nos inuicem cōmuni uita conciliat, & dijs humana natura praestantioribus amicos efficit. Fortè & ipse multa quae ad laudandum Amorem pertinent, praetermitto, neque sponde tamen. Quod autem deest, tuum est Aristophanes adimplere. Vel si aliter hunc deum honorare uis, honora, quum singultus ipse cessauerit. Iam sedatus est dixisse Aristophanem, non tamen prius quàm sternutamento repressus. Quo fit ut admirer, si congrua corporis affectio huiuscemodi strepitu & stillatione indiget, qualis est sternutatio. Hec enim mox expulit. Vide o bone Aristophanes, quid agas, respondisse Eryximachum. Risum cōtra te moues, dum alios irrides, cum iam dicturus sis, & obseruatorem me fieri cogis sermonis tui, siquid fortè ridendum proxiama dixeris, cui loqui secure licuisset. Probe loqueris Eryximache, Aristophanem dixisse. *Iterum taxatur Aristophanes* Sint ista mihi non dicta, ne nobis insidieris obsecro. neque enim uereor ne quid quod risum moueat, in medium afferam. hoc enim musae nostrae lucrum propriumque esset. sed ne deridenda proferam, timeo. Emisso, respondisse Eryximachū, in nos iaculo Aristophanes aufugere speras. At mentem dicendis adhibe, tanquam rationem dictorum omnium reddi turus: fortè uero, si uidebitur, te dimittam.

ARISTOPHANIŒ LAU DAT IO

Liter de Amore quàm tu & Pausanias loqui cogito. Mihi plane uidentur homines Amoris uim omnino haecenus ighoralle. Nā si eam nossent, delu bra illi insignia, aras & hostias dedicarent: quorū nihil his temporibus agitur, cum erga illum maxime omnium obseruare haec deceat. Est enim praeter ceteris dijs summopere generi humano beneficus, curator & tutor hominum, atque medicus, quibus sanatis, summam genus nostrum felicitatem nascisceretur. Conabor itaque uim illius uobis exponere. Vos autem quae à me hodie percipitis, alios deinde docebitis. Oportet in primis qualis hominum quondam natura fuerit, quae ue illius passio nes, animaduertere. Neque enim qualis nunc est, olim erat, sed longe diuersa. Principio tria hominum erant genera, non solum quae nunc duo, mas & foemina, uerumetiam tertium quoddam aderat, ex utrisque compositum. Cuius solum nobis restat nomen, ipsum perijt. Androgynum quippe tunc erat & specie & nomine, ex maris & foeminae sexu comixtum. Ipsum profecto defecit, nomen solum infame relictum. Praeterea tota cuiusque hominis species erat rotunda, dorsum & latera circum habēs, manus quatuor, totidemque crura, uultus item duos tereti ceruice cōnexos, & omnino consimiles. Caput utrisque uultibus contra uersis, unum. Aures quatuor, genitalia duo, et alia singula, ut ex his quisque conueniēter excogitare potest. Incedebat tunc & reclusus, ut nūc, in utram uellet partem: & quotiens celerius ire contenderet, instar eorum qui prono capite crura sursum circumferentes circularem choream exercent, tunc octo membris innixus celeri circulo ferebatur. Ob hanc uero causam tria genera & talia erant, quia masculinum Sole genitum erat: Foemina, Terra: promiscuum denique, Luna. Vtriusque enim luna est particeps. Spharica uero erant & figura, & motu, quia parentum similia. Vnde & robusto corpore, & elato animo erant. Quare cum dijs pugnare tentabant, & in caelum ascendere, quemadmodū de Ephialto & Oto scribit Homerus. Iupiter igitur unaqueque diu ceteri quid agendum esset, consultauerunt. Qua in re non parua inerat ambiguitas. Nam neque fulminare homines illos ut gigantes placebat, extincto enim hominum genere, humanus deorum cultus ueneratioque periret, neque in tanta insolentia perseverare illos permittendum censebant. Tandem sententiam Iupiter suam explicuit. Inueni, inquit, qua ratione fieri possit ut & sint homines, & modestiores sint. Idque erit si imbecilliores fiant. Vnumquaque nunc duas in partes diuidam. Ex quo & debiliores erunt, & nobis etiam magis id conducit. Numero siquidem plures erunt qui nos colent. Re cōti duobus cruribus ibunt. Quod si rursus impie insurgere uideantur, iterum in duo secabo, ut unico crure nixi, utpote claudī, saltare cogantur. Haec fatus bifariam partitus est singulos, instar eorum qui oua diuidunt, ut sale condiant

condiant, uel qui capillo oua secant. Mandauitq; Apollini, ut partitione statim facta, cuiusq; uultum ceruicisq; dimidium in eam partem qua sectus est, uerteret, ut scissionem suam considerans modestior fieret, reliquis autem mederi iussit. Ille continuo uultu uertit, & contrahens undiq; cutem in eum qui nunc uenter uocatur, tanquam contracta marsupia & os unum faciens, medio in uentre ligauit. Quem quidem nexum umbilicū uocant. Et alias quidem rugas maxima ex parte leuigauit, pectoraq; articulatum distinxit, organo quodam tali utens, quali coriarij cum corij rugas super pedis formulam poliunt: nonnullas uero circa medium uentrem umbilicumq; reliquit, ut quasi cicatrices quaedam passionem nobis ueterem semper repraesentaret. Postquam natura hominum ita diuisa fuit, cum quisq; dimidium sui agnitum cuperet, inter se concurrebant, circumlactisq; brachijs se inuicem complectebantur, conflari unum affectantes. Vnde fame, & torpore deficiebant, eo quod nunquam seiungebantur. Et cum dimidium unum moriebatur, restabatq; alterum, quod supererat rursus aliud asciscebatur, similiterq; congregiebatur, siue solius cuiusdam totiusq; foeminae dimidium esset, quam foeminam nunc uocamus, seu uiri. Atq; ita genus hominum deperibat. Quocirca miseratus Iupiter, remedium aliud excogitauit, permurauit genitalia, & quae prius retro erant, ad anteriores partes trastulit. Antea siquidem cum ad nates haec haberent, non inuicem, sed in terram spargentes semina cicadarum instar concipiebant, atq; generabant. Cum uero ad anteriora transposuisset, per haec generationem in se inuicem fecit expleri: per masculum quidem in foemina, hac de causa, ut si in amplexu uir foeminae commisceretur, genita prole speciem hominum propagarent. Sin autem masculo masculus, satietate ab amplexu amouerent, & ad res gerendas conuersi uictum curarent. Hinc utiq; ex illo tempore mutuis hominibus innatus est amor, praescae naturae conciliator, annites unum ex duobus efficere, hominumq; naturae mederi. Est igitur quisq; nostrum, dimidium hominis, utpote sectus, quemadmodum pisciculi qui Psettae uocantur, scissi ex uno duo efficiunt. Quae rit autem sui quisq; dimidium: quamobrem quicumq; ex uiris promiscui generis portio sunt, quod olim Androgynum uocabatur, mulierosi sunt adulteriaq; ut plurimum, ex his patrantur. Ex hoc sane genere moechi ducunt originem. Rursus quaecumq; mulieres uirorum cupidae moechaeq; sunt, hac stirpe nascunt. Quae uero mulieres mulieris pars existunt, haud multum uiros desiderant, sed foeminas magis affectant, atq; hinc foeminae quae foeminas cupiunt nascunt. At uero qui maris portio sunt, mares sequuntur. At dum pueri sunt, utpote qui maris particula sunt, uiros diligunt, uirorumq; familiaritate assidua congressuq; gaudent: hiq; sunt puerorum adolescentulorumq; omnium generosissimi, quippe qui natura praeter caeteris omnibus sunt uiriles. Hos quidam impudicos falso appellant. Neq; enim impudentia ulla, sed generositate, & fortitudine quadam mascula uiriliq; natura hoc agunt: nam simili suo congratulantur. Huius euidentis argumentum est, quod cum adoleuerint, soli ad ciuilem administrationem conuersi, uiri praestantes euadunt, & in etate uirili constituti, ipsos adolescentes diligunt, matrimonium uero filiorumq; generationem natura spernunt, nisi lege cogantur. Caerebs porro uita his placet. Omnino igitur uir talis mares diligit, amicorumq; studiosus efficitur, cognato semper congratulatus. Quotiens itaq; dimidium suum alicui cuiuscumq; sexus auidus sit, occurrit, uehementissimè concitantur. & obstupescunt, amicitiaq; & familiaritate & amore ardent, neq; momentum quidem, ut ita dixerim, seiungi a se inuicem patiunt. Atq; hi sunt, qui per omnem uitam amare pergunt, neq; quid potissimum a se uicissim expetant, exprimere possunt. Neq; enim ueneris coitus id esse uidetur, cuius gratia alter alterius consuetudine tantopere delectatur. Aliud quiddam est profecto, quod animus utriusq; cupit, nec exprimere ualeat, sed uaticinatur potius conijcitq;, & affectum insitum uestigijs signat obscuris. Atqui si una iacentibus illis superne Vulcanus cum suis instrumentis adstans interrogaret, quid est o homines, quod a uobis uicissim exigitis? & ambigentibus illis iterum percontaretur: Nunquid hoc exoptatis, in unum idemq; maxime congregi, adeo ut neq; die neq; nocte inuicem separemini? Si hoc affectatis, colliquefaciam uos confundamq; in idem, ut ex duobus unum efficiamini, & tam in hac uita, quam apud inferos unum semper perseueretis. Videte an hoc sit quod ardetis, satisq; futurum sit uobis, si huius compotes efficiamini. Si ita, inquam, Vulcanus quae reret, constat quod nemo reuereat, aut aliud quam hoc expetere uideretur. Reuera enim quod olim cupierat, audisse se quisq; putaret, congressu ui-

delicet commixtioneq; cum amato unum ex duobus confici: Huius causa est, quia pri-
 sca hominum natura hæc erat, integriq; eramus. Totius itaque reficiendi cupido nixusq;
 amoris nomen accepit. Olim quidem, ut supra narrabam, unum quisq; nostrum erat. De
 inde propter iniustitiam à Deo scissi fuimus, quemadmodum à Lacedæmonijs Arcades.
 Verendum est præter ea ne si minus modesti quàm deceat in deos simus, iterum diuida-
 mur, talesq; efficiamur, quales qui in columnis figurantur, nates secti euadamus similes te-
 nuissimorum quorundam animalium quæ Lispæ uocantur. Sed horum gratia unumquen-
 que decet summa pietate deos colere, & alios ad hoc exhortari, ut hæc uitemus, adipisca-
 mur illa, quemadmodum nos dux noster amor & imperator admonet, cui nullus repu-
 gnare audeat. Repugnat autem huic, quia aduersatur dijs. Nam si Deo reconciliati eum
 propitium habuerimus, singuli dimidium suum exoptatum reperiemus & cõsequemur.
 Quod quidem pauci his temporibus agunt. Neq; sermonem hunc meum Eryximachus
 iste corripiat, quasi Pausaniam Agathonemq; dicam, fortè enim & isti ex his sunt, & na-
 tura ambo mares existunt. Affero equidem de omnibus uiris ac foeminis, ita demum ge-
 nus nostrum fore beatum, si quando amoris impetum expleamus, & suis quisque delictis
 potiatur, in antiquam naturam penitus restitutus. Si hoc felicissimū quiddam est, sequitur
 ut ex ijs quæ nunc nobis tributa sunt, quod huic proximum est, id sit et optimum: hoc est,
 ut quilibet eos qui natura ipsi cordi sunt, nanciscatur. Cuius utiq; causam Deum laudan-
 tes, amorem iure laudare debemus, qui in præsentī tempore nos summopere iuuat, dum
 in suum igniculum quenq; conducit, & in posterum spem summam porrigit nobis deos
 pie colentibus, in ueterem figuram restituendo medendoq; se nos beatissimos effecturū.
 Hic meus est Eryximache de amore sermo, à tuo diuersus: quem, ut supra orauī, ne car-
 pas, ut audiamus quid quisq; reliquorum asserat, imò quid uterq;. Nam Agatho duntaxat
 & Socrates restant. Morem tibi geram, Dicere Eryximachum. Nam mihi oratio tua
 placet. Et nisi cognouissem Socratem, & Agathonem in amatorijs esse facundos, dubi-
 tasset ne uerba illis deficerent, eo quod multa uariq; sunt dicta. Verū adhuc illis cõfido.

Strenue & ipse certasti ô Eryximache, Socrates inquit dicebat. Verum si in eo gradu
 constitutus esses in quo nunc ego sum, imò in quo ero cum Agatho quoq; scite dixerit,
 perinde ut ego nunc maxime formidares, & angustijs undiq; premereris. Incantationi-
 bus circumuenire me uis ô Socrates, Agathonem respondisse, ut in conspectu uestro pa-
 uescam, quod magna apud uos tanquam in theatro de me expectatio sit, quasi elegantis-
 sime sim dicturus. Nimis ô Agathon, obuiosus essem, dixisse Socratem, si te nunc co-
 ram paucis trepidaturum putarem, quem heri tam fortiter, tamq; generose ascendisse pul-
 pitum tragicū unā cum histrionibus uiderim, & sine ullo terroris motu coram tanta spe-
 ctantium multitudine carminum periculum fecisse. Ne me adeo, dicere Agathonem,
 theatri studiosum eiusq; fauori deditum putes, ut ignorem prudenti uiro paucorum sapien-
 tium magis quam multorum insipientium iudicium esse uerendum. Inique iudicarem
 Agatho, Socratem dicere, siquid in te rusticū existimarem. Noui equidem, quod si quos
 offenderes tuo iudicio sapiētes, magis eos quàm uulgus curares. Sed uide ne ipsi tales mi-
 hime simus. Interfuius ibi & ipsi, uulgarium numero computati. Sin autem alij occur-
 teres sapientibus, nequid in eorum conspectu inepte faceres, formidares. Nunquid aliter
 dicis? Non. Vera enim refers, dicere Agathonem. Vulgus autem non metueres, di-
 cere Socratem, siquid ineptum cõmittere te putares. Hic Phædrum ô amice Agathon,
 subiecisse, si Socrati respondere pergis, nihil curabit quomodocunq; cætera hic agantur,
 modo habeat quicum disputet, pulchro præsertim. Equidem libenter Socrate audio dis-
 putantem. Veruntamen curandū mihi est, ut amor à singulis ordine certo laudetur. Lau-
 date igitur & uos Deum primo, postea arbitratu uestro inuicem disputabitis.

SECUNDA ORATIO

Recta ratio
 laudandi

Recte loqueris Phædre, Agathonem dixisse, neq; me quicq; dicere pro-
 hibet. Cum Socrate quidē sæpe aliàs disputare licebit. Ego uero nūc primū
 quatenus dicendū sit, mōstrabo, postea dicā. Vident mihi qui hactenus locu-
 ti sunt, nō ipsum Deū laudasse, sed beneficia quæ feliciter ab illo cõferunt,
 hominibus narrauisse. Qualis uero ipse sit qui horū bonorū causa est, nul-
 lus adhuc expresit. Recta autem laudandi ratio sola in omnibus illa est, qua illius de quo
 agitur

agitur natura prius ostenditur, postea quorum causa est declaratur. Sic & in praesentia qua
 lis ipse sit amor primum ostendere decet, deinde munera illius exponere. Affero equidem
 cum dii omnes beati sint, amorem, si modo fas est & tolerabile dictu, esse omnium bea-
 tissimum, quippe cum pulcherrimus omnium optimusque existat. Quod uero pulcherrimus
 sit, ex eo primum patet, quod deorum omnium maxime iuuenis est. cuius ipse evidens ar-
 gumentum praebet, cum senectutem fugiat, uelocem uidelicet, quae citius quam oportet
 adueniat, eamque amor natura odit, fugitque, iuuenibus uero se miscet. Scite quidem ueteri
 Proverbium fertur, simile simili semper haerere. Et cum multa Phaedro concedo, in hoc uno
 minime assentior, quod amor Saturno & Iapeto sit antiquior. Immo praeter ceteros diis iuue-
 nem esse aio, semperque iuuenem: prisca uero deorum gesta, quae Hesiodus Parmenidesque
 describunt, necessitati potius quam amori attribuenda, si modo illi uera narrarunt. Neque
 enim castrari inuicem, & uinciri, aliaque uiolenta permulta diis olim contigissent, si amor
 illis tunc adfuisset: sed beneuolentia, & pax summa regnasset, quemadmodum nunc, ex
 quo imperare diis amor incepit. Ergo iuuenis est, & tener praeterea, mollisque. Opus autem
 est tali quodam poeta qualis Homerus extitit, ad teneram amoris mollitiem demonst-
 randam. Homerus quidem Aten, id est calamitatem deam inquit esse, et mollem. Utque illius
 pedes teneros esse ostenderet, ait nunquam pauimenta calcare, sed per capita hominum
 incedere: perspicua sane coniectura quod tenera sit, usus fuisse uidetur, quia per dura non
 graditur, sed mollia tangit. Eodem nobis utendum est argumento, quod tener sit Amor
 ostendere cupientibus. Neque enim per terram, & saxa uadit, quae aspera sunt, sed mollis-
 simis omnium rebus se infigit atque permanet. In animis quippe deorum & hominum se-
 dem suam locat. neque tamen in quibuslibet animis: nam si durum animi offenderit habi-
 tum, aufugit: si autem mitem mollemque, inhabitat. Cum itaque mollissimarum rerum mol-
 lissimas semper partes pedibus totoque tangat, tenerrimum esse amorem necesse est. Qua-
 propter & iuuenis est, & tener praeter ceteros amor. Quinetiam aquae instar liquidus est, &
 lubricus. Non enim undique per omnem animam circumfluere posset, & clam influere, &
 effluere clam, si durus ac rigidus esset. Aptae uero, compositae, flexibilisque formae, argu-
 mento esse formositas potest, hoc est figurae concinnitas, qua amor omnium maxime pro-
 culdubio decoratus est. Inter deformitatem porro & amorem est pugna perpetua. Coloris
 quoque decorem assidua inter flores habitatio huius dei significat. In eo siquidem quod flo-
 ribus caret aut defloruit, siue corpus, siue animus, seu quoduis aliud sit, Amor ipse non in-
 sidet. Vbi cumque uero floridus, & odorifer est locus, gratissime conquiescit. De huius dei
 pulchritudine permulta in super afferri possent, sed ista sufficiunt. Deinceps de uirtute a-
 moris est dicendum. Quod in primis maxime faciendum est, Amor nec iniuriam infert
 deo, uel homini, nec a deo, uel homine iniuriam patitur. Non enim ipse qui patitur, si quid
 patitur. Nam uiolentia non tangit amorem. Neque ui facit, si quid faciat. Quisque enim spo-
 te amori in singulis paret. Quaecumque uero uolens quispiam cum uolente ultro contrahit,
 iusta habentur, ut regiae ciuitatis leges statuunt. Nec iustitiae solum, uerum etiam summam
 est temperantiae particeps. Siquidem inter omnes conuenit, temperantiam esse, libidinibus
 & uoluptatibus dominari, nullaque uoluptate esse amore potentiorum. Quod si uoluptates
 omnes amore imbecilliores sunt, ab illo utique superantur, ille uero dominatur. Amor itaque
 quonia libidinibus, & uoluptatibus dominatur, mirum in modum est temperans. Quod ad
 fortitudinem praeterea neque Mars equidem Amori resistit. Neque enim Mars amorem, sed a-
 mor Veneris, ut fertur, Martem detinet, potentius autem est quod detinet quam quod de-
 tinetur. Qui uero ceterorum fortissimo dominatur, omnium absque dubio fortissimus iu-
 dicandus est. De iustitia igitur, temperantiaque, & fortitudine huius dei satis est dictum.
 De sapientia deinceps dicendum restat, quod quidem pro uiribus est exequendum. Prin-
 cipio, ut & ipse artem meam, perinde ac suam Eryximachus, honorem, hic deus poeta est
 adeo sapiens, ut alios quoque poetas possit efficere. Quilibet enim licet antea rudis, poe-
 ta euadit cum primum amor afflauerit. Ex quo perspicue coniectare licet amorem peri-
 tum esse poetam, omnesque summam musicos poelias numeros continere. Nam quae nec
 habet aliquis neque noscit, alteri dare, uel monstrare non potest. Quod utique per amo-
 ris sapientiam animalia cuncta gignantur atque nascantur, quis dubitet? Artium praeterea
 facultatem, nonne ab hoc deo tradi uidemus? eumque hominem cuius hic est praceptor,
 quauis

Proverbium
 simile simili
 gaudet

Omnes uolu-
 ptates ab amo-
 re superari

Quae quis non
 habet nec non
 scit, alteri dare
 uel ministrare
 non potest

quavis in arte præcellere, clarumq; euadere: contra uero eum qui ab amore nõ tan in obscuro iacere: Sagittandi namq; medendi, & diuinandi peritiam appetitu atq; duce inuenit Apollo, qui est Amoris discipulus. Musicam similiter Musæ. Fabricianus ærariam. Texendi artificium Minerua: Iupiter deorum hominumq; gubernem. Quocirca res deorum amore interueniente dispositæ sunt, amore, inquam, pietudinis: deformitatem quippe non sequitur amor. Antea uero, ut supra dicebam, pta atq; atrociam inter deos propter necessitatis regnum, ut dicitur, contigerunt. Post ro deus hic ex pulchrorum desiderio natus est, bona omnia tam ad deos quàm ad nes prouenere. Ita mihi uidetur ô Phædre, amor ipse primum pulcherrimus opt esse, deinde talia quædam cæteris quoq; largiri. Succurrit mihi in præsentia metrici dam atq; concinnum. Hic deus est qui pacem largitur hominibus, qui mari tranq tem, qui uentis requiem, cubile uiuentibus omniumq; securum. Hic rusticitatem amouet, hic nos familiaritate conciliat, cœtus huiusmodi omnes congregans. In sibus festisq; diebus, in choris, in sacrificijs, dux nobis & præsidens. Manuetudine dem porrigens, exterminās feritatem, beneuolentiæ largitor, maleuolentiæ omni for, propitius, beneficus, spectandus sapientibus, dijs placidus, exoptādu experti ticipantibus possidendus atq; tenendus. Delitiarum, mollium illecebrarum, gratia cis perfusionis & desiderij pater. Bonorum studiosus, malorum spretor: in labor more, in desiderio, in sermone gubernator, perfectus adiutor, seruatorq; præcipuu ctorum deorum atq; hominum decus, & dux pulcherrimus atq; optimus. Quem cto sectari debet, præclarisq; hymnis uenerari uir quisq; cantilenæ illius particeps Amor ipse concinit, mentem deorum hominumq; permulcens. Hæc igitur orat Phædre deo uoueat, partim iocis, partim serijs rebus pro ingenij mei facultate. Dum hæc Agatho dixisset, quemadmodū retulit Aristodemus, conuiuæ omnes l quodam applausu orationem ipsam comprobauerunt: utpote quæ sicut & Agath deo dignum erat, habita uideretur. Quapropter Socrates ad Eryximachum cōuei quit. An non merito ô Acumeni fili Eryximache, supra timuisse nunc uideor, quæ ra contigit uaticinatus, quod Agathon elegantissime loqueretur, unde mihi uerb re putabam? Vnum quidem, Eryximachum respondiisse, recte uaticinatum te p te locuturum Agathonem: tibi uero defuturam facundiam, minime. Qui non Socratem, & ipse ô beate, & alius quiuis à dicendo absterreatur, cui post tam lu copiosamq; orationem sit loquendum? Et cætera quidem quamuis apte composi adeo miranda uidentur: elegantiam uero nominum atq; uerborum qua in oratio ce est usus, si quis animaduernerit, protinus obstupescet. Quandoquidem & ipse c telligerem non posse me eloquentia prope accedere, parum abfuit quin uerecun tus hinc aliò, si quò licuisset, abirem. Etenim Gorgiæ me sermo admonuit, quod i hi Homericum cõtigisset. Extimui nemp ne finem uerbis imponens Agatho, c facundi caput e sermone suo in meum transmittens, mutum me factum, lapidem i mine redderet. Tunc demum temere promisiisse me agnoui, amorem uobiscum p li mea collaudaturum, & inepte amatoria professum fuisse, quum omnino nescire quidq; sit ratione laudandū. Putabam equidem ob ruditatem meam, de quocunc laudatur à nobis uera oportere referri, & hoc quidem adesse atq; licere, ex his aute cherrima feligentes quàm decentissime ascribere nos debere. Quocirca ingenti q spe elatus sum, quasi recte diciturus, quandoquidem ueram laudandi rationem, ut tur, haberem. Tandem uero haud congruus laudationis hic modus apparuit. Oj namq; uidetur, maxima quæq; & præclarissima rei quam laudamus, ascribere, siue illi ad sint, siue nõ ad sint. Nihil enim referre falsæ ne an uera sint, cum propositum quomodo amor ipse laudetur, imò ut quisque amorem laudare quàm maxime ui Quapropter uniuersa amorì tribuistis, talemq; eum esse, & talium tantorumq; cau firmatis, ut quàm pulcherrimus optimusq; appareat, ignorantibus uidelicet. Nun enim intelligentibus laus huiusmodi recta, & pura iudicaretur. Equidem laudatio ius modum penitus ignorabam. Nesciens itaq; uobiscum conueni me quoq; int collaudaturum. Lingua ergo pollicita est, mens uero nequaquam. Absit igitur à laudatio. Neq; enim sic illum extollere possem. Veruntamen si uultis, ritu meo u

*Reprehenditur
collaudatio, in
qua ut cuncta et
maxima refe-
ratur, falsa pro-
feruntur*

Qui cupio, & ad meipsum respicere potius, quam cū orationibus uestris certare, ne risum moueam. Vide itaq; Phædre, utrum uobis placeat orationem huiusmodi nūc audire quæ de amore uera duxat enarret, uerborū nominumq; utcunq; accidit compositione procedens. Phædrū igit, Mihi sanè & alijs placet, dicere, ut tuo arbitratu loquaris. Cōcede mihi ô Phædre, dicere Socratem, ut pauca quædam Agathonem rogem, ut ab illo confirmatus loquar. Concedo equidem, Phædrum respondisse: Interroga modo, Socratem.

SOCRATIS ORATIO.

Nde Phædrū sic exorsum dicebat. Optima ô amice Agatho orationis tuæ fundamenta iecisse uideris, cum diceres primo quid amor sit ostendendū, postea illius opera numerāda. Hoc equidem principium ualde probo. Age itaq; postquam de amore cætera ornate atq; magnifice es elocutus, hoc insuper circa illius naturam mihi declara, utrū talis sit amor, ut alicuius amor sit, an nullius. Haud peto utrum matris alicuius patris'ue sit. Ridicula nanq; interrogatio esset, utrum amor patris matris'ue sit amor. Verum si interrogassē, nunquid pater alicuius pater esset, an non, respondisses utiq; si modo cōgrue loqui uoluisses, patrem filij aut filia patrem esse. An non? Prorsus, Agathonem dixisse. Nōne & matrem alicuius esse matrem. Et istud consensisse. Respōde præterea, Socratem dixisse, pauca quædam, ut quod sentio magis intelligas. Frater nunquid ipsum quod est, alicuius est frater? Esse dicere. Nōne fratris aut fororis? Horum profecto. Conare similiter de amore nobis ostendere, num amor alicuius sit amor. Alicuius certe. Hoc itaq; memoriter serua, cuius sit recordatus. Atq; ad hoc responde, utrum amor, illud ipsum cuius est amor, appetat, nec ne. Et maxime quidem. Nunquid hoc ipsum apud se habet, & tamen quod habet appetit atq; amat? An potius non habet quod & amat, & appetit?

Verisimile est non habere. Aduerte præterea utrum pro eo quod uerisimile est, necessarium sit ita quicquid appetit, id quo eget appetere: & si non eget, nec cupere. Mihi quidem mirum in modum hoc placet, ut necessariū sit. Tibi uero quid uidetur Agatho, dixisse Socratem. Quod & tibi, respondisse Agathonem. Bene loqueris. An uellet magnus quispiam magnus esse, & robustus aliquis, esse robustus? Ex his quæ supra cōcelsimus fieri nō posse mihi uidetur. Neq; enim indigus esset eorum quæ in seipso iam contineret. Vera dicis. Etenim si ille qui robustus est, uult esse robustus, & qui uelox, esse uelox, & sanus deniq; sanus, fortè quispiam crederet, & hos, & alios quoslibet, ea quæ habent appetere. Ne igitur hic decipiamur. Hæc si diligēter animaduertas Agatho, necessarium esse uidebis quæcunq; præsentī in tempore hi habent, eadem in tempore eodem habere, seu uelint, siue nolint, hoc ipsum uero quisnam cuperet? Cum uero quis addit: at ego sanus dum sum, uolo equidem sanus esse: & diues dum sum, esse diues: atq; idcirco, quæ habeo cupio: huic protinus respondemus. O bone uir, ipse diuitias; sanitatem, roburq; adeptus, uis hæc & in futuro tempore possidere: quoniam in præsentī uelis nolis'ue habes. Vides ergo cum dicis, quæ mihi adsunt cupio, nūquid aliud quàm hoc inferas, quæ mihi nunc adsunt, & in futuro adesse exopto. Censes hunc hominem Agatho hoc an aliud responsurum? Nihil aliud, dicere Agathonem. Amor profecto huiusmodi, illud respicit quod nondum in promptu est nec habetur, adesse uidelicet & seruari illa in tempore quod sequatur. Sic est omnino. Et hic igitur, & alius quicumque appetit, quod nondum expositum paratum est, appetit, quod ue non adest, nec habet, & quod ipse non est, quo ue indiget. Talia quædam sunt illa quorum est appetitus, & amor. Talia proculdubio. Age dixisse Socratē quæ supra dicta sunt repetamus. Primo quidem amor, aliquorum dictus est amor, deinde illorum potissimū quibus indiget.

Certe respondisse. Recordare præterea, quorum esse amorem asseruisti. Ego tibi in memoriam si uis reducam. Equidem ita dixisse te arbitror: A dijs omnia propter pulchrorum amorem fuisse disposita. Turpium quippe amorem omnino nullum esse. An non ita dicebas? Ita profecto. Probabiliter quidem loqueris ô amice. Et si ita est, amor certe pulchritudinis amor est, turpitudinis uero minime. Cōsentio. Non ne concessum est, id quo eget nec habet, amare? Concessum plane. Ergo pulchritudine indiget amor, eamq; non habet. Necessarium. Quid uero? Num pulchrum uocas quod pulchri-

pulchritudinis indigum est, nec eam habet? Nequaquam. Nunquid ulterius, si hæc ita se habent, amorem pulchrum asseris? Nihil eorum quæ supra dixi, intellexisse uideor.

Recte dixisti. Sed responde dixisse parumper ulterius, nunquid ipsa bona pulchra esse uidentur? Mihi uero. Si igitur amor pulchris caret, bona uero pulchra sunt, bonis quoque caret. Repugnare tibi o Socrates, nullo modo possem. Esto igitur, ut tu ais. Veritati quidem dicere nunquam o dilecte Agatho, aduersari posses, Socrati uero facillime.

Diotima
fatidica

Erum Agathonem iam dimittam, uobisque o conuiuæ, referam sermonem de Amore, quem olim accepi a fatidica muliere Diotima, quæ & harum rerum perita erat, & alia multa sapienter intelligebat, & Atheniensibus olim sacris decennio ante pestem peractis morbi dilationem dedit. Illa me in amatoria facultate instruxit. Quæ igitur illa dixit, conabor uobis ex me ipso secundam ea quæ inter me & Agathonem conuenerunt, exprimere. Oportet autem primo o Agatho, ut & tu exposuisti, quid & quale sit amor ostendere, deinde opera illius enumerare. Præstat, ut mihi uideatur, eodem ordine uobis nunc referre quo hospes illa me examinans pertractauit. Ferme enim eadem ego illi quæ mihi Agatho, prædixeram. Magnum esse deum amorem, & ad pulchra respicere. Eisdemque rationibus me redarguit, quibus hunc ipse, quæ neque pulcher esset amor, ut dicebam, neque bonus. Ad quam ego tunc. Quid ais o Diotima, inquit. Turpisne igitur ac malus est amor? Et illa: dic meliora quæso. an putas necessarium esse, ut quicquid pulchrum non est, sit turpe? Maxime. Et quod non sapiens,

inter sapientiam & ignorantiam ignorans? An non aduertisti, esse quoddam sapientiam & ignorantiam medium? Quid istud? Recte opinari, hoc est ueri absque certa ratione participare esse. hoc siquidem neque scientia est: nam sine ratione scientia nunquam. Neque ignorantia rursus. Quod enim ueri copiosus est, ignorantia non uocatur. huiusmodi quiddam est opinio recta, inter sapientiam, & ignorantiam medium. Vera, dicebam ego, narras. Ne cogas igitur, inquit, quod pulchrum non est, esse turpe: quod uel non bonum, esse malum. Eadem ratione quamuis amorem, neque pulchrum, neque bonum esse concedas, non tamen putare debes turpem necessario esse, uel malum, sed inter ista medium. At uero in hoc omnes consentiunt, magnum esse deum amorem.

Ignorantesne dicis, inquit, omnes? An scientes? Cunctos, inquam. Quonam pacto ridicule magnum esse deum hi confiterentur, qui nec deum quidem esse uolunt? Quis nam isti, inquam ego? Unus quidem tu es, inquit. Ego altera. Quonam pacto dixisse me hoc asseris? Facile tibi ostendam. dic age. Nonne deos omnes, pulchros ac beatos affirmas? Nunquid auderes deorum quempiam non pulchrum beatum uel dicere? Non per Iouem. Beatos autem nonne illos uocas, qui bona pulchraque possident? Illos dumtaxat. Atqui amorem in superioribus admisisti propter pulchrorum bonorumque inopiam hæc ipsa quorum indigus est, appetere. Admissi equidem. Quonam igitur modo deus est, inquit, qui pulchrorum bonorumque est expertus? Nullo pacto, ut uidetur, inquam. Videsne quod & ipse amorem deum esse non putas? Quid ergo inquit? Num mortalis est amor? Minime. Quid igitur? Superiorum instar, mortalis immortalisue medium. Quid inquam est, o Diotima? Magnus o Socrates dæmon. Etenim omnia munia officia dæmonum inter mortales deos uel est media. Quam uim habet? Interpretatur, inquit, & traiecit humana ad deos, diuina ad homines: horum quidem preces, & sacrificia, illorum præcepta sacrosque solennes institutiones, & ordinem. In utroque medio constituta totum complet, ut uniuersum secum ipso tali uinculo connectatur. Per hanc uaticinium omne procedit, sacerdotumque diligentia circa sacrificia expiationesque, & incantationes, & diuinationem omnem, atque magicam. Deus quidem homini non miscetur, sed per id medium commercium omne atque colloquium inter deos hominesque conficitur, & uigilantibus nobis, & dormientibus. Quicumque harum rerum peritus est *δαίμων*, id est felix uir, & sapiens nuncupatur: qui uero alias artes, & facultates quæ manibus explentur, callent, mercenarii nominantur. Enim uero hi dæmones multi atque uarij sunt. Ex his unus est amor. Quinam parentes, inquam, amoris? Quamuis dictum prolixum sit, inquit, exponam tamen. Quando nata est Venus, parato conuiuio discubuerunt dii cæteri, & *μῆτις*, id est consilij filius, *πλοῦτος*, id est affluentiam deus. Cū cœnati essent, *πορφύρα* id est paupertas mendicatura cibum, utpote epulis illic abundantibus uenit, & circa fores obuersabatur. Porus quidem nectare ebrius, uinum namque nondum erat, Iouis hortum ingressus

ingressus
quasi quæ
Amore
Veneri
nos ipsi
sua est
cibus, in
feruntur
his, aud
sua sit
ueneri
interd
uinc
dicas
consil
Esti er
tur, n
pulch
in ill
loso
ge
pe
te
ge
er
hi
te
de
le
e

ingressus est, & somno grauatus dormiebat. Penam uero inopia eō pulsa quo pacto filium quasi quibusdam insidijs ex Poro conciperet, excogitauit. Quare iuxta illum accubuit, Amoremq; concepit. Vnde natus est amor sectator cultorq; Veneris, propterea quod in Veneris natalibus est progenitus. Quinetiā natura, pulchri desiderio capitur, quum Venus ipsa sit pulchra. Quoniam uero Pori ac Peniæ amor est filius, sortem huiusmodi natus est. Principio aridus est, & squalidus, nudis pedibus, semper humi uolans, sine domicilio, sine stramētis, & tegmine ullo, ad fores in uia sub diuo dormiens, naturamq; matris seruans, semper egenus. Secundum uero patris stirpem, pulchris ac bonis insidiatur, uirilis, audax, & uehemens sagaxq; uenator, noua semper machinamenta cōtexens, prudentiæ studiosus, facundus, per omnem uitam philosophans, incantator, fascinatorq; potens, ueneficus atq; sophista. Neq; immortalis omnino secundum naturam, neq; mortalis: sed interdum eodem die pullulat atq; uiuit, quotiens exuberat: interdum deficit, atq; iterū reuiuiscit ob patris naturam. Quod uero acquiri, continue subterfluit. Quocirca neq; mendicus est amor unquam, neq; etiam opulentus. Quinetiam inter sapientiam & inscitiam constituitur. Sic enim res se habet. Nullus deorum philosophatur, aut sapiens fieri cupit. Est enim. Nec alius qui uis sapiens philosophatur. Neq; omnino ignorantes philosophantur, neque sapientes fieri cupiunt. hoc enim habet ignorantia pessimum, quando qui nec pulcher bonus est, neq; sapiens, sufficienter hæc habere se censet. Nunquam igitur expetit illa quorum se indigum non aduertit. Qui ergo potissimum, inquam, Diotima philosophantur, si neq; sapientes, neq; ignorantes id agunt? Hoc profecto uel puer intelliget, inquit, quod hi uidelicet qui inter istos sunt medijs, e quibus est amor. Sapientia nempe pulcherrimum quiddam est, amor autem circa pulchrum uersatur. Ex quo necessario sequitur Amorem esse philosophum: cumq; philosophus sit, medium ignorantis sapientisq; tenere. Horū in causā eius genitura consistit. Nam ex patre sapiente & opulento est genitus, matre uero minime sapiente, & certe paupere. Natura itaq; demonis o amice Socrates, ista. Nec mirum est talem te amorem finxisse ex ea opinione, quam de natura eius habebas. Nam, ut ex tuis dictis coniicio, non amantem, sed amatum amorem esse putabas, & idcirco pulcherrimum tibi amorem esse uisum existimo. Amabile quidem ipsum reuera pulchrum est, delicatum, perfectum & certissimum. Amans autem aliam talem ideam habet, qualem in superioribus figurauit. Esto, inquam, ut ais, hospes. præclare enim loqueris. Cum uero talis sit amor, ad quid conducit hominibus? Hoc deinceps o Socrates, docere conabor. Talis quidem est, & ita genitus amor. Est autem pulchrorum, ut ipse inquit. Verū si quis ita quærat, cuius gratia amor pulchrorū est, o Socrates atq; Diotima? Imò sic clarius, Qui pulchra amat, quid ab his potissimum expetit? Quid respondebitis? Adesse uidelicet sibi. At hæc responsio quæstionem huiusmodi ultra requirit. Quid erit illi cui pulchra aderunt? Nihil in promptu quod respondeam habeo. Siquis uero inquit, mutatis uocabulis, et bono pro pulchro utens, percontetur. Qui amat bona, quid expetit? Adesse sibi, inquam. Quid huic erit, cui bona aderunt? Facilius ad ista responsio, inquam, Felix enim erit. Possessione sanè bonorum beati sunt quicumq; beati, neq; requirere ulterius opus est, ad quid felix esse uelit, qui felicitatem optat, sed finem iam responsio habere uidetur. Vera loqueris, inquam. Nunquid hanc uoluntatem amoremq; cunctis censes hominibus esse cōmunem: omnesq; uelle bona sibi semper adesse? Cōmunem plane. Cur ergo non omnes o Socrates, amare dicimus, siquidē omnes & eadem & semper amant: sed quosdam amare, alios minime? Admiror & ipse. Sed ne mireris. Nam speciem quandam amantū feligentes, Amorem denominamus, totius nomen attribuentes. In alijs autem, nominibus alijs utimur. Exemplo inquam, quodam declara. Ut ecce. Scis utiq; facere, amplum quiddā esse. facere siquidem generationem dicitur causa qua unumquodq; ex nō esse ad esse procedit. Quapropter omnes cultusque artis actiones, effictiones sunt, & artifices omnes poetæ, id est, factores. Vera naras, inquam. Vides tamen quod non uocantur poetæ, sed alia nomina sortiuntur. ex omni uero factione, una selecta particula, quæ scilicet circa musicam carmina que uersatur, totius nomine nuncupatur. Poësis enim, id est, effictio, hæc sola uocata est: quæ hanc effictionis particulam habent, poetæ. Vera hæc sunt, inquam. Idem quoque circa amorē accidit. Nam summam quidem omnis bonorū felicitatisq; appetitio, maximam

maximus & insidiator amor est cuiq;. Verum qui ad bonum studio pecuniarum uel nauticæ uel sapientiæ proficiscuntur, nec amare nec amatores cognominantur. Quæ secundum certam speciem ad id contendunt, totius nomen subeunt, amorem uidet & amare, & amatores. Recte loqui uideris. Nonnulli ferunt, eos qui dimidiū querunt, amare. Ego autem, nec dimidiū, nec totius amorem assero, nisi aliquo pacto bonum: quandoquidem & manus & pedes, si uideantur mala, uel à seipsis homines dederunt. Non enim suum quisq; diligit: nisi forte quispiam quod bonum est, suum proprium cuiusq; uocet: quod uero malum, potius alienum. Quippe cum nihil aliter bonum homines ament. Nonne sic & tibi uidentur? Sic utiq;. Simplicitate dicendum est, homines bonum amare? Proculdubio. An non addendum quod se sibi bonum cupiunt? Addendum. Nec adesse solum, sed & semper adesse semper. Est igitur summam amor appetitio qua bonum sibi semper esse quis

Vera nimum loqueris. Postquam huiusmodi quiddam semper uniuersalis est potes ne dicere quæ potissimū appetendi conditio, quæ ue prosequendi modus, & si uel in actione uel studio, Amor proprie nominetur? Si id ostendere potuissimam quam sapientiam tuam admiratus essem Diotima, neque discendi gratia ad te uen-

At egodicam. Est, inquā, hoc partus in pulchro, tam secundum animā quam secundum corpus. Vaticinio opus est ad id quod ais intelligendum. hoc enim nullo modo pio. Dicam equidem planius. Omnium o Socrates hominum prægnans & grauidum corpus est, prægnans & anima. Et cum primum ad certam ætatem peruenerimus re nostra natura cupit: parere uero in turpi nequit, in pulchro potest. Viri sane multo congressu foetus partusq; prouenit. Est autem opus hoc diuinum, & in animali ipsi tali, immortale hoc est, conceptio scilicet & generatio. Hæc in eo quod sine proter & dissonum est, expleri nequeunt. Dissonum autem est quod turpe, ab omni quod diuinum: pulchrum uero diuino consonum. Parca igitur & Lucina generationis chritudo ipsa est. Quocirca quotiens pulchro quod grauidum est adhæret, læticia hilaritate & uoluptate diffunditur, pariterq; & generat. Contra uero cum turpi paratur, tristitia quadam & dolore contrahitur, absterreturq; & cohibetur, nec gignit foetum retinens angitur. Quapropter quod concepit, & iam luxuriat, adultumq; generationem anhelat, circa pulchrum ut plurimum obuersatur, quoniam inde acritate leuatur. Est enim amor non pulchri Socrates, ut tu putas. At cuius, inqu-

Generationis partusq; in pulchro. Reuera? Reuera, inquā. Cur generis? Quia amor sempiternum quiddam est & immortale, quemadmodum in ipsi tali generatio: immortalitatem autem unā cum bono appetere necesse est, ex illo supra concessimus, quādoquidem amor est appetitio, qua bonum sibi quisq; semper esse desiderat. Ex his concluditur Amorem immortalitatis quoq; desiderium esse omnia mihi Diotima tradidit, cum de amatorijs sermonem habuit. necnon sic intulit. Quam huius amoris cupiditatisq; causam o Socrates arbitraris? An non uideat grauitur afficiuntur animantes omnes, & quæ gradiuntur, & quæ uolant, cum ad actionem toto impetu proferuntur, & amoris ardore insanunt? Primo quidem generis causa quā uehementer congregi concupiscunt. Deinde quantum circa natamenta laborant. Horūq; causa imbecilla etiam animalia aduersus robustissima praescunt, & pro illis occumbere parata sunt, ac fame deficere, modo filios nutrant, & quodlibet audacter aggrediuntur. Homines quidē forte putaret quispiam rationis suæ hæc agere, brutis autem quænam amoris tam ardentis causa est? Assignare hæt? Minime, inquā. Credis ne, inquā, inquit, in amatorijs peritus fore diotima ignoras? Ob hanc causam ad te o Diotima, ut supra dixi, confugio, quia præceptum indigere cognosco. horum itaq; precor, & aliorum quæcunq; ad amorem attinēt, afferas. Si credis illius naturæ amorem esse cuius sæpe iam diximus, ne mireris. Id enim similiter ut ex superioribus, natura mortalis, semper & immortalis esse pronititur: hoc autem generatione duntaxat assequitur, quoniam semper alterum in ueteris loco substituit. Enim uero eo ipso in tempore, quo animalium unumquod re dicitur, idemq; esse, ut à pueritia ad senectutem, quamuis idem dicatur, nunquā in seipso eadem continet, sed nouum semper efficitur, & uetera exuit, secundum

Amor est immortalitatis desiderium

Affidua mutatio in corpore & anima

carnem, ossa ac sanguinem, & uniuersum corpus. Neq; in corpore solum, uerumetiam in anima id contingit. Mores, consuetudines, opinioniones, cupidines, uoluptates, dolores, atq; timores, continue permutantur. neq; quicquam ex istis idem, & simile perseverat, sed priora quidem abolentur, noua uero succedunt. Quinetiam quod mirabilius est, scientiæ quæ non solum aliæ euanescent, aliæ surgunt, neq; semper secundum scientias huiusmodi sumus, uerumetiam una quæuis scientiarum idem patitur. Quod enim dicitur meditari, quasi exierit scientia dicitur. Obluio namq; scientiæ exitus est. Meditatio uero nouam memoriã semper abeuntis loco restituens, scientiam seruat, ut esse eadem uideatur. Hoc utiq; pacto omne mortale seruatur, non quia semper omnino idem sit, ut diuinum, sed quia quod tabescit, & abit, nouum & simile sibi relinquit. Hoc remedio Socrates quod mortale est siue corpus, seu quodlibet aliud, particeps immortalitatis euadit: quod uero diuinum & immortale, alia ratione. Quamobrem mirari non debes, si omnia germen suum natura charissimum habeant. Nam immortalitatis gratia nixus huiusmodi atque amor cuiuslibet inest. Cum hæc audissem, admiratione commotus, inquam: Siccine Diotima sapiens reuera de ijs iudicandum? Tum illa, ut perfecti sophistæ solent, Certo scito, inquit, ô Socrates. Etenim si gloriæ studium quod hominibus inest, considerare uolueris, admiraberis ruditeriam tuam, quod ea quæ dixi, non satis cõprehenderis. Cernes quidem quàm uehementer exoptent, notos sese omnibus exhibere, & in futurum immortalem gloriam cõsequi. Nam huius gratia magis q̃ filiorum, pericula subeunt, pecunias erogant, laboresq; nullos respuunt, ac deniq; sese morti exponunt. An censeres Alcisten pro Admeto mori uoluisse, aut Achillem in ultione Patrocli occumbere, aut uestrum Codrum pro filiorum regno perire, nisi immortalem uirtutis memoriã, qualis apud nos extat, consecuturos se præfagissent? Longe abest, inquã. Imò pro immortalitate uirtute & honesta opinione cuncta hæc, ut arbitror, agunt: & quo meliores homines sunt, eo magis ad ista contendunt. Nam immortalitatem amant. Quicq; igitur corpore fecundi sunt, ad foeminas se magis conuertunt, atq; ita amant, & filiorum generatione immortalitatem, memoriã, felicitatem, per omne tempus assequi sperant. Sunt & qui animã grauidam atq; foecundam magis quàm corpus habeant. hi sanè concipiunt ea quæ animæ & concepisse & concipere conuenit. Sed quidnam conuenit? Prudentiam uidelicet, aliasq; uirtutes, quarum rerum poetæ omnes genitores sunt, necnon artifices illi qui inuentores dicunt. Maxima uero, & omnium præstantissima prudentia est qua ciuilia & domestica gubernantur, cuius nomen est temperantia atq; iustitia. Quisquis ergo uirtutum huiusmodi natura plenus & grauidus est, ideoq; diuinus, ætate debita imminente parere iam generareq; affectat, & idcirco passim uagatur, quæruntq; pulchrũ, in quo generet. in turpi namq; minime generaret. Quapropter corporibus speciosis magis q̃ deformibus gratulatur, utpote prægnans. Quod si animam præterea pulchram, generosam, docilemq; reperiat, utraq; pulchritudine concurrente, mirifice delectatur, & coram homine illo cõfessim de uirtute loquendo facundia pollet, qualis esse debeat uir bonus edisserens, quid uel sit eius officium, atq; hac doctrina imbuere illum studet. Adhærens quippe pulchro, eoq; familiariter utens, quæ quondam conceperat, parit & gignit, illius tam in absentia, q̃ præsentia memor: quod uel inde nascitur, cum illo cõmuniter nutrit atq; educat. Vnde augustiorem communionem, firmioremq; amicitiam uicissim contrahunt, q̃ mortalium filiorum parentes, utpote qui in filijs immortalibus magis pulchrioribusq; unã cõmunicant. Etenim huiusmodi filios quilibet potius q̃ humanos eligeret, præsertim qui Homerum Hesiodumq; consideret, & poetas alios æmuletur, dum cernit quales filios reliquerunt: qui cum immortales sint, immortalem quoq; gloriam memoriãq; parentibus præbuerunt: qualesq; Lycurgus Lacedæmonijs reliquit filios, Lacedæmonia ac totius penè Græciæ seruatorum. Honoratur & apud uos propter generationem legum ipse Solo, alijsq; permulti alibi apud Græcos & Barbaros, qui multa atque præclara opera demonstrarunt, uirtutem omnem progredientes. Quibus sacra ac templa multa, ob huiusmodi sæpe natos dicata sunt, ob humanos uero adhuc alicui nūquam. In his utiq; amatorijs ô Socrates, ipse forsitan industria tua inuolueris. Vtrum uero ulterius procedas, ac perfecta demum amatoria, quæ uel sublimè spectant, quorum gratia hæc sunt, animaduertas: Vtrum, inquã, pergere ualeas, nec ne, ignoro. Dicam tamen, omniq; studio tibi opitulabor. Tu uero pro uiribus sequi me nitere. Oportet eum qui ad hoc recto

lit tra

sit tramite progressurus, statim ab adolescentia pulchra corpora contemplari: & p
 quidem si modo recte ducatur, unum corpus amare, ibique rationes pulchras produc
 gitare deinde pulchritudinem quae corpori cuilibet inest, alterius corporis esse ge
 Et si sequi decet quod in specie pulchrum, absurdum est credere eam quae omnib
 poribus inest, non unam eandemque pulchritudinem esse. Et qui hoc aduertit, om
 pliciter pulchrorum corporum amator euadere debet, amoris autem erga unum ut
 tiam hac ratione remittere, atque unius speciem paruifacere. Post haec pulchritudin
 animis inest, illa quae in corpore praestantiorum existimet, adeo ut si quis animi inge
 quamuis forma corporis alijs quibusdam cedat, sufficere tamen arbitretur, & an
 retque, & rationes huiusmodi pariat, quaeque sermones omnes qui reddere melior
 lescentes possint: ut hinc ad pulchritudinem quae in officijs ac legibus reperitur, in
 dam ducatur, intelligatque illam omnem sibi ipsi uniformem cognatamque existere,
 quae circa corpus est, pulchritudinem paruifaciat. Post officia legesque, ad scientias tra
 ut scientiarum pulchritudinem contempletur: dumque id quod ampla exuberat
 tudine, contuetur, haud amplius tanquam mancipium unius puelli speciem ad
 neque unius hominis uel officij pulchritudine sit contentus. Nam quisquis in hoc de
 exilis & abiectus est seruus. Verum in profundum pulchritudinis se pelagus mer
 ipso intuitu multas praecclaras atque magnificas rationes intelligendasque in philosoph
 de pariat, donec ibi confirmatus & roboratus, scientiam iam unam talem intuea
 pulchri talis existit. Aciem uero nunc mentis pro uiribus adhibe. Quicumque huc
 amatoria gradatim deducitur, recto ordine pulchra intuitus, ad finem iam amato
 ctus perueniens, subito quandam natura mirabilem inspiciet pulchritudinem: E
 cuius gratia labores omnes praecedentes subiimus. Principio quidem semper est
 nec interit, neque crescit unquam, neque decrescit: praeterea non hac ex parte pulchri
 turpe, uel tum pulchrum, tum minime. Neque ad hoc quidem pulchrum, turpe uero:
 Vel hic pulchrum, ibi turpe, ut quibusdam pulchrum sit, quibusdam uero nequaquam
 rursus imaginatione quadam ipsum pulchrum ita fingetur, quasi uultus pulcher,
 chrae manus, aut aliud quiddam cuius corpus est particeps. Neque ut oratio quaedam
 tio, aut scientia quaedam. Neque in alio iacere putabitur, uelut in animali, uel terra
 lo, aut alio quopiam, sed id ipsum per se ipsum cum semetipso uniforme semper e
 Caetera uero omnia quae pulchra sunt, illius participatione pulchra, ea scilicet cum
 ut nascentibus & intereuntibus alijs, nihil subtrahatur illi, aut addatur, neque passi
 lam incurrat. Quando uero ab his aliquis legitime amando ascendens, illud ipsi
 chrum suspicere incipit, ferme iam finem attingit. Hoc est profecto ad amatoria
 gere, uel ab alio duci, quando uidelicet quis ab his pulchris gratia pulchri illius al
 incipit, quasi quibusdam gradibus utens, atque ab uno primum in duo transiens, & de
 in omnia quae pulchra sunt corpora, ab his in omnia officia pulchra, a pulchris o
 doctrinas pulchras conuersus, a doctrinis denique multis in illam doctrinam peruen
 non alterius est quam illius ipsius pulchri doctrina: atque ita demum quid ipsum p
 sit, contemplatur. In hoc utique uitae statu o Socrates, si usquam alibi, homini uidelicet
 pulchrum spectanti uiuendum. Quod si quando uideris, supra quam dici possit p
 auro, ornatisque uestibus & pulchris pueris adolescentibusque censebis. Quos nunc
 alij multi, dum spectatis, nimium obstupescitis, & si fieri posset, eligeretis inter i
 per cibo potuque neglecto uersari. Quam felix illud spectaculum fore putamus, si
 tingerit, ut ipsum pulchrum intueatur, syncerum integrum, purum, simplex, non
 nis carnibus, coloribus, non alijs mortalibus nugis contaminatum, sed ipsum se
 se pulchrum diuinum inspiciat. Num uitam huiusmodi paruifacias: hominis uide
 us qui illuc suspicit, qui tam praecclarum spectaculum contuetur, qui illi cohaeret
 cogitas quod sibi solum cernens ille eo oculo pulchrum quo percipi potest, non i
 uirtutis ulterius, sed uirtutes ipsas pariet: quippe cum non simulachrum, sed re
 attingat. Cumque uirtutem ueram pariat, atque alat, Deo amicus efficietur, & si qui
 minum, is maxime immortalis existet. Haec Socratem referebat, o Phaedre alijque
 Aristodemus dixisse sibi relata a Diotima. Cui fidem adhibeo, atque alijs per sua
 deo, hominum naturam haud facile posse ad beatam immortalitatis possessione

legitimo amore conducibilius inuenire. Quamobrem honorandum amorem ab omnibus hominibus cenſeo. Equidem amatoria colo, meq; ſummopere in his exerceo, alioſq; exhortor. Et nunc quidem ac ſemper pro ingenij facultate amoris uim & fortitudinem laudo. Hunc o Phædre ſermonem, ſi uis, quaſi laudationem quãdam amoris exiſtima: ſinau-tem aliter appellare placet, appella. Cum hæc dixiſſet, ut retulit Ariſtodemus, reliqui omnes probarunt. Ariſtophanes ſolus repugnare tentauit, quia mentionem ſermonis illius ſuprà fecerat. Sed repente ueſtibili oſtium percuſſum ſonitum dedit, & clamor debacchantium iuuenum tibicinęq; auditus. Tum Agathonem, uidere dicere miniſtri, quinam homines aduentarint, & ſi quis familiaris noſter interſit, ad nos accerſite. Si nullus, nos haud amplius bibere, ſed iam quieteſcere nunciate. At paulo poſt uocem Alcibiadis audierunt, ebrietate inſulrantis, altiusq; in ueſtibulo clamantis. Qui ubi eſſet Agathonem flagiſſe, ad ſecũ duci iuſſiſſe. Eum igitur tibicina alijsq; contubernales ducebãt, & ad fores ueſtibili ſiſtebant, corona quadam ex hedera uiolisq; conſerta redimitum, uittisq; multis caput circumdatum, clamantemq; Saluere uos iubeo uiri, ebrium ualde hominem compoſitorem ſuſcipite. Vel abeamus, Agathonẽ ſolum coronantes, cuius gratia uenimus. Heri equidem intereſſe nequiuĩ, hodie ueni uittas ferens, ut à meo capite ſapientiſſimi pulcherrimiq; caput, ſi ita dicam, reuincirem. An me uelut ebrium deridebitis: ego uero, rideatis licet, uera tamen loqui me ſcio. Reſpondete clare, nunquid ad hæc ingredi permiſſiſſe? compotetiſſe, an non? Hic acclamari omnes, iuſſiſſeq; ingredi, atq; accumbere. Accerſiuit & Agatho, contubernales igitur adducebant. ille uittas tollens & Agathonis caput circumdaturus, Socratem licet in conſpectu eſſet, non uidit. Prope Agathonem igitur aſſedit, inter hunc & Socratẽ medius. Ei namq; Socrates ceſſerat. Cum ſediſſet, Agathonĩ congratulatus eſt, coronauitq;. Agatho, ſuſcipite, inquit, Alcibiadem pueri, ut ſic uelut tertius accumbat. prorſus dixiſſe Alcibiadem, & quis tertius conuiuia eſſet, interrogari. cõuerſumq; Socratem uidiſſe, cumq; reſiliſſet, Prò Hercules dixiſſe, quid hoc eſt? hic etiam inſidiatus mihi o Socrates, conſediſti? Sic ſemper ſoles, ubi minime omnium expeſtarem, protinus mihi occurrere. & nunc cur huic ueniſti? Cur hic potius quam apud Ariſtophanem ſedes: aut ſi quis alius ridiculus hic eſt, uideriq; uult? Sed callide excogitaſti, qui iuxta conuiuarum pulcherrimum hic ſederes. Socratem autem ad Agathonẽ conuerſum Vide, dicere, Agatho ſiquo pacto mihi ſuccurrere poteſ. Amor quippe huius hominis, haud leue quiddam mihi extitit. Ex eo namq; tempore quo hunc amare cœpi, nunquam mihi licet aut aſpicere pulchrũ aliquem aut alloqui, quin iſte zelotypus, id eſt amatoria ſuſpitione captus, & inuidens mirã quãdam tentet, conuicieturq;, imò uix ſe contineat quin manus inferat. Vide igitur ne in præſentia tale quid agat, ſed nos concilia: uel ſi uim inferre conetur, opitulare. Nam huius furor & amatoriſus impetus me maxime terret. Ad hæc Alcibiades, Inter me ac te conciliatio nulla cadit, ſed horum cauſa alias ulciſcar: nunc autem Agatho mihi aliquas ex his uittis impartias, ut & huius mirabile hoc caput exornem, ne mihi ſuccẽſeat quòd te coronauerim, nõ ipſum qui omnes homines ſermonibus ſuperat, non heri tantum ut tu, ſed ſemper. Acceptis itaq; uittis, coronauit Socratem, ac ſedit. ſedens autem inquit. Nimium mihi ſobrii conuiuã uidemini, neq; permiſſendum uobis id cenſeo. bibendum eſt enim. Nam inter nos id conuenit. Ergo bibendi principem donec ſatis biberitiſ, me uobis propono. Ferri iube Agatho ſi quod adeſt amplum poculum. ſed nihil opus eſt, imò feras huc puer uas illud, quod plures quam octo patras capere uidetur. Cum uas impleuiſſet, prior ipſe bibit, Socrati deinde inſundi iuſſit, & inquit. Aduerſus Socratem o conuiuã, dolo hoc nihil promoueo. Quãtũcunq; quis iuſſerit, ebibet, nec ebrium unquam uidebitis. Socrates, cum inſudiſſet puer, bibit. Tum Eryximachus, quid agimus Alcibiades? Ita nec loquimur quicquam ſuper calicem, neq; canimus, ſed quaſi ſinentes ingurgitamur? Ad quem Alcibiades, Salue optime Eryximache, optimo & frugi admodũ patre nate. Et tu ſalue, Eryximachus ſubiunxit. uerum quid nobis agendum? Quod inquit Alcibiades tu præceperis. Tibi quidem parendum eſt. Vir medicus multis alijs æquabitur unus. Impera ergo quodcunq; lubet. Audi iam, inquit Eryximachus. Antequam ingredereris, uifum fuit ab unoquoq; præſentium factõ in dexteram circuitu deinceps Amorem pro ingenij facultate laudandum. Nos quidem ſinguli diximus, tu quoq; cum non dixeris, biberis autem, iure dicere debes: & cum dixe-

ris, tunc demum Socrati quicquid uolueris, imperabis. Socrates quoque illi qui ad dextram succedit similiter, ceterisq; deinceps. Præclare loqueris, inquit, Eryximache. Sed non æqua ratio uideri debet, ut ebrius cum sobriorum oratione uerba sua conferat. Sed o beate uir, persuasit ne tibi Socrates quicquid ex his quæ paulo ante narrauit? Vel scis contra esse omnino? Hic enim si eo præsentem quenquã laudauero, uel Deum, uel hominem alium quàm hunc ipsum, manus non continebit. Bona uerba quæso, dixisse Socratem.

Nihil ad hæc dicas, respondisse Alcibiadem: per Neptunum enim neminem alium te præsentem laudarim. Sic agendum, inquit Eryximachus, uidetur, & si uis Socratem laudare. Quid ais, inquit Alcibiades, Oportere uidetur Eryximache, hunc uirum aggrediar, & coram uobis ulciscar. Quid cogitas, dixisse Socratem, de ridiculis quibusdã me laudabis? An quid ages? Vera loquar, inquit Alcibiades, permittis ne? Vera quidem, dixisse Socratem, loqui permitto, ac etiam iubeo. Parebo, inquit Alcibiades, quamlibet tiffime, modo id allequi possim. Verum tu obserua, & siquid minus uerum refero, interpellata ut lubet, mendaciumq; redargue. Nunquam enim sponte mentiar. Neq; mireris, si aliud aliunde utcunq; redit in memoriam, reuoco. Nam haud facile est homini sic affecto, miros tuos mores facunde certoq; ordine numerare. Socratem o uiri conuixæ, per imaginem laudare conabor. Iste igitur forte suspicabitur, ne ad ridicula sermonem conuertam. Sumetur autem imago ueri non ridiculi gratia.

ALCIBIADES COLLAUDANS SOCRATEM

Socratem assero per similem Silenis istis, qui sedentes inter alias imagines à sculptoribus figurantur, ita ut fistulas tibiã ue teneant. Qui si bifariam diuidantur, reperiuntur intus imaginem habere deorum. Satyro quoq; Marfyæ similem esse dico. Et quod aspectu quidem his es per similis, ne tu quidem o Socrates, negabis. Quod uero in alijs quoq; similitudinẽ eorum habes, deinceps iam audi. pro eã & contumeliosus es, an non? si non fateris, equidem testes adducã. An non tibicen? Et tibicen quidem Marfyã longe præstãtor. Ille enim instrumentis quibusdam homines demulcebat oris potentia, & nunc etiam siquis modulatione illius utitur. Nam illa quæ Olympus modulatus est, Marfyã qui docuit modulatu dico. Eius igitur harmonia seu uir quidam bene, seu foemina male utatur, sola animos attrahit, & quia diuina est, ostendit quinã dijs mysterijsq; indigeant. Tu autem in hoc duntaxat differs ab illo, quod sine ullo instrumento nudis quidẽ uerbis hoc idem efficias. Nos certe quotiens alium audimus alterius uerba referentem, & si nimis boni oratoris, tamen nullius, ut ita dixerim, illa facimus. At cum te quis audit, aut tua uerba quouis alio referente, quamuis ineptus ille sit qui refert, & siue uir seu foemina, siue adolescẽtulus audiat, obstupescimus quidem, ac mente corripimur. Equidem nisi suspicarer, ne forte nimis ebrius uidear, iure iurando interposito affirmarẽ, qualia mihi aliã ab huius uerbis contigerunt, contingãtq; etiam nunc quotiens hunc audio. Multo magis q; hi qui Corybantum more deferuntur, cor in me concitatur ad huius uerba, lachrymasq; effundo, uideoq; multis alijs hoc idem contingere. Et cum Periclem audiebã, ceterosq; oratores bonos, uidebantur illi quidem mihi præclare dicere, sed nihil tale mihi contingebat, neq; concitabatur animus, neque se ipsum quasi seruiliter uiuentem condemnabat. Sed ab hoc Marfyã nostro sæpe ita infector, ut existimem nullo modo in hoc statu uitę mihi esse uiuendũ. Hæc o Socrates, ne ne gaueris. Quinetiã certo scio, si in præsentia aures illi præstare uelim, minime tolerarẽ, sed eadem illa mihi euenirent. Cogit enim me fateri, quod cum ipse ego in multis deficiam, tamen me ipsum negligo, remq; populi Atheniensiu curo. Vi ergo quasi aduersus Sirenas obturans aures, hunc fugio ac uito, ne apud eum sedens cõsenescam. Patior autem erga hunc solum quod nemo existimaret, ut cuiusquam pudore ac uerecundia detinerer. At qui hunc solum uereor. Consciens enim mihi sum, defendere me nõ posse, quin sint agenda quæ iubet: sed cum ab eo discedo, populari ambitione me superari. Fugio igitur hunc atq; uito, et quotiens ipsum intueor, uerecundia me quia promissa non seruauerim, capit, ut sæpe cupiam hunc e uita decedere: Rursus uero si acciderit, nescio. Et à modulationibus quidem Satyri huius talia mihiq; & multis alijs cõtigerunt. Cætera uero audite. ut sim

milis sit his quibus ego similem esse dicebam, & uim quàm mirabilem habeat, intueamini. Scitote neminem uestrum Socratem cognoscere. Sed ego uobis ostendam, quandoquidem dicere iam incepti. Cernitis quàm uehementer Socrates erga pulchros afficitur: semperq; inter eos uersatur & obstupescit: ignorat omnia, nihil nouit. figura profecto hæc Silenis est persimilis. Scitote igitur eum hac habitus forma exterius amicitari, tanquam sculptum quendam Silenum. Intus uero si aperiatur, mira ô uiri conuiuæ, castimonia & integritas inest. Neq; enim pulchritudinem corporis cuiusquam quicquam æstimat, neq; diuitias, neq; honores, neq; cætera quæ uulgus admiratur, sed ea cuncta supra quàm existimari queat, longe spernit, ac pro nihilo ducit. Quocirca nullius nos esse apud eum uobis assero: fingit tamē ironicus aliter, ac iocari palàm de his rebus nunquam cessat. Serio autem agentis atq; intus aperti, nescio utrum quisquam uestrum diuinas quæ intus latent imagines unquam inspexerit. Ego certe quandoq; eas conspexi, atq; mihi uisæ sunt usque adeo diuinæ, & aureæ, & formosæ, & mirabiles, ut nullo modo fas existimem aliter quàm Socrates præcipit, agere. Ego iam aliquando ô uiri conuiuæ, Socratem arbitratus mea specie reuera admodum delectari, occasionem hanc mirificam felicemq; ad id quod affectabam, me nactum esse putauit. Gratificari quippe Socrati constitui, ut quæcunq; ille nouerat, mecum cõmunicaret. Nam magnum aliquid & mirificum formositatem meam existimabam, eaq; plurimum fidebam. Cumq; antea nunquã sine comite cum eo loqui consueuissim, quandoque dimisso comite, solus cum eo restiti. Vera uobis omnia aperienda sunt. Attendite obsecro. Si mentior Socrates, ipse redargue. Restiti equidem ô uiri conuiuæ, solus cum solo, sperans eadem hunc mihi dicturum, quæ amatores amatis cum soli sunt, loqui solent. Qua spe ualde lætabar, horum uero nihil actum est, sed ut solitus erat, cum ad uesperam usq; differuisset, abiit. Post hæc ad palæstram hunc citauit exercuiq; quasi in hac aliquid perfecturus. soli itaq; sæpe nos simul gymnastica exercuimus. Quid multis opus est uerbis? Nihil mihi successit. Postquam uero hac nequaquã successerat, durioribus machinamentis uirum hunc aggredi statui, nec ab inceptis desistere. Audite quàm uehementer huic insidiatus sum. Cœnatum accersui tanquam amator amatis insidiatus. Is non facile nec primo paruic, tandem uero obsecutus est. Venit ergo: sed sumpto cibo cõfestim abiturus surrexit. Tunc ego pudore detentus, abire permisi. Sed alias uehementiores insidias tendens, post cœnam ad multam noctem sermonem protraxi: cumq; uellet discedere, obijciens intempestam noctem, manere coegi. Quieuit igitur in proximo lecto, super quem se dens cœnauerat, nec alius præter nos ullus ibi ea nocte dormiuit. Quæ hæcenus dicta sunt, sine rubore ubiq; proferrè possunt. Quæ uero sequuntur, non prius audietis quàm prouerbiũ illud recensuerim, Vinum & cum pueritia, & sine pueritia est Prouerbiũ ueridicum. Quinetiam iniustum uidetur, ut is qui Socratem laudat, superbum & inuictũ facinus illius silentio prætereat. Præterea nõ aliter affectus sum quàm ille quẽ uipera mordet. Illum quippe ferunt qualis sit eius passio aperire nolle nisi his qui similiter ægrotant, quasi hi soli, utpote mali non ignari, ignoscant, si quis cruciatu compulsus, & loqui & agere cuncta non dubitet. Ego igitur præ cæteris astrictus uehementiori philosophiæ morsu, qui omnium est acerrimus, & siue cor, siue animum, siue quomodocunq; id appellandum sit, faucius cupiditate in philosophia sermonum, qui acrius quàm uipera mordent, & occupant siquando attigerint iuuenilem animum qui nõ penitus ignauus sit, compelluntq; ad quicquid tandem sit, faciendum atq; dicendum, nihil intentatum relinquere statui, quo Socratem ad explendam hanc sitim mihi quàm coniunctissimũ facerem. Nõ dicerem ea quæ dicturus sum, nisi apud eos conuiuas loquerer, quos semper quasi uesano quodam philosophiæ furore correptos bacchantesq; prospexi, Phædros, Agathones, Eryximachos, Pausanias, Aristodemos, Aristophanes, Socratem deniq; ipsum, & cæteros. hæc enim mihi nisi faucijs, eodemq; modo affectis, narranda non essent. Quare uos audientes, mihi ueniam dabit pro his quæ tunc à me facta, & nunc dicta fuerint. Famuli autem, & si quis alius adsit prophanus & agrestis, aures obstruant. Extincto lychno, famulisq; absentibus, uisum mihi ô uiri conuiuæ, haud amplius dissimulandum differendumq; sed ingenue quod sentirem aperiendum. Tetigi itaq; illum dicens, Socrates dormis?

Nondum, inquit. Scis ne quid hæcenus mihi uisum fuerit: inquam. Qua de re, & quid rogas, inquit. Tu mihi solus amator me dignus extitisse uideris, inquam, uerecun-

dior tamen in amore fuisse. Equidem cum ita se res habeat, ego quæ talis sim, stultum ecerem, nisi in hoc quoque tibi gratificarer, & in cæteris omnibus, siue meis rebus, siue tuis indigeas. Mihi quidem nihil est antiquius, quam ut optimus uir euadam. Ad hunc mo me magis quam tu iuuare potest. Ego autem tanto uiro non obsecutus, uehementer sapientum increpationes uererer, quam obsecutus insipientum uerba. quæ cum au solita ironia dissimulans, ita respondit. O amice Alcibiades, uideris reuera non ignalis esse, si uera sunt quæ de me refers, & inest mihi uis quædam per quam ipse melius possis, & miram in me pulchritudinem conspicias, tua forma longe præstantiorem. cognoscens, communicare mecum exoptas, & pulchritudinem pulchritudine comere, tanquam fœnerator multo plus quam ego reportare cõtendis. Nam pro opinione pulchrorum lucrari conaris, & aurum pro orichalco recipere. Sed o beate, dicitur animaduerte, ne te mea cõditio lateat, cum nullius sim precij. Tunc sane mentis acute incipit cernere, cum primum corporis oculus deflorescit. Tu uero ab hares procul. Mea quidem talia sunt, qualia dixi, inquam. Neque enim in ore unum, de aliud habeo. Tu autem ita delibera, ut & tibi & mihi melius fore censes.* Proquit, loqueris: ergo posthac inuicem consultantes agemus, quod utrisque tam in his in cæteris omnibus maxime conducitur putabimus. Cum hæc audissem, & obieci quasi iaculo quodam saucium existimaui. surgensque ne uerbum quidem ulterius loquimisi: & hunc amictum quem uidetis, circumdãs, erat enim hyems, substrato huius ueteri recubui: & hisce brachijs felicem hunc sapientemque uirum penitusque mirãdplexus, noctem sic totam quieui. Hæc scio non negabis o Socrates. Is tamen formæ ego maxime fidebam, spreuit omnino quasi ridiculam, superbeque contempsit. Denes deasque testor o Iudices, estis enim Socraticæ superbiæ iudices, me non aliter susce, ac si cum patre, uel fratre natu maiore iacuissem. Quam mihi mentem post hunc se putatis, cum me quidem contemptum existimarem, eius autem ingenium, temeritiam & fortitudinem admirarer, uirum talem nactus, qualem me prudentia & tolleretur esse nullum credideram? Quapropter qua ratione illi succenserẽ, ab eodem derem, haud inueniebã, neque rursus quibus illecebris ipsum mihi conciliarem. Ne equidem difficilius hunc pecunijs, quam Aiace ferro domari posse, & id quo facilius illum speraueram, me fefellit. Ambiguus itaque, & huic uiro magis quam alius quisquam mancipatus, circumuagabar. Hæc omnia tunc a me facta sunt. Procedente post hunc pore militia illi simul mihique obuenit aduersus Potidæam, fuimusque Socrates & ex exercitu contubernales. Primum quidem laborum patientia non me solum, sed alii nes longe superabat: & si quo in loco, ut accidere solet in bello, cõmeatus deficeret pares huic reperiebantur ad famem sitimque perferendam. Rursus uero in abundantum & comestatione mensaque militari, solus hic frui posse uidebatur. Et quamuis nollet, tamen si cogebatur, omnes protinus bibendo longe uincebat: & quod mirabilebrium quisquam eum nunquam conspexit. Sed hoc mihi adhuc in posterum rpossesse uidetur. Aduersus autem hyemes & frigora, quæ illis in locis asperrima sunt, lia faciebat. Quãdoque enim gelu maximo intolerabilique facto, ita ut nulli exire de culis auderent, & si qui exhibant, non nisi suffarcinati admodum, pedesque et crura pannisque laneis diligenter circũuoluti: Socrates per hoc ipsum tempus ita exhibat teris militibus, ut nihil ad eam uestem adiungeret, quã primo ferre solitus erat. Non pro pedibus per glaciem facilius incedebat, quam cum calcæis alij. Milites uero hæc in se contemni ab eo suspicabant. Et in his quidẽ talis erat Socrates. Quid autem fierantissimus uir in eodem exercitu, operæ precij est audire. Nam cum aliquando tatio quædam incidisset, stetit cogitans eodem uestigio a matutino tempore: cum ccare id quod cogitabat non daretur, persistabat cogitans, nec dimittebat. & iam erat, militesque id senserant, ac mirabantur, alterque narrabat alteri Socratem ab autisse cogitantem. Demum uero ab Ionia quidam milites, cum nox iam immineret prius, erat enim tunc æstas, circa eum strata posuerunt, iacueruntque sub diuo illuantes, an per noctem quoque perseveraret. Socrates uero stetit usque ad auroram se ac solis exortum. Postea uero abiit, cum iam solem nascentem salutauisset. In præque qualis fuerit, non est silentio prætereundum. Nam cum ea pugna fuit, ex qua n

optimum pugnatores duces exercitus donauerunt, nemo alius me seruauit quam Socrates. Videns enim me grauius uulneratum, nequaquam deseruit, sed ante me profiliens, me ipsum atque arma mea protexit, ab hostibusque seruauit. Atque ego tunc ista praedicans conatus sum, ut non mihi, sed Socrati huic, a quo seruatus eram, dona illa traderentur. Neque ista cofutaueris, neque ueluti falsa negaueris Socrates. Tunc sane duces ad meam respicientes dignitatem, donare me maluerunt, te in primis o Socrates obsecrante, ut mihi non tibi honor exhiberetur. Illud quoque dignum est memoratu, quemadmodum fuga nostrorum apud Delium facta, se Socrates gessit. Nam interfui quoque huic praelio, & quidem ex equo pugnans, cum Socrates ipse pedes esset. Profligatis igitur nostris, ac fuga iam omnium facta, Socrates una & Laches pedem referebant. Atque ego cum in hos casu incidissem, bono animo esse iussi, meque nunquam deserturum eos dixi. Hic igitur eo melius aspicere potui Socratem quam apud Potidam, quo ipse confusus equo, minus formidabam. Primum igitur intueri licebat, quanta cautione ac praesenti animo Lachem superaret. Deinde mihi uisus est o Aristophanes, quod & ipse ais, ibi non aliter quam hic incedere, superbus, & oculis quiete omnia circumlustrans, cauteque examinans lingua. Hostes siquidem ciuesque uicissim respiciebat, oculis & aspectu praeferebat, ostendensque uel remotioribus, si quis eum inuadat, non esse id impune facturum. Itaque tute abibat & ipse & alter. ferme enim qui ita incedunt, nemo eos inuadit, sed eos qui effusa fuga deferuntur. In multis quidem alijs mirifice laudari Socrates potest, sed talia sunt, ut ceteri quoque forsitan nonnulli eandem laudem mereantur: uerum illa praecipua in hoc, per qua nemini aliorum hominum, neque antiquorum, neque nouorum esse similis reperitur. Nam qualis Achilles fuit, ralem coniectet forsitan aliquis fuisse Brasidam, & alios quosdam: & qualis Pericles, tales Antenorem atque Nestorem. Sunt alij quoque qui hoc modo conferri in uicem possunt. Sed qualis Socrates est, qualisque eius mira dicendi ratio, nemo prope ad eius similitudinem accedit, neque ueterum, neque eorum qui nunc sunt, nisi ut ego nunc dixi, atque asimulaui. Quippe nulli hominum, sed Silenis & Satyris similis ipse est, eiusque sermones. Nam & hoc a me praetermissum erat prius, sermones eius persimiles esse imaginibus Silenorum ab artificibus factis, deinde apertis. Siquis enim huius sermones audiat, uidentur prima, ut fertur, facie nimium esse absurdi. Nomina quippe & uerba exteriori aspectu Satyri cuiusdam contumeliosi habitum praeseferunt. A sinos enim fabrosque ararios, & sutores calceorum, coriariosque semper habet in ore, eademque semper dicere de eisdem uidetur, ut omnes ferere qui minus experti peritiue sint, uerba illius irrideant. Verum si intus aspiciat quis eius sermones, primo quidem reperiet sensuum profunditatem habere solos aliorum omnium, & insuper diuinissimos esse, ac plurimas uirtutum speciosissimas imagines continere, atque ad plurima sese extendere: immo omnia praecipua comprehendere, quibus instrui debet is, qui sit honeste beneque uicturus. Haec sunt o uiri conuiuiae in quibus Socratem laudo, ac etiam de quibus conqueror. Audistis enim interim quas mihi iniurias intulit. Nec aduersus me solum ita se gessit, uerum etiam aduersus Charmidem filium Glauconis, & aduersus Euthydemum Diocle natum, aliosque permultos eadem fecit, quos ipse sub specie amatoris sefellit: nam pro amatore amatus euasit. Quare ob rem te quoque Agatho admoneo, ut huius simulationes dissimulationesque caueas, & ex his quae ego sum passus, hunc cognoscens, rem tuam cures, neque secundum prouerbum, infantium instar accepto incommodo sapias. Cum haec Alcibiades dixisset, eius audacia & loquendi libertate risum omnibus concitatum esse Aristodemus narrabat, quonia uisus est & amore Socratis esse captus. Sobrius mihi uideris o Alcibiades, Socratem dixisse. Alioquin nunquam ita artificiose longo uerborum circuitu facto occulte id studuisses cuius gratia caetera omnia dixeras: quod in orationis calce, ut praeter propositum proferre uidereris, tandem apposuisti, quasi non omnia idcirco dixeris, ut me ab Agathone disiungeres. Arbitraris me neminem praeter te unum amare debere, Agathonem uero a nullo alio quam abs te amari. Verum non latuit nos quid sibi uellet tuum illud Satyricum Silenicumque figmentum. Sed o amice Agatho danda opera est, ut nec isti sua machinamenta proficiant, nec ullius calumniae inter me ac te iactae dissidium faciant. Vera o Socrates, Agathonem respondiisse, loqui uideris. Nam ut nos seiungeret, inter te ac me se medium interposuit. Sed nihil hoc illi proderit, hinc enim surgens, prope te sedebo. Sic agendum

dum profectio, dixisse Socratem, hic infra me sede. Pro Iupiter exclamasse Alcibiades Qualia perpeti me uir cogit. In omnibus superare me uult. Medium saltem hic Agathem sedere permitte. Nequaquam decet, respondisse Socratem. Tu enim me laudare oportet autem me nunc ad dexteram hunc sedentem laudare. Si ergo post te maneat Agatho, haud me rursus laudabit, prius quam a me laudetur. Sed dimitte uir felix, noli huic meas laudes inuideas. Equidem laudare illum uehementer desidero. Huiusmodi Alcibiades, Agathonem ibi dixisse, Quid hic moror? Hinc iam discedo ut me Socrates det. Mos is Socratis est, Alcibiadem respondisse, uti eo praesente nemini liceat alteri mosos sibi conciliare. Vide nunc obsecro quam facile & quam probabili ratione ad se traxerit. Surrexit ergo Agatho, ut apud Socratem requiesceret. Tunc subito bacchantes multi patentis fores nacti, nam paulo ante quis contra exierat, ingressi & circa illos confederunt. Quorum strepitu turbata sunt omnia, nec ullus post haec in bibendo seruatus. Eryximachum, ac Phaedrum, aliosque nonnullos abisse, Aristodemus recensuit, seque diu dormisse, nam longae tunc noctes erant, & circa auroram iam cantantibus surrexisset. Somno excitum inuenisse, quod alij quidem partim dormiebant, partim discesserant. Agatho uero, & Aristophanes, atque Socrates soli adhuc uidebant, bibebantque ampla quadam phiala facto in dexteram circuitu sibi inuicem succedentes. Socrates autem assidue diserebat. Neque aliorum se recordari Aristodemus, inquit, neque enim ab initio adfuisse, & somno fuisse grauatum. Summam uero disputationis extitisse, quod Socrates illos fateri cogebat, eiusdem uiri officium esse tragicomediamque componere, eumque qui arte tragicus est esse quoque comicum. Cum haec illi potius quam persuasi concessissent, se somno dedisse Aristophanem primo, Agathonem deinde exorta iam luce. Socratem uero dormientibus illis in Lyceum, ipso ut crederet comitante, fuisse profectum, & lotum solito se more diem totum exercuisse, tum ad uesperam domi requiescisse.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI IN PHAEDRVM.

PLATO noster poeticae muse, quam a tenera etate, immo ab apollinea genitura sectaturo grauidus, primum peperit liberum totum pene poeticum, & candidissimum canamus, & de pulchritudine simul atque Amore uir pulcherrimus, omniumque amore dignus, ut merito ceteros quoque liberos deinceps adiderit uenustatis & gratiae plenos, a uenusta exordium felix auspiciatus, solusque omnium uenustatem ubique cum dignitate coniunxerit. Nam uero plurima huius libri mysteria in Theologia & libro de Amore exposuimus, argumentum eius bene perstringemus. Symposium de Amore quidem praecipue tractat, consequenter uero de pulchritudine. Phaedrus gratia Pulchritudinis disputat de amore. Neque ab re omnino inserta est oratio Lysiae, atque oratoris oratio. Pulchritudo enim & ad mentem, & ad uisum, auditumque pertinet. Quo fit, ut ubi de animorumque pulchritudine agitur, itemque de pulchritudine corporis, merito de orationis pulchritudine disputatum uero in ipso exordio Socrates inter iocandum seria nimium tradit praecipua, Omnia ob sapientiae studium contemnenda, Potissimum sapientiae studium considerare seipsum. Inter haec artificiosissima loci de allegorice significat Academiam: Platanus, Platonem: Castum arbutum, amoris Platonici & Socratici sem: Fons, in communicanda sapientia largitatem: ornamenta cetera oratorios poeticosque flores quibus Academiae Platonis abundat. Reprehenditur iure Lysias quod qualis sit amoris affectus inquirat, neque prius amorem ipsi nescit neque distinxerit. Considera inter haec amoris Socratici pudicitiam, nonnulla enim minus honesta praeputurus obuoluto capite exorditur. Mox inuocat Musas, ut rem minus honestam ipse suo saltem splendore cernis honestent. Sed antequam turpem uituperet amatorem, ne in eodem sit quo Lysias crimine, turpem amorem esse cupiditatem quandam siue libidinem a ratione rebellem, quae superet opinionem ad recta tendentem forme rapiat uoluptatem. Sed dum ad definiendum pergit, duos nobis tribuit duces, unum quidem appetitatis ingenitum, alterum uero legitimam quandam opinionem acquisitam paulatim per disciplinam, & honesta ducentem. Verum hos nobis intrinsecos duces, extrinseci duo mouent, Demon quidam aercus opinionis quae uero libidinem. Postquam uero definiuit, multis rationibus adolentes a turpibus amatoribus se tutum uero interea mirabile nota mysterium, Mosaico mysterio simile. Malorum plurimis in ipso statim praedemon aliquis immiscuit uoluptatem. Quonia uero non tam philosophicam quam poeticam agit personam, subdit

reptum à demone, quod Amorem dei nomen uituperauerit. Idque facit, ut distincturus Amorem, poetico potius quam dialectico more distinguat. In his animaduertes grauisimum peccatum esse in dei nomen delinquere. Rursus in animo esse presagium. Deinde poeticis quibusdam ambagibus artem à furore secernit. Furorem in diuinum diuidit & humanum. Diuinum in quatuor, scilicet in uaticinium, mysterium, poësim, atque amorem. Prouidentiam religionemque confirmat. Sapientiam diuino furore infusam humanæ sapientiæ longissime anteponebat. Antequam peragat animarum tractatum particularium, animas in medium communes adducit, scilicet mundi animam, quam nominat Iouem, atque sub ea duodecim animas spherarum duodecim mundanarum, quibus subdit totidem ordines demonum, totidemque particularium animarum. Singulis uero currus accommodat, id est cœlestia corpora atque sempiterna. De rationalibus animabus disputat, diuinis atque humanis, de circuitu utrarumque, & qua ratione hominum anime tam in cœlo animarum cœlestium contemplationem comitentur, quam super cœlum angelicum sequantur intuitum. Quid uero in anima Currus uehiculum, alæ, auriga, equi, Fatum, casusque in corpus, quid iterum Iupiter in cœlo magnus, ceterique dii sequentes, in Theologia exponimus. Satis uero tibi fuerit in presentia intelligere, geminas alas esse geminam instinctum menti ingentem, ad superna animum eleuantem; in intellectu quidem instinctum ad diuinum uerum, in uoluntate uero instinctum ad diuinum bonum pro uiribus conuertentem. Quando uero hi quidem remittuntur, inclinatio autem uegetalis naturæ intenditur ad corpora gubernanda, animas fractis iam alis in clemēta descendere Pythagorici putant. Post hæc cadentem de cœlo animam in nouem distribuit gradus. In his omnibus & poetica licentia utitur, & Pythagorica potius quam propria narrat. Inter hæc animaduerte similem animarum describi casum à Pythagoricis, atque demonum à prophetis. Numerum quoque nouenarium, tam choris angelicis, quam lapsis inde demonibus conuenire. Mitto nunc quod similem quendam casum Pherecydes Syrius narrat demonibus accidisse. Additque Ophioneum, id est serpentem dæmonicum fuisse caput exercitus rebellantis à mente diuina. Huius & simile, quod in mysterijs diuinis continetur, Iouem scilicet inferiores dæmones ad inferos deturbasse. Sed ad dialogum redeamus. Denique uirum purgata mente deo deditum, omnibus inde bonis impleri, solumque sapiētem esse, quamuis quasi extra se positus, uulgo derideatur uelut insanus. Post hæc descendit ad diuinum legitimi amoris furorē, quem accendi putat in animo quando pulchram aspiciens corporis formam, diuinæ pulchritudinis, quam quondam contemplatus fuerat, facile recordatur, illiusque recuperandæ desiderio inflammatur, & furit. Sed contrarium huic describit furorē quasi ferinum, à forma corporis non ad diuinum intuitum ascendentem, sed ad uenerum congressum turpiter descendentem. Describit rursus humanum quendam furorē inter diuinum atque ferinum, in eius accensum animo qui admiratione formæ corporeæ occupatus, neque obliuioni diuinam tradit omnino, neque penitus recordatur. Quo fit, ut neque intemperatus sit omnino, neque etiam temperatus, sed modo quasi incontinens, modo continens uideatur. Querens postea causas ob quas alij alios, aut magis minus ue ament, confugit ad sidera, quorum ab initio sint comites anime. Tot enim animarum ordines humanarum in Timeo disponit, quot in cœlo sunt stelle. Hinc reuertitur iterum ad uires anime diuindas: & rationem quidem aurigam uocat, geminos uero appetitus equos geminos: appetitum rationalem equum bonum, appetitum irrationalem equum malum, sed in hoc genere appetitum uergentem ad iracundiam, minus malum: declinantem uero ad concupiscentiam, magis malum. Deinde passionē amantium tam continentium quam incontinentium, mutuumque amorem quasi poeta depingit. Quo fit, ut non aliter his allegorice indulgendum sit, quam canticis Salomonis. His actis, cum de pulchritudine quæ ad mentem, & quæ ad uisum pertinet, tractauisset, iam ad examinandam orationem Lysie pergit, atque oratoris officium demonstrandum, ut pateat qualis orationis pulchritudo sit, quæ pertinet ad auditum. Pulchritudinem orationis in ordine collocat, uidelicet ut caput habeat à fine differens, habeat & media, capiti & fini & inuicē necessario copulata. Huiusmodi ordinem in primis ab oratore precipit obseruari. Probat autem neminem oratorem uerum esse posse, nisi rerum presertim humanarum, animorumque scientiam habeat. Quo autem orator id assequi possit, precipit ut dialectico facultatem discat diuidendi atque componendi, quem esse uult precipuum ueritatis indagandæ, inueniendæque instrumentum, & in Philebo dei nuncupat donum, propterea quod sicut in mundo perpetuum dei officium est diuidere atque componere, ita & dialectici est in arte. Ideoque consummatum dialecticum, id est metaphysicum iudicat tanquam deum esse colendum. comparat post hæc inuicem oratores, uituperatque eos, qui uerisimile uero anteponentes, populum fallunt atque seipfos, stultique confidunt quid ueri potissimum simile sit etiam absque ueri ipsius notitia posse cognoscere. Mox optima quedam nota præcepta. Tria primum oratori necessaria sunt, Ingenium, Doctrina, Exercitatio. Philosophia opus est ad ipsam maximam cuiusque artis perfectionem. Ab exercitatio dialectica, rerumque contemplatione sublimium, tandem mentis sublimitas uisusque ad agendum efficax cōparatur. Quæ quidem duo in artium maximarum perfectione magnopere necessaria sunt. Deinde comparat oratorem non legitimum coquis, adulatoribusque quemadmodum in Gorgia legitimum uero medico. Proinde regulam tradit qua tam animi quam corporis, immo rei cuiusque natura sit cognoscenda, statimque redit ad oratoris officium. Subdit ob ipsum scribendi officium literas in Aegypto à demone quodam Teuthe unam cum ceteris disciplinis inuentas fuisse. Deridet præterea scribendi studium, in eo uidelicet qui per literas indubitat à posteris confidat patefacere ueritatem. Atque

Pythago-

Pythagoreorum more probat contemplationem traditionemque ueritatis in animos, potius quam in libros. Quod in epistolis quoque confirmat. Denique solum oratorem laudat, qui ingenio sit studioque philosophus. Concludit uero dialogum oratione, uotisque pulchritudinem animi à deo petentibus. In qua considera Socratem ceteris omnino spretis sola pulchritudine animi, id est sapientia esse contentum, ueruntamen indicare, hanc ipsam non tam humano studio, quam diuino munere comparari.

PHÆDRVS, VEL DE PVLCHRO

A MARSILIO FICINO TRADUCTVS, AD LAV-

rentium Medicem uirum Magnanimum.

SOCRATES ET PHÆDRVS

AMICE Phædre, quoniam & unde? PHÆD. A Lysia ô Socrates, Cephalî filio. Pergo autem deambulandi gratia, extra urbem. Plurimum enim tempus cum eo sedens à matutino ad hanc usque horam illic constiti. à tuo autem meoque sodali Acumeno persuasus deambulando exerceor, quod quidem exercitiationis genus facilius salubriusque ille quam currendi certamen existimat. S O C. Probe ille quidem ô amice, monet. At enim Lysias erat, ut uidei, in urbe. PHÆD. Erat. Nam apud Epicratem diuertit in hanc Olympio proximam Morychi domum. S O C. Quid rei agebatur illic? An uidelicet orationis epulo Lysias uos accepit? PHÆD. Scies, modo tibi ocium sit obambulantem unam mecum audire. S O C. Quid uero? nonne putas me iuxta Pindarum negotio etiam anteferre, tuam & Lysia collocutionem audire? PHÆD. Perge igitur. S O C. Dicas modo. PHÆD. Atqui disputatio illa ô Socrates, tuis auribus congrua. Sermo namque fuit qui habitus est, nescio quo modo, amatorius. scripserat enim Lysias sollicitatam ex pulchris istis quendam, sed non ab amatore, in eoque ipso sese ostendit, quod probet non amanti magis quam amanti gratificandum esse. S O C. O generosum uirum. Utinam scriberet inopi potius quam opulento, & seni quam iuueni, & in ceteris omnibus ita affecto, ut ego & nostrum complurimi sumus, esse gratificandum. Siquidem urbana & publice utilis foret oratio. Me tamen cupido tanta coepit audiendi, ut si Megaras usque deambulando proficiscere, atque Herodici more ubi ad murum accesseris, protinus inde recedas, non te relinquere. PHÆD. Quid ais optime Socrates? An putas quare Lysias multo tempore per otium composuit disertissimum omnium qui nunc sunt scribendi, ea me rudem ita ut illo dignum est commemoratum? permultum certe absum. atqui mallem equidem id mihi quam multum auri adesse. S O C. O Phædre, si ego Phædrum ignoro, mei quoque oblitus sum. sed horum sane neutrum est. Id enim certe scio, quod non semel tantum ille Lysia sermonem audiuit, sed iussit sapienter recenseri. Lysias autem parebat libens. Nec uero Phædro id satis fuit, uerum sumpto demum libro, quare maxime cupiebat, considerauit. Quod cum fecisset illic à matutino usque sedendo fatigatus, deambulantem abcessit, per Canem, ut equidem reor, memoriam mandans, nisi forte prolixior erat oratio. Tendeat autem modo extra muros, ut ea ipsa meditaretur. Obuians uero homini sermonum amore infano, eo conspecto lætatus est, quia congaudentem coexultantemque foret habiturus, ac pergere unam iussit. Deinde uero ab homine ipso sermonum audio rogatus dicere, simulabat grauari, quasi non cuperet referre: tandem uero & si nemo sponte audire uellet, erat ad audiendum illata ui coacturus. Te ergo Phædre rogarim, quod etiam non rogatus facturus es, mihi nunc ut facias. PHÆD. Satius est igitur utcumque possim dicere. Videris enim non prius me dimissurus, quam pro uiribus dixeris. S O C. Vere nimium tibi uideor. PHÆD. Sic igitur faciam. Sed enim uerba quidem ipsa ô Socrates, non edidici: sententias autem penè omnium, quibus amantem ostendit à non amante differre, teneo equidem, easque breuiter referre tibi per ordinem pergo. S O C. Ostende amabo, prius quid in sinistra habes sub pallio. Suspicio enim te librum ipsum habere. Id si sic est, ita cogita, me quidem te magni facere, attamen praesente Lysia, me tibi auditorem praebere non est consilium. sed age ostende. PHÆD. Desistas. Magna de spe me deiecisti ô Socrates, quam in te habui, nempe ingenium unam tecum exercitaturus. Sed ubi uis sedentes legamus? S O C. Huc circa Ilyssum fluuium diuertamus. postea ubi uidebitur, sedentes requiescemus. PHÆD. Peropportune decalciatus sum: nam tu quidem

dem fer
ferm t
Vides i
cus, S
PHÆ
le: s o
rumq;
templ
die per
ut sapi
mo e j
à Bor
fuisse.
ner p
Cim
rum c
dar, f
ocio
dum
pau
non
fide
phæ
At
du
ita
mi
lar
gi
&
fy
u
e

dem semper. Facile igitur erit nobis per aquulam ipsam uadere, & non intusundum præsertim hac anni hora atq; diei. s o c. Perge igitur, & simul cōspice ubi sedeamus. PHAED. Vides illam altissimam Platanum? s o c. Video. PHAED. Ibi & umbra, & uentus modicus, & mollis herba, ubicunque sedere uel etiam recumbere uelimus. s o c. Perge igitur. PHAED. Dic mihi ô Socrates. Nōne hic olim fertur Boreas ab Ilyssō Orithyam rapuisse? s o c. Fertur quidem. PHAED. An nō hic grata, pura & nitida apparet aquula, puella rumq; apta ludis? s o c. Nequaquam, sed paulo inferius ad duo uel tria stadia, ubi Dianæ templum offendimus, atq; ibidem ara quædam est Boreæ. PHAED. Non adeo noui. Sed dic per Iouem Socrates, tu ne hanc fabulam putas ueram fuisse? s o c. Iam si non putarē, ut sapientes, absurdus non essem: deinde rem cōmentans uentum Boreæ dicerem proximi e petris cum Pharmacia ludentem Orithyam deiecisse, atq; ita mortuam, raptam hinc à Borea fingi, uel ex Areopago. Est enim & alia fama nō ex hoc loco, sed ex illo raptam fuisse. Ego autem ô Phædre, iucunda quidem hæc existimo, sed curiosi nimiū atq; anxij, nec porro fortunati uiri, non ob aliam causam quàm quod ei necesse sit Centaurorum et Chimæræ formam interpretari. Atq; etiam confluit turba Gorgonum & Pegasorum, aliarumq; monstrorum multitudo formarum; Ita q; si quis hæc non ita ut narratur, esse credat, sed ad cōuenientem sensum singula uelit traducere, rustica quadam sapientia fretus, ocio nimiū indigebit. Mihi uero ad hæc ocium non est ob eam ô amice, causam, quia nondum quo secundum Delphicum præceptum meipsum cognoscere. Ridiculum igitur puto, cum mea ipse ignorem, aliena perscrutari uelle. Quare his dimissis, atque existimationi quam de his paulo ante narrabam, fide adhibita, non ipsa quidem, sed meipsum considero, utrum ego sim bestia aliqua Typhone multiplicior, ardentiorq; & furiosior, siue placatus quoddam & simplicius animal diuinæ cuiusdam mitisq; fortis natura particeps. At ô amice, nōne hæc ad quam inter loquendum peruenimus, ea erat arbor ad quam nos ducebas? PHAED. Hæc certe ipsa. s o c. Per lunonem præclara diuersio. Nam Platanus ista patulis admodum ramis & procera est, & altitudo uiticis illius, opacitasq; pulchra nimum & amœna, ac præcipuum nunc habet florescendi tempus, ut omnis circum locus suauitate compleatur odoris. Fons quoq; nitidissimus sub platano fluit aquæ nimum frigida, ut ex tactu pedis coniectare licet: quem nymphis & Acheloo sacrum esse à puppis & imaginibus istis coniecto. An non aduertis præterea quàm iucunda & dulcis hic aura spiret? Aestiuum insuper quiddam & canorum cicadarū subresonat choro. Sed omnium scitissimum est, herbam ipsam aspicere, ut in prato suauiter accliuu recumbentis caput sit molliter suscipere apta. Ita q; tu per q; optime me quasi hospitem deduxisti, ô amice Phædre. PHAED. O admirabilis uir, absurdissimus quidam uideris: et profecto quod ais, hospitii cuidam deducto, non incolæ similis es: ita neq; fines nostros transisse unquā, neq; extra moenia ipsa egressus appares. s o c. Ignosce mihi optime Phædre. Nam discendi cupidus sum, agri uero & arbores nihil docere me possunt, sed homines qui in urbe uersant. Tu autem uideris mihi exeundi incitamentum inuenisse. ut enim famelcentibus animalibus frondes aut fructus porrigētes ea ducunt, ita tu mihi librum porrigens, per totam Atticā & aliō quō uelis, perduceres. Iam igitur cum huc peruenerimus, recumbere mihi placet. Tu autem in qua potissimum figura uidebitur cōmodissime posse legere, ea assumpta leges. PHAED. Audi igitur. Mearum quidem rerum status sic se habet, et id maxime nobis, ut audisti, conducturum puto. Arbitror autem me non minus ob id abs te siquid petiero consequi debere, quod amore tui captus minime sum. Nam amatores cum primum libidinem expleuerunt, collati beneficij pœnitent: eos uero qui amore irretiti non sunt, nō est cur pœnitere conueniat unquam. non enim coacti, sed sponte cum optime de suis rebus consultaissent, pro rerum suarum facultate beneficia contulere. Præterea amatores mente quandoq; reuoluunt, quàm negligenter res suas propter amorem administrauerint, & quæ suo damno contulerint beneficia, quos ue labores subierint, ideoq; dignā amatis gratiam retulisse existimāt. Sed hi qui amore decepti non sunt, neq; rei domesticę negligentiam, neq; labores præteritos, neq; propinquorū discordias se incurrisse amici causa conueruntur. Quamobrem tantis malis sublati, nihil aliud restat, nisi ut prompti sint ad omnia quæ grata illis fore existiment, peragēda. Aiunt pleriq; amatores idcirco pluris facere oportere, quod maxima erga amatos charitate deuincti sint, semperq; parati, tum di-

Ridiculum est, quum quis sua ignoret aliena scrutari

Quod inter homines, nō inter arbores uiuendum

Oratio Lysiae contra amatores

tis, tum factis amatis obsequi, etiam si ex hoc ceteros omnes offenderint. Quorum
 tentiam ueram non esse hinc facile coniectamus, quod translata ab alijs in alios
 uolentia, posteriores amatos prioribus anteponunt: ac si recentiores iusserint, supe
 hostiliter insequuntur. Atqui quam ratione decet tale quid illi concedere, qui e
 mitate affectus est, quam nunquam expertus quisquam concesserit. Enim uero &
 sanire potius quam sapere confitentur, & nosse preterea in saniam suam, sed contir
 minime posse. At uero qui sapiunt, quonam pacto eorum qui sic affecti sunt, consil
 luntatesque probabunt. Præterea si ex amantibus optimum eligere uelis, ex paucis ti
 tio dabitur: si autem ex alijs commodissimum tibi sodalem quæsiueris, ex multis
 cebit eligere. Maior uero spes est, hominem amicitia tua dignum inter multos qui
 ter paucos repertum iri. Si igitur ex legum cōstitutione publicam uereris infamiam
 minisse oportet, amatores qui ita se amandos censent, ut ipsi alios amant, solere pa
 non frustra inuigilauerint, gloriari. Eos uero qui non amant, quoniam continere
 sunt, solere quod optimum est, potius quam rumorem multitudinis querere. Adde
 uulgus cum sentiat amatores amatos sequi assidue, atque hoc operæ precium putare
 catur ne turpis eos cupiditas ceperit, aut fortè iam capiat. Non amantium uero far
 tatem improbare non audet: Scit enim necessarium esse homines inuicem uel an
 uel commoditatis alicuius causa sæpe uersari. Proinde si te metus inuaserit putante
 ficile fore ut maneat amicitia, immo similitate orta accidere cōmunem utrisque iac
 te uero concedente ea quæ multi facis, maxime læsum iri: non iniuria amatores u
 mebis, multa enim illos offendunt, atque omnia in sui detrimentum accidere arbitri
 Quapropter amatos uersari inter alios prohibent, metuentes ne diuites eos opibu
 rent, aut docti uiri intelligentia præstent: atque omnino si qui egregium aliquid in se
 uideantur, ab his amatos procul arcere conantur. Ita ut ab his abstineant persuadente
 cis omnibus priuant. Tu uero si rerum tuarum ratione habita melius quam illi de
 ueris, ab eis dissenties atque abibis. Qui autem amore tui capti non sunt, sed propte
 tem quæ oportet efficiunt, aliorum tibi familiaritatem minime inuidebunt: sed pe
 derint eos qui tibi hæere noluerint, arbitantes ab illis quidem te despici, à famil
 uero iuari. Quamobrem multo maior spes est amicitias ex hoc commercio quàm
 citias provenire. Accedit ad hæc quod amanti plurimi prius corpus cupiunt, qu
 mores aut alia quæuis ad amatum pertinentia nouerint. Quo efficiunt, ut dubium sit
 tincta cupiditate in amicitia perseverent. Non amantibus autem, qui cum prius e
 mici essent, non agebant oblectamenti gratia omnia, consentaneum est non adeo
 tem conflare benevolentiam, sed ipsorum officia monumenta futurorum accipi. Q
 am melior euades si mihi credideris, quam si amatori præbueris aures. Nam aman
 ter modum dicta & facta tua laudibus efferunt, partim quia uerètur ne te offenda
 tim quia propter cupiditatis ardorem in iudicando falluntur. Talia enim quædam
 designat. infortunatos quidem, ea etiam quæ alijs molestiam nullam præbent, tri
 tare compellit: fortunatos autem & uori sui compotes, quæ læticia digna non sur
 tanquam iucunda laudare. Quapropter miserari eos magis oportet quam diligere
 si mihi credideris, primo quidem non ob præsentem uoluptatem, sed ob futuram
 tem adero tibi, non amori mancipatus, sed mihi imperans: neque ob minimas cau
 quando graues inimicitias suscitabo, immo uero ob maximas uix tandem com
 inuoluntarijs erratis ignoscam, uoluntaria emendare & deuitare conabor. Hæc su
 turæ amicitia argumenta. Si autem tibi uidetur non posse firmam nisi amore ar
 nasci, animaduertere debes, quod hac ratione neque filios multi faceremus, neque
 tes neque filios eos haberemus amicos, qui non ex amoris huius ardore, sed alijs quibus
 studijs facti essent amici. Ad hæc si egenis gratificandum est maxime, conuenit
 non meliores homines, sed pauperrimos iuuare. maximis enim liberati malis grati
 tes habebunt. In proprijs quoque & priuatis sumptibus non cōuocandi amici erunt
 rientes & supplices. hi enim beneficium maximi facient, te sectabuntur, ad fore
 rientur, applaudent, gratias ingentes agent, uota pro te fundent. Cæterum dec
 tan non egenis maxime indulgere, sed his potius qui referre gratiam possunt: ne
 tibus solum, sed beneficio dignis: neque his qui forma tua delectantur, sed qui tibi et

profuturi sint: nec illis qui uoti sui compotes facti, palam sese iactabunt, sed qui uerecundi tacebunt: neque illis qui breue ad tempus te colent, sed qui per omnem uitam similiter diligunt: neque illis qui extincto cupiditatis ardore, inimicitiarum occasiones inquirent, sed qui forma deflorescente, uirtutem suam constantiamque ostendent. Tu igitur quae dixi, memento, atque id cogita, quod amantes ab amicis increpantur, quasi turpe quiddam sit amor. At eos qui non amant, nullus familiarium ob id uituperat, quod hoc pacto male sibi ipsi consulant. Forfitan me rogabis, nunquid omnibus non amantibus obtemperare te moneam. Ego autem puto neque ipsum quidem amatorem iussurum esse te erga omnes amantes hanc eandem mentem habere. Neque enim accipienti, id pari gratia dignum, neque tibi ceteros latere uolenti, similiter facile. Oportet autem iacturam quidem ex hoc nullam, utilitatem uero ad utrosque aliquam prouenire. Ego iam dicta sufficere arbitror: si quid autem tibi addendum uideatur, interroga. Quid tibi uideatur o Socrates? Nonne mirifice oratio haec & ceteris rebus & uerbis composita est? Mirum in modum o amice, ita ut obstupuerim. atque ita o Phaedre, propter te affectus sum, dum te respicerem, quia mihi uidebare in legenda oratione gestire. Putans ergo te talia magis quam me cognoscere, tibi obsecutus una tecum, o diuinum caput, ipse quoque bacchatus sum. PHAED. Siccine tibi uideatur iocandum? S O C. Ego tibi iocari uideor? An non serio loquor? PHAED. Nullo modo o Socrates. sed uerum dic per eum qui amicis praestit; Iouem, putas quenquam Graecorum hac ipsa de re plura atque maiora dicere posse? S O C. Quid uero? laudandum scriptorem eo solum censemus, quia ea dixerit quae oportuerit? ac non eo solum, quia dilucide & rotunde & eleganter singula uerba posuerit? Si enim uis, tui gratia concedendum est. nam me quidem ob ignauiam meam et imperitiam lauit. Eloquentiae enim dicentis solum intendi. ad id uero nec Lysiam quidem ipsum sufficere se existimare putabam. profecto mihi uisus est o Phaedre, nisi tu aliud dicas, bis & ter eadem repetisse, quasi deesset illi copia eadem de re multa dicendi, uel quasi nulla sibi de hoc cura esset. Ac mihi uisus est sese ostentare, quod posset eandem rem aliter & aliter dicendo utroque modo luculente dixisse. PHAED. Nihil ais o Socrates, hoc enim maxime oratio habuit. Nam quae erant in re de quibus commode dici posset, eorum nihil praetermissum est, ut praeter illa quae ab hoc dicta sunt, nemo eadem de re plura aut probabiliora dicere possit. S O C. Id ego non iam amplius confiteri possum. prisci enim sapientesque uiri & mulieres qui de his dixerunt scripseruntque; redarguent me, si tui gratia concessero. PHAED. Quinam isti? & ubi tu meliora audisti? S O C. In praesentia quidem non satis memini. Sed profecto alicubi audiui, uel Sapphus pulchrae, uel sapientis Anacreontis, uel scriptorum aliorum. Vnde uero hoc ipse coniecto? quia plenum o beate mihi sentio peccus aliorum, & non deteriorum quae dici possunt, quod uero ex me ipso nihil tale cognouerim, intelligo, meae inscitiae conscius. Restat igitur me instar uasis haec ex aliorum fontibus hausisse, sed iterum ob ruditatem meam & quomodo & a quibus perceperim, oblitum esse. PHAED. Optime o generose, dixisti. A quibus acceperis, & quomodo, neque etiam si iussero, dicas. At illud dicas quod profiteris, rursus habere te plura & praestantiora his quae a Lysia scripta sunt. quod si feceris ab istis abstinens, auream tibi promitto in Delphis statuam aequilibrem, quod nouem illi principes solent, non meam solum, sed tuam etiam ponere. S O C. Amicissimus es, & reuera aureus o Phaedre, si me dicere putas Lysiam omnino aberrauisse, ac posse praeter haec omnia meliora alia dici. Hoc enim ne deterrimo quidem scriptori arbitror euenire. Principio quantum attinet ad id de quo sermo habetur, putas ne aliquem probare uolentem non amanti magis quam amanti gratificandum esse, nisi probauerit non amantem prudentem esse, amantem uero insanum, & illum quidem laudauerit, hunc uituperauerit, quae sane necessaria sunt, alia deinde quae dicat habiturum? Sed existimo haec talia sinenda, & scriptoribus concedenda esse, nec inuentionem horum, sed dispositionem esse laudandam. at illorum quae non sunt necessaria, & difficulter reperiuntur, non dispositionem solum, sed inuentionem etiam laudandam puto. PHAED. Concedo quod ais. tolerabiliter enim dixisse uideris. faciam igitur & hoc ipse modo. Amantem enim quam non amantem magis agrotare, praesupponere tibi permittam. In alijs autem, si plura & praestantiora quam Lysias dixeris, iuxta Cypselidas in Olympia aureus stabis. S O C. Serio id accipis o Phaedre, quod uirum mihi dilectissimum reprehendi. Ego uero tecum iocabar. Ac me putas reuera hoc aggressurum esse, ut aliud quiddam

P praeter

præter illius sapientiam ornatius dicam. PHÆD. Hac de re ô amice, in eadem aenueuisti, dicendum tibi omnino est, ut cunq̄ poteris. Ac, ut ne molestam illam rem dorum sepius inuicem respondere compellamur, caue, ne ue illud me dicere cogas. ô Socrates Socratē ignoro, mei quoq̄ ipsius oblitus sum. Et cupiebat quidem, seclabat grauari. Demum ita cogita, nō esse nos prius abituros hinc, quā tu dixeris uere aiebas in pectore meliora. Sumus enim soli, & quidē in solitudine. ego autem & robustior. Ex his omnibus intellige quid dicam, nec uelis coactus potius quā loqui. S O C. At enim ô beate Phædre, ridiculus ero, si ipse rudis cum optimo illo se contendero, ac de rebus eisdem ex tempore disputauero. PHÆD. Scis ut se res Missa isthæc facias mecum. Fermè enim inueni per quæ te cōpellam. S O C. Ne dissecro. PHÆD. Ne dicam? Imò uero iam dico. Ad iulurandū me uertam. Iuro et per aliquem deum, uel si uis, per hanc platanū, nisi tu dicas in eius conspectu, me n posthac cuiusquam orationem tibi ostensurū esse, uel nunciaturum. S O C. Papæ ô iste, q̄ pulchre reperisti qua arte uirum orationis audum, ad quiduis agendum corres? PHÆD. Quid ergo cum talis sis, tergieris? S O C. Minime amplius, quando tu ita iurasti. Qui enim quirem ab his epulis abesse? PHÆD. Dic igitur. S O C. Scagam? PHÆD. Qua de re dicis? S O C. Obuolutus dicam, ut celerius transcurrantem, nec ad te respiciens, ob pudorem impediatur. PHÆD. Dicas modo. extera u facito. S O C. Iam agite ô Musæ dulces, siue propter cantus speciem, siue propter mi genus illud suauium & stridularū cognomen habetis, mecum adiuuate sermonem me dicere optimus iste compellit, ut eius sodalis qui primo huic sapiens uidebatur magis etiam uideatur. Erat puer quidam, imò uero adolescentulus egregia indole tus: huic autem erant amatores complurimi: quorum unus uir sane uersutus cui lo q̄ ceteri minus eum amaret, persuasit puero se non amare. Cum q̄ flagitaret alic ipsum illud ipsum non amanti potius q̄ amanti gratificandū esse persuasit, atq̄ ita In omnibus ô puer, unicum principiū ijs qui bene consulere uolunt, est intelliger lud sit de quo cōsultatur, uel omnino aberrare necesse, plerosq̄ uero latet quod n rei substantiam. Tanquam igitur scientes, in dispositionis principio non declaran dentes uero quod par est, consequitur, ut nec sibi, nec alijs consentanea loquantu igitur & mihi ne accidat quod in alijs damnamus, postquam nobis discrepatio est cum amante potius quā non amante, amicitia sit ineunda, quid amor ipse sit, & uim habeat, definitione ex consensu posita cognoscamus: atq̄ ad id respicientes r tesq̄ consideremus, emolumentum ne an detrimentū afferat. Quod igitur cupidū dam sit amor, omnibus manifestū: quod uero etiam qui non amant, pulchra seu t piunt, non ignoramus. Ut igitur quo amans à non amante discernitur, intelligam oportet duas in unoquoq̄ nostrum ideas esse dominantes atq̄ ducentes, quas se quo cunq̄ ducunt. Altera quidem est innata nobis uoluptatū cupiditas. Altera u quisita opinio optimi affectatrix. Hæ autem in nobis quandoq̄ consentiunt, quar seditione & discordia sunt: & modo hæc, modo altera peruincit. Quādo igitur o id quod optimum est, ratione ducit ac superat, hæc ipsa uiuendi potestas temperat minatur. Quando uero cupiditas absq̄ ratione ad uoluptates trahit, nobisq̄ impe perium hoc libido uocatur. Libido autem cum multiformis sit, multarūq̄ partiu tas utiq̄ appellationes habet, & harum formarum quæ maxime in aliquo exubera lum appellatione nominatū reddit, nec ullum suis decorū aut dignum tribuit cog tum. Circa cibos em superatrix rationis & aliarū cupiditatū cupiditas, ingluuies a & eum qui hanc habet, hac ipsa appellatione nuncupatū reddit. Rursus quæ circ tatem tyrannidem exercet, ac eum quem possidet, hac ducit, patet quod habebit men. atq̄ alia horum germana, & germanarū cupiditatum nomina ubi aliqua ma minatur, quomodo ponenda sint, manifestū est. Cuius autem gratia superiora om mus, ferè iam patet: siue tamen dicatur, siue non, magis quā si prætermisum l bit. Nam cupiditas absq̄ ratione quæ superat opinionem ad recta tendentem, ra uoluptatē formæ, & à cognatis cupiditatibus circa corporis formam uehemente borata peruincit & superat, ἀπ' αὐτῆς ἐπιβόμης, id est robore & uehementia, ὅρα amor appellata est. Num tibi ô amice Phædre, quemadmodū mihi, uideor diuini

dam passus fuisse; PHÆD. Profecto quidem ô Socrates, præter solitum profluens quædam amplitudo te cœpit. S O C. Silentio igitur me audi. Nam reuera diuinus hic uidetur locus. Quare si sapius nymphis procedente sermone corripior, ne miteris. Ea certe quæ modo canebam, à dithyrambis non multum distant. PHÆD. Verissima narras. S O C. Horum equidem tu causa es. sed audi cætera, ne abeat id quod superuenit. At uero Deo curæ erunt, nos disputando ad puerum reuertamur. Age igitur ô optime, quid sit id de quo consulitur, dictum & definitum est. Respicientes ergo ad hoc quod reliquum est, uideamus quid emolumentum uel damnum ab amante & non amante, ei qui obsequitur, sit merito prouenturum. Hominem libidini mancipatum, & uoluptatibus seruientem necesse est amatum suum pro uiribus sibi quæ iucundissimum reddere. Aegrotanti uero quicquid non repugnat, iucundum; quod uero melius, aut æquale, molestum. Quare neque præstantiorem, neque parum amator amatum sponte unquam patietur esse. Inferiorē autem indigentiorēque quo ad poterit, semper efficiet. Deterior ignorans sapiente, forti timidus, ineptus ad dicendum rhetorico, hebes acuto. Hæc & plura insuper animi mala cum natura insunt uel fiunt amato, gaudet amator, atque alia insuper inferre conatur. Alioquin uoluptate priuatur. Inuideat ergo necesse est amator amato, atque eum ab omni consuetudine studioque unde uir excellens euadere possit, amouens, uehementer officiat. Maxime tamen ex priuatione illius obest, quod prudentissimum efficit. Prudentissimum uero diuina facit philosophia, à qua amator procul abducere amatum compellitur, metuens ne ab eo, si fiat sapientior, contemnatur. Denique omnia efficit, quibus ille omnium ignarus euadat, admireturque amantem. Qualis cum fuerit, amatori quidem iucundissimus erit, sibi autem ipsi perniciosissimus. Atque ita in his quæ ad intelligentiam pertinent, noxia est cum amatore consuetudo. Post hac uidentum quo pacto is qui bono dulce anteponere cogitur, corpus illius quem amat, si commissum sibi fuerit, sit curaturus. Optabit profecto corpus non solidum, sed molle & delicatum, non sub sole, sed umbra nutritum, quod procul à periculis & laboribus siccisque sudoribus, muliebri & delicato uictu fuerit educatum, coloribus alienis extraneisque ornamentis ex priorum defectu ornatum, cæterisque horum similibus consuetum. Quæ omnia cum prolixius recensere indignum sit, summam in præsentia concludemus, ut reliqua prosequamur. Talem sanè corporis habitum in præliis & quauis alia ingenti necessitate, hostes quidem audacter inuadunt, amici autem ipsique amatores huic maxime metuunt. Sed hoc iam tanquam manifestum dimittendum est. Deinceps uero dicendum quid nobis emolumentum uel damnum in rebus externis amantis familiaritas & custodia præbeat. Atqui hoc omnibus amatori præsertim est manifestum, quod amicissima charissimaque & diuinissima possessione orbem fieri amatum desiderat. Parentibus enim, necessarijs, amicis, priuari eum exoptat, existimans eos dulcissimæ ipsius cum amato consuetudini impedimento fore. Puerum præterea uel auri, uel cuiusuis possessionis ditissimum, neque facile capi posse putat: neque si captus fuerit, detineri. Quamobrem necesse est amatorem tanquam inuidum amati prosperitate dolere, aduersitate gaudere. Quinetiam sine uxore, sine filijs, sine domo, diu exoptat uiuere adolescentem, cupiens plurimum tempus propria dulcedine perfrui. Sunt alia quoque mala, sed horum plurimis in ipso statim principio dæmon aliquis uoluptatem immiscuit: ueluti adulatori grauissimæ bestię maximæque calamitati inferuit natura oblectamentum aliquod inconcinnum. Vituperabit quoque scortum aliquis utpote noxium, & alia huiusmodi animalia atque studia, quæ nos ad præsens delectare consueuerunt. Amans uero præter quod noxius, est etiam sua consuetudine omnium molestissimus. Pares enim cum paribus ueteri prouerbio iucundissime congregantur. Nam et

Prouerbijs

qualitas temporis cum ad æquales uoluptates propter similitudinem trahat, amicitiam parit. Veruntamen his etiam nimiam satietatem affert, proinde necessitas omnibus in rebus cuique grauis est. quæ quidem simul cum dissimilitudine in amate ad amatum est maxime. Juniori enim senior adhærens, neque die ulla, neque nocte ab eo sponte recedit, sed necessitate & furore rapitur, qui illum quidem uoluptatum illecebris trahit uidentem, audientem, tangentem, & omnino amatum sensu quolibet attingentem, ita ut ingenti cum uoluptate illi assidue obsequatur. Amatū uero qua uoluptate, quoue solatio æquale tempus adeo detinebit, ut extrema molestia non uexetur: cum faciem senilem deformemque aspiciat, cæteraque similiter, quæ non factu solum, uerumetiam auditu molesta sunt, necessitate quadam ad ipsum

P 2 captan

captādum semper propofita, dum fedulis paffim infidijs obferuatur, auditq; importunatasq; tum laudes, tum uituperationes quibus amans ipfum profequitur: quæ sobrietate quidem intolerabiles funt, in ebrietate uero non intolerabiles folum, uerum etiam ob nimiam aperte loquēdi licentiam turpiffimæ. Præterea dum amat, perniciofus importunus eft. Cum uero amare defierit, in pofterum infidus aduerfus illum querentis iuramentis, precibus atq; promiffis uix tandem induxerat, ut præmiorū fpe infæ eius confuetudinem fuftineret. Demum cum rependere deceat, principem alium in præfidem accipit, mentem temperantiãq; pro amore atq; infania, factusq; iam alius: tum fallit. Tunc amatus eorum quæ dicta quondam & facta funt memor, beneficentiam exigit, putans cum eodem uerba fe facere. Sed alter ob uerecundiã, neq; audet tatum efle fe confiteri, neq; inuenit qua ratione prioris illius principatus infanti iurata & promiffa perfoluat, mentis iam & temperantiæ compos effectus, ne fi eadem quæ antea fecerit, fimilis idemq; ac fuerat ante, rurfus euadat. Hinc efficitur, ut qui ante uerat, iam aufugiat, mutatusq; abeat, quali tefta in aduerfum cadente: alter uero perlocogatur, grauiter ferens, ad imprecationesq; conuerfus. Qui fanè ab initio deceptum cum ignorauerit nõ decuiffe, amanti neceffario amanti gratificari, imò homini multo magis ab amore libero mentemq; habenti. Alioquin neceffarium fore, feipfum cõmittere minime infido, morofò, inuido, molefto, perniciofo ad rerum poffeffionē, perniciofo ad poris habitum, longe uero ad animi difciplinã perniciofiffimo, qua nihil apud deos & mines reuera aut efi, aut erit unquam uenerabilius. Hæc ô puer, confideranda funt, a lud infuper animaduertendũ, amatoris amicitia non beneuolentia ulla, fed auuiditate quadam expletionis quali fame conftare.

Vt lupus ipfe agnum, puerum fic ardet amator.

Hoc illud eft quod prædixerã, ô Phædre. Nec dicentem me ulterius audies, fed iam fufficiat habere fermo, quantum putabam dimidiũ difputationis tranfactũ efle, ac restare tantum de nõ amante dicendum, quod illi potius indulgere deceat, ad idq; quot illi bona innumerãda. PHAED. Cur ergo defiftis ô Socrates? S O C. Animaduertifti Phædre, cur me iam nõ dithyrambos amplius canere, quamuis in uituperãdo mea uerfetur ora quod fi laudare alterum pergam, quid facturum me putas? An nõ lentis à nymphis, tum ra tua, tum diuina prouidentia me afflari? Quare fumatim dico, tot bona inefle aliquid quot mala in altero numerauimus. Sed quid multis opus eft uerbis? De utrifq; enim fufficienter dictũ. Atq; ita quod decet, fabula patietur. Ego iam tranfmiffò flumine abeo, propter quod ad maius aliquid abs te compellar. PHAED. Nondũ ô Socrates, prius quod efius abfcedam. An nõ uidetis ut iam plane meridies fit, in qua hora intentus eft calor? Sed interim motes, ac de his quæ diximus, colloquentes, cum primũ refrixerit, tunc abeamus. S O C. Inuenis es circa sermones ô Phædre, ac uere mirabilis. Arbitror equidẽ orationũ quæ his poribus habitę funt, neminem pluribus autorem caufamq; fuiffe quod te, fiue ultro diceret fiue quoquo modo alios compellendo. Simmiam Thebanũ excipio. Alios uero longerecellis. Et nunc uideris in caufa fuiffe, ut aliqua à me oratio habeatur. PHAED. Nobellum fanè denuncias, fed quonam modo, & quæ oratio? S O C. Cum flumen tranfitum efferem, dæmoniu & folitum mihi fieri fignum factum eft: quod fanè quotiẽs accidit, quod facturus eram, agere prohibet. hinc uocem audire uifus fum, quæ abire me uetat, antequam expiauerim, quali aliquid deliquerim erga deum. Sum igitur uates quidem, at nequaquam bonus, fed quemadmodũ qui male sciunt literas, quantum ad meipfum fufficiens. Citatq; iam intelligo delictũ meum. Siquidem ô amice, præfagij quiddã etiam eft in animo. Me enim cõmouit & antea dum loquebar, unde quodammodo uerebar, ne cum fortitudum Ibycum apud deos deliquerim, apud homines gloriam confequar. Nunc ferat in quo deliquerim. PHAED. Quid efi? S O C. Grauem ô Phædre, grauem, inquam, ferentem & tu attulifti, & me dicere compulifti. PHAED. Quonam pacto? S O C. Stultum quodãmodo impium: quo quis grauior efle potefi? PHAED. Nullus, fi tu uera narraueris. S O C. Quid enim Amorem? nõne Veneris filium, & deum aliquem putas? PHAED. Dicitur quidẽ. S O C. Non tamen à Lyfia, neq; ex sermone tuo qui per os meum abs te quod quadam incantatione deductus, prolatus eft. Si autẽ efi, ut certe efi, deus aut diuinũ quiddam amor, malũ utiq; nõ efferet. At sermones de illo quali malũ efferet, habitũ funt. In hoc

go aduersus Amorem deliquimus. Atque ualde ineptae disputationes hae nostrae uidentur, quam uis urbanae: quae cum nihil syncerum uerumque contineant, gloriantur tamen tanquam plurimum ualeant, si hominibus nonnullis deceptis approbentur. Mihi igitur o amice, expiari necesse est. Est autem his qui confabulando peccant, expiatio quaedam uetus, quam Homerus non nouit, sed Stesichorus. Oculis enim priuatus ob Helenae uituperationem, non ignorauit caecitatis causam ut Homerus, sed utpote musicus eam agnouit. Itaque statim illa fecit carmina:

Non uerus sermo ille fuit, nec nauibus altis

Existi fugiens, nec adisti Pergama Troiae.

Atque ita aedito poemate, quam *παλινωδιαν*, id est recantationem, uocant, confestim uisum recuperauit amissum. Ego autem in hoc ero utriusque sapientior, quam antequam accideret mihi quicquam mali ob Amoris uituperationem, conabor illi palinodiam reddere, & quidem aperto capite, non ut supra, ob uerecundiam uelato. PHAED. His uero o Socrates, nihil mihi gratius efficere posses. S O C. Etenim meministi o Phaedre, quae impudenter ex libro lectum est, & a me ipso quoque de amatore dictum. Quod si generosus aliquis uir & modestus, qui similem sibi alium amet amauerit uel, nos audiat cum dicimus amantes ob minimas saepe causas maximas inimicitias suscitare, & inuidiosos amatis perniciososque esse homines, audire se arbitrabitur in nauibus educatos, qui liberalem aliquem amorem nunquam inspexerint, neque ullo modo nobis concedet, quae in amoris uituperationem adducimus. PHAED. Fortem per Iouem o Socrates. S O C. Hunc ego hominem ueritus, & Amorem ipsum metuens, cupio ueluti potabili oratione falsum illum auribusque nostris noxium sermonem diluere. Consulo quinetiam Lysiam, ut quae primum scribat amanti potius quam non amanti ex similibus indulgendum. PHAED. Ira futurum certo scito. Nam postquam tu amatorem laudaueris, necesse erit Lysiam ut eadem scribat a me compelli. S O C. Istuc equidem credo, quando diu tu, qui nunc es, fueris. PHAED. Dic age forti animo. S O C. Eia ubi mihi puer ille adest, ad quem superiorum sermonem habui, ut hunc etiam audiat: ne si minus quam audierit, temere non amanti obtemperet. PHAED. Is tibi proximus semper adheret, quoad cupis. S O C. Sic ergo o egregie puer, cogita, priorem sermonem Phaedri Pythocle geniti Myrrhinus fuisse: sequentem uero Stesichori Euphemi filii, uiri amabilis fore. huius hoc erit exordium. Non uerus sermo ille est, qui praesente amatore non amanti magis iubet gratificari, quia amans furit, non amans uero sanus est. Si enim simpliciter uerum esset, furor esse malum, recte a nobis dictum fuisset. Nunc autem maxima bonorum nobis fiunt per furor diuino quodam munere concessum. Nam & quae in Delphis futura praedicit uates, & quae in Dodona sacerdotes, furentes quidem multa ac magna comoda priuatim et publice Graecis hominibus attulerunt: sanae uero dum sunt, exigua aut nulla. Quod si referamus Sibyllam, & alios quoscunque diuino usi sunt uaticinio, quae multa praedicientes in futurum profuerint, prolixum nimis extenderemus sermonem, & rem manifestam omnibus proferremus. Illud tamen dignum est testificari, quod ueteres qui nomina rebus imposuerunt, non turpe quiddam, neque ignominiosum putauerunt furor. Non enim praclarissimae artis qua futurum discernitur, hoc nomen annexentes, eam *μανικω*, id est furor nomen asserunt, sed tanquam bonum quiddam sit furor, quando diuina sorte provenit, honestae artis nomen huiusmodi indiderunt. At nunc iuniores isti interiecta τ litera, imperite nimium, *μανικω* dixerunt. Sane inuestigationes futuri sanorum hominum per aues & alia ostenta, utpote a coniectura humanae intelligentiae procedentes, mentem historiaeque auguralem cognominarunt. Quam deinde posteriores o paruum in magnum uertentes, honestiori uocabulo exornant. Quanto igitur perfectius praestantiusque uaticinium augurali coniectione, & nomen nomine, opusque opere, tanto testificantur antiqui furor ex deo profectum quam humanam prudentiam praclarior esse. Atque aduersus morbos & labores maximos ob antiqua delicia quandoque diuina indignatione mortalibus imminentes gentibus quibusdam alicunde furor adueniens, ac praedicens quibus opus erat, remedia adinuenit, confugiens ad uota cultusque deorum: unde expiationes propitiationesque consecutus, incolumem reddidit possidentem & in praesens tempus & in futurum, absolutionem praesentium malorum recte furenti occupatoque adeptus. Tertia uero a Musis occupatio & furor suscipiens teneram intactamque animam, suscitatur illam atque afflat. Unde per cantus aliamque poesim infinita antiquorum gesta exornans, posteros instruit. Qui autem absque furore Musarum poeticas ad

Maxima bona fiunt per furor diuinitus concessum

οιονομια
οιωνισια

fores accedit, confidens arte quadam poetam se bonum euasurū, inanis ipse quidem eius poësis præ illa quæ ex furore procedit : qua quidem hæc quæ ex prudentia fit, et scit. Tot equidē, ac etiam plura diuini furoris præclara opera referre possum. Quam ipsum ne formidemus, ne'ue ulla nos ratio absterreat, ostendens prudentem & sanctius quæ concitatum amicum esse diligendum. At ille insuper ostendat si potest, ac etiam reportet, non pro utilitate amantis & amari amorem à dijs esse concessum. Notum nunc ostendendum est contra pro felicitate maxima huiusmodi furorem à dijs in nobis esse datum. Demonstratio autem erit contentiosius quidem incredibilis, sapiens uero contra. Oportet autem nos prius de natura animæ diuinæ & humanæ, affectu: *De anime im-* pera intuentes, uera nouisse. Hoc uero demonstrationis huius principium sit. Anir- *mortalitate* nis immortalis, quod enim semper mouetur, immortale est, quod uero aliud mouet alioque mouetur, cum terminum habeat motus, terminum habet & uitæ. Solum ergo seipsum mouet, quia nunquam se deserit, nunquam cessat moueri. Imò uero & alij: cunctaque mouentur, id fons & principium est mouendi. Principium autem sine ortu & principio enim necesse est quicquid generatur oriri, ipsum autem ex nullo. Nam si principium oriretur ex aliquo, ex principio utique non oriretur. Cum uero sit absque ortu, & interitu sit necesse est. Nam si principium interiret, neque ipsum ex alio, neque ex ipso aliterceretur. Siquidem ex principio omnia oriatur oportet. Sic ergo principium motus est seipsum mouet. Hoc autem neque mori, neque nasci potest. Alioquin omne cœlum, omni generatio concidat desinatque necesse est, neque rursus unquam constare possit, unde hæc rursus nata oriatur. Cum igitur appareat immortale esse quod seipsum mouet, animæ scitiam & rationem hanc ipsam qui dixerit, non erubescet. Omne enim corpus cui extrinsecus incidit, inanime est. Cui uero intus ex seipso id inest, animatum, rursus hanc naturam sit. quæ si ita est, ut non sit aliud quicquam quod seipsum moueat præter animam: *De idea anime* cessario ingenita & immortalis est anima. De immortalitate animæ satis est dictum. Uero ipsius in hunc modum est dicendum. Quale id omnino sit, diuinæ penitus pronarrationis foret: similitudinē uero eius quandam describere, humanæ & breuioris. hanc modo dicamus. Similis esto cognatæ potentie subalati currus & aurigæ. Deorum & aurigæ omnes boni sunt atque ex bonis, aliorum uero permixti. Principio quidem stri princeps bigas habenis moderatur: deinde equorum alter bonus & pulcher, & huius, alter contrarius & ex contrarijs. Quo fit ut dura & difficilis necessario sit uectura. Qua uero ratione mortale & immortale animal appellatum est, conandum est: *Quo pacto fit animal* Omnis anima totius inanimati curam habet, totumque percurrit cœlum, alias uidelicet sortita species. Perfecta quidem dum est & alta, sublimis incedit, ac totum gubernandum. Cui uero alæ defluerint, fertur quoad solidum aliquid apprehenderit, ubi habitans sortita, corpus uel terrenum suscipit, sese mouere apparens propter illius potentiam: aut totum uocat, anima simul corpusque compactum, et mortale animal cognominatur. Itale autem ex nulla ratione discursu percepta, sed que fingitur: quippe cum neque uide neque satis intellexerimus deum, immortale quoddam animal, habens quidem animam, hanc etiam corpus naturaliter omne tempus coniuncta. Sed hæc iam uti deo placet, ita beant & dicant, per quam uero causam alæ abijciant, decidantque ab anima, nunc dicunt. Est autem talis quædam, naturalis alarum uis est, graue in sublime attollere, ubi deorum habitat genus. Omnium uero quæ sunt circa corpus, maxime particeps diuini est animi uinum aut pulchrum, sapiens, bonum, & quicquid tale dici potest. His utique alitur me, augeturque ipsa alatio animi: turpi autem & malo contrariisque huiusmodi deficit attrit. Magnus utique dux in cœlo iupiter citans alatum currum primus incedit, exornantem, prouideque disponens. Hunc sequitur deorum demonumque exercitus per unde citatus ordinatus. Permanet autem Vesta in deorum æde sola. Aliorum uero deorum cetera in duodecim numero censent, suæ quisque functioni præest ut quisque est ordinatus. Ita igitur beataque spectacula discursusque intra cœlum existunt, quibus deorum genitorum intendit suum quisque officium peragens. Sequitur autem semper uolens & potior enim à diuino choro procul abest. Cum uero ad conuiuium ac dapas uadunt, immum cœli fastigium sublimes eunt. Deorum quidem uehicula apta habentis, æqualiter: ita facile gradiunt, aliorum uero ægre. Grauat enim prauitatis particeps equus, ad

urgens atq; trahens, cuiuscunq; aurigarū equus non bonus nutritus fuerit. Vbi iam labor & certamen extremū animæ proponitur. Quæ enim immortales uocantur, cum ad summum peruenerint, extra progressæ in cœli dorso consistunt. Ibi constitutas circūferentia ipsa circūfert, atq; illæ intuentur quæ sunt extra cœlum. Locum uero supercœlestē, neq; quisquam nostrorum laudauit adhuc poetarū, neq; unquam pro dignitate laudabit. habet se uero in hunc modum. Audendū est enim uerum dicere, præsertim de ueritate loquenti. Sine colore, sine figura, sine tactu, sine essentia uere existens, animæ gubernatore solo intellectu cōtemplante utitur, circa quam ueræ scientiæ genus hunc habet locum. Vt pote igitur dei cogitatio intellectu & scientia immaculata se uertens; cogitatio quoq; omnis animæ quæcunq; conuenientē sibi conditionē susceptura est, intuita per tempus id quod est, contenta ueritatis contemplatione nutritur & gaudet, donec circulo in idem circūferentia referat. In hoc autē circuitu conspiciat ipsam iustitiam, conspiciat temperantiā, conspiciat scientiā, non qua ad sit generatio, nec qua alia alicubi sit in alio, quales uidelicet sunt eorum quæ nos entia nūc appellamus: sed illam quæ in eo quod est ens uere, scientia est: & alia eodem modo quæ uere sunt speculata atq; his enutrita, subiens rursus intra cœlū, domum reuertit. Cum autem redierit, auriga ad præsepe sistens equos, obijcit illis ambrosiam, & post ipsam nectar potandū. atq; hæc deorum est uita. Cæterarū uero animarū alia optime deum secuta, similisq; effecta, extulit in supercœlestē locum aurigæ caput, & cum ipsa circūferentia simul delata est, sed perturbata ab equis, et uix ea quæ uere sunt, intuita. Alia uero modo caput extulit, modo submisit: at ob uolentiā equorum, partim uidit quidem, partim uero non uidit. Alia autē animæ affectantes quidem omnes superiorē locum sequuntur: cum uero nequeant, submersæ circūferuntur, calcantes sese inuicem atq; incumbentes, alia aliam præire cōtendens. Tumultus igitur & certamen & sudor fit extremus. Vbi quidem aurigarū uitio multæ claudicant, multæ multas pennas confringunt; omnes uero magno implicatæ labore, expertes eius quod uere est intuēdi, discedunt: post discessum uero alimento utuntur opinabili. Cuius quidē gratia multus inest conatus, ueritatis campus ubinā sit, intueri. Nam ex huiusmodi prato optima uis animæ conuenientem accipit alimoniam, & alarum natura qua anima eleuatur, hoc alitur. Regulaq; Adrastigæ, id est inuitabilis numinis, hæc est: ut quæcunq; anima deum comitata aliquid uerorum inspexerit, ea usq; ad circuitū alium sit indemnis: & si semp hoc facere queat, sit semper illa. Si uero impotens assequendi non inspexerit, & casu aliquo usa, repletaq; obliuione & prauitate grauetur, grauata autem pennas confregerit, in terrāq; reciderit, tunc prohibet lex hanc in prima generatione in aliquam brutalem ire naturam: sed iubet eam quæ plurima uiderit, in geniturā uiri philosophi, aut pulchritudinis cupidi, aut musici, atque amatorij: eam uero quæ secundo loco, in regem legitimū, aut bellicosum uirum & imperatorium descendere. Tertio in gubernatorē reipub. aut rei familiaris dispensatorē uel quæstuariū. Quarto in laboriosum gymnasticū, aut circa medelam curamq; corporis uersaturum. Quinto in eos qui uates futuri sunt, & circa mysteria quædā. Sexto in poetam uel alium quemuis eorū qui apte in imitatione uersant. Septimo in artificem uel agricolā. Octauo in sophistā & popularem. Nono in tyrannicū. In his autem omnibus quicūq; iuste uitam egerit, sortem postea nanciscitur meliorē: qui uero iniuste, deteriore. In idem enim unde profecta est cuiusq; anima, annis decem millibus non reuertitur. Nam alas ante hoc spacium nō recuperat, præter illius animā qui philosophatus est sine dolo, uel unā cum sapientiæ studio pulchritudinē amauit. Hæc quidem tertio ambitu mille annorum, si ter hanc ipsam deinceps elegerint uitam, sic recuperatis alis, post tria millia annorum euolant abeuntes. Alia uero animæ primæ uitæ finem consecutæ, iudicantur. Iudicatæ autem alia sub terra in iudicij locum euntes, meritas illis pœnas sustinēt. Alia in cœli quendam locum per iudicium eleuatæ, ita degunt, ut dignum est ea uita qua in hominis figura uiuerunt. Millelimo anno ambæ redeunt sortem & electionem secundæ uitæ suscipiunt, deligit unaquæq; eam uitam quam uelit. Hic & in bestiæ uitam humana anima transit, & ex bestia rursus in hominem, si modo anima quandoq; prius fuerit hominis. Nam quæ nunquam ueritatem inspexerit, in hanc figuram uenire non poterit. Oportet uero hominem intelligere secundum speciem, ex multis procedentem sensibus in unum ratiocinatione conceptum. Hoc autem est recordatio illorum, quæ olim uidit anima nostra cum Deo

Vide ut Plato ponit aliqua extra cœlum

Intellectus animæ gubernator

Novem animarum conditiones

Ad idē reuertitur anima post decē millia annorum

Humana anima transmutatio

perfecta, & illa despiciens quæ nunc esse dicimus, & ad id quod uere est sursum reflexa. Quapropter sola philosophi cogitatio merito recuperat alas. Nam illis semper quantum fieri potest, memoria inhæret, quibus deus inhærens diuinus est. Talibus autem cõmentationibus qui recte utitur, perfectisq; mysterijs semper imbuit, perfectus reuera solus euadit. Ab humanis autem studijs segregatus, diuinoq; inhærens, carpitur à multitudine quasi extra se positus, sed ipse deo plenus multitudinẽ latet. Tendit igitur huc totus sermo, qui est circa quartum furorem, quo quando quis uisa hinc pulchritudine aliqua ueræ illius reminiscens, alas recipit, receptisq; euolare nititur: Cum uero id facere nequeat, tanq; auis superna suspiciens, & inferiora cõtemnens, crimen reportat quasi furore correptus. Hæc itaq; diuina alienatio omnium alienationũ optima, atq; ex optimis fit & habenti & participantĩ: & qui hoc tenetur furore, cum amet pulchra, amator uocatur. Vt enim dictũ est, omnis anima hominis ea quæ uere sunt, intuita est, alioquin in hoc animal non uenisset. Recordari uero ex his quæ hic sunt, illorum, non facile est omnibus, nec quot ex illis breue tempus illuc inspexerunt, neq; quot huc descendentes infortunatæ fuerunt, ita ut quibusdam consuetudinibus deprauatæ, sacrorum quæ aliquando inspexerant, obliuionem susceperint. Quamobrẽ pauca restant, quibus satis memoriæ superlit. Hæc uero quando hic similitudinẽ aliquam eorum quæ illic inspexerant, intuentur, obstupescunt, & quasi extra se ponunt: quæ tamen sit hæc affectio ignorant, quia nõ satis omnino persentiunt. Iustitiæ quidẽ & temperantiæ & aliorum quæcunq; in animis preciosa sunt, splendorem nullum in his imaginibus cernimus, sed per obscura quædam instrumenta uix & perpauca in eorum imagines accedentes eius quod repræsentat genus aspiciunt. At pulchritudinem tunc licebat uidere clarissimam, quãdo cum beato illo choro felicem uisionem contemplationemq; secuti cum Ioue quidem nos, alij uero cum alio quodam deorum, uiderunt & initiati sunt sacris, quæ fas est dicere sacrorũ omnium beatissima: quæ operamur integri quidem nos & malorum expertes, quot in posterũ manebant, integra quoq; & simplicia immobiliaq; & beata spectacula initiati inspectantes pura in luce puri & immaculati, solutiq; ab hoc quod nunc circumferentes, corpus uocamus, in modum ostreæ huic alligati. Hæc autem memoriæ sunt accepta ferenda, propter quam desiderio illorum quæ quondam uidimus, nunc sermonem extendimus. Pulchritudo autem quemadmodũ diximus, & cum illis progrediens effulgebat tunc, & huc profecti percepimus eam per sensum nostrorum perspicacissimũ clarissime refulgẽtem. Visus enim nobis peracutissimus est sensuum omnium qui per corpus fiunt, quo sapientia non cernitur. Ardentes enim excigaret amores, si quod tale ipsius simulacrum manifestũ oculis proueniret. Eadem est de cæteris quæ sunt amabilia, ratio. At uero pulchritudo sola hæc habuit sortem, ut maxime omnium & perspicua sit & amabilis. Qui ergo non est mysterijs nuper initiatus, aut potius est deprauatus, haud celeriter hinc illuc ad ipsam pulchritudinẽ excitatur, similitudinẽ hic quandam quæ ab illa denominatur aspiciens. Quapropter non ueneratur dum aspicit, sed quadrupedis ritu deditus, uoluptati aggredi & concumbere nititur: petulanterq; congregiendi, nec timet, nec erubescit uoluptatem præter naturam sectari. Sed qui nuper expiatus est sacris, qui uero aliquando est plurima cõtemplatus, quando uultum diuina forma decorum uidet, apte ipsam pulchritudinem imitatum, uel aliquam corporis speciem, primo quidem horret, metusq; uetus aliquis in eum reuoluitur: deinde inspiciens tanquã deum colit: ac nisi uereretur uehementis insanitiæ crimen, sacra amatis nõ aliter quã dei statuæ faceret. Intuentem uero ipsum uelut ex horrore, permutatio, sudor, & ardor insolitus occupat. Quando enim pulchritudinis influxum per oculos accipit, calefit, quo pennarum natura irrigatur: postquam uero incaluit, liquefcunt quæ ad pullulandum spectant, quæq; diu præ duritiæ compacta, exitum germinis cohibebant. Vbi autem influxerit alimonia, pennarum germina iam ab ipsis radicibus tumescencia impetu quodam per animæ speciem totam nituntur erumpere. tota enim erat olim pennis suffulta. Feruet itaque tunc omnis & profilit: atq; ut infantes quum dentes emittunt, pruritu & dolore gingiuarum uexantur: ita & pennas emittentis anima feruet, & titillatione, molestiaq; afficitur. Itaq; cum pueri speciem intuetur, cupidinemq; inde effluentem imbibens irrigatur calefcitq;, dolere iam desinit, atq; lætatur. Cum uero procul abfuerit, exaruerintq; meatus qua parte scaturire nititur ala, aridi & constricti, pennarum germen cohibent.

Pulchritudo sola maxime omnium amabilis

hoc

hoc intus unā cum cupidineo illo influxu oclusum tumescentiūq; more resiliens, ipsū sibi met suos meatus undiq; obstruit pungitq;. Tota igit̄ anima undiq; faucia stimulo concitatur & angitur, rursusq; memor pulchritudinis delectat̄. Ex utriusq; uero permixtis passionis huiusmodi uehēmētia & nouitate uexat̄, & anxia furit, atq; insanit. Sic affecta, præ furore neq; nocte dormire potest, neq; die usq; cōsistere, sed passim discurret desiderio pulchri uidendi percussa. Videns aut̄ & influxum illum cupidineū hauriens, abstrusa prius et conclusa, iam aperit & resoluit. Cum uero iam respirauerit, stimulis angustijsq; liberatur. Hac utiq; suauissima uoluptate in præsentī usque adeo delinitur, ut nunq; ab eius illecebris sponte discedat, neq; quenquam pluris facit q̄ amatum, sed parētes, fratres, amicosq; omnes obliuioni tradit, ac dissipato per incuriam patrimonio minime cōmouetur, patrias quoq; consuetudines & dignitates quibus gloriari solebat, penitus aspernatur, & seruire & iacere parata ubicunq; permittit̄, modo igniculo suo inhæreat. Non enim colit solummodo & ueneratur formosum, sed medicum etiā hunc grauissimorū morborum sibi solum inuenit. Hunc utiq; affectum ingenue adolescens, ad quem meus est sermo, homines *ἔρωτα*, id est amorem, appellant. Quo autem modo dii nominant, si audieris, merito propter iuuentutem ridebis. Tradunt Homericī quidam, ut arbitror, ex reconditis carminibus, in Amorem carmina duo, quorum alterum ualde petulans, neq; satis concinnum. Sic autem aiunt. Hunc quidem mortales *ἔρωτα*, id est amorē uocant uolatilem: Immortales autem alatum, propter uolandi necessitatem. His partim licet credere, partim non licet. Atqui causa affectioq; amantium hæc ipsa est. Quotcunq; igitur ex Iouis pedissequis capti fuerint, grauius constantiusq; alati, illius onus ferre possunt. Qui uero Martem coluerunt, cumq; illo circūuagati sunt, amore illaqueati, siquam ab amato sibi inferri iniuriā putant, in eadem facile prouolant, præcipitesq; tum ad seipos, tum ad amatos necandos feruntur. Atq; ita secundum quenq; deorum cum quo quilibet chorū egit, eundem honorat, imitatq; semper in uita pro uiribus quoad permanet incorruptus, & hoc pacto primam hīc uitæ generationem ducit, talemq; seipsum ad amatos & alios exhibet. Amorem ergo pulchrorum ex suo quisq; deligit more, & tanquam deus sibi ille sit, quasi statuam fabricat & exornat utpote honoraturus, atq; sacrificaturus. Iouis itaq; cultores eum sibi armandum quærunt, cuius Iouialis sit animus. Quare considerant utrum ad philosophiam & imperium natura sit aptus: & quando illum amant inuentum, omni opere contendunt quo ille talis euadat. Ac nisi prius quod exoptant, ingressi fuerint, studio suo tunc contendunt admodum, discuntq; undecunq; aliquid possunt, atq; ipsi etiā ad hoc opus progrediuntur. Inuestigantes ex seipsis dei sui naturam, uoti tādē compotes fiunt, ex eo quod summa quadam attentione mentis aciem in deum erigere compellantur: deinde cum per memoriam illum attingant, diuinitate afflantur, atq; ex eo mores & studia, quatenus homini licet dei participem fieri, capiunt. Quoniam uero horum omnium causas referunt in amatum, dilectione ardentius accenduntur. Ac si ab Ioue hauriant, bacchantium sacerdotum more, in amati animum transfundentes, proprio deo quoad possunt, simillimum reddunt. Quicunq; uero Iunonem secuti sunt, regium quærunt, quo inuento similiter affecti eadem erga illū omnia faciunt. Apollinis præterea reliquorū ue cultores deorū singuli deos singulos imitantes, eodem modo affectū natura adolescentem quærunt, eoq; comparato & ipsi imitantes, & adolescentibus persuadentes, moderantesq; in numinis ipsius studium & ideam pro uiribus agunt. Non inuidia, nō illiberali maleuolentia in adolescentes suos utuntur, sed omni studio illos ad perfectam tum sui, tum dei quem colunt similitudinem, formare conantur. Cura igitur finisq; uere amantium, si modo quod cupiunt, fuerint assecuti, talis est profecto qualem descripsimus: & insignis admodum felixq; ab amico propter amorem furente, dilecto suo, si captus fuerit, prouenit. Comprehenditur autem quisquis capitur, hoc pacto. Quamlibet animam ab initio huius fabulæ trifariam diuisimus: atq; equorum equidem formas geminas, duas quasdam species posuimus: aut rigam uero speciem tertiam: eademq; nobis in præsentia maneat. Equorum autem alter bonus, alter non. Quæ autem aut boni equi uirtus, aut mali prauitas sit, nondum plane diximus, nunc uero dicendum. Bonus excellentiori habitu est, specie rectus, membris expressus, ardua ceruice, naribus modice aquilinis, nitido colore, nigris oculis, honoris cupidus, temperantiæ pudorisq; particeps, ac ueræ opinionis amicus, nullis sti-

mulis

multis indigens, sed cohortatione sola rationeque regitur. Alter intortus et multiplex teme-
 reque delatus, fuscusque & confuse compositus, rigenti & dura ceruice, atque demisso collo, si-
 mo uultu, fusco colore, oculis caeli sanguineque suffulsi, morosus & cotumax, hirsutis au-
 ribus atque surdis, uix flagello stimulisque obtemperans. Quando igitur auriga amatorum
 aspiciens uultum, totamque sensu inflammans animam titillationis & desiderij stimulis con-
 citatur, tum qui aurigae obediens est equorum, ut consuevit, pudore cohibitus seipsum con-
 tinet ne profiliat in amatum. Alter neque stimulis, neque uerberibus coerceri potest, sed exul-
 tat, ac uiolentia delatus coniunctum sibi equum, aurigamque perturbat, rapitque ad Veneris
 uoluptatem. At illi ab initio aduersantur, indignati quod ad grauia & iniqua trahantur.
 Tandem cum malum id minime cesset, compulsi feruntur, ceduntque iam & consentiunt
 quod iussi sunt facere. hinc haerent igniculo, aspectumque ipsius coruscum inspiciunt. Quem
 intuitus auriga, pulchritudinis ipsius naturam memoria repetit, rursusque illam cum tempe-
 rantia cernit, in casto fundamento firmiter collocaram. Videns autem metuit, ac prae reue-
 rentia recidit resupinus: ubi simulque cogitur usque adeo habenas retrahere, ut equi am-
 bo femoribus, aut natibus humi resideant, sed alter quidem sponte, quia minime relucta-
 tur, procax autem equus alter prorsus inuitus. Longius uero discedentes, alter quidem pro-
 pter uerecundiam admirationemque sudore totam animam madefacit, alter uero a dolore
 liberatus, quem ut frenum & casus incusserat, uix tandem respirat, atque respiciens indi-
 gnatione motus aurigam equumque coniunctum increpat, quod timiditate atque ignauia con-
 stitutum ordinem deseruerint. Rursusque nolentes accedere cogens, uix tandem concessit
 illis differri in posterum exorantibus. Accedente autem statuto tempore, cuius esse im-
 mores illi quidem simulant, hic uero illis commemorat, ugens hinniensque & trahens, com-
 pellit iterum isdem uerbis amatos affari. Postque uero prope accesserunt, inflexus extensa cau-
 da, frenum mordet, & impudentissime rapit. Sed auriga multo magis eadem passus, &
 quasi a carcere statim humi decumbens, habenas longe uehementius trahit, & dentes e-
 qui flagitiosi reprimat, atque impuram linguam, maxillasque cruentans, crura natesque humi de-
 figit, ac poenas dare compellit. Quod cum saepe iam prauus equus ille perpeffus est, lasci-
 uire desistit, mansuefactus iam aurigae obtemperat prouidentiae: atque etiam cum uidet pul-
 chrum, formidine contremiscit, adeo ut quandoque contingat amatoris animam iam cum
 reuerentia quadam & metu adolescentum uestigia sequi. Vtpote igitur omni cultu, tan-
 quam Deo aequalis adolescens obseruatus ab amatore, haud quidem simulante, sed reue-
 ra sic affecto, praesertim cum & ipse honoratus natura colentis sit amicus, in idem postre-
 mo cum amatore conspirat: ac etiam si antea a familiaribus suis condiscipulisque & alijs per
 calumniam deceptus fuerit, dicentibus turpe esse amanti haerere, ideoque amantem reiece-
 rit, tandem uero procedente aetas & naturae debitus ordo eum in consuetudinem
 amantis inducunt. Nunquam enim fato decretum est uel malum amicum malo, uel bo-
 num bono non amicum esse. Ergo cum adolescens colloquio & consuetudine receperit
 amatorem, tunc amantis illius beneuolentia iam facta propinquior, amatum ipsum admi-
 rari compellit, animaduertentem necessariorum amicorumque omnium aliorum beneuolen-
 tiam, si cum amico diuinitus afflato conferatur, nullius fore momenti: ac si senior ille diu
 sic pergat, haereatque, & in gymnasijs caeterisque ue similibus taeget, tunc iam fluxus liquorisque
 illius fons, quem *μωρος*, id est cupidineum influxum Iupiter Ganymedis amore captus uo-
 cauit, qui in amantem uberrimus influxit, partim in ipsum infusus est, partim foris effluit
 cum exuberauit. ac ueluti aether & Echo a leuibus solidisque repulsa corporibus eodem un-
 de uenerunt, iterum reflectuntur: ita pulchritudinis ille fluxus rursus in pulchrum per o-
 culos refluens, quae penetrare in animam consuevit, adeo pennarum meatus irrigat, ut & pos-
 sint iam & incipiant pullulare, atque ita amati animum mutuo implet amore. Amat igitur,
 quid uero amet ambigit, affectumque suum nec nouit, nec eloqui potest: sed perinde ac si lip-
 pi alicuius aspectu oculos similiter sit infectus, praesentis morbi assignare causam nescit,
 nec animaduertit quod seipsum in amatore tanquam in speculo respicit. Itaque praesente il-
 lo, dolere ut ille similiter desinit, absente uero desiderat uicissim delideratus, mutuum a-
 morem tanquam Amoris simulacrum possidens, nec amorem ipsum, sed amicitiam & uo-
 cat & putat. Cupit ergo ferme ut ille, quamuis moderatius, uidere atque assidua consuetu-
 dine perfrui, & ut par est, posthac protinus haec facit. In ipsa igitur consuetudine amatoris
 quidem

quidem intemperās equus aurigam compellans, breuem efflagitat pro multis laboribus voluptatem : adolescentis autem equus eidem quid dicat, ignorat, sed percitus anxiusq; amantem mutua prosequitur benevolentia, amantissimo suo cōgratulus, atq; in ipsa familiaritate paratus est pro uiribus amatoris desiderio obtemperare. Cōiugatus autē equus simul & auriga cum pudore & ratione his in rebus huic aduersantur. Quare si secundum rectam uitæ institutionem & philosophiæ studia meliores cogitationis partes obtineant, beatam atq; concordem præsentem uitam agunt, sui ipsorū domini atq; modesti ea parte subiecta cui animæ uitium inest, ea contra liberata ad quam probitas pertinet. In huius autem uitæ fine recuperatis alis præpetes euolant, cum trium certaminū uere Olympicorū unum peruicerint. Quo quidem nullum præstantius bonū aut humana temperantia, aut diuinus furor hominibus asferre potest. Quod si impudentiorē quandam uitam, philosophiæ expertem, alioquin ambitiosam sequuti sint, forrē in ebrietate, aut alia quauis desidia licentia, intemperati illorū equi incautas animas inuadunt, easq; in idem illud oblectamenti genus conducentes, sectari compellunt quod uulgo beatissimū iudicatur, inq; eius desiderij expletione iam deinde uersantur. Hac tamen idcirco raro utuntur, quia nō omnis in hoc consentit animi cogitatio. Amici ergo & isti, licet minus q̄ illi superiores, tū feruente amore, tum restincto degūt, fidem sibi inuicem firmissimā & dedisse & accepisse putantes. nefas enim esse ducunt, fidem frangere, & inimicos quandoq; ex amicis euadere. Demum cum naturæ cōcesserint, sic affecti abeunt, ut alati quidem nondū sint, sed pennas emittere quodāmodo cōeperint. Quamobrem præmisi amatorij furoris non paruum reportant. Nam in tenebras locumq; sub terram descēdere illos qui iam iter sub cœlis agere cōeperant, lex prohibet: sed claram uitam agentes beatos fieri iubet, dum unā pergunt, & simul alas emittunt. atq; hæc amoris gratia sūnt. Tot igitur ac talia ô puer, tamq; diuina, amatoris tibi amicitia conferet. Eius autem qui nō amat, familiaritas temperantiæ mortali cōiuncta, mortalibusq; & exilibus ministerijs dedita, illiberalitatē illam quæ uulgo uirtus habet, in sodalis sui animo generabit, efficietq; ut nouē annorū millia super terram, & sub terrā demens pererret. Hæc tibi ô dilecte Amor, q̄ pulcherrime optimeq; ualimus poeticis tum uerbis, tum figuris impulsu Phædri palinodiā cecinimus. Quare & ante dictis ignoscens, & hæc grata à nobis accipiens, benignus propitiusq; mihi adistes: amatoriam artem abs te concessam, neq; auferas indignatione aliqua, neq; etiam minuas. Quinetiā da ut magis q̄ nunc apud honestos in pretio sim. Tum siquid numine tuo indignum à Phædro & à me dictum sit, Lysiam disputationis huius autorem accusans, ab huiusmodi sermonibus desistere facias, & ad philosophiā quemadmodū frater eius Polemarchus uersus est, ita illum conuerte, ut & hic eius amator Phædrus haud amplius ut nunc, modo huc, modo illuc se transferat, sed in Amoris simul & sapientiæ studio prorsus uitam agat. PHÆD. Hæc ego quoq; si præstat ita fieri ô Socrates, Deum oro. Tuum uero sermonem iam pridem admiror, quod longe superiorem antecellat : ut iam uerear ne Lysias mihi humilis uideatur, si se cum alio conferre studeat. Atqui eum nuper ciuis quispiam ô uir mirifice, hoc ipso nomine uituperauit, tota accusatione quendam orationum compositorum uocans. fortē igitur uel ob ambitionē à scribendo deinceps abstinebit. S O C. Ridicula hæc ô adolescens, sententia est, & ab amici mente longe aberras, si eum usq; adeo me tuculosum putas. fortē uero obtrectatorem eius existimas recte dixisse quæ dixit. PHÆD. Ita profecto uisum est ô Socrates: neq; te fugit potentes in repub. præstantesq; uiros uereri orationes componere, suaq; scripta relinquere, ne sophistæ fuisse posteris uideantur. S O C. Prouerbiū illud, dulcis cubitus ô Phædre, te latuit, à lōgo cubito qui prope Nilum *Prouerbiū* est, ductum fuisse. neq; id solum, sed illud quoq; te fugit, quod excellentes prudētia ciues in conscribendis posteritatiq; relinquēdis orationibus summopere student, qui usq; adeo laudatores suorum operum diligunt, ut primos eos adscribant, qui scripta ubiq; laudent. PHÆD. Quomodo id ais? Non enim intelligo. S O C. Nescis quod in exordio libri à ciuili uiro compositi, primus est laudator adscriptus? PHÆD. Quo pacto. S O C. Probatum est, inquit, scriptum senatui, aut populo, aut utrisque : & ille qui dixit seipsum, ambitiose nominans, extollensq; sententiæ autorem. deinde etiam dicit posthæc, suam ostentans laudatoribus sapientiam. Idq; saepe postquam prolixam orationem habuerit. An aliud quicquam tibi istud uidetur, quam scripta oratio? PHÆD. Nō aliud certe. S O C. Quod si appro-

si approbetur, gestiens ex theatro discedit tanquam poeta: si autem reprobetur excludaturque à scribenda sententia, neque dignus cuius sententia mandetur literis habeatur, moreretur ipse, eiusque amici. PHAE. Et maxime quidem. SOC. In hoc plane demonstrant se minime aspernari studium huiusmodi, sed multi facere. PHAE. Summopere. SOC. Quid uero si orator quispiam, aut rex eam nactus sit facultatem, ut quemadmodum Lycurgus, aut Solo, aut Darius immortalis in ciuitate scriptor haberi possit, an non & ipse equalem se deo adhuc uiuentem existimat: & posterum monumenta eius considerantes, de illo similiter iudicant? PHAE. Vehementer. SOC. An igitur censes talium quempiam, uel quantumcumque maleuolum Lysiae studium eius hoc scribendi uituperaturum? PHAE. Ex his quae tu dicis id consentaneum non uidetur: nam suum quoque studium, ut uidetur, uituperaret. SOC. Ergo ex hoc perspicuum esse cuique potest, non ob hoc ipsum quod scribar, quenquam esse uituperandum. PHAE. Quid enim? SOC. At illud est, ut arbitror, turpe, turpiter ac male & loqui & scribere. PHAE. Manifestum id quidem. SOC. Quenam igitur & bene, & non bene scribendi ratio est? Numquid opus est nobis o Phaedre de his, à Lysia, uel ab alio sciscitari, qui uel quandoque scripserit aliquid, uel sit scripturus, seu ciuile publicum opus, siue priuatum, aut carmine ut poeta, aut tanquam priuatus oratione soluta? PHAE. Rogas an opus sit? Cuius enim gratia, ut ita dicam, uiuat quispiam, nisi huiusmodi uoluptatum? Non enim illarum gratia, quas dolor necessario antecedit, alioquin uoluptas minime prouenit: quod omnes pene uoluptates corporis habent. Quare seruiles non iniuria sunt appellatae. SOC. Ocio utique abundamus, ac etiam mihi uidentur uelut in aestu super caput nostrum cicadae canentes, & inuicem disputantes nos contueri. Si ergo nos uiderent quemadmodum & alios multos in meridie non disputantes quidem, sed dormitantes, ab ipsis ob mentis desidiam delinitos, merito deriderent existimantes mancipia quaedam ad eas illuc diuertisse, inque ipso secessu tanquam pecudes sub umbra secus fontem meridiano somno teneri. Si autem uiderint differetes nos, minimeque ab illarum quali Sirenum illecebris captos quo minus portum uersus enauigaremus, forte nobis libentissime praemium illud tribuerent, quod deorum concessione traducere ad homines possunt. PHAE. Quidnam muneris istud est quod possident? Nunquam enim audisse uideor. SOC. Non tamen decet Musarum studiosum uirum rerum huiusmodi ignarum esse. Fertur autem hos olim homines ante Musas fuisse. Natis deinde Musis cantuque monstrato, illorum nonnullos uoluptate cantus usque adeo delinitos fuisse, ut canentes cibum potumque negligerent imprudenterque perirent: ex quibus deinceps cicadarum genus sic natum, munus hoc à Musis nactum, ut alimonia non indigeat, sed absque cibo potuque quandiu uixerit cantet, postea uero ad Musas proficiscatur, quam quis hominum Musam hic colat, renunciaturum. Ergo Terpsichorae nunciantes qui praecipue illam in choris coetibusque celebrauerint, eam ipsis propitiam reddunt. Erato autem eos qui in rebus amatorijs honorauerint, atque alijs eodem modo pro sua cuique uenerationis specie. Calliopae autem antiquissimae, eamque sequenti Vrantiae, eos qui in philosophia uiuunt coluntque ipsarum muscam, referunt: quae praeter ceteris Musis circa coelum, atque sermones tam diuinos quam humanas uersantur, uocem pulcherrime modulantes. Itaque multis de causis dicendum est aliquid, neque in meridie dormitandum. PHAE. Dicendum certe. SOC. Igitur quod modo statueramus, iam differendum est, qua uidelicet ratione quis recte, aut non recte, & loquatur & scribat. PHAE. Proculdubio. SOC. An non necesse est eum qui recte dicturus sit, ueram in ea re de qua loquatur, intelligentiam habere? PHAE. Audiui equidem o Socrates amice, non esse futuro oratori necessarium quae reuera iusta sunt discere, sed quae iudicantium multitudini uideantur: neque reuera bona, aut honesta, sed quae sic appareant, ex his enim potius quam ex ueritate posse persuadere. SOC. Nunquam o Phaedre sapientum contemnenda sunt dicta, immo diligenter quid sibi uelint consideranda. Itaque quod modo dicebas, praetereundum esse non arbitror. PHAE. Probe loqueris. SOC. Sic igitur istud consideremus. PHAE. Quo pacto? SOC. Hoc plane. Si tibi suaderem, hostes te equo expugnaturum, utriusque uero equum ignorarem, sed ego id tantum de te scirem, quod Phaedrus equum putat esse illud animal quod ex omnibus domesticis auriculas maximas habet. PHAE. Ridiculum id quidem esset o Socrates. SOC. Nondum istud, sed quando obnixè tibi persuadere conarer oratione in asini laudes composita equum illum uocans, affirmansque

affirmansq; præstantissimum animal esse, utile domi & foris, ad bellum promptissimū, ad sarcinas ferendas aptum, & ad multa alia cōmodissimum. P H. Valde id absurdum. S O C. Nōne præstat ridiculum amicum esse, quā̄m grauem & inimicum? P H. Videtur. S O. Quando igitur orator boni maliq; ignarus ciuitati similiter affecta suadeat, non oratione quidem in umbræ asini laudem tanquam equus illa sit composita, sed de malo tanquam bonum id sit differens, uulgiq; opiniones aucupatus, mala facere pro bonis inducat, qualem putas oratorem huiusmodi segetem quam seuit messurum? P H. Haud sane bonam. S O. Num, ô bone uir, rusticius quā̄m deceat dicendi artem uituperauimus? Illa uero forsitan dixerit: Quid, ô uiri mirabiles, deliratis? Ego enim neminem ueritatis ignarū discere orare compello: sed si quis consilio meo usus, percepta ueritatē me capiet. Hoc sane affirmo esse maximum, quod absq; me etiā si quis res nouerit, nihilo magis persuadendi uim tenebit. An non iure hæc dixerit? P H. Fateor equidem, si modo sequētes rationes artem esse illam testentur. Audire nanq; mihi uideor rationes nonnullas quæ assērent, mentiri eam, neq; artem esse, sed aliquem sine arte usum. Veram autem dicendi artem absq; ueritate, inquit Laco, neq; esse aliquam, neq; unquam fore. Has rationes, ô Socrates, sed huc eas adducens, quid dicant, & quomodo discute. S O. Adeste animalia generosa, ac Phædro honesto adolescenti persuadete, nisi sufficienter philosophetur, eum nunquam aliqua de re sufficienter esse dicturum. Respondeat Phædrus Socrati interroganti. An non rhetorica omnino ars erit alliciens animam per sermones, non in iudicijs modo cæterisq; publicis cōtibus, uerum etiā in priuatis cōgressibus eadem de magnis quibusq; rebus & paruis? Nihil enim honorabilis in magnis q̄ in exiguis ex recta artis ratione se gerere. Nunquid tu hæc audisti? P H. Non ita prorsus per Iouem. Verum circa iudicia præcipue ars ista dicitur, scribiturq; necnon circa cōciones, ultra uero eam porrigi nō audiui. S O C. Nunquid artem dicendi qua Nestor & Vlysses apud Ilium usi sunt, audisti? eā uero qua Palamedes, audisti nunquam? P H. Et per Iouem Nestoris orationes audiui: nisi forte Gorgiam, Nestorem fingis esse, aut Thrasymachū Theodorumq; Vlyssēm. S O. Forsan, sed hos mittamus. Tu uero responde. Quid in iudicijs aduersarij faciūt? Nōne contradicunt? An quid aliud dicemus? P H. Hoc ipsum. S O C. Num de iusto atq; iniusto? P H. Ita. S O. Nōne qui arte id agit, efficiet ut idem eisdem tum iustum, tum iniustum appareat? P H. Quid prohibet? S O. Et in concione, ut eadem ciuitati modo bona, modo contraria uideantur? P H. Certe. S O. Enim uero Eleatem Palamedem artificio suo efficere solitum accepimus, ut eadem audientibus similia & dissimilia, unum & multa, manentia & fluentia uiderentur. P H. Maxime. S O C. Facultas ergo contradictoria, non in iudicijs solum & concionibus, uerum etiā in omnibus, ut apparet, quæ dicuntur, quando quidem una quædam ars est, uersatur: qua quis poterit omnia omnibus, & quæ possunt, & quibus possunt, similia fingere, & alio similia ista oculēte in lucē educere. P H. Quonā pacto id ais? S O. Hoc equidem. Num deceptio in his quæ multum, an quæ parum differunt, accidit? P H. In his quæ parum. S O. Atqui si paulatim transieris, latebis magis dum ad contrariū uenies, q̄ si subito transilieris? P H. Quidni? S O C. Oportet igitur eū quicumq; decepturus sit alium ipse minime decipiendus, similitudinem & dissimilitudinem rerum exquisite dignoscere. P H. Necessarium est. S O C. Nunquid igitur singulorum ueritatis inscius poterit eius quod ignorat similitudinem in uniuersis parua aut magnam diiudicare? P H. Impossibile id quidem. S O. Ergo illos qui præter rerum naturā opinantur falsiq; sunt, cōstat propter similitudines aliquas sic esse affectos. P H. Sic accidit. S O. Num igitur poterit quisquam si rem quamcunq; ignorauerit, artificiose aliquē sensimq; a uero in contrarium per similitudines aliquas sigillatim traducere? aut errorem hunc in seipso uitare? P H. Nunquam. S O C. Quamobrem, ô amice, quicumq; ueritatem ignorat, & opinionibus ducitur, dicendi quoq; facultatem, ut uidetur, inertem exhibet atq; ridiculam. PHAE. Ita uidetur. S O. An uis in oratione Lysæ quam in manibus habes, & in nostra disputatione uidere ubi artificiose, & ubi sine arte agitur? PHAE. Maxime omnium. Nude enim in præsentia loquimur, cum exemplis perspicuis careamus. S O C. At enim fortuna quadam rationes dictæ sunt, ut uidetur, exemplo monstrantes, competentem ueritatis uirum dum uerbis iocatur trahere auditores. Atq; ego ô Phædre, locales deos huius rei causas arbitror. Forte etiam Musarum interpretes super capita nostra can-

Præstat ridiculum amicum esse quā̄m grauem & inimicum

Ars recte dicendi nō absq; ueritate

Circa quæ uersatur recta ratio dicendi

Deceptio in ijs quæ parū differunt. Decepturus alium quid nosse debeat

Concluditur oratoriā sine ueritate esse deridendam

Q tores

tores munus hoc nobis inspirauerunt. Ego enim dicendi artem habeo nullam. P H. Esto ut ais. Solum quod dicis ostende. S O C. Age itaq; proœmium orationis Lysiz lege. P H. Mearum quidem rerū status sic, ut intellexisti, se habet: itaq; cum ita sit, quemadmodum nobis conducere putem audisti. Arbitror equidem me non minus ob id abs te siquid petiero consecuturum, quod amore tui captus minime sum. Nam amatores cum primū amare desierint, collati beneficij pœnitet. S O C. Desine. In quo iste delinquat, & quid sine arte faciat, dicendū. Nōne? P H. Profecto. S O. An non constat cuiq;, quod in alijs, dum loquimur, idem sentimus omnes, in alijs uero nō idem? P H. Quamuis quod ais intelligere uideor, planius tamen ut dicas cupio. S O. Quando quis ferri nomen, uel argenti pronunciat, idem omnes protinus intelligimus. P H. Prorsus. S O. Quid cum iusti, uel boni nomen? nōne alius aliō fertur? atq; cum alijs, & nobiscum ipsi ambigimus? P H. Magnopere. S O C. In alijs ergo consentimus, in alijs dissentimus. P H A E. Sic est. S O C. Vbi nam facilius falli possumus? & in quibus horū rhetorica plurimū ualeat? P H. Patet, in quibus ambigimus. S O. Oportet igitur eum qui rhetoricā sit assécuturus, primū hæc ordine discreuisse, & quæ utriusq; speciei figuræ sint percepisse, & ubi maxime falli ambiguitate multitudo potest, ubi non potest. P H. Præclaram quandam, ô Socrates, agnosceret speciem, qui cogitatione id caperet. S O. Deinde oportere arbitror, eum nihil latere, cum ad singula uenerit, sed acute persentire, id de quo dicturus sit, utrius sit generis. P H. Cur non? S O. Quid porrò amorem? utrū ambigui generis, an alterius esse dicemus? P H A E. Ambigui prorsus. S O. An putas eum tibi illa de se dicere concessurū quæ supra dicebas? quod uidelicet amato simul atq; amanti perniciosus est, ac rursus quod omnium maximum est honorū? P H. Scite loqueris. S O. Sed id quoq; dicas, ego enim propter diuinam illam occupationē non admodū memini, num amorem in disputationis principio definierim. P H. Per Iouem mirifice. S O. O quanto solertiores Acheloī nymphas, & Panna Mercurij ftiū Lysia Cephalī filio ad orationes cōponendas esse demonstras. An uero nihil dico? sed Lysias quoq; in amatorij sermonis exordio coegit nos intelligere Amorem, certum aliquid esse quod ipse uolebat, atq; ad id sequentia referens orationē omnem perēgit? Vis'ne principiū rursus legamus? P H. Ut lubet, quamuis ibi quod quæris, minime sit. S O. Lege, ut illum ipsum audiam. P H. Mearū quidem rerum status, sicut intellexisti se habet: atq; cum ita sit, quemadmodum nobis conducere putem audisti. Arbitror equidem non minus ob id abs te siquid petiero consecuturū, quod amore tui captus minime sum. Nam amatores cum primū amare desierint, collati beneficij pœnitet. S O. Permultum abesse uidetur, ut quod quærimus, faciat. siquidem non à principio sed à fine modo quodam conuerso, & resupino sermonē transigere nititur, incipitq; ab illis quæ amator extincto amore adolescentibus obijcit. An forte nihil dixi, ô Phædre mi lepidum caput? P H A E. Finis est profecto, ô Socrates, de quo sermonem habet. S O C. Quid alia? nōne sparsim disiecta omnia uidentur? An censes quod secundo loco positum est necessitate quadam ita esse subiunctum? aut aliquid aliud ab illo dictorū? Nam mihi quidem utpote omnium ignaro uidetur nō ingenerose quicquid incidit à scriptore dictū fuisse. Tu uero necessitatem scribendi aliquam habes, per quam ille sic ea inuicem deinceps disposuit? P H. Optimus es, ô Socrates, siquidem me putas scripta adeo subtiliter posse dijudicare, S O C. Sed hoc arbitror te dicturum, oportere orationem omnem tanquā animal quoddam constitui, ut suum quoddam habeat corpus, quod neq; sine capite sit, neq; pedibus careat, sed habeat media atq; extrema sibi inuicem & toti cōuenientia. P H. Quid nī? S O. Considera quæso, utrum amici tui oratio sic se an aliter habeat. Reperies eā nihilo ab eo epigrammate discrepare, quod Midæ Phrygio inscriptum nōnulli fuisse tradunt. P H A E. Quid istud, & quale? S O C. Audi.

Aenea uirgo, Midæ regis sum imposta sepulchro,
 Dumq; fluunt fontes, arbos dum celsa uirescit,
 Aeternum durans lugubre in lito monumentum,
 Atq; Midam uiatori narro hic esse sepultum.

Quod uero nihil inter est quamlibet eius partem ut primam, uel ut ultimā ponere, ut arbitror, tu ipse uides. P H A E. Orationem nostrā mordes, O Socrates. S O. Hanc ergo nobis succenseas dimittamus, quamuis in ea multa reperiri posse exempla uideatur, quibus

bus inspectis utilitas nobis ex hoc proventura sit, ne talia imitemur. Verū ad orationes alias descendamus: habebant illæ quidem nonnihil, ut arbitror, quod à uiris dicendi studiosis sit obseruandum. P H. Quid illud? S O C. Erant utiq; contrariæ. altera siquidem amanti, altera non amanti inhærendum asseuerabat. P H. Ac strenue quidem. S O. Quod uerius est, te respõsurum putaram, uidelicet ac furiose quidem. Cæterum quod quærebam id ipsum est. Furorem quendam Amorem uocauimus. An non? P H. Certe. S O C. *Furoris species* Furoris autem duas species ponimus. Alteram ab humanis morbis. Alteram ex alienatione diuina, qua extra consuetam uitæ constitutionem quis rapitur. P H A E. Omnino. S O C. Diuinæ autem partes quatuor, ut etiam dii præsent quatuor. Et uaticinij quidem inspirationem Apollini, mysteria Dionysio, poeticam Musis, amatorium furorem Veneri & Amori omnij optimum tribuimus. Ac nescio quo modo, dum amoris affectum per imagines quasdam effingeremus, ueritatem forte aliquam attigimus, forte etiã aliò transgressi sumus. Ideoq; miscentes orationem non penitus improbabilem, fabulosum quendam hymnum composuimus, & quasi ludentes meum ac tuum, ô Phædre, dominum Amorem pulchrorum præsidem puerorum, modeste laudauimus. P H. Hæc mihi auditu non iniucunda. S O. Hoc itaq; inde accipiamus, quo pacto à uituperatione ad laudes disputatio pertransiuit. P H A E. Quõnam modo id ais? S O C. Mihi quidem uidetur cætera reuera luisse. At si quis duarum specierum in quas modo fortuna incidimus, uim arte comprehenderit, opus non ingratum fuerit consecutus. P H A E. Quas species dicis? S O C. Ut in unam ideam conspiciens passim dispersa conducatur: quo singula definiens, manifestum reddat semper id de quo agitur. Quemadmodum nos in præsentia quid Amor sit definiuimus, siue bene siue male id factum sit. Certe hinc disputatio nostra claritatem in se habuit, cõstantemq; sibijpsi concordiam. P H. Alteram uero speciem quam dicis, ô Socrates? S O C. Ut rursus secundum species articulatim pro rerum natura incidat, neq; imperiti coqui ritu ulla membra confringat, sed perinde faciat, ut superiores sermones fecerunt, qui concitationem mentis unam cõmunem speciem acceperunt. Quemadmodum uero in uno corpore membra gemina eodem nomine nuncupantur, dextrum unum, sinistrum alterum, sic & concitationis speciem in nobis natura unam sermones illi existimauerunt. Et prior ille quidem partem sinistram diuidens, ac rursus hanc partiens non prius destitit, quàm ibi sinistrum quendam reperiret amorem, inuentumq; ut par est, improbare. Sequens alter in dextram furoris partem nos duxit, ubi Amorem nomine priori similem, sed diuinum inueniens, & amplificans laudauit tanquam bonorum nobis causam maximorum. P H A E. Verissima loqueris. S O C. Huiusmodi ego diuisiones collectionesq; ô Phædre, amo, quo & intelligendi, & loquendi sim compos. Ac si quem alium unum & multa pro rerum natura perspicere posse arbitror, eius ego uestigia uelut numinis cuiusdam sequor. Atq; eos qui id facere possunt, recte an contra cognominem, deus ipse nouit. Voco autem hæcenus dialecticos. Nunc uero dic obsecro quo nomine tua Lysiaq; sententia nuncupari oporteat. An hæc dicendi ars est, qua Thrasymachus, alijq; uis, sapientes & ipsi in dicendo fuerunt, cæterosq; reddiderunt tales, quicunq; illis tanquam regibus offerre munera uolunt? P H. Regij quidem illi uiri, nõ tamen earum rerum periti, de quibus interrogas. Sed hanc speciem recte sanè dialecticã appellare uideris, rhetorica uero adhuc nos fugit. S O. Quomodo istud ais? Pulchrum ne aliquid erit, quod ab ijs alienum, arte tamen percipiatur? Haudquaquam spernendum id tibi mihiq; est, sed dicendum quid sit reliquum in rhetorica. P H A E. Permulta ô Socrates, in libris de arte dicendi compositis tradita. S O C. Opportune commemorasti. Proœmium arbitror primam orationis partem esse uocandam. Talia quædam egregia illa ornamenta artis appellas? P H A E. Sane. S O C. Sequitur secundo loco narratio, testimoniorumq; assertio. Tertio coniectura. Quarto uerilimilia. Probationem quoq; & approbationem, ut arbitror, optimus orationum faber Byzantius uir induxit. P H A E. Eximium dicis *λογος δ' αει* Theodorum? S O C. Equidem. Hic etiam inuenit quo pacto in accusatione & defensione fieri, & geminari redargutio possit. Egregium uirum autem Euenum Parium cur in medium non adducimus? qui subdeclarationes primus inuenit, collaudationes præterea, nec desunt qui dicant uituperationes huiusmodi quasdam carminibus memorie gratia illum inserere. Vir enim sapiens est. Lysiam uero Gorgiamq; ualere sinemus, qui uerissimi

*Furoris species
Diuini furoris
res quatuor*

*Qui diuidere
potest pro rerum
natura,
is dialecticus
est, id est
metaphysicus*

*λογος δ' αει
δ' αλος*

milia ueris anteposuerunt, ac ut orationis efficiunt, ut parua esse magna, & magna uicissim parua, uetera item noua, & nouissima uetera uideantur. Brevitatem quoque loquendi consciam, rursusque infinitam uerborum prolixitatem adinuenerunt. Quae cum olim ex me audiret Prodicus, risit, seque solum inuenisse asseruit, quibus uerbis ars illa indigeat. Egere autem neque paucis neque multis, sed mediocribus. PH. Sapientissime respondisti Prodice. SOC. Hippiam uero nequaquam commemoramus. Arbitror enim cum ipso Eliensem quoque hospitem consentire. PHAE. Cur non? SOC. Quid porro de musica Poli concinnitate dicemus? Qui geminationem uerborum, insignes sententias, comparationes, similitudinesque inuexit, nominumque usum ad orationis splendorem, prout a Licymnionem didicit. PH. Protagorae autem scripta nonne talia quaedam erant, o Socrates? SOC. Recta sane ac propria, o puer, Protagorae eloquutio, & multa in stylo praecleara. In commiserationibus autem a senectute & paupertate commouendis Chalcedonius orator excelluit, in ira item concitanda & sedanda potens, quasi incantatione, ut inquit, mulceret, in conficiendis soluendisque calumniis unde opus fuerit, summus. De fine autem orationis omnes conuenire uidentur, sed hunc alij repetitionem, alij aliter nominant. PH. Finem dicis summam supradicta omnia in orationis calce in memoriam auditoribus reuocare? SOC. Haec inquam, & siquid tu aliud habes quod de hac arte dicas. PH. Exigua quidem habeo, neque memoratu digna. SOC. Mittamus exigua, sed haec in lucem potius educamus, ut quam, & quando artis uim habeant uidere possimus. PHAE. Et maximam quidem, o Socrates, in hominum coetibus potentiam habent. SOC. Habent profecto. Sed, o beate, tu etiam uide utrum tibi horum uestis quemadmodum mihi rara dissutaque uideatur. PHAE. Ostende modo. SOC. Dic age. Si quis amico tuo Eryximacho, uel patri eius Acumeno dicat in hunc modum: Ego quidem illa scio corpori adiuuere, quibus & caleseat pro arbitrio meo, & frigeat, uomitum quoque rursusque deiectionem, & expurgationes alias prouocare, caeteraque huiusmodi multa teneo, quibus cognitis, & medicum me esse profiteor, & alium quemlibet medicum me facere posse: quid illos responsuros existimas? PHAE. Quidnam aliud quam percontaturos, nunquid etiam sciat quibus, quando, quousque singula horum sint adhibenda? SOC. Ergo si dicat nullo modo se id intelligere, sed oportere eum qui ab ipso didicerit talia quaedam facere posse, quid respondebunt? PHAE. Certe huiusmodi hominem insanire, qui cum ex aliquo medicorum libro audiuerit quandoque aliquid, & in medelas nonnullas inciderit, neque quicquam artis intelligat, medicum euasisse se putat. SOC. Quid uero si ad Sophoclem, & Euripidem diceret quis, scire se parua de re prolixam orationem habere, & contra de magna breuissimam, & quotiens uelit misericordiam mouere, atque eius contrarium, horrorem, & minas incutere, caeteraque similia, atque his docendis tragicam poesim se docere putaret? PH. Et hi, o Socrates, ut opinor, illum riderent, qui tragaediam aliud quicquam putaret esse, quam horum compositionem, & partibus inuicem, & toti conuenientem. SOC. Non tamen rustice, ut arbitror, increparer, sed facerent perinde ac musicus aliquis offendens hominem, credentem se musicum esse ex eo quod sciat quo pacto fides tum grauisimae reddantur, tum acutissimae. hic enim non acerbe quidem diceret, o miser insanis: sed utpote musicus sic mitius admoneret, O uir optime, necesse est omnino haec illi tenere qui futurus sit musicus. Nihil autem prohibet eum, qui sic affectus est ut tu, de harmonia nihil penitus intelligere. nempe quae ante harmoniam necessaria sunt agnoscis, harmoniam prorsus ignoras. PHAE. Rectissime. SOC. Sic & Sophocles illum sibi obuium, quae tragaediam antecedunt potius quam tragaediam habere diceret: & Acumenus medicus medicinae praecedentia, non medicinam. PHAE. Ita prorsus. SOC. Quid uero? si mellifluus Adrastus, aut Pericles audirent, quae nunc ipsi referebamus egregia uerborum artificia, breuiloquia, similitudines, & reliqua illa quae in lucem producta considerata iudicabamus, nunquid censemus illos quemadmodum nos praerusticitate asperime illis succensuros qui talia scripserint docuerintque, tanquam rhetoricam facultatem? An potius utpote nobis sapientiores, nos ita increpaturos? O Phaedre atque Socrates, non succensendum est, sed ignoscendum, siqui differendi ignari definire quid rhetorica sit non possint: atque ita affecti, dum artem antecedentia possident rudimenta, rhetoricam inuenisse se iactent, & ea docentes oratoriam artem absolutam tradere profiteantur.

Singula

Singula uero istorum ad persuasionem disponere, totamq; orationem contexere, quasi in his præceptore opus non sit, oportere discipulos suos propria industria cõparare. PHAE. Talis profecto, ô Socrates, ars illa uidetur esse, quam isti tanquam rhetoricam docent, & scribunt. Ac mihi uideris uera dixisse. Verum oratoris persuasorisq; ueri artem quonam pacto, & unde nobis uendicare poterimus? S O C. Consentaneum est ô Phædre, forte etiam necessarium, quemadmodum in cæteris, ita & in hoc certamine peragendo perfecti esse. Quippe si tibi natura ut sis orator tribuerit, accedente doctrina & exercitatione excellens eris orator. Si quid uero tibi horum defuerit, mancus eris. Quanta uero ars huiusmodi sit, non ea uia quã Gorgias & Thrasymachus sequuti sunt, sed alia potius cõstare uidetur. PHAE D. Quanam maxime? S O C. Videtur ô uir optime, non iniuria Pericles oratorum omnium perfectissimus extitisse. PHAE D. Cur? S O C. Magnæ quælibet artes exercitatione dialectica, contemplationeq; sublimium in natura rerum indigent. Ipsa enim mentis sublimitas, & uis efficax in quauis re perficienda, hinc quodammodo proficisci uidentur: quod Pericles ad ingenij acumen adiunxit. Anaxagoræ nanque huiusmodi rerum indagatoris familiaritate fretus, contemplationi se tradidit, mentis que & dementiæ naturam illam comprehendit, de qua Anaxagoras diffuse disseruit. unde ad dicendi artem quod ipsi conducere uidebatur, traduxit. PHAE D. Quomodo id ais? S O C. Medendi artis atq; dicendi eadem ferme ratio est. PHAE D. Quonam pacto? S O C. In utrisque partiri naturam oportet, corporis quidem in una, in altera animæ: si modo non exercitatione solum & usu, uerum etiam arte corpori medicinas, & alimenta ita sis præbiturus, ut & sanum & robustum efficias: animæ autem per rationes legitimasq; institutiones persuasionem affatim uirtutemq; adhibiturus. PHAE D. Ita uerisimile est ô Socrates. S O C. Animæ uero naturam absq; totius natura sufficienter cognosci posse existimas? PHAE. Si Hippocrati Aesculapij successori credendum est, neq; etiam corporis naturam sine doctrina huiusmodi cõprehendi posse putabimus. S O C. Scite loquitur, ô amice. Oportet autem præter Hippocratem considerare utrum disputationis nobis ratio consonet. PHAE D. Assentior. S O C. De naturæ igitur perscrutatione quid Hippocrates, & uera ratio dicat, attende. An non ita cuiusq; natura cogitanda est? Primo quidê utrum simplex illud sit an multiplex, de quo & ipsi habere artem, & alijs dare posse desideramus. deinde si est simplex, inuestigandum: quam, & ad quid agendo: rursusq; quam, & à quo patiendo natura uim habeat. Quod si species habet multas, his dinumeratis in singulis similiter ac in uno naturalis & agendi & patiendi uis inquirêda. PHAE D. Sic apparet, ô Socrates. S O C. Sine his uero progressio tanquam cæci iter esse uidetur. Non tamen cæco uel surdo, qui arte tractat aliquid, est comparandus. Sed patet quod quisquis arte alicui sermones accommodat, naturam substantiæ illius exquisite monstrabit cui sermones adhibet, id autem est anima. PHAE D. Absque dubio. S O C. Nonne ad id studium illius omne contendit, ut huic pœnitens persuadeat? PHAE D. Prorsus. S O C. Constat igitur quod Thrasymachus & quicumq; alius tradendæ incumbit rhetoricæ, primo quidem summa diligentia describere declarareq; debet, utrum anima naturaliter unum, & quidam simile sit, an secundum formam corporis multiplex. hoc enim esse dicimus naturam ostendere. PHAE D. Omnino. S O C. Secundo quid facere cuique, quid uè à quoque patiat, ostendere. PHAE D. Certe. S O C. Tertio distinctis sermonum animæq; generibus atque affectibus causas omnes percurrere, singula singulis accommodans, docensq; qualis anima, qualibus sermonibus, quâ uè ob causam necessario hæc quidem mouetur, illa uero nequaquam. PHAE D. Præclarissimum, ut uidetur, hoc esset. S O C. Neque igitur hoc, ô amice, neq; aliud quicquã si aliter tractetur, artificiose unquam tractabitur. Nostri uero in hac arte scriptores, quos ipse audisti, callidi sunt, & animæ naturâ pulcherrimæ cognoscentes nos celant. Nos uero prius quàm hoc modo loquantur, & scribant, nunquam ex arte eos scribere consitebimur. PHAE D. Quem dicis modum? S O C. Verba quidem ipsa non facile dixerim. Quo autem modo scribere oporteat, si arte scripturimus, quoad fieri potest exponam. PHAE D. Dic obsecro. S O C. Postquam dicêdi facultas quadam animi tractio & oblectatio est, futurum oratorê necesse est quot species animus habet cognoscere. hæc uero tot talesq; sunt, unde tales alij, alij tales efficiuntur. His ita distinctis sermonum quoq; tot talesq; sunt species. Tales igitur animi, talibus quibusdam

Quando excellens orator

Magnæ artes exercitatione dialectica, & contemplatione indigent. Pericles Anaxagore auditor

Utrum oportet at præter auctoris sententiã & rationem querere. De naturæ ratione

Quo modo arte dicendum

sermonibus certa quadam de causa ad talia quædam facile persuadentur: aliter uero affecti aliquã ob causam, minime. Oportet itaq; eum qui hæc satis perspexerit, postea in ipsa negocijs animaduersa deprehensaq; momento posse signare, & sensu consequi: alioquin nondum quicquam plus quàm uerba sibi quondam à doctoribus tradita habet. At cum sufficienter potest dicere, quis quibus sermonibus capiatur, præsentemq; hominem acute perferit eo ingenio præditum esse, de quo antea fuerit disputatum, sicq; ipsum esse talibus sermonibus ad talia compellendum: is ita instructus tunc de mum perfectæ artem hanc erit consequutus, cum ad superiora hæc adiunxerit, ut opportunitatem loquendi tæcendiq; calleat, & usum ab usum ue breuiloquij, commiserationis, uehementiæ acrioris, amplificationisq;, cæterarumque partium orationis à præceptoribus traditarum recte cognoscat, antea uero nequaquam. Eum uero qui horum quocunq; caruerit dicendo, aut docendo, aut scribendo, dixeritq; ex arte uerba se facere, qui nō persuadetur, exuperat. Cæterum scriptor ita forsitan nos compellabit. O Phædre atque Socrates, itane prorsus an aliter dicendi artem capeffendam esse censeas. PHÆD. Impossibile est ô Socrates, aliter, quamuis non paruum id opus appareat. S O C. Vera loqueris, atque horum causa oportet omnibus sursum deorsumq; sermonibus reuolutis perquirere nunquid uia ad illam ulla facilior breuiorq; occurrat, ne temere per longam & asperam pererremus, cum liceat per breuem & planam incedere. Quare si quam tu opem asferre potes per ea quæ à Lysia, uel aliquo alio accepisti, reuoca in memoriam, & expone. PHÆD. Experiūdi causa possem quidem, non tamen ad præsens, S O C. Vis'ne ego tibi & sermonem recenseam quem aliquando de huiusmodi rebus audiui? PHÆD. Quid nî? S O C. Igitur quod uulgo dici solet, dicendum est etiam si lupo sit eius quod dicimus autor. PHÆD. Ac tu ita facias. S O C. Aiunt itaq; nihil opus esse hæc adeo tollere: neque ab alto nimisq; procul disputationem repetere. Quippe sicut disputationis principio diximus, oratorem futurum non oportere ueritatem nosse de iustis, & bonis, siue rebus, siue hominibus, natura, uel educatione talibus. Nam in iudicijs nulli prorsus horum ueritatem unquam, sed persuasionem, curæ esse solere. Id autem esse uerisimile, ad quod mentem intendere debeat, qui sit arte dicendus. Neq; facta dicenda esse aliquando, nisi probabile sit facta fuisse, sed tam in accusatione quàm defensione semper uerisimilia inducenda: & omnino dicentem, uerisimile quidem persequi, uerum autē negligere. hoc enim si in omni oratione seruetur, perfectam artem oratoriam exhiberi. PHÆD. Ea narraſti ô Socrates, quæ dicunt qui artem rhetoricam profitentur. Memini enim id nos in superioribus breuiter attigisse. Videtur autem hoc magnū quiddam esse his qui in hac arte uersantur. Sed & Tisiam ipsum grauius pessundedisti. S O C. Dicat ergo id quoq; nobis Tisias, nunquid aliud probabile, & uerisimile nuncupet, quàm quod uulgo uidetur. PHÆD. Quid nam aliud? S O C. Hoc præterea scitum, & artificiosum inuenisse & scripsisse uidetur, quod si quis imbecillis & audax cum robustum quendam timidumq; uerberibus cæsum spoliauerit, in iudicium ducatur, neutrum horum uerum confiteri oportet: sed timidum quidem dicere non à solo audace illo esse se cæsum: audacem uero hoc refellere, solos fuisse monstrantem, atq; ad tale quiddam cōfugere. Quoniam pacto imbecillis cum sim, robustum hunc inuasissimè? Ille autem timiditatem suam non dicet, sed falsum aliquid excogitans forte aduersarium arguet. Atque in alijs etiam talia quædam sunt quæ arte dicuntur. An non sic est ô Phædre? PHÆD. Ira prorsus. S O C. O quàm callide abstrusam artem adinuenisse uidetur Tisias, uel quicunq; alius fuerit, uel quocunq; alio cognomine delectetur. Sed nūquid hoc, ô amice, dicemus, an non? PHÆD. Quid istud? S O C. O Tisia iam pridem antequam accederes affirmabamus probabile istud, & uerisimile uulgo non aliter quàm per ueritatis similitudinem fieri. Similitudines autem ueri ab eo qui ueritatem nouit aptissime ubique reperiri posse asserabamus. Quapropter si aliud quicquam de hac arte dixeris, auscultabimus quidem: sin minus, his quæ paulo ante diximus, fidem præstabimus, quod uidelicet nisi auditorum quis ingenia nouerit distinxeritq;, atq; res ipsas in species suas discreuerit, rursusq; singula idea una comprehenderit, nunquam dicendi artem quoad homini licet, adipiscetur. Hoc autem sine longo studio assequetur nunquam, In quo non ideo insudabit uir prudens, ut dicere & agere ad homines possit, sed ut ea potius & loqui & facere quæ dijs grata sint ualeat. Viri enim nobis sapientiores, ô Tisia, uirum mentis compositionem

Proverbium

tem aiunt non id meditari debere, ut conseruis suis, nisi prout contigerit, obsequatur, sed ut dominis bonis atq; ex bonis obtemperet. Quamobrem si longior sit circuitus, ne mireris. Non enim ut ipse putas, sed magnarum rerum gratia circumeundum. Erunt autem, ut ratio dicat, si quis uoluerit, hæc pulcherrime ex illis effecta. PHÆD. Perpulchre admodum dici hoc uidetur, ô Socrates, modo aliquis assequi possit. S O C. At præclarum est ad præclara semper anniti, & quicquid contigerit tolerare. PHÆD. Valde. S O C. De arte hæcenus, & incitiam orationis sit dictum. PHÆD. Satis profecto. S O C. Reliquum est ut scribendo quid deceat, quid dedecet dicamus. PHÆD. Plane. S O C. Scis ne quo pacto maxime de sermonibus dicendo uel agendo deo placere potes? PHÆD. Minime. Tu uero? S O C. Audiui equidem nonnulla à ueteribus tradita: uerum autem ipsi intelligunt. Id uero si nos inueniremus, nunquid humanarum deinceps nobis opinionum cura nulla futura sit? PHÆD. Ridicula sane interrogatio. sed quæ audisse dicis recense. S O C. Audiui equidem circa Naucratim Aegypti priscorum quendam fuisse deorum, cui dicata sit auis quam ibi uocant, dæmoni autem ipsi nomen Theuth. hunc primum omnium numerum, & numeri computationem inuenisse, geometriamq; & astronomiam, talorū rursus alearumq; ludos, & literas. Erat tunc totius Aegypti rex Thamus, & in eminentissima amplissimaq; ciuitate, quas Græci Aegyptias Thebas appellant, deumq; ipsum Ammonem uocant. Ad hunc Theuth profectus, artes demonstraui suas, dixitq; eas distribui deinceps Aegyptijs cæteris oportere. Verum ille quæ cuiusq; utilitas foret, interrogauit: & ipso referente, quod bene dictum uidebatur, probabat quidem: quod contra, uituperabat. ubi multa de qualibet arte in utramq; partem Thamus fertur Theuthi ostendisse, quorum singula si enarrare pergamus, prolixior erit oratio. Cum uero ad literas descendissent, Disciplina hæc, inquit Theuth, ô rex, sapientiores & memoria promptiore Aegyptios faciet. Memoriae namq; & sapientiae remedium id est inuentum. At ille, O artificiosissime Theuth, inquit, alius quidem ad artis opera fabricanda idoneus est, alius ad iudicandum promptior quid emolumentum damniue sint utentibus allatura. Atqui & tu literarum pater propter beneuolentiam contrarium quam efficere ualeant affirmasti. Nam illarum usus propter recordationis negligentiam obliuionem in animo discerentium pariet: quippe qui externis literarum consilii monumentis, res ipsas in tus animo non reuoluent. Quamobrem non memoriae, sed monitionis remedium inuenisti. Sapientiae quoque opinionem potius quam ueritatem discipulis tradis. Nam cum multa absq; præceptoris doctrina perlegerint, multarum rerum periti uulgo cum ignari sint, uidebuntur. Consuetudine quoq; molestiores erunt, utpote qui non sapientia ipsa sint præditi, sed opinione sapientiae subornati. PHÆD. Facile tu, ô Socrates, Aegyptios, & alios cu uisus gentis sermones facis. S O C. At ô amice, qui in Iouis Dodonæi templo uersantur, ex quæ cu sermones primos fatidicos erupisse asserunt. Priscis itaq; illis, utpote qui non ita ut uos recentiores, sapientes erant, satis erat ob eorum incitiam petras & quercus audire, modo uera promerent. Tu forsitan interesse censes, quisnam cuiusue sit, qui dixerit. Non enim id solum consideras, uerane an falsa dicantur. PHÆD. Recte admodum increpuisti, ac mihi uidetur ita in literis euenire, ut Thebanus ait. S O C. Igitur quicumq; se putant sic artem aut mandare literis, aut mandatam suscipere, ut certum quiddam & firmum ex literis sit futurum, admodum ineptus est, ac reuera Ammonis uaticinium prorsus ignorat, cum plus aliquid in scriptis esse credat, præter id quod scienti res ipsas quæ in literis significantur, commemorant. PHÆD. Rectissime. S O C. Graue id habet, ô Phædre, scriptura, & picturæ reuera persimile. Picturæ nanque opera tanquam uiuentia extant: siquid uero rogaueris, uerecunde admodum silent. Non aliter sermones putabis fortasse quasi aliquid ipsos intelligentes dicere. Verum si sciendi auidus ab ijs dictorum aliquid sciscitaberis, idem in his semper, & unum significatur: omnisq; sermo cum semel scriptus est, passim reuoluitur æque apud intelligentes, atq; alios, inter quos minime decet, nescitq; dicere quibus oportet & quibus non oportet. Iniuria uero immerito contumeliaq; affectus patris semper eget præsidio. Ipse enim neque aduersario repugnare, neque opem ferre sibi ipsi potest. PHÆD. Hæc quoque recte abs te dicta uidentur. S O C. Quid porrò? Alium uidemus sermonem huius fratrem, quemadmodum legitimus sit, & quanto me-

flor atq; potētiōr quā is nascatur: P H A E D. Quem istum? & quomodo fieri dicis: s o c. Eum, inquam, qui in animo discēntis cum sciētia scribitur, quia sibi ipsi auxiliari potest, intelligitq; apud quos loquendum sit, apud quos tacendum. P H A E D. Sciētis sermonem dicis uiuentem, & animatum, cuius oratio scripta simulacrum quoddam nō iniuria nuncupabitur. s o c. Omnino, sed hoc quoq; mihi dicas. Mentis compos agricola nunquid charissima sibi semina, quorū fructus expectat, ætate in Adonidis hortis summo studio & diligentia sparget, ut octo diebus speciosos inde flores aspiciat? An potius si quādo id egerit, festi cuiusdam diei ludicq; gratia faciet? At ubi serio agens agriculturæ studiū adhibuerit, seret quidem ubi conuenit, & satis se consecutum putabit, si octo mēsum intervallo satio sua ad fruges peruenerit: P H A E D. Ita prorsus, ô Socrates, illa quidem ioco, ut ais, hæc autem serio faciet. s o c. Hominem uero iustorum, honestorum, bonorumq; sciēntiam possidētē agricola imperitiōrē ad semina sua spargenda putabimus: P H A E D. Minime omnium. s o c. Non igitur in aqua nigra studiosē ipsa calamo cum sermonibus seminabit, cum succurrere illis periclitantibus nequeat, nequeat & ex ipsis ueritatem sufficienter ostendere. P H A E D. Certe id non est consentaneum. s o c. Non sane. Cæterum hortos quidem literarum, ut ludi causa, ut uideatur, seret atq; describet, & postquam scripserit tanquam monimenta thesauro'sque ad senectutis futuræ obliuionem, tam sibi, quā cæteris uestigiorum eorundem sectatoribus, lætabitur utique natos iam tenellos suos fructus inspiciens: cæterisq; hominibus ludos alios sequentibus, & conuiuia horūq; similia celebrantibus, ipse interim his omisis in sermonum oblectamentis uitam ducet. P H A E D. Præclarissimum præ aliorum utilissimo narras ô Socrates, eius ludum, qui potest in sermonibus ludere, ac de iustitia, & alijs quæ tu dicis, confabulari. s o c. Est ita profecto, amice Phædre, sed multo mea sententia in his præclarior studiū, quando quis arte dialectica utens animam nactus idoneam sermones cum sciētia plantat, & seminat, qui & sibi ipsis, & satori suo afferre opem possunt fructus'ue producant, & semina reddunt. Vnde alij in moribus alijs nati id semper munus immortalē seruare possunt, atque eum qui hæc habet, beatissimum quoad homini licet, efficiunt. P H A E D. Multo id quoq; præclarior. s o c. Nunc iam illa, ô Phædre, his concessis discernere possumus. P H A E D. Quænam? s o c. Ea uidelicet quorum cognoscendorum gratia hucusque descendimus, ut uituperationem Lysia discuteremus in ipsa scribendi arte, sermonesq; ipsos, qui uel arte, uel sine arte scribuntur: artificiosum quidem, & artis expertis, satis iā declarasse uidemur. P H A E D. Sic apparet. s o c. Meminisse rursus oportet non prius posse aliquem dicendi artem ad summum callere ad persuadendum atq; docendum, ut ratio superior nobis ostendit, quā ueritatem earum rerum quas dicit aut scribit cognouerit, uniuersamq; rem definire, & definitione posita rursus secundum species usq; ad indiuidua diuidere nouerit: atq; hac ratione animam contemplatus, & quid cuiq; ingenio congruum est aucupatus, ita maxime disponat exornetq; sermonem, uariæ quidem animæ uarios, & harmonia multiplices, simplici uero simplices sermones accommodans. P H A E D. Sic prorsus apparuit. s o c. Quid autem de illa quæstione dicemus quam supra tetigimus? honestum ne an turpe sit oratiōes cōponere, & quomodo studiū hoc iure uituperari queat, quomodo nequeat. Num superiora nobis hoc satis declarauerunt? P H A E D. Quænam illa? s o c. Quippe, siue Lysias, siue alius quispiam scripsit quandoq; aut scribit, scribetq; priuatim quicquam, uel publice ciuiles quasdam constitutiones, ita ut suis in scriptis magnam quandam stabilitatem & certitudinem putet inesse, turpe id esse scriptori, siue dicatur à quoquam, siue non dicatur, putandum est. Siquidem ignorare quid uerum sit, quid falsum, de iustis & iniustis, de bonis & malis, etiam si uulgus uniuersum laudauerit, fieri nunquam potest quin sit reuera turpissimum. P H A E D. Turpissimum. s o c. Contra qui in oratione quacumq; de re scripta ludum locumq; necessarium putat, orationemq; nullam aut solutam, aut astrictam numeris magno componendi studio dignam esse ducit, instar eorum qui sine dijudicatione & doctrina persuadendi tantum gratia carmina recitare cōsueuerunt: sed reuera sermonum illorum optimos componendi peritos causa compositos fuisse: in sermonibus autem his, qui docēdi discēdicq; causa dicuntur, ac uere in animo de iustis, honestis, & bonis scribuntur, duntaxat perspicuitatem perfectionemq;

tionemq; inesse, eosq; solos studio dignos existimat : iudicatq; sermones huiusmodi filios suos legitimos esse uocandos, eum ante omnia qui ipsi inest, si modo sit inuentus, deinde quicumq; ex hoc foetu filij, fratresq;, uel in ipsius, uel in alijs aliorum mentibus, sic ut decet, nati sunt, reliquos autem omnes postponit : hic uir, inquā, talis, ô Phædre, uidetur esse, quales esse nos exoptaremus. PHAE. Equidem ut dicis, cupio profus, & uoto precor. S O C. Sed hæc iam satis à nobis de arte dicendi, quasi ludentib. dicta sint. Quare Lysia dicas, nos ad nymphæ fontem Musarumq; coetum profectos, sermones quosdam audisse, qui dicere iusserunt Lysia, cæterisq; orationum scriptoribus, Homero præterea, & si quis alius nudam poesim, uel cantu exornatam composuit, Soloni postremo, & omnibus qui ciuiles institutiones literis mandauerunt : quod si ueritatis conscij talia composuerunt, possuntq; sua in discussionem tracta defendere, ac dicendo efficere, ut præ uerbis scripta uilescant, non utique ab his quæ calamo luserunt, sed ab illis potius quæ serio excogitarunt, cognominandi uidentur. PHAE. Quænam cognomina, & quo pacto accommodas? S O C. Sapientis cognomen, ô Phædre, magnum soliç Deo conuenire uideatur. Philosophi uero, aut similis alicuius cognomine eiusmodi uiros quales modo descripsimus, conuenientius modestiusq; nuncuparemus. PHAE. Certe non dedecet. S O C. Eum igitur qui nulla habet in se præstantiora ijs quæ conscripsit, & sursum deorsumq; re torquens, diuturna emendatione addendo uel subtrahendo composuit, iure poetam uel orationum legum ue scriptorem cognominabis? PHAE. Quid ni? S O C. Hæc itaq; amico referas tuo. PHAE. Tu uero quid facies? neq; enim amicus tuus prætermittendus.

S O C. Quis iste? PHAE. Isocratem probum, inquam. Quid illi nunciabis? ô Socrates. Quem esse dicemus? S O C. Iuuenis adhuc Isocrates est, ô Phædre. Quid autē de illo præstigiā, non præteribo. PHAE. Quidnam? S O C. Videtur mihi præstantiori ingenio esse, quàm Lysiam sua scripta demonstrent. Præterea moribus generosiorib. præditus. Quam obrem nihil mirum putarim, si crescentibus annis in arte discendi cui nunc incumbit, magis quàm uiri pueris, omnibus qui eloquentiæ unquam se tradiderunt, excellat, atque his etiam studijs non contentus, ad maiora diuiniore quodam instinctu feratur. Inest enim, ô amice, ex ipsa natura philosophia quædam illius ingenio. Hæc ergo ab ijs dijs accepta, Isocrati mihi dilectissimo nuncio. Tu illa Lysia tibi charissimo. PHAE. Ita fiet. Sed abeamus hinc cum æstus nōnihil iam efferbuerit. S O C. Vota prius his facienda sunt quàm abeamus. PHAE. Quid ni? S O C. O amice Pan, & alij omnes qui locum hunc colitis dij, date mihi ut pulcher intus efficiar : & quæcunq; extrinsecus habeo, intrinsecis sint amica. Diuitem autem sapientem solum existimem. Tantum uero mihi sit auri, quātum nec ferre, nec ducere queat alius; nisi uir temperans. Nunquid aliud orandum censes? ô Phædre: mihi enim satis est precatum. PHAE. Mihi quoq; eadem opta. Amicorum enim communia omnia. S O C. Abeamus.

ARGUMENTVM MARSILII IN
APOLOGIAM.

ANTIQUI gentium Theologi in treis diuisi sunt sectas. Alij quidam demonibus solum sacrificabant, diffidentes, ut arbitror, uota hominum ad cœlestia peruenire. Alij uero cœlestia quoque colebant, putantes illa non uiuere solum atq; intelligere, sed etiam radijs suis circumspicere cuncta atque audire, ideoq; tam sacrificiorum ritus ab eis prospici, quàm supplicum laudes precesq; exaudiri: ueruntamen animorum in corporibus his uiuentium uota, ad deos illos qui nullum cum corporibus cōmercium habeant, peruenire non posse. Alij deniq; hos ipsos deos in primis uenerabantur, iudicantes à summis rerum causis effectus omnes etiam humanos tam cognitione quàm uirtute perfectissime contineri. Deos uero uocabant tum uisibiles, id est, cœlestes, tum inuisibiles, id est, supercœlestes, quos nostri uocant angelos, & ipsi deos quasi proximos summi Dei contemplatores atq; ministros. Præterea triplicem hi prouidentiam esse putant. Vniuersalem quidem in Deo, per quam omnibus omnia prospiciat atque præbeat. Minus uero in dijs uniuersalem, per quam omnibus quidem consulant, non omnia tamen munera, sed quædam omnibus exhibentes. Particularem denique in demonibus, qua uidelicet quædam quibusdam iam largiantur. Et demones quidem in totidem distribuunt ordines, quot in cœlo sunt stellæ, ut alij Saturnij sint, alij Iouiales, alijq; similiter. Cunctos autē ordines & in igne collocant, sed ignea ratione, & in acre puro, sed ratione aerea, & in acre crasso, ratione uidelicet aquea. Hos

aqueos arbitrantur alios alijs speciebus uiuentium presidere, sensualiq; & uegetali ubique nature fauere. Quos Plato, inquit, statim ab initio malorum plurimis uoluptatem immiscuisset. Aereos autem demones rationali potius fauere potentie, eamq; à uegetali sensualiq; natura quodammodo segregare. Igneos tandem discursum rationis ad sublimiora contemplanda conuertere. Atque hoc pacto uoluptuose uite demones aqueos, astiue aereos, contemplatiue igneos dominari. Cum uero deos immortales atque impatibiles arbitrentur, homines uero mortales atque patibiles, demones omnes quidem affectu patibiles, superiores uero mediosq; etiam immortales, infimos uero longaeuos. Præterea in omnibus affectus erga corporea collocant: sed in primis secundum quendam tranquille prouidentie morem: in secundis humanos quidem, sed moderatos: in tertijs ad perturbationes nostras iam declinantes. Item demones alios naturales ab initio cõstitutos, alios peregrinos, scilicet hominum animos in aerea translatos corpora, hominesq; ea qua antea consueuerant ratione curantes. Præterea alios demones plagis terræ maioribus, alios angustiioribus urbibusq; præesse. Quosdam etiam homines singulos gubernare, quos anime labentes in corpus fuerint pro uite electione sortite, deinceps electæ uite duces & exploratores & iudices. Proinde animas hominum alias Saturniorum demonum, alias Iouialium, alias aliorum tum siderum, tum demonum naturis accommodari. Corporum quoque nostrorum complexionem simili quadam ratione distingui. Animalia item & plantas, metallaq; & lapides ad siderum similiter demonumq; uarietatem inter se natura discerni, ut alia inter hæc solaria sint, alia uero lunaria, ceteraq; similiter. In his que diximus, Platonici omnem sacrificiorum, oraculorum, diuinationum uim consistere arbitrantur. Profecto & ipse Plato antiquiores theologos imitatus, & Platonici omnes oraculorum historiam ubique tanquam ueram accipiunt, rationibusq; confirmant. Mitto quantam his in Pheдро adhibeat fidem, quantam & in Timeo, in Pheдро quidem humanam sapientiam præ illa que ab oraculis furoribusq; diuinis habetur nibili pendens: in Timeo autem dicens eatenus à philosopho de rebus diuinis affirmandum esse, quatenus diuinis oraculis confirmetur. Mitto quàm plurima apud Platonem similia. certe in Apologia totam Socratis sui defensionem ab oraculis uaticinijsq; auspicator: immo uero, quod maximum est, totam Socratis & sapientissimi & iustissimi uitam asserit tum ad Apollinis oraculum, tum ad sui cuiusdam demonis uaticinium institutam. Si quæras qualis Socratis demon fuerit, respondebitur igneus, quoniam ad contemplationem sublimium erigebat. Item Saturnius, quoniam intentionem mentis quotidie mirum in modum abstrahere à corpore. Attributus quoque ab initio, non acquisitus. Nam sibi à puero dicit aspirauisse. Non prouocabat unquam, quia nõ Martius, sed sepe ab actionibus reuocabat, quia Saturnius. Item nõ adhibebat calcaria uiro satis per se ad honesta propenso, sed cohibebat freno, ubi in eligendis ad finem uis ob coniecturarum fallaciam posse decipi uideretur. Aspirabat menti, ostenta oculis, uoces auribus suggerebat. Sed quibus oculis atque auribus? uisui uidelicet atque auditui, qui per omne æduntur corpus æthereum sub manifesto hoc corpore latens. Poterat autem Socrates per æthereos sentire sensus, ab elementalibus sensibus se facile seuocans. Ostensa cernebat per eosdem sensus & somnians pariter atque uigilans. Similiter Auicenna probat prophetas angelorum & species cernere, & uoces audire. At cur Socrates pauciq; similes demonem suum animaduertunt? Quoniam pauci uel genitura, uel disciplina demonici sunt, plures humani, plerique ferini. Cur item alijs demonem, alijs deum uocat? Quia sublimis demon Socratem quasi Dei interpres nuncijsq; afflabat. Sed nunquid ipsum Socratis intellectum possumus demonem nuncupare? Possumus certe. Nam Timæus inquit, Deum nobis supremam animi partem tanquam demonem tribuisse. Rursus in Symposio ipse mentis amor ad diuinam pulchritudinem contemplandam, demon cognominatur. Verum præter hæc necesse est superiorem nobis substantiam demonis presidere, propterea quod ut in Symposio Legibusq; probatur, humanum genus utpote à diuinis maxime distans, media quadam natura indiget, qualis est demonica, quasi conciliatrice. Neque iniuria diuina prouidentia, ut in Politico Protagoraq; probatur, demones nobis præfecit propinquoires quasi pastores, siue ut in Critia dicit gubernatores. Homo siquidem in hac ignorantie caligine constitutus, innumerisq; fortunæ uel malis agitur, uel distractus illecebris, ad constitutum sibi à Deo finem absque perpetuo Dei auxilio peruenire non potest. Hinc probat Deum nos demonibus purioribus quasi rectoribus commendasse, qui uaticinijs, augurijs, somnijs, oraculis, uocibus, sacrificijs, inspirationibus adiuuarent. Horum uero ex numero esse uult familiarem Socratis demonem à mente Socratica differentem. Hæc enim Socratem sepe prouocat, ille uero prouocat nunquam. Item hæc nisi loquatur, aut scribat, docere non potest. Ille uero ut in Theage probatur, multos etiam silendo docebat. Præterea quod & uoce & signis Socratem corrigat, significat demonem hunc aliquid esse præter mentem. At si minus tibi placet & familiarem hominis duce demonem appellare, saltem, ut placet nostris, bonum angelum appellato. Post hæc Apologia nos cogit nonnihil de oraculis statuisq; tractare. Principio si quæras quam ob causam demones solita illa quondam miracula nostris seculis non efficiant: respondebitur, Christum & demones malos suo illo imperio priuauisse, & hominibus tum omnem demonum cultum, tum artem demonica sustulisse. Si rursus interrogas, qua ratione uel in statuas uel in homines demonum trahantur influxus, diligenter attende. Trahitur quotidie aliquid naturale per artem:

ccu quo/

et quotiens lignum quod propter densissimam crassitudinem accendi à tenui quadam flamma non poterat, vel oleo illinunt, uel insciant sulphure, rapiuntq; in somite flammam. Trahitur & quotidie diuinum aliquid per naturam, quando fetus tener in aluo certo affectus figuratusq; modo sic per naturam à Deo humanam haurit animam, ut per magicam statua à mundo accipit demonem. Vnde Aegyptij naturam quoque magam appellauerunt, uim ipsam magicam in attractu quodam similibus per similia, uel conuenientium saltem per conuenientia collocantes. Emittit quotidie uocem, emittit & tui uultus imaginem. At non ubique uox in te tua & imago remittitur. Paries dumtaxat ita dispositus, sic oppositus uocem per echo reflectit, & speculari corpus tuum tibi reddit imaginem. Esto igitur specularis & ille paries, subito totus, ut ita dixerim, eris in illo. Ibi enim uideberis, audieris, intelligeris, serme ut in statua demon. Si Trismegistum consulueris, discas ex proprijs mundi materijs certo cuidam demoni congruentibus compositam rite statuam confestim per demonem congruum animari. uel per demonem, inquit, uel per angelum. intellige uel per impuriore uel per puriorem spiritum affari solere. Audies quoque Mercurium hunc ueteres plerosque damnantem, quod dissidentes uel esse numina super coelum, uel terrenorum uota ad celestia superioraq; peruenire, fabricare statuas habitacula demonum, quos quasi familiares colerent deos. Putabat sane, quamuis interdum in delubra demones salutare aduocarentur, sepe tamen descendere noxios. Audisti paucis tractum demonum in corpora statuarum. Audi quoque paucis raptum in corpora hominum. Quando uel per atram bilem uel aliquid simile aut uitium totus in imaginatione conuertitur animus, facile fit inferiorum demonum domicilium, quorum praesentia & insanat, & animo simul ueretur & corpore. Quando per philosophicam purgationem transfertur totus in rationem, euadit edes demonum mediorum, à quibus humanarum rerum sepius, quandoque etiam naturalium miras accipiat rationes: Quando per pietatem erigitur totus in mentem, sublimium demonum fit spiraculum, seu potius angelorum, quibus utique ducibus mirum in modum arcana penetret diuinorum. Optas uideo intelligere, quibus potissimum oraculis, siue per statuas, siue per homines editis, Plato confidat. Scito his dumtaxat, quae certa ratione compertum sit non per fallaces demones, sed per ueridicos, siue per angelos potius promississe. Nam & ab ipsis Aegyptiorum mysterijs acceperat: Iouem impuriore demones ad inferos deturbasse, qui & homines similiter pro uiribus ad ima detorqueant: & à Pherecyde Syro, multos ab Ioue demones rebellasse, quorum exercitus Ophioneus duxerit serpentinus. Ab his ergo maleficis cauendum esse diligentissime iudicabat. Socrates autem proprijs rationibus atque singulis adductus, & oraculo cuidam, & suo cuidam demoni se committebat pro arbitrio perducendum. Denique utcumq; sit, ita suam ad haec infliuit uitam, ut aeterna semper temporalibus anteponeret: iniustitiam magis timeret, quam mortem: pro ueritate, pro pietate, pro charitate, non dubitaret labores, penuriam, contumelias, iniurias, uerbera, mortemq; subire. Huic apud homines ueritas falsas calumnias peperit, charitas odium, pietas accusationem impiam atq; mortem. Sed haec omnia parui, immo nihili pendit, sperans apud diuinum iudicem pro bonis bona mereri. Ergo haec spe & fiducia fretus, & libenter accessit ad iudices, neque excusauit se, sed iudices accusauit: atque tanquam uas tes, quod euenire ait his qui sunt prope mortem, penitentiam illis poenamq; praedixit post falsum iudicium securam, & ipse interim mira mentis letitia & uultus alacritate ad iudicem migravit aeternum. Statueram hic satis honestam argumento, seu potius commentariolo finem imponere. Sed duo parum per me dubia remorantur. Primum Socraticum illud & hic & sepe alibi repetitum: Hoc equidem unum scio, quod nihil scio. Multa tamen & hic & alibi affirmat quasi sciens. Sed hoc illi simile est: Ego dixi in excessu meo, omnis homo mendax. Ait itaque Socrates: Ego abstractus à corpore, raptus à demone, illustratus à Deo, scio equidem in diuino lumine hoc uerum, uidelicet quod alioquin coniunctus corpori nihil in lumine naturali scio. Nescio, inquam, in naturali lumine res ipsas per ipsum affirmationis modum. Eiusmodi enim scientia, Dei propria est, qui & naturas ipsas, & naturarum causas comprehendit, quum ipsemet fecerit. Scio tamen multa per quendam negationis modum. Vt uti quod Deus non sit corpus, potius quam quid sit. Item quod anima non sit mortalis, magis quam quid sit. Rursus quod bonum absolutum non hoc est, aut illud bonum, potius quam quid sit. Atque hoc pacto Socrates & scit, & docet multa. Hoc illud insuper quod demon eum reuocat, non prouocat, id est, ad negandum illuminat eum potius quam affirmandum. Nonnunquam uero affirmat quaedam, & illa quidem magna, tanquam uidelicet non à demone tantum raptus, sed Deo iam plenus. Affirmat quoq; ubi sanctorum adducit ueterum testimonia, uel animas hominum à mortuis resurgentium citat in testimoniū. Sequitur altera dubitatio: quam ob causam Socrates, cum nunquam soleat dubitare, quum animus sit immortalis, in fine tamen Apologiae hac utitur disunctione: Aut nullus post mortem superest sensus, aut superest aliquis. Responde primo quidem, non de omni sensu, id est de omni cognitione, sed de nostrarum rerum sensu, uel nostro simili dubitare. Quod quidem significatur per illa quae in parte disunctionis altera deinde subdantur, ubi idem quod & in Repub. dicit, separatas uidelicet animas eodem pacto sese illic, quo & hic solebant agnoscere. Vbi considera dictum contra illos qui dicunt animas de corporibus in corpora transmigrare. Deinde tutius quoq; ita responde. Socratem hac in praesentia disunctione non uti, quia de illo censet dubitandum, quod ubiq; tum per scientiam negatiuam, tum per diuinam inspirationem approbationemq; constantissime tenet, sed aduersariorum suorum

suorum personas in presenti respicere, qui cum obesse illi omnino studerent, inferebant ei mortem tanquam proculdubio malam. Socrates ergo contra infert, nullo modo esse malam, siue sic, siue aliter se nostrae res habeant. Vbi illud quod de mortalitate apparet ambiguum, propter illos est adiunctum, qui tanquam tyranni Epicureo more deridere Socratem potuissent, quasi facile posset decipi, si ex eo solo affirmauisset mortem non esse malam, quod post hanc uitam alia supersint bona. Quae quidem aeterna bona, et si constabant Socrati, illis tamen nullo modo constabant, neque in angusta illa temporis breuitate poterant demonstrari, quae in Phaedone et saepe alibi demonstrantur. Tu uero nota certam Socratis nostri fiduciam, amicis prope finem Apologiae dicentis: Bene de morte sperare debetis. Nihil enim mali bono uiro uel uiuenti uel defuncto potest accidere. Res enim hominis quodammodo Deo similis à Deo non negliguntur. Quod autem extrema ad iudices uoce clamauit: Ego quidem hinc abeo moriturus, uos uero uicturi: utri uero nostrum in melius cant, soli Deo est certum: intellige non dubitare illum quod paulo ante affirmabat, sed dicere soli Deo certum esse per seipsum affirmationisque rationem: posse tamen homini certum fieri per ipsum Deum negationisque rationem. Adde quod affirmare non audeat se tam purgato tunc animo emigrare, ut praesentem migrationem affirmet omnino animum suum statim caelesti patrie reddituram.

☉ APOLOGIA SOCRATIS ▶

VA VOS ratione, o uiri Athenienses, affecerint accusatores mei, nescio equidem: me certe sic affecerunt, ut mei ipsius penè oblitus fuerim, tanta persuasione dicere uisi sunt: quauis nihil, ut ita loquar, ueri ad uos detulerunt. Sed ex multis quae falsò asseuerabant, id sum potissimum admiratus, quod uobis cauendum esse monuerunt, ne à me quasi eloquente deciperemini. Quod enim asserere id minime erubuerint, cuius ego mox redargutionem opere ipso facturus eram, quandoquidem in praesentia uobis appareo longe ab eloquentia alienus: hoc, inquam, mihi super omnia uisum est impudentissimum, nisi forte eloquentem, isti uocant uera dicentem. Si enim ita dicant, profiterer equidem me, quamuis non eorum more, rhetorè esse. Quippe cum hi, ut equidem dico, ueri nihil dixerint, à me uero uos uera omnia audituri sitis. Neque uero per Iouem, o uiri Athenienses, fucata à me orationem, quemadmodum ab istis, uerborum nominumque elegantia, neque aliter exornatam, sed ex improuiso ut coaceruatam audietis. Confido enim me iusta dicturum, neque quisquam uestrum speret me aliter esse dicturum: alioquin neque aetatem hanc, o uiri, deceret, adolescentulorum more uerbis studiose formatis huc ad uos ingredi. Quinimo uehementer, o uiri Athenienses, id oro, & obsecro, ut si isdem me uerbis in respondendo utentem audietis, quibus & in foro apud argentariorum mensas, ubi plerique uestrum me nonnunquam audierunt, & alibi, uti soleo, ne admiremini, ne ue grauius id feratis. sic enim res se habet. uenio equidem nunc primùm in iudicium, plures quam septuaginta annos natus, ex quo fit ut in hac iudiciali causa reuera sim peregrinus. Et profecto quemadmodum si peregrinus Athenas uenissem, ignosceretis utique mihi peregrina uoce & forma loquenti, pro educationis meae consuetudine: ita & in praesentia uos precor, neque id quidem iniuria, ut loquendi formam minime attendatis, quae prout contingit, tum melior, tum deterior esse potest, sed id ipsum consideretis, huc mentem adhibeatis, iusta ne, an iniusta dicam. Hoc enim iudicis officium est, rhetoris autem officium, uera loqui. Iustum est autem o uiri Athenienses, me primo quidem ad accusationem primam falso confictam, & ad primos accusatores respondere: deinde ad nouissimam atque nouissimos. Me quidem multi iam multis annis falso apud uos accusarunt, quos equidem magis formido, quam Anyti astipulatores, quanquam & hi sunt in persuadendo potentes. Sed illi potentiores o uiri, qui plerisque uestrum à pueritia occuparunt, accusantes me procul à ueritate, atque uobis persuadentes: esse uidelicet Socratem quendam sapientem, eorum quae super aera, quaeque sub terra fiunt, perscrutatorè, qui soleat causam deteriore, differendo meliorè efficere. hi profecto o uiri Athenienses, qui hunc de me rumore diuulgauerunt, mei accusatores potentissimi sunt. Qui enim haec audiunt, opinantur harum rerum persecutores non credere deos esse. Profecto accusatores huiusmodi & permulti sunt, & longo iam tempore me accusant, & in ea aetate uobis suaserunt, in qua plerique uestrum pueri aut certe adolescentuli perfacile credidistis, deserta in causa, nemine me defendente. Atque id quod à defensionis ratione omnium alienissimum est, neque nomina quidem

quidem illorum scire licet, atq; proferre, præterquam si quis illorum comœdus sit. Quotcunq; uero per inuidiam & calumniam hæc uobis rursus persuaferunt, qui uel ipsi persuasi persuaserunt alijs, hi omnes infiniti omnino sunt, nec eorum quenquã in iudicium traducere, nec redarguere licet, sed necesse est aduersus istos tanquam in nocte pugnare defendendo, atq; refellendo nemine respondente. Existimate ergo & uos, quemadmodum dicebam, accusatores meos duplices extitisse, & qui nuper accusarunt, & qui iamdiu, quales modo describebam. Atq; iudicate me quidem oportere prius respondere illis, quos & ipsi prius, multoq; magis audiistis. Sed iam respondendũ mihi est, o uiri Athenienses, illis criminibus, conandumq; in hoc tam breui tempore opinionem istam eximere, quam uos per calumnias decepti, longo iam tempore contra me cõcepistis. Opto autem ita demum aduersarios refellere, atq; obtinere, si modo id uobis & mihi melius sit futurũ. Quãquam difficile id fore arbitror. Neq; admodum quale id sit, me latet. Verum, ut Deo placeat, ita succedat. Nos autem legi parere oportet, ac defensionem pro nobis afferre. Repetamus igitur ab initio quæ sit accusatio, ex qua aduersus me nata est illa calumnia, qua confusus Melitus mihi diem dixit. Quid ergo aiunt accusatores mei? tanquam enim si in iudicio adessent, eorum recitetur accusatio, in qua contra me iurant, quæ & uicissim à me exigit iuramentum. Socrates iniuste agit, atq; nimium curiose perquirat quæ sub terra & quæ in cœlo sunt, inferioremq; causam reddit superiorem. Præterea alios eadem docet. Talis utiq; est accusatio. Nempe talia quædam & uos uidistis in Aristophanis comœdia: Socrates enim illic persona circumfertur, affirmans se per aerem peruagari: & complures eiusmodi nugas. Quarum ego rerum neq; multum, neq; parum quicquam scio. Neq; hæc dico, quasi harum rerum scientiam paruifaciã, si quis in huiusmodi rebus sit sapiens, quo minus tanti criminis reus à Melito accuset: sed quia reuera o uiri Athenienses, horum nihil scio. Testes autem huius plerisque uestrum adduco. Oro uos docere & exponere inuicem uelitis, quot me colloquentem aliquando audiistis, audiistis autem pleriq; uestrum. Recensere igitur inuicem, nunquis uestrum aliquando ijs de rebus quicq; siue multum, siue parum audiuerit, disputantem: atq; ex hoc deniq; cognoscetis eiusmodi esse cætera, quæ multi de me circumferunt. At enim horum nihil est uerum. Quinetiam à quopiam audiueritis me homines docere, atq; inde pecunias cumulare, neq; id quidẽ uerum est. Atqui præclarum id mihi uidetur, si quis docere homines possit, quemadmodũ Gorgias Leontinus, & Prodicus Chius, & Hippias Eleus. Quorum unusquisq; eam facultatẽ habet, per quam ad singulas profecti ciuitates, adolescentibus quibus liceret in patria suorum se ciuium disciplinæ gratuito cõmendare, persuadent ut se aliorum disciplina relicta sectent, ac data pecuniã, gratiam insuper habeãt. Est & alius quidam uir hic sapiens Parius, cuius ego ad nos aduentu sum admodum delectatus. contigit enim ut in eum aliquãdo uirum inciderem, qui plus pecuniarũ in Sophistas expendit quàm cæteri omnes, Calliam, inq; Hippionici filium. Hunc ergo ita interrogauit. Duos enim habet filios. O Callia, inquam, si filij tui pulli equini aut taurini essent, haberemus aliquem quem illis mercede adhibita præficeremus, qui eos pulchros & in suo utrunq; genere excellentem efficeret. esset uero talis aut equestris aliquis, aut agricolarũ. Nunc uero cum filij tui sint homines, quemnam cogitas illis præficere? Et quisnam huius humanæ ciuilibsq; uirtutis scientiam habet? Arbitror id te cum filios habeas, cogitauisse. Est ne, inquam, talis aliquis, an nõ? Est profecto, inquit ille. Quis inquam est? & unde? & quanta mercede docet? Euenus, inquit, est o Socrates Parius, merces uero quinq; minã. Atq; ego Euenũ felicem iudicauit, si reuera hanc habet artem, atq; adeo diligenter docet. Nam & ipse quoq; si talia scirem, admodum gloriarer, & magni me facerem. Sed certe o uiri Athenienses, hæc equidem nescio. Requirat igitur forsã aliquis, quidnã o Socrates, tuum est opus? Et unde aduersus te exortæ sunt hæc calumniæ? nisi enim aliquid præter aliorum consuetudinem ageres, nunquam tantus de te rumor cõcitatus esset. Nam unde de te sermo tam frequens, nisi egisses aliquid à cæteris alienum? Dic ergo nobis quid tandem id sit, ne nos de te temere aliquid iudicemus. Iusta sanẽ hæc mihi uidetur interrogatio: atq; ego uobis conabor ostendere quidnã id sit, quod mihi & nomen hoc, & calumniam pepererit. Sed audite iam, & si uereor ne forte quibusdam uestrum iocari uidear. Veruntamen existimate me uobis uera omnino dicturum. Equidem o uiri Athenienses, non ob aliud certe quàm ob sapientiam quandam

R eiusmodi

eiusmodi nomen nactus sum. Sed ob quam sapientiā: Fortè ob eam quæ humana sapien-
 tia est. Nam hac reuera sapiens esse uideor. illi uero quos paulo ante cōmemorabam, ma-
 iorem fortè quandam humana sapientiā habent. uel quid dicā, non habeo; neq; enim ego
 ea præditus sum. Quod si quis me hanc possidere dicat, mentitur, & in meam calumniā
 hæc dicit. Sed ne uobis molestum sit, ô uiri Athenienses, siquid uobis magnum dicere ui-
 dear. neq; enim ex me duntaxat dicam, sed testem uobis afferam fide dignum. Profectio si
 qua mihi est sapientia, qualis ea sit, testem adhibebo uobis Delphicū deum. Chærephon-
 tem certe nouistis. Ille familiaris mihi erat ab iuuentute, & Atheniensi populo amicus, ac
 unā uobiscum fugit, & simul in urbem reuersus. Nouistis plane qualis erat Chærepho, q̄
 uehemens quancūq; ad rem se conuertisset. Hic ergo quandoq; profectus in Delphos ua-
 ticinium id experiri ausus est. Ne grauitè feratis ô uiri, quod in præsentia sum dicturus.
 Interrogauit utiq; an esset ullus me sapientior. Respondit Pythia, sapientiozem esse nemi-
 nem. De his quidem ipsius hic frater uobis testificabitur: nam ipse Chærephon uita fun-
 ctus est. Considerate uero quorū gratia hæc dicam. Debeo enim uobis aperire unde hæc
 aduersum me calumnia sit exorta. Profectio cum hæc audissem, ita mecum ipse reputaui.
 Quidnā deus ait: aut quid hoc sibi uoluit? Ego enim mihi conscius sum, neq; in magnis,
 neq; in paruis esse me sapientē. Quid igitur sibi uult, cum me asserit sapientissimū? Deum
 quidem mentiri non est credendū. neq; enim id fas est deo. Atq; ita diu ambiguus scruta-
 bar quid oraculū inuissit. Ac uix tandem post longas ambages uiam eiusmodi inueni.
 Aggressus enim quendam ex his qui sapientes uidentur, sperans, si usquam, in hoc uatici-
 nium coargui posse, oraculoq; ostendi, non me quidem quem præfecerat, sed illum esse sa-
 pientia præferendū. Dum ergo illum examinarem, huius uero nomen promere nō est ne-
 cessarium, erat autem quidam ex his qui in repub. uersantur. illum, inquam, dum exami-
 narem, unacq; differerem ô uiri Athenienses, hunc in modum affectus sum: uisus mihi est
 uir ille uideri quidem sapiens tum alijs, tum uel maxime sibi ipsi, esse uero nequaq; de-
 inde conatus sum illi ostendere, putare quidem eum esse se sapientē, sed minime esse. Qua-
 propter & ille infensus mihi redditus est, & multi qui aderāt, grauitè id tulerunt. Itaq; ad
 me ipsum reuersus, ita mecum ipse reputaui, Ego profectio sum hoc homine sapientior. Ap-
 paret enim neuter nostrum pulchrum bonumq; aliquid nosse. Sed hoc interest, quod hic
 quidem cum sciat nihil, scire putat aliquid: ego uero quemadmodū nescio, ita nescire me
 puto. Videor ergo in hac rātula re hoc homine sapientior esse, quod quæ ignoro, neq; sci-
 re me arbitror. Post hæc alium audiui, ex his qui illo insuper sapientiores habentur, in eoq;
 considerādo omnino similiter iudicaui, atque illum aliosq; multos mihi reddidi infensos.
 Proinde similiter deinceps processi ad alios, non ignorans quantum aduersus me odium
 concitarem, ideoq; non absq; dolore quodam timoreq; procedebā. Veruntamen necessa-
 rium mihi uisum est oraculū diuinum omnibus anteferre, passimq; progredi perscrutatu-
 rum quid sibi uelit oraculum, huiusq; gratia omnes quotcunq; aliquid scire uidentur, adi-
 re. Et per Canem, ô uiri Athenienses, oportet enim uobis uera fateri, tale aliquid mihi con-
 tigit hæc ex diuino oraculo perquirenti, ut qui opinione hominū maxime probabant, eos
 quasi omnium imprudentissimos inuenirem: qui uero inferiores habebantur, eos quan-
 tum ad prudentiam spectat, probabilius se habere. Operæ precii est referre uobis errores
 laboresq; meos quos equidem propterea sustinui, dum à me oraculum a deo probaretur,
 ut redargui tam deinde non posset. Post ciuiles homines ad poetas me contuli, tragœdia-
 rum & dithyramborum aliorumq; carminū auctores, quasi hic perspicue admodum de-
 prehensurus, esse me his rudiorum. Acceptis itaq; eorum libris, in quibus elaborauisse ma-
 xime uidebātur, sciscitatus sum eorum sensa, ut non nihil ab ipsis perdiscerem. Erubesco
 ô uiri, uerum hic uobis aperire. dicendum est tamen. Alij pene omnes præsentés, ut ita di-
 xerim, melius de rebus his loquerentur, de quibus ipsi poemata conscripserunt. Depre-
 hendi igitur breui id in poetis, eos uidelicet non sapientia facere quæ faciunt, sed natura qua-
 dam ex diuina animi cōcitatione, quemadmodū & hi qui diuino furore afflati uaticinan-
 tur. Nam & hi multa quidem dicunt atq; præclara: sed eorū quæ dicunt, nihil intelligunt
 Tali quodam pacto poetæ affecti fuisse mihi uidentur, & simul animaduerti eos in alijs.
 quoq; propter poësim omnium se sapientissimos iudicare, in quibus non sunt sapientes
 Abij ergo, & hinc eadem omnino sententia qua & à ciuilibus uiris abieram. Tandem u-

ro me ad artifices cōtuli, utpote bene mihi conscius quàm nihil istic, ut ita dicam, scirem. hos autem noueram multa & pulchra scire, neq; in hoc equidem deceptus sum. Sciebant enim quæ ipse nesciebam, & hac in partē me sapiētiores erant. Sed ô uiri Athenienses, in eodem errore quo & poetas, peritos artifices deprehēdi. Nam ob hoc ipsum quod sua rite perficiebant, unusquisq; eorum se in cæteris quoq; uel maximis sapientissimū esse putabat. Atqui hic error illam quoq; quæ ipsis inerat sapientiam, offuscabat. Quamobrem si me ipsum oraculi loco interrogarem, utrum eligam, ita ne me habere ut habeo, uidelicet neq; scientem quæ illi sciunt, neq; meam inscitiam ignorantem, an utraq; habentem quæ illi habent, planè mihi ipsi simul atq; oraculo responderem, prestare ita ut habeo me habere. Ob hanc utiq; inquisitionē meam ô uiri Athenienses, inimicitia multæ difficillimæ, atque grauissimæ aduersus me coortæ sunt, ex quibus multæ sunt calumniæ cōsecutæ. Nomen uero sapientis mihi propterea exortum est, quòd præsentēs plurimū illa me putant scire, in quibus alios refello. Videtur autem ô uiri Athenienses, reuera solus deus sapiens esse, atq; in hoc oraculo id sibi uelle, humanam uidelicet sapientiam parui, imò nihil, pendendam esse. Quod uero Socratem nominat sapientē, ob id facere, quo nomine meo tanquam exemplo quodam utens, quasi sic dicat: Is ô uiri, sapientissimus est, qui quemadmodum Socrates, nouit reuera sapientiam suam esse nihil pendendā. Hæc igitur ego sic affectus, & nūc perquirere passim deo obsecutus, & perscrutari nō desino, cōueniens quemcunq; aut ciuium, aut peregrinorum esse existimo sapientem. Ac si quando mihi ille talis non uideatur, tunc ipse deo suffragatus, illum sapientem non esse demonstro. Atq; ob occupationes eiusmodi nullum mihi fermè relinquitur otium uel ad publicū aliquid agendum, uel priuatum, sed in extrema paupertate ob dei cultū sum constitutus. Præterea adulescentes maxime opulenti, qui uel à negotijs uacant, me ultro sequentes delectantur, cum refelli à nobis homines spectant. Quinetiam ipsi nonnunq; me imitati, alios deinde confutare contendunt. Qua quidem in re plurimam reperiunt turbam hominū aliquid se scire putantium, cum aut nihil sciunt, aut perparum. qui uero ab his conuincuntur, non tam illis q̄ mihi redduntur infensi, clamantq; esse Socratem quendam scelestissimum, iuuentutisq; corruptorem. At si quis ab eis sciscitetur, quidnam uel agendo, uel docendo corrumpat, nihil quidem assignare possunt, imò prorsus ignorant. Sed ne deesse illis materia uideatur, ad ista confugiunt quæ cōmuni uoce facile philosophantibus obijci solent, eos scilicet neq; sublimia super terram, neque profunda sub terra, neq; deos esse putare, rationemq; inferiorem quasi superiorem ostēdere. uera enim, ut puto, fateri nolunt, se scilicet indignatos, propterea quòd cōuicti fuerint simulare se illa scire quæ nesciunt. Vtpote igitur ambitiosi & uehementes, & multi, ac uelut ex cōposito, atq; obnixæ diligentisq; persuasionis studio me criminātes, uestras aures impleuerunt, & iamdiu, & nuper calumnijs in me sedulo confictis. Ex his autem Melitus, & Anytus, & Lycon contra me surrexerunt: Melitus quidem ob poetas mihi infestus, Anytus uero ob artifices atq; reipublicæ gubernatores, Lycon deniq; gratia rhetorum. Quamobrem quemadmodum ab initio dicebam, admirarer equidem, si opinionem istam tantis conceptam calumnijs tam inueteratam nunc in tam breui tempore amouere à uobis possem. Hæc equidem ô uiri Athenienses, uera uobis loquor, neq; celo, neq; subtraho aut magnum quicquam, aut paruum, quamuis fermè norim in his dicendis me eisdem fore molestū. Quod quidem argumentum uobis est, me uera loqui, atq; hanc esse calumniam contra me exortam, eiusq; causas eiusmodi esse. Et siue in præsentia, siue in posterum hæc inquiretis, ita esse inuenietis. Ad illa igitur quæ primi accusatores detulerunt, hæc mihi sufficiens apud uos sit defensio. Ad Melitum uero bonum, & ut ipse ait, patriæ amatorem, reliquosq; accusatores deinceps respondere pergam. Ac rursus tanquam alij quidam accusatores sint, accusationem iuramento calumniæ uitandæ gratiæ præstito susceptam in medium adducamus. Habet uero in hunc fermè modum. Socrates iniuste agit, iuuentutem deprauans, ac deos quos ciuitas putat, ipse non putās, sed alia quædam noua dæmonia. Accusatio quidem est eiusmodi. huius autem accusationis unamquanq; partem discutiamus. Iuuenes deprauare me obijcit, atque in hoc iniuriam facere: ego uero ô uiri Athenienses, contra iniuriari Melitum dico, propterea quòd serio ludit, tam facile homines in iudicium trahens, simulansq; serijs se rebus incumbere, earumq; rerum habere curam, quæ ipsi nunquā curæ fuerunt.

Hoc autem ita esse conabor & uobis ostēdere. Heus Melite, responde mihi, nunquid ipse maxime cures, ut quamoptimi adolescentes euadant. Curo equidem. Age ergo his nunc dicas, quisnam iuuenes meliores efficiat. Constat enim scire te, cum tibi id curae sit. Me certe corruptorem eorum, ut ais, iamprehendisti, accusasti his, in iudicium traxisti, ergo age, & eum qui efficit meliores dic his, & quisnā sit, ostende. quidnam ō Melite, taces? Vides ne nihil te habere quod dicas? Atqui nōne turpe id tibi uidetur esse, ac sufficiens argumentū eius quod ipse dico, te hęc nunquam curasse? Verum dic iam bone uir. Quisnā eos efficit bonos? Leges. At uero non istud interrogo, ō uir optime, sed quis homo qui & primum ipsum norit, leges scilicet quibus illi meliores fiant. Hi ō Socrates iudices. Quid uero ō Melite, ais? isti ne erudire iuuenes possunt, bonosq; reddere?

Et maxime quidem. Vtrum omnes? An alij quidem possunt, alij uero nequaquam?

Omnes. Bene per Iunonem loqueris, & magnam eorum qui profint iuuenibus copiam. Verum quidnam hi qui audiunt? Faciunt ne & ipsi meliores, an non? Ipsi quoque. Quid uero senatores? Et senatores. Sed enim ō Melite, cauendum est ne concionatores fortē adolescentes corrumpant. An uero & hi omnes similiter faciunt meliores? Hi quoq;. Omnes igitur, ut uidetur, Atheniēses honestos bonosq; reddunt pręter unum me. Ego enim corrumpo solus. Ita ne ais? Ita certe, & quidem uehementer.

Magna tu quidem me damnas infelicitate. Proinde mihi responde, an & de equis idem putes, omnes scilicet homines equos bonos efficere, unū uero duntaxat esse qui eos corrumpat. An omnino contrā unum esse, uel certe perpaucos equitādī peritos reddere meliores equos: quamplurimos autem esse, qui si inter equos uersentur, illisq; utantur, deprauant? Nōne ita se res habet, ō Melite, & de equis, & de cęteris omnibus animantibus? Penitus ita, siue tu & Anytus non confiteamini, siue confiteamini. Etenim permagnam iuuenes nacti essent felicitatē, si unus duntaxat eos posset peruertere, cęteri uero omnes prodesse. Cęterū ō Melite, satis demonstrat te nullam iuuentutis curam habuisse unq;, ac plane declaras incuriam tuam, teq; nunquā meditatū fuisse ea de quibus me accusas. Pręterea obsecro te per Iouem ō Melite, responde nobis, utrum melius uersari possumus inter bonos ciues, an inter malos. Respōde amabo. Nihil enim difficile te rogo, nōne mali semper mali aliquid agunt his quibus conuersantur? boni autem bonum? Proculdubio. Est ne ullus qui detrimentum suscipere potius q̄ emolumētum uelit ab his quibus familiariter utitur? Responde ō bone uir. Lex enim respondere te iubet. est ne quisquam qui damnum pati uelit? Nullus. Age ergo, tu me huc in iudicium uocas quasi iuuentutis deprauatorē. an dicis me id uolentem facere, uel nolentem? Equidem uolentem dico. Nunquid tu ō Melite, longe minor natu usque adeo me grādiorī sapientior es, ut plane cognoscas tu quidem malos obesse familiaribus, bonos uero prodesse? Ego autem in tātam insaniam prolapsus sim, ut neq; id cognoscam, si quem ex familiaribus peiorem reddidero, periclitaturum me ne quid ab eo mali perpetiar, atq; hoc tantum mihi ipsi malum, ut ais, uolens inferam? Hęc equidem tibi ō Melite, non credo. Arbitror quoq; neminem tibi alium concessurum. Sed aut non deprauo adolescentes, uel si deprauo, inuitus facio. Quapropter tu in utroq; mentiris. At si inuitus corrumpo, nō huc in iudicium inuoluntaria delicta lex trahi iubet, sed priuatim doceri atq; castigari. Constat enim si didicero, non amplius me id facturum, quod per ignorantiam faciebam. Tu autem familiariter me emendare noluisti, sed in iudicium rapis: quōd eos trahi lex iubet, qui pœna indigēt potius quā disciplina. Iam uero ex his manifestum est, ō uiri Athenienses, quod modo dicebam, nullam huic Melito aut magnam, aut paruam erudiendę iuuetutis curam fuisse. Nunc age, dic qua ratione me asseras, ō Melite, peruertere iuuentutem. An uidelicet quemadmodum in accusatione scripsisti, quia doceam non putare deos quos ciuitas putat, sed alia quędam noua dæmonia? An non in his docendis affirmas iuuenes me corrumpere? Omnino quidem ac uehementer hęc assero. Per deos ipsos ō Melite, de quibus nunc nobis est sermo, apertius & mihi & his enarra. Nam ego quidem nondum plane intelligo, utrum dicas docere me iuuenes ut putent aliquos quidem deos esse. quod si ita est, ego deos esse puto, neq; omnino sum absq; deo, neque in hoc iniuste ago, quamuis non eos quos habet ciuitas, sed alios esse doceam. Vtrum, inquam, hoc est in quo me criminaris, quod uidelicet deos alios introducam? An me ais omnino negare deos, rursusq;

ut ne

ut negent alios quoque docere? Assero equidem te omnino negare deos. O admirabilis Melite, cur nam ista dicis? Neque solem igitur, neque lunam esse deos credo ut homines alij. Per Iouem ita o iudices. Nam solem quidem lapidem esse dicit, lunam uero terram. Anaxagoram tu quidem o amice Melite, accusandum censes, atque ita hos paruifacis, existimans eos literarum ignaros esse, quasi nesciant libros Anaxagorae Clazomenij eiusmodi opinionibus esse plenos. Iuuenes ais hanc a me discere, quae liceret interdum etiam si multa sint, unius drachmae precio emere ex orchestra? Socratemque deridere si sua esse fingeret, praesertim quum tam absurda sint? Sed per deum o Melite, putas ne reuera nullum me deum existimare? Nullum per Iouem. Incredibile est o Melite, quod dicis; & quidem ut mihi uidetur, etiam tibi ipsi. Mihi enim o uiri Athenienses, nimis contumeliosus ac petulans iste uir, ipsamque accusationem contumelia quadam & petulantia & iuuenili temeritate proculdubio conscripsisse apparet. uidetur enim ceu aenigma quoddam componere, tentans an Socrates sapiens deprehendat ipsum quasi ludentem, sibi que ipsi contraria proponentem, uel Socrates una cum auditoribus ipsis decipiatur. Hic namque repugnare sibi in ipsis accusationis uerbis mihi uidetur, ceu si dixerit, Contra leges agit Socrates deos non putans, sed deos putans. Quae quidem iocantis nugae esse uidentur. Animaduerte o uiri, quo pacto Melitus mihi uidetur hanc dicere. Tu responde nobis o Melite. Sed uos quod ab initio orauit, ne aegre feratis si pro more meo uerba facio, est ne quisquam o Melite, qui humana quidem esse putet, homines uero nequaquam? Respondeat mihi o uiri, neque modo in his, modo in illis perturbet, est ne aliquis qui equos non putet esse, sed equestria? uel tibicines quidem non esse, sed tibicinum officia? Non est quisquam o uirorum optime. Ego enim pro te & tibi & his alijs respondeo. si quidem ipse non uis respondere. Sed ad hoc saltem quod magis ad rem pertinet, responde. An est quisquam qui daemorum quidem opera opinetur esse, daemones autem minime? Nullus. Quam tarde & uix respondi ab his coactus? Nonne igitur daemorum opera confiteris me & putare & docere siue noua, siue antiqua sint? omnino enim ut confiteris daemonia ego assero, atque hanc quidem in responsione iurabo. Quod si daemonia puto, necessarium est omnino putare me daemones quoque esse. an non ita se res habet? Ita certe. Pono enim te confitentem, quandoquidem respondere non uis. Daemones autem, nonne aut deos arbitramur esse, aut deorum filios? Fatgris ne hoc, an negas? Prorsus. Nonne si daemones esse arbitror, ut ipse concedis, daemonesque dii quidam sunt, id euenit quod modo dicebam? aenigma proponere, & quasi nugari dicendo me deos non existimantem, deos tamen rursus existimare, quandoquidem daemones esse duco? Rursus si daemones deorum filij sint, spurij uidelicet quidam, aut ex nymphis, aut ex alijs quibusdam, ut fertur, quisnam hominum filios quidem deorum esse putet, deos uero neget? Perinde enim id absurdum foret, ac si quis equorum quidem filios uel asinorum mulos esse putet, equos autem & asinos esse non putet. Sed o Melite, uideris proculdubio accusationem istam idcirco ita instituisse, uel ut ingenij nostri periculum faceres, uel quia in quo reuera me criminareris, nihil haberes. Tu uero quam ratione persuaderes alicui uel minimum quidem mentis habenti, non esse eiusdem uiri daemonia simul & diuina putare, ac rursus eiusdem neque daemones, neque deos, neque heroas? Nulla certa ratione fieri posse aliter ostendi potest. Caeterum o uiri Athenienses, quod quidem ego non deliquerim quemadmodum Melitus accusat, haud magna mihi purgatione opus esse uidetur, sed ea quae dicta sunt, sufficere iudico. Quod autem ab initio dixi, malevolentiam plurimam esse contra me apud plurimos concitatum, id profecto uerissimum est, & hoc me perimet, si quidem perimar, non Melitus, neque Anytus, sed multorum calumnia & inuidia. Quae quidem alios quoque multos uiros bonos peremit haecenus & , ut arbitror, perimet. Nihil enim graue uel mirum si in me obesse non desinat. Forsitan uero ita me quispiam interrogabit. Nonne te pudet Socrates, tale quiddam exercere, ex quo continuo in periculum uenias moriendi? Equidem huic obiectioni iustam hanc responsionem dabo. Haud recte o uir loqueris, si putas magnam aut uitae aut mortis habendam esse rationem homini cuius uel parua quaedam utilitas sit: ac non illud potius duntaxat considerandum, quotiens aliquid agit, utrum iusta agat, an iniusta, aut boni uiri opera siue mala. Alioquin ex hac ratione tua spernendi fuissent semidei omnes quotcumque apud Troiam occubuerunt, & alij, & in primis

R 3 ipse

ipse Thetidis filius : qui usqueadeo mortis contempsit periculum, ne turpem subiret infamiam, ut cum sibi dea mater properanti ad Hectorem occidendum prædixisset, his ferme, ut arbitror, uerbis: O fili, si pro uindicta Patrocli amici tui ab Hectore interfecti, Hectorem interfeceris, ipse peribis. inquit enim. Subito post Hectorem infelix tibi sors imminet. Cum inquam, ab ea hæc accepisset, usqueadeo discrimen mortemq; contempsit, ut multo magis timuerit turpem uitam amicorum inultis iniurijs quàm mortem: statimq; responderit mori se malle pro iusta amici uindicta, quàm moras trahentem apud naues ridiculum cōtemptumq; uiuere. Hunc ergo periculi mortisq; curam habuisse, quisnam dixerit: & profecto ita res se habet, ô uiri Athenienses. Quo quisq; in loco uel seipsum constituit, arbitratus id optimum esse, uel à superiore iubetur consistere, in eo, ut mihi uideatur, permanere oportet, periculumq; subire, neq; mortem, neque aliud quicquam magis quàm turpitudinem formidantem. Equidem ô uiri Athenienses, grauiter aberrarem, si cum illis paruerim præfectis, quos ipsi mihi præposuistis & in Potidæa, & in Amphipoli, & in Delio: tunc enim ubi illi me consistere iusserunt, ibi constitui ut quisquam alter, mortisq; discrimen subiui: ubi deus me posuit, permanereq; uoluit, ut opinatus sum atq; existimaui, uidelicet philosophantem me uiuere, ac metipsum aliosq; scrutari, ibi ob mortis alterius uel rei metum ordinem desererẽ. Pergrauè, inquam, id esset delictum, & tunc reuera me iuste quis in iudicium traheret, quasi deos non putantem, uidelicet oraculo non parentem, atque mortem timentem, putantemq; me sapientem esse, quum sapiens minime sim. Nam mortem timere ô uiri, nihil est aliud quàm sapientem uideri eum qui non sit sapiens. Quippe cum id sit scire uideri quæ nesciat. Nemo enim scit utrum mors summū bonorum omnium contingat homini. metuunt autem perinde ac si eam scirent maximum esse malorum. Cui uero dubium esse debet, quin hæc ipsa inscitia sit maxime uituperanda, per quam aliquis se putat scire quæ nescit: Ego autem ô uiri, in hoc forsitan à multis hominibus differo: ac si qua in re sapienterem me aliquo esse dicerem, in hac utiq; dicerem, quod cum haud sufficienter quæ sunt apud inferos norim, similiter me non nosse cognosco. Iniurias autem inferre, superioriq; nõ obedire uel deo uel homini, malum turpeq; esse scio. Hæc igitur quæ nescio, utrum bona sint, nunquam magis timebo, atque fugiam quàm ista quæ mala esse cognosco. Quamobrem si me nunc absoluatis non credentes Anyto, qui dixit aut me in iudicium ab initio uocandum non esse, aut uocatum necessario esse damnandum. Nam si à uobis absoluerer, fore ut filij uestri Socratis secuti uestigia, omnes omnino corrumperentur. si inquam, ad hæc uos ita dicatis: ô Socrates, Anyto non credimus, teq; sententijs nostris absoluimus, hæc tamen conditione, ut nunquam posthac in hac inquisitione philosophiaq; uerferis: ac si id facere deprehendare, mortem obeas. Si igitur, ut dicebam, his cōditionibus dimittere me uelitis, respondebo utiq; uobis: ô uiri Athenienses, diligo uos equidem atque amo, deo tamen parere malo quàm uobis. Et quamdiu spirabo, uiresq; suppetent, philosophari non desinã, exhortans & docens quemcunq; nactus fuero, sicut soleo hunc in modum. Quid tu ô uir optime, eum ciuis sis Atheniensis, ciuitatis amplissimæ ac sapientia & potentia præstantissimæ, non erubescis in eo omnem operam ponere, quo tibi pecuniarū & gloria & honoris quamplurimum sit: ut autem prudentia & ueritas, & optimus animi habitus in te sit, neque cogitas, neq; curas? Ac si quis uestrum mecum contenderit, id se curare asseuerans, haud statim dimittam illum, neq; recedam, sed sciscitabor, examinabo, redarguã. Quod si mihi non uideatur possidere, uirtutem at tamen profiteri, obiurgabo quod ea quæ plurimi precij sunt, nihili pendat, uilissima uero plurimi faciat. Hoc equidẽ officium præstabo iuniori & seniori quemcunq; nactus fuero, rursusq; peregrino & ciui, magis autem ciuibus, quanto mihi genere propinquiores estis. Hoc enim deus ipse iubet. Reor autem quod & uos latere non debet, nullum adhuc bonum uobis in hac urbe maius contigisse quàm hoc meum ministerium, quod deo parens exhibeo. Nihil enim aliud agens circumeo, quàm suadens iunioribus, senioribusq; uestrum, neq; corporum, neq; pecuniarum, neq; aliarum omnino rerum curam prius uehementiusq; quàm animi habendam esse, ut quàm optimus sit, docens non ex pecunijs uirtutem, sed ex uirtute pecunias, aliaq; bona omnia & priuatim & publice hominibus provenire. Si igitur hæc docens peruerto iuuenes, essent certe perniciofa. At si quis dicat me alia quàm hæc docere, nihil dicit. Horum gratia ô uiri Athenienses, pro-

ses, profiteor equidem siue credatis Anyto, siue nō credatis, siue dimiseritis me, siue non dimiseritis, profiteor me nihil aliud esse facturū, nec si mihi sit pluries moriendū. Ne conturbemini ō uiri Athenienses. Sed quemadmodum ab initio rogauī, me æquo animo audiat: erit enim uobis, ut arbitror, utile si quæ nunc dicturus sum, audieris. Equidem uobis nonnulla dicturus sum, quæ audientes forsitan ad clamorem in præsentia prouocemini, ego uero silentium à uobis exposco. Scitote si me occideritis talem qualem uobis modo dicebam, non me læsuros esse uos magis quàm uos ipsos. Me quidem neq; Melitus, neque Anytus unquam lædet. Neq; enim posset. Siquidem nefas est, ut arbitror, meliorem uirum à deteriore lædi. Interficere tamen potest uel pellere, uel contumelia quadam afficere. atq; hæc iste quidem & alius aliquis ingentia putet esse mala. ego uero non puto, sed multo peius esse illa facere quæ nunc iste facit, aggrediens iniuste uirum occidere. Quam obrem ō uiri Athenienses, non tam mihi nunc opus est defensionem pro me ipso meditari, ut aliquis existimaret, quàm uobis ne quid me condemnantes contra id munus quod deus uobis tribuit, delinquatis. Si enim me interfeceritis, haud alium talem reperietis, uere quidem, & si fortè id dictum ridiculum est, ciuitati uestræ à deo adhibitum, uelut equo cuidam magno et generoso, sed ipsa mole pigriori, atq; à tabano aliquo excitari indigētis; qualem uidetur me deus ciuitati addidisse, qui singulos exuscitans & monens & obiurgans, non cesso diem totam ubiq; uobis assistere. Talem uero alterum nō facile nanciscimini ō uiri Athenienses. Ergo si mihi credideritis, me uestris sententijs absoluetis. At uero si fortè dormitātium more grauius ferentes uos exuscitari, me, ut uult Anytus, temere occideritis, reliquum omne tempus dormietis, nisi forsan deus uobis prospiciens alium quendam miserit. Me uero esse talem, ut à deo ciuitati tributus fuisse uidear, hinc potestis animaduertere. Non humanum certe id esse uidetur, quod ego mea quidem omnia omnino neglexerim, atq; in hac rei familiaris negligētia tot annos iam perseuerem, uestro semper intentus bono, dum singulos adeo tanquam pater, aut frater natu maior, suadens curam uirtutis habere. Quod siquam pro officio meo mercedem recipere, humanam quamdam id rationem haberet. Nūc uero quod & uos plane uidetis, accusatores isti mei quam impudentissime alia contra me omnia coaceruarunt, hoc unum tamen solita illa impudentia nequaquā ausi sunt pertentare, testesq; adhibere qui probent me unquam pro his mercedem ullam exegisse aut petisse. Huius autem rei sufficientē uobis, ut arbitror, testem affero, paupertatē meam. Sed forsan absurdum alicui uideri potest, me priuatim hæc consulere singulis anxie nimis circumeuntem, publice uero in concionibus ausum non fuisse hoc idem ciuitati cōsulere. Huius autem causa est de qua sæpe me passim dicentem audiuiſtis, diuinum uidelicet quiddam atq; dæmonicū in uoce quadam mihi adesse. Quod quidem Melitus in accusatione derisit. sed mihi quidem ab ipsa pueritia hoc adest, uox scilicet quædam, quæ quotiēs fit, me prohibet agere quod acturus eram, prouocat uero nunquam. hoc inquam est quod mihi repugnet, quo minus me ad publica conferam. & recte admodum mihi aduersari uidetur. Constat enim ō uiri Athenienses, si quondam negotia publica aggressus fuisset, iamdiu mihi fuisse pereundum: itaq; nullam uel uobis, uel mihi attulisset utilitatem. Ne mihi succenseatis, oro, uera dicenti. Nemo enim diu saluus esse potest, si aut uestro, aut alteri cuiquam populo legitime aduersetur, quo multa in iusta atque iniqua quæ fieri solent in ciuitate, prohibeat. Sed necesse est eum qui reuera pro iustitia pugnat, si modo breui saluus futurus sit, priuatim degere, neq; rempublicam attingere. Horum equidem magna uobis afferam argumenta, non uerba quidem, sed, quod uos multi facitis, facta. Audite iam quæ mihi contigerint, ut planius perspiciatis, nulli me quicquam contra iustitiam ob mortis metum concessurum fuisse, atq; non concedentem, simul fuisse periturum. Referam uobis equidem molesta quædam atq; iudicialia, uera tamen. Ego enim ō uiri Athenienses, nullo adhuc publico functus sum munere, nisi quod ad consiliū sum electus. Contigit autem tribum meam Antiocheam eo tempore præsidere quo uos decem illos exercitus duces, quia nauali pugna interemptos non sustulissent, damnare simul omnes properastis, iniuste quidem, ut cunctis postea uobis notum fuit. Tunc ego solus ex omnibus præfectis me uobis opposui, nequid ageretur præter leges, meisq; suffragijs restiti. Quo in tēpore cum oratores multi parati essent deferre meū nomē, atq; in iudiciū trahere, uosq; ipsi ingenti idē clamore iuberetis, existimaui oportere

R 4 me

me magis pro lege atq; iustitia subire periculum, quam uobiscum sentire, non sententibus iusta ob metum carceris aut mortis. Et hæc quidem facta sunt ciuitate adhuc sub libertate populi constituta: Postquam uero ad paucorum potentiam deuentum est, rursus triginta illi qui rempublicam occuparunt, uocantes me unâ cum alijs quatuor in Tholum, iusserunt Leontam Salaminium ex Salamina adducere quo ille necaretur, qualia uidelicet multa illi, & alijs multis eo tempore mandabant, ut complures criminibus suis inuoluerent. Tunc ego nō uerbis quidem, sed re ipsa rursus ostendi, nihil omnino, quamuis dictu rusticius uideatur, curare mortem: illud uero omnino curare, nequid iniustum ne ue impium facerem. Me uero potestas illa terribilis nequaquam ita conterruit ut iniuste aliquid facerem. Sed ubi Tholo egressi sumus, reliqui quatuor in Salamina aduentantes, captum Leontam duxerunt, ego uero domum abiui: ac forsân propterea me illi interfecissent, nisi breui eorum potestas dissoluta fuisset. Atq; horum testes uobis erunt permulti. An ergo putatis tot annos me uiuere potuisse, si publica tractauissem, bonicq; uiri officio fungens, iustitiæ suffragatus essem, atq; ut oportet, unum id officium omnibus prætulissem? Permultum abest o uiri Athenienses, neq; enim alius quisquam hominum, ita se gerens, diu saluus esse potuisset. At ego per omnem uitam sicubi publica tractaui negotia, talem me præstiti, & priuatim idem ipse nemini unquâ præter id quod iustum est, concedens, uel alijs, uel horum alicui quos ij qui me criminantur, meos affirmant esse discipulos. Ego autem nullius unquam præceptor fui. Sed si quis dicentem me ac tractantem audire desiderauit, siue iunior, siue senior, nulli unquâ id negaui. Neq; uero is ego sum, qui pecunijs acceptis disputem, non acceptis uero taceam, sed pariter diuiti atq; pauperi interrogandum me præbeo, ac etiam si quis respondendo audire uelit quæ dico. Et si quis horum probus fiat uel non, haud iuste crimen subirem: quippe cum nulli unquam doctrinam uel tradiderim ullam uel promiserim. Quod si quis dixerit priuatim à me quicquam uel didicisse, uel audisse, quod nec alijs omnibus cōmune fecerim, non uerum dicit. Sed quam ob causam quidam mea consuetudine oblectentur, o uiri Athenienses, audite. Omnino uerum est quod uobis supra dicebam, delectari homines cum redargutioni eorum adsunt, qui se cum non sint, existimant sapientes. Est enim res non infucunda: mihi uero, ut dixi, à deo iniuncta & per uaticinia, & per somnia, & per omnem modum, per quem aliqua alia fors diuina homini quicq; mandarit agendum. Hæc o uiri Athenienses, & uera sunt, & facile arguenda. Enim uero si ego iuuenū alios quidem nunc corrumpro, alios uero iamdiu corrupti, consentaneū esset ut nunc illorum aliqui seniores facti, quoniam niam intelligerent me sibi adolescentibus male consuluisse, contra me insurgerent, ac poenas deposcerent. At si ipsi nollent, saltem necessarios illorum aliquos, patres & fratres, & alios cognatos, siquid mali à me eorum necessarij passi fuissent, cōmemorare nunc, et poenas exigere. Sed adsunt hic quos cerno illorum permulti. Primum quidem Crito iste æqualis meus atq; contribulis Critobuli huius pater. Deinde Lysanias Sphettius Aeschini huius pater. Præterea Antipho Cephisius, pater Epigenis. Adsunt & alij, quorum fratres familiariter me uisi sunt, Nicostratus Zotidi filius, Theodoti frater. Et Theodorus quidem defunctus est, ut fratrem precari non possit. Et Paralus hic filius Demodici, cuius Theages frater erat. Adimantus quoq; filius Aristonis, cuius frater est iste Plato. Denicq; Aeantodorus, cuius Apollodorus hic est frater. Alios permultos referre possum, quorū unum aliquem præsertim in eius oratione oportuit à Melito testem produci. At uero si tunc oblitus est, nunc saltem producat, ego permittam. afferat, inquam, si quid tale habet, in medium. Sed contrâ omnino se res habet, o uiri Athenienses. Omnes enim, ut uidetis, conuenerunt libenter ad opem mihi ferendam, qui corrupisse eorum necessarios detrimētumq; attulisse, à Melito Anytoq; accusor. Quod si ipsi qui deprauati sunt, mihi opitularentur, nihil mirum esset: at propinqui eorum seniores à me nunquam deprauati, qua tandem ratione mihi suffragantur, nisi recta quadam & iusta? quippe cum & Melitum mentiri, & me uera loqui cognoscant. Quæ igitur pro defensione mea o uiri Athenienses, habeo, ferme hæc sunt, & alia fortè similia. Sed forsân uestrum aliquis ad se moresq; solitos se recipiens, grauitè ferat, quod cum leuioribus etiam in causis reus multis cum lachrymis soleat deprecari, atq; supplicare, ac filios in iudiciū producere, ut commissæ rationem cōmoueant, & alios domesticorum amicorumq; permultos; ego nihil horum faciam

etiam, quamuis in extremo, ut uideſ, discrimine conſtitutus. His ergo offenſus aliquis contra me pertinacius irriteretur, atq; ipſa in ira ſententiã contra me ferat. Siquis ergo inter uos eius mentis eſt, ego tamen non cenſeo obſecrandũ, ſed hac ratione potius æque me hunc allocuturum. Sunt & mihi ò uir optime, cognati quidam. Neq; enim, ut inquit Homerus, ex quercu uel petra, ſed ex hominib. natus ſum. Itaq; & cognatos habeo ò uiri Athenienſes, & filios tres, quorum unus iam adoleſcit, duo autem ſunt paruuli. Nullum tamẽ eorum huc adducã, ſupplicaturus eo pacto à uobis abſolui. Cur nam igitur nihil horum faciam? Non pertinacia ulla, neq; contemptu uiri Athenienſes: utrum uero audacter me habeam erga mortem, an non, alia ratio eſt. Ad exiſtimationem tamen & mei & ueſtri & ciuitatis totius non arbitror pertinere, ut hæc faciam hac ætate, & hoc nomine quod natus ſum, ſiue id uerum ſit, ſiue falſum. Attamen iam opinione hominum perſuaſum eſt Socratem inter multos præcipuo quodam excellere. Si ergo hi qui inter uos ſapiẽtia, uel fortitudine, uel quauis alia uirtute præſtare exiſtimãtur, tales erunt quales sæpe quosdam cum de illis iudicaretur uidi, turpe nimum erit. Qui cum eſſe alicuius præcij exiſtimarentur, attamẽ in iudicio mirum in modum cõmiſerationi ſtudebant, quali graue aliquid paſſuri, ſi ex hac uita deceſſerint, perinde ac immortales eſſent futuri, ſi uos illos non occidatis. Atqui hi mihi uidentur ciuitati de decus afferre, propterea quod exiſtimare peregrinorum aliquis poteſt, eos qui inter Athenienſes uirtute præſtãt, in magiſtratibusq; cæteriſq; honoribus ſuperiores habentur, nihil à mulieribus differre. Hæc autem ò uiri Athenienſes, nec uos qui alicuius auctoritatis eſſe uidemini, facere decet, neq; etiam ſi nos facere uelimus, permittere: ſed hoc ipſum oſtendere, uos eum multo magis damnaturos eſſe, qui commiſerationes eiufmodi introducens, ridiculam reddiderit ciuitatem, quã illum qui quietus iudicium. expectauerit: Proinde ò uiri Athenienſes, accedit ad ea quæ de ciuitatis exiſtimatione dicta ſunt, quòd nec iuſtum mihi uidetur eſſe iudicem precari, neq; precando abſolui, ſed docere atq; ſuadere. Non enim ad hoc ſedet iudex, ut per gratiam concedat, ſed ut iudicet ſecundum leges. Atq; id iureiurando promiſit, non per gratiam cunctisq; libuerit condonare, ſed iudicare ſecundum leges. Non igitur licet uel nobis aſſueſcere uos deierare, uel uobis aſſueſieri. Neutri enim noſtrum religionem ſeruarent. Noſſite ergo ò uiri Athenienſes, exigere talia me apud uos agere, quæ neq; honeſta, neq; iuſta, neq; ſancta eſſe puto: & id quidem omnino, præſertim uero per Iouem, cum imp. eratis etga deum à Melito hoc accuſer. Profecto ſi pergerem perſuadere uobis, præcãdoq; ſteſtere cum iuraueritis, docerem: utiq; uos non putare deos eſſe, ac reuera dum pro me defenſionem paro, meipſum interim accuſarem quaſi deos nequaquã exiſtimantem. Sed multum abeſt ut ita ſe res habeat. exiſtimo namq; eſſe deos ò uiri Athenienſes, magis q; quifquam meorum accuſatorum, ac uobis deoq; permitto de me iudicare, ut & mihi & uobis ſit con ducturum. Quod uero non grauitèrã ò uiri Athenienſes, me à uobis eſſe damnatum, & alia multa faciunt, & illud in primis, quòd non præter ſpem id accidit, uerum multo magis admiror utrorumq; numerum calculorũ. Siquidem non putabam tam pauco calculorũ numero ab abſolutione abeſſe. Nunc autem, ut uidetur, ſi tres ſolum calculi aliter cecidiſſent, euadebam. Melitum certe nunc euafiſſe uideor, neq; euafiſſe ſolum; ſed unicuiq; conſtat, niſi ſurrexiſſent Anytus & Lyeo me accuſantes, mille drachmas illum fuiſſe penſurum, quoniam partem quintam calculorum non accepſſet. Capitis igitur uir iſte reum me facit, eſto. ſed ego ò uiri Athenienſes, cuius me reum exiſtimem? An non uidelicet eo quo dignus ſum? Quid ergo? Quidnam dignum eſt pati me aut pendere, ob id quod quæ didici, non ſiluerim, ſed neglexerim quæcunq; multifacit uulguſ, quæ ſum, rem familiarem, præſecturas, conciones, cæterosq; magiſtratus: præterea uitauerim conſurationes atq; ſeditiones quæ in republica contigerunt, arbitratus meipſum reuera ad æquiora officia eſſe natum, quã ut ab his ſalutem meam pendere exiſtimarem? Ad hæc, inquam, me non contuli, quibus occupatus, neque uobis, neq; mihi ipſi profuturus eram. ſed uni huic officio duntaxat incubui, ut priuatim unumquẽq; ueſtrum ſalutans, maximam ut equidem exiſtimo, afferrem utilitatẽ, ſuadens uidelicet unicuiq; nihil ex rebus ſuis prius quã ſeipſum eſſe curandum, ut quàm optimus prudentiſſimusq; euadat: nec res ciuitatis curandas eſſe prius quã ciuitatem ipſam, & aliarum item rerum curam eadem ratione eſſe habendam. Quid igitur cum ſim talis, à uobis reportare dignus ſum?

Bonum

Bonum certe ô uiri Athenienses, si modo pro dignitate reuera existimetis, ac tale quidem bonum quale mihi conueniat. Quid igitur conuenit uiro egeno beneficoq; cui uacare à ceteris occupationibus expediat, quo uos ad uirtutem cohortari queat? Nullum certe est aliud præmium, ô uiri Athenienses, quod magis uirum talem deceat, quàm in Prytaneo publico sumptu nutriri, & multo quidem magis quàm si quis uestrum equo aut bigis, aut quadrigis Olympia uicerit. Nam ille quidem fecit, ut felices uideamini, ego uero ut sitis. Præterea ille nutritione non indiget, ego indigeo. Itaq; si pro dignitate ac iustitia æstimari oportet, ego me hoc dignum existimo, alimonia scilicet publice in Prytaneo mihi exhibenda. Fortè uero hæc uobis dicens, ita proteruus uideor, ut in superioribus uisus sum, ubi cõmiserationes, supplicationesq; detestabar. id autè haud tale est, sed eiusmodi potius ô uiri Athenienses. Persuasum est enim mihi, ut nemini sponte iniuriam faciam, quod quidem idcirco uobis non persuadeo, quia breue tempus habuimus colloquendi. Verum si lex talis apud uos esset qualis apud cæteros, ut ubi mors poena sit, in eo iudicio nõ diem unam, sed plures disceptetur, uobis, ut arbitror, persuasissem. Nunc uero haud facile fuit in tam breui tempore calumnias magnas diluere. Cum igitur mihi persuasum sit, nemini faciendam esse iniuriam, permultū abest ut mihi ipsi sim facturus. Quid ergo? nunquid ueritus ne id subeam quo Melitus me dignum censet, quod equidem aio nescire me utrum bonum sit, an malum, ut hoc deuitem, eligam eorum aliquid quæ plane mala esse scio, atque hoc me dignum esse censebo? Vtrum ergo uincula? Ecquid oportet me in carcere uitam agere, semper unde cemuiris seruietem? Vtrum pecunias soluere, atq; donec solutæ sint, in uinculis permanere? At uero id tantundem est atq; quod supra dicebam, cum mihi desit unde pecunias persoluam. An fortè exilium? fortè enim hoc dignus esse censebor: nimia tamen ô uiri Athenienses, me cupiditas uitæ teneret, si adeo imprudens essem, ut si uos ciues mei consuetudinē meam sermonesq; perferre non potuistis, sed usque adeo grauis inuidiosaq; uobis fuit mea consuetudo atq; oratio, ut mox liberare uos ab illa iam decreueritis, alios tamen facile me putem toleraturos. Permultū abest ô uiri Athenienses. Præclara scilicet mihi uita foret in hac ætate exulanti, & aliam ex alia ciuitatē permutanti, & in continua repulsa uiuenti. Equidem ut plane intelligo, quocunq; proficiscar, audituri me sicut & hic sequentē adolescentes: ac si eos repellam, ipsi uticissim senioribus id persuadentes me repellent. Si non repellam, eorum patres & cognati ob hos ipsos me expellent. Forsitã uero dicet aliquis: nonne potes ô Socrates, in exilio silentiū & quietem agere? At hoc omnium est difficillimū aliquibus uestrum persuadere. Siue enim respõdero, id esse non parere deo, propterea q; me nõ posse quiescere, nõ credetis mihi quasi per ironiam loquenti: siue dixero me ab hoc officio nolle uacare, quia id homini maximum contingit bonum, diebus uidelicet singulis de uirtute uerba facere, atq; de alijs de quibus me quotidie loquentem uos auditis, atq; ita me ipsum aliosq; scrutari, uitamq; incõsideratam respuendam esse censere, hæc etiam multo minus mihi credetis. Hæc uero ô uiri Athenienses, ita ut dico, se habent, sed haud facile persuaderi possunt. Et simul nunquam malo dignari me consueui. Quod si mihi forent pecuniæ, iudiciū pecunijs liceret quantumcunq; soluere possem, neq; obesset mihi illas amittere. Nunc uero nõ adsunt, nisi fortè quantum ualeo soluere, tanti estimari uelitis. Possum uero fermè argenti minam. Tanti ergo iudiciū liceor. Plato autem hic ô uiri Athenienses, & Crito, & Critobulus, & Apollodorus iubent me triginta minis liceri. Ipsi uero tantū uobis promittere parati sunt, liceor ergo tanti. Promissores uero argenti huius hi uobis erunt sufficientes. Non multi temporis gratia ô uiri Athenienses, criminandi materiam præbuisstis uolentibus ciuitatem uituperare, quia scilicet Socratem occideritis, uirum sapientem. Dicent enim illi, licet non sim, me sapientem, qui uos uituperare uolent. Si ergo breue tempus expectauissetis, absq; uestra opera me contingebat mori. Videte ætatem meam quàm procul iam sit à uita, morti uero propinqua. Neq; uero hæc aduersus uos omnes dico, sed aduersus eos rãtum qui me morte damnarunt. Dico etiam hæc ad hos ipsos. Forsan putatis me uiri Athenienses, in iudicio concidisse talium uerborum inopia, quibus utiq; persuasissem uobis, si omnia facienda dicendaq; putauissem, quibus à uobis absoluerer. Longe uero se res aliter habet: Certe ob paupertatē damnatus sum, non uerborum quidē, sed audaciæ atq; impudentiæ, & quia talia apud uos dicere nolui, qualia uobis auditu gratissima contigissent, audientibus ut

bus uidelicet me deflentem atq; lamentantem, & alia facientem multa atq; dicentem, ut dixi, me indigna, qualia frequenter ab alijs audire consueuistis. Sed neq; ab initio censui decere ob periculum deuitandum illiberale aliquid facere, neq; nunc me poenitet hac defensionis ratione usum fuisse. Malo equidem tali quadam defensione fretus, mortem obire, quam contraria superuiuere. Neq; enim in iudicio, neq; in bello uel mihi uel alteri, omnia quibus uitemus mortem sunt facienda. Nam in praelijs saepe constat interitum uitari, si quis abiectis armis supplex ad insequentes se conuertat. Alia quoq; in singulis periculis machinamenta sunt, quibus interitum quis effugiat, si quem non pudeat facere quaelibet atq; dicere. Sed considerate o uiri Athenienses, haud id quidem difficile esse, mortem effugere, sed multo difficilius prauitatem. Velocius enim illa currit quam mors. Atqui ego nunc utpote ob senectutem tardior a tardiori captus sum, accusatores autem mei utpote uehementes atq; ueloces ab ea que uelocior est prauitate. Et nunc quidem ego ab eo damnatus a uobis, mortem subiturus: isti uero a ueritate ipsa danati, prauitati iniustitiaeq; obnoxij. Atq; ego quidem poenae acquiesco, & isti. Haec igitur forte sic oportebat se habere, arbitrorq; ea habere se mediocriter. Post haec autem uobis qui me condemnastis, cupio diuinare. Nam illuc mihi iam peruentum est, ubi solent homines diuinare, quando uidelicet sunt prope mortem. Praedico enim equidem uobis o uiri Athenienses, si me interfeceritis, supplicium uobis statim post mortem meam esse uenturum, ac per Iouem multo durius eo quo me affeceritis. Nunc enim id egistis, putantes liberare uos, quo minus rationem uitae uestrae redarguenti cuiq; reddere compellamini. Id uero contra omnino uobis accidet. Nam plures futuros arbitror, qui uos redarguant, quos ego compecebam, & si uos id non sentiebatis: tantoq; illi infestiores erunt, quanto & iuniores, ideoq; uos grauius id feretis. Profecto si putatis per interfectionem hominum a uituperatione uos absolueri, nimium aberratis. Non enim est haec liberatio uel ualida satis, uel honesta. Sed illa tam facillima q; optima est, non disturbare quidem alios, sed seipsum comparare ut q; optimus euadat. Haec ergo uobis qui me condemnastis, uaticinatus, finem facio. Vobis autem qui me absolulistis, libenter de huiusmodi re quae contigit, uerba facerem, quamdiu magistratus negotio distinentur, necdum eo uado ubi me oportet mori. Sed o uiri, assistite mihi id tempus. Nihil enim prohibet inuicem dum licet confabulari. Nempe uobis tanq; amicis demonstrare uolo quod mihi modo accidit, quidnam menti significet. Mihi quidem o iudices, uos enim iudices recte appellare possum, mirabile quiddam contigit. Vox enim illa daemona uaticinatrix, mihi semper in superiore tempore frequenter omnino offerre se consueuit, & in rebus quidem leuissimis se opponens, siquid minus recte facturus fuisset. Nunc autem ea mihi quae uidetis, acciderunt, quae profecto putaret aliquis atq; existimaret extrema esse malorum. Sed mihi neq; domo exeunti, mane dei signum aduersatum est, neq; dum in iudicium ueniebam, neq; in aliqua sermonis parte dum uerba faciebam, quamuis alias frequenter dum loquerer in medio sermonis cursu consueuerit cohibere. Nunc autem in hac re nusquam uel agenti, uel loquenti est aduersatum. Quam uero huius rei causam esse putem, uobis aperiam. Apparet enim mihi quod contigit bonum esse. Nec recte ullo modo iudicatur a nobis, quicumq; mortem opinamur esse malam. Cuius quidem rei magna apud me haec est coniectura, quod signum mihi ut consueuit, repugnauisset, nisi bonum quid acturus fuisset. Cogitare autem hoc pacto possumus: spem multam esse id esse bonum. Duorum enim alterum mors est. Nam aut tanquam nihil omnino sit, sensum nullum ullius rei retinet is qui decessit e uita; aut quemadmodum dicitur, permutatio quaedam & transmigratio animae ab hoc in alium locum. Siue ergo nullus remanet sensus, sed tanquam somnus quidam est, in quo quis somnium cernit nullum, admirabile lucrum erit in morte. Reor equidem, si quem oporteat ad eam noctem quam tanta transigit quiete, ut ne insomnium quidem ullum uideret, alias noctes diesq; uitae totius conferre, atq; dicere quot ipse noctes atq; dies in uita melius dulciusq; peregerit: reor, inquam, ne dum priuatum aliquem, sed nec magnum quidem regem, aliquas numerare posse. Si ergo tale quiddam est mors, lucrum esse equidem dico. Etenim nihil plus hoc pacto totum tempus q; nox una esse uidetur. Sin autem mors est tanquam transmigratio quaedam hinc in alium locum, ac uera sunt quae dicuntur, uidelicet in alio seorsum a nobis loco omnes defunctos esse, quidnam melius q; hoc esse potest o iudices? Siquis enim illuc profectus liber ab ijs qui se profitemur iudices esse, ueros reperit

Immortalitas
animarum

pererit iudices qui iudicare illic perhibentur, Minoem, Radamāthum, Aeacum, Triptoleum, aliosq; quotcunq; semidei iuste uixerunt, nunquid eiusmodi transmigratio parua pendenda censebitur? Rursus Orpheum Musæumq; cōuenire, & Hesiodum, & Homerum, quàm multo aliquis nostrum redimeret? equidem si hæc uera sunt, sapius mori uelim. Quippe cum mihi in primis mirifice grata sit futura habitatio illa atque consuetudo: quandoquidem unà cum Palamede futurus sum, & Aiace Telamonis filio, & alijs antiquorum quicunq; falso damnati iudicio decesserunt è uita: apud quos meos casus cum illorum casibus conferre utriusq; ut arbitror, non iniucundum foret. Illud præterea maximum, illic degere scrutantem singulos atq; examinantem quemadmodum hic feci, quinquam illorum sapiens sit, & quis cum non sit, se tamen existimet sapientem esse. Proinde quanti faciendum ò iudices perscrutari ducem qui tantum ad Troiam duxit exercitum? uel Vlyssæm, uel Sisyphum aliosq; quamplurimos quos referre quis potest uirosq; & mulieres, quibus cum loqui atq; examinando uersari, inæstimabilis profus felicitas esset? Siquidem huius causa qui illic degunt haud amplius moriuntur, suntq; illi nobis et in rebus alijs beatiores, & in eo insuper, quod reliquū iam tempus permanent immortales, si quidem uera sunt quæ dicuntur. Vos quoq; ò iudices bene de morte sperare debetis, idq; unum cogitare uerum esse, uiro uidelicet bono nihil mali accidere posse neq; uiuenti neq; defuncto, neq; res illius à dijs negligi. Neq; uero mea nunc casu aliquo acciderunt, sed mihi id constat, mori iam & à laboribus liberari, mihi melius extitisse. atq; hanc ob causam diuinum illud signum mihi non obstitit. Equidem haud admodum his indignor qui accusarunt me uel condemnarunt, quamuis non hac mente accusauerint me atq; damnauerint, sed quia detrimentum mihi inferre sperabant. Ob hoc utique illis est succensendum. Sed iam ad eosdem illos reuersus, sic eos alloquor. Tantum tamen uos precor ò uiri, ut meos quoq; filios cum adoleuerint, si ipsi similiter atq; ego uobis molesti sint, pœnis similiter afficiatis, præsertim si uideantur uobis uel pecuniarū uel alterius cuiusquam rei maiorem quàm uirtutis curam habere: atq; si uideri uelint putēt' uel se alicuius esse precij cum nullius sint, illos obiurgetis, quemadmodum ego uos, quod non illis incumbant quibus est incumbendum, ac existiment cum nullius precij sint, se aliquid esse. Quod si hæc feceritis, iusta à uobis passus fuero egoq; & filij. Sed iam hora est hinc abire, me quidem ut moriar, uos autem ut uitam agatis. Vtri uero nostrum in melius eant, omnibus præterquam deo est incertum.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI
in Critonem ad Laurentium Medicem
uirum magnanimum.

QUEMADMODVM Apologie ita Critonis quoq; tam ordinata tam plana dispositio est ut argumento non egeat. Aduerte tamen in primis Socratem, sicut in Apologia uigilans uaticinatus est, sic in Critone dormientem uaticinari, ut cognoscas sapienti pioq; uiro deum & uigilanti & dormienti semper adesse. Ex omnibus autem collige euangelicæ doctrinæ confirmationem. Approbationem martyrum. Exemplar iustitiæ. Incomparabilem fortitudinem. Contemptum mortalium. Desiderium æternorum. Religionis deniq; fundamentum. Quid memorem, uulgi opinionem contemnendam esse, sapientis duntaxat sententiam, immo ueritatem ipsam esse colendam? Quid rursus, non uiuere quidem, sed bene uiuere exoptandum? Item inimicis malefaciendum esse nunquam, neq; iniurias ulciscendum? Rursus & periculum mortis interitumq; subeundum potius quàm peccandum? Quid referam, obseruantiam legum singularem? & inextimabilem patriæ charitatem? Quam & parentibus & uite proculdubio anteponit, ob hanc, ut ipse inquit, rationem, quo in alteram profectus uitam, ualeat æterno iudici equam antea uitæ reddere rationem, neq; leges quæ illic imperant humanarū legum sorores expauescere compellatur. Concludit deniq; rationes iustitiæ fauentis mentis suæ auribus usq; adeo insonare, ut alia audire non possit, frustra q; conaturum, quicumq; pergat dissuadere. Addit ea solum uia esse pergendum, qua deus, id est, ratio diuinitus infusa, perducit.

CRITO VEL DE EO QVOD AGENDVM

SOCRATES CRITO

VR hac hora uenisti, ô Crito? An non ualde adhuc est ante lucem? CR. Valde quidem. SO. Quando uero maxime? CR. Profunda aurora. SO. Admiror quemadmodum ipse custos carceris tibi obtemperare uoluerit. CR. Familiaris iam mihi est, ô Socrates, ob crebrum huc aduentum meum. Præterea beneficij à me non nihil accipit. SO. Venisti ne modò? an iam est dudum? CR. Satis dudum. SO. Proinde cur nō statim me excitasti, sed silentio assedisti? CR. Nunquā per Iouem, ô Socrates, excitassem. Neq; enim ipse uellem in tanto dolore euigilare. Sed te iam dudum admiror, sentiens q̄ suauiter dormias. Et consulto non excitauit te, ut quā placidissime degeres. Equidē & per omnem uitam ob huiusmodi morem beatū te iudicauit, maxime uero in præsentī calamitate, quod eam tam facile ac placide feras. SO. Pèr absurdū esset ô Crito, si quis tam grandis natu imminentem mortem moleste ferat. CR. Sed & alij, ô Socrates, æque senes similibus calamitatibus opprimunt, quos tamen ætas ab afflictione quā fors præsens affert secū, non liberat. SO. Ita est. Sed cur nam adeo mane uenisti? CR. Nunciū, ô Socrates, ferens acerbum: non tibi quidem, ut mihi apparet, sed mihi potius & familiaribus tuis omnibus & acerbum & grauem. Quod equidem inter grauissima, ut arbitror, numerauerim. SO. Quid nam hoc? Nunquid nauis ex Delo iam redijt? qua reductā mihi est moriendum. CR. Nondum redijt quidem, sed reditura uideēt hodie, quemadmodū nunciant nōnulli è Sunio uenientes, qui ibi eam reliquerūt. Constat ergo ex his nuncijs, hodie esse uenturam, ideoq; necessariū fore te cras, ô Socrates, è uita decedere. SO. Bona ô Crito, fortuna. Si ita dijs placet, ita esto. non tamen existimo illam hodie rediturā. CR. Vnde nam id coniectas? SO. Dicam equidem, si quidem postridie quā nauis redierit, mihi est obeundū. CR. Sic utiq; aiunt hi, penes quos rei huius potestas est. SO. Itaq; non hac die uenturā puto, sed altera. Coniecturā uero ex somnio quodam, accipio, quod paulo ante hac ipsa nocte mihi uisum est, opportuneq; uideris somnum mihi nō perturbasse. CR. Sed quale id somniū erat? SO. Videbatur mihi mulier quædam adueniens pulchra & aspectu grata, uestes habens candidas, uocare me, atq; dicere, O Socrates, tertia hinc die Phthiam peruenies latiglebā. CR. Quā mirū id insomniū, Socrates. SO. Manifestum tamen, ut mihi uidetur. CR. Manifestū certe. Sed, ô beate Socrates, etiā nunc crede mihi, ac saluus esse uelis. Mihi enim si tu obieris, non una tantū calamitas imminet: sed præter id quod te orbatu fuero tali necessario, qualem alterum nunquam reperiā, uidebor utiq; multis qui neutrum nostrum satis nouerint, cum potuissem te seruare si minus pecunijs pepercisssem, te penitus neglexisse. At qui quā maior potest esse infamia, quā uideri pluris fecisse pecunias quā amicos? Non enim poterit persuaderi cō pluribus te hinc abire noluisse, nobis quo id ageres omni studio cōtendentibus. SO. Quid uero à nobis, ô beate Crito, tantū uulgi opinio extimatur? Probatissimi enim uiri, quorū magis habenda ratio est, hæc ita gesta esse ut gesta sunt, arbitrabunt. CR. Attamen uides, ô Socrates, compelli nos opinionem quoq; uulgi curare. Præsentia enim hæc declarant posse uulgus nō minima malorum, imò fere maxima, si quis in populo calumnijs agitetur, inferre. SO. Utinam, ô Crito, posset uulgus maximā inferre mala, ut uicissim maximā posset bona. & bene quidem se res haberet. neutrum uero potest, quippe cum neq; prudentem, neq; imprudentem efficere ualeat. Faciunt uero quod libet, ut cunq; contingit. CR. Hæc quidem ita se habeant, Ad id uero Socrates mihi responde, num forte mei cæterorumq; necessariorū tuorū respectus te retinet, ne si hinc euaseris, calumniatores nos postea uexent, quasi te hinc furati fuerimus, cogamurq; uel totum patrimoniu, uel per multas pecunias amittere, uel præter hæc aliud quippiam pati. Siquid tale times, curam eiusmodi pone. Iustum nanq; est, nos tuæ salutis gratia non hoc solum, uerum etiā si oportuerit maius aliud subire periculum. Verum mihi obtempera, neq; aliter facias. SO. Et hæc equidem & alia multa, ô Crito, considero. CR. Ne igitur hæc uereare. Neq; enim multum est argentum quod postulant hi qui seruare te atq; hinc educere pollicentur. Vides præterea quā tenuous sint calumniatores tui, ut non magna ad eos placandos largi-

S tione

tione sit opus. Tibi uero pecuniæ adsunt meæ ad hoc, ut opinor, sufficientes. Proinde si
 quò meî respectu adductus nō putas meas pecunias erogandas, adsunt hospites hi parati
 persolvere. quorū unus etiā huc attulit sufficientē pecuniā ad hoc ipsum paratā Simmias
 Thebanus. Ad hoc ipsum promptus est & Cebes, aliq̄q; permulti. Quāobrem, ut modo
 dicebā, nihil tale metuas, quò minus serues te ipsum. Sed neq; etiā illud quod in iudicio di
 xisti, te remoret, si hac urbe exires, quò te ipsum uerteres te minime habiturū. Alijs enim
 multis in locis quocūq; profectus fueris te homines colent; ac si uelis in Thessaliā te con
 ferre, reperies illic hospites meos, qui te libentes libentissime cōplectentur, tutumq; præ
 sidio suo adeo reddēt, ut nemo in Thessalia tibi iniuriā sit factururus. Accedit ad hæc, ô So
 crates, quod rem minime iustā aggredi uideris, si cum saluus esse possis te ipsum perdas,
 taliaq; contra te facere studeas, qualia inimici ipsi tui cōtenderent, cōtenderuntq; te per
 dere properātes. Proinde filios quoq; tuos perdere mihi uideris. quos cum liceat tibi edu
 care atq; erudire, deseris omnino, & quantū in te est, eorū mores fortunæ cōmittis. Acci
 dent uero eis uerisimiliter qualia euenire orphanis cōsueuerunt. Profectio oportebat non
 genuisse filios: aut in eis educandis erudiendisq; laborē nō recusare. Tu uero mihi uideris
 quæ elegisset uir segnis ac piger, nūc elegisse: decebat autē contrā uiri boni fortisq; eligere,
 præsertim te per omnem uitā uirtutis studiū profitentem. Itaq; non possum tua nostraq;
 uice familiarīū tuorū non erubescere, ueritus ne tota hæc res tua ignauia quadā nostra sic
 tractata fuisse uideat. Et primū quidem ille tunc in iudiciū ingressus cum liceret non in
 gredi, deinde concertatio ipsa iudicij similiter acta, & extremus hic finis, tanq̄ ridiculum
 quiddam per ignauia segnitiamq; nostrā effugisse nos uidebit, quod nec nos te seruaueri
 mus, neq; tu ipse te, cū id fieri absq; magna difficultate potuerit, si uel parū in nobis usus
 industriaq; fuisset. Hæc igitur, ô Socrates, considera, ne præterq̄ quod mala sunt etiā de
 decori tibi nobisq; sint, sed tibi cōsule. Imò uero nō iam amplius cōsulendi tēpus, sed con
 sultū iam esse oportuit. Vnicū uero consiliū est, uidelicet uenienti hac nocte cuncta hæc
 facta esse oportere. Sin autē ultra tardamus, nihil omnino fieri ulterius poterit. Quamob
 rem omnino mihi adhibe fidem, ô Socrates, nec ullo modo aliter facias. s o. O amice Cri
 to studiū hoc tuum permulti faciendum esset, siqua ratione recta susceptū esset. Sin mi
 nus, quanto uehementius est, tanto molestius. Considerandum est igitur, agenda ne hæc
 nobis sint, an non. Nam ego is sum non modo nunc sed & semper, qui meorum nulli pa
 ream præterq̄ rationi quæ ratiocinantī mihi optima uideat. Rationes itaq; illas quibus su
 perioribus temporibus usus sum, nec nunc quidem postq̄ in hanc fortunā incidi reijcere
 possum, sed similes mihi ferme apparēt, easdemq; in præsentia quas & prius ueneror atq;
 profiteor, adeo ut nisi nūc meliores afferre possimus, planè scire debeas me tibi non con
 cessurum, non si etiā plura q̄ nunc multitudinis potentia cōminata nos tanquā puero
 laruali terribiliq; facie perterrere conēt, pœnam, & damna, catenas, cades obijciens. C R
 Quānam igitur ratione paululum cōsiderabimus? s o c. Hac utiq; si id quod tu de opi
 nionibus paulo ante dicebas, resumamus, utrum semper recte se habeat nec ne, oportet
 scilicet quarundam opinionū rationem habere, quarundam uero minime. An forte pri
 quā in periculum mortis inciderem, recte id dicebat: nunc uero constat frustra dispu
 tionis gratia ita dictū fuisse, cum reuera ioco cuidam nugisq; esset addictū. Cupio equid
 ô Crito, unā tecum considerare, nunquid sermo ille prior alienus appareat mihi nunc:
 hac fortuna constituto, an prorsus idem qui & prius: atq; utrum dimittendus sit à nob.
 uel ipsi obtemperandū. Considera igitur an non sufficienter tibi dici uideat non oportet
 omnes opiniones hominū sequi, sed alias quidem sequi, alias uero negligere, neq; omr
 quidem, sed duntaxat quorundam. Quid ergo dicis: hæc nō recte dicuntur? C R. Recte
 s o c. An non bonas honorare decet, malas uero contemnere? C R. Ita decet. s o. Be
 autem nōne prudentum? Malæ contrā sunt imprudentum? C R. Quid nī? s o c. A
 uero quo nam modo rursus talia dicebātur. Qui in gymnasiis se exercet, utrū cuiuslibet
 hominis laudi uel uituperationi mentem adhibebit, an illius tantum qui medicus sit:
 gymnasii magister? C R. Huius solius. s o. An non timere decet uituperationes, & op
 re laudes illius unius potius quā multorum? C R. Proculdubio. s o c. Hac itaq; ra
 ne illi agendum est exercendumq; & edendum atq; bibendū, qua illi unico uideatur
 præsideat intelligatq; potius q̄ ut uideatur uulgo. C R. Vera hæc sunt. s o. Quid uer
 illi

illi uni non pareat, opinionemq; eius & commendationes nihili pendat, honoret uero multorum ignorantumq; commendationes, nunquid à malo tutus erit? C R. Minime. s o c. Quid autem est id malum, & quo nam tendit, & in quam non obedientis partem? C R. In corpus uidelicet, hoc enim corrumpitur. s o c. Recte dicis. Nonne & de alijs, ô Crito, eadem ratio est? Ne omnia percurramus, de iustis inquam iniustisq;, de turpibus & honestis, bonisq; & malis, de quibus in praesentia nobis consultatio est utrum multorum opinionem sequi uereriq; debeamus, an unius potius qui intelligat, quem decet & uenerari & timere magis quam cunctos alios. Cui nisi obtemperauerimus, laedemur & corrumpemur in eo quod iusto quidem melius fieri, iniusto autem corrumpi solet. An nihil id est? C R. Id quidem, ô Socrates, arbitror. s o c. Age uero, si id quod à salubri quidem fit melius, ab insalubri uero corrumpitur, corruerimus imperitorum potius quam peritorum sequuti iudicia, an nobis eo destructo uiuendum erit? Est autem id corpus. nonne? C R. Corpus. s o c. Nunquid ergo uiuendum nobis cum deprauato corpore atq; destructo? C R. Nullo modo. s o. An forte cum illo uiuendum est nobis corrupto, quod iniusto quidem laeditur, iusto uero iuuatur? Nunquid uilius illud quam corpus existimamus, quicquid illud est è nostris, circa quod iustitia iniustitiaq; uersatur? C R. Nullo modo. s o c. Sed preciosius? C R. Valde. s o. Non igitur, ô uir optime, admodum nobis curandum est, quid de nobis multi loquantur, sed quid dicat is unus qui intelligit iusta & iniusta, atq; ipsa ueritas. Quamobrem primo quidem non recte adduxisti, opinionem uulgarem de rebus iustis & honestis & bonis harumq; contrarijs esse alicuius existimandam. At uero dicet aliquis, posse uulgus nos interficere. C R. Nimirum dici id potest, ô Socrates. s o c. Vera loqueris. Sed ô mirabilis, hæc ratio quam percurrimus superiori similis esse uidetur. atq; hanc rursus considera, utrum nobis maueat nec ne, uidelicet, non multi faciendum esse uiuere, sed bene uiuere. C R. Manet quidem. s o c. Sed hoc quoq; manetne: bene & honeste & iuste uiuere idem esse? C R. Constat. s o. Igitur ex his quæ confessi sumus, hoc considerandum, utrum iustum sit conari me hinc exire Atheniensibus non dimittentibus, uel iniustum: ac si appareat iustum esse, tentemus, si minus, omitamus. Quas uero tu affers cõsiderationes de pecuniarum sumptu, de uulgari opinione, de filijs educandis: cauendum est, ô Crito, ne excogitationes reuera horum multorum sint, qui facile interficiunt, atq; eorum qui similiter inquam, si possent, reuiuiscerent, & id quidem absque mente. Nobis uero quandoquidem sic exigit ratio, nihil aliud attendendum est quam quod modo dicebamus, utrū agemus iusta pecunias largiendo, gratiamq; habendo his qui me hinc educant: utrum inquam in hoc agamus iusta nos quidem educati, illi uero educantes, an potius utrinq; in his omnibus agendis agamus iniuste: atque si appareat nos iniqua aggredi, ne excogitandum quidem id est, sed mansuete subire decet & mortem & quoduis aliud supplicium prius quam quicquam agamus inique. C R. Recte loqui uideris Socrates. Considera tamen quid agamus. s o c. Consideremus, ô bone uir, unã. Ac si qua in parte me dicentem redarguere poteris, redargue. ego enim assentiar. Sin minus: desine quaeso, ô uir beate, iam totiens eadem uerba repetere, oportere scilicet me hinc Atheniensibus inuitis abire. Equidem multi facio persuaso te hæc agere, non autem inuito. Attende itaq; nunquid considerationis initium tibi sufficienter dictum sit, conareq; quod rogatus sis ita respondere, ut maxime censeas respondendum. C R. Conabor equidem. s o c. Dicimus sanè nullo modo sponte esse iniuriandum. An forte quodam pacto iniuria facienda est, aliter uero nequaquam: uel potius iniuriari nullo modo uel bonum est, uel honestū, quemadmodum in superiori tēpore saepe confessi sumus? Quod quidem & nuper est confirmatum. An forte omnes illæ superiores conuentiones nostræ in paucis his diebus prorsus euanuerūt, ac iamdiu nos tam grandes natu homines, ô Crito, tamq; studeose inuicem differētes latuūt nihil à pueris nos differre? An potius sic prorsus res se habet, ut iamdiu dicebamus, siue affirmet id multitudo, siue neget, & siue grauiora praesentibus, siue leuiora subire cogamur? Attamen iniuriã facere, omnino malum turpeq; esse fatemur illi ipsi qui facit, an non? C R. Fatemur certe. s o. Quamobrem nullo modo iniuriandum est. C R. Nullo quidem. s o c. Neq; si iniuriam passus fueris, ulciscendum, ut uulgus putat. siquidem nullo modo iniuriandum. C R. Ita uidetur. s o c. Quid uero: mala alicui facere decet ô Crito, an non? C R. Non certe, ô Socrates. s o c.

Num uleisca
liccat

Quid autem qui mala patitur, num mala uicissim referre illi debet qui intulit, ut uulgo tridetur: Iustum ne id esset an iniustum? C R. Iniustum. S O C. Nempe mala inferre hominibus non discrepat ab iniuria. C R. Vere loqueris. S O C. Neque igitur ulcisci decet, neque malefacere cuiquam hominū, quodcumque ab alijs ipse passus fueris. Et uide, o Crito, nequid dum hæc concedis, præter sententiam tuam nobis assentiare. Per paucis enim, scio quid loquar, sic uel apparet uel apparebit. At uero quibus sic apparet, & quibus aliter, his non est cōmunis deliberatio, sed necesse est eos cum ultro citroque consilia sua respiciunt, inuicem se despiciere. Animaduerte igitur & tu diligenter, utrum tibi mihique cōmunis sit hæc opinio, mecumque sentias, atque utrum ab hoc principio exorsus deliberemus, quasi nunquam rectum sit uel iniuriari, uel ulcisci iniuriam, uel malum referre in eum qui intulit. An hic discedis à nobis in hoc principio non consentiens? Mihi quidem & iam diu, nunc ita uideatur. Quod si tibi apparet aliter, dic, & doce. Sin autem in superioribus permanes, iam quid sequatur audi. C R. Consentio equidem & permaneo, dic igitur. S O C. Dico ergo deinceps, imò potius interrogo, utrum quæ quis confiteatur alicui iusta esse, facere debeat, an fallere? C R. Facere. S O C. Ex his iam ita considera. si nos hinc abeamus præter ciuitatis consensum, utrum male aliquibus faciemus, & his quidem quibus minime decet, uel non: & utrum in his permanebimus quæ iniusta esse conuenimus, uel contra. C R. Nequeo equidem, o Socrates, ad hæc respondere. Neque enim intelligo. S O C. Verū ita considera, perinde ac si uolentibus nobis hinc siue aufugere, siue quomodocumque hoc uocandum est, ueniāt leges, ciuitatisque huius res publica, & instantes nobis sic inquirant. Dic nobis, o Socrates, quidnam cogitas facere? An non intelligis hac re quam aggredieris, te nobis legibus, totique patriæ quantum in te est interitum machinari? An putas ciuitatem ullam amplius stare posse, ac non subuerti in qua iudicia publica nullam uim habeant, sed à priuatis hominibus contemnantur atque frangantur? Quid ergo dicemus ad hæc o Crito aliaque huiusmodi? Per multa enim in hanc sententiam afferre quis potest, præsertim orator pro lege ita soluta declamans, quæ quidē sententias publico iudicio latas iubet ratas esse. An respondebimus illis ciuitatem non recte iudicando nobis iniuriam intulisse? Ita ne an aliter? C R. Ita per Iouem, o Socrates. S O C. At enim leges ipsæ sic responderent. O Socrates nonne nobis tecum id cōuenit, standum tibi esse iudicij, quæ ciuitas tulerit? Quod si leges ita loquentes admiraremur, forte dicerent: Noli Socrates quæ modo diximus admirari. imò responde, cum tibi & interrogare & respondere sit cōsuetū. Dic age quid nā nobis ciuitati que succenseas, quo dissoluere nos cōtendas. Principio nonne te genuimus? atque per nos pater tuus matrem accepit tuam, & produxit te: Dic ergo, an has inter nos leges quæ sunt circa cōiugia improbes, atque his aliqua in parte quasi minus rectis succenseas. Nihil succenseo dicerē. Sed an his legibus quæ educationi eruditionique natorum prouident, in qua ipse quoque eruditus es? an non recte disposuerunt hæc leges ad hoc officium conditæ, cum iuberent patrem tuum in musica te & gymnastica erudire? Recte disposuisse concederem. Age ergo, postquam per nos genitus es educatusque ac eruditus, primo quidem num potes negare te nostrum esse & natum & seruum, ipsumque te & progenitores? Deinde cum id ita se habeat, an putas ius ex æquo tibi atque nobis esse, & quæ nos tibi facere aggrediamur, eadem uicissim in nos abs te referri iustum esse iudicas? An cum nec ad patrem, nec ad dominum si eum habeas, tibi ius ex æquo sit, ut quæ ab illis patiare in eos referre possis, neque si iurgio hi te lacessant, contra iurgare, neque si te uerberent, uicissim uerberare, neque alia eiusmodi in eos tentare liceat: contra patriam uero ac leges tibi licebit? Adeo ut si nos iudicantes id esse iustum, interficere te uelimus, tu uicissim nos leges & patriam pro uiribus coneris occidere, dicasque te in his agendis iusta facere, qui uirtutis curam reuera habere profiteris. An sic es sapiens ut te latuerit & patri & matri & progenitoribus omnibus patriam esse anteponendam: atque esse uenerabilius quiddam sanctiusque: & in superiori sorte, tum apud deos, tum apud homines mentis cōpotes esse patriam collocandam, colereque eam oportere magis, eique obedire, ac rigidius se gerenti mitius assentiri quam patri, & si quid iubeat uel dissuadere illi quantum liceat, uel facere, & patientissime sustinere quicquid iusserit patiendum? Ac siue mandauerit uerberari te, siue in uincula conijci, siue in prælium miserit ad uulnera excipienda mortemque subeundam, obediendum est omnino. Ius enim ita dicat, & neque tergiuersandum, neque fugiendum, neque ordinem deferendum.

sed &

sed & in bello, & in iudicio, & prorsus ubiq; ea sunt quæ respublica patriaq; iusserit, facienda: aut certe uerbis quatenus iustum est, uti licet ad persuadendum illi; eamq; placandam. Vi autem uti nefas est, uel contra matrem, uel contra patrem, maxime uero omnium contra patriam. Quid nam ad hæc dicemus Crito, uera ne loqui leges, an contra? C R. Mihi quidem uidentur. S O C. Proinde leges forte dicent, animaduerte, ô Socrates, utrum uere dicamus te iniusta contra nos aggredi. Nos quidem quæ te & alios ciues genuimus, educauimus, nutriuimus, participes bonorum omnium quæ in nostra erant potestate effecimus: tamen permisimus cuilibet Atheniensium cognitis iam ciuitatis moribus legibusq; & reipublicæ gubernandæ forma, si cui non placeamus, licere acceptis suis quocunq; placuerit hinc abire. Nec ulla ex nobis legibus impedit aut denegat, siue quis uestrum cui nos ciuitasq; minime placeamus, in coloniam aliquam hinc uelit discedere, siue habitationem aliò transferre cupiat, quo minus id pro arbitrio facere ualeat, secumq; sua perferre. At uero quicunq; ex uobis, postquam cognouerit quem admodum nos iudicia disponimus, & in cæteris omnibus regimus ciuitatem, permanserit tamen, hunc iam asseueramus opere ipso conuenisse nobiscum quæcunq; iusserimus se facturum. Atq; eum qui non paruerit, tripliciter iniuriari censemus, & quod genitricibus nobis non obtemperat, & quod nutricibus non obsequitur, & quod pactus nobis obedire, neq; obedit, neque persuadere nobis studet, si quid minus recte facere uideamur. Cumq; præcepta nostra libere proponamus, neq; mandemus rigide, sed permittamus alterum e duobus, aut uerbis persuaderi nobis, aut mandata explere, tu horum neutrum facis. His ergo criminibus te, ô Socrates, obnoxium iudicamus fore si quæ cogitas feceris, nec minime Atheniensium te, sed maxime omnium: Ac si causam requiram ob quam præ cæteris sim obnoxius, forte iuste me remorderent, dicentes me maxime omnium Atheniensium ciuitatis legibus consensisse. sic enim inferrent. Magna nobis, ô Socrates, horum sunt argumenta, tibi nos ciuitatemq; placuisse. Nunquam enim maxime omnium Atheniensium continuas in ea moras traxisses, nisi tibi mirifice placuisset. Itaq; nec spectaculi gratia, urbe unquam egressus es, nisi semel in Isthmum, nec aliò usquam nisi in militia, neq; aliam fecisti peregrinationem unquam, quemadmodum cæteri solent, neq; alterius ciuitatis te cepit cupiditas aliarum uel legum: sed nos tibi nostraq; ciuitas satisfacimus, usque adeo uehementer probasti nos, nostrisq; moribus uicturum te consensisti, tum in cæteris rebus, tum quia in ea filios procreasti, utpote quæ tibi placuerit. Quinetiam licebat tibi in ipso iudicio exilium postulare si uoluisses, atq; quod nunc inuita ciuitate aggredieris, tunc ea uolente poteris facere. Tu uero uerbis tunc te extulisti, quasi non grauius ferres si mori te oporteret. Quinimmo mortem ipsam, ut dicebas, potius quam exilium elegisti. Nunc uero nec uerba illa tua erubescis, neq; nos leges uereris, sed nobis interitum machinaris. Facis autem quod deterrimus faceret seruus fugam arripere tentans contra pactiones conventionesq;, in quibus conuenisti nobiscum nostris te præbens institutionibus gubernandum. Primum responde nobis, num id ipsum uere dicamus, consensisse non uerbis sed re ipsa moribus nostris gubernari debere. An non uera hæc sunt? Quid ad hæc dicemus Crito, an non confitebimur? C R. Necesse est, ô Socrates. S O C. Nonne igitur, leges inquit, cõuenta nobiscum & pacta transgredieris, quæ neq; coactus es nobiscum inire, neq; deceptus, neq; ad breue tempus deliberare ad hæc eligenda es cõpulsus, sed annos septuaginta deliberare licuit? Quo in tempore licuit & abire, nisi tibi placuissemus, conventionesq; iustæ tibi iustæ fuissent. Tu uero nec Lacedæmonem, neque Cretam nobis anteposuisti, quas ipse urbes assidue prædicas recte gubernari, neq; aliam ullam, uel Græcarum ciuitatum, uel Barbararum. Imò ex hac rarius peregrinatus es quam claudi & cæci manciq; alij soleant. Usque adeo Atheniensis tibi præ cæteris ciuitas placuit, atq; nos, uidelicet leges. Cui enim placere potest ciuitas, cuius non placeant leges? Nunc uero non permanes in his, in quibus iamdiu nobis tibiq; conuenit. Permanebis certe si nobis credideris, ne egrediens urbe deridendus euadas. Considera rursus si hæc transgressus fueris, & ea quæ inique cogitas perpetraueris, ad quid tandem id uel tibi, uel necessarijs tuis conducet. cuiq; enim constat in periculo necessarios tuos fore, ne ipsi quoq; in exilium expellantur priuenturq; ciuitate, & pa-

Qualis sit cor-
ruptor legum

rimonio suo expolientur. Tu autem siquam in ciuitatem finitimam te contuleris, uel Thebas, uel Megaras, utraque enim gubernantur recte, hostis primum rei publicæ illius accedes, & omnes quibus curæ est patria, despicient abominabunturq; te, corruptorem legum existimantes. Ideoq; confirmabis eorum qui te damnarunt opinionem, ut recte contra te tulisse sententiã uideantur. Quisquis enim corruptor est legum, is potissimum & iuuenum imperitorumq; hominum uidebitur esse corruptor. Quid ergo? ciuitates ne quæ recte gubernantur, & modestissimos quosq; homines deuitabis? Atqui si id feceris, uitane dignus eris? an forte impudenter te his admiscebis, nec erubesces de eisdem apud eos differere, de quibus apud nos consueuisti uirtutem uidelicet & iustitiam, legesq; & instituta legum plurimi esse existimanda? neque putas absurdum, & ab his dissonans apparere Socratis factum? Proculdubio putandum est. Forte uero ciuitates has declinans, in Thessaliam ad Critonis hospites abibis. Illic enim absque ordine & temperantia uiuitur. Ac forsan libenter illi te audient, narrantem quemadmodum è carcere ridicule fugeris: ut fascem quendam tibi superimponens, aut corio tegens, uel alijs quibusdam te inuoluens, quemadmodum solent qui fugam surripit, & in alienam figuram te transfmutans illinc aufugeris. Quemadmodum uero uir senex paruo admodum tempore ut uerisimile est uicturus, ausus fueris ob uiuendi cupiditatem in tam sordida inopia uiuere, maximas transgressus leges, nullus ne dixerit? Forte si neminem offenderis. Alioquin multa, ô Socrates, atq; indigna te audies. Viues autem obnoxius cunctis hominibus atque deseruiens. Quid uero facies in Thessalia? Conuiuia ne frequentabis? utpote qui in Thessaliam quasi ad cœnam aliquam aduentaueris? Disputationes uero illæ de iustitia, cæterisq; uirtutibus ubinam ulterius nobis erunt? Enim uero filiorum gratia uiuere cupis, ut nutrias eos atque erudias. An ergo in Thessaliam eos perduces, ut illic nutrias eos, atq; erudias, hospites eos efficiens, ut hoc insuper cõmodi abs te reportent? An id quidem non facies, hic uero relictis melius te uiuo alentur, atq; erudientur à necessarijs tuis te absente? Vtrum uero si in Thessaliam abibis, tui id curabunt: sin autem in alteram transibis uitam, non curabunt? Profecto liquid opis est in his qui aiunt se tuos necessarios esse, credendum est curaturos. Cæterum, ô Socrates, fidem nobis adhibens nutricibus tuis, neq; filios tuos, neq; uitam, neque aliud quicquam pluris facias quam iustitiam, ut cum in uitam alteram transmigraueris, ualeas illic præsidibus horum omnium reddere rationem. Nempe si leges transgressus hæc feceris, neq; melius, neq; iustius, neq; sanctius id uel tibi continget, uel tuis, neque illuc tibi profecto conducet. Quin potius iniuriam passus abito, si abieris, non à nobis quidem legibus, sed ab hominibus. Verum si adeo turpiter aufugeris, etiam uersa uice iniurias malaq; referens, cõuentiones nobiscum initas & promissa transgressus, atq; lædens eos quos minime oportebat, te ipsum scilicet & amicos & patriam, nosq; leges, nos utiq; & uiuenti tibi infensæ hic erimus, & in altera uita leges quæ illic sunt nostræ sorores, haudquaquam te benigne recipient, scientes te nos pro uiribus disperdere conatum fuisse. Quamobrem ne Crito aliter tibi quàm nos persuadeat, caueto. Hæc equidem ô dulcis amice Crito, audire uideor, quemadmodum Corybantes tibias audire se putat. Atq; in me sermonum eiusmodi sonitus adeo reboat, ut alia audire non possim. Vides quæ in præsentia mihi apparent: quibus siquid contradicere aggrediaris, frustra conabere. Veruntamen siquid te profecturum confidis, dicas.

CRITO. Ego uero quod dicam, ô Socrates, nihil habeo. S O C. Desine ergo Crito, & pergamus hæc quandoquidem hæc nos Deus ipse ducit.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI
IN PHAEDONEM

NOSTER de religione liber rem satis per se notam probat, Christi uitam esse uirtutis totius ideam. Octauus autem Epistolarum nostrarum liber, Socratis uitam, uitæ Christianæ imaginem quandam, aut saltem umbram esse demonstrat: & testamentum quidem Vetus per Platonem confirmat, nouum uero per Socratem. Quod autem ad Socraticam hæc spectat similitudinem, si quis dubitat, Xenophontem atq; Platonem legat, & cæteros qui dicta simul actaq; Socratis

Socratis conscripserunt, præcipue Platonis Gorgiam, & apologiam, Critonem atque Phædonem. Huius ergo Phædonis deinceps argumentum passu, immo saltu celeri percurremus. Eius enim mysteria satis in theologia expressuisse uidemur. Vnum hoc in primis admonebimus, ne quis admiretur Socratem inter argumentationes ad immortalitatem animæ pertinentes, prætermisisse hic illam, quæ sola confidit in Phædro, Animam scilicet esse principium motionis, unde sequatur eam per se perpetuò; moueri, semperq; uiuere. Id enim ideo factum est à Socrate, quoniam eiusmodi ratio non solum nostris, sed cœlestibus etiam, atque demoniis animis est communis. In Phædone uero rationes nobis magis propriæ requiruntur. Sed iam ad dispositionem dialogi breuissimam ueniamus. Principio obseruandum est, quàm mirifice Socrates consoletur amicos; qui eo præcipue die quo uenenum bibiturus erat, in carcere quasi consolaturi cum salutauerunt. Deinde quàm religiose obseruet uel somniorum præcepta quasi quædam oracula: & quàm in eo apprime cautus sit, ne minimum quid circa diuina mandata delinquat. Tertio memoriæ mandandum est, homines sub assidua Dei esse custodia, neque licere nisi quando Deus uoluerit, hinc emigrare. Quarto aduertendum est diligenter quid sibi uelit, ubi ait sperare quidem se in obitu ad bonos uiros, deosq; alios bonos iturū: sed magis affirmare ad bonos deos quàm ad bonos uiros iturum. Primo quidem quod dicit deos alios atque ualde bonos, intelligit præter spherarum animas esse mentes angelicas spheris sublimiores. In quarum familiaritatem animas quoque nostras quandoque admitti posse sperat: neque tamen audet asserere, propterea quod plerisque sapientibus uidebatur satis fore animæ factum, si ad consortium animarum cœlestium quandoque recipiatur. Immo uero dubitatio propriæ super eam partem cadit, quæ bonos appellat uiros. Non enim audet deinde hominum animos affirmare eadem ratione bonos, quæ deos dixerat bonos. Post hæc seipsum simul amicosq; sub persona philosophantis consolaturus, ait. Cum totum philosophantis studium sit quædam à corpore separatio, per eamq; perficiatur quotidie, nimirum separationem à corpore quæ fit per mortem, non modo non timere debet, sed optima cum spe letitiâq; expectare. Mox duobus modis ostendit philosophum à corpore animum separare. Primo quidem à perturbationibus per moralis discipline purgationem, deinde à sensibus atque ipsa imaginatione per contemplationis ipsius intentionem. Medici sapientes duplioi utuntur purgatione. Primâ quidem leniendo. Secunda uero soluendo: scientes neque satis esse lenire, neq; tutum soluere antequam lenias. Similiter apud philosophos moralis antecedit purgatio quasi leniens, non enim interiores imaginationis morbos, id est, deceptiones extirpat. Sequitur purgatio speculatrix imaginationis quandoque pro uiribus discutiens nebulas. Ante uero moralem purgationem aggredi speculationis officium non est tutum, nequis uitiorum morbis infectus ipso speculationis acimine abutatur ad iniustitiam impietatemq; defendendam. Ex his concludit philosophum mentis aciem quatenus à corporeis segregat, eatenus incorporeis rationibus ideisq; coniungere. Sed quum multa quæ à corpore animo inferuntur incommoda numerasset, subiunxit extremum maximumq; malorum esse fallaciam illam, quæ imaginatio mentem ad incorporea se eleuantem, interim ad imagines quasdam corporum sepiissime distrahit, cogitq; ipsa modo quodam corporeo cogitare. Post hæc & ex eo quod animus ipsam separatarum rerum ueritatem quam naturaliter appetit, corpori coniunctus assequi nequit, per disunctionem infert, aut nunquam assequi, aut post mortem. Nunquam uero assequi non est consentaneum: quippe quum ab omni mente perpetuo appetatur. Proinde improbat illos qui temperantiam esse putant abstinere à minoribus corporis uoluptatibus, ut maiores deinde uoluptates corporis consequantur: Rursus qui fortitudinem definiunt, superare timores quosdam eorum timorum gratia qui nos iam superauerint. Vult enim omne moralis uirtutis officium in quadam animi purgatione uersari sapientiæ gratia. Alioquin nullam esse uirtutem. Immo uero humanam quoque sapientiam nominat purificationem quandam, perinde quasi existimet nihil aliud sapientiæ nostræ meditatione nos consequi, quàm puritatem quandam, quam mox illuminatio diuina sequatur, quæ propriæ sapientiæ sit. Significat præterea non tam habitum aliquem nostris laboribus acquisitum, quàm purificationem ipsam nos Deo coniungere. His actis immortalitatem animæ probaturus ait, ex uno contrariorum genere in alterum progressionem fieri, atque uicissim regressionem. Ideoq; sicut ex uiuentibus fiunt mortui, sic ex mortuis uiuentes quandoq; resurgere. Vbi uidetur mortuorum resurrectionem uaticinari, quam & in Politico comprobat. Præterea per longas ambages inuenire, sicut & substantia cœli & elementorum materia infinite de dispositione alia uicissim pertransit in aliam: sic & animam rationalem, quæ principium motus & uitæ generationisq; est, posse infinite cōiungi corpori uicissimq; separari. Siquidem & multe natura substantiæ diuturna uicissitudine qualitates mutant, & ubique uirtute animæ sit circuitus sempiternus. In sequentibus tandem ingenti quadam fiducia resurrectionem quam inuenerat, asserit. Aggreditur deinde rationem de reminiscencia, idem quod & pauloante probantem, animam & ante corpus uiuere, & post corpus. Tu uero eiusmodi rationes esse intellige Pythagoricas. Atque ex illis quod ad ueritatem magis conducatur, eligito. Ait ergo. si disciplina reminiscencia est, uixerunt animæ ante corpus. Reminiscenciam uero esse, duobus præcipue probat modis. Primo quia recte interroganti, sepe uera de his quæ nunquã didicimus, respondemus. Deinde quoniam ex notitia eorum quæ sentiuntur, subita quadam abstractione notitiam ascendimus idearum, cœu cognoscendo hæc equalia in ipsius equalitatis cognitionem. Vbi cognoscimus deficere hæc ab illis,

atque anniti familia fieri: rursus quantum accedant, & quæ magis, quæ ue minus. Cumq; id per omnem ægamas uitam, necesse est ideam ipsam ante ortum nos habuisse. Non enim perfecte rei notitiam subito ex imperfectis accepimus. Ostendit autem duobus modis ideas esse. Primo. Quodlibet subiectum quod appellatur æquale, potest etiam dum per substantiam manet idem, inæquale & fieri & uideri. Aequalitas autem nequit unquam inæqualitas uel fieri uel uideri. Præterea æqualia hæc uelut imperfecta inæqualitatem participant, æqualitas uero ipsa nequaquam. In sequentibus nota quanta asseueratione affirmet ideas, addatq; idearum essentiam esse nostram. Atq; cum animus noster singula referat ad ideas, ipsum ostendere se unà cum idearum essentia sempiternum esse, atque eam agnoscere tanquam suam. Nota in super nulla in re magis elaborandum esse, quàm ut per immortalitatis demonstrationem mortis metum, quasi morbum grauissimum, expellamus. Confestim aliam aggreditur rationem à proportionem intellectus ad intelligibile ductam. Intelligibile uero ipsum, ideam ipsam incorpoream sempiternamq; appellat. Cumq; intellectus cum ipsa uelut obiecto proprio congruat, concludit hunc incorporeum sempiternumq; esse, præcipue quum dominetur corpori, mortalibusq; repugnet. Proportionem uero mentis cum idea confirmat ex eo, quod quotiens non impeditur, ad eam sese confert, eiusq; commercio gaudet, atque perficitur. Quod autem postquam dixit animam esse omnino indissolubilem, subiunxit, uel rei omnino indissolubili propinquam, hoc additum intellige, quoniam in Timeo probatur, Deum solum omnino indissolubilem esse: cætera uero si comparantur ad Deum, dissolubilia quodammodo iudicari, quia quodammodo & composita: quamuis illa quæ optime composita sunt, id est, seorsum ab elementalibus materia, non dissoluantur unquam. Animæ igitur tam nostræ quàm diuine indissolubili Deo propinquæ sunt, ipse quodammodo solubiles, sed dissoluende nunquam. Præterea uocat id omnino indissolubile, in quo neque essentie, neque actionis partes ulla sparguntur. Anima igitur & si secundum essentie partes non spargitur, tamen per actionis partes diffunditur. Tempore enim & mobiliter agit. Proinde subdit puram animam post obitum ad puram & æternam redire, impuram uero terrenisq; infectam ad similia retrahi atque terrena, sepeq; uideri. Profecto affectio erga corpora in anima remanens, non per se proprie facit ut anima uideatur, quum affectio non sit uisibilis: efficit tamen ut anima nonnihil uisibile secum trahat, id est inuolucrum quoddam, uel acreum, uel ex spiritibus uaporibusq; corporis sui conflatum, ut uult Proclus, uel nuper ex circumfuso aere congregatum. Certe hic Plato significat quod uult Proclus, scilicet inter corpus æthereum, quod & im materiale est & simplex & sempiternum, atque corpus terrenum, quod est materiale, compositumq;, & ad breue perdurans, esse corpus acreum, materiale quidem, sed quodammodo simplex & longioris æui, in quo animæ diutius habitent etiam post discessum: quod hoc dissoluto, corpus iterum compositum induantur, uidelicet si purgatae non sint: si uero purgatae, cum solo æthereo cœlum petant. Quod animarum transitus narrat in bestias, Pythagoricum est. Idq; intellige, uidelicet animas nostras non tam uiuificare corpora bestiarum, quàm purgatorij gratia per brutam imaginationem suam quodammodo brutorum imaginationi misceri, quemadmodum impuros aiunt demones insanorum imaginationi sepe permixtos. Sic utique excepto Plotino plerique exponunt Platonicorum, quod quidem patet ex eo, quod non dicit animam fieri bestiam, sed induere, subire, transire. Concludit solos in Deum recipi, qui per ueram philosophiam purgati decesserint. Audi præter hæc uinculum animæ cum corpore nihil esse aliud quàm amorem, scilicet naturaliter providentem. Item quoties anima per instrumentum agit circa formas in subiecto iacentes, nihil sincere cognoscere, sed solum quando per seipsum conuertitur ad formas in seipsis simpliciter existentes. Discet hic quoque animam ex eo quod rebus corporeis oblectatur & pascitur, euadere corporalem: atque hinc usque adeo falli, ut sola corporea iudicet esse uera, quum omnino sit contra: fallaciam eiusmodi malorum omnium esse grauissimum. Accedit quod anima iam facta corporea post obitum quoque ab incorporeis seorsum circa corporea labitur. Conclude animam suæ puritati penitus restitutum, nullo modo suæ immortalitati diffidere. Cygni fabula Pythagorica est, atq; allegorica. Pythagorica quidem, ubi dicit cygni animam superuiuere. Allegorice uero intelligitur cygnum in numero solarium animalium contineri, & Socratem solarem esse, tum quia Phœbi oraculo approbatus est, tum quia mentibus hominum medebatur. Adde uaticinium esse quadruplex, diuinum, demonicum, humanum, naturale. Idq; ultimum in bestijs fieri quodam instinctu nature. Intelliget etiam cygnos innocentes sine philosophia homines: qui quum mortem sepe minime timeant, significant philosophos absolutos timere eam nullo pacto debere. Animaduerte deinde difficillimum esse in hac uita substantiam animæ intelligere, quoniam uidelicet sub corporea eam specie intuemur. Ideoq; tutissimam rationem ad animam comprehendendam esse, tum moralem purgationem, tum metaphysicam abstractionem. Vbi uero minus id sufficiat, opus esse diuino quodam uerbo, id est, reuelationibus diuinitus factis atq; miraculis. Nos uero hic diuini uerbi mysterium à Platone significatum considerare debemus. Tradit deinde duo in disputando præcepta. Primum, ne rationibus ullis absque longa examinatione credamus. Postquam uero rationi cuidam sufficienti examine crediderimus, ne facile inde ob quaslibet obiectiones similitudinesq; amoueamur. Secundum, ne aut propriam, aut alienam in disputando personam, sed rationem duntaxat ueritati consonam cogitemus. Sequuntur dubia contra animam, ne forte consonantia quedam sit humorū, atq; uel prius corpore, uel una cum ipso, uel inde ad tempus aliquot dissoluatur.

Quaedam quidem dubia Socrates ita soluit. Si disciplina reminiscencia est, ideoque ante corpus uixit anima, nequit anima esse corporis consonantia. quippe quum consonantia partes ex quarum concursu sit, non antecedit, sed consequatur. Si eadem est consonantia ratio, atque anima, sicut altera anima non magis anima est, quam altera, ita neque consonantior erit. temperans igitur anima nihilo plus consonabit quam intemperans. Si consonantia necessario ea sequitur, ab eiusque ducitur ex quibus ipsa conflat, non potest anima corporis consonantia esse, quod quoties ducit, cui sepe repugnat. Ceterum antequam dubitationes absoluat, rationesque immortalitatis omnino perficiat, longo discursu damnat illos qui rerum causis assignandis ad materiae quasdam et instrumenta confugiunt, asserens totam historiam naturalem insufficienter per eadem naturalia confirmari: quippe quum haec omnia omniumque motus a diuinis causis efficientibus finalibus idealibusque omnino dependant. Optat in primis finalem eiusque rei causam atque uniuersi, id est bonum cuiusque, et uniuersi bonum, cuius quidem boni potestatem causam esse dicit efficientem. Quoniam uero ipsam boni amplitudinem comprehendere nequit, secundo eligit loco ideales diuinae intelligentiae rationes, ad quarum similitudines in mundi materia expressa sunt omnia. Inter haec nota Moysi mysterij confirmationem, sicut et in Timeo. Vidit Deus singula esse bona, etiam cuncta ualde bona. Ita omnia ipso bono connecti. Rursus animum corporea intuentem, interim ad incorporeum intuitum obsecari. Neque posse ueritatem rerum haberi, nisi ad ideas confugiamus. Praeterea formulas idearum inesse mentibus nostris, ad quarum congruitatem uel contra, singula uera esse, uel contra censentur. Socratem nunquam certam idearum contemplationem intermittere consueuisse, solasque affirmare solere. Certam rerum causam in ideis esse sitam, immortalitatem quoque animae ab ideis potissimum demonstrari. Processum inter ideas a minus communi per medias ad communissimam fieri. Atque descensum ab ideis ad effectum earum. Demum rationem disponit immortalitatis ex eo quod rationalis anima corpori praestat uitam, non ut accidentalis forma inherens corpori, sed ut substantialis in seipsa permanens, ex se formaliter uiuens quasi quaedam uita corporalis idea, atque per se efficienter corpus uiuificans. Ideoque concludit animam non posse suscipere mortem, cum mors uita opposita sit, anima uero et uitam propriam habeat, et maneat in seipsa, adeo ut neque per se proprie, neque per subiectum aliud mortem suscipere ualeat. Post haec ex eo quod anima sit immortalis, cohortatur omnes ad moralem speculatiuamque disciplinam, ut animus et per uoluntatem et per intellectum purgatus atque perfectus, his quasi duabus alis in caelestem patriam reuolet. Confirmat interim esse animam immortalem, quia neque uirtus tandem obesse, neque uitium prodesse debeat. obesset autem laboriosa uirtutis uia bonis, atque contra prodesset uoluptuosa malis uita, nisi foret animus immortalis. Ac ne quis fortasse neget posse post hanc uitam uel uitium obesse, uel prodesse uirtutem, subiungit animam affectiones et habitus tam uoluntatis quam intelligentiae comparatos, siue bonos, siue malos secum ferre, subito uel laesuros, uel profuturos. Demonem namque ducem omnes ad diuinum iudicem uita repente perducere in locum communi iudicio deputatum, in aera scilicet minus puros, et in aethera puriores, ibique iudicatos ab alio rursus demone per triuuium ad sua, id est, sibi similia singulos trahi. Per triuuium, inquam, quia alij mittuntur in caelum, alij in tartarum, alij uero in medias regiones. Ducit autem eos demon, in bonis quidem intelligentiam mouens, in malis autem imaginationem affectumque perturbans. Quod autem dicit iniquos absque duce errare, absque benefico intellige duce. Adde quod neque quod trahantur, agnoscunt, et uiolentia rapiuntur. Ceterum antequam animarum distribuat sortes, orbem terrae describit, dicens esse quasdam terrae plagas, atque illas quidem amplissimas, et usque adeo altas, ut uentis et imbris non pulsentur. Vbi temperatissimus aer sit, sub quo preciosissima quaeque nascuntur, homines acutissimi sensibus, uitaque longaeui. Sunt qui uelint et homines et alia illic nascentia quamplurimum ex aethere aereque componi, quam minimum uero ex crassioribus elementis: ut hominum corpora quasi aerea sint, fructibusque maxime acris nutriantur. Quod nequis tanquam impossibile neget, Olympiodorus Aristotelis adducit historiam, in qua Aristoteles uidisse se inquit hominem qui solo aere nutriebatur et sole. Quod autem terrae sublimis faciem in duodecim diuidit plagas, inde prouenit, quia duodecim congruit zodiaci signis, duodecim sphaerarum regitur animabus, et duodecima est mundi sphaera, atque ueluti totius fundamentum dodecaedram illam sibi usurpat figuram, quam Timeus attribuit mundo. Sed de hac ipsa figura, deque alijs terrae proprijs questionibus, in Timeo dicemus. Tu uero terrae huiusmodi habitationem terrestri Moysi paradiso similem esse memento. Proinde flumina sub terra describit, quibus animae nutriuntur. Quae quisquis secundum nostri corporis humores animique perturbationes in hac uita nos affligentes exponit, nonnihil adducit simile uero, ueruntamen ueritatem integram non assequitur. Plato enim et hic et in Republica significat premia uirtutum et supplicia uitiorum ad alteram uitam potissimum pertinere. Acheron igitur sub terra flumen locus est purgatorius, atque ad curam pertinet et macerem. respondet quoque aeri, parti que mundi meridiana. Phlegeton igni respondet atque orienti, uimque puniendi continet per calorem, et ire cupiditatisque feruorem punit. Styx Cocytusque respondet terrae atque occasui, odiumque per luctum solumque puniunt. Differunt uero hoc inter se solum, quod Styx exoriens appellatur, Cocytus uero progrediens. Tartarum infimum tenere uult inferni locum, in quo scelestissimi non mercedis, sed exempli gratia affligantur, quemadmodum hic et in Republica legitur et Gorgia. Addunt quidam ad haec

ad hæc flumina Oceanum quoque quodammodo pertinere, aque septentrioniq; respondentem, in quo distinguendi definiendiq; uirtus intelligatur. Tu uero quod de fluminibus dicitur, potissimum de demonibus numinibusq; intellege, flagitiosos tali quodam ordine punientibus. Profecto peccata facile sanabilia sunt, quæ nondum in habitum sunt conuersa. Difficile uero sanantur quæ iam habitum genuerunt: ueruntamen unâ cum quadam rationis repugnantia committuntur, & committentes afficiunt poenitentia. Insanabilia uero sunt omnino, quorum habitus & repugnantiam & poenitentiam procul fugat. Prima purgantur in Acheronte. Secunda, si ad prima uergant, puniuntur in Phlegetonte: si ad tertia, in Styge, atq; Cocyto. Tertia affliguntur in Tartaro, ex quo, ut Plato inquit, nunquam egrediuntur. Quo uero pacto alij aliter id exponant, in presentia libentius prætermitto. Affligi uero possunt animæ non tantum per imaginationem infelicitè à demonibus agitatas, sed per aerea quædam corpora, quæ uehicularum & cymbæ nomine designantur. Premia uero sic Plato distinguit. Animæ quæ iuste & sanctè sine philosophia uixerunt, sublimia terre, qualia supra descripsimus, ascendentes, in tenuissimis spiritalibusq; ibi corporibus habitant. Quæ uero ciuilitè propterea philosophatæ sunt, cum splendidis cælestibusq; corporibus cælum colunt. Sed quæ per exactam philosophiam perfecte purgatæ sunt, in locum supercælestem euolant, ubi absque corporibus omnino, ut Plato hic inquit, totum per tempus uiuunt. Quæ uero id ratione exponant nonnulli, consilio non recensebo. Porphyrius certe atq; Iamblichus tradunt animas Deo perfectissime restitutas nunquam cadere. Quod quidem congrue respondet oppositis, quæ ex tartaro nunquam emergere iudicantur. Quod quidem si ita sit, circuitus iam infiniti tollentur: Temporales uero circuitus adhiberi purgationis cuiusdam gratia uidebuntur. Socrates tandem gallum Aesculapio sacrum se debere fateatur, reddiq; diligentissime iubet. Prisci Aesculapio medico Phœbii filio gallum sacrificabât diei solisq; nuncium, id est, diuinæ beneficentiæ morborum omnium curatrici, quæ diuinæ providentiæ filia nominatur, diem, id est, uitæ lumen debere se fatebantur. Eiusmodi medicum in superioribus perquirere iusserat morborum animi curatorem. Et quasi iam omni dubitationis metusq; morbo liberati sint, gratiam uictimamq; Deo referri iubet. Præterea oracula priscorum tradunt, animas remeantes in cælum, pæana, id est, triumphalem cantilenam canere Phœbo. Reddit ergo Deo uotum, ut alacer Pæana canens, cælestem patriam repetat.

☉ PHAEDO, VEL DE ANIMI IMMORTALITATE, VEL DE ANIMA, AD LAVRENTIUM MEDICEN UIRUM MAGNANIMUM.

ECHECRATES, PHAEDO, APOLLODORVS, SOCRATES, CEBES, SIMMIAS, CRITO, MINISTER VNDECIMVIRORVM.

PSE' ne, ô Phædo, affuisti qua die Socrates uenenum bibit in carcere: an ab alio audiuisti? PHÆ. Equidē, ô Echeocrates, affui. ECHEC. Quænam sunt ea quæ uir ille antequam moreretur, loquutus est? Et quomodo è uita discessit? Libenter enim audirem. Nam neq; ququam Phlasiolorum ciuium frequenter proficiscitur nunc Athenas, neque iamdiu hospes aliquis inde ad nos accessit, qui certum aliquid ea de re nunciare nobis posset, nisi illū potatō ueneno è uita migrasse. De cæteris uero nihil quid referrent, habebant. PHÆ. Nec ergo quæ ad iudiciū pertinebant, quo pacto tractata fuerint, audiuisti? ECHEC. Audiui mus. hæc enim nobis quidam retulit. Et admirati profecto sumus, quod iam peracto iudicio, diu postea obijisse uideatur. Quid nam in causa fuit, ô Phædo? PHÆ. Sorte quadam id Socrati, ô Echeocrates, accidit. nam pridie quàm iudicaretur, ornari cōtigit puppim nauis eius, quam mittunt Athenienses in Delum. ECHEC. Id uero quidnam sibi uult? PHÆ. Hæc est illa nauis, ut aiunt Athenienses, in qua Theseus olim bis septē illos secum tulit in Cretam, seruauitq; illos, & ille seruatus est. Vouerat autem, ut fertur, Apollini, si seruarentur, quotānis in Delum spectaculū quoddam mittere. Quod quidem nunc etiam ac semper ex illo tempore singulis ad Deum mittunt annis. Cum igitur spectaculū principiu agitur, ex lege interim lustrant urbem, neminemq; eo tempore publice necāt, donec Delum perueniat nauis, rursusq; Athenas reuertatur ex Delo. Id uero nonnunquam longo peragitur tempore, quando eos occupant uenti. Initium uero spectaculū est, postquam Apollinis sacerdos nauis illius coronauerit puppim. Id uero, ut modo dicebam, pridie quàm iudicaretur, factum erat. Quamobrem longum tempus Socrates fuit in carcere iudi-

re iudicium inter atq; mortem. E C H E C. Circa uero mortem ipsam, ô Phædo, quæ nam sunt ab eo dicta, quæ facta, quæ ue familiarium aderant? An forte magistratus adesse non permittebant? atque ita orbatus decessit amicis? P H A E. Permittebant quidem. Ideoq; aderant aliqui, & quidem multi. E C H E C. Hæc igitur omnia para te quam planissime nobis referre, nisi quid negocij te impediatur. P H A E. Otiosus equidem sum, atque enarrare uobis conabor. Quippe cum meminisse Socratis siue ipse loquar, siue loquentes alios audiam, mihi semper omnium sit dulcissimum. E C H E C. Similiter, ô Phædo, hos qui te audituri sunt, affectos habebis. Sed iam pro uiribus diligentissime refer omnia. P H A E. Atqui mira quadam ratione, ô Echecrates, illic præsens affectus eram. Neq; enim misericordia me habebat, ut familiarissimi uiri morti præsentem. Sane beatus uir ille mihi, ô Echecrates, uidebatur, tum animi illius habitum, tum orationem consideranti: adeo intrepide generoseq; migrabat è uita, ut uideretur mihi illum in uitam alteram, non absque diuina sorte migrare, sed illic quoq; beatum fore, si quis unquam alter. Quamobrem neq; admodum commouebatur, ut consentaneum uideretur hominem rei præsentem lugubri commoueri: neq; rursus afficiebar lætitiâ, quemadmodum solebamus aliâs quum in philosophia uersabamur. Nam sermones quidem eiusmodi erant, sed reuera affectus quidam mirus atque insolita uoluptatis dolorisq; permixtio me inuaserat, considerantem illi paulo post moriendum fore. Et quicumque aderamus, ferme similiter eramus affecti, aliâs quidem ridentes, aliâs uero lachrymâtes. Unus autem præ cæteris Apollodorus: nosti enim uirum, eiusq; morem. E C H E C. Quid nî? P H A E. Ille igitur ita prorsus erat affectus, atque ego ipse aliq; omnes distractum similiter perturbatione animum habebamus.

E C H E C. Sed quinam forte aderant, ô Phædo? P H A E. Ciues quidem & indigenæ aderant, ipse Apollodorus, & Critobulus, paterq; eius Crito: rursus Hermogenes, Epigenes, Aeschines, Antisthenes. Aderat & Ctesippus Pæaneus, & Menexenus, atque aliq; quidam indigenæ. Plato autem, ut arbitror, ægrotabat. E C H E C. Sed num aliqui aderant peregrini? P H A E. Aderant & peregrini, Simmias Thebanus, & Cebes, & Phædonides: Megarenses uero Euclides, & Terpsion. E C H E C. Aristippus autem & Cleombrotus nunquid aderant? P H A E. Non. In Ægina enim dicebantur esse. E C H E C. Aderant ne insuper aliq;? P H A E. Hos ferme quos narraui, interfuisse existimo. E C H E C. Dic uero quales fuerunt sermones? P H A E. Conabor equidem à principio tibi omnia enarrare. Solebamus quotidie diebus superioribus ad Socratem proficisci ego atq; aliq; conuenientes mane in illa curia in qua & iudicium factum fuerat. Carceri enim erat proxima. Colloquentes igitur inter nos opperiebamur semper illic quoad carcer aperiretur. aperiebatur enim haud admodum mane. Eo autem aperto, ingrediebamur ad Socratem, & ad plurimum diem cum ipso confabulabamur. Tunc ergo prius solito conuenimus. Pridie namque eius diei quum è carcere egressi essemus, uespere nauem ex Delo audiimus rediisse. Itaque ediximus inuicem summo mane nobis fore ad locum solitum redeundum. Cum uero reuersi essemus, exiens nobis obuius ianitor qui nos solebatmittere, expectare iussit, nec prius ingredi quam ab ipso accersiremur. Soluunt enim, inquit, undecim uiri Socratem, illiq; denunciant hodie mortem esse obeundam. Neq; deinde admodum commoratus redijt ad nos, iussitq; intrare. Itaq; introeuntes Socratem quidem inuenimus compedibus pauloante solutum: Xanthippen uero, nosti mulierem, iuxta sedentem, puerumq; eius manibus tenentem. Quæ nos quum uidisset, eiulare coepit, & qualia mulieres solent exclamare: O Socrates, inquit, nunquam amplius affabuntur te tui familiares, neq; tu illos. At Socrates Critonem intuitus, O Crito, inquit, deducat quis hanc domum. Et illam quidem reduxerunt quidam Critonis domestici, uociferantem atque plangentem. Socrates autem sedens in lectica, contraxit ad se crus, manuq; perfricuit, atq; inter fricandum sic inquit: Quam mira uidetur, ô uiri, hæc res esse, quam nominant homines uoluptatē, quamq; miro naturaliter se habet modo ad dolorem ipsum, qui eius contrarius esse uidetur. Quippe cum simul homini adesse nolint. Attamen si quis prosequitur capitq; alterum, semper ferme alterum quoq; accipere cogitur, quasi ex eodem uertice sint ambo connexa. Arbitror equidem Aesopum, si hæc animaduertisset, fabulam fuisse facturū: uidelicet Deum ipsum cum ipsa inter se pugnatiâ uellet conciliare, neq; id facere posset, in unum saltem eorū apices coniunxisse, proptereaq; cuiuscunq; adest alterum

alterum, eidem mox alterum quoque adesse. quod quidem mihi accidit in praesentia. Siquidem modo crus propter uincula afficiebatur dolore, sed huic succedere uoluptas iam uidetur. Ad haec Cebes, Per Iouem, inquit, o Socrates, opportune id mihi in memoriam reuocasti. Cum enim poemata composueris, sermones intendens Aesopi scripto in Apollinem prooemio, tum alij multi me interrogauerunt, tum Euenus pauloante, quoniam consilio postquam in carcerem deuenisti, ea feceris, quae prius feceras nunquam. Si igitur tibi cura est ut habeam quid respondeam Eueno, quando iterum ex me quaesierit, quod certo scio facturum, dic quaeso, quid ei sit respondendum. Vera, inquit, o Cebes, responde, me id effecisse, non ut uel ipsi gratificarer, uel cum ipsius carminibus decertarem: sciebam enim facile id non esse: uerum ut insomnia quaedam experirer me simul expians, num forte haec sit ea musica quam sapientius iam exercere me iubent. Nam frequenter superiori tempore insomnia idem, licet alia atque alia forma sese mihi offerens, eadem semper ita praecipit. Fac o Socrates, musicam, atque exerce. Ego igitur quod in superiori tempore faciebam, hoc mihi praecipitum arbitrabar: & quemadmodum currentes adhortari solemus, sic quod ipse antea faciebam, ad idem me insomnia cohortari putabam, quasi philosophia maxima musica foret. Postquam uero factum iam de me iudicio, mori me inter Dei festiuitas inhiberet, censui oportere, si forte insomnia toties iubeat popularem hanc musicam exercere, non negligere eius praecipitum. Tutius enim fore arbitratus sum, antequam e uita migrarem, expiare animum, atque ut monet insomnia, poemata facere. Quamobrem primo equidem cecini Deum ipsum, cuius tunc sacra celebrantur: atque post Deum iudicans oportere eum qui poeta futurus sit non sermones, sed fabulas facere, me uero non esse fabulatorem, nonnullas ex fabulis Aesopi quas sciebam, magisque in promptu habebam, ut in quaque prius incidi, modulatus sum. Haec igitur o Cebes, refer Eueno, & ualere iube. Atque consule, ut si probe sapit, me sequatur. migro enim hinc hodie. Sic enim Athenienses iubent. Tunc Simmias, Quale id est, inquit, o Socrates, quod Eueno mandas? Sape equidem cum illo fui, & quantum de illo sentio, nullo pene modo libens ille tibi parebit. Quid uero inquit? nonne philosophus est Euenus? Mihi quidem uidetur, inquit Simmias. Volet igitur & Euenus, & omnis quicumque huius rei digne est particeps. Non tamen forte sibi uim inferet. Non enim fas esse aiunt. Et simul haec dicens, crura e lectica demisit in terram. Atque ita sedens, deinceps reliqua disputauit. Quaesiuit igitur ab eo Cebes, quoniam id modo ais, o Socrates: fas quidem non esse seipsum uiolare, philosophum tamen optare morientem sequi? Quid o Cebes, inquit, nonne tu Simmiasque talia quaedam audiuistis a Philolao, quo familiariter uterbamini? Manifesti quidem, inquit Cebes, nihil o Socrates. Atqui ego quoque de his rebus, inquit Socrates, ex auditu loquor. Quae igitur forte ipse audiui, referre uobis nulla inuidia prohibebit. Etenim forte maxime decet illo migraturum considerare atque effingere qualis fore putanda sit haec ipsa migratio, quid enim aliud usque ad solis occasum quis faciat? Quam ob causam, inquit Cebes, o Socrates, nefas esse aiunt sibi manus inferre? Iam enim quod modo quaerebas, ego a Philolao audiui, quum apud nos uersaretur, & ab alijs insuper nonnullis, non decere id facere: apertum tamen hac de re quicumquam nihil ab aliquo unquam audiui. Sed attentione opus est, inquit. Nam & si audieris, mirum tamen forte uideri possit, si hoc solum ex alijs omnibus simplex sit, nec accadat unquam homini quemadmodum caetera, quando & quibusdam melius mori quam uiuere. Itaque mirum tibi forte uidebitur, si his quibus praestat mori, non liceat sibi prodesse, sed alium oporteat expectare qui prosit. Tunc Cebes subridens, Pro Iupiter, inquit, Thebanorum more. Atqui uideri quidem, inquit Socrates, potest id sic absurdum. Fortasse etiam quandam habet rationem. Profecto sermo ille qui de his arcanis habetur, in quadam custodia esse homines, neque decere quenquam ex hac seipsum soluere, neque auferre, magnus quidem mihi uidetur, neque cognitu facilis. Veruntamen id mihi o Cebes, recte apparet dictum, deos quidem curam habere nostri, nos uero homines unam quandam ex possessionibus esse deorum. An non ita tibi uidetur? Mihi quidem inquit Cebes. Nonne igitur, inquit, & tu si quod ex mancipijs tuis seipsum perimeret, quum tu nullo modo id permisisses, irascereris utique illi? Et si potestatem haberes, poena quadam afficeres? Omnino, inquit. Forte igitur hac ratione haud praeter rationem est, non prius de-

cere

cete seipsum interficere quàm deus necessitatem aliquam imposuerit, qualem nobis imposuit in præsentia. Cōsentaneum id quidem apparet, inquit Cebes. Quod uero dicebas modo, philosophos per facile uelle mori, absurdū ō Socrates, uidetur esse, si quidem quod nunc diximus, rationem habet, deum uidelicet nostrum esse curatorem. Nos uero in rebus eius positos esse. Nullam enim id rationem habet, prudentissimos uidelicet homines nō ægre ferre ab ea cura se amoueri, quam sibi præstant dīj optimi omnium rerum gubernatores. Nunquam enim putaret uir prudens ipsum se melius esse curaturum, si liber euaferit: sed demens aliquis forsitan id putaret, fugiendū scilicet esse à domino, neq; cogitaret nō esse id quod bonū est fugiendū, sed in eo maxime permanendū. Ideo q; abiq; ratione fugeret. Qui uero mentem habet, semper apud eum qui sit melior esse cupit. Atq; ita ō Socrates, contrā omnino conueniens esse uidetur, quàm quod paulo ante dicebatur, Sapientes quidem decere grauiter mortem ferre, Insipientes uero libenter. Socrates igitur cum hæc audisset, delectari uisus est argutia Cebetis. Conuersusq; ad nos, semper, inquit, hic Cebes rationes quasdam perscrutatur, neq; admodū facile quod quiuis dixerit, uult admittere. Tunc Simmias, mihi quoq; inquit, non nihil uidetur Cebes dicere. Quo enim consilio sapientes uiri eos qui meliores reuera quàm ipsi sint, fugiant, illisq; carere facile patiantur? Atqui mihi uidetur Cebes sermonem in te intendere, quòd tam facile & nos relinquant & deos, ut tu ipse fateris, principes bonos. Iusta dicitis, inquit Socrates. arbitror enim uos dicere me ipsum tanquam in iudicio oportere purgare. Et maxime quidem, inquit Simmias. Age ergo, inquit. Conabor nunc apud uos accuratius quàm nuper apud Atheniensium iudices fecerim, me defendere. Equidem ō Simmia atq; Cebes, nisi me migraturū putarem, primum quidem ad deos alios sapientes & bonos, deinde ad homines defunctos his qui hic sunt meliores, iniusta agerē, nō moleste ferens mortem. Nūc certe habetote, sperare me ad uiros bonos iturum, sed hoc quidem haud omnino asseuerarem. Quod uero ad deos dominos ualde bonos iturus sim, certū habetote siquid aliud eiusmodi & hoc utiq; me affirmaturū. Proprierea haud similiter mortem moleste fero: sed bono animo sum, speroq; superesse aliquid his qui defuncti sunt, atq; ut iam diu dicitur, multo melius bonis fore quàm malis. Quidnā ō Socrates, cogitas, inquit Simmias? Nunquid ipse cum isthac sententia hinc abire? An nos quoq; participes eius relinqueret? Nempe cōmune nobis quoq; id bonum arbitror esse debere. Præterea ita demum te apud nos purgaueris, si quæ dicis, nobis etiam persuaseris. Dabo equidem operam, inquit. Sed Critonem prius auscultemus. Videtur enim mihi iam dudum nō nihil significare uelle. Quid nam putas aliud ō Socrates, inquit Crito, quàm quòd iam dudum mihi dicit is qui tibi uenenum est daturus: iubet enim te moneri ut quàm parcissime loquaris, dicens eos qui disputant, nimium incallescere, nihil uero tale bibituris uenenum conuenire. Alioquin eos qui id fecerint, cogi interdum bis, quandoq; ter uenenū bibere. Mitte ipsum, inquit. Tantum id quod officij eius paret, tanquam bis, & si oportuerit ter præbiturus. Et antea quidem, inquit Crito, ferme id responsurum sciebam. Sed ille me iam dudum stimulat. Mitte ipsum, inquit. Ego uero ō iudices, rationem uobis iam reddere uolo, ob quam mihi uideatur uir qui per omnem uitam incubuerit philosophiæ, merito magna cum fiducia imminentem expectare mortem, atq; bona spe esse, se ibi postquam hinc migrauerit, maxima bona reportaturū. Quemadmodum igitur id ita se habeat, ō Simmia atq; Cebes, conabor equidem aperire. Quicumq; philosophiam recte aliquando attigerunt, nimirum uidentur latuisse ceteros homines, quòd nihil aliud ipsi cōmentarentur quàm mori, atq; esse se mortuos. Quòd si id uerum est, perabsurdū foret, si cum nihil præter hoc aliud per omnem uitam studuerint, hoc ipso adueniente quod iam diu agitabāt exercebātq; grauiter ferrent. Hinc Simmias arridens, per Iouem, inquit, ō Socrates, mihi quidem haud multum ridere cupienti risum expressisti. Nam multos arbitror fore qui si id audierint, aptissime in philosophos dictum putent, nostrosq; homines consensuros & ualde quidē philosophos reuera mori, nec tamen ignorare quàm digni sint morte. Fortè id recte ō Simmia, inquit, dicerent, præterquā quod non ignorare addunt. Latuit sanè eos, qua ratione ueri philosophi & mori studeant, & morte sint digni. Sed iam relinquamus illos, nobisq; ipsis loquamur. Putamus ne aliquid esse mortem? Aliquid certe, inquit Simmias. Nunquid aliud, inquit, quàm animæ à corpore solutionem? Esseq; id mortuū esse, scilicet solutum ab anima cor-

T pus per

pus per se seorsum esse? Seorsum quoque à corpore animā solutam ipsam per seipsam ex-
 stere: Nunquid mors præter hoc aliud est? Nihil aliud, inquit Simmias. Cōsidera, inquit,
 bone uir, num tibi idem quoque & mihi uideatur. In his enim uos arbitror planius quæ per-
 quirimus, inuenturos. Videtur ne tibi philosophi officium esse sectari eas quæ appellan-
 tur uoluptates, quales sunt epularum, atque poculorum? Minime quidem, inquit Socrates, inquit. Sed
 nunquid uenereorū? Nullo modo, inquit. Quid reliquum corporis cultum, an multiface-
 re philosophus tibi uidetur? Ut habere uestes egregias, calceosque & alia quæ circa corpus
 sunt ornamenta, utrū multifacere tibi uidetur, an nihil pendere, nisi quatenus magna co-
 gat necessitas illis uti? Mihi quidem uidetur uerus philosophus hæc omnia floccipende-
 re, inquit Simmias. An non tibi uidetur, inquit, eiusmodi studium haud ad corpus quidem
 declinare, sed quantum fieri potest ab illo discedere, atque ad animum se conuertere. Mihi
 quidem, inquit Simmias. Nōne igitur in eiusmodi rebus primum manifeste apparet phi-
 losophus præter cæteros homines animumque maxime potest à commercio corporis segre-
 gare? Apparet, inquit. Putant uero plerique, inquit Simmia, eum hominem cui nihil talium dul-
 ce sit, neque illis fruatur, reuera uiuere existimandum non esse, sed penè mortuum, cum uo-
 luptates corporis non percipiat. Verissima narras, inquit. Quid autem circa sapientiæ ipsius
 acquisitionem? inquit Socrates. Vtrum impedimento est corpus, si quis ipsum socium ad
 inuestigandum assumpserit, nec ne? Quale utique tale aliquid dico. Habet ne uisus & auditus
 ueritatem in hominibus aliquam? An talia quædam ipsi quoque poetæ semper canunt, ni-
 hil nos audire, nihil uidere syncerum? Atqui si in corporis sensus synceri certique non sunt,
 neque etiam alij: quippe cum cæteri omnes his quodammodo deteriores sint. An non tibi
 uidentur? Prorsus, inquit. Quando igitur animo ueritatem attingit, inquit. Quando enim
 aliquid cum corpore tentat inuestigare, proculdubio decipitur à corpore. Vere loqueris,
 inquit. An non sicubi proprie in ipsa ratiocinatione fit sibi aliquid eorum quæ uere sunt
 manifestum? Ita est, inquit. Ratiocinatur autem tunc optime, quando horum nihil eum
 perturbat, neque auditus, neque uisus, neque dolor, neque uoluptas: sed quæ maxime seipsum
 in se recipiens, deserit corpus, neque quicquam quoad fieri potest cum illo cōmunicans, ne-
 que attingens, ipsum quod uere est, affectat. Est ita, inquit. Nōne, inquit Simmias, & in
 hoc philosophi animus maxime contemnit corpus, ab eoque aufugit, quæritque secundum
 seipsum uiuere? Apparet, inquit. Quid uero hæc, inquit Simmia? inquit. Dicimus ne iustum
 ipsum esse aliquid, an nihil? Aliquid per Iouem, inquit. Rursus ipsum pulchrum ipsumque
 bonum aliquid esse? Quid ni? Num aliquando horum aliquid oculis percepisti? Nun-
 quam. An alio quodam sensu corporis attigisti? Loquor autem de omnibus, ueluti de ipsa
 magnitudine, de sanitate, de robore ipso, ac summam de cæterorum omnium essentia,
 id est, quod unumquodque sit, nunquid per corpus quod in his uerissimum est, perspicitur?
 An ita se res habet? Quicumque nostrum maxime & sincerissime cogitare mente se com-
 parat ipsum quod aggreditur cogitandum, hic proxime ad cognitionem ipsius accedit.
 Prorsus. Nōne igitur ille purissime faceret, quicumque ipsa mentis excogitatione quæ-
 maxime se ad unumquodque conferret, neque uisum in excogitando adhibens, neque sensum
 prorsus ullum ratiocinationi coniungens: sed ipsa secundum seipsam mentis excogitatio
 ne sincera utens, ipsum per se quodlibet syncerum existens studeret uenari, ab oculis, ab
 auribus, &, ut summam dicam, à toto corpore liber, utpote perturbante animum, neque
 permittente ueritatem, sapientiamque assequi, si quando in cōmunionem recipiatur? An
 non hic erit, inquit Simmia, si quis unquam alius ipsius quod uere est compos? Mirifice uero loque-
 ris, inquit Socrates, inquit Simmias. Nōne igitur, inquit, ex his omnibus necessario sequitur,
 opinionem eiusmodi legitimis philosophis usque adeo constare debere, ut ad se inuicem
 ita loquantur? Necessaria iam ratione concluditur nos quadam rationis ipsius uia ad id
 considerando perducere, uidelicet donec corpus habemus, animusque noster tanto malo erit
 admixtus, nunquam nos id quod desideramus, uerū ad uotum cōsecuturos. Impedimen-
 ta enim penè innumerabilia corpus præbet, propter necessariam eius alimoniam. Præter
 ea morbi nobis hinc incidentes, inuestigationem ueritatis impediunt: amoribus, cupidi-
 tatibus, timoribus, multiplicibusque imaginibus, multis denique nugis nos implet, ut uerissi-
 me dicatur nihil pensi unquam ac ueri nobis afferre. Nam ad bella, ad seditiones, ad pu-
 gnas nihil aliud quam corpus multiplex, eiusque cupiditas impellit. Omnia enim pecunia-
 rum

Corpus impedi-
 mento esse phi-
 losophanti
 Quod sensus
 nō capiat quic-
 quam sincere

rum gratia fiunt. Pecunias autem quærere cogimur, corporis gratia, usus eius inferuientes. atq; ita fit ut propter hæc omnia à philosophiæ studijs abstrahamur. Extremum uero omnium est, quod siquid ab ipso otij nobis contingat, nosq; ad considerandū aliquid conferamus, inuestigantibus nobis rursus ubiq; sese opponens, tum uultu quodam perturbat animum, & quasi percutiens reddit attonitū, adeo ut hoc obstaculo impediti, uerum perspicere nequeamus. Cæterum nobis reuera demonstratum est, siquando optamus pure aliquid intelligere, recedere à corpore oportere, atq; ipso animo res ipsas considerare. Atq; tunc, ut apparet, compotes euademus eius quod affectamus, cuius ue amatores profitemur nos esse, scilicet sapientiæ, cum uidelicet mortui fuerimus, quemadmodum significat ratio: dum autem uiuimus, nequaquam. Nempe si nihil cum corpore pure discerni potest, è duobus alterum: aut nullo modo possumus scientiam consequi, aut post mortem. Tunc enim animus ipse per seipsum erit seorsum à corpore, prius uero nequaquam. Atque dum uiuimus, ita ut uidetur, proxime ad scientiam accedemus, si quamminimum cum corpore cõmercium habuerimus, neq; quicquam cum illo communicauerimus, nisi quantum summa cogat necessitas: neq; huius natura replebimur, sed ab eius contagione cauebimus, quoad deus ipse nos soluat: atq; ita puri, & à corporis insaniam liberati, ut consentaneum est, cum talibus erimus, cognoscemusq; per nos ipsos syncerum quodlibet, id est forsitan ipsum uerum. nam impuro quidem purum attingere nefas est. Talia enim ò Simmia, iudico necessarium esse omnes discendi cupidos loqui inuicem, atque opinari. An non tibi uidetur? Et maxime quidem, inquit Simmias, omnium ò Socrates. Si hæc igitur, inquit, uera sunt, ò amice, magna spes est eunti illuc quò nunc ego proficiscor, sicubi & ibi sufficienter eius rei se cõpotem fieri, cuius gratia tantum nos negotium in superiori uita suscepimus. Hanc ergo migrationem in præsentia mihi iniunctam, bona spe suscipio, similiterq; quiuis alius, qui modo putauit præparatã sibi mentem tanquam purificatam. Ita prorsus, inquit Simmias. Purificatio uero, inquit, nõne in hoc consistit quod iamdudum dicebamus, uidelicet ut quàm maxime possumus, seiungamus à corpore animum: hoc est & in præsentia tempore, & in futuro à corpore tanquam à uinculis resolutum. Maxime quidem, inquit. Nõne igitur hæc mors appellatur solutio animæ, separatio à corpore? Prorsus. Soluere uero ipsum quemadmodū confitemur, omni tempore maxime ac soli student qui recte philosophantur. Atq; hæc ipsa philosophorum meditatio est, animum à corpore soluere, atq; separare. Nõne ita? Ita uidetur, inquit Simmias. Quamobrem, ut in principio dicebam, ridiculum foret, si uir qui se in uita sic comparauit, ut quàm proxime ad mortem accederet, ea deinde adueniente, perturbaretur. Nõne ridiculum? Quid ni, inquit Simmias. Reuera igitur, inquit, recte philosophantes mortem commentantur, atq; ab ea minime omnium perterrentur. Ita uero considera. Cum enim corpus quidem ubique aspernentur, animum uero ipsum eupiant secundum seipsum habere, nõne summa esset absurditas, si tunc quando id euenit, expauescant, molesteq; ferant, neq; libenter illuc proficiscantur, quò quum peruenerint, spes est eo quidem quod amabant in uita, potiri, amabant autem sapientiam: eo autem cuius commercium moleste ferebant, liberari? An uero amatis & mulieribus & filijs defunctis, multi iam sponte uoluerunt ad inferos proficisci, sperantes eos ibi uisere, cum eisq; uersari quos amauerant: Sapientiæ autem uerus amator uehementer in hanc ipsam spem adductus, non aliter eam pro dignitate ulla se comparaturum quàm si moriatur, imminuentem mortem ægre feret, ac non libenter hinc illuc emigrabit? Arbitrari quidem ò amice, oportet, si uere philosophus sit, magnopere apud ipsum hanc opinionem ualere, ut non alibi puram sapientiam posse assequi speret, quàm in futura post mortem uita. Si autem hoc ita se habet, nõne quemadmodum modo dicebam, præter rationem foret omnino, si mortem uir eiusmodi formidaret? Per Iouem, inquit Simmias, contra rationem. Sufficiens ergo cõiectura erit, inquit, si quem uideris moleste mortem ferre, eum non esse philosophum, sed *Ἀλοσώματον* quendã, id est corporis amatorem, atq; eundem ferme *Ἀλοχρέματον*, & *Ἀλόπμον*, id est pecuniarum honorumq; cupidum, ac talem, ut alterum horum affectet, aut utrũq;. Omnino ita est, ut ais, inquit Simmias. Proinde quæ ò Simmia, fortitudo nominatur, an non uiris eiusmodi maxime conuenit? Maxime. Nõne & temperantia, cuius pleriq; aiunt officium esse, nequaquam prostrernere

se libidinibus, sed parvipendere illas, modestiamque seruare, his duntaxat conuenit, qui corpus despicunt maxime, atque in philosophia uiuunt. Necessesse est. Si enim considerare uelis fortitudinem temperantiamque aliorum, tibi perabsurda uidebitur. Quanam o So crates ratione? Scis utique ceteros omnes mortem unum ex maximis malis existimare;

Et maxime quidem. Nonne igitur maiorum metu malorum, quicumque inter eos fortes sunt, sustinent mortem quando sustinent? Hoc pacto. Metuendo igitur, atque metu fortes ita sunt omnes praeter philosophos: & si absurdum est metu, uel timiditate aliquid esse fortem. Nimum certe, inquit Simmias. Quid autem? qui inter eos moderati dicuntur, inquit, nonne simili quodam pacto affecti sunt, intemperantia uidelicet quadam temperati? quanquam impossibile id esse dicimus, ueruntamen illis euenit affectio quaedam huic similis, in isthac eorum fatua temperantia. Timentes enim ne alijs careant uoluptatibus, easque appetentes, a ceteris abstinent, ab alijs superati: & si uocant intemperantiam a uoluptatibus superari, ueruntamen accidit eis, ut superati a uoluptatibus, alias superent uoluptates. Iam uero id illi simile est quod modo dicebatur, scilicet quodam modo per intemperantiam fieri temperatos. Simile quidem, inquit Simmias. Animaduertendum est o beate Simmia, inquit, ne haec haudquaquam recta sit ad uirtutem uia, uoluptates uidelicet uoluptatibus, dolores doloribus, & metum metu, & maius minori tantum nummos commutare: sed ille duntaxat rectus sit nummus, cuius gratia haec omnia oporteat commutari, atque uenundari, scilicet sapientia, prudentia, pro qua, & cum qua omnia empta ac uendita reuera sit & fortitudo, & temperantia, & iustitia, ac summam uera uirtutis, cum sapientia, siue prudentia, & accedentibus, & recedentibus uoluptatibus, & timoribus, ceterisque generis eiusdem. Sin autem a sapientia segregata inuicem commutatur, abumbratio quaedam sit eiusmodi uirtus ac reuera seruilis, nihil sani uerique possidens: uirtutis autem ueritas in horum omnium purificatione reuera consistat: & temperantia, & iustitia, & fortitudo, & sapientia ipsa sit purificatio quaedam. Quamobrem hi qui mysteria nobis constituerunt, minime contemnendi uidentur, sed reuera iam dudum occulte nos admonere, quicumque non expiatus, neque initiatus migrabit ad inferos, eum iacere in luto: quicumque uero purgatus atque initiatus illuc accesserit, cum dijs habitare. Sunt enim quemadmodum dicunt, thyrsigeri quidem multi, Bacchi uero pauci. Hi uero, ut equidem opinor, non alij sunt quam qui recte philosophati sunt. quorum quidem in numero esse me neque inferiorem quidem omni studio pro uiribus conatus sum. An uero recte contemderim, aliquid ue profecerim, quum illuc peruenerimus, certo sciemus, si deus uoluerit, paulo post, ut mihi uideatur. Haec igitur mea excusatio est, o Simmia & o Cebes, quam uoluerim, neque ob causam cum uos eosque qui hic sunt, dominos relinquam, merito non agere feram, neque perturbet. Spero enim me & illic non minus quam hic bonos dominos amicosque inuenturum. Multi uero id minime credunt. Si igitur defensio mea uobis magis quam Atheniensibus iudicibus persuasit, bene se res habet. Cum haec Socrates dixisset, suscipiens sermone Cebes, sic inquit. Cetera quidem o Socrates, recte dicta uidentur, quantum uero ad ipsam animam spectat, ualde ambigunt homines, ne anima a corpore separata nunquam sit ulterius, sed ea ipsa die qua homo mortem obierit, intereat, statimque seiuncta a corpore dissoluatur, atque exhalans quasi uentus, aut fumus dissipetur atque evanescat, neque uoluerim ulterius omnino sit aliquid. Profecto si esset alicubi collecta in semetipsam, & ab his malis quae tu modo narrabas liberata, multa nimirum bonaque spes esset, o Socrates, uera quae dicebas fore. Ceterum ad id fortasse persuasione fideque non parua opus est, ut credatur superesse animam post interitum hominis, atque aliquam uim intelligentiamque habere. Vera, o Cebes, loqueris, inquit Socrates. Verum quid agendum cenfes: an forte de his ipsis confabulandum, utrum ita fore, an aliter probabile sit? Libenter equidem, inquit Cebes, audirem de his rebus quid sentias. Neminem arbitror, inquit, haec audientem, ne si comaedus quidem sit, esse dicturum nugari nunc me, ac de quibus minime oporteat uerba facere. Si ergo placet, oportetque considerare, id hoc pacto consideremus, utrum uidelicet apud inferos sint mortuorum animae nec ne. Vetus quidem hic extat sermo, cuius memores sumus, abire quidem illuc animas defunctorum, rursusque huc reuerti, fierique ex mortuis. Atqui si hoc uerum est, ut ex mortuis iterum uiuentes fiant, essent animae illic nostrae. Neque enim rursus fierent, si alicubi non essent. Atque haec sufficiens coniectura est, ita

Proponitur discutendum, an anima hominis sit post obitum

est, ita esse, si reuera constet haud aliunde uiuentes fieri quam ex mortuis. At uero nisi id sit, alia opus erit ratione. Omnino, inquit Cebes. Neq; uero id in hominibus solum, inquit, si planius intelligere uis, consideres, sed in animalibus omnibus, & plantis, atq; ut summatim dicam, in omnibus quæ gignuntur. in his, inquam, omnibus cōsideremus nunquid omnia sic fiant, neq; aliunde quam ex contrarijs contraria, quibuscunq; tale aliquid contingit: quemadmodum pulchrum turpi quodammodo contrarium est, & iustum in iusto, aliaq; eiusmodi quàm plurima uidemus. Ergo utrum necessariū sit, cuicunq; aliquid est contrarium, nullo modo aliunde id quam ex suo contrario fieri? Veluti quando quid maius efficit, necesse est ex eo quod ante fuerat minus, postea maius euadere. Ita est, inquit Cebes. Nōne & si minus aliquid fiat, ex eo quod ante maius erat, postea fiet minus? Sic omnino, inquit Cebes. Quinetiam ex robustiori debilius, ex tardiori uelocius: Prorsus. Quid uero? Si quid euadat deterius, nōne ex meliori? Et si iustius, ex iniustiori?

Quid ni? In omnibus igitur satis id exploratum habemus, omnia ita fieri, contraria uel delict ex contrarijs. Prorsus, inquit Cebes. Quid rursus, inquit? Est ne medium aliquid inter contraria duo? Duæ uidelicet inter illa generationes, siue progressiones ab altero quidem in alterum, atq; in alterum uicissim ab altero? Sane inter maius atq; minus medium obtinet incrementum, & decrementum, dicimusq; id quidem crescere, illud uero decretere. Ita, inquit Cebes. Nōne similiter discerni uicissim, atq; confundi, frigescere, & incalescere, omniaq; eodem pacto? Et si nomina nobis defunt alicubi, ubique tamen ita necesse est fieri, uidelicet omnia ex contrarijs inuicem, generationemq; esse utriusque uicissim in alterum? Omnino quidem, inquit. Quid uero? ei quod est uiuere, est ne aliquid contrarium? Quemadmodum ei quod uigilare est, dormire contrarium?

Sic est omnino, inquit Cebes. Quidnam? Mori. An non ex se inuicē hæc fiunt? siquidem contraria sunt. Cumq; duo sint, duæ quoq; inter hæc generationes mutua siue progressiones? Nihil prohibet. Alteram quidem coniugationem eorum quæ modo dicebam, ego tibi dicam, tam ipsam quam generationes eorum. Tu uero mihi aperies alteram. Dico autem illud quidem dormire, illud autem euigilare, atque ex somno uigiliam fieri, & ex uigilia somnum: horumq; generationes hanc quidem coniuere, illam uero expergisci. Satisfeci tibi nec ne? Satisfecisti certe, inquit Cebes. Dic tu mihi quoq; similiter de uita atq; morte. An non contrarium uiuere dicis esse atq; mori? Equidem. Et ex se inuicem fieri? Ita. Ergo ex uiuente quidnam fiet? Mortuum. Quid autem ex mortuo? Necesse est confiteri uiuens. Igitur ex mortuis ô Cebes, uiuētia fiunt atq; uiuentes. Apparet. Sunt igitur apud inferos animæ nostræ. Videtur.

Nōne ergo & generationum quæ circa hæc sunt, altera quidem manifesta est? Mori enim manifestum est. nōne? Ita prorsus. Quidnam igitur faciemus? Nō reddemus uicissim generationem huic contrariam, sed hac in re duntaxat mancā dicemus naturam esse? An uero necesse est reddere ei quod mori est contrariam quandam generationem? Omnino. Quam uero istam? Reuiuiscere. Nōne igitur si reuiuiscencia est, progressio quædam hæc est ex mortuis ad uiuentes? Est utiq;. Conuenit ergo nobis hac insuper ratione, uiuentes ex mortuis fieri nihilominus quam mortuos ex uiuentibus. Quod cum ita sit, sufficientem coniecturam hinc haberi animas mortuorum necessario alicubi esse, unde iterum reuertantur. Videtur mihi ô Socrates hoc ex his quæ concessa sunt, necessario sequi. Animaduerte ergo, inquit, ô Cebes, haud ab re nos hæc, ut arbitror, concessisse. Nisi enim continue altera uicissim alteris redderent quasi quodam circulo remeantia, sed directa quædam progressio foret duntaxat ex altero in eius oppositum, neq; rursus reflecterentur in alterum, facerentq; regressum, omnia tandem, mihi crede, eandem subirent figuram atq; passionem, fieriq; cessarent. Quoniam id pacto dicis, inquit Cebes? Haudquaquam intellectu difficile est, inquit, quod loquor. Perinde enim ac si in somnum caderetur quidem, ab eo uero in uigiliam nunquam resurgeretur, minime te latet omnia tandē eò deuentura, ut Endymion ridicula quædam fabula uideatur, neque appareat usquam, cum cætera quoq; uniuersa somno similiter opprimantur. Proinde si confunderentur quidem omnia, nunquam uero discernerentur, Anaxagoræ illud repente contingeret, uniuersa uidelicet esse simul. Eadem ratione ô amice Cebes, si quæcunq; uitam acceperint, moriantur, mortua uero cum fuerint, mortua relinquantur, neq;

iterum reuiuiscant, an non necessarium est omnino, cuncta demum interisse, nihilque uiuere? Nam si ex alijs quidem uiuentia fierent, postea uero perirent, quid obstaret quo minus in interitū cuncta consumerentur? Nihil prorsus o Socrates, inquit Cebes, sed mihi omnino uera loqui uideris. Est certe o Cebes, inquit, maxime omnium ita ut mihi uideatur: neque nos hac ipsa quasi decepti confessi sumus, sed reuera reuiuiscencia est, atque ex mortuis uiuentes fiunt, mortuorumque supersunt animae. Atque bonis quidem melius est, malis uero peius. At qui & secundum illud o Socrates, inquit Cebes, quod frequenter usurpare soles, si modo uerum est, disciplinā uidelicet nostrā nihil esse aliud quam reminiscenciam: & secundum hoc inquam, necesse est nos in superiori quodam tempore, ea quorum nunc reminiscimur, didicisse. Id uero fieri non posset, nisi prius anima nostra fuisset alicubi quam in hanc humanā speciem deueniret. Quamobrē & hac ratione immortale quiddam anima uidetur esse. At quales huius rei demonstrationes, inquit Simmias, habes o Cebes? Commemora nobis eas. Non enim satis in praesentia memini. Vna quidem ratio est pulcherrima, inquit Cebes, quod interrogati homines si quis eos recte interroget, ipsi omnia quemadmodū sunt, respondent. At qui nunquam id facere possent, nisi inesset ipsis scientia rectaque ratio. Deinde si quis eos ad geometricas figuras descriptionesque, uel simile aliquid cōuerterit, ibi manifeste comperiet, ita id se habere. Si hac o Simmia ratio, inquit Socrates, tibi non satisfacit, attende, an sic tibi cōsideranti idem quod nobis uideatur. Diffidis enim eam quam disciplinam uocant, reminiscenciam esse posse. Haud equidem diffido, inquit Simmias. Veruntamen id expedit mihi discere de quo sermo est, scilicet reminisci. Ac fermē ex his quae Cebes coepit dicere, iam recordor, & credo. Nihilominus tamen & a te o Socrates, qua ratione id modo probare ipse aggrediebaris, perhibenter audirem. Hac equidem ratione, inquit Socrates, confitemur sanē quodammodo, si quis alicuius reminiscat, oportere ipsum prius aliquando id se uisisse. Prorsus, inquit Simmias. Nunquid ergo & hoc cōfitemur, inquit, quoties scientia hoc modo prouenit, reminiscenciam eam esse? Dico autem hoc pacto. Si quis aliud quiddam uiderit, uel audiuerit, uel alio perceperit sensu, neque solum id ipsum cognoscat, uerum etiam agnoscat aliud quiddam, cuius non una eademque, sed alia scientia sit, nōne merito dicemus hunc eius reminisci in cuius peruenit notionē? Quonā pacto id dicis, inquit Simmias? Hoc, inquit Socrates. Alia quodāmodo hominis scientia est, alia lyrae. Quid ni, inquit Simmias? An ignoras hoc amantibus euenire, cum lyram aut uestem, aut quid aliud ex his aspiciant quibus uti eorum amatae cōsueuerunt. Nam & agnoscunt lyram, & simul mente formam recolunt puellae cuius erat lyra. Hoc uero est reminisci. Ceu si quis cum Simmiam uiderit saepe, Cebetis recordetur, & caetera eiusdem generis infinita. Infinita per Iouem, inquit Simmias. An non igitur, inquit, tale quiddā recordatio quaedam est? Maxime uero si id nobis in illis contingat rebus, quas longitudine temporis, & negligentia obliuioni iam tradiderimus? Ita certe, inquit Simmias. Quid uero inquit Socrates? Contingit ne, ut qui equum pictum uiderit, pictamque lyram, reminiscatur hominis? Atque cum pictum aspexerit Simmiā, ueniat illi in mentē & Cebes? Sic utique, inquit. Nōne euenit etiam, ut qui Simmiam inspexerit pictum, ipsius quoque Simmiae recordetur? Euenit certe. An non secundum haec omnia contingit, tum a similibus, tum a dissimilibus reminiscenciam prouenire? Contingit. Verum quoties a similibus quispiam reminiscitur, an non necesse est id insuper intelligere, utrum deficiat hoc secundum similitudinem, nec ne, ab illo cuius repetita memoria est? Necesse est. Attende sanē, numquid haec ita se habeant, dicimus aliquid esse aequale? Non dico lignū ligno, neque lapidem lapidi, neque aliud eiusmodi quicquā, sed praeter haec omnia aliud quiddam aequale. ipsum dicimus ne aliquid esse, an nihil? Dicimus per Iouem, & quidem mirifice. An scimus & ipsum quod est aequale? Omnino quidem. Vndenam scientiam eius accepimus? An nō ex his quae modo diximus, uidelicet conspicati uel ligna, uel saxa, uel alia quaedam aequalia, ex his illud excogitauimus, quod aliud est quam haec? An non aliud quiddam apparet? Considera uero & hoc pacto. Nōne saxa, uel ligna aequalia dum eadem sunt, aliā aequalia, aliā inaequalia nobis apparent? Penitus. Quid autem ipsa aequalia? possunt inaequalia tibi uideri? uel aequalitas, inaequalitas? Nunquā o Socrates. Quamobrem non idem sunt haec aequalia atque ipsum aequale. Nullo modo idem mihi apparent o Socrates

Ostenditur nostra scientia esse reminiscencia

Quid reminiscencia

Quo pacto fiat reminiscencia

erates. Veruntamen ab his æqualibus quæ alia sunt quæ ipsum illud æquale, ipsius simul excogitasti scientiam, atque percepisti. Verissima loqueris. An non siue simile ipsum sit, siue dissimile? Omnino. Nihil sane refert. quatenus enim aliud conspicatus, ex hac ipsa perspectione aliud intellexeris, siue simile, siue dissimile, necesse est hinc reminiscen-
tiam provenire. Et maxime quidem. Quid vero ad id? An sic nos habemus circa quæ sunt in his quæ modo dicebamus æqualia, lignis, saxisque & alijs? Videntur ne ita æqualia hæc esse, ut ipsum quod est æquale? An deesse potius aliquid quo minus talia sint quale est æquale ipsum, an nihil? Permultum certe deest. Nonne cõfitemur quando quis aliquid intuens, animaduertat appetere quidem hoc quod in præsentia uidet, esse tale quale quidam aliud ex his quæ sunt, uerum deficere, neque posse tale esse æquale, quale sit illud, sed deterius esse, necesse esse eum qui animaduertit, ante cognouisse illud cui dicit hoc quodam modo simile fieri, sed ad plenam similitudinẽ non accedere? Necesse est. Quid ergo tale ne aliquid contingit & nobis nec ne? circa hæc æqualia ipsumque æquale? Quæ plurimum. Necesse est ergo nos æqualis ipsius scientiam ante illud tempus habuisse, in quo primum uidentes æqualia, agnouimus conari quidem hæc omnia talia euadere quale est ipsum, at tamen à perfectione ipsius abesse. Ita est. Atqui & hoc cõfitemur, nos neque aliunde id agnouisse, neque agnoscere posse, quæ ex uisu, uel tactu, uel alio quodam sensu. Similiter enim de his omnibus iudico. Similiter o Socrates, ad id se habet de quo agitur, ostendendum. Atqui à sensibus quidem intellexisse oportet, omnia quæ subiecta sunt sensibus, illud quod est æquale appetere, quantum ipsum non assequantur, an aliter dicimus?

Haud aliter. Ante enim quæ inciperemus uidere, aut audire, alijsque uti sensibus, oportuit nos æqualis ipsius scientiam possedisse, uidelicet quid ipsum sit, si modo æqualia hæc quæ sensibus subiacent, ad ipsum adeo relaturi simus, ut iudicemus anniti quidẽ hæc omnia talia quale ipsum est euadere, ueruntamen deteriora relinquere. Necessario, inquit Simmias, ex superioribus id o Socrates, sequitur. An non statim, inquit, nati uidimus, & audiuimus, aliosque sensus exercuimus? Omnino. Oportuit autem, ut diximus, ante hæc ipsius æqualis scientiam habuisse. Oportuit. Quamobrẽ, ut uidetur, necesse est antequam nasceremur eam comprehendisse. Sic apparet. Nonne si eam sortiti ante natiuitatem ipsam iam habentes nati sumus, sciimus & ante ortum, atque statim nati non solum ipsum æquale maiusque & minus, uerumetiam eiusdem generis omnia? Non enim de æquali magis nunc nobis est sermo, quam de ipso pulchro, de ipso bono, de ipso iusto atque sancto, & ut dico, de omnibus quibus proprie hoc ipsum quod est assignamus, & interrogationibus interrogantes, & responsionibus respondentes, ut necessarium sit nos antequam nasceremur horum omnium scientiam habuisse. Est ita. Ac si acceptis scientijs, non semper obliuisceremur, oporteret & cum ipsis nasci, semper etiam per omnem uitam scire. Nam scire, id est acceptam alicuius rei scientiam retinere, nec amisisse. An non obliuionem scientiæ iacturam esse dicimus? Ita prorsus o Socrates. Sin autem acceptam ante ortum scientiam, nati amisimus: deinde uero freti sensibus circa ipsas scientias, illas quas ante habueramus, recipimus: nonne id quod discere appellamus, esset scientiam propriam recuperare, atque id reminisci nominantes, recte nominaremus? Recte. Fieri enim id posse apparuit. Videlicet, ut cum quis aliquid senserit, uel uidendo, uel audiendo, uel aliter sentiendo, aliud quiddam ex hoc agnoscat cuius erat oblitus, cui quidem hoc quodammodo propinquabat, siue simile id sit, siue dissimile. Ita quod iam pridem dico, e duobus alterum aut enim scientes nati sumus, sciimusque per omnem uitam omnes: aut quos deinde dicimus discere, duntaxat reminiscuntur, atque disciplina reminiscen-
tia est. Sic omnino se res habet, o Socrates. Vtrum igitur eligis o Simmias? uel cum scientia nos esse natos, uel reminisci postea quorum prius scientiam acceperimus? Ambigo utrum in præsentia Socrates eligat.

Quid uero? potes ne eligere quid de hoc uideat tibi? Vir sciens potest ne eorum quæ scit reddere rationem, an contra? Necesse est o Socrates, posse. An uero tibi uidentur omnes rationem de his quæ modo tractabamus, afferre posse. Optarem equidem, sed multo magis uereor ne cras nullus hic homo sit, qui pro dignitate id sciat efficere. Non igitur o Simmias, putas omnes hoc intelligere? Nullo modo. Reminiscuntur ergo quæ aliquando didicerunt. Necesse est. Quando uero acceperunt animæ nostræ scientiam? Non enim postquam homines nati sumus. Non certe. Ergo prius. Ita. Erat igitur Simmias ant

maz etiam prius quam iti humanam speciem deuenirent, seorsum à corpore intelligen-
 tiamq; habebant. Nisi fortè ô Socrates, dum nasceremur, ipsas scientias acceperimus.
 Nam id etiam tempus reliquū est. Esto sic ô amice. Sed quonam alio tempore eas ami-
 simus? Non enim habentes iam eas nascimur, ut modo confitebamur. An in eodem per-
 didimus, quo & accepimus? an aliud tempus efferre potes? Nullo ô Socrates, modo,
 sed nihil one dicere minime aduertebam. An ergo sic nobis se res habet, ô Simmia? Si
 quidem sunt ea quæ quotidie prædicamus, pulchrum scilicet quiddam atq; bonum, & o-
 mnis eiusmodi essentia, ad quam omnia sensibus percepta referimus, quæ & prius erant
 nostra, & tanquam nostram quærentes inuenimus, atq; ad ipsius exemplar referimus, ne-
 cesse est ita ut & ipsa sunt nostram quoq; animam prius etiam quam nasceremur, extitisse
 se. At si hæc non sunt, frustra utiq; ratio hæc tractata esset. An nō ita se habet, atq; par ne-
 cessitas est, & ipsa esse, & animas nostras antequam nasceremur, & nisi ipsa sunt, neq; hæc
 utiq; sunt. Mirifice ô Socrates. eadem mihi uidetur esse necessitas, atque pulcherrima
 huc ratio nos perducit, ut similiter tam animā nostram quam essentiam ipsam quam mo-
 do dicebas, ante quam nasceremur extitisse confiteamur. Nihil enim tam certum habeo,
 quam esse eiusmodi omnia & quidem maxime, scilicet pulchrū ipsum, & bonum, aliq;,
 omnia quæ tu modo dicebas. Et quantum ad me attinet, satis est demonstratum. Quid
 uero uidetur Cebet? Oportet enim illi quoq; persuadere. Satis & illi arbitror perlua-
 sum, inquit Simmias, quamuis omnium repugnantissimus sit, & ad credendum tardissi-
 mus. Opinor tamen sufficienter illi probatum, ante ortum nostrum animam extitisse. An
 uero post interitū nostrum etiam futura sit, nec mihi quidem ipsi ô Socrates, satis adhuc
 uidetur ostensum. Sed nunc etiam restat multorum dubitatio illa quam in medium Ce-
 bes adduxerat, ne uidelicet homine moriente, simul anima dissipetur, atq; ita esse desinat.
 quid enim prohibet fieri quidem illam, & aliunde constitui, atq; esse prius etiam quam in
 corpus hominis laberetur: postquam uero ab eo discesserit, tunc illam insuper interire?
 Recte loqueris Simmia, inquit Cebes. Videtur enim quasi dimidium eius quod oportet
 probatum, ante uidelicet quam nasceremur, nostram animam extitisse: oportere au-
 tem id quoque ostendere, postquam mortui fuerimus non minus fore quam esset ante-
 quam nasceremur, si modo finem suum demonstratio sit habitura. Demonstratū qui-
 dem est, inquit Socrates, istud ô Simmia & ô Cebes, etiam nunc, si modo uelitis, & id
 quod modo probatum est, & illud quod ante concesseramus, uidelicet omne uiuens ex
 mortuo fieri, in unum cōnectere. Si enim est anima prius: & quum in hanc uenit uitam,
 fitq; homo, necesse est nō aliunde eam quam ex mortuis proficisci: cur non necessarium
 sit, ut etiam post mortem corporis maneat, quum oporteat ipsam ad hanc uitam reuertit?
 Demonstratum igitur & nunc est quod dicitur. Veruntamen uidemini tu atq; Simmias
 cupere idem rursus diligentius pertractari: ac forsitan puerorum more formidatis, ne re-
 uera corpore egredientem uentus dissoluat, atque dispergat, præsertim si uentis uehe-
 mentius flantibus exeat. Ad hæc Cebes subridens, tanquam nobis id formidantibus, in-
 quit, ô Socrates, contrā persuadere conare. imò uero non tanquam formidantibus nobis,
 sed fortè est inter nos puer aliquis talia metuens: huic ergo annitatur psuadere, ne mor-
 tem ceu laruas pertimescat. Oportet certe, inquit, huic mederi carminibus quotidie,
 quoad sanus efficiatur. Sed ubi nam, inquit Cebes, medicum eiusmodi nanciscemur,
 o Socrates, quum tu decesseris? Ampla est, inquit, ô Cebes, Græcia, in qua sunt uiri
 præstantes, quamplurimæ sunt barbaræ nationes, per hos omnes eiusmodi medicum de-
 betis perquirere, neq; pecunijs parcentes, neque laboribus. Nihil est enim pro quo com-
 modius omnia quis expendat. Perscrutandum quoq; est etiam inter uos ipsos. fortè enim
 non facile inuenietis qui melius quam uos id queat efficere. Fiet quidem, inquit Ce-
 bes, sed redeamus iam, si tibi placet, unde digressi sumus. Mihi quidem placet, inquit.
 Quid enim prohibet? Recte respondes, inquit Cebes. An non tale aliquid, inquit,
 à nobis ipsis sciscitari debemus? Cuiam & quali conueniat ea passio per quam dissol-
 ui possit. Et cui qualiq; sit metuendum ne id patiat. Et secundum quam qualemq; eius
 partem. deinde considerare cuiusmodi anima sit: demum ex his animæ nostræ gratia uel
 confidere, uel timere. Vera loqueris, inquit. Nōne igitur ei quod componitur, iam
 que compositum est, natura id pati conuenit, ut quatenus est compositum, dissoluatur?
 Siquid

Siquid uero non sit compositum, huic soli potissimum nulla accidit dissolutio: Miri quidem sic apparet, inquit Cebes. An non quæ semper secundum eadem eodemque modo se habent, inquit, hæc maxime esse conuenit simplicia: Quæ uero aliàs aliter, nec unquam secundum eadem, hæc esse composita. Ita equidem opinor. Redeamus iam ad illa, ad quæ in superiori disputatione processimus. Ipsa essentia cuius interrogando respondendoque definitionem hoc ipsum quod est assignauimus, utrum eodem modo, & secundum eadem se semper habet, an aliàs aliter uidelicet & ipsum æquale, ipsum pulchrum, ipsum unumquodque quod est ens, utrum mutationem aliquando aliquam ipsa recipiunt, an ipsum unumquodque semper id quod est uniforme existens ipsum per seipsum, eodem modo & secundum eadem se habet, neque unquam, neque usquam, nec ullo pacto mutationem aliquam suscipit? Necessè est o Socrates, hæc, inquit Cebes, eodem modo, & secundum eadem se semper habere. Quid autem dicemus de multis, inquit, quæ similiter pulchra dicuntur, scilicet hominibus, equis, uestibus, uel alijs quibuscumque talibus, quæ uel pulchra dicuntur, uel æqualia, uel etiam de omnibus quæ illis synonyma sunt: num hæc secundum eadem se semper habent? An potius omnino contra quam illa, uidelicet neque ipsa sibi met, neque inuicem unquam, ut simpliciter loquar, ullo pacto secundum eadem eodemque modo se habent? Hæc o Socrates, inquit Cebes, nunquam eodem modo sunt. Et hæc quidem tangi, uideri, alijsque sensibus attingi possunt. Quæ uero semper secundum eadem permanent, sola intelligentiæ ratione percipiuntur, suntque inuisibilia quæ talia sunt, neque cernuntur unquam. Vera omnino loqueris, inquit. Vis ergo duas rerum species ponamus, alteram uisibilem, inuisibilem alteram? Ponamus, inquit. Et inuisibile quidem modo semper eodem esse, uisibile uero nonnunquam eodem? Hoc quoque ponamus, inquit. Age iam, aliud ne in nobis est quam hinc quidam corpus, inde uero anima? Nihil aliud, inquit. Vtrinam speciei corpus esse similis cognatiusque dicimus? Nemini dubium, inquit, quin uisibili. Quid uero anima? Uisibile ne aliquid est, an contra? Non hominibus quidem o Socrates, inquit. Atqui nos de his duntaxat quæ ab hominum natura uideri uel non uideri possunt, loquebamur. An de his quæ ad aliam naturam spectant, tractabamus? De his duntaxat quæ ad humanam, inquit. Quid ergo de anima dicebamus? Nunquid uisibilem esse? Non uisibilem. Inuisibilem ergo?

Due rerum species, uisibile, inuisibile

Ira. Anima igitur inuisibili speciei similior est quam corpus. Corpus uero uisibili.

Necessarium id est omnino. An non & hoc euenire in superioribus dicebamus? Vt cum anima ad aliquid considerandum focium sibi corpus assumit, uel per uisum, uel per auditum, uel per alium sensum: hoc enim est per corpus considerare, quia per sensus id agitur: tunc quidem à corpore trahatur ad ea quæ nunquam eodem modo sunt, atque ipsa aberret, perturbeturque, quasi ebria uacillet, utpote quæ talia quædam attigerit. Profus.

At uero quoties ipse animus per seipsum excogitat, illuc se confert ad purum, sempiternum, immortale, semper eodem modo se habens: & tanquam ipsius cognatus semper inhæret illi, quoties ipse redierit in seipsum, eique liceat, cessetque ab errore: & circa illa semper secundum eadem eodem modo se habet, utpote qui talia iam attigerit. Atque hæc eius affectio sapientia, siue prudentia nominatur. Præclare, inquit, ac uere omnino loqueris o Socrates. Vtri igitur speciei rursus tibi uidetur, ex his quæ & in superioribus & modo dicta sunt, anima esse similior atque cognatior. Arbitror equidem o Socrates, quemlibet, inquit, uel indocilem profus, & pertinacem ex hac discursione concessurum, animam & per totum atque per omne, similiorem esse ei quod semper eodem modo est quam opposito. Quid autem corpus? Alteri speciei. Considera rursus hoc pacto. Quando in eodem sunt anima atque corpus, hoc quidem seruire atque subesse natura iubet, hanc uero præesse atque dominari. Secundum hæc rursus utrum tibi uidetur simile esse diuino, utrum mortali? An non putas diuinum quidem tale esse natura, ut præsit & ducat: Mortale uero, ut subijciatur ac seruiat? Puto equidem. Vtri igitur horum est anima similis? Constat o Socrates, animam quidem similem esse diuino, corpus uero mortali. Animaduerte iam o Cebes, num hæc ex omnibus quæ dicta sunt, consequantur. Videlicet ipsi diuino, immortalis, intelligibili, uniformi, indissolubili, semper eodem modo & secundum eadem seipsum habenti, animam esse simillimam: humano uero, mortali, nec intelligibili, multiformi, dissolubili nunquam eodem modo sibi met se habenti, simillimum esse corpus.

Argumentum ab actionibus

Possumus

*Aegyptij diu
seruant cada-
uera medica-
mentis*

Possimus ne ô amice Cebes, hæc præter aliud quicquã afferre, quo minus ita sit? Non possimus. Quid ergo? Cum hæc ita se habeant, nõnne corpori conuenit ut breui sol- uatur? Animæ uero, ut omnino indissolubilis sit, uel aliquid rei omnino indissolubili pro- pinquum? Quid nĩ? Cernis igitur postquam mortuus homo fuerit, quod in eo uisibi- le est corpus & in loco uisibili politũ, quod cadauer appellamus, cui conuenit ut dissolu- tur, concidat, diffluat, nihil horum subito pati, sed multum aliquando tempus superesse, si quis corpore perbelle affectio decesserit. Corpus enim seruatum, & rebus quibusdã ad durationem curatum, quemadmodũ in Aegypto faciunt, incredibile quoddam tempus ferme integrum manet. Quinetiam si putrefcat, tamen nonnullæ corporis partes, osã ut delictet, neruicq; atq; similia, ut ita dicam, immortalia permanent. An non? Ita. Anima ue- ro quæ inuisibile quiddam est, in similem quendam aliumq; locum migrãs, excellentem, purum, inuisibilem, nobis occultũ, reuera ad bonum sapientemq; deum, quò si deus uo- luerit, paulo post meo quoq; animo est migrandum: anima inquam talis, talicq; natura præ dita, nunquid cum primum à corpore liberata fuerit, dissipabit atq; interibit, ut multi pu- tant? Permultum abest ô dilecte Cebes atq; Simmia, imò multo magis ita se res habet, si quidem pura discesserit corporeũ nil secum trahens, utpote quæ sua cum illo inuita com- municauerit, sed fugerit illud semper, seq; in se collegerit tanq; semper id meditata: quod quidem nihil est aliud quã recte philosophari, mortemq; reuera facile commentari. an non hæc est meditatio mortis? Est omnino. Anima, inquam, si sic affecta discesserit, nõn- ne ad aliquid sibi simile diuinum abit? diuinum, & immortale, & sapiens? quò cum per- uenerit, euadit felix, ab errore, dementia, timoribus, durisq; amoribus, cæterisq; humanis liberata malis: & quemadmodũ de initiatis dici solet, reuera reliquum tempus uitam cum dijs agit? Ita ne dicendum est ô Cebes, an aliter? Ita per Iouem, inquit Cebes. Sin autem polluta impuraq; decedat, utpote quæ corpus semper amplexa ipsum duntaxat coluerit, & amauerit, eiusq; uoluptatibus & libidinibus quãsi ueneficis quibusdam delinita fue- rit, & usque adeo capta, ut nihil aliud putet esse uerum, nisi quod corporeum sit, quod tan- gi, quod uideri possit, quod ue bibat, & quod edat, & quo in uenereis utatur: quod uero oculis quidem occultum & inuisibile sit, uerũtamen intelligibile, & philosophia compre- hendendum, habere odio consueuerit, tremereq; & fugere: sic, inquam, institutam ani- mam putas ne ipsam per se synceram euadere? Nullo modo, inquit. Sed infectam inuolu- tamq; ut arbitror, contagione corporea, quam cõsuetudo congressusq; cum corpore pro- pter continuam familiaritatem, plurimumq; eius cultum effecit quasi cõgenitam? Ita pu- tamus. Ponderosum uero ô amice, id putãdum est, & graue terrenumq; & uisibile, quod anima eiusmodi secum trahit: ideoq; ab eo grauatur, & ad uisibilem trahit locum metu in uisibilis, atq; occulti: & quemadmodũ fertur circa monumenta sepulchraq; uersatur, cir- ca quæ iam nonnulla apparuerunt animarum umbrosa phantasmata, qualia præferunt si- mulacra tales animæ, quæ uidelicet non puræ decesserũt à corpore, sed uisibile aliquid tra- hentes: quo fit ut uideri possint. Consentaneum est ô Socrates. Consentaneum tamen ô Cebes, non esse has bonorum animas, sed malorum, quæ circa hæc oberrare coguntur, poenas dantes uitæ improbe actæ. Itaq; tam diu circumuagantur, quoad cupiditate natu- ræ corporeæ comitante, rursus induant corpus. Induunt autem, ut decens est, eiusmodi mores quales in uita exercuerunt. Quales dicis mores ô Socrates? Eiusmodi, eos quidem qui uentri dediti per inertiam atq; lasciuiam uitam egerunt, neq; quicquam pensi pudor- isq; habuerunt, decens est alinos similiaq; subire. An non putas? Consentanea loque- ris. Qui uero iniurias, tyrannides, rapinas, præ cæteris sequuti sunt, in luporum, accipitrũ, miluorum genera par est pertransire. num aliò has migrare dicendum est? Ita potissimũ, inquit Cebes. Similiter & in cæteris, abeunt enim in genera quælibet, quibus in uita mo- res similes contraxerunt. Manifestum id quidem. Nonne horum felicissimi sunt, & in o- ptimum proficiscuntur locum, quicuncq; popularem ciuilemque uirtutem, quam tempe- rantiam & iustitiam nominant, exercuere absq; philosophia quidem atque mente, sed ex consuetudine exercitationeq; acquisitam? Quonam pacto hi felicissimi sunt? Quoniam decens est hos in tale quoddã genus iterum ciuile miteq; demigrare quodãmodo apum, aut uesparũ, uel formicarũ, atq; deinde in idem rursus genus humanũ, modestosq; ex illis homines fieri. Ita decet. In deorũ uero genus nulli fas est peruenire, præter eos qui discendi cupiditate

*Animas prauo-
rum uersari cir-
ca sepulchra at-
que umbrosas
imagines appa-
rete*

cupiditate flagrant, & philosophantur sunt, & puri penitus decesserunt. Horum quidem gratia o amice Simmia atque Cebes qui recte philosophantur, ab omnibus corporis cupiditatibus abstinent, atque ita perseverant, nec se illis unquam tradunt, neque familiaritatem paupertatemque formidant, quemadmodum multi pecuniarum cupidi, neque rursus contemptum atque ignominiam, quemadmodum qui magistratus ambiunt & honores, deinde ab his abstinent. Neque enim deceret o Socrates. Non per Iovem. Quamobrem hi qui animum suum colunt, neque corpori fingendo uiuunt, spretis his omnibus haudquaquam ea gradiuntur uia qua superiores illi quos narrauimus, quia uidelicet quo proficiantur ignorent. Ipsi uero existimantes philosophiae eiusque solutioni repugnandum non esse, hanc ea sequuntur uia qua eos ipsa ducit. Quonam pacto o Socrates? Dicam equidem. Cognoscunt profecto uiri scientiae cupidi, quemadmodum eorum animam suscipit reuera ligatam in corpore, atque implicitam, ac per ipsum quasi per carcerem quandam res considerare coactam: cumque per seipsum id non faciat, omni prorsus incertitia inuolutam: cognoscunt praeterea, quemadmodum philosophia perspicuens quam callide corporeum uinculum astringat animam: quippe cum per ipsam fiat concupiscentiam, per quam deuinctus animus adiutor sit ad seipsum deuinciendum: cognoscunt inquam uiri scientiae cupidi, quemadmodum philosophia eorum animam ita constitutam suscipiens, paulatim instruit, soluereque aggreditur, ostendens quam fallax oculorum, quam fallax aurium, caeterorumque sensuum sit iudicium, suadens ab his discedere, quatenus haerere illis summa non cogat necessitas, sed in seipsum reuocare atque colligere, nec ulli credere praeterquam sibi, quatenus uidelicet ipsa per seipsum intelligat quodlibet eorum quae sunt, existens per seipsum. Quod uero ipsa per alia consideret existens in alijs aliud, nihil existimare uerum: esse uero eiusmodi quidem sensibile atque uisibile: quod autem ipsa per se consideret, intelligibile atque inuisibile. Huic ergo solutioni ueri philosophi animus repugnandum non esse iudicans, sic a uoluptatibus, cupiditatibus, doloribus, timoribus, pro uiribus abstinet, iudicans quando quis uehementer delectetur, uel metuat, uel doleat, aut cupiat, haud tantum ab his duntaxat pati malum, quantum quis forsitan existimaret, uidelicet si propter concupiscentias uel aegrotet, uel perdat, uel pecunias consumpserit, sed quod malorum omnium maximum, extremum, turpissimum est, perpeti, neque tamen illud animaduertere. Quidnam hoc o Socrates est, inquit Cebes. Quod uidelicet omnis anima cogitur delectari, uel dolere circa aliquid uehementer, simulque putare illud circa quod hoc maxime patitur, manifestissimum esse atque uerissimum, cum longe sit secus. Haec autem maxime sunt quae uisibilia sunt. nonne? Omnino. An non in hac passione anima quam maxime ligatur a corpore? Quonam pacto? Quoniam omnis uoluptas atque dolor quasi clauum tenens animam corpori affigit, atque connectit, efficitque corpoream adeo, ut iam opinetur ea esse uere quae suadeat corpus. nempe ex eo quod eadem opinetur cum corpore, eisdemque oblectetur, cogitur, ut puto, eiusdem moris, eiusdemque alimoniae fieri: ut nunquam possit pura in uitam alteram proficisci, sed semper plena corporis labe egrediatur, ideoque cito cadat rursus in aliud corpus, & quasi lata iterum innascatur, atque propterea a commercio diuinae, purae, uniformis essentiae aliena prorsus euadat. Verissima, inquit Cebes, narras o Socrates. Horum igitur gratia o Cebes iusti scientiae studiosi temperantiam, fortitudinemque sequuntur, non autem illorum, quorum gratia censet uulgus. An tu putas? Minime quidem. Non certe. Sed ita ueri philosophi animus cogitaret, nec ullo modo arbitraretur, cum ipsum philosophia soluisset, oportere iterum uoluptatibus doloribusque se dedere, iterumque uinciri, atque irritum opus facere, quasi telam Penelopes retexentem. Imo uero horum tranquillitati studens, sequensque rationem, ac semper in ea permanens, uerum, & diuinum, opinionemque supereminens contemplatur: a quo nutritus ita uiuendum censet quandiu uiuat, atque sperat se ubi decesserit in cognatum atque tale migrantem ab humanis eximi malis. Ex huiusmodi quidem educatione non est cur metuat o Simmia & Cebes, ne cum recedat a corpore, distrahatur, & dissipetur, omnisque in uentos uita recedat, & superfit nihil quicquam.

Cum

VM hæc Socrates dixisset, longum factum est silentium. & ipse quidem So-
 crates quæ dicta fuerant secum ut uidebatur repetebat, idemq; pleriq; no-
 strum faciebant. Cebes autem & Simmias parumper insuper inuicem col-
 locuti sunt. Hos ergo intuitus Socrates, Quidnam uobis, inquit, de his quæ
 dicta sunt, uidetur? An fortè aliquid insuper in his desideratis? Multæ enim
 adhuc dubitationes obiectionesq; supersunt, si quis sufficiēter ea sit tractaturus. Si igitur
 aliud quiddā inter uos agitatis, nihil dico. Sin autem in his quæ dicta sunt, hæsitatis, ne ue-
 reamini loqui atq; percurrere, si qua in parte putatis melius dici posse. Quinetiam socium
 me assumite, si mecum id cōmodius fieri posse existimatis. Verum equidē, inquit Sim-
 mias, tibi ō Socrates, fatebor. Iamdudum ambigens uterq; nostrum impellit alterum, iu-
 betq; interrogare propter audiendi cupiditatem. Veremur autem ne id tibi ob præsentem
 calamitatē rogitando simus molestiores. Hæc Socrates audiens, leniter arrisit, dicens, Pa-
 pæ ō Simmia, quàm difficile alijs persuaderem hanc me fortunam haudquaquæ aduersam
 existimare, quādo ne uobis quidem id persuadere possum. Quippe cum metuatis ne diffi-
 cilior mœstiorq; sim in præsentia, q̄ in superiori fuerim uita. Atq; ut apparet, deterior cy-
 gnis ad diuinandum uobis esse uideor. Illi quidem quando se breui præsentunt moritu-
 ros, tunc magis admodum dulciusq; canunt q̄ antea consueuerint, congratulantes quòd
 ad deum sint cuius erant famuli, iam migraturi. Homines uero cum ipsi mortem expaue-
 scant, cygnos quoq; falso criminantur, quòd lugentes mortem ob dolorem cantum emit-
 tant. Profecto haud animaduertunt nullam esse auem quæ cantet, quando esuriat, aut ri-
 geat, aut quouis alio afficiatur incommodo. Non ipsa philomena, nec hirūdo, nec eops,
 quas ferunt per querimoniam cantare lugentes. At mihi, neq; hæc aues præ dolore uiden-
 tur canere, neq; cygni. Sed quia Phœbo sacri sunt, ut arbitror, diuinatione præditi præsa-
 giunt alterius uitæ bona: ideoq; cantant alacrius, gestiuntq; ea die, quàm superiori tempo-
 re. Equidem & ego arbitror me cygnorum esse conseruum, eidemq; deo sacrum, neq; de-
 terius uaticinium ab eodem domino habere q̄ illos, neq; ignauius ē uita decedere. Qua-
 propter licet uobis huius gratia dicere, & interrogare quicquid libet, quoad Athenien-
 sium undecem uiri sinunt. Præclare loqueris, inquit Simmias. Itaq; & ego tibi aperiā qua
 in re dubitem, & rursus hic Cebes quidnā ex superiori disputatione minus admittat. Mi-
 hi quidem ō Socrates, quemadmodum fortasse tibi quoque, uidetur de his quidem rebus
 manifesta ueritas in uita præsentia, aut nullo modo, aut summa cū difficultate intelligi pos-
 se. Quæ porrò de his dicuntur, ea non omni modo & explorare, & non prius desistere q̄
 examinando omnia, animum despōdeas, mollis nimium iudico esse uiri. oportet enim cir-
 ca hæc alterutrum efficere; aut discere, inuenireq; quemadmodū se habeant: aut si hæc
 fieri nequeant, optimam atq; tutissimam humanarū rationum eligere, qua quis tanquam
 rate uehatur, atq; ita procellas huius uitæ pertranseat, si nequeat firmiori quodam uehicu-
 lo, uel diuino aliquo uerbo tutius ac minori cum periculo tranare. Atq; ego nunc nō ue-
 rebor interrogare, præsertim cum ad hoc ipse nos adhorteris, ne fortè me ipsum quando-
 que sim culpaturus, q̄ nunc quæ mihi uideantur minime dixerim. Profecto mihi ō Socra-
 tes unā cum hoc Cebete tua dicta reputanti haud satis cōfirmata uidentur. Forsan, inquit
 Socrates, uere ō amice, opinaris. Sed dic qua in parte minus sufficienter dicta fuisse cen-
 seas. In hac utiq; inquit Simmias. Nempe de harmonia & lyra, et fidibus idem posset quis-
 piam dicere, harmoniam uidelicet esse inuisibile quiddam, & incorporeum, & perpul-
 chrum atq; diuinum in lyra rite temperata: ipsam uero lyram fidesq; corpora esse, atq; cor-
 poreā & cōposita terrestriaq; & mortali cognata. Cum igitur aliquis uel lyram fregerit,
 uel fides inciderit, siue disruperit, poterit quis eadem qua tu ratione probare, necessarium
 esse illam superesse harmoniā, neq; disperdi. Nulla enim machinatio foret lyram quidem
 esse adhuc fidibus iam disruptis, atq; ipsas fides mortalis generis: harmoniam uero, quæ di-
 uini & immortalis cognata erat, priusquam mortale illud interisse. Ille uero diceret adhuc
 esse alicubi harmoniam, atq; prius ligna et fides putrefieri q̄ illa aliquid pariat. Arbitror
 equidem ō Socrates, te animaduertisse, nos tale aliquid potissimum esse animam cogita-
 re. Esse uidelicet in corpore nostro intentionem, & complexionem quandam ex calido,
 frigido, sicco, humido, cæterisq; talibus, horumq; temperantiam cōsonantiamq; animam
 esse, resultantem uidelicet in corpore postquā hæc ipsa bene moderateq; inuicem tempe-
 rata

Cygnea cantio
 Socratis

rata fuerint. Si ergo anima harmonia quædam est, quoties horum natura in corpore propter morbos aliaque mala immoderate uel remittitur, uel intenditur, necesse est animam quidem, quamuis diuinissimam subito interire, sicut solent ceteræ consonantiæ, siue quæ in uocibus, siue quæ in alijs artificum operibus fiunt: reliquias autem corporis cuiuscumque diutius permanere, quousque uel ardeant, uel putrescant. Considera igitur quid huic rationi sit respondendum, si quis censeat animam temperamentum quoddam esse eorum quæ sunt in corpore, prioremque in morte perire. Tunc Socrates quemadmodum sæpe solebat, intuens acrius atque ridens, iuste, inquit, tu quid loqueris Simmia. Si quis ergo uestrum me facundior est, cur his non respondebat? Non enim ignaue rationem attigisse uidetur. Iudico tamen antequam Simmiæ respondeatur, quid Cebes quoque damnet, esse audiendum, ut tempore interiecto deliberandi habeamus facultatem. Deinde his auditis, uel his concedendum, si consentanea uero uideantur afferre: sin uero minus, rationem superiorem defendendam esse atque retinendam. Quamobrem dic age o Cebes, quidnam potissimum te turbet, quominus assentiaris. Dicam, inquit Cebes. Mihi quidem uidetur eodem reuolui, eidemque quod in superioribus diximus, crimini obnoxia esse. Quod enim fuerit anima nostra prius quam in humanam descenderet speciem, haud equidem retracto, quin bellissime dictum fuerit: ac nisi dictum esset graue, sufficienter demonstratum asseuerarem. Attamen nobis mortuis superfore, non sic assentior. Neque tamen Simmiæ concedo obijcien-
ti non esse animam ualidiorē corpore atque diuturniorē. Videtur profecto mihi his omnibus anima præstare quam plurimum. Hic ergo ratio superior ad me conuersa, sic inquit. Quidnam ulterius ambigis? Cum uideas hominem defuncto, quod in eo imbecillius fuerat superesse, quur non concedis oportere etiam quod ualidius diuturniusque erat, hoc ipso in tempore superesse? Sed aduerte iam quanti momenti sit, quod ad id respondeo. Similitudine mihi quoque opus est, quemadmodum Simmiæ. Profecto mihi perinde hæc dici uidentur: ac si quis de homine textore sene defuncto diceret, nondum interisse illum, sed forte alicubi superesse: coniecturamque afferret uestis, qua ipse cum texuisset, usus fuerit, assereretque eum adhuc esse incolumem, neque interisse: ac si quis id non credat, interrogaretur ab eo, utrum diuturnius sit hominis genus, an uestis qua quotidie quis utatur, quod si respondeat genus humanum diuturnius esse, tunc demonstratum id esse putaret, uidelicet multo propterea magis sospitem esse hominem, quandoquidem quod in eo erat fragilius, nondum perierit. Hoc autem o Simmia ita se habere non arbitror. Sed considera tu quoque quid dicam. Profecto quiuis intelligeret inepte illud adduci. Nam hic textor qui multas contriuerit uestes, multasque texuerit, multis quidem posterior obiit, ultima uero prior: neque propterea magis sequitur hominem esse ueste ualidiorē atque debiliorem. Eandem fieri similitudinem animæ ad corpus posse arbitror: ac si quis de his duobus eadem illa adducat, congrue dicere uideretur: uidelicet animam quidem esse diuturniorē, corpus uero debilius, minusque diuturnum: uerum diceret quemlibet animorum plura consumere corpora, præsertim si multos uiuant annos. Si enim fluat corpus, hominemque etiam uiuente dissoluatur, anima uero quod consumitur, retexat continue, necessarium tamen erit quando perierit anima, tunc ultimam habere uestem, eaque sola priorem perire. Cum uero perierit anima, tunc demum imbecillitatem naturæ suæ corpus ostendere, cito putrescens atque euanescens: ut hac ratione nondum confidere ualeamus tunc etiam cum decesserimus animam nostram superfore. Nam si quis dicenti etiam plura quam quæ tu dicis, concesserit, nec solum ante ortum nostrum animam extitisse, uerum etiam nihil prohibere etiam post obitum quorundam nostrum remanere, sæpiusque accedere ac decedere fateatur: adeo enim naturam animæ ualidam esse, ut sæpius corpori indita se corpusque seruet: his tamen concessis, nondum illud tibi daret, non defatigari in multis generationibus animam, sed tandem aliqua ex pluribus morte diceret omnino deleri. Quinetiam adderet neminem mortem illam dissolutionemque corporis quæ animæ quoque interitum infert, posse discernere: esse enim impossibile ut quisquam nostrum id sentiat. Quod quidem si ita se habeat, nemo non stulte in morte confidit, nisi demonstrare possit animam omnino immortalem atque indissolubilem esse. Alioquin consentaneum est necessarium esse, ut qui moriturus est, animæ metuat suæ, semperque sit sollicitus ne in ea quæ proxime imminet, corporis disfunctione prorsus intereat. Omnes igitur cum hæc audiuissemus, conturbati sumus, ut postea in-

uicem aperuimus, quòd cum superiori disputatione nobis fuisset magnopere persuasum, uiderentur nos ab eo statu in praesentia deturbasse, atq; eò iam deiecisse, ut nedum rationibus iam adductis, sed & dicendis insuper, fidem ullam adhiberemus, uerètes ne uel nos nequaquã boni essemus iudices, uel res ipsa fide essent indigna. ECHEC. Veniam equidem per Iouem do uobis, ô Phædo. Nam mihi quidẽ modo te audienti, tale quiddam ueniebat in mentem. Cuiam deinde rationi credemus: quippe cum ratio illa Socratis usq; adeo paulo ante probabilis, iam fidem amiserit. Mirum est enim quantum apud me contra possit ratio illa, semperq; potuerit, quã animam nostram harmoniã quandam esse probat: & nunc quidem audita me subito in memoriam reuocauit, quãtum mihi quoq; aliã persuaserit. Quo efficitur ut aliã quadam ratione iterum tanquam ab initio prorsus indecor, quã mihi persuadeat animam cum corpore non interire. Dic ergo per Iouem precor, quo pacto disputationem peregerit Socrates, & utrum ipse quoq; quemadmodũ de uobis ipse fateris, grauius id ferre uisus fuerit, an contra benigne suam defenderit rationem: præterea utrum satis nec ne eam tutatus fuerit: hæc nobis quã potes diligentissime refer omnia. PHÆD. Equidem ô Echeocrates, sæpe admiratus Socratem, nunquã maiori cum uoluptate quã tũc præsens sum admiratus, meq; affuisse sibi mirifice gaudeo. Habiuisse quidem illum quod obiectionibus responderet, forte non est mirandum: sed hæc in eo potissimum sum admiratus, primo quidem, q̃ iucunde, benigne, amice, adolescentium uerba recepit: deinde quã sagaciter sensit nos illorum rationibus fuisse commotos: deum quã opportune nobis adhibuit medicinam, & quasi fugientes atq; uictos reuocauit nos, conuertitq; ad prosequendum atque considerandum. ECHEC. Quonam pacto? PHÆD. Dicam equidem. Sedebam forte ad dexteram eius in subsellio quodam humili, iuxta lectulũ. Ipse uero Socrates sedebat longe superior. Attrectans igitur caput meum, comprimensq; crines super ceruicem: cõsueuerat enim nonnunq; ubi cõtigisset, in meos crines ludere: cras forsitan inquit, ô Phædo, istas pulchras incides comas. Sic arbitror, inquam, ô Socrates. Non certe, si mihi assensus fueris, inquit. Quid hoc, inquam, ego. Imò hodie, & ego meas, & tu tuas, si nobis ratio intereat, neq; eam ipsi suscitare possumus. Atqui si ego tu essem, ac me fugeret ratio, more Argiuorum iurarem, non prius comam nutriturum, q̃ uicissem Simmiam, Ceberemq; expugnauissem. At uero, inquam

Ne Hercules
quidem con-
tra duos

ego, contra duos ne Hercules quidem dicitur suffecisse. At tu me Iolaum dum lux est, aduoca, inquit. Aduoco equidem, inquam, sed non tanquã Hercules Iolaum, imò tanquã Iolaus Herculem. Nihil refert, inquit. In primis uero cauendum ne id nobis accidat. Quidnam, inquam? Ne rationum, inquit, osores euadamus, quemadmodũ non nulli hominum osores fiunt. Nullum enim maius q̃ hoc malum nobis posset accidere, uidelicet si rationes odio habuerimus. Fit autem eodem pacto odium & aduersus rationes, & aduersus homines. Odium quidem contra homines tunc maxime subit, quando alicui nimium credimus absque arte, putamusq; ipsum omnino uerum & syncerũ fidumq; uirum esse, deinde uero mox prauum infidumq; deprehendimus, rursusq; alium eodem pacto. Itaq; quãdo quis sapius offensus ita decipitur, præsertim ab ijs quos præcipue familiarissimos amicissimosq; existimabat, odit tandẽ plurimum uniuersos, putatq; nihil omnino apud quenquam esse syncerum. An te latuit id ita accidere consueuisse? Animaduerti equidem, inquam. An nõ turpiter, inquit, & absq; humanarũ rerum arte hic aggreditur hominibus uti? si enim ex arte uti studeret, cogitaret utiq; rem ipsam ita se ut habet habere, uidelicet homines uehementer bonos aut malos perpaucos esse, medios uero plurimos.

Quo id pacto, inquam, dicis? Quemadmodũ uidelicet in rebus contingit ualde aut paruis, aut magnis, inquit. An tu arbitraris quicq; esse rarius, quã ualde magnũ, aut ualde paruum reperire hominem, uel canem, uel quoduis aliud? Atq; rursus celerrimum, & tardissimum, pulcherrimum, turpissimum, albissimum, nigerrimum? An ignoras in his omnibus extremorũ summa, rara quidem & pauca esse, media uero frequẽtia atq; multa? Sic arbitror, inq;. Nonne igitur arbitraris, inquit, si improbitatis proponeretur certamen, admodum paucos in hoc genere summos inueniri? Consentaneum est, inq;. Consentaneum quidem, inquit, uerum nõ hoc pacto similes rationes sunt atque homines, sed te nunc ducentem prosequutus sum: imò uero in hoc similitudo consistit, quando uidelicet quis absq; rationũ arte, crediderit rationem aliquã esse ueram, sed paulo post appareat falsa: quã

sa: quæ quidem aliquando talis est, aliquando minime, & rursus altera similiter atq; altera. Præcipue uero illis id euenit, qui plurimum rationes contradictorias agitant, hos enim scis putare tãdem se sapiētissimos euasisse, solosq; animaduertisse neq; in rebus, neq; in rationibus esse sanum aliquid aut firmum, sed omnia reuera tanquam in Euripo sursum deorsumq; iactari, nullumq; tempus in aliquo permanere. Vere nimium loqueris, inquam. Nonne inquit, ægritudo hæc Phædo miserabilis esset, si cum ratio aliqua uera firmaq; sit, comprehendiq; ualeat, postea tamen auditis huiuscemodi rationibus, quæ modo afferre uera, modo falsa uidentur, aliquis hinc in ambiguitatem deductus, non se ipsum, neq; eius inertiam ob id accuset, sed tandem uelut æger libenter culpam omnem à seipso, in ipsas transferat rationes, & in reliqua uita eas odio habeat, atq; uituperet, rerum iam ipsarū ueritate sciētiaq; priuatus. Per Iouem miserabilis, inquam, ægritudo. In primis igitur, inquit, diligenter id caueamus, ne persuadeamus nobis nihil in rationibus esse sanum, sed multo magis nondum esse nos sanos. Itaq; totis uiribus ut sani efficiamur, est annitendū: tibi quidem & alijs totius reliquæ uitæ gratia, mihi uero gratia mortis, qui in periculo sum, ne in hoc ipso tempore, non ut philosophum me geram, sed ut contentiosum atq; pertinacem, quod quidam homines à disciplina alienissimi facere solent. Illi enim ubi aliqua de re ambigitur, non ut res ipsa de qua agitur, se habeat, curant, sed ut quæ posuerunt ipsi presentibus uideantur uera obnixè contendunt. Atq; ego mihi uideor in hoc duntaxat in presentia ab illis differre, quòd non ut presentibus probem ea quæ dico, annitar, nisi quatenus fortè contigerit, sed ut mihi ipsi uera quàmmaxime uideantur. Sic enim cogito dulcis amice, & uide quanto cum lucro sit ratio mea. Si fortè uera sunt quæ dico, operæ precium est ita credere: si uero nihil superest post mortem, attamen hoc ipsum tempus ante obitum presentibus minus ero molestus, minusq; deplorabo. Hæc autē ignorantia minime perseuerabit mecum, malum id quidem esset, sed paulo post delebitur. Sic equidem ô Simmia & Cebes, paratus reuertor ad disputandum. Vos tamen, si mihi assentiamini, non Socrati cedite, sed ueritati. Si enim uera uobis loqui uidebor, concedite: si minus, omnino contradicite, diligenter cauentes ne ego dum annitor, me ipsum simul uosq; decipiam, & uelut apes aculeo in uobis relicto, abeam. Sed iam accendendū est. Primū quidē redigite in memoriā mihi quæ dicebatis, si minus meminisse uobis uidebor. Simmias quidem, ut arbitror, diffidit ac metuit, ne anima, quamuis diuiniore pulchriorq; corpore, prius tamen pro harmoniæ natura intereat. Cebes autem mihi uisus est cōcedere diuturniorem esse animam corpore, sed is addidit scire posse neminem, ne cum multa sæpius consumpserit corpora, tandem quãdoq; postremum relinquens corpus, ipsa quoq; pereat, atq; mors eiusmodi tantum sit interitus animæ, corpus uero dissolui continue consueuerit. An non hæc sunt ô Simmia & Cebes, quæ nos oportet considerare? Confitebantur ambo. Sed nunquid omnia quæ dicta in superioribus fuerant, negatis? An quædam negatis quidem, sed conceditis alia? Quædam inquirunt, quædam non. Quid igitur, inquit, de eo quod disciplinam diximus reminiscentiā esse, atq; si ita habeat, necessario consequi, alicubi fuisse animam prius quàm corpore clauderetur? Mihi quidem, inquit Cebes, istud dum dices res, mirifice placuit, atq; nunc si qua unquam in alia, in hac maxime sententia permaneo. Similiter ego quoq;, inquit Simmias, affectus sum, uehementerq; admirarer, si mihi unquam hac de re aliter uideretur. At uero necesse est, inquit, hospes Thebane, aliter tibi uideri si in hac opinione permanseris, harmoniam uidelicet esse compositum quoddam, animam uero harmoniam quandam ex his quæ per corpus intensa sunt, constitutam. Nunquam enim admittes consonantiam compositam prius esse quàm illa ex quibus componi consonantiā oportebat. Nunquid admittes? Nullo, inquit, ô Socrates, modo. Animaduertis igitur, inquit, cogi te id cōfiteri, quando dices animum quidem esse prius quàm in humanam speciem corpusq; deueniret, atq; esse corporis consonantiā, uidelicet ex his quæ nondum sunt eam constitui. Neq; enim talis tibi est consonantia, cui tu simile esse dicit. Immo uero prius est ipsa lyra, & fides, & soni adhuc inconcinni: tandem uero ex omnibus componitur consonantia omnium postrema, primaq; disperditur. Hic itaq; sermo quonam pacto tuo illi concinet? Nullo modo, inquit Simmias. At uero sicubi, inquit, uerba concinnitatem seruare debent, præcipue decet esse concinna ubi de concentu tractatur. Decet nimirum, inquit Simmias. Hic igitur sermo tibi dissonat, inquit.

*Prouerbiū
Velut apes relicto
aculeo abis*

Sed uide utrum ex his duobus eligas, disciplinam ne reminiscantiam esse, an potius animum esse concentum? Primum quidem potius eligo, inquit. Id namque alterum absque demonstratione admisi ex uerisimili quadam conuenientia, quemadmodum uidetur & multis. Ego autem ea uerba quae per id quod conuenit, demonstrationes faciunt, semper inania iudicaui: ac nisi quis caueat, ualde decipiunt, & in geometria, & in caeteris omnibus. Ratio uero de reminiscantia atque disciplina, fundamento innititur fide digno. Dicitur enim animam nostram ita esse alicubi, prius etiam quam laberetur in corpus, ut illa ipsius essentia habeat eius quod uere est cognomentum. Ego uero hanc, ut mihi met persuadeo, sufficienter recteque admisi, proptereaque neque mihi, neque alijs animam appellanti, harmoniam assentiri possum. Quid uero Similia? Videtur ne tibi uel consonantiae, uel alteri cuiquam compositioni congruere, ut aliter se habeat quam illa ex quibus conflatur?

Nulla modo. Neque etiam ut aliud quicquam, ut arbitror, patiat, aut agat, quam illa uel agant, uel patiantur. Assentior, inquit. Non igitur conuenit consonantiam ea ducere ex quibus composita est, sed sequi. Opinor ita. Quare permultum abest ut harmonia in contrarium moueatur, aut sonet, aut quicquam aliud edat partibus suis aduersum. Permulum proculdubio. Quid uero consonantia? nonne eatenus pro natura sua consonantia est quatenus temperat? Haud satis intelligo. Nonne si magis plusque contemperetur, si modo id admittit, magis plusque consonantia est? Sin uero minus atque perpauca, minus perpaucaque similiter? Omnino. Nunquid de anima id dici potest? Ut uel in minima quadam re alia anima hoc ipsum quod est anima uel magis uel plus aut contra sit quam alia? Minime. Dic age per Iouem precor, num animam dicimus aliam quidem habere mentem uirtutemque, atque esse bonam: aliam uero dementiam & prauitatem, malamque esse? haec ne inquam, uere dicuntur? Vere quidem. Eorum ergo qui animam esse asserunt harmoniam, quis quidnam dicet esse in animabus: haec scilicet, uirtutem & uirtutem: an aliam quandam consonantiam atque dissonantiam: & bonam quidem esse consonantem: & cum ipsa consonantia sit, alteram in se consonantiam possidere: malam uero dissonantem & ipsam esse, nec aliam in se habere? Quid respondeam, non habeo. Constat tamen eum qui animam esse consonantiam posuisset, talia quaedam responsurum.

At uero iam concessum est nihilo magis aut minus aliam alia animam esse. Eiusmodi uero concessio est, neque magis, neque plus, neque minus, neque sub paucioribus gradibus aliam alia consonantiam esse. Nonne? Prorsus. Eam uero quae neque magis, neque minus consonantia est, nimirum neque magis, neque minus esse contemperatam. Est ita? Est. Quae uero neque magis, neque minus temperata est, potest ne pluribus paucioribusue gradibus particeps consonantiae esse? An potius aequae? Aequae potius. Quapropter anima, si quidem neque magis, neque minus alia quam alia secundum animae naturam anima est, consequenter neque magis, neque minus est temperata. Est ut dicis. Cum uero sic affecta sit, nihilo magis consonantiae est, uel dissonantiae particeps. Nihilo magis. Praeterea cum ita comparata sit, num plus aliquid prauitatis uel uirtutis alia quam alia possidet? si quidem prauitas quidem dissonantia est, uirtus uero consonantia. Certe plus nihil. Quinimmo secundum rectam Similia rationem nulla usquam anima prauitate erit affecta, si fuerit consonantia. Quandoquidem consonantia uera secundum id quod consonantia est, nunquam fit dissonantiae particeps. Nunquam certe. Neque igitur anima quae omnino sit anima, prauitate inficietur. Quo enim modo per ea quae dicta sunt, id fieri posset? Hac igitur ratione omnes animalium omnium animae bonae similiter erunt, si secundum animae ipsius naturam similiter animae sint. Mihi quidem Socrates ita uidetur. Nunquid recte sic tibi dici uidetur, atque haec sequi, si uera esset illa positio, animam consonantiam esse?

Nulla modo. Quid uero? ex omnibus quae in homine sunt, aliud ne praeter animum asseris dominari, praecipue prudentem? Nihil aliud. Vtrum corporis perturbationibus indulgentem, an potius repugnantem? Dico autem tale quiddam: ueluti si sub aestu sitis angat, interea tamen aduersatur animus, retrahitque in contrarium ne bibat: similiterque si premit fames, ne edat: in alijsque quamplurimis uidemus corporis affectibus repugnantem. Nonne? Et quidem maxime. Nonne in superioribus confessi sumus animam si consonantia fuerit, nunquam dissonaturam his quibus intenditur, uel remittitur, uel euibratur, uel quodcumque aliud patiantur illa, ex quibus ipsa conflatur: sed secururam illa, nunquam

nunquam uero ducturam: Confessi sumus. Quid uero nunc? nonne contra omnino uidetur agere, quatenus ea ducit omnia ex quibus dixerit aliquis ipsam constitui: atque ferme omnibus per omnem uitam repugnat, multisq; dominatur modis, interdum rigidius quodam cum supplicio puniens per gymnasticam, atque medicinam, interdum uero mitius castigans comminando, aut monendo aduersus cupiditates, & iras, atq; timores, tanquam altera quaedam res contra alteram loquens, quemadmodum Homerus tradidit in *Odyſſea*:

Tum pectus pulsans, cor sic affatur Vlyſſes:

Hoc quoq; cor perfer, namq; & grauiora tulisti.

An putas Homerum hæc dixiſſe tanquam harmonia quaedam ſit, ac talis ut corporis paſſionibus ſubiſciatur, non autem ducat atq; dominetur: an potius quali quiddam longe diuinius quam harmonia ſit animus? Diuinius per Iouem, mihi uidetur ſignificauiſſe.

Non ergo uir optime, recte harmoniam eſſe animam diceremus. Sic enim, ut apparet, neq; Homero diuino poetæ, neque nobis iſſis conſentiremus. Sic eſt. Age harmoniam Thebanam fatiſ, ut uidetur, iam placauimus. Rationem uero Cadmeam ô Cebes, quoniam pacto, & qua ratione placabimus? Tu mihi ô Socrates, uiam, inquit Cebes, inuenturus uideris. Nempe rationem hanc aduersus harmoniam mirifice præter opinionem noſtram excogitaſti. Cum enim audirem Simmiam dubitantem, ualde admirabar ſi quis rationibus eius reſiſtere poſſet. Itaq; ſummæ mihi fuit admirationi, ipſum nec primū quidem potuiſſe rationis tuæ impetum ſuſtinere. Quapropter non admirarer, ſi Cadmeus quoq; ſermo idem pateretur. Parcius iſta bone uir, nequa inuidia nobis ſequētia interturbet. Sed hæc quidem deo curæ erunt, nos autem, ut ait Homerus, comminus congreſſi ſi, periculum faciamus an fortè quid dicas. Summa uero eorum quæ perquiris, eſt eiufmodi, demonſtrandum eſſe iudicas animam noſtram indiſſolubilē immortalemq; eſſe, ne uir philoſophus in morte ſecurus, magnaq; cum fiducia ſperans, in alia uita longe beatiorē ob philoſophiæ ſtudium ſe futurum, inſipiens ſit, ſtulte q; conſidat. Oſtendere autem ualidum quiddam eſſe animam, atq; diuinis perſimile, priuſq; etiam quam nos extitiſſe, nihil impedimento eſſe aiſ, quo minus hæc omnia nō immortalitatem quidem ſignificent, ſed duntaxat animam corpore diuturniorē eſſe, multa q; ante nos ſecula fuiſſe, nouiſſe q; & egiſſe per multa, nihilo tamen magis ob hoc immortalem eſſe exiſtimandam. immo hunc ipſum in humanum corpus ingreſſum, quali morbum quendam interitus eiſ inſitum eſſe: adeo ut & in hac uita ſit miſera, & in corporis morte depereat. Nihil autē differre cenſes, ſiue ſemel tantum, ſiue ſæpius labatur in corpus, ut qui uis noſtrum pertimeſcat. Merito namq; timendum eſſe, niſi ſtultus ſit, ei qui neq; ſciat, neq; assignare queat immortalitatis animæ rationem. Talia quaedam ſunt quæ dicis, ô Cebes, ego q; ea conſulto ſæpius reſpeto, ne quid nos fugiat, ſiue addere hiſ quicquam uelis, ſiue demere. Nihil equidem in præſentia habeo, inquit Cebes, quod aut minuam, aut adiungam, atq; hæc ſunt quæ dico. Tunc Socrates cum aliquantum ſe recepiffet, ad ſe conuerſus, haud leue quiddam requirit, inquit, ô Cebes, ſed cuius gratia oporteat generationis corruptioniſq; cauſam pertractare. Ego igitur, ſi uiſ, ea tibi quæ mihi euenerunt, enarrabo. Deinde ſi quid eorum quæ dixerō ad quaſtionis tuæ ueritatē aperiendam conducere putabiſ, utere. Volo equidem, inquit. Audi igitur iam narrantē. Equidem ô Cebes, cum eſſem iuueniſ, mira quaedam eiſ ſapientię cupiditate flagrabam, quam naturæ uocāt hiftoriam. Præclariffimum enim eſſe cenſebam, cauſas intelligere, per quas ſingula fiant atq; intereant, & qua ſint ratione: ſæpiuſq; me ſuſum deorſumq; iactaui talia quaedam primo conſiderans, nunquid poſtquam calidum & frigidum putrefactionē aliquam acceperunt, quemadmodum non nulli dixerunt, tunc animalia conualeſcant. Præterea utrum ſanguis ſit quo ſapimus, uel aer, uel igniſ: aut nihil horum ſit, ſed cerebrum, quod præbeat ſenſus audiēdi, uiuendi, olfaciēdi, ex hiſ autem memoria & opinio fiat, ex memoria uero & opinione quietem accipiente, per hæc ſcientia oriatur. Proinde horum corruptiones cōſiderans, atq; eaſ quæ circa cœlum terramq; paſſiones contingunt, tandem adeo mihi ad hæc conſideranda uiſum hebes ut nihil magiſ. Coniecturam uero ad id aſſeram tibi ſufficientem. Nempe ob eiufmodi conſiderationē uſque adeo ſum occæcatus, ut ea etiam quæ priuſ manifeſte ſciebam, ut mihi aliſq; uidebatur, dediſcerem, & alia uidelicet multa quæ antea me ſcire putabam

tabam, & qua ratione homo crescat. Id namq; opinabar ante esse cuiuslibet manifestum, hominem uidelicet per cibum potumq; augeri. Quādo enim per hęc carnes carnibus, ossaq; ossibus adduntur, eodemq; modo in alijs quando sua cuiq; adhibentur, tunc sanè molem primo paruum, deinde magnam euadere, atq; ita paruum hominē effici magnum. Sic ego tunc opinabar, nōne satis belle tibi uideor? Mihi quidē, inquit Cebes. Animaduerte hęc insuper. Arbitrabar enim satis recte mihi uideri quoties hominē uel equum magnum paruo propinquū, alterum altero iudicaram capite ipso esse maiorem. Atq; multo etiam euidentius decem plura apparebāt mihi q̄ octo, propterea q; denarius duo præter octonariū contineret. Præterea bicubitū cubitali maius, quoniam dimidio superaret. Nunc uero, inquit Cebes, de his quid iudicas? Procul equidē per Iouem abesse mihi uideor, ut alicuius horum causam intelligere putem, qui nondū mihi ipsi persuadere possum, ut quando quis uni addat unum, tūc uel illud unum cui unum adiunctū est, fiat duo: uel & adiunctum, et illud cui adiunctū est, propter alterius ad alterum adiunctionē euadat duo. Admiror equidē, si cum utrunq; horum separatū erat, utrunq; unum erat, neq; erant tunc duo, postq; inuicem cohaeserunt, hęc ipsa causa fuerit ut duo fierent, congressio uidelicet per quam propius iam posita sunt. Neq; etiam si quis unum diuidat, adhuc possum persuaderi hanc ipsam diuisionē causam esse ut duo euadant. Contraria enim tūc atq; superius causa fit qua duo fiant. Tunc enim quia coniungebant propius inuicem, alterumq; admouebatur alteri: nūc uero quoniam remouetur alterū ab altero, atq; separat. Neq; propter quid unum fiat, adhuc scire me arbitror, neq; ut summam dicam, aliud quicq; quare fiat, aut pereat, aut sit, per hęc ipsam uiam me nosse profiteor: sed alium quendā ipse modum frustra misceo, hunc uero nullo modo admitto. Verū cum audissem aliquādo ex libro, ut ille aiebat Anaxagoræ, legentē quendam hanc Anaxagoræ ipsius sententiā, uidelicet mentem omnia exornare, omniumq; causam esse: hoc utiq; causæ genere magnopere sum delectatus, existimans quodāmodo cōsentaneum mentem esse omniū causam: putabamq; si id ita esset ut mens omnia exornaret, singula per hanc ita esse disposita, ut optime disponi potuerant. Propterea si quis uellet causam inuenire qua singula fiant, atq; pereant, aut sint, hoc ipsum esse inueniendū, qua uidelicet ratione optimum sit unicuiq; aut esse, aut quoduis aliud pati, uel agere. Atq; hoc pacto nihil aliud considerandum hominī uel de se ipso, uel de alijs, nisi quod potissimū sit & optimum. Necessesse uero est eum qui id norit, illud quoq; quod est deterius, cognouisse. Quippe cum eadem horū scientia sit. Hęc utiq; mecum ipse reputans, gaudebā, inuenisse ratus Anaxagorā magistrum, qui me id quod tātoperere cupiebam, causas rerum doceret, primūq; mihi diceret, utrum plana sit terra, uel rotunda. Et cum hęc dixisset, subiungeret mihi causam atq; necessitatē, afferens uidelicet id ipsum quod melius est, meliusq; fuisse eam esse talem. Proinde si terram diceret in mundo mediam esse, mox exponeret melius extitisse, ut media esset. Quod si ille hęc ostenderet, ita me comparabā quasi nullam amplius causarū speciem positurus. Præterea de sole & luna cæterisq; stellis, earumq; inter se uelocitate conuersionibusq;, & de huiusmodi omnibus, me similiter quæsiturū auditurumq; comparaueram, q; uidelicet & qua ratione hęc melius sit singula uel facere, uel pati, quodcunq; agant uel patiantur. Neq; enim putabam cum ab initio dixisset, mente omnia exornari, ipsum aliā postea causam rebus assignaturum, præterq; quod optimum sit eas ita se ut habent, habere. Itaq; arbitrabar eum in reddendis singulorū, tum cunctorum cōmuniter causis, singulis quidem assignare quod unicuiq; optimū, cunctis uero cōmune bonum. Neq; uero spes ipse meas paruifaciebam, sed summo quodam studio acceptos libros q̄ uelocissime poteram lectitauī, ut ocysime quid optimum, quid ue eius contrariū esset, cognoscerem. Hac igitur mirabili spe ductus cum legere pergo, uideo hominē mente quidem nullo modo utentem, nec causam ullam ad ipsum rerum ornatū referentem, sed aereas naturas & æthereas aqueasq; & talia multa incredibilia pro rerum causis assignantem. Qua quidem in re ille mihi perinde uisus est agere, ac si quis diceret Socratē quęcunq; facit, mente facere. deinde uolens singulorū quę facio causas explicare, dicat primū quidem nunc me hic propterea sedere, quoniam corpus meum ex ossibus neruisq; componit: & ossa quidem solida sunt, & iuncturarū interualla inuicem habent: nerui autem sic instituti, ut & extendi & contrahi ualeant, completantur ossa cum carnibus atq; cute, quæ res illa continet. Elatis igitur ossibus in suis coniun-

ctionibus

us, nerui qui & intendunt & remittunt cōmode, faciunt ut fleuendi cuiusque membra
eam facultatem, atque hanc ob causam hic inflexus sedeam. Ac rursus disputationis
as quasdam eiusmodi causas assignaret, uoces & aerem & auditum aliaque generis
n quā plurima, causas uerissimas negligens: uidelicet quoniam Atheniensibus me
im fuerit me condemnare, ideoque mihi etiam melius sit uisum hic sedere, iustiusque
im expectantem dare poenas quas illi iubeant. Profecto per Canem iamdiu, ut ar-
ri nerui, atque hec ossa apud Megarenses, aut Bœotios essent ipsius quod optimum
ione delata, nisi iustius honestiusque censuissem poenas ciuitati pendere quascun-
que, quam subterfugere atque exulem uiuere. Verum talia quaedam causas appella-
tione est remotissimum. Si quis autem dixerit absque ossibus & neruis atque similibus
esse me quæ mihi facienda uideantur implere, uere utique dicet. Attamen asserere pro-
c me facere quæcunque facio, dum ipsa mente ago, non autem eius quod optimum
one, multa magnaque sermonis negligētia esset. Nam qui sic est affectus, nequit dis-
aliam quidem esse ueram rei alicuius causam, aliud uero illud sine quo ipsa causa
potest causa. Quod quidem multi mihi uidentur quasi in tenebris attrahentes
pellare nomine dum causam nuncupant. Quapropter nonnulli uertiginem cir-
nentes terræ, sub cœlo eam stabilem faciunt. Alij uero tanquam latum pistoris al-
ere uelut base suffulciunt. Potentiam uero ipsam qua nunc ita disposita sit ut opti-
oni poterat, neque perquirunt, neque dæmonicam quandam habere uim putant, sed
em quendam robustiorem & immortalioem, magisque omnia continentem inue-
opinantur. Ipsum autem bonum atque decens connectere atque continere reuera ni-
simant. Ego igitur libentissime cuiusuis essem discipulus, ut quemadmodum se ha-
c ipsa causa discerem. Postquam uero hac priuatus sum, neque ipse inuenire, neque
discere potui, secundam nauigationem ad causam inuestigandam molitus sum. Vis-
bes, hanc tibi à me demonstrari? Mirifice cupio, inquit Cebes. Censui tan-
m in rebus considerandis iam defessus essem, cauendum fore ne mihi idem accide-
d accidere illis solet, qui in solem deficientem figunt intuitum. orbantur enim non-
um uisu, nisi in aqua, uel in eiusmodi aliquo imaginem eius aspiciant. Tale quiddam
utauit, timuique ne animus mihi prorsus occideretur, si oculis res aspicerem, sensuque
et attingere illas aggrederer. Quapropter operæ precium fore censui, ut ad ratio-
ifugerem, atque in illis rerum ueritatem considerarem. Fortè uero nostra hæc simili-
on omni ex parte congruit. Non enim prorsus assentior eum qui res in rationibus
iplatur, in imaginibus aspiciere potius quam qui in operibus intuetur. Verunta-
c uia iter direxi meum, supponensque rationem semper quam esse iudico ualidissi-
uæcunque huic consonare uideantur, pono equidem tanquam uera, idque ago & cir-
n causas, & circa reliqua omnia: quæ uero dissonant, uera esse nego. Volo equidē
o, tibi apertius explanare. Puto enim te nondum intelligere. Per Iouem haud
n, inquit Cebes. Verum nouum nihil adduco, sed quæ & sæpe aliàs in superiori
tione dicere nunquam destiti. Pergo iam igitur demonstrare tibi causæ speciem
ontinue pertractaui, ac redeo ad illa iam sapius decantata, ab eisque exordior, sup-
aliquid esse ipsum per se pulchrum, & bonum, & magnum, & cætera omnia. Quæ
si tu mihi dederis, eaque esse concesseris, spero tibi ex his ipsam causam demonstra-
ique inuenire esse animam immortalem. At uero quasi iam tibi concesserim, nihil
is est præludio, quo minus iam concludas. Considera iam quæ sequuntur de in-
trum in his mihi consentias. Arbitror enim, siquid est aliud pulchrum præter ip-
ilchrum, non ob aliud quippiam esse pulchrum, quam quia pulchri ipsius est par-
Atque omnia dico similiter. Nunquid ob hanc causam recipis? Recipio equi-
quit. Ergo nondum ultra percipio, neque possum cæteras istas præclaras cau-
noscere. Si quis autem mihi dixerit quare pulchrum sit quodlibet, uidelicet quia
orem habeat floridum, uel figuram, uel aliud quoduis talium, cætera equidem uia
o: in cæteris enim omnibus soleo perturbari: id uero unum simpliciter atque pro-
io, & fortè iam inepte penes me teneo, nihil aliud esse quod aliquid faciat pul-
quam ipsius pulchri, siue præsentiam, siue communionem, siue qualicumque ra-
& quocumque modo id proueniat. Neque enim id adhuc affirmarem: sed pulchro

pulchra omnia esse pulchra, id mihi uidetur tutissimum tam mihi quam alijs respondere: atq; huic fundamento innixus, puto nunquam cadere, sed & me & quemuis alium tuto respondere posse, quæcūq; pulchra sunt, ipso pulchro fieri pulchra. Nonne & ipse consentis? Consentio equidem, inquit Cebes. Ergo & quæ magna sunt, ipsa magnitudine esse magna: & quæ maiora sunt, similiter esse maiora: & quæ minora, paruitate esse minora. Ita est. Igitur neq; tu quidem assentieris, si quis aliquem dixerit alio quodam capite esse maiorem: atq; eum qui minor est, eodem capite esse minorem: sed testificaberis te quidem nihil aliud esse dicturum, quam omne maius alio non alia re ulla quam magnitudine esse maius, atq; ob hoc maius, ob ipsam scilicet magnitudinem: minus autem, nullo similiter alio quam paruitate, & propter hoc esse minus, propter ipsam uidelicet paruitatem: metuens, ut puto, ne si quem dixeris capite maiorem esse uel minorem, quispiam tibi sic obijciat: primū quidem eadem re & maius fore maius, & minus fore minus: dein de quod capite quæ res parua est, maiorem affirmes esse maiorem. Hoc autem dicit monstro esse persimile, ut paulo aliquo magnum quiddam esse dicas. Nonne hæc metueres? Tunc Cebes subridens, equidem inquit. Nonne similiter quoque metueres dicere, inquit, decem plura quam octo esse duobus, atque ob hanc causam superare, potius quam multitudinem, atq; propter multitudinē? Ac similiter bicubitum cubitali maius esse dimidio potius quam magnitudine? Id enim similiter est metuendū. Omnino. Quid uero si uni addatur unum, additamentū ipsum esse causam ut duo fiant, uel si diuidatur, diuisio nem ipsam duorum esse causam, dicere non formidares? Altiusq; exclamares, nescire te quoniam alio pacto quicquam fiat, nisi participatione quadam essentia unicuiq; propria, cuius sit particeps: atq; in his nullam aliam habere te causam, cur duo fiant præter diuitatis ipsius participationem: sed oportere huius participia fore, quæ cunq; futura sunt duo: & similiter unitatis quodcunq; futurum sit unum: Has uero diuisiones adiunctionesq; & cæteras eiusmodi argutias ualere sineres, relinqueresq; sapientioribus te per eas pro arbitrio responsuris: tu uero tuam, quemadmodū dici solet, metuens umbram & imperitiam, atq; innixus tutissimæ illi positioni, sic utiq; responderes? At uero si quis eandem positionem complexus instaret, ualere sineres, neq; prius responderes, quam quæ inde manant, considerasses, utrum consonent inuicem, aut dissonent? Vbi uero illius ipsius rationem oporteret afferre, eodem modo afferres, atq; aliam rursus positionē adduceres, quæ superiorum optima uideretur, quoad ad aliquid sufficiens peruenires? Nunq; uero simul confunderes contentiosorū more, ubi & de principio, & de his quæ à principio deducuntur, disputas, si modo uelles eorum aliquid quæ uere sunt, inuenire? Nam illis fortasse nullus hac de re sermo est, nulla cura. Possunt enim præ sapientia & simul omnia cōmiscere, & tamen sibimet placere. Tu uero si ex philosophorum numero es, quæ dico, ut arbitror, facies. Verissima loqueris, inquit Simmias & Cebes. E C H E C. Per Iouem ô Phædo, merito admodū consenserunt. mirifice enim ille mihi uidetur rem ipsam uel hebetissimo cui que explanasse. P H A E. Sic prorsus ô Echecrates, præsentibus omnibus similiter uisum fuit. E C H E C. Quid mirum: cum nobis quoq; qui nō interfuimus, nunc similiter audientibus uideatur. Verum quæ nam post hæc dicta fuerunt? P H A E. Ut equidem arbitror, postquam hæc illi Socrati concesserunt, consenseruntq; speciem quamlibet aliquid esse, & quæ harum participia sunt, ipsarum denominationē habere, deinceps hunc in modum interrogauit. Si hæc ita se habent, nonne quando Simmiam dicis Socrate quidem maiorem esse, Phædone uero minorem, tunc affirmas in Simmia utrunq; esse, & magnitudinē simul & paruitatem? Equidem. Attamen Simmiam confiteris excedere Socratem, non ita reuera ut uerba sonant. Non enim ita natura institutū esse existimas Simmiam, ut ea ratione superet qua est Simmias, sed magnitudine quam habet: neq; rursus Socratem eo quod Socrates est, excedi, sed quia paruitatē præ magnitudine illius habeat. Vera loqueris. Similiter nec à Phædone superari, eo quod Phædo sit Phædo, sed quia Phædo præ Simmiae paruitate magnitudinē habet. Ita est. Sic itaq; Simmias denominationē parui habet & magni, siquidem in amborum medio positus, alterius quidem paruitatem magnitudine superat, alterius uero magnitudinē paruitate cedit. Et simul subridens, inquit: Videor equidē affectatius descriplisse. ueruntamen est ut dico. Sic apparet. Dico autē propterea, quia cupio uideri tibi quod & mihi uidet. Opinor enim non solum magnitudinem

*Proverbium
Tuam umbrā
metuis*

in em ipsam nunquam uelle magnam simul paruamq; esse, uerumetiam neq; hanc nobis est magnitudinem unquam recipere paruitatē, neq; superari uelle: sed e duorum accidere: uel fugere, seq; subtrahere quando aduentat contraria paruitas: uel luenerit, interire: nolle autem expectare, atq; in paruitate recipienda aliud esse q̄ quemadmodum ego cum susceperim sustinuerimq; paruitatem, quādiu is ipse sum n, sic ipsemet sum paruus. Illud autem magnum quod ipsum est, nunquam sustine paruum: similiter paruus quod est in nobis, nunquam uult magnum aut fieri, e. neq; aliud quicquam contrariorum, quādiu est id quod erat, patitur simul contin fieri aut esse, sed aut abit, aut perit cum aduentat contrarium. Ita prorsus existit Cebes. Tunc quidam eorum qui aderant, hæc audiens, quis autem ille fuit satis mēmini, Dī boni, inquit, nōne in superioribus contrarium eorum quæ dicitur nobis est concessum, uidelicet ex minori maius fieri, atq; ex maiori minus, esseq; dubio generationem contrariorum ex contrarijs? Nunc autem uidemini fieri id esse dicere. Cum uero Socrates admouens caput, auscultasset, uiriliter, inquit, id res es: non tamen intelligis differentiā inter id quod modo dictum est, atq; illud sur. Tunc enim dicebatur ex contraria re, rem contrariam fieri, nunc uero contrarium sibi met contrariū fieri nunquam, neq; quod in nobis, neq; quod in natura contrahit. Tunc quidem o amice, de his quæ habent contraria dicebamus, hæc illorum conne appellātes. At nūc de illis ipsis loquimur, quæ his insunt, quorū ue præsentia con n habent ea quæ nominantur. Illa uero ipsa dicimus nunquam uelle mutuam inenerationem suscipere. Et simul Cebetem intuitus, inquit: Num te quoq; Cebes eorum quæ nunc obiecta sunt, perturbauit? Haud equidem, inquit Cebes, ita eclus, ac tibi affirmo nō multum me turbari. Id ergo simpliciter, inquit, confessus, contrarium nunquā sibi met fore contrarium. Omnino. Aduerte præterea id & in hoc mecum sentias. Vocas ne aliquid calorem atq; frigus? Voco equidem Num tanquam niuem atq; ignem? Non per Iouem. An aliud quiddam calisse quā ignem, & aliud frigus q̄ niuē? Ita. Sed hoc quoq; tibi uideri puto, nī andiu nix est, nunquam suscepturam esse calorem, quemadmodū in superioribus nus: ac esse niuem ut erat prius simulq; calidam: sed aduentante calore, aut subter aut interire. Penitus. Similiter & ignem subintrāte frigore, aut subterfluere, ngui, nec unquam posse & suscipere frigus, & simul esse ignem sicut prius erat, et n. Vera narras. Sunt igitur quædam eiusmodi, ut non solum speciem ipsam: suo dignentur per omne tempus, sed & aliud quiddam, quod quidem non est prius, habet uero quādiu est, illius formam. In hoc rursus tibi quod uolo, fortē ma serit. Impar enim semper oportet nomen id quod nunc dicimus, possidere. Nōn oportet sanē. Num id solum ex omnibus? hoc enim quæro: an & aliud quiddā uidem est non id ipsum impar, attamen hoc oportet unā cum suo nomine, hoc in omine alio semper appellari, propterea quod ita natura sit institutū, ut nunquam iri deseratur? Dico autem hoc effectum esse ceu ternariū, aliāq; permulta. Considero de ternario. An nō tibi uidetur hunc & sui ipsius nomine semper nuncupandū simul nomine imparis? Quod quidem impar non idem est quod est ternarius. Venen ita natura comparatus est, & ternarius, & quinaris, & omnis medietas numentis non idem sit quod impar, semper tamen eorum quouis sit impar. Præterea quatuor, omnisq; alter numeri ordo, quamuis idem quod par non sit, simul tamen illorum par semper existit. Concedis nec ne? Quid nī? Contemplare ergo lim. est autem eiusmodi: tridentur quidē non solum ipsa inter se contraria sese inon recipere, uerumetiam quæcunq; talia sunt, ut licet contraria inter se non sint, tamen contraria possideant, nuncq; recipere speciem illam quæ ipsi speciei quam uent, contraria sit, sed hac adueniente, aut perire protinus, aut abire. An non dicitur & deficere, & aliud quod uis pati prius, quā sustinere ut quatenus tria sunt, par? Ita prorsus. Non tamen contraria est diuitas trinitati. Non certe. Non ergo species ipsæ contrariæ nunquam inuicem se recipiunt, sed etiam alia quædam eorum ingressum mutuum nō suscipiunt. Verissima narras. Vis ne igitur hæc mus, qualia sint, definiamus? Volo equidem. An non Cebes hæc erunt, quæ quodcunq;

quodcumq; occupant, tale reddunt, ut non solum sui ipsius ideam retinere cogatur, sed etiam contrario illi sit opus: Quonam pacto dicitur? Quemadmodum paulo ante dicebamus. Scis enim quæ trium continentur idea, oportere non solum tria, sed etiam imparia esse. Certe. Ad hoc tale utiq; dicebamus ideam contrariam formæ illi quæ id perficit, nunquam accedere. Nunq; Perficit autem imparis ideam. Hæc ipsa. Contraria uero huic partis idea. Ita est. Ergo ternario numero idea paris se nunquam insinuabit.

Nunquam. Quapropter ternarius numerus paris est expers. Expers. Trinitas ergo est necessario impar. Est. Quod ergo definiendum assumpseram, qualia uidelicet sint, quæ & si alicui non sunt contraria, ipsum tamen contrarium non admittunt, perinde se habet ut trinitas: quæ cum pari non sit contraria, nihilo tamen magis ipsum accipit, propterea quod semper eius contrarium affert. Similiterq; binarius ad impar, & ignis se habet ad frigidum, aliaq; quamplurima. At uide iam num ita definiendum putes, ut non modo contrarium non admittat contrarium, uerumetiam illud quod aliquid afferat contrarium illi ad quod ipsum accedat, ipsum uidelicet quod affert, nunquam contrariam eius quæ affertur recipiat formam. Rursus autem recordare: neq; enim inutile sepius admonere. Neq; quinque paris speciem admittent, neque decem imparis, quod est duplum. Hoc quidem ipsum alij contrarium, speciem tamen imparis accipiet nunquam. Neq; etiam numerus sesquialter, neq; alia huiusmodi quæ dimidium habent, formam totius suscipiunt, similiterq; numerus qui partem habet tertiam, atq; eiusdem generis alia, si modo assequeris ista, atq; consentis.

Omnino equidem consentio atq; assequor. Rursus tanquam à principio mihi dicas. Nec tamen per id quod nunc interrogo, sed per aliud quiddam mihi respondeas me imitatus. Dico autem præter tutam responsionem illam à principio positam, iuxta tutam quoque responsionem, aliam per ea quæ modo dicta sunt, adinuentam. Nempe si me interroges, o Socrates, quidnam in corpore si sit, calefcet corpus, non tutam responsionem illam rudemq; tibi dabo, uidelicet si caliditas, sed exquisitiorem ex præsentibus uerbis, ut si insit ignis. Similiter si me interroges, quid si in corpore sit ægrotabit, non respondebo si ægrotatio, sed si febris. Rursus si perconteris, quid si insit numero fuerit impar, non dicam si imparitas, imò si unitas, atq; in ceteris eodem pacto. Sed uide an dum quid uelim plane cognoueris. Planissime. Respō de igitur: quidnam si in corpore sit erit uiuum? Si anima.

Nonne id semper ita se habet? Semper. Anima igitur quicquid occupat, semper ad illud uitam affert: Affert proculdubio. An est aliquid uitæ contrarium nec ne? Est utiq;. Quid istud? Mors. Anima uero contrarium eius quod ipsa semper adducit, subibit nunq;, quemadmodum ex superioribus est concessum. Sic est omnino. Quid uero: Quod paris ideam non accipit, quonam modo paulo ante nominabamus? Impar omnino. Quod uero non accipit iustitiam, quod uero non capit musicam? Iniustum dicimus & immusicum. Age iam, quod non subit mortem, quomodo appellabamus? Immortale.

Et anima quidem mortem non suscipit. Nequaquam. Est igitur anima immortalis. Immortalis quidem. Age utiq;, hoc ne iam demonstratum dicemus? An aliter tibi uidetur? Et sufficientissime quidem o Socrates. Quid ergo Cebes? Si necesse foret quod omnino est impar, & interitus nescium fore, nonne tria interitus nescia forent? Quid nunc? Præterea si quod incallescere nescit, necesse foret interitus nescium esse, quando quis ad niuem calidum admoueret, nix quidem incolumis illiquefacta subterfugeret: neq; enim uel periret, uel permanens calorem admitteret. Vera narras. Simili, ut arbitror, ratione, si quod frigescere nescium etiam interitus nescium esset, quando in ignem adueniat frigus, non extingueretur & euanesceret ignis, sed abiret incolumis. Ita necesse foret. Eodem pacto de immortalis quoque necesse est dicamus. Si enim quod est immortale, interire nequit, impossibile est animam imminente morte perire. Nam mortem quidem quemadmodum ex superioribus constat, non recipiet, neq; interierit: quemadmodum ternarius nunq;, ut diximus, par erit, neq; rursus impar erit par, neq; ignis frigidus, neq; caliditas quæ inest igni, frigiditas unquam erit. Cæterum dicet quispiam, quidnam prohibet, quo minus ipsum impar, par quidem non fiat adueniente pari, quemadmodum inter nos conuenit, attamen eo dissoluto, par pro ipso succedat? Ita dicenti repugnare non ualermus, quin sit destructum. Quippe cum non idem sit impar atq; indissolubile. Alioquin si nobis id constitisset, facile obtineremus, inuadente pari, impar ternariumq; saluum discedere. Similiterq; de igne & calido cæterisque assereremus.

Nonne

ta: Prorsus. Iam uero de immortalī, si nobis id constat quod est immortale, non interitus nescium, consequens est animam præter id quod est immortalis interitus nesciam esse. Sin uero minus id concedatur, ratione alia opus erit. Sed nihil quātum ad id spectat, alia ratione. Siquidem quidnam aliud indissolubile posset immortale ipsum & sempiternum dissolueretur? Deum uero & ipsam uitæ spei siquid aliud est immortale, indissolubile quoque esse omnes confiterentur. Vni uero Iouem homines, & multo magis ipsi, ut arbitror, dii. Cum igitur quod immortale incorruptibile sit, quidnam prohibet animam, si fuerit immortalis, incorruptibile quoque fore? Necessario sequitur. Imminente igitur homini morte, quod mortalem in eo est interitus: quod uero immortale, incorruptibile, sospesque morti se subtrahit: festum est. Itaque maxime omnium o Cebes, anima immortalis incorruptibilisque est, apud manes animæ nostræ. Nihil equidem o Socrates, aduersus hæc habeo questionibus tuis assentiar. Verum siquid aut hic Simmia, aut alius quisquam habet, operæ precium fuerit non siluisse. Nescio enim in quod aliud quis differat temere rebus eiusmodi, uel dicere, uel audire desideret. Atqui nec ego, inquit Simmia, pro eo quicquam quo minus superioribus assentiar rationibus. Verum tamen rei ipsius magnitudinem, & humanam imbecillitatem considerans, cogor intra me dictum acquiescere. Quinimmo & hæc bene dicis Simmia, & positiones primæ fide uobis dignæ uideantur, diligentius tamen considerandæ: atque si illas sufficit arbitror, susceperitis, hanc sequemini rationem quantum fieri ab homine potest: hoc ipsum fuerit manifestum, nihil ulterius perquiretis. Vera loqueris, inquit.

Iocant, o uiri, iustum est cogitare, si anima sit immortalis; eam non solum temporis huius in quo uiuere dicimur, uerum etiam uniuersi gratia curatione plurimum indigere. Nam graue periculum fore putandum est, si quis neglexerit animam. si enim mors totius dissolutio esset, nimirum improbi lucrarentur, cum & à corpore, & ab eorum prauitate cum anima liberarentur: item cum anima immortalis appareat, nulla superest malorum declinatio, nulla ut optima & prudentissima fiat. Nihil enim aliud cum migrat ad manes anima ansfert præter eruditionem atque educationem. Quæ quidem statim in principio rationis illius plurimum uel prodesse, uel obesse dicuntur. Ferunt enim quemcumque illuc emigrantem, ab eo dæmone quem uiuens sortitus fuerat, in locum quentis, ubi oporteat omnes unà collectos iudicari, ac deinde ad inferos proficisci eo mandatum erat ut hinc decedentes, ad illa loca traducat. Sortitos uero illic quærit sortiri, tempusque debitum commoratos, ab alio quodam duce rursus huc redulatos temporis longosque circuitus. Est autem iter non tale quale ait Telephus schylum. Ille siquidem simplicem, inquit, uiam ad inferos ferre. Ego uero, nescio licem, neque unam esse puto. Alioquin nullis ducibus opus esset. Quippe quum aberrare possit nemo. Quinimmo multos tramites, multosque anfractus habere. Nihil eadem ex sacrificijs & ritibus consecrare licet. Animus ergo moderatus & prudentem sponte sequitur, neque ignorat præsentia. Sed qui cupiditate corporis est inuermadmodum supra dixi, per multum tempus ad ipsum ardentem afficitur: & cum uisibilem multis reluctatus modis multaque perpeffus, uix tandem ab eo ad dæmonem, cui eius cura erat iniuncta. Cum uero ad ea loca ubi alij quoque antea peruenerit, quisquis admodum immundus est, & huiusmodi obnoxius crimini, iniustus se contaminauerit cædibus, uel alia his similia, similiaque animorum operauerit, hunc quidem animum omnes fugiunt atque declinant, nec reperitur uel socius, uel dux eius fieri uelit. Itaque omni auxilio destitutus, eo usque pererrat id certa temporum curricula impleantur. Quibus tandem impletis, in habitatio conuenientem ab ipsa necessitate transfertur. Qui uero puram moderatamque uitam, deos socios, ducesque nactus ibi habitat, ubi unicuique conuenit. Multa tamen mirabiliaque terrarum loca, ipsaque terra neque talis, neque tanta est qualem aut quantum de terra loquuntur, existimant, quemadmodum mihi à quodam traditum est. Nam ratione, inquit Simmias, hæc ais, o Socrates? Equidem de terrarum orbe multa: non tamen hæc quæ tanquam uera accepisse te ais. Libenter igitur ex te audirem.

Atqui

Atqui ô Simmia, nequaquam mihi uideretur ars Glauci quæ ea sint narrare, sed quòd ue-
Ars Glauci ra sint probare, artis Glauci facultatem mihi uideretur excedere. Præterea ego forsân non
 sufficerem. Quinetiam si id scirem, hæc tamen uita mea ô Simmia, longiori huic narratio-
 ni nequaquã sufficeret. Formam tamen orbis terræ eiusq; loca cuiusmodi esse rear, nihil
 prohibet dicere. Satis id erit, inquit Simmias. Persuasum mihi quidem est, primo si est
 terra in cœli medio rotûda, nihil ei opus esse uel aere, uel alia necessitate eiusmodi ad hoc
 ut nunquam decidat. Sed ad eam sustinendam satis id esse, quod & cœlum undiq; sibi ipsi
 simillimum est omnino, & terra undiq; æquilibris. Res enim æquilibris in similis alicuius
 medio posita, nec magis nec minus potest in partem aliquam inclinari. Cumq; similiter se
 habeat, ab inclinatione permanet aliena. Primo igitur mihi esse ita est persuasum. Et re-
 cte quidem, inquit Simmias. Præterea ingentem esse terrarum orbem, nosq; à Phasi-
 de ad Columnas Herculeas habitare, in parua quadam eius particula, ceu formicas atque
 ranas circa paludes, atq; mare. esse uero & alios in similibus multisq; locis multos habita-
 tores. esse enim passim per terram multas uariasq; concavitates secundum formas & mo-
 les in quas aqua, nebulæ, aerq; confluant. Puram uero ipsam terram in puro iacere cœlo,
 in quo sunt astra, quem pleriq; eorum qui hæc tractant, ætherem nominant. Et quidẽ sub
 iecta quasi residendo hæc esse, semperq; in hiatus terræ confluere. Nos itaq; in his conca-
 uitatibus habitantes, adeo falli, ut in terræ superficie alta nos habitare credamus. Perinde
 ac si quis in profundo pelagi habitans, putet se altiora maris incolere: atq; solem cæteraq;
 astra per mare prospiciens, mare ipsum esse cœlum existimet: quippe cum propter tardi-
 tatem imbecillitatemq; nunquam ad summum maris euaserit, neq; caput undis extulerit,
 planeq; aspexerit quanto hic locus profundo illo purior pulchriorq; sit: quinetiam nec ab
 illo qui hunc intuitus sit, acceperit. Hoc igitur idem & nobis accidere, qui in quadam or-
 bis terreni concauitate habitantes, altam incolere superficiem arbitremur, atq; aerem no-
 minemus cœlum, utpote qui per ipsum quasi cœlum astrorum motus intueamur. Idq; no-
 bis accidere propterea, quod propter imbecillitatem tarditatemq; ad supremum usq; ae-
 rem transcendere nequeamus. Quòd si quis ad summum euaderet, uel alis fretus eò uola-
 ret, hinc prodeuntem inde iam prospecturû: quemadmodum pisces emergentes è mari no-
 stra hæc aspiciunt. Ac si natura ad inspiciendum sufficeret, cogniturum protinus cœlum
 illud esse uerum, ueramq; lucem, ueram quoq; terram. Siquidẽ quæ à nobis incolitur ter-
 ra, hicq; lapides, totusq; hic locus abesa sunt atq; corrupta, ut ea quæ in mari sunt à falsedi-
 ne, neq; nascitur in mari quicquam existimatione dignum: atq; ut ita dixerim, nihil est in
 ea perfectum, sed cauernæ, arena, limus incredibilis, atq; sordes ubicunq; sit & terra. Quæ
 quidem ad has nostras pulchritudines nullo modo sunt cõferenda. Illius uero loci pulchri-
 tudo hanc nostrã multo magis apparebit excedere. Proinde si fabulã quoq; narrare oportet
 perpulchram, operæ precii Simmia est audire quales sint hæc terrarum plagæ quæ sub
 iacent cœlo. Imò uero, inquit Simmias, libentissime hanc fabulã audiemus. Ferunt
 igitur ô amice, inquit, primum quidem talem uideri terræ illius faciem si quis superne de-
 spiciat, quales sunt hæc pilæ quæ ex corijs duodecim contextæ sunt, uarijs scilicet distinc-
 ta coloribus, quorum hi nostri colores quibus pictores utuntur, similitudinem quandam re-
 tinent. Illic uero uniuersam terram ex talibus multoq; etiã nitidioribus ac purioribus esse,
 partim quidem purpuream mira pulchritudine præditam, partim uero coloris aurei, par-
 tim gypso & niue candidiorem. Præterea ex coloribus alijs similiter exornatam, ac etiam
 pluribus pulchrioribusq; quàm in nostram notitiam peruenerunt. Enimuero has ipsas ip-
 sius concavitates aqua aereq; repletas speciem quandam coloris splendidam in primis af-
 ferre inter cæterorum colorum uarietatem, ut una quædam species eius uaria semper ap-
 pareat. In huiusmodi uero terra convenienti ratione similes nasci arbores, & flores, & fru-
 ctus. Præterea montes & lapides ibidem simili ratione habere perfectionem atq; perspi-
 cuitatem, coloresq; admodum pulchriores. Quorum quidem particula quædam sint la-
 pilli qui apud nos habentur in precio, Sardia, Iaspides, Smaragdî, cæteriç; eiusmodi. Illic
 uero nihil esse quod nõ tale sit, aut etiam pulchrius. Cuius quidem rei causa sit, quoniam
 lapides illi puri sint, neq; quemadmodum nostri à putredine falsugineq; attriti atq; corru-
 pti, quibus in hunc locum confluentibus, lapides & tellus animaliaq; & plantæ inficiun-
 tur, atq; ægrotare coguntur. Terram uero ipsam his omnibus exornari, atq; auro etiam &
 argento

*Nihil dignũ na-
scitur in mari*

*Fabula de terra
pura, et que in
ea sunt*

o cæterisq; similibus. Præfulgentia quidem hæc ibi nasci & multa & magna, perq; n terram, ut eam uidere spectatorum felicium sit spectaculum. Proinde ibi esse animalia, & homines partim regionem mediterraneam incolentes, partim circa aerem admodum nos circa maris littora, partim etiam insulas quæ haud procul à continenti : aere circumdantur. Sed ut summatim dicam, quod nobis aqua est & mare ad usum, idem illic esse aerem : quod uero nobis aer, id illis ætherem esse. Tempora uero illos tantam habere temperiẽ, ut illi & sine morbo continue & longè diutius, quam uiuant. Item uisu, auditu, prudentia, cæterisq; talibus nobis tantum præstare, quam : aer aquæ, & æther aeri puritate præstat. Præterea illic esse deorum templa & lucos, uos reuera dii familiariter habitent, & responsa & diuinationes; deorumq; sensus ueritatesq; eiusmodi hominibus ad deos esse. Solem quoq; & lunam stellasq; alias quæ era sunt, apud eos uideri : cæteris in rebus beatitudinem eos his rebus congruam ere. Itaque uniuersam terram sic natura institutam, & quæ circa eam sunt, similitudunt. esse præterea in ipsa per eius concauitates loca in circulum multa, partim n profundiora, atque ampliora quam sit regio à nobis culta, partim uero profundius uidem, sed hiatus angustiores habentia nostra hac regione : esse & alicubi mios profunda, sed ampliora quam nostra. Hæc autem omnia sub terra sibi inuicem obuia re irrumperere multis undiq; modis, tum per angustiora, tum per ampliora, discursabere & exitus quibus magna aquarum copia ex alijs in alia uelut in crateres cotitem perpetuorum fluminum sub terra incredibiles magnitudines aquarum, tum calidæ, tum etiam frigidarum, plurimumq; ignem, & ignis ingentes amnes; multos quoque uolenti humoris partim quidem purioris, partim uero sordidioris. ceu torrens luti sicilia est, & iuxta ipsum amnes lutei inde fluentes. Quibus singula compleri locumq; eos contingit perfluere. Hæc autem omnia sursum deorsumq; ferri ueluti ualili quodam sub terram posito, atque ita librato, ut utrinq; uicissim inclinaret atq; at. Est autem id uas pensile ob naturam quandam eiusmodi. Unus aliquis ex terræ hiatus profectio quam maximus, perq; uniuersam terram traiectus & patens, de quo rus. Longe nimis barathrum stat sub tellure profundum. Quod & ipse alibi, & multarum Tartarum appellarunt. In hoc utiq; receptaculum omnia confluunt flumina, inde rursus effluunt. Talia uero sunt singula, per quales labuntur terras. Quod autem effluant omnia rursusq; refluant, hæc est causa, quod hic humor nec fundamentum nec firmamentum. Itaq; eleuatur, & sursum deorsumq; redundat. Idemq; facit spiritus qui circa ipsum uersatur. Sequitur enim ipsum, & quando ad superiora tendendo ad hæc nostra perlabitur. Et quemadmodum in respirantibus flatus contempirat atq; respirat, sic & ibi spiritus una cum humore elatus uehementes quosdam & incredibiles commouet, siue influat siue effluat. Quapropter cum aqua in locum delabitur per meatus terræ iuxta eiusmodi riuos influat, passimq; per eos exit & implet uelut hi qui hauriunt. Cum uero illinc huc erumpit, hæc quoq; iterum lolet. Plena uero cum sint, per riuos terræq; meatus exuberat. Et cum humores singula profluxerint, quo quisq; profluit opportunius, maria, lacus, flumina, fontes effluunt, inde rursus hinc relabentes per terram, partim quidem per longiores pluresq; anas, partim uero per pauciores atq; breuiores rursus in Tartarum confluunt; alij certe profundius quam hausti fuerint, alij uero paulo, omnes autem inferius influunt q; erunt : & alij per contrariam partem elabuntur q; elapsi fuerint, alij uero per partem n. At quidam passim circumfluunt aut semel aut sæpius, spirasq; circa orbem terrarum angulum replicantes, quantum fieri potest infra relapsi iterum commiscuntur. Licet utrinq; ad medium usq; defluere, ultra uero nequaquam. ulterius enim prolapsus foret ascensus. Proinde sunt & alia multa & magna uariaq; fluuenta, sed præcipua or. Quorum quidem maximum atq; extimum, terram circundans Oceanus appellatur; contraria uero huius regione fluit Acheron: qui per deserta alia fluens loca, atq; mediterranea, in paludem defluit Acherusiam. Quo pleriq; defunctorum deueniunt, ibiq; per fatalia quædam temporum curtricula commorati, partim quidem longiora, partim breuiora, rursus in generationes animalium relabuntur. Tertius uero fluuius in medium duorum interfluit. Nec admodum longe progressus in locum cadit ualium

stum multo igne flagrantem, efficitq; paludem nostro mari maiorem, aqua lutoq; feruentem. Hinc uero turbidus lutulentusq; circumfluit, terraq; circumdata, & alibi, & ad extrema paludis Acherusiae peruenit, nec tamen illius aquae miscetur, sed sub terra saepius reuolutus absorptusq; defluit infra tartarum. Hunc fluuium Pyriphlegethontem nominant, cuius riui quidam inde uelut euulli quacunq; terrarum contigerit manant. E contraria uero huius regione fluuius quartus primum in locum erumpit ferum & asperum ut ferunt. colorem uero locus talem habet totus, qualis est cyaneus: quem Stygium nominant. hic autem fluuius prolapsus paludem efficit Stygem. In hunc uero incidens locum uiresq; uehementes in aqua assumens sub terram se condit, circumuolutusq; aduersus Pyriphlegethontem labitur, & in Acherusia palude e contraria parte illi sit obuiam. Nec ulli huius aqua miscetur, sed reuolutus in gyrum contra Pyriphlegethontem irrupit in tartarum. Poetae uero hunc appellant Cocytum. Cum uero haec ita natura disposita sint, quando in eum locum defuncti peruenerint, quod daemon unum quenq; perducit, primo illic iudicantur, & qui honeste sancteq; & qui aliter uixerint. Itaq; quicunq; in uita quodammodo tenuisse medium quoddam comperiuntur, ad Acherontem profecti uehiculis quae unicuiq; adsunt, in paludem perueniunt Acherusiam, ibiq; habitant purganturq; poenas dantes iniuriarum: & cum purificati sunt absoluuntur, rursusq; pro merito singuli benefactorum praemia reportant. Qui uero ob scelerum magnitudinem insanabiles esse uidentur, qui uidelicet sacrilegia multa & magna, uel caedes iniquas uel alia horum similia perpetrauerint, hos omnes conueniens sors mergit in tartarum, unde nunquam egrediuntur. Qui autem sanabilia quidem peccata sed ingentia commiserunt, ueluti si qui contra patrem, uel matrem irati per uim aliquid fecerint, sed poenitentia ducti eos in caetera uita coluerint, uel qui simili quodam pacto fuerint homicidae, eos in tartarum quidem necesse est cadere, sed ibi per annum commorati a fluctu eiciuntur, homicidae quidem per Cocytum, parentum uero uiolatores per Pyriphlegethontem. Postquam uero ab his delati fluminibus ad paludem Acherusiam peruenerunt, clamant illic uocitantq; eos quos uel necauerunt uel iniurijs affecerunt, suppliciterq; rogant atq; deprecantur, ut eos permittant progredi per paludem, ibiq; absolui: ac si impetrauerint, penetrant illuc finemq; malorum accipiunt: Sin minus queant persuadere, referuntur in tartarum, atq; inde rursus in flumina, neq; per haec mala deferri prius cessant, quam ab his quos affecerat iniurijs impetrauerint. Haec enim poena illis a iudicibus est imposita. Qui autem pie pra caeteris uixisse inueniuntur, hi sunt qui ex his terrenis locis tanquam e carcere soluti, atque liberati, ad altiora transcendunt, puramq; supra terram habitant regionem. Inter has autem quicunq; satis per philosophiam purgati sunt, absq; corporibus omnino totum per tempus uiuunt, habitationesq; his etiam pulchriores nanciscuntur. Quarum pulchritudo, neq; facilis dictu est, neq; praesens tempus ad dicendum sufficeret. Sed horum quae narrata sunt gratia o Simmia omni studio est adnitendum, ut in hac uita uirtutem, & prudentiam sapientiamq; consequamur. Praemium namq; pulchrum est, & spes est ingens. Haec igitur eo se pacto prorsus habere, quo ego disposui, non decet uirum sanae mentis asserere: esse tamen uel haec uel talia quaedam circa animos nostros, eorumq; habitationes, quandoquidem animus ipse immortalis apparet, & decere mihi uidetur, & dignum quasi periclitantes ista existimare. honestum enim periculum est, oportetq; haec quasi carmina quaedam magorum ritu mentibus nostris infundere: quamobrem ipse iam diu protraho fabulam. Sed horum gratia bonam spem de animo suo habere debet, quicunq; uoluptatibus ornamentisq; corporis neglectis tanquam alienis, ad diuersumq; declinantibus, uoluptates quae in discendo percipiuntur studiose sectatus fuerit, animumq; non alieno, sed suo decorauerit ornamento, temperantia, iustitia, fortitudine, libertate, ueritate, sic ex hac uita migrationem expectans, tanquam cum fatum uocauerit migraturus. Vos quidem o Simmia & Cebes, alijq; praesentes, in posterum quodam in tempore singuli transmigrabitis. Me uero nunc, ut tragicus aliquis diceret, iam uocat fatum. Ac ferme tempus est, ut ad lauandum diuertam. Praestat enim ut puto, post lauacrum uenum bibere, ne in lauando cadauere molestiam mulieribus praebemus. Cum haec dixisset Socrates Crito sic inquit. Dic age o Socrates, quidna his aut mihi mandas agendum, uel erga filios tuos uel circa caetera? Quid ue agendo maxime tibi gratum fecerimus? Nihil equidem

equidem, inquit, noui præcipio, sed quod semper uobis prædico: uidelicet si uestri curam habebitis, & mihi & uobis ipsis grata euadent quæcunq; feceritis etiam si nunc uerbis non concedatis. At uero si uos ipsos neglexeritis, nolentes secundum ea quæ nunc ex superioriori tempore dicta sunt, quasi per uestigia uitam dirigere, nihil prorsus proficietis, etsi multa nobis nunc disputantibus cõcedatis. Ista quidem, ait Crito, curæ nobis erunt. Sed quemadmodum sepeliri te iubet? Ut cunq;, inquit, libet: si tamen me apprehendetis, ac nisi ego uos effugero. Et simul subridens, & ad nos conuersus, non persuadeo inquit Critoni, me esse hunc Socratem qui nũc disputo, & singula dicta dispono. Sed opinatur me illud esse, quod paulo post uidebit cadaver. Itaq; interrogat quemadmodum me sepeliat. Quod autem iamdiu plurimis uerbis contendo, postquam uenenum bibero, haud ulterius apud uos me esse futurum, sed ad beatorum profecturum felicitates, hoc quidem mihi uideor frustra Critoni dixisse, cõsolas uos simul, atq; me ipsum. Fideiubete igitur pro me Critoni contraria quadam fideiussione quam ipse iudicibus fideiussit. Ille enim me iudicio sistere, uos autem me non sistere cum obiero fideiubete, sed abiturum, ut Crito obitum facilius meum ferat, neue meum corpus uel cremari cernens uel sepeliri, me deploraret quasi dira patientem. Neq; dicat in funere proponi Socratem, aut efferri, aut sub terram condi. Certum id habeto optime Crito quod maledictum est non solum in hoc ipso delinquere, uerum etiam animis non nihil officere. At enim confidere oportet atq; dicere corpus sepeliri meũ, atq; ita sepeliri, ut tibi placebit, maximeq; iustum esse censebis. His dictis surrexit intrauitq; cubiculum quoddam quasi lauaturus. Crito autem secutus est. Nos uero expectare iussit. Expectabamus ergo de his quæ dicta erant inter nos colloquentes, rursusq; considerantes. Præterea conquerebamus fortunam nostram, qui tanquam parente orbatũ reliquum uitæ tempus orphanũ futuri essemus. Cum Socrates lotus esset, delati sunt ad eum pueri sui. Duos enim filios habebat paruulos, unũ uero iam grandem. Venerunt & mulieres domesticæ. Ad eas Socrates cum præsentẽ Critone uerba fecisset, & quæ uolebat mandauisset, mulieres quidem & pueros abire iussit, ipse uero ad nos rediit, iam circiter solis occasum: permultum enim temporis spatium intus fuerat commoratus. Cum uero ad nos uenisset lotus, cõsedit. Nec multa post hæc locutus erat, cum uenit Vndecimuirorum licitor. Qui illi adstans, ô Socrates inquit, non arbitror eam in te nouitatem me deprehensurum, quam deprehendere in cæteris soleo. Illi enim indignantur mihi atq; execrantur quando illis denuncio uenenum esse bibendum, ita magistratibus compellentibus. Te uero cognoui præsertim in hoc tempore generosissimum, mansuetissimumq;, & optimum uirum omnium qui unquam hunc in locum deuenerunt: & nunc equidem certo scio te mihi haud infestum fore, sed illis penes quos rei huius causam esse cognoscis. Nunc ergo scis quem tibi nuncium afferam. Vale atq; annitere, quæ necessaria sunt pro uiribus facile ferre, & simul his dictis abibat lachrymans. Socrates autem in eum respiciens, & tu inquit uale, & nos id faciemus. Simulq; ad nos conuersus, quam urbanus est homo hic, inquit. Neq; solum in hoc, sed in superiori etiam tempore me salutabat, colloquebaturq; nonnunquam, fuitq; semper uirorum optimus. Et nunc quam ingenuè me deplorat? Sed age ô Crito illi pareamus, ac si iam tritũ est uenenum, aliquis huc afferat. Si nondum est tritum, conterat ille. At reor equidem, inquit Crito, ô Socrates, nondum solem reliquisse montes nec occidisse. Et noui alios postquam id sibi nunciatum est ualde fero bibere illud consueuisse, largiter cœnatos atq; potos, interdum uero etiam illorum potitos quorum amore afficiebantur. Quamobrem ne adeo festines. adhuc enim superest tempus. Tunc Socrates, merito, inquit, ô Crito illi ista faciunt. Putant enim hæc facientes lucrari. Atq; ego merito ista non faciam. Nihil enim me lucratorum spero si paulo posterius uenenum bibero, nisi ut mihi ipsi sim ridiculus tanquam uitæ cupidus, atq; parcus eius rei seruator, cuius nihil iam amplius mihi adest. Sed age iam mihi obtempera, nec aliter facias. Crito uero his auditis annuit puero, qui longe non aberat. Ille uero egressus, & aliquantulum commoratus, rediit, eum qui uenenum daturus erat, secum ducens. attulit autem in calice id attritum. Hunc aspiciens Socrates, Cedo inquit bone uir, tu enim harum rerum peritiã habes, quid me facere oportet? Nihil, inquit, aliud quam post potionem deambulare quoad grauari tibi sentias crura, postea uero iacere: atq; ita tu facies. Hæc dicens porrexit calicem Socrati. Socrates uero hilariter

ter admodum ô Echecrates, accepit, nihil omnino cōmotus, neq; colore, neq; uultu mutato. Sed quemadmodum consueuerat taurine illum aspiciens, quid ais, inquit? licet ne ex hoc poculo nō nihil spargendo sacrificare? Tantum, inquit, ô Socrates, contriuimus, quantum satis fore putauimus. Intellego, inquit. Sed & licet, & oportet orare deos, ut felix sit trāsmigratio nostra. Quod equidem obsecro, atq; utinam ita fiat. Et simul his dictis ad mouens, facile admodum alacriterq; ebibit. Pleriq; nostrum eousq; retinere quodammodo lachrymas potueramus. At postquam & bibentem uidimus & bibisse, ulterius nō potuimus, sed me quidem dolor adeo superabat, ut lachrymæ largiter iam mihi profluerent. Quapropter me protegens deplorabam, non illum quidem, sed fortunam meam, qui tali amico orbatus essem. Crito autem etiam prius quam lachrymas nequiret continere, surrexerat. Sed Apollodorus nec in superiori quidem tempore unquam lachrymare cessauerat: Tunc uero præcipue uociferās, seq; ipsum afflictiōis, neminem reliquit præsentium, cuius uicem non deploraret, præter unius Socratis uicem. Ille uero hæc animaduertens, Quidnā, inquit, ô uiri mirabiles, agitis? Atqui ego maxime hanc ob causam mulieres abegeram ne talia facerent. Audiueram enim cum gratulatione & applausu esse ex hac uita migrandum. Quiescite igitur atq; tolerate. Nos uero hæc audientes erubuimus, destitimusq; à lachrymis. Sed ipse quum inter deambulandum crura iam grauari sentiret, iacuit resupinus: sic enim qui uenenum præbuit, iusserat. Qui paulo post eum tangens, pedes & crura considerauit. Deinde grauius comprimens pedem eius, quæsiuit an sentiret, negauit Socrates. Ille rursus pressit tibias, paulatimq; manu ascendens, ostendit nobis frigere eas atq; rigere. Et ipse attigit rursus, aitq; quum ad cor peruenerit, tunc esse decessurū. Iam igitur frigerant ei præcordia, cum detegens, erat enim ueste coopertus, dixit, quæ uox illi extrema fuit. O Crito, Aesculapio gallum debemus, quem reddite, neq; negligatis. Fiet, inquit Crito, quod iubes. Sed uide num quid aliud uelis. Hæc interroganti nihil ultra respondit. Sed cum paruo tempore interquieuisset, cōmotus est. Et minister detexit eum, atq; ipse lumina fixit. Quod quum Crito cerneret, ora oculosq; composuit. Hic finis fuit amici nostri, ô Echecrates, uiri nostro quidem iudicio, omnium quos experti sumus optimi, & apprime sapientissimi atq; iustissimi.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN MENEXENVM,

ad Laurentium Medicem uirum Magnanimum.

CONSILIVM Platonis in Menexeno est, cohortari omnes ad summam patrie charitatem, idemq; facit, quamuis aliter in Critone, & legibus, atque Republica. Hic uero duobus præcipue id efficit modis. Primo quidē, dum laudat illos, qui pro salute patrie pericula mortemq; intrepide subruunt. Deinde dum ipse patrie suæ antiquitatē uirtutesq; laudibus miris extollit. Tu uero statim ab initio nota, philosophiam scilicet moralem uiro reipublicam gubernaturo esse summo opere necessariam. Mox præclarum esse in bello occumbere, scilicet pro salute patrie, idq; confirmari ex eo, quod hoc apud omnes gentes maxime omnium honoratur. Deinde occasione sumpta ex laudibus oratoris, animaduerte quàm perniciofa sit adulatio. Communem siquidem oratoriam in Gorgia adulationis speciem esse iudicat. In Phædro autem adulatorem appellat bestiam humano generi pestilentem. Similemq; affirmat impuro demoni, incautos animos subnoxiæ uoluptatis esca continue corporis sordibus inquinanti. Hic præterea prestigiatoribus ueneficisq; adulatorem tam priuatum quàm publicum iudicat esse persimilem: quippe qui tanquam fure & homicida detrior & iniquior, non pecunias, non ipsam corporis uitam dumtaxat nobis auferat, immo uero tanquam sacrilegus rem sacram, iudicium scilicet rationis sub boni specie surripiat atque subducatur. Et uide quàm ualde decipiat. Non enim in rebus solum occultis, sed id quod mirum est, in manifestissimis artificiosissime fallit. Cui enim non euidentissima sit auita paternaq; origo? Item ipsa sui corporis magnitudo atque forma? Veruntamen in his quoque adulatores uenefici nos circumueniunt, tanto Circe crudeliores, quanto grauius inferunt detrimentum. Illa enim suis poculis exteriora hominis fertur in bestias transformasse: hi uero lenocinijs suis interiora transformant. Proinde deridet Socrates oratores, quod gratiam popularem omnibus machinamentis ducupentur, laudentq; alios supra modum, quo ipsi laudentur, remq; adeo leuem graui quodam studio & diuturna præmeditatione pertractent. Aggreditur præterea quod statuerat ab initio, omnes uidelicet ad defendendam patriam cohortari, laudando uidelicet eos qui pro patria occubuerunt. Hic enim erat mos uetus Atheniensium, publica concione illos laudare quotannis, atque insuper inferias celebrare. Verum ne supra quàm par est oratorie tribuat facultati, asserit se orationem eiusmodi ab alio, & quidem à muliere Aspasia, accepisse: præsertim cum Socratici ingenij non sit oratorum more concionari

tionari. Quò potissimum ordine laudandum sit, presertim in oratione funebri, manifeste declarat. Quod autem homines ait ab initio in Attica regione solum atque solos ex terra sponte progenitos: ex alijs uero regionibus, è terra similiter solum bruta: utcunque placet, accipito, siue tanquam à philosopho siue potius oratore. Scito tamen Platoniam esse sententiam, post uastas terre illuiones, ex abundantia humore atq; calore sequenti post diluuium, terram adeo fecundam reddi, ut ex ea non animalia tantum pusilla, qualia nunc, sed grandia etiam, atque ipsi in super homines ulro nascantur. Quod quidem & hic & alibi sepe confirmat. Idq; pleriq; senserunt Aegyptiorum atque Grecorum, & Arabes multi, denique confirmarunt precipue Algazeles atque Aulcenna. Qua quidem sententia Aristoteles in questionibus naturalibus usus ex antiquorum mente inquit: Quemadmodum in paruis temporum mutationibus parua quedam ex terra pullulant animalia, ita in maioribus quoque maiora, in maximis denique maxima atque perfectissima. Plato autem ubicunq; ex ipsis terre uisceribus eruit animantes, deos artifices adhibet mundani architecti ministros, Deos, inquam, id est ideas specialesq; rationes in ipsa mundi uita diuinaq; intelligentia consistentes: per quas & statim post diluuium, & quotidie animantium formantur species, ubicunq; corporum speciei eiusdem semen abesse uideretur. Quod quidem fieri oportere satis in theologia probauimus. Vbi uero nascitur homo, nò solum sicut ceteris decorum adhibet manus, sed etiam quoddam Dei summi spiraculum expressoremq; imaginem. Deinde statim natis deos ipsos saltem in primis seculis tanquam duces prescit atque preceptores. Tu uero ex his omnibus que Mosaiice sapientie magis consonat, prudenter eligito. Profecto id Moyse maxime congruit, quod hic, & in Protagora, & in Politico, atque Critia uult hominem aliquando ex terra auctore Deo ad Dei ipsius similitudinem fuisse progenitum. Quales autem illuiones sint, & quando, & quam ob causam docuimus in Timeo. Post hæc insignis pietate uir patrie suae laudes mirifica quadam tum charitate, tum arte prosequitur, ab origine prima, ab ipsa reipublice forma, à disciplina quotidiana, à rebus egregie gestis, que & hinc & aliunde ex alijs scriptoribus manifestissima sunt. Quamobrem argumentum nostrum paucis concludamus, eiusmodi sententias annotantes. Virtuti omnia parent. Prosperitas primo emulatione parit, deinde inuidiam, demum dissensiones & prelia. Omnis possessio absque morali uirtute non solum inutilis est, sed noxia. Scientia scorsum à uirtute morali, non sapientia, sed calliditas quedam est iudicanda. Maiorum splendor in filijs obscurus euadit, quando per ipsorum ignauiam in posteros non transfunditur. Non est optandum, ut omnia succedant ad uotum. Obseruandum est in omnibus prouerbiu uetus, Nihil nimis. Qui ita se comparauit ut ex seipso pendat omnia que ad beatitudinem conferunt, uel quaproxime ad hoc accedit, hic optime uitam instituit. Noli uel letitia exultare, uel dolore deijci. Parentes iudicare debent se genuisse filios, non ut immortales, sed ut boni forent. Lugubres lamentationes domesticorum moleste sunt defunctis, si quidem illas audiant. Perpetuo quodam solemnè honore prosequi decet eos, qui pro salute patrie strenue se in bello gesserunt: eorum filij cura publica educandi, colendi quoq; parentes. Ne res ipse nobis iniique sint, equo sunt animo perferenda.

SO MENE XENVS PLATONIS, VEL DE

ATTICA ANTIQVITATE, VEL EPITAPHIVS TRANS-
latus à Marfilio Ficino Florentino, ad Iulianum Medicum uirum clarissimum.

SOCRATES MENE XENVS

FORO uenis Menexene? An unde? MEN. Eforo ò Socrates, & à Senatu. SOC. Quid tu ad senatū? An forte quia disciplina philosophiaq; finem adeptum iam & satis profecisse te putas, maiora posthac aggredi studes, nobisq; senioribus ipse adeo iunior imperare, ut familia uestra semper sicut solita est, aliquem nobis exhibeat consultorem? MEN. Si ipse permittit ò Socrates, consultusq; operam dabo. sin contra, nequaquam. Nunc uero idcirco ad consilium profectus sum, quoniam audiueram eligendum esse aliquem qui laudibus defunctos ornet. Nam, ut scis, inferias facturi sunt. SOC. Audisti equidem, sed quem potissimum elegerunt? MEN. Nullum. Nam in crastinū distulerunt. Arbitror autem Archinum uel Dionem electum iri. SOC. Videtur Menexene apud pluriimas gentes præclarum esse in bello occumbere. Etenim qui sic è uita migrat, funere & se præclarum in pulchro magnificentissimo honoratur. Et siue pauper quis ita debeat, laudatione nò ea bello occubere ret, siue etiam uilis quispiam & ignauus, rursus à sapientibus uiris extollitur: qui non temere, sed multo tempore composita & consulta oratione tam egregie laudant, ut dum & que sunt, & que non adsunt, de aliquo prædicant, uerborum elegantia auditoribus ani-

mos quasi praestigijs ueneficijis uel quibusdam surripiant atq; subducant. Ciuitatem quoq; interim ut lubet, exornat, & eos qui in armis occubuerunt, maiorumq; retexunt nostrorum originem. Nos quoq; ipsos adhuc uiuentes extollunt. Quapropter ego quidem Menexene ab illis laudatus, nescio quomodo generosum quiddam de me concipio: cumq; illis passim aures praebere, mirifica suauitate demulceor, statimq; me maiorem, generosiorum, pulchriorem quam antea reputo: ac saepenumero hospites aliqui mecum haec audiunt, egoq; apud illos euestigio praestantior quam antea reddor. nempe & illis idem quod mihi uidetur accidere tam erga me quam reliquam ciuitatem. Nam ab oratore protinus persuasi, mirabiliorem quam prius ciuitatem existimant. Atqui gloriosa haec uenustas mihi plusquam triduum manet, adeo concinna oratio canoraq; uox oratoris ore demanans, auribus meis infunditur, ut uix tandem quarta post die uel quinta mei ipsius reminiscar, & ubinam gentium sim, agnoscam. Ac tunc demum fuisse deceptum animaduerto, cum me ante putauerim in beatorum insulis constitutum. usqueadeo Rhetores apud nos ingeniosi sunt. MEN. Semper Rhetores ludis o Socrates. Nunc autem uereor, ne illi qui eligitur defutura sit dicendi facultas, subita namq; obtigit optio. Quamobrem cogetur forte quisquis dicturus erit, ex improuiso quodammodo uerba facere. S O C. Quinam o bone uir, singulis enim istorum sunt orationes dudum in hoc compositae. Tum nec arduum est de his rebus absque meditatione dicere. Si enim oporteret uel in Peloponneso Athenienses, uel Peloponnesiacos Athenis orare, facundo tunc oratore opus esset, qui & persuaderet, & probaretur. Quando autem apud eosdem se quis exercet, quos & laudat, facile eius uerba laudantur. MEN. Facile ne istud existimas Socrates? S O C. Equidem.

Quod oratores sint deceptores

MEN. An speras eloqui posse te, si opus fuerit, & Senatus cōsulto eligaris? S O C. Quid mirum Menexene, me ad dicendum sufficere, qui magistram haudquaquam imperitam in Rhetorica nactus fuerim, quae & alios multos eloquentes reddidit oratores, & unum Graecorum omnium praestantissimum filium Xanthippi Periclem? MEN. Quanam ista? Nunquid Aspasia dicis? S O C. Et hanc dico, & filium Metrobij Connium. Hi namq; duo praecipue mihi sunt, Connus quidem Musicae, Aspasia uero Rhetoricae. Ita igitur eruditum uirum nihil mirum est in his eloquentem esse. Quinimo & si quis etiam deterius quam ego doctus fuerit, musicam quidem à Lampro, Rhetoricam uero ab Antiphonte Rhamnusio, is tamē poterit inter ipsos Athenienses, Athenienses laudando, sic eloqui, ut eius ab auditoribus oratio probetur. MEN. Quidnam habes quod in medium afferas, si te uerba facere oportuerit? S O C. Ex me quidem fortasse nihil. Sed heri Aspasia ipsam audiui funebrem de his orationem dictantē. Audiuerat enim quae & ipse dicebas, Athenienses aliquem electuros esse qui de his orationem haberet. Deinde partim mihi ex improuiso quae dicenda forent, partim meo quidem iudicio praemeditata exponens, funebre orationem contexit, quam dixit Pericles reliquias quasdam ex illa componens. MEN. Nunquid recordareris quae dicebat Aspasia? S O C. Equidem, nisi iniurius sim. Ab ea namq; edidici, parumq; absuit quin propter obliuionem plagis illa me caederet. MEN. Cur non refers? S O C. Vereor ne magistra mihi subiraftat, si orationem illius edidero. MEN. Nullo pacto Socrates. Verum gratificare mihi, seu Aspasiae, siue cuiuslibet alterius orationē dicere placet, dicas modo. S O C. Forte me ridebis, si senex adhuc iocari tibi uisus fuero.

MEN. Absit o Socrates. Dicamabo. S O C. Mos tibi gerendus est. Ferme namq; si nudatum me saltare iuberis, quando quidem soli sumus, obsequeretur. Sed audi iam. Hunc enim in modum, ut arbitror, loqui coepit, sumens ab ipsis defunctis exordium.

Oratio funebris

RE quidem ipsa iusta his apud nos exhibita sunt, quae iam assequuti iter fatale peragunt, tam publice à ciuitate, quam priuatim à suis magnifico sumptu, & frequēti cōcursu dimissi. Verbis uero laudationē addi lex iubet, ac profecto ita decet. Bene siquidem rebus gestis ex ipsa uerborū exornatione, ad eos qui gesserunt apud auditores memoria perēnis splendorq; prouenit. Ea uero opus est oratione, quae defunctos satis laudet, superstitēs benigne moneat, filios eorum fratresq; ad uirtutis ipsorū imitationē hortet: parētes aut, et maiores alios siqui supersunt, consolet. Quae igitur nobis talis erit oratio: uel unde potissimum praclaros laudare uiros incipiemus, qui uiuentes uirtute propria suos mirifice delectauerunt, & pro salute uiuentium offerre se morti nō dubitarunt. Videat itaq; mihi oportere secundū naturam ut boni effecti sunt

sunt, ita eos laudare: boni autem ideo prouenerunt, quia ex bonis traxerunt originem. Quapropter generosam primo illorum stirpem laudemus. Deinde educationē & disciplinam. Postremo narremus, ita ab eis fuisse res gestas, ut maxime decebat eos, qui essent ex talibus orium di, & ita postmodum educati. Prima quidem generis horū laus est, quod maiorum origo haud peregrina fuit, neq; successores hos ita hic reliquit uelut inquilinos novosq; homines, ex aduenis genitos: sed indigenas ac reuera in patria habitantes, uiuentēq; & nutritos non à nouerca quidem, ut aliq;, sed ab ipsa matre ipsorū regione quam habitauerunt: in qua & nunc conduntur uita functi, ipsis uidelicet in uisceribus eius quae peperit eos, & nutrit & excepit. Par est enim matrē ipsam ante omnia honorare: nam ita maxime horum genus excolitur. Est autem regio hęc non solum nobis, sed omnibus hominibus celebranda, cum alijs multis de causis, tum ex hoc præcipue quia dijs charissima est. Quod testatur deorum de hac icter se concertatio. Ea uero quae à dijs laudata est, cur non à cunctis hominibus collaudetur? Altera eius laus erit, quod eo tempore quo tellus omnia animalia omnigena producebat, feras, & pascentia omnia, terra duntaxat nostra ad hęc sterilis erat, agrestibusq; animalibus uacua, proprie uero ex omnibus animantibus hominem genuit, qui cæteris intelligentia præstat, solusq; ius ac deos animaduertit. Quod uero hęc regio & eorū quos pro cōcione celebramus & nostros maiores progenuit, hinc euidentissime licet cognoscere: quia omne quod gignit, alimentū conueniēs genito continet. Quo planè discernitur mulier illa quae peperit, ab ea quae infantem simulando supposuit: nam quae peperit, lacte abundat ad eius quod genitū est alimoniam, alia uero nequaquā. Tellus itaq; nostra materq; perspicuum argumentū præbet, quod homines procreauerit. Nam & sola & prima tunc pabula humana porrexit, tritici hordeiq; fruges, quibus cōmodissime genus hominum alitur, utpote quae uere animal id produxerit. Potius utem de terra q̄ de muliere coniectare id licet. Neq; enim terra mulierem conceptu parit, sed terram mulier imitatur. huiusmodi uero pabulum sine inuidia non hominibus solum abunde, uerumetiam brutis subministrat. Post hęc oleum laborum subsidiū nauis suis suppeditauit. Nutritis autem adultisq; filijs principes præceptoresq; deos induxit, quorum nunc prætermittenda sunt nomina. Neq; enim nos latet qui uitam nostrā mutauerint, tam artium inuentione ad quotidianum uictum spectantium, quā traditione criticaq; armorum ad regionis ipsius custodiam. Ita maiores horum geniti atque educati tempore instituerunt, qua de re recte habet si paucis dicamus. Res enim pub. hominum lucatio est, bona quidem bonorum, contrariorum uero contraria. Quod ergo in præclara Repub. enutriti sunt nostri maiores, declarandum est, per quam & illi hi boni uiri, ex quibus sunt qui e uita migrarunt. Eadem nanq; Respub. quondam & nunc, optimatum scilicet gubernatio, sub qua & his tēporibus ac ferme semper ex eo tempore degimus, quā quidam popularem uocant, aliq; aliter, utcumq; placet. Est autem reuera hęc optimatum cum quadam auctoritate populi gubernatio. Semper enim nobis reges sunt, aliās generis successione, aliās electione creati, sed auctoritatis ciuitatis plurimum apud populū, semper his qui optimi iudicantur magistratus impertit. Vbi neq; parentum debilitate uel paupertate uel ignobilitate quisquam reijcitur, neq; contrarijs de causis honoratur nisi in alijs ciuitatibus fieri solet. Sed hęc est summa. Quicumq; sapiens aut bonus habet, dominatur & imperat. Causa nobis gubernationis huiusmodi, ex a quo generatio

Alia siquidem ciuitates sunt ex uarijs dissimilibusq; generibus constitutæ: quo fit, ut quales sint & gubernationes, tyrannides, paucorumq; potentia. In quibus ita homines uiuunt, ut se inuicē partim dominos, partim seruos existiment. Nos autē nostriq; una ex re oēs, fratres inuicem geniti, haud arbitramur inuicē nos dominos & seruos esse: sed generationis aequalitas nos inducit, ut & legis quæramus aequalitatē, neq; rei prorsus ulli opinioni uirtutis prudentiaq; cedamus. Quapropter & nostri & horū parentes, & hi esse creati, & in omni libertate nutriti, multa atq; præclara facinora apud omnes gentes notissima priuatim & publice ediderunt, existimantes libertatis gratia tam aduersus suos pro græcis alijs quā aduersus barbaros pro cunctis Græcis esse pugnandum: nuero quo pacto in bello iuuerint Argiuos quondam aduersus Cadmios, & Heracles aduersus Argiuos, cum Eumolpus & Amazones, ac etiā cum his superiores regio inuaderēt, nimis angustū tempus est pro dignitate referre, & poetæ illorū uirtutem

*Attica tellus
hominē primo
produxit*

eleganter Musica celebrantes in omnes gentes diuulgauerūt. Quare si nos eadem nudo sermone repetere nunc aggredieremur, forte uideremur illis esse secundi. Hæc igitur ob hanc causam arbitror dimittenda, quandoquidem pro dignitate iam satis celebrata uidentur. Quæ uero nondum ut rerum dignitas exigit, à poetarum aliquo decantata sunt, nec dum tamen ab obliuione quisquam uindicauit, hæc nobis prædicanda nunc arbitror, ut & nos ea laudemus & adiuuemus, prouocemusq; alios ad eadem odis alijsq; carminibus ut decens est exornanda. Eorum autem quæ dico, prima hæc extant. Persas profecto cum Asia imperarent, & Europæ dominarentur, regionis huius homines primi inhibuerunt, hinc quidem oriundi, nostri autem progenitores: quorum meminisse, uirtutemq; laudare & oportet in primis & decet. Eam namq; nosse oportet, si quis sufficienter laudaturus sit res ab illis eo in tempore gestas, quo Asia omnis tertio iam regi seruietat. Quorum primus Cyrus magnitudine quadam animi ciues suos Persas in libertatē redigens, simul dominos Medos subiecit, totiq; Asia usq; ad Aegyptum imperauit. Filius autem eius Aegypto quoq; & Libya, quousq; penetrare dabatur. Tertius Darius, pedestri pugna usq; ad Scythas extendit imperium. Nauali autē, mari, & insulis est dominatus. Quo factum est, ut repugnare illi nullus auderet. Animi quidem hominum omnes seruili quadam formidine abiecti iam erant: adeo multæ, frequentes, & bellicosæ gentes sub Persarum imperio tenebantur. Nos autem Eretrienesq; accusans Darius quasi Sardibus insidiaremur, & hanc belli occasionem nactus, quingenta hominum milia clasibus misit, naues uero trecentas, hisq; Darim præfecit, atq; illi mandauit, ut captiuos ad eum Eretrienesq; & Athenienses duceret, si caput illi suum charum esset. Ille nauibus aduectus Eretriam, ubi uiri non pauci erant, ac præterea in rebus bellicis inter Græcos eorum temporum illustrißimos numerabantur, triduo eos captiuos fecit, ac omnem regionem sic explorauit, ut ne ulli esset effugiendi locus: hoc scilicet modo. Nempe ad fines Eretriæ profecti milites eius, & à mari in mare sese extendentes, discurrentesq; iunctis inuicem manibus uniuersam regionem protinus percurrerunt, ut regi referre possent, neminem se subterfugisse. Eodem consilio ex Eretria Marathonem descenderunt, utpote quod illis ad id aptissimum erat, ut Athenienses una cum Eretrienßibus quasi sub eodem iugo ducerent captiuos. His autem partim quidem ita peractis, partim uero tentatis, nullus Græcorum præter Lacedæmonios Eretrienßibus Athenienßibus ue succurrit. Et ñ sequenti post pugnam die uenerunt. Cæteri autem omnes perterriti sunt, ac bene secum agi putantes si periculum præsens euaderent, quieuerūt. Ex hoc intueri licet quanta illorum uirtus fuerit, qui in Marathone barbarorum impetum sustinuerunt, eorumq; superbiam domuerunt. Primi sane de barbaris triumpharunt, & exemplo reliquis ostenderunt, Persarum uim haud inexpugnabilem esse, imò uero & multitudinem omnem, & diuitiarum copiam uirtuti parere. Eos equidem uiros non modo nostrorum corporum genitores, sed & libertatis tum nostræ, tum omnium qui in huiusmodi habitant continenti, auctores arbitror extitisse. His namq; exemplis prouocati posteriores Græci in sequentibus bellis pericula omnia pro salute sua subire non dubitarunt, discipuli profecto illorum qui in Marathone Persas profligauere. Primam itaq; palmam oratione illis tribuere decet, secundam uero ijs qui circa Salaminam Artemisiumq; hostes prælio nauali uicerunt. Multa nempe ab his uiris gesta narrare possemus, quanta pericula terra mariq; imminencia sustinuerint, superauerintq;. quod autem præ cæteris egregium puto, nunc referam. Nam quod restabat post bellum Marathonicum, perfecerūt. Siquidem qui in Marathone certarunt, hoc tantum Græcis demonstrauerunt, quod terrestri pugna pauci quidem Græci multorum impetum barbarorum frangere possent. Maritima uero uictoria adhuc incerta, existimabanturq; Persæ in maritimis prælijs, & multitudine & diuitijs arteq; & robore inexpugnabiles esse. Hoc itaque in his qui tunc nauibus pugnaere, laude dignum est, quod metum Græcis insitum penitus depulerunt, feceruntq; ne amplius nauium uirorumq; numerum pertimescerent. Vtrisque his factum est, tam in Marathone terra pugnantibus, quàm mari postea circa Salaminam, ut reliqui Græci & docerentur & prouocarentur, ab illis quidem terra, ab his autem mari, ad prælia contra barbaros intrepide committenda. Tertium assero quod in Plateis gestum est, & numero & uirtute, salutis Græcæ causam extitisse. Commune uero id iam Lacedæmonijs, & Athenienßibus faci-

nus. Igitur omnes hi Græci in summis à nobis, & à posteris laudabuntur. Post hæc multæ insuper Græcorum urbes adhuc sub barbaris erant. Rex autem minabatur Græcos se iterum inuasurum. Decet profecto illos commemorare, qui superiorum operibus salutis extremam manum imposuerunt, cum omnem ex mari barbariem depulissent. hi uero fuerunt qui circa Eurymedontem classe pugnarunt, & in Cyprum militaturi se contulerunt: itemq; in Aegyptum nauigare, plurimasq; alias terrarum oras peragrarunt. Horum meminisse oportet, his gratia est habenda, quod regem perterritum coegerunt de salute sua cogitare potius quàm ad Græcorum perniciem insidias tendere. Atq; id bellum per omnes urbes diffusum fuit, dum Græci seipso omnesq; linguæ eiusdem homines aduersus barbaros tutarentur. Pæce uero demum confecta, honorataq; ciuitate, contigit ei quod solet ab hominibus in eos quibus prospere res succedunt oriri, primo quidem æmulatio, ab æmulatione deinde inuidia, quæ hanc ciuitatem inuitam in bellum cum Græcis gerendum traxit. Post hæc inito bello in Tanagra congressi sunt, pro libertate Bœotiorum aduersus Lacedæmonios concertantes. Cumq; incertus pugnae esset euentus, quod postea sequutum est, rem ipsam aperuit. Pleriq; sane aufugerunt, destituentes Bœotios, quibus auxiliû allaturi conuenerant. Nostri autem die tertia in Enophitis potiti uictoria, eos qui iniuste fugerant, iuste reduxerunt. hi utiq; primi post bellum Persicum Græcis gratia libertatis auxiliati contra Græcos, uiri quidem præclari, & libertatis auctores his quibus opem tulerant, his in monumentis honorati à ciuitate priores sunt positi. His uero peractis, cum increbresceret bellum, Græciq; omnes sumptis armis regionem leuastarent, urbiq; non dignam gratiam redderent, eos nostri nauali prælio superarunt, & eorum duces Lacedæmonios comprehenderunt: quos quamuis iugulare liceret diniferunt, pacemq; firmarunt, existimantes aduersus eiusdem generis homines ad uictoriam usq; pugnandum, neq; ob propriam ciuitatis indignationem Græcorum cõmunioem penitus dissoluendam, sed aduersus barbaros ad necem usq; certandum. Hos itaq; iudare uiros decet, qui hoc bello peractio hic iacent, quoniam ostenderunt inanem esse eorum suspicionem, siqui Atheniensium uirtuti diffusi opinentur in primo contra barbaros bello alios quosdam præstantiores Atheniensibus extitisse. Hi enim omnis cum Græca seditionibus agitaretur, ipsiq; uiros cæteris Græcis præstantiores bello superatos comprehendissent, declarauerunt eos seorsum se uincere, quibus cum cõmuniter barbaros expugnauerant. Tertiû post pacem hanc bellum improuisum & graue exortum est, in quo multi fortesq; uiri occubissent, hic conduntur. Quorû multi circa Siciliã plurimim potiti uictorijs pro salute Leontinorum, quibus iureiurando astricti opem ferebant, eo foedere ad ea loca nauigauerant. Cum uero diuturna esset nauigatio, ac interim rerû crimine penuriaq; ciuitas premeretur, neq; illis posset succurrere, negatis subsidijs res eorum haud prospere successerunt. Quorû hostes belloq; aduersarij maiorem temperant uirtutisq; laudem q; amici aliorum habent. Multi præterea nauali bello per Hellepontem die una omnes aduersariorum naues ceperunt, plurimasq; alias deuicerunt. Bellum hoc idcirco insperatû durumq; uocauit, quia nullus existimasset reliquos omnes Græcos contra ciuitatem tam acerrimo studio contentionis accendi, ut regem illum barbarû insissimum quem unâ nobiscum expulerant, rursus per legatos ad bellum Græcis infendum irritare non dubitarêt, & uniuersos tum Græcos, tum barbaros ad hanc urbem defendendam colligere. Vbi præcipue potentia uirtusq; ciuitatis huius effulsit. Nam cum timarent eam iam succubuisse, nauesq; obsessæ circa Mitylenen essent, ipsi auxiliû la sexaginta naues ingressi, uiri quidem sine cõtrouersia fortes, hostem profligarunt, liberos amicos, cum indigno casu circumuenti, non autem mari interfecti essent, hic iacet. eorum semper cum laude meminisse decet. Nam illorû uirtute non modo tunc ex certamine, sed reliquo etiam prælio uictoriam reportamus. Etenim propter illos tantum est nostra ciuitas gloriã consecuta, ut nunquã expugnari posse nec ab omnibus quibus hominibus crederetur. Quod certe haud procul à ueritate abest. Neq; enim aliorû uirtus uiribusq;, sed propria dissensione deuicti sumus. Nempe nunc etiam ab exteris sum inuicti. Sed ipsi nos expugnauimus, nobis ipsis succubuimus. Post hæc tempora pa omnibus, cumq; alijs pace cõfecta, intestina nobis seditio coorra est, in qua se ita gessit, ut si quidem omnino fatis decretû esset homines seditionibus agitari, nemo uideat aliter

aliter ægrotare patriam optaturus. Nam ex Piræo & urbe quæ benigne atque domestice præter cæterorum Græcorum opinionem ciues inuicem cõflixerunt: bellumque aduersus eos qui Eleusine erant concitum, quæ moderate transegerunt atque sedarunt: Horum profecto omnium alia nulla est causa præter ueram ipsam cognationem, quæ amicitiam firmam atque cognatam non sermone, sed re his hominibus indidit. Oportet autem eos etiam qui hoc in bello mutuis uulneribus conciderunt, memoria colere, & utcumque possumus inter se eos conciliare uotis sacrificijsque pro illis qui superauere peractis, quandoquidem & nos conciliati sumus. Neque enim improbitate inimicitijsque, sed infelicitate quadam manus inuicem conseruerunt. Horum uero testes sumus ipsi superstites. Nam cum illis genere coniuncti simus, mutuo damus ueniam, & recipimus, siquid uel in alium intulimus, uel perpeffi sumus ab alio. Deinde cum in summa rerum tranquillitate quiesceret ciuitas, barbaris quidem ignoscebat, quod infestati ab illa satis fortiter repugnauerant: Græcis autem indigna batur, quia pro acceptis beneficijs iniuriam quandoque retulerant, dum societatem cum barbaris inirent, nauesque quibus fuerant seruati, diriperent, dissiparentque muros quibus nos moenia eorum ne corruerent, quandoque defendissemus. Instituit itaque ciuitas ultra haud tueri Græcos, siquando uel à Græcis, uel à barbaris opprimerentur. Cum uero nos in hac essemus sententia cõstituti, putarentque Lacedæmonij nos libertatis tutores iacere, opus uero suum fore posthac, ut alios subiugarent, sic egerunt. Quid multis opus est uerbis? Neque enim uetera, neque multis retro seculis gesta dicerem quæ sequuntur. Neque nos latet, perterritos Græcorum primos Argiuos, Bœotios, Corinthios auxilium ciuitatis huius implorauisse. Quodque omnium diuinissimum est, rex ipse tanta est indigentia pressus, ut non aliunde quam ex hac ciuitate quam omni studio diruere conatus fuerat, salutem suam tutari posse confideret. Enim uero si quis hanc ciuitatem incusare iure uoluerit, hoc duntaxat obijcere poterit, quod misericordia nimis semper afficiatur, diligentiusque subleuat succumbentem. Ea siquidem tempestate tolerare non potuit, quod uel instituerat ultra seruare. Decreuerat sane nullis unquam eorum à quibus iniuriam accepisset, succumbentibus opem ferre. Mutauit tamen propositum, & auxilium præstitit. Vnde Græcos liberauit à seruitute, ita ut liberi uixerint donec ipsi se inuicem subiugarunt. Regi uero succurrere ausa est minime. uerebatur enim triumphos ex Marathone, Salamina, Plateis antea reportatos. Sed quum sineret exules, & uoluntarios adiutores illi fauere, sine controuersia eum quoque seruauit. Structis autem muris, fabricatisque nauibus, belloque suscepto quando coacta est bellum gerere, pro Pariorum salute contra Lacedæmonios dimicauit. Metuens uero ciuitatem rex, postquam Lacedæmonios uiderat nauale bellum renuere, & idcirco deficere uolens, postulauit Græcos qui in continenti erant, quos prius ipsi Lacedæmonij exhibuerant, si propugnandum foret nobiscum cæterisque belli socijs, arbitratus hoc sibi negatum iri, quo deficiendi à nobis occasionem nasceretur. Vbi à propugnatoribus socijsque alijs est deceptus. Namque exhibere illi uoluerunt, conueneruntque iureiurando adhibito Corinthij, Argiui, Bœotij, ceterique belli socij, si daret pecunias, ut eos illi qui in continenti erant Græcos traderent. Soli uero neque tradere, neque iurare tunc ausi sumus, usque adeo mos ciuitatis huius generosus, liber, constans, integer, & natura barbaris est infensus, propterea quod homines hi absque ulla barbarorum cõmixtione puri integrique sunt Græci. Neque enim miscentur nobiscum Pelopes, aut Cadmij, aut Aegyptij, Danaï ue, alijque permulti, natura quidem barbari, lege solummodo Græci, sed ipsi Græci duntaxat nulla prorsus infecti barbarorum confusione perseveramus. Quæ quidem puritas odium huic ciuitati aduersus genus alienum ingenuit. Soli rursus purique ex hoc perseverauimus, quod opus profanum perpetrare noluimus, Græcosque barbarorum manibus tradere. Ad hæc igitur descendentes, ex quibus primo superati fuimus, fauente Deo, feliciter quæ tunc bellum posuimus. Nam retinentes naues, muros, nostrasque colonias, à bello liberati sumus: adeo libere & hostes ipsi destiterunt. Viros tamē fortes hoc quoque in bello amisimus, partim apud Corinthum regionis asperitate, et angustia interceptos, partim perditione apud Lecheum prostratos. Insignes quoque uiri, qui & regem liberauere, & ex mari Lacedæmonios expulerunt. Quos ego equidem in memoriã uobis reduco. Vos autem uiros huiusmodi collaudare celebrareque decet. Atque opera quidem hæc uirorum hic iacentium, ceterorumque omnium quicumque pro patria obierunt, quæ relata sunt, multa sunt, atque præclara: sed quæ restant, plura admodum præstantioraque sunt

sunt. Atqui dies multi uix noctesq; sufficerent, si quis omnia complexi uoluerit. His ergo memoria repetitis, unumquēq; uirum oportet natos horum assidue exhortari, ut tanquam in bello maiorum suorum ordinem seruent, neq; per ignauiam aufugiāt. Equidem ō uirorum praestantium filij, uos ipse & in praesentia exhortor, & in posterum quemcunque uestrū nactus fuero, admonebo semper, & cohortabor, ut quā optimi euadere contendatis. Nunc quoq; par est uobis referre quā nobis patres uestri finxerunt, mandarūtq; posteris praedicare siquid paterentur, cum foret periclitandum. Recensebo igitur uobis in praesentia quā ex illis ipsis audiui, quā ue ipsi nunc uobis, si facultas daret, libenter praeciperent, coniecturam equidem ex illis quā quondam dicebant, facio. Existimate uero nunc quē referam illos ipsos audire loquentes. hunc autem in modum exorsi sunt. Quod ex praclaris parentibus orti estis ō filij, praesentia uobis testantur: profecto cum nobis liceret turpiter uiuere, honeste emori maluimus, quā uos ceterosq; posteros infamiae cui quam subijcere, ac parentibus nostris maioribusq; dedecori esse, putantes homini suos dedecoranti nō esse uiuendum. ei namq; neq; in uita, neq; post mortem amicum aliquem esse, uel hominū, uel deorum. Oportet igitur uos uerborum nostrorum memores, siquid aliud exercetis, cum uirtute exercere, scientes absq; uirtute exercitationes & possessiones omnes turpes malasq; esse. Diuitiae namq; splendorem afferunt nullum eas cum igna uia possidenti, neq; enim sibi hic, sed alteri parat possidetq; diuitias. Neq; forma corporis atq; robur timido ac prauo cum insunt, decorem praestant. Eum namq; dedecent, notiorum efficiunt, ignauiam patefaciūt. Praeterea scientia quauis remota iustitia aliaq; uirtute non sapientia, sed calliditas esse uidetur. Quorum causa & primo, & postremo, atque per omnia omni studio diligentiaq; contendite, ut & nos, & maiores nostros uirtutis gloria superetis. Alioquin scitote, si uobis uirtute praestemus, uictoriam hanc nobis dedecus allaturam, sin superemur à uobis, felicitatem. Ita uero maxime nos quidem superabimur, uos autem superabitis, si ea ratione uitam instituetis, ut maiorum gloria non abutamini, neq; eam ut ita dixerimus, expendatis erogetisq; scientes uiro aliquid esse se existimanti nihil turpius posse accidere, quā se ipsum honorandum non propriam ob uirtutem, sed propter gloriam superiorum praebere. Gloria enim parentum natis praclarus est magnificusq; thesaurus. Vti uero pecuniarum honorumq; thesauro, & hunc ad posteros non transfundere, propriae possessionis gloriae q; defectu, turpe, & à uiri generositate penitus alienum. Si igitur haec exercueritis, uitae demum fati exactis chari ad nos filij charos parentes proficiscimini. Sin autem neglexeritis haec, & improbi euaseritis, nemo uos libens excipiet. Natis quidem nostris haec sint dicta: patres autem nostros, ac matres sicut nostrum supersunt atq; consolatione indigent, consolari oportet, quia deceat facile quacunque acciderint ferre, neq; cū illis unā deplorandus est casus. lamentationibus enim aliorū non indigebunt: satis enim fors tristitiae illis inferet. Mederi profecto lenireq; oportet, & in primis illud commemorare, quod maxima eorum quae exoptare solent, exaudiētes diuinitas tribuerunt. Neq; enim immortales sibi filios dari, sed bonos & illustres optabant. Cuius quidem uoti compotes effecti sunt, quod maximum existimandum est bonum. omnia uero mortali uiro ad uotum in uita succedere, haud facile est. Atqui si sortem forti animo tolerabunt, uidebuntur reuera fortium filiorum parentes ipsiq; fortes esse. Sin autem dolori succumbent, suspicionem hominibus inferent, ne forte aut parentes nostri minime sint, aut qui nos laudibus efferunt, mentiantur. At horum neutrum euenire oportet, immo uero laudatores nostros re ipsa praecipue illos esse, ostendentes se reuera parentes uiros esse uirorum. Enimuero uetus illud prouerbium, Nihil nimis, scite dictum uidetur. Nam qui ita se comparauit, ut ex ipso pendeant omnia quae ad beatitudinē ei conferunt, aut quāproxime ad hoc accedat, nec ex alijs pendeat hominibus, qui si uel bene uel male agant, hic sua quoque mutare cogatur: is optime uitam instituit, temperans, fortis, prudens is est: hic siue pecunias nanciscatur ac filios, siue amittat, prouerbio semper parebit. Nunq; enim nimis aut leticia exultabit, aut dolore deijcietur, propterea quod ipsi pareat. Tales esse & nostros debere iudicamus, & uolumus. Atqui & in praesentia nos ipsos tales penitus exhibemus, haud certe perturbatos, uel nimio metu perterritos, si nunc uita decedere nos oporteat. Oramus quoq; patres nostros ac matres, ut similiter affecti uitam futuram agant, scientes q; non lamentationibus, eiulationibusq; maxime nobis gratificabuntur:

uerum

uerum si quis est his qui defuncti sunt, sensus uiuentium, ita maxime nobis molesti futuri sunt, si se ipsos perdiderint, & inique sortem tulerint: si autem moderate ac leuiter, nobis summopere obsequentur: nostra porro eum iam finem habebunt, qui hominibus est pulcherrimus. Quamobrem collaudanda sunt potius quam defenda. Profecto si uxores nostras filiosque tuebuntur, & nutriunt, & his incumbunt, ita maxime casus obliuioni mandabunt, pulchrius uel & rectius nobisque gratius uitam agent. Hæc igitur nostro nomine nostris prædicare sufficet. Ciuitati uero mandamus, ut parentum nostrorum filiorumque eorum habeat, & hos quidem honeste erudiat, illorum uero senium digne foueat. Cognouimus certe uos, etiam si hæc minime præceperimus, optime curaturos. Hæc igitur o filij defunctorum atque parentes, ut moneremus illi mandarunt: ego uero quantum possum, diligentissime moneo, eorumque nomine obsecro, iuniores quidem, ut præclaras suorum res imitentur: seniores autem, ut de se optime sperent. Nempe senectutem uestram pietatis publiceque alemus: & quemcumque ex illorum progenie nacti fuerimus, summa beneuolentia complectemur. Ciuitatis uero prouidentiam ipsi minime ignoratis, quæ statutis legibus, patres & filios eorum qui in bello interiire, tutatur, & ante alios ciues summo magistratui talium committit curam, ne ulla prorsus iniuria parentes horum afficiantur. Filios autem educat ipsa, studetque ut illis ignota sit orbitas. Nam ipsa parentis gerit uicem & dum pueri sunt, & cum ad maturam ætatem uenerunt, ad officia sua transmittit, omni armatura fulcit & ornat, patris studia ostendit, & memorat, dum paternæ uirtutis tribuit instrumenta. Ac simul auspicii gratia iubet tunc primum domum paternam ingredi filium quasi imperaturum, & armis cum robore fulctum. Eos præterea qui decesserunt e uita, honorat, ceremonias quotannis lege decretas communiter cunctis instaurans, quæ priuatim unicuique proprie peragi solent. Gymnica item certamina equestrisque instituit, musicosque ludos uarios adhibet. Ac profecto quod ad defunctos spectat, hæredis & filij subit conditionem: quo ad filios, patris: quo ad parentes ceterosque huiusmodi, curatoris, omni diligentia semper omnibus prouidens. Quartum rerum animaduersione quæ acciderunt, æquo animo ferre debetis. Nam hoc pacto & mortuis, & uiuentibus eritis gratiores, facileque curabitis, & facile curabimini. Nunc uero uos, ac ceteri omnes qui communiter secundum legem eos qui naturæ cesserunt, iam lugubribus expiationibus profecti estis, abite. Hic est o Menexene, Aspasiæ Milesiæ sermo. M E N. Per Iouem o Socrates, beatam dicis Aspasiam, si cum mulier sit tales potest orationes componere. S O C. At si minus credis, sequere me, dicentem ipsam audies. M E N. Sæpenumero cum Aspasia fui, Socrates, & qualis sit, noui. S O C. Cur igitur eam non ueneraris? Cur non habes propter hanc orationem illi gratiam? M E N. Ingentem equidem habeo gratiam mulieri huic, seu uiro, quisquis tibi orationem hanc tradidit. Ac præ cæteris multis narranti gratiam habeo. S O C. Bene quidem. Sed ne tunc prodas, ut deinceps multas eius præclarasque de ciuilibus rebus orationes tibi recenseam. M E N. Bono animo es. Non prodam. Referas modo. S O C. Fiet ut postulas.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI IN
dialogum primū de Republica, uel de Iusto, ad Laurentium
Medicem uirum Magnanimum.

QUANTO oculus prestat manibus, caput pedibus, ratio sensibus, anima corpori, finis omnibus que diriguntur ad finem, status motui, eternitas temporis, tanto contemplatiua uita actiue præstare uidetur. Contemplatio enim actionis & principium est & finis, ducitque illam pro arbitrio atque sistit, iubens denique inferiores motus, externamque desinere actionem, ut intrinseca stabilis actio, liberior tandem possideatur. Sic utique ab ipsa contemplatione Dei coelestes naturalesque motus, & actiones omnes tanquam à principio ducuntur, & reducuntur ueluti ad finem. Quamobrem Plato noster eo saltem cæteris ciuitatū legumque conditoribus est excellentior, quo ceteri quidem uelut humani ad actionem magis ciuitatem instituerunt, ipse uero quasi diuinus actionem ciuitatis omnem tam publicam quam priuatam potissimum perducit ad contemplandum, ciuitatemque constituit suisque antequam orbis dominam, neque tam multis timendam, quam quædam gentibus uenerandam, coelestem quasi Hierusalem pro uiribus in terris expressam, in qua sublatis propriæ possessionis gratia contentionibus communia sint pro ipso iure nature omnibus omnia, communis sit copia, firma concordia, cunctorum una uoluntas, ideoque ad contemplandum semper expedita tranquillitas. Componit autem integram

integram absolutæ Reipublicæ formam denario librorum numero numerorum omnium integerrimo, numeros tum intra se numeratos continente, tum ex se innumeros replicante. Atque, ut sepe his in libris precipue in secundo declarat, totam disputationem de iustitia à nobis inscribi mauult, quam de Republica: docens ut arbitror, rem omnem actionemque, et publicam et priuatam, non ad copiam, non ad potentiam, non ad uictoriam esse, sed ad ipsam iustitiam penitus referendam. Quæ quidem iustitia omni sublata perturbatione, expulsisque contentionum impedimentis ciues tandem reddit expeditissimos ad uerum inuestigandum, deumque colendum. Eiusmodi uero contemplationem atque cultum Plato noster iudicat precipuum reipublicæ finem: ut quod neque unus, si solus uixerit, neque plures si simul habitauerint, sine lege efficere possunt, multi saltem ciues communi lege in unum ciuitatis coctum congregati perficiant. Præterea docet nos Timeus, et Critias ante ingentem terrarum inundationem Athenas alias extitisse, et apud Grecos, et apud Aegyptios, similibus inter se legibus gubernatas, quas dea Pallas condidit, educauit, et docuit, eamque illis tradidit reipublicæ formam quam in his libris Plato conscribit. In libris uero de Legibus reipublicam ex gubernatione Cretensi, ex Lacedæmonia, et Attica noua componit, ipsamque compositionem à Deo inchoat legum omnium autore. Verum ut ad presentia redeamus, hanc quoque reipublicam felicibus auspicijs exorditur ab ipsis diuinæ sapientiæ sacris, à seniorum consuetudine atque consilio, à religiosa iustitia atque sanctitate. Ex eo enim quod et uota Deo, et sua cuique reddenda dixerat, incipit iam de priuata quadam iustitia disputare, per quam ad publicam opportune suo loco transibit. Tu uero memento in his à Platone significari, absque diuina humanaque iustitia, seniorumque consilio, ac sapientiæ diuinæ fauore, non posse ciuitatem uel ab initio constitui prospere, uel constitutam feliciter gubernari. Deinceps argumentum primi libri perstringens, ex plurimis grauibusque præceptis necessaria quedam excerptam. Moderata iuuentus facilem efficit senectutem, immoderata difficilem. Qui corporis obsequitur libidibus, proculdubio insanis seruit tyrannis. Animus in senectute sedatis perturbationibus quas secum effert iuuentus, segregatus à corpore, diuina propius et apertius inspicit. Innocentia sola optimam in posterum spem animo præbet, unicum uitæ solamen. Vir sanæ mentis ad id in primis pecunias esse utiles iudicabit, ut quicquid uel Deo uouerit, uel homini promiserit, aliterque debuerit, impleat, neque ob paupertatem adducatur aut mentiri cuiquam, aut ulla in re defraudare. Pecuniæ namque referendæ sunt ad iustitiam, iustitia uero ad uitæ alterius premium. Sed antequam disputationem de iustitia prosequamur, considerandum moneo singula sub allegoria quadam à Platone dissoni. Primo quidem Cephalus senex, id est caput, præbet disputationi caput. Deinde Polemarchus, quod et nomen eius significat, princeps, id est primus moderate pugnam aggreditur. Denique Thrasymachus, id est puginator ferox agit asperius. Socrates autem, id est seruator potens ubique, ab errore omnes, et iniustitiam seruat. Sed allegoriam commentarijs relinquentes, ad definitionem iustitiæ iam pergamus. Simonidem, Pittacum, Biantem, dixisse ferunt iustitiam esse uera fateri, ac debitum unicuique reddere. Quod quidem ita nonnulli interpretantur: Simpliciter uerum cuiuslibet aperire, et quod acceperis, restituere. Id autem ideo Socrates improbat, quoniam insano neque omne uerum patefaciendum est, neque arma reddenda sunt quæ sanus dum erat apud te deposuerat. Alij sic exponunt: Dare unicuique quod sibi conuenit, ceteris amicis emolumentum, inimicis uero damnum, prodesse quidem bonis, malos autem ledere. Id iterum improbat, propterea quod neminem unquam ledere deceat. Quicumque enim aliquid ledit, id ipsum ad opus suum propriamque uirtutem deterius efficit, et ineptius, ut qui canem ledit, ad propriam canis uirtutem reddit ineptum. Iustitia uero hominis uirtus est. Quisquis ergo ledit hominem, ad iustitiam facit deteriolem. At iustitia iustitiam nunquam minuit, sicut neque musica opus musica destruit. Quamobrem non est iustum aliquem ledere. Inter hæc Thrasymachus, quod et alij multi alias, obijcit Socrati, quod respondere nunquam uelit, semper autem interrogare. Te uero latere non debet multis de causis Socratem querere solitum semper potius quam docere. Prima, ut arrogantes admoneret in omni etate discendum esse potius quam docendum. Secunda, ut significaret ueritatem mentibus per opportunam inquisitionem segregatis à corpore atque erroribus, statim infundi diuinitus, quod et Auicenna magnopere comprobatur. Tertia, ut ostenderet rerum formas esse animis nostris ingentis, per quas ipsa rerum ueritas animis per interrogationem ad eas conuersis quandoque subrutilet. Quarta, quo declararet humanam scientiam in negatione quadam falsi potius quam in ueri affirmatione consistere. Adducitur deinde definitio iustitiæ à Thrasymacho, qualis et à Callicle in Gorgia, iustum esse quod est potentioribus utile: Semper enim potentiores dominari, atque ad utilitatem suam ferre leges, ac subditos gubernare. Tunc uere subditos iuste agere, cum illis parent legibus, quæ sunt ad utilitatem gubernantium constitutæ. Socrates hunc ad contradictionem trahit. Quobiam possit princeps per ignorantiam mandare quæ sibi sint detrimento futura. Quæ si obseruet priuatus, tum iustus erit, quia dominanti pareat: tum iniustus, quoniam agat contra dominantis utilitatem. Addit artem quamlibet absolutam, ideoque minime indigam, in tractandis materijs, et hominibus, non suæ, sed rerum sibi commendatarum utilitati consulere, quasi pupillis tutor, medicus egris, nautis gubernator: similiterque magistratum legitimum subditorum utilitati prospicere. Si qua uero ars ceteris medicina mercedem exigit, non quatenus medicina est, cuius finis est morbi curatio, questum facit, sed quatenus cum mercenaria quadam et questuaria commiscetur. Artem ergo ciuilem omnium perfectissimam, ideoque minime indi-

gentem atq; seruilem constat multo minus utilitatis gratia gubernare. Mitto quæ Thrasyachus temere, & cum quadam suimet repugnantia adducit contra iustitiam. Tu uero nota non decere quenquam, petere principatum, & magistratus ambire. Item, si quando bonorum uirorum existet ciuitas, non aliter pugnaturus gratia non impetrandi, quam nunc certent imperandi cupiditate. Tria uero nunc aduerte. Primum, malos non esse admittendos ad magistratum. Secundum: Ciues non malos, quo libenter graue onus gubernandi suscipiant inuitandos, imposito quodam premio stipendij atq; honoris. Tertium, probos homines qui neq; auaritia, neq; ambitione mouentur, eo duntaxat discrimine metuq; prouocari ad rempublicam oportere, ne uidelicet ipsi deteriorum iniuste gubernationi subijciantur. Plato diuinus intelligit, si quis unquam alius, officium gubernandæ patriæ, si iustum sit, uoluntarium esse debere. Sed probatissimi ciuis exemplo uult iniquam illorum arrogantiam improbare, qui qualibet uia non curant. Vult ergo id officium uoluntarium esse simul atque necessarium, ut uir probatissimus libentissime patriæ sue suscipiat gubernacula, sed tunc solum id faciat, quando necessitas postulat, interea uero contemplationem præferat actioni: uerum rebus quandoque urgentibus actionem circa publicum bonum ad tempus contemplationi proprie anteponat. Id totum ex epistola Platonis ad Archytam Tarentinum comprehendere planissime potest. Constat futurum deinceps tyrannicum Thrasyachi dictum, iustitiam quidem in genere insipientiæ maliq; iniustitiam uero in genere sapientiæ boniq; collocas. quod quidem ideo falsum esse monstratur, quia qualibet ars, sapientiæ quædam est, atq; circa quæ sapiens est circa eadem est & bona. Vir autem in quauis arte doctus non plus alio docto in actione artificiosa querit, immo pariter actionem exequi atq; similiter. Et quamuis doctum adæquare tantum uelit, indoctum tamen uult superare. At indoctus temere nonnunquam plus sibi assumere tentat quam doctus simul atq; indoctus. illi simillimus est uir iustus, nihil plus habere cupiens alio iusto, sed aliquid tamen, id est uirtutis plus iniusto. Iniustus autem indocto similis tam iusto quam iniusto plus habere contendit. Conclude contra Thrasyachum, iniustitiam quidem ad sapientiæ boniq; genus, iniustitiam uero ad genus insipientiæ maliq; referendum. Adde iniustitiam esse infirmitatis omnium causam. Nam in quolibet cœtu odium & discordiam pariens, infirmissimum primo cœtum reddit, deinde dissoluit. Eatenus uero consistere cœtus potest, quatenus nonnihil distributionis iuste seruatur. Per iustitiam ergo consistit, per iniustitiam uero dissoluitur. Per illam & sibi inuicem, & alijs est amicus, per hanc undiq; inimicus. Quod autem in qualibet congregatione, idem & in quolibet animo iustitia & iniustitia scilicet: ut iustus quidem secum ipse consentiat, amicusq; sibi sit, & hominibus, atq; superis. Illi enim iustissimi sunt, ut non mirum sit iustum illis similem etiam amicum esse. Iniustus autem in his omnibus omnino contra se habet. Præterea res qualibet proprium quoddam habet opus. Requirit quoque uirtutem propriam, quandam scilicet facultatem per quam aptissime proprium perficiat opus, sine qua id efficere nequit. Cum igitur anima proprium quoddam habet, ceu consulere atq; gubernare, multoq; prius & uiuere, propriam quoq; uirtutem exigit, per quam hæc commodissime peragat, qua sublata laborat. Virtus anime iustitia est, iniustitia uero uitium. Quapropter per iustitiam perfecte cōsulit, & gubernat, uiuitq; feliciter. Sublata uero iustitia, contra. His dictis primus liber cum quædam correptione concluditur. Nempe cum prius dicendum esset quid iustitia sit quam qualis, factum est hæc enim ex conuerso, dum Socrates partim disputantes sequeretur, partim per notiora principia disputans, audientium tum in genio indulgeret, tum facultati consulere.

REIPVB. PLATONIS VEL DE IVSTO

TRANSLATAE A MARSILIO FICINO FLORENTINO

ac Laurentio Medici uiro magnanimo nuncupatæ,
Dialoꝝ primus.

SOCRATES. GLAUCO. POLEMARCHVS. THRASYACHVS. ADIMANTVS. CEPHALVS.

DESCENDERAM heri in Piræum unâ cum Glaucone Aristonis filio, ut & deam precarer, & celebritatē spectarem, quoniam modo acturi essent, quæ tunc primum agebant. Pulchra igitur mihi patria pompa uisa est: sed nihilominus, ut uidebatur, decens fuit ea quam Thraces mittebant. Cum uero & preces egissemus, et spectaculo interfuissemus, in urbem regrediebamur. Aspexerat autem procul nos redeuntes domum Polemarchus Cephalii filius, seruumq; currentē mittendo, expectare iussit. A tergo igitur ueste me apprehendens seruus, iubet uos, inquit, Polemarchus manere. Egoq; ad eum conuersus, ubinā ipse esset, interrogauit. At te pone sequitur, inquit. Verum expectare.

Expectabimus respondit Glaucō. Ac paulopōst Polemarchus uenit, unaq; Adimantus Glaucōnis frater, & Niceratus Nicīæ filius, & alij complures, qui à pompa uenire uidebantur. Igitur Polemarchus, uide mini, inquit, ô Socrates, tanq; abituri ad urbem contentiores esse uos oportet, aut manere. Vnum hoc concedetis, inquā, uos uidelicet permissuros abire nos, si persuaserimus dimittendos esse. Nunquid persuaderetis, inquit, nō auditis: Nequaquā, inquit Glaucō. Perinde itaq; tanquam audituri non simus, inquit, deliberate. Tunc Adimantus. Nescitis, inquit, uesperis facibus cursuq; equorū ludendū in honorem deæ: Equorum cursu, inquā: Nouum hoc certe, faces ne gestantes, & uicissim illas sibi tradent, equisq; certabunt: An ita dicis? Ita profus, inquit Polemarchus. quare aut potēiores sitis necesse est, aut hic maneatis. Nocturna præterea sacra peragent digna certe spectatu. Surgemus enim post cœnam, eaq; sacra spectabimus, aderimusq; illic inter multos familiares, & confabulabimur. Sed manete, nec aliter facite. Atq; Glaucō, uide, inquit, manendum esse. Verum si uidetur, inquā, sic facere oportet. Profecti igitur sumus domum Polemarchi, ibiq; reperimus & Euthydemū & Lysiam Polemarchi fratres, Thrasymachum Chalcedoniū, Charimetidem Præneium, & Clitophonē Aristonymi filium. Erat & intus pater Polemarchi Cephalus, ualde quidem senex, ut mihi uidebatur, diu namq; eum non uideram. Sedebat autem coronatus in quodā ceruicali, & sede. In aula enim sacrificauerat. Confedimus igitur iuxta eum plerisq; sedibus in orbem dispositis. Quāprimum itaq; me conspicatus est Cephalus, salutauit, dixitq;: O Socrates, raro admodum ad nos accedis, in Piræum descendēs. Oporteret autem. Nam si ego adhuc ualeam, ut in urbem uenire possem, minime opus esset ut tu huc ad nos, sed nos ad te tēderemus. Nunc autem te huc crebro aduentare decet. profecto quāto magis me corporis uoluptates deficiunt, tanto cupiditas confabulandi, & uoluptas quā ex ea re capio, augetur. Hoc igitur age, & unā cum istis iuuenibus huc ad nos ueni tanquam ad amicos apprimē familiares. Atqui inquā ego ô Cephale, ualde quidem delector senilibus sermonibus. Vide tur enim mihi audire ab his oportere, qui uiam aliquā iam perfecerint, quæ & nobis fortasse peragenda erit, quā alpera, & difficilis, uel quā facilis sit, & peruia. Atq; ex te libenter audirem, quidnam de hac re sentias, cum huc ætatis perueneris, quod in limine senectutis esse poetæ aiunt, Vtrum difficultatem uitæ, uel quomodo ipsum enuncies. Ego tibi per Iouem, inquit, dicam ô Socrates, quod mihi uidetur. Sæpe cōuenimus pleriq; ferme æquales, antiquum illud seruantes prouerbū. Plurimi ergo nostrū in eo cœtu lamentantur, uoluptatum quibus in iuuentute frui licuit, desiderio affecti, & rem ueneream & conuiuia cæteraq; generis eiusdem recordati, grauiterq; ferunt, tanquam maximis priuati rebus: & tunc quidem se bene uixisse affirmant, nunc autem ne uiuere quidem. Nonnulli etiam domesticorum conuiuia contumeliasq; deplorant, & in hoc senectutem maxime accusant, tanquam maximorum sibi causam malorum. Mihi autem huiusmodi homines haud iure senectutem ut horum causam culpāre uidentur. Nam si hæc causa esset, & ego eadem essem passus propter senectutē, & reliqui omnes qui ad id ætatis deuenerunt. Verum ego etiam multos non ita affectos inueni, & cum Sophocle nonnunquā fui poeta, qui cum à quodam quōnam pacto in ueneris se haberet, interrogaretur, & an posset mulieribus admisceri, recte respondit: Bona uerba quæso ô amice, libentissime hæc tanquam furiosum agrestemq; dominum aufugi. Perbelle igitur & tunc illi respondisse mihi uisus est, & nunc non minus. Omnino enim ab huiusmodi rebus in senectute multa pax inest & libertas. Quando enim deferbuerūt tam cessaueruntq; libidines, omnino hoc Sophocleum accidit: nam à multis dominis & his insanientibus liberamur. Sed & horum ô Socrates, & eorum quæ aduersus familiares dicuntur, una quædā causa est non senectus, sed mores hominum. nam si modesti & faciles sint, haud nimis senectus his laboriosa contingit. Sin contrā, & senectus, & iuuentus ô Socrates, his difficilis. Tum ego mirifice his quæ dicebat delectatus, pluraq; audire cupiens, ita eum ad reliqua prouocauit. Existimo profecto ô Cephale multos, quum ita dicas, minime hæc admittere: uerum putare facile senectutem ferre te propter diuitias potius quā propter mores. diuitibus enim multa solatia adesse dicunt. Vera, inquit, dicis. Non enim admittunt, & dicunt quidem aliquid, non tamen quantum dici posset. Verum illud Themistoclis pulchre se habet, qui

Seniles sermones libenter audiendi

De senectate cōmodis, & in commodis

Sophoclis perbellū responsum

Seriphio cuidam sibi per cōtumeliā obijcienti, quod non per seipsum, sed eius patriam tantam esset gloriam cōsecutus, ita respondit. Equidem si ipse Seriphus essem, in eadem gloria uiuerem, tu uero si Atheniensis, minime. Idem quoq; aduersus eos, qui quum non sint diuites, grauiter senectutē ferunt, dici potest, quod neq; uir ipse modestus inique senectutem ferret cum paupertate, neq; immoderatus cum diuitijs facile. Vtrum autem, inq; ego, ex his quæ habes plura tibi à maiorib. relicta sunt quàm acquisiisti, an contrā? Non nihil acquisiui, inquit, ô Socrates: medius enim in pecunia exiti inter patrem & auum. Auus nempe meus Cephalus tantundem ferè quantum nunc mihi est, accipiens supra id multum accumulauit. Lyfania aut pater minores etiam eas opes quàm nunc sint, effecit. Ego autem sat habeo, si non minores istis relinquo, sed aliquantulo maiores quàm accepi. Hæc ego ideo interrogauī inquam, quoniā mihi uidebaris non multum diuitias admirari, quod quidem plurimum ij faciunt, qui sibi eas non peperere. Qui autem illas partiarū quàm possessarū diuitiarum amor maior uerunt, duplo magis quàm alij amant. Quemadmodū enim & poetæ poemata sua, & filios patres diligunt, eodem modo qui acquisiuere pecunias, illis student tanquā operi suo, non ad usum necessitatēq; ut alij. Ex quo difficilis eorum est familiaritas, cum nihil aliud præter diuitias laudare uelint. Vera, inquit, narras. Et ualde quidem, inquam ego. Sed hoc etiam mihi declara. Quid boni maxime ex diuitiarū possessione te existimas cōsecutum? Quod inquit, non multis fortè persuaderē, si dixerim. Certo scias ô Socrates, quod postquam cō deuenit aliquis, ut breui iam moriturū se opinetur, incidit in eum timor, & cura quædam eorū quæ in superiori uita neglexit. Etenim fabulæ quæ de inferis dicunt, quemadmodū eos qui iniuste egerunt, pœnas illic dare oporteat, irrisæ hæcenus mouent tunc animum, ne forte ueræ sint suspicantem: atq; ipse siue propter senectutis debilitatem, seu quod alteri uitæ propinquior illa acutius inspicit, sollicitudinis & timoris plenus redditur, atq; reputat examinatusq;, si quem iniuria aliqua affecerit. Qui ergo inuenerit multas eius in uita iniquitates, ex ipso somno tanq; pueri frequēter excitus extimescit, & pessima in spe uiuit. Qui autem nullius iniuriæ sibi conscius est, huic iucunda spes semper adest, optima senectutis nutrix, quemadmodū Pindarus ait. Scite namq; ille ô Socrates, illud cecinit. Quicumq; uidelicet iuste sancteq; uitam exigit, dulcis eum spes comitat cor nutriens, senectutemq; fouens, quæ maxime hominū uolubilem gubernat animū. Bene igitur & apprime mirandū dicit. Ad hæc ego existimo pecuniæ possessionē plurimi faciendam esse non cuius homini, sed modesto & æquo. plurimū ad id confert pecuniarū possessio, ut quis illuc intrepidus proficiscatur, cum neq; inuitum quempiā circumuenerit, neq; mentitus fuerit, neq; debeat uel uotas deo uictimas, uel pecunias homini. Habet præterea & utilitates alias, ac sanè permultas. Sed si unum unī conferatur ô Socrates, non minimum ego ponerē ad hoc homini mentem habenti, imò plurimū conferre pecunias. Egregie loqueris, inquā, ô Cephale. Hoc autem ipsum, iustitiā scilicet, utrum ita simpliciter ueritatem dicimus esse, & reddere quod quis acceperit? uel hæc eadem facere, aliās iustū, aliās iniustū est? Quod hinc apparet. Vnusquisq; enim diceret, si quis ab amico sanæ mentis arma acceperit, idem uero insanus repetat, non oportere ea reddi, neq; iustum esse eum qui reddat, uel rursus homini sic affecto uera omnia dicat. Recte, inquit, loqueris. Non ergo hæc est iustitiæ definitio, uera dicere, & deposita reddere. Recte nimirū dicis ô Socrates, sermonē subijciens Polemarchus inquit, siquid credere decet Simonidi. Hic Cephalus, Sermonē uobis trado, inquit. Nam sacra me curare oportet. Nunquid Polemarchus, inquam, tibi hæres est? Et ille quidem arridens, est profecto inquit, & simul ad sacrificandū discessit. Dic, inquā, igitur sermonis hæres, quid recte dici de iustitiā à Simonide asseris? Quod, inquit, iustum esse dicit debitū unicuiq; reddi. Atq; hæc dicēs recte loqui uidetur. Atqui nō facile, inq;, est fidem Simonidi abnegare. Sapiens enim & diuinus uir. Verum quod dicit, tu fortasse intelligis ô Polemarche. ego autem ignoro. Manifestū enim est, nō hoc eum dicere quod pauloante dicebamus, scilicet depositum alicui non sano reposcanti reddere. Atqui debitum quodāmodo est hoc, quod depositum est. Nōne? Certe, inquit. Reddendū aut, neq; tamen tunc quādo aliquis nō sanus repetat. Vera dicis, inquit ille. Aliud igitur q̄ hoc dicit Simonides, quādo iustum esse asserit, debitū reddere. Aliud per Iouem. Amicis enim putat amicos bene facere debere, non autē male. Intelligo equidem q; minime debita redderet ille, qui ei à quo depositū accepisset, aurū redderet

deret, siquidem retributio et receptio noxia foret, amici autem essent iniuicem, qui recipit & qui reddit. Nōne sic dicere affirmas Simonidē? Sic prorsus. Quid autem inimicis reddendū est quod debitum? Omnino quod illis debetur. Deditur autē inimico, ut arbitror, ab inimico quod conuenit, malum uidelicet aliquid. Ergo poetici uelaminibus significauit Simonides quid iustū sit. Iudicabat enim, ut apparet, iustū esse, tribuere quod cuiq; conuenit. Hoc autem debitū appellauit. Verum quid putas ipsum dicturū, siquis eum roget? ō Simonides, quānam facultas, & quibus, & quid tribuens debitū & conueniens, medicina uocā? Quid nobis responsurū existimas? Nempe quæ corporibus medicamenta, cibos, potiones. Atq; eodem pacto si idem percontet, quæ ars & quibus & quid præstans debitū & conueniens, coquinaria nominatur, quid illi potissimū respondit? Quæ suauia obsonijs cōdimenta. Age itaq; quæ ars & quibus & quid tribuens, iustitia nuncupabitur? Si ante dicta sequi oportet, ea est iustitia quæ amicis utilitates, inimicis detrimenta reddit. Ergo bene amicos, male inimicos afficere iustitiam dicit.

Ita mihi uidetur. Quis maxime potest morbo laborantes amicos bene afficere? Inimicos autem contrā, & ad bonam ualeitudinē, & ad malā? Medicus. Quis autem nauigantes ad maris periculum? Gubernator. Iustus uero in qua actione, & ad quod uis maxime potest amicis prodesse, inimicis nocere? Impugnando & propugnando, mihi quidem uidetur. Non agrotantibus ō amice Polemarche, medicus est inutilis. Verum dicis. Non nauigantibus, gubernator. Certe. Num igitur non pugnantibus iustus inutilis erit? Haud hoc admitto equidē. Utiles igitur & in pace, iustitia. Utiles. Agricultura quoq; in pace utilis, nōne? Et hæc. Ad fructuū perceptionem, Sanē. Et coriaria. Utiq;. Ad structuram uelut calceorū. Plane. Quid item de iustitia? Ad quem usum aut quæstum eam in pace utilem dices? Ad commercium Socrates. Commercia uero dicis cōmunicationes, uel aliud quid? Istud ipsum. Num igitur iustus bonus & utilis erit in digerendis talis communicator? An ille qui tacet? Ille profecto. Atqui in laterum lapidum uel ue structura melior & utilior socius architecto iustus erit? Minime. Sed in qua cōmunionē iustus melior erit quā architecto communicator, quemadmodum citharista iusto in pulsandis chordis utilior? Non in argento, ut mihi uidetur. Non tamen ō Polemarche, ad utendum argento, quantum porteret equos uendi argento uel emi. Tunc sanē magis utilior esset. An nō? Apparet. Et quando nauigiū, faber nauis, siue nauta? Videtur. Ad quem igitur commercium usum auri uel argenti iustus alijs est utilior? Quando id deponere uolumus, & in usum esse. ō Socrates, cupimus. Nunquid dicis, quando nihil oportet ipso uti, sed conseruare? Prorsus. Quando igitur inutile est argentum, tunc utilis in ipso iustitia. Apparet. Et quādo falcem oportet custodiri, iustitia utilis est & priuatim & publice: quantum uti, uinearum cultura? Patet. Dices præterea cum clypeum & lyram opus custodire, nō autem in usum promere, utilem esse iustitiam? Quando autem uti his uocis, tunc disciplinam armorum & musicam esse utilem? Necessē est. Atq; de alijs rebus similiter est dicendū: iustitiam scilicet in usu rerū inutilem esse, quando uero non in usum esse utilem? Apparet. Non multo igitur studio ō amice, digna est iustitia, si non sit ad inutilia utilis. Verum hoc consideremus. Nōne qui aptissimus ad percutiendum est in pugna siue pugili, seu quauis alia, idem quoq; & ad cadendum? Prorsus qui

Num igitur & morbum quicumq; uitare & occultare poterit, idem & inferre ualeat? Mihi quidem uidetur. Atqui exercitus ipsius idem optimus est custos, qui hostes & consilia & alias actiones furat. Sic est profecto. Cuiuscunq; ergo quis aptus ad seruandum, eiusdem & fur est aptus. Apparet. Ergo si maxime seruare argentum potest iustus, poterit & furari. Ita ratio iudicat. Fur itaq; aliquis esse iustus ipse apparet, utiq; ab Homero didicisse. Ille enim Autolyceū maternum Vlyssis auum admiratur, & affirmat præ cæteris & furto & iureiurando ualuisse. Videt igitur iustitia & secundum Homerum atq; Simonidem furatoria quædam facultas esse ad emolumentum quidem amicorum, detrimentum inimicorum. Nōne ita dicebas? Minime. Non enim, sed nondum noui quid dixerim. Hoc enim mihi adhuc uidetur, prodesse amicitiam, inimicis obesse. Amicos autem dicis tu esse, utrum eos qui unicuiq; boni sunt, uidetur, uel qui sunt, & si nō uideantur, & inimicos eodem modo? Decens est

amare quidē quos bonos & utiles quis putet, odisse autē quos malos & inutiles arbitretur.

Nōne in hoc aberrant homines; ut uideantur multi sibi boni & utiles esse, quum mali sint & inutiles: multi autē contrā? Aberrant certe. Istis igitur boni quidem inimici, mali autē amici. Valde quidem. Attamen iustum tunc istis, malos quidem iuuare, bonos autē lædere. Apparet. Atqui boni quidē iusti sunt, talesq; ut nihil perpetrent iniuste.

Vera loqueris. Secundum uero sermonē tuum eos qui nulla iniuria afficiant, iustum est lædere. Minime ô Socrates. praua enim hæc oratio. Iustum ergo eos qui iniuriuntur lædere, iustos uero iuuare. Probabilior hæc oratio q̄ superior. Continget ergo multis eorum qui in iudicandis amicis errarunt, iustum esse ut amicos lædant: mali enim quandoq; amici adsunt: atq; item ut inimicis profint, cum quādoq; sint boni. Atq; ita contraria dicemus eorum quæ proferri à Simonide dicebamus. Ita profus accidet. Sed retractemus. Videmur enim nō recte amicum inimicūq; posuisse. Quid hac in positione damnas Polemarche? Quod diximus amicū esse eum qui bonus & utilis. Quomodo id in præsentia corrigemus? Amicum dicemus eum qui bonus utilisq; & uideat, & sit. Eum uero qui uideatur quidē, sed non sit, uideri quoq; amicum, non tamen amicū esse. Atq; eadem ratio de inimico erit. Amicus igitur, ut uideatur, hac ratione bonus erit: Inimicus autē malus. Prorsus. Iubes nos addere iusto aliquid ad ea quæ dicebamus? Dicebamus porrò iustum esse amico prodesse, inimico nocere. Nūc autē uis dicamus iustum esse, ut amicum qui bonus est, iuuemus: inimicū qui malus est, cōtrā lædamus? Perpulchre mihi quidē hoc pacto dici uideatur. Est igitur uiri iusti aliquem hominū lædere. Decet sanè prauos & inimicos lædere. Detrimeto affecti equi, meliores ne an deteriores fiunt? Deteriores. Num ad canum uirtutē, an ad equorū potius? Ad equorum.

Nōne & canes læsi deteriores ad canū non ad equorū uirtutem efficiunt? Necessario quidem. Homines itaq; ô amice, detrimento affectos, nōne peiores ad uirtutem hominum iudicabimus? Omnino. Atqui iustitia nōne humana uirtus est? Est plane.

Necessè itaq; erit læsos homines iniustiores fieri. Videtur. Possunt ne igitur, inq; ego, musici ipsa musica aliquos amufos reddere? Nequaq;. Nunquid & equites equestri, ab equestri peritia alienos? Nō licet. An iusti uiri iustitia ipsa iniustos? Et ad summam, uirtute ipsa boni malos facere possunt? Non certe. Nō enim caloris existimo opus esse frigidū aliquod reddere, sed contrarij. Sic est. Neq; siccitatis humidū, sed contrarij. Valde quidē. Neq; igitur boni lædere est, sed eius contrarij. Videtur. Iustus

iusti opus non esse nocere alicui aut bonus. Omnino. Non igitur iusti opus est, ô Polemarche, nocere uel amico uel alteri cuiq;, sed contrarij eius iniusti. Verissima loqui uideris, ô Socrates. Siquis ergo iustū esse duxerit debita cuiq; tribui, deberi autē intellexerit inimicis à iusto damna, amicis utilitatē, haudquaq; sapiens iudicandus. Neq; enim uera hæc. Constitit nāq; nullo modo iustum esse, quenquā lædere. Fateor equidē. Pugnabimus itaq; unā ego ac tu, si quis hoc asserat uel Simonidē, uel Biantem dixisse, uel Pittacū, uel aliquem alium sapientum beatorūq; uirorum. Equidē pugnare tecū unā aduersus eum paratus sum. Sed nostri cuius mihi esse hæc sententia uideatur, qua iustū asseritur prodesse amicis, inimicis obesse? Cuiusnā? Periandri esse existimo, uel Perdiccē, uel Xerxis, uel Ismenia Thebani, aut alterius cuiusdā opulenti uiri, maxima se posse putantis. Vera nimium loqueris. Postquā hoc minime apparet aut iustitia esse, aut iustum, quod aliud hoc esse quis dixerit? Thrasymachus autē sapius disputantib. nobis cōtradocere cōcupiuerat, sed à præsentibus qui nos audire desiderabāt, prohibitus acquieuerat. Postq; uero finem dicēdi fecimus, atq; ego hæc dixi, nō ulterius se continuit, uerū seipsum colligens tanq; fera quædā in nos impetū fecit, quasi nos protinus discerpturus. Itaq; ambo, ego atq; Polemarchus, exterriti sumus. Ille uero exclamauit, quæ uos nugæ hæcenus ô Socrates, occuparunt? Quid ue inuicē insanitis, uobis ipsis succubentes? Quod si reuera nosse cupis iustū quid sit, me interroga solū, ne ue uincere cōcupisce reprehendendo, postq; tibi responsum fuerit, animaduertens facilius esse interrogare q̄ respondere. Sed tu ipse responde quid esse iustū existimes: neq; mihi dicas quod decens sit, neq; quod utile, neq; proficuum, neq; cōducibile, neq; cōferens: uerū plane & perspicue mihi edissere quidnā dicas. Neq; em̄ admittam, si huiusmodi nugas induxeris. Hæc ego audiens, exterritus sum, & ipsum intuitus, metuebā: atq; ut arbitror, nisi prior eum aspexissem q̄ ipse me, mutus peritus euasissem.

Nunc

Nunc quando oratione ipsa exasperari cœpit, respexi ad eum prior, quocirca responderē illi potui, subtre miscensq; dixi, O Thrasymache, ne nobis sæuias. Si enim in sermonis investigatione lapsi sumus egoq; & hic, pro certo habeto inuitos errasse nos, profecto si aurum rimaremur, nunquam spontē ita succumberemus inuicem inquirendo ut inuentionem impediremus. Quare ne existimes, cum in præsentia iustitiam perscrutemur, rem auro multo pretiosiorē, usque adeo inuicem nos ignaue concedere, ut nō omni studio anitamur, quo ipsam plane comperiamus. Sed ut puto eam assequi non ualemus. Quapropter nostri multo magis uos sapiētes misereri decet, q̄ urgere. Tunc ille hæc audiens, ualde Sardonice profuseq; risit, & ó Hercules inquit, hæc illa solita est Socratis ironia. Verū hæc ego cognoui atq; prædixi, quod tu respondere quidem nolles, sed ironia potius utereris, & deniq; omnia faceres potius quàm interroganti cuiquam respōderēs. Sapiens inquam es ó Thrasymache, re ceterq; nosti quod si quem interrogares, quot duodecim sunt, interrogasq; prædiceres ne mihi dicas amice duodecim esse bis sex, neq; ter quatuor, neq; sexies duo, neq; quater tria, alioquin minime huiusmodi nugas admittam, nemo tibi sic interroganti respōderet. At si tibi dixerit, quomodo ó Thrasymache dicis ne respondeā eorum quæ prædixisti quicquam? Vtrum ó mirabilis uir, neq; etiā si horum aliquid est xij illud respondeam, sed alienum quiddam à uero? Vel quo pacto id ais? Quid tu illi adiacet? Esto, inquit. Sed quàm hoc illi simile est? Nihil prohibet, inquam ego. Quamuis enim simile non sit, si tamen interrogato illi simile uideatur, putas ne illum minus ex hoc quod sibi uidebitur respōsurum, siue nos interdīcamus, siue non? Sic & tu facies, inquit: & aliquid eorum quæ interdixerā, respondebis? Quid mirū, inquā ego, si inquit mihi sic uideretur? At si ego aliam responsionem, inquit, de iustitia demonstraue- præter omēs istas, istisq; meliorem, qua te dignum poena putabis? Quamati alia, inquam ego, quàm ea quæ conuenit ignorantī? Conuenit autē ut à docto discat, & ego igitur hoc pati me dignum existimo. Quàm factus es, inquit. uerum præter hoc quod dicit, etiā pecuniā tribues. Cum uidelicet aderit. Imò uero adest, inquit Glauco, penia. Dic iam Thrasymache, neq; enim deerit argentum. Quinetiam nos omnes pro Socrate isto spondemus. Ita prorsus existimo scilicet, ut suam Socrates seruans cōsuetudinem, nihil respondeat, sed respondentis orationem accipiens reprehendat. Quonā patet inquam uir optime respondere quis posset, primo quidem qui neq; sciat neq; scire se dicit: dein de siquid de his existimet, tamen à uero non mediocris autoritatis prohibet sit quæ existimat dicere? Sed te magis æquum est dicere, profiteris enim scire, licetq; tibi differere. Gere igitur mihi morem, neq; inuideas Glauconē istum aliosq; docere. Hæc cum dicerē, Glauco ceteriq; hoc idem ipsum orabāt. Eratq; manifestum Thrasymachum maxima cupiditate dicendī affici ut se ostendat. Arbitrabatur enim habere optima quæ responderet, uerum simulabat instare ut ego responderem. Tandem uero contulit. Hæc q; inquit, Socratis est sapiētia, ipsum quidem nolle docere, sed ab alijs discere, amq; gratiā inde referre. Quod ego ab alijs discam, uerum, inquā, dicis: quod autem iam non referam, procul est à uero. Perfoluo enim quam possum, possum autē laudantū, Argentum uero non habeo. Quanta uero indulgentia istud efficiam, si quis mihi dicere uideatur, intelliges mox cum responderis. Existimo enim te bene dicturū. Mihi igitur, inquit ille. Affirmo equidem iustum nihil aliud esse q̄ quod potentiori utile. nō laudas? Scio noles. Si quidem didicero, inquam, prius quid dicas. Nunc autem scō noui cum dicis iustum esse quod potentiori est utile, quid uelis inferre Thrasymachum? Neq; em̄ tale quid dicis. Si Polydamas nobis fortior athleta sit, & sibi quidē conferat illa ad corpus, hūc cibū esse & nobis illo debilioribus utilē simul & iustū. Molestus es, inquit, ó Socrates, atq; hac accipis dicta, quæ deprauare maxime sermonē possunt. Haud est ita uir optime, inquā. Sed tu planius hoc enarra. An ignoras, inquit, ciuilitas quidem à tyrānis, illas uero à populo, nōnullas ab optimatibus gubernari? Non idem. Nonne in quauis ciuitate id plus potest, quod imperat? Quid nī? Fertur rex principatus quisq; ad suā semper utilitatē, popularis quidem gubernatio popularis, tyrannica uero tyrannicas, in ceterisq; similiter accidit. Ponentes autem leges, ostendit id iustum esse his qui subiecti sunt, quod sibi sit utile, atq; hoc transgredientem putant, tanquā iniustum & contra leges agenti. Hoc igitur est uir optime, quod ego dico;

in cunctis ciuitatibus idem esse iustū quod illi principatui cōferat. principatus autē ubiq; utpote potentior dominatur. Quare cōstat recte colligēt i, ubiq; idem hoc esse iustū quod potentiori cōducat. Nunc demū, inquam, quid dicas intelligo. Verū autē id ne sit, tentabo perdiscere. Vtile quidē & tu respondi iustum esse Thrasymache, quanq; mihi ne id responderē interdixeras. Accedit autem illud ultra utile, quod dictum est potentiori.

Exigua forsitan, inquit, hæc additio. Nondum manifestum est inquam, magna ne sit an parua. Sed quòd hoc inuestigandū sit an uera dicas, perspicuū est, postq; iustū esse conferens quiddam ego cōfiteor, & tu addis potētiori cōferens, ego autē ignoro, considerandum erit. Considera, inquit. Faciā, inquā, ac mihi dicas, parere dominātibus iustum esse asseris? Equidem. Vtrū qui imperant in ciuitatibus quibuscūq;, sine errore sunt semper, an errant quādoq;? Errare interdū possunt. Nōne igitur cū leges ferre agrediuntur, partim recte ferunt, partim uero non recte? Sic existimo. Recte autē ferunt, cum sibi utilia statuunt: non recte, cum cōtra? Ita ne, an aliter dicis? Ita prorsus. Quæ uero tulerint obseruāda sunt ab his qui subiacēt. Atq; id est iustū. Qui nī? Non solum itaq; secundū sermonē tuum iustum est id agere quod conducatur potentiori, sed cōtrā quoq; quod obsit. Quid ais? Quod & tu, ut quidem mihi uideor. Verum diligētius inquiramus. Nōne iam cōuenit inter nos, principes nonnunq; ea imperare, quæ ab eorū utilitate aberrant: atq; etiam quæcūq; ipsi imperēt, iustum esse ut qui subiecti sunt obseruent? Nōne hæc inter nos cōuenere? Ita ut opinor. Putato igitur inutile imperantibus & potentioribus facere, iustū esse, abs te esse concessum: quandoquidē imperantes ea quæ sibi mala sunt, ex inscitia imperant. Tu autē iustum esse affirmas, hæc facere quæ ab illis imperantur. Nōne tunc ô sapientissime Thrasymache contingit iustū esse contrariū facere eius quod tu dicebas? Quod enim potētioribus inutile est, subiectis quodammodo imperatur. Hic Polemarchus. Per Iouē, inquit, manifestissima hæc sunt ô Socrates. Ita prorsus si tu testis, inquit Clitopho, accesseris. Quid opus, inquit, est testibus? Ipse enim Thrasymachus cōfiteatur principes nonnunq; quæ sibi nō conducāt, imperare: quæ quidē perfici ab inferioribus, iustum sit. Nā facere, inquit Clitopho, quæ à principibus imperātur, iustum esse posuit ô Polemarche Thrasymachus. Etenim potentiori, inquit Polemarchus, utile ô Clitopho, iustū esse posuit. Hæc autē utraq; ponēs, confessus est rursus quandoq; potētiores quæ sibi utilia non sunt, inferioribus imperare. Ex his autē concessionibus sequitur, ut non magis quod potentiori utile q̄ quod inutile, iustū sit. Ad hæc Clitopho. Potētiori, inquit, utile hoc uocabatur Thrasymachus quod sibi cōferre potētior extimarit, idq; agendū esse subiectis, atq; esse iustū. Sed Polemarchus, Non sic à Thrasymacho dictū est, inquit. Nihil inquā refert ô Polemarche. Quod si nūc ita dicit Thrasymachus, sic & nos accipiamus. & tu mihi dic ô Thrasymache, hoc ne est quod iustum dicere uolebas potentiori utile, scilicet quod ipsi utile uideatur, siue conferat, siue nō conferat? Ita ne? Minime, inquit. An uero tu me eum putas, qui aberrat, potentiorē uocare cum peccat? Existimabā, inquā, te sic dicere, quando principes nō esse omnino extra errorē, sed peccare quandoq; confitereris. Sycophanta profecto es in sermonibus Socrates. Siquidem circa ægrotantes aberrantē, statim medicū appellas, quatenus errat. Vel computatorem cum in ratione ponenda peccet, tum cum peccat, secundū hunc errorē. Sed ut existimo ita loqui consueuimus, quòd medicus & rationis supputator & grāmaticus errat. Arbitror tamen nullum istorū quatenus est id quod appellamus quenquā, peccare. Quare secundū exactam rationē, quando & tu ad uiuū refecas, nullus artifex peccat. Quisquis enim peccat, deficiente scientia peccat, in quo sane non est artifex. Quapropter artifex, uel sapiens, uel princeps nullus peccat tunc cū princeps est. Sed quisuis diceret & medicū peccasse, & principē peccasse. Huiusmodi igitur aliquid respondi me tibi existimato. Illud uero exacta ratione dicendū, principē quatenus princeps est, non peccare: non peccantem autē, quæ optima sibi sunt, imperare. Hoc uero ijs qui sub imperio eius sunt, faciendū est. Quamobrē ut à principio dicebā, iustū esse aio, quod potentiori cōducat, facere. Num tibi uideor ô Thrasymache sycophantæ instar calumniari? Et maxime quidē. Putas em̄ me ex cōposito, inquā, te ita interrogare aggressum, ut modo interrogabā? Atqui penitus, inquit, hoc noui. Sed nihil proficies. Neq; enim me tuæ latent insidiæ: neq; cum lateant, uim uerbis inferre ualebis. Minime hoc aggredere

deter ô beate; inquam. Sed nequid tale rursus nobis accidat, distingue utrum principem & potentiorē dicas secundum vulgus, an secundum exactam rationē, quod & tu pauloante dixisti: cuius utile, cum potentior sit, iustum est ut à subiectis efficiatur. Exactissima, inquit, equidem ratione imperantem dico, perverte hæc tuis istis si potes cauillationibus Socrates. Equidem nulla in re abs te superior, neq; enim poteris. Putas'ne, inquã, adeo me furere, ut leonem tondere audeam, & Thrasymacho insidias tenderet? Certe aggressus es, inquit, cum tamen nihil assequi possis. De his satis dictum fuerit, inquam. Sed mihi dicito. Qui recta ratione est medicus, quemadmodum paulo supra ipse dicebas, utrū pecuniarum conquisitor, an ægotantium est curator? Atq; de eo dicas qui reuera sit medicus. Morborū certe curator. Gubernator autē, qui reuera sit gubernator, nautarum princeps est, an nauta? Nautarum princeps. Nihil existimo hoc esse faciendū, quod in naui nauiget, nec nautam esse uocādum. Non enim propter nauigationē gubernator appellatur, sed propter artem ipsam nautarumq; principatum. Vera loqueris. Non'ne istorū cuiq; aliquid utile est? Est prorsus. An nō ad hoc tendit ars, ut qd' utile sit cuiq;, inuestiget atq; præbeat? Ad hoc ipsum. Nunquid unicuiq; arti est aliquid aliud utile, q̄ ut sit quāmaxime absoluta? Quomodo istud interrogas? Quemadmodum si me rogares, an corpori satis sit esse corpus, an cuiuspiā alterius rei indigeat, responderem omnino indigere. Et propter hoc ars quidem medicinæ nunc inuēta est, quoniam corpus debile & infirmum est, neq; sibi sufficit. Vt ergo huic utilitatem afferat, ipsa ars est inuēta. Sed num tibi uideor uera dicere? Vera prorsus, inquit. Quid autem? ars ipsa medicinæ, uel alia ars, per se quidem ita debilis sit, ut aliqua uirtute indigeat, quemadmodum oculi visu, aures'ue auditu, propter quod in ipsis opus sit aliqua arte quæ inuestiget præbeatq; quæ ad hæc eadem conferant? Vtrū & in ipsa arte inest defectus aliquis, & iniget unaquæq; ars alia arte, quæ ipsi quod utile, consideret, & illa item alia indiget alia, ut in infinitum procedatur? Vel quæq; sibi ipsa quod conducat prospicit? Vel neq; se ipsa neq; alia indiget ad inuestigandum quod aduersus defectum eius conferat? Neq; enim defectus, neq; error ullus ulli arti inest. Neq; decet artē utilitatem querere nisi illi rei ius est ars. Ipsa autem integra & inuiolata semper est, quatenus quæq; tota & immaculata qualis est perseverat ipsa. Tu igitur illi ratione sincera & exacta considera, sic ne, anter se res habeat. Sic certe. Ergo nec medicina medicinæ prospicit, sed corpori. est. Neq; equestris, equestri, sed equis: neq; alia ulla ars sibi ipsi, non enim indiga est, illi cuius ars est. Sic apparet. Atqui ô Thrasymache præsumunt artes & dominantur cuius sunt artes. Hoc ille quamuis ægre, tamen concessit. Nulla ergo scientia inquam itatem potentioris inquit aut præcipit, sed imbecillioris, & eius cui imperatur ab ea. q; hoc ille negabat, sed parabat ad hæc pugnare. Tunc ego alias his addens, nullus meus inquam eo quod medicus est, medico cōferre studet, aut in eo aliquid præcipit, sed otanti. Est enim concessum, qui uere quidem medicus est, eum esse dominum corporis, non pecuniarum cumulatore. Non'ne id est concessum? Consensit. Non'ne & sum gubernatorem nauis nautarum principem esse, non nautam? Et hoc. Haud igitur gubernator talis ac princeps id inquit & præcipit, quod ipsi gubernatori conferat, quod nautis qui ab eo reguntur. Hæc quoq; ille ægre cōfessus est. Atq; hic ego: Neq; ullus inquam Thrasymache in aliquo principatu & facultate imperans, quatenus reus est, quod sibi conferat, cogitat aut præcipit, sed quod subiecto conducat, & quæ quæq; facit, cuncta ad illius utilitatem decoremq; dicit & facit. Cum huc deuentum omnibusq; pateret definitionem iusti in contrarium decidisse, Thrasymachus non uidit quidem ut debuit, sed dicito inquit ô Socrates, est tibi nutrix? Quid nam? redere inquam decebat magis quàm talia querere. Quoniam inquit, te negligit, & opus tibi nares nō emungit, cum tamen indigeas, qui neq; pecudū, neq; pastoris cognoficium. Cur istud inquam? Quia puras, inquit, opiliones uel bubulcos pecudum, uel ue bonum considerare, pascereq; & colere, ad aliud respicientes quàm ad dolum, & ipsorum utilitatem. Et illos qui in urbibus ut decet præsumunt, aliter ad eos bellis sunt, existimas respicere, quàm tanquam pastor ad oues: & aliud cogitare atq; dies, quàm unde utilitas ad ipsos proueniat. Atque adeo procul abes ab iustitiaq;, & iniusto item & iniustitia, ut ignores iustitiam iustumq; alienum esse bonum

num, ac reuera præſidentis & potentioris emolumentum, detrimentum uero proprium obedientis & ſubditi: iuſtitiam uero contra ignauis iuſtisq; hominibus dominari: qui autē parent, facere quæ imperanti potentioriq; cōducunt, illumq; obſequio beatum reddere, ſibi autem iſtis non conſulere. Conſiderare profeſſo ſic decet ô ignauiffime Socrates, iuſtum uirum omnino minus iniuſto habere. Primū quidem in mutuis commercijs aliquid cōtrahunt iuſtus unā atq; iniuſtus: in finienda ſocietate ſemper minus reportare iuſtus q̄ iniuſtus reperietur. Cum uero in rebus publicis aliqua tributa cōferenda ſunt, iuſtus plus confert q̄ ſui æquales, iniuſtus autem minus. Quando autem aliquid inde accipiendum eſt, iuſtus nihil, iniuſtus multa reportat. Præterea ſiquādo magiſtratu quodam uterq; fungitur, ſi nulla alia iuſto iactura cōtingit, hæc ſaltem illi non deeſt, ut res domesticæ deterius per negligentiam diſponantur, ex publico autem nihil propterea quod iuſtus ſit, lucretur. Accedit ad hæc quod domesticos & familiares ſibi inſenſos reddit, cū illis obſequi nulla in re ultra iuſtum uelit. Iniuſto uero omnia cōtrā eueniunt. Dico autem quod & ſuprà, ut præ cæteris ubiq; lucretur. Hunc ergo conſidera, ſi uis iudicare quanto magis conſerat priuatim ſibi iniuſtum eſſe quā iuſtum. Facillime autem diſces, ſi ad extremā peruenieris iniuſtitiam, quæ iniuſte agentem feliciffimum efficit: eos contrā qui afficiuntur in iuria, ac neminem iniuſte lædere uolunt, infeliciffimos. Eſt autem hæc tyrannis, quæ non paulatim, ſed ſimul omnia aliena uſurpat, & clam, & uī, & ſacra & ſancta, & priuata, & publica. Siquis uero in aliqua iſtorū parte deliquerit, deprehēſusq; fuerit, mulctatur, & opprobrio ſubiacet maximo. Etenim ſacrilegi, fures, latrones, ſurreptores, & om̄ino per ſingulas quaſdam partes peccantes, ab huiusmodi criminibus nominantur. Sed poſtq̄ aliquis ultra huiusmodi rapinas pecuniarū, etiā ciues ipſos in ſeruitutem ſuam redegit, non iam tam probroſis notatur uocabulis, ſed & beatus & felix uocatur, nō à ciuibus ſuis tātum, uerumetiam ab omnibus qui eum audiunt nequitiam omnem adimpleuiſſe. Non enim ideo uituperant iniuſtitiam quicunq; eam uituperant, quod eam facere, ſed quod perpeti metuant. Hoc igitur pacto ô Socrates iniuſtitia omnibus ſuis partibus abſoluta, robuſtius quiddam eſt, liberalius, & regalius, q̄ iuſtitia: utq; ab initio dicebam, id quod potētiori cōfert, iuſtum eſt: iniuſtum uero ſibi ipſi utile eſt, & cōferens. Hæc cum dixiſſet Thraſymachus, abire iam mente conceperat, poſtquā quemadmodum balnei cuſtos ſermonē plurimū maximo cū impetu auribus noſtris infuderat. Non tamē hoc permiſerūt qui aderāt, uerū coegerunt & permanere, & afferre eorū quæ dixerat rationem. egoq; in primis uehemēter rogabā: O beate Thraſymache quali ſermōe iacto abire feſtinas prius q̄ abūde uel doceas, uel diſcas ſit'ne hoc ut dicis, an ſecus. An forte putas paruā quandā rem te aggreſſum eſſe definiere? non autē rationē uitæ, quam ſiquis noſtrū acceperit, q̄ optime uiuat: An ego, inquit, putem iſtud aliter ſe habere? Videris, inquā, nullam de nobis curā ſuſcipere, neq; cogitare utrū peius uiuamus, an melius, id neſcientes quod tu te ſcire affirmas. Sed ô bone uir libēter hoc nobis oſtende. Neq; enim male locaueris beneficium, quod nobis qui tot ſimus, contuleris. Dicā equidem quod ſentio. Nequaq; mihi perſuades, iniuſtitiam maius q̄ iuſtitia lucrum afferre, etiā ſi omnis ei licentia præbeat, ut quæcunq; cupit efficiat. Eſto iniuſtus aliquis, poſſitq; iniuriā facere uel furtim, uel uī, nō tamē mihi perſuades maius eſſe in ipſa iniuſtitia q̄ iuſtitia lucrū. Qua quidem in ſententia non ego tantū fortaffe, ſed alius aliquis noſtrū eſt. Perſuade itaq; nobis beate uir nō recte iuſtitia pluris q̄ iniuſtitiam feciſſe. Quomodo, inquit, amplius perſuadebo, ſi his quæ modo dicebā, non es perſuaſus? Quid'nam ulterius faciā? An in animum tibi ſermonem impingam? Minime, inquā, per Iouē. Sed hoc primū uelim ut dictis maneat: uel ſi quid immutare uis, hoc palā facias, ne'ue nos decipias. Nunc autem uides Thraſymache ut ſuperiora iterū reſumamus, quod cū primo uerū medicū definiſſes ægrotantiū curatorē, deinde nō ira ſyncere paſtorem definiendū putati, ut quatenus paſtor eſt dūtaxat cuſtodiat. Imò paſcere ipſum oues quantū eſt paſtor arbitratus es, non ad ouī utilitatē, ſed ad uoraginem potius, non tanquam paſtorem, ſed conuiuam qui ueſci debeat, uel pecuniæ ſtudioſum qui ſit uenditurus. Profeſſo paſtorali arti nihil aliud curæ eſt q̄ ut id quod cuſtodit, ſe optime habeat. Nam ipſi quatenus uera paſtoralis facultas eſt, nihil deeſt quo minus ſufficiēs ſit & optima. Sic ego putabam neceſſe eſſe nos conſiteri, unumquemque principatum in eo quod principatus ſit, nullius alterius bonum proſpicere niſi eius quod ſub illo ſit,

& ab

& ab eo curetur, siue priuatus sit siue publicus. Tu autem principes in ciuitatibus, qui ue re principes sint, uolētes ne magistratibus fungi putas? Nequaquā, inquit, puto, sed cer te scio. Quid uero, inquam ego, alios principatus, non ne nosti neminē uolētem accipe re, sed præmium ex his requirere, quasi nulla sibi ex imperio tali, sed subiectis potius sit u tilitas prouentura? Dic age, inquam, non ne quaslibet inter se artes diuersas ex eo dici mus, quod diuersam inter se habent potentiam? Neq; enim uir felix præter opinionē re spondeas, ut aliquid perficiamus. Hoc ipso uidelicet alteram. An non utilitatem u naquæq; propriam nobis aliquam præbet, & non communem cum aliâ? quemadmodum medicina quidem sanitatem, gubernatoria in nauigando salutem, aliæq; similiter? Prox imus quidem. Non ne & pretium mercenaria? hæc enim illius potētia. an medicinā tu & gubernatoriā eandem uocas? uel siquidem uelis absolutius definire atq; distinguere quemadmodum statuisti, etiam si quis nauem gubernans sanus efficiatur, eo quod sibi na uigatio cōferat, nihilo magis tamē ob hoc gubernatoriā ipsam, medicinā uocabis? Non certe. Neq; etiam, ut arbitror, mercenariā, si quis mercenarius ipso ministerio sanus effi ciatur. Neq; hanc. Quid autem? Medicinam mercenariā, si quis medicās quæstum faciat? Minime. Non ne & utilitatem cuiuslibet artis propriam quandam esse con cessimus? Esto. Si quam igitur utilitatem cōmuniter nanciscuntur omnes artifices, patet quod communi quodam uno eodemq; utentes, ex eo utilitatem huiusmodi nanci scuntur. Videtur. Dicimus autem artifices mercedem accipientes, utilitatem conse qui ex eo quod mercenariā arte utuntur. Quid tum? Non igitur à sua arte cuiq; utili tas hæc, scilicet præmij acceptio, prouenit. Sed si uolumus diligenter inquirere, medicina quidem sanitatē parit, mercenariā quæstum, & architectura ædificiū, quæstuarīa uero hæc secuta, mercedē, & reliquæ omnes similiter. Suū porrò quæq; opus perficit, & confert il li ad quod est inuenta. Si autē præmium ipsi nullū detur, nū artifex utilitatē ab arte aliquā accipit? Nullam. An igitur neq; etiā prodest tunc cum gratis operatur? Ego quidē existimo. Non ne igitur ò Thrasymache sicut iam manifestū est, nulla ars nullusq; ma gistratus sibi quidem utilitatē parit, sed quemadmodū in superioribus dicebamus, quod subiecto cōfert, paret & imperat, inferioris illius commodum semper nō superioris inspi ciens? Ob hæc itaq; ego nuper ò chare Thrasymache dicebam, neminem uolentem impe riū suscipere, & alienorū malorum ultro emendationem aggredi, sed præmium quarere: quoniam qui ex arte recte acturus sit, nunquam in suum agit cōmodum, secūdum ipsius artis imperium, sed ad inferioris utilitatem. Quamobrem, ut uidetur, præmium ponen dum est ijs, qui libenter gubernaturi sint, seu argentum, siue honor, siue pœna, nisi impe rium capiant. Quomodo istud ais ò Socrates? inquit Glauco. Equidem duo præmia noui, multam uero quam dicas, & quomodo in mercedis parte ponas, non noui. Er go optimorum, inquam, præmium ignoras, cuius gratia imperant optimi uiri, quotiens admittunt imperium? An te latet & ambitiosum esse & auarū probro haberi atq; esse? Noui equidē, inquit Glauco. Hac ergo de causa, neq; pecuniā, neq; honore ducti, bo ni homines imperare uolunt. Neq; enim aperte pecuniam magistratus præmiū accipien tes, mercenarij uocari uolunt: neq; clanculum, fures. Neq; rursus honoris causa. Non em̄ ambitiosi sunt. Oportet igitur necessitatem illis imponi & multam, si impellendi sunt ut uelint magistratum accipere. Quamobrem uidetur turpe haberi, ut quis sponte ad impē randum accedat, neq; expectet necessitatem. Maxima uero multarum est, administratio ni malorum subijci, nisi ipse acceperit reipublicæ gubernaculum. Hanc utiq; pœnam ti mentes, magistratus capere probi homines mihi uidentur, siquando capiūt: & tūc ad eos accedunt, non tanquam ad bonum aliquod, neq; tanquam ex his uoluptatē aliquam ca pientes, sed tanquam ad rem necessariā, cum neq; melioribus, neq; similibus se commit tere ualeant. Quippe si bonorum uirorum extaret ciuitas, in ea, ut arbitror, haud aliter non imperandi gratia pugnaretur, quàm nunc certetur imperandi cupiditate: ibiq; pate ret, reuera legitimū principē non sui ipsius sed eius qui sub ipso est, commoditatem respici cere. Quare unusquisque qui non amens sit, potius eliget alium sibi prodesse, quàm dum alijs ipse consulit, sese negotijs implicare. Hoc igitur ego Thrasymacho nullo pacto concedo, iustum quidem esse, potentioris utilitatem. Verum hoc deinceps consideran dum, multo autem mihi maius uidetur esse quod nunc Thrasymachus dicit, cum iniusti uitam

uitam meliorem uita iusti esse affirmet. Tu itaq; ô Glauco, utrum istorum tanquam uerius eligis? Iusti, inquit Glauco, uitam potiore existimo. Audisti, inquam ego, quot paulo ante iniustæ uitæ bona Thrasymachus numerabat? Audiui equidẽ, inquit. Non tamen assentior. Vis ne illi monstremus si quo modo possumus, uera eum minime dicere? Quid ni uelim? inquit ille. Si orationem contrariam orationi illius obijcientes, quasi comparatione quadã proposita, enumeremus quot insuper bona qui iustus sit consequatur, ac ille rursus cõferat sua, oportebit ut tertius aliquis enumeret iterũ metiaturq; bona, quotcunq; utriq; in utroq; collegimus, atq; ita iudicibus quibusdam altercationem hanc dirimentibus opus erit. Sin autem quemadmodũ nuper cõcepimus, alternis concessionibus adductis in mediũ rem ipsam discutiamus, oratores ipsi nos simul & iudices erimus. Sic, inquit, omnino est. Vter tibi modus magis placet? Ille, inquit. Age igitur, ô Thrasymache, responde nobis à principio. Affirmas tu quidem extremã iniustitiã extrema iustitia utiliore esse? Affirmo equidem, & rationem attuli. Quid ad hoc? Nunquid istorum unum uirtutem, alterum uitium uocas? Quid ni? Nonne iustitiam quidem uirtutem, iniustitiã autem uitium? An istud fateri uir lepidi mihi cõuenit, qui iniustitiã prodesse dicam, iustitiam minime? Quid ergo? Contrarium. An forte iustitiam uitium appellabis? Non, sed ualde generosam stultitiã. Iniustitiam ergo nequitiam uocas? Ne istuc quidem. At bonum consiliũ sagacitatẽq;. Num iniusti uirtutem uocas? Ne istuc quidem. At bonum consiliũ sagacitatẽq;.

Alia falsa iustitiæ definitio

Confutatio eius definitionis

Thrasymache, prudentes ac boni esse tibi uidentur? Quicunq; uidelicet ciuitates iniuria afficere possunt, & nationes sibi subiicere. Tu autẽ me fortasse loqui putas de his, qui loculos clanculum surripuerint, profunt & hæc quidem, si lateant, sed æstimatione digna non sunt. Imò quæ paulo ante dicebam, plurimi facienda. Equidem quod uis intelligo. Sed admodum miror, si in parte uirtutis & sapientiæ iniustitiã ponas, in cõtrariis uero iustitiam. Omnino sic pono. Durius hoc iam, ô amice, neq; amplius inuẽtu facile quod quis dicat. Si enim conducere quidem iniustitiã posuisses, uitium tamen uel turpe quoddam esse ipsam confessus esses, quemadmodum alij quidam, aliquid ad hæc secundum ea quæ existimantur dicere possemus. Nunc autem perspicuum est dicturum esse te, & pulchrum & robustum quiddam iniustitiã esse, cæteraq; illi daturum omnia, quæ nos iustitiæ tribuimus: quandoquidem & in uirtute, & in sapientia ponere eam non dubitasti.

Verissima profectio uaticinaria. Non tamen desistendum est inquirere disputando, quo ad te putem quæ cogitas dicere. Mihi nanq; uideris Thrasymache, in præsentia mihi me cauillari, sed quæ tibi uera uidentur, afferre. Quid tua refert, siue id uideat mihi, siue non uideatur, cum rationem meam non confutes? Nihil certe. Sed hæc præterea mihi responde: An iustus uideatur tibi plus iusto habere uelle. Nullo pacto. Non enim urbanus esset ut nunc & simplex. Quid autem? plus ne iusta actione? Neq; iusta etiam actione. Iniusto autem utrum dignum putaret plus habere, idq; iustum existimaret, uel contrã? Existimaret utiq; dignumq; putaret, sed nõ posset. Atqui ego istuc non intero, sed utrum iusto quidem plus habere, neq; dignum putet, neq; uelit iustus: iniusto autem contrã. Sic est profectio. Quid autem iniustus? An æquum censet plus habere & iusto & actione iusta? Quid ni? cum omnibus plus habere se dignũ existimet.

Num igitur & iniusto homine iniustaq; actione, iniustus plus habebit, & certabit ut in habendo omnes exuperet? Vera hæc sunt. Sic itaq; dicimus. Iustũ quidem simili nõ plus habere uelle, plus autem dissimili: Iniustum uero utroq; plus accipere uelle. Recte dixisti. Atqui prudens & bonus, iniustus ipse est: iustus autem, neutrum. Recte & illud. Ergo prudenti & bono similis est iniustus, iustus autem minime. Quid obstat, inquit, quominus qui talis talibus quoq; similis sit: qui uero non talis, similis non sit? Ais belle. Talis igitur est uterq; istorum, quales hi quibus similis est. Et quid aliud? Sit ita sanẽ, sed dicas Thrasymache, utrum musicum aliquem uoces, aliquem uero non musicum. Equidem. Vtrum istorum prudentem, utrum imprudentem? Musicum sanẽ prudentem, expertem musicæ imprudentem. Nonne in quibus prudentẽ, in eisdem & bonũ: in quibus imprudentem, & malũ? Nempe. Eodemq; pacto de medico dicemus? Eodem. Videtur tibi uir optime, cum musicus uir lyrã tẽperat, uelle in intentione & remissione chordarũ, musicum uirũ exuperare, uel dignũ putare, ut eo plus assequatur? Minime. Expertẽ uero musicæ superare contendit? Necessẽ est. Quid medicus

medicus? in cibo aut potu dices? ne plus assequi, quàm aut medicus alter, aut res ipsa cupit? Nequaquã. Plus autem quàm medicinæ artis imperitus? Proculdubio. Vniuersas deniq; contemplare scientias & inscitias, siquis tibi uideretur, qui quidem scientiam habeat, plus fumere uelle uel dicendo, uel faciendo, quàm alter sciens, non autem eadem ad actionem eandem quæ & ille qui ipsi similis est. Fortè sic se res habeat, necesse est.

Quid autem indoctus? nõne plus docto sibi assumere uellet, atq; etiã indocto? Fortasse. Sed doctus, nõne sapiens? Concedo. Sapiens autem, nõne bonus? Et isthuc etiã. Bonus ergo & sapiens nõ uolet plus sibi quàm sui similis uendicare: plus tamen quàm dissimili & contrarius uolet. Videtur. Malus autem & indoctus tam simili q̄ dissimili sibi plus arrogabit. Apparet. Nõne iniustus Thrasymache, plus usurpare cõtendit, quàm uel similis, uel dissimilis? An ita dicebas? Dicebam equidem. Iustus autem simili quidem non plus uolet, sed dissimili. Fateor. Est itaq; similis, iustus quidem sapienti & bono, iniustus autẽ & malo & inscio. Apparet. Atqui concessimus, talem utrunq; esse qualis sit is cui similis est uterq;. Concessimus plane. Iustus itaq; nobis bonus esse sapiensq; apparuit: iniustus autem indoctus & malus. Hæc omnia concessit Thrasymachus, nõ tamen ea facilitate qua ego nunc refero, sed uix atq; pertractus plurimo cum sudore: erat quippe tunc æstas. Et uidi ego tunc primum quod nunquam antea uideram, erubescerent Thrasymachum. Cum igitur constitisset iustitiam & uirtutem esse & sapientiam, iustitiam uero uitium & inscitiam: Maneat, inquam, hoc ita nobis. Dicebamus autem ualidum ac potens quiddam iniustitiam esse. Nõne meministi Thrasymache? Memini equidem, inquit. Sed mihi quæ nunc dicis, non placent: hæbeoq; aduersus ea quæ dicam, quæ si adducerem, certe noui te esse dicturum me concionari. Quare aut sine me dicere quæ uelim: aut si tu uis interrogare, interroga. Ego autem tibi ueluti aniculis fabellas narrantibus, assentiar, & annuam, & abnuam. Nullo pacto præter sententiam tuam. Vt tibi in omnibus gratificer, postquã non sinis loqui, an quid aliud uis? Nihil per louem, si istud feceris, sed facito: ego autem interrogabo. Interrogam iam. Hoc interrogo nũc quod & paulo ante, ut ordine suo in sequenti sermone consideremus quomodo se iustitia aduersus iniustitiã habeat. Dictum enim est potentiorẽ atq; robustiorẽ esse iniustitiam quàm iustitiam. Nunc autem quid noui affers? Si quidem sapientia & uirtus est iustitia, facile, ut arbitror, apparebit robustius esse quàm iniustitia, quandoquidem iniustitia inscitia est, nec ullus hoc ignoraret. Verum non ita simpliciter agere cupio, sed hac uia considerare. Ciuitatem? ne aliquam affirmares iniustã esse? & alias ciuitates uelle iniuste in seruitutem redigere, seruasq; sub se multas habere?

Cur non? Immo uero hoc summopere faciet illa quæ præstantissima erit, & quæ ad extremam peruenerit iniustitiam. Intellego equidem quod tua hæc erat oratio. Sed hoc circa istam considero, utrum hæc quæ præstantior sit ciuitas ciuitate, absq; iustitia hanc sit potentiam habitura, uel necesse sit ut habeat cum iustitia. Siquidem, ut tu paulo ante dicebas, iustitia ipsa sapientia est, necesse est cum iustitia. Sin autem ut ego, sine iustitia.

Responsionibus tuis õ Thrasymache, ualde delector, quoniam non modo annuis & abnuis, sed & præclare respondes. Vt tibi gratum faciam. Facis tu quidem bene. Sed in hoc quoq; gratificare mihi, & dicito. An censes ciuitatem aliquam uel exercitum, seu latrones, siue fures, uel alium quemuis cœtum hominum iniuste aliquid unã aggredientium, perficere posse quicquam, si iniuria inuicem se affecerint? Nequaquam. Quid autem si ab iniuria abstinerint? Nõne magis? Prorsus. Seditiones namq; Thrasymache, iniustitia, inimicitias, contentionesq; parit: Iustitia uero, concordiam & amicitia. Nõne. Esto, ne à te dissentiamus. Bene agis uir optime. Sed mihi & hoc dicito. Si hoc iniustitiæ opus est, ubicunq; insit odium gignere, nõne inter liberos & seruos si fuerit, efficiet ut inuicem odia atq; contentiones exercent? nullõq; pacto possint aliquid ex cõmuni concordia facere? Omnino. Quid autem? Si inter duos hæc sint, nõne dissentient inter se, insequenturq; odijs, & inimici erunt & sibi & iustis? Erunt sanẽ. Sin autem in uno insit, õ mirifice uir, iniustitia, nõne ipsius potentiam dissipabit? Vel nihil minus habebit? Nihil minus habeat. Nõne talem aliquam uim habere uidetur, ut cuiuscunq; insit, siue ciuitati, siue genti, siue exercitui, siue alteri cui libet, primo quidem im potens reddat id cui inest aliquid secum agẽdi, propter dissensionem atq; discordiam: de-

Z inde

inde inimicum efficiat ipsum & sibi, & contrario cuiilibet, atq; iusto? Nonne ita? Ita.
 Atqui & in uno si fuerit, hæc eadem faciet omnia quæ ad naturam suam sequuntur. Pri-
 mum quidem impotentem agendi eum reddet, quum secum ipse dissentiat, neq; sibi met
 constet. Deinde & sibi & iustis faciet inimicum. An non? Certe. Iusti autem, o ami-
 ce, sunt & dei. Sint. Ergo deis inimicus erit Thrasymache, uir iniustus: iustus autem,
 amicus. Explere Socrates pro libidine, orationis epulo. Non enim tibi aduersabor, ne
 istos mihi infensos reddam. Age itaq; reliqua conuiuij adhibe, quemadmodum paulo
 ante respondens. Constat profecto sapientiores, meliores, potentioresq; ad agendum, iu-
 stos esse: iniustos autem ne inuicem quidem tractare quicquam posse. Verum quod dici-
 mus ualidissime, in commune simul aliquid conficere illos posse qui omnino iniusti sunt,
 haud omnino uerum est. Non enim abstinere inuicem ab iniuria, si prorsus iniusti es-
 sent. Sed liquet in ipsis esse iustitiam quandam quæ ipsos ita afficiat, ut se inuicem lædere
 nolint simul atq; alios, per quam agunt quæcunq; agunt. Impulsi autem sunt ad iniuste a-
 gendum, iniustitia, cum semimali essent. Nam qui ad summum nequitiae & iniustitiae per-
 uenerunt, perficere omnino nihil possunt. Hæc quidem quod ita se habeant, non autem
 ut tu supra ponebas, intelligo. Vtrum autem & melius uiuant iusti quam iniusti, & fel-
 ciores sint: quod quidem postea considerare proposueramus, considerandum est. Et, ut
 mihi quidem uidetur, hoc ex his quæ diximus, sequitur. Sed tamen melius consideran-
 dum. Non enim de re quadam uili spernendaq; sed quonam modo uiuendum sit, habe-
 tur oratio. Considera iam. Ecce cōsidero. Dic igitur, opus ne equi tibi aliquid esse ui-
 detur? Mihi quidem. Num hoc quidem diceret, & equi & alterius cuiuslibet opus,
 quod uel solo illo, uel maxime quis expleret? Haud intelligo. Attende. sic forte in-
 telliges. Alia ne re quam oculis uides? Minime. Quid uero? alia ne audires quam au-
 ribus? Nequaquam. Ergo hæc horum opera recte diceremus. Recte. Posses ne
 gladio, & scalpello, & multis alijs, uitis palmites amputare? Quid ni? Veruntamen
 non ita commode ut falce ad usum hunc fabricata. Est ut dicis. Ergo nonne hoc istius
 opus esse dicemus? Dicemus profecto. Existimo melius te nunc tenere, quæ paulo
 ante dicebam, quum interrogarem an id cuiusq; opus esset, quod uel solo illo, uel melius
 quam cæteris efficitur. Intelligo iam. Idq; mihi cuiusq; opus esse uidetur. Nonne &
 uirtus tibi esse uidetur, cui aliquod opus adscribitur? Reuertamur igitur ad priora. Ocu-
 lorum dicimus esse opus aliquod? Certe. Ergo nonne & uirtus oculorum est? Et
 uirtus. Et aurium opus? Et aurium. Est ergo & uirtus. Est. Nonne de reliquis
 omnibus eodem modo dicendum? Eodem. Nunquid oculi opus suum pulchre ali-
 quando exercerent, uirtutem propriam non habentes, sed pro uirtute uitium? At quo
 modo? Cæcitatem namq; fortasse pro uisu dicis. Quæcunq; illorum sit uirtus. nam ad
 præsens non id quæro, sed utrum propria uirtute recte suum opus exerceant, uitio uero
 non recte. Vera loqueris. Nonne & aures sua priuata uirtute male suum opus exer-
 cebunt? Male. Idem ne sentimus de reliquis omnibus? Idem. Age & hæc præ-
 terea contemplare. Est ne animæ aliquod opus, quod nulla re alia faceres, ueluti curare,
 imperare, consulere, & alia generis eiusdem? Nunquid hæc alteri rei quam animæ iure
 tribuere possemus, diceremusq; ipsius propria esse? Nulli alteri. Quid autem ipsum
 uiuere? An non animæ opus esse dicemus? Maxime. An non & uirtutem quandam
 animæ esse dicimus? Dicimus. Nunquid anima quandoq; o Thrasymache, propria
 uirtute priuata opera sua bene explebit? Vel nullo modo poterit? Nō poterit. Neces-
 se est igitur malam animam male imperare atq; curare, bonam uero hæc omnia bene facere.
 Neesse. Concessimus ne uirtutem animæ iustitiam esse, iniustitiam uitium? Cōcessimus.
 Iusta ergo anima iustusq; uir bene uiuet, iniustus autem male. Ita secundum ratio-
 nem tuam apparet. Qui autem bene uiuit, beatus est & felix. Qui male, contra. Quid
 ni? Igitur iustus felix est, iniustus miser. Sint. At miserum esse non prodest. prodest
 autem esse felicem. Proculdubio. Nunquam igitur, o beate Thrasymache, condu-
 cibilius erit iniustitia quam iustitia. His epulis crassatus fueris in Dionysijs, o Socrates.
 Apud te quidem comedi Thrasymache, postquam mitior mihi effectus es, difficilisq;
 esse cessasti. Non tamen abunde uesci contigit, atq; id mea quidem causa potius quam tua.
 Nam quemadmodum epularum audiores homines incōtinentesq; rapiunt semper quod-
 cunq;

cunq; in conuuiuo superfertur, gustantq; illud antequam prioribus dapibus satis uescantur: ita & ipse, ut mihi uideor, prius quam inuenirem quod principio fuit propositum, quid ipsum uidelicet iustum sit, eo prætermisso ad considerandū me contuli, utrum prauitas sit & inscitia, siue sapientia uirtusq;. Ac postremo incidente oratione illa quæ asserabar, conducibiliorē iniustitiam esse quam iustitiam, non me continui, quin ab illo ad hoc descenderem. Quapropter mihi in præsentia ex hac disputatione contingit, ut nihil norim. Quando enim iustum quid sit ignoro, nullo pacto sciam uirtusne sit an contra, atque utrum qui id possidet, beatus sit, uel non beatus.

ARGUMENTVM MARSILII IN SECVNDVM
dialogum De iusto.

SECUNDVS Dialogus à trina exorditur diuisione bonorum. Bonum profecto idem est atque expetendum. Expetimus autem aliquid suuissius gratia tantum, ut uoluptates & gaudium. Aliquid alterius solum gratia, qualia quæcunque laboriosa sunt. Aliquid & gratia sui, & aliorum quæ inde sequuntur, cæu cognitionē ac prosperam ualitudinem. Iustitiam uero dicit, cum aliorum ex ea sequentium, tum uel maxime sui ipsius gratia expetendam. Sed antequam de iustitia perfecte quicquam definiatur, Glaucō, quæ prætermissa sunt à Thrasymacho, pro iniustitiæ patrocinio copiosius elegantiusq; prosequitur, adde & modestius. Ait enim, non quia ita sentiat, sed ut prouocet Socratem ad iustitiam acrius defendendam, iniustitiam se laudaturum. Similia quedam habemus & in Gorgia. Post eum Adimantus, & primum pro iustitia uerba facit, premia illi & humana tribuens & diuina. ubi notabis religiosa quedam mysteria poetarum. Deinde nonnulla pro iniustitia adducit in mediū, personam uidelicet & Socratis & Thrasymachi referens, addens etiam se non iustitiam uituperare uelle, sed quodammodo Socratem irritare. Optat autem laudes audire iustitiæ, quæ non ab externis, sed ab intrinseca iustitiæ natura ducantur, quales afferri ab alijs non consueuerint. Tu uero animaduerte non temere Platonem multa hic rursus ad poetas sacerdotesq; pertinentia posuisse. ostendit enim in his sepe à poetis, sepius à malis sacerdotibus peccandi licentiam prouenire. Vbi gentium superstitiones irridet. Præterea haud ab re in his libris omnium sibi charissimis charissimas sibi personas inseruisse, Glauconem Adimantumq; fratres eius, patremq; Aristonem. Rursus Socratem nihil in omni eius uita prope sensus contemplatum, quam seclusis externis affectibus, quidnam sit, quid uel faciat uirtus ipsa, uitiumq; in animo. Quod quidem & sponte & prouocatus deinceps de iustitia & iniustitia demonstrabit. Sed ego hic iniuste nimium prætermisi mirum illud iustitiæ premium ex Musæi mente adductum, perpetuam inquam ebrietatem. Quod quidem Musæus accepit ab Orpheo, id ipsum per Dionysij sacra significante. Hoc illi prophetico simile: Inebriabor ab ubertate domus tuæ. Ebrietas ergo sit duplex. Altera quidem sub luna, Letheo inducta potu: per quam anima extra se posita, & infra se posita obliuiscitur diuinorum circa terrena delirans. Altera uero super lunam neftærea proueniens potione, per quam animus extra se positus, supra se positus, morborum mortalium obliuiscitur, sufficiensq; diuina quasi primo illorum splendore caligat: siue potius saporem gustans nouo quodam calore è prior habitu permutatur. Mox uero perspicue cernit gustatq; salubriter, immo uero nutritur. Profecto idea diuina per quam factus est animus, redeunt illabitur animo, cæu gustui sapor. Ab eo primum suauiter siquid alienum est diluit. Deinde penitus implet, magisq; implendo delectat. Tertio redigit in seipsam inestimabili uoluptate perfundens. Vbi animus ex anima primum factus est intellectus, ex intellectu denique Deus. Neque ulterius sicut prius sapit, neque quæ prius, sed sapit aliter atque alia. Et quemadmodum apud nos imaginatio uehemens mouet formatq; corpus, ita & ibi corpus subiectum animæ sensusq; eius à potentissima cogitatione mentis mouetur protinus & formatur, adeo ut ineffabili dulcedine mentis mirabiliter & sensus dulcescat & corpus. Sed iam ad iustitiam reuertamur. Hanc Socrates tanquam disputationis suæ finem atq; obiectum, per singula quærens, quia difficile inueniretur in animo, prius quærit in ciuitate, tanquam in ea manifestiorem futuram, ut per hanc demum, animi iustitiam manifeste definiat. Ut autem iustitiam in ciuitate considerare queat, constituit ab initio ciuitatem, dicens primo quæ sit eius origo, scilicet indigentia mutua. deinde quæ materia, scilicet res artesq; necessariae. postremo quæ forma, uidelicet regula uictus, legitimatq; gubernatio. Et uideto quantum laudet uitam sobriam, quantum uituperet delicatam atque luxuriosam. Illa quidem sana atq; sufficiens, hæc autem insana & indigens plurimorum. Deniq; quum ob hanc nascatur bellum, opus est in eiusmodi ciuitate militibus. quapropter ad diligentem militaris artis institutionem descendens, quot necessaria sint militi strenuo & custodi patriæ, accurate prosequitur. In omnibus uero memento, neminem ad diuersa aptissimum nasci posse. Ideoq; nullum diuersas artes exercere debere. Præsertim quum ex alterius opere, opus impediatur alterius. Oportere & unumquemq; artem suam statim à puero & per omnem uitam continue exercere. Præterea militem patriæ custodem talem & nasci & educari debere.

debere, ut canum instar & erga notos sit mitis, & aduersus ignotos ferox, semperq; uigil & sagax. Proinde asserit Socrates principium cuiuslibet operis maximū quiddam esse, in tenera praesertim aetate facile utrinque formabili. Idcirco futuros milites à teneris unguiculis & secundū animum primo per musicam, & secundum corpus deinde per gymnasticam rite format, sub musica comprehendens fabulas quoq; poeticas. Quas praecipit assidue uerborum auribus adhibere. Sed tales solum, quales ad militare studium quasi praeludia quaedam & prouocent & erudiant. Similiterq; ceteros his à pueritia fabulis iubet assuefieri, quae studio potissimum futuro conducant. Contrarias uero longius arcet. Id uero maximum est praecipitum. Detestatur mox poeticam impietatem turpia de dijs fingentem. Atq; eiusmodi audiri fabulas prohibet. Subiungit geminas theologiae figuras. Primam, Deū omnino bonū esse, bonorūq; duntaxat causam. Mali uero nullius causam esse Deum. Item si quem Deus punit, punire gratia boni. Secundum uero, Deum esse penitus immutabilem, ex eo quod simplicissimus, potētissimus, optimus, sapientissimus. Quo fit ut neget Deum aliquando quenquam fallere, uel fictis simulacris, uel signis atq; uerbis. Neq; enim in uarias mutatur formas, neque cum non mutetur, simulat permutari. Conclude librum aurea quadam sententia. Mendacium maxime omnium & dijs & hominibus est odiosum. Quod si mendacium in sermone odiosum est, idq; simulacrum est mendacii ipsius quod est in animo, nimirum mendacium quod in animo est, & dijs & hominibus est admodum odiosum. Eiusmodi uero mendacium est ignorantia, per quam circa rerum ueritatem sibi met animus ipse mentitur. Quoniam uero ueritas ad id quod esse dicitur, spectat, ideoq; falsum ad non esse declinat, merito mendax quatenus in falsum labitur, catenus in nihilum quoq; prolabitur.

SECUNDVS DIALOGVS

DE REPUBLICA

AE C quum dixissem, à disputatione liberatum me esse putabam, uerum hoc, ut uideretur, procemium modo fuit. Glaucō enim & semper aliās uir certe ad omnia fortissimus, & tunc quidem Thrasymachi de fatigationem haud probauit, sed dixit: Vtrum ō Socrates, nobis persuasisse uideri cupis, an reuera persuadere, quod omnino praestes iustum esse quā in iustum? Ego quidem, si in mea optione esset, reuera persuadere malle. Non igitur facis, inquit, quod uis. Dico enim mihi, uideretur ne tibi huiusmodi aliquid esse bonum, quod quidem eligeremus, haud certe quae ex eo sequantur cupientes, sed ipsum gratia ipsius amantes? quemadmodum gaudere, & uoluptates quaecunq; sine nocumento sunt, & quae in posterum nihil praeter gaudium allaturae sint eas habenti. Mihi sane uideretur, inquam, esse aliquid tale. Quid autem? est ne aliquid, quod & ipsum gratia ipsius, & eorum quae ab eo fluunt, amemus? Quemadmodū sapere, uidere, ualere. haec enim huiusmodi propter utrunq; eligimus. Certe, inquam. Tertium autem uides, inquit, genus boni, in quo est exerceri, male ualentem curari, medicationemq; & pecuniariam exerceres? Haec utiq; laboriosa fatemur esse, prodesse autem nobis. Et ipsa quidem sui gratia nunquam expeteremus, sed quae ab eis proficiuntur gratia. Est hoc plane, inquam, genus tertium. Quid tum? In quo nam istorum, inquit, iustitiam ponis? Mea quidem sententia in pulcherrimo, quod tam propter seipsum quā propter ea quae efficit ab eo qui beatus sit futurus, expetitur. Haud ita multis uideretur, sed laboriosi generis esse, quod quidem propter praemia & honores & gloriam sit expetendum, propter seipsum autem tanquam difficile fugiendum. Noui equidem isthuc multis uideri, quo circa iam pridem à Thrasymacho quasi tale quiddam sit, uituperatur: iniustitia uero laudatur. sed ego hebes sum, ut uideor. Age itaque & me audi, inquit, si tibi quoq; haec uideantur. Thrasymachus nempe prius quā oportet tanquam serpens carminibus delinatus abs te fuisse uideretur. Mihi autem nondum ex sententia demonstratio utriusq; euenit. Cupio enim audire quid sit utrunq;, & qualem uim habeat ipsum secundum seipsum existens in animo: praemia uero & quae ex ipsis proueniunt, mittere. Sic igitur faciam, si & tibi placet. Renouabo equidem Thrasymachi orationē, & primum dicam quale quid iustitiam esse dicant, & unde exortam fuisse uelint. Secundo uero loco, omnes quicumque iustitiam colunt, inuitos quodammodo eam sequi, tāquam rem necessariam sed non bonam. Tertio, merito id agere. Multo ergo melior iniusti uita quā iusti, ut tradunt. Mihi quidem, ō Socrates, non ita uideretur. Ambigo tamen plerunq;, quia obtundor quotidie Thra-

Thrasymachum aliosq̄ innumeros audiens. Orationem uero pro ipsa iustitia quod melior quam iniustitia sit, ex nullo adhuc audiui ut uellem. Cuperem quippe iustitiam ipsam secundum seipsam audire laudatā. maxime uero ex te hoc me arbitror auditurum. Quapropter dicam latius iniustam uitam laudans, dicendoq̄ ostendam tibi quonam maxime modo audire te uelim, uituperantē quidem iniustitiam, iustitiam uero laudantem. Sed uide an hoc tibi placeat. Maxime, inq̄, omnium: de qua enim re quis sanæ mentis libentius & audiat & dicat? Præclare, inquit, loqueris. Enimuero quod primum de hoc dicere pollicitus sum, iam audi quale sit, & unde sit orta iustitia. Natura quidem dicunt iniuriā facere bonum esse, iniuria autem affici malum. sed longe plus mali esse in patiendo iniuriam, q̄ in inferendo boni. Quamobrem postquam uicissim iniuriā & intulerint & acceperint, & utrunq̄ gustauerint, qui nequeunt uitare illud, id consequi operæ precium fore ducunt, ut ita inuicem componantur, ut neq̄ inferri, neq̄ accipi possit iniuria: hincq̄ uolunt originem habuisse leges cōstitutionesq̄, & nominata esse præcepta legum legitima atq̄ iusta. Hanc itaq̄ iustitiæ originem & substantiam esse uolunt, quæ media quodāmodo sit optimū inter & pessimum. Quandoquidem optimum est inferre iniuriā, nec dare pœnas: pessimū uero pati, nec ulcisci posse. Iustum ergo horum in medio constitutū amarī non tanquam bonum, sed ex imbecillitate iniuriandi tanquam iniuriarū inferendarum obstaculum. Eum sanē qui hoc efficere possit, uereq̄ sit uir, cum alio pacisci nunq̄ decerneretq̄, ne ultro citroq̄ iniuria inferatur, alioquin insaniret. Hæc est, o Socrates, natura iustitiæ atq̄ huiusmodi & ex talibus, ut ferunt, progenita. Quod autem qui iustitiā seruant, nūiti id agant, cum ex imbecillitate iniuriā inferre nequeāt, plane perspiceremus, si tamen quiddam animo fingeremus: si utriq̄ licentiam largiremur quodcunq̄ liberet agendi, & iusto pariter & iniusto: deinde ponē sequeremur, explorantes quò rapiat utrunq̄ libello: inueniremus profecto iustum plus habendi auiditate compulsū ad eadem se atq̄ iniustum conferre. Hoc siquidē natura omnis ut bonum expetit, lege autem ac uia ad æqualitatem seruādā ducitur. Erit autem licentia quam dico, talis istis si detur, qualem aliquando ferunt fuisse Gygæ Lydi progenitori. fuisse enim ipsum ferunt mercenariū pastorem iustus qui tunc Lydis imperabat. Magna autem imbrium tempestate exorta, motaq̄ terrarum, runt terram hiatum fecisse in ea regione, ubi ille armenta pascebat. Quæ cū uidisset, mirabundus in hiatum descendit, conspexitq̄ & alia quæ fabulantur miranda, & equum ætæum concauum, & per fenestram cadauer in aluo equi animaduertit, maius quidem humana forma, hoc nihil habebat aliud præter aureum digito anulum. Quo sublato abiit, ac uolo post ad pastorem peruenit conuentum, in quo legatus de rebus peculij ad regem singulos menses referendis creandus erat, iuxtaq̄ alios assedit. Acciditq̄ ut cum forte in manum introversum ad manum uerteret anulū quem à cadauere arripuerat, subito à nullo conspiceretur, alijq̄ de illo tanquam absente loquerentur. Admiratus ergo, gemmasus extrorsum conuertit. quo factō, rursus apparuit. Hoc ille animaduertens, diligenter periculum fecit, utrum hanc anulus uim haberet: atq̄ ita illi compertum fuit, quod uerid se gemma à nemine uideretur: uersa autem ad alios, conspicuus fieret. Quod quidē uertus, curauit ut legatus ad regem unā cum alijs mitteretur, profectusq̄ uxorem eius praueit, & de rege interficiendo cum ea consiliū inijt, quo cæso, regnum assumpsit. Si ut duos tales anulū essent, alterumq̄ iustus, iniustus alterū possideret ac ferret, nullus profecto esset, ut uideat, adeo adamantinus, ut in ipsa iustitia permaneret, & ab alienis abere uellet, cum liceret illi ex foro intrepide quodcūq̄ uellet arripere, ingrediq̄ alienas uias, & clanculū pro libidine cuiq̄ congregari, & pro arbitrio quemlibet interficere, & arcere soluere, & alia quasi par deo sit inter homines p̄ arbitrio facere. Hæc igit̄ cum q̄ faceret, nequaquā alter ab altero in agendo differret, sed ambo eodem tenderent, & quidem maxima apud omnes esse potest coniectura, neminem uolentem, imò inui esse iustum, quasi id secundū se, & priuatim non sit bonum. Quoniam ubicunq̄ in agere quisq̄ se posse cōfidit, agit protinus: prodesse enim quisq̄ priuatim multo maximitimat iniustitiam q̄ iustitiā: recteq̄ sentit quisquis ita iudicat, ut sermonis huius perit autores. Quod si quis huiusmodi facultatē nactus, uelit ab iniustitia abstinere, neq̄ a tangat, infelicissimus omnium & stolidissimus apud eos qui hoc aduerterent, putare uidentur tamen illum palam uicissim se decipientes, quia maxime timent ne afficiantur in-

tur iniuria. Atque hæc quidē ita sint dicta. Vitam uero utriusque, iusti uidelicet & iniusti, ita plane diiudicabimus, si iustissimum uirum seorsum et iniustissimū distinguemus, aliter uero nequaquam. Sit autem hæc discretio talis, ut nihil auferamus iniustitiæ ab iniusto, neque quicquam ab iusto iustitiæ, sed perfectum utrumque in suo studio ponamus. Primum igitur iniustus tanquam optimi artifices faciat: uidelicet quemadmodū gubernator summus uel medicus, quæ in arte sua confici possunt, & quæ non possunt, sentit: & illa quidem aggreditur, ista relinquit, & si qua præterea in re peccauerit, corrigere potest: ira & iniustus recte iniurias aggrediens, lateat, si maxime iniustus futurus est. Sin autem deprehensus fuerit, iners existimandus est. Extrema enim iniustitia est, iustū uideri eum qui non sit iustus. Danda est igitur iniustissimo extrema iniustitia, neque auferenda: sed permittendum, ut is qui iniuste multa patrauit, apud omnes iusti habeat opinionē, & si qua in re peccarit, corrigere possit, sitque ad persuadendum idoneus si quid de ipso mali facinoris nunciatur, et ad uim, si opus fuerit, inferendam, fortitudine & robore, opumque & amicorum copia. Cum hunc talem finxerimus, iuxta ipsum uirum ponamus iustum, simplicem hominem & ingenuum, qui secundum Aeschylum non uideri, sed esse bonus studeat. Remouenda quippe ab eo iustitiæ omnis opinio, ne iustus cuiquam uideatur. Si enim uidebitur iustus esse, aderunt sibi honores & præmia. Incertum igitur erit, iusti ne, an honorū munerumque gratia talis sit. Priuandus itaque rebus omnibus præterquam iustitiā, atque ita ponendus, ut superioriori contrariū sit: cum nihil agat iniuste, iniustissimus esse credatur: ut quasi quodam examine ad iustitiam sit probatus, ex eo quod nec infamia, nec his rebus quæ eam sequuntur, à proposito suo dimoueatur, sed usque ad mortem immobilis perseueret, dum per omnem uitam iniustus existimatur, est tamen iustus: ut cum utriusque ad extremum peruenerint, hic quidem iustitiæ, ille autem iniustitiæ, iudicetur uter eorum sit beator. Pape, quàm uehementer o amice Glaucō, utrumque uirum quasi statuam quandam in iudicium manifestum inducis. Quàm maxime, inquit, possum. Cum ergo talis sit, nihil iam, ut arbitror, difficile narratu est, qualis utrumque uita maneat. Dicendum igitur, quod si asperius aliquid dicatur, ne existima me Socrates, hæc dicere, sed eos qui præ iustitiā iniustitiam laudant. Dicent enim quod ita affectus iustus cædetur, torquebitur, & uincula patietur. Eruentur illi oculi, atque demum omnia mala perpeffus suspendetur, atque cognoscat, non esse, sed uideri iustum concupiscendum esse. Aeschyli autem carmen rectius intelligi poterat de iniusto. Dicent profecto iniustum utpote ueritati consona sectantem, neque ad opinionem hominum uiuentem, appetere quidem non uideri, sed esse iniustum, profundum sanè solum & frugiferum, mentem habentem, ex quo gloriosa germinent consilia. Primum quidem magistratus capere in sua ciuitate, cum iustus appareat: deinde quam uelit uxorem ducere, & suas cui uelit elocare, cum quibuslibet congregari cōmunicareque, atque ad hæc omnia utilitatem capere questum facientem, cum inferre iniuriam minime uereatur: in certaminibus tum publicis, tum priuatis superiorem euadere, plusque emolumentum quàm aduersarios inde excerpere: atque hinc effici diuitem, unde & prosit amicis, & inimicis obsit, deos autem donarijs & sacrificijs magnifice colat, & multo melius quàm iustus conciliare sibi possit quemlibet uel hominum, uel deorum, ex quo consentaneum esse uolunt, ut deo charior sit quàm iustus. Hac ratione aiunt, o Socrates, & apud deos, & apud homines melius iniusto uitam institutam esse, quàm iusto. Hæc cum dixisset Glaucō, egoque ad hæc respondere aliquid cogitarem, frater eius Adimantus: Nondum, inquit, o Socrates, satis de hac re dictum. Quid igitur? inquã. Quia id, inquit, dictum non est, quod maxime dici oportuit. Frater, inquam ego, adesto uiro, ut habet prouerbiū. Quare tu si quid hic reliquit, adiuua. quanquam me quæ dicta sunt ab isto, conuincere possunt, atque afficere, ut defendere iustitiam nequeam. Nihil est, inquit. Audi & hæc præterea. Decet enim & contrarias orationes inducere earum quas hic attulit, quibus laudatur quidem iustitiā, iniustitiā contra uituperatur, ut manifestius fiat quod mihi Glaucō uelle uideretur. Præcipiunt sanè patres filijs, atque omnes qui curam aliquorum habent, oportere iustum esse, non propter seipsam iustitiam laudantes, sed propter eos qui inde sequuntur honores: ut qui iustus habetur, ex ea opinione magistratus, & connubia, & quæcumque de eo qui iustus habetur, paulo ante dicebat Glaucō, assequatur. Enim uero gloriæ illi præmium quoddam in primis inducunt. Nam inferentes deorum beneuolentias, summa referre

Prouerbiū

ferre possunt à dijs beneficia sanctis uiris collata. Quòd generosus Hesiodus Homerusq; testantur. Ille enim iustis deos hoc cōcedere perhibet, ut quercus in ramis altioribus glandes ferant, in medijs apes, & oues lana onerentur, multaq; alia generis eiusdē bona. His similia dicit & alter. Quemadmodum enim, inquit, probo regi quicq; dei similis sit, bonum conferat nomen, ferat terra nigra triticum atq; hordeum, pomis grauentur arbores, foecundæ pecudes facile pariant, mare pisces subministret. Musæus item atque eius filius excellentiora etiam bona iustis ab ipsis dijs tribui uoluerunt. Apud inferos enim agentes, ipsosq; in sanctorum conuiujs collocantes, coronatos faciunt magna semper in uoluptate ebrios uiuere, existimantes pulcherrimū uirtutis præmium æternam ebrietatem. Qui autem longiora his præmia à dijs dari uolunt, filios dicunt posterosq; iusti fidelisq; utri genus suum per secula propagare. His & huiusmodi iustitiam laudant, prophanos uero atq; iniustos cœno quodam apud inferos obruunt, & aquam cribro ferre cogunt. Uentes etiam infamia notant. Ac demum quæcunq; supplicia eorum narrabat Glauco, qui iusti sunt, & uidentur iniusti, eadem insuper iniustorum enarrant, alia uero non habent. Laus igitur & uituperatio sic utrorunq; se habent. Præter hæc considera Socrates aliam qua ndam de iustitia iniusticiaq; orationis speciem & priuatim et à poetis inductam. Omnes enim uno ore canunt bonum quid temperatiam & iustitiam esse, difficile autem & laboriosum: Intemperantiam uero & iniustitiam, iucundum quidem & facile comparatu, opiraione tantum legeq; turpe. Utiliora quinetiam iustis iniusta, ut plurimum, uulgo dicunt. Et malos quidem diuites potentesq; facile honorat, priuatimq; ac publice beatos appellant: eos autem contemnunt qui imbecilles & pauperes sunt, quamuis concedant ipsos meliores cæteris esse. Horum uero omnium maxime mirandi de dijs & uirtute sermões circumferuntur, deos plurimis bonis hominibus infelicem uitam dedisse, malis autem contra. Vates insuper & arioli ad ianuas diuitum accedentes, persuadent uim habere, à dijs sacrificijs & carminibus acceptam, purgandi per celebritates & oblectamenta quædam, si quod scelus ab his, aut eorum maioribus patratum fuerit, & nocendi paruo etiam sumptu cuiuncq; uelint inimicorum & iusto pariter & iniusto. Afferunt quippe tum blandimentis quibusdam, tum uinculis se deos inducere, ut sibi in his hominibus obsequantur. Ad hæc omnia poetarum afferunt testimonia, partim quod facile labamur in uitium.

Mortales uitium penitus labuntur in omne
Præcipites, quoniam facilis uia ducit ad ipsum,
Hoc quia uel nobis iam tum nascentibus hæret,
Virtutem ante ipsam dii proposuere laborem,
Difficilesq; uias cunctis adeuntibus illam.

Partim quod deus precibus nostris muneribusq; flectatur, Homerum adducunt testem, qui inquit: Exorabiles conuertibilesq; & dei sunt, & hos quidem sacrificijs, uotis, libationibus, & homines cum peccauerint, precantes uertunt.

Sunt faciles superi, precibus flectuntur, & sîdem
Sacrorum nidore pio placantur, & ipsis
Nimirum uotis hominum, quæ si quis in illos
Errarit, ueniam rogans, concepit in aris.

Libros autem circumferunt Musæi & Orphei, Lunæ & Musarum filiosum, secundum quos sacra celebrant, persuadentes non priuatis solum, uerumetiam ciuitatibus solutiones & purgationes scelerum per sacrificia cum ludorum oblectamentis fieri, & uiuentibus & defunctis: quas quidem Teletas, id est, expiationes uocant, quæ nos ab illis quæ illic mala sunt, liberent: sacrificijs autem prætermisissis grauias nos manent. Hæc omnia, ô Socrates, talia ac tanta de uirtutis uitijq; præmijs quo ad deos & homines pertinet, dicimus. Quid putamus acturos hæc audientes animos eorum iuuenti, qui solertes ingenio sunt, et ad omnia dicta cōmode celeriterq; conuersi ex seipsis deliberare possunt, qualis aliquis existens, & quorsum tendens quàm optime uitam agat? Consentaneum est iuuenem talem Pindari illud animo uoluere. Vtrum iustitiæ conscendam alta moenia? an obliquas doli uias ingrediar, meq; ita fulciens uitam agam? Ea enim quæ dicta sunt, mihi quidem si iustus sim, non tamen appareā, nihil prodesse dicunt, labores autem & pœnas certas esse.

Pindarus de iusto & iniusto

Iniuſto uero opinionem iuſtitiaſe aſſequuto, uita diuina ad eſſe dicitur. Nonne igitur poſtquam exiſtimatio hæc iuſtitiaſe, ut ſapientes tradunt, ueritatem cogit ac uiolat, & ad beatitudinem eſt præcipua, ad eam omnino tendendum eſt? Induere itaq; imaginem oportet iuſtitiaſe, & quandam præ ſe ferre uirtutis adumbrationẽ, à tergo uero illam ſapientis Archilochi uulpem aſtutam ac uariam trahere. At dixerit forte quiſpiam, haud facile eſſe ut malus quis ſemper lateat. Nos uero respondebimus, nihil magnum eſſe facile. Veruntamen ſi beati eſſe uolumus, hæc eundem eſt, qua rationum ueſtigia ducunt. Etenim ut noſtra improbitas occulta permaneat, coniurationes ſocietateſq; inibimus. Adſunt quinetiam perſuaſionis magiſtri, qui ſapientiam concionatoriam & iudicialeſe tradunt: ex quibus partim perſuadebimus, partim cogemus, ut dum nobis plura arrogamus, poenas minime perſoluamus. Sed deos quidem neq; latere, neq; cogere poſſibile eſt. Verum ſi non ſunt, uel humana non curant, haud nobis curandum eſt ut eos lateamus. Sin autem ſunt & curant humana, nos non aliunde id nouimus, uel audimus, quàm ex multorum ſermonibus, & ex poetis genealogiam ipſorum ſcribentibus. Iidem uero ipſi perhibent poſſe deos precibus ſacris & muneribus ſecti. Quibus uel utruq; credendum eſt, uel neutru. Si ita credendum, & iniuſte agendum, atq; ex ipſa rapina diſs ſacrificandum. Iuſti enim ſi ſimus, illæſi à diſs erimus: ſed quaſtus qui per iniuſtitiam comparantur, reſpueamus. Iniuſti autem diuitias parabimus, ſcleribusq; patris, illos pecibus ſectentes, à poena liberabimur. Sed enim apud inferos poenas dabimus eorum quaſe hic iniuſte commiſerimus, uel nos, uel nati natorum. At ô amice, dicere quadam ratione licebit: ſupremæ pro peccatis commiſſis expiationes multu poſſunt, exorabileſq; diſs ſunt, ut maximæ ciuitates dicunt. Et deorum filij poetæ, prophetæq; deorum, hæc ita ſe habere teſtantur. Ergo quaſe ratio ulterius nos inducet, ut præ ſumma iniuſtitia iuſtitiam eligamus, quando quidem ſi iniuſtitiam ſub adulterina ſpecie honeſtatis occultauerimus, & apud deos & apud homines omnia nobis ad uotum ſuccedent & uiuentibus & defunctis, quemadmodu multorum excellentiumq; uirorum teſtatur oratio? Ex omnibus iam dictis, ô Socrates, quis crediderit eum hominem iuſtitiam ſeruatorum, cui ſit aliqua uis aut fortuna, aut opum, aut corporis, aut generis, ac non potius ſubriſurum, ſi laudari eam audierit? Quinimmo ſi quis falſa oſtendat quaſe diximus, recteq; norit iuſtitiam optimum eſſe, uehementer ignoſcet, neq; iraceſcet iniuſtis, cum intelligat, niſi quis diuina quadam natura iniquitate oderit, uel doctrina abſtinuerit ab iniuſtitia, neminem ſua ſponte eſſe iuſtum: ſed præ timiditate, uel ſe neſtute, uel alia quadam imbecillitate uituperare iniuſtitiam, cum eam exequi nequeat. Quod quidem ex eo patet, quoniam ut primum quis poteſtatem adeptus eſt, primus pro uiribus agit iniuſte: horumq; omnium alia nulla eſt cauſa, quàm ea unde hæc omnis oratio mihi & huic, ô Socrates, aduerſum te profecta eſt. Quoniam ex uobis, ô mirifice Socrates, quicunq; laudes iuſtitiaſe profitemini, à priſcis illis heroibus incipientes, de quibus aliqua extat memoria, uſq; ad noſtros homines, nullus unquam aliter laudauit iuſtitiam, uel iniuſtitiam uituperauit, quàm ad gloriam muneraq; uel poenas reſpiciens, quaſe ab illis proficiſcuntur. Ipſum uero utruq; ſuapte natura quid agat in habentis animo latens deos & homines, nullus unquam uel in poematis, uel alio ſermone ad ſufficientiam enarrauit, quod uidelicet iniuſtitia ſit maximum malorum omnium quocunq; ſuſtineat animus, iuſtitia uero maximum bonum. Si enim ſic ab omnibus uobis fuiſſet à principio dictum, & nobis ab ipſa pueritia perſuaſum, non inuicem cohiberemur ne quid in alium ageremus iniuſte, ſed unusquiſq; ſui ipſius cuſtos eſſet, timẽs ne iniuſte agens, maximo malo ad hæreret. Hæc ô Socrates, hæcenus. forte uero & plura Thraſymachus, aut aliquis alius de iuſtitia & iniuſtitia utriuſq; cõuertentes uim diceret, & oneroſe admodum, ut mihi uideatur. Sed ego nihil abs te celari uolens, cupiensq; ex te audire contraria, orationem protraho. Ne ergo nobis ſolum oſtendito iuſtitiam iniuſtitia præſtantiorem eſſe, ſed quomodo ipſa per ſe afficiens utraq; animum, hæc quidem malum, illa bonum ſit. Opiniones autem auferas, ut etiam Glauco iuſſerat. Si enim non abſtuleris utruq; ueras, falſas autem appoſueris: non iuſtum dicemus laudare te, ſed id quod iuſtum uideatur: neq; iniuſtum uituperare, ſed quod uideatur iniuſtum, iubereq; iniuſtum iuſtitiam occultare, aſſentiente Thraſymacho: Iuſtum quidem alienu bonum, potentiori conferens: Iniuſtum autem ipſum conferens atq; utile, imbecilliori tamen inutile. Poſtquã igitur aſſenſus es iuſtitiam

his bo

his bonis annumerari, quæ & propter illa quæ sequuntur, & multo magis ipsa propter se sunt expetenda, uidelicet uidere, audire, sapere, bene ualere, & quæcunq; alia bona suapte natura fecunda sunt & preciosa, non opinione constant: hoc utiq; ipsum lauda in ipsa iustitia, quod per se ipsa habentem iuuat, cum iniustitia lædat. Opiniones autem & præmia alijs laudanda relinque. Nam ego quidem cæteros, quoties ita iustitiam laudarent uel uituperarent iniustitiam, ferre possem, ut opiniones & præmia laudare uel uituperare uiderentur. Te autem minime, nisi forte tu iusseris: quoniam omnem uitam nulla in re alia quàm in hac speculatione consumpsisti. Ne igitur nobis solum oratione ostende præstantiorem iniustitia iustitiam esse, sed quonam modo utraq; ipsarum sui participem afficiēs, siue lateat, siue non lateat deos & homines, hæc quidem bonum sit, illa malum. Hæc ego cum audissem, quamuis & aliàs semper Glauconis & Adimanti ingenium adamassem, tunc tamen uehementer admiratus sum, dixiq;: Non male in uos, ô filij illius uiri, principium elegorum carminum amator Glauconis inscripsit, qui cum in Megarēsi prælio fortiter pugnauisset: O filij, inquit, Aristonis inclyti uiri, diuinum genus. Hoc bene dici uideatur amici. Diuine enim affecti estis, si non estis persuasi, iniustitiam iustitia meliorem esse, cum adeo pro ipsa abunde loquamini. Videmini autem mihi persuasi non esse. Coniecturam capio ex uestris moribus, quoniam secundum orationem ipsam uobis minime credidissim. Quo autem magis credo, eo magis quod me uertam ambigo. Nam quomodo adiuuem nescio. Videor quippe non posse. Illud autem signum est, quod ea quibus ego supra aduersus Thrasymachum sufficienter ostendisse putabam, iniustitia meliorem esse iustitiam, non admisistis. Neq; rursus quomodo nunc succurram inuenio, ueritus ne forte impium sit, ut qui iustitiam coram uituperari intelligit, subterfugiat: neq; pro eius defensione uerba faciat, quamdiu spirare & loqui conceditur. Præstat itaq; pro uiribus suffragari. Tunc Glauco & cæteri omnes rogarunt, ut omni ope auxiliarer, neq; disputationem relinquerem, sed perscrutarer quid esset utrunq;, quæ ue reuera utriusq; utilitas. Dixi igitur, ut mea erat opinio, quæstionem hanc quam aggredimur, non esse contemnendam, sed hominis acute cernentis opus, ut mihi uideretur: ac postquam nos aliter non ualemus, perinde inuestigandam esse iustitiam, ac si quis non acute cernentibus literas paruas proculq; positas legendas mandasset: deinde animaduertisset aliquis easdem literas esse alibi in maiori quodam loco maiores, atq; inde operæ precium censuisset, ut eas primo legentes, ita demum minores si eadem sunt, considerarent. Ita prorsus, Adimantus inquit. Sed quid tu simile in hac de iustitia inquisitione uides ô Socrates. Dicam, inquam. Dicimus ne iustitiam hominis unius esse? Dicimus totius ciuitatis? Planè, inquit ille. Atq; ciuitas non ne maior uno uiro? Maior, inquit. Fortasse igitur iustitia amplior in maiori inest, faciliorq; est cognitu. Quare si uultis, prius quæremus in ciuitatibus, quid nam sit. Idq; deinde in singulis considerabimus, maioris ipsius similitudinem in minoris idea contemplantes. Scite, inquit, loqui mihi uideris. Si ciuitatem oratione constitutam inspiceremus, iustitiam quoq; eius & iniustitiam uideremus. Fortassis, inquit ille. Quo facto spes erit facilius cognoscendi quod quærimus. Maxime. Opus est igitur istud efficere. Nam non parua res, ut arbitror. Considera itaq;. Ecce consideramus, inquit Adimantus. Sed tu nè aliter facito. Fit utiq;, inquam ego, ciuitas ut existimo: quandoquidem nullus nostrum ex seipso sufficiens est, sed multorum indiget. An uero tu putas aliud extitisse ciuitatibus constituendis initium? Nullum aliud, inquit ille. Sic itaque alius alium aliumq; sibi & ad usum alium adiungentes, cum multis indigeamus, multos in habitationem unam communicatores adiutoresq; congregauimus. Quem coetum, ciuitatem nos appellamus, non nes. Omnino. Impertiunt ergo uicissim sua, & aliena uicissim accipiunt, conducere sibi uicissitudinem hanc existimantes. Ita prorsus. Age iam constituamus oratione nostra à principio ciuitatem. Faciet autem ipsam, ut uideatur, indigentia nostra. Quid ni? Prima uero & maxima omnium indigentia, est præparatio uictus, ut & simus & uiuamus. Certe. Habitationis secunda. Tertia uestitus & huiusmodi. Est ut dicis. Age igitur. Sed quonam modo ciuitas ad hanc præparationem sufficiet? An non unus erit agricola, ædificator alius, alius textor? Nunquid & coriarium ibidem annumerabimus, uel aliquem alium rerum ad corporis usum pertinentium curatorem? Maxime. Eris itaque ipsa ciuitas saltem

ex qua

ex quatuor, aut quinque uiris. Apparet. Quid igitur? Vnumquęque istorum oportet suum opus alijs communicare: uidelicet agricolam unum uiris quatuor uictum preparare, & in quadruplo tempus & laborem in agricultura consumere, atque alijs communicare: an potius aliorum cura neglecta quartam sibi soli partem comparare, preparationem uidelicet alimentorum in quarta temporis parte? Reliquarum autem partium temporis unam in construenda domo, aliam in uestitu, aliam in calceis conficiendis coterere, neque curiose alijs rem suam communicare, sed ipsum sibi sine alterius auxilio providere? Forte hoc modo, o Socrates, inquit Adimantus, facilius esset quam illo. Minime per Iouem, inquam, absurdum enim. Nam te loquente considero, nasci nos quidem non admodum si miles, sed differentes inuicem, singulosque ad singula opera promptos natura produci. An non tibi uidetur? Mihi uero. Quid autem? ageret ne melius aliquis unus omnes simul artes, uel singuli singulas. Singuli singulas. Atqui & hoc manifestum esse existimo, quod si nobis in alio quodam negotio occupatis, opportunitas alicuius operis praterit, eiusdem perit & actio. Patet. Non enim quod faciendum est, facientis otium expectare uult, sed necessitas cogit facientem, opus ipsum obseruata semper occasione proficere. Neesse est. Ex his patet singula fieri & plura & melius, & facilius, quando singuli singula secundum naturam occasione seruata ab alijs cessantes efficiunt. Sic est omnino. Pluribus igitur, o Adimante, opus est ciuibus quam quatuor, ad ea que diximus comparanda. Non enim agricola, ut uidetur, sibi aratrum conficiet si commodum operi futurum est, neque ligones & rastros, neque alia instrumenta quibus agricultura indiget. Neque rursus aedificator. Multis enim & huic opus est. Idemque de textore & coriario dicendum erit. Idem. Fabri igitur lignarij & ferrarij, alijque huiusmodi plures artifices, nostri in eo oppido conciuues facti frequentius ipsum efficient. Vera loqueris. Sed nondum satis amplum hoc esset, nisi ipsis bubulcos & opiliones & pastores alios adderemus, ut & agricolae ad arandum boues haberent & architecti iumentis ad conuectandum materiam uterentur, textores autem & coriarij pellibus ac lanis. Haud sane parua esset ciuitas, quae omnia haec haberet. Atqui constituere ciuitatem in eo loco in quo aduectionibus non indigeat, ferme impossibile est. Impossibile certe. Indigebit igitur & alijs, qui ex alia urbe importent, quibus haec indigeat. Indigebit. Vanus autem esset minister nihil adducens earum rerum, quibus indigent hi a quibus affert ea quorum sua ciuitas indiget. Vacuus enim rediret. Nonne? Videtur. Oportet igitur non solum ea confici quae illi ciuitati sufficiant, sed qualia & quot ijs quibus illa indiget. Oportet sane. Pluribus igitur agricolis & alijs artificibus nobis opus est in ciuitate. Pluribus certe. Et alijs in super ministris qui & importent & exportent singula. Isti autem mercatores sunt. An non? Sunt. Mercatoribus igitur indigebimus. Certe. Et si quidem maritima mercatura erit, multis etiam opus erit, qui maritimae mercaturae periti sint. Multis plane. Quid autem in ipsa ciuitate? quomodo inter se impertient ea quae singuli operantur? Cuius impertitionis gratia, communicationem induximus, ciuitatemque construximus. Patet quod emendo & uendendo. Forum itaque nobis & nummus in commercijs ex hoc permutationis gratia instituetur? Omnino. Num igitur ferens in forum agricola aliquid ex his quae facit, uel aliquis alius artifex, si non in eodem tempore ueniat quo & illi quibus cum est haec permutaturus, cessabit ab opere, in foro consistens? Nullo modo. Sed sunt qui cum hoc animaduertant, se ipsos ad hoc ministerium preparant. In ciuitatibus enim recte institutis id agunt homines quidam imbecilles corpore, & ad aliud opus inutiles, qui illic constituti circa forum partim quidem argento commutant cum his qui aliquid uendituri sunt, partim res dant pro argento his qui empturi. Haec ergo necessitas nobis cauponum genus in urbe procreat. An non caupones eos uocamus, qui se in foro ad uenditionem emptionemque constituunt? Qui uero ad alienas urbes migrant, mercatores? Proculdubio. Sunt & alij praeterea, ut arbitror, ministri, qui cum huic societati parum animi uiribus conferre possint, robur corporis sufficiens ad labores habent. Isti ergo roboris usum uidentes, quia ipsum praemium mercedem appellant, mercenarij nuncupantur. Nonne ita? Ita prorsus. Complementum itaque ciuitatis & mercenarij sunt. Videtur. Nunquid, o Adimante, ita iam a nobis adaucta est ciuitas, ut sit perfecta? Forte. Vbi nam in ipsa, iustitia erit & iniustitia, & cui simul innata atque insita ex his rebus quas tractauimus.

Equidem

Equidem ô Socrates, nescio, nisi fortè consistat in mutuo quodam usu eorum quæ diximus. Forsitan bene dicis: Considerandū tamen, neq̄ desistendum. Et primum quidem intueamur qua ratione uictu utentur, qui ita instituti sunt ciues. An non cibos parabunt, & uinum, & uestes, & calceamenta, & domos? Aestate quidem ut plurimū, sine ueste, & sine calceis erunt: Hyeme autem uestibus & calceis sufficienter ornati. Nutrientur autem ex hordeo & frumento farinam conficientes, & partim quidem pinsendo, partim congerendo, placentas egregias panesq̄ super calamis aut puris frondibus imponentes, in lectisq̄ ex herbis similace atq̄ myrto factis, discumbentes comessabuntur ipsi & eorum filij, uini pocula sumentes coronati, & deos laudantes, iucunde simul uiuent, nec ultra censum filios generabunt, cauentes & paupertatem & bellum. Ei Glaucō respondens: Sine obsonio, ut uideatur, inquit, conuiuas fecisti. Verum dicis, inquam: Oblitus enim hoc eram, quod quidem habituri essent obsoniū, sal uidelicet & oleas & caseum & porrum. præterea holera quasi agrorum pulmenta suscipient. Et bellaria ipsis addemus, si cum, cicerum, & fabarum, & baccas myrti, & phaginas glandes prunis torrebunt, modeste bibentes. Sicq̄ quiete & salubriter uiuentes ad senectutem usq̄ aliam eiusmodi uitam posteris suis relinquent. Si subis, ô Socrates, ciuitatem instituisses, quænam alia ipsis cibaria præparasses? Quid ergo agendū? ô Glaucō. Quod multi solent, inquit, super thoris discumbendū, nisi misere uelimus uiuere, epulisq̄ ex mensa uescendum, obsonijsq̄ & bellarijs quibus his temporibus utuntur. Esto Glaucō, inquam ego. Intellego: non enim urbem, ut uideatur, consideramus solum quomodo fiat, sed delicatā urbem. Fortè igitur nō male se habebit. Hanc enim intuentes, forsitan deprehendemus ubi nam iniustitia & iniustitia ciuitatibus innascantur. Vera utiq̄ mihi ciuitas esse uidetur quam diximus, tanquam sana. uerum si uultis, ciuitatē quoq̄ turgidam consideremus. Nihil enim prohibet. profecto hæc, ut uideatur, quibusdam nequaquam sufficient, atq̄ hic uictus non placebit, sed & thori addentur & mensæ, & alij apparatus, & uasa et obsonia, unguentaq̄ & suffitus, scorta, aromata, condimenta, oblectamentaq̄, & hæc omnia profuse. Neq̄ solum ea quæ supra retulimus, necessaria ponenda sunt, domus, uestes, & calcei, sed addenda rursus pictura, & uarietatis artificia, aurum & ebur, cæteraq̄ eiusdem generis omnia. nōne? Omnino, inquit. Nōne igitur maiorem ciuitatem oportet constitui? illa enim sana nō amplius sufficiens est, sed mole quadam & multitudine replenda est, eorum qui non amplius necessitatis causa in ciuitatibus sunt: quales sunt uenatores omnes, & mimi, imitatoresq̄ partim circa figuras atq̄ colores, partim circa musicam, poetæ scilicet, eorumq̄ ministri rhapsodi, recitatoresq̄ carminum, actores, cantores, saltatores, redemptores, & apparatus instrumentorumq̄ uariorum artifices tum aliarum rerum, tum earum quæ ad muliebrem ornatum pertinent. Quinetiam ministris pluribus indigebimus. An nō opus esse tibi uidetur, pædagogis, nutricibus, educatoribus, tonsoribus, cæterisq̄ ornandi ministris? His præterea qui obsonia & culinam parent, præterea & subulcis egrebimus. hæc enim nobis in priori ciuitate non erant. non enim erat opus. In hac autem & hac, & alijs escis compluribus ex animalium carnibus indigebimus. an non? Quid nō? An nō & medicis indigebimus multo magis ita uiuētes, q̄ ut antea dicebamus? Valde quidem. Atqui & regio quæ tunc eos homines sufficienter alebat, parua erit. An quomodo dicimus? Est ut dicis. Nōne igitur de finitimorū regione nobis aliquid usurpabimus, ut satis agri habeamus ad pascendum atq̄ arādum, & finitimi quoq̄ de nostra, si & alij ad cumulum diuitiarum se conferent infinitum, necessitatis terminos excedentes? Longe necesse erit ô Socrates. Pugnabimus ergo? uel quid agemus? Pugnabimus. Atq̄ nondū dicimus, quid aut mali, aut boni bellum afferat: sed hoc solum, q̄ originem bellorum inuenimus: ex quibus cum eueniunt, & publice, & priuatim magnæ urbem calamitates inuadunt. Sic prorsus accidit. Igitur & maiore ciuitate opus est ad exercitum maximum comparandū, qui ob ea quæ dicta sunt, incurrentibus hostibus obuius sit. Nōne ad pugnandū isti sufficiunt quos narrauimus? Non, siquidem tu atque nos omnes recte superiora concessimus, cum urbem constituentem, in hoc conuenimus, impossibile esse unū plures artes bene exercere. Vera loqueris. Certamen bellum non artificiosa facultas est? Est, & maxime quidem. Nunquid igitur de coriaria magis q̄ de bellica est curandum? Minime. Prohibuimus autem ne coriarius opera simul

simul aggredere agricolæ, uel textoris, uel architecti, & in sua dūtaxat arte uersari præcepimus, ut opus ipsius quod optime nobis conficeretur: singulisque alijs singula pro cuiusque ingenio tribuimus, ut quisque id unum ad quod natura ducit, aggrediatur, ociumque à cæteris agens, & temporis opportunitate seruata, optime illud efficiat. An uero parum quid interest, utrum bellica recte peragantur nec ne? An forte usque adeo facile hoc studium, ut possit quis bellicosus simul uir esse & agricola, uel coriarius, uel aliquis alius artifex? Ius for autem talorum uel alearum, nullus quidem idoneus esset, ni à pueritia studium illi arti adhibuisset, sedulusque incubuisset? Et scutum quidem accipiens, uel alia quedam militaria arma & instrumenta uno die idoneus miles erit in quouis certandi genere, aliorum autem instrumentorum nullum aliquem artificem faciet uel atletam, neque utile erit illi qui in eo studio peritus non fuerit, & sufficienter exercitatus. Preciosa admodum instrumenta essent. Nonne quanto malus custodiæ opus est, tanto maiori otio indigebit, arteque & exercitatione maiori? Ita existimo. Nonne & natura ad studium ipsum idonea? Quid nisi? Nostrum igitur erit officium, ut uideatur, quoad fieri possit deligere, quæ & quales naturæ sint ad urbem custodiendam idoneæ. Nostrum planè. Per Iouem, non humile negotium sumpsimus: non tamen est formidandum, quatenus uires suppetunt. Non certe. Existimas ne differre naturam generosi canis, et generosi adolescentis ad custodiam agendam? Quorsum hæc? Vtrunque ipsorum sagacem oportet esse ad sentiendum, & uelocem deinde ad insequendum, ac demum robustum, cum assecutus fuerit, ad pugnam dum capiendumque. Opus certe est omnibus istis. Atqui audax & fortis sit oportet, siquidem bene pugnaturus sit. Quid nisi? An uero fortis erit & audax qui iracundus non sit, siue equus, siue canis, seu quoduis animal? An non animaduertisti inexpugnabilem inuictamque esse iram: qua præsentem animam omnis intrepida ad omnia est & inuicta?

Animaduerti. Manifestum est qualem corpore custodem esse oportet. Manifestum.

Quinetiam qualem & animam, scilicet iracundam. Et hoc. Quomodo ergo o Glaucoco, asperi non erunt aduersus se inuicem ciuesque alios, cum tali natura præditi sint. Haud facile istud per Iouem. Veruntamen oportet erga suos mansuetos: aduersus autem hostes, immittes esse: alioquin haud expectabunt donec ipsos alij perdant, sed ipsi seipsum perdent. Sic accidet. Quid igitur faciemus? Vbinam mansuetum simul & iracundum ingenium reperiemus? Contraria namque iracundæ natura mitis apparet. Verum qui alterutro horum carebit, custos bonus non erit. Hæc autem in unum congregari non posse uidentur. Atque ita sequitur, ut bonus custos inueniri non possit. Videtur ut dicis. Et ego hæsitans, mecumque ipse animo superiora reuoluens, merito, inquam, dubitamus amice. Nam ab ea quam supra induximus cõparatione digressi sumus. Quo pacto id ais? An non inuenimus tales quasdam esse naturas, quales minime putaueramus, habentes hæc simul in se contraria? Vbinam? In alijs animalibus hoc utique uidere licet, & non minime in eo custode, cum quo nostrum custodem comparabimus. Nosti enim generosi canis hunc à natura morem esse, ut aduersus familiares & notos mitissimus sit, contra uero aduersus ignotos. Noui certe. Ergo neque impossibile est, neque præter naturam quod quærimus,

Qualis debeat esse custos

talem uidelicet esse custodem. Sic apparet. An uidetur præterea tibi opus esse, ut qui futurus sit custos, ad ferocitatem illam addat ut natura philosophus sit? Quomodo istud ais? Non enim intelligo. Atqui & hoc in canibus intueri licet, quod quidem in bestia dignum admiratione sit. Quale istud? Quem enim ignotum uiderit grauiter fert, & si nihil mali ab eo sit perpeffus. Noto autem blanditur, quamuis nihil boni ab eo susceperit. An nondum hoc admiratus es? Haud ualde hucusque animaduerti, quod autem hoc facit, manifestum est. At enim uidetur hic naturam ipsius effectus ingenuus, ac uere philosophus. Qua ratione? Quoniam aspectum nulla re alia amicum & inimicum discernit, quod hunc quidem nouit, illum autem ignorat. Nonne igitur merito dicendum erit discendi cupidum, atque studiosum, quod cognitione & ignorantia discernit domesticum ab extraneo? Erit. Quid nisi? Porro discendi studiosus & philosophus idem. Idem.

Cur igitur audacter non ponamus & in homine, siquidem aduersus familiares & notos mitis futurus est, philosophum ipsum esse & discendi cupidum oportere? Ponamus.

Philosophus igitur & iracundus, & uelox, & robustus natura erit, qui ciuitatis custos optimus est futurus. Sic est omnino. Talis itaque custos sit. At quo pacto nutrietur à uobis

uobis, erudienturq; custodes? Atq; hæc consideratio nunquid uobis conferet ad id cuius gratia consideramus omnia, comperendū, quomodo scilicet in ciuitate iustitia insit & in iustitia? Id certe cogitandū est, ne fortè uel necessaria dimittamus, uel superuacua proficquamur. Reor equidem, inquit Glauconis frater, disceptationem hanc summopere ad id quod nobis propositū est, conducere. Ita & ipse per Iouem, ô amice Adimante, existimo. Non igitur desistendum, neque etiam si hæc longiora essent. Non certe, inquit.

Age itaq; quemadmodū in fabulis otium agentes confabulantesq;, oratione hos homines instruamus. Nempe sic decet. Quæ igitur erit disciplina? Num difficile erit inuenire meliorem illa quæ hæcenus longo tempore est inuenta? est autem hæc ad corpus quidem pertinens gymnastica, ad animum musica. Est planè. An non à musica eruditio hæc prius q̄ à gymnastica, incipere debet? Certe. Cum musicā dicis, sermones etiam ponis nec ne? Pono. Orationis autem species duæ, uera & falsa. Ita est. Erudendus utiq; in utraq; custos futurus, priusq; in falsa. Haud intelligo quid dicas. Nescis q̄ pueris fabulas prius narramus? hæc autem, ut simpliciter dicam, falsa sunt, licet quædam etiam ueridica iudicentur. prius autem fabulis ad pueros q̄ gymnasticis utimur. Est ut dicis. Hoc ergo uolebam, cum dicerem attingēdam esse prius musicam q̄ gymnasticam.

*Principium in
unaquaq; re
maximum*

Probe. An nescis in unaquaq; re maximum quid principiū esse? præsertim iuueni & tenero cuiq;. Maxime enim tunc formæ induiturq; figura quam quis unicuiq; imprimere uelit. Omnino quidem. An adeo facile permittemus quaslibet fabulas à quibuscunq; formatos audire pueros, animisq; imbibere opiniones ut plurimum contrarias illis, quas cum adoleuerint, habere illos debere existimamus? Nullo modo id permittemus.

Primum igitur, ut uide tur, fabularum fictioribus præficiendū sunt, qui siquam bonam fabulam fecerint, eligant, reliquas autem abijciant. Quas deniq; elegerimus, per nutrices, & matres pueris narrandas curabimus, ut ipsorum animi fabulis multo magis informentur q̄ corpora manibus. Ex his uero quas nunc recēsent, multæ erunt abijciendæ. Quales, inquit? In maioribus, inquæ ego, planè minores uidebimus. Oportet enim eandem figuram esse, eandemq; potentiam, & maiorum pariter & minorum. An non censet?

Censeo equidem. Verum quas maiores appelles, nequa q̄ intelligo. Quas Hesiodus & Homerus reliquiq; poetæ scripserunt, hi nanq; hominibus falsas fabulas effinxere, quæ quotidie circūferuntur. Quas fabulas dicis? quid uel in ipsis damnas? Quod & primo & maxime damnari oportet, præsertim cum aliquis non bene mentitur. Quid istud?

Quando quis uerbis male fingit quales dii & heroes sint, instar pictoris nulla ex parte similia figurantis ad ea quæ imitari conatur. Atqui talia merito uituperantur. Verū quomodo dicimus? & quæ apud eos talia reperimus? Primū quidem & maximū, & de maximis rebus mendacium, quod non probe mentitus est Hesiodus, quando gesta illa à Cælio fingit, additq; quemadmodum Saturnus eum puniuit, quæ uel egit Saturnus recenset, & quæ à filio perpeffus est. Quæ quidem & si uera essent, non tamen putarem tam aperte ad homines mentis inopes adolefcentesq; proferenda, sed tacenda potius. Sin autem necessitas adesset loquendi, in arcanis audienda paucis non porcum sacrificantibus, sed preciosam quandam raramq; uictimam, ut q̄ paucissimos audire contingat. Profecto duri sunt hi sermones. Neq; dicendi ô Adimante, in ciuitate nostra. Neq; dicendum iuueni au diēti, quòd qui iniquissima facinora perpetrat, nihil mirum cōmittat: aut qui peccantem patrem supplicio afficit, non multum præuaricetur, imò faciat quod primi maximiq; deorum fecerunt. Non per Iouem. Nam neq; mihi quidem digna hæc uidentur quæ dicantur. Neq; omnino quòd cum dijs dii bellum gerant, insidientur, & pugnent. Neq; enim uera: siquidem oportet futuros apud nos ciuitatis custodes turpe putare inter se inuicem dissidere. Quare nec ullo pacto narrandum illis gigantū bellum, prælia uel permulta deorum & heroum cognatis suis proximisq; indicta: sed si quo pacto persuasuri sumus, nullum unquam ciuem ciui aduersatū esse, neq; esse hoc sanctum, talia quædam potius et pueris statim, & adolefcentibus à senioribus aniculisq; narranda sunt, cogendiq; poetæ ut ad hæc fabulas suas dirigant. Vincula autem Iunoni à filio iniecta, & Vulcanū cælo à patre proiectum, cum ille matri uerberatæ subuenire uellet, aut deorum pugnas quocunq; Homerus scripsit, minime in ciuitate recipere debemus, siue per allegoriā dicta hæc sint, siue sine allegoria. non enim adolefcēs hæc dignoscere potest, sed quæ in ea ætate opinio-

A a nibus

nibus accipiuntur, altius inhærere, difficillimeq; eradicari consueuerunt. Quorum forte gratia danda omnino est opera, ut hæc fabellæ quas primas audiēt, optime institutæ ad uirtutem sint. Non est procul à ratione quod dicis. Verum si quis interroget hæc quæ sint, & cuiusmodi fabulæ, quidnam dicemus? O Adimante, poetæ quidem nos in præsentia, neq; ego, neq; tu sumus, sed ciuitatis institutores: hos autem nosse oportet figuras, in quibus fingere poetæ fabulas debeant: quas si excefferint, fabulæ huiusmodi admittendæ non sunt. Neq; tantum ad ciuitatis institutores pertinet fabulas fingere. Recte loqueris, sed hoc mihi declara, quales istæ circa theologiam figuræ? Tales quædam, qualis ipse deus est, talis semper est describendus, siue carminibus describat, siue cantibus, siue etiam tragoedia. Ita decet. Nonne bonus & ipse deus est, & ita dicendū? Proculdubio. Atqui nullum bonum noxium est. Nullum, ut arbitror. Quod innoxium est, nunquid nocet? Nequaquam. Quod nō nocet, nunquid malum facit? Neq; istud quidem. Quod autem nihil mali facit, nullius mali est causa. Nullius. Item nonne conductibile bonum est? Prorsus. Ergo bene feliciterq; agendi causa est. Est. Non igitur omnium causa bonum est, sed eorū quæ bene se habent causa: eorum uero quæ male, nequaquam. Sic est omnino. Non igitur deus, quum bonus sit, omnium causa est, ut multi dicunt, sed paucorum quidem hominibus in causa est, multorū uero extra causam. Multo enim pauciora nobis sunt bona q̄ mala. Et bonorum quidem solus deus causa est dicendus. Malorū autem quamlibet aliam præter deum causam quærere decet. Verissima loqui mihi uideris. Neq; Homeri igitur, neq; alterius poetæ accipiendum est peccatum, stulte de dijs dicētis, in Iouis limine duo iacere dolia plena sortibus, bonis unum, malis alterū. Cumq; ex his Iupiter inuicem cōmixtis impertit alicui, aliās huic bene, aliās male est. Cui uero ex altero datur, hunc uesana fames super terras exagitat. Neq; uero admittendum est Iouem nobis penuarium esse bonorū atq; malorum. Confusionem uero iuramentorum induciarumq; à Pandaro factam, si quis per Iouem & Mineruam factam fuisse dixerit, nequaquam laudabimus, neq; deorum controuersiam dissensionemq;, & iudicium per Themim atq; Iouem. Neq; quod dicit Aeschylus, adolescentes audiant, deum mortalibus causam præbere quādo uult funditus domum subuertere. Verum si quis iambrica inducat, in quibus passiones Niobes referātur, uel Pelopidarū, uel Troianorum, aut aliquid huiusmodi, uel sinendum non est eum dicere hæc dei esse opera: uel si dei sunt, educenda est in his ea quam nunc quærimus ratio, dicendumq; deum quidem bona iustaq; egisse, atq; eos puniendo iuuisse. Quod uero miseri sint qui pœnas pendunt, sitq; deus qui sic affligit, poetam dicere non est permittendū. Sed si diceret malos homines, utpote miseros, pœnis egere, easq; soluentes à deo iuari, permittendū. Malorum autem alicui causam esse ipsum deum quum bonus sit, refellendum est omnino, neq; permittendum hoc quenquam dicere in sua ciuitate, si bonis institui legibus ciuitas debet, neq; insuper quemquam audire, siue sit ille iunior, siue senior, siue carminibus hæc inserantur, siue soluta oratione narrentur, tanquam quæ neq; dicta sancta sint, neq; nobis utilia, neq; inter se consona. Consuffragator tibi sum hac in lege ferenda, mihi nempe hæc placent. Hæc itaq; una sit lex atq; figura ex his quæ circa deos ferendæ sunt, in qua cogatur unusquisq; & dicere, & inducere deum non omnium causam, sed bonorum. Sufficit. Quid aut hæc secunda? Num existimas præstigiatorē esse deum, & tanq; ex insidijs aliās alia sub specie apparere? & aliās quidē in multas formas speciem suam mutantē, aliumq; effectum, aliās autem nos decipientē, uanasq; de se nobis imagines offerentē? uel simplicem potius, minimeq; omnium sua ex specie discedentē? Nescio quid in præsentia de his dicam. Quid autem hoc? Nonne necesse est siquid à specie sua discedat, uel ipsum à se mutari, uel ab alio? Necesse. Haudquaquā ab alio quæ optime se habent, mutantur atq; uertuntur, quemadmodū corpus à cibis, & poculis, & laboribus, & plantaria omnia ab æstu tempestatibusq; uentorum, & huiusmodi passionibus: ubi quod integerrimū est & robustissimum minime permutatur. Ita certe. Nonne animum quoq; fortissimum, & sapientissimum externa perturbatio minime permutaret? Sanè. Quinetiam composita omnia uasa, ædificia, uestimenta eadem ratione bene constructa, ac bene se habentia, minime uel tempore, uel passionibus alijs immutant. Est ut dicis. Quicquid igitur bene se habet, uel natura, uel arte, uel utrisq;, minimum permutationē ab alio suscipit. Videtur;

At ue,

Deum causam
esse boni, non
mali

At uero deus ipse, & quæ dei sunt, omni ex parte quàm optime sese habent. Quid
 ni? Hac igitur ratione minime formas plures deus susciperet. Minime. Nunquid
 autē se in se uerteret mutaretq; deus? Manifestum hoc est, siquidē mutaretur. Vtrū
 igit in melius, & pulchrius, uel in peius ac turpius? Neesse est in peius, si modo mu-
 tatur. Non enim indigū pulchritudinis & uirtutis esse deum dicimus. Recte nimium
 loqueris. Verum cū hæc ita se habeant, credis ne tu sua sponte aliquem, siue deum, siue
 hominē, deteriozem se facere? Impossibile certe istud. Impossibile igitur deū muta-
 re se uelle. Sed ut uidetur, pulcherrimus optimusq; cum sit deorū quisq;, quod fieri po-
 test, omnes sua in forma sempiterna & simplici perseverant. Necessariū esse omnino
 hoc arbitror. Nullus igit poetarū nobis ō uir optime dicat, deos hospitibus similes
 uarijs in formis urbes adire. Neq; aliquis de Proteo, & Thetide similia mētiatur. Neq;
 in tragœdijs, aut alijs poematis inducat Iunonē in sacerdotis speciem permutatā Ina-
 chi Argiui fluminis filijs uita donatis munera colligentē. cæteraq; talia nemo audeat
 fingere. Neq; matres uanis his fabulis pueros terreat, deos quosdā nocte uagari pere-
 grinis quibusdā uarijs sub formis persimiles, ne simul & in deos male dicant, & ipsos
 pueros timidiore reddāt. Nullo modo. At uero nūquid dii ipsi immutabiles sunt,
 sed quibusdā præstigijs nos decipientes uarias in formas mutari uidentur? Forsitan
 ita. Quid uero mētirine deus uult, aut uerbis, aut re falsam obiectans imaginē? Ne-
 scio istud. An nescis quod ipsum reuera mendaciū, si modo dici id potest, omnes ho-
 mines dijq; oderunt? Quid istud ais? Sic inquā. Nullus enim sponte uult ipso quo-
 dam sui præcipuo præstantissimoq;, & circa res præcipuas præstātissimasq; mētiri, sed
 summopere illud ibi mendaciū timet. Neq; nunc etiā intelligo. Putas me magnum
 aliquid dicere. Ego autē dico quod ipsa anima circa res ipsas mentiri, & mentitū esse,
 & inscitia falli, atq; in ea habere accepisseq; mendaciū, nullus unquam eligeret. Menda-
 cium quippe habere in animo summopere omnes oderūt. Summopere. Atqui re-
 cte quod modo dicebam, hoc reuera mendaciū uocaretur, in animo mētientis inscitia.
 Quoniam quod est in sermone mendacium, imitatio quædā est passionis eius quæ est
 in animo, & posterius procedens simulacrū, haud omnino purū mendacium. Nonne
 ita. Ita prorsus. Ipsum itaq; reuera mendaciū non solum dijs, sed hominibus etiam
 est odiosum. Mihi quidem uidetur. Quid autē ipsum in uerbis mendaciū, quando
 nam, & cui adeo utile est, ut non sit odio dignum? Nonne aduersus hostes atq; eos qui
 uocantur amici, quando ob furorē atq; aliquam inscitiam malum aliquod facinus ag-
 grediuntur? Tunc porro auertendi gratia tanquam medicina quædā utile est: & in his
 quas modo dicebamus cōfabulationibus, eo quod non cognoscamus in quo antiqua-
 rum rerū consistat ueritas, assimilantes ueritati mendaciū, ita enim maxime id utile faci-
 mus. Sic est prorsus. Secundum ergo quid istorū, mendaciū est utile deo? An quia
 non cognoscat uetera, sub ueritatis imagine mentiatur? Ridiculū istud quidē. Poe-
 ta igitur mendax in deo non est. Non mihi uidetur. Nunquid metu hostiū mentie-
 tur? Longe abest. An propter familiarium dementiam atq; insaniam? At nullus
 stultorum & insanorum, deo amicus est. Non igitur est cur deus mentiatur? Non.
 Ergo omnino sine mēdacio est deorū dæmonumq; natura. Omnino. Quare &
 simplex omnino deus, & uerax dictis ac factis, neq; mutatur ipse, neque alios decipit,
 neq; per uisiones, neq; per sermones, neq; per signa, neq; nobis dormientibus, neq; ui-
 gilantibus. Ita quoq; mihi de hoc te dicente uidetur. Concedis ergo hanc secundā
 esse figuram, in qua oportet de dijs ita dicere, & audire, tanquā qui neq; præstigiatores
 sint, neq; se mutant, neq; mendacijs nos, aut dictis, aut factis seducant? Concedo.
 Multa igitur ab Homero dicta laudantes, somniū ab Ioue Agamēnoni missum nequa-
 quam laudabimus. Neq; Aeschylum, cum Thetidem inducit dicentē, quod Apollo fi-
 lium eius interemit: qui tamen in eius nuptijs discubens cecinerat, bonā Thetidis stir-
 pem fore longæuam, morbisq; intactam. Cecinit quippe multa Apollo, inquit, fortun-
 nasq; meas Deo amicas fore prædixit, & lætitia me laudatiōibus suis affecit. Atq; ego
 os Phoebi sperabam diuinū, ueridicum, fatidicumq; esse. Ipse uero idem qui laudabat,
 in mensa & ipse discumbens, ipse hæc fatus, ipse idem mihi filium interfecit. Talia quæ-
 dā quotiens de dijs dicentur, protinus reclamabimus exhibilabimusq;, neq; permitte-

mus ut ludorum magistri ad iuuentutis disciplinā istis utantur, si custodes apud nos pij atq; diuini quoad hominī possibile est, futuri sunt. Accipio equidem hanc formam, proq; legibus ubiq; utar.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGVM

Tertium, de Iusto.

DI A L O G V S tertius custodum educationem in secundo inchoatā prosequitur. Atq; sicut in secundo prohibuit eos audire falsa turpiaq; de dijs, ita hic uetat tragica audire de inferis, que redde illos possint timidiores. Item et comica, que effusorem concitant risum. Tam enim mollis euadit qui quotidie in lachrymas risu profusione resoluitur, quam qui dolore lachrymare cōpellitur. Quoniā uero non solum procul à timiditate custodes arcendi sunt, uerum etiā ab intemperantia et avaritia, atq; iniustitia, ideo rursus audiri uetat carmina poetarum, quibus uel decorum, uel heroum magnorumq; uirorū libidines, rapinae, iniquitatesq; finguntur. Hæc autē educatio militaris omnibus scire ciuibus est æque cōmunis. Inter hæc que de mendacio dicit attende. Mendaciū ciuitatis calamitas est, uidelicet quando priuati inter se mentiuntur, maxime uero si magistratibus mentiantur. Perinde ac si ægroti medico, uel nauæe mentiuntur gubernatori. Licet autē gubernatoribus interdum uti mendacio salutis publicæ gratia, et priuato quandoq; erga priuatum, solū gratia mali cuiusdam grauissimi deuitandi. Licet et confabulari moderate de rebus antiquis quarū ueritas ignoratur, et quasi per imagines quasdam res illas quarū certam formam uix habemus, effingere. Proinde orationem in species tres distinguit. Aut enim simplex narratio est, aut imitatio simplex, aut ex utrisq; permixta. Omnem uero sermonē reprobatur, qui uilissima quæq; refert absq; delectu, et agit hominem perturbatū. Quisquis enim diu studiose aliquid imitatur, in eius transit naturam. Quocirca poetam perturbatos animos acrius imitantē, tanquam iuuentuti noxium iubet uel mutato stylo constantem habitum imitari, uel ex urbe procul abire. Dicit quoque eum qui plura, uel imitando, uel faciendo pertractat, in singulis tandē ita deficere, ut in nullo euadat egregius. Pergit uero deinceps ex prima musica, id est poesi, ad sequentem, eamq; in tres distribuit species, Orationem, harmoniam, atq; rhythmū. Principio Phthongum musici uocem uocant harmonicam, id est consonantiæ aptam, que neq; adeo grauis sit ut nequeat ab eodem cantore grauior fieri, neq; tam acuta ut edī non possit acutior. Harmoniam deinde ex Phthongis constituit, congruam uidelicet mensuram in excessu atq; defectu grauium uocū, et acutarū, atq; mediarum. Sunt hic uoces quatuor, grauis atq; acuta, et surgens in acutam, et declinans ad grauē. Item primæ proportionem quatuor, dupla inter duo atq; unum. Sesquialtera inter tria atque duo. Sesquitercia inter quatuor atque tria. Sesquioctaua inter nouem atq; octo. Proportionem duplam sequitur consonantia uocis octauæ: Sesquialteram, quintæ: Sesquiterciam, quartæ: Sesquioctauam deniq; tonus. Sed de his alibi diligentius. Accedit tertio loco rhythmus, id est ordo quidam motionis, et temporis, ut ex secundo Legum percipitur. Postquam enim uoces harmonica quadam excessus defectusq; mensura per intensionem remissionemq; conciliauit, opus est rhythmo, per quem uocum acutarum, grauium, mediarū motus ac tempora metiaris, et in singulis, et inter singulas. Motus dico blandiores, seueriores, et medios. Tempora dico, longiora, breuiora, equalia, per accentus longos breuesq; et medios. In his nota basem uocabulum esse diuersum: nam ut res exigit significat, fundamentum, sedem, pondus, progressumq; et terminum. Præter hæc considerandi sunt nouem consonantiæ, et dissonantiæ cōmunissime gradus. Primus in ratione, id est opinio cum ipsa rei ueritate consentiens. Cuius contraria est opinio falsa à ueritate dissentiens. Secundus in imaginatione. Cuius consonantia est consecutio rationis: Dissonantia uero prosecutio externorum. Tertius in affectu, uel temperanter rationē sequente, uel imaginationem intemperanter. Quartus in sermone decoro, uel in decoro, quatenus uel rectam rationem, uel imaginationem tumultuariam sequitur. Quintus in cantu. Cuius consonantia est, decorum imitari sermonem, dissonantia indecorū. Sextus in sono cantum aliter uel aliter imitante. Septimus in saltu concinno, uel inconcinno ad choream pertinente. Octauus in quadam membrorum corporisq; totius compositione, tam spectaculo grata quam exercitio gymnastico prompta. Nonus in artificiosis cuiuslibet artis operibus, musica quadam proportionem cōpositis. Hi nouem gradus Musas tibi refrant nouē. Memento uero optimam omnium harmoniam esse animi temperantiam. Quam et sequentes ceteræ imitantur, et uicissim cum frequerantur, augent. Quapropter iubet eas duntaxat consonantias exerceri, audiri, spectari, que habitū mentis constantem refrant, non superbia elatum, non iracundia efferatum, non uoluptate mollium atq; resolutum, non fractum dolore, non misericordia, uel indigentia querulum. Probat ergo concentum grauem atq; constantem, improbat autem extremos, id est concitum atq; mollem: damnat quoq; multiplicem, laudat præ ceteris simplicem. Plurimum uero in animum posse iudicat harmoniam. Siquidem harmonia quædam diuina sit animus, cœlestiq; harmoniæ aliquando, ut Platonice dixerim, assuetus. Rursus harmonia quadam consistit corpus, constat et spiritus. Præterea consonantia uocum aerea aerum spiritum motu penetrans, affectumq; canentis et animum secum transferens, audientis affectum mouet affectu, et animum afficit animo, sensumq; mores infundit. In omnibus animaduerte quam

non civili solum, sed etiam religiosa admodum obseruantia Plato suam erudiat ciuitatem, semperq; quod & precipit in Politico, temperantiam cum fortitudine misceat. Deniq; quam turpem, quam dissonantem esse censeat ueneream uoluptatem, ideoq; ab amore legitimo procul eam segreget, pulchra semper & consona solum desiderante. Plurima uero de Musica tractat atq; gymnastica. maximi enim momenti erant: omnes enim his incumbabant, debentq; incumbere. Illa enim animum spiritumq; hæc corpus animi gratia mirifice format atq; componit. Addit, nõ ex corpore bono bonum animum, sed ex animo bono corpus fieri bonum. Subiungit simplicem musicam animi uisumq; simplicem corporis sanitati prodesse, multiplicem uero utriusq; nocere, hominesq; dum sobrii uiuerent, nõ indigisse medicorum auxilio physicorum. Damnat superstitiones corporis obseruationes circa uictum, atq; medelas. Signumq; precipuum ciuitatis male institutæ dicit esse, si diligenti medicorum iudiciumq; indigeat opera. Describit medici iudiciumq; officium, & iudicem eligit ingenio bonum, prudentem, senem, multos homines & bonos & malos expertum. Afferit prauitatem quasi priuationem quandam, neq; se neq; uirtutem cognoscere. Virtutem uero quasi habitum, per se solum cognoscere se, per se quoq; addito reru usu de uitijs iudicare. Meminisse uero semper oportet, Platonem non solum hic, sed etiam in Legibus, & Politico, & Protagora confirmare nihil magis necessarium esse omni quidem uiro, precipue uero civili atq; philosophico, quam copulam ex fortitudine pariter temperantiãq; constatam: ut per illam alta petantur, per hanc nõ spernantur humilia, & utrinque nihil unquam nimis, aut audeas, aut metuas. Per illam rursus priuatas publicasq; propulset iniurias, per hanc abstineas ab iniuria. Per illam ad honesta uoceris, per hanc cohibearis à turpibus. Quo fit, ut gymnasticam simul & musicam ad duo hæc denique referat, ut per illam fortitudo, non tam corporis quam animi, per hanc temperantia cõparetur. Iubet autem ambo rite iuicem cõmisceri. Siquidem sola gymnastica parit ferocitatem, musica sola molliciem, ambo uero fortitudinem atq; temperantiam. Ex coru denique numero qui sic educati sunt, eligit & custodes, id est magistratus, & defensores, id est milites. Ad magistratũ uero assumi uult senes prudentes, fortes, publici amatores boni, atque in hoc ipso per experientiam comprobatos. Probari item precipit iuuenes in medijs uoluptatibus, & doloribus, quo discernatur utrum temperati fortesq; sint, an contrã: atq; utrum sententiam boni publici conseruandi propter fallacias, aut miuas, aut illecebras, sint aliquando facile mutaturi. Denique ingenia hominũ metallis similia esse dicit, & aptum quidem ad gubernandum auro, aptum uero ad militiam argento, ad opificium uero, & agriculturam ferro, & æri. Iubet singula ingenia ad illa quibus apta sunt conuerti: itaq; gubernatorum filios interdum pro ingenio ad uiliora, atq; uicissim inferiorum filios ad munera nobiliora similiter. Prohibet quoque milites proprium aliquid possidere, ne per auaritiam ex canibus conuertantur in lupos.

DIALOGVS TERTIVS DE RE

PVBLICA, VEL DE IVSTO.

HAEC igitur sunt, ut mihi uidetur, quæ de dijs audienda aut non audienda sint ab ipsa statim pueritia, his qui deos & parentes honoraturi sunt, communemq; amicitiam non paruifacuri. Existimo, inquit Adimantus, nobis sic recte uideri. Quid autem his qui sortes futuri sunt? nõne ea dicenda quæ ipsos mortem minime metuentes reddat? an putas aliquem fortem esse unquam, qui hanc timeat? Minime per louem, inquit. Sed & qui ea quæ de inferis dicuntur credat, & terribilia esse existimet, putas ne eum intrepidum ad mortem futurum, in ipsaq; pugna mortem seruituti & captiuitati præpositurum? Nequaquam. Oportet itaq; nos, ut uidetur, præcepta dare etiã his qui de his rebus fabulantur, precariq; ne ita simpliciter quæ apud inferos sunt uituperent, sed magis laudent: tãquam neq; uera dicant, neq; utilia his qui pugnaces futuri sunt. Oportet sane. Delebimus igitur eiusmodi omnia, ab hoc uersu sumentes exordiũ. Mallem equidem in re rustica cõseruo inopi seruire, quam defunctis omnibus imperare. Et illud. Domus profecto mortalibus immortalibusq; horribilis, uasta, foetensq; uideat, quam etiam dij odio habent. & illud. O miseri nunquid nam apud inferos anima atq; imago? At uero mens adest nulla. & illud. Soli sapiunt: ceteri umbræ uolitant. Item. Anima soluta mēbris ad inferos uolat, suam deplorans calamitatē, cum & fortem & teneram ætatem reliquerit. Item. Anima sub terras ueluti fumus, eiulās abijt. Item. Quemadmodũ noctuæ uasto sub antro ululantes uolant postq; aliquæ de ordine ceciderunt ex petra in qua cohærebāt, sic illę simul stridentes ibant. Hæc utiq; & cætera talia, bona Homeri & reliquorũ poetarum uenia abijciamus, non quia poetica non sint, & apud multos auditu iocunda, sed quoniã quanto magis poetica sunt, tanto minus audienda pueris atq; uiris quos libe-

Homericam
mina.Que dicta à
poetis de infe
ris, nõ sint au
dienda pueris

A 3 ROS

ros fore oportet, seruitutē magis quam mortem timentes. Sic est omnino. Nonne insuper nomina quæ his imposita sunt horrenda terribiliaque abijcienda sunt? Cocytos inquā, & Styga, & inferos mortuos, aliaque eiusdem generis nomina. Terrēt uehementer quippe omnes quicumque audiunt, ac sorte ad aliud quippiā conferunt. Nos autē custodiis nostris ab huiusmodi nominibus ualde metuimus, ne ex hoc pauore molles res que decet reddantur. Et merito formidamus. Auferēda sunt igitur. Auferenda. Forma uero his cōtraria dicenda, & inducenda est. Videlicet. Ergo lamentationes cōmiserationesque magnorū uirorū auferimus. Necesse est, si quidē superiora sublata sint. Contemplare igitur, recte ne an contra id faciamus. Dicimus ne moderatū uirū moderato uiro amico suo orbatū non malū quid illi mortē existimaturum? Dici mus quidē. Non igitur in morte illius tanquam grauiā passus lamentabit. Non. Enim uero & hoc asserimus, hominē huiusmodi se ipso ad bene uiuendū contentū esse, minimeque omnium alio indigere. Vera narras. Minime igitur moleste feret liberis, aut fratribus, aut diuitijs reliquisque huiusmodi priuari. Minime certe. Itaque neque lamentabitur, sed moderatissime feret, cū in aliquā huiusmodi sorte incidit. Certe. Merito igitur clarorū uirorū ploratus ē medio tolleremus, relinqueremus autem mulieribus, neque his quidē inter mulieres aliquid egregiū sapiētibus, ac uiris insuper duntaxat muliebribus, & ignauis, ut dedignent apud nos illi quos ad regionis custodiā educamus, similia istis facere. Probe. Rursus Homerū, & ceteros poetas orabimus, ne Achillem deæ filiū nunc in latus cubantē faciat, nunc supinū, nonnunquam etiā in faciē: aut exurgentē errare tristitia affectū in littore maris: aut utraque manu ardentē puluerē capientem in caput fundere: neque alia eiulantē, & lamentantē, quot & qualia ipse fecit. Neque Priamū, qui iuxta deos fuit, supplicantē, & luto se prouoluentem, singulosque nomina tim clamantē. Multoque magis Homerū eundē orabimus, ne deos in hunc modū plangentes inducat. Hei mihi miseræ. Hei mihi que infeliciter optimū filiū peperit. Quod si quos deos, saltem non deorū maximū usque adeo dissimili figura imitari audeat, ut eum ita inducat dicentē. Heu quam charū mihi uirū circa urbē meis oculis profligatū cerno. Unde mihi cor mœret. Atque item. O me miserū, quandoquidem dilectissimū mihi omnium Sarpedonem fatum cogit à Patroclo Menetiade domari. Si enim o amice Adiantē studiose iuuenes hæc audirent, neque ridicula putarent tanquam præter dignitatem dicta, nunquam cum se homines esse scirent, aut illa se indigna existimarēt, aut se continerent, cū quid illis eiusmodi uel dicendum, uel faciendum in mentem ueniret. Quinimō sine ullo uel pudore, uel tolerantia, in minimis etiam quibusque iacturis in maximos ploratus eiulatusque erumperent. Vera nimium loqueris. Neque uero id decet, ut ratio nobis paulo ante dictabat: cui nisi quid melius interim nacti fuerimus, credendum est. Non decet profecto. Sed neque in risum nimium profusos nos esse oportet. Nam effusum risum uehementis mutatio sequitur. Ita mihi quoque uidetur. Nō igitur admittendū est quando quis summæ autoritatis uiros in risum solutos inducit, & multo minus quando deos. Multo certe minus. Ergo neque Homerū audiemus cum dicit: Inextinguibilis risus dijs concitatus est, dum Vulcanum per domum properatē uiderent, utpote qui claudus esset. Haud enim admittendum est hoc secundū tuum sermonem. Si meum uis sermonē hūc ponere, nequaquam admittere decet. Quinetiam pluris faciēda ueritas est. Si enim recte pauloante dicebamus, dijs inutile est mendacium, hominibus autē pro medicamēto est utile. quare publicis medicis concedendū, priuatis autē hominibus minime attingendū. Patet. Igitur rempublicam administrantibus præcipue si quibus alijs, mentiri licet, uel hostiū, uel ciuium causa ad cōmunem ciuitatis utilitatē. Reliquis autem à mendacio abstinendum est. Sed aduersus huiusmodi principes priuatim mentiri, maius peccatū est quam ægrotū mentiri erga medicum, uel se exercentem erga ludī magistrū circa sui corporis uitia, uel erga nauis gubernatorem de naue & nautis minime uera dicere, quemadmodū uel sua cuique, uel sociorum sese res habeat. Vera narras. Siquem ergo deprehenderit alium in ciuitate mentientē ex eorum genere qui artifices sunt, uatem uidelicet, uel morborum medicum, uel lignarium fabrum, eum punito, tanquam rem quādam inferentē ex qua ciuitatis ipsius ueluti nauis submersio & perniciēs sequitur. Sic plane agendū: siquidem sermonis

sermone opera peragunt. Quid præterea? nõnne tēperantia nostris adolescentibus opus erit? Absq̃ dubio. Temperantia autē nõnne hæc talia quo ad subditos maxima sunt, ut uidelicet obtēperent magistratibus: quo ad ipsos autē principes, ut ad uenerorum, epularumq̃, & cōpotationū usum cōtinentes sint? Mihi sanē uidef. Hæc itaq̃ talia bene dicta asseuerabimus, qualia apud Homerū Diomedes ait. Eia age silētio cōfide, ac meis uerbis obtempera. & alia his similia. Ibant robur spirantes Achiui silētio duces timentes. Et alia quæcunq̃ in hanc sententiā dicuntur. Probe. Quid autē hæc Vinolente, canis oculos habens, cor autē cerui: & cætera quæ sequunt, nunquid recte? & alia huiuscemodi ipsorū priuatorū in superiores superbe dicta, siue quis soluta in oratione, siue poemate inserat, an recte dicuntur? Nequaq̃. Non enim existimo ad iuuenum temperantiā hæc, ut audiantur, conferre: nihil autē mirum si quo modo delectent. Vel quomodo tibi uidetur? Ita. Quid autē uidetur ne tibi idoneum esse hoc iuueni ad continentiam consequendam, si quando audierit uirum sapientissimum apud poetam ita loquentem, Pulcherrimum omnium esse mihi uidetur, cum plenæ sunt mensæ dapibus carnibusq̃, Vinum autē e craterē hauriens pincerna poculis infundit atq̃ circumfert: Vel illud, Miserrimum esse fame perire, & sortem subire aduersam? Siue cum dicitur, Iouem cæteris tum dijs, tum hominibus dormiētibus omnium quæ uigilando tractauerat coitus cupiditate oblitum, & usque adeo libidine & amore Iunonis percussum esse, ut nec cubile ipsum ascendere sustinuerit, sed ibidem humi cōgredi statim uoluerit, dicens uehementiori se cupidine inflammari, q̃ olim cum primū clam parentibus inuicem congressi fuerūt? Siue cum narrat quemadmodū Vulcanus Martem ac Venerem coeuntes reti cōprehendit? Non per Iouem mihi uidef idoneum. Verum sicubi modeste, & constanter uirorū excellentium facta uel dicta narrant, animaduertenda & audienda hæc sunt. Veluti cum dicitur, Pectus percutiens increpuit dicens, Perpetere o cor, nam longe aliās grauiora tulisti. Omnino sic est agendū. Neq̃ etiā De muneribus & corrupteliis muneribus corrumpi ipsos ciues permittendum est neq̃ auaros esse. Nullo pacto. Non ipsis igit canendū. Munera crede mihi placant hominesq̃ deosq̃. Neq̃ laudandus Phoenix Achillis præceptor, quasi probe locutus fuerit, dum consuleret ipsi munerā accipienti Achiui auxiliū ferre: non accipienti uero ab ita nequaquā recedere. Neq̃ rursus Achillem ipsum dignū existimabimus, consentiemusq̃ adeo pecuniæ cupidum esse debere ut ab Agamemnone recipiat munera, atq̃ ut Hectoris cadauer sine pretio reddere nolit. Certe talia laudare nõ decet, inquit. Vereor equidē, inquit ego, propter Homerum dicere. nempe nõ esse fas hæc de Achille asseruisse, alijs ue asserentibus credere. Et eundem rursus aduersus Apollinē dixisse, Perdidisti me Apollo deorū perniciosissime omnium, quem certē ulciscerer, si mihi potestas esset. Item ad fluuium deum quā perulcaciter se habuerit, etiam pugnare paratus. Rursus alteri flumini Sperchio sacratis comis, Patroclo inquit heroi, mortuo iam, comā ferendam dabo. Nec credendū est hoc illum egisse. Tractus autē Hectoris circa Patrocli sepulchrū, & iugulatiōes captiuorū supra rogū, cunctaq̃ huiusmodi, neq̃ uera esse affirmabimus neq̃ sinemus nostris persuaderi, quod Achilles deꝝ filius, & Pelei temperatissimi uiri, & ab Ioue tertij, a Chirone sapientissimo educatus, tanta perturbatione agitatus sit, ut duobus contrarijs morbis animi laborauerit, illiberalitate cum avaritia, atq̃ itē deorum hominumq̃ cōtemptu. Recte admodū loqueris. Rursus neq̃ hæc credamus, neq̃ dici sinamus, Theseū Neptuni filiū, & Pirithoū filiū Iouis in rapinas adeo maximas irruisse, neq̃ alterius dei filium siue heroem ausum esse unquā tam grauiā impiaq̃ patrare, qualia de his quotidie mentiunt. Verū poetas ipsos cogamus, uel negare horū hæc esse opera, uel nõ affirmare filios deorū esse: ambo uero hæc simul nequaquā asserere, neq̃ operā dare, ut nostris iuuenibus persuadeāt, quod ex dijs mala aliqua oriant quod ue heroes hominibus nihilo meliores sint. Quoniā ut iam dictū est, neq̃ sancta hæc sunt, neq̃ uera. Ostendimus em̄ ex dijs mala aliqua prouenire nõ posse. Ostendimus planē. Quinetiā audientibus hæc nocent. Omnes quippe prauitati suæ ignoscant, persuasi talia quedā facere fecisseq̃ & illos qui pxime ex deorū genere nati sunt, de quibus illud dicit: Dijs proxime nati, Ioui propinqui, quorū circa idæū uerticē Iouis patrij ara extat in æthere, & neq̃ dum ipsis euauit sanguis deorū. Quamobrem

fabulæ huiusmodi recipiendæ nō sunt, ne facilem occasionē ad nequitiam nostris adolescentibus præbeāt. Sic prorsus agendū. Quæ deinceps reliqua nobis species est sermonū, differētibus quales cuiq; narrandi, uel nō narrādi sint? De dijs em̄ quemadmodum loqui decet est dictum. Itemq; de ipsis dæmonibus & heroibus, & his quæ sunt apud inferos. Satis abunde. An esset fortasse reliquū, ut de hominibus diceremus?

Certe. Impossibile istud in præsentia ô amice disponere. Curnam? Quoniã existimo nos dicturos, poetas oratoresq; de hominibus circa ea quæ maximi momēti sunt male dicere cū scribunt, Iniustos quidem multos felices esse, iustos aut̄ infelices: cōducereq; iniuste agere si clam. Ipsam uero iustitiã alienū bonum esse, iacturã uero propriã: Hæc inquã & cætera huiusmodi nos uetaturos esse ne dicāt, cōtraria uero ut canāt & fabulis inserāt mandaturos esse puto. nunquid? Certe noui. Nōne igiŕ si confitearis recte me dicere, dicã te cōcessisse quæ iamdiu querimus? Recte, inquit, prorsus accepisti. Nōne & de hominibus, quod talibus oporteat sermonibus uti tunc cōcedemus, cū qualis iustitia sit inuenerimus? & q; natura ipsa proŕi habenti, seu uideat̄ esse iustus, siue non uideatur? Vera loqueris. De his ergo quæ dicenda sunt, quæ ue nō, satis est disputatum: deinceps de dicendi ratione, ut arbitror, est differendū: atq; ita nobis, & quæ, & quomodo discenda sint compertum erit. Quid dicas, inquit Adimantus, non satis intelligo. Oportet tamen id te intelligere, atq; ita fortasse clarius hoc intelliges. An nō quæcunq; à poetis, uel fictoribus fabularū dicunt, narrationē esse dicimus, uel præteritorū, uel præsentīū, uel futurorū? Quid em̄ aliud? inquit. Num ergo uel simplici narratione, uel per imitationē facta, uel etiã utroq; modo narrat? Clarius hoc quoq; exponi requiro. Ridiculus equidē præceptor, & in primis obscurus uideor. Quemadmodū igitur qui dicendo parū ualent, efficere solent, ita ego nunc, nō uniuersum ipsum, sed partē aliquã sumens, in ea tibi quod uolo conabor ostendere. Et primum mihi dicito, nostin Iliados principia, in quibus ait poeta Chrysem Agamemnoni supplicasse, ut sibi filiã restitueret, Agamemnonē uero turbato aio denegasse. Quod postq; nō impetrauit, imploratū ipsi cōtra Achiuos deū? Equidē. Et illud credo nosti, quod usq; ad hos uersus, Precatus est oēs Achiuos, in primis Atrei filios, gentiū duces: ipse poeta loquit̄, neq; tentat aliò mentem nostrã conuertere tanq; alius q; ipse loquatur. Deinceps uero ita loquit̄ ac si Chryses ipse sit, conaturq; nō Homerū se nobis, sed sacerdotem illū senem ostendere. In cæterisq; ita semper exponit, tum rebus gestis apud Iliū, tum apud Ithacã, in Odyssea cantatis. Sic est omnino. Nōne igiŕ narratio est, & quando orationes cōtinuas affert, & quando ea quæ inter ipsas intercedūt?

Quid nī? Verū cum orationē profert tanq; alius quidam sit, nōne tunc dicemus orationem suã ei q; simillimã reddere, quæ loquentē introduxerat? Quid nī dicamus?

An non alteri se similem reddere uel figura, uel uoce, est eum imitari cui facit se similem? Proculdubio. In hoc igitur, ut uideŕ, & ipse, & reliqui poetæ per imitationem narrant. Assentior. Vbi autem se non celat poeta, uniuersa illa poesis & narratio sine imitatione est. Ne autem dicas te neq; hoc quidem intelligere quomodo fiat, ego dicam. Si enim Homerus cum dixisset Chrysem uenisse filiã redempturum, & supplicasse Achiuis præcipueq; regibus, deinceps non tanquã Chryses, sed Homerus esset locutus, nosti profecto imitationem illam non fuisse futurã, sed simplicem narrationē. Sic uero se res habuisset. Dicã enim sine uersu cum non sim poeticus. Profectus sacerdos precabatur, ut dijs eis darent, qui incolumes ipsi Troiã caperent, sibiq; acceptis donis filiã restituerēt, deum Apollinem uenerantes. Hæc cum dixisset, reliqui sacerdotis dicta probarunt. Agamemnon uero nimīū perturbatus, ipsum protinus abire iussit, ita ut ne rursus rediret; neq; em̄ ipsi dei uel coronã, uel sceptrū profutura: asseruitq; priusquam ipsi filiã redderet, fore ut illa secū in Argo consenesceret. Quamobrem abiret, seq; ut saluus abire posset, non irritaret. Quæ cū audisset senex, extimuit, tacitusq; discessit. Castra aut̄ egressus, supplex Apollinem multa eius agnomina cōmemorans orauit, siquid unquã aut in ædificandis templis, aut hostijs litandis illi gratum fecisset, ut puniret Achiuos, easq; lachrymas sagittis ulcisceretur. Hunc in modū ô amice simplex narratio sine imitatione procedit. Intelligo iam. Et illud præterea scito, contrariam huic esse, cum remotis poetæ uerbis quæ inter orationes intercedere solent, orationes

rationes ipsa vicissim continuata relinquuntur. Id quoque intelligo. Est enim huiusmodi tragœdia atque comœdia. Recte admodum accepisti, existimoque tibi iam nunc aperire, quod in superioribus percipere non ualebas: poesim uidelicet fabularumque figmenta, aut esse omnino per imitationem quemadmodum ipse dicebas in tragœdia atque comœdia: aut per enunciationem poetæ proferrî. quod maxime in dithyrambis inspicitur: aut per utraque confici, ut in heroicis aliisque multis apparet, si modo intelligis. Intelligo iam quod tunc inferre uolebas. Atqui etiã ante hoc memento quod dicebamus quæ dicenda essent iam expositum esse: quo autem modo dicendum esset, deinceps exponere oportere. Memini quidem. Hoc igitur erat, quod oportere dicebã inter nos conuenire, utrum sinamus poetas imitatione perpetua uti, an partim imitari, partim minime, et qualia utraque sint, an nihil penitus imitari. Auguror equidem consideratum te utrum recipienda sit comœdia, & tragœdia in ciuitate, nec ne. Fortasse autem & his plura. Nondum enim noui: sed quò ratio ut uentus feret, eò eundem est. Præclare loqueris. Hoc igitur ô Adimante considera, utrum imitatores nos habere custodes oporteat, nec ne. Vel hoc ex superioribus pendet, quod singuli singula recte conficere possunt, plura uero minime. quod si quis plura tractare aggrediat, in singulis ita deficiet, ut in nullo eua dat egregius. Sic prorsus accideret. Nonne & de imitatione eadem ratio quæ plura aliquid æque ac unum bene imitari non potest? Non certe. Nunquam igitur studio alicui æstimatione digno quis simul incubet, & imitabitur multa, eritue imitator idoneus, quando neque duas quidem imitationes, quæ parum differre inter se uidentur, eisdem homines bene simul tractare possunt, ut comœdiã simul & tragœdiã. An non imitationes quasdam paulo ante istas esse dicebas? Equidem, ac uera dicis, quæ eisdem nequeant. Neque etiã rhapsodi, id est cantores heroicorum simul esse, & histriones possunt. Vera. Sed neque tragedis aut comœdis, tragici aut comici eisdem. Hæc autem omnia imitationes quædam sunt. an non? Imitationes. Quinetiã in minora his uideatur ô Adimante natura hominis esse concisa, ut nullo modo possit bene plura imitari, uel etiã ea facere quorum imitationes ipsa similitudines quædam sunt. Est ut dicis. Si ergo rationem superiorẽ ratã haberi uolumus, custodes nostros à reliquis omnibus artificijs alienos patriæ libertatis artifices esse oportere ualde quidem solertes: neque aliud quicquam curare quod huc non tendat: nihil aliud agere eos, uel imitari oportet; uel si imitentur, imitari quæ istis consentanea sint, statim à pueritia, fortes scilicet, temperatos, sanctos, liberales, & reliqua eiusmodi: illibera lia autem neque facere, neque imitari posse, neque aliud quicquam turpe, ne ex ipsa imitatione tales efficiantur, quale id quod æmulantur. An non animaduertisti imitationes si à teneris annis incipiãt perseverentque, in mores & naturã abire, tum quantum spectat ad corpus, tum ad uocem, tum ad cogitationem ipsam? Et maxime quidem. Non permittimus igitur ullo modo eos quorum habere curã dicimus, quos uel præstantes uiros fore desideramus, cum uiri sint, mulierem imitari, puellã uetulam uel, uel marito conuiciantem, uel cum dijs contendentem, exultantemque, cum se felicem esse putet, uel quæ erumnis circumuenta fleat atque eiulet, doleat, amore accendatur, dolore partus opprimatur. Nullo modo. Neque seruas, & seruos, ea quæ seruorum sunt facientes. Neque hoc quidem. Neque uiros item prauos, ut uidentur, timidos, & contraria eorum quæ diximus facientes, conuiciantes, iurgantes, turpiaque inuicem obloquentes, siue ebrios, siue uigiles sobriosque, & alia quodcumque homines isti & in uerbis, & in operibus, tum in seipsum, tum in alios peccant. Neque etiã debent, ut arbitror, similes se per imitationem, uel uerbis, uel actionibus insanientibus reddere. Cognoscendi enim insani & mali sunt, tam uiri quam mulieres: nihil tamen ex eorum dictis & factis, uel agendum est, uel imitandum. Verissima loqueris. Quid autem artifices ne ex ære aliquid fabricantes, uel aliud quippiam molientes, uel remiges nauium, uel præcipientes istis, uel aliud aliquid circa hæc imitari eos decet? Quoniam pacto, cum neque rebus ullis huiusmodi mentem adhibere his liceat. Nunquid equos hinnientes, uel mugientes tauros, aut fragorem immurmurationemque fluuiorum, aut maris fremitum, uel tonitrus, uel cætera eiusdem generis imitabuntur? Atqui prohibitum illis est, aut insanire, aut insanientibus se similes reddere. Si igitur quæ dicis intelligo, est quædam orationis, & narrationis species, in qua uir optimus cum quid dicturus est enarrat: & alia quædam huic dissimilis, quã seruat qui contra ac ille, natus atque nutritus est. Quales uero hæc sunt?

Videtur

Videtur mihi uir moderatus quando in narratione deuenit ad aliquā uiri boni uel orationem, uel actionē, perinde ac si ipse ille esset pronuntiaturus, & sine ullo rubore, aut dedecore imitationem huiusmodi suscepturus: maxime quidem, & ut plurimū imitans uirum bonum, prudenter & sine errore agentem: rarius autē ac minus, morbis, uel amore labantem, aut ebrietate, aut casu quouis alio. Quando autē ad aliquē indignum se uenerit, nolet, ut arbitror, dedita opera similem se describri præbere, nisi breuiter quidem, & cum boni quicquam peragit: sed erubescet, cum rudis sit ad hos imitandos, & ægreferat deteriorū formā induere, spernens imagines huiusmodi, nisi forte ioci oblectamentiq; causa id fecerit. Nō iniuria. Nōne igitur narratione utetur tali, qualem pauloante in uersibus Homeri dicebā: eritq; oratio ipsius particeps utriusq;, imitationis uidelicet, & narrationis alterius? Exigua uero pars imitationis longa in oratione erit? Dico ne aliquid, an nihil? Dicit certe, qualem necesse est esse rhetoris istius si

SCYTHA

guram. Nōne igitur qui talis non erit, quo erit ineptior, & indoctior, eo plura narrabit, & omnia imitabit, nihilq; se indignū esse existimabit? Quare omnia imitari aggredietur, & in cōspectu quidē multorū, ea præsertim quæ pauloante cōmemorabamus, Tonitrus, murmura uentorū, & grandinis, axis rotarum, tubarū, tibiārū, fistularū, & omniū deniq; organorū sonitus: præterea canū, pecudum, & auīū uoces. Eritq; huius oratio uniuersa pene per imitationē, uoce, ac gestu, uel paulū quid narratiōis habebit.

Necessariū quoq; istud. Atq; hæ sunt orationis species duæ, quas supra dicebam.

Sunt planē. Nōne ipsarū una quidē parū quid mutationis habet? & si quis decentem consonantiā & rhythmū orationi tribuat, ferme ad eandē orationis formā semper dicendū est recte loquenti, atq; in una insuper cōsonantia: exiguæ nanq; mutationes, eodēq; modo in rhythmō ferme cōsimili? Omnino sic se res habet. Quid autē alterius species? nōne cōtrarijs indiget, omnibus uidelicet cōsonantijs, omnibusq; rhythmis, si pprie dicenda est, cum multas & uarias habeat mutationū formas? Sic est omnino.

Nōne & poetæ, & alij oēs qui aliquid dicūt, uel harū una dicendi figura utunt, uel altera, uel utrisq; cōmixtis? Necesse est. Quid igit faciemus? Vtrū has oēs in ciuitate suscipiemus, uel alterā simpliciū, uel permixtā? Si in mea optione cōstitierit, simplicem decori imitatricem. Atqui ô Adimante mixta quæq; iucunda est: multo autē iucundior pueris, & pædagogis cōtraria illius quā tu eligis, & plurimæ turbæ. Iucundissima prorsus. At forte, ut arbitror, reipub. nostræ cōuenire eā nō existimabis, quoniā non sit duplex uir neq; multiplex apud nos, quādoquidē singuli singula faciūt. Non conuenit certe. Nōne igit sola in ciuitate huiusmodi coriariū inueniemus dūtaxat coriariū esse, nō gubernatorē præterea? Et agricultorem dūtaxat agricultorē, nō insuper iudicem? Militem quoq; militem, non etiā nummulariū: cæterosq; eodē modo?

Vera hæc sunt. Siquis ergo in nostram urbem uenerit, qui animi sapientia in omnes possit sese uertere formas, & omnia imitari, uolueritq; poemata sua ostentare, uenerabimur quidem ipsum, ut sacrū, admirabilem & iucundū: dicemus autē non esse eiusmodi hominē in republica nostra, neq; fas esse ut insit, mittemusq; in aliā urbem, unguento caput eius perungentes, lanaq; coronantes. Nos autē austeriori minusq; iucundo utemur poeta fabularumq; fictore, utilitatis gratia, qui decori nobis rationē exprimat, & quæ dicunt dicat in his formulis quas à principio pro legibus tulimus, quando milites erudire agresi sumus. Ita prorsus, si esset in nobis, efficeremus. Videmur iam ô amice satis de ea musicæ parte dixisse, quæ circa orationes fabulasq; uersat. Nā & quæ dicenda sunt, & quomodo, exposuimus. Mihi quoq; idem uidet. Restat de cantus & melodix ratione differere. Certe. An nō omnis iam inueniret quæ nobis de his dicenda sunt, qualia esse oporteat, si quidē antedictis cōcinere debeamus? Tum Glaucō arridens, Ego, inquit, extra oēs esse uideor. Non em̄ satis in præsentia possum conijcere, qualia dicēda sint. Opinamur tamen omnino hoc primū nos posse dicere Melodiā ex tribus cōstare, oratione, harmonia, rhythmō. Hoc equidē possum. Nōne melodię pars oratio nihilo differt ab oratione illa quæ sine cātu est, quo ad hoc ut oporteat in eisdē formulis exprimi, de quibus pauloante dicebamus, & eodē modo? Vera loqueris. Atqui harmonia, & rhythmus orationē sequi debēt. Quid ni? Quin etiā lamentatione luctuq; dicebamus in orationibus nos minime indigere. Nō certe:

Quanam

Quanam igitur querulæ harmoniæ sunt? Dic mihi, Tu enim mulicus es. Lydiæ mixta, Lydiæque acuta, ceteraque huiusmodi. Nonne remouendæ hæ sunt? Inutiles enim etiam mulieribus, bonis saltem, nedum uiris. Valde quidem. Præterea uiolentia, mollities, & pigritia custodes minime decent. Minime. Quanam igitur molles & temulentæ harmoniæ? Ionice & Lydiæ quotcumque relaxæ remissæque & resolutæ uocantur. His igitur o amice, num quoquo modo uteris ad militum utilitatē? Nullo modo. Sed uideam tibi reliqua esse Dorica & Phrygia harmonia. Haud equidem, inquit, harmonias non, sed eam relinque harmoniã, quæ ut decet, imitatur fortiter euntis in præliũ, & ad quod libet negotium uolentũ uiriliter se gerentis, uoces atque accentus, & periclitantis, siue in uulnera, siue in mortem irruentis, siue in aliam grauem sortem incidētis, in omnibus istis fortunam constanter atque uiriliter propulsantis. Aliamque iterum relinque harmoniã quæ uoces imitatur atque accentus hominis in tranquilla & minime uiolenta actione uersantis, uel aliquid alicui persuadentis, uel supplicantis, uel uotis deo, uel doctrina & admonitione homini, uel e contra hominis alij supplicati, aut docenti, aut dissuadenti facilem se præbeantis, & qui licet uoti compos sit factus, non tamen superbia efferat, sed in his omnibus temperate & modeste se gerat, sortemque utranque recte ferat, hasque duas sequatur harmonias, uolentam, uoluntariã, fortunatorum, infortunatorum, temperantium ac fortium: & omnino quæcumque ipsorum accentus pulcherrime imitantur, has omnes relinque harmonias.

At uero non alias eligi iubes, quam eas quas ego supra dicebam. Non igitur opus erit nobis in cantibus & melodijs harmonia quæ multis constat chordis, omnibusque cõcentibus.

Non, ut mihi uidetur. Ergo Trigonorum, Paclidarum, & quorumcumque instrumentorum, quæ multis constant chordis, & plurimis consonantijs, fabros non nutriemus.

Non, ut uidemur. Quid autem tibi fabros, & tibicines in ciuitate relinques? aut non instrumenta multarum chordarum, harmoniarumque omnium, tibiam imitantur? Patet, inquit ille. Lira itaque restat, & cithara in ciuitate utilis, & fistula in agris pastoribus commoda. Ita ratio nobis ostendit. Nihil alienum inducimus, o amice, dum Apollinem ipsum & Apollinis instrumenta, Marsyæ ipsi, & organis quæ Marsyæ sunt, præponimus. Non per Iouem, ut mihi uidetur. Per Canem ipsum sensim & clanculum purgare coepimus ciuitatem, quam supra nimis delicijs deditam dicebamus. Ipsi nos uidelicet temperate agentes. Age, purgemus & reliqua. Sequitur ad ea quæ de harmonijs dicta sunt, ut rhythmos ita prosequamur, ne per uarios admodum circumuagemur, ne uel per quoslibet motus, sed qui uitæ fortis & temperatæ rhythmici sunt, dignoscamus. Quibus cognitis, pedem cantumque cogamus orationem huiusmodi uiri sequi, non orationem sequi pedem, & cantum. Qui uero sint rhythmici tales, tua interest declarare, quemadmodum harmonias exposuisti. Per Iouem, quid dicam non habeo. Quod enim tres quædam species sunt, ex quibus motus isti textur atque plectuntur, quemadmodum in uocibus quatuor unde omnes harmoniæ conficiuntur, animaduertentem, dicere possem. Quales autem qualis uitæ imitationes sint, aperire nequeo. At de his quidem cum Damone de liberabimus, qui nam pedum motus proprie sint illiberalitatis, petulantia, insania, ac reliquæ prauitatis, qui uel rhythmici contrarijs congruant. Arbitror autem audiuisse, quamuis non satis aperte, cum ipse motum quendam pedum bellicosum nominaret compositum dactylum heroicumque, quem nescio quomodo digerebat, supraque infraque æqualem & in breuem longumque euadentem, utque existimo iambum, & alium quendam trochæum appellabat. Longitudines autem & breuitates adhibuit. Et in aliquibus istorum arbitror eunt uituperare uel laudare dictiones pedis, non minus quam rhythmos ipsos, uel aliquid ex utrisque commixtum. Neque enim declarare satis hæc possum. Verum hæc, ut dicebam, in Damonem ipsum reiecta dilataque sint. Prolixa quippe oratione ad hæc distinguenda opus esset. Nunquid putas? Prolixa per Iouem. Hoc autem ita discernere potes, quod concinnitas atque ineptitudo congruitatem & incongruitatem rhythmici sequuntur.

Quid nisi? Atqui congruum quidem pulchram orationem sequitur, & tanquam simile imitatur: incongruum uero contrariam. Quinetiam consonum ipsum, & dissonum eodem modo: quandoquidem rhythmus & harmonia, ut paulo ante dictum fuit, orationem sequuntur, non ipsa oratio rhythmum & harmoniam sequitur. Certe orationem sequi hæc debent. Quid uero loquendi modus ipsaque oratio, nonne animi affectionem sequitur?

Abscq̃

Abſq; dubio. Orationem uero cætera quoq; ſequuntur: Nempe. Sermonis itaque decor, conſonantia, uenueſtas, & rhythmi cõgruentia affectionem animi moderatam ſequuntur, quam *ἁρμόσιαν* appellant. Non eam dico quam ſæpe cum inſcitia quædam ſit, blanda quadam deriſione bonitatẽ nominamus, hoc nomine fatuitatem quandam ſignificantes: immo uero eam *ἁρμόσιαν* inquam, quæ reuera cogitationẽ ſignificat moribus optimis præditam. Sic eſt omnino. Nonne igitur ubiq; hæc iuuenes ſequi debent, ſi rem ſuam agere uolunt? Debent equidem. Eſt autem ars pingendi uniuerſa horũ plena, & omne huiusmodi artificium, plena quoq; texendi facultas, & uariorũ ingenioſitas operum, ſtudioq; ædificãdi, omnis præterea cæterorum ſupellectiliũ instrumentorumq; effectio: quin & corporum plantarũq; natura. Porro in omnibus iſtis, aut condecencia quædam ineſt, aut indecentia. Et indecentiæ quidem & rhythmi inconcinnitas atq; diſſonantia ſermonis turpis & improbi moris ſorores ſunt: contraria uero contrarij, temperati & optimi germana, & imitationes quædam ſunt. Eſt ut dicis. Nunquid poetis ſolis inſiſtendum, cogendumq; ut imaginem boni moris in ſuis poematis exprimãt, uel apud nos non ſcribant? An præterea curandum ne artifices aliij mali moris ſimulachrum aliquod, nõ bene caſtigatũ opus, illiberale, deforme, & indecens, ſiue in figuris animalium, ſiue in ædificijs, ſiue in quouis alio artificio faciant? Vel ſi quis hoc præſtare non poteſt, ne quid apud nos agat prohibendus eſt, ne in prauitatis imaginibus nobis enutriti cuſtodes tanq; noxio in gramine, & multa quotidie paulatim à multis decerpẽtes paſcentesq;, unum ali quod maximum malum ignari in animo contrahant? Quamq; illi inquirendi ſunt artiſtes, qui naturali quadam induſtria poſſint tanquã per ueſtigia exprimere pulchri ipſius decoriq; naturam, ut tãquam in loco ſalubri habitantes iuniores undiq; adiuuentur: quandoquidem à pulchris honeſtisq; operibus ſiue ad oculos, ſiue ad aures eorum honeſti aliquid peruenit, ueluti ſuauiſ aura quædam à locis ſalubribus afferens ſanitatẽ: quæ quidem ſtatim afflare à primis annis incipiens, ſenſim animos hominũ in ſimilitudinem, amicitiam, & concordiam, honeſtæ orationi rationiq; conciliat. Egregie admodum iſto pacto nutrirentur. Ob hanc igitur cauſam, inquã ego, ô Glaucõ, ex ipſa principali ſecundum muſicam nutritione rhythmus & harmonia interiora animi penetrant, pulſantq; ue hementiſſime animum, decoram quadam figuram ferentia, per quam decorus & pulcher efficitur, quiſquis recte in muſica eruditur: contra uero, ſi contra quis fuerit educatus. Et quoniam rurfus deficientia, neq; recte fabricata, aut non bene orta acutiſſime ſentiet, qui illic, quemadmodũ oportet, nutritus fuerit, merito ægre hæc ferens, pulchra quidem laudabit, eaq; amans, auideq; arripiens, ipſis aletur, ac bonus inde efficitur & pulcher. Turpia uero iure uituperabit, oderitq;, etiam in ea ætate in qua rationem nondum ſuſceperit. Aduentantem deniq; rationem, qui ita nutritus erit, libenter amplectetur, eam ex ipſa propinquitate, familiaritateq; prorfus agnoſcens. Mihi quoq; harum rerum gratia in muſica nutriendi uidetur. Quemadmodũ tunc proſectio literas ſatis recte callemus, quando elementa nos non fugiunt, pauca quidem in omnibus quibuſcunq; inſunt, neq; in paruis, neq; in magnis ea ſpreuimus, tanquam non oporteret intelligere, ſed ubiq; diſcernere illa propoſuimus, utpote qui prius grammatici futuri non ſimus, q̄ nos ita comparauerimus. Vera loqueris. Imagines præterea literarũ ſicubi uel in aquis, uel in ſpeculis appareant, non prius cognoſcemus q̄ ipſas literas nouerimus. Eſt enim hoc artis & exercitationis eiufdem. Eſt ut dicis omnino. Quorſum hæc inquam? Nempe eadem ratione neq; muſici prius erimus, uel nos, uel ipſi quos ad urbis cuſtodiã erudimus, quã temperantiæ ſpecies, & fortitudinis, liberalitatis, & magnificentiæ, & quæcunq; harum ſorores ſunt, ipſiſq; cõtraria cognouerimus, ubicunq; inſint: ita ut & hæc, & ipſorum imagines quibuſcunq; inſunt, perſentiamus, neq; in paruis, neq; in magnis contempſerimus, ſed eiufdem eſſe putauerimus & artis & ſtudij. Neceſſe eſt omnino. Siquo in homine hæc cõcurrant, ut in animo pulchri mores inſint, & in corporis ſpecie illis ſingula cor reſpondeant conſentiantq; eandem ſuſcipiẽtia rationem, pulcherrimũ hoc erit ei qui inſpicere poſſit, ſpectaculum. Valde quidem. Atqui quod maxime pulchrũ, & amabile maxime. Prorfus. Tales quofdam homines maxime uir muſicus adamaret: ſiquid uero abſonum aduerteret, minime. Non certe ſi defectu animi diſſonaret: ſiquid uero duntaxat deeſſet corpori, ſufferret quidem adeo ut diligere gratulariq; uelit. Intelligo equidem

equidem, quia tales quidam uel amantur abs te, uel amati iam sunt, atque assentior. Sed hoc mihi dicas. Est ne ullum temperantiae cum soluta nimiaque uoluptate commercium? Quo nam pacto? Quippe cum uoluptas huiusmodi non minus quam dolor mentem e suo statu di moueat. Alijs uero uirtutibus? Minime. Quid autem? petulantia intemperantiaque habent cum excedente uoluptate communionem? Maxime omnium. Habes ne maiorem & uehementiorem uoluptatem quam quae circa uenerea? Neque uehementiorem uel lam habeo, neque furiosorem. Rectus autem amor ipsa sui natura temperate & musice amat pulchrum atque decorum. Prorsus. Nihil ergo furiosum uel intemperantiae proprium recto amori est admouendum. Non certe. Neque igitur iungenda illi est uoluptas ipsa uenerea, neque in ea communicare debent amatores, cum legitime dilectis adolescentibus, amantesque cum amatis. Per Iouem nullo modo o Socrates. Sic igitur, ut uidetur, in ciuitate recte instituta legem condes, amatorem amare, unam esse, & tangere amatum, si persuaserit, tanquam filium, honestorum causa, atque in omnibus sic uersari cum eo quem amat, ut nihil unquam praeter honestum uideatur ab adolescente requirere. Si contra faciat, ignominiam subeat, tanquam qui nihil omnino sapiat musicum, pulchrum uel. Sic prorsus. Nonne tibi uidetur finem suum iam sermo de musica consecutus? Quo enim finiri debet, iam applicuit. Oportet enim musicam in amatoria pulchri finiri. Assentior equidem. Post musicam uero gymnastica exercendi sunt iuuenes. Quid nunc? Oportet enim & in hac per omnem uitam diligenter a pueris educari. Id autem ita se habet quodammodo, ut opinor. Animaduerte & tu. Mihi quidem non uidetur bene affectum corpus, uirtute sua bonum animum facere, sed contra bene affectus animus, uirtute sua corpus quo ad fieri potest, optimum reddere. Tibi uero quidnam uidetur? Quod & tibi. Nonne si postquam mentem sufficienter instruxerimus, trademus ei, ut quae ad corpus pertinent, diligenter & exacte inquirat & curet, nos autem quasi quasdam formulas proponemus, ne longiores simus, recte utique faciemus? Omnino. Ab ebrietate itaque ipsis diximus abstinendum. Vnicuique enim magis conceditur quam custodi ut ebrietate grauatus ubi terrarum sit, nesciat. Nempe ridiculum esset, custode indigere custodem. De his autem quid dicemus? Athletae enim hi uiri sunt, & maximi quidem certaminis. Nonne? Maximi plane. Nunquid aliorum Athletarum habitudo custodibus conueniens esset? Fortasse. At uero somnolenta haec est, & ad ualitudinem dubia. An non uides quod uitam edormiunt? & si parum quidem ab instituto uictu discedunt, grauiter agrotant exercitatores huiusmodi? Video equidem. Elegantiore igitur aliqua exercitatione opus est bellicosus Athletis, quos tanquam canes insomnes esse oportet, & quam acutissime uidere atque audire, & multas mutationes in exercitu aquarum, ciborum, aestus & frigoris ita perpeti, ut se a morbis defendant. Ita mihi uidetur. Optima igitur gymnastica soror esset simplicis musicae, de qua paulo ante tractauimus. Quomodo istud? Simplex utique & conueniens gymnastica, militum exercitatio. Quo pacto? Ab Homero quidem id discere possumus. Nosti enim quemadmodum in belli expeditionibus in heroum mensis, neque pisces ipsis parat, quamuis ipsi in Helleponto mari essent, neque elixas carnes, sed assas, quae facilius a militibus praeparantur. Vbique enim facilius est, ut ita loquar, ipso igne uti, quam uasa circumferre. Neque unquam uariorum condimentorum, ut arbitror, Homerus meminit. Sed hoc & alij sciunt quicumque exercentur, quod cui corpus robustum esse debet, a cunctis huiusmodi rebus est abstinendum. Recte quidem & sciunt, & abstinent. Syracusanas itaque, o amice, mensas & Sicula, ut uideris, admodum uaria non laudas obsonia, si quidem haec ita tibi recte se habere uidentur. Non certe, ut mihi quidem uideor. Vtuperas & Corinthium luxum blandientium puellarum in his qui optima corporis habitudine futuri sunt. Summopere. Quinetiam attica bellaria condimenta, quae iocunda plurimis & delicata uidentur. Necessesse est. Omnem enim, ut existimo, huiusmodi uictum, si similem esse dicemus melodiae & cantilenae quae in omni genere harmoniae, omnibusque rhythmis uersantur, recte nimium comparauerimus. Plane. Ibi quidem intemperantiam uarietas parit, hic morbum: simplicitas autem secundum musicam in animis temperantiam, secundum uero gymnasticam in corporibus sanitatem. Verissima loqueris. Intemperantia uero & morbis in ciuitate multiplicatis, & iudicum & medicorum ope plurimum indigemus. Vnde iudiciaria & medicina in precio habent, quando & liberi mul-

ti his summopere studeant. Quid ni? Igitur malæ & turpis disciplinæ in ciuitate nul-
 lam maiorem potes coniecturam capere, quàm summis iudicibus ac medicis indigere, nō
 modo abiectos homines & mechanicos, sed eos etiam qui liberali disciplina educatos es-
 se se gloriant. Nonne turpe uidetur, & malæ educationis magna coniectura, ut cogamur
 ob propriæ uirtutis inopiã iustitia uti externa, ab alijs uidelicet tanquam dominis & iu-
 dicibus iuste operari compulsi? Omnium profectio turpissimum. An non hoc quoq;
 turpius esse putas: quando aliquis non modo omne uitæ tempus in iudicijs, tum acculan-
 do, tum defendendo conterit, sed & rudi quadam elatus iactantia, in his ipsis negotijs glo-
 riatur, quasi sit potens ad iniuriam inferendam, suisq; uersutis usque adeo tergiuersari ua-
 leat, ut nullas iniuriarum soluat pœnas, qui sæpe minimarum uilissimarumq; rerum causa
 tam anxium subit negotiũ, ignorans quanto præclarius ac melius esset, ita se comparare,
 ut nullo obseruatore egeat, etiam si stertat iudex? Certe hoc illo turpius est. Absurdũ
 præterea existimandũ est homines medicis egere non ad uulnera sananda duntaxat, mor-
 bosq; curandos intemperie aeris, & pro anni tempore aliter atq; aliter incidentes, sed plu-
 rimum ad distillationes, & spiritus interioris intumescens impetum ob mollitiem atque
 desidiam, & quem in uictu supra damnauimus, luxum. Quibus effectum est, ut homines
 lacunarum instar aqua flatuq; exuberantium, nimis oppleti coegerint peritos Aesculapij
 successores morbos quosdam nouo nomine, distillationes, inflationes appellare. Noua
 sanè hæc morborum, inquit, nomina, nimiumq; absurda. Hæc, ut arbitror, Aesculapij
 tempore non erant. Quod hinc plane conijcio, quod eius filij apud Troiam, poculum Pa-
 trocli iussu oblatum saucio Eurypylo non damnarunt, cum tamen in eo mixta esset Pra-
 mniio uino farina, & insuper attritus caseus, quæ pituitam augent. Profecto absurdum
 id poculum, minimeq; ita affectio cōueniens. Non. Quia si aduertis, inquam, hac nostra
 medicinaria facultate morborum pedisse qua, Aesculapij sectatores ante Herodicum, ut
 fertur, minime sunt usi. Herodicus autem quum esset exercitandorũ magister iuuenum,
 essetq; ualetudinarius, miscens gymnasticã medicinã, primo quidem seipsum, deinde &
 posteros multos tædio affectit. Quonam pacto? Longam quippe sibi mortem præsti-
 tit. Nam dum morbum qui letalis erat, subsequeretur, neq; curare ut opinor, se poterat,
 & medelæ studio occupatus, omillis reliquis omnibus, uitam in hac corporis indulgentia
 conterebat, male quidem affectus si paulo à consueto uictu discederet, ægre tamen mo-
 riens, hac sapientia sustinuit se, senexq; è uita decessit. Egregiam palmam ex arte sua re-
 portauit. Nempe quam decebat reportare illum, qui ignorabat Aesculapium nō igno-
 rantia quidem & imperitia medelæ, huius posteris genus hoc non ostendisse: sed quoniã
 uidebat in ciuitate optime instituta, suum cuiq; opus assignatum esse, quod perfici neces-
 se sit, nec ulli superesse otium, ut per omnem uitam ualetudinarius in corpore curando oc-
 cupetur. Quod quidem, modo quodam ridiculo in artificibus animaduertimus: in illis
 uero qui opulenti felicesq; censentur, nequaquam. Quomodo istud? Faber si quan-
 do in morbum incidit, breuem à medico curationem exigit, uel per uomitum, uel deflu-
 xum uentris, uel uisionem, uel incisionem. Si quis autem diurnam illi uictus observa-
 tionem præcipit, capitisq; suffarcinationes, cæteraq; huiusmodi, statim obiicit non esse si-
 bi ad ægotandũ ocium, neq; præstare sibi ita uitam trahere cōtinuis curationibus incum-
 bent, suumq; opificium negligenti. Deinde medico hoc dimisso, ad consuetum uictum
 reuertens, si conualefcit, opus suum exequitur: sin autem sustinere corpus morbum non
 potest, uita functus negotijs liberatur. Ita profectio medicinis uti artifici conuenire ui-
 detur. Atq; idcirco opus illi propositum esse dixi, quod nisi peragat, uiuere ipsi nō præ-
 stat. Constat. Diues autem, ut diximus, opere nullo urgetur, à quo si quando ui-
 ceatur, non amplius sit ei uiuendum. Nullo profus, ut fertur. Phocylidem fortè nō
 audis dicentem, oportet uirtutem exercendam esse, dum uiuendi facultas iam suppetit.
 Arbitror autem & prius. Nihil in hoc illi aduersetur, sed ipsi nos doceamus, utrum
 id hoc pacto meditari diues debeat: aut si minus in alendis morbis tempus terat, non sit il-
 li uiuendum. Fabrili siquidem arti ac cæteris impedimento id est. Nam ab opere mentem
 diuertit. Præceptum uero Phocylidis nihil impedit. Per Iouem, inquit, ferè omnium
 maxime, siquidem magis quàm gymnastica superuacua ista curatio corporis ubi produci
 tur, nos occupat. Etenim rei familiari & militari, & urbanis omnibus magistratibus
 obest

obest plurimum, quod ue deterrimum est, discendi studium, & omnem intelligendi meditandoq; diligentiam impedit, dum capitis dolores semper & uertigines suspicatur: studiumq; sapientiæ causatur, quasi ex eo ista nascantur. Quamobrem ad uirtutis exercitationem, probationemq; nobis omnino impedimento est. Efficat enim ut semper ægrotare putemus, neq; desinamus unquam de habitu corporis queri. Consentaneum est.

Hæc cum uideret, arbitror Aesculapium, hominibus natura educationeq; beneuentibus, deinde uero morbo quodam extetius lato & subito ægotantibus, eam ostendisse medicinam, quæ pharmacis & incisionibus infirmitas tolleretur, uidelicet consueto deinde uictu seruato, ne ciuilia negocia disturbaret. Corpora uero penitus interiori corruptione morbosa nequaquam aggressum fuisse, diligentia uictus & diuturna obseruantia in uita producere, ita ut & ægre uiuerent homines, & ualeudinarios, quod inde sequitur, filios generarent. Neq; uero censuit curandum, qui non posset in constituto & solito uictu ac regula uiuere, tanq; neq; illi ipsi, neq; ciuitati id conferret. Ciuilem uirum dicis Aesculapium extitisse. Constat plane, filijq; ipsius talem eum fuisse restantur. An ignoras illos apud Troiam in rebus bellicis claruisse: quanquam & medicinæ studio, quemadmodum ego dicebam, utebantur. Non meministi quod Menelao Pandari manibus uulnerato, cruorem uulneris absterferunt, & unguentis mitigantibus perunxere: legem uero certam circa cibos ac potus nihilo magis quam Eurypylo præscripserunt: quasi pharmaca ad curandos sufficerent homines, qui ante accepta uulnera & firmi corporis habitu & uictu moderati fuissent, licet protinus dictum illud poculum ebibissent: homines autem & natura & incōtinentia morbosos uiuere, neq; ijs ipsis, neq; alijs conferre putabant, neq; circa illos uersari artem, neq; esse curandos, etiam si Midalocupletiores essent. Scitos admodum uiros fuisse perhibes Aesculapij filios. Decet sanè, quanquam nobis tragici & Pindarus parum astipulantur, Aesculapium enim ferunt Apollinis filium extitisse, atque auro inductū ut hominem pecuniosum cum extrema ægritudine ad mortem ferente operimeretur, in uitam restitueret. Vnde & fulmine percussus. Sed nos propter illa quæ supra diximus, illis hæc utraq; non concedimus. Immo si dei filius fuit, lucri turpis audum fuisse negabimus: sin turpis audus lucri, Dei fuisse filium reijciemus. Probe quidē ista dicuntur. Sed de hoc quid ais, ô Socrates: An non bonos medicos habere oportet in ciuitate? Essent autem tales maxime, quicumq; fuissent cum sanis plurimis, plurimisq; ægotantibus conuersati. Iudices item similiter, qui uaria hominum ingenia essent experti.

Et ualde quidem bonos dico. Sed nunquid intelligis quos tales esse arbitror? Si dixeris. Tentabo equidem. Tu tamen non similem rem sermone eodem interrogabas.

Qua ratione? Medici quidem sufficientissimi euaderent, si ab ineunte ætate ultra descendæ artis studium inter plurimos corpore male affectos conuersarent, ipsiq; omni morborum genere laboraret, naturaq; imbecilla essent. Neq; enim corpus, ut arbitror, corpore curant. Impossibile namq; esset, ipsa quãdoq; mala uel fuisse, uel esse, sed anima corpus curat. An non fieri potest, ut quæ fuerit sitq; mala, bene aliquid curet? Recte quidem.

Iudex autē, ô amice, ipso animo ipsi animo imperat. Nonne possibile est à pueritia animum aliquem cum malis animis conuersatum, & iniustā quæq; facinora operatum, acutedeniq; ex seipso aliorum scelera cōiectare, quemadmodū ex ipso corpore morbos? Num insontem ipsum imperitumq; malorū morum, dum esset iuuenis, extitisse oportet, si bonus & honestus existēs iusta sincere est iudicaturus? Quapropter modesti homines, dum iuuenes sunt, stolidi esse uidentur, & qui facile ab iniustis decipi possint, tanq; qui non habeant in seipsis eadem quæ habent improbi, affectuū exempla malorum. Omnino certe id patiuntur. Verū enim uero non iuuenem, sed senem esse bonum oportet iudicem, qui sero quale quid iniustitia sit, didicerit: tanquā qui non propriam in animo suo eam senserit, sed alienam in alienis animis longo tempore nouerit, atq; idcirco cuiusmodi sit malum discernat, scientia potius quam propria experiētia iudicans. Generosissimus certe iudex huiusmodi esse uidetur. Et bonus præterea, quod ipse querebas. Qui enim bonū habet, remouet & animum, bonus est. Versutus autē ille ac mala suspicans, qui multa agit iniuste, sagaxq; & sapiens habet, quãdo cum sui similibus uersatur, cautus callidusq; apparet, cum ad exempla quæ in eo sunt, mentem dirigens sibi satis caueat, Quando uero bonis senioribusq; adheret fatuus, cum ultra q; decet, diffidat, sanumq; & sincerum morem

ignoret, quippe qui exempla illius non habeat. Cum uero frequentius cum malis quam cum bonis uersetur, sapius quoque sapientior quam insipientior sibi aliisque uidetur. Vera proculdubio loqueris. Non ergo talem querere oportet iudicem tanquam bonum & sapientem, sed qualem paulo ante dicebam. Prauitas enim neque se, neque uirtutem cognosceret unquam. Virtus autem naturae tempore addita disciplina, & seipsam simul, & prauitatem intelliget. Non igitur malus, ut mea fert opinio, sed hic sapiens euadit. Mihi quoque ita uidetur. Nonne igitur & medicinam qualem diximus, unam cum huiusmodi iudiciaria aequitate in ciuitate lege constitues, quae quidem eos ciues qui natura, tum animo, tum corpore bene se habent, enutriant: eorum uero qui tales non sunt, quotcumque corpore deficiunt, mori sinant: quotcumque malo ingenio procreati, insanabiles sunt, morte mulcentur? Hoc fortasse & ipsis qui talia patiuntur, & ciuitati conducit. Constat quin etiam curaturos iuuenes ne in iudiciariae usum indigentiamque descendat, simplici illa utentes musica, ex qua nasci diximus temperantiam. Cur non? An non per eadem hanc uestigia musicus gymnasticam sequens, si uolet, aget, assequeturque ut nihil egeat medicina, nisi necessitas cogat? Assentior equidem. Exercebit autem in gymnasticis corpus, respiciens magis ad animositatem naturam, illamque excitans, quam ad robur: neque quemadmodum Athletae alij corporei roboris gratia uicium instituet, laboresque adhibebit. Recte admodum. Qui ergo constituunt, o Glauco, musica & gymnastica homines erudire, non ea causa qua multi existimant, studia haec aggrediuntur, ut hac quidem corpus, illa animum curent. Cur non? Videntur enim utraque animi gratia plurimum exercere. Quo pacto? An non uides ut afficiant animum qui gymnasticam per omnem uitam exercent, musicam non attingunt, uel qui contra faciunt? De quo nam dicis? De rustica inquam, duritia ferocitateque, atque item de mollitie, & mansuetudine. Noui equidem eos qui sola utuntur gymnastica, agrestiores quam oportet euadere. Qui autem duntaxat musica, molliores quam eos deceat, efficit. Atqui uis ipsa agrestis ad iracundiae naturam animositatem pertinet: quae si recte nutritur, fortis euadit: si autem supra quam decet, exorescit, ferax, ut consentaneum est, ac dura. Assentior. Quid autem uim ipsam mitem & mansuetam, nonne philosophi natura habet: quae si nimium coalescit, mollior fit quam decet: bene autem si enutritur, suauis atque modesta? Est ut dicis. Dicebamus autem oportere ipsos custodes utraque naturas habere. Oportet sane. Nonne congruere inuicem & concinere oportet? Quid ni? Eiusque animus in quo haec consonant, temperatus est & fortis? Omnino. Eius autem animus in quo dissonant, timidus & agrestis? Et maxime quidem. Quicumque permittit ut musica animum suum assidue circumsonans occupet & demulceat, perque aures ueluti per infundibula harmonias infundat, quas supra commemorauimus, suaves, blandas, molles, ac flebiles, atque aetatem suam in modulis animum delinientibus consumit, is primum quidem, siquid iracundum habebat, tanquam ferrum demollit, & utile ex inuiti duroque efficit. Quando autem incumbit diutius, magis demulcet: post hoc iam liquefacit animum & resoluit, donec destillando exhauriat animositatem omnem, excindatque tanquam neruos ex animo, ex quo animum quasi segnem militem efficit. Sic est omnino. Ac si a principio hominem nata sit natura sine animi robore, cito hoc perficit. Si autem animosum, uires animi frangens ad iram reddit praecipitem, ut nimis quibusque offensus uinculis irriteretur, ac facile iterum effervescat. Unde ex animosis iracundi atque morosi effecti, sunt molestia & fastidio pleni. Ita prorsus accidit. Quod si quis gymnasticae uicium exercitationisque se dedat, musica philosophiaque neglectis, primum quidem firmum corporis habitum consequutus animi uiribus magnitudineque repletur, fortiorque quam esset, euadit. Valde quidem. Deinde si in hoc ita perseveret, ut nihil aliud agat, neque musicam prorsus attingat, certe si quis erat eius in animo instinctus discendi flagrans cupiditate, imbecillus, surdus, ac caecus efficitur: utpote qui neque doctrinam gustauerit ullam, neque indagacionem rerum, neque ullam penitus rationem, neque musicam aliam unde expergisci potuerit, coalescereque, sensusque suos puros accipere. Sic plane. Rationi aduersus, ut arbitror, uir huiusmodi, & a musis redditur alienus, ac nulla alterius persuasionem rationibus inducta utitur: sed ui & agresti immanitate tanquam fera quaedam ad omnia fertur, inque inscitia & ruditate sine rhythmo & gratia & urbanitate uiuit. Omnino sic se res habet. Postquam duo haec sunt, ut apparet, artes duas assererem

assererem deū aliquem hominibus tribuisse, musicā & gymnasticā, ad animositatē, philosophicam uē naturā, nō ad animū & corpus, nisi per accidens fuerit, sed ad illa, ut inuicem cōsonarēt, intensa uidelicet atq; remissa quatenus deceat. Sic apparet. Eum igit̄ qui pulcherrime gymnasticā cum musica miscet, moderatissimeq; hæc animo adhibet, merito absolutissimū musicū diceremus, & summa harmonia compositū, magis q̄ eum qui chordas unā contēperat. Et merito quidē, ô Socrates. Nōne ergo huiusmodi aliquo præside semper in ciuitate nobis opus erit Glauco, si debet salua fore res publica? Erit certe summopere. Hi ergo disciplinæ educationisq; modi essent. Choras em̄ huius generis esse recte dicat aliqs, uenationesq; cæteras, & quæ canibus fiūt, gymnica item certamina & equestria. Fermè enim cōstat sequi hæc ista debere, neq; inuentu difficilia fore. Forte nō sunt difficilia. Quid nobis præterea distinguendum? Nōne horū omnīū quinā imperare debeāt, qui parere? Cur non? Constat quidē seniores imperare oportere, iuniores subesse. Constat profecto. Et hoc liquet, ex his esse optimos eligendos. Liquet certe & istuc. Agricolārū optimi nōne hi sunt, qui maximā agrorū habēt colendorū peritiā? Prorsus. Nunc aut̄ cū ex custodibus optimos eligi oporteat, nōne eos qui maximā custodiendæ ciuitatis peritiā habēt? Eos planè. Prudentes ergo ad hoc esse eos oportet, potentesq; & qui Reip. curā habeāt.

Et ista. Curat aut̄ quisq; maxime id quod maxime diligit. Necessè est. Atq; ad hoc diligit maxime, cui cōferre eadē ac sibi existimat, & ex cuius felicitate suā arbitrat̄ felicitatē infelicitatem uē pendere. Sic est. Eligendi igit̄ ex omnibus custodibus hi maxime qui nobis cōsiderātibus uideant̄ per omnem uitā summo studio ea facere, quæ e republica esse ducūt: quæ uero cōtrā, cauere. Cōmodissimi certe hi sunt. Obseruandi itaq; sunt, ut arbitror, in singulis ætatibus, utrū præceptū hoc seruēt, neq; tanq; præstigijs quibusdā decepti, neq; ui ulla cōpulli, suiq; ipsorū obliti efficiant eam opinionē, qua ea sola censentur agenda, quæ sunt optima reipub. Quā eiectionē dicis? Dicam tibi. uideť mihi opinio mente excedere, uel spōte, uel inuite. Sponte quidē falsa, in eo qui dediscit falsa, uera discit. Inuite autē, uera quæq; opinio. Quod de uolūtario abscissū dicis intelligo: quod aut̄ de inuito, discere cupio. Nōne putas bonis homines inuite priuari, malis aut̄ sponte? An non mentiri, uerumq; nescire malū est, uere aut̄ iudicare bonū? Nōne opinari ea quæ sunt, uere putare tibi uideť? Probe loqueris, mihiq; uident̄ homines inuiti uera opinione priuari. An non uel surreptione, uel deceptione, uel ui hoc patiunt̄? Neq; istud intelligo. Tragice porrò loqui uideor. Surripi enim opiniones ijs dico, qui sententiā mutant, uel sensim tempore obliteratā, uel clam aduersa ratione subtractam. Nunc intelligis? Intelligo equidē. Vim aut̄ illis inferri, quos dolor, cruciatus, aliter sentire cogunt. Istud intelligo equidem, ac recte dicis.

Subduci aut̄ quasi præstigijs eos, ut arbitror, tu quoq; diceris, qui priorem deponunt opinionē, uel uoluptate permulcti, uel metu perterrefacti. Vident̄ sanè quæcūq; decipiunt, præstigijs nos seducere. Quod igit̄ nuper dicebā, quærendū est quinam constanter seruent eā, quæ apud ipsos est sententiā, id uidelicet semper agendū esse, quod reipublicæ cōducere arbitrant̄. Obseruandi sunt igit̄ statim à pueritia, eaq; illis opera proponenda, ex quibus aliquis maxime præceptū illud obliuisci, falliq; possit. Atq; is qui seruat illud memoriter, neq; subducit̄, eligendus: qui contrā abijciendus. an non?

Certe. Ergo & labores & dolores illis & certamina opponenda, in hisq; hæc eadē obseruanda. Scite. Nōne secundū speciem illā tertiā, hoc est, quasi quandā præstigijs hallucinationē pugnandum est? & quemadmodū qui inspicere cupiūt nunquid pulli pauidi sint, nec ne, ad strepitum illos, & tumultū ducunt, sic iuniores in terribilia quædā impellendi, atq; item oblectamēta, in hisq; multo magis q̄ igni aurū examinant̄: ut ita cōperiamus, si extet aliquis inter eos qui non facile irretiat, sitq; cōpositus in omnibus, suisq; ipsius custos optimus, & eius quā didicit musicę cōseruator, cōcinnusq; & consonū se in his omnib⁹ præbeat. Qualis uir esset & sibi & patriæ utilissimus. Atq; is qui singulis ætatibus semper pueritia, adolefcētia, matura ætate probatus est, & immaculatus existit, custos & princeps est ciuitatis cōstituendus, Honores huic tribuēdi & uiuenti & mortuo sepulchrorū & aliorū monimentorū maxima munera sortienti. Qui uero talis non sit, abijciendus est. Huiusmodi igit̄ ô Glauco delectus & institutio

principū & custodum esse debere mihi uideť, ut summatim potius q̄ exacte sit dictū.

Idem & mihi uideť. Igit̄ uerisime uocabunt̄ hi quidem custodes omni ex parte, t̄ externorū hostiū, q̄ internorū amicorū, ut isti nolint, illi nequeāt malū aliqd machinari. Iuuenes aut̄ quos paulo ante custodes nominabamus, recte auxiliarij defensoresq̄ institutionū ip̄orum principū appellabunt̄. Sic & ipse sentio. Quis itaq̄ modus erit quo ex his mendacijs quæ aliquando decent, quemadmodū & nos in superioribus generosum quiddā mentientes induximus, persuadeamus prius quidē principibus? sin minus, saltē reliqs ciuibus? Quale istuc ais? Nihil noui equidē, sed Phoeniciū quiddam: quod ante quidē apud multos factū est, ut poetæ dixerūt & persuaserunt, nostris uero tēporibus minime: nec scio si futurū unq̄, persuadere certe est arduū. Quam pigre ad dicendū uideris accedere. Videbor equidē tibi postq̄ dixero, haud ab re piger.

Dic age, nec timeas. Ecce iā dico, quanq̄ nescio qua audacia quibusq̄ uerbis t̄rens dicā: atq̄ aggrediar primū ipsi principibus & militib. suadere, deinceps aut̄ & reliquis ciuibus, quod ea quib. nos ipsos enutriuimus erudiuimusq̄ tanq̄ somnia uisi sunt circa seip̄os oīa habere. Erant aut̄ tūc reuera sub terra, intus formati & enutriti ipsi, & arma eorū & supellex omnis. Postq̄ uero omnino perfecti fuerunt, terra ipsos ut mater eduxit. Et nūc quidē tanq̄ matri ac nutrici, regioni huic in qua sunt, cōsulere debent, atq̄ succurrere si quis eā inuaserit, deq̄ cæteris ciuibus tanq̄ de fratribus terra genitis, cogitare. Nō ab re iam ante pudebat hoc mendaciū dicere. Recte admodū, sed audi iam reliquū fabulæ. Estis utiq̄ oēs in ciuitate tanq̄ fratres, (Sic em̄ dicemus apud eos fabulantes) sed cū deus formaret, quicunq̄ uest̄rū ad imperandū idonei nati sunt, aurū in eorū generatione ipsis admiscuit, propter quod honoratissimi sunt. Illis autē qui ad auxiliandum, argentū indidit. Ferrū deniq̄ atq̄ æs agricolis & alijs opificibus. Tanq̄ igitur eiusdem generis oēs, similes uobis plurimū generatis. Euenit aut̄ quādoq̄, ut ex aureo nascat̄ argenteus, & ex argenteo similiter aureus cæteraq̄ ita uicissim. Quapropter ipsis principibus & primo & maxime deus præcipit, ut nullius rei maiorē curam custodiamq̄ suscipiant q̄ natorū, ut dignoscant quid ex quatuor his potissimū, illorū animis sit immixtū: & si quis ex ipsis nascat̄ æneus aut ferreus, nullo pacto misereantur, sed honorē illi nature conuenientē tribuentes, inter opifices uel agricolas mittant. Rursusq̄ si ex illis nascat̄ aliquis aureus uel argenteus, honorantes extollant partim quidē in custodes, partim auxilios: quasi oraculū sit, tum rempublicā periturā, cum ipsam uel æneus custos uel ferreus gubernabit. Habes ne quomodo huic fabulæ fidem adhibeant? Nullo modo, quo pacto isti: quo aut̄ modo istorū filij ac reliqui posterij, habeo. At hoc bene se haberet ad maiorē curā sui & ciuitatis habendā. Ferme quod dicis intelligo. Et hoc quidē illuc tendet, quod oraculum perducat. Nos aut̄ hos terra genitos armantes ducentibus principibus producamus. Profecti aut̄ explorent, ubi nam in ciuitate sit optimū castra ponere, unde & eos qui intus sunt, maxime cohibeant, si quis nolit legibus ipsis obtēperare: & eos qui extra, repellant, si hostes tanquā lupus ad ouile perrexerint. Cum uero castra posuerint, & quibus oportet sacrificauerint, tabernacula struant. Sic ne? an aliter? Sic certe. Num huiusmodi qualia contra hyemes & calores sufficiāt? Quid nī? habitatiōes em̄ dicere mihi uideris. Sic aio, sed militares nō opulentas & mercatorias. Quo differre asseris hoc ab illo? Conabor equidē declarare. Grauisimū quippe omniū, & turpissimū pastoribus esset, si ita canes gregis custodes futuros nutrirēt, ut ex intēperantia, aut ex fame, aut ex aliqua alia mala cōsuetudine, canes ipsi aggrediant̄ pecuaria lædere, & pro canibus similes lupis efficiantur. Graue nimīū. Omnino itaq̄ nobis cauendū, nequid tale aduersus ciues efficiant, qui defensores adhibent̄, cum ipsis ualentiores sint, neq̄ beneuolorū loco sociorum, agrestibus dominis se similes præbeāt. Cauendum sane. Nōne maxima esset adhibita cautio, si re uera præclare educati sint? Sunt quidem. Hoc quidē ō amice Glaucō, asserere non decet, quod aut̄ nuper dicebamus, nimīū decet, quod oportet ipsos rectā, si qua est, cōsequi disciplinā, si modo mites futuri sunt & sibi inuicem & his quos custodiūt. Et recte quidē. Ad hāc igit̄ disciplinā quisq̄ sanæ mentis diceret, habitationē & reliquā supellectilē ita adhibendā, ne ipsos quo minus optimi uiri essent phiberet, neq̄ eos ad cæteros ciues lædēdos induceret. Et uere quidē. Inspice igit̄ an

tali quadam ratione eos oporteat & uiuere & habitare, si quidem futuri sint tales. Primo quidem nemo proprium quicquam possideat, nisi quatenus summa cogat necessitas. Deinde neque domum neque penu habeant, quò non omnibus pateat aditus. Quæ uero ad uictum pertinet, tanta sint apud eos quantis indigent militares athletæ temperati ac fortes: accipiantq; ex instituto ab alijs ciuibus mercedis tantum custodiæ gratia, ut exacto anno, neq; desit quicquam, neq; superfit. Conferentes autem se ad commensationes, perinde atq; in castris, cõmuni uescantur conuiuio. Dicendumq; est illis; aurum & argentum diuinum à dijs in animo eos habere, neq; humano auro indigere, neq; sanctum esse, illius possessionē admixtione mortalis auri inquinare. Nempe ex uulgi pecunijs multa impia prouenerūt: quod uero inest illis aurum, prorsus immaculatum. Profecto solis iplis ex omnibus qui sunt in ciuitate, tangere aurum aut argentum, aut sub tecto suo recipere, aut circūferre, uel ex ea materie bibere, nefas. Hoc ergo pacto & sibi & ciuitati salutem parerent. Si quando uero domū sibi aut agrum aut pecuniam priuatim possederint, administratores familiæ, & agricolæ pro custodibus erunt, & uice eorum qui ciuibus auxilio sint, domini eorum intenti efficientur: & ipsi odio habitū, odioq; alios habentes, & insidias parantes, pariterq; patiētes, uitā uniuersam degent. Vbi multo magis ciues quàm externos hostes timebunt, accedentq; iam tunc proxime ad perniciem tam ipsi quàm reliqua ciuitas! Horum igitur omnium causa dicamus custodes ipsos circa domū & reliqua omnia ita instructos esse debere. Hæcq; lata sit lex, an non? Sic esto.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI
in Dialogum quartum De iusto.

IRADITVR in quarto libro modus possessionis atq; ciuitatis, ut neq; diuites nimium ciues sint, neq; pauperes. Putat enim tam ex nimia copia quàm inopia seditioses oriri, ciuitatemq; dissuipari. Iudicat præterea ciuitatē illam non esse unam, sed plures, in qua alij quidem pauperes sint, alij uero diuites: atq; ut fieri solet, diuites contemnant pauperes: hi uero erga illos, & inuidia afficiantur & odio. Vnde sensim descendit ad mysterium suum, ut omnia uidelicet sint cõmunia, ne alij minus, alij uero plus habeant, & inde inuidiæ, mendaciæ, furti, & hinc luxuria, superbia, pigritiæq; nascantur. Adde quod possessio rerum tam excedens quàm deficiens, non solum moribus & concordie, sed ingenio etiam & artibus obest. Docet non diuitijs, sed uirtute seruari ciuitatem, magnaq; gerere. Item quamlibet ciuitatis partem nõ ita disponendam esse ut in seipsa quàm optime habere se uideatur, sed ut cunctis conferat, cõmuniq; ciuitatis totius conducat bono. Alioquin neq; ciuitatem ipsam, neq; partes ullas posse consistere. Addit præterea ciuitatis augendæ modum, quatenus scilicet ciuitas una permaneat. At cum primum perdi unitas posse uidetur, non esse ulterius augendam. Præcipit ergo, ut neq; exigua, neq; uasta sit ciuitas, sed mediocrius equalisq; & cõcors, quo eius unitas cõseruetur. Quoniã uero messem frustra sperat qui negligens fuit in seminando, idcirco totū studiū circa pueritiã adulescentiãq; adhibendū esse iudicat, quasi circa mesis urbane sementē, adeo ut etiam uerborū, ludorum, gestuumq; singulorū ratio diligēs circa pueros adolentesq; habeatur. Alioquin si negligatur hæc ætas, nõ aliter circa leges quotidianas frustra laboratum iri, quàm si quis pharmacis cum quotidie curare contenderit, qui nullū seruare uelit in uictu temperantiæ modū. Inter hæc considera ludos in studia sensim, moresq; conuerti. item sicut homini & natura robusto, & uictu prudenti atq; tēperato, nullis pene unquã opus est medicinis: ita ciuitati & optime ab initio constitutæ, & in ea forma perseuerãti, neq; multis ab initio legibus, neq; quotidianis deinceps cõstitutionibus opus esse. Malas uero reipublicas, in quotidiana quidē per nouas leges curatione uersari, nunquã uero bene ualere. Quas propter in hac reipublica tanquã optimas, Plato nullū circa leges adhibuit studiū, sperans prudentes bonosq; uiros leges esse uiuentes. De legibus uero sacris quid? Multo certe minus in his censuit laborandū. Nemo enim qua ratiõ colendus sit deus intelligit unquã, nisi prius intelligat deū. Diuinum uero solem nisi ipso diuino sole se monstrante, uideri non possumus. Petendas ergo religionis leges ab Apolline, id est, diuino lumine, iudicat: petendas inquã nõ lingua, sed purgata mente atq; serena. Mitto quid hic de historia tangat oraculorū. Hæc enim notissima sunt. Allegorice uero significat Apollinē, id est, diuinū lumen: sedere, id est, firmiter adesse: mediæ terræ, id est, ubiq; rerū omnium penetrabilibus. In umbilico cõquiescere, id est, in mente à sensibus segregata, atq; instar figure motionisq; sphericæ in se reflexa. Præterea Apollinē omnibus esse patrium, id est, presentem & familiarē, atq; propitium: patrē quidem nascentibus, patriam denique reuertentibus. Constituta uero reipublica deinceps quatuor in ea uirtutes agnoscit. Prudentiã in principibus, id est recte custodiendi consulendiq; scientiã. Fortitudinē in militibus, id est, firmam sententiã inuitis tam illecebris quàm minis audēdi pro patria in periculis, quatenus leges magistratūq; præcipiūt.

Temperantiam in principibus simul & militibus, atque artificibus, id est, consensione quandam qua libenter cuncti conueniunt, ut alij quidem imperent, alij pareant: & inter eos qui parent, alij quidem in bello, alij in opificio parent: neque ob uoluptates ulla consensio talis impediatur, immo cupiditates inferiorum, superiorum imperio consilioque obtemperant. Iustitiam quoque in omnibus, per quam suum quisque, id est, ad quod & natura & studio est aptissimus, opus munusque exequitur tam publice quam priuatim communis commodi gratia, neque quisquam sibi uendicat alienum. Quod autem temperantiam appellauit Diapason harmoniam, intellige Diapason consonantiam resultantem ex dupla tensionis, uelocitatis, uehementie proportionem ad id quod duplo remissius est, tardiusque, & lenius. Ex qua quidem proportione dupla consurgit acuta, id est, octauae uocis excessus ad grauem, nec immerito. Prima enim proportio dupla inter duo & unum. In qua quidem proportione binarius numerus dum superare uidetur, unum re-creat, & geminat unum. Binarius deinde dum mouetur ac reuoluitur in seipsum, octo producit numerum solidum. Bis enim duo bis, octo conficiunt. Dicitur autem diapason, id est, per omnia. Consonantia enim eiusmodi, & omnes intra se continet, & replicatur in omnibus. Nec ab re Plato inquit, temperantiam, quasi diapason extendi per summos ciues infimosque & medios. In octaua enim & grauis uox, & acutissima est, sunt & mediae. Sed ut ad iustitiam redeamus, quemadmodum in diapason consonantia uox octaua cum graui adeo consonat, ut quae uox gemina est appareat una: sic in bene composita ciuitate temperantiae grauitas cum iustitiae robore tam apte congruit, ut duae haec uirtutes uix inuicem discernantur. Et uide quam opportune ex diapason consonantia uocis octauae Socrates se conferat ad iustitiam apud Pythagoricos octonario numero designatam. Cum enim iustitia sit equalis omnino pro cuiusque meritis distributio, ciuitatisque solidum fundamentum, iuste per octonarium describitur numerus. Hic enim numerus & solidorum primus est; primusque omnium in numeros ita soluitur pariter pares, hoc est in bis quaternos, ut nihil minus in numeros aequae pariter pares diuisio quoque ipsa soluitur, id est in bis binos. rursumque qua equalitate resoluitur, eadem quoque contexitur. Nam bis bini bis, octonarium, ut dixi, constituunt equalitatis iuste simulachrum. Quia propter Orpheum ubicunque diuinam iustitiam obtestari solebat, per numina octo iurabat, ignem, aquam, terram, coelum, lunam, solem, phanetamque, & noctem. In Aegypto quoque columna in signum iustitiae posita numina octo notabantur inscripta, quemadmodum testatur Euander, Saturnus, Rhea, Osiris, spiritus, coelum, terra, nox, dies. Denique caelestis iustitiae ordinem sphaeris octo digestum esse omnis arbitratur antiquitas. Socrates post haec ostendit iniustitiam esse subitum ciuitatis exitium, quando aliena singuli usurpantes omnia perturbant atque confundunt. Iustitiam uero ciuitatis ordinem esse atque salutem. Proinde ex manifestiori hac ciuitatis iustitia, ad occultatiorem transit in animo quasi latentem. Diuiditque trifariam animi uires, in rationem loco principis, & uim irascendi uice militum, naturamque concupiscendi opifici similem. Probatque unam in nobis esse animam, cuius, & in qua haec tres sint uires, non loco intra se, sed proprietate distinctae. Quod quidem & Peripateticos quosdam latratores refellit, & cuilibet diligenter legenti potest fieri manifestum. Hanc uero distinctionem adducit, ut pateat quomodo inter se anima atque ciuitas, & illius & huius iustitia sint persimiles. Inquit ergo. Cum nequeat anima per eandem suam uim circa idem simul opposita facere, necesse est eam tres saltem uires habere. Quippe cum eodem in tempore per libidinem rapiatur ad uoluptatem, & per rationem interim reuocetur. Item per libidinem retrahatur a praedio, per iracundiam prouocetur ad pugnam. Ex quibus patet rationem esse a libidine differentem, & ab eadem differre etiam irascendi uigorem. Differre quoque hunc a ratione patet, tum in pueris nondum utentibus ratione, iracundia tamen ualde feruentibus, tum in alijs multa per iram praeter rationis legem agentibus. Propinquiorem uero irascendi uigorem rationi ex eo esse probat, quod indignatio saepe rationi opitulatur contra libidinem. Concludit deinceps iustitiam unam cum temperantia esse legitimam quandam consensionem, tum in cuiuslibet animo trium quas diximus partium, tum in ciuitate trium his partibus consimilium. Consensionem inquam in gubernando, exequendo, obediendo, atque in proprijs muneribus peragendis, & alienis non usurpandis. Nec immerito hic iustitiam temperantiae germanam, nominat harmoniam, ex acutis uocibus & grauibus medijsque constantem, uocibus inquam principes & questuarios mediosque horum milites referentibus. Deinde ut quaestioni iamdiu adductae respondeat, quaerenti quidnam iustitia iniustitiaque in animo partant, dicit uirtutem esse animi sanitatem pulchritudinemque & robur: uitium uero morbum, turpitudinem, imbecillitatem. Siquidem uirtus cunctas animae partes, ut statuit natura, disponit & seruat. Vitium uero contra, naturae ordinem confundit atque perturbat. Quoniam uero quando deprauata omnino corporis est natura, praestat mori quam uiuere, etiam si externa nobis abunde suppeditentur, idcirco concludit illius uitam tanquam miseram esse ab omnibus fugiendam, in quo anima per quam uiuimus per uitium est deprauata. Postremo in ipso libri huius calce asserit eiusmodi animam ciuitatemque quam descripsit, optimam esse atque felicissimam. Animam ciuitatemque regiam, a regina uidelicet hominis ratione dispositam. Addit eiusmodi gubernationem tum regiam appellari, quando inter multos bonos excellat quidam manifeste omnium praestantissimus: tum rempub. optimatum, quando plures pariter uideantur excellere, omnino uero eandem esse gubernationem existimandam. Annuit quoque se in sequenti libro quatuor reliquas, tum animorum, tum rerum publicarum affectiones ordine distincturum.

DIALOGO

DIALOGVS QVARTVS

DE IVSTO

HIC Adimantus respondens, quid ô Socrates, afferes, inquit, si quis te dicat non multum hos viros beatos efficere, cum tamen ipsi sint quorum reuera est ciuitas, nihil autem ex bonis ciuitatis accipiunt, quemadmodum alij, qui & agros & magnificas domos supellectilemque huiusmodi domibus conuenientem possident, sacraque dijs priuata faciunt, hospites excipiunt, quae tu nunc dicebas, aurum & argentum adepti, & quaecumque ad felicitatem conferre putantur: isti uero tanquam auxiliarij quidam mercede conducti in urbe sedent, nihil agentes aliud quam custodiunt. Certe, inquam ego, ut qui uictum praeterea solum recipiant, neque mercedem ultra uictum, ut alij solent. Quocirca neque si proficisci priuatim alio uelint, licebit ipsis, neque quicquam scortis largiri, aut ad quauis alia pecunias erogare, eorum more qui beati putantur. Quae tu & alia multa huiusmodi reprehensione digna praetermittis. Atqui, inquit Adimantus, sint & ista in accusatione comprehensa. Queritur igitur, inquam, qua ratione defendamus superiora? Nempe istud quaero, inquit. Eandem, inquam, uiam illam ingredi entes, inueniemus, ut arbitror, quae sint dicenda. Dicemus porro nihil mirum fore, si ita isti felicissimi sint. Non tamen ad hoc respicientes constituimus ciuitatem, ut una aliqua nobis gens sit praecipue felix, sed ut quam maxime ciuitas uniuersa. Speramus enim in huiusmodi ciuitate iustitiam maxime inuenire: contra uero in ea quae pessime instituta esset, iniustitiam. Quibus inspectis, facile nos quodam diu quaerimus, iudicatos existimauimus. Nunc sane, ut opinamur, beatam fingimus, non ut pauci quidem in ea beati sint, sed ut ciuitas tota. Deinceps autem contrariam contemplantur: quemadmodum enim si quis nos figuram hominis depingentes uituperet quod pulcherrimis animalis partibus non pulcherrimos etiam colores apponamus: oculi enim pulcherrimum membrum non purpura, sed nigro colore essent depicti: decenter utique respondere uideamur, non oportere adeo nos pulchros oculos pingere, ut ne oculi quidem esse uideantur, ac neque caetera membra: sed considerare debere, si singulis decorem suum attribuentes, totum pulchrum reddamus. Sic neque nunc nos cogas, diceremus, ea custodes felicitate afficere, quae illos quiduis aliud potius quam custodes efficiat. Possemus enim & agricolas hortari, ut preciosissimo corporis cultu auroque ornati animi tantum gratia colerent terram: & figulos ut a dextra discumbentes, atque ad focum conuiuium celebrantes, missa rota quantum animo lubeat, figulinam exercerent: & alios omnes hoc modo beatos efficere, quo uniuersa ciuitas felix esset. Sed ne nos ita moneas. Porro si tibi parebimus, neque agricola, agricola erit, neque figulus, figulus, neque ullus alius formam habebit eorum ex quibus fit ciuitas. Sed aliorum quidem ratio leuior. Sutores enim facti deteriores deprauique, & simulantibus id esse quod non sunt, ciuitati nihil inferunt graue. Custodes autem legum & ciuitatis si non sint, sed appareant, uides ne ut omnem ciuitatem simul perdant? Rursusque custodes ipsi bene eam constituendi, beatamque reddendi soli oportunitatem habent. Quamobrem si ueros ciuitatis custodes quaerimus, minime eos eligere debemus, qui noceant ciuitati. Qui uero illud dicit, & agricolas non tanquam in ciuitate, sed tanquam in festa quadam celebritate discumbentes felices facit, aliquid certe aliud quam bonum considerat ciuitatis. Videndum igitur utrum ad hoc respicientes custodes constituamus, ut quam maxime felicitate abundant: an potius totius ciuitatis rationem habeamus, ut tota sit felix: auxiliarios autem istos atque custodes cogere & persuadere deceat illa facere, ex quibus optimus sit sui quisque operis artifex, caeterosque omnes similiter. Atque ita uniuersa aucta ciuitate, recteque instituta, sinendum ut singuli quatenus cuiusque natura capax est, beatitudinis sint participes. Probe, inquit ille, mihi loqui uideris. An & quod huic est proximum, inquam ego, uidebor tibi recte dicere? Quid maxime? Contemplare nunquid ista caeteros quoque artifices ita corrumpant, ut prauis sint. Quenam ista? Diuitiae uidelicet & paupertas. Qua ratione? Ita figulus diues factus uidebit ne tibi ulterius curam suae artis habere? Minime. Pigrior certe negligetiorque reddet. Valde. Quare & deterior figulus. Et istud. Rursus autem si propter inopiam instrumen-

tis

tis & reliquis quibus indiget ars, careat, & opera ipsa deteriora faciet, & filios ac ceteros quoscunq; docebit, deteriores artifices reddet. Quid ni? Ex utrisq; igitur tam opulentia quam paupertate, & praua artificum opera, & praua artifices ipsi fiunt. Sic apparet.

Que mala ex opulētia et paupertate oriātur

Alia ergo quædam inuenimus nostris custodibus obseruanda, ne ipsis inscijs in ciuitatem irrepant. Quænam ista? Opulentiam, inquam, & inopiam. Illa siquidem delicias, desideria, seditiones, rerum nouarum studium parit. Hæc autem cum rerum inuouatione illiberalitatem, & maleficia gignit. Sic est prorsus. Veruntamen ô Socrates, animaduerte quæso, quo pacto nostra hæc ciuitas cum pecunijs careat, bellum gerere poterit. præsertim si quando aduersus amplam opulentamq; ciuitatem arma capere cogetur. Constat utiq; quod aduersus unam difficile, sed aduersus duas tales, certe facilius. Quomodo istud ais? Quod æquum est utiq; dico. Principio si cõmittenda pugna est, nonne hi bellicis rebus exercitati, aduersus diuites pugnabunt? Fateor equidem istud. Quid uero Adimante? Unus pugil optime ad hoc instructus, nonne contra duos huius facultatis ignaros, diuites insuper ac pingues uideretur tibi facile pugnaturus? Haud fortè simul.

An fortè neq; etiã si licuerit subterfugiendo eius qui primus inuadit iclus euitare, dein de subita cõuersione eum cedere. Quin si sapius in sole & æstu id egerit, plures huiusmodi homines uir talis subiget. Nempe nihil mirum. An non putas diuites pugilum artis plus usu & notitia consequutos esse quam bellicæ? Equidem. Facile itaq; athletæ nostri, ut consentaneum est, cum duplis triplisq; ipsorum certabunt. Id quoq; admit tam. Nam probe loqui uideris. Quid si missa in ciuitatē aliam legatione, uera dixerint: quod nos quidem auro & argento non utimur, neq; nobis fas est, uos ergo bellum nobiscum gerentes, quæ alij possident, habetote: censes uero aliquos his auditis, contra canes duos aptosq; pugnare malle potius, quam unã cum canibus huiusmodi contra pingues oues ac molles? Haudquaquam mihi uidetur. Verum si in ciuitate una cæterorum pecuniarum cumulentur, caue ne minus pecuniosæ periculū inferat. Beatus es, quando quidem putas decens esse aliam quandam appellare ciuitatem, quam talem qualem ipsi constituimus. Quid prohibet? Ampliorem appellationem exigunt aliæ. Nam quæq; illarum, ciuitates multæ sunt, non ciuitas, ut his qui, quod prouerbio dicitur, ciuitates ludunt. Vna quæq; sanè duæ est saltem, inuicem dissidentes. Vna quidem pauperum, diuitum altera. Rursusq; in utraq; istarum permultæ: quibus, si ut unī intendas, penitus aberrabis: sin ut multis, tribuens ea quæ aliorum sunt alijs, tam pecunias quam potentias, aut & ipsos prætereas, socijs auxiliatoribusq; semper multis uteris, hostibus autem paucis. Et quatenus ciuitas ita ut nuper ordinata est, temperata existet, maxima erit. Non opinione, inquam, sed reuera maximã fore, etiã si mille duntaxat propugnatoribus constet. Ita enim magnam ciuitatem unam haud facile uel inter Græcos, uel inter Barbaros quandoq; reperies: quæ tamen huiuscemodī ciuitate multo maiores uideantur multis, inuenies. An aliter sentis?

Non aliter per Iouem. An non hic igitur pulcherrimus erit nostris principibus augendæ ciuitatis terminus, cui cum tanta fuerit, tantam regionem tribuere decet, reliquam autem dimittere? Quisnam terminus? Arbitror equidem, quousq; adaucta ciuitas una permaneat, eo usq; augendam esse, nō ultra. Præclare. Hoc præterea præceptum custodibus seruandum mandabimus, ut nec parua ciuitas, nec magna uideatur esse, sed una atq; sufficiens. Atqui leue quid forsã illis præcipiemus. Et istud leuius præterea, cuius in superioribus mentionem fecimus, cum diceremus oportere siue quis custos ignauus nascatur, ad alios mittere: siue ex alijs probus, ad custodes ipsos transferre. In quo plane offendere uolebamus, quod & aliorum ciuium unumquencq; ad unum id opus duntaxat ad quod natura est aptus, ducere decet, ut quisque unum aliquod suum opus exercens, non multi, sed unus existat, atq; ita ciuitas tota una fiat, non multæ. Est hoc etiam illo minus. Haudquaquam, ô bone uir Adimante, hæc multa ac magna, ut existimaret aliquis, illis præcipimus, sed leuia omnia exiguaq; si unum, ut dici solet, magnum seruent, immo uero pro magno, sufficiens. Quid istud? Educationem, inquam, & eruditionem. Nam si bene educati, uiri moderati euaserint, facile omnia ista discernent, tum alia quocunq; nos in præsentia prætermittimus, tum mulierum uirorumq; coniunctiones, & procreationes filiorum, quod uidelicet oporteat amicorū omnia hæc secundum prouerbum quam maxime esse cõmunia. Rectissime profecto ita fiet, Etenim res publica si

De educatione

Prouerbum

semel

semel cœperit bene, progreditur tanquam circulus semper proficiens. Quippe educatio eruditioq; bona seruata, ingenia quoq; bona efficit. Rursusq; bona ingenia educationem huiusmodi consecuta, meliora etiam quàm prius euadunt, tum ad alia, tum ad filios generandos, quemadmodũ in cæteris animalibus. Consentaneum id quidem. Denique, ut summam dicam, hoc diligenter est à ciuitatis tutoribus obseruandum, ne clam illis ignorantibus corrumpatur. Immo istud in primis curent, nequid præter ordinem à nobis datum circa gymnasticam & musicam innouetur, sed illum quàm maxime fieri potest quisq; sequatur. Et cum dixerit aliquis poeticum illud, homines uidelicet nouis cantibus admodum delectari, metuere debent isti custodes, ne sæpenumero poetam quis putet nõ cantilenas nouas, sed modos canendi nouos dicere, eosq; laudet. Oportet autem neq; laudare quicquam tale, neq; suspicere. Cauendũ sanè speciem musicæ nouam inducere, tanquam in toto naufragium. Nusquam enim musicæ modi mutantur, absq; maximarum legum ciuiliũ mutatione, ut ait Damon, cui & ipse assentior. Me quoq; scito, ô Socrates, assentiri. Arcem igitur quandam custodiae gratia, hi ipsi custodes circa musicam struere debent. Nempe eiusmodi præuaricatio clam ac facile surrepit. Certe iocis iusdam instar, atq; ita ut nihil lædere uideatur. Atq; paulatim nobis familiaris effecta, sensim in mores serpit & studia: ex his deinde ad commercia emergit amplior: demum à commercijs in leges respublicasq; erumpit magna, ô Socrates, cum petulantia atq; lasciuia, quousque tandem priuatim ac publice cuncta peruertat. An hoc ita se habet? Ita mihi uidetur. Ergo ut à principio diximus, statim à primis annis pueri honestis in iocis assuefaciendi sunt. Nam si iocis minus decentibus assuecant, nunquam legitimi probiq; uiri euadere poterunt. Quid nĩ? Quando itaq; bene incipientes pueri iocari ac ludere, legitimum per musicam morem imbibunt, in cõtraria his omnino ac superioribus musica tendit, atq; prosequitur erigere liquid antea in ciuitate iacebat. Vera loqueris.

Quæ igitur exigua uidentur esse ciuitatis instituta, ut dixi, hi reperient, quæ superiores omnia perturbabant. Qualia? Hæc uidelicet. Quemadmodum tacere debent coram senibus iuniores, cedere illis locum atq; assurgere, parentes colere: quis tonsuræ modus seruandus cuiq;, quibus uestibus calceis ue utendum, & omnino quis corporis ornatus conueniat, ac cætera generis eiusdem. An nõ putas? Equidem. Atqui legibus hæc præscribere, ineptum, ut arbitrator, uideretur. Nam neq; id usquam fit, neq; constarent hæc uerbis literisq; mandata. Quomodo enim? Apparet itaq;, ô Adimante, quale cuiusque fuerit puerilis educationis inĩtium, talia fore etiam quæ sequuntur. An non simile semper simile prouocat? Cur non? Ac tandem dicendũ id est in unum aliquod summum & potens, siue bonum, seu malum desinere. Quid prohibet? Hac equidem ratione nunquam statuere legibus hæc contenderem. Et merito quidem. Dic per deos, nunquid negotia ipsa forensia mutuaq; commercia & pacta in mechanicis artibus, item conuicia & uerba, citationes in iudicia, constitutiones iudicum, & siqua uel circa forum, uel portus, aut imponenda aut exigenda sunt uestigalia, uel omnino forensia quæq; iura, uel urbana, uel naualia, & reliqua id genus, an hæc, inquam, uel horum quicquam legibus constituere aggrediemur? Haudquaquã decet uiris bonis præclarisq; præcipere. Hæc enim plurimũ qualia & quomodo statuenda sint, facile ipsi reperient. Nimirum ô amice, si deus illis legum illarum quas supra posuimus, salutem præstiterit. Sin minus, ita utam ducent, ut multa eiusmodi legibus statuunt, corrigantq; semper & innouent, putantes ita se quod est optimũ assequi. Dicis nempe istos perinde uicturos, ac illos qui cum ægrotent, propter intemperantiam insalubrem uictum mutare nolunt. Sic prorsus.

Enimvero ridiculo quodam modo isti in morbis perseverare uidentur, curationibusq; suis nihil aliud assequuntur, quàm quod plures uehementioresq; morbos efficiunt, confiduntq; semper, siquis pharmacis agi consulat, bene se ualituros. Omnino tales sunt ita laborantium morbi. Quid uero? nõne hoc in illis gratiosum? quod omnium inimicissimum eum putent, qui uera monet, dicitq; nõ prius pharmaca, uestiones, incisiones, incantationes, ea ue quæ extrinsecus admouent, aut eiusmodi aliqua profutura, q; desinat quis ebrietati, uoragini, ueneri, otio indulgere? Haud admodũ gratiosum istud. Nam indignari aduersus eum qui utilia cõsulit, gratiam habet nullam. Ergo uiros huiusmodi, ut uideris, nequaquã probas. Minime per Iouem. Neq; etiam si ciuitas tota id agat quod modo

Institutio puerorum in iocis honestis

modo dicebamus, laudabis. An non idem quod isti facere tibi ciuitates uidentur, quæcum que male institutæ, ciuibus interdicitur ne totum ipsum reipublicæ statum moueant, alio quin capite damnentur quicunq; res innouant? Contrà quisquis præsentem gubernationem approbat, confirmatq; uoluntatesq; gubernantiũ aucupatus assentitur, suffragat, et explet, hic demum bonus uir, hic in rebus maximis sapiens, hic honore dignus existimetur? Idem prorsus facere mihi uidentur, neq; ullo pacto huiusmodi respublicas laudo.

Quid autem? nõne eorum fortitudinẽ, propensioresq; affectum miraris, qui has ciuitates curare contendunt? Admiror equidem, his exceptis qui ab ipsis falluntur, putatq; reuera ciuiles esse, quod uulgo laudentur. Quid ais? An nõ istis ignoscis? Nunquid existimas eum qui metiendi sit ignarus, si quando ceteri multi tales quadricubitum esse eum prædicent, effugere posse quin & ipse de se idem existimet? Non istud quidẽ. Ne igitur agre feras. Sunt enim hi quidem omnium modo quodam ridiculo gratiosissimi, qui leges ferunt in his quæ diximus, emendantq; semper, confidentes se finem aliquem reperiuros circa ea quæ inique in cõmercijs committuntur, & circa illa quæ ego paulo ante dicebam, ignorantes quod reuera tanquam hydræ capita amputant. Certe nihil aliud faciunt. Equidem speciem hanc institutionũ circa leges ac respub. arbitror uerum conditorem legum, neq; in male disposita, neq; in bene constituta ciuitate curiose tractare: in illa quidem, quoniam inutilia sunt huiusmodi instituta, neq; mouent quicq;: in hac autem, quia partim quisq; reperiet, partim suapte natura ex superioribus studijs proficiuntur.

Quid præterea restat nobis lege præcipiendum? Nobis quidem nihil. Apollini autem Delphico maxima, præclarissima, prima instituta. Quænam ista? Templorum constitutiones & sacrificia, cæteri q; deorum & dæmonũ atq; heroum cultus, sepulchra præterea & funera defunctorũ, & quæcunq; sunt ad eos placandos ministeria subeunda. Talia profecto neque ipsi scimus, et in ordinanda ciuitate nulli credemus alteri, si sapiemus, nulloq; alio utemur interprete, nisi patrio deo. Hic nempe deus in rebus huiusmodi cunctis hominibus patrius interpres, in mediâ terra super umbilicum sedens, exponit. Scite loqueris, atq; ita agendum. Cõstituta iam tibi õ Aristonis fili, sit ciuitas. Deinceps autem & luce alunde magna illata, per eam & ipse circumspice, & fratrem aduoca tuum, & Polemarchum, & alios insuper, ut experiamur si quo pacto iustitia et iniustitia ubi locorũ sint, uidere queamus: quo ue inter se discrepent, atq; utrum horum consequi debeat is qui beate uicturus sit, siue lateat, seu non lateat deos omnes & homines. Nihil, inquit Glauco, agis õ Socrates. Tu enim inuestigare pollicitus es, quasi impium futurum sit, si nõ pro uiribus fueris suffragatus iustitiæ. Vera admones, inquam ego, & ita certe agendũ. Oportet tamen & uos mihi adesse. Sic agemus, inquit. Spero itaq; hac ratione id inuenire. Nempe arbitror ciuitatem, si recte nobis fuerit constituta, absolute bonã existere. Necesse est. Cõstat utiq; quod sapiens est, fortis, & temperata, & iusta. Constat. Quocunq; horũ in ciuitate cõperto, reliquum erit quod nõdum inuentũ. Quid ni, inquit?

Si ex alijs quibusdã quatuor, unum aliquid in subiecto aliquo inquireremus, illudq; primo pateret, satis nobis esset factum: quod si tria reliqua prius comperiremus, ex hoc ipso quæsitum cognosceremus, quia constaret nihil esse aliud q; quod restaret. Probe loqueris. An non de istis etiam, quandoquidem quatuor sunt duntaxat, eodem modo querendum? Plane. Atqui ex his omnibus prima in ciuitate sapientia præfulgere uidet, aliquid ue mirandũ circa ipsam apparet. Quidnam? Sapiens mihi reuera ciuitas quã descripsimus, esse uidetur. Nam consulta est. Nõne? Est profecto. Etenim hæc ipsa in consilijs perspicacia, scientia quædam est. Non enim inscitia, sed scientia potius homines bene consulunt. Perspicuum id quidem. Multæ uero ac uariæ in ciuitate scientiæ sunt. Sunt. Nunquid propter ipsam fabricorũ scientiam, sapiens & bene consultata ciuitas appellanda? Nullo modo propter istam, sed fabrili. Non ergo sapiens appellanda est ciuitas, ex eo quod propter fabrilem scientiam de operibus ligno conficiendis, qua ratione peragantur, bene consultet. Non certe. An non forte propter scientiam, quæ ænea opera fingit: uel aliam talem? Certe propter nullam huiusmodi. Neque etiam propter scientiam cõsiliũq; fructuum ex terra producendorũ colligendorũq; sapiens nominatur, ac bene cõsulta, sed agricolaria. Sic opinor. Quid uero? Est ne aliqua scientia in ciuitate nuper à nobis condita, apud ciues ullos, qua non de re aliqua in ciuitate

ciuitate, priuata deliberatur, sed de uniuersa potius ciuitate, qua ratione et ipsa ad seipsam & ad alias ciuitates optime sese gerat. Est nimirum. Quanam hæc, & in quibus? Ipsa scilicet custodiendi diligentia, & in his principibus, quos modo custodes perfectos appellabamus. Propter hanc ergo scientiam, quo nomine ciuitatem nuncupas? In consultando perspicacem, ac reuera sapientem. Vtrum plures in ciuitate fabros ærarios, quæ ueros hosce custodes esse putas? An contra? Multo certe plures ærarios fabros. An non & reliquorum omnium artificum, quicumque aliqui esse dicuntur, isti paucissimi erunt? Paucissimi admodum. Ergo ex minima quadam gente suique parte, & ex scientia quæ in præsidente & principe parte inest, tota sapiens erit secundum naturam ciuitas instituta: atque id, ut uideatur, natura paucissimum rarissimum uel genus, cui conuenit esse huius scientiæ participes, quam solam ex omnibus alijs decet scientiam appellare. Verissima narras. Hoc itaque unum ex quatuor, non uides qua ratione inuenimus? Et ipsum. Et qua sit ciuitatis in parte locatum? Mihi quidem sufficienter uidetur inuentum. At uero neque inuentu difficile est, quid fortitudo sit, quæ uel ciuitatis in parte locetur, propter quam fortis ciuitas nuncupatur. Quonam pacto? Quisnam ad aliud quicquam respiciens ciuitatem uel timidam, uel fortem nominat, quæ ad eam partem quæ pro ipsa pugnat ac militat?

Certe nullus ad aliud. Neque enim alij in ipsa uel timidi, uel fortes existentes, auctoritatem habent, qua eam uel timidam, uel fortem reddant. Non certe. Fortis igitur ex parte sui aliqua ciuitas erit, ex eo quod in ea uim quandam habeat, quæ ratam in omnibus seruat opinionem, quod ea dumtaxat terribilia sint, & talia, quæ & qualia legislator in eruditione pronunciauit. An non hanc fortitudinem uocas? Non satis quod dixisti, percepi, dicam iterum. Conseruationem quandam fortitudinem esse dico. Quam conseruationem? Opiniones uidelicet lege per educationem conceptæ, qua iudicantur quæ terribilia sint, & qualia. In omnibus autem eam conseruationem esse dixi, hoc est, ut rata semper & ubique seruetur, siue quis doloribus afficiatur, seu uoluptatibus, aut cupiditatibus, aut timoribus, nec ullo pacto quis propter hæc ab ea dimoueatur. Cui autem simile esse id arbitror, si uis tibi aperiam. Cupio equidem. Nescis quod fullones, quoties uolunt lanas purpureo colore inficere, primo quidem ex tot coloribus album eligunt, deinde non mediocri opera præparant, ut quammaxime florem suscipiant, atque ita demum colore inspergunt purpureo. Quod autem ita est tinctum, indelebile permanet, neque sola aqua dilui, neque etiam additis his purgationibus, quæ ad abstergendum pertinent, aboleri flos ille coloris potest. Quæ autem non ita præparata sunt, scis qualia euadant, seu alijs coloribus, seu istis tingat aliquis, cum minus antea excoluerit? Certe deformia sunt, coloresque eorum facile diluuntur. Tale aliquid facere studuisse nos pro uiribus cogita, quando milites ipsos eligeuimus, eosque & in musica & gymnastica erudiebamus: atque existima nihil nos aliud excogitasse, quam ut nobis quæ optime persuasi leges instar coloris cuiusdam imbiberent: adeo ut eorum opinio de rebus terribilibus, deque cæteris omnibus immobilis perseveret, ex eo quod optima natura geniti fuerint, & decenti educatione nutriti, neque colorationem eorum delere ualeant purgamina ista ad diluendum uehementissima: uoluptas scilicet omni saponis acrimonia, aluminisque, & calcis ad expurgandum acrior, dolor item, metus atque cupiditas omni alio purgamine ad abstergendum potentiora. Hanc utique uim passim recte legitimamque opinionis conseruatricem circa terribilia eorumque contraria, fortitudinem uoco equidem atque assero, nisi tu forte quid aliud dixeris. At ipse nihil aliud. Videris enim opinionem eandem de eisdem absque disciplina conceptam, ferinam uidelicet & seruilem, haudquam existimare legitimam, sed aliud quiddam quæ fortitudinem nuncupare. Verissima loqueris. Admitto igitur hanc fortitudinem esse. Intellige insuper & ciuilem, atque ita recte accipies. Deinceps autem de hac si uolueris aliam diligentius pertractabimus. In præsentia uero non istud quidem, sed iusticiam quærebat. Ad cuius inuestigationem, satis de hac, ut arbitror, dictum. Præclare loqueris. Duo restant præterea in ciuitate consideranda, temperantia scilicet, & cuius gratia omnia indagamus, iustitia. Prorsus. An quoquo modo iusticiam iam ipsam reperire potuimus, ne rursus in inuestiganda temperantia immoremur? Haud uideo equidem qua ratione id fieri possit, quin neque uellem prius nobis iusticiam innotescere, quæ temperantiam considerauerimus. Quare si mihi obsequi uis, prius hoc quæ illud inuestigato. Volo equidem, ne sim iniurius. Inquire iam.

Ecce perquiro, atq; ut hinc intueri licet, consonantiæ & harmoniæ magis quàm superiora similis est. Quo pacto? Ornatus quidam est temperantiæ, & à uoluptatibus cupiditatibusq; quibusdam, ut perhibent, abstinentiæ. Dum uero temperatum hominem se ipso potentior, suiq; uictorem nescio quo modo esse dicunt, & quædã similia, tanquam uestigia nonnulla temperantiæ signant. An non? Maxime omnium; Nonne quod seipso potentius nuncupatur, ridiculum quodãmodo apparet? Quisquis enim seipso potentior, seipso quoq; imbecillior erit: rursusq; qui imbecillior & potentior. Idem quippe aliquis in his omnibus appellat. Quid ni? Atqui uidetur mihi id uelle sibi hic sermo, quod in hominis anima duo quædam sunt. Vnum quidem melius, alterum uero deterius. Et quãdo quod natura melius deteriori dominatur, tunc aliquis seipso potentior dicitur, atq; hoc sermone laudatur. Quoties autem propter improbam nutritionem uel consuetudinem aliquam, quod est melius, quum minus ipsum sit, deterioris multitudine superatur, hoc ex opprobrio quodam seipso imbecillius dicitur: & qui ita affectus est, intemperans appellatur. Sic apparet. Contemplare hanc nuper à nobis conditam ciuitatem, inueniesq; ipsi alterum horum inesse. Potentior quippe ipsam seipsa iure uocatam fateberis. Nam si melius in ea peiori imperat, temperata dicenda est, & seipsa melior. Contemplor equidem, ac uera loqueris. Enim uero plurimas uariasq; cupiditates, uoluptates, dolores, in his omnibus reperire maxime quisq; poterit, mulieribus & ministris, & eorum qui liberi esse dicuntur in ipsis plebeis abiectisq; hominibus. Omnino quidem.

Simplices autem & moderatas, quæ cum mente & opinione recta, ipsa ratiocinatione ducuntur, in paucis sanè reperiens, & his quidem natis optime & optime educatis. Vera hæc sunt. An non hæc in ciuitate hæc esse uides, atque hic cupiditates uulgi uiliumq; personas superatas à cupiditatibus & temperantiæ paucorum modestorumq; uirorum?

Cerno equidem. Siqua igitur ciuitas potentior cupiditatibus & uoluptatibus, atque item ipsa seipsa, hæc maxime talis appellanda est. Prorsus. Itaq; nonne iusta hæc omnia & temperata? Maxime. Atqui si in ulla alia ciuitate tam subditis quàm imperantibus opinio, quibus deferre potissimum imperium deceat, hæc inest, in hac præcipue inesse oportet: an non ita censes? Magnopere istud quidem. Quibus itaq; potissimum ciuibus inesse temperantiæ dices, quotiens sese ita habuerint? in principibus ne? an in subditis. In ambobus quodammodo. Cernis quàm apte uaticinati sumus paulo ante, harmoniæ cuiusdam esse similem temperantiæ? Cur nam? Quia non quemadmodum sapientia & fortitudo in partibus quibusdam iacentes, illa quidem sapientem, hæc fortem efficit ciuitatem, ita modestia quoq; sed instar harmoniæ quæ diapason dicitur, per totam ciuitatem diffunditur, efficiens ut in idem debiliores homines fortioresq; & medijs, prudentia, potentia, multitudine, pecunijs item aut alio quodam huiusmodi consonent.

Temperantia

quapropter rectissime possumus temperantiæ hanc appellare concordiam, deterioris uel delicti & potioris secundum naturam consensionem, quæ doceat, quem uel in ciuitate, uel in unoquoq; cõueniat dominari. Assentior equidem. Cum ita sit, tria iam nobis in ciuitate comperta sunt, ut ex his apparet. Reliqua uero species, propter quam præterea uirtutis particeps ciuitas esset, quænam erit? Constat hanc esse iustitiam. Constat plane.

Investigatio iustitiæ

Nunquid iam nos oportet, ô Glaucō, tanquam uenatores hunc cespitem circumdare, circumspicientes nequa ex parte iustitia subterfugiat, & ab oculis euanescens, sese occulat? Patet enim hic esse. Fige itaq; passim intuitum, atq; annitere siquo modo possis prior me eam cernere, ipsamq; mihi ostendito. Vtinam possim. Verum satius me uteris ut tali quodam comite, qui possim demonstrata prospicere. Sequere igitur, mecum Deum ante precatus. Efficiam quod mones, Ducas modo. Inaccessibilis hic locus atq; umbrosus esse uidetur, abdita certe imperscrutabilisq; latebra. Veruntamen pergendum est. Pergendum plane. Hic ego Glaucōnem inspiciens, Hui hui, inquam, mi Glaucō, uidemur uestigia quædam eius quod quærimus, nacti, apparetq; istud haud diu nos effugiturum. Faustus certe nuncius. Quàm molles hebetesq; sumus, ô Glaucō.

Quid istud? Iam pridem nobis ab ipso principio, uir beate, quod quærimus, ante pedes uoluitur, neq; ipsum inspeximus, sed æque ridendi fuimus, ut illi qui sæpe quod in manibus habent, perquirunt. Nos quoq; longe petebamus quod prope nos erat, uel fortè nos latuit. Quomodo istud ais? Ita. Nempe uidemur mihi dicentes istud pridem & audientes

dicentes, haudquaquam animaduertisse id quoquo modo nos dicere. Prolixum sane prooemium audire cupienti. Attende siquid dico. Nam quod principio passim statuimus faciendum, cum ciuitatem condidimus, id est, ut arbitror, uel species quaedam ipsius, iustitia. Nam diximus saepenumero, si recordaris, unumquodque oportere unum aliquid exercere eorum quae ciuitati conducant, ad quod ipsius natura esset aptissima. Diximus proculdubio. Etenim quod sua agere, neque in alienis curiose occupari, iustitia est, & ex alijs multis audiuius, & saepe ipsi diximus. Diximus plane. Hoc utique uidetur amice esse fit, quodammodo iustitia esse, sua scilicet agere. Scis unde istud conijciam? Nequaquam. sed dicas. Videtur mihi quod reliquum nobis est in ciuitate, praeter illa quae considerauimus, temperantiam, fortitudinem, prudentiam, hoc esse quod omnibus illis uim praebuit, qua & innascerentur, & innata perseverarent, quatenus ipsum adest. Atqui diximus iustitiam fore quod restaret, si tria nobis comperta essent. Necessarium id quidem. Verumtamen si iudicandum sit, quid horum potissimum cum inest, bonam efficit ciuitatem, ambiguum erit, utrum consensio imperantium & subiectorum, an legitimae opinionis seruatio in militibus, iudicantis secundum legem quae terribilia censenda sint, quae uel non: uel in principibus ipsis prudentia & custodia. An id potius bonam ipsam praeter ceteris reddat, cum inest pueris, mulieribus, seruis, liberis, artificibus, magistratibus & priuatis, quod uidelicet suum quisque unus unum egerit, minime per aliena uagatus. Ambiguum certe. quid nisi? Ergo uis ipsa sua qua quisque in ciuitate agit, de ipsius ciuitatis uirtute ex aequo cum sapientia eius, temperantiaque, & fortitudine certat. Valde. An non igitur iustitiam pones, quod cum istis ex aequo de ciuitatis uirtute concertat? Omnino equidem. Considera praeterea & hac ratione, nunquid tibi sic uideatur. An principibus in ciuitate mandabis ut iuste sententias ferant? Cur non? An iudicabunt alterius cuiusquam audi magis quam huius ipsius, ut singuli neque usurpent aliena, neque suis priuentur? Non alterius certe sed istius duntaxat. Tanquam id iustum sit? Nempe. Et hac quoque ratione asseritur sui cuique & proprii possessionem actionemque esse iustitiam. Est ita. Vide nunc quid & tibi idem quod mihi uideatur. Si faber opera coriarum aggrediatur, uel corarius fabri, uel instrumenta inter se commutent uel praemia, aut si idem utraque exercere coteridat, omniaque talia inuicem permulentur, nunquid commutationem hanc existimas magna quadam iactura afficere ciuitatem? Haud certe nimium. Quoties autem aliquis artifex uel alius natura quaestuarium, diuitibus elatus, uel multitudine copiaque, uel robore, aut eiusmodi alio quopiam, in militaris hominis ordinem transire conatur, uel miles cum sit indignus, in consulari nititur & custodis ascendere dignitate, & instrumenta uicissim ista praemiaque permulant, aut idem aliquis haec omnia simul peragere tentat, tunc arbitror confusionem peruagationemque eiusmodi uideri tibi ciuitatis totius interitum. Et maxime quidem. Cum ergo tria in ciuitate sint genera, horum confusio, alteriusque in alterum commutatio extrema ciuitatis calamitas est, & maxima corruptela. Penitus. Corruptelam uero summam ciuitatis tuae, non ne iniustitiam esse dices? Quid nisi? Hoc igitur iniustitia est. Rursus autem sic dicimus. Quaestuarium, auxiliarium, consularis generis actio propria; uno quoque suum opus peragente in ciuitate, contra ac confusio illa superior, & iustitia erit, & ciuitatem iustam efficiet. Haud aliter quam sic se habere uidetur. Nondum omnino istud debemus asserere. Verum si & in cuiusque hominis animo species eadem considerantibus nobis iustitia esse asseueretur, tum demum consentiemus. Nam quid aliud diximus; alioquin tunc aliud quicquam excogitabimus. Nunc autem disceptationi huic finem iam imponamus, secundum quam existimauimus, si plurium habentium iustitiam in maiori prius eam contemplaremur, facile deinde in homine uno nos quale hoc sit inspecturos. Visumque nobis est maius ipsum, ciuitatem existere, atque ita quam optimam potuimus eam condidimus, scientes in bona republica inesse iustitiam. Quare quod in illa nobis apparuit, referamus ad unum: & si idem ibi constet, satis nobis erit factum. Siquid autem aliud in uno appareat, rursus ad ciuitatem conuersi, haec examinabimus; ac forte alterna commutatione disceptantes, uelut scintillas, ex his iustitiam excutiemus, eamque iam cum clare micuerit apud nos ipsos stabiliemus. Scite loqueris, atque ita agendum: Nunquid quod idem appellamus tam maius quam minus, dissimile est quatenus idem, an simile? Simile certe. Ergo uir iustus a ciuitate iusta quo ad iustitiae speciem pertinet, nihil differt,

sed similis erit. Similis. Atqui ciuitas iusta esse tunc uisa est, cum in ipsa tria hominum genera pro natura cuiusque sic instituta erunt, ut unusquisque suum opus exercent. Temperata rursus & fortis & sapiens, propter alios quosdam eorundem generum affectus & habitus. Vera hæc sunt. Vnum quoque o amice ita censebimus, habentem eandem has eius in animo species, propter affectus eosdem, eadem nomina merito cum ciuitate sortiri. Necessesse est omnino. In leuem ne rursus amice de anima cogitationem incidimus, utrum tres in se species has habeat, nec ne? Minime mihi in leuem disceptationem delapsi uidemur. Forte enim quod dicitur, uerum est o Socrates, pulchra difficultia esse. Apparet utique. Ac certe scito o Glauco, nos ut mea fert opinio, nunquam ex discursibus huiusmodi qualibus in presentia disputatione utimur, exacte id comprehensuros: longior porro uia est, quæ ad hoc nos ducit. Forte tamen secundum ea quæ supra dicta & considerata sunt, facilius disceretur.

An non sat istud uideri debet? Mihi sanè in presentia id sufficet. Mihi quoque ualde sufficiens. Ergo ne te pigeat, sed considera. Profecto nobis necesse est confiteri, eandem in nobis species atque mores inesse, quas & in ciuitate. Neque enim aliunde in ciuitatem hæc deuenerunt. Ridiculum quippe esset si quis iracundam animositatem, existimaret nequaquam ex priuatis hominibus in ciuitatibus inuectam esse, quorum idem est captus, qui & Thracum, Scytharum, superiorumque gentium: aut sapientiae studium, non ex tali priuatorum instinctu qualis natura nostris hominibus est tributus: aut quæstus audivitæ, non ex ea singulorum hominum cupiditate, qua affecti apprime dicuntur Phœnicij, Aegyptijque nonnihil. Et maxime quidem. Hoc quidem ita se habet, neque difficile cognitu.

Questio de anima

Haud certe difficile. Id autem difficile iam, utrum uno quodam eodem singula hæc agamus, an potius tria quædam habeamus in nobis, quorum singulis, singula operamur: uno quidem discimus, irascimur alio, tertio concupiscimus uoluptates eas quæ ad nutritionem generationemque pertinent, ceteraque huiusmodi: uel tota anima unum quodque explemus, cum conciti rem aggredimur. Hæc haud facile pro rei dignitate discernerentur. Mihi quoque idem uidetur. Sic autem aggrediamur hæc distinguere, nunquid eadem sunt inuicem, uel diuersa? Quonam pacto? Constat plane idem contraria facere seu pati secundum idem & ad idem simul non posse. Quamobrem si quando reperiemus in ipsis hæc fieri, intelligemus non unum idem hæc esse sed plura. Esto. Animaduerte quod dico. Dic. Stare simul atque moueri idem secundum idem nunquid potest?

Nullo modo. Præterea hæc diligentius confirmemus, nequa procedentibus nobis ambiguitas forte suboriat. Siquis enim dixerit hominem stantem quidem, mouentem uero manus & caput, eundem stare simul atque moueri, haud quaquam ita dicendum censebimus, sed partem quidem eius manere, partem uero moueri. An non ita? Ita profusus. Quod si artificiosius & argutius iste luserit, asserens turbinem trochumque totum moueri simul & stare, quando in eodem puncto centrum aculeumque figens reuoluitur: uel aliud quicquam, dicens idem agere, cum eidem affixum cardini circumfertur: nequaquam assentiamur, quod non secundum eadem sui hæc tunc moueantur & maneant. Dicendum quippe habere ipsa rectum in se atque rotundum: & secundum rectum quidem stare, cum nulla ex parte declinent: secundum uero rotundum, circumuoueri. Quoties autem dum quid reuoluitur, in rectum quoque deuehitur siue ad dexteram siue ad sinistram, uel ante uel retro, tunc nusquam permanet. Recte admodum. Quare nulla ex his obiectionibus nos perturbabit, persuadebitque, quod idem quandoque simul secundum idem atque ad idem, contraria sit, uel agat, uel patiatur. Me quidem minime ista mouebunt. Veruntamen ne in istis obiectionibus enarrandis reiiciendisque utpote falsis, diutius cogamur iusistere, supponentes iam id ita esse, ulterius progrediamur, confessi inuicem, si quando aliter quam sic se habere hæc appareant, quæcumque ex his dicuntur, fore soluta. Sic nimirum decet. Nonne annuere & renuere, aggredi & declinare, asciscere & reiicere, inter se contraria pones, siue actiones seu passiones: Nihil enim interest. Contraria. Quid autem hæc? esurire, sitire, & omnino cupere, uelle, eligere, nonne ad eorum species referes, quæ modo diximus? Veluti semper cupientis animam nonne uel aggredi dices illud quod appetit, uel asciscere quod sibi adesse eligit, uel quatenus uult aliquid sibi porrigi, annuere, & illud ad se trahere, amantis more ut istuc fiat affectantem. Equidem. Quid uero, nolle, aspernari, negligere, non cupere, nonne in reiiciendi repellent

repellendiq; speciem, & in omnia illis contraria referemus? Quid ni? Cum hæc ita se habeant, speciem aliquam cupiditatū esse dicemus, & manifestissimas omnium aliarū cupiditates, sitim & famem? Dicemus utiq;. Et hanc quidem potus, illam cibi? Ita est.

Nunquid in quantum sitis est, alicuius præterea cupiditas est alterius quàm cuius nos dicimus, potus scilicet & sitis? Huius duntaxat sitis. Nunquid calidæ potionis, uel frigida, uel multæ, uel pauca? Vel in pauco qualis cuiusdam poculi? Vel potius si calor scienti inest, frigidi appetitum inducit: si autem frigus, calidi? Et si propter præsentiam multitudinis, multa sit sitis, multi auiditatem infert: si autem pauca, pauci? Ipsum uero sitire nunq; alicuius alterius appetitio est, quàm cuius suapte natura est, ipsius uidelicet portionis: rursusq; esurire, comestitionis? Ita certe ipsa cupiditas quæq; ipsius cuiusq; est solum, cuius ipsa natura est. Talis autem uel talis cuiusdam propter additamēta quædam dicitur.

Cauendum est autē ne quis nos improvidos turbet, inferēs neminē potum cupere, sed potū bonū, uel cibū, sed bonū cibū. Nempe bona omnes expetunt. Quare si sitis appetitio est, boni est, siue potiōis seu cuiusuis alterius est auiditas. Similiterq; de cæteris. Fortē nonnihil efficere uidebitur, qui talia dixerit. Veruntamen quotcunq; eiusmodi sunt ut alicuius sint, talia quædā talis cuiusdā sunt, ut arbitror. Ipsa autem quæq; ipsius cuiusq; duntaxat. Haud intelligo equidē. Non intelligis maius ipsum eiusmodi esse, ut semper aliquo maius existat? Plane. Nonne minore? Minore. Multo autem maius, multo minore, an non? Sic est. Et quondam maius, quondam minore, & futurū maius, futuro minore? Nihil prohibet. Atq; etiā plura ad pauciora, dupla ad dimidia & omnia talia, itemq; grauiora ad leuiora, & uelociora ad tardiora, & calida item ad frigida, omniaq; horum similia eodem modo inuicē referuntur? Certe. Nonne & de his quæ ad scientias spectant, eadem ratio? Scientia quidem ipsa rei ipsius quæ scitur, scientia est, uel cuiuscunq; alterius dicenda est esse scientia. At uero scientia quædam, & scientia talis rei, cuiusdam, & talis esse dicitur. Tale uero aliquid dico. Postquam ædificandarum ædiū scientia existit, ab alijs scientijs discreta est, adeo ut ædificatoria appellata sit. Quid ni?

Nonne ex eo quod talis sit, qualis aliarum nulla? Nempe. Ergo quia talis cuiusdā, ideo talis quædam effecta est. Eodemq; modo cæteræ artes omnes atq; scientiæ. Est ita.

Hoc itaq; inferre me uoluisse tunc dicit, si modo nunc intellexisti, quod quæcunq; eiusmodi sunt, ut alicuius sint, ipsa quidem sola ipsorum sunt duntaxat, talium uero quorundam talia quædam. Neq; uero ideo dico, quod qualium sunt, sint & talia, quia scilicet & agrotantiū & bene ualentiū scientia, bene uel male ualens & ipsa sit: bonorū item atq; malorū, bona rursus ac mala: sed quoniā nō illius ipsius duntaxat cuius absolute scientia est, euasit scientia, immo talis cuiusdā, hoc autē est salubre & insalubre, talis quædā ipsa quæ effecta est. Ex quo factum est, ut non amplius scientia simpliciter appelletur, sed quali quodam addito, medicinariā scientia. Teneo iam, mihiq; hæc ita sese habere uidentur.

Sitim uero, nonne his annumerabis, quæ id quod sunt, alicuius existunt? Est autem sitis? Annumero equidem, & potionis sitim esse dico. An non qualis cuiusdam poculi qualis quædam sitis? Ideoq; sitis ipsa, neq; multi, neq; pauci, neq; boni, neq; mali, neq; ut uno uerbo completam qualis cuiusdam, sed potionis ipsius solummodo, sitis ipsa natura est? Sic est omnino. Sipientis igitur anima quatenus sitit, non aliud appetit quàm bibere, idq; affectat, & ad ipsum fertur. Constat. Siquid ergo ipsam quandoq; retrahit sitientem, aliud quiddam erit in ipsa ab ea parte diuersum quæ sitit, & quasi bestia quædam ad bibendum impellit. Neq; enim fieri posse dicimus, ut idem aliquid eodem sui circa idem simul agat contraria. Non certe. Quemadmodum absurdum dictu est eandem sagittarij manum simul arcum intendendo protrahere atq; contrahere. Porro dicendum est, alteram esse manum quæ protrahit, alteram uero quæ contrahit. Ita profus.

Fatemur ne esse aliquos, qui cum sitiant nonnunquam bibere nolint? Multos, ac sæpe. Quid de ijs aliquis dicet? nonne inesse in horum anima aliquid, quod ad bibendum allicit: aliquid contra quod cohibet? quod quidem & aliud est, & ei quod allicit, dominatur. Mihi quidem uidetur. An non igitur quod prohibet ista, ex ratione inest, quoties operatur? Quæ uero cõitant atq; trahūt, ex affectibus perturbationibusq; sunt?

Apparet. Merito igitur duo hæc inter se diuersa existimabimus, & illud quidem quo ratiocinatur animus, rationale ipsius denominabimus. Illud uero quo amat, esurit, et sitit,

& ad alias libidines pronior labitur, irrationale, & auidum repletionis quarundam & uoluptatum. Diuersa profectio, inquit. Meritoque ita censebimus. Hæ itaque duæ iam in anima species, inquam ego, distinctæ sint. Illud autem quod ad irascibilem pertinet, quod uel irascimur, utrum tertium quiddam est: an alterius horum cognatum? Fortè etiam quod uoluptates cupit, est cognatum. Atqui credo hoc equidem ex eo quod audiui quondam: quod uidelicet cū Leontius Aglathonis filius ex Piræo sub boreali muro ad ciuitatē ascendens sentiret extra cadauera prope littus iacentia, simul & uidere cupiebat, & horrebat tamen, absterrebatque, uultumque tegebat, secum ipse pugnans, cupiditate denique superatus, ad cadauera directis & patefactis oculis aduentauit, dicens: Ecce iam uobis licet o infelices desiderium uestrum pulchro explere spectaculo. Audiui & ipse. Itaque sermo restatur, iram sæpe pugnare aduersus concupiscentiam, tãquam hæc inter se diuersa sint. Id certe significat. Nõne & alibi frequenter animaduertimus quando distrahunt aliquem præter rationem cupiditates, obiurgantem ipsum sese, & aduersus id sui quod trahitur indignantem? Et quasi duobus dissentientibus adiutricem rationi iram accurrere? Cupiditatibus uero coniunctam, nihil rationis uoluntati contrarium moliri: nec te arbitror unquam asserere, uel in te ipso, uel in alio tale quiddam deprehendisse. Nunquam per Iouem. Quid porro? Quando quis iniuriam inferre se putat, nõne quo generosior est, eo minus irascitur, dum esurit & alget, & aliud quoduis tale patitur ab eo quem iure hæc agere censet? Et quod iam dixi, ira illius in eum quodammodo non irritatur? Vera loqueris. Quid autem? quando iniuriam se pati quis putat, nõne tunc satagit & sæuit, & auxilium præstat ei quod iustum uidetur, famem, frigus, & cætera talia tolerans? Et ad uictoriam contendit, neque a generoso opere cessat prius quàm uel transegerit, uel obierit, uel tanquã canis a pastore, ira denique reuocatus ab ea quæ in ipso est ratione mitescat? Omnino hæc uis ei similis est, cui tu comparas. Etenim in nostra ciuitate auxilios ipsos tanquam canes posuimus obtemperantes principibus quasi quibusdam pastoribus ciuitatis. Optime quod dicere uolebam intellexisti. Sed unum & hoc insuper animaduertis? Quid istud? Quod in præsentia contra ac supra de iracundia iudicamus. Tunc sanè irascendi uim ad concupiscendi naturam referebamus. Nunc uero multum interesse dicimus, ac multo magis iram asserimus animæ partibus inter se dissidentibus pro ratione arma capeßere. Ita prorsus. Nunquid & irascendi uis est a ratione diuersa, uel quædam species rationis, adeo ut nõ tres in animo, sed duæ species sint, rationale & concupiscens? Aut potius quemadmodum in ciuitate apparuerunt tria quædam genera, quæ ipsam continent, quæstuarium, auxiliarium, consulatus, ita & in anima tertia quædam uis est iracundia, quæ natura ipsa rationis tutatur partes, nisi ex improba educatione fuerit deprauata? Necessè est ut tertia sit. Nempe etiam si alia quàm ratio apparuerit, quemadmodum supra uisa est, a concupiscentia differens. At uero facile id quidem patere potest. Nam in puerulis qui uis istud intelligat, qui statim nati iracundia pleni sunt. Rationis autem aliqui nunquam, multi sero cõpotes fieri mihi uidentur. Per Iouem præclare loqueris. Præterea in bestiis ira esse quisque ut ipse dicis comperiet. Testatur & istud Homeri illud quod supra induximus. Pectora castigans monitis affatur acerbis. Perpetere o cor, nam tu longe alias grauiora tulisti. In his porro Homerus tanquam hæc inter se differant, alterum horum obiurgare alterum facit, ipsam uidelicet rationem de meliori peiorique consultantem, irrationalem iracundia impetum cohibere. Recte admodum loqueris. In his itaque uix tandem consensimus, satisque inter nos constitit, eadem in ciuitate, eadem & in cuiusque anima genera esse ac numero paria. Sic certè. Quin & hoc necessariū est, quemadmodum & quo sapiens erat ciuitas, ita & eodem sapientè esse priuatū? Plane. Item quo fortis est priuatus aliquis & quomodo, eodem & ita fortè esse ciuitatē, & in ceteris omnibus ad uirtutē utraq; similiter se habere. Necessè est. Atqui & iustum o Glauco, uirū dicimus eadem ratione, qua dicimus ciuitatē. Necessariū id omnino. At nondū illud oblitum sumus, quod ciuitas ex eo iusta uisa est, quia cum tria in ea sint hominum genera, suum quisque explet officium. Haud certe mihi oblitū uidemur. Meminisse ergo oportet quod quisque nostrū, cuius singulæ animæ partes quod suum est agunt, & iustus erit & sua perages. Meminisse prorsus. Nõne rationali potētia cõuenit imperare, cum sapiens sit, geratque totius animæ prouidentia? Irascendi uero naturæ obsequi rationi, perque illā pugnare? Penitus

Penitus. Nónne ut supra tractauimus, musicæ & gymnasticæ mixtio atq; temperantia ut cōcordia ista sint, efficit? Vnum quidem horū intendens augensq; & nutriens præclaris sermonibus & disciplinis: alterū uero remittens, sedans, mansuefaciens per harmoniam atq; rhythmū? Maxime. Cumq; ita nutrita hæc fuerint, & quæ suæ sunt, reuera didicerint, & optime fuerint erudita, ardori cōcupiscentiæ præsidebunt: quæ pars animæ in quocūq; est plurima, neq; unquam pecuniarū possessione repletur: cauebuntq; ne corporaliū uoluptatū expletione adaucta grādiōr robustiorq; euadat, nolitq; suo duntaxat officio fungi, sed subijcere sibi illa contendat, quibus imperare natura non debet, atq; ita uniuersam omniū uitam peruertat. Sic prorsus. Quinetiā ab externis hostibus hæc animam omnem corpusq; custodit, dum illud quidē prouide consulit, hoc autem propugnat, obtemperat principi, fortitudīne quæ cōsulta sunt, peragit. Vera hæc sunt. Fortem profecto hac ex parte uirum quencq; uocamus, quando in ipso iracundiæ uigor ita insitutus est, ut in medijs uoluptatibus & doloribus, in sententiā suā persistat, non aliter esse de terribili & non terribili iudicandum, quā ratio ipsa dictauerit. Probe. Sapientem uero breui illa ex parte quæ & imperauit in ipsos, & ista dictauit, habēs in se ipsa scientiam qua discernit quid potissimū ex usu sit tam singulis quā uniuerso ex his tribus cœtui constituto. Certe. Temperantem rursus aliquem appellamus horum ipsorū amicitia atq; concordia, quādo & quod præsidet, & quod subest, in sententiā eandem conueniunt, rationem scilicet imperare decēre, neq; ab illa desciscendū esse. Temperantia profecto nihil est aliud & priuatim & publice. Iustus deniq; ex eo atq; ita erit quisque, ex quo sæpe iam diximus, & quemadmodū exposuimus. Necessē est, inquit, prorsus.

Quid porro? inquam. Estne aliquid quod hanc nostram usque adeo sententiā interturbet, ut aliud uideatur esse nobis iustitia, quā quod in ciuitate constitit? Mihi quidem non uidetur. Quinimmo, siquid adhuc inter nos in controuersia sit, sic iterum superiora penitus confirmabimus, absurda illa huic obijcientes. Qualia? Veluti si in hoc deliberare nos oportuerit de ciuitate illa, decq; homine eodem cum illa pacto nato atque nutrito, nunquid uir talis quum depositū auri uel argenti acceperit, uideatur quandoque fraudem excogitaturus. censet aliquem iudicaturum eiuscemodi uirum fraudem cōmittere potius quā secus affectos homines? Neminem prorsus. An non à sacri legijs hic, furtis, proditiōib; tam priuatim aduersus sodales, quā publice aduersus rempublicam innocens erit? Innocens. Atqui neq; perfidus uel iureiurando, uel quibuscunq; cōmercijs. Nullo pacto. Adulteria quidem, parentum contemptus, impietas in deos, cuiuslibet alteri potius quā huic conueniunt. Ita prorsus. Nónne horum omnium causa hæc est, quia quicquid in ipso est, suum opus exequitur, siue imperando, siue exequendo? Nulla certe alia. Quid? quæris aliud esse iustitiam quā hanc ipsam uim, quæ tales uiros, & tales efficit ciuitates? Ego quidē minime. Tandem nobis absolutum somnium illud est, quod nos coniecisse diximus: nempe quod mox incipientes condere ciuitatem, deo quodam fauente, in aliquod principium imaginemq; iustitiæ ingressi uidemur. Omnino quidem. Hoc autem erat, ô Glauco, propter quod confert quoddam iustitiæ simulacrum. Nempe debere qui natura corarius est, artem hanc exequi, aliud nihil aggressum: qui uero faber, fabricare. Similiterq; in cæteris. Apparet.

Reuera quidem talis iustitia est, sed non circa actionem exteriorē, immo circa interiorē suarum partium actionem uere ad ipsummet animū, & ad sua: dum nihil permittit ex suis aliena tentare, neq; sinit animæ genera opera inuicem confundentia per plura uagari: sed reuera propria recte digerit, suiq; est dominus, sese exornat, amicus sibi ipse effectus, in se tria ipsa contemperans tanquam tres terminos harmoniæ, Neates, Hypates, & mediæ, hoc est, octauæ uocis, & grauis, & quintæ, seu uæuis alia mediæ fuerit. Itaq; hæc omnia neiciens, ipseq; undiq; unus effectus ex multis temperās atq; concinēs, ita demum agit siquid agit, uel circa pecunias acquirendas, uel corporis cultum, uel etiam circa ciuilia, aut priuata cōmercia, in his omnibus actionem illam iustam & præclaram existimans, quæ habitum hunc peragit atq; seruat. Sapientiā uero operationi huic præsentē scientiam: iniustam autem operationem quæ hanc dissoluit, insipientiā: deniq; operationis huius ducem, opinionē. Vera prorsus, ô Socrates, loqueris. Si ergo nos inuenisse diximus iustum uirum, & ciuitatē iustam, quid ue in utrisq; iustitia sit, haud forte multum,

De iniustitia ut arbitror, mentiri uidebimur. Non per Iouem. Afferendum igitur. Proculdubio. Esto itaq; Enim uero deinceps de iniustitia considerandū uidetur. Plane. Seditionem quandam horum trium iniustitiam appellare decet, curiosamq; & uariam alieni operis usurpationem, & insolentem partis cuiusdam præuaricationē aduersus totam animam rebellantis, insurgentisq; ad imperandū regio animi generi, cui seruire eam natura iubet. Talia quædam ut arbitror, atq; horum turbationem erroremq; iniustitiam esse dicemus, & intemperantiā, ignauiam, insipientiam, & uniuersam deniq; prauitatem. Hæc prorsus ita se habent. Nonne fatiam perspicue patet, quid est iniusta facere & iniuriari, ac rursus quid agere iusta, quandoquidem iustitia & iniustitia patent. Quonam pacto? Quia nihil à salubribus & insalubrib; differunt. Nempe ut hæc circa corpus, sic circa animum se habent & illa. Quæ ratione? Salubria quidem sanitatem inducunt, insalubria morbum. Plane. Similiter quoq; iusta agere, iustitiā gignit in animo: iniusta facere, iniustitiā. Necessè est. Est autem sanitatem inferre, ita quæ in corpore sunt disponere, ut secundū naturæ ipsius ordinem inuicem superentur & superent. Morbum autem inducere, usque adeo corporis partes inficere, ut cōtra naturæ legem dominantur inter se subicianturq;. Est ita. Eadem ratione iustitiam præstare cuiquam, nihil est aliud quàm animi partes in ordinem suum digerere, ut ad naturæ normam pareant atq; imperent. Iniustitiam uero ut contra naturam exuperent inuicem ac succumbant. Prorsus,

Virtus sanitas Virtus igitur, ut apparet, sanitas quædam est, & pulchritudo, et robustus animi vigor.
Prauitas morbus Prauitas contra morbus, turpitudine & imbecillitas. Est ut dicis. Nonne igitur exercitationes honeste ad uirtutem acquirendam conducunt, turpes ad prauitatem deducunt?

Necessè est. Restat ut uidetur, discutiendū, nunquid prosit agere iusta, honesta colere, esse iustum, siue occultum id cuiq; sit, siue non: An iniuriari & iniustum esse, si modo non det pœnas, neq; fiat castigatione melior. Mihi quidem ô Socrates, ridicula discēptatio ista fore uidetur. Siquidē corporis natura corrupta, uidetur non esse uiuendum, neque etiam in summa epularum & poculorū omnium affluentia, cumctis diuitijs, & totius orbis imperio. Natura uero eius quo uiuimus, polluta atq; corrupta, num uiuendum erit, si quis quodcunq; lubet, aliud agat quàm hoc unum, unde ab improbitate iniquitateq; liberetur, iustitiam uero & probitatem adipiscatur, postquā talia hæc utraq; qualia narrauimus, apparuerunt. Ridicula profecto. Verum posteaquā eò deuenimus, ut quàm certissime fieri potest, quòd hæc ita se habent, perspiciamus, minime desistendum. Per Iouem minime omnium. Age igitur, inquam ego, huc accede, ut uideas quot species improbitas habet, ut mihi uidetur. Attende nunc. Nempe hæc digna spectatu. Sequor e-

Virtutis una species, prauitatis innumere quidem, dicas modo. Atqui tanquam è specula quadam, postquā huc ratiocinando concēdimus, una mihi species uirtutis occurrit, prauitatis innumera. Ex quibus quatuor quidem modi potissimū sese offerunt, quorum meminisse oportet. Quomodo istud ais?

Rerumpub. modi quinque Quot sanè rerumpub. modi sunt species suas habentes, totidem esse & animæ ipsius apparent. Quot? Quinq; rerumpub. quinq; rursus & animæ. Dic quales. Vnum aliquem reipub. modum esse hunc assero, quem exposuimus. Duabus uero appellationibus declarari potest. Nam si inter principes ciuitatis unus quidam sit omnium præstantissimus, regnum uocabitur. Sin autem plures, gubernatio appellabitur optimatū. Vera narras. Hanc unam ideo speciem esse dico, quia siue plures gubernent, siue unus, nullus qui ita, ut diximus, educatus & eruditus fuerit, quicquā existimatione dignum in reipublicæ legibus permutabit. Neq; enim consentaneum esset, inquit.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGUM quintum de Iusto.

NON sum nescius fore nonnullos qui Apologiam à nobis expectent, qua quintum hunc Dialogum communionem omnium in ciuitate ponentem, defendamus contra calumnias, tum maledicorum, tum etiam ignorantium. Verum legant Platonem ipsum, precor, legant diligenter, ac sine inuidia iudicent, Apologiam (scio quid loquar) nullam desiderabunt. Plato igitur Phœbus humani generis medicus, quem animaduertet & singulos homines & familias & ciuitates semper & ubiq; grauitè egrotare, neque ullis hæctenus ciuiliū medicorum medicamentis tot secula iam frustra curantium, uel liberari morbo, uel saltem leuari paulum, atq; minimum conualescere, tam prudenter quàm pie ad legem illam

Nam se contulit præcipuam apud medicos; qua medicine sanciant autores, si quis medicamentis talibus, puta frigidis, diu adhibitis minime conualecat, esse tandem rite ad calida transeundum. Cognoscens ergo genus humanum per leges distribuentes propria tot seculis nihil proficere, immo uero in deterius quotidie labi, non iniuria ad amicitie se transtulit leges, cõmunia inter amicos omnia fore iubentes, ut diuisione diuisionisq; & miserie sublata causa, concordiam, unionem, felicitatem consequeremur. Sed aliter rursus exordiamur. Socrates in principio quarti disciplinam educandæ iuuentutis cunctis legibus anteponebat, raptim attigit, uideri optimam disciplinam fore, fixorum, filiorum, rerum communio fiat. At quoniam res est & noua quamplurimis & plurimis inaudita, reuocatur ad eam statim in principio quinti declarandam apertius, & firmiter comprobandam. Iam uero & si à Critia & Timeo didiceris disciplinam similem extitisse quondam apud Græcos Aegyptiisq; Athenas, neque nimium admiraberis tanquam nouam, neque diffidenter audies tanquam penitus arduam, neque inuitus admittes quasi non bonam. Mitto quod multi tradunt apud Boemos Placam urbem aliquando similiter gubernatam. Atqui Dioscorus insulam in Oceano meridiem uersus describit, in qua præter cetera communes etiam sint uxores, uiriq; philosophie plurimum astrologiæq; studiosi. Pomponius quoque Mela testis est Garamantes in extremis Africæ partibus communia habere in republica omnia. Similem præterea bonorum fuisse communionem inter philosophos Brachmanas, Gymnosophistas, Essæos, Pythagoricos, & deniq; inter sanctos quondam Christiane reipublice fundatores, compertum habemus. Videmus quoq; seculis nostris illos duntaxat religiosos ad uirtutem felicitatemq; accedere, inter quos nihil est proprium. At enim si uxorum te communio turbat, primo quidem permissito apud Platonem rite ex lege fieri, quod apud adulterinos sacerdotes in commune fit sacrilegio. Deinde Platonem ipsum audito prius quàm iudices, altius in sua causa declamantem. In sequentibus nota primo quidem Socraticam providentiam, peius esse censentem in legibus constituendis errare, quàm hominem interficere. Eiusmodi namque error multos per multa secula interficit animos simul & corpora. Deinde modestiam difficilia diffidenter agredientem, & quasi inuitam atque compulsam. Tertio pietatem diuinum auxilium pro suo more in rebus grauibus inuocantem. Ac ne in legibus erret condendis, ab Adrastia dea petit opem, cuius mentionem quoque fecit in Rhedro. Adrastia hæc apud præscos theologos est potentissima incuitabilium regina legum, legum inquam tam Saturniarum ad mentes pertinentium, quàm Iouialium pertinentium ad naturas. Adrastiam dico diuinam providentiam, quatenus nihil uel oculos eius subterfugere, uel manus potest effugere. Nec ab re ubi optat firmissimas leges condere, quas neq; obliuio deleat, neque defraudet astutia; neq; uolentia frangat, & omnino nullus deuitet, Adrastiam obsecrat incuitabilia sancientem, quæ nullus queat effugere. Deinceps paulatim ad communem progreditur disciplinam, à uirorum uidelicet institutione ad institutionem similiter mulierum, mandans omnia priuata publicaq; tum pacis, tum belli studia, mulieribus cum uiris communia fieri, ne mancum sit genus humanum, eo tamen pacto ut in singulis grauiora uiris, leuiora mulieribus committantur. Similiter & alibi docet brachia quoque sic assuefacienda, ut singuli utrinque sint dextri. quos nominat amphibidexteros. ostendit autem id fore utile atque possibile, & quo pacto fieri debeat. Deinde aliam adducit communionem, uidelicet uxorum atque filiorum. Et ibi aduerte quanta ordinis providentia constituat Magistratus, præsides nuptiarum, & sacra, & tempora, & etates, cauens nequid intemperate fiat, uel inutile ciuitati. Ac post generationem quàm diligenter de natis cogitet nutriendis, ita tamen ut neq; uir, neque mulier proprium agnoscat filium, neq; filius proprios genitores, neque alios alij, sed seniores opinari cogantur, omnes penè iuniores esse filios uel nepotes: iuniores uicissim suspicari omnes seniores esse progenitores, æqualesq; similiter esse fratres. Inter hæc ubi nutritionem eius spernit, qui uel præter legem, uel ex inutili natus fuerit, uel inutilis, intellige non esse perdendum, sed in loco occultiori, uel in suburbij uilius nutriendum, extra exactissimam regulam illam qua nutriuntur hi qui assumendi ad custodiam iudicantur. Illum uero inferiori alendum regula ad minutura urbis uel agri ministeria suo tempore transmittendum, uel fortè ad urbes alias transferendum statim natum. Mox agnosce communis charitatis inuentum, ubi sic disponit singula, ut singuli eadem uel re, uel persona oculis demonstrata, æque iudicent, dicantq; hoc est meum. Quumq; sua cuiq; charissima sint, singuli cuncta curabunt, præcipue quum ad eiusmodi curam legibus quoque magistratibusq; adducantur. Hinc ergo incuria & negligentia nostra, qualis in omnibus est circa plurima, quasi à nobis sint aliena, tollitur. Tollitur & quotidiana fallacia qua iudicium nostrum in eo colendo quod proprium esse censemus, sulte decipitur. Tollitur denique extrema perturbatio, sollicitudo, miseria quæ ex insano priorum amore nos angit. Mitto quod adempta discordie causa & communis erit & integra charitas. Proinde attende quàm diligentes, quàm iustas, quàm mites statuat belli leges, quæ præmia uictores maneat, diuinitas scilicet quædam. Transferri enim hos inquit, in beatos demones hominum curatores, & quasi deos charos rite colendos. Quod uero de puerorum osculis dicitur, iocosum quiddam est Glauconis, & leuandi tædij gratia dictum. Adde & triumphale quiddam atque festiuum. Restabat probandum, cõmunionem hanc fieri posse, postquam fore optimam fuerat affirmatum. Primo igitur etiam si nequeat fieri, ostendit se non frustra hanc in medium adduxisse, uidelicet tanquàm exemplar in formandis ciuitatibus pro uiribus imitandis. Deinde demonstrat tunc demum posse fieri quædo philosophi gubernabunt,

neq;

neq; prius requiem ullam fore malorum. Quamobrem ad formandos philosophos tanquam futuros ciuitatis gubernatores opportune descendit, docens quale sit philosophi ciuile ingenium, qualis affectus atq; disciplina. Principio quantum plebei circa percipienda sensibilia hec inferiora auidi curiosiq; sunt, tantum ingenium philosophicū ad inueniendas ideales horum omnium rationes, auidum & propensum est, & sagax ipsius ueri uenator. Quoniam uero uere quidem res idee sunt, naturales autem forme sunt et imagines idearum, non iniuria plebeos inquit somniare, putantes que imagines sunt, esse res ueras. Philosophū uero solum inter alios uigilare. Et quoniam inter ens atque nō ens medium ponit, memento quinque gradibus omnia cogitari. Et non ens quidem purum dici quicquid fingitur infra materiam. Ens uero purum, puram mentem, ideamq; existere. Animā cōdumq; ens dici simul atq; non ens, uel delictet propter motum, magis tamen esse quā non esse. Materiam contra magis quodammodo non esse quā esse. Sed que natura composita sunt sub luna, esse pariter atq; nō esse. Circa ea que uere sunt cognitio ipsa uersatur. Circa ea que uere non sunt, ignorantia. Circa ea que pariter & sunt & non sunt, se reuoluit opinio. Ignorantiam quidem & opinionem tum plebeis tribuit, tum Sophistis. Cognitionem uero, id est scientiam duntaxat philosophis. Quod autem scientiam opinionemq; potentiam quandam nominat, intellige potentiam non informem, sed partim naturali forma, partim habitu præditam. Præterea ubi de ideis agit, ad quas philosophi refertur scientia, more suo inquit bonum, pulchrum, iustum. Ternarius hic numerus, modis tribus exponitur. Primo bonum sit Deus, Pulchrum mens angelica multiformis. Iustum celestis anima mundana iuste distribuens. Secundo bonum, forma ipsa actusq; diuine nature, Pulchrū eiusdem intelligentia. Iustum uoluntas eiusdem. Tertio bonum inter ideas est exemplar forme actusq; cuiusq; atque nature. Pulchrū exemplar ordinis qui ex qualibet forma in seipsa resultat. Iustum, exemplar ordinis qui à qualibet forma atque re refertur ad alias. Quando uero ipsi bono subdit malum, pulchro turpe, iusto iniustum, caue tria hæc opposite colles in ideis. Pone uero hæc tum in ipsa informitate & deformitate materie, quam in libro De scientia uocat exemplar diuinitatis expert, & in Politico dissimilitudinis locum: tum etiam in anima iam deprauata, & ad materiam omnino conuersa. Deniq; quod cunuchi ænigma puerile tangit, est eiusmodi. Vir non uir, uidens non uidens, percussit non percussit, lapide non lapide, auem non auem, super arbore non arbore, id est, cunuchus luscus percussit pumice alam uespertilionis super Sambuco. Sed id ridetis scio. Quod & ridiculi gratia est appositum.

DIALOGVS QVINTVS

DE IVSTO.

DIGNAM equidem ciuitatem huiusmodi rectamq; Rempubicā uoco, uirumq; talem bonum esse dico. Ac si recta hæc respública est, alias prauas appello, utpote quæ circa ciuitatis ipsius gubernationē & priuatorum disciplinam aberrent, quæ quidem in quatuor speciebus prauitatis sunt. Quænam istæ, inquit. Tunc ego nartare pergebam, qua ratione mihi singulæ ex sese inuicē dependere uiderentur. Verū Polemarchus, paulo enim à me longius aberat quā Adimantus, Adimanti post tergum sedens extendit manum, prehensq; supernè Adimanti palliū circa humeros, & eum paulisper ad se traxit, & os ad aures eius admouit, submissa uoce susurrās. Ex his autem quæ dixerit, nihil ipsi perceptimus nisi id unum, quod ait, permittemus ne? aut quid agemus? Cui Adimantus altius respondens, minime inquit. Ad hæc ego. Quidnam istud est quod nō uultis permittere? Te, inquit ille. Quid adeo? inquā ego. Declinare nempe nobis uideris, inquit, speciemq; totam disputationis huius non minimam subtere ne nobis exponas, atq; sutripere: putasq; latere nos, quod male dixisti, de uxoribus quidem & pueris, constare scilicet omnibus omnia sicut inter amicos communia esse debere. An non recte ô Adimante, dixi inquam? Recte nimirum, inquit, sed quemadmodum in alijs, ita in hoc explanare oportet, qua ratione ita se recte id habeat, quis communionis sit modus. Nam multi esse possunt. Ne igitur id prætermittas, quod minus nobis aperias quem tu potissimum dicas. Perfecto nos diu iam expectamus, sperantes expositurum te tam circa filiorum procreationem quæ sit generationis conditio, quā circa nutritionem, quæ educationis futura sit ratio, qualisq; debeat esse hæc omnis quam tu dicis, uxorū liberorūq; communio. Plurimum quippe, immo uero totum referte istud ad rempublicam ducimus, recte ne an non agatur. Nunc autem quum rempublicam aliam aggrediaris priusquam sufficienter tractaueris hæc, uisum id nobis est, quod & ipse audisti, ne te aliud quicquam aggredi permit-

permittamus, antequam hæc omnia quemadmodū cetera exposuisses. Me quoq; inquit Glauco, uobiscū sentire existimate. Equidem & Thrasymachus in hoc proculdubio nos cōuenire, inquit, omnes ô Socrates, puta. Quid agitis obsecro, quid me ita reuocatis? quàm grauem rursus tanquam à principio disputationem de Repub. suscitatis? Nempe ego quasi hanc iam peregisssem, mihi ipse congratulatus sum, satis esse factum existimans, si quis hæc boni consulat, sic hæc accipiens quemadmodum sunt dicta. Quæ uos nunc exigentes, nescitis quàm frequens disputationum instigetis examen. Quod ego tunc prospiciens, libēs cessi, prætermisicq; ne crebro nos tumultu turbaret. Quid uero, inquit Thrasymachus, conuenisse huc hos arbitraris, ô Socrates, ut aurum funderent, potius quàm ut sermones audirent? Vt sermones audirent, inquam, sed moderatos. Modus uero & terminus horum sermonū audiendorum ô Socrates, inquit Glauco, omnis uita est uiris mentem habentibus. Sed nos quidē mitte, tu uero ne graueris, si tibi uidetur, ea quæ perquirimus, declarare, quæ nostris custodibus circa mulieres & filios sit futura communiō, quæ ue nutriendorū puerorum ratio eo ipso in tempore adhibenda, quod generationem inter & disciplinam labitur, quæ laboriosissima certe esse uidetur. conare nobis hæc aperire. Haud facile, inquam, ô uir beate, explicari hæc possunt. plures enim in his quàm in superioribus insunt ambiguitates. Primo quidem an fieri hæc possint, dubitaretur. Quinetiā si possint, utrum optima ista sint, & quomodo, dubitabit. Quapropter difficultas hæc me dehortatur, uerentem ô dulcis amice, ne uotum quoddam & fictio esse mea hæc oratio uideatur. Ne pigeat, inquit, obsecro, neq; enim auditores habes ingratos, uel incredulos, uel maleuolos. O uir optime, inquam ego, num ut exhorteris me, hæc affers? Nempe. Contrā, inquam, omnino facis. Nam si ego persuadeam mihi nosse quæ dico, pulchre habet adhortatio hæc. Nempe tutum est & audendū, inter amicos prudentesq; uiros uera quæ quis cognoscit, de maximis preciosisq; rebus pronuciare. Cum diffidentia uero & ambiguitate uerba facere quemadmodū ipse facio, cauendum et fallax. Haud formidandum, inquam, ne risum audientibus moueam; nam puerile id quidem: sed ne à uero procul aberrans, & ipse falsitati succumbā, & amicos mecum traham in ruinam, & in his unā decipiamur, in quibus minime omnium errare cōueniat. Adoro itaq; supplex Adrastiam ob ea quæ dicturus sum Glauco. Reor enim minus eum delinquere, qui non sponte aliquem perimit, q̄ qui circa constitutiones de honestis & bonis, iustisq; fallit. Hoc autem discrimen subire præstat inter inimicos homines q̄ amicos. Quare melius ô Glauco, me consolare. At etiā ô Socrates, inquit Glauco, si quo pacto nos ex hac disputatione errare contigerit, absoluemus te uelut ab homicidio, & insontē in hac deceptione pronūciabimus. Ergo audacter disputationem ingredi. Porro innocens est, inq; qui illic absoluitur, ut leges docent. Ergo & qui hic absoluit, innocens. Dic igitur, inquit, hand ob causam. Dicere nunc rursus oportet, inq; quæ fortē deinceps dicenda erant. Fortē autem operæpretiū est, postea q̄ integrum uirile opus expressimus, deinceps quæ sunt mulierū referre, præsertim cum ad hoc ipse me cohorteris. Homnibus quidē natis & eruditis, quemadmodū supra narrauimus, ut mea fert opinio, nulla est alia recta filiorum mulierumq; adeptio atq; usus, q̄ ea uia gradientibus, quam ipsi à principio ingressi sumus. Et enim conati sumus tanquam gregi custodes, uiros foeminae præficere. Nempe, inquit.

Sequamur igitur generationē, nutritionemq; q̄ simillimā adhibentes, consideremusq; utrum ita deceat, nec ne? Quonam pacto, inquit. Ita: utrum inter canes gregis custodes, foeminas ipsas censemus unā eadem custodire debere quæ & mares, & unā uenari, ad cetera omnia cōmuniter facere. An foeminas quidem intus quasi domestica asseruare, tanquam ad forensia opera impotētes propter ipsum catulorum partum & nutrimentū: masculos autem labores subire, omnemq; armenti curam gerere? Communiter his, inquit, omnia tribuimus, nisi q̄ foeminis ut imbecillioribus, maribus ut robustioribus utimur.

Fieri ne potest, ut animal aliquo ad eadem utaris, nisi eadem ratione nutriueris, erudierisq;? Nullo modo. Si ergo foeminis ad eadem utemur ac uiris, in eisdē erudire decet.

Certe. Musica aut & gymnastica uiros in superioribus erudiuimus. Sanē. Mulieribus igitur artes hæc similiter & res bellicæ tribuendæ sunt, ad eadēq; uti his decet. Consentaneum istud quidē ex his quæ dicis. Forsitā multa præter consuetudinē ridicula uidebunt dicta circa ea quæ nunc induximus, si agantur uel dicant. Et maxime quidem.

Quid

Quid in his maxime ridiculum cernis? An quia nudas foeminas conspecturus sis in palaestris cum uiris certantes, non modo iuuenes, sed & uetulas, quemadmodum senes uiros in gymnasiis, quando una exercent, licet iam rugosi ueternosi que sint? Ita per Iouem. Nam ridendum id quidem, ut nunc res sunt, uideatur. Nos igitur postquam dicere coepimus, haudquaquam uereri debemus facetorum hominum dicacitates, quotcunque & qualescunque iaciant aduersus huiusmodi mutationem, quam circa musicam gymnasticamque inducimus, neque minus circa armaturam equestremque facultatem. Probe loqueris. Ergo postquam dicere coepimus, pergamus ad legis seueritatem, rogantes istos ne solito more nugentur, sed seria cogitent, admonentesque haud longum praeterisse tempus, ex quo Graecis turpia & ridicula uidebantur, quae hodie barbarorum plerisque ridenda uidentur, nudos uidelicet spectare uiros; & quando primum exercitationes huiusmodi aggressi fuerunt, in primis quidem Cretenses, deinde etiam Lacedaemonii, licebat profectio urbanis uiris qui tunc erant, haec omnia carpere. an non putas? Equidem. Verum postquam, ut arbitror, utentibus uisum est commodius nudato corpore quam operto homines exerceri, factum est ut quia optimum id fuerat ratione iudicatum, oculis ridiculum minime uideretur. Ex quo perspicuum est inanem esse eum hominem, qui deridendum quicquam praeterquam quod est malum existimat, qui irridere res ipsas aggreditur, aliam quampiam sibi proponens derisionis causam, quam quod insipidum atque malum, aut honestum quicquam et studio dignum existimat, alio respiciens quam ad bonum. Sic est omnino. An non in hoc primum conuenire oportet, utrum possint haec fieri, nec ne? Concedere insuper cuique ut pro arbitrio aduersus haec ambigat, siue ioco, siue serio, quis addubitare uoluerit, utrum in hominum natura possit foemina cum masulo in omnibus operibus communicare, uel in nullo, uel in quibusdam ualeat, in alijs uero nequaquam, ipsaque res militaris utro in genere horum sit? Nonne quisquis ita recte exorsus fuerit, ut decem est, recte etiam peraget? Maxime. Vis ergo ut nos pro aliorum causa, nobis ipsis dubitationibus aduersemur, ne sine defensione, quae sunt rationis alterius, oppugnemur? Nihil prohibet. Dicam igitur sub eorum persona hunc in modum. Nihil opus est o Socrates atque Glauco, ut alij nobis repugnent. Nam inter nos statim a principio condendae ciuitatis constitit, oportere secundum naturam unumquemque unum quiddam quod suum esset peragere. Constitit, quid nunc? Est ne igitur, ubi non longe mulier ipsa natura a uiro differat? Cur non differat? Ergo nonne opus utrique aliud pro natura utriusque est tribuendum? Proculdubio. Quid restat igitur, quo minus abheretis nunc, uobisque ipsis contradicatis, quando quidem asseritis uiros & mulieres oportere eadem operari, cum tamen natura ualde inter se discrepent. Habebis ne o mirifice uir, quid ad ista pro nostra defensione respondeas? In praesentia quidem, inquit, haud satis facile, sed orabo te atque oro, ut quid potissimum in nostri sermonis defensionem afferri possit, exponas. Haec quidem o Glauco, inquam, caeteraque generis eiusdem per multa iam dudum prospiciens timidus atque inuitus ad hanc legem descendebam de mulierum & filiorum adeptione atque nutritione. Profectio, inquit, non leue istud apparet.

Non certe, sed ita res se habet. Siue quis in stagnum breue prolapsus est, siue profundum in pelagus, nihilominus aqua in media natat. Prorsus, An non & nobis quoque natandum, conandumque ut disputationis undas incolumes euadamus, sperantes aut delphinum nos aliquem suscepturum subleuaturumque, aut aliam quandam occultam salutis causam nobis fore? Ita uidetur. Circumspice obsecro, si qua exitum nanciscamur. Attende itaque. Conuenimus profectio naturam aliam aliud opus tractare debere: Mulieris autem & uiri diuersam esse naturam. Diuersas naturas in praesentia iisdem studere rebus iubemus. In hoc illi nos accusant. Valde. Quam generosa o Glauco, contradicitoriae artis potentia est? Cur, inquit? Quia uidentur mihi permulti etiam inuiti in eam incidere, arbitrarique nequaquam litigare, sed differere, ex eo quod nequeant secundum species diuidentes, quod illis propositum est, contemplari, imo uero secundum ipsum nomen contrarietatem propositi prosequantur, contententes potius inuicem quam disputantes. Contingit equidem multis, sed nunquid & nobis idem nunc accidit? Et maxime quidem. Videmur sane in uiti contradictionem attingere. Qua ratione? Quod natura eadem opera eadem tractare non debeat, fortiter admodum & contentiose, si uerba inspicias, contendimus. Considerauimus autem nullo pacto quae species alterius et eiusdem uel naturae sit, & quorum respicientes

Taxatur elementus philosophicus

spicientes tunc describerimus, quando diuersæ naturæ studia diuersa, eidem uero eadem attribuebamus. Certe nequaquæ id cogitauimus. Cæterū licet nobis, ut uideatur, à nobis ipsis exquirere, nunquid eadem natura caluorū sit & comatorū, an cōtraria potius: ac postquæ concesserimus esse contrariā, si calui coria incidant calceosq; cōficiant, haudquaquā sinere comatos homines eadem facere t̄ sin autē comati, caluos nequaquæ permittere. At risu dignum id esset. An ob aliud ridendum istud, quæ quod tunc non omnino eandem & diuersam naturā posuimus, sed illam duntaxat dissimilitudinis & similitudinis speciem obseruauimus, quæ ad ipsa eadem studia pertinebat? Quemadmodum medicū & hominem habentem animū medicinæ studijs aptū, naturam eandem habere diximus. an nō censet? Equidem. Medicinæ uero aptū aliam, & aliam uirum promptū ad fabricandum. Omnino. Nōne & genus uirorum mulierumq; genus, si in artē aliqua aut studio nihil inter se differant, hoc utriq; assignandum esse dicemus? sin autē hoc ipso duntaxat discrepare inuicem uideant, quod fœmina quidem concipit, uir gignit, nihilo magis admittemus ostensum fuisse quod ad id quo de nunc nos loquimur, à uiro fœmina differat, sed adhuc censebimus, tam custodes quæ mulieres ipsorū eadem apud nos exercere debere? Recte nimirū. Nōne post hæc iubemus eum qui contraria dicit, hoc ipsum nobis ostendere, ad quam artem, quod ue officium ex ijs quæ instituendæ ciuitati conducunt, nō eadem sit sed diuersa uiri mulieris ue natura? Sic utiq; decet. Forte quod tu pauloante dicebas, alius quoq; diceret: subito quidem quantū satis sit dicere, nō facile esse: sin autem cogitetur, haud multū difficile.

Diceret utiq;. Vis ergo oremus eū qui hæc nobis opponit, ut aures nobis præstet, attendatq; si qua ratione illi ostendere queamus, nullū esse studiū ad res ciuitati subministrandas, mulieris propriū? Omnino. Age itaq; ad eum dicamus, responde, nunquid ita dicebas, ad aliquod opus aliquē apto ineptoue à natura ingenio præditū esse ex eo intelligi, quod ille facile quicquā percipit, hic difficile: & ille si breue quid à quoquā didicerit, ex eo ipse plurimū inueniat, hic autē cum plura didicerit excogitaueritq;, paulo post obliuiscit: & illi quidem corporis membra sufficiēter menti subseruiūt, huic autē repugnant? An alia præter hæc sunt, quibus hominem ad aliqua natura bene institutum, ab instituto malè distinguis? Nullus alia dicit. Scis'ne aliquid ab hominib. exerceri, in quo non omnia eadem uirorū genus & excellentius habeat quæ mulierum genus: an late uerbis uagabimur, texendi artificii cōmemorantes, placentarumq; & obsoniorū confectioem in quibus aliquid mulierū genus esse uideat, ubi perridiculum sanè apparet cum uincitur? Vera loqueris, quia longe in omnibus, ut ita dixerim, genus à genere superatur. Mulieres autē multæ multis uiris ad multa præstantiores. Vniuersum uero ipsum se habet ut dicis. Nullum igit̄ est ô amice inter eos qui ciuitatem curant, officii mulieris propriū quā mulier est, aut uiri proprium quā uir, sed æque dispersæ in animantibus utrisq; naturæ: & omnium quidem operū natura compos est fœmina, omnium & uir est compos: in omnibus autē imbecillior fœmina. Sic est prorsus.

Num uiris omnia præcipiemus, mulieri autē nihil? At quomodo? Est utiq; ut nos asseremus, inter mulieres quoq; alia medicinæ apta, alia minime: alia musica, alia natura à musica aliena. Quid nī? Et alia quidē ad exercitationes gymnasticas & rem militarem prompta, alia uero ad hæc inepta. Sic arbitror. An non & una quidē sapientia studiosa est, altera sapientiā spernit: & una elato animo, altera uero depresso? Et hoc assero. Est ergo & inter fœminas quædam ad custodiendum idonea, quædam minime. An non naturā quandam huiusmodi ciuitatem custodientiū uirorū elegimus?

Eiuscemodi certe. Mulieris itaq; & uiri eadem hæc natura ad ciuitatem custodiendam, nisi quod mulieribus ut imbecillioribus, uiris ut robustioribus est utendum. Apparet. Mulieres itaq; tales eligendæ sunt, ut unā cum uiris & colant & custodiant ciuitatem, postquā idoneæ sunt, & natura ipsis cognatæ. Prorsus. Studia uero nōne eadem naturis eisdem sunt tribuēda? Eadem. Longo tandē circuitu ad priora illa reuoluti sumus, cōcessimusq; haud esse contra naturā ut custodū mulieres musica & gymnastica exercean. Summopere. Quare neq; impossibilia, neq; pro desiderio cōmentitia, lege statuimus, quando quidē secundum naturā legem tulimus. Imò quæ his temporibus cōtra hæc fiunt, multo magis præter naturā sūt ut uideat. Videtur. Nōne

D d disceptant

Sic legendum uidetur, quare quæ aliter habet exemplar Grecum

Fœmina & uir æque ad omnia apti, sed fœmina imbecillior

disceptandum nobis erat, utrū possibilīa & optima diceremus, nec ne? Erat. Quod possibilīa quidē, cōstitit. Plane. Quod autē optima, post hęc asserendū. Pātet. Ad hoc ut mulieres ad custodiā sufficiētes euadant, nō alia opus est disciplinā q̄ ea qua uiros ad idem instruimus, præsertim cum eadem reperiatur in utrisq; natura. Non alia.

Quid porrò de hoc sentis? Quod petis? Quæro equidem utrū existimes inter uiros alios meliores, deteriores alios esse, an similes oēs. Nequaq; similes. In ciuitate igitur quam condidimus nunquid censes nobis præstantiores uiros effici custodes, eā quam dedimus disciplinā adeptos, q̄ coriarios peritia coriaria imbutos? Ridiculam rem quæris, inquit. Intellego equidem. Quid autē? nōne & reliquorū ciuium hi optimi? Et reliquorū. Quin & mulieres tales, erūt optimæ mulierū? Valde. Est ne aliquid melius ciuitati, q̄ uiros q̄ optimos, & mulieres optimas effici? Non est. Hoc autem musica & gymnastica, ut supra narrauimus, perficere possunt. Proculdubio.

Itaq; nō solū possibile, sed & optimū quiddā ciuitati, lege statuimus. Ita est. Nudandum igitur corpus erit mulieribus custodum, quandoquidem pro uestibus uirtutē induent. Cōmunicandumq; in bello & alia omni ciuitatis custodia atq; tutela, neq; aliud agendum. Horum tamen officiorū leuiora quæq; propter generis imbecillitatem mulieribus tribuenda. Qui uero nudas riserit mulieres, optimi cuiusdam gratia ita nudatas, inanem circa ridiculas nugas carpens sapientiæ fructū, neq; quid rideat, neq; quid agat, intelligit. Scite nanq; istud & dicitur & asseretur: quod utile quidem, honestum: noxium autē, turpe. Et maxime quidem. Hunc itaq; unā ueluti gurgitem enatasse dicamus, de mulierū lege tractantes, adeo ne omnino submergi cōtigerit, dum asseuerarem omnia cōmuniter exercere debere custodes apud nos tam uiros q̄ mulieres. Imò uero sibimet oratio nostra consonuit, quod uidelicet & possibilīa & utilia ferret.

Profundum certe pelagus euasisti. Haud ingens id esse dices, cum deinceps quod sequit, uideris. Dic iam ut uideā. Hanc quidē & priores cæteras, ut puto, hęc quoq; *Mulieres cōmunes* lex sequitur. Quænā? Mulieres scilicet has horū uirorum oēs omniū esse cōmunes, nullamq; priuatim alicui adhærere, ac rursus cōmunes filios, neq; patrē filiū suū nosse, neq; filiū suū agnoscere patrē. Multo certe difficilīus istud credit, quod uel possibile, uel utile sit. Haud quidē arbitror dubiū id cuiquā fore, quin utile sit, maximūq; bonū mulieres esse cōmunes, cōmunes & filios, si modo fieri possit. Verū arbitror plurimā in eo uersari controuersiam, nunquid fieri possit, nec ne. De utrisq; sanē summopere ambigetur. Dicis utiq; sermonum conspiracyem. Ego autē rebar me iam ab altero liberatum iri, si tibi uisum fuerit utile esse. Nam reliquum mihi fore, ut perquirerem utrum possibile sit an non. At latere non potuisti, dum fugeres. Redde de utrisq; rationem. Sustinenda mihi certe pœna est, sed hoc mihi indulge. Sine enim paulisper meo me arbitrato reficiam, quemadmodum qui pigri mente sunt, pascere se cogitatione quotiens soli proficiunt solent. Etenim huiuscemodī homines, antequā cōpertū habeant quo pacto fieri possit quod petūt, omittentes hanc curā ne nimio labore grauent, dum de possibili & impossibili deliberēt, quasi id iam sit quod affectāt, sibi persuadent: ac deinceps reliqua digerunt, oblectanturq; dum cogitant qualia præsentē illo facturi sint, atq; ita torpentem animum etiā languidiorem reddunt. Haud secus & ipse pigresco, cupioq; in aliud tempus disceptationē illam differre possibilīane ista sint an non. In præsentia uero quasi possibilīa sint admittens, perquiram si ipse permiseris, qua ratione hęc existentia principes ipsi disponēt, quod ue omniū utilissime erunt ista si fiant, tam custodibus quam ciuitati. Hęc conabor equidem prius tecum cōsiderare, illa uero posterius, si concesseris. Concedo equidem, considera iam. Arbitror igitur si modo erunt principes hoc nomine digni, eodemq; modo horū ministri, hos quidem uelle exequi quæ mandantur, illos autē præcipere, partim ipsis parentes legibus, partim imitantes, quatenus illis nos permiserimus. Probabile id quidem. Tu igitur legis conditor ipsis, quemadmodum uiros elegisti, ita & mulieres eligens, præbebis quo ad fieri potest consimiles inter se ingenio. Isti autē utpote ædes & comestationes cōmunes habentes, propriū uero nihil taliū possidentes, unā habitabunt, & inuicem cōgredientes in gymnasiis ac reliquo uictu, ab innata, ut arbitror, necessitate ad mutuā trahent commixtionem. An non necessaria tibi dicere uideor? Haudquaquam necessaria, *geometrica*

geometrica quadam necessitate, sed amatoria, quæ multo acrior est quam illa ad persuadendum vulgo atq; trahendum. Nimirum uehementer, inquam ego. Verum post hæc ô Glauco. sine ordine denudari inter se, uel aliud quicquã facere, neq; sanctum est in beatorum hominũ ciuitate, neq; iudices id permittent. Neq; enim iustum esset. Constat utiq; quod nuptias deinceps, quoad fieri potest, sacras instituemus. Essent autem sacra q̄ utilissimæ. Summopere. Quonam pacto utilissimæ erunt? hoc mihi dicas ô Glauco. Video equidem tuis in ædibus & uenatorios canes, & generosas aues frequentes. Nunquid ad istorum coitum generationemq; quandoq; animaduertisti? Quorsum istud?

Primum inter hos ipsos licet generosos, nonne sunt & fiunt præstantissimi quidam?

Sunt. Vtrum ex quibuscunq; æque fieri generationem permittis? An curas potius, ut ex optimis generetur? Ex optimis. Num ex tenerimis quibusq;, an senio confectis, an ætatis in flore potius constitutis? Ex his ipsis potius. Ac nisi hunc in modum generatio deducatur, longe deterius fore canum & auium genus existimas? Equidem.

Putas in equis cæterisq; animalibus aliter euenire? Absurdum id esset. Papæ ô dulcis amice, quam perspicacibus ac summis nobis est opus principibus, siquidem in hominum genere similiter se res habet. Habet utiq;, quid tum? Quia necesse est ut medicis multis utantur. Quando enim medicinis nullis indigent corpora, sed uictus duntaxat institutionem exigunt, medicum certe debiliorem sufficere arbitramur. Cum uero medicinis est agendũ, scimus fortiori quodam medico opus fore. Vera narras. Sed quorsum hæc? Nempe necessarium fore uidetur, ut frequenti mendacio & deceptione utantur principes ad subditorum utilitatem. Diximus autem supra huiuscemodi omnia pharmaci medicinæq; loco necessaria esse. Et recte quidem. In nuptiis itaq; & filiorum uero procreatione uidetur rectum hoc fieri nõ mediocriter. Quo pacto? Oportet profecto secundum ea quæ supra concessimus, optimos uiros mulieribus optimis ut plurimum congregari: deterrimos autem contra, deterrimis. Et illorum quidem prolem nutrire, horum minime, si armentum excellentissimum sit futurum. Et hæc omnia dum agantur ab omnibus

præterquam à principibus ignorari, si modo armentum custodum debeat seditione care-
re. Probe admodum. Igitur festa quædam erunt legibus designata, in quibus sponsos & sponsas congregabimus, sacra fient, & hymni à poetis nostris, celebratis nuptiis conuenientes. Numerum autem nuptiarum arbitrio principum concedemus, ut ad hostes ac morbos cæteraq; huiusmodi respicientes, eundem q̄maxime ciuium numerum seruent, ne ue populosa ciuitas nimis sit quoad fieri potest, neq; uacua. Recte loqueris. Sortes igitur quædam tali quodam artificio instituendæ, ut deterior ille in qualibet copulatione fortunam non principes culpet. Et maxime quidem. Enim uero his qui inter iuuenes præstantiores sunt in rebus siue militaribus, siue alijs quibusdam, munera ac præmia danda sunt, & talia permulta: quin & uberius mulieribus cõgrediendi licentia, ut ex hac simul occasione filij plures quam ex alijs, ex his serantur. Probe. Itaq; filios qui ex his oriuntur, suscipient ij qui talibus præident magistratus, siue uirorum, seu foeminarum, siue utrorunq; cõmunes enim uiris & mulieribus magistratus. Est ita. Accipientes utique præstantum hominum prolem, ad ouile portabunt, ad nutrices quosdam seorsum in ciuitatis parte aliqua cõmorantes. Eos uero qui nascuntur ex deterioribus, siue etiã ex quibuscunq; alijs, sed mēbro aliquo manci, in abditis ut decet locis abscondent. siquidẽ debet custodum genus purum fore. Nutritionem præterea & hi curabunt. Matres enim ad ouile cum lacte exuberabunt, trāsmissent, procurantes ne ulla suum agnoscere ualeat. Ac si hæc minus suffecerint, alias insuper lacte plenas adhibebunt. Prouidebunt quoq; ut medio cre temptis in lacte sugendo seruetur. Vigiliis item laboresq; cæteros nutricibus imperabunt. Plurimum facultatis ad procreandã prolem custodum mulieribus tribuis. Sic decet. Sed age deinceps, quod maxime intendimus, percurramus. Diximus plane ex robustissimis oportere filios procreari. Diximus. An non tibi quoq; uidetur moderatũ

adulti roboris tempus esse mulieri quidem annos uiginti, uiro autem triginta? Quis horum modus? Vt uidelicet mulier à uigesimo ætatis anno incipiens, usq; ad quadragesimum pariat: uir autem postquam acutissimum sui cursus uigorem transterit, annos scilicet triginta, inde usq; ad annos quinque & quinquaginta procreet. Profecto in his ætatibus uigor animi corporisq; consistit. Si igitur senior istis, siue iunior, generationem in
Dd 2 communi

De nuptiis
matrimonij

Actus generis
tionis apta

cōmuni attigerit, prophanum & iniquum scelus hoc esse censebimus, quasi foetus in
 ciuitate seratur, qui si latuerit, orietur non sub sacrificijs quidem & uotis, quæ singulis in
 nuptijs peragent sacerdotes omnes tam uiri quàm mulieres, & ciuitas uniuersa, precātes
 ut ex bonis meliores, ex utilibus utiliores, nascantur: imò uero sub tenebris ex acri qua-
 dam incontinentia. Recte loqueris. Eadem quoq; erit habenda ratio de illo, qui cum
 adhuc in generandi ætate fuerit, princepsq; non copulante, mulierem in ætate iam adulta
 constitutam attigerit. Nempe hunc asseremus puerum generare, spurium, incestum, at-
 que prophanum. Scite admodum. Quando igitur iam mulieres & uiri ætatem gene-
Que affinitas rationi aptam egressi fuerint, licere uiris dicemus, cuicumq; uoluerint, præterq; filiarum atque
seruanda sit matri, & filiarum natis matris uel maioribus cōmisceri: licere & mulieribus cuilibet copu-
 lari, præterquã filio atq; patri, ac superioribus & inferioribus eorundem. Cum uero hæc
 omnia mandauerimus, inter dicemus partum talem si cōtigerit, in lucem produci. Siquid
 autem coegerit, ita exponere præcipiemus, quasi eius nulla nutritio sit. Hæc quoq; pro-
 be dicuntur. Patres uero & matres & cæteri cognati quos memorabas, quomodo inuicẽ
 discernentur? Nullo modo, sed omnes quicumq; nascentur decimo mense, uel septimo
 ex ea die qua quis liberis operam dedit, masculi ab hoc filij, foeminae filiarum nominabuntur.
 Nati autem eum patrem uocabunt, natorum similiter filios ille nepotes esse dicet, isti au-
 tem superiores auos & auias nominabunt: ac eos qui illo tempore nascerentur, quo patres
 ipsorum matresq; inuicem generabāt, fratres atq; sorores. Atq; ita quod modo dicebam,
 nullo modo se mutuo tangerent. Fratribus autem & sororibus lex cohabitationem con-
 cederet, si fors dederit, & Pythia simul per responsa firmauerit. Recte admodum. Ta-
 lis utiq; erit ó Glauco, inter ciuitatis custodes mulierum filiorumq; communio. quòd au-
 tem congruat reliquo ciuitatis ordini, sitq; admodũ optima, oportet deinceps ratione con-
 firmare: aut quid agemus? Hoc omnino. An non conuentionis huius hoc est principi-
 um, ut à nobis ipsis sciscitemur, quid maximum bonum ad ciuitatis constitutionem in-
 ueniamus, ad quod respiciens legislator, leges cōdere debet, quid uel maximum malum?
 Consideremus deinde, an ea quæ modo narrauimus, ad boni ipsius uestigationem nobis
 conueniant, à mali autem uestigio dissonent. Maxime omnium. Habemus ne ullum
Nihil pernicio- perniciosius ciuitati malum, q̃ quod eam diuidit, & ex una plures facit, uel melius quic-
suis ciuitati q̃ quam eo quod ipsam uincit simul, & unã efficit? Non habemus. Nõne uoluptatis
diuisio, ut nihil dolorisq; cōmunio unit, quando ciues omnes maxime ex earundẽ rerum accessu uel de-
melius q̃ unio cessu pariter gaudent ac dolent? Et maxime quidem. Horũ uero diuersitas eam dis-
 soluit, quando eisdem ciuitatis & eorum qui in ciuitate sunt casibus alijs uehementer do-
 lent, alijs gestiunt. Quid nĩ? Ex hoc autem tale quid prouenit, quando nõ simul in ci-
 uitate hæc uerba uulgantur, Meum scilicet, & non meum, ac de alieno eodem modo.
Quam uim in Valde. In quacunq; igitur ciuitate complurimĩ ad idem secundũ eadem hoc dicunt,
ciuitate habeat Meum & non meũ, ea optime gubernatur. Prorsus. Et quacunq; q̃ optime ut unus
uerba hæc meũ homo affecta sit. Porrò quotiẽs alicuius nostrum percussus est digitus, tota corporis com-
& non meum munitio ad animam pertingens, in unam coordinationẽ eius quod in ipsa anima dominaẽ,
 sentit protinus, totaq; simul afflictã parte condoluit. Atq; idcirco hominẽ dolere digitum
 dicimus. Eademq; est de quauis alia parte & passione hominis ratio: de dolore uidelicet,
 cum pars aliqua doler: ac de uoluptate, cum aliqua sui parte reficit. Eadem ratio certe:
 & quod quæris, ciuitas quæ optime regitur, q̃ proxime ad hoc accedit. Quotiẽs, ut ar-
 bitror, ciuium cuiq; boni aliquid, uel mali continget, talis utiq; ciuitas suum esse clamabit
 eum qui sic afficit, atq; ideo tota uel lærabitur unã, uel dolebit. Necessè est ita in ciuita-
 te optimis legibus gubernata contingat. Sed hora iam est ut ad ciuitatẽ nostram redea-
 mus, & quæ nunc inter nos cōsiterunt, exquiramus utrum ciuitati huic conueniant ma-
 xime, an alteri potius. Licet prorsus. Sunt & in alijs ciuitatib. principes & populus,
 & in ista similiter. Sunt. Atqui omnes isti ciues se alterutrũ appellabunt? Quid nĩ?
De nominib. ci- Sed præter ciuis nomen, quomodo in alijs ciuitatib. populus principes uocat? In plu-
uim ac magi- ribus quidem dominos, in populari aut gubernatione principes. At nostrẽ ciuitatis po-
stratum pulus, quomodo ultra ciuis nomen principes nuncupabit? Seruatores auxiliariosq;.
 Quo aut modo isti populum? Mercedis tributores & nutritores. Qui uero in alijs
 præsunt, populũ? Seruos. Principes ipsi se inuicẽ? Conprincipes. Nostrĩ autem
 Concu-

Cōcustodes. Putas esse aliquē inter aliarum ciuitatū principes, qui ex collegis alium sibi propinquū, alium extraneum uocet? Equidem multos. Propinquū igitur tanq̄ suum & putat & dicit: extraneū uero, ut non suum. Plane. E nostris autem custodibus, est ne ullus qui collegarū quempiam extraneum arbitretur ac uocet? Nullus. Cuiusq; em̄ quis occurret, uel fratri, uel sorori, aut patri, aut matri, aut filio, aut filia, siue horum natis, seu maioribus putabit occurrere. Præclare loqueris. sed ad hoc quoq; responde. Vtrum ciuibus tuis nomina duntaxat inuicem propinqua familiaria lege statues: an præterea propinquitatis officia, ut uidelicet ita se gerant, ut appellationis ipsius dignitas postulat, seruentq; erga parentes, quæcunq; lex exhiberi illis præcipit, reuerentiam, curam, obedientiā: alioquin & deos et homines infensos habeant, utpote qui neq; sancta, neq; iusta agant, si contra fecerint? Alij ne in hac tua ciuitate sermones q̄ hi, cunctis ex ciuibus, protinus ad aures puerorū circumsonabunt, & aduersus parentes quoscunq; illis qui indicauerit, & aduersus alios genere proximos? Hi certe ipsi. Absurdū enim id esset, si domestica nomina tantū ore, sine officio proferrentur. In hac igitur ciuitate maxime omnium, uno aliquo bene uel male affecto, uno ore clamabunt omnes, Meum bene se habet, uel meum se habet male. Vera loqueris. Cum hac opinione ac uerbis huiusmodi sequi dicebamus, ut & uoluptates cōmunes sint & dolores. Et recte quidē. In eo igitur maxime nostri ciues inuicem cōmunicabunt, q̄ meum dicent: ex qua cōmunio ne sequetur, ut uoluptates & dolores cōmunes habeant. Penitus. Horum uero causa una cum reliqua ciuitatis constitutione, est ipsa custodum circa mulieres filiosq; cōmunio. Sic est omnino. Enim uero summū hoc ciuitati bonum esse confessi sumus, cum ciuitatē recte gubernatā similem esse diceremus corporis, cum singulis partibus suis circa uoluptatē & dolorem quoquo modo cōmunicantis. Et merito quidem concessimus. Maximi itaq; boni causa ciuitati nobis patuit esse ipsa inter auxilios mulierū filiorumq; cōmunio. Valde. Atqui & superioribus hæc consonāt. Diximus enim neq; domos proprias his esse debere, neq; agros, neq; possessionem aliquam, sed ab alijs accipere nutrimenta mercedem custodia, & cōmuniter omnes consumere, si ueri custodes futuri sunt. Probe. Nonne quod ipse aio, & quæ supra, & quæ nunc inducta sunt, maxime faciunt, ut ueri hi custodes euadant, neq; diuidant ciuitatē, dum meum dicant non idem omnium, sed aliorum aliud esse, & alius in propriam domum trahat quodcunq; seorsum ab alijs usurpare uoluerit, alius in suam ab alijs diuersam domū: & ex proprijs mulieribus ac filijs, diuersi diuersis latentur & doleant: imō uero ut ex una proprij eiusdem omnium sententiā, in idem tendentes omnes quoad fieri potest, similibus uoluptatibus, & doloribus ijsdem, siquid accidat, afficiant? Maxime. Quid autem iudiciorū controuersia accusationesq; mutua, nōne cessabunt omnes, quandoquidē nec proprium quicquā præter corpus quisq; habebit, reliqua uero cōmunia? Vnde sequit, sine seditione illos fore, quantū ad eas lites attinet, quæ pecuniarum, uel filiorum, uel propinquorū causa oriri solent. Necessē est omnino hæc abesse. Quin neq; de ui illata usquam contendetur. Nempe asseremus honestum & æquum esse, ut æqualem æqualis ab iniuria arceat, tutandis corporibus necessitatē imponentes. Probe. Atqui & hoc rectū lex hæc continet, q̄ si quis alicui irascatur, iramq; explere cōtendat, minus ad maiores maiorum ue transibit seditiones. Sic est prorsus. Seniorē quippe lex nostra constituit præesse omnibus iunioribus, eosq; corrigere. Perspicuū id quidem. Constat præterea q̄ iunior in seniori nisi iussu principū sauiet nunq̄, neq; cadere audebit, ut decens est, neq; ignominia uel la afficere. Metus namq; & pudor custodes sunt ad hæc prohibenda sufficientes. Pudor quidem nō permittet eos quos parentes suspiciant, uiolare. Metus autē ab iniuria absterret quosq; timentē scilicet ne cæteri omnes, partim ut filij, partim ut fratres, partim ut patres oppresso succurrant. Ita prorsus accidit. Omnino igitur ex his legibus ciues inuicem in pace uitam agent. Summopere. His aut inter se minime dissidentibus, haud metuendū est nequando ciuitas alia uel aduersus hos, uel ipsi inter se pugnēt, seditionesq; moueant. Nō certe. Pudet referre, quia minus deceat, minutissima quæq; mala à quibus liberi ciues erunt. Adulationes certe aberunt, quibus aduersus diuites, inopes uti solent. Sollicitudines item indigentium atq; dolores, quibus in filijs nutriendis, querendisq; pecunijs propter necessariā domesticorum seruorūq; nutritionem uexantur, dum & sceno-

Quando optime
ciuitas habet

Metus & pudor
custodes
sufficientes

ribus dant operam, & negant quæ acceperunt, & questui undecunq; student. Seponunt præterea apud mulieres ministrosq; permulta quæ ad tempus condantur. Nam q; multa, & qualia in ijs homines patiuntur, o amice, & ipsa per se cuiq; patent, & illiberalia sunt, & indigna narratu. Patent plane uel cæco. Porro ab his omnibus liberi erūt, uitamq; agent beatiorē beatissima illa eorum uita qui uicerunt Olympia. Qua rationes. Nempe illi ob exiguam eorum quæ hi possident partem, beati putantur. Nam & uictoria horū præclarior, & perfectior ex publico alimonia: horumq; uictoria, ciuitatis totius est salus. Alimenta præterea & quæcūq; alia ad uictum necessaria ipsi eorūq; filij coronationis loco accipiunt. Honores insuper & præmia ab ipsa Repub. uiuentes cōsequuntur, & uita summi digna sepulchrorum suis uirtutibus monimenta. Hæc certe admodum egregia sunt.

Meministi quod in superioribus nescio cuius oratio nobis obiecit, tanquā custodes minime beatos efficeremus: utpote qui nihil haberent, cum tamē liceret illis ciuium omnia possidere. Ipsi autem respondimus, in posterum nos sicubi contigerit, consideraturos: Nam in præsentia custodes quidem, reuera custodes facere nos, ciuitatē uero quoad possemus beatissimam: neq; ad unam quandam eius partem, sed ad totam respicientes, beatitudinem illā exquirere. Memini equidem. Nunc certe auxiliariorū uita, quando longe præclarior ac melior quàm eorum qui Olympia uincunt, apparet, nequaquā coriariorum, aut aliorum artificū, aut agricultorū uitæ similis esse uidetur. Non certe, ut & ipse arbitror. Veruntamen quod & supra dixi, par est ut hic repetam: quòd si ita custos beatus fieri studeat, ut nō sit custos, neq; sufficiat ipsi uita adeo moderata & stabilis, & ut nos asserimus optima: sed insana & puerilis exorta felicitatis opinio, rapiat eum ob ipsam potentiam ad omnia quæ in ciuitate sunt sibi uendicanda: cognoscet Hesiodum sapienter illud dixisse, dimidium esse plus quàm totum. Si me consultore utetur, hac in uita manebit. Probas igitur cōmunionem, quam mulieribus cum uiris tribuimus, quoad disciplinam, filiorum susceptionem, custodiam ciuium, ut unā cum uiris in pace gubernēt, in bello militent, custodiant unā, & canum instar uenentur, omniumq; officiorum omnino quoad fieri potest, participes sint. Ac dum hæc agunt, optima agere illas concedis, neque contra naturam foeminae, qua instituta est ut cum mare cōmunicet. Probo equidem.

Mulieres & si Nonne restat deinceps ut id declaremus, utrum esse possit hæc in hominibus quemadmodum in reliquis animalibus cōmunitio, & quo pacto possit. Occupaui prius quod *lios adultos mi* ego interrogaturus eram. De re quidem bellica manifestū esse arbitror, quo pacto eam *litare* tractabit. Quonam pacto? Militabunt profecto cōmuniter, tam mares quàm foeminae, ducentq; adultos filios secum ad prælium: ut quemadmodū aliorum opificum filij, & hi patrum suorum opera cernant, quæ ipsi quoq; cum ad maturam ætatem peruenerint, effecturi sunt: atq; insuper ut parentibus auxilio sint, ministrentq; omnia quæ ad bellum spectent, patresq; & matres curent. An non animaduertisti quòd in artibus accidit, ueluti quàm diu figulorum filij fingentes patres spectant, eisq; ministrant, antequam ipsi quicquam fingant? Maxime. Nunquid diligentius illi quàm custodes filios suos erudire debent perita & inspectione operum cuiq; conuenientiū? Ridiculum id quidem esset.

Quinetiam omne genus animantiū natis præsentibus ardentius pugnat. Est ita, uerum periculum est permaximū o Socrates, ne si fortè, ut accidit in bello, fors aduersa contigerit, filios quoq; secum perdant, ex quo ciuitas nimis multis orbata hominibus, resurgere rursus ad prælium nequeat. Vera loqueris. Sed tu forsitan in primis ita se comparare quæ oportere existimas, ut nullum unquam periculum subeat. Nullo modo.

Quid? Nonne tunc in discrimen ueniendum, ubi qui se egregie gesserint, præstantiores euadent? Perspicuum est. Num parum interesse censes, indignum ue quod propter periculum suscipiatur, ut spectent, uel non spectent res bellicas pueri, qui milites futuri sunt? Immo uero referre ad id quod ais. Danda igitur opera est, ut bellum pueri spectent duntaxat, & qua ratione tuti sint, excogitandum, atq; ita recte fiet. Nempe.

Principio parentes eorum haudquaquā ignari erunt, sed quo ad hominibus cōcessum est, ad discernendum perspicaces quibus in castris periculum insit, quibus non insit periculum. Verisimile id quidem. Ad tutiora itaq; ducent eos, ad alia minime. Probe.

Deinde rectores illis præficient, non ignauissimos quosq;, sed homines & usu rerum et ætate idoneos duces & pædagogos. Ita decet. Verum multa dicemus præter opinionem

pen multis hominibus euenisse. Et maxime quidem. Horum causa ô amice, statim à teneris annis alæ quædam applicandæ puerulis, ut si quando opus fuerit, uolantes protinus aufugiât. Quomodo istud ais? Equitare cõsuefcant primis ab annis pueri: cumq; hoc didicerint, equis ad spectaculum belli ducentur, non ferocibus quidem, aut nimium bellicosis, sed quàm uelocissimis, & habenis facile obsequëtibus, atq; ita cõmodissime opus suum prospicient, securissime q; euadent siquid aduersi contigerit, seniores duces sequentes. Scite admodum loqui mihi uideris. Quid de his quæ ad bellum attinent, dicendum? Quæ seruanda militibus ad se inuicem & aduersus hostes? Nunquid recte sentio, nec ne. Quidnam? Arbitror eum qui in acie ordinẽ deseruit, uel arma abiicit, uel tale aliquid propter timiditatem cõmisit, ad opificum ordinem uel agricultorũ esse transmittendum. Sic decet. Eum uero qui uisus ab hostib. captus fuerit, etiam gratis redere uoleratibus, relinquendum, ut præda quomocunq; libet, utantur. Omnino.

*Pueri ducendũ
sunt ad spectan-
das pugnas*

Qui autem egregie sese gerẽs excelluerit, primo quidem in ipsa expeditione ab ijs qui unã militãnt adolescentibus ac pueris, sigillatim à quolibet coronandus, nõne tibi uideatur? Mihi uero. Quid? nõne & dexteras iungere illi debebunt? Et hoc. At hoc præterea tibi forsitan nõ uidetur? Quid? Ut oscula à quolibet accipere debeat ac dare. Imò uero maxime omnium. Atqui & legi huic addendum existimo, ut quoad in ea expeditione fuerint, nemini renuere liceat, quemcunq; osculari ipse desiderauerit, ut si quis alicuius amore captus fuerit uel maris uel foeminae, acrior sit ad uictoriam consequendam. Præclare, nam quod nuptiæ strenuis uiris facilius paratæ quàm alijs, & cooptio- nes frequentiores erunt, ut quàm plurimi ex his nascantur, iam dictum est. Diximus certe. Etenim secundum Homerum eiusmodi iuuenes iustum est maxime honorare. Nam ipse Aiacem bello præcellentem, dixit assiduis ab humeris honoratũ, quasi hic pubescenti homini ac forti conueniens sit honor, ex quo cum honore simul & robur augeatur. Recte admodum. In his ergo Homero parebimus. Etenim nos in sacris cæteris que huiusmodi uiros bonos quo magis excellent, eo magis & hymnis, & his quæ modo diximus, honestabimus, sedibus item & carnibus, plenisq; pateris, ut & honoremus unã uiros præstantes mulieresq; & exerceamus. Bellissime loqueris. Eum uero qui in militia quum se strenue gesserit, obiit, primum aurei generis esse dicemus. Maxime omnium. Deinde Hesiodo fide adhibita, asseremus, quicunq; hoc ex genere decedunt è uita, dæmones effici sanctos terrestres, optimos expulsores malorum, custodesq; mortaliũ. Ita certe credemus. Consulamus ergo oraculum, quo pacto beatos diuinosq; uiros condere deceat, & quibus insignibus præcipue decorare, atq; ita condemus ut iulserit. Proculdubio. Reliquum itaq; tempus sepulchra eorum ueluti dæmonum colemus, atq; adorabimus. Eadem quoq; seruabimus erga illos, qui cum præcipua probitate pollere in uita iudicati fuerint, senio aut alio quodam modo è uita cesserunt. Decet sane. At quomodo aduersus hostes nostri se milites gerent? Qua in res? In primis quidem de seruitute quæro, utrum iustũ esse censeas, ut Græci Græcas urbes in seruitutem redigant: an potius, ut neq; ab alijs fieri istud permittant, ac pro uiribus obstent, consuefcantq; Græcorum generi parcere, cauentes ne barbaris ipsi seruire cogantur. Omnino & ad omnia refert Græcis parcere. Ergo nostri exercitus neminem Græcum facere seruum debent, sed & Græcis alijs consulere potius, ut ipsi ab hoc caueant. Prorsus. Nam ita facilius ac fortius contra barbaros insurgent, & ab se inuicem abstinebunt.

Quid autem? spoliare mortuos præter arma, postquã uicerunt, honestum est, an non? An occasionem hoc præbet timidis, ne aduersus hostem aduentent, quasi magnificum aliquid moliantur, quando inter cadauera uolutantur? At enim rapiendi cupiditate multam exercitus perierunt. Maxime. An non illiberale quiddam, cogitationisq; auaræ, muliebris, ac uilis esse uidet cadauer expoliare, hostemq; putare mortui corpus, cum aduersarius ipse abierit, eo quo pugnabat relicto? Num censes eos qui hoc agunt, differre à canibus aduersus iactos lapides irascentibus, eo qui iacit dimisso? Nihil equidem differre arbitror. Quare à rapinis huiusmodi abstinendum est. uictoriæ namque ob sunt. Abstinendum penitus. Neq; etiam in templum arma transferemus, ea Deo sacrauri, præsertim arma Græcorũ, si modo nobis curæ est cum Græcis alijs beneuolentia. Maxime uero formidabimus, ne scelus impium sit, talia à proprijs in sacrum transfer-

re, nisi quid aliud deus dixerit. Recte admodū. An tui milites, Græcorum quibuscum pugnabunt, agros depopulabunt, ac domos incendunt? Libenter quid tu de hoc sentis, audirem. Mihi quidem nihil tale uidetur agendū esse, sed fructus annuos duntaxat auferendos. Vis causam dicam? Equidem. Videtur mihi sicuti nomina hæc duo sunt, bellum ac seditio, ita & duo quædam duabus subesse differentijs. Dico autē duo hæc, aliud quidē proprium & cognatū, aliud alienum atq; extraneum. Inimicitia quæ inter nos est, seditionem: quæ inter extraneos bellum uocant. Haud ab re est quod ais. Animaduerte nunquid & hoc ad rem dicam. Aio equidē Græcos omnes inter se propinquos esse genere atq; cognatos, à barbaris autē diuersos atq; extraneos. Præclare loqueris. Quoties igitur Græcia aduersus barbaros, uel contra Græcos barbari ipsi pugnabunt, bellum gerere asseremus, & hostes esse natura, & hæc inimicitias bellum uocabimus. Quādo uero Græci aduersus Græcos insurgent, dicemus eos natura quidē amicos esse, morbo autem laborare in hoc Græciam, & seditionibus agitari, & seditionē hæc inimicitias appellabimus. Assentior equidem. Si in seditiosa ciuitate utriusq; factionis homines aduersariorum agros deturbarent, inflārentq; domos, uides q̄ pernicioſa futura seditio sit, neutriq; illorum patriæ suæ cultores? Quippe si eam amarent, nunq; certe auderent nutricem matremq; uastare: sed satis esse factum putarent, si uictores aliorū raperent fructus, existimantes non semper se inuicem pugnatuos, sed quandoq; reconciliandos. Mitiorum profecto hominum hæc est sententia. Ciuitas hæc quam condimus, nonne Græca? Decet. Ergo & equi & mites in ea ciues. Maxime. Quare Græcorū amici. Nempe omnem Græciam sibi coniunctā existimabunt, & sacra habebunt ut alij, inter se cōmunia. Summopere. Itaq; cōtentionem sibi aduersus alios Græcos exortā, tanq; cum suis geri putabunt, seditionemq; uocabunt, nō bellum. Sic prorsus agent. Ergo tanq; qui reconciliandi quandoq; sint, altercabunt. Ita certe. Pia itaq; sententia & temperato animo rem agent, non ad seruitutē aut necem respicientes, tanq; qui hostes minime sint. Hoc utiq; modo. Non ergo Græciā, cum Græci sint, destruet, neq; domos incendunt, neq; putabunt in singulis ciuitatibus omnes sibi aduersos esse & uiros, & mulieres & pueros, sed paucos admodū inimicos, eos duntaxat qui fuerint discordiæ causa. Quāobrem neq; regionem deuastabunt eorum quasi ut plurimū amicorum, neq; domos subuertent, sed eatenus decertabunt, quatenus qui discordiæ causam dederunt, in fontibus pœnas soluant. Assentior equidem ita esse Græcis pugnantibus repugnandū, contra barbaros autē, ita animatos esse debere, ut nunc Græci contra Græcos affecti sunt. Ponamus itaq; legem hanc custodibus, ut neq; populent agros, neq; igne edes absumant.

Ponamus profecto, & hæc unā cum superioribus recte se habere, asseueremus. Sed mihi quidem uideris ô Socrates, si quis te alia quædam narrare permittat, nunq; illius te recordaturum, q̄ in superioribus prætermittens, hæc omnia in mediū adduxisti: quod uidelicet possibile sit hanc rem fieri, et quo pacto fieri possit. Nam si extiterit, q̄ bona omnia ciuitati ipsi proueniant, nō dubito: quin & ea etiam quæ tu prætermittis. q̄ uidelicet ciues illi contra hostes strenue pugnabunt, eo q̄ se inuicem nequaquā deserent, cognoscentes se inuicē esse propinquos, perq; hæc nomina mutuo se uocātes, fratres, patres, filios. Quod si & foeminae militent unā, siue eodem in ordine, siue sequenti acie, ut & terreat hostes, & cum necessitas postulauerit, uiris auxiliū afferatur, certe scio inexpugnabiles eos fore: & quot bona eos domi sequant, etsi dicta omnia nō sunt, intelligo. Verum tanq; concedente me hæc omnia & alia permulta, si fiat hæc respub. prouentura, ne plura de ipsa superinducas, sed hoc ipsum iam conemur nobis persuadere, q̄ possibile sit, & qua ratione possibile hæc extare rēp. Cetera uero mittamus. Subita quadā incurſione sermonē meū iterū inualisti, neq; mihi ignoscis militiæ laboribus iam defesso, neq; aduertis forsità q̄ uix me duobus ē fluctibus emergentē, nunc in tertium retrudis pelagus profundissimum. Quod postq; uideris audierisq; dabis certe mihi ueniā, cognoscēs haud iniuria extimuisse me sermonē adeo ab opinione hominum abhorrentē ingredi. Quo plura in hæc sententiam cōgeres, eo minus dimitteris à nobis, quo minus ostendas qua ratione fieri possit hæc respub. Quare dicas iam, nec ultra cūcteris. In primis meminisse oportet, quod nos inquirentes quale quid iustitia & iniustitia sit, huc disputando deuenimus. Oportet sanē, sed quorsum hæc? Nempe si quale quid iustitia sit cōspexerimus, num uirū iustum censebimus

Græcos cognatos esse
 Quid bellum
 Quid seditio

censebimus, nihilo debere ab illa differre, sed talem esse omnino qualis ipsa iustitia est: an satis esse factum putabimus, si quæ proxime ad eam accesserit, & maxime omnium illius sit particeps? Ita plane satis habere putabimus. Exemplaris igitur causa quale quid iustitia sit, quaesiuimus, & qualis uir perfecte iustus si extet: Iniustitia rursus qualis, & iniustissimus homo: ut quales ipsi quo ad beatitudinē & miseriam esse nobis cōtuentibus uiderentur, cogeremur & de nobis ipsis fateri, talem nostrum quæque sortem habiturum, quisquis è nobis illis se præstiterit quæ simillimum. Non autem ob id perscrutati hæc sumus, ut monstrarem ea fieri posse. Vera hæc sunt. Censes aliquem ex hoc minus bonū fore piores, quæ postquam humanæ pulchritudinis exemplar absolutū ædiderit, nihilque de specie prætermiserit, nequeat demonstrare, hominem talem reperiri posse? Nequaquam.

Nōne & nos præstātilimæ ciuitatis oratione exemplar effinximus? Prorsus. An igitur eo minus nos recte loqui existimas, si ostendere non possumus, talem extare posse ciuitatē, qualem ipso sermone depinximus? Minime. Sic utique se ueritas habet. Quod si & hoc præterea tui causa demonstrandū, quo modo, & secundū quid maxime effici possit, rursus ad hanc ostensionem hæc ipsa mihi fateare oportet. Quænam? Nunquid sic fieri quicquam possit ut dicitur, uel ita natura comparatum est, ut actio minus quam sermo ueritatem attingat, licet alicui non uideatur? Tu uero utrum das istud, an non?

Do equidem. Ne me cogas igitur ut qualia uerbis hæc figurauimus, talia penitus digito indicare debeam. Sed si ualeamus adiuuentre qua ratione quæ proxime ad hæc accedat Reipub. institutio, fatendum est comperisse nos quemadmodum quæ tu præcipis, effici possunt. An nō satis esse factum duces, si horum compos efficiaris? Nam ego quidem sat haberem. Ego quoque. Conemur igitur declarare posthac, quid istud sit propter quod in ciuitatibus male agatur, quo minus sic regantur, & utrum unius cuiusdam exigui mutatione ciuitas ad hanc formam instituatur, quid uel illud sit: & nūquid maxime unius mutatione id fiat, uel saltem duorum, an plurium, sed quæ paucissimorum, & potentia minimorum. Sic omnino. Vno quodam mutato ostendere id possumus quod caderet, quod quidem non est paruum, nec facile possibile tamen. Quid istud? Ad id redeo equidem, quod ingenti fluctui cōparauimus. Dicitur igitur, quanquam suspicor ne effusione peruicaciorum risu inundante penitus obruatur. Considera quod diciturus sum. Dic iam. Nisi philosophi ciuitatibus dominentur, uel hi qui nunc reges potentisque dicuntur, legitime sufficienterque philosophentur, in idemque ciuili potentia & philosophia concurrant, neque quod nunc fit, à diuersis duo hæc tractentur ingenijs, non erit ciuitati, uel, ut mea fert opinio, hominum generi requies ulla malorum, neque prius hæc respub. quam uerbis exposuimus, oriatur pro uiribus, & lumen solis aspiciet. Hoc est quod ego iamdiu dicere uereor, quasi sit incredibile dictū. Nam haud facile persuadet, nullam aliam gubernationē priuatim uel publice futuram felicem. Ex hac tua oratione o Socrates, existimato la cessitos plurimos, nec uiles quidem homunculos, abiectis uestibus, susceptisque undecumque contigerit armis, impetū in te facturos, & magnum quiddam conatuos. Quibus nisi oratione occurris, defendisque te, uere plurimis cōuitijs laceratus dabis pœnas. An non tu horū mihi causa es? Et recte quidem. Verum haud te prodam, imo certe defendā quibuscumque poterō. Possum certe beneuolentia exhortationibusque, ac forte diligentius quæ quibus alius respondēbo. Quāobrem tanquam hoc defensore adiutus conare his incredulis demonstrare, ita esse ut dicis. Annitendū profectio, postquam & tu acriter propugnaturus uideris. Necessarium mihi uidetur, si eos effugere uolumus, declarare illis in primis, quales uiros esse philosophos arbitremur, cū illis exhibemus imperiū: ut his patefactis possit aliquis opem ferre, ostendens quæ hos quidem decet ex ipsa natura, & philosophiæ studium, & reip. administrationem attingere: alios autem nequaquam attingere, sed ducētibz illis obtemperare.

Declarandū iam. Age hac me sequere, si quo modo exponere quæ satis sit, ualeamus.

Duc. Nunquid admonendus es? an satis ipse meministi, quæ quando aliquē amare aliquid dicimus, uideatur oportet si uere id dicit, non partim illud diligere, partim minime, sed erga totū affici? Admonitione equidem egeo. Nam nō satis teneo. Aliū quēuis potius decebat o Glaucō, ita loqui. Virū autē amorī plurimū indulgentem ignorare nō decet, quæ omnes in gratis flore constituti, puerorū amatorē quoquo modo stimulant atque cōcitant, cū digni cura ac dilectione esse uideant. An nō sic erga speciosos adolescētes affecti estis?

Alius

Aut philosophos regnare, aut reges philosophari oportere, si ciuitas debeat esse felix

Alius quia simus, gratiosus à uobis iudicatur laudaturq̄, aquilinum uero regium appellatis, Alius quia medius istorum est, concinnus admodum uobis esse uidetur. fuscus uiriles uocatis: candidos, deorum filios, pallidum autem adolescentē quis, nisi amator ipse blandiens quodāmodo, & suffusci appellatione appellauit, in ephebis scilicet pallorem facile ferens: Et, ut summam dicam, quascunq̄ captatis occasiunculas, quo neminem omnino florentis ætatis adolescentem reiiciatis. Si in me ostendere cupis quo pacto amatores afficiantur, disputationis gratia hoc accipio. Quid uini auidos: nōne similiter affectos uides: quo dilibet uinum quacunq̄ capta occasione uehementer expetere? Valde,

Quis philosophus sit

Quinetiam animaduertisse te arbitror, quod ambitiosi homines, si exercitus totius præfecturam assequi nequeunt, saltem tribuni effici uolunt: ac nisi à magnis uenerandisq̄ hominibus honorentur, honorem ab ignobilibus accipiunt, utpote qui honorē prorsus affectent. Magnopere. Fateberis hoc, an non? Num eum quem amare quippiā dicimus omnem illam rem ardere dicemus: an partim exoptare rem eam, partim nequaquā fatebimur? Omnem. Nōne ergo philosophum sapientiæ studiosū esse dicemus, non huius quidem auidum, illius nō, sed omnis potius sapientiæ? Vera loqueris. Eum igitur qui aliquam spernit doctrinam, præsertim dum est iuuenis, neq̄ dum ratione delectum habet quid conferat, quid uel non conferat discernentem, nequaquā discendi cupidum, uel sapientiæ amatorem esse asseuerabimus: quemadmodū illum qui fastidit epulas, neq̄ esurire dicimus, ueq̄ epulas concupiscere, neq̄ amatorem cibi, sed contemptorem uocamus.

Et merito quidem. Hominem uero ad quamlibet doctrinam degustandam propensorem, ad discendumq̄ promptissimū, et inexplebiliter inhiantē, merito philosophū nuncupabimus. Nōne? Nuncupabimus. At uero multi & absurdi quidem homines tales esse comperientur. Nam qui spectaculorū auidi sunt, discendi cupidi omnes esse uidentur: & ad audiendum curiosos homines, absurdum est philosophos dicere, qui ad rationem dicendi differendiq̄ haud libenter accedunt: uerum ad omnes choros prorinū audiendos quasi auribus mercede conductis, in Bacchanalibus obuersantur, cantusq̄ omnes, siue in urbe, siue in suburbis agantur, audire percipiunt. Nunquid istos omnes ac alios talium quorundam percipiendorum cupidos, et artibus uilissimis incumbentes, philosophos nominabimus? Nullo modo, sed philosophis similes. Veros autem philo-

Philosophi ueri

sophos, quos appellas? Veritatis inspiciendæ cupidos. Recte quidem istud, sed quomodo id dicis? Haud facile istud ad alios eloqui. Te autem hoc mihi daturum arbitror.

Quid potissimū? Postquā contrarium est turpi pulchrum, duo hæc esse. Quid nō?

Et postquam duo hæc sunt, singula unum erunt. Et hoc. De iusto quinetiā & iniusto, bono & malo, speciebusq̄ omnibus ratio eadem. Nam quodlibet istorum, unum ipsum est: corporū uero actionum & alterna cōmuniōne passim apparentia, singula multa uidentur. Scite loqueris. Hac equidem ratione distinguo, seorsum quidem quos tu modo dicebas, curiosos ad uidendum, audiendum, artesq̄ tractandas, seorsum quoque

Philosophi à philosopho differunt

& illos de quibus est sermo, quos solos merito quis philosophos appellabit. Quomodo istud ais? Homines oculis & auribus dediti, pulchris uocibus, coloribus, & figuris, & omnibus quæ ex talibus constant, admodum delectantur, ipsius autem pulchri naturam cogitatio eorum non potest attingere. Sic est. Qui uero ad ipsum pulchrū ascendere ualeant, & secundum seipsum inspicere, nōne rari? Rari admodum. Qui res istas pulchras existimat, ipsam uero pulchritudinem neq̄ putat esse: neq̄ si quis ducat, ad perceptionem eius attingere potest: uere sapere tibi uidetur, an in somnijs ludi? Considera itaq̄, somniare nō id est, quando siue dormiens quis, seu uigilans quod alicui simile est, non simile, sed ipsum esse censet cuius est simile? Somnia uidere hunc ego dicerem.

Somniant quidam, non philosophantur

Quid uero? qui contra affectus est, intelligitq̄ quid ipsum pulchrum, ac discernere uolet & ipsum & quæ ipsius participant, adeo ut neq̄ ipsum illa esse, neq̄ illa ipsum putet, uigilne uiuit, an oscitans? Certe peruigil. Huius igitur cogitationem ut cognoscentis, cognitionem iure uocabimus: huius tanquam opinantis, opinionem. Omnino. Si nobis succenseat is quem opinari dicimus nō cognoscere, negetq̄ nos uera loqui, qua ratione eum mitigabimus, sensimq̄ & blande persuadebimus sanæ mentis eum non esse?

De cognitione et cognoscibili

Oportet sanè. Aduerte quid ad eum dicemus. Si uis, sanè hunc in modum ab eo scire scitabimur, dicentes quod siquid nouit, nulla inuidia: sed gratum erit nobis & ipsum scire ali-

re aliquid, & quid sciat, nouisse. Sed mihi id dicas. Quicūq; cognoscit, cognoscit ne aliquid aut nihil? At tu mihi eius loco respōde. Aliquid certe. Vtrū quod est an quod nō est? Quod est. Quo enim modo quod nō est, cognosci posset? SuffICIENTER istud cōstabit, si uaria sub ratiōe peruestiget, quōd uidelicet omnino ens, omnino & cognosci potest: nullo modo ens, nullo modo cognosci. SuffICIENTISSIME. Siquid autē ita se habet, ut & sit & nō sit, nōne mediū erit inter id quod est omnino, & id quod nullo modo est? Mediū. Circa id quod est, cognitio ipsa uersatur. Ignoratio ex necessitate circa id quod non est. Circa mediū istorū, medium quoddā inuestigandum, sciētiam inter & ignorantia, siquid huiusmodi reperit. Prorsus. Num aliquid esse opinionē dicimus? Quid ni? Vtrū eandem potentia cum sciētia, an diuersam? Diuersam.

*Circa aliud
sciētia, circa
aliud opinio.*

Ergo circa aliud quidē uersatur opinio, circa aliud autē sciētia, uel secundū potentiam eandē, uel secundū eandem utraq; sui ipsius potentia. Est ita. An nō sciētia quidē circa id quod est, ea ratione qua ens est cognoscit? Imō uero necessariū esse censeo, ut prius ista distinguam. Qui? Dicemus utiq; potētias esse genus aliquod eorū quæ sunt, quibus & nos possumus quæcūq; possumus, & aliud, quodcunq; aliquid potest. Veluti uisum & auditū potētias qualdā uoco, si modo quod loquor intelligis. In telligo equidē. Audi quod mihi de his uidetur. Nam ego quidē ipsius potentia neq; colorem uideo aliquem, neq; figuram, neq; quicquā talium: qualia plurimum reliquorū, ad quæ respiciēs, aliqua apud me distinguo, hæc alia esse, alia illa. In potētia uero ad illud solū aspicio ad quod est, quod ue agit: & hac ratiōe, quālibet ipsarū, potentia nuncupauit: & illam quidē quæ ad idem tendit, idemq; agit, eandem uoco: aliā uero illā quæ ad aliud spectat, & aliud operat. Tu uero quid in his agis? Quod & tu. Age rursus ad hæc cōuertere, o uir optime. Vtrum sciētiam potentiam quandam esse dicis: an in genus aliud refert? Potentiam, & omniū profecto ualidissimā. Opinione uero, potentiam ne, an aliud quiddā esse dicemus? Potentia certe. Nam quo opinari possumus, non aliud est quam opinio. At paulo ante confitebaris, nō idem esse sciētia & opinione. Quo pacto quis mentē habens idem asseret quod falli potest, & quod nō potest? Optime quidē. Cōstat itaq; aliud esse apud nos ab opinione sciētia. Aliud plane. Vtraq; igitur circa aliud, aliud operari superte natura potest. Necessē est. Sciētia quidē, circa id quod est, ipsum ens ut se habet cognoscere. Sane. Opinio autē opinari. Et hoc. An idē quod & sciētia noscitur: eritq; idē quod opinione percipit, & quod sciētia: an potius impossibile? Impossibile certe ex his quæ cōcessimus. siquidē circa aliud alia potētia ipsa ex natura uersatur: potentia uero utraq; sunt, sciētia scilicet & opinio: alia item utraq; ut est dictum. Ex his autē fieri nō potest, ut idem sit quod sciētia cōprehenditur, & quod opinione concipitur. Nonne igitur si ipsum ens cognitione percipit, id quod cōcipitur opinione, aliud quiddā præter ipsum ens est dicendum? Aliud. Nūquid nō ens opinatur: an impossibile est opinari nō ens? Sic autē cogita. Nonne quisquis opinatur, ad aliquid opinione dirigit: an possibile est opinari quidē, opinari autē nihil? Impossibile. At unum aliquid opinatur, quisquis opinatur? Procul dubio. Quod uero nō est, nō unū aliquid, sed nihil potius est dicendū.

Prorsus. Non enti quidē ex necessitate ignorantia tribuimus, enti uero cognitionem. Recte admodū. Ergo neq; ens, neq; nō ens opinatur. Sic est. Quare nec ignorantia neq; cognitio erit opinio. Non, ut uidetur. Num extra hæc est supergrediens uel cognitionē perspicuitate, uel obscuritate ignorantia? Neutrū istorū. An forte tibi uideat opinio cognitione obscurior, ignorantia clarior. Maxime. Inter utraq; igitur iacet? Certe. Media ergo istorū erit opinio? Media. An nō supra diximus, siquid appareret tale ut simul esset & non esset, illud inter uere ens, & omnino nō ens esse ponendū: neq; sciētia ad illud, neq; ignorantiam pertinere, sed quod medium inter ignorantiam rursus appareat & sciētiam? Scite. Nunc autē apparuit medium istorū esse, quod opinione uocamus. Plane. Illud itaq; nobis, ut arbitror, restat inueniendū, quod utriusq; sit particeps, ipsius esse scilicet & nō esse, neutrumq; illorū sincere dici debeat: ut si nobis pateat, opinabile quiddā merito nūcupemus, extremis quidem extrema, medijs autē media tribuentes. An non ita? Ita prorsus. His ita suppositis percontabor eum, qui ipsum pulchrū, & pulchritudinis ideam unā esse negat, semper

semper eodem modo secundum eadem se habentem: multa uero pulchra esse dicit, & pulchris rebus spectandis deditus, nullo modo admittit unum esse pulchrū, unum iustum, similiterq; de cæteris, per cōtabor inquam hunc in modū. Est ne aliquid ex hisce multis pulchris uir optime, quod non turpe etiam uideatur? Itemq; ex iustis quod non iniustū: & sanctis, quod non prophanū? Non, sed necesse est pulchra ipsa turpia etiā & quotcunq; alia interrogas, apparere. Quid multa dupla? nū minus dimidia quā dupla uidētur? Nihilominus. Et magna insuper & parua, leuia itē & grauiā, nunquid magis talia quā cōtraria uocabunt? Non, sed singula semper utraq; participabunt. Vtrū est magis quā non est unumquodq; multorū, id ipsum quod quis illud esse dicit? Simile hoc est ijs quæ in conuiujs ad utramq; partē plerunq; dicuntur, & ænigmati puerorū circa eunuchū de uespertilionis percussioe, quomodo & in quo illū auem arguunt percussisse. Hæc enim ambigua sunt, neq; esse, neq; nō esse ipsorum aliquid, neq; utraq;, neq; neutra firmiter respōderi potest. Habes ne qua ratione his utaris? Vel conuenientiorē positionem istorū inducere potes, quā mediā inter essentiā & non esse? Neq; enim obscurior quā nō ens apparebit ad hoc ut minus sit, neq; clarior quā ens, ad hoc ut sit magis. Vera loqueris. Inuenimus igit, ut uidef, quod multa illa quæ à multis pulchra, aut alia quoquo modo existimātur, mediā inter omnino ens & omnino nō ens uoluuntur. Inuenimus plane. Confessi autē antea fuimus, quod si quid tale apparuerit, nō cognitione, sed opiniōe percipi dicendū: & cum mediū peruagetur, mediā cōprehendi potentia. Concessum fuit. Eos igit qui pulchra hæc multa cōspiciunt, ipsum uero pulchrū nō uident, neq; eum sequi possunt qui ad id perducatur, & multa contuentur iusta, ipsum autē iustum minime, & alia similiter, eos opinari cuncta dicemus, cognoscere autē nihil eorū quæ opinantur. Necesse est.

Quid eos, qui ipsa quæq; contemplantur, semper eodē modo secundū eadem se habentia, nōne cognoscere potius q̄ opinari? Necesse est & hoc. Nōne amare hos & admirari ista dicemus, in quibus uersatur cognitio: illos autē, in quibus opinio? An non recordamur quod uoces & colores quosdā, & talia quædā, diximus hosce diligere & intueri: ipsum uero pulchrū quod aliquid sit nō admittere? Recordamur. Quare non aberrabimus, si istos *φιλοσόφους*, id est, opinionis amicos, potius quā philosophos appellauerimus: quanquā acriter succensēbūt nobis, si ita dicamus. Non si mihi pareant. Nam ueritati irasci nefas est. Itaq; eos qui ipsum unumquodq; per se ens admirantur & diligunt, philosophos, non *φιλοσόφους* uocabimus. Ita decet, inquit.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN
dialogum sextum de Iusto.

VM leges omnes uel optime absq; probatissimis magistratibus mortue sint, magistratus autem optimi uel absque legibus scriptis ipsi sint uiuæ leges, merito Plato noster, quemadmodum aliās exposuimus, in excellenti republica non in condendis legibus, sed in formandis magistratibus omni diligentia elaborat: atq; id quidem non solum à tenera etate, uerum etiam ab ipso foetu studio se contendit, quo ex electis seminibus, cōtinuāq; cultura ad optimam frugem perueniat. Quoniam uero hos appellat custodes, custodum autem maxime proprium est prospicere atq; circumspicere, idcirco ingenium præcipue philosophicum, omnium sine controuersia perspicacissimum eligit ad humanum gregem custodiendum. Quippe cum soli huius oculo pateat boni ipsius iustitiæq; exemplar, ad cuius imaginem bene, iuste, beate pingenda sit ciuitas. Præterea pertinet ad custodem esse uericum, liberalem, temperatum, fortem, iustum, magnanimum, mansuetum. Eadem quoq; probabit propria esse philosophi, ut deniq; concludatur custodiendi officium præ cæteris philosopho committendum. Quamobrem cuiusmodi esse naturam philosophi, primo probabit: deinde quia generosa natura absq; recta cultura, & semper inutilis fit, & sepiissime noxia, tradet excolendi huius ingenij disciplinam. Interea uero de spurio & adulterino tractat philosopho, legitimum philosophum simulante. Item de abusu quodam philosophandi. Rursus de philosophandi forma ad illum præ cæteris pertinente, qui rempublicam sit quoadq; rectorus. Docet autem philosophi maxime proprium esse, perpetuum ueritatis ipsius circa res æternas amorem. Ideoq; & amorem temporalium & mendacium à philosopho maxime omnium alienū. Ostendit præterea philosophi mentē in ipsa ueritatis indagatione seiungi à corpore, atq; ex quadā sui cognatione diuine menti coniungi, ac per insitas sibi ab initio formulas idearū, ideas ipsas attingere, ab eisq; ipso contactu lumē excutere, quo mox facta fecundior cōcipiat, immo facta ualidior pariat ueritatē, id est, per ipsas suas cōceptiones ideis undiq; cōgruat.

TU UERO

Tu uero hic aduerte intelligendi actum, quemadmodum & in Symposio, generationem partumque uocari. Quod quidem cum Christiana consensit theologia, ostenditque non imaginariam tantum, uerum etiam naturalem quandam inesse menti formam atque ueritatem. Proinde ingenium eiusmodi, & raro admodum, & in paucis nasci putat, & tunc quidem multis, tum conditionibus indigere, tum obstaculis impediri. Praecipue uero deprauari sermone & opinione uulgi, multoque magis uulgi eiusdem opera. Rursus à uulgaribus praceptoribus qui et ipsi uitam orationemque suam uulgo quasi adultores accommodant, similemque tradunt auditoribus disciplinam. Et uide quam congrue Plato uulgus uasto comparat bruto. Item ciuitates omnes nauibus casu quodam rectis à nautis gubernadi prorsus ignaris, uirumque peritia gubernatoria praeditum deridentibus. Nota optima quaeque siue naturae, siue fortunae munera, si uel negligenter culta fuerint, in mala: uel male culta, in pessima tandem euadere. Praeterea quod interdum, quamuis admodum raro, aliquis in ciuitate male disposita, quales esse omnes iudicat, uir magnus probatissimusque appareat, id non arti, non naturae, sed diuinitati duntaxat attribui. Vbi uero de Momo reprehensionis deo mentionem facit, intellige Momum esse diuinam curam prospicientem quid reprehendi potuisset in singulis, si aliter quam sunt facta fuissent, ideoque ita singula disponentem ut iure reprehendi non possint. Assignat proinde causas quibus orae in philosophos sint calumniae, quasi uel mali sint, uel inutiles reipublicae. Primo quidem multi quotidie ad philosophiae studium ineptissimi, tam prauo ingenio, quam paruo iudicio, non parua tamen ambitione uel auaritia philosophiam inuadunt, ac prehensant, ex eiusque commercio opiniones procreant adulterinas, atque deridendas, malis praeterea moribus facultatem dedecorant philosophicam. Deinde si qui ad id studium nati sunt, uel statim educatione consuetudineque improba deprauantur, uel si moribus integri persueuerant, non tamen conuenientibus disciplinarum gradibus instruuntur: uel instructi quidem, ad rempublicam non admittuntur, uel ipsi potius publicis se fluctibus immergere nolunt, certa timentes pericula, desperantesque se posse inter homines passim corruptos sanis consilijs ciuitati prodesse. Inter haec animaduerte actiuae uitae procellas, contemplatiuae tranquillitatem, excelsam philosophi mentem, mortalium contemptum, studium diuinorum, formulam quandam pro aetatis gradibus doctrinarum. Omnino autem simili ratione erudit philosophum atque ciuem. neque id quidem iniuria. Afferit enim in Politico & Sophista eundem esse uirum regium & ciuilem atque philosophum. Oportere uero probat in hoc concurrere duo quaedam genera rarissime in hominibus concurrentia. Naturam uidelicet ingenio acutam, contemplationi aptam, ueritatis auiditate flagrantem, unam cum natura graui, ad agendum strenua, boni publici prouida. Ingenium eiusmodi per omnes disciplinarum gradus perducit, ut patebit in septimo. Iubet quoque exerceri ciuilibus actionibus, atque inter uoluptates, dolores, labores, pericula, uelut aurum igne diligenter examinari atque probari, prius quam ciuitatis gubernacula sibi credantur. In primis autem ipsius boni scientiam omnium praestantissimam huic iudicat necessariam, affirmans quemadmodum res omnes absque boni possessione inutiliter possidentur, sic rerum quoque omnium artiumque cognitionem absque ipsius boni intelligentia esse prorsus inutilem, neque posse ciuem uel priuata uel publica ad bonum rite dirigere, nisi quid bonum sit, ratione cognouerit. Et si diuini huius boni scientia uideri Aristotelico potest superflua ad rempublicam humanis moribus gubernandam, necessaria tamen est ad hanc ipsam gubernationem, per quam Plato in superioribus inquit, conandum esse, ciues Deo similes amicosque reddere. Subiunxit praeterea gubernatore circa singula bona ad bonum ipsum disponenda & caecutire, & casu quodam ferri nisi primam ipsam boni perspexerit formam, omnium exemplar causamque bonorum. Ut autem animaduertas Aristotelem in Ethicis circa ideam boni aduersus Platonem ludere, lege Platonis uerba diligentissime, ac plane perspicies ideam boni non esse speciem hanc, aut illam, hic aut ibi, sed ipsam eminentissimam diuinitatis fecunditatem, per omnia sese potenter, suauiter, salubriter propagantem. Cuius imaginem quandam in mundo uisibili solem uult esse uisibilem, uires suas similiter per omnia diffundentem. Verum ante hunc quem uidemus solem, Plato alterum in mundo cogitat inuisibilem, imaginem dei patris primam, uerumque filium. Ideo filios dixit boni, ut super uisibilem hunc imaginariumque filium posses inuisibilem & archetypum contemplari. De hoc patre atque filio in epistola ad Hermiam legimus. De hoc Platonius Philo in libro De causis, inquit: Conandum est in primis ad ipsum ens, id est de quo dicitur, Ego sum qui sum, ascendere. Aut saltem ad ipsius imaginem sacratissimamque rationem uerbumque primogenitum. Per eiusmodi rationem atque uerbum fieri omnia secundum Heraclitum & Platonem, Aelius Platonius afferit. utiturque testimonio Ioannis euangelistae. Item in Epinomide testatur & Plato. Et quamuis Platoniorum nonnulli dei patris filium deum per substantiam à patre, Arianorum more distinguant, praesertim Iulianus in libro De sole: Iuliani tamen praceptor Iamblichus Aegyptiorum adducit mysteria, in quibus patris & filij diuersa quidem ratio, sed eadem uidetur esse substantia. Sed audi mysterium. Primus deus & unus primus pater est dei, quem gignit in solitaria sui ipsius permanens unitate. Est autem exemplar filij qui nominatur sui met filius, sui pater atque unipater, deus uere bonus. Ille enim fons est idearum: à quo utique uno, deus per se sufficiens, seipsum explicauit in lucem. Propterea sufficiens per se nominatur suique pater. Est enim hic principium, deus deorum, unus ex uno, super essentiam omnem, principiumque essentiae. Mysterium hoc Iamblichus testatur esse Mercurij. Quemadmodum uero ipsum bonum sit super uoluptatem, & mores, & sapientiam, Plato hic signifi-

E e cat bre

cat breuiter. Super uoluptatem quidem, quia si uoluptas ipsa bonum ipsum esset, nulla uoluptas mala esset & noxia. Item super mores, quoniam multi satis circa mores habere se putant, si mores honestos uideantur habere. Quod autem iudicant uerum esse bonum, non opinione querunt, sed re ipsa prorsus habere. Præterea super scientiam, quia neq; quolibet modo, neq; quolibet scire præcipue optas, sed bene potius atque bona. Alioquin scientiam, aut respicis, aut negligis. Neq; dicas ipsum bonum esse boni scientiam, ne per idem stulte definias idem. Rursus super intellectum, hic enim assidue bonum querit. Ipsum uero bonum, non querit bonum. Adde & super ueritatem. Quod enim magis iudicas bonum, magis & eligis. Morbum uero damnatumq; minus uerum eligis potius quam magis uerum. Denique super ens. Nam ut bene sis, esse desideras. Sed & de his, & quemadmodum boni ipsius lumine omnia uera intellectus intelligat, in Theologia latius disputamus. Sequitur distinctio rerum in genera duo, uisibile & inuisibile, & utriusq; in duo, scilicet antecedens atque sequens, similisq; perceptionis humane distinctio. In quibus Brentium sequitur, & Archytam, sed elegantius simul & latius explicat.

DIALOGVS SEXTVS

DE IVSTO.

VALES philosophi sint, inquam ego, & quales qui alieni à philosophia, ô Glauco, uix tandem longa oratione constitit. Erat fortassis, inquit, haud facile paucioribus explicare. Nō, ut apparet. Plinius uero id, ut arbitror, eluceret, si hoc duntaxat solum enarrare oportuisset, neq; per alia multa peruagari, si quis ostendere uelit quonam uita iusta ab iniusta distet. Quid posthac nobis restat agendum?

Quid aliud quam quod deinceps sequitur? Postquam philosophi sunt qui attingere possunt id quod semper secundum eadem eodem modo se habet: qui uero id nequeunt, semper autem per multa mutabiliaq; uagantur, philosophi non sunt: quosnam ex his duces esse ciuitatis oportet? Quo pacto ad hoc recte possumus respondere? Quicumq; custodire leges possunt, et ciuitatis officia, his gubernacula sunt reipublicæ committenda. Probe. At perspicuum est, utrum cæcum an acute cernentem esse oporteat, cui mandemus aliquid seruandum. Quid ni perspicuum? Videtur ne tibi à cæcis differre, qui cognitione in unaquaq; re eius quod uere est, carent: neq; perspicuum ullum habent in animo exemplar: neq; possunt tanquam pictores ad exemplar uerissimum respicientes, referentesq; ad illud, & ipsum quam syncerissime contuentes, ita demum leges hic ferre de pulchris, iustis & bonis, si oporteat, et latas leges custodire atq; seruare? Profecto non longe differunt. Num istos potius ad custodiam eligemus, q̄ eos qui unumquodq; quod uere est, cognoscunt, peritia quoq; aut alia quauis in parte uirtutis nihilo inferiores existunt? Absurdum esset utiq; alios quosuis eligi, præcipue si cetera nequaq; desint. Hoc certe maximo superant. An non istud iam dicemus: quonam pacto iisdem poterunt illa simul & hæc habere? Omnino. Quod ergo in huius disputationis exordio diximus, naturam ipsorum perdiscere in primis oportet: atq; arbitror, si de illa inter nos satis conueniat etiã hoc conuenire, fieri scilicet posse ut iisdem hæc assequantur, neq; alios præter hos ciuitatis duces esse debere. Quonam pacto? Hoc itaq; inter

Propria philosophorum ingenijs

nos primum constet de philosophorum ingenijs, quod semper eam diligunt disciplinam, qua illis notior fiat natura illa quæ semper est, neq; generatione & corruptione mutatur.

Constet. Quinetiam quod eam totam affectant, neq; sponte partem eius ullam spernunt, nec paruam, nec magnam, neq; honorandam, neque uilem, quemadmodum supra de ambiosis & amore captis prædiximus. Recte. Præterea & hoc animaduerte, nunquid necesse sit naturæ eorum inesse q̄ tales futuri sunt, quales narrauimus? Quale istud?

Vt mendacij omnis natura expertes sint, neq; sponte mentiatur unquam, sed omnem oderint falsitatem, diligant ueritatem. Probabile est. Non solum probabile est, ô amice, sed penitus necessarium, eum qui ex natura ad aliquid amore afficitur, quicquid cognatum & familiare est amato, diligere. Scite. Num familiarius aliquid sapientiæ quam ueritas reperitur? Nihil. An ergo possibile est naturam eandem esse philosophicam & mendacem? Nullo modo. Ergo discendi cupidum necesse est statim à pueritia ueritatem omnem summopere affectare. Prorsus. Quæ uero ad certum quiddam ardentem rapiunt cupiditates, huic ad alia cupidines remissiores sunt, cum alio tanq; riuuli defluant.

Nulli

Nulli dubium. Quicumq; igitur ad disciplinas & cætera talia omni desiderio flagrât, puram ipsius animæ expetunt uoluptatem, corporis autem oblectamenta despiciunt, nisi quis fictus, sed uerus philosophus sit. Summopere necessariû istud. Temperatus itaque uir talis erit, neq; pecuniæ cupidus. Nam ad quemuis pertinet potius quàm ad hunc cumulâdis pecunijs inhiare, cuius gratia cæteri maxima cum iactura pecunijs quærendis insudant. Ita est. Præterea id considerandû, quoties naturam eius qui philosophus sit, & eius qui non sit, discernere cupis. Quidnam? Ne fortè latens quædam in sit illiberalitas. Nam aduersa omnino est pusillanimitas animo uniuersum ipsum semper diuinum atq; humanum indagaturo. Vera loqueris. Nempe cui cogitationis adest magnificentia, & totius temporis totiusq; substantiæ contemplatio, humana uita magnum quid uideri non potest. Non profecto. Num martem hic terribilem æstimabit? Minime.

Timidæ itaq; illiberaliq; naturæ, philosophia uera non conuenit. Non, ut mihi uideatur. Vir autem modestus, non quæstui deditus, non pusillanimis, non superbus, non timidus, num in cōmercij difficilis erit, aut iniustus? Nullo modo. Quinetiam quum discernere cupies, quis animus philosophus sit, qui non statim à teneris annis id obseruabis, nunquid iustus & mitis, an iniquus atq; agrestis. Maxime. Neq; hoc, ut arbitror, prætermittes. Quidnam? Vtrum ad percipiendû uelox, an tardus. num censes quempiam illud unquam diligere, quod cum aggredit, summa cum difficultate agit, & uix tandem parum quid proficit? Nunquã profecto. Quid si nihil seruet eorum quæ discit, obliuiscaturq; omnium, nōne erit scientia uacuus? Vacuus. Cum uero irritus illi labor omnis suscipiatur, an nō cogetur tandem seipsum & actionem talem odisse? Nihil prohibet. Obliuosum igitur animum legitimorū philosophorum ingenijs conuenire nequaquam existimemus, sed admodû memorem. Ita prorsus. Absona præterea & inconcinna natura ad intemperiem semper trahit. Semper. Veritatem uero an cum in temperie & immoderatione congruere putas, an cum temperie potius? Cum temperie. Ergo compositâ, & gratam præter cætera cogitationem huic ingenio tribuamus, quod suapte natura propensum esse uolumus ad ideam cuiusq;, quod uere est, inspiciendam. Nempe. An non tibi uidemur singula percurrisse quæ necesse est continuata serie sibi inuicem succedentia animo ei competere, qui ueritatem rerum perfecte sit consecuturus? Ita prorsus. Num potes quoquo modo studiû id damnare, quod nullus sufficienter exequi potest, nisi natura sit perspicax, memor, magnificus, graciosus, amicus familiarisq; ueritatis, iustitiæ, fortitudinis, temperantiæ. Ne Momus quidem id carperet. Nonne his solis eruditione tandem & ætate prouectis, rempublicâ præbebis administrandam? Ad hæc Adimantus, Nemo ô Socrates, posset, inquit, contradicere. At uero sic afficiuntur qui audiunt ea passim quæ tu narras. Putant enim interrogâdi respondendiq; imperitia à ratione in singulis quæ rogantur, paululum se abductos, collectis tandem erroribus, errorem ingentem contrariûq; quiddam ei quod prius asseruerât, asserere. & quem admodum qui talis ludere nesciunt, ab his qui in eo ludo periti sunt, tandem usque adeo coercentur & concluduntur, ut quod ferant, nequaquam habeant: ita & seipsos putant cogi tandem cōcludiq;, nec habere quod dicant, uerbis ueluti calculis circûscriptos: quandoquidem uerum nihilo hic magis sit, quàm illic. Aio uero, ad hæc nostra quidem, diceret enim tibi quispiam, his quæ proponuntur, uerbis aduersari non posse; re autem ipsa compertum habere, quotcunq; philosophiæ studium aggressi, ita in eo uersantur, ut non eruditionis gratia degustatis philosophiæ præceptis, iuuenes adhuc inde discedât, sed diutius immorentur: eos ut plurimum absurdos admodum euadere, & à rebus hominum alienos, ne iniquissimos dixerimus. siqui uero præstantiores uideant, tamen hoc studio quod ipse laudas, ita inquinari, ut inutiles euadant ad rempublicam gubernandam. Censes, inquam, illos qui hæc aiunt, mentiri? Haud noui equidem, sed quid ipse sentias, libenter audirem. Audies certe, si id roges, quod uera loqui mihi uidentur. Qua ratione igitur recte id dicitur, quod nō prius erit ulla malorum requies ciuitatibus, quàm in ipsis philosophi dominantur, quos reipublicæ inutiles esse fatemur? Quod petis, responsione indiget per imaginem quandam inducta. At tu per similitudinem loqui, ut arbitror, nō contueuisti. Esto, inquam, an mordes, cum me in sermonem impuleris adeo demonstratu difficilem? Audi ergo similitudinem, ut apertius cognoscas quàm lubricæ similitudini.

bus urar. Vsq; adeo durum est quod præstantes in philosophia viri in gubernanda republica patiuntur, ut nihil aliud sit unum quod hoc patiatur. Quare oportet hoc ex multis colligendo, comparare cum his deniq; & de eis rationem reddere. Veluti quum pictores tragelaphos, & cætera huiusmodi multiplicia figmenta depingunt. Finge animo quen-
dam nauis aut classis gubernatorẽ huiusmodi, magnitudine & robore corporis reliquos nautas excedentem, surdum uero, & caligantibus oculis, & mente gubernationis inscia: nautas autem de gubernatione inter se certantes, dum unusquisq; putet se imperio dignum, quanquã nec artem didicerit unquam, nec præceptorem in ea re ullum possit ostendere, neq; quo tempore didicerit, assignare queat: negantes quin etiam artem illam doceri posse, eumq; qui doceri posse cõtentat, ferro petentes. Ipsos autem cogita circa gubernatorem illum confluere, obsecrare, obnixe cõtendere, qui ipsis gubernacula tradat. Vbi si nõn ipsi, sed alij persuaserint, cæteros uel perimere, uel e nauis eijcere: ac postremum generoso illo nauis principe mandragora, aut mero prius occupato, gubernationẽ nauis arripere, præsentibus rebus uti, uino & epulis indulgere, ac ita gubernare ut huiusmodi homines uerisimile est. Omnes præterea eum laudare, eum nauam & gubernatorem uocare, eum quæ ad nauem regendam spectant, callere, quicumq; ad usurpandũ nauis principatum, uel persuasione, uel ui gubernatore submoto opitulari ipsis possit: eum uero qui id nequeat, tanquam inutilem uituperare: ueri autem gubernatoris officium ne cogitare quidem: quod uidelicet ad eum spectet rationem habere anni, & temporum, cœli, siderum, & uentorum, & omnium quæ ad artem illam attinent, si dux nauis est reuera futurus: ut uero gubernet, seu uolentibus quibusdam, siue inuitis, huius ipsius artem nullam putantes accipi posse simul & gubernatoriam facultatem. Hæc si in naui ita habeant, an nõ uerum gubernatorem cenles ab illis qui talibus uehuntur nauibus, inanem & curiosum re-
tum sublimium inspectorem, & naui ipsi inutilem uocitari? Er maxime quidem, inquit Adimantus. Haudquaquam opus esse arbitror, inq; ego, ut tibi latius explicem, quem admodum ad proposita comparationis imaginem ita in ciuitatibus affecti ciues sunt aduersus ueros philosophos, ut in huiusmodi nauibus ad uerum gubernatorem nauis, intelligere enim te existimo. Summopere. Primum itaq; illi qui admirat philosophos in ciuitatibus minime honorari, imaginem hanc expone, & persuadere conare, multo mi-
rabilius fore si honorarentur. Faciam equidem. Adijcias & hoc præterea, uera loqui eos qui dicunt inutiles esse uulgo eos qui philosophiæ studio pollut. uerum quod inutiles sint, non esse ipsos in causa dicito, sed eos potius qui his philosophis non utuntur. Neque enim naturæ consentaneum est, ut gubernator quasi indignus nautas oret, quo eius se gubernationi committant, uel sapientes ad diuitum fores accedant. Sed qui hoc primus iactauit, profecto mentitus est. Reuera autem ita natura comparatum est, siue diues, seu pãuper ab aduersa ualetudine teneatur, ut necessario fores medicorum petat, & omnes qui superioris gubernatione indigent, domos adeant hominum gubernare potentium, non gubernatores, si modo alicuius precij sint, orent ut ab his gubernentur inferiores. Quin si eos qui his temporibus Respub. administrat, cum eis comparaueris nauis, quos modo commemorabamus, non aberrabis: ac si illos qui ab ijs appellantur uani, & superstitiosi reconditarum rerum indagatores, ueris gubernatoribus comparabis, recte quidem facies. Recte, inquit, admodum. Ob has igitur causas in his quoq; haud facile est ut honestum studium ab his probetur, qui contrarijs sunt moribus assueti. Maxima uero & uehementissima philosophiæ calumniã oritur, propter eorum mores qui philosophiæ studia profitentur. ferunt quippe hi qui philosophiam criminantur, ut ipse ais, plurimos eorum qui ad philosophiam se conferunt, prauos admodum esse: siqui uero eorum cæteris excellent, esse inutiles: atq; ego hæc tibi concessi, nõnne? Vtiq;. An non causam exposuimus, ob quam legitimi philosophi esse inutiles uideantur? Certè. Cur autem & plurimi prauis sint, uis ne deincept aperiatur: quod ue philosophiæ culpa nulla est, pro uiribus declaremus? Volo equidem. Pergamus ad hæc, repetentes quod supra induximus, qualem esse natura oporteat eum qui honestus sit bonusq; futurus. Dux autem eius in primis erat, si memoriæ tradidisti, ueritas quam sequi omnino ac passim debet: aut si uanus sit, ueræ quoq; expers philosophiæ sit oportet. Ita prorsus est dictũ. Vnum hoc igitur alienum est omnino ab ijs quæ nunc de ipso existimantur. Alienissimum.

An non

An non decenter hunc in modum eius causam defendemus: dicentes hominem scientiæ cupidum ita natura institutum esse, ut ad id quod uere est, semper contendat, neque moras trahat in his singulis ac plurimis circa quæ uersatur opinio, sed ultro progrediens non ante quiescat quam propriam cuiusque naturam ea animi uis attigerit, qua id apprehendere conuenit. Conuenit autem uis quadam cognata. Qua cum adhaerit, sequitur ei quod uere est, misceuerit, atque inde reuera intelligentiam ueritatemque genuerit, cognoscet utique uerum, uereque uiuet atque aletur. Ex hoc denique partu molestia eius omnis cessabit, prius uero nequaquam. Probe admodum ista dicuntur. An hic ullo modo amabit mendacium: uel omnino potius oderit? Oderit certe. Nempe ubi dux ueritas est, malorum chorum subsequi, ut arbitror, non dicemus. Quo enim pacto? Imò uero syncerum sequi iustumque morem. hunc quoque dicemus subsequi temperantiam? Scite. Quinetiam reliquum naturæ philosophicæ chorum quid opus est à principio recedere? Recordaris enim quod cum his congruit, ut dicebamus, fortitudo, magnificentia, acumen ingenij, atque memoria. Cum uero tu obiecisses, quod quilibet necessario fateri cogeretur quæ dicebamus, uerbisque nostris omissis, conuersus ad eos de quibus erat sermo, diceret uidere se illos partim inutiles, partim omni prauitate corruptos: nunc sanè nos huius calumniæ causam perscrutari coepimus, & cur multi eorum mali sint, atque hac de causa rursus legitimorum philosophorum naturam repetiuimus, necessarioque hanc definiuimus. Est ita. Quærendum est deinceps qua ratione in multis natura philosophi deprauatur. (paruum autem quiddam nos subterfugit.) Nempe & hoc animaduertendum, quos uidelicet nos malos quidem, sed inutiles uocant. Deinde etiam qualia hominum ingenia sint, quæ hanc imitantur naturam, eiusque opus usurpant, & indignum se studium ac supra uires agredientia, delinquant sæpe, & opinionem philosophiæ passim, quam narrabas, inducunt. At quas deprauationes dicis? Ostendam si potero. profecto id arbitror nobis quemlibet concessurum, ingenium tale quale descripsimus, & omnibus hisce præditum, quibus perfectius indiget futurus philosophus, raro in paucisque oriri. An non ita existimas? Maxime.

Atque horum etiam paucorum uide quam multi sint maximeque interitus. Quinam? Nam quod præter cætera auditu mirabile est, unumquodque eorum quæ in philosophi ingenio nuper probauimus, habentem inquinat animum, & plerumque à philosophia detorquet: fortitudinem dico, & temperantiam, & cætera quæcunque narrauimus. Absurdum hoc quidem auditu. Præterea quæcunque bona uulgo dicuntur, deprauant animum atque impediunt, forma, diuitiæ, corporis uires, & genus in ciuitate potens, & cætera generis eiusdem. Habes enim quandam eorum quæ dico, formulam. Habeo equidem, ac libenter exactius quæ dicis, audirem. Vniuersum ipsum recte comprehendito, ac tibi perspicuum apparebit: neque absurda tibi quæ de his dicta sunt, uidebuntur. Quomodo istud præcipis? Scimus enim omne semen & plantarum & animalium, quod non fuerit ea quæ cuique conuenit nutritione potitum, neque tempore, neque loco, quo generosius ac uehementius, eo pluribus opportunis carere. bono namque malum contrarium magis quam non bono? Quid nunc? Est igitur, ut arbitror, consentaneum, naturam optimam, si sub aduersa forma nutriatur, deteriores euadere quam ignauam. Est utique. Hac itaque ratione dicimus Adimante, animos præstantissimo ingenio præditos, si male fuerint educati, pessimos fieri. An putas infanda scelera, & extremam nequitiam ex ignauius potius ingenio quam generoso educatione corrupto procedere? Imbecillem uero naturam, ingenium uel bonorum, uel malorum quandoque causam fore? Non certe. Si ipsa igitur natura philosophi conuenientem nanciscitur disciplinam, necesse est eam semper proficendo ad omnem peruenire uirtutem. Sara autem si fuerit, genitaque peruersa atque ita nutrita, ad contraria omnia rursus delabitur, nisi forte deorum aliquis eam adiuuerit. An tu quoque putas, quemadmodum multi, uerum esse quod dicunt quosdam adolescentes à sophistis corrupti, corruptores uero eorum sophistas quosdam esse priuatos, ac non eos potius qui ita loquuntur, maximos esse sophistas credamus, qui doceant, talesque prorsus unumquemque & senum & iuuenum, & uirorum & mulierum reddant, quales uolunt? Quando id potissimum, inquit. Quando, inquam, frequenter multi uel in concionibus, uel iudicijs, uel theatris, uel castris, uel alio quodam hominum ingenti cœtu confidentes, eorum quæ dicta facta ue sunt, alia uituperant, alia laudant, ad utraque ingenti cum tumultu acrius efferunt.

E e 3 dum

dum explodunt, & applaudunt summo quodam strepitu & clamore: unde parietes quoque & laquearia circumresonant altius, suoque sonitu uehementer exaugent laudantium ipsorum uituperantiumque tumultum: tunc adolescentem illum quo animo (quemadmodum dicitur) hac in turba esse censes: uel quam priuatam disciplinam rumoribus hinc putas obsistere, quo minus ab huiusmodi uituperationibus laudationibusque diluta dispersaque eò protinus feratur, quò fluctus hinc deuehit: Vnde eadem quæ & illi ut honesta approbabit, eadem quoque reprobabit ut turpia. Iisdem præterea quibus illi incumbet studijs, eorumque euadet perlimilis. Neesse id omnino est, ô Socrates. Nondum tamen uehementissimam induximus necessitatem. Quam: Quam operibus inferunt, non persuadentes uerbis præceptores sophistæque isti. An non cernis quod hominem illis non obsequentem infamia notant: iactura pecuniarum, & mortis supplicio damnant: Summo pere. Quem igitur alium sophistam putas, aut quos alios priuatos sermones aduersari istis & resistere posse? Nullius certe orationem. Nullius sanè. Quin & his reniti, summa stultitia est. Neque enim fuit unquam, nec est, nec erit mos alius ad uirtutem institutus, præter istorum disciplinam, humanus, inquam, ô amice. Nam diuinum quidem, iuxta pro uerbum, excipiamus. Certo enim id scito, quisquis immaculatus & integer ex hac constitutione rerum publicarum euaserit, talem diuino auxilio euasisse. Haud aliter mihi uidetur. Istud præterea tibi uideri debet. Quidnam: Quisque eorum qui priuatim accepta mercede homines erudiunt, quos quidem sophistas, & æmulos artium appellant, nihil aliud docendum putat, quam multorum sententias in quibus consentiunt, quoties congregantur, atque hanc sapientiam uocat: ueluti si quis uasti cuiusdam animalis bruti, robusti admodum, & ab homine enutriti, iras & cupiditates singulas obseruauerit, quæ uel ratione adire hoc deceat, qua atrectare, item quando uel ferocius est, uel mitius, & ex quibus causis tale fiat. Voces item quas in singulis quisque solet exprimere. Quibus præterea uocibus aliorum irritatur id animal uel placatur. Postquam uero ob diuturnam consuetudinem percepit singula, peritiam huiusmodi, sapientiam uocet, & tanquam arte quadam collecta ad docendum se conferat, reuera ignorans quæ potissimum harum opinionum cupiditatumque, honesta uel turpis, bona uel mala, iusta sit uel iniusta. Nominet uero singula ad ingentis bestię illius opinionem, bona uidelicet quibus delectatur ipsa, mala quibus offenditur: nec aliam prorsus ullam de his afferat rationem, sed quæ necessaria sunt, iusta nuncupet & honesta: quo uero boni ipsius necessarij uel natura differat, neque ipse perspexerit unquam, neque alijs ostendere possit. Siquis, inquam, ita affectus sit, nonne per louem absurdus præceptor esse tibi uidebitur? Mihi uero. An differre tibi ab hoc ille uidetur, qui multorum uariorumque hominum in unum convenientium iram & uoluptates callere, sapientiam esse ducit, siue in pictura, siue in musica, siue in administranda reipublicæ disciplina? Patet enim quod si quis cum his uerferetur, eisque ostendat, uel poësis, uel alterius artis opus, uel ad rempublicam attinens ministerium, exhibeatque uulgo iudicandi operis autoritatem, ultra necessaria, Diomedea, ut aiunt, necessitate cogetur ea facere quæ isti probauerint. quod uero bona hæc reuera atque honesta sint, an audisti quandoque ipsorum aliquem rationem uerisimilem assignantem? Nec audiui quidem unquam: nec, ut arbitror, audiam.

Hæc intuitus omnia, recordare & illud: Num potest uulgus, uel alio dicente admittere, uel ex se attingere ipsum per se pulchrum, non autem multa hæc pulchra, & de ceteris eodem modo, non quidem esse singula hæc quæ patent multa, sed ipsam unam cuiusque naturam? Minime. Philosophus ergo uulgus esse non potest. Non. Quinetiam necesse est ab eo philosophantes uituperari. Neesse. Et à quibusque populo placere uolentibus. Patet. Ex his ergo quam rationem seruandi ingenij philosophici uides, ut suo in studio perseverans, ad finem philosophandi deueniat? Sic autem ex his quæ dicta sunt, cogita. Concessum est, discendi acumen, memoriam, fortitudinem, magnificentiam ad hoc ingenium pertinere. Plane. Nonne statim apud omnes talis, in cunctis primus erit, præsertim si corpus natura nactus sit animo conforme? Nihil prohibet. Volent igitur & domestici omnes, & ciues ad sua negotia peragenda hoc uti cum adoleuerit.

Sic certe. Quare precibus, supplicationibus, honoribus, blandimentis præoccupabunt futuram ipsius uirtutem atque potentiam. Ita fieri solet. Quid hominem talem arbitraris tunc effecturum? præsertim si ampla in ciuitate natus sit, & in ea diuini insignis æ genere

genere, honesta præterea indole sit atq; procerus. nonne immensa spe elatum iri hunc censes? putantem se ad res tam Græcorum quàm Barbarorum gerendas sufficere. Vnde & seipsum extollere, fastidioso habitu lasciuientem, inaniq; fastu, & insana inflatum superbia. Vehementer. Si quis hominem sic affectum amice moneat dicens, mentem ipsum nequaquam habere, egere tamen: sed eam à nullo comparari posse, nisi se eius ad p̄tioni subiiciat, an facile illum tantis occupatū malis, præstare monenti aures putas?

Longe abest. Sin autem bonitate naturæ, & innato quodam erga rationes affectu inductus aliquis auscultet flectaturq; & ad philosophiam trahatur, quid eos facturos existimamus, qui putant monitoris illius usu & consuetudine adolescentem corrumpi? Nonne & loquendo, et agendo omni studio certaturos, ut nec adolescens monitis pareat, nec exhortator ille aliquid persuadeat, eum tam priuatis insidijs quàm publicis accusationibus insequentis? Valde necessariū est. Restabit ergo huic ulla ad philosophandum facultas? Exigua plane. Vides ne haud ab re nos suprā dixisse: philosophicæ naturæ partes, si peruersa adhibita sit educatio, causas esse quodāmodo ut quis ab eo studio auertatur? quinetiam impedimento esse ea quæ uulgo bona putantur, diuitias scilicet, & omnem huiusmodi supellectilem? Recte nimirum est dictum. Hic est, ô mirifice uir, interitus & corruptio talis ac tanta naturæ ipsius ad excellens officiū optimæ, quæ quidem rara admodum, ut diximus, reperitur. Atque huius ingenij sunt hi uiri qui nefaria scelera patrant, & priuatim, & publice: atq; item qui sunt & priuatis, & ciuitatibus bonorū ingentium autores. Exile uero ingenium nihil unquam uel priuatim, uel publice magnum efficit. Vera nimirum loqueris. Cum pleriq; ad philosophandū natura idonei ab hoc studio detorquentur, philosophiamq; imperfectam & desolatam destituunt, uitam neq; decentem, neq; ueram ducunt: philosophiam uero tanquam cognatis orbatam, alij quidam ea certe indigni aggredientes, dedecorant ipsam nimium, eaq; afficiunt infamia, qua notari ipsam à detractoribus illis cōmemorabas, obijcientibus quod eorum qui philosophiæ dant operam, nonnulli paruifaciendi sunt, multi uero nequissimi. Dicta certe hæc sunt. Ac merito dicta. Conspicientes profecto alij pleriq; homunculi sedem hanc uacua quidem, præclaris tamen cognomentis dignitateq; illustrem, instar eorum qui ex carcere ad templa confugiunt, libenter ex artibus ad philosophiam profiliunt, quicunq; præsertim in artiuncula sua excellunt, nempe philosophia quanquam ita se habet, artibus tamen cæteris dignitate & magnificentia præstat. Quam affectat pleriq;, natura quidem imperfecti, & artibus opificijsq; sicuti corpora læsi, sic & animos mechanicis ministerijs depressi atq; contracti, an non necessarium est? Maxime. An censes eos aspectu quicquam differre à fabro ærario, diuite paruo caluocq;, qui è uinculis exijt, balneisq; se lauit, & noua se ueste tanquam sponsum ornauit, & filiam domini sui inopia pressi, nec alium cui daret habentis, in matrimonium sibi coniunxit? Haud longe differre existimo. Qualem ex his prolem nasci putandum est? nōne notham scilicet & abiectam? Necesse est omnino. Homines autem disciplina indignos, quoties ipsi præter dignitatē adhærent, quales cogitationes opinionescq; producere dicimus? nōne, ut nominare decet, sophismata: nihilq; legitimum, nihil dignum, nihil prudentiæ ueræ conueniens? Sic omnino dicendum. Itaq; pauci admodum restant homines, Adimante, qui digne in philosophia uersentur: hiq; sunt qui bona indole nati ac bene nutriti, otium ad philosophiam uel exilio deprehensi nanciscuntur, unde philosophiæ aduersis occupationibus liberi, natura duce suis in studijs perseuerant: uel quum magnificus quidam animus angusta in urbe natus, spretis reipublicæ ipsius muneribus, ac multo magis contemptis, reliquarum artium opificijs, pro naturæ dotibus, ad philosophandū se confert. Foret autem & Theagis familiaris nostri frenum ad cohibendum satis ualidum. Theagi enim nostro omnia ita sunt, ut à philosophando excludant. Corporis uero debilitas ipsum à rebus ciuilibus prohibet. Dæmonis autem nostri signum referre nunc non decet. Vel enim cuidam alteri duntaxat, uel nulli superiorū contingit. Horum uero paucorum quicunq; gustant quàm dulcis hæc sit ac beata possessio, & insaniam plurimorum uident: quia uidelicet nullus, ut breuiter ita simpliciterq; dicam, recte quicquam in rebus publicis agat, neq; socius aliquis, & adiutor reperiat, qui cum defendendæ iustitiæ curam suscipiens aliquis, sospes euadat: sed tanquam homo in bestias incidens, cum nec unà iniuste agere uelit, nec solus ipse

omnibus feris possit resistere, ante pereat, quàm quicquam uel ciuitatem, uel amicos ha-
uet, atq; ita & sibi & alijs sit inutilis: Hæc, inquam, omnia quicumq; diligenter animad-
uertunt, quietem agunt, & sua duntaxat curant: ac uelut in procella, dum & turbo agi-
tatur, & uenti perflant, & offundit puluere cœlum, intra parietes tuti permanent: aliosq;
intuiti nequitia inuolutos, satis habituros se putant, si puri ipsi ab iniustitia & iniquis facti-
noribus uixerint, & exactis uitæ curriculis bona cū spe hilares p̄q; decesserint. Haud
parua certe is egerit, qui ita uitam transiget. Neq; maxima tamen, si nactus non fuerit
conuenientem sibi rempublicam. Nempe in ea & ipse proficiet, emicabitq; magis, & pri-
uata simul publicaq; seruabit. Hactenus quam ob causam philosophia calumniâ subijt,
quod ue iniusta ea calumniâ sit, satis dictum arbitror, nisi aliud ipse forsan adieceris. Ni-
hil ad hæc ego præterea dicerem. Sed earum quæ nunc extant rerumpublicarum quam
potissimum philosophis conuenire putas? Nullam prorsus, atque idcirco conqueror,
quia nullam uideo ex his quæ nunc extant rerumpublicarū institutionem ingenio phi-
losophi dignam. Quamobrem mutari hanc naturam ac uerti necesse est. Utq; peregrini-
um semen in alienum solum iactum debilitatur, ac degenerans ad indigenam uertitur lo-
ci feminisq; naturam: ita & hoc genus propria nunc amissa uirtute, in alienam speciem
permutatur. Sin autem optimam rempublicam nanciscatur, sicut & ipsum est optimum,
tunc demum diuinum quiddam se esse, reliqua uero humana omnia, tam ingenia quàm
studia, declarabit. Videris autem mihi statim quænam ista respublica sit, quæsiturus.

Haud recte præfagisti. Nō enim hoc abs te desiderabā, sed nunquid hæc ipsa sit quam
in condenda ciuitate induximus, an alia? Quo ad alia quidem hæc ipsa, hoc autem tunc
etiam dictum est, oportere aliquid inesse semper in ciuitate, quod rationē rei publicæ ean-
dem habeat, quam & tu legislator habebas, dum leges conderes. Dictum plane.

Non satis tamen explicatum. Quippe nos oratio uestra deterruit, obijciens prolixam
hanc & arduam demonstrationē fore. Nam quod sequitur, haud dictu facile est omnino.

Quid istud? Qua potissimum ratione ciuitas philosophiam suscipere debeat, adeo
ut non perdat. Nam magna quælibet fallacia esse solent, & ut uere proverbio fertur,
Pronerbiū præclara difficilia sunt. Veruntamen quum istud inter nos constet, finem iam accipiat
demonstratio. Facultas fortē deerit mihi, uoluntas certe nunquam. Tu uero præsens
studium meum intelliges. Aduerte age, & nunc quàm prompte & intrepide sim dictu-
rus, quod contrā ac nunc sit, ciuitatem oporteat studium hoc attingere. Quonam pa-
cto? Equidē hoc tempore, adolescentuli quum statim à teneris annis inter rei familiaris
quæstuariazq; negotia difficillimam huius studij partem aggrediantur, paulo post disce-
dunt, etiam qui sapientiæ apprime studiosi fore existimantur. Difficillimam uero partem,
inquam, peritiam differendi. Deinde uero si ab alijs id agentibus, acciti auditores fieri pa-
tiantur, magnum quid cogitant, exequendumq; obiter putant. In senectute uero, ex-
ceptis paucis, multo magis quàm sol Heraclitius extinguuntur, quum nunquam iterum
accendantur. Quid ergo agendum? Contrā omnino. Nam iuuenes ac pueros pue-
rilem disciplinam philosophiamq; tractare conuenit, corporumq; quatenus adolescant
firmenturq; ad philosophiæ ministerium, curam agere: procedente uero ætate, in qua ani-
ma iam perficitur, exercitationes augere. Cum autem uires ex uetustate defecerint, tunc
à ciuilibus militaribusq; laboribus liberi tanquam emeriti & immunes ad uotum uiuant,
nulloq; certo officio sint alstricti, quicumq; feliciter uicturi sunt, & post migrationem a-
nimæ, sortem suscepturi antea actæ uitæ cōuenientem. Prompte admodum reuera lo-
qui mihi uiueris, ô Socrates. Arbitror autem plurimos quum hæc audiuerint, promptius
quoq; repugnatos abs te minime persuasos. Et in primis Thrasymachum id acturum
existimo. Ne mutæ inter me & Thrasymachum beneuolentiæ insidieris. Nam nu-
per amici effecti sumus, nec eramus antea inimici. Neque uero ante desistemus, quàm
huic & alijs persuadeamus, uel saltem agamus cōferens aliquid ad eam uitam, in quam
quum peruenerint, hæc dicta reperient. Breue ad tempus dixisti. Immo uero ad nul-
lum, si ad uniuersum id cōferatur. Quod autem multi his quæ dicta sunt, fidem non præ-
stent, nihil mirum. Nunquam enim quod modo dictum est, euenisse uiderunt, sed ta-
lia quædam uerba potius de industria in similitudinem quandam composita, non casu ut
nunc concurrentia, Virum autem quoad fieri potest uirtute perfectum, ac summopere
factis

factis & dictis tali quadam in ciuitate potentem, nunquam aut unum, aut plures intui sunt. An putas? Nullo modo. Neque unquam o beate, sermonibus aures adhibuerunt honestis ac liberis, quibus obnixè & omni studio noscendi gratia uerum inquiritur. hæc autem plena uersutis, & subornata litigiorum machinamenta nihil aliud appetentia quam opinionem, inanem gloriam, contentionem, tam in iudicijs quam priuatis colloquijs, omittuntur. Non certe. Quamobrem cum hæc ipsi præuideremus metueremusque, ueritate coacti diximus, neque ciuitatem ullam, neque rempublicam, neque uirum perfectum fore prius quam paucis hisce philosophis, qui nec mali, nec inutiles sunt, ut uulgo existimantur, necessitas quadam sorte contigerit, ut seu uelint, seu nolint, ciuitatis curam suscipiant, uel à ciuibus exaudiantur; uel saltem his qui dominantur, aut eorum filijs, diuina quadam inspiratione; ueræ philosophiæ ueris amor inhæserit. Quod autem horum uel alterum, uel utraq; impossibilia sint, demonstrari non posse arbitror. Alioquin iure ipsi irrideremur, quasi res pro animi uoto effingentes. An non ita? Ita profus. Siquando igitur olim infinito tempore antea, uiri in philosophia præstantes necessitate impulsæ, rempublicam gubernarunt, uel hisce temporibus regunt barbarica quadam in regione nobis inaccessiblei, uel in futurum administrabunt, in hoc certe rerum statu proculdubio asseueramus rempublicam supra descriptam, fuisse, esse, ac fore. Quando ciuitati hæc Musa præsit, fieri certe id potest, neque nos impossibilia fingimus. Difficilia tamen hæc esse à nobis quoque concessa fuerunt. Mihi quoque ita uidetur. Adde forsitan, uulgo id non uideri. Fortè. Ne usque adeo uulgo culpes, o uir beate. Verum quid eos opinaturos existimas, si non contentionis studio, sed amicis monitis, dissoluta philosophiæ aduersa calumnia, ostendas quos potissimum uiros appellas philosophos, & ut nuper distinguas, & ingenium ipsorum & studium, ne te suspicentur eos dicere, quos ipsi cogitant: uel si ita conceperint, falli eos opinione dixeris, nec ad proposita respondere? an censes, inquam, aduersus mitem uirum irritari aliquem; aut hominem sine inuidia & malignitate, uiro non inuido inuidere? Equidem pro te respondeo, non in multitudine hominum, sed in paucis admodum, adeo imitem inesse naturam. Idem & ipse cogito. An & hoc cogitas? Causam ob quam multitudo philosophiam iniquo animo fert, eos esse qui cum inepti ad philosophiam sint, eam professi homines, conuictis passim laceffunt, & quasi inimicitis delectentur, semper de hominibus obloquuntur, rem agentes philosophiæ minime congruam. Omnino. Neque enim utro illi o Adimante, qui omnem mentis aciem ad ea quæ uere sunt, direxit, otium superest, quo negotia hominum inferiora respiciat, cumque illis pugnant, inuidiam sibi & maleuolentiam conflet. Sed ea quæ semper eundem seruant ordinem contemplatur, quæ neque inferunt inuicem, neque patiuntur iniuriam: omnia uero ornate, & secundum rationem disposita sunt. Atque hæc imitatur, seque his quam simillimum reddit. An putas fieri posse, ut illud non imitetur aliquis, cui cum amore admirandum adhæret? Nullo modo. Quare quum philosophus diuino atque decoro frequenter adhæreat, diuinus ipse atque decorus, quoad homini possibile est, efficitur. Calumnia uero in omnibus multa. Sic est omnino. Si ergo necessitate aliqua inducatur, ut ea que illic intuetur, ad mores hominum priuatim & publice transferat, neque se tantum, sed & alios formet, nunquid inertem temperantiæ, iustitiæque, & uniuersæ popularis uirtutis opificem, fore ipsum existimas? Minime. Si sentiat uulgo uera nos de hoc perhibere, an philosophis succensabit? nobisque non credet dicentibus, non aliter ciuitatem fore beatam, quam si eam qui diuino utantur exemplo, pictores forment? Nequaquam succensabit, si senserit. Verum quem pingendi modum dicis? Cum pictores hi ciuitatem, & mores hominum, quasi tabulam quandam acceperint, in primis eam purgabunt, quod nequaquam facile est. An nescis hoc præcipue ab alijs philosophos discrepare, quod neque priuatum, neque ciuitatem tangere, neque leges condere tentant, antequam uel hæc purgata susceperint, uel ipsi purgauerint? Et recte quidem. An non describere eos post hæc putas reipublicæ formam? Quid nisi? Deinde agentes hæc, ut arbitror, ad utraque frequenter respiciet, ad illud scilicet quod natura iustum, honestum & temperatum existit, cæteraque huiusmodi, atque iterum ad humana: & ad superioris illius exemplar humana disponent, ex hominum officijs naturam humanam contemperantes, ad figuram etus, quod Homerus quoque cum in hominibus sit, dei speciem & imaginem similitudinemque appellauit

appellauit. Scite. Partim ergo debebunt philosophi, partim etiam colorabunt, quousque humanos mores quam maxime fieri potest Deo in amore coniunxerint. Pulcherrima nimirum hæc est pictura. An persuademus illis, quos inuehi in nos dicebas, talem esse rerum publicarum pictorem, eum uirum quem supra apud eos laudauimus, illique indignati sunt quod huic ciuitatem gubernandam committeremus, nunc uero æquiori animo hoc audiunt? Et maxime quidem, si sapiunt. Qua nunc in parte nobis aduersabuntur? Vtrum eorum quæ uere sunt, ueritatisque ipsius amatores non esse philosophos asserent?

Absurdum quidem id esset. An forte negabunt naturam philosophorum quam narrauimus optimi ipsius esse familiarem? Neque hoc quidem. Quid uero hanc congruis instructam officijs, absolute bonam fore, ac præ cæteris sapientie proximam, reuertent? Vel eos probabunt magis quos ipsi secreuimus? Nequaquam. An succensebunt adhuc dicentibus nobis, quod nisi philosophorum genus ciuitatis suscipiat gubernacula, nec ciuitati, nec ciuibus erit requies ulla, finisque malorum? nec respublica quam oratione describimus, in lucem exorietur? Fortè minus. Vis ne dicamus eos non parum, sed prorsus mites persuasosque fuisse? ne forte erubescerent aliquid aliud confiteantur. Absque dubio. Hoc igitur isti persuasi iam sint. De hoc autem quis ambiget, quin regum potentiumque uirorum filij philosophi nascituri non sint? Nemo. Possent autem quis adijcere, quod etiam si tales nascantur, inquinari eos necesse sit. Quod enim seruari à maculis purum, arduum sit, nos quoque concedimus. Quis autem illud insuper addet, in omni tempore ex omnibus hominibus ne unum quidem unquam integrum immaculatumque euadere posse? Nullus hoc dixerit. At uero unus natura sic institutus, ciuitatemque natus obedientem, sufficiens est ad hæc omnia perficienda, quæ nunc ut impossibilia reprobantur. Sufficiens utique. Pono, si princeps aliquis leges & officia quæ narrauimus, mandet, haud impossibile est ciues his obsequi uelle. Non certe. Atqui sentire & alios eadem quæ & ipsi sentimus, num mirum, aut impossibile est? Non, ut arbitror. Quod autem optima hæc sint, siquidem possibilis, satis supra est, ut arbitror, disputatum. Satis. Quare ex his quæ dicta sunt, sequitur, ut optima futura sint quæ de legibus ferendis prædiximus, si agantur: difficilia item factu, non tamen impossibilia. Sequitur plane.

Postquam uix tandem finem his imposuimus, ad reliqua iam pergendum, qua ratione uidelicet, quibus uel disciplinis & studijs instructi erunt huius nostræ reipublicæ seruatorum, & qua in ætate singuli singula exercebunt. De his certe iam dicendum. Haudquaquam sapienter à me actum est, cum in superioribus reliquerim matrimoniorum difficultatem atque molestiam, filiorumque procreationem, & constitutionem principum. noscebam enim quam inuidiosa res esset, factuque difficilis, uel omnino uera. Nunc autem nihilominus transigere hæc cogimur: atque ea quidem quæ ad mulieres ac filios pertinent, iam peregrinus: quæ uero ad principes, tanquam à principio rursus percurrenda uidentur. Diximus autem, si memoria tenes, amatores eos ciuitatis esse oportere, in uoluptatibus doloribusque probatos, atque ex hoc proposito, neque laboribus, neque metu periculorum, neque mutatione alia dimoueri. Eum uero qui hoc nequeat, abdicare oportet: at illum qui passim syncerus & incorruptus euadit, tanquam aurum in ignis examine comprobatum gubernandæ ciuitati præficere, muneribusque ornare & uiuentem & mortuum. Præmia uero talia sint qualia communiter dicta sunt, breuiter hoc percurrente, & quasi tergiuersante sermone: quippe cum res, ut nunc sunt, mouere timeremus. Vera loqueris. Memini equidem. Verebar enim, ô amice, quæ ausus sum, dicere. Nos uero in præsentia id asserere audeamus, quod custodes diligentissimi, optimi esse debent philosophi. Ratum id habeatur.

Animaduerte quam pauci tales erunt. Illius siquidem naturæ partes quam inesse illis oportere diximus, unam raro concurrunt, & ut plurimum disiunctæ nascuntur. Quo pacto id ais? An ignoras quod iidem homines, dociles, memores, ingeniosi, acuti non sunt, ac etiam fortes, atque magnanimi, ut moderate, tranquille, constanter uiuant? Tales siquidem uiri acuminis ipsius seruore quocumque contigerit, proferuntur, stabilitatis omnis & grauitatis expertes. Vera loqueris. Habitus autem ipsi animorum stabiles, & à leuitate penitus alieni, quorum in grauitate maxime confidendum, utpote qui in bello intrepidus sunt, ut in his immobiles sunt, ita ad disciplinas tardiores & hebetes. Torpent siquidem atque oscitant, quoties eis est contemplationi inuigilandum. Est ut dicis. Nos autem

tem

tem in superioribus principem oportere diximus, utrorumque optima ratione participem esse. Alioquin non esse illi supremam disciplinam exhibendam, neque honores magistratusque impertiēdos. Recte. Nonne raro hoc euenturū existimas? Raro admodum.

Examinare igitur futuri principis oportet ingenium in his quae supra diximus, laboribus, timoribus, uoluptatibus. Addimus praeterea, quod supra dimisimus, oportere uidelicet illud in disciplinis plurimis exercere: ut pateat nunquid maxime ipsius doctrinae percipiendae sit cōpos, an deficiat potius, quemadmodū qui in alijs operibus trepidant, atque deficiunt. Ita certe inuestigare decet, uerū quam maximam doctrinam uocas? Memnisti puto cum tres in anima species posuissemus, quid iustitia esset, temperantia, fortitudo, sapientia, nos definientes, inuicem conuenisse? Si non recordarer, haud dignus essem qui reliqua abs te audirē. An & illud memoria tenes, quod ante haec dictū fuit? Quid nam? Diximus certe ampliori quodam alio orationis circuitu exactius ea posse cognosci: uerum commodius esse, ut demonstrationes superioribus magis cōsentaneas inducere mus. Quod & uos sufficere respondistis. Atque ita tunc ea pingui Minerua, ut mihi uisum est, tractata sunt. Sin autē placet uobis, ipsi hoc dicite. At satis mediocriterque dictū & mihi, & alijs est uisum. Sed in his rebus o amice modus quancunq; ueritatis partē omiserit, immoderate fit. nil enim deficiens ullius est mensura. quanquam nonnullis quandoque uidetur sufficienter statim esse tractatum, neque longiori inquisitione opus esse. Per multis id propter seccordiam accidit. Vitium hoc a custode ciuitatis & legū esse debet alienissimum. Consentaneum. Ergo amplior quidem amici huic agendus circuitus, neque breuior discendo quam exercitando impendenda est opera: alioquin, ut paulo ante diximus, ad summam penitusque necessariae doctrinae finem nunquam perueniet. An haec maxima non sunt? Estque aliud insuper iustitia, & caeteris quae narrauimus excellentius? Nempe praestantius. Et horum quidem ipsorum nequaquam decet adumbrationē quandam qualem nunc, aspicere: sed absolutā rationem cōprehendere. An nō ridiculū id est, in rebus minimis omne studium ponere, & obnixae contendere, quo quam diligentissime, & syncerissime peragantur: in maximis autem leuem operam satis esse putare? Ridiculum profus.

At enim putas aliquem quieturū nisi abs te nunc exquirat, quae nam disciplina illa sit quam maximam uocas, & circa quid uersetur? Non equidem. Sed & ipse interroga, quanquam saepenumero te arbitror audiuisse. Nunc autem, uel nō aduertis, uel potius interurbare me tuis scrupulis cogitas. quod ego potius arbitror. Nam saepe audisti boni ideam esse maximam disciplinam. Qua quidem & iusta, & alia si utantur, utilia, & conducibilia sunt. Atque hoc ferme dicere me uelle scito, & istud praeterea, quod ipsam non sufficienter agnoscimus. Sin uero ipsam nescimus, & sine ipsa alia quam maxime nouerimus, scito nullam ex alijs nobis utilitatē fore: sicut neque prodesset nobis quicquam, quod sine bono possideremus. An minus quid esse putas, sine possessione boni alia omnia possidere, quam sine boni ipsius & pulchri intelligentia, caetera intelligere? Non certe. Pluribus uero bonum uoluptas uidetur, elegantioribus sapientia. Proculdubio. Quinetiā & hoc nosti, quod qui sapientiā bonum existimāt si interrogentur, quam potissimum sapientiā, declarare nequeunt, sed coguntur tandem boni sapientiā dicere. Quā ridicula responsio. Cur non ridicula uideatur, si cū nos uituperent quod ignoremus bonum, de bono rursus nobiscum tanquam intelligentibus illud loquātur? Aiunt enim bonū esse, sapientiā boni, quasi nouerimus, quid ipsi dicant cū boni nomen pronūciant. Vera loqueris. Qui uero bonū uoluptatē esse definiūt, nunquid minus errant quam caeteri? Nonne & isti coguntur fateri uoluptates esse malas? Valde. Eadē igitur & bona esse, & mala, fateri coguntur. An non? Plane. Nonne constat plurimas circa hoc, & maximas ambiguitates consurgere? Constat. Nonne & hoc perspicuū: quod quae iusta, & honesta uidentur, etiā si nō sint, multi eligerēt agere, possidereque, & uideri hominibus haec habere: nemo autē satis habere se putat si quae bona duntaxat uidentur possideat, sed quae reuera bona sint, omnes quaerūt, opinionē uero in his quisque contēnit. Et maxime quidē. Bonū quidē anima omnis expetit, eiusque gratia agit omnia, augurās esse aliquid: dubitat tamen, neque sufficienter quid sit comprehendere potest, neque fidei stabili inhaerere, quali utitur circa alia: atque idcirco et in alijs fallit, cū quid utile sit iudicare pergit. An circa id cū tale sit ac tamen, similiter caecos esse debere dicemus illos quoque praestantissimos in ciuitate uiros, quibus uniuersa cōmittimus

idea praestantia et utilitas in cognoscendis rebus

timus? Minime omnium. Reor equidem, eum qui nesciat, ut nunc fere accidit, qua ratione iusta & honesta, bona sunt, haud multi faciendum sane custodem seipsum exhibere posse. Auguror autem neminem ipsa prius quam bonum sufficienter cognosciturum. Scite auguraris. Perfecite igitur disposita nobis erit Respub. si custos horum peritus eam reget. Ita necesse est. Verum tu o Socrates utrum bonum ipsum dicis esse scientiam, uel uoluptatem, uel aliquid aliud praeter haec? Iamdiu coeptum habeo Adimante tibi non satis fore, si sententias aliorum retulero. Haud decere mihi uidetur o Socrates, opiniones aliorum referre posse, suam uero nequaquam, hominem praesertim tamdiu in his uersatum. An decere putas, ut de iis quae quis ignorat, quasi sciens loquatur? Nullo modo quasi sciens, sed ut quasi ex opinione proferens quae sentit. An nescis opiniones omnes absque scientia turpes esse, quarum quae optima, caecae sunt? an eos qui absque intelligentia uerum aliquid opinantur, differre ab illis existimas, qui licet caeci sint, recto tamen tramite gradiuntur?

Nihilo. Vis ergo turpia contemplari caecaque, & obliqua, cum liceat ex alijs perspicua pulchraque audire? Age per Iouem Socrates ne desistas, cum ad calcem fere perueneris. Sufficiet enim nobis, si quemadmodum de iustitia temperantiaque & alijs tractauisti, ita quoque de bono tractaueris. Mihi quoque o amice ualde sufficiet. At uereor ne uires deficiant, atque ego supra uires ausus, ineptior appaream, risumque audientibus moueam. Caeterum o uiri felices, quid ipsum bonum sit in praesentia dimittamus. Est enim ut mihi uidetur praesentem supra contemplationem. Quis autem appareat boni ipsius filius, quisque simillimus ei sit, si uobis placet, dicam; sin minus, dimittam. Dic age. patrem uero postea declarabis.

Vellem equidem, ut et ipse explicare possem, & uos percipere, non solum boni partus ut nunc, sed ipsum bonum. Hunc ergo ad praesens partum boni ipsius filiumque accipite. Caute tamen ne inscius ipse uos decipiat, uanam reddens de filio rationem. Caueamus id pro uiribus. Dic modo. Dicam equidem, si prius repetamus inuicem confirmemusque quae supra memorata sunt, & alias saepenumero dicta. Quenam? Multa quidem pulchra, & multa bona, & singula similiter esse dicimus, & oratione distinguimus. Dicimus profecto. Atqui & ipsum pulchrum & ipsum bonum inducimus, ac similiter in omnibus quae ut plura ponebamus, unum rursus ponimus secundum ideam unam cuiusque tanquam una sit, & quod unumquodque est, appellamus. Vera haec sunt. Et haec quidem uideri dicimus, non autem intelligi; ideas autem intelligi, non uideri. Sic est omnino. Quae potentia est multis quas habemus, quae patent oculis cernimus? Visu. Nonne & auditu quae audiuntur, & alijs sensibus omnia quae sentiuntur? Quid nisi? Nunquid an maduertisti quam perfectam sensuum auctor uim fabricauit ad id quod uidere, & id quod uideri dicimus? Non satis. Sic autem considera. Estne auditui, atque uoci alio genere opus ad hoc ut ille quidem audiat, haec audiatur? Quo tertio absente, ille non audiet, ista non audietur. Nequaquam. Arbitror equidem, neque alijs multis, ne dicam nulli, tali quodam opus esse. An tu talem aliquam uim reperis? Minime. An non aduertis uisus ipsius & eius quod uisui subiacet uim, tali aliquo indigere? Quo pacto? Praesente oculis uisu, ipsisque ad spectandum directis, praesente item colore, nisi adsit & genus tertium proprie ad hoc natura aptum, neque uisus uidebit quicquam, neque uideri colores poterunt. Quid nam id esse dicis? Quod tu lumen uocas. Vera loqueris. Profecto uisibilis ipsius uis, & uidentis potentia, iugo quodam aliorum omnium coniugationum maxime honorando iunctae sunt, non exigua quadam specie, si modo contemnendum non est lumen. Longe abest ut contemnendum sit. Quem potissimum deorum coelestium huius causam putas, cuius lumen efficit ut & uisus noster quam optime cernat, & oculis obiecta cernantur? Quem tu putas & alij. Nempe de sole interrogas. Ita uero ad hunc deum se uisus habet. Quomodo. Uisus sol non est, neque oculus cui inest uisus, sol est. Non certe. Sed ex omnibus sensuum organis id maxime solis particeps. Multum sane. Nonne & uim quam habet, ex sole infusam seruat? Profus. Quinetiam sol uisus non est. Causa uero ipsius est, ab eo prospicitur. Sic plane. Hunc me uocare boni filium dico, quem ipsum bonum in hac secum genuit comparatione consimile: ut quemadmodum ipsum in loco intelligibili ad intellectum & ea quae intelliguntur, se habet, sic & iste in loco uisibili ad uisum se habeat, & ad ea quae uidentur. Quo pacto? Latius explica. Oculi porro, quoties non ad ea uertuntur, quorum colores diurnus fulgor illuminat ostenditque, sed ad illa quae nocturnis radijs

Questio de bono difficillima

Filius boni hoc est sol

De medio inter sensum & sensibile

Lumen medium inter uisum et colorem

Sol ut intercedat inter uisum & uisibile

Quomodo bonum genuit filium sibi consimilem

atinguntur, cæcutiunt hallucinanturq̄, & propè cæci esse uidentur, ac si purus in illis uisus nō insit. Sic accidit. Quotiens uero ad ea quæ sol illustrat, perspicue cernūt, ipsè q̄ ipsis in oculis esse uisus apparet. Est ita. Sic & de animo cogita. Quādo em̄ illi inhæret in quo ueritas & ipsum ens emicat, intelligit illud cognoscitq̄, & intellectu habere uidetur. Sed cū ad id fertur, quod tenebris est permixtū, quod uidelicet generat atq̄ corrūpitur, eius obtundit facies, opinionesq̄ uersat uarias, ac mentis expers esse uidetur. Sic apparet. Illud igitur quod ueritatē illis quæ intelliguntur præbet, & intelligenti uim ad intelligendū porrigit, boni ideā esse dicit, scientiæ & ueritatis quæ per intellectu percipitur, causam. Cum uero adeo pulchra duo hæc sint, cognitio scilicet ac ueritas, si bonū ipsum aliud quàm ista & pulchrius æstimabis, recte putabis. Et quem admodū lumē ac uisum solis speciem quandā habere existimare decet, solē uero ipsum esse, nequaquam: ita cognitionē & ueritatē, boni ipsius speciem habere quidē aliquā, esse uero ipsum, minime. Augustior enim est ipsius boni maiestas. Decus narras in æstimabile, si scientiā quidem & ueritatē præbet ipsum, uerū decore hæc superat. Neq̄ enim uoluptatē ipsum esse dicis. Bona uerba quæso. Atq̄ ita planius eius imaginem contemplare. Quomodo? Solem quidem dices, ut arbitror, ips quæ uidentur non modo uidendi præbere potentiā, uerumetiam generationē, augmentum, nutritionem, cum ipse tamen generatio nō sit. Quo enim pacto? Atq̄ ita dicas bonū ips quæ cognoscuntur dare, non modo ut cognoscantur, sed esse insuper & essentiā elargiri, cum ipsum essentia non sit, sed supra essentiā, dignitate ipsam & potentia superās. Aedepol mirabilis hic excelsus. Huius certe tu causa es, qui me cōpulisti ad ea quæ mihi de hoc uiderent, aperienda. Neq̄ dum etiā desistas, sed absolue præcipue solis cōparationē, siquid est prætermisum. Atqui multa prætermittuntur. Ne minimū quid omittas. Reor equidē multa præterea superfore, ueruntamen quocunq̄ ad præsens referri poterūt, haud sponte dimittā. Ita precor. Cogita duo hæc esse, & unū quidē in genere locoq̄ intelligibili regnare, alterū inuisibili, ne sub cœlo inquiring, uidear te circa nomē decipere. Attamē species duas habes, uisibile scilicet & ipsum intelligibile.

Habeo equidē. Perinde ac si acceperis lineā in duas æquales sectam portiones, & utranq̄ rursus partē similī ratione diuiseris: ita nūc oblatū tibi genus unū uisibile, intelligibile alterū, in duo rursus secundū claritatē, & obscuritatē utranq̄ distingue. In genere quippe uisibili portio una imagines cōtinebit. Voco autē imagines, primum umbras. Deinde simulacra quæ in aquis apparēt, & quæ in corporibus dēsis, lenibus, ter sis ac lucidis, & omne quodcūq̄ tale, si tenes. Teneo. Portio uero altera cōprehendet ea quorū hæc similitudines quædam sunt, animalia uidelicet quæ apud nos sunt & plantas, & uniuersum fabricæ genus. Sic pono. An uis præterea secundū uerum & non uerū dicere genus hoc distingui? ut quemadmodū se habet quod opinio fingitur ad id quod scientia nosci, ita simulacrū ad illud cuius est simile? Valde. Consi dera iterū intelligibilis sectionē. Quo pacto? Unū quidē ipsius genus est quod inquirat animus his utēs uelut imaginibus quæ prius diuisa sunt, cōpulsus ex suppositio nibus nō ad principiū, sed ad finē procedere. Alterū uero, quod excogitat animus, ex suppositione procedēs ad principiū non suppositū, nec imaginibus utēs quibus ad ge nus alterū uti solemus, sed in ipsis speciebus per ipsas progrediens. Haud satis quæ dicis intelligo. At enim facilius per hæc intelliges. Arbitror te non latere, quod qui circa geometriā & arithmetiā & cætera generis eius uersant, supponunt quidē par & impar & figuras ac tres species angulorū & horū similia in argumentationibus linguis, & his positis tanq̄ cuilibet manifestis, rationē de his nullā exigendā putant. Atq̄ hinc incipientes ad alia iam descendunt, & ad illud tandē perueniunt quod quærebāt.

Prorsus id noui. Enim uero & illud nosti, quod & supradictis speciebus utuntur, deq̄ illis uerba faciunt: quanquā non ad eas mentē dirigūt, sed ad illa potius quorum ista simulacra sunt, ad quadrangulū ipsum uidelicet, ipsumq̄ diametrū, non ad ea quæ scribunt. Et in alijs eodē modo, speciebus quidē hisce quas describunt figurantq̄, quarum & umbræ sunt, & in aquis imagines, tanq̄ imaginibus quibusdā utūtur, affectantes illa cōspicere, quæ nō aliter quàm cogitatione percipiunt. Vera loqueris. Hanc generis intelligibilis speciem supra dicebā, ad cuius inuestigationē cogi animū suppo-

Ff fitionibus

*vt uisus ad so
lem, ita anima
& intellectus
ad bonum &
intellectum*

sitionibus uti, ad principium non eunt, utpote qui supra suppositiones ascendere nequeat, utaturque imaginibus his quæ ex inferioribus sunt ad superiorum similitudinem comparata, atque ita opinione conceptæ distinctæque sunt, quasi ad illa perspicue conferant.

Intelligo equidem dici abs te quod in geometria & alijs eius germanis artibus fieri solet. Alteram intelligibilis partem ad illud referre me scito, quod ipsa ratio per demonstrandi facultatē attingit, dum suppositiones non pro principijs habet, sed reuera pro suppositionibus accipit, tanquam gradibus quibusdam & adminiculis utens, quousque ad illud quod non supponitur, ad principium uidelicet ueniens uniuersi ipsum attingat, & rursus adhæreat illis quæ principio herent, atque ita ad finē usque perueniat, nullo prorsus sensibili utēs, sed ipsis speciebus, per ipsas, atque ad ipsas progrediēs. Intelligo tandem, quanquam minime sufficienter, ut cuperē. Videris enim mihi magnū opus proponere. Moliris quidem differere, partē illam uere existentis & intelligibilis generis, quam per demonstrationis scientiam speculamur, illa esse clariorē quam ex illis scientijs quæ artes appellantur, inuestigamus. In quibus pro principijs suppositiones habentur, & qui ista considerant, cogitatione coguntur non sensibus intueri. Quoniā uero ad principium non ascendunt, sed ex suppositionibus indagant, intellectum circa hæc habere tibi nequaquam uident, licet cum principio intelligibilia sint. Videris autē mihi geometricarum & similium rerum habitū, cogitationem potius appellare quam intellectū, quasi cogitatio inter opinionē & intellectum medium teneat. Sufficienter admodū percepisti. Atque ad has quatuor proportionales, quatuor itidem animi affectiones accipe. Intelligentiā quidem ad supremū ipsum, ad secundum cogitationē, ad tertium fidem, ad postremū uero assimilationē siue imaginationē. Hæc præterea inuicē alternæ ratione proportionis ordina, ut ita hæc claritatē participant, quemadmodū illa circa quæ sunt, ueritatem. Intelligo equidem, & quod dicis admitto, & ut iubes ita dispono.

ARGUMENTVM MARŚILII FICINI IN
dialogum septimum de Iusto.

SAPIENTES Diuino ingenio præditi omne mentis studium à terrenis ad cœlestia, à mobilibus ad immobilia, ab his quæ sentiuntur, ad illa quæ superant sensum, pro uiribus conuerterunt. Considerantesque mundi machinam & unam esse, & mirabiliter ordinatam, neque tamen ex seipsa posse consistere, cum ex diuersis componatur atque mutetur, merito cognouerunt ab alio dependere: ab alio inquam uno, atque sapientissimo, qui & unum conficiat opus ex multis, & id unū ubique ordinet sapienter, regat præterea & potenter, opus uidelicet ingens atque multiplex, motu quidem perpetuo, atque rapidissimo, non tamen aberrante reuolutum: ducat quoque benignissime singula ad bonū mirificam tum cōmoditate tum facilitate currentia. Quamobrē cōmuni quadam conceptione deum esse pariter consenserunt, unū uniuersi regem potentem & sapientem atque clementem: quem & terreni reges, rerumque publicarum gubernatores pro uiribus debeant imitari. Post cōmunem hanc de deo conceptionem gemina rursus uia ad deum cœperunt planius atque propius proficisci: per alteram quidem negando, per alteram referendo. Nam illa quid ipsum bonum, id est, quid deus non sit argumentantes, probauerunt neque esse quicquā ex his quæ capiuntur sensibus, neque ex his quæ mente cōprehenduntur. In hac autem & creaturas ad creatorem, & uicissim creatorem referentes ad creaturas, excogitauerunt qua ratione & creator singula faciat atque perficiat, & creature ad ipsam sese uel habeant, uel imitari, uel consequi possint. Hactenus procedere philosophantis ingenium Plato noster & in Parmenide monstrat, & libro superiore confirmat. Quod Dionysius quoque Arcopagita maxime comprobat. Procedere inquam hucusque tum radio quodam ab initio menti semel infuso, tum accedente lumine diuinitus mentes assidue collustrante. At uero quid ipsum in se bonū sit, id est diuina substantia, quemadmodum & in Parmenide, & hic ostendit, nemo per eiusmodi uias assequi potest. Solū uero per has illuc denique peruenire ubi diuinum bonum ob solam benignitatem suam amatorem suum propius accedentem & propria luce format, & calore fouet, & potestate transformat mentem, tum demum cognoscētē deum cum ipsa iam facta sit deus. Quod quidem in epistolis quoque significat. Postquam uero deum, philosophus contemplatus fuerit cœlestia gubernantem, tunc solum, & solus poterit terrena diuinitus gubernare. Qua quidem in re Plato Minoem laudat ab Ioue prius contemplando petentē leges quæ ad homines promulgaret. Mitto quantum multi laudent Scipionem, quod Ioue magistro ad remp. accedebat. Quid de Numa Pompilio dicam, ciuitatē religiosus legibus gubernante? Nonne & Moisaice leges quibus dei populus diuine gubernaretur, deo ipso docēte ad homines peruenerūt? Hinc Aristoteles narrat philosophorum Indorum mysteria, quibus cōtinetur, absque diuina regula, & hac quidem à deo demonstrata, non posse quicquam uel priuatum uel publice recte feliciterque unquam administrari. Quoniā uero idē Aegyptij cō-

peritum

pertum habebant, solis philosophis, & his quidem absolutis atque insuper sacris regni gubernacula concedebant. Atque usque adeo putabant nihil absque diuino auxilio posse feliciter agi, ut omnia publica à sacris uotisq; auspiciarentur. Nihil rursus absque diuina quadam inspiratione intelligi posse adeo asserbant, quemadmodum refert Iamblicus, ut omnes apud illos philosophantium libri Mercurij dei nomini sint ascripti, quasi non hominum sint inuenta, sed dei. Quod Timæus quoque significat dicens philosophiam donum esse diuinum. Ciuilem quoque peritiam esse diuinum munus in Protagora & Politico docet. Atque ut ad hunc septimum redeamus, non admittit quenquam ad hanc suam rempub. gubernandam, nisi quem constiterit diuina quadam tam in dote quam educatione utrunque donum diuinitus accepisse: quem solum ubique legitimum ciuem philosophumq; appellat. Sed cur diuino ad id munere opus esse dicit? Mitto nunc alias rationes. Quia uidelicet cum difficillimū cuiq; sit seipsum feliciter gubernare, certe impossibile est ciuitatē, ex tam multis diuersisq; cōpositam, cui & quotidie innumerabiles incertiq; imminēt casus, beate unq; absq; deo beatitudinis autore cōponere. Hinc factum est ut qualibet ciuitas proprium quoddam numen agnouerit, quasi patronū. huius uero numinis uicarium & interpretem esse Plato uult ciuitatis gubernatorē, qui instar numinis & diuina contempletur, & humanis inde prouideat. Quamobrē malos homines quasi diuini muneris omnino expertes à repub. procul expellit. Solos autē accipit bonos. Neq; tamen omnes. Nam ignaros theologie appellat cæcos atq; somniantes, utpote qui rerū imagines pro rebus accipiant: stultū uero censet ciuitatis custodiam cæcis somniantibusq; cōmendare. At uero theologos, qui nullū adhuc humanarū rerū usum teneant, non prius ad publicas res gerendas admittit, q̄ priuatis leuioribusq; tractandis assuescerit. Concludit interea nulli magistratum esse dandū, nisi cuius uita sit melior magistratu, ipsumq; magistratū neq; petat neq; etiā appetat. Tu uero ubi Plato in erudicendo ciuili philosopho imaginē proponit speluncæ, & uinculorū, & luminis cuiusdam, umbrarumq; & aquæ, speluncam intellige hunc quem uidemus mundum, si ad mundū inuisibilem comparetur. Vinculū uero corpus humanū, siue potius perturbationē animum corpori alligantem. Umbras autem res omnes quæ sensus mouent. Sunt enim hæ uerarū rerum, id est idearum umbræ. Quod autem dicit animum non absq; offensione repente tum ab inuisibili mūdo descendere ad uisibile, tum uicissim ascendere, duobus more Platonico modis potes accipere: tum in hac uita, quando uidelicet absq; medio ab hoc humanorū studio, ad ipsum supremū diuinorum studium, atq; contrā transitur: tum inter hanc uitam atq; alteram. Quando scilicet anima uel impura à corporis tenebris ad diuinum migrat lumen, sub quo caligat profusus & cruciatur: uel à diuino lumine in corpus elementale descendens diu cecutit atq; turbatur. Memento uero luminis proprium esse omnia facere atq; demonstrare: idq; est triplex, diuinum, intellectuale, uisibile. Diuinum appellari solis utriusq; solem. Intellectuale, solem angelicum nominari, solis mundani solem. Visibile deniq; lumen, esse caelestem solem eiusq; fulgorem. Quemadmodum uero fulgor à caelesti sole per omnia se diffundens, est imago actusq; solis: ita & lux quæ inest soli, imago est actusq; mentis angelicæ. Lumen deinde in angelo diuini luminis actus est & imago. Et quemadmodum uisibile lumen in natura perspicua duntaxat recipitur, sic inuisibile in perspicaci natura. Tres eiusmodi soles Iulianus Platonicus in libro De Sole describens, addit ex Phœnicum theologia, uisibile lumen esse diuinæ angelicæq; intelligentiæ actum quendam perennem per solarem fenestram ad oculos emicantē, atque inde per materias passim perspicuas quasi conuoluentes sibi diffusum. Ceterum ne diffidat lumen hoc apparens, esse luminis non apparentis imaginem, scito id lumen non esse corpus. Corpora enim absq; offensione infectioneq; penetrat. Item non fieri propriam compositi corporis qualitatem. Alioquin & propriam requireret qualitatem elementorum calidam siue frigidam in eo præcedentem, quod ipsum sit suscepturum, & recedente sole ad tempus in perspicuo remaneret. Item dimensionem propriam non astringi. Non enim tempore peruenit, uel partem nunc illuminat, & post partem. Adde quod amplum absque sui dissipatione implet, uicissimq; in angustum sine uel sui uel uasis contractione momento se colligit. Neque proprie corporum est, sed inter incorporea & corporea medium, & profecto propria cœli qualitas, cuius natura incorporea est quàm proxima. Communicatur quoque elementis duntaxat perspicuis, in hac ipsa perspicuitate cœlo similibus: perspicuis inquam primo lumen, deinde calor: opacis autem calor primo, lumen uero non prius quàm per calorem ad naturam perspicuam redigantur. Corporibus autem opacis, in quibus natura terrea dominatur, non infunditur. Non quia penetrare non possit, quandoquidem & crystallum penetrat opacis multis solidius: sed quia natura terrea à natura caelesti alienissima caelestis qualitatis capax esse non potest. Communicat tamen opacis calorem ut dixi, non tam propriū cœlo quàm lumen. Cœlum enim quia lucet, ideo calet. Quod autem lumen à cœlo in perspicua nostra diffusum, solis imago rursus debeat appellari, hinc apparet, quod ipsum est imaginum omnium communis propriaq; origo. Imagines enim rerum sub ipsius fulgore resultant, ipsumq; est imago tam potens, ut appareat non solum quando à speculari corpore reflit, sed etiam quando à sole profilit: quod ceteris imaginibus minime conuenit: omnes tamē incorporeæ sunt: siquidem per totum momento se fundunt, eodemq; in puncto absque mutua confusione sunt multe. Incorporeum ergo est & lumen, cuius id uirtute perficitur. Proinde momento solis radium secum ferre actum lucis deniq; caloris. Ac per lucem quidem refertur diuinæ & angelicæ intelligentiæ claritatem. Per calorem uero utriusq; uoluntatis charitatisq; affectum. Cum uero superi, quemadmodum & artifices, opera per uoluntatem potius quàm

per intelligentiam agant, merito uisibilis hic radius ex inuisibili illorum radio profluens, per calorem agit singula quæ gignuntur, potius quàm per lucem. Immo uero per lucem agit, sed rerum imagines spirituales, per calorem uero corporeas qualitates. Calorq; hic ita dependet à luce, quemadmodum in diuinis per intellectum idealiter representantur omnia, per affectum inde surgentem omnia generantur. Nos uero hinc admoniti si natura terrea lumē coeleste non recipit, terrenos à nobis affectus longius expellamus, ut diuino lumine impleamur. Ac si ultimū corpus non accipit primi lumen, nisi caleat inde prius simileq; reddatur, eia nos quoque mentiū ultimi flagremus prius amore prime, ut amore purgati factiq; similes luceamus deinde diuinitus, ac pleno iam lumine gaudeamus. Sed reliqua iam huius septimi perstringamus. Quoniam igitur triplex lumen est, ut diximus, uisibile scilicet, & intellectuale super uisum, & diuinum super intellectum, ideo Plato in tribus gradibus mentionem hic facit de lumine, scilicet in caeuerna, in nocte, in die: tria uidelicet lumina illa significans. Ter quoq; mentionē facit de aqua, in caeuerna, in nocte, in die, sicut enim lumen & facit & demonstrat omnia, sic aqua lauat omnia atq; representat. per primum quidem significat mores, per secundum uero cōtemplationem. Et utrunq; tribus gradibus peragit. Nempe per moralem ter lauat & purgat, primo quidem amputando secundos motus per uirtutes ciuiles, deinde eosdem per uirtutes purgatorias extirpando, tertio per uirtutes animi iam purgati motus primos absolutissime moderando, unde iam ad exemplares quæ in deo sunt, uirtutes perueniatur, præsertim per cōtemplationem. Cuius quidem tres sunt gradus, quos refert aqua ter nominata, quatenus ipse imagines representando, refert intelligentiam. Diuina siquidem in tribus, ut ita dixerim, aquis representari uidentur. Primo quidem licet confusus, in rationibus phisicis: Secūdo distinctius in mathematicis: Tertio clarissime in metaphisicis penitus absolutis. Formas quidem phisicas Plato omnino materiales appellat, quia & cōmuni & propria materia indigent, & absq; illa cogitari non possunt. Mathematicas uero formas non adeo materiales, quia & propria non egent materia, sed aut cōmuni tātum ut dimensiones, aut nulla, ut numeri: atq; hæc sine materia licet excogitare. Diuinas deniq; formas omnino immateriales existimat, resq; ueras, quarū imagines quidem sint mathematice forme, umbrae uero res naturales, mysterium uero hoc est Pythagoricum. Cum ergo animaduerteret Thaletem, Democritum, Anaxagoram, tam negligētes in rebus diuinis fuisse, quàm diligentes in naturalibus, Phercydem contra & Pythagoram Pythagoricosq; omnes mathematicorū principes, pariter summos extitisse theologos, moribusq; diuinos, merito partim ratione, partim experientia conclusit curiosum naturalium studium animam sepius à diuinis auertere. Quam & Salomon propterea occupationem pessimam iudicauit, & miseros qui nimium occuparentur in ea. Eosdem in Phedone Socrates detestatur, eos in quā qui naturalium effectuum causas, duntaxat ad qualitates quasdam elementales curiosius referentes, in eiusmodi principio & sine quiescunt, neq; summum uniuersi principium finemq; perquirunt. Quamobrem Septimus hic liber ubi animam ad summum bonum solemq; id est deum, ideaq; diuinas quasi stellas conuenientibus perducit gradibus, nullam in ipso ascensu naturalis peritiæ efficit mentionem. Sed mathematicos quosdam gradus ad diuina cōmodius perducentes adducit in mediū: inter quos duo sunt puri. Arithmetica enim circa puros uersatur numeros, & geometria circa puras dimensiones. Tres uero gradus sunt mixti. Nam Musica numeris addit uoces motusq; ad auditū præcipue pertinentes. Stereometria uero dimensionibus addit pondera. Astronomia numeris dimensionibusq; celestes sphaeras motusq; metitur. Utitur autem Plato naturali peritiæ in descensu potius quàm ascensu, quemadmodū in Timæo & Philebo atque Parmenide, & alibi sæpe docet. In descensu enim per diuinas naturalium causas, naturalia uult principalia demonstrari. In ascensu uero per anxiam naturalium curam, tanquàm à diuinis ualde remotam, diuertere ab illis animam putat potius q̄ conuertere. Omnino autem & actiones omnes etiā si honestissimæ uideantur, nihili pendit, nisi ad diuini boni imitationem consecutionemq; cōducant: & speculationes similiter omnes uel negligit, nisi ad diuinum bonum inueniendum consrant, uel etiam detestatur, si quo pacto nos inde diuertant. Proinde totum philosophiæ studium esse uult à sensibilibus conuertere ad intelligibilia, ad ipsumq; bonū, quod intelligibilium lumen est supremū, ascendere. Aitq; quemadmodum se habet uisus ad uisibilem summum, id est solem, sic intellectum ad summum intelligibilem lumen, scilicet deum se habere. Ergo sicut sol generat oculum, & generando uim uidendi largitur, & genito actum uidendi continue præstat: sic deus & intellectum creat, creandoq; intelligendi uim præbet, & creato continue actum intelligendi. Rursus quemadmodū circa oculum nihil opus est ab arte fieri, nisi purgare ipsum atq; conuertere: ita circa intellectum duo duntaxat præstat philosophia, purgando scilicet ipsum tum à perturbationibus, tum à falsis opinionibus, atq; conuertendo per rationes exhortationesq; à sensibilibus formis ad intellectuales nobis insitas formas, perq; has ad formas intelligibiles, id est ideas. Rursus per ideas ad diuinam mentem, qua comprehenduntur ideas, ab hac deniq; ad diuinum bonum, idearum principium atq; lumen. Cum ergo dicit animam à lucerna ad lunam, à luna ad solem attolli, significat à formis naturalibus ad mathematicas, ab his ad diuinas deniq; eleuari, non docendo quidē, diuina enim ut tradit in epistolis, doceri non possunt, sed purgando potius atq; conuertendo. Nam his peractis, sicut sol qui est uisibilem lumen, monstrat oculo uisibilia, ita ipsum bonum quod intelligibilem lumen est, intelligenda intellectui patefacit. Sed de his in Theologia nostra latissime. Itaq; nemo mirari debet Platonem, doctrinali scribendi ordine uti rariis, purgatorio uero atq; exhortatoriæ

tatorio, id est conuersorio semper. Post haec nota ex eorum numero quae sentiuntur, illa potissimum intelligentiam excitare, quae haud plane per sensum à suis oppositis discernuntur, ideoque intelligentia indigent discernente. Item numeros non esse corporcos. Siquidem nihil aliud numerus est quam unitas repetita. Unitas autem non est corpus: non enim in partes dividitur: quae si fingatur dividi, non secatur, sed potius multiplicatur: multiplicatur inquam in seipsum, non in partes ullas: pars enim quaelibet toto solet esse minor. Nulla vero unitas uel maior uel minor est unitate. Atqui haec ipsa unitas numerusque ad incorpoream nos essentiam erigunt: similiter quoque figurae quarum ratio uera in mente reperitur potius quam in corpore. Similiter astronomia ex ordine caeli motoris rationem indagare uidetur. Eum Plato astronomum negat superna suspicere, qui ab ipso caelo non prospexerit super caelum, praesertim quia caelestia cum integrum non impleant ordinem, nimirum à superiore quodam et integro ordine pendent. Deridet et musicum nisi à consonantia uocis ad intellectualem se recipiat consonantiae rationem. Denique dialecticam, id est metaphysicam sine theologia omnibus facultatibus anteponeit, et ducit omnes, et ad suum officium utentem ministro singularium. Officium uero eius esse, per totam ipsius quod dicitur ens, progredi latitudinem, atque ad ipsum bonum totius entis causam se conferre, et in ipso entium ordine quid unumquodque sit definire, rationem cuiusque essentiae assignando, quidne quamlibet sequatur essentiam demonstrare. Ceteras autem facultates praebui nobilitate iudicat esse seruales. Aut enim ad opiniones hominum declinant, uel ad generationes compositionesque inferiorum, uel ad cultum eorum quae gignantur: aut saltem et si ad incorporea sese pro uiribus erigunt, nihilominus circa illa quodammodo somniant. Quales esse inquit mathematicas disciplinas. Mox uero duo subiungit genera, essentiam scilicet, atque generationem. Ad illam quidem intelligentiam, ad hanc autem opinionem existimat pertinere. Rursus in intelligentia scientiam quidem dicit essentiam consequi ad dialecticam pertinentem, cognitionem uero sequi essentiam, et ad mathematicam attingere. In opinione similiter fidem imaginationemque connumerat: et per illam quidem corpora percipi, per hanc uero imagines corporum atque umbras. Deinde concludit ceteras facultates absque dialectica esse caecas. Atque eas simul et dialecticam insuper uanas esse, nisi ipsam boni ideam perspicue uenerint, perque ipsam in singulis scientiam à falsis uera bona discernere. Eum uero qui boni ignorauerit rationem, et insonans hic illisum turbare, et ad inferos descendentem illud magis atque uexari. Subdit eum hominem esse claudum qui ad alterutrum siue ad agendum siue ad speculandum ineptus sit atque imperitus. Quapropter ad gubernandum eligit illos, qui ad utrumque et apti natura sunt, et disciplina sufficienter instructi. Interea nota mendacem quasi manum et uentilatum à re, excludendum. Mendacem uero nominat, et qui dedita opera mentitur alijs, et qui per ignorantiam mentitur ipse sibi. Memento et labores animi grauiores esse quam corporis, ideoque in iuuentute discendum, liberalesque disciplinas procul à seruitute docendas. Neque tamen dialecticam adolescentibus esse tradendam. Quod Philobolus quoque nos docet. Nam ut Phaedrus quoque distinguit, duo nobis omnium insunt duces, innata uidelicet cupiditas uoluptatum, et acquisita quaedam per educationem opinio, dictans honesta et iusta nobis à legibus definita in omnibus esse seruanda. Duo uero hi duces sepius in contraria distrahunt. Quoniam uero discernendi facultas si tradatur adolescentibus, opinionem honesti debilitat, unde euadunt intemperantes, immo et superbi et impij, ut in Philobolo quoque et Legibus legitur, idcirco ante trigessimum aetatis annum in mathematicis erudiendi sunt, atque in publicis negotijs per intervalla pariter exercendi. Cum uero ad trigessimum peruenierint, ad dialecticam admittendi, ita tamen ut rursus per intervalla reuocentur ad publicas actiones. Tu uero discernendi industriam à forma quidem sua Dialecticam nomina, ab exordio Logicam, à siue metaphysicam atque Theologiam. Scito et ad eiusmodi dialecticam finem quasi diuinum homines in quinquagesimo aetatis anno uocari, propterea quod ad diuinorum intuitum purgata mente opus est atque serena. Interea hic animaduerte quod et hic et in Theologia sepius usurpamus, à Platone notari tria quaedam, radium scilicet, lumenque et lucem. Radium quidem esse singulis mentibus sicut et oculis proprium et naturaliter insitum. Lumen uero cunctis oculis esse commune. Lucem denique diuinam praesse lumini mentium omnium communi, quemadmodum lux in sole praestitit lumini oculorum eque communi. Concludit enim postquam boni ipsius lucem et per radium inde sibi naturaliter insitum et per lumen eiusdem rursus infusum fuerit contemplatus, oportere civitatem ad boni ipsius exemplar pro uiribus gubernare.

DIALOGVS SEPTIMVS

DE IVSTO

POST HAE C Naturam, inquam, nostram quod ad eruditionem & rudita Specus Pla
tem attinet tali quadam imagine contemplare. Finge animo subterraneū tonis
specus instar domicilium, cuius ingressus longissimus uersus lumen in an
trum totū pateat. In eo homines nutritos à pueritia ceruicem & crura ita
deuinctos, ut & immobiles permanere cogantur, & ad anteriora solum
prospicere, capita uero uinculis astricta circumagere nequeant. Post tergum autē su
perne ac procul ignis sax suspensa sit, interque ignem & uinctos homines uia superior
Ff 3 paulo

paulo, secus quam paries sit constructus exiguus, sicut plerumque prestigiatoribus septem quaedam super quibus sua miranda demonstrant, coram spectantibus opponuntur.

Esto inquit. Cogita rursus homines intra parietem ferentes uasa uaria, supra parietem eminentia, statuasque hominum & aliorum animalium lapideas & ligneas imagines, modisque uariis fabricatas. Atque, ut consentaneum est, qui haec circumterunt, partim sileant, partim loquantur. Quam portetosa haec signa sunt. At similes isti nobis sunt. Nam primum quidem putas istos aliud quicquam uel superiorum uel proximorum hominum uidere praeter umbras quae ab igne in aduersam speluncae partem cadunt? Nihil aliud, quando nunc in uita mouere capita potuerunt. Quid autem eorum quae circumferuntur, nonne umbras duntaxat? Nempe. Si ergo inuicem loqui liceret, nonne umbras rerum nominibus appellandas esse putare eos credamus? Necessesse est. Quod si echo ex aduersa parte carceris resonaret, quoties praetereuntium aliquis loqueretur, putas ne ipsos alium quicquam quam transientium umbras loqui existimatos? Non perloquem. Omnino igitur isti nihil uerum esse nisi fabricatarum rerum umbras arbitrarentur.

Ita prorsus necesse est. Contra uero nunc animaduerte qualis foret eorum a uinculis solutio, ignorantiaeque curatio. Nempe si quis eorum solueretur, cogereque repete surgere, collum uertere, ambulare, lumen ipsum aspicere, doleret protinus, nec propter splendorem intueri posset illa, quorum umbras ante cernebat. Huic si quis nugae haec tenus spectauisse dicat, nunc autem rebus ueris esse propinquiores ueriusque inspicere, ac praetereuntium quemque monstrans, quid sit quaesierit, nonne uacillaturum putas, arbitraturumque ueriores esse quae ante cernebat, quam quae nunc ostenduntur? Multum. Et si cogit eum lumen aspicere, nonne dolore oculorum affectum iri putas? oculosque ad ea quae facile prius uiderat, retorquere, certiora ea existimantem quam quae subito tum offerebantur? Ita nimirum. Si uero quis eundem per aspera atque ardua sursum traheret uolenter, neque permitteret quicquam aspicere antequam ad solis lumen extraxisset, nonne dolere ipsum & aegre ferre dum raptare, existimas? & cum ad lumen euectus fuerit, oculos splendore suffulsum haerere, nihilque ex his posse conspiciere quae uera nunc ab hominibus existimantur? Nihil certe subito. Consuetudine igitur primum opus, si supera inspecturus sit. Umbrasque primum facilius intuebitur, post haec in aquis hominum caeterorumque imagines. Ipsa uero deinde quae in caelo sunt, & ipsum caelum nocte facilius contemplantur, dum astrorum & lunae lumen spectabit, quam si solem ipsum die solisque fulgorem intueatur. Proculdubio. Atque ita demum solem ipsum suspiciet, neque iam in aquis & aliena in regione simulacra ipsius spectabit, sed ipsum secundum seipsum in sede propria speculabit, & qualis sit cognoscere poterit. Necessesse est. Animaduertet tandem ipsum esse, qui tempora & annos temperat, qui omnia regit quae sub caelo sunt, qui omnium quae ante ab ipsis uisa sunt, modo quodam est autor. Certum est huc illum hisce gradibus ascensurum. Quid si habitationem pristina memoria repetat, & illorum hominum sapientiam atque uincula? an non censes eum beatum se loci mutatione existimaturum, illos autem miseraturum? Et maxime quidem. Praeterea si qui honores sibi inuicem exhibebantur & laudes, dabanturque praemia illi qui transeuntia quaelibet acute cerneret, recordareturque maxime quae ex illis priora, quae posteriora, quae pariter progredi soleant, atque ex his futura optime praesagiret, haec ne desideraturum putas? beatosque illos qui apud eos honorantur & dominantur existimaturum? uel quod ait Homerus malle, in alieno scilicet rure serui alicuius exortis mancipium effici, & quidlibet perpeti potius quam opinionibus istis illudi, & in ea miseria uersari.

Arbitror eum quaecumque alia potius quam uitam eiusmodi electurum. Hic si rursus descenderet, & sedem quam antea nanciscatur, nonne cum repete a sole discesserit, tenebris offundetur? Vehementer. At si umbras illas discernere oporteat, de quibus ipsis disceptare cum illis qui perpetuis uinculis pressi sunt, proferendaque sententia sit eo ipso in tempore, quo oculi ipsius hallucinantur, antequam acies expurget, quod quidem non breui fiet, an non risum concitabit? eique ab omnibus dedecori dabit, quod postquam sursum ascendit, corruptis reuersus est oculis? diceturque nunc ad supera contendendum esse, & eum qui soluere tentet & sursum ducere si deprehendat, protinus occidendum? Tota haec imago o amice Glauco referenda est ad illa quae supra dicta sunt. Carcer quidem is ad eam quae cernitur oculis, mundi machina; fax uero ignis in specu, ad solis potentiam: postremo si ascensum ad supera eorumque

Declaratio si
militudinis
specus

eorumq; conspectū, rite ad eū qui ad intelligibilem regionē tendit, ascensum retuleris, ut ego quidē spero non aberrabis, postq; sententiā meam audire desideras. Deus autē nouit an uera sit. Quæ igit̃ mihi apparēt, huc tendunt. Nemp̃ arbitror in ordine ipso intelligibili, boni ipsius ideā supremā existere, uixq; uideri: si aut̃ uisa fuerit, asserendū eam omnibus omnium rectorū atq; bonorū causam esse, cum ipsa in loco uisibili lumen creauerit, & luminis autorem: in ipso uero intelligibili regnet ipsa, ueritatemq; & mentem protulerit. Quā nosse necesse sit omnem quicumq; sana mente quicq; uel priuatim uel publice est acturus. Ita & ipse cogito utcumq; possum. Age & hoc cōsidera: neq; mireris, q̃ hi qui huc descendunt nolint humana tractare, sed ipsorū mentis acies semper ad supera dirigat̃. Probabile quippe id est, siquidem superiorem imaginē sequitur.

Probabile sanē. Quid aut̃ hoc? Mirandū putas, si quis à diuinis spectaculis ad humana hæc mala prolapsus ineptior sit ad agendū, rideaturq; præsertim si ante q̃ præsentibus tenebris assuescat, dū adhuc titubat, cogat̃ uel in iudicijs uel alibi de iusti umbris, aut statuis illis quarū umbræ hæc sunt, certare, deq; eorū qui iustitiā ipsam nunquā uiderunt persuasione iudicijsq; differere? Nullo modo mirandū. Verū si mentem quis habuerit, recordabit̃ quod duobus modis & duabus ex causis turbari oculi consueuerunt: & cum ex lumine ad umbrā descendimus, & cum ex tenebris in lucē prodimus: eodemq; modo affici animū arbitrabitur, quotiens turbatū uiderit, & ad aliquid cernendum hebetiorem. Ideoq; haud temere in risum prorumpet, sed diligenter inquirat, utrum à lucidiori uita descendens, nouis tenebris obruat̃: uel ab insipientia plurima ad fulgidum spectaculū surgens, sub corusco nimium splendore deficiat. Et huius quidē affectum probabit, uitamq; eius beatā fore censebit: illius miserebit̃: aut si forte ridere uolet, haud tam inepte hunc ridebit, q̃ eum qui à lumine superno deciderit. Consentaneū. Hæc igitur si uera sunt, ita de his cogitandū est, eruditionē non esse talem quam aliqui prædicant. pollicent̃ enim animo scientiæ prorsus experti se scientiā tradituros, quasi oculis cæcis uisum. Profitent̃ certe. Præsens aut̃ ratio nobis innuit, primum uim quæ est in animo cuiuscunq;, deinde instrumentū, quo rem discere quisq; potest. perinde ac si oculū impossibile esset aliter q̃ unā cū toto corpore ad clarū obiectū ex obscuro cōuertere: ita tota mente à generatiōe usq; ad id quod ens dicit̃ circūagere oportere, ut quod clarissimū est possit speculando transcēdere. hoc aut̃ ipsum bonum esse dicimus. Nemp̃. Ad hoc igit̃ ipsum eruditio cōpetens, erit facultas quædam animi dirigendi, ut ipsius oculus q̃ facillime & efficacissime cōuertat̃. quæ huic oculo aciem uisumq; nō dabit, sed eū potius cū uisum quidē habeat, neq; tamen recte cōuersus sit, neq; quò decet aspiciat, cōuertere omni machinatione cōtendet. Ita uidetur.

Cætera igit̃ quæ uirtutes animæ nuncupant̃, in hoc uident̃ uirtutibus corporis similes. Nam cū natura nō insint, paulatim cōsuetudine & exercitatione cōparari uident̃. Sapientia uero maxime omnium diuinioris cuiusdā uirtus existit, quod uim quidē suam nunq; amittit, ab ipsa uero circūductione utile & cōserens, ac inutile rursus noxiumq; euadit. At nondū animaduertisti, q̃ acute uidet celeriterq; discernit illorū animula, q̃ licet mali sint, tamen sapientes habent̃, ea ad quæ conuersa est, tanq; aciem habeat nequaquam hebetē, sed prauitati seruire coacta sit? Atq; idcirco quo acutius inspicit, eo plura peragit mala. Omnino quidē. Si ab hoc ingenio statim à pueritia amputent̃ quæ sunt generatiōis affinia ceu plumbea pondera, quæ comestionibus & huiusmodi uoluptatibus & libidinib. atq; delicijs inhæretia mentis aciem ad inferiora detorquet, cōfestim expeditus eius intuitus, & ad ea quæ uera sunt cōuersus, ipse scilicet idē & in eisdem hominibus tam acute illa discernet, quàm hæc quibus in præsentia est intētus.

Probabile est. Quid istud? Nōne probabile ac necessariū ex prædictis, neq; rudes homines & ueritatis ignaros rempub. sufficiēter administrare, neq; eos qui semp̃ in studijs literarū uersati sunt? Propterea quod illi quidē finem sibi certū non proposuerunt in uita, ad quē respiciētes oportet oīa agere quæcumq; agāt & priuatim & publice. Hi aut̃ haud sponte tractabūt ciuilia, existimātes se etiā hac in uita à negotijs humanis semotos, in beatorū insulis habitare. Vera narras. Nostrū igit̃ qui cōdidimus ciuitatem, erit officiū, optimas hominū naturas impellere ad eā quā supra diximus maximā disciplinā, bonumq; cognoscendū, adeo ut & sursum ascendāt, et postq; ascenderint ac

Qui malus est
& sapiens ha-
betur, eo plu-
ra peragit ma-
la quo acutius
cernit

fatis inspexerint, ne ipsis quod nunc conceditur, permittamus. Quid istud? Ut in eo ut delictis studio permaneant, neque uelint rursus ad homines istos carcere clausos huc descendere, neque laborum istorum honorumque seu uiliores seu preciosiores fuerint participes esse. An ipsis iniuriam inferemus, cogemusque eos deteriore uitam subire, cum frui meliore possint? Oblitus es o amice hoc legi curae non esse, ut unum quoddam genus in ciuitate in primis sit beatum, sed ut tota ciuitas. Profecto ad hoc ciues ipsos peruersione & impulsionem conciliat, facitque ut mutuo sese adiuuent, communemque pro uiribus utilitatem colant. Nempe lex ciuili coetu homines congregat, non ut permittat unumquemque quod lubet ferri, sed ut ipsis ad copulam ciuitatis utatur. Vera loqueris. Id me fugerat. Considera itaque Glauco, quemadmodum philosophos qui apud nos reperiuntur, iniuria nulla afficiemus. Sed cum cogemus eos aliorum curam gerere, iure in hunc modum dicemus: quod uidelicet quicumque in alijs ciuitatibus philosophi reperiuntur, ob hanc causam merito administrandae Reip. labores refugiunt, quia in qualibet ciuitate ipsi per se nascuntur, Reip. non curante. Par autem est ut quod per se nascitur, cum nulli pro alimentis acceptis sit obnoxium, nulli exhibeat nutrimenti mercedem. Nos autem uos tam uobismetque reliquis ciuibus tanquam in apum examine duces ac reges creauimus, melius perfectiusque quam ceteri eruditos, aptioresque ad utranque curam suscipiendam. Descendere ergo uicissim debetis singuli in aliorum hominum coetum, & ad obscura inspicienda assuescere. Nam cum assuesciti fueritis, multo acutius illa cernetis quam qui in eis quotidie obuersantur, & quaelibet si mulachra quae & quorum sint agnoscetis, ut qui reuera noueritis, quae honesta, iusta, bonaue sint. Atque ita nobis una ac uobis ciuitas quasi uigilantibus recteque sentientibus colitur, non tanquam somniantibus quemadmodum nunc plurimae habitantur, ab his uidelicet, qui de umbris inter se decertant, deque principatu tanquam maximo bono contendunt. Veritas autem ita se habet. Ciuitas profecto in qua ciues ad expetendos magistratus minime ambitiosi sunt, optime & procul a seditionibus permanet: contra uero, quae aliter affectos habet ciues. Sic est prorsus. An reuertentur monitus nostros alumni, cum haec audiuerint: nolentque uicissim singuli ciuitatis administrationem suscipere, sed in contemplationis otio diutius commorari? Minime. Nam iusta uiris iustis praecipiemus. Sed omnino tanquam ad rem necessariam ad magistratum accedet eorum quisque, contra ac illi qui nunc in singulis ciuitatibus dominantur. Nempe sic res se habet o amice. Si uitam inuenieris eorum qui magistratibus praefuturi sunt, ipsis magistratibus meliorem, tunc primum tibi optime instituta ciuitas elucebit. In ea siquidem sola uere diuites dominabuntur. non auri dico, sed cuius oportet uirum beatum, diuitem esse, uitae probae atque prudentis. Sin autem inopes, bonisque proprijs uacui ad publica aduentauerint, bona illinc rapere cupientes, ciuitas illa felix esse non poterit. Nam ubi de principatu contenditur, cum proprium hoc sit & intestinum bellum, tum eos qui ita pugnant, tum reliquam ciuitatem perdit. Vera narras. Habes aliquos qui ciuiles honores spernant, praeter ueros philosophos? Non per Iouem. At enim magistratus dandi sunt hominibus imperij minime cupidis. alioquin simultas inter aemulos orietur. Certe. Quosnam igitur alios ad custodiam ciuitatis induces, praeter eos qui optime haec intelligunt, per quae rite ciuitas colitur, habentque & honores alios, & uitam ciuili praestantiorē? Nullos equidem alios.

Vis ergo nunc inquiramus, quo pacto tales in ciuitate uiri euadant? & qua ratione eos aliquis in lumen educat, quemadmodum ab inferis ad deos ascendisse aliqui memorantur. Quid ni uelim? Haec, ut uideatur, non erit testae reuolutio, sed animae circumductio a nocturno quodam die ad eius quod uere est contemplationem. Quae quidem ascensum ueram philosophiam esse dicemus. Omnino. An non inuestigandum est quae disciplina potissimum hanc habeat facultatem? Quid ni? Quanam igitur erit o Glauco disciplina, per quam animus ex his quae fluunt, ad ea quae uere sunt, reducat? Nunc interim dum loquor cogito. Nonne enim eos esse belli athletas diximus: sed necessarium dum iuuenes sunt, tales esse. Diximus plane. Oportet ergo hanc praeterea superiori addere disciplinam quam quaerimus. Quam potissimum? Quae scilicet non inutilis sit bellicosis hominibus. Oportet sane, siquidem est possibile. Gymnastica porro & musica in superioribus a nobis sunt eruditi. Ita prorsus est actum. Gymnastica quidem circa id quod augetur & deficit, uersari uideatur. Nam incrementum corporis & decrementum consi-

derat

derat. Apparet. Hæc ergo non erit ea quæ quærimus disciplina. Non. An forte genus illud musicæ, quod supra narrauimus? At erat illa quidē, si tenes memoria, proportione quadā gymnasticę correspondens, cōsuetudine moribusq; custodes erudiens, præbensq; secundū harmoniā, compositionē & concinnitatē quandā potius q̄ scientiā, & secundum rhythmū modulationē numerosamq; decentiā. Quinetiā in oratione alia quadā generis eiusdem continet, tam quo ad fabulosos sermones, q̄ quo ad ueros. Cognitio uero talis cuiusdam boni quale tu nūc inuestigas, in ea nulla prorsus existit. Diligenter admodū me cōmonuisti. Nā reuera tale nihil habere cōperta est. Cæterū ō beate Glauco, quænam talis erit facultas? Etenim artes mechanicæ illiberalesq; oēs esse quodāmodo uisæ sunt. Quid ni? At uero, quænam alia præterea restat doctrina à Musica, & gymnastica, artibusq; diuersa? Age itaq; si nihil ab his seorsum accipere possumus, aliquid saltē ex ijs quæ per oia discurrūt, accipiamus. Quidnam? Commune scilicet illud quo oēs utuntur artes, cogitationes, atq; scientiæ, quod cuiq; in primis necessario est discendū. Quale istud? Leue hoc & puerile, cognoscere scilicet unū, duo, tria, quod summam numerū & cōputationē uoco. An non ita natura comparatū est, ut omnis ars atq; scientia cogat horū particeps fieri? Et maxime quidem. Nonne res bellica etiā? Necessariū est omnino. Ridiculum ducem Palamedes Agamemnonē fuisse passim in tragœdijs ostendit. An ignoras quod se profiteatur numeri inuentorem, asseritq; apud Troiā belli acies ordinasse, nauesq; & reliqua oia numerasse, quasi horū numerus ante fuisset incognitus, & Agamemnon, ut uidet, neq; quot pedes haberet, agnouerit? siquidē erat cōputatiōis ignarus. Qualē itaq; tūc fuisse ducem existimas? Absurdū equidē, si uera hæc erāt. Necessariā ergo numerorū cognitionē militi esse dicemus, ut & numerare & cōputare ualeat. Maxime o, *Arithmetica & computatoria sunt necessaria militi* si modo ad ordinandas acies omnino rudis esse non debet. Imò uero si homo futurus est. An tibi in hac disciplina quod mihi uenit in mentem? Quid? Videtur natura ex eorū numero esse, quæ ad intelligentiā homines eleuat, qualia nos perquirimus. Cumq; talis sit ut omnino mentem ad essentiā attollere possit, nemo ut decet hac uti cognitione uidetur. Qua ratione id ais? Conabor equidem sententiā tibi meā explicare. Animaduerte obsecro quemadmodū mecum ipse genera rerū ita distinguo, ut quadā ad intelligentiā ducant, qualia nos dicimus, quadam minime: & quæ dicam confirma, uel nega, ut clarius dignoscamus, an hoc tale sit, quale uaticinor. Ostende iam. Ecce ostendo: si modo res quæ sensus mouent, uides partim tales esse ut ad considerandum intelligentiā minime prouocēt, utpote quæ sufficienter sunt à sensibus iudicata: partim tales ut prouocēt, quasi sensus in eis nihil syncere djudicet. Quæ procul admodum prospiciunt dicis, & quæ quodammodo adumbrata sunt. Haud satis *Repetit alius rem* quænam dixerim coniecisti. Quænam igitur? Ea porro inquā mentem minime prouocant, quæcunq; in contrariū simul sensum non incidunt. Quæ uero incidunt in contrariū, prouocant, postq; sensus non hoc magis q̄ contrariū monstrat, siue eminus seu cōminus intueat. Sic aut quod dico, magis tibi patebit. hos utiq; tres esse digitos dicimus, pollicem, indicem, ac mediū. Planē. Ita me loqui existimato, quasi proxime uideantur. Atq; id in ipsis considera. Quid? Digitus quidē esse similiter quisq; eorū apparet, atq; ad hoc nihil interest, siue medius offerat, siue postremus, albus seu niger, pinguis aut tenuis, & quicquid generis eiusdem. In omnibus siquidē huiuscemodi nō cogitur animus intelligentiā ad disceptandū prouocare, quid è multis sit digitis. Neq; enim sensus ei simul significauit digitū contrariū esse q̄ digitum. Non certe. Merito igitur quod tale est, mentem nec mouebit, nec excitabit. Merito. Ipsorū uero magnitudinē & paruitatē nunquid aspectus satis cernit? nihilq; ad eū refert, siue in medio quadam illorū iaceant, siue in extremis? Eodemq; modo pingue, tenue, uel mollietiem & durtiē tactus ipse? Atqui & alij sensus nunquid non imperfecte talia quadam declarāt? Vel sic agit eorū quisq;? Nam primū quidem sensus qui ad durū attinet, cogit & ad molle pertingere, animoq; ita renūciat, quasi idem & molle & durū esse senserit. Ita certe. An non necessariū est in rebus huiusmodi animū dubitare, quid significet duri hic sensus, si quidem idem molle insuper asserit? Item sensus ipsius grauis & leuis, quid graue & leue, si leue graue esse, & graue leue significat? Absurde pfecto hæc ad animum

ad animū interpretationes deueniūt, & cōsideratione indigent. Merito igitur in his rebus primo quidem animus nititur rationē & intelligentiā prouocans cōsiderare, nunquid unū, aut duo sint singula quæ nunciantur. Cur non? Nōne si duo apparent, alterū & unū apparet utrunq;? Ita. Si ergo unū utrunq;, ambo autē duo, separata duo intelliget animus. Nam si indistincta perceperit, non duo, sed unū intelliget. Recte.

Magnū quidē & parū, aspectū uidere dicimus, non discretū aliquid, sed cōfufum. an non? Planē. Propter huius autē declarationē, magnū rursus & parū intelligentia cogit intueri, nō cōfusa, sed distincta potius cōtra ac sensus. Vera loqueris. Hinc ad sciscitandū protinus incitatur, qd magnū sit, quid parū. Maxime uero. Atq; ita aliud quidem intelligibile, uisibile aliud nuncupauimus. Scite admodum. Hæc sunt quæ nuper differere aggressus sum, quòd uidelicet quædam animū ad intelligentiam erigunt, quædam minime, quod ue ea erigunt, quæ in sensus unā cum suis contrariis incidunt: quæ uero nō ita, mentem nō suscitant. Intelligo iam, atq; ita mihi uidetur. Quid uero numerus & unū? Vtro in genere tibi esse uidentur? Haud intelligo.

Commodam
philosopho
Arithmeticā
primo omnium

At ex suprā dictis animaduerte. si enim sufficienter ipsum secundū seipsum inspicitur, aut alio quopiā sensu unum cōprehenditur, haudquaquā ad essentiā mentem deducit, quemadmodum de digito diximus. si autem aliquid semper contrariū illi simul suboritur, adeo ut nihil magis unum q̄ contrarium uideatur, iudicis discretionem iam indiget, cogiturq; in ea animus dubitare atq; perquirere, & mouēs in seipso intelligentiam, sciscitari quidnā unū ipsum est. Atq; hoc pacto unius cōsideratio ex eorū numero erit, quæ attollunt animum, conuertuntq; ad eius quod uere est, contemplationem.

At enim tale nō nihil habet unius inspectio. Simul nanq; ipsum ut unum cernimus, & ut multitudinē infinitā. Si unū id patitur, idem omnis numerus patietur. Absq; dubio. Enim uero cōputandi & numerandi scientia omnis circa numerū. Maxime.

Hæc autē ad ueritatem cōferre uidentur. Mirum in modū. Hæc itaq; disciplina ex earum genere erit quas quarimus, militi quidem cognitu maxime necessaria ad acies ordinandas, philosopho autem ut è fluctibus generationis emergat, essentiāq; attingat, sine qua disciplina cōputare ratiocinariq; non poterunt. Est ita. Custos autē noster & miles est & philosophus. Nempe. Conueniēs utiq; institutio erit ô Glauco, persuadere illis qui ciuitatis muneribus functuri sunt, ut se ad cōputandi scientiā conferant, neq; rudes adhuc inde discedant, sed persequantur quoad ipsa mente ad numerorum naturā contemplandā perueniāt, non uendendi emendiq; gratia, tanq; mercatores uel caupones: sed ut ad bellū instructi sint, facileq; animū à generatione ad ueritatē essentiāq; conuertant. Præclare loqueris. Atqui his ita de ratiocinandi disciplina dictis, equidē mecū ipse cogito q̄ numerorū cognitio decora sit utilisq; nobis passim ad id quod uolumus, si quis eam cognoscendi, nō cauponandi gratia sequit. Quæ ratione? Hoc ipsum inquā, quod modo diximus, quòd uidelicet uehementer subleuat animū de q̄ ipsis numeris differere cogit, nullo modo admittentem si quis disputando pro numeris corpora quæ & uidentur & atrectant, induxerit. Nosti enim quemadmodum qui in his periti sunt, quotiens aliquis ipsum unū uerbis discerpere nititur, subridet protinus, neq; hoc tolerant: Verū si tu secas, ipsi multiplicant, cauentes nequādo ipsum unū non unū appareat, sed particulæ plurimæ. Vera loqueris. Si quis eos ita percontet, ô mirifici uiri, quibus de numeris disputatis, quibus unū tale inest, quale uos traditis, æquale scilicet unumquodq; est, & omne penitus omni, neq; minimo quouis discrepans, partē tamē nullā cōtinens in seipso? Quid eos ad hæc ô Glauco existimas responsuros? Reor equidē responsuros illos, de ipsis se numeris loqui, qui cogitari duntaxat possunt, aliter autē atrectari nequaquā. Cernis igitur ô amice, hanc reuera

peritiā huius disciplinæ nobis necessariā esse? quādoquidem ut apparet animū ad hoc inducit, ut ipsa intelligentia utatur ad ueritatē ipsam percipiendam. Vehementer id efficit. An & hoc aduertisti, qd homines natura arithmetici ad oēs doctrinas, ut ita dixerim, acuti uidentur. Quinetiā si qui ingenio tardiores huic se studio dederint, si nullam utilitatē aliā susceperint, tamen hoc assequuntur, ut acutiores q̄ antea sint. Sic est.

Sed enim haud facile multa reperies, ut existimo, quæ maiori cum difficultate q̄ ista discantur. Non profecto. Propter oēs quas adduximus rationes, haudquaquā negligenda

gligenda hæc sunt, sed in his præcipue erudiendi qui optimis sunt ingenijs. Assentior equidem. Hoc itaq; nobis ita positum sit: post hoc quod huic proximum est, consideremus nunquid nobis conducatur. Quid istud? num Geometriam dicis? Hanc ipsam. Quatenus enim ad bellicam rem confert, eatenus certe nobis convenit. Nam ad castra ponenda, regionem occupandam, colligendas turmas, uel etiam spargendas, & ad cætera machinamenta, quibus circa acies, uel in obsidione, uel itinere uti solent, permultum interest Geometricus ne aliquis sit, an non. Ad hæc utiq; exigua quædam Geometriæ Arithmeticaq; particula sufficit. Inquirendum est autem, utrum diuturnius studium uberiusq; perceptio conferat ad ideam boni facile dignoscendam. conferunt uero ad hoc omnia, quæ animum illuc conuertunt, ubi est essentia beatissimum, quod ipsi est penitus cognoscendum. Recte.

*Geometria
an utilis sit*

Ergo si essentiam intueri Geometriæ studium cogit, conuenit quidem: si autem generationem, non convenit. Ita dicimus. Profecto nobis hoc non negabunt quicumq; uel paululum quid Geometriæ gustarunt, quin hæc scientia contra omnino se habeat quæ de ea loquantur, qui in ipsa uersantur. Quonam pacto? Quippe ridicule admodum & quasi coacti sæpe loquuntur. Nam uelut operatores quidam operisq; gratia uerba faciunt, dum & quadrare aiunt, & perducere, atq; addere, cæteraq; similiter. Doctrina uero hæc omnis cognitionis gratia quaeritur. Sic est omnino. An non id quoq; nobis est concedendum? Quid? Quod quaeritur cognoscendi illius gratia quod semper est, non eius quod & oritur quandoq; & interit. Concedendum plane: nam Geometria eius quod est semper, cognitio est. Attollet igitur o generose uir ad ueritatem animum, atq; ita ad philosophandum præparabit cogitationem, ut ad supera conuertamus, quæ nunc contra quæ decet, ad inferiora descendimus. Quam maxime fieri potest. Quam maxime igitur præcipiendum est, ut qui præclarissimam hanc habitant ciuitatem, nullo modo Geometriam spernant: nam & quæ præter ipsius propositum quodammodo esse uidentur, haud exigua sunt. Qualia? Quæ tu circa rem bellicam commemorabas. Scimus quinetiam ad disciplinas omnes facilius perdiscendas interesse omnino, attigerit ne Geometriam aliquis, an non. Prorsus. Hanc ergo doctrinam secundo loco discendam iuuenibus. Statuamus. An tertio in loco ponemus Astronomiam? Quid censes?

*Quo pacto
conducatur
Geometria
ad philosophandum*

Ponendam equidem: nam mutationes oportunitatesq; temporum præsentire non minus rei militari quæ agriculturæ navigationiq; conuenit. Quam dulcis uir es. Nempè uereri uideris, ne multi te putent inutiles disciplinas inducere. Est autem non leue istud sed difficile admodum persuadere, quod ex huiusmodi disciplinis instrumentum quoddam cuiusq; animi expurgatur reuiuiscitq;, quod ante ex alijs studijs infectum occæcatumq; fuerat, cum potius id seruandum sit, quæ oculorum corporis decem milia. Solo enim hoc inspicitur ueritas. Eis ergo qui idem hoc sentiunt, mirum in modum bene loqui uideberis. Qui autem id nunquam excogitarunt, merito nihil te dicere arbitrabuntur. aliam enim ab ipsis utilitatem æstimatione dignam non cernunt. Hic ergo tu uideris utris cum potissimum differas. An forte cum neutris, uerum tui gratia maxime uerba facis, neq; tamen ulla detineris inuidia, si quis aliquam ex his utilitatem capiat. Hoc potius eligo, mei scilicet gratia in primis interrogando & respondendo differere. Age igitur inquam, retrogredere: nam nunc haud recte quod Geometriæ succedit accepimus. Quare? Quia post planum, statim solidum illud quod circumfertur accepimus antequam ipsum secundum seipsum comprehendere. Decet autem statim post augmentum secundum tertium capere: est autem hoc circa cuborum augmentum, atq; id quod profunditatis est particeps.

Est certe. Sed hæc o Socrates nondum reperta uidentur. Huius duæ sunt causæ, quia uidelicet nulla in ciuitate hæc honorant: & cum inuentu difficilia sint, haud ardentè quaeruntur, & qui ista perquirunt, duce indigent, sine quo minime reperirent. Quem esse primo difficile est: deinde etiam si sit, dum tamen ita se habent ut nunc qui hæc indagant, fastu elati nequaquam parerent. Si autem ciuitas tota huic operi præsideat, honorifice deducens, & isti obtemperabunt quidem, & hæc sedulo studioseq; discussa, clarius emicabunt. Quippe etiam nunc quanquam & uulgus hæc contemnit & prohibet, & qui hæc perscrutantur, qua ratione utilia sint ignorant, tamen ui gratia cuiusdam ualent. Neq; mirum si hæc ita apparuerint. Nempè quod gratum est, id præcipuum. sed mihi apertius quæ nunc dicebas explana. Studium quod circa planum uersatur Geometriam uocabas

*Vide ut tempore
Socratis non
erat mathematica
pars, quæ
de corporibus
reperita*

bas. Equidem. Post Geometriā continuo Astronomiam ponebas. Sed paulo post retro retulisti pedē. Enimuero quo magis propero, eo peruenio serior. Nam cū mox illi succederet facultas illa quæ de augmēto in profundū agit, quæ ridiculosa eius habet inuestigatio, eā transgressus post Geometriā, Astronomiā protinus attigi, quæ in profundū ipsius agitatione cōsistit. Probe loqueris. Ergo quarto in loco ponam? Astronomiā, tanquā adsit ea facultas quæ nunc fuerat prætermissa, si modo in ciuitate suscipiatur. Sic decet. Atq; eam Astronomiæ laudationē ô Socrates, in qua tu me interpellasti quasi importunius ipsam extollerē, ex tuo progressu nunc prosequor. Nam cuiq; patere existimo hanc animi oculos ad superiora dirigere, & hinc illuc ipsum pducere.

Fortē hoc omnibus præterq; mihi perspicuū. Quoniā mihi quidē non ita uidetur. At quonā modo? Porro ut nūc eam tractant, qui philosophiā ipsam iungūt, ad inferiora deicere animi oculos mihi uideat. Qua ratiōe id ais? Nō ingenerose mihi uideris tecum ipse supernorū intelligentiā definire. Cōstat em̄ quod si quis laquearia uarijs coloribus depicta suspiciēs quicquā perceperit, eū non oculis intueri sed intelligere arbitraberis. Ac fortē recte sentis, ego autē inepte. Reor equidē nullam aliā disciplinā ad supernā inspectionē animū excitare, nisi eā quæ circa essentiā & id quod uideri nō potest uersat. Quod si quis sursum inhians nunq; cōuersus deorsum, sensibile aliquid percipere studet, discere ipsum nequaquā assero. scientiā enim adipisci hūc nego, & eius animum nō sursum sed deorsum aspicere censeo, etiā si resupin⁹ in terræ littore uel maris æquore iacens, quicquā perceperit. Haud iniuria me corripuisti. Verū quæ ratio descendæ Astronomiæ præter eā quā isti sequunt, si eius nobis cognitio sit ad ea quæ dicimus profutura? Hæc utiq;. Existimandū est has quæ in cœlo sunt uarietates, postq; in loco uisibili sunt, si ad cæteras eiusmodi cōparent, optime integerrimeq; dispositas: sin autē ad ueras, longe deficere. Veras inquā uarietates & motiones, quibus ipsa quæ uere est uelocitas, & ipsa quæ uere est tarditas in uero numero, uerisq; figuris omnib⁹ & inuicem ferunt, & quæ insunt ferūt. Quæ quidem oia ratione & cogitatione cōprehendi possunt. uisu uero nequaquā. Quid censes? Idē prorsus. Nōne igit̄ cœlestiū uarietate utendū est uelut exēplo quodam ad supernarū rerū cōtemplationē? perinde ac si quis uideat figuras à Dædalo uel alio artifice uel pictore egregie cōpositas & elaboratas. Nempe si esset is qui eas uidet Geometriæ peritus artificiū ipsum laudaret, ridiculum tamen esse censeret si quis attentius talia consideraret tanq; in ipsis ueritatem æqualiū, uel duplorū, uel alicuius proportionis alterius reperturus. Cur non absurdum id uideat. Idem quoq; facturū putare debemus uerū Astronomū quādo motus syderū intuebit: arbitraturū scilicet quoad in operibus huiusmodi possibile est, quā pulcherrime ab ipso cœli cōditore & cœlum ipsum & quæ in eo sunt, fabricata: absurdum tamen existimaturū si quis noctis ad diem comparisonē, horumq; ad mensē, mensisq; ad annū, & aliorū astrorum inuicem & ad ista, semper similiter fieri censeat, neq; unquā quoquo modo mutare tenorem cum & corpus habeant & uideant, quæ ratq; in his omni studio ueritatem. Mihi certe in præsentia te audienti idem uidetur.

Itaq; propositionibus utemur ut in Geometria, ita & in ipsa Astronomia: & quæ in cœlo sunt, dimitemus, si modo ita percepturi sumus Astronomiā, ut quod in nobis sapientiae cōpos natura existit, utile ex inutili efficiat. Quanto ampli⁹ laborū imponis astronomo, q; hodie impēdit̄ uulgo. Arbitror autē & alia nos præcipere eodē modo debere, si qua ex nobis tanquam legum conditoribus sit utilitas prouentura. At quam nūc ex cōuenientibus disciplinis cōmemorabis? Nullā ad præsens habeo, quā cōmemorem, inquit. Attamen non unā tantum, inq; ego, sed plures species motus nobis præbet. Omnes quidem depromere, qui sapiens est, poterit. Quæ uero mihi occurrunt, due sunt. Quales? Vna quidē Astronomiæ cōsimilis & æquipollens. Qualis inquā? Quēadmodum ad Astronomiam oculi, sic ad harmonicū motum uidentur aures fabricatæ. Vnde & has inuicem esse germanas scientias, & Pythagorei putant, & nos ô Glauco assentimur. Vel quid nam agemus inquā ego. Ita prorsus, inquit.

Nōne quia grande hoc opus est, eos percōtabimur, quo pacto de ipsis loquunt, & nunquid aliud præter ista, nos autē ad hæc omnia nostrū illud seruabimus? Quid? Ne quando dent operā ut nostros alumnos quicquā ex his minus perfectū doceant, quod non illuc

non illuc tendat semper quò proficisci omnia debent, quemadmodū pauloante de Astro-
nomia narrauimus. An ignoras quòd circa harmoniā tale aliquid agunt? Nam dum con-
centus & tonos qui percipiuntur auribus, metiuntur & comparant, irritò labore quem-
admodum Astronomi tempus conterunt. Per deos ridicule admodum isti crebrius uo-
ces frequentāt ingeminantq̄, & aures propius admouent, uelut è uicinore loco uocem
ipsam rectius uenaturī. Atq̄ eorum alij dicunt in medio adhuc sonitum aliquem se audi-
re, minimumq̄ esse interuallum hoc, quo metiri quis debeat: alij uero ambigunt, quasi so-
nus iam similis audiatur. & utriq̄ aures menti præponunt. Tu uero, inquam ego, uti-
les ne eos musicos uocas, qui chordas iugiter uexant examinātq̄, & clauiculis tum inten-
dendo, tum remittendo pulsationes contorquent? Sed ne longius similitudo in pulsatio-
ne quæ plectro fit, & illa inæstantia peruicaciaq̄ chordarum accusanda prouehatur, imagi-
ni huic finem imponam: atq̄ non hos, sed illos potius, ut de harmonia dicant, rogandos.
Nam idem faciunt quod & illi qui in Astronomia uersant. Nempe numeros eos sectan-
tur qui in concentibus ad aures pertinentibus insunt. Sed ad inuestigandū inde non tran-
seunt, qui cōsonantes numeri sint, qui non, & quam ob causam utriq̄ sint tales. Rem
egregiam narras. Adde & utilem ad boni ipsius pulchriq̄ indaginem, quæ si aliter quæ-
ratur, fit prorsus inutilis. Probabile istud quidem. Arbitror autem supradictorū om-
nium tractationem, si mutuam ipsorum cōmunionem cognitionemq̄ attigerit, inuesti-
gaueritq̄ qua secum ista inuicem ratione cohærent, ad ea quæ expetimus concluduram,
neq̄ frustra in his homines, sed utiliter admodum uersaturos: inutiliter autem, si aliter a-
ctum fuerit. Atqui & ego ita uaticinor, sed magnū est quod iubes, ô Socrates. Quid
initium, inquis, an aliud quiddam? An ignoramus hæc omnia ipsius legis, quam discere
debet, initium esse: nondum enim dialectici de his rebus differere tibi posse uidentur.

Non per Iouem, nisi perpauci quidam omniū quos unquam cognouerim. At enim
nisi quis, inquam, & accipere possit & reddere rationem, nunquā sciet quicquam eorum
quæ esse dicimus cognoscenda. Nunquam prorsus. Nonne hæc iam lex est, ô Glau-
co, inquam, quæ per differendī artem ostenditur, quam rursus intelligibilis cum sit, ea uis
imitatur aspectus, quam suprā diximus, ad ipsa iam animalia sese conuertere, & ad stellas,
& ad ipsum deniq̄ solem? Haud secus cum quis ad differendum se cōfert absq̄ sensibus,
ratione duntaxat ad ipsum quod est, quodlibet nititur: qui si non destiterit prius, quam i-
psum quod est bonum, intelligentia ipsa perceperit, tunc demum ad finem intelligibilis
ipsius ita peruenit, ut ille alter ad uisibilis finem ascendit. Omnino sic accidit. Non-
ne dialecticam hanc progressionem uocas? Quid prohibet? Atqui quemadmodū so-
lutio illa à uinculis, conuersioq̄ ab umbris ad simulacra ac lumen, & ex antro ad solis lu-
men exitus, ibiq̄ animalium & plantarum inspectio, solisq̄ & siderum in aqua propter im-
becillitatem oculorū intuitus, ipsum quod in corporibus est clarissimū ad id conuertunt,
quod est in corporali & uisibili regione omnium fulgentissimū: Ita omnium supradictarū
artium studium deducit animum per umbras non simulacrorū, sed eorum potius quæ ue-
re sunt: diiudicareq̄ eas facit, ad aliud quoddam lumen tanquam ad solem, habetq̄ uim
quandam extollendi id quod est in animo præstantissimū, ad cōtemplationem eius quod
in ordine rerum est optimum. Equidem sic accipio: quanquā mihi talia hæc esse uiden-
tur, ut neq̄ facile admitti possint, neq̄ facile reiici. Veruntamen cum non in præsentia so-
lum audienda, sed deinceps sapius repetenda sint, his ita positis, ut nunc traditum est, ad
ipsam iam legem deueniamus, atq̄ ita eam percurramus, ut proœmium iam trāsegimus.
Quare dic amabo, quis potentia differendī modus, & quas in species distribuitur, & que
uiz sint. hæc namq̄ sunt, ut uidetur, quæ illuc perducunt. quò quisquis peruenierit, illic de-
mum tanquam in itineris termino requiescet. Nondum ô amice Glaucō, assequi pote-
ris. Profecto quantum in me est, nihil tibi deerit studij, quo uoti compos efficiaris. Neque
imaginem amplius eius quo de agimus, sed rem ipsam uerā qualis mihi uidetur, aspicies.
Vtrum autem reuera talis sit, nec ne, haudquaq̄ affirmare decet. Sed illud duntaxat asse-
uerandum, quod tale aliquid est cognoscendū. nonne? Nihil prohibet. Quinetiam
& istud, q̄ sola differendī facultas homini in his quæ diximus, erudito id ostendet. Aliter
uero cognosci penitus impossibile. Hoc quoq̄ asseuerandū. Nemo autem aduersabi-
tur nobis dicentibus, q̄ differendī facultas duntaxat conat ordine certo circa unūquodq̄

*Dialecticā esse
necessariā phi-
losopho*

*De ratione
differendi*

G g quid

*Cuius artis sit
diffinire* quid ipsum sit inuenire. Siquidem cæteræ artes, aut opiniones hominū cupiditatesq; respiciunt, uel ad generationes & compositiones, uel ad culturam eorum quæ generantur & componuntur. Reliquæ uero quas diximus, uerarum rerum quoquo modo participes esse, Geometria scilicet, eiusq; comites, circa ipsam essentiam quodammodo somniant, syncre autem quicquā ab illis cernere impossibile est tantisper dum suppositionibus hærent, easq; ratas & immobiles ad eò seruant, ut illarum rationem reddere nequeant. Nam ubi principium quidem ponitur id quod est ignotum, finis autem & media ex ignoto tracta, inuicem connectuntur: collectam inde assertionem quonam pacto scientiam uocemus?

Nullò. Dialectica uero sola sublatis suppositionibus omnibus, ad ipsum principium ut compertum habeat, pergit, ac reuera animi oculum cæno barbarico obrutum, paulatim sursum trahit, ac ducit, tanquā adiutricibus ac ministris quibusdam utens his artibus quas narrauimus. Eas porrò nos sæpe scientias propter cõsuetudinem nominauimus. Indigent autem alio nomine clariore quidem quàm sit opinio, obscuriore uero quàm scientia. Cogitationē certe nos in superioribus earum notionem cognominauimus. Neq; tamen est de nomine cõtrouersia inter eos quibus de rebus tantis, quantis nobis ad præsens est discrepatio. Non certe, nam solam exigunt ad rerum habitū internī conceptus expressionem. Placet igitur quemadmodū suprā, primam partem uocare scientiā, secundam cogitationem, tertiam fidem, postremam imaginationem uel assimilationem. Et ambo illa simul intelligentiam, hæc autem ambo simul opinionē, & opinionem quidem circa generationem, intelligentiam uero circa essentiam esse. Quod autem est ad generationem essentia, id ad opinionem intelligentia. Quod uē intelligētia est ad opinionem, id & ad fidem scientia, & ad imaginem deniq; cogitatio. Comparationem uero illorum in quibus ista uersantur, diuisionēq; utriusq; geminam, opinabilis scilicet intelligibilisq; o Glauco, omittamus, ne prolixior de his oratio q̄ de superioribus habeatur. Equidem quantum mea mens potest, reliqua consequi libet. An non dialecticum uocas eum qui rationem cuiuslibet capit essentiæ? Illum uero qui hanc rationem non habet, quatenus nec sibi, nec alteri potest reddere rationem, eatenus intelligentiam circa hoc habere negabis?

Certe non aliter est dicendum. De bono etiā similiter iudicandum. Nam quicumque boni Ideam ratione definire non potest, à cæteris omnibus eam distinguens, & tanquam in prælio per omnia penetrando, cætera cuncta reijcere, non secundū opinionem, sed secundum substantiā arguens & refellens, perq; hæc omnia stabili & inconcussa progredi ratione: hunc tu ita affectum, neq; bonum ipsum dices cognoscere, neq; aliud quicquam bonum: uerum si quod fortē simulacrum attigerit, opinionē potius quàm scientia illud attingere, atq; hac in uita insomnijs dormitatem illudi, & antequam expergiscatur, ad inferos descendētē, extremo tandem occupari sopore. Per Iouem omnia hæc prorsus asseuerabo. Cæterum liberos tuos quos nunc oratione instruis, siquādo re ipsa erudires, ut arbitror, nō permitteres maximarum rerum in ciuitate potestatem habere, dum linearum instar non possent cuiusq; reddere rationem. Non certe. Legem itaq; feres, qua iubeantur eam potissimum disciplinam capeßere, ex qua ad interrogādum & respondendum ut scientem decet, aptissimi sint. Tecum unā istud præcipiam. An ergo uidetur tibi doctrinis omnibus dialectica uelut apex esse præposita, nec ulla doctrina ulterius ac eminentior reperiri, sed hic iam doctrinarū omnium esse finis? Mihi quidem uidetur. Restat ergo deinceps aperiendum quibus distribuendæ hæc disciplinæ sint, & quomodo. Videlicet. Recordaris in prima illa optione quales delegerimus principes?

Quid ni recorder? Quo ad alia quidem naturas illas eligendas existimato. Nam & grauissimos homines & fortissimos decet eligere, & quoad fieri potest speciosissimos, ne que solum quærendi sunt homines generosi, atq; terribiles, sed qui insuper eas habeāt naturæ dotes, quas disciplina hæc exigit. Quas? Acumen, inquam, facilitatemq; ingenij oportere ad doctrinarū perceptionem adesse. Magis enim absterret animum disciplinarum quàm gymnasiarū corporis, difficultas. Siquidem magis proprius illi labor est, qui soli competit, quàm qui corpori etiā est cõmunis. Vera loqueris. Quærendus itaq; uir est memoria ualens, integerrimus, tolerantissimus. Nam quem alium censes libenter labores corporis subiturū, tamq; arduum doctrinæ meditationisq; studium ad finem usq; prosequiturū? Neminem prorsus nisi qui optima natura sit præditus. Ex eo quippe

errore

*Vide præstantiam
scientiæ
diuinæ*

errore, ut supra dicebam, aduersus philosophiam oborta est infamia, quod non pro dignitate ipsam attingunt. Neque enim à spuris, sed legitimis est atrectanda. Quo pacto?

Principio ad labores suscipiendos claudus esse non debet quisquis est philosophiæ sacris initiandus, ut partim eos adeat, partim recuset. Contingit autem hoc, quotiens aliquis gymnasiis & uenationi & reliquis corporis exercitationibus deditus, disciplinarum studium refugit, neque audiendo delectatur, nec inquirendo, sed omnem hanc odit curam. Claudus præterea & ille est, qui exercitationibus animi delectatus, contemnit alias. Vera narras. An non & quo ad ueritatem similiter mancum eum ponemus animum qui uoluntarium mendacium odit, & egre fert ipse secum, & alijs mentientibus indignatur, inuoluntarium uero mendacium facile tolerat: & si ignorare aliquid deprehendatur, haud grauitè perfert, sed libenter uelut sus ignorantia sordibus uoluntatur? Omnino quidem.

Quinetiam circa temperantiam & fortitudinem magnificentiamque, & reliquas uirtutis partes non minus obseruandum est quam legitimus sit, qui spurius. Quando enim hæc minus considerant, & priuati, & ciuitas, ignari utuntur mancis & spuris ad quodcumque istorum contigerit, priuati quidem amicis, Respublica uero principibus. Sic accidit prorsus. Nobis hæc omnia præcauenda sunt. Nam si homines quo ad corporis ac mentis habitum integerrimos ad tantam doctrinam exercitationemque ducemus, atque erudiemus, & ius ipsum nobis minime succensebit, & ciuitatem Rempublicamque seruabimus. Sin aliter affectos homines ad ista ducemus, contraria faciemus omnia, & philosophiam multo etiam magis de decorabimus. Turpe quidem id esset. Mirum in modum. Cæterum non nihil mihi in præsentia risu dignum corrigisse uidetur. Quid istud? Latuit me nimium, quod iocabamur, quare acrius egi quam deceret. Quippe inter loquendum ad philosophiam ipsam conuersus, eam dedecore affectam aspexi. Quod & grauitè perpeffus fuisse uideo, & his qui in culpa sunt, tanquam indignatus seuerius hæc dixisse. Non per loquem, ut mihi audienti uidetur. Mihi tamen dicenti sic apparet. Hoc autem ne nos fugiat, quod in priori electione senes elegimus, in hac uero nequaquam licebit. Neque Soloni credendum est, hominem senescentem posse in dies plurima discere, qui minus id potest quam *Que ætates ad discendum apte* currere. Iuuenibus enim conueniunt multi maximique labores. Necessè est. Illa igitur quæ ad Arithmetica & Geometriam omnemque doctrinam eam pertinent, quæ dialecticam antecedere debet, pueris tradenda sunt, atque is docendi modus accipiendus est quo minime coacti ad discendum esse uideantur. Cur istud? Quoniam non decet liberum hominem cum seruitute disciplinam aliquam discere. Quippe ingentes labores corporis ut suscepti, nihilo deterius corpus efficiunt. Nulla uero animæ uiolenta disciplina est stabilis. Vera loqueris. Ergo non tanquam coactos pueros in disciplinis o uir optime, sed quasi ludentes enutrias, ut & magis ad quod quisque natura sit aptus, possis agnoscere.

Consentaneum est quod dicis. An non recordaris à nobis in superioribus dictum, pueros esse equis spectandi gratia in castra ducendos, & si tuto id tentari possit, propius ad mouendos, ut catulorum instar sanguinem incipient degustare? Recordor equidem. Quicumque uero ad hos labores, disciplinas, pericula, promptiores, acrioresque apparent, in numerum aliquem seligendi sunt. Qua in ætate? Quando à necessarijs negocijs exercitationibusque soluti sunt. In hoc siquidem tempore siue biennium sit seu triennium, facere aliud nequeunt. Labor enim ac somnus disciplinis aduersi sunt. Et simul hæc examinatio aliarum non minima esse uidetur, qualis uidelicet quisque in gymnasiis ipsis apparebit.

Quid nunc? Post id tempus quicumque ex uiginti annis ut cæteris præstantiores electi fuerint, maioribus quam cæteri afficiantur honoribus: & quæ disciplinæ istis in pueritia sparsim ostensæ sunt, unà his iterum offerantur, ad ipsam disciplinarum inter se cognationem & ipsius quod uere est naturam conspiciendam. Sola hæc cognitio quibuscumque traditur, stabilis permanet. Atqui & hac experientia cognoscitur maxime qui ad dialecticam optime à natura est institutus, qui non. Nempe quisquis ad hoc dignoscendum est perspicax, dialecticus est: qui uero hebes, nequaquam. Teneo equidem. His igitur animaduertis oportebit eos qui apprime tales in ipsis reperientur, stabiles in disciplinis, constantes in bello, in alijs legitimis officijs perseuerantes, postquam trigessimum egerint, ex electis præelectos in maioribus honoribus constituere, & ipsa differendi facultate diligenter examinare, quis eorum potest sine oculorum & aliorum sensuum ministerio, ad ipsum quod uere existit

cum ueritate trāscendere. In quo maxima ô amice, opus est cautione. Cur nam inquit?

Non animaduertis inquam, quantum nunc malum circa differendī peritiā inolecat?

Quale istud, inquit. Iniquitate prorsus abundant, inquam. Summopere, inquit.

Mirum aliquid perpeti ipsos existimas, nec ignoscis? Qua ratione maxime? Si quis supposititijs puer multis in delicijs à nobili familia nutriatur, inter adultores complurimos: adultus autem persentiat quod ex eis quos parentes existimat natus non fuerit, uel eos tamen genitores nusquam reperiat: nunquid uaticinari potes qualis huic animi affectus futurus sit erga adultores, & erga eos qui ipsum supposuerūt, tam eo tempore quo nihil de suppositione suspicabatur, quàm postquam rem ipsam agnouit? An uis prælagiū meum audire? Volo equidem. Vaticinor itaq; illum dum suppositionem penitus ignorabit, magis eos honoraturū quos parentes & propinquos existimat, quàm assentatores: minusq; eos si quando egeant neglecturum, tardioremq; fore ad iniuriam ipsis inferendam, uel conuictum dicendū, magisq; illis in rebus grauibus quàm adulatoribus pariturum. Verisimile quidem. Sin persenserit, hos certe minus honorabit curabitq;, assentatores uero magis quàm antea colet, illis propensius obsequetur, ad eorum exemplū uitam instituet suam, cum illis palām ac libere conuersabitur. De his uero quos parentes & propinquos putauerat, nisi alioqui probo natura sit ingenio, nihil prorsus curabit.

Omnia prorsus ut narras, contingerent. Sed quid hæc similitudo ad eos qui disputationes sectantur? Audies modo. Sunt nobis à pueritia opiniones de honestis iustisq; officijs, sub quibus tanquam parentibus educati sumus: his paremus, has præ cæteris honoramus. Sunt plane. Offerunt se nobis & uoluptates, quæ ad contraria nos alliciunt; & dum animæ blandiuntur, ad illa detorquent. Non tamen ab his flectuntur, qui uel paulo quàm cæteri moderatiores sunt, sed illa ueluti paterna colunt, eisq; obtemperāt. Sic euenit. Si dialectica uis aggressa aliquem ita affectum interroget quid honestum sit, ac respondentem id quod ex legislatore perceperat, ratio confutet, crebrisq; & uarijs redargutionibus eò deducat, ut opinetur illud non magis honestum esse q̄ turpe, deq; iusto ac bono similiter arguat, & de cæteris quæ summo in honore ante habebat, pari ne illa post hac honore & obseruantia prosequaturū pūtas? Minori admodum puto. Quando igitur neq; ista quis censet domestica ut antea uel honoranda, neq; reperit uera, in uitā potius blandam quàm in aliam, ut consentaneum est, prolabitur. Verisimile id quidem.

Ex iusto igitur fiet iniquus. Necessè est. An non merito ut nuper dicebam, affectio eorū qui ita se ad differendum comparant, talis est, ut plurimam exigat ueniam?

Et misericordiam insuper. Vt igitur miserabilis hic euentus uitetur, triginta annos nati duntaxat, caute admodum dialecticas argumentationes degustent. Ita prorsus.

An non hæc prudens cautio est, ut eas uidelicet iuniores homines non attingant? Neque enim te latet, ut arbitror, quod cum primum adolescentuli disputationis artificium gustant, eo protinus quasi ludo quodam ad refellendum utuntur, eosq; qui confutant alios, studiose sectantes, & ipsi alios quoq; redarguunt, ac distrahendis lacerandisq; proximis catulorum more assidue deletantur. Mirum in modum. Cum uero plures conuicerint, & à pluribus ipsi conuicti fuerint, eò confestim deueniunt, ut ex pristinis opinionibus ratam nullam habeant. Atque ex his & ipsi & omnis philosophia apud alios calumniam reportarunt. Vera refers. At uir natu grandior, ab hac infania diligentius declinabit, ac hominem inuestigandæ ueritatis gratia differentem imitabitur potius, quàm eum qui iocandī causā uersutis captiunculisq; incumbit. Quin & ipse modestius sese geret, & disputandi studium ex infami reddet illustrius. Scite. Ad eiusmodi præterea cautionem, superiora dicta sunt omnia: oportere uidelicet moderatos & graues esse illos, qui ad disputationis studium asciscuntur, neq; communicandum esse id ineptis hominibus, & ut nunc fit, omnibus quoscunq; fors obtulerit. Summopere. Siquis disputationi diligenter assidueq; det operam, nihil ue agat aliud nisi quod uicissim quandoq; gymnasiis corpus exercent, huic ad perceptionem huiusmodi anni duplices superiorum sufficient. Nunquid sex dicis? an quatuor? Quinq; adhibeas. Deinde ad antrum illud erunt iterum deducendī, cogendīq; eos principatus assumere qui ad bellum spectant, & si qui sunt iuuenum principatus, ne usu rerum ab alijs superentur. Atque in his quoq; examinandi sunt, utrum constantes permaneant, dum trahuntur undiq; aut nutent.

Quot

Quot autem annos istis ascribis? Quindecim. Quum uero ad quinquagesimum annum peruenerint, quicumq; integri inter eos rebusq; gestis & scientijs præcellentes apparent, ad finem iam perducendi sunt, cogendiq; ut animi radiū ad supera dirigentes, ipsum quod omnibus lumen præbet, suspiciant: quumq; ipsum bonum nouerint, exemplo illius freti ciuitatem, priuatos, seq; ipsos per omnem sequentem uitam, & singula uicissim exornent. Ac plurimum quidem in philosophia uersentur: cum uero ad magistratus accersentur, in ciuilibus negocijs inuigilent, sigillatimq; gubernent reipublicæ gratia, ita ut non tanquam bonum aliquid & optandum ministeriū, sed necessarium potius exequi uideantur. Atq; ita quum alios similiter ipsi instruxerint, eos uicissim reipublicæ custodes relinquent, ipsi uero in beatorum insulas transmittentur. Monumenta uero illis & sacra tanquam dæmonibus si Pythias oraculo confirmauerit, publice dicabuntur: sin minus, saltem ut beatis atq; diuinis. Mirificos profusō Socrates, principes quasi sculptor figurasse uideris. Quod de uiris dixi, idem & de mulieribus intelligendum. Neque putesō Glauco, magis me de uiris quā de mulieribus fuisse loquutum, quæcunq; uidelicet natura apta ad hæc officia sunt. Recte se id habet. si quidem pariter in omnibus, ut narrauimus, cum uiris communicabunt. Num concedis nos de reipublica omnia non quasi pro desiderio effinxisse, sed pro ueritate loquutos, difficilia quidem factu, possibilia tamen, ea duntaxat ratione qua diximus? Quando scilicet homines reuera philosophi, uel unus, uel plures nati in ciuitate potentiam, præsentis honores despicient, illiberalesq; eos & nullius existimabunt: ipsum autem quod rectū est, & honores qui ab eo proficiuntur, plurimi facient, maximum uero & summopere necessarium quod iustum: & huic ministrantes, idq; adaugentes ciuitatem suam rite disponent. Quo pacto? Omnes quicumq; in urbe decem annos impleuerint, in agros transmittent: filios autem ipsorum suscipientes, procul ab his moribus quibus hodie parentes utuntur, moribus legibusq; suis educabunt, quales uero sint, enarrauimus. Atq; ita celerrime atq; facillime ea ciuitas & respublica orietur, quam supra diximus, si quando extiterit, beatam fore, & genus hominum in quo condita fuerit, plurimum iuuaturam. Maxime quidem. Atq; ut constitui possit eiusmodi ciuitas, si quando constituaturō Socrates, adinuenisse uideris.

Nōne ergo abunde, tum de hac ciuitate, tum de homine eius persimili iam nobis dictum? Constat enim qualem eius simile esse debere dicemus. Constat plane, & quod quæris, finem mihi iam habere uidetur.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGVM OCTAUM DE IUSTO.

SOCRATES perfectam reipublicæ formam septem iam Dialogis absoluit, septenario Palladis numero consecratam. Eamq; tum regiam, tum optimatum appellat gubernationem. Optimatum quidem, quoniā in ea plures uirtute præclari publicis funguntur muneribus, Senatūq; constituunt. Regiam uero, quoniam & una omnium ad publicum bonum est uoluntas, una mens qua si regina, & si quis inter eos probitate est singularis, singulariter honoratur. Neque tamen huic tantum tribuitur, ut absque Senatu, id est, probatorum omnium numero possit publica permutare. Reliquum erat post optimam & beatam reipublicæ formam in medium inferiores adducere. Has autem numerat quatuor. Primam quidem esse uult eam, in quam optima mox degenerat, quam nominat ambitiosam. Secundam uero potentiam paucorum ex ambitiosa nascentem. Tertiam popularem ab hac procedentem. Quartam postremo tyrannidem ex populari præcipue pullulantem. Quoniam uero rerum publicarum formæ à formis proueniunt animorum, quinque deinceps animorum affectus & habitus, totidemq; ciuitatum & similes esse similiter nominatos mira quadam arte describit. Summatimq; regium animum optimum esse concludit atque beatissimum, & similem similiter ciuitatem. Tyrannicum uero pessimum atq; miserrimum. Ciuitates quoq; à tyrannis oppressas, pessimas similiter atque miserrimas. Medios autem animos gubernationesq; medias modo quodam medio se habere concludit. Ex omnibus his apparet quā perniciofa tam in ciuitate quā in animo sit iniustitia, & utrobique iustitia quā salutaris. Vbi que autem permutationes tam animorum quā ciuitatum ex alijs formis in alias mirabili explicat diligentia. Præcipue uero mutationem beatæ reipublicæ, & ut ita dixerim, aureæ in ambitiosam siue argenteam, siue ferream, ab altiori ducit exordio, fingitq; Musas id tanquam oraculum effundentes, siue potius confundentes. Profecto si beata respublica proprio defectu in deteriolem labi non potest, & tamen quandoq; labitur, communi quodam defectu & causa labitur. Qua quidem in re Aristotelicas ridere licet calumnias. Neq; enim debuit Aristoteles in quinto Po-

liticorum à Platone suo, immo nusquam suo, propriam beatæ reipublice permutandæ exigere causam, quum nulla sit propria, sed communi debuit esse contentus. Quemadmodum enim homo & validissimus & temperatissimus, sic & eiusmodi ciuitas non tam propria quàm communi causa morbi laborat, id est, fatali quodam ordine, ita per cælestes circuitus qui infra lunam sunt, perpetuo reuolvente, ut quæ certis spherarum configurationibus temporumq; curriculis composita sunt, quandoq; dissoluantur aduersis. Quoniam uero eiusmodi cause assignatio presentis ciuitatisq; facultatis terminos procul excedit, ideo Socrates uaticinio musarum utitur, & profecto ita utitur, ut & nobis ad hæc interpretanda opus sit Apollinis uaticinio. Nec immerito Tullius ubi rem esse obscurissimam breuiter uult exprimere, id inquit numero Platonis obscurius. Neq; miror Theonem Smyrneum mathematicæ in primis Platonicæ professorem eiusmodi mysterium tanquàm inexplicabile astute prætermisisse. Quod quidem Iamblichus Chalcidæus dum explicare uoluit, implicuisse uidetur. Quid uero? si in eiusmodi uerbis plus difficultatis sit quàm ponderis? Quippe quum & ipse fingat Musas tragica quadam tumiditate nugantes perterrentesq; animum puerilem atque simplicem, stuporemq; adducentes. Deniq; quaecunq; id sit opportunius ex commentarijs in Timæum expositionem nostram accipies. Ceterum moralia hæc præcepta considera. Impossibile est diuitias honorari in ciuitate simul atq; uirtutem. Item tradere diuitioribus reipublice gubernacula perinde est ac si naxis non peritiori in nauigando, sed locupletiori gubernanda tradatur. Nempe & hæc & illa periclitabitur. Rursus eustos contra omnia uirtutis tutissimus est scientia. Præterea contrarij unius summum, alterius est principium, itaq; extrema libertatis licentia, extreme seruitutis est principium. Sicut in qualibet qualitate, rerumq; & temporum excessus omni uerti protinus in contrarium consuevit. Idem in epistolis ait, moderatam probans ante omnia libertatem.

● DIALOGVS OCTAVVS DE IVSTO.

IUSTO inquam, cōstitit equidem inter nos ô Glaucō, in ciuitate optime instituta cōmunes esse debere mulieres & filios. Communem quoq; omnem eruditionem. Cōmunia similiter omnia, tum belli, tum pacis officia. Reges autem ipsorū esse homines debere in philosophiæ & rei militaris studio præstantissimos. Cōstitit plane. Quin & hæc concessimus, quod scilicet cum tales principes iam fuerint constituti, in expeditionem euntes, habitationes militibus quales prædiximus, assignabunt, cōmunes scilicet omnibus, in quibus nihil cuiusquam sit proprium. Neq; de habitatione solum, uerum etiam de suppellectili & possessionibus si recordaris quales debeant esse, conuenimus.

Memini equidem, inquit, censuisse nos nihil eorum quæ nunc possident alij, esse ab ali quo possidendum, sed tanquam belli athletas atq; custodes in mercedem custodiæ annua ab alijs alimenta suscipientes, eos oportere & sese & ciuitatē tueri. Probe, inquam. Sed postquam hæc absoluisimus, repetamus iam unde huc digressi sumus, ut per eadem rursum proficiscamur. Haudquaquam difficile istud, fermè enim quemadmodum nunc, quali de ciuitate satis egisses, adiecisti, quod talem ciuitatem bonā uocares qualē descriperat, bonumq; uirum quicumq; illius foret persimilis: cum talem posses adhuc, ut apparuit, meliorem ciuitatem uirumq; referre. Dixisti præterea si hæc recta sit respublica, cæteras aberrare. Reliquarum uero rerum publicarū, ut memini, species esse quatuor, de quibus uerba facere oportere, earumq; defectus inspicere, & homines ipsarum similes declarare: ut eos omnes intuiui, & quis optimus sit uir, quis pessimus declarantes, consideremus nunquid uir optimus felicissimus, pessimus autem sit miserrimus, an se res aliter habeat. Cum uero abs te ipse quærerem quas potissimum quatuor respublicas diceres, tunc sanè Polemar chus & Adimantus mihi sermonē interruperunt, unde tu orationem sumens huc deniq; peruenisti. Recte admodū meministi. Ergo rursus tãquam luctator eandem anam præbe, & me idem interrogante, conare nunc ea dicere quæ tunc eras declaraturus. Si quidem potero. Equidē audire percipio, quasnam respublicas quatuor suprâ dicebas.

Haud difficile istud audies. Sunt enim quas dico, illæ quæ & nomina habent, ipsa uide licet quæ à multis laudatur Cretensis & Laconica. Secunda uero & secundo loco laudata ea quæ paucorū potentia nominatur, plurimis plena malis respub. Item quæ ab hac differt plurimū, eamq; sequitur, gubernatio popularis. Præterea generosa tyrannis, ab his omnibus differens, quartus ciuitatis extremusq; morbus. An aliam habes reipub. formam, quæ

quæ in perspicua & distincta quadam ratione sit sita. Nam & minores quidam principatus, & regna uenalia, & tales quædam ciuiles potentia inter hæc quodammodo medium obtinent. Quarum non pauciores inter Barbaros quàm inter Græcos reperiuntur.

Multæ certe, & absurdæ memorantur. Totidem quoque sunt hominum quodammodo species atque mores. An ex quercu forte existimas, aut silice resp. fieri potius, quàm ciuium moribus, qui quocumque fluxerint, cætera secum rapiunt? Ex moribus proculdubio.

*Quot mores
hominū totim
dem Respub.*

Quare si gubernationum species quinque sunt, priuatorum quoque animorum affectus quinque erunt. Nil obstat. Virum certe similem optimatum gubernationi uidimus, quem bonum, & iustum recte asseruimus. Vidimus. Deteriores deinceps narrare decet, contentiosum ambitiosumque hominem secundum Lacedæmoniorum rempub. institutum: præterea paucorum imperij cupidum, & popularem hominem, & tyranicum: ut iniustissimum discernentes, cum iustissimo comparemus, perfecteque dignoscamus, quo modo summa meraque iustitia ad summam se ac meram iniustitiam habeat, quo ad hominis iusti, uel iniusti beatitudinem, uel miseriam pertinet: ut uel Thrasymacho obtemperantes, iniustitiam prosequamur: uel præsentibus rationibus persuasi, iustitiam. Ita prorsus agendum.

Num sicuti coepimus ante in rebuspub. mores animaduertere quæ in priuatis personis, quia illic magis pateat: ita & nunc in primis consideranda est ambitiosa respub. cuius nullum habeo nomen præter ambitiosam potentiam, & principatum: post eam uero uirum talem considerabimus: deinde paucorum potentiam, talemque uirum: postea multitudinis gubernationem, & hominem popularem: demum tyrannide pressam ciuitatem considerantes, & inde tyranicum cognoscentes animum, conabimur ea quæ proposuimus, sufficienter diiudicare. Recte in hunc modum inspectio iudiciumque procedet.

*Respub. ambio-
siosa*

Age itaque explicare conemur, quo pacto ambitiosum imperium ex optimatum gubernatione nascatur. Quin hoc simpliciter uerum est, omnem rempub. ex eo quod dominatur, mutari, quando in ipso seditio oritur: dum uero secum ipso consentit, etiam si ualde exiguum sit, mutari impossibile est. Est ita. At uero quonam pacto o Glauco, ciuitas hæc nostra è suo statu mouebitur: principes, & defensores inuicem, & inter se dissidēbūt: An uis imitantes Homerum Musas oremus, ut nobis explicent, qua ratione seditio primum incidat? Dicamusque ipsas tragicorum ritu, nobiscum ueniū pueris locantes nugantesque ita loqui, ut dum nugantur, serio agant, magnumque quiddam loquantur? Quonam pacto?

*Ex gubernatio-
ne optimatum
ambitosum im-
perium quomodo
oriatur*

Ita ferme. Difficile quidem est ita constitutam ciuitatem è suo statu moueri. Verū cum omne quod genitum est, corruptioni sit obnoxium, talis etiam constitutio semper manere non poterit, sed soluetur. Solutio uero hæc est: non solum circa plantas, sed terrena etiam animalia, fertilitas, & sterilitas animæ, corporumque contingit, quando reuolutiones singulis circuloꝝ coniunxerint ambitus: his quidem quæ breuis sunt æui, ambitus breuiore, contrarijs uero contrarios. Illi uero quos ad ciuitatis gubernationem educauistis, quauis sapientes fuerint, nihilo magis uestri generis uel foecundam uel sterilem generationem, ratione una cum sensu assequantur, sed latebit eos opportunitas generandi, & plerumque cum non opportunum fuerit, gignendis filijs operam dabunt. Est autem ei quod diuinitus generandum est circuitus, quem numerus continet perfectus. Humanæ uero geniturae is utique, in quo primo augmentationes superantes, & superatae tres distantia, atque quatuor terminos accipientes, simulantium & dissimulantium, & crescentium & decrescantium, cuncta correspondentia, & comparabilia inuicem effecerunt, quorum sesquitertia radix quinario coniuncta duas harmonias præbet ter aucta. Vnam quidem æqualem æqualiter, centum ceteris. Alteram uero æqualis quidem longitudinis, sed oblongiori, centum quidem numerorum ex diametris comparabilibus inuicem quinary, indigentibus uno ex singulis, duobus uero qui inuicem dici nequeant, centum uero cuborum trinitatis ipsius.

*Mutatio Rerū
pub. quō fiat*

Unuersus autem hic numerus geometricus talem auctoritatem habens ad potiorem deteriorumque generationem uim habet. Quod si ciuitatis uestre custodes ignorauerint, nec opportuno in tempore sponfas sponsis coniunxerint, haudquaquam ingeniosi felices uel pueri inde nascetur. Ac licet maiores ipsi eos constituent principes, qui inter illos præstantiores fuerint: tamen quia indigni erunt parentum successionem, in ipsis magistratibus subiectos negligent, neque musicae curam ut decet habebunt, neque gymnasticae, unde iuuenes nimis erunt a musica alieni. Ex his autem principes constituentur negligentiores quam de-

cet ad examinandum genera illa quæ apud Hesiodum, & quæ apud uos referuntur, aureum scilicet genus, argenteum, & æneum atque ferreum. Quoniã uero mixtum erit argento ferrum, & æs auro, dissimilitudo & inæqualitas discors exorientur. Quæ ubicumque nascuntur, bellum semper & inimicitias pariunt. Genus autem huiusmodi hominum ubique adest semper seditionibus agitatur. Recta admodum respondere illas dicemus.

Necesse est enim cum Musæ sint. Quid uero posthac Musæ dicent? Postquam orta seditio fuerit, utraq; genera ferentur, ferreum quidem & æneum ad quæstum, agrorumque & domorum possessionem, aurique & argenti copiam, Quod uero inest aureum, & argenteum, quasi non inopi sed opulenta natura, ad uirtutem statumque pristinum. pugnantia uero inuicem & in contraria retrahentia in medium tandem conuenient, ut diuisis agris & domibus priuatim, quæque possideantur: illi uero qui ante ab eis seruabatur tanquam liberi, amici, & nutritores in seruitutem redigantur, & uelut subditi atque serui, belli custodiæque ipsorum curam gerere compellantur. Hinc & mihi certe uidetur mutatio hæc accidere. Hæc utique gubernatio inter optimates, & paucorum potentiam erit media. Erit certe. Mutabitur quidem ita. Cum uero in id fuerit permutata, quem potissimum gubernationis modum seruabit? Vel constat quod partim priorem rem publicam imitabitur, partim paucorum potentiam, utpote quæ in medio locata est, partim etiam quiddam sui proprium obtinebit? Ita profus. Et priorem quidem imitabitur in eo quod principes honorabuntur, & milites ab agricultura mechanicisque artibus & alijs quæstibus abstinebunt, & communia fient conuiuia, gymnasticique ludi, & belli certamina frequentabuntur. Profecto. Sui autem ipsius propria, talia quædam habebit, quod sapientes metuet ad principatus admittere, quia non simplices neque integerrimos huiusmodi uiros, sed mixtos possideat: & animosiores potius simplicioresque homines ad gubernandum asciscet, qui ad bellum potius quam ad pacem nati uideantur? Dolos quin etiam, & machinamenta belli plurimi faciet, semperque pugnabit? Certe. Atqui pecuniarum cupidi erunt isti, quemadmodum qui in paucorum potentia uitam agunt, & te nebris obruti aurum & argentum rusticius honorabunt, utpote qui æraria propriosque thesauros habeant, quibus ista recondant, ac etiam circumsepta domorum ceu proprios nidus, in quibus multa cum mulieribus & alijs pro libidine erogabunt. Vera loqueris. Nonne & in rebus proprijs parci magis erunt quam deceat? quippe qui magnificiant pecunias, nec palam acquirant: in alienis autem propter libidinem profusiores, & clanculum uoluptatibus indulgebunt, haud secus legem passim refugientes, ac pueri patris aspectum, non persuasione, sed uel educati, ex eo quod ueram musicam quæ cum sermonibus & philosophia coniuncta est, neglexerint, multoque magis ac prius gymnasticam quam musicam honorauerint? Rempub. ex malo bonoque mixtam refers. Mixta est profecto: præ cæteris autem in ipsa propter animositatis iracundiæque imperium, contentionis ambitionisque studia inualescunt. Vehementer. An non hæc respub. ita coalescet, talisque erit, quantum licet sermone respub. figuram non summa omnino diligentia describere, quia sufficiat ex ipsa descriptionis summula uirum iustissimum inuicissimum uel discernere, sitque ferme opus inextricabile, si quis omnes respub. omnesque mores nullo penitus prætermisso enarrare aggrediatur. Probe. Quis igitur secundum hanc respub. uir? quomodo efficitur? qualis existit? Reor equidem, inquit Adimantus, similem esse Glauconis huius, contentionis gratia. Fortassis, inquam ego, in hoc est similis. Verum in his haud natura similis esse uidetur. In quibus? Contumaciorem sane esse eum necesse est, & à musica quodammodo alieniorem, musicæ tamen cupidum: & audiendi quidem studiosum, rhetoricum uero nequaquam. Atqui & aduersus seruos agrestis erit huiusmodi uir, haud seruos despiciens quemadmodum uir tolerabiliter eruditus: erga liberos autem erit mitis: erga principes quidem obediens maxime, sed & principatus & honorum audior, oportere existimans non arte dicendi, uel alia quauis simili facultate, sed rebus bellicis, similibusque excellere & cæteris præesse, cum sit & gymnasticæ & uenationis admodum studiosus. Est certe, inquit, mos hic illius reipublicæ. Nonne & pecunias iste in iuuentute continet: quo uero senescet magis, eo magis pecunias diliget, ex eo quod auare naturæ sit particeps, neque sit integer ad uirtutem, quia ab optimo custode deficiat? A quonam, inquit Adimantus. Ratione & operatione inquam musicæ comixta, quæ sola cum adest

adeſt, per omnem uitam uirtutē in eo cui præeſt ſeruat. Præclare loqueris, inquit. Eſt utiq; talis adoleſcens ambitioſi imperij cupidus, tali ſimilis ciuitati. Proſus. Efficitur autem hic talis hunc in modum interdū: uidelicet cum iuuenis aliquis filius eſt patris boni in ciuitate non bene gubernata habitātis, honores, principatus, & iudicia fugientis, & reliquam huiuſcemodi negotiorū curā, libenter q̄ ſe ſubiicientis, ut labores uitet. Quonam pacto efficitur? Quando ſcilicet matrem audit ægre ferentem, quod maritus magiſtratibus minime fungatur, & idcirco inter alias mulieres ſeſe contemptam haberi: tū indignantem quotiens uirum aſpicit pecunijs cumulan diſ minime indulgere, neq; pro illis uel priuatim uel in iudicijs & publice contendentem ſollicitūq; ſed ad hæc omnia negligentiorē, talemq; ut ſecum ipſe uiuat ut plurimū, uxorē uero nec aſpernetur quidem, neq; admodum colat. Ex quibus ſæpe filio mater prædicet ignauum eſſe patrem nimisq; remiſſum, & alia, quæcunq; de talibus garrere mulieres cōſueuerunt. Multa profecto, inquit Adimantus, talia ſuiq; ſimilia obloqui mulieres ſolent. Neq; te latet quod & ſerui, & domeſtici, præſertim qui maxime uidentur eſſe beneuoli, talia quædam auribus puerorum ſæpe inſufurrant. Et ſi quem uiderint, uel pecunijs patri debentem, quem ipſe ne quaquam conueniat, uel in alio quodam iniuriantem, edicunt puero ſiquando uir euadat, hæc omnia ulciſcatur, uirq; magis ſit quàm pater extiterit. Idem ille filius domo egreſſus alia horum ſimilia multa audit, uidetq;: homines ſcilicet qui ſua in ciuitate officia colūt alienorum minime curioſi, ſtolidos uocitari, penitusq; contemni: horū uero diſſimiles honorari laudariq;. Cum hæc adoleſcentulus audit, uidetq;, ruruſq; patris ſermones audit, & ſtudia uidet proxime præter ſtudia cæterorū, ab utriq; attractus: à patre quidē rationalis eius uis fouetur & augetur, ab alijs autē concupiſcendi & iracēdi natura. Quapropter cū nō malo ſit ingenio natus, mala tamen cæterorum cōſuetudinē uſus, & in medium ab his tractus, mediæ ſe cuidam potentiz contentioſæ iracundæq; ſubiicit, ſitq; uir elato animo, gloriæq; cupidior. Naturam huius ſufficienter enarraſſe mihi uideris. Habemus itaq; ſecundam reipub. uirumq; ſecundum. Habemus profecto. An non poſt hæc Aelchyli illud dicimus: Alterum hominem alteri ciuitati conuenientem? Imò uero ſecundum ſuperiorem illam ſuppoſitionem, alteram ciuitatem alteri congruam? Ita proſus.

Quæ uero huiuſcemodi reipub. ſequitur, paucorum, ut arbitror, potētia eſt. Quam potiſſimum reipub. inſtitutionem paucorum uocas potentiam? Eam in qua magiſtratus à cenſus æſtimatione ciuibus tribuuntur, & in qua diuites dominātur, pauperibus uero nulla reipub. eſt communio. Intellico equidem. Nōne dicendum, quo pacto à gubernatione ambitioſa in hanc tranſgreſſio fit? Dicendum certe. Vel cæco id quidem perſpicuū eſt, quo pacto tranſgreſſio fiat. Quonam pacto? Aerariū illud cuiuſq; auro plenum, talem perdit reipub. Nam primum quidem nouos ſumptus reperiunt, & ad leges deducūt, quibus neq; ipſi neq; mulieres ipſorum obtēperant. Conſentaneū id quidem. Deinde alter alterius exemplo & æmulatione perciti multū tandem tales euadunt. Veriſimile. Hinc effuſius ad pecunijs cumulan diſ delapſi, quāto id precioſius æſtimate, tanto uirtutem exiſtimate uiliore. An nō ita uirtus à diuitijs diſcrepat, quaſi utraq; in lance ſtateræ ſint poſita, ſemperq; in contrariā partē declinent? Ita proſus.

Ex optimatum rep. quomodo fiat ceſu potentiam reſpub. De diuitijs & uirtute

Quando igitur in ciuitate diuitiz ac diuites honorantur, uirtus probiq; uiri deſpiciuntur. Conſtat. Incēdunturq; ad ea ſtudia omnes quæ in honore ſunt, eaq; frequentāt: quæ uero nullo honore cēſentur, apud quoſq; iacere ſolēt. Atq; ita ex uictoria honorisq; cupidiſ, quæſtus & pecuniarū auidi tandē efficiuntur. Et diuites quidē uiros laudant, & admirantur, & ad magiſtratus euehūt, pauperes uero deſpiciūt. Omnino ſic accidit. An nō & lege ſtatuunt principatus finē, dū ſtatuunt ubi maior eſt pecuniarū copia, ibi talē principatū eſſe maiore: ubi minor, cōtrā minore: prohibentq; aliquē imperare, qui nō ad certum aliquē cenſum peruenerit? Hæc autē aut ui armisq; efficiunt: aut poſtq; metū incuſſerint, talem cōſtituerunt reipub. Nōne ita? Ita proſus. Conſtitutio quidē, ut ita dicā, hæc eſt. Eſt certe. Sed quiſnā reipub. modus? qui uel deſectus ſunt, quos habere eam reipub. dicebamus? Principio qualis ſit præſcriptus hic in ea terminus, aſpice. Siquis in nauis gubernatione, à cenſus æſtimatione gubernatores eligat, pauperē uero licet gubernandi peritiorē haudquaq; admittat, quid ex hoc ſequuturum cenſes? Ut male nauem ducant. An non eodem pacto in quouis alio principatu? Sic equidem arbitror.

Sic

Sic ne in omnibus præterquam in ciuitate? An & in ciuitate præterea? Multo etiam magis, quoniam hæc grauissima est, & maxima gubernatio. Vnū quidem hunc & tantum paucorum potentia defectum patitur. Apparet. Quid autem hoc? Nunquid leuius? Quale istud? Quod necesse est non unam hanc, sed duas esse resp. unā quidem pauperū, diuitum alteram, & homines intra moenia eadem habitātes sibi inuicem semper insidiari. Certe non leuius istud. Sed neq; hoc pulchrū est, bellum scilicet gerere non posse: quia coguntur, siue populo utantur armato, eum formidare magis quam hostes: si ue non utantur, reuera in ipso prælio paucorum potentia studiosi uideri: ac etiā pecunias in eum usum erogare detrectabunt, ut puta homines auari: istuc inquam an decorum est?

Non certe. Nunquid recte fieri illud existimas, quod supra uituperauimus, ut in huiusmodi ciuitate iidem homines in diuersis simul officijs occupentur, terrā colant, pecunias cumulent, militent? Nullo modo recte. Vide utiq; si horum malorū omnium hæc prima id grauissimum patitur. Quale id? Ut liceat cuiquam sua omnia alienare, alteri uero illius omnia possidere: atq; ei qui alienauit, habitare in ciuitate, dum nulla ciuitatis pars existat, neq; nūmularius, neq; opifex, neq; eques, neq; armiger, sed pauper & egenus passim cognominatus. Prima hæc certe. Hoc profecto in ciuitatibus quæ paucorū subijciuntur imperio, minime prohibetur, neq; enim alij opulentiores essent quam decet, alij prorsus mendici. Recte loqueris. Hoc autem considera: nunquid quando diues huiusmodi erogabat, conducebat ne magis ciuitati ad ea quæ paulo ante dicebamus: an uidebatur quidem e principum numero esse, reuera autem neq; princeps, neq; minister erat, sed propriorum cōmodorumq; consumptor. Sic utiq; uisum est. Erat autem nihil aliud q̄ consumptor.

*Fucorū duo genera
Vbi mendici uidentur
fures esse & latrones
& omnium scelerū auctores*

An uis dicamus, quæ admodum in fauo fucus ortus examinis apud morbus est, ita & hominē huiuscemodi domi natum, pestem reipub. fore? Prorsus inquit ō Socrates. Nōne uolatiles fucos omnes sine aculeis deus fecit? hos autem terrestres, partim sine aculeis, partim diris armatos aculeis cernimus. Et ex his qui aculeos nō habent, inopes tandem in senectute fiunt: aculeis autem instructi sunt hi qui uocantur malefici. Vera loqueris. Cōstat ergo in ciuitate, ubi mēdicos uides, & fures inesse clam, & latrones & sacrilegos, & horum omnium scelerū auctores. Constat certe. Nōne in ciuitatibus quæ reguntur à paucis, egenos inesse uides? Omnes ferme, exceptis principibus. An non igitur arbitramur, maleficos in ea esse multos aculeis ipsis armatos, quos diligentia ac ui principatus detinet? Arbitramur plane. Nōne ob prauā educationem, & disciplinæ defectū, & iniquā reipub. dispositionē, homines ibi tales euadere asseremus. Asseremus. Talis utiq; erit ciuitas paucis subiecta principibus, totaq; premetur malis, forte etiā pluribus. Sic ferme. Constituta iam nobis sit ea resp. quæ paucorum potentia uocant, à census æstimatione principes eligent: post hæc autē inuestigamus quo pacto uir aliquis similis istius efficiatur, & postq; similis est effectus, qualis sit. Sic prorsus. Non ne hac ratione maxime ex ambizioso in paucorū imperij cupidū transit? Qua? Quando ibi adolescens aliquis primo quidem patrē imitatur suū, eiusq; uestigia sequitur: deinde ipsum aspicit, ut qui in ciuitatem tanq; in scopulum offenderit, subito ex culmine dignitatis prolapsus seipsum suaq; omnia dispergentē, siue post bellum expeditionē siue alterius magistratus maximi dignitatē, in iudiciū ab insidiatoribus tractū, à calumniatoribus circumuentū, eiectum, depressum, patrimonio spoliatum. Consentaneum quidem. Ille ō amice hæc intuitus atq; perpeffus, amisso patrimonio, propter formidinem, confestim ex animi throno ambitionem illam & audaciam deijcit, & humilior propter paupertatē factus sese ad quæstum conuertit, & angusto admodū animo aride nimitū, & parce uiuens, seq; in obeundo negocio uexans pecunias cōgregat. An non huiuscemodi hominē tunc existimas in ea animi sede auaritiā & lucri cupiditatē locare? eiq; in animo regitū locū concedere? ornamenti q; regijs exornare, coronis, balteis, fibulis, sibris, ense Persico? Equidē. Atq; hic quidē rationalem uim, & animositatis ardo rem humi hinc inde depositā seruire huic cogit, et nihil aliud inquirere, & cōsiderare permittit, q̄ unde ex paucioribus pecunijs plurimæ cōgregentur: hæc aut nihil aliud mirari, & colere q̄ diuitias atq; diuites, neq; dignitatē ex re alia quam ex pecunijs quærere, & siquid aliud ad id conferat. Nulla certe alia mutatio est usqueadeo uelox & uehemens ex iuvene ambizioso in pecuniæ cupidū. Nōne igitur hic paucorū imperij studiosus est? Mu

est: Mutatio quidem ipsius ex homine similis est illius Reipublicæ ex qua paucorum potentia extitit. Consideremus utiq; nunquid similis sit. Consideremus. Principio in eo q; pecunias multifacit, similis erit. Quid ni? Quinetiã & in eo quod parcius est, & ad lucrum auidior, solasq; necessarias cupiditates explet, ceteris uero sumptibus nequaquam indulget, sed alias appetitiones tanquam superuacuas cohibet. Magnopere. Aridior itaq; & squalidior uiuit; undiq; summa parsimonia rem familiarem augens, coaceruando intentus thesauro, quos quidem homines uulgus probat, an non hic erit uir talis Reipublicæ similis? Mihi quidem uidetur. Pecuniæ itaq; maxime honoratur & ab hoc, & ab omni ciuitate. Neq; enim hic, ut arbitror, disciplinæ applicuit animum. Non, ut opinor. Neq; enim cæcum sibi ducem præposuisset. Optime quidem hoc autem animaduerte. Nonne fucorum naturæ similes cupiditates ob disciplinæ defectum inesse dicimus, partim mendicas, partim maleficas, ut quidem ab alia diligentia detentur? Et maxime quidem. Scis ne quò inspiciens, ipsorū maleficia cernes? Quonam? Ad orphanorum tutelam, & siquid ipsis tale contingit, quo licentiam plurimam ad iniuriam nanciscantur. Vera narras. An non id constat, q; in alijs cōmercij uir talis, in quibus probus habetur, cum iustus esse uideatur, æquitate quadam uitæ ceteras cupiditates prauas quæ in ipso sunt, cohibet: nō idcirco obtemperans, quia non præter, neq; ratione māsuefaciens, sed necessitate ac metu circa reliquam substantiam contrēmiscens? Summopere. Enim uero o amice, in multis eorum reperies, quando aliena oportuerit erogare, fuci per similes cupiditates. Maxime. Non igitur seditione intestina is carebit, neq; unus quidam erit, sed duplex, habebitq; in se cupiditates ut plurimum cupiditatum dominatrices, meliores scilicet deteriorum. Est ita. Quamobrē modestior hic alijs multis erit. Consistentis tamen & cōpositæ mentis uera uirtus longe hunc effugiet. Mihi quidem uidetur. Quinetiam ad certamen erit tardior uir parcus, quoties priuatim in ciuitate de uictoria aliqua honesta, & magnificentia erit certandum, cum pecunias erogare nolit decoris & contentionū huiusmodi gratia, metuēs prodigas libidines suscitare, prouocareq; ad propugnandū contendendumq;. Cum paucis eorum quæ circa se sunt, optimatū ritu pugnans, ut plurimū uinci patitur, & diuitias auget. Summopere. Nunquid ultra diffidimus, ad ciuitatis eius exemplū quæ gubernatur à paucis, hominem parcū atq; auarum institutū esse? Nullo modo. Post hæc inuestigandum uidetur, quo pacto popularis gubernatio constituitur, & quæ sit eius conditio, ut eandem in tali homine conditionem recognoscentes, eum in iudicium deducamus. Ita sanè iter nobis inceptum similiter peragemus. Nonne hunc in modum ex paucorum potentia in popularem gubernationē ciuitas permutatur, ex eo q; ciues optimum esse proposuerūt, ut q; ditissimi sint? Quo pacto? Quia principes in ea propter diuitias dominantē, prodigalitate dissolutorum inueniunt lege prohibere negligunt, ut emptionibus & scenioribus eorum usurpantes bona, opulentiores etiam honoratioresq; euadāt. Maxime omnium. Constat itaq; impossibile esse in ciuitate diuitias honorare simul, & temperantiā possidere, sed necessarium est ad alterius æstimationem alterum semper istorum negligi. Constat plane. Dum igitur in paucorū potentia iuuentutis educationē negligunt, permittuntq; ad libidinem uiuere, cogunt sæpenumero homines non ingenerosos ad paupertatem redigi. Maxime. Sedent, ut arbitror, isti in ciuitate aculeis armati, partim alieno grege grauati, partim ignominia afflicti, partim utrisq; malis oppressi, insidiātes illis quos sua nouerūt possedisse, atq; alijs, atq; idcirco res nouas quotidie moliantur. Est ita. Homines autem auari, dum lucro incumbunt, hosq; nō animaduertere uidentur, & reliquorū in super ut quisq; maxime cedit, maxime argento immisso uulnerantes, et patri natos scenusq; plurimum reportantes, ita fucis egenisq; hominibus ciuitatem replent. Maxime. Neq; uolunt tantū mali incendium ita extinguere, ut nō permittant quemq; res suas pro arbitrio agere. Neq; ita rursum & secundū alteram legem talia quædam prohibentur. Secundū quam potissimum? Secundū eam quæ post illam proxime sequitur, cogitq; ciues uirtutis curam suscipere. Siquis enim multa ex uoluntarijs cōmercij sui periculo tractare iubeat, non usque adeo impudenter pecunias cōgregabunt, paucioraq; in ciuitate mala nascentur talia qualia diximus. Sic omnino. Nunc autē his de causis principes subditos sic in ciuitate disponūt: seipfos uero, & suos, & iuniores, delicatos, & molles, & secordes reddūt, nullū aut animi, aut cor.

*De popularis
gubernationis
constitutione,
& conditione*

aut corporis laborem tolerantes, uoluptatibusq; & doloribus succumbentes. Prorsus. Et ipsi quidem tales euadunt, ut nihil aliud præter quæstum æstiment, neq; maiorē uirtutis curam habeantq; mendici. Sic certe. Ita igitur instituti, quotiens congregiunt inuicē principes ac subditi siue in itineribus, siue in alio quopiam cōmuni cōmercio, atq; opere, aut circa spectacula ad exercitum uel nauigantes unā, uel militantes, uel etiam in ipsis periculis sese inuicem spectantes, nullo modo in his pauperes à diuitibus despiciuntur, sed frequenter homo pauper, macer, cutimq; sole duratus cum in acie ad opulentum collatus est, in umbra molliter enutritū, atq; obeso corpore oneratum, eumq; inspicit anhelantem & anxium, nōne censebit ignauia cæterorū uiros huiusmodi diuites fieri? alterq; alteri ubi priuatim cōuenere, narrabunt locupletes illos suos crassosq; homines precij nullius esse? Noui certe ita eos solere. Nōne igitur quemadmodū debile & ualitudinarium corpus, uel minima mutatione extrinsecus iniecta in morbos incidit, sæpe etiam nulla extrinsecus re nocēte, ipsum intra se dissidet: ita & ciuitas malis rēdem affecta parua occasione, aliunde sibi, uel his ex optimatū, uel illis ex populari republica auxilium adiungentibus, ægrotat, & secum ipsa dissentit. Sæpe etiam absq; externorum opera, seditionibus agitatur. Prorsus. Popularis utiq; gubernatio fit, ut arbitror, quando pauperes superantes, diuites partim necant, partim in exilium pellunt, reliquos autem æquis reipub. honoribus muneribusq; afficiunt, atq; ut plurimum in ea sorte magistratus obtinunt. Huiusmodi certe est popularis ciuitatis cōstitutio, siue armis fiat, seu metu discendentibus alijs. Quænam erit igitur horum ciuū uita: qualis gubernatio? Constat enim q; uir talis popularis aliquis apparebit. Perspicuum. An non primum quidem liberi erunt omnes, ciuitasq; libertatis plena, summaq; licentia pro libidine omnia omnes audebunt? Fertur equidem. Vbi aut licentia, ibi quisq; arbitratu suo uitam instituet. Patet. Omniformes in hac ciuitate nascuntur homines. Valde. Videtur utiq; hæc omnium esse rerumpub. pulcherrima: atq; ut pallium uarijs depictum coloribus, speciosissimum esse uidet, ita ciuitas ista diuersis ex moribus uaria, pulcherrima prorsus apparet: ac perinde ut pueri & mulieres uarietate distinctis opificijs & spectaculis delectantur, sic multi propter hanc uarietatem pulcherrimā arbitrantur. Et maxime quidem. Atqui facile est o beate in hac ciuitate rempub. quærere. Quamobrem? Quoniam omnia rerumpub. genera propter licentiam habet: ac uidetur necessarium illum qui rempub. instituire cupit, quod modo nos fecimus, popularem ciuitatem ingressum, eam reipub. constitutionem quæ magis placeat sibi, deligere, quasi rerumpub. hundinas adeuntem, atq; ita eligentem, ciuitatis modum statuere. Fortè exempla huic nequaq; deerunt. Quid uero? an non dulcis hæc prima fronte, atq; diuina uidetur uita, ut neq; cogaris in hac ciuitate magistratibus fungi, nec etiam si ad id sufficias, neq; parere si nolis, neq; bellū gerere alijs bellum gerentibus, neq; pacem agere agentibus alijs, nisi id placeat? Vel etiā si qua te lex imperare uetet, & sententias ferre: nihilominus & imperes, & sententias feras in iudicio: modo tibi hoc uisum fuerit? Fortè sic primum uidetur. Quid autem mansuetudo damnatorum quorundam: nōne decorat? an nondum hac in ciuitate uidisti homines morte, uel exilio condemnatos, nihilominus urbem incolere, ac prodire in medium, & sæpe quasi nemo id uideat, aut curet, instar heroum quorundam per urbem incedere? Vidi equidem multos. Indulgentia uero ipsius nimis, & sine ulla obseruatione negligentia eorum quæ nos dicebamus, rem ipsam honestantes, quando ciuitatem constituebamus: q; uidelicet nisi fortè quis excellenti sit ingenio præditus, nunq; uir præclarus euadet, nisi à prima pueritia statim honestis sese exercent ludis, & eiuscemodi omnia frequenter exercent, tanq; quæ alto animo hæc pessundat omnia: ea inquam, negligentia nihil pensi habet ex quibus studijs aliquis se ad ciuilia conferat, sed honorat, si quis duntaxat ametur à uulgo. Valde admodum generosa. Hæc utiq; habebit & horum similia, gubernatio popularis, eritq;, ut apparet, dulcis respublica, & sine duce, ac uaria æqualitatem quandā similiter æqualibus inæqualibusq; distribuens. Manifesta admodum narras. Contemplare quisnam uir talis priuatim sit. an fortè primo inuestigandū est, quemadmodū in republica fecimus, quonam pacto talis efficiatur? Ita prorsus. Nōne ita maxime accidit, ut auari patris & paucorū potentia cupidi filius aliquis sub parentis moribus nutriatur? Quid nī? Hic ui uoluptates suas coercet, quæcunq; ad sumptus alliciunt, nō ad lucrum

lacrum. quæ quidem voluptates non necessariæ appellatur. Manifestum est. Num lubet, ne in ambiguitate uersemur, ut in primis quidem quæ necessariæ sint cupiditates, quæ non necessariæ, discernamus? Lubet equidem. Necessariæ quidem illæ merito uocarentur, quas amouere non possumus, & quæ cum percipiuntur, nos iuuant. has enim ambas querere naturam nostram necessariū est. Nonne? Maxime. Iure igitur eas necessarias appellabimus. Iure. An non recte eas necessarias esse negabimus, quæ remotæ ri possunt si quis assuescat à teneris, quæ uel cum adsunt, nihil afferunt boni, imò plerumque nocent? Præclare quidem. Accipiamus earum exemplar, ut quæ utræque sint, cognoscamus, & figura quadam eas inspiciamus. Sic oportet. Cupiditas utique comedendi, cibi, & obsonij usque ad salubritatem, & bonam corporis ualitudinem, necessaria est. Arbitror. Certe cibi usus duplici de causa necessarius, & quia sine ipso uita non sufficit, & quia utilis. Ita est. Aliorum uero condimentorum, quatenus ad bonam corporis habitum conferunt. Prorsus. Sin autem nihil conferunt uel horum uel aliorum appetentia superuacua, tum etiam coerceri à teneris potest, obstat autem & corpori & menti ad prudentiam temperantiamque, merito non necessaria nominabitur. Merito. Has igitur sumptuosas cupiditates, illas uero quæstui deditas, quia conferant ad agendum, uocabimus. Quid nunc? Idemque de ueneris aliisque dicemus. Idem. Profecto, quem fucum paulo ante nominauimus, hunc esse dicebamus qui talibus uoluptatibus & libidinibus plenus est, & cupiditatibus non necessariis est mancipatus: eum uero qui necessariis, parcum, & paucorum potentiam cupidum. Proculdubio. Rursus dicimus quemadmodum ex paucorum potentiam cupido popularis efficitur. Videtur autem mihi hoc pacto, ut plurimum, fieri. Quoniam? Quando iuuenis, ut modo diximus, nutritus ruditer, & aride nimium, fucorum mel gustat, adhæretque ardentibus uehementibusque & callidis animalibus, quæ possunt omniformes & uarias voluptates undique comparare: hinc utique existima eam oriri mutationem, qua iste ex paucorum potentiam quæ in eo est, transit in popularem. Necessarium est. Nunquid quemadmodum ciuitas mutabatur, dum extrinsecus præsidium alterutri partium præstaretur, à simili simile: ita adolescentis mutatur ingenium, dum rursus externarum cupiditatum species cognata & similis, alteri cupiditatum species earum quæ in eo sunt, suffragatur? Prorsus quidem. Quod si quæ suppetiæ ingenio eius paucorum imperij studio, siue à patre, seu à domesticis aliis ferantur, admonentibus, increpantibusque, seditio, & reluctatio, & pugna in ipso ad seipsum tunc nascatur. Quid nunc? Et quandoque, ut arbitror, popularis conditio paucorum statui cedit, & nonnullæ cupiditates partim intereunt, partim excidunt, pudore aliquo in animo iuuenili exorto, unde rursus excolitur. Fit non nunquam. Rursus præter eas quæ exciderunt cupiditates, aliæ coalescentes cognatae propter inscitiam paternæ educationis multæ uehementesque fiunt. Sic certe fieri consueuit. Trahunt porro ad se consuetudines, ac dum clam serpunt, magnum excrescunt in numerum. Quid prohibet? Tandem iuuenilis animi arcem occupant, præsentientes uacram esse doctrinarum, honestorumque officiorum, & uerarum insuper rationum. Qui sane optimi omnium custodes seruatoresque in hominum plorum mentibus extant. Summo opere. Falsæ uero, & superbae petulantesque rationes & opiniones eorum in locum succedentes, eundem talis hominis locum obtinent. Maxime. Nonne iterum ad lotophagos illos accedens, manifeste istuc habitat? Ac si ab amicis subsidium aliquod laboranti meliori animi eius parti submitatur, superbae petulantesque rationes claudentes regij in eo muri portas, neque subsidium ipsum admittunt, neque legatos priuatorum senum monitus excipiunt, sed ipsæ prælio superant: & pudorem quidem appellantes fatuitatem, in exilium turpiter expellunt: temperantiam uero ignauitiam uocantes, reprobantesque eijciunt: modestiam quoque in moribus, & in sumptibus moderationem, tantumque rusticitatem & illiberalitatem penitus deestantur & fugant, & ipsæ unâ cum multis futilibusque cupiditatibus inualescunt? Magnopere. Cum hæc depulerunt ex eius animo quæ occuparunt & purgarunt, magnis impensis iam initiato, post hæc petulantiam, licentiam, prodigalitatem, impudentiam, splendidas ingenti caterua coronatas deducunt, extollentes applaudentesque: dum petulantiam quidem, ingenuam educationem: licentiam uero & libertatem & prodigalitatem, magnificentiam: impudentiam fortitudinem uocant. An non ita quodammodo iuuenis transit ex innutrita necessariarum cupiditatum affectione, in resolutam licentiam non necessariarum futiliumque

H h uolupta-

Que uoluptates
necessariæ,
que non

uoluptatū? Plane id constat, inquit ille. Viuit deinceps talis, ut arbitror, nihil magis necessariarum quā superuacuarum uoluptatū gratia erogans pecunias, labores, exercitationes. Verum si ita fortunatus est, ut neque ultra modum debacchetur, sed senior factus, & ingenti uoluptatū turba adueniente, non omnes, sed aliquas admittit, exclusis interim cæteris: nec ingressis illis totum se dat, sed ita uiuit, ut æqualiter singulis impertiat se: ei quæ fortè tum incidit, uelut magistratui summo imperium sui cōmittens dum ea expleatur, et rursus alteri nulla neglecta, dum unamquāque apud se alat. Sic accidit. Hic quidem rationem ueram non accipit, neque in custodia suæ arcem admittit, si quis dixerit uoluptates partim esse bonarū honestarumque cupiditatū, partim uero malarum, & illas exercendas esse, & honorandas; has contrā, moderādas & cohibendas. Verum omnibus his annuit, affirmatque similes omnes esse, & pariter honorādas. Profecto quisquis ita affectus est, id agit. Nōne ita indies uiuit, ut incidentibus presentibusque semper cupiditatibus obsequatur: dū uidelicet aliās ebrietati modulationibusque indulget, aliās aquæ potu contentus est & inedia: interdū uero gymnasticæ studijs se exercet, nonnunquam remissiori animo torpet: quādoque philosophiæ attingit studia, sepe etiam se ad rempublicam confert, proditque in mediū, quicquid obtulit fors, & dicens, & faciens: ac si quādoque milites admirat, ad eos fertur: sim mercatores, ad hos rursus adueniat, neque ordine ullo aut necessitate uitam suam dirigit, sed iucundā & liberalem, & beatam hanc uitam appellans, hanc assidue colit. Scite uitam popularis hominis nullum delectū uiuendi habentis, narraſti. Arbitror equidē plenum hūc diuersis plurimisque moribus esse, pulchrūque & uarium quemadmodū ciuitatem illam uideri, quem sanè multi atque multæ feliciter uiuere arbitrantur, cum rerum publicarum atque morum in se multa exempla cōtineat. Ita est nimirū. Esto nobis uir talis populari reipublicæ similis, utpote qui popularis merito nominetur. Esto. Reliquum est, ut de præclara illa reipublica uiroque præclaro dicamus, tyrannide atque tyranno. Omnino. Age uideamus, o dulcis amice, quoniamnam tyrannidis ipsius sit modus. Principio quod ex populari oritur, ferme est perspicuū. Manifestum. Eadem igitur ratione ex populari tyrannis oritur, qua ex paucorum potentia, popularis. Quare? Quod sibi ciues in paucorum potentia tanquam bonū proposuerunt, per quod et paucorum potentia inoleuit, id erat diuitiarum copia. Nōne? Istuc ipsum. Inexplebilis itaque diuitiarum sitis, cæterorumque officiorum negligentia propter ipsum quæstum eam perdunt. Verum id quidē. Quinetiam eius quod in populari bonum censetur, cupiditas inexplebilis, ipsam quoque peruertit. Quid in ea potissimum censeretur bonū dicis? Libertatem. Nam istud in populari ciuitate censeretur præclarissimum audies. Ideoque in hac sola habitare par est eum uirum qui natura sit liber. Certe nomen istud libertas, in hac ciuitate frequentius prædicatur. Nōne quod dicturus eram, huius ipsius cupido insatiabilis, cæterorumque negligentia hanc mutat rempublicam, cogitque tyrannide indigere? Quo pacto? Quando uidelicet popularis ciuitas sitiens libertatē, malos pincernas præsidentes nanciscitur, & ea profusius quam decet, sese ingurgitās debacchatur, & principes uelut rigidiores & tyrannicos accusans punit, nisi mites admodū sint, plurimumque licentiæ cōcedant. Sic profus accidit. Atque & eos qui principibus parent, obiurgat tanquam seruales & precij nullius homines: principes autem subditis pares, & subditos pares principibus, priuatim & publice laudat atque honorat. an nō necesse est hac in ciuitate ad summā libertatem homines peruenire? Proculdubio. Atque hanc insitam obedientiæ impatientē licentiam, o amice, priuatas irrepere in domos, seque usque ad bruta protendere? Quo pacto hoc dicimus? Quale uidelicet, si pater filio fiat similis, filiosque metuat, & filius patri sit par, neque uereat parentes, neque metuat, ut sit maxime liber: inquit linus præterea ciui, & inquilino ciuis æquet, peregrinusque similiter. Sic accidit. Hæc utique & alia nonnulla minora similia his eueniunt. Nempe ea in urbe præceptor discipulos timet, eisque blandit, discipuli præceptores spernunt, & similiter pædagogos: atque ut summam dicam, iuniores senioribus se similes præstant, uerbisque & operibus aduersant. Seniores autem iuniorum gerunt uicem, & tanquam scurræ facetijs eos delectant, ne seueri imperiosique uideantur. Maxime. Vulgi autem libertas extrema, o amice, tali in ciuitate quanta, quando quidē empta mancipia nihilominus libera sunt quam emptores: & quanta mulieribus erga uiros, uirisque erga mulieres æqualitas libertasque sit, ferme dicere oblitus sumus. An non secundum Aeschylum dicemus, quod nunc nobis in buccā uenit. Sic profus, inquit, atque ego

De tyrannide
& tyranno

ego quidem ita dico: profecto bestia quæ ab hominibus nutriuntur, quãto liberiores hæc in ciuitate sint quã alibi, nemo nisi expertus crediderit. Nã & catellæ, ut habet prouerbium, perinde ac heræ sunt. Et equi, & asini tanta per vias libertate progredi cõsuescunt, ut in obuium quenq; imperũ faciunt, nisi cesserit. Cæteraq; omnia summa aguntur licentia. Meũ certe mihi narras insomniũ. Nam mihi rus proficiscenti frequẽter ista contingunt. Vides quò tandem omnium supradictorũ summa contendat? Ira siquidem hinc delicatus ciuium animus redditur, ut si quis paulum quid seruitutis afferat, egre ferant, neque tolerant. Demum uero leges omnes tam scriptas, q̃ non scriptas cõtemnunt, ne quis illis præsit dominus. Manifestũ id quidem. Hæc o amice, egregia illa & elegans respub. est, ex qua ut mihi uidetur, tyrannis nascitur. Elegans certe, sed quorsum hæc?

Prouerbiũ

Morbus porrò qui in paucorũ potentia serpens, eam labefactauit, idem & in hac pullulans excrescensq; nimia ex licentia, popularem ciuitatem iugo seruitutis subigit. Ac summam excessus omnis uerti penitus in contrarium consueuit, in temporibus, in arboribus, in animalibus, & in rebusp. maxime. Haud iniuria, Nimia enim libertas haud in aliud uidetur q̃ nimiam in seruitutem conuerti, & priuatim, & publice. Certe id consentaneum. Quare non ab re dicebam non ex alia repub. q̃ populari tyrannidẽ surgere: extrema ex libertate, grauissimam & acerrimã seruitutem. Sic ostendit ratio. At non hoc ut arbitror, ipse quærebatur, sed quinam morbus idem in paucorũ potentia populariq; gubernatione innatus eam in seruitutem redigit. Vera narras. Dicebam utiq; ocioforũ & prodigorũ hominũ genus partim fortius & uirilius esse, partim ignauius: & illud quidem ducere, hoc aut sequi, quos quidem homines fucis in superioribus comparauimus: illos quidẽ fucis aculeatis, hos autem aculeis carentibus fucis. Et merito. Isti quidem in quacuncq; fuerint ciuitate eam turbant, quemadmodũ pituita ac bilis corpus. Quos oportet bonum medicũ & legum fundatorem, non minus q̃ solertem apum cultorẽ, eminus præcauere, primum quidem ne orientur in ciuitate: ac si orientur, ut cum ipsis fauis protinus excidantur. Ira prorsus agendũ. Sic igitur accipiamus, ut perspicacius quod querimus, cognoscatur. Quo pacto? Trifariam popularem ciuitatem, ut re ipsa est, partiamur. Vnum quidem hoc genus in ea propter licentiã nascitur, non minus q̃ in paucorum potentia. Est ita. Longe autem acrius in hac q̃ in illa. Qua ratione? Ibi quia cõtemptui est, & priuatum uiuit, imbelles propter desidiam fit. In populari autem id genus omne exceptis paucis præsidet, & quod in eo acerrimum dicit & agit: aliud autem iuxta tribunalia inhærens susurrat, nec tolerat, si quis alia dixerit. Quapropter omnia ab hoc genere paucis exceptis in ciuitate huiusmodi administrantur. Et maxime quidem.

Aliud igitur tale semper ex multitudine excernitur. Quales? Omnibus enim quæstum cõsecrantibus, qui natura elegantissimi sunt, ut plurimũ ditissimi efficiuntur. Consentaneũ. Hinc utiq; mellis copia & uberior & facilius fucis exprimit. Quomodo enim ex his qui pauca possident copia mellis exprimeret? Diuites, ut arbitror, tales furcorum herba uocantur. Sic ferme. Populus autem tertium erit genus, quodcuncq; ipsi sua duntaxat curant, nec alienis se implicant, haud multum pecuniosi. Quod quidem genus & plurimũ est & in populari ciuitate principalissimũ, quotiens congregatur. Est certe, at non frequenter id facere uult, nisi particeps mellis efficiatur. Nõne semper est particeps, quatenus hi qui præsidet, expoliant diuites, dispertuntq; populo, sibi uero ut plurimũ usurpant? Profecto ita fit particeps. Coguntur itaq; repugnare hi qui spoliati sunt, pro uiribus apud populũ tum dicendo, tum agendo. Quid ni? Occasionẽ itaque ab alijs acceperunt, cum ipsi non cuperent, rerum innouandarũ, nempe ut insidientur populo, & ad paucorũ imperium intendãt animũ. Cur non? Tandem uero postquam populũ uiderunt non sponte, sed per inscitiam a calumniatoribus seductum conari ipsis iniuriã inferre, tunc sanẽ uelint nolint, reuera paucorum potentia studiosi euadũt, haud ultro uolentesq; sed quod illis hoc malum ingerat fucus stimulans ac pungens.

Valde quidẽ. Accusationes igitur, litigia, contentionesq; mutua oriuntur. Et maxime. Ideoq; populus consueuit unum aliquẽ sui defensorem creare, eumq; nutrire, & uti magnũ efficiat, confouere. Consueuit certe. Ex quo patet tyrannũ ex tutore in tyrannum, an uidelicet postq̃ coepit qui præest id agere, quod circa templũ Lycæi Iouis in Arcadia fa

Tyrannus ex re dice tutoria

Lupus ex homine bula refert? Quidnam? Quod quisquis humana uiscera cum altarum uiscerum in-
 sa uisceribus forte gustarit, lupus fieri cogitur. Nonne fabulam audiuisti? Equidem.
 Eodem modo & hic cuius imperio uulgus omnino obtemperat, cognato non abstinet
 sanguine: sed falsis, ut solent, confictis criminibus in iudicium trahit eos a quibus timet, &
 iniusta se cede cruentat uiri uitam extinguens, gustansque lingua impura & prophano ore
 generis proximi sanguinem: ac nonnullos pellit, necat alios, suaforem se aeris alieni deci-
 dendi, agros distribuendi praebens. Quare necesse est eiusmodi hominem uel ab inimicis
 interfici, uel tyrannidem exercere, lupumque ex homine fieri. Necesse est omnino. Hic
 quidem aduersus opulentos homines seditiosus. Certe. Nonne ab inimicorum uel huic
 periculum imminet, qui si expulsus, inuitis redierit inimicis, tyrannus effectus reuertitur?
 Constat. Ac si eum calumnijs publicis expellere nequeunt, uel occidere, uiolentam
 illi mortem intentant, clamque insidiantur. Ita certe fieri consuevit. Hinc illa solita ty-
 rannis postulatio sequitur. Nempe omnes qui huc ascenderunt, custodes aliquos corpo-
 ri, ut auxiliator populi saluus sit, solent a plebe requirere. Maxime. Dat itaque eos
 plebs de illo nimis sollicita, de se autem nimis secura. Magnopere. Cum haec uir pe-
 cuniosus animaduertit, qui ob pecunias plebi hostis est, tunc certe iuxta oraculum Croe-
 so datum calculosum ad Hermum fugit, neque moratur, neque timidus dici ueretur. Haud
 quaquam secundo iterum ueretur. Sane quisquis comprehensus fuerit, ultimo sup-
 plicio afficitur. Necesse. At populi ille defensor magnus magnifice haudquaquam se
 se gerit, sed alios prosternit plurimos, ipse in curru ciuitatis consistit tyrannus ex tutore ef-
 factus. Quid prohibet? An uis enarremus beatitudinem uiri huius, & ciuitatis in qua
 uir talis innascitur? Profus quidem. Principio quidem omnes salutat, arridens qui-
 buscumque obuius fuerit, & nomen tyranni recusat, pollicetur multa, & priuatim, & publi-
 ce, aere liberat alieno, agrosque distribuit populoque & familiaribus suis, ac denique omnibus
 mansuetus & mitis esse simulat. Necesse est. At cum primum externos hostes par-
 tim sibi conciliauit, partim extinxit, rebus iam pacatis, statim ut populus duce semper in-
 digeat, bellum aliquod nititur excitare. Consentaneum est. In quo illud insuper efficit,
 ut qui sub eo sunt plurimis exhausti sumptibus, ad quotidianum uictum conuerti cogantur,
 minusque aduersus tyrannum insidias meditentur. Pater. Quinetiam si quos agnouerit
 liberali esse ingenio praeditos, talesque ut imperium eius recusaturi uideantur, ut ad eos ex-
 tinguendos occasionem habeat, hostibus obicit. His de causis necesse est tyrannum sem-
 per noua bella mouere. Necesse. Qua de re ciues sibi infensos reddit. Summope-
 re. Verisimile est, ut nonnulli eorum qui tyrannidem suffragati sunt, & apud tyrannum plu-
 rimum possunt, audacter tam inter se quam cum eo quaeruntur, improbet, praesertim si qui
 altiori animo sint. Verisimile. Consentaneum est, ut hosce omnes tyrannus e medio tol-
 lat, si modo sit dominaturus, quousque neminem relinquat amicorum uel hostium qui alicuius
 momenti sit. Manifestum id quidem. Acute igitur inspicere illum oportet, quis fortis,
 quis magnanimus, quis prudens aut diues sit. Nempe usque adeo beatus est, ut seu uelit,
 seu nolit his inimicus futurus sit, eisque insidietur, quousque ciuitatem purgauerit. Egre-
 giam sane purgationem narras. Contrariam plane medicorum purgationi. Siquidem me-
 dici a corpore quod deterrimum est, abstergunt, quod uero optimum est relinquunt. Contra ty-
 rannus efficit. Ille quidem sic facere cogitur, si modo sit dominaturus. Beata nimirum
 necessitate astrictus est quaerit illi praecipit, ut uel cum plurimis improbis uitam agat, a qui-
 bus etiam odio habeatur, uel omnino non uiuat. Talis profecto eius conditio est. Non
 ne quo infensiores habet ciues, dum haec agit, eo pluribus & fidelioribus satellitibus indi-
 get? Quid prohibet? Quinam igitur huic fideles maxime? Unde illos accerset? Ul-
 tro aduolabunt undique multi mercede pellecti. Fucos iterum mihi uideris per Ca-
 nem quosdam dicere, externis & uarijs ex gentibus confluentes. Vere tibi uideor.
 Quis autem ex indigentibus? Nonne aliqui si uoluerit? Quo pacto? Scilicet si proprijs
 seruis sublati uoluerit ciues aliquos liberare, & satellitibus suis asciscere. Maxime qui-
 dem, quoniam fidelissimi sibi hi sunt. Quam praecelaram narras tyranni possessionem, si qui-
 dem talibus amicis fideisque hominibus utitur, cum priores illos perdiderit. Attamen tali-
 bus utitur. Atqui mirantur eum amici tales, conuersanturque cum eo noui ciues, boni au-
 tem uiri oderunt ac fugiunt. Quid uetat? Non temere igitur tragodia sapiens artifi-
 cium

cium esse, atq; in ea Euripides excellere uidetur. Quamobrē: Quod & hoc profunda mente cecinit, sapientes tyrannos esse sapientum consuetudine, dixitq; hos sapientes esse qui cum his conuersantur. Quinetiam tyrānidem tanquam rem diuinam extollit: aliaq; per multa hic, alijsq; poetæ. Enimuero poetę tragici utpote sapientes nobis ignoscent puto, & illis qui perinde ac nos rempublicā administrāt, si eos in nostram rempub. nō admittamus, tyrannidis scilicet laudatores. Ignoscent, ut arbitror, quicunq; inter eos uiri elegātiore sunt. Cæteras uero circumeunt ciuitates, turbam congregantes egregijs grandibusq; & probabilibus uocibus quibus precium nō deest, respublicas in tyrannidē trahunt, & popularem statum. Vehementer. Nōne pro his precium capiunt, honorantq; in primis quidem ut uerisimile est à tyrannis, deinde etiam à populari illa republica? At uero quo altius ascendunt in arduum rerum publicarum uerticem, eo magis eorum deficit honor, ut qui defessus crebriore anhelitu progredi non ualeat. Ita nimirum. Sed ne postquam huc digressi sumus, longius progrediamur, dicamus unde tyrannus exercitum illum suum præclarum, uarium, semperq; diuersum alat. Constat in primis quod siquæ sunt sacræ opes in ciuitate, eas surripiet, cōsumetq; quousq; illa sufficient quæ uenduntur, dum leuora exigit à plebe tributa. Quid si opes hæ defecerint? Paret quod ex paternis aletur & ipse & collegæ ipsius contubernalēsq; & scorta. Intelligo equidem quod populus qui tyrannum genuit, ipsum amicosq; eius enutriet. Ita cogitur. Quid uero si succenseat populus, dicatq; haud æquum esse ut adultus filius à patre amplius enutriatur, sed contrā à filio pater; neq; se ad hoc eum creasse, ut adulto iam filio, pater ipse, seruis eius seruiens, & ipsum nutriat, & ipsius seruos, & alios præterea omnes undiq; confluentes eius astipulatores, uerum ut à diuitibus his qui præclari & boni existimantur in ciuitate, hoc præside liberetur: atq; ita iubeat populus abire illum è ciuitate, eiusq; amicos, perinde ac pater filium domo unā cum debacchantium turba depellens? Agnosceret per Iouem tunc demum populus qualis ipse & quali bestia delectatus sit, dum eam generaret atq; educaret, tum quanto ipso debilior potentiorē eijcere teneret. Quid ais? Audebit tyrannus patri uim inferre, & si non obtemperet uerberare? Immo uero. nam auferet arma. Patricidam ergo dicis esse tyrannum, durumq; senectutis educatorem. Atq; ut uidetur, hæc proprie est tyrannis, utq; fertur, populus seruitutis liberorum hominum fugiens fumum, in flammam seruilis dominationis incidit, loco ingentis illius & importunæ libertatis, durissimam acerbissimamq; seruorum subiens seruitutem. Ita nimirum accidit. An non igitur probe à nobis dictum fuerit, si sufficienter pettractatū dicamus, quo pacto tyrannis ex populari gubernatione nascatur: & nata quomodo est, qualis sit? Valde quidem sufficienter.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGO
 gum nonum de Iusto.

SOCRATES quāmplurima de regia optimatum uita tractauit, multa etiam de contraria eius tyrannide disputat, ut & illam tanquam beatissimam comprobemus, & hanc reprobemus quasi miserissimam. Quod nō solum agitur in octauo, sed nono insuper agitur de tyrannide, qua scilicet ratione potissimum fiat ex populari, qualis quoq; sit, quā noxia, quā infelix: quo uidelicet primam quæ in animo sit tyrannidem, totis uiribus deuitemus, ulcissimq; regnum animo intimū complectamur. Per hæc statim ad primum redibit disputationis uniuersę propositum. Quo utiq; statuit demonstrare iustitiam nō opinione duntaxat humana esse laudabilem, sed etiam ipsa sui natura & honesta mirum in modum, & salutari esse ante omnia uenerandam. Inuistitiam quoq; non ob metum uel legum uel infamie solum uituperandā esse, sed etiam propter ipsum maleficę nature sue uenenum procul effugiendam. Iustitiam uero cum nominat, aliās legalem communemq; designat iustitiam, uirtutem scilicet uniuersam sub legum prouidentia institutam: diās iustitiam magis propriam siue distributiuam, per quam & in ciuitate pro meritis honores, præmia, pœne distribuuntur, & in anima partibus animæ pro dignitate nature actiones & munerā tribuuntur: siue cōmutatiuam, per quam & in ciuitate e quo & legitimo precio res, uel rebus, uel pecunijs cōmutantur, & in animo ita quasi similiter commutantur officia, ut quantū ratio inferioribus consuluit, tantundem uires inferiores pro rationis imperio necessaria submittent. Inter hæc nota tyrannicū animum ita perturbatum esse, ut proprie iudicetur libidine perditus & temulentus, & furiosus atq; immanis, Quippe cum quasi fera immanibus ijs libidinibus rapiatur, quarum feritatem ceteri

solum somniantes interdum experiuntur. Quæ uero hic ad falsitatem & ueritatem & uaticinium somniorum perti-
nent, in theologia abunde tractamus. Considera quàm diligenter mala cõnumeret omnia, quibus ciuitas oppressa ty-
rannide premitur, quam uel apte totidem mala ac etiam plura in tyranni animo numerat, adeo ut nihil miserabilis
possit effungi. Mox disputationem totam huc tendentẽ, ut sapiens iustaq; uita uite contrarie preferatur, in tria re-
diigit capita. Primum esse uult, quod hactenus est tractatum, ex comparatione uidelicet insipientis iniusti; hominis
ad ciuitatem quandam nulla sapientia & iustitia gubernatam. Vbi profecto apparet & ciuitatẽ illam, & hominem
æqua ratione pessime & infelicissime se habere. Secũdum uero caput nunc aggreditur, distinctionem illam partium
animæ repetens in ratiocinandi & irascendi & concupiscendi naturas: quibus tres quoq; uitæ accommodat, philo-
sophicam, ambitiosamq; & cupidam. cupidam inquam pecuniarum gratia uoluptatum, ideoq; auara etiam nomi-
natur. Tres similiter disponit partes in ciuitate, magistratus, milites, questuarios. Probat deinde uitam uirtute præ-
ditam magis eligendam esse quàm uitiosam. præterea quod sit reuera suauior. Nempe cum trium illorum quilibet ui-
tæ suæ uoluptatem cæteris preferat, solus id philosophus potest recte dijudicare. Opus enim est ad iudiciũ experien-
tia, prudentia, ratione. Principio quantum ad experientiam pertinet, philosophus quidem & sui propriã, & alio-
rum uoluptates est expertus: quo sit ut facile quæ sit preferenda, cognoscere possit. Cæteri uero philosophatũs gau-
dia nunquam degustauerunt, ideoq; uoluptates suas cum philosophantis gaudio comparare non possunt. Præterea so-
lus philosophus perfecta pollet prudentia, & assignandarum industria rationum, quæ quidem duo reliqua sunt ad iu-
diciũ necessaria. Cum ergo philosophus sapientis iusteq; uite gaudia ambitiose libidinosaq; uite anteponat oble-
tamenti, iure ex ipsius iudiciũs ueri sententiã uitam uirtute rectam uite uitio dissolue anteferre debemus. Tertium
deniq; caput inde potissimum exorditur, quod in solo sapiente iustoq; uiro uoluptas uera reperiri potest. In cæteris
autem uoluptatem falsam & umbratilem esse constat. Quod quidem ita probatur. uoluptates ut plurimum uehemen-
tes, repletiones quædam sunt indigentie. Atq; ubi & quod impletur & quod implet uerius perfectiusq; est, imple-
tionis modus purior atq; efficacior, ibi uerius est uoluptas, & perfectior & ingentior. Cum igitur intellectus ueri-
tatisq; intelligenda ueriores perfectioresq; naturam habeat, quàm sensus atq; sensibile, ac ueritas interius penetret
intellectum quàm sensibile sensum, & sine mixtione doloris accedat, sequitur uoluptatem intelligentiæ ueriores esse
atque perfectiores. Inter hæc casu quodam nescio quid interserit mathematicum, cuius declarationem ex com-
mentarijs in Timeum accipies opportunius. Attende deinceps ad illam animæ nature figuram. In qua sub multipli-
cis bestiæ nomine intellige concupiscendi naturam: sub figura leonis, irascendi uigorem: sub forma hominis, ra-
tionem. Et uide quàm expresse depingat ambitiosi, iniusti, libidinosi hominis uitam, imò miseram seruitutem. Item
ibidem accipe formulam, qua possis transitum animarum in bestiã ita interpretari, ut in bestiarum affectus & be-
bitus potius quàm in corpora migrare dicantur. Præterea memento, quemadmodum in corpore perspicacia sensus,
sanitas, robur, pulchritudo, nõ opinione, sed natura sunt bona, eorumq; contraria mala similiter: sic in anima pru-
dentiam, temperantiam, fortitudinem, iustitiam naturaliter esse bona, naturaliter quoque horum contraria mala.
Denique accipe totius uite formam, per quam ita corporea cuncta disponas, ut animi temperantiæ consonent. At-
que catenus eligas singula, quatenus conferant ad animi sanitatem: & contra quæ hanc impediunt, procul effu-
gas, habites semper mentis arcem, atque ab ea nullis aut illecebris, aut minis te præcipitari permittas. Cum uero &
te ipsum & alios ita formare uolueris, suspice perspicuum reipublicæ huius exemplar in celo: in celo inquam, id
est, ordine cælestium motionum, atque altius in mente diuina: ut inde tandem ad ipsius imaginem, te ipsum primo,
deinde familiam, tertio ciuitatem iuste feliciterq; componas.

NONVS DIALOGVS

DE IVSTO

De uoluptatib.
distinctius

EINCEPS considerandũ restat, inquam ego, qua ratione uir tyranni-
cus ex populari fiat, qualisq; sit, & nunquid uitam ducat miserã, an bea-
tam. Certe id reliquũ est, inquit ille. Scis quid adhuc desiderem?
Quid? Nondũ sufficiẽter distinxisse uidemur, quot sint, & quales
cupiditates. Ac nisi id constet, obscurior erit eius quod quærimus inqu-
sitio. Opportunũ uero adhuc erit. Profus quidẽ, ac uide quid in eis
nosse uelim, est autem tale. Earum uoluptatum cupiditatumq; quæ non necessariæ sunt,
uidentur mihi quædam legibus repugnantes, omnibus inesse quidem: legibus autem &
mellioribus cupiditatibus pariter cum ratione castigatæ, in quibusdam hominibus uel o-
mnino obsolescere, uel adeo reprimi, ut raræ admodum exilesq; reddantur: in alijs au-
tem uehementiores frequentioresq; euadere. Quas potissimum istas uocas? Quæ in
somnia sapius excitantur, quoties animi pars illa, quæ rationis particeps mansuetaq; &
aliqua

Illius domina est, dormit: ferina autē & agrestis, cū sit immoderato potu atq; pastu repleta, exultat, tentatq; excutere somnum, & solitis libidinibus indulgere. Tunc quippe nihil est quod non audeat, ueluti soluta & libera omnibus uerecundiæ prudentiæq; præceptis: ut aut cum matre corpus miscere uideatur, aut cum quouis alio homine uel deo, sæpe & bebra, atq; etiã trucidare aliquem, & impie cruentari, & à nulla prorsus uoragine abstinere: nec ut breui complectar, ab ulla infania uel impudentia temperare. Vera nimium loqueris. At cum quis recte moderateq; habens, quieti se tradiderit, ea parte animi in qua est ratio, excitata & recta, saturataq; bonarum cogitationum epulis, & ad seipsam cōtemplando cōuersa: ea uero quæ uoluptate alitur, nec inopia pressa, nec satietate affluenti, ut quiescat maxime, neq; optimam partem illam aut gestiendo, aut mœrendo perturbet, sed sinat eam per seipsam solam ac puram considerare, indagare atq; percipere quicquid ignotum hæcenus uel præsentium, uel præteritorum, uel futurorum: illa etiã tertia parte animi, in qua irarum æstuat ardor, sedata atq; restincta, usqueadeo ut nulli infensa quiescat: atq; ita inquam partibus quidem duabus pacatis, mente uero erecta, somno se comparet: tunc demum mens pura ueritatem attingit, neq; insomniorum uisa nefaria sese obijciunt. Sic profus existimo. Quid plura? Id summam uolumus: Vnicuiq; inesse speciem quandam cupiditatum diram, agrestem, atq; iniquã, atq; etiã in his qui inter homines maxime moderati uidentur. Quod in somnis fit manifestum. Num quid igitur dicam, & utrum consentias tu uideris. Consentio equidem. Recordare qualem uirum esse diximus popularem. Erat aut is, qui ab ineunte ætate sub parco nutritus est patre, qui lucri cupiditati indulsit solum, cæteras uero nō necessarias, sed ludi ornatusq; comites spreuit. Nōne ita? Ita prorsus. Conuersatus deinde cum elatioribus uiris plenisq; libidinibus his quas modo narrauimus, declinare cœpit ad petulantiam omnem, eorumq; mores, paternæ parsimonix odio. Cum uero ingenio meliore esset q̄ corruptores, utrinq; distractus, mediam nactus est utriusq; moris affectionem, moderate utrunq; secutus ut ipse putat, neq; illiberalem neq; dissolutam uitã agens, ex paucorum potentix cupido mutatus in popularem. Erat utiq; & est circa huiuscemodi uirum hæc opinio. Pone rursus huius iam natu grandis filium, primis ab annis paternis moribus imbutum. Pono. Ponas iterum eadem huic accidere quæ patri contigerat, ut ad omne trahatur flagitium, & lasciuietis uitæ licentiã, quam tamen hi qui uiuunt, integram nominent libertatē: pater aut alijq; domestici istis cupiditatibus, quas in medio quodam esse diximus suffragentur: alij itē opem suggerant. Vbi uero iam sperauerint uehemētes illi incantatores, nutritoresq; tyrannidis, adolescentē se non aliter cōtinere posse, amorem in eo aliquã quibusdam machinationibus excitēt, præsidem tutorēq; otiosorum, & ad libidinē illi subministrantium desideriorū, alatum certe, & ingentē fucum. Nunquid aliud amorē talium esse putas? Nihil aliud. Quando uero circa ipsum susurrantes cupiditates aliæ refertæ nido, unguētis, coronis ac mero, resolutisq; consuetudinum talium uoluptatibus coaugent prorsus aluntq; desiderium illud, atq; ita fucō aculeum addunt: tunc iam hic animi præses furit omnino, dementiaq; feruet: atq; stipatus inde satellitibus, stimuloq; percitus, si quas intra se frugales & uerecundas opiniones cupiditatesq; offenderit, protinus extirpat expellitq;, quousq; temperatiam omnem animo eijciat, seq; noua infania repleat. Egregie tyrannici uiri refert originem. Nōne & olim hanc ob causam amor tyrannus est dictus?

Videtur plane. Et ebrius uir, ô amice, nōne tyrannicum gerit animum? Sane. Quinetiã furiosus & extra se positus, non solū hominibus, sed & dijs imperare cōtendit, speratq; se id consequuturum. Vehementer. Tyrannicus autem ô beate, uir reuera fit, quando uel natura uel studijs uel ambobus temulentus, amor obnoxius, furiosus euadit.

Prorsus ita se res habet. Ita igitur talis uir, ut apparet, efficitur. Viuit autē quo pacto? Id uero, ut aiunt qui iocantur, mihi tu dices. Dico equidē. Post hæc, ut arbitror, festis indulgēt bacchanalibus, comestationibus, scortis, cæterisq; huiuscemodi omnibus, hi quorum tyrannus amor intus animi incolens penetralia, regit omnia. Necessè est. Itaq; multæ profectio diesq; noctesq; uehementes cupiditates multorum indigæ pullulant. Multæ quidem. Cito igitur siqui prouentus extiterint consumuntur. Quid nī? Post hæc utiq; fœnora, & patrimonij dissipatio. Proculdubio. Quando uero deficiunt omnia, necessè est cupiditates uociferari atq; cōqueri, quæ quidē frequētes ardentesq; in nido ani

mi delitescunt: eos autem veluti stimulis quibusdam percussos, libidinibus scilicet alijs, praesertimque amore aliarum omnium tanquam satellitum duce, iactari efferrique ad explorandum si quis quicquam possideat, quod uel fraude surripiri, uel ui eripi possit. Maxime. Quapropter coguntur uel undique usurpare, uel ingentibus stimulis & doloribus cruciari. Coguntur plane. Num quemadmodum nouae cupiditates ipsius aduetae, pristinas exuperarunt, & quae illarum erant, usurpauere: ita & ipse iustum esse censebit, ut ipse iunior plus habeat quam parentes, & si portionem suam consumpserit, paterna insuper erogat. Cur non? Quod si parentes illi nequaquam permiserint, principio furari, eosque decipere aggredietur. Omnino. Sin istud non poterit, rapiet iam, uimque parentibus inferet. Sic arbitror. Ac si pater materque senes, o mirifice uir, resistent repugnentque, nunquid eos uerebitur, atque ita se continebit, ut nihil agat tyrannicum? Patri equidem ac matri sic affectu hominis timeo. Per Iouem, o Adimante, inquam ego, nunquid gratia nuper amatae cuiusdam concubinae non necessariae, amicae iam olim necessariamque matrem, aut gratia speciosi alicuius nuper amati adolescentis non necessariae, deformem & necessarium senem patrem, & amicorum omnium antiquissimum, tibi uir talis uidetur uerberibus obiecturus, eosque illis subiecturus, si eandem in domum induxerit? Per Iouem, omnino. Quam beatum esse uidetur tyrannicum filium genuisse. Non multum. Quid uero? cum parentum suppelletilis non sufficiet, in eoque iam erit examen confertissimum uoluptatum, an non primo parietem alicuius perfodiet domus, uel nocte serius euentis pallium rapiet? deinde etiam templum aliquod expoliabit? atque in his omnibus eas quas olim a pueritia de honestis & turpibus, quasi iura quaedam quibus iudicabatur, opiniones habuerat, illae quae nuper seruitutem exierunt, tanquam satellites stipantes amorem, una cum eo iam superabunt: quae quondam dormiente illo per insomnia rantum soluebantur, cum adhuc sub legibus paternisque praecipis populari in seipso institutus esset conditione: tandem uero amoris tyrannide irretitus, qualis raro erat in somnis, talis semper erit uigilans? Na cede impla nulla abstinebit, nec ingluuie, nec facinore: sed tyrannice in ipso amor omni cum licentia & transgressione uiuens, utpote qui solus sit dominus, subiectum sibi hominem tanquam ciuitatem impudenter ad omnia rapiet; unde & seipsum & turbam suorum satellitum nutriet, partim extrinsecus ingressam ex improba quadam consuetudine, partim intrinsecus ex eisdem moribus ab ipso solutam & manumissam. Nonne haec talis hominis uita? Haec prorsus. Ac si pauculi tales in ciuitate sint, reliqua uero multitudo omnis modesta, quia istic locus non sit, profecti, tyrannum alium stipabunt: acceptaque mercede, sicubi ei bellum est, iuuabunt. si uero locus ipsis sit in eadem istic ciuitate mala multa minuta committent. Qualia? Furabuntur, parietes perfodient, marsupia incident, expoliabunt praedabunturque, sacra rapient, captos homines seruire cogent, nec non calumniabuntur quandoque si dicendo ualent, periurisque decipient homines, & muneribus corrumpentur iudices. Minuta haec dicis mala, si pauci tales sint? Haec quidem si ad maiora comparentur, dicuntur exigua. Atque haec omnia ad tyrannum comparata malicia miseriaque ciuitatis haudquaquam, ut prouerbio dici solet, ad scopum accedunt. Quoties enim in ciuitate tales multi reperiuntur, eosque alij sequuntur multi, sentiuntque ingentem suorum copiam, tyrannum procreant inscitia plebis, eum praeter ceteris, qui inter illos ita est affectus, ut in animo suo tyrannum habeat potentissimum. Consentaneum id quidem. Tyrannus quippe is erit potissimus. Nonne facile id sit, si cesserint omnes? Sin autem ciuitas tyranno huic obstiterit, tunc sane is quemadmodum in superioribus patrem matremque subegit, sic rursum & patriam pro uiribus subiget, alios inducens iuuenes, hisque seruire coget olim sibi charam patriam matremque, ut more Cretensum loquar, tam educatione quam habitu: atque is erit cupiditatis eius hominis finis. Sic prorsus. Nonne isti tales priuatim fiunt antequam dominantur? Principio cum his conuersantur ut plurimum, qui blandiuntur illis, & in omnibus assentant. Ac si qua re indigeant, idem & ipsi agunt, submitunt se, & quaecumque gerunt personam tanquam domestici. Voti uero copotes cum facti sunt, extraneos se esse declarant. Et maxime quidem. Omnem ita aetatem agunt. Amici quidem nemini unquam, semper autem dominantur alicui, uel alicui seruientes. Libertatem uero et amicitiam ueram nunquam ingentium tyrannicum gustat. Maxime. Nonne huiusmodi homines iure infidos nominabimus? Iure. Quinetiam iniustos quammaxime fieri potest, si modo in superioribus recte inuicem

uicem quale quid iustitia sit concessimus. Recte quidem. Concludamus igitur, qui sit uir pessimus. Est autem is qui talis est uigilans, qualem supra figurauimus somniantē.

Omnino. Talis utiq; fit, quisquis cum natura tyrānicus maxime sit, ut solus domine- tur assequitur. & quo diutius in tyrannide uiuit, eo magis est talis. Ita necesse est, inquit Glauco, partibus respondendi susceptis. Quisquis iniquissimus apparet, & miserrimus apparebit: & qui diutissime maximeq; potitur tyrannide, maxime & diutissime iniquissi- mus reuera est & miserrimus. Multis autem multa uidebuntur. Ita se hæc habere ne- cesse est. Tyrānicus uir ciuitati tyrānide oppressæ simillimus. Popularis uir populari. cæ- teriq; similiter. Quid ni? Sicut se habet ad ciuitatē ciuitas uirtute & felicitate, ita uir quoq; se habet ad uirum. Nihil prohibet. Quomodo se habet tyranno subiecta ciui- tas ad eam quæ regi paret, qualem primo descripsimus? Contrā omnino. Nam una qui- dem optima, altera pessima. Haud interrogabo quam dicas. Constat enim. Verum de beatitudine atq; miseria eodem modo an alio iudicas? Neq; uero tyrannicæ ciuitatis spe- ciem admiremur, ad solum tyrannum respicientes, aut ad eos paucos qui cum eo rerum potiuntur, sed ut decet, omnem penitus ciuitatem ingressi, lustremus singula, & ad cun- cta conuersis oculis feramus sententiam. Probe admones. Constat autem apud quem- libet nullam ciuitatem tyrannide pressā esse miseriorem: nullamq; rege gubernata, bea- tiorem esse. Si idem circa uiros obseruari iuberem, num recte præciperem? uidelicet si censeam ei iudicium permittendum, qui cogitatione possit tyranni mentem itrepere, ac mores penitus introspicere, neq; ut pueri solent, exteriora intuens obstupescat, dum ty- rannicam illam aspicit pompam, quā procul illi intuentibus frequēter ostentant, sed per- spicaciter iudicet. Si inquam eum nobis audiendum censeam, qui discernere ualeat, quiq; unā & habitauerit, & domesticis actionibus interfuerit, tum qui nouerit quo pacto erga familiares singulos ille sit affectus. Nam in his maxime qualis sit apparet, omnem scilicet tragicum exutus apparatus: rursusq; popularibus in periculis. hæc omnia dignoscētem si iubeam declarare quo pacto se ad alios tyrannus habeat, quod ad beatitudinem mise- riamq; pertinet: nunquid recte iuberem? Recte admodū & ista iuberem. Vis ne fin- gamus & nos ex eorum numero esse, qui iudicare possint, atq; illis adhæserint, ut aliquē habeamus qui ad ea quæ interrogamus respondeat? Volo equidem. Age itaq; sic cō- sidera similitudinem, memoriā repetens & ciuitatis, & uiri, atq; ita sigillatim uicissimq; utriusq; affectus animaduerte. Dic quales. Principio, liberam ciuitatem tyrannicam dices, an seruam? Maxime omnium seruam. Attamen in ea dominos ac liberos in spi- cis. Plane, sed exiguū quidem istud: uniuersum uero, ut ita dicam, in ipsa & præstantis- simū genus, turpiter ac misere seruū. Si igitur ciuitati uir similis, necesse est in illo eun- dem esse ordinē, multaq; illiberalitate & seruitute eius animum opprimi, easq; animi par- tes seruire, quæ præstantissimæ sunt: exilem uero partem, ignauissimā, dementissimā do- minari. Necessariū. Quid porro? Seruum an liberum huiusmodi animū appellabis?

Seruū. Atqui serua & tyranno subdita ciuitas, minime quæ uult agit. Nimirum, Tyrannicus igitur animus minime quæ uult efficit, ut sic de toto animo dicam: sed sti- mulo semper percitus uiolento, perturbatione poenitētiaq; redundabit. Quid ni? Ty- rannicā ciuitatē, diuitem ne, an pauperē esse necesse est? Pauperē. Animum quoq; ty- rannicū, mendicū semper & inexplēbilē necesse est esse? Est ut dicitis. Metu uero sol- licitari an nō necessariū est ciuitatē talem, talemq; uirum? Valde. Lamentationes præ- terea, suspiria, fletus, angustias censes in alia ciuitate frequentiores te reperturum? Nul- lo pacto. In homine in super alio talia quædam plura inesse putas q̄ in tyrānico isto, qui cupiditatibus amoribusq; insanit? Quonam pacto? Profecto ad hæc respiciens om- nia, cæteraq; generis eiusdem, ciuitatem tyrannicā ciuitatū omnīū esse miserrimā iudica- sti. An nō recte? Summopere. Verū de uiro rursus tyrānico quid ais, quoties eadē hæc animaduertis? Longe cunctōrū dico hūc esse miserrimū. Hoc nō recte dicitis. Quā- obrē? Nondum hic est, ut arbitror, talis maxime. Quis ergo? Iste forsitan tibi hoc inferior esse uidebitur. Quis inquā? Qui cū natura tyrannicus sit, uitam nō agit pri- uatam, sed est infelix, & sorte quadam eo deducitur, ut tyrannide potiatur. Ex his quæ dicta sunt, uera te loqui cōfecto. Ita est. Verum talia quædā non opinari oportet, imo ue- ro diligentissime ratione tali inuestigare. De maximo enim quodam nobis disceptatio est

*Cur pater fami-
liās nihil me-
tuat multitudi-
nem seruatorum*

est, bona scilicet uita, ac mala. Scite. Attēdite itaq; si quid dicam. Videtur enim mihi ex his de hoc esse considerandū. Ex quibus? Ex unoquoq; scilicet priuatorū, quocunq; ita diuitijs abundant ut multa habeant mancipia. Isti nanq; id tyrannis habent simile, quod multis imperant. Interest autem, quod tyrannus pluribus dominatur. Interest utiq;. Nosti quod hi securi cum familia uiuunt, neq; famulos metuunt? Nempe. Quid enim metuant? Nihil. Sed nunquid causam tenes? Equidem, quoniā uidelicet ciuitas uniuersa singulis priuatorū succurrit. Præclare loqueris. Quid si quis deorum uirum unū cui quinquaginta uel plura mācipia sint, educat e ciuitate unā cum uxore ac liberis, constituatq; in solitudine cum rebus suis omnibus, atq; mancipijs, ubi liberorū hominum nullus ferre huic auxilium possit, quali eum & quanta formidine uexatum iri existimas, ne forte mancipia ipsum & filios & uxorem interimant? Summa, ut arbitror. An non cogetur seruis quibusdam blandiri, polliceriq; multa, & manumittere, cum sibi nihil opus sit? Vnde & ad ministros suos ipse adulator erit. Cogetur penitus uel ita facere, uel perire. Quid? si alios adhuc deus in ea regiōe disposuerit proximos illi cōplurimos, qui nequaquā sustineāt ut alter alteri dominetur, ac si quem deprehenderit sibi dominium uendicantē, supplicijs extremis afficiant? Deteriorem admodum eius conditionem fore censeo, si hostium uallo includatur. An nō tali quodam carcere clausus est tyrannus, natura talis existens qualem in superioribus explicauimus, multis uidelicet diuersisq; timoribus & amoribus agitatum? Cum uero ingenio sit apprime cupido, huic soli neq; egredi usquam licet, neq; inspicere quæ liberis hominibus lubitum est: sed intra ædium parietes formidolosus ueluti mulier cōmoratur, inuidens ciuibus alijs si quis extra moenia spatietur, & boni quicquam spectat. Sic profus. An non ab huiuscemodi malis plura in super incurrit uir ille, qui male seipsum gubernans, quem & tu modo miserimum iudicabas tyrannicum, haudquaquam priuatus uiuit, sed fortunæ uel quadam ut tyrannidem exerceat cogitur: cumq; sibi ipsi imperare non possit, alijs imperare cōtendit? perinde ac si quis imbecillo corpore, & suis se uiribus non sustinente, cogatur ut quietem agat secum ipse nunquam, sed aduersus alia corpora certet ac pugnet. Simillima inducis o Socrates atq; uerissima. Nonne igitur o amice Glauco miserabilis omnino hæc est conditio, duriorq; uita est hominis nacti tyrannidē, ea uita quam tu supra durissimam iudicabas? Valde. Est autem re ipsa, quamuis alicui non uideatur, uere tyrannus uere seruus, extremæ adulationi seruitutiq; astrictus, libidinibus nequissimorum hominū adulator: qui appetitus suos explet nunquam, sed plurimis indiget semper, atq; inops reuera esse apparet, si quis penetralia animi ipsius inspexerit. Pauore quinetiam perpetuo territus, & solitudine angustiaq; uexatus, si modo ciuitatis eius statui cui præst, ipse est similis. Similis autem existit. An non? Et maxime quidē. Præter hæc uiro huic illa etiam tribuemus quæ antea memorauimus, quod necesse sit eum & esse prius, & postea multo magis cum tyrannidē est adeptus, inuidum, iniustum, expertem beneuolentiæ, impium, omnisq; nequitiae sentinam ac fomitem fieri, ex hisq; cunctis esse miserimum, atq; alios etiam qui adhærent ipsi, similes reddere. Nullus mentis compos hic contradixerit.

*Miserissima res
tyrannus tyrannidem nactus*

Age, quemadmodū iudex omnia circumspiciens de singulis iudicat, ita tu in præsentia proferas, qui tuo iudicio primus beatitudine, qui secundus: ceterosq; gradatim qui in numero quinq; sunt, enarra: Regium, honorifici imperij studiosum, paucorū potentia cupidum, popularē, atq; tyrannicū. Ac facile iudicium istud. Nam uelut sim ingressus, istos quasi choros uirtute & prauitate, beatitudine, & huic contrario inter se cōparo atq; iudico. Num præconē conducemus? an ego hæc potius pronuntiabo? Aristonis filium iudicasse uirum optimū, & iustissimum, esse beatissimum, eumq; esse dixisse hominem maxime omnium regium, seq; ipsum regentē. pessimum uero & iniquissimum, esse miserimum, talemq; eum esse qui maxime tyrānus sit, seq; ipsum & ciuitatē tyrannide premat? Ita sit promulgatū. Nunquid adijciam, siue lateant sic affecti homines, siue non lateant homines pariter atq; deos? Adijce. Esto igitur. Etenim una hæc demonstratio sit: secundā uero si uideat, hanc conuenit intueri. Quæ nā ista? Postquā sicuti ciuitas tres in species diuisa est, ita & cuiusq; anima trifariam diuidetur, ut arbitror: atq; hinc demonstratio secūda nascetur. Quænam? Hæc. Cum tres animæ partes sint, tres quoq; uoluptates esse uidetur, sua cuiusq; partis propria. Cupiditates quoq; totidē & principatus.

Quo

Quo pacto? Partem unam dicimus qua homo discit. Alterā, qua irascitur. Tertiam uero propter uarietatem uno non potuimus proprio ipsius uocabulo nominare, sed ex eo quod in se cōtinet maximum uehementissimumq; cōcupiscibile appellauimus, propter uehementiam earum cupiditatum quæ ad cibum potumq; & uenerea rapiunt, & ad ea quæ ista sequuntur: nec non auarum cognominauimus, quoniam pecunijs maxime huiusmodi cupiditates explentur. Recte. Ac si uoluptatem affectumq; eius lucri dixerimus esse, in unam maxime summam reducemus orationem, ut aliquid nobis certum ipsi significemus, quoties id ipsum partem hanc animæ dicimus. Atq; si totum hoc pecuniarum & lucri cupidum nominemus, recte admodum appellabimus. Mihi quidem ita uidetur. Quid uero? Irascendi natura nōne ad potētiam, uictoriam, gloriam, trahit tota.

Magnopere. Si igitur eam contentiosam ambitiosamq; appellabimus, nūquid recte?

Rectissime. At uero partem illam qua discimus, constat cuiq; omnem ad ueritatem inuestigandam semper anniti, pecuniarumq; & gloriæ minimam curam habere. Omni no. Si tertium hoc discēdi cupidum & philosophum nominabimus, haud ab re erit nomen impositum. Est ut ais. Nōne dicimus in animis quorūdam unam illarum partium dominari, in alijs aliam, quancunq; contigerit? Dicimus. Propterea dicimus tria hominū prima genera esse, philosophū, contentiosum, auarū. Prorsus. Voluptatum quoq; species tres hisce subiectas, cuiq; suam. Omnino. Si unūquemq; istorum seorsum interrogas, quæ uita istarum dulcissima, suam quisq; cæteris anteponet. Auarus quidem lucri ipsius cōparatione, honorū uel disciplinarū oblectamenta nullius existimabit, nisi quid forsan ad argentum conferant. Vera loqueris. Ambitiosus autem quæstus delectationem molestam putat, rursusq; eam quæ discendo percipitur, nisi doctrina inanem & umbratilem hominū pariat gloriam. Ita res se habet. Philosophum quoq; ponamus cæteras uoluptates floccipendentem, dum eas ad iuge discendi gaudium, quo ipse fruitur inuestiganda ueritate, comparat: cæteras autem non necessarias uocantem, quia illas secuturus nō sit nisi necessitas cogat. Bene id nosse oportet. Quādo igitur cuiusq; uitæ uoluptates ipsaq; uita in contentionem uenient, non de hoc quod est honestius aut turpius uiuere, uel melius, aut deterius, sed de suauiori pacatioriq; uitæ statu, qua ratione discernemus cuius sit sententia uerior? Haud satis habeo quid respondeā. Sic autem animaduerte. Quā re iudicare oportet, quæcūq; recte dijudicāda sunt? Nōne peritia, prudentia, ratio? An habet quisquā alia, quibus melius iudicet? Nullo modo.

Attende igitur: Cum tres sint, quisnam horū maxime expertus est omnes quas narrauimus uoluptates? Vtrum auarus discendo qualis sit ueritas, magis tibi uidetur expertus discendi iucunditatem, quā philosophus lucri: an potius contra? Permultum interest. Philosophum nanq; necesse est uoluptatē alterius à pueritia degustasse. Auarum autem haud quaquā necesse est in ueritatis inuestigatione quanta in sit oblectatio percepisse, expertūq; fuisse. Imò uero si nitatur, non facile istud assequitur. Longe igitur auaro philosophus, utrarumq; uoluptatū experiētia præstat. Longe. Ambitiosus uero nunquid magis sapientiæ quā philosophus honoris oblectamenta gustauit? Honor quidem omnes eos sequitur, si propositum sibi officium exequantur. Etenim diues à multitudine honoratur, & fortis & sapiens. Quapropter omnes quāta prouenit ex honore uoluptas usu ipso intelligunt. Quanta uero sit in ueritatis cōtemplatione suauitas, solus philosophus sentit. Igitur quantum ad experientiam attinet, optime philosophus præ cæteris iudicat. Valde. Quinetiam unā cum prudentia solus erit expertus. Nihil prohibet. Præterea organum illud per quod iudicandum est, non auari aut ambitiosi hominis, sed philosophi est instrumentum. Quale istud? Per rationes enim esse diximus iudicandum. Diximus. Rationes autē præcipue philosophi sunt instrumenta. Patet.

Si diuitijs lucroq; optime unumquodq; iudicaretur, quæ laudaret uel improbaret uir quæstui deditus, necesse esset hæc esse uerissima. Penitus. Sin autem honore, uictoria, fortitudine, quæ ambitiosus & ad uictoriam ardentissimus iudicaret. Constat. Postq; uero experientia, prudentia, ratio, necesse est quæ philosophus & rationum uir studiosus laudat, esse uerissima. Quare cū tres uoluptates sint, uoluptas partis eius qua discimus erit utiq; suauissima, eiusq; dulcissima uita, in quo hæc pars dominatur. Nihil obstat.

Nempe Philosophus apud quē uere iudicandi est autoritas, suam laudat uitam. Quam

uero

uero secundam esse uitam, aut quam secundam uoluptatem arbiter ille ponat? At constat quod bellicosus ambitiosusq; hominis. Propinquior enim illi hæc quam auari. Postremam igitur lucri cupidus uitam locare uidetur. Quid nisi? Duo hæc itaq; sibi inuicem ita succedunt, bisq; iustus iam uicit iniustum. Tertium uero Olympicorum ritu, seruatori & Olympio Ioui tribuens, contemplare nullius præterquam prudentis uoluptatem ueram profus existere, neq; synceram, sed umbratilem atq; inanem, ut ego ex sapientum aliquo audisse mihi uideor; atq; hic erit grauissimus iniusti casus atq; ruina. Mirum in modum.

De medio inter uoluptatem & dolorem

Verum quo pacto istud ais? Ita certe inueniam, te respondente perquirens. Quære, Dic obsecro, nonne dolori contrariam dicimus uoluptatem? Dicimus. Medium quinetiam quoddam ponimus, quod neq; lætari est, neq; dolere? Ponimus. Et cum medium sit, quietem uacationemq; animi ab utroq;? Nonne ita hoc dicis? Ita plane. Meministi qualia esse solent ægrotantis uerba, dum morbo laborant? Qualia dicis? Nihil esse dulcius sanitate, sed eos latuisse aiunt q̄ dulce id sit, antequam ægrotaret. Recordor equidem. Necnon acerbissimis doloribus uexatos homines exclamantes audis, nihil esse dulcius q̄ ea afflictione uacare. Audio. Quinetiam alijs permultis huiusmodi afflictionibus cruciatos homines audis, dum cruciantur, uociferantes, asserentesq; dulcissimum esse nullo dolore affici, præsentiq; molestia esse liberum, non autem dicunt dulcissimum esse lætari. Nempe hæc illis quies tunc fortè gratissima. At uero cum lætari quis desinit, uoluptatis cessationem illam molestam existimabit? Fortè. Quies igitur illa quam paulo ante utrorumq; mediam esse diximus, quoadq; utraq; erit, tum dolor scilicet, tum uoluptas. Videtur. Num fieri potest, ut quod neutrum est, sit utraq;? Non, ut arbitror. Atqui quando in animo uoluptas est, aut dolor, ambo motus quidam insunt?

Utq;. Tertium uero illud quod neq; dolor est, neq; uoluptas, nonne quies aliqua & istorum medium esse nuper apparuit? Plane. Quo pacto igitur recte putabimus, non dolere quidem suaue, non lætari uero acerbum esse? Nullo. Istud igitur non est, sed apparet, si ad molestum quidem conferas iucundum, si ad iucundum uero, molestum; idq; tunc medium est, & quies. Neq; uisa huiusmodi ueri quicquam de uoluptate nobis offerunt, sed deceptione quadam proueniunt. Sic monstrat ratio. Vide igitur uoluptates quæ dolorem nullum sequuntur, ne sapius id in præsentis disputatione ita natura comparatum existimes, ut uoluptas quidem doloris, dolor uero uoluptatis priuatio sit. Quorum inquit, & quas uoluptates dicis? Multæ quidem & aliæ sunt, sed præsertim, si animaduertere uis, uoluptates quæ circa olfactum fiunt: hæc namq; nullo prius antecedente dolore, repente ingentes proueniunt; & cum cessant, dolor eas nullus sequitur. Verissima narras. Ne credamus igitur doloris cessationem, puram uoluptatem esse: neq; dolorem, uoluptatis absentiam. Non. At uero earum quæ per corpus ingrediuntur in animum, uoluptatesq; dicuntur, ferre maximæ quæq; ac plurimæ tales sunt, ut dolorum liberationes sint.

Sunt profecto. Et quæ circa hæc futura ab expectatione nascuntur, prægustationes quædam uoluptatis, atq; doloris, eodem modo se habent. Eodem. Scis quales hæc uoluptates sunt, & cui maxime similes? Cui? Putas aliquid in natura esse supremum, infimum, medium? Equidem. Censes aliquem cum ab infimo ad medium fertur, aliud arbitrari q̄ ad summum ascendere? & dum stat in medio, deflectitq; oculos illuc unde uenerat, alibi esse opinari q̄ in supremo, cum id quod reuera est summum non cernat? Per Iouem, non aliter hominem talem opinaturum existimo. Si iterum deferatur, deorsum ferri opinabitur, ac uere putabit? Quid nisi? Nonne hæc illi eam ob causam contingunt omnia, quia nondum expertus est quid uere supremum sit, quid medium, quid uere infimum?

Manifestum est quidem. Nunquid ergo miraberis, si ueritatis imperiti homines, tum de multis alijs non recte sentiunt, tum etiam circa uoluptatem & dolorem, horumq; medium sic afficiuntur, ut quoties in dolorem incidunt, uere iudicent, doleantq; reuera: quoties uero à dolore surgunt in medium, & repletionem & uoluptatem assequi arbitrentur? Et quemadmodum qui iuxta nigrum, solum aspiciunt fuscum, quoniam non uident album, clarissimum illud existimant: ita & qui doloris uacuitatem comparant cum dolore, ueram autem experti non sunt uoluptatem, iudicando decipiuntur? Per Iouem non istud mirabor equidem. Imò uero si contra eueniret, potius mirarer. Sic autem considera, Nonne fames ac sitis & cætera generis eiusdem uacuitates quædam sunt corporis ipsius

ipsius habitudinis? Quid ni? Ignorantia uero & imprudentia uacuitas quaedam est habitus animi. Maxime. Impletur autem & illud dum alimenta capit, & hic dum intelligentiam. Quid ni? Quanam repletio uerior? Vtrum quae per ea fit quae magis ueriusque sunt, an quae per alia? Quae per ea quae magis sunt. Quamnam censes purioris esse substantiae? Nunquid cibi, potus, obsonij, alimentorumque quorumcunque genera? An uerae opinionis species, scientiaeque & mentis, summamque uniuersae uirtutis? In hunc autem modum iudica. Quod inhaeret semper simili immortalique & ueritati, ac etiam tale existit, & in tali quodam fit, magis esse tibi uidetur: an illud potius quod re nunquam simili atque mortali, nec non est tale, & in tali quodam efficitur? Longe praestat quod semper simili est cognatum. Essentia utique rei semper similis nunquid essentiae magis est quam scientiae particeps? Non. An ueritatis? Neque hoc. Sin autem ueritatis minus, nonne & essentiae? Necessarium est. Nonne communiter omnia circa corporis cultum genera minus ueritatem essentiaque participant generibus his quae circa animi cultum uersantur. Minus. Nunquid & corpus similiter minus quam animus? Et corpus. Nonne quod repletur his rebus quae magis ueriusque existunt, quod uel magis ueriusque existit, magis quoque repletur, quam quod his rebus impletur quae minus sunt, ipsumque est minus? Quid prohibet? Si ergo repleti rebus naturae consentaneis, est iucundum, ipsum utique quod reuera uerioribusque rebus impletur, naturalius ac uerius uera afficit uoluptate. Quod autem ea quae & minus sunt, & minus uera sunt, accipit, minus uere firmiter uel repletur, fallaciorisque et falsioris uoluptatis sit particeps. Necessesse est omnino. Homines igitur prudentiae uirtutisque expertes, & epulis rebusque similibus dediti, deorsum feruntur, rursusque ad medium usque perueniunt, & circa haec per omnem uitam oberrant: super haec uero emergunt nunquam, & quod uere summum est, nequaquam suspiciunt, neque ad supera euehuntur, neque uera uel la re quandoque fruuntur, neque stabilem puramque gustant uoluptatem: sed ueluti pecora humum proni spectant, uentrique obediens pascendo coeundoque aetatem conterunt, proque his rebus uberius potiundis calcibus inter se & cornibus ferreis, unguibusque decertant, sese inuicem ob inexplebilem libidinem trucidantes, utpote qui neque ueram & firmam sui partem, neque pabulis ueris implent. Omnino o Socrates, uulgi uitam quasi quodam panis oraculo. Hos necesse est uoluptates doloribus mixtas prosequi, quae simulachra uoluptatis uerae & umbrae sunt, usque adeo inuicem doloris comparatione mutua inquinatae, ut & uoluptates & dolores ex ea comparatione uehementiores appareant, amoresque ipsarum huiusmodi uoluptates rabidos insipientibus pariant, inflammentque ad pugnam. Quemadmodum Stesichorus Troianos inquit uerae ignaros Helenae de imagine ipsius inuicem decertasse. Necessarium est omnino ita id se habere. Quid uero circa irascendi naturam? Nonne & alia quaedam horum similia contingant necesse est, quando quis id ipsum peragit, uel inuidia propter ambitionem, uel uolentia propter contentionis cupiditatem, uel ira propter morum difficultatem absque ratione ac mente sequens honoris, uictoriae, iraque expletionem? Talia necesse est & hic fieri. Afferere igitur audeamus, quod & circa partem quaestus auidam, & aliam uictoriae studiosam, quaecunque appetitiones tales sunt, ut scientiae rationisque obtemperent: easque uoluptates sequantur & capiant, quas ratio ipsa concedit, uerissimas utique uoluptates quoad earum natura uerarum uoluptatum est capax, adipiscantur, quippe cum pareant ueritati, ac insuper sibi proprias uoluptates percipiant: siquidem quod cuique optimum, id & maxime proprium. Proprium maxime.

Quod cuique optimum, id maxime proprium

Quando igitur totus animus cum ea parte in qua est philosophia, procul ab omni seditione conspirat, tunc euenit ut quaeque pars officio suo fungatur, & iusta sit, & proprias sibi uoluptates atque optimas, adde quoad fieri potest uerissimas, consequatur. Valde. At uero cum partium reliquarum aliqua superat, id protinus euenit, ut neque ipsa sui propriae reperiat uoluptatem, & partes alias cogat alienam minimeque ueram uoluptatem sequi. Sic accidit. Nonne quae longissime a philosophia rationeque distant, maxime talia quaedam efficiunt. Prorsus. Longissime autem distat a ratione, quod & a lege & ordine. Videlicet. Longissimo autem intervallo seunctae esse uisae cupiditates ille amore ardentis atque tyrannicae. Omnino. Minimo autem discrepare apparuerunt regiae appetitiones & moderatae. Ita. Tyrannus igitur a uera & propria uoluptate procul admodum erit: Rex autem illi quam proximus. Necessesse. Amarissimam ergo tyrannus uitam aget: Rex uero dulcissimam

simam. Necessè id profus. Scis'ne quanto uiuit tristior rege tyrānus? Sciam certe, si dixeris. Cum tres cupiditates sint, & una quidem legitima sit, adulteræ duæ, adultera rum tyrānus suprema fortitus fastigia, dum legem fugit & rationem, seruis quibusdā & satellitibus uoluptatibus se cōmiscet, & q̄ longissimo interuallo à uoluptate legitima sit seiunctus, haud facile aliter, nisi forsan hūc in modum exprimi potest. Quemadmodū

*Iustus uir iniustus
stus quantum su
peret uoluptate*

Ab homine paucorū imperij cupido, tertius apparuit esse tyrānus. Medius namq; isto rum uir popularis erat. Ita est. Cum tertio itaq; uoluptatis, quod ueritatē quidem at tinet, simulacro post illum cōgreditur, si uera in superioribus diximus. Sic est dicendū.

Quinetiā paucorum potentia deditus, tertius à rege est, si in eodem optimitatem ac re gem locamus. Tertius utiq; Tripli igitur triplum, numero quidem à uera uoluptate tyrānus distat. Apparet. Planum itaq; simulacrū secundum longitudinis numerū ty rannicæ uoluptatis est. Prorsus. Secundū potentiam uero & tertium augmentum, manifestum est quanto discrepet interuallo. Manifestum quidem computatori. Si quis conuerso ordine quantum uoluptatis ueritate superat rex tyrannū, quæsiuerit, per acta multiplicatione, inueniet regem uitæ dulcedine superare tyrannū, & tyrannum uitæ amaritudine regem, gradibus uigintinouē & septingentis. Mirabile nimum interuallū hoc inter iusti & iniusti uiri uitam quo ad uoluptatē atq; dolorem cumulauisti. Verus hic certe & conueniens uitis hominū numerus: siquidem ipsis conueniunt dies, noctes, mensesq; & anni. Conueniunt quidem. Atqui si in tātum uoluptate bonus iustusq; uir malum & iniustū exuperat, mirum certe est quanto etiam magis ornamento, decore, uirtuteq; uitæ exuperabit. Mirum certe. At enim postquā huc disputando deueni mus, repetamus quæ à principio dicta sunt, ex quibus ad ista delati sumus. Dictum quan doq; fuit iniuste agere illi prodesse, qui cum omnino iniustus sit, iustus tamen existimatur: an non ita dictum? Ita. Ad hæc igitur ita in præsentia differamus, postquam unā con uenimus, quam uim & iusta & iniusta habeat operatio. Quo pacto? Imaginē animæ figuremus, ut qui illa dixit, qualia dixerit, recognoscat. Qualem? Talem aliquam, qua les quondam memorantur fuisse naturæ Chimeræ ipsius, Scyllæ & Cerberi, & alia mul ta, in quibus feruntur uariæ in eodem formæ congenitæ. Feruntur quidem. Finge itaq; figuram unam bestia uariæ admodū, & capita circum multa habentis, capita inquā, partim bestiarum domesticarū, partim agrestiu, quæ & permutare & producere ex se hæc omnia possit. Noui pictoris artificiu narra, tamen cū ad fingendū sermo q̄ cera facili or sit, fingatur. Vnam præterea his adiunge superne leonis formā: huic unam insuper ho minis. Et amplissimū quidem primum sit, angustius uero secundū atq; tertium. Facilia quidem ista, quare & formata sint. Coniunge igitur hæc tria, ut ad unum conficiendū inuicem cohærescant. Iuncta sunt. Circūpone extrinsecus ipsis hominis unius imagi nem, ut illi qui nequeat interiora inspicere, sed exterius duntaxat cernat operimentū, u num animal, homo scilicet uideatur. Circūdedi. Dicamus itaq; illi qui asserit prodes se homini huic iniuste agere, iuste uero uiuere nequaq; prodesse, eū nihil aliud asserere ni si prodesse illi ut bestia illam multiplicē pascat & leonem, & fortiorē illam leonemq; effi ciat, hominē uero perire fame permittat atq; eneruet, usq; adeo ut propter imbecillitatem trahatur quocunq; cætera illa rapiunt, neq; alterū cum altero mansuefaciat, inuicē ue con ciliet, imò sinat singula se inuicem moribus lacerare, ac pugnantia se mutuo deuorare.

Omnino hæc diceret, quisquis laudaret iniuriā. Ergo si quis dicat officia iusta prodes se, hæc agenda dicendaq; monebit, ex quibus homo ille huiusmodi animalis interior, sum mam potentiam consequatur, feræq; illius pluribus capitibus redimitæ, tanq; colonus cu ram habeat, domestica quidem capita fouens, irrigans ac nutriens, agrestia protinus am putans, dum leonis naturā ad hoc adiutricem accipit, cōmuniterq; curat omnia, & inuicē mutua beneuolentia sibiq; conciliat. Profecto hæc ait, qui iustum laudat. Omnī itaq; ratione qui iusta laudat, uera loquitur: qui uero iniusta, mentitur. Nam & quoad uolupta tem, & quo ad decus, & quo ad emolumentū, iusti laudator uera pronūciat. Vituperator autem neq; ueri quicq; affert, neq; nouit quod improbat. Nullo modo ut mihi quidem uidef. Mitibus itaq; uerbis illi persuadeamus, neq; enim spōte delinquit: sic interrogan tes. O beate uir, nōne & honesta uitæ instituta & turpia, ob talia quædā esse dicimus? Ho nesta quidē, quæ partem naturæ ferinam homini, imò fortassis diuino subiiciunt; turpia uero

utro, quæ agresti domino mâcipant mansueta. Consentiet, nec ne? Cõsentiet, si mihi crediderit. Est ne aliquis cui pro fit ex hac ratione iniuste aurũ usurpare, siquidẽ accidit, ut dum accipit aurũ, præstantissimam sui partẽ ignobilissimæ seruire cõpellat? Etenim si accipiens aurũ, filium suũ, uel filiam mancipiũ efficeret agrestiũ & improborum hominũ, haudquãq; accepisse prodesset, neq; etiã si multum caperet: sin autẽ partẽ sui diuinissimam, parti prophanissimæ scelestissimæq; seruire cogit, neq; misericordia tangitur, nõnne erit miser? ac multo cum grauiori sui pernicio, auri muneribus est corruptus, quàm Eriphyle, quæ ut perderet uiri sui uitã monile illud accepit? Valde quidẽ, ut ego tibi pro illo respondeam. Nõnne & intẽperantiã olim appellatã tali quadã de causã putas, quoniam in ea, dira illa ingensq; & multiplex fera ultra quã de ceat uagatur? Patet. Contumacia uero & insolentia improbatur, quando leoninũ & serpentinũ illud genus ita superat, ut præter omnẽ modestiã inualecat? Prorsus.

Delicata uero mollities in huius ipsius libera nimium relaxatione, quando in ipso timiditatẽ & ignauia procreat, reprehenditur? Quid ni? Assentatio insuper illiberalitasq; cum aliquis hunc ipsum animositatis uigorẽ turbulentæ multipliciq; bestię submittit, ac propter quæstum, eiusq; inexplebilẽ cupiditatẽ deijcit, atq; ita à primis annis affuefacit, ut ex leone in simiam uertatur. Magnopere. Mechanicus uero mercenariusq; affectus cur infamis habetur? Tunc certe hæc in nobis infamia sunt, quãdo quis partis optimæ speciẽ natura sortitus est imbecillã, adeo ut bestijs quæ in eo sunt dominari non possit: colere uero tantũ & possit & studeat, & earum blanditias solum nosse.

Videtur. Nõnne ut huiusmodi uir à tali quodã duce regatur, à quali & optimus quisq; regitur, seruũ ipsum esse debere dicimus optimi uiri, diuinumq; in seipso imperatorem habentis: neq; ad subiecti iacturã, parere illum debere superiori cõsemus, quem admodum de subditis omnibus Thrasymachus existimabat, sed quia præstat cuiq; diuino sapientiãq; principi subijci, maxime quidẽ si talem in seipso principẽ habeat: si nõ habeat, principi huic saltem exteriori: ut omnes simus, quoad fieri potest consimiles & amici, eidem principi subiecti? Recte nimitũ. Perspicuũ quidẽ ex lege fit, quòd tale quiddã ipsius est consiliũ, cum omnibus ciuibus æque prospiciat: tum illud etiã in pueros imperiũ idem ostendit, quo prohibentur sui iuris esse tãtis per dum & in ipsis quem admodum in ciuitate Rempub. constituamus, optimamq; ipsorũ partẽ colentes, ex optima nostri parte exterioris huius principis loco similitẽ quendam in ipsis custodem sibĩ ipsi imperantẽ creemus. ac tunc demũ liberos esse permittamus. Constat plane.

Qua igitur ratione õ Glauco prodesse alicui asseremus iniuste uel intẽperate, uel turpiter aliquid facere, ex quibus operibus deterior erit, dum pecunias ampliores, aut aliã quamuis potentiã consequetur. Nulla. Quo pacto iniurianti prodesse dicemus, ut & lateat omnes, & non det pœnas? Nõnne qui latet, etiã fit deterior? hominis autẽ deprehensi castigatiq; pars illa serina sedatur & mansuescit, domestica uero pars liberatur. Et animus totus in naturam optimam restitutus, eo preciosiorem sumit habitum, temperantiã & iustitiã cum prudẽtia adipiscens, q; corpus cum robur & formam tum sanitatẽ consequit, quo anima est corpore preciosior. Sic est omnino. Quamobrem quicũq; mentis est compos, huc omnem instituet uitam. Nempe in primis eas disciplinas plurimi faciet, quæ talem animum ipsius efficiunt, ceteras autẽ spernet.

Manifestũ. Atqui neq; corpus colet & nutriet, ut serinæ irrationaliq; uoluptati indulgeat, neque ad sanitatẽ id referet, neq; studiosẽ id quæret, ut robustus, uel sanus sit, uel formosus, nisi unã cũ his colat & tẽperantiã, ita ut corporis harmoniã propter animi consonantiã moderet. Ita prorsus, siquidẽ reuera futurus sit musicus. Sed neq; uulgi æstimatione cõmotus, ordinẽ, cõcordiamq; in pecunijs possidẽdis, cumulãdisq; mirabitur, in infinitum uel augebit, infinitis malis obnoxius. Non certe, ut arbitror.

Verũ ad interiorẽ sui Remp. semper respiciẽs cauebit ne quid in ea loco suo moueat propter uel indigentia uel copiam pecuniarũ. Atq; ita semper & in optãdis & in erogãdis pecunijs, pro uiribus aget. Summopere. Quin & honores eodẽ referet. Nam eos dũtaxat gustabit, ex quibus meliorẽ euasurũ se sperat: eos autẽ & priuatim & publice fugiet, quibus deturbari posse quãdoq; presentẽ animi sui statũ ueret. Nunquam rem ergo uolet publicã administrare, si id curauerit. Imò per canẽ, inquã, sed in ipsa

suipſius ciuitate. Et maxime quidē. Nō tamē in patria forſan, niſi forſ quædā diuina contigerit. Intelligo equidem, quōd ea in ciuitate dicis quam nos condidimus in præſentia, quæ & uerbis ſolum, in terris uero nuſquam, ut arbitror, extat. At ſorte in cœlo illius extat exemplar, conſpicuū ei qui & intueri uoluerit, & ſeiſum ad illud, cū intuitus eſt, inſtituere. Nihil autem reſert, ſiue uſpiam ſit, ſiue erit. Quæ enim illius officia ſunt, aget ſolum: quæ alterius ſunt nequaquam. Conſentaneum eſt.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DECIMVM
dialogum de Iuſto.

HACTENVS Socrates diligentiffimus humani generis pedagogus ad legdem iuſtitiã, id eſt uniuerſam uirtutem per ipſam iuſtitiã pulchritudinem genus hominum prouocauit, ab iniuſtitiã uero per iniuſtitiã turpitudinem ſimiliter reuocauit. Deinceps autem & ad illam per ſempiternum eius fructum premiumq; cohortabitur, & ab hac per ſempiternum detrimentum eius & ſupplicium abſterrebit, atq; id eſt potiſſimum decimi huius officium. Sed antequam præcipuo hoc ſungatur officio, præcæmio quodam utitur, in quo diligenter abſoluit quod & in prioribus dialogis attigerat, & in fine non reliquerat, admodum ſaluti publicæ neceſſarium. Profecto noſter hic morborum medicus humanorum in ea morbi ſpecie curanda eſt diligentior, quam cæteri non ſolum negligenter curant, ſed ne curant quidem unquam, immo uero quod deterius eſt, quaſi rem ſaluberrimam diligunt, & omni ſtudio complectuntur: imitationem inquam poetiã, qua ingenioſi poetæ dum perturbatos animos acrius exprimunt, interim audientium legentiumq; animis perturbationes ſimiles uehementius & profundius imprimunt. Ac tanto magis omnes inſciunt, quanto laudantur & placent. Præcæmium uero cuiusmodi ſinem noni congrue ſequitur: ibi enim anima in rationem diſtribuitur, & in partes inferiores perturbationibus agitatur, quarum imperium in anima primum, deinde in ciuitate tyrannicum appellatur. At quoniam poetica imitatio partes cuiusmodi ſuſcitat, fouetq; & auget, irritans iram, titillans libidinem, ſoluens riſum, effundens lachrymas & querelas, idcirco rationis quidem regnum labefactare, perturbationis uero tyrannidem uidetur adducere. Quamobrem Socrates peſtem cuiusmodi alioquin iocundam, ſed maxime uenenoſam perdit, ne ipſa nos perdat. Ac uide quanta charitate Plato noſter ubiq; humano generi conſulat, ea uidelicet diſquiſitus circumſpiciensq; pericula, quæ alius omnino nullus ſuſpicaretur: adde inſuper & nature educationiq; propriæ, id eſt poetice ualde repugnans, modo ſtrenue pro publica ſalute propugnet. Quamobrem nemini mirum uideri debet Platonem hic ob ueritatis amorem uel Homero ſuo non parcere, quandoquidem ob iuſtitiã cultum, neque genio quidem indulget ſuo. Homero autem præcipue derogat, ut per ipſum imitatorum principem, cæteros multo magis damnatos exiſtimemus: Et quoniam dicit ab Homero neque diuina, neque humana doceri, intellige laudes in Philebo à Platone tributas Homero, non ex Platonis ſententia, ſed ex communi opinione deductas. Probat autem imitandi peritiã eſſe, ut narrauimus, ualde periculoſam, præterea ſeruilem atque uiliſſimam. Siquidem imitatores, neque res ipſas intelligunt, neque faciunt, ſed apparentes ſenſibus rerum formas ſequuti, uulgaresq; de his opiniones aucupati, & imagines quaſdam reſerunt, & ſenſibus perturbationibusq; obſequuntur, nulla rationis habitã ratione. Quantum uero poetas improbat ubi perturbant, tantum probat ſi ad uirtutem & pietatem per honeſtã heroum laudes diuinosq; hymnos hortentur. Verum ut quã uilis ſit omnis imitatio exprimat, artiũ genus in triſ diuidit ſpecies, utentem, fabricantem, imitantem. Et utentem quidem Lyra, id eſt muſicã, ait ſuperare artem Lyre fabricatricem, quoniam certo ſibi præſcripto ſine, formam illi proponit operis fabricandi. Fabricantem uero ſuperare pictorem, Lyram coloribus imitantem. Qualem iudicat & poetam, ſic ad aures rerum imagines, ſicut pictor ad oculos, reſerentem. Sed inter hæc theologica quædam de idcis myſteria inſeruntur, quæ quoniam in theologia latius aperuimus, raptim in præſentia perſtringemus. Aſcende age Platonice contemplator ab ijs formis quas in mundi materia ſentis, ad naturam formarum cuiusmodi genitricem. Quam & ſi non ſentis, cogita tamen inſuſam mundi materiæ ceu uitalem ſpiritum & plenum ſeminum, & per ſemina artiſcioſe ſingula diſponentem. Naturam hanc in mundo talem eſſe ſcito, qualem in te ſcis eſſe potentiam uegetalem. Ergo quemadmodum in te uegetali nature intelligis præeſſe ſentiendi uirtutem: ita & in mundo naturam ſimilem ſed comuniſſimam, in fontem redige ſentiendi quaſi ſimilem, ſed comuniſſimum. Deinde & in te ſenſum in rationem, rationem in intellectum, & in mundo ſimiliter ſentiendi genus in rationalem naturam, atq; hanc in genus intellectualem reduces. Præterea cum percipias in te ipſo intellectum id quod intelligibile eſt appetere quaſi perfectius, ab eoq; formari uelut potentiore, præpone tam in mundo quã in te naturam intelligibilem intellectualem nature. Intelligibile uero idem omnino atq; ipſum ens appella. Huic denique quod & intelligibile & ens appellati, ipſum præpone bonum. Nam & ut bene ſis eſſe cupis, & intelligibile gratia ipſius boni deſideras. Poſtquam huc aſcenderis, percipies uniuerſum ſacro quodam ſeptenario deſignatum, ab inſimãq; materia ſurgens per ſenſibiles qualitates, per naturam, per ſenſum, rationem, intellectum, intelligibile, ad ipſum bonum. Præterea ſpiritum bonum cuncta ſub ſenario numero quaſi die ſexto perſciſſe, & in gradu

gradu septimo, uelut septimo die, id est in seipso conuicuisse. Aliorum namque omnium finis est ipsum bonum. Boni igitur nullus extra se finis, uel potest esse, uel fingi. Si bonum quo perficiantur appetunt omnia, concludere à bono effici omnia. Item si intrinseca propriaque uirtute omnia facit, intellige ipsum uniuersum in seipso cōplecti. At quoniam prima ideoque simplicissima natura est, idcirco formas in eo omnium, formam ipsius unam esse memento, quam Plato boni ipsius uocat ideam, in qua dixit Timeus deum mundi opificem cum creauisset mundū requicuisse, dicens mundi opificem in circumspēctum suum se recepisse. Proinde ipsa idea boni, ideas, id est, speciales omnium formas, specie duntaxat inter se distinctas, in natura intelligibili generat, qua ens uniuersum modo quodam intelligibili comprehenditur, intelligentia quoque omnis mira quadam super intelligentiam ratione. In hanc naturam intelligibilem omnes suspiciunt intellectus, ab eaque suscipiunt stabiles formulas idearum. Suscipiunt et rationes animæ, unde et formulas licet quodammodo mobiles acceperunt. Post has rationalium formulas animarum, uirtutem quoque sensualem, idearum descendunt imagines. Deinceps in uegetalem quoque naturam semina, perque qualitates denique in materiam. Quando igitur Plato inquit, deum ideas facere in natura, intellige in natura mundoque intelligibili angelicarum capite mentium. Quod autem lectum dixit et mensam, exempli gratia dictum sit, ut per hæc artificia intelligas naturalia, id est per lectum et mensam, cum qui his utitur hominem. Præterea exemplum in arte propositæ questionis accommodatius uidebatur. Forte uero et formas regulis artium necessarias ab ideis abesse non putat. Neque mirum uideri debet hominem artium formas habere diuinitus, quum imaginationes artium bestiis quoque non desint. Ac si eiusmodi formæ diuinitus in anima fiant, idcirco dicentur fieri in natura, quia naturaliter inserantur. Quod si quis ad artificia quedam uideatur ineptior, dicent cum Platonici uel per uaria distractum fuisse, uel se totum ad opposita conuertisse. Nota Platonis uerba dicentis, deum non intelligere solum sed et uelle, significantisque deum intra se intelligendo concipere, et extra se fabricare uolendo. Nota rursus deum naturalis unius speciei unam tantum speciem expressisse ideam in ipso intelligibili mundo, puta speciei humane idealem humanitatem unam: si enim in materia ubi innumerabilis mobilisque uarietas est, in singulis hominibus unio quedam communis nature seruatur, multo magis in simplici stabilique natura, pro una specie naturali idea unica sufficit. Imò uero diuersa hæc et instabilia unam in se nature communionem non aliunde habere possunt, quàm ab ipsa sublimis unitate nature. Rursus si ponantur humanitates due, certe qua ratione utraq; humanitas est, inter se non differunt, imò sunt unum. Ergo si differant, profecto per aditamenta quedam utrisque subiuncta, inuicem discrepabunt. Itaque neutra erit absoluta humanitas ipsa, sed humanitas quedam atque talis, et humanum quiddam potius quàm humanitas. Et utrumque tanquam eiusdem humanitatis participes, humanum similiter appellabitur: atque præter hæc erit humanitas in seipsa prius una, quàm à subiectis pluribus capiatur. Merito deus cum sit simpliciter causa, non est dicendus autor quidam hominis, uel equi cuiusdam, sed autor hominis atque equi. Ideo unam absolutamque pro qualibet rerum specie procreauit ideam. At quando apud nos hic homo generat illum, haud quaquam homo hic hominis simpliciter dicendus est autor, sed quidam hominis cuiusdam autor. Neque enim solus homo causa est, sed est in causa, in numero uidelicet causarum. neque totum facit: non enim materiam primam, aut animam. neque ipsi homini dat principium: ante hunc enim passim erat homo, et sine huius opera sit ubique fietque homo. Vbi uero Plato dicit deum ideam unam progenuisse, quia uidelicet, uel nolebat plures fore, uel aliqua necessitas inerat non fore plures, intellige in deo ita necessitatem cum uoluntate conuerti, ideo ut necessarium sit ita esse, quia deus ita uult esse. Siquidem in summa diuinitatis simplicitate non aliud est necessitas quàm uoluntas. Ergo si dixeris, necesse est deum ita uelle uel facere, conuertam similiter, uult deus ita necessarium esse. Merito ubi summa bonitas cum summa potestate concurrat, ibidem summa libertas cum summa necessitate conspirat. Consideranda sunt inter hæc diuulsa quedam, ualde tamen utilia. Quale illud. Lectio uel doctrina nisi ad optimam rationem uite conducatur, est inutilis. Qua quidem in re admiranda fuit uita et disciplina Pythagoræ, ac iure maxime apud omnes autoritatis, Platonis etiam tempore. Item poemata, si harmonica uerborum compositio adimatur, momenti nullius euadunt. Præterea uirtus, aut hominis, aut rei, in facultate quadam consistit ad finem illum præcipue confrente, cuius gratia et res ipsa facta est, et homo natus. Apparet interea quedam inter sensum rationemque distinctio, quòd sensus plerumque circa magnitudinem et figuram numerumque falluntur et pondus: interim tamen ratio per ipsam metiendi et numerandi librandi que facultatem iudicium sensus emendat. Constat autem animam non posse eodem in tempore per eandem sui potentiam eadem de re modo contrario iudicare. Apparet etiam uires appetendi nobis inesse diuersas. Quippe cum rem eandem simul appetamus atque respuamus. Aduerte non esse exigendum à probo ciue, ut omnino nihil doleat, sed ut nascentem dolorem eiusmodi rationibus consoletur. Vbi apparet aliam esse animi partem quæ uelut egra indiget medicina, aliã quæ tanquam sana medetur. Hæc uero rationes aduersus dolorem sunt præcipue quatuor. Prima quia incertum est, bonum ne id sit quod accidit, aut malum. Secunda, quòd quæ læcumque sit, certe paruipendendum est. Nihil enim inter somnia humana magnipendendum. Tertia, quòd nihil omnino dolendo proficiamus. Quarta, quia dolor id semper, quòd subito nobis presidio esse potest, impediatur. Confirmat hæc ex eo, quòd et superari turpissimum est, et superare pulcherrimum. Qui uero dolore uel alia quauis perturbatione præmitur, iam est turpissime superatus. Ideo præcipit ut in aduersis atque perturbantibus maxime medici duntaxat

taxat utamur officio, qui dolentibus non condolet, sed medetur. Comparat talorum iactibus quotidianas uita sortēs, quas ita uult rationibus emendari, quemadmodum iactus talorum artificio quodam ludi emendari uidentur. Sed superiora praecepta ad ea que sequuntur, quasi quaedam praeludia sint. Maximum quidem omnium id nobis in uita propositum sit certamen, quo superemus uitium, uirtutemq; consequamur, cunctaq; omnino que inter homines habentur bona, ut ipsi boni simus, pro nihilo habeamus. Siquidem proprium iustitiæ premium maius est, quam cuncta que inter homines possunt premia reportari: quippe cum et ipse iustitiæ splendor supra modum hæc omnia superet, et in rebus mobilibus, breuibus, umbratilibus reperiri nequeat premiū iustitiæ immobili, sempiternæ, uerissimæq; conueniens. Ex his concluditur immobilem iustitiæ habitum propter immobile premium exoptari debere. Quod quidem post presentis uitæ curricula laboribus iustitiæ manet. Alioquin iustitia ipsa, que excellentissimum iudicatur bonum, iustis hominibus foret mala ob amorem iustitiæ continue laborantibus, sepeq; affectis iniuria, neq; iniuriam ulciscens, adde et bona presentia æternorum desiderio contemnentibus neq; premium apud homines iustitiæ, imò uero pro iustitiâ iniustum sepe supplicium reportantibus. Quamobrem ne bonum noceat et iustitia careat premio, et deus uel minus provideat, uel pro meritis non rependat, iudicandum est fore animos immortales. Præsertim ut tam iniusti, qui uiuentes poenas iniustitiæ non dederunt, saltem defuncti persoluant, quam iusti inter mortales omnino spreti, apud superos coronentur. Hinc nobile tradit præceptum: Animus immortalis non debet pro breui hoc, sed pro uniuerso tempore esse sollicitus. Immortalitatem animæ Plato in Phædro et Phædone, alibiq; ostendit. Eiusmodiq; ratione esse certas demonstrationes ostendit in libro de Scientia, dicens uerba eorum qui contraria sentiunt, examinanti ridicula tandem euadere. Item in Gorgia, affirmans mysteria hæc Adamantinis rationibus esse probata. Præterea in hoc decimo, ubi post argumentationē subdit, tum per talem argumentationem, tum per alias multas cogi nos ad id confitendum. Arbitror equidem in Platonis uerbis uim quandam latere mirabilem à paucissimis intellectam, ut non mirum sit, si per argumentationes Platonicas alij quidem demonstratum id existiment, alij uero nondum demonstratum. Demostheni certe auditori Platonis tanta efficacia per uiuam uocem persuasum fuit, ut dixerit: malle se honeste mori quam turpiter uiuere, postquam Platonem atq; Xenocratem de animorum immortalitate differentes audiuerat. Eandem quoq; in scriptis Platonis uim percepit Cleombrotus, et apud Cryenen multi Egæsiæ auditores, qui sese è corporis carcere ob desiderium alterius uitæ liberauerunt. Eandem Platonis percepit Boetius philosophia teste concedens hoc sibi certis rationibus demonstratū. Eandem Aurelius Augustinus persensisse uidetur, ubi ait hæc de re se nunquam dubitasse. Confirmantur hæc ab Auicenna, rationes quasdam ad hæc demonstrationes esse dicente. Neq; solum demonstrari posse Plato hic inquit, sed etiam facile demonstrari, apud illos, ut arbitror, qui cum ipsi purgatam segregatamq; à corpore mentem habeant, merito non diffidunt posse quandoq; animam segregatam à corpore uiuere. Quandoquidē experiuntur ipsi mentem suam seiunctam à sensibus uiuere melius quam coniunctam. Comperitū etiam habent aliorum animas immersas corporibus atq; ideo uitiosas, uitio tamen morboq; proprio non interimi, et idcirco multo minus alieno id est corporeo morbo posse corrumpi. Siquidē et corpus ipsum externo malo non prius perimitur, quam intrinsicum inde inferatur malum, quo proxime perimitur. Ceterū ne quis de animæ suæ diuinitate diffidat, iubet illam à contractis ex amore corporeo sordibus penitus expurgare, purgatamq; perspicere, quam pura, quam simplex, quam diuinorum auida, tanquam diuinitati cognata, quam cito, quam bene luminis diuini sit capax. Quod autem dicit animas in dies non fieri numero plures, intellige nō ita fieri, ut ex corporibus oriantur et cōponantur. Quod quidem sequens ratio manifestat, dicens: si diuina de corporibus componantur, tandem cum diuina nunquam resoluantur in corpora, fore ut nihil reliquū sit corporū in natura. Rursus aduerte quod subdit animam non esse compositam: alioquin indissolubile fore non posse. Atq; intellige essentiam ad hoc ut dissolui non possit, oportere uel nullis compositam esse, uel si sit composita, non tamen ex materijs ullis componi, atq; ita rursus conflare, ut in eius compositione multitudo non superet unitatem, imo uero unitas per harmonicam unionem superet multitudinem, statusq; motum. Conclude mysterium, partim ad providentiam, partim ad immortalitatem premiumq; iustitiæ pertinens. Iustus quidem deo euadit similis, iniustus uero dissimilis. Cumq; non lateat deum, hunc sibi esse similem, illum uero dissimilem, rationi consentaneum est iustum deo charum esse atq; amicum, iniustum contra. Propterea deum iustos tanquam amicos nullo pacto negligere, sed illis semper ita prospicere, ut eis singula quamuis uideantur aduersa tandem euadāt prospera, uel uiuentibus, uel defunctis. Verum curnam hic historico quodam exemplo potius quam argumentationum diligentia mysterium immortalitatis asseruit? Quoniam ciues ad iustitiam non tam uerborum artificio, quam et exemplo et opere sunt prouocandi. Præterea cur ad id confirmandum producit in medium hominem à mortuis resurgentem? Quia et si rationibus immortalitas constet et cōmunis quaedam iustitiæ executio, tamen locum, formam, dispositionem uel premij, uel supplicij ab illo qui interfucrit, oportet accipere. Quod nobis prope Phædonis finē significatur. Neq; ab re resurrexisse testatur Herū Pamphylū, pro salute patriæ in prælio mortuū, ut significet eos qui pro publico moriuntur bono, ad ueram uitam resurrecturos, quanquam ex multis unus resurrexit ad nostram. Sed nunquid historia hæc est, an fabula? Historia esse uult Iustinus Platonis, martyrq; Christianus. Quod equidē non refellam, Vbi uero Plato apologum fabulamq;

fabulam; nominat, exponi poterit historiam dici posse fabulam, quoties ultra res gestas angustiore[m] habet allegoriam. Quam ob causam Olympiodorus quoq; ait Platonem historias & rationes sepe fabulas appellasse. Et quoniam mores & iustitie loca figuratq; aliter in Phedro, aliter in Gorgia, aliter in Phedone, & hic alibiq; disponit, perspicue patet hec preter loci formam, sensum quoq; allegoricum continere. Vtitur autem hic circa resurrectionem duodecenario numero, qui spherarum mundanarum apud priscos est numerus, putantes octo super quatuor elementa esse caelos: quasi dicat opus esse uirtute diuina uniuersi domina ad mortuum suscitandum, id que interitum ad hominum doctrinam diuina prouidentia fieri. Sunt & qui dicant annum magnum quo hominis anima suum explet circuitum per quem in idem redeat, duodecim annorum millibus comprehendi, tribusq; annis eiusmodi annum mundi exequari magnum, quo mundi anima per firmamenti motum, suam peragit ambitum, triginta sex annorum millibus peragendum. Circuitum uero anime nostre per duodecim aeri annorum millia inde uolunt, quia oportet per omnes discurrere sphaeras, chorosq; demonum & decorum qui in Phedro per duodecim ordines digeruntur. Sed quidam sibi uolunt biatus in terra duo, totidemq; in celo: ut intelligas animas alia quidem uia ad terrena descendere, scilicet habitu quodam corporeo. alia uero a terris ascendere, scilicet habitu illius purgatione. E celo similiter labi in elementa corporis elementalis amore, ac uicissim resurgere in caelestia amore hoc restincto, caelestiq; accenso. Hinc ait Orpheus, Amorem omnium tam supernorum quam inferorum clauis habere. Indices animarum in aere & aethere collocat angelos, prouidentie diuine ministros. Post sententiam, iusti caelum petunt coram se & opera & iudicia preferentes: quia uidelicet & seipos nouerunt, tam sibi met quam dijs lucent. Iniusti contra descendunt, sua ferentes a tergo. Neq; enim cognouere seipsos, neq; profuere sibi, sed ceteris exemplo sunt potius quam sibi uicem auxilio. Pratum in quo & ascendentes & descendentes ad tempus anime requiescant, media quaedam regio est inter inferos & caelestes, ac dispositio inter bonum habitum atq; malum, & status beatitudinem inter atq; miseriam, limbo similis in aere designatus. Hic aduerte animas que in superiori uita mutuan[m] notitiam habuerunt, in altera inimicam se agnoscere. Item in eiusmodi prato diuissime residere animas secundum Platonicos, eorum qui in infantia decesserunt: de quibus Herus quaedam memoria parum digna recensuit. Quia cum in neutram partem declinauerint eligendo, neq; obtulerint habitum, Platonici eas in lumine tantu[m] naturali relinquunt. At uero beatos quidem super naturale lumen, miseros autem infra id lumen positos esse putant. Agitur hic praeterea de supplicijs purgatorijs. Sed curam culpa doloribus aboletur: quia uidelicet uoluptatibus inoleuit. Nonne & medici morbos plurimum a contrario curant? Animaduerte Platonem non temere ad delendam culpam numero uti denario, & centenario insuper, atq; millenario. Sane pro quolibet uoluptatis gradu decem adhibet supplicij gradus. Primum quidem queritur quam ob causam plures penduntur gradus poenae quam percepti fuerint uoluptatis. Respondetur ob lese maiestatis diuinae crimen ita deberi. Praeterea sicut beatitudinis gaudia iustitia humane dolores exuperant, sic miserie cruciatus iniustitie uoluptates. Deniq; neque tam facile delentur nota, quam facile imprimuntur: neque qui peccati habitum confirmant, si uixisset ultra delinquere desuisset. Queritur deinde cur gradus decem. Quid si Plato Mosaicum decalogum est imitatus? cumq; arbitratus sit cum quodammodo contra precepta diuinae legis decem agere, qui aliquod ex decem omnino neglexerit, iure decies indicat cruciandum? Proinde denarius numerus dicitur u[er]i u[er]sus. Omnes enim numeros, uel infra se implicat, uel per se suosq; explicat replicando. Vniuersus autem numerus opportune animis purgandis accommodatur, ut per hunc significetur uniuersam corporis labem deponendam esse prius quam ad uniuersi peruenias principem, penes quem nihil potest esse corporeum. Queritur post haec, cur praeter gradus poenarum decem, annos centum affligantur iniusti. Respondetur quia si ad centum usque uixissent annos, quo termino uita hominum quodammodo designatur, continue peccauissent. Attribuitur autem cuilibet decem graduum numerus centenarius, unde numerus conficitur millenarius. Hinc illud: Centum errant annos. Item & illud: Mille rotam uoluerit per annos. Praeterea centum pro uno accipietis. Nam bis Plato numeris, non solum in supplicio, sed etiam in quibusdam premijs utitur. Profecto si denarius in se ducatur multiplicando decies decem, ex eo nascitur centenarius. Deinde si reducatur in semetipsum, computando decies decem decies, millenarius procreatur. Itaque & denarius uniuersus est numerus, & centenarius millenariusq; uniuersales sunt numeri. Item si ab uno procedas in decem, numerus nascitur linearis. Si a decem in centum, superficialis fit numerus. Si a decem in mille, fit solidus. Ut ergo allegorice exponamus, iniusti hominis anima a seipsa discessit in corpus, labeq; est infecta corporea. Hanc utique labem per denarium qui uniuersus est numerus, expurgatura est uniuersam. Quod uero denarium oporteat in se duci centenarium procreando, significat animam a corpore ad se per rationem emergere oportere. Deinde quod opus sit denarium in seipsum reducere millenarium generando, allegorice docet animam non solum erga se uerti debere per rationem, sed per intelligentiam quoque in se conuerti, atque ita in unitatem reduci propriam, qua denique possit Deo frui summa omnium unitate. Linearis autem numerus & superficialis & solidus, mystice docent ad mentem purificandam, non solum extrinsecam operum, uerborum, cogitationum superficiem, sed etiam profundissima quaeque penetrabilia diligentissime perquirenda. Post limbum & purgatorium descendit ad inferos. Sed Platonicos nolle scito, non solum in purgatorio temporales esse poenas, uerumetiam in caelesti

quadam regione temporalia gaudia, ut utrinque par pari respondeat. Sic enim distinguunt. Aut sensus in uita omnino paruit rationi, aut omnino ratio sensui, aut semper inuicem pugnaverunt: atque in ea pugna uel sensus plurimum uel ratio superabat. Animæ igitur in quibus sensus rationi per habitum confirmatū prorsus obtemperauit, semper æternum premium consequuntur. Contrā uero affectæ, sempiternis supplicijs condemnantur. Mediæ uero, si superauit ratio ad temporalia premia, sin uero sensus, ad temporalia supplicia transferuntur. Quibus uero nullum consulendi datum est tempus, limbus apud Platonicos seruatur eligendi locus, hic sub prati nomine designatus. Et si prata interdum Platonici cœlestia præsertim suprema nominant, hic tamen prata æream significant regionem. Quo enim pacto hic per prata significaret sublime cœlum, cum dicat ad hæc animas è cœlis alias descendere, alias è terre uisceribus subito peruenire? Sint ergo eiusmodi prata sublimes quædam æreis plagæ, contiguae sublimibus illis terre plagis quas in Phædone describit in paradisi terreni formâ, felices sub uere perpetuo habere cultores. Ibi dem canu pos quoque ponunt Elysios, terrenos inquam. Nam cœlestes Elysios cœlum habet octauum. Hinc illud.

Astra tenent cœleste solum, formæque decorum. Mitto in præsentia Proclum et Plotinū, qui ubi Plato sempiternum dicit, exponunt uniuersum anni amplissimi tempus, quo singulorum temporū curricula peraguntur. Porphyrium quadam ex parte in hoc et Iamblichum magis probo, ut hinc intelligantur æterna. Vbi enim Plato insanam dicit animam, et talem qui purgari possit nunquam, satis indicat æterna supplicia, atque uicissim gaudia in finita. Quo uero pacto alij quidam hæc exponant, memoria dignum esse non censui. Præterea si Platonis uerba consideraueris, agnosces Euangelicum illud: Ligatis manibus et pedibus, in exteriores tenebras eum mitte. Sed addit hic, ligato capite. Vinculum quidem capitis significat rationis impedimentum, et luminis orbitatem. Nodus uero manuum, actionis profectusque priuatione. Denique ligati pedes, non ducunt, non progrediuntur, non perueniunt, sed ui illata raptantur. Cognosces quoque sub igneorum hominum figura ultores demones, poenarumque corporeas, idemque ex multis percipies coniecturis. Notabis et proprium exterioris uocabulum. Præterea tenebras, ubi clauduntur hiatus. Sub nomine quoque mugitus, stridorem dentium atque sletum. Postquam uero loca et poenarum disposita, et gaudiorum per oppositam formam significauit, et media tetigit, ad illas iam reuertitur animas, que in prata partim è cœlo post premium temporale, partim è terra post temporale supplicium cõfluxerunt. Quas in elementalem rursus generationem dicit oportere reuerti, perque illam eatenus progredi, quoad firmiorem statum, siue firmissimum quandoque promereantur. Has inquit, septem in prato dies conquiescisse. Hunc tu septenarium, si per septem planetas interpreteris, item per septem dierum septenarios quibus ante motum factus in aluo quiescit, ac etiam per septem quosque dies in quibus gradatim in utero formæ mutantur, forte nonnihil afferre uideberis. Sed quid istud ad animas? que neque amplius in planetis sunt, descenderunt enim: et nondum aluo clauduntur, descensuræ enim sunt in uterum postquam ad tria fata peruenerint: Interea æreo corpore æream incolunt regionem. Verum esto, si placet. Forte etiam quia interim quodam modo uiuunt steriles, sterili quodam numero deputantur: et quoniam septenarius neque ex aliquo numero gignitur aliquoties repetito, neque gignit aliquem intra decem, aptissime conuenit animabus adhuc utrinque à generatione uacantibus. Attribuunt Pythagorici eundem numerum Palladi, quia neque ex matre genita sit, neque genuerit. Conuenire uolunt et animis à terrena adhuc matre semotis, et uniuersum sub Palladis sapientia contemplantibus. At quum primum ab eiusmodi uacatione consurgunt, subeunt octonarium, qui et gignitur, et primus est inter numeros solidus. Ideo cum anima congruit propemodum ad corpus solidum accessura. Solidum uero octonarium appellamus, quoniam ex binario per seipsum ter repetito, et in se redeunte creatur, dimensionem trinam significante. Nam ex bis duo bis, octo complentur. Adde si colis musicam, uocem septimam esse penitus dissonam, octauam uero omnium maxime consonantem. Consonare autem oportet tam corpus animæ quàm utrunque fato, ut cœlestis anima ineat cum corpore terreno commercium. Cuius quidem consonantiæ tandem expletis numeris, animæ iam ipsi et terra dissonet, et consonet cœlum, si modo futura sit felix. Proinde quod quatuor dies ad generationis progressum, octo diebus Plato subiungit, intellige in natura animæ uergetali uim et effectum quendam quodammodo iam regnare ad formandum corpus ex elementis quatuor constitutum. Item sub octaua consonantia opus est quarta quodammodo ad consonantiam accedente, et quinta uergetiam consonantia. Quinque uero sunt, si sequentes quatuor unâ cum præcedente computare uolueris. Quinetiam uidebis hic duodenarium assignatum, quo animæ ad exordia generationis accedunt. Duodecim enim ad id opus est spherarum et diuinorum demoniorumque ordinum adiumento. Vox insuper et consonantia duodecima perfectissima est ex diapason et diapente, ex octaua et quinta resultans, sua quadam gratia rebus congruens amatorijs, conueniens quoque nuptijs. Eiusmodi uero animæ iam iam amore quodam, ut ita dixeris, uenereo duce, terrenis conciliandæ sunt nuptijs. Sed quum Plato cum duodenarium computaturus esset, ac post septem, residuum esset subiungiturus, non subito dixit quinque? ut uidelicet per octo et per quatuor innueret mysteria que audisti: rursusque per diei unius iter additum ad complendum duodenarium, animaduertes corpus ex quatuor compositum elementis non prius ad animam præparari posse, quàm et ipsum in unam quintamque formam quasi cœdo similem, fuerit temperatum, et anima unum ex se uitalem actum corpori facile imprimat figurato. Quoniam uero animæ ad

composita

composita declinantes corpora, sati legibus magna ex parte subduntur, & uicissim fato duce ad illa labuntur, idcirco inquit, has animas in conspectum sati procedere. Principio igitur naturam ipsam sub lumine columnari depingit, quod sit uinculum uniuersi. Naturam intellige uitalem seminariamque uirtutem ab ipsa mundi anima infusam materie mundi: Que propterea lumen dicitur, quoniam penetrans & uitalis. Item recta nuncupatur columna, quia quasi per longum totam ubique materiam penetrat, multosque formarum gradus producit deinceps specie & genere differentes. Dicitur etiam per omnem extendi partem, & coelum undique alligare, quia tota ubique adest & continet, multaque tanquam per latera quedam inter se equalia & similia propagat: ita tamen, ut ex longitudine perueniatur ad latitudinem: quoniam penetrando diffunditur: & quatenus diffunditur, implet, regitque implendo. Hinc illud: Spiritus intus alit. Varietas uero colorum, seminalium uirtutum declarat uarietatem. In hac uirtute natura, fatalis latet fusus: secundum imaginationem quidem, ipse spherarum axis geminis polis centroque decorus: secundum uero rationem quoddam anime mundane simulachrum, uegetalisque uirtus eius natura presidens, eamque uelut instrumentum mouens ad naturalia non solum artificiose, sed etiam inuitabiliter fabricanda: ut non solum ordo a natura sit in mundo, sed etiam a fato inuitabilis ordo. Hinc illud in politico: Mundus a naturali cupiditate fatoque ducitur. Sed tanta nature cum fato cognatio est, ut uix inter se a philosophis discernantur. Ut autem immutabilem sati naturam exprimeret, fusum eius esse dixit ex Adamante. Vertigium autem, id est, coelum ex Adamante rursum, alijsque materijs, scilicet astris non solum fixis, sed & mobilibus atque communibus, multiplicique formarum uarietate. Euidenter deinde octo depingit spheras, que a natura quidem agitantur, sed a fato nature preside inuitabiliter agitantur, & instrumenta sati esse dicuntur. Inculcantur inter hec multa ad mensuras, profunditates, interualla, motiones, harmonias, formas, uirtutes, spherarum celestium pertinentia, que in Timei commentarijs oportunius explicabimus. Summatim uero ex uelocissimo & ordinatissimo coelorum motu, potentissimoque contactu melodiam ingentem & uariam & suauissimam cogita procreari, grauiiores quidem uoces ex motibus tardioribus, acutiores autem ex uelocioribus, ex medijs uero medijs. At quoniam elementalibus ad celestem melodiam caret proportione, sonus eiusmodi non auditur. Hic nouem Musas atque Sirenes esse cogitamus, octo spherarum tonos, concentumque ex tonis harmonicum. Proinde fatalem fusum, id est tractum, inquit, inter genua deae Necessitatis uerti. Cui tres sint filie, Lachesis, Clotho, Atropos, que una cum matre celestia uoluat. Mitto quid de his sentiat Proclus, non solum ponens Iouem unum uniuersalem mundi totius opificem, sed tres insuper sub eo Ioues particulares opifices. Deinceps pari proportione decem unam esse Necessitatem in ordine illo custodientem omnia, in quo communis Iupiter cuncta coposuit. Preterea tria fata, id est tres deas huius Necessitatis filias, quarum alie alia sub matris imperio procul a transgressione conseruent. Et necessitatem quidem decem omnino collocat super mundum, filias autem partim quidem a mundo semotas, partim etiam declinantes ad mundum. Mihi uero sicut & plerisque alijs Platoniorum, magis placet, Necessitatem esse mundi animam. Filias autem tres esse tres huius anime uires ad fata lia pertinentes. Vocat autem Necessitatem, non quia uel nature, uel rationi inferat uiolentiam: sed quia omnia in suo quodam ordine ab opifice rerum instituto conseruat, neque permittit quicquam leges illius adeo transgredi, quin mox regrediatur in leges. Coelos uoluit genibus, id est infima parte sui, tanta uidelicet facilitate, ut expeditissime interrim contemplationis gaudio perfruat. Sed hanc ipsam uegetalem eius partem tribus appellat nominibus. Lachesis quidem, quia rerum seminibus grauida est, & uitarum sortibus atque formis, quas descensuris inserit animabus. Clotho deinde, quoniam insitas uite sortes ordine suo euoluit in actum uiuendi, & explicat in effectum. Postremo Atropos, quoniam uitae iam euolutas in actum progressu quodam in declinabili, ad inuitabilem usque terminum conseruat atque custodit. Nonnulli primam nominant Vestem. Secundam Mineruam. Tertiam uero Martem siue Martiam. Deinde quod dicit Parca ad Sirenum motus harmonicos canere, accipe: fatales uitae ad effectum per celestes motiones influxusque procedere. Sedes Necessitatis filiarumque eius ostendunt fatalis ordinis firmitatem, quasi oporteat mobilium progressionem ab ipsa motoris immobilitate regi atque ordinari. Sedium uero paria interualla iustam, tum inter fata, tum per fata distributionem fieri euidenter ostendunt. Vestes albe tum satorum naturam inuolantam ostendunt, tum innocentem. Non enim agit uniuerso malum, quod ab optimo uniuersi duce dependet. Corona describit imperium. Cantare est per temporum interualla ea congruitate digerere singula, qua diuina mens momento quidem intuens temporibus digerenda prescribit. Hinc sit ut Parca omnes temporanea cantent. Et cur Lachesis preterita, Clotho presentia, Atropos uero futura: Respondeat Proclus, in preterito quidem tria tempora cogitari. Nam & preterisse iam dicitur, & quandoque fuisse presens, & antequam presens esset, fuisse futurum. In presenti uero ipsum cogitari presens, quod prius fuerat & futurum. In futuro denique futurum duntaxat agnoscitur. Post haec uero declarari precipuam esse Lachesis. Secundo dignitatis loco Clotho. Tertio Atropos. Verum quare nam Parca globos tractant manibus, mater uero nequaquam: quoniam infimae illius anime uires cognatiores globis sunt quam anime ipsius substantia. Quare item Lachesis gemina tangit manu: quia in exordio & medium continetur & finis. Quare deinde Clotho ampliores, & ab extrinseco tangit ambitum atque dextera: Atropos autem angustiorum ab intrinseco atque sinistra: Quia euolutio uite per media, & ab extrinseca exorditur causa, & amplior est, contingit

contingit quoque prosperior. Inevitabilis autem terminus, & ab intrinseca iam provenit proprietate concepta, & definit in angustum. Adde quod clam surrepit, & ut plurimum contra uotum. Quod autem Parcas inquit, cœlum intermissione quadam temporis tangere, ne putes fatales mundanæ animæ vires modo regere mundana, modo non regere. Si enim mutabilitas sit in fato, cuius propria immutabilitas ipsa est, nihil fingi poterit non mutabile. Plato igitur humano quodam more atque sermone diuina pingens officia, innuere uult, fata partim res ipsas tractare, partim uero nequaquam: tum quia mundanæ animæ uirtus in ipsa suæ integritatis dignitate consistens, actionem suam rebus gubernandis accommodat, ac uicissim dum accommodat non miscetur: tum quia temporalem in operibus uicissitudinem exhibent, & quam intermissionem in operatione sua dicuntur habere, non in se quidem, sed in effectu demonstrant: tum quia naturalia quidem tractat, supernaturalia non attingit. Quæ enim ad rationem puram liberamq; uel ad diuinam intelligentiam fato superiorē pertinent, minime tangit. Talia enim ad sublimem dei prouidentiam cœlesti fato superiorem miro quodam ordine reducuntur. Similiter in Politico scribitur, mundanas alias à fato, alias à prouidentia regi: non quia intermissa quadam uicissitudine temporum fiat eiusmodi commutatio, sed quia quotidie quedam sub fato fiant, quedam per prouidentie leges super fatalem seriem disponantur. Accedit ad hæc quod animæ nostræ aliàs in prouidentia sunt omnino, aliàs prorsus in fato, aliàs in utroq; simul. Quum enim expedita tantum mente contemplatrice uiuunt, in prouidentia solum, penitusq; libere uiuunt. Quum uero in uegetali parte ad corpus hoc inclinatio inualefcit, atque ad imaginationem usque talis inclinatio propagatur, ad fatum iam declinantes, pariter à libertate degenerant. At dum composito corpori coniunguntur, iam in ipsum corporis sui fatum sese mergunt, minusq; admodum pristinae retinent libertatis. Deniq; postquam affectus corporeos in habitum contraxerunt, fato iam funditus obruuntur, omni libertate priuata. Queritur quam ob causam hic animæ naturali quodam instinctu ad Lachesium uideantur accedere. Profecto in generali natura corporeæ machine omnium sunt semina specierum, certis non solum formis & modis, sed temporibus quoq; pullulatura. Quinetiam in propria qualibet & cuiuslibet speciei natura similis quidam est seminalis ordo, sed ad speciem propriam pertinens propagandam atque seruandam. Similis & in quolibet sub specie indiuiduo fomes procliuitasq; ad singula modis temporibusq; proprijs producenda. Tres hæc nature deinceps ita dispositæ sunt, ut indiuidualis sequatur specialē, specialis simul & generalem, adeo ut plurimū quod ex unius natura est, pariter sit ex alijs, & particularis natura cum uniuersa consentiat. Eadem sermè ratione se habet fatum, id est præfiguratio quedam rerum explicandarum, tum in ipsa mundi anima, tum in duodecim spherarum & siderum animabus, tum etiam in animabus iam quasi particularibus: quarum in numero sunt humane. In uegetali ergo uirtute animæ nostræ proprium quoddam inest fatum, & inuoluta series futurorum, consentiens in forma modoq; & tempore unā cum satis cœlestium animarum, animæq; mundanæ. Quemadmodum igitur plantæ cuiuslibet germen proprijs quibusdam figuris & suo tempore pullulans, sponte uidetur unā cum uniuersali temporis uerni natura ad idem prouocante concurrere: sic & animæ suapte natura suoq; fato opportune proprias quasdam tunc promunt uitas, quando ad easdem similiter uniuersale conuocat fatum, ita ut animarum chorus suis quibusdam saltandi figuris uariorumq; simul diuersitate saltantium, fatalem imitetur cantum atque sonum. Cantum quidem intelligi malim in cœlestibus animabus, in spheris uero sonum, in nobis denique saltum. Tali quodam instinctu ad Lachesium animæ in auspicijs uitæ perueniunt ad sortes suas per sortes Lachesis confirmandas. Confirmantur igitur per prophetam quendam. Propheta hic duo quedam significat, tum uniuersalem primumq; prouidentie influxum in animam, tum opportunitatem, sub qua eiusmodi fit concursus, ut animæ ad id ferantur, quò & fatum perfert uniuersale. Quod ergo dicit prophetam disponere in ordinem animas, sortesq; à Lachesi in eas transferre: significat hæc omnia confirmari, tum per prouidentie diuinæ seruorem, tum per concursus illius opportunitatem. Neque ab re dictum est Parcas uniuersum quidem manibus gubernare, sortes uero animarum è genibus Lachesis accipi. Nam quum uniuersa gubernatio præstantior sit quàm dispositio animarum, merito illa quidem manibus, hæc autem genibus perfici iudicatur. Sedere autem in tribunali, auctoritatem exprimit & iudicium. Inter sortes uero uitarum atque exempla, talis quedam uidetur esse distinctio: quòd sortes quidem ad uires pertinent uegetales, exempla uero ad imaginationes, superiores quidem uegetali potentia, sed propinquas. Nempe cum primū in hac potentia talia quedam future uitæ semina præ ceteris inualefcunt, simul in imaginationē quoq; uitæ similis, figuræ et machinamenta consurgunt, affectusq; seruescunt: perinde ut apud nos sanguineam corporis affectionē hilaris imaginatio sequitur, cholericā iracunda, melancholicā uero tristis, fœcundam luxuriosa. Hactenus fatalis procedit necessitas. At enim ratio imaginatione superior, cuius est ratiocinatio, consilium & electio, ideoq; motus ad utrunq; liber, percipiens imaginationis figuræ atq; affectus, potest eiusmodi uitæ descriptionem probare pariter atq; reprobare. Quam ob causam dicit uirtutem esse à fato liberam, culpamq; in uitæ deterioris electione, eligentis esse, non sati. Nam & si ex fato est tam in cōmuni q̄ proprio nouam iam uitam & nunc ut prius eligere: ex consilio tamen est talem proprie eligere aut talem. Quippe si primam uiuendi formam ab imaginatione oculis rationis oblatam, ratio examinando reiecerit, non decrit statim alia melior, rursusq; alia. Hinc illa prouidentie inspiratio propheta cognominatur. Præmonstrat enim rationi quodam iudicij lumine, eam habere

habere liberam consultandi eligendiq; facultatem, quid uel potissimum ex temeraria electione sequatur. Dicitur et propheta sortes fundere, exempla uiuendi proponere: non solum quia prouidentie diuine influxus quodammodo fatalia sancit, sed quia fatales sortes et exempla fatalia producit in rationis examen atq; iudicium. Quod autem in praconio nunciat animas esse diurnas, exprimit eas et ibi esse in perpetuo die, et uitam quam tanti faciunt, unum esse diem atq; nocturnum. Addit initium alterius fore circuitus, ut aperiat mysterium animarum a caelo in terram uicissimq; remeantium. Appellat humanum genus non mortale solum, sed ut anime sua mala praesagiant, addit mortiferum, quasi dicat corporis uitam esse anime mortem. Pronunciat deinde et si ratio a principio in eligenda uita sit libera, postquam tamen elegerit, in hac quidem reicienda non amplius fore liberam, licet quandoq; libera futura sit in ea, qualiscunq; sit, aliter atq; aliter componenda uel temperanda. Si queras quare alie hominum anime uitas alias eligant, respondebunt dii speciales quasdam in animarum naturis differentias esse, alij individuales quidem atq; proprias, addentq; differentias illi multas ex superioris uita diuersitate deductas. Quod et Plotinus ualde confirmat, et sequentibus maxime consonat. Proinde anime eligentes uitam, simul demonem sortiuntur electe uite ducem. De hoc alibi multa diximus. Hic ita distingue. Deos Platonicos alios cogitant extra mundum mentes scilicet sciuntas a corpore tanquam intellectuales sphaeras, colentes deum unum tanquam ipsarum centrum firmissimum et stabilissimam unitatem. Alios mundanos appellant, uidelicet ultra diuinum cultum uolendis mundi sphaeris accommodatos. His demones subdunt, quasi ministros ad ea que uel in specie uel in sphaeris uel ex sphaeris fiunt, disponenda atq; componenda. Totidem igitur numerant genera demonum, quot in dijs mundanis demonum ducibus uires inueniuntur. At uero in quolibet mundano deo unitas ipsa suprema est substantie sue; qua diuinam refert unitatem. Post eam est intellectus, simul omnia contuens, per quem mentes representet angelicas. Item ratio per formas quadam progressionem discurrens, talium propria animarum. Praeterea imaginatio quadam eatenus per particulares congregiens formas, quatenus per uniuersales ratio ipsa progreditur. Deinceps natura sequitur uegetalis sphaera uiuifica simul et motrix. Secundum has quinque uires genera quinque demonum computantur. Quorum ex numero caelestes quidem demones deorum mundanorum unitatem accommodate sequuntur: etherici uero demones, id est ignei deorum eorundem intelligentiam: aerei demones rationem: aquei imaginationem: terreni uero naturam, quam in dijs appellauimus uegetalem. Sub his orphici, demones collocant subterraneos mundanorum deorum corpora infimo quodam ordine referentes, scelerumq; ultores. Quorum hic Plato mentionem fecisse uidetur. Si queras quales potissimum demones duces sint animarum in corpora descendendum, respondebitur non caelestes, non ignei. Hi enim tanquam sublimiores reducant animas, non deducunt. Item nec aquei, neque terreni. Hi enim tanquam infime generationis artifices, non tam ducunt in fatali itinere animam, quam in precipitia fati precipitant. Aerei ergo restant demones medij per media duces, qui rationis diuine comites humanam rationem in hoc itinere ducunt. Ex horum uero genere demonum dii alias ducunt animas, Saturnij quidem Saturnias, Martij uero Martias; alijq; similiter alias, accommodati potissimum singuli singulis, tum ex affectione animi propria, tum ex prouidentia factiq; communi, maxime uero secundum electe uite formam. Hoc deinceps uite duce subeunt iam anime tria fata, que solum ante conspexerant, uidelicet et ita statuente demone ordinis totius executore, et iam affectu corporeo gradatim preponderante. Deum post tres Parcas ad Parcarum transcunt matrem: Necessitatem ipsam scilicet, cuius iam experiuntur impulsus. Deinde sub uehementi estu ire animas, tria significare potest: scilicet corporis amoris ardorem crescere, simulq; curam et sollicitudinem augeri. Item per ignis sphaeram a caelo descendere. Praeterea caloris naturalis ministerium ad terrenum corpus uiuificandum. At quoniam nimia terrenorum cura, caelestia obliuioni mandantur, atque per obliuionem ex fertilitate sterilitas accidit, idcirco mox in Lethum, id est obliuiosum descendunt campum penitus sterilem. Et quia ob diligentem mortalium curam, negliguntur aeterna, unde et obliuio nascitur et iactura, et reminiscencie difficultas, inquit animas in campo Letho ad flumen Amelitam; id est negligentiae fundum usque descendere, ibiq; sub nocte recumbere, id est sub diuini luminis priuatione prosterui. Verum quid significat Amelite aquam nullo unquam uase contineri posse? Poetica haec quidem metaphora est, significans inferiorem materiam, que flumen dicitur, fluere per formas iugiter atque fluctuare. Item obliuionis uitium, quod est retinere nihil, sed statim effundere. Adde quod nullum extrinsecum sustentaculum seruat animam propria negligentia percuntem. Quod praeterea necesse sit ex obliuionis fluuiio bibere, patet, quoniam ita fieri ex natura propria, et communi fato et prouidentia est institutum. Bibere autem aut plus aquae aut minus, ex affectu ad corpus prouenit magis minus uel procliue: idemq; maioris minoris uel obliuionis est causa, siue potius maioris aut minoris ad reminiscenciam facultatis. Has utique passiones quodammodo experitur anima in corpore quodam aere crassiori composito in superiori campo, antequam terrene matris utero concludatur. A caelestibus enim corporibus ad terrena, non solum per elementum, sed per corpus aereum fit descensus. Subiungit animas in hoc aereo corpore ad mediam usque noctem dormire, ostendens mox sub terreno corpore non dimidiam iam, sed integram ignorantiae noctem fore. Somnus testatur et rationis impedimentum et iudicij falsitatem. Postremo animas, inquit, facti terreno insinuari sub tonitru quodam atque terrae motu, duabus ut puto de causis: tum indicans infelicibus au-

spicijs

spicijs hunc carcerem ingredi, tum ostendens tam celestem quam terrenum motum, & quidē uehementem, ad diuinam animam tam tetro carcere coercendam concurrere oportere. Profilire uero ad generationem animas stellarum iustar, ultra figuram poetica subinsinuat animas stellares esse quodammodo, & ad stellas deniq; redituras. Quod autem Plato de migratione animarū in corpora bestiarum tam ridiculam affert fabellam, ab anicularum fabulis nihilo discrepantem, profecto nos admonet, totum allegorice exponendum: uidelicet rationales animas, non in uitam bruti, sed brutam, id est quodammodo bruto similem uicissimq; demigrare. Quod quidem omnibus pene Platonice excepto Plotino maxime placuit. Idemq; Origenes in libris contra Celsum cōfirmare uidetur. Tu uero ne negligas morale præceptum, electionis recte peritiam cunctis rebus & artibus præponendam. Præterea tam multa de sphaerarum pulchritudine atq; potentia hic adducta fuisse, ut cogitemus iustitiam & premium in celo in gens consequaturam, & ad optimam uiuendi electionem magnopere conduceram. Verum dices iam magnanime Laurenti te hic à Marsilio Ficino cōmentarium accepisse potius quàm argumentum. Esto sane, operæ precium fuisse arbitror atq; fore, ut argumentum quidem promiserim, cōmentarium uero præstiterim.

DIALOGVS DECIMVS

DE IVSTO.

QV IDEM cogitanti mihi, inquā ego, de hac quam nuper uerbis condidimus ciuitate, cum alia permulta recte admodū statuisse uidemur, tum uel maxime, quæ de poetis sunt lata. Quæ nam ista? inquit. Ne uidelicet ulla poetis pars, quæ in imitatione consistit, recipiat. Præ cæteris enim nunc est perspicuum, ut mihi uideatur, nihil tale à nobis esse recipiendum, postquam singulæ seorsum animi distinctæ sunt species.

Quomodo istud ais? Ut apud uos dicam quod sentio (neq; enim uos me coram tragicis imitatoribusq; poetis alijs accusabitis) corruptela quædam mentis omnia hæc esse uidentur eorū, qui cum imitationes istas audiunt, medelam illam mentis non habent, qua potissimū quales hæc fabulæ sint, discernant. Quorsum ista? Dicendum quidē, & si amicitia quædam & reuerentiā à pueritia mihi erga Homerum contracta me detinet. Etenim insignium istorum omnium tragicorum dux & magister primus extitisse uidetur. At ueritati uirum non censeo præponendum. Quare quod institui, dicendū est.

Omnino. Audi igitur. Immo uero responde. Interroga. Nūquid explicare mihi potes omnino, quid imitatio sit? Neq; em̄ ego satis quid sit, intelligo. An igitur ego intelligam? Nihil id mirū esset. Nam sæpe contingit, ut qui hebetiore sunt acie, non nulla prius intueantur, quàm qui acutius cernunt. Est ut dicis. Cæterum te presente, nunquam auderē quod mihi uideatur, exprimere. Sed ipse uideris. Vis hinc exordia mur, solita illa nostra ratione cōsiderantes? Speciem unamquanq; ponere solemus de quibuslibet pluribus quibus idem nomen imponamus. An non intelligis? Intelligo equidē. Ponamus utiq; nunc quoduis è multis. Ut ecce, plures lecti sunt, atq; mēsa:

Quid nis? Ideæ tamē harum rerum duæ sunt. Vna lecti, mensæ est altera. Ita est.

Solemus autem dicere, supellectilis utriusq; artificem, sic opus suum absoluere si in ideam illam intueatur, unum quidem lectos, mensas alterum, quibus ipsi utimur, cæteraq; similiter. Nullus enim artifex ideam ipsam fabricat. Quo enim pacto? Nullo.

Vide præterea nunquid talem aliquem uoces artificem? Qualem? Qui facit omnia quotcunq; unusquisq; artifex eorum qui manibus operantur. Potentem narras uirum atq; mirabilem. Nondum integram eius uim expressi. Forte uero multo magis miraberis, si expressero. Nempe idem iste artifex, non solum omnia potest supellectilia fabricare, sed etiam quæcunq; ex terra nascuntur efficit, & animalia omnia atq; seipsum. Terram quoq; cœlum, ac deos, & quæcunq; in cœlo sunt, & sub terris apud inferos, peragit. Sophistam narras mirabilē. Diffidis? Dic obsecro, nunquid nullo modo huiusmodi artifex esse tibi uideat? uel quodam modo istorū omnium faber esse, quodam modo uero non esse? An nō aduertis hæc omnia te quodammodo efficere posse? Quis nam hic modus? Haud difficile, potes enim passim & celeriter omnia facere. Speculū accipe, passimq; circūferas. Solem protinus facies, & quæ in cœlo sunt, terram quam primū, ocyllime teipsum, & cætera pariter animalia, supellectilia, plātas, & quæcunq; nuper cōmemorauimus. Imagines istorū quidem, res ipsas minime. Op-
portune

portune, inquam ego, nimium respondisti. Talis utiq; faber est & ipse pictor. Nonne?

Est. At ipsum dices haudquaquam facere uera quae facit, quamquam & aliquo pacto pictor quoque lectum facit. An non? Facit quidem & iste, sed apparenter. Nonne dicebas quod lecti faber speciem quidem ipsam quam esse dicimus id quod lectus est non facit, sed lectum aliquem. Dicebam equidem. Si id quod est non facit, haud sane quod uere est facit, sed tale aliquid quale quod uere est, non tamen ipsum quod est reuera. Perfecte autem esse fabri, aut lectorum, aut aliorum artificiorum opus si quis dixerit, aberrabit. Non ut uideatur his qui in disputationibus hisce uersantur. Nihil mirum igitur, si & hoc ad ueritatem est tenue. Non certe. Vis in istis quoque inuestigemus qui imitator iste sit? Si placet.

Nonne tres hi lecti sunt? Vnus quidem in natura ipsa existens, quem deum dicemus, ut arbitror, effecisse. Num alium quenquam? Nullum. Alter quem faber conficit. Plane.

Tertius uero quem pictor. Nonne? Est. Pictor itaque, lecti faber, & deus, tres sunt, tribus lectorum speciebus praesidentes. Tres utique. Deus igitur siue quia uolebat, siue quia aliqua necessitas inerat, non plures, sed unum in natura ab ipso lectum fieri, ita solum ipsum unum fecit lectum, qui sane est id quod est lectus. Duo autem tales, aut plures, a deo neque tum geniti sunt, neque gignantur. Qua ratione? Quia si duos faceret solos, unus iterum cuius ambo haberent speciem, appareret: ipseque esset id quod lectus est, non autem duo illud essent. Scite. Hac cum intelligeret deus, uelletque uerus esse auctor ueri lecti, non autem lecti cuiusdam auctor quidam, unum duntaxat natura progenuit. Videtur. Vis ergo hunc, huius plantatorem uel tale aliquid appellemus? Par est, quandoquidem natura & hoc & alia omnia fecit. Fabrum uero, nonne lecti opificem? Et hoc. Num & pictorem quoque factorum huius operis & opificem? Nullo modo. At quomodo ad lectum habere hunc dices? Aptissime mihi dici posse uidetur, imitator eius cuius opifices illi dicuntur. Ergo imitatore uocas eum qui tertium a natura facit? Valde. Talis

utique erit & tragicus: siquidem est imitator, tertius quidam a rege & ueritate: similiterque alij omnes imitatores. Apparet. De imitatore quidem consensimus. Sed de pictore mihi dicas uelim, utrum ipsum unumquodque quod est in natura, imitari contendat, uel artificum opera. Artificum opera. Vtrum qualia sunt: uel qualia nobis apparent? Hoc praeterea mihi discernas. Quomodo id ais? Sic. lectus quidem siue ex obliquo, seu e regione cernatur, seu quouis alio modo, nunquid a seipso differt? Vel nihil differt: aliter uero uidetur dispositus aliter intuentibus, caeteraque similiter? Sic apparet quidem, differt autem nihil. Animaduerte & istud, quid in singulis intendit pictoris industria: utrum ut se habent res singulas imitari? An quod apparet potius, ut apparet? Imaginis appareris uel ueritatis potius imitatio? Apparentis imaginis. Procul igitur a uero est imitator: atque ut uidetur, propterea omnia potest facere, quia exiguum quiddam cuiusque attingit simulacrum. Quemadmodum pictor pinget nobis coriarium, fabrum, & opifices alios, cum nihil in artibus his intelligat: ueruntamen si peritus sit pictor, expresseritque fabri ipsius imaginem, quam procul ostendat, pueros dementesque homines ita decipiet, ut uerus esse faber illis appareat. Quid nunc? Caeterum, o amice, hoc in huiusmodi omnibus cogitandum. Quotiens aliquis nobis de hoc ipso nunciat, se uidelicet homini occurrisse in omnibus artibus erudito, perfectissimeque praeter caeteris intelligenti quaecumque alius quiuis intelligat: huic protinus respondendum, quod fatuus est, & in magum quendam praestigiatorem inciderit, cuius imitationibus sit deceptus: idcirco enim illum uisum sapientissimum quod ipse nequiuertit scientiam ab inscitia, & imitationem ab ipsa re discernere. Verissima loqueris. Nonne post hac tragœdiam discutere decet, ducesque ipsius Homerum: postquam a nonnullis accepimus, tragicos poetas artes omnes intelligere, humanaque omnia tam ad

uirtutem quam ad uitium pertinentia, necnon & diuina: porro poetam bonum oportere, si recte quae componit, sit tractaturus, eorum habere scientiam, aut nihil posse componere. Quare discernere debemus, utrum qui eos laudant, imitatoria poetarum industria decepti sint, eorumque opera dum aspiciunt, haud plane persentiant tertio gradu distare a ueritate, faciliaque factu esse uel homini ueritatis ignaro. Umbras quippe non res ueras faciunt. An forte non nihil dicant, ac reuera poetae boni intelligant ea de quibus uulgo bene loqui uidentur. Discernendum omnino. Siquis possit ambo perficere, & id quod in imitationem cadit, & eius simulacrum, nunquid eum putas in simulacris fingendis immo

Imitator

Tragici car-
puntur

raturum: idque opus sibi in uita tãquam optimum propositurum: Minime. Nempe si ueram eorum quæ imitatur, peritiã habeat, multo magis operibus ipsis quàm eorum imitationibus, ut reor, incumbet: conabiturque multa & præclara opera sui monimenta posteritati relinquere, satiusque censabit ut ipse ab alijs laudetur, quàm ut semper alienorum operum sit laudator. Ita equidem arbitror, neque enim æquus honor aut æquum emolumentum. Cæterum de alijs quidem rationem minime exigamus, Homerum aut alium quem uis poetarum interrogantes, si quis eorum medicus reuera fuerit, nõ solum uerborum ad medicum spectantium imitator, quosnam uel ueterum, uel nostrorum hominum sanos poeta reddiderit, quemadmodum Aesculapius, aut quos reliquerit artis medicine discipulos, quemadmodum ille filios. Sed neque ab eis de alijs artibus sciscitemur. mittamus enim reliqua. At uero de maximis illis præclarissimisque rebus quas tentat Homerus, bellis, castris, rebus publicis, & hominum disciplinis, par est ita eum interrogare, O dulcis Homere, si nõ es à ueritate tertius, fingis uel uirtutis imaginem, quem imitorem in superioribus definiuimus, sed es secundus, potesque narrare quæ studia homines uel meliores uel deteriores priuatim publiceque efficiant, dic obsecro, quænam ciuitas per te rectius disposita est: sicuti Lacedæmon per Lycurgum, perque alios multos multæ & paruæ ciuitates & amplæ. Cuius potissimum urbis homines legum te optimum prædicant conditorem, & beneficia in se tua commemorant: Charondam quidem Italia & Sicilia celebrant. Nos Solonem. Te uero quis prædicabit, & qualem? Nullus, ut arbitror, beneficia eius commemorat. Quin neque ipsi Homeri assertores testari hoc audent. Quod præcipue bellum Homeri temporibus ipso consultore uel duce feliciter expeditum commemoratur: Nallum. Præterea quæ uiri huius tanquam in his rebus sapientis inuenta ad officia uitæ & artis aptissima referuntur: ut Thaletis Milesij, & Anacharsis Scythæ. Nihil tale. Si minus publice, at saltem priuatim, quibusnam Homerus ipse dum uiueret, disciplinæ dux dicitur extitisse, qui & eius consuetudine delectati sint, & posteris Homericam aliquam rationem uitæ tradiderint: Quemadmodum & Pythagoras in hoc summa cum auctoritate uixit, & posteris etiam his temporibus uitam Pythagoream celebrantes, inter cæteros illustres habentur. Neque tale quid rursus de Homero narratur. Creophilus enim, ô Socrates, forsitan Homeri familiaris, disciplina etiam magis quàm nomine ridiculus apparebit, si quidem uera sunt, quæ de Homero narrantur. Dicitur enim negligentior in eum fuisse dum sub hoc ipso uiueret. Dicitur sanè. At enim ô Glaucò, si reuera poterat Homerus instruere homines, ac reddere meliores, utpote qui in his rebus non imitationis tantum esset, uerum etiam intelligentiæ compos, quur non multos sibi uendicauit amicos: quur non uiuens honoratus est: quur non amatus? Profecto Abderites Protagoras, & Prodicus Chius, alijque permulti possunt hominibus sui temporis suadere, priuatim singulos adeuntes, nunquam eos rem familiarem & publicam recte gubernaturos, nisi ipsi eos erudiant: & ob hanc sapientiam tam ardentè amantur, ut uix se ctatores eorum se contineant quin capite eos circumferant. Homerum autem uel Hesiodum, illorum temporum homines, si quidem poetæ illi quicquam iuuare eos ad uirtutem potuerunt, nunquid permisissent oberrare tam diu carmina passim decantantes? Quin potius magis hos quàm aurum complexi fuissent, induxissentque ad domesticum familiaremque conuictum: quem nisi impetrassent, sequuti fuissent passim, dum quantum satis erat, ipsdem studijs imbuti fuissent. Vera prorsus mihi loqui uideris, ô Socrates. Ponamus igitur omnes ab Homero incipientes poeticos homines, uirtutis imaginum imitatores esse, cæterorumque similiter quæcunque canunt, ueritatem uero nequaquam attingere. Sed ut paulo ante diximus, pictor uisibilem coriarij pinget imaginem, quum & ipse de coriaria nihil intelligat, & imago illa coriarius ipse appareat illis qui rem ipsam nequaquam intelligunt, sed à coloribus figurisque spectant. Prorsus. Haud secus poetam dicemus colores quosdam artium singularum nominibus uerbisque exprimere, quum ipse horum nihil intelligat, sed imitetur duntaxat, adeo ut his qui hæc à uerbis iudicant, bene dicere uideatur, siue de coriaria, uersu rhythmoque & harmonia, siue de re militari, aut de quibuslibet alijs dicat. Usque adeo natura quadam aures poetica ista demulcent. Arbitror autem nosse te qualia uideantur hæc opera poetarum, cum musicæ coloribus spoliata considerantur. Animaduertisti ne unquam? Animaduerti. Nõne perinde se habent ac facies eorum qui propter

propter adolescentiam formosi potius sunt, quàm pulchri: quales aspectu sunt postquam ipsos flos ipse destituit? Omnino. Age igitur & hoc animaduerte. Imitator, simulacri auctor, rem ipsam haudquaq̃ intelligit, sed apparentem rei ipsius imaginem. Ita est.

Ne imperfectum id relinquamus, sed quod satis est, contēplemur. Dicas. Pictor habenas pinget ac frenum. Plane. Faciet autem corarius, ærariusq̃ faber. Valde.

Nunquid intelliget pictor, quales esse debent habenæ, quale frenū? Vel neq̃ ipse quidem factor, siue erarius faber, siue corarius, sed solus ille, qui his uti scit, eques? Vera loqueris. An non circa omnia sic esse dicemus? Quomodo? Circa quodcunq̃ has esse tres artes, Utentem, facientem, & imitantem? Certe. Virtus igitur, pulchritudo, rectitudo cuiusq̃ instrumenti, animalis, & actionis, non ad aliud refertur quàm ad usum, cuius gratia unumquidq̃ est & factum, & genitum. Ita est. Necessè igitur eum qui utitur aliquo, peritissimum esse, & operis factori significare, qualia bona uel mala facit in usu eius quo utitur. Quemadmodum tibicen tibiærum fabro ostendit, quæ tibiæ ad usum aptissimæ sint, ordinatq̃ quales oporteat facere: ille autem ministrum se præbet. Quid nī? Nonne hic intelligens, de aptis & ineptis tibijs pronunciat alteri? Ille uero credens efficit? Plane. Circa idem igitur instrumentum, factor quidem rectam habet fidem de pulchritudine & prauitate, adhærens intelligenti, coactusq̃ ab intelligente audire: utens autem, scientiam. Prorsus. Imitator autem num habebit scientiam ex usu eorum quæ pingit, utrum pulchra sint & recta, uel contrā? Vel opinionem rectam, ex eo quod necessario intelligenti adhæreat, instruatq̃ ab eo qualia quæq̃ pingenda sint?

Neutrum. Ergo neq̃ intelliget, neq̃ recte opinabitur imitator, circa eorum quæ imitatur, pulchritudinem, contrarium ue? Non uidetur. Bellus erit in efficiēte imitator quod sapientiam attinet, in ijs quæ facit? Non multū. Veruntamen imitabitur, haud intelligens quo pacto unumquodq̃ uel recte habeat uel contrā. Sed ut apparet, quod credit multis ignarisq̃ esse pulchrum, hoc imitabitur. Quid enim aliud? Hæc sufficienter nobis asserta uidentur, imitatores scilicet nihil æstimatione dignum intelligere de his rebus, quas imitantur: sed esse iocum quendam imitationem potius quàm rem seriam: omnesq̃ eos qui tragicam poesim iambis heroicisq̃ carminibus tractant, imitatores uel præ cæteris esse. Et maxime quidem. Per Iouem, inquam ego. Imitatio autem hæc tertio gradu distat à ueritate. Nonne? Est ut dicis. Ad quale igitur eorum quæ in homine sunt, pertinet, quatenus uim habet eiusmodi? De quonam interrogas? De tali quodam. Magnitudo eadem eminus atq̃ cōminus conspecta non æqua uidetur. Non.

Eadem quoq̃ obliqua & recta in aqua nobis & extra aquam aspicientibus, cauac̃q̃ iterum & prominētia propter uisus circa colores errorem, uidentur. Omnisq̃ huiusmodi in anima nostra turbatio comperta est. Quam quidem naturæ nostræ debilitatem adumbrationis facultas, & præstigiorum ingeniositas, reliquaq̃ machinatio aggressa, nihil magicæ seductionis intentatum relinquunt. Vera loqueris. An non metiendi, numerandi, librandi disciplinæ aduersus hæc opportuna sunt homini adiumenta, ne id in nobis præualeat quod apparet maius uel minus, aut plus, aut grauius, sed numero, metro, lance deprehensum? Quid nī? Atqui hoc rationalis animi partis est officium. Huius ipsius. Hoc autem sæpe numero mentiente iudicanteq̃ maiora esse nonnulla uel minora alijs alia, uel æqualia, contraria simul circa eadem hæc nobis apparent. Sic accidit. An non aliàs diximus fieri non posse, ut eadem uī animæ simul & circa eadem contraria opinemur? Ac merito diximus. Vis igitur animæ quæ præter mensuram opinatur, haud eadem erit atq̃ illa, quæ cum mensura. Non certe. Sed enim quod mensuræ rationationisq̃ credit cōputationi, animi pars optima est. Nihil obstat. Quod ergo repugnat isti ignobilis aliqua nostri pars erit. Necessè. Istam cōfessionem exprimere uolens, supra dicebam quod pictura & omnis imitandi facultas procul ueritate posita suum opusexerceat: rursusq̃ cum aliqua nostri parte, prudentiæ prorsus experte, congregitur, & amicitiam contrahit: ad syncerum uerumq̃, nihil. Maxime. Vilis ergo imitandi facultas uili cuidam se commiscens, uilia procreat. Apparet. Vtrum talis est ea duntaxat quæ ad uisum spectat? An ea etiam quæ ad auditum? quam poesim uocamus. Probabile est hanc insuper esse talem. Ne igitur ei soli credamus quod ex pictura uerisimile nobis apparet, sed ad eam ipsam cogitationis naturam, cui sese accommodat poetica imi-

ratio, ueniamus, uideamusque num uile quiddam sit, an preciosum. Sic oportet. Hunc ergo in modum proponamus. Imitatur quidem poësis homines aut ui aliquid, aut sponte agentes, existimantesque ex actionibus uel bonum sibi aliquid esse uel malum, ideoque uel dolore affectos uel uoluptate. An aliud quicquam? Nihil aliud. Nunquid in his omnibus homo secum ipse consentit? Vel potius quemadmodum secundum uisum dissidet, ut narrauimus, deque eisdem contrarias in seipso simul habet opiniones, ita & in agendo secum ipse dissidet atque pugnat? At nunc mihi in mentem uenit, nihil esse de hoc nobis in presentia disceptandum. Nam in superiori disputatione de his satis unam conuenimus, animum uidelicet nostrum confessi multis & uarijs huiuscemodi contentionibus sibi eodem tempore aduersantibus agitari. Probe. Probe id quidem. Verum quod tunc a nobis est prætermisum, nunc mihi uidetur expediendum. Quale istud? Vir probus, menteque præditus tali, si filium amiserit aut aliquid aliud sibi charissimum, facilius quam cæteri feret, ut diximus. Plane. Nunc autem & id consideremus, utrum omnino non dolebit. Vel hoc quidem impossibile, dolorem uero quodammodo moderabitur. Hoc certe est uerius. Hoc mihi de ipso in presentia dicas, utrum hunc censeas dolori magis repugnaturum quando a similibus spectatur hominibus, uel quando solus est, aliorum consortio destitutus. Permultum interest, si in aliorum conspectu sit.

De uiro probos
ut dolorem toleret

Porro cum solus erit, multa dicet, quæ emittere coram alijs erubesceret. Multa faciet, quæ conspici ab alijs nunquam uellet. Est ita. Quod obstare iubet, ratio est & lex: quod autem ad dolores rapit, perturbatio. Vera loqueris. Cum homo circa idem simul contrarijs motibus agitur, necessario duo quædam illa esse dicimus. Proculdubio. Alterum quidem legi obtemperare paratum est, utcumque iniunxerit. Quo pacto?

Lex utique dicat optimum esse in aduersis, quam maxime fieri potest, quietem agere, neque conqueri: quod incertum sit, bonum ne id sit, an malum, quod accidit, tum quod nihil dolor ad sequentia conferat, neque ulla humanarum rerum magnipendenda sit, eique quod subito præsidio esse potest, dolor impedimento sit. Cui inquis? Consultare inquam circa ea quæ acciderunt, in primis oportet, & tanquam in talorum iactu, prout cecidit, quomocumque ratio melius rem habere dicat, negotia disponere. Neque uero siquid aduersi inciderit, prosternere nos debemus, atque ut pueri solent cum offendunt in lapidem, procidentes circa id quod læsit, eiulando moram trahere: sed animum assuefacere ut ad sanandum præsto adsit, & quicquid ægrotat, dimissis lamentationibus corrigat.

Opportunum hoc quidem est aduersus fortunæ ictus remedium. Quod sane optimum est, rationi huic libenter obtemperat. Constat. Quod uero ad perturbationis recordationem luctumque rapit, in eisque diutius detinet, irrationale est, languidum, formidolosum. Ita dicendum. Quod querulum est, imitationem plurimam ac uariam suscipit. Prudentem uero pacatumque morè semper sibi ipsi similem, neque facile possumus imitari: neque si imitemur, facile percipietur a turba, præsertim in theatrum uarijs ex gentibus confluyente, alieni namque affectus ipsis imitatio sit. Sic est omnino. Imitatio uero poetæ haud ad hoc intendit, ut huic animi naturæ suæ sapientia placeat, si uulgo sit placitura, sed querulum animi morem uariumque obseruat, qui imitatione facile possit effingi.

Patet. Merito igitur imitationem poeticam reprehendemus, piclorisque imitationi eandem prorsus esse dicemus. Primo quidem, quod utraque si ueritatem spectes uilia operantur. Deinde etiam quod parti animæ rationis experti similiter suffragantur, & optimam deserunt. Atque idcirco iure eam in ciuitate legitime gubernanda nequaquam recipimus, quoniam hanc animi partem suscitatur atque alit: quam dum corroborat, rationis compotem uim disperdit. Atque ut ille qui in ciuitate eos qui plurimum possunt improbos reddens, proderet ciuitatem, probos destrueret: ita & imitator poeta, peruersam in animum cuiusque rempublicam inducit, dum illi animi parti blanditur, quæ sine mente est, neque maiora minora uel discernit, sed eadem tum parua tum magna existimat, huicque simulacra fingit, a ueritate uehementer alienus. Longe quidem. Nondum quod maximum ex ea malum proueniat enarrauimus. Maximum quidem hoc existimandum est detrimentum, quod probos quoque uiros paucis admodum exceptis corrumpere possit. Cur non possit? siquidem id facit. Ausculta inquam, ac uide. Nonne & optimi quique nostrum cum audimus Homerum, aut alium quemuis tragicum, qui heroum aliquem

quem dolore afflictum, uociferantem, & querulis fortunam suam modulis deflentem, & pectora pugnis percutientem imitetur, delectamur quodammodo, inhiantesque ad illa sequimur ea, unaque afficimur, ac serio studiosisque illum ut poetam bonum laudamus, qui adeo nos uehementer moueat? Animaduerti. Quoties autem aliquem nostrum domesticus uerusque inuadit moeror, scis ut de contrario gloriemur: nempe si quo pacto quietem agere, & tolerare dolorem ualeamus: quasi hoc quidem uiri sit, mulieris illud quod antea laudabamus. Plane. Quam preclara haec laus: quin absurdum est, ut qui tale spectat utrum qualem esse se minime uellet, puderetque maxime, non abominetur, sed delectetur, laudet. Absurdum prorsus. Certe, si & hoc modo istud animaduerneris. Quo modo? Quod uidelicet id quod in proprijs calamitatibus ut cohibetur, prohibeturque in lachrymas fletusque erumpere, & naturae suae lachrymarum uisum indulgere, illud ipsum est quod poetae explent, cui penitus blandiuntur. Tunc certe & quod natura in nobis est optimum, utpote nec ratione nec usu sufficienter instructum, querulum istud desinit custodire, quasi alienas spectet perturbationes, nihilque sibi dedecori sit, si dum uir altus qui uirtute praestare se praedicat, immoderatus defleat, ipse eum laudet & misereatur. Quin oblectationem illam lucrari se putat, neque ulla ratione ex contemptu poesis illa carere se uellet. Pauci sane animaduertunt, ut arbitror, quod ex alienis in propria transferre aliquid necesse est; Nempe si in alienis erumnis flebile illud ingenium nutriueris, uehementiusque reddideris, in proprijs haud facile sistes. Vera nimium loqueris. Nonne eadem de risu est ratio? Quod enim ipse effusiori risu imitari erubescas, id cum in comedia uel priuata imitatione audis tanquam ridiculum libentissime auscultas & imitaris, idemque hic facis quod in imitatione flebili fieri diximus. Nam ingenium illud tuum ad risum pronius, quod ipse in te a risu ueritus scurrilitatis crimen continebas, hic iam resoluus in iocos, uehementioremque sensum reddis risus ipsius affectum, ut & proprijs in gestibus in risus ultra quam deceat differri incipias, & scurra ridiculus comediae iocis excitus euadas. Vehementer quidem. Idem quoque de ueneris & iracundia dicimus, deque omnibus animi cupiditatibus affectibusque, tristibus & iucundis, quos in omni actione insequi nos in superioribus diximus, & talia quaedam poeticam imitationem in nobis effingere: Nutrit enim ista, dum fouet atque irrigat, quae potius ariditate extenuanda sint: efficitque ut haec dominentur in nobis, quae subesse potius deceat, ut meliores beatioreque ex deterioribus & miserioribus euadamus. Haud aliter dicere possum. Siquando itaque Glauco Homeri laudatores offenderis, audierisque dicentes Homerum omnem Graciam erudisse, proque rerum humanarum gubernatione & disciplina poetam hunc ascendendum, & ad eius instituta omnem uitam instruendam, memento ferendos & amandos esse tanquam pro facultate sua optimos uiros, concedendumque Homerum apprime poeticum esse, tragicorumque praecipuum. Scito autem hymnos in deos & in optimos uiros laudationes duntaxat ex poesi in ciuitate admittere oportere. Si autem uoluptuosam musam in canticis & carminibus acceptaueris, uoluptas in ciuitate ac dolor, pro lege & pro illo quod semper optimum uisum est, ratione scilicet, dominabuntur. Vera loqueris. Haec itaque in eam sententiam dicta sint nobis, quod merito est ciuitate poesim quae talis sit, expulimus. Sic enim ratio cogebat. Id quoque adijcimus, ne rigiditatis nos rusticitatisque accuset, quia uetus quaedam extat inter poesim philosophiamque dissensio. Cuius certe contentiois argumentum dicta haec esse possunt quae subijcitur, aliaque permulta. Nempe, canis illa garrula ad aures domini latras. Et, magnus ille in demetrium uaniloquus. Et, turba superstitiosorum sapientium exuperans. Item, qui minuta & tenuia meditantur, paupertate premuntur. Atque alia innumerabilia similitudinis eius ueteris signa. Veruntamen id dicatur, quod uoluptatis ministra poesis, imitatioque, si quicquam ad eam rationem afferre possit, ut in ciuitate recte instituta accipi debeat, libenter accipiemus, ut eius oblectamentis fruamur. Ita enim nobis ipsi conscius sumus. Enim uero quod uerum uidetur, prodere nefas est. Nam & tu o amice, nonne ab ea mulceris praesertim Homerica. Valde. An non aequum est eam prodire in medium sese defendentem, uel cantilena, uel metro quouis alio. Omnino. Concedamus utique ipsius defensoribus quicquam poetae quidem non sunt, sed poetarum amici, ut absque carmine eam defendant, asserentes eam non modo iucundam sed utilem esse ad rempublicam & hominum uitam instituendam. Quam quidem defensionem aequo animo auscultabimus. lucro enim id nobis fore existimamus, si non suauis tan

tum uerumetiam utilis nobis appareat. Quid obstat, quin lucro id futurum sit? Alioquin ô dulcis amice quemadmodum qui quandoq; aliquid amauerunt, si deinde censeat amorē sibi illum inutilem fore, licet ægre amare desistant, desinunt tamen: ita & nos propter ingenitū nobis talis poësis amorē ex pulchrarū rerump. educatiōe, benigne quidem expectabimus, ut optima uerissimaq; appareat. Quousq; tamen rationē pro scripsa afferre non poterit, ita eam audiemus, ut oratiōe supra à nobis exposita nosmetipsos ueluti quædam incantatione aduersus pericula imminētia muniamus, cauētes ne delicijs amatorijs uulgiq; amoribus rursus irretiamur, illud quoq; sentiemus, nō ita esse huiusmodi poësi studendum, quasi uera sit aut seria: sed cauendum ab ea audienti cuiq; esse, interioriq; animi sui reipublicæ metuendū. Et quæ de poësi narrauimus, de ea prorsus existimāda. Consentio equidem. Ingens porrō, ô amice Glauco, ingens, neq; quantum uidetur, est certamen, bonum effici aut malum. Quamobrem neq; pecuniarū gratia, neq; honoris, neq; potentia, neq; poetici ullius oblectamenti, iustitiam cæterasq; uirtutes negligere decet.

Assentior ex his rationibus quæ narrauimus. arbitror autem & quemuis alium eadem confessurum. Atqui ingentia uirtutis præmia mercedesq; illi propositas, nequaquam narrauimus. Immensa dicis præmia, si qua maiora sunt his quæ retulimus. Quid magnum breui in tempore esse potest? Nempe omne hoc tempus à pueritia ad senectutis extremū, exiguum quiddam est ad uniuersum. Immo uero nihil. Immortalem uero rem censes breui hoc pro tempore quidem, pro uniuerso uero nequaquam debere esse sollicitam? Pro omni certe, sed quorsum hæc? An ignoras immortalem esse hominis animam, & ab interitu liberam? Tum repente conuersus in me Glauco, admiratusq; intulit. Per Iouem ignoro equidem. Tu uero nunquid ostendere potes? Certe, nisi iniurius esse uelim, puto autem & te id posse, Neq; id difficile. Mihi quidem difficile istud. Te uero libenter audirem, id quod negas esse difficile, declarantem. Audies iam, Dic.

Bonum aliquid uocas? & malum aliquid? Voco. Nunquid de his idem tibi quod & mihi uidetur? Quid? Malum puto omne quod dissoluit atq; corrumpit. Quod uero seruat & iuuat, bonum. Et ego. Bonum ne cuiq; aliquod, & aliquod malum esse dicis? Veluti oculis lippitudinem, & toti corpori morbum, frugibus eibisq; eruginem, lignis cariem & putredinem, æri ferroq; rubiginem, atq; ut dico, ferme in omnibus secundum naturam proprium cuiq; malum ac morbum? Equidem. Quotiens huiusmodi quicquam alicui accidit, deterius illud efficit, ac deniq; totum dissoluit & perdit?

Quid nisi? Proprium igitur cuiusq; malum, suaq; prauitas, quodlibet corrumpit. Ac nisi id corruerit, nihil aliud unquam corrumpet. Neq; enim quod bonum est, aliquid destruit: neq; rursus id quod nec bonum, nec malum. Quo enim pacto? Si quid igitur tale est, ut ei malum aliquod sit, quod ipsum deterius efficit, dissoluere tamen ipsum non ualet, certe ita naturaliter affectæ rei nullus esse potest interitus. Consentaneum est. Est ne aliquid quod animam prauam faciat? Et maxime quidem quæ commemorauimus, iniustitia, intemperantia, timiditas, & inscitia. An quicquam ex his animam perdit? Atqui animaduerte, ne decipiamur, existimantes iniquum & insanum hominem cum in flagitio deprehensus est, tunc ab iniustitia quæ animæ uitium est, corrumpti. Dic age. Nonne corpus proprium eius uitium morbus liquefacit, resoluit, eoq; dedit, ut non sit corpus? & quæ paulo ante diximus omnia, proprio malo quatenus inhæret, inquinante, esse desinunt? Nonne? Ita prorsus. Nunquid & animam eodem pacto iniustitia & reliqua prauitas cum inest sua ipsa præsentia dissipat & tabefacit, quousq; in mortem trahens à corpore separet? Nullo modo istud. At uero absurdum illud est, ut alienum uitium interimat aliquid, cui proprium uitium non præbet interitum. Præter rationem profecto. Attende, inquam ego, ô Glauco. Ex ipsa ciborum propria prauitate, qua uel uetustate corrupti, uel putridi, uel quouis alio pacto comparati dicuntur, corpus perire posse non arbitramur. Verum si ciborum uitium corpori proprium ipsius uitium intulerit, dicemus per illos corpus ab eius uitio, morbo scilicet, perdi. Corpus uero ipsum cum aliud sit, ciborum, quorum alia natura est, alieno defectu, nisi proprium defectum induxerit, dissipari posse nunquam existimabimus. Recte nimium loqueris. Eadem ratione, nisi corporis detrimentum ipsi animæ ipsius animæ proprium intulerit detrimentū, haudquaquam existimare debemus, ex alieno malo

*Demonstratio de
animi immor-
talitate*

absq;

absq̄ propria prauitate, animam interire, neq̄ alterius malo alterum dissipatur. Ira ratio monet. Aut igitur hæc redarguamus, quasi non recte dicatur. Aut quoad hæc integra permanent, neq̄ ex febre aut alio quouis morbo, neq̄ iugulatione, neq̄ etiam si quis corpus in minutissima quæq̄ discerpat, dissipari animam concedamus, prius quam ostenderit aliquis propter has corporis passiones animam ipsam iniquiorem prophaniorẽq̄ fieri. Quatenus autem alienum malum adest alteri, nec proprium cuiquam malum adhæret, corrumpi quicquam posse, minimè concedamus. At enim nemo id unquam ostendet, morientium animas propter mortem iniustiores effici. Si quis autem obijcere nobis audeat, quod deterior & iniustior fit qui moritur, ne cogatur immortales esse animas confiteri, oportere dicemus, si uera is dixerit, uiro iniusto letiferam iniustitiam esse, sicuti morbum, & ab hoc ipso perimente sua quadam natura, eos qui suscipiant, perimi: ocyus quidem illos qui maxime, serius contra qui minus: neq̄ fieri duntaxat, quod nunc fit, ut iniusti propter iniustitiam tunc demum moriantur, cum eos alij poenis afficiunt. Per Iouem haud grauisimũ quiddam malum iniustitia esse uidebitur, si erit uiro iniquo letifera. Malorũ siquidem liberatio erit. Arbitror autem contra esse omnino, ut & alios pro uiribus interficiat, & hominem sui participem, uiuacem maxime faciat, & apprime peruigilem: usque adeo longe abest ut ea sit letifera. Scite loqueris. Quando sua cuiq̄ prauitas suum cuiq̄ malum animam perdere nequit, nunquam malum ex alterius pernicio atq̄ ad aliud institutum ultra id cui proprie accidit, uel animam, uel aliud quicquam dissoluet. Nunquam, ut probabile est. Cum à nullo prorsus malo siue proprio siue alieno interimatur, patet eam semper esse, necessarium esse. Si semper esse, & immortalem existere. Necesse. Hoc igitur ita se habeat. Ac si ita se habet, animaduertas easdem semper animas fore. Neque enim pauciores unquam erunt, cum nulla prorsus intereat. Neq̄ rursus plures. Si enim immortalium quicquam plus efficiatur, ex mortali efficitur, eruntq̄ demum immortalia omnia. Vera loqueris. At uero id nequaquam existimamus, ratio nanq̄ prohibet. Neq̄ iterum arbitramur animam uerissima sui natura talem esse, ut uaria, dissimilis, atq̄ differens in seipsa sit. Quomodo istud ais? Haud facile est sempiternum esse quod ex pluribus constitutum est, neq̄ optimam compositionem est sortitum, ut nobis de anima nunc apparuit. Consentaneum est. Animam igitur immortalem esse & ratio præsens & alia præterea conuincere possunt. Siquis uero qualis ipsa reuera sit, inspicere cupit, haudquaquam intueri eam debet communionem corporis malisq̄ alijs inquinatam, quod ipsi nunc intuemur, sed qualis cum pura fuerit, diligenter ratione discernere. Vbi certe & multo pulchrior apparebit, & clarius cum talis erit, quid iustum sit, quid non, & reliqua quæ supra diximus, iudicabit. Nunc quidem uera de ipsa, qualis uidetur in præsentia, diximus. Non aliter uero eam spectauimus, quàm multi marinum inspiciant Glaucum. Illi siquidem nõ facile possunt Glauci antiquam considerare naturã, eo quod antiquæ corporis partes partim fractæ, partim contritæ sint, & ab undis penitus dissipatæ, aliaq̄ illi rursus inhæreant conchyliã, alga, lapides, ex quibus multo magis seræ præ se fert imaginem q̄ naturæ prioris uultum. Ita & animã nos semper aspiciunt malis innumeris inquinatam. Sed enim illuc oculos conuertere decet, o Glauco. Quo nam? Ad ipsius, inquam, philosophiam, & circa illam oportet animaduertere, quæ attingit animus, & quibuscum consuetudinem inire affectat & nititur, utpote qui cognatus sit diuino, immortalis, & sempiterno. Qualisq̄ præterea futurus est, siquando eiusmodi totus naturã sequatur, per hũc affectum nixumq̄ eductus ex pelago quo ad præsens mergit, nudusq̄ emergens excusso sabulo & ostreis, quæ ei nunc tanquam ex terra nutritio, terrena, lapidosa, & agrestia plurima inhærescunt, propter eam utiq̄ alimoniam, quam pleriq̄ beatam existimant. Tunc demum uerã naturã ipsius animi cõtemplabimur, agnoscemusq̄ utrũ uaria sit, an simplex, qualis ue sit omnis eius conditio. Nunc aut animi humana in uita affectus ac formas satis, ut arbitror, declarauimus. Prorsus quidem. Nonne cætera quidẽ in hac disputatione exposuimus? præmia uero ipsius & honores nequaquã attulimus, quemadmodum Homerum uos & Hesiodum adduxisse dicebatis: sed iustitiã ipsam ipsi animæ optimum præmiũ esse cõperimus, iusteq̄ agendum esse monstrauimus,

siue Gygis habeat annulū, siue etiā Plutonis galeam? Vera loqueris. Cæterū nūc quoq; præter hæc nulla inuidia prohibet, quo minus iustitiæ & uniuersę uirtuti ea præmia tribuamus, quæ ipsa animæ tam apud homines quā apud deos cōparat, tã uiuenti quā defuncto. Magnopere. Nunquid ergo restituitis mihi, quæ in sermone mutuatū estis? Quid maxime? Dedi equidē uobis, iustū uirū uideri iniustū, iniustumq; iustum. Vos enim petieratis. licet em̄ fieri nō posset, ut ista homines deosq; laterent, tamen cōcedi hoc disputatiōis gratia placuit, ut iustitia ipsa ad iniustitiā ipsam cōparata iudicaret. Non recordaris? Quid ni recorder? Postq; iudicium peractū est iam iterum postulo ut exponatis, quā iustitia mercedem à dñs & hominibus referat, ut & palmam ab opinione & manifesta existimatione reportet, qua cultores suos ipsa quoq; decorat, postq; aperte uisa est etiā ipsa sui præsentia beneficia nobis cōferre, neq; eos decipere, qui uere possident. Debita postulas. Primū quidē hoc mihi reddetis, quod qualis uterq; eorū sit, & iustus & iniustus, deos non latet. Reddemus. Si deos id non latet, hic quidē à deo amabit, ille odio habebit, id quod principio confessi sumus.

Est ita. Deorū autem amico omnia quoad fieri potest à dñs optima tribuuntur, nisi quid mali ex priori delicto, ei necessitate quadā immineat. Omnino. Sic itaq; de iusto uiro existimandū, siue paupertati, seu morbis, siue quibusuis alijs eorū quæ mala uidentur, obnoxius sit, huic demū uel uiuenti uel mortuo ad bonū aliquod ista conducere. Neq; enim à dñs unq; negligitur, quicumq; iustus euadere uirtutisq; officijs, quoad homini licet, deo similis fieri conabit. Decens est talem uirū simili non contemni.

De iniusto aut contra omnino est sentiendum. Vehementer. Apud deos igitur iusto uiro hæc dabitur palma. Sic arbitror. Apud homines aut nonne sic evenit, si uera fateri debemus? Callidi quidem homines & iniqui perinde faciunt ac cursores illi, qui ab inferioribus currunt bene, à superioribus minime. Nam primo celeriter exiliunt: tandem uero risum reportant, auribus demissis, & sine corona discedentes. Veri autem cursores ad finem perueniunt, adeptiq; præmiū coronantur. Viris iustis similiter idem, ut plurimū, accidit. Nempe in fine cuiusq; actionis consuetudinisq; & uitæ, probantur, muneraq; ab hominibus referunt. Magnopere. Sustinebis ne ut ego de his, quæ tu de iniustis, adducar? Dicam equidem. Iusti enim cum ad maturā ætatem peruenierint, ciuitatis muneribus pro arbitrio funguntur: matrimonia quibus cum uoluerint, & dando & accipiendo uicissim ineunt: ac summam quæcumq; de illis tu, ego nūc de his affirmo: rursusq; de iniustis hominibus assero. Pleriq; enim ipsorū quamuis ad tempus sua uitia celent: tandem in curriculi calce, quales sint deprehendunt: ridiculi prorsus euadunt: & in senio miseri à peregrinis & ciuibus obiurgant, uerberant, omnia patiuntur quæ tu aspera esse reuera dicebas. torquebunt enim & inurentur. porro quæcumq; ipse cōmemorabas, audire iterū ex me putato. Sed ut dicebā, uide an sis hæc toleraturus. Perferā equidem: dicis enim quæ decent. Hæc itaq; sunt præmia, merces & munera, quæ iusto uiro præter ea bona quæ ipsa in se iustitia cōtinet, à dñs & hominibus tribuunt. Egregia ualde hæc sunt & certa. At enim hæc & numero & magnitudine nihil sunt, si ad ea cōparentur, quæ utrunq; defunctum manent. Audienda uero & ista sunt: ut omnia sufficienter quæ utriq; conueniunt, cōprehendantur. Diccas uero, nō quidem ut iam nimis multa, sed tanq; libentissime audituro. Equidem tibi non Alcyni apologū, sed præstantissimi uiri Eri Armenij, genere Pamphylj, referabo. Qui cum occubisset in prælio, sublatis decimo die cadaueribus cæteris iam corruptis, integer quidē incorrupto corpore repertus fuit: domumq; delatus ut sepeliret, duodecima iam ab obitu die, dū pyræ impositus esset, reuixit: & quæ interim uiderat, retulit. Inquit ergo, postq; anima fuisset à corpore separata, unā cum pluribus quendā in locum dæmonū peruenisse. In quo terræ duos proximos uidit hiatus: duos item alios è conspectu superne in cœli regione cōspexit: inter hos uero hiatus iudices sedere: qui postq; animos iudicarūt, iustos quidē ad dextrā supra per cœlum ascendere iubēt, in aduersa ipsorū parte signa eorū quæ iudicauerint, suspendentes: iniustos contra, ad sinistrā infra, omnium quæ fecerant in uita, post tergū signa ferentes. Cum uero ad iudices ipse quoq; accessisset, illos aiebat respondisse: redire eū hominibus nunciū de his quæ illic uideat, oportere: iussisseq; illum audire & intueri quæcumq; eis in locis fierēt, diligenter

*Narratio Eri
qui reuixit*

diligenter. Viderat igitur illic per utranque coeli terraeque portam animas lata sententia abeuntes: per alias item duas, ex terra quidem ascendentes, animas puluere, squalore, macieque confectas: e caelo autem alias nitidas descendentes. Viderique inquit animas undique venientes tanquam longa peregrinatione fatigatas, libenter in prato quod ibi est, tanquam celebri in conuentu recumbere: ac se inuicem quaecumque mutuam notitiam habuerint, salutare: easque omnes, tam quae ex terra quam quae e caelo conuenissent, sese ultrò citroque de his quae suis in locis uiderint percontari. sibique uicissim ad singula respondere: has quidem dolentes ac flentes memoria malorum quae in praeterito sub terris itinere & perpeffa sunt & uiderunt. Esse autem iter illud mille annorum. Illas uero quae de caelo descenderant, narrare delicias, pulchritudinisque ingentis spectacula. Multa quidem illa referre, quae longo ordine recitabat, proluxa nimium narrationis, o Glauco. Summam uero hanc esse dixit. Quoscumque alijs iniurias intulisse constaret, poenas singillatim pro quolibet decies reddidisse, id est spatio annorum centum: quasi hanc uitae humanae sit meta: ut animae decuplam iniuriae darent poenam. Itaque si qui caedis multorum causa fuerint, ciuitatesque & exercitus prodiderint, uel homines in seruitutem egerint, uel alicuius alterius flagitij & sceleris conscij fuerint, in his omnibus pro quolibet facinore poenas decuplas pendere. Atque iterum si qui beneficia quaedam contulerint, iustitiamque & pietatem coluerint, eadem ratione praemia reportare. De his uero qui statim ac nati sunt decessere, aut breue tempus uixere, quaedam parum digna memoria recensebat. Erga deos autem & parentes pios uel impios, & homicidas qui caede manus proprias polluerunt, maioribus & praemijs & poenis affectos esse narrabat. Inquit enim se interfuisse, cum alium interrogaret quispiam, ubi nam Ardieus magnus esset. hic autem in quadam Pamphyliae ciuitate tyrannus fuerat, annis iam mille ab isto tempore exactis: qui senem patrem & maiorem natu fratrem occiderat: aliaque plura impia scelera perpetrauerat. Interrogatumque illum aiebat respondisse: Non uenit Ardieus, neque ueniet. O dirum spectaculum. Dum enim egressuri hiatum peteremus, caetera omnia perpessi, illum protinus uidimus aliosque cum eo, omnes ferme tyrannos: inter quos & priuatos nonnullos, qui magna scelera perpetrauerant: quos ascendere iam se propemodum ausos hiatus ille minime permittebat: sed horride mugiebat quotiens aliquis eorum qui uel insana biles essent, uel nondum purgati, egredi niteretur. Aderant igitur illic feroces quidam uiri aspectu ignei: qui cum mugitum subito perpendissent, hos seorsum rapiebant, Ardieum scilicet eiusque per similes: manibusque & pedibus & ceruice deuinctis, prosternebant eos, excarnificabantque: & secus uiam quandam ad exteriorem partem raptatos, tribulis lacerabant: praetereuntibus indicantes, quam illi ob causam talia paterentur, quod uel in Tartarum proijciendi agitantur. Vbi cum multa uariaque eos terreret, hic paupor uehementissime uexabat: cum in ascensu mugitus excitabatur: quo silente quisque libentissime ascendere uidebatur. Ac poenas quidem & supplicia huiusmodi recensebat: contra uero beneficia eiusmodi. Cum uero animae illae quibus de supra diximus, in prato dies septem requieverint, oportere eas dicebat octavo surgentes die illinc recedere: & quarto demum die ad locum aliquem peruenire: unde superne per totum coelum, atque terram extensam uideatur lumen tanquam columna erectum Iris simillimum, clarius tamen ac purius. In id unius diei itinere uenisse: uidisseque ibi medio in lumine extrema caelestium ligaminum e caelo tensa. Esse enim lumen istud caeli uinculum: quemadmodum trirremium succincturae. atque ita circumferentiam omnem esse contentam. Ex apicibus uero suspensum in Necesitatibus deum pensum: per quod omnes circuitus peragantur. Cuius fufus quidem & cuspis ex adamante: uerticulum uero ex hoc alijsque generibus mixtum. Cuius natura huiusmodi sit secundum figuram quidem, qualis apud nos cernitur. Animaduertendum tamen ex illius sermone, perinde se habere ac si uno quodam amplo concauoque uerticulo, & per totum sculpto, aliud minus simileque insertum iaceat: ita congruens, ut plerumque cadi, qui inuicem inferuntur: atque ita tertium & quartum: & alia quatuor. octo enim illa uerticula esse, insertos inuicem circulos, labia superne ostendentia: dorsum uero unius uerticuli continuum circa fufum efficientia. Fufum uero illum per medium octauum, perque totum esse traiectum. Primum igitur extimumque uerticulum labij circulum habere latissimum. Sexti autem secundum

Tertium

Tertium quarti. Quartum octavi. Quintum septimi. Quinti sextum. Tertij septimū. Octauum uero secundi. Primi item atq; maximi circulum uariū esse. Septimi lucidissimum. Octaui aut uerticuli circulum colorem à septimo irradiante suscipere. Secundi uero ac quinti similes inuicē, illis aliquantulo flauiores. Tertium sanē colorem candidissimū possidere. Quartū, subrubeum. Secundum uero sextū albedine superare. Ac fufum quidem totum uolutione simili circūferri; cum uero totū uoluatur, septem interiores circulos motu totius contrario tardius circūuerti. Ex his planē octauū moturapidissimo agitari, Secūdos uero alterum alteri consequenter: septimū, sextum & quintum. Tali uero tertium motu ferri, ut quartum circūuoluere uideatur. Quartū autem tertium, & quintum secundum. Fufum uero in necessitatis genibus circūuerti. Superne præterea cuilibet circulo hæere sirenem unā cum globo delatā, uocem unam tonū unum uidelicet emittentem. Vnam tamen harmoniā ex omnibus octo concinere. Alias autē tres Necessitatis filias æquali inuicem intervallo in throno sedere: parcas uestibus albis, capite coronato: Lachesim, Clotho, Atropon. Quæ ad sirenem harmoniam canant. Lachesis quidem præterita. Præsentia Clotho. Atropos uero futura. Et Clotho quidem cum matre simul intermissione quadam temporis, dextra manu tangentē fufi extimam circūferentiam circumagere. Atropon uero sinistra iterum interiores similiter. Lachesim deniq; uicissim utraq; manu utrinq; tangere. Illuc animas ergo cum uenerint, statim oportere ad Lachesim accedere: Vbi illico propheta aliquis primum singulas disponit in ordinem: postea cum ex genibus Lachesis sortes, & uitarū exempla susceperit, aliquod sublime tribunal ascendens sic fatur. Sic hæc Lachesis, ô uindictæ animæ, Necessitatis filia dicit: circuitus alterius initiū, mortalis ac letiferi generis, non uos dæmon fortieſ, sed uos dæmonē eligetis. Qui prior sortem cœperit, prior eligat uitam: cui necessario inhærebit. Virtus inuiolabilis ac libera. Quā prout honorabit quis, aut negliget, ita plus aut minus ex ea possidebit: Eligentis quidē culpa est omnis: deus autē extra culpā. Hæc fatus, sortes super oēs fundit: ex quibus quilibet eam rapit: quæ super ipsum ceciderit. Neq; licet cuipiā quotus ordine sit agnoscere, nisi cum ceperit. Tunc enim duntaxat quotus sit, sortitus intelligit. Posthæc item exēpla uitarū coram ipsis in paupertate disponit: multo plura quàm quæ hic ad præsens apparent. Esse uero hominum atq; omnium animalium uitas omniformes assererat. Tyrannides enim in illis extare: partim perpetuas, partim ad tempus: quæ medio in spatio corruant, in paupertatem delapsæ, exilium, & inopiam. Extare & præclarorum uirorum uitas, partim specie, decore, uiribus, certaminibusq; præstantium: partim maiorum profapia & uirtute, nobilitū. Et mulierum uitas eodem modo. Animæ uero ordinem & conditionem non inesse: eo quod necesse sit, ut aliā uitā eligens conditionis alterius efficiat. Cætera uero inuicem, partim diuitijs & paupertatibus esse cōmixta: partim morbis & sanitate: partim istorū mediū obtinere. Vbi profecto, ô Glauco, omne hominis consistit periculum. Quamobrem omni studio danda opera est: ut quisq; nostrum omiſsis cæteris disciplinis, hanc quærat, assequaturq; pro uiribus disciplinā: per quam & possit & sciatur uitam bonam à mala discernere: & quoad fieri potest ex omnibus eligere meliorem: animaduertens quæ nunc diximus omnia, quid cōiuncta inuicem uel diſiuncta ad uirtutē uitæ cōducant. Necnō intelligat quid pulchritudo cū paupertate uel diuitijs iuncta & quali cū habitu animæ, malū operat uel bonū: quid uel nobilitas ignobilitas uel uita priuata & imperiū: robur & imbecillitas: uelox ingeniū & tardū: cæteraq; huiusmodi quæ natura circa animā sunt & quæ acquirunt, inuicem copulata faciunt: ut ex his omnibus singulorū naturam ualeat considerare ad animæ naturā respiciens: & meliorem uitam à deteriori discernere: deteriolem eam appellans quæ iniustiolem animam efficit: potiolem autem, quæ iustiolem: reliqua uero contemnat. Vidimus enim & uiuenti & mortuo electionem hanc optimam esse. Cum hac igitur opinione instar adamantis firma atq; rata oportet ad inferos proficisci, ne quis illic diuitias malaq; huiusmodi admiretur: neue in tyrannides & alias huiusmodi actiones incidēs, multa & insanabilia scelera perpetret: ipseq; rursus deteriora perpetiat. Imò uero sciat mediā semper istorum omnium miſsis extremis uitam eligere: & in hac uita & in futura. Ita enim quisq; sit beatissimus. Enim uero qui tūc redijt illinc nuncijs, ostēdebat hoc pacto prophetam

phetam in edicto adiecisse: si quis postremus etiã accedit, eligat modo prudẽter, cõstanter uiuat, uita occurret expetẽda nõ mala. Primus ne oscitãter eligat, ultimus ne desperet. Cũ hæc dixisset, eum cui primo fors obuenerat, illico inquit properantẽ tyrannidẽ maximã elegisse: ac propter inscitiã auiditatemq; haud satis singula prius examinasse: & iccirco ignorauisse, quod in ea uita fato decretũ erat ut filios suos uoraret, aliaq; mala plurima sustineret. Postea uero ubi per otium electam uitã considerasset, eiulasse, electionẽ noxiam deplorantẽ, quod non cauisset quã propheta prædixerat, neq; seipsum tanquã malorũ causam damnantẽ, sed fortunã dæmonesq; & reliqua omnia potius quã seipsum. Fuisse uero illũ ex his qui de cœlo descenderãt, qui sane in superiori uita, in ciuitate aliqua moderata uixerat, uirtutemq; usu quodã, absq; philosophiẽ tamen studijs exercuerat. Neq; pauciores ex his qui ex alto cadũt, quã ex alijs, utpote malorũ ignaros decipi eligendo. Eorũ uero qui è terra uenerũt, plurimos quia & ipsi calamitatibus laborauerint, & laborantes alios uiderint, haud temere uitã eligere. Quam ob causam, a c etiã propter fortis fortunam, bonorũ malorumq; multis animis mutationẽ contingere. Porro si quis semper cũ in hanc uitam uenerit, sincere philosophetur, neq; electionis fors ultima ei contingat, eũ ex his quã illinc nunciantẽ apparet, non hic solũ felicẽ fore, sed & profectiõnẽ hinc illuc, regressiõnemq; huc iterũ haud sane terrenã & asperam subiturũ, sed lenem atq; cœlestem. Hoc quoq; consideratione dignũ spectaculum esse dicebat, quomodo singulã animã uitas singulas eligebãt. Miserabile quippe istud, ridiculũ, uisũq; mirũ, electionẽ scilicet secundum uitã prioris consuetudinẽ, ut plurimũ facientes. Animam enim inquit, quã olim Orphei fuerat uidisse, cygni uitam odio muliebris generis eligentẽ: nolentẽ uidelicet ex mulieribus à quibus occisus fuerat, nasci: Thamiris uero philomenã. Cygnũ etiã conspexisse ad humanã uitã electionem cõuersum, aliaq; musica animalia, ut consentaneũ est, similiter. Quandam etiã, cum oblata sortes essent, leonis elegisse uitam: hanc uero Aiakis Telamonij fuisse dicebat, detestantẽ homines quoties iudicij illius, ubi pro armis cũ Vlyxe cõtendit, in mentem uenisset. Post hunc Agamemnonis animã propter ærumnas, odio humani generis uitam aquilã ascuuisse. Atalantes autẽ animam, cui mediã quãdam fors contigerat, intuitã dixit quã maximis honoribus uir athleta afficiatur, continere se non potuisse quin uitam athletã eligeret. Animam deinde Epei Panopeensis ad artificiosẽ mulieris naturã protinus migrassẽ. Longe uero inter nouissimas ridiculosi Therfitis animã simiam induisse. Casu uero, Vlyssis animã sortẽ ultimam contigisse. Quocirca & ad eligendũ ultimam aduenisse dicebat. Præteritorum autẽ laborum memoria, ab ambitioe cessantem, diũq; prius quã eligeret circumeuntẽ, quãsisse priuati hominis minimeq; curiosi uitã. Eamq; uix tandem alicubi iacentẽ & ab alijs neglectam repperisse, dixisseq; non aliam se uitam electurã fuisse, etiã si sortem primã naçta esset: quare uitam illam libenter fuisse complexam. Ex feris item alijs in homines transire animas asserbat, & inuicem cõmutari: iniustas quidem in feras agrestes: iustas autem mansuetorũ animalium uitam capeßere, atq; omnes hunc in modum cõfici mixtiõnes. Cum uitas, omnes animã gradatim, ut fors dederat, elegissent, longo ordine ad Lachesim accessisse narrabat. Lachesim uero cuiq; dæmonẽ quem ceperat quãq;, ipsius uitã custodem præscripsisse, electorumq; operum executorẽ, hunc in primis ad Clotho animã ducere, & sub illius manu reuolutioneq; & uertigine fusi, approbare quam fortitus fortunã elegerat. Hãc ubi tetigit, mox hinc ad Atropõnentẽ, quẽ immutabilia stamina reddat. Illinc postea prope Neccessitatis thronũ adire: per quem cũ transferint omnes, sub uehementi calore & æstu in campũ Letheum proficisci, arboribus & omnibus quãcunq; terra nascuntur, penitus destitutũ. Recumbere igitur ipsas aduentante nocte iuxta Amelitam flumen dicebat: cuius aquã uas nullum contineat. Atq; ipsius aquã bibere aliquãtũm cuiq; necessariũ. Eos autem qui prudentiam ducem non habent, ultra quãm deceat bibere. Semper uero bibentẽ omnium obliuisci. Vbi uero ad mediã noctem dormierint, subito tonitru & terramotu excitos repente alium aliò sursum ad generationẽ confurgere stellarũ instar prosilientes. Se uero flumine ex illo potare prohibitum fuisse narrabat. Quomodo autẽ in corpus redierit, ignorare: sed cũ diluculo subito circũspiceret, se ipsum pyrã impositũ animaduertisse. Atq; ita ô Glaucõ seruata est fabula, neq; perijt, nosq;

nosq; seruabit pariter: si ipsi parebimus, & Letheum, id est obliuionis fluiuiū bene trāssimū, nullaq; macula animā inficiemus. Quamobrem si sermonibus meis obtēperabimus, immortalē fore animā arbitantes, talemq; ut & mala possit & bona omnia sustinere, uiam semper ad superiora ducentē sequemur, iustitiamq; cum prudentia omni ratione colemus: ut & nobis ipsis simus, & dijs amici, dum hanc ducimus uitā, & postquam uirtutis prēmia reportauerimus, tāquam potiti uictoria & triumphis, & hic, & in millenario annorum itinere, quo de diximus, feliciter habeamus.

COMPENDIUM MARSILII FICINI IN TIMAEVM.

DE SVBIECTO LIBRI. CAPVT I

VEMADMODVM in Parmenide cuncta diuinorum genera pro uiribus comprehendit, sic omnia in Timeo complectitur naturalia, & utrobique plurimum Pythagoricus est, sub persona Pythagorica disputans. Atq; in Parmenide quidem, Parmenidem & Zenonem Eleates Pythagoricos, qui de diuinis scripserant, imitatur. In Timeo autē, Timeum Locrum, Pythagoricum, qui librū de uniuersa natura composuit, sequitur. Ita tamen, ut his non eloquentiam solum adiungat, sed mysteria. Quoniam uero diuina quidem naturalium principia & exemplaria sunt: naturalia uero diuinorum effectus atq; imagines: iccirco & in Parmenide dum de diuinis agit, interim descendit ad naturalia: & in Timeo naturam tractans, surgit sepius in diuina. Neq; iniuria diuinitatem simul naturamq; copulat. Natura enim diuinitatis est instrumentum. Atq; ita uel de naturalibus agit diuine, quemadmodum Aristoteles, uel de diuinis naturaliter agit. Interferit quoq; mathematica tanquam utrorumq; media, diuinorum scilicet atq; naturalium. Quae uidelicet, per numeros quidem diuina, per mensuras uero significant naturalia. Sit ergo huius libri subiectum ipsa uniuersa natura, id est, seminaria quaedam & uinifica uirtus toti infusa mundo, animae quidem mundanae subdita, materiae uero praesidens, eodemq; ordine singula pariens, quo & anima ipsa concepit, tam diuinam suscipiens mentem, quam appetens bonum.

DE ORDINE LIBRI ET PARTIBVS EIVS. Cap. II

PA TEBIT autem naturam uniuersi ipsūq; uniuersum non ex se quidem consistere, sed ex superiori diuinaq; causa dependere. Patebit insuper quot in gradus natura distribuatur, caelestes, elementales, simplices, compositos, rationales, ratione carentes. Patebit totam sub luna generationē ad animal rationale quasi finem dominūq; referri. Multa praeterea de hoc ipso animali, tū ad animam, tum ad corpus spectantia tractabuntur. Multa quoq; de rebus quae a natura infra ratione animal componuntur. Et ut summatim dicā, de triplici mūdo tractabitur, scilicet de diuino caelestiq; & humano. Ostendetur quoq; omnium quae in mundo componuntur ipsūq; mundi, duo quaedam praecipua intrinsecus elementa esse, scilicet materiam atq; formam: tria uero extrinsecus esse principia, scilicet efficientem mūdi causam, & exemplarem atq; finalem. Et efficientem quidem esse diuinam potentiam, & intelligentiam atq; uoluntatem: Exemplarem uero ideas intelligentia diuina conceptas: Finalem deniq; bonum.

DE INTRODVCTIONE AD DIALOGVM. Cap. III

CAETERVM ut ad ipsam dispositionem dialogi ueniamus, Plato quinq; continuos disputationibus destinauerat dies. In primo quidem Socrates in Piræo unā cum Polemarcho, Glaucone, Adimantō, Thrasimacho Sophista de re publica disputauit. Secundo uero die in urbe recensuit eadem Timeo & Critia atq; Hermocrati, & quarto cuidam absq; nomine peregrino, forsitan Timei comiti. Tertio die horum epilogum faciunt. Quo quasi exordio mox factō Timeus disputauit de natura, praesentibus tribus, Socrate, Critia, Hermocrate. Quartus enim qui absq; nomine secunda interfuit narrationi, iam abest à tertia: non enim cuiuslibet est, secretioribus interesse. Quarto autem die orationem habuit Critias. Quintus deniq; nondum dies illuxit. Commodē admodum post diuinam apud homines reipublicam tum dispositionem, tum epilogum ad caelestem rem publicam huius exemplar in Timeo accessit ab ipso deo compositam: deinde ad mundi generisq; humani antiquitatem, & res miras à ueteribus strenue gestas.

ALLEGORIA HISTORIAE QVAE NARRATVR IN PROLOGO Cap. IIII

NARRAT autem inter dialogi huius exordia historiam de bello quodam inter Athenienses Atlanticosq; commisso. Hanc itaq; Crantor tempore primus Platonis interpres nudam absq; allegoriae historiam accipit. Quidam uero contra, tanquam solam allegoriam. Sed hos redarguunt probatissimi quiq; Platoniorum: affirmantes quidem historiam, quia Plato dixerit. Sermo futurus est ualde mirabilis

rabilis, sed omnino uerus. Sensum praeterea Platoni nihil usquam temere molienti allegoricum existimant exhibendum. Bellum illud igitur inter Athenienses atque Atlanticos imaginem praese ferre putant oppositionum quae in uniuerso sunt omnium. Bellum enim, id est oppositionem apud Heraclitum esse omnium patrem. Amelius quidem oppositionem adducit inter firmamentum, atque planetas: praesertim quoniam in Critia dicitur Atlanticam insulam in septem circulos fuisse diuisam. Origenes uero oppositionem superiorum demonum ad inferiores, atque uictoriam: illis potentia, his numero excedentibus. Numenius autem dissensionem excellentium animarum sequentium Palladem, aduersus alias animas generationem sub Neptuno sequentes. Porphyrius pugnam inter demones deducentes in generationem, et animas ad supera contendentes. Distinguit tripliciter demones: alios esse diuinos: alios esse secundum habitum diuinitatis quendam: quorum numerum particulares impleant animae sortem nocte demoniacam: alios esse malos et noxios animabus. Hos igitur demones infimos consistere cum animabus in ascensu semper atque descensu: praesertim occidentales demones, nam eam ab Aegyptijs plagam noxijs accommodari demonibus. Proinde Iamblichus, Syrianus, Proculus, his addunt oppositionem ipsam in uniuersis uigentem perpetuo, inter unum et multitudinem: terminum et infinitatem: idem et alterum, statum et motum: ex quibus sub primo omnia componuntur. Item ens, aut per se, aut non per se. Rursus essentia uel incorporea uel corporea, et incorporea quidem uel non declinat ad corporea, uel declinat. Corporea uero uel non caduca ut caelestis: uel caduca ut elementalis: Denique in caelo quidem oppositi inter se motus, et diuersae uirtutes. Sub caelo autem repugnantes inter se qualitates. Summatim uero horum omnium discrepantia per antiquum illud bellum significatur: et ubique superiora praestantioraque per Athenienses, alia per occidentales significantur. Eiusmodi uero allegoria disputationi Timei non mediocriter conuenit. Confirmatur etiam per ea quae in Critiam commentamur.

CASVS PHAETHONTIS. DILUUIA. INCENDIA.

Mincruae descriptio. Cap. V

IC iterum te admoneo ut memineris nouem annorum milia ab Eudoxo milia mensium computari. Item Phaethontem Solis filium fulminatū exussisse terram, significare apud quosdam uastam cometam natura solarem tandem dissolutā intollerabiles aestus concitauisse. Fortē etiā incendia quae narrat Moyses missa diuinitus. Vbi uero ad diluuium peruenit, memento ignem quidem omnium efficacissimum esse: aquam uero efficaciorē esse terra, et patibilem minus acre. Item ignem diuidere potenter atque penetrare: aquā undique ualde percutere. Ideo per duo haec elementa uastiores calamitates accidere. Adde et finale causam: quia uidelicet per exitium factum ab his duobus, sequitur maius bonum, id est fecundior rerum regeneratio quae per aeris pestes terraeque biatus. Ideo prouidentiam ad amplissimū exitium his duobus praecipue uti. Cui sic rotae caelestes inde recte obtemperant: ut quibus temporū interuallis exitium immo reformationem fore deus instituit, ipsae planetae omnes ad astra uel ignea uel aquea stellis quoque fixis ad idem conducentibus rite concurrant. Memineris praeterea Neptunum quidem prouidentiam naturalem, Palladem uero prouidentiam intellectualem significare: atque hanc ipsam Palladem à Platonicis describi, diuinitatem sapienter simul atque potenter tum caelestia exornantem, tum quae sub caelo fiunt edificantem: inter astra Arieti praecipue praesidentem: et equinoctialis circuli ducem: ubi potissimum uigere putant motricem uniuersi uirtutem. Mandatis memoriae aureum epigramma: quod Proculus in Aegyptiorum historijs legit Mincruae templis inscriptum. Ego sum quae sunt, quae erunt, et quae fuerunt. Velum meum reuclauit nemo. Quem ego fructum peperit sol est natus.

PRAECEPTA DE VOTIS ET PRECIBVS ELECTISSIMA

Cap. VI

BI uero Plato ad deum peruenit suppliciter adorandum: audi Porphyrium diuinas supplicationes ita probantem. Cum deus nobis prouideat, ac res nostrae possint aliter se habere, certe pro rerum nostrarum usu utiliter adoramus: uidelicet si boni simus. sic enim utpote similes facti deo propius coniungemur. In qua quidem coniunctione adorationis uis tota consistit. Nempe cum dei filij simus: sed ab eo quasi in exilio et carcere segregati: suppliciter adorare decet, quo hinc liberati reuertamur ad patrem. Alioquin similes eorum erimus, qui parentum patrocinijs sunt orbiati. Proficilo cum uniuersi partes simus, uniuerso proculdubio indigemus. Ipsa enim ad totum conuersio partibus salutem praestat. Siue igitur uirtutem sectaris adorandus est tibi qui totam uirtutem continet. Ipsum namque amare bonum, causa crit et tibi eius quod tibi expedit boni. Siue corporeū optas bonū, extat in uniuerso uirtus omnia continens corpora. Inde igitur prouenire necesse est partibus qui buiscunq; salutem. Compertū uero habemus excellentissimos quosque apud omnes gentes sapientia uiros diuinis potissimum uotis incubuisse: praecipue Indorū Brachmanas: Persarum magos: Graecorū theologos. Chaldaeos autē, et aliud quiddam adorauisse. Ipsam enim superorum uirtutem appellantes deum, uno hoc nomine uenerati sunt. Haec Porphyrius. Post hunc discipulū eius diuinum Iamblichum audiamus, hac in re in primis à Proculo comprobatū. Omnia ex deo ita sunt, ut nusquam uel minima quaeque deferatur à deo. Vbiq; enim diuina uiget unitas: per quam res

Ll queq;

quæq; consistunt: ac perpetuo quoddam intimoq; circulo ad deum ipsum à quo & in quo sunt mirabiliter reuoluntar, alioquin in nihilum repente prouerent. Ab unitate diuina omnia prodeunt; prodeuntiaq; unitatem quandam ipsis impressam retinent diuinae unitatis imaginem: qua reuocantur in illam, & reuocata perficiuntur. Hæc ipsa animas rapit ad uota, quibus unio cum deo nobis penitus impleatur. Quod si natura ex deo manans quasdam rebus quibusdam cõuenientes cum superis proprietates inseruit, per quas quodammodo ad superos sese uertant, ceu ad solem solaris, ad lunam uero lunaria: multo magis animarum pater rapientes ad se uires eis impressit. Quæ quidem in primis in diuina quadam unitate intellectu superiore, nec non in ipsa intellectuali reflexione sitæ uidentur. Ipsam uero nostram in deum restitutionem adoratio supplex hinc orta absolute consummat: diuinam in nos beneficentiam naturali trabens congruitate, copulans adoratores cum adorato, coaptans superiorum intelligentie uouentium preces: mouens uoluntatem eorum qui bona in se omnia cõplectuntur, ad bona nobis ad uotum impartienda, diuine persuasionis effectrix, nostra omnia in superiorum stabiliens firmitate. Ad uoti uero perfectionem quinque præcipua pertinent. Primum quidem est notio quædam eius quod adorandum est, & qua ratione colendum. Secundum uero a simulatione quædam uite nostre ad diuinam uitam, puritate, castitate, sanctimonia, disciplina, ordine proficiscens, diuinamq; captans beneuolentiam, & animas diuine largitioni subiiciens. Tertium est contactus aliquis: per quem essentiam diuinam sermè iam attingimus: & in ipsam summitate quadam anime uergimus. Quartum ingressio quædam in luminis diuini uestibulum. Quintum deniq; unio, unitatem anime propriam diuinae unitati insinuans penitus & cõnectens: unamq; iam actionem eandem anime deiq; conflans: adeo ut nec ultra nostri iuris, sed dei simus, splendore obruti & circumfusi diuino. Huius autem adorationis quæ absq; intermissione agenda est, supremus est finis, ut uidelicet conuersionem anime cum ipsa permanetione coniungat: & quicquid à diuina unitate processit, rursus idem firmiter restituat unitati: lumenq; nostrum superno lumine circumfundat. Sola igitur adoratio recta animas beatæ reddit patriæ. Sola sanctimonia est plena uirtus. Solus uir bonus, ut Plato scribit in legibus, deum decenter feliciterq; precatur. Sola cum superioris consuetudo beatos facit. Ab hac flagitiosi omnino sunt alieni: & tanquam profani à uotis & sacrificijs segregandi. Puri uero decenter ad supplicandum accedunt, ducentes uidelicet secum tres præcipue comites, fidem, ueritatem, & charitatem. quibus stipati spem honorum concipiant firmam, atq; extra cetera seque ipsos positi diuinae sciplos luci prorsus immergant. Frustra enim deum querit, qui non adhibet se solum soli immobilemq; stabili, & simplicem simplicissimo. Quemadmodum enim non possumus enti per non ens coniungi: sic neque unitati per multitudinem: & stabilitati per motum: & simplicitati per mixtionem: sed relabimur potius in oppositum. Hæc Iamblichus atq; Proculus. His addit magnus Theodorus: Siquis naturas rerum diligentius explorauerit, inuenturum non animas tantum atq; mentes, sed quodammodo omnia excepto primo adorare atq; uouere.

MUNDVM HABERE SVpra SE TRES CAVSAS: AC DEPENDERE à causa incorporea. Cap. VII

POST hæc autem actis precibus Timeus, quia mundum existimat esse factum, ideoq; ab alio factum, triplicem eius causam perscrutatur. primo quidem efficientem, id est diuinam mentem: secundo exemplarem, id est idearum seriem diuina mente conceptam: tertio finalem, id est, bonum. Mundum uero esse ab alio ex eo indicat, quod & si pro natura corporea perfectissimus est, tamen pro absoluta natura non est omnino perfectus: cum propter materiam patiatu informia uel deformia: propter dimensionem subeat uirtutis defectum, diuisionemq; expectet, si diuisor accesserit: propter compositionem dissolutioni sit obnoxius: ob partium repugnantiam machinetur malum: ob motum indigentiam præ se ferat, & priuationem patiatu admixtam: deniq; ob ipsum ex diuersis congressum uno quodam superiore indigeat connectente: qui perfectissime sit, quoniam ex seipso sit: quemadmodum mundus quia non est perfectissime, cognoscitur ex seipso non esse. Omnino autem omnia rerum compositarum genera reducuntur ad aliquid quod in eo genere non est compositum: sicut dimensiones ad signum, quod ex dimensionibus non componitur: numeri ad unitatem, quæ non fit ex numeris: elementa ad id quod ex elementis non misceatur: ergo & entium uniuersus ordo ad ens, quod non constat ex entibus. Id autem erit substantia accidentibus nullis admixta. Igitur neque quanta erit neque qualis: sed tota impartibilisq; substantia. Neque ex eo quod unicum & simplicissimum erit solum, minus habebit, quam quæ præter substantiam subeunt accidentia. Quæ enim in sequentibus accidentia sunt, in supremo debent esse substantia: & illa quidem optima. Quo uero plura addideris optimo: eo coges longius, ab ipsa optimitate discedere. Siquidem ex admixtione noua illic resultat qualitas, atque degenerans. Non solum ergo hic mundus quia omnino compositus est, sed etiam si quis est superior, & tamen aliquo pacto compositus, à superiori simplicitate dependet. Quæ etiam super eternitatem extat. à qua & in diuinis metibus integra sit eternitas: & in animalibus rationalibus eternitas mixta temporis: & in mundi spheris sempiternitas temporalis. In his autem quæ spherarum motu uirtuteq; fiunt, quædam portio temporis. Quæ igitur super animam cogitantur, semper quidem sunt, & nunquam fiunt. Ipsa uero & est & fit semper. Mundus est quidem nunquam, sed fit semper. Quæ in mundo gignuntur, sunt quoque nunquam, sed aliquando fiunt. Fieri quidem

quidem dicimus tēpore transigi. Quoniā uero perpetuo motu tēporēq; peragitur mundus, ideo semper fieri iudicatur. Quatenus uero sit, nondum est. itaq; dicitur esse nunquā. perinde ac si in torrente iugiter fiat restitaturq; imago montis, semper quidem in ipso fieri ducta, nunquā in esse consistens. Id uero inter animā & mundū differre Platonici putant: quod cælum non modo per actionem: sed etiam per essentiā continue fiat. Anima uero per actionē quidem fiat, per essentiā uero sit potius à deo, q̄ fiat à deo: & quoniam essentia impartibilis est, habeat uim quandam suiipsius quodammo do productricē, per quam edat in seipsa uitam propriā atq; motum: Cœlū uero undiq; pendeat aliunde. Summatim quemadmodū ab eodem scopulo, inter stagnum torrentemq; sito, assidue in stagno quidem est, in torrente uero sit imago, & euanesceus iugiter recreatur: sic à deo semper pendet utrunq;, sed aliter atq; aliter. Nam ab ipso anima quidem semper est, mundus uero sit semper. Sed ab alio principio rursus exordiamur.

IPSVM BONVM EST OMNIVM CAUSA MAGIS QVAM
sequentes cause, nec ullam habet cum cæteris proportionem. Cap. VIII

VNIuersum hoc à summo deo habere omnia, & actionē & uirtutem pariter, & essentiā Platonici omnes absq; cōtrouersia consitentur. Id enim à Platone ex omnibus eius libris accipiūt. Audiunt & idem in epistolis confirmantē. Vbi profecto ingenti cū mysterio tertios effectus in causam tertiam, secundos retulit in secundam: cunctos uero in unam omnium causam. Neq; dixit primos effectus in primam causam reducendos: ne pronuntiando duntaxat primos, suspicaremur eos solos à deo pendere, ne ue deū nominando causam primam, suspicaremur ipsum & cum cæteris causis in quodam genere conuenire, & cū effectibus in quadā dominationis proprietate cōgruere. Itaq; cuncta ab ipso procedere simul ostendit: & ipsum interca ab omni procedentiū cōmunionē esse pētitus absolutum. Idq; ob absolutam simplicitatē nominat ipsum unum: ob exuberantē uero beneficentiam, per quam & tanquam principiū producendo efficit omnia, & tanquam finis eadem perficit reducendo, nominat ipsum bonum. Putat autē quecunq; sunt, magis ab ipso q̄ à cæteris causis dependere. Siquidem ipsum in quouis opere & prius agit, & diutius, & uehementius q̄ reliquæ cause: & reliquæ quicquid sunt, eo faciente sunt: & quicquid agunt, eo ducente agunt. Ut autē ostenderet singula ab ipso magis quàm ab alijs causis emanare, ter replicauit ipsum omnium esse principium. Inquit enim. Circa omnium regem omnia. Item eius gratia omnia. Rursus ipse omnium causa. ut intelligeremus & cuncta maxime inde oriri: & deum esse cunctorum effectorem & exemplar & finem. Proinde unum ipsum, atq; bonum esse super essentiā omnem & intellectum, atq; esse causam utriusq;, in sexto Reipub. atq; in Parmenide & Sophista euidenter ostendit. Constat autem idem esse unum atq; bonum: ne si diuersa sint, duo cogantur esse principia summa. Principium profecto & simplicissimum esse debet & optimū. Nihil autem uel unitate simplicius, uel melius bonitate. Neq; etiam unitas melior bonitate, neq; bonitas unitate simplicior. Vnum ergo sunt ambo summusq; deus. Idq; totum super essentiā esse atq; mentem, satis in Theologia & alibi confirmauimus.

DE DEPENDENTIA MATERIÆ AB IPSO BONO: ET DE
actione mentis & anime in materiam: & de mundo intelligibili. Cap. IX

AB hoc utiq; uno bonoq; super omnem essentiā eminente Plato in Parmenide & Sophista omnes entium deducit gradus: tum eorum que uere sunt, id est, formarum separatarum: tum eorum que non uere sunt, id est, formarū matērie inherentiū: tum infimum matērie gradum. Qui usq; adeo non uere est, ut proximus ei sit, quod fingitur iam uere nō esse. Hanc utiq; materiam in Parmenide ab ipso bono in ultimo rerū gradu deductam, accipit in Timeo quasi iam genitam: & architecto mundi ad effectum mundani operis subditam. Sed nūquid deus mundi auctor, idem & matērie est effector? Respondebit hic Ammonij & Origenis schola, eundem esse. Et in Parmenide quidem tractari, quemadmodum matēria esse à deo accipit: in Timeo uero, qua ratione ab eodem accipit bene esse, prius autem quodammo modo esse quàm bene esse excogitari. Respondebit aliter cōmunis Platoniorum schola: non eundem esse deum, qui materiam facit: & qui format proxime. Immo materiam à summo quidem bono esse: ab intellectu uero formari: ab anima postremo moueri. Immo uero omnia hæc à primo: sed esse à primo tantum. Formari à primo per intellectum: moueri, & mouendo formari mobiliter, à primo per intellectum simul & animam. Perinde ac si fingamus figulum quendam, qui manu propria lutum faciat, factum per rotam formet: formando ligneo quodā distinguat pectine atq; figuret. Neq; utiq; dixerit uas à pectine atq; rota magis fieri quàm à figulo: quamuis à figulo per rotam fiat & pectine. Vniuersum hoc similiter ab ipso bono iudicant per intellectum quendam diuinum animamq; uniuersi procedere. Merito ab ipso mundum proxime fieri maxime unum, ab ipso bono maxime bonum. At quoniam uisibilis hic mundus ob multiplicem partium distantiam, qualitatum repugnantiam, effectuum diuersitatem, materialium deformitatē, neq; maxime unus est, neq; maxime bonus, ideo ante hunc existimant ab ipsa unitate bonitateq; diuina mundum alterum proxime emanare, & prout natura patitur quamsumillimum, non uisibilem quidem, sed intelligibilem, intellectualemq;, exemplariā omnium que in hoc gignuntur habentē. Quem quidem diuinū intellectum, nominant non ipsum

bonum, sed optimū boni filium. Quem si unius cum primo substantiæ esse intelligamus, Platonem christiane theologie magis conciliabimus. Sed ceteri Platonis interpretes reclamabunt.

SOL, LVX, LVMEN, SPLENDOR, CALOR, GENERATIO,
similiter unitas, bonitas, intellectus, anima, natura, corpus mundi, ima-
go mundorum superiorum. Cap. X

ANEAT ergo Christiana & Mosaica ueritas. Ac interim, si pluribus placet interpretum, forsā fuerit hæc uel Platonis opinio, uel Pythagoræ: Intelligibilem mundum inter uisibilem atq; ipsum bonum esse medium: imaginem quidem boni, exemplar uero corporci mundi: ita à bono pendentem, sicut lumen extra solem à luce intra solem. Præterea producentē ex se proxime mundi animam sicut & lumen fundit ex se splendorem: perq; animam singula quotidie generantem, sicut splendor per calorem corporea gignit. Quemadmodum igitur sex hi gradus ordine disponuntur: Primo qui dem ipsa solis substantia, deinde lux substantialis & intima: Tertio lumen inde manans: Quarto splendor resultans ex lumine: Quinto calor splendore succensus: Sexto generatio caloris flagrantia coalescens: ita sex alij digerantur. Primo quidem unitas, deinde bonitas: neque tamen re ipsa, duo hæc, sed ratione quodammodo distinguantur, eadem nanque diuinitas: & quia omnia supereminet, unitas: & quia per omnia rursus exuberat, bonitas appelletur. Hanc utique exuberandi uirtutem Plato in sexto de Repub. ideam appellat boni. In epistolis uero bonorum, boni quidem, id est sui ipsius, bonorum quoque quæ ab ipso proficiuntur. Tertio in gradu ponatur diuina quedam mens quasi lumen de luce manans, multiformesq;, ut ita loquar, ideas in se concipiens duplici quodam supernæ lucis, ideæq; unius diuinae fomento: non aliter quàm in lumine multi iam radij ex uno lucis radio deriuantur. Non solum uero in hac mente rerum comprehenduntur ideæ quasi fonte: sed & ad hanc multi mentium reducantur exercitus quasi ducem: ab eadem uidelicet diuina luce à qua & ipsa æque proficlientes. Totum uero id genus mundus superior nominatur: sed quantum ad mentes spectat sequentes, intellectualis mundus: quantum uero ad ducem intelligibilis. Sed ipsa quoque mens dux mentium, partim quidem intellectus, partim intelligibile nominatur. Intellectus quidem quæ rationibus rerum discernendis incumbit. Intelligibile uero, quæ rationes eiusmodi in suis continentur ideis. Idea denique boni non modo super intellectum: sed etiam super intelligibile regnat. Post archetypum hunc mundum quarto gradu sequatur corporei mundi anima: Mundus iam rationalis ex intellectuali mundo progenitus, quasi splendor ex lumine. Et sicut splendor iam motui permiscetur, sic anima immobilium idearum rationes mobili quodam pacto attingit atque percurrit. Quintus huic succedat gradus, ipsa uidelicet natura rerum, mundus iam seminarius, ex rationali animæ mundo, quasi calor splendore resultans. Sexto tandem gradu mundus hic corporeus collocetur, ex seminario ita proxime ductus, sicut rerum generatio ex calore. At si ceteris omisis aptius comparare uolueris, cogitabis in architecto quodam sapientissimo uim primo bonitatemq; naturalem. Deinde geometricum contemplatoremq; intellectu, communes rationes mensurarum habentem. Tertio rationem, ut aiunt, prædicam iam per rationes ipsas de artificio consultantem. Quarto imaginationem figuræ iam & modos conducen- tes operi effingentem. Quinto affectum. Sexto mouendi uirtutem. In eiusmodi uero comparationibus uidebis effectus multo magis ab antecedentibus fieri quàm sequentibus.

SINGVLI ORDINES AD SINGVLA CAPITA REDV-
cuntur, uniuersus ordo ad uniuersale caput, à quo omnia componuntur ex
actu & potentia. Cap. XI

NQVE uero latere nos debet propria rerū genera ad capita propria, uniuersum genus ad uniuersum caput oportere referri. Cuncta enim mūdi corpora ad corpus unū: Nature omnes ad unam quoq; naturam: Anime ad animam: Mentis ad mentem: ad bonum deniq; bona. & quia bona, ideo cuncta. Sic utiq; omnia conuersione quadam naturali bonum appetunt tanquam finem: quoniā ab ipso bono, cōmuni quadam processione tanquam principio prouenerunt: atq; adeo cuncta ipsum appetunt, ut materia infima appetat appetitu non infimo. Perpetuo siquidem in omnibus generandis ad ipsam boni uergit similitudinem: ut appareat hanc à bono pendere. A bono inquam potius, quàm à mente. Quippe cum mentis actio quæ per formas fit ideales, terminetur ad formas. Actio uero boni, utpote amplissima, ultra formas descendat etiam in materiam, efficiatq; bonorum auidam & capacem. Sed quam nunc uoco materiam, Plato in Philebo latiori nomine infinitudinem nuncupat, dicens ipsum bonum proxime infinitudinem ac terminum peperisse, statimq; inuicem miscuisse, atq; ex hac mixtione cuncta composuisse, id est ex potentia quadam formabili & accedente forma. Potentiam enim formabilem quasi ex se nondum definitam nec perfectam uocat infinitudinem. Formam uero huic adhibitā nominat terminū: quod uidelicet indefinitā potentiā definiat, & in specie iam optata perficiat. Ex his ergo duobus & intelligibilem mundū proxime à deo uolunt esse constatum: & sensibile deinde ab intelligibili ex eisdem uel similibus constitutum. Ita ut intellectus ille proximus mundi uisibilis architectus, materia acciperit ab ipso bono quodammodo

quod in modo spiritalem: sed iamiam sub se in dimensionem molis degenerantem informemq; & uacuum: ac si fors ex se moueatur, absq; ordine nutaturam: sed per idearum ordinem ab eodem bono susceptum, formauerit eam, redegeritq; in ordinem, antequam extra ordinem uagaretur. Praesertim cum animam ipsi rationalem in primis infuderit, motionis ordinatissime dominam. Non solum uero materiam per se informem fore, sed animam quoq; fore informem inquit, nisi deus utranq; formet. Quod uero est in materia corporalis species, id ratio est intelligentiaq; in anima: qua si caruerit, materiam inordinate mouebit. Quo autem id exprimeret, materiam considerauit in formam & animam rationalem: uiditq; motum inde sine ordine prouenturum.

MATERIAM NON FUISSE INORDINATAM ANTE mundum tempore, sed quadam ordinis ratione. Cap. XII

IX his omnibus colligere possumus materiam non esse equalem mundi fabrico: non esse ante mundum ullo temporis interuallo, licet origine quadam & ordine: non iactari inordinate ante ordinem, sed erraturam fuisse procul ab ordine, quantum in se est, nisi statim desuper ordinata fuisset. At ne quis hunc loquendi modum improbet in Platone fingente materiam ante mundum inordinate iactatam, audiat & Moscm ante mundi distinctionem dicentem terram fuisse inanem & incompositam, & superficiem abyssi tenebras extitisse. Mitto in praesentia poeticum chaos. Adducere iuuat in medium Philonem Iudeum similibus uerbis Moysis Genesim exponentem. Si quis causam quare uniuersum hoc creatum sit uelit exquirere, non errabit meo iudicio, si id existimabit quod quidam ex ueteribus protulit: bonum esse creatorem ipsum & genitorem, & autorem uniuersi: & bonitatis suae gratia nulli substantiae inuidisse, quae sua natura nihil boni haberet, & tamen fieri omnia posset. Erat enim sua ipsius natura inordinata, informis, inanimata, omnino uaria, incongrua, inconcinna, inconstans, apta quae in contrarium mutaretur, & optimarum rerum rationem susciperet, formae uidelicet animatiōis, similitudinis, congruitatis, concinnitatis: omnium deniq; rerum idae melioris. Item in secundo eiusdem libri uolumine. Cum, inquit, creator substantiam inordinatam & natura sua confusam in ordinem ex inordinatione, & in discretionem ex confusione traductam formare coepisset: Terram atq; aquam medio loco firmavit. Haec Philo. Proinde si gradus rerum sex in superioribus adductos consideraueris, perspicies forte quam similis sit Plato Moysi, sex diebus mundi Genesim absoluenti: q̄ similis & Pythagoras, probans senarium numerum Genesi nuptijsq; prorsus accommodari. unde & Gamon appellat: propterea quod partes suae iuxta posite ipsum gignant, similemque reddant genitum genitori.

DVPLEX OPINIO DE ORIGINE MUNDI Cap. XIII

SI QVIS interroget nunquid apud Platonem mundus fuerit sempiternus: Respondeo equidem in interpretibus Seuero & Attico, & Plutarcho, alijsq; ut Proclus narrat multis, non fuisse semper. Sed interpretantibus Crantore, Plotino, Porphyrio, Iamblichō, Proculo & plerisq; alijs, semper quidem fuisse, & fuisse semper à Deo, immo fluxisse. Deum enim semper esse aiunt. Mundum uero fieri semper, & fluere. Ac si initio temporis carentem consideraueris, ingenitum dici mundum: sin autem perpetuum à Deo eius effluxum, assidue genitum: neq; minus ex Deo pedere, si depederit pendeatq; semper, quam si aliquando coeperit dependere, uel desinat. Quemadmodum lumen non minus à sole ducit originem, neq; minus seruit soli, si semper quam si aliquando profluxerit, effluatq; à sole.

TRIPLEX CONIECTURA PLATONICAE OPINIONIS DE mundo, & quae sit certitudo sententiae Platonicae de mundo. Cap. XIII

AB T E R V M in rebus Platonice, uel coniectura incedimus, uel scientia. Quantum ad coniecturam spectat, ita & ipse loquitur, & sui disputant, ut opinionem eius de origine mundi in tria capita colligere liceat. Aut enim putauit materiam aliquando ex nihilo à deo creatam, simulq; formatam tempore. Quamuis in hoc opere quod componitur ex materia, secundum quendam productionis ordinem materia ipsa prius cogitetur fieri quam formari: & esse materiam prius quam esse formatam: atq; autem opus ex materia factum materia quae soleat ex qua fuerat opus conficiendum: Aut deum materiam non aliquando nouam peperisse, sed ab aeterno, similiterq; ornasse: quamuis inornata prius quam ornata fingatur. siquidem natura sua caret ordine: quem expectat ab alio. cumq; res quaelibet prius cogitetur secundum id quod est, quam secundum id quod accipit, merito seorsum ab ordine potest ipsa in se ordinis experte excogitari. Aut ut dixi, materiam semper à deo fuisse, atq; continere: sed non continue ordinatam, immo per temporum interualla: ita ut dei sit stabiliter ordinare: materiae uero ordinari mobiliter: accipiatq; temporalem ordinis sui temperationem non aliter quam à fabrico accipit horologium: peractisq; pro natura sua certis temporum interuallis amittat ordinem paulatim ac deniq; totum, redeatq; in Chaos: sed deus subito extremam confusionem minime tolerans in priorem dispositionem unico nutu retemperet, idq; fiat infinite uicissim, nunquam mutato Deo, infinite reformata materia. Haec tenus humana in Platonice praecesserit coniectura, Quantum uero habemus scientia, affirmamus Platonem nostrum affirmasse Mundum non

ex se existere, sed ex causa: non ex causa fortuita, sed ex certa: non ex naturali duntaxat causa, sed intellectuali: non ex intellectu per modum nature determinato, sed potius uoluntario: non uoluntate ex naturali quodam instinctu compulsa, sed libera. Nihil enim magis liberum quam quod per se est, & per se agit omnino: neque tamen contingente aliqua uoluntate. Nihil enim contingens, ubi idem est uoluntas atque necessitas. Nihil iterum uiolentum, ubi idem est uicissim necessitas & uoluntas. Ut autem id aperiret, non minus replicauit in fabricando mundo uoluntatis diuine quam intelligentie nomen. Atque addidit ipsam uoluntatem boni esse summam causam: & certissimam causarum. Quam ex eo ostendit liberam esse, quod sepe ait Deum architecti more consultauisse: atque de liberauisse de opere construendo. quibus in uerbis non ambigentem intelligi Deum uult, sed libere elegantem. Proinde mundanum opus non semel tantum processisse inquit à Deo, sed procedere seruariq; assidue. Quinctiam summa mundi numina unà cum mundo ex seipsis dissolubilia fore, nisi diuina uoluntate regantur. Satis ergo fuerit & id quidem quam maximum, talia de affirmante philosopho affirmasse. his enim concessis facile poteris Deum dicere quando providente & libera efficit uoluntate, mundum absque nouitate sui nouum composuisse. Ac si audieris non aliquando nouum, sed ab æuo potius edidisse: poteris maiestatem simul suam seruare Deo, cuius uoluntate, & hac quidem libera, mundus non minus eget, & pendet si eget pendetq; semper, quam si quandoque processerit. Quoniam uero Plato sepe ait, cæcenus de diuinis assuecuerandum, quatenus diuinis oraculis comprobetur: & nos sacris litteris potius quam coniecturis nostris assentire debemus.

MUNDVS BONI GRATIA PROCREATVS AD DIVINAE
rationis uerbiq; diuini similitudinem. Cap. XV

MUNDVM ergo fecit uoluntate, id est bonitate sua, tam uoluntarie quam naturaliter ob immensam fecunditatem exuberante. quæ primū quidem seipsa gaudet: ob idq; deinde sua hac delectatur imagine: ita tamē, ut non in hac imagine, sed in ipso exemplari, atq; principio delectationis huius constituat finem. Quoniam igitur bonitate fecit mundū: idcirco boni gratia fecit ipsum. nō enim ut esset, uiueret, intelligeret simpliciter, procreauit: sed ut & bene esset, uiueretq; & bonū intelligeret atq; cōpararet. Id illi Mosaico ualde consonat. Vidit deus hoc & illud esse bonum: & cuncta ualde bona. Et quia pulchritudo splendor est bonitatis, ideo subdit ab optimo Deo mundam esse pulcherrimum procreatū: temporalem quidem, sed ad æterni exemplaris imaginem. Dicit & sepe, quot species sunt in archetypo, id est principali mundo, id est intelligibiles atq; imitabiles, totidem rerum formas in hoc mundo disposuisse, atq; ita sibi similem effecisse: utpote qui intelligat ideas rerum non inter nubes, ut maledici quidam calumniantur: sed in mundani architecti mente consistere. Vbi uero ait in ipsa uita ideas esse, uaticinari uidetur euangelicum illud: Quod factum est in ipso uita erat. & ubi ait repetitq; sepe mundum diuina prouidentia cōstitutum, totam confirmat religionem. Quod quidem cum obseruasset Theophrastus tanquam in philosopho mirum, ait. Plato solus, uel certe maxime omnium, à diuina prouidentia rerum causas assignauit. Sed o Theophraste quacunq; id mente de Platone dicas, procul dubio confiteberis Platonem solum uel omnium maxime prouidentem esse atq; diuinum.

CVR MUNDVS SIT VNVS, ET SPHAERICVS,
& moueatur in spheram. Cap. XVI

STENDIT uero deinceps diuinū ipsum mundi exemplar: quod euangelista, sed diuiniore sensu diuinū appellat uerbum, esse unicum: quia quod contineat omnia, nihil relinquat extra seipsum: ideoq; sit necessario unicum. Sed de hoc ipso in Theologia diffusius. Cum autem mundus hic in cæteris quoad fieri potuit, mundum intellectumq; diuinum referat: adeo ut qui formas in hac materia conspiciat, quasi diuinum uultum contueatur in speculo: certe in ipsa etiam unitate omnium efficitrice atque seruatrice representat illum, ut architecti unius unum sit opus. Unus igitur dei unius est mundus. Profecto si posset architectus humanus dominari materie, postquam plura edificia effecisset, quorum quolibet in se sit unum, cuncta uno quodam tandem circumuallaret: deus autem potest omnino, cum sit materie dominus. Neque somnari licet mundos plures quasi pilas, alios extra alios. Sic enim diuinum opus dissipatum foret: atq; inter mundos spatia uacua forent. Probabilius existimabis, si quot orbis singis per uacuum sparsos, tot excogites sphaeras potius intra sphaeras, ut quolibet sphaera sit mundus in mundo: uniuersumq; opus unum sit, atque inuicem ordinatum: nihilq; uel uacuum, uel ordinis unionisq; expers reperiatur. Sit autem figura mundi spherica, sic enim est maxime uniformis capax, indissipabilis, agilis: atque ita nec aliter potest moles in mole, & sine uacuo collocari, & sine offensione moueri: id est, si non quadrata quadratis, aut circulis, sed orbis orbibus inserantur. Deniq; præcipua mundane huius sphaere causa est: quod & orbicularis est diuini mundi natura: quæ in seipsam intelligendo & amando reflectitur. Motionis uero spherice ratio est tum figura ipsa quæ motum recipit: tum mundane ipsius anime quæ mouet, intima per intellectuales species reuolutio.

EVR MVNDVS DIVIDATVR, VEL IN QVINQVE, VEL

in sex plagas: & quomodo ei conueniat septenarius, & numerus circularis: & quomodo distribuatur ad intelligibilis mundi similitudinem.

Cap. XVII

QUAMOBREM mundanae diuisioni non iniuria accommodantur numeri: in quibus radices primae sunt circularium numerorum: Quinarius uidelicet ex imparibus: ex paribus uero senarius. Dicimus autem numerum uiginti quinque: ex quinario in circuli morem multiplicari: quoniam ab eodem quodammodo redeatur in idem: dum quinquies quinque computantur uiginti quinque. Item simili circulo numerum centum uiginti quinque. Quinquies enim uiginti quinque, tot conficiunt. Eadem est ad triginta sex, itemque ad ducentos sexdecim, circularis senarij ratio. Sexies enim sex implet sex atque triginta. Item sexies triginta sex ducentos implet et sexdecim. Et si superiores numeros ratione ortus sui alios quadratos, alios oblongos nominant: tamen ratione casus atque finis nuncupant circulares. Itaque per quinarium et senarium radices primas circularium numerorum, mundi corpus circulare diuidimus. Primo quidem in partes quinque, scilicet ignem caelestem, ignem aethereum sub luna, aera, aquam, terram. Quae quidem diuisio in Epinomide comprobatur. Deinde distribuimus per senarium: ubi caelestem ignem in non erraticum diuidimus et erraticum. Quae partitio a Platone frequentius usurpatur. Verum sensibilis mundi distributionem ab ipsa exemplaris sui distributione commodius hunc in modum more Platónico deducemus. Excogitat quidem Deus in mundo penes ipsum intelligibili alteram quidem uim formabilem, alteram formatricem. Illam, ut dixi, infinitudine: hanc terminum Pythagorici et Platonici nominant. Excogitat et mutuam harum uirium mixtionem: intelligitque tertiam quandam ex hac mixtione formam protinus coalescere. Sed et hanc ipsam formam quasi triplicem animaduertit: habere enim non nihil infinitudinis: non nihil et termini: non nihil et proprii. Quo fit, ut post binarium numerum, infinitatis scilicet atque termini, ternarius euestigio surgat, addita his tertia forma. Surgat quoque quinarium, eiusmodi forma tripliciter distributa. Senarius denique nascitur, ubi mundi illius munus ad inferiora producenda porrigitur. Nascitur et septenarius, ubi mundus ille uelut imago refertur ad patrem. In quo quidem gradu septimo quasi die septimo coquiescat. Si uero reddideris singula singulis: animaduertes corporeum hunc mundum ab ipso superni mundi termino eum formam habere ignem: ab infinitudine uero eum materiam habere terram. A media uero illius forma humorem ignis terraeque conciliatorem: qui et conglutinet terram, natura propria dissipabilem: et nutrit ignem ex se facile resolubilem: et tria quaedam in seipso possideat: hinc quidem igneum: inde uero terraeum: sed non nihil in medio proprium purumque aereum: cum aliunde per sublime uergat ad ignem: aliunde per infimum uergat ad terram. Post hunc mundi quinarium fit senarius: si communem cunctorum excogitaueris formam. Fit iterum septenarius: si hanc ipsam mundi formam reformaueris exemplari; in quo quidem die septimo conquiescat.

QUARE SINT IN MVNDO PARTES DISTINCTAE, ET
quare contrariae, et de quatuor elementis. Cap. XVIII

NON solum uero distinctionem formarum, sed etiam repugnantiam uidemus in mundo. procedit enim a primo, et procedendo degenerat. Proccessio quidem distinctionem facit: degeneratio repugnantiam. Quinimmo diuisionis ipsius origo est fecunditas causae foras exuberantis, seque propagantis in amplum. procedente uero per gradus multos diuisione, in repugnantiam denique peruenitur: praefertim quum mundi materia ob imbecillitatem nequeat ita inuicem formas conciliare, ut mundus ille superior in seipso conciliat. Quo factum est ut Deus materiam dimensione protenderit, ut repugnaturas inter se formas hostitij diuersis exciperet. Denique quum et illa dicamus inter se contraria, quae in eodem genere maxime distant: et illa diuersa, quae inter se generibus separantur: ex eo quidem quod contraria sunt in mundo, apparet genus quodlibet species habere quamplurimas: ex eo autem quod diuersa, constat uniuersum genera possidere permulta. Quoniam uero et species omnes ad genera, et genera ad uniuersum, communemque eius formam denique reducuntur, concluditur, sicut superior mundus uniformis est atque omniformis, ita hunc omniformem esse atque uniformem. Conducit autem contraria elementorum colorumque: qualitas et figura, ad nouas formas quotidie generandas: conserente uidelicet motione. Siue enim unicum fuerit elementum, nihil utique generabitur: quod et Hippocrates asserit. Siue plura inter se similia, noui nihil efficitur: quod probat Heraclitus. Oportet tamen hunc mundum perpetua nouarum generatione formarum aeternam superioris omniformisque mundi actionem pro uiribus imitari. Esto itaque, ut poesis canit Empedoclis, contraria inter se clementia. Esto et inter contraria medium: quando contraria et maxime distant, et absque medio minime congruunt. At medium hoc in diuisibile esse nequit, alioquin per ipsum contraria non distabunt, habet ergo dimensionem. Sed qua parte alterum tangit, non tangit alterum. Et habet insuper per partem necessario mediam, per quam aequae discrepet ab extremis. Propterea Plato inter contraria semper media saltem interserit duo: quemadmodum ex uerbis eius euidenter apparet. Interferit et tertium: ubi ait, medium uim habere per quam non solum extremorum, sed suam quoque custodiat unionem, sed ponat manifeste duo, neque

enim nunc id contendimus : ceu inter ignem & terram, duo quedam : Acrem scilicet atque aquam. Opus autem esse duobus saltem medijs inter contraria omnino corpora : ostendit ex numeris atque dimensionibus, que naturalia corpora quodammodo anteccedunt.

NUMERI LINEARES, PLANI, SOLIDI. ET QVARE INTER PLANOS UNUM SUFFICIT MEDIUM : SED INTER SOLIDOS NON SATISFACIT. ET QUOMODO MATHEMATICAE RATIONES AD PHYSICAS REFERANTUR. Cap. XIX

TRIPLICES esse numeros apud Pythagoricos alibi declarauimus, Lineares, Planos, Solidos, Lineares quidem quos sola metitur unitas quasi punctum: ut Binarius, Ternarius, Quinarius, Septenarius atque similes. Planos autem qui multiplicatur ex numeris quasi lateribus. Ceu senarius ex bis tribus fit ter'ue duobus. Atqui ex planorum numero eos quadrangulos, & equilateres appellamus, qui ex numeri alicuius in seipsum ductu efficiuntur. Ceu quaternarius ex bis duobus, & nouenarius ex ter tribus: & sedecim ex quater quatuor. Inequilateres autem, qui ex ductu minoris numeri in maiorem: qualis fit senarius ex duorum in tria deductione. Dicimus & oblongos: qui ex ductu numeri admodum minoris, in numerum longe maiorem conficiuntur: qualis est denarius ex deductione duorum in quinque resultans. Siquidem ex bis quinque fit decem. Hunc si in decimo de Repub. appellauimus quodammodo linearem, intelligi uolebamus oblongum. Præter hos autem, eos solidos dicebamus: qui ex deductione atque reductione numeri alicuius in seipsum efficiuntur, instar molis solidæ in trinam quasi producti dimensionem: ut bis duo bis, octo. Ter tria ter, uigintiseptem. Quater quatuor quater, sexaginta quatuor. Accipe duos planorum primos: qui uidelicet à primis linearibus procreantur: ut puta hinc quidem quaternarium à binario: inde uero nouenarium à ternario procreatum. Hos sane planos duos, nouenarium scilicet atque quaternarium, poteris unico competenti medio inuicem deuincire: hoc est ternario. Quæ enim proportio est nouem ad sex, eadem sex erit ad quatuor, utrobique enim est proportio sesquialtera, siquidem nouem continet sex: & insuper alteram eius partem, id est ternarium. Similiter sex comprehendit quatuor, atque insuper binarium, alteram, id est dimidiam quaternarij partem. Senariū uero esse competens medium inde patet, quod ex utrisque componitur. Latus enim quaternarij quidem est binarius: nouenarij uero ternarius. Ex multiplicatione autem binarij in ternarium fit senarius. Similiter si acciperis ultra nouem alium quadratum scilicet sedecim: medius erit duodecim: qui ex lateribus horum nascitur. Latus enim nouenarij quidem tria: sedecim uero quatuor. At si tria ducas in quatuor, duodecim reportabis: qui horum medius pari utrumque ratione connectit, sesquialtera uidelicet ratione. Nam sedecim comprehendit duodecim, ac tertiam insuper eius partem. Similiter duodecim ultra nouem includit tertiam nouenarij portionem. Cernis itaque quod inquit Plato: planos numeros unico posse medio colligari. Accipe præterea numeros solidorum primos: eos inquam qui primi ex primis efficiuntur linearibus in se ductis atque reductis: hinc quidem octo à binario: inde uero uigintiseptem à ternario procreatum. Hos utique non poteris unico inuicem medio copulare: sed cogeris duo saltem accipere media, scilicet duodecim, atque decem & octo. Accipies enim duodecim ex bis duo ter: decem uero & octo ex ter tria bis: perque hos numeros conciliabis extremos sesquialtera ratione. Nempe uigintiseptem numerus, decem & octo complectitur: & alteram rursus eius partem, id est, nouem. Similiter decem & octo exuperat duodecim. Item duodecim equaliter excedit octo. Per hæc perspicuum est: solidos numeros pluribus semper quibus congrue copulentur, medijs indigere. Quod autem ex posuimus in numeris, idem possumus in dimensionibus, tum planis, tum solidis demonstrare, ostendentes inter plana comparabilia inuicem unum sepe sufficere medium: inter solida uero comparabilia, plura uera media esse ponenda. Quod quidem & prolixum nimis foret, & satis iam à Iamblichō, & Proculo, & Chalcidio est ostensum. Quoniam uero Plato mathematica hæc non propter seipsa quidem, sed propter naturalia hic accepit: his prætermisissis consideremus breuiter quæ potissimum nature mysteria per mathematicas imagines subintelligat. Principio quod in sacris literis legitur: Deum omnia in numero, mensura, pondere perfecisse, manifeste tangitur à Platone, numeros, mensuras, solida in mediū adducere. Per solida enim comprehendit & pondera, quæ etiam significat ubi post dimensiones commemorat uires inclinationum quasi ponderum causas. Per numeros quidem intelligi uult ipsas rerum naturalium species formasque substantiales: quas etiam Aristoteles numeris comparauit. Per mensuras autem certas instrumentalesque figuras, uel magnitudines speciebus certis accommodatas. Per solida denique atque uires, significat qualitates, & quæ cum molibus penitus protendantur, & præstant motionibus actionibusque momentum. Iudicant autem omnes in uniuerso, tum rerum species, tum specierum figuras magnitudinesque, tum qualitates, geometrica uicem et musica proportione compositas: ut qua ratione infumæ à melijs, eadem mediæ à superioribus excedantur. Item per numeros designat medium arithmeticum, quod numerorum per aritate consistit. Per dimensiones atque mensuras medium geometricum, quod in rationis proportionisque identitate locatur. Per pondera & uires, medium musicum: quod in portionis equalitate uel similitudine situm, uelocitatem, tarditatemque motionum, & acumen grauitatemque uocum uirtute comprehendit.

PRIMA DISCVSSIO, QVARE QVATERNARIVS ELE-
mentorum numerus mundo conueniat. Cap. XX

SED de his dibi latius. Iam uero ad partitionem mundanarum partium reuertamur, quo harmo-
nicam ipsarum compositionem conspicerere ualeamus. In superioribus quidem quinarium, & sena-
rium circulari mundi figuræ congruere dicebamus. Nunc insuper quaternarium eiusdem plenu-
dini dicimus conuenire. Profecto quaternarius primus implet omnem differentiam numerorū: pri-
mum parem ac primum imparem in se complectens. Implet & simplicem numerorū progressio-
nem, quando terminis quatuor explet denarium, uno, duobus, tribus, quatuor denarium perfecte consummans. Im-
plet processum quoq; dimensionum, terminis uidelicet quatuor assequens, signo, longitudine, latitudine atq; profun-
do. Implet musicam consonantiam. Nempe intra quaternarij limites dupla, tripla, quadrupla, sesquialtera, sesquiter-
tia, diapason, disdiapason, diapente, diatessaron, coercentur. Implet naturam ad quatuor usq; terminos proceden-
tem, substantia, quantitate, qualitate, motu. Implet deniq; uniuersum, siue quod in natura, siue quod supra naturam,
essentia, esse, uirtute, atque actione. Merito igitur Pythagorici quatrinitate plenitudinem mundani, tum corporis
tum animi designabant, eamq; iureiurando testabatur naturæ perpetuo fluentis fontem esse quadruplicem. Ex hoc
nimirum fonte manat quaternarius elementorū numerus. Hinc quadruplicitas in caelo quadruplex. Hinc sub caelo
tempora quatuor. Hinc sub tempore, quatuor humores, complexionones, affectus. Hinc super tempus quatuor uirtu-
tes surgunt. Hinc in eternitate quatuor exempla uirtutum.

SECUNDA AD IDEM PROBANDVM DISCVS-
SIO CAP. XXI

PRAETEREA nisi uererer partim prolixitatē, partim etiam nouitatem, recēscerem mira quæ-
dam Iamblichi & Syriani Proculiq; cōmenta, gradus quatuor super mundum supernum consti-
tuentium, scilicet unum, terminū, infinitudinem, mixtionem. Proinde supernum mundum, id est pri-
mam intelligibilem; mentem: post eam ponentiū mentem mundumq; partim intelligibile, partim
quoq; intellectualē: post hanc intellectualē simpliciter mentē atq; mundum. Quarto uero loco mentē
iam mundūq; animalē, sensibilis mundi ducē. Item supremā mentem et suspicere quatuor illa, unū scilicet terminūq;
& infinitatem atq; mixtionem, & habere suapte natura quatuor: uidelicet hinc quidem unitatem, inde uero essen-
tiam. Rursus unitatem essentialē, & essentialē uniformem, atq; omnes omnino rerum ideas quadruplicis similiter
naturæ participes. Item mentem ipsam intellectualē iouialēq; mundi opificem in fabricando mundo suspicere in
mentem intelligibilem atq; supremā uelut exemplar, & in bonum ueluti finem. Et qua ratione in mundo intelli gibi-
li, quod & ipsum ens ipsumq; uiuens nominat: principia & ideas suscipit naturæ quadruplicis, in quatuor similiter
plagas digerere mundum. Quarū prima à primo caelo, postq; cœlum per ignis spheram usq; ad aeris principium
protendatur: Secunda inde ad aerem usq; mediū: Tertia inde ad terram: Quarta uero sit terra: atq; huiusmodi par-
titioni quatuor in qualibet plaga respondeant exercitus rationalium habitantiū, decorum scilicet mundanorum, item
angelorum, deinde dæmonum, postremo particulariū animarum. Sed his ommissis ad institutū nostrum regrediamur.

TERTIA AD IDEM CONFIRMANDVM DIS-
CVSSIO CAP. XXII

QUATVOR apud metaphysicū sunt elementa, essentia, esse, uirtus & actio. Quatuor apud ma-
thematicum, signum, linea, planum atq; profundum. Quatuor apud physicum, seminaria naturæ
uirtus, pullulatio naturalis, & adulta forma atq; compositum. Redde uero singula singulis. Essen-
tiæ quidem signum atq; semen, ipsi uero esse lineam, pullulationēq; uirtuti planum atq; formam,
actioni profundum atq; compositum, & ubiq; extrema uelut solida duobus concilia medijs. Mani-
feste uero quod in mathematicis signū est, Plato in Phisicis uirtutem seminariam indiuiduamq; & stabilem esse pu-
tat. Quod autem in mathematicis linearis in longum productio: id in Phisicis germinantis formæ pullulationem,
ut ita loquar, existimat. Item quod ibi planum, hic proprie formā: ut enim planicies corpus terminat, ita forma ma-
teriam. deniq; quod ibi profundum, hic est compositū: compositum inquam duplex, tum formale, id est ex pluribus
formis complexio quædam spheræ solidæ similis, tum materiale, id est, ex forma atq; materia, cubo similior. Quod
ergo ait inter duo plana unum sufficere medium, intellige inter duas formas medium unicum satisfacere, id est for-
male. Formæ enim cum formis deinceps ubi per extrema sui sese contingunt, uno quodam formali medio congruunt,
utrinq; partim quidem conueniente, partim etiam differente. At uero quod inquit, solida solidis medio duplici co-
pulari, significat inter composita naturalia duo diuersæ naturæ gemina media interponi. Quorum alterum quidem
formale sit, alterum uero materiale. In quolibet enim composito, hinc principalis forma, inde accommodatum formæ
subiectum consideratur. Hinc efficitur, ut inter diuersa composita consurgat discrepantia duplex: altera quidem ma-
gis ratione formæ, altera uero magis ratione subiecti.

QVART

QUARTA AD IDEM DISCVSSIO, ET DE VIRIBVS
proportionibusq; elementorum, Cap. XXIII

ADEM hæc alia insuper ratione corroborantur, si à quatrinitatib. modo descriptis, ad quatrinitatem sphaerae descendas. In hac utiq; consideratur & natura medij, consideratur & natura circūferentiae longissime inter se distantes tam proprietate q̄ situ. Cōsideratur insuper hinc quidem spatium, quatenus propria uirtus centri porrigitur: inde uero spatium, quatenus propria magis circūferentiae uis protenditur. Hinc quatuor cōputantur plage mūdi, & quatuor similiter elemēta,

	A substantia,	A uirtute,	Ab actione.	Alia positio earundem.
Ignis,	subtilis,	acutus,	mobilis.	Ignis, acutus, subtilis, mobilis.
Aer,	subtilis,	obtusus,	mobilis.	Aer, obtusus, subtilis, mobilis.
Aqua,	crassa,	obtusa,	mobilis.	Aqua, obtusa, crassa, mobilis.
Terra.	crassa,	obtusa,	immobilis.	Terra, obtusa, crassa, immobilis.

Quorum quod in circumferentia ponitur naturam eius sequens, amplissimum est, ideoq; omnium subtilissimum per substantiam, per uirtutem uero acutissimum, penetrationiq; aptissimum, per actionem deniq; promptissimum est ad motum. Quod autem situm est in medio, naturam quoq; sequens medij, angustissimum est, & densissimum per substantiam, per uirtutem uero obtusum, per actionem deniq; ad motum est ineptissimum. Media uero duo medio in his modo se habent. Proinde sicut maxime distant in sphaera ambitus atq; centrum, ita per situm & naturam ignis terraq; plurimum discrepant. Ille enim ita petit ambitum, ut nunquam naturaliter medium: hæc ita centrum, ut nunquam naturaliter ambitum. Aer uero interdum descendit, si uidelicet in sublimi ignis regione ponatur. Aqua etiam ascendit, si sub terram cohibeatur. Quemadmodum uero in igne & terra tria considerantur, scilicet substantia, uirtus, actio: sic & tres potissimum proprietates, uidelicet in igne quidem per substantiam crassitudo, per uirtutem acumen, per actionem mobilitas. In terra uero opposita, per substantiam crassitudo, per uirtutem obtusitas, per actionem immobilitas. Dicuntur autem horum naturæ apud Platonem solidae, quia instar dimensionis trinae, trinas possident qualitates: quod si duntaxat haberent planorum instar, unum sufficeret medium: quod uidelicet in qualitate quidem una congrueret cum extremis, in altera uero differret. At quoniam tres inuicem oppositas habent duobus, ut uinciantur, oportus est medijs: quorum utrumque cum proximo quidem, tum extremo, tum medio duplici conueniat qualitate, in unum discrepet: cum remoto uero extremo, in una quidem congruat, sed differat in duobus. Sic utiq; ignem sequitur aer, in subtilitate & mobilitate igni persimilis: sed quadam uirtutis obtusitate dissimilis: in qua etiam unica quodammodo cum terra consentit: cum aqua uero duobus, scilicet obtusitate atq; mobilitate. Aqua sequitur aerem in duobus his acri similis: sed una similis igni, scilicet mobilitate duntaxat: at dissimilis igni duobus, crassitudine obtusitateq; simul: dissimilis terræ mobilitate quadam, sed crassitudine obtusitateq; similis. Profecto quod ignis ad terram analogia quadam, id est rationis similitudine atq; proportionem comparabilis sit, apparet. Quemadmodum enim se habet subtilitas ignis ad terram crassitudinem: sic ignis acumen ad obtusitatem terræ: sic iterum ad immobilitatem terræ mobilitas ignis. Quod etiam comparabilis sit, sed potiori aliqua ratione, ignis ad aerem: aer ad aquam: aqua ad terram: ex consensione qualitatum est manifestum. Videtur autem elementi proximi quidem ad proximum conuenientia ad discrepantiam esse dupla: ad remotum uero contrà, dupla esse ad conuenientiam discrepantia. Videtur ignis aere duplo subtilior, triplo mobilior, quadruplo uero acutior. Item aer aqua acutior duplo, triplo mobilior, quadruplo esse subtilior. Rursus aqua quàm terra acutior duplo, triplo subtilior, quadruplo ad motum esse paratior. Procedere uero inter cognata ad quadruplam usq; proportionem duntaxat apud musicos est cōcessum. Longiori enim progressionem aures offenduntur. Quinetiam in his perfecte rationes musicae continentur. In his utiq; per tres qualitates quasi per trinas dimensiones, & solida quadam, ter quoq; solideq; ad solida usq; procedimus. Nam per duplam quarto gradu ad octo peruenimus: qui primus est solidus. Item per triplas quarto similiter gradu ad uigintiseptem: qui solidus est secundus. Rursus per quadruplas rationes, quarto deniq; loco ad sexaginta quatuor, qui tertium inter solidos numeros obtinet locum, octo enim à binario solide, id est, ter accepto, siue ducto: uigintiseptem à ternario ducto ter: sexaginta quatuor à quaternario similiter in seipsum ter multiplicato creatur. Ceterum ut notius sit quanta apud Platonem congruitas mathematicis inest ad physica, repetenda sunt duo illa primorum media solidorum. Posuimus enim inter octo atq; uigintiseptem, competentia media duo, uidelicet duodecim atq; decem et octo. Duodecim quidem numerus, tum ex octo, tum ex uigintiseptem nascitur. Latus siquidem ex quo multiplicatur octo, binarius est: Latus autem ex quo uigintiseptem, est ternarius. sed ex binario atque ternario ita fit duodenarius, si egeris bis duo ter: ubi duodenarius oriens duo ab octonario accipit latera: unum uero à uigintiseptem. Item ex binario atque ternario ita fit decem & octo, si egeris ter tria bis: ubi decem & octo numerus nascens, ab octonario quidem remoto latus accipit unum, ubi dicitur bis: sed à numero uigintiseptem latera duo, ubi ter tria. Similiter elemēta duo inter ignem terramq; media, dum ex extremis cōtemperantur, interim à proximo quidem naturas reportant geminas: à remoto uero unicam mutuantur.

QVOD

QUOD TOTVS MVNDVS EX QVATVOR COMPO-
 tur elementis: & quomodo haec alia ratione sunt in caelo: aliter infra lunam, Cap. XXIII

EX HIS quatuor elementis geometrica & musica inuicem ratione coniunctis, uniuersum mundum esse compositum Pythagorici Platoniciq; omnes existimant: ita tamen, ut consonantia horum in caelo nullam unquam dissonantiam patiatur: sub caelo autem, dissonantia quaedam alicubi oriri uideatur interdum: sed statim per superiorum concentum in formam consonantem mirabiliter rediguntur. Esse utiq; elementa haec sub luna, nemo negabit. Esse uero in caelo, physici nonnulli negabunt. Sed isti audiant metaphysicos precor, probantes elementa per ideas suas esse in ipso mundi opifice: esse inde in anima mundi per rationes suas: esse in natura per semina. Ergo & in caelo per uirtutes: & sub caelo per formas. Quo enim pacto à causis caelo superioribus elementorum natura transiunt infra caelum: & ibi quidem protinus naturae, nisi uirtutes horum moderatrices caelo interim infundantur? Quinimo sicut agricola quidem non regit architectum, quoniam architecturae nullas continet rationes: geometra uero has possidens, regit illum: sic & caelum nisi elementorum elementaliumq; comprehendat uires, haec gubernabit nunquam: gubernans uero complectitur: immo complectendo gubernat. Audiant & astronomos tam in signis quam in planetis naturas designantes elementorum, & effectum probantes. Audiant deniq; sacras literas ponentes saepe in caelis aquas: ponentes terram quoque uiuentium. Quod si duo haec ibi caelestium dissimiliora ponuntur: multo magis ignis & aer caelestium similiores ibidem à sacris literis collocantur. Respondebunt ut arbitror, aliqui: uires illic quidem elementorum excellentissimas per modum cause ponendas esse: in sphaeris autem elementorum sub luna naturas eorum secundum formam: in compositis tandem participatione quadam: sed naturas ipsas elementorum in caelo esse negabunt. Ad haec adducunt Platonici uirtutes ubiq; proprias in propria natura fundari. Itaq; si sunt horum uirtutes in caelo, esse quoque naturas. sed quemadmodum uirtutes illic in genere quodam longe his excellentiore consistunt: ita naturas in excellentiore: immo, ut rectius loquar, excellentissimo. Et naturam illam ignis eminentissimam praebere caelo sensibile lumen, uiuificum calorem, motumq; promptissimum. Naturam terrae largiri solidam firmamq; stabilitatem. Item & stellis densitudinem qua uideri possint: & lunae qua radios repellat solares. Naturam aeris praestare perspicuam qualitatem, quam nominant translucens. Naturam aquae afferre delicatissimam, & aequabilissimam lenitatem. Et quod maximum est, ipsis sphaerarum labijs quibus se contingunt, inserere uirtutem illam frigoris & humoris: per quam fiat, ut quamuis ex uelocissimo motu rapidissime & uehementissime se contingant, estus tamen illic resolutioq; non accedat. Has quidem in caelis aquas Hebraei ualde probabunt. Probabunt etiam, ut arbitror, si audierint per naturam illic terrae uiuentium fieri, ut materiae alioquin tenuissimae ex tanto motu non dissipentur. Meminisse oportet, tantam esse in caelesti substantia uirtutem, tamq; ad conciliandum efficacem, ut qualitates & motiones quae apud nos sunt, inter se repugnantes, ibi non pugnent. Item ut reliqua illic elementa statim à prima genitura mundi in formam praestantissimi, id est, ignis redacta fuerint: quemadmodum per motum caelestem elementa quatuor apud nos in quauis genitura ad unam reducantur mixti formam. Neque miraberis in unum illic elementa constari: si cogitabis etiam infra lunam in unam molem esse compacta, & ignem esse soliditatis terrae participem, ne ob tenuissimam mobilissimamq; naturam continuo dispergatur: terram quoq; per se torpentem, ignis consortio actionem uitamq; nancisci. Quod si extrema miscentur, nimirum & media medijs extremisq; misceri. Item si tanta est infra lunam unio, super Lunam esse multo maiorem: sed terrae soliditatem siue stabilitatem illic absq; crassitudine in uaporea quasi forma regnare. Rursum aequabilitatem lenitatemq; aquae procul à lapsu: agilitatem aeris ab effluxu seorsum: efficaciam ignis in lumine salubriq; calore intelligentiae uitaeq; persimili dominari, seorsum ab ea combustionem ad quam efficiendam apud nos cogitur, tum lumen inter concaua repercussum, tum calor igneus aspera quadam materia, & mordaci concisus, qui certe quatenus à terrena crassitudine soluitur, eatenus lucet purius, caletq; salubrius. Ergo una cum Heraclito & Empedocle, dicemus ignis ipsius qui in idea est, intellectuale lumen, in caelo quidem uisibile lumen ad oculos emicare: sub caelo autem in aethere puram ipsius & innoxiam uigere flammam: in terra uero carbonem in aspera materia comburentem. Dicemus postremo cum Orpheo esse insuper apud inferos quatuor elementa: Pyriphlegethontem, Acherontem, & Oceanum, & Cocytum. Dicemus cum Platone: quemadmodum in archetypo mundo omnia sunt in omnibus, ita in hoc imaginario mundo omnia in omnibus esse: sed pro natura suscipientium ubique singula suscipi: ut caelestia in elementis elementalibus sint, elementa in caelo caelestia: atque tantam esse caelestis regionis super alias excellentiam, ut caelestis ignis praeter elementalem ignem tria q; reliqua elementa dici quintum uideat elementum. Hinc mundos quinque appellari posse ait. Siquidem omnia rerum genera in quolibet horum quinque sint pro sua cuiusq; natura. Concludemus deniq; concordiam inter Moysen & Platonem, quem Numenius alterum cognominat Moysen. Quod enim Moyses ait: In principio fecit Deus caelum & terram: Plato ait: Deus primo ignem fecit & terram, ignem intelliges praecipue caelum. Principio enim in sphaera mundi centrum considerauit & ambitum. Reliqua horum gratia interiecit.

CIRCULARIS MOTVS OMNIS, SPHAERAE SEMPER
mobili proprius est. Item ignis maxime proprium est lumen. Cap. XXV

ED neq; nos turbent qui caelum idcirco igneum esse diffidunt, quia caeli quidem motus sit circularis, ignis uero sit rectus. Nam etiam caeli portio quaelibet, si forte ponatur in medio, repente ascendet in rectum, breuiori uidelicet tramite patriam petitura, & tamen caeli motus proprius est circuitus: & terra si separetur à centro, descendet, & tamen eius proprium est quiescere. Profecto quaelibet sphaera mobilis tam elementalís quàm coelestis, pro figura sua naturaliter mouetur in orbem, sic loco suo plenius fruitura. Motus autē rectus ubicunq; est, non tam naturalis est, quàm reditus in naturam. Si cui uero corpori circuitus conuenit, maxime conuenit igni. Cum enim à terra distantissimus sit etiam per naturam, sicut terra est semper immobilis, ita ille semper est mobilis. Si semper mobilis, ergo in orbem. Quod enim mouetur in rectum, peracto spatio quod finitum est, finit & motum. Moueri uero in circulum tam ignem quàm aerem, ostendit circuitus cometarum. Circuitum quoq; aquae testatur influxus perpetuus & effluxus. Manere uero oportuit terram, ut indiuisibili & stabili centro foret similior, eoq; comodius frueretur. Moueri autem superiora, ut uaria semper pro motionis uarietate producerent. Neq; negent aliqui caelum esse calidum, sed negent potius esse urens. Neq; dicant Solis lumen sola repercussione calefacere, sed sola comburere. Nam Lunae radij repercussi nihil calefaciunt, cum in ea uirtus aquea dominetur. Calefaciunt autem Solis radij salubriter pro ignea solis uiuificaq; natura. Neq; obijciant ex tardiori Lunae motu contingere, ne Lunae radij calefaciant. Nam & si ponitur esse tardior, tamen tanto propinquior est quàm Sol hominibus, ut debeat si non tantum, aliquantum tamen calefacere, si repercussione duntaxat proueniat calefactio. Neque adducant aërum esse ignis proprium. Siquidem quo minus alienae miscetur materiae, minus urit. Sed dicant lumen ignis proprium. Quo enim purius, eo lucidius, licet oculis quibusdam non manifestum: & licet longius quàm calefaciat, & prius illuminat, & momento, & calorem largitur calefacto post ignem ad tempus seruante calore: lumen uero largitur nulli, utpote sibi proprium. Siquidem abeunte igne, simul abit & lumen.

DE SPIRITV MVNDI, ID EST, DE INTELLECTV
& anima, & intelligentia, & natura. Cap. XXVI

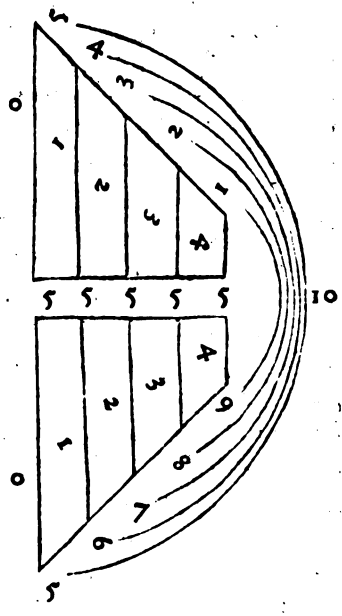
OSTQVAM uero tractauit quemadmodum Deus corpus construxit mundanum, deinceps quem admodum mundanam animam temperauit, aggreditur disputandum. Ostendit interea se ante oculos posuisse prius & informem molem quae formatam, & mox formatam quodammodo prius quàm animatam: non quia uel informitas ante formationem fuerit, uel formatio corporalis ante animam, sed ut cognoscere tam formabilem naturam formationis corporeae gratia, quàm corpoream formationem gratia animae tanquam finis, esse diuinitus institutam. Volens itaque Deus opus perfectum facere, uiuum & intellectualem effecit mundum: atque ut ex ipso spiritu, & materia mundi comodius animal unum conuinceretur, materiam distinxit in quatuor, ut diximus, elementa, quasi animalis huius humores, quia & spiritum eius in quatuor uoluerat esse distinctum. Quatuor enim ad mundi spiritum pertinent. Primum quidem intellectus, in se manens immobilis, sphaerae motor siue rector, ita regendis sphaeris ab autore rerum omnium institutus. Secundum sphaerae anima, motor mobilis quidem, sed mobilis per seipsum. Tertium intelligentia quaedam, huic animae à Deo, & intellectu superiore diuinitus insita. Quartum natura, id est seminaria uitalisq; uirtus, ab anima passim infusa materiae. Intellectus quidem & anima substantiae sunt, intelligentia uero atque natura sunt qualitates. Illa quidem animae, haec uero materiae. Horum quatuor imagines sunt quatuor elementa. Ignis enim intellectum refert, Terra naturam, Intelligentiam Aer, Aqua denique animam. Et sicut igni tria propria sunt, tria quoque opposita terrae, medijsque media quadam ratione conueniunt: sic tria intellectui propria eorumque opposita propria sunt naturae, medijs quoque media. Intellectus enim indiuiduus est, uniformis, aeternus. Natura diuidua, & multiformis, & temporalis. Anima uero inter haec media per intelligentiam quidem magis intellectus ipsius particeps euadit quàm natura. per animalem uero potentiam, cum natura potius quàm cum intellectu consentit. Quamobrem partim indiuidua dicitur, partim quoque diuidua. Item uniformis similiter & multiformis. Rursus aeterna partim & temporalis. Proinde quatuor uita secundum quadruplicem mundi spiritum numeratur. Saturnia quidem uita in intellectu suspiciente patrem suum caelum, id est, deum caeli fabricum. Iouialis autem in intelligentia ad actionem iam mobilem declinante. Venerea in animali uirtute iam amante materiam. Dionysiacae in natura quasi ebria, id est, immersa materiae. Praeterea sensus simili ratione quatuor in uniuerso connumerantur. Primus utique sensus in anima mundi, communis inquam sensus, & unus, id est, imaginaria quaedam uirtus sic intelligentiam eius comitans, & formas rerum particulares attingens, ut illa uniuersales: attingens inquam intrinsecus, ideoque nullis indiget instrumentis, neque extra procedit usquam, neque patitur. Secundus uero sensus in animabus sphaerarum est atque stellarum, communis certe impatibilisque similiter, sed extra procedens. Tertius in particularibus animabus, ultra uim communem iam per instrumenta singula distributus, & extra se porrigens, atque à passione exorians, sed desinens in iudicium. Quartum denique sensum Pythagorici concedunt

cedunt plantis, immo sensus simulacrum, & id quidem stupidum, nullum iam habens iudicium qualitatis, sed in sola positum passione uoluptatis cuiusdam atq; doloris. Sensus primus intellectum representat. Secundus intelligentiam. Tertius uim animalem. Quartus deniq; naturalem. Meminisse uero oportet ipsam mundi materiam, neq; aliter suscipere animam quam per naturam, neq; aliter intelligentiam quam per animam, neq; aliter intellectum quam per intelligentiam. Quemadmodum per terram accipit aquam, per hanc aerem, per hunc & ignem. Caterum quod deinceps his simile sequitur, animaduerte. Ait enim: Deus animam in medio posuit, eamq; inde extendit per totum, ac demum per ipsam extrinseca mundi protexit. Primo quidem significat animam & implere totam mundi molem, dijs scilicet uirtutibus alias mundi partes moderantem, & suprema sui circa mundū uirtute, id est, intellectu pro uidentia, mūdum exuperare. Quod autem uirtus animae ab ipso medio porrigatur per uniuersum, bis per quatuor gradus exponitur. Primo quidem à media terra passim uirtutem cōnectendi protendit, à media aqua diffundit uim uitalem, ab aere similiter sensualem, ab igne rationalem. Deinde à media mundi sphaera uim, ut diximus, connectendi, à sphaera lunae generabilium in generabiliūq; media uim uitalem, à Sole mundi corde sensualem, à Zodiaco medio firmamenti rationalem. Cum uero duplex sit ad Deum ordo rerum, alter quo ab eo procedunt, alter quo procedentes conuertuntur ad ipsum, Plato processionis ordinem secutus est, ubi ait: Deus intellectum in anima, animam loca uit in corpore. Conuersionis quoq; ordinem cogitans, ait: Deus animam in medio positam protendit eam inde per totum, & interim aliquid eius eduxit extra mūdum: quo uidelicet, dum prouideret mundo, cōuerteretur ad Deum.

DE COMPOSITIONE ANIMAE, ET QVOD PER QVL
narium in ea componenda opportune proceditur. Cap. XXVII

QVONIAM multa quae pertinent ad sphaerarum animas, mentes, motiones, compositionem animae, in Theologia planius exposuimus, idcirco in illis exponendis hic & fuimus, & erimus breuiiores. Nam ad nonnulla magis propria iam properamus. Principio quinarium numerum compositioni partitioniq; animae cōuenire tribus de causis arbitramur. Prima, quia sicut quinarium ex primo pari primoq; impari constat, sic anima ex diuidua indiuiduaq; natura. Scis autem parem numerum appellari diuiduum, imparem uero indiuisibilem, quoniam in partes aequales diuidi nequit. Secunda, quoniam genera etiam quibus à Deo componuntur omnia, per quinque distribuuntur. Sunt enim essentia, idem, alterum, status, motus. Animam uero uelut omnium mediam, praecipua quadam ratione ex ipsis quinque omnium generibus compositam arbitrantur. Tertia, quia cum anima sit medium uniuersi, naturaliter quinarium suscipit, uniuersi numeri medium. Est enim quinarium perfectum denarii medium. Nam quum quinquies rite denarium diuidamus, medium est aequale distans in qualibet diuisione quinarium. Primo quidem si decem in nouem diuiseris atq; unum, uidebis quinarium inter unum nouemq; esse medium pariter utriusque distans. Si secundo in octo atq; duo partiri decem uolueris, rursus quinarium aequale inter haec medium reportabis. Si tertio in septem atq; tria, uel quatuor in sex & quatuor, iterum medium uerum accipies inter extrema quinarium. Medium ubiq; dicimus Arithmeticum. Quod autem quinto decem partitus in quinque atque quinque, medium quinarium habeam, dictu superuacuum est. Quas ob res Plato in distributione uniuersi, tum corporis, ut ita dixerim, animabilis, tum animi, quinque potissimum capita adducit in medium. Nam utrobique primum agit de ipsa rei ipsius, ut ita dixerim, subsistentia atque fundamento, siue corporis inquam, siue animae. Secundo de partium utriusq; concordia. Tertio de specie ex partium concordia resultante. Quarto de uirtutibus speciei. Quinto de actionibus quae à uirtutibus oriuntur. Volunt uero Platonici ad essentiam animae tria illa, scilicet subsistentiam, concordiam, speciem pertinere: per haec se qui uirtutem & actionem. Concordiam inquam, id est, congruam temperantiam, & hanc quinarium, scilicet generū, partium, rationum, uirium, actionum. Constat enim anima ex illis rerum quinque generibus, per quae & partes eius propriae assignantur. Suscipit rursus à Deo rerum omnium rationes. Habet hinc uires multas propriasq; per quas edit & actiones. Vbi uero animam appellat concordiam uel concentum: memineris Platonem in Phaedone quiddē negare animam esse harmoniam, scilicet partium corporalium ex ipsis confectam, in eisq; iacentem. In Timaeo autem affirmare animam harmoniam esse, scilicet partium suarum in se manentem, & ex se corpus temperantem. Praeterea ubi ait, Composuit Deus ex indiuisibili semperq; eodem se modo habente essentia, itemq; ex illa quae circa corpora fit diuisibilis, mediam essentiae speciem, id est animam, expone haec per illa quae dicit alibi: Pecit Deus mundum uiuentem, animatum, intellectualem. Vbi enim dicit uiuentem, designat uitam quandam naturalem per mundi corpo

mm re spar

ra sparsam, unā cum corpore mundi extensam mobiliterq; agentem. Vbi vero ait intellectualem, intelligit intellectus angelicos qui proprie regendis sphaeris praefecti, & indiuisibiles sunt secundum locum, & immutabiles secundum tempus, opposito se modo habentes, atque naturalis uita formaq; corporea diuisibilis atq; mutabilis. At ubi ait animatum, significat ipsam animae mundanae substantiam, cuius essentia quidem, & indiuisibilis est, & immutabilis, ut intellectus. Dicit tamen potest quodammodo diuisibilis atq; mobilis, quia fons proprius est uirium quarundam ad diuisibilia & mobilia declinantium. Virtus autem actioq; partim indiuidua & immobilis, quatenus congruit cum diuinis, & stabiliter agit: partim uero & diuisibilis est quodammodo, tum quia multiplex, tum quia ad corpus multiplex diuisumq; declinat: & mobilis, quia temporaliter operatur. Hanc itaq; animā appellat essentiae speciem tertiam, inter indiuidua aeternaq;, ac rursus diuidua atque temporalia mediam. Quod autem ubi mundum denominat intellectualem, significare uelit intellectus angelicos, ex eo probatur, quod mundi corpus per uitam paratur ad intellectum, ergo quemadmodum se habet ad uitam, similiter ad intellectum. Itaq; sicut non solum habet naturalem uitam in materia mundi iacentem, sed uitam etiam animalem, id est animam in se existentem: ita non modo habet intellectualem qualitatem infusam animae, uerum etiam intellectualem substantiam in se ipsa manentem. Vbiq; enim qualitates certae ad certas substantias reducuntur, ut quemadmodum uitalis qualitas ad uitalem substantiam, ita intellectualis quoque quoditas ad intellectualem substantiam referatur. Componit autem animam quinque potissimum modis. Primum scilicet ex ipsis quinque rerum generibus. Item ex numeris. Tertio ex concentibus numerosis. Quarto ex inijs figurarum. Quinto ex principijs motionum, uidelicet ut possidens metaphysicorum mathematicorumq; rationes ita cuncta cognoscat, scilicet essentias, numeros, concentus, figuratq; & motus. Item quatenus anima diuinis cognata est, ex rerum generibus quae primo diuinis insunt, dicit esse compositam. Quatenus cognata est naturalibus, miscet eam figuris & motibus. Quatenus autem inter utraq; medium obtinet, numerosis eam concentibus rationibusq; contemperat. Quinque uero illa, scilicet essentiam, idem, alterū, statum, motum, genera rerum nominat: quod ex illis praeter primum omnia componantur. Essentia quidem manifeste significat rationem rei cuiusque formalem. innuit quoque esse, tanquam actum essentiae proprium. Idem uero dicitur, quoniam quodlibet, & secum in primis, & cum alijs congruit. Rursus additur alterum, quia quandam tum intra seipsum, tum ad alia differentiam habet. Praeterea status, quippe quum aliquandiu suam quandam retineat unitatem. Deniq; motus hoc in loco exitum quendam ex potentia in actum, siue essendo, siue quomodolibet intrinsecus extrinsecus uel agendo significat. At super haec quinque genera ponuntur tria, terminus, infinitudo, mixtio. Super tria haec, ponitur ipsum unum. Essentia quidem diuinum ipsum unum sequitur. Idem uero statumq;, terminum. Sed alterum atque motus, infinitudinem comitatur. Denique sicut ipsa mundi quatuor elementa per summum gradum locauimus in coelestibus, per medium sub luna, per infimum uero sub terra: sic genera quinque summa quadam ratione ponimus in diuinis, media in anima, infima uero sub anima. In diuinis enim & unitas multitudinem, & terminus infinitudinem superat, & idem excedit alterum, & status praevalet motioni. In rebus autem inferioribus omnino contra fit: & quae ibi superabant, hic uicissim iam superantur. In anima potissimum equalis euadit singulorum ad singula temperatio, ut non immerito hanc praecipue, tum rerum mediam, tum musicis rationibus temperatam esse uelint. Congruunt animae mathematica, utraque enim inter diuina & naturalia media iudicantur. Congruunt musici numeri animae plurimum. Mobiles enim sunt, proptereaq; animam, quae est principium motionis, rite significant. Non solum uero per numeros, sed etiam per figuras describitur anima: ut per numeros quidem incorporea cogitetur, per figuras autem cognoscatur ad corpora naturaliter declinare. Conuenit triangulus animae. Quia sicut triangulus ab uno angulo in duos protenditur, sic anima ab indiuidua diuinaq; substantia profluens, in naturam corporis labitur penitus diuisibilem: ac si cum diuinis conferatur, diuisa uidetur. Quae enim illa per unam & stabilem uirtutem agunt, atque subito, haec per plures mutabilesq; uires actionesq; peragunt, ac temporis interuallis. Sin autem conferatur cum naturalibus, indiuisa censetur. Non enim alibi habet partes alias loco disiunctas, ut illa, sed est in qualibet totius parte tota: neque omnia mobiliter temporeq; persequitur, sicut illa, sed nonnihil etiam subito consequitur, aeternaq; possidet. Licet in hoc insuper animam cum triangulo comparare, quod triangulus prima figura est earum quae pluribus constantes lineis producuntur in rectum. Anima similiter prima omnium in plures distribuitur uires, quae in ipsa intelligentiae subiguntur: ac produci uidetur in rectum, dum à diuinitate labitur in naturam. In quo quidem descensu ab intelligentia summa in tres profluit uires inferiores, id est in discursum quendam rationalem, in sensum, in uegetandi uirtutem. Quemadmodum & triangulus à signo productus, in tres deducitur angulos. Dico autem animam ex omnium genere primam, & ex pluribus quodammodo uiribus commiseri, & in rectum, ut ita dixerim, cadere. Mens enim angelica super animam inferioribus intra se nullis indiget uiribus, sed pura mens est, totaq; mens atque sufficiens. Item ad inferiora non uergit, sed in diuinitatem solam, unde est, circuli more conuertitur. Ideoq; eius actio circulo comparatur. Vna enim actio est & equalis: sicut ex una & equali linea circulus, & mira quaedam utriusq; capacitas. Praeterea circulus prima est & ultima figurarum. Prima quidem, quia una circū contentus est linea. Vltima, quia figura ex pluribus lineis constituta, quo plures subeunt facies,

eo propinquius paulatim ad circuli formam quasi finem uidentur accedere. Similiter & intellectus omnium primus procreatur à Deo, & intellectualis uultus, id est, absolutus ordo rerum ultimus omnium in speculo naturae resfulget, ad quæ naturales formæ quasi finem magis gradatim magisque accedunt. Sed de intellectu aliàs. Nunc ad animam reuertamur.

CVR ANIMA REI COMPOSITAE COMPARATUR,
cur consonantiae musicae. Cap. XXVIII

ARIA potissimum de Anima in presentia querimus. Primum, quamobrem Plato animam fingit rei compositae similem. Secundum, quam ob causam rei concordia quadam composita. Tertium, cur consonantiae musicae. Principio anima, & si indissolubiliter composita est, tamen tanta est multiplicitate composita, ut naturali quadam inclinatione ad ea uergat quæ sunt omnino composita. Idcirco compositis, quibus cum naturali quadam non dico consanguinitate, sed affinitate consentit, quodammodo similis figuratur. Deinde quia media rerum est, merito & ex omnibus componitur, & concorditer cuncta deuincit: ideoque cuidam, uel concordie, uel concorditer composito comparatur: praesertim quoniam quæ in natura inter se pugnant, anima conciliat inuicem, conciliata connectit, connexa conseruat. Itaque non iniuria concordia quaedam substantialis, siue substantia maxime concors indissolubilisque anima iudicatur. At cum illa etiam quæ ceteris sensibus apprehenduntur, sepiissime concorditer composita sint, querebatur tertio, cur Plato concordie potissimum musicae similem expressit animam. Respondetur ad hæc: Musicam consonantiam in elemento fieri omnium medio, perque motum, & hunc quidem orbicularem ad aures peruenire: ut non mirum sit eam animæ conuenire, tum media rerum, tum motionis principio in circuitum reuolubili. Adde quod concentus potissimum inter illa quæ sentiuntur quasi animatus, affectum sensuumque cogitationem animæ, siue canentis, siue sonantis perfert in animos audientes: ideoque in primis cum animo congruit. Præterea quæ ad uisum quidem spectant, & si pura quodam modo sunt, tamen absque motionis efficacia, & per imaginem solam absque rei natura sepius apprehenduntur: ideo parum admodum mouere animos solent. Quæ uero ad olfactum, gustum, tactum, quasi ualde materialia potius instrumenta sensuum titillant, quam animi intima penetrent. Concentus autem per æream naturam in motu positam mouet corpus: per purificatum ærem concitat spiritum æreum animæ corporisque nodum: per affectum, afficit sensum simul & animum: per significationem agit in mentem: denique per ipsum subtilis aeris motum penetrat uehementer: per contemplationem lambit suauiter: per conformem qualitatem mira quadam uoluptate perfundit: per naturam, tam spiritalem quam materiale, totum simul rapit & sibi uendicat hominem. Et profecto si quis tanta Musarum arte diligentiaque concentus offerret auditui, quanta naturæ artis uel cura uel saporibus gustui, uel mollia tactui offeruntur, proculdubio cognosceremus Apollinem multo magis animum rapere melodia, quam uel Bacchus uino gustum, uel Venus pruritu tactum soleat occupare. Accidit ad hæc, quod ubi Plato mundi fabrum inducit loquentem, tum secum ipso ratiocinando, tum ad reliqua imperando, eloquium ipsum quasi Apollineum cantum apprime musicum, originem mundani tam animi quam corporis esse putat, & animam inde natam musica similiter ratione citharam pulsare celestem. Et profecto quod in cælesti melodia est, tum ex tardiori motu grauis tonus, tum ex motu uelociori tonus acutus, idem sub cælo est grauitas, & leuitas: item frigus & calor, rursus humor siccitasque elementorum. Idem in generatione rerum, materia est & forma. Idem in humanis ingenijs, mansuetudo & magnanimitas, temperantia atque fortitudo. Et quemadmodum ex graui acutaque uoce, sic ex geminis cunctis quas narrauimus naturis ubique fit unum. Cum igitur consonantia musica quasi uiua sit, & rationalis & efficax, item utpote quam simillima, animo quam gratissima, rursus totum sibi hominem uendicet, & quod maius est, per ipsam factus sit animus, facta sint omnia, per ipsam conseruentur, per ipsam & moueantur, haud ab re Plato noster animam effectricem, seruatricem, motricem omnium naturalium musicis præcipue numeris rationibusque descripsit, numeris inquam non mathematicis accidentibus, ut quidam calumniantur, sed idealibus numerorum metaphysicisque rationibus constitutam.

PROPOSITIONES ET PROPORTIONES AD MUSICAM
Pythagoricam & Platoniam pertinentes.
Cap. XXIX

PHTHONGVM, id est sonum melodijs aptum uocant, quo & grauiorem & acutiorem facile quis edere possit, ut neque tam profundus remissusque sit, ut sit silentio similis, neque tam altus et intentus ut perstrepat. Grauem sonum motu remisso & tardo, acutum intentiore & uelociore creari putant. Quemadmodum uero remissus admodum, et tardissimus motus ad quietem quasi uidetur accedere, sic sonus grauissimus ad silentium. Rursus sicut uehementissimus celerrimusque motus ad uiolentiam, sic ad offensionem sonitus acutissimus. Interalia uero sonorum appellant certos excessus inter eos in acumine grauitateque mutuos. Compositiones autem congruentium sonorum ex opportunis proportionibus consonantium coniunctiones. Coaptationes quoque fidium in musicis instrumentis, siue in unico tetrachordo, quale & inuenit

Mercurius, & Orpheus confirmavit, siue in duobus tetrachordis per chordas septem unâ coniunctis, qualia Terpander dicitur effecisse, siue in geminis tetrachordis per chordas octo dispositis atq; disiunctis, quorum Lycaonem Samium fuisse auctorem, siue in tetrachordis quatuor coniunctis, atque ex fidibus quindecim Græcorum tandem omnium approbatione constantibus, in his omnibus tetrachordis gradatim diatessaron resonat consonantia. Iam uero post sonorum, interuallorum, compositionum mentionem ad proportionem ex quibus fiunt consonantia, procedamus. Proportionem equalitatis nominant, quæ sit inter terminos omnino inter se pares & æquales, ut inter unum hoc, atque unum illud, & cubitum atq; bicubitum. Inequalitatis autem quæ inter impares uel inæquales, ut inter unum atque duo, & cubitum atq; bicubitum. Et hæc quidem altera maioris inæqualitatis, ut dupla: altera uero minoris, ut subdupla. Præterea proportionem inæqualitatis triplicem in præsentia considerare debemus. Primam quidem, quam multiplicem nominant, ut duplam, triplam, quadruplâ: quæ per maiorem numerum non diuidit minorem, sed resumit multiplicatq; totum, siue bis siue ter: atque ita per modum numeri infinite multiplicabilis infinite procedit. Secundam uero, quam superparticularem nuncupant, in qua maior numerus præter id quod minorem comprehendit semel totum, diuidit ipsum deinde, partemq; diuisam superponit toti, sed partem quam uocamus aliquotam, id est, ex qua aliquoties replicata fit totum. Harum prima est sesquialtera, inter binarium & ternarium. Ternarius enim binarium comprehendens, addit in super unitatem, quæ bis resumpta binarium efficit. Secunda sesquitertia, inter quatuor atque tria, atq; ita in infinitum per modum continui diuisibilis infinite proceditur. Tertia est superpartiens, quæ toti superaddit partem, quæ aliquoties accepta totum proprie creare non ualeat, qualis est inter quinarium & ternarium. Nam quinarium ultra ternarium adiungit binarium, qui & semel sumptus non implet ternarium, & bis acceptus excedit. Proportio hæc quia totum diuidit in partem restitutioni totius ineptam, inepta uidetur ad consonantiam, in qua omnis diuisio in totum, & multiplicatio in unum necessario restituitur. Secunda uero apta censetur, quoniam & si diuidit, tamen ab ipsa restitutionis facilitate non errat, & in ipsa termini esse inuicem cõmensurabiles iudicantur. Differentia enim inter duo atque tria est unitas. hæc uero communis est utriusque mensura. Accepta enim bis, metitur binarium: ter accepta, ternarium. Sed inter quinarium & ternarium differentia est binarius: hic autem non potest aliquoties acceptus uel ternarium, uel quinarium ullo pacto metiri. Proportio uero prima concentibus accommodatissima est. Non enim diuidit, sed & multiplicando restituit, & restituendo multiplicat. Neque quærit aliunde mensuram, ut superparticularis, sed minor terminus maiorem metitur, in dupla bis, in tripla ter replicatus. Neque ab integritate, neque à simplicitate cadit. Superparticularis autem ab integritate quidem labitur: diuidit enim: sed seruat simplicitatem, per unam enim quandam diuidit partem. Superpartiens uero non modo amittit integritatem, sed etiam simplicitatem, ubi plures commiscet partes, in unum quiddam restitutioni totius ineptum. Idcirco hæc à consonantia dissonat, due uero superiores consonant, magis autem multiplex, maxime dupla. Nempe in hac non uidetur aliud proprie diuidi superare, sed superari quodlibet à se ipso. Nam in dupla binarius superat unum uno, Quaternarius binarium binario, similiterq; deinceps. Adde quod prima est inter primos numerorum terminos, unitatem scilicet binariumq; progenita. Progenita inquam sola, absque aliarum cõmercio, quasi libera, & ab omnibus absoluta. Tripla uero, dum inter unum oritur atque tria, sociam habet sesquiterciam simul inter duo triaq; nascentem. Quadrupla quoq; uidetur sesquitercia commisceri. Nam cum primum quadrupla nascitur quatuor inter & unum, oritur simul & sesquitercia quatuor inter & tria. Item dupla proxime oritur ab ipsa equalitatis proportione. ab hac tripla & sesquialtera. Item à tripla quadrupla & sesquitercia nascitur, aliæq; similiter. Quod quidem, nisi prolixitatem uereret, perspicue demonstrarem. Ad duplam igitur tanquam ad principium atque finem omnes aliæ rediguntur, eamq; uel diuidunt, uel multiplicant. Dupla enim prima, integra, simplex, absoluta & equalissima est, ut non mirum sit consonantiam ex hac ipsa nascentem esse omnium perfectissimam, & appellari Diapason, quia & ipsa per omnia protendatur, & omnes proportionem reducantur ad ipsam. Verum antequam consonantiam prosequar, admonendi sumus, quem Græci Logon nominant, nos rationem proportionemq; nominare, & quam illi Analogiam, nos rationis cõparationem siue similitudinem rationis & proportionalitatem rursus, appellatione uere tam eleganti quam propria. Et proportionem quidem inter duos fieri terminos: & quando rite fit, conducens uidelicet ad melodiam, definiiri mutuam duarum quantitatum inter se cõmensurabilium habitudinem, ut dupla inter unum atq; duo, & sesquialtera inter duo atq; tria, similesq; deinceps. Proportionalitatem uero definiiri mutuam duarum proportionum cõparationem. Cui quando dicimus, quemadmodum se habent duo ad quatuor, ita quatuor se habent ad octo, per rationem uidelicet utrobique duplam. Quæ quidem cõparatio, quia inter tres fit terminos, continua nominatur. Discreta uero est, quoties inter plures efficitur, cum quando ita conferimus: Sicut duo ad quatuor, ita octo ad sexdecim sese habent. Item cõparationem eiusmodi esse triplicem, scilicet arithmetica, geometrica & harmonica. Arithmetica in numeri paritate consistere. Sic inter tria & septem medius est quinarium, numero eodem, scilicet binario alterum terminum superans, ab altero superatus, per proportionem utrinque bipartientem. Geometricam uero in rationis equalitate sitam esse, in qua sunt multiplex atque superparticularis: quando uidelicet ita comparamus, sicut se habent tria ad nouem, ita nouem ad septem atque uel

quinginti, nam utrobique tripla. Item quod est nouenarius iuxta senarium, idem est senarius iuxta quaternarium. Nam & hic, & ibi est proportio sesquialtera. Denique proportionem harmonicam in quadam similitudine collocant, per quam tribus terminis in ordinem positis, sicut maximus terminus aspicit minimum, similiter differentia inter terminos maior minorem respicit differentiam. Si enim ponas tria, quatuor, sex, differentia inter sex & quatuor est binarius: differentia inter quatuor & tria, unitas. sicut autem inter sex & tria dupla ratio est, ita inter duo & unum est ratio dupla. Viget hic altera quoque similitudo, scilicet portionum: Simili namque extremorum portione mediustermius excedit atque exceditur. Quaternarius enim superatur à senario per tertiam senarij partem: superat quoque ternarium tertiam ternarij parte. In hac utique artificium uersatur harmonicum, quod proportionem quaedam superpartientes quasi disgregatas dissonasq; deuitat, multiplices autem & superparticulares admittit, componens duplas ex sesquialtera atq; sesquitercia, per harmonicam quaedam diximus rationem concordie uarietate gaudentem. Amat uero quemadmodum dicebamus comparationes multiplices, necnon superparticulares, ea in superpartione, quod in his tanta est ad idem restituendum procliuuitas, ut quando plures rationis eiusdem inuicem componuntur, medium in se ductum tantum multiplicet quantum extrema si inuicem perducantur. Pone duo, quatuor, octo: sicut autem bis octo, sic & quater quatuor, sexdecim procreant. Item pone, quatuor, sex, nouem: sicut ergo quater nouem, sic etiam sexies sex multiplicat sex atque triginta. Similiter si duo inter extrema media intericeuris, puta inter duo atque sexdecim posueris quatuor atque octo. Omnes enim hi deinceps numeri dupla proximum ratione cõficiunt. Si ergo duo in sexdecim ducas, tantundem reportabis, ac si quatuor in octo perduxeris. Idem contingit in ceteris tam superparticularibus quàm multiplicibus. In superparticentibus autem non fit idem. Dispone tria, quinque, septem. Sicut à septenario ad quinarium est habitudo superbipartiens, sic à quinario ad ternarium. Utrobique enim due quaedam partes toti insuper apponuntur. Si ducas ternarium in septenarium, non eundem numerum procreabis, ac si quinarium in seipsum. Primo itaq; gradu sunt multiplices: quoniam preter id quod modo dicebamus, per eas numeri omnes respiciunt etiam unitatem, dum aspiciunt numeros. Secundo gradu superparticulares: quia & si unitatem ipsam non spectant, semper tamen unam quandam spectant partem ad integrum unum accommodatam. Tertio superpartientes: quia horum neutrum uidentur aspiciere. Quamobrem hanc odit habitudinem facultas harmonica, tanquam concordie reluctantem. Optat enim, uel ex ipsa equalitatis proportionem uniuocum unisonumq; conficere: uel ex rationali, id est multiplici & superparticulari inaequalitatis proportionem, equiuocum equisonumq; constare. Talem uero equisonum constat ex dupla, qualis unisono sit quàm proximus: quia in dupla & minor terminus maiorem metitur, metendoq; adaequat: & maior ubi minorem superat, non alio numero quàm ipsomet minore, ut ita dixerim, exuperare uidetur.

QVOD IN MUSICIS CONSONANTIIS VNVM EX MVLTIS EFFICITUR, PER QUOD CONSONANTIA DEFINITUR. Cap. XXX

QVEMADMODVM medici peritissimi certos inuicem succos certa quadam ratione commiscunt, per quam in unam nouamq; formam plures atq; diuersae materiae coeant, & ultra uim elementalem uirtutem quoq; caelestem mirifice nascantur, quod in Mithridatis confectione, & Andromachi Theriaca est manifestum: similiter artificiosissimi Musici grauisimas uoces quasi materias frigidas, uoces item acutissimas quasi calidas, rursus mediocriter graues ut humidae mediocriter, & acutae ut siccae, tanta ratione cõtemperant, ut una quaedam forma fiat ex pluribus, quae ultra uocalem uirtutem consequatur insuper & caelestem. Quod quidem ex eo quod Democritus Theophrastusq; aiunt, & Pythagoras effectu probauit, euidenter apparet, nam certis concentibus morbi quidam tam corporis quàm animi mirabiliter curari dicuntur, ut non mirum sit ueteres sapientes in idem, id est, Apollineum numerum, tam medicinae quàm musicae originem retulisse. Vtraq; enim medicina est. Sed altera quidem ex corpore animam, altera uero ex anima curat corpus. Accommodatissime etiam Apollini melodiae fonti uaticinium tribuerunt. Sola enim melodia ab omnibus quotcunq; distrahit animum retrahens, contrahit in seipsum, in auditum quendam, ut ita loquar, interiorem: quo non uoces solum, sed & rationes uocum percipiuntur: sedatisq; perturbationibus caelesti contemperat harmoniae, diuinamq; coelitus effundit oracula. Sed ne quis forsitan neget ex acuta grauiq; uoce tertiam fieri communemq; uocalem formam, cogitandum est graues uoces acutius perfectius commisceri posse, quàm succis succi permisceri dicantur. Primo, quia uocales materiae ob subtilitatem suam continuumq; motum uniformemq; in cunctis corporis aerei qualitatem, facilius consummaturusq; quàm succi & crassi, & ad motum ineptiores, et qualitatibus admodum discrepantes, conflantur in unum. quod si in unum, ergo & ad unam nouamq; formam aptius parantur cõcipiendam. Deinde quoniam instrumentum uocis naturale, intrinsecum, uirtuti uitali, animali, rationali quàm proximum atq; obedientissimum, facilius perfectiusq; arti obtemperat musicae ad unum ipsum quod spectat, conficiendum, quàm extrinseca medicis instrumenta: atque etiam si pulsetur cithara digitis, fidelius obsequentur musici uoto fides, quàm medicis herbae. Ac si in herbarum congestam molem ultra industriam & operam medicorum agit deinde natura, &

tempore quidem certo, multo magis in uocalem materiam tractabilem admodum & formabilem agit natura subito: natura inquam ubique uiuens uiribusq; munita caelestibus in materiam caelo similiorem & quasi uiuam, cui quidem repente nouam, uiuam, mirificam adhibet formam, per quam occulta uirtute uires suae in corpus experitur & animum. Proinde quemadmodum in corpore ex elementis quatuor naturaliter constituto, qualitates elementorum quatuor, unam, & ut quidam nominant, quintam consciunt complexionem, uidelicet subiectam uirtuti speciali occultis modis caelitus prouenturae: sic & uoces plures rite commixtae unum quendam inuicem resonant reboatū uirtutis nouae atque mirabilis fundamentum. Nam si ex sonante cithara in citharam similiter temperatam resonat repente nonnihil: & ex chorda uibrata, statim in chordam aequae tentam transit uibratio similis: cuius dubium fit ex pluribus uocibus una quadam ratione conflatis, unam subito nasci quasi formam communem cunctis, per quam plura sint unum, ideoq; ut unum percipiuntur à sensu, & in unum quendam congregiantur effectum. Constat enim idem ex uoluptate sensus, in quo cum una forma fit ex multis, oblectatio plena prouenit ex una similiter forma, quae congrue conficiatur ex multis. Hinc fit, ut audire diutius unisonū tedeat, in quo sine ulla inaequalitate sentiatur aequitas. Fit insuper, ut dissonus offendat sonus, in quo in unum differentia non conspirant. ideoq; multa perspicue discernuntur à sensu, & ab ipso quasi gustantur ut multa. Gustantur inquam, quia sic ferme ad uocum, ut gustus ad saporum afficitur mixtionem. Hinc propheticum illud: Dulciora melle ori meo eloquia tua domine. De nique siue graues soni acutos absorbent, siue acuti graues occupent, non prouenit delectatio, & tamen unio quaedam ubique requiritur. Quum uero unio, uel ex absorbente, uel ex occupante non placeat, reliquum est ut sola placeat, quae noua & efficax ex moderata quadam conflatione resultat. Hinc igitur consonantia definitur, soni grauis & acuti mixtura uniformiter ad aures suauiterq; accedens. Est autem mixtura haec ei similis, quae in saporibus gustui satisfacit: in quibus sapor dulcis nimium atq; pinguis, uoci remissiori admodum grauiorq; similis iudicatur: sapor autem acutissimus, acutissima. Sed dulcis sapor acrimoniae mixtus, uocem refert moderate grauem. Mixtus uero salsedini, uel acumini, mediocriter acutam representare uidetur. Ac tum demum permixtio multiplex implet sensum, quum non discernitur ut multiformis, sed seipsam insinuat uniformem. Tradunt Physici sonum in orbicularum figuram multis gradatim amplificatam circulis ad aures peruenire, non aliter quam qui in stagno ex iactu lapidis ab alto circuli multiplicantur ad litus. Concentum uero ex grauibus acutisq; conflatum, uelut unam formam, & hanc rotundam quidem, sed oualem illabi auribus arbitrantur. In qua quidem octaua uox quasi per acutiorē uerticem, uocis primae latitudinem sibi continuans, ex seipsa atq; prima unam iam conflatur uocem: atque sicut oculus oualem rotunditatem tanquam unam uidet figuram, quamuis hinc latam magis, inde minus: sic auditus uocem ex graui octauaq; resultantem haurit tanquam unam, ab amplo quodam profundo quasi in acutam sublimitatem oui instar gradatim sese ac suauiter attollentem. Hinc fieri arbitramur, ut & natura eiusmodi quasi figuram audiendi instrumento tribuerit, similemque instrumēto loquendi, & ars praeterea similem quoad fieri potuit musicis instrumentis. Ea certe consonantiora sunt, quae ouali figurae propinquiora.

QVAE CONSONANTIAE EX QVIBVS PROPOR-
tionibus oriuntur. Cap. XXXI

PYTHAGORAM ferunt, quum apud erarios fabros annotauisset ex malleorum ictibus consonantiam lege ponderum prouenire, collegisse numeros, quibus sibi consentiens diuersitas ponderum continebatur. deinde tetendisse neruos tam uarijs ponderibus alligatis, quam uaria in malleis fuisse didicerat: atq; hinc manifeste considerauisse, ex neruo qui super alium sesquioctaua ratione protendebatur, aduersus alium discerni tonum, id est plenum integrumq; sonum, qualis erat nouem ad octo proportio. Neque potuisse tonum in duo hemitoniam inter se equalia distribuere, quando neque nouenarius in partes duas secaretur equales: sed inuenisse hemitonium alterum quidem esse paulo maius dimidio, alterum uero paulo dimidio minus, quod ille Diesim, Plato Limma uocauit. Quantum uero deficiat hemitonium minus ab integro tono, & à uero hemitonio, Plato in interuallo horum indicat numerorū, scilicet inter ducenta quadraginta tria, atque ducenta quinquaginta sex. Quum enim octaua pars minoris illius numeri sit triginta, & prope semis, hic uero maior numerus super minorem illum addat duntaxat tredecim, neq; tonum reddit, neque integrum hemitonium. Animaduertit deinde Pythagoras integram plenamq; toni, ut ita dixerim, latitudinem duobus sonis & uno interuallo constare: atque ita prima consonantiae adeptus est elementa. Quorum prima Diapason extitit, ex prima uidelicet proportione, id est dupla resultans, ubi scilicet chorda haec super illam ex duplo pondere, duplo magis tenta, dum pulsarentur ambe, duplo uehementius citiusq; in suam sese recipiens rectitudinem, uocem longe acutiorem uicissim longe grauiori reddebat, adeo tamen amicam, ut quasi unicus appareret sonus seipso hinc angustior, inde amplior. Sonū hunc ubi occurrebat acutior, modulando metitus est in octauo altitudinis gradu à graui, connumerato uidelicet graui, esse locatū: item octo quidem sonis, & interuallis septem, tonis autem sex ferme constare. Praeterea ubi inter fides ratio intentionis remissionisq; sesquitercia erat, inuenit consonantiā Diatesseron, tonos

tonos quidem duos, & hemitonii minus, sonos autem quatuor, & intervalla tria comprehendentem. In sesquialtera uero reperit Diapente, & in hac tonos tres, & hemitonii minus, sonos uero quinque, & quatuor intervalla percipit. Animadvertit deinde diapasone ex diatessaron & diapente componi: quia ratio dupla que gignit diapasone, ubi habet medium, ex sesquitercia & sesquialtera, ex quibus ille sunt, constituitur. Prima enim dupla medium habens duorum est ad quatuor, composita ex sesquialtera inter tria atque duo, & ex sesquitercia inter quatuor atque tria. Sed in habitudine tripla diapasone diapente consideravit, habentem sonos quidem duodecim, sed undecim intervalla. Nam diapasone quidem in dupla, diapente uero in sesquialtera sedem habet. At sesquialtera duple continuata efficit triplam. Sex enim aduersus tria dupla est. Adde nouem, unde ad sex nascitur sesquialtera, statim triplam a noue habet, bis ad tria. Neque tamen fit tripla, si duple adieceris sesquiterciam, ut pote si illi scenario adiunxeris octonarium. deest enim sesquioctaua, scilicet nouem ad octo. Et quonia sesquitercia duple addita, fit superpartiens, ut octo ad tria: est enim hic habitudo dupla superbipartiens per bis sesquitercia: ideo Pythagoras prohibuit ultra duplam, id est diapasone repente continuare per sesquitercia diatessaron: quamuis Ptolemeus alicubi subiunctionem hanc admittat. Comode uero adiungitur sesquitercia tripla. hinc enim fit proportio quadrupla; & per quadruplam consonantiam disdiapasone, habens sonos quindecim & quatuordecim intervalla: puta si posita tripla inter nouem atque tria, subiunxeris duodeuarium, qui est aduersus nouenarium sesquitercius, acquires subito quadruplam ex duodecim ad tria nascentem. Ultra uero quadruplam progredi uetat gratia melodie, non solum quia ex uehementiori motu fractioneque in sensum prouenit uolentia, sed etiam quia cum primam ultra primam quadruplam quincupla nascitur inter quinque atque quatuor, oritur simul superbipartiens inter quinque atque tria, que dissonantiam intermiscet. Sed ut citra quadruplam redcamus, uetat etiam uitandi torporis gratia infra sesquitercia sepe descendere. Uetat sesquitercias sepe duas continuare, tum quia alioquin displicent, tum quia non implent duplam atque Diapasone. Si disponas nouem, duodecim, sexdecim, sesquitercia quidem duas habes, duplam uero nequaquam: deest enim sesquioctaua, scilicet decem & octo, ad sexdecim, ut dupla a decem & octo nascatur ad nouem. Neque libenter geminas continuat sesquialteras. he namque continue duplam superant sesquioctaua. Quod quidem si quatuor, sex, nouem descriperis, deprehendere poteris. Hic enim due sunt proximae sesquialtera a quatuor usque ad nouem. Nouenarius autem octonarius, qui duplus est ad quatuor, sesquioctaua superat portionem. Ex hoc apparet potentiam sesquialtera uero duple dimidio esse maiorem. Ex quo etiam patet potentiam sesquitercia tantundem dimidio esse minorem: quandoquidem ex ambabus dupla creatur. Superatur quidem sesquitercia a sesquialtera per octauam unicam portionem. Ab octo enim ad sex habes sesquitercia, sed a nouem ad sex habes sesquialteram. At uero a nouem ad octo sesquioctauam: & hac ipsa sesquioctaua parte comprehendis sesquitercia a sesquialtera superari. Meminisse uero oportet Diatessaron, id est comparationem sonorum quatuor ad quartam abtitudinem ascendentium per se quidem auditam non approbari, recipi tamen ex eo libenter, qui facile tono addito fit Diapente gratissima uocis quinte concordia. item quia si cum Diapente connectitur, Diapasone conficit omnium perfectissimam. Neque uero turbare quenquam debet, quod cum dixerimus Diatessaron quidem quatuor, Diapente uero quinque sonos habere, tamen Diapasone ex utrisque compositam sonos non plures dicamus habere quam octo. Nam ubi de compositis agimus consonantijs, ita in quatrionibus inuicem coniugatis fides ipsas disponimus, sonosque continuamus, ut ultimus prime consonantie sonus, sit primus secunde in ipsa compositione sequentis. Hinc ergo res admodum, ut ad septichordum Terpantri regrediamur, in quo quarta chorda bis pulsatur, ut quodammodo euadat octochordum. Quam quidem coniugationem propterea secutus, ut arbitror, est Terpanter, quia multiplicatio uocum manifeste inter se discrepantium ad sonum usque septimum augetur. Octauus autem iam mira quadam similitudine redit ad primum: quemadmodum & ratio dupla per quam creatur, restituit minorem quem superat numerum, dum eundem excedit eodem. Nonus reuertitur ad secundum, & dissonat ut secundus. Decimus ad tertium, & consonat sicut tertium. Undecimus ad quartum. Duodecimus ad quintum. Ad sextum tertiusdecimus. Sed quartusdecimus redit ad septimum. Denique quintusdecimus ad octauum, & cum octauo simul ad primum. Primum uero grauissimumque sonum Hypaten nominant. Sequentem, Parypaten. Tertium, Lichanon. Quartum, Mesen. Quintum, Paramesen aut triten. Sextum, Paraneten. Septimum sonum uero, Neten. Preterea si in qualitate motuque diuturno comparatio fiat, Hypaten cum Saturno, sequentesque sequentibus planetis ordine conferemus. Sin autem in motu diurno eorumque celeritate uel tarditate, micissim Hypaten cum Luna, sequentesque deinceps cum planetis superioribus comparabimus. Inueniemusque graues in caelo sonos mixtos acutis, eosdemque orbes altero quidem motu acutum tonum edere, altero uero grauem. Item ex ingentibus globis ingentes, ex diuinis diuinos, ex multiplicibus reuolutionibus pari ratione multiplices. Et quemadmodum ultra septimum sonum reuolutio fit in idem, sic super planetarum septem distinctos orbes, omnia reuolui in unum orbem, in seipso eiusmodi septenarium mirabiliter complectentem. Sed de his alijs. Redeamus ad consonantias, earumque iam sine quodam proprio concludamus. He quidem tres apud ueteres numerantur. Prima Diatonica, in qua quodlibet quatrionum per hemitonii minus procedit, & tonum atque tonum, quam tum sapientes alij, tum Plato uel maxime ante alias comprobant, tanquam maxime omnium naturalem. quandoquidem ab hemitonio minore quasi molli materia ritu nature procedit ad ualidiorum toni materiam, formamque habet simplicem, & mansuetam simul atque robustam.

Nam 4 Adde

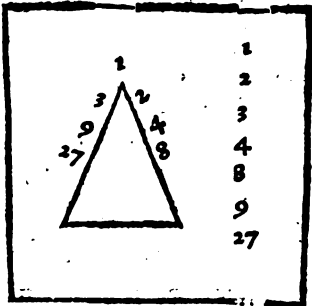
Adde quod potissimum conuenit quadrichordo, in quo Diatessaron ex geminis tonis & hemitonio procreatur. Secunda consonantia, Chromatica nuncupatur, quae per Hemitonium minus atq; Hemitonium maius, & Triemitonium, discurrere consuevit. sed hanc utpote molliorem philosophi reprobant. Tertia nominatur Harmonica, progrediens per quartam ferme toni partem, rursusq; per quartam similem atq; Ditonum. Hanc quoq; non probant ob perceptionis & usus superstiosam difficultatē. Multa uero quae in praesentia ad eadem spectantia praetermittimus, in octauo Epistolarum nostrarum libro diligentius pertractamus.

DE HARMONICA ANIMAE COMPOSITIONE.

Cap. XXXII

DEVS Animā mundi procreaturus, eam ex indiuidua atq; diuidua cōflauit essentia. Prima haec apud Platonē diuisio, in essentiā scilicet & indiuisibilem proprietatē atq; diuisibilem, est cōmunissima. Nam quod indiuiduū dicit, continet in se quod neq; secundū locū secatur in partē extra partem, neq; secundū tempus à priori diffluit in posterius. Per primū quidē appellatur idem: per secundū status & stabile. Similiter quod diuiduū nūcupatur, in seipso cōplectitur & quod loco diffunditur, & quod tēpore labitur. Per primū quidem appellatur alterum: per secundū motus & mobile: motus in quā in naturalibus. Quapropter sub illa diuisione quae dicebat animā ex essentia indiuidua & diuidua glomerari, quinq; rerū genera quodāmodo cōtinentur, essentia, idem, alterū, status, motus. Plato uero breuitatis gratia nō replicat quinq; sed tria. Repetit enim essentiam, idem, alterū, quasi sufficiant. Nam ad idem quidē sequitur status, ad alterū uero motus. Atq; uicissim ad status sequitur idem, ad motū similiter alterū. Inquit autem deū ex essentia, & eodem, & altero unam cōflauisse naturam tam exacta cōmixtione, ut in essentia eius ubiq; idem inesset & alterū, atq; uicissim in ipso eius eodem inesset & alterū & essentia, rursus in ipso eius altero & essentia lateret & idem. Nam essentia per idem habet ut & secum ipsa alijsq; congruat: per alterum, & quodāmodo in se distinguitur, & multo magis à ceteris. Idem uero & alterum ambo ut existant ab essentia sortiūtur. Sed idem à seipso cōuenientiam possidet, ab altero differentiam. Ipsum uero alterum à se quidem differentiam, sed ab eodem congruitatem simul & ordinem. Horum uero congruam generum Plato cōducere putat animae ad res omnes, tum iudicandas, tum etiam peragendas. Nempe, quoniā ex essentia constat, quid sit unumquodq; definit: quia ex eodem, cognoscit quid simplex: & si compositū, qua unione coniunctum, & quomodo secum ipso alijsq; consentiat: quia ex altero, quid sit diuersitatis in quolibet, & qua cōditione uel in se digeratur, uel secernatur à ceteris: quoniā ex statu, quale & quo pacto, quoduis in seipso permaneat: quia ex motu constat, agnoscit à quali res, quaeq; & quali ratione dependeat, item qualia & quomodo faciat. Praeterea per essentiam, dat esse rebus: per idem, res sibi coniungit & alijs: per alterū uero sciungit: per statum in natura propria cōfirmat & ordine: per motum mouet, & efficit ut moueantur & agant. Quamobrē non immerito Plato in anima fabricanda, rerum omnium genera certa quadam ratione cōmiscet. Mixta uero haec inuicem ait harmonica ratione, non arithmetica, alioquin iniusta foret alicubi distributio: neq; geometrica tantum proportionē, alioquin tanta foret aequalitas in mixtura, ut cum extrema corporum diuersitate proxime conspirare nō posset. At harmonica ratio ueriorum similitudine constans, & dissimilia facit similia, & inaequalia cōmuni quadam aequalitate connectit. Eiusmodi autem est anima, tum ad seipsam, tum ad corpora qualitas & officium. Siue enim agat secū ipsa, tam intelligentie ut ita loquar, identitati quandam miscet alteritatem, quā rationis alteritati quandam identitatem. Similiter in imaginatiōe facit & sensu. Siue agat in corpus, in ordine quodam stabili quasi identitate producit motionis alteritatē: quod apparet in coelo: item sub coelo in ipsa generationis alteritate per continuatum ordinē seruat identitatem: & utrobique conseruat essentiam atq; restituit. Quamobrem deus animā mundi componens, utitur harmonica ratione, tum in rerum generibus inuicem cōmiscendis, tum in portionibus ipsis, quas ab eis accipiebat ad animam cōponendam, tum in anima uiribus ortū eius euestigio comitantibus, tum in mundi sphaeris anime congruentibus. Talem uero mixturam animae conuenire, Plato non solū rationibus perscrutatus est, sed etiam cōiecturis acceptis à mundo diligenter auspiciatus. Cum enim mundi corpus, & sub anima positū, & eius gratia factum, & ab ea rectum, motū reformatum contemplaretur, naturae consentaneum iudicauit, ut à figura mundi uelut imagine, formam quandam eius anime, tanquam exemplar coniectaremus. Quibus itaq; proportionibus sphaeras mundi cōpositas, dispositas, agitatae, suspiciebat, eisdem ferme, id est harmonicis rationibus eius animam auguratus est esse temperatam: ut quem admodū apud musicos à concentu artificiosae mentis profluit & concentus in uocem, sic ab harmonia caelestis anime in mundum transeat harmonia. Sed Platonem ipsum iam audiamus. Vnam principio accepit portionem ex uniuerso. Secundam uero primae partis duplam. Deinde tertiam, quae secundae quidem sesquialtera esset, primae uero tripla. Postea quartam, secundae duplam. Quintam deinceps, tertiae triplam. Sextam primae octuplam. Postremo septimā, quae partibus sex & uiginti primam excederet. Haec ille. Constituamus ergo triangulū in cuius apice locata sit unitas, à qua terni utrinque numeri profluant, hinc pares, inde similiter impares: hac uidelicet ratione, ut à parte altera post unitatē primū duo, deinde quatuor, demū octo: altera ex parte sub unitate similiter primū tria, deinde nouem, postremo

postremo septem atq; uiginti. Prima itaq; portio quam accipit deus ex ipso generum, ut ita loquar, fermento ad animam effingendā, est unitas. Secunda binarius, primæ duplus. Tertia uero ternarius, cuius ratio tripla est primæ, hoc est unitatis, sesquialtera uero secundæ, id est binarij. Quarta portio quaternarius, duplus secundæ, hoc est binarij. Quinta nouenarius, cuius tripla ratio tertiæ, id est ternarij. Sexta octonarius, cuius octupla ad primam, id est unitatem proportio. Septima uigintiseptem, ratio quidem ad nouenarium tripla, unitatē uero excedens partibus sex atq; uiginti. In his utiq; numeris rationes omnes cōprehendit harmonicas. Nam in sesquioctaua inter nouem & octo proportione, progenuit tonum Musis nouem obtemperantē. In sesquialtera inter tria & duo Diapente, gratiam uocis quintæ Veneream. In sesquitertia inter quatuor atq; tria Diatessaron Mercurialē uocis quartæ naturam, sese consonantijs accommodantem. In dupla, inter duo & unū, item inter quatuor & duo, rursus inter octo & quatuor, Diapason, id est uniuersam & absolutam octauæ uocis peperit melodiam Apollini dedicatā. In tripla inter tria & unum, item nouē inter & tria, rursus uiginti septem atq; nouem, Diapason Diapente, id est octauæ simul & quintæ Iouialem cōposuit symphoniam. In quadrupla inter quatuor & unū, & octo atq; duo, symphoniam contexuit Disdiapason, iterum per sonos quindecim Apollini concinentem. Venustatem uero, tum uocis tertiæ, principijs inseruit Diatessaron, tam uocis sextæ, finibus subnexuit Diapente, ut delicatiori uocis utriusq; mollitie, hinc quidē secunda uocis, inde uero septimæ asperitas leniretur. Ita enim tertia uox, & sexta sunt mollitie similes, sicut secunda cadens à prima, item septima degenerans ab octaua, sunt asperitate persimiles. Principio ubi deum ait accepisse portiones septem, mysterium tetigit, tum in musica, tum etiā in natura. In musica quidem, quoniam ad septimum usq; gradum omnis uocum progreditur discrepantia: post quem fit ad eandem reuolutio. In natura uero, tum quia multæ per septenarium in naturalibus transiguntur, qua de re ceteri Platonici satis multa dixerunt: tum quia septenarium unitatem habet, ut copulam geminæ trinitatis: atq; ex his geminis & seipsa rursus explicat trinitatē. Eiusmodi uero est uniuersa similitudo. Quod quidem in tria principio distribuitur. Vnde Plato hic ternarium cōmendauit. Distribuitur inquam in æterna & temporalia, horumq; media. Æterna sub trinitatis proprietate possident in essentia quidem simplicitatem, in uirtute uero stabilitatem, in actione reflexionem. Temporalia uicissim in trina dimensionum compositionem habent essentia, iterum uirtutis mobilitatem, actionis deniq; transitum. Inter has uero trinitates æternorum atq; temporalium, anima medium obtinens, gradum efficit septimum. Efficit quoq; nonum, hic etiā à Platone laudatum. Nonum inquam, quoniam ipsa tres habet uultus. Nam & ad seipsam, & ad superiora, inferioraq; conuertitur. Inuat hic antequam reuertar ad septenariū, parumper adhuc ternarium unā cum nouenario cōmendare. Trinitas numerorum prima, principium & medium, sinemq; rerum continere uidetur, atq; sola inter numeros ratione quadam indiuidua continere. Siquidem singula hæc singulis significat unitatibus. Præterea siue causas rerum percurrere libeat, triplicem in causis inuenies proprietatem. Sunt enim cause in seipsis, efficiunt effectus, & factos reducendo perficiunt. Siue ad effectus descendas considerandos, deprehendes similiter trinitatem. Nam & effectus sunt in causis, procedunt ab illis, conuertuntur ad illas. Siue ad animam te contuleris, quæ sublimes causas cum infimis connectit effectibus, aspicias eam in seipsa manentē & declinantem ad effectus, & ad causas ascendentem. Atqui hæc anima triplici septenario regit mundum. Primo quidem occultis quibusdam septem uiribus planetarum in firmamento per causas dominantium. Secundo septem planetarum formis, in globis septem firmamento subiectis. Tertio septem muneribus planetarū, generationem sub Luna regentibus. Quippe cum sub Luna, uiuificū quidem lumen Soli, calor autem urens Marti subijciatur: in terra superficies uaria Mercurio, moles autem tota Saturno. At in medijs regnat humor: & acrius quidem obtemperat Ioui, Aquæ uero Lunæ, Mixtus denique Veneri. Item agentes cause sequuntur Solem, Materie Lunam: Fecunditas causarum agentium Iouem: Materialium fecunditas Venere: Expeditio ad effectum uelox Martem atque Mercurium. Illum quidem propter uehementiam, hunc autem ob ipsam dexteritatem multiformemq; uirtutem. Cunctorum uero continuatio permanens Saturno potissimum dedicatur. Ceterum hic per tres septenarios ordo progreditur à septenarijs, qui secundum tres anime mundane uires distribuuntur. In hac enim intelligentia est circulus stabilis. Circulus quidem, quia illuc unde est, reflectitur. Stabilis, quia subito. Sub intelligentia quasi sub firmamento tres sunt uires, scilicet ratio uniuersalis, imaginatio, uegetatio. In ratione sunt tres circuli quodāmodo mobiles atq; temporales. Primus ab anima ad causam amandam, atque uicissim, naturali quodam instinctu clam ita ferente. Secundus à rerum causis ad effectus considerandos, atque conuerso. Tertius à formis Idearūq; magis uniuersalibus ad minus uniuersales decursus uicissimq; recursus. In reliquis duabus anime uiribus omnino sunt circuli quatuor similiter temporales, in utraq; bini. Primus ad causam suā reflexio naturalis. Secundus ab eisdem formis ad easdē certa quædam interuallis certis & perpetua reuolutio, per quam & in celo configurationū, & sub celo transformationū temporalis & certa reuolutio prouenit. Itaq; circuitus generationis necessario celi circuitū sequitur, hic uero circuitum anime. Reuolutio anime orbem intelligentiæ comitatur

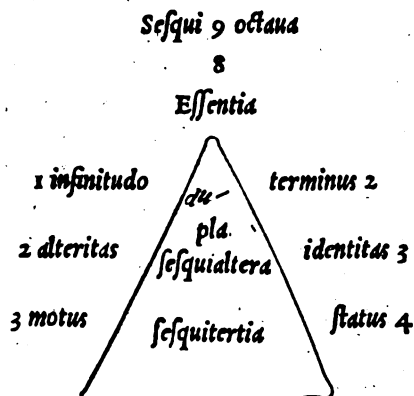

comitatur. Motus quidem anime, si ab intelligentia penitus deseratur, statim tam in percipiendo quam in agendo, solum transibit in rectum. Quod autem repetat semetipsam, similesq; per alia gyros glomeret, sortitur ab intellectu quodam superiore, qui & manens in se, & subito conuersus in causam, largitur intelligentiam anime, per quam quasi porrectam manum sistit animam natura propria uagabundam: motumq; eius irrequietum, & ad rectam extra se lineam naturaliter proniorem retorquet in orbem medium inter motum rectum atque quietem. Hinc anima in semet reditura meat, mentemq; profundam circuit, & simili conuertit imagine cœlum. Sed de his in Theologia diffusius. Redeamus ad numeros.

SVMMA NVMERORVM HARMONICORVM AD COMPOSITIONEM ANIMÆ CONDUCENTIUM. Cap. XXXIII

VNITAS in superiori figura significat ipsam anime unitatem, simplicitatemq; sublimē, & propriam diuinæ unitatis imaginem, & in ipsa manentem. Dualitas processum anime in proprietatem suam unitate inferiorem, & quadam iam ratione multiplicem. Trinitas regressum eius ad unitatem, tum propriam, tum diuinam. Quatrinitas progressionem anime à se in materiam quatuor elementorum gradibus digerendam. Septenarius uirtutem eius per septem planetarū sphaeras elementa refiguram. Octonarius uim per octauam sphaeram planetas gubernaturā. Nouenarius munus anime octo sphaeras in unam formam conciliaturum. Viginti septem numeri summa, plenitudinem eius omnia in omnibus collecturam. Nam uiginti septem summa supradictos numeros continet, atq; ex illis deinceps ordine positus, ut computari patet, impletur. Neque ab re pares in figura, & impares numeri describuntur, quo per pares quidem natura anime diuisibilis, per impares autem indiuisibilis cogitur, & foeminea simul uirtus, & mascula. Colliguntur quoque numeri lineares, & superficiales, & solidi, ut cognoscamus animam penetrare per omnia, & amplificari passim penitusq; implere. Descendit utrunque figure latus ad solidum utrinque numerum. Hinc quidem ad octo inter pares, inde uero inter impares ad septem atque uiginti. Ut cogitemus animam utraque solida, scilicet tam composita quam simplicia prorsus implere. Interualla uero numerorum dupla & tripla & reliqua que prædiximus, quid proprie in anima sibi uelint, & si apud Platonicos adhuc est ignotum, licet tamen in presentia forsitan hunc in modum, ut ita dicam, uaticinari. Describatur itaque triangulus iterum, in cuius summitate sit essentia. In latere uero ubi numeri impares describebantur, designetur infinitudo, & deinceps alteritas atq; motus. At in latere ubi disponebantur pares, sit terminus, deinde identitas per ordinem statusq; sequatur. Hic quidem septem similiter habebimus limites, quorum anima sub eadem ad se inuicem ratione forsitan particeps fingi potest, sub qua ab initio descripti limites numerorum inuicem se respiciunt, ut anima eiusmodi proportionem tam quinque rerum genera, quam duo generum elementa, id est terminum infinitudinemq; participet. Sit igitur exempli gratia comparatio essentiae ad cuncta simul coniuncta, sesquioctaua. Forma enim totius communis uno saltem excedit gradu quasi tono, proprias partium qualitates. Sit sub essentia infinitudo, id est formabilis aptitudo. Comitetur hanc terminus, uelut ipsius forma. Sitq; termini ad infinitudinem proportio dupla. Superari enim oportet ab actu potentiam patendi. Infinitudinem sequatur alteritas, sed terminum comitetur identitas. Atque hec ipsa identitas alteritatem superet sesquialtera ratione. Post hec sequatur motus alteritatem, Status autem identitatem. Superetq; status motum proportionem sesquitertia. Quod Plato significauit, dicens hec ab illis uix superari. Quod si proportionem hic explicatas consideraueris, inuenies insuper triplas & quadruplas, sicut ab initio patuit in figura. Nam motum quidem ad infinitudinem, inuenies esse triplum, Status uero ad eandem quadruplum. Ceterum ut excogitare possimus harmonicam participandi proportionem in anima, non solum secundum quinque rerum genera & elementa duo, uerumetiam secundum uires proprias, septem gradibus distributas, reddamus iam singulas anime uires, singulis uel generibus uel elementis. Sunt autem hec uires, unitas, intelligentia, uoluntas, ratio, imaginatio, uis connectendi, uis generandi. Postremas uero has duas uires sepe sub una uel nature uel uegetationis appellatione complectimur. Conframus igitur hoc pacto, scilicet anime unitatem, essentiae: uoluntatem infinitudini: intelligentiam termino: imaginationem alteritati: Rationem identitati: Generandi uim, motui: Connectendi uirtutem, statui. Similesq; superiorum inter has uires, proportionem excogitemus. At si æquales in anima proportionem rerum alibi esse diximus, non arithmetica paritatem, sed æqualitatem harmonicam intelligi uolebamus.

autem identitatem. Superetq; status motum proportionem sesquitertia. Quod Plato significauit, dicens hec ab illis uix superari. Quod si proportionem hic explicatas consideraueris, inuenies insuper triplas & quadruplas, sicut ab initio patuit in figura. Nam motum quidem ad infinitudinem, inuenies esse triplum, Status uero ad eandem quadruplum. Ceterum ut excogitare possimus harmonicam participandi proportionem in anima, non solum secundum quinque rerum genera & elementa duo, uerumetiam secundum uires proprias, septem gradibus distributas, reddamus iam singulas anime uires, singulis uel generibus uel elementis. Sunt autem hec uires, unitas, intelligentia, uoluntas, ratio, imaginatio, uis connectendi, uis generandi. Postremas uero has duas uires sepe sub una uel nature uel uegetationis appellatione complectimur. Conframus igitur hoc pacto, scilicet anime unitatem, essentiae: uoluntatem infinitudini: intelligentiam termino: imaginationem alteritati: Rationem identitati: Generandi uim, motui: Connectendi uirtutem, statui. Similesq; superiorum inter has uires, proportionem excogitemus. At si æquales in anima proportionem rerum alibi esse diximus, non arithmetica paritatem, sed æqualitatem harmonicam intelligi uolebamus.

PER

PER INTERVALLA SPHAERARVM PLATO INTERVALLA

rationum inter anime partes aucupatur. Cap. XXXIIII

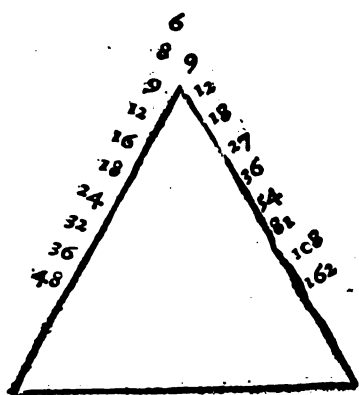

QUEM AD MODVM ex imaginis lineamentis sepe uiuentis forme lineamenta conijcimus, sic ex hoc imaginario coelestis anime uultu, quem in speculari materia mundi cōspicimus, ueram eius faciem pro uiribus coniectamus. Dupla igitur & tripla & cetera interualla in prima numerorū figura descripta, Plato inueniri arbitratus in sphaeris, ad anime partes & uires, unde in sphaeras trāslatā sunt, retulit. Putauit enim quantum spatij à terra usq; ad lunam extat, duplum à terra ad solem usq; protendi: quantumq; ab ipsa usq; ad solem: triplum ab eadem esse ad Venerem. Rursus quantum à terra ad Venerem, quater tantum ab eadem ad mercurium. Item quantum ad Mercurij stellam ab ipsa terra, nouies tantum à terra ad Martem. Et quantum à terra ad Martem, octies tantum à terra ad Iouem. Quantumq; à terra est usq; ad Iouem, septies & uicies tantum à terra usq; ad Saturni circum. Hic inter cetera uides grāuiores planētas Iouem atq; Saturnum utrinq; per solidos numeros designari. Et si alibi ex nonnullorum Pythagoricorum opinione, alias interuallorum mensuras recent sui, Platonicas tamen probabiliores existimo. Per haec autem forsā intelligi possunt quae in decimo de Republica de sphaeris obscurius inuoluuntur. Item per illa quae de numerorum proportionumq; uirtute tractauimus, coniectari possunt quae in octauo de Republica de coelesti circuitu, & numeris, & proportionibus implicantur.

QUOMODO REPLEANTVR DVPLORVM TRIPLORVMq; numerorum interualla. Cap. XXXV

PLATO postquam primam excogitauit figuram septem limites continentem, in qua dupla atq; tripla rationes comprehenduntur, deinceps alteram effingi iubet figuram, adco maiores numeros complementem, ut ubi dupla sesquitertij sesquialterisq; replentur, haec quoq; media sesquioctauis sic impleantur, ut sesquitertij spatia tonum capiat. Describamus ergo figuram primae simile, sed senarium ponamus in apice, post quem longo spatio subdamus eius duplum, id est duodenarium, idq; spatium occupemus octonario simul & nouenario. Deinde similiter longo spatio uiginti quatuor post duodecim describamus, & in hoc ipso spatio sex decim decemq; & octo ponamus, eodē ordine inter uiginti quatuor & quadraginta octo, uelut media triginta duo & triginta sex inserētes. Hactenus duplorum latus absoluimus. Deinceps uero triplorum spatia consummemus, procul à senario secernentes decem & octo senarij triplum, atq; inter eos nouem & duodecim designemus. Similiter inter decem & octo & quinquaginta quatuor eius triplum, uiginti septem & triginta sex, collocemus. Postremo à quinquaginta quatuor ad eius triplum, centum sexaginta duo, per gemina similiter media, scilicet octoginta unum centumq; & octo progrediamur. Ut ergo ad primam figuram huius duplam habitudinē reuertamur, consideremus inter sex & duodecim medietates duas, octo scilicet atq; nouem.

Et octonarium quidem inter sex & duodecim ratione harmonica se habere. Nam & excedit senarium, tertia senarij portione: & exceditur à duodenario, proportionē similiter duodenarij tertia. Item ad senarium sesquitertij est, sed duodenarius ad ipsum est sesquialter. Praeterea differentia inter duodecim atque octo quaternarius est. Differentia uero inter octo atque sex, binarius. Sic igitur quatuor ad duo, sicut duodecim ad sex, duplicem continent rationem. In his uero quae diximus artificium uersatur harmonicum. Comparemus quoque nouem & ad sex per sesquialteram, & ad duodecim per sesquitertij qualitatem, & ad octo per sesquioctauam proprietatem, qua resonet tonus: intelligemus profecto hac ipsa sesquioctaua duos sesquitertij colligari, id est, octo ad sex, nouēq; ad duodecim. Neq; deest medietas his numeris arithmetica: siquidem nouenarius senariū quidem excedit ternario, & à duodenario pariter ternario superatur. Similiter per rationes easdem in duplis sequentibus procedamus, colligantes duplas quidem per sesquitertij & sesquialteras: item sesquioctaua proportionē sesquitertij geminas connectentes. Similiter fermè excepto tono per triplas discurrere licet. Quoniam uero sesquitertij rationes non solum ex duobus tonis sunt, uerumetiam ex hemitonio, & hoc quidem minore, cui deest ad plenum hemitonium particula quaedam, idcirco Plato inquit, in sesquitertij portianculam quandam esse relictam. Ceterum quidnam sibi uelit in anima figura haec per ampliores numeros explicata, nondum satis uidetur à Platonice explicatum, neque nos in praesentia explicabimus: nisi forsā dum plura ac saltem duo media inter extremos terminos collocat, subintelligi uelit genera rerum elementaq; in anima, quae opposito se inuicem modo respiciunt, qualitates duas inter se inuicem reddere. Velut si ubi terminus tangit infinitudinem, indefinitam reportet termini qualitatem: atq; uicissim ubi infinitudo tangit terminum, determinatam infinitudinis subeat passionem: praeterea & in termino fit infinitudo quodāmodo terminalis, & uicissim in ipsa infinitudine terminus indefinite progrediens, Accedit ad haec quod &

interij

inter ipsas animæ vires talia quædã cogitari mediâ possunt, & anima ad sui ipsius exemplar in mundo inter ea que longe distant, duo saltem mediâ inserere consuevit. Tonus autem plenum significat motû pulsûq; animæ tam in se ipsa q̃ in cælo. At hemitonium remissionem in elementis, & usque adeo à primo deficientem, ut perfectionis eius dimidia minorem suscipiat portionē. Totus deniq; superior de harmonia tractatus triplicem concordia significare videtur, scilicet inter animam atq; corpus, & inter animæ partes inuicem, atq; inter partes corporis inuicem.

DIVISIO ANIMAE, MOTVS ET TEMPVS. Cap. XXXVI

QUOD uero ait ipsam generum cõmixtionem in consummatione animæ fuisse consumptam, intellige animam à deo processisse perfectam, ut suam ferme ideam impleuerit. Diuisio præterea in longû, ostendit proprium animæ motum naturaliter esse rectum, scilicet in sensum, & uegetandi siue mouendi naturam. Item ob id secat in duo, ut ostendat tum in anima duplicem esse rectum motum, scilicet ad sentiendum atq; mouendum, tum ab anima in corpore similiter esse geminum, scilicet uniformem atq; multiformem. Intersecat uero lineas duas ad animam figurandã, deinde eas reflectit in gyrum, indicans naturam animæ ex se ad rectum motum procliuiorē, ab ipso deo per intelligentiæ munus circulari motui prorsus accommodari: geminis inquam circulis, firmamento scilicet non erranti, ac post firmamentû orbibus peruagantium planetarum. Firmamenti quidem circuitus ipsam identitatis intelligentiæq; naturam proprie refert. Anfractus autem multiplices planetarû, proprie naturam alteritatis inferiorumq; animæ partium representant. Sed ex ipso interiori animi motu simul & tempore, tempus in mundo unâ cum motu consequitur. Tangit inter hæc pauca quedam atq; cõmunia, que ad Astronomiam pertinent: sed hæc facile quiuis uel mediocriter eruditus intelligit, & de his nimis multa Platonici quidam, tum Greci, tum Latini pertractant. Surgit mox questio de idcis ac de generibus animalium mundanorû, de quibus in theologia latissime pertractauimus. Præterea quod de ipsa deorum quorundam demonumq; genealogia recte, set, quidnam habeat uerisimilis, in Theologia similiter & alibi declaratur.

QVAE A DEO PROXIME, ET QVAE PER MEDIA
fiant. Cap. XXXVII

HACTENVS patere cuiq; potest, ab intellectu diuino mundi opifice animos deosq; mundanos & demones, & omnes mundi spheras, speciesq; ipsas rerum absq; medijs causis processisse. Que autem de materia prima sit inter Platonicos ambigua, narrauimus ab initio. Mandat ergo post hæc architectus mundi filijs suis, id est, animabus spherarum stellarumq; & demonû, uel etiam inferioribus angelis, ut ad imitationē sui, mixtionem sub luna rerû aggrediantur, hominib; subijciant omnia, rationalemq; eius animam ab ipso acceptam, corpori caduco concilient per uitam quandam irrationalē, partim ab ipsis, partim ab anima hominis dependentem. Notabis autem in ipsis dei uerbis quicquid proxime fit à Deo, sempiternum esse: & quicquid ulla ratione componitur, quatenus compositû est esse etiam dissolubile. Sed quatenus per diuinam uoluntatem composita quedam ita conflantur, ut in eis unitas superet multitudinem, indissoluta seruari. Notabis insuper, ubi ait deum in suo habitu permanere dum mandat, ministros autem sequi, nihil mutabilitatis in Deo esse dum mobilia regit & mouet: in ministris autē eius prouidentiam esse mutationi cuidam propinquiorē. Deniq; in his omnibus Mosaicum illud: Ego sum qui sum, cognosces mirifice confirmatum.

DE HOMINE QVO AD PERTINET AD ANIMAM ATQVE
corpus. Cap. XXXVIII

RATIONALEM hominis animam ait à deo ex eisdem rerû generibus eodē in cratere commixtis, atq; mundi animã fuisse conflata. Crater significat ipsam uitæ rationalis ideam. Sed adiungit ex reliquijs superioris commixtionis fuisse confectam, significans particulares uitas uniuersali uitæ inferiores esse. Tum uero deus animas, id est singulos ordines animarû, singulis stellis accommodat. Adhibet & uehicularia, id est ætherea corpora. Docet & fatales leges, dum animabus insundit formulas idearum, per quas animæ in se quandoq; conuersæ, rationes rerû agnoscere possint. Quod autē de animæ descensu fatali atq; circuitu inquit, alibi est expositum. Post hæc ministri dei fabricam humani corporis prosequuntur, occultis eam uinculis cõnectentes. Per uincula hæc occulta intellige complexionem hominis esse adeo tēperatam cæloq; persimilem, ut uix in ea elementarium qualitatum excessus appareat. Subdit deinde circuitus animæ in mole corporis impediri. Hic tu ante alia memento animã nostram simili ratione atq; mundi animã contextam fuisse, similesq; circuitus possidere. Circuitum ergo intelligentiæ impediri ait, rationis uero circuitû distrabi, duabus præcipue rationibus: tum quia prius q̃ adultum sit corpus, anima tota in fabrica corporis occupatur: tum quia que extrinsecus sensus mouent, in teneriori etate offendunt uehementius, & propter nouitatē rerû animam circa corporea reddunt admirabundã. His ergo de causis, diu & intelligentia à diuino uacat officio, & rationalis ipse discursus circa inferiora distractus, quasi demēs, turbatur & fallitur. Sic igitur totus animus peruersam figuram subit, uitamq; ducit laboriosam

boriosam, dum ratio cedit sensibus, perinde ac si quis caput pro pedibus humi figat, pedes uero pro capite tollat in altum. Tam uero quæ de membrorum corporis dispositione adducit in medium, satis à medicis pertractantur. In quibus id potissimum obseruabis, caput dici non principale solum, sed etiam totum in corpore, reliqua enim solum ut capiti seruiant, adiuncta fuisse. Ex quo colliges hominem contemplationis gratia esse natum. Sequitur de sensuum instrumentis. Quæ uero in his de uisu dicuntur, à Chalcidio satis, et quæ de somnijs, tibi satis exponuntur à nobis. Considerabis mox firmam de causis Platonis nostri sententiam: res qualitatesque corporeas quæ non ex se, immo ab incorporea quadam causa mouentur, et diriguntur ad finem, non esse reuera causas appellandas, sed latentis prouidentie instrumenta. Causam uero præcipuam esse uoluntatem prouidentie, ad exemplar sui sic omnia disponentis, ut optime se habere iudicat et decernit. Itaque finalem causam præscriptam in prouidentia, summam Plato asserit causarum. Tum confirmat iterum hominem esse natum ad cœlestia contemplanda, immo uero ad ipsum cœli motum præstitibus imitandum. Et quemadmodum dixerat uisum, sic et auditum contemplationis et discipline gratia nobis esse tributum: item ut per sensibilem harmoniam animi quoque motus harmonice componamus. Ceteros autem præter uisum auditumque sensus, quasi minus conducant ad speculandum, nihili pendit.

QUOMODO MUNDVS EX MENTE ET NECESSITATE
compositus sit. Cap. XXXIX

POST QUAM tractauit de formali mundi ordine, quem ideo uocat intellectum, quoniam est intelligentie diuine simulachrum, tractat iam de materia mundi: quam ideo necessitatem nominat quia non propter seipsam, sed tanquam formis ultimis necessaria, est introducta. Item quia mundus ob eius admixtionem deforme nonnihil necessario patitur. Hinc illud: Mundus est ex intellectu et necessitate compositus, id est ex ipso formarum ordine atque materia. Possimus quinetiam sub necessitatis nomine intelligere non materiam solum, sed animam quoque: eius in primo processione sue signo uelut informem materie instar consideratam. Vtraque enim, tam anima quam materia, in primo originis sue signo informis quidem est, sed facile est formabilis per intelligentie munus. unde et ipsi anime rationes seminaque formarum naturalium infunduntur, et materie qualitates atque forme. Quod autem ait, ante mundi dispositionem elementa quodammodo extitisse, intellige quasdam elementorum uires tum formatrices in anima, tum formabiles in materia. Item quod inquit, materiam ante mundum absque ordine fuisse iactatam, expone potentiam anime motricem etiam ante intelligentie munera potuisse materiam agitare, sed procul ab ordine. Præterea ubi ait mundum à Deo exornatum fuisse persuasa prius Necessitate, sic accipe, ut prima illa materie animeque natura quamuis cogitetur informis, tamen præparatione à Deo ad formas adeo formabilem susceperit ab initio, ut non potuerit esse paratior. Obseruanda inter hæc est illa distinctio, qua dicitur uniuersum in exordio libri in duo fuisse diuisum, id est, exemplar atque simulacrum: nunc uero distinguendum esse in tria, id est, exemplar, et simulacrum, et materiam. Hic primo quidem uideri potest ipsa idem esse, ipsum exemplar mundi et efficientem eius causam et finalem. Deinde totum mundi ordinem non tam substantiale quiddam esse, quam inuisibile mundi simulacrum. Præterea quod materiam et supra se creuit à mente, et hic à mentis secerit simulacro, coniectare possumus materiam non tam per ideam propriam quam per ideam forme à Deo procedere, neque antecedenti proposito sed quodammodo consequenti, ab intelligentia, ut ita dixerim, adiuuentam. Tum uero et materiam esse, et quid sit, et quo pacto se habeat, ex perpetua transmutatione formarum diligenter ostendit: ex qua etiam materiales formas esse quodammodo falsas argumentatur. Deinde per eas ad ueras idealesque formas ascendit, quæ omnia in Theologia planius declarantur. Adducit in medium multa materie nomina, scilicet speciem inuisibilem, Sinum informem omniumque capacem formarum, Naturam, Potentiam, Matrem mundi, Nutricem formarum, Subiectum, Receptaculum, Locum. Sed ex hoc loci nomine ridere licet Peripateticum adeo ineptum, siue malucolum potius, ut dementie Platonem insimulet, quasi materiam uoluerit locum esse proprie mathematicum. Quod quidem per cetera materie nomina euidentissime confutatur. Denique ex eo quod materia propriam sibi uendicat informitatem, argumentare unitatem sibi pariter uendicare. Si enim informis, ergo et indistincta. Si ita, ergo et unum. At ex eadem informitate non sibi uendicat esse, sed per ipsam potius cadit ab esse. Cum igitur unum, atque ens, non æque materie congruant, eadem inter se esse non possunt. Est autem unum superius ente, quoniam latius sese fundit: præsertim cum priuationi insuper cui non conuenit ens, tamen conueniat unum. Ex hoc rursus argumentamur materiam à summo tantum principio rerum posse produci.

QUOMODO PHYSICA CONSTENT EX MATHEMATICIS
ac de elementis et mixtis. Cap. XL

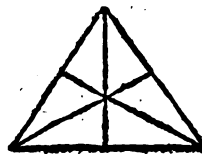

DEINCEPS Physica per mathematica probaturus, in primis mathematicorum doctrinam laudat tanquam omnis eruditionis ingenue uiam. Longum Lauræti foret in presentia recensere, quot nostris temporibus mathematicam ingressi uiam, ad finem peruenierint exoptatum. Petrum Leonem Spoletinum nouimus mathematicorum maxime beneficio, non Aristotelicos tantum, utrumque Platonicum iam

N n sensus

sensus penetravisse. Florentiæ vero Baptistam Leonẽ Albertũ ab eisdẽ disciplinis exorsum, opus in architectura per-
 cherrimũ edidisse. Quid dicã de Francisco Berlingherio nostro Nicolai filio? non ne hic mathematicorũ beneficio
 fretus de Cosmographia uersibus scripsit egregie? Neminẽ uero turbet, quod Plato Pythagoreorũ more ex mathe-
 maticis physica cõponere uideatur. Nõ enim intelligi uult naturalia corpora ex figuris & numeris tanq̃ ex elemen-
 tis & partibus, sed tanq̃ ex terminis, quadam resolutione cõponi: quod uidelicet naturalia in illa quasi priora, ac ue-
 luti terminos resoluantur. Non ne termini corporũ dimensiones sunt atq; figuræ? Numeri etiam termini figurarũ?
 Præterea species naturales subiecto non solum cõmuni, sed proprio indigent. Figuris aut̃ satisfacit cõmune subiectũ.
 At numeri, neq; proprio, neq; cõmuni, neq; ullo proorsus corporeo indigent fundamento. Ex quo patet figuræ qui-
 dem naturalibus speciebus, numeros autẽ figuris esse priores. Triplicem ergo in rebus ordinẽ Pythagoras Platoq;
 cogitabant, specierum, figurarum, & numerorũ. Triplicem similiter inter ideas, adeo ut & in rebus & in ideis spe-
 cies in figuræ, figuræ resoluantur in numeros: atq; certæ species figuris certis, certæ figuræ certis numeris quodam
 modo congruant, rerũ ordine omnino sic exigente. Quamobrem ubi aiunt speciem ignis ex pyramidalis figuræ, &
 pyramidem solidam ex triangulis quatuor, & hos ex quaternario ternario ue constitui, significare uolunt propis
 tatem quandam in his cunctis cõmuniter esse persimilem, & comparanda hæc inter se potius quã cõponenda. Hæc
 utiq; ratione figuram igni pyramidalem tribuit. Aeri figuram facies habentẽ octo, quã nominat Octaedram. Aquæ
 facies habentem uiginti, quam Icosaedram uocat. Terræ facies sex habentem, homine Cubum atq; Talum. Vniuerso
 deniq; duodecim facies possidentẽ. Et pyramidalem quidem figuram ideo conuenire uult igni, quia tenuis, & ad in-
 cisionem præ cæteris apta, ex paucioribusq; triangulis constituta: ideoq; omnium leuissima figurarũ. Figuram ue-
 ro cubicam terræ, quia solidissima atq; stabilissima sit. Figuræ alias medijs elementis, quoniam ad motum atq; statu
 inter ignem & terram medio modo se habent. Dodecaedram, quæ duodecim facies habet, congruere putat mundo
 propter sphaeras duodecim, ac signa duodecim in Zodiaco. Resoluit aut̃ solida in plana, plana uero in triangulos,
 præcipue in eos qui retrianguli nominantur. Quorũ unus Scalenus sit, id est scalaris, latera omnia inæqualia possi-
 dens. Alter Isosceles, id est æquicrurus, duo habens æqualia latera. Nam triangulũ equilaterẽ, in quo neq; retriangulus, neq; linea in perpendicularum retriangulus sit, minus cõponendis planis aptum existimat. Con-
 stituit ex Scalenis pyramidalem & octaedram, Icosaedramq; molem: cum pyramis ex trian-
 gulis quatuor æquilateralibus constituatur, quorum quilibet in sex triangulos Scalenos diui-
 ditur. Octaedra figura ex octo similibus, quorum quisq; in sex triangulos Scalenos similiter
 distribuitur. Icosaedra figura ex uiginti similibus, quorum quilibet similiter in sex Scalenos
 euadit. Isosceles autẽ triangulus figuræ cubicæ dicitur elementum. Quatuor enim Isosceles
 trianguli concurrentes quadrangulum cõplent. Ex huiusmodi uero quadrangulis sex Cu-
 bus efficitur. Deniq; Dodecaedram figuram mundo, ut dicebam, accommodauit, quoniam fide-
 rum formæ duodecim suspiciuntur in zodiaco, quorum quelibet in partes triginta secatur.
 Similiter in figura dodecaedra intueri licet pentagonos duodecim, singillatim in triangu-
 los æquilateres quinque diuisos, ita ut unusquisq; rursus ex triangulis sex Scalenis conficiat-
 tur, & in omni mole dodecaedra trecenti sexaginta reperiantur trianguli, quot etiã in zo-

diaco portiones existunt. Tractat uero deinceps de motibus passionibusq; elementorũ. Item quo pacto distinguan-
 tur in partes, & inuicem misceantur, & quos effectus mixtione cõficiant. Præterea qualis sit tum elementorum tum
 mixtorum inuicem cõmutatio. Inter hæc de mixtis imperfectis agit, & de perfectis, de liquoribus, & lapidibus,
 & metallis. Sed hæc serme omnia Pythagorico more subobscuris metaphoris inuoluntur: apertioribus autem uer-
 bis Platonem auditoribus suis tradidisse putamus, & Aristotelem præ cæteris manifestius eadẽ literis cõmendasse.
 Horum itaq; omnium à libris Aristotelis de generatione atq; Meteoris interpretatio requiratur. Tractat insuper
 de passionibus quæ ab elementis animalium sensibus inferuntur. De passionibus inquam, & occultis, & manifestis.
 De uoluptatis dolorisq; speciebus. Quæ in Philebo, & nostro de Voluptate libro perspicue declarantur. Agit præ-
 terea de sensibus ipsis, eorumq; obiectis. Distinguit sapes, odores & uoces atq; colores.

ITERVM DE HOMINE QVANTVM AD ANIMAM

speccat & corpus. Cap. XLI

ONSIDERATIONE dignum est, quantũ nos admoneat Plato noster, dandam esse operam,
 ut nos ipsos pro uiribus cognoscamus, meminerimusq; omnia infra lunã fuisse nobis à deo subiecta ne
 quando ipsi contra dignitatẽ nostram inferioribus nos uicissim subijciamus. In ipso enim totius dispu-
 tationis exordio decretum est de uniuerso tractari usq; ad ipsam hominis genituram. Rursus in medio
 disputationis cursu dijs à patre præcipitur exornare hominẽ, dominum animalium, quem ad imaginem & similitu-
 dinem suam esse uelit atq; præesse. Deinde paucis interiectis reditur ad hominem. Demum prope finem resumitur,
 quod primo fuerat institutum, uidelicet de uniuerso usq; ad genituram hominis fuisse tractandum. Atque in cunctis

Mosaico

Mosaico more probatur hominē in diuino hoc opificio, & in primis proponi, & postremū fieri quasi finem. Ergo nunc & omittens alia repetit diuinū in homine generando mandatum, & in hoc absolucndo diuinorum obsequium ministrorum. neq; id quidem iniuria. Prædixerat enim solum in terris hominem iustitiā & superos esse culturū: ut maxime rationi sit consentaneum, deos genituram hominis diligenter excoluisse. Sed his omisis, quæ sequuntur expediamus. Iterū de anima irrationali tractatur non à deo proxime, sed per sequentes mobilesq; causas cōstituta, quæ rationali subiecta sit, coacta à deo demissa. Irrationalem uero animā Platonici non tam substantiale aliquid, q̄ accidentale quiddam esse putant, quasi rationaliū uestigium animarū, in quo sensus quidē sunt sed per diuersa corporis instrumenta diuisi atq; patibiles. Sensum autē in ipsa anime rationalis substantia ponunt cōmunem, simplicē, impatibilem, qui non proprie accipiat illatas à corporibus passiones, quemadmodū sensus alter, sed alterius sensus percipiat, siue potius iudicet passiones. Proinde rationalis anime substantiā indiuisam, & in se cōsistentem esse probant, neq; capiti uelut sustentaculo, cōmendatam, sed quasi uel instrumento ipsius accommodatam, uel cuidam in suo genere simili comparatam. Irrationalem uero in membris quodāmodo residere: & partem quidem eius audacia & iracundia cōpotem cordi: partem uero concupiscentie deditam, iccori cōmendatam. Verum de hoc ipso iccore miram Pythagoricorū notabis opinionem, uidelicet id membrū ex certa soliditate & clara pariter lenitate sic esse contemptatum, ut speculi modo imagines rerū accipiat facile admodum atq; reddat. Profecto quemadmodū imaginatio uehemens grauidæ mulieris in foetu tenerissimo sepe exprimit rei desideratæ notæ: ita uehemēs siue mentis notio, siue sensus imaginatio naturam iccoris specularē facillime format. In hoc ipso speculo demones superiq; futurorū effingūt imagines, quoties pacato proripus animo aliunde illic imagines non pinguntur. Itaq; futurorū notæ speculo huic infuse in mentem protinus imaginationemq; resultant: sed illic sepe imaginibus alijs adeo confunduntur, ut futura potendē nequeant. Quando uidelicet uel mens prudentiæ officijs occupata circa gubernanda distrahitur, uel imaginatio similibus negotijs occupatur. Vbi uero rationis imaginationisq; uacat prudens & continuata & laboriosa discursio, sepe imagines futurorū à superis in speculum nostrū profilientes, inde in iudicium manifeste resiliunt. Verū quid nam portendant discernere illius est officii, qui ab antecedentibus in consequētia prudenter sagaciterq; discurrere consuevit. At uero discursio talis impedit uaticinium, ut merito alij sint qui preuident, alij qui preuisa interpretantur & explicant. Post hæc prosequitur materiam latissime à medicis explicatam de humoribus complexionibusq; & mirabili humani corporis artificio. Atqui elegantiam Platonis in hominis corpore describendo adeo admiratus est Bartholomæus Fontius noster rhetor egregius, ut præclara oratione probauerit, neq; Lactantiū, neq; Cornelium Celsum, neq; Ciceronē ipsum in re describenda ad miram Platonis eloquentiam accedere potuisse. Inter hæc præceptū religiosum considerabimus, non esse de diuinis ulterius affirmandum, q̄ diuinum confirmet oraculū. Item prouidentia in homine componendo nullā omnino aliam habuisse rationem, nisi ut contemplationi foret aptissimus. Rursus res naturales in effectibus producendis non esse proprie causas, sed diuinæ prouidentie instrumenta. Principalem namq; causam singulorū in ea intelligentia sitam esse, quæ boni rationem habens, singula future cōmoditatis gratia fabricat. Definit deinceps quid sanitas corporis sit, quid morbus. Distinguit quoq; morborū, tum aliorum, tum febriū species, singulorumq; rationes assignat. Quales esse potissimū rationes quas apud Galenū Platonikum legi, iam diu existimaui, ac nuper à Georgio Cyprio insigni medico sum in sententia confirmatus. Hic enim his diebus cū ad me curandæ matris meæ gratia frequenter accederet, meq; reperiret hæc ipsa legentē, miro quodā ordine Galeni mentem cū Platonica mente coniunxit. Post hæc autem perfectam hominis ualetudinē definit cōmunem corporis animiq; concordia. Quam tunc demū possideri putat, quando tam corpus q̄ anima in seipsis disponuntur bene, deinde simul optime componuntur. Optime inquam, id est, equali quadā mensura, ut neq; robur animi nimis excedat modum corporis, neq; robur corporis superet animi modum. Sed anteq̄ perfectam hanc definiat sanitatē, animi morbum distinguit in duos, scilicet ignorantiam & insaniam, insaniam uero duplicem esse ait. Vnam quidem occultam, quæ in continua pronaq; ad insaniam affectione consistit, puta habitum quendam ad perturbationem aliquam propensissimum. Alteram uero manifestam, scilicet quam uel aliqua perturbatio supra modum adauctæ detegit, ut in gradu summo cupiditatis & uoluptatis, timorisq; & doloris, & iræ: uel uapores humorum inclusi membris inducunt, ut atra bilis ex sanguinis, uel bilis, uel salse pituite adustione proueniens. Interea ubi ait, neminem sponte esse malum, sed propter naturam consuetudinemq; deprauatam, intellige naturalem procliuitatē non me diocriter per oppositam consuetudinem cohiberi ab initio potuisse: sed procliuitatē illam diuturna cōsuetudine confirmatā extirpari quidem omnino non posse, exacta nihilominus doctrina exhortationibusq; amputari. Docet post hæc colere corpus simul & animū, perpetuo quodam exercitationis motu. Exercitationis inquam moderatæ, motus inquam proprio, & ad bonum proprium rite directo: quo utrunq; exercitatum atq; nutritum tantum uirium consequatur, ut alteri non succumbat. Optat quidem Plato corpus animo cedere, sed non ita succumbere, ut motus animi sustinere non possit. Optat corpus ualidum atq; firmum, sed sub animo longe ualidiore. Mox quantū exercitationem laudet, attende: quantum temerarium pharmacorum uituperet usum. Proinde quemadmodum tam corpus quàm animam proprijs exercere & confirmare motibus iussit, sic tres anime uires, id est rationalem, animosam, cupidam,

suis quamlibet motibus præcipit conseruare: Veruntamen rationalem alimentis frequentioribus enutrire, ne cetera succumbere cõpellatur. Ait intellectum homini pro demone datum, scilicet intimo. Alterum enim demonẽ habet externum. Item rectum corporis habitum quasi cœlesti tributum. Rursus cum qui uires irracionales supra modum nutrit, mortalem euadere: quasi doceat quomodo accipiendum sit, ubi ait hominem fieri brutum, id est bruto perfumilem. Addit cum qui præcipue alit mentem, sic immortalẽ fieri, ut immortalitatis nulla pars desit. Imperfecta enim immortalitas est, quæ motũ agit perpetuum: perfecta uero, quæ manet: qualis utiq; est in eo qui sola iam intelligentia uiuit, euaditq; ex homine demon. Ex quo intelligitur etiam, quando ait hominem effici brutũ, id nõ proprie, sed quadã similitudine dici. Præterea ex eo quod subdit, feminas ortas ex masculis, si placet, obscure nobis referat Moisaicum illud: Euam ex uiro fuisse productam. At uero gradus brutorum omnes paulatim ex grauiori rationalis anime lapsu multiplicari, intellige animam, nostram ob quandam liberi motus infinitatem, posse et intra se in brutorũ omnium affectus habitusq; proruerẽ, et extra se supplicij loco inter similia bruta, uel brutorũ loca diuino quodam transferri iudicio. Item omnes inferiorum uiuentium dotes in hominis anima tanq; perfectissima contineri: atq; brutorum animas in ipso rerum generationisq; ordine ad nostram referri, quasi finem. Si hunc in modum progressionẽ anime rationalis in alias, atq; uicissim in hanc aliarum regressiõnem acceperis, forsã à Platónico sensu non aberrabis. Ipse enim hic sub persona Pythagorica loquens, fabulam opportune confingit Pythagoricarum similem fabularum. Atq; ne hæc quasi sub historica ueritate forsã admitteremus, non aliter q̃ poete soleant animalũ transformatiõnes adducit. Atqui Timæus Locrus in libro de Mundo fabulosa hæc esse fatetur. Hæc igitur sic accipito: Timæusq; librũ eo sine concludito, qui doceat nos, Deum ante omnia colere, qui bona omnia sola benignitate prouidentie procreauit. Decreueram magnanime Laurenti breuiora hic quemadmodum argumentũ decere uidebatur, afferre, multaq; amplioribus cõmentarijs, quæ in Timæum iam designauimus, reseruare: Sed Philippus Valor Platonicorũ studiosissimus, penes quem uniuerso Platónico operi in agro Maiano extremam manum imposui, plura me hic coegit effundere. Philippus Valor uirtutis generosissimus heres. Cui ego plurimum debere me fateor, tum quia Platonica egregiaq; omnia magnopere colit, tum quia singulari amore erga te tuosq; omnes afficitur.

TIMAEVS PLATONIS

SOCRATES. TIMAEVS. CRITIAS. HERMOCRATES.

VNVS, duo, tres. Quartus autem ò amice Timæe eorum qui à me heri conuiuio accepti, uicissim me accipiunt nunc, ubinam est? **T I M.** Aduersa aliqua ualeitudine laborat ò Socrates. Non enim sponte ab hoc cœtu & disputatione abstinuisset. **S O C.** Ergo tuũ ò Timæe, & horum erit officium, quarti illius absentis partes implere. **T I M.** Ita profus. Sane nihil quoad fieri poterit, prætermitemus. Nam cum laute abs te heri accepti fuerimus, haud æquum sit, si non pari alacritate qui hîc sumus uicissim accipiamus. **S O C.** Non recordamini quæ uobis & q̃ multa tractãda proposui? **T I M.** Partim quidem recordamur, partim uero tu, si exciderint, suggeres. Imò uero nisi molestũ sit breuiter illa ab exordio repete, quo magis ea nobis consent. **S O C.** Faciam equidẽ. Summa disputationis hesternæ erat, Resp. qualis mihi, & ex qualibus uiris optima posse fieri uideretur. **T I M.** Nobis certe omnibus ualde probata sunt ò Socrates quæ dixisti. **S O C.** Principio agricolas cæterosq; artifices à militib. separauimus. **T I M.** Certe. **S O C.** Cum uero cuiq; quod pro naturæ instinctu præcipue suũ est, & singula tantũ singulis artibus officia tribueremus, illis quoq; quos præ ceteris bella gere oporteret, id unũ duntaxat, protegendæ scilicet ciuitatis munus iniunximus, & aduersus externos hostes, & aduersus ciues reip. euerfores: ita ut erga subiectos tanq; natura amicos mites sint, cõtra hostes uero prælio ferocissimi. **T I M.** Ita profus. **S O C.** Duplicem sanè naturã in custodũ animis esse debere diximus, & iracundã, & philosophico ingenio præcipue accõmodatam, ut recte in suos mansueti sint, in alienos aut feroces. **T I M.** Proculdubio. **S O C.** Quid autẽ de educatiõne dicemus? Nonne gymnicsis exercitationibus, & musica, cæterisq; decentibus disciplinis, eos à nobis institutos fuisse? **T I M.** Valde quidem. **S O C.** Ita educatos homines neq; aurũ, neq; argentũ, neq; aliud quicq; propriũ, aut habere, aut putare statuimus, sed tanq; adiutores publicosq; ministros sola mercede cõtentos esse, tanta ab his quos tuentẽ exhibita, quãta moderate uiuentibus sufficere uideaẽ. Stipendio præterea publico in cõmune uti uoluimus, & ad cõmunem inter se uicũ impẽdere, ut cæteris posthabitis omnibus solius uirtutis & custodiæ curã habeant

habeant. T I M. Hæc quoq; ita abs te dicta fuerunt. S O C. Naturã præterea mulierũ non aliter q̃ uirorũ effingi præcepimus, studiaq; omnia tam belli q̃ pacis mulieribus cum uiris esse cõmunia. T I M. Id quoq; dictum. S O C. An tenetis memoria quæ de procreandis liberis diximus? Fortè uero ob rei ipsius nouitatẽ firmiter tenuistis. Communes quippe nuptias liberorũ statuimus, ut nemo natos suos discernat, sed oēs ab omnibus consanguineis existimentur, dum æquales sermẽ natu fratres sororesq; uicissim se iudicant, maioribus uero patrum uel autorũ reuerentiã exhibent, erga minores aut tanquã filios & nepotes afficiuntur. T I M. Hæc quoq; memoratu facilia sunt. S O C. Vt autẽ q̃ optimi ab ipso initio pro uiribus gignerentur, magistratus utriusq; sexus nuptijs præposuimus, qui clam fortibus quibuldã operam darent, ut prauis prauis, boni contra bonis mulieribus miscerent, neq; ulla ob hoc discordia oriretur, cum in congressu minus prospero quisq; fortunam potius sit q̃ cõsilium principum culpaturus. T I M. Recordamur. S O C. Præterea sanximus bonorũ foetus in patria alendos esse, aliorũ uero alios alio clam mittendos. Adultos demum utrosq; diligenter cõsiderandos: ut si qui inter re legatos bonæ indolis sint, in patriã reuocent; si qui uero inter domesticos cõtrã uideantur affecti, similiter relegent. T I M. Ita statutũ est. S O C. Num satis iam hesternã disputationem quantum cõpendio licet, narrauimus? an aliquid etiã à me prætermissum õ amice Timæe recẽseri desideras? T I M. Nihil sane. hæc em̃ sermẽ sunt quæ tractabas. S O C. Audite deinceps quo pacto erga hæc quã descripsimus remp. sim affectus. Cõparatione plane uobis aperiã. Quẽadmodum si quis animalia eximie pulchritudinis intuitus seu picta, seu uiua quidem, sed torpentia, motus gestusq; uiuentiũ & certamẽ aliquod eorum spectare desideret: sic ego nunc libenter aliquem narrantẽ audirem, quo pacto supra descripta ciuitas cum finitimis ciuitatibus decertaret, quid ue rãta eius educatione disciplinaq; dignũ, uel bello uel pace, tam dicẽdo q̃ agendo erga ciuitates singulas demonstraret. Equidẽ õ Critia & Hermocrates mihi conscius sum non posse me eam urbem uirosq; pro dignitate laudare. Me quidem non posse nihil mirum, sed de ueteribus quoq; & huius seculi poetis idem existimo: non quo poeticũ genus contemnã, sed quod euidens unicuiq; sit, imitationis studiosos ea facile & optime imitari, in quibus fuerint educati; aliena uero longeq; ab eorũ educatione remota, operibus quidem difficile, uerbis etiam difficilius posse prout cõuenit æmulari. Sophistas utiq; & dicendi & aliarum sermẽ præclarissimarũ artium peritos esse arbitror: sed quia multas quotidie ciuitates pererrant, nec proprias sedes ullas habent, uereor ne cõiectura quidem assequi nequeant, q̃ multa & qualia uiri philosophi atq; ciuiles, tam bello q̃ pace erga singulos uerbis & operibus agant. Sola igitur uestra professio superest, tum natura, tum disciplina philosophiæ, & rerum gerendarum studio pollens. Timæus quidẽ hic ex Locris, quæ urbs in Italia iustissime gubernatur, nobilitate & opibus præstãtissimus, summis magistratibus & honoribus functus est, & ad summa totius philosophiæ fastigia, ut opinor, ascendit. Critiam quoq; scimus hæc utraq; consecutũ. Hermocratis etiã naturam educationẽq; his omnibus quæ diximus tractandis esse accõmodatã, cum multis testimonijs moneamur, dubitare non licet. Quapropter rogantibus uobis heri de re publica disputari, libentissime parui, cum cogitarem, quod deinde instituto operi superforet, à nemine cõmodius quã à uobis modo uelitis, posse tractari. Cũ enim ciuitatem ad bellum idoneam cõstitueritis, soli omniũ uos quæ eam decet, uicissim omnia tribuetis. Cum uero in superiorib. quẽ mihi iniuncta fuerãt perfecissem, quæ modo retuli uobis tractanda commisi; uos autem cõmuni consensu imperatum munus mutuo mihi parandĩ nunc sermonũ conuiuij recepistis. Ego igitur adsum ad promissas epulas paratissimus. H E R. Nos quoq; oēs õ Socrates ut pollicitus est modo Timeus, quod iubes pro uiribus exequemur, præsertim cum nulla excusandi sit ratio, quo minus id facere debeamus. Nam præterito die cũ disputatione peracta mox ad hospitiũ quo apud Critiam suscepti sumus, rediremus, & inter eũdum primo, & domi rursus de his rebus uerba fecimus. Hic igitur nobis ueterẽ narrauit historiã, quam uelim õ Critia Socrati modo recẽseas, ut cum audiuerit, iudicet nunquid ad eam rem quam nos exequi iussit, conducere uideatur. C R I. Faciundum est, si ita Timæo quoq; uidetur, tertio disputationis huius participi. T I M. Videtur sane. C R I. Audi Socrates miram quidem, sed ple-

Nn ; nam

nam ueritatis historiam, quam Solo septem sapientum sapientissimus recensebat. Erat enim domesticus admodum amicusque Dropidis proauis nostri, quod in carminibus suis ipsemet saepe testatur. Auo autem nostro Critiae, ut ipse nobis senex postea referebat, quod narrauit res gestas huius urbis memorabiles, diuturnitate temporis hominumque interitu oblitteratas. Vnum uero praeter ceteris facinus insigne recensuit, quod uobis nunc narrandum censeo, ut & tibi morem geramus, & deam cui hodierna pompa dicata est, hac narratione quasi quodam hymnorum cantu, ut par est, honoremus. S O C. Recte loqueris, sed quid istud tandem est, quod Critias non quasi uerbis descriptum, sed quasi ab hac ciuitate quondam gestum ex Solonis narratione uobis aperuit? C R I T. Referam priscam mihi puero traditam ab auo historiam. Cum ageret Critias annos, ut ipse dicebat, circiter nonaginta, ego uero decem, celebrareturque solennis ille dies, in quo ad canendum carmina pueri conuocari solent, congregati sumus & nos una cum proximis notisque pueris, nobisque a parentibus carminum canendorum certamen est iniunctum. Vbi multorum poetarum carmina non pauca memoriter pronuntiata sunt, & Solonis uersus a plurimis puerorum utpote nouitatem poematis admirationibus decantati. tum contribulis quidam, seu quod ita iudicaret, siue quod Critiae blandiri uellet, uideri sibi inquit, cum in ceteris sapientissimum fuisse Solonem, tum in carminibus poetarum omnium generosissimum. His uerbis, ut recte memini, ualde laetatus est senex. atque ita ridens, inquit: Si Solo o Amynder non tantum relaxandi animi gratia, sed dedita opera serioque sicut alij poesim esset secutus, uel historiam quam ab Aegypto reuersus instituerat absoluisset, a qua quidem seditionibus ceterisque ciuitatis fluctibus deturbatus medio in cursu destitit, nec Homero nec Hesiodo, nec alio quoquam poetarum, ut opinor, inferior extitisset. Ad haec ille: Qua de re o Critia tractare Solo instituit? De maximis, inquit, rebus ab hac ciuitate quondam gestis, quarum memoria apud nos temporis diuturnitate & interitu hominum extincta est. Dic quae, inquit, o Critia, quid illud opus, & quomodo actum, & a quibus habitum tanquam uerum Solo narrabat. Est, inquit, Aegypti regio Delta, cuius e uertice scinduntur fluenta Nili. Eius campi, Saitica praefectura nominantur. In quibus maxima ciuitas est, quam Salm uocant. unde Amasis fuit rex. Urbis eius fundatrix dea fuit, quam Aegyptij Neithen, Graeci Athenan nominant. Ipsi porro homines Atheniensium amici sunt, eisque genere quodam coniunctos esse se praedicant. Quo Solo profectum se honorifice acceptum fuisse referebat. Et cum de uetustatis memoria ab illis sacerdotibus qui in hac re ceterorum peritissimi erant, quaesisset, expertum se esse dicebat, neque seipsum neque alium Graecorum quemquam cognitionem antiquitatis ullam habere. quandoque uero coram sacerdotibus, ut eos ad sua narranda prouocaret, de antiquissimis illis Athenarum gestis rebus uerba fecisse, Phoroneo primo & Niobe, postquam inundationem mundi de Pyrrha & Deucalione, eorumque posteritate, & de temporibus quibus singula contigerunt. Tunc ex sacerdotibus quendam grandem natum dixisse: O Solo Solo, Graeci pueri semper estis, nec quisquam e Graecia senex. Cur istud diceret percotante Solone, respondisse sacerdotem: Quia iuuenis semper uobis est animus, in quo nulla est ex uetustatis commemoratione, prisca opinio, nulla cana scientia. Quod ideo uobis contingit, quia multa & uaria hominum exitia fuerunt, eruntque. Maxima quidem aut ignis conflagratione, aut aquae inundationibus prouenire necesse est: minora uero alijs quibuslibet calamitatibus fieri. Nam quod apud uos fertur, Phaethontem quendam Solis filium currus ascendisse paternos, nec patris aurigatioe seruata, exulsiisse terram, ipsumque flammis caelestibus conflagrasse, quamuis fabulosum uideatur, uerum quodammodo esse putandum est. Fit enim longo temporum intervallo caelestis circuitus permutatio quaedam quam inflammationis uastitas necessario sequitur. Tunc hi qui edita & arida incolunt loca, magis pereunt, quam mari fluuiisque uicini. Nobis porro Nilus cum in plerisque rebus salutaris est, tum huiusmodi a nobis arcet exitium. Quando uero dii aquarum colluione terrae sordes diluunt, pastores ouium, atque bubulci qui iuga motuum habitant, periculum illud euadunt, uestrae autem ciuitates in planitie sitae impetu fluminum ad maria rapiuntur. Sed in hac nostra regione neque tunc, neque alias unquam aqua in agros superne descendit, contra uero sursum e terrae uisceribus scaturit. Quamobrem antiquissima rerum apud nos monumenta seruantur. Proinde ubicunque nec imbrium tempestas nimia,

nec

nec incendit ingens contingit, licet aliàs pauciores, aliàs plures, semper tamen homines sunt. Quaecunq; uero à nostris siue à uestris siue alijs nationibus gesta sunt memoratu digna, modo ad aures nostrorū peruenerint, nostris in templis descripta seruant. Apud uos quidē, & aliàs gentes res gestæ nuper, literis monumentisq; tradunt, sed certis temporū curriculis illuuias immissa coelitus omnia popula. Ideo qui succedūt & literis & musis orbatī sunt. Quo fit ut quasi iuuenes iterū sitis & rudes, præteritarū rerū omnium prorsus ignari. Nam & ea ipsa quæ modo ex uestris historijs recensebas, à fabulis puerilibus ô Solo parū distant. Primo q̄ unius tantum inundationis meminertis, cum multæ præcesserint. Deinde quòd genus maiorum uestrorū in regione uestra clarissimum & optimum ignoretis, ex quo tu & Athenienses cæteri nati estis, exiguo sermine quondā publicæ cladi superstite, Quod propterea uos latuit, quia superstites illi eorumq; posterī literarū usu multis seculis caruerūt. Fuit enim ante exitialem illam terræ illuuiem ô Solo Atheniensium ciuitas tam bellī q̄ pacis officijs præstantissima, eiusq; opera legesq; omnibus quorū memoria ad nos peruenit, excelluerūt. Tunc admiratum Solonem obnixè sacerdotes obsecrauisse ait, ut omnia diligenter priscorū ciuium opera reuelarent. Atq; illi sic à sacerdote quodā fuisse responsum. Nulla hoc inuidia prohibet Solo. Dicā equidem libenter tui & ciuitatis uestræ gratia. Maxime uero gratia deæ, quæ & uestrā illam, & hanc nostrā condidit, educauit, instituit, priorem uestram annis mille, ex terra & Vulcano accipiens femina. posterioris autē huius nostræ urbis res octo annorū milibus gestæ in sacris literis continētur. Illorū ergo ciuium qui in hoc nouem milium annorum tempore ante nos fuerunt, instituta & præclara facinora, breuiter Solo in presentia tibi perstringam. Deinceps uero cū plus dabit otij, accepto historiarū libro, latius exponemus. Ac primū leges illorum cōsidera quo pacto cum his nostris cōueniant, Multa enim hic similia illis reperies. Principio quòd sacerdotes separati ab omni turba uitam agunt. Deinde uaria opificum genera ita inter se discreta sunt, ut sum quisq; agat, promiscue uero nullus. Similiter pastorum, uenatorum, agricolarum inter se distincta sunt opera. Milites quoq; hic, ut nosti ab alijs omnibus segregati, bellica duntaxat tractare legibus iubentur. Armatura etiam ut clypeorum iaculorumq; usus, apud utrosq; persimilis. his primi nos in Asia usi sumus, & dea ut illis in locis sic uobis primis hæc tradidit. Prudentiæ quoq; & modestiæ magna sicut uides, nostris legibus ab initio cura fuit, diuinationis insuper & medicinæ, & sanitas nobis per hæc diuinitus procurata. Demū quaecunq; ad hæc attinent disciplinæ, diligenter institutæ à lege reperiuntur. Huiusmodi institutione & ordine priorem uestram urbem dea à primordijs exornauit, cum in urbe condenda eam regionem elegisset quæ ob aeris temperiem prudentissima ingenia procrearet. Vtpote em bellicosa & sapiens dea regionē eligendam censuit talē, quæ esset sui similes homines editura. His itaq; legibus, uel etiā honestioribus institutionibus formati ueteres Athenienses omni uirtutū genere præ cæteris omnibus excelluerunt, ut decebat eos qui dijs geniti editiq; essent. Multa quidē & mirabilia uestræ ciuitatis opera in monumentis nostris legunt, sed unū magnitudine & uirtute præcipuū facinus. Traditur enim uestra ciuitas restitisse olim innumeris hostium copijs, quæ ex Atlantico mari profecta propè iam cunctam Europam Asiamq; obsederāt. Tunc enim erat fretū illud nauigabile, habens in ore & quasi uestibulo eius insulam, quas Herculis Columnas cognominatis: ferturq; insula illa Libya simul & Asia maior fuisse, per quam ad alias proximas insulas patebat aditus, atq; ex insulis ad omnem cōtinentem è conspectu iacentem uero mari uicinam. Sed intra os ipsum portus angusto sinu fuisse traditur. Pelagus illud uerum mare, terra quoq; illa uere erat continens. In hac Atlantide insula maxima & admirabilis potentia extitit regum, qui toti insulæ illi, multisq; alijs, & maximæ terræ continentis parti, præterea & his quæ penes nos sunt, dominabant. Si quidem tertiæ mundi parti quæ Libya dicitur, usq; ad Aegyptum imperauerunt, Europæ uero usq; ad Tyrrhenum mare. Horum uis omnis unā collecta nostram ô Solo uestramq; regionem, & quicquid intra columnas Herculis continebat, inuasit. Tunc uestræ ciuitatis uirtus in omnes gentes enituit. Quæ cum omnes magnanimitate bellicisq; artibus antecelleret, partim unā alijs Græcis, partim sola cæteris deferentibus, extrema discrimina subiit, hostesq; expugna-

*De ueteribus
Atheniēsis
& Aegyptiacis
historijs*

uit, amicis seruata uel reddita libertate. Posthæc ingenti terramotu fugiç diei unius & noctis illuione factū est, ut terra dehiscens uestros illos unā omnes bellicosos homines absorberet, & Atlantis insula sub uasto gurgite mergeret. Quam ob causam innavigabile pelagus illud propter absorptæ insule limū relictum fuit. Hæc ô Socrates eorum quæ Critias maior à Solone accepta narrabat, summa est. Sed dum præterito die de Repub. ciuibuscq̃ suis differeres, subiit mihi quædā ex recordatione admiratio, cogitanti uidelicet diuina quadā sorte factū esse, ut simillima quadam haud ab re Solonis historiæ traderes. ob eam uero causam nihil tunc protuli, quoniā ex diuturna negligentia non satis reminiscebar. Satius igitur ipse cenfui, ut prius q̃ referre uobis inciperem, mecū ipse repeterem. Ideo uero statim imperio tuo consensi, quia confidebam ut in rebus huiusmodi maxime decet, aliquid me quod propositæ rei congrueret reperiturum. Ita heri, ut iste ait, post discessum protinus his prout tunc recordabar, recensui, A nocturnis deinde uigilijs penè oīa recuperauī. Profecto quæ in pueritia discimus, diutius firmiusq̃, ut fertur, meminisse solemus. Atq̃ haud scio, an quæ heri audiui, referre nunc omnia memoriter possim: quæ uero puer accepi, mirabor equidē si quid eorum memoria mihi exciderit. Ea quippe cum uoluptate & ioco audiebā, cum & senex ille libenter me doceret, & ego ab illo sedulo sciscitarer. Quapropter quasi quadam literarum inuictæ indelebilitate notæ, ea mihi omnia infixæ memoriæ permanserūt. Atq̃ his etiam ante solis ortū ipsa narraui, ut unā mecum essent ad hanc orationem paratiores. Verū ut ad id quò hæc omnia spectant, me conferā, paratus sum ô Socrates, nō modo summam sed sigillatim sicut audiui omnia enarrare. Ciuitatē utiq̃ & ciues quos quasi per fabulam hesternâ disputatione finxisti, rem uerā esse ponemus. Ciuitatem quidem illam, Atheniensem hæc urbem esse. Ciues quoq̃ quos ipse excogitabas, nostros illos maiores à sacerdote narratos fuisse censebimus. Nempe omnino hæc congruent, neq̃ ab re fuerit, si ciues tuos reuera priscos illos extitisse dixerimus. Quare cōmuniter rem ipsam inter nos partientes conabimur omnes muneri abs te nobis imposito pro uiribus satisfacere. Sed uide ô Socrates nunquid sermonem hunc probemus, an aliū exigamus. s o c. At enim quem ô Critia sermonem magis quā istum probabimus? qui præsentibus deæ sacris propter propinquitatem quandam mirifice cōgruit. Maximū uero illud est, non fictam à nobis fabulam, sed ueram historiam recenseri. Quoniam igitur pacto & unde, hac sprete, disputationem aliam exordiemur? Certe non licet. Ideo bonis fortunæ auspicijs oportet iam tam uos differere, quā me pro hesternâ narratione, hodie silentio uos audire. C R I. Considera Socrates, an cōmode mutuum tibi conuiuium disposuerimus. Visum nobis est, ut Timæus tanq̃ in Astronomia nostrorum omnium peritissimus, maximeq̃ in rerum natura cognoscenda uersatus, primus edisserat, ita ut à mundi generatione exordiens usq̃ ad generis humani naturā deueniat. Atq̃ ego deinde suscipiens homines à Timæo quidem genitos, à Critia uero ut plurimum institutos, secundum Solonis sermonem legemq̃ in iudicium uestrum adducā, ciuitatisq̃ istius ciues efficiam eos qui prisci illi Athenienses fuerunt, quos iam extinctos sacra Aegyptiorum litera in lucem è tenebris eruerunt, adeo ut de illis deinceps tanquam de ueteribus Atheniensibus uerba fiant. s o c. Copiosam & splendidam disputationis mensam apparauisse mihi uideris. Tua ergo interest ô Timæe, inuocatis secundum legem dijs, disputationem iam exordiri. T I M. Probe consulis Socrates. Nam cū omnes qui mentis quoquo modo compotes sunt, in operis cuiuslibet uel magni uel parui principio inuocare deum soleant, quāto nos æquius est de uniuerso siue genitum sit siue ingentū disputaturos, nisi forte desipimus, inuocare diuinam opem? Ergo deos oēs deasq̃ precamur, in primis quidem ut ea dicantur à nobis, quæ illis placeant: deinde ut nobis ipsi cōstemus. Quāto ad deos attinet, sic à nobis oratū sit. Sed quod ad nos spectat, poscendum est, ut & uos facile assequamini, & ego secundū mentis propositū rem ipsam qua de agitur transigam. Principio ita mihi distinguendū esse uidetur, quid sit quod semper est carens generatione: quid uero quod gignitur quidē, neq̃ est unquā. Illud intellectu per rationis indaginem percipi potest, cum semper sit idem. Hoc opinione per irrationalē sensum attingi, cum gignat, & intereat, neq̃ uere unquam sit. Quicquid autem gignitur, ex aliqua causa necessario gignitur. Sine causa uero

vero oriri quicquā impossibile est. Quando igit̄ opifex in operis alicuius cōstructione ad id quod eodem modo se habet semper aspicit, & huiusmodi quodam usus exemplo ideam uimq̄ in opus educit, pulchrū fieri tunc opus omne necessariū est: quando uero ad id quod factum est respicit, minime pulchrum. Vniuersum igitur hoc, Cœlum, siue Mundum, siue quo alio uocabulo gaudet, cognominemus. De quo primū consideremus, quod in quæstione de uniuerso ante oia inuestigari debet: Vtrum ne semper fuerit sine ullo generationis principio, an genitū sit ab aliquo principio sumens exordiu. Id profecto cernit̄, tangiturq̄, & corpus habet. Omnia uero huiusmodi sensus mouēt. Quæ sensus mouent, opinione per sensum percipiunt̄. Hæc uero talia esse constat, ut gignantur & genita sint. Quicquid aut̄ gignitur, ab aliqua causa necessario gigni asseruimus. Opificem quidem & patrē mundi inuenire difficile, & cum iam inueneris predicare, eloqui uulgo impossibile est. Rursus considerandum est utrum mundi faber sit imitatus exemplar: id ne quod idem semper & simile est, an id quod genitū fuerit. At qui si pulcher est hic mundus, & opifex mundi bonus, sempiternū certe exemplū maluit imitari. Sin secus, quod ne dictu quidem fas est, generatū exemplar est pro æterno secutus. Cum uero & mundus omnium genitorū pulcherrimus sit, & eius autor causarum omnium optimus, dubium non est quin sempiternum sit secutus exemplum. Sic igitur generatus, ad id est effectus, quod ratione & sapientia sola cōprehendi potest, & immutabile permanet. Ex quo efficitur, ut necesse sit hunc mundum alicuius simulacrum esse. Rationem uero originis naturaliter explicare difficilimū est. Ideo de simulacro & exemplo sic distinguamus. Rationes utiq̄ cum his rebus quas exprimunt, cognitionem quandam habere uident̄. Ergo cum de re firma & stabili & mente cōprehendenda differit̄, stabiles similiter immutabilesq̄ & quā maxime fieri potest inexpugnabiles rationes esse oportet. Cum uero de ipsius rei firmæ stabilisq̄ simulacro disputatur, uerisimiles rationes sufficiūt, quæ ita se ad superiores habeant rationes, ut simulacrum ad exemplum. Nempe quod est ad generationē essentia, id ad fidem est ueritas. Cum ergo ô Socrates multa de dijs mundi generatione à multis dicta sint, ne mireris obsecro, si rationes de ijs probatissimas exactissimasq̄ afferre non possim. Satis enim factum putare debebis, si non minus probabiles q̄ quouis alius rationes attulerim. Aequū est meminisse, & me qui differā, & uos qui iudicabitis, homines esse: ut si probabilia dicent̄, nihil ulterius requiratis. *s o c.* Scite loqueris ô Timæe. Quare nos ut iubes agendū putamus. Exordiu quidem hoc orationis mirifice aprobauimus. Sed age deinceps disputationē perage. *T I M.* Dicamus igitur quam ob causam ille rerum autor generationem & hoc uniuersum constituit. Bonus erat. Bonus aut̄ nulla unquā aliqua de re inuidia tangitur. Ergo cum liuor ab eo alienissimus esset, omnia sibi quantum fieri poterant simillima fieri uoluit. Si quis hanc gignendi mundi causam præcipuam à prudētibus uiris acceperit, rectissime profecto accipiet. Itaq̄ cum uellet deus bona omnia fore, nihil uero quoad natura pateretur malū, quicquid erat quod in cernendi sensum cadere posset, assumpsit, non tranquillum & quietum, sed temere agitatum & fluitans, idq̄ ex inordinata iactatione redegit in ordinem. Hoc enim iudicabat esse præstantius. Fas autem neq̄ erat neq̄ est quicq̄ nisi pulcherrimū facere eum, qui est optimus. Cum igitur excogitasset, inuenit nihil eorum, quæ secundum naturā aspectui subiecta sunt, si expers intelligentiæ sit, intelligente alio, totum toto pulchrius unquam fore, intellectū uero alicui sine anima dari non posse. Hac ratione mentem quidem animæ, animam uero corpori dedit, totumq̄ ita mundum constituit, ut pulcherrimum natura opus optimumq̄ foret. Quocirca sicut ratio nobis hæc probabilis persuadet, dicendum est, hunc mundum animal esse, idq̄ intelligēs, reuera diuina providentia constitutū. Hoc posito, quod sequi uideamus, ad cuius animalis similitudinē deus mundum constituit. Vni cuidam propriæq̄ animaliu speciei similem fecisse, ne arbitremur. Nam si imperfecto animali similis esset factus, pulcher certe non esset. Imò uero illius animalis eū simillimū esse dicamus, cuius animalia cætera & singulatim & generatim partes sunt. Illud siquidem uiuentia omnia, quæ sola mente perspiciunt̄, in seipso complectitur, quemadmodū mundus hic nos & cætera quæ cernuntur animalia continet. Volēs itaq̄ deus omniu quæ intelligi possunt pulcherrimo & undiq̄ absoluto mundum hunc

De uiratione

Ordinem in-
ordinato pre-
stareDefinitio
mundiDe causa
exemplari

De unitate mundi intelligibilis. Vnus an plures mundi

Vbi terra & ignis

Mundus ex tota materia constat

Seniū & morbus ab externis causis. ex quibus uide mundum esse eternum a defectu cause nō a materia

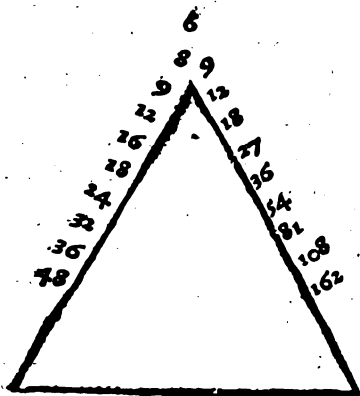
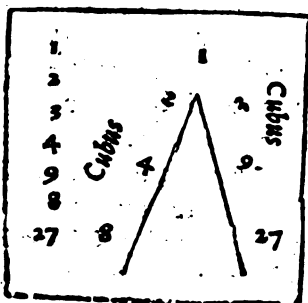
Motus localis septem species

dum hūc simillimū reddere, animal unū ipsum efficit, aspectui subiectū, animalia cuncta naturæ suæ cōuenientia intra suū limitem cōtinens. Proinde rectēne mundū unū diximus? an rectius plures innumerabiles uel dici oportuit? Vnū profecto, si modo ad unius similitudinē sit formatus. Quod enim uiuentia omnia quęcunq; intelligunt cōtinet, sociū alterum habere nō potest. Alioquin aliud animal, quod hęc duo cōtinet, esse oporteret, cuius duo hęc partes sint, nec illorū, sed tertij huius, mūdus hic simillimū rectius diceret. Vt igitur hic mundus esset animali absoluto simillimus, ex eo quod solus atq; unus esset, idcirco neq; duo neq; innumerabiles pcreati sunt, sed unus mundus unigenitusq; factus est & erit. Quoniā uero corporeus, spectabilisq; & tractabilis erat futurus, ac sine igni uideri nihil potest, nihilq; sine solido tangi, & solidū absq; terra nihil, ideo in operis huius exordio deus ignē primo terrāq; creauit. Sed duo sola absq; tertio quodā cōmode cohærere nō possunt, mediumq; aliquod uinculū utrorūq; desiderant. Vinculorū uero id est aptissimū atq; pulcherrimū, quod ex se & ex ijs quę astringit, q̄ maxime unū efficit. Hoc maxime proportio ratioq; alternæ cōparationis assequitur. Quando enim in tribus numeris aut molibus aut uiribus medium ita se habet ad postremū, ut primum ad mediū, uicissimq; ut postremū cum medio, ita medium cum primo congruit, tunc quod medium est, & primū sit & postremū, postremū quoq; & primum media fiunt. Ita necessitas cogit, ut omnia quę sic deuincta fuerint, eadem inter se sint. Eadem uero cum facta sint, efficitur ut omnia sint unum. Quod si uniuersi corpus latitudinem habere debuisset, nullā uero profunditatem, unū sanē tum ad se ipsum, tum ad extrema uincienda interiectum mediū suffecisset. Sed cum soliditatem mundus requireret, solida uero non uno sed duobus semper medijs cupulentur, inter ignem & terrā deus aerem aquāq; locauit, eaq; ita inter se inuicem quoad fieri poterat, comparauit, ut quemadmodū ignis ad aerem, ita aer ad aquā: ut aer ad aquā, sic aqua ad terrā congrue conferat. Qua ex coniunctione ita constitutus est mundus, ut aspici tangiq; possit. Propterea ex huiusmodi rebus numero quatuor, mundi corpus cōflatū est, ea connexū comparatione qua dixi. Ex quo seipsum amicitia cōcordi cōplectitur, atq; ita apte cohæret, ut nequeat dissolui ullo modo, nisi ab eodem a quo est colligatū. Quatuor igitur earū rerum quamlibet integrā mundus accepit. Ex omni quippe igni, aere, aqua, terra, ipsius sabet ita ipsum cōposuit, ut nullam cuiusquā istorum partem aut uim extra relinqueret. Idq; ea ratione fecit, primū quidem ut totum hoc animal q̄ maxime perfectū ex perfectis partibus esset. Deinde ut esset unū, cum nihil extra relictum fuerit, ex quo alterū generetur. Postremo ne quis ipsum morbus aut senectus attingeret. Videbat enim eam esse naturā corporis, ut importuna caloris uel frigoris aliarumq; rerum nimis uehementiū accessione lædatur, & in morbos seniumq; impulsū deficiat. Quam ob causam rationemq; unū totum ex omnibus totis & perfectis perfectum, morbi & senectutis expertem deus mundum constituit. Cui & figurā maxime congruam & decorā dedit. Animal quippe hoc, quod intra suū ambitū erat animalia omnia contenturū, eam figuram præcipue requirebat, in qua figuræ oēs cōtinerentur. Quapropter sphaericum fecit, in quo omnis extremitas paribus a medio radijs attingitur. quæ quidem figura omnium perfectissima sibiq; ipsi simillima iudicatur. Putabat enim simile dissimili multo pulchrius esse. Lenem præterea hunc globum extrinsecus undiq; expoliuit. Nec immerito summa eum æqualitate tornauit. Nec em̄ oculis indigebat, quia nihil extrā quod cerni posset, relictū erat. Nec auribus, cū nihil superesset foris quod audiret. Nec erant aere circūfusa externa mundi, ut respirationem requireret. Nec membrīs quidē talibus opus erat, per quæ noua alimenta susciperet, aut decocti cibi excrementa emitteret: nulla decessio fieri poterat, nulla accessio. Nec em̄ erat aut quo aut unde talia fierent. Ipsum em̄ se cōsumptione & senio suū ipsius alit. Ita nempe diuina arte fabricatus est mundus, ut omnia in seipso & a seipso patiat, & agat, Ratus enim est ille auctor, mundum si sibi ipse sufficiat, præstantiorem fore, q̄ si aliorū adminiculis egeat. Nec ei manus necessarias esse duxit, quia neq; capiendum quicquā erat neq; repellendum. Nec pedibus aut alijs ad progressum statum uel membrīs opus erat. Motum enim illi congruum suo corpori tribuit, qui ex septem motibus unus ad mentem maxime & intelligentiā pertinet. Ideoq; cum illum per eadem, & in eodem,

& in

& in seipso circūduxisset, effecit ut circulari conuersione moueretur. Sex autē reliquos motus separauit ab eo, & ab eorum errore & peruagatione penitus liberauit. Ad hāc igitur conuersionem quae pedibus non egebat, crura pedesq; non dedit. Cum hāc igitur deus ille qui semper est, de aliquādo futuro deo cogitaret, lenem eū effecit aequalemq;, & a medio ad summū undiq; parem, corpusq; ex corporibus totis & perfectis totum atq; perfectum: Animam autem in eius medio collocauit, perq; totum tetendit, atq; ea corpus ipsum etiā extrinsecus circūtexit, mundumq; hunc unum & solum solitariumq; & circulare uolui in circulum statuit, qui propter uirtutem secū ipse facile coercere possit, nullius alterius indigēs, satisq; ipse sibi notus atq; amicus. Itaq; omnibus his de causis mundum opifex eius beatū deum effecit: sed animā haud ita ut modo dicere cōpimus, tum deniq; cum corpus ei effecisset, procreauit. neq; enim qui hāc cōiunxit, parere iuniori antiquius permisisset. Sed nos multa utpote fortunae participes inconsiderate & temere loquimur. Ille uero tam generatione q; uirtute priorē antiquioremq; animam corpore constituit, utpote quae obediētī corpori esset imperatura, ex his uidelicet, atq; hoc pacto. Ex ea substantia quae indiuidua & semper eadem similisq; est, & ex ea rursus quae circa corpora diuidua sit, tertiam substantiae speciem cōmiscuit mediam, quae rursus esset naturae ipsius eiusdē, & naturae ipsius alterius particeps, eaq; per hāc

Partes substantiae animae

mediam constituit inter indiuiduā substantiā, & eā quae circa corpus diuidit. Ea cum tria sumpsisset, in unā speciem oīa temperauit. Vbi naturā eius quod alterū diuersumq; uocamus, cōmixtioni repugnantē, cum eo quod idem dicitur ui quadam cōciliauit. Postq; uero duo illa cū substantia cōmiscuit, & ex tribus unū fecit, rursus id totū in ea quae decuit membra partitus est, quorū quodlibet ex tribus, eodem, altero, substantiaq; constaret. Fuit autē talis illa partitio. Vnā principio accepit ex uniuerso portionem. Secundam autē primae partis duplā. Deinde tertiam, quae secundae sesquialtera esset, primae tripla. Postea quartā, secundae duplā. Quintā deinceps tertiae triplā. Sextam primae octuplā. Postremo septimā, quae partibus sex & uiginti primā excederet. Post hęc dupla & tripla interualla repleuit, partes rursus ex toto defecās, quas interuallis ita locauit, ut bina essent in singulis media, siue ut ita dixerim, medietates: quarū una eadem parte excedit alterū extremorū, eadem ab altero superat. Altera medietas pari numero extremū unū superat, pari superat ab altero. Cum uero sesquialtera interualla, sesquitertia & sesquioctaua sumpsisset, ex his nexibus in primis spatijs, sesquioctauo interuallo sesquitertia omnia explebat, particula singulorū relicta. Huius autē particulae interuallo assumpto ea inde habebat numeri ad numerū in terminis cōparatio, quae est inter ducentos quinquaginta sex, & ducentos quadraginta tres. Iam uero cōmixtū illud unde ista secernebat, totū huiusmodi partiū sectione consumptū erat. Tunc seriem hanc uniuersam in longū secuit, & ex una duas fecit, mediāq; mediae in specie X Graecae literae accommodauit. Deinde in orbem intorsit, quoad ita coirent inter se capita, ut lineae ipsae & secū & se inuicē eregiōe intersectionis ipsius cōiungerent: atq; eo motu qui in eodē & similiter semper reuoluūt, undiq; est eas circumplexus: & circulorum alterum exteriorē, interiorē alterum fecit. Exteriorē quidem latiorē eiusdem naturae, interiorē uero alterius nominauit, atq; illā quae erat ipsius eiusdem naturae cognata, in latius

latus ad dexterā partem: eam uero quæ alterius, per diametrum ad læuā flexit. Sed principatum dedit eiusdem ipsius similisq; agitationi. Eam namq; solam indiuisam reliquit, interiorē uero cum sexies diuisisset, septemq; orbēs inæquales dupli & tripli intervallic effecisset, singula cum tria sunt utriusq; contrarijs inter se cursibus orbēs peragere iussit, & ex septem interioribus tres quidem pari celeritate, quatuor uero & ad se & ad reliquos tres celeritate quidem impari, debitā tamen ratione conuerti. Postquā igitur secundum creatoris illius mentem tota animæ cōstitutio absoluta fuit, mox omne corporeum intra ipsam effinxit, mediumq; mediæ accōmodans apto modulamine copulauit. At illa à medio per omne usq; ad cœli extremā se porrigēs, eiq; extrinsecus circumfusa, seq; in seipsa cōuertens, ita sempiternæ sapiētisq; uitæ in uniuersum tēpus diuinum dedit exordium. Et corpus quidem cœli spectabile factum est, anima uero oculorum effugit obtutum, rationis & modulaminis compos ab auctore suo omnium quæ semper sunt & ad intelligentiam pertinent optimo, ipsa quoq; optima omnium quæ genita sunt effecta. Quoniā igitur ex tribus partibus, eodem scilicet, & altero, & essentia, conflata est, ratione proportionis distincta atq; cōpacta, necnon in seipsam orbe reflectitur, quotiens aliquid attingit quod essentiā diuiduam habet & quod indiuiduam, in seipsam omnino cōuersa quid sit utrunq; discernit, & cui quid idem sit, à quo alterū & diuersum, ad quid quæq;, & ubi, quomodo, & quando esse huiusmodi aliquid uel pati contingat, tam in ijs quæ gignuntur, q̄ in illis quæ semper sunt eadem. Ratio porro ad ipsum quod idem uergens atq; ueridica, tam circa alterū quā circa idem uersata, & si ne sono strepituq; omni in eo quod seipso mouet reuoluta, quando ad sensibile aliquid se conuertit, si tunc etiā alterius diuersæq; naturæ circulus recte per omnem ipsius animam rem ipsam nunciet, opiniones fideiq; assensiones firmas uerasq; p̄ducit. Quādo rursus circa rationale se uersat, & ipsius quod idem est circulus se apte reuoluens rem denunciat, intellectus necessario scientiaq; perficitur. Hæc quisquis in alio q̄ in anima fieri dixerit, à uero penitus aberrabit. Cum igitur hoc à se factum sempiternorum deorum pulchrum simulacrum moueri & uiuere pater ille qui genuit animaduertēret, delectatus est opere, & hac ductus lætitia opus suo multo etiā magis primo illi exemplari simile reddere cogitauit. Itaq; quemadmodum illud sempiternum animal est, ita uniuersum hoc p̄ uiribus tale facere statuit. Illius quidē animalis æternā natura est: quod genito operi congruere omnino non potest. Idcirco imaginem æui mobilem effingere decreuit, ac dum cœlum exornaret, fecit æternitatis in unitate manentis æternā quandam in numero fluentem imaginem, quam nos tempus uocamus. Dies porro & noctes, & menses, & annos, qui ante cœlum non erant, tūc nascente mūdo nasci iussit. quæ omnia tēporis partes sunt. Atqui erat & erit, quæ nati temporis species sunt, nō recte æternæ substantiæ assignamus. Dicimus em̄ de illa, est, erat, & erit. Sed illi reuera solū esse competit. Fuisse uero & fore deinceps, ad generationem tempore procedentem referre debemus. Motus enim quidam duo illa sunt. Aeterna autē substantia cum eadem semper & immobilis perseueret, neq; senior seipsa fit unq̄ neq; iunior, neq; fuit hactenus, neq; erit in posterū, neq; recipit eorum quicquā, quibus res corporeæ mobilesq; ex ipsa generationis conditione subiiciuntur. Nempe hæc omnia temporis imitantis æuum, seq; numero reuoluentis, species sunt. Sæpe etiā dicimus quod factū est, esse factum: quod fit, in generatione esse: quod fiet esse faciendum: & quod nō est, nō esse. Quorū nihil recte & exacta ratione dicimus. Sed exquisitam de ijs discussionē præsens disputatio non requirit. Tempus uero unā cum cœlo factum est, ut unā orta, unā etiā dissoluantur, si qua his dissolutio unquā cōtigerit. Et ad exemplar æternæ naturæ ideo factū est, ut mūdos hic illi præstantiori quoad potest simillimus sit. Ille enim mundus, huius exemplar omne per æuū est. Hic uero perpetuo per omne tempus fuit, fitq; solus, & erit. Hac ratione cōsilioq; dei tēpus creare uolētis Sol & Luna, & aliæ quinque stellæ quæ uocant̄ erraticæ, factæ sunt, quo temporis numerus distinguatur atq; obseruetur. Cum uero stellarū huiusmodi corpora septem fecisset deus, septem orbibus qui alterius ipsius diuersæq; naturæ circuitu uoluuntur, adhibuit. Lunā in primo supra terram circuitu posuit. In secundo Solem. Luciferi deinde globum, & Mercurij sacrum ut dicitur orbem circulis affixit, Soli uelocitate æqualibus, potentia uero illi contrarijs.

Quo fit

Quo fit ut apprehendant se inuicem, & à se uicissim apprehendantur similiter hæ stellæ, Sol, Lucifer, & Mercurius. Cæterarum stellarum ordines progressusq; & rationes si quis omnino percurrere uelit, plus erit opere ipso, quod operis gratia sumetur. Hæc enim forte à nobis pro dignitate rei aliàs si dabitur otium tractabuntur. Postquã uero singula quæ ad seriem temporis pertinebãt, conuenientẽ sibi progressum sortita sunt, corporaq; nexibus compacta uitalibus animalia euaserunt, præscriptum tenorem & institutum ordinem tenuerunt: ut uidelicet secundum alterius diuersaq; naturæ obliquam agitationem eiusdem ipsius agitationi subiectam, orbis illi partim ampliorem, partim angustiorem circulum peragant: & quæ minorem, uelocius; quæ maiorem, tardius reuoluantur. Secundum uero ipsam eiusdem naturæ lationem, quæ uelocissime percurrunt cõprehendentia, à tardioribus cõprehendi uidentur. Omnes quidem eorum circulos superna illa uertigo uaria circuitione reuoluens, propterea quod isti duobus simul cõtrarijs motibus agitantur, id quod tardissime ab ipsa quæ uelocissima est recedit, proximum declarauit. Vt autem esset quædam uelocitatis illorum tarditatisq; mensura certissima, omniumq; octo motuũ prodiret in lucem chorea, accendit lucem clarissimã deus in secundo à terra circulo, quam modo Solem uocamus. Cuius splendore cœlum omne illustraretur, & animantes omnes quæcunq; natura numeri capaces sunt, ipsius participes efficerentur, usum numerandi discerent ab illo eiusdem similisq; naturæ circuitu. Hinc quoq; noctis dieiq; uarietas orta est. Propter hæc etiam unius sapientissimiq; circuitus reuolutio. Mensis uero prouentus, quando Luna illustrato circulo suo Solem consecuta est. Anni, ubi Sol suum peragrauit orbem. Cæterorum autem siderũ ambitus ignorantes homines, præter admodum paucos, neq; nomine certo illos appellant, neq; numeris inter se distinctis cõmetiuntur. Itaq; ut ita dixerim, nesciunt horum peruagationes id ipsum esse quod rite dicitur tempus, multitudine infinita & uarietate mirabili præditas. Est tamen intellectu facile, quod perfectus numerus temporis, perfectum tunc demum compleat annum, cum octo ambitus confectis suis curlibus, quos orbis ille semper idem similiterq; procedens metitur, ad idem se caput retulerint. Has ob causas nata sunt ea astra quæ per cœlum meantia conuersiones habent, ut hoc omne animal quod uidemus, esset perfectissimo animali illi quod mente perspicitur, harmoniæ imitatione simillimum. Iam uero cætera usq; ad temporis ortũ, ad imaginem propositi exemplaris effinxerat. Sed quia mundus hic nondum animalia omnia inter suum ambitum continebat, ex ea parte deficiebat ad illud exemplar imaginis huius similitudo. Hoc igitur quod deerat, superni illius exẽplo deus explebat. Quos igitur & quales mens ideas in eo quod est animal inspicit, totidem & tales hoc mundo cõtineri oportere excogitauit. Sunt autem quatuor. Vna quidem deorum cœlestium genus cõtinet. Alia uolatile & aeriuagum. Tertia aquæ liquoribus accommodatum. Quarta terrenorũ animantiũ genus. Diuini quidem animalis speciem ex igni maxima ex parte cõponebat, ut splendidissimum esset uisuq; pulcherrimum. Cumq; illud uniuersi figuræ simile uellet fore, rotundum fecit, posuitq; in ipsius optimi sapientia, atq; illud sequi iussit, circumq; omne cœlum distribuit, ut uerus illi ubiq; ex hac uarietate ornatus accederet. Dedit autem diuinis duo genera motus. Alterum quo in eodem semper & similiter uoluerentur, cum de eisdem semper secum ipsis eadem cogitent. Alterum quo in anteriorem partem ab eiusdem ipsius similisq; uertigine ducerentur. Reliquos aut quinq; motus ab his esse uoluit alienos, ut unumquodq; illorum quoad fieri potest, optimum esset. Qua ex causa facta sunt astra illa erroris expertia, quæ diuina animalia sunt, proptereaq; in eodem semper circuitu perseuerant. Quæ uero uaga sunt, & mutabili ratione labuntur, ita deinceps ut supra diximus sunt. Terram autem altricem nostram circa polum per uniuersum extensum alligatam, diei noctisq; effectricem & custodem esse uoluit, nec non primam antiquissimamq; deorũ omnium qui intra cœlum sunt geniti. Horum uero deorũ choreas, & inter ipsos conuersiones, circulorumq; ipsorũ reuolutiones uarias & accessus, quales præterea fiant coniuncti sibi inuicem uel oppositi, siue ante inter se, siue retro, quid ue ex illorũ serie nobis proueniat, quibus temporibus & quo pacto delitescant singuli, uel emergant, quid ue portendat quando orientes hominibus harũ rerum peritis timorem incutiunt:

O o Hæc

Genera animalium

Quatuor idæ animalium

Terra antiquissima deorum qui intra cœlum

Hæc inquã omnia absq̃ diligenti simulacrorũ ipsorum inspectione explicare uelle, inanis est labor. Sed de his satis: & iam quę de natura deorũ illorũ qui tales geniti sunt ut cernantur dicenda erant, finẽ habeant. Cæterorũ uero qui dæmones appellant, & cognoscere & enunciare ortũ, maius est opus q̃ ferre nostrũ ualeat ingeniũ. Priscis itaq; uiris hac in re credendũ est, qui dijs geniti ut ipsi dicebant, parentes suos optime nouerant. Impossibile sanẽ deorũ filijs fidem non habere, licet nec necessarijs nec uerissimis rationibus eorũ oratio confirmer. Verũ quia de domesticis rebus loqui se affirmabant, nos legẽ secuti fidem præstabimus. Sic igitur ut ab his est traditũ, horũ deorũ generatio habeat atq; dicatur. Terrę coeliq; filij Oceanus & Tethys fuisse traduntur. Abijs Phorcyn, Saturnus, & Rhea geniti, & reliqui horũ fratres. Ex Saturno & Rhea Iupiter, & Iuno, & reliqui, quos eorũ fratres quotidie memorari audimus, nati dicuntur. Ex his deinceps ut tradit alij. Postq; orti sunt oēs, & qui cœlo uoluũtur dij nostris oculis manifesti, & qui eatenus nobis cõspicui fiunt quatenus ipsi uolunt, tũ ad eos mũdi genitor ita fatur. Dij deorũ quorũ opifex ego & pater sum, hæc attendite. Quæ à me facta sunt, me ita uolente indissolubilia sunt. Omne siquidem quod uinctũ est, solui potest. Sed mali est, quod pulchrẽ cõpositũ est, seq; habet bene, uelle dissoluere. Quapropter quia generati estis, immortales quidem & indissolubiles omnino non estis. Nec tamen unquã dissoluemini, nec mortis fatũ subibitis. Nam uolũtas mea maius præstantiusq; uobis est uinculũ ad uitæ custodiã, quã nexus illi, quibus estis tunc cum gignebamini, colligati. Sed nunc iam quid iubeã, cognoscite. Tria adhuc genera mortalium nobis generanda restant, absq; horum generatione cœlum imperfectum erit. Omnia enim animantiũ genera ambitu suo non continebit. Contineat aut̃ oportet, si est mundus omnino perfectus futurus. Hæc uero si à me fiant solo, uitaq; donentur, dijs adæquabuntur. Quapropter accedite uos secũdum naturã ad animalĩ generationem, ita ut uim imitemini meam, qua in ortu uestro sum usus. Atq; eius quidem animalis quod in ipsis tale futurũ est ut cũ immortalibus appellatione cõueniat, diuinũq; uocetur, principatumq; teneat, & iusticiam simul ac uos ultro colat, ego uobis semen & inĩtium tradam: uos cætera exequi par est, ut immortalĩ naturæ mortalem attexentes, faciatis generetisq; animalia, subministrantesq; alimenta augeatis, & consumpta rursus recipiatis. Hæc fatus, in eodem rursus cratere, in quo mundi totius animã permiscens temperauerat, superioris tẽperationis reliquias miscẽdo perfudit, modo quodam eodem, non tamen perfectas similiter, sed & secundo & tertio gradu à primis deficientes. Deniq; cum uniuersum constituisset, astris parem numerũ distribuit animarũ, singulis singulas adhibens, eisq; tanq; uhiculo impositis monstrauit uniuersi naturã, ac leges fatales edixit: ostendens quidem primã omnibus generationẽ ordine quodam unã fore, nequis ab eo minus aliqd fortiait. Satis autẽ & quasi sparsis animis per singula singulis conuenientia temporũ instrumenta, fore ut animal nasceretur, quod omniũ animalĩ maxime esset diuino cultui deditũ. Esse autem naturam hominis geminã: cuius id genus fore præstãtius quod uiri nomine sit appellandum. Cum uero animæ corporibus necessitate quadã insertæ fuerint, & corporibus earũ accesserit aliquid uicissimq; accesserit, primum utiq; necessario sensum unũ omnibus intĩmũ, & naturę coniuinctum illic à uolentis passionibus excitari, deinde uoluptate & dolore mixtũ amorem, post hæc metum & iram, & quæcunq; uel ista sequuntur, uel ab istis ut contraria disident. Hæc qui superauerint, eos iuste uicturos, iniuste uero qui ab his fuerint superati. Atq; illum qui recte curriculum uiuendi à natura datum consecerit, ad illud astrum cui accommodatus fuerit, reuersum beatã uitam acturũ. Contra uero agentem cogi in ortu secundo sexu mutato fieri mulierem. Et qui ne tum quidem finem peccãdi faciet, quatenus deprauatur, eatenus in brutorum naturam suis moribus similem permutari: nec prius à mutationibus laboribusq; cessare, quã illam sibi insiram eiusdem ipsius similisq; naturæ cõuersionẽ securus ipse, eiq; subiiciens turbulẽtos multiplicesq; affectus postea ex igni, aqua, aere, & terra cõtractos, ratioe sedauerit, & ad primũ optimumq; sui habitũ iam redierit. Quæ cũ illis ita designauisset, nequa penes se futuræ prauitatis causa esset, alios in terram, alios in lunam, alios in alia temporis instrumenta spargens quasi serebat. Post huiusmodi sementem, quod reliquũ erat, dijs iunioribus agendum mandauit

Cuiq; generi
animarũ unũ
tributum esse
astrum

Amor mixtus
uoluptate &
dolore

mandavit, ut corpora mortalia fingeret, quantumque esset humanæ animæ quod reliquum huic deberet accedere, id omne & quæ cōsequentia essent, adiungeret regeretque, & quæ optime & pulcherrime fieri posset mortalis animalis naturam gubernaret, nisi ipsum sibi bimetalorum causa esset. Atque is quidem qui hæc cuncta disposuit, rite in suo habitu permanebat. Quo quidem permanente, eius filij cum parentis ordinem cognouissent, eum protinus sequebantur. Itaque accepto ab illo mortalis animantis immortalis principio, sui effectorem imitati, ignis, aeris, aquæ, terræ particulas, quas rursus redderent, à mundo mutuabant: easque inter se copulabant, haud ipsedem illis indissolubilibus uinculis, quibus ipsi fuerat colligati, sed talibus quæ propter paruitatem cerni non possent: crebrisque huiusmodi elavis cōiunctis unum ex omnibus corpus efficiebant, atque in hoc ipsum tum influente, tum effluente corpore animæ diuinæ circuitus illigabant. Itaque hi circuitus in profundum fluxum immerfi, neque tenebant neque tenebantur, sed ut ferebantur, atque ferebantur. Ex quo factum est, ut totum animal moueretur, sine ordine tamen, & fortuita quadam iactatione. Cui quidem sex peruagari motibus contingit undique per sex loci differentias progrediendo, uidelicet et ante & retro, ad dextram & laeuam, sursum atque deorsum. Cum uero plurimus inunda ret fluctus atque deflueret unde animal nutriret, multo etiam maior à passioibus extrinsecus illatis turba sequebatur, cum corpus aliquod ignis exterioris incurrisset offensionem, uel à terræ soliditate, aut aquæ humore, aut aeris flatu læsum esset. Porro ab his omnibus per corpus motus usque ad animam transeunt, qui propterea & initio & nunc sensus cognominati sunt. Hi quidem ab initio continue multos & maximos motus cient, riuo illo iugiter fluente, atque his fluctibus uehementer animæ circuitus quatuntur. Et circuitum quidem illum eiusdem similisque naturæ in ipso cursu prorsus impediunt: alterius uero circuitum distrahunt: usque adeo ut dupla illa & tripla utrinque disposita intervalla tria, medietatesque & colligationes sesquitercia, sesquialtera, sesquioctaua ratione interiectas, quæ dissolui à nullo nisi ab eo qui coniunxit possunt, omni reuolutionis genere torqueant, omnesque anfractus & uarietates orbium, quotcumque contingere queunt, inducant: ita ut ambitus ipsi uix sibi inuicem connexi, serantur quidem, sed sine ratione serantur, tum contra, tum ex obliquo, tum resupina quadam dispositione. ceu si quis caput pro pedibus humi figat, pedes uero pro capite tollat in altum. tunc arbitror tam eius qui sic affectus est, quam eorum qui spectant, dextræ partes sinistrae, & contra sinistrae dextræ sibi inuicem esse uidentur. Itaque cum hoc ipsum cæteræue huiusmodi animi quoque ambitus maxime patiuntur, si tunc extrinsecum aliquid eiusdem ipsius uel alterius generis inciderint, falso quid idem alicui sit, quid uel alterum ab aliquo iudicant. Ideoque mendaces tunc dementesque sunt, nec ullus princeps & dux in eis tunc est circuitus. Cumque extra positi sensus pulsauerint animam uehementius, totamque eam possederint, tunc illi subiugati quidem & seruietes dominari uidentur. Quas ob res ab initio anima cum mortalis corporis uinculis includitur, amens efficiunt. At postquam nutritionis & augmenti riuus lenius minusque fluit, animæque circuitus tranquilliore motu iter sursum peragunt, processuque temporis sedatiores fiunt, & in figuram naturæ suæ congruam restituntur: tunc singulorum circularum directæ conuersiones, eiusdem & alterius naturam probe discernunt, hominemque sic institutum prudentem efficiunt. Quod si quis educationi rectæque nutritioni disciplinam quoque & eruditionem cōuenientem adiunxerit, morbo grauissimo deuitato sanus & integer prorsus euadet: si autem neglexerit, claudum uitæ iter ingressus, tanquam mancus & omnino inutilis rursus ad inferos decidit. Sed hæc quidem post ortum contingunt. Nunc uero de prima hominis compositione exactius differendum, ac probabili ratione monstrandum, qua causa & prouidentia deorum singula membra corporis ad singula animæ officia sint accommodata. Principio deum figuram capitis ad rotunditatem mundi finxere, in eoque duos illos animæ diuinos circuitus statuerunt. Est autem caput membrum corporis diuinitissimum, reliquorumque membrorum princeps: cui totum corpus connexum deum subesse & parere iusserunt. Excogitauerunt enim motum omnium quotcumque esse queant, compos id fore. Cum uero inæqualis & aspera, ac partim quidem accliuus, partim decliuus terra sit, si humi caput serperet, perque terræ superficiem uolueret, hos anfractus sine offensione transire non posset. Quod sane malum ut uitaret, procerum hunc habitum corporis ad faciliorem progressum deum pro uehiculo capiti subiecerunt. Corpori præterea quatuor in

Cur seniores prudentes

Caput mentis diuinitissimum

Proceritas

longū porrecta & flexibilia membra annexerūt, quibus facile diuina prouidētia mouerēt, apprehēderet uidelicet obiecta quæq; stare, & sisteret, perq; oia graderēt caput superne subsistens diuinissimi sacratissimiq; habitaculū. Hęc igitur ob causam nobis crura manusq; dedere. Anteriores aut partes posterioribus præstantiores & ad imperandum aptiores arbitrati, in anteriorem quoq; partem moueri nos ut plurimū uoluerunt. Oportebat porro anteriora discreta & dissimilia esse. Quapropter primū globi capitis faciem adiecere, facieq; instrumenta quæ adminicularent omni animæ prouidentia, assignauerūt, decreueruntq; naturale hominis imperiū in hac parte anteriori prioriq; consistere. Sed ex omnibus faciei partibus primi luciferi oculorū orbes coruscant, hac causa dati. Ignis certe illius qui nō urit quidem sed illuminādo suauiter diem inuehit mundo, participes oculorum orbes dii fecerunt. Intimum siquidem nostri corporis ignem huius ignis germanū syncerumq; per oculos emanare uoluerunt, in quibus lenis congestusq; ubiq; ignis huiusmodi sit, sed per eorū duntaxat solidiorē angustamq; medietatem ignis purior euolet, crassior uero cohibeat. Itaq; cum diurnum lumen applicat se uisus radio, tunc ea duo inter se similia cōcurrentia atq; cōmixta, quō oculorum acies diriguntur, ibi in unius iam domestici corporis coherēt speciem, ubi cunq; uidelicet tam intimi q; externi luminis sit concursus. Totū igitur hoc propter similitudinem passionem eandem sortitū, cum quid aliud tangit, uel ipsum ab alio tangitur, motū huiusmodi ad corpus omne perq; id ad animā usq; diffundēs sensum efficit, qui uisus uocat. At postq; in noctem discesserit cognatus ignis, uisionis radius exarscit. Nam in aerem sibi dissimilem erumpens permutat atq; extinguitur, cum nullam habeat cum proximo aere, utpote ignis splendore carente, naturæ cōmunionem. Idcirco uidere desinit, somnumq; inducit. Etenim salubre palpebrarū tegmen dii oculis machinati sunt; quibus obductis uis illa ignis intimi cōiuentia tegminis coarctat, compressaq; interiores motus perfundit & mulcet, quibus relaxatis atq; mollitis quies oritur. Si profundus ob multā quietem motuū nos occupat sopor, exigua sequuntur insomnia. Sin uehemētiores aliqui motus quasi uigiliarū reliquie relictū sint, quales quidem & qualibus ex locis haustæ reliquie sunt, talia somniorū simulacra nascunt, eorumq; nobis expergefactis restat memoria. At uero simulacrorum quæ uel in speculis oboriunt, uel in perspicua leniq; cernunt superficie, facilis assecutio est. Nā ex utriusq; ignis tam intimi q; extra positi cōmunione, eiusq; rursus cōcursu & cōgruentia, quæ pascim tergo leniq; corpori accommodatus est, necessario hæc omnia oriunt, cum ignis oculorū cū eo igne qui est cōspectu effusus, circa lene nitidumq; corpus sese cōfudit. Dextera uero uident quæ læua sunt, quia cōtrarijs partibus oculorū insolito more cōtrarias partes attingimus. Respondent aut dextera dexteris, læua læuis, quando cōmixtum lumen cū eo cui permisceat, transilit. Id cum speculorū lenitas hinc illincq; altitudinem assumpsit, & ita dextrā oculorū partē in læuā speculi, læuamq; in dextrā detorsit. Quod si speculū ad uultus longitudinē conuertat, uultū reddit resupinū, cum superior luminis pars ad inferiora, inferior uero ad superiora uertat. Atq; hæc omnia ex eorum genere sunt, quæ principales rerū adiuuant causas, quibus ut ministris utitur deus ad optimi, quoad fieri potest, ideā perficiendam. Sed existimāt pleriq; nō adminicula hæc principalitū causarū, sed has ipsas esse omniū causas, quæ frigoris & caloris, rari & densi, cæterorumq; similiū naturā habeant, rationē uero mentemq; nequaq;. Mentem enim à nulla re alia nisi ab anima possideri conuenit. hæc uero aspectum effugit oculorum. Sed ignis, aqua, aer, ac terra corpora sunt, atq; cernuntur. Oportet aut mentis & scientiæ amatorem principales sapientis naturæ causas quærere: atq; eas quæ necessario ab alijs quidem mouentur, alia uero mouent, secundas causas arbitrari. Quocirca à nobis sic censeo faciendum, ut de utroq; causarū genere differamus, separatim aut de his quæ cum intelligentia effectrices sunt pulchrarū rerum atq; bonarū, de ijs rursus quæ uacantes prudentia quodlibet pascim sine ordine faciunt. Ac de secūdis quidem causis oculorū ad eam uim quā habent conducentibus, satis esse dictū puto. Maximū uero opus cuius gratia utiliter nobis à deo donati sunt, deinceps explicandum censeo. Rerum enim optimarū, ut arbitror, cognitionē nobis oculi attulerunt. Nam hæc quæ de mundo disputant, nunquā inuenta essent, si neq; sidera, neq; sol, neq; cœlum suspici-

De oculis
multa

Cur oculi dati
hominibus

potuissent

potuissent. Cognitio uero diei ac noctis ab oculis orta fecit, ut dinumeratione quadam mensuram annorumque ambitus metiremur, tempus cognosceremus, uniuersae naturae ordinem scrutaremur. Quibus ex rebus philosophiam adepti sumus. Quo bono nihil unquam maius mortali generi datum est deorum munere, neque dabitur. Hoc igitur maximum oculorum beneficium esse dico. Minora alia praetereo. Quibus qui a philosophia alieni sunt, orbiati si querantur, frustra querentur. Nobis uero asserendum est ob hanc potissimum rationem deum oculos genuisse, ut mentis circuitus qui in caelo peraguntur, intuiti, in usum redigamus nostrae mentis; cogitationisque nostrae discursiones illis cognatas, sed perturbatas quodammodo ad illorum temperiem reuocemus. Et cum illos agnouerimus, & recta ratione secundum naturam praediti singulorum ordinem perceperimus, conuersiones dei quae sine ullo errore aguntur, imitemur, atque ad earum exemplum discursiones nostrae cogitationis uagas & erraticas componamus. Vocem quoque ^{De uoce & auditu} eiusdem rei gratia deos dedisse nobis existimo. Nam ad haec ipsa sermo pertinet, plurimumque conducit, omnisque musicae uocis usus harmoniae gratia est tributus. Atque & harmonia, quae motiones habet animae nostrae discursibus congruas atque cognatas, homini prudenter musis utenti non ad uoluptatem rationis expertem, ut nunc uidetur, est utilis; sed a musis ideo data est, ut per eam dissonantem circuitum animae componamus & ad concentum sibi congruum redigamus. Rhythmus quoque ad hoc uidetur esse tributus, ut habitum in nobis immoderatum gratiaque carentem aptissime temperemus. Haecenus opera mentis paucis exceptis tractauimus. Oportet autem de his quoque quae necessitas ^{Mundi generatione} inuehit, dicere. Mundi enim huius generatio ex necessitate mentisque consuetudine mixta est. ^{neratio} Nam cum mens necessitati dominaretur, propterea quod persuadendo eam ad optimos ut plurimum rerum eventus induceret, ipsa quoque hac ratione cedens sapienter persuasioni pareret, mundi huius exordia constituerunt. Oportet igitur eum qui mundi constitutionem uere narraturus erit, erraticae quoque causae speciem pro naturae ipsius instinctu miscere. Quod ita commode fiet, si horum ipsorum conuenienti principio sumpto, sic de his quemadmodum de superioribus ab ipsa rursus origine differamus. Naturam ergo & passiones ignis, aquae, aeris, atque terrae, generationem caeli praecedentes consideremus. Nullus profecto ad hoc usque tempus eorum generationem ostendit, sed quasi notum sit quid sit ignis & reliqua, sic de illis uerba facimus ea quoque mundi primordia constituimus, cum nec syllabarum quidem nedum elementorum uicem tenere apud homines mentis quoquo modo compotes debeant. Nos uero in praesenti nihil de principio uniuersorum, siue principis, siue quomodocumque aliter id appelletur, dicendum putamus. Cui quidem disputationi nihil aliud impedimento est, nisi quod difficile sit praesenti disputandi modo quae de his uidentur exprimere. Neque igitur uos id expectabitis, neque ego mihi persuadebo recte me tantum opus aggredi posse. Quod autem ab initio dixi, uerisimilitudinis uim seruabimus, studebimusque in rationibus uerisimilibus circa haec assignandis nulli cedere. Atque ita & singula & uniuersa a principio exponemus. Deum igitur etiam nunc disputationis seruatorem in primis oremus, ut nos ex admirabili & insolita expositione ad uerissimam doctrinam traducat, atque ita instituti disputationem exordiamur. Sed hanc de uniuerso disputationem ab ampliori diuisione quam supra ducamus. Tunc enim duas in species facta diuisio est. Nunc tertium genus addendum. Duo enim in superioribus sufficiebant. Vnum quidem exemplaris loco, semper idem, sola quoque intelligentia comprehendendum. Alterum simulacrum ab hoc exemplari deductum, generationi oculisque subiectum. Cum uero duo haec sufficere putaremus, tertium non adiunximus. Nunc autem cogere nos ratio uidetur, ut difficile & obscuram speciem declarare conemur. Quam igitur uim, quam ueritatem naturam habere putandum? Hanc utique, generationis horum omnium receptaculum & quasi nutricem esse. Quod quamuis uere dicatur, paulo tamen apertius est dicendum. Arduum id quidem, eo maxime, quod ad huius rei demonstrationem dubitare prius necesse est & inquirere de igni & reliquis quae elementa uocantur, quid istorum aquam potius quam ignem, aut aerem potius quam terram, aut certum aliquid unum magis quam cuncta uocare oporteat. Difficile sane certum aliquid & firmum de istis asserere. Quoniam igitur pacto, & qua ratione, & quod probabile in huiusmodi inquisitione dicemus? Principio id corpus quod modo aquam nominauimus, quando in solidam coalescit materiam, lapis &

terra fieri uidet: quādo uero liquefcit & diffluit, fpiritus atq; aer. Item aer exuffus ignis efficitur. Ignis extinguitus & corpulētior factus aerem creat. Rurfus craffior factus aer, in nebulas nubesq; concrefcit. His etiam magis compreffis pluuiæ defluunt. Ex aqua rurfus terra lapidesq; gignuntur. Atq; ita uidemus hæc omnia circuitu quodā fibi inuicem uires fomentaq; generationis uiciffim tribuere. Quæ cum nunquā eadem appareant permanere, quis nam fine rubore redargutionisq; fufpitione poterit iftorum aliquid unum potius quā aliquid certe & firmiter appellare? Nemo certe. Quare tutiffimus in his hic erit loquendi modus. Hoc quod femper aliās aliter formatū uidetur, & plerunq; iuxta ignis effigiem, nō est utiq; ignis hoc aliquid, fed tale, id est igneū quiddam: nec aqua hoc aliquid, fed tale quid id est aqueum, nec aliud quicquā uelut ullam habens ftabilitatem. Deniq; nec pronomīnibus quidem ullis hæc signanda funt, quibus in rei cuiuflibet demonstratione, cum hoc uel illud dicimus, uti folemus. fugiunt enim, nec expectant uel eam demonstrationē, quæ hoc & huius & huic designat: uel appellationem, quæ de his tanq; de exiftentibus & ftabilibus habeat. Igitur huiusmodi omnia neq; hoc, neq; illud, fed tale potius, aut tale propter fimilitudinem aliquā appellare debemus. Et ignem quidem ubiq; tale, ac de ceteris quæ gignuntur eodem pacto. At uero illud in quo fieri fingula hæc uidentur, ac deinde diffolui, folum ijs pronomīnibus quibus hoc uel illud signamus, appellandum puto. Quale uero quodammodo, calidum fcilicet uel album, uel aliquid tale contrariorū, uel ex contrarijs illud minime appellandū. Sed apertius quod uolumus exponamus. Siquis enim cūctas figuras ex una eademq; auri materia fictas cōtinue in alias & alias reformet, deq; una quadā illarum præfens aliquis quid fit quærat, uere admodū & tutiffime respondere poiffumus aurum illud eife: triangulum uero eife aut aliā figurā earum quæ impreflæ eo funt & cōtinuo permutant, quali reuera funt nō licet dicere. Sola quippe illa refponfione tanquā tutiffima cōtenti eife debemus. Eadem de illa natura quæ cūcta recipit corpora ratio eife: idem femper eife dicenda eife. Siquidē ex propria potentia recedit nunq;. Sufficit enim femper omnia, nec ullam unquā ijs fimilem ullo pacto fibi formā cōtrahit. Omnis fanē natura fictioni fubiecta eife, agitataq; ab ingredientibus & figurata quodammodo, aliās aliter fe habere uidetur. Quæ uero ingrediuntur & exeūt, uere ac femper exiftentiū rerum fimulacra funt, miro & uix explicabili modo ab ipfis rebus quæ uere funt, figurata, quēadmodū deinceps narrabimus. Tria in præfenti genera fumen da funt. Vnū quod gignit. Aliud in quo gignit. Aliud à quo fimilitudinē trahit quod nafcitur. Idcirco cōparare hæc ita decet. Quod recipit, matri: unde recipit, patri: naturam iftorū mediam, proli. Sed ita intelligēdum eife, quod cum eife debeat effigies rerū omni formarū uarietate diftincta, nunq; illud ipfum formationis huius gremiū bene erit præparatū, nifi informe fit, & fuapte natura omnibus formis quas recepturū eife, careat. Nam fi erit alicuius eorū quæ in fe recipit fimile, cum contrariā eius cuius fimile eife naturā aut aliā prorfus fufcipiet, nequaq; eius fimilitudinē & effigiem exprimet, cū præ fe tulerit fuā. Quo fit, ut nullam fibi propriā habeat fpeciem, quod eife omnia genera fufcepturū. Ut qui unguenta fuauiter redolentia cōfecturi funt, humidam materiam quam certo condire odore uolunt, ita præparant, ut odorem nullum propriū habeat: & qui materijs mollibus imprefioniq; cedentibus figuras imprimere aliquas uolunt, nullam omnino priorem in eis figurā apparere patiunt, fed exactiffima quadam leuigatione eas poliūt: Ita illud quod in omnibus paffim æternorum omniū fimulacris recte figurandū eife, his omnibus formis natura fua carere neceffe eife. Quamobrem uniuerfi, quod & genitū eife, & fenfibus omnibus manifeftum, matrem ipfam receptaculumq;, neq; terram, neq; aerem, neq; ignem, neq; aquam eife dicamus, neq; rurfus ex his aliquid conftitutū, aut aliqua ex quibus proprie hæc ipfa fubfiftūt: fed inuifibilem potius fpeciem quandam & informem finū omnium capacem, qui modo quodam ambiguo & uix explicabili diuinæ & intelligibilis naturæ fit particeps. Ipfe quidē cōprehendi per fe nullo pacto poteft: fed quantū ex fupradictis naturam eius attingere licet, fic utiq; recte poiffumus dicere: Ignem quidem, partē eius ignitam uideri: humefactam uero partem, aquā: Terram quoq; aeremq; fimiliter, quatenus ipforum fimulacra fufcipit. Sed de his ita diftinguētes ratione cōfiderare debemus, fit ne ignis aliq; feorfum à materia

Quod ignis et
alia nō sunt ut
re hoc aliquid
fed tale

Vide ut quæ e=
lementa uocantur
ne pronomīnibus.
quidem monstrari
poffunt

Vide ut materia
analogia monstratur

Materia nunquam
recedit à potentia

Quæ in materia
fiunt funt fimulacra
rerum uerarum

Vide ut materia
eife informis

à materia ipse permanens in seipso, & cætera quæ sæpe dicimus per seipsa manere: an hæc
 sola sunt, quæ corporis sensu percipiuntur, & talem in se continent veritatem, nec ullo pa-
 cto præter hæc ulla sunt usquam, sed frustra intelligibilem uniuscuiusque speciem aliquam po-
 nere solemus, nec aliud hæc sunt quàm uerba. Quod quidem neque ita uel aliter se habere
 temere & sine examinatione asserendum, neque ad præsentem disputationem natura sua
 prolixam, alia quoque prolixa, & ad rem minime pertinens addenda uidetur. Ea uero cir- *Probat breui-*
 cumscriptione quæ breuibus magna comprehendat, admodum opportuna uidebitur. Ita igitur *ter ideas esse*
 ipse meam hac de re sententiã feram. Si intellectus & uera opinio duo genera sunt, ne-
 cesse est huiusmodi species esse, quæ per se ipsæ sint, & intelligentia potius quæ sensibus com-
 prehendantur. Sin autem ut quibusdam uidetur, uera opinio ab intellectu nihilo differt, omnia
 quæ corporis sensus attingit, certa habenda sunt. Sed opinor duo esse dicenda, quia seor-
 sum sunt facta, & dissimilia sunt. Quippe quorum alterum doctrina nobis insinuat, alterum
 persuasio: & illud quidem semper cum ratione uera, hoc autem sine ratione: illud nulla per-
 suasionem mutabile, hoc contra huic mutationi subiectum. Veræ quidem opinionis uir qui
 libet particeps: Intelligentiæ uero dii quidem omnes, homines uero pauci admodum par- *Homines pau-*
 ticipes sunt. Quæ cum ita se habeant, fateri oportet esse speciem quæ semper eadem sit si- *cos esse intelli-*
 ne ortu atque interitu, quæ nec in se accipiat quicquam aliud aliunde, nec ipsa procedat ad a- *gentie partici-*
 liud quicquam, sensuque corporis nullo percipiatur. atque hoc est quod ad solam intelligen- *ps*
 tiam pertinet, eiusque intentionis est proprium. Sed est aliquid post hoc quod cum ipso non
 ratione, sed nomine conuenit, eiusque similitudinem gerit, genitum sensibus manifestum,
 quod fertur & sustentatur ab alio semper, & in aliquo loco gignitur, rursusque inde recedit
 opinione per sensus comprehendendum. Tertium genus locus est, qui interit quidem nun- *Quod materia*
 quam, sed omnibus quæ gignuntur, sedem exhibet. hic sine tangentis sensu tangitur, adul- *est locus*
 terina quadam ratione uix opinabilis. Denique cum ad hunc animo respicimus, somniamus
 quodammodo, necessariumque putamus, ut quicquid est, in aliquo sit loco positum, regionemque
 obtineat aliquam: & quod neque in terra, neque in cælo sit, minime esse credimus: atque has o-
 mnes & similes passiones à peruigili uereque existente natura ipsi huiusmodi somnijs occu-
 pati secernere non ualemus. Ideoque nec discernere id etiam possumus, quod imagini quidem
 positum id ipsum in quo facta est non ipsius est, sed ea semper alterius fertur simulachrum, non
 iniuria conuenit ut in alio quodam sit, atque ita quodammodo essentia fiat particeps, aliter ue-
 ro esse nullo modo possit. Ei autem quod uere est, uera hæc & exquisita ratio suffragatur, do-
 cens quod dum res ita se habet, ut hoc quidem aliud sit, & illud aliud, neutrum in neutro un-
 quam factum unum simul idem & duo fient. Hæc tandem meæ mentis summam sententia
 sit, esse, & ante cæli ortum ratione triplici fuisse tria hæc, existens, locum, & generationem. Ge-
 nerationis uero nutricem, ignitam & humefactam, terræ item & aeris formas suscipientem,
 passionesque horum pedissequas perpetientem, omniformem aspectu uideri. Verum quia nec si-
 milibus neque ad pondus exæquatis uiribus referta est, nulla ex parte æquilibrem esse, sed
 inæqualiter undique uergentem declinantemque ab illis quidem quæ diximus agitari, rursusque
 ipsam commotam eadem agitare. Quo pulsus concitata in diuersa raptari atque discerni, perin-
 de ut quæ in frumeti purgatione pistoris instrumentis iactata atque excussa discerni uide-
 mus, atque aliò solida grauiaque, aliò rara & leuia ferri. Sic illa tunc quatuor genera ab ipso eo-
 rum receptaculo instrumenti illius pistoris instat tumultuante & discernente commota, dis-
 similia quæque à dissimillimis longe separabantur, simillima uero rursus coibant: atque idcir-
 co etiam ante mundi exornationem sedibus diuisa erant, sed neque his ratio inerat, neque modus.
 At uero ubi cuncta redigi ad modum placuit, deus ignem primo ac terram, aeremque, & aquam,
 quæ quidem elementorum præferebant uestigia, sed ita erant affecta ut par est illa à quibus
 deus abest, distinctis figuris, speciebus, et numeris exornauit. Ea uero apud nos sententia
 semper rata indubieque præ cæteris habeatur, quod deus illa cum talia non essent, quam pul-
 cherrime optimeque fieri poterat, ordinauit. Nunc iam dispositionem genituramque ipsorum *Dispositiones*
 singillatim demonstrari conuenit, nouo quidem & inuitato demonstrationis genere, sed *et geniture ce-*
 uobis qui omnes eruditionis ingenue uias peragrauistis, plano atque perspicuo. Principio *lementorum*
 quod ignis, & terra, aqua, & aer, corpora sint, nemo utique dubitabit. Omnis autem corpo-
 ris species profunditatem habet. Profunditatem uero planis consistare necessariū est. Recti-
 tudo porro planæ basis ex triangulis constituitur, atque trianguli omnes ex duobus initium
 habent

habent, habentibus utrisq; rectum angulum unum, acutos duos. Quorū alter utriq; anguli recti partem obtinet, æqualibus distincti lateribus: sed in altero inæqualibus inæqualia distribuuntur. Igitur per rationes probabiles necessitati cōiunctas incedentes, ignis cæterorumq; corporum huiusmodi ponamus exordium. Superiora uero his horum principia deo nota sunt, atq; ei qui dei sit amicus. Videamus igitur qua potissimum ratione quatuor corpora pulcherrima fiant, dissimilia quidem inter se, sed quæ in se inuicē dissoluantur, & ex se inuicem generentur. Si id comprehenderimus, ueritatem ipsam de generatione ignis terræq; & eorum quæ competenti ratione seruata horū media fiunt, tenebimus. Tunc enim nemini concedemus dicenti alicubi esse oculis patentia pulchriora his corpora, quorum quodlibet secundum unum sit genus. Conandum igitur quatuor corporū genera pulchritudine præcellentia constituere, atq; ita asserere horum nos naturā sufficienter comprehēdisse. E duobus quidem triangulis Ifosceles, id est qui cruribus cōstat æqualibus, unicam habet naturam: qui uero altera parte est oblongior, infinitas. Ergo si recte exordiri uolumus, infinitorum quoq; pulcherrimum præligere nos oportet. Ac si quis pulchriorem à se electum ad horum constitutionē asserere uoluerit, eius non tanquā aduersarij, sed tanquam amici sit sententia potior. Vnum itaq; reliquis posthabitis, triangulorum multorum pulcherrimum ponimus, à quo æquilater triangulus ex tertio constitit. Ratio uero cur ita sit, prolixior esset. At eum qui diligenti discussione ita esse comperiet, dulce manet uictoriæ præmium. Propositi sanè nobis sint duo è multis trianguli, ex quibus ignis cæterorumq; corpora composita sunt. Horum unus Ifosceles sit æqualibus cruribus constans triangulus. Alter uero sit ille qui longius latus semper breuiore latere potentia triplo maius habet. Verum quod securi nimium in superioribus diximus, nunc magis est distinguendum. Videbantur quidem nobis, neq; id quidem satis recte, omnia quatuor genera ex se inuicē generari. Profecto quatuor genera ex triangulis quos elegimus generantur. Tria quidem ex uno, inæqualia habente latera. Quartū uero unicum ex triangulo Ifoscele componitur. Non igitur possunt omnia ita in se inuicē resolui & cōmutari, ut ex multis paruis pauca ingētia uel conuerso efficiātur. Tria certe possunt. Cum enim ex uno hæc facta sint omnia, quādo maiora soluuntur, multa exigua ex eisdem cōstituuntur, paruas congruasq; sibi figuras adeptæ. Rursus quando multa per triangulos disperguntur amplificata, unum unius molis faciunt numerum, magnamq; aliam speciem unā perficiunt. Hæc utiq; de mutua ipsorū generatione dicta sint hæcenus. Reliquum est, ut qualis quæq; eorum facta sit species, & ex quibus concurrentibus numeris coaceruata, dicamus. Erit utiq; prima species, quæ ex paucissimis composita fuerit, elementū eius, quod latus oblongius breuiori latere duplo maius habet. Cum uero bini huiusmodi secundū diametrum cōponantur, terq; id fiat, & diametri latera breuiora in idem quasi cōtrum ducantur, unus triangulus æquilater ex triangulis numero sex cōficitur.

Trianguli autē æquilateres quatuor cōpositi secundum ternos planos angulos, unum solidū faciunt angulum: qui angulum planorū omniū obtusissimum deinceps ortu subsequitur. Atqui triangulis huiusmodi quatuor natis prima solida species totius circūferentis distributiua in partes æquales ac similes oritur. Secūda uero ex eisdem quidem triangulis, sed secundū æquilateres triangulos octo cōstitutis, unū facientibus solidū angulum ex planis quatuor, factisq; sex huiusmodi, corpus secundum absoluitur. At tertium ex elemētis bis sexaginta copulatis, & angulis solidis duodecim, quorū quilibet quinq; planis triangulis æquilateribus continetur, habens uiginti æquilateres bases, nascitur. Iam igitur elementum alterum sic hæcenus ista genuerit. Verū Ifosceles triangulus quarti generauit naturā secundū quatuor constitutus, & ad centrum rectos congregans angulos, unumq; quadrangulum æquilaterē faciens. Sex uero huiusmodi copulati angulos octo solidos, quorum quilibet per tres planos rectos coaptatus est, effecerūt. Corporisq; ita constituti figura cubica facta est, sex planos quadrangulos æquilateres bases adeptæ. Est & quinta quædam cōpositio, qua deus ad uniuersi constitutionē est usus, eaq; descripsit & figurauit, quæ contemplatus aliquis non absurde dubitauerit utrum infinitos esse mundos an finitos existimādum sit. Infinitos quidem dicere illius putabit esse proprium, qui nul-

lam

In rerum cognitione dignarum peritiam habeat. Sed utrum unus mundus an quinque re-
 uera nati sint inquirere, minus utique putabit absurdum. Ratio quidem nostra unum ipsum
 uerisimili probatione asserit esse natum. Alius uero quis ad alia respiciens aliter opinabi-
 tur. Sed haec dimittenda sunt. Et iam genera quatuor a nobis paulo ante digesta, in ignem,
 terram, aquam, aeremque distribuamus. Terrae cubicam speciem assignemus. Nam omnium
 quatuor maxime immobilis terra est, & corporalium omnium compacta maxime. Tale ue-
 ro illud praecipue factum esse necessarium est, quod firmissimas tutissimasque possidet bases.
 In triangulis porro a principio positus, qui aequilateres sunt, firmiter tutioremque quam
 inaequilateres basem possident. Et quod ex utroque compositum est planum aequilaterum a-
 quilateri quadrangulum, certe triangulo tam quo ad totum quam quo ad partes stabilius ne-
 cessario prouenit. Quamobrem si conuenientem probabilemque sequi rationem uelimus,
 terrae id tribuamus: Aquae deinde, quod tribus reliquis est immobilius: igni quod mobilis-
 simum: Aeri medium. Et corpus quidem minimum igni, aquae maximum, aeri medium:
 acutissimum quoque igni, secundum ab hoc aeri, aquae tertium. Ex his omnibus quod ba-
 ses paucissimas habet, uelocissimum esse necessarium est. Est enim ad penetrandum prom-
 ptissimum, quippe cum prorsus sit omnium acutissimum. Leuissimum quoque, cum ex pau-
 cissimis partibus eisdem constet. Quod secundum est, secundo loco habeat haec oportet.
 Tertio tertium. Igitur secundum rectam probabilemque rationem pyramidis species solida
 elementum semineque sit ignis. Secundam uero generatione speciem aeri, aquae tertiam tri-
 buamus. De his omnibus adeo paruis ita putandum est, quod si singula duntaxat singu-
 lorum generum capiantur, nullum eorum propter paruitatem cerni a nobis poterit: sin mul-
 ta inuicem congregentur, eorum moles magnitudinesque cernentur. Quinetiam haec om-
 nia a deo tanta ubique quo ad multitudines, motus, atque potentias proportionem exacte ab-
 soluta connexaque sunt, quantam necessitatis natura libens & persuasa capere poterat. Ex
 omnibus sane quorum genera supra narrauimus, ita merito se res habere uidentur. Terra
 cum in ignem inciderit, eius acumine dissoluta fertur resoluta in ignem, aut aerem, aut a-
 quam, quousque partes ipsius congressae iterum, sibique inuicem copulatae terram reficiant.
 Non enim in aliam unquam speciem transmigraret. Aqua praeterea ab igni uel aere diuisa
 in partes, unum, partibus suis reconciliatis, ignis corpus, aeris duo facit: portiones uero
 aeris ex una dissoluta parte duo ignis corpora faciunt. Rursus quando ignis ab aere uel a-
 qua uel terra aliqua occupatur, & ipse quidem paucus in multis mouetur, atque in agitata
 pugnat, iactatusque distrahitur, duo corpora ignis in speciem aeris unam concreunt: dein
 de superato aere atque disperso, ex totis duobus atque dimidio una aquae tota species coale-
 scit. Denique sic ea rursus consideremus. quoties ab igne comprehensum aliorum genus ali-
 quod angulorum laterumque ipsius acumine scinditur, tum demum discerni desinit cum in ignis
 naturam transierit. Simile enim idemque genus quodlibet a simili eodemque minime patitur:
 quousque uero in aliud permutatur, imbecilliusque cum potiore luctatur, dissolui non desi-
 nit. Rursus quando minora a multis maioribus circumuenta sunt, & pauca lacerata extin-
 guuntur, cum in uincens ideam constitui uelint, cessant extinguere, fitque ex igni aer, ex aere
 aqua. Quod si in hac transitus fuerit, & aliorum aliquod genus impugnet, non cessant agi-
 tata dissolui prius quam aut omnino cum dissolubilia sint depulsa ad cognatum refugiant,
 aut expugnata in unum quiddam ex multis superanti simile tandem euadant, familiariterque
 cum uictore permaneant. Enim uero per has passiones sedes uicissim cuncta commutant.
 Generis namque cuiuslibet multitudines per locum proprium distinguuntur, ob se dis ipsius
 agitationem. Quae uero dissimilia inuicem facta sunt, propter fluctum concussionemque
 ad locum eorum quibus similia euasere, fertur. Corpora igitur immixta ac prima ex cau-
 sis huiusmodi fabricata sunt. Quod autem in eorum speciebus alia quoque innata sunt ge-
 nera, causa est elementi utriusque constitutio: quae non solum ab initio unum cum magnitudi-
 ne triangulum peperit, sed etiam maiora & minora tot quidem numero, quot in specie-
 bus sunt genera. Quapropter mixta haec in seipsis atque inuicem, infinitam habent uarie-
 tatem: cuius peritos esse eos oportet qui de natura sunt rationem probabilem reddituri.
 Igitur nisi quis quo pacto & cum quibus una motus & constitutio fiat certe comprehenderit,
 multa disputationi quae manet a tergo, impedimento futura uidentur. De his partim qui-
 dem dictum est, partim uero restat dicendum. In ipsa leni plana que natura motus esse nun-
 quam

quam solet. Nam agitando absq; agitato, uel agitatum absq; agitando difficile est; immo impossibile, reperiri. Motus autem horum omnium minime est. hæc uero leuia planaq; esse nunquã possunt. Sic itaq; statum quidem in planitie lenitateq; motum uero in contraria semper natura ponemus. Inæqualitas porro naturæ huius est causâ, quæ leni planaq; contraria est. Inæqualitatis uero generationē iam tractauimus. Sed quonam modo singula secundum genera non diuisa moueri inuicem ferriq; desinunt, nequaq; expositum. Id ergo deinceps sic explanabimus. Vniuersæ naturæ circuitus cum circulari ambitu suo genera complexus sit, & secum ipso congregi studeat, constringit omnia, locūq; uacuum relinquit nusquam patitur. Quo circa ignis per omnia maxime penetrat, deinde aer, utpote qui ipsi tenuitate est proximus, & alia simili ratione deinceps. Quæ enim ex maximis partibus sunt composita, uacuitatem quoq; in sua constitutione maximam relinquere, minima contra minimam. Coactionis autem ipsius angustia, parua in magnorum contrudit inania. Quare cum parua magnis insinuata sint & ipsa quidem parua quæ magna sunt discernant, maiora uero minora coercent, omnia sursum deorsum ue in sua loca feruntur. Nam quod libet mutata magnitudine sedem mutat. Sic utiq; & has ob causas naturæ lenitati contrariæ semper generatio conseruata horū motum & in præsentī & in futuro perpetuum exhibet. Post hæc sciendum est multa esse ignis genera: flammam uidelicet: & quod ab ea est accensum, quod urit quidē, lumen uero nullū oculis offert: quod uel extrinseca flamma intra illa quæ accensa fuerāt, remanet. Similiter aeris genus aliud purissimum agilissimumq;, quem ætherem nuncupant: aliud turbulentiſſimum, caligine nubibusq; obscurum: aliasq; species sine nomine esse putandū est, propter ipsam triangulorū inæqualitatem. Aquæ genera duo sunt præcipua. Vnum humidum, alterum fusile. Humidum quidē, quia generibus aquæ paruis & inæqualibus constat, facile à seipso & ab alio propter inæqualitatis conditionem & figuræ speciem moueri solet. Quod autem ex grandioribus æqualibusq; & lenibus est compositū, stabilius illo. Et graue propter lentæ æqualitatem compactum est, sed propter ignis penetrantis dissoluentisq; impetum æqualitatem amissa motus sit particeps: factumq; agile mobileq;, à proximo aere pulsatum extensumq; per terram duo quædam patitur: nam & liqueſcit & in terram decidit. primū illud molis, purgatio, hoc fluxus cognominatur. Rursus igne hinc euolante, quippe cum non fiat in uacuum exitus, proximus aer pulsus mobilem adhuc molem humidam in ignis sedes impellit, ipsiq; ipsam commiscet. Moles deniq; cōpulsâ, iterumq; lenem æqualitatem adeptâ, cum ignis inæqualitatis artifex iam abierit, in idem secum coacervat: atq; ignis abscessum frigefactionē, copulâ uero congressumq; igni abeunte factum conglutinationē gelidâq; rigiditatem uocamus. Ex his uero quas aquas fusiles appellauimus, quod ex tenuissimis lenissimisq; sit densissimum, uniforme, splendidum, flauumq;, preciosissima res est, aurum florens per petram compactum est. Auri autem ramus propter densitatem durissimus & nigro præterea colore suffusus, adamans appellatur. Sed quod auro proximas habet partes, pluresq; una species cōtinet, auro quoq; densius, & terrenæ partis pauca tenuisq; particeps, adeo ut asperius duriusq; sit, uerum ex eo quod interualla intrinsecus habet magna, leuius est, hoc genus nitentium concretarumq; aquarum unum est, atq; as nominatur. At quando terrena pars huic immixta propter uetustatem à cæteris partibus eius secernitur, ad extremamq; emissâ superficiē per se ipsa aspectui patet, rubigo iam nascitur. Cætera generis eiusdem uerisimilibus rationibus assequi, haudquaquam laboriosum est. Quod si quis remittendi studij gratia rationibus eorum quæ semper sunt intermissis considerauerit uerisimiles de generatione probationes, atq; eiusmodi cōsideratione sine potentitæ accessione delectetur, moderatum in uita prudentemq; ludum cōsequetur. His utiq; nunc ita concessis, deinceps quæ de eisdem probabilia uidebuntur, ita percurrentia uidentur. Igni sæpe miscetur aquæ pars tenuis, atq; humida fluidaq;, sic ideo nominata, quia lubrica terra circumfluit: mollis quoq; ob eam causam, quia eius bases minus firmæ, stabilesq; quàm terræ, facile cedunt atq; labuntur. Hæc quando ab igni destituta, ab aere quoq; deseritur, sit lenior, & alienis expressis cogitur in seipsam: atq; ita compacta, si supra terram id contigerit, grando fit: si in terra, glacies: quæ quidem tunc fiunt cum riget cohaereſcitq; maxime gelu: cum uero minus congelatur, si supra terram accidit, nix: si in terra ex rore crassior facta, pruina. Verum quando plurimæ aquæ species inuicem commiscuntur

Ignis multa genera

Aeris multa genera

Generaciones

metallorum &

adamantis

De grandine, glacie, niue, pruina

miscentur, uniuersum aliud genus à terra per arbores stillans, liquor humorq; uocatur. Li-
 quores quores uero singuli propter mixtionis dissimilitudinem nacti multa quidem alia sine no-
 mine faciunt genera, sed quatuor igneae species euidenter & perspicuae maxime, sortita
 sunt nomina. Quod enim animam simul cum corpore calefacit, uinum dicitur. Quod ue-
 ro lene est, discernitq; uisum, ideoq; aspectu splendidum, atq; nitens, & pingue nobis ap-
 paret, uncta & olearia species est, pix, gummi, & oleum caeteraq; id genus. At quod oris
 angustos meatus ad penetralia usq; naturae perfundit, hac uel dulcedinem adhibens, mel
 communiter nuncupatur. Deniq; quod carnem dissoluit uritq; & spumeum est ex omni-
 bus secretu liquoribus, succus uocatur. Terrae uero species per aquam emergens hoc mo-
 do fit lapis. Congelata enim aqua quando in commixtione deficit, in aeris speciem tran-
 sit: hic aer in suum locum recurrit, uacuum autem ipsorum nihil, proximum ergo aerem
 pulsat. Iste si grauis sit pulsus, circumfususq; terrae molli, uehementer illidit, seq; ipsum in
 eas sedes unde nouus ascenderat aer, conducit. Terra deniq; ab aere indissolubiliter cum
 aqua coacta, lapides concreat, pulchriores quidem illos, qui perspicue ex aequalibus pla-
 nisq; partibus emicant, deformiores uero qui contra. Vbi uero ignis acumine humor omnis
 resoluitur, corpusq; illo aridius redditur, ea restat species, quae solida uocatur futilisq; tel-
 lus. Quandoq; etiam humore relicto, terraeq; fusili per ignem facta, ac deinde accedente
 gelu, niger fit lapis. Quando uero id ipsum similiter ex comixtione multo priuatur humore,
 sed tenuioribus terrae partibus constat, salsumq; est, & semiglaciale fit, perq; aquam emergit, par-
 tim quidem olei terraeq; purgatoriu genus, nitrū dicitur, partim uero quotidiano uictui como-
 dissimū legitime, sal deo amicū corpus. At enim communia ex utrisq; aqua quidem non solu-
 bilia, igni uero propter tale aliquid ita conglutinantur. Ipsas terrae moles, ignis & aer non li-
 quefacit. Cum enim duo haec tenuissima sint, & uacuitatibus terrae minutiora, ita per ca-
 pacissimos eius meatus sine ulla uolentia permanant, ut neq; eam dissoluant, neq; liquefa-
 ciant. Aquae uero partes quia maiores sunt, uiolento fluxu liquefaciunt. Terram itaq; male
 compactam sic sola aqua uel soluit, compactam uero duntaxat ignis, nihil enim praeter ignem haec
 penetrat. Aquae rursus concretione, uiolentissima quidem solus ignis, debiliore uero utraq;
 & ignis & aer diffundunt, aer inquam per uacua, ignis etiam per triangulos. Aerem uero uel co-
 strictum, nihil nisi per elementum soluit: sine uel coherentem solus resoluit ignis. Corpora
 ex aqua terraeq; ita composita ut aqua terrae inania uel coarctata obstruat, sic prorsus se habent
 ut aqua exterior influere per ea non possit, ideoq; minime liquefaciat, sed ignis aquae me-
 tus penetrans quemadmodum & aqua terrae inania, atq; ita aquam afficiens ut ignis ae-
 rem, communi corpori liquefactionis causam praebet. Haec uero partim aquae minus habent
 quam terrae, quemadmodum uitri genus, & lapides illi qui fusiles appellantur: partim
 contra plus aquae, qualia sunt omnia quae conglutinata sunt, caeteraq; euadunt, & uapores
 emittunt. Haec uero species quae figuris, commutationibusq; inuicem variantur, pe-
 ne iam demonstrauimus: quas uero ob causas passiones earum nascantur, deinceps demon-
 strare conabimur. Principio sensum his quae dicta sunt, adesse semper oportet. Carnis ue-
 ro & eorum quae ad carnem attinet, generationem, animae quoq; quantum mortale est,
 nondum declarauimus. Sunt enim haec a passionibus quaecumq; cum sensu sunt, minime
 separata, & illae sine his exponi sufficienter non possunt, simul uero expleri ferme nequeunt.
 Prima igitur alia ponenda sunt: deniq; quae sequuntur, expedienda. Ut ergo deinceps in
 disputando genera passiones ipsae sequantur, prima nobis extent quae ad corpus & ani-
 mam pertinent. In primis qua ratione ignis calidus dicitur, uideamus. quod ita demum per-
 spiciemus, si discretionem diuisionemq; ab eo in nostro corpore factam consideremus, quod
 enim acumen quoddam ea passio est, ferme est omnibus manifestum. Tenuitatem uero an-
 gulorum laterumq; subtilitatem, paruitatem particularum, motus uelocitatem, quibus o-
 mnibus uehementer & penetrans est, uelociterq; quod occurrit, diuidit semper et dissipat, con-
 siderare debemus, figuram ipsius generationem memoria repetentes. ea quippe, non alia na-
 tura corpora nostra diuidens, & in partes exiguas partiens, merito passionem illam quae
 legitime calor nominatur, inducit. Contraria uero huic passio licet cuiq; manifesta, sua ra-
 men explanatione non careat. humidae namq; partes corporum, partibus nostris humidis
 grandiores, cum in corpus influunt nostrum, minores quidem partes extrudunt, sed in ea-
 rum sedes sese insinuare non possunt, humorem autem nostrum coagulant, atq; ex inae-
 quali

Liquores
quatuorDe lapide, ni-
tro, sale, uitro
& caeterisCur ignis calin-
dus, & de calin-
ditate

De frigore

quali & agitato immobilem propter æqualitatem coagulūq; faciunt, in q̄ angustum cōgunt. Quod autem præter naturam coactum est, secundum naturā renititur, seq̄ reuocat in contrarium. In hac reuocatione quassationeq; tremor rigorq; consistit, omnisq; huiusmodi passio, frigus, quod uē eam infert, frigidum nominatur. Durum autē dicimus illud cui caro nostra cedit, molle quod carni: resq; ipsas inuicem & duras & molles, eadem ratione uocamus. Cedit autem quicquid paruo nititur. Quod uero ex triangularibus basibus firmamentisq; est, utpote plano uehementer innixum, renititur maxime atq; resistit: quod uē summopere densum est, contra ueniētia uehementer repercutit. Graue præterea & leue cum ea natura simul quæ sursum deorsum uē dicitur, commodissime declaratur. Sed illud dictū absurdum est, esse duo quædam natura loca à se inuicem in longo intervallo distincta: & unum quidem deorsum uocari, ad quem locum ea deferantur omnia quæcunq; molem quandam corporis habent: alterum uero sursum, ad quē uī omnia moueantur. Cum enim cœlum omne rotundum sit, quæcunq; à medio æque distantia extrema facta sunt, similiter esse oportet extrema. Medium quoq; equalibus lineis ab extremis undiq; distans, eregione æq; omnia respicit. Quoniam igitur ita mundus dispositus est, si quis dictorum quicquam sursum esse dixerit uel deorsum, non iniuria errare uidebitur. Medius enim locus in ipso, neq; sursum, neq; deorsum dici debet, sed medius. Quod rursus undiq; circuit, neq; medium est, neq; partem in se habet aliam ab alia differentem, quo ad ipsum medium, & omnino quicquid sit eregione locatū. Ei uero quod sup̄ius similitimum est, contraria nomina iure nullus attribuet. Siquid enim solidum æquilibratumq; in uniuersi medio sit, ad nullam extremorum partem propter perfectam ipsorum similitudinē declinabit: at si quis circa illud obambulet, sæpe sibimet plantis stabit oppositis, eandemq; illius partē, tum sursum, tum deorsum uocabit. Itaq; uniuersum quemadmodum paulo ante diximus, cum sit rotundum, locum habere superiorē aut inferiore uir prudens minime affirmabit. Sed unde nomina sunt ista, & in quibus ea intuiti ex illis ad mūdum totum transtulimus, huiusmodi quædam in primis ponentes, inuestigemus. Si quis in ea mundi regione quam ut plurimum sortitus est ignis, & ad quam undiq; fertur, infideat, uimq; aliquam nanciscatur, per quam ignis partes arripiat libretq; aut ubi in statera lancibus collocauit, ut deorsum in dissimilem detorqueat aerem, constat plane minorem ignis portionem maiori facilius coactum iri. Vbi enim duo simul uno robore suspenduntur, minus quidem magis, plus autem minus inferenti uim cedit. Et unum quidem graue deorsumq; ferri dicitur, alterum uero sursum æ leue. Idem nobis terram habitantibus accidit. Nam terræ innixi, perq; eam gradientes, terrena genera in uicem separamus atq; distinguimus, & sæpe terram in dissimilem aerem iacimus uiolenter, præterq; naturam, sæpe partes utraq; cognatæ nature participes. Hic portio minor facilius quàm maior ad dissimilem locum iacta, prius uiolentiæ cedit, eamq; leuem cognominauimus: & locum ad quem compellimus, sursum. Contrariam his affectionem graue quiddam, atq; deorsum. Hæc utiq; differre inuicem necessarium est, propterea quod generum multitudines locum alijs contrarium obtinent. Quod enim in alio loco leue est, leui quod in loco est contrario: & graue similiter graui: et ei quod deorsum dicitur, id quod deorsum: eiq; quod sursum, id quod dicitur sursum. omnia enim hæc transuersa inuicem & contraria ac penitus differentia esse fieriq; reperientur. Vnum tamen id de his omnibus cogitandum, quod uia gressioq; singulorum ad simile atq; cognatum ferens, graue facit id quod fertur: locum uero in quem tale quid fertur, deorsum. Quæ aliter se habent, aliter efficit. Harū igitur passionum huiusmodi quædam dicte sint causæ. Lenis item & asperæ passionis causam quilibet intuitus aperire alijs poterit. Durities enim hanc inæqualitati permixta, illā uero æqualitas exhibet densitati. Sed earum passionum quæ circa totum corpus cōmuniter accidunt, ea restat maxima quæ uoluptatis dolorisq; est causa in his quæ diximus. Similiter quæcunq; per corporis partes sensibus patent, doloresq; & uoluptates cient. Ita igitur omnis tam sensibilis quàm insensibilis passionis, causas capiamus, in primis memoria repentes quod de ea natura quæ facile mouetur, deq; ea quæ mouetur difficile, supra distinximus. hoc enim pacto ea persequi debemus omnia quæ cōprehendere cupimus. Quando in id quod facile moueri solet, aliqua uel breuis incidit passio, pars eius quælibet sequētib; partibus undiq; passionem ipsam transfundit, quousq; ad prudentiæ sedem perueniatur

natur: ubi per hos quasi nuncios potentia illius quod passionem intulit, noscitur. Quod uero cōtra est affectum, & immobile quodammodo permanet, circularem illam transfusionē non habet: & ipsum quidem patitur solum, proxima uero minime mouet. Quapropter cum partes aliæ alijs passionem primā non impertiant, totumq; animal hinc minime agitur, sensus expers id quod patitur extat. Id profecto circa ossa capillosq; & reliquas partes quæ terrenæ ut plurimam in nobis sunt, accidit. Visus uero & auditus instrumenta aliter omnino efficiunt, quia illis ignis aerisq; uis maxima inest. Quod præterea ad uoluptatem attinet & dolorem, ita consideretur. Passio uiolenter præterq; naturam abunde simulq; nobis illata, molesta fit. Rursus quæ in naturam abunde simulq; reuertitur, dulcis: quæ contrā fit, contrā. Passio uero magna cum facilitate illata sentitur quidem maxime, uoluptatis autē & doloris minime particeps. huiusmodi sunt, quæ ex aspectu proueniūt. Cui quidem corpus nostrum cognatum fieri in die supra narrauimus, huic adustiones sectiones uel & quæcunq; passionēs huiusmodi, dolorem non inferunt, nec etiā quādo in suam speciem fit restitutio, uoluptatē. Sensus tamen uehementēs clarissimiq; ipsi competunt, quatenus aliquid patitur, incurritq; in aliquid & attingit. Violentia siquidem huius discretioni concretioni uel nulla penitus inest. Corpora uero ex partibus grandioribus cōstituta, & uix agenti cedentia, quando motiones illatas in totum corpus trañciunt, uoluptates doloresq; continent: quando uidelicet è suo statu mouentur, dolores: quando redeunt, uoluptates. Quæcunq; paulatim abscessus euacuationesq; sui perpetiuntur, repletionēs uero simul atq; abunde, cum euacuationis quidem sensum habeant nullum, repletionis autem habeant, mortalitate ipsius potentia dolores nullos, uoluptates uero maximas afferunt. Quod ex suauium odorum perceptione cognoscitur. At quæ è sua natura simul & abunde pelluntur, paulatim uero uix in eam restituntur, contrā quā superiora affici solent. hoc plane in secundis urendisq; membris apparet. Iam communes toti corpori passionēs, easq; inferentium cognomē attraximus. Nunc igitur eas quæ certis nostri corporis partibus accedunt, & undē proueniunt, quibus uel causis inferuntur, pro uiribus exponamus. Principio quæ supra quando de humoribus agebamus reliquimus, cum linguæ passionēs sint, siquomodo possumus declaremus. Videntur autem hæc quemadmodum & alia multa discretionibus quibusdam & concretionibus fieri, ac præterea lenitate asperitateq; magis quā cætera uti. Tenduntur à lingua uenæ ad cordis sedem, saporum nunciæ: in quas siqua ita inciderint ut humidam carnis mollitiē penetrantia terrestris sua natura modice liquefacta, uenas ipsas contrahant arefaciantq;, saporēs huiusmodi pariunt. Videlicet si asperiora sunt acerbos acresq;: si aspera minus, austeros & ponticos. Quæ & illas purgant, & siqua linguæ inhærescunt, abluunt, si ultra modum id faciant, naturæq; ipsius nonnihil liquefaciant, qualis est in nitro potentia, amara omnia nominantur. Sin autem uim nitro temperatiorem habent, leniusq; abstergunt, salsa sine amaritudinis asperitate, magisq; amica nobis apparent. Quæ autē applicata oris caliditati, ab eoq; mollita & feruefacta ipsum uicissim feruefaciūt, suaq; leuitate sursum ad sensus capitis eleuantur, suoq; attractu singula diuidunt, propter huiusmodi uires acuta uocantur. Quādoq; uero hæc eadem ex putredine attenuata angustas uenas ingrediunt, coguntq; partes interiores tam terrenas quā quodammodo aereas iactatas inuicem cōmisceri, permixtasq; circūlabi alias, & alias ingredi, ingressuq; suo penetratas cōcauas tenasq; efficere, ubi cōcauus & ampulosus humor aeri circumfunditur, isq; humor aliās terreus quoquo modo est, aliās purus, fitq; ex aqua concava uasculum aeris humidum atq; clarum. Sed quod ex pura nascitur aqua, perlucet undiq;, ampullaq; uocatur. Quod autem ex lutulento magis humore simul agitato quidem elatoq; & circumtenso conficitur, ebullitio, bulla, fermentumq; dicitur. harum omnium passionum causa acida qualitas appellatur. His omnibus quæ de his dicta sunt contraria passio, à contraria causa proficiscitur. Quādo uero ingredientium qualitas humida est linguæ qualitati naturaliter concors & cōsentanea, ac lenit mollitq; eam, contractamq; demulcet asperitatem, & quæ in nobis præter naturā contracta uel sparsa fuerunt, relaxat uel colligit, ac summam naturalem singulis restituit habitum, suaue huiusmodi omne amicumq; est omnibus, uiolentarum quoq; passionū medicina atq; remedium, dulceq; uocatur. Circa narium uim species non sunt. Semigenia enim odorum natura. Speciei uero nulli competit odorem ullum habere. Sed nostræ circa

Pp hæc

De odore

hæc uenæ ad terræ & aquæ genera angustiores sunt, ad ignis uero aerisq; genera latiores. Quocirca nemo unquam istorum aliquem sensit odorem. Sed in madefactione quorundam, uel putredine, uel liquefactione, uel euaporatione gignuntur odores. Cum enim in aerem aqua uel aer in aquam transit, in medio istorum odores fiunt, omnisq; odor aut fumus est, aut caligo. Sed horum quod ex aere mutatur in aquam, caligo: quod uero ex aqua in aerem, fumus. hinc fit ut aqua odores tenuiores sint, aere crassiores. Quod maxime perspicuum fit, quando certa quadam re naribus occurrente aliquis in seipsum uehementer spiritum retrahit. Tunc sane nullus simul influit odor, spiritus autem ab odore nudus solus sequitur. Duæ igitur hæ in his uarietates absq; nomine sunt, nec ex pluribus, nec ex simplicibus speciebus: sed duo ibi nomina tantum manifesta sunt, suauis scilicet & molestum. Hoc quidem disturbat uiolatq; omnem eam capacitatem quæ à summo capitis uertice ad umbilicum protenditur. Illud uero eandem mulcet, & amico quodam ingressu naturalem eius seruat habitum. Tertiam præterea uim sentiendi, auditum uidelicet, ita considerare debemus, ut quibus ex causis passionibus eius proueniant, exponamus. Omnino igitur uocem ponamus pulsationem quædam ab aere, per aures cerebrumq; & sanguinem usq; ad animam penetrantem. Natam quoq; ex ea motionem incipientem à capite, & in sedem iecoris desinentem, auditum uocemus. Motio quidem uelox, acuta prouenit: tarda, grauis. Vna æqualis atq; lenis, contraria uero aspera. Magna quæ multa, parua quæ pauca. Harum uocum concordiam consonantiasq; in sequentibus declarabimus. Sequitur quartum sentiendi genus exponendum, quod uarietatem in se plurimam continet: & quæ sub eo sunt omnia, colores uocantur. Est autem color ueluti flammula quædam fulgorq; à singulis corporibus emanans, partes habens uisui ad sentiendum accommodatas. Causas uero ex quibus uisus gignit, supra tractauimus. Nunc de coloribus potissimum hoc pacto probabilia dicenda uidentur. Quæ ab alijs delata partibus in aspectum cadunt, partim minora, partim maiora, partim uisus ipsius partibus æqualia sunt. Aequalia quidem sentiri non possunt, quæ diaphana, id est utrinq; perspicua nominantur. Minora uero aut maiora partim discernere, partim contrahere uisum dicimus, instar eorum quæ caliditate uel frigiditate carnem, aut eorum quæ acrimonia uel acumine caliditate uel linguam contrahunt uel discernunt. Atq; ea quæ uisum sic afficiunt alba nigra uel uocamus, quæ quidem passionibus eorum sunt quæ modo narrabam, & illorum quidem germana eademq; quodammodo, sed in genere alio, diuersa tamen propter has causas esse uidentur. Sic utiq; appellanda sunt ista, quod uisum disgregat, album: nigrum uero, quod congregat. Motionem profecto acutior, alteriusq; generis ignis, incidentem dispergentemq; uisum usq; ad oculos, orbisq; ipsos oculorum meatusq; ut diuerberantem liquefacientemq; ignem esse dicimus ex opposito obuiantem, cuius occursum lachryma, corpus ex igni & aqua mixtum, effunditur. Et uero quidem igne uelut è coruscatione quadam exiliente, altero uero penetrante, & ab humore extincto, uarij creantur ex huiusmodi mixtione colores: atq; ipsam passionem fulgorem coruscationemq; uocamus: quod uel id facit, splendidum atq; coruscum. Horum medium ignis genus ad oculorum humorem perueniens, illiq; se miscens, minime quidem coruscum, sed ex ipsa ignei radij ad humorem admixtione, sanguineum creante colorem, rubeum nominauimus. Splendidum albumq; rubeo mixtum flauum procreat. Quo autem mensuræ modo singula singulis misceantur, etiam si quis nouerit, narrare prudentis non est, præsertim cum neq; necessariam, neque uerisimilem de his rationem afferre ullo modo possit. Rubeum cum albo nigroq; purpureum generat. Paulo obscurior moreus luteolusq; fit color, quando his inuicem conflatis adustisq; magis est adiuncta nigredo. Fuluum flauo fuscisq; temperatione producitur. Fuscum uero albi & nigri confusione. Pallorem albi flauisq; copula generat. Splendidum albo adiunctum plurimaq; obfufum nigredine cæruleum efficit. Cæruleum cum albo glaucum creat. Fului nigrisq; temperie color uiridis nascitur. Cætera ferme ex his omnia manifesta fiunt. Siquis enim superiores mixtiones imitatus reliquos colores exequitur, probabilibus rationibus disputabit. At si quis horum discussionem probationemq; opere ipso aggredietur, quid inter humanam diuinamq; naturam intersit, ignorare uidebitur. Nempe deus multa in unum colligere, rursusq; unum in multa producere sufficiens est. Scit enim simul ac potest. Homo autem nullus qui alterutrum ualeat, aut est nunc, aut unquam erit. Hæc sane omnia ita tunc naturaliter affecta ex necessitate

De auditu

De coloribus

necessitate ille pulcherrimi optimiq; operis fabricator in his quæ gignebantur assumebat; quando deum seipso sufficientem, & perfectissimum generabat: utens quidem causis ad hæc ministris, quod autem bene se habebat, ipse in singulis agens. Duas enim causarū spe- *Due causarum species*
 cies distinguere decet. Vnam quidem necessariam, alteram uero diuinam. Ac diuinam in omnib; querere, ut beatā uitā quoad naturā nostrā possibile est, adipiscamur. Necessariā quoq; causam illorū gratia perscrutari. Cogitare enim oportet absq; his illa in quibus studium ponimus, non posse intelligi, uel comprehendī, uel quomodocunq; aliter percipi. Quoniam uero nobis in præsentia ueluti fabricis materia subiaceret, causarū uidelicet genera uicem fermē iam præparatæ materiæ obtinentia, ex quibus est sequens disputatio contextenda, rursus ad principium breuiter redeamus, citoq; illuc regrediamur, unde hucusq; processimus, atq; ita demum finem apicemq; disputationi, qualem superiora exigunt, imponamus. Quemadmodum ab initio diximus, cum hæc ordine carerent, singulis deus, & ad sese, & ad alia inuicem eatenus modum rationemq; proportionis indidit, quatenus suscipere singula poterant. Tunc profecto nihil erat ordinis, nisi fortē casu aliquo, particeps: nec quicquam tunc aqua uel ignis uel aliud aliquid eorum quæ modo apud nos nominantur, iure uocandum erat. Verum hæc primū omnia exornauit, deinde ex ijs hoc uniuersum constituit, animal unū, animalia in se omnia mortalia & immortalia cōtinens. Et diuinorum quidem ipse est auctor, mortaliū uero generationē natis suis tradidit absoluedam. Illi igitur suum imitati parentē, principiumq; animæ immortale suscipientes, animā ipsam mortali corpore clauserunt, totumq; corpus animæ, quasi uehiculū subdidere, atq; in eo aliam animæ speciē mortalem fabricauerūt, quæ grauib; necessarijsq; perturbatio- *Perturbationes*
 nibus afficeretur. Quarū prima foret uoluptas esca maxima mali, Dolor deinde fuga impedimentumq; bonorum, Audacia præterea metusq; consultores amentes: accederet & implacabilis iracundia, Spes etiam blanda cōciliatrixq; cum irrationali sensu, amoreq; omnium inualore. Illi ergo hæc miscentes necessario mortale genus composuerunt. Cæterum ne diuinum ulla mortalium contagione, nisi quantū summa necessitas cogeret, pollueretur, seorsum ab illo in alia corporis sede mortale collocauerunt: atq; à pectore caput, ceruicē & collo interfecto separauerunt. In pectore igitur & thorace mortale genus animæ posuerunt: cumq; id naturaliter partim melius, partim deterius esset, disposuerunt rursus thoracis capacitatem, discernentesq; sedem tanquam uirorum alteram, alteram foeminarum. Cartilaginem enim quandam nomine diaphragma, quod etiam phrenas uocant, in- *Diaphragma*
 ter hæc mediam interiecerunt. Partem igitur animæ fortitudinis iracundiæq; participem contentiosamq; capiti propinquiorē fecere inter diaphragma ceruicēq; mediam, ut hæc obediens rationi, unā cum ipsa cupiditatum genus ui illata coerceat, si quando rationis in arce capitis habitantis iussa cupiditas respuat. Cor uero uenarū originem fontemq; sanguinis per omne corpus impetu quodam manantis in stipatorum regione suspendere uoluerunt: ut quando irā uis exardescit, ratione nunciāte siquid extrinsecus iniuste fiat, uel intrinsecus aliqua concupiscentia turbet, tunc celeriter per angustos quoslibet meatus quicquid in corpore sensus est particeps, iussa minasq; persentiat, atq; ita obediat obsequaturq; omnino, toleretq; in omnibus præstantissimi illius imperium. Cum uero cognosce- *Pulmo*
 rent cor rerum terribiliū obiectū trepidaturum, & ira sæpius flagraturum, idq; opus omne per ignem fore, æstus huiusmodi temperandi gratia, pulmonum tegmen cordi adhibuerunt, molle primum atq; exanguē, deinde cauis extrinsecus fistulis spongiæ instar distinctum, ut spiritu potuq; hausto cordis ardorem huiusmodi respiratione & refrigerio tepesfaciat. Quam ob causam arterias tanquam aquæductus per pulmonū substantiam deriuauerunt, eamq; cordi, quasi mollem saltum circumdederunt: ut quando nimia feruet ira, inde ad faciliorem obedientiam temperatum deferueat, sedatoq; tumultu rationi facilius cum ira ministrare & obsequi ualeat. Postremo eam animæ partem, quæ esculenta & poculenta cupit, & reliqua omnino quibus corpus indiget concupiscit, mediæ regioni inter diaphragma & umbilicum applicauerunt: ubi quoddam quasi præsepe ad totius corporis alimoniam extare uolebant, & ibidem illam uim animæ tanquam agreste animal alligauerunt. Hic sanē illam corpus suū alere necessariū est, si quidem mortale quandoq; futurum est genus. Ut ergo ad præsepe semper illa pascatur, habitetq; procul à consultore, ideoq; illum clamore & strepitu suo minime turbet, sed permittat præcipuum nostri ducē tran-
 Pp 2 quille

quillo in otio communi omnium utilitati consulere, regionem idcirco inferiorem ipsi habitandam dii dedisse uidentur. quoniam uero uidebat deus partē illam animę talem fore, ut rationem non exaudiret: & si quo sensu pulsaretur, nullo modo rationibus obtemperaret, sed simulachris uilisq; nocte dieq; maxime raperetur: idcirco naturā iecoris procreauit, & in eius habitationem disposuit, densam inquam naturam, lenem, claram, dulcē, & amaritudinis non expertem: ut cogitationum ex mente descendens potentia in ipso iecore uelut in speculo figuras suscipiente, aspectuq; simulacra reddente, quandoq; recepta terreat ipsum, quando cunq; cognata amaritudinis parte usa, minasq; intendens, & totirepente suffusa iecori felleos terribilesq; colores ostentat: contrahens præterea ipsum rugosum & asperum totū reddat, ac fibras eius, bilem, eiusq; uentriculum, & uenas quæ portæ uocantur, sic afficiat, ut partim ex habitu recto deflectens atq; cōtorquens, partim obstruens & concludens, dolores detrimētāq; præbeat. At rursus quando mansuetudinis ex mēte inspiratio cōtraria uisā effingit, amaritudinē quidē sedans ex eo quod aduersam sibi naturā neq; ciere neq; attingere uelit, dulcedine uero illi ingenita utēs, & omnia recta, lenia, libera in ipso digerens: tunc sane pacatam mansuetamq; partem animæ in iecore habitantem facit, adeo ut etiam in somno moderate affecta sit, uaticiniōq; utatur, quando rationis prudentiæq; est expers. Qui enim nos cōposuerunt paterni illius mandati memores, quo mortale genus præceperat quā optimum pro uiribus fieri, ita deteriore nostram partem instituerunt, ut ipsa quoq; ueritatis foret quodam modo particeps. siquidem in ea expleri uaticiniū statuerunt. Quod autem dementiæ humanæ deus diuinandi uim dederit, illud argumento esse nobis potest, quòd nemo dum sanæ mentis est, diuinum & uerū uaticinium ullum assequitur, sed cum uel somno prudentiæ uis præpedita est, uel oppressa morbo, uel diuino aliquo raptu e suo statu dimota, fieri diuinatio solet. Prudētis uero dum taxat officium est, quæ à fatidico furenteq; ingenio dormiendo uel uigilando pronuntiatæ sunt, intelligere: & quæcūq; uisā illuxerint, ratiocinatione ita discernere, ut qua quidq; ratione, & cui futurum aliquid, uel præteritum, præsens uel bonum uel malum portendere uideatur, explanet. Illius autem qui mansit manetq; adhuc in furore, non est officium quæ uiderit aut protulerit iudicare. Scitum profecto prisca id dictum: *Agere sua, seipsum ipsum cognoscere, solius prudētis est opus.* Hinc lex iubet diuinis uaticinijs iudices præesse prophetas, quos *Vates* quidam nominant, ignorantes prorsus eos oraculorum uisorumq; quæ obscuris uoluminibus inuoluuntur, interpretes esse, non uates. Quare qui uaticinia iudicant, non uates illi quidem sed prophetæ, id est uaticiniorum interpretes pronuntiatoresq; uocandi. Atq; iecoris quidem natura ob hanc causam talis facta est, et in ea sede qua diximus collocata, diuinationis scilicet gratia. Ac etiam uiuente unoquoq; talia signa clariora exprimi solent; uita uero priuato, cæcitas accidit, nec euidentis quicquam sit uaticinij signum. Proximum huic ad sinistram locatū est huius gratia membrum, ut purum hoc semper clarumq; reddat, & instar speculi nitens atq; perspicuum, ad imaginesq; exprimēdas accommodatum. Quapropter quando propter corporis morbum sordibus iecur abundat, lentis raritas id purgans, eas combibit, cum membrum hoc concauum sit & exangue. Vnde purgamentis impletum, excrescit tumetq; sanie. Ac rursus cum mundatum corpus est, restrictum in seipsum consistet. Quid igitur anima mortale, quid diuinum habeat, & ubi, & quibuscum, & quare hæc inter se disiuncta sint, diximus. At quod reuera ita sit ut diximus, ita demum asseremus, si diuinum confirmaret oraculum: quod uero uerisimile sit ita esse, & nunc & deinceps diligentius etiam inuestigando asseuerare non dubitamus, atq; in præsentia ita sit nobis assertum. Quod autem hæc sequitur, similiter est tractandum. Reliquum est enim qua ratione cætera corporis membra digesta sunt, enarrare. Itaq; hac potissimum ratione constare hæc decet. Cognoscebant illi profecto nostri generis fabricatores nos ad cibum potumq; intemperatos fore, ac propter ingluuiem plus quàm modus aut necessitas postularit, ex his sumptuosos. Igitur ne subito propter morbos interitus proueniret, atq; ita imperfectū mox genus mortale desineret, inferiorem uentrem fabricauerunt ad esculentorum poculentorum uel superabundantiam capiendam. Eum præterea spiris intestinorum circumplicauerunt, ne subito alimenta nobis assumpta defluerent, ac rursus noui alimenti confestim necessitas immineret. Ob illam enim inexplebilem perpetuamq; uoraginem genus nostrum philosophiæ musicæq; & mode

Prudentis opus

Iecur

De licne

De intestinis at que corū spiris

& moderationis omnis expers relictum fuisset, illi parti quæ in nobis diuinissima est, minime obsecutum. Ossium uero & carnis cæterorumque huiusmodi ita est natura composita. *De ossibus & carne*
 His nempe omnibus medullæ generatio initium præbuit. Vincula enim uitæ illius quam anima corpori iuncta ducit, applicata medullæ, ex eaque per omne diducta, uincuntur fulciuntque corporis nostri constructionem. Ipsa uero medulla est ex alijs generata. Sunt quidem trianguli primi quidam & inflexi, lenesque ad ignis, aeris, aquæ, terræ, exactissimam generationem accommodatissimi, e quorum generibus singulis deus discernens singulos, & inuicem contemperatos permiscens, totius generationis mortalium sementem fomitemque constituit, dum medullæ ex his substantiam procrearet. Postea uero serens in ea, animarum genera alligauit. Figuras præterea quotcumque & qualescumque ex singulis speciebus adesse medullæ oportuit, tot penitus, atque tales statim in prima illa distributione distinxit. Et illam quidem medullæ partem in quam uelut agrum quendam diuinum semen iaciendum erat, globosam & undique teretem finxit: atque encephalum, id est cerebrum, idcirco uoluit nominari, quia unoquoque animali denique absoluto uasculum cerebri capax, cephalum, id est caput, uocandum erat. Quod autem reliquas mortalesque animæ uires comprehensurum erat, rotundis simul oblongisque figuris ornauit, totumque medullam uoluit nominari: atque ex ijs quasi quibusdam ancoris iaciens totius animæ uincula, circa illas iam uniuersum nostrum corpus absoluit, ossiumque textura extrinsecus eas fulciuit. Os uero ipsum ita composuit. terram atterens puram lenemque miscuit, madefecitque medulla. Id postea in ignem iecit, de inde in aquam misit, rursus in ignem, iterum & in aquam. Atque ita sæpe transferens in utrumque, tale reddidit, ut a neutro liquefieri posset. Hoc igitur usus sphaera ossea quasi toro facta cerebrum circumsepelit. Huc angustos reliquit meatus, & circa ceruicis simul dorsisque medullam ex ipso rotulas uertiginesque effingens, quasi cardines subdidit, ita ut a capite per totum protenderit. Sic utique semen omne seruauit, dum lapideo ambitu circumualauit. Articulos insuper addidit, alterius ipsius natura usus in ipsis tanquam media quadam existente potentia motus flexionisque gratia. Arbitratus uero ossium naturam aridiorem *De neruis* rigidioresque quam oporteat fore, & cum ignita euaserit atque etiam frigefacta illisuram corrupturamque cito semen internum, neruorum carnisque genus effinxit: ut neruis quidem membra reliqua uincientibus, intensis remissisque circa cardines ipsos, corpus omnem ad flexionem tensionemue promptum & agile redderet: caro uero tegmen foret aduersus frigus atque calorem: & quemadmodum externa corporis fulcimenta solent, ad casus uarios munimentum: præsertim quia talis erat futura, ut molliter leniterque corporibus cederet. Cui calidum idcirco humorem indidit, ut æstate quidem roscida madidaque extrinsecus, toti corpori domesticum præbeat refrigerium, hyeme uero rursus proprio igni exteriorem glaciem moderate repellat. Hæc cum fictor ille nostri corporis cogitaret, mixtione quadam ex aqua, igne & terra contemperata, & acuto illis falsoque fermento adhibito, succi plenam ac mollem carnem confluuit: naturam uero neruorum ex osse & carne non fermentata unam ex utrisque potentia mediam temperauit, flauoque infecit colore. Hinc fit ut carne quidem tensior & aridior, ossibus autem agillior molliorque sit neruorum substantia. His deus medullam simul & ossa deuinxit, & hæc omnia carnibus cooperuit. Quæ igitur ossa antimata maxime erant, paucissimis carnibus adoperuit: quæ uero minime, contra plurimis atque crassissimis. Iuncturis insuper ossium, præterquam ubi necessitatis ratio aliter postulabat, paucas carnes adiecit, ne flexionibus impedimento forent, tarda que ad motum corpora facerent, ne ue sua quadam solida crassitudine obtusiorique mole sensuum aciem hebetarent, memoriam impedirent, ingenij acumen obtunderent. Quamobrem inguinum, tibiarum, iliorum, brachiorum, lacertorum ossa, & cætera omnia quæ articulis carent, quæ ue intus latentia ossa propter animæ paucitatem in medulla, prudentie uacua sunt, multis sunt carnibus adoperita. Paucioribus uero quæ prudentiam habent, nisi forte carnosam quendam moles proprie ad sensum aliquem aptata sit, qualis est lingua. In cæteris est ut diximus. Natura enim ex necessitate genita atque nutrita nullo modo os compactum carnemque multam simul & acutum sensum admittit. Maxime namque omnium ea capitum compositio habuisset si una concurrere potuissent: genusque hominum pingue, neruosum, robustumque habens caput, uitam duplam, ac etiam multo diuturniorem, ualidiorem, placidiorem quam nos possedisset. Cæterum nostris illis fabricatoribus de nostro genere consulantibus utrum

diuturnius quidem, sed deterius, an breuioris quidem uitæ, sed melioris, efficerent, uisum fuit uitam breuem melioremq; diuturnæ & deteriori esse omnino anteponendam. Itaq; caput esse raro texere, sed carnibus neruisq; quia flexiones non erat habiturum, non sulciuerunt. His omnibus de causis caput membris omnibus acutius ad sentiendum prudentiusq;, sed imbecillius est constitutum. Nervos autem ob hanc rationem atq; hoc pacto deus extremæ parti capitis circumponens, spinæ dorsii eos quadam similitudine circumplecti, summamq; illis maxillas sub uultu deuinxit, reliquos per omnia membra disseminauit, articulum connectens articulo. Nostri præterea illi exornatores, oris naturâ dentibus, lingua, labijs, ita ut nunc uidemus, necessariorum simul & optimorum gratia ornauerunt. Nam ingressum quidem necessariorum, egressum uero optimorum gratia excogitare. Nempe necessarium est quicquid ad alimoniam in corpus admittitur. Verborum autem effluxio ministra prudentiæ, effluxionum omnium optima est atq; pulcherrima. Caput præterea nudo ossè relinqui omni alio tegmine destitutum non poterat, propter caloris frigorisq; excessum: neq; rursus carnium pondere prægrauatū, sensus expers obtusumq; reddendum erat. Carne igitur non penitus desiccata reliduum quod maius supererat segregatum est, cutisq; ipsa circa cerebri humorem sibi ipsi iuncta & germinans caput circumuestiuit. Humiditas autem sub iuncturas scaturiens irrigauit, compegitq; ipsam ad uerticem. Iuncturarum uero species uaria propter circuituum alimoniamq; potentiam facta est: & his quidem magis inuicem pugnantibus plures, minus uero pauciores. Hanc omnem cutem undiq; igne pupugit percussitq; deus. Per cutis inde quasi sauciæ rimulas humor effluxit: quod uel illuc humidum calidumq; syncerum erat, abiit: quod uero ex eisdem quibus & cutis, erat permixtū, emanationis impetu extrâ productum, in longum extensum est, tenuitatē punctationi penetrationiq; illi æqualē habēs. Sed propter tarditatē à spiritu circumstante retusum, rursusq; sub cutem reuolutum, radices egit. His utiq; causis capilli in cute sunt nati, secundū pellis corijq; similitudinē cuti quàm proximi, sed propter coagulationē à frigiditate factam duriores cute atq; densiores. Nempe capillus extra cutem productus frigore riguit. Hoc pacto constipatum hirsutumq; caput nobis deus instituit, causis quidem usus illis quas diximus: tegmen uero ipsum ad cerebri tutelam non carnibus ponderosum, sed leue esse uoluit, quod ad frigoris caloris uel intemperiem repellendâ sufficeret, & sensus acumen minime impediret. Ea uero quæ in digitis est nerui, pellis, & ossis complexio, aridior facta, communi quodam uno durioriq; cutis tegmine est adoperata. Cuius quidem accessoria ministraq; causa in ijs quæ diximus constitit: principalis autē causa in ea intelligentia quæ id futuræ commoditatis gratia fabricauit. Quod enim ex uiris quandoq; mulieres & cæteræ animantes erant futuræ nostri illi opifices non ignorabant. quinetiâ quod unguium usum bestię quoq; multæ ad opera multa erant habituræ, intelligebant. Quapropter homines statim genitos unguibus armauerunt. Hac utiq; ratione, & his de causis pelle, capillis, unguibus extrema membra operuere. Quoniam uero partes & mēbra omnia mortalis animantis in mutua quadâ cognatione genita erāt, uitamq; necessario in igne ac spiritu possidebāt, ne animal ipsum ab his resolutū exhaustūq; cito deficeret, hoc dñi consilio prouidere. Quippe humani generis naturâ quandâ cognatam alijs formis sensibusq; miscentes, quasi animal quoddâ aliud plantauerūt. Talia sunt domesticæ arbores, plantæ, semina, quæ cōsita nūc cultaq; ab arte mitia nobis sunt: quondam uero sine cultura, agrestia. Quicquid enim uitæ est particeps, iure animal nominabitur. Quod autē nunc dicimus, tertiæ animæ speciei est particeps, quam inter diaphragma & umbilicum locauimus. Cui opinio, ratio, mens nulla penitus inest. Sensus uero suavis & tristis unâ cum cupiditatibus conuenit. Omnia siquidem continue patitur. Cum uero in seipso ad semet conuertatur, externumq; respuat motū, & proprio motu domesticoq; utatur, idcirco huic natura non tribuit, ut quicquam pensi habens, suorum aliquid consideraret. Quapropter uita quidē fungit, nec est ab animali diuersum. quia uero illa uel qua quid seipsum transfert, orbatū fuit, stetit rigens, & fixum radicibus hæsit. Cum hæc omnia superiores illi nostri ad nutrimentū nobis inferioribus suppeditassent, in nostro corpore quasi quodâ horto meatus ueluti aquæ ductus uarios diduxerūt, ut liquoris deriuatione irrigaretur. Principio meatus occultos sub cōflatione cutis & carnis, duas scilicet uenas in tergo diuiserunt, secundum geminam corporis ipsius figuram, ad dexteram & sinistram.

Has

Has utiq; ad spinam demiserunt, mediamq; medullam genitalem comprehendere, ut & hæc quàm maxime uigeat pulluletq;, & uberior hinc ad alia quasi decliuis effusio, irrigationem æquabilem præbeat. Post hæc partientes circa caput uenas, easq; inuicem ex opposito implicantes, partim à dextris ad sinistra, partim à sinistris ad dextra corporis dispertierunt, ut capiti ad reliquum corpus una cum cute connexio foret, postq; neruis quidem nõ erat circulo quodam secundum uerticem comprehensum atq; distinctum: atq; etiam ut sentiendi uis ab utrisque partibus per totum corpus undiq; demanaret. Hinc uero aquæ ductum hoc ordine deduxerunt: quem plane perspiciemus, si hoc inter nos primum asseuerabimus. Quæcunq; ex minutioribus componuntur maiora detinet: quæ uero ex grandioribus, minutiora cohibere nõ possunt. Ignis autem præ cæteris generibus, minutissimis constat particulis. Ideoq; aquam, aerem, terram, & quæ ex his componuntur omnia, penetrat, transilitq; usque adeo, ut nihil ipsum ualeat cohibere. Idem quoq; de nostro utero cogitandum. Nempe cibos & potus ingestos retinet, Spiritum uero & ignem, quia eius compositione tenuiores sunt, demorari non potest. His igitur usus est deus ad irrigationem ab utero in uenas perficiendam. Rete enim quoddam ex aere atque igne inftar gibbosæ sagenæ contexuit. Vbi duo sunt ad ipsum introitum gibbi conuexa: quorum alterum bifariam bino pulsu iterum implicauit, & ab ipsis gibbi cõuexis ueluti funes per totum corpus usq; ad texturæ illius extrema circũtendit. Interiora igitur ipsius tricæ omnia ex igne composuit, conuexa uero & receptaculum ipsum ex aere. Demum hæc assumens in animali formato hoc pacto disposuit. Conuexa quidem in os dimisit, Cum uero cõuexum gibbosumq; sit duplex, per arterias alterum in pulmonem usq; traiecit, alterum circa arterias in uterum. Alterum uero partitus utraq; illius partem ad fistulas narium cõmuniter duxit, ita ut quando alterum ad os nõ peruenit, ex hoc ipso omnes illius fluxus meatusq; repleantur. Alteram uero gibbi retisq; capacitatem circa omnes partes corporis cõcauas esse uoluit. Idq; omne aliàs quidem in conuexa incuruaq; confluere molliter, quasi aer illic sit, effecit: aliàs autem conuexa incuruaq; ipsa refluere: Rete uero quoniam rarum sit corpus penetrare per ipsum rursusq; emergere. Radios aut ignis interiores successione continua subsequi, in utraq; partem aere transeunte. Idq; donec mortale consistit animal, fieri nunquã cessat. Huiusmodi agitationem, merito expirationem respirationemq; nominatã esse censemus. Omne autem hoc opus omnisq; nostra hæc passio in corpore fit, irrigatione quadam & refrigerio ad uitam & nutrimentum. Quando enim expirante & respirante halitu, ignis simul interior sequitur, perq; uterum diffusus potulenta esculentaq; offendit, liquefacit protinus ipsa, partit in minima, per exitus quã progressio patet tanquã ex fonte quodam educit: in meatus uidelicet uenarum trañcit quæcunq; exhaust, atq; per corpus quasi uallem uenarum fluenta diducit. Sed uideamus iterum quibus causis respiratio hunc in modum quem nunc cernimus fuerit instituta. Cuius quidem rei talis erit consideratio. Quoniam uacuum nusquã est, quò quicquam eorum quæ perferuntur, ingredi queat, spiritus autẽ è nobis euolat, cuius constat non in uacuum quidem hunc spiritum euolare, sed proximum sibi è sua sede depellere, depulsum rursus illum proximum sibi semper extrudere, ac secundum necessitatem huiusmodi quicquid in sedem illã percutitur atq; impellitur, unde exclusus est halitus, ingressum illuc replensq; halitum ipsum subsequi. Idq; totum simul reuolutione quadam, qua nusquã sit uacuum, fieri. Quamobrem cum pectus pulmonesq; spiritum efflauerint, mox aere corpori circũfuso meatus corporis penetrante replentur. Ac rursus euolans à corpore aer & emissus anhelitus inspirationẽ intro retrahi cogit per oris nariumq; meatus. Causas uero quæ his principium dant, huiusmodi ponimus. Omne uniuersi huius animal in uenis & sanguine calorem quasi fontem ignis aliquem possidet, Idq; reti sagenæ comparauimus, per medium extensum, totumq; ex igne contextum, cum exteriora omnia ex aere sint. Calorem sanẽ putandum est natura sua in regionem suam extrã ad id quod sibi cognatum est emanare. Cum uero discursiones duæ sint, unã per corpus extrã, altera rursus per os ac nares, cum anhelitus ad alia impetum facit detruditq;, alia contra retrahit atq; repercutit. Quod autẽ retractum est, in ignem incurrens calescit: quod exhalauit, friget. Dũ ergo caliditas permutat, & quæ alio tran-

situ utuntur, calefcunt, ac rursus quod feruet ad naturam suam emigrat, & hac emigra-
 tione alia in aliud iter repercutit, rursusq; hæc idem perpetiuntur aguntq; semper, cer-
 te anhelitus hic circulo quodam hinc & illinc iugiter fluctuans expirationē & inspira-
 tionem continet. Quinetiā causæ passionum quæ ex attractu ampullarum ex corpore
 à medicis fiunt, atq; etiam potionis, & eorum insuper quæ iaciuntur, siue emittantur
 sublimia, seu deferantur humi, hac utiq; ratione tractandæ uidentur. Voces præterea,
 quæcunq; ueloces & tardæ, acutæ & graues audiri solent, aliàs dissonæ propter mo-
 tus eius qui in nobis ab ipsis fit, dissimilitudinem, aliàs propter similitudinem conso-
 næ. Priorum enim uelociorumq; cessantes motus, iamq; ad simile quiddam progres-
 sos, tardiores ipsæ uoces succedentes illis, eosq; mouentes, occupant: comprehenden-
 tes uero non alium quidem motum inijciendo perturbant, sed tardioris lationis initi-
 um secundum principiū uelocioris inducunt. Dum uero desinentis motionis similitu-
 dinem sibi quandam accommodant, unum ex acuta & graui concentū contemperāt.
 Vnde insipientibus uoluptatem, sapientibus gaudium propter diuinæ harmoniæ imi-
 tationem in lationibus mortalibus repertā, tribuunt. Eadem ratio est de aquarū fluxi-
 bus, de fulminum impetu, de electri mirabili illo attractu, lapidis uel illius qui Heradi-
 us nominatur. Reuera nullius horum attractio fit: sed cum nusquam sit uacuum, & hæc
 seinuicem pulsant, atq; repulsant, concretaq; & discreta suum locum singula poscant,
 diligenti harum rerum inuestigatori ex his mutuis passionibus euentus illi mirabiles
 contingere uidebuntur. Atqui respiratio, unde huc digressi sumus, ab his causis, &
 hūc in modū, ut supra diximus, provenit. Dū uidelicet ignis cibos diuidit, eleuaturq;
 intrinsecus affecutus spiritum, uenas à uentre communi eleuatione huiusmodi replet,
 ex eo quod attrita inde haurit, & ob hanc rationem per totum animalium omnium cor-
 pus alimentorum liquores penitus diffunduntur. Statim uero attrita & à cognatis suis
 ablata partim fructibus partim graminibus, quæ deus ad alimoniam corporis nostri
 produxit, colores propter mixtionem omnino uarios habet: sed plurimus in his rube-
 us præualet color, cuius natura ex ignis portione & abstersione in humido facta pro-
 uenit. Propterea eius quod in totū corpus permanat, color, talis aspectu est qualem di-
 ximus. Id sanguinem nominauimus, carnium & uniuersi corporis pabulum: unde irriga-
 tio distributa passim exhausta cuncta replet. Modus autem impletionis euacuationis ue-
 talis est, qualis in uniuerso cuiuslibet latio, per quam cognatū quodlibet ad seipsum se
 confert. Quæ enim nobis extrinsecus circūfusa sunt, resoluunt nos assidue, & singulas
 nostri portiones ad species suas foras emittunt. Sanguinea uero in nobis attrita inclu-
 saq; uisceribus, ut par est in quolibet animali fieri sub cælo cōstituto, totius lationē imi-
 tari coguntur. Cum igitur attrita quælibet in nobis cognatū poscant, exhausta quælibet
 implent. Porro quando abscedit plus quàm accesserit, decrescit animal: quando cōtrā
 fit, augetur. Recens igitur animalis cuiuslibet cōpositio cū nouos uelut ex ligneo quo-
 dam contextu triangulos habeat, ualidam quidem eorum structuram possidet: moles
 autem eius tenerior tota coaluit: quippe quæ ex recentiori medulla cōcreuit nuper, &
 lacte nutrita est. Susceptos ergo triangulos illos extrinsecus incidentes ex quibus cibi
 potusq; conflantur, triangulis proprijs antiquiores imbecillioresq;, iuniorum ui per-
 uincit & cōterit, & grande animal ipsum reddit, dum ex multis similibus alit. At cum
 triangulorum suorū radicem compagemq; relaxat, ex eo quod magnis laboribus lon-
 go tempore aduersus multa certādo fatigata & domita sit, tunc sanè alimenta suscepta
 in similitudinem suam non potest cōminuendo redigere, sua uero membra ab ingredi-
 entibus facile dissipantur. Hinc iam minui ac deficere omne incipit animal, cū supera-
 tur, detrimentumq; istud senectus appellatur. Finis uero tūc obuenit, quando triangu-
 lorum illorum ex quibus medulla conficitur, olim coaptata uincula, nihil amplius ne-
 ctunt, sed defatigatione iam relaxata nexus animæ deferunt. Anima uero clam secun-
 dum naturam cum uoluptate protinus euolat. Quicquid enim contra naturā fit mole-
 stum: quod autem pro rei natura, iucundum. Similiter & mors quæ morbi & uulnera
 intulerūt, uiolenta est atq; molesta: quæ uero senio paulatim ad finem deducente natu-
 raliter surrepit, inter omnia mortis genera leuissima est, & cū uoluptate potius quàm
 dolore contingit. Morbi autem unde nascantur, quis dubitet? Nam cum quatuor illa
 sint ex

Ant ex quibus cōpactum est corpus, Terra, Ignis, Aqua, Aer, horū non naturalis, excessus, defectusq; & ex loco proprio in alienum translatio, per quam quod sibi conueniens est, non tenent, intestinā quandam seditionē & morbos inferunt. Quando enim præter naturam unumquodq; sit aut transfertur, calescunt utiq; quæ ante frigebant, arida madent, grauescunt leuia, & cætera omnia similiter permutantur. Solummodo uero idē aliquid sibi met secundū idē, atq; similiter & debita proportione seruata accedens uel decedēs, permittet se idē sibi ipsi sospes integrumq; manere. Quod autem aberrat, siue accedendo seu decedendo, mutationes uarias, morbos, corruptiones infinitas inducit. Ex secundis quoq; cōpositionibus secundum naturā constitutis secunda bonæ uel malæ ualitudinis coniectura id quærenti cuiq; dabitur. Cum enim medulla ex illis & os & caro & nerui constiterint, sanguis præterea ex ipsdem quamuis alio modo concreuerit, cæteri quidem euentus plurimi quemadmodum superiora contingūt, maximi uero morbi atq; grauisissimi hoc pacto nascūtur. Quando uidelicet ordine conuerso ista ex se inuicem fiunt, proculdubio corrumpūtur. Nempe secundum naturam carnes & nerui ex sanguine generant; nerui quidē à uillis & ligamētis propter cognationem, carnes autē à coagulatione quadam eius quod secretū à uillis & ligamentis concreuit. Quod rursus à neruis & carnibus emanat glutinosum & pingue, simul quidem carnem ut plurimū ad ossium naturam, ac etiā os ipsum medullam circūdans nutriendo exauget. Quod rursus per ossiū crassitudinem stillat purissimū genus triangulorū, lenissimumq; & pinguedine abundantissimū, dum defluit ex ossibus, atq; delabitur, medullam irrigat. Quatenus igi singula hunc in modū fiunt, bona ualitudo seruatur. Mala uero sequitur ualitudo, quādo fit contrā. Nam quoties eliquata caro tabem rursus transmittit in uenas, sanguis una cū spiritu multus ac uarius in uenis, coloribus diuersis amaritudinēq; & acidis salisq; infectus saporibus, bilem, cruorē, pituitā gignit quā plurimā. Quæ quidem omnia rursus sic genita & corrupta sanguinem ipsum in primis inficiunt, & ipsa nullum nutrimentū adhibentia corpori, ferunt passim per uenas nullo prorsus naturalis circuitus ordine obseruato. Inimica sanè inter sese ista sunt, propterea quod nullū sui sibi inuicem præbent usum. Naturali præterea corporis habitudine suoq; in statu perseueranti dissoluendo & liquefaciendo plurimū aduersantur. Portio nanq; carnis uetustissima cum liquefcit, ad digestionē cōcoctionemq; ineptissima, propter ueterem exustionē nigrescit: quia uero contabuit, penitusq; exesa est, amaritudinem contrahit, cæteris omnibus corporis partibus nondū contaminatis aduersam. & tum quidem pro amaritudine niger ipse color acerbiter & acrimoniā habet, eo iam quod amarū fuerat magis attenuato: tum uero amaritudo rursus sanguine tincta colorem habet rubeū, sed nigro huic admixto felleū. Præterea flauus color cū amaritudine coit, quando ob ignis flammā noua caro liquefcit. Et nomen quidē omnibus his cōmune bilem imposuit uel medicus aliquis, uel certe eo ingenio præditus quispiā qui multa & dissimilia dispicere posset, ac rursus genus in multis unū uno cognomen dignū inspicere. Quæ uero bilis species appellant, pro colorū uarietate rationē singulis propriā acceperunt. Cruor præterea, qui sanguinis residuū & defluxus est, lenis est ac mitis: qui uero bilis atræ acrisq; agrestis. quando ppter caliditatē falso saporis miscetur huiusmodi quiddā acida pituita nuncupat. Sæpe uero tenerioris recentisq; carnis portio quædā unā cum aere colliquefcit, deinde uento inflatur incluso, humiditate protinus circūfusa: fiuntq; ex hoc ampullæ, quæ sigillatim propter paruītatē uideri nō possunt: iunctæ uero simul & in grandiorē tumefactę molem, conspiciuntur, colorēq; propter spumæ generationē habent album. Omnem hanc tenerioris carnis eliquationem unā cum spiritu factam, quæ ex humiditate uento circūfusa tumescit, albam pituitam appellamus: recentis item pituitę residuum defluxumq; lacrimas atq; sudorem, & quotcunq; alia in quæ quotidie corpus resoluitur. Atq; hæc omnia instrumēta morborum, quando scilicet sanguis non cibis & potibus secundum naturā, sed ex contrariis præter naturæ leges excrescit. Quando igi caro quælibet circūcidit, eiusq; radix permanet, dimidia quædam est calamitatis potentia. Facile enim restaurat. Quando uero quod carnes ossibus alligat, ægrotat, & sanguis ex illis ac neruis defluēs haud amplius nutrit ossa, carnē ue reuincit, sed ex pingui & glutinoso asper, salus, siccus, et squalidus iniquitate

iniquitate uictus est factus, tunc certe quod omnia ista perpetit, abscissum ab ossibus sub carne neruisq; riget. Caro etiã à radicibus decidens nudos relinquit neruos, & falso obductos humore, & in fluenta sanguinis permanans, morbis quos supra diximus numero etiã plures reddit. Graues quidẽ hæ corporibus passioes: quæ uero has præcedunt, admodũ grauiore. Quando uidelicet os ob carnis crassitudinẽ respirationem non habet sufficientẽ, ideoq; putredinis calore uexatũ atq; restrictũ, alimenta non suscipit, rursusq; ipsum in illam contrã decidit frigidatũ. Illa uero in carnem, caro in sanguinem rursus delabit, Vnde acriores superioribus morbi nascunt. Extremũ uero omnium est, quãdo medullæ natura propter defectum aliquem aut excessum ægrotat. hinc enim omnium uehementissimi & ad mortẽ periculosissimi morbi proueniunt. tũc enim omnis cõpago corporis necessario dissipatur. Tertiã post hæc morborũ speciem tripartito diuidimus. Alius em̃ spiritu, alius pituita, alius bile creatur. Nam cũ spiritus ipsius custos, & quasi penuarius pulmo distillatione oclusus libera & expedita spiracula nobis non exhibet, & hinc quidẽ nullus mittitur spiritus, illinc uerò plusq; oportet accipitur, tunc quæ respiratione & refrigerio carent, marcescunt. Quod uero accipitur nimium, per uenas traductũ eas cõtortet, liquefacitq; corpus, eius in medio Diaphragma, mediũ scilicet interpositũ occupas. hinc morbi admodũ molesti inulto cum sudore innumerabiles oriuntur. Sæpe etiã intra corpus discreta & rarefacta carne in nascitur spiritus: qui cum foras egredi nequeat, ipsidem quibus & ingressi aliunde spiritus, doloribus afficit. Sed ingentibus tũc affligit doloribus, quãdo neruis proximisq; uenulis circũfus hęc inflat, & ligamenta cõtinosq; neruos à tergo intendit atq; detortet. Qui sanẽ morbi ab ipsa intendẽte & inflãte passioe tensiones, & à tergo contortiones cognominantur, quorũ difficile remediũ est. Subortæ enim febres hos maxime soluunt. Alba uerò pituita propter ampullarum spiritum intus inclusa difficilis: ad exteriorẽ cutem delapsa, mitior, sed corpus uarijs sordibus aspergit, albisq; inficit maculis, atq; morbos alios eiusmodi generat. Atræ uero bili permixta, cũ diuinissimos capitis meatus illabatur, dissipare eos solet atq; turbare. Si dormientibus id cõtingat mitior: sin uigilantibus, expulsu difficilior. Cum uero sacræ naturæ languor hic sit, haud abs re sacer morbus est appellatus. Proinde pituita acida atq; item salsa, languorũ omnium qui distillatione fiũt origo est. quoniã uero plurima loca illabit, malas gignit uoletudines plurimas. Quæcunq; aut partes corporis tumescere dicunt, à bilis incendio, & combustione uexant. quæ cum expirat extrinsecus uarios æstu suo tumores producit: intrinsecus uero cohibita, urentes edacesq; morbos plurimos procreat. Tunc autẽ pessima est, quando pus sanguini mixta & uillorũ ligaminumq; fila suo ex ordine dimouet. quæ ideo in sanguinẽ ductæ & sparæ sunt, ut mediocrẽ tenuitatis & crassitudinis habitũ consequat: neq; propter caliditatẽ cũ ipse sit lubricus, raro ex corpore defluat, neq; si crassior sit, ad motũ fiat ineptior atq; ægre per uenas fluat & refluat. Ad hæc utiq; naturæ cõmoditatẽ, huiusmodi peropportuna sunt ligamẽta, quas si quis etiã mortuo & ob frigus rigente sanguine inuicem conducat & cõtrahat, reliquus sanguis omnis diffunditur. Cum uero missæ fuerint, illico cum præcedente frigore restringuntur. Quoniã uero hanc uim uilli huiusmodi in sanguinem habet, cum bilis natura sanguis uetus euaserit, ac rursus ex carnibus in hunc fuerit resoluta, calida & humida paulatim primã incidens uillorũ illorum uicõpressa restringit. Compressa uero extinctaq; uiolenter, procellam intus tremoremq; ciet. Cæterũ quando uerior affluit, calore proprio ligamenta exuperans, præterq; modũ exæstiuans, seruat quidem, ac si cõtinue ad finẽ usq; idonea uictoria sit, penetrat in medullas, adustisq; radicibus inde animæ uincula, quasi nauis funes resoluũt & amputat, liberãq; dimittit. Sed cũ inferior adest, corpusq; liquefcens ei resistit, ipsa deuincta, aut per totũ corpus excidit, aut per uenas in uentrem inferiorem superiorem uicõpulsã tanq; transfuga ex seditiosa ciuitate, sicel

Diarrhoea fugit è corpore, morbosq; eos inducit, quos *Diarrhoeas* uocant, & *Dysenterias*, id est

Dysenteria fluxus uentris lubricos, fluxusq; mordaces, necnon multas generis eiusdẽ alias molestias infert. Quando igitur corpus ignis potissimũ excessu languet, cõtina febre laborat: quãdo uero aeris, quotidiana discreta. Aquæ tertiana, propterea quod aqua signior est q; ignis & aer. Terræ demũ excessu, quartana. Terra liquidem omnium tardissima,

quarto

quarto gradu cum sit, temporis circuitu quarto feruet, deferuetq; hinc quartanas inue-
 nit febres, quae uix seroq; sanantur. Atq; hoc quidem pacto corporis morbi cōtingūt.
 Animae uero morbi propter corporis habitū ita nascuntur. Morbum animae demen-
 tiam esse censemus. Eius genera duo ponimus, Insaniā & imperitiā. Quaecumq; igitur
 passio alterutrū istorum infert, animi aegritudo est nuncupāda. Idcirco uoluptates do-
 loresq; admodum uehementes, morborum animae omniū grauissimī iudicādi. Quis
 quis em̄ uel nimia gestit lätitia, uel nimio dolore deprimi, dum illam auidius impor-
 tuniusq; asciscere, hūc uitare obnixē conat, neq; cernere neq; audire recte quicquā po-
 test, sed rabie furit, & in eo habitu cōstitutus, minime rationis est cōpos. Qui uero flui-
 do stupidoq; circa medullam abundat semine, utq; arbor pluribus q; conueniat fructi-
 bus grauida nimia ubertate luxuriat, is profecto multis passim doloribus, multis item
 uoluptatibus in libidinibus ipsi earūq; foetibus, fructibusq; affectus, per omnē ferme
 uitam ob ingentes uoluptates doloresq; insanit, ac furit: cumq; huius animus propter
 corpus aeger sit atq; insipiens, uulgo tamen non aeger, sed pro uoluntate sua ut liber af-
 fectus falso putatur. Veritas autē sic habet. Nempe uenereorū intemperantia maxima
 ex parte propter generis unius habitū per osium raritatem in corpore lubricū madi-
 dumq; animi infirmitas est. Ac ferme omnis uoluptatum incontinentia, quae perinde
 ac si sponte improbi simus uituperari solet, nō recte ita uituperatur. Nemo enim spon-
 te malus, sed propter prauū quendam corporis habitū rudemq; educationem, malus
 omnis fit malus. Omnibus autē aduersa inimicaq; haec sunt, & mala noxiaq; contingūt.
 Rursus dolore afflictus animus similiter propter corpus in prauitatem plurimam inci-
 dit. Acris enim & infesta pituita, amari item selliēq; humores, quando oberrantes per
 corpus non exhalant, sed per uiscera reuoluti uaporem suū penetralibus animae ipsius
 infundunt, languores animae uarios & magis & minus, tum plures, tum pauciores ef-
 ficiunt. Perferunt sanē ad tres animae sedes humores uaporesq; huiusmodi, ac pro loci
 diuersitate unusquisq; uarias species generat, difficultatis, atq; molestiae, audaciae rur-
 sus timiditatisq;, obliuionis praeterea, atq; hebetudinis. Saepē etiā ad prauū hūc corpo-
 raturae & affectionis habitū accedunt mores ciuitatis iniqui, sermonesq; & priuati &
 publici non parū omnino noxi, nec ullae doctrinae ad tantorū malorū remedia à tene-
 ra aetate discuntur. Atq; ita quicumq; nostrū prauū sunt, duabus ex causis praeter uolun-
 tatem maxime contingentibus, prauū fiunt. huiusmodi quidem malorū causae serenti-
 bus potius q; satis, educantibus q; educatis attribuendae. Conandum tamen pro uiri-
 bus, educationis, studiorū, doctrinarum, diligentia improbitatē reijcere, assequi probi-
 tatem. Sed horum quidem tractatio alio constat differendi modo. Nunc iam cōuerso
 quo cultu quibus ue causis corporis animiq; salutē adipiscamur, decet exponere. Iusti-
 us enim est de bonis q; de malis uerba facere. Omne bonū pulchrū; pulchrū uero sine
 mensura & moderatione esse nō potest. Ideoq; animal quod tale futurū est, cōuenienti
 mensura moderatū esse oportet. Ex eorū autē numero quae cōmensurata moderataq;
 dicūtur, exigua quaedam persentimus & iudicamus. praecipua uero & maxima ignora-
 mus. Porro ad bonā & malam ualitudinē, ad uirtutes & uitia nulla moderatio uel im-
 moderatio maioris momenti q; animae ad ipsum corpus esse uidetur. Horū nihil con-
 sideramus, neq; animaduertimus, q; quando robustā magnamq; animā imbecillior in-
 feriorq; uehit species, uel quando contra ista iungunt, totū ipsum animal pulchrū esse
 non potest. maxima enim mensura & moderatione caret. Quod autē contra affectū est,
 spectaculorū omnium ei qui id ualeat intueri, pulcherrimum amabilissimumq; appa-
 ret. Corpus quidem quod grandioribus uel inaequalibus cruribus, aut quouis alio mo-
 dum excedēte membro secū ipso dissentit, & deforme est, & in ferendis laboribus con-
 torquetur, uacillat, lassatur, & cōcidit, innumerabiliumq; malorū sibi causam praebet.
 Idem quoq; iudicandū de eo ex anima & corpore cōposito, quod animal appellamus.
 Quando enim anima corpore admodū potentior est, exultat in eo atq; effertur, totum
 ipsum intrinsecus quatiens languoribus implet. Quando etiā ad discendū inuestigan-
 dumq; collectis in unū uiribus uehementer incumbit, liquefacit protinus corpus & la-
 befaciat. Deniq; cū ad docendū differendumq; priuatim & publice ambitiosa quadā
 concertatione contendit, inflammat corpus atq; resoluit. Nonnunq; etiam distillatio-
 nes fluxusq;

*Voluptates &
 dolores uebe-
 mentes morbi
 animae grauis-
 simi*

nes fluxusq; cōmouens medicorum plurimos decipit, cogitq; illos cōtrarias causas in dicare. Rursus quando corpus grande & pigriori mole superexcedens pusillæ exiliq; cogitationi animi copulat, cum geminæ sint in homine secundum naturā cupiditates, una quidem per corpus alimentorū, altera uero per id quod diuinissimum nobis inest, prudentiæ: tunc sanè potentioris illius præuolentes agitationes quod suū est adaugēt, quod uero animi, hebes, indocile, obliuiosum reddunt, atq; ita infirmitatē maximā uel delictet imperitiā generant. Vna demū est ad utrunq; salus & conseruatio, ut neq; animam sine corpore, neq; corpus absq; anima moueamus, ut in mutua cōtentione exa- quatis inuicem uiribus insurgētia bonā totius ualitudinem tueant. Quapropter qui- cunq; mathematicis doctrinis operā dat, aut cuius mentis indagatiōi uehementius studet, debet etiā motū corporis adhibere, & in gymnastica exercitatione uersari. Ac rursus qui summa corpus diligētia firmat & roborat, animæ quoq; uicissim motus ad- iungere, musica & omnibus philosophiæ studijs usus, si modo quis iure bonus simul & pulcher sit appellandus. Similiter quoq; partes curare debemus, totius speciem imi- tati. Cum enim corpus ab ingredientibus incendat̄ intus, frigidum'ue fiat, & iterū ab extremis aridum madidum'ue reddat̄, & quæ deinceps hæc sequuntur perpetiat̄, quan- do quis otiiū agens corpus motionibus his cōmittit, superatū ab his dissoluitur. At si quis in curando corpore illam imiteat̄ naturā quam altricem uniuersi uocauimus, ita ut nunquam torpere permittat, sed moueat semper iugiq; agitatione internis externisq; motibus secundum naturā ubiq; resistat, & moderata quadam cōmotione aberrantes passiones corporis partesq; cognationis ratione seruata uicissim in ordinē redigat & exornet, secundum sermonem illum superiorem quē de uniuerso habuimus, nequaquā sinet inimicū inimico admotū prælia in corpore morbosq; ciere, sed efficiet potius ut amicū adhærēs amico sanitatē corporis tueatur. *Quis optimus motuum* Omniū uero motuū optimus ille est, qui in semet ex seipso fit. Nā & mentis, & totius ipsius motioni cognatissimus est. Qui uero ab alio fit, deterior. Deterrimus aut̄ motus, quādo iacens & quietē agens corpus, ab alijs secundum partes mouet̄. Quapropter purgationū constitutionumq; omnium corporis, quæ exercitatione gymnastica fit saluberrima est. Proxime ad hanc accedit *De purgatio nibus* uectio facilis, siue nauis, seu quouis alio uehiculo peragatur. Tertia cōmotionis species tunc demū cum summa cogit necessitas, utilis, aliter uero nullo modo sanæ mentis ho- mini suscipiēda. Medicorū illa purgatio est, quæ pharmacis, id est solutiuis medelis, fie- ri solet. Morbi em̄ nisi periculosissimi sint, pharmacis irritandi nō sunt. Omnis nanq; morborū constitutio animalium naturæ quodāmodo similis est. Sanè animalium compo- sitio ab ipso generationis exordio certis temporū curriculis terminat̄: idq; & genus uni- uersum patitur, & animal unumquodq; ab ortu fatale uiuendi spatiū in seipso exceptis necessarijs passionib⁹, cōtinet. Etenim trianguli ab ipso initio singulorū uim possiden- tes usq; ad certū tempus sufficienter ad usum uitæ cohærent, ultra id uita nemini pro- rogatur. Idem quoq; cōstitutionis modus languoribus cōuenit. Quos si quis citra fata- lem temporis cursum pharmacis amputare contenderit, ex paruis ingentes, ex paucis *Diligentia ui- ctus corrigendi morbi* multi euadere consueuerunt. Quapropter diligentia uictus corrigendi & gubernandi sunt morbi, prout cuiq; datur otiiū, neq; difficile infestumq; malū pharmacis instigan- dum. Ac de cōmuni quidem animali & parte illius corporea, qua diligētia regenda & gubernanda sint, ut ratio uiuendi seruet̄, satis est dictū. Ipsum uero quod gubernaturū est multo magis ac prius ita pro uiribus instruendū est, ut q̄ optime atq; pulcherrime ad regendum sit præparatū. Exacta quidem huius rei discussio propriā sibi & integrā disputationē exigeret. Quantū uero forte ad id quo de agimus attinet, si quis per supe- riorū uestigia gradiatur, non absurde sic maxime procedendo ad cōmodum istorum fi- nem perueniet. Sæpe in superioribus diximus tres esse animæ species in nobis trifariā distributas, singulasq; suos motus habere. Ita nunc paucis concludamus, quæcunq; il- larum torpet, & à suis motibus otiiū agit, imbecillissimā necessario reddi; quæ uero agit assidue, robustissimā. Quapropter danda est opera, ut species singulæ motus suos in- ter se moderatos cōuenienti tenore cōseruent. De præstantissima igitur animæ nostræ specie ita est sentiendum. Nempe hanc deus ut dæmonem nostrū cuiq; tribuit; hanc in summa corporis arce sedem habere dicimus, atq; ad cœli cognationem à terra nos rol- lere

tere, tanquam animalia coelesti potius quā terreno semine nata. Quod quidē recte admodum dicitur. Vnde em̄ primus animae datus est ortus, inde diuina uis caput radicemque & originem nostrā pendentem suspendens, totū dirigit corpus. In eo igitur qui concupiscentiae & ambitiosae iracundiae affectibus explendis incumbit, necesse est opinionēs omnes mortales fieri, atque eum quē maxime fieri potest mortalem prorsus euadere, cum mortalem naturā pro uiribus auxerit. At eum qui totus discendae ueritatis cupiditate flagrauerit, atque omnem eius operā praecipue in hoc uno impenderit, necesse est omnino liquidem ueritatem attingat, immortalia & diuina comprehendere: & quatenus humana natura immortalitatem assequi potest, eatenus hūc penitus immortalē euadere, nulla uidelicet immortalitatis parte dimissa. quinetiā cū semper diuinū colat, ipsumque familiarem daemōnem in se habeat ornatissimū, praecipue beatū fore. Cultura autem cuiusque omnino una est, proprium cuiusque pabulum motumque tribuere. Eius uero quod in nobis diuinū est, motus cognati sunt, uniuersi ipsius cognationes atque circuitus. Hos itaque secutū unumquemque nostrū oportet discursiones illas nostras in capite olim à prima generatione corruptas, per ipsam mūdā harmoniae reuolutionisque intelligentiā ita corrigere, ut intellectae rei intelligentē uim secundum pristinā naturā similem reddat, per quā similitudinem uitae à deo optime nobis propositae, & in praesenti tempore, & in futuro finem adipiscamur. Sed iam disputatio illa de uniuerso usque ad generationem hominū nobis proposita finem penē suū adepta uideat. Caeterarū uero animantium generationē quatenus duntaxat necessitas postulat, paucis perstringemus. Sic enim modum in hac disputatione tenere sibi quisque uidebitur. Verū de his iam ita dicamus. *De generatione ne foeminae*
Quicumque uirorum iniusti timidi que uixerunt, quemadmodū probabilis ratio nobis ostendit, in generatione secūda in foeminas sunt conuersi. Quo quidē tempore hanc ob causam dii coitus amorem machinati sunt. Igitur in uiris unū quiddam, in foeminis alterū uitae & animae compos ita coposuerunt. Ipsum potius discursum, quo per pulmones sub renes in uesicā defluens & spiritui mixtus elisusque depromitur, dii in fistulae modum in compactā medullam à capite per ceruicem & spinā deriuauerūt. quod quidē Sperma *De spermate*
id est semen, in superioribus nuncupauimus. Hoc autē utpote animatum ac respirans, qua parte spirat, per eādem uitale effluendi desiderium gignit, atque ita generandi amorē nobis inferuit. Quocirca pudendorū naturae in uiris insita uis, inobediens atque impudens, & quasi animal non exaudiens rationē furiosarū libidinū uolentia subijcere sibi cuncta conat. Vulua quoque matrixque in foeminis eadē ratione animal auidū generandi, quando procul à foetu per aetatis florē, aut ultra diutius detinet, aegre fert morā ac plurimum indignat: passimque per corpus oberrans, meatus spiritus intercludit, respirare non sinit, extremis uexat angustijs, morbis denique omnibus premit, quousque utrorumque cupido amorque quasi ex arboribus foetū fructum uel producūt: ipsum deinde decerpūt & in matricem uelut agrū inspargunt: hinc animalia primū talia, ut nec propter paruitatem uideantur, necdum appareant formata, concipiunt: mox quae conflauerāt, explicant, ingentia intus enutrit, demū educunt in lucem, animaliumque generationē perficiunt. Mulieres hunc in modum & foeminae omnes sunt genitae. Auium autē genus ex nostro ita est apte formatū, ut pro pilis pennas acciperet. In hoc illi homines transeūt, *Generatio cuius cupiditas*
qui simplices & innocentes cū sint, leues tamen sunt, & frustra in rebus sublimibus curiosi: qui uel adeo fatui sunt, ut oculorum iudicio consili, hoc altissima quaeque firmiter demonstrari posse non dubitent. Gressibiliū uero ferarū genus ex his natū hominibus, *Generatio ferarum*
qui à philosophia penitus alieni ad coelestia nunquam oculos erexerunt, ex eo quo uoluntatibus illis quae in capite peragi solent usi nunquam sunt, sed illas animae partes secuti quae in uentre & pectore dominant. Ex his utique studijs anteriora membra & capita ob ipsam cognitionē humi penitus defixerunt: in longū productum ac diuersum corporis uerticem tenuere: quandoquidem ibi propter desideria singulorum collisi sunt & fracti circuitus, & ideo quo quatuor pedum ac etiam pluriū est instituta figura, ut insipientioribus deus maiorem ex pedibus multis atque progressu occasionem praestet, per quā magis etiā deflectantur ad terrā. Eos autē qui horum insipientissimi erant, corpusque in terram penitus prosternebant, quasi nihil ultra pedibus opus foret, in corpora carentia pedibus & humi serpentina permutarūt. Quartū genus aquaticum est, ex illis natum qui *Generatio aquatilium*

Qq

stolidissimi

stolidissimi & imperitissimi fuerant, quos nostri illi transformatores pura respiratione dignos idcirco non iudicauerunt, quia propter extremæ transgressionis iniquitatē animā impurissimā prorsus habebant. Ideo ex tenui ac pura aeris illa respiratione, in aquæ respirationē profundam turbidamq; merferunt. Vnde piscium & ostrearum ac deniq; aquatiliū omniū orta est multitudo: in qua certe mutatione illi ex sedium extremarū habitatione inscitia quoq; extremæ dant pœnas. Hunc in modum & olim & nūc in se inuicem animalia migrant, dum mentis & dementiæ iactura uel adeptione mutantur. Iam igitur nostra hæc de uniuerso disputatio finem habeat. Mortalia enim & immortalia uiuentia mundus hic sortitus, atq; inde completus, ita deniq; factus est uisibile uisibilia comprehendens animal, intelligibilis dei imago, sensibilis, maximus, interminatus, pulcherrimus, perfectissimus, cœlum unum hoc atq; unigenitum.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI
IN CRITIAM VEL ATLANTICVM.

PLATO noster officiosissimus patriæ suæ filius laudauit eam in Menexeno ex rebus contra orientales, laudat rursus in Critia ex rebus contra occidentales strenue gestis. Atq; utrobique commemorat ex multis, tum dei, tum nature artisq; muneribus: simulq; commonefacit omnes ne patriæ sint ingrati: ac dum uirtutem Atticam tam orientem quam occidentem plagam superasse commemorat, interea docet & omnia domari uirtute, & uiros uirtute præditos, tum in occidentibus, id est rebus aduersis, tum in orientibus, hoc est secundis recte feliciterq; se gerere. Nec iniuria post Timeum de mundi generatione, legi uult Critiam de antiquitate mundi. Videtur autem neq; huic historiæ finem imposuisse, neq; sequentem historiæ sub Hermocratis titulo promissam composuisse. Hanc autem non fictam quidem, sed ueram historiæ extitisse, constat. Primo quidem, quia ubicunq; fingit aliquid, solet fabulam nominare. Hic uero tanquam historiæ audet asserere. Deinde idem omnino asserit in Timeo, appellans rem miram quidem, sed omnino ueram. Et à quibus accepta sit diligenter utrobique recenset, scilicet à maioribus suis atq; gentilibus. Critias enim hic ab auo Crinia, ille uero à Solone patruo suo, qui literis quoq; mandauit, Solo ab Aegyptijs sacerdotibus. Præterea Proclus Marcelli cuiusdam de rebus Aethiopiū adducit historiæ, in quibus hæc manifestissime confirmantur Aethiopiæ rebus gestis inserta. Et si Platoniorū nullus historiæ negat, Porphyrius tamen, Proclus, & ante hos Origenes, allegoriæ insuper uolunt physicam continere. Quos equidem uereor ne si contentur singula allegoriæ ad unguem accommodare, ab ipso Platone derideantur, in exordio Phædri curiosas nimium in huiusmodi rebus allegoriæ sub persona Socratis irridente. Verum ne Anagogicum sensum, quo prorsus neglecto nemo sit Platonius, omnino negligere uideamur, Pallas quidem sit numen intellectuali uite præsidens, Neptunus uero numen fouens generationē atq; gubernans. Athenienses figuræ sint animarū intellectu solo uiuentium, numinumq; similitum. Atlantici uero figuræ numinum generationi fauentium, animarumq; corporibus coniunctarū ad generationis officium totiusq; ornatum. Conuenientissime uero per occidens, per mare, per insulas, per uarias locorum partitiones, ipsa generationis materia mobilitasq; diuersa significatur. Bellum præterea sit studiosa contentio, per quam superiora numina, inferiora assidue in se conuertunt, & animas quasi ferro & igni à materia motuq; segregant. Proinde quod Neptunus ex midie filios procreauit, intellige uel ex terra genuisse, uel afflatu quodam ex priori uiuendi forma in alteram formam regenerasse. Quinq; uero partus, quinq; sunt formæ corporum, quas in hoc materie mari perpetua agitatione cōponit, scilicet lapides, metalla, plante, animalia partim ratione carentia, partim prædita ratione. Decem uero filij sunt, quolibet enim partu gemini concreantur. Nempe in quouis cōposito elementalis coalescit uirtus, simulq; uirtus quædam cœlestis infunditur, quam medici uirtutē nominant specialem. Ex geminis autem quinq; partibus decem filij cōputantur. At quinq; zone siue spiræ arcē Neptuneam circundantes, quinq; sunt spherarū nature, cœlestis, ignea, aerea, aquea, terrea. Partim uero terrenas ait, partim aqueas, ut statum in rebus significaret & motū. Cōmunis uero per omnes meatus, mutuam inter se rerum significat genituram. Commemoratur & metalla, ut per septem metalla, septem planetarum influxus intelligamus, generationem omnium moderantes. Aurum quidem Soli, Argentum Lunæ, Plumbum Saturno, Electrum Ioui, Ferrum & es Marti, Veneri orichalcum, Mercurio stannum Platonici tribuunt. Mensuræ uero earumq; numeri partim ex historia, partim ex architecturæ ratione ducantur. Nonnihil tum operis, tum eloquij gratiæ decoriq; attribuendum. Sed de allegoria ferme iam satis. Iam uero sic libri huius mysteria confirmemus. Platonici deos quidem alios, ut eorum uerbis utar, supercœlestes, alios uero cœlestes, & alios subcœlestes esse putant. Et primos quidem filios dei, sequentes uero omnes deorum filios nominant. Rursus in primis amplissimam providentiam, in secundis minus amplam, in tertijs ad angustiora redactā collocant, utpote qui iam certis terræ plagis rerumq; generibus diuina distributione præsent: quemadmodum & cœlestes alij, alijs cœli partibus stellisq; præponuntur. Hi ergo subcœlestes dij certo quodam ordine, alij gentes alias gubernandas ab initio suscipiunt

Metalla Planetis dicata

perunt. Ab initio inquam uel geniti mundi, uel generis humani regeniti. Siquidem post in gentes terreni orbis illu- uiones, Plato homines arbitratur eiusmodi decorum opera ex ipsa terra ueluti matre diuinitus generari. Possent enim illos gignere: per Ideam uidelicet humanam quasi semen. Possent et terram parere, nouo abundanteque humore per- fusam, et accedente calore fecundam, siue post aquarum colluiones sequantur tepidi soles, siue post uasta quaedam incendia pluuiæ uberius affluant. Homines uero à dijs è terra progenitos, Heroes nominant, qui à parentibus oc- culta quadam mentis ad mentem persuasione recti ab initio multa per secula fuerint. Quoniam uero longo tempo- rum tractu tam diuina uirtus ingenijs insita, quam terræ fecunditas minuitur paulatim: unde et animi diuinitatis omnino expertes, et corpora antiquæ fecunditatis uacua prorsus euaderent: deus iterum terram, uel diluit, uel in- cendit, genusque nostrum in antiquam restituit dignitatem, cœlestibus uidelicet motionibus sic à motore contempera- tis, ut cœleste fatum semper cum prouidentia diuina concurrat. Profecto quemadmodum medici de quolibet huma- no corpore, ita Platonici de toto genere iudicant. Medici enim aiunt, uitam in naturali quodam humore, et tanto et tali consistere, posseque perpetuo prorogari, si modo et quātus ille instauretur et qualis: nō prorogari uero, ubi non talis refluit, qualis effluxerat, et si tantus. Perinde ac si quis ex dolio uini pleno impleret quotidie pateram, sta- timque dolio, aque tantundem infunderet. Sic enim continue aqualis in dolio esset humor, sed non similis, dissimi- liorque quotidie, donec tandem ex mero iam non aqueum unum tantum, sed aqua prorsus euaserit. Similiter Plato- nici diuinam fecundamque qualitatem et ingenio à dijs humano, et corpori à cœlo quondam infusam, paulatim pu- tant in qualitatem humanam uerti, humano hoc subiecto eam naturaliter ita trahente, donec sensim ad ferinam us- que degeneret. sed degenerationem tantam non posse à deo rerum ordinatore perpetuo tolerari. Quod autem Pla- to deos diuersas sortes fuisse nactos, et hic et alibi sepe ait, intellige illos uni summo sortes distribuente parere, atque necessario assignatam provinciam gubernare. Sed necessitatem in diuinis esse penitus uoluntariam. Siquidem apud eos una est patris summi filiorumque uoluntas. Atqui sicut elementorum partes ea necessitate ad loca propria perferuntur, quæ et uoluntas futura est, si modo cognouerit: sic apud superos ipsa gubernationis assignate natura- lisque effectus necessitas idem est atque uoluntas. Præterea quod et hic, et in Timeo et Menexeno Atticam regionem esse ingenijs inquit in primis accommodatam, meminisse oportet in rationibus hæc de re assignandis inter se Plato- nicos dissidere. Panætius enim temperiem aeris inter æstum atque gelu causam arbitratur: idque ex ipsis Platonis uer- bis in quinto Legum, et Epinomide probat. Panætium Longinus arguit, quia regio illa sepe gelu atque estu pul- setur: assignatque in causa qualitatem loci commixtam ex multis atque occultam. Quem reprobat Porphyrius quod propriam ingenij causam esse putet corpoream. Origenes in commentarijs in Timeum cœlestes aspectus influxusque assignat, id ipsum ex octauo de Republica asserens, ubi dicitur, cœlestes quosdam circuitus esse causas fertilitatis ac sterilitatis, tum corporum, tum etiam animarum. At Origenem Proclus ibidem ait ueram quidem ex parte cau- sam assignasse, sed nondum integram perfecisse. Ipse uero unà cum Porphyrio rem altius repetens ait: Intellectum opificem mundi intellectualem esse mundum, ideoque quasi multiplicem. Animam uero mundi esse animalem rationa- lemque mundum magisque multiplicem: atque proxime adesse uniuerso mundi spatio continuo prorsus atque immo- bili, ex materia prima et dimensione constanti. Rursus in ipso spatio ante omnes quæ generandæ sunt formas, ani- mam ex rationibus suis ideas sequentibus, alibi alias uires imprimere, quasi anime mentis plene uestigia, ac peculia- ria quedam receptacula formas alibi alias familiariter susceptura. Tum deos uarios uarias sortitos provincias, eius- modi hospitia illustrare, alia quidem alios, atque formare. Animas ergo rationales, postquam elementalem uitam, propriamque elegerint, si forte reuolutione cœlesti ad ea loca præ cæteris dirigantur, quæ electæ iam uiuendi forme potissime congruant, uite ipsius officium prorsus implere. Itaque quando ad Martiam uel Apollineam urgentes uitam, mox plagam à Marte uel Apolline illustratam nanciscantur, perfectæ uel fortitudinis, uel uaticinij opus ab- soluere. Quæ uero philosophicam uitam elegerint, si regionem afflatam Pallade, sapientia magnanimitateque simul excellere. Itaque hic et in Timeo inquit, Atticam regionem rectam à Pallade sapientie atque militie conuenire: et in quinto Legum ait inspirationem localium decorum atque demonum circa loca, maximi ad ingenia et mores esse momenti. Requirit uero nonnullam aeris temperantiam, non ut causam, sed ne causæ ipsius opus impediatur. Quamobrem loci huius diuersitas non tam efficit diuersitatem ingenij apud Platonicos, quam suscipit et declarat. Trias enim esse putant ad id potiora elementalium loco, scilicet tum anime ipsius affectionem siue naturalem siue ele- ctam, tum inspirationem numinum propriorum, tum cœlestes influxus: posse uero id impediri, uel elementalium mixti- one, uel planetarum noua coniunctione, uel ab ipsis hominibus illata calamitate: et quæ bona desuper infunduntur, inferiorum obstaculo reddi non bona. Quæ de re in Legibus disputauimus. Sed de his iam satis. Ex omnibus autem huius libri mysterijs collige unà cum prouidentia concurrere humani arbitrij libertatem. Collige et sententiam Mosaico mysterio similem, homines quondam quamdiu in eis diuina quædam gratia iustitiaque innata uigebat, bea- tos in quodam, ut aiunt, deliciarum paradiso uixisse. Postquam uero per intemperantiam et superbiam gratia illa euanuit, in scelera simul et calamitates grauissimas incidisse. Deum autem aquarum diluio peccata hominum di- luisse. Quod uero huic historie deest, potest summam ex Timei proœmio resarciri. Est autem historie de rebue

gestis ante diluuium. Post uero diluuium narraturus, ut arbitror, erat Hermocrates. Neque te turbabunt nouem illa annorum milia, si Eudoxum audieris dicentem annos illos Aegyptiorum non solares fuisse, sed lunares. Vltima tandem huius libri sententia docet, Iouem, id est, deum architectum mundi e sua sede, id est ex suis ipsius intuitu remotissima quaeque minimaque prospicere, atque ad eandem sedem, id est diuinam contemplationem deos omnes subditos sibi conuertere, unde instructi inferiora gubernent. Neque uicissim duo haec illos agere, imò uero assidue contemplando diuina, per illa simul temporalia dispensare. Hanc ipsam sedem ideo medium mundi appellat thronum, quia ex inde tanquam à centro effluunt omnia, et illuc resuunt, et illinc facile cuncta circumspectantur atque reuoluuntur.

CRITIAS VEL ATLANTICVS

TIMAEVS. CRITIAS. SOCRATES. HERMOCRATES.

VAM Grata longum post iter defesso quies o Socrates, tam mihi post longas disputationis ambages, dulce silentium. Mundum autem hunc re quidem ipsa iamdiu, sermone uero nuper deum effectum, obsecro, ut si quid recte dictum est seruet ipse nobis atque custodiat: sin autem indecens quicquam in superioribus non sponte protulimus, meritas a nobis exigat poenas. Debita uero eius qui per ignorantiam negligentiam uel errauit, poena est, ut sciens et diligens efficiat. Quamobrem ut posthac rectius de eorum generatione loquamur, medicinam nobis a deo medicinarum omnium perfectissimam saluberrimamque dari scientiam exoptamus. Actis denique uotis sequentem disputationem Critiae, ut inter nos conuenerat, iam concedimus. CRIT. Accipio equidem o Timae, et quam tu supra ueniam petisti tanquam de rebus magnis disputaturus, eandem ego nunc peto. Imò uero maiorem quoque ueniam in his quae restant tribuendam existimo: quanquam scio procacem quodammodo rusticamque petitionem hanc meam uideri posse. Dicendum tamen. Quod quidem non recte abs te superiora dicta sint, nemo sanae mentis obiecit: quod autem quae restant dicenda, utpote difficiliora, maiorem exigant indulgentiam, conabor ostendere: quandoquidem facilius apparet, ut qui de dijs disserit, satisfacere hominibus uideatur, quam qui de mortalibus. Imperitia namque et ignorantia audientium magnam copiam ad ea quae ignota sunt, effingenda, praestare dicentibus consuevit. Quomodo uero simus circa deos affecti, non ignoramus. Ut autem quod sentio planius uobis aperiam, sic attendite. Quaecumque a nobis dicuntur, tanquam imitationem quandam similitudinisque expressionem existimare debemus. Neque nos latet quae in pictorum effectioe circa diuina humanaue corpora uel facilitas uel difficultas sit, ad hoc ut sufficienter ea representasse spectantibus uideantur. Profecto cum terram pingunt et montes, flumina, sylvas, coelumque omne, quae uel circa coelum consistunt et quae uagantur, primum quidem satis putamus factum, si quis uel exiguam quandam referre possit earum rerum imaginem: deinde utpote talium prorsus ignari, ne examinamus quidem pictorum opera, neque etiam redarguimus, sed confusa quadam adumbratione fallacique utimur. Cum uero quis fingere aggreditur nostrorum corporum similitudinem, tunc propter familiarem ipsam rerum nostrarum animaduersionem acutius errata persentimus, seuerique et acres iudices exactoresque sumus aduersus eum qui non singula lineamenta coloresque expresserit. Idem quoque in sermonibus intueri licet. Nam satis esse putamus, si de coelestibus diuinisque rebus quicquam, uel parum quod conueniens est afferatur. Mortalia uero humanaque opera exacte nimium examinare solemus. Quamobrem si minus pro dignitate quae statim sunt dicenda, tractabimus, ignoscere decet. Neque enim facile, imò certe difficile mortalia ad opinionem imitatione ipsa exprimi posse putanda sunt. Haec itaque omnia dixi o Socrates, cupiens et uos admonere, et maiorem a uobis ueniam ad ea quae restant, expetere. Vos autem si iusta petere uideor, ultrò hanc ueniam largiamini. S O C. Nihil obstat o Critia, quo minus tibi quod postulas tribuatur. Quinetiam Hermocrati hoc idem a nobis tertio detur. Constat enim hunc paulo post cum dicturus erit, eadem precaturum. Ut igitur aliter exordiat, neque eadem cogatur repetere, sciat ueniam sibi esse tribuam: et quali id constet, ad dicendum protinus accingatur. Praedico autem tibi o amice Critia iudicium auditorum. mire enim poeta qui ante dixit, persuasit. Quapropter admodum tibi uenia opus erit si ea sufficienter es comprehensurus. H E R. Idem mihi o Socrates quod et huic nuncias. Caeterum segnes pusillanimesque nunquam

numquam palmam consecuti sunt Critia. Sermonem igitur aggredi forti animo decet, ac Phoëbo Musisq; uocatis, antiquos ciues, excellētes uiros, summis laudibus illustrare. CRIT. O amice Hermocrates quia postera tibi dies assignata est, dicentemq; alium secuturus, ideo confidis. Quale uero id sit, ipse tibi forsitan declarabit. Exhortanti itaq; tibi, & ad rem ipsam penitus inflammāti parendum. Ac præter deos quos tu memorabas, alios insuper inuocare decet, præcipueq; Mnemosynen, id est memoriam; in qua dea præcipua orationis nostræ momenta sunt sita. Nempè si sufficienter meminerimus recensuerimusq; nunc uobis, quæ quondam à sacerdotibus tradita, à Solone huc aduecta fuerūt, uidebimur theatro huic, ut arbitror, satis officio nostro functi. Hoc itaq; iam agendū, neq; ultra cunctandum. Primum aut cōmemoremus summā esse annorum nouem miliū ex quo bellū extitisse traditū est inter eos omnes qui ultra, & eos qui citra columnas Herculis habitabant, quod in præsentia enarraturi sumus. Horum quidem dux fuit hæc ciuitas, bellumq; omne ut dicit̄ consecit. Illorū aut insulæ Atlantica reges, quam insulam Libya Asiaq; maiorem fuisse quandoq; perhibuimus. postea uero cœnum ibi inuiū submersa insula ex terræ cōcussione relictū, quod quidem hinc illuc altū in mare nauigantibus obstat, ne ultra enauigare liceat. Gentes quidem barbaras quæ tunc erant, Græcasq; generatim orationis ipsius progressus passim prout occasio dabitur, enarrabit; Atheniensium aut qui tunc erant, aduersariorumq; uires in primis respublikasq;, & belli ordinē atq; successum exponere decet. Horum uero ipsorum, nostra primū narrabimus. Dii quondam uniuersæ terræ orbem sigillatim sortiti sunt, in regiones singulas distributū. Neq; partitionem hanc cōtentio fecit. Nam procul à ratione id esset; quod dii uel quæ unicuiq; ipsorū conueniūt, ignorarēt: uel cognoscentes quæ potius alijs cōpetunt, aliena iura uicissim usurpare contenderent. Ceterum iudicij iurisq; sortibus sua quicq; ad uotum suscipientes, curantesq; amicorum singula, regiones habitandas disposuerunt. Hosq; ueluti greges ipsorum possessionesq; & armenta nutriuere, hoc tamen excepto quod corporibus corpora cogere noluerūt, quemadmodum plagis pecora iumenta q; pastores solent. At uero tanq; docile & obediens animal quasi ex puppe nauem agilem dirigentes, persuasione pro gubernaculis utebant, ea q; animā attingebant, & pro arbitrio suo ita ducentes mortale genus omne gubernabant. Et alij quidem dii aliorū locorum gubernationem sortiti ea instituebāt: Vulcanus aut Minerva q; naturā habentes cōmunem, tum quia eodem ex patre sunt, tum quia per sapientiæ studiū perq; artium diligentia ad eadem tendūt, ita cōmunem sortem hanc nacti sunt regionem, utpote uirtuti prudentia q; natura propria atq; congruam: procreantesq; in ea uiros indigenas admodum generosos, eorū mentibus reipublicæ ordinem infuderunt. Quorū duntaxat nomina supersunt: opera uero eorum qui successerūt interitu, & longo temporū interuallo, e memoria hominū deleta sunt. Semper enim superstes hominū genus ut in superioribus diximus, montiuagū atq; rude, cui potentū in regione uirorū nomina solum audita. At præter hæc ex rebus gestis exiguæ quædā notæ fuerunt. Quapropter filijs suis posteris quodā amoris affectu nomina præscorū imposuerunt, uirtutū legumq; superiorū ignari. nihil enim de his habebant præter famā, & eam non satis certā. Cum uero multa per secula rebus ad uictū necessarijs indigerent, ipsiq; & filij mentem his adhiberent quorū penuria premebant, deq; his uerba facerent, rerum antiquarū memoriā neglexerūt. Confabulatio enim præscarumq; rerū inuestigatio in ciuitatibus cū otio simul oriri cōsueuerunt, cū necessaria uitæ parata iam sunt, prius uero nequa q;. Atq; ita præscorū nomina sunt absq; operibus reseruaata. Dico aut hæc ita cōiectans, quoniā inquit Solon sacerdotes illos in ueteris belli narratione plurima inseruisse nomina posteris persimilia, ut Cecropē, Erechtheum, Erichthoniū, Erichthonem, aliaq; ex his quæ supra Theseū memorant. Mulierū quoq; nomina similiter atq; opera eadem, deaq; Palladis figurā & statuam, ita ut belli studia uiris tunc essent mulieribusq; cōmunia. Nempè ea tempestate armatā deā palam cultā fuisse, exemplum daturā omnibus, quod in singulis animalium gregibus, mas, foeminaq; sortis eiusdē, pro generis cuiusq; uirtute ita natura instituta sunt, ut aggredi omnia cōmuniter ualeant. Habitabant profecto tunc in hac regione alia genera ciuium, qui in artiū operibus & agricultura uersabant. Milites aut à diuinis uiris prin-

Qq f cipio

cipio segregati seorsum uiuebant, habentes omnia tum ad alimēta, tum ad educatio-
 nem cōferentia. Quorū nullus propriū aliquid possidebat. Nam cōmunia inter se cun-
 cta existimabant. Ultra uero uictus ipsius sufficientiam nihil ab alijs ciuibus exigebāt,
 exercebātq; ea omnia quę heri de custodibus quos descripsimus, exposita sunt. Quin-
 etiam uere illud & probabiliter de regione nostra est dictum, Primū quidem illis tem-
 poribus fines suos hinc quidem ad Isthmum habuisse porrectos: istinc uero uersus
 Epirum ad summum Citheronem atq; Parnethen. Qui fines ipso descensu ad dexterā
 Oropiam attingant, ad sinistrā uersus mare, Asopo excluso. Virtute uero uniuersam
 terram ab hac exuperatam fuisse traditur. Quapropter potuisse tunc regionem hanc,
 uniuersum accolarū exercitū alere. Argumentum planē uirtutis eius euidentissimū,
 quia quod ex ea reliquū est, cū quauis alia hoc ipso certare potest quod & fert omnia,
 & fructus profert optimos, pascuisq; abundat animali cuiq; accōmodatis. Tunc uero
 non modo speciosa hęc omnia, sed etiam uberrima producebat. Quanam ratione id
 probabile? Quibus uē indicijs has esse reliquias illius terrę coniectari potest? Omnis
 ab alia continenti in pelagus longa uelut prōmontoria porrigens iacet. Quam altitu-
 do maris proxima passim profunditate circūdat. Cum itaq; multa ingētiaq; diluuiā an-
 norum nouem milīū interuallo præterierint, tot enim ex illo tempore ad præsens anni
 fluxere, tellus his temporibus colluuiōibusq; ē sublimioribus locis defluens, ne col-
 lem quidem, ut alibi locorū solet, accumulauit, dignū saltem mentione: & semper cir-
 cum desidens in profundū occultitur. Quapropter relicta sunt quemadmodum in an-
 gustis insulis præsentia hęc, si cum illis conferantur, quasi corpore per morbum exte-
 nuato ossa deterfa nudataq; terra molli quondā & pingui: solumq; tenue corpus atq;
 aridum mansit. Olim integra terra altissimos montium colles habebat: & agri qui nūc
 Phellei nominant, solo pingui fertiles erant. Sylua in montiū uertice frequens. Cuius
 nunc etiam coniecturę quædam apparent. Sunt enim montes nonnulli, qui solas nūc
 apes pascūt, olim uero nec multo tamen antea cōtempore ingentes inde incisæ arbor-
 res operimentis & contignationibus conficiendis aptissimæ. ex quibus ædiū amplissi-
 marū structurę adhuc extant. Erant & aliæ multæ arbores domesticæ mites atq; pro-
 ceræ. Quinetiam pascua pecorū uberrima. Præterea regio hęc quotannis, ab loue fru-
 giferam pluuiam hauriebat. Neq; ut nunc per decliue præruptumq; effusa ex terra in
 mare aquam fundebat, sed hanc absorptam tenaci quadam concauitate ē sublimibus
 uentientem recondens combibensq; in uiscera demittebat. Vnde passim iuges fluuiorū
 fontiumq; riui scaturiebant, quorum etiam nūc in ueteribus fontibus sacra quæ-
 dam signa relicta conspiciuntur. Quapropter in præsentia de his uera narrantur. Atq;
 hęc erat regionis huius conditio. Excolebat præterea tunc ab agricultoribus ut con-
 sentaneū est, & ueris & ad eadem hęc intentis, ingeniosis profecto uiris & honestorū
 admodum studiosis, solum fertile nactis, aquā copiosissimā, temperiem aeris singulis
 anni temporibus saluberrimā. Vrbs autē eo tempore sic instituta erat. Primo quidē ar-
 cis tunc alia q̄ nunc erat dispositio. Nunc enim una saltem nox pluuiosa, tenue solum
 cum liquefecisset, terræmotū induxit: & ante illud Deucalionis exitiū, tertia prius illu-
 uione fatali. Superiori uero tēpore magnitudo eius usq; ad Eridanū Ilissumq; proten-
 sa Pnycem intus & Lycabetū comprehendebat, terminū eregione Pnycis habens. Erat
 glebosa omnis, paucis locis exceptis à superiori parte plana. Habitabant exteriora eius
 ad læuā ab artificibus agricolisq; qui proxime agros colebant. Superiora milites soli
 prope Mineruæ Vulcaniq; templū inhabitabāt, ueluti ædis unius uiridariū uno ambi-
 tu circūdantes. Loca enim eius ab Boreā uersa colebāt, qui cōmunes ædes, atq; coena-
 cula quibus hyeme utunt, parabant: & quæcunq; cōmuni ciuitatis uitæ cōueniebāt,
 tum has, tum sacras, sine auro & argento omnia extruēdo. Nulla siquidem in re unq;
 his utebant. Verū mediū inter superbā illiberalitatemq; secuti honestas habitationes
 struebant, in quibus & ipsi consenescentes & nati natorū eas posteris sibi similibus re-
 linquebāt. Hortis uero gymnasiisq; & coenaculis austrū uersus expositis utebant astra-
 te. Erat fons unus ubi nunc arcis est locus. Quo ob terræ motū exhausto, riuuli circum
 exigui relicti sunt. Tūc autē affatim omnib. liquorē suggerēbat irriguū: cuius erat astrate
 atq; hyeme tēperies salutaris. Hac illi ratione loca hęc habitabāt, cuiū quidē suorum
 custodes

custodes, cæterorū uero Græcorū uolentium duces, obseruātes in primis ut semper idem illorum esset numerus; uirorū uidelicet foeminarumq; iam in re bellica fortium: neq; minor erat unquam numerus militum q̄ uiginti milia. Cum igitur tales illi essent, semperq; ratione huiusmodi patriam suam & uniuersam Græciam iuste administrarēt, per omnem Europam & Asiam tam egregio corporis habitu q̄ innumeris animi dotibus omnīū qui tunc erant, probatissimi & clarissimi habebantur. Deinceps quales aduersariorū ab initio res fuerint, nisi forte quæ pueri audiuius memoria exciderunt, uobiscum tanquam amicis communicabimus. Sed antequā referam admonendi estis, ne miremini si plurima barbarorum nomina græce nunc audieritis. Id enim ex eo contigit, quia Solo cum cogitaret illa carminibus suis insere, uim ipsam est nominum perscrutatus, inuenitq; primos illos Aegyptios harum rerum scriptores, in linguā suam ea nomina transtulisse. Quare & ipse rursus uniuscuiusq; nominis sensum accipiens, in uocem nostrā conuertit. Atq; hæc scripta apud auum meum erant, & nunc apud me sunt, cogitata iam olim puero mihi. Si ergo talia nunc audieritis nomina qualia apud nos sunt, ne miremini: nam huius rei causam intelligitis. Longa uero oratione sit opus, si à principio narrem id quod iam ante dixi: de fortitione deorum, ut terram inter se uniuersam distribuissent, partim in ampliores portiones, partim angustiores, tēplaq; & sacra sibi instituisent. Sane Neptunus insulam fortitus Atlanticam filios ex mortali foemina in quodam insulæ loco progenuit huiusmodi. Secus mare plana erat, sed in media insula planities erat, quæ omnium speciosissima feracissimaq; dicitur extitisse. Prope planiciem rursus in medio mons erat breuis, stadijs quin quaginta distans: hic à quodam eorū qui principio terra nati sunt, nomine Euenore colebatur. Is ex Leucippe uxore Clitonem unicam filiam genuerat. Parentibus mortuis & imatura iam puella, Neptunus eius desiderio captus illi se miscuit, circumsepsitq; collem quem habitabat spiris aquæ circumfluis terræq; zonis alterne, partim amplioribus, partim angustioribus. Ex quibus duo quidem terræ, tres uero maris fuere circuitus, qui ueluti torno descripti pari undiq; interuallo per insulam mediam distabant, inaccessibilemq; hominibus collem ipsum reddebant. Neq; enim tunc naues erant, neq; nauigadi peritia. Ipse uero utpote deus facile mediam insulam exornauit, humoremq; duplicis aquæ frigida & calida ex terræ abdītis per fontes exteriores erumpere, alimēta item uaria & abundantia per terras pullulare iussit. Quinq; præterea masculorum filiorum partus geminos progenuit & nutriuit. Atq; omnem Atlanticam insulam decem in plagas partitus, primo genito maternam habitationem & plagam quæ circum erat tribuit, maximam profectio sortem atq; potissimam: Regemq; illum statuit reliquorum, cæteros uero multarum gentium regionumq; principes. Singulis imposuit nomina. Primogenitum quidem uocauit Atlantem, totius insulæ regem. Vnde & pelagus cognominatur Atlanticum. Eum uero qui eodem partu statim illum secutus est, patria uoce Gadirum, quem Græce dicimus Eumelum. Qui extremas insulæ partes ad columnas Herculis est fortitus, suoq; locum nomine Gadiricum nuncupauit. Secundi partus unum Ampherem, alterum Eudemonem nominauit. Tertij, primum natum Mnesem, secundum Autochthonē. Quartij autem Elasippum priorem, Mestorem uero posteriorem. Quinti demum, primū Azaem, Diaprepem uero secundum. Hi omnes posteriq; ipsorū multa ibi secula habitarunt, multis per mare insulis alijs dominantes, etiam his quæ Aegyptum usq; Tyrheniamq; habitantur, ut prædiximus. In maxima certe ueneratione uniuersum Atlantis erat genus, semperq; rex antiquior regnum primogenito relinquebat. quod imperium multa per secula conseruarunt. Tanta uero illis diuitiarum copia, quanta nullis antea regum superiorum fuerat, nec ullis unquam posteriorum facile comparabitur. Structa ordinataq; illis erāt in ciuitate totoq; regno omnia quorū usus expetitur. Multa quidem ad eos extrinsecus propter imperium accedebant, permulta quoq; insula ipsa ad omnem uitæ usum pertinentia producebat. Primum quidem omnia quæcunq; ex terræ uisceribus eruuntur, & quæ solida permanent, & quæ funduntur, quod ue nunc nominatur solum, tunc certe plurimum effodiebatur Orichalcū multis ex insulæ locis insigne metallū, tūc apud eos cæterorū excepto auro preciosissimū. Et quæcunq; sylua producit architectis, ferebat abunde. Pascua quinetiā animantibus tam feris q̄ domesticis suggerebat. Elephantū præterea ingens ibi copia. Alebat nempe sufficienter, quæcunq; per paludes, lacus, & flumina, siue montes

Qq 4 agros

agros'ue pascuntur: & hoc quoque uastum animalium genus & uoracissimum. Tum quæcunque tellus nunc odorifera nutrit, radices, gramina, ligna, liquentes succos, flores ac fructus. Suauē præterea uitis humorē & solidū alimentū, quibus ipsi nutrimur. Illa item quibus pro cibo utimur & obsonij gratia, quæ legumina uocitamus. Nec non liquores ex arboribus atque escas ad sitim famemque extinguendam. Neque deerant his unguenta. Accedebant & deliciarū gratia fructus uariarū arborū copiosissimi. Aderant quoque satietatis solatia bellaria, laborantibus grata. Hæc omnia insula quæ quondam erat, sacra, speciosa, miranda, uberrima producebat. Atque hæc colligentes ex terra, templa, & regias ædes, portus, naualia, & uniuersam regionem struebant hoc pacto spiras illas maris, quæ antiquam circumdabant metropolim, disponentes. Primo quidem constructis pontibus transitum ad exteriora & ad sedem regiam præbuere, ubi in dei ipsius matorumque suorum sedibus statim ab initio regias ædes ædificarunt. Alterque ab altero ornata suscipientes continua successione superiores in exornando pro uiribus superabant, quoad moles magnitudine decoreque mirandas fabricauerunt. Foveam porro à mari ad extimū circulum deduxerunt, quæ tria iugera in latitudinem protendebatur, centum pedes in altum, in longum stadia quinquaginta. Atque ut ex hoc mari ad circulum illum uelut ad portū applicare naues possent, effecerunt patefactio illius ore, ut naues maximas caperet. Zonas item terræ, quibus spiræ maris distinguebantur, pontibus secuerunt, ut una triremi nauigare ex alia in aliam liceret: supra uero texerunt, ut traiectus nauigio esset. Terrenarum namque zonarum labra alta, mare supereminebant. Maximus plane circuitus per quem inundabat mare, latitudine stadia complebat tria: proximus huic orbis terræ prorsus æqualis: sequentiū uero duorum, aqueus quidem orbis stadia duo, terreus autem humido præcedenti rursus æqualis, stadiū denique unum, qui ipsam insulam in medio positam circumdabat. Insulæ uero in qua regia erat, diametrus, stadia quinque, & hanc circum orbemque & pontem latum ad pletri mensuram hinc atque inde muro quodam lapideo clauserunt, turres portasque in singulis super pontes secundum maris transitus fabricantes. Saxum tum medijs insulæ ædificijs, tum spiris illis intus forisque construendis sub insula circumquaque eruebatur, atrum, candidum, rubrum, quæ latomiarum, obiter cavitae petrarum, naualia duo egregia præbebant. Aedificia uero partim simplicia, partim è uarij coloris lapidibus fecerunt, ipsa uarietate uoluptatem secuti. Eius insuper muri qui exteriorem orbem claudebat, superficiem omnem ære tenui uestierunt: eius uero qui interiorem, stamno: eius denique qui circumdabat arcem, orichalco igneo fulgore corusco. Regia uero ipsa intra arcem, ita constructa. In medio sacrum & inaccessibile Clitonis Neptunique templum, aureo ambitu circumdatum. Illuc à principio conuenientes genuerunt decem regum genus, atque ibidem quotannis ex decem regionibus congregati unicuique illorum sacra solennia peragebant. Erat Neptuni templum stadium unum longum, iugera latum tria, altum uero quantum longitudo eius latitudoque exigere uidebatur. figura eius speciesque barbarica. Exteriora præter suprema fastigia argenteo omnia exornauerunt. Nam culmina ipsa & apices, auro. Intus autem laquearia tota eburnea, auro, argento, orichalco uarie cælata conspiciebantur. Verum parietes, columnas, pauimenta orichalco exornauerunt. Statuas quinetiam ex auro erexerunt. Deum quidem curru insistentem, tenentemque equorum alatorum habenas, laquearia alta ceruice tangentem. Circa hunc delphinis insidentes Nereides centum. Tot enim esse tunc existimabantur. Aderant & statuarum donariaque complurima priuatorum. Extrinsecus extabant imagines aureæ mulierum omnium regiarum, uirorumque quicumque ex generibus decem descenderant, multaque & ingentia simulacra donariaque alia regum & priuatorum tum ea ex urbe tum ex alijs eorum imperio subditis. Aderat item altare magnitudine & artificio quod ad reliquum apparatus spectabat, decem cubitis. Eadem ratione & regia tam amplitudini regni quam ornamentis sacris conuenientia. Utebantur autem fontibus tam calidis quam frigidis, iugis scaturigine exuberantibus, quibus inerat ad utrumque usum mirifica cum iucunditate salubritas. Porro circa fontes habitationes constructæ erant, & arbores cõsitæ, receptacula quoque aquarum circumposita, partim quidem sub diuo patentiâ, partim uero sub tecto calidis lacris hiberno tempore accommodata, regia seorsumque priuata, atque alia mulieribus, alia item equis, cæteris uel iumentis. Decens plane & conferens unicuique seruabatur. De flum uero irriguumque humorem in Neptuni deduxere lucum, ob fecunditatem solis, arboribus

bus varijs & altitudine specieq; mirandis refertum. Atq; inde in exteriorem circuitum per aqueductus iuxta pontes deriuauerunt. Vbi templa multa delubraq; deorum, uiridaria, atq; gymnasia, partim hominum, partim equorum, seorsum in utraq; orbū insula. Sed circa mediam insulam omnium maximā præcipuus erat hippodromus. Cuius latitudo stadiū, longitudo per omnem circulum porrigebatur ad equestre certamen. Circa hippodromum utrinq; erant stipatorū custodumq; dispositæ domus. Fidis quidam militibus intra ipsum angustiore circuitum arcu quàm proximū, cōmissa custodia: his autem qui cæteris omnibus fide maxime præstabāt, in arce ipsa circa reges habitationes concessæ. Naualia præterea triremibus, omnibusq; ad eas pertinētibus instrumentis referta, singulaq; sufficienter exposita. Atq; hic erat regiarū ædium apparatus. Transeunti uero portus qui foris tres erāt exteriōres, apparebat circumquaq; murus à mari incipiens ualli instar, & stadijs quinquaginta ab amplissimo circulo ac portu undiq; distans, qui ad os foueæ quod uersus mare erat, redibat. Totum uero id colebatur. & reliquum quidem spacium multis & frequentibus ædificijs abundabat, finus autem ipse portusq; latissimus plenus erat nauibus, mercatoribusq; undiq; confluentibus. Vbi ob frequentem turbam die nocteq; clamor cōtinuus ac strepitus ingens audiebatur. Atq; ita de urbis & antiquæ sedis dispositione ut olim traditū est, in præsentia iam retulimus. Deinceps uero cōmemorare conabimur quæ natura quæ ue cultus reliquæ regionis extiterit. Principio locus omnis editus admodum, iuxta mare abruptus. Regio uero circa urbem campestris omnis, ambiens quidē urbem, ambita uero ipsa montibus à mari surgentibus facilis & æquabilis. Eius longitudo tota in alteram partem erat stadiorum ter mille: à medio uero suprā, usq; ad mare millium duorum. Situs autem insulæ ad Austrum uergebat, ab excelsioribus locis Boreæ expositus. Montes eius frequentia, altitudine, pulchritudine omnes qui nunc extant, exuperabant. In eis uici cōplurimi accolarū, atq; ditissimi. Neq; deerāt amnes, lacus, prata, quibus animalia omnia tum fera tum domestica abunde nutriebant. Sylua item crebra ac uaria singulis operibus materiā affatim suppeditabat. atq; ita locus ille tam natura dispositus, quàm multorū regum diligentia opibusq; longo tempore erat excultus. Quadrata regio fuit plurimū recta in longum uergens, sed propter foueā circumerutā recta amissa figura. Cuius pfunditas, lōgitudo, & amplitudo incredibiles dictu. Impossibile nanq; uidetur tam uastum opus cum alijs collatum operibus manibus hominum esse factū. Dicendum tamen quod audiuimus. Iugeris unius erat profunditas, latitudo omnium stadium: cumq; esset per uniuersum campū acta, longitudo eius stadiorū decem milia. hæc sanè fluenta ex montibus demanātia suscipiebat, perq; agros reuoluta ad urbem hinc atq; illinc perueniens, hac tandem erumpebat in mare. Desuper autē ab ipsa latæ pedes centū foueæ recteq; excisæ per agrū rursus in foueā mari proximā demittebantur. Altera uero ab altera stadijs centū seiungebatur. Deducebant ex syluis ligna in urbem, & alia suis quæq; collecta temporibus duplicibus per foueas nauibus: fouearum enim tractus oblique sese usq; ad urbem interfecabāt. Geminos ex terra fructus ac fruges annis singulis colligebant: hyeme quidem Iouis beneficio pluuijs tellus mædebat, æstate riuis ex aqueductibus irrigabatur. Circa numerum uero uirorum in campestri regione ad rem militarem utiliū hīc erat ordo, ut suum quæq; ducem pars eligeret præberetq;. Partis autem cuiusq; magnitudo decies decem stadia: uniuersorum uero numerus, milia sexaginta. Sed eorum qui montes & alia loca colebāt, infinitus: per loca uero & plagas in huiusmodi sortes secundum duces distributi erant cuncti. Igit institutum erat, ut dux in bellum inferret sextā currum bellicorū partem, ad milia currum decem, equos binos, & equites, rursusq; bigā absq; sella. Vbi esset & qui paruo clypeo munitus descēderet, & qui ambos habenis uicissim regeret equos. Armigeros item binos, & sagittarios & funditores utrinq; binos: leuis armaturæ milites, iactores lapidū, iaculatoresq; tres utrosq;. Nautas quatuor, ad ducentarū milium nauium cōplementū. Hac itaq; ratione in regia ciuitate erant res bellicæ præparate. Reliquarū uero nouem urbiū apparatus alibi aliter & aliter habebat, quarū rerum prolixior narratio sit. Magistratus autē honoresq; sic erāt principio instituti. Vnusquisq; decem regum in sua provincia, suaq; in ciuitate hominib; tum etiā legibus plerisq; dominabat, puniebatq; pro arbitrio

arbitrio unumquemque, ac morte damnabat. Imperium profecto & communio inter illos secundum Neptuni mandata dirigebantur, quemadmodum leges illis, & litera nunciabant à maioribus in columna quadam ex orichalco circa medium insule, in templo Neptuni ipsius inscripta. Illi igitur quinto & per uices sexto quoque anno conveniebant, tam pari quam impari æquam partem distribuentes. Congregati uero de publicis rebus deliberabant: diligentique examine iudicantes, siqua in re prævaricatus quis esset damnabant. Cum igitur foret iudicium ineundum, tali se iuramento inuicem astringebant. Nam cum essent in templo Neptuni soluti tauri, ipsi decem seorsum ab alijs uovebant deo gratam illi uictimam se sine ferro capturos. Vnde lignis & laqueis solis uenabantur. Et quencumque ceperant taurum, ad columnam tractum, in eius columnæ uertice, ubi scriptis erat mandatum, protinus iugulabant. Extabat autem in columna præter leges iuramentum execratioque terribilia his qui non parerent imprecans. Quando itaque sacrificijs de more paratis, iam crematuri erant singula tauri membra, impleto cratere guttam sanguinis pro unoquoque infundebant. Reliqua dabant igni, lustrantes columnam. His denique actis, phialis aureis haurientes ex cratere & super ignem libantes iureiurando interposito promittebant iudicatos se secundum inscriptas columnæ leges, puniturosque eos qui antea deliquissent: Præterea literarum illarum normam sponte nunquam se transgressuros. Addebant neque præter patris ipsius leges uel imperaturos se unquam, uel imperati obedituros. Hæc unusquisque illorum sibi ipsi posterisque precatus, bibensque & offerens deo phialam, ad cenam se & necessaria conuertebat aduentante nocte: igneque uictimarum ferme iam extincto, singuli ceruleam colore & que pulcherrimam induti uestem, ac penes hostias ambustas humi sedentes noctu, totumque ignem in sacris accensum extinguentes, iudicabantur simul & iudicabant, siquis eorum quempiam tanquam legum transgressorem accusauisset. Postquam uero iudicauerant diesque illuxerat, in aurea tabula sententias insculpentes, eas unam cum uestibus monumenta futura posteris, suspendebant. Leges autem & alia multa circa sacra, regum propriae singulorum, sed hæc præcipua. Ne unquam sibi inter se bellum inferrent, imò succurrerent omnes, siquis aliqua in ciuitate genus ipsorum regium extirpare aggrediretur. Cumque in commune quemadmodum superiores, de bello deque cæteris actionibus deliberassent, imperij ius Atlantico generi tribuebant. Cædis autem auctoritatem aduersus aliquem cognatorum, regi non concedebant, nisi plures ex decem que quinque in eandem sententiam conuenissent. Talem itaque tantamque potentiam quæ in illis tunc erat locis deus certo quodam ordine ad hæc rursus loca deduxit, tali quadam, ut fertur occasione. Multa sane per secula, quoad natura illis diuina perseverauit, legibus obediebant, & erga diuinum genus ipsis cognatum benigne affecti erant. Magnificæ namque illorum animis, & ueræ cogitationes inerant. Vnde & modestia utebantur, prudentiaque, & in his quæ aliunde & quæ inter se incidissent. Quocirca spernentes præter uirtutem omnia, præsentia paruifaciebant, neque efferebantur, sed tantum onus quoddam existimabant, auri cæterorumque copiam. Neque uelut ebrii gemino ex alimento facti in aliquo per incontinentiam aberrabant: imò uero utpote sobrii acute cernebant hæc omnia communi ex amicitia unam cum uirtute incrementum suscipere: horum uero studio & admiratione, disperdi hæc, & uirtutem amicitiamque deficere. Quoad in eis mens talis, & natura diuina uiguit, creuerunt quæ supra narrauimus omnia: postquam uero diuina fors in eis longo abusu crebrisque mortaliu rerum affectibus inquinata euauit, mosque humanus præualuit, tunc primum quia non possent ferre præsentia, dedecori succubuerunt. Nam apud eos qui cernere poterant, turpiter affecti existimabantur, cum pulcherrima ex preciosissimis perdidissent. Qui autem rectam ad beatitudinem uiam inspicere non ualebant, ipsi eos præclaros beatosque putabant maxime, cum maxime iniqua plus habendi cupiditate & uiolentia abundaret. Tunc sane deus deorum Iupiter qui regit omnia legibus, quique potest hæc talia cernere, cum deprauari generosam stirpem animaduerteret, hominesque eos punire uellet, ut adepti temperantiam modestiores concinnioresque euaderent, deos omnes in sedem eorum honoratissimam conuocauit, unde tanquam ex medio mundi throno, quæcumque generationi subiecta sunt, conspiciuntur. Vocatoque concilio sic est exorsus.

DEEST FINIS DIALOGI,

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGVM PRIMUM de Legibus, uel de Legum latione, ad Laurentium Medicem.

SECVLVM apud priscos pene idem magnanime Laurenti, tria potissimum habuit sapientie lumina, Pythagoram, Socratem, & Platonem. Compertum autem habemus sapientiam quidem Pythagore magis in contemplando, Socratis uero in agendo magis, Platonis deniq; in contemplando pariter atq; agendo consistere. Præterea disciplinam tam Pythagore speculatiuam, quàm Socratis moralem, à communi hominum consuetudine uideri remotiorem. Platonis uero doctrinam speculatiuam pariter & moralem, ubiq; ita diuinū cum humano contemperare, ut & cōmuni hominum consuetudini facile possit accommodari, & simul homines ad diuina eternaq; conuertere. Neq; uero putandum est propterea Platonem à Pythagora & Socrate, quos quasi numina colit, esse diuersum, sed mixtum potius, atq; utriusq; ingenij quasi quendam, ut ita loquar, diuini ad humanum moderatorem, ut quodammodo dici possit, in illis quidem ingenium duntaxat diuinum fuisse, in Aristotele uero & ceteris post Platonem philosophis humanum tantum, sed in Platone diuinum pariter & humanum. Quorsum hæc? Ut meminerimus presentem legum dispositionem, quoniam ab ipso Platone non per Pythagoricam personam, uel Socraticam ut solet cetera, immo uero per propriam Platonis ipsius personam nobis traditur, non iniuria uiam quandam inter diuina & humana mediam obtinere, neq; nos per abdita & inuia quædam trahere, neq; tamen ad inferiora deducere. Quamobrem decem illi de Repub. libri Pythagorici magis sint atq; Socratici: presentes uero leges magis Platonicæ iudicentur. Illa Respublica uouētis fuerit & optantis, dispositio præsens sit eligentis: ut qui in arduum illud ascendere nequeunt, ad hos saltem clementiores colles non dedignentur accedere. Considera quanta diligentia humane saluti noster Plato prospiciat, qui non solum per ardua uult uideri hominibus admirandus, uerumetiam per decliua quædam facilis & propitius esse omnibus atq; salutaris. Hic ergo non coget homines si noluerint inter se facere cuncta communia, permittet ut fieri solet propria singulos possidere. Neq; tamen cautissimus auriga noster omnino laxabit habenas. Nam præter summam aliarum diligentiam legum, prudentissime sanciet, ne cui liceat ultra certum & illum quidem mediocrem terminum census amplificare, ne alijs quidem copia nimia, alijs obsit inopia, ne uel cogantur, id quod miserabile esse putat, multi inter patriæ suæ ulnas esse mendici. Quod autem persona hic Platonis sub ipso Atheniensis hospitis nomine, & id quidem modestie gratia lateat, legenti deinceps ex multis perspicue apparebit, ex eo præcipue, quod affirmabit se geminas tractauisse Respub. Conditurus autem leges Græcis, iure à tribus Græcarum legum optimis conditoribus leges accipit, Minoe, Lycurgo, Solone, adimens, addens, mutans, inueniens: atque ita optimam ex cunctis componit formam. Et quamuis ab initio constituat ciuitatem & regulam gubernandi, tamen legum positionem nominat potius quàm Rempub. Quoniam in ea ciuitate in qua possessiones sunt propriæ singulorum, propter uarias controuersias, lites, iniurias, multis opus est legibus. In quibus constituendis admirandum simul & clementissimum notabis diuini Platonis ingenium, excogitat enim insignis benignitate uir singulis legibus proœmia quædam exhortatoria, quibus humanissime ciues adducti, libenter parere uelint, ac sponte uelut filij legum illis obtemperent, quibus alij solent quasi tyrannis inuiti parere, ac pro uiribus uel fraude uel uolentia earum imperium subterfugere. Addit uero post multa etiam minas, addit & poenas propter illos, qui patriam suam, non matrem iudicant, sed nouerçam. Descendemus iam ad primi Legum dialogi proprium argumentum, si prius omnes admonuerimus, ut Dialogum Minoem, argumentumq; illius legant, antequam ad has leges accedant. Accedant inquam tanquã & lectioribus eas diligenter obseruaturi, & actionibus penitus seruaturi. Alioquin nisi his obedierint, intelligat se post tam exactam iustitiæ iniustitiæq; notitiam & minori excusatione & maiori crimine peccaturos. Atheniensis hospes, id est Plato, profectus in Cretam prope Cnosum offendit Megillum Lacedæmoniū, & Cliniam Cretensem, quem unã cum nouem alijs Cnosij accersuerant, ut coloniam inde deducerent, urbem cōderent, eiq; leges darent. Hi ergo duo ad sacrum Iouis antrum consulturi de hoc accedebant: his factus obuius Atheniensis hospes, quidnam acturi irent interrogauit. Illi leges excogituros esse se responderunt. Verum cum multa de legibus interrogati ab hospite, questionem haud satis absoluerent, & hospes illis ad leges aptissimus uideretur, obsecrauerunt eum, ut ad ciuitatem legibus instituendam unã cum ipsis adiutor accederet. Obtemperat ergo hospes, & ante omnia principium à quo & per quod leges ad homines peruenerūt, exponit, deum scilicet atque philosophum. Deinde legum perquirat finem, docens eiusmodi finem fore tranquillam animorum ciuiliū puritatem, ueritatis contemplationi quoad fieri potest sufficientem. Tertio ad ipsam legum formam materiamq; descendit. Leges autem à Deo hominibus inspirari, testis est omnis antiquitas, testes & multi Platonis libri, testes & rationes nostræ in multis dialogorum argumentis adductæ, atque in Theologia nostra, ubi de religione agitur, confirmatæ. Profecto si natura quæ nihil aliud est quàm infimum diuinæ prouidentie instrumentum, atque ubicunq; prouide uidetur incedere, non ducit ipsa seipsam, sed ab ipsa prouidentia ducitur, fines omnium ordinesq; & in seipsa præscribente, & nature prout uult inscribente. si inquam natura talis neque abundat superfluis, neque in rebus deficit necessarijs, certe diuina prouidentia in rebus necessarijs nunquam deficit. Necessaria uero est hominum generi aliter non potenti uiuere congregatio mutua.

Necessaria

Necessaria quoque lex congregationi similiter procul à lege subito peritura. Necessaria rursum legibus diuina est autoritas, ne uel negligentia obsolescant, uel fraude et uiolentia confringantur. Necessaria tamen comparande auctoritati diuinae, tum sanctimonia uita, tum poena super humanas uires omnibus admiranda. Quamobrem prouidentia dei quae singulis clementorum, plantarum, brutorum, membrorum speciebus et usibus necessaria proficit, multo diligentius perfectissimae animalium speciei colenti diuinitatem, in sancendis legibus apprime salutis hominum necessarijs deesse non debet. Adde quod neque potest princeps ullus uastam ciuitatis nauem quolibet momento procellis et periculis innumeris agitatam, absque coelesti flamine ad portum usque perducere. Ergo deus tum occultis inspirationibus animorum, tum miraculis manifestis, quotiens necessitas exigit, et reuelat mysteria legum, et sancit palam atque promulgat. Propterea exordium Plato legum adeo iustis felicibusque inchoat auspicijs, deum non abire statim in principio nominans. Tres enim hic disputant fundatores legum, singuli que diuino indigent patrocinio. Tres quoque imitantur auctores legum, Minoem, et Lycurgum, atque Solonem. Qui et leges in tria numina retulerunt, Iouem, Apollinem, et Mineruam. Neque id quidem iniuria. Sol enim planetarum dominus potentiam, Iupiter clementiam, Minerva sapientiam continet. Quae quidem tria totam legis naturam perfectionemque complectuntur. Quid enim aliud esse dicimus legem, praeter rationalem quandam regulam certo quodam ordine ad bonum subditos perducentem? ut autem ratio et regula et ordo insit, necessaria omnino sapientia est. Praeterea ut perducatur ad finem atque seruetur, in primis potentia effluit, denique ut ad bonum, id est, ad cuiusque commodum, et commode benignemque conducatur, magnopere clementia prouidet. Tria itaque apud praefatos numina diuinam referentia trinitatem, legibus necessario consulunt. Atque idcirco tres similes dotes in principe ad ferendas leges necessariae iudicantur. At quoniam perfectas inuicem has oportet concurrere ad perfectas leges constituendas, id uero humana facultas praestare non potest, nimirum ad legum exactissimam sanctionem diuino est opus auxilio. Quod autem nouenarium annorum numerum Plato et in Minoe, et hic sepe repetit, quasi necessarium ad leges ab ipso Ioue discendas hominibusque tradendas, forte significat nouem angelicarum mentium ordines, per quos uelut interpretes ipsa legis sancienda ratio ad homines usque transfertur. Omnes uero hos ordines legum interpretes sub uno Mercurij nomine significat in Protagora. Neque uero te lateat nouenario hoc in angelis numero non Christianos solum uti, sed et Platonicos, praecipue Proclum atque Syrianum, quod in Theologia satis ostendimus. Quid uero si nouenarius hic significet trinum potentiae usum, trinumque sapientiae, triplicem quoque clementiae? uel delictum ut trinum quodlibet tum in lege ipsa sit, tum in iudicio magistratus, tum in ministris et ipsa executione iudicij? Praeterea in ipsis rerum actionumque principijs medijsque et finibus? Tria uero ter repetita nouenarium manifeste perficiunt. Sed curiam in Republica ab ipsis Mineruae sacris, hic uero à sacris Iouis disputationis fundatur exordium? An forte, quoniam disputatio illa Athenis habetur, et de antiqua Athenarum urbe Mineruae dicata tractatur: hic uero in Creta de Cretenfi urbe edificanda consulitur, prope ipsum Iouis templum, deique legibus Minois Iouis filij in principio uerba fiunt? An potius forma illa Reipublicae prior castior erat atque seuerior, Paladi maxime congrua: haec uero paulo indulgentior, et sua quadam humanitate Ioui conueniens? Summatim et hic et ibi à uotis sacrificijsque ciuitatis nascentis felicitatem auspicamur. Mitto descriptionem longi huius itineris, et sacros lucos, et arbores templo dicatas, et alia multa quae commentum desiderarent potius quam argumentum. Post uero nonnulla quae allegorice docent res humanas praesertim publicas non posse absque diuino quodam patrocinio recte componi, ideoque ab ipso deo, qui legum et principium est et finis, esse legum exordium faciendum, incipit iam paulatim de legum fine perquirere, significans harum finem esse diuinum cultum, quandoquidem eiusmodi legum disputatione ad templum Iouis proficiuntur. Cum igitur legum finis ultimus sit Iouis illius cultus qui fecit mundum, deditque et mundo leges et nobis, non immerito statim negat finem legum esse Martis cultum, interim modeste Minois et Lycurgi leges emendans, quod non tam ad uirtutem ipsam simpliciter respexerint, quam ad bellicam declinauerint. Profecto leges debent illud potissimum in ciuitate habere pro fine, ad quem quasi ad signum omnia dirigant, quod à cunctis ciuibus maxime omnium est expetendum. Pugna uero atque uictoria cum laborum malorumque plena sit, non propter se quidem optanda est, sed eligenda potius propter pacem, tamenque uitae tranquillitatem: quemadmodum nemo ita exoptat uiuere, ut in perpetua contra morbos pugna, uictoriaque uersetur. Concludit tandem non decere studia pacis ad bellica, sed contra, bellica potius ad pacis studia officiaque referre: pacem uero ad expeditum liberumque ueritatis deique cultum. In his uero probandis ipsum bonorum genus in multas distribuit species, dicens alia quidem esse humana, alia uero diuina: et à diuinis humana pendere: humanorum autem, quae longe diuinis inferiora iudicat, primum esse sanitatem, secundum formam, tertium uires, quartum diuitias. horum uero bonorum ducem uult esse prudentiam, ducem insuper diuinorum post prudentiam sequi existimat temperantiam, post hanc iustitiam, post iustitiam fortitudinem. Profecto et hic significat, et in quarto de Republica explicat, tres animae partes, rationalem scilicet, irascibilem, concupiscibilem: et prudentiam quidem in sola rationali, fortitudinem in sola irascibili esse. Tu quoque pone in sola concupiscibili continentiam. Ponit uero in cunctis simul partibus temperantiam atque iustitiam, et utranque nominat totius animae consonantiam.

Nam. Sed temperantia quidem in affectibus, iustitia uero in actibus consonantia fit. Et illa fit animæ sanitas, hæc anima pulchritudo. At prudentia, oculus: fortitudo uero, manus. Si substantiam animæ puritatemq; contemplationi necessariam spectas, iustitiæ temperantiam antepone: si humanam spectas consuetudinem, præpone iustitiam: Omnino uero prudentiam cunctis quasi oculum pedibus atque ducem. At fortitudinem continentie antepone. Nam fortitudo & circa difficilium uersatur, doloris scilicet tolerantiam, & continentie officium, quod est uincere uoluptates, in se ipsa complectitur. Vtraque uero iudicatio temperantia iustitiæq; inferiorem. Hæc enim duo integrum animæ totius ordinem magis possident ducem prudentia constitutum. Ex his colligit oportere latorem legum & ipsum referre, & referri iubere, humana quidem ad diuina, diuina uero, id est, uirtutes ad mentem ueritati diuinitatiq; deditam. Dum uero de fine legum disputat, officium quoque ipsarum conditoris exponit: idq; summatim esse uult, summa cum diligentia totam ciuitatem colere quasi agrum, ut exquisitam de eligendis serendisq; seminibus habeat rationem. Deinde de opportuna plantæ cuiusque cultura. Item de extirpandis statim ab initio noxijs herbis & sentibus. Denique de omnibus ad maturitatem suo ordine perducendis. Tu uero inter hæc aduerte, turpiorem haberi qui uoluptatibus cedit, quam qui succumbit doloribus. Item fortis uiri officium esse non solum metus & pericula superare, sed cupiditates etiam coercere. Præterea neminem secure iudicari posse fortem nisi diu inter labores & pericula uersatus strenue fuerit, adde & nisi in ipsa licentia & illecebris uoluptatum, in quibus probantur proprie continentes, ipse quoque fuerit comprobatus. Aduerte non esse tutum uel hominem qui fortis sit futurus, procul à timoribus, uel cum qui futurus sit temperatus, seorsum ab omnibus uoluptatum illecebris educare. Præterea totum conditoris legum studium circa uoluptates & dolores oportere uersari, ut duo hæc quasi bruta freno non careant. Si enim freno cobibeantur, facile felixq; uitæ iter euadit. Si nullo coercantur freno, difficile admodum & infelix. Notat is & illud de Atheniensibus dictum, probos Athenienses esse præcipue probos: propterea quod soli suapte natura, & diuina quadam sorte, nullo cogente uel perterrente, sint probi. In his Plato significat, in ciuitate male instituta, raros quidem fore ciues bonos, sed illos fore omnium præstantissimos. Quoniam cum nulla disciplina tales euaserint, profecto diuina quadam sorte & perfecta natura facti sint tales, quorum etiam tanta sit excellentia, ut communi contagione non inquinentur. Post hæc singulare id cuiusque artis totiusq; uitæ præceptum considerabis. Oportere eos qui præstantes uiri quouis in studio euasuri sunt, statim à teneris annis id ipsum tam ludendo quam studendo in singulis ad id conducentibus meditari, adeo ut uirilium studiorum accommodatissima pueris præludia proponantur, atque ita ludentium animi in amorem illius potissimum adducantur, quod in uirili ætate serio sunt acturi. Inter hæc disciplina sic definitur. Disciplina est, ea uitæ statim à pueritia institutio, quæ in amorem uirtutis paulatim adducit animum puerilem. Illius inquam uirtutis præcipue, per quam uir factus imperare sciat atq; parere. Hominem uero oportere & insuper posse, disciplinam cuiusmodi à teneris annis habere, per illam quæ sequitur humane nature descriptionem apte confirmat: inquit enim, hominem & si unum quiddam sit, habere tamen multa in se atque diuersa, inter quæ sint tyranni duo amentes quidem & inter se contrarij, animum distrabentes, Dolor atque Voluptas: præterea opiniones futurorum bonorum atq; malorum, ex quibus appetitus confidentiaq; ad bona, timor autem ad mala nobis suboritur, perturbationesq; animi similes. Præter hæc adest iudicium rationis distans quid horum melius sit, quid peius. Iudicium uero eiusmodi in uno quoque lex priuata est, & in ciuitate lex publica. Quoniam uero animal unum ex rebus tam diuersis dixerat esse compositum, haud ab re subiungit, hominem inter animalia miraculum esse diuinum, Mercurium imitans dicentem, miraculum ingens hominem esse. Animalium tria sunt genera. Aut enim tam ex corpore quam ex animo immortalia sunt, aut ex utroque mortalia, aut ex animo quidem immortalia, ex corpore uero caduca. In primo quidem genere celestia, & ætherea, & æreæ sunt, siue dij siue demones nominentur. In ultimo uero sunt bruta. Sed in medio homines demonesq; aquei atque terreni. Cum enim horum quoque demonum corpora sicut humana ex contrarijs componantur, dissolui quandoque possunt, perturbationesq; aliquas afferunt. Sed ceteris iam omisis carnem homo miraculum? Quia & cum diuinus sit, mirum est eum à mortali bus infici: & cum sit mortalis, mirum quoque affici ad diuina. Sed cur diuinum miraculum appellatur? Quoniam ita est diuina prouidentia institutum: & ut Timeus docet, à deo quidem opifice mundi rationalis animæ substantiam ipsam accepimus, à dijs autem ceteris naturam quandam uitalem ratione inferiorem, à demonibus denique corpora. Quod autem addit, hominem à dijs fuisse uel ludo uel studio quodam effectum, sic intellige: ludo quidem factum esse, si anima semper à celestibus ad terrena atque uicissim quasi ludendo transmigrans nunquam immutabili apud deum sede quiescat: factum uero studio, si modo penes effectores deos, effectorem deum animus quandoq; sit immutabiliter permansurus. Vtram uero disjunctionis huius partem eligere debeamus, affirmare hic Plato non audeat. Probabile tamen habet, ut hic alibiq; significat, hominem studio quodam potius quam ludo fuisse diuinitus constitutum. Siquis autem ambiguum hunc Platonis textum legere ita uelit, ut significet uel hominem esse à diuinis animalibus constitutum, ab astris intelligat: uel esse ex animalibus multis compositum, intelligat partes affectusq; animæ nominari à Platone poetice animalia. Quod quidem apparet in nono de Republica & in principio Phædri. Sed ista tu uideris. Descendit post hæc ad quedam, quæ & si leuiora uidentur, ad perfectam tamen disciplinam

plina traditionem morumq; probationem necessaria sunt. qualia sunt studia mufice, cōfuetudinesq; perfimiles. Mufica uero communiffima quadam fignificatione comprehendit proportionis cuiuslibet ordinem, non folum in fermane, cantu, fono, fultu, fed gymnafico quoq; ludo gratiaq; conuiuij. Hæc quidẽ omnia ita in ciuitate cōpofita effe debent, ut omni perturbationum uitiorumq; incitamento fublato corpus & fpiritus animumq; contemperent. Exorditur autem difputationis opportunitate quadam à conuiuijs, atq; uino, dicens primo cauendum effe ne ad innatas nobis perturbationes accedat quoq; ebrietas. Hæc enim fi temere accefferit, & rationis officia minuit, & perturbationis impetus auget. Probat tamen conuiuium atq; meri ufum, ea uidelicet cautione adhibita, quam in libro fequenti planius explicabit. Hic uero ad id potiffimum conferre iudicat: ut ex liberiori interdum ufu meri, mores hominum in conuiuijs detegantur. folet enim impudentiores audacesq; reddere. Illic ergo prudens iuuentutis cuftos deprehenfis iuuenum præfertim uicijs, impudentia, & mederi facilius poterit, & affuefacere iuuenes etiam in ebrietas omnium impudentiffima feruare pudorem. Quanti uero fit pudor, id eft dedecoris & infamie timor, ex eo conftat, quòd ob huiusmodi metum iuuenes, & turpia in primis metuunt, & honefta quamuis ardua audaciter aggrediuntur. Quæ quidem duo reipub. maxime omnium tam pace quam bello neceffaria iudicantur. Ideoq; ad hæc ciuium animis infundenda, legum lator diligenti ftudio debet intendere.

PLATONIS DE LEGIBVS VEL DE LEGVM LATIONE, VT LIBRI VNVS, Dialogus primus.

ATHENIENSIS HOSPES. CLINIA CRETENSIS. MEGILLVS LACEDAEMONIVS.

DEVUM ne an aliquem hominum ò hospites condendarū legum caufam exiftimatis? CLIN. Deum ò hospes, deum inquam, ut decet afferere. apud nos quidẽ Iouem. apud Lacedæmonios uero, unde hic eft, Apollinem dicturos iftos exiftimo. Nonne? MEG. Certe. ATHEN. An Homerum fecutus ita dicis, Nempe Minoa per nouennium patris colloctionem petere folitum, eius monitis, ciuitatibus ueftis leges quemadmodum ille canit, pofuille. CLIN. Sic noftri ferunt. Fratrem quoq; eius Rhadamantum (audiuiftis enim nomen) iuftiffimū fuiſſe. Eumq; nos Cretenfes, quia tunc recte ius unū cuique diftribuerit, hanc laudem confequutum cenſemus. ATHEN. Egregia profecto laus, maximeq; filio Iouis digna. Verum quia in huiusmodi moribus atq; legibus ambo educati eftis, tu fcilicet atq; hic, ſpero nobis non iniucundum fore, ſi inter eundem de conftituendis ciuitatibus ac legibus differamus. Eft autem à Gnofo in antrum templūq; Iouis uia fatis, ut audiuimus, longa, diuerforiaq; per ipfam ſub altis arboribus, ut in æſtu conuenit, umbrofa ſunt. Noſtræ igit̃ ætati conueniens erit, frequenter in his requieſcere, tuoq; orationis ſolamine ſine moleſtia iter hoc omne tranſigere. CLIN. Atqui cum progreſſi fuerimus hospes, cupreſſos offendemus in lucis proceritate ſpecieq; mirabili, prata quoque amœna, in quibus requieſcentes libenter commorabimur. ATHEN. Recte nimirum loqueris. CLIN. Prorſus, uerum hæc magis affirmabimus, quum uiderimus. Sed nunc bonis auibus eamus. ATHEN. Fiat. Sed dic mihi oro, quamobrem conuiuia publica, gymnafia, armorumq; artem lex uobis inſtituit? CLIN. Arbitror equidem ò hospes, noſtra hæc eſſe faciliffima cognitū. Naturam enim regionis huius uniuerſam uidetis non eſſe ut Theſſalia, planam. Idcirco equis illi magis, nos curſibus utimur. Inæqualitas hæc locorum ad pedeftram exercitationem curſumq; eſt aptior. Quapropter armaturam quoque leuiorem eſſe neceſſe eſt, ne pondere ſuo curſum impediatur. Arcuum ergo ſagittarumq; leuitas maxime congruit. Hæc igitur omnia ad bellum nobis accommodata ſunt: ad idq; reſpiciens legiſlator, cuncta ut mihi uidetur, inſtituit. Quippe huius gratia ipſam etiam conueniendā legem ſanxiſſe uidetur, quum omnes uideret in militiare ipſa coactos, cuſtodia ſuæ gratia, conuiuia habere cōmunia. In quo ſanè arbitror eum ſtultitiæ crimine cæteros condemnafſe, quòd minime intelligant bellum ciuitatibus omnibus cum omnibus iuge atque perpetuum eſſe. Nam ſi dum eſt bellum, cuſtodia cauſa conuiuia in unum celebrare, præfecioſq; aliquos unā cum ſubiectis ſuis armatos tueri cæteros oportet, id ipſum eſt pacis etiam tempore faciendū. Quam enim pleriq; pacem
nōmi-

nominant, id esse nomen solummodo existimandum. Re uero ipsa, omnibus ciuitatibus aduersus omnes non indictum bellum natura esse. ac reperies ferè si consideres, Creten-
 sium legum latorem omnes leges tam priuatim quàm publice ita nobis cõscripsisse, quasi ad bellum respiceret, atque ita illis parere iussisse, quasi cæterarum rerum nulla esset utilitas, non possessionum, non artium, nisi quis bello superet: cum omnia bona eorum qui uicti sunt, ad uictores ilico transeant. **A THEN.** Probe o hospes ad exponendum Cretensium leges exercitatus mihi uideris. Sed id planius dicas. Nam recte dispositam ciuitatem ita demum dicere uisus es, si sic instituta sit, ut cæteras bello uincere possit. Ita ne? **CLIN.** Ita prorsus. huc etiam arbitror consensurum. **MEG.** Haud aliter Lacedæmoniorum quispiam o diuine uir responderet. **A THEN.** Vtrum ciuitas ad ciuitatem ita se habet, pagus autem ad pagum aliter? **CLIN.** Non aliter. **A THEN.** Similiter ergo se habent. **CLIN.** Similiter. **A THEN.** Nunquid & domus ad domum, quæ eodem in pago sunt, & singuli uiri ad singulos? **CLIN.** Similiter & ista. **A THEN.** Quid porro de uiro quolibet ad seipsum est dicendum? Vtrum quolibet ad seipsum quasi hostem ad hostem affici dicemus? An aliter? **CLIN.** Atheniensis hospes. Non enim ego te Atticum nominare uolo. Videris namque deæ ipsius Athenas, id est Palladis cognomento dignior esse. Nempe uniuersam hanc rationem ad principium reductam planam fecisti, quo facilius inueniri queat probe istuc iam fuisse dictum, hostes uidelicet omnes omnibus esse tam publice quàm priuatim, & singulos sibiipsis. **A THEN.** Quomodo id ais o uir mirifice? **CLIN.** Primam o hospes & optimam esse dico uictoriam, ut seipsum quis uincat. Turpissimum uero quiddam & pessimum, ut a seipso uincatur. Atque hæc omnia singulis aduersus seipsos bellum esse significant. **A THEN.** Orationem igitur illam resumamus. Nam cum quisque nostrum, aut superior seipso sit, aut inferior, dicendum ne est eodem se modo domum, pagum, & ciuitatem habere? An aliter? **CLIN.** Sit ne superior aliqua seipsa, aliqua inferior, dicis? **A THEN.** Id ipsum. **CLIN.** Id quoque recte quaesisti. Non enim minus ciuitatibus id contingit, imò maxime hoc in eis perspicuum. Nam ubi meliores multitudinem peioresque superant, recte profecto ciuitas illa superior seipsa dicetur, & hac uictoria non iniuria laudabitur. Contra uero, ubi contrarium fit. **A THEN.** Sed utrum quod peius est, meliore aliquando superius & potentius sit, ad praesens praeterrmittatur. longiore namque oratione indiget. Quod autem abs te dictum est, sic intelligo, quod ciues quoad cognati & ciuitatis eiusdem multi & improbi aduersus iustos, paucos illos, conspirabunt, uimque inferent ut eos subiiciant. Ac si uicerint, ciuitas illa seipsa inferior, prauaque dicetur: si autem uicti fuerint, superior atque proba. **CLIN.** Mirum est hospes quod dicitur. sic tamen fateri necesse est. **A THEN.** Age iam & hoc rursus consideremus. Multi ab uno patre matremque eadem fratres nasci possunt: nec mirum si plures eorum iniusti erunt, iusti uero pauciores. **CLIN.** Nihil mirum. **A THEN.** Nec me decet arbitror aut uos istuc captare, domum scilicet & cognationem uniuersam inferiorem seipsa uideri si prauis superent, superiorem si uincantur. Neque enim hoc agimus, ut elegantiam uel ruditer uerborum obseruemus, quod multi facere solent, sed ut quæ recta ratio secundum naturam in legibus sit, quis error, indagemus. **CLIN.** Vera loqueris hospes. **MEG.** Probe profecto hucusque mihi quoque dictum uidetur. **A THEN.** Hoc praeterea consideremus. Vtrum dictis modo fratribus iudex quispiam praesse poterit? **CLIN.** Proculdubio. **A THEN.** Vter igitur melior erit iudex? Num qui improbos perdet, efficietque ut probi sibiipsi imperent? An qui probos quidem faciet imperare: improbos autem, cum sponte subire imperium persuaferit, uiuere patietur? Tertiū uirtute iudicem his addamus, si quis talis reperietur, qui dissidentem cognationem ita commendatam habeat, ut neminem perdat, sed reconciliatis leges conscribat, quibus inter se perpetuo amici futuri sint. **CLIN.** Longe melior talis iudex legumque conditor erit. **A THEN.** Atqui contra quàm ad bellum respiciens ipsis leges conscribet. **CLIN.** Vera loqueris. **A THEN.** Quid autem? Qui ad bellum respiciens, ciuitatem constituit, utrum ad externa bella respiciet, & ad illa uitam ciuium referet: an intestina, quæ seditiones appellantur: quæ minime omnium & esse in ciuitate sua quiuis cupiat: & si sint, quamocissime abolere? **CLIN.** Ad hæc plane. **A THEN.** Vtrum uero perdita ciuium parte pacem ex seditione consequi, cum altera pars potita uictoria sit, malit quispiam: an potius per reconciliationem facta pace amicitiaque firmata, ad externa bella totius animam ciuitatis conuertit. **CLIN.** Hoc profecto potius quàm illud ciuitati suæ accidere quisque optabit. **A THEN.** Nonne & legislator similiter? **CLIN.** Similiter. **A THEN.** An non ipsius optimi

gratia leges omnes ferendae sunt: CLIN. Ipsius nempe. ATH. Atqui optimū nec bellum nec seditio est: omnes enim deprecantur, nequid horum sibi ineundum sit: sed pax, mutuaque beneuolentia. Sed neque uictoria illa qua ciuitas ipsa seipsam superat, optimū quiddā est, sed necessariū potius putare autē optimū ciuitatis statū in pugnando & uincēdo cōsistere, simile est ac si quis optime cū egrotāte agi putet dum curatur, de eo uero ne cogitet quidem, qui nuncq̄ egrotauerit. Et si quis similiter de ciuitatis uel privati hominis felicitate existimet, nec ciuili reuera unq̄ uir erit, dum externa solum atq̄ in primis bella respiciet, nec exquisitus legū conditor, nisi gratia pacis de bello potius q̄ belli gratia de pace leges conscribat. CLIN. Recte hęc hospes dicta esse uident. Ego uero mirarer, si quis forte tam nostras q̄ Lacedaemoniorum leges non belli gratia sedulo positas esse contendat. ATH. Fortasse ita sit. Oportet autē non cōtentiose sed quiete rem inquirere, studio q̄ maxime tam a uobis q̄ ab illis huiusmodi rebus adhibito. Attendatis igitur oro. Incipiamus a Tyrtao, natura quidem Atheniense, Lacedaemoniorū postea ciue, qui praeter ceteris hominibus maxime huiusmodi rebus incubuit. Non si opibus superet cunctos, & plurima solus possideat bona (numerat enim ferē omnia) uir mihi nomine dignus abibit, Tractandis quisquis non est accōmodus armis. Hęc tu quoq̄ forsitan carmina audisti. Nam hunc obtusum iam esse audiendo arbitror. MEG. Vulgatissima hęc apud nos sunt. CLIN. Ad nos quoq̄ hęc Lacedaemone aduecta peruenerunt. ATH. In cōmune igitur hoc modo hunc poetam interrogemus. O diuine poeta Tyrtae, sapiens certe ac bonus nobis esse uideris, qui excellentibus eos extulisti laudibus, qui in bello excelluerunt. de quo iam ego & hic & Clinias Gnosius ualde tibi assentire uidemur. Vtrum autē eisdem de uiris dicamus, an nō, plane scire uellemus. Quare nobis explana, num tu quoq̄ sicuti & nos, duo belli genera arbitreris, an aliter. Ad hęc arbitror non Tyrtaum solum, sed & quēuis illo longe deiectionem, duo protinus responsurū, Alterum quod seditionē appellamus, omniumq̄ grauissimū esse modo concessimus. Alterū uero belli genus, quod omnes ponimus multo mitius illo, quo aduersus externos & alienigenas utimur. CLIN. Cui dubium? ATH. Dic igitur nobis: quos uiros in quo belli genere ita ualde laudasti, & quos usque adeo uituperasti? Videris enim eos laudasse, qui externa magno animo bella gerunt, Sic enim in carminibus dixisti. Quisquis non ausit cædem spectare cruētā Et durum coram manibus laessere Martem, Despicio. Hinc nos ô Tyrtae, eos te laudare colligimus qui in externis bellis gerendis praeter ceteris clareant. Concedet ista Tyrtaeus: CLIN. Quid nē ATH. Nos autem, cum hi clari sint, longe clariores eos existimamus, qui maximo in bello praestant. Testemq̄ & nos poetam habemus Theognim Megarensem ciuem ex Sicilia, qui ait: Argento fuerit, fuluo æquiparandus & auro Fidus in insana seditione manens. Hunc itaq̄ dicimus in grauissimo bello, tanto illo esse meliorem, quanto sola fortitudine melior est iustitia, temperantia, sapientia, fortitudinē coniuncta. Nemo enim integer & fidelis sine omnium uirtutum numero in seditionibus reperiri poterit. Multi autem etiam mercenarij, quod non negabit Tyrtaeus, reperuntur qui externo in bello intrepide pugnant: quorum plurimi feroces, iniurij, cōtumeliosi, paucissimisq̄ exceptis, omnium amantissimi. Quorsum hęc? quidq̄ ex his declarandum? Quod uidelicet omnino tam ille qui leges hic ab Ioue dedit, quā alius omnis legum lator, si quid modo profuturus est, ita leges condet, ut non ad aliud quā ad amplissimam semper uirtutem respiciat. Est autem, ut inquit Theognis, fides illa, quae maxime in periculis lucet. Quam iustitiam perfectam quis nominabit. Ea uero quam summopere Tyrtaeus laudauit, & si pulchra est, & a poeta oportune laudata, uirtute tamen, qua ex honorabilium genere dicitur, & numero quarto loco rectissime honoranda est. CLIN. Ergo hospes legum nostrarum conditorem inter ultimos legum conditores reijcimus? ATH. Non illum ô uir optime, sed ipsi nos ipsos, si quidem putemus, & hic, & apud Lacedaemonios Lycurgū, & Minoem ad bellum respiciētes leges condidisse. CLIN. Quomodo igitur de hoc dicere nos oportebat? ATH. Ut ueritas & iustitia postulat eos dicere, qui de diuina republica disserunt: non ad particulam uirtutis, & praesertim ad deiectionem, sed ad uniuersam ipsos uirtutem respexisse putandum, & per singulas earum species, leges quæsiisse, nec eas species inuestigasse, quas multi modo proponētes, quærunt. Id enim quisq̄ maxime quærere solet, quo maxime indiget, alius de hereditate, alius de iniuria, alius de ceteris huiusmodi multis.

Nos

Nos aut tunc de legibus bene quæri putamus, cum ita ut nos modo incepimus, quæritur. At tuum equidem ingressum ad exponendas leges ualde probo, Quod enim à uirtute fecisti principiū, dicens leges uirtutis gratia cōditas, recte quidē aggressus esse uideris: quod aut ad particulam uirtutis & eam minimam respexisse conditorē legum asfirmasti, haud recte mihi uisus es dicere, atq; idcirco longiore postea oratiōe usus sum. Quomodo aut te nobis distinguere uoluisssem, si uis, tibi dicam. CLIN. Volo equidem. ATH. Hunc in modum dicere oportebat ô hospes. Cretensiū leges non temere omnibus Græcis in primis probantur. Recte enim positæ sunt, cū utētes eis beatos efficiāt. Omnia enim bona his porrigunt. Duplīcia uero bona sunt, alia humana, diuina alia: dependētq; à diuinis humana. Si qua uero ciuitas maiora suscepit, minora quoque possidet: si autem illis caret, utrisq; priuatur. Minorū primum est sanitas, forma secundum, Tertium uires ad cursum cæterosq; corporis motus, Quartū diuitiæ. quæ cæcæ non sunt, sed acuta cernunt, si prudentiam sequuntur. Quæ quidem prudentia diuinorum bonorum dux primus existit. Deinde post mentē temperatus animi habitus. Ex his duobus cum fortitudine mixtis iustitia tertio emergit. Fortitudo quartum tenet locum. Quæ omnia humanis illis natura præponuntur. Quare oportet ut legum quoq; lator & ipse hunc ordinem sequatur, & mādēt omnibus ut semper ad hæc ipsa respicientes in singulis operentur. humana enim ad diuina, diuina uero ad mentē principem referēda. Curet præterea oportet nuptias inter ciues, & generationes educationesq; liberorum, masculorū pariter & foeminarū, tam iuuenum q; atate prouectorū: & eos qui recte in hisce se gerunt, ut decet honoret: contra uero dolores uoluptates, & cupiditates in omni cōuersatione uituperet. Cōsiderabit etiam diligenter ad quæ studia quenq; raptat amor, rectaq; officia per leges laudabit, uituperabit cōtraria. Docebit item atq; definiet quid in cuiusq; affectu honestū sit, quid turpe, circa iram uidelicet atq; metū, & alias quæcunq; uel aduersis in rebus accidunt perturbatiōes, uel secūdis delicias, atq; circa oēs deniq; motus, qui ex morbo, bello, paupertate, uel horum contrarijs homines uexant. Post hæc necesse est ut legislator quæstus impensasq; cuiū diligenter obseruet, & quomodo fiant agnoscat, commercia item in his omnibus ac solutiones, quas uel sponte uel coacte faciant: quicquid horum inter se cōtraxerint ubi iustitia adsit, ubi absit, animaduertat: & parētibus quidē honores, nō parētibus debitas pœnas cōstituat. Demum omnib. ad finem usq; Reipub. pertractatis, animaduertat statuataq; necesse est, quō monumēta mortuis extrui, qui ue defunctis singulis honores impendī debeant. His deniq; declaratis, legislator omnibus istis custodes præficiet, alios prudentia, alios uera opinione rem administrātes: ut mēs in unum hæc omnia colligens eō deducat ut temperantiā & iustitiā potius q; diuitias ambitionem ue sequatur. Ita equidē hospites uoluisssem, atq; etiā uolo à uobis exponi, quo pacto in legibus Loui, & Apollinis Pythij, quas Minos & Lycurgus scripserunt, insint hæc omnia, & quonam ordine posita pateāt illi qui artificio uel usu quodā legū peritiā habet, nobis uero alijs nullo modo pateant. CLIN. Quo pacto igitur hospes quæ sequunt tractanda sunt. ATH. Ab initio rursus ut suprā cœpimus, tractāda in primis ea mihi uident, quæ ad fortitudinē pertinent. deinde aliam atq; aliam uirtutis speciem transigemus, si uobis etiā ita placet. ac primū iam pertractemus, ad eiusq; exemplar cætera, ut cōfabulatio leuamen nobis itineris adferat. postremo uero cū de uniuersa uirtute tractauerimus, ea quæ modo retulimus, illuc respicere, si deus uoluerit, ostendemus. CLIN. Recte dicis, conareq; primo nobis Loui hūc laudatorē excutere. ATH. Conabor & te simul, & me ipsum. Ad utrūq; enim pertinet & me & te hæc oratio. Dicite igitur. Num cōuiuia ea quæ in cōmune fiunt exercitiāq; ad bellum à legūlatore inuenta fuisse diximus? CLIN. Vtiq;. ATH. An tertiū uel quartū ad idem inuētum fuisse dicendū: Fortē enim ita dinumerare oportet, tum in hoc uirtutis genere, tum in cæterarū uirtutum siue parte, siue quomodocunq; aliter declarationis duntaxat gratia nominare deceat. ME. Tertiū uero ipse dicerē, nec Lacedæmoniorū quisquam negaret,

ORDO BONORVM

BONA

<i>Diuina</i>	<i>Humana</i>
<i>Prudentia</i>	<i>Sanitas</i>
<i>Temperantia</i>	<i>Forma</i>
<i>Iustitia</i>	<i>Vires</i>
<i>Fortitudo</i>	<i>Diuitie</i>

uenationem excogitatam fuisse. Quartum autem & quintum inuenire conemur. Quartum itaq; pono apud meos præcipuum, scilicet doloris tolerantiam: quæ res pugnis inter se ac rapinis quibusdã, multis cum uulnerib. quotidie adhibetur. Ad hæc occultatio quædam mirabilis, & ad tolerantiam ualida, nudis in hyeme pedibus, nudo etiam sæpe reliquo corpore, sine ministris die nocteq; per omnem regionem errantum enarratur. Præterea in nudorũ exercitationibus adolescentum mirabilis apud nos tolerantia, cum intensi caloris uí resistendum sit. Multa huiusmodi apud nos alia sunt, quæ nõ facile quispiam enumeraret. **A THEN.** Probe loqueris hospes Lacedæmonie. sed utrũ ad timores solum atq; dolores fortitudini pugna est dũtaxat: an etiam ad cupiditates uoluptatesq;, ac uehementes quasdam blanditias, quæ eorum etiam qui honesti uidentur, animos flectunt, & quasi cæreos faciunt? **M E G.** Aduersus hæc omnia. **A THEN.** Si recte dictorũ meminimus, hic ciuitatem aliquam seipsa inferiorem, & uirum aliquem inferiorem seipso esse dicebat. Ita'ne hospes Gnosie? **CLIN.** Ita prorsus. **A THEN.** Vtrum igitur eum qui dolore frangitur, an eum qui uoluptate superatur, deteriorẽ uocare oportet? **CLIN.** Eum arbitror qui superatur à uoluptate: omnesq; uoluptate illaqueatum hominem, inferiorem seipso magis, & quidem cum opprobrio, quàm dolore demollitum putant. **A THEN.** An igitur Iouis & Apollinis legum latores claudam fortitudinem posuerunt, quæ ad sinistram quidem aduersis resistere possit: ad dexteram uero, rebus secundis & latis, blandientibusq; succumbat: immo ad utrunq; sufficientem. **CLIN.** Ad utrunq; arbitror. **A THEN.** Exponamus itaq; similiter quæ nã officia uestris in ciuitatibus sunt, quæ gustent quodam modo uoluptates, non fugiant omnino, quemadmodum nec dolores refugiunt, sed perinde ut in doloribus sit, ducant in medias uoluptates, ad easq; superandas homines partim uí impellantur, partim honoribus inuitentur. Vbinam uestris in legibus id conspicitur, quod æque contra uoluptates sicuti cõtra dolores, homines fortes efficiat: uictoresq; quorum oportet, ostendat, nec ullo modo patiatur à proximis cuique intra se, & grauissimis hostibus superari? Dicite obsecro, quid apud uos tale? **M E G.** Non ita facile hospes, quemadmodũ multas dolori oppositas leges, ita etiam uoluptati possem producere: nec magnas perspiciasq; partes aduersus uoluptates habeo, paruas uero forsã reperiam. **CLIN.** Nec ego in Cretensum legibus similiter id ostendere possem. **A THEN.** Nec mirum est, optimi hospites. Verum si quis inter nos ueri & optimi diligens inuestigator non nihil in patrijs cuiusq; nostrum legibus reprehendat, non graui quidem, sed æquo animo uicissim ferre debemus. **CLIN.** Probe loqueris Atheniensis hospes. Quare tibi parendũ censeo. **A THEN.** Profecto non aliter Clinia huius ætatis & conditionis qua uos estis homines, facere decet. **CLIN.** Non certe. **A THEN.** Vtrum recte nec'ne, Laconicam & Cretensem Rempub. quis reprehendere possit, alia quæstio est. Quæ uero à multis dicuntur, forsitan ego magis quàm uterq; uestrum referre possim. Vobis quidem recte nec'ne constitutæ sint leges, una certe lex est optima, quæ iubet ne quis iuuenũ quærere audeat, recte'ne an contra se leges habeant, sed uno omnĩ ore, unaq; uoce recte tanquam à dijs positas concedi præcipit, nec ullo modo aliter pati quicquã à iuuenibus cogitari: Senem autem siquid excogitarit, principibus & æqualibus, nemine iuuenum audiente, referre. **CLIN.** Recte loqueris hospes, ac licet tunc à mente conditoris abfueris, tamen tanquam uates scite ista nunc cõiecisse uideris, ueraq; penitus dicere. **A THEN.** Itaq; nobis ad præsens iuuenes nulli adsunt. ipsi uero propter senectutem sine peccato soli de his inter nos differere à legislatore permittimur. **CLIN.** Est ut dicis. Quare ne parcas, sed libere leges nostras reprehende. Neq; enim turpe est discere, siquid non probe se habet in quo delinquit. Nam hinc si quis non cum inuidia, sed cum beneuolentiã accipiat, remedium inuenitur. **A THEN.** Præclare tu quidem. Ego uero non ante reprehendam quàm pro uiribus diligenter consideraro, immo dubitando potius uerba faciam. Solis enim uobis Græcorum barbarorumq; omnium quorum notitiam habemus, legislator præcepit à maximis uoluptatibus iucundissimisq; ludis cauere, nec ex his quicquam degustare. De doloribus autem & timoribus, quod modo diximus, sic censuit: siquis à primis annis eos declinare assuescat, fieri ut quotiẽs dolores, metus, atq; labores necessarios subire oportet, fugiat illos qui in his exercitati sunt, eisq; seruiat. Hoc ipsum ut ego arbitror, oportuit eũ de uoluptate etiam cogitare, ac istud secum cogitare: si ab ineunte ætate maximarum ci-

ues uo

Lex optima

ues uoluptatum expertes erunt, nec docti continere se in uoluptate, nihilq̄ turpe iucunditatis uoluptuariæ gratia facere, ita succumbent quemadmodum qui timore uincuntur, & modo quodam alio ac turpiore seruiunt quàm illi, qui medijs in uoluptatibus sese continere assueti sunt: & qui inter uoluptates conuersantes, oblectamenta sibi suppeditare possint, pessimi forsan homines. Atq̄ ita animum partim seruum partim liberum habebunt, nec omnino fortes ac liberi appellari debebunt. Considerate igitur siquid ex dictis probe uobis dici uideatur. CLIN. Videtur quidem. Sic enim oratio est. Sed iuuenum, imo uero amentium penitus esset, de tantis rebus statim ac facile assentiri. A THEN. Quid igitur num quæ proposuimus nunc prosequemur ô Clinia hospesq̄ Lacedæmonie: post fortitudinem enim de moderatione dicamus quæ differentia sit inter has & cæteras Respub. aut quæ casu non lege gubernari uidentur, quemadmodum nunc de bello? MEG. Non est ferme id facile. CLIN. Videntur tamen cõmunia conuiuia certaminaq̄ gymnastica commode utrisq̄ adinuenta fuisse. A THEN. Videtur sane ô hospites arduum esse in Rebusp. ut uerbis ita & re ipsa, undiq̄ tutum aliquid certumq̄ inducere. Nam quemadmodum in corporibus fieri non potest ut aliquod unū uni corpori studium accommodetur, quod non idem alijs prodesse, alijs obesse uideatur: sic & in ciuitate. Nempe exercitationes eadem comestationesq̄ alibi quidem ciuitatibus conferunt, in seditionibus autem obsunt omnino. Cuius rei Milesii, & Bœotij, & Thuriij nobis exemplo sunt. Atqui hæc studia prisca, uidentur ueteres & naturales circa uenerea uoluptates non in hominibus solum, sed in bestijs peruertisse. Qua in re primæ ciuitates uestræ possent accusari, & aliæ omnes quibus cura gymnasticarum exercitationū maxime fuit. Ac seu ioco siue serio cogitare oportet, cogitandum est, quod cum foemina & masculus ad generandum conueniunt, huiusmodi uoluptas secundum naturam his tributa uideatur. Quod mares autē maribus aut foeminæ foeminis commiscuntur, præter naturam uoluptas ea est. Et qui primū tale facinus ausi sunt, uoluptatis incontinentia id fecerunt. Omnes porro Cretensium fabulam de Ganymede uehemēter culpamus, quod aduersus Iouem ficta sit: ut cum ab eo leges ipsorum originem habuisse credantur, eum deum imitantes qui leges tradidit, hæc etiam uoluptate fruuntur. Sed fabula quidem ualeat: eorum autem qui de legibus considerant, cogitatio pene omnis de uoluptatibus & doloribus tam circa publicos quàm circa priuatos cuiusq̄ mores esse debet. Duo nanq̄ hi fontes natura scaturiunt: à quibus qui haurit, unde, quando, quantumq̄ oportet felix est, priuatus scilicet & ciuitas omneq̄ animal. qui autem insipienter & præter opportunitatem contra uiuit, infelix. MEG. Recte ista dicuntur ô hospes, nec quid aduersus hæc dici possit, uidemus. Videtur autē mihi Lacedæmoniarum legum conditor recte fugiendas esse uoluptates iussisse. Gnositis autem legibus Clinia hic, si uolet, opitulabitur. Nam apud Spartiatas, quæ ad uoluptates pertinent, optime omniū disposita esse arbitror. Quo enim omnes homines summopere in uoluptates uehemētissimas, petulantiamq̄ & insaniam incidunt, id ab uniuersa regione lex nostra exterminauit: nec in agris, nec in urbibus quas Spartiatæ gubernāt, cõpotationes uidebis, sed nec comotationibus cõiuncta, quibus ad omnes uoluptates mouemur. Nec ullus est, qui cuidam ebrietate lasciuenti obuiam factus, non maximo ipsum supplicio statim afficiat, neq̄ Bacchanalium tempus ipsum liberet. Quemadmodum apud uos in curribus uidi, & apud Tarentinos qui nostri coloni sunt, omnem in Bacchanalibus ebriam ciuitatem. Apud nos autem nihil tale conspicitur. A THEN. Laudanda hæc omnia sunt ô hospes Lacedæmonie, ubi continentia quædam est: ubi autem omnino permittuntur, emolliunt. Cito enim aliquis nostra defendens, te reprehendat, si mulierum apud uos licentiam ostendat. Vna certe in omnibus his & Tarentinos & nos, immo uero & uos responsio liberat, quod hæc probe non improbe se habeant. Quisq̄ enim peregrino admiranti quod insolita uideat, respondere poterit: Noli mirari ô hospes. hæc apud nos extrat lex. Apud uos autem iisdem de rebus forsan alia lex est. Nobis uero in præsentia ô amantissimi uiri, non de hominibus alijs sermo est, sed de cõditorum ipsorum uirtute ac uitio. Verum latius de uniuersa ebrietate dicamus. Non enim exigua res est, neque ad abiectum aliquem iudicium eius spectat. Non dico utrum bibendum sit uinum nec ne, sed de ebrietate quærendum inquam, utrum ita utendum sit, quemadmodum Scythæ ac Persæ utuntur, Carthaginenses præterea & Celtiberi & Thraces, quæ omnes gentes

Rr 4 bellæ

Duo fontes do-
lor et uoluptas

bellicosissimæ sunt: uel quemadmodum uos, qui ut ais omnino abstinetis. Scythæ uero ac Thracæ mero penitus utuntur tam uiri quàm mulieres, ac mero uestes perfundunt, præclarum hoc & beatum uitæ genus existimantes. Persæ uero alijs quoq; delicijs, quas uos spernitis, ualde utuntur, quamuis moderatius quàm isti. MEG. Sed omnes istos nos tum cum arma ceperimus fundimus atq; fugamus. A THEN. Noli hæc ô uir optime dicere. Permulti nanq; & fugarunt alios, & ab alijs fugati sunt, de quibus certa quædam eiusmodi causa reddi non potest, fieriq; id sæpius. Quare non certum, sed ambiguum argumentum signumq; de honestis officijs & contrarijs in uita sumemus si ad uictoriã belli fugamq; respexerimus, præsertim cum minores ciuitates à maioribus in seruitutem pugnando redigantur, ut à Syracusanis Locrenses, qui optimis inter eas gentes legibus usi sunt, & ab Atheniensibus Cei. similiaq; huiusmodi multa liceat intueri. Igitur uictoria & offensione belli prætermittã, conemur de unoquoq; officio secundum se considerantes, quod in quoq; uerum est, nobis persuadere. Dicamus autem quæadmodum hoc quidem tale, bonum est: illud autem tale, non bonum. Sed in primis me audiatis, quomodo in huiusmodi rebus bonum malumq; considerari debet. MEG. Quo pacto id ais? A THEN. Quicumq; rem aliquam statim in disputatione propositam uituperant aut laudant, delinquere mihi uident, idemq; facere, ac si quis cerealem cibũ ab aliquo laudatum ut bonum, statim uituperet prius q̃ eius affectus percipiat, & qua ratione, quibus, cũ quibus, quomodo præparatus, & quomodo affectis corporibus offerri debeat. Quod nos modo facere in disputando uidemur. Qui cum primum ebrietatis facta mentio est, statim alij uituperamus, alij uero laudamus, & ualde quidem id absurde. Testibus em̃ assertoribusq; utrinq; utentes, alij quia plures habemus, aliquid fide dignũ afferre putamus, alij quia uino abstinentes uincant in pugna. quod tamen ambiguum nobis est. Si ergo hoc modo etiam in alijs procedemus, nihil mea quidem sententia faciemus. Sed ut mihi quidem uidetur, conabor si potero ipsius ebrietatis exemplo, uiam nobis ac rationem rectam in huiusmodi omnibus aperire, præsertim cũ gentes innumerabiles de eisdem dubitantes, duabus cum ciuitatibus uestris contendant. MEG. Audiendum est omnino si qua de his recta consideratio inuenitur. A THEN. Consideremus itaq; sic. Si quis caprarum curam, & genus id animantis habendum ac possidendum probet: alius uero uituperet, cum absq; pastore eas per fata pasci damnumq; facere uiderit, & omne adeo pecus uel sine pastore, uel malis pastoribus gubernatum conspexerit: nunquid iustam eius uituperationem censebimus? MEG. Nullo modo. A THEN. Gubernator uero nauis num si gubernandi solummodo artẽ habeat, an si nausea exagitetur aut non? aut quo tandẽ pacto bonus dicetur? MEG. Nihil ad artem nausea facit. A THEN. Quid autem ductor exercitus? Si bellandi probe teneat artem, nunquid ex hoc sufficiens dux putandus est, etiam si timidus sit, & in periculis ebrietate quadam metus ipsius nauscet? MEG. Quonã modo? A THEN. Quid porro, si neq; artem habeat, & sit timidus? MEG. Ignauum & inutilem narras omnino, neq; uirorum, sed uilium quarundam mulierum principem. A THEN. Qui uero laudat aut uituperat societatem aliquam, cuius esse dux aliquis possit, sitq; utilis societas quotiẽs sursum nata est gubernatorem, ille uero nunquam eam recte uiderit gubernatam, sed semper aut absq; principibus, aut cum improbis, nunquid recte unquam uituperare eam, aut laudare poterit? MEG. Quo pacto id faciet qui nunquam societatem recte gubernatam prospexerit? A THEN. Age iam attẽde. Compotatores compotationesq; nonne societatem quandam de multis unam dicimus? MEG. Summopere. A THEN. Hanc uero nunquid unquam recte gubernatam aspexit quisquam? Sed uobis respõdere facillimum, nunquã id perspexisse. Neq; enim id uobis ex patrijs legibus consuetum, Ego autem multis passim interfui, diligenterq; de omnibus, ut breuiter dicam, quæsiui, nullamq; fermè recte uniuersam administrari aut uidi unquam aut audiui, sed particulas quodammodo paruas quasdam & paucas. Multas autem, ut sic dixerim, penitus aberrare cognoui. CLIN. Quæ ratione hæc dicis ô hospes? Apertius enodato. Nos enim, ut aiebas, cum nullam huius rei peritiam habeamus, non ilico quid recte, quid minus in ea fiat, cognoscere possumus. A THEN. Consentaneum id quidem. sed conare me dicente perdiscere. In omni cõuentu atq; communitate quaruncunq; rerum gerendarum principem esse oportere fateris? CLIN. Proculdubio. A THEN. Atqui paulo ante dicebamus fortem esse pugnantium
pria

principem oportere. CLIN. Dicebamus. ATHEN. Fortis autem uir à timore minus quam timidus perturbat. CLIN. Est ita. ATH. Siquis modus inueniri posset ut exercitui ducem prorsus intrepidum præficeremus, nonne ad id omni studio niteremur? CLIN. Maxime. ATH. Nunc autem non de exercitu, nec imperaturo aduersus hostes in bello, sed de gubernaturo in pace iucundam amicorum inter se consuetudinem dicimus. CLIN. Sic est. ATH. Ea societas, siquidē ebrietas aderit, num tumultu carebit? CLIN. Prorsus. ATH. Primum igitur etiam his opus est duce. CLIN. Maxime omnium. ATH. Vtrum igitur principem quia non perturbetur, si fieri possit, diligere oporteat? CLIN. Oportet sane. ATHEN. Societatis conciliandæ peritum hunc principem esse oportet, eius enim officium esse debet, ut & præsentem amicitiam illis cōseruet, & maiorem insuper ex eo contubernio fieri procuret. CLIN. Vera loqueris. ATHEN. Nonne igitur sobrius & sapiens ebriorum princeps, haud contrā, constituendus est? Nam & si iuuenis, & non sapiens, sed ebrius, erit, ebriorum uel princeps, bonæ fortunæ non consilio imputabitur, si temeritate sua non euertet omnia. CLIN. Optime sane. ATH. Siquis ergo comotationes, dum quoad fieri posset, recte in ciuitate dispositæ sint, accusaret, rem ipsam accusans, recte faceret forsā. Sin autem propter cōpotationem unam turbulentam quam uidit, omnem comotationem uituperet, primū quidem patet ignorare eum non recte dispositam eam fuisse; deinde constat omnia eodem modo, etiā si sobrio domino ac principe fiant, improba uisum iri. An non animaduertis quod ebrius nauis aut cuiusuis rei alterius gubernator euertit omnia, siue naues, siue currus, seu exercitus, seu quoduis aliud ab eo regatur? CLIN. Vere omnino id dixisti hospes, sed & hoc pro nobis expone. Quid nobis cōpotationes hæc, si recte aguntur, conferent? Vt quod modo dicebamus, recte ductus exercitus uictoriam in bello afferret, bonum profecto non paruū. Idemq; de cæteris iudicandum. cōpotatione uero recte gubernata, quid magni uel ciuitati uel priuatis accederet? ATH. Quid autē puero uno, uel uno quodā cœtu recte instituto, magni ciuitas adipiscet? At enim ita de hoc interrogati respondebimus, paruā ex unius duntaxat educatione ciuitati utilitatem accedere. Si autē in uniuersum de iuuenum bene institutorū eruditione quid potissimum conferat reipub. quæras, haud difficile dictū erit. Bene enim eruditi, uiri probi euadent. Probi autē facti, tum cætera bene agent, tum etiam hostes pugnando uincunt. Disciplina utiq; uictoriā præstat, uictoria nonnunq; negligentiam & ruditatem gignit. Multi enim in uictoria elati, alia quoq; uitia multa per insolentiam contraxerunt. Et disciplina quidem nulla unquam Cadmea fuit. Victoriæ uero multæ huiusmodi & fuerunt & erunt. CLIN. Videris ô amice quasi magnā disciplinæ partem, cōmunem in uini potu consuetudinē si recte fiat, laudare. ATH. Profecto. CLIN. Poteris ergo deinceps uerum id esse ostendere? ATH. Vera hæc ita esse ô hospes approbare, cum multi de eis ambigant, solius dei est, tamen si quod sentio dicā, nulla arbitror inuidia obstabit. de legibus enim & repub. uerba obtinere in præsentia statuimus. CLIN. Age conemur quod tibi de his ambiguitatibus uideatur, perdiscere. ATH. Ita decet. Oportet autē ut uos ad discendum, ego ad docendum, orationem omnem cōuertamus. Ac primū illud audiat. Græci oēs ciuitatem nostrā & eloquentiæ studiosam iudicāt & uerbosam. Lacedæmonem uero atq; Cretam, alteram breuiloquam, alteram intelligentiæ magis q̄ uerbis studentem. Vereor itaq; ne uobis tanquam uerbosus parua de re loqui multa uidear, dum de ebrietate re quidem parua, nimis longa uxor oratione. Compotationis autē ipsius recta secundum naturā constitutio nunq; poterit sine recta musicæ regula aperte & sufficiēter oratione tractari, nec musica sine uniuersa disciplina. Quæ omnia profecto multis indigent uerbis. Videte igit quid agendū sit. An his in præsentia prætermisissis, ad aliam quādam legum quæstionē iam transeundū? ME. Ignoras forsā Atheniensis hospes, familiā nostram cōmunem ciuitatis uestræ hospitem esse. Et quod omnibus arbitror pueris accidit, ut cū audiūt maiores suos ciuitatis alicuius hospites fuisse, bene uolentiā quædam erga illam quasi alterā patriā confestim à teneris usq; annis eorū illabatur, mihi quoq; contigit. Audiebam equidem pueros Lacedæmonios quotiēs aliquid uel succenserēt Atheniētib. uel laudi darēt, ita dicere, uestra Megille urbs nobis id mali intulit aut boni. Atq; hæc audiens, pugnabā aduersus eos qui uos uituperabāt

magna

magna erga uos affectus beneuolentia. Ac mihi quidē nunc uestra uox ualde iucunda est, quodq; uulgo fertur, Probos Athenienses, præcipue probos esse, uere profus mihi dictum uidetur. Soli enim suapte natura, diuina quadam sorte, non coacti neq; facti, sed uere probi sunt. Quare mea quidem causa libere quodcunq; uelis enarrato:

Atheniensis bonus ualde bonus CLIN. Si me quoq; audies hospes, quæcunq; in mentem tibi ueniant, summa fiducia proferes. Fortasse nanq; audisti Epimenidem uirum fuisse diuinum: qui ex familia nostra fuit, ac decem annis ante Persicum bellum dei oraculo monitus ad uos peruenit, & sacrificia quædam dei oraculo ædita fecit, Atheniensibusq; Persicâ formidantibus classem prædixit, decennio Persas nequaquam uenturos: sed & postq; uenerint, insectare discessuros, pluraq; perpeffos mala q; fecerint. Tunc quidem maiores nostri uestros hospitali affectu cõplexi sunt, & ex illo tempore parentes nostri egoq; uobis beneuolifumus. A THEN. Parati ergo uos quidem estis audire ut uideamini. Ego autem ad dicendum uoluntate promptus sum potius q; facultate paratus. Conabor tamen ut poterō. Primū uero quod ad hunc sermonem, quid disciplina sit, quamq; uim habeat, definiamus. Per hanc enim eundum est disputationi nobis in præsentia instituta, quousq; ad deum ipsum perueniat. CLIN. Ita certe faciendū est, si tibi placet. A TH. Dum ego quid disciplina sit dico, considerate nunquid mea uobis sententia placeat. CLIN. Dic. A TH. Assero equidē eos qui præstantes uiri in aliquo euasuri sunt, ab ineunte statim pueritia oportere id ipsum tam ludendo quam studēdo in singulis ei negotio conuenientibus meditari. Nempe si quis peritus agricola aut ædificator futurus est, ludentem oportet à prima ætate uel colere terrā, uel pueriles quasdam domos ædificare: atq; eum qui educat utrunq;, utriq; instrumenta quædam parua, uerorum instrumentorum imagines, præparare. Ex doctrinis quoq; eas perdiscere debent, quæ ad rem suam faciunt. Quippe futurus faber mensurare ac regula uti: Eques futurus equitare ludendo, aut aliquid huiusmodi facere. In omnibus enim ludendo conari debemus, ut eò uoluptates & cupiditates puerorū uertamus, quò eos tandem peruenire cupimus. Caput autem disciplinæ rectam educationem dicimus, quæ ludentis animum in amorē præcipue illius perducit, quod uirili ætate perfecte sit cõparata uirtute artis eius iam acturus. Sed cõsiderate nunc, ut dicebā, si quæ dicta sunt hæctenus, uobis probant. CLIN. Quid prohibet? A THEN. Neq; tamen indeterminatum relinquere debet, quid potissimum disciplinam esse dicamus. Cum enim uituperamus aut laudamus singulorū educationes, dicere solemus, disciplina instructum hunc esse, illum disciplinæ expertem, quamuis cauponariā & nauigandi artem cæteraq; huiusmodi optime calleat. Quippe non hanc disciplinam putamus, sed eam quæ à pueritia desiderari amariq; uirtutem facit: & quidem illam, qua perfectus quispiam ciuis effectus, iure imperare sciat, atq; parere. Hanc educationē hic sermo solam disciplinā appellandam esse docet. Illam uero quæ ad colligendam pecuniā, uel ad corporis robur augendum, uel ad peritiā quandam aliam absq; mente & iustitia conquirendam tendit, mechanicam atq; illiberalem, & disciplinæ appellatione indignam ducit. Sed nos de uerbo quidem non contendamus: hoc aut pauloante assertum, inter nos conueniat, quod qui rectam nacti sunt disciplinā, omnes fermē probi euadunt: qui contrā, improbi. Quare nulla in re disciplina negligenda est, quæ præclarissimarū rerū prima præstantibus hominibus adest. Et si quis in re aliqua excidit, potestq; corrigi, seipsum emendet, idq; per totā uitā pro uiris faciat. CLI. Recte loqueris. Idcirco quæ dicis cõcedenda sunt. A TH. Atqui olim iam concessimus, bonos esse illos qui sibimet imperare possunt, malos autē qui nequeunt. CLIN. Scite admodum. A TH. Resumamus igitur id ipsum, ut clarius innotescat quod dicimus. Ac uos per imaginem id ut liqueat accipiatis, si quo modo possim rem uobis hanc aperire. CLIN. Dic iam. A TH. Nonne quemlibet nostrum unum putamus? CLIN. Vnum. A TH. Habentem uidelicet in se cõsiliarios duos, contrarios atq; amantes, quos uoluptatē ac dolorem appellamus. CLIN. Et hoc. A TH. Ad hos futurorum opiones accedūt, quibus cõmune nomen spes est: proprie uero quæ ante dolorem spes est, timor: quæ ante contrarium, confidentia. Ad hæc omnia rationis iudicium, dictans quid istorum melius sit, quid peius. Hoc si cõmune decretum ciuitatis efficitur, lex nominatur. CLIN. Vix ego te sequor. Dic tamen quæ restant, perinde ac si sequer

sequeretur. MEG. Idem mihi quoque accidit. ATH. Sic autem de his cogitemus, ut miraculum quoddam diuinum in animantium genere unumquemque nostrum existimemus, siue loco siue serio (non enim id nouimus) a superis constitutum. Illud autem non ignoramus, quod hi affectus in nobis quasi nerui aut funes ingeniti trahunt nos inuicem retrahuntque ad contrarias actiones, ubi uirtus, & uitium discreta uersantur. Ratio enim tractionem uanam sequendam semper, neque unquam relinquendam, sed hac caeteris omnibus obnitendum esse edicit, eamque rationis productionem esse auream atque sacram, quae ciuitatis lex communis uocetur. Et caeteras duras ac ferreas esse, hanc mollem, quod aurea sit: & uniformem praeterea, caeteras multiformes. Oportere itaque pulcherrimam nos legis ductionem sequi semper, eique fauere. Nam cum rationis iudicium honesta res sit & mitis quidem potius quam uiolenta, ministris ductionem ipsius egere, ut aureum in nobis genus alia genera superet. Et sic fabula, qua mira res homo esse narratur, uirtute seruabitur: & qua ratione superior quis & inferior quodammodo seipso dicatur, planius cognoscetur: & quod oporteat unumquemque uera in seipso de his tractationibus ratione percepta, ad eam ipsam uitam omnem suam dirigere: Ciuitatem uero, uel a deorum aliquo, uel ab hoc ipso qui hoc cognouit, ratione accepta eam habere pro lege, ad eiusque normam officia sua secum, & cum alijs ciuitatibus instituire. atque ita uirtus, & uitium clarius nobis distincta patebunt, quibus plane perceptis, & disciplina & reliqua studia magis forsitan elucescent. Et ille in potationibus receptus nunc mos, quo de uile fortasse putabitur si pluribus dicam. CLIN. Fortem non uidebitur proluxa oratione indignum. ATHEN. Probe loqueris; quare dicamus quid in ea maxime dignum uideatur. CLIN. Prosequere iam. ATHEN. Si mirum huic rei ebrietatem addamus, qualem ipsam reddemus? CLIN. Quid istud rogitas? ATHEN. Nondum dico quid. Sed si mira haec res illi se commisceat, qualis redditur? Verum apertius etiam quod uolo, dicere conabor. Tale quiddam interrogo. An uini usus uoluptates, dolores, iras, amores, uehementius concitet. CLIN. Maxime quidem. ATH. Vtrum etiam sensus, memoriam, opinionem, intelligentiam similiter uehementiora efficiat. An prorsus extinguat, si quis ebrietate fuerit occupatus. CLIN. Omnino certe extinguit. ATHEN. Ad eum igitur animi habitum redit, quem puer primis ab annis habet. CLIN. Profecto. ATHEN. Quare minime tunc sursum compos erit. CLIN. Minime. ATHEN. Erit itaque pessimus. CLIN. Valde. ATHEN. Non solum igitur fenex, ut uidetur, bis erit puer, sed ipse etiam temulentus. CLIN. Optime id hospes est dictum. ATHEN. Poterit ne ratio nobis aliqua suadere hanc rem aliquo pacto gustandam esse: neque esse totis uiribus fugiendam? CLIN. Poterit forsitan, ut tu ais, & modo paratum te dicere ostendebas. ATHEN. Optime meministi. Nempe & nunc paratus sum, quandoquidem utriusque haud grauatim audire promissisti. CLIN. Quid ni audiamus, & si non ob aliud, tamen quia mirum absurdumque uidetur, si oportebit quandoque hominem sponte se ipsum in omnem prauitatem abijcere? ATHEN. Animi ne dicis? CLIN. Animi. ATH. Nunquid autem mirabimur o amice, si quis in corporis prauitatem, maciem dico, deformitatem, imbecillitatem sponte deueniat? CLIN. Quid ni? ATHEN. An igitur putamus eos qui ultro medicorum pharmaca accipiant, ignorare se paulo post ita corpus per aliquot dies affectum habituros, ut si affectum similiter perpetuo sint habituri, uiuere non sint? An etiam ignoramus eos qui gymnasia, & labores subeunt imbecilles lassitudine confestim fieri? CLIN. Haec omnia nouimus. ATHEN. Atqui & istud, quod cuncti futurae utilitatis gratia ad haec ultro tendunt. CLIN. Praclare. ATHEN. Nonne eodem modo de caeteris rebus existimandum? CLIN. Eodem prorsus. ATHEN. Non aliter quoque de computatione uini cogitandum est, si datur hoc in istis recte considerari. CLIN. Sic certe. ATHEN. Si utilitatem aliquam habere perspicietur nihilo inferiorem quam quae in corporali exercitatione inest, bene quidem. principio tamen in hoc exercitationem corporis superat, quod haec dolorem habeat, illa non habeat. CLIN. Recte id quidem. Sed mirarer equidem, si quid tale in eo possemus percipere. ATHEN. Hoc ipsum iam explanare conandum. Quare mihi dicas. An duas timoris species inuicem pene contrarias possumus cogitare? CLIN. Quas dicis? ATHEN. Has inquam, Timemus profecto mala, cum futura expectamus. CLIN. Timemus. ATHEN. Metuimus quoque sapienter mere existimatione, cum formidamus ne dicendo aut faciendo aliquid minus honestum, mali

Nocentia d

uino

Temulentus etiam bis puer

malī uideamur. Quem quidem timorem nos, immo omnes, ut arbitror, pudorem appella-
 mus. CLIN. Cui dubium? ATH. Hos equidem timores duos dicebam, quorum alter cō-
 trarius quidem est doloribus cæterisq; timoribus, contrarius est & plurimis ingentibusq;
 uoluptatib. CLIN. Recte admodū. ATH. Nonne igitur, & legislator, & quiuis alius qui
 prodesse hominibus quoquomodo possit, hunc timorem maximo honore colat, uocetq;
 pudorem? confidentiam uero huius contrariam impudentiam nominet, ac maximū pri-
 uatim & publice malum hominibus arbitretur? CLIN. Recte dictum. ATH. Is utiq; ti-
 mor & in alijs multis ingentibusq; nos maxime seruat, & in bello, si unum uni compare-
 tur, hic certe maxime omnium uictoriam nobis salutemq; largitur. Duo enim sunt quæ
 uictoriam pariunt: aduersus hostes quidem audacia, aduersus amicos autem turpis infā-
 miæ timor. CLIN. Est ita. ATHEN. Intrepidum itaq; unumquenq; nostrum, & timi-
 dum fieri oportet. Quamobrem uero ita utrunq; oporteat, iam distinximus. CLIN. Om-
 nino. ATHEN. Atqui quoties intrepidum aliquem reddere uolumus, in multarum ter-
 rorem formidinum lege impulsus, talem efficiamus. CLIN. Ita uidetur. ATH. Quem
 uero, ut timeat quæ timenda sunt, inducere uolumus, eum profecto debemus rebus ad
 impudentiam declinantibus tentare, in pugna contra uoluptates domesticas, aut antea
 cæ uitæ institutum exercere, & ad uictoriam cohortari, atq; ita uincens uere fortem
 reddere. Qui uero nec periculum sui fecerit ullum, neq; in his certaminibus exercitatus
 fuerit, ne mediam quidem suarum uirium partem ad uirtutem habebit. Temperatus au-
 tem quomodo erit perfecte, nisi uoluptatibus atq; cupiditatibus plurimis ad impuden-
 tiam & iniuriam compellentibus fortiter repugnauerit, ac ratione opereq; & arte tam io-
 colis quàm serijs in rebus deulcerit? An temperans erit inquam qui nihil huiusmodi sit
 perpessus? CLIN. Haudquaquam uerisimile est. ATHEN. Sed dic oro, num aliquod ad
 inducendum timorem pharmacum deus quispiam hominibus dedit, ut quanto plux
 eo quis bibat, tanto ex qualibet potatione infeliciorem se fieri putet, cum omnia tam præ-
 sentia quàm futura sibi metuat, atq; ad omnem formidinem etiam si fortissimus omnium
 sit, tandem deueniat: cumq; dormierit, & à potione huiusmodi liberatus fuerit, rursus si-
 bi idem quotidie accidat? CLIN. Et quam ô amice huiusmodi potionem in hominum
 uita fuisse unquam dicemus? ATHEN. Nullam utiq;. Tamen si reperiretur hæc potio,
 esset ne ad fortitudinem conditori legum idonea, ut tale quid de ipsa dicere ad latorem le-
 gis possemus? Age primum dic legum conditor, siue Cretensibus, siue quibuscunq; a-
 lijs leges conscribis. Vtrum uelles de ciuib. tuis posse fortitudinis, & ignauitiæ periculum
 facere? CLIN. Velle se profecto quilibet responderet. ATHEN. Deinde utrum id tu-
 to, neq; magno imminente periculo, an contrâ? CLIN. Tuto scilicet atq; secure quilibet
 confitebitur. ATHEN. Num igitur potione hac uteris ita eos ad terrores compellens,
 & in ipsis perturbationibus arguens monitu tuo ac iussu, ut ciues tuos imperterritos fa-
 cias, alios honorans, alios autem uituperans, si tuis monitis non paruerint? Atq; eos qui
 strenue exercendo se gesserint impunes relinquant; at eos qui contrâ, poena afficias? An
 nullo modo uteris, quamuis nihil habeas quod in ea potione accuses? CLIN. Cur non
 utatur hospes? ATHEN. Exercitatio quidem ô amice præter consuetas miræ facilitatis
 est, qua uel unus uel pauci possunt aut quotcunq; uolueris exerceri. Ac siue quis solita-
 rio in loco solus ignominiam ob oculos ponens, quod priusquam profecerit uideri nolit,
 ita aduersus formidinem se exercent, potione hac sola præ multis rebus alijs præparata,
 probe aliquid profecto efficiet: seu quis confidens natura se & usu satis instructum, non
 formidet cum multis compotatoribus exercitari, uinūq; in poculo necessario exhaurien-
 do perdendoq; ostendere adeo præualens & exuperans, ut nulla in re magna per impu-
 dentiam erret, & propter uirtutem statu non moueatur, ac iuxta ultimam potionem ante
 ebrietatem discedat apprime cauens meri in omnes homines uolentiam. CLIN. Certe
 & hic ô hospes ita se gerens, moderatus euadet. ATHEN. Rursus ad conditorem legum
 ita dicamus. O legis conditor, neq; deus tale adhuc hominibus timoris dedit pharmacū,
 neq; ipsi excogitauimus. Ipsos nanq; ueneficos inter conuiuas nō numero. Confidere au-
 tem ualde, & intrepide præterquam oportet audere in quibuscunq;, utrū potio quadam
 an nulla est, quæ facit. CLIN. Vinum esse dicet. ATHEN. Porro contrâ id facit quàm ea
 potio de qua modo facta est mētio. Nam cum biberit quis, primo alacrior fit quàm prius
 erat

erat: deinde quo plus biberit, eo maiore & meliore spe est, & fortius de se sentit. Tandem quasi sapiens, ea homo confidentia, libertate, audaciaque repletur, ut intrepide & dicat, & faciat quicquid placet. CLIN. Arbitror equidem omnes id concessuros. MEG. Certe omnes. ATHEN. Recordemur itaque nunc duo quaedam esse que in nostris animis curanda superius diximus. Alterum ut maxime confidamus, alterum ut maxime formidemus.

CLIN. De pudore dicta hæc existimamus. ATHEN. Recte tenetis. Sed quoniam fortitudinem imperterritique animi habitum in timoribus addiscere oportet, considerandum nunquid contrarium addiscere in contrariis conueniat. CLIN. Consequens id est. ATHEN. In his igitur que perpeffi confidentes audacesque maxime fieri natura solemus, cogitandum uidetur ut quam minime impudentes & audaces simus, sed contra formidolosi ad dicendum, aut patiendum, aut agendum quicquam turpe. CLIN. Ita uidetur. ATHEN. Nonne hæc ita sunt, in quibus tales sumus, ira, amor, petulantia, inscitia, auaritia, secordia, & ad hæc illa, diuitia, forma, uires, & quecumque uoluptatis ebrietate quadam homines amentes faciunt? Ad horum omnium leue & innocuum periculum faciendum, inducendamque exercitationem, nullam habemus uoluptatem commodiorem ea que potione mores examinat, si modo prudens quaedam cautio adhibeatur. Videamus enim. Duri & agrestis animi, unde iniurie nullae pullulant, ubi experimentum capere tutius sit, in commercijs ne, que uel maxime ingenium declarare uidentur, an Dionysij spectaculis, aut uenerea in re animo succumbente, ut mores alicuius in periculum uel filiae uel filij, uel uxoris pudicitia exposita, probes? Equidem si infinita commemorares, nunquam inuenies in quo per locum, sine omni prorsus periculo spectare ingenia sic ut in uino licet. Qua de re neque Creteneses, neque alios hominum ullos dubituros unquam putamus, quin huiusmodi morum examinatio conueniens sit, ac præ cæteris facilis, tuta, breuis. CLIN. Verum id quidem. ATHEN. Hoc igitur utilissimum quiddam erit, naturas & habitus animorum arte illa cognoscere qua ista curanda sunt. Est autem hoc, ut arbitror, ciuilibus facultatis officium. An non. CLIN. Sic est omnino.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGUM secundum De legibus.

PLATO noster mirifica in genus hominum charitate, nihil in disputationibus suis intentatum relinquit, quod ad humanam salutem quauis ratione conducere uideatur. Atque dum id studiose contendit, mauult uel prolixum nimium, uel etiam curiosissimi crimen subire, quam negligentis. Ergo exquisitam in secundo etiam libro ætatis teneræ prosequitur disciplinam. Animaduertens enim pueros sermone ut bestias, quasi nihil pensi habere, sed et quocumque uoluptas trahit, prorumpere, et undecumque retrahit dolor, protinus aufugere, non iniuria prius quam male uel prosequendi, uel fugiendi procliuitas in habitum inoleat, aurigam pueritiæ equis imponit, uoluptatis uidelicet, et doloris habenas manu tenentem. Quem quidem aurigam nominat disciplinam, uirtutem scilicet que primo pueris aduenit, qua uoluptas, et amor, dolorque et odium per alienam rationem recte in animos influunt, antequam ratione proprie moueantur: ratione deinde presente, proprie insuper rationi consentiunt, propter superiorem bonorum morum consuetudinem. Hanc ipsam consensionem, uniuersam uult esse uirtutem. Ipsam uero decentem circa uoluptates et dolores assuetudinem, per quam ab initio usque ad extremum uite homines oderint que odisse oportet, et ament que amanda sunt, quam diu alterius regitur ratione, nominat disciplinam. Deinde uero, cum rationi proprie iam expergefacte consentit, nomine uirtutis appellat. Eiusmodi uero uite moralis fundamentum maxime esse momenti, uel Aristoteles ipse in Ethicis magnopere comprobatur. Cum uero inquieta sit puerorum natura, oblectamentorumque per omnia cupida, et idcirco seueram non suscipiat disciplinam, merito sub honesta musice illius comunissima uoluptate uirtutis uestigia preferente, iubet pueros educari: immo uero et seniores interdum, quibus ad laboriose uite solamen oblectamenta quedam honesta sunt adhibenda. Hanc utique ob causam inquit deos laboriosam uitam hominum miseratos, haud ab re in laborum remissionem solennia illis sacra festaque instituisse. Musas quinetiam, et Apollinem, et Bacchum ad hec celebranda duces adhibuisse, qui morum lasciuiam emendarent, et naturam auidam motionis per musicam motionum rationem moderarentur, honesteque delectarent. Hec autem uerba non solum musice usum laudant diuinitus commendatum atque concessum, uerum etiam allegorice docent hominem multis de causis brutis fore misericordem, nisi diuina prouidentia atque cognatione diuinum cultum religionemque susceperit. In qua quidem Musæ diuinam significant ueritatis inuentionem religionis à Deo concessam: Apollo autem inuentionis eius gratam expressionem atque uaticinium. Bacchus denique, tum mentis abstractionem, tum opera religiosorum hominum admiranda. Animaduerte

harmonicam rationem nobis precipue à diuina prouidētia esse tributam, per quam omnes inquiete naturæ motus qui suapte natura inconcinni forent, concinnaremus. Sed à Musis quidem habemus motionis animi consonantiam, ab Apolline præterea concertum in sermonis cantusq; motu, à Baccho deniq; festiuam in motu membrorum concinnitatem. Dum uero de hac per musicam disciplina, & ad pucros omnino, & ad seniores etiam pertinente diligentissime disputat, eadem quæ & in Republica posuit, repetit instituta, per quæ poetis, musicis, pictoribus, nunquam licentia concedatur quodcumq; uoluerint imitandi, sed honesta duntaxat & grauiam pro salute spectantium & audientium imitetur. Imitationis autem iudices esse uult peritos homines, atq; grauissimos, iubetq; ut per honestam imitationem quotidie frequentatam adolescentes assuefiant in ludis omnibus pariter atq; studijs semper rebus eisdem quibus & leges senioresq; gaudere atq; dolere. Quam quidem assuefactionem totum uirtutis fundamentum iudicat continere. Inter hæc nonnulla memoriæ commendato ad præcepta morum plurimum conducentia. Iniustus etiam si cuncta quæ inter homines habentur bona, possideat, est infelix: & quandiu ita uiuit, præstare ei dicendū est mori quam uiuere. Item quicumq; honestum, utile, iucundum, inuicem loquendo discreuerit, non est audiendus. Et quamuis honesta iustaq; uita possit interdum uideri laboriosa, nunquam tamen id pueris est dicendum, immo uero iustissimam uitam fore omnium iucundissimam. Quod tandem fore necessarium Plato asserit, quamuis forte ijs quibuscum disputat, aliter uideatur. Idq; tacere iubet. Veritas tamen pulchrum quiddam est, & stabile. Descendit post hæc ad uini usum, quem uult à iuuenibus ante annum ætatis decimum & octauum penitus ignorari. Alioquin ignem inquit, ad ignem tam in animam, quam in corpus infundi. Post hanc ætatem uinum moderate bibi permittit. Post quadragessimum uero annum in conuiujs inter deorum hymnos concedit uinum liberius bibere, quasi remedium aduersus duritiam senectutis, per quod reiuuescere uideamur, & mœstitiæ nos obliuio capiat, ipsaq; affectio animi, sicuti ferrum in igne, ex duritie in molliem deducta flexibilior fiat. Quo effici uult, ut seniores qui alioquin cantare nolent, facti bilariores in conuiujs ad iuniorum aures cantare uelint, atque unà eorum animis, ut ita dixerim, incantare. Qua quidem incantatione per melodiam grauiam concinentem iuniorum animi temperentur. In his legendis, notabis gratiam ipsam, in rebus quidem pulchritudinem, in cognitione uero uoluptatem cognominari. Notabis nullum animal præter hominem rhythmici & harmoniæ sensum habere. Atque rhythmū esse ordinem in tempore atque motu: Harmoniā uero esse ordinem in ipsa uocum per acutum & graue contemperantia. Quod sepe harmoniam dicimus, concertum latine proprie dicimus. Quod autem rhythmum, commode numerum dicere possumus, modo intelligas numerum in tempore atque motu. Notabis qua in re uini consistat utilitas, & qua cautione sit bibendum, presentibus uidelicet conuiuio conditoribus legum siue custodibus, sobrijs quidem & mores bibentium obseruantibus corrigentibusq; & tunc opportune quando per uinum molliores facti fuerint, reformantibus. Concludit deniq; si eiusmodi cautionibus ciues in conuiujs utantur uero, tanquam ad ea quæ dicta sunt utile concedendum: usum uero eius ad suam cuiusq; libidinem ciuibus suis procul arcendum. Quippe cum sacras Palladis artes, quæ ante omnia colendæ sunt, impudentissime pulset.

DIALOGVS SECVNDVS DE LEGIBVS VEL
de legum latione.

DEINCEPS autem de his cōsiderandū est, utrum id solum bonum habeāt, ut perspiciamus quomodo natura habeamus, an magna etiam utilitas multo studio digna in uini potatione, si recte fiat, insit. Quid igitur dicimus? Inest utiq; ut oratio hæc insinuare uideatur. Vbi autem, & quomodo, attente obsecro audiamus, ne ex ea re præpediamur. **CLIN.** Dic igitur. **ATHEN.** Repetere itaque memoria cupio quid rectā esse disciplinam dicamus. Huius enim, ut in præsentia conijcio, est in hoc officio quando recte institutum est, salus. **CLIN.** Magnū dicis. **ATHEN.** Primum profecto puerorū sensum esse dico uoluptatis atq; doloris: atq; hæc duo esse in quibus primum uirtus & uitium animo innaſcuntur. Sicuti autem prudentia, et uera opinio ac stabilis, uel in senectute affuerint, felix est, perfectus porro uir est, qui hæc & quæ in his sunt omnia possidet bona. Disciplinam appello uirtutem quæ primo pueris aduenit. Si uoluptas & amor dolorq; & odium recte in animos influant antequam ratione moueantur, & ratione deinde præſente, rationi consentiant propter superiorem bonorum morum consuetudinem, hæc ipsa consensio uniuersa quidem uirtus est. Ipsam uero decentem circa uoluptates & dolores assuetudinē, per quam ab initio usq; ad extremum uitæ homines oderint quæ odisse oportet, & ament quæ amanda sunt, si per seipsam seorsum ratione cōsideratam disciplinam uocaueris, recte ut ego arbitror, appellabis. **CLIN.** Etenim quæ antea Hospes & quæ nunc de disciplina disseruisti, probe dicta uidentur.

ATH. Bene igitur est. Huiusmodi uero uoluptatū atq; dolorum rectam institutionem, quæ

Primus sensus
puerorū est uoluptas
et dolor

quæ disciplina dicitur, trāsgrēdiuntur homines in uita, ac sæpe peruertunt. Dñi autem genus hominum laboribus natura pressum miserati, remissiones laborum ipsis statuerūt, solennia uidelicet festa uicissim in ipsorū deorum honorem instituta præbētes. Musas quinetiam & Apollinem Musarum ducem, & Bacchum concelebratores, deorumq; consilio emendatores morum inter solennia adhibuere. Considerandum igitur utrum hic sermo secundum naturā nobis ac uerus est, qui dicit: tenerioris ætatis omnes, ut uno uerbo com-
 plectar, nō posse nec corpore, nec uoce quiescere, sed moueri semper, & loqui uelle, alios exulcātes ac gestientes, & ueluti cum uoluptate saltantes ludentesq; alios uarijs uocibus conclamātes. Ac cætera quidem animalia ordinem ordinis' ue defectum, qui sanè ordo in motibus inspicitur, & rhythmus harmoniaq; uocatur, nequaquam aduertere. Nobis autem ab ijs dñs quos concelebratores datos esse nobis diximus, rhythmi & harmoniæ participem sensum esse tributum, eosq; mouere nos cum uoluptate, chorūq; nobis ducere cantibus & saltationibus nos inuicem copulantes: quem quidem chorū *ὁ χορὸς* id est lætitia nominauerint. Primo uero considerandum, num concedamus, disciplinam primam per Musas & Apollinem esse. An quomodo? CLIN. Ita prorsus. ATHEN. Disciplina igitur expers dicendus est, qui nunquam chorea usus est. Disciplina uero compos contrā, qui satis id fecit. CLIN. Sic ponimus. ATHEN. Chorea uero omnis tripudium simul est, & concentus. CLIN. Necessē est. ATHEN. Quisquis ergo bene disciplina instructus est, & saltare, & cantare bene potest. CLIN. Videtur. ATHEN. Sed uideamus quid est quod modo diximus. CLIN. Quid istud? ATHEN. Cum bene cantare, & bene saltare quemptam dicimus, utrum etiam bona cantare, & bona saltare, addendum sit, an non? CLIN. Addendum. ATHEN. Quid porrò? Siquis honesta, ut sunt, ita honesta esse arbitratur, & turpia similiter turpia, atq; ita his utitur, melius choream musicamq; tenebit quàm ille qui corpore atque uoce quod honestum putat, sufficienter exequi passim ualet, nec honestis tamē gaudet, nec odit turpia: an ille qui quamuis uoce corporeq; non potest, ut decet, assequi, uoluptate tamen & dolore assequitur, ut bonis quidem gaudeat, praua autem oderit? CLIN. Magnum uero disciplinae discrimen, ô hospes, narras. ATHEN. Si ergo cantus tripudijq; bonum nos tres non ignoramus, cognoscimus utiq; & qui disciplina recte potitus est, & qui contrā. Sin autem hoc ignoramus, neque si qua disciplinae conseruatio sit, & ubi sit, scire unquā poterimus. Nōne ita? CLIN. Ita prorsus. ATHEN. Deinceps igitur sicuti canes per uestigia decentem figuram, melodiam, cantum, & saltationem inuestigemus. Nam si ista nos fugiant, frustra de recta disciplina siue græca, siue barbara disputabimus. CLIN. Sic arbitror. ATHEN. Quam igitur figuram, & melodiam bonam uocare decet? Num fortis animi, & timidi similes figuræ uocesq; in eisdem æquisq; laboribus sunt? CLIN. Quomodo similes, quando neq; colores? ATHEN. Scite ô amice. sed in Musica & figuræ sunt, & concentus, quum circa rhythmum & harmoniam uersetur. Quare boni rhythmi harmoniaq; figuram & cantum licet dicere: boni autem coloris non possumus recte dicere, perinde imaginantes, ut magistri choreæ solent. Ignauis autem & fortis uiri figura quædam est & cantus: atq; hæc recte in uiris fortibus honesta, in ignauis turpia nominantur. Sed ne in his longior sim, omnes simpliciter uirtuti animi, uel corporis, aut uirtutis imagini adherentes figuræ atq; concentus, honesti: contrarij uero, turpes. CLIN. Recte tu quidem, atq; ista sic se habere in præsentia iudicamus. ATHEN. Præterea & hoc cogitandū, utrum omnes omnibus choreis similiter delectemur, an multum intersit. CLIN. Multum omnino. ATHEN. Quid igitur esse dicemus, quod in errorem nos impulit? Vtrum non eadem sunt honesta bonaq; nobis omnibus? An ipsa quidem eadem sunt, non tamen eadem esse uidentur? Neque uero dicere quisquā audebit, uitiosam choream uirtutis particeps meliorem esse. Neque fatebitur unquā aliquis se quidem figuris prauis lætari, alios autem contraria quadam iussa. Quanquam pleriq; prædicant rectam musicæ rationem in ui quadam consistere, quæ uoluptatem animis afferat. Quod neq; ferendum est, neq; dicendum omnino. nefas enim. Hæc autem potius erroris causa est. CLIN. Quænam? ATHEN. Quoniam in chorea uariorum morum, uariarumq; rerum uarijs in fortunis moribusq; gestarum imitationes fiunt, quibus illa quæ dicuntur, aut declarantur, aut sub specie saltationis exprimuntur, uel natura, uel consuetudine, uel utriusque probantur, atq; animo eorum conueniunt,

Omnes tenera
 etatis nō posse
 quiescere
 Qui rhythmus
 & harmonia

Que chorea

quos gaudere illis, laudareq; & honesta nuncupare necesse est. Quibus autē præter naturam uel morē uel cōsuetudinē aliquam accidunt, hi neq; gaudere ipsis possunt, neq; ea laudare, immo turpia appellare necesse. At uero quibus hæc natura recte cōtingūt, consuetudine autē contrā, uel consuetudine quidē recte, cōtrā uero natura, isti laudes uoluptatibus contrarias proferunt. Singula enim horum iucunda asserunt esse: sed & praua esse concedunt. Atq; idcirco coram alijs, quos mentis cōpotes putent, uerentur corpus eo pacto mouere: uerētur quoq; ea cantare, honestaq; & studio digna asserere. Ipsi uero secum ijs omnibus delectantur. CLIN. Verissima loqueris. ATH. Nunquid damnus aliquod infertur illi, qui prauis figuris aut cātibus delectatur: uel utilitas eis, qui uoluptates in contrarijs capiunt? CLIN. Verisimile id quidem. ATH. Vtrum uerisimile tantum, an etiam necessariū sit ita id se habere? sicuti cum quispiam cum hominibus improbis conflictatur, neq; mores eorum odit, sed delectatur his potius & indulget: & tamen ioci loco uituperat, quasi per somnum ipse in se eorum percipiens prauitatem. Tunc quippe necesse est ut similis efficiatur illis quibus gaudet, etiam si laudare uereatur. Qua quidem re quidnam maius aut bonū aut malum ex omni necessitate accedere nobis existimemus? CLIN. Nihil puto. ATH. Nunquid arbitramur ubi leges bene constitutæ sunt, aut & in posterū ita erunt, in disciplinis iocisq; musarū eam poetis fore licentiam, ut quicquid poetā delectet uel rhythmō, uel cantu, uel uerbo poetico, idem & docere ei liceat? & bene institutorū ciuium pueros adolefcētesq; in choreis quacuncq; contingit, uel ad uirtutē, uel ad uitium flectere? CLIN. Præter rationē id est. MEG. Certe. ATH. At istuc, ut breuiter dicam, ubiq; fere præterquam in Aegypto agere licet. CLIN. Quo autē pacto in Aegypto hanc legem sancitam esse dicis? ATH. Mirum hoc quidē auditu est. nam id olim, ut mihi uidetur, illi cognouerūt, oportere quod nunc nos diximus, in ciuitate iuuenes bonis figuris & bonis cantibus assuescere. Quæ uero & qualia sint huiusmodi, in sacris ab eis est institutum, ac præter illa neq; pictoribus, neq; alijs figurarū, uel quorumcuncq; artificiorū fabris noua ulla licebat inducere, neq; etiā excogitare alia præter patria, neq; hodie licet aut in his, aut in uniuersa musica. Itaq; si obserues, inuenies ibi quæ decem annorū milibus retro depicta, formata uel quomodocuncq; fuerūt, quasi non adeo uetusta sint, ut ita dicā, nec pulchriora, neq; turpiora his quæ hodie depingunt, sed eadē arte cōfecta. CLIN. Mirabile auditu est quod dicis. ATH. Imò ciuile nimitū maximeq; legum positioni conueniens. Inuenies ibi alia quædā leuia: sed hoc circa musicā uerum est, dignumq; animaduersione: quod uidelicet poterat de rebus huiusmodi certa stabiliq; lege caueri, & legumlatorē ausum fuisse cōcentus tales, qui natura rectitudinē exhiberent inducere. Quod quidē aut dei, aut diuini alicuius uiri opus est. Quemadmodū & ibi serunt antiquissimos illos apud istorū possit centus, Isis esse poemata. Quamobrē, ut dicebam, siquis quoquo modo istorū possit rectitudinē intelligere, ei audendū est hæc ad ordinē legemq; reducere. Nā noua semper circa uoluptatē & dolorē appetitus ipsius affectio, quæ quidē noua semper musica uti studet, haud magnā fortasse uim habet, ut eas choreas uetustatis incusatione corrumptis uerbis colligitur. ATH. Dicamus igitur cōfidenter: choream cū ludis & musica recte cohærere. Lætatur quotiens feliciter uiuere nos opinamur: quotiēsq; lætatur rursum feliciter uiuere ducimus. nōne ita? CLIN. Ita prorsus. ATH. Atq; dum lætatur, quiescere non ualemus. CLIN. Est ut dicis. ATH. Nōne igitur qui iuuenes inter nos sari putamus, dum illorū ludis & celebritate gaudemus, quandoquidē nos corporis leuitas destituit, cuius desiderio, certamina his ponimus, qui quā maxime queant ætatem illam iuuenilē in memoriam nobis reuocare. CLIN. Vera narras. ATH. An igitur frustra omnino illud a multis de id genus hominibus sacros ludos peragentibus dictum esse putamus, eum sapientissimū & uictoriæ compotem iudicandum esse maxime, qui nos lætari atq; gaudere quā maxime faciat? Nam postquam ludere in istis permittitur, conueniens esse uidetur, ut eum qui quā plurimos, & quā maxime ad gaudium prouocet, præcipue honoremus, & ut modo dicebam uictorē esse dicamus. Recte

Recte ne id ita dicitur: recte fieret si ita fieret? CLIN. Fortè. ATHEN. Sed ô beatè ne tam præcipitanter sententiã feramus, sed hoc ipsum in partes distinguẽtes hoc modo consideremus. Siquis certamen aliquando qualescunq; proponat, sed nec gymnicum, nec musicum, nec equestre adijciat, sed omnibus ciuibus cõgregatis, uoluptatis gratia, certamen duntaxat instituat, præmiãq; ei proponat, qui spectatores maxime delectet, optimeq; omnium id fecisse iudicetur, cum nullus delectandi modus expressus sit, quidnam ex præconio euenturum putamus? CLIN. Qua de re dicis? ATHEN. Par est ut alius sicut Homerus Rhapsodiam ostendat, alius Citharam, Tragœdiam alius, alius uero comœdiam. Neq; deerit qui miraculo ostendendo uictoriã se opinetur consecuturum. Quum tales & alij generis eiusdem certatores multi cõfluxerint, possumus ne dicere, quis rite uictor sit abiturus? CLIN. Absurdum quid rogas. Quis enim scite id respondere poterit, prius quã ipse istic præsens singulos certatores audierit? ATHEN. Vultis ne igitur ut ipse ad absurdum istud respondeam? CLIN. Quid nĩ? ATHEN. Si pueri admodum parui sententiã dicant, præstigiatores uicisse ceteros iudicabunt. An non? CLIN. Quid obstat? ATHEN. Pueri uero mascululi comœdum ceteris anteponent. Sed mulieres eruditæ atq; adolescentuli, & fermè multitudo tota, Tragœdiam fortasse laudabunt. CLIN. Fortassis ita contingeret. ATHEN. Seniores autem nos iucundissime Rhapsodum forsitan audiemus, qui Homericum aliquid, Iliada uel Odyseam, aut aliquid Hesiodicum bene cecinerit, uictoremq; omnium prædicabimus. Quis ergo iure uictor sit, nõne declarandum restat? CLIN. Sanè. ATHEN. Perpicuum quidem est, ut & mihi uideatur, & uos necessario conceditis, eum reuera esse uictorem qui uicisse à nostris æqualibus iudicabitur. Vfus enim rerum quem ab ætate habemus, omnium quidem ciuiliũ magnum quiddam ubiq; est & optimum. CLIN. Proculdubio. ATHE. Concedo igitur ipse hoc multis, uoluptate Musicam iudicandam, nõ tamen quorumuis hominum uoluptate, sed illam fermè Musam esse dico pulcherrimam, quæ optimos satisq; eruditos delectet, præcipue uero, quæ uirum uirtute & disciplina præstantem. Quapropter uirtute egere harum rerum iudices affirmamus. Nam & prudentiæ eos & fortitudinis oportet esse participes. Prudentiæ quidem, quia non debet uerus iudex quæ determinanda iudicio sunt, ab alio discere, & quasi stupefactus tam clamore multorum quã ignorantia sua ita ferre sententiam. Fortitudinis autem, quia nec etiam si per seipsum intelligit, debet propter ignauiam & formidinem ex eodem ore, quo iudicaturus deos inuocauit, ignauiè iniquum iudicium promulgare. Non enim ut discipulus, sed ut magister spectatorum, sicut par est, iudex sedet pro tribunali, ineptis spectantium uoluptatibus aduersaturus. Licebat præscia Græcãq; lege, quemadmodum nunc Sicula & Italica: quæ multitudini spectatorum rem permittens, & manibus sublatis uictorem declarans, deprauauit quidem poetas ipsos, qui ad iudicium uulgarium prauam uoluptatem componunt omnia, ita ut ipsi spectatores poetas, & seipsos erudiant. Corrupti & ipsius spectaculi uoluptates. Nam cum eos oporteat qui interfunt, meliora semper moribus suis audire, atq; ita meliorẽ consequi uoluptatem, nunc eis ex theatro contrarium accidit. Quid igitur hæc ita dicta sibi uolunt? Animaduertite num hoc sit quod uolunt. CLIN. Quidnam? ATHEN. Teriam aut quater ad idem reuoluta oratio mihi uideatur, disciplinam educationem esse puerorum, quæ ad eam uiuendi rationem perducit, quam lex rectam esse dicat, & uiri æquitate præstantes senioresq; usu rerum sicuti rectam uere comprobarunt. Vt igitur puerorum animus legem ita sequatur, ut non contrarijs, sed iisdem quibus lex & senior, doleat gaudeatq; prorsus legum conditor suadebit; & si opus fuerit, coget poeticum hominẽ honestis uerbis temperatorum, & fortium, & omnino bonorum hominũ gesta describere, tam figuras eorum rhythmis quã accentus harmonijs ut decet effingentem per eos cantus quas Odas uocamus, quæ reuera *ἠνώδαι*, id est, incantationes circa animos sunt, de industria ad id compositæ ut hominum animi dolendo gaudentq; legibus obsequantur. Quia uero teneriores animi serua studia non suscipiunt, ioci & cantus ista dicantur & fiant: idemq; in his efficitur, quod agere solent qui homines corpore ægrotantes curant. hi nanque alimenta conuenientiã quidem iucundis condimẽtis illiniunt, noxia uero amarum inficiunt: ut asciscere altera, altera reijcere consuescant. CL. An igitur in alijs ciuitatibus nunc hospes seruari hæc censet? Nam quantum ego scio, quæ tu præcipis, nusquã nisi apud nos et

Lacedæmonios fiunt. Noua enim semper & in saltationibus, & in alia musica excogitantur, non à legibus mutata, sed à uoluptatibus quibusdã uagis, quæ nullo pacto aut eadem sunt, aut eodem modo permanent: sed uariæ semper fiunt contra mores illos Aegyptiorum, quos narraſti. **A T H E N.** Probe ô Clinia. Si autẽ uiſus ſum tibi quæ modo dicis, quali ubiq; nunc fiant ſuprà dixiſſe, non mirarer ſi minus clare quæ ſentio, expoſuerim. Dixi euidẽ quæ in muſica fieri uellem, & ea tibi quali fiant dicere uiſus ſum. Vituperare enim rem inſanabilem, & errore longe prouectã, nullo modo iucundum, interdũ uero neceſſarium eſt. Verum poſtq; in his cõſentimus, nõne quæſo apud uos & apud iſtos hæc magis q̃ apud alios Græcos fieri aſſeris? **C L I N.** Cur nõ aſſeramus? **A T H E N.** Si & apud cæteros ſimiliter fierent, nõne melius quàm nunc agerentur? **C L I N.** Multo certe præſtantius, ſi ita diſpoſita eſſent, quemadmodũ apud iſtos & apud nos, & ut paulo ante tu præcepſiſti. **A T H E N.** Age uideamus nõquid hæc ſint quæ apud uos in omni diſciplina & muſica prædicantur. Poetas carminibus dicere cogitis, bonum uirum quia temperatus iuſtusq; ſit, ſelicem eſſe atq; beatum, ſiue magnus atq; robuſtus, ſiue paruus ac debilis, ſiue pauper ſit, ſeu diues. Iniuſtum autem hominem etiam ſi ditior ſit quàm Cinyras aut Midas, miſerum eſſe, & in mœrore uitam ducere. Itaq; poeta nobis ſi recte loquatur, inquiet. Nunquã ego de illo mentionem faciam, neq; uirum appellabo, qui non omnia quæ bona dicuntur, cum iuſtitia poſſideat atq; diſponat. Is igitur iuſtitia exornatus, comminus pugnare cum hoſtibus deleſctetur. Iniuſtus autem ſanguinolentam cædem uidere nõ audeat, neq; currendo Thracium queat Boream ſuperare, nec ei quicquam eorum quæ bona dicuntur, unquam affuerit. Quæ enim uulgo appellantur bona, non recte bona dicuntur. Aiunt nempe optimum eſſe ſanitatẽ, ei proximum bonum formam, uires tertium, quartum uero diuitias. Innumerabilia ferme cætera huiuſmodi bona narrantur. Nam & acute cernere atq; audire, alijsq; ſenſibus integre uti, bona uidentur, & ad hæc omnia poſſe tyrannica licentia facere quæcunq; cupias. Summamq; totius beatitudinis eſſe feruat, ſi cum iſtorũ omnium poſſeſſione immortalis ſtatim euadas. Ego autem ac uos unã conuenimus iuſtis ſanctisq; uiris optimam eſſe iuſtorum omnium poſſeſſionem, iniuſtis autem omnium peſſimam, à ſanitate initio ſumpto. Sanum nanq; eſſe, & uidere atq; audire, ac omnia facile ſentire, & omnino uiuere uel immortalem, peſſimum eſt, ſi cum horum omnium poſſeſſione ſemper uixeris expers iuſtitia cæterarumq; uirtutum. Minus autem malum, ſi quàm breuiſſimo tempore ſic affectus uitam finieris. Hæc utiq; & ipſi ueſtros hortabimini & cogetis poetas dicere, perq; his conſentaneos numeros & concentus adoleſcentiã erudire. Num ipſi hoc animaduertitis? Ego enim aſſero quæ uulgo mala dicuntur, iniuſtis bona eſſe, iuſtis autem mala. Quæ uero dicuntur bona, bonis quidem uere bona, malis autem mala. Conuenimus ne igitur adhuc, an non? **C L I N.** Partim quidem conſentire uidemur, partim minime. **A T H.** Fortẽ uobis non perſuadeo non eſſe beatũ illum, ſed miſerum qui iniuſtus & contumelioſus eſt, etiam ſi ſanitatẽ habeat, & diuitias perpetuamq; tyrannidẽ, inuicias præterea corporis uires, & animoſitatẽ, immortalitatẽq; poſſideat, nihilq; ex his perpetuatur quæ uulgo mala dicuntur. **C L.** Vera loqueris. **A T H.** Eſto, ſed quid dein de dicendum? Et ſi uiribus pollet, formoſusq; eſt & diues, cunctaq; per omnem uitam facit quæ concupiſcit, nõne uobis uidetur ſi iniuſtus contumelioſusq; ſit, ex hoc duntaxat neceſſario turpiter uiuere? An turpiter quidem conceditis? **C L.** Profuſus. **A T H.** Quid autem; nõne et male? **C L.** Haud ſimiliter iſtud. **A T H.** Iniucunde uero atq; incõmode non cõceditis ei? **C L.** Quo pacto hæc concedemus? **A T H.** Quomodo? Si deus quiſpiã ô amici conſenſum nobis (ut uidetur) animi tribuat: ut nũc quidem, inter nos diſſentimus. Mihi enim iſta magis neceſſaria uidentur eſſe ô amice Clinia, quàm Cretam eſſe inſulã: ac ſi Cretenſibus ipſe leges cõderem, tam poetas q̃ cæteros omnes ciues ſic loqui compellerem: ac poenã pe-nẽ omnium maximã intentarem, ſiquis ea in regione aſſereret eſſe aliquos quandoq; homines prauos qui iucunde utuant, uel alia eſſe utilia & cõducibilia, alia iuſtiora. Multaq; equidem contra ea quæ nunc à Cretenſibus & Lacedæmonijs dici uidentur, imò uero à cæteris quoq; hominibus, dicere ciuibus meis perſuaderem. Agite igitur per Iouem atq; Apollinem optimi uiri, ſi hos ipſos deos qui leges nobis dederunt, interrogemus: ſit ne iucundiſſima uita iuſtiſſima; an duæ quædam uitæ ſint, altera iucundiſſima, iuſtiſſima altera: nobisq; ita quærentibus ipſi duas eſſe respondeant: ab eis forſan iterum percontabimur, ſi recte

Que debet em-
tare poete

Iniuſto num ſi
cætera omnia
cõſent que bo-
na uocantur, in-
felix uel ideir-
co ſit, quia in-
iuſtus

si recte sciscitari uoluerimus, utros beatiore oporteat dicere, iustissime, an iucundissime, uiuentes: ac si iucundissime uiuentes responderint, turpis erit responsio. Vellem autem de patribus legumq; latoribus uiris potius q̄ de dijs tale aliquid esse dictum. Quare quæ petij, à patre legisq; latore me petijisse existimetis, responsumq; mihi esse, beatissimum esse illum, qui iucundissime uiuat. Ego autem ita deinde opponam. Ô pater nōne q̄ beatissime uolebas me uiuere? Certe. At nunquam cessabas iubere ut quàm iustissime uiuerē. Quisquis autem hæc unà concedit siue legum lator siue pater, & absurde loquitur, & sibijpsi non constat. Quòd si iustissimam uitam, beatissimam esse respondeat, quæret ut ar bitror, quicumq; id audiet, quidnam ea in uita bonum & pulchrum, tanquam uoluptate melius, lex ipsa laudat? Quid enim à uoluptate superatum iusto boni adesse potest? Dic obsecro an laus & gloria tam apud homines quàm apud deos bonum quidem est atq; honestum, iniucundum autē? Infamia uero contrà. Minime dicemus ô legislator. Sed iniuriam neq; inferre, neq; pati num iucundum quidem sit, bonū uero atq; honestum: cæterā autem iucunda quidem, turpia uero & mala. Quo pacto id? Ratio igitur, quæ neq; iucundum à iusto, neq; bonum separat ab honesto, probabilis est: & si non ad aliud, attamen ad hoc, ut sancte ac iuste quis uiuere uelit, multum cōducit. Quocirca legislatori turpissima, & admodū contraria oratio est, si hæc ita habere se neget. Nemo enim sponte id ager, cui non plus lætitiæ quàm doloris inest. Quod uero procul aspicitur, omnibus ut ita dicā uel ipsis pueris caliginosam affert uertiginem. Quare uertigine tenebrisq; ablati in contrarium legislator opinioniones ciuium ducet, & tum laudibus, tum consuetudine, tum rationibus quodāmodo ipsis persuadebit, tam iusta quàm iniusta esse obūbrata, atq; iniusta quidem contrā apparere q̄ iusta. Nempe iniusto ac prauo iucunda uideri, cui iusta uidentur iniucundissima. Iusto autem utraq; contrā omnino uideri. CLIN. Sic apparet. ATH. Reuera aut utram sententiā potiorē existimabimus? melioris ne an deterioris animi? CLIN. Melioris necessario. ATH. Necesse est igitur iniustā uitā non turpiorē solū ac peiorē iusta sanctaq; uita esse, uerū etiā iniucundiorē. CLIN. Ita certe ex hac ratione ô amice uidentur. ATH. Legis itaq; lator ex quo exigua sit prouētura utilitas, etiā si nō ita id se haberet ut modo diximus, non alienū tamen sua grauitate putaret ad iuuentutis utilitatē falso aliquid, si modo quid unq; aliud falso dicendum sit, dicere: maxime cum nullum mendaciffi hac falsitate utilius excogitare possit, quod uidelicet ita trahere audientes ualeat, ut nō uel sed sponte iustitiā uelint suscipere. CLIN. Pulchrū certē ô hospes & stabile quiddā est ueritas. Videtur aut plerūq; non facile persuadere. ATH. Esto. At enim Sidonij fabula illa, & si nihil uerisimilitudinis habuit, facile nihilominus persuasit, aliaq; permultę similitur. CLIN. Quænam? ATH. Quod à dentibus quondā satis armati milites nati sint. Magnū enim id legis latori exemplū est, posse animis iuuentū quodcunq; uelit persuadere. Quapropter nihil aliud scrutari debet, q̄ quibus rebus persuasionē acceptis maximū bonum conferat ciuitati: ad idq; omni incumbere studio, ut ciuitas uniuersa de his rebus unū atq; idem q̄ maxime ac semper in cantibus, fabulis, & omni sermone decantent. Equidem ita sentio. Si uero uos aliter, nulla inuidia sit contradicere. CLIN. Neuter nostrum posse unquam de his dubitare uideat. ATH. Prosequar igitur, asserēs choros omnes qui tres sunt, teneris adhuc & mollibus puerorum animis, & alia bona quæ diximus, & quæcunq; narrare possimus, quasi incāratione quadam insinuare oportere. Caput autem illud sit, quòd uidelicet si uitam eandem optimam & iucundissimā iudicari à dijs asseruimus, & uera loquemur, & magis illis quibus opus est, persuadebimus, q̄ si aliter diceremus. CLIN. Concedenda sunt quæ dicis. ATH. Primus itaq; puerilis musarum chorus hæc studiose toti ciuitati decantaturus ingrediatur. Secundus illorū chorus qui ad triginta usq; annos prouecti sunt, Pæana testem ueritatis dictorum inuocet, & iunioribus propitium suppliciter esse precetur. Tertius eorū sit chorus qui triginta annos inter & sexaginta ætatem agunt. His aut seniores, quia non amplius de eisdē moribus fabulas poterunt decantare, dimittendos diuino oraculo cēsemus. CLIN. Quosnā hospes tertios hos choros dicis? non enim clarē quid de his dicere uelis comprehendimus. ATH. Hi profectio sunt, quorum gratia pleraq; superius sunt inducta. CLIN. Nondum intelligimus. Quamobrem apertius dicito. ATHEN. Dictum est disputationis principio si recordamur, ita ardentem iuuenum omnium naturam esse, ut neq; corpore neq; uoce quiescere possit, sed sine

ordine semper clamat & saltet: atque ordinis utrorumque istorum nullum aliud animal præter solam hominis naturam sensum habere. Ordinis autem qui in motu conspicitur, nomen Rhythmus, id est numerus esse potest: sed eius qui in uoce, acuto & graui simul temperato, Harmonia, id est, concentus. Vtrunque uero simul, Chorea nominabatur. Deos quoque diximus nostri miseris choreæ concelebratores ac duces dedisse nobis Apollinē & Musas. Tertiumque si recordamur Dionysium numerauimus. CLIN. Cur non recordari debeamus? ATHEN. Atqui Apollinis & Musarum chori dicti iam sunt. Tertius autem qui reliquus est Dionysio necessario tribuetur. CLIN. Quo pacto? latius expone. Nam primo auditu ualde absurdus Dionysiacus seniorum chorus esse uidetur, si ultra trigessimum annum, & ad quinquagesimū iam prouecti & usque ad sexagesimū eo utantur. ATHEN. Vera loqueris. Sed ratione ad hæc opus esse arbitror, ut appareat quo pacto oportune id fieri possit. CLIN. Quid nunc? ATHEN. Nunquid superiora illa inter nos constant? CLIN. Quænam? ATHEN. Quod oporteat uiros omnes & pueros, liberos & seruos, mares & foeminas, & uniuersam ciuitatem toti ciuitati quotidie quæ diximus uarijs modis & carminibus decantare, ut ex innumerabili hymnorum uarietate, inexplebili quodammodo uoluptate concinentes afficiantur. CLIN. Nihil obstat quo minus concedatur ita fieri oportere. ATHEN. Sed quo optima hæc ciuitatis pars, cui propter ætatē atque prudentiā summa inest ad persuadendū auctoritas, optima canendo maximorum bonorum causa erit? An id stulte omitemus, in quo optimorum & utilissimorum cantuum uis inest præcipua? CLIN. Haud omnittere licet, ut modo apparet. ATHEN. Quomodo igitur decenter id fiet? Videte quæso an ita. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Vnusquisque senior circa cantus iam satietate affectus, his minime delectatur: & cum res postulat canere, quāto senior atque modestior est, tanto magis canere ueretur. An non ita? CLIN. Ita profus. ATHEN. Sed multo etiam magis in teatro corā multitudīne rectus cantare præ pudore non tolerabit. Præsertim si seniorum chori, quemadmodū qui de uictoria contendunt, & ij quidem quo clarior uox sit tenues atque ieiuni cantare cogantur. Sic enim nō sine molestia & pudore cantabunt, & ad ista tardiores accedent. CL. Necessaria narras. ATH. Quo igitur pacto paratos eos ad cantū reddemus? Principio lege sanciemus, ut pueri usque ad duodeuigesimum annū uini usum profus ignorent. Nempe eos monebimus nō oportere ignē igni in corpus atque animā suggerere, antequam uiri effectū subire labores incipiant. Furiosum namque habitū iuuentutis cauere oportet. Deinde uino moderate utantur usque ad annū ætatis trigessimum. Ab ebrietate uero & uini repletionē iuuenes omnino abstineant. Sed cum ad quadagesimū peruenerint, tunc in conuiujs liberius discumbentes, cum alios deos tum Dionysium ad sacra senū & ludos inuocent, qui hominibus uinū quasi remediū aduersus senectutis duritiā est largitus, ut reiuuenescere uideamur, & mœstitiā nos obliuio capiat, ipsaque affectio animi sicuti ferrū in igne ex duritie in mollitiē deducta flexibilior fiat. Primum quidem sic affectus quisque sumpta fiducia minus uerebitur inter aliquos ac suos, nō tamē multos & alienos canere, & unā quod iam sæpius repetiimus, incantare. CL. Et maxime quidē. ATH. Ad eos igitur inducendos ut cātibus interesse uelint, modus hic haud indecens erit. CL. Non certe. ATHEN. Qua autem uoce & qua musa hi uiri cantabunt? An ea uidelicet quæ ipsis conueniat? CL. Ea duntaxat. ATH. Quænam igitur diuinis uiris conueniens erit? Nonne ea qua chori decantant? CL. Nos quidem hospes & ij non possumus aliud canere quā quod in choro didicimus. In hoc enim cantu assueti sumus. ATHEN. Par est. Optimum enim cantū non didicistis. quasi enim castrensem Rempublicam habetis potius quā urbanam. propterea iuuenes profecto tanquam pullos gregatim pascentes habetis. Vnde nemo uestrum arripit suū & ad cohibendam eius ferocitatem cuiusdam quasi equorum magistro committit, qui erudiat ipsum leniter tractans & mansuefaciens, & cætera quæ educationi conueniunt peragens, ex quo non modo probus miles efficiatur, sed ciuitatum quoque & urbium idoneus gubernator: quem quidem principio diximus Tyrtæi militibus fore bellicosiorē, quarto uirtutis loco non primo semper & ubique priuatim & publice fortitudinis munera colentem. CLIN. Nescio quo modo rursus hospes legum latoribus nostris derogas. ATHEN. Non ex animo id facio bone uir, si quidē facio, sed pergamus quō ratio ducit, si uultis. Nam si musam habemus chororum & theatri communi musa præstantiorē, hanc illis exhibere conemur, quos diximus illam quidem

Pueris interdicitur uinum

Vinum remedium aduersus senectutis duritiā

quidem uereri, & aliam quærere meliorem. CLIN. Omnino. ATHEN. Omnibus igitur quæcunq; gratia quædam sequitur, inesse id oportet, ut uel ea ipsa gratia sola in his aliciat sitq; præcipuum, uel rectitudo, uel utilitas. Exemplo quod dico, exponam. Cibus ac potus & alimentum omne gratiam habet, quam uoluptatem dicimus: Rectitudinem uero & utilitatem, si confert ad sanitatem. CLIN. Prorsus. ATH. Sic & in discendo gratia inest quæ uoluptas nominatur. Rectitudo etiam atq; utilitas & bonus habitus atq; pulcher, quæ ab ipsa ueritate efficiuntur. CLIN. Ita est. ATH. Quid porro in artibus, quibus similia efficiuntur, nonne id ipsum inspicimus? Voluptas profecto ex illis quandoq; provenit, quam par est gratiam nominare. CLIN. Certe. ATH. Rectitudinem uero talium, ut in uniuersum dicam, æqualitas ipsa tanti talisq; efficit, potius quam uoluptas. CLIN. Præclare. ATH. Voluptate igitur sola id merito iudicabitur, quod neq; utilitatem, neq; ueritatem, neq; similitudinem, neq; rursus damnum efficit, sed solum causa gratiæ illius fit quæ concomitatur alia, quam uoluptatem recte possumus nominare, quando uidelicet nihil istorum ipsam sequitur. CLIN. Voluptatē dicis solam, quæ minime noceat? ATH. Nempe. & iocum ac ludum rursus eam ipsam appello, quando nec nocumēti neq; utilitatis aliquid affert æstimatione dignum. CLIN. Vera loqueris. ATH. Sequitur ex his quæ diximus, nullam imitationem uoluptate & opinione non uera iudicandam esse. similiter etiam æqualitatem nullam. Non enim quia huic uideatur, aut quoniam hic gaudeat, idcirco æquale, ipsum æquale est, aut commensurabile ipsum est commensurabile, sed nullo alio quam ueritate sola. CLIN. Sic est omnino. ATH. Atqui musicam omnem imitatricem, & similitudinem effectricem esse dicimus. CLIN. Cui dubium. ATH. Cum ergo quis sola uoluptate musicam asserit iudicari, minime audiendus est, minimeq; huiusmodi musica, si alicubi colitur, quærenda est, sed illa quæ per imitationem boni similitudinem possidet. CLIN. Vera hæc sunt. ATHEN. Qui ergo cantus speciem & musam quærunt optimam, non eam quæ iucunda, sed quæ recta est, quærere debent. Rectitudo enim imitationis in hoc consistit, ut dicebamus, si tantum & tale fiat quod imitatione exprimitur, quantum & quale in seipso est. CLIN. Cui dubium? ATHEN. Atqui illud de musica omnes concederent, omnia uidelicet poemata eius imitationem esse atq; assimilationem. Quod & poetæ omnes, & auditores, histrionesq; concederent. CLIN. Magnopere. ATHEN. Oportet igitur circa unum quodq; poema & figmentum, ut uidetur, quid sit quod effingitur cognoscere illū qui in ipso non sit erraturus. Nam qui nec nouit quid essentia ipsius uelit, nec cuius imago sit, nunquam rectitudinem eius & errorem intelliget. CLIN. Nunquam certe. ATHEN. Qui autem rectitudinem operis non intelligit, num bene an male factum sit, cognoscet? Obscurius equidem loquor. Fortè uero planius ita mihi dicetur. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Multæ ad aspectum pertinentes similitudines fiunt. CLIN. Certe. ATHEN. Siquis corporis depicti modum non teneat, cognoscet ne unquam utrum recte sit pictum? Vtputa utrum articulos corporis & singulas particulas habeat, & numerum, & qualitatem, & locationem singulorum prout decet ad singula, colores præterea atq; figuras; uel contrà utrum perturbate hæc omnia picta sint? An censes hæc aliquem cogniturum, qui animal quod pingitur minime nouerit? CLIN. Nullo modo. ATHEN. Sin autem cognoscat aliquis hominē esse id quod pictum, uel quoquo modo formatum est, suasq; partes omnes & figuras & colores ab arte accepisse, num idem necessario sicubi defectus aliquis pulchritudinis in eo sit, continuo agnoscat? CLIN. Omnes fermè hoc modo hospes quæ in animalibus pulchre se habent, cognosceremus. ATHEN. Recte loqueris. Nonne igitur in imagine omni siue per picturā, siue per musicā, siue quomodocunq; aliter fiat, tria hæc prudentem iudicem habere oportet? Primum ut cognoscat quid sit quod in imitationem cadit: secundum ut recte: tertium ut bene quælibet similitudo uerbis, concentibus, numeris effecta sit, nouerit? CLIN. Videtur. ATH. Ne pigeat igitur difficultatem quæ in musica est, exponere. Porro quoniam magis hæc quam aliæ similitudines, celebratur, maiore quam in cæteris opus est diligentia. Nam qui in hac aberrat, maxime læditur, cum sub eius suauitate malos imbibat mores. Difficile autem id cognitu est, quoniam poetæ nō ita ut Musæ artem poeticam tenent. Nunquam enim illæ tantum errare possent, ut in effingendis uirorum uerbis, colorem mulierum concentusq; redderent, uel in concentibus figurisq; liberorum, seruorum & illiberorum

*Que spectant
ad iudicē primum
dentem*

ralium numeros, uel in numeris figurisq; liberis, concentum uel sermonem numero con-
 trarium. Nunquam insuper ferarum uoces atq; hominum, pulsandorumq; instrumento-
 rum, & strepitus omnes quasi unum aliquid imitentur, in unum confundent. Humani
 uero poetæ huiusmodi multa perturbant & sine ratione commiscēt, risumq; hominibus
 commouent: quos Orpheus delectationis gratiā secutos ait. Omnia enim & confusa cen-
 nunt & ipsi quoq; distrahunt poetæ, numerum quidem atq; figuras à concentu seorsum,
 orationes nudas absq; concentu metricè componentes, atq; etiam concentus & nume-
 ros absq; uerbis, nudæ citharæ pulsationi & tibiæ sono accommodantes. Qua in re diffi-
 cillimum est cognoscere quid numerus & concentus qui sine uerbis sit sibi uelit, & cui
 imitationi similis sit earum quæ ratione sunt dignæ. Putare autem oportet multa ruditate
 esse refertum id omne quodcunq; siue uelocitatem seu tarditatem uocemq; ferarum pro-
 xime sequitur, ut aliter tibiæ, citharæq; utaris, quàm ad tripudium opus sit atq; cantū. Nu-
 do autem utroq; uti, abusus est præstigiatrici ostentationi perfimilis, & à Musis admo-
 dum alienus. Sed horum quidem hæc ratio est. Nos autem hæc non cōsideramus, quod
 triginta quinquagintaq; annos & ultra nati Musis nostris uti non debeant, sed uti quan-
 do debeāt uideamus. Ex istis autem oratio hæc nobis id significare uidetur, quod ad quin-
 quagesimum annum prouectos quibuscunq; canere opus est, melius cæteris chori Mu-
 sam tenere oporteat. Neesse nanq; est ut acute concentus & numeros sentiant atq; co-
 gnoscant. Quomodo enim aliter quispiam rectitudinem cantus cognoscet, cui uel con-
 ueniat uel non conueniat Doricum, & numerus quem illi poeta adiunxit, utrum recte
 iunxerit nec ne? CLIN. Nullo certe pacto. A THEN. Vulgus autem deridendus est,
 cum se putet quod boni concentus numeriq; compos est, & quod contrā, satis cognosce-
 re. Hi inquam qui ad numeros accinere & saltare iam olim coacti sunt, quod uero singu-
 la istorum ignorent, non istuc apud se ita reputant, quod quilibet cantus si omnia sibi cō-
 uenientia continet, recte se habet: si non continet, contrā. CLIN. Sic omnino necesse.
 A THEN. Quid porrò? Siquis rationē eius quid uel habeat non intelligit, nunquid quod
 diximus, quo pacto recte se habeat in aliquo unquam cognoscet? CLIN. Quo pacto id
 fieri posset? A THEN. Hoc itaq; nunc in his inuenisse uidemur, quod cantores eos se-
 niores, quos prius quidē nolentes ita prouocamus, ut libenter quodāmodo canant, usq;
 adeo hæc didicisse necesse est, ut eorum quilibet tam numerorum progressus & pondera,
 quàm sonos fidium harmonicis consequatur: ut concentus & numeros intelligētes illos
 eligere possint, quos tantis ac talibus decantari oporteat, atq; ita canentes & ipsi uolupta-
 tes innocuas confestim percipiant, & iuuenes ad probos mores de cantibus perducāt, &
 oblectamentis. Eatenus autem docti, exquisitiorem q̄ uulgus & poetæ sibi disciplinam ha-
 bebunt. Tertium quidem illud siue bona siue mala imitatio sit, nō est necesse ut poeta co-
 gnoscat, concentum uero numerumq; necesse. Isti autem omnia tria cognoscere debent,
 ut optimum & secundum eligere queant. Aliter autem nunq; sufficienter ueluti incita-
 tionibus quibusdam poterunt iuuentum animos ad uirtutem allicere. Enim uero quod ab
 initio uoluimus, ut uidelicet Dionysij echoro rectam opem sermo noster afferret, pro uiri-
 bus dictum est. Verum consideremus an hoc ita sit factum. Talis utiq; concentus homi-
 num necessario compositatione progrediente turbulentiore redditur. Quod & à principio
 supposuimus, in his quæ fiunt hodie, necessario fieri. CLIN. Necesse. A TH. Vbi certe u-
 nusquisq; seipso leuior factus extollitur et exultat, audaciāq; repletur, nec audit proximū,
 sed tam suūp̄sius quàm cæterorum omnium ducem se sufficientē existimat. CLIN. Absq;
 dubio. A TH. An non diximus, quotiens ista fiunt, bibentium animos, sicut in igne fer-
 rum, ita uino cor-
 poris sensū mol-
 liri
 rum, ita uino feruente molliores iunioresq; fieri, & idcirco facilius deducti, ueluti quan-
 do iuuenes erant: si quis & possit & sciat erudire eos ac fingere. Fictorem uero eundem
 esse qui & tunc probus legislator dicebatur. Cuius in legibus compositationi modus est
 præscribendus, ut possint hæc leges confidentem illum audacemq; & impudentiorem
 quàm deceat factum, qui ordinem uicissim silentio, sermone, compositatione, & musica ser-
 uare non uult, cohibere, atq; ita instruere, ut contrā in omnibus facere uelit quàm faciat,
 contra insurgentem ac turpem confidentiam admouentes timorem optimum cum iusti-
 tia, quem quidem timorem diuinum, pudorem & uerecundiam nominauimus. CLIN.
 Est ut ais. A THEN. Harum legum auctores atq; custodes à perturbatione & ebrie-
 tate re-

Sicut igne fer-
 rum, ita uino cor-
 poris sensū mol-
 liri

tate remotos esse oportet, uinolentorum duces. Sine quibus contra ebrietatem pugnare durius est, quam sine ducibus sobrijs cum hostibus dimicare. Siquis autem neque obtemperare uelit his, neque ducibus Dionysii ultra annos sexaginta natis, æquale uel etiã maius de decus ferat, quã qui ducibus Martis non pareat. CLIN. Recte. ATH. Nonne si talis ebrietas talisq; ludus adhiberetur, compotatores magnã inde utilitatem cõsecuti, & maiori quã prius inuicẽ beneuolentia iuncti, non autem sicuti nunc inimici discederent: cum legitime inuicem conuersati essent, & ducentibus sobrijs temulenti quoq; legibus obtemperassent. CLIN. Sic certe, si talis esset ebrietas qualem modo narrabas. ATH. Ne igitur Liberi patris munus simpliciter ita uituperemus, quasi malum sit, neque dignum ut in ciuitate recipiatur. Atqui plura etiã in hanc sententiã referri possent, quamuis maximũ illud bonum quod largitur Dionysius, efferre in multos uerear, quoniam homines cum audierint non recte accipiant, nec intelligant. CLIN. Quid istud? ATH. Rumor quidam & fama defluxit ad nos, hunc deum à nouerca Iunone mente olim deturbatũ fuisse: atq; idcirco ulciscendi gratia bacchantũ choream omnemq; insaniam induxisse, & uinum ad hoc ipsum tribuisse. Ego autem hæc illis permitto dicere, qui tutum talia de dijs dicere arbitrantur. Illud tamen scio, quod nullum animal cũ tanta ac tali nascitur intelligentia, quanta & qualis ei cum prouectũ fuerit, cõuenit. Hoc porro in tempore, quo prudentiã suam nondum possidet, furit omne, & sine ordine clamat, & fastu elatum lasciuiensq; salit. Recordemur autem quod musicæ & gymnasticæ hæc esse principia diximus. CLIN. Recordamur. ATH. Nonne etiã quod numeri & cõcentus sensus nobis solis sit, ex hoc principio constare diximus? Apollinẽ uero & Musas, & Dionysium duces ad hæc nobis esse tributos? CLIN. Vtiq;. ATH. Vinum uero, ut ferunt multi, ad ultionem hominibus datum est ut insaniant. Ut autem sermo habet noster, remedium, & medicina in contrariũ, ut animus quidem pudorem corpus autem sanitatem & uires adipiscatur. CLIN. Egrege hospes superiorem orationem commemorasti. ATH. Sed iam media pars eorum quæ ad choream pertinent, dicta est. Reliquam uero ut uideatur perficiemus: ne? an prætermitemus? CLIN. Quas nam dicis partes, & quomodo partiris utraq;? ATH. Tota quippe chorea uniuersã nobis dicta est disciplina. choreæ uero pars una in uoce est per numeros & concentus. CLIN. Ita est. ATH. Altera in corporis motu per numerum atq; figuram. Sed numerum quidem habet cum motu uocis cõmunem, figuram uero propriam. In prima autem illa parte cantus ipse uocis est motus. CLIN. Vera narras. ATH. Sed uocis quidem habitum, qui ad disciplinam uirtutis animi peruenit, nescio quo modo musicam nominauimus. CLIN. Recte admodum. ATH. Si autem corporis motus in ludo quem saltationem appellauimus, ad corporis usq; uirtutem attingit, artificiosam hanc ad id ipsius deductionem gymnasticam nominemus. CLIN. Rectissime. ATH. De musica quidem, quam mediã choreæ partem diximus, satis actum putauimus: atq; ita de ea sit dictum. Quare de reliqua iam dicamus, uel quid agendum? CLIN. Ouir optime, qui cum Cretensisibus & Lacedæmonijs differis, quando iam satis tractatũ de musica est, sed de gymnastica hæcenus minime, quid nam responsurũ tibi ad interrogationẽ huiusmodi utrumuis nostrum existimas? ATH. Affirmabo equidem te, cum hæc interrogaueris, aperte iam respondisse. Intelligo enim quod hæc tua interrogatio responsio quædam est, ut dixi, ac iussio simul ut transigantur quæ ad gymnasticam pertinent. CLIN. Optime intellexisti, & sic facias. ATH. Faciendũ est, neque em̃ difficile est quæ uobis utrisq; notissima sunt, transigere. Nempe huius artis utriq; multo magis quã illius periti estis. CLIN. Vera ferme dicis. ATH. Nonne huius quoq; ludii principiu est: quia unũquodq; animal natura saltare consueuit. Homo aut ut tetigimus, cum numeri sensum acceperit, saltationẽ peperit. Cãtus item numerũ excitat. Quæ ambo inuicẽ copulata choream, & ludũ pepererunt. CLIN. Ita est. ATH. Huius partem alterã iam peregimus, alterã deinceps aggrediemur. CLIN. Prorsus. ATH. Sermonem igitur de ebrietatis chorea primũ hac si placet sententia concludamus. CLIN. Quonam pacto? ATH. Si ciuitas aliqua tanquam re seria compotationibus & cum legum ordine utatur, exercitationis cuiusdam ad temperãtiam gratia, & alias uoluptates non fugiat, sed eadem ratione ut ipsas superet exercitetur, hoc utiq; pacto omnibus his utendum. Sin uero tanquam ludo utatur compotationibus ciuitas, & liceat cuiq; quãdo uelit & quibuscũ uelit combibere, & alia quæq; pro libidine exercere,

*Cur uinũ datũ
hominibus*

*Tota chorea
et choreæ part*

non essem huius sententiæ, quod deceat ciuitatē istam, aut hunc uirum ebrietati aliquando indulgere. Sed multo magis quàm Cretenſium Lacedæmoniorumq; uſum Carthaginenſium legem probarem, ut nunquam in caſtris quiſquam guſtare uinum audeat, ſed toto illo tempore aqua bibatur, & in ciuitate nunquam uini uſum ſeruo uel ſeruæ concederem: Sed nec magiſtratibus toto eo tempore quo magiſtratu funguntur. Gubernatores etiam atq; iudices munus ſuum ſubituros à uino penitus prohiberem. Deliberaturos quoque de rebus non omnino negligendis. Ac nulli penitus interdium uinum cōcederem, niſi exercitationis corporeæ morborumq; cauſa hoc potu opus fuerit, neq; etiam nocte uiro uel mulieri quando liberis operam dare uolunt. Plura etiam referri poſſent, in quibus homines legis rectæ mentisq; compotes uino abſtinerent. Quapropter ſecundū hanc rationem, nec multis ciuitati uineis opus eſſet. Atqui & reliqua agricultura, omnisq; uiuendi norma ordinem ſuum teneret, ac uini uſus ferme omnium moderatiſſimus & parciſſimus eſſet. Hic itaq; ſermoni de uino hospites, ſi uobis quoq; uidetur, colophon impoſitus ſit. CLIN. Probe dictum. Quare & nobis ita uidetur.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGO
gum tertium de Legibus.

QUEM AD MODVM medicus ſanitatē corporis, ita legum auctor ſpectat animi ſanitatē. Quoniam uero omnibus optabilius eſt ualeitudinem proſperam retinere ne pereat, quàm recipere percuntem, idcirco præcipuum utriuſq; tam ciuiliſ, quàm medici inſtitutum eſt, ſeruare ſiue corporis ſiue animi ſanitatē: ſequens uero utriuſq; conſiliū eſſe uidetur optimum, ſiue corpori, ſiue animo habitum, ſiquando amiſſus fuerit, reſtituere. Quamobrem & apud Platonem & apud ueritatem ſcriptores illi legum contemnendi cenſentur, qui ſubito qua cenſura ſcclera perpetrata ſunt puniendā, decernunt: Qua uero ratione homines ita oriantur, nutriantur, crudiantur, ut ſcclera perpetrare nolint, non prouident: Nemo igitur admiretur Platonem noſtrum firmiſſimæ ſanitatē animi ſtudioſum, tam in libris Legum quàm de Republica diu per multa que uidentur leuia, & ad educandos pueros adoleſcentesq; pertinent, accuratiuſ diuerſari. Sic enim decet diligentiſſimum animorum medicum facere, eoſq; ſtatim natos ita componere, ut uel quaſi unā cum firma ſanitate geniti uideantur, uel ſaltem etate adoleſcente, ſanitas animi pariter coaleſcat. Hinc itaq; præcedens illa libri Legum primi ſecundiq; diligentia in omni muſicæ ludiq; genere atq; conuiujs. Dum enim de auctoris legum officio diſputat, præcipuum eius, id eſt, circa pueros, & adoleſcentes ſtadium, ante omnia iudicat declarandū. Vbi meminiffe te uolo, quanta cautione ad potum uini iudicauerit accedendum, ut non liceat quotidie bibere, neque cuiilibet, neq; ad cuiuſq; libidinem, ſed in ſolennibus dumtaxat conuiujs, & tunc quidem uiris & moderate, raro uero merum, ſub arbitro tamen & iudice. Alioqui memineris & quantum probet, ut non liceat in caſtris militibus guſtare uinum, neq; in ciuitate ſeruis, neq; magiſtratibus, neq; gubernatoribus & iudicibus ipſo iudicij tempore, neq; uiris mox de rebus magnis deliberaturis, poſtremo neq; uiro uel mulieri ea hora qua liberis operam dare conſueuerunt. Hæc operæ præcium fuerit diligenter commemorari. Pergamus iam ad proprium libri tertij argumentū. Cum igitur lex ipſa ciuilitatis, id eſt diſciplinæ ciuiliſ forma ſit, ciuilitas autem forma ſit ciuilitatis, haud ab re de legibus tractaturus multa de ciuilitatis ciuilitatisq; initio diſputat. Ambigit autem utrum genus humanum fuerit ab ætæro nec ne, ſimiliterq; de mundo. Et quod alicubi tempus nominat inſinitum haudquaquam ſine principio proprie atq; ſine ſignificat, ſed noſtris potius computationibus inſinitum: ideoq; dicit ſæpe tempus inextimabile potius quàm imenſum. Atqui et in ſexto ſimiliter ambigens ſententiā ita diſiungit, Hominum generatio aut nunquam inceperit, aut inextimabili ante nos temporis lōgitudine cœpit. Inextimabile uero forſan dicit, ſiquis non ſolum annos ſolares, ſed etiam lunares, & dies & horas numerare contenderit. Satis autem Chriſtiano fuerit, philoſophum mundi æternitatem non affirmari. Sed quidnam de mille annorum millibus his Moſaici dicent? Forte Platonem Aegyptiorū more breuiuſculos annos cōputariſſe. At uero & de his, & de mundi illuſionibus opportuniuſ agitur in Timæo. Iam uero ad ipſam materiam legum, id eſt, ciuitatem ciuilitatemq; reuertamur. Quatuor ciuilitatis figure præcipue merantur. Prima quidem ſtatim poſt generis humani calamitatem in ſuperſtite quodam eius ſemine ſeruato, uel diſtiſſimorum montium beneficio, uel diuina potius prouidentia. Tunc enim probabile eſt filios nepotesq; patriſamilias imperio paruiffi. Quod quidem imperium ſola conſtat lege nature. Secunda figura inter familias plures iam inter ſe uel oppido, uel uallo quodā ſimili cōgregatas, cōgregatas inq; tum indigentia mutua, tum metu ſerari. Sed ab ipſo cœtus huius exordio uerſimile eſt tot gubernadi formas, quot & domicilia extiſſe, opinionib; inter ſe moribusq; longe diuerſas. Ob quam diuerſitatem mutuis ſubortis iniurijs coacti ſunt communes quosdam arbitros & iudices rectoresq; conſtituere. Vnde tertiā iam orta eſt ciuiliſ diſciplinæ figura, à præcedente uidelicet iniuſtitia du-

ctis ori

tens originem: Probabile uero est eiusmodi rectores urbis, cōmunes præscripsisse ciuitati leges, postquam honestissimas quasq; domiciliū leges considerauerunt, per easq; rei familiaris disciplinam ad disciplinā Reipublice transfererunt. Quarta deniq; figura est in quodam gentium regno: ubi plures inter se urbes in eandem uoluntatem communemq; legem ita conueniunt, quemadmodū in urbem unam familie plures. Prima quidem figura extra urbem est per leges singulas, natura, ratione, uoluntate consistens. Secunda uero iam in urbe, sed per singulas adhuc domiciliū, iustitiam colens. Quarta ex pluribus ciuitatibus per eandem uoluntatem legemq; similem congregatur. Inter hæc admonentur poete ad canenda diuina: Vbi dicitur poetarum genus diuinum esse, agiq; deo. Admonentur quoq; auctores legum, ut neq; arduas neq; uiolentas ferant leges, sed leues, quoad fieri potest atq; suauis. Præterea exemplo quodam historico, principale prosequitur disputationis huius consiliū, de præcipua condendarum legum & optima ratione. Quæ quidem hinc maxime sumit exordium, si autor in his ferendis uniuersam quidem ciuium uirtutem spectet, maxime uero maximam omnium atq; ducem. Nemo uero dubitat uirtutes alias à prudentia tanquam inferiora membra à capite duci. Hanc utiq; tam necessariam nobis esse quam nobilem ex eo confirmat, quod omnes communi uoto id optant in primis, ut humana omnia pro sui desiderio succedant atq; gerantur: cumq; cui ad uotum cuncta succedunt, beatissimum fore omnium arbitrantur. Plato uero contra infert, miserimum fore illum cuius cupiditates quoti die sequantur euentus, nisi tanta sit prudentia præditus, tantaq; per prudentiam animum moderatione regat, ut uera discernat bona, & quæ ratione secreuit neglectis alijs appetat. In his admonet non esse optandum uel orandum ut omnia cupiditatem nostram sequantur, immo ut cupiditas rationem. Tangit & congruam filij ad patrem, patris ad decum comparationem. Cupit certe & precatur sibi puer euenire quamplurima quasi bona, quæ pater inter rea ne accidant deprecatur tanquam mala. Similiter uana & noxia uota hominum celestis pater quotidie detestatur. Neq; refugium ad uitanda fallacia uota ullum nobis est, excepta prudentia. Huic ergo per ciuium animos propagandæ legis in primis incumbet publicæ studens felicitati. Tanta enim prudentiæ perfectio est, ut & optanda doceat exoptare atq; comparare, & comparatis ea potissimum uti ratione qua profunt. In his autem felicitas ciuitatis tota consistit. Quemadmodum uero ciuitatem seruat prudentia, ita destruit imprudentia, quam nominat ignorantiam, Non ignorantiam inquam uel literarum proprie uel artis cuiusdam uel externorum quorundam à nobis aliorum, sed ignorantiam boni, ut alibi sepe dicit atq; hic significat. Sed addit eam esse & priuatim & publice perniciosissimam ignorantiam, per quam quis nesciat ita suum animum temperare, ut rationis suæ tanquam reginæ legibus sensus quasi populus legitime educatus obediat: adeo ut non alia prosequatur & fugiat, nec alijs aliter uel gaudeat atq; doleat quam rationis instituta prescribant. Quicumq; ignorantia eiusmodi occæcatur, etiam si ingeniosissimi atq; literatissimi sint, ignorantes à Platone censentur. Qui uero temperati sunt, prudentes ab eo iudicantur atq; scientes, etiam si literas nesciant. Prohibet deinde magistratum illi tribui gubernandum qui propter incontinentiam gubernare se nesciat. Neq; confidit ciuitatem sub eo recte feliciterq; componi, in cuius animo ciuitas quædam est incomposita simul & misera. Quamuis autem septem numeret deinceps rationes quæ ad dignitatem imperandi conducere apud plurimos iudicantur, scilicet, Paternitas, Nobilitas, Dominatio, Potentia, Senectus, Prudentia, Sors, tamen unicam ipse præ cæteris eligit, id est prudentiam, dicens hanc esse propriam dignitatis imperatoris rationem, scilicet, ut prudentiores ubiq; imperent, imprudentiores obtemperent. Quemadmodum & oculorum officium est ducere, pedum uero ministerium pergere. Item sicut in qualibet arte præsertim nauigatoria & militari & medicina, eius quidē qui plus intelligit, est præcipere, eius uero qui minus ea in re cognoscit, est exequi: ita et in arte ciuili, partim uniuscuiusq; partim familie, partim ciuitatis gubernatrice, illi apprimè omnes parere debet, qui præ cæteris quid potissimum humane salutis cōducat intelligit. Lex ergo communem optans prudentiam, prouidebit ut præter puerilem eruditionem ad prudentiam conferentem, munus quoq; publicorum gradus pro ipsius prudentiæ gradibus ubiq; distribuatur. Ac ne imprudenter horum gubernacula committantur, sanciet ne mera & ingenij imperandi autoritas concedatur: sed omnes quidem subiciet legibus, reges autem cum senatu cōiunget, senatum cum consilio populari. Cauebit in primis ne unquam superba lasciuia cupiens plus posse quam leges, dissensionem pariat & ruinam. Studebit ut totum ciuitatis corpus quo ad fieri potest liberum sit, prudens & amicū. Liberum quidem, ut possit quilibet patriæ suæ consulere: prudens autem ut sciat: amicū rursus ut uelit. Meminerit tria hæc in ea ciuitate facilius conuenire, quæ inter unius ac populi potentiam obtinet medium, ut neq; unius se totam subdat imperatoris arbitrio uel potentiæ paucorum, neq; quemlibet absq; delectu recipiat consultorem: sed plurimū quidem optimatum consistet gubernatione, nonnihil quoq; habeat regij, nonnihil insuper popularis. Circumspectet mores fortunatissimorumq; uictu procedere. Quippe cum nemo ex huiusmodi uita uirtute præstans euadere possit, sed eger necessario fiat, fragilis, & inflatus, & cæcus. Mandabit propterea temperantiam ab omnibus maxime coli, sanciens eos potissimum honorari, qui temperatissimi omnium iudicio comprobentur. Neq; patietur fortitudinem ab ullo absq; temperantia possideri, quasi rem ciuitati ualde periculosam. Quin immo neq; multarum rerum peritiam absq; iustitia taps

quam grauius nocituram. Summatim uero in primo honoris gradu, dotes animi si cum temperantia mixta fuerint collocabit, his corporis subiciet bona, bonis corporis simul & animi externa seruire mādabit. Prohibebit quoque nimiam libertatem, uetabit & nimiam seruitutem. Nam nimia quidem seruitus amicitiam, id est & beneuolentiam populi erga principem, & charitatem erga patriam ē medio tollit, adeo tollit ut leui de causa uel princeps, uel patria pereat. Libertas uero nimia lasciuiam primo parit: deinde contemptum legum, post haec frequentes seditiones & extremam denique seruitutem. Nemo uero miretur Platonem & hic & sepe alibi ludos, siue potius studia musice magnifacere, quasi ad permutandos in utranque partem mores tam publice quam priuatim possint quamplurimum. Nam ea tempestate & familiare omnibus & palam frequentissimum erat huiusmodi studium: quod autem ab omnibus fit atque continue, non minorem serme in animum uim habet quam aer in corpus. Praeterea quae apud medicos paruū cautos habentur leuia, apud Platonem obseruantissimum humani generis medicum haud contemnenda censentur. Descendit post haec ad superiorum epilogum. In quo epilogo posset quispiam clausulam illam, Si uero quicquā & quae sequuntur, ita forsitan legere. An uero quicquam contulerimus nec ne? Quis redarguet? Cum inter nos omnia dicta fuerint. Sed ista tu uideris.

DIALOGVS TERTIVS DE LE GIBVS VEL DE LEGVM LATIONE.

*Initium ciu-
lis disciplinae*

AE C quidem ita se habeant. Ciuilis autem disciplinae initium quodnam fuisse dicemus? An non hinc facillime ipsum quis optimeque inspiciet? CLIN. Vndenam? ATHEN. Vnde ciuitatum quoque incrementum & ad uirtutē & ad uitium licet inspicere. CLIN. Vnde dicis? ATHEN. Reor equidem à longitudine infinitateque temporis, rerūque in eo mutationibus. CLIN. Quo pacto id ais? ATHEN. Age dic, si habes, ex quo urbes ciuilesque hominū institutiones coeperūt, quanta temporis praecesserit multitudo. CLIN. Nequaquam id facile. ATHEN. Infinitum utique hoc & impossibile cogitatu. CLIN. Sic est omnino. ATH. Nonne innumerā in hoc tempore cōditae sunt ciuitates, totidemque destructae, quae omni ciuili uitae conditione passim usae sint, factaeque modo maiores ē minoribus, modo minores ē maioribus: peiores quoque ex melioribus, & cōtrā, ex peioribus meliores? CLIN. Necessarium id quidem est. ATHEN. Huius igitur mutationis causam excogitemus, si possumus. Fortassis enim primam uitae ciuilis causam mutationemque nobis ostendet. CLIN. Probe loqueris. Quare & te oportet quid hac de re sentias diligenter exponere; & nos attente auscultare. ATHEN. Num igitur prisca sermones ueritatem aliquam habere uidentur. CLIN. Quinam? ATHEN. Multos uidelicet hominum interitus ex diluuijs morbis alijsque pestibus olim accidisse, ex quibus pauci homines superstites fuerint. CLIN. Valde id cuique uerisimile. ATHEN. Age iam de multis unum hoc exitium quod illuione factum est perspiciamus. CLIN. Quid in hoc cogitare nos iubes? ATHEN. Nempe eos qui cladem tunc euaserunt, montanos quosdam & pastores fuisse, in montium cacuminibus pauca semina ad propagandum genus hominum conseruata. CLIN. Patet. ATHEN. Atqui necesse est eos & aliarum artium fuisse expertes, & auaritia contentioneque studia inter ciues, caeteraque aduersus alios astutias ignorasse. CLIN. Consentaneum id quidem. ATHEN. Ponamus etiam campestres & maritimas urbes subito illo tempore perisse. CLIN. Ponamus. ATHEN. Instrumenta igitur omnia & quaecumque artium siue ad disciplinam ciuilem, siue ad facultatem aliam pertinentium, extabant inuenta, concidisse illis temporibus asseremus. Quomodo enim o uir optime si haec in sempiternum ita se ut modo habentia permansissent, nouum quicquam alicui esset inuentum? CLIN. Nempe quia innumerabilis quaedam multitudo annorum ignorabatur ab illis. Mille autem anni uel duomilia intercessere ex quo quicquam dicitur, partim Dædalo, partim Orpheo, partim Pala medi inuentum. Sicut quae ad musicā pertinent, Marsya & Olympo: quae ad lyram, Amphioni attribuuntur: aliaque alijs multa, ut ita dicam, heri & nudius tertius adinuenta. ATH. Videtne Clinia praetermissum abs te esse amicum, qui uere heri fuit? CLIN. An Epimeniden dicis? ATHEN. Hunc equidem. Longe enim hic nouarum rerum excogitatione omnibus apud uos excelluit, o amice. Quod sanè uerbis olim Hesiodus diuinauit, re autem

autem Epimenides ipse perfecit, ut uos asseritis. CLIN. Asserimus planè. ATHEN. Ex ea utique deuastatione magnam terribilemque humanis in rebus desolationem accidisse tunc arbitramur. Fertiliū agrorum magnitudinem desertam, cæterisque animalibus corruptis uix bouum caprarumque genus & illud quidem rarum relictum fuisse, quibus pascendis tunc homines uitam agebant. CLIN. Cui dubium? ATHEN. Ciuitatis uero & disciplinæ ciuiliſ & legum de quibus præsens à nobis sermo habetur, nunquid memoriã quidem ullam, ut ita loquar, fuisse putamus? CLIN. Nullam prorsus. ATHEN. An non ex illis ita dispositis nobis hæc omnia prouenerunt, ciuitates, disciplinæque ciuiles, artes, leges, & uirtutum atque uirtutis non parua copia? CLIN. Quo pacto id ais? ATHEN. Nunquid arbitramur o uir mirifice, eos homines cum multorum quæ inter ciues honesta habentur uel turpia, ignari essent, summos uel in uirtute, uel in uitio extitisse? CLIN. Probe dixisti, & quod uis intelligimus. ATHEN. Tempore igitur progrediente, ac genere hominū multiplicato, ad eum quem nunc uidemus habitum, prouecta omnia sunt. CLIN. Recte admodum. ATHEN. Neque tamen subito ut uerisimile est, sed paulatim longoque in tempore. CLIN. Valde sic decet. ATHEN. In campos enim ex cacuminibus montium recens formido descendere prohibebat. CLIN. Certe. ATH. Nonne & propter paucitatem illis temporibus mutuo inter se aspectu congratulabantur, præsertim cum neque terra, neque mari transitus ad alios facilis fuerit, omnibus ferme ad transitum instrumentis delictis unã cum artibus? Quapropter inuicem conuenire non poterant. Ferrum namque & æs & metalla omnia confusa perierant, ut inueniri & in lucem erui nõ possent: unde & lignorum fabri non erant. Nam & si aliquod instrumentū relictum quãdoque in montibus superfuisset, cito tamen contritum euanuit: nec alia fieri poterant, antequam ars metallica hominibus iterum inueniretur. CLIN. Quo enim pacto aliter fieri potuisset? ATHEN. Quot autem generationibus, postea id factum esse putamus? CLIN. Profecto multis. ATH. Igitur artes quæcunque ferro utuntur & ære cæterisque huiusmodi omnibus, eodem tempore, imò etiam maiore ignorantie tenebris oblitæ ignorabant. CLIN. Certum id est. ATH. Quinetiam neque seditio illo tempore, neque bellum erat. CLIN. Qua ratione? ATH. Primò quod propter desolationem ardenti se inuicem beneuolentia complectebantur. Deinde quod cibus bellum non concitabat: Pascuorum enim nulla erat inopia, nisi forte quibusdam paucis ab initio. Pascuis autem plurimū illis temporibus uitam agebant. Lactis item & carniū copia non deerat. Ac uenatio facile alimenta, nec illa quidem mala suppeditabat, uestitus præterea, stramentorum, habitaculorū, uasculorumque tam igneorum que non igneorum copiam habebant. Artes quippe fingendi atque texendi ferro non indigent, quibus hæc omnia dei nutu consequimur, ut si quando homines in talem calamitatem deciderint, propagare genus humanum possint. Hac de causa non ualde inopes erant, neque inopia compellebantur ad bella. Diuites etiam fieri minime poterant, quum neque aurum, neque argentū haberent. in quocunque uero hominum coetu, nec inopia, neque diuitie sunt, huic iustissimi mores aderunt. Neque enim ibi cõtumelia, neque iniuria locum habet. Aemulatio quoque & inuidia procul abest. His igitur de causis boni erant, ac maxime propter simplicitatem. Quæcunque enim audiebant honesta esse uel turpia, propter simplicitatem credentes esse uera, monitis obtemperabant. Nec ullus propter sapientie opinionem, ut modo fit, de mendacio suspicabatur, sed que de dijs & hominibus dicebantur uera putantes, quiete ad hæc uitam suam instituebant. Quamobrẽ tales erant omnino, quales paulo ante narrauimus. CLIN. Ego quidem & hic tibi in his consentimus. ATH. Diximus porro generationes multas ita uiuentes, tam illis qui ante diluuium fuerunt que hodiernis hominibus minorem peritiam habuisse, cum cæterarū artium, tum bellicarum quæ terra uel mari hodie exercentur: ludicrorum quoque & seditionum quæ in ciuitate & uerbis & operibus sedulo contendunt ad iniuriam alijs inferendam. Simpliciores autem fuisse & fortiores, ac simul modestiores, & in omnibus iustiores. Horum uero causam iam diximus. CLIN. Recte loqueris. ATHEN. Dicta igitur ita hæc nobis sint, & quæ sequuntur idcirco exponantur omnia, ut intelligamus cur illis opus legibus fuerit, & quis leges eis condiderit. CLIN. Probe dixisti. ATHEN. An igitur illi nec legum latoribus indigebant, neque dum illis temporibus id fieri cõsueuerat? Literas enim nondum habebant, illius temporis homines, sed consuetudinem & mores maiorum sequentes uiuebant. CLIN. Veri-

simile est. Sed ciuiliſ disciplinæ quis modus fuit? **A T H E N.** Hic. **C L I N.** Quis? **A T H E N.** Omnes mihi uidentur disciplinam uiuendi ciuilem illius temporis imperium appellare, quod etiam nunc multis in locis & apud Græcos, & apud Barbaros uiget, quod quidem in habitatione Cycloꝝ extitisse, ita testatur Homerus: Ad consulandum nunquam coeunt publice, nec exercenda iudicia: sed in altis montibus caua antra inhabitant, spre-
tisq; publicis priuatim quicq; uxoribus filiisq; dant iura. **C L I N.** Iucundus hic poeta uobis fuisse uidetur. Atqui & alia nonnulla ipsius uidimus, ualde illa quidem urbana, non mul-
ta tamen. Nos quippe Cretenſes alieno poemate parum utimur. **M E G.** Nos autem uti-
mur. Videturq; nobis poetas huiusmodi superasse, quamuis nō Laconicam, sed Ionicam
uitam potius ubiq; doceat. Bene autem uerbis hic tuis attestari uidetur, quum antiquita-
tem hominum per fabulas ad syluestrem uiuendi modum reduxerit. **A T H E N.** Attesta-
tur nimirum. Quapropter testimonio illius inducī credamus gubernationes huiusmodi
aliquando fieri. **M E G.** Recte. **A T H E N.** Nonne gubernationes hæ fiunt ex homini-
bus ipsis qui per habitationes singulas, singulaq; genera propter egestatem ex uastatio-
nibus faciã dispersi uiuunt? in quibus semper antiquior dominatur, ex eo quod prin-
cipium ex patre matreq; sumpserunt: quos quidem quasi aues secuti gregem unum con-
ficiunt, patris uoluntate pro lege utentes, & regno omnium iustissime gubernati. **M E G.**
Ira prorsus. **A T H E N.** Postea uero cōmuniter pluresq; cōfluentes maiores ciuitates con-
stituunt, atque ad agriculturas primum in montium radicibus conuerſi ex sepibus ambi-
tus quasi muros urbium ferarum causa condunt, unam domum amplam communemq;
condentes. **M E G.** Verisimile id quidem uidetur. **A T H E N.** Quid autem hoc? nonne e-
tiam uerisimile? **M E G.** Quidnam? **A T H E N.** Cum habitationes hæ maiores è minori-
bus primisq; sunt factæ, adesse paruorum singulas, quarum unaquaq; adducat seniore
principem propriosq; mores, ex eo quod seorsum uixerint, & idcirco alios ab alijs parens-
tibus educatoribusq; mores susceperint, quibus assuefacti sunt singuli ad deos colendos,
seç ipsos curandos, modestiores quidem à modestis, à fortioribus fortiores, & in cæteris
omnibus prout singuli filios aut nepotes erudierūt, quorum ritus quasi leges proprias ad
maioꝝ habitationem ferunt. **M E G.** Quid prohibet? **A T H E N.** Atqui necesse est leges
suas cuiq; in primis placere, aliorum uero leges loco secundo. **M E G. I L.** Ita est. **A T H E N.**
Sed uidemur iam in ipsa quasi legum incunabula & exordium inscī ingressi. **M E G.** Ut
que. **A T H E N.** Post hæc necesse est, ut qui conueniunt aliquos ex seipsis cōmuniter eli-
gant, qui omnium instituta nouerint, & quæ maxime ex his probauerint, ad communes
quosdam populi duces quasi reges deferant. Earum uero legum quæ cōprobata fuerint,
ipsi latores nominabuntur: constituentesq; optimatum gubernationem ex imperijs, aut
regnum aliquod, in hac ciuiliſ disciplinæ mutatione conueniunt. **M E G.** Ita certe conue-
nienti successione continget. **A T H E N.** Tertiam itaq; disciplinæ ciuiliſ figuram iam di-
camus, in qua species omnes & affectus rerum publicarum & ciuitatum reperiuntur.
M E G. Quænam ista est? **A T H E N.** Ea certe est, quam Homerus post secundam tertio
factam ita significauit. Dardaniã uero tunc terram ille ædificauit. Nondum enim sacra
Ilij mœnia erecta in campis stabant, multarum gentium ciuitas. Sed ad radices montis
Idæ fontifluæ habitabant. Profecto carmina hæc & superiora illa de Cycloꝝ diuini-
tus & secundum naturam ipsam cōscripta sunt. Diuinum enim poetarum genus est: dijs
agitur, & sacros concinit hymnos. Vnde uera passim cum mulis atq; gratijs tangere so-
lent. **M E G.** Summopere. **A T H E N.** Præstantē igitur fabulam prosequamur. Fortē enim
aliquid ex ea patebit ex ijs quæ uolumus. An non sic oportet? **M E G.** Sic prorsus. **A T H.**
Conditum igitur ex altioribus locis in magno pulchroq; campo Ilium accepimus, in col-
le quodam non alto, quō multi desuper ex Ida fluuij defluebant. **M E G.** Sic traditum est.
A T H E N. An non longo post diluuium tempore id factum putamus? **M E G.** Quis non
ita putarit? **A T H E N.** Magna igitur eos deuastationis illius cepisse uidetur obliuſo, quan-
do iuxta multos fluuios, & ab altioribus locis fluentes urbem condiderunt, seç ipsos col-
libus exiguis credidere. Vnde perspicuū est multis seculis eos post illuuiõis uastitatem
fuisse. Aliæ præterea multæ urbes, iam tunc longius propagato genere hominum cole-
bantur. **M E G.** Quid ni? **A T H E N.** Quæ scilicet & aduersus Iliõ militarunt. Atque per
mare forsan, quasi iam omnes eo intrepide uterentur. **M E G.** Apparet. **A T H E N.** Decen-
nio au-

no autem Achiui Troiam oppugnantes euerterunt. MEGIL. Plane. ATHEN. In eo igitur decennio quo Troia obsidebatur, multa mala domi obsidētib; Achiuis propter seditiones iuuenum acciderunt, qui nec honeste, nec iuste in sua redeuntes milites recepere, sed ita ut multi morte, multi exilio afficerentur. Qui rursus expulsi deducti sunt, Dori pro Achiuis mutato nomine appellati, propter Dorieum quendam à quo exules con- Vnde Dorigregati & restituti fuerūt. Atq; hæc omnia uos ô Lacedæmoni, hinc narratis. MEGIL. Proculdubio. ATHEN. Cum sermo nobis de legibus institutus esset, in disputationem de musica & ebrietate digressi sumus. Nunc tandem quasi diuinitus ad idem nobis oratio reuoluta est, nobisq; quodammodo ansas præbuit. Ad eam enim ciuilem disciplinam delapsa est, quam & Lacedæmone, & in Creta recte quasi fraternis legibus institutam asseritis. Tantū uero ex hac orationis digressionē lucrati sumus, ut dum per disciplinas ciuiles urbiumq; habitationes transueheremur, primam & secundam & tertiam ciuitatē perspexerimus, alteram ab altera in tractu quodam lōgissimo temporis, ut nostra fert opinio, dependentes. Nunc uero quæ hæc nobis ciuitas uenit, aut si uultis quartum hoc hominum genus, quod & quandoq; alicubi habitabit, & nunc iam habitat. Ex quibus omnib; si intelligere potuerimus, quid bene uel contrā in habitatione sit institutum, & quænam leges ipsorum conseruant ea quæ cōseruantur, & quæ corrupta corrumpunt, & qualis in institutionum ciuiliū commutatio beatam, ô Megille & Clinia, efficit ciuitatem, satis nobis factum putabimus. Hæc omnia inquam, rursus tanquā ab initio nobis tractanda sunt, nisi fortē aliquo pacto quæ dicta sunt, respuamus. MEGIL. Siquis nobis hospes deus polliceretur: si disputationem de latione legum rursus aggrediamur, neq; pauciora, neq; peiora his quæ dicta sunt, audituros esse: longum ipse hac de causa iter facerē, & breuis mihi hæc dies uideretur, quamuis ab æstiuāli solstitio ad hiemalia, dies modo uertatur. ATH. Consideranda igitur ista uidentur. MEGIL. Maxime. ATH. Illa deniq; tempora cogitatione cōplectamur, in quibus Lacedæmon, Argi, Messeneq; & eis coniuncta omnia maioribus uestris Megille subiecta fuerunt. Tunc enim illud ipsis, ut dici solet in fabula, placuit, ut tripartito exercitu diuiso, urbes tres habitarent, Argos, Messenam, Lacedæmonem. MEGIL. Sic factum. ATH. Et Argorum quidem rex Temenus factus est, Messenes uero Cresphontes, Lacedæmonis autē Eurysthene simul atq; Procles. MEGIL. Sic utiq;. ATH. Coniurarunt item omnes eum hostem futurum, qui cuiusquam ipsorum regnum deuastare aggrediretur. MEGIL. Plane. ATH. Dic uero per Iouem, nunquid regnum uel principatus quispiam deponantur, uel depositi quandoq; ab alijs sint, quam à seipsis? An paulo ante cum in hunc sermonem incidere, id ita esse putabamus, nunc autem obliti omnino sumus? MEGIL. Minime. ATH. Nōne idem magis nunc confirmabimus: ab historia enim rerum gestarum in quam incidimus, ad hoc affirmandum admo- nemur. Quare non circa uanum aliquid orationem reuoluemus, cum rem gestam ac ueram dicamus. Facta uero hæc sunt. Tria regna, & tres gubernatæ regno ciuitates legibus communiter de imperando parendoq; positis iurarunt inuicem: reges quidem ne genere ac tempore progrediente uiolentius regnarent: populi autem si reges iusurandum conseruarent, ne unquam regno deponerent, immo uero defenderent si quis unquam aggrediretur. Reges quoq; regibus & populis, atq; etiam populi populis & regibus, se ad mutuo propulsandas illatas iniurias iuramento obstrinxerunt. Nōne ita? MEGIL. Ita profusus. ATHEN. Quod autem in constituenda disciplina ciuili maxime est, id siue reges, siue alijs, leges tulerint, tribus illis ciuitatib; adfuit. MEGIL. Quid illud? ATHEN. Ut duæ simul contra unam insurgerent, quæ positas leges transgrediretur. MEGIL. Manifestum id quidem. ATHEN. Illud etiam legis latoribus multi præcipiunt, ut leges huiusmodi ferant, quales multitudo & populus libenter suscipiāt, perinde ac si quis gymnasiū magistris medicis ue præciperet, ut cum uoluptate corpora curent, eisq; iucunde medeātur. MEG. Sic omnino. ATHEN. Pulchre tamen sæpenumero habet, si quis parua cum molestia bonam habitudinē & sanitatem corporibus reddat. MEGIL. Quid nī? ATHEN. Hoc præterea ipsis aderat non paruum ad ferendarū legum facilitatem. MEG. Quidnam? ATH. Non erat illarum legum latoribus bonorum æqualitatem efficientibus maxima illa difficultas, quæ convenientibus in unam legem ciuitatibus multis solet accidere, si agrorum quarant possessionem turbare, & nouas tabulas introducere, quoniam uideant non satis

posse absq̄ his æqualitatem fieri. Nam aduersus eum qui mouere ex his aliquid tentat, omnes reclamant, ne moueat non mouēda. Agros quippe diuidenti, & nouas tabulas introducenti aperte omnes maledicunt, ut quisq̄ quò se uertat ignoret. Doris autē hæc difficultas turbatioq̄ non fuit. Nam agros abunde sine cōtrouersia possidebāt, debitaq̄ ipsa æris alieni iam olim conflatā & magna non erant. M E G. Vera narras. A T H. Quonam igitur optimi uiri ita male constitutio illa & legislatio ipsis abiuit? M E G. Quo id pacto? Quid ue culpas? A T H. Quòd ex tribus ciuitatum constitutionibus, duæ cito & disciplinam ciuilem & leges perdidērunt, & uestra ciuitas una relicta est. M E G. Haud facile est quod interrogas. A T H. Atqui opus est ut id modo considerantes, differentesq̄ de legibus senili quodam modestoq̄ loco, iter hoc quemadmodum à principio diximus sine molestia conficiamus. M E G. Proculdubio faciendum est ut dicis. A T H E N. An igitur pulchriorem de legibus cōsiderationem habere possumus, q̄ de his legibus quæ ciuitates huiusmodi exornarunt? aut etiam ciuitates ulla institutionesq̄ honestiores ac maiores his cogitare? M E G. Non facile quispiam his alias anteponat. A T H E N. Nemo autem ambiget quin illi ita coniuncti non Pelopōnesum tantum, uerumetiam uniuersam Græciam, si Barbarus quispiam iniuriam intentaret, defendere posse crediderint, Troianorū exemplo excitus, qui Assyriorum potētia freti, quæ à Nino traxit originem, bellum contra se ipsos concitarunt. Erat enim adhuc principatus illius non contemnenda potentia. Quare quæadmodum nunc regem nos magnum formidamus, ita gentium illarum conspirantium in unum potentiam tunc omnes expauescebant. Magnam uero his inuidiam secunda Troiæ euersio cōflauit. Assyriorum enim principatus particula quædam, Troiæ potentia fuit. Aduersus igitur eam potentiam in tres diuisus ciuitates exercitus à fratribus, Herculis filijs tunc regnantibus optime atq̄ ornatissime habere uidebatur, & multo melius instructus, q̄ ille ipse qui Troiam obsedit. Primū enim Heraclidas principes excellentiores q̄ Pelopidas habere se arbitrabantur: deinde hunc exercitū illi qui Troiam petijt, uirtute præstare. Hos enim uicisse, illos ab istis fuisse superatos, à Doris Achiuos. Nonne sic illos cogitasse, eaq̄ de causa sic se præparasse credimus? M E G. Omnino. A T H E N. Verisimile igitur illos firmam quoq̄ cōstitutionem hanc suam fore putasse, longumq̄ tempus duraturam, præsertim quia multa pericula & labores unā subierūt, & à fratribus regibus gubernabantur. Necnon multis usi fuerant uatibus, tum alijs, tum Apolline Delphico. M E G. Verisimile admodum. A T H E N. Hæc uero quæ maxima fore existimabātur, breui tunc ut uidetur euanuerunt, præter paruā, ut modo diximus, partem, quæ uestram habitat regionem. Hæc nunquā ad hunc usq̄ diem bello contra duas partes suscepto quieuit. Nam si facta tunc cōstitutio concors mansisset, inuicta profecto bello fuisset. M E G. Quid nī? A T H E N. Quomodo igitur & qua ratione dissoluta est? Nonne consideratione dignum apparet, quæ nam fortuna tantam ac talem constitutionem euertit? M E G. Nunquam profecto aliud considerans quispiam uel leges uel respublicas alias intelligere poterit, quibus pulchræ magnæq̄ res seruentur, uel contra perdantur, si ista neglexerit. A T H. Feliciter ergo in hanc tam accommodam considerationē incidisse uidemur. M E G. Sum mopere. A T H E N. Nunquid ergo noster nos error omnes latet, & in præsentia maxime, dum putamus singularem quandam perspexisse rem, & quam mirabiles euentus sequentur, si quis bene illa uti modo debito non ignorabit? Nos autem modo neq̄ recte forsan, neq̄ secundum naturam de hoc ipso sentimus: Et alijs omnes in omnibus errant, quibus de similiter cogitant. M E G. Quid ais? Et qua de re istud maxime dicis? A T H E N. Ipse me, ô bone uir, nunc certe risi. Cum enim illum exercitum de quo modo sermo habitus est, considerassem, egregius profecto atq̄ mirandus mihi uisus est, & præclara quædam facinora Græcis designaturus, si quis tunc ipso bene usus fuisset. M E G. An non prudenter & tu cuncta dixisti, & nos probe laudauimus? A T H E N. Fortasse. puto tamen omnes qui magnum aliquid & ingenti potentia præditum uiderint, statim sic affici, ut opinētur, si sciret qui ipsum possidet tanta re taliq̄ uti, multis præclarisq̄ inde rebus gestis felicem fore. M E G. Nonne & hoc rectum? uel quomodo dicis? A T H E N. Considera iam quot sum respiciens, qui sic laudat singula recte dicat. Ac primū de quo dicebamus. quo pacto si recte sciissent exercitum ordinare qui tunc præfuerūt, feliciter usi occasione fuissent: nonne si tutiorem illo tempore cōstituisent, semper seruassent, ita ut & ipsi liberi essent,

& alios

& alios quos uellent, subiugarent; atq; omnino & ipsi & eorum posteri tam apud Græcos, quam apud Barbaros, quicquid cuperent, consequerentur: An non omnia huius gratia cupiebant? MEG. Imò etiã ualde. A THEN. Quicumq; igitur cum diuitias ingentes perspexerit, aut honores generis excellentes, aut aliquid eiusmodi, eadem ipsa dixerit, ad hoc respiciens dicet, quasi per hoc ipsi futura sint omnia quæ desiderat, uel plurima atq; potissima. MEG. Ita uidetur. A THEN. Vna certe omnium hominũ communis quædam cupiditas est, quam præsens sermo significauit. MEG. Quænam? A THEN. Vt secundum animi sui desiderium omnia, uel saltem humana gerantur. MEG. Cui dubium? A THEN. Quando omnes semper hoc uolumus, & in pueritia & adulta ætate & senio, sedulo id proculdubio habere precamur. MEG. Vtiq;. A TH. Amicis etiam hæc precamur, quæ ipsi quoq; sibi precarẽtur. MEG. Et hoc. A THEN. Amicus autem filius patri, cum puer sit, uiro. MEG. Profecio. A THEN. Atqui eorum quæ puer contingere sibi precatur, multa pater ne accidant, deprecatur. MEG. An id fieri dicis, quando iuuenis est & amens filius qui precatur? A THEN. Immo etiam quando pater siue senex siue admodum iuuenis, cum ne honestorum neq; iustorum quicquam cognoscat sic affectus ut Theseus erga infelicem Hippolytum, impensius imprecatur, filius autem cognoscit, putas ne tunc filium cum patre eadem oraturum? MEG. Intellego quod dicis. Dicere enim mihi uideris, non esse precandum conandumq; ut uoluntatem nostram cuncta sequantur, sed ut prudentiam nostram uoluntas. Idq; tam ciuitati quam singulis, precibus petendum, studendumq; ut mentem habeant. A THEN. Idq; prorsus inquam. Quinetiam quod ciuili uir legum lator ad hæc semper respiciens leges ferre debet, & ipse recordatus sum, & uos nũc recordari uolo. Nempe uos in disputationis principio dicebatis, probum legum latorẽ ad bellum omnia referre debere. Ego autem dicebam, ad unam solummodo uirtutem, cum tamen sint quatuor, id respicere: respiciendumq; non ad unam tantum, sed omnes: maxime uero ad primam, quæ & cæterarum omnium dux est. hæc uero prudentia est, & intellectus, & opinio, unã cum amore & cupiditate ista sequente. Eodem iam oratio nostra reuertitur. Et ego qui tunc ea dicebam, eadem nunc etiam dico, siue ioco uultis, siue serio. Assero equidem non esse tutum, uoto uti, & uoto potiri, si mentem non habeas, sed contraria eorum euenire quæ petis, fatius esse. Si serio dicta hæc existimare uultis, existimate. Spero enim nunc uobis persuadere quod paulo ante proposuimus: perditionis regum, totiusq; constitutionis illius dissoluendæ causam non timiditatem fuisse, nec rei militaris ignorantiam seu principum siue subditorum, sed uniuersam reliquam prauitatem, & præsertim circa humanarum rerum maximam ignorantiam. Quod hæc tunc ita contigerint, & nunc sicubi fiant, aut futura quandoq; sint, non aliter eueniant, si uultis conabor, ut ratio deinceps ostendet, adinuenire, uobisq; tanquã amicis, pro uiribus explanare. CLIN. Verbis te hospes laudare molestum, re autem ualde laudabimus, ultro quæ dicas audiendo, qua in re liberalis uerusq; laudator uel maxime perspicuus sit. A THEN. Optime tu quidem Clinia. Quare quod ais efficiamus. CLIN. Erit ita, si deus uoluerit. Tu modo dic. A THEN. Censemus ergo, per sequentem disputationis huius uiam deinceps progredientes, maxima tunc ignorantia potentiam illam fuisse perditam, similesq; rerum euentus & nunc eadẽ ex causa proficisci. Quapropter si hoc ita se habet, legislator conari debet prudentiam quoad fieri potest ciuibus dare, ignorantiam quã maxime auferre. CLIN. Manifestum id quidem. A THEN. Quænam igitur maxima inscitia iure dicetur? Considerate si mihi assentimini. Ego enim hanc cenleo. CLIN. Quam? A THEN. Quando aliquis quod honestum sibi aut bonum uidetur, non amet, sed oderit: quod autem malum atq; iniustum, id diligat atq; amplectatur: hanc uoluptatis dolorisq; dissensionem aduersus eam quæ rationem sequitur opinionem, extremam esse inscitiam assero. quam etiam maximam dico, quia in multitudine animi est. Quod enim in eo doloribus uoluptatibusq; mancipatum est, quasi plebs ciuitatis est atq; multitudo. Quando igitur scitiam, uel opinionem, uel rationem quæ natura dominatur, animus aduersatur, hoc ego ignorantiam appello: & ciuitatis quidem, quando principibus legibusq; multitudo non pareat: & unius etiam uiri, quando licet bonæ in animo rationes sint, nihilo tamen magis secundum ipsas agitur, sed contra omnia peraguntur. Has equidem ignorantias perniciosissimas esse assero ciuitatis, cuiuslibetq; ciuis, nõ autem opificum ignorantias, si modo quod

*Non precandũ
ut uoluntate no-
stram cuncta se-
quantur, sed ut
prudentiã no-
strã uolunta-*

*Quæ maxima
inscitia ciuium*

dico hospites intelligitis. CLIN. Et intelligimus ô amice hæc, & cōcedimus. ATH. Hoc itaq; ratum habeatur, quod ciuibus qui hoc modo ignorant, nihil ad principatum perti-
Prouerbiū nens committendum sit: immo uero ut ignorantes, improbandi, etiã si acutissimi & diler-
 tissimi sint, & quæ ad ornamentum & acumen ingenij spectant, cuncta cōplexi. Qui ue-
 ro contrà affecti sunt, sapientes habendi etiam si neq; literas, ut dicitur, nouerint, neq; na-
 tare sciant. Magistratus quoq; istis quasi prudentibus committendi. Quomodo enim ô
 amici uel minima prudentiæ species sine consensu consistere poterit? CLIN. Nullo mo-
 do. ATHEN. At uero pulcherrimus maximusq; consensuum omnium, maxima iure sa-
 pientia esse dicitur. Cuius quidem particeps sit necesse est qui secundum rationem uiue-
 re debet. Quisquis autem expers est, & suæ domus euersor, & ciuitatis nūquam seruator,
 sed contrà omnino ad hæc semper ignarus esse uidebitur. Hæc igitur, ut paulo ante dixi-
 mus, ita se habeant. CLIN. Ita prorsus. ATH. Imperantes uero & parêtes nonne in ciui-
 tatibus esse debent? CLIN. Vtiq;. AT. Esto. rationes autē pro dignitate imperādī paren-
 dicq;, tam in ciuitatibus seu magnis seu paruis, q̄ priuatim in domibus similiter quales &
 quot sunt? Nonne prima dignitatis recta ratio erit, ut pater ac mater, & simpliciter geni-
 tores ubiq; natis imperent? CLIN. Maxime. ATH. Secunda, ut ignobilibus generosi?
*Septem digni-
tates imperādī* Tertia, ut iunioribus seniores? CLIN. Et hoc. ATH. Quarta, ut domini seruis? CLIN.
 Proculdubio. ATH. Quinta, ut potētiores dominētur, imbecilliores seruiāt? CLIN. Prin-
 cipatū modo dixisti admodum necessariū. ATHEN. Imò uero qui plurimus, & secundū
 naturam, ut Thebanus Pindarus ait, in omnibus animalibus reperitur. Maxima uero di-
 gnitas sexto collocanda est, qua ignorantes quidem sequi iubentur, prudentes autē ducere
 atq; dominari. Quod ego quidem imperium ô sapientissime Pindare, non præter natu-
 ram, sed secundū naturā legis & sponte susceptū, non uiolenter fieri affirmarem. CLIN.
 Probe dictum. ATH. Septimū principatum ad sortem aliquā producamus, eum dei gra-
 tia & felicitate quadam obtingere asserentes: & iustissimum esse ducamus, ut is quē fors
 delegerit imperet: ille uero quem repulerit, pareat. CLIN. Vera narras. ATHEN. Dice-
 mus ergo ioco quodam ad aliquem eorū qui facile ferendarum legum munus aggredimur.
 An uides ô legum lator, quot circa imperantes dignitates expēdendæ? & quomodo
 inter se oppositæ sint? Profectio nunc fontem aliquem seditionum inuenimus, a quo tibi
 est cauendum. Primum nobiscum diligenter considera, quidnā & quomodo præter hæc
 male agentes isti apud Argos Messenamq; reges seipsos simul & Græcorū potētiam quæ
 tunc mira erat, euerterunt. Nonne quia rectissime dictum ab Hesiodo ignorarunt, Di-
 midium nonnunquam plus esse q̄ totum? Quando uidelicet totum comprehendere no-
 xium est, dimidium uero moderate se habet, tunc sane moderatum immoderato plus es-
 se censuit, utpote deteriore melius. CLIN. Rectissime. ATHEN. Vtrū regibus hoc per-
 niciosum esse prius, q̄ plebi credamus? CLIN. Probabile est regum maxime hunc mor-
 bum esse, qui superbe propter delicias uiuunt. ATHEN. Perspicuum igitur hoc primum
 reges eos habuisse, quod plus quàm leges contenderent posse uoluerunt, nec in eo con-
 corditer permanserunt, quod uerbis & iureiurando laudauerant. Verum dissensio, ut uo-
 bis uidetur, quæ cum maxima ignorantia sit, sapiētia tamen apparet, ea omnia propter er-
 rorem & ruditatē acerbam, euertit. CLIN. Videtur. ATHEN. Quid igitur hoc de mor-
 bo timentem legis latorem oportuit cauisse? An per deos neq; sapientiæ laudem habet
 nunc huius agnitio, neq; difficile dictum? Siquis autem id tunc præuidisset, certe is nobis sa-
 pientior extitisset. MEG. Quid illud dicis? ATHEN. Licet nunc Megille quod olim a uo-
 bis factum sit animaduertere, atq; inde rem ipsam cognoscere, faciliusq; ita quod tunc fie-
 ri potuit, dicere. MEG. Dic planius. ATHEN. Ita certe apertissimum fiet. MEG. Quo-
 nam pacto? ATHEN. Siquis minoribus potentiam maiorem neglecta mediocritate,
 nauibus uela, cibum corporibus, animis principatum committet, omnia peruertentur.
 Nam supra modum elata lasciuiunt: & alia quidem in morbos incidunt, alia in iniuriam
 elatoris lasciuiæ filiam. Quid itaq; dicimus? Nonne hoc: quod nullum prorsus ingenium
 humanum sit, quod si & iuuenile, & nemini subiectum existat, ita ferre potentiam maxi-
 mam possit, ut ne, mente amentia morbo maximo referta, in proximorum etiam amico-
 rum inuidiam incurrat: quod cum accidit, animum statim perdit & omnē eius uim ob-
 scurat. Hoc autem cauere mediocritatis ipsius obseruatione, excellentium legū latorum
 opus

Quomodo in-
telligendū, Di-
midium plus esse
quàm totum

opus. Quod igitur tunc factum, facile modo perspectu est, hoc esse uidetur. M E G. Quidnam? A T H E N. Deus quispiam ut arbitror uestri curam habuit, qui cum futura præsciret, geminam uobis ex unica regum generationem constituit, atque ita ad mediocritatem magis contraxit. Præterea natura quædam humana uiribus diuinis coniuncta tumentem uestrum perspiciens principatum, moderatas uires eorum qui in iudiciali foro uersantur, superbæ nobilitatis potentiæ iunxit, uiginti & octo senum sententiâ, in rebus maximis regum potentiæ adæquata. Ad hæc tertius seruator affuit, qui luxuriantem adhuc & frementem cõsiderans principatum, Ephorum censura proxime ad potentiâ sorte electam conductâ quasi frenum ipsi immisit. Hac igitur ratione regnum uestrum, ex quibus decebat compositum, & moderate constitutum, & ipsum quidem seruatum est, & salutis aliorum causa fuit. Quoniam Temeno & Cresphonte cæterisque qui leges eis condiderunt, quicumque fuerint, nec factio quidem ipsa Aristodemi seruata fuisset. Neque enim satis erant ferendarum legum periti. Quoniam si fuissent, nunquam iuuenilem animum accipio principatu unde tyrannis fieri poterat, iureiurando cohibitueros existimassent. Nunc autem deus ostendit, qualem oportebat oportetque potissimum cõstitui principatum. Quod quidem à nobis intelligi postquam factum est, ut dixi antea, nihil mirum. Non enim arduum est uidere, si exemplo cõmonearis. At si quis id tunc prospexisset, moderarique principatus & unum ex tribus perficere potuisset, magnificas omnes eorum cogitationes seruasset, nec Persica classis, nec alia ulla unquam contẽptis nobis ut nulla re dignis, in Græciam nauigasset. C L I N. Vera narras. A T H E N. Turpiter ergo illis repugnarunt ô Clinia. Turpiter autem dico, non quia qui tunc terramarique uicerunt minus quam deceret fortiter pugnando se gesserint: sed turpe illud inquam, quod una de tribus illis ciuitatibus pro Græcia decertauit: duæ autem ita deprauatæ fuerunt, ut altera Lacedæmonem quoque ne succurreret, prohiberet, non paruo ipsi bello illato: altera Argiuorum quamuis prima illis distributionis temporibus in Græcia esset, tamen ad depellendum Barbarum accersita, nec orâtes audire uoluit, neque defendit. Multa referre possem quæ ea tempestate in Græcia facta, ut turpia possunt accusari. Neque qui Græciam se defendisse dicunt, uere dicunt. Nisi enim Atheniensium Lacedæmoniorumque commune consilium atque potentia imminentem seruitutem propulisset, ferme iam omnia confusa essent, & Græca cum Græcis inuicem, cum Græcis item Barbara, Græcaque cum Barbaris. Quemadmodum Græca illa quæ nunc Persarum tyrannidi subiecta sunt, sine ordine ullo confusa sunt inuicem, ac male etiam dissipata. Hæc habemus ô Clinia & Megille, quæ tam priscis uiris ciuilibus legumque latoribus quam iunioribus opponamus, ut causas eorum rimantes, quid præter hæc aliud fuerit agendum inueniamus: quale est quod nunc exposuimus, quod uidelicet non oporteat magnos impermixtosque principatus constituere, illud semper memoria tenentes, quod ciuitatem & liberam semper & prudentem & sibi ipsi amicam esse oportet. Ad quæ respiciendum est illi qui leges laturus est. Ne miremini autem, si sæpe iam alia quædam proposuimus, ad quæ sit legum latori respiciendum, quæ quidem non eadem esse atque hæc appareant. Sed meminisse oportet, quando ad temperantiam, uel prudentiam, uel amicitiam respiciendum dicimus, non aliam atque aliam, sed eam nobis esse intentionem: ac si multis etiam alijs huiuscemodi uerbis utemur, ne turbemini. C L I N. Conabimur ita facere, uerba ordine repetentes. Sed nunc expone quod dicturus eras, quando amicitiam, libertatem, prudentiamque spectare legumlatorem debere dicebas. A T H E N. Audiatis modo. Duæ gubernationum ciuilium quasi matres quædam sunt, ex quibus si quis alius dixerit originem ducere, recte utique dicet. Quarum alteram principatum unius, alteram populi, appellare decet. Alterius quoque summum tenere Persarum genus, alterius nos putandum. Cæteræ uero formæ omnes hinc, ut dixi, uariæ componuntur. Necessè est autem harum utrarumque participem fore ciuitatem, si libertas in ea atque amicitia cum prudentia futura sit. Quod quidem oratio præcipere nobis uult, cum dicit, ciuitatem horum expertem bene gubernari nunquam posse. C L I N. Quo enim pacto? A T H E N. Cum igitur altera Monarchiam, unius scilicet principatum: altera libertatem dumtaxat magis quam oportuerit, complexa sit: neutra mediocritatem seruitutis libertatisque seruauit. Vestræ autem, Laconica dico & Cretica, magis. Sed Athenienses ac Persæ, quondam hoc fere pacto, nunc uero minus. Sed causas quoque dicemus

Oportere ciuitatem & liberam & prudentem et sibi amicam esse

Duæ matres ciuilium gubernationum

cemus, an non? CLIN. Omnino, si modo quod propositū est, absoluerē cupimus. ATH. Audiamus ergo, Persæ quidem quando Cyri tempore seruitutis libertatisq; mediocritatem magis habebant, primum ipsi liberi fuerunt, deinde multos alios subiecerunt. Nam cum principes ipsi libertatem subditis impartirent, & rem ad æqualitatem magis reducerent, milites ducibus magis erant amici, paratosq; se in periculis exhibebāt. Ac si quis inter eos prudentior erat, consilioq; ualebat, cum rex inuidus non esset, sed dicendi facultatem libere omnibus daret, honoraretq; consilij compotes, facultatem prudentiæ cōmunem in medium deducebat. Cuncta igitur tunc illis libertate, amicitia, mentisq; cōmunionē facilia reddidit. CLIN. Videntur hæc ut dicuntur, ita gesta fuisse. ATHEN. Quo pacto igitur Cambisæ tempore regnū id fere cecidit, & rursus Darij tempore restitutum est? Vultisne ut quasi diuinatione uſi dicamus? CLIN. Quid ni uelimus? Confert enim hoc ad illud quod tendimus. ATHEN. Ita igitur de Cyro uaticinor: in cæteris quidem ipsum & ducem bonum & ciuilem uitæ amicum fuisse, rectā uero disciplinam nullo pacto attigisse, nec ad rei familiaris administrationem animum unquam applicuisse. CLIN. Cur ita? ATHEN. A iuuenta per totam uitam militia occupatus, mulieribus filios tradidit educandos: quæ ipsos ut felices statim pueros atq; beatos nullius indigentes rei sic educabant, ut prohiberent ne quis eis utpote beatis aliqua in re aduersaretur, cogētes omnes quicquid ipsi dicerent aut facerent, laudare. Ita ipsos tales quosdam educauerūt. CLIN. Bellam certe educationem narrasse uideris. ATHEN. Fœmineā nempe, quam induxerūt regiæ mulieres nouis elata diuitijs, desertæq; à uiris bello & periculis occupatis. CLIN. Consentaneum id quidem. ATHEN. Pater uero ipsorū, ouium, hominum, multorumq; aliorum, quorū ad eos spectabat possessio, greges multos habebat: sed ignorauit quod filij quibus hæc relicturus erat, paternam ipsam Persicamq; artem non docebātur, cum Persæ pastores essent in regione aspera geniti, & ipsa ars Persica dura esset, sufficiensq; robustos eos pastores efficere, qui & custodias agere & uigilare possent, & militare si res postulare, Permisit autem ut mulieres & eunuchi Medorum ritu filios eius nutrent: quorum educatio ab ea quæ uulgo existimatur felicitas, corrupta est. Vnde tales euaserunt, quales fieri conueniebat eos, qui in summa rerum licentia nutriti fuissent. Cum igitur mortuo Cyro, rerum potiti sunt, utpote qui resoluti delicijs nutriti essent, primum alter æqualitatem nō ferens, alterum interfecit: deinde ipse ignorātia ebrietateq; furens principatū perdidit. Medi enim ac quidam Eunuchus tunc dictus ipsum quasi amentem contempserunt. CLIN. Sic fertur, atq; sic fermè cōtigisse uidetur. ATHEN. Atqui & hoc fertur, per Dariū septemq; illos uiros principatum in Persas iterum rediisse. CLIN. Plane. ATHEN. Inspiciamus igitur rationem sequentes. Darius nec regis erat filius, nec in delicijs enutritus. Is cum ad principatū peruenisset, septimusq; ipsum accepisset, septē in partes ipsum partitus est, quorum hodie adhuc parua quædam somnia restant, censuitq; uiuendum esse sub legibus ad communem quandam conferentibus æqualitatem: atq; id ita sanxit, distributionemq; illam quam Cyrus Persis pollicitus fuerat, lege complexus est, amicitiam cōmunitatemq; Persis omnibus præbens, ac Persarum populum pecunijs & muneribus attrahens. Ita dilectus à militibus, non pauciores quàm Cyrus reliquerat, regiones ipse subiugauit. Post Dariū Xerxes, qui regijs est delicijs quidem educatus. Sed te nunc iure appello Dari, qui Cyri malo commonitus non fuisti, sed in eisdem Xerxem moribus educaſti, in quibus Cambisem Cyrus nutriuerat. Ipse igitur utpote eodem pacto educatus, similia quoque perpeſsus est. Ex illo tempore nullus unquam fermè Persarum rex magnus nisi nomine fuit. Neque fortunam fuisse causam arbitror, sed uitam malam, quam filij ualde diuitem tyrannorumque plurimum uiuunt. Nunquam enim puer & uir & senex ex huiusmodi uita uirtute præstans euadere poterit. Quæ quidem & legumlatori consideranda, & nobis in præsentia animaduertenda censemus. Atqui & uobis par est ò Lacedæmonij id tribuere, quod nec paupertati, nec diuitijs, nec regno, nec priuatis, excellentem magistratum ullum committitis, quem iam à principio uox dei alicuius committi non iusserit. Neque oportet enim in ciuitate excellentes cuiquam conferre honores, quia diuitijs præstet, aut quia uelox, aut formosus, aut robustus sit, si uirtute careat. Sed neq; si uirtutem etiam aliam habeat quandam, temperantiam uero non habeat. MEG. Quo pacto id hospes ais? ATHEN. Nonne fortitudo una quædam

dam pars uirtutis est? MEG. Est. ATH. Tu ipse igitur cum audieris, iudicato. Velles'ne uicinum aut domesticum quempiam habere, fortem quidem maxime, minime uero temperatum, quin etiam impudicum? MEG. Dii meliora. ATH. An uero artium quidē multarum peritum, & in his sapientem, sed iniustum? MEG. Nullo modo. ATH. At uero iustitia sine temperatā originē habere nullam potest. MEG. Quomodo enim aliter? ATH. Sed neq; etiam ille, qui modo sapiens à nobis dictus est, quod uoluptates atq; dolores recte rationi concordēs & obsequentes habeat. MEG. Non certe. ATH. Id præterea consideremus, ut quomodo inter ciues honores recte, uel nō recte distribuant, inspiciamus. Quidnam? ATHEN. Temperantia si ab omni alterius uirtutis genere in alicuius animo destituta sit, honoranda ne iure est, an contrā? MEG. Non habeo quid respondeā. ATH. Modeste, satisq; responsum est. Alterutro enim illorum concessio, incōcinne, ut arbitror, respondisses. MEG. Bene igitur factum est. ATHEN. Esto. Nempe accessio ipsa & honores & opprobria non responsum, sed silentio potius irrationabili digna erunt. MEG. Temperantiam dicere mihi uideris. ATHEN. Hanc ipsam dico. Quod igitur ex alijs nobis prodest plurimum, si cum additione maxime honoretur, rectissime honorabitur: & quod secundo loco prodest, secundo honorandum. Atq; ita secundum successionis rationem, si unumquodq; honores qui deinceps ordine sequuntur nanciscatur, recte utiq; nanciscetur. MEG. Est ita. ATHEN. Quid porrō: an hæc quoq; à legislatore distribuenda esse dicemus? MEG. Maxime. ATHEN. Vis'ne partitionem cunctorum in opera singula & minima quæq; illi relinquamus? Tripartitam uero diuisionem, quoniam & ipsi legum quodam modo studiosi sumus, teneamus, maxima & media & minima inuicem secernentes. MEG. Summopere. ATHEN. Oportere itaq; dicimus ciuitatem, quæ pro humanis uiribus salua felixq; futura sit, recte honores & opprobria distribuere. Recta autem distributio est, ut prima & maxime honoranda censeantur animi bona, si adiuncta illis temperantia sit. Secundo dignitatis gradu corporis bona ponantur. Tertio, externa possessio & pecuniæ. Hæc si quis legislator ciuitas uel transgreditur, uel pecuniam præ cæteris honorando, uel posterius aliquid honore prius collocando, neq; sancte, neq; ciuilitate faciet. Rata hæc nobis habenda: an quomodo? MEG. Prorsus quidem. ATHEN. Hæc latius dicere nos induxit Persicæ gubernationis consideratio. Inuenimus autem eos peiores adhuc factos esse. Causamq; esse dicimus, quia nimium populi libertate sublata, dominandiq; potestate magis quam oporteret adaucta, societatem in ciuitate & amicitiam sustulerunt. Quibus corruptis, principes quoq; non subditis ac populo, sed proprio imperio consulunt. Quinetiam sæpe exigui sui commodi gratia, funditus everti ciuitates, gētesq; amicas igne absumi non curant. Ita hostiliter & absq; misericordia oderunt, & odio similiter habentur. Ac si quando opus sit ut pro eis populi pugnent, nullum rursus commune in ipsis consensum inueniunt, ut uelint ex animo subire pericula, & pro principibus dimicare: sed cum innumeris pene hominibus dominantur, inutiles tamē omnes habent ad bellum, & tanquam hominum indigentes, alios mercede conducunt, per mercenarios extraneosq; milites saluos se fore putantes. Præterea & insanire coguntur: cum re ipsa prædicent nugas esse ea, quæ in ciuitate honesta esse & honoranda dicuntur, si ad argentum & aurum conferantur. MEG. Ita sit. ATHEN. Sed de rebus Persarum, quod propter nimiam dominationem seruitutemq; non recte modo se habeant, iam satis sit dictum. MEG. Omnino. ATHEN. Atticam deinceps gubernationem similiter percurrere decet, ut pateat quemadmodum libertas nulli subdita magistratui non paulo deterior est, quam illa quæ mediocritatem magistratuum dominatione consequitur. Nobis enim tempore quo Persæ Græciam, immo uniuersam penè Europam aggrediebantur, prisca quædā erat Respublica, & magistratus aliqui ex censu quadrifariā diuiso erant, pudorq; inerat, quasi dominus, cuius causa legibus subiecti uiuere uolebamus. Præterea magnitudo terrestrium maritimarumq; copiarum usque adeo nos exterruit, ut obseruantius nos legibus & magistratibus obsequi & obedire coegerit. Quibus de causis maior inter nos exorta est beneuolentia. Ferme namq; decennio ante quam bellum nauale in Salamina gestū sit, Datis ipse à Dario missus classem Persicam in Athenienses Eretriensesq; duxit. Cui mors à Dario nisi has gentes ditioni suæ subijceret, est indicta. Datis igitur ipse Eretrienses breui tēpore innumerabili militū copia penitus expugnauit, terribilisq; inde ru-

Attica democratia

mor ad urbem peruenit nostram, neminem Eretrienſium effugiſſe, ſed manibus inuicem milites iunctis, atq; ita uniuerſa regione Eretrienſiū circundata, omnes penitus comprehendiffiſſe. Hic rumor ſeu uerus ſiue non, cum ceteros Græcos, tum uel maxime Athenienſes perterruit. Quibus cum uniuerſam Græciam paſſim legationibus miſſis ad opem ferendam cohortarentur, nemo præter Lacedæmontos auxiliari uoluit. Et iſti quidem ſeu bello quod aduerſus Meſſenen gerebant impediti, ſiue alia quadam cauſa, non enim ſcimus, ſequenti poſt pugnam Marathonicam die opitulaturi uenerunt. Poſt hæc magna indies parare, multaq; minari rex dicebatur. Interea Darius naturæ conſeſſiſſe nunciatur, ac filius eius atrox iuuenis imperium accepiſſe, nec à coeptis paternis deſiſtere uelle. Cuius apparatus omnes in ſe conuertit Athenienſes propter Marathonicam ſtragem credebant. Porrò audientes defodi Athon, coniungi Helleſpontum, claſſis immenſam magnitudinem cumulari, nec mari, nec terra ſalutem ſibi fore putabant: præfertim quia in nullo præſidio confidebant: quippe qui memoria tenerent, neq; tunc cum primo illorū ingreſſu capti Eretrienſes fuerāt, quenquā ſibi opem ferre, & pro eorum ſalute ſubire periculum uoluiffiſſe. Idem igitur tunc terra ſibi euenturum putarunt. Mari uero nullam proſus ſalutem inueniebant, cum naues plus quàm mille adueherentur. Vnam uero ſalutem quamuis tenuem dubiamq; ſolummodo uidebant. Nam cum reſpicerent quæ antea geſta fuerunt, & quod deſperata ſalute, tamen uicerunt, hac ſpe euecti, in ſeipſis ac diſtantium inuenerunt ſibi refugium fore. Hæc igitur omnia eos maiori inter ſe beneuolentia copularunt, præſens inquam metus, & qui à legibus iam pridem inerat, quem ſeruietes legibus aſſecuti ſunt. Hunc ſæpe pudorem in ſuperioribus nominauimus: cui ſeruire omnes oportere diximus, quicumq; boni futuri ſunt: quo quiſquis afficitur, liber eſt & interitus. Ac niſi præſens ille metus pudori huic iunctus fuiſſet, nunquam ex huiuſmodi concuſſione illi prouocati & unā conuenientes, deorum templa, maiorum ſepulchra, patriam ipſam, ceterosq; familiares atq; amicos defendiſſent, ut feciſſe narrantur, ſed ſparſi alius aliò abiſſent. MEG. Probe hoſpes, ac ſicut te patriamq; decet, dixiſti. ATHEN. Vera hæc ſunt ô Megille. Nam quæ tunc geſta ſunt, ea par eſt tecum, qui parentū naturam ſeruas, referre. Sed & tu & Clinias attente conſiderate, ſi quæ ad legumlationem pertinent, dicimus. Neq; enim confabulandi gratia hæc enarro. Cuius autem gratia iſta dicam uidete. Vt ſcilicet intelligamus idem nobis ac Perſis quodammodo accidiſſe, dum illi quidem in omnem ſeruitutem plebem traherent, nos contra in meram libertatem. Quomodo uero & quid deinceps dicamus, habita iam uerba & commode dicta quodammodo demonſtrant. MEG. Probe loqueris. Sed conare quod modo dicebas apertius eloqui. ATHEN. Faciã. Non erat ô amici apud nos ex ueteribus legibus alicuius rei plebs domina, ſed ſponte quodammodo legibus ſeruebat. MEG. Quibus legibus? ATHEN. Illis inquam quæ de muſica poſitæ fuerunt, ut quo pacto libertas hæc nimia iam paulatim auſta ſit repetamus. Diſtincti enim nobis tunc per ſpecies & figuras erat muſica. Fuitq; una ſpecies cantus ad deos precibus placandos, quos hymnos uocabant. Huic altera cantus contraria ſpecies. Querulos hos cantus quis maxime appellaret. Alia ſpecies Pæon. Alia Dionyſii generatio, quam Dithyrambū arbitror appellatam. Erat & alia cantus ſpecies, quam leges citharædicas nominabant. His itaq; alijsq; quibusdam lege ſtatutis non licebat alio genere cantus pro alio abuti. Autoritas autem cognoscendi hæc iudicandiq; & damnandi ſi quis contra feciſſet, nec ſiſilo, nec ineptis clamoribus multitudinis ut modo tribuebatur: nec ruruſus laudandi licentia plaudenti ſtrepentiq; turbæ, ſed præſtantibus doctrina uiris erat conſeſſa: dabaturq; iſtis ad finem uſq; magno cum ſilentio audire. Adoleſcentes autem, pædagogi & plebs uniuerſa caſtigatone uirgæ admonebantur. Hæc cõita ordine fierent, multitudo ciuium libenter parebat, nec audebat tumultuoſe quicquam iudicare. Tempore deinde procedente autores quidem tranſgreſſionis à muſica alienæ, poetae ipſi fuerunt: qui ingenio quidem ualebant, ſed quod iuſtum atq; legitimum in muſica eſſet, non ſatis obſeruabant, debacchantes utiq; & uoluptati magis quàm oportuerit, indulgentes. Hi ſane & lugubria hymnis, & dithyrambis pæonas cõiunxerunt, Tibiarumq; ſonos & cantus, citharæ cantibus imitati ſunt, omnibus omnia commiſcentes. Qui & præter ſententiam ex inſcitia contra muſicam mentiti ſunt, aſſerentes eam quidem nullam rectam in ſe normam habere, ſed audientis uoluptate, ſiue probus ille uir ſi,

ſeu

seu contrà, rectissime iudicari. Cum igitur huiusmodi poemata cōponerent, & talia uulgo dicerent, iniquum adeo & audax aduersus musicam uulgius hominum reddiderūt, ut se planè posse sententiam de musica ferre crederet. Hinc spectacula frequenter exclamare coeperunt, cum silere antea consueuissent, quasi quid pulchrū in Musis, quid non, acute sentirent; atq; ita ex optimatū potestate, in prauam theatri potentiam res ipsa desiluit. Si enim popularis potentia solum liberorum hominum extitisset, nullum utiq; magnum incommodum fuisset. Nunc autem ex musica nobis incepit omnium ad omnia opinio sapientiae, prauaricatioq; secuta est & libertas. Intrepidi enim erant, quasi scientes. hęc licentia impudentiam peperit. Nempe si melioris opinio propter audaciam nō timetur, id ipsum penè pernicioſa est impudentia, quæ à libertate quadam temeraria proficiscitur.

MEG. Verissima loqueris. ATHEN. Hanc libertatem ea licentia sequitur, quæ facit, ne magistratibus subesse uelimus. Ex hac originē habet & illa, per quā patris matrisq; & seniorum seruitutem & præcepta contemnimus. Cumq; prope trāsgressionis huius extremum simus, legibus quoq; parere recusamus. In ipso autem extremo, iusiurandū, fidem, & omnino deos negligimus. Vnde ad priscam illam tyrannicamq; reuoluti naturam, eadem illa iterum patiemur, duraq; secula rursus degemus, nec malorum finem ullum reperiemus. Sed cur hęc nobis dicta sunt, repetendū mihi uidetur, ut oratio quasi equus retrahatur, ne si os effrenatū habeat, dicendi concita impetu, ab asino, ut prouerbio ferunt, excutiat. Interrogandum est igitur, cuius causa hęc dicta sunt. MEG. Est utiq;. ATH. Hęc ergo illorū gratia diximus. MEG. Quorum? ATH. Diximus. Nempe ad tria quædam esse latori legum respiciendum, ut ciuitas quæ legibus instituitur, libera sit, sibi ipsi amica, & mentem habeat. hęc dicta sunt, an non? MEG. Dicta prorsus. ATHEN. Propterea duas gubernationum species in medium adduximus, unam in qua arctissima seruitus, alteram in qua resoluta libertas. Considerauimusq; utra recte gubernaretur. Perperimus autem mediocritate alteri dominādi, alteri libertatis addita, feliciter nimium utraque se habuisse: infeliciter uero, cum seruitus in altera, in altera libertas ad extremum usque peruasit. MEG. Vera narras. ATHEN. Atqui huius quoq; ipsius gratia Dorici exercitus constitutionem considerauimus, & radices montium Dardani, habitationemq; maritimam, primos præterea illos qui à uastitate diluuij relicti fuerant. horumq; causa de musica, de ebrietate, deq; prioribus etiam habita nobis oratio est. Hęc enim omnia ob eam causam dicta sunt, ut intelligamus quomodo optime gubernari ciuitas possit, & quo pacto priuatim quisq; optime suam uitam disponat. Si uero quicquam opere precij fecimus, quænam nobis ipsis aduersus nos ô Megille & Clinia, redargutio erit? CLIN. Ego mihi hospes uidere quædam uideor. Peropportune superiora omnia nobis dicta uidentur. His enim ego quodammodo indigebam. Commodumq; ambo, tu dico & Megillus hic, me reperistis. Neq; celabo uos quod mihi accidit. Quasi enim augurio his sermonibus confirmatus sum. Maxima profecto Cretensium pars coloniam deducere quandam cogitat, ac Gnosii eius rei curam committit. Gnosiorum uero ciuitas mihi alijsq; nouem uiris id mandat curādum. Leges autem ponere iubet, & quæ nobis ex Cretensibus placeant, & quæ aliunde colligi possint. Edicitq; nobis ne peregrinas leges horreamus, modo probentur. Nunc igitur & mihi & uobis hanc gratiam præbeamus. Collectis undiq; legibus, oratione condamus ab initio ciuitatem. Sic enim & illud quod à nobis quæritur, diligentius considerabitur, & mihi forsitan disputatio hęc ad futuræ ciuitatis constitutionem conferet. ATHEN. Non bellum indicis ô Clinia. Quare nisi id Megillo incommodum, mea quidem pro uiribus tibi parata sunt. MEG. Probe dicis, ego quoq; paratus sum. CLIN. Optime ambo dixistis. Quare conandum est primum oratione ciuitatem condere.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGO
gum quartum de Legibus.

QVARTVS hic dialogus, quemadmodū & tres superiores, ac etiam pars quinti prima, in ipso conditoris legum consilio officioq; uersatur. Huius uero consilium circa ciuitatis materiam atque formam. Materiam inquam, situm, & compositionē, dispositionemq; urbis. Formam uero modum publice gubernationis & ordinem. At quoniam forma hæc formosa esse nunquam potest, nisi ciuium animi sint formosi, idcirco in formandis à tenera etate, perq; omnem uitam suorum ciuium

V u animis

animis legifer inuigilare iubetur. Materiam igitur ciuitatis paucis expedit uerbis, formam uero eius & animorum ipsorum formationem accuratissime tractat, utpote qui prae animorum dignitate exteriora omnia quamuis amplissima uideantur, nihili pendit. Profecto Plato noster si corporum esset medicus, in eligendo acre saluberrimo ad firmam ualidamq; corporis habitudinem cōferente incumberet diligentius. Sed qui in eligenda pro se Academia insalubri loco, non corpori, sed animo moribusq; consuluit, is nimirum in urbe condenda non admodum accuratus apparet: in formandis uero unā cum etate moribus, tanquam medicus animorum, ut ita loquar, curiosissimus. Præterea si tanti fortunæ faceret bona, quanti cæteri solent, certe agrum, & situm, & modum ad diuitias cumulandas amplificandumq; imperium commodissimum diligenter exquireret. Contrā uero facit omnino. Sit ergo urbs præcul à mari atque portu, non mercaturæ præsertim cauponariæ dedita, non luxuriosa, non diues. Sit temperata ciuitas, & sobria, & pudica, præ cæteris uero pia. Quidam aliud mandaturum putas sanctum aliquem religiose uitæ pontificem in ædificandis templis habitaculisq; sanctorum, quā quod Plato noster iubet in urbe condenda. Et qui pauca hic de urbis corpore uerba facit, idem in beata illa Republica decem Dialogis expressa, nullum de urbe condenda fecit uerbum. neque id quidem iniuria. Illa nanq; reliquit celo, hanc in terris ædificat, ad exemplaris illius quoad fieri potest imaginem. Propositum igitur erit legiferi, quæ præter animi bona sunt, præ bonis animi par uisacere, in omniq; eius institutione ad uniuersam uirtutem tanquam ad signum intendere. Ideoq; nihil uel in ciuitate, uel circa urbem permittere, unde ciues malis aliquando moribus assuescere possint, etiam si inde uictoria multarum gentium, potentiaq; amplissima, & copia rerum omnium abundantissima consequatur. Lex enim non extra animum, sed in animum ipsum aciem suam dirigit omni ex parte perficiendum. Itaq; iubebit ne ciues habeant summo in pretio falsæ huius uitæ salutem. Neque tam ut sint, saluiq; sint, procurent, quā ut quādiu sunt, optimi sint. Ad uniuersum uero legiferi institutum perficiendum tria in primis conducere arbitratur, Deum uidelicet, fortunamq; & artem. Quæ tria humana omnia gubernare dicuntur. Et quo difficiliora quā cæteri autor legum molitur, eo maiori ab his tribus quā cæteri indiget patrocinio. Quod autem Plato dicit Deum, & fortunam atq; artem simul cum Deo humana omnia gubernare, breuiter sic expone. Deus in omnibus per omnia mouet omnia. Mouet mundi sphaeras. Quarum concursio fatum quidem alicubi, sed hic fortuna libentius nominatur. Hinc casus uarij circa externa corporaq; proueniunt. Mouet & animas, lumen mentibus inspirando, unde ars non speculandi solum accenditur, sed agendi. Ab arte tandem dispositio externorum & corporis proficiscitur. Quamobrem à Deo quidem cuncta dependent: qui, ut ait Paulus, omnia in nobis operatur. Verum ab ipso deo alia quidem per fortunam procedunt, alia uero per artem. Quo fit, ut neque fortuna, neq; ars aliquando Deo ualeat aduersari. Quippe quum semper ab ipso utraq; moueantur. Inter se uero duo hæc ita se habent. Aut enim consentiunt inuicem, aut forte dissentiunt. Si dissident, aut fortuna superat artem, aut ars fortunam. Id autem accipe hoc exemplo. Dum mouet Deus sphaeras interdum per fortunā in mari cōmouet tempestatem. Tempestatas quatit nauem. Interea mouet Deus idem eandem nauem per animum quoq; gubernatoris, id est per artem ipsam à Deo continue dependentem. Quando igitur ars nauem ad certum dirigit portum, atq; ad eundem tempestatas quoq; uehit, tunc ars simul cum fortuna consentit. Quando uero aliò quidem impellit uentus, aliò uero ars certat ducere, tunc ars & fortuna dissentiunt, ac tandem uel ars cedit fortunæ, uel arti fortuna. Interim prouidentia Dei utrobique agit utrunq; ad finem sibi solum, cui nihil unquam dissonat, cuncta uidelicet in uniuersam sui corporis harmoniam occultis modis contemperanti. Cæterum illa ipsa concursionum cælestium dispositio, quando talis prouenit, ut artem necessario superatura sit, Fatum dicitur potius q̄ fortuna: quādo uero talis ut exuperare inertem possit, & superari ab arte, Fortuna potius nominatur. Neq; diffidas artem quandoq; uincere posse fortunam. Vt enim fortuna sic et ars procedit ex Deo. An maduerit uero ubi Plato de occasione disputat, quam uir magnus nouas conditurus leges exoptet, ad id magno opere opportunam, sub illius tyranni nomine iuniorem Dionysium significare, seipsum uero sub appellatione legiferi, atq; indicare fauorem fortunæ sibi integrum defuisse. Item Platonem in Sicilia apud Dionysium quædam harum legum procæmia inchoasse, ut ex epistolis intelligi potest: Opus uero id legum expulso Dionysio perfecisse. Deniq; per hæc dicta reditum in Siciliam suam ab infamia uindicasse. Scito autem Platonem in eo itinere atq; reditu nihil aliud contendisse, quā ut salua Dionysij prosperitate, uiolenta tyrannide in regnum moderatum conuerteretur. Inter hæc autem ubi de temperantia & prudentia principis loquitur, memento Platonem, mediocrem quidem temperantiam à prudentia distinguere, mediocrem quoque prudentiam à sapientia simili ratione discernere, consummatam uero temperantiam sæpe appellare prudentiam, absolutam quoque prudentiam, nōnunquam sapientiam nominare. Quod quidem in Phædone, & tertio Legum, & hic, & alibi sæpe, patet. Adducit præterea naturales quasdam ingenij doctes, uirtutibus quidem similes, sed tunc demum, quando recte fuerint exculte, ad uirtutum munera conducentes. Quæ quidem de re latius in Republica disputat. Mandabis interea memorie, quales sunt principum mores, tales quoque fieri ciuium reliquorum. Neque ulla de causa mores ciuium facilius citiusq; quā ex hac mutari posse. Item beatum esse prudentē & temperatum doctorem populi, beatum quoque populū qui audit uerba ex ore doctoris eiusmodi profuentia. Præterea neq; Rempublicam felicem fore, neq; leges bonas exorituras, prius quā in gubernatore potentia

potentia unã cum sapientia temperantiãq; concurrat. Proinde diuinum ad ciuitatem constituendam auxilium inuocandum. Hactenus quartus hic liber munus legiseri circa materiam ciuitatis, & formam cõmunis pertractauit. Pergit uero deinceps ad figuram muneris huius distinctiorem, quærens utrum ciuitatis forma regnum esse debeat, an optimatum senatus, an potentia paucorum, an popularis. Quoniam uero nihil inter homines bonum reuera dici potest, nisi diuinum imitetur bonum, non iniuria formam prius diuine gubernationis exponit, quàm ex humanis gubernationibus alijs alias anteponat: uidelicet diuine similiorem absque controuersia cæteris præfecturus. Probat autem gubernationem diuinam esse regnum, optimatumq; senatum regno coniunctum. Censetq; ex omnibus ciuibus illos eligendos esse ad gubernandum, quocunq; sint qui tantum cæteris prudentia & temperantia præstant, quantum uiri pueris præstare solent. Atque si quis inter electorum numerum simili fermè interuallo cæteros antecellat, regem esse constituendũ. Id uero tum ex præsentis Saturni mysterio, tum ex simili quodã in Politico, tum ex epistolis & re publica potest esse perspicuum. Ceterum ut præsens Saturni mysteriũ apertius intelligi possit, meminisse oportet, Platonicos coniectare mundum à uita quadam & anima contineri atque duci, ex tribus potissimum argumentis, ex firma uidelicet diuersarum mûdi partium copula, ex mirabili motu cœli, ex perpetua rerum generatione sub cœlo. Coniectare rursus mundum à mente regi ex triplici quodam ordine, scilicet ex ordine qui & in ipsa partiũ mundi copula, & in spherarum motu, & in rerum generatione conspicitur. Vtrunque uero, scilicet animam atque mentem, Platonicus ille noster breuiter comprehendit. Spiritus intus alit, totamq; infusa per artus Mens agitat molem. Coniectare tandem & animam & mentem ab ipso bono unoq; dirigi ad regendum, ex eo præcipue quod & conuexio partium motusq; & generatio & omnis horum trium ordo in unum tendit, bonumq; dirigitur. Quamobrẽ sub ipso bono regnum geminum continetur, intellectus uidelicet atque anima. Illud quidem Saturni, hoc autem Iouis regnum omnis appellat antiquitas. Quæ Iouem idcirco fingit Saturni regnum occupauisse, quoniam utrisque ad regnum proprium uocantibus animas, scilicet illinc ad intelligibile hinc ad sensibile bonum, paucissimæ quædam anime ad intelligibile Saturni bonum contemplationemq; se conferunt, quàmplurimæ uero ad sensibile Iouis bonum actionemq; quotidie confluunt. Tradunt antiqui animas quondam beatas sub Saturni regno uixisse, duobus id modis intelligentes. Primo quidem dum inter diuinas angelicasq; mentes uiuebant, antequam in corpora laberentur. Deinde etiam quoties & quocunq; uoluptuosam quidem uitam negligentes, actiuam uero parum admodum diligentes, contemplatiuæ uitæ ardentissimo amore se dedunt. Vt cunq; uero accipiatur, in uita intellectuali, beate: in animalibus misere. Accedit quod sub hac miseria ita falluntur, ut cum duo in cœlo planetæ sint, primus quidẽ superioris Saturni nuncius, secundus autem nuncius Iouis superioris, laudent quidem Iouis stellam, Saturni uero uituperent, cum tamen hæc quidem ad temporanea magis prouocet bona, illa uero reuocet ad æterna. At quoniã homo gregabile animal à communi hominum cõmercio segregatus, mediocrem uiuendi habitum seruare non potest, cogiturq; ut ita dixerim, uel infra hominem descendere, uel ascendere super hominem: factum est ut Saturnus hominũ segregator crimen & infamiam apud inscios reportauerit, eorum uidelicet culpa, qui uel mixtione quadam ineptiori, uel educatione peruersa tales euadunt, ut quando à Saturno extra hominem scuocatur, descendant ab homine potius, quàm ascendant. Verum de his alibi diligentius: reuertamur ad argumentum. Addit Plato Saturnum quondam homines distributos in greges custodia dæmonum commendasse. Id autem pluribus modis exponitur. Primo quidem diuinã mentem animas hominum, ut Timeus ait, in uarios ordines ab initio diuisisse stellarum, animarum numerum comitiãtes. Differentiam uero nostrarum inter se animarum, alijs inter Platonicos numeralcm tantum esse putant, alijs etiam specialem, ut unũ animarũ nostrarum sit genus, in eo multe animarũ species, sint etiam multe sub eadem specie. Vt cunq; uero distribuantur, diuersis non solum stellis, sed demonibus etiam accommodari dicuntur. Alioq; modo exponi potest mysterium, ut uidelicet uel ab orbis initio, uel statim post diluuium rudiores homines diuina prouidentia angelorum, siue dæmonũ meliorum ministerio rexerit, donec paulatim facti peritiores ipsi se regerent. Rationi uero consentaneum est, rectius feliciusq; à superis quàm à seipsis homines gubernari. Exponitur insuper tertio hunc in modum, ut quotidie quicunq; uitæ rationem eligunt ab alijs quodammodo segregatam, riteq; educati fuerint, statim in contemplatiuum beatumq; Saturni regnum commigrare dicantur. Sed quatenus sub contemplationis officio in ritus uarios discernuntur, catenus & in multos greges secerni uidentur, & alijs atque alijs pro uitæ similitudine insparari numinibus atque regi. Mitto in præsentia multas præstantium philosophorum scholæ, quasi greges sub Saturno pastore mirabiliter congregatos. Sub Saturno inquam, tribus præcipue modis. Sub mente diuinã & angelicã primum, deinde sub anima planetæ primi eiusq; spheræ, tertio sub ipsius planetæ corpore. Sed mens ipsa facit, anima conficit, planeta portendit, portendit inquam, quando in magnis Saturni cum Ioue coniunctionibus, Saturnus ipse uel exaltatione sua, uel domicilio gaudet, & tanquam coniunctionis dominus fouetur quidem ab Ioue, utitur & Solis Mercurijq; & Venæ beneficio. Sic magicam Zoroastris eiusq; sectatorum peperit, seu portendit potius disciplinam, Trismegisti quoq; theologiam, Orphicq; mysteria, Arcana Pythagoræ, Socraticam sanctimoniam, Platonicam maiestatem. Ita esse manifestis quibusdam argumentis compertũ habemus. Hinc & Plato in præsentis libro Saturnum esse affirmat dominum cõmunem qui mentem habent. Gubernationem uero eiusmodi sub Saturno

regiam optimatumque extitisse demonstrat. Siquidem genus humanum ab ipso Deo tanquam rege per electos optimosque demones asserit gubernatum. Hos multi angelos appellarent, & Plato in Critia uocat deos, facilitatemque gubernationis & hic indicat, & in Critia: dicens occulta quadam persuasionis inspiratione fuisse homines gubernatos, gubernandos quoque similiter, quoties ab inferioribus uacantes motibus sese superis subiecerint perducendos. In his Plato monet, primo diuinam providentiam nunquam deesse hominibus, modo sibi ipsi non desunt. Deinde humanum ingenium in summa rerum licentia potentiaque lasciuum superbumque euadere. Tertio sicut bestiae non possunt à bestiis absque humano quodam pastore, sic neque homines ab hominibus absque duce deo optime gubernari: & quandiu mortalis aliquis sine deo dominabitur, tandiu laboriosam miseramque uitam fore, quasi frustra uigilaturus sit qualibet ciuitatis custos, nisi deus ipse custodiuerit ciuitatem. Quarto, ipsam mentis distributionem esse legem, eique in omni & priuata & publica gubernatione semper obtemperandum, ut per nostram mentem feliciter à diuina mente ducamur. Quinto, nullas constitutiones appellandas esse leges, nisi commune ciuitatis totius bonum procurent. Sexto, qui obseruantius parent legibus, his magistratus maximeque diuini cultus munera committi debere. Septimo, interitum ciuitati paratum esse, in qua non leges magistratibus, sed magistratus legibus dominantur. Octauo, iuuenis quidem ut plurimum haec obtuse uidere, senes autem acute perspicere, nisi forte quandoque deus uel iuuenilem probet pietatem, uel senilem reprobet impietatem. Multa iam uerba Plato facit ad ipsum legislatorem pro suo officio instruendum. Nonnulla facit deinceps ad populum leges eiusmodi suscepturum, ut & accipiat libentius & seruet impensius. Cohortatur autem ad sacras leges in primis, perque illas ad humanas à diuinis inuentas & confirmatas. Sed unà cum exhortatione uenerationem terroremque commiscet, dicens deum mundi totius artificem, totum in seipso complecti, ideoque inspicere singula ne quis confidat praeuaricando posse latere: perque omnia circumuolui, ne quis speret manus eius post delictum subterfugere posse. Hunc esse ostendit legum omnium fundatorem, ubi ait: Recta definit & peragit, id est, recta quadam legis regula determinat singula. Determinat inquam primo singulis naturae suae modum, quae, qualia, quot quantaque sint, & ubi & quando & quomodo moueantur. Deinde animis quid agendum sit, quid ue cauendum. Determinationem eiusmodi legem esse constat rerum omnium penes deum omnium auctorem, eamque eodem actu ab ipso deo sanciri, quo & omnia ab eo intelliguntur & fiunt, actu scilicet circulari, quem Timeus ait esse diuinæ intelligentiae naturalem, ex seipsa uidelicet seipsam respicienti, seque respiciendo omnia semper conspicienti. Forsan uero ultra circularem, ut ita dixerim, motum deo intimum, subinsinuat motum quoque rectum, id est, rerum à deo processum deique per res omnes influxum: ideo recta dixit, & peragit. Et motum rectum à circulari pendere signauit. Item ubi ait deum rerum principia & fines & media continere, intellige deum esse causam rerum efficientem atque fundam, seruare omnia, omnibusque adesse. Ac ne quis putet irritam legem, addit hanc semper iudicium comitari, quo & perspicaciter seruatores legis praeuaricatoresque discernantur, & efficaciter quid potissimum debeatur cuique, decernatur. Quod quidem iudicium, quoniam potenter & discernit, & decernit, inuitabilis sequitur ultio peccatorum, & premium obseruantium. Seruari uero maxime diuinam inquit legem ab his, qui humillime ceruicem suam diuinæ legis iugo subiiciunt, quorum premium futura beatitudo censetur: respui uero maxime à superbis, qui mox sicut dei legem dereliquerunt, ita deseruntur à deo. Deserti autem & peccant atrocius, & miserabilius cruciantur. Tu uero euangelica haec aureaque praecepta seruabis alta mente reposita. Quod autem mysteria haec antiquo ait sermone constare, Mosaico possumus intelligere. Possumus quoque & Mercuriali quodam & orphico, apud quos eiusmodi multa perlegimus, & illa quidem euidentissima: quae recensere grandius iam prohibet argumentum. At si Orphicos de Ioue, de lege, de iudicio & iustitia & Nemese hymnos legeris, haec ad uerbum inuenies omnia. Post haec Plato populum exhortatur, ut unusquisque magnopere studeat in eorum numero esse qui deum sequuntur, contendens in omnibus placere deo, atque ut id consequatur similem deo se reddens, similem inquam per temperantiae puritatem, qua tanquam regula ex amussim sua omnia metiatur. Siquidem mensura, quod & Pythagoras inquit, omnium optima indicatur, simillimumque deo efficit animum. Quippe cum deus omnium sit mensura, praecipue nobis, qui uidelicet eatenus uel prosequi uel fugere debemus singula, quatenus diuinæ menti uoluntati que uel consonare uel dissonare censentur. Hinc illud in Platonis epistola: Sapienti quidem uiro lex deus est, insipienti uero libido. Ambiguus uero hic legitur textus. Alibi enim legitur ut traduxi. Quibus uerbis Plato uidetur Protagoram consutare, dicentem rerum mensuram hominem esse. Cuius error in libro de scientia subtiliter consutatur. Alibi uero legitur non quàm quibus homo, sed si quis homo, hunc in modum: Deus omnium nobis est mensura, multoque magis si quis, ut ferunt, homo est. Tu hanc particulam, si quis, ut ferunt, homo est: exponere potes: si quis homo mensura est, multo magis deus est mensura. non enim nobis sed deo per quem uiuimus debemus uiuere. Posses forsan exponere: si deus aliquis homo est, id est, si quando fiat homo: ut ferunt, id est, oracula prophetarum. quae quidem expositio utinam quam pia est apud multos, tam accepta foret apud Platonicos. Ut autem appareat quanti fructus sit obseruatio legum, subdit solis harum obseruatoribus licere atque expedire nota dijs sacraque facere: Ceterorum uero praecis & munera à deo respui. Hoc ipsum uero quod est placere deo, dicit esse signum, quo singulas uitae actiones quasi sagittas debemus intendere. Sagittas autem in hanc ipsam dei gratiam attingendam, esse ait solum religionis cultum. In quo eosdem

dispos

disponit gradus, quos & in carminibus Pythagoricis legimus. Iubet enim hic sicut & ille, ut caelestes primum omnes colamus deos, illos praecipue quibus patria quasi patronis est dedicata. deinde sequentes sub caelo deos. Quos omnes terrestres appellat. Mos enim Platonis est, & si omnia sub caelo elementa ponit, omniaq; in caelo modo caelesti, tamen omnia sub caelo appellatione terrae comprehendere, omnia item in caelo caeli ignisq; nomine. Caelestes quidem deos, tum angelos intelligit superiores, tum sphaerarum caelestium stellarumq; animas. Deos uero terrestres, tum inferiores angelos, tum elementorum quatuor animas. Tertio mandat coli demones, scilicet puriores, quasi deorum ad nos interpretes. Quarto heroes, id est, hominum animas deo acceptorum à corpore separatas. In his omnibus ita distribui praecipit cultum, ut maioribus numinibus maiora, minoribus minora, equalibus equalia munera conferantur. Quinto non tam coli & adorari, quam ornari & quodammodo honorari deorum patriorum statuas imperat, legibus consecratas. Quoniam uero omnem ad diuinum cultum exhortatione ab uno inchoauit deo, euidenter ostendit cetera numina neq; per se, sed participatione primi dici deos, neque propter se, sed illius gratia esse colenda. praesertim cum uniuersum eiusmodi cultum, duntaxat ut illi unico placeas, dicat suscipiendum. Sexto parentes quasi dei uicarios praecipit uenerari. Septimo propinquos genere, & familiaritate coniunctos, & hospites peregrinosq; ex diuino iussu amare charitate non ficta. His autem praecceptum inseritur euangelicum, uanorum scilicet uerborum exaetam rationem diuino iudici esse reddendam: cuius angelus nobis praest quasi superioris iudicis uicarius & minister, ut nos à turpibus reuocet, prouocet ad honesta: & consentientes quidem tranquillitate conscientiae nutriat & delectet, dissentientes uero perturbatione conscientiae uexet. Vbi delectat, ab antiquis gratia nominatur: ubi uexat, furia. Et gratia quidem triplex, quonia praeteriti praesentis & futuri gratia bonos oblectat. Furia quoq; triplex, quia malos similiter cruciat. Et utrobique Fatum, & Parca triplex cognominatur. Dicitur & Nemesis, praesertim ab Orpheo, ubi in superbos animaduertit. Profecto ueteres ut indicarent superbiam Deo maxime omnium dissonare obedientiam humillimam exigenti, dixerunt superbos non solum diuina censura, ut cetera uitia, sed etiam indignatione puniri, propriumq; ad punitionem eiusmodi numen introduxerunt, Nemescos nomine nuncupatum, quod quidem facit potetiam in brachio suo dispergitq; superbos mente cordis sui. Collige è multis omnibus praecipue quatuor, legem, iudicium, iustitiam, Nemescim. Horum exemplum accipe in teipso. Habes in mente legem, quid agendum sit, quid non, communi norma distantem, & honestum quidem prosequendum esse, turpe uero uitandum. Habes & in ratione iudicium distinctiori quadam argumentationum discursione discernens id quod in hac uel illa actione positum est, honestum esse uel turpe. Habes in uoluntate iustitiam, eligentem ita prosequi, ita fugere, ut ratio per mentis leges prosequendum iudicauit uel fugiendum. Habes in imaginatione eiusq; affectu Nemescim turpibus actionibus uerbisq; succensentem atq; legitime indignantem. Similiter in Deo lex iudicij, iustitiaq; & Nemesis, sed modo diuino. Distinctius autem in Deo quidem lex angelisq; superioribus. In anima uero mundanae ratione, iudicium. In eiusdem uoluntate iustitia. In angelis inferioribus seu demonibus medijs Nemesis. Vt cumq; distribuas, haec omnia diuina legi mirabili quadam connexionione subserviunt ad uirtutum premium, & supplicium peccatorum.

DIALOGVS QVARTVS DE LEGIBVS VEL DE LEGVM LATIONE.

GEIAM quam nam fore ciuitatem cogitare debemus? Neq; uero nunc de praesenti eius nomine, aut de futuro interrogo. Id enim forsitan aut ipsa coloniae deductio dabit, aut locus, uel etiam fluuij, aut fontis, aut deorum qui in ea regione sunt alicuius cognomentum ciuitati nouae fama sua nomen imponet. Sed illud potius quero, utrum maritima erit, an mediterranea? CLIN. Distat ferè hospes à mari hæc de qua loquimur, ciuitas, stadijs octoginta. ATHEN. Portus uero sunt ne prope: an mare illud penitus importuosum? CLIN. Portuosa est hospes ea regio, quam maxime fieri potest. ATHEN. Heu, quid ais? Ager autem ille fert omnia? An aliquorum indigus? CLIN. Fert penè omnia. ATHE. Ciuitas uero aliqua ne illi proxima? CLIN. Non ualde, atq; idcirco habitatores illuc conducere cogitamus. priusca enim quadam hominum inde facta propulsione, magno temporis spatio iacet regio desolata. ATHEN. Quo ad campos autem montesq; & syluas pertinet, quo pacto disposita est? CLIN. Similis est reliquæ totius Cretæ naturæ. ATHEN. Asperam igitur ipsam potius & syluestrem quam campestem esse dicis? CLIN. Aio equidem. ATHEN. Non est igitur ad acquirendam uirtutem incommoda. Nam si mari proxima esset et portuosa, nec ferret omnia, sed multarum rerum egeret, maximo sibi salutis fundatore opus esset, diu-

Vu 3 nisq;

nisque legum latoribus, ne multos ac uarios mores, simulque prauos huiusmodi regionis natura contraheret. Nunc uero iuuat, quia stadijs octoginta remota est à mari, propinquior certe quam oportet mari, eo ferme quod portuosior est, ut ais. Satis tamen & hoc esse uidetur. Profectio mare ciuitati proximum quotidiana quadam iucunditate eam afficit. Verumtamen uicinitas ea nimium reuera falsa est atque amara. Nam cum mercibus & pecunijs cauponando ciuitas repleatur, dolosi animi instabiles & infidos mores parit. Vnde parum & ipsa ad seipsam & ad gentes alias fidem & amicitiam colit. Aduersus hæc tamen illud habet remedium quod omnia fert. Cumque syluosa sit et aspera, licet omnia ferat, non tamen abunde omnia. Nam si esset ad omnia ferax atque foecunda, multum auri atque argenti ex emissione rerum colligeret. Qua una re nihil ut breuiter dicam, perniciosius est, si unum uicinos ad generosos iustosque mores, ut in superioribus quoque si recordamur, est dictum. CLIN. Recordamur quidem. Et illa tunc & nunc ista recte dicta concedimus. ATHEN. Materia uero ad fabricandas naues, nunquid illic abundat? CLIN. Neque illic abies est mentione digna, nec arbor picea. Cupressi item copia parua, pinumque & platanum illic raram inuenies. Quibus necessario fabri nauium ad interiores nauium partes utuntur. ATHEN. Atque in his etiam non male se habet regionis ipsius natura. CLIN. Quid ita? ATH. Quoniam operæ precium est ut ciuitas facile imitari hostes improba imitatione non possit. CLIN. Cuius nam supradictorum potissimum gratia ista dicis? ATHEN. Obserua me uir præclare. Nempe illius gratia quod est ab initio de Cretenis legibus dictum, quas uos ad unum aliquid, id est bellum respicere dicebatis. Eas ego, quoniam ad uirtutem quodammodo referrentur, probe positas esse dixi: quoniam uero non ad uniuersam, sed ad uirtutis partem ferme, equidem non ualde laudabam. Nunc igitur me quoque uos in præsentem legumlationem diligenter obseruate, siquid aut quod ad uirtutem non pertineat, aut quod ad partem solummodo, legibus sancio. Eum quippe solum recte ferre leges existimo, qui ueluti sagittarius illuc animum semper intendit, unde continuo aliquid semperque sequatur eorum que bona sunt: cetera uero relinquit, siue diuitias, seu huiusmodi aliud quod à uirtutibus sit separatum. Imitationem uero hostium improbam tunc fieri dicebam, cum iuxta mare quispiam habitans, lædatur ab hostibus: Quale illud fuit. Dicam enim, non tamen præteritæ iniuriæ commemorandæ studio. Minos olim nauali copia fretus, crudele Atticæ tributum imposuit. Athenienses uero nondum naues ut nunc ad bellum paratas habebant, nec illa in regione arborum copia erat, unde naues facile fabricarentur. Quare non potuerunt rerum imitatione naualium ipsi quoque nauis facti, statim hostes tunc suos uiscisci. Meliusque secum actum esset, si sapius septem adolescentes amisissent, quam quod illis accidit perpeti. Nam pro terrestribus firmisque copijs, nauales factæ consueuerunt cursim naues insillire ac cito decedere, nihil turpe facere arbitantes, si minus audeant hostium impetum expectare, ac mori: sed causas habent idoneas, ut armis amissis, minime, ut aiunt, turpiter fugiant. Huiusmodi uero ex nauali bello uoces audire contingit, non laude quidem ulla, sed uituperatione summopere dignas. Nunquam enim malis moribus, præsertim optimam ciuium partem assuefacere decet. Apud Homerum quoque nauium refugium hoc reprobatum uidetur. Vlysses namque Agamemnonem reprehendit, qui prælio Græcis apud Troianos occupatis naues in mare deducere iubeat. Quod moleste ferens Vlysses ait: An iubes instante belli turbine bene tabulatis instructas naues in altum deducere, ut Troianis ad uotum cuncta succedant, nos autem perniciosam strages cladesque sequatur: neque enim graui sese pugnae committent, quum naues mari ad fugam paratas aspicient, sed neglecto bello cedent, atque inde uolabunt. Vbi quale consilium hoc tum fuerit, apparebit. Patet igitur Homerum quoque sensisse, obesse triremes ad pugnantium fugam paratas. Quippe uel leones his moribus uel ceruos fugere consuescerent. Præterea ciuitatum potentia quæ naualibus copijs fretæ salutem consequuntur, honores optimæ bellicarum rerum parti haudquaquam retribuunt. Nam cum arte gubernatoria, & quinquaginta uirorum principatu & remigio, uirorumque & uilium hominum opere res naualis geratur, non potest quispiam recte honores singulis reddere. Quomodo uero recte se habere ciuitas potest, si hoc ipso priuata fuerit? CLIN. Ferme impossibile. Veruntamen hospes nauale apud Salaminam Græcorum aduersus Barbaros prælium uniuersam nos Cretenes Græciam seruasse putamus. ATHEN. Atqui multi istud tam Græcorum quam Barbarorum

*Minos cogit
Atticam ad de-
dendos septem
pueros*

barorum affirmant. Ego autem, ô amice, & hic Megillus, pedestrem in Marathone & in Plateis pugnam, alteram principium salutis, alteram finem fuisse dicimus: & his quidem pugnis meliores Græcos factos fuisse, alijs non meliores, ut ita de prælijs quibus tunc pariter seruati sumus, dicamus. Bello enim apud Salaminam gesto, illud addo quod in Arte missio commissum fuit maritimum. Verum spectantes nûc ciuilibus disciplinæ uirtutem, & regionis naturam, & legum ordinem consideramus. Non enim seruari ac esse solum, hominibus summo in precio habendum existimamus, ut uulgi putat: sed ut quam diu sunt, optimi sint. Quod & in superioribus, ut arbitror, à nobis est dictum. CLIN. Dictum plane. A THEN. Id itaq; tantum animaduertamus, si eandem ipsam agamus uiam quæ ciuitatibus optima sit in constituenda habitatione legibusq; ferendis. CLIN. Mirum in modum. A THEN. Dic ergo quod sequitur, quæ multitudo habitatura coloniam sit. Vtrum quicq; uelint ex tora Creta, quasi magna in singulis ciuitatibus turba superfluat? An ad ipsius agri uires electi? Non enim uolentes ex Græcis omnes colligitis. et si nonnullos uideo ex Argis & Aegina alijsq; Græciæ partibus regionem hanc habitare. Sed in præsentem mihi dicas, unde futura sit uobis horum nunc ciuium multitudo. CLIN. Ex uniuersa Creta futuram existimo, & inter Græcos alios, qui ex Peloponneso uenient maxime ut opinor recipiēt. Quod ue modo dicebas, uerum est, ex Argis scilicet istos esse. Etenim quod maxime modo hic genus laudatur, Gortynicum est, quod ex ipsa Peloponnesiaca Gortyne huc migravit. A THEN. Sed non æq; facilis ciuitatibus illa in unum commigratio solet fieri, quando non ex animo more sit, ut genus unum amicis inter se ab amicis ueniens ex una quadam regione, aut agri angustijs pressum, aut alia huiusmodi necessitate coactum in aliena commigret. Quandoq; uero accidit ut ciuitate seditionibus agitata aliò ciuium pars una secedat. Vniuersa etiã ciuitas bello uicta quandoq; simul fugisse reperitur. Hæc autem omnia partim facilia sunt, ut noua in habitatione disponantur, & legibus denuo positis gubernentur: partim etiã difficilia. Nam quod genus unum est unius linguæ earundemq; legum, cum sacrorum & huiusmodi omnium communionem habeat, amicitia quidem inter se aliqua copulatur, sed leges alias, gubernationisq; modum à pristino discrepantem non facile suscipit. Quod uero propter legum suarum improbitatem seditionibus concitum fuit, cum primos illos propter consuetudinem quibus corruptum est mores desideret, durum se & inobediens gubernanti legesq; ponenti præbet. Quod autem ex uarijs confluit generibus, libentius fortasse nouas leges audiet: sed arduum est omnino, & longo tempore indiget, ut conspirare, & tanquam sub uno iugo equi, unum idemq; ut dicitur, efflare possint. Sed enim legum sanctio ciuitatisq; constitutio est ad uirorum uirtutem omnium perfectissima. CLIN. Probabile id quidem, sed clarius expone bone uir, quorsum id dixeris. A THEN. Dum considerare legumlatores & laudare uellem, ad uile quid dictu uideor lapsus. Quod tamen si opportune dicatur, nihil negotij dabit. Ac quid ego conturbor, cum omnia humana fere ita habere uideantur. CLIN. Qua de re dicis? A THEN. Dicturus eram nullum unquam hominum aliquid *Que sint que leges producunt* lege sancire, sed fortunas casusq; uarios incidentes, leges nobis per omnia ferre. Aut enim imminentis uolentia belli, priorem peruertit rempublicam legesq; mutat: aut summa quædam penuria. Morbi quoq; multa innouare compellunt. Pestis etiã diutina, multorumq; annorum incommoda, & importuna tempestas. Hæc si quis animaduertat, non ue rebitur idem quod ego nunc, exclamare, mortalium neminem leges condere, sed humana omnia fortunis agi. Quod si quis in navigatione, gubernatione, medicina, militari imperio affirmauerit, recte uidebitur dicere. Sed rursus & istud similiter de ijs ipsis bene dicitur. CLIN. Quidnam? A THEN. Deum quidem omnia, & fortunam opportunitatemq; simul cum deo cuncta humana gubernare. Mitius tamen concedendum, tertium superiora, artem uidelicet sequi. Tempestate enim imminente multum interesse arbitror, gubernatoriam habere artem, nec ne. An quo modo dicendū? CLIN. Ita prorsus. A THEN. Nonne & in alijs eadem ratio? Atqui & legum lationi idem est tribuendum, ut concurrentibus alijs quæcunq; ad felicem regionis habitationem conducunt, legis lator ueritatis compos ciuitati ipsi non desit. CLIN. Vera loqueris. A THEN. Nonne qui in singulis illorum artem habet, precari poterit ut aliquid à fortuna sibi feliciter adsit, nec alia re præterquam artificio opus sit? CLIN. Valde. A THEN. Cæteri quoq; omnes, quos mo

Deum & fortunam oportunitatemq; cuncta gubernare, artem sequi

do diximus, si quis quaesierit, suas preces uotaque aperient. An non? CLIN. Plane. ATHEN. Idem & legislator, ut arbitror, faciet. CLIN. Sic puto. ATHEN. Age itaque sic eum interrogemus. O legislator qualem tibi ciuitatem tradi desideras, ut ipse ex reliquis postea sufficienter eam disponere possis? Quid recte deinde dicitur? An legumlatoris responsio afferri debet? CLIN. Utique. ATHEN. Tyrannidi subiectam mihi tradite ciuitatem, dicit. Tyrannus autem iuuenis sit, memoria ualens, acutus, fortis, naturaque magnificus. Et quod in superioribus omnes uirtutis partes sequi debere dicebamus, id animo quoque tyrannico insit, siquid modo caetera profutura sint. CLIN. Temperantiam mihi uideat hospes o Megille dicere tyranni animo inesse oportere. Nonne? ATH. Popularem o Clinia dico, non temperantiam illam quam extollens aliquis prudentiam appellandam esse monstraret, sed eam ipsam affectionem quae in bestiis & pueris illico apparet innata, ut alij ad uoluptatem prouiores, continentiores alij nati esse uideantur. Quam quidem continentiam a bonis alijs separatam, paruifacendam esse duximus. Tenetis quod dico? CLIN. Maxime. ATHEN. Hanc ergo naturam ad superiores illas naturae qualitates tyrannus habeat, si debet ciuitatem celerrime & optime prout possibile est eam gubernationem assequi, qua felicissime uiuat. Nulla enim uelocior, nulla melior dispositio ciuitatis, aut est, aut esse potest. CLIN. Quomodo uero & qua ratione hospes id asserens aliquis, recte dici sibi quisquam suadebit? ATHEN. Facile intellectu est o Clinia, hoc ita natura esse. CLIN. Quid ais? Nunc quid esse illud asseris, si tyrannus iuuenis sit, temperatus ingenijque acumine & memoria pollens, fortis, magnificus, atque felix? ATHEN. Adde nihil aliud, nisi ut tempore ipsius laude dignus legislator reperiatur, & fortuna quaedam eos in idem conducat. Hoc enim si accesserit, omnia ferme deus dederit quae dare solet, quoties ciuitatem aliquam felicem maxime uult fore. Deinde si duo tales principes sint. Tertio loco si tres. Et successionis eadem ratione seruata eo difficilius, quo plures: atque contra, quo pauciores, eo facilius. CLIN. Ex tyrannide optimam fieri rempublicam affirmare uideris, cum summo certe legistore, modestoque tyranno facillime & celerrime ex illa in hanc mutationem fieri. Secundo ex paucorum potentia, Tertio ex populari. An non ita? ATHEN. Minime. Sed ex tyrannide primo. Deinde ex regia gubernatione. Tertio ex quadam populari potentia. Postremo paucorum potentia optimae reipublicae generationem difficillime suscipit. Plurimi enim in ipsa potentes sunt. Tunc uero haec fieri dicimus, cum uerus natura legum conditor inuenitur, & ei potentia quaedam communis cum illis contingit, qui plurimum in ciuitate possunt. Vbi autem paucissimi quidem numero sunt, potentia uero summi, quod tyrannidi accidit, ibi celer & facilis fieri mutatio solet. CLIN. Quo pacto? Non enim intelligimus. ATHEN. At uero non semel id a nobis, sed saepius, ut opinor, est dictum. Vos autem fortasse ciuitatem tyrannide pressam nunquam uidistis? CLIN. Ego quidem uidere eam minime cupio. ATHEN. Atqui quod modo diximus, in ea inspicies. CLIN. Quidnam? ATHEN. Quod non multo labore nec longo tempore tyranno opus sit, ciuitatis mores mutare uolenti. Nam siue ad uirtutis officia siue contra ciues perducere uelit, ipse primus uiam per quam sequantur caeteri, ingrediatur oportet, omniaque in se ipso primum expressa praescribat agendo, alia quidem laudans atque honorans, alia uero uituperans, & eos qui non obediunt in singulis actionibus semper dedecorans. CLIN. Quomodo uero ubique magnum quid aut arduum existimabimus, ut ciues eum statim sequantur, qui ita suadet & cogit? ATHEN. Nemo uobis persuadeat o amici aliter unquam citius & facilius quam principum exemplo leges in ciuitate mutari. Neque aliter ocyus aut fieri nunc existimetis, aut futurum. Profecto hoc nobis neque impossibile est, neque factum difficile. Sed illud difficile factum est, raroque longo in tempore factum, quod si quando contigerit, innumera ciuitati cui eueniet & immensa bona efficiet. CLIN. Quid illud? ATHEN. Si quando diuinus amor temperate iusteque agendi magnae potentiae innascatur, quae aut in unius sita sit potestate, aut in plurium principatu diuitijs uel nobilitate generis excellentium: aut si quando naturam Nestoris quis reduxerit, quem & dicendi facundia, & temperantia uitae multo magis omnibus excelluisse ferunt, qualis quidem uir Troiae temporibus fuisse dicitur, nostris autem minime: si inquam talis quandoque uir fuit, aut erit, aut nunc inter nos est aliquis, & ipse beate uiuit, & illi quoque beati sunt, qui fluentia ex ore modesto audiunt uerba. Eadem quoque de uniuersa potentia ratio est, quod uide-

videlicet cum in eodem homine bene cum prudentia & temperantia simul potentia summa conuenit, tunc demum gubernationis optima, optimarumque legum elucebit origo, aliter autem nunquam. Verum haec tanquam fabula quaedam oraculorum ritu dicta sint, ostensumque sit, partim difficile esse, ciuitatem bonis fundari legibus, partim uero si contigerit id quod diximus, longe omnium facillimum & breuissimi temporis opus. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Sed conemur iam ciuitati tuae rem omnem accommodantes tanquam seniores pueris, leges oratione confingere. CLIN. Aggrediamur iam id sine mora. ATH. Deum in primis ad ciuitatis constitutionem inuocemus. Qui utinam audiat, exaudiensque propitius & benignus nobis adueniat, una nobiscum ciuitatem & leges exornaturus. CLIN. Veniat opto. ATHEN. Sed qualem nam disciplinam ciuitati tradere uolumus? CLIN. Declara si placet, quid dicere uelis, utrum populi potestatem, uel paucorum, uel optimatum, uel regnum. Neque enim tyrannidem te dicere arbitramur. ATHEN. Age iam uter uestrum prior mihi respondere uult, quae nam ex his suae patriae respublica est? MEG. Num par est, quia senior sum, ut ipse prior respondeam? CLIN. Fortè. MEG. Cum Lacedaemoniam hospes tyrannicam mente reuoluo, non facile tibi possum dicere, quomodo sit appellanda. Etenim tyrannidi similis esse uidetur. Nam Ephorum potestas mirum in modum ibi tyrannica. Nonnunquam tamen praeter ceteris ciuitatibus populari gubernationi apparet simillima. Negare autem eam esse optimatum rempublicam omnino absurdum. Regnum quoque in ea perpetuum, quod omnium antiquissimum tam a ceteris hominibus quam a nobis ipsis esse dicitur. Quare ita subito interrogatus, reuera, ut dicebam, non possum in praesentia tibi distincte quae illarum sit respondere. CLIN. Mihi quoque Megille perinde ac tibi contigisse uidetur. Nescio enim quam illarum potissimum Gnosiam esse affirmem rempublicam. ATHEN. Verae enim o uiri optimi respublicae uos participes estis. Quae autem modo nominatae sunt, non respublicae, sed urbium habitationes quaedam sunt, in quibus pars una seruit alteri dominanti, & a partis dominantis potentia, tota nomen accipit gubernatio. Oportebat autem si hoc modo nominanda sit ciuitas, dei ipsius nomine nuncupari, qui illorum qui mentis copotes sunt, uerus est dominus. CLIN. Quis autem iste deus? ATH. An fabula paulisper utendum, si uolumus commode quod modo quaesitum est, declarare? An non sic faciendum? CLIN. Sic omnino. ATHEN. Multo ante habitationes urbium, de quibus in superioribus facta nobis mentio est, principatus quidam & gubernatio sub Saturno ualde felix fuisse dicitur. Cuius imitationem quandam habet, quae nunc ab optimatibus gubernatur. CLIN. Attentius ergo de ipsa, ut uidetur, est audiendum. ATHEN. Mihi quidem ita uidetur, proptereaque in medium modo produxi. MEG. Recte tu quidem, ac probe facies, si sequentem fabulam quatenus conuenit, exposueris. ATHEN. Faciam ut dicitis. Fama profecto beatae illius uitae ad nos usque peruenit, copiosa ipsam omnia, suaque sponte parata habuisse. Cuius rei causa fuisse haec tradit. Cum intelligeret Saturnus, quemadmodum ipsi narrauimus, nullam hominis naturam res humanas ita gubernare posse, ut si omnibus arbitratu suo dominetur, laetiori superbia inuistitiaque non repleatur: cum haec inquam non ignoraret, non homines sed diuinius praestantiorisque generis daemones, ciuitatibus nostris reges principesque praefecit. quod nunc nos in ouium gregibus aliorumque cicurum armatis facimus. Non enim bobus boues, nec capris capras praeficimus, sed nos ipsis genus melius dominamur. Similiter deus homines amans genus daemorum generi nostro praestantius nobis praefecit, quod summa tam sua quam nostra facilitate nostrarum rerum curam habebat, pacemque & pudicitiam, libertatem & iustitiae copiam praebens, procul a seditione, ac felix hominum reddebat genus. Hic utique sermo ueritate usus asserit, ciuitatibus omnibus, quibus non deus, sed mortalis aliquis dominetur, nullam unquam malorum laborumque fore quietem. Sed omni studio imitari nos iubet uitam quae sub Saturno fuit, & quantum in nobis est immortalitatis, ipsi obtemperantes, priuatim & publice domos ciuitatesque gubernare, ipsam mentis in qualibet dispensationem, legem nuncupantes. Nam si homo unus aut paucorum, aut etiam populi potestas, uoluptati, & cupiditati deditum animum habeat, hisque repleti desideret, cumque id minime assequatur, inexplebili inextinguibilique ardore & insanabili morbo uexetur, dominetur aut ciuitati aut priuatis nonnullis, statim spretis legibus non est ut modo dicebamus, spes ulla salutis. Considerare decet o Clinia utrum huic rationi credendum sit, an aliter faciendum.

CLIN.

Difficile est sum dare ciuitatem bonis legibus. Deus ante omnia opera inchoanda inuocandus

CLIN. Necessè est ut credamus. ATHEN. Perspicias tot legū species, quot & gubernationum à quibusdam existimari. Gubernationum uero species, quot multi ponūt, paulo ante narrauimus. Neq; de re uili nunc, sed de re maxima nobis esse quæstionem existimes, Nam quò iustum & iniustum respicere debeat, rursus in ambiguitatem incidit. Nec enim ad bellum, nec ad omnē uirtutē referri leges debere aiunt, sed ad illud potius quod constitutæ reipub. conferat, quæcunq; illa sit, ut dominetur semper, nec pereat. Iustiq; definitionem sic natura optime se habere contendunt. CLIN. Quo pacto? ATHE. Quod potentiori confert. CLIN. Apertius dicito. ATHEN. Sic accipe. Leges, ut aiunt, semper in ciuitate ponit, quod dominatur. Nonne? CLIN. Vtiq;. ATHEN. Nunquid existimas, inquit, uel populum superantem, uel aliam quampiam rempublicam, uel tyrannum, ad aliud potius sponte leges laturum quàm ad utilitatem suam, hoc est sui principatus stabilitatē? CLIN. Non ad aliud. ATHEN. Siquis autem huiusmodi leges transgrediatur iam positas, ut iniquus punietur ab eo qui has institutiones induxit, iustasq; appellat. CLIN. Sic apparet. ATHEN. Sic itaq; iustū se semper habebit. CLIN. Sic sane hæc asserit ratio. AT. Vna profectio hæc iniquitas ex illis est, quæ de principatu sunt. CLIN. Ex quibus? ATHEN. Ex his inquā quas supra narrauimus, quos quibus imperare oporteat, exponentes. Diximus autem parentes filijs atq; nepotibus, seniores iunioribus, generosos ignobilibus dominari debere: & alia quædam, si tenetis, quorum alijs alia impedimento sunt, ex quibus unum hoc erat. Adiecimusq; Pindarum existimare, secundum naturam ac iustum imperium esse, ut potentiora imbecillioribus dominantur. CLIN. Hæc certe tunc dicta fuerunt. ATHEN. Considera iam quibus nostra ciuitas comitendæ. Milies namq; in ciuitatibus nonnullis id contigit. CLIN. Quidnam? ATHEN. Cum de principatu certatum esset, qui uicerunt adeo ad se solos rem contraxerūt, ut nullum uictis eorumq; posteris magistratum concesserint, cauentes semper ne quis ex uictis potentiam adeptus, insurgat priorum memor malorū. Has quidem nos negamus esse respublicas, neq; censemus rectas esse eas leges, quæ non sint comuniter totius ciuitatis gratia positæ. Qui autem aliquarum partium gratia leges condunt, eos nō ciues, sed seditiosos putamus, & iura sua frustra sic ab eis uocari censemus. Hæc autem eam ob causam dicimus, quia nos tua in ciuitate nō ideo magistratus alicui dabimus, quod diues sit, aut huiusmodi quicquā possideat, ut robur, magnitudinem, generis claritatem. Ei uero qui positis legibus parebit maxime, & hac re cæteris in ciuitate præstabit, deorum quoq; cultum & ministerium dabimus, maximū quidem primo, secundum uero illi qui secūdo loco excellet. Eademq; ratione sequentibus singula pro dignitate distribuemus. Magistratus autem legum ministros appellauī, non quia innouare uocabula cupiam, sed quia putem salutem hinc maxime ciuitati fore, & contrarium ex contrario. Interitum enim paratum illi ciuitati uideo, in qua non lex magistratibus, sed legi magistratus præsumt. Salutem uero illi, ubi lex seruientibus magistratibus dominantur. Cuncta certe bona quæ dii ciuitatibus præbent, huic affore cerno. CLIN. Per Iouem hospes acute, ut atas tua postulat, perspicias. Iuuenis enim hæc obtuse admodum, senex acutissime cernit. MEG. Vera loqueris. ATHEN. Quid uero deinceps? Nonne uenisse iam ac adesse colonos arbitrari debemus, reliquumq; ad eos sermonem peragere? CLIN. Quid prohibet? ATHEN. Sic itaq; ad eos dicamus. Deus o uiri, sicut antiquus quoq; sermo testatur, principū, finem, & media rerum omnium continens, recta peragit secundum naturam circuens. Hunc semper iudicium comitatur, eos qui à diuina lege descuerint puniens. Cui quidem iudicio quicunq; felix futurus est adharens, humilis subsequitur atq; compositus. Qui autem superbia elatus est, quod pecunia uel honoribus antecellat, uel corporis forma polleat, qua cum iuuenilis animus demencia simul ardeat & petulantia, quasi nec principe nec duce ullo indigeat, sed aliorum ipse sufficiens ductor sit, is penitus à deo deseritur. Desertus autē, & alios huiusmodi nactus, exultat omnia simul perturbans, multisq; uidetur minime contemnendus. breui tamen potestea inculpabili dei punitus iudicio, seipsum, domum suam, ciuitatemq; uniuersam simul euertit. Cum hæc igitur ita disposita sint, quid facere & cogitare, quid ue cauere prudentem oportet? Nemini dubium quin cogitare quisq; debeat qua ratione ex eorum numero sit qui deum sequantur. Quænam igitur actio à deo amatur, deumq; sequitur? Vna certe, rationem unam antiquam habens atq; præcipuā, quod simile simili, quod moderatum sit

sit, amicum est. Immoderata uero neq; inuicē, neq; moderatis sunt amica. Deus profecto nobis rerum omnium maxime sit mēſura, multoq; magis quā quiuis, ut ferunt, homo. Qui igitur huic tali amicus fore studet, eum necesse est ut quā maxime pro uiribus talis efficiatur. Atqui secundum hanc rationem quisquis hominū temperatus est, deo est amicus. Similis enim. Intemperatus autem, dissimilis, differens, & iniustus, cæteraq; similiter. Sed intelligamus ad hæc rationem illam sequi omnium rationum, ut arbitror, pulcherrimam atq; uerissimam, quod bonū uirum decet sacrificare dijs, & interesse diuinis. Nempe illos prosequi orationibus, muneribus, alioq; cultu diuino, pulcherrimum, optimum, cōmodissimum ad beatam uitam, idq; præ cæteris est decorum. Malo autem contrā contingunt omnia. Impurus enim mali est animus, boni autem purus. Ab impuro autem capere munera, neque bonum uirum, neque deum decet. Frustra itaq; circa deos prophani laborant, quod opportune faciunt omnes sancti. Atqui signum quidem hoc est, quò aciem debemus intendere. Sagittæ uero ad illud quænam? & quis proprius ipsarum impetus, rectissime diceretur? Principio post cœlestium, ciuitatiq; præſidentiū deorum honores, si quis terrestribus dijs paria, secunda, præcipua munera tribuat, rectissime signum ipsum pietatis attinget. Quæ uero horum supra positorū imparia, & alterna uoce respondentia supra dictis, post deos istos dæmonibus uir mentis compos sacrificabit, heroibusq; post dæmones. Sequuntur statux patriorum deorum propriæ secundum legem consecrata. De mum uiuentium cultus parentum, quibus fas est prima & maxima debita omnium antiquissima debitorum persoluere. putare enim quisq; debet, omnia quæ possidet, eorum esse qui genuerunt & educarunt, ita ut illis hæc omnia pro uiribus ministrare debeat, primum quidem externa bona, deinde etiam corporis, postremo quæ ad animum pertinent, hæc omnia uidelicet mutuo data persoluens, & pro curis doloribusq; priscis parentum, in senecta recentes reddens, quando maxime indigent. In uerbis quinetiam per totam uitam parentes uenerari maxime decet. Leuium enim uolatiliumq; uerborum grauissima imminet pœna. Nam omnibus præposita est Nemesis iudicij angelus, huiusmodi omnium cōsideratrix. Oportet itaq; iratis animumq; explentibus cedere seu uerbis siue rebus id faciant, non ignorantes patrem iure admodum filio ualde succensere, si quando ab eo iniuriam sibi fieri arbitretur. Mortuis uero parentibus monumenta decētissima, quæ temperatissime structa. Neque consuetam magnitudinem oportet excedere, neq; minora illis facere, quæ maiores genitoribus suis struebant. Annuas quoq; curas defunctorum quæ ornamentum afferunt, instaurare decet, & noua quotidie repetita memoria semper parentes summopere honorare, impendio moderate pro fortuna utentes. Si hæc seruabimus, uitamq; semper ita agemus singuli, digna à dijs cæterisq; natura nostra superioribus omnibus præmia reportabimus, plurimum bona cum spe uiuētes. Quæ uero erga filios & nepotes, consanguineos, amicos, ciues, peregrinos, deos semper colendo tum in congressu horum omnium operari quisque debeat, atq; ita uitam suam secundum legem illustrare, legum ipsarum tractatio demonstrabit, partim quidem suadendo, partim uero duriores mores uel supplicioq; cogendo: atq; ita ciuitatem nostram fauentibus dijs, felicem beatamq; efficiet. Quæ uero rursus oportet necessariumq; est ut legislator, qui eadem quæ & ego agitet, edisserat, neq; tamen sub ipsa legis forma commode dici posse uidentur, horum exemplum in primis tam ipsi legumlatori, quā his qui lege instituendi sunt, arbitror afferendum: deinde legum positionem incipiendam, reliqua omnia pro uiribus discutiendo. Talia uero quomodo maxime habeant haud sane facile una quadam formula comprehendere potest. Sed ita de ipsis modum aliquem capiamus, siquid de ipsis asseuerare possumus. CLIN. Dic age, quem modum? ATHEN. Vellem equidem eos ad uirtutis officia persuasos maxime & obtemperātes esse, idq; legislator facere ubiq; conabitur. CLIN. Quid nī? ATHEN. Quæ igitur dicta sunt, nonnihil ad illud cōducere mihi uidentur, ut si non crudus omnino audientis animus sit, mitior beneuolentiorq; in audiendis præceptis efficiatur: beneuolētiore uero factus, facilius perdiscat, quod si non omnino peragatur, aliquo saltem modo factum, satis esse putādum est. Non enim magna est eorum copia, qui optimi quā maxime & celestissime conētur euadere. Hesiodum uero sapientem multi prædicāt, cum dicat uiam ad uitia planam esse, ac sine sudore peragi, cum breuissima sit. Ante uirtutē uero, inquit, sudorem dij immortales posuerunt.

Ac uia

Ac uia quæ ad eam ducit, longa, ardua, & aspera primum: sed postquam ad summa fastigia peruentum est, quæ ardua uia fuerat, facilè præstat callem. CLIN. Bene dicere uidetur. A THEN. Ita certe est. Verùm quò sermonis spectabat progressio, uolo in medio uobis proponere. CLIN. Ponas. A THEN. Orationem ad legislatorem sic uertamus. Dic nobis ò legislator, Si scires quid agendum dicendumq; nobis sit, nõnne diceres? CLIN. Necessario. A THEN. An non paulo ante dicentem audiuimus nõ debere legislatorem poetis permittere, ut quæcunq; sibi placent, effingant? Non enim intelligunt, quæ dicta contra leges noceant ciuitati. CLIN. Vera loqueris. A THEN. Si de poetis hæc ad eum dixerimus, erunt ne nobis modeste dicta? CLIN. Quænam hæc? A THEN. Vetus ò legislator fabula passim à nobis fertur, atq; à cæteris omnibus confirmatur: poetam quando in Musæ tripode sedet, non esse mentis compotem, sed quasi fontem fluere, & quæcunq; influunt, prorsus effundere. Cumq; ars eius imitatio quædam sit, & cõtrarios affectus hominum exprimat, sæpe cogi poetam sibi ipsi contraria dicere, neq; scire utrum hæc an illa uera sint. Legislatori autem non licet duo quædã diuersa de uno in lege loqui, sed unum debet semper enunciare de uno. Id autem ex his quæ modo dicebas, animaduertes. Cum sepulchrorum alia excedant, alia deficient, alia medium teneant, mediocria tu simpliciter laudasti, fieriq; sola iussisti. Ego autẽ si uxor mihi ditissima esset, iuberetq; ut eam magnifice sepelirem, in poemate excedens sepulchrum laudarem: pauper autem uir atq; avarus, deficiens. Qui uero mediocres diuitias possidet, & ipse quoq; moderatus sit, medium laudabit. Sed tibi non ita dicendum sicut dicebas modo, ut scilicet mediocre solummodo dicas, sed quid quantumq; mediocre sit, exponendum. Aliter ne putes orationem huiusmodi legem esse. CLIN. Vera loqueris. A THEN. Vtrum qui legibus condendis incumbit, nihil tale in legum exordio dicet, sed statim quid faciendũ sit, & quid non, exponet: multaq; imposita ad aliam se legem uertet, nulla ratione ad exhortandum persuadendumq; allata? Afferamus autem in medium modos medendi duos, quibus alij medici aliter curare consueuerunt, ut quemadmodum pueri medicum orant ut modo q̄ facillimo eos curet, ita & nos legumlatorem. Quod ut fiat apertius, nõnne dicimus quosdam medicos esse, & quosdam medicorum ministros, quos etiam medicos appellamus? CLIN. Sic omnino. A THEN. Siue liberi sint siue serui, qui dominorũ iussu, cõsideratione, usu, & experientia artem possideant, non autem secundum naturam, sicuti liberi, qui & ipsi sic didicerunt, & suos filios instruunt? An ponis duo hæc genera medicorũ? CLIN. Quid prohibet? A THEN. Num igitur intelligis cum serui & liberi in ciuitate ægrotent, seruos à seruis plerũq; curari? Qui & in medicorum officinis uersantur, & omnia circũeunt, nec rationem ullam de singulis seruorum morbis, aut reddunt, aut accipiunt, sed quæ usu prodesse uidentur quasi exacte scientes, tyrannorum instar superbe & pertinaciter imperant, atque ita à seruo ad seruum medentes transuolant. In quo sane ad curandos ægrotantes domino facilitatẽ parant. Liber autẽ medicus liberorũ ut plurimum morbos curat atq; cõsiderat, ita ut à principio morbi naturã perquirat, cõmuniterq; cum ægrotante atq; eius amicis uersetur, tum discendo ab illis nõnihil, tum quoad fieri potest docẽdo, nec ante imperat quicquam q̄ persuaserit. Atq; ita persuadendo semper mansuete ad sanitatem perducere ægrotantes conat. Vter melior est & medicus & exercitator, qui sic, an qui modo illo medetur, atq; exercet? Qui uidelicet dupliciter uim unam perficit, an qui simpliciter, & eum qui deterior ex duobus atq; atrocior modus est, exequit? CLIN. Multũ præstat hospes, qui hoc dupliciter peragit. A TH. Vis ergo duplex hoc atq; simplex, quomodo in legibus ferendis fiat, consideremus? CLIN. Volo equidẽ. A THEN. Dic age per deos, quam legis conditor primã legem cõscribet? An non secundum naturã, primũ generationis in ciuitate principiũ ante omnia legibus exornabit? CLIN. Plane. A THEN. Principium autem generationis omnibus ciuitatibus nuptiarum conuentus atq; cõmunio. CL. Vtiq;. A TH. Quare si nuptiales primũ leges ponantur, bene ad omnẽ ciuitatem recte constituendam positæ uidebuntur. CLIN. Sic est omnino. A THEN. Simplicem ergo primũ dicamus, quæ sic se forsan habebit. Vxorem quisq; à trigésimo anno usq; ad trigésimum quintũ ducat, Si non duxerit, pecunia mulctetur atq; dedecore: pecunia quidem tanta uel tanta, dedecore autẽ tali quodam uel tali. Et simplex quidẽ lex de nuptiis talis sit, duplex autem talis. Vxorem ducere quisq; debet ab anno trigésimo ad trigésimũ quintum

quintum, cogitans quòd natura quadam humanum genus quodammodo immortalitatem consequitur. Cuius rei quisque natura summopere cupidus est. Nemo enim est qui non desideret perpetuū apud posteros nomen habere. Genus itaque hominum immortale hoc modo in sempiternū perdurat, quòd filiorū filios relinquēdo unū & idem semper per generationem immortalitatē adipiscatur. Nefas autē est immortalitate seipsum sponte priuare. Hac uero ex animo ille se priuat, qui filios & uxore negligit. Quicumque legi huic obtemperauerit, indemnis esto. Qui uero non paruerit, & quinque ac triginta annos natus uxorem non duxerit, ne solitariam uitam lucro sibi & uoluptati fore censeat, tanta in annos singulos mulctetur pecunia, neque eorū particeps honorū sit, quos iuniores quotidie in ciuitate senioribus exhibent. Duabus his legibus inuicem comparatis, de singulis iudicare licet, utrum oporteat eas duplices longitudine quā breuissima conscribere, ut persuasiones simul interponantur & minæ: an minis uti solum, & simplices longitudine leges condere. M E G. Laconici moris est hospes, breuiora semper eligere. Siquis autē in his me iudicem faceret, ut eligere mihi liceret ex his utram uelim legem in ciuitate, longiorem eligerē: in cæterisque legibus omnibus, si duo hæc proponant, ad hoc ipsum exemplar idem facerem. Oportet tamen præsentēs leges & Clinia huic probari. huius enim ea ciuitas est, cuius usui leges hæc condunt. C L I N. Probe tu quidem Megille. A T H. De prolixitate quidem uel breuitate scribendi curare nimis ineptū est. Non enim breuissima aut longissima, sed optima sunt, ut arbitror, eligēda. Atqui & in legibus paulo ante propositis, non duplicitate solum altera magis quā altera ad uirtutem confert: sed quod de duplici medicorum genere dictū est, rectissime est appositum. Quod quidem legislatorum nullus unquā cogitasse uidetur. Nam cum liceat duobus quibusdam ad ferendas leges, ut persuasioneque uti ad turbā disciplinæ expertem, quoad possunt altero solum utuntur. Non enim persuasioni minas coniungunt, sed uim puram solummodo inferunt. Ego autem, o uiri beati, tertium quiddam etiam faciendum in legibus uideo, quod fieri nusquam uidemus. C L I N. Quidnam? A T H. Quod per ea de quibus differuimus nobis deo quodam aspirante factum est. Mane enim disputare de legibus cœpimus, & iam meridies est, & hoc amœno in loco cōmodissime requiescimus, de legibus solummodo disputantes. Et nunc primum tractandarum legum principium facere mihi uidemur. Superiora uero cuncta exordia legū erāt. Quorsum hæc? quia uolebā dicere, quòd sermonū omnium cæterorumque quibus uocis imitatio est, exordia sunt, & quasi quædam præludia, quæ artificiosam aliquam & utilem ad rem dicendam tractationē habent. Nempe illis quæ citharœdici cantus leges uocant, & reliquæ musæ, procœmia mire adinuenta præponunt. Verarū autem legum, quas ciuiles esse dicimus, nemo unquā procœmium aliquod aut pronunciauit, aut conscriptum in lucem protulit, quasi nullū natura sit. Nobis autē mora hæc & disputatio nostra esse aliquod significare uidetur. Leges autē quæ modo duplices appellatæ sunt, non duplices sunt simpliciter, sed duo quædam, lex, ac legis exordium. Atque ea quam tyrannico & medicorum seruilium imperio cōparauimus, lex mera est. Quod uero ante positum fuit dictum, ad hoc persuasorium, reuera ad persuadendum spectat quidē, sed uim habet exordij. Nam ut beneuolentius audiāt legislatoris imperium, quæ lex est, & propter hoc facilius suscipiāt ciues, idcirco tota illa oratio habita est, quæ ad persuadendum est induta. Quapropter ut mea sententia fert, nō legis ratio, sed procœmium, totū hoc merito appellabitur. Post hæc autē quid insuper addi desidero? hoc sanè. Oportere legiflatorem exordium semper omni legi præponere, & in singulis in quo à seipsis differāt, quatenus duo illa, quo modo relata sunt, differebant. C L I N. Ego quidem nunquam aliter uirum harum rerum peritum leges ferre desiderarem. A T H. Probe mihi o Clinia eo dixisse uideris, quod omnibus legibus procœmium quoddam præerit, & quod oportet in omni legum cōscriptionis principio, omni sermoni præponere exordium legibus singulis accommodatū. Non enim paruum est quod postea dicitur, nec parum refert clarè an obscure talia cōmemorentur. Si autem magnarum paruarumque legum exordia similiter confici iubeamus, nō recte iubebimus. Non enim in omni cantu neque in omni sermone id faciendum. Nam & si possit in omnibus inueniri, nō tamen omnibus utendum est. Id autē ipsi rhetori, cantori que, & legum conditori semper est concedendum. C L I N,

Xx Vera

Homo gener
ratione fit sem
piternus

De exordijs

Vera loqueris hospes. Sed ne ulterius immoremur, immo uero ad sermonem propositum iam reuertamur, & ab illis incipiamus, si tibi placet, quæ suprâ haud quasi proœmio utens dixisti. Quare iterum, ut ludentes aiunt, meliora ab initio secunda resumamus, quasi certum proœmium non quemlibet sermonem ut nuper tractantes. Incipiamus itaq; & exordiri profiteamur. Ac de honore quidem deorum maiorumq; nostrorum cura satis sit dictum: cætera transigere annitamur, donec tibi uidearis sufficienter totum proœmium absoluisse. Deniq; post proœmium leges aggredieris. **A T H E N.** Cum de dijs deosq; sequentibus & parentibus siue uiuentibus siue defunctis satis per exordium dixerimus, ut nunc affirmamus: quod restat, ut tu iubere uideris, in lucem est educendum. **C L I N.** Prorsus quidem. **A T H E N.** Post illa uero quæ ad animos, quæ ad corpora, quæ ad externa pertinent, quo studio colenda sint communiter differendo, ita determinare oportet, ut & dicentes & audientes disciplinam pro uiribus consequamur. Hæc ergo post illa nobis reuera dicenda audiendaq; sunt. **C L I N.** Recte ad modum loqueris,

ARGVMENTVM MARSILII PICINI FLORENTINI
In Dialogum quintum De Legibus.

MIRABILIA quotidie fieri uidemus à magnete in ferrum, à succino in paleas, à fulguribus in solida, ab ignito sulphure in bombardam, à tota natura uel in motu cœli, uel in artificiosa rerum quæ gignuntur, formatione. Causas quidem ignoramus, neq; tamen ob causarum ignorantiam negamus effectus fieri, quos uidemus. Mirabilia rursus fieri nonnunquã ab animis nostris in oraculis cæterisq; prodigijs testis est non solum omnis historia, sed auctoritas etiam Mercurialis & Pythagorica atq; Platonica. Et si stupendorum nostræ mentis operum rationem certam facile omnes assignare non possumus, negare tamen opera uel facta fuisse, uel posse fieri, non debemus. Videmus ignem quò cœlo similior est quàm cætera elementa, eo mirabilius agere, ut breui ad suam trahat formam, quæ cætera tempore uix longissimo trahunt, neq; mixtionem perpetiatur, & cum uidetur diuidi diuidat, longiusq; admodum quàm cætera suum protendat effectum, & longissime per lumen agat atq; momento. Verum habet hoc à cœlo, & cœlum imagine sui agit, id est lumine, quæ ignis uix naturali efficit qualitate. Quis enim dubitet cœlestia per radios suos tam nobis occultos, quàm manifestos ab ipsis uelut imagines profluentes, mouere inferiora semper atq; formare? sermè non aliter quàm uultus speculum, & speculum concauum materiam siccam postam è conspectu. Sed age iam in hoc speculo & superos in animam speculemur. Quanto efficacior est ignis cæteris elementis, & igne cœlum, tanto efficaciores cœlo sunt spiritus qui uel uiuificant uel mouent cœlum, uel uiuificantium & mouentium sunt consortes. Spiritus ergo superiores in nostros utpote consortes, imaginum duntaxat suarum influxibus operantur, quemadmodum uultus in speculum: atq; agendo in eas formant, simillimasq; efficiunt: usque adeo ut anime sepe tam sermè mirabiliter, quàm cœlestes soleant, operentur. Quemadmodum uero speculum ad imagines à uultu suscipiendas quinque modis præcipue præparatur: primo quidem natura uitrea, deinde perspicuitate, tertio lenitate, quarto resistentia, quinto positione: sic & anime nostræ ad influxus numinum præparantur. Primo quidem, quod intellectuales nature sunt sicut & illa. Secundo, quando per intellectum, fide illis herent indubia. Tertio, per uoluntatem amore in illa sese ardentissimo transferunt. Quarto, tota in illis firmiter memoria sperant. Quinto, si corpus habeant, & natura illis accommodatum, & diligentia præparatum, tunc in mentes nostras à superioribus labuntur instinctus, ut à fidibus lyre in fides similiter temperatas. Tunc prodigia, somnia, uaticinia, oracula ueniunt. Mitto quod Iamblicus Porphyriusq; narrant, oracula quædam per aquam fieri solita, quædam per aerem, quædam uero per ignem: fortè quia à demonibus, uel aqueis, uel aereis, uel igneis mittantur. Forte etiam quoniam locis & temporibus alijs atque alijs, per occultas causas contigerit mentium humanarum affectus ad superiora conuerti, conuersosq; inde formari. Profecto nostræ mentes in uaria nimium distrahuntur. Verum si quando integra uirtute sua ad certum opus utantur, sicut & ignis tota intentione nature comburit, & cœlum toto agit influxu, tunc Plato non dubitat mirabiliora à nostris mentibus quàm ab igne uel cœlo, facillime prouentura. Non dubitant & Auicenna Algazel's que, nescio qua sorte sepe Platonici. Sed de his in Theologia latius disputamus. Quibus euangelicum illud de fide montes permutatura, maxime confirmatur: confirmatur & plurima quæ Plato in libro superiori & hoc quinto, immo & sequentibus omnibus de oraculis asserit, adeo ut non dicit, uel urbis dispositio, uel reipublicæ forma, uel sanctio legum sese habeat, quàm per oracula comprobetur. Verum quamuis oracula tria commemoret, tamen cæteris insuper uaticinijs quæ ueriora forsitan reperiri possunt, auctoritatem suam ad idem manifeste concedit: Sed iam ad argumentum quinti proprium ueniamus. Cum igitur animus noster speculum sit diuinorum, merito post diuinorum cultum in quarto descriptum, mox in exordio quinti

animus

animam ipsum iubet coli, quasi rem sacram: & qui in superioribus Pythagorea carmina est imitatus, in presenti quoque animi cultu libenter Pythagoram suum sequitur precipientem: Post deos maxime omnium reuerere teipsum. Quanti uero momenti sit eiusmodi reuerentia ad obseruantiam legum, explicare non possem. Sed facit haec, ut summatim dicam, ut quisquis animi sui quasi numinis conspectum assiduam reueretur, iudicem habeat intra seipsum: ad cuius legem, uel absque legibus scriptis uitam suam perfectissime dirigat, ac tandem facile naturalis legis amore faciat, quae ceteri uix scriptarum legum formidine faciunt. Proinde dum de colendo animo disputat, omnia de officijs praecipua tradit, tum ad seipsum, tum ad alios ad omnesque uirtutes priuatim & publice pertinentia, quae discere quisque debeat atque ediscere. Post haec finem imponit exordio legum. Vbi apparet totam de legibus disputationem in tres praecipue partes esse diuisam. Primo quidem in prooemium, ab initio libri primi ad hanc usque partem quinti productum: Deinde in ipsam legum dispositionem. Et primo in leges ad rempublicam magistratusque potissimum pertinentes. Deinde ad singulas spectantes ciuium actiones. Meminisse uero te arbitror singulas praeterca leges, singula habere prooemia. Principio legifer purissimos pro uiribus colonos eligat, atque pastorum more pueros segreget ab impuris. Lustret quoque ciuitatem, ac nisi summa cogat necessitas non infrat uiolentiam. Adequet census pro uiribus, ne alij ditissimi sint, alij uero mendici. Caueat ne quis iniuste diuitias cumulet. Neque luculentissimam conetur ciuitatem reddere, sed iustissimam. Predicet ueritatem & apud homines, & apud deos esse maxime omnium uenerandam. Item in peregrinos hospitalitatem, in supplices indulgentiam. Moneat unumquemque animam erga seipsum amore falli, atque peruertere solere. Praecipiat, ne quis abundans ipse, patiat proximum esurire. Collocet urbem si potest in media regione singulas circumspectans commoditates. In duodecim partes urbem diuidat, totamque similiter regionem. Sed cur in partes duodecim? ut intelligas molem tantam tamque laboriosam uniuersi ipsius auxilio indigere, quod est in sphaeras duodecim distributum. Item ciuitatem ad imaginem regni caelestis esse gerendam. Caelestis autem ciuitas in signa duodecim, quasi duodecim tribus, est distributa. Nec ab re dijs duodecim ciuitatem commendat suam. siquidem dii duodecim, signis caeli duodecim praesse dicuntur. Immo uero dii sex, sexque deae. Iuno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venusque: Mars, Mercurius, Iouis, Neptunus, Vulcanus, Apollo. Praepone singula singulis: membris quidem nostris signa: Signis praeterca deos. Arieti quidem & capiti nostro Palladem. Tauro uero & nostrae ceruici Venere. Geminis & humanis brachijs Apollinem. Cancro pectorique Mercurium. Leoni humerisque Iouem. Virgini illisque Cererem. Librae & natibus, quod honeste dictum sit, Vulcanum. Scorpio & pudibundis Martem. Sagittario femoribus Dianam. Capricorno & genibus Vestam. Aquario cruribus lunonem. Piscibus pedibusque Neptunum. Intellige per haec ciuitatem totam non aliter unum ex ciuibus multis, quam unum corpus ex multis membris esse debere. Alia uero numina masculina, alia foemina idcirco dicuntur, ut cognoscas et quae ad materiam passionesque, & quae ad formas actionesque pertinent, a superioribus gubernari. Verum cur Plato praecipuam urbis arcem, Vestae, Ioui, & Palladi consecrat? Intellige in diuinis tres omnium fontes existere: Vestam quidem essendi fontem, Iouem uiuendi, Mineruam intelligendi. Atque in his omnibus auxilium a superioribus obsecrandum. Vbi uero Plato commendat partitionem domiciliorum agrorumque in quinquies mille & quadraginta, ostendit eiusmodi numerum commodissimas in se multasque deinceps distributiones partium continere. Quod quidem & in sequentibus paulatim aperitur, & uel mediocri arithmetra potest esse perspicuum. Notabis ubi de communi ciuium uita differit praecipua de euangelica dilectione & charitate mirandum. Item patriam magis quam matrem esse colendam. Quod uel patriam inquit immortalem deam esse, uel de diuina terreni orbis anima, uel de uirgine patriae patrono, uel de caelesti patria dictum puta.

DIALOGVS QVINTVS DE LEGI

BVS VEL DE LEGVM LATIONE.

AVDIAT iam reliqua, quicumque paulo ante de dijs charissimisque genitoribus audiebat. Cuiusque enim animus, omnium suarum rerum post deos, cum sit maxime suus, diuinissimus est. Quae uero sua sunt, bifariam diuiduntur. Et potentiora quidem ac meliora dominantur, imbecilliora uero deterioraque seruiunt. Profecto quae dominantur, praeter illis quae seruiunt, semper sunt honoranda. Quapropter merito post dominantes deos eosque qui illos sequuntur, animum nostrum colendum, secundoque loco habendum iubeo. Nemo autem, ut breuiter dicam, recte animum suum honorat, quamuis uideatur. Diuinum enim bonum est honor. Malorum autem nihil est honorandum. Quisquis igitur putat uel sermonibus quibusdam uel muneribus uel obsequijs animum suum posse extolli, si meliorem ipsum ex deteriore non reddit, quanquam honorare uidetur, minime tamen id facit. Nam statim a pueritia unusquisque sufficientem ad omnia cognoscenda se putat, & honorare suum

Xx 2 animum

Verus et falsus animi cultus
 animum opinatur laudando, permittendoque sibi quicquid libuerit agere. Nos autem dicimus eum qui hæc agit animū nō honorare, sed lædere, quem tamen secundo loco post deos dicimus honorandū. Sed neque ille eum honorat, qui peccatorum suorum, plurimorumque & maximorum scelerū, non seipsum sed alios causam ducit. Qui sanè seipsum semper excusans honorare uidetur animum, longe tamē abest, cum oblit. Neque etiam cum præter rationem laudemque legumlatoris uoluptatibus quis indulget, animum suum honorat: deſcit enim ipsum, cum malis & pœnitentia repleat. Neque etiā tunc honorat, quando labores lege laudatos, metusque ac dolores ferendos non suscipit, sed cedit atque succūbit. Hæc enim agens omnia, animū suum dedecorat. Sed nec quādo hanc uitam summū bonum cēset, immo tunc etiam uituperat. Nam animo existimanti omnia apud manes mala esse, protinus assentitur, neque resistit, docens ipsum atque redarguens, quasi ignoret, utrum contra que apud deos inferos sunt, omnium honorū nobis maxima sint. Præterea qui uirtuti formam corporis antepōnit, animā uere penitusque dedecorat. Nempe corpus anima uenerabilius arbitratur. In quo certe uehemēter errat. Nihil enim terrenū rebus cœlestibus uenerabilius est. Et qui de animo aliter sentit, que mirabilem rem negligat, prorsus ignorat. Nec rursus qui pecuniā iniuste cupit, aut possidens iniuste, non dolet, muneribus animū suum exornat, sed ab hoc longissime abest. Quod enim uenerabile pulchrūque in animo est, paruo pro auro prodit, cū totum quod super terrā quōdū sub terra est aurū, uirtuti cōpensari digne nō possit. Denique ut summam dicam, quicunque illa quæ legislator turpia malaque putat esse, omni studio non fugit, nec pro uiribus sequitur ea quæ bona & pulchra statuit, nō uidet in his omnibus que turpiter, & absurde diuinissimū animum suum afficiat. Maximam enim secundum iustitiam ultionem male agendi, nemo, ut uno uerbo dicam, animaduertit. Maxima uero est, ut quis malis hominibus similis efficiatur, factusque similis bonos & uiros & sermōnes fugiat: seque ipsum ab eis seiungat, improbis autem adhæreat, & eorū consuetudinē amplectatur. Eum uero qui se his immiscuit, necesse est eadem pati & agere, quæ tales agere & loqui inter se cōsueuerunt. Ac passio quidem huiusmodi iustitia nō est. Iustitia enim & iustum, honestū est. Ultio uero passio iniustitiæ sequax: in quam & qui non incidit & qui incidit, malus miserque est: ille quoniam non sanatur, hic quoniam ut multi feruentur, ipse perit. Honor autem est, ut totum simul complectar, meliora sequi, & ex peioribus quæcunque meliora fieri possunt, ad melius que optime reducere. Homini profectio nihil animo aptius & sagacius est ad fugiendum malum, ad uestigandum eligendumque quod est omnium optimum, ei que per omnē uitam firmiter adhærendum. Idcirco illi secundo statutus est honor. Tertium deinde honorem secundum naturā quiuis intelliget corpori conuenire. Considerare oportet qui ueri honores sint, qui ue adulterati: quorum differentia à legislatore declaranda mihi uidetur. Vtputa honore dignum corpus esse non quod formosum aut robustum est, aut uelox, uel magnum, uel sanum, quamuis multis id uideatur, neque quod contrarijs modis affectum. Nempe quæ medium istorum omnium habitum tangunt, ea longe moderatiora tutioraque censenda sunt. Altera enim inflatos & audaces animos reddunt. Altera deiectos atque illiberales. Similiter pecuniarum prædiorūque & census possessio se habet. Excedēs enim & priuatiū & in ciuitatibus inimicitias seditionesque parit. Deficiens autem ut plurimum seruiturē. Nemo igitur liberorū gratia pecunijs cumulandis incumbat, ut ditissimos eos relinquat. Neque enim ipsis, neque ciuitati id cōducit. Sed census iuuenum tum adulatione uacuus, tum rerum necessariarum non indigens, omnium decentissimus & optimus est. Nam hic nobis ad omnia consonans accommodatusque, uitam à doloribus tutam reddit. Libris ergo nō auri sed pudoris multum oportet relinquere. Putamus autem uerbis impudentiam iuuenum castigando id nos impetraturos. Sed non ex ea castigatione, qua iuuenibus incutiunt, dicentes quod adolescentem oporteat in omnibus uerecundū esse. Sapiens itaque legumlator, senioribus præcipiet potius, ut sint coram iunioribus uerecundi, ac summopere caueant nequis iuuenum eos, aut uideat, aut audiat agentes turpe aliquid, uel loquentes. Nam ubi senes minus pudici sunt, necesse est ibi iuuenes impudentissimos esse. præstans enim & iuniorum & seniorum disciplina est, non uerborum increpatio, sed ut quæ increpando quis diceret & monendo, eadem ipse in omni

Tertius honor
 corpori habendus

uita facere uideatur. Quisquis præterea cognationem & uniuersam sub eisdem penatibus generis cõmunione honorat & colit, hos deos merito propitios in liberis procreandis habebit. Amicorum quoq; & sodalium in uitæ consuetudine summã beneuolentiam consequetur, qui illorum in se obsequia maiora præstantioraq; putabit q̃ illi, sua uero in illos beneficia minora q̃ ipsi existimabit. Atqui & erga ciuitatem ac ciues optime ille se geret, qui omni uictoriæ quæ in Olympicis, alijsq; tam belli q̃ pacis certaminibus cõparatur, illam gloriam anteponet, quam patrijs legibus ministrando nanciscitur: atq; in hoc ministerio cæteris omnibus per totam uitam præstare conabitur. Ad peregrinos uero sanctissima esse foedera quisq; cogitet. Firmè enim omnia peregrinorum & contra peregrinos peccata præ illis quæ inter ciues cõmittuntur, ultori deo curæ sunt. Nam cum peregrinus amicis cognatisq; careat, maiorè & apud deos & apud homines meretur misericordiam. Quare qui magis ulcisci potest, is adferendum auxilium est paratior. potest aut maxime, hospitalis cuiusq; dæmon ac deus, hospitem secuti Iouem. Diligenti igitur cautione cogitandum cuiq; cui nonnihil est consilij, ut innocens ab iniuria in peregrinos semper uiuat. Sed omnium tam in peregrinos quam in ciues peccatorum maximum est, quod in supplices est commissum. Deus enim per quem supplex foedus est consecutus, diligentissimus eius est custos. Quare nullus in supplices sceleratus impunis abibit. Hactenus officia cuiusq; in parentes, seipsum, sua, patriam, amicos, cognatos, peregrinos, atq; colonos penè omnia exposuimus. Qualis uero quisq; quo ad seipsum esse debeat, qui optime uiuere uelit, nunc iam exponamus, ut non lex, sed laus & uituperatio singulos docens, refrenet magis, & obtemperantiores ferendis legibus faciat. Atq; hæc nobis deinceps dicenda sunt. Veritas profecto tum dijs tum hominibus dux omnium est bonorũ. Cuius qui felix beatusq; futurus est, statim ab initio particeps esse debet, ut in ueritate plurimũ tempus uitam agat. Fides hic certe est: infidus aut qui sponte mentitur: qui uero non sponte, amens. Quorum neutrum optabile est. Nam & infidus & amens ab amicitia admodum alienus: ac procedente tempore cognitus in tantam in odiosa senectã uitæq; termino solitudinem incidit, ut seu uiuant siue decesserint amici ac filij, penè similiter orbam uitam misere agat. Honorandus certe est qui nihil iniuriatur. Qui uero nec alios id facere patitur, duplici honore, imò etiã magis est honorandus. Ille enim uni, hic multis hominibus cõparatur, cum principibus cæterorũ iniuriam nũciat. Qui aut una etiã cum magistratibus iniuriam quoad potest ulciscitur, is magnus perfectusq; in ciuitate uir præconio prædicet. Nam uirtute cunctis excellet. Eadem quoq; tẽperantiæ & prudentiæ laus est. Et qui alijs bonis abundat, quæ in alios quoq; transfundi possunt, si cæteros participes efficit, tanq; uir summus est honorandus. Qui aut id facere uellet quidem, sed non potest, secundo loco habendus est. Inuidum uero qui spõte nihil boni cæteris conferat, uituperare debemus, nec propter hominem qui male possideat, rem ipsam uituperare, sed eam pro uiribus adipisci. Certet præterea apud nos quisq; de uirtute absq; inuidia. Qui enim sic agit, ciuitatẽ suam amplificat, cum ipse quidẽ contendat, & alios calumnijs nõ detineat. Inuidus uero dũ cæteris derogando putat præstare, & ipse minus recte ad ueram tendit uirtutẽ, & concertatores iniusta uituperatione tardiores efficit. Ideoq; uehemens acquirendæ uirtutis studiũ e ciuitate tollens, ipsam pro uirilĩ parte gloriæ amplitudine priuat. Oportet præterea unumquẽq; animosum esse, ac maxime mitem. Nam aliorũ iniurias quæ uel difficile, uel nullo modo sanari possunt, nõ possumus aliter effugere, quam pugna, defensione. uictoria, & nullius peccati remissione, quod absq; animositate facere nemo potest. In ijs aut iniurijs quæ tales sunt ut sanari possint, nosse in primis oportet, nullum iniustũ, sponte iniustũ esse. Nemo enim unquam maximorũ malorum aliquid alicubi uellet habere, multoq; minus in his quæ sibi præstantissima sunt. Est aut animus ut diximus reuera in omnibus omnĩũ præstantissimus. Quapropter in eo cum maxime sit honorandus, nemo sponte summũ accipiet malum, uoletq; per totã uitam id possidere. Porro miserabilis omnino est iniustus omnis, & qui malũ quicquam habet. Misereri autem decet eorum qui sanabiles sunt, & cohibere iram, ne aduersus eos muliebri iracundiæ seruore animus efferatur duriusq; insistat. Qui autem ita sunt flagitiosi, ut incurabiles sint, eis ira uehemẽtius immittenda. Propterea diximus animosum,

Xx 3 id est.

Officia erga
patriam

Erga peregrinos

Erga supplices

id est generosæ iracundiæ non experte, ac simul mitem, bonum uirum semper esse debe-
 re. Omnium uero maximum quiddam malum in multorum hominum animis est innatum.
 Cuius quidem, cum facile sibi ignoscant, remedium nullum excogitant. Est autem hoc quod di-
 cere solet, quod natura sibi quisque amicus est, recteque est, ita id se habere. Sed reuera ni-
 mius in se ipsum amor omnium peccatorum omnibus semper est causa. Occæatur quip-
 pe circa amatum qui amat. Quapropter qui se amat, cum se ipsum magis quam ueritatem ho-
 norandum putet, quid iustum, bonum, pulchrum sit male iudicat. Decet sane eum qui
 magnus uir futurus est, neque seipsum, neque sua diligere, sed iusta semper, siue a seipso,
 seu ab alio quouis gerantur. Ex hoc ipso delicto accidit omnibus, ut ignorantiam suam
 esse sapientiam opinentur. hinc fit, ut quamuis nihil ut ita dicam sciamus, scire tamen
 omnia arbitremur. Cum uero nec alijs committamus facultatem agendi quæ ipsi facere
 ignoramus, facientes ipsi errare compellimur. Quamobrem nimium sui ipsius amorem
 fugere quisque debet, & meliores sequi, nullo rubore uerecundiæ impeditus. Sunt & alia
 nonnulla, quæ & minora his sunt, & sæpe dicuntur. Sed cum nihilo minus utilia sint,
 ea quoque dicenda, Nam commemoratione opus est. Semper enim quasi aliquid effluat,
 contra aliquid oportet influere. Recordatio uero est, prudentiæ deficientis influxus. Pro-
 fecto a risu nimio, & lachrymis abstinendum, omnibusque est ab omnibus præcipiendum
 ut letitia nimia tristitiaque compressa honesto in habitu se contineant: siue in felicitate quen-
 quæ dæmon cuiusque sistat, seu per fortunæ casus tanquam ad ardua difficiliaque tenden-
 tibus operationibus quibusdam dæmones auersantes insurgant. Sperare semper boni
 uiri debent, munera quæ talibus uiris dare deus solet, sibi non defutura. Ac si qui graues
 labores inciderint, dum leniores eas facturum, & præsentia in melius commutaturum:
 bona uero contra omnia unam cum bona fortuna sibi affore. Hac spe singuli uiuant, &
 tam ioco quam serio, & se & cæteros ad frequentem horum commemorationem sedule adhor-
 tentur. Sed iam quæ facere unusquisque debet, & qualis esse, quo ad diuina spectat offi-
 cia, dictum est. Humana uero nondum explanauimus. Dicenda autem sunt. Homini-
 bus enim, non dijs præcipimus. Sunt porro natura maxime humana, voluptates, dolores
 cupiditatesque. Ex quibus necesse est mortale omne animal quasi pendere, & maximo
 quidem cum studio. Laudanda certe honestissima uita est, non solum quia gloriæ habi-
 tum superat, uerum etiam quia si quis uelit gustare, nec inde statim a iuuenture fugere, eo
 quoque superat, quod omnes expetimus, ut per totam uitam lætemur magis quam doleamus.
 Quod uero erit ita, si quis recte gustet, facile ualdeque patebit. Quo autem pacto recte id fi-
 at, ratione iam considerandum est, siue ita nobis secundum naturam insit, siue aliter præter
 naturam. Vitam itaque ad uitam iucundiorē & molestiorē committere oportet. Volupta-
 tem adesse nobis uolumus. Dolorem uero nec eligimus, neque uolumus. Medium autem
 statum pro uoluptate nequaquam uolumus, doloris tamen loco accipimus. Dolorem
 etiam minorem maiore cum uoluptate uolumus. Voluptatem minorem cum maiore
 dolore nequaquam. Pari autem modo utrumque horum habere nos nolle, possumus decla-
 rare. Hæc omnia multitudine, magnitudine, intensione, æqualitate, horumque contra-
 rii ad electionem singulorum uoluntatemque, & differunt, & non differunt. Cum hæc
 necessario sic se habeant, eam quidem uitam in qua cum utraque multa, magna, intensaque
 fiunt, uoluptates tamen excedunt, uolumus. Eam autem in qua contraria, nolumus. Atque
 eam rursus, in qua licet utraque parua, remissa sunt, molesta tamen superant, nolumus: sed
 eam in qua contraria, uolumus. Si autem æqualia sunt, de æquali uita ut diximus cogitan-
 dum. Uolumus enim quæ illo excedunt quod nos diligimus, & nolumus quæ contra-
 rio superant. Considerare oportet quemadmodum omnes uitæ nostræ in his connexæ na-
 turaliter sunt, & quas natura uelimus. Siquid autem præter hæc uelle nos dicimus, igno-
 rantia quadam imperitiæque uitarum id dicimus. Quænam igitur & quot uitæ sunt in
 quibus nosse oportet quod nolendum, quod uolendum, quod sponte fieri, quod contra
 soleat: hisque cognitis legem sibi ipsi præscribere: atque inde quod sibi amicum sit simul &
 iucundum & optimum pulcherrimumque eligere, ut quis quoad homini licet beatissime
 uiuat. Temperatam uitam unam esse dicamus, prudentem alteram, tertiam sortem, sa-
 nam denique quartam. Et quatuor his alias contrarias quatuor statuamus, impruden-
 tem, ignauiam, intemperatam, ægrotantem. Quisquis uitam temperatam recte nouerit,
 mitem

De eligenda ui-
 ta quo ad uolu-
 ptatem & do-
 lorem

mitem in omnibus & moderatā dicit: quæq; dolores quietos, uoluptates remissas, molles cupiditates, amores minime furiosos habeat. Intemperatā uero in omnibus acrem, quæ doloribus uehementibus & uehementibus uoluptatibus, cupiditatibus ardentibus furiosisq; & insanis mirū in modum amoribus agitet. Sed superat in uita quidem temperata uoluptates, dolores autē superant. In uita intemperata contra uoluptates à doloribus superantur, magnitudine, multitudine, atq; frequentia. Quo fit ut necessario altera nobis secundū naturā uita iucundior sit, altera tristior, & uolentem iucunde uiuere, sponte intemperanterq; uiuere non permittat. constat em̄ si quod nunc dictū est, recte est dictum, quod necesse sit intemperatū omnem præter sententiā esse talem. Quippe uel per ignorantia, uel incontinentia, uel utramq; omnis humana turba expers temperantia uiuit. Similiter de sana & ægrotate uita est cogitandū: quod & dolores & uoluptates habeāt, sed in sanitate uoluptates excedāt, in ægrotatione dolores. Nostra uero uoluntas in deligendo genere uitæ, non est ut dolor superet. Vbi autē superatur, eam uita iucundiorē iudicauimus. Temperatus igitur intemperato, prudens imprudēte, fortis ignaui, utraq; pauciora, minora, rarioraq; habet, & alter uoluptatibus, alter doloribus superat, ita ut fortis ignauū, prudēs amentē, temperatus petulantē, sanus ægrotantem uoluptate superet. Vtq; in summā redigātur, quæ uita uirtutis corpore aut animo particeps est, ea est iucundior altera, & pulchritudine, rectitudine, potētia & gloria præstat: ita ut qui in ea constitutus est felicius cōtrario in omnibus uiuat. Verū exordiū legum iam finem accipiat. Post exordiū, legē sequi necesse est. Inò uero leges deinceps reipublicæ reuera conscribendæ sunt. Quemadmodum igitur quæcunq; textuntur, non ex similibus omnino trama stamineq; texuntur, sed staminis genus robustius atq; firmitus est, tramæ mollius ut facilius cedat: ita homines qui magistratus gesturi in ciuitate sunt, eodem modo discerni semper oportet, eos qui in leuiori quadā facultate experimentum sui dederūt. Duæ uero sunt in repub. species. Altera magistratum, altera legum constitutio. Ante uero hæc omnia ita cogitandum est. Cum pastor atq; bubulcus, equorumq; curator, cæteri q; huiusmodi, greges & armenta susceperint, nō antea curant, q̄ singulis conuenientē purgationē adhibeāt. porro sanis ab ægrotantibus, generosisq; ab ignauis segregatis, altera in greges alios mittēt, altera uero curabūt, nō ignorantes aliter frustra se tā pro corpore q̄ pro anima laboraturos. Nempe naturæ & educationis prauitas ita corrumpit, ut nisi quis segreget sanorū integrorumq; morum ac corporū genus, in singulis contagione interimant. Sed de cæteris quidem animalibus minor cura, & exempli causa solum eorū mentio facienda. De hominibus uero maximum studiū legislator habebit, ac diligenter rimabitur omnia, ut singulis cōsentanea scribere queat, tum de lustratione, tum de cæteris omnibus actionibus. Sic igitur ciuitatis lustrationes se habēt. Multæ enim sunt, & aliæ leuiores, grauiore aliæ. Ac si quis tyrannus simul legisq; lator sit, difficilibus & optimis lustrationibus uti poterit. Legis autē latori absq; tyrannide, qui leges nouas atq; rempublicā fundet, satis erit factum si purgationem mitissimā adhibuerit. Nam exactissima purificatio, quemadmodum medicina quæ ualidiōr corporibus adhibet, doloris plena est, & cū ultione iusta pœnā infert, morte peccantē aut exilio damnans. Eos enim qui maxima peccata patrarūt, si insani biles sint, quoniā ciuitati maxime nocēāt, remouere omnino solet. Mitior uero purgatio huiusmodi nobis est. Qui enim ob inopiā uictus duces quærūt, hisq; sponte se offerunt secuturi ex egestate aduersus eos qui non egent, hos tanq; morbū, qui ciuitatem labefactet, honesto coloniam nomine benigne expellit. Hæc omni legūlatori quodammodo à principio, ut diximus, faciēda. Nobis autē difficiliora quadā in præsentia eueniunt. Nam neq; coloniam neq; delectum aliquem purgandi gratia ad præsens exco gitare oportet, sed quasi ex multis fontibus torrentibusq; aqua ad lacunas easdem confluat, necesse est obseruare, ut qui undiq; cōfluit humor, partim exhauriēdo effundendoq; partim deriuando atq; diuertendo q̄ mundissimus sit. Labor autē ut uideatur, & periculum est in omni constitutione ciuili. Quoniam uero non re nūc sed uerbis agit, perfectus iam nobis sit delectus, sitq; ut desideramus facta purgatio. Nā malos qui hæc ciuitatē adire gubernaturi cōtendent, cum satis longo tēpore examinauerimus, omni persuasione accedere prohibebimus, probos autē pro uiribus beneuolos propitiosq;

Xx 4 facientes

De uita temperata & intemperata

Omnis humana turba expers temperantia uiuit. Quod uitæ genus deligitur

facientes alliciemus. Sed neq; latere nos debet, q̄ feliciter nobiscum actū sit. Quippe quemadmodum Heraclidarum coloniam, felicem fuisse diximus, quoniam diuidendorum agrorum innouandarumq; tabularum grauem & periculosam contentionem effugit, quam quidem rem ueterum ciuitas leges ferre coacta, neq; præmittere potest omnino, neq; mouere quodammodo, ita ferme & nobis accidisse uidetur. Solum ergo, ut ita dicam, restat uotum, paruaq; mutatio cauta, parum longo in tempore transmuntibus. Est autem hæc, ut in his mutationibus faciendis unā cum debitoribus multis multos quoq; agros ciues possideant, uelintq; humaniter cum egenis communicare, partim mittendo, partim accipiendo, colentes mediocritatem, existimantesq; paupertatem non in diminutione pecuniarum, sed in acquirendi insatiabili cupiditate consistere. Hoc enim ciuitati maximū est salutis initium, super quo quasi stabili fundamento, ædificare postea quicquid ciuitati decorū & huic constitutioni congruum sit, facile quisq; poterit. Sed si fundamentū hoc debile ruinosumq; fuerit, nulla civilis opera prospere deinde succedet. Itaq; nos id fugientes, imō uero uerbis quo pacto fugiendum sit ostendentes, dicimus nullam esse aliam aut latam aut angustam fugiendi uiam, nisi ut colamus iustitiam, neq; acquirendi cupiditatem sequamur. Atq; hoc iam nobis quasi quoddam ciuitatis sustentaculum & præsidium sit fundatum. Census enim quos sibi ciues parauerint, careant quodammodo crimine oportet, uel ulterius in acquirendo progredi ultro desistant, quibus inuicem uetera crimina habentur, quicq; uel paulum mentis compotes sint. Illi autē quibus deus dedit quemadmodum & nobis nouæ ciuitatis constitutionem, in qua nullæ inimicitia sunt, si propter habitationū agrorumq; distributionem inimicitiarū sibi causas dederint, non humanæ cuiusdam, sed pessimæ ignorantia crimine notabunt. Quis erit igitur rectæ distributionis modus? Primū quidem, quantum esse oporteat numerum, constituendum censeo. Deinde asseuerandum, per quot qualesq; partes distributio sit ciuibus facienda: postremo agros habitationesq; ipsas æqualiter q̄ maxime diuidendum. Quanta autē multitudo sufficiens sit, nō aliter recte dicitur q̄ agrorū uicinarumq; ciuitatū collatione. Ager quidem tantus sit, ut tot moderatis hominibus sufficiat, neq; maiori opus. Tot uero esse debent, ut iniuriātes uicinos possint depellere, & iniuriam patientibus auxiliari. His inspectis, & agrū & uicinos & re & uerbis definiemus. Nunc uero exempli descriptionisq; causa, ut res ipsa perficiatur, ad ferendam legem sermo descendat. Quinquies mille & quadraginta sint ob cōmoditatem numeri huius agricolæ, quicq; p̄ finibus depugnēt. Ager autē & habitationes similiter in partes easdem distribuantur, ut uir & portio distributione conueniant. Et in primis duas in partes totius numeri partitio fiat, deinde in tres, licet & in quatuor, & in quinq;, & usq; ad decē deinceps. Oportet certē omnem legislatorē tantum de numeris intelligere, ut quis qualisq; numerus singulis ciuitatibus cōmodissimus sit, nō ignoret. Dicamus autē eum numerū aptiorē esse, qui plurimas & præsertim deinceps ordine dispositas in seipso distributiones recipit. Neq; enim omnis numerus omnes in omnia sectiones habet. Sed quinquies milium & quadraginta numerus, & ad bellū, & ad pacem, ad contraria omnia, societates, tributa, distributiones, nō in plures quā unā de sexaginta partes incidi potest. Ab una autē ad decem usq; cōtinuas. Verū per ocium hæc illis solide percipienda, quibus lege res ista cōmissa sit. Atq; hæc nō aliter quā ita se habēt. Dicenda hæc sunt huius rei gratia illi qui ciuitatem condit. Nempe siue ab initio nouā fundet, seu ueterem dissipatamq; restituat, circa deos & sacra quacunq; singulis in ciuitate cōstitui decet, & à quibuscunq; dñs uel dæmonibus nominari, nemo mentis cōpos innouare illa conabit, siue ex Delphis aut Dodone aut Hamone accepta sunt, uel prisca quadā fama per uisōes inspirationesq; deorū sunt asserta: quibus approbatis ueteres sacra solēnitatibus mixta cōstituerint, siue ab indigenis orta, siue Tyrrhena dicant, siue Cypria, siue undecunq; uolueris: & his sermonibus famam traditā simulacraq; cōsecrarint: aras quoq; & templa, sacrosq; horum singulis lucos statuerint. In his omnibus nec minimum quid legum cōditor innouabit, sed deum partibus singulis uel dæmonem uel heroem aliquem tribuet. Et in agrorum distributione primis lucos agrosq; eximios & cōsentanea omnia dedicabit, ut singularum partium coetus statutis facti tēporibus, & facultatē sui facilius ad quoslibet usus exhibeat, & sacrificando

De diuidendis agris, & de numero partium

De numero apto ad plurimas distributiones, qui est quinquies mille & quadraginta

sacrificiō alter alterū benigne accipiant: unde & domestici fiant inuicem, seque cognoscant. Quo quidem nihil ciuitati melius, quā uidelicet ut ciues inuicem, seque cognoscant. Vbi enim non lux inter ciues est in eorū moribus sed tenebræ, ibi nec honores pro dignitate, neque magistratus recte dabuntur, neque ius suū cuique tribui poterit. Nihil est autē, si unum uni conteras, in quo maius studiū in omnibus ciuitatibus ponere quisque debeat, quā in hoc ut nec ipse adulterinus esse unquā uideatur, simplex semper ac uerus: nec alius ipsum talis fraudet. Verū iactus qui modo sequitur in ipsa legum positione, sicut in tessleris, ut proverbium habet, à sacro, cum insolitus sit, fortē primū mirari audientem faciet. Cogitanti tamen atque experto uidebitur, secundo loco optime sic ciuitas institui. Fortasse quispiā ipsam nō suscipiet, quia legislator more tyrannico in ferendis legibus non utatur. Recte sanē agetur, si optima respub. & secunda & tertia proponatur, deturque optio cuique arbitrato suo quamlibet electuro. Id nūc similiter nos agamus. Et cum primā uirtute rempublicā secundamque & tertiam exposuerimus, Cliniæ optionem demus, & cuique uolenti hæc suo more deligere, partemque suam quod sibi placet, tribuere. Prima igitur ciuitas est respública legesque optimæ, ubi que maxime per uniuersam ciuitatem priscū illud proverbium locū habet, quo fertur uere, amicorū omnia esse cōmunia. Certe in hoc precipue uirtutis erit terminus, quo nullus poni rectior poterit, si alicubi uidelicet aut sit istud, aut unquā fiet, ut cōmunes mulieres sint, cōmunes & liberi, cōmunis quoque omnis pecunia, omni que studio quod propriū dicitur undique e uita remotum sit: usque adeo ut ea etiā quæ propria singulis natura sunt, cōmunia quodammodo fiant, ut & oculi & aures & manus cōmunem in usum cernere, audire, agere uideant, laudentque & uituperent eadem similiter omnes, eisdem rebus gaudentes, eisdemque dolentes, ac denique pro uiribus sub his legibus uiuant, quæ unam que maxime ciuitatem efficiunt. Talem utique ciuitatem siue dii alicubi, siue deorum filij unā plures habitent, ita uiuentes eamque seruantes, omni certe referti gaudio uiuunt. Quapropter respublicæ exemplar nō alibi cōsiderare oportet, sed hac inspecta, talem maxime pro uiribus querere. Ea uero quam hic nos aggressi sumus, si fiat, proxime quodammodo ad immortalitatem accedet, ac si non primo, saltem secundo loco erit. Sed de tertia postea, si uoluerit deus, determinabimus. Nunc uero quænam hæc sit, & quo pacto talis fiat, considerare mus. Primū igitur domos agrosque sortiantur, nec agros cōmuniter colant. Nam maius hoc est, quā hæc generatio nutritioque & educatio terre possit. Sed hac mente ita distribuunt, ut putent singuli sortem suā toti ciuitati esse cōmunem. Quippe cū ea regio patria sit, magis eam colere debet, que filij matrem. Hæc enim cū dea sit, domina mortalium est. Idem quoque de indigenis tam dijs que dæmonibus est censendum. Sed ut hæc sic omne per tempus durent, danda opera est, ut quot nūc foci numero distributi sunt, totidem semper futuri sint, neque plures unquam, neque pauciores. Quod ita firmiter in omni ciuitate fiet, si sortem nactus quisque semper unū de filijs suis tantū, quē malit, domus ipsius hæredem relinquat & successorem, cultoremque deorum & ciuitatis & generis tam uiuentium quā defunctorum: ex reliquis autē filijs si plures unā sibi nati sunt, foeminas quidem secundum legem que sanciet, collocet: mares autē ciuibus illis, quibus filij nō sunt, adoptione cōmitat, maxime quidem per gratiā. Si uero gratiæ quosdam deficient, aut si plures uel mares uel foeminae singulis nascantur, aut contra si pauciores, cū mulieres forte fecundæ nō fuerint, de omnibus istis maximus præstantissimusque magistratus quid fieri oporteat, diligenter cōsideret: uiamque omnino inueniat, siue abundet filiorum foetura siue deficiat, ut quinquies mille & quadraginta habitationes solummodo semper maneant. Multæ autē sunt uia, nā & prohiberi procreatio, cum nimis affluit, potest: & contra cū opus est, ut augeat, curari: ac uel honore uel dedecore, monitionibusque senū ad iuuenes, licet ad eam homines adhortari. Denique hinc omnis defectus oritur & inopia, cum quinque milium & quadraginta domorum numerus non seruetur. Quod si ob nimium in procreandis liberis studium sic aucta sit ciuitas, ut numeri modum excedat, atque ita inopia rerum prematur, uetus illud repetatur consilium, quod sæpe iam dictum est, ut colonia mittat chara à charis, quo cōmodius agi posse uidebit. Si uero contra morborum lues bellorum uel calamitas ueluti quadā illuuiōe ita deusta uerit ciuitatē, ut multo pauciores statuto numero supersites sint, sponte quidem alicubi ciues adulterina edu-

Prima ciuitas
 est respública
 ubi amicorū
 omnia cōmunia

Secunda uirtus
 est respública
 ut omnia patriæ sint
 cōmunia

Prouerbiū cati disciplina suscipiendi nō sunt. Necessitatē autē nec deus, ut dicit, uiolabit. præsenti-
tem igitur orationem existimemus hunc in modum nostrorū auribus insonare. O uiro-
rum omniū optimi, similitudinē & æqualitatē, quod uel idem est & cōsentiens, hono-
rate secundum naturā: neq; id unq; transgrediamini, siue secundū numerū, siue secun-
dum potentiā, bonarū rerum atq; pulchrarū. Et nunc quidem in primis per omnem ui-
tam numerū quem prædiximus conseruate. Deinde census modum quē ab initio me-
diocrem sortiti estis, ne cōtemnatis, emendo inuicē & uendendo. Alioquin neq; deus
ipse distributor, neq; legis conditor uobis fauebit. Nunc enim primū refragantibus lex
præcipit hoc prædicens, ut si arrideat sortiantur, sin minus, discedant, perinde ac si re-
gio ipsa in primis, dijs omnibus sit sacrata, deinde sacerdotes oēs tam mulieres q; uiri
precaturi sint, primis in sacris secundisq; & tertijs, ut & emptor & uenditor domicilio
rum & prædiorū quæ sortiti sunt, quæ in his perpeti cōuenit, patiant. Scribent autē in
sacris ad posteritatis instructionem cupressæa monimenta, præterea ut ista seruent, eo-
rum custodiā magistratui illi cōmittent, qui acutissime uidetur inspicere, ne lateat eos,
si qua fortē præter rationem hanc cōmercia fiant, sed quicumq; legi ac deo non obtem-
perat puniatur. Atqui quantū bonum sit quod modo præcipitur, si quomodo deinde
ostendemus fiat, quantumq; prosit obsequentibus ciuitatibus, secundum antiquū pro-
Prouerbiū uerbiū, nullus unquā prauus intelliget, sed expertus duntaxat & æquis in moribus
De quæstu educatus. Quæstus in hac ciuitate non multus. neq; enim oportet in ea, neq; licet illibe-
rali quæstui quenquā incumbere, neq; mechanicū illud & infame quærere lucrū, quod
mores generosos inquinat, neq; existimare ullo pacto uilibus ex rebus & turpibus pe-
De auro haben cunias cumulandas. Accedit ad hæc & alia lex, quæ iubet ne quis priuatus uel aurū ha-
do & nummis beat uel argentum. Sed quia nummis opus est quotidianæ cōmutationis gratia, quæ
inter artifices & huiusmodi feruē est necessaria, cum mercenarijs & seruis & colonis
merces aliqua debeat, idcirco nummos habere cōcedimus tales, ut apud eos quidē ha-
beantur in precio, à cæteris uero gentibus contemnant. At uero cum & bella sæpe ge-
renda sint, & peregre proficiscendū, quādo ad externas gentes legati nuncijsq; mittunt
necesse est ut ciuitas semper cōmunem Græciæ monetā possideat. Siqua uero neces-
sitas priuatū peregre proficisci coegerit, magistratū uenia proficiscat. Reuersus autē, si
peregrinis nūmis abūdat, cū ciuitatis nummis eos cōmutet, ciuitatq; restituat. Quod
si quis occultare eos, & in priuatū usum cōuertere deprehensus fuerit, publicū fiat qd
De dotibus occultabat. Conscij autē qui non accusauerunt, maledictis atq; opprobrijs unā cum illo
subijciantur, atq; etiā non minore multa puniant, q; allatus peregre nummus fuerit,
De dote & Nemini præterea aut dare dotes aut accipere liceat, neq; pecuniā deponere apud eum
foenore cui non adhibet fidem, neq; foenerare: liceatq; si quis in foenus acceperit, nec usurā nec
sortem reddere. Hæc autē ciuitati optima esse, sic recte quispiā iudicabit, si ad præcipuā
ipsam rectū legum latoris semper referat uoluntatem. Nam uiri ciuiliis mentem habentis
non ea uoluntas est ut nos asserimus, quam in legū latore optimo esse debere multi
affirmant, ut q; maximā & ditissimā esse uelit ciuitatē, auro & argento refertā, ac terra
maricq; plurimum dominantem, quibus addūt, ut q; optimam etiā ac felicissimam esse
uelit, si recte leges laturus est. Sed horū quidem alia fieri possunt, alia minime. possibi-
lia igitur uolet fundator legū, impossibilia nec uolet, nam uana esset cupiditas, neq; ag-
grediet. Felices ergo & probos esse, quæ simul necessario feruē fieri solent, uolet qui-
dem. Diuites autē ualde simulq; probos esse impossibile. Dico autē diuites, ut multi exi-
stimant, asserētes eos esse diuites, qui pauci ē multis pecunias plurimas possidēt, quas
etiam posset malus quilibet possidere. Quod si ita est, nunquā ego his concedam, diui-
tem reuera esse felicem, nisi etiā bonus sit. fieri uero non potest ut diuitijs aliquis simul
præstet & probitate. Cur ita: fortē quispiā dixerit. Quia, dicemus, acquisitio tā iniuste
quā iuste facta, plus quā duplo eam superat, quæ solummodo iuste fit. Et impedia
quæ nec honeste nec turpiter impenduntur, duplo minora sunt illis quæ honesta sunt,
honesteq; impenduntur. Nunquā igitur illo qui duplo plus acquirit & dimidio minus
erogat, ditior is erit qui contrā facit. Est autē alter istorum probus, alter non malus qui-
dem quando duntaxat parcus est, nōnunquam uero malus omnino, bonus autem ut
modo diximus nunquam. Nam qui & iuste pariter & iniuste pecunias cumulat, neq;
iuste

iuste impendit neque iniuste, diues fit quando est parcus. Sed qui omnino malus, quoniam ut plurimum nepos & prodigus est, ualde pauper fit. At qui honeste expendit, & iuste solum acquirit, neque facile diuitijs excellet unquam, neque premetur inopia. Recte itaque sermo noster asserit, ualde diuites, bonos uiros non esse. quod si boni non sunt, felices quoque non erunt. Nobis autem legum huc sanctio respicit, ut felicissimi ciues sint, ac maxime inter se amici. Qui sane amici nunquam erunt, si mutuis iniurijs uexati plurimis litigando uti cogantur iudicijs, sed si quam minima haec sint atque paucissima. Quare propter oportere dicimus nec aurum nec argentum esse in ciuitate, neque quaestum insuper multum in mechanicis operibus cauponationibusque & foenore, nec ex pecoribus turpiter, sed ab his quae agricultura offert ac praebet, atque hoc ita, ut quaestus non cogat ea negligere, quorum causa quaeruntur pecuniae. haec uero anima & corpus sunt, quae absque gymnastica, & alia disciplina, nullius precij unquam erunt. Quare pecuniarum cura, ut saepius iam dictum est, ultimum honoris teneat locum. Quippe cum tria sint omnia in quibus homines studium ponunt, ultimum ac tertium est, si recte habeatur, pecuniae studium, medium corporis, animi primum. Atqui haec ipsa, quam nunc condimus respublica si honores ita distribuit, recte disponitur. Si qua autem lex, aut temperantiae sanitatem corporis, aut sanitati & temperantiae diuitias anteponit, non recte posita esse uidetur. Saepius itaque legislator protestari debet, quid ipse uelit, quid si contigerit, bene succedet. Sin minus, instituti sui spes eum frustrabitur. Atque ita forsitan & ipse a ferendarum legum onere & sese & caeteros uindicabit, aliter nullo modo. Qui ergo partem suam sortitus est, eam qua diximus conditione possideat. probe autem fieret si caetera omnia quae ueniunt in coloniam, aequaliter possiderent. Cum autem fieri id non possit, sed alius ueniens plus habebit pecuniae, alius minus, multorum & aequalitatis in ciuitate temporum opportunitatumque causa, opus est ut inaequales in ea census constituentur: ut magistratus, uectigalia, distributionesque secundum dignitatem singuli, non solum suae maiorumque uirtutis aut formae aut uirium corporis, uerumetiam secundum diuitiarum & paupertatis usum quoad fieri potest aequaliter, uidelicet inaequali quidem portione, sed facile coaequabili accipientes, nequaquam contendant. Horum causa quatuor magnitudine differentes bonorum census fieri oportet: Primos, Secundos, Tercios, & Quartos, aut quibusuis alijs nominibus appellatos: ut alij eodem in censu permaneant, alij ditiores pauperiores uel facti, in censum sibi convenientem transeant. Ad haec legis figuram, quae sequitur, ego ponam: Nempe oportere dicimus, ut in ciuitate quae summi morbi experta futura sit, quod dissidium aut seditionem rectius appellari, nec extrema in aliquibus ciuium inopia sit, nec ingentes diuitiae. Nam utraque illa ab utrisque his pariuntur. Quare oportet ut a legislatore utriusque terminus statuatur. Sit itaque paupertatis terminus, census sortis, quam stabilem esse oportet quam uel minorem alicui esse nec magistratus ullus patitur, nec alius quisquam, cui curae sit uirtus. Cum legislator his mensuram suam praescripserit, duplum ad hanc & triplum & quadruplum haberi permittet. Plura uero si quis habeat siue reperta, seu donata, siue quaesturum parta, seu quauis alia fortuna huiusmodi comparata, si omne quod superest ciuitati & dijs ciuitatis tutoribus dederit, indemnitas & laudabilis sit. Sin autem legi non obtemperauerit, quisquis hoc detulerit, dimidium consequatur. Ille autem aequali suorum bonorum parte mulsetur: Quaecumque uero possident ultra sortem, apud magistratum horum custodem a lege constitutum, aperte scribantur, ut omnia de pecunijs iudicia facilia sint, & ualde clara. Post haec urbs primum in medio regionis quoad fieri potest condatur, in loco qui caetera quoque ciuitatis habeat comoda: quae nec intellectu nec dictu difficilia sunt. Deinde in partes duodecim partitio fiat. Ut Vestae prima Iouisque & Palladi consecretur, eaque arx, circulo circumducto, a quo & regionem & urbem partes duodecim partiantur. quae quidem ita aequales fiant, ut agri foecundi minores sint, infocundi maiores. Sortes uero quinque milles & quadraginta scindantur, quarum bipertito quaelibet diuidatur. Confortiri quoque oportet portiones duas, quarum utraque remotioris & propinquioris sit particeps, ita ut pars urbi proxima cum remotissima parte fors una fiat, secunda quoque ab urbe cum secunda a remotissima, caeteraque omnia eodem pacto. Danda etiam opera est, ut in geminis his partitionibus, quod modo de foecunditate regionis & infocunditate diximus, peragatur, ut uidelicet in eis multitudine, & paucitate distributionis aequatio fiat.

Valde diuites
 bonos non esse

Tria in quibus
 homines studi-
 um ponunt, bo-
 na animi, bona
 corporis, &
 pecunia

De situ urbis

Diuisio agrorum

Quinetiam

Quin etiã dividere in partes duodecim uicos oportet, quẽadmodũ & cætera bonã, omniũ prorsus æqualitate seruata, omniãq; describere. Deinde duodecim sortes, dijs duodecim attribuere, partẽ quãlibet fortis participem suo cõsecrare deo, tribũq; ipsam uocare. Sed & duodecim urbis mēbra, sicut in reliqua regione factũ est, sigillatim in habitationes duas diuidenda sunt, unã quidẽ circa medium, circa extremũ alteram. Et habitationis quidẽ ordo hũc habeat finem. Illud autẽ cogitare omnino debemus, quod habitations quæ diximus, nunquam talem opportunitatẽ nacta, omnia ita cõcurrent ut quẽadmodum descripta sunt fiant, & uiri habitationẽ huiusmodi nõ ferant moleste: sed æquod nimo patiantur: pecuniasq; habere uelint per totam uitã ut statuimus. Mediocres filiorum præterea generationes ita ut singulis sint ut diximus, ac auro & argento careant, & cæteris omnib. quæ legislator ex supradictis dicturus esse uidet: ad hæc regionis & urbis in medio & in extremis sicut ordinauimus ubiq; habitationes: quæ quidẽ omnia quasi somnia quædã dicuntur, ciuesq; per hæc & ciuitas quasi ex cera formantur. Hæc utiq; modo quodam non male opponitur: sed ea quoq; narranda, quæ legislator aduersus diceret. Ne fugere me existimetis amici, quod modo dictũ est, uere quodãmodo dici. Sed par est ut arbitror in singulis, is qui exemplar proponat ad cuius similitudinẽ opus fieri debeat, nihil omnino prætereat, quod ad uerissimã eius cõueniat pulchritudinẽ. Si quis autẽ ex his nonnulla imitando assequi nequit, quæ supra uires sunt prætermittat: & quod his proximũ est, eorumq; quæ fieri conuenit cognatissimũ, omni studio prosequatur, permittatq; legislatorẽ uoluntati suæ finem imponere. Quo factõ, cõmuniter cum illo consideret quid ex dictis conferat, quid ue ferendis legibus aduertetur. Nam opus undiq; sibip̃ consentiens, artifex omnis ubiq; agere debet etiam in re minima, si modo sit laudem cõsecuturus. Nunc iam post duodecim partũ distributionẽ animaduertendũ est, quod cum duodecim partes hæc plurimas in se portiones, portionibusq; cõnexa & orientia ex connexis habeant usq; ad quinq; milia & quadraginta, unde & tribus & gentes & uicos habet, & ad rem bellicã ordines atq; ductus, numeros præterea & mensuras siccõrum atq; humidorum & pondera similiter, hæc omnia cõmensurata & consona inter se à legislatore ordinari debent. Præterea timenda non est pusillanimitatis opinio, quasi parua nimĩ cõsiderentur, si quis iubet ut uasa & suppellectilia ciuium omnia mensurã habeant suã, nullumq; sine certa mensura possideat & cõmuni ratione censeat ad omnia perutiles esse numerorũ partitiones uarietatesq; secundũ quas & ipsi inter seip̃os uarij sunt, & in lõgitudine & profunditate ac uocibus uarietatẽ accipiunt: in motibus quoq; tam recto motu ascendendo uel descendendoq; circuitu. Ad hæc omnia ita respicere debet legislator, ut ciuib. omnibus præcipiat, ne ab huiusmodi numerorũ ordine quoad possunt, discedant. Nulla em̃ alia una pueritiæ disciplina, ad rei familiaris gubernationẽ, ad rempublicã, ad artes deniq; uniuersas tantam habet uim, quantam huiusmodi numerorũ cognitio: quodq; maximum est, somno lentos etiã, & natura rudes exuscitat: & dociles, memores solertesq; facit, præter naturam suam diuina arte proficientes. Quæ quidẽ omnia, si modo legibus alijs atq; officijs illiberalitas & auaritia eorũ animis extirpata sit, qui ea sufficienter & utiliter suscipiunt: sint, bona rudimẽta, & cõmoda sunt. Sin minus, malitia hinc potius q̃ sapiẽtia clamorem trahet: quod Aegyptijs & Phœnicibus multisq; alijs gẽtibus nunc uidemus contingere, propter cæterarũ artium facultatumq; illiberalitatẽ: siue quis rudis legum lator id fecerit, siue fortuna infensa, siue alia huiusmodi quẽdã natura. nec enim illud õ Clinia & Megille nos fugiat, magnam esse locorũ ad ferendos meliores peioresq; homines differentiam: quibus diuersa prout expedit legibus sancienda sunt. Quippe alijs uarietate uentorũ & turbine, difficiles & proterui sunt: alijs propter aquas: alijs propter cibos, qui ex terra non solum corporibus cõmodi aut in cõmodi oriuntur, uerum animis quoq; non minus. Maxime autẽ loca regionis differunt, in quibus inspiratio quẽdã diuina est, & quæ dæmones sortiti sunt: qui habitantes, propitijs, uel contrã suscipiunt. Quibus pro humano ingenio consideratis, mentis compos legum cõditor, se ad leges ferendas conuertet. Quod & tibi est: õ Clinia, faciendum. Prius enim hæc tibi animaduertenda sunt, quã habitari facias regionem. CLIN. Egregie, õ Atheniensis hospes, hæc abs te dicta sunt. Quare & mihi ita est faciendum.

Argumentum

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIA-
logum Sextum De Legibus.

LRIA sunt genera causarum, quibus diuersa diuersis in locis hominum ingenia sunt. *Que quidem tria genera Plato in superioris libri sine breuiter comprehendit. Ego uero opere precium fore arbitror, hac ipsa materia quasi quodam modo sextum cum quinto ligare. Sit ergo plurimum in loco discriminis ad meliores deterioresq; homines generandos, Causa uero sit uel hūana, uel naturalis, uel diuina. Humana quidē, lex, educatio, consuetudo diuersa. Naturalis autem, elementorum alimentorumq; diuersitas. Diuina uero, ut cælum quoq; diuinum uocem, siderum numinumq; potestas. Siquidem Plato indicat quēadmodū alie cœli plagæ alijs reguntur stellis, alijsq; dijs, id est superioribus angelis: sic alias terræ plagas, alijs quoq; demonibus, inferioribusq; angelis gubernari. Accedit ad hæc astronomorum sententia, & plagas terræ cœli plagis, & urbes ascendentibus signis accommodans. Mitto in præsentia quantum ingeniorum discrimen afferat familiarium cuiusque hominis uarietas demonum. Quod autem spirituum superiorum uires, nostris quomodocumq; id fiat, spiritibus influant, negare non possumus, quando manifeste uidemus corpora nostra corporibus superioribus agitari: assidueq; ab ære aliter permutari. Quod si spiritus illi in nostros agunt spiritus, agunt in super & in corpora. Passio uero corporum humanorum, siue à spiritibus illis, siue à corporibus superioribus infertur, eatenus redundat in anima, quatenus tam cōparato quàm naturali affectu animus sese mergit in corpus. Verum hoc interest, quod corpora illa per corpora nostra mouent animas: spiritus autem tum animas per corpora mouent tum per animas, tum etiam per illum spiritum, quem phisici sæpe nudum animæ inuicem corporisq; cognominant. Memento uero uim omnem atque motum à superioribus in nos descendentem, semper ad bonum suapte natura conducere. quandoquidem & cœlestes influxus, semper ad bonum. Sed neque tu hic uel rigidiorum hominum tristitiam & parsimoniam reijcias in Saturnum: uel temeritatem ferocitatemq; in Martem: uel fraudulentam malitiam in Mercurium, uel lasciuos amores in Venerem. Quod uero, si Saturni grauitas in nobis complexionis nature, nutritionisq; & educationis uitio, in simile quiddam grauitati uitium conuertatur: similiter magnanimitas Martia in audaciam magnanimitati quodammodo similem, Mercurialis industria similiter in malitiam, Veneræ charitas in libidinem? Nonne sub solis radijs, qui natura sua ad uidendum conferunt & uiuendum, quotidie accidit alios uisum, alios uitam amittere: & qui in ære libero salubriter calefaciunt, in concauis urunt? Quemadmodum uero sub benefico radiorum influxu ob inferiorem naturam resultat alicui malum, non uniuerso: sic sub stellarum uiribus natura bonis, atq; sub numinum muneribus optimis, potest interdum inferioris uel nature uel consuetudinis uitio, uitium uel corporis uel animi suboriri. Nihil uero uniuerso uitium aut malum: quemadmodum in concentu secunda uel septima uox: quæ seorsum audita dissonat, interim coniuncta cæteris consonat uniuerso. Solent uero Platonici infimos demones malos aliquando nuncupare, quoniam ad infimum generationis & sensibile bonum suo quodam, ut aiunt, officio nos alliciant. diuertere autem à summo bono ad minimum, comparatione summi malum iure censetur. Missum facio in præsentia quod aiunt supremos demones ad contemplationis, medios ad actionis, infimos ad concupiscentiæ bonum ducere: quod uel his omnibus & uti possumus, & abuti: & utentibus quidem bona contingunt, abutentibus uero mala. Appellat uero Plato demones & deos indigenas patriæ, non quia inde geniti, sed quia ciues inde genitos peculiari quadam cura custodiunt. Dicit præterea beatam ciuitatem à dijs deorumq; filijs coli: intelligens partim quidem cœlestem Hierusalem, ab angelis purisq; animis habitam: partim quoq; felicem illorum uitam, quos in Phædone inquit editissimas terræ partes incolere numinum familiaritate beatos. Descendit post hæc in sexto ad magistratus constituendos, scilicet quot esse oporteat, & quo pacto creari, quid uel magistratus cuiusque sit officium. Inquit autem diligentiam in his creandis tanti esse momenti, ut uel bonarum constitutio legum absque magistratibus bonis, non modo minime profutura sit ciuitati, uerum etiam plurimum nocitura. Oportere uero ait tam eos qui magistratus electuri sunt, quàm qui eligendi, esse ab adolescentia probatissimos, maioribusq; probatissimis genitos, & qui conciuuium mores perfectissime calleant. In his notabis miram Platonis prudentiam in ordine magistratuum, eorumq; officio in rebus humanis & sacris, bello & pace, in urbe atque agris. Cognoscesq; & probabis optimatum gubernationē, aliquid regij, necnon popularis habentem, & quodammodo inter unum & populum mediam constitutam. Animaduertes in ciuilibus muneribus distribuendis seruandam semper equalitatem, non arithmeticam quidem, per quam numero uel etiam mensura & pondere paria singulis tribuuntur, quæ sæpe iniustissima est: sed geometricam potius, per quam considerantur merita singulorum: atque ea ratione singulis distribuuntur, ut quæ proportio meritorum est ad merita, eadem quoque munerum sit ad munera: neque equalia sint munera muneribus, sed munera meritis. Geminam ergo considerabis equalitatem tum muneris ad munus, tum muneris ipsius ad meritum. Et illam quidem sæpe noxiam, raro utilem, & tunc demum utilem si fiat sorte. Hanc uero quotidie necessariam. In hac utique totam consistere iustitiæ rationem. Atque hanc ipsam in Iouis iudicio esse positam, eiusq; notionem hominibus uix paucisq; tribui, sed quantacunque nobis adsit, per hanc solam cuncta seruari. Nec immerito equalitatis huius officium supremi iudicis ascribit iudicio. Qui cum*

solus secreta omnium penetret, ideoq; merita perfecte cognoscat, nimirum solus perfecte potest meritis equalia reddere. Idq; ita facit, in caelo primum, deinde in uniuerso, ut hac sola pro cuiusque naturae capacitate ubique distributione fieri cuncta atq; seruari, & ab antiquis probatum, & in Gorgia fuerit comprobatum. Sed inter haec Plato iterum, qui mos eius est frequentissimus, pueris educandis incumbens, peculiarem ad id procreat magistratū, cumq; haberi uult omnium in ciuitate summorum magistratuum praestantissimum: existimās absq; colendae puerilis semetis prouidentia, totam ciuitatis culturam fore uanam. Aduertes hic humanum ingenium bene quidem cultum, tandem mansuetissimum diuinissimumq; euadere: contra uero, si contra. Sed curnam humanum ingenium ferocius euadere posse dicit quā ferarum? Quia quod maximam uim habet ad bonum, maximam quoq; habere potest ad malum. Item optimum quando deprauatione sui uertitur in oppositum, fit pessimum. Quod quidem in republica disputat. Praeterea ferocitatem in homine deprauato auget machinatio perspicacissima mentis ad malum. Adde quod subtilitas spirituum humanorum in ira, conuertitur in furorem. Accedit & quorundam demonum irritatio, quod Plato in epistola ad Syracusanos significat, & Homerus Aegyptiorum sententia frequenter usurpat, Hecrae inuadens à dijs, id est, demonibus ad iras & sanguinem animatos. Commendat iterum numerum illum quinquies mille & quadraginta, in magistratuum, domiciliorum, agrorum, partitione omnium commodissimum: utpote qui in multas deinceps portiones integras diuidatur. Sanè si uniuersum hunc numerum in duas diuiseris partes: pars dimidia duo milia continebit, quingentaq; & uiginti. Si uero in tres: pars tertia, mille sexcenta octoginta. Si in quatuor: quarta quaelibet, mille ducenta sexaginta. Si in quinque: quinta quaelibet mille continebit atq; octo. Si in sex: sexta omnis octingenta, & quadraginta. Si in septem: septima, septingenta uiginti. Si in octo: octaua, sexcenta triginta. Si in nouem: nona, quingenta atque sexaginta. Si in decem: decima, quingenta & quatuor. huc usq; partes omnes sunt integre. Sed si in undecim: undecima quatercenta quinquaginta & octo, atque insuper duas undecimas portiunculas. Quod si in duodecim: duodecima, quatercentum atque uiginti. Hic siste pedem. At quoniam nobis sexaginta commemorat: si uniuersum illum numerum in sexaginta partes diuiseris: pars sexagesima octoginta & quatuor comprehendet: ac si conuersione quadam in partes octoginta quatuorq; secueris, pars quae sexaginta tenebit. Videtur autem Plato plurimi facere, quod ille numerus duodecies diuidatur in quatercentum atq; uiginti: quod uel hic rursus duo decies in trigintaquinque. At uero hic duodecies in duo atq; insuper undecim duodecimas unius partes. Atqui & ipse numerus quatercentum atq; uiginti multiplicatur ex numero uigesies uiginti & uno. Nam uiginti numerus uigesies semelq; replicatus, quatercentum uigintiq; complet. Laudat duodenarium numerum: & uniuersum illum, qui duodenario prorsus accommodatur, propterea quod duodecim sint apud eum mundi sphaera: & signa duodecim in zodiaco, & partes duodecim in elementis. Siquidem quolibet ex quatuor elementis in tres diuiditur regiones, in summam & infimam, atque mediam: non solum situ, sed uirtute etiam differentes. Adde elementorum alterum duodenarium. Quo & substantiae elementorum quatuor & qualitates octo comprehenduntur. Qualitatum uero quatuor quidem mascule sunt, scilicet calor, frigus, leuitasq; & grauitas. Quoniam primae duae alterationis principia sunt, sequentes duae principia motionis ad locum. Quatuor uero foeminae sunt, quae passioni magis subiiciuntur, scilicet humor, siccitas, rarumq; & densum. Haec uero Aegyptiorum mysterijs contineri, Iamblichus asserit. Accedit quod duodenario mensium numero Sol dominus planetarum & cursus peragit proprium, & uarios producit effectus. Deniq; singulas uult ciuitatis partes deo consecratas existimari, proprie uero dijs duodecim, id est duodecim sphaerarum animabus. Item dijs duodecim zodiaci signa regentibus. Rursus duodecim ordinibus demonum caelestia signa sequentium. Quum uero dicit partes urbis duodecim sequi circuitum uniuersi, forte etiam intelligit totum octauae sphaerae circuitum triginta & sex milibus annorum perficiendum. Qui sanè numerus tribus annorum mille duodenarijs perfecte completur. Adeo ut in primo mille annorum duodenario intelligas ex antiquorum sententia iuuenilem mundi totius habitum: in secundo uirilem: in tertio uero senilem. Verum de his opportuniùs in Timeo. Conuenit his, quod in Phaedro inquit: deorum demonumq; exercitum sub duce Ioue in duodecim ordines esse dispositum. Concludit hic ciuitatis partes, partim quidem per duodenarium tribuum templorumq; numerum, partim uero per diuinum cultum bis quolibet duodecim mensium solenniter instauratum, sic ad dei munera preparari, ut dijs ipsis quasi insidentibus gubernentur. Bis autem instaurari praecipua uult publica; solennia, quo & duodenario tribuū, et ciuitatis reliquae agriq; duodenario satisfiat. Quod autem sacra iubet fieri dijs deorum uel filijs, deos quidem intelligi uult sphaerarum animas: filios autem, demones puriores. Cuncta uero haec Iouis unius omnium principis gratia iubet fieri. Neq; uero silentio praetereundum est: duodenarios quos pertinentes ad uniuersum commemorauimus, à duodenario cuiusq; hominis proprio quasi representari. Qui sanè ex quatuor corporis humoribus, totidem sensus ipsius perturbationibus, ac totidem uirtutibus consistare uidetur. Post sacra deorum ad nuptiarum sacra descendit. Vbi leges ritusq; nuptiales: exhortationem ad matrimonium: officia uiri & uxoris tum inter se, tum erga liberos & generandos & educandos considerabis. Notabis ante omnia: non decere in ebrietate uel alia mentis perturbatione procreandis liberis operam dare. Atq; ob huiusmodi delictū filios quotidie nasci tan animo quā corpore egrotantes. Mandabis quoq; memorie mysterium.

ubi ait. Principium & numen hominibus insitum, si conuenienti sibi honore à singulis munere ipsum utentibus afficiatur, omnia seruat. Quid ergo principium, quid numen insitum aut insidens? Principium quidem idea est formationis humane principium. Numen uero familiaris demon, demon quoque generationis princeps sepe sub nomine Lucine significatus. At cur insitum: aut insidens: aut incubans: ut intelligas numen non adesse solum: sed inesse assidue atque fouere: Præcipue uero fauere, & fauendo seruare si grate colatur ab his qui munere eius utuntur. Post mutua uiri uxorisque officia, consequenter ad mutua dominorum seruatorumque descendit officia. Post hæc solita quadam arte redit ad moenia, templa, palatia, que ante nuptias tractanda fuisse dicit. Vbi notabis in primis curias iudicum magistratuorumque palatia, idcirco templis proxima collocari, quo humani iudices semper iudicando meminerint se à deo, dum iudicant homines, iudicari. meminerint quoque custodes urbis nisi custodiente deo custodire non posse. Itè nihil in ciuitate uel minimum sine certo quodam ordine esse debere. Siquidem quod caret ordine, alia insuper ordinata confundit. Maxime uero ordine & continua cura muliebria indigere. Alioquin si mulierum res negligantur, duplo plus, immo & supra duplum detrimenti prouenit ciuitati, quam si uirorum neglectæ res fuerint. Inter hæc ubi mundi antiquitas repetitur: quod dicitur ipsum generationis principium nos inextimabili temporis magnitudine præcessisse, intellige si obseruas Moysen, inextimabili dierum horarumque numero. Conclude librum ea sententia, ut triplicem impetum, scilicet ad cibum, potum, coitum, nequando præcipitemur, triplici cobibeamus freno, timore scilicet, atque lege, ueracique ratione, præterea moderato honestorum ludorum à pueritia usu. Quo per honesta solatia reuocemur à turpibus, & ad seria paulatim studia prouocemur.

DIALOGVS SEXTVS DE LEGI

BVS VEL DE LEGVM LATIONE.

POST omnia que hæcenus diximus, ferme iam magistratus in ciuitate constituenti uidentur. CLIN. Ita certe. ATH. Duæ profecto hæc species in ornatu reipublicæ sunt. Prima magistratum constitutio: quot esse oporteat: & quo pacto constitui. Altera de legibus magistratui attribuendis, quæ, quot, qualesque sunt singulis accommodæ. Sed parumper antequam magistratus eligamus, commorati: nonnulla ad ipsorum electionem pertinentia declaremus. CLIN. Quæ nam hæc? ATH. Audi iam. Nemini dubium est, quin cum magna res legum latio sit, si quis ciuitati per leges bene paratæ non idoneos magistratus constituat, quamuis leges benæ positæ sint, tamen non modo id nihil proderit risumque mouebit, uerum etiam calamitates maximas ciuitatibus pariet. CLIN. Planè. ATH. Hoc itaque considerandum amice, quemadmodum in hac tua ciuitate reipublicaque contingit. Vides enim eos, qui recte magistratus accepturi sint, oportere primo satis ab adolescentia probatos fuisse tam ipsos quam suos, usque ad ipsam electionem. Deinde eos etiam qui suffragia ferunt, legitimis esse moribus educatos: ut facile queant admittendos & repellendos cognoscere, & erga utrosque pro dignitate se gerere. At uero qui nuper conuenerunt, cum nec se inuicem satis cognoscant, neque adhuc eruditi sint, quomodo recte unquam magistratus eligere poterunt? CLIN. Nullo ferme unquam pacto. ATH. Sed enim certam excusationem non facile suscipit. Hoc autem & mihi nunc, & tibi faciendum est: postquam & tu ciuitatis Cretensibus instituendæ officium libenti animo suscepisti, ac decimus es in hoc opere, ut ipse dicis: & ego tibi auxilium præsentis confabulatione afferre promisi. Quare sermonem hunc nostrum sine capite & mutilum esse non patiar. Nam si uagaretur, deformis omnibus appareret. CLIN. Optime dixisti hospes. ATH. Immo etiã si pro uiribus faciam. CLIN. Faciamus sic prorsus ut dicimus. ATH. Faciemus utique si deus uoluerit, sic ut etiam senectam in hac parte superemus. CLIN. At deum uelle, credendum est. ATH. Credendum profecto. Quare ipsum sequentes, hoc etiam dicamus. CLIN. Quidnam? ATH. Quam audacter simul atque periculose ciuitas hoc nobis tempore constituetur. CLIN. Quorsum hæc? ATH. Quia facile & intrepide rudibus hominibus leges damus, utque ipsas suscipiant, iubemus: cum omnibus ferme ô Clinia etiam non multum sapientibus, perspicuum sit, neminem leges nouas facile suscipiturum. Si uero tam diu expectaremus, donec legibus instituti pueri, unaque & diu sub eisdem legibus conuersati suffragia uniuersæ ciuitati ferre possint, atque id pro uiribus recte fieret, certe & tunc & in posterum, procul ab errore sic instructa ciuitas permaneret. CLIN. Sic ratio monet. ATH. Perspiciamus ergo si modum quendam ad hæc commodum ita ferre possumus. Gnosios oportet ô Clinia præ cæteris Cretensibus, non solum quasi

Yy 2 libando

libando inchoare quam nunc rempublicā conditis: sed omni studio providere, ut quā
 tutissimē atq; optime primi magistratus constituant. In alijs quidē constituendis opera
 brevior: legum autē custodes ante alios creare summa diligentia necessarium est. **CLIN.**
 Qua uia istud rationēq; faciemus? **A T H.** Hoc ō Cretenses inquam. Oportet Gnosios
 quando multarū ipsi ciuitatum primi sunt, cōmuniter cum his qui in eandem conueni-
 re coloniam, à seipsis & ab illis septem & triginta uiros eligere. Decem & nouem qui-
 dem ex eorum numero qui coloniam habitabunt, ex Gnoſo ipsa reliquos. Hos utique
 Gnosij tuæ dent ciuitati, te quoq; ipsum, ut huius coloniæ ciuem & unum de octo de-
 cemq; uiris. hæc aut persuadendo, aut ui mediocriter cogendo faciant. **CLIN.** Quid ue-
 ro? nōne & tu hospes & Megillus hic reipublicæ huius nobiscū participatis? **A T H.**
 Plurimū sibi ō Clinia Athenienses, plurimū quoq; Lacedæmonij tribuunt, & procul
 utriq; incolunt. Tibi autē omnia cōmode se habent: & habitatorib; alijs similiter secūdū
 ea quæ de te modo dicta sunt, & quæ tibi atq; illis hac tēpestate conuenientissimē fieri
 possunt, exposita. Progressu autē tēporis & repub. permanente, huiusmodi magistratu-
 um designatio fiat. Quicumq; siue equites siue pedites arma ferre possunt, bellisq; tum
 cum ætas ferret interierūt, suffragiū ineant, comitiāq; in tēplo habeantur, quod præ-
 stantissimū ciuitas ducat. Vnusquisq; aut undecunq; uenerit, in ara dei nomē suum &
 patris & tribus & gentis in tabula scriptū deponat, liceatq; cuiq; si uelit, quamcunq; ta-
 bulam non recte scriptam suspicabit, in loco publico ponere, ubi non minus q̄ trigin-
 ta dies permaneat. Trecentasq; tabulas sic approbatas uniuersæ ciuitati magistratus
 ostendant, quæ quos uelit de istis iterum & accipiat & reiiciat. centūq; ita secundo de-
 lecti rursus omnibus ostendant. tertio uero nominet de centū uiris quilibet quēcunq;
 uoluerit. Septem aut trigintaq; uiri, eos qui pluribus delecti suffragijs sunt, magistra-
 tus declarent. Quinam igitur ō Clinia Megilleq; hæc omnia de magistratibus eorūq;
 probatione in ciuitate constituent? Num intelligimus in ciuitatibus sic ab initio conci-
 liatis, esse quosdam oportere? Qui uero ex omnibus magistratibus deligatur, in eis ne-
 quaq; reperimur. Cum tamen eos esse oporteat, nō uiles quosdam, sed summos uiros
 atq; præstantes. Principiū enim dimidiū totius operis esse, proverbio dicitur: atq; eum
 qui bene cœpit oēs laudamus. Mihi autē hoc plus q̄ dimidiū esse uidetur, rectūq;
 principium nunquā satis ab aliquo laudatum fuisse. **CLIN.** Recte loqueris. **A T H.** Qua-
 re cum nos id nō lateat, ne silentio prætereamus: sed quomodo fiat perspicue declare-
 mus, quamuis ego nihil in præsentia nisi hoc unū necessariū atq; perutile habeam dice-
 re. **CLIN.** Quidnā? **A T H.** Equidē ciuitatis huius quā condituri sumus, neminē aut pa-
 trem aut matrē esse aio, præter ciuitatē illam quæ coloniā mittit. Nec ignoro fuisse mul-
 tas ac fore colonias, à ciuitatibus quæ miserunt, dissidio distractas. Quēadmodū uero
 erga parentes se gerit filius, qui quamuis aduersaturus illis quandoq; sit, in ipsa tamen
 pueritiæ indigentia genitores diligit ac uicissim diligitur, & ad suos semper refugiens
 in his solis præsidium reperit: ita quoq; nouā arbitror ciuitatē erga curatores eius Gno-
 sios, & Gnosios erga ciuitatē nouam affici. Repeto igitur quod modo dixi. Non enim
 nocet bis dicere, quod bene dicitur. Oportet ut Gnosij horū omniū curam suscipiant,
 & de colonis uiros seniores atq; optimos non pauciores q̄ centum diligant, deq; ipsis
 Gnosijs alios centū. Quos in nouā ciuitatē profectos oportere arbitror operam dare,
 ut magistratus secūdū leges constituant, & statuti cōprobentur. His factis Gnosum
 Gnosii redeāt: noua uero ciuitas seipsam seruare ac feliciter uiuere conetur. Qui aut in
 septem & triginta uirorū numero cōputati sunt, & nunc & postea semper istas res cu-
 rent. primo quidē legum custodiā habeant: deinde etiā tabularū, ubi quisq; magnitudi-
 nem sui census cōscripserit. Sitq; maximus census minarum quatuor, secundus trium:
 duarum tertius: quartus unius. Quod si quis plus q̄ in tabella scriptū dederit, habere
 deprehendat, quod superest, publicū fiat: præterea reus sit uolētis eum tanq; infamem
 accusare, quando propter lucrum spernere leges inueniat. Atq; eum quicūq; uoluerit,
 turpis lucri nomine, apud legum custodes accuset. Et qui dānatus erit, publicarū pos-
 sessionum sit expers, ac si qua bonorū in ciuitate distributio fiat, nihil præter sortē pri-
 mam assequi possit: damnatumq; ipsum esse quamdiu uiuit, ibi scribatur, ubi quicumq;
 uoluerit, possit legere. Custos aut legum nō plus quàm annos uiginti hunc habeat ma-
 gistratum

Proverbum

*Quod bene di-
 citur repetere
 non nocet*

*Maximus cen-
 sus ciuiū, quem
 uidit Plato*

gistratum, nec pauciores natus quā quinquaginta, eum gerat. Ac si sexagesimū etatis annum agens magistratū hunc nactus est, solum præsit decenniū: hac utiq; ratione, ut qui septuagesimū annū exceſſerit, tantum magistratū nō teneat. Hæc igitur tria de legum custodibus præcepta sint, proficientibus uero legibus quibus poterit his uiris præcipere quorū maxime curam præter ea quæ modo diximus, habere eos oporteat. Nunc uero nos deinceps de aliorū magistratū delectu dicamus. Post hæc duces exercitus eligendi sunt, eorūq; ministri in bello, magistri equitū, tribuni militū, peditumq; ordinatores, quos merito multorū more præfectos ordinū nuncupabimus. Igitur ipsi custodes legū duces futuros exercitus aliquos ciuitatis huius ciues nominēt, approbēt uero aut reſiciant ij oēs qui bellis in ætate conuenienti interfuerunt, aut iam interfunt. Quod si quis aliquē eorū qui nominati nō sunt, nominatorū alicui præstare existimet, ei liceat loco illius nominare aliū, si modo prius quod ita iudicet, iureiurādo cōfirmauerit. Et nominatus maiore suffragiorū numero deligatur. Tres autē quibus fauetur plurimum, duces exercitus, bellicarūq; rerum curatores quemadmodū custodes legum cōprobentur, qui præfectos ordinum duodecim, unum cuiuslibet tribui nominent. Nominare autē non nominatū, eumq; nominato præponere ita liceat hic quoq; ut de militibus diximus. Comitiam uero in præsentia anteq; creetur consilium, & præfecti cōsilio deligantur, custodes legum in sanctissimo sufficientissimoq; loco habeant: ubi seorsum pedites & equites sedeant, tertioq; deinceps cæteri, quicumq; in armis uersantur. Et in eligendis quidē ductoribus & magistris equitum, oēs suffragium ineant: in præfectis ordinū, solummodo qui scuta ferunt: in tribunis militū, equites oēs. At leuis armaturæ aut sagittariorum cæterorūq; huiusmodi præfectos, ipsi duces exercitus sibi cōstituunt. Restat magistrorum equitum designatio, hos igitur illi nominent qui ductores etiā exercitus nominarunt: suffragiūq; feratur similiter. similiter quoq; cōparatio pro nominādo fiat. Ferant uero suffragiū præsentibus peditibus equites. Atq; duo qui maiori suffragiorū numero delecti sunt, omnibus præsentibus equitibus. disceptationes autē de suffragiis bis fieri liceat. Tertio si quis dubitet, illi suffragia iudicent, qui comitorū modum in singulos statuere. Cōsiliū triginta cōstet duodenarijs. Nam distributio huic per sexaginta trecentosq; uiros conuenit. Et in quatuor partes per nonaginta distribuatur: ita ut à censi bus singulis cōsiliarij nonaginta ferantur. Et primū quidē necessario ferant oēs qui maximo censu sunt: & qui ferre superfederit, pro arbitrio condemnet. postq; uero delati sunt, conscribant, sequenti die à secundo censu eodē pacto ferant. tertia à tertio feratur quicumq; uelit. Necessariū uero sit hoc trium censuū uiris. quartus autē minimusq; census à pœna sit liber, si quis eorū ferre noluerit. quarta die ex quarto minimoq; censu oēs ferant, hac conditione, ut si quis ex tertio uel quarto censu nō tulerit, minime damnet. Sin uero quispiam primi secundi uel census ferre neglexerit, condemnetur: ita ut qui secundi census est, in triplo primi damni cōdemnetur, qui uero primi est in quadruplo. Die quinta magistratus ad oēs ciues descripta efferant nomina: de quibus oēs ferant, qui noluerit, primo damno condemnet. Eorum uero qui ex omnibus censibus electi fuerint, dimidiū, hoc est centū octoginta, sorte ad annui senatus ordinem cōprobentur. Sic utiq; magistratū creatio facta inter unius & populi potestatem erit media. Quarum medium tenere semper oportet rempublicam. Serui enim & domini amici nunq; erunt. Nec probi & improbi, si æqualibus afficiantur honoribus. Inæqualibus enim æqualia inæqualia fiunt, nisi mensuram accipiant. Nam propter hæc utraq; seditionibus replentur respublicæ. Verus enim priscus ille sermo, ab æqualitate amicitiam procreari, recte admodum & concinne fertur. quoniam uero non satis apertum est quænam sit æqualitas qua id efficitur, idcirco nos ualde turbamur. Duæ quippe sunt æqualitates eodem quidē nomine appellatæ, sed effectu in multis penē contrariæ. & alterā omnis ciuitas legumq; lator sorte disponendo potest in distribuendis honoribus adhibere, eam dico quæ numero, pondere, & mensura est æqualis. Sed uerissimā optimāq; æqualitatem non facile quibus perspiciet: Iouis enim iudicium est. & hominibus quidem pauca semper suggeritur: quatenus autē suppetit, tam priuatis quàm ciuitatibus bona omnia affert. Hæc sanē maiori plura, minori pauciora tribuit, utrisq; uidelicet secundum eorum naturā moderata. Atqui & honores, uirtute maioribus semper maio-

res: minoribus autem uirtute & disciplina, minores: & utrisque secundum rationem, quod decet, impertit. Ea enim certe nobis ea civilis iustitia, hanc & nos appetere debemus: atque ad hanc ipsam ô Clinia æqualitatem respicere, dum hanc nouam condimus & disponimus ciuitatem. & quisquis aliam instituit, eodem debet in legibus ferendis aspiciere. Non autem ad paucos tyrannos uel ad unum uel populi potestatem, sed ad iustitiam semper inspiciendum. Ea est quam modo diximus, æqualis ipsius secundum naturam quotidie inæqualibus distributio. Veruntamen necesse est, ut his duabus æqualitatibus in denominatione similibus ciuitas uniuersa utatur, si tota uelit procul ab omni seditione manere. Aequabilitas enim illa laudabilis, & æqua diiudicatio perfecti atque exacti, cum præter rectum iudicium sit, uiolatur & frangit. Ideoque æqualitate fortis uti eam necesse est ad multorum indignationem penitus deuitandam. Qua in re deum bonamque fortunam precibus inuocare oportet, ut fors ad id quod est iustissimum dirigatur. Sicutur necessario utrisque æqualitatibus uti debemus: sed in rebus admodum paucissimis, ea æqualitate cui fortuna opus est. Hæc ita ob hæc causam ô amici, necesse ab ea ciuitate, quæ salutem sit consecutura, seruari. Quemadmodum uero nauis in medio pelago, die nocteque custodibus indiget: ita quoque ciuitas in medio aliarum ciuitatum fluctu posita, uarijs subiecta seditionibus ac semper captiuitatis periculo proxima, perpetua eget custodia. Propterea & ex die in noctem, & ex nocte in diem succedere sibi inuicem magistratus & custodes oportet, ut tradentiū suscipientiūque custodiam successio nunquam desinat. Quorum nihil multitudo celeriter facere potest. Est autem necessarium, ut maxima senatorum pars plurimum tempus permittatur in priuatarum suarumque rerum administratione uersari: duodecima uero pars eius, in menses duodecim distributione facta, alia post aliam sigillatim custodiat. Quæ unicuique siue ciuitate ipsa siue aliunde uenienti parata sit, seu nunciare quicquam seu interrogare quispiam uelit de his rebus, de quibus ciuitatem oporteat uel respondere cæteris ciuitatibus, uel ab eis interrogationum responsiones accipere. Nouarum etiam gratia molitionum quæ sæpe fieri solent; maxime quidem ne fiant. ac si acciderint, ut quæ celerrime sentiat ciuitas, & remedium afferat. quod per cœtum ciuitati præsentium fieri semper oportet, ut & quæ legibus, & quæ repente ciuitati difficultates accedunt, dissoluantur. Hæc omnia curet duodecima consilij pars, quiete in menses undecim habitura. Quam quidem custodiam hæc consilij pars cõmuniter cum alijs magistratibus in ciuitate semper agat oportet. Atque urbana quidem probe hoc pacto ordinata erunt. Totius autem reliquæ regionis quæ cura, quis ordo? An cum ciuitas tota & uniuersa regio in partes xij. sit diuisa, in ciuitate quidem ipsa uiarum, habitationum, ædificationum, portuum, fori, fontium, sacrorum locorum, templorum, cæterorumque huiusmodi omnium constituere curatores oportet: CLIN. Cur non? ATH. Dicamus igitur templis ædituos, & sacerdotes tam uiros quam mulieres præfici oportere. Ad uiarum autem ædificationumque exornandarum curam, ne aut homines iniuriætur, aut ipsæ feræ noceant, sed ut tam in ipso urbis ambitu quam in suburbij, ciuitatibus consentanea quæque gerantur, tres sunt magistratuum species eligendæ. Et rerum modo dictarum curatores, appellantur ædiles. Qui uero fori uenditionisque curam habebunt, rerum uenaliū curatores. Sacrorum autem, sacerdotes. Et sacerdotia quidem quæ à parentibus per successionem seu uiris siue mulieribus tradita sunt nequaquam mouenda. Si uero aut nullis aut paucis aliqua huiusmodi sunt, quod accidere par est illis qui in noue ciuitatis habitationem conueniunt, ubi hæc desunt, sacerdotes tam uiri quam mulieres & æditui constituendi sunt. Quæ omnia partim delectione, partim sorte fieri oportet. Atque in omni regione ciuitateque plebs cum illis qui extra plebem sunt, per amicitiam coniungenda, ut maxima sit in omnibus his consensio. Et quæ ad sacerdotum creationem attinent, deo committenda sunt, ut quemadmodum illi placet, ita diuina fortuna cui tributum id sit, sortes ferat. In eorum autem qui fortis suffragium assecuti sunt, examinatione, ille est comprobandus, qui integer sit atque legitimus, deinde à domo quam maxime munda: expers quoque cædis omniumque huiusmodi, quæ aduersus diuinam rem committuntur: cuius & pater materque similiter uixerint. Leges autem de rebus diuinis à Delphis petantur, constituanturque illarum interpretes, atque his utendum. Sacerdotium, non diuturnius sit quam annum. Nec pauciores annos quam sexaginta natus sit, qui secundum sacras leges res diuinas sufficiat

Ædiles

Sacerdotes

sufficienter est tractaturus. Eademque de mulieribus sacris, quæ & de uiris statuta intel-
 ligantur. Interpretes autem ter quatuor ferant tribus ipsæ quatuor, ex earum ordine una-
 quæque tres: ac tribus probatis, qui maiori suffragio delecti sunt, reliquos nouem Del-
 phos mittant, ut ex quaque trinitate unus oraculo deligatur. Comprobatio ipsorum ætasque
 talis, qualis & sacerdotum dicta est. Hi per totam uitam interpretandi & exponendi
 habeant potestatem. Et in defuncti uicem quatuor tribus inde alium eligant, unde prior
 ille defecit. *Quæstores* & asseruatores sacræ pecuniæ in templis singulis, qui lucorum
 agrorumque ipsis dedicatorum, & fructuum, conductionumque & locationum domini
 sint, tres de maximis censibus pro templis maximis eligantur, duo pro minoribus: pro
 medijs maximeque concinnis unus. Qui non aliter quam duces exercitus eligantur &
 comprobentur. Atque hæc in rebus sacris, ut diximus, peragantur. Danda uero opera est,
 ut quoad fieri potest, nihil sine custodia sit. Ciuitatem quidem curent exercitus duces,
 ordinum præfecti, magistri equitum, tribuni, consilij principes, ædiles, atque censores,
 postquam electi suo ordine fuerint. Reliqua regio ita custodiatur. Duodecim in partes æ-
 quales pro uiribus regio tota diuisa fuit. Vna itaque tribus parti cuiuslibet sorte data, quin-
 que in annum quasi agrorum curatores tribuumque principes deligat. quorum quisque sua ex
 tribu duodecim iuuenes habeat, non minoris ætatis quam quinque & uiginti annorum, neque
 maioris quam triginta. his singulis singulæ regionis partes per sortem menstruo tēpo-
 re tribuantur, ut totius regionis omnes peritiam habeant. biennio autem imperandi &
 custodiendi curam habeant principes & custodes. Cum primum partes custodiendas sor-
 titi sunt, per menses singulos loca permutent: ad proximam quemque locum, & ad dexteram
 primum circulariter custodiæ principes ducant. dexteram uero plagam appello quæ solem
 orientem spectat. Deinde in altero anno ad sinistram commutentur, ne regionis quo ad
 unum anni tempus solum periti sint, sed & quid in quolibet tempore in quacunque regionis
 parte contingat, agnoscant. Tertio autem anno quinque alij agrorum & custodiæ principes
 a primatibus tribuum deligantur ipsorum duodecim curatores. Cura uero & opera singu-
 lis in locis talis sit. Primum ut quæ maxime aduersus hostium impetum regio munita sit.
 Foueis ubicunque opus sit effosis turribusque & claustris pro uiribus circumductis, nocere
 uolentes arceant. Ad hæc utique facienda subiugalibus seruisque indigenis utantur, quan-
 do minime in suis operibus occupant, nonnullos ipsis præficietes loca omnia ita dispo-
 nant, ut per ea difficile transire inimici possint, amici uero homines, pecudes, iugalia,
 facile; quibus maxime peruia regio fiat. Diligenterque procurent, ut pluuiales aquæ non
 solum non noceant, uerumetiam conferant ab altis montibus cauas in ualles fluentes, ubi
 foueis parietibusque stagnare eas cogant, ut illic alueis pluuiales aquæ cōbibite, inferio-
 ribus locis agrisque omnibus scatebras fontesque aquarum efficiant, locaque isto modo siccissimi
 ma humore multo salubrius irrigent. Fontes autem & fluuios arboribus ædificatiōibusque
 exornent. lucos quinetiam iugi irrigatione & dedicatos dijs agros aquis immixtis pin-
 guet facere curent, & metallis humorem scatebrasque adhibeant. Atque ita & abundantia
 omnia, & templa deorum reddant ornatiōra. Vbique autem in his gymnasia iuuenes tam
 sibi commoda quam senibus præparent, calidis balneis constitutis, & copiose siccis ap-
 positis lignis, ut & remedium ægrotantibus, & lenimen labore defessis beneuole affe-
 ratur: quæ sanè curatio longe melior est, quam medici parum periti medela. Hæc om-
 nia cæteraque huiusmodi his locis ornamento utilitatisque sunt, grato quodam cum ludo. *Aediles*
 Summatim autem circa hæc studium huiusmodi sit. Sexaginta uiri singuli ascriptum si-
 bi locum custodiant, non hostium causa solum, sed eorum etiam qui se amicos dicunt.
 Et si quis inter uicinos ac ciues seu seruus siue liber alicui iniuriam inferat, iudicent in par-
 uis quidem ipsi quinque principes: in maioribus autem decem & septem uiri una cum duo-
 decim, usque ad minas tres de quocunque alter de altero cōqueritur. Nemo autem iudex ma-
 gistratus uel sit, qui gesti officij sui rationem non referat: præter eos qui regum instar finem
 rebus imponunt. Atque & agrorum curatores, siquid aduersus eos quorum habent curam,
 contumeliose gerant, inæqualiter onera inferentes, aut uel aliquid ab agricolis accipien-
 tes, siue adulatorum largitionibus, quibus iudicium corrumpant: muneribus quidem adu-
 lationibusque capti, opprobrium per uniuersam urbem afficiantur: in alijs autem iniurijs
 usque ad animam sponte sua uicinis colonisque dent mulctam. Quod si nolunt in maioribus

uel minoribus iniurijs quod debent, persolvere, quia sperent, cum de loco ad loci per singulos menses transeant, iudicium ac poenā effugere, in cōmuni iudicio accusentur, & qui damnabitur, duplum reddat ei quē iniuria oppressit. Vivant aut tam principes quam ceteri curatores agrorum duos annos hoc pacto. Primū quidem omnibus communia singulis in locis habeantur conuiuia; qui uero uno die nocteue aut abfuerit aut alibi ederit, cū nec princeps ita ordinarit, neq; necessitas ulla coegerit: si quinque uiri eū damnent, scribantq; in foro deseruisse custodiā, magnis afficiat opprobrijs, utpote qui quantū in se est, rempublicā prodidit. Et à quocunq; obuiam facto, uolentiq; cedere, impune cædatur. Omnes aut sexaginta uiri obseruent, ne de principibus aliquis quicquam tale cōmittat: & qui sensit audiuitq; si non accusauerit, similiter eademq; lege reus sit, qua qui peccauit: ac acriori iuuenum censura punitus in omnibus iuuenū magistratibus contemnatur. Atq; hæc quidem omnia custodes legum diligenter præuideant: primo quidem ne fiant: deinde ut facta, prout ius postulat, puniantur. Existimare de omnibus hominibus id quisq; debet, quod qui nunquā seruiuit, is laude dignus esse dominus nunq; poterit. Ideoq; gloriari quemq; oportet magis quod bene seruiert, q̄ quod bene fuerit dominatus: primū quidem legibus, quibus qui seruijt, dijs seruit: dein de senioribus qui honeste uixerunt. Postremo totū hoc biennium custodes agrorū humillimum tenuissimumq; uictum usurpent. Itaq; duodecim uiri cum quinque congregati inter se sic consultent, quasi serui, quicq; alios seruos non sint habituri. Nam agricolis quidem colonisq; nō in proprio ministerio, sed in publico solum utantur. In ceteris sic cogitent, ut seruietes sibi ipsi uicturi, æstate præterea atq; hyeme semper armati regionem omnem perlustraturi, ut custodiant diligentius, dum loca omnia nouerint. Nulla quippe cognitione minor hæc esse uideat, qua exquisite ab omnibus regio uniuersa cognoscitur. Atq; huius gratia non minus q̄ uoluptatis utilitatisq; alterius, adolescentes alendis canibus, & reliquæ uenationi dare operā debent. Hos ipsos studio etiā illo uti oportet, quod ab occultando à nonnullis appellat, sed siue sic siue agri custodia sit nominanda, siue quomodocunq; aliter quisquā uelit, oportet ut qui ciuitatis suæ salutem exoptant, in ea se re pro uiribus diligenter exercent. Sequit̄ ut de censorū ædiliūq; electione dicamus. Sexaginta illos curatores agrorum tres sequuntur ædiles tripartito duodecim partes urbis complexi, qui sanè illos imitantur: uiarum urbis curam habent, uulgariumq; itinerum, quæ à regione in urbem tendunt: ædificationū quoq; ut secundum leges omnes fiant. Aquarum præterea, quas custodes deduci in urbem curant: ut in fontes q̄ liquidissimæ sufficientesq; ducantur, ac ciuitatē iuuent pariter & exornent. Oportet hos esse tales, ut intermissa suorū cura, otium habeant ad publica procuranda. Quapropter quisq; à maximo censu quem uelit ædilē futurum nominet. Et de sex qui suffragio ceteros superabunt, tres sorte deligant, quibus curæ hæc sint. Deniq; cōprobatī, magistratū secundum præscriptas sibi leges peragant. Censores deinceps, rerum uernalium curatores, à primo secundoq; censu quinque deligantur. Eorumq; electio eodem ferme modo quo ædiliū transigatur. Quippe de decem, qui ceteros suffragio superarint, quinque sorte designentur, & comprobati, magistratus declarentur. Nominet autem quemlibet unusquisq;. Qui autem nolet, si accusabit, drachmis quinquaginta damnetur, atq; etiam iniquus existimetur. Comitā cōmunemq; coetum quicumq; uelit ingrediatur. atq; ad id primi secundiq; census omnes cogantur. Porro qui de his abfuerit, decem damnetur drachmis. Tertij uero quartiq; census homines non cogant. Idcirco qui nō interfuit, indemnus sit: nisi forte principes urgente quadā necessitate, adesse omnibus edixerint. Est aut censorum officium, fori ordinem legibus statutum seruare. Fontium quoq; & templorum quæ in eo loco sunt, curam habere: ut nequis illic iniuriose quicquā agat, & si fecerit, seruus quidē & peregrinus uerberibus & uinculis poenas luat, Ciuis aut à censoribus drachmis centum iure censorio condemnatur. Maiori uero multa usq; ad huius duplā isti, nisi ædiles quoq; adsint, condemnare nō possint. Eadem quoq; ædilibus in proprio magistratu multandi & puniendi cōditio sit. Nam usq; ad minam condemnandi ipsi habeant potestatem. Ad duplam uero multam censorū simul auctoritas requiratur. Post hæc musicæ & gymnasticæ magistratus duplices artium utriusq; facultatis cōstituantur: alij disciplinæ, alij exercitationis causa. Qui disciplinæ præsumt

Qui non seruiuit, non potest esse laudatus dominus

De ædilibus legendis

Censores

Doctores artium

præfunt, gymnasioꝝ doctrinarumq; ornatum & discendi ordinem curent; operamq; dent ut tam mares q̄ foeminae in adolescentia honeste ad ista proficiantur: honeste etiam comorentur. Exercitationis curam habeant in gymnastica & musica ipsi athlotheae qui munera imponunt atq; declarant athleticis, ipsis scilicet certatoribus. Atq; hi similiter duplices esse debent: circa musicam alij, alij circa gymnasticam. & in gymnastica quidem isdem pariter in hominum equorumve certaminibus: in musica vero alij in monodia, id est cantu & oratione funebri, & imitatione ipsa, sicut rhapsodorum, eorum scilicet q̄ decantatorum componunt carmen, citharistarum, tibicinum, ceterorumq; talium: alij in chori cantu. Primum igitur in chori ludo, ubi uiri, pueri, & puellae tripudio ceterisque musicis modis exercentur, principes eligendi. Unus autem illi sufficit princeps, non pauciores q̄ quadraginta annos natus. Vnum quoque in monodia sufficere arbitramur, qui triginta annos expleuerit, qui & introducat homines in certamen: & de hisdem sufficenter cognoscat & iudicet. At vero principem ordinatoremq; chori, sic oportet eligere. Qui huic rei uacat, in concilio proficiantur, multa imposta, nisi accesserint huius rei legum custodes iudices sint: ceteros si nolint, nemo cogat. Designent etiam qui periti sunt, unaq; haec stipulatio seu calculi adiciens, siue minus, ualeat ut peritus uel imperitus sit qui designatur. Qui uero ex designatis decem, ceteros suffragio superauerit. & deinde comprobatus fuerit, unus annuo tempore choro secundum legem praesit. Similiter etiam in monodia & tibicinio designatio fiat, electioq; & comprobatio: & qui affectus fuerit, eodem modo a iudicibus confirmatus, anno praesit. Deinceps auctores declaratoresq; munerum in exercitatione gymnastica tam equorum q̄ hominum, a secundo tertioq; censu ita constituant. Comitibus ingredi trium censuum homines compellantur, minimus autem census liber sit. Et de uiginti qui praeter ceteros suffragio designati fuerint, tres ante alios sorte electi, principes declarent, quos comprobantium suffragium confirmauerit. In cuiuscumque autem magistratus sorte atq; iudicio, si quis reprobatus & repulsus fuerit, alius loco eius eodem ordine designetur & comprobetur. Restat princeps, qui totius disciplinae in his quae narrauimus tam foeminarum quam marium curam habeat. Vnum quoque hunc secundum leges principem esse uolumus: non pauciores natum annos q̄ quinquaginta, qui legitimos habeat filios, utriusque sexus maxime: si uero minus, alterius sex omnino. Cogitare debet & qui elegit & qui eligitur, hunc magistratum omnium in ciuitate summorum magistratum esse admodum praestantissimum. In omnibus quippe uiuentibus prima ipsa germina si apte coeperint ad naturae suae uirtutem, uim habent summam ad finem sibi debitum imponendum. Quod & in plantis euenit, & in brutis tum syluestribus tum etiam mansuetis, & in hominibus. Hominem autem mansuetum animal esse dicimus. Porro si cum natura felicitatem quoque disciplinam fuerit affectus, in diuinissimum mansuetissimumq; animal solet euadere: sin uero non satis aut non bene fuerit educatus, ferocissimum omnium quae in terris nascuntur, animal redditur. Quamobrem non debet legum conditor rem summo opere necessariam pueritiae educationem postponere, sed operam dare in primis, si rem hanc diligenter est curaturus, ut omnium ciuium ad officia quaeque optimus uir eligatur, qui q̄ maxime pro uiribus educandis pueris praeponeatur. Omnes igitur magistratus praeter senatum & quaestores in Apollinis templum profecti, suffragium clam legum custodibus ineant, diligentes singuli quem optime puerorum disciplinae existimant praesuturum: & qui suffragio superabit, a magistratibus qui delegerunt, exceptis uidelicet legum custodibus, comprobatus: quinquenniū praesit. Et in sexto anno alius princeps similiter statuat. Siquis autem in magistratu publico constitutus pluribus q̄ triginta diebus antequam munus suum peragat, e uita decesserit, illi quibus id curae est, alium similiter eligant. Sin autem orphanorum tutor mortem obierit, cognati atq; affines ex utroque parentibus usq; consobrinos & patruales, qui praesentes sunt, alium intra dies decem constituent: alioquin drachma quotidie mulcentur singuli, quousq; orphanis tutorem praeficiant. Sed nulla ciuitas reuera ciuitas erit, nisi debito ordine iudicia fuerint constituta. Iudex autem mutus, qui nec instar arbitri aliquid plus quam litigantes dixerint, in causis discutiendis percunctatur, nunquam ad ius declarandum sufficiens erit. Quapropter nec si multi sint, facile unquam bene iudicabunt, nec si pauci & ignaui. Oportet autem semper, ut quod quaeritur ab utroque declaretur. Tempus autem & mora, frequensq;

Tutores

iudiciorum
sibi ratio

Iudex quensq; inquisitio, ad aperiendam cōtrouersiam conferunt. Idcirco qui litigant, ad uicinos primum & amicos, & maxime rei de qua queritur conscios se conuertāt. Quod si per eos non sufficienter fuerit iudicatū, ad aliud iudicium proficiscātur. Tertiū uero, si per duo superiora reconciliati non fuerint, finem imponat. Profecto iudiciorū constitutiones quodammodo magistratuum electiones sunt. Omnem nanq; magistratum necesse est quorundam etiā esse iudicem. Non tamen iudex omnis necessario est magistratus & princeps: quanquā iudex ea die qua iudicium peragit, quodammodo magistratus est nō uilis. Igit̄ quasi iudices ipsi magistratus aliqui sint, de his iam qui quarūq; rerum & quot in unaquaq; re esse debeant, differamus. Augustissimū certe iudicium sit quod sibimet aliqui praeferunt, cōmuni consensu iudicem eligentes. Reliqua iudicia duo sint. Alterum quando priuatus iniuriā à priuato pati conqueritur, eumq; in iudicium trahit. Alterum quando reipublicae iniuriā à ciuium aliquo fieri arbitratus aliquis cōmunibus rebus auxiliari conatur. Dicendum est igitur, quos & quales iudices esse oporteat. Primū iudicium cōmune omnibus priuatis qui tertio inter se litigāt, ita fiat. Omnis magistratus tam animi q̄ maioris temporis pridie calendas mensis illius, quo post aëstiuum solstitiū nouus incipit annus, in templum unum cōueniant. Vbi iururando interposito ex singulis magistratibus ueluti quasdā deo primitias offerētes, unum iudicem deligant, qui optimus esse, & optime atq; sanctissime iudicia illo anno redditurus ciuibus uideatur. Ac postq̄ iudices designati sunt, ab eisdem qui designarunt, singuli cōprobentur. Et si quis reprobatus fuerit, alius similiter eligatur. Cōprobati, illis qui per praecependentia reconciliati nō sunt, iudicia reddant, & aperte suffragiū ferant: audientibus spectantibusq; necessario consultoribus, reliquisq; magistratibus qui eos declarauerunt. De cæteris aut̄ intersit pro arbitrio quisq;. Quod si quis aliquē iniustam sponte sententiā tulisse incuset, apud legum custodes hoc faciat. Et qui damnatus fuerit, dimidiā damni partem iniuriam passo persoluat. Si autem multa dignus maiore uideatur, iudices ipsi, qui condemnarūt, quid aut pati aut reddere debet uel rei publicae uel iniuriam passo, cognoscāt. In publicis autem accusationibus necesse est in primis multitudinem iudicij participem facere. Nam quando aduersus ciuitatē peccatur, omnibus infertur iniuria. Ideoq; merito grauius patiuntur, nisi ad iudicandū ipsi etiam admittant. Sed & principiū iudicij huius & finis deferri ad populum debet, exa men aut̄ & approbatio ad tres maximos magistratus, de quibus conueniant litigātes. ac si conuenire nequeāt, consiliū ipsum electionē utriusq; cognoscat, & iudicet. Oportet praeterea priuatorum iudiciorū omnes pro uiribus participes esse. Nam qui à iudicandi potestate omnino repellit, is à ciuitate se prorsus existimat alienū. His de causis per ipsas quoq; tribus necesse est iudicia fieri, iudicesq; sorte statim incorruptos precibus iudicare. Et demū iudicium illud cuncta definiat, quod intemperatū omnino quo ad humanis in rebus fieri potest, esse debere diximus ad eas lites determinandas, quae nec per uicinos neq; per contribules dirimi potuerunt. Verū de iudicijs, quae magistratus esse nec affirmare nec negare facile sine cōtrouersia quisquā poterit, hęc quali exterius circūducta descriptio, nonnulla complexa est, nonnulla etiam reliquisse uidet. Nam iudicialiū legum exacta positio atq; partitio, longe rectius in calce serendarum legum locabitur. Quare ad idem tempus has differamus. Cæteri autē magistratus maxima iam ex parte dispositi sunt. Tota uero atq; perfecta ciuiliū dispensatio, siue ad unum, siue ad omnes pertineat, nō antea liquido declarari poterit, quam tractatio ipsa principia & sequentia media omnesq; partes suas complexa, ad exitum usq; peruenerit. quae quidem in praesentia usq; ad magistratuū creationem progressa, ut antecedentium finis sufficiens est, ita serendarum legum principium, nec moram aut segnitiem amplius patitur. C L I N. Quamuis superiora omnia ex animo meo dixeris hospes, multo tamen gratius in praesentia mihi id contigit, quod cum dictorum exitu, dicendorum initium iunxisti. A T H. Belle igitur prudens seniorū ludus hucusq; nobis sit perlusus. C L I N. Pulchrum sanè studium uirorum significare uideris. A T H. Consentaneū est. Verum animaduertamus, si hoc tibi quoq; ut mihi uidetur. C L I N. Quadnam & quibus de rebus? A T H. An nescis idem in hac re quod in pictorū facultate cōtingere? Illa quippe nullum in pingendis animalibus terminum habere uidetur, sed semper inumbrando

brando, & deumbrando, uel quomodocumq; aliter à pictoribus id uocet, exornare conatur, nec cessat unq;. Non enim potest fieri, ut ad pulchriora expressioraq; incrementum nō habeat. CLIN. Intelligo ferme audiens quæ dicis. Nullū enim huius artis usum habeo. ATH. Nihil tibi id obuiuit. Sed hac fortè nobis allata similitudine sic utamur. Si quis pulcherrimū animal pingere uoluerit, quod nō ad peius sed ad melius futuro semper tempore progrediat, nōne uides cū mortalis sit, nisi aliquē artis successorem reliquerit, qui siquid uel tempore ex animali abolitū fuerit, instaurare, uel per imbecillitatem artis ab artifice prætermissum adijcere possit, atq; ita fulgentius in dies animal reddere, laboriosum illud opus pauco tēpore duraturū? CLIN. Prorsus. ATH. An nō legislatoris uoluntas hæc tibi esse uidet? Principio quidem ut leges sibi sufficienter & exquisite pro uiribus conscribantur: deinde precedente tempore, & periculo rerum factō, putasne sic amentem legislatorem aliquē esse, ut ignoret necessariū esse talia sibi multa relinquere, quæ emendatione successoris alicuius indigeant, ne peior quidem sed melior respublica semper ornatioq; efficiat? CLIN. Probabile est. Nam quomodo nolle id poterit? ATH. Quacumq; igitur uia poterit, tam re q; uerbis alium siue maiorem siue minorem docebit quomodo conseruandæ & corrigendæ leges sunt, nec unquam in his dicendis defatigabit, nisi ad finem perduxerit. CLIN. Ita certe. ATH. Nōne id mihi & uobis in præsentia faciendum? CLIN. Quid ais? ATH. Quoniā leges laturi sumus, & legum custodes creati sunt, nos autē ad occasum uitæ appropinquamus, & custodes isti nobis iuniores sunt, oportet nos, ut diximus, leges ferre simul atq; hos tā legum latore q; custodes quoad possumus facere. CLIN. Quid nī dūmodo id satis fieri queat. ATH. Veruntamen impensius annitatur. CLIN. Nihil prohibet. ATH. Sic ergo ad eos dicamus: O amici legum cōseruatores, permulta in singulis nos qui leges ponimus, necessario relinquemus, quæ tamen non parua erunt, imō & rem omnē pro uiribus exteriorē quadam circūscriptiōne significabimus, quæ quidem impleri à uobis oportebit. Quò uero id facturis uobis respiciendū est, audite. Megillus, egoq; & Clinias hæc inter nos sæpenumero diximus, & probe nos dixisse cōuenimus. Vosq; rogamus ut & indulgere nobis, & imitari quasi discipuli magistros uelitis, ad ea ipsa respicientes, ad quæ legū custodi & latori respiciendū cōcorditer nos cōsensimus. huius cōfessionis unū est caput, ut homo bonus efficiat, habens uirtutem animi hominis propria, studio aliquo partā, aut usu, aut certa quadā adeptiōne, uel cupiditate, uel opinione, uel aliquo genere doctrinarū, seu masculus sit, siue foemina, siue iuuenis, seu senex. Atq; ad hoc ipsum quod dicimus, quisq; per totā uitā omni studio tendat, cætera quæ impedimento huic rei sunt, negligens. Pro patria præterea, si necesse est, mori paratus sit, antequā uelit aut euerfam uidere ciuitatē, iugōq; seruitutis subiectā à peioribus gubernari, aut fuga ipsam deserere. Quippe extrema omnia subeunda sunt potius, q; in eam gubernationem ciuitas cōmutanda, quæ peiores solet homines facere. In his iam pridem nos consensimus, & nunc uos ad hæc utraq; respicientes, laudate leges & uituperate. Eas inquā uituperate, quæ hæc assequi minime possunt, eas quæ possunt, amate: libenterq; illas amplexi, in ipsis uitā agite. Cætera uero studia quæ aliō tendūt, & ad uulgaria bona respiciunt, spernite. Sed initium sequentium legū, hoc nobis sit à facris exortum. Oportet primum repetere quòd numerus quinq; milium & quadraginta partitiones cōmodas habuit, atq; habet, tum totus ipse numerus, tum qui per tribus ipsas porrigitur, quæ totius partem duodecimā posuimus, unam & uinginti uigesies rectissime natam. Atq; ut totus numerus duodecim constat partibus, ita tribus ipsa in duodecim scinditur. Singulas itaq; partes sacrum esse dei munus existimare debemus, cum & mensæ & circuitum uniuersi sequantur. Quapropter & ciuitatem omnem dicit, quod ipsis innatum est, ad eas sacrandas. Alij forsan rectius q; alij partiti sunt, ac dijs partitiones suas feliciter dedicarunt, nos autem nūc rectissime arbitramur quinq; milium & quadraginta numerū elegisse, qui omnes ab una usq; ad duodecim decisiones habet, undecimo numero solum excepto, qui minimo quodā remedio redintegratur. Restituitur enim si duæ ad alterā partem domus accesserint. Hæc uera esse, sermo nequaquā prolixus in otio demonstraret. Credentes igit præsentī sermoni & rationi, distribuamus, & unicuiq; parti deum uel deorū filium inuocantes aris cæterisq; huiusmodi

Pro patria
moriendum

modi dedicatis, in sacrificijs cōuentus duos singulis mensibus faciamus, ut duodecim singularum tribuum, & duodecim ciuitatis distributioni accōmodentur. Hæc deorum primo diuinorumq; colendorū gratia ita fiant; deinde amicitiae quoq; & cognitionis alternæ, & cōmunis deniq; consuetudinis gratia, quæ ad matrimonia conficienda summo opere necessaria est: ut sublata ignorātia, nemo in his quoad fieri potest decipiat: sed quisq; cui collocat, & quam & à quibus ducit, agnoscat. Necessarie admodum huius rei gratia, ludī etiā choriq; puellorum & puellarū simul fieri debent, nudatis corporibus quatenus modestus pudor patitur, ut cum ratione in ætate cōuenienti, cōspiciant alterutrum atq; conspiciant. Quæ quidem omnia eurent, ornentq; chori principes, & cum legum custodibus conditores, ut à nobis relicta suppleant. Necesse nanq; ut diximus, in his præsertim quæ multa paruaq; sunt, nōnulla in prima positione legū præmitti, quæ magistratus sequentes usu rerum cōmonit, quotannis mouebunt & corrigent, donec tēpus illud aduenerit, quo instituta hæc discussa & approbata sufficienter fuisse uideantur. Tempus autē ad hoc periculum faciendum, moderatum & sufficiens decennium erit, quo ad sacra & choreas, ad omnia deniq; atq; singula. Quæ quidem per experientiam emendatio, uiuente legum latore, cōmuniter cum illo fiat. Si decesserit, singuli magistratus ad legū custodes de sui magistratus defectu referāt, emendentq; donec approbationis finem suū nacta singula uideātur. Tunc demum ratas has leges habeant, eisq; unā cum alijs quas ab initio legislator conscripsit, utant. In quibus nihil unquā sponte mouebunt. Si qua uero necessitas aliquando urgere uidebit, de hoc unā consultant magistratus oēs, & populus uniuersus, & omnia deorum petātur oracula. Si horum omniū unus erit consensus, moueant: aliter uero nunquā, sed unus qui prohibet, uincat secundum legem. Quodcumq; igitur aliquis quinq; & uiginti annos iam natus, alios aspiciēs, ab alijsq; aspectus, adinuenisse sibi credit cōuenientē animo suo, atq; decentem societatem ad communionem generationemq; liberorum, intra quinq; & triginta ætatis annos uxorem ducat. Quo autem pacto decorū illud & aptum quarrendū sit, in primis audiat. Oportet enim, ut ait Clīnias, ante leges propriū singulis exordium ponere. **C L I N.** Oportune meministi hospes, tempusq; cōmodum orationi cepisti. **A T H.** Probe loqueris. Dicamus itaq; sic: O fili, qui ex bonis parētibus ortus est, eas nuptias sequi debet, quas prudentes uiri honestas ducunt. Qui sanē monerēt, nec pauperū fugere, neq; diuitum affinitatē sectari præcipue oportere: sed cæteris paribus pauperiorem semper honorare, cumq; ipso societate inire. Nam & ciuitati & familijs quæ iunguntur, id conducit. Quippe quod moderatū est & mediocre, immoderato & excedente mirum in modum ad uirtutem præstat. Ergo quicumq; ferocioris uelociorisq; quàm oportet ad agendum animi sibi cōsciū est, is det operam oportet, ut quàm quietissimorum parentum filiam ducat: & qui contrā natura affectus est, contrariam sibi asciscat affinitatem. Sed una tandem fit cōmunis ratio nuptiarum, ut quisq; non in cundissimum sibi, sed ciuitati utile ineat matrimoniū. Etenim singuli semper ad sibi simillimum natura feruntur. Vnde ciuitas tota & diuitijs & moribus inæqualis q̄ maxime reddi, ex quibus quæ minime nobis euenire uellemus, maxime ciuitatibus plurimis accidunt. Sed si hæc per rationē lege sanciremus, ne diues diuitis, aut potens potentis societatem admittat, cogeremusq; uelociores animo cum tardioribus, & tardiores contrā cum uelocioribus copulari, non modo ridicula nostra oratio uideretur, sed & iram multitudinī cōcitaret. Nō enim intellectu facile est, quòd ciuitas similis esse debeat pateræ, in qua merum quod primo infusum bullit, statim alterius dei sobrietate castigatum, atq; optime temperatum, bonus & moderatus potus efficitur. Quemadmodum uero id in mixta filiorum procreatione fiat, nemo, ut breuiter dicam, potest cōspicere. Quamobrem non lege cogendi, sed persuasionē inducēdi ciues, ut æqualem temperatamq; liberorum suorū generationem pluris faciant, quàm opulentissimæ affinitatis æqualitatem: Et eū qui in cōnubio pecunijs inhiat, nō lege scripta arcere debemus, sed opprobrijs & increpationibus abstertere. Ad nuptias igitur ut decet celebrādas & hæc exhortātur, & illa quæ in superioribus diximus, asserentes oportere, filiorū filios relinquēdo, nostros uidelicet in diuino ministerio successores, naturā assequi sempiternam. Hæc omnia atq; etiā plura quis de nuptijs ineundis exordiēdo recte diceret. Si quis

*Que nuptie
sunt contra=
bende*

quis autem sponte non pareat, & alienus ab hoc consortio uiuat in ciuitate, & sine cōnubio quinq; & triginta egerit annos, singulis annis, si de maximo censu est, drachmis centum mulctetur: si de secūdo, septuaginta: si de tertio, sexaginta: si de quarto, triginta. Quæ quidē pecunia deæ Iunoni consecranda est. Siquis autem singulis annis non persoluerit, decuplum debeat. Cuius pecuniæ exactor sit deæ ipsius quæstor: ac nisi exegerit, ipse debeat, atq; huius rationem referre quisq; debeat. Sed pecunijs quidem qui nolit uxore ducere, ita mulctetur, honore autem sic. Primū honores nullos à iunioribus cōsequatur, nec iuuenum ullus aliqua in re sponte ipsi obtemperet. Deinde si aliquem cædere ausus fuerit, quilibet aduersus ipsum insurgat, & ei auxilium ferat, qui accepit iniuriam. Siquis autem præsens hoc non fecerit, timidus malusq; ciuis à legibus habeatur. De dote uero dictum est prius, & modo rursus dicatur, æqualia pro æqualibus esse, siquidem neq; qui acceperit, neq; qui dederit, pecuniarum inopia consenescet. Necessaria enim in hac ciuitate abunde omnibus sunt. Mulleribus præterea contumeliosus fastus minor erit. Minor & uiris humilis illiberalisq; seruitus. Qui paruerit, unum sanè hoc agat præclare. Qui uero non paruerit, sed aut dederit aut acceperit quod quinquaginta drachmas excedat uestimenti gratia, alius minam, alius tres semiminas, alius minas duas, & qui censum habet supremum tantundem rursus persoluat ærario, & quicquid datum fuerit uel acceptū, Ioui atq; Iunoni consecratur. Huius pecuniæ exactores esse uolumus horum deorum quæstores, quemadmodum modo dictum fuit, cum de his qui nuptias fugiunt, loqueremur, quod ab eis debetur, esse à Iunonis quæstoribus exigendum. Qui si neglexerint, de suo persoluant. Fideiusio autē primū patris firmissima sit, aui deinde, tertia fratru ex eodem patre natorum. Si nullus istorum superstes sit, tunc ex parte matris similiter fideiusio ualeat. Si autem insolita contigerit desolatio, propinquoires agnati atq; gentiles unā cū tutoribus fideiubeant. Siqua uero sacra initiatio, aut diuina alia expiatio ad futura uel præterita uel præsentia in nuptijs agenda uideatur, diuinorum interpretes cōsulant, putentq; si illis paruerint, moderate singula peregisse. Ad nuptiale uero conuiuium nō plures quam quinq; amici & amicæ quinq; ex latere paterno uocentur: ex cognatis & propinquis totidem. Impensa secundum diuitias fiat. Ditissimus minam expēdat, alius semiminam, deincepsq; proportionē seruata, quo decrescit census, decrescat similiter & impensa. Qui legi paret, laudetur ab omnibus. Sed eum qui non obtemperat, damnent custodes legum, tanquam à decoro alienum, legisq; sponsalium Musarum prorsus ignarū. Bibere ad ebrietatem usq; neq; alibi unquā decet, præterquam in solennitatibus eius dei qui largitus est uinum, nec tutum est. maxime uero connubio cōiuncti sponsus & sponsa tunc mentis cōpotes esse debent, quando non paruam ineunt uitæ mutationem, præsertim ut ex quā maxime moderatis semper generatio fiat. Ferme enim incertum est quæ nox aut dies cū deo ipsam peragat. Quare ut solidus, stabilis, & quietus conceptus fiat, non oportet corporibus ebrietate diffusis, dare operam liberis. Qui autem uino refertus est tam animæ q̄ corporis rabie concitatus, quouis & trahit & trahitur. Idcirco ebrius tanquam mente captus, ad serendum est inutilis. Nempe uerisimile est eum foetus inæquales, instabiles, obli quos tam membris quā moribus procreare. Quamobrem per totam quidem uitam, & maxime quamdiu generationi uacat, abstinere quisq; cauebitq; ne faciat, uel quæ suapte natura & sponte morbos inducunt, uel quæ ad petulantiam iniuriamq; declinant. Hæc enim in animos & corpora nascentium necessario translata illic imprimuntur, peioresq; inde nascuntur. Sed præcipue die illo ac nocte à talibus abstinendum. principiu nanq; & numen hominibus insitum, si conuenienti sibi à singulis munere ipsius utentibus honore afficiatur, omnia seruat. Oportet autem alteram ex duobus sortem domibus à parentibus separatam quasi ad pullorum generationem educationemq; sponsum existimare, atq; ibi nuptias celebrare, ubi sit cū liberis suis habitaturus. Nam si quoddā in amicitijs desiderium inest, mores omnes quasi glutino quodam connectit & uincit. Consuetudo autem satuta, nec ullum habens per intermissionem temporis desiderium, alterum ab altero fatietate disiungit. Quapropter parentibus utrisq; affinibusq; relictis, seorsum quasi ad coloniam proficiantur, ac uicissim seipos respicientes habitent, liberos generando, & educando: & uitam quam ab alijs acceperunt à se quasi tædas ardentis alijs tradant, deos semper secundum leges colentes. Post hæc considerandum est, quarum rerum maxime ho-

Quanta poena
mulctetur qui
ducere uxorem
refugit

De dotibus

Cōuiuium nu-
ptiale

Ebrietas
uitanda

De seruis nesta possessio sit. In plurimis quidem seu cognoscendis siue comparandis & possiden-
dis, nulla est difficultas. In seruis autem id omnino difficile. Causam uero, & recte quodā-
modo & non recte rursus de ipsis dicamus. Nam & contra usum & iterum secundum u-
sum de seruis uerba dicuntur. MEG. Quo pacto id dicimus? Non enim intelligimus ho-
spes quid modo dicere uelis. A THEN. Non iniuria ô Megille. Ferme enim illa Lace-
dæmoniorum seruitus, quàm Hilotiam uocatis, præ cæteris græcis maximam dubita-
tionem & contentionem facit, cum alijs bene, alijs contra instituta uideatur: Heraclida-
rum uero minorem quàm Mariandynorum disputationē habet; postremo seruilis apud
Thessalos turba est. Hæc utiq; & huiusmodi omnia respicientibus, quid de seruorū pos-
sessione agendum est? Hoc certe mihi nunc excidit, & tu merito me interrogasti quid di-
cerem. Hoc autē huiusmodi est. Scimus profecto quod fatemur omnes, seruos quàm be-
neuolentissimos atq; optimos habendos esse. Multi enim iam serui quibusdam meliores
ad uirtutem omnem quàm fratres & filij, domos rem dominorum omnem & dominos
iplos seruarunt. Hæc de seruis prædicari non ignoramus. MEG. Certe. A THEN. Con-
tra etiam dicitur, nihil in animo seruiente integrum inesse, nec quicq; seruorū generi esse
credendum. Quod & sapientissimus poetarum testatur nobis, cum de Ioue sic loquitur:
Dimidiū mentis Iupiter illis aufert, qui seruitutis sorti subiecti sunt. Hæc itaq; adeo diuer-
sa de seruis homines cogitantes, alij nihil generi seruorum credunt, sed stimulis atq; uerbe-
ribus quasi ferarum naturam, non ter tantum, sed sæpius ministrorum animos seruales ef-
ficiunt. Alij contra omnino faciunt. CLIN. Ita est. Sed cum tam diuersa de seruis homi-
nes sentiant, quid nobis hospes hac in nostra regione de possessione castigationeq; seruo-
rum est agendum? A THEN. Perspicuum mihi uidetur ô Clinia, quando difficile doma-
tur homo, & ad necessariā distinctionem serui à libero & domino re ipsa deduci ægre pa-
titur, difficilem possessionē hominē esse. Quod exemplo in crebris Messeniorū rebelli-
Difficilis pos-
sessio homo nibus patuit. Ciuitates præterea quæ multos eiusdem linguæ seruos habent, planum fece-
runt, quot quantaq; hinc mala sequantur. Piratarum quoq; furta & latrocinia, quæ maxi-
me circa Italiā abundabant, hinc oriuntur. Quæ omnia si quis animaduertat, quid de his fa-
ciendum sit, dubitabit. Duæ igitur solummodo restant uia, ut qui facile seruituri sunt, nec
eiusdem patriæ sint, & quàm maxime fieri possit, inter se dissoni. Educenturq; recte, non
solum ipsorum gratia, sed dominorū multo magis. Est autem recta horū educatio, ut nul-
la ipsis contumelia inferatur, iniuriæq; his multo minus si fieri possit, quàm æqualibus infe-
renda. Liquido enim cognoscitur qui natura non sicte inistiam colit, oditq; reuera iniqui-
tatem, quum cauet ne ijs iniuriam faciat, quibus facile potest. Qui ergo circa mores actio-
nesq; seruorum nihil unquam facit impie, nihil inique, atq; ita in his se seruat immaculatū,
ad producendas uirtutis fruges erit aptissimus. Idem quoq; de domino, & tyrāno, omniq;
potentiore aduersus imbecilliores recte dici potest. Castigandi cedendiq; semper iure sunt
serui, neq; ita monendi ut liberi, ne molliores fiant. Alloquutio omnis ad seruos quodam
modo imperium sit, neq; iocus ullus cum ipsis seu foeminis siue masculis habeatur. Quod
multi stulte facientes, dum delicatius eos nutriunt, difficultiorem uitam & sibi ad imperan-
dum, & illis ad obediendum reddunt. CLIN. Recte loqueris. A TH. Hoc igitur pacto
seruos quisq; & numero & facultate ad singula uitæ ministeria aptos habeat. Verum post
De habitati-
onibus hæc habitationes oratione describendæ sunt. CLIN. Prorsus. A THEN. Ad nouam pro-
fecto ciuitatem, & antea nullis hominibus habitatam, in primis ædificia procuranda sunt,
& modus templorum murorumq; habendus. Quæ sanè nuptias præcedere debebant, ô
Clinia. Sed quoniam uerbis nunc agitur, ita nimirū licet ponere. Quādo uero rem ipsam
aggrediemur, hæc ante nuptias si deus uoluerit, collocātes, reliqua deinceps omnia pera-
gemus. Nunc autem tanquam in figura quadam hæc breuiter percurramus. CLIN. Fiat.
Situs urbis A THEN. Urbs quidem tota in circulum in locis sublimibus deducatur, ut & munitior
sit & mundior. Tempora circa forum struantur. Iuxta hæc magistratuum iudiciumq; pala-
tia, in quibus quasi sacratissimis iustam & accipient & ferent sententiam, partim quidem
tanquam de rebus sacris iudicaturi, partim uero tanquam iudicantium deorum ibi sint de-
lubra. Ibi etiam iudicaria domicilia, in quibus de homicidijs, cæterisq; capitalibus iniurijs
De muris iudicatur. De muris autem ô Megille Spartiatis ego consentio, murosq; in solo iacere fa-
cile patiar. Probe enim poeticū illud laudatur, quo æneos & ferreos magis muros quàm
terreos

terreos condere admonemur. Apud nos uero id insuper ualde ridiculum est, quod singulis annis in agrum iuuenes emittantur, qui caueis, foueis, ædificijsq; confectis, longe hostes à finibus arceant. Et muros quidem circumducimus, quod primum ad sanitatem ciuibus nihil confert; deinde animos ciuium emollire & eneruare consuevit. Efficiunt enim, ut facile intra eos se recipientes, hostes minime fugent, putentq; se non diurna nocturnaq; custodia uigilantes; sed murorum septo & uallo dormientes saluos fore, quasi ad desideria nati sint, ignorantem certe quietem à laboribus originem trahere, atq; e turpi otio & negligentia nasci labores solere. Verum si muris aliquibus muniti homines sunt, sic ab initio priuata domus quæq; cõdant, ut tota urbs equalitate & similitudine unus sit murus, habeantq; domus omnes sic tutum ad uias aditum. Quæ certe dispositio, & intuitibus erit grata, cum domus unius figuram tota ciuitas habeat, & ad custodiæ facilitatem erit longe omnium cõmodissima. Hæc ita à principio construi, qui habitaturi sunt ciues, maxime curent. Aediles quoq; provideant, & eos qui negligunt multa compellant. Curentq; ut urbs quam mundissima sit, nec à priuatis unquam patiatur aut ædificando aut fodiendo publicum aliquid occupari. Aquarum etiam pluuiarum ut abunde & facile defluant, curam habeant. Item omnium quæcunq; uel in ciuitate uel extra sunt habitanda. Sed hæc omnia & cetera quæ à legibus prætermittuntur, legum custodes usu docti ordinent. Postquam uero hæc, & circa forum ædificia, & gymnasia, & theatra spectantium, & doctium discipulorumq; domicilia disposita sunt, ad ea quæ nuptias sequuntur, in ferendis legibus deinceps pergamus.

CLIN. Sic est faciendum. ATH. De nuptijs igitur ita ut diximus ò Clinia res se habeat: post quas uiuendi regula quæ filiorum procreationem præcedit, non breuior quam annui temporis sequitur. Sed qua ratione in præstantissima ciuitate sponsus sponsaq; conuiuere debeant, facile dictum non est. Imò uero cum multa in superioribus difficultia sint, quæ de his dicenda sunt, difficilius cunctis uulgus accipiet. Quod tamen uerum reatumq; uidetur, dicendum etiam ò Clinia. CLIN. Dicendum omnino. ATH. Quicumq; itaq; publica solum atq; communia censet legibus ordinanda, propria uero etiã quæ necessaria sunt, non curat, ac licentiam singulis quotidie uiuendi, ut uolunt, prebet, neq; certo ordine putat omnia faciendâ, sed priuatis neglectis, publica & cõmunia secundum legem gesturos homines opinatur, non recte opinatur. Quorsum hæc? Nempe quoniam oportere sponso asserimus reipub. nostræ non minus nec aliter alijs temporibus q̃ ante nuptias in comessatione publica uiuere. Mira quippe res quando apud uos primum comessatio instituta est, uisa fuit, quam uestri bello uel alia re huiusmodi in hominum calamitate coacti instituerunt: cumq; propter necessitatem usi fuissent, plurimiq; ad salutem conferre res uisa periculo esset, legibus statuta est. CLIN. Videtur. ATH. Mirum igitur id fuit, imperantibus primo arduum. Quod nunc si quis ita lege sancire aggrediatur, minus certe erit difficile factum. Verum quod deinceps sequitur, & dictum & factum arduum est: quod quauis nusquam fiat, tamen si alicubi fieret, recte utiq; fieret, sed tale est, ut in eius descriptione legislator sicuti ludentes ignem disseccare, & alia quæuis impossibilia aggredi uideatur. CLIN. Quid istud est hospes, quod dicere adeo formidas? ATHEN. Audiatis iam, ne longiore uos mora frustra detineã. Quicquid enim in ciuitate legis ordinisq; est particeps, cuncta ex eo bene procedunt. Quæ uero ordine carent, uel male ordinata sunt, ea etiam quæ bene sunt ordinata, confundunt. Quod huic quoq; rei accidit. Nam uobis ò Megille & Clinia præclare, & ut dixi mirifice ex diuina quadã necessitate uirorum constituta est comessatio. Fœminarum autem comessatio non probe relicta in tenebris iacet. Quod quidem genus aliud hominum est & differens: nobisq; occultius & uersutius natura est propter imbecillitatem: atq; ita minus ordinari potest. Idcirco cessit legislator, neq; recte prætermisit. hoc enim prætermisso, multa nobis corrumpuntur, quæ longe melius se haberent q̃ nunc, si hoc ipsum fuisset legibus ordinatum. Non est enim res muliebris, si iacere inordinata relinquitur, humanarum rerum, solum ut uideri possit, dimidium: sed quanto natura sua ineptior est ad uirtutem q̃ uirilîs, tãto excedit, ut plus quam duplum esse uideatur. Repetendum igitur hoc, & corrigendum, omniaq; fœminis cum uiris communia ad ciuitatis felicitatem studia cõstituenda sunt. Nunc uero sic infeliciter ad hoc humanum ducitur genus, ut non sit prudentis, huius rei mentionem in alijs regionibus & ciuitatibus facere, ubi nunquam comessationes publicæ conspectæ sunt. Vnde igitur quisquã non ridicule ad manifestam cibi potusq; Z z z allum

Quies à laboribus originem trahit

De modo uiuendi sponsi & sponsæ

De bene & male ordinatis

De ingenio & natura fœminæ

assumptionē mulieres cogere possent: nihil est profecto quod molestius laturū genus hoc uideatur. Nam cum timide & obscure degere consueverint, latorem legis in lucē conantem educere omni reluctatione repellent. Hoc inquam genus alibi quidem quemadmodum dixi, nec orationē ipsam recte dicentis sine ingenti reclamatione audiet, hic autē forsitan sustinebit. Quare si uobis quoque uideatur, colloquutionis gratia, ne disputatio de republica māca relinquatur, dicere uolo quod bona decensque res hæc sit. Si uobis placet inquam, aliter uero dimittam. CLIN. Mirum in modum hospes audire desideramus. ATH. Audiamus iam igitur. Sed ne admiremini, si rem altius repetere uisus fuero. Nam otio abundamus, neque aliud quicquam nos urget, quo minus omnia undique quæ ad leges spectant, consideremus. CLIN. Recte loqueris. ATH. Prima itaque repetamus. Scire omnes oportet, hominum generationem uel nullum profusum unquam initium habuisse, neque terminum habituram, sed fuisse omnino semper & fore: aut si coepit, inextimabili iam ante nos temporis magnitudine incepisse. CLIN. Plane. ATH. Nonne per omnem terram, urbes multas conditas arbitramur atque destructas, & diuersa præcessisse hominum studia, partim cum ordine, partim etiam sine ordine? Cibi item potusque & uescendi condiendi que usus que plurimos, & mutationes temporum uarias, in quibus animalia diuersis modis transmutata fuisse credendum? CLIN. Nihil prohibet. ATH. Quid porro? Vites putamus coepisse olim cum non essent? similiterque oliuas, & Cereris atque Proserpinæ munera, que Triptolemus aliquis ministrauerit? Animalia uero, tempore quo ista non erant, nonne sicuti modo, alterum ab altero deuorabatur? CLIN. Proculdubio. ATH. At uero quod ad sacrificia pertinet, homines ab hominibus sacrificari apud multos uidemus: contrarium etiā de alijs audimus, sicuti quando nec bouillas quidem carnes gustare audebamus, nec animalia dijs immolabamus, sed liba & fructus melle madentes, ceteraque huiusmodi sacrificia pura dijs offerebantur. Carnibus autē abstinebant. Nam uesci carnibus, & deorum aras polluere sanguine, impium uidebatur. Ita Orphica quædam uita tunc uigebat. Inanimatis quippe omnibus uesciebantur, & ab animalibus omnibus abstinebant. CLIN. Feruntur hæc passim, ut dicis, & ualde credibilia sunt. ATH. Sed quorsum hæc à nobis omnia dicta modo sint, forsitan aliquis percontabitur. CLIN. Probe o hospes id coniecisti. ATH. Propterea si potero Clinia, quæ sequuntur deinceps, declarare conabor. CLIN. Dic iam. ATH. Trina quædam indigentia, atque cupiditate omnia hominibus dependere perspicio, in quibus si recte dicantur, uirtus, sin contra, uitium nascitur. Harum duæ sunt in animalibus statim natis cibi potusque cupiditates. Ad quæ cum omne animal innatum habeat appetitum, impetura pitur, nec uerba illius auscultat, qui monet aliud agendum esse, quam ut horum cupiditates uoluptatesque expleantur, & dolores contrarij deuitentur. Tertia uero nobis indigentia ingens, & cupiditas acutissima, quæ ad propagationem generis inest, posterius quidem nascitur, sed ardentissimo furore & maxima petulantia homines urit, & agitat. Hi tres morbi ad id quod iucundissimum dicitur, rapientes, ab eo ad id quod optimum est, tribus maximis rebus uertendi sunt, timore, lege, uera ratione. Quibus cum Musæ & dij certatorij adhibeantur, ut incrementum et affluentia hoc pacto extinguantur. Procreationem quidem liberorum post nuptias collocare debemus. Post ipsam uero procreationem, educationem & disciplinam. Sic enim forsitan procedente oratione lex quæque in priora progressa, in comestationes denique perducetur, quando in coetus & comuniones huiusmodi peruenerimus: atque utrum uiris solus an etiam mulieribus hæc comuniones imperandæ sint, tunc planius conspiciemus, cum propius accesserimus, & quæ illas præcedere debent, necdumque lege disposita sunt, suum digesta in ordinem, ipsis præposuerimus. Ita sane ut modo dicebam, comestationes acutius inspiciemus, conuenientioresque de illis leges trademus. CLIN. Scite loqueris. ATHEN. Teneamus itaque memoria, quæ modo dicta sunt. Fortè enim usui nobis quandoque erunt. CLIN. Quæ tenenda iubes? ATHEN. Ea quæ cibi, potus, uenerisque uocabulis appellauimus. CLIN. Fiet omnino hospes ut iubes. ATHEN. Præclare quidem. Sed ueniamus ad rem sponsalem, & sponsum ac sponsam quomodo liberi procreandi sunt, doceamus, ac nisi persuaserimus, legum quarundam positione minemur. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Cogitare omnino sponsum & sponsam debent, quo pacto quam pulcherrimos, & optimos ciuitati liberos poterunt procreare. Omnes autem homines qui communiter aliquid operantur, quandoque & ad se inuicem & ad opus ipsum intendunt

Secula & mores ante dicti

Orphica uita

duñt animum, bene & pulchre omnia faciūt. Si uero uel non habuerint mentem, uel nō adhibuerint, contrā. Quare sponsus ad sponsam procreationemq̄ liberorum animū uertat, & sponsa similiter ad sponsum, atq; ad opus in eo tempore præcipue quo adhuc non genuerunt. Harum rerum curam habeant mulieres siue plures seu pauciores, prout placuerit principibus electæ. Quæ quotidie in Lucinæ congregentur tertiam horæ partem cōmoraturæ, atq; ibi alijs aliæ nuncient, si quem uirum mulierem uel illorum qui matrimonio copula astricti gignendi habent facultatem, aliò intendere animum uideant, q̄ ad ea quæ in sacrificijs nuptiarum iussa fuerunt. Procreatio autem liberorū, & eorum qui illi uacant obseruatio, decennium non excedat, quando adsit generandi fœcunditas. Si quæ ad id tempus infœcundæ perseuerauerint, consilio cum propinquis & mulieribus harum rerum curatricibus habito, prout cōmodum utriusq; est, disiungātur. Siqua uero de utriusq; cōmodis acciderit altercatio, decem de legum custodibus delecti quos ipsi uoluerint, cognoscāt. Sed & mulieres ipsæ iuuenum domos ingressæ, partim monitis, partim minis ab inscitia ipsos & delicto depellant. Quod si nequeant, legum custodibus nuncient, atq; illi id curent. Qui si prohibere non potuerint, rem ad populum deferāt, & scriptis errantium nominibus iureiurando affirmant se illos mulieres facere non potuisse. Et qui scripto delatus est, nisi accusatores conuicerit, infamis sit: nec nuptijs procreandisq; liberis ulterius de operam. Ac si id tentauerit, liceat cui libet cadere ipsum impune. Eadem sint & mulierū poenæ. Expertes enim muliebrium degant honorum, nec ad nuptias partusq; liberorum profectæ recipiantur, si in iudicium accessitæ damnatæ etiam fuerint. Si postquam secundum leges filios procrearūt, alienæ quisquam uxori coniungitur, uel mulier uiro, illis scilicet adhuc generantibus, poenis eisdem subiaceant, quibus & dum ipsi gignebāt. Sed uiri & mulieres post liberorum procreationē caste uiuentes, in his omnibus summopere honorentur: qui contrā, uituperentur. Si contigerit ut plures in rebus eiusmodi moderate se gerant, quæ præcepimus silentio sine scriptis legibus habeantur & fiant: si autem pluri mi se minime continebunt, legum cōscriptione declarentur, & ad eorum normam de singulis huiusmodi iudicent atq; agatur. Vitæ totius initiū primus annus omnibus est, quem in sacellis paternis ut uiuendi initiū tam puero quàm puellæ, scriptū esse oportet. A scribatur autem in pariete dealbato in unaquaq; tribu, ut qui ad magistratus idonei sunt, annorum numero constet: & cuiusq; tribus uiuentes homines proxime scribantur semper, & naturæ cedentes similiter deleantur. Nuptiarum tempus puellæ sit à sextodecimo in uigesimali, idq; sit longissimum tempus ad hoc institutum. Masculo à trigesimo ad quinquagesimum & trigesimali. Belli ab annis uiginti ad sexaginta in uiris: in mulieribus postquam filios pepererunt, usq; ad quinquagesimū ætatis annum. In quibus obseruandum est, ut ad eum belli usum potissimum qui & possibilis eis sit & decens, accipiantur.

Actas maritandorum

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGVM septimum de Legibus.

REGREDITVR Plato in septimo rursus incōparabili diligentia ad prima ætatis tenere rudimenta, immo uero progreditur. Nunquam enim, ut ita dixerim, ab hoc ipso digreditur, indicans totum reipublicæ bonum aut malum, in bonis aut malis moribus priuatorum, atq; hos præterea omnes in bona uel mala ætatis primæ educatione cōsistere. Præcipue uero id efficit in primis statim libris, atq; hoc iterum septimo, utrobique pictor diligentissimus. Sed ibi quidem adumbrando: hic uero, ut pictorum more dixerim, colorando. Rursus ibi eiusmodi diligentiam proœmium legum uult haberi: hic uero figuram iure substantiam legum antecedentem. Leges enim scriptas fore irritas inquit, nisi eiusmodi præcesserit diligentia. Ibi præterea simul & hic post puerilem ad iuuenilem deinceps atque uirilem progreditur disciplinam. Neque ab re post nonnullas sacrorum leges in superioribus ad nuptiales cuestigio processit leges quasi sacras, ut diuini animalis ortum auspicaretur à sacris. Mox uero post connubia ad formandos pueros se accingit, nec natos tantum, sed & nascentes, immo etiam nascituros, non minus in hac ipse seminis humani cultura, sagax, prouidus & accuratus, quàm in frugum seminibus agricultor. Quorsum uero spectare censes, quod ait in re muliebri multo plus discriminis esse, quàm uirili? Item mulieres abstinerere à uino oportere qua nocte generandi sint filij, immo etiam & proximo præcedenti tempore, & toto conceptionis anno ab omnibus animum perturbantibus? Hæc proculdubio cōspectant, ut nihil exactissima curæ ad humanam culturam spectantis prætermittatur. Animaduertes autem ex his Platonem existimauisse, non uirum tantum, sed etiam mulierem in filijs generandis uicem agentis causæ obtinere. A quo

quāuis quodammodo differat Aristoteles, consenserunt tamen plurimi apud medicos probatissimi. Profecto si suum quisque opus diligit, proptereaque pater filium diligit magis quam diligatur à filio, materque ardentius quam pater amat natum, coniectare licet causam esse unā cum viro huius operis efficiatricem. Quod quidem hinc etiam confirmari potest, quod filij non minus, ac sepe etiam magis matribus similes sunt quam patribus. Similitudo vero tam propria tamque frequens indicat foetum substantiam non à patris tantum, sed matris etiam effectione suscipere. Omnis enim causae conatus fertur ad simile producendum. Denique cum speciei eiusdem sit masculus et femina, vires habent rationis eiusdem. Vtrique igitur efficaces ad formam eiusdem rationis, et si non pari, simili saltem ratione perficiendam. Sed haec ad leges minime pertinent. Tangit insuper quaestionem de atra bile non paruum, cuius vitio infantes formidolosi sunt, difficilesque et queruli. De hoc ipso humore eiusque cura, in libro De curanda literatorum valetudine, diximus diligentius. Quantum vero ad praesens pertinet institutum, humorem in pueris melancholicum non ex constitutione propria esse scito, quae quidem sanguinea est maximeque aerea: sed ex reliquijs quibusdam materni menstrui sanguinis in puero putrefactis, et adustione quadam in atram bilem deinde conuersis. Accedit ad pueriles formidines in causa rerum nouitas, quae quidem facit ut et audite uoces quasi tonitruus, et uise formae quasi laruae et sulgura terreant. Ratio interea, quoniam nondum experientia, imagines à rebus ipsis nequaquam discernit: animam relinquit imaginationi pro arbitrio concitandam. Ex hac ipsa formidine perpetuo dolent, querunturque infantes. Praesertim cum facillime et à tristantibus offendantur, et ledantur ab aere, et ab agitatione naturae plurimum in exordio laborantis agitentur ipsi atque uexentur. Quamobrem motu quodam sermè perpetuo atque numeroso in curandis infantibus adolefcunt utque uti iubet. Primo quidem, quia motu geniti, seruatur et motu. Secundo quia eiusmodi motione uitae moderata immoderate agitationi tum intrinsecus à natura, tum extrinsecus ab aere facta resistimus. Tertio quoniam motus calorem excitat naturalem, corpusque totum aequè uiuificat. Quarto nutrimentum concoquit digeritque per membra. Quinto superuacua extrema secernt. Sexto obstrusa aperit: et adequat humores. Septimo conducit ad augmentum. Octauo membra apta simul reddit et solida. Non solum uero moderatione quadam equalitatis, uerum etiam numeri cuiusdam proportionem, motum nobis oportet congruere. De musica quidem potentia, multa in multis epistolis disseruimus. Nunc uero satis sit intelligere, si per ipsam sepe in contraria, scilicet tum ad uoluptatem, tum ad dolorem distrahatur animus, nimirum posse ab utroque ad habitum quendam utriusque medium sepe reduci. Ac si à motu corporis in quietem, et uicissim à quiete in motum reuocatur animus atque prouocatur, certe posse quibusdam musicae modulis à motu ordinis experite ad ordinatum, atque hinc ad stabilem habitum quendam reduci. Quem quidem habitum et hic et in epistola ad Dionysium secunda inquit et dei proprium esse, et humane uitae tutissimum. Vtrum uero uoluptas ac dolor in motione quadam consistent, et quo pacto desinantur, in libro De uoluptate, et in Philebi Commentarijs latius disputamus. Satis in praesentia factum fuerit, si concludamus hunc in modum. Voluptates gustus et tactus in restitutione quadam in habitum corporis naturalem nasci uidentur. Dolores uero contra, in casu quodam ex habitu naturali. Siue utrumque euacuatione fiat, siue repletionem, siue motu, seu quiete uel alteratione aliqua qualitatum. Praeterea uoluptates odoratus, et auditus, et uisus, in reditu quodam ad ordinem sensualem, à quo multis contingentibus quotidie deturbamur. Deinde uoluptas imaginandi in regressione similiter ad ordinem imaginalem, à quo deiecit perturbatio. Ordo uero tam imaginalis quam sensualem in quodam spirituum temperamento fundatur, cui quoties contemperata similiter admoventur, fit uoluptas in mutua quadam sensus imaginationisque cum rebus quae influunt congruitate resultans. Post haec rationis letitia in reformatione quadam nascitur: per quam ratio quae perturbatione corporea facta informis fuerat, uel deformis, reformatur pro natura sua, atque reformatur. Denique mentis gaudium reformatione perficitur: per quam intellectuali quodam intuitu reformatur aliquando in ideam, à qua ceciderat ob negotiose uitae tumultum. Si inductionem hanc recte consideraueris, uidebis humanam uoluptatem summam fieri in reditu quodam in habitum naturalem: neque tam reditus ipsius, quam habitus gratia fieri et optari. Igitur eiusmodi habitus si fieri possit, perpetuo firmus, maxime omnium est optandus. At cur cogitanti cuiuslibet occurrere uidetur optabilior oblectatio in motu perpetuo quam status ille perpetuus? Quoniam fallit nos imaginatio et opinio animae mobili coniunctae corpori, perque coniunctionem eiusmodi uoluptatem mobilem appetentis. Quam merito neglectura sit praeter naturalis habitus firmitate, si quando posita fuerit supra motum. Si enim reuera gustaremus saporem ipsius habitus naturalis, extra quem in terris positi sumus, sicut motionis ad ipsum uergentis saporem gustamus: proculdubio longo interuallo habitum regressioni praeponeamus. Profecto quemadmodum omnes bonorum gradus, meliori modo se habent in ipsa stabili ratione boni, quam in materia mobili: sic expetendorum omnium rationes in ratione habituque eiusmodi potius quam in materia mobili collocantur. Per haec probatum sit proprium dei diuinorumque gaudium in statu quodam consistere incomparabiliter motibus cunctis iucundiore. Quem quidem prudentes et ipsi debent eligere, et ceteris, praesertim iunioribus, adhibere. Praeterea cunctis persuadere, uoluptatem quae sit ex motu, non solum breuem esse ac leuem molestiamque permixtam, sed etiam in multos et diuturnos ingentesque dolores continuo prolabi. Distinguit autem numerosum motum per quem inconcinuos motus aetatis tenera moderantur, in duo genera, in musicam scilicet et gymnasticam

musicam. Prima enim spiritum atque animum, secunda uero humores membraque componimus. Sub nomine quidem musica non modo cantus et sonos, sed poesim etiam et que ad figurarum ordinem pertinent, comprehendit. Sub nomine uero gymnastica, motus omnes corporis in preliis ludisque, certaminum atque preliis. At choream saltationemque ex utrisque quodammodo mixtam intellige. Tum his omnibus quasi preliis infantes, pueros adolescentes, tam foeminas pariter quam mares ad officia et belli et pacis diligenter erudit, eiusmodi uero rudimenta patrias appellat leges, ac reipublice uincula. Quibus subductis quasi columnis, testis reipublice corruat. Iubet singula in his aliud fieri quam publicis regulis statuatur: iudicans a delictis eiusmodi, delicta omnia tandem in reipublica pronenire, atque ex mutabilitate ludorum iocorumque et ornamentorum, mutationem quoque legum et reipublice proficisci. Notabis mutationem preterquam in malis, esse rerum omnium periculosissimam, adeo ut etiam si muteris in melius, saltem ad tempus sis periculum subiturus. Inter hec sacrificandum in ludis ait diis et deorum filiis, atque demonibus. Demonibus inquam puris, ut deorum filijs nos concilient. Deorum uero filijs ut deos nobis propitios reddant. Dijs denique, quo summi Dei muneribus nos reddant paratiores. Sic utique prisca consueuit religio, quemadmodum de sphaera in sphaeram gradatim corpore pertransitur et uisu, sic de propinquis numinibus ad remotiora deinceps suo quodam ordine progredi in omnibus, id precipue uenerans, quod splendorem summi precipue refert. Neque uero ego nunc, uel de ciuili, immo plebea, uel de poetica, immo uero insana superstitione loquor, sed de philosophico diuinorum cultu a prisca sapientibus, prout cognitus uniuersi ordo dictauerat, instituto. Quem solum ubique commendat Plato, reliquos duos reuera deridens. Et ubi duos tantum commemorat, id est deos deorumque filios, demones et heroes intelligit filios. Vbi uero connumerat deos, et deorum filios et demones, intelligit deos numina super sphaeras, filios numina in sphaeris, demones numina infra sphaeras. Post hec ubi legitimum ludorum disciplinam commendat, ludos inquit studiorum gratia potius quam contra, esse constituendos. Addit, res humanas si comparentur ad diuinas, nullo studio dignas esse: id est, nulla extimatione, nulloque amore, nec tanquam serias, sed tanquam nugae esse tenendas. Sin autem ad naturales, magnificandas esse consentit. Tum optimum ait homini contigisse, ut ingenium sortitus sit aptum ludis, et deditum: scilicet tum ad laboriose uite so-lamen, tum ad disciplinam paulatim per ludos congruos comparandam. Quod uero anima per uarias uiuendi formas circuitum quasi chorea ludens efficiat, id uniuerso optimum esse putant. Rursus uniuerse quoque nature anime, uidelicet ut quecumque in eius potentia latent, uicissitudine quadam educantur in lucem. At cur non dicit cetera quoque animalia ludos esse deorum? Quoniam nec adeo dijs familiaria sunt, ut cum his illi ludant. Nec comparantur ad deos, utpote que seipsa deo non comparant, neque diuina aliquando metiuntur, unde cogantur de illis sicuti nos metiri. Et profecto si dei ridere sit, humanum rideat ludum conantem immensa metiri. Considerabis hic Platonis uerba eiusmodi, scilicet: ea que ab aurora ad hanc horam non sine quadam deorum inspiratione narrauimus, poesim quodammodo similia mihi uidentur. In his significat omnia eius scripta in eam usque diem, id est senium, esse quodammodo diuinitus inspirata, atque poetica figura disposita, ut sint allegorice plurimum exponenda. Idem quoque inuuit statim post exordium Phedri, ut sciamus, et que in adolescentia, et que in ultimo composuit senio, poesim maxime redolere. Ob id in epistolis ait, mentem suam uel a nullo uel a quibus paucissimis, et uix tandem et quadam uaticinij sagacitate posse comprehendere. Preterea contemplare hic quam diligenter Plato effrenem cohibeat pueritiam, quantum somnolentiam quidem detestetur, commendat uero uigiliam, quam opportune sua cuiusque etatis disponat officia, iubens inter ludendum primo quidem tradi literas. Deinde musicam. Tertio gymnasticam. Quarto arithmetice. Quinto geometriam. Sexto astronomiam. In septimo uero loco dialecticam, id est metaphysicam, collocat in fine legum atque reipublice. Quoniam uero dicit deum cum diuina quidem necessitate pugnare nunquam, cum humana uero pugnare, distingere necessitate alteram quidem esse in ipso naturali rerum ordine ita ut est diuinitus instituto, ut res tales sint et tot et tante, sic agant, sic moueantur, hec precedant, hec comitentur, ille sequantur, alie simul sint, alie uero seorsum, atque ut sunt ita quonque sint iudicanda. Alteram uero necessitatem in casu quodam ab ordine naturali, ubi uel deforme, uel monstruosum, uel dissidens dissolutumque uidetur. Cum prima necessitate non pugnat deus. Eius enim precipua uoluntate necessitas eiusmodi constat. Sed nunquid pugnat cum altera? Certe nusquam pugnat deus. quid enim repugnet omnipotenti? Veruntamen ob id quasi pugnare fingitur, quod hec a diuina similitudine prolapsa longius in dissimillimam deo cadit deformitatem, quasi iam rebellatam, sed a deo interrim quasi repugnante atque expugnate miris modis in ordinem quandoque redactam. Animaduerte post hec non parui momenti dictum. Non est pessimum rerum omnium imperitia. Immo uero pessimum est multarum rerum peritia acquisita male. Ac si precedentem quoque sententiam animaduertes, que hominem cognominat et deum et demonem atque herodem, cognosces qua ratione exponi possit Plato, ubi animam inquit humanam in uarias species pertransire. sed hoc in theologia latius. Proinde ubi ad doctrinas mathematicas iuuenes adhortatur, reprehendit Græcos, quod in geometria et astronomia omnes errauerint. In geometria quidem, quod dimensionem quamlibet cum qualibet commensurabilem esse putauerint. Quod quidem non posse fieri primum apud Barbaros est inuentum. In astronomia quoque quod errare planetas dixerint, cum tamen in diuinis nullus sit error. Item motum uelocissimorum, tardissimum nomina

uerint, tardissimorumq; uelocissimum. Mentiri uero contra deorum dignitatem per ignorantiam natam ex negligentia, iudicat non stultum solummodo, sed prophanum. Sed damnat plurimum Grecorum errorem contra diuinae prouidentiae uoluntatem, dicentium non esse inuestigandum ipsum auctorem mundi deum, mundiq; ipsius originem, nec eorum quae in mundo sunt causam, quasi inuestigatio haec non pertineat ad pietatem: cum tamen maxime omnia pia sit, utpote praecipue cum diuina uoluntate consentiens, quae & uniuersum eo disposuit ordine, qui ad inuestigationem eiusmodi semper alliceret, & mentem ipsam inuestigationis huius auerissimam procreauit. Platonem uero ipsum existimare uerissimam pietatem praecipue in unius dei cultu sitam esse, probauimus alias, & per superiora eius uerba in praesentia confirmamus. Nam & si in plurali numero saepe ait deos colendos esse, concludit tandem numero singulari, & singulari cultu deum ipsum esse omni beato studio dignum. Praeterea in antecedentibus, iudices creaturus congregauit magistratus omnes in templo & in ipso anni principio. Principium uero ab aestiuo fecit solstitio. Neq; te turbet, quod in calendis proxime solstitium sequentibus. Id enim certioris apud populum principij gratia dictum puta, uerum autem initium apud eum in ipso proprie solstitio fieri. Quod quidem allegorice sic exponatur, ut quando solis lumen, id est, dei lumen rectius uberiusq; a nobis accipitur, tunc reuera sit principium uiuendi & cogitandi atq; iudicandi, & huius unius gratia cuncti simul in uno templo, id est, una religione colant quicquid colant. Lumen uero solis in libris de Republica inquit, unius omnium patris imaginem esse, & quasi simulacrum eius in mundano hoc templo a patre omnium collocatum. Quid plura? Vnum deum in primis adorandum, cuius gratia cetera numina sint colenda, alibi saepe docet, atq; in epistola ad Dionysium, rursusq; ad Hermiam, & in Parmenide quae totus agit de uno, & in Timeo qui omnia producit ab uno, & in Philebo qui omnia metitur uno, & in Epinomiade qui omnia reducit ad unum, manifeste demonstrat.

☉ DIALOGVS SEPTIMVS DE LEGIBVS VEL DE LEGVM LATIONE.

GIBVS VEL DE LEGVM LATIONE.

De educatione liberorum

ATIS igitur de liberis tam masculis q̄ foeminis, de ipsorum educatione & disciplina post haec nobis est dicendum. Quam omnino silentio praeterire, impossibile est, ac si dicatur, mentioni cuidam doctrinae potius q̄ legibus congrua uideatur. Quae enim priuatim & per singulas domos tum multa tum parua & occulta quotidie fiunt, cum facile ex uoluptate, dolore, & cupiditate singulorum praeter legumlatoris consilium agantur, uarios & dissimiles mores ciuium reddunt, quae res ciuitatibus officit. Quum uero parua & frequentia sint, singulis multa imposita, ea legum positione uetare non satis honestum esset atq; decorum. Quinetiam scriptis legibus derogaret, cum in paruis & multis ad contemnendas leges homines consuescerent. Quapropter & leges de his scribere difficile est, & silere impossibile. Sed conabor ostendendo quasi digito quae dico in lucem efferre. nunc enim obscurius dicta uidentur. CLIN. Vera loqueris. A THEN. Iam uero recte alias dictum est, existimandum esse, rectam educationem posse & corpus & animum q̄ pulcherrima & optima reddere. CLIN. Ita est. A THEN. Corpora uero pulcherrima simpliciter ea fore censeo, quae rectissima in tenera aetate concrefcunt. CLIN. Certe. A THEN. Quid illud? Nonne intelligimus q̄ maximum atq; plurimum incrementi primi progressum in omnibus animalibus esse? adeo ut contentendianfas multis praebuerint, corpora humana a primis quinque annis in reliquis uiginti in duplum non crescere. CLIN. Vera narras. A THEN. Quando sine multis moderatisq; laboribus incrementum influit plurimum, an non multa hinc mala corporibus innaescuntur. CLIN. Omnino. A THEN. Pluribus ergo laboribus ipsis tunc opus est, quando summopere affluit nutrimentum. CLIN. Quid ais hospes? Nunquid statim natis & tenerimis pueris labores plurimos afferemus? A THEN. Non his primis, sed prius etiam illis qui adhuc in utero matris aluntur. CLIN. Quomodo uir optime faciendum id iubes? Numq; ij qui adhuc in utero parentis geruntur, laborabunt? A THEN. Certe. Nec sane mirum est si uos exercitationem tantillae aetatis ignoratis, quam uobis licet uideatur absurda, cupio aperire. CLIN. Omnino. A TH. Apud nos quidem huiusmodi quiddam magis intelligi potest: propterea quod ibi nonnulli in ludis quibusdam magis q̄ decet, uersantur. Nam apud nos non pueri solum, uerum etiam seniores aliqui auum pullos alunt, & ad mutuam inter ipsas aues pugnam exercent: ac longe absunt, ut labores in quibus ipsas exercetes agitant, moderatos ipsis putent: sed ad haec minores in manibus, maiores sub ulna capientes, non suat, sed ha-

sed harum auium bonæ habitudinis gratia per multa stadia gradiuntur. In quo sanè homini intelligenti compositi significant, corporibus omnibus motum agitationemq; non laboriosam prodesse, siue à seipsis, siue in uehiculis, seu naue, siue aquis, siue quomodocūq; aliter moueantur. Et propter hæc ciborum potusq; alimentum superantia, sanitatem, pulchritudinē, & uires nobis præbere possunt. Quæ cum ita se habeant, quid posthac faciendum censemus? Vultis ne cum risu uerba faciamus, leges ponentes, ut prægnans deambulet: & natus quasi cera fingatur, quamdiu tener est, ac ad biennium usq; insitit astringatur? Nutrices præterea per leges imposita multa cogamus ut uel ad agros, uel ad templa, uel aliò ad suos, donec per se stare possint, pueros perferant? Ac etiam cum stare cœperint, ne ponderis uiolentia membra propter mollitiem distorqueantur, gestent adhuc, quousq; trienniū infantes exegerint? Sint autem robustæ quoad fieri potest nutrices, nec una solum sed plures. Et in singulis pœnam nisi fiant, scriptis legibus imponamus? Vel nullo modo sic agamus? Quod em̄ modo diximus, abunde nobis accideret. CLIN. Quid nam? A THEN. Risum profectio in nos ingentem prouocarem. Nam mores nutrentium muliebres atq; seruales nobis obtemperare nollent. CLIN. Cuius gratia igitur dicenda hæc putauimus? A THEN. Quia domini & liberi ciuium animi, forsitan cum hæc audiuerint, probe intelligent, quod nisi priuata recte administrētur in ciuitate, frustra res communes sperat quis firmitatem aliquam in legibus habituras: atq; hæc intelligentes his quæ modo diximus, tanquam legibus quibusdam utentur: quorum usu, & familia & res publica bene gubernata feliciter uiuent. CLIN. Valde consentaneum est quod dixisti. A TH. Ne desinamus ergo ab huiusmodi legum latione antequam animorum quoq; studia quæ ad teneros admodum pueros pertinent, describamus: & ita simili quoq; modo, ut de corporibus incepimus, sermonem absoluamus. CLIN. Recte nimirum. A THEN. Hoc igitur tanquam elementum ad utriusq; tam animi quàm corporis infantium cultum accipiamus, perpetuam die nocteq; nutritionē agitationemq; adhibitam, omnibus quidem conferre, maxime uero tenerrimis, ut si fieri possit, sic habitent quasi perpetuo nauigarent. Quoniam autem fieri nequit, quàm proxime ad hoc in curandis infantibus accedendum. Quod autem fieri oporteat, coniectare hinc licet, quòd periculo tam puerorum nutrices quàm quæ remedijs Corybantum dant operam, id esse utile cognouerunt. Quodcumque enim dormire pueros ad somnum tardiores matres cupiunt, non quiete hoc, neq; silentio, sed contrarijs faciunt. In ulnis enim portant agitantq; semper, & illos uocis modulatione tanquam tibicinio quodam mulcent. Et quemadmodū in debacchationum furentium remedijs fit, huiusmodi agitationis chorea musaq; utuntur. CLIN. Quænam horum potissimum causa nobis est hospes? A THEN. Non est ualde difficilis cognitu. CLIN. Quo pacto? A THEN. Vtræq; hæc passiones in metuendo consistunt: sunt enim formidines quædam, propter malum aliquem animi habitum. Quando igitur ab exterioribus aliquis ad hos affectus agitationem infert, uincit exterior motus interiorem illum terribilem atq; furiosum. Cumq; uicerit, tranquillam animo præstat quietem, saltu cordis aliquantisper sedato: atq; ita alijs inducit somnum, alios uigilantes per tibiam & tripudiū, cum auxilio deorum quibus supplices litabant, à furioso affectu ad sanæ mentis habitum reuocat. Atque hæc ut orationis huius breuitas fert, rationem aliquam probabilem habent. CLIN. Omnino. A THEN. Si hæc igitur talem aliquā uim habent, hoc præterea cogitandum, animum omnem ab infantia in metu nutritum, magis utiq; quouis ferri per formidinem consuescere. Nec cuiquam dubium est, quin ad timiditatē ista, non ad fortitudinem exercitatio sit. CLIN. Ita prorsus. A THEN. Contra uero eum ad fortitudinem exercitari dicemus, qui à tenera ætate metus terroresq; omnes uincere consuescit. CLIN. Scite. A THEN. Vnum igitur hoc ad uirtutis animi partem summopere conferre dicamus, exercitationem uidelicet infantū quæ in motibus fit. CLIN. Maxime. A THEN. Atqui facilitas animi uel morositas, non parum momenti habent ad bonitatem animi uel prauitatem. CLIN. Est ita. A TH. Est autem à nobis pro facultate dicendum, quo pacto utrumuis horum infantū statim animo innascatur. CLIN. Plane. A TH. Nobis profectio uidentur delicia, difficiles, morosos, iracundos, & leui de causa excitabundos iuuenum mores efficere. Contra uero, nimia seruitus atrox, cum abiectos & illiberales & humana perosos facit, ad humanam consuetudinem ineptissimos reddere. CLIN. Quomodo autem ciuitas un-

*Exercitatio in
fantium cōfert
ad uirtutem cō-
pessendam
Delicia in ani-
mis puerorum*

tas uniuersa infantes qui nōdum uoces intelligunt, nec disciplinā aliam gustare possunt, ut iubes erudiet. **A T H E N.** Sic plane. Omne animal statim natum uoce & clamore uti solet. Nec minus hominū genus quod præ cæteris ad clamorem addit ploratū. **C L I N.** Sic est. **A T H E N.** Nutrices ergo quid infantes cupiāt, uolentes cognoscere, quod appeti credunt offerūt: si tacent, recte: si clamant flentq; nō recte se obtulisse his signis conijciunt. Argumēta sanē in infantibus quas res ament, quas oderint, clamor fletusq; sunt, signa mi nime fortunata. Huius rei tempus triennio minus nō est, quod spatium non est parua uitæ particula ad eam recte uel contrā ducendam, si ipsum recte uel contrā ducitur. **C L I N.** Recte. **A T H E N.** Nōne uidetur uobis difficilis homo, nec ullo modo tranquillus, esse etiam querulus atq; gemebundus ultra q; bonum uirum deceat? **C L I N.** Mihi quidem. **A T H E N.** Siquis omni ratione pro uiribus conetur, ut in hoc triennio puer quā minimū dolore, metu, tristitiāq; afficiatur, nōne pueri animus pacatior tranquilliorq; reddetur? **C L I N.** Perspicuum est hospes, multoq; etiam magis, si quis eum in multis uoluptatibus educarit. **A T H E N.** Hoc ego tibi non concedam ō mirifice Clinia. Nam talis educatio cum in principio statim adhibeatur, omnīū maxima perniciēs est. Videamus igitur an quicquā dicamus. **C L I N.** Dic, quid ais? **A T H E N.** De re non parua à nobis agi nunc assero. Attende & tu Megille, ac sententias utriusq; diiudica. Mea quidē ratio, rectam uitam censet nec uoluptates sequi omnino, nec fugere omnino dolores debere, sed medium potius illum habitum sequi, quem & ipse modo tranquillitatē uocabam, & omnes dei proprium esse, diuino quodam ōraculo recte conijcientes fatemur. Hunc habitum sequi debet quisquis hominum diuinus est futurus, adeo ut nec ipse ad uoluptates omnino procliuis sit, alioquin procul à dolore non erit, nec alium quenquam siue senem, siue iuuenem, aut masculum, aut foeminam indulgere uoluptatibus patiat, minimeq; omnium statim natos infantes. firmissimi enim tunc omnibus mores omnes propter consuetudinem in nascuntur. Ego uero nisi uererer ne fortē iocari uobis uidear, dicerem utiq; grauidas etiam mulieres maxime omnium illo anno ita regendas esse, ut nec ad uoluptates multas furiosasq; ferantur, neq; doloribus agitentur: sed tranquillā pacatamq; & mitem uitam agant. **C L I N.** Non opus est hospes ut Megillum interrogas, uter nostrum rectius sit loquutus. Ego enim assentior tibi meræ uoluptatis meriq; doloris uitam fugiendam omnibus esse, & mediam quandam semper tenendam. Quare & dixisti recte atq; audisti. **A T H E N.** Recte nimium Clinia. Sed illud ad hæc simul omnes tres cogitemus. **C L I N.** Quidnā? **A T H E N.** Quod quæ dicuntur à nobis, ea leges non scriptæ à multis appellantur, nec aliæ sunt quæ leges patriæ nominantur, quā huiusmodi omnia. Atq; quod paulo ante tetigimus, nec leges hæc esse uocanda, neq; silentio prætereunda, probe dictum est. Hæc enim totius reipublicæ uincula sunt, mediumq; tenent inter scriptas scribendasq; leges, uidelicet tanquam primæ priscaq; omnino institutiones. Hæc si probe posita sint, scq; in eis homines recte assuefecerint, conscriptas leges stabili salute tutantur. Sin contrā factum sit, contrā continget: quemadmodū in ædificijs accidit, ubi si ædium sustentacula subtrahuntur de medio fuerint, concidere omnia cogunt, aliāq; ex alijs deriui, & quæ bene superstructa sunt, dirutis prioribus corruunt. Atq; hæc quidem cogitantes nouam hanc tuam ciuitatem ō Clinia, undiq; uincire debemus, nihilo prorsus relicto quoad fieri potest, quod uel ad leges, uel ad mores, uel studia pertineat. his enim omnibus ciuitas necitur. Alterum uero istorum sine altero permanere non potest. Quare non est mirandum, si quæ nobis multa simul & parua legitime uidentur instituenda uelut cōsuetudines confluentia longiores leges efficiunt. **C L I N.** Recte tu quidē, & nos similiter cogitauimus. **A T H E N.** Siquis igitur ad eum qui tres agit annos colendum seu masculū, siue foeminam hæc diligēter adhibeat, ac sedulo supradictis utatur, non paruam afferent nuper enutritis utilitatem. Atq; id ingenio eorum qui tres & qui quatuor & quinque & sex agunt annos cōueniens erit, à quibus deliciae remouendæ sunt, & castigatio sine contemptu adhibenda. Cæterum quemadmodum seruos diximus castigare sine contumelia oportere, ne in iracundiam efferantur: castigare tamen omnino, ne nimium deliciosi reddantur: ita & liberos uolumus. Horum ludi quidā sunt ipsis quodāmodo naturales: ad quos quando conueniunt, sponte feruntur. Congregandi hi pueri sunt à triennio ad sex usq; annos, singuli in suæ tribus sollemnitate: quorum & adhuc tantillorū nutrices modestiā incontinentiāq; obseruent, et cuiq; cœtui

nutri-

nutricibusque una quaedam praesit de mulieribus duodecim annuo tempore imperatura, prout legum custodes ordinauerint. has deligant mulieres nuptiarum curatrices, ex qua- que tribu unam aetate ipsis aequales. Quae ad hunc magistratum assumpta est, ita se gerat ut in sacrum quotidie proficiscatur, semperque iniuriantem puniat. Seruum quidem & seruam, peregrinum & peregrinam ipsa per urbanos quosdam ministros: ciuem autem, cuius ani- maduersio in controuersia sit, ad aedilium trahat iudicium: de qua autem non sit contro- uersia, puniat ipsa. Post annorum sex aetatem foeminae a maribus discernantur, puerique dein *Puellarum separatio* ceptis cum aequalibus maribus, & puellae cum foeminis aequalibus conuersent. Et ad scien- tias utriusque se uertant. Mares quidem ad magistros equorum, arcuum, telorum, & fundae: fo- eminae quoque ad eadem si concedatur, usque ad scientiam tantum, & maxime ad armorum usum. Quo pacto autem nunc in his se res habeat, penes ab omnibus ignoratur. C L I N. Quid ais? A T H E. Quod uidelicet dextera a sinistris, quo ad manus pertinet, differre iam uideantur in singulis operationibus natura. Pedes enim inferioresque partes ad opera nihi- lo differre uidentur. Manibus autem matrum nutricumque simul ignorantia quasi claudi fa- ctis sumus. Nam quum natura ferè ad utramque partem aequè se habeat, ipsi per consuetu- dinem non recte utentes, differentiã fecimus. Et certe in quibusdam parum id refert. Ni- hil enim interest ad uitam, si lyra in sinistra sit, in dextera plectrum, in ceterisque huiusmo- di similiter. Quorum exemplo idem in reliquis omnibus non facere, dementia est. Haec ita esse lex Scytharum ostendit. Non enim sinistra solum arcum, dextra sagittam tenent, sed utrisque similiter ad utrumque utuntur. Multa exempla huiusmodi in aurigarum aliorumque operibus reperiuntur. Ex quibus intelligere licet eos qui dextris sinistra imbecilliora red- dunt, praeter naturam id facere. Quae res ut diximus, in corneis plectris, instrumentisque ta- libus impedimento non est. Sed permultum interest, quando in pugna, ferro, arcu, ha- sta, ceterisque huiusmodi uti necesse est, plurimum autem quando armis arma pelluntur. Differt autem multum qui didicit, ab eo qui non didicit: & exercitatus, ab eo qui mini- me exercitatus est. Nam quemadmodum qui aut in pugili certamine, aut lucta, aut utro- que simul perfecte se exercuit, potis est congregari a sinistris, & praesto se accommodat, quan- do ad partem alteram transferre cogitur: id ipsum arbitror in armis ac ceteris rebus re- ctissimum esse. Quare oportet si duo quaedam quis possidet, quibus se defendat, & alios cedat: ut nihil horum pro uiribus otiosum in exercitatumque relinquat. Et si quis Geryo- nis aut Briarei naturam habeat, quum centimanus sit, centum oportet ab eo iacula mitti posse. Horum omnium curam habeant principes, tam mulieres quam uiri: & mulieres quidem ludos alimentaque considerent: uiri autem disciplinas, ut omnes pedibus mani- busque utrinque aequè potentes facti, per consuetudinem naturae non noceant. Disciplina ue- ro duplici uti conuenit: & corporis quidem, gymnasticam: animi, musicam uocari. Sed *Gymnastica Saltatio* gymnastica rursus est duplex, saltatio & luctatio. Saltatio quoque alia musae uerba imitatur, magnificentiam ipsius libertatemque obseruans: alia bonae habitudinis, leuitatis & formae tum corporis ipsius, tum partium membrorumque eius gratia, apte flectit tenditque singula: ita ut sufficienter motus harmonicus diffundatur, consequaturque uniuersum saltationis or- dinem. Luctationis autem genera illa quae Anteus & Cercyo in artificium inutilis conten- tionis gratia deduxerunt, uel Episcus uel Amycus in pugili concertatione: quum nihil ad praedium conferant, digna mentione non sunt. Quae uero in recta luctatione a collo, mani- bus, laterumque motu cum uictoriae studio, honestoque habitu adhibentur, & ad sanitatem ui- resque conducunt: quum ad omnia utilia sint, praetereunda non sunt. Sed discipulis do- centibusque simul praecipendum, ut quando ad hoc in condendis legibus uenerimus, alteri be- neuole haec largiantur, alteri gratiose suscipiant. Nec uero omnes imitationes capeffendae quae in choreis sunt, sed hic quidem armatorum Curetarum ludus, in Lacedaemone Castoris atque Pollucis. Apud nos quoque non est negligendum, quod Minerua ludis choreae delecta- ta; non nudis manibus ludendum censuit, sed armis tota ornata, saltandi officio est perfun- cta. Quae quidem adolescentulis sunt maribus & foeminis imitanda, deae munus ad usum belli solennitatumque ornamentum honoratibus. Pueros uero antequam prodire in bellum possint, armis equisque oportet in deorum omnium pompis ornatos, modo uelociore, mo- do tardiores in chorea & itinere ad deos deorumque filios supplicationes fundere. Ludi por- ro atque praedia si rerum aliquarum gratia, nullarum certe nisi harum sunt adhibenda: *Luctatio*

Haec

Hæc enim in pace & bello tam priuatim quàm publice utilia sunt. Cæteræ uero corporis exercitationes seu ludo, siue serio fiant, ô Clînia atq; Megille, nō sunt liberales. Eam iam gymnasticam quam tractandam in primis sermonibus dixi, ferme peregi, atq; hæc tota & perfecta est. Vos autem si meliorem habetis, in medium proferatis. CLIN. Non est facile hospes his neglectis, narrare alia de gymnastica & certamine meliora. A THEN. Reliquū est ut de Musarū Apollinisq; muneribus differamus, de quibus ita satis dictum esse putabamus, ut de gymnastica solum restare uideretur. Nunc autem patet nonnulla esse relicta, quæ dicenda in primis sunt, quare deinceps illa dicemus. CLIN. Dicantur omnino. A THEN. Audiatis igitur, audistis enim & in superioribus, quamuis & in dicendo & audiendo, quod ualde mirum est & insolens, cauere decet. Equidem in præsentia nonnihil dicturus sum, quod dicere merito uereri quis debeat: dicam tamen. CLIN. Quid illud est hospes? A THEN. Nusquam cognosci assero, quàm magnam ludorum genus ad legum cōditarum stabilitatem & mutationem habeat potestatem. Quippe si hoc ita ordinatum fuerit: ut iisdem ludis secundum eadem, & eodem modo, iisdem homines semper utantur & delectentur: leges quoq; serio positas stabiles manere permittit. Sin autem mutetur id genus, nouiq; ludi quotidie inducantur, semperq; nouis delectetur iuuentus, tum si guris gestibus ue corporis, tum reliquo apparatu & supellectili: ac decens & indecens in his rebus aliter indies & aliter iudicent, atq; inuentores nouarum rerum, colorum scilicet & figurarum cæterorumq; huiusmodi semper honorent: pestem hac nullam ciuitati maiorem fore censemus, recte admodum iudicantes. Mutat enim iuuentutis mores occulte, facitq; ut prisca quidem uilia, noua uero digna honore uideantur. Qua oratione & opinione, nihil rursus assero perniciosius ciuitatibus esse. Sed audite quātum id malum esse censeo. CLIN. Vituperari ne prisca malum esse in ciuitatibus ais? A THEN. Aio equidem ualde. CLIN. Non malos ad hanc orationem nos auditores habebis, sed quātum fieri potest beneuolentissimos. A THEN. Consentaneum est. CLIN. Dic iam. A THEN. Agite, audiamus hæc diligentissime: atq; ita inter nos differamus. Mutationem aio omnibus in rebus præterquā malis esse periculosissimam: in temporibus omnibus inuentis, in diæta corporum, in moribus animorum, in omnibus simpliciter præterquam in malis, ut modo dicebam. Corpora quidem cum primis cibis aliquibus & potibus laboribusq; utuntur, turbantur quodammodo, deinde ex diuturno harum rerum usu concresecunt, pinguiq; redduntur: atq; huiusmodi uictu utpote iam cōsueto, familiari & amico, delectantur admodum, & optime ualent: at si ex probabili aliqua causa ad aliam cogantur transire diætā, in morbos initio conturbata incidunt, antequā nouo uictui consuescant. Idem quoq; in cogitationibus hominum animorumq; naturis fieri cogitandum. Omnes enim eas leges colunt, & innouare formidant, in quibus educati sunt: si ille diuina quadam fortuna longis temporibus stabilitate fuerint: adeo ut nullus aut recordetur, aut audierit eas unquam se aliter habuisse. Quapropter ex cogitare debet legislator, qua uia id in ciuitate quodammodo fiet. Hunc igitur ipse modum excogitauit: adolescentum ludos quotidie uariatos, ut supra diximus, existimāt omnes nihil aliud esse quàm nugas, neq; quicquam ad officia uitæ habere momenti. Quare cedunt & mutationem hanc innouationemq; fieri facile patiuntur. Nec intelligunt, quod necesse est pueros diuersis ac priores ludis gaudentes, diuersos differentesq; a prioribus uiros fieri: diuersos uero effectos, diuersam quoque uitam quæsituros, atque hinc noua studia legesq; desideraturos. hinc nemo formidat pestem quam dixi maximam ciuitati futuram. Sed cætera quidem, præsertim circa figuras mutata, minus nocent. Crebra uero in laudandis uituperandisq; moribus innouatio grauissima etiam, ut arbitror, & plurimum formidanda. CLIN. Quid nī? A TH. An non superioribus sermonibus credimus, in quibus diximus, quod rhythmici & cætera musicæ generæ, imitationes quædam sunt morum, tum bonorum hominū, tum malorum? Vel quid dicemus? CLIN. Nullo modo aliter sentiemus. A TH. Omni igitur ratione conandum ne pueritia in cantibus & saltationibus noua unquam audeat imitari, ne ue ullus ad nouitatem pueros uoluptatū blandimentis alliciat. CLIN. Optime dicis. A THEN. Habet ne quisquam nostrum artem ad hæc Aegyptia meliorem? CLIN. Quam illam dicis? A TH. Ut tripudij cantusq; genera dijs omnia consecrentur: & primum quidem festi dies singuli in certis anni temporibus, dijs singulis deorumq; filijs, & dæmonibus statuantur. Deinde quæ

de quæ sacrificia, quibus dijs offerenda sunt, ordinetur. Qui ue cantus & choreæ quibus conueniât sacrificijs distinguatur. Quæ postquam distincta sunt, communi ciues omnes libatione, tum Parcis, tum dijs alijs sacrificent, certosq; cantus & choreas, certis dijs, eorum ue filijs, & dæmonibus dedicent. At si quis aliter q̄ constitutum sit, hymnis choreisq; in deorum sacris utatur, sacerdotes tam uiri q̄ mulieres unâ cum legum custodibus, eum sancte & legitime arceant: & qui repulsus erit, nisi libenter obtemperauerit, per totam uitam uolenti cuiq; pœnas impietatis persoluat. CLIN. Probe. A THEN. Verum quoniam huc oratione deuenimus, ut nos decet, afficiamur. CLIN. Quorsum hæc? A THEN. Omnis nō senex tantum, uerum etiam iuuenis quoties mirum quid, & insolens uiderit uel audierit, non utiq; accurrat ilico, quodq; dubium est concedat: sed quasi ad triuuium siue solus siue cum alijs uenerit, ignoretq; uiam, perquirat sane nec ulterius progrediatur, antequam certior fuerit, quò iter ferat. Similiter nobis in præsentia faciendum. Nam cum in sermonem de legibus mirum & insolitum inciderimus, diligentissime considerare debemus. Non enim decet subito tantos uiros de re tanta ferre sententiam, & quasi planâ proterius affirmare. CLIN. Vera loqueris. A THEN. Ergo tempus ad hoc assumamus, tunc demum affirmaturi, cum satis fuerit consideratum. Verum ne frustra consequentē legum præsentium ordinem relinquamus, ad finem propositorum festinemus. Fortè nanq; si deus uoluerit, finem suum hæc tractatio consecuta, plane quod modo dubitatur aperiet. CLIN. Præclare loqueris hospes. Quare sic faciamus. A THEN. Decreto igitur mirum hoc & insolens, ut dicimus, affirmetur, quo nobis odæ cātusq; cōstare legibus uideantur: sicuti præsi de citharœdia dicebant: ut illi quoq; non longe à nostro absint proposito, sed tanquam in somno, aut etiam in uigilia uel somniauerint, uel uaticinati hoc sint. Hoc igitur ita decernatur. Nemo audeat præter publicos sacrosq; cantus aliquid canere: & præter constitutam iuuentutis choream moueri tripudio, quemadmodum neq; contra leges alias quicquam facere licet, Qui paret indemnis abeat. Eum uero qui non obtemperauerit, quemadmodum paulo ante dictum, legum custodes sacerdotesq; tam mulieres q̄ uiri puniant. Sed hæc quidem ita se habeant. CLIN. Ita prorsus. A TH. Quomodo autem legibus hæc quispiam ita sanciet, ut ridiculus nō uideatur? Atqui ita consideremus. Tutissimus ad hæc mihi modus uidetur, ut imagines quasdam oratiōe fingamus: quarum unam hanc esse dico, Sacrificijs factis, & uictimis de more perustis, accedat priuatim quispiam ad aram sacraq; filius aut frater, qui miserabilē prorsus & noxiam orationē fundat, nōne dicemus hunc patri & suis male ominatum fuisse? CLIN. Dicemus sane. A THEN. In nostris ciuitatibus ferme omnibus, ut breuiter dicam, hoc ita fit. Nam postea q̄ magister atus quispiam publice sacra fecit, non unus, sed multi solent chori cōuenire. Qui cum prope aras steterint, miserandis uocibus sacram rem temerant. Quippe uerbis, numerisq; & concentibus flebilibus audientium inficiunt animos, & qui turbam ad lachrymas uehementius commouet, uictoriæ præmia refert. Hanc nos legem nōne abrogabimus: & si querulam orationem audiri à ciuibus quandoq; oporteat, non fastis diuinarum solennitatum diebus, sed nefastis potius conuenire dicemus? Tunc eant si placet præmio cōducti chori, externiq; cantores, quemadmodū in funeribus fieri debemus: ubi quidam mercede conducti, Caricæ gentis instar misere defunctum ipsum deplorāt. Hoc certe huiusmodi cantibus conuenire uidetur, eosq; cum flebiles mœstiq; sint lugubris quoq; uestis, ut breuiter dicam, non coronæ neq; ornatus aurei decent. Igitur à uobis ipsis hoc rursus exquiro, utrum primā hanc imaginē placeat cātibus adhiberi. CLIN. Quam? A THEN. Bonum inquam omē, ipsumq; cantuū genus semper in benedicēdo & feliciter ominando uersetur. An fortè nihil interrogandum, sed id potius sanciedū? CLIN. Imò uero sanciedum prorsus. Cunctis enim hæc lex digna suffragijs. A TH. Quænam igitur post benedictionem, laudes, bonumq; omen, musicæ secūda lex erit? Nōne ut preces dijs, quibus libamus, effundantur. CLIN. Certe. A TH. Tertia uero, ut arbitror, erit lex: ut cum poetæ preces ipsas, petitiones hominū à dijs esse nō ignorent, diligenter animaduertant, ne mala quasi bona postulent. Ridicula nimis illius cōditio, qui ita precatur. CLIN. Proculdubio. A TH. Nōne supra cōcessimus, nō oportere in ciuitate aureas & argenteas diuitias esse? CLIN. Omnino. A TH. Cuius igitur exemplar sermonē hunc esse dicemus? Nōne huius: quod uidelicet poetarum genus non omne quæ bona sunt, quæ non, satis

cognoscere potest. Quare si quisquā poetarum uerbis aut cantu præter ipsam rationē preces non rectas nobis tradiderit, is contraria in rebus maximis petere ciues faciet. Quo qui dem errore sicut diximus nō multos maiores reperiemus. Vnam igitur hanc quoq; in musica legem formamq; ponamus CLIN. Quam? Dic apertius. ATH. Nemo poeta præter ciuitatis leges, & iusta, uel honesta, uel bona fingere quicq; audeat. Nec liceat quæ cōposita fuerit, ulli priuatorū ostendere, anteq; constituti hac de re iudices legumq; custodes & uiderint & approbauerint. Qui uero musicæ & disciplinæ præsideant, fermè ostensum est. Nunquid ergo, quod sæpe iam quæro, lex ista nobis formaq; & imago tertia sancietur? An aliter? CLIN. Sancietur omnino. ATH. Post hæc rectissimū erit, ut hymni laudesq; deorū precibus mixtæ canantur: deinde dæmonū heroumq; similiter, cum laudibus preces idoneæ. CLIN. Nil prohibet. ATH. Ad hæc sequitur cōfestim hæc sine inuidia lex. *Qui mortui laudandi* Decens est eos ciues laudibus exornare qui cesserunt è uita, si corporis uel animi uiribus res arduas præclarasq; gesserint, & legibus libèter paruerint. CLIN. Quid ni? ATH. *Viuentes non laudandi* Viuentes autem adhuc, laudibus hymnisq; honorare tutum non est, priusquā uita functus quispiam finem uiuendi præclarū fecerit. Hæc omnia uiris mulieribusq; uirtute insignibus communia sint. Cantus autē & tripudia ita constituentur, Multa præcorū sunt circa musicam antiqua poemata, & saltatiōis genera, de quibus decencia & cōmoda constituta ciuitati deligere, nulla inuidia est. Quorum electores, nō pauciores q; quinquaginta sint annos nati, hi quæ sufficienter dicta esse uideantur, eligant: quæ uero improbe dicta omnino reijciant. Et quæ minus sufficienter, poetis uiris musicisq; adhibitis corrigāt & absoluāt, atq; uirtute ipsorum poetica, non uoluptatibus neq; cupiditatibus, nisi in paucis quibusdam utātur, ita ut legumlatoris exposita uoluntate, saltationem, cantumq; & omnē choream, prudenter ad eam dirigant. Omnis profectio ordinata musa, quāuis suauis Musa nō adiungatur, longe melior est q; cum est sine ordine, Suauitas autem atq; iucunditas Musis omnibus est communis. Nam in quacūq; à primis annis, ad ætatem usq; maturam uersatus aliquis fuerit, eam iucundam arbitratur. Quippe si in Musa temperata atq; ordinata fuerit educatus, contrariam cum audit odit, illiberalemq; appellat. Sin uulgarem incultamq; semper audire consueuerit: huius cōtrariam, frigidam & asperam esse ducit. Qua propter ut modo dicebam, iucunditatis & molestiæ in utraq; pro cōsuetudine nostra par ratio est, sed emolumentum & detrimentum ratio impar. Nempe altera meliores, altera deteriores facit utentes. CLIN. Præclare. ATH. Præterea cantus qui uiris cōueniant, & qui foeminis, forma quadam distinguere debemus, & concentibus numerisq; accommodare. Absurdum est enim concentui uniuerso uel numero dissonare, & his singulis nō idonea reddere. Horum igitur formæ necessario legibus statuendæ sunt, & utriq; cōuenienter attribuendæ. Et quid uirum quid uel mulierem deceat, ex ipsa utriusq; naturæ differentia, declarare. Porrò quod magnificum est & ad fortitudinem tendit, uirile dicendum. Venustum autem modestumq; magis, foeminis esse accommodatius & disputatione asseuerandum, et legibus sancendum, Atq; ordo quidem hic sit. Deinceps declaremus quomodo hæc & quibus tradenda aperiendaq; sint, & quando agenda. Quemadmodum uero nauium faber carinulas primum ad nauis formam supponit, sic ego mihi facere uideo. Nam dum uitæ conor figuras distinguere, secundum animorū naturales formulas quasdam quasi carinulas iacio, ut qua uia & ratioe, huius uitæ nauem per hæc maria ducturi simus, recte conspiciatur. Humanæ quidem res magno studio dignæ non sunt: Studere tamen necesse est, quod informatum dixerim. Postquam uero hic sumus, si modo quodam conuenienti id fecerimus, satis forsitan nobis erit factum. Sed quid dicam, recte fortassis aliquis quæret. CLIN. Recte admodum. ATH. Oportere igitur aio quod studio dignum est, studiose sectari, non digna uero nequaquam: Ac deum quidem omni beato studio dignum, Hominem uero, sicut etiam supra diximus, dei ludo esse fictum, atq; id uere ipsius optimum esse. Ita igitur affectos homines consequenter & mares & foeminas uersari in ludis quàm pulcherrimis oportere, contra quàm modo cogitantes. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Nunc certe studia ludorum gratia sequenda esse ducunt. Nam rem bellicā putant studio dignam pacis gratia bene disponendam esse, cum in bello nec ludus inesse soleat, neq; disciplina ratione digna fuerit unquam, nec sit modo, neq; futura sit. Nos autem eam disciplinam studio dignissimam arbitramur, qua homines instituti quàm longissime atq;

atq; optime in pace uitam agant. Quæ autem ludendi in uita recta sit ratio, & quales ludi in sacrificijs canendo saltandoq; adhibendi sint, ut & dij nobis reddantur propitij, & hostes fundantur in pugna, & quas potissimū res cantu & saltatione imitati hæc utraq; consequi ualeamus, quibusdam quasi formulis præsignatum est, & uig per quas eundem, cōstratæ sunt. Qua sane in re credendum est poetam bene cecinisse, cum ait. Telemache, alia quidem tu mente uersabis, alia tibi dæmon suggeret. Non enim te puto sine numine diuum genitum & nutritum. Hoc ipsum alumnos quoq; nostros cogitare oportet, & superiora quidem sufficienter dicta existimare, & si qua desunt dæmonem deumq; sperare sibi suggesturum, quibus scilicet sacrificijs choreisq; & quando & quæ numina ludendo placare debeant, secundum modum naturæ uiuentes, cum ipsi res quædam miræ sint ut plurimum ueritatis parum participes. MEG. Genus hominum hospes penitus parui facis. ATH. Non mireris, sed ignosce ô Megille. Nam cum ad deum respexerim, commotusq; fuerim, hæc dixi. Genus ergo nostrum, si tibi sic placet, non uile, sed aliquo dignum studio sit. Post hæc gymnasiarū, doctrinarūq; publica ædificia tripertito in media urbe locata sunt. Foris quoq; equorū gymnasia in suburbijs similiter tripertito, loca in super ampla ordinata, ubi iuuentus ad arcum & telorum iactum instruatutur exerceaturq;. Quod si in superioribus non sufficienter de his est dictum, nunc & sermone dictum sit, & lege sancitum: illorumq; omnium peregrini magistri precio conducendi, qui illic habitates, & ad rem militarem & ad musicam, uenientes instituunt. Ac non illos tantum quos parètes uoluerint oportet discere, quos uero noluerint, disciplinas missas facere, sed ut dicitur, uiri omnes quoad fieri potest, & pueri, utpote qui ciuitatis magis quam parētum liberi sint, necessario discant. Eadem quoq; de foeminis quæ & de masculis lex mea sanciet. eadem enim ab utrisq; uolumus exerceri. Nèq; uerebor dicere equestrem disciplinā atq; gymnasticam, ita mulieribus ut uiris, honestā esse. Hoc em̄ ex ueteribus audiui fabulis, fidemq; adhibeo. Nostris etiam temporibus, non ignoro esse circa Pontum innumera mulierum milia, Sauromatidasq; uocari, quibus non equorum modo, uerum etiam arcum cæterorumq; armorū æqualis cura cum uiris & exercitatio sit instituta. Sed rationem quoq; ad hæc, hanc habeo. Atō equidem si hæc ita fieri possunt, stultissimum hoc in nostris regionibus esse, ut non iisdem studijs mulieres ac uiri omni conatu consensuq; dent operam. Fermè enim ciuitas omnis hoc modo pro dupla, dimidia sit, ex eisdem laboribus atq; tributis. Qui sane legis latoris error est ingētissimus. CLIN. Sic apparet. Verum multa nobis hospes præter rerum publicarum consuetudinem dicta sunt. ATHEN. Totam primo disputationem decet percurrere, deinde quod potissimum uidetur, eligere. CLIN. Scite admodum modo dixisti, fecistiq; ut me ipsum reprehendam, quod illa dixerim. Quare deinceps ut lubet dicas. ATHEN. Hoc ipsum mihi placet Clinia quod modo dicebā. Nam si re ipsa non satis pateret fieri hæc posse, contradici forsan non nihil possit. Nunc uero si quis legem hanc aspernatur, aliud certe quærar oportet. Præceptum uero nostrum non cessabit asserere, quod oporteat doctrinæ cæterorumq; quàm maxime mulieres cum uiris participes fieri. Sic em̄ de his cōsiderare oportet. Dic age, si mulieres cum uiris in omni uita participes non sint, an non necesse erit ipsis aliū quendam ordinem assignare? CLIN. Necesse. ATHEN. Quem alium eorum qui nunc sunt potius, quàm nostræ communionis ordinem assignabimus? Vtrum sicut Thraces, multaq; aliæ gentes, agriculturam, bubulcorum pastorumq; officia, & reliqua opera nihilo à seruorum ministerijs differentia mulieribus tribuimus? An quemadmodum nos, uiciniq; omnes nostri, reconditis in unam domum rebus, ut dicitur, omnibus foeminis penu custodiam, radios, lanificium, & similia cōmittimus? Vel Laconicū ô Megille quasi mediū eligemus? ut uirgines quidem gymnasijs & musicæ uacent, mulieres autem in otio quidem lanificium curent, uitam tamen non abiectam & tenuem, sed solertio rem quandam agant. Quinetiam domestici cultus, custodiendi penu, educandorumq; liberorum mediam quandam curam suscipiant. Nec bellis intersint: ut si patriam liberosq; tueri necesse sit, nec sagittas emittere ut Amazones, nec cum reliquis ciuibus iaculationem scite obire queant: nec scuto hastaq; sumpta, imitari deam, ac pro patria obsessā generose resistere, ut si nihil aliud maius, terrorem saltem in acie uisæ hostibus ipsis incutiant. Quippe si ita uixerint, Sauromatas imitari nunquam audebunt: sed apud ipsas mulieres, mulieres illorum uidebuntur uiri. In his itaq;

Circa Pontum mulieres militare, quæ Sauromatides uocantur

uestrarum legum latōres probet qui uelit. Ego profecto aliter nunquam dicā. perfectum nanq; officium, non medium à legumlatore requiro, qui non sinat resoluī delicijs mulieres, nec maribus solis attendat; ne pro felicitate ciuitatis duplici, simplicem solum efficiat. MEG. Quid hic agemus ô Clinia? An patiemur ut Spartam sic hospes inuadat? CLIN. Certe. Nam cum dicendi libertas ei cōcessa sit, quousq; satis de legibus tractatum nō fuerit, inturbāndus nō est. MEG. Probe dicis. ATHEN. Meū igitur est, quę sequuntur explanare. CLIN. Proculdubio. ATHEN. Quis igitur uitę modus erit, quibus necessaria mediocriter sint præparata? Artes uero alijs relicte, agricultura seruis cōmendata, qui fructus ex agris reddant, qui satis sint hominibus modeste uiuentibus. quibus præterea cōuiuia publica sint instituta: uirorū quidem seorsum: & proxime propinquorū, filiarumq; unā atque matrum. hisq; cōuiujs principes quidam & uiri & mulieres præpositi sint: qui in eis obseruēt quotidie animaduertantq; singula: deinde cœtus ipsos dissoluāt. & postq; tam principes quàm cæteri, dijs ipsis, quibus dies illa uel nox dicata est, libauerint, domū proficiscantur. His igitur hominibus sic institutis nullum ne erit reliquū opus necessarium ipsisq; conueniens: sed dediti uentri, more pecorum uiuent? At uero nec iustum, nec honestum id ducimus. Neq; possibile est ita uiuentem hominem in id tandem quod sibi conuenit non incurrere. Conuenit autem desidi obesoq; per inertiam animalī, ut ab alio laboribus exercitato & quasi extenuato fortiq; raptum dilanietur. Hęc utiq; si sufficiter exerceq; ut modo uidemur, perquiramus, fortē nunquam fierent, donec mulieres & liberi & domus & reliqua propria cuiq; essent. Si tamen, quę secūda ad ea sunt & modo tractantur, fierent, mediocriter certe fient. Opus igitur ita uiuentibus non paruum neq; uile restare dicimus: sed maximum omnium à iusta lege mandatum. Nam cum singuli uiuendi modi à cæteris omnibus operibus distrahant, ut si quis Pythia uel Olympia uincere studeat, is alijs rebus uacare nequeat: duplici, immo uero multiplici adhuc cura, uita illius plena est, qui recte animi corporisq; uirtuti uacat. Nihil enim exercitatiōis corporeę, nihil doctrinarum animi morumq; propter alia negotia negligendum est. Ferme enim tota dies totaq; nox ista diligenter curati uix satis est, ut ea profus assequatur. Cum igitur hęc ita se habeant, ordo totius temporis liberis hominibus ab ortu solis perpetuus ad alterum solis ortum est habendus. Ridiculus fortasse legislator habebitur, si multa frequentiaq; & minima quæq; de familiari administratiōe narrauerit, cum in alijs tum etiam in nocturna uigilia, quam necesse est ut conseruaturi ciuitatem exhibeant. Nam siue lex siue officium id appellandum sit quod modo præcepimus, certe omnibus turpe illud & illiberale uideri debet, ut ciuium aliquis per totam dormiat noctem: nec primus excitetur & surgat, ita ut hoc toti familię pateat. Quinetiam ut domina ab ancillis, non ancillæ ab ipsa primum excitentur, turpe dicendum apud seruos, ancillas, pueros, & domum deniq; si possibile sit, uniuersam. Nocte igitur exurgant: & magistratus publicū aliquid, patres uero matresq; familię in domibus proprijs rem suam curent. Somnus enim multus, nec corporibus, nec animis, neq; rebus gerendis, natura conducit. Nemo quidē dum dormit, alicuius precij est, non magis quàm si non uiueret. Quare quicunq; uiuere & sapere cupit maxime, quàm longissimo tempore uigilet, sola sanitatis commoditate seruata. Ad hanc uero nō multo opus est somno: si bene assueueris somnis. Magistratus profecto nocte in urbibus uigilantes malis hominibus tum hostibus tum ciuib; terrori sunt, amandi honorandiq; iustis & temperatis, sibi & ciuitati utiles uniuersæ. Sed nox quidem ita peracta, ad ea quę diximus fortitudinem quoq; in animis ciuiū creat. Sole uero surgente, pueri ad magistrōs proficiscantur. Quoniā uero nec pecudes nec alia profus ulla sine pastore uiuere debent, nec pueri etiam sine pædagogis sint, neq; absq; dominis serui. Est autem puer omni bestia intractabilior. Nam cum prudentiæ fontem nondum perfectum habeat, insidiosissimus est acerrimusq; & petulantissimus omnium bestiarum. ideo multis quasi frenis uinciendus est. Et cum primum à matribus nutricibusq; seiungitur, pædagogis eum ad puerilem lasciuiam regendam commendare oportet: deinde ut liberum quidem, doctrinarum potissimum gratia præceptores: ut autem seruum, castiget quicūq; ex liberis fortē deprehenderit, puerum ipsum & pædagogum & præceptorē: siqua in re delinquere eos conspexerit. Si uero præsens quis iure nō castigauerit, maximo subiiciatur opprobrio. Rem hanc ille qui de custodibus legum ad principatum puerorū electus fuerit co-

De familiari ad
ministratiōe
pauca

De somno mul-
to & uigilijs

Puer omni be-
stia intractabi-
lior

ut cognoscat: siue ille qui eos deprehendit non castigauerit cum oporteret: siue non more castigauerit. Acute autem uideat hic oportet, diligentissimeq; educationem puerorum curet, naturas eorum secundum leges ac bonum ipsum dirigens semper & conuertens. Quomodo autem hunc ipsum nobis lex sufficienter erudiet: Non enim satis, nec aperte adhuc dictum est: sed alia tacta, alia prætermissa. Oportet autē pro uiribus nihil relinquerē, sed rationem omnem exponere, ut interpres hic alijs & educator sit. De choreæ quidem, cantus, & saltationis forma dictum est: quæ eligenda, corrigenda, dedicanda sit. De scriptis autem oratione soluta nondum diximus: quænam horū, & quo ordine, o optime pueritiæ cultor, alumnis tradenda sint, quæuis quæ in re bellica discēda exercendæq; ipsis sunt, iam habeas. Etenim quod percipienda sint quæ ad literas pertinent primum, deinde quæ ad lyram, à legislatore dictum est. Præterea quæ ad computationem numerorum spectant, quibus opus esse diximus: & omnino quæcunq; ad bellum ac rem familiarem publicamq; conducunt. Item quæ ad diuinorum astrorū solis lunæq; circuitum, perquirēdum: ut uniuersa ciuitas non ignoret, ordinem dierum in mensem, mensiumq; in annum: atq; ita tempora, solēnitates, sacrificia ut decet disposita naturali quodam ductu, uiuam ciuitatem uigilantemq; reddant, & dijs honorem tribuāt, & homines ad hæc prudentiores efficiant. Hæc tibi sic o amice à legislatore sufficienter distincta sunt, sed quæ sequuntur animaduerte. Nam de literis nondum satis distinctum fuisse dicimus: quoniā quatenus his uacandum sit, non est declaratū: utrum uidelicet exacte eas comprehendere debeāt, qui mediocres futuri sunt ciues: an nihil omnino. Similiter quoq; de lyra. Ad literas ergo decennes pueri proficiantur: triennioq; insistant. Et qui tres ac decem egerunt annos, lyrae similiter tres annos incūbant. Nec liceat aut patri plus uel minus in his liberos detinere: aut liberis siue tædio affectis citra id tempus, siue desiderio cōpulsis ultra, his rebus, cō- *Discenda que sint* tempta lege, uacare. Siquis nō paruerit, honores qui disciplina præditis danē, quos postea narrabimus, nō cōsequatur. Sed quid in his annis docere magistri, adolescentesq; discere debeant, audi. Literas donec legere scribereq; possint, perdiscant. Velociter aut aut per pulchre faciant, nec ne, nisi natura in hoc tēporis spatio iuuerit, non est curandum. Monimēta uero poetarū in quibus lyra nō utitur, partim metricè scripta, partim sine metro: quæ quidem rhythmo harmoniaq; carētia fallacia scripta, sunt nobis à nōnullis huiusmodi hominibus tradita, qua ratione usui dabitis o omnium optimi custodes legum: Legum quoq; latorem, qualem istorū usum uobis recte tradat, dubitaturū arbitror. CLIN. Quid hospes tecū ita dubitasti? A THEN. Recte tu Clinia. sed ad uos qui de legibus cōmuniter mecum consideratis necesse est ut & quæ certa & quæ dubia mihi uidentur, aperiam. CLIN. Quid ergo de his modo dicis: quid te mouit? A TH. Dicā equidem. Profecto innumeris hominibus non est facile cōtradidere. CLIN. Nunquid parua & pauca de legibus iam dicta putas multis cōtraria? A TH. Verè prorsus id dicis. Iubere namq; uideris, ut quæuis multis hoc iter arduū odiosumq; sit, peragā tamen confidenter: perq; legum semitam, præsentibus sermonibus patefactam nihilo prætermisso progrediar: cum iter huiusmodi forsā non paucioribus, & si paucioribus, non deterioribus placeat. CLIN. Certe. A THEN. Nihil igitur prætermittam. Dico equidē, poetas multos hexametro carmine, multos trimetro alijsq; generibus metrorū scripsisse: ac alios seria, alios iocosa. fuisse complexos. Quæ cuncta multi facultatis huiusmodi professores, asserunt recte educandis iuuenibus ediscenda, ut ex uariorum poetarum peritiā facundi reddantur. Alij capita quædam ex omnibus electa, & in idem conducta, memoriæ commēdanda cōtendunt. si modo quis nostrū ex multorū peritiā atq; notitiā, probus uir & sapiens est futurus. Tu uero quid ab his recte dicatur, quid contrā, libere à me nunc explicari iubes? CLIN. Quid nisi? A THEN. Ego igitur quid potissime de his omnibus uno uerbo sufficienter dicam: hoc equidem arbitror, quod mihi ab omnibus cōcedetur. Multa à poetis probe, multa etiam contrā esse dicta. Quod si ita habet, multorū ediscendorū studiū iuuenibus periculosum esse assero. CLIN. Quomodo ergo, & quid custodi legū præcipis? A T. Qua de re dicis? CLIN. Quonā sibi respiciendū quasi ad exemplar quoddā, ut alia perdiscēda iuuenibus, alia ne attingenda quidē iubeat, ne dicere id graueris obsecro. A THEN. O bone uir Clinia, uideor quodammodo fortunatus. CLIN. Qua in re maxime? A THEN. Quod penitus exemplo non caream. Nempe cum ea quæ ab aurora ad hanc horam nō sine quadam

deorum inspiratione, ut mihi uideatur, narrauimus, animaduerto: poesi quodammodo similia mihi uidentur. Nec mirum est, si proprios sermones quasi simul omnes collectos respiciam, sic afficior, ut admodum laeter. Omnino enim quae aut poetice aut soluta oratione dicta didici & audiui, moderatissima haec mihi instruendisque iuuenibus idonea maxime uidentur. Quobrem quod melius exemplum legum custodi atque doctori proponam, non habeo, quam ut magistros cogam pueris haec exponere, & quaecumque alia his similia: siue poetice siue soluta oratione scripta sint: siue simpliciter dicta quidem, & huic disputationi consentanea: quae nullo modo praetermittat oportet, sed opera det ut scribantur. ac primum praecipuos ipsos compellat dicere haec, atque probare: & eos qui non probent repellat: ipsi uero qui probant, erudiendos instituendosque adolescentes committat. Sed de literis, earumque magistris, iam satis.

CLIN. A proposito quidem hospes, ut mihi uideatur, non aberrauimus: sed utrum recte totam rem, an contra agamus, forsitan difficile dictum. ATH. Tunc demum Clinia id quoque patebit, ut decem est, quando sicut saepenumero diximus, legum tractatio finem accipiet.

CLIN. Recte. ATH. Verum post literarum magistrum nonne de citharista dicendum? CLIN. Cur non? ATH. Si superiorum memores erimus uerborum, citharistis congruum & docendi & educandi, quantum ad sua spectat, ut reor, officium dabimus.

CLIN. De quibus dicis? ATH. Oportere diximus Dionysiacos cantores sexaginta annos natos rhythmorum naturas harmoniarumque constitutiones acute sentire: ut in cantibus affectus animi imitantibus, probi animi imitationes, ab imitationibus improbi discernere possint: & has quidem reiciant, illas in medium deductas, adolescentium auribus concinant, trahantque eorum animos imitatione quadam perductos ad uirtutis ipsius possessionem.

CLIN. Vera loqueris. ATH. Quapropter citharistam discipulumque eius oportet lyrae uocibus uti eius expressionis gratia, quae ex canoris fidibus prouenit, & uocibus uoces consonas reddere. Diuersitate uero uarietateque lyrae, cum alios fides modulos reddant, alios poeta cantus ipsius auctor, ut spiritum praeterea raritati, uelocitatem tarditati, acumen grauitati, & omnino consonum simul & dissonum praestet, rhythmorumque uniuersa uarietas, lyrae uocibus accommodetur, afferre illis non licet, qui triennio utilitatem musicae sunt facile percepturi. Contraria enim cum se inuicem confundant, difficile discuntur. Oportet autem ut facile iuuenes discant. Nam nec parua nec pauca sunt, quae necessario illis perdiscenda mandamus. Haec autem oratio progrediens cum tempore simul ostendet. Haec de musica doctores proeurent. Quae uero uerba cantus uel chorearum magistri docere debeant, ea nobis in superioribus distincta sunt, quae dedicanda commode solennitatibus diximus, ut una cum felici oblectamento utilitatem quoque ciuitatibus praebant.

CLIN. Vere haec etiam distinxisti. ATHEN. Haec itaque uere distincta electus ad Musam magistratus suscipiat, curetque feliciter. Nos uero sicut Musicae docendi modum qui restabat, adiecit, ita nunc saltationi & uniuersae corporis gymnasticae, cum idem reliquum sit, idem quoque adiciamus. Pueros etenim puellasque oportet tripudium & gymnasticam discere. Nonne? CLIN. Sic oportet. ATHEN. Saltandi igitur magistri pueris, ac puellis magistrae dentur, ut his apte exerceantur.

CLIN. Dentur prorsus. ATH. Rursus uirum illum plurima negotia subiturum, uocemus pueritiae curatorem, qui cum & musicae & gymnasticae curam habeat, nunquam otio abundabit.

CLIN. At quo pacto curam cum senior sit, curam sufferre poterit. ATHEN. Facile o amice. Lex enim ipsi concessit, concedetque, ut ad eam curam quos uelit ciuium & uirorum & mulierum accipiat socios. Ille autem qui deligendi sunt cognoscat, uoletque socios probos deligere, cum magistratus ipsius magnitudinem prudenter & cognoscat & uereatur, nec ignoret quod si pueritia recte educata sit, educeturque, omnis in uita recta sit nauigatio. Sin contra, quid contra sequatur, nec dictum dignum est, neque nos dicimus, perniciosum in ciuitatem nouum omen fugientes. Multa iam de saltatione, deque omni motu gymnastico diximus. Gymnastica enim omnes etiam exercitationes bellicas appellamus, ut sagittandi, iaculandi, peltastice quoque, & omnes armatorum dimicationes, acierum ordinationes, ductiones exercitus, castrorum positiones, & quaecumque ad equestrem pertinent disciplinam. Quorum omnium publicos oportet esse magistros a ciuitate conductos, qui pueros & puellas, uiros & mulieres doceant, ut omnes qui in ciuitate sunt, haec omnia sciant. Et puellae quidem saltare pugnareque cum armis consuecant: mulieres autem castra mouere, ordines struere, & arma sumere atque deponere, si nullius rei alterius gratia, atque si res cogat ut in militia uiui

Cur mulieres o
porteat castra
& arma tra-
hant

uirī omnes proficiantur, possint ipsæ interim siquid aduersi acciderit, ciuitatem defendere: uel si tanta hostium multitudo agros inuaserit, ut necesse sit mulieres quoq; pro ciuitate arma capere. quorum nihil est quod non facile euenire possit. Magno certe reipublicæ uitio dandum est, ita ignaue mulieres educari, ut nec ueluti aues quidem pro filioli contra feroces audeant bestias pugnare: moriq; potius uelint, cum etaq; subire pericula, quam statim ad aras templaq; confugere, opinionemq; de genere hominum dare, omnium ignauissimum animalium esse. CLIN. Per Iouem hospes & dedecori hoc & detrimento est ciuitati. ATH. Legem igitur hanc sanciamus, ut rem bellicam mulieres non negligant: sed ciues omnes tam mulieres quam uiri, illi dent operam. CLIN. Sanciamus. ATHEN. De luctatione quidem partim nobis est dictum. Quod uero, ut arbitror, maximum est, non diximus, nec facile dictu est, nisi quis uerborum declarationi corporis gestus adiungat. hoc ergo tunc iudicabimus, quando uerba rebus coniuncta apertius aliquid etiam de cæteris significabunt, & luctationem maxime omnium motuum prælio affinem esse, & oportere non prælio huius causa, sed huic gratia prælij operam dare. CLIN. Probe id quidē. ATH. Sed de luctandi quidem facultate hæcenus sit dictum. Cæteros uero corporis totius motus, quorum plurimi saltationis nomine recte appellari possunt, in duas species distribuimus. Nam alius quidem motus decentioribus gestibus corporis honestum dignumq; aliquid imitatur, alius contra indecentioribus, ad uile aliquid imitando deducit. Et utriusq; rursus duæ sunt species. Honestus enim digniorq; motus alius est, cū in bello uolentisq; laboribus egregio corpore fortiq; animo implicamur. Alius, dum animus in rebus secundis moderate latatur. Hunc siquis pacificum appellet motum, secundum naturam appellare uidebitur. Illum uero à pacifico diuersum Pyrrhichen recte quisq; uocabit, qui imitatur flexus corporum, quibus tela plagaq; uitantur, declinando, retrocedendo, exiliendo in altum, humiq; se contrahendo: contrarios item gestus, quibus uidelicet aduersus alios quicquam infertur sagittado, iaculando, cædendo. In his omnibus arbitrari oportet, quando intrepidus & constans habitus in membrorum rectitudine & fortitudine animi adhibetur, recte fieri: quando uero contra, non recte. Sed & paci conuenientem saltationem hoc pacto in singulis cōsideremus, utrum recte nec ne pro natura honestæ saltationis decenter quis in choreis optima lege eruditorum uirorum uersetur. Primum uero ambigua quæ in controuersia cadit saltatio, à non ambigua distinguenda est. quænam igitur hæc? & quo pacto utraq; distinguenda est? Ambiguam arbitramur, quæ Bacchida, Bacchumq; sequentium est: quas Nymphas, Panes, Silenos ac Satyros uocant. quæ quidem, ut aiunt, uolentos imitatur, lustrationes & sacra facientes. Totum hoc saltationis genus, neque quod bello conueniat, neq; quod paci, neq; quid sibi uelit, facile determinari potest. Rectissimum igitur mihi uidetur, id ita distinguere, ut seorsum à belli, seorsum etiã à pacis saltatione id ponamus, negantesq; hoc esse ciuile, atq; ideo relinquentes ab belli pacisq; quæ sine cōtrouersia est, saltationem ad nos pertinentem iam reuertamur. Genus autem illud Musæ, quo in pace & prosperitatis opinione utimur deos deorumq; filios honorantes, bipertito distinguitur. Alterum enim cum pericula laboresq; euasimus, & bona adepti sumus, adhibetur, quod maiores continet uoluptates. Alterum prioribus bonis seruatis uictisq; agi solet, in quo remissior est uoluptas. In huiusmodi uero rebus, ex maiori uoluptate concitatus, ex minore remissius quisq; mouetur. Modestior etiam quilibet, & ad fortitudinem exercitior pacatus mouetur. Ignauus contra, & ad temperantiã minime exercitatus, maiores uehementioresq; mouendi permutationes agit. Communiter autem seucantū, siue aliter quis loquatur, quieto id corpore facere nequit. Quapropter uerborū imitatio corporis figuris expressa, artem omnem saltatricem peperit. qua concinne nonnulli, alij in concinne mouentur. Cumq; in alijs multis nominib. bene & secundū naturam positis laudanda antiquitas sit, in hoc quoq; probanda est, quod saltationes cunctas moderatorū hominum in rebus secundis temperate gaudentiū, recte admodum musicq; & secundū rationem cōcinnitates quisquis ille fuerit, nominauit: duasq; honestæ saltationis cōstituit species. & belli quidem Pyrrhichen, pacis cōmode concinnitatem uocauit. Hæc debet legislator figuris quibusdam exponere: custos aut quætere, & inuenta cum alia musica coniungere, atq; in solennib. sacrificijs distributa, singula singulis dedicare: & ita ordinata stabilire, ut nihil eorū postea nec in saltu, nec in cātu aliter fiat, sed in eisdē uoluptatib. ciuitas

eadem perseverans, ciuesq; iidem similes semper pro uiribus permanentes, bene beateq; uiuant. Sed iam de honestis pulchrorū corporum, generosorumq; animorum choreis diximus. Deformium uero corporū cogitationumq; motus, qui ad risum & comœdiā, uerbis, cantu, saltatione, omnibusq; huiusmodi imitationibus spectant, considerare & cognoscere necesse est. Nam seria sine ridiculis, & omnino sine contrarijs contraria cognoscere quidem impossibile est, si quis prudens est futurus. Fieri autem ambo minime possunt, si quo pacto uirtutis participes euasuri sumus. Sed hæc huius gratia cognoscenda sunt: ne propter ignorantia ridiculum aliquid agatur aut dicatur, cum minime oporteat. Serui igitur & peregrini precio cōducti talia imitentur, studiū uero ipsis nullum adhibeatur. Nec adeo liber sit ciuis, seu uir, siue mulier, qui discere ista cernatur, sed noua semper in his appareat imitatio: atq; ita ad risum spectantes ludī qui comœdię uocabulo appellantur, ratione ac lege dispositi sint. Tragediæ uero poetæ qui res, ut aiunt, serias narrant: si nos sic interrogent: licet ne ò amici, in regionem ciuitatemq; uestram nobis uenire, poemataq; nostra ad uos perferre? An aliter uobis de re tragica uisum est: quid ad hæc diuinis uiris recte nos respondebimus? Nam mihi quidem ita uidetur. Nos uero ò uiri optimi tragediæ quàm pulcherrimæ & optimæ quoad fieri potest, sumus poetæ. Nempe uniuersa respub. nostra pulcherrimæ optimæq; uitæ imitatio est: quam rem nos certe tragediā uerissimam arbitramur. poetæ ergo uos estis: poetæ quoq; eiusdem poematis ipsi sumus: & quasi æmuli ad opus pulcherrimum tragediæ contendimus, quod sola lex uera, ut speramus, potest perficere. Verum nolite credere facile à nobis admitti, ut scenas in foro constituat, & clamorosos cōducatis histriones, qui altius q; nos exclament, atq; ita ad liberos nostros, ad uxores, ad turbam urbis omnem, de eisdem rebus non eadem quæ nos, sed contraria sæpe cōcionemini. Insaniremus enim & nos omnino & ciuitas omnis, si antequam magistratus uiderint quæ composuistis, & dicenda ad populum iudicauerint, admitteremini. Nunc igitur ò uiri optimi mollium musarū alumni istos cantus uestros cum nostris apud principes cōparabimus: & si quæ dicentur, eadem aut meliora nostris esse uidebuntur, chorum uobis dabimus. Sin uero aliter ò amici, nunquam dare poterimus. Hæc ita de omni chorea eiusq; doctrina legibus & moribus constituta sint, & seruorū quidem seorsum à dominorum officijs, si uobis quoq; uidetur. CLIN. Videtur certe. A THEN. Sed liberis tres adhuc restant doctrinæ. Una computatio numerorū. Altera longitudinis, latitudinis profunditatisq; mensura. Tertia circuitus astrorum notitia. Quæ omnia non exacte multi perdiscēt, sed pauci quos ad finē progressi significabimus. Sic enim decet. Multitudini uero quæ necessaria sunt, rectissimeq; dicunt, turpe est nescire. Sed exquisite cura perquirere, nec facile est, nec omnino possibile. Quod ex ipsis necessarium est, rejici non potest. Immo uero ad hoc ipsum respexisse uidetur, qui prouerbio primus ita de deo est locutus, quod nec deus unquam cum necessitate pugnabit. quod equidem de diuinis necessitatibus intelligendū arbitror. Nam si hoc de humanis necessitatib. dicatur, ad quas multi respiciētes tale quid aiunt, longe omnium stultissima erit oratio. CLIN. Quæ nam igitur hospes non humanæ, sed diuinæ doctrinarum necessitates sunt? A THEN. Illas arbitror, quas qui non discit ullo modo nec experitur, nunquā hominibus deus fit, nec dæmon, nec heros, ut curam hominum studiose habere possit: longe etiam aberit, ut homo diuinus fiat, si nec unum, nec duo, nec tria, nec paria omnino atq; imparia potest cognoscere, si nec numerare nouit, nec dies & noctes dinumerare, nec solis ac lunæ caterorūq; astrorum latrones accepit. Quæ si quis necessaria neget homini pulcherrimarum doctrinarum quamlibet percepturo, stultissime cogitabit. Sed qualia horum singula sint, et quot, & quando discenda, & quid cum alio, & quid sine alijs solum, & quæ sit uniuersa istorum mixtura, recte ante omnia est discendū. Deinde his doctrinis ducibus ad alias gradiendū. Sic enim natura necessitas ipsa obtinuit, qua cum deorum nullum dicimus aut pugnare nunc aut unquam pugnaturū. CLIN. Recte hospes, ac secundum naturam quæ dicis ita dici uident. A THEN. Sic se res habet, ò Clinia. Sed difficile est de his hoc ordine propositis leges ferre. Quare in aliud tempus si uidetur dilata diligentius hæc legibus sanciemus. CLIN. Videris hospes nostram de his rebus imperitiam formidare. Neq; id iniuria. Veruntamen exponere coneris, nihil hac de causa ueritus. A THEN. Formido equidē quod dicis, sed multo magis eos perhorresco, qui has doctrinas gustarunt quidem, sed male gustarunt.

Que necessaria sunt, turpe est nescire

Nunquam deus cum necessitate pugnabit

stant. Nō enim graue admodum quiddam est & durum rerum omnium imperitia, nec summum malum, sed multo perniciosius est male comparata multarum rerum peritia atque notitia. CLIN. Vera loqueris. ATHEN. Oporteret igitur liberos homines ea discere, quæ unā cum literatura magna puerorū turba in Aegypto perdiscit. Primum enim computationis doctrina sic est pro ingenio puerili excogitata, ut cum ludo & uoluptate percipiatur. Pomorum coronarumq; pluribus paucioribusue distributio fit, iisdem competentibus numeris. Pugilum quoque & luctatorum confessus, & consortij alternus & consequens ordo, ut fieri solet, digeritur. Phialas aut aureas, æneas & argenteas, similesq; alias ludendo immiscentes, uel totas alter alteri tradentes, necessarios, ut dixi, ludis numeros aptant: atq; ita utilitatem præbent discantibus ad exercitus ducendos, castrorum ordines, ad rempublicam disponendam, & ad reliqua omnia, uigilantioresq; ipsos reddunt. Deinde cum natura ignoratio turpis atq; ridenda de mensura longitudinis, latitudinis, & profunditatis omnes homines teneat, hæc eos procul abducunt. ATH. Quam igitur & qualem ignorantiam dicis? ATHEN. O amice Clinia, ego etiam cum aliquando audiuissem, sero tandem hanc nostram ignorantiam miratus sum, nec hominum, sed suum pecorūq; consideranti mihi uisa est. Ideoq; nō mea solummodo, uerum etiam Græcorum omnium causa uehementer erubui. CLIN. Dic planius hospes, quid hoc est? ATH. Dicam equidē. Immo uero interrogādo aperiam. Responde quæso. Longitudinem nosti? CLIN. Quid nī? ATHEN. Quid latitudinem? CLIN. Certe. ATH. An quod hæc duo sunt, & profunditas tertium? CLIN. Et hoc. ATH. Videntur tibi hæc omnia inuicem posse cōmensurari? CLIN. Sanē. ATH. Longitudinem inquam, ad longitudinem, & latitudinem ad latitudinem, & profunditatem similiter cōmensurari posse natura. CLIN. Vehementer quidē. ATHEN. Quod si aliqua neq; uehementer, neq; remisse id possunt: sed alia possunt quidem, alia minime: tu autem putas omnia posse, quo modo ad hæc es affectus? CL. Male. ATHEN. Quid rursus longitudinem latitudinemq; & profunditatem, uel latitudinē longitudinemq; inuicem? nōne Græci omnes opinantur quodammodo posse cōmensurari? CL. Omnino. ATHEN. Quod si nullo pacto possunt, omnes autem Græci, ut dicebā, posse existimant: nōne par est nos omnium causa rubore commotos ad eos dicere: hoc unum de illis est ō Græcorum optimi, quæ ignorare quidem turpe esse dicebamus: nosse autem necessaria, non admodum præclarum. CL. Cur non? ATH. Præterea alia quædam sunt his affinia, in quibus similiter erramus. CL. Quanam? ATH. Qua natura factum sit, ut alia inuicem commensurari possint quidem, alia uero non possint. hæc sanē cognoscere necessarium est, uel omnino inutilem esse illum qui ignorat. In his ergo animi causa trahere moram oportet. Senilis enim hic ludus multo iucundior erit quàm talorum & tesserarum, liberoq; homine dignior. CL. Quid nī? Multum enim telleræ hæcq; doctrinæ inter se distare uidentur. ATH. Hæc ipse ō Clinia, discenda iunioribus censeo. Nam nec noxia, neq; difficilia sunt, & ludendo percepta, proderunt ciuitati. oberunt autem nunquā. Attendendum est autem, si quis aliter dicat. CL. Quid nī? ATHEN. Si hæc ita habere se uidebuntur, probabimus utiq;. Sin aliter, reprobabimus. CL. Ita certe. Nōne igitur hospes hæc nobis tanquā necessariæ doctrinæ modo sancitæ sunt, ne inanis sit nobis legum tractatio? ATHEN. Sanciantur quidem, sed ea conditione ut solui à reliquo disciplinæ ciuis ordine possint, si fortè nullo modo uel ponentibus nobis, uel uobis quibus posita fuerint, prolabuntur. CL. Iusta hæc est constitutio. ATHEN. Sed aduertamus nunc utrum stellarum nobis doctrina placeat. CLIN. Dic modo. ATHEN. Mirum quid in his accidit, quod tolerari minime potest. CLIN. Quid illud? ATHEN. Maximum deum, totumq; mundum dicimus inquirendū non esse, nec rerum causas multo studio indagandas. nec piū id ducimus: quum tamen contrarium uideatur recte fieri posse. CLIN. Quo pacto dicis? ATH. Nempe hæc aliena quidem à senioribus doctrina uidebitur: sed quum probam, ueram, ciuitatīq; utilem ac deo ipsi amicam putem, silere non possum. CLIN. Consentanea loqueris. Sed nunquid circa stellas doctrinam talem reperiemus? ATH. Mentimur nunc ō boni uiri, de magnis dijs, sole dico ac luna, ut breuiter dicam, Græci omnes. CLIN. Qua ratione mentimur? ATH. Solem ac lunam nunquam iter idem facere opinamur, & alias quasdam cum his stellas errare dicimus, quas planetas uocamus. CLIN. Per Iouem hospes uerum est quod dicis. Sæpe nanq; ipse oculis uidi Luciferum & Hesperum & alias

Sol & luna
magni dij

& alias quasdam nunquā eundem facere cursum: sed omnino errare: solem autem acur-
nam errare semper, omnes cognouimus. A T H. Hæc ô Megille & Clinia sunt, quæ iunio-
ribus ciuibuscq; nostris de dijs cœlestibus usque adeo discenda censeo, ut in eos prophanū
nihil loquantur, sed sacrificando pieq; uouendo laudibus semper honorent. C L I N. Re-
ctum quidem hoc: si modo possibile primum est quod dicis perdiscere: deinde etiam si mi-
nus recte de his nunc loquimur, postquā uero didicerimus, recte loquemur, si inquam ita
est, ego quoq; talem doctrinam eatenus discendam esse cōcedo. Hæc igitur ita se habere,
conare tu quidem diligēter exponere: nos uero audiemus atq; discemus. A T H E N. Non
est facile quod dico percipere: nec rursus omnino difficile: nec longo ut discutiatur, indi-
get tempore. Cuius signum est, quod ipse nec nuper nec iam olim audiui, & nunc breui
tempore significare uobis possum. Quæ tamē si difficilia penitus essent, nec ego declara-
re, nec uos percipere hac ætate possētis. C L I N. Vera dicis, sed quænam hæc est doctrina,
quam mirabilem esse dicis, & iunioribus necessariam, nobiscq; ignotam? Conare apertis-
sime istud ostendere. A T H. Conabor equidem. Non est ô uiri optimi uera hæc de sole &
luna cæterisq; stellis opinio, quod unquā pererrent, sed contra se res habet. Eandem enim
quoduis illorum uiam non multas circueundo peragit: quamuis uideatur per multas fer-
ri. Quod uero in eis uelocissimū est, non recte tardissimum, & contrā contrarium iudica-
camus. Peccareq; ita opinātes patet. Nā si in olympico ludo, cursu certātes spectāremus,
& uelocissimum tardissime, tardissimū uelocissime currere prædicāremus: laudibusq; ui-
cisse uictum caneremus: non placerent, ut arbitror, laudes nostræ cursoribus. Nunc uero
cū de dijs similiter peccemus, nōne ridiculi sumus, similiterq; aberramus à recto? C L I N.
Ridiculi quidem. A T H. Nulloq; pacto accepti deo, dum falsa de ipsis canimus. C L I N.
Si hæc ita se habent, uera dicis. A T H E N. Atqui si ita habere se ostenderimus, discenda
usque adeo hæc omnia. Sin minime, dimittenda: nobiscq; ita de his concessum sit. C L I N.
Prorsus. A T H E N. Sed instituta iam de doctrinarum disciplina finem habeant. De uena-
tu autem similiter iudicandum, ac de huiusmodi omnibus. Videtur enim legū latoris offi-
cium non solum hoc esse ut leges conscribat, sed etiam ut medio utatur illo, quod inter
admonitionem est & leges, quo & nos sapius usi sumus, præsertim cum de educatione
infantium loqueremur. Nam in hac re multa esse diximus, quæ non ita dici possunt, ut le-
ges de ipsis ponantur, idq; tentare dementis esse. Ita uero conscriptis legibus & republi-
ca constituta, non est præstantis uirtute ciuis perfecta laus, qua dicitur eum bonum esse ci-
uē, qui legibus quā optime ministravit, & quā maxime paruit: sed perfectior illa est,
eum esse talem, qui legum latoris, leges ferentis & laudantis uituperantisq; scriptis omni-
no per totā uitam paruit. Hæc ciuis præcipua laus est. Nempe oportet ut legis conditor le-
ges non solum conscribat, sed etiam declarationem quandam his adiungat, qua quæ ho-
nesta turpia uē sibi uidentur, significet. Ciuem quoq; summum oportet non minus hæc
quā quæ multa imposta à legibus mandata fuerint obseruare. Ad hoc uero rem, qua
De uenatione de agitur, quasi testem adducimus. Magis enim quod uolumus, aperit. Venatus enim res
lucratior est, nomine uno comprehensa. Alius aquaticorū, alius uolatilium, alius pedestriū:
nec ferarum solum, uerum etiā hominū: horumq; non bellicus tantummodo, uerum
etiam qui per amicitiam: & alius quidem laudem, alius uituperationem habet. Rapinæ
quoq; latronum, castrorumq; uenatus sunt. Quamobrem qui de uenatu leges est cōditu-
rus, nec ista præterire potest, neq; singulis ordine certo atq; multa, minaces leges impo-
nere. Quid ergo de his faciendum est? Oportet ut legislator quæ in uenatione laudanda
sunt, laudet: quæ contrā, uituperet, ad iuuentutis exercitationem. Iuuenes autem cum au-
diuerint, ita parere debent, ut nec labore nec uoluptate reuocati aliter faciāt quā legis-
lator consuluit. Imò uero magis honorent, quæ cum laude dicta & exhortando proposi-
ta sunt, quā quæ minaci & uindice lege firmata. His itaq; propositis congrua deinceps
laus & uituperatio uenationis conscribi potest: ut quæ meliores animos iuuenū facit, lau-
detur: quæ contrā, uituperet. Dicamus igitur deinceps ad eos sic, precibus interpositis. Vi-
nam uos ô charissimi, nunquam marinæ uenationis hamiq; cupiditas capiat: nec omni-
no aquaticorum animalium die siue etiam nocte per otiosam uenationem sagena capien-
dorum: nec piraticæ amor, per maria uenatores hominum iniquos atq; atroces uos faciat.
Furti uero latrocinijq; cupiditas in urbe uel regione cōmittendū nec in mentem quidem
ueniat

ueniat uestram, nec uolatilium iucunda uenatio seruilis magis quàm libera. Pedestriū ergo uenatio uobis sola relinquitur. Sed nec dormientium quæ uicibus quibusdam interpositis fit, nocturnaq; uocatur, & otiosorum hominum est, laude digna habetur. neq; etiam quæ in laboris remissione fit, & retibus laqueisq; non cōstantis animi uiribus ferarum donat atrocitatem. Sola ergo quadrupedū uenatio illa restat omnibus optima: quæ equis, canibus, corporis uiribus agitur. Nam quibuscunq; diuina curæ est fortitudo, ij quadrupedes omnes, cursu, uulneribus, telisq; manu propria uenando uincere debent. Sed laus uiruperatioq; uenandi ita distincta sit. Lex autē ista. Sacros quidem hos uenatores ubicunq; uenari uelint, nemo prohibeat. Venatorem nocturnū retibus & canibus suis fidetatem nemo uspiam sinat uenari. Auiceps per incultos agros montesq; uagari permittatur. A cultis locis, sacrisq; in cultis à quocunq; pellatur. Piscator nec in portibus, nec sacris fluuijs, paludibus, stagnisq; uenetur: in alijs liceat, dummodo succorum non utatur permutatione. Sed iam institutiones de disciplina finem habeant. CLIN. Præclare loqueris.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGVM OCTAUM DE LEGIBUS.

VAE MODO de præcipuo singulariq; unius Dei cultu ex multis Platonis nostri testimonijs asseruimus, possumus præterea per Phædrum, Gorgiam, Protagoram, Politicum, Critiam, quartum legum absq; controuersia confirmare. In his enim uniuersam deorum, ut ita dixerim, synagogam, unico subdit regi, prout uult singulis imperanti: aliaq; alijs officia iuste dispartienti: & humana per illos ordine dispensanti: nō quasi absente hinc illo, sed ut apparet in quarto legum, potius ita uolente. Iubet itaq; Plato primum quidem deum propter se adorari. Sequentes uero qui participes eius dii quæque dicuntur, amari tanquam illi similiores. Honorari etiam ut uicarios, immo & aduocari quasi conciliatores, audivi etiam ut diuine mentis interpretes. Exaudiri deniq; ceu maiestatis diuinæ præcones. Iubet & templa condi in urbe: & urbem ipsam quasi ædem sacram in partes distribuit duodecim. Quemadmodū & deus templum sibi ipse construxit, mundum duodecim spherarum choris ornatum: Sacerdotibus quoq; munitum, id est, spiritibus præditis ratione, deum ubiq; laudatibus. Diuinum uero id templum Plato pro uiribus imitans: & multos in suis templis admittit deos, quemadmodum deus ipse multos admittit in suo: & uaria disponit simulacra: sicut & deus stellas locauit in cælo: quasi suorum statuas angelorum. Præterea inter multas multorum aras altare primum consecrat primo, quemadmodū stellas inter peculiarem sibi statuam deus elegit solem, ut in Republica Plato inquit. De quo sortē dictum uideri possit: In sole posuit tabernaculum suum. De sacrificijs autem statuisq; diligentius alibi pertractabitur: uerum ut in præsentia summam dicam, primum deum ut pote matris aut similis nature nihil habentem, unica uult mente coli. Sequentibus uero numinibus hostias & sacrificia qua ratione lex patria iubet, adhiberi permittit. Hinc theologi gentium in numinum cœlestium igneorumq; sacris, figuras & lumina multaq; ad uisum spectantia inserebant. In sacris autem aereorum, muscos quoq; concentus, & odores uaporesq; addebant. At in sacrificijs aqueorum atq; terrestrium, ijs insuper quæ ad gustum & soliditatem attinent, utebantur. Quamobrem nemini mirum uideri debet, Platonem philosophum adeo grauem leges suas, omnes quidem, præcipue uero sacras, non nisi consultis oraculis promulgare. Principio uidebatur temporibus indulgendū. Necessarium quidem erat humana diuino quodam consilio & autoritate firmare. Impossibile uero ea tempestate eos homines ita natos, & ita educatos, ratione ulla à consuetis alienissima in diuina reuerentia conseruare. Deinde Plato prudentissimus iudicabat: & si possent impuri spiritus homines per oracula fallere, sepe tamen abstractas ob diuinam reuerentiam à corpore mentes, quasi iam puras à puris subito numinibus corripit: & quemadmodum ligna quæ casu exsiccauit uentus, sepe mox natura ignis accendit, similiter posse animos ex religioso quodam ritu, quamuis apud sapientes minus probato, perfunctos occultis modis meliori numine corripit: ut qui nescientes quomodo in mentem ipsam seorsum à sensibus ascenderunt, ex alto iam feliciter accendantur. Neque tam attendendum Plato uult, quo ritu colas diuina, quàm cuius gratia colas. Si enim id summi omnium regis gratia æternorumq; bonorum desiderio feceris, probabile est undecunq; & quomodo cunq; coeperis, te quandoq; per eiusmodi uenerationem ad summum propius accedentem, uel immenso illius lumine circumfundi, uel exuberanti saltē bonitate seruari. Quapropter eiusmodi Plato fiducia fretus, de sancientis legibus sacrificijsq; oracula consulit, præcipitq; quotidie aliquem ex magistratibus sacra publice facere: pro salute patriæ primum, deinde pro sua atq; suorum. Et certo quodam ordine post iuuenilis ætatis rudimenta in septimo tradita, mox in octauo ad sacra descendit: utpote qui intelligi uult homines ob id ipsum recte à primis annis institui, ut recte interesse sacris & uelint pariter atq; possint. Si quis autē uel cauillator, uel meticulosus tot dijs demonibusq; in ciuitate Platonica interesse formidat: huic pariter adire licet urbem Peripateticā, non demonū deorumq; tantū, sed dei etiā uacuum. Sed profecto opere præcipuum est superstitioso supercilio, stomachoq; posito ex omnib. eligere potiora, pietatemq;

pictatemq; probare Platoniam, neque exigere Christianum fuisse illum, quem solum temporis intervalum prohibuit esse Christianum. Prima quidem sacra sunt duodecim, in mensium Calendis. Secunda quoque duodecim, in medijs mensibus. Tertia sunt tercentum & sexaginta quinque, scilicet quotidianas. Fiunt autem precipue dijs coelestibus, terrestribus uero media, scilicet dijs sub luna regentibus. Omnes enim sub coelo terrestres appellat. Inferiora demonibus. Infima heroibus. Oportere uero putat sacra his omnibus duodecim distingui generibus. Si quidem secundum sphaerarum signorumq; duodenarium, etiam in qualibet sphaera demones, heroesq; duodenario distinguantur. Commemorationem uero solennitatum, earumq; distinctionem quotannis declarari populo iubet mense ultimo: quem morte communi accipimus Februarium. Praecipue uero Platónico more mensem ante aestiuum solstitium. Vltimum mensem merito Plutoni dicant. Est enim Pluto prouidentia proprie & separans animas & iudicās separatas. Inquit autem coniunctionem cum corpore animae non esse meliorem separatione. Intellige de corpore caduco, & quatenus caducum est: non de coelesti, uel caelo simili: quali corpori coniungi praestat. huic autem quatenus caducum est, non praestat. Ac si operae precium esse dicatur huic quoque coniungi: non propter hoc ipsum proprie, sed alterius finis gratia id dicendum. De his autem in Theologia diffusius. Sed nunquid demonibus etiam impurioribus Platónici litant? Non nulli his insuper, partim quia naturalibus praesint officijs, partim uero ne inuidia noceant. Plato uero id nequaquam concesserit. Quippe cum purgandae mentis gratia primiq; dei ueneratione duntaxat sacra iubeat facere. Affermat autem ciuitatem legibus consilio diuino utentem fore felicem. Addit ad felicem tum cinis tum ciuitatis uitam id maxime pertinere, ut nec alijs iniuriam inferat, neq; afficiatur iniuria. Vtrunq; uero uirtute consequi posse. Ac ne ciuitas afficiatur iniurijs, statuit sacrificia, in quibus & diuinum auxilium impetretur, & ludi quidam solennes festiuiq; frequententur, bellicas pugnas quam maxime imitantes. Quibus exerceri uult ad pugnam tam sceminas quam marces: & in singulis quidem tam sinistram manum quam dextram: ut & ciuitas ex utroque sexu aeque utili integra sit: & quilibet ex utraque manu pariter utili, sit integerrimus. Inter haec notabis quam detestetur auaritia, ob id maxime ciuitati noxia, quod proprijs uilibusq; lucris occupatos animos a publicae salutis cura detorqueat. Notabis iterum quanta cautione Musicam, choreas, poesimq; in sacris bellicisq; ludis admittat. Deinde solum illud imperium legitimum esse pariter atq; tutum, in quo uolens uolentibus imperat. At quoniam in iuuenilium ludorum caetibus sepe amores incidunt, & ij quidem turpissimi, idcirco his diligentissime praecipit occurrendum, quamuis ex parte iam occurrerit, ubi aurum & argentum ciuibus sustulit, & in laboribus assiduis educauit, & oculis iudicum mores ubique circumspicientium subiecit assidue omnes, maxime iuuentutem. Quae quidem tria esse remedia censet aduersus lasciuiae & petulantiae morbum admodum salutaria. Occurrit & quarto quodam praesenti remedio: ut uidelicet ab auiditoribus legum magistratibus fama quotidie diuulgetur, per quam cuncti communi consensu consuecant existimare, concubitibus contra naturam, non minus turpes esse, nec minori apud deum odio haberi, quam concubitum inter filios & parentes. Putat uero Plato communis fame consensum miram ad mores habere potentiam. In his audies scilicet cum uiuere, qui superat uoluptatem: infeliciter qui superatur. Audies & praecipuum ad abstinentiam maxime salutare, a Paulo apostolo summopere comprobatum: ut si athletae corporeae uictoriae studio uoluptatibus abstinent, multo magis omnes gratia uictoriae ad animum pertinentis debeant similiter abstinere. Praeterea geminam esse beneuolentiam; alteram quidem morum similitudine: alteram uero ex quadam indigentia procreatam. Et utraq; cum fit uehementior, amorem cognominari. Amorem quoque quantum ad propositum spectat triplicem. Aut enim pulchritudinem animi, aut corporis tantum, aut utriusq; simul amari. In his considera quam caute in legibus ferendis incedat, ut qui nonnunquam in dialogis honesto formae corporeae amatori nonnihil indulserit, hic tamen nihil indulgeat. Nempe corporis solius amorem euidenter exterminat. Vtriusq; uero coniuncti quamuis moderatum, in legibus non audeat admittere. Solum denique erga animum solum manifeste approbare uidetur. Tum uero homines deprauatae naturae sui dominos esse negat: neq; iniuria. Quisquis enim a ratione discedens, rationalem hominis amittit naturam, nimirum & libertatem quae rationis munus est, simul amittit: neq; tamen amittit culpam, dum quasi delinquit impulsus: quippe cum ipsemet causam necessitati eiusmodi dederit. Homines autem his contrarios, id est, integre naturae appellat eos: qui deum colunt, & inter humana maxime omnium timent infamiam: nec corporis ullius scilicet, uel sui, uel alieni, sed animi morumq; pulchritudinem diligunt. Quod autem in superioribus dixit officium esse Dei, eiusmodi delictis obsistere, si ab eo haec ordinari possent: sic accipe, ut dei naturarum ordinatoris proprium sit, quae ab ordine naturae collapsae sunt, in ordinem restituere: praesertim cum multorum opinio sit animam in eiusmodi scelera non tam sensibus quam demonibus quibusdam instigantibus, uel ab initio corruisse. Vbi uero ait, si ordinari a deo possent non de diuina potentia, sed humana diffidit: potest quidem deus quantum in ipso est ordinare, sed non tam facile ordinari homo potest. Possit & deus cogere, si modo uellet necessario trahere, quem uult modo quodam libero ducere. Mox etiam de conuiujs quae inter solennia sacra, ludosq; celebrantur, mentionem facit. Item ex conuiujs de uictu legibusq; ad hunc pertinentibus. Opportune uero post educationem animi, legesq; ad hanc attinentes, ad corporis nutrimentum legesq; eiusmodi iam descendit. Tum de agris, terminis, aquis, fructibus, pecoribus atq; piscuis, similibusq; leges tradit. Vbi uero de terminis loquens, praenariatore terminorum puniri dicit ab Ioue con-

tribus

tribuli atq; hospitali, Iouem unum intellige contribulis pariter & hospitis curatorem. Et quoniam statutos lege terminos præterire, & alienum sibi dominium usurpare, superbe proprium est: idcirco dicit Iouem ad hanc iniuriam ulciscendam excitari, atq; insurgere cum prælijs inimicissimis: quasi dicat Deum contra superbos non tam ut iudicem, quam ut hostem ultorem insurgere. Post uero multas constitutiones inquit, ad seniore[m] philosophum non pertinere, minimas quasq; leges accurate describere: præsertim quæ ad lites rerumq; controuersias pertinent. Sed de rebus quidem externis paucas quasdam communesq; leges adducere, quas in minima quæque iuris deriuent interpretes: de moribus autem & animi disciplina ad unguem diligentissime pertractare. Ac dum de uarijs opificibus uerba facit, tria de his præcepta tradit admodum memoranda. Primum quidem, nullum ciuem, id est, publicis aliquando muneribus perfunctorum, ullo debere opificio occupari, neq; etiam eius seruum. Quippe cum ars reipublice gubernanda longa exercitatione multisq; doctrinis indigēs integrum sibi hominem uendicat. Secundum uero, neminem artes duas uel studia exercere uel debere uel posse. Tertium deniq; artificem non decere alterius artis opifici præsidere. Vetat prudenter & exportare ciuibus necessaria, & importare superflua, & in primis cauponari, præsertim quæstus gratia. Tum urbis partes uicosq; ac tēpla & foros duodecim digere: forisq; tam sobrias quam diligentes leges imponit.

DIALOGVS OCTAVVS DE LEGI

BVS VEL DE LEGVM LATIONE

SEQVITVR deinceps ut leges de solennitatibus per Delphica oracula sanciamus, quæ sacra, quibusq; dijs sacrificare feliciter ciuitas debet. At quādo, & quot numero sacra facere oporteat, fortē nostrum est non nihil lege sancire. CLIN. Fortasse numerū. ATH. De numero igit primò dicamus. Quem ego trecentorū & sexaginta quinq; esse oportere censeo: ut unus aliquis semper ex magistratibus deorū alicui, aut dæmonum, pro ciuitate, pro seipsis, pro rebus suis sacrificet. Interpretes uero & sacerdotes tam uiri q̄ mulieres, uatesq; unā cum legū custodibus cōgregati, ea ordinēt quæ in his legū lator necessario omiserit. Nam omissorū cognitores istos esse oportet. Lex ergo uidebit, ut duodecim solennitates dijs duodecim quibus singulæ tribus cognominantur, ciues peragant, dijsq; ipsis sacra per singulos menses faciant: choros præterea ludosq; musicos & certamina gymnica, prout dijs singulis & tēporibus cōuenit. Erūt autem solennitates distinctæ, ut constet, quas sine uiris, & quas non, agi oporteat. Terrestriū quoq; celestiumq; deorū, cæterorumq; qui hos sequuntur solennitates miscendæ non sunt, sed separandæ in duodecimo mense, qui Plutoni dicatus est, ut legitime celebrentur. Non enim abiiciendus bellicosus hominibus is deus est, sed colendus, tanq; generi hominū semper optimus. Nam animæ corporisq; cōiunctio, nullo modo melior est q̄ solutio, ut ego serio loquens affirmo. Præterea quicumq; sufficienter hæc distincturi sunt, illud cogitare omnino debent, nostrā hanc ciuitatem quo uacationem temporis & possessionem rerū attinet, talem esse qualis hoc seculo nulla reperiri possit. Verum oportet ipsam perinde atq; hominem unum bene uiuere. Feliciter aut uiuentibus hoc necessario inesse in primis oportet, ut nec ipsi alijs, nec alij ipsis iniuriam inferant. Quorum alterū non est admodū difficile. Alterū uero ut nulla possis iniuria lædi, difficillimū: nec perfecte id quisquā aliter assequi potest, q̄ ut perfecte bonus efficiat. Idem est & in ciuitate. nam si bona erit, in pace uitā aget: sin autē praua, & intestinis feditio nibus & externis bellis assidue infestabitur: Cum hæc ita ferme se habeant, non belli tempus expectandum: sed in ipsa pace ciues ad ciues ad rem bellicam exercendi. Ergo ciuitas nisi mente capta sit, singulis mensibus bellicas uires experietur, nō minus uno die: sed pluribus etiā, prout magistratibus ipsis uidebit, uiri simul & mulieres & pueri; nec hyeme nec æstu uitato, ut parati sint oēs, quandocunq; uniuersum quodammodo educere populum magistratibus uisum fuerit: ad idq; ludī etiā conuenientes unā cum sacrificijs excogitandi, ut pugna quædam solennes festiuæq; fiant bellicas pugnas q̄ maxime imitantes: & uictoribus præmia laudes: uictis contrā, uituperationes fiant, prout singuli in certaminibus, & in omni uita se gesserūt. Sic optimus quisq; laudibus efferatur, & uituperatione contrarius deprimatur. Nec omnes harū rerum poetæ sint: sed primū, qui non pauciores q̄ quinquaginta annos natus sit. Deinde qui non solum

BB poeticam

poeticam musam sufficienter possideant, uerumetiam præclarum & insigne aliquid fecerint. Eorum ergo qui boni uiri, honoreq; digni sunt in ciuitate, & res præclaras gesserunt, poemata etiã si minus musica sunt, decantentur. Cuius rei iudiciũ, puerili doctrinæ præpositus, cæteriç custodes habeant legum. Hi probis uiris honorem hunc tribuant, ut solis libertatem in musis præstent: cæteros uero prohibeant. Nemo igitur audeat musam horũ iudicio non probatam canere, etiã si Thamyrae Orpheiç hymnis sit suauior. Sed canantur poemata sacra, quæ iudicio approbata, dijsç dicata sunt: uirorum quoç bonorũ poemata, quibus laudantur uituperanturç aliqui, & moderate id facere iudicata sunt. Hæc eadem de militia & de libertate poetica iudico mulieribus & uiris similiter facienda. Sed oportet legislatorem secum ita pleraç loqui. Cedo: in ciuitate instituenda quales ciues educare studeo? An non certaminũ maximorũ Athletas, quibus innumeri sunt aduersarij? Prorsus, ita recte quilibet respondebit. Si ergo pugiles, aut pancratiastas, aut alios similes educaremus, itane in ipsum certamen educeremus, ut cum nullo antea unç pugnauerint? Vel si pugiles essemus, nonne pluribus ante diebus pugnare didicissemus, omnia facientes quibus in uero certamine ubi ad uictoriam contendit, uti oporteat, ç proxime ad id quod simile est, accedentes, proloris cæstuũ orbibus ferreis indueremur, ut uulnera & inferre & uitare præmeditatione disceremus? Quod si nulli quibus cum exerceri possemus, socij nobis darent, nunquid stultorum ueriti risum nos contereremus, quin inanime simulacrũ ex aduerso ad quod exercitatio fieret, suspenderemus? Ac si nec animati nec anima carentis aduersarij copia nobis esset, nonne ipsi soli ad umbrã propriã pugnaremus? An ad aliud quicquam, manuum huc & illuc flexus, & præparatio huiusmodi excogitata est. C L I N. Ad nihil aliud fermè ç ad hoc ipsum. A T H. Quid igitur ciuitatis pars quæ militiæ studet? An peius ç certatores huiusmodi præparata audebit ad certamen maximũ deuenire, pro uita, pro liberis, pro rebus suis, pro patria pugnatura? Non ergo uerebitur legislator, ne gymnasia hæc inuicem aliquibus ridicula uideantur: sed lege statuet, ut res militaris agatur maxime quidem minori exercitatione sine armis, choros omnemç gymnasticã ad hæc inducens & concitans: maiorẽ uero non rarius ç semel in mense, ut certent singuli ad capienda uel retinẽda loca, & insidias omnemç rem bellicã imitentur, & pila se exerceant, undiç se uertentes: ac telis utant, ad uera & periculosa tela ç proxime accedentibus, ne omnino absç timore ludus huiusmodi inter ciues agat, sed formidinem inferat: atq; ita qui magno sunt animo ignauosç ostendat, ut his honores, illis opprobria, ut cõuenit tribuant: & hac ratione ciuitas omnis per totã uitam ad uerũ certamen uiriliter præparet. Siquis aut cæde inuoluntaria in his certaminibus moriet, qui interfecit lege expiatus mũdus sit in posterũ. Putare enim debet legislator, paucis ita mortuis hominibus, cæteros nõ deteriores futuros. Timore uero in omnib. his extincto, nihil amplius se inuenturũ, quo à deterioribus meliores discernat. quod ni fiat, multo maius ciuitati malũ est ç illud. C L I N. Cõcedimus hospes ita hæc esse lege sancienda, & uniuersæ ciuitati agẽda. A T H. Nunquid causam nunc oēs cognoscimus, ob quam modo in ciuitatibus chorea talis atq; certamen nusquã fermè nisi raro admodũ fiant? An ppter multitudinis legumç latorũ ignorantia ita fieri affirmabimus? C L I N. Fortẽ. A T H. Nequaç õ beate Clinia. Sed duæ huius rei sufficiẽtes causæ sunt. C L I N. Quænam? A T H. Vna quidẽ, quod diuitiarũ cupiditate cæteris omnibus neglectis, solimmodo rem priuatã curamus: ad idç incũbens ciuiũ animus, nulli prorsus nisi pecunijs quotidie cumulãdis dare operã potest. Nã artes & studia quæ ad lucrũ conducũt, libentissime cõplectuntur oēs, cætera spernũt. Hæc igit una causa est, ne ciues id aut aliud quicquã honestũ bonumç officiũ curẽt, sed insatiabili auri & argenti cupiditate, & honesta pariter & inhonesta artificia cõplectant, & quiduis agant, seu fas siue nefas id habeat, ut pecunias cumulent, quibus subministrãtib. ueluti pecora, uentri ac ueneri seruiãt. C L I N. Recte dicis. A T H. Hęc inquã una sit causa, qua fit ut nec aliud quicquam præclare, neç rem bellicã sufficiẽter ciues exerceãt: sed qui natura modesti sunt, ad mercaturam, nauigationẽ, uiliaçq; ministeria cõuertantur: qui uiriles & generosi, ad furta, latrocinia, sacrilegia, insidias, sceleraç tyrannica: qui cũ bene à natura constituti fuerint, infelices tamen hac consuetudine euaserũt. C L I N. Quomodo istud ais? A T H. Imò

Imò cur non eos omnino infelices appellem, qui fame coguntur per omnem uitã suam animã cruciare? CLIN. Hæc utiq; una causa est: alterã uero causã hospes, quã dicis? ATH. Recte cõmonuisti. CLIN. Ergo, ut ais, hæc est una, perpetua & inexplebilis diuitiarũ cupiditas: qua occupati singuli, prohibentur rem bellicã, ut decet, curare. Sed alteram iam expone. ATH. Num uobis uideor, quia ad alterã desit facultas, in hac nimium immorari? CLIN. Nõ ita: sed odio percitus uideris hos mores hominũ ad quos sermo hic incidit, magis q̃ deceat insectari. ATH. Optime õ charissimĩ, me nũc increpauis. Quare quod sequit̃ audietis? CLIN. Dic tantũ. ATH. Causã equidem esse assero gubernationũ genera illã, de quibus sæpe iam diximus, popularẽ gubernationẽ, paucorum potentiã, & tyrannidem. Nulla certe potestas huiusmodi, respublica est: sed seditiones appellari oēs rectissime possunt. Nulla enim uolentibus uolẽs, sed uolens non lentibus semper ui aliqua dominatur. In quibus cum princeps subditos timeat, nec bonos, nec diuites, nec robustos, nec fortes, nec omnino bellicosos sponte unq; fieri patitur. Hæc duæ omniũ quidem quodammodo, horum certe præcipuæ causæ sunt. Quas utraq; respublicas hæc cui nunc leges damus, effugisse uideĩ. Nam & in otio maximo est, & penitus libera: & ex his legibus hoies pecuniarũ cupidi minime fiunt. Ideo uerisimile est, ut hæc sola omniũ quæ nunc sunt rerum publicarum disciplinã bellicã, ludumq; simul, de quibus recte disseruimus, suscipere possit. CLIN. Probe. ATH. Deinceps de omnibus gymniciis possumus certaminibus dicere, ut his præmia ponantur, quæ ad bellũ conducunt, cætera dimittantur. Sed quæ ista sunt à principio recensenda sunt, & legibus sancienda, & primo quæ ad cursum uelocitatemq; pertinent. Nonne? CLIN. Omnino faciendum. ATH. Omniũ igitur maxime agilitas corporis, altera pedum, altera manuũ, ad bellum cõducit: ad fugiendũ quidem insequẽdumq; pedum, in pugnãdo aut luctandoq; manuũ robore indigẽs. CLIN. Certe. ATH. Neutra tamen absq; armis, magno usui est. CLIN. Vere. ATH. Stadiũ ergo cursurũ, quemadmodum nũc in certaminibus fit, præco primũ uocet. Ille uero cum armis ingrediat̃. Nam nudo absq; armis certatori præmia nos minime ponimus. Primus igitur stadiũ cursurus, armatus ingrediat̃. Deinde qui *στάλον*. Tertius qui equis. Quartus qui *δολιχόν*. Quintus qui leuiori armatura ornatus, quem primũ sexaginta stadiorum spatium ad aliquod templum Martis peruenturũ emittemus. Alius etiã grauiore armatus armatura, breuius ac planius spatium cursurus. Alius sagittarius omni arcuũ ornatu munitus, centum stadia per montes uariamq; regionis naturã ad Apollinis Dianæq; templum certans perueniat: Certamine igitur constituto, quousq; ueniat, expectabimus, & uictoribus singulis præmia dabimus. CLIN. Recte. ATH. Tripertito hæc certamina distinguamus. Vnum puerorũ. Alterum imberbium. Virorum tertium. Et imberbibus quidẽ duas cursus de tribus, partes ponemus: pueris harum dimidias. Hi cum sagittarijs, cæterisq; armatis concertent. Fœminis uero, puellis quidem nondum pubescentibus nudis stadiũ ponemus, & *στάλον*, & equestrem, & *δολιχόν* quæ in ipso cursu concertent: ultra uero tertium ac decimũ ætatis annũ, donec nupserint nõ longius uigesimo nec breuius decimo atq; octauo ad certamen cursus descendãt. quæ quidem congruo urant̃ uestitu. Hæc de cursu & uirorũ & mulierum dicta sint. Ad robur uero augendum, luctationis similibusq; loco, quæ nunc habent, grauiora capiant̃. Et unius ad unũ, duorũ ad duos, & usq; decem ad decem armis pugna fiat. Quæ uero quotq; facere aut nõ pati uictorem oporteat, sicut modo in palæstra determinatũ est à præfectis luctationum, quid sit bene aut nõ bene luctantis opus: ita & in his armorũ certaminibus periti inducendi sunt, ut lege sanciant, quid aliquis non patiens, aut quid faciens uincat, & uictũ similiter quis nam ordo discernat. Eadem hæc de fœminis quoq; ad ætatem usq; nubilem, lege sancita intelligant̃. Peltastica uero uniuersa pugna pancratiacæ opponat̃: certeturq; arcu, pelta, lanceis, lapidumq; manu & fundæ proiectiõẽ. Et qui se optime in his quoq; gesserit, huic lege honores uictoriæ tribuantur. Nunc de equorũ certaminibus uideamus. Equorum usus in Creta magnus nõ est. Quare necesse est studiũ in nutriendis equis, certandoq; cum eis minori curæ Cretensibus esse. Nam currus quidẽ nemo uestrum tenet: neq; in hoc operã ponere præclarũ esse ducitis. Cum igitur consuetum id nõ sit, certatores huiusmodi lege statuere, dementis esse uidetur. Singulis aut̃ equis:

ijsq; qui pullinos dentes nondū iecerint, pullis, & horū medijs perfectisq;, equestrem ludum pro regionis natura tribuere licet. Huiusmodi ergo certamen secundum legem sit: in eoq; iudiciū magistris equitum & tribunis tam de omni cursu equorum q̄ de his qui cū armis descendunt, cōmuniter tribuatur. Non armatis uero, neq; in gymnasticis ludis, neq; hic certamen præmiumq; imponimus. Sed nō est Cretæ inutilis qui sagittā aut iaculū ex equo immitrit. Quapropter in hoc etiā ludendi gratia cōtentio concertatioq; habeatur. Ad hæc aut legibus scēminę cogendæ nō sunt. Verū si priori disciplina consuetudineq; puellas uirginesq; natura concitat ad hæc, facitq; ne abhorreāt, admittendæ sunt. Sed de exercitatiōe disciplinaq; gymnastica, siue quæ in certaminibus exequimur, seu quæ sub magistris quotidie exercemus, satis iam diximus. De musica etiā maiori ex parte. At uero de rhapsodis, id est carminum cantoribus, deq; his qui eos sequuntur, & de contentione chororū, quotcunq; necessario solennitatibus dñs dæmonibusq; constituunt statutis diebus mensibusq; & annis, hæc omnia quomodo disponenda sint, & si per tres, aut etiā per quinq; annos fieri debeāt, cōsilio deorū intelliguntur, agenturq;. Tunc uero certamina musicæ uicissim fient, prout athletæ ipsi præmiorum declaratores, & doctor iuuenū, legumq; custodes qui in his ferendarū legum autoritatem habent, unā congregati, hæc ordinauerint. Hi nanq; & quando, & qui & quibus cum singula certamina in omnibus choris choreisq; exercere debeāt, ordinabūt. Qualia uero singula hæc quo ad orationē uel cantus uel harmonias numeris saltationibusq; mixtas, esse debeant, sæpenumero à primo legumlatore est dictū: quem posteriores sequentes, ut singulis sacris temporibusq; conueniet, ita certamina quæq; distribuent, festosq; dies statuent ciuitati. Hæc quidē & cætera talia, nec intellectu difficilia sunt, quo pacto sint legibus ordināda; neq; si hoc uel illo modo cōmutentur, multum profunt ciuitati, uel obsunt. Sunt autē nonnulla plurimi faciendā, quæ persuadere ita difficile est, ut dei maxime opus hoc esse uideatur, si ab illo possent constitui. Nunc aut audacis alicuius hominis opera indigent, qui libertate dicendi maxime fretus, quæ ciuitati ciuibusq; optima fore censet, ita statuat, ut corruptos ciuiū animos ad decentem habitū legumq; obseruationē reuocet, dū ardentissimis eorū cupiditatibus aduerset, omniq; etiā auxilio carēs solā solus rationē secutus nō uereat. C L I N. Quidnā dicis hospes? Hoc em̄ non intelligimus. A T H. Verisimile est. Verum conabor planius dicere. Nam cum disciplinā ipsam uitæ animaduertetē, uideremq; adolescentes & adolescentulas inuicem humaniter cōuersari: timui, ut par est, cōsiderans qua in re quispiam ea ciuitate utatur ubi adolescentulæ adolescentuliq; delicati sint, qui non magnis durissimisq; laboribus, quibus libido petulantiaq; extinguitur, domiti sint: sed festis diebus sacrificijsq; & choris omnes plurimum uacent. Quomodo igitur in hac ciuitate ab illis cupiditatibus abstinebunt, quæ multos in extremū duxerunt: ita ut ratio quæ abstinere imperet, lex efficiatur? Profecto si leges superiores, multas à nobis pellunt cupiditates, nihil mirum est. Nam institutio illa qua nimix diuitiæ prohibentur, nō parum ad temperantiā cōfert, & disciplina illa omnis supra à nobis exposita leges ad hæc cōmodas habet. Præterea & principū oculi coacti non aliō intueri, sed semper adolescentiam obseruare, cæteris quidem humanis cupiditatibus modū adhibent: sed adolescentulorum adolescentularumq; contra naturā amores, & uirorum pro scēminis & mulierum pro uiris abusus, unde innumera hominibus & priuatim & publice mala secuta sunt, quomodo aliquis euitabit? & quod in singulorum periculis remedium inueniet? Omnino difficile id est ô Clinia. Nam in cæteris quidē multis uniuersa Creta Lacedæmoniaq; nobis ad leges ponēdas à multorū moribus alienas ualde opitulānt, sed quo ad mores pertinet, aduersantur dissentiuntq; omnino. Quoniā si quis naturā secutus illam quæ fuit ante Laij tempora legem posuerit, non permittēs maribus pro scēminis abuti, testemq; bestiarū naturā citauerit, in quibus mares inter se Veneri operam non dent, quia secundum naturā id minime sit, uerisimili forsā ratione utetur, uestrisq; ciuitatibus non cōsonabit. Accedit ad hæc q̄ minime id assequet, quod à legislatore semper est obseruandum. Semper enim obseruari oportet quid ad uirtutē conducat quod lege sancitur, & quid non. Age uero si id honestū aut non turpe nunc lege statui assentimus, quid nam ad uirtutem proderit? utrum in eius qui persuasus est ut rem in se turpem

pem admitteret animo fortitudinis habitum, an in eius qui persuasit, temperantiæ speciem generabit? Vel hæc quidē nullus unq̄, sed potius horū cōtrariū credet? Quippe uoluptatibus seruiētis quisq̄ mollitiem uituperabit. In eo uero qui foeminas imitatur, nōne muliebrem ipsam imaginē quilibet improbat? Quis igitur hominū hoc cum tale sit, legibus sanciet? Ferme nullus, qui ueram in mente legem habuerit. Quomodo ergo uerum hoc esse dicimus? Amicitiaē utiq̄, cupiditatis, amorumq̄ naturā cōsiderare necesse est si quis hæc recte sit inspecturus. Nam cū ipsa duo sint, & tertia ex amobus species, uno comprehensa nomine dubitationē omnem & tenebras faciūt. CLIN: Quō? ATH. Amicum enim simile simili uirtute, & æquale æquali asserimus. Amicum rursus egenum diuiti, quamuis genere cōtrarium sit. Quando uero utrunq̄ uehementius fuerit, amorem nuncupamus. CLIN. Recte. ATH. Amicitia quæ à cōtrarijs proficiscitur, dura est & aspera, & sæpe uicissitudinē in nobis non habet. Quæ uero à similibus, placida, cōmunisq̄ per uitā. Vbi uero ex utrisq̄ cōponit beneuolētia: primo nō facile cognoscit, quid sibi uelit qui tertio hoc amat amore: deinde ab utrisq̄ in contraria tractus, & ipse quid faciat, dubitat, cum ab altero, ætatis uti flore iubeatur, ab altero prohibeatur. Nam qui corpus amat, eiusq̄ formam quasi fructū quendam esuriens petit, is satiari duntaxat querit, nullumq̄ animo amati præbet honorem. Sed qui minus de corpore curat, & animo considerat potius quàm desiderat, cum ipsum, ut decet, animū diligit, corporis usum petulantiam & contumeliā arbitratur: cumq̄ temperantiam, fortitudinem, magnificentiaē, & prudentiam uereatur & colat, cum casto amico castus uiuere uolet. Amor autem ex utrisq̄ his compositus, ipse est quem modo loco tertio ponebamus. Cum ergo tres sint amores, utrū omnes lege pellendi sunt? An uidelicet eum in ciuitate suscipiemus qui uirtutē respiciat, & adolescentem fieri quàm optimum cupiat: duos autem alios, si fieri poterit, repellemus? Nunquid aliter tibi ò amice Megille uidetur? MEG. Probe admodum de his modo dixisti hospes. ATH. Nō frustra ò amice conijciebam te mihi ad stipulaturum. Non oportet autē me nunc quid de his uestra lex sentit inquirere, sed quod admittis accipere. Cliniaē uero postea id persuadere conabor. Quod à uobis datum est, modo accipiatur, legesq̄ diligenter consideremus. MEG. Rectissime loqueris. ATH. Artem in hac lege ferenda quandam habeo, partim quidem facilem, partim omnino difficilem. MEG. Quomodo istud? ATH. Constat nunc quoq̄ plurimos hominum quamuis iniqui sint, bene, & diligenter, & sponte à pulchrorū coniunctione sese abstinere. MEG. Quando id fit? ATH. Quando frater aut soror eximia pulchritudine alicui sit. à filio quoq̄ filiaq̄ lex eadem, quamuis scripta non sit, sufficienter repellit, prohibetq̄ & manifestum & furtiuum istorum concubitum. Imò uero facit, ut ne cupiditas quidē ulla rei huius uulgus aggrediat. MEG. Vera narras. ATH. Vnum ergo uerbum atq̄ breuissimum omnes huiusmodi uoluptates extinxit. MEG. Quid illud? ATH. Quod fas nihil horū esse dicitur, sed apud deum odio haberi, & turpium omnium esse turpissima. Causa autem nōne hæc est? Quia nemo aliter prædicat, sed statim ab ineunte ætate & ioco simul & serio dicta, & sapius in tragœdijs hæc eadem audiunt, quando uel Thyestem, uel Oedipodem, uel Macareum mortem sibi debitam sceleris pœnam cōsciuisse propter huiusmodi uenerem narrant. MEG. Recte istud dictum est. Miram enim famæ potentiam nouimus, quando nemo aliter quàm iubeat lex ne respirare quidem audeat. ATH. An non recte dictum est à nobis, quod uolenti legislatori cupiditatem aliquam earum quæ uehementer sibi subigunt homines, rationi subijcere, facilis cognitu modus est? Quippe si famā huiusmodi, apud omnes seruos & liberos, masculosq̄ & foeminas, & uniuersam ciuitatem, quasi sacrum quiddam dicauerit, firmissimam hanc legem efficiet. MEG. Ita prorsus. Qua uero ratione id assequi poterit, ut libenter idem oēs prædicent? ATH. Probe obiecisti. Ideo enim à me dictum est, artem me ad hanc legē habere, ut secundum naturam ad procreationem Venere homines utantur. Abstinendū igitur à maribus iubeo. Nam qui istis utuntur, genus hominū dedita opera interficiunt, in lapidem seminātes ubi radices agere quod seritur nunquā poterit. Abstinendum quoq̄ & ab agro illo foeminino, ubi semen germina nolit pducere. Hæc lex si perpetuo in alijs sicut in necessitudine paterna conseruabitur, innumerorū erit honorū causa. Nam primo secundum

naturā statuta erit. Deinde ab omni amorū rabie atq; furore, adulterijs, potusq; & cibi nimio luxu repellēt. Vxoribus quoq; uiros conciliabit, & alia plurima pariet bona, si apud quenq; fuerit stabilita. Sed forsā si uehemēs aliquis iuuenis multo spermate plenus hāc legem ferri audierit, improbabit protinus, & alta uoce clamabit, impossibilia stultaq; à nobis lege sanciri. Quod quidē cum cōsiderarem, dixi artē me habere, quodammodo facillimā, quodammodo etiam difficillimam, ad legem hāc obseruandam. Facile nanq; intellectu est, quomodo id possibile est. Nam cum apud omnes legitima hęc sententia dedicata fuerit, animos omnes domabit, efficietq; ut metu latis legibus pareant. Sed eō iam res peruenit, ut nunquā effici posse uideat: sicut nec conuiuij quidem studiū credebatur ab uniuersa ciuitate perpetuo posse obseruari. Et tamen apud nos re ipsa fieri uidetur, quod inter mulieres, nec in ciuitatibus quidē uestris fieri posse putatur. Hac equidē ratione propter huius incredulitatis uim difficillimū esse dixi hęc utraq; lege seruari. M E G. Et recte quidem A T H. Quod autē supra uires humanas non sunt, sed fieri possunt, uultis ut uerisimilem quandam rationē uobis exponam? C L I N. Cur non? A T H. Vtrum facilius quispiā à ueneris abstinebit: uoletq; ordinem his impositum moderate seruare, cum bene ex prudenti aliqua diligentia corpus affectū fuerit; an cum contrā? C L I N. Multo magis cum bene atq; ex arte. A T H. Num igitē de Tarentino Icco non audiuius: qui ppter olympica aliaq; certamina, artificioso circa hęc studio temperantiā simul & fortitudinem animi consecutus, nullam unq; in toto exercitationis suę tempore uenerem cognouit? Idem quoq; de Chrysonē, Astylo, & Diopompo alijsq; q̄ plurimis fertur. quanquā ô Clinia multo peius animos bonis artibus excoluerant, q̄ tui meiq; ciues, corporibus certē multo magis uigebant. C L I N. Verā narras quod à priscis ista ab athleticis facta fuisse prædicantur. A T H. Illi igitur ut luctando & currendo cæterisq; huiusmodi uincerent alios, ab ea uoluptate quæ beata uulgo existimatur, abstinere uoluerunt. Nostri adolescentes uictoriæ causa longe præstantioris, non poterūt: quā nos carminibus fabulisq; & soluta oratione & cantibus esse optimam pueris statim à teneris occinemus, & ut uerisimile est oblectādo persuadebimus. C L I N. Quam uictoriā dicis? A T H. Ut uoluptate inquā uicta feliciter uiuant, uicti autē contrā. Præterea metus ille, ne quod minime fas est, cōmittatur, nōne ad idem potissimum conferet: ut ea uidelicet superent, quæ alij quamuis deteriores, superasse dicunt. C L I N. Consentaneum id quidem. A T H. Postquam huc in lege hac ferenda deuenimus, & propter multorū prauitatem in dubitationem incidimus, audacter iam manifesteq; dicamus, non oportere ut ciues nostri aibus multisq; beluis sint peiores. Per multos enim greges ipsarū uidemus integre atq; caste, anteq; procreādi tempus aduenit, uiuere: sed cum hanc ætatē attigerint, mas foeminae & foemina mari cōiunctæ, iustæ, sancteq; in prima perseverantes amicitia reliquam peragūt uitam. Oportet igitur esse eos bestijs meliores. Quod si à cæteris Græcis Barbarisq; plurimis corrumpant, nec possint se cōtinere, cum uideāt audiantq; inordinatā apud eos Venerem plurimū posse, alterā præterea legem custodes legū ad ferendas leges autoritatem nacti, excogitent. C L I N. Quā modo ferre legē consulis, si hanc non susceperint? A T H. Quæ hanc ô Clinia sequitur. C L I N. Quænā illa est? A T H. Ut quā maxime laboribus corporis Veneris robur infringant, & aliò uires suas conuertant. Quod erit, si non impudenter ipsa utentur. Nam si rarius propter ruborē id fiat, imbecillior erit domina. Clām ergo consuetudo & lex nō scripta hęc fieri suadeat: contrā autē fieri uelut turpe dissuadeat: turpeq; sic non omnino agere. Sic enim & secūdo seruabimus honestū loco, & genus unum hominū, tria genera continens, homines deprauatæ naturæ, quos sui dominos esse negamus, coget utiq; ne leges cōtemnāt. C L I N. Quæ tria genera? A T H. Cultores inquam deorū, honoris amatores, & qui non corporū sed animi morum pulchritudinem diligunt. Hęc quasi per fabulā dicta uotoq; similia: multum tamen ciuitatibus omnibus si ea seruare potuerint, collatura. Fortasse autē si deus uoluerit, duorū alterum in amatorijs assequemur. Vel ut nemo generosas liberasq; mulieres præter uxorem audeat tangere: nec ullus nothos ex concubina suscipiat: nec infecundos marium agros præter naturam serat. Vel alterum quidem omnino tollemus: nequis cum maribus congregiatur. Si quis autem alijs mulieribus commisceatur quā cum his quæ

cum

cum dñs sacrisq̄ nuptijs domum uenerunt, emptis uidelicet, uel alio quocunq̄ modo
 acquisitis: nisi uiros simul mulieresq̄ omnes lateat, infamis lege, omnibusq̄ ciuitatis
 honoribus, ceu peregrinus aliquis, priuatus sit. Hæc lex siue simplex siue duplex sit:
 de rebus ueneris amatorijsq̄ omnibus, quas inter nos propter huiusmodi affectus re-
 cte uel non recte agimus, lata sit. **MEG.** Ego equidem hanc legem ualde probo. **Cl-**
nia uerò hic, quid tibi uideatur, nobis aperiat. **CLIN.** Faciam ò Megille cum occasio
 dabitur. Nunc autem sinamus hospitem ulterius in ferendis legibus progredi. **MEG.**
Probe. **A THEN.** Sed adeo iam progressi sumus, ut ad conuiuia deuerimus: quam-
 quidem rem alibi difficilem esse dicimus: in Creta autem nemo frustra existimabit fieri
 oportere. Quomodo autem: utrum ut hic, aut quemadmodum apud Lacedæmonios,
 an tertius quidam modus utrisq̄ his melior inueniatur, nec inuentu difficile id mihi ui-
 detur, nec inuentum cum fuerit maxime profuturū. enim uero concinne & nunc con-
 stituta uidentur. Sequitur nunc ut de uictu, quomodo haberi possit, dicamus. Victus
 in alijs ciuitatibus multiplex uarijsq̄ ex locis, maxime uero duplici ex loco in cæteris
 comparatur. Nam ex mari ac terra plurimis græcorum ciuitatibus aduehitur, cum istis
 terra solummodo aduehatur. Quæ res legumlatori facilior. Multo enim minor quàm
 dimidia pars legum sufficet. Præterea conuenientiores liberis hominibus leges po-
 nentur. Naualium enim & mercatorum, cauponum, diuersorij, publicanorū, permu-
 tationum, fodinarumq̄ metallicarum, & mutui fœnoris, ac mille huiusmodi leges ferre
 non admodum cogitur. Quare in ciuitate hac nostra legum conditor his omiſſis dun-
 taxat agricolis, pastoribus, apum curatoribus, taliūq̄ custodibus, atq̄ ministris leges
 dabit, cum de nuptijs liberorumq̄ procreatione, educatione, disciplina, magistratu-
 umq̄ designatione, maxima ex parte tractauerit. Nunc ergo ad leges de uictu deq̄ ijs
 qui labore suo ipsum parant, uenire necesse est. Et agriculturæ leges primo ponantur:
 primaq̄ terminalis Iouis hæc. Nemo fines atq̄ terminos agri moueat, nec ciuis uicini,
 nec finitimi peregrini, si agri extrema possideat. sed putet id esse uere quod dici solet,
 hic immobilia mouet: malitq̄ unusquisq̄ saxum ingens mouere, quàm paruum lapidē
 iureiurando à dñs firmatū, quo amicitia & inimicitia terminentur. Alterius enim Iupit-
 ter contribulis, alterius hospitalis, est testis: qui hostili prælio semper insurgunt. Qui le-
 gi obtemperat, indemnus utiq̄ sit: qui eam dispunxerit, duplices pœnas luat: primo qui-
 dem deo uindice, deinde lege: quæ iubet ut nemo sponte uicini agri terminos moueat.
 Eum uero qui mouerit, quicumq̄ uoluerit, ad agricolas deferat, agricolæ ad iudicium
 ducāt, à quo damnatus utpote terminorū clam uicq̄ turbator, reddat, patiatuq̄, prout
 iudices iudicauerint. Multa deinde paruaq̄ damna in uicinia sæpius facta, magnas ini-
 micitias pariunt, uicinitatē difficilem et amaram reddunt. Propterea caueat uicinus ne
 uicino noceat, cum in alijs, tum uel maxime in agris colendis. Nocere nanq̄ non diffi-
 cile, sed cuiuslibet hominis est: prodesse uero nō cuiuslibet. Quicumq̄ uero fines egres- *Seruitutes*
 sus, uicini coluerit agros, damnum restituat, & impudentiæ atq̄ illiberalitatis pœnas *rusticana*
 luat: duplumq̄ loco mulctæ ipsi deponat cuius agrum coluit. Cognitores uero & iudi-
 ces cœforesq̄ huius rei, agrorum curatores sint. In maioribus quidem, ut supra dictum
 est, uniuersus duodecimæ partis ordo: in minoribus uero, qui custodij præsumt. Siquis
 pascuis noceat, illi consideratis damnis iudicent atq̄ condemnent. Si aliena examina
 quis persequit, atq̄ æra pulsans delectatione apes ad se trahit, damnū restituat. Siquis
 ignem in materiā sic immiserit, ut uicino nō cauerit, prout magistratibus uidebit, con-
 demnetur. Similiter qui in plantando mensurā uicini agri nō reliquit, ita plectatur, ut
 à plerisq̄ legūlatoribus sufficienter id dictū. Quorum legibus uti debemus, nec putare
 multa & minima quæ cuiuslibet legumlatoris sunt, à maiori ciuitatis conditore esse fa-
 cienda. Nam & de aquis prisca leges & bonæ sunt. Quæ profecto recitatione deriuan-
 dæ non sunt. Sed qui aquam ad sua uoluerit ducere, à publicis fontibus ita deducat, ut
 nullius privati manifestū fontē perturbet. Deducat autē quā uelit, præterq̄ per domos,
 aut sepulchra, aut loca dñs cōsecrata: nec aliud damnū inferat, nisi quod ab ipso riuulo
 efficitur. Quod si aquæ inopia solo insita in locis aliquibus aquas ab Ioue prodeuntes
 non retinet, cum necessitate quispiam opprimatur, in loco suo ad cretam usq̄ effodiet:
 & si hac in profunditate nihil aquæ inuenerit, tantum à uicinis aquetur, quantum ne-

celsitas postulat. Sed si vicinis quoque pauca sit, aquandi modus, quo utatur quotidie, si
 bi ab agri curatoribus statuatur. Si uero aquae pluuiales abundet, & qui inferiores par
 tes habitant aut colunt, defluxum ita prohibeant, ut superioribus noceat: aut contra si
 superior incōsiderate fluere aquas permittens, inferiori noceat, & cōuenire inter se ne
 queat: in urbe quidē aedilis, in agris uero, qui agris praest, modū imponat: quem si quis
 non seruauerit, inuidiae & peruersitatis poenas persoluat: & vicino damnum in duplo
 restituat. Autūni aut fructuum cōmunis huiusmodi participatio sit. Bina nobis gratiae
 dona hic deus largitur. Vnum dionysiacū, quod recondi non potest: alterū uero quod
 reponi aptum est. Hæc igitur lex de fructibus sanciat. Qui uuas aut ficus de rusticis fru
 ctibus ante uindemię tēpus gustauerit, quod cū arcturo cōcurrit, quinquaginta drach
 mas, si de suo agro collegerit, Dionysio dedicādas persoluat: sin à uicinis acceperit, mi
 nam: sin ab alijs, duas minæ partes. Uuas aut ficusque, quos generosos nominauimus,
 neque cōmode recondi possunt, quomodo & quando uelit, si sua hæc sunt, colligat. sin
 uero aliena, nisi impetrauerit, quoniā lex est, ut nemo moueat quæ nō deposuit, qui ac
 cepit, mulctetur. Quod si seruus quispiā, non persuaso agri domino, eas acceperit, pro
 singulis ficibus uuarumque acinis æqualia numero uerba patiatur. Inquilinus fructi
 bus emptis siquidem condi non possunt, si cupit, uescatur: peregrinus aut in ipso itine
 re si transeat solus, aut cum uno tantummodo, fructus nō reponendos si uelit hospitali
 cum uenia gustet. Alios autē gustare quos rusticos dicimus, peregrinos quoque lex pro
 hibeat. Sin uero qui condi possunt incius tetigerit, seruus quidem plectatur. Liber aut
 dimittatur admonitus ficus uuasque solummodo quæ condi non ualent gustare licere,
 eas uero, ex quibus passæ uuæ & uinū & caricæ fiunt, minime. Pyra uero & mala tum
 alia tum punica cæteraque huiusmodi clam auferre, turpe non sit. Siquis uero deprehen
 sus fuerit, pauciores annos quæ triginta natus, sine uulnerib. uerberetur, atque puniatur.
 nec poena ulla propter huiusmodi uerba libero sit. Aduenæ quoque de his fructibus
 perinde ac de ijs quos superius diximus qui non conduntur, carpere liceat. Si senior
 quispiam comederit, nec asportauerit, ut aduenę permissum est, & ipse quoque omnium
 huiusmodi fructuum particeps sit. quod si legi nō paruerit, ad uirtutis certamē impotēs
 habeatur, si iudicibus huic rei presidentibus tunc relatum hoc fuerit. Aqua nutriendis
 hortis maxime omnium confert: sed facile corrumpi potest. Terra uero & sol & aer, quæ
 cum aqua simul ea nutriunt quæ terra nascuntur, non facile ueneno, uel diuersione, uel
 ablatione corrumpi possunt. his aut modis facile aquæ damnum infertur, propterea le
 gis auxilio indiget. De hac igitur lex sanciat. Siquis sponte alienā aquam, siue scatur
 rientem ē fontibus, siue collectam, ueneno aut foueis aut ablatione corruerit, ad aedi
 les deferat: ubi si deliquisse cōuincitur, damnum restituat: & fontes, aut aquarū uas, ut
 interpretes singulis semper faciundā purgationem iudicarint, ita purget. In aduectio
 ne aut omnium quæ ab agris colliguntur, liceat cuique res suas quæ uelit aduehere, mo
 do aut nulli damno sit, aut sibi triplum proueniat lucrū eius damni quod vicino infer
 tur. Horum cognitores, magistratus sint, & cæterorum omnium quæ per iniuriam sponte
 quis, aut ui, aut clam, uel per se, uel per illa quæ possidentur ab eo, in personam, aut in
 rem intulerit. Hæc inquam ad magistratus omnia deferantur, si tres damnū minas non
 excedit: sin uero maius sit, ad cōstituta publice iudicia causa deferatur, & qui iniuriam
 intulit puniatur. Quod si magistratum aliquis iniuste de damno alicuius sententiā tulerit,
 duplum ei qui passus est iniuriā, debeat. Et omnino si quid per iniuriam fecerint ma
 gistratus, causa ipsa à quolibet uolente in publico iudicio agitur. Infinita penē parua
 restant instituta, quibus corrigant errores in iudicij termino, in citationibus, citatori
 busque, siue inter duos siue inter multos citatio sit, & cæteris huiuscemodi, quæ nec à le
 gibus præteriri possunt, nec tamē seniore legū latore digna uident. Ea igit omnia iunio
 res prisca leges imitati, & parua ex magnis intelligētes, necessariūque usum experiētia
 cognoscētes, legibus donec sufficiēter se habeant, ordinēt. Deinde sufficiēter positus, im
 mobiliter his utant. De cæteris aut opificibus leges ita constituant. Primo nullus ciuis
 opificio ullo detineat, sed nec seruus quidem ciuis alicuius. Arte em magna quæ longa
 exercitatione, multisque doctrinis indiget, occupatus est ciuis, cum communem ciuita
 tis ornatum procuret: quæ res non leui quadam opera contenta est, sed præcipuum
 studium

studium exigit. Duas uero artes aut studia duo diligēter exercere humana natura non potest. Nemo etiā satis potest arti quidē uni uacare, & alterius artis opifici præsidere. Hoc igitur in ciuitate statutū sit, ut nemo ærarius simul & lignarius faber sit, nec lignarius faber fabris ærarijs magis q̄ opificio suo præsideat, occasionē hinc forte nactus, quod dum curā gerit multorū, quali ministrorū ipsi elaborantiū, inde suę arti fiat accessus, ac per illos artem melius curet suā: sed singuli opifices singulis artibus uacēt, & ab eis uictum acquirant. Hanc legem ædiles ita obseruari procurent, ut si quis ciuis ad artem aliquā, magis q̄ ad uirtutis curam declinauerit, opprobrio atq; infamia notatū ad cursum suum cōuertant. Sin autē peregrinorū aliquis duabus artibus uacet, uinculis, multa, expulsionē, unam tantum cōplecti cogatur. De mercede autē opificum, de operis ipsorū approbatione aut improbatione, de iniuria etiā quam uel patiuntur uel inferunt, ædiles usq; ad drachmas quinquaginta cognoscant. Maiora uero ad publica iudicia delata secundū legem iudicentur. Vectigal autē importandarum exportandarumq; ^{Vectigal} rerum, nullum penitus sit. ^{nullum} Thus uero cæteraq; huiusmodi quæ dijs incenduntur, peregrinaq; sunt, purpuram similiter & colores alios, qui à regione non producunt, omnia deniq; peregrina, nisi necessaria sint, nemo adducat: nec rursus aliquid quod regioni necessarium sit, exportet. Hæc omnia legum custodes duodecim, qui reliqui sunt, exceptis quinque senioribus, procurent atq; cognoscant. Arma uero & instrumenta bellica si aduectitia arte est opus, cōuehantur. similiter quæ ad hæc idonea sunt, plantæ, ænea instrumenta, funes, animalia, quæ ad bellum cōferunt: Quorū magistri equitū & ductores exercitus curam habeāt, ut ciuitas inuehendi euehendiq; simul cū opus sit facultate nō priuetur: de quibus legum custodes sufficiētes decētesq; leges ferent. Nulla uero in re pecuniæ colligendę gratia, uel in ciuitate, uel in uniuersa regione cauponatio fiat. Annonæ autē quæ ex agris percipitur distributio, recte iuxta Cretensium legem consti- ^{Annonæ} tuetur. Nam quæ à regione producuntur, in duodecim partes ab omnibus distribuenda sunt, & similiter cōsumenda. ^{ratio} Duodecima uero pars quæq; ut tritici, hordei, cæterarumq; frugum & fructuū, uenaliū quoq; omniū animalium tripertito & cōpetenti ratione distribuatur, & pars una liberis, altera seruis, tertia opificibus ac omnino aduenis tribuatur: siue aliunde uenerint aliquādiu urbem habitaturi, & necessarijs egeant, siue propter publicam uel priuatam ciuis alicuius utilitatē accesserint. Hæc igitur tertia omnium necessariorū pars, uenalis semper ac necessario tantummodo sit. De duabus uero partibus nihil necessario uendatur. Quomodo igitur hæc recte distribuētur? Patet autē in primis recte id fieri posse, si partim æqualiter, partim inæqualiter distributio fiat. CLIN. Quo pacto? ATH. Meliora utiq; uel deteriora istorum singula, necesse est terrā producere atq; augere. CLIN. Quid nī? ATH. Cum tres partes sint, quod huc attinet nemo plus habeat, nec dominus, nec seruus, nec aduena, sed æqualis eademq; similiter sit omnis distributio. Quilibet autē ciuis, cum duas partes acceperit, seruis & liberis quot & qualia uelit, suo arbitratu distribuatur. Quod uero plus istis est, mensura & numero sic dispertiendū est, ut cum omniū animalium, quibus à terra uictus præbetur, numerus habeat, ita demū fiat partitio. Habitationes postea seorsum ordinandæ sunt. Ordo autē talis maxime decet: duodecim uiros per media in singulis duodecim partibus, unum esse oportet: & in unoquoq; uenaliū rerum loca, deorumq; templa & deos sequentium dæmonum esse constructa, siue indigetum Magnesium, siue aliorū, quorum statua antiquissima memoria consecratę sint. Atq; his priscorum uirorum honores reddendi sunt. Vestæ quoq; Iouis, Mineruę, singulorumq; aliorum singulis duodecim partibus præsidentium templa construenda sunt. Et primū quidem iuxta templa in altissimis locis ædes custodum sint undiq; munitissimæ. Reliqua deinde regio opificibus in tredecim partes distribuatur. Et pars una in urbe habitet, per duodecim urbis partes diuisa, aliæ exteriorem undiq; teneant locum, atq; in singulis uicis opifices ad agriculturæ cōmoditatē idonei habitare compellantur. Horum omnium curam magistratus qui agris præsent, habeāt, præuideātq; quot quibus uel singuli opificibus egēt, & ubi habitantes impedimēto agricolis non sint, sed magnam ipsis utilitatē conferant. Urbanorum quoq; similiter opificum curam ædiles habeant. Res autem uenales curæ censoribus sint, qui primo rem sacram curent; deinde ne quis uedendo emendoue iniuriam

iniuriam faciat, uehementer prouideant: & immoderatos, contumeliososq; omnes compescant. Hi considerent nunquid ciues peregrinis res singulas conuenienter atq; ut lege cautum est, uendant. Primo uero mensis cuiusq; ciues eorumq; ministri duodecimam tricici partem emendam peregrinis proponant, ementq; peregrini pro mensis totius tempore triticum & similia quæ primo foro uenduntur: decimo uero die uenditio, emptioq; mensi sufficiens statuatur, uigesimotertio animalium uenditio, quibus homines egent, supellectiliumq; ut corij uestiumq; ac similia, fiat. Necesse autem est peregrinos omnia à possidentibus emere, ne cauponatio in tritico & hordeo circa farinã ac cætera alimenta, ulla fiat. Nec ciuibus nec seruis eorū cauponari omnino liceat. In peregrinorū tamē foro peregrino liceat opificibus, eorumq; seruis uinum cibūq; commutare ac uendere, carnesq; coctas similiter: quæ res à plurimis cauponatio nominatur. Materiã uero ignis uniuersam quotidie peregrinus ab ijs qui in agris id curant, emere possit, cæterisq; peregrinis prout uelit & quando uelit reuendere. Cæterarum omnium rerum & supellectilium quibus utimur, in cõmuni foro uenditio fiat: in locis determinatis: ubi legum custodes, censoresq; unã cum ædilibus locum designarint, & pretia uenaliibus imposuerint. Hic nummi cõmutentur rebus, ac res nummis. Cõmutet autem unusquisq; per seipsum nemini cõmittens. Quod si cõmiserit, siue receperit, siue non, quiescat oportet. Nullum enim cõmutationum talium iudicium est. Si quid uero uenditū emptumq; pluris minorisue est, q̄ lex iusserit qua rerum uenaliū mensuræ & precia constituta sunt, apud legum custodes plus illud conscribatur, & contrarium deletur. Eadem ipsa de conscriptione honorū, quæ ab incolis peregrinisq; possidentur, fiant: liceatq; cuiuis certa conditione ad urbem migrare, & hoc ita ut artem aliquam exerceat, nec plures q̄ annos uiginti à die cõscriptionis permaneat: quo in tempore incolendi uectigal soluere nullum cogatur nisi frugalitatis exemplū, nec emptio- nis uenditionisq; gratia ærario quicquam debeat. Cum aut uiginti anni exacti fuerint, accipiat rem suam, & abeat. Quod si magnum aliquod beneficium intra uiginti annos ciuitati cõtulerit, uelitq; plus tēporis, aut etiã per uitã in ciuitate manere, fiat ipsi quod petierit, ratumq; habeatur, si modo cõcilio concioniq; persuaserit. Incolarum aut filijs si ipsi quoq; opifices sint, post quintumdecimū ætatis annum ita coloniæ tempus incipiat, ut uiginti postea maneant annos, deinde quò uelint proficiantur, & si manere uoluerint, maneant, postquam similiter persuaserint. Qui autem recedit oblita descriptio, quæ sibi apud magistratus erat conscripta, sic habeat.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN DIA-
logum Nonum De Legibus.

NONS dialogus post cõmunem morum disciplinam & legum multarum traditionem, aggreditur iam iudicia. Et ualde quidem opportune. Nam & qui moribus eruditi legibusq; instructi sunt, iudicare iam possunt: & qui eruditioni instructioniq; precedenti non paruierunt, iam sunt iudicandi. Prudenter omnino noster hic animorum medicus seruare hætenus salutaribus studuit monitis integram animi sanitatem: iam uero perditam cunctis machinis reparare molitur. Verum que charitas Platonica est, misericors, dolens, compulsus ad secandum quasi trahitur & urendum: & id quidem tam benigna cautione, ut grauiter egrotantes uerbis blandissimis consoletur: contendatq; uerbis quasi magicis carminibus sanos efficere antequam medicam adhibeat manum. quam etiam deinde sic admouet, ut languens & uix persentiat, & plus admodum spei concipiat quàm doloris, & ex dolore non perniciem reportet, sed salutem. Insignis clementia uir neminem absq; consolatione punit: neminem punitum perdit: omnes pro uiribus seruat: & quos necesse punit: proficitur à morbis animi liberare: ac minimo mortis malo, interim ingenti & in dies crescenti obistere animi malo. Prestare uero asserit hinc abire, quàm in morbo uel animi uel corporis incurabili uiuere. Atqui neq; hac uita priuat, nisi quem cognouerit insanabilem: neq; supplicium ullum à lege, que bona est, illatum tendere uult ad malum. Quinimmo poenam ipsam multis de causis esse bonam: tum quia iusta est, iustitia uero bona: tum quia uel presens purgat, uel futurum prepedi- tum: tum quia in puniendo uno, interim exemplo prodest & multis, ciuitatemq; purgat malis. Et ut summatim dicam, iustitiã ubiq; mirum in modum cum clementia miscet, neq; rigiditate torquet durius, neq; mollitia quicquam relinquit inultum. Quemadmodum uero in superioribus prius diuina precepit officia quam humana: sic in presentia prius in sacrilegia q̄ in cætera delicta prudenter animaduertit. Ac dum q̄ graue sit lese maiestatis diuine crimē, ostendit, affante deo significat nihil tale ab hominibus quondam quãdam

quamdiu diuina quædam in eis gratia uiguit, fuisse aliquando perpetratum. Sed postquam propter alia delicta gratia illa est amissa, homines iam quasi alienos à deo in deum ipsum peccare per sacrilegia incepisse, ut sacrilegium ipsum non modo peccatum sit, sed etiam poena peccati: poena inquam non purgans aliquem, sed interimens. Non enim lege, sed transgressione legis poena talis infertur. Quod autem dicit, priscos legumatores fuisse dei filios, legesq; heroibus, qui etiam ex dijs erant geniti, tradidisse: exponendum est per ea quæ in Critia & Politico & sepe alibi pertractantur, deorum filios hic intelligi deos sub Luna alios alijs terræ plagis gubernandis accommodatos. Quos possumus more etiam Platónico angelos nominare. Per quos sub Mercurij nomine in Protagora leges genus hominum accepisse docet. Per quos in Critia quoq; dicit homines primos ex terra natos accepisse iura: hominesq; illos hic nominat heroes ex dijs ortos, id est, deorum opera ex terra progenitos. Sed leges illas, inquit in Critia, non scriptas ad aures, sed inspiratione quadã à mentibus diuinis in mentes humanas fuisse transfusas: hominesq; sub illis quandiu paruerunt, uixisse beatos. Addit ob huiusmodi legum transgressionem homines diuinã gratiam amississe: quæ quidem amissa felicitatẽ quoq; amisit: & infelices in sacrilegia iam proruperint: & per sacrilegia pessimi tandẽ infelicissimiq; euaserint. in his & terrestris illius paradisi, & eiectionis ex eo, mysteriũ licet agnoscere. Considera uero ubi perquirat sacrilegij causas, tres assignari causas grauium delictorũ. Primam quidem cõmunem hominum fragilitatẽ consuetudine confirmatam. Secundam uero dæmonicam persuasionem siue suggestionẽ. Tertiam deniq; culpam perniciosam ex antiquis inexpurgatisq; peccatis inustam, ad grauissima scelera stimulatẽ. Quæ quidem originali culpæ, de qua multi multa theologi disputant, uidetur esse simillima. Quamobrem ubi Plato diuinus sacrilegum alloquẽs inquit: Non humanum ad sacrilegium te impulit malum, neq; diuinum: intellige humanum malum, humanam fragilitatem ad inferiora procliuem: Diuinum uero malum, diabolicam, ut inquiunt, fraudem. Negat uero duo hæc, non quia non sint in causa sacrilegij, sed quia nõ sola sunt cause. Accedit enim his tertia propriaq; sacrilegij causa, quã subiungit dicens: Sed stimulus quidam exitialis à priscis inexpiatissq; peccatis ingenitus. Per quem uidelicet animus non humanus amplius, sed serinus, nimirum sacrilegio peccat in deum, nullam ulterius dei rationem habens, quando rationem humanam iam amisit diuinæ rationis imaginem. Mox uero primæ ad sacrilegium instigationi Plato quasi nascenti morbo tribus occurrit remedijs: quæadmodum morbus hic tribus ex causis oritur. Primo quidem, ut immanis impetus comprimatur ad sacras mittit expiationes, quas Christianorum more penitentia, confessionis, elemosynæ, ieiunij nomine possumus nuncupare. Deinde ut diabolicis resistat insidijs, ad orationes supplicationesq; mittit, per quas à superis liberatoribusq; spiritibus contra inferos presidium impetretur. Postremo quo imbecillitatem humanam continere possit, mandat ut malorum hominum familiaritatem deuitans, bonorum ascescat consuetudinem. Proinde, quoniam post deum more Pythagorico coli patriam iusserat, merito post sacrilegia quæ in personas aut res deo consecratas perpetrantur, pergat ad puniendã scelera & delicta, quæ proprie cõtra patriam committuntur, quæ nõ solum sacrilegij proxima iudicat, sed annumerat, plectitq; similiter. Hæc uero tria esse iudicat. Peccare enim in patriam, hostemq; patriæ habendum esse, & qui posthabitis legibus principatum ad humanam uoluntatem libidinemq; reducit, & qui cum possit, periclitanti patriæ non succurrit: & qui uel auaritia uel alia de causa pro filio cuadit patriæ proditor. Inter hæc officium legiferi repetit. Id autem esse uult, ut non tanquam dominus seruis, sed tanquam pater filijs conscribat leges: non minus persuadens quàm minitans, nec minus docens quàm imperans, nec minus alliciens quàm perterrens: ut legislatoris opus non tam mandatorum prescriptio sit, quàm disciplina morum, finis enim eius est, quacunq; id ratione fiat, ciues bonos beatosq; efficere: punire uero malos, necessitas est in eo potius, quàm uoluntas. Et quia sole inter humanas Platonicæ leges hæc omnia cõplectuntur, humanarum omnium perfectissimæ sunt: ac penè inter diuinas potius, quàm humanas annumerandæ. Neque ab re primum disputationis huius exordium à deo factum est: deinde additum à Platone, uideri sibi hæc omnia diuinitus inspirata. Demum ex hac ipsa disputatione ad beatum summi Iouis templum, id est, cælum recto tramite peruenitur. At quoniam non solum in sacrilegij parricidijsq; uerumetiam in ceteris sceleribus pro alijs culparum gradibus, alij quoq; poenarum gradus, & à legumatore describendi, & à iudice sunt censendi, cõmodissimam ad gradus eiusmodi discernendos distinctionem adducit in medium. Habitus quidem omnis aut uirtutis est, aut uitij. Si uirtutis, omnino uoluntarius est: quoniam consilio libero & expedita electione & proprijs animi actionibus est acquisitus. Sin uero uitij habitus est, inuoluntarius omnino censetur. Quia ita morbus est animi, sicut humorum intemperantia morbus est corporis. Nemo uero morbum dixerit uoluntarium: quamuis nonnulla quæ præter opinionem inferunt morbum, possit quodammodo uoluntaria dicere. Præterea eiusmodi habitus ex impedito consilio, distractaq; electione, & passionibus potius, quàm actionibus inolefcit. Ex his cõficitur Platonicum illud sepiissime decantatum, Vitijs habitus inuoluntarios esse, neminemq; fieri sponte malum. quemadmodum & nemo fit sponte ægrotus & deformis & inops. Post hanc habituũ distinctionem sequitur distinctio actionum. Quæ quidem aut ad uirtutis, aut ad uitij habitum gignendum proprie uergunt. Si ad uirtutis, ita uoluntariae sunt, ut dictus est habitus uoluntarius. Sin uero ad uitij, partim quidem uoluntariae dicuntur, propterea quod & animo quodãmodo consentiente fiunt, & poterant non fieri antequam fierent: partim uero inuoluntariae, tum quia ad detrimentum, deformitatem, morbum

clam deducunt: hæc autem uellet nemo: tum quia ex quadam finis exitusq; ignoratione consurgit. Quatenus uero per ignorantiam fiunt, eatenus præter ipsam rationis uoluntatem fieri iudicatur. Distingue rursus hoc pacto. Actiões humane quantum ad legum iudiciorumq; materiam attinet, in quinque capita rediguntur. Aut enim ex effectibus concupiscentiæ pullulant, aut ex impetu irascibilis nature prorumpunt: uel simplici quadam ueniunt ignorantia, per quam quis res ipsas ignorat, quamuis se ignorare non nesciat: uel ignorantia duplici sunt, per quam quis & res ipsas nescit, & ignorantiam suam simul ignorat, uidelicet scire se putans: uel tandem ex rationali quadam opinione proueniunt: opinione inquam de iustis atq; iniustis rationi legibusq; credendi. Post distinctionem eiusmodi distinguit & iudicij regulas, per quas aliter animaduertatur in eos qui concupiscentia, aliter in eos qui ira peccant: atq; in his discernatur, utrum consulto, an inconsulto deliquerint. Præterea utrum ui palamq;, an potius clam atq; fraude. Deinde nunquid per ignorantiam sit erratum, siue per simplicem, siue per duplicem ignorantiam. Vbi uero de homicidiorum iudicijs agens priscum adducit mysterium de interfectis interfectores ulciscens: attende ex Platonis sententia, perturbationes ad sensibilia pertinentes posse in anima sciuncta ab hoc corpore remanere. Siquidem ex eiusdem sententia remanet & prima quedam sentiendi natura substantialis origo sensuum reliquorum, per quam anima & in hoc corpore in hæc instrumenta uires explicat sentiendi, & discedens ab hoc eas quodammodo replicat in seipsam, siue, ut magis Platonicè loquar, exercet in aereo corpore. Quo inuoluta & hoc ingreditur & ex hoc egreditur. De his Platonici ita distinguunt, ut anima in corpore hoc crassiore ad breue habitet: in aereo uero multa per secula: in coelesti per omnia. Quorsum hæc? Ne mireris perturbationes in defuncti anima superesse, si harum rerum sensus memoriaq; supersunt. Probabile uero esse putabant antiqui theologi, animas hominum repente interfectorum, utpote inexpectatas, perturbationibus agitari: quin & hostes exagitare, id uidelicet non humana tantum indignatione efficiente, sed diuina etiam nemesi ac demone prouidente. Superesse uero ex antiquorum opinione in anima sensum perturbationemq; ultricem, eamq; aereo uti corpore Platonice noster Maro testis occurrit. Quid enim sibi uult: Et nunc magna mei sub terras ibit imago? Platonicè admodum imaginem rationis anime nominat primam ipsam sentiendi naturam. Sed cur magnam? Quia & fons est sensuum reliquorum communisq; sensus, & magno post hoc corpus utitur corpore, scilicet aereo: quod quidem & huic insinuatam quodammodo fit æ gustum: hoc exutum, explicatur in amplum, elemēti id aerei exigente natura. Præterea, Omnibus umbra locis adeo, dabis improbe poenas, inter imaginem distinguit & umbram. & imaginem quidem anime esse uult sensum in aereo corpore. Ipsum uero corpus aereum, esse anime umbram. Sed terrestre corpus cæcum nominat carcerem. Quod autem in iudicijs de homicidio, præsertim de parricidio dicit, de regressione anime humane in corpora rursus humana, in quibus sepe det poenas, pares omnino culpis in superiori uita conceptis, uetus magorum Aegyptiorumq; sacerdotum sententia est. Nullum enim conuenientius humanorum delictorum esse purgatorium iudicabant, quam in corporibus humanis eadem animas quandoq; pati que fecerint. Quæ quidem ratione Plotinus Aegyptius in libris de Prouidentia utitur ad soluenda dubia aduersus prouidentiam iustitiamq; diuinam quotidie insurgentia. Inquit enim, quæ à diuina prouidentia in presenti uita non rependuntur, in altera & quidem humana pari profus ratione rependi. Rependi insuper & in brutis: in quibus sepe anima quondam hominis, fiat anima bruti. Sed in ultima hac sententia solus extitisse uidetur. Cæteris enim Platonicis displicet, animam hominis propriam, aliquando fieri bruti propriam. Consentiant tamen uicissim in homines alios transmigrare. quod quidem etsi Plato non habet certum, habet tamen ualde probabile. Quod uero migret in bestias, sepe quidem recenset, sed dedita opera adeo præter solitam grauitatem ridicule narrat, ut plane demonstrat negandam quidem esse rem ipsam: allegoriam uero querendam, scilicet ut transire in brutum duobus modis accipias. Primo quidem in affectum, imaginationem, habitumq; bruto conuenientem. Deinde in habitationem consuetudinemq; inter feras ad tempus supplicij gratia, consuetudinem namq; affectionemq; brutam, esse poenam duntaxat antiqui putant: regressum uero in hominem, ubi paria & similia subeantur, non solum supplicium esse, sed purgatorium. Post hæc in mentionem de legis necessitate incidens oportune, asserit necessariam humano generi esse legem. Nam absq; legibus nibilo ab atrocissimis feris discrepaturum. Huiusq; causam afferens, nullius hominis ingenium ita natura institutum inquit, ut omnia que ad publicum bonum necessario cognoscenda sunt, cognoscat sufficienter: ac si fortè nouit, ut optimum id quod nouit agere, possit semper & uelit. Quod si diuina quadam gratia mens quadam inter homines surgeret, quæ publicum omnino bonum cognosceret, ad idq; generose ac semper intenderet, nullis uel huic uel patriæ suæ eo tempore legibus opus fore. Mentem namq; ueram ac liberam omni lege præstantiorem esse, atq; ipso iure cunctis dominaturam. At quoniam id nullius ingenio est tributum, concludit necessario sub legibus esse uiuendum. Ait quoq; studium quidem proprii boni ciuitatem penitus dissipare: studium uero publici boni connectere. Item pestem in ea ciuitate dominari perniciosam, ubi iudicium à magistratibus, uel mutuum agitur, uel clamor. Atq; ubi familiarem demorem inquit multis sepe malis obistere, si demonis horres nomen, uel concedente Platone angelum nominato. Ac memento nostrum dæmonem geniumq;, non solum ut quidam putant, nostrum intellectum esse, sed numen. Precipit mox seniores paterna reuerentia adeo coli, ut etiam ab his uerberatus succensere nõ debeat: sed patienter ferre.

Sed

Sed natales quos hic commemorat deos, nō ascendentiā signa, signorumq; dominos planetas astronomico more debemus accipere: sed idcam generis humani principium, demonemq; nostrę uite custodem. Deniq; monet timendam esse superiorum indignationem, & inferiorum punitionem. Monet mortem non esse supplicium ultimum, sed ultra hanc esse supplicia inferiorum, caq; uerissime omnino narrari.

DIALOGVS NONVS DE LEGIBVS VEL DE LEGVM LATIONE.

IUDICIA uero si post hęc superioribus actionibus conuenientia reddantur, naturalis utiq; ferędarum legum ordo seruetur. Sed de iudicijs quidem agriculturę, similibusq; dictum est: de maximis uero iudicijs & iudicibus sigillatim nondum diximus, de his ergo deinceps dicimus. **CLIN. Probe. ATH.** Turpe quodam modo uideri potest, leges de huiusmodi rebus, quales tractabimus, illi ciuitati tribuere, quę dicimus recte se omnino ad uirtutis possessionē habituram. Nam cui absurdum non uideatur, si quis in ciuitate instituta putet hominem nequissimum sicut in alijs nasciturū: adeo ut opus sit legum minis hunc pręuenire, ne talis fiat, ne ue tale cōmittatur, & cōmissa positis legibus puniant: quasi possint in hac quoq; republica flagitiosissimi homines reperiri. Verum quoniā non ut prisca legumlatores agimus, qui cum deorum filij essent, heroibus, qui & ipsi ē djs nati dicuntur, leges ferebāt: sed homines hominibus ista sancimus, uereri par est, ne quis ciuiū ita natura indomitus & inexorabilis nobis signatur, ut quasi legumina fulminis tactu prędura, igni legum etiam fortissimarum decoqui nequeat. Quamobrē si quis fortē sacrilegiū cōmittere audeat, legem de hoc feremus, quāuis onerosam nobis atq; molestam. Enimvero educatum recte ciuem, nec uolumus, nec ualde timemus tam graui morbo laboraturū. Sed serui istorū forsan & peregrini, peregrinorumq; serui, huiusmodi multa aggrediētur. Quorū gratia maxime, & quia uniuersa natura hominum imbecillis est, tam de sacrilegio q; de alijs, quę aut uix aut nullō modo sanari possunt, leges conscribam. Sed proœmia primum secundum ordinem in superioribus institutum, his omnibus quām breuissime pręponēda. Ad eum igitur qui nefaria cupiditate, & die tractus, & nocte excitus templa ut furetur, petit, hęc aliquis instructionis, & monitionis gratia diceret. O mirabilis uir, non humanū te malum, neq; diuinū ad sacrilegia uertit: sed exitialis quidam asilus, à prisca atq; in expiatis flagitijs innatus hominibus circūagrans, quem cunctis uiribus effugere debes. Quomodo aut effugies, audi. Cum talis oboritur in animo cogitatio, confuge ad expiationes obsecro. Confuge ad liberatorum deorum sacrificia supplex. Confuge ad bonorū uirorum consuetudines, ubi partim audias, partim tu quoq; dicas iusta honestaq; ab omnibus esse colenda. Malorū uero consuetudines apprime fugias. Quę si feceris, cessaueritq; morbus, bene tecum actum erit. Aliter aut mori satius fore arbitratus, desine uiuere. Cum illis hęc exordia cecinerimus, quorum in animos incidit impia quędam & ciuitati pestifera cogitatio, quicumq; ex his paruerint, eos à lege liberos dimitemus: sed hominibus proœmio non persuasus, ferētes post hęc legē, altius intonabimus. Qui deprehensus in sacrilegio fuerit, si seruus peregrinus ue erit, in facie ac manibus, calamitate ipsius literis inuisa, uerberatus prout iudicibus uidebitur, nudus extra fines pellatur. Fortē enim supplicio continentior factus, euadet deniq; melior. Nullū quippe supplicium lege factum, ad malum tendit. Sed duorū alterum ferē semper solet efficere. Nam aut melior, aut certe minus prauus, qui pœnas dedit, fieri solet. Si uero ciuis quispiam aliquid tale in deos, aut in parentes, aut in patriā perpetrare, & ad maximam iniuriā induxisse animū deprehendat: hunc iudex, quia ex puero bene doctus educatusq; à maximo scelere non abstinuit, sanari non posse existimet. Pœna huic mors, malorū minimū. Vituperatus aut, ut exēplo alios iuuet, extra fines perdat. Filij uero eius, & generi uniuerso si mores paternos fugerint, quia nati ex malo fortiter uirtutē secuti sunt, honor exhibeatur & laus. Nullius aut istorum pecunię in fiscum redigantur, in republica in ea qua sortes easdem semper & æquales permanere oportet. Sed quando quis ea patrauit quę pecuniarū multa luēda sunt, quod supra sortem possidetur, id impen-

*καρσολα
Vide Chilia-
des*

CC datur

datur, fors integra maneat. Cuius rei exactam ueritatem à descripto censu legum custodes semper iudicibus deferant: nequis unquam propter indigentiam pecuniarum sua sorte priuetur. Quod si quis maiore dignus damno uideatur, nec fideiussione liberalitateq; amicorum liberetur, manifestis diuturnisq; uinculis & ceteris opprobrijs puniatur. Peccatum nullum impunitum sit, neq; profugus ullus & impunis abeat: sed aut morte plectatur, aut uinculis, aut uerberibus, aut ignobiliter sedendo standoq; in sacris ad extremitates regionis productus, aut pecunijs, ea ratione quam diximus, multatus, pœnas luat. Iudices autem capitalis criminis legum custodes sint: & optimi quiq; ex eorum numero electi, qui anno proxime præterito functi magistratibus fuerint. Quo autem modo accusationes citationesq; & similia fieri debeant: posteriores legum latores determinent. Suffragiorum autē sententiæq; modum, nostri officij est legē perscribere. Manifeste igitur ista ferantur. Sed ante hæc coram accusante defendenteq; quàm proxime seruata ipsorum dignitate iudices sedeant. Vbi ciues qui oratio abundant, omnes adsint, taliaq; iudicia diligenter audiant. In quibus cum prima oratio ab accusatore fuerit habita, defensor alterā dicat. Deinde senior de iudicibus, quæ dicta sunt, omni adhibita diligentia sufficienter examinet: post eum cæteri omnes considerent, quodcunq; ab aduersarijs dictum uel nō dictum perquirendū singuli putant: qui autem nihil discussione sua dignum censet, alteri examinationem ipsam relinquit. At tandem in Vestæ sacrario scripta quæ tunc conclusa fuerunt, insertis omnium iudicium signis, deponantur. Postridie rursus eodem in loco congregati, eodem modo examinent, iudicentq;: & signis appositis, omnibus quæ dicta fuerint, deponant. Cūq; hoc si militer tertio fecerint, signis testibusq; sufficienter assumptis, sacrū singuli ferentes suffragium iureiurando per Vestā uere iusteq; pro uiribus se iudicatuos affirmant: atq; ita huic iudicio finem imponant. Post peccata in deos cōmissa, de his dicatur quæ in reipublicæ perniciem cōmittuntur. Qui principatum ad hominis arbitrium redigit, eiq; leges subigit: atq; ita ciuitatem subicit factionibus, & uel adhibita contra leges seditionibus eam replet: hic uniuersæ ciuitati hostis est maximus omnium iudicandus. Secundus ille hostis est, qui quamuis particeps huius sceleris non sit, tamē cum amplissimis fungatur in ea republica magistratibus, eas cōiurationes non animaduertit, & si animaduertit timiditate quadam patriæ non succurrit. Quare unusquisq; uir, qui modo alicuius precij ciuis fore studet, hæc iudicibus referat, eumq; in iudiciū trahat, qui patriæ insidiatus uel ad iniquam gubernationem uertere illam conatur. Iudices autem huius sceleris sint, qui & sacrilegij, totumq; iudiciū similiter peragatur: & suffragia quæ multitudinem uincunt, morte condemnant. Et ut breuiter dicam, peccata patris non luant filij, nisi pater, auus, ac proauus deinceps capitis rei sint. hos autem cum bonis suis, sorte semper excepta, in antiquam ciuitas patriam mittat. Et de filijs ciuium, quibus plures quàm unus sunt, non pauciores q̄ decem annos nati, eos sorte deligant, quos patres, aut aui paterni materni uel nominauerint, nominaq; ipsorum Delphos mittant, & qui oraculo Apollinis approbabitur, huic feliciore fortuna fors & domus destituta reddatur. C L I N. Recte id quidem. A T H. Cōmunis præterea tertia lex de iudicibus iudicijq; modo, aduersus eos qui proditionis accusati sunt. Et de mansione filiorum atq; nepotum siue exitu è patria una lex aduersus tres similiter sit, proditorem, sacrilegū, & uiolentum legum ciuiliū euerforem. De furto autem, siue magnū quid, seu paruum quis furatus sit, una lex pœnaq; similis omnibus sit. Damnatus enim quispiam furci, si ultra sortem bona sua sufficiunt, duplum reddat: aliter uinciatur, donec aut illi persuaserit cui debet, aut reddiderit. Quod si publicū furtum fuerit, tum demum à carcere liberetur, cum ciuitati persuaserit, uel duplum reddiderit. C L I N. Quonā modo dicimus hospes nihil differre siue magnum seu paruum sit furtum, siue à sacro loco, seu nō sacro sublatum sit, seu quomocunq; aliter id fiat? Quippe cum multis modis committi furtum possit, sceleris uarietatem dissimilitudinemq; coniicere legislator debet, nec similibus pœnis quæ similia non sunt, punire. A T H. Opportune ô Clinia impetu currentem me retraxisti, & in memoriam quæ olim quandoq; cogitaueram redeigisti, ad hunc usq; diem leges nullo modo recte constitutas fuisse, ut nobis præsentia considerantibus succurrit dicere. C L I N. Quomodo rursus id dicimus? A T H. Congrua profecto imagine uſi

uſi ſumus, quando omnes qui haecenus leges recipiunt, ſeruis illis contulimus, qui ab alijs ſeruis curarentur. Illud certe ignorare non decet, quod ſi medicus quiſpiã eorum qui uſu quodam abſq; ratione medentur, liberum medicum philoſophiãq; ſtudioſum ægrotanti libero colloquentem audiat, dum morbi initia rationibus indagat, & de natura corporũ diligentius diſſerit, ridebit protinus: & aduerſus illum ea dicit quæ hac in re plurimis medicorum in promptu ſemper eſſe ſolent. Non mederis, inquiet, ægrotanti ô fatue: ſed quaſi doctrina non ſanitate indigeat, doces. An non recte ſic loqui uidebitur? Nonne & nobis merito idem obijcietur: quod quicumq; de legibus ut modo nos, diſſerit, non leges condit, ſed ciues erudit? CLIN. Fortaſſe. ATH. Sed feliciter in præſentia nobis contingit. CLIN. Quidnam? ATH. Quod nihil ad ferendas leges nos urget: ſed ipſi ſponte hac cõſideratione ſuſcepta, de omni rei publicę diſciplina, quid optimum atq; neceſſarium ſit, quomodoq; id peragatur, perſpicere nitimur. Cum ergo liceat ſi uolumus quid optimũ ſit, aut quid maxime neceſſarium in legibus conſiderare, utrum nobis uideatur, tractandum in præſentia eligamus. CLIN. Ridicula hæc hoſpes optio eſt: manifeſteq; nos illis ſimiles facit, qui neceſſitate ingenti leges ferre ita in præſentia compelluntur, ut in craſtinum licere nõ uideatur. Nobis autẽ dei auxiliõ, quem admodum illis qui ex lapidibus uel ex alia quauis materia aliquid conſtruunt, licet fuſim ea colligere, ex quibus futura comoda operi abſq; ulla feſtinatione deligentur. Quaſi ergo ædificatores minime feſtinantes, alia modo fundemus, alia hinc ad ædificandum ſumamus: adeõ ut in ferendis legibus, alia quaſi modo ponantur, alia uero quaſi iam poſitis apponantur. ATH. Sic utiq; ſecundum naturam magis ô Clinia cõpendiaria nobis fiet legum conſpectio. Sed illud per deos de legum latoribus conſideremus. CLIN. Quidnam? ATH. Multorum ſcripta ſermonesq; in ciuitatibus extant. ſunt autẽ & legislatoris ſcripta & ſermones. CLIN. Quid ni? ATH. Vtrum igitur poetarum cæterorumq; ſcriptorum operibus de ratione uiuendi compoſitis animum applicabimus: legum uero latorum, nequaquam? an his maxime omnium? CLIN. Iſtis omnino. ATH. Legislatorem ergo ſcriberitium ſolum oportet de honeſto, bono, iuſtoq; cõſulere, docereq; qualia hæc ſint, & quomodo his agẽda, qui felices futuri ſunt. Turpe enim eſt, cum Homerus, Tyrtæus, cæteriſq; poetæ probe de uita ſtudijsq; hominum ſcripſerint: turpe inquam Lycurgo atq; Soloni, cæteriſq; legum latoribus minus id facere. Rectum igitur ipſum præ cæteriſ omnibus ſcriptis leges mirifice præ ſe ferre debent: cæterorum uero ſcripta probari, ſi legibus conſentanea ſunt: ſin diſſona, derideri. Sic igitur leges ciuitatibus conſcribantur, ut patris matrisq; perſonã lator legum penitus gerat: ſcriptaq; charitatis prudentiãq; uirtutem habeãt potius, quã domini tyranniſq; imperium minitantis tantum & deſcribentis, rationem uero nullam penitus aſſignantis. Conſideremus igitur an hac uia nobis progrediendum ſit, ſiue poſſimus, ſiue non. Sed accingamur iam: & pro uiribus hac uia procedentes, etiam ſi pati quicquã neceſſe ſit, toleremus. quod utinã felix ſit: eritq; proſectio, ſi deus uoluerit. CLIN. Recte locutus es: quare ſic faciamus. ATH. Cõſiderandũ eſt ergo primũ, ut cœpimus, diligẽter de ſacrilegio, de furto, de cæteriſ omnibus iniurijs, nec grauiter ferendum, ſi in ea ipſa legũ deſcriptione, aliam iam poſuimus, de alijs diſceptamus. Non enim legũ latores iam ſumus, ſed efficitur modo, & cito fortaliſ erimus. Verũ ſi de his quæ pro poſui, ita ut dixi, diſſerendum uideatur, ediſſeramus. CLIN. Sic omnino. ATH. De honeſtis igitur iuſtisq; rebus omnibus, inſpicere id conemur, quo nos, qui cæteros ſi non poſſumus, certe cupimus præcellere, nobis ipſis cõuenimus, & quo diſcrepamus, quo item alijs à ſeipſis. CLIN. Quas quæſo inter nos diſſerẽtias dicis? ATH. Conabor exponere. De iuſtitia omnino iuſtisq; hominibus & rebus & actionibus oẽs quodãmodo cõſentimus: quod uidelicet omnia hæc honeſta pulchraq; ſint: ita ut ſiquis iuſtos homines etiã ſi corpore deformes ſint, ſecũdum ipſum iuſtitia habitũ pulcherrimos aſſerat, nemo ſit iudiciũ illius reprobaturus. CLIN. Nemo ferẽ qui ita loquaſ perperã loqui uidebitur. ATH. Recte igitur. CLIN. Fortẽ. ATH. Sed uideamus age, ſi omnia quæ iuſte ſunt honeſta pulchraq; ſunt. Omnium uero paſſiones nobis ſunt ferme actionibus ſimiles. CLIN. Quid hoc? ATH. Actio utiq; quæcumq; iuſta eſt, quatenus iuſtitia, eate nus & honeſti eſt particeps. CLIN. Cur non? ATH. Quare paſſio quoq; iuſta, ſi æqui

honesti atq; iustitiæ particeps esse dicatur, haud dissona nobis erit oratio. CLIN. Vera loqueris. ATHEN. Si autem passionem aliquam iustam quidem esse affirmabimus, honestam uero negabimus, iustum & honestum inter se dissonabunt. Iusta enim turpissima esse dicentur. CLIN. Quomodo id dixisti? ATH. Nihil difficile cognitu. leges enim quæ prius nobis positæ sunt, contraria penitus præcipere his uerbis uidebuntur. CLIN. Quo pacto? ATH. Sacrilegum censebamus iuste moriturum, legum quæ bene politarum hostem similiter. Cumq; multas huiusmodi leges scripturi essemus, retraximus nos considerantes has passiones tam multitudine quam magnitudine infinitas esse: iustissimas quidem omnium passionum, sed turpissimas quoq; omnium. Nonne sic honesta iustaq; modo quasi eadem, modo quasi contraria, uidebuntur? CL. Ita uidetur. ATH. Multi igitur dissonæ sic honesta iustaq; quasi discrepantia, nuncupantur. CLIN. Ita prorsus apparet. ATH. Sed rursus uideamus ô Clinia, quomodo nos de his consentimus. CLIN. Quem dicis consensum? ATH. In superioribus manifeste mihi dictum arbitror. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Quod si supra dictum non est, nunc saltem me dicere existimate. CLIN. Quidnam? ATH. Malos omnes omnino non sponte malos esse. quod si ita est, illud quoq; sequi necesse est. CLIN. Quid? ATH. Iniustum esse malum, & malum non sponte huiusmodi esse. non sponte uero fieri, quod uoluntarium est, nulla unquam ratione potest. Qui igitur iustitiã inuoluntariam putat, iniuste agentem hominem iniuste agere non sponte putabit. Mihi quoq; mecum modo conueniendum est, cum omnes non sponte iniuriari fatear: quãuis possit quispiam ambitionis cumtentionis uel causa illud nobis obijcere: iniustos quidem non sponte iniustos esse, multos tamen illorum sponte iniuriari. Mea quippe sententiã non hæc, sed illa est. Quomodo ergo uerbis meis ipse conueniã, si me ita ô Clinia & Megille interrogabitis? Si ita hæc se habent hospes, quid nobis de Magnesiensium ciuitate consulis? Dare ne leges ipsis, an non? Ego uero dare leges consulam. Tum uos ita. Distingues igitur ipsis sponte, atq; item non sponte factas iniurias: & illarum maiores, harum uero minores multas conscribes? An omnium pares, cum nullæ penitus iniuriæ sponte fiant? CLIN. Recte tu hospes. Sed his quæ modo dicta sunt, ad quid utemur? ATH. Probe interrogasti. Vtemur enim in primis ad illud. CLIN. Ad quidnam? ATH. Memoria repetamus probe in superioribus nos dixisse, multam magnamq; de re iusta turbationem inter nos esse atq; dissonionem: Quod resumentes, nos ipsos interrogemus, deceat ne cum differentiã horum nequaquam declarauerimus: quæ in qualibet ciuitate ab omnibus priscis legulatoribus quasi duæ iniuriarum species positæ sunt, sponte scilicet & non sponte factæ, atq; ita uarie puniuntur: opinionem hæc nostram quasi diuinitus dicta sit, in medium inducere: nec eam ulla ratione quomodo recte se habet confirmare? Minime uero sic decet. Verum necesse est antequam leges ponamus, quemadmodum hæc duo sint, & quam differentiã habeant, significare: ut quando supplicium utriq; imponimus, quisq; intelligat, iudicareq; ualeat quodammodo, conuenienter ne an contra impositum fuerit. CLIN. Recte nobis loquitur uideris hospes. Oportet enim alterum de duobus nos facere: uel non dicere, nullas iniurias sponte fieri: uel antequam ad alia pergamus, quomodo recte dicat, exponere. ATH. Horum ego alterum minime patiar, ut uidelicet quod ita esse existimo, negem. Nec officij mei id esset, neq; pium. Quomodo autem hæc, si in eo quod est sponte fieri, & non sponte, minime differant, duo sint, & quo alio differant, quodammodo aperire conemur? CLIN. Non aliter certe hospes ista nos intelligere possumus. ATHEN. Ita fiet. Age igitur, nonne multa inter ciues in commutatione consuetudineq; damna & incommoda fiunt, in quibus uoluntarium & inuoluntarium abscondere uidentur? CLIN. Quid nunc? ATH. Nemo uero non incommoda nocumetaq; iniurias putet, duplicem quoq; in ipsis esse iniuriam arbitretur, non sponte alteram, alteram sponte commissam. Damna enim omnium non sponte facta, nec numero, nec magnitudine, minora illis sunt, quæ sponte fiunt. Sed considerate quæso utrum deinceps ueri aliquid afferam: an penitus nihil. Num enim ô Clinia & Megille, si quis cuiquam nocet nolens, dicam iniuriari nolentem? aut propterea quasi iniuriam non sponte factam in legibus istud ponam? immo nullam id damnum iniuriã dicam, siue maius siue minus sit. Sæpe etiã eum, qui utilitatem minus recte contulit, iniuriari dicimus, si hæc minime superat. Nam ferme ô amici,

nec

nec si quis cōferat, nec si contrā quicquam auferat, par est ut iustus aut iniustus itā simpliciter appelletur. Non igitur id, sed si probis moribus iustoq; modo profit alicui, uel obsit, an contrā, hoc est legumlatori considerandum: & ad hæc duo illi respiciendum, ad iniuriam dico & nocumentū: ita ut ad indemnē integrumq; statū pro uiribus queq; perducatur, amissum restituatur, quod decidit, rursus confurgat, occisum uulneratumq; reparatur: semperq; conandum ut discordiæ nocumentis suscitata, per leges in amicitiam redigant. CLIN. Probe ista dicuntur. ATH. Iniusta itaq; dāma emolumentaq;, si quid fortē ex iniuria sequatur lucri, quasi morbos animi, si sanabilia sunt curare oportet. Cura uero iniustitiæ illuc feratur. CLIN. Quonam. ATH. Ut quisquis iniurias seu magnas siue paruas commisit, per doctrinam corrigatur à lege, cogaturq; omnino, ut uel nunquam amplius tale quid audeat sponte committere, uel rarius admodum, pœnæ impositione deterritus. Profecto legum optimarum officium esse dicimus, ita animos hominū instituere, ut oderint iniustitiā: iusti uero naturam uel diligant, uel saltem non oderint: siue operibus seu uerbis legislator id assequatur, seu uoluptate siue dolore, uel honore uel infamia, aut pecunia mulctando aut donis, aut alio quouis modo id faciat. Quos uero insanabiles legislator esse senserit, ultimo supplicio hos afficiet, non ignorans satius fore his qui insanabiles sunt, mori q; uiuere, ac si uita priuantur, dupliciter prodesse cæteris. Nam horū exemplo à peccato cæteri deterrent, & improbis hominibus ciuitas ipsa munda. Hac de causa insanabiles homines morte legis conditor plectet. alia minime. CLIN. Moderate admodū hæc abs te dicta uident, sed iterum iniuriæ damniq; differentiā, & quomodo sponte fiant, clarius te dicentem libenter audiremus. ATH. Et facere conabor, & dicere, ut iubetis. Constat sanē, quod de anima inter uos differentes hoc sæpe dicitis, & auditis, unum in ea affectum siue partem natura inesse, quam iracundiam dicimus, cōtentiosam atq; difficilē, quæ inconsiderata uim multa evertit. CLIN. Proculdubio. ATH. Voluptatem autem non eandem cum ira dicimus, sed ex contraria potentia dominantē: quæ persuasione simul & uiolenta quadam deceptione cōpellit, ut quicquid ipsa uelit, hoc peragas. CLIN. Et maxime quidem. ATH. Tertiam delinquendi causam quisquis ignorantiam posuerit, nō errabit. Sed qui hanc bipertito distinxerit, legumlator melior erit: alteram quippe simplicem is ponet, alterā duplicem, & simplicem quidem leuium peccatorum causam arbitrabitur: duplicem uero uocabit, quando non ignoratione solum quispiam detinetur, sed etiam sapientiæ opinionione inflatus, quæ omnino ignoret, ea scire se prorsus existimat. Hanc si uires roburq; consecuta fuerit, ingentium turpissimorūq; scelerum causam esse censebit: sin autem imbecillitate prematur, peccata & puerorum & seniorum inde profecta, peccata quidem esse putabit, & illis tanquam peccantibus leges præscribet, sed mitissimas omnium, plurimāq; ueniam & indulgentiam plenas. CLIN. æquum id est. ATH. De uoluptate atq; ira consentimus ferme omnes, alios quidem homines illas uincere, alios uinci. Atq; ita est omnino. CLIN. Ita prorsus. ATH. Ignorantiam uero alios superare, & ab alijs superari, nunquam audiuimus. CLIN. Vera narras. ATH. Singula hæc ad ferare hominem dicimus, sæpe simul ad contraria tractū. CLIN. Immo sapissime. ATH. Nunc iam tibi quid iustum, quid ue iniustum dico, clare absq; ulla ambiguitate exponam. Iræ nanq; atq; timoris, uoluptatis & doloris, inuidiæq; cupiditatis tyrannidem in animo, siue noceat, siue non, omnino iniustitiam nomino. Sed opinionem optimi, qua uidelicet ratione ciuitas, uel privati aliqui putabunt, si animo dominata omnem uirum exornet etiam siquid minus recte illi successerit, iustitiam nomino: & quicquid inde gestum est, iustum appello: atq; eos qui huiusmodi principatui libenter parent, optime uiuere duco. Illiusmodi uero damnū iniuriam non sponte cōmissam plurimi optinantur. Nos autem de uocabulis non cōtendimus. Verum quoniam tres peccatorum species dictæ sunt, memoria hæc primo diligentius repetendæ. Doloris quidem quem iram timoremq; uocamus, unam speciem arbitramur. CLIN. Prorsus. ATH. Voluptatis rursus cupiditatemq; alteram. Spei autem ac de optimo ueræ opinionis appetitionem desideriumq;, speciē tertiam. Quibus rursus bipertito diuisis, species quinque conficiuntur: quibus leges inter se differentes speciebus quinque in duobus generibus sunt ponendæ. CLIN. Quæ sunt ista genera? ATH. Alterum quod uel & aperte committitur

mittitur: alterum quod clam & cum deceptione in tenebris. At non nunquam utroque agitur. Quod si iure tractabitur, asperrimis legibus coercetur. CLIN. Aequum est. ATH. Sed redeamus illuc iam, unde huc digressi sumus: terminandisque legibus incumbamus. Erat autem nobis propositum de sacrilegis, de proditoribus, de his qui mutando reipub. leges corrumpunt. Horum aliquid quis forte committet, propter insaniam, uel morbo, uel senio pressus, uel in ætate puerili constitutus, ita ut ab istis nihilo differat. Ac si tale quippiam electis iudicibus fecisse declarabitur, ipsoque aut defensione referente sic affectus iudicabitur commississe, damnum quod intulit simplex omnino restituat: cætera sibi remittantur, nisi homine interfecto, mundus adhuc à cæde non sit.

Vi, non sponte

Sic enim aliò profectus, annum peregrinetur. Et si prius quam constitutum à lege tempus præterierit reuersus fuerit, aut etiam intra fines deprehendatur, in publico carcere biennio à legum custodibus detineatur: posthac liber à uinculis esto. Sed ut incepimus, de unaquaque specie cædis leges absolutius conscribamus. Et primo quidè de ui & non sponte factis dicamus. Si quis in certamine publicis que gymnasiis non sponte, siue confestim, siue postea ex uulneribus secuta mors sit, amicum hominem interfecerit, uel in bello similiter, uel in exercitatione bellica magistratibus instituta, siue nudis corporibus, seu ad imitationem ueri belli armatis, secundum legem à Delphico Apolline latam mundus sit. Omnes autem medici qui curantes non sponte occiderint, mundi sint. Quod si manu sua quispiam non sponte, siue nudo corpore, siue instrumeto, uelo, uel cibo potuue, ignis frigorisue & fluctus adiectione, aut priuatione spiritus, siue id suo corpore, siue per alia quædam faciat, aliquem interfecerit, omnino ut manu propria interfector existimetur: atque ita ut dicam plectatur. Si alienum seruum interemerit, suumque putauerit: domino damnum restituat uel duplum precij reddat. Quanti uero precij fuerit seruus à iudicibus statuatur. Purgationibus uero pluribus maioribusque utatur quam qui certando aliquem interfecerunt. Quarum idonei sunt interpretes, hi quos dei comprobauit oraculum. Sin uero seruum suum, purgatus secundum legem, sit absolutus. At si liberum quis non sponte hominem interfecerit, iisdem purgationibus utatur, quibus quis seruum peremit. Et priscum mysterium non contemnat. Fertur enim interfectum uel hominem qui libere uixit, interfectori proximo statim post mortem tempore irasci, ac propter uiolentam mortem, terrore turbationeque plenum, maxime si uiderit interfectorem inter suos more solito uiuere, interfectorem ipsum eiusque actiones, uim ad hoc suppeditante memoria, cunctis uiribus terrere, atque turbare. Quare opus est ut homine interfecti hominis gratia anno integro exul à patria, omni que ea regione procul uitam ducat. Sin uero qui interijt peregrinus fuerit, à patria quoque peregrini annuo tempore homicida pellatur. Huic legi si obruperauerit, genere proximus interempto, qui utrum paruerit attendet, illi ueniam præstet, qui etiã pace ipsi reconciliatus & æquus omnino erit. Sin uero non obediuerit, sed cum immundus sit templa deorum petere sacrificareque audeat, uel statuto tempore uniuerso non peregrinabitur, genere proximus interempto id iudicibus deferat, eumque de cæde accuset, & dupla omnia sumat ab eo supplicia. Quod si proximus ille neglexerit, quasi scelere in ipsum reuoluto, ipso uidelicet interempto passionem in illum conuertente, à quolibet uolente accusetur, & quinque annos patria carere cogatur. Si peregrinarius non sponte peregrinum in ciuitate occiderit, eadem lege à uolente quocumque id iudicibus deferatur, & similiter iudicetur. Sin uero incola id fecerit, anno exulet uno. Quod si peregrinus omnino peregrinum, siue incolam siue ciuem necauerit, ultra purgationem tota etiã à regione in qua leges huiusmodi dominant, per omnem exulet uitam. Ac si contra leges redierit, morte à legum custodibus puniatur: & bona siqua possideat, proximo interfecti tradantur. Quod si non sponte quispiam in eam regionem delatus fuerit: tempestatis quidem ui & fluctu maris depulsus, nauigandi oportunitatem pedibus mare tangens expectet: ui autem per terram ab aliquibus adductus, à magistratu cui primo res delata fuerit, soluendus est, & intactus in exilium retrudendus. Siquis uero manu sua liberum hominem ira concitus interfecerit, bipertito iram primo oportet distinguere, per iram enim facit & qui subito absque uoluntate interimendi uerberibus, uel quouis modo interfecit, ita ut confestim post impetum poenitentia sequatur: & qui contumelia uel iniuria laesit, ideoque in uindicta cupiditate perseverantes, postea uolentes

lentes interfecerūt: nec poenitet ea fecisse. Duplicem igit̄ cædem ponere placet, utrâq̄ ira factâ. Quas inter uoluntarias & inuoluntarias actiones medias iure posuerim. Neutra enim uoluntaria reuera uel inuoluntaria est, sed altera alterius est imago. Nam ille quidem qui iram seruat, nec repente, sed cum insidijs se postea uindicat, homicidæ uoluntarij est persimilis, & qui non seruat sed primo iræ impetu fertur, & absq̄ præmeditatione interficit, inuoluntarij homicidæ similis iudicat̄. Non tamen omnino inuoluntarius est, sed inuoluntarij habere similitudinē dicitur. Quocirca per iram cõmissæ cædes, difficile determinant̄: utrum uoluntariæ an contrâ, ponendæ sint. Optima igit̄ & uerissîma sententia est, utraq̄ imagines appellare, easq̄ seorsum ita distinguere, ut altera cõsulto, altera inconsulto cõmitti dicatur. Maiora uero supplicia illis decet imponere qui cõsulto per iram interfecerunt. Illis contrâ, qui repente & inconsulto, leuiora. Nempe quod grauiori malo simile, asperius: q̄d uero leuiori, mitius puniendū. Ita certe nostris legibus agendū est. C L I N. Ita prorsus. A T H. Sed de ira iterū repetētes ita dicamus. Siquis manu propria liberū hominem ira cõcitus inconsulto occiderit, cætera quidē eadem patiat̄ mala quæ & homicidæ, qui non per irā occiderit, debent̄: sed duobus omnino ad iram suā coercendam exulet annis. Qui uero per irā quidem sed ex insidijs liberum quenq̄ occiderit: cætera uti similiter ac primus cogat̄ facere. Non aut̄ biennium tantū ut ille, sed trienniū exulet, ut ira eius diuturnior diutius puniat̄. Vniuersalis aut̄ istorum hæc dispositio sit. Nempe difficile est, sigillatim exacteq̄ de his leges ponere. Aliquando em̄ quæ truculentior cædes lege statuta est, leuior uidet̄: non nunquam contrâ, quæ leuior, truculentior, prout atrocius, aut mitius gesta est. Vt plurimū uero, quemadmodū modo diximus, ista cõtingūt. Sed hæc om̄ia legū custodes cognoscant. Cum uero restituendorū exulum tempus aduenerit, X I I ad fines regionis mittant, qui diligenter consideratis omnibus per id tempus exulum actionibus, pudoris eorū receptionisq̄ iudices fiant. Illi uero horū magistratuū iudicio acquiescāt. Quod si post restitutionē alteruter horū ira cõmotus similiter peccauerit, perpetuo exulet, & si rursus redierit, non aliter q̄ peregrinus rediēs puniatur. Siquis ita seruū suum necauerit, purgetur. si alienū, damnū domino in duplo restituat. Siquis homicidæ legibus nō paruerit, sed nondum purgatus, forū, gymnasia, cæteraq̄ sacra ingressu suo cõtaminauerit, quicumq̄ uelit tam istum q̄ interfecti cognatū hæc negligentem, in iudicium uocet, & in duplo tum pecuniā tum cætera persoluere cogat: quodq̄ solutū est, ipse secundum legem accipiat. Si seruus ira concitus dominū suum interimat, occisi hominis cognati quomodo uelint ipsum interficiant, mundi q̄ à crimine sint, dummodo uiuū non conseruauerint. Sin uero seruus nō dominū suum sed alium liberum per iram necarit, à domino suo, interfecti cognatis tradat̄: qui utcumq̄ uelint, omnino ipsum interimāt. Si pater aut mater (accidit enim quamuis raro) per iram uerberibus seu quouis modo filium uel filiam interficiat, perinde ac cæteri homicidæ purgetur: & trienniū exulet. Ac post ipsam restitutionem maritus ab uxore, uxorq̄ à marito separentur. Nec simul amplius liberis procreandis operā dent: neuterq̄ horū simul cū eo habitet, cuius filiū uel fratrem occidit, nec unā cum eo sacris cõmunicet. Et qui impietate animi his legibus non paruerit, ut impietatis reus à uolente quolibet accuset̄. Si uir uxore, aut uxor uirū per irā necauerit, purget̄ similiter, & trienniū integrum exulet. cumq̄ redierit, nec sacris cum liberis suis cõmunicet, nec una mensa utatur. Quod si nō seruet genitor aut filius, impietatis reus à uolente quolibet accusetur. Frater uero si fratrem aut sororem, & soror si sororem, uel fratrem ira occiderit, nō aliter q̄ parentes qui liberos interfecerūt & purgetur & exulet: nec post reditū sacris & mensa cum illis cõmunicet, quos fratribus aut sororibus filijs' ue priuauit. Qui legē hanc transgredietur, iure ut impius cõdemnabitur. At uero cum quis adeò uictus ab ira fuerit, ut infano iracūdiæ furore parentē interemerit, si parens antequā mortem obiret, sponte interfectorem suū à cæde liberauit, sicut qui sponte cædem cõmiserunt purgatus, cæterisq̄ similiter factis, mundus sit: sin uero nō liberauit, multis legibus reus sit, qui necauit. Nā ultimis supplicijs, cædis, impietatis, sacrilegij subiectus erit: qa sacrilegio genitoris animā abstulit. Quare si possibile esset sapius aliquē mori, iustissimū esset sapius parricidā interfici. Nam cui ne pro defensione quidē sua si à parētibus interficiat̄ lege ulla conceditur ut parētes à quibus

Ira uel inconsulto, uel cõsulto

Que à uolentibus & scientibus

in lucem æditus est interimat, sed omnia potius sustinere præcipitur, quàm quicquam huiusmodi facere; quomodo aliter iuste punire hunc oportebit. Lege igitur ira concitato ad patricidii mors sancitur. Si orta seditione uel quouis modo frater fratrem in se impetum facientem pro defensione sua interimat, quasi hoste perempto purus sit. Quinetiam si ciuis ciuem, aut peregrinus peregrinum, uel peregrinum ciuis, uel e converso, defendendo se, interfecerit, similiter mundus sit. Eodem modo, si seruus seruus. Sin uero seruus liberum se defendens interimat, iisdem legibus quibus & parricida sit subiectus. Quod uero de liberatione à cæde parentis diximus, idem quoque de liberatione omnium dictum intelligatur. Siquis ergo aliorum omnium alicui sponte dimiserit, quasi non sponte cæde commissa purgetur qui interfecit, & annum exulet unum. Sed uiolenta iam & inuoluntaria ac per iram commissa de cæde mediocriter exposita sunt. Quæ uero sponte in his secundum omnem iniustitiam ex insidijs propter uoluptatum cupiditatumque inuidiarumque tyrannidem committuntur, deinceps dicamus. CLIN. Recte dicis. ATH. Primum igitur quot uoluntariæ cædis causæ sint, pro uiribus declaremus. Maxima uero huius causæ est: cupiditas animæ libidinibus exagitata dominans; quæ in eo ardore consistit maxime qui multorum animos uehementer inflamat. hæc sanè ea uis est, quæ propter naturam & ignorantiam diuitiarum inexplebilem gignit auiditatem. Ignorantiæ uero causa est, quod non recte laudantur diuitiæ. Quippe tam græci quàm barbari, diuitias cum tertium bonorum teneant locum, in primo ponunt; atque hac sententia seipsum simul & posteros perdunt. Optime sanè & pulcherrime uiueremus, si uera de diuitijs sententia ubique predicaretur. ea est, quod diuitiæ corporis gratia sint; corpus autem animi gratia. Quare cum bona ea sint, quorum gratia possidendæ diuitiæ sunt, tertium gradum post uirtutem animi corporisque tenebunt. Hæc ergo ratio nos tanquam magistra docebit, non oportere hominem qui felix sit futurus, diuitias quomodocumque, sed cum iustitia & temperantia querere. Sic enim cædes cædibus puniendæ in ciuitatibus nullæ committerentur. Nunc uero quemadmodum in huius disputationis principio diximus, unum hoc est, & maximum, quod uoluntariæ cædis maxima supplicia facit. Alterum est, ambitiosi animi habitus: unde inuidiæ nascuntur, primum quidem ipsi inuido truculentæ, deinde etiam optimatibus ciuitatis. Tertium locum ingentes iniustæque formidines possident; quæ cædes multas pariunt, quando ea sunt alicui gesta, uel ad præsens geruntur, quorum neminem uellet esse conscium. Quare illos qui talia indicaturi uideant, si non aliter potest, morte è medio tollit. Ad hæc omnia, proœmia sint quæ diximus; ac præterea sermo quem multi ex his qui sacris studet solennitatibus, & audiunt & credunt, quod homicidæ apud inferos puniuntur; & rursus huc reuersi, poenas necessario secundum naturam debitas pendunt. Quippe quæ alijs fecerunt, ab alijs quoque perpeti simili sorte in hac uita cogunt. Illi igitur qui persuasus fuerit, quod huiusmodi proœmio monitus talia supplicia extimuerit, nullam ad hæc opus est legem ponere: sed homini contra affecto, lex ista scribat. Qui consulto ciuem suum manu propria per iniuriam interfecerit, primum à templis, à foro, à portibus, & ab omni coetu communi, ne præsentia sua hæc maculet, procul absit, siue quis adesse interdixerit, siue nullus. Lex enim ipsa interdicit atque ita id uetat, ut pro uniuersa ciuitate interdicare semper, & interdictura esse uideatur. Deinde qui eum non persequitur ut decet, nec ab his arcet, de cognatione interfecti usque ad patruales & consobrinos, primum scelus deorumque odia in ipsum uertant, sicut uulgo legis imprecatio & maledictio dicitur; deinde reus sit cuique, interfectum uisceri uolenti. Qui autem persequi uolet, cum omnia fecerit, quæ uel de luendi criminis obseruatione uel de alijs quibuscumque facienda deus instituit, & quæ prædicenda sunt prædixerit, pergat, homicidamque secundum legem dare poenas compellat. Hæc autem facienda esse, precibus sacrificijsque deorum, quibus ne cædes in urbibus fiat, curæ est, facile legislator suadere potest. Sed quod dii sint isti, & quomodo secundum dei mentem maxime hæc iudicia peragant, legum custodes cum interpretibus aruspibusque & deo declarent, atque ita iudicia poenasque disponant. Iudices uero harum rerum illi sint, quibus sacrilegij puniendi data est auctoritas. Qui autem condemnatus fuerit, morte poenas luat. & quoniam non impie solum, sed imprudenter quoque peccauit, in regione interfecti sepeliri non debet. Quod si fugerit, neque iudicium sustinuerit, perpetuo exulet. Et si unquam citra fines fuerit deprehensus, qui primus illi obuius erit cognatorum interfecti uel ciuium, impune interimat; aut uinctum magistratibus

tibus tradat huius rei iudicibus occidendū. Quod si quis hūc defensus accesserit, pro eo fide iubeat quē tutatur, trisq; is fideiussores quos iudices ipsi sufficētes putauerint, afferat: qui iudicio illū se sistere promittant. Id si quis facere noluerit uel non potuerit, uinctus à magistratibus, iudicio reseruetur. Verum si quis nō propria manu, sed uoluntate, cōsilio, insidijsq; hominē interfecerit, & cum causa cædis sit animoq; impurus, in ciuitate habitet: condemnatus similiter puniatur: præterq; quod fideiussores non præbebit, & condemnatus propria nō carebit sepultura. Cætera huic quemadmodū de superiore diximus fiant. Hæc eadem peregrinis aduersus peregrinos, ciuibuscq; ac peregrinis uicissim & seruis aduersus seruos, de cæde ppria manu facta, & de illa quæ consilio insidijsq; cōmissa est, statuta sint: nisi quod fideiussionem præbere istos, quemadmodum illos qui propria manu interfecerunt, censemus. Si seruus liberū sponte siue manu sua siue cōsilio interemit, cōdemnatusq; fuit, trahat à publico licitore ac uindice ad interfecti monumentū, uel unde illud cernere queat, uerberatusq; prout iubet qui iudicio eum conuicit, si ita cæsus adhuc uiuat, ad necem usq; cædatur. Siquis seruū nihil iniuriantem timens ne turpe quid à se factum indicet, uel alia huiuscemodi causa inductus morti tradiderit: quali ciuem necauerit sic puniatur. Accidit quandoq; nōnulla, de quibus leges ponere graue est atq; molestū: & non ponere impossibile. Huiusmodi sunt cognatorū uoluntariæ & iniustæ cædes, siue manu propria siue consilio insidijsq; illatæ, quæ in ciuitatibus male gubernatis plurimum cōmittuntur: sed nonnunq; etiā ubi non credideris, fiunt. Ad hæc scelera deuitanda, oratio superior repetatur. Fortē nanq; his auditis à sceleratissima cæde sponte aliquis abstinebit. Fabula enim uel sermo, uel quouis alio nomine appellanda oratio, manifeste à priscis sacerdotibus dicta est, iustitiam speculartricem omnium atq; uindicem, ad cognatum sanguinem ulciscendum, lege quā modo diximus, uti. Nempe illam constituisse, ut quisquis aliquid huiusmodi perpetravit, idem necessario patiat. Ut si quis patrē morti tradidit, ipse postea certis temporibus uiolenter à filijs occidatur. sin uero matrem peremit, ipse postea particeps naturæ muliebris effectus necessario tandem à filijs suis interimat. Cōmuni em sanguine maculato, non esse aliā purgationem, nec posse aliter abstergi maculam: nisi cædem cæde simili similem anima scelerata lustrauerit, totiusq; cognationis iram seda uerit. Ab his ergo sceleribus coercere homines oportet, suppliciorum eiusmodi quæ à dijs inferuntur, metu. Siqui uero in tam miserā calamitatem inciderint, ut patrē uel matrem, fratrem, uel filiū sponte atq; consulto uita priuare audeant: mortalis legū lator sic de huiusmodi scelere fanciet: ut & arceant à publicis sacrisq; locis, ut supra dictū est, & uades similiter requirantur. Et qui cædis huiusmodi condemnatus fuerit, tam à iudicū ministris q; à magistratibus occidat, trahaturq; extra urbem in statutū triuium nudus, ubi singuli magistratus pro uniuersa ciuitate in mortui caput lapidem mittāt, atq; ita ciuitatem omnem purificent. Demū ultra regionis fines portatū, secundū leges insepultum eijciant. Sed quid de illo iudicandum, qui proximū atq; amicissimū cæde perdidit: qui dico seipsum uita & sorte fatorū, uel scelerata priuauerit: nō iudicio ciuitatis, nec tristi & inuitabili fortunæ casu coactus, neq; pudore aliquo extremo compulsus: sed ignauia & formidolosi animi imbecillitate, iniuste sibi mortem conscouerit? Quæ purgationes, & quæ sepultura huic lege cōueniat, deus ipse nouit: proximi tamē huic genere ab interpretibus legibusq; harū rerum hæc exquirant: & quemadmodū ab his statutum fuerit, ita faciāt. Sepultura igit istis solitaria fiat, ubi alius nemo cōdatur. deinde in his locis sepeliant quæ de duodecim regionis partibus ultima, deserta, innominataq; sunt: sic obscuri, ut nec statua, nec inscripto noie sepulchra notent. Si iumentū aut aliud animal hominē interficiat, nisi publico in certamine id fecerit, interfecti hois ppin qui id iudicibus deferāt. Et agrorū curatores illi qbus quotq; propinquus ipse mandauit, iudicent, & damnatū iumentū extra regionis fines interficiant. Quod si quid inanimè præter fulmen aut aliud telū diuinitus missum, anima hominē cadentē ipsum, aut ipsum cadens priuauerit: genere propinquus interfecto, proximū in uicinia ad hoc cōstituat iudicem. atq; hæc & cætera prout erga mortuū ipsum conuenit, pro suisq; & cognationis totius expiatione perficiat. Quod uero damnatū fuerit, ut de animalib. dictum est, exterminet. Si quispiā uita priuatus reperiatur, & ignotus homicida sit, nec diligenter

*Interfectores
sui ipsorum*

diligēter quærentibus inueniā, prædictiones ut in alijs fiant: & in foro publicè præco-
 nio prædicet, ut qui hunc uel hūc necauit, quia cædis reus sit sacra loca non ingrediat,
 & uniuersam deserat regionē: nam si deprehensus fuerit occidetur, atq; extra regionis
 Quos impune fines insēpultus eijciatur. Vna ergo lex ista nobis præcipua de cæde, sancita sit. Ac de
 est occidisse his satis. Nūc dicamus, in quibus recte mundus est, qui occidit. Qui noctu furē domū
 suam ingressum interemit, mūdus sit. Et qui spoliatorem in defensionem suā, similiter.
 Et qui mulierem liberā aut puerū ad rem uenerā ui subegit, impune nō ab eo solum,
 cui uis est illata, uerum etiā a patre, fratribus, filijsq; uita priuet. Maritusq; si uim uxori
 inferentem perimat, lege mundus sit. Ac si quis etiā patri haudquaq; per scelus cædem
 patranti, aut matri, aut filijs, fratribus'ue, aut coniugi opem ferens quempiā interfece-
 rit, mundus sit. Hactenus de uiuentis animæ educatione & disciplina, qua si prædita
 est, uiuendum illi sit, sin contrā, nō sit uiuendum, leges cōscripsimus. Præterea de cædi-
 bus uolentis, quō puniendę sint. Ac etiā de nutritione disciplinaq; corporū satis in su-
 De uolentis perioribus dictū fuit. Deinceps quæ uolentæ sunt actiones & uoluntariæ, & inuolun-
 tariæ, quæ & quot sint, & quibus supplicijs cōmode reprimendæ, pro uiribus determi-
 netur. Recte enim hæc post illa tractantur. Vulnere nanq; membrorumq; per uulnera
 truncationes uilis etiā legum lator post cædem locabit. Hæc sicut cædes distinguunt.
 Nam alia nō sponte, alia ira, quædam timore, quædam sponte cōsultoq; fiunt. Quorū
 omnium huiusmodi exordiū sit. Necesse est leges hominibus ponere, ut secundū leges
 uiuant. Nam si absq; his uiuerēt, nihilo a feris atrocissimis discreparēt. Cuius rei causa
 est, quia nullius hominis ingenium ita natura institutū est, ut quæ ad publicum huma-
 riæ uitæ bonum conferūt, sufficienter cognoscat: & si cognouit, ut optimū id quod no-
 uit, semper agere possit ac uelit. Nam primū difficile est nosse quod ciuili ueræq; arti
 non propriū sed publicū necessario est curandum: Publicū quippe ciuitates connectit
 Publicum ciui- atq; coniungit, propriū dissipat: quod'ue tam publice q̄ priuatim præstat cōmune q̄
 tates connectit propriū bene disponere. Deinde licet aliquis forsā hæc ita se habere sufficienter arte
 priuatim dissi- pat cognoscat, tamen si tanta cum licentia ciuitatis imperiū teneat ut nulli rationū relatio-
 ni subiectus sit, nunquā in ea sententia per totam uitā permanere poterit, ut publicum
 in ciuitate tanq; præcipuum bonum augeat: priuatum uero post publicum ponat. Sed
 ad utilitatem propriam, priuatamq; cōmoditatem natura ipsum semper mortalis im-
 peller: quæ absq; ratione tam dolorē fugit q̄ uoluptatem prosequitur: atq; hæc utraq;
 iustiori melioriq; præponet: & tenebris obruta, malis omnibus tandem seipsam omni-
 no ciuitatemq; replebit. Profecto si quis hominū diuinæ sortis fauore ea natura prædi-
 tus esset, ut cognosceret publicū bonum, ad idq; generose ac semper intenderet, nullis
 legibus sibi dominaturis egeret. Quoniam nulla lex, nullus ordo scientia melior præ-
 stantiōr q; habet: nec fas est mentem alicui subijci atq; seruire: sed potius si ita uera libe-
 raq; sit, omnibus dominari. Nūc uero nusquā hæc reperit: sed minimū quid ipsius ap-
 paret. Quare quod secūdo loco est, eligere decet: ordinem atq; legē, a quibus plurima
 quidem perspiciunt, omnia uero uideri nequeunt. Sed his horū gratia propositis, sta-
 tuamus iam quid pati uel soluere debeat qui aliū uulnerauit, uel aliter obfuit. Cuiq;
 enim facile est singula huiusmodi recte cōprehendere: utrum uidelicet quis uulneraue-
 rit, an nō: quē, qua in parte: quo pacto. Hęc em̄ singula innumerabilia penē sunt, & in-
 ter se maxime differūt. Hęc aut iudicio cūcta, uel nihil horū cōmittere, impossibile est.
 Quippe illud unū in omnibus cōmittere necesse est: utrum factū unumquodq; horum
 sit, an non. Nihil etiā de multā iniuriantis cōmittere, sed magna paruaq; omnia lege
 determinare, impossibile est. CLIN. Quomodo igitur post hæc dicendum est? ATH.
 Sic utiq; quod quædā iudicio cōcedere legislator debet: quædā nō debet: sed ipse de-
 terminare. Cæterū ut intelligatur, quæ arbitrio & prudentiæ iudiciū relinquenda sunt,
 Quæ ex legi- bus quæ ex a- quo & bono quæ'ue ab ipso legū cōditore determinanda, sic exponemus. Grauius profecto & toti
 ciuitati cōmunis ibi pestis innascit, ubi iudicia ignaua muta q; sunt: opinioēs iudiciū in-
 uicem occultæ manēt, & clam sententiā ferunt. Ad id præterea durius, quādo nō silen-
 tio agit: sed ceu theatra clamore omnia personant: & rhetores quidē tum laudant, tum
 uituperant: atq; ita uicissim dijudicāt. Talibus quidē iudicijs si quis necessitate quædā
 urgeatur dare leges, infortunatū esse ducimus, Sed qui dare cogetur, minimas duntaxat multas

xat multas iudicibus ijs committat: plurima uero & maxima quæq; in ferendis legibus ipse declarat. Vbi uero iudicia recte, p uiribus constituta sunt, iudicesq; bene educati, & omni diligentia approbati, rectissime multa iudicibus de punitione conditioneq; eodem natorum committi possunt. Nemo igitur nos incuset, si iplis nunc maxima multaq; præterea legibus nõ ordinamus: quæ uel minus eruditi iudices possent cõspicere: dignaq; singulis delictis multatã poenamq; accommodare. Quoniã uero eos quibus nos leges describimus, non ineptos harum rerum iudices futuros speramus, multa eis committenda censemus. Verũ quod sæpe in superioribus diximus fecimusq;, putantes descriptione formaq; punitionũ dicta, exempla iudicibus, quæ nunq; transgrediant, dari oportere: id & tunc recte factum est, & nunc quoq; obseruare uolumus, ad leges ferendas iterũ redeuntes. De uulneribus igitur ita sanciamus. Siquis uoluerit cogitauerisq; amicũ ho- ^{Vulnerum} minẽ ex ijs quos phibet lex, interficere: uulnerauerit aut, nec interficere potuerit: hũc ^{leges} omni remota misericordia, non aliter quã si uita priuasset dare cædis supplicium cogere- remus, nisi fortunã eius nõ omnino proteruã dæmonemq; coleremus: qui tam uulneratum q; uulnerantem misericordia persecutus, infelicitati utriusq; obstitit: fecitq; ne uulnus huic letiferũ, illi fortuna calamitasq; execranda infligeret. Huic ergo dæmoni habebimus gratiã, utq; eius beneficio minime aduersati, ab eo qui uulnerauit, supplicium mortis auferemus: & in uicina ciuitate per totã uitã exulare statuemus, nullo rerũ suarum omniũ fructu carentẽ, damno tamen prius restituto, siquid obfuit uulnerato, quod à iudicio rei huius fuerit constitutũ. Iudices aut sint, qui cædis essent, si uulneratus obisset. Si parentes filius, aut seruus dominum cõsulto similiter uulnerauerit, atq; ita fecisse cõdemnatus fuerit, scelus morte luat. Quinetiã si frater fratrem aut sororem similiter, uel soror sororem, aut fratrẽ, uxorq; si uirũ interficiendi cõsilio uulneret, aut uir uxorẽ similiter, perpetuo exulet. His si filij filia; ue pueri adhuc sunt, rem familiarẽ exulantis tutores administrent qui eos orbos tudentur. Sin adulti sunt, res quidẽ ipsas permittant habere, alere tamen exulem non cogant. Siquis uero liberis carens in huiusmodi calamitates inciderit, cognati eius usq; in sobrinos cõsobrinosq; tã ex uirorũ, quã ex mulierũ parte cõueniant, & unã cum legum custodibus sacerdotibusq; consilio habito in hanc exulantis domũ unam de quadraginta & quinq; milibus domibus ciuitatis hæredem cõstituunt. In quo sanẽ id cogitare debent, nullam domũ de quinq; milibus & quadraginta, habitantis ipsius suiq; generis magis esse, q; ciuitatis & priuatim & publice. Oportet utiq; ut ciuitas q; sanctissimas & felicissimas pro uiribus domos suas possideat. Quãdo igit aliqua domus infortunio & impietate aliqua inquinatur: quia qui possedit, sine liberis obijt, uoluntariã cædis aut cuiusuis in deos uel ciues facinoris cõdemnatus, cuius mors uel sempiternũ exiliũ poena est: primo domus ipsa secundũ legẽ expiet: deinde cognati, ut diximus, cũ legũ custodib; cõueniẽtes, genus in ciuitate aliquod uirtute præstantissimũ fortunatũq; perquirat, in quo plures adulescentes sint, quorũ unũ patri deficiẽtis illius suisq; superioribus quasi filium adoptet: deũ precati hũc felicioribus patrisfamilias auspicijs prolis propagatorẽ, successorẽ domus sacrorumq; & reliquorũ omniũ cultorem fore, tandem hæredem ipsum secundũ legẽ constituat. Eum uero qui peccauit, sine nomine, sine liberis, sine sorte ulla iacere, quandoquidem huiusmodi calamitatibus premitur, patiant. Nõ est aut in omnibus rebus, terminus termino coniunctus. Nam ubi confinium aliquod cõmune est, ibi hoc inter rerum terminos utriusq; conuentum, medium fit. Atqui inter ea peccata quæ sponte, & ea quæ non sponte committuntur, quod per iram fit, tale quiddam esse diximus. Vulneris igitur ira facti qui condemnabit, si sanabile fuisse uulnus euentus ipse monstrabit, duplum damni restituet. sin uero insanabile, quadruplum. Quod si sanabile quidẽ sit, turpitudinem aut uulnerato ingentem afferat, quadruplum soluet. At uero siquis non solum obfuit uulnerato, uerumetiã patriã nocuit, quod milite ipsam aduersus hostes priuauerit, similiter puniat: ac præterea damnũ ciuitati restituat, & ultra eam quã ipse debet militiam, pro uulnerato etiã militet: & quicquid illi gerendum erat in bello, ipse agat. Quod si non fecerit, reus sit secundum legem uolenti cuiq; ipsum tanq; neglecto rem militiã accusare: & damnũ duplũ triplum ue aut quadruplum prout iudicibus uisum fuerit, restituat. Si germanus germanũ similiter uulnerauerit, cõtribules & cognati usq;

ti usq; ad sobrinos consobrinosq; ex uiris simul & mulieribus cōuenientes tam mares quam fœminæ iudicent, genitoribusq; ipsum tradant, ut ipsi secundum naturā puniāt. Quod si punitiō ambigua fuerit, propinqui ex parte uiri determinent. Qui si ipsi non possint, tandē ad custodes legū causam deferant. Si nati nepotes uel tale quid genitoribus intulerūt, solum hi iudicent qui annum sexagesimū transegerunt: quibus ueri non adoptiui liberi sint. Et cōdemnatus, aut morte, aut maiore aliquo, uel nō multo minore supplicio puniatur: nec de genere suo quisquā etiā si ætatem à lege præscriptā impleuerit, indicet. Sin uero seruus liberum ira concitus uulnerauit, à domino tradat uulnerato, ut arbitrato suo iniuriā ulciscatur, nisi uelit damnū ipse recuperare. Quod si serui uulneratiq; malitia per cōpositionem factum fuisse quis ambigat, ad iudices delerat: quod si non cōuicerit ita esse, triplum damni restituat: sin uero cōuicerit, seruitutis reū habeat eum qui dolose cū seruo egit. Qui uero nō sponte aliquem uulnerauit, simpliciter damnum persoluat. Nullus quippe legū lator imperare fortunæ potest. Iudices autē sint, qui & natis nepotibusq; ad parētes, à quibus quantū damnum fuerit, declaratur. Violentæ quidem passiones sunt omnes quas diximus. Violentū quoq; omne uerberandi genus. Oportet igit̄ oēs homines, mulieres simul ac uiros, adolefcētes ac senes, ita de his semper existimare. Seniore non paruo intervallo iunioribus præponendū esse, & apud deos, & apud hoīes, qui feliciter uicturi sint. Cædi ergo senem à iuniore, & turpe est, & odio à dijs habet. Decet aut̄ iuuenem uerberatū à seniore id ob senectutis reuerentiā patiēter ferre. Sic itaq; sanciamus. Quilibet seniorē & re, & uerbo colat. Ac si uiginti annis maior est, quasi patrē si uir fuerit, aut matrē si mulier, reueret. Atq; adeo omnibus semper abstineat, qui in ea ætate sint qua procreare parereq; ipsum potuerint, natales deos ueritus. Abstineat inquā non solum ciue sed seniore etiā. Peregrinum uero audentē ciuem cædere, si qui cædit, puniendū censet, ad tribunos plebis perducatur, nec ipse uerberet, ut eo magis à cædendis ciuibus suis abstineat, quādo etiam à peregrinis se cōtinet. Peregrino similiter aduenaq; sic ut neq; inuadēdo, neq; se defendendo uerberibus cædere ipsum audeat. Hic uero magistratus hospitalem deū ueritus rem diligēter inquirat, & si peregrinus iniuria ciuē percussit, uerba totidē ei publico flagello reddant: nequid tale amplius impudenter audeat. Sin uero innocens peregrinus uidebit̄, minis eo castigato qui perduxit, ambos dimittāt. Aequalis aut̄ si æqualem uel paulo maiorē, nondum tamen patrē, aut senex senem, siue iuuenis iuuenē uerberibus cædant, secundū naturā nudis manibus se defendāt. Siquis ultra quadraginta natus annos, siue dum aliū inuadit, siue dum se defendit, cædere quenquā audeat, feruili rusticusq; habitus, hoc opprobrio satis punitus uidebit̄. Quicumq; his monitis obtemperabit, modestus & mansuetus habebit̄. Qui uero procœmia hæc spernet, hac lege coerceatur. Qui aliquē uiginti annis uel pluribus natu maiorem pulsauit: primū quidem qui fortē interfuerit, si nec iunior nec æqualis sit, prohibeat, & si nō prohibuerit, secundū leges improbus habeat. Sin aut̄ uerberato æqualis aut iunior sit, quasi fratrem aut patrem aut quasi superiorē defendat, ac præterea iudicio subiectus sit: qui seniorē, ut diximus, uerberauit, & si damnabitur, non minore q̄ annuo tempore uinciat. Imò etiā maiore, si modo iudicibus id uidebitur. Si peregrinus uel incola uiginti annis uel pluribus seniorē pulset, præsentem ea lege qua diximus opitulenti, & qui cōdemnatus fuerit, si peregrinus quidem est, sed non incola urbis, bienniū uinciat: sin autem incola urbisq; habitator legibus non obtēperat, trienniū, nisi iudices decreuerint diutius detinendum. Qui uero præsens fuerit, nec opitulatus secundum legē sit, si de primo maximoq; sit censu, mina damnetur. Secūdi uero census si fuerit, drachmis quinquaginta. Tertij, triginta. Quartij, uiginti. Horū iudices sint ductores exercitus: præfecti ordinū, tribuni, equitumq; magistris. Legū uero, ut uideat̄, aliæ ad bonorū hominū doctrinā ponunt: ut per eas intelligāt, quo pacto inter se amice uersent. Aliæ ad cōpescendā illorū pertinaciā, qui indomiti natura sunt, spretaq; omni disciplina, nulla ratione mouētur, quin ad omnē ruāt improbitatē. Hi sequentiū uerborū causa sunt: his legislator necessitate coactus leges imponit. Ipse nanq; nullum uellet usum necessitatemq; legum unq; fore. Quicumq; igit̄ parentibus aut auis inferre manus ausus fuerit, nec superiorū indignationem deorū, nec inferiorū supplicia ueritus: sed quasi sciat quæ nescit, dicta à pri-

scis omnibus despiciens, præuaricatur:is ultimo ut auertatur expieturq; remedio indiget. Mors autem ultimum non est: sed extrema magis sunt inferorum supplicia: quæ licet uerissime narrentur, auertere tamen huiusmodi animos nequeunt. Quoniam si auerterent, nulli qui parentes scelerate pulsarent unq; reperirentur. Quare oportet horum flagitiorum supplicia in hac uita non inferiora illis quæ apud inferos sunt, sed æqualia pro uiribus ponere. Ita igitur sanciamus. Siquis non furiosus patrem aut matrem, eorum uel superiores pulsare audebit, primum ut in superioribus, opem præsentem ferant. Et incola quidem uel peregrinus, si opitulabitur, in publicis certaminibus tanquam præses alijs præponatur: sin minus, à regione uniuersa perpetuo exterminetur. Sin autem incola nō sit, auxiliatus quidem laudem: non auxiliatus, uituperiū consequatur. Seruus opitulatus liberetur: nō opitulatus, centies publico cædatur flagello. Et si in foro id contigerit: ibidem à uenialium rerum curatoribus puniat. In alijs partibus urbis similiter ab ædilibus qui præsentem fuerint. Eodem modo extra urbem in agro ab his qui curandis agris tunc præsentem. Quod si ciuium aliquis parentibus à filio uerberatis præsentem fuerit, siue uir, seu mulier, siue adolescens, seu senior, defen dat protinus, scelus cōclamans. Qui auxiliari noluerit, Iouis patrij ac generis seruatoris imprecatione per legem prematur. Demum quicumq; pulsa sse parentes cōdemnabitur, primum perpetuo exulet: deinde & à sacris omnibus arceatur. quibus si minus abstineat, à principibus agri uerberibus & omnino utcūq; uoluerint plectatur. & si ab exilio reuertatur, morte peccata luat. Quisquis uero liber, cum huiusmodi homine comedit aut bibit, uel aliquo pacto unā quicquam geret, aut tanget, aut sponte loquetur, is nec in templum ingrediatur, nec in forum, nec omnino in ciuitatem proficiscatur, antequā mundetur. putare namq; debet scelerato se cōmercio contaminatum. Quod si non obtemperauerit, sed ciuitatem & templa inique cōquinet: quicumq; magistratus fieri hoc senserit, nisi confestim punierit, maximarū iniuriarum reus est habendus. Si seruus liberum hominem, seu ciuem, siue peregrinum pulset, præsentem quilibet auxilium afferat. Sin minus, prædicta secundū censum multa puniatur. Qui ergo præsentem erūt, pulsato succurrant: uinciantq; pulsantem, & ei uinctum tradant, cui fecit iniuriā. Qui in compedibus teneat, uerberibusq; ut uelit, ita pulset, ut nullum domino inferat damnum, dein de ipsum domino habendum reddat secundum legem. quæ ista sit. Si seruus liberum hominem non imperatibus magistratibus uerberauerit, dominus à pulsato uinctum ea conditione accipiat, ut non anrea soluat, quam pulsato seruus ipse solutione se dignum esse iam persuaserit. Hæc uero eadem leges ad hæc omnia mulieribus inuicem ad uiros, uirisq; ad mulieres communes esse debent.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGO
decimum de Legibus.

XORDIVM decimi epilogum supplet noni, admonens tractanda esse iudicia de ui in rem ipsam illata, post iudicia de ui in personam in nono disposita. Quoniā uero nulla uis durior & intolerabilior est, quàm que contemptu quodam infertur: nimirum contumelias & iniurias uel in personam, uel in rem ex contemptu proprie natas in propria capita seligendas esse decernit: & has quidem sub quinque capitulis. Aut enim in sacra publica, aut priuata sacra, aut contra parentū reuerentiam: uel contra præstantiā magistratus, uel contra ciuilem gentilemq; alicuius ciuis dignitatem committuntur. Hæc ergo exactissime iudicanda cæteris tam auctoribus legum q̄ magistratibus iudicibusq; committit. Distinguit post hæc à cæteris ea quæ in deorum contemptum fiunt, quasi omnium ultra q̄ dici possit grauisima: in quibus decimi huius omnis uersatur intentio. Sed primo quidem quid intersit sacrilegiū inter atq; impietatem, innuit. Sacriligium sanè rapinam nominat, siue res, seu persona cōsecrata superis rapiatur. Atq; id quidem uelut species quedam sub ipso impietatis genere continetur. Nam ultra sacrilegiū sub impietate comprehenduntur, & cætera multa in deorum contemptū siue cogitata siue dicta seu facta, & cōmissa pariter & permissa atq; etiam prætermissa. Ac ne quid nos lateat, ad impietatem etiam pertinet familiaritas & cōmunio omnis seu in cibis seu uerbis cum ijs imita, qui ob nefaria scelera arcentur à sacris, qui & contaminati cæteros quoq; uel ipsa propinquitate cōtaminant. Quæ quidem de re in calce noni ita pertractat, ut uaticinari uisus sit execrationes quotidie factas à nostris prophanos à cōmunione ecclesie propellētibus. Proinde medicus noster animos impietatis morbo languentes diligentissime purgaturus, in primis causas huius morbi perquirat. Ac dum inquirat, Euangelicā tradit sententiā. Quicumq; enim inquit, de deo crediderit secundū leges, religiosus erit, neq; prophanum quicquam uel aget aliquando, uel loquetur.

DD Quam

Quam recte à fide hic dedit exordium? & à fide legibus adhibenda? Sed ne turbet quæso deorum numerus, quem nõ turbat numerus angelorum. Nihil enim plus apud Platonem tot possunt dii, quam apud nos tot angeli, totq; beati. Cæterum quidnam legis scilicet sacre, et omnium antiquissima de dijs, id est de deo angelisq; deo seruientibus aiunt? Profecto tria. Primum quidem, hos deos esse. Secundum, omnibus providere. Tertium, iuste pro meritis merita suppliciaq; rependere. In ipsa huius sententiæ fide obseruantiaq; picta tota consistit. Quis igitur impius? Qui uidelicet uel negabit eiusmodi deos esse, uel & si sunt, providere: uel & si provident, iuste rependere: id autem est putare superos iudicum humanorum more solis muneribus uel ab iniusto collatis facile posse placari. Plato igitur tres impij morti causas expulsurus probabit esse deos, & qui in mundo sint spherarum mundi rectores, & qui super mundum dei summi contemplatores. Probabit deos omnibus uel minimis providere. Probabit constanti iustitiæ recte bilance libraq; non extrinseca munera manuum, sed intima animorum merita pensitare. Deniq; hac doctrina ueluti quodam legis exordio ab omni diuinorum contemptu dehortabitur omnes, & cohortabitur ad pietatē. Præterea legum minis flagellisq; perterrebit impios, atq; torquebit. Principio deos esse duobus communibus indicat argumentis. Primum quidē ab uniuerso rerum genere, secundum uero à specie humana deducitur. Primum igitur est eiusmodi. Compertum habemus ordinem ubique à ratione procedere, & ordinem quidem nusquam & nunquam interruptum à ratione potenti: ordinem quoq; comodissimum ab optima ratione. Cum igitur uniuersi tum dispositio, tum progressio ordinatissima sit, ac semper & ubiq; talis, neq; id quidem absq; mirifica quadam commoditate, necesse est mundum ab optima potentissimaq; ratione disponi, atq; moueri. Et cum unum sit uniuersum, unum uero ex diuersis non fiat nisi ab uno, consequens est unam esse summam eiusmodi rationem. Esse præterea rationes plures diuinas sub summa ratione diuina, quemadmodum in uno mundano opere rationabiliter ordinato, multi sunt globi inter se specie & uirtute distincti: atq; omnes rationabiliter ordinati: adeo ut mundi quodammodo multi, in amplissima uideatur mundi anius circumferentia contineri. Itaq; similiter multi mundorum quasi angustiorum rectores deinceps dispositi, sub uno amplissimi mundi rectore comprehenduntur. Qui sanè cum non solum ordinator sit: sed ipse, ut ita dixerim, immensus ordo: multo magis ordinatore gaudet q̄ ordinato. Quocirca si multis in uniuerso ordinatis proculdubio delectatur, multis quoq; oblectatur ordinatoribus. Quippe cum amplissimi regis excellentissima in hoc amplitudo consistat, ut non angustos tantum seruos, sed amplos quoq; & multos habeat infra se reges. Secundum uero ad idem argumentum à specie humana deductum, est eiusmodi. Naturalis speciei cuiusq; instinctus inanis esse non potest. Naturale quoq; speciei animalium perfectissime iudicium omnino falsum esse non debet. Cum uero humana speciei animalium perfectissima in omnibus ubiq; semper naturali instinctu immutabiliq; iudicio ad religionem feratur, necesse est esse superos qui religione colantur, superesse quoq; corporibus animas. quod quidem religionis est potissimum fundamentum. Attende Platonis dictum, rationes de diuinis, & si interdum nõ nimis argutas, esse tamen ueras. Item occasionem duas ad impietatem. Intemperantiam scilicet corporearum uoluptatum concupiscentiã: rursusq; ignorantiam ex absurdis poetarum physicorumq; quorundam opinionibus ortam. Poetas in tribus circa deos errasse. Primo quod ex confusione quam chaos nominant, erupisse deos cecinerint. Secundo quod alios ex alijs absq; recta ratione, & quasi per humanum concubitus progenitos asseruerint. Tertio quod omnes hominum perturbationes, errata, flagitia in deos nefaria impietate transfulerint. Physicos quoq; illos in religione peccasse, qui uel cum Democrito casu quodam temerario potius q̄ ratione diuina componi somniãt uniuersum, mirabili ratione digestum: uel cum Anaxagora & Archelao celestia nihil habere in se diuinis opinantur q̄ elementa. Præterea formas eorum quæ generantur, manifeste ad finem ubiq; directas, aiunt ex elementalibus potius impetu prouenire, q̄ ab arte mentis ad certum finem singula dirigentis. Quonia uero in his consutandis, atq; insuper in confirmandis quæ & modo probauimus, & deinceps ex mente Platonis in hoc cõpendio afferemus: in theologia nostra libris fuimus longiores, idcirco in præsentia breuiter percurremus. Cõsidera quanta sit Platonis nostri religio, & q̄ exploratū habeat deum esse, qui cõtra negantes deũ disputas, uix ab ira cõtinere se potest: uir alioquin supra modum omnium & in uita & disputatione mitissimus. In his certe admonet, nõ esse eos qui deũ negauerint, tolerandos. Nota Platonē probare illos, qui in ortu & occasu solis ac lune adorant non solem proprie atq; lunam, sed diuinã potius beneficentiã: cui quotidie gratias pro tanto luminum dono iubet agi. Iudicat illum inter homines esse quasi monstrum, qui contra tum naturalem instinctum, tum educationem, tum communem consuetudinem superos esse negat. Mox uero admonet iuuenes, quos fortè absurde quedam ex auditu contra deum opiniones inuasent: ut quamdiu iuuenes sunt, iudicio de rebus diuinis abstineant, senioribus credant & legibus: donec ætas, experientia, ratio doceat. Afferit præterea in medium opiniones quorundam qui sapientes habiti sunt: per quas homines facile ad impietatem iniustitiãq; declinant. Opiniones inquam asserentes quatuor elementorum naturas fortuito quodam motu inuicem confluentes cuncta coaceruasse. Præterea religionem iustitiãq; nulla ueritate, sed hominum opinione distare. Quamobrem concludit, hæc tanquam & priuatim & publice omnium perniciosissima esse rationibus consutanda: neq; cogendos homines ad legum obedientiã & obseruationem minis duntaxat atq; tormentis: sed persuasionibus insuper atque rationibus. Alioqui hominem rationale animal, ideoq; liberum, nisi rationis uinculo comprehenderit, neq; debere aliter, nec posse ligari. Excitandã igitur

igitur legibus rationem: cuius tantum uis est ad inueniendum deum: ut post rationalem inuestigationem certior sit rationem in natura esse quam in seipsa, & tanto certior, quanto naturales effectus ordinationes conspiciunt quam humanos. Unde etiam tanto perfectiorem esse in natura artem quam in homine animaduertit. Hinc rursus animaduertit artem operibus naturalibus praesidentem, cum perfectior sit humana: & humana non solum sit, sed etiam uita sit atque intelligentiae participans: nimirum uiuam & intelligentem esse: imò uero uitam & intellectum: adde & uoluntatem. Cum enim singula manifeste ad proprios dirigat fines, certum est prauidisse finem atque uoluisse: immò uero prauidere semper & uelle: quemadmodum ordo in singulis semper conseruatur integer: uel ubi interrumpi uidetur, citius quam dici possit, instauratur. Hanc uero esse diuinam prouidentiam, minime dubitamus. Prouidentiam inquam neque minima negligentem: non enim haec minus sunt ordinata quam maxima: neque in maximis laborantem. Non enim ordinationi resistunt ordinatori quam proxima: quae eodem nutu uoluntatis assidue ordinatur, quo & fiunt, & procul ab omni prauaricatione seruantur. Hinc illud. In altis habitat: & humilia respicit in caelo & in terra, sicut & caelum ipsum dum suum in se absque labore peragit cursum, interim absque negligentia terram uberrimo radiorum suorum munere circumfundit. Inter haec uero quod ait legem & artem natura uel non minus quam natura constare: quia proles sint mentis: intellige non minus ueras quam naturae formas existere: gigni que ab intellectu diuino tanquam patre, & à mente humana uelut matre. Et aduerte solitam Platonis nostri pietatem inuocantis deum ad confirmandos deos. Deum inquam unum: ut doceat deos omnes referendos ad unum. Dicit autem se dei summi auxilio fretum tutissimum de diuinis disputaturum, Principio quidem eos phisicos improbat, qui summa rerum principia corporea posuerunt, ex quibus deinde uita intelligentiaque procederet: cum dicere potius debuissent, corporea à uita intellectuali pendere. Id autem ita esse, profitetur noua non dico sententia, sed ratione se probaturum. Sententia enim eiusmodi prisca est ante Platonem theologorum: Argumentatio uero qualis hic fiet à motu, Platonis est propria. Distinguit autem ipsum motionum genus in species decem: scilicet in Circuitum, Localem transitum, Condensationem, Rarefactionem, Augmentum, Decrementum, Generationem, Corruptionem, Mutationem, siue alterationem in alio ab alio factam, & mutationem ex se, tum in se, tum in alio factam. Admiratur motum orbicularem, siquidem in eo stat centrum indiuisibile, mouentur reliqua. Item in sphaera longe profunda quamplurimi circuli designantur, alij deinceps alijs ampliores. Atque id quod mirum est, eodem momento angustissimus circulus & amplissimus circuitum peragunt: adeo ut & huius tarditas in continuo corpore, & illius uelocitas sit pariter admiranda. Medij uero & ad dimensionem & ad motum secundum certas proportionibus medio quoque modo se habent. Multa de his in expositionibus theologiae tractauimus. Dicit autem & de illo: quod mutat locum, mutare centrum, id est centrum loci, ad quod corporis mobilis circumferentia comparatur. non nunquam uero praeter id quod centrum mutat, seruare etiam quodammodo idem centrum: quando scilicet non fixum, sed translatum loco per aequalem quandam circumferentiam circumagitur. Praeterea ubi de generatione loquitur, ait, principium, id est naturam motricem atque seminariam: quando alteratione proficit, per tres procedere gradus, id est in longum, latum atque profundum: item attingere usque ad quantitatem, & qualitatem, formamque substantialem per effectus suos sensibus manifestam: rursus peruenire ad esse formale & uitale atque sensuale. Putat autem in his motibus molem quidem corpoream moueri, sed non mouere: format uero corporas & mouere moles & moueri ab anima: Animamque mouere quidem duo haec: sed ipsam non alio, immò ex seipsa moueri: sed ita mouere, ut una cum rebus mutatis ipsa interim suo quodam pacto mutetur. Praestantiores ergo animabus diuinas angelicasque mentes existimat, quae inferiora moueant, ipsae interim minime permutatae. Eminentius denique ipsum bonum mentibus esse iudicat, omnes enim boni gratia appetunt ueritatem. In his tangit multa ad naturam per se mobilem pertinentia, tanquam ad proprium motionis generationisque principium. In quo motio quaedam formalis & generatio spiritalis suapte natura uiget, motuum generationumque exemplar. Confirmat super omnia quae mouentur ab alio, esse naturam mobilem ex seipsa, uidelicet ne procedatur in infinitum. Imò uero ut quemadmodum ultra illa quae per aliud lucent aut calent, peruenitur ad aliquid per se lucidum, per se calidum: sic praeter res ab alio mobiles ad rem per se mobilem ueniatur. Quippe si nunc quiescant omnia, & paulo post aliquod praeter ceteris moueri debeat, quidnam primo mouebitur? Non quidem diuina substantia prorsus immobilis. Neque etiam corporea ulla quae motum ab alio mutuatur. Solum ergo quod ex se mobile est, primo mouebitur, exercensque suum in seipso motum, traducet in alia. Id enim ita praestat corporibus ut moueantur, sicut immobile rerum principium rebus praestat ut moueant. Animam uero esse naturam per se mobilem, patet tum intrinsecus, quando suapte natura libere ratiocinando discurret atque consultat: tum extrinsecus, quamdiu sua praesentia praestat corpori ut per se quodammodo moueatur. Sed de ijs omnibus, & praeterea quod super animas sphaerarum rectrices oporteat esse angelos atque deum, in theologia abunde tractamus. Vbi uero Plato animam appellat motionem generationemque, intellige per modum cause, id est proprium motionis generationisque principium. Et ubi ait à seipso moueri, esse animam rationem. Nota ibidem dici etiam rationem animae esse quod possit mouere seipsam, ne actum motionis intelligas esse animam, sed potentiam, non accidentalem inquam. Nam & substantiam ibidem uocat animam. Sic ergo definit: Anima est substantia propria habens potentiam, qua & moueatur ex se, & cetera moueat. Quemadmodum uero res ex se mobilis res

ab alia mobilem antecedit: sic animam dico rationalem antecedere putat totam machinam corporalem, cum nullum corpus ualeat ex seipso moueri. Antecedere Platonici aiunt, & dignitate simul & tempore. Siquis uero Platonem à Christianis minus dissentire uelit, exponat animā nostram uel momento quodā temporis, uel saltem dignitate creatorisq; intentione præcedere. Ex eo autem quod animæ substantia prior est substantia corporis, affectus quoque, & motus, & dotes familiares animæ, concludit passionibus corporis esse priores. Vbi numerat animæ proprium, memento quæ actionē significant, esse animæ nostræ superioribusq; communia. Quæ uero passionem, propria nostræ, uel cum demonibus infimis tantum communia. Naturalem tamen motū qui in corpore passio est, esse in anima actionem. Et quod in corpore est longitudo, latitudo, profunditas, qualitas, motus, id esse in anima acumen, iudiciū, memoriam, habitum & affectum. Cætera eiusmodi habes in theologia distinctius. Dicit & animam etiam esse malorum causam, scilicet per accidens, & quia anima nostra liberum habet arbitrium. Caue ubi dicit mundum gubernari ab anima scilicet sua, quod addit geminam esse animam, unam quidem beneficam, alteram uero contrariam, ne substantiam accipias geminam, sed potentiam. Siquidē in anima mundi atq; celesti, potentia est: altera quidem motrix corporum, intellectualis altera. Intellectualis certe benefica est, ordine cuncta disponens, motrix uero eatenus benefica, id est ordinatrix, quatenus subest alteri. Cui quidem nisi subesset, quanto efficacior est ad motum, tanto magis carnis arte precipitaret uniuersum atq; confunderet. Animam uero celestem habere mentem, probat ex ordine quem in omni motu generationeq; semper obseruat. Profecto amentes uidemus quatenus à mente alieni sunt, eatenus ab ordine alienos. Ordinem in presentia dicimus mutuam inter se rerum actionumq; cōncionem congrua successione dispositam, & ad finem certum propria quadam ratione directam, atque in cunctis quoad fieri potest, simile, æquale, idemq; seruantem. Eiusmodi ordinem ab his duntaxat qui mentis cōpotes sunt, seruari uidemus, atq; in ipsa uniuersa si progressionē profus impleri. Impleri inquam tam commodissime quàm pulcherrime. Ex quibus apparet ab anima quæ mentem habeat & artificiosissimā & optimā gubernari. Neq; ab re circuitū dixit proprium esse mentis. In circuitu enim indiuisibile centrum manet, dum circumferentia redit in idem, & in figura motuq; seruatur æqualitas. In mente similiter, simplex fixusq; ad ipsum uerum directus manet intuitus, dum causæ in effectus per media explicantur, uicissimq; effectus similiter replicantur in causas. Reditq; interim animaduersio mentis in seipsam considerandam, & simili, equali, eadem, intelligendo, uolendo, agendo, intentione, regula, progressionē procedit. Postquam uero & celestes sphaeras animabus, & animas mentibus optimis præditas esse probauit, significauitq; & uniuersum anima una, & multas sphaeras multis agi, iam distinguit paucis modis tris, quibus animæ celestibus coniungantur: dicens animam uel ita globo inesse sicut anima nostra corpori, ut inde animal unum efficiatur: uel sic adesse ut nō uiuificet quidem globum, sed moueat tantum atq; regat, siue mirabili quadam solum mouendi potentia, siue quodam insuper medio. Et si ex tribus propositis nullum præ ceteris manifeste hic eligat, Platonici tamē omnes primum absq; controuersia eligunt, idemq; omnino sensisse Aristotelem Theophrastumq; existimant. Putant enim Platonem idem probabilius habuisse. Nam argumentatio ipsa per quam hic cælum efficit animatum, animam ipsam inuinit unā cum moto cælo moueri. Quod nisi ex ea & globo unum fieret animal, certe non mobilis motor esset, sed motor immobilis. Idem confirmat in Phædro. Idem & in Timeo dicens, cum uellet mundi architectus, mundum intellectualem animal facere: neq; posset intellectus absq; medio adesse corpori: coniunxisse intellectum quidem animæ, animam uero corpori, atq; adeo ut medio insuderit mundo, & inde per cuncta diffuderit. Ceterum cur nam Plato hic celestes tantum deos manifeste confirmat? Quoniam superiorum contemplatio est à legum materia admodū diuina, & per celestes deos qui mouentur, & proprijs mancipantur officijs, satis admonet superiorem esse querendū, qui & immotus ipse moueat omnes, & communis dux, propria singulis assignet officia. Quid plura? Manifeste super celestes animas diuinam esse mentem mentesq; angelicas demonstrauit, ubi ait, celestem animam, ut pote quæ ex se non habeat, si intellectum semper diuinum acceperit recte cuncta perducere, prout apud deos recta felicitasq; habentur: alioquin penitus aberrare. Idco Plato ubi ab anima procedit ad mentē, quasi qui ab oculo ad superius ascendat lumen, ueretur admodum ne caligare cogatur. Postquam uero deos esse monstrauit, prouidere demonstrat, à singulari quadam sententia sic exordiens: Natura quedam diuinitati cognata, homines non omnino à specie humana degenerantes ducit ad affirmandum esse deum, quamuis interdum de prouidentia dei apparet prosperitas improborum, quæ falsa prosperitas est, quæ & statuto tempore dabit poenas, dubitare nos cogat. Profecto deus in intelligendo facit, consequenter quod facit intelligit, ac si totum facit, intelligit quoq; totum. Si cognoscit totum, cognoscit & partes ex quibus totum necessario constat: si partes, ergo particulas ex quibus necessario partes. Potest ergo & scit uniuersum regere, qui potest & scit prouidere. Vult quoq; utiliter gubernare totum opus suum. Gubernari uero bene non gubernatis partibus, nunquam potest. Ita neq; medicus, neq; architectus opus totum absque partibus ad id necessario conducentibus, optime curat. Non negligit deus minima gubernare, qui sacre minima non neglexit. Neq; difficilis est gubernatio deo: cui est procreatio facilis. Neq; mollitie ad curandum tardior est, qui omnium est fortissimus, qui accuratius cuncta gubernat, quàm uel ars uel natura quæ ab arte natura uel sunt. Nam quāto magis à deo dependent opera dei, quàm artis uel nature opera ab arte siue natura, tanto deus operibus suis prouidet diligentiam

diligentius: per cuius providentiam cetera quoque id habent, ut similiter suis quoque provideant. Quoniam vero ars quo perfectior est, eo facilius parva simul expedit atque magna, in deo autem ars est immensa, nimirum minima simul et maxima summa facilitate gubernat. In quibus utique dispensandis, non totum gratia partium, sed partes totius gratia disponit, bonumque cuiusque proprium refert ad uniuersi bonum. Inter omnia uero sub luna maximam habet circa humanam speciem diligentiam, tum quia perfectissima est: tum quia ipsa colit deum: quasi ipsa singulariter excolatur à deo. In his notabis, à deo summo per singula rerum genera speciesque diuinos distributos esse rectores, uel mimimarum actionum passionumque curatores. Qui sicut per potentiam eius possunt, quicquid possunt, ita per providentiam ipsius uel minimorum procuratricem, minima quoque procurant. Notabis in sideribus esse sensus, et ut Plotinus Hermiasque disputant, uisum proprie atque auditum, sed in alio quodam genere longaque praestantiore quam sensus animalium terrencorum. Notabis et animam humanam semper corpori esse coniunctam, assidue quidem aethereo corpori, per successionem uero tum terreno, tum aethereo corpori. Item motum anime, quia primus est atque ex se, ideoque liber, posse in formas uarias derivari: usque adeo ut anima aliàs in habitum inferiorem homine, aliàs in superiorem homine conuertatur: et illo quidem quasi quadam grauitate ad loca inferiora descendere: hoc autem ceu leuitate sublimia petere. Ex quo apparet conceptos ex proprijs motibus habitus cum diuina uoluntatis lege concurrere. Sicut enim lex illa distat, bonis quidem animis coelestia, malis uero terrestria conuenire: sic omnino nullo extrinsecus impellente, et quasi naturali quodam instinctu, et bonorum habitus sponte superiora petunt, malorum uero ad inferiora labuntur. Hic profecto si longius cõmentari liceret, exponerem illud obscurissime dictum, ubi inducit aliquem transmutare conatẽ ignem in aquam animatã, quasi difficillima molientem. Nam cum et aqua igni contraria sit, et anima creari non possit ex igni: nimirum impossibilia tentat, qui ignem in aquam animatam transmutare molitur. Neque minus obscure dictum est, quod de resolutione et diuisione dialectica est exponendum. Nempe si quis diuidendo procedat per tres gradus, scilicet à genere quodam generalissimo ad species subalternas, ab eisque ad specialissimas, denique species facile diuidit: similiter qui per eõdem gradus resoluit, à specie specialissima ad subalternum genus, et inde ad generalissimum, facile quoque resoluit. At uero qui per singula numero infinita peruagari uoluerit, irritum opus aggreditur. Sed de his in commentarijs in Philebum. Inter haec notabis Platonis uerba Dauidis prophetae oraculo quam simillima: neque ascensu in caelum, neque descensu in infernum diuinum posse iudicium cuitari. Post haec ostendit deum à prauis non posse muneribus iniuste placari. Vbi considerabis deum diligentiorẽ esse humani generis curatorem, quam pastores ouium, gubernatores nauium, duces exercitus, agrorum rustici, equorum aurige, medici et grotantium. Praeterea omnia sub caelo plena malorum, perpetuumque circa animas bellum. In quo uitia deorsum trahunt: dii uero demonesque sursum. Considerabis uiuas esse in deo uirtutes, imò uitas: quarum scintillis quibusdam in anima inde successis anima ad sublimia eleuatur. Post uero procerum seueriori cõsura animaduertit in impios, neque solũ nefarias actiones, sed impudentiam quoque uerborum, immo et cogitationes ipsas contra diuinam dignitatẽ diligenter explorat: ac tres species impietatis in superioribus positas, in sex deducit: uidelicet in duo quamlibet partiendo. Tres enim ille in opinione contra deum falsa consistunt. Potest autem unã cum falsa opinione iniquitas quoque morum concurrere: potest et tolerabilior equitas. Cognosces hic et poenas maleficorum, hereticorum, superstitiosorum, illorum praeterea qui pseudo prophetae cognominantur. Rursus quantum plebeam damnet superstitionem. Damnauit et supra poeticam, à qua plebea etiam confirmatur. Vbi quoque Plato tam poeticam quam plebeam superstitionem improbat, et ante omnia humana officia, pietatem philosophicam ueneratur.

☉ DIALOGVS DECIMVS DE LEGIBVS VEL DE LEGVM LATIONE.

POST leges de caede uulneribusque et uerberibus, communis lex nulla de omni ui fanciatur, ut nemo ferat asportetque rem alienam, aut uicini re ulla utatur, nisi possidenti antea persuaserit: hinc enim mala omnia quae narrauimus, dependunt, pendentque iam, et in posterum dependebunt. Reliquorum uero maxima sunt, petulantium iuuenum contumeliae atque iniuriae, quae tunc maxima, quando in sacra committuntur: praesertim cum in publica atque sancta, uel in tribuum aliquarum comunione, uel aliorum huiuscemodi. Secundo uero loco habenda sunt, quando in sacra priuata atque sepulchra. Tertio quae in parentes seorsum ab his quae narrauimus. Quartum contumeliae iniuriaeque genus est, quando quis contemptis magistratibus, rem illorum abducit, uel ea utitur, antequam illis persuaserit. Quintum, cum ciuis alicuius ciuili dignitas laeditur uel offenditur, quod genus omnino ultionem poscit, atque his singulis comuniter prouidere lex debet. De sacrilegio quidem summatim di-

De omni ui

etum est, quid fieri oporteat, si uel aut clam peragatur. De his autē quæ uerbo uel opera in
 deorum contemptū aguntur, quomodo punienda sunt, deinceps prooemio quodā pro-
 De contemptu posito dicendū uidetur. Huiusmodi uero prooemium sit. Qui deos esse putat secundum
 naminis leges, nec facit unquā sponte impium quicquā, nec loquitur. Faciunt autē, aut dicunt impiū
 aliquid in deos, uel quia deos esse negant, uel quia & si putant esse deos, de rebus tamen
 humanis curare ipsos minime arbitrantur: uel tertio quamuis & sint, & de hominibus cu-
 ram habeant, facile tamen placari eos uotis & sacrificijs opinātur. CLIN. Quid faciemus
 igitur: quid ad ipsos dicemus? ATHE N. Audiamus ō bone uir, prius quid in nostrū con-
 temptū ioco quodā dicturos illos conijcio. CLIN. Quidnā dicent? ATHE. Ita fermē in nos
 nugabuntur. O Atheniensis hospes, uosq; Lacedæmonie atq; Gnosie, uere illud dicitis,
 quod nostrū alij nequaquā esse deos, alij nihil nostra curare, alij muneribus facile placari exi-
 stiment. Quod igitur uos in omnib; legibus ferendis faciendū esse putauistis, hoc & nunc
 a uobis fieri uolumus, ut scilicet ante legum minas sufficientib; signis deos esse nobis per-
 suadeatis, nec posse illos præterq; fas est, muneribus ullis moueri. Nunc enim hæc & simi-
 lia quædā audientes prædicari quotidie ab ijs qui excellere putātur, poetis, oratoribus, ua-
 ribus, sacerdotibus, alijsq; permultis, ab iniuria quidem facienda nō remouemur: sed cum
 fecerimus, placare deos conamur. A uobis autē qui atroces nullo modo, sed mites legum la-
 tores esse gloriāmini, poscimus ut persuasione prius adhibita quod dñj sint ita doceatis, ut
 etiam si non multo sublimiora q; alij, ueriora tamen loquamini. Fortē namq; uobis crede-
 mus. Quare si æquū quid postulamus, morem gerite. CLIN. Atqui ō amice, facile est ue-
 De dijs ritatem hanc ostendere quod dñj sint. ATHE N. Quo pacto? CLIN. Primum quidem ter-
 ra, sol, sidera, ipsumq; uniuersum, temporū quoq; ornatissima uarietas, annis, mensibusq;
 distincta id ostendunt, Græcorū præterea barbarorumq; omniū cōsensus, deos esse fateen-
 tium. ATHE N. Timeo ō beate uir, scelestos homines: timeo inquā, non erubesco, nec ue-
 reor, ne fortē uos contemnant. Vos enim differentia istorum causam ignoratis, & incon-
 tinentia uoluptatum cupiditatumq; tantūmodo putatis ad impiam animos eorum uitam
 corruere. CLIN. Sed quamnam præter ista, alia istorum causa hospes est? ATHE N. Quod
 uos ipsius expertes penitus fugit. CLIN. Quid hoc? ATHE N. Ignorantia quædam certe
 grauissima, quæ maxima uidetur esse prudentia. CLIN. Quo pacto inquitis. ATHE N. Fe-
 runtur apud nos sermones, partim metro, partim soluta oratione conscripti, qui apud uos
 propter disciplinæ ciuilib; excellentiam, ut audio, nō reperiuntur. Quorū antiquissimi pri-
 mam cœli aliorumq; naturam deorum factam fuisse affirmāt, nec multum progressi, deo-
 rum generationem consuetudinemq; inter se narrant. Quæ quoniā prisca sunt, quantum
 ad alia quidē siue recte, siue non recte se habeant, reprehendere nō facile est, ad cultū tamē
 honorēq; genitorū, nec utilia ipsa, nec uera esse fatebor. Prisca igitur dimittamus, deq; il-
 lis, ut dñs placet, dicamus: iuniorū uero sapientū uerba sicubi mala hominib; afferāt, in ce-
 semus. Profecto istorū uerbis illud efficitur, ut cū ego & tu hæc ipsa signa esse, q; dñj sint,
 asserimus, solemq; ac lunā, sidera & terrā, quasi deos & res diuinas in mediū adducimus,
 tunc iuuenes ab istis sapientibus aliter persuasi, terram & lapides hæc esse dicant, nullāq;
 humanarū rerum curam habere posse: sed uerbis tantum ornatis uerisimiliter sermonē de
 istis esse digestum. CLIN. Graue id certe hospes, etiam si solūmodo unus dixisset. Nunc
 uero eo grauius & molestius est, quo plures sunt qui dicūt. ATHE N. Quid ergo dicere,
 quid ue facere nos oportet? Vtrum quasi apud impios homines accusati simus, q; falsos
 deos esse legibus affirmauerimus, ad defensionem accingemur? An his dimissis ad legum
 tractationem iterum reuertemur, ne prooemium legum nobis hoc excreseat in longum:
 cū oratio breuis futura non sit, si pronis ad impietatē hominibus quæ requirunt, sufficien-
 ter ostendere uoluerimus, atq; etiam terrore illos a scelere amouere, demum uero quem-
 admodum conuenit, leges ferre? CLIN. Sæpenumero in hoc breui tempore hospes a no-
 bis dictum est, breuitatē non esse prolixitatē anteponendā. Nihil enim nos, ut dicitur, ur-
 get. Quare ridiculū simul & prauum esset, si breuiora melioribus præferremus. Multum
 enim cōferet, si uerisimili ratione sermo noster ostenderit q; dñj sint, & boni sint, iustitiāq;
 multo magis quam homines colant, q; ferē optimum pulcherrimūq; legum omnium erit
 exordium. Quamobrē absq; ulla molestia atq; festinatione, pro uiribus nihil præmitta-
 mus, quod ad hanc rem persuadendā pertineat. ATHE N. Iste sermo tuus adeo te paratū
 prom.

promptūq; ostendit, ut ad preces uorumq; uideatur prouocare, nec moram amplius patiat. Verum quomodo absq; offensione esse aliquis deos differat? prefertim cum necesse sit, grauiter ferre odisseq; eos, qui horum uerborum nobis causam præbuerunt. Hi certe à pueritia ad deos affirmandos eo maxime inducere animum potuerunt, quod dum late nutrentur, à nutricibus matribusq;, multa de illis ioco & serio dicta decantataq; in orationibus audiebant, & in sacrificijs uidebant consentanea quæq; illis fieri, quæ suauissime pueri & uident & audiunt, dum parentes eorum summo studio pro se liberisq; sacrificare, orareq; supplices, deos, quasi quammaxime dij sint, uiderent: necnon quotidie in ortu & occasu solis ac lunæ Græcos & barbaros omnes tam in rebus aduersis q̄ secundis conspicerent, suppliciter adorare: atq; ex hoc non suspiciōnē quod dij nō sint afferre: sed testimonium quod sint absq; controuersia perhibere. At uero qui hæc omnia, nulla ratione, ut mentis compos quilibet diceret, moti despiciunt: proptereaq; nos ad hæc dicenda compellunt: quo pacto eos nunc mansuetis uerbis corrigere, & primum quod dij sint docere possumus? audeamus tamen: nec em̄ decet, cum illi uoluptate perdantur, nos quoq; ira in eos corrumpi. Quapropter omni cōcitatione animi extincta proœm̄ium ad eos qui ita mēte corrupti sunt, aggrediamur: & quasi ad unum eorū ita orationē mansuete uertamus. O fili, iuuenis adhuc es: nec dubito, quin progressio temporis faciat, ut de multis aliter q̄ nunc, sentias. Expecta igitur oro, ut tunc de rebus maximis iudices. Maximum autem est quod tu modo nihil arbitraris, ut recte de dijs sentientes, bene uiuamus. Verum si hoc in his permagnum tibi certificauero, minime mentiar. Non tu solus nec amici tui primi, hanc de dijs opinionē habetis, sed aliqui semper, tum plures, tum pauciores hoc modo laborant. Quod uero plurimis illorum contigit, tibi narrabo. Profecto nullus eorū ab adolescentia usq; ad senectam in hac opinione quod dij non sint perseverauit. Reliqui autem duo morbi quamuis non multis, nonnullis tamen permanserunt: quod dij sint quidem, sed de rebus humanis nihil curent. Vel quod curent, sed facile precibus sacrificijsq; placentur. Tu igitur si mihi credes, expectabis, donec plane constet tibi pro uiribus, quid de his iudicandū sit. Ut q; id assequaris, diligenter considerabis, siue sic siue aliter se res habeat: & à cæteris omnibus, & à legum latore maxime sciscitaberis. Interea noli tam temerarius esse, ut impie de dijs sentias. Is enim qui tibi leges ponit, & nunc & postea, quomodo ista se habeant, docere conabit. CLIN. Optime hucusq; hospes nobis est dictū. ATH. Prorsus est ita ô Megille atq; Clinia. Sed in mirabilem quendam sermonem nescientes incidimus. CLIN. Quemnam? ATH. Qui à multis sapientissimus esse putatur. CLIN. Dic clarius. ATH. Res omnes nonnulli aiunt, quæ fiunt, quæ futura, quæq; factæ sunt, uel natura, uel fortuna, uel arte fieri. CLIN. Et probe quidem. ATH. Certe non absurdum est uiros sapientes probe dixisse. Quare sequamur ipsos: inquiramusq; quidnam intellexerūt. CLIN. Omnino. ATH. Maxima dicūt atq; pulcherrima natura fortunaq; fieri: Arte uero minora: eamq; dicunt accepta à natura magnorum primorumq; operum generatione, fingere, fabricareq; minora omnia, quæ artificiosa ab omnibus appellantur. CLIN. Quomodo id ais? ATHEN. Sic planius dicam. Ignem, aquam, terram, aerem, omnia hæc non arte sed natura & fortuna esse dicunt. Corpora etiam quæ post hæc sunt: rerum terrenarum, solis, lunæ, stellarum omnium, ex istis anima prorsus carentibus facta fuisse aiunt: fortunaq; quo unumquodque uis sua impulit lata, singula singulis, frigida calidis, sicca humidis, mollia duris, & omnino contraria contrarijs, duce fortuna conuenisse, ac necessario contemperata fuisse. Hoc pacto cælum totum, & quæ in eo sunt omnia, animalia quoque, & plantas, & anni tempora fuisse producta: non per intellectum, neq; per deum aliquem, sed natura, ut diximus, atq; fortuna. Ex quibus artem postea mortalem à mortalibus factam, posteriores quædam res genuisse, non penitus ueritatis participes, sed simulacra quædam sibi ipsis cognata, qualia pictura, musica, cæteræq; artes his similes generant. Si quæ uero artes serium aliquid faciunt, eas esse quæ uim suam cum natura communicant: qualis est medicina, agricultura, gymnastica. Ciuilem præterea peritiā aiunt, parua quadam parte cum natura, magna uero cum arte concurrere: atq; ita uniuersam legum positionem non cum natura, sed cum arte, cuius positiones ueræ non sint, conuenire. CLIN. Quonam pacto? ATHEN. Deos ô beate uir, non natura, sed arte & legibus quibusdam constare uolunt, eosq; alijs alios, prout sin-

guli secum consentientes lege sanxerunt. Pulchra uero uel honesta, alia natura, alia lege consistere. Sed iusta natura minime esse: imò uero homines de his semper inuicem disputare, & noua quotidie constituere: & quæ nuper statuerunt, quatenus illis sic placet eatenus esse iusta, non natura quidem, sed arte & legibus stabilita. Hæc sunt ò amici quæ sapientes uiri, tum poetæ, tum scriptores alij iunioribus tradiderunt, dicentes iustam esse eam possessionem, quæ uel & uictoria comparatur. Unde iunioribus impietas innascitur, ut credant non esse deos, quales credere leges iubent. Hinc etiam seditiones oriuntur, per quas ad eam homines uitam quasi secundum naturam rectam trahuntur, qua ita uiuunt ut ceteros uincant, nec secundum leges alijs seruiant. CLIN. O qualem hospes rem narraſti, qualemq; pestem iuueni & publice ciuitatibus, & priuatim domibus suis illatam? A THEN. Vera narraſti ò Clinia. Sed cum ita res se habeat, quid legumlatori agendum censes? An solùm mihi nari omnibus hominibus debet? eos omnino pœnas duros, nisi deos esse credant, talesq; opinentur, quales à legibus traduntur: deq; honestis & iustis & maximis quibusq; rebus, ac de uirtute & prauitate, ita omnino arbitrentur & agant, ut legumlator præscripserit. Si igitur non paruerint, alios mortis supplicio, alios flagellis & uinculis, alios dedecore, alios exilio, egestateq; puniendos. Ita ne minabitur quidem tantum legumlator, ut autem in legumlatione persuasionem minis adiungat, qua mitiget, nihil curabit? CLIN. Minime hospes, sed si qua in huiusmodi rebus uel modica persuasio inueniri potest, non debet legumlator qui modo alicuius precij sit, labore inde deterreri, sed quam maximo, ut dicitur, clamore potest, prisca legi auxilium ferre, rationibusq; ostendere quòd dij sint, & quæcunq; ipse paulo ante dicebas: atq; ipsi legi & arti ita suffragari, ut uel natura, uel non minus quam natura constare affirmet, cum mentis ipsius proles sint, ut recta ratio monstrat: quæ tu modo dicere mihi uideris, & ego credo. A THEN. O paratissimi animi Clinia, nonne arduum est, ea rationibus prosequi, quæ ita per omnes diuulgata sunt, ipsaq; proluxa sunt, nec breuitatem patiuntur? CLIN. Quid hospes? cum tam multa de ebrietate & musica dicerentur, eam prolixitatem æquo animo tulimus: de dijs uero talibusq; rebus plura dicentem non auscultabimus? Enim uero legumlationi prudenter disposita, magnum hinc patrociniũ est futurum, cum legum mandata literis tradita quæ toto tempore futuro re dargutioni subiecta esse solent, sic comprobata quiescant. Quare terreri non debemus, si auditu ardua principio sunt, quæ uel tardi ingenij homines sapius repetendo animaduertere poterunt. Hæc igitur licet proluxa, si modo utilia sunt, non uidentur abijcienda. Nec æquum est hos sermones pro uiribus non defendere. MEG. Optime mihi hospes Clinia loqui uidetur. CLIN. Et maxime quidem ò Megille, quare faciendum est ut dicit. Profecto nisi sermones isti inter omnes, ut ita dixerim, homines uulgati essent, nihil opus esset, deos esse rationibus demonstrare. Nunc uero necesse est. Cum igitur maxime leges ab improbis hominibus corrumpantur, cuiusnam magis q̄ legumlatoris officium est, auxilium ferre? MEG. Nullius certe. A TH. Verum dic mihi. Clinia, participem enim te rationis huius esse oportet, Nonne qui hæc dicit, ignem, terram, aquam, & aerem, prima omnium putare uidetur: atq; hæc eadem naturam uocare, & ex his posteriorem animam arbitrari? Imò non uidetur solum, sed ista nobis oratione sua uere significat. CLIN. Ita prorsus. A TH. Num igitur per Iouem quasi fontem quendam inuenimus stultæ illorum opinionis, qui nunquam quæstiones rerum naturalium attigerunt? Considera obsecro, & rationem omnem scrutare. Non enim parum interest, si ostenderimus eos qui impijs rationibus innituntur, ceterosq; ad impietatem trahunt, non recte sed peruerse differere. Mihi igitur de his ita uidetur. CLIN. Probe dicis, sed coneris ista ostendere. A THEN. At uidebor rationibus uti non consuetis. CLIN. Ne uerearis amice. Intellego enim quòd putabas longe te à proposito ferendarum legum abire, si disputationem hanc ingrediamur. Verum si non aliter conuincere possumus recte se habere quæ de dijs secundum legem modo dicuntur, dicendum est omnino. A THEN. Dicam iam nouam hanc penè inauditamq; rationem. Quod generationis corruptionisq; omnium prima causa est, non primum, sed posterius factum illi sermones affirmarunt, qui animos impios effecerunt. Quod uero posterius, id prius. Quare ueram deorum substantiam ignorarunt. CLIN. Nondum intellego. A TH. Qualis anima sit, & quæ habeat uim, omnes ferme ignorasse uidentur, tum quo ad alia, tum quo ad eius generationem, quòd ante omnia corpora nata sit, & transmutationis decorisq;

Reijcitur opinio dicentium omnium principia esse corpora

decorisq; corporum ipsa sit maxime omnium princeps. Si hæc ita sint, nonne quæ animæ ipsius propria sunt, necessario priora his erunt, quæ ad corpus pertinet, cum ipsa corpore sit antiquior? CLIN. Necesse est. ATHEN. Ergo opinio, cura, intellectus & ars & lex, duris & mollibus, grauib; atq; leuib; priora sunt. Quare ingentia & prima opera, operationesq; ipsæ artis in primis erunt: quæ uero natura sunt, & natura ipsa, quam non recte sic appellant, posterius sunt, & artem intellectumq; sequuntur. CLIN. Cur non recte? ATH. Quia naturam generationum circa prima dicere uolunt, primaq; ponunt corpora. Si autem non ignis, nec uer, sed anima primo esse uidebitur, anima ipsa corpore antiquior rectissime affirmabitur: & hæc ipsa ita natura constare, si animam corporibus antiquiorem esse conlitterit: aliter uero nequaquam. CLIN. Vera loqueris. ATH. Num deinceps ad hæc ita pergemus? CLIN. Ita prorsus. ATH. Rationem cauillatoriam fallacemq; fugiamus, ne si forte iuuenilis ipsa nos senes fefellerit, ridiculos reddat, uideamurq; magna aggressi, ne parua quidem consecuti fuisse. Si amnem profundum rapidumq; tres ipsi transire uellemus, & ego iunior uobis, fluctusq; magis expertus dicerem, periculum me primum uobis in tuto relicto facere oportere, utrum transiri fluuius a uobis senioribus possit, an non, & postea facto periculo, aut adhortari uos ad transitum, aut si transiri non possit, me solum periculum subiisse, modeste loqui uiderer. Non aliter modo cum ratio profundior ad eundam sit, fermeq; uestris uiribus non accessibilis, ne uertiginem tenebrasq; uobis faciat, ad eas uos quaestiones deducens, quibus consueti non estis, atq; hoc pacto dedecore tristitiaq; afficiat, periculum in me primo ita faciendum censeo, ut & me ipsum interrogem, & mihi ipsi respondeam, & hoc pacto uobis in tuto audientibus, totam hanc de anima disputationem pertranseam, qua prior esse corpore ostendatur. CLIN. Optime hospes loqui uideris, facitoq; ut dicas. ATHEN. Age igitur modo magis quam unquam deum omni studio inuocemus, cum deos esse diligenter demonstrare conemur, rationemq; ingrediamur, rudentibus tutissime tensis. In hac autem disputatione, interrogationibus huiusmodi sic securissime respondere uideor, si quis roget. O amice, stant ne omnia, nihilq; mouetur: an contra, stat nihil, cuncta mouentur: uel aliqua mouentur, aliqua permanent? Huic utiq; respondebo manere alia, alia uero moueri. Nonne in aliquo loco stant & mouentur? Quid nunc? Nonnulla in una sede id faciunt, nonnulla in pluribus. Ea ne dicis quæ stantium in medio utres capiunt, in uno moueri: quemadmodum circuli stare dicuntur, licet circumferentia eorum uertatur? Ita prorsus, intelligimus autem quod in hac circulatione, cum huiusmodi motus maximum simul minimumq; circulum circunducat, secundum proportionem, se ipsum maioribus minoribusq; dispertit: & ipse quoq; proportione seruata maior est & minor. Propterea cunctorum factus est fons mirabilium. Vna enim cum magnis paruisq; circulis uelocitates tarditatesq; conuenientes ita transigit, ut incredibile quiddam peragere uideatur. Vera narras. In multis uero moueri, dicere mihi uideris, quæcunq; ex alio in alium semper transeunt locum: & nonnunquam alicuius centri unius obtinent basim nonnunquam plura: eo quod circunuoluantur: & cum singula sibi inuicem passim occurrant, si stantibus resistentibusq; obuia fiunt, scinduntur: sin uero contra latis, unum facta tam hæc quam ipsorum intermedia coniunguntur, atq; condensantur. Fateor utiq; hæc ita se habere, ut tu ais. Atqui coniuncta densataq; augentur, disiuncta uero rarefactaq; minuuntur, quando prior singulorum habitus permanet: quando uero non permanet, propter utraq; corruptio sequitur. Fit igitur omnium generatio, quando passio quædam sit: cum uidelicet principium capto incremento ad secundam perueniat translationem, & ab hac in proximam: cumq; ad tres usq; peruenierit, in sentientibus sensum habuerit. Hac ergo transmutatione atq; translatione quo dlibet gignitur. Vere autem est, quando permanet. Quod si in alium habitum permutatum sit, iam penitus est corruptum. Species motuum omnes præter duas o amici iam diximus. CLIN. Quas illas? ATHEN. illos o bone uir motus nondum diximus, quorum pene gratia tota hæc consideratio est. CLIN. Dic planius. ATHEN. Animæ gratia disputationem hanc aggressi sumus. CLIN. Maxime. ATHEN. Sit ergo alter motus, quo quid alia semper mouere potest quidem: seipsum uero non potest. Alter quo quid & seipsum semper & alia potest mouere, coniungendo, disiungendo, augendo, & contra: generando præterea & corrupendo. Qui motus a cæteris omnibus est distinctus. CLIN. Sint ut uis. ATHEN. Nonne motum illum nonum

*Aggreditor de
monstrare deos
esse*

nonum ponemus: quo aliquid ab alio mouetur, & alia mouet. Decimū uero collocabimus illum, quo & se mouet & alia: qui certe omnibus actionibus & passionibus se accommodat: rerumque omnium quaecumque sint, reuera motus & transmutatio nuncupatur. CLIN. Ita prorsus. ATH. Quem potissimum ex decē motibus cæteris omnibus tanquā robustissimum & efficacissimū præponemus? Necessē est eum quo quid & se & alia mouere potest, longissimo interuallo præcedere, cæteros autem omnes esse longe posteriores. CLIN. Probe. ATH. Sed unum uel duo non recte locata, aliter ponenda sunt. CLIN. Quænam? ATHEN. Quod de motu decimo diximus, non recte est dictum. CLIN. Quare? ATHEN. Quia qui decimo enumeratus est, tam generatione quæ robore secundum rationem primus est. Secundus uero, quem nono absurde loco enumerauimus. CLIN. Quomodo hæc dicis? ATHEN. Sic. quādo aliud ab alio mouetur: idque rursus semper ab alio: erit ne in talibus aliquid quod primo moueatur? At quomodo id cum ab aliquo moueatur, eorum quæ mouentur, primum erit? Certe impossibile id est. Sed quando aliquid seipsum mouens, aliud quoque mouebit: illudque aliud, & sic deinceps plurima mouebuntur: an aliud totius motus principium erit, quæ mutatio eius quod seipsum mouit? CLIN. Egrege dictum id, & cōcedendum est. ATHEN. Præterea sic nolipsums interrogemus, & ipsi nobis respondeamus, Si quouis modo uniuersa simul steterint, ut plurimi talium audent dicere, quem motum potissimū ex omnibus primū in ipsis fieri asseremus? Eum profecto, quo quid seipsum mouet: Motus enim dependens ab alio, non prius incidet, quæ alia quædam ipsis inciderit permutatio. Quapropter initium omnium motionum primumque motum, qui & in stantibus factus sit, & in his quæ mouentur modo insit, illum fateri necesse est, quo quid seipsum mouet: & hanc esse antiquissimam omnium potentissimamque mutationem: secundam uero illam, qua quid ab alio mutatur, & alia mouet. CLIN. Verissime dicis. ATHEN. Postquam hucusque disputando deuenimus, hoc quoque respondeamus. CLIN. Quidnam? ATHEN. Si primum motum in terreno uel aquatico uel igneo corpore, siue simplici, seu mixto uiderimus, quam inesse ipsi passionē dicemus? CLIN. Num quid rogas, si uiuere ipsum dicendum sit, quod à seipso mouetur? ATHEN. Id ipsum. CLIN. Viuere certe. ATH. Quid uero cum animam esse in aliquo uiderimus, num ob aliud uiuere ipsum quæ ob hoc putabimus? CLIN. Ob hoc ipsum. AT. Attende per Iouem obsecro nunquid uelis tria in re qualibet intelligere. CLIN. Quo pacto? ATH. Vnum substantiam ipsam. Vnum substantiæ rationem. Vnum quoque nomen ipsum. Interrogationes etiā de omni re duas esse? CLIN. Quomodo duas? ATHEN. Quod uidelicet nonnunquam nomine nobis proposito, rationem ipsam quæramus: nonnunquam rationem assecuti, nomen iam inuestigemus. Sed uolumus ne hoc iterum dicere? CLIN. Quidnam? ATHEN. Bipertita distinctio, & in alijs, & in numero reperit. Et in numero sic diuiso, nomen quidem, par est; Ratio autem, numerus in duo æqualia diuisibilis. CLIN. Certe. ATHEN. Tale aliquid dico. Nonne idem in utroque significamus, siue nomen interrogati, rationem: siue rationem interrogati, nomen reddamus? quandoquidē unam eandemque rem nomine quidem parem, ratione uero numerum in duo æqualia diuisibilem appellamus. CLIN. Idem omnino. ATHEN. Rei uero illius cui nomen est anima, quænam ratio est? Num habemus aliam rationem, præter eam quam modo diximus, quod ipsa possit seipsam mouere? CLIN. A seipso moueri asseris rationem esse illius substantiæ quam nomine omnes animā appellamus? ATHEN. Assero equidem. Quod si ita est, an adhuc desideramus sufficientius demonstrari, idem esse animā, & primam generationem ac motum rerū quæ sunt quæ fuerunt, quæque futura sunt: omniumque rursus istis contrariorum? quandoquidē transmutationis motusque omnis omnibus causa esse apparuit. CLIN. Minime. Nam sufficientissime monstratū est, animā omnibus antiquiorem esse, cum motus principium sit. ATH. Nonne igitur motus qui ab alio in alio fit: quodue nihil unquam seipsum mouet, secundus est, & quoto quis uelit numerorum interuallo superiori motui postponendus: siquidem corporis uere inanimati mutatio est. CLIN. Probe. ATHEN. Recte igitur & proprie, uereque & absolute diximus, prius corpore animā factam fuisse, corpus uero posterius atque secundo, animæ secundum naturā dominantī subiectum. CLIN. Verissima hæc sunt. ATHEN. Recordamur nos in superioribus concessisse, si antiquior corpore anima declaratur, illa etiā quæ animæ competunt, ijs quæ corporis propria sunt, priora

Que antiquissima & potentissima mutatio

Anima ratio quod potest seipsam mouere

pitiora esse simul declarari? CLIN. Maxime. ATHEN. Affectus ergo, mores, uoluntates, cogitationes, ueræ opiniones, curæ, memoriæ, omnia hæc longitudine corporū, latitudine, profunditate, robore, prius facta sunt, sicut & anima corpore. CLIN. Necessè est. ATH. Num etiam concedere cogimur bonorū & malorū, honestorum & turpiū, iustorum & iniustorum, cæterorumq; contrariorum causam esse? siquidem causam omnium ipsam asserimus. CLIN. Cur non? ATH. Animā cuncta gubernantē, & in omnibus quæ mouentur habitantē, nōne & cælum gubernare necessario cōfitebimur? CLIN. Omnino. ATHEN. Vnam an plures? Plures certe, ut ego pro uobis respondeam. Nec pauciores quàm duas ponere debemus, unam beneficam, cōtrariam alteram. CLIN. Recte admodum. ATHEN. Vniuersa ergo quæ in cælo sunt, quæ in terra, quæ in mari, suis motibus anima ducit: quibus nomina sunt, uelle, considerare, curare, consultare, recte & non recte opinari, lætari, dolere, audere, metuere, odisse, diligere: & cæteris præterea motibus omnibus, qui horum affines primiq; sunt, qui & secundos corporum motus suscipientes, omnia in augmentum decrementumq; perducunt: concretionem, uel condensationem, & discretionem, uel rarefactionem: & in ea quæ ista sequuntur, caliditates, frigiditates, grauitates, leuitates, durum, molle, album, nigrum, austerum, dulce, amarū: & deniq; omnibus, quibus anima usā si intellectum quoq; semper diuinum acceperit, recte cuncta dijs recta feliciq; perducit: sin uero amentia coniuncta fuerit, omnia his contraria facit. Damus ne ista sic se habere: an adhuc ambigui sumus? CLIN. Nullo modo ambigimus. ATH. Vtrum ergo animæ genus, cælum, terrā, totumq; orbem regere arbitramur? quod mente uirtuteq; refertū est: an quod caret utrisq;? Vultis ne ut ita respondeamus? CLIN. Quo pacto? ATH. Ita dicamus ō mirifice uir, si uniuersus cæli circuitus, & omnium quæ in eo sunt, progressio, mentis motui & circulationi, & rationi similem habet naturam, & simili quadam ratione peragitur, cōstat optimam animū totius mundi curam habere concedendum esse, unde tali ratione circumuoluatur. CLIN. Recte. ATH. Sin uero furiose & sine ordine mouetur, malam. CLIN. Hæc quoq; recte. ATH. Quā igitur mētis motus naturam habet? Sed ad hanc quæstionem ō amici prudenter respōdere difficile est. Quare par est ut ego uobiscum respondeam. CLIN. Probe loqueris. ATHEN. Cauere itaq; debemus, ne quasi ex opposito ad solem conuersi, & in meridie noctem agētes, perinde respondeamus, ac si mortalibus oculis mens sufficiēter cōspici cognoscīq; possit. Tutius enim uidebimus, si ad imaginem eius respiciamus. CLIN. Quo pacto dicis? ATH. Videamus cui potissimum decem illarum agitationum similis sit intellectus, ut tanq; imagine hac utamur. Eam ego in memoriā uobis reducā, & pro omnibus respondebo. CLIN. Optime. ATHEN. Meminisse oportet & illud à nobis in superioribus esse dictum, omnium quæ sunt, alia stare, alia uero moueri. CLIN. Sic dictum fuit. ATHEN. Quinetiam eorum quæ mouentur, nonnulla uno in loco, nonnulla in pluribus agitari. CLIN. Hoc quoq;. ATHEN. Motus autem qui semper in uno fit, necessario circa medium aliquod agitur, & circuli torno confecti similis est: ideoq; mentis circuitum pro uiribus imitatur. CLIN. Quomodo id dicis? ATHEN. Per eadē certe, eodem modo, in eodem, circa eadem, ad eadem, una ratione, et ordine uno ferri utraq; assero. Nempe si dicamus mentem motumq;, qui in uno fit, spheræ torno confectæ lationibus similes, nunquam rudes bonarum imaginū opifices erimus. CLIN. Recte admodum. ATHEN. Contrā ergo motus qui nunq; similiter, nec per eadem, nec in eodem, neq; circa eadē, neq; ad eadem, neq; in uno fertur, nec ordine nec ornatu rationeq; aliqua, omni profecto amentia cognatus est. CLIN. Proculdubio. ATH. Iam ergo aperte possumus clamare, cū ab anima cuncta circumducantur, necessarium esse cæli circuitum à procurante exornateq; anima circumduci, siue optima illa quidē, siue cōtraria. CLIN. At hospes ex dictis iam apparuit, nefas esse aliter dicere, q̄ ab anima, omni uirtute referta, siue una seu pluribus hæc omnia circumagi. ATHEN. Optime tu Clinia citoq; hæc intellexisti. sed illud adde. CLIN. Quidnam? ATHEN. Si solem, lunā, cæteraq; sidera anima ducit cūcta, nōne singula quoq;? CLIN. Quid ni? ATHEN. De uno igitur uerba faciāmus, quæ astris omnib. possunt accommodari. CLIN. De quo? ATH. Solis quidē corpus omnes homines uident, animā nemo, nec etiam alterius animalium corporis, nec uiuū, nec mortuū. Idq; genus cum nullo corporis sensu percipiatur, sola mente comprehenditur. Quare & nos de ipso, hoc sola intelligen-

*Quæ sint nomina motuū animæ.
Anima coniuncta intellectui producit omnia recte*

*Quam reuerēter censendum sit de deo.
Translatio dissertationis*

tia

tia capiamus. CLIN. Quidnam? ATHEN. Cum solem anima moueat, si trium modorum aliquo ab ea fieri hoc asserimus, forsasse non aberrabimus. CLIN. Quos dicis modos? ATHEN. Quod uel intus in hocrotundo corpore inest, & quò libet ipsum transfert què, admodum nos anima nostra quò libet ducit. Vel ipsa foris quidem est, & corpus aliquod ignis uel aeris nacta, ut quidam aiunt, per uim corpus corpore pellit. Vel tertio, quamuis ipsa nuda corpore sit, quia tamē alias uires supra modū mirabiles habet, facile ducit. CLIN. Certe uno istorum modorum ab anima agitari cuncta necesse est. ATHEN. Præstat autem, ut siue curru quodā intrinsecus teneat corpus illud eius anima, lumēq; ita cūctis effundat, siue foris sit, seu quomodocunq; quis excogitet, deum esse ipsam omnes arbitremur. An aliter? CLIN. Ita certe, nisi quis extrema demētia teneatur. ATH. De uniuersis præterea stellis & luna, annis, mēsi bus, cunctisq; temporibus, quid aliud q̄ hoc ipsum dicemus? Quoniam anima & animæ omnibus uirtutibus præditæ horum omnium causæ demonstratæ sunt, deos esse eas affirmabimus: siue in corporibus sint, & tanquam animalia quædam cælum totum exornent, siue quomodocunq; aliter agere id dicantur. CLIN. Omnino. ATH. Ita ergo istis concessis, poterit ne aliquis negare plena deorū omnia esse? CLIN. Nullus adeo mente captus est hospes. ATH. Et ergo qui deos esse negat, possis terminis ô Clinia & Megille sermonem iam relinquamus. CLIN. Quos terminos imponemus? ATH. Ut uel doceat nos non recte opinari, cum animam generationem primam omnium dicimus: ceteraq; à nobis consequenter dicta, uera non esse. Vel si nihil melius q̄ nos dicere potest, nobis credat: & ita in posterum uiuat, ut de dijs nō ambigat. Verum consideremus nunc utrum sufficienter deos esse aduersus negantes ostendimus, an non. CLIN. Sufficienter dictum est hospes. ATHEN. Disputatio igitur aduersus istos, finem habeat. Sed ille iam, qui quamuis deos esse dicat, curam tamē humanarum rerum negat habere: sic à nobis est persuadendus. O uir eximie, dicamus, natura quædā diuinitati cognata ad rem tibi coniunctam affirmandam colendam q̄ ducit, quando deos esse asseris. Sed improborum iniustorumq; hominum publice priuatimq; successus, qui licet reuera felices nō sint, uulgo tamen felices habentur, & carminibus frequenter cæterisq; sermonibus extolluntur, temere ad impietatem te præcipitem agunt: aut etiam cum scelerosos homines uideas ad senium usq; ita deuenire, ut filios atq; nepotes in maximis relinquunt honoribus, ualde turbaris. Audisti fortassis, aut etiam ipse uidisti nonnullos, quamuis iniuste & impie multa gesserint, propter ipsa tamen scelera ex re parua in magnam, & ex infimo gradu ad tyrānidem peruenisse. Propterea cum deos harum rerū auctores esse propter ipsam cum illis coniunctionem incusare, & aduersus eos peccare nolis, nōnulla ductus absurditate, ac dijs ipsis succedere non uolens, huc tandē delapsus es, ut licet deos esse arbitreris, humanas tamen res ab illis negligi credas. Ne igitur hæc opinio ad grauiorem te trudat impietatis morbum, remedium pro uiribus opinionē hanc refutantes, adhibeamus. Quocirca sequentem disputationem cum præcedente illa ratione iungemus: qua aduersus eos etiam qui deos esse negabāt, uisum sumus. Tu uero Clinia & Megille, pro adulescente, ut fecistis hæctenus, respondere. Atq; ego si arduum quid inciderit, uos suscipiens ut nunc feci, trans fluuium ducam. CLIN. Recte dicis: & ita facito. nos quoq; pro uiribus faciemus. ATHEN. Non erit forsā difficile demonstrare, deos non minus minimarum rerum q̄ maximarū curā habere: præsertim cum paulo ante dictū fuerit, eos omni uirtute refertos, prouidentiam omnium sibi propriam uendicare. CLIN. Et maxime quidem. ATHEN. Quod sequitur, communiter inuestigemus: quæ sit uirtus eorum qua boni esse conceduntur. Age, nōne temperatum esse, mentemq; habere, uirtuti dantur, & cōtraria uitio? CLIN. Certe. ATHEN. Quid porrò? Nōne fortitudo uirtuti etiam datur: timiditas uitio? CLIN. Valde. ATH. Et horum alia turpia, alia honesta dicuntur? CLIN. Necesse est. ATHEN. Et quæ in his uitia sunt, nobis quidem inesse posse: deos uero eorum participes nullo modo dicemus? CLIN. Hęc etiam qui uis concederet. ATH. Nunquid negligentiam, delitias, otium, animi uirtutē putabimus? An aliter? CLIN. At quomodo? ATH. Num cōtrā? CLIN. Ita sane. ATHEN. Horū ergo contraria in contrariū. CLIN. Sic utiq;. ATH. Qui delitijs, negligētia, otioq; deditus est, quē Hesiodus ignauis maxime fucis similē dicit, nōne odio nobis habetur? CLIN. Rectissime profectio poeta ille cecinit. ATHEN. Non ergo dicendus deus eos mores habere, quos odit, nec permittendus

Solem mouet
animam

Deos humana-
rum rerum curam
habere

virtus decorum

mittēdus est ullus ita dicere? CLIN. Nullo modo. ATHEN. An ille, ad quem operis al-
 cuius effectio & cura maxime pertinet, magna in eo opere curabit, parua contēnet? Quo
 modo si hanc opinionē laudauerimus, nō errabimus. Sed ita istud cōsideremus. Nōne
 siue homo siue deus, duabus de causis negligit? CLIN. Quibus? ATHEN. Vel quia ni-
 hil interesse totius putat, si parua negliguntur; uel quia licet interesse opinetur, pigritia ta-
 men mollitiē detentus, negligit. Aliter em̄ negligentia nō contingit. Nam quando quis
 non potest omnī curam gerere magnorū paruorumq̄, atq̄ ideo imbecillitate impeditus
 non curat, negligentia tunc in eo esse non dicitur, siue homo quidā sit impotens, siue deus
 aliquis nō posse fingatur. CLIN. Non certe. ATHEN. Sed nunc illi duo tribus nobis
 respondeant, qui licet deos esse concedant, alter tamē facile placabiles, alter in rebus par-
 uis negligentes putat, primūq̄ sic interrogentur. Ambo deos asseritis scire, uidere, au-
 direq̄ omnia: nihilq̄ ipsos effugere posse eorum quæ aut sensu aut intellectu percipiūtur?
 hæc ne ita se habere dicitis? an aliter? Sic. Deinde omnia eos posse quæcunq̄ mortales
 immortales ue possunt? CLIN. Absq̄ dubio ita esse concedent. ATHEN. Bonos e-
 tiam, immo optimos esse omnes quicq̄ cōfessi sumus. CLIN. Omnino. ATHEN. Nul-
 la ergo pigritia, nulla mollitiē capi eos possibile: quādo quidem tales sunt, quales esse con-
 sensimus. Nā à timiditate in nobis oriū nascitur: pigritia uero ab otio atq̄ mollitiē. CLIN.
 Vera loquetis. ATHEN. Nullus ergo deorū otio pigritiaq̄ corruptus quicq̄ negligit.
 Nullius enim timiditatis deus est particeps. CLIN. Probe. ATHEN. Ergo relinquitur
 si paruas paucasq̄ in uniuerso res negligunt, ut ita negligant, aut quia contemnenda illa
 esse sciunt, aut quidnā aliud reliquū est, q̄ huius contrariū? CLIN. Nihil penitus. ATH.
 Vtrum ergo o uir eximie te dicere affirmabimus? an quod propter ignorātiā, cum pro-
 uidere debeant, non prouideant? an sic ut improbos homines dicimus, meliora quidem ui-
 dere, sed uoluptate aut dolore fractos deteriora sequi, sic deos quāuis sciant prouidēdum
 esse, similiter nō prouidere? CLIN. Quomodo id fieri potest? ATHEN. Præterea res hu-
 manæ, uiuentis naturæ participes sunt: & homo ipse præ cæteris animalibus dei cultor di-
 ligentissimus est. CLIN. Apparet. ATHEN. Quinetiā mortalia cuncta uiuentia à dijs
 fieri possideriq̄, quemadmodū & cælū uniuersum, dicimus. CLIN. Proculdubio. ATH.
 Iam ergo seu parua hæc siue magna quis dixerit dijs esse, nullo modo cum prouidentissi-
 mi atq̄ optimi sint, negligenda sibi sua possessio est. Sed istud præterea cōsideremus. CL.
 Quidnam? ATHEN. Num sensus & uires contrario inter se modo ad facilitatē difficul-
 tatēq̄ se naturaliter habeant. CLIN. Quid ais? ATHEN. Parua quippe difficilius q̄ ma-
 gna uidentur & audiuntur. Facilius autem tenētur ferunturq̄ & prouidentia gubernan-
 tur parua omnia & pauca, quā eorū contraria. CLIN. Certe multo facilius. ATHEN.
 Quid uero? cum medicus totum corpus curare uelit ac possit, si magnis prouiderit, parua
 contempserit, an bene huic unquam se totum habebit? CL. Nunquam. ATHEN. Sed
 nec gubernatores, nec imperatores, nec patresfamilias, neq̄ ciuitatum moderatores, neq̄
 ulli omnino tales, paucis paruis neglectis recte multa & ingentia gubernabunt. Nam la-
 pides quoq̄ magnos sine paruis bene strui negāt architecti. CLIN. Certe. ATHEN. Ca-
 ueamus autem ne deum mortalibus opificibus uiliorem putemus. Isti sane quanto peri-
 tiores sunt, tanto arte una in proprijs ipsorum operibus & parua simul & magna exquisi-
 tius absolutiusq̄ perficiunt: Deus uero qui sapientissimus est, & curare potest ac uult: ma-
 gnis quidem prouidebit solum, parua autem quæ facilius gubernari possunt, propter pi-
 gritiam & ignauiam negliget? CLIN. Nullo modo hanc hospes de dijs opinionem ad-
 mittēdam putamus. Nefaria enim hæc & falsa penitus cogitatio. ATHEN. Satis iam ad-
 uersus eum, qui negligentia crimine deos incusat, disputasse uidemur. CLIN. Certe. A-
 THEN. Verum hæc quodammodo ratione coegimus, ut falsa se opinari confitere-
 tur. Indigere quoq̄ persuasionē, qua ueluti cantu quodā capiatur, existimo. CLIN. Quæ
 nam hæc persuasio est? ATHEN. Huic adolescēti persuadeamus, eū qui toti prouidet, ad
 uirtutem salutēq̄ totius omnia ordinare, cuius pars quæq̄ pro uiribus quod sibi conue-
 nit agit & patitur: atq̄ his singulis præpositi principes sunt, qui minimarum etiam actio-
 num passionumq̄ per singulas & extremas uniuersi particulas distributione ad ultimum
 usq̄ peracta curam habent. Quarum una tua o miser particula est, quæ ad totum semper
 respicit, quamuis minima sit. Tu uero ignoras omnem singulorum generationem illius

EE gratia

gratia fieri, ut uniuersi ipsius beata uita sit, eius substantia nō tui gratia est, sed illius tui gratia factus es. Medicus enim & artificiosus opifex omnis, totius gratia singula facit, & ad cōmunem perfectionem dirigit omnia: non totum ad partem, sed partes ad totū singulas referēs. Tu autem moleste fers, quia ignoras quo pacto quod tibi optimū est, uniuerso simul & tibi pro cōmunis generationis uiribus cōuenit. Quoniā uero anima cum corpore semper, modo cum alio, deinde cum alio coniuncta, uarijs mutationibus, aut propter se ipsam, aut propter aliam animā commutatur, nihil aliud harum rerū ordinatori tanquā talos iacenti restat, quā ut quasi transponendo permutet, meliores quidem mores in meliōrē locum: in deteriorem uero deteriores, prout singulis conuenit, ut sortem sibi congruā singula cōsequantur. CLIN. Quomodo id ais? ATH. Ea ratione mihi dicere uideor, qua facillime dii cunctis prouideant. Nam si quis ad totum semper respiciēs fingit quæque, & ad ipsum omnia transfiguratur, ut ex igne aquam animatā, nec multa simul ex uno uel ex multis unū, primæ, aut secūdæ, aut tertiæ generationis participantia multitudīne infinita transpositi huius ornatus erunt. Nunc autem mira facilitas in eius opere est, qui toti prouidet. CLIN. Quo pacto id rursus ais? ATH. Quoniā rex ille noster actiōes hominū omnes animatas esse perspexit, multamque ipsas in se uirtutē, multā etiam prauitatē habere, quōd uel factum est animam & corpus, perditionem non pati, neque tamen æternum esse, qua lege dii sunt: nam si alterūtrum horum perderetur, omnis cessaret animalium generatio: præterea quod ipsius animæ bonum est, iuuare, quod malum, cōtrā nocere: hæc inquam omnia quoniam perspexit, idcirco excogitauit ubi pars quæque locata maxime, optime, facillimeque uirtuti uictoriam, uitio uero ne uincat, impedimentum in uniuerso præbere possit. Adinuenit igitur ad uniuersum hoc, quale factū quodlibet qualem sedem habitationēque & qualia loca sortiri debeat. Causas uero huius uel illius generandi, uoluntatibus nostris permisit. Vbi cūque enim quis cupiat, qualisque animus sit, ibi ferme semper habitat, & talis fit, ut plurimum. CLIN. Congruē. ATH. Quæcūque igitur animam habent, transmutantur: quippe cum transmutationis in seipsis causam habeant. Transmutata secundum ordinem legemque factorum feruntur. Et quæ minus peccarūt, minus profunde, ac in regionis superficie uagantur: quæ magis atque atrocius, decidunt in profundum, & in regionem inferiorem delabuntur, quam inferorum uocabulo similibusque nominibus appellantes, tam uiuentes quā a corporibus soluti somniant atque formidant. Anima uero quæ maioris uirtutis uel uitij compos est, quando propria uoluntate & assidua consuetudine uehementius permutata, diuinæ uirtuti adhaeret, satisque præcipue facta est, in locum similiter longe meliorem sanctumque transfertur: quæ uero contrario modo affecta est, in contrarium translata, uitam peragit suam. Hoc deorū qui cælum habitant o puer & adolescēs qui a dijs negligi putas, iudicium est: ut qui peior sit, ad peiores, qui melior, ad meliores animas, tam in uita quam in omni morte proficiscatur, patiaturque & agat quæ a similibus ad similes fieri oportet. Quare nec tu, nec alius ullus, optet confidatque se adeo felicē fore, ut iudiciū hoc deorum effugiat atque exuperet. Nam qui hoc sanxerunt, firmiter, quam cætera omnia stabilierunt, ut cauēdum omnino sit. Nunquam enim ab illo negligēris, nec si ita paruus sis ut in terræ profundum ingrediaris, nec si adeo sublimis fias, ut pennis elatus in cælum uoles: sed conuenientia supplicia dabis, siue hic manens, siue ad inferos profectus, siue ad remotiorem aliquem inaccessibilemque locum translatus. Eadem quoque de illis ratio sit, quos per nefaria scelera ex paruis in magnos uiros euasisse intuitus, putasti ad felicitatem ex miseria peruenisse. Quorum in operationibus uelut in speculo, deorum ad omnia negligētiā inspexisse existimasti, quōd uidelicet ignorabas ad quid eorum progressus uniuerso conducant. Non oportet autem hoc o uir præstantissime ignorare, quod qui nescit, nec uiuendi formam unquam conspiciet, nec uerba de uitæ beatitudine uel miseria facere poterit. Quare si Clinias hic, & uniuersus hic sensorū coetus tibi persuasit, te quid de dijs dicas penitus ignorare, satis tibi deus fauerit: sin uero rationem adhuc aliquā desi deras, audi quæ ad tertium illum dicemus, si quo pacto mentis es particeps. Profecto deos esse, hominibusque prouidere, satis arbitror demonstratum. Sed iniquorum hominum eos muneribus corrumpi, nullo modo dici permittendum est: & si dicatur, omnino pro uiribus refutandum. CLIN. Præclare dictum: & sic agamus. ATHEN. Age igitur per deos ipsos, quoniam modo placabiles fiunt, si quo pacto fiant: & qui & quales sunt, si placantur: principes

cipes enim esse eos necesse est, qui totū cælū perpetuo gubernaturi sunt. CLIN. Certe. ATHEN. Sed quibusnā principibus similes sunt, qui uel illis principes similes, ut possibile nobis sit, minores maioribus cōparare? Vtrū aurigæ aliqui certantiū bigarū tales sunt, aut nauium gubernatores? Fortasse autem exercituū ducibus conferri possunt, uel medicis: qui bella morborū ab humanis corporibus arcant atq; propulsant: aut agricolis inimicas orientibus stirpibus tempestates timentibus cauentibusq; aut etiam gregū armentorumq; pastoribus. Nam cum inter nos cōuenierit, multorū bonorum, multorūq; malorū, & quidem pluriū, plenum esse cælum, immortale aliquod bellum hoc est, & mirabili custodia indiget. sed opitulatur nobis dñj simul & dæmones. Nos autem deorū dæmonūq; possessio sumus. Verū iniustitia & intemperantia unā cum imprudentia nos corrūpunt. Iustitia uero & temperantia cum prudentia, quæ in uiribus deorū animatis inhabitant, salutem nobis afferunt. Breue autem aliquid horum habitare in nobis manifeste hinc licet conspiciere. Nam animæ in terra quædam habitantes iniustæ, & ferarū instar atroces, aduersus custodum animas, canum puta aut pastorū, uel etiam præcipuorum omnium dominorum insurgunt, uerborumq; lenocinijs, deprecationeq; quorundam cantuum persuadent, ut fama malorum est, licere male agēdo inter homines sibi plurima usurpare, nec aliquam inde poenam persoluere. hoc nos delictum, quo ad usurpationē plurium inhiatur, in corporibus animalium morbum uocamus, in anni temporibus pestilentiam, in ciuitatibus rebusq; publicis commutato nomine iniustitiam. CLIN. Omnino. ATHEN. Necesse est igitur eum qui credit deos ueniam hominibus iniustis præbere, si quis ipsis rapinæ partem tribuerit, dicere eos esse ueluti canes, quibus lupi particulam rapinæ concedant, & illi muneribus his placati, greges diripi patiantur. Nōne hic eorū sermo est, qui placabiles esse deos prædicant? CLIN. Hic certe. ATHEN. Sed quibus prædictorum custodum deos aliquis conferens non erit omnium hominum ridiculosissimus? Vtrum gubernatoribus, qui libatione uini atq; nidore carniū deuoluti, nauē simul nautasq; euertunt? CLIN. Minime. ATHEN. Sed neq; aurigis, qui dum certāt, corrupti muneribus, aduersariorum curribus uictoriam ipsam concedant. CLIN. Non certe. Turpis em̄ hæc in deos comparatio. ATHEN. Atqui nec imperatoribus, nec medicis, nec agricolis, nec pastoribus similiter persuasis, nec etiam canibus astutia luporum blande seductis. CLIN. Bona uerba quæso. Hæc enim audienda non sunt. ATH. Nōne custodum omnium maximū & in maximis rebus dñj omnes? CLIN. Ita profus. ATH. An optimarū rerum custodes, & in uirtute custodiæ nimium excellentes, deteriores esse dicemus q̄ canes hominesq; mediocres, qui nunq; muneribus ab iniustis hominibus impie acceptis iustitiā prodent? CLIN. Nequaq; hic sermo ferendus est, & qui hac opinione laborat, impiorū omnium iure pessimus & profanissimus iudicabitur. ATHEN. Tria igitur illa quæ proposuimus, deos uidelicet esse, omniumq; curam habere, nec præter iustum precibus ullis flecti posse: sufficienter ostendisse uidemur. CLIN. Certe & his nos rationibus assentimus. ATHEN. Vehementius quodammodo propter improborum hominum controuersias diximus. Sed hac de causa ò amice Clinia contentiosa uisum oratione, ne præuidendo se uicisse putantes, licentiā sibi datam credant faciendi quæcunq; uelint, & qualiacunq; aduersus deos existiment facienda, hac inquam de causa, noua quadam, & uehementiori dicendi ratione uti uoluimus. Quod siquid ad persuasionem attulimus, ut iam uelint mores suos odisse & contrarios cōplecti, probe nobis exordiū legum de impietate dictū est. CLIN. Speramus ita fore. sin minus, at genus orationis legum latori dedecori non erit. ATHEN. Post exordiū sermo legum interpret recte sequitur: qui impijs omnibus prædicet, ut à suis moribus ad pietatem sese conuertant. Aduersus eos autē qui non paruerint lex ista de impietate ponatur. Si quis impie quicq; agit uel loquitur, qui fortē præsens fuerit, deos defendat, magistratibus significet. Quorū qui primi audierint, ad harū rerum iudicium, secundū leges deferant. Quod si quis magistratus audierit neq; detulerit, ipse impietatis reus fiat, & qui uelit, pro ultione legum prosequatur. Et si quis condemnatus fuerit, iudices hūc pro singulis impie cōmissis, singulis quibusq; afficiant supplicijs. Carceribus quidem omnes coerceantur. Tres uero sunt in ciuitate carceres. Vnus plurimis communis in foro rerum uernalium: ubi multi ne fugiant, custodiuntur. Alter ubi coetus eorum fit, qui nocte congregantur, correctionis nomine appellatus. Tertius in media regio

ne: ubi quāmaxime desertus syluestrisq; locus est, supplicij nomine notatus. Tres quoq; impietatis, ut supra narrauimus, causæ sunt. Cumq; in singulis huiusmodi causis duo quædam proficiscantur, sex erunt aduersus deos genera peccatorum, quæ ut diiudicentur digna sunt, nec æquali similiq; pœna indigent. Nam alij quamuis deos esse non credant, tamen propter iustum aliquem naturæ affectum, malos oderunt, & odio quodam aduersus iniustitiam moti ab iniurijs abstinent: iniquos fugiunt, iustos homines diligunt. Alij uero ad hanc opinionem, quòd deorum præsentia destituta omnia sint: prouiores quoq; ad uoluptates doloresq; sunt: acumine etiam, & memoria pollent. Vtriusq; id est commune, ut esse deos negent. In hoc autem differunt: quòd cæteris hominibus ille minus, hic plus nocet. Ille quidem libere aduersus deos, sacrificia, iusiurandum obloquitur: atq; ita alios deridendo, nisi puniatur, multos forsitan sibi similes faciet. Hic uero eandem habet opinionem, sed acriori ingenio præditus uulgo putatur, doloq; & insidijs plenus est. Ex istis multi sortilegi fiunt, & ad omne ueneficij maleficijq; genus prompti. Fiunt præterea ex istis nonnunquam tyranni, exercituum duces, concionatores, & qui solennitatibus priuatis insidiantur, & qui homines captiunculis sophistarum decipiunt. Horum profectio multæ quidem sunt species: sed legum positione dignæ duæ. quarum quæ dissimulatiõe referta est, scelera parit non una tantum morte uel duabus digna, sed pluribus. Altera castigatione simul, & uinculis indiget. Similiter opinio qua dii negligentes existimantur, duo gignit: & qua facile uotis muneribusq; placabiles, alia duo. Cum ita impij distincti sint: eos quidem qui non malis moribus, sed amentia quadam tales facti sunt, in correctionis carcerem non minus quam quinquennium permanuros iudex conijciat. Quo in tempore nullus cum ipsis ciuium colloquatur, præter eos qui nocturni coetus participes sunt: hi uero admonentes, ad salutem animæ colloquantur. Cum autem uinculorum tempus exactum fuerit, qui modestior factus est, unam cum modestis habet: quod si rursus impietatis crimine condemnabitur, morte plectatur. Sed sunt nonnulli qui ad eam opinionem quòd dii sint, uel negligentes, uel placabiles sint, immanes quoq; fiunt, hominesq; despiciunt, & uiuentes ad se multos alliciunt, attrahuntq;: nec non defunctos se trahere consolariq; dicunt, profitenturq; se deos ipsos cantibus, sacrificijs, uotisq; mulcere. Et hoc lenocinio conantur domos & ciuitates uniuersas pecuniarum gratia perdere. Eorum qui damnatus fuerit in mediterraneis carceribus uinciatur, nec ullus liber unquam ad eum accedat: sed statutum ipsi à legum custodibus cibum serui afferant. Vita deniq; functum, extra regionis fines insepultum ericiant. Quem si quis liber sepelierit, à uolente impietatis crimine accusetur. Quod si filios reliquerit ciuitati sufficientes, orphanorum tutores horum non minus quam reliquorum, ab eo die quo damnatus fuerit curam habeant. Sed communis de omnibus his lex ista ponatur, quæ faciet ut multi minus uerbo & re in deos peccent, & ut ab amentia reuocentur: ex eo quod non licebit deos sibi deorumq; sacra præter leges effingere. Sic autem lex huiusmodi simpliciter cunctis imposita. Sacella nemo in priuata domo habeat. Cum uero animum quis ad sacrificandum induxerit, ad publica sacrificaturus accedat, & sacerdotibus hostias præbeat, qui curam harum rerum castissime gerunt. Quibus cum & ipseoret, & quicumq; cum eo simul orare uelit. Hæc ideo ita fiant, quia sacella & deos institueri non facile est. Quippe magni ingenij est recte rem istam facere. Solent autem mulieres præcipue, ac imbecilliores, & in periculo constituti & indigentes ubicunq; quispiam indigeat, & contra quando facultas rei alicuius affluit, quod adesse uidetur semper consecrare, hostiasq; uouere, & statuas dijs atq; dæmonibus & deorum filijs polliceri. Phantasmatis commoti uigilantes, & in somnijs similiter multa se uidisse præformidine recordati, ubi remedia singulis afferre conantur, aris sacellisq; omnes domos uicosq; repleunt. Quorum omnium gratia lex ista ponenda est, ac præterea impiorum causa, ne ista sibi operationibus usurpantes, sacella & aras suis in domibus statuunt, putentq; deos clam uotis, sacrificijsq; placare: atq; ita in infinitum suam iniustitiam augeant, unde tam ad se quam ad eos qui sibi ista permittunt, quamuis illi meliores sint, indignationem deorum prouocent: quo pacto tota ciuitas iure quodammodo impietatis crimine teneatur. Legum quidem latori deus minime irascetur. Lex enim sit, Sacella deorum neminem in priuatis domibus possidere. Si uero quispiam habuisse, sacrificasseq; alibi quam in publicis deprehendatur: qui sensit, ad legum custodes deferat. Ipsi autem si nihil magni sceleris à femina siue

*Nemo sacella
in domo priuata habeat*

à uiro

à viro factum sit, ad publica templa iubeant privata sacra deferri: & si non ilico delata fuerint, mulctent, donec deferantur. Siquis autem non puerilem, sed nefariam impietatem cōmiserit, siue in suis priuatim, siue in publico deorum cultu sacrificando deliquerit, morte ut impure sacrificans condemnetur. Puerile uero esse uel nō, custodes legum iudicent, tractosq; ita impios in iudicium, impietatis reos esse declarent.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGO
gum undecimum de Legibus.

PLATO noster quemadmodum & philosophorum omnium sapientissimus, & eloquentissimus oratorum, ita iurisconsultorum omnium prudentissimus, ne in contractibus coheretur, ut solent ceteri, iustum legum interpretationumq; & id quidem frustra, opus conficere, merito antequam descendere ad contractus, forensiaq; commercia, studuit disciplinis, legibus, iudicijs, religione cives bonos efficere, sperans iustos homines, uel absque legibus sponte fidem & ueritatem in omni commercio prestituros. Et profecto admodum opportune post leges de iudicijs pertinentibus ad personas, leges iudiciorum ad res spectantium adducit in medium, quibus tam aduene quam cives discant iuste deponere, seruare deposita atq; p̄s̄ta: aliena non mouere, sua cuiq; reddere: uti liberis, & libertis, & seruis: uendere, emere, reddere, ducere, militare, iuri pupillos, testari, testamenta seruare, hereditates administrare, nuptias conciliare, dinortium facere, familiam gubernare: p̄ ceteris uero parentes religiose uereri, nihil adulterare, ueneficia odisse, iram insaniq; uitare: inuicia, contumelias, detractiones fugere, restituere damna, ueritatem in testimonijs iuramentisq; seruare. atq; haec sermō est undecimi huius libri materia. Post haec autem, ut soleamus, obscuriora quaedam arbitratur breuiter exponenda. Principio deam itineris geminam esse scito, indicatricem scilicet atq; seruatricem. Et illam quidem esse lucem sub nomine Luce: hanc uero sub Diane nomine fidem, et quicquid casu quodam alienum in itinere repertū est, deo esse dicendum: ut agnoscas fortunam prosperam esse ad dei prouidentiam referendā. Contemplare Platonice bonitatem, uidelicet ueritatem in emendo atq; uendendo, nō solum rem adulterare, mentiri, peiorare: sed iurare etiam: immo uero & rem uendam laudare, & in eadem die pretium permutare. Vbi illud ediscit: Nemo dijs innocatis mendacium dicat, aut decipiat, aut adulterare uerbo uel re quicquam audeat, nisi deo uelit odio esse: cui quidem primum odium est, qui falso iurans deos perni pendit: deinde qui coram maioribus se mentitur. Et uide iterum atq; iterum q̄ libera & integra Plato optet ingenia ciuium, à quibus omnem cauonandi licentiam procul expellit. Addit quoq; tam opulentiam, tam egestatem esse morbum ingeniorū. Inde enim inflatiores, hinc debiliores abiectioresq; homines fieri. Vbi uero ait Palladem, Vulcanumq; & Martem artibus praesidere, ex multis Platonis mysterijs dubi atq; alibi traditis collige: Ioui summo mundi architecto trinitatem quandam maximam, quam opificum Platonice uocamus, semper adire. In qua quidem trinitate prima sit Pallas: secundus autem Vulcanus: Mars uero tertius. Sed quemadmodū trinitas tota ad Iouem ipsum, à quo est, refertur: ita sermō Vulcanus & Mars refertur ad Palladem. Mutto nunc quod in Marte potentiam: in Pallade sapientiam: in Vulcano igneam spiritum somniasse uidetur. Tria certe ad ipsam Iouis artem qua uniuersam perficit, requiruntur. Primum quidem ratio ipsa per quam singula sit facturus. Secundum efficax eorum que ratione conceperat, expeditio. Tertium eorum que in effectum expedienda sunt salus atq; defensio: Ideam primi Palladem, secundi Vulcanum, tertij Martem nominat. Et quia utraq; scilicet tam conseruatio siue defensio, quam expeditio uel expressio rerum, indiget ratione atq; sapientia: ideo Pallas & Vulcanus praestit & Marti: & quicquid uel à Vulcano fabricatur, uel à Marte postquam fabricatum est, defenditur, & in sua forma seruetur, Pallade duce peragitur. Horum uero trium in arte diuina regnantium, tria quoq; in natura uidentur uestigia: per Palladem quidem, ordinem quo singula disponantur: per Vulcanum uero, efficacem progressum & promptum quasi partum ad que omnia properant: per Martem deniq; manitissimam structurā à generantibus adhibitam genitis: & uaria propugnacula naturā propriam à contrarijs defendentia. Tria similiter in arte humana quidem omni, maxime uero ciuili esse debent: ut singula & sapienter prius q̄ fiant excogitentur: & mature strenueq; expediuntur: & ea forma qua excogitata expromptaq; sunt, seruentur atq; fortiter defendantur. Et ut cognoscamus artem humanā in his omnibus absoluedis non minus quam naturam ab ipso deo ideisq; pendere: inquit tres illos deos humanis artibus praesidere. At ne solas à dijs artes habuisse putemus, addit deos uite datores reuereri maxime omnium oportere: adeo ut uel eorum nomina nō sint uel impudenter uel temere proferenda: sed omnia uel minima ad eos pertinentia, pure, reuerenter, casteq; tractāda. Quibus praecceptis nihil potest sanctius excogitari: si modo non deos, sed deum nominasset. Sed ecce unam Iouis summi substantiā introduxit: neq; multiplicauit substantias, dum multiplicaret ideas, quidnam ultra in eo desideramus? Quinetiā ubi deos nominat, nō aliter sentit quam qui dixit: Milles mille ministrabant ei. Neq; uero silentio praeterandū est, quod ait animam à deo uitam accipere, intelligendam esse uitam mediā inter illam que in eternitate manet, qualis est angelica tota simul, atq; illam que quodam tempore clauditur. Mediam inquam, ex eternitate temporisq; compositā: in qua caeli instar substantia quidem semper

manet, actio uero & affectio fluit semper. Ideoq; in libro superiore, animam dixit & esse simul et fieri. esseq; imperdibilem: non tamen eternā, qua lege sunt dii, id est non omnino manentē. Dixit autē deos, id est angelos manere: non ex se quidem, sed lege diuina, eos per se mobiles aeternae sistente. Ait corpus quoq; imperdibile esse, corpus certe caeleste. Fortē uero & elementale, quatenus & elementorū moles, & materia prima non disperduntur: ex quibus in Politico inquit corpus idem quandoq; diuinitus recreari. Notabis ubi de testamentis loquitur, & personā & rem cuiuslibet ciuis, nō suipsius esse, sed patrie. Item ubi de orphanorū cura tractatur, animas defunctorum res nostras sentire atq; curare, sentire inquā per corpus caeleste atq; aereum: & curare prae alijs aliā, ad quae uel natura, uel habitu, uel diuina providentia magis afficiuntur. Praesertim animas quae cum mediā tenuerint uitam, mediā quoq; obtinent regionem. Mediam dico tum situ, tum qualitate. Situ quidem inter caelum & terram, qualitate uero inter beatitudinem summā extremamq; miseriam. Meminisse namq; oportet in libro superiore fuisse dictum: quemadmodum certae quaedā naturae congrua loca & conuenientes naturas asciscunt, sic animas cum factae ex se tales fuerint aut tales, consequenter pro similitudinis ipsius naturae ad gradus sedesq; & similes & similibus transmigrae: ut caelestes quidem factae caelestia, terrae uero terrae, aereae aut aerea petant. Profecto cum alia nonnulla circa animas Plato affirmare nō audeat, hucusq; tamen, & hic & in libro de scientia euidentissime asserit, atq; alibi sepe significat. Vnde & ait, cauendū esse pupillos ledere, ne parentum animae nobis iure succenseant. Idemq; in nono, dum ageret de homicidijs, inquit, animas scilicet intersectorib; indignari. Huic illud simile. Marianorū animae Syllam sollicitabant, hinc & tragodiae furentem Orestem agunt. Animaduertes post haec ubi de parentū cultu tractatur, honorādas quidem sacras deorum statuas, non propter se, sed quia deos nobis significant, sed magis honorandos esse parentes, quasi animata deorum simulacra. Addit imprecationes parentum in filios exaudiri à deo; neq; quicquam accidere filijs pestilentius. Audies post multa iterum, quod est ualde Platonium. Poenis maligni uexantur, non quia fecerunt. (Nam quod factum est, infectum esse non potest) sed nequid tale posthac fiat: & ut iniustitiā odio tam qui puniuntur, quam qui puniri intelligunt, persequatur, aut saltem minus in simili uitio delinquatur. Praeterea iudicem legumlatoris interpretem esse, iustitiāq; ministrum. Punit deinde susurrone, detractoresq;, & qui in ira obiurgant atq; conuiciantur, & qui grauiore personas mordacibus iocis offendunt, & qui inter iocandum acrius irascuntur. Audies maxime timendam esse diuinam uindictam, si quis in testimonijs iuramentisq; mentitur. Audies denique in testimonio, atque iurando, ueritatem ipsam per Themidem, Iouemq; & Apollinem esse firmandam. Per Themidem quidem significatur ius fasq;, & ciuile & sacrum: et apud homines & apud deum: ut intelligat quisquis iurando testificādoq; mentitur, contra ius fasq; humanum, diuinum, contra homines, contra deum grauiter se peccare. Per Iouē uero, qui uultu omnia cācutit, cognoscat: si peccauerit, diuinae potentiae ultionē se nequaquam cuitaturū. Per Phoebū autē, ne cōfidat delicta sua, praesentia, uel praeterita, cū latere posse qui futura omnia uaticinio praesagit.

☉ DIALOGVS VNDECIMVS DE LEGIBVS VEL DE LEGVM LATIONE.

SEQUITVR ut dicamus de pactis: cōuenientemq; ijs ordinem tribuamus. Simplex autem illud sit: ut nec mea quisquam pro uiribus tangat, nec moueat meorum quicq; etiam minimū, nisi mihi persuaserit. Atq; ego idem dum mentis cōpos fuero, alienis in rebus efficiā. In primis quidem thesaurū cum dicimus quē sibi quisq; & suis deposuit, qui meorū parentū non erat, nec reperire unq; optarim, nec si repererim, moueā: nec ariolis depositū accipere consulentibus credam. Nunquā enim mihi tātum pecunia proderit, si accepero: quantū uirtute animi iustitiāq; excellam, si non accepero. Pro possessione igitur pecuniae melior mihi possessio animi iustitia erit, si uirtutem diuitijs praepo fuero. Quippe cū bene de multis dicaē: quae immobilia sunt, mouenda nō esse: perpulchre etiā de hoc uno dicetur. Sed uulgatae quoq; de his rebus fama credendū est, generationi hae liberorum non conferre. Siquis uero de liberis nō curet, legisq; latores negligat: ac ideo quae nec ipse, nec suorum aliquis deposuit, eo inuito qui deposuit, auferat: is legem illam optimam & simplicissimā aspernatur, quam generosus uir promulgauit, qui dixit, Quae non deposuisti, ne tollas. Quid ergo hunc pati oportet, qui hos duos legis latores de spexerit, quodq; ipse non deposuit, sustulit: nec paruū quiddā quod abstulit, sed magnus thesaurus fuerit? Quae poena huic à dñs debeatur: deus quidem ipse nouit. Quae uero ab hominibus, declarabimus. Qui primus uiderit, iudicibus indicet. Ac si in urbe delictum est, & dilibus; sin uero in agro, agrorum curatoribus, eorumq; principibus: si in foro rerum uenaliū, earundem curatoribus id significet, Req; ita patefacta Delphos ciuitas mittat, & quod

& quod oraculo dei tam de pecuniā q̄ de illo qui pecuniā mouit, dictum fuerit, id ciuitas deum secuta cōfirmet. Et qui fecit iudiciū, si liber fuerit in uirtutis ueniat opintonem, & contra uitij, si sciens celauerit: sin autē seruus fuerit, precio à ciuitate domino eius collato, liberandus est. Seruus uero qui celauit, morte plectendus. Hanc legem illa deinceps similis de paruis simul & magnis sequitur. Siquis rem suam alicubi uolens, uel cōtrā, reliquerit: nō tangat qui fortē repererit, sed putet deā itineris à lege sibi hęc cōsecrata seruare. Quicūq; uero hac lege spreta, domū hęc suam asportauerit, si seruus sit & parui precij, à quocunq; obuiā facto, & ultra annos triginta nato uerberibus multis pulset. Sin autem liber, illiberalis primo prauaricatorq; habeat, deinde etiā decuplum precij rei illius quam mouit, ei qui reliquit retribuat. Quādo quis magnum aliquid de suis, uel paruū ab aliquo teneri conqueritur: quod ille habere quidem fatetur, sed eius qui petit, esse negat: si res apud magistratus conscripta est secundū legem, uocet ad magistratus qui tenet. Re q; ipsa patefacta, si conscriptum est alterius de aduersarijs rem esse, ille ipse habeat. Quod si neutrius esse, sed absentis cuiusquam inueniatur, qui sufficiētem fideiussionem non dederit, illi se absentis cuius est, rem traditurū, is tantundem deponere cogatur. Verum si apud magistratus res qua de agit, conscripta non sit, tunc apud tres inter magistratus seniores usq; ad latam sententiam deponatur: ac si animal est de quo ambigitur, lata sententiā qui cecidit causa, magistratibus ipsis impendium alimentorum restituat. Tribus uero diebus id iudicium absoluat. Mentis quilibet compos seruū suum honeste ipso usurus, ducat quod uelit: ducat etiā amicorū necessariorum uel nomine, ut fugitiuum restituat in gratiam. Quod si quis aliquem ut seruū ductum ad libertatem uēdicet, dimittat quidem qui duxit: qui uero ita adducit, si tres fideiussores dignos præbuerit, sic iure sit ereptus. Aliter si adduxerit uim intulisse uideatur: damnatusq; duplum damni ei restituat, à quo abstulit. Libertum quoq; suum unusquisq; ducere possit, si ab eo nō colitur, aut si non sufficienter colitur. Cultus autem est, primum ut ter domini domum mensibus singulis ueniat: paratūq; ostendat facere quicquid honestū possibileq; sibi sit: deinde ut de matrimonio quicquid domino uideatur, faciat. Nec ei liceat maiores sibi diuitias comparare quā ille possideat qui liberauit: sed quicquid plus habuerit, domino detur. Libertus autem sicut & peregrini, ultra uiginti annos in ciuitate non maneat: sed post id temporis, bonis suis acceptis uideatur: nisi domino quondam suo & magistratibus persuaserit. Si autem liberti & peregrini alicuius bona tertium cēsum excefferint, trigesimo die postea q̄ hoc factum deprehensum uel sit, rebus suis acceptis recedat, nec ulla ipsi ulterius manendi facultas à magistratibus concedatur. Huic legi si quis non obtemperasse cōdemnatus fuerit, morte plectatur, & bona sua in publicum redigantur. Hęc tribuum iudices cognoscant: nisi prius per uicinos, & arbitros, litigantes cōciliati fuerint. Siquis animal aut rem aliam suam esse dicit: qui habet, ad eum referat qui uel uendidit: uel legitime sufficienterq; donauit: uel quomodocunq; aliter ualide firmiterq; tradidit: & ueritas si ad ciuem uel urbis incolam ille retulit, intra triginta dies inueniatur: sin autem ad externos, mensibus quinque: quorum mediū ille sit mensis in quo ab æstiuo sol circulo ad hyemalem recurrit. Quæcunq; emendo uendendūq; commutantur, in statuto fori loco permutentur, dando accipiendūq; ultro citroq; rem & rei precium illico, nec alicubi alibi. nulla uero emptio uenditioq; ad terminū fiat. Quod si aliter aut in alijs locis permutatio facta fuerit, nullum sit secundū legem, de ipsa iudiciū. Sed nec de collatione conuulijq; cum nōnulli ad aliquid inter se agendum, pecuniā uel quoduis aliud cōferant, iudicium reddatur. Venditor, qui precium rei uendite non minus q̄ triginta drachmas accepit, decē in ciuitate necessario dies expectet: nec diuersorij eius emptor ignoret. Id uero querelarum redditionūq; legitimarū gratia, que in his contingere solent, ita fieri uolumus. Redditio autem legitima à non legitima ita discernitur. Quando quis seruū uendidit phrenesi, uel calculo, uel stranguria, uel eo morbo quem sacrum appellant, aut alia quauis plurimis occulta & longa & agre sanabili corporis siue mentis ægritudine laborantem, si medicus aut gymnasticus emit, reddere nō liceat. Sed nec etiam quando uenditor emptori cuius ueritatē prædixerit. Sin autē artifex aliquis huiusmodi rerum peritus, ignaro & rudi cuiuspiam tale aliquid uendidit, qui emit, citra sex menses in alijs, in morbo uero sacro usq; ad annū integrū reddere possit. Iudicium uero harum rerum apud medicos agatur: quos communi consensu litigātes elegerint. Et

qui condemnatus fuerit, duplum precij eius quo uendit emptori persoluat. Quod si imperitus imperito uendit, quemadmodū de superioribus dictum est, redditio iudicij fiat: & qui conuictus fuerit, simplex precium deferat. Quando quis homicidam uēdidit, si sciens quidem scienti, non reddatur: si nescienti, tunc reddatur, quādo senserit emptor. Id uero iuniores de legum custodibus quinq; cognoscant. Ac si nō ignorasse inuenietur, emptoris domum primo secundum legem interpretum à piaculis purget: deinde precij triplum illi deponat. Qui nummos pro nummis, aut quæuis animalia, & cætera quæcūq; uelit, commutat, nec afferat nec accipiat adulteratum quicquam, legemq; istam diligenter obseruet. Sed huic quoq; legi, quemadmodum legibus alijs, exordium præponatur. Adulterationem quidem, mendacium, deceptionemq; quasi genus unum putare oportet. In quo sanè multorum damnandus est sermo: qui hoc ipso, quādo cūq; opportune fit, recte se uti affirmant. Cumq; occasionē ipsam ubi & quando non determinent, & sibi & alijs hoc uerbo multū officiant. Legis autem lator ita interminatum istud non omittet: sed diligenter pluribus paucioribus uel terminis declarabit. Atqui & nūc ita determinetur. Nemo dīs inuocatis mendaciū dicat, aut decipiat, aut adulterare uerbo uel re quicquam audeat, nisi deo uelit odio esse. Cui quidem primum odio est, qui falso iurans, deos paruipendit. Deinde qui coram maioribus se mentitur. Maiores uero alijs præstant: ut seniores communiter iunioribus: parentes natis: uiri mulieribus atq; pueris: principes subditis. Quos reuereri par est, cum in omni principatu, tum uel maxime in ciuili: cuius gratia in hunc sermonem incidimus. Quicūq; enim aliquid in foro adulterat, mentitur certe ac decipit, dīs q; aduocatis aduersus rerum uenaliū curatores eorūq; iura peierat. quæ certe in re nec homines ueretur, nec deos colit. Aequum profectio est nomina deorū non facile inquinare, nec ea huc atq; illuc deuoluere: sed omnia quæ ad deos pertinet, pure casteq; seruare. Qui his rationibus non persuadetur, hac lege urgeatur. Qui uendit in foro aliquid, nunquā suæ rei uenalis duo precia dicat: sed cum simplex imposuerit precium, si non uēdiderit, referat: iterum, & eadem die, nec maius, nec minus precium petat. Locus autem rei uenalis & iuramentū longe absit. Eum uero qui hanc legem transgreditur, quilibet ciuis non pauciores quàm triginta natus annos, cum iurantem audierit, impune uerberibus cadat: quod si non fecerit, legum proditor habeatur. Eum uero qui legi non obtemperauerit, remq; adulteratā uendiderit: quicūq; aduertit, potestq; arguat: & qui coram magistratibus redarguerit, seruus quidem aut inquilinus rem adulteratam secum asportet. Ciuis uero si accusare neglexerit, quasi dīs sustulerit, improbus habeatur: si accusauerit conuiceritq;, dīs qui foro præsent, dedicet. Huius autem rei qui deprehensus fuerit manifeste uenditor, non solum re ipsa priuetur: uerumetiam tot uerberibus publice cadatur, quot drachmis uendebat, præconū uoce causa cur uerberetur, declarata. Sed uendentium omnem malitiam adulterationesq; ipsi rerum uenaliū curatores custodesq; legum ab hominibus harum rerum peritis diligenter inquirent: & in columna conscriptas in foro proponant, ut planè ex his pateat, quid oportet, et quid nō, uendentes facere. De ædiliū uero legibus satis supra diximus. Et si quid deesse ædilitijs legibus uideatur, ædiles ipsi cum legum custodibus habito cōsilio suppleant: deinde in columna primas secundasq; institutiones inscribant. Post adulterationē sequitur ut de cauponatione dicamus: de qua consilium primo & rationem dabimus: legem deinde ponemus. Cauponatio omnis in ciuitate non nocendi gratia: sed contrā omnino naturaliter adinuenta est. Quomodo enim ille non proffit, qui rem pecuniariam immoderatam & inæqualem, ad æqualitatem modumq; redegit: Quod nummularius, mercator, mercenarius, & hospitalis diuersorij magister faciūt. hi enim cæteri q; huiusmodi, siue honestiores, siue turpiores, indigentiam supplere, rebusq; æqualitatem præbere conantur. Sed consideremus quænam huic rei causa calumniæ sit: & cur honesta non uideatur: ut & si non totum, attamē partem legibus ordinemus. C L. Res hæc, ut uidetur, nec exigua est, nec paruā uirtutem postulat. A T H. Quomodo dicis Clinia: Pauci admodum natura homines, & nō quidem optima educatione præditi, quando egestate cupiditateq; rerum aliquarum afficiuntur, ita continere se possunt, ut moderate se gerant: & cum liceat magnam pecuniā capere, modica contenti sint, mediocritatemq; excessui antepoant. Vulgus autē contrā facit omnino. Immoderata enim cupit: & cū mediocriter lucrari liceat, inexplēbili lucri cupiditate uer-

xatur

zatur. Quocirca omnia genera hominum quæ in cauponatione, mercatura, diuersorioq; uersantur, calumniæ & opprobrio subiacent. Nam si quis, quod ablit, neq; fiat unq; : modo cogeret (dicam enim & si dictu ridiculum est) si quis inquam, cogeret optimos ubiq; uiros ad aliquod tempus diuersorij præesse, aut cauponari, aut huiusmodi aliquid facere, mulieres quoq; sanctissimas aliqua fati necessitate ad hæc similiter descendere: cognosceremus plane honesta & approbata hæc omnia esse. Quippe nisi corrupte fierent, matrū nutricumq; personam gerere non iniuria qui hæc faciunt, putarentur. Nunc uero in desertis locis ad quæ multæ longæq; ducunt uia, cauponandi gratia domos ædificant: optato diuersorio tempestate pullos suscipiunt, & caloribus pressos recreant: deinde non tanquam amicos hospitalib. muneribus donatos remittunt: sed ut inimicos atq; captiuos crudeliter se redimere cogunt, rebusq; omnibus spoliant. Hæc autem cæteraq; huiusmodi in his omnibus turpiter acta, faciunt ut huiusmodi studia quæ indigentibus opem ferunt, calumniæ sint subiecta. Quorum remedium à latore legum excogitandum est. Recte igitur *Prouerbiū. Arduum aduersus duo pugnare* iam olim trito prouerbio dicitur: Arduum esse aduersus duo contrariaq; pugnare. Quem admodum in multis alijs morbis, & in isto contingit. Pugna enim nunc nobis ad duo imminet: diuitias atq; egestatem: quorum alterum hominum animum delicijs mollitiæq; corrumpit: alterum doloribus ad impudentiã trudit. Quod igitur remedium in ciuitate prudenter instituta ad pellendum hunc morbum excogitabimus? Dãda est opera primum, ut quàm minimo pro uiribus cauponum genere in ciuitate utamur. Deinde his hominibus cauponandi artes cõmendandæ sunt, quibus corruptis nõ magnum ciuitas detrimentum incurrat. Tertio inueniendã uia & ratio est, ne facile impudentia atq; illiberalitate illorum hominum animi repleantur. His dictis hæc Magnesiensibus lex de huiusmodi rebus bona fortuna feratur: quorum urbem deus erigens, coli iterum facit. Nullus eorum qui de quadraginta & quinque millibus domorum sunt, caupo mercatorq; nec sponte, nec inuitus fiat: nec priuati cuiusquã fiat minister, qui non ex æquo in eadem sorte sibi respondeat, nisi patris ac matris, aliorumq; genere maiorum cæterorūq; seniorum qui liberi sunt & libere uiuunt. Liberum uero & non liberum, non facile potest legibus exquisite distinguat. Discernatur tamen ab optimatibus: ac odio & amore ipsorum dijudicetur. Eum uero qui illiberali cauponationi in aliqua arte operam dederit, uolens quilibet ad optimates, uirtuteq; primos quasi generi suo dedecori sit accuset. Et si paternam domum indigno studio maculasse deprehendatur, ab hoc opere uinculis annuis arceatur. Qui si iterum lapsus fuerit, biennium uinciatur. Ac deinceps quoties peccasse deprehenditur, duplo tempore semper detineatur. Altera lex iubet, ut peregrini dumtaxat, & aduenæ cauponarias artes sequantur. Tertiã lex cauendum monet, ut peregrinus ille uel incola, aut quàm optimus, aut quàm minime malus sit. Nec ignorare legum custodes debent, non solum obseruatores illorum se esse, quos ab iniquitate prauitateq; amouere difficile non est, qui bene nati educatiq; sunt: uerumetiam illorum multo magis, qui tales non sunt, & in artibus his uersantur, quibus ad improbitatem facilius impelluntur. Quum uero cauponatio multiplex atq; uaria sit, cum peritis singulorum eius generum custodes legum conueniant: & ut pauloante de adulteratione huic affini dicebamus, quæ necessaria ciuitati uidebuntur, ei fieri primo constituant. Deinde impendio et emolumento diligenter examinato, quid mediocre cauponi lucrum sit, uideant: & tam impendium quàm emolumentum conscribant. Obseruentur autem alia ab ædilibus: alia à rerum uenaliū curato ribus, alia ab agrī magistratibus, sic fermè cauponandi artes singulis proderunt, & minime oberunt. Siquis non uideatur pacta seruasse, nisi lex aut decretum prohibeat, aut necessitas & uis illata coegerit, aut inopinatus casus inuitum detinuerit: in alijs non seruat causam pacti, tribuum iudices cognoscant: nisi uicini aut arbitri prius reconciliauerint. Vulcano & Palladi opificū genus qui uitam nobis suis artibus instruxerunt, cõsecratum est. Marti uero & Palladi genus eorum qui artificū opera cæteris quibusdam ad tutandū *Opificum dijs* auxiliandumq; paratis conseruant artibus. Nec ab re horum genus his dijs est consecratum. Hi enim omnes regionem populūq; curant. Alij quippe bellicis certaminibus præsumunt. Alij stipendiaria opera instrumētaq; efficiunt. Hi profecto deos autores ueriti neminem mendacio decipere debent. Si autem artificū aliquis in tempore statuto opus per militiam nõ absoluerit, ac deum uitæ datorem cæcitate quadã animi ignoscere sibi tanquam

dome

domesticum suum aliquem arbitratus, ipsum minime uereatur: primum deo ipsi poenas dabit: deinde hac lege reus factus, operis, quod in tempore non fecit, mercedem persoluat: ac ab initio rursus in eodem spatio temporis opus gratis efficiat. Sed quod uēditori de rerum uenialium precio lex consuluit, id ipsum opifici quoque consulit. Cateat ergo ne plaris quā æquum est, ipse suum liceatur opus: sed quā simplicissime, & ut dignum est, licitatio fiat. Non enim ignorat opifex quo precio dignum opus suum sit. Nec debet in libera ciuitate artifex arte ipsa quæ aperta res est, & à mēdacio longe remota, rudes decipere. In his igitur iniuriam patienti aduersus facientem iudiciū reddatur. Siquis opifici mercedem secundum pacta non dederit: sed Iouem ciuitatis tutorem, Mineruamque huius rei participem neglexerit, & paruo lucro motus, magnam hominū societatem pro uirili parte dissoluerit, lex unā cum deorum auxilio ciuitatis unioni patrocinet. Qui pauperis accepti mercedem tempore quo pactus est, non obtulerit, duplū reddat: ac si annus præterierit, quamuis pecuniæ acceptæ mutuo sine usura reddi debeant, hic tamē pro singulis drachmis singulas sextas drachmæ partes mensibus singulis dato. Harum rerum causas tribuum iudices cognoscant. Verum quoniam de opificibus mentionem fecimus, & imperatores ceterique bellorum artifices, modo quodā opifices sunt, non alienum est, ut de his quoque dicamus. Si ergo quispiam horum opus aliquod publicum, siue sponte, seu iussus susceperit, recteque quod cœpit, absoluerit, iuste huic lex honores qui bellicosis uiris præmia sunt, ita reddet ut laudare nunquā desinat. Sin autem ei qui rem bellicam bene gesserit, nihil redditur, iuste conqueret. Itaque lex quædam de his cum laude mixta, quæ non cogat quidem, sed consulat multitudinē ciuium, ponatur. Honorentur boni uiri, qui aut fortitudine, aut bellica quadam peritia, ciuitatem totam seruauerint: & maximi honores illis primo attribuantur, qui honorum legum conditorū leges præcipue coluerunt. Iam igitur de pactis quæ maxima homines inter se tractant, præterquā de orbis atque tutoribus, ferè iam dictum est: de quibus nunc necessario est dicendum. Horum omnium initium est, eorum quidem qui mortui sunt, ut libuit, testandi cupiditas: eorum uero qui nihil testati sunt, fortuna. Ob id autem necessario dicendum ô Clinia, dixi, quoniam huius rei difficultatem considerabam, nec enim possibile est absque ordine id relinquere. Nam multa singuli diuersaque, & inter se ac legibus & uiuentium moribus maioribusque suis contraria propere testabuntur, si quis statuet, quodcumque testamentum in fine uitæ conditum fuerit, id omnino fore inuolatum. Stulta enim & abiecta quadam morositate ferè omnes premuntur, quando morituros se iam arbitrantur. CLIN. Quomodo id ais hospes? ATHEN. Difficilis quædam res est, ô Clinia, homo iam moriturus, hisque uerbis frequentissime utitur, quæ legumlatores terrent atque fatigant. CLIN. Quomodo istud? ATHEN. Nempe quum uelit suorum omnium esse dominus, hæc solet, & quidem cum ira dicere. CLIN. Quænam? ATHEN. Graue inquit est nimium ô dii, si mea mihi non licebit cuiquam uolo relinquere: & alijs plura, alijs pauciora, prout erga me boni maliue liquido inuenti sunt, tum in morbo, tum in senio, tum in alijs fortunis meis sufficienter comprobati. CLIN. An non recte hospes tibi loqui uidentur? ATHEN. Prisci legumlatores ô Clinia, molles fuisse mihi uidentur, & ad minimum quid humanarum rerum in ferendis legibus respexisse. CLIN. Quonam pacto? ATHEN. Illis morituri hominis uerbis ô optime uir, comoti legem illam scripserunt: per quam licet cuique utcumque uelit simpliciter sua disponere. Ego autem & tu in ciuitate tua morituris comodius respondebimus. CLIN. Quomodo? ATHEN. O amici, dicemus, ac breui proculdubio morituri, difficile uobis est res uestras atque etiam uos ipsos secundum Delphicum epigramma cognoscere. Ego qui leges cōdo, nec uos uestros esse arbitror: nec rem familiarem hanc omnem esse uestram: sed totius uestri generis præteriti atque futuri: multoque magis uniuersæ ciuitatis & genus omne & diuitias esse. Hæc cum ita sint, si quis assentatiunculis in in morbo & senio uos aggressus, præter honestū, testamentum condere persuaserit, nunquam id fieri sponte concedam: sed quod ciuitati uniuersæ generique conferat considerans, ita leges conscribam, ut singulorum commoda minoris quam cunctorum, ut par est, æstimem. Vos igitur mites atque beneuoli nobis ite modo, quod naturæ humanæ uos necessitas uocat. Nobis autem reliqua uestra curæ erunt, qui non alijs magis quam alijs rebus studemus: sed omnium æque pro uiribus curam gerimus. Hæc in proœmio solamina & uiuentium & morientium ô Clinia, sint. Lex autem sit ista: Qui liberos habet, & testamentum con-

scribit

scribit, primo hæredem de filijs unum, quem dignum putauerit, constituat. Deinde quem cunq; aliorum adoptandū alijs dederit, conscribat. Et si filiorum aliquis superest, nulla hæreditate munitus, quem secundum legem in coloniam sperat profecturum, huic liceat patri de alia pecunia quātum uelit legare, paterna sorte semper excepta, & omnibus quæ ad illam pertinent. Quod si plures sint, eis pater quæcunq; ultra sortem sunt, ut uelit, distribuatur. Ac si alicui eorum iam domus est, ei pecunias non tribuat: neq; filia similiter quæ uiro sit desponsata: si desponsata non fuerit, tribuat. Et si filiorum filiarum uel alicui fors aliqua in regione post conditum testamentū aduenerit, testatoris ipsius hæredi relinquatur. Si autem non filios, sed filias habet, qui testatur cuius filia uelit uirum hæredem sibi ac filium fore conscribet. Et si alicuius filius siue naturalis, siue adoptiuus, antequā togam uirilem assumat, decesserit: has etiam fortunas suas testator significet, & quem uelit loco filius melioribus auspicijs filium sibi fore, declaret. Si quis absq; liberis omnino testamentū condit, decimam partem fundi ultra sortem acquisiti leget cuiusq; cui uoluerit. Cætera omnia futuro per adoptionem filio, benigne, sine querela & secundum legem tribuat. Si cui liberi tutoribus indigent: & idem moriens testamento tutores quoscunq; & quotcumque uelit constituerit, qui tutandi officium suscipere uelint, ita fiat sicut descriperat. Sin uero uel intestatus naturæ concesserit, uel tutores non conscriperit, qui genere proximi sunt, duo ex parte patris, duoq; ex parte matris, atq; unus ex mortui amicis, tutelam suscipiant. Quos legum custodes indigētibus pupillis statuere debent. Nam quindecim ipsorum cæteris seniores, orphanorū omnium quinquennio curam sic habere uolumus, ut terni pro dignitate singulis annis curent: & exactio quinquennio similiter quindecim alios, atq; id pro uiribus nunquam deficiat. Siquis autem nihil testatus decesserit, filiosq; tutela egētes reliquerit, iisdem legibus eis provideatur. Qui uero inopinata fortuna decesserit, filiasq; reliquerit, latori legum ueniam concedat, si ad duo de tribus respiciens, eius filias collocet: ad propinquitatem uidelicet generis, sortemq; seruadam. Tertium autem quod paterni officij est, ut moribus ciuium diligenter consideratis, idoneum & sibi filium, & filia sponsum deligat: id quoniam impossibile consideratu est, prætermittat. Lex igitur pro uiribus hac de re huiusmodi sit. Siquis ex intestato mortuus filias reliquerit, frater eius ex patre aut ex matre, si absq; sorte sit, mortui filiam, & sortem suscipiat. Quod si frater non extat, eius filius, nisi ætas obster, accipiat. Tertius sororis filius, si nullus illorū extat. Quartus patris frater. Quintus filius eius. Sextus sororis paternæ filius. Et similiter per fratres consobrinosq; generis semper propinquitate seruata, si filias reliquit, ita procedatur, ut in eodem genere mares foeminas anteponantur. Conuenientiam uero ætatis ad nuptias & contra, iudex nudos omnino mares, nudas quoq; ad pubem usq; foeminas conspiciens iudicet. At si ad fratrum usq; auorumq; filios, cognatorum penuria sit, quemcunq; ciuium sponte puella cum tutorum consilio deliget, is si uoluerit, eam in uxorem atq; insuper hæreditatem accipiat. Quod si magna in penuria illorum qui urbem habitant, aliquem in coloniam missum puella hæredē facere sui patris optauerit: is si ex eodem genere fuerit, hæreditatem secundum legem adeat: sin uero ciuis quidem, sed nō ex genere sit, ducat eam si uoluerit, secundum tutorum puellæq; electionem: & hæreditatem domum reuersus adeat. Siquis absq; liberis omnino, masculis foeminisq; ex intestato decesserit, cætera quidem secundum superiorem legem agantur. Mas uero, & foemina ex eodem genere tanquam consortes, desertam domū ingrediantur: quibus fors proprie competat. Prima soror: deinde fratris filia. Sororis filia, tertia. Quarta, paterna soror. Paterni fratris filia quinta. Sexta paternæ sororis filia. Hæ cum illis, ut fas est, qui genere proximi sunt, uitam agent: quemadmodū in superioribus sanximus. Sed ne fugiat nos quàm graue sit earum legum imperium, quibus genere propinquam ducere uxorem iubemus. Quippe qui huiusmodi legem fert, minime considerare uidetur, quàm plurima impedimenta reperiri posse: quæ faciant, ne quis his præceptis uelit obtemperare. Multi etiam quiduis potius perpeti uolent, quàm ducant, nubant uel illi: cuius uel corpus ægrotum, mancum uel sit, uel insanus animus. In his ergo legumlator fortē nihil pensi habuisse uidebitur. Et profecto in plerisq; non recte ira uidebitur. Quare tam pro conditore legum quàm pro subiectis commune huiusmodi sit exordium. Veniam dare legumlatori hi quibus leges ponuntur, debent: quoniā publicis gubernandis incumbens, nunquā poterit priuatis quoq;

calami

calamitatibus simul consulere. Subiectis præterea ignoscendū: si legislatoris ea nonnumquam præcepta complecti nequeant, quæ singularum calamitatum ignarus conscripsit.

CLIN. Quid igitur hospes hac in re agere decet? ATHEN. Arbitri, ô Clinia, qui legibus his ciues concilient eligendi sunt.

CLIN. Quomodo id dicis? ATHEN. Nonnumquã diues aliquis iuuenis, delicijs deditus, et ad maiores nuptias inhians, patruī auunculi uel filiã aspernatur. Nonnumquã calamitate maxima puellæ seu corporis, siue animi coactus, legi illi non obtemperat, qua ad insana cõnubia inuitus trahitur: quibus implicitus uiuere nollet. Quare nobis hæc lex de istis sanciat. Si qui testamenti aut nuptiarū aliorumq; gratia de legibus querantur, asserantq; legislatorem si uiueret, minime impulsurū hanc ducere, uel huic nubere, & propinquus aliquis seu tutor legislatorem affirmet orphanis tutandis conciliandisq; tanquã arbitros et parentes quindecim de legum custodibus reliquisse, ad hos ipsos litigantes confugiant: eorumq; iudicij pareant. Quod si alicui maiora legum custodes urgere uideantur, rem ad electissimum iudicium deferat, expetatq; sententiam, & qui dånatus est, infamia notetur: quod pecuniarū multarum multa apud eum qui sapit longe maius supplicium est. Sequitur post hæc quasi secunda quædam orphanorum procreatio. Est autem post primam educatio disciplinaq; de qua dictum est: post secundã uero operã dare debemus, ut privati parentibus quã minime miserabili calamitate premantur. Legum ergo custodes quasi alteros istorum parentes, primis non peiores constituimus, & per singulos annos quasi suis providere iubemus. Sed in primis de orphanorū educatione tam pro legum custodibus q; pro tutoribus ita exordiamur. Opportune uide mur in superioribus narrasse defunctorū animas uim quandam habere, qua de rebus humanis curam habent. Id uerum quidem, sed longa oratione approbatur. Quamobrem & alijs tritis antiquisq; de hac re sermonibus, & legumlatoribus sic se habere ista sancientibus credere debent: nisi omnino demētes sint. Cum uero hæc ita natura sint, primū deos maxime superos timeant, qui de puerorum desolatione procurant: deinde etiam mortuorum manes, quibus natura inest, ut præcipua illorū cura teneantur, qui ab eis geniti sunt, adeo ut honorantibus eos propitij, contemnentibus infensi sint. Præterea seniorū uiuentium animos, qui maximis in ciuitate felici funguntur honoribus, Quos filij nepotesq; dum colunt, iucundissime uiuunt. Hi acute hæc audiunt: & acute perspiciunt: eisq; qui iuste orphanos tractant, beneuoli sunt: Illis autem maxime indignantur: qui contumeliosis parentibus orbos afficiunt. Orphanos quippe maximum sacratissimūq; depositum putant. His omnibus tutor & magistratus cõmonitus, mentem si quam habet, ad hæc rem adhibebit: ac de disciplina educationeq; orphanorum ita providebit pro uiribus: ut sibi & suis providere uideatur. Quicumq; hoc ante legem exordio persuasus ab omni in orphanos contumelia se cõtinebit, iram legum effugiet. At qui præfationem hanc aspernatus, aliquem patre aut matre priuatum iniurijs afficit, damnum duplum restituat, ac si quem parentes ambos habentem læserit. Sed leges quæ sequuntur, tutoribus prout erga orphanos se gerant, magistratibus prout de cura tutorum inquirant, cõscribimus. Si ergo educationis liberorum ipsi propria & distincta quædam haberent exempla: ac ipsos educãtes, de rebus suis aliter providerent, legesq; de istis mediocriter distinctas haberent: non absq; causa tutoris leges, quoniam multum ab illis differrent, scorsum ederemus: alijs studijs orphanorū uitam, alijs non orphanorum munientes. Nunc uero ad hæc uniuersã, orbitas eiusq; cura non multum differt, quantū ad leges attinet, à gubernatione paterna: sed honore, cõtemptu, cura exæquari minime solet. Quapropter lex consolando minandoq; orphanorū curã studet. Neq; ab re fuerit, si hunc in modum minemur. Qui foeminã marem uel tutatur, & qui de legum custodibus tutorem obseruare constitutus est, non minus orphanos q; si genuissent eos, diligit. neq; res illorum peius q; suas gubernet, immo etiam affectu animi melius. Vnam uero hanc legem semper in animo habentes tutelam peragant. Siquis huic legi derogauerit, tutor quidem à magistratu condemnetur: Magistratus autem a electorum iudicium à tutore uocatus, duplo damno afficiatur. Id damnum sententia iudicum æstimetur. Quod si tutor negligere, aut malitiose agere propinquus aut cæterorū ciuium alicui uidebitur, in idem iudiciū adductus, quadruplum damni restituat: cuius pars altera puero, accusatori altera deferatur. Postq; uero ad pubertatem orphanus uenit, si male secum egisse tutorem duxerit, ad quinquennium usq; ab exacta tutela in tutorem sibi agere liceat

ceat. Et si tutor quispiā condemnabitur, quid pati darēue debeat, à iudicibus decernat. Si magistratuū aliquis per negligentia obfuisse orphano uideatur: quid ipsi restituendum sit, iudices statuunt. Sin uero etiam per iniuriam, nō solum damnū restituat, uerum etiam magistratu legis custodum priuetur: & alius pro eo ciuitati regioniq; à populo confestim creetur. Solent patrum aduersus filios querelæ fieri, filiorum quoq; in parentes, maiores quā debeat: quarum causa patres scribi oportere à legislatore forte putent, liceat sibi si uelint publico præconio filium abdicare, ne amplius secundum legem filius sit: & filijs parentes morbis uel senio turpiter affectos liceat amentia accusare. Hæc omnia ubi pessimi omnino mores hominum sunt, accidere solent. Nam si dimidium solum, esset malum, ut si parentes mali uel filij solum essent, tam grauiū inimicitiarum calamitates non euenirent. Profecto in alia quauis republica abdicatus filius, non necessario ciuitate priuatur. In ea uero quæ his legibus gubernabitur, aliò abire patre priuatum necesse est. Quippe cum ad quadraginta & quinquies mille domos nulla possit accedere. Quapropter oportet filium iure abdicandum non à patre solo, sed à genere uniuerso depelli. Itaq; in rebus huiusmodi tali quadam lege agendum. Quando aliquis infelici indignatione commotus, siue iure seu iniuria irascatur, quem genuit educauitq; à cognatione sua cupit reiicere, non liceat leuiter subitoq; id facere: sed primum genere sibi propinquos usq; ad patruales, propinquos item filio ex parte matris conuocet. Apud quos accuset filium, ostendatq; dignum esse qui à propinquis suis omnibus depellatur. Deinde filio quoq; causam suam dicendi potestatem concedat: quod uidelicet talis non sit, ut reiici debeat. Postremo suffragia præter parentes & filium ipsum propinqui omnes tam uiri quā mulieres conferant, nisi ætas impedimento sit. Et si plura quā dimidia partis suffragia patri suffragantur, liceat ei filium abdicare: aliter minime. Siquis autem ciuium, abdicatum adoptare uoluerit, nulla id lege uetetur. Iuuenum enim mores sæpe indies uarieq; mutantur. Ac si nemo citra decennium, reiectum filium coniungere sibi adoptione uoluerit, curatores prolis supra modum aductæ, quam constituimus transmisis colonijs amputari, de his quoq; prouideant, ut eiusdem coloniae participes congrue fiant. Siquis morbo, aut senio, aut morum acerbitate, aut his omnibus magis quā alij exagitatus in dementiam incidat, lateatq; id omnes præter domesticos: ille uero tanquam dominus rem familiarem dissi-
pet: & filius dementia patrem accusare formidet: lex ita fieri iubeat. primo quidem filius ad seniores legum custodes profectus calamitatem patris enarret, qui re satis inspecta, accusandus nec ne pater sit, cōsulant. dein si accusandum decreuerint, testes simul & adiutores sint accusanti. Et si pater damnabitur: nec minimum quidem de rebus suis in posterum disponere queat: nec tanquam paterfamilias amplius, sed quasi filius ac puer domum habitet. Si uir & uxor propter morum acerbiter inuicem non conueniant, decem uiri de legum custodibus qui medij sint, & decem mulieres de curatricibus connubiorum prouideant. Quorum sententia si ita conciliati fuerint, ualida & stabilis habeatur. Sin autem illorum animi uehementius etiam iracundia fluctuent, facto diuortio, illos pro uiribus quærant, qui utrisq; cōueniant. Videntur autem in eiusmodi hominibus acerbiores natura mores inesse. Quare maturiora mitioraq; ingenia istis accommodanda sunt: & quicumq; sine filijs sunt, aut paucos procreauerunt: dissentiantq; procreandorum liberorū causa coniugium rursus quærare cōpellendi. Quod si filios non paucos habent, atq; dissentiant, senectutis mutuo curandæ gratia diuortio facto, aliud coniugium ineant. Si mulier liberis maribus foeminisq; relictis mortua est, lex uirum non cogat quidem, sed persuadeat, filios suos educare adducta nouerca. at si defuncta uxor filios non reliquerit, duci alteram cogat, ex qua tum familiae suæ, tum ciuitati quantū satis sit, sobolem procreat. Si uir sufficientes reliquit filios, mater ipsos uidua educato. Quod si iunior esse uideat, quā ut sana sine uiro uiuere possit, propinqui eius cum mulieribus connubiorum curatricibus consilio habito, quod sibi illisq; uidebitur, id exequantur. Si uero liberis egeant, liberorum quoq; gratia ducant nubant ue. Liberorum autem sufficiens numerus, mas & foemina secundum legem. Quoties utrinq; conceditur, natos pueros eorum filios esse qui sibi eos uendicant, sed res iudicio eget, utrum parentum potius sequi natus debeat, sic agatur. Serua si seruo

Quando et quo modo filius accusabit patrem

De diuortio

aut libero aut liberto coniuncta peperit, seruae domino natus detur: sin ex seruo libera peperit, serui dominus, nati similiter dñs esto. Quod si quispiã ex serua sua natum susceperit, aut quæpiam ex seruo peperit proprio, idq̃ pateat, natum quidẽ ex serua & libero mulieres in aliam regionem cum patre simul emittant. Natum uero ex libera & seruo legum custodes unã cum matre extra fines expellant. Parentes negligere, nec deus, nec homo mentis compos alicui unquam cõsulet. Sed quod de cultu deorum ignorare non oportet, id recte dictum ad honorandos parentes procemium erit. Leges de dijs antiquæ apud omnes dupliciter positæ sunt. Nempe alios deorum cernentes, eos ipsos quos cernimus, colimus. Alios uero non uidemus quidem, sed eorum imagines fabricamus, easq̃ licet inanimes dum honoramus deos ipsos uiuẽtes existimamus ob id maxime nobis gratos & propitios fore. Cuius ergo pater, aut mater, uel horum parentes senio cõfecti quasi thesaurus quidã domi iacent: is putet nunquam aliud sibi tale simulacrum magisq̃ efficax domui suæ affuturũ: si recte, ut decet, ab eo colitur. *CLIN.* Quisnam rectus colendi modus? *ATH.* Dicam. Digna enim õ amici hæc auditu sunt. *CLIN.* Age igitur dic. *ATHEN.* Oedipus contemptus à filijs ea illis imprecatus est, quæ exaudita effectaq̃ à dijs apud omnes feruntur. Amyntora quoq̃ Phoenici filio iratum, illi male dixisse ferunt: & Hippolyto Thesea: plurimosq̃ alios alijs. Quibus apertissimum factum est, à dijs preces parẽtum aduersus filios exaudiri. Nihil enim imprecatione parentis non iniuriã perniciosius filio. Nemo uero cum pater aut mater ab eo contemnitur, tunc solum à deo putet orationes eorum secundum naturam exaudiri: sed cum etiam honoratur: ac ideo cum lætiores bona liberis à dijs petunt, exaudiri eos similiter existimare debemus, atq̃ ideo nobis æqua inde distribui. Nam aliter in bonis distribuendis iusti non essent: quod longe à dijs abesse necesse est. *CLIN.* Certe. *ATH.* Quapropter existimãdum est, ut paulo ante diximus, nullum apud deos magis honorandum simulacrum habere nos posse q̃ patres & auos senio cõfectos matresq̃ similiter. Quibus honoratis deus gaudet, alioquin eos minime exaudiret. Mirabilius enĩ parentum simulacrum nobis quàm inanimes quæq̃ imagines uideri debet: Nam quæ animam habent, quando coluntur à nobis, pro nobis orant fauentq̃ quotidie, quando despiciuntur, contra, quæ uero anima carẽt, neutrũ horum faciunt. Quocirca qui erga parentes & auos cæterosq̃ huiusmodi recte se gerit, is ad deos sibi conciliandos simulacrorum omnium optima possidet. *CLIN.* Præclare dixisti. *ATH.* Omnes igitur non infani uerentur coluntq̃ parentum orationes, non ignorãtes multis sæpe profuisse ob fuisseq̃. Cum hæc ita natura constituta sint: probis quidem uiris seniores parentes pro magno quæstu habentur, si ad senium usq̃ peruenerint. sin uero iuniores decesserint, ualde desiderantur, Improbis autẽ contra ualde terribiles sunt. Quapropter quilibet rationibus his inductus, parẽtes suos secundũ legem honoret. Siquis uero surdus ad hæc exordia sit, hæc legem recte statutã audiat. Siquis in hac ciuitate minus q̃ decet parentes colat, nec magis eos quàm filios nepotesq̃ & seipsum diligat, præ cæteris eorũ uoluntati in omnibus obsequens, qui ita negligitur per se uel per alium ad tres de legũ custodibus seniores rem deferat: & ad tres similiter de cõnubiorũ procuratoribus: qui re inuestigata, in eos qui iniuriã intulerunt, animaduertant. In uiros quidem si trigessimum annum nõ excesserint, & in mulieres si quadagesimum, uinculis atq̃ uerberib. Si autem prouectiores ætate q̃ diximus sint: neq̃ delinant parẽtes negligere: imò eos etiam affligant, ad iudiciũ ire compellantur. Iudicent autem ciues, qui ætate cæteros omnes maxime antecedunt: & cõdemnatus soluat patiatu'ue, quod à iudicio statuet ita ut nihil prætermittatur, quod dare hominũ aliquis pati ue possit. Siquis uero cum afflictus sit, deferre nõ potest, quicũq̃ liber audierit, magistratibus nunciet: aut improbus habeatur, & à uolente quolibet damni illati accusetur. Si autẽ seruus detulerit, liber esto. Quod si affligentis uel afflicti seruus sit, in libertatẽ à magistratibus uedicetur: sin autem alicuius alterius ciuis seruus fuerit, precium domino publice persoluatur. Curæ uero magistratibus sit, ne quis ei qui detulerit, noceat. Quæ ueneno alijs ab alio fiunt, letalia quidem diuisa sunt. Cætera uero siue potu, siue cibo, siue inunctione sponte & consilio peraganť, nondum distinximus. Bipertito enim generi humano uenena officunt. Primo enim, ut modo diximus, corporibus corpora secundũ naturam læduntur: deinde

Preces parentum aduersus liberos sæpe audiuntur

deinde magicis ueneficijs & cantibus nodisq; quibusdam persuadetur, ijs quidem qui officere student, posse id assequi: ijs uero facile admodum ab illis ueneficio lædi posse. Hæc uero cæteraq; huiusmodi quo pacto natura se habeant, nec facile sciri possunt: nec si quis sciat, alijs persuaderi. Sed animis hominum circa hæc ægre suspiciosæq; inter se affectis, haud admodum dignum est conari persuadere: ut si cerea simulacra siue in ianuis siue in triuio siue in monumētis parentum uiderint, hæc omnino despiciant, cum certam de his opiniōnem nullam habeant. Quare bipertito legem de ueneficio partientes, primum hortamur, monemus atq; consulimus, ne talia faciant: ne multos quasi pueros terreant: nec legumlatorem & iudicem cogant huiusmodi hominum timori mederi. Quippe qui ueneno nocere nititur, si corporibus id illaturus est, nisi medicinæ peritus sit, quid agat, ignorat. Similiter qui magicis cātibus id tentat: nisi aruspex, monstrorumq; interpret sit. Sed iam lex ista de uenenis huiusmodi sanciat. Qui non ad mortem hominis, sed pecorum aut examinum, ueneno utitur, siue etiā ut aliter quā morte bestijs noceat, si medicus sit, & ueneficij reus fuerit iudicatus, mortē supplicium luat. Sin uero medicinæ ignarus, iudicium quid pati dare uel ipsum oportet, constituat. Quando uero quis nodis, inductionibus, cantibus, similibusq; ueneficijs ad nocendū paratus deprehensus est, si aruspex aut prodigiorum interpret sit, occidatur. Sin uero non fuerit, iudicium de ipso similiter quid dare patiuē debeat, statuat: Qui clam aut uinocuit, magna reddat, si in magnis nocuit: minora, si in minoribus: & in omnibus tantum reddat, ut damnum exequetur. Præterea in singulis iniurijs ut penitus moderatior fiat, multa afficiatur: leuiore quidem, si propter iuuentutis imprudentiam, aliena malitia fuit impulsus: grauiore autem si dementia sua, aut immoderatis uoluptatibus & doloribus aut timore, aut inuidia, aut iracundia insanabili. Pœnis uero maligni uexantur, nō quia peccauerunt, nam quod factū est, infectū esse non potest: sed ut post hæc & peccatores ipsi, & qui puniri iniquitates uiderunt, iniustitiā oderint, aut saltem minus in simili uitio peccent. Quorū omniū gratia oportet ut ad hæc leges respiciant, & boni sagittarij similes ad hoc signum tendant, punitionis magnitudinē in singulis, & quod dignum est, considerantes. Id ipsum iudicem legumlatoris ministrū facere decet: cum à lege sibi cōmittitur, ut ipse statuat, quid dari pati uel damnatū oporteat. Qui sanè non aliter quod reliquum est, superiora imitatus exequi debet, q̄ pictor ita pingere ut exemplaria diligenter sequatur. Quod nobis ô Clinia Megilleq; faciendū q̄ pulcherrime atq; optime cēseo: & pœnas tam eorum quæ furto & clam, q̄ eorum quæ uiaguntur, quales esse oporteat, dicendū, prout dii nobis deorūq; filij leges ponere concedunt. Nemo furiosus palam in urbe cernatur: sed furiosum propinqui domi quomodo docunq; possunt custodiant. Quod nisi fecerint, mulctentur: qui maximi census sunt, drachmis centum, siue seruū seu liberum minus diligēter custodiant. Qui secundi, quatuor de quinque minæ partibus: qui tertij tribus. & duabus qui quarti. Multis autē modis homines furore aguntur. Alij morbo, ut hi de quibus modo diximus. Alij per iracundiā prauæ naturæ uitiosamq; educationē: qui paruis inimicitijs moti altius inclamant: & turpiter inter se conuiciantur. Nihil uero tale in ciuitate bonis legibus instituta, fieri decet. De conuicio igitur hæc una omnibus lex ponatur. Nemo alicui cōuicietur. Sed quicumq; cum alio de re quapiam ambigit, discat potius doceatq; tam ambigentē quām præsentem, ita ut omni conuicio prorsus abstineat. Cum enim sibi inuicem uerbis turpibus maledicunt, muliebres habentur: & in primis ex uerbis, quæ certe leuissima res est, odia grauissima & inimicitij sæpe nascunt. Profecto qui iræ rei penitus ingratus morerem gerit, ipsamq; quasi alimentis quibusdam noxijs explet: is quantū per disciplinam antea excultus fuerat, tantū exacerbatus postea iracundam animæ partē, efferatusq;, difficilem sibi uiuēdi reddit rationem, & hanc amarā ab ira gratiam suscipit. Ex his penè omnes ad id deuenire solent, ut ridiculum aliquid in aduersarium dicant: qua in re quicumq; se assuefacit, aut bonos mores penitus, aut magnanimitatē maxima ex parte amittit. Quāobrem nemo in tēplo obiurgationibus his unquam utatur: nec ubi publica sacrificia uel certamina peragunt: nec in rerū uenaliū foro, nec in iudicio, aut alio quouis cœtu cōmuni. Eum uero qui in hoc deliquerit, magistratus harum rerum præsens libere puniat, quod si non fecerit, quasi legū proditor, præceptorumq; legislatoris

Cur pœnis maligni uexantur

spretoꝝ nunquam ad publici cuiusquam muneris certamen quasi de uirtute certatum
 ascendat. Siquis autem alijs in locis maledicto uel prouocando uel respondendo utatur,
 quicumq; senior præsens fuerit, pro legum defensione hunc uerberet: & eos qui ira alie
 no malo concitati sunt, comprimat. Alioquin ut prædiximus, puniatur. Neminem
 præterea in his conuicijs dicacitatibusq; uersari arbitramur, qui non saepe ridiculose
 aliquid obloquatur. Atq; hoc ipsum est, quod damnamus: quando cum ira fit. Quid
 porro comicorum ne satyroruq; sales & ridiculosa conuicia quibus aduersus ciues u-
 tuntur, si absq; ira sic mordeant, admittemus? An id bifariam distinguemus, in ioco-
 sam & seriam orationem: Et ioco quidem uti liceat sic, ut ridiculum absq; ira dicatur:
 Concitato uero per iram animo, nemini, ut ante diximus, tale quid dicere liceat: Hoc
 igitur nullo modo admittendum. Cui uero liceat, & cui non, lege iam declarandum:
 Poetae comico uel iambicæ musicæ uel melodiæ autori nec uerbo nec imagine nec per-
 sona cuiquam ciuium detrahere liceat, siue id ira siue absq; ira faciat. Et eum qui contra
 fecerit, qui dandis præmijs præsumit, eodem in die exterminet: aliter tribus minis mul-
 ctentur, deo in cuius honorem certatum fuerat, consecrandis. Cæteris uero de qui-
 bus supra diximus, sine ira & cum ioco ridiculum aliquid dicere liceat: serio autem &
 cum ira nequaquam. Cuius rei cognitio, cõmunis iuuenum disciplinæ curatorum com-
 mittatur. Et quod probauerit, proferre in medium licet: quod autem reprobauerit, hoc
 neq; ipse ulli unquam ostendat, neq; alium siue seruum siue liberum doceat. Si contra
 fecerit, prauus legumq; cõtemp̃tor habeatur. Miserabilis autem, id est misericordia di-
 gnus existimandus est: non qui fame uel re alia huiusmodi premitur: sed qui cum tem-
 perans sit, & uirtute alia uel parte uirtutis sit præditus, calamitate tamē ad hæc aliqua
 fortè uexat. Quare mirū profecto erit, si uir talis usque adeo neglectus fuerit: ut siue li-
 ber seu seruus in ciuitate moderate gubernata in extremam paupertatem deueniat.
 Idcirco non iniuria legislator talem de hac re legem tuto ponere potest. Nullus in ci-
 uitate nostra mendicus sit. Quicumq; uero id tentauerit: uictumq; inexplebilibus preci-
 bus colligere cõeperit, à reru uenaliu curatoribus è foro pellatur, ab ædili magistratu
 ex urbe eiciatur, ex tota deniq; regione ab agri magistratu exterminetur, ut ab eiusmo-
 di animali omnino uniuersa regio munda sit. Si seruus uel serua alienæ rei offecerit siue
 imperitia, seu immoderato aliquo usu id fecerit, nec qui damnū passus est, causam præ-
 buerit, dominus eius aut satisfaciat, aut seruū seruam uel illi qui damnū passus est tra-
 dat. Quod si cõmuni quadam nocentis patientisq; astutia, ut seruus sibi auferatur, ser-
 uum dominus factū contendat, de malitiæ crimine agat aduersus eū qui de seruo conque-
 ritur. Et si cõuicerit, preciū serui à iudicio constitutū à damnato duplicatū accipiat. Sin
 aut cõuictus fuerit, & damnū restituat, & seruum insuper tradat. Si iumentum, aut
 equus, aut canis, aut domesticum aliud animal proximi rem attriuerit, animalis domi-
 nus similiter damnū restituat. Si quis sponte testimonium ferre noluerit, citetur ab indi-
 gente citatusq; tẽpore idoneo adsit: & testimoniū prout sciuerit, afferat. Sin nescire di-
 xerit, iureiurando tribus dijs, Ioue, Apolline, Themide nominatis, nescire se affirmet ac
 abeat. Qui ad ferendū testimoniū citatus, non uenerit, damnū ei qui citauit secundum
 legem deponat. Si iudex aliquis in testimoniū citatus fuerit: testimonio allato, nullam
 in eadem causa sententiā ferat. Mulieri liberæ si quadraginta annos excesserit tam ad
 testandum q̃ ad dicendum interesse iudicio liceat, imò uero & agendū, si sub uiro non
 sit. Viuente uero marito testimoniū perhibere solummodo liceat. Seruo aut & seruæ &
 pueris de homicidio solum dicere testariq; liceat: si idoneum fideiussorem dederint se
 usq; ad latam sententiā permansuros: si forte falsi testimoniij fuerint accusati. Si quis
 falsi testimoniij agere uoluerit, quod & in toto & in parte testimoniij & utrisq; aduersa-
 rijs licet, anteq; sententiā iudices ferant, falsos fuisse testes obijciat. Falsi uero testimo-
 nij criminationes ab utrisq; illatas magistratus ipsi cõscriptas seruent, & ad iudiciū po-
 stea de falso testimonio referant. Si quis falso testimoniū bis dixisse inueniat, à nulla le-
 ge tertio testari cogatur. Si uero ter, nullo modo postea testimonium ipsi dicere liceat:
 Quod si ter in falsitate deprehensus, testari ulterius ausus fuerit, à uolente quolibet ad ma-
 gistratū deferatur & à magistratu tradatur iudicio: & si cõuictus fuerit, moriat. Quan-
 do in lite, falsa testimonia intercesserint, per quæ aduersariū superasse uideri quis potue-
 rit, si

rit, si plures quàm medietas testium condemnati fuerint, iudicium secundum illa nullum procedat. Disceptare uero conuenit: utrum secundum illa testimonia quicquam iudicatum sit necne: ut quomocumque iudicatum fuerit, hoc pacto iustum lis finem consequatur. Verum cum multa in uita hominum bona sunt, pluribus eorum quasi quaedam diræ calamitates insident: quæ maculant illa atque coinquinant. Iudicialis autem disceptatio iudiciumque cur homini bonum non est, quod humana omnia mansuetescit. Atqui cum disceptatio talis, bonum sit, cur & adesse in lite alicui, & causæ iustæ fauere, bonum non sit: Hæc cum ita sint, peruersa calumniæ bonum artis subit nomē: quæ artificium inuenisse in litibus asserit: quo agenda & dicenda, siue honesta, siue turpis sit causa, superare facile quis possit: uictoresque facere, quibus ipsa rationibus suis fauet, si pro artis ipsius beneficio pecunia dabitur. Hæc siue ars, siue artis experts exercitatio quædam sit: danda opera est ne in nostra ciuitate aditum habeat: sed legum uerita conditorem, nihil aduersus leges proferat: & aliò profecta uires suas ostendat. Siquis uero non pareat: hac lege deterreatur. Siquis iustitiæ uires in animis iudicum in contrarium uertere conetur, ac præter opportunitatem multa litigia mouet, aut mouentibus adest: agat in eum quicumque uoluerit, male agendi aut inique defendendi crimine, iudiciumque huiusmodi apud electos iudices agitur. Et si damnatus fuerit, discutatur utrum auaritia an ambitiosa quædam contentione id fecerit. Ac si contentione, certum ipsi iudices tempus præscribant: in quo neque pro se neque pro alio ullam agat dicatue causam. Sin autem auaritia, peregrinus quidem à regione, nunquam rediturus abito, & si redierit, moriturus. Ciuis autem si auaritia fecisse id deprehendatur quoniam pecuniam tanti fecerit, omnino moriatur. Quod si ambitiosa contentione bis tale quid fecisse iudicatus fuerit, id ipsum supplicium subeat.

Aduersus rabulas & corruptos auaritia causidicos

ARGUMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI
in Dialogum XII De Legibus.

PLATO diuinus in omnibus legum dialogis, diuini operis similitudine, ideoque numero duodecimario delectatus, nimirum duodecimum dialogum ita communem legum arcam esse uoluit, quem admodum duodecimus mundi circulus communis stellarum est firmamentum. Et quemadmodum si quis circulum duodecimum penetrauerit, perfectionem felicitatemque anime statim inueniet, imo etiam consequetur: sic Plato ultra librum duodecimum progressurus, non tam leges quàm beatam anime perfectionem legibus acquisitam in Epinomide demonstrabit. In superioribus quidem libris leges partim ad officia publica, partim ad priuata negotia pertinent, partim ad urbana, partim ad externa, siue in pace siue in bello. In duodecimo uero, omnes quodammodo congregantur ad omnia pertinentes, non leges inquam singule, sed nonnullæ ex quolibet genere singularum. Additur legibus id quod maximum est, ratio uidelicet & conseruatrix legum & emendatrix. Additur magistratibus id quoque quod maximum: ratio uidelicet repetundarum referendarumque rationum, non aliter publicis magistratuum officijs præposita, quàm priuatis actionibus animorum, conscientie ipsius examen. Hoc utique examine tum priuato omnis animorum salus, tum publico ciuitatis salus uersa consistit. Atque id est compendiarium duodecimi argumentum. At quoniam mox in principio, & in sequentibus, & sepe in antecedentibus deorum commemorat filios, atque tum deos alios aliorum, tum homines deorum filios nuncupat, meminisse oportet duobus modis apud Platonem deos deorum filios esse, duobus quoque modis homines filios esse deorum. Primo quidem, ut Timæus docet, omnes spherarum mundi rectores, siue ipsi spherarum animi, siue demones citra spheras, siue intellectus angelici ultra spheras, filij sunt omnipotentis Dei, tanquam uoluntate ipsius benefica procreati. Deinde in quolibet horum trium genere, inferiores superiorum filij ideo nuncupantur, quia à superioribus continue radios formaque suscipientes, quodammodo inde formantur, & illis quasi patribus obsecundare uidentur. Homines similiter geniti dicuntur à superis, uel quoniam ab initio rerum è terre uisceribus superiorum fomento in lucem editi fuerint: uel quoniam nonnulli quotidie superiorum inspiratione uehementer afflatti, mox ex humana solitaque affectione, in diuinum quendam uitæ statum quasi renati diuinitus transferuntur. Quo quidem in gradu & pios philosophos, & philosophicos principes septennero collocat. Quod autem statim in principio libri Iouem Mercuriumque legatis nuntiisque præponit, intelligendum est primo quidem, & per Iouem, deum architectum mundi, & per Mercurium, omnem numerum angelorum: deinde per Iouem rursus planetam secundum imperatorum legumque significatorem, per Mercurium uero planetam dium interpretationis expeditio nisque omnis significatorem. Significatores dico planetas. Quoniam ut testatur Timæus, & Plotinus disputat, plan

nete coelestiaq; omnia significant utcumq; possunt et nunciant: quae uel super iamiam facturi sint: uel nos interdum quidem facturi, sepe uero passuri. Detestatur mox poetas, qui scelera hominum transferentes in superos, et contra diuinitatem impie deliquerunt, et malo superiorum exemplo hominibus grauiter nocuerunt. Praeterea sortis ceteraq; facinora, ex intentione peccantis et habitu uel sanabili uel insanabili, magis quam ab affectu putat esse censenda. Praecipit inter militiae leges: quod et in omni uita optimum omnium arbitratur: ut nemo cognoscat quid sibi sibi tantum uiuere uel seorsum ab alijs quicquam agere: sed ad prudentis superiorisq; nutum, et ad communem usum singuli singulas dirigant actiones. Docet iudices ne uel sponte uel etiam coacti praeter ius sententiam ferant. Iudicium enim ipsum ex antiquorum sententia, praecipue Orphei et Hesiodi, esse uirginem quandam pudicam. Pudori autem atq; iudicio in primis odio esse mendacium. Deam uero iudicij praesidem, diuinam esse existimant praesidentiam, humanis iudicijs uenerandam. Post haec ubi damnat eos qui arma turpiter proiecerunt, et illos insuper belli duces qui eos sub signis suis iterum militaturos recipiunt: denarium minarum numerum hic a nobis translatum, leges alicubi millenarium. Paulo post reipub. nodum esse asserit repetundarum iudicium rationum: ut nullus in reipub. iudex sit absq; iudice. Alioquin per solutam iudicandi licentiam, primo quidem iustitiam perituram: deinde ciuitatem amissa iustitia uelut anima morituram. Templum uero Solis atq; Apollinis, intelligit edem non solum planetae animaeq; solari: sed multo magis summi boni luci, cuius imago sol est, dedicatam. Audies ex absentia religionis in iudicijs peccata committi. Sed impiorum omnium pessimos esse, qui precibus hostijsq; ita deum placaturos se confidunt ut ob hanc confidentiam impune sibi liceat grandem pecuniam extorquere. Tradit cautissimas post haec leges de peregrinis excipiendis: peregrinationeq; ciuium: ne uel mores ciuium aliena et inconsiderata consuetudine confundantur: uel alienorum peritiam reip. desit. Notabis hic paucis quoq; nonnullis diuinam quandam uim inesse: per quam discernant captus ingeniorum. Quod quidem ostendit diuinitatem quandam non solum a nobis acquiri: sed ut ita loquar, innasce. Praecipit non esse paruifaciendum, utrum probus an improbus uidearis. Sed existimationem quoq; uirtutis querendam esse: et ipsa duntaxat uirtute querendam. Commemorat diuinos non nunquam uiros uel in ipsa plebe et in ciuitatibus male gubernatis existere. Post haec de actione causarum, accusatione, defensione, appellatione, fideiussione, proscriptione, ceterisq; huiusmodi tractat multa. Miscet et his sua quadam opportunitate quae donaria uel simulacra dicanda numinibus. Quae quidem symbolica Pythagoreo ritu traditio est. Terram inquit et Vestam deorum omnium habitationem sacram existere. Quod Vestam adiunxit, significauit sub terra huius nomine altius intelligi debere, et terram hanc elementalem, et terram lunarem, et terram postremo stelliferam. Item tres terrarum trium animas, tresq; angelos. Memento uero, apud antiquos quicquid in uniuerso est efficax ad formandum atq; mouendum, metaphoricè ignem dici. Item quicquid usquam facillime est formabile, dici aetrem. Quod autem purgatorium, aquam: quod solidum uel stabile et consistens, terram cognominari. Talis quidem natura ob qualitatem uel densam uel consistentem, et hic et in luna et in firmamento terra a Platoniceis nuncupatur. Cui ergo mirum sit Terram deorum omnium habitationem sacram existere: si tribus terrarum trium terminis comprehenditur uniuersum? Cumq; sacratum ab initio dijs esse dixerit: uetat iterum consecrari: admonens, ne confidas deo quicquam quod non prius ipsius dei sit, offerre te posse. Ex auro quoq; uel argento statuas fieri uetat: ne confidamus magno horum precio nos grandia scelera purgatuos. Ex ebore rursus prohibet, cum ab anima scilicet sensuali fuerit destitutum: ne absq; sensu id est uigilantia et animaduersione operemur in sacris. Aes etiam et ferrum respuit, culpans uidelicet bellica instrumenta. Animo enim intra se et alijs dissidente frustra sacrificia operamur. Recipit deniq; lignum atq; lapidem, ex quibus deorum simulacra fiant. In lapide quidem commendans labilitatem mentis in sacris. In ligno uero ignis escam, id est flagrantiam animi, qui in diuinis facile accendatur. Iubet ex uno siue lapide siue ligno imagines integras fabricari, simplicitatem in primis integritatemq; commendans. Neq; uero silentio praetermittendum est, legatos in superioribus ad quatuor oracula missos fuisse: ut cognosceremus deum omnium auctorem, omnibus eque mundi partibus providere: quae per quatuor quasi angulos designantur: orientis, occidentis, septentrionis, meridiemq; nomine: et quocumq; ritu colatur deus, modo pura mente gratiaq; sui colatur, acceptum quodammodo esse deo. Sed de his alibi diligentius. Inter haec, uetat illos qui patrie aliqua in re ministrant, accipere munera. Agit et de tributis. Ait nihil melius a quoquam disci posse, quam id quo ipse fiat melior. Ait legem esse rem mirandam atq; diuinam: nomenq; ab ipsa mente apud grecos habere: a mente inquam tum diuina, uelut patre: tum humana, uelut matre. Legem uero sequi uult iudicium. Quae quidem duo humanorum bonorum maxima sunt. Sed hic redit in mentem, quod in fine undecimi, bona inquit nostra plerumq; a quibusdam suis calamitatibus inquinari. Et legis quidem calamitatem alibi esse inquit magistratus ipsius improbitatem. Calamitatem uero iudicij in dicialisq; disceptationis ibi appellauit peritiam quandam causidicam: quae nulla iuris habita ratione, sed auaritie ambitionisq; studio omnem absq; delectu causam accipit defendendam. Quam ueluti reipublicae pestem praeter ceteris detestatur. Post haec ubi funeribus imponit leges, hominem ipsum praecipue uult substantiam ipsam animae rationalis haberi: corpus autem hominis huius simulacrum, et ut alibi nominat, umbram. Quidam homo in nobis sit, quid animal, ex Timeo, et Alcibiade, et Plotino cognoscitur: quod quidem in Theologia latius disputamus. Vbi con-

cludit

eludit hominem quidem esse animæ rationalis substantiam, ultra rationem, habentem quoque sensum quandam intimum, impatibilem, & communem. Animal uero compositum quiddam ex figurato corpore, atq; ex quodam uitæ uestigio impresso ab anima. In quo quidem uestigio impressus quoq; sit sensus, secundus à sensu primo, iam per instrumenta uaria distributus atq; patibilis. Id quidem nonnullis quoq; apostoli Pauli dictis maxime consonare uideatur. Quando uero animam inquit ad alios deos abire, rationem suorum operum reddituram, alios deos nominat, mentes angelicas extra corpora, qui alij dicuntur dij ultra spherarum animas. Animæ siquidem nostræ his coniunctæ corporibus, nimirum sub animarum superiorum regno ponuntur, separate uero ad separatorum iudicium transferuntur. Hactenus quidem leges condidit: sed frustra constitui leges ait, nisi de legum salute stabilitateq; cogitetur. Ergo ad harum stabilitatem coetum quandam magistratum mirabilem excogitabit. Sed ante coetus eiusmodi creationem, de uisatorum nonnihil attingit, utpote qui intelligat ad operis tanti salutem humanam hominum prudentiam non sufficere, si uis fatalis pœnitens aduersetur. In his profecto uidetur probare eos, qui in edificandis urbibus, condendis legibus, creandis magistratibus, imò & plantandis hominibus aduersam nimis syderum dispositionem diligenter cuitant. De fato quidem alibi multa: quibus & hic consentanea hæc quàm opportune tam breuiter adducuntur. Fatum est immobilis quædam in anima mundi rerum mobilium dispositio. Fati uero instrumentum est natura coelestis. Sed materia in quam agit per instrumentum, & moles elementorum. Tria uero nomina, Lache-^{Fatum}sim, Clotho, Atropon: tum quantum ad instrumentum, tum quantum ad materiam pertinet, accipit. Nam Lachesim nominare possumus firmamentum: in cuius stellis uires sortesq; inferiorum omnium continentur. Clotho uero planetarum coetum in euoluendis rerum sortibus firmamento subministrantem. Atropon deniq; Saturnum præcipue, stabilitate sua euolutus in effectum sortes inuitabiliter confirmantem. In materia quoq; fati ideo tres parcas connumeramus, quoniam uis fatalis per instrumentum coeleste elementis infusa, agit in materiam & formam atq; compositum. Item in essentiam & uirtutem & actionem. Item in principium mediumq; & finem. Quoniam uero non solum agit in corpora, uerumetiam eatenus in animos, quatenus afficiuntur corporibus, uel utuntur: idcirco Plato hic ait, Parcas tum corporum, tum animorum legumq; prosperitatem posse seruare. Et quoniam mens natura sua utpote mentis diuinæ providentia quandoq; freta, uel fatum superat, uel fato feliciter utitur: subiunxit ad ipsam uitæ tam publicæ quàm priuæ salutem, coniungendum esse cum mente sensum, adco ut sensus menti pareat & ministret. Similemq; huic copulæ quæ ex mente & uisu audituq; componitur, procreat coetum quandam magistratum in reipub. stabilitati legum prospicientem, qui finem ipsum primo prospiciat reipub. deinde quæ uis potissimum perducant ad finem: studeatq; omnino, ut singula in ciuitate siue priuatim siue publice fiant, una quadam ratione conducant ad unum: cuncta quidem ad uirtutem dirigens, uirtutes uero ceteras ad prudentiam. Hanc deniq; ad sapientiam: quam sub nomine mentis sepe significat. Cuius quidem ratione una, uirtutes omnes comprobande censentur: quatenus uidelicet conducunt ad sapientiam. quam etiam ea ratione probat, quòd unius diuini boni sit particeps. Afferit exquisitissimam rerum considerationem esse, quæ non solum multa, quatenus multa sunt, conspicit: sed etiam quæ sit in cunctis natura una communis. Item à quo uno principio hanc habuerint. Rursum ad quem finem unum per hanc conducere possint. Absq; eiusmodi contemplatione, neminem posse uitam perfecte uel priuatam, uel publicam gubernare. Cum uero hæc speculatio ad philosophum, præsertim diuinum pertineat, non iniuria inter ciues in coetu illo electissimo congregatos, ad diuinos philosophos rerum summam iudicat referendam. Diuinos inquam rerum diuinarum inspectores atq; cultores. Itaq; eos qui ad diuina uel inspicienda sunt hebetes, uel colenda sunt pigri, uel docenda inepti: ab amplissimis reipub. muneribus procul arcet. Mox uero probat ad firmam summæ diuinitatis fidem duo esse potissimum necessaria: Primum, ut sciamus genus ipsum rationalium animorum, diuinum esse, corporibusq; antiquius, quo moueantur mundi spheræ: & intra spheras omnia generentur. Secundum, ut cogitemus genus mentium scilicet angelicarum, animorum genere esse præstantius. Et animas ob ipsam mentis participatione spheras ordinate mouere. Siquis enim duo hæc nouerit, facile cognoscet, sicut mens animæ forma ordoq; est, ita diuinum bonum esse tum mentis, tum animæ uitam atq; lumen. Hæc uero tria, scilicet diuinum bonum mentemq; & animam, Plato procul dubio pene in omnibus eius scriptis aut demonstrat aut innuit omnium esse principia. Quod quidem in epistola ad Dionysium obscurioribus uerbis inuoluit. Animam uero nostram corpore antiquiorem esse, si non placet tempore antiquiorem dicere, dic saltem dignitate præstantiorem: atq; ex eo priorem, quod à principio corporibus superiori habet originem: idcoq; motum in anima ex se locauit: in corpore uero ab anima. Et quia crescit in corpore mutabilitas, ait à mutabili animæ, corpus non actione tantum, sed etiam substantia mutabili dependere. Reprehendit & Anaxagoram, quod cum inter mentem & corpora non posuerit animam, compulsus fuerit naturalis effectus non ab intelligentia per animam, ut pars est, disponi: sed elementaliter potius natura contingere. Afferit uero hic quemadmodum in Timæo atq; Phædone, omnia siue per mentes angelicas, siue per animas, siue per corpora fieri dicantur, præcipue uoluntate diuina boni gratia fieri.

DIALOGVS DVODECIMVS DE LE
GIBVS VEL DE LEGVM LATIONE

SILEGATVS aut præco falso quæ sibi commissa sunt nunciauerit, di-
cendæue tacuerit, uel rursus ab hostibus amicis uel rediens quæ ab illis
accepit, aliter quæ acceperit retulisse reperiatur, quasi Mercurij Iouisque
mandata legationesque contra legem contempserit: in iudicium defera-
tur. Et iudices pro magnitudine rei quid pati daræue ipsum oporteat,
si damnatus fuerit, statuunt. Pecuniæ furtum illiberale profecto est: ra-
pina uero turpissimum. Nullus autem filiorum Iouis aut ui aut dolo delectatus quicquam
huiusmodi unquam fecit. Ideo nemo uel à poetis uel à fabulosis alijs hominibus ita decli-
piatur, ut credat si furto aut ui usus sit, nihil se turpe, sed quod dij quoque fecerint, com-
misisse. Nam nec uerum id, nec uerissimile est. Et qui præter legem horum alterum facit, is
nec deus nec deorum est filius. Hæc legum latori magis quam cunctis poetis cognoscenda
sunt. Igitur quicumque huic nostro sermoni paruierit, felix est, & in posterum semper erit.
Qui contra fecerit: hac lege arcebitur. Siquis aliquid publicum furatus fuerit, siue paru-
um seu magnum id sit, pari supplicio puniatur. Nam qui rem paruam sustulit, & si mi-
nori uel quam qui magnam rapuit, æqua tamen cupiditate furatus est. Et qui magnum aliquid
inde remouit, ubi ipse non deposuerat, is omnino iniquus est. Lex igitur non furti paruata
te alterum minus quam alterum puniendum censet, sed eo forsitan interesse putat, quod alter sit, insa-
nabilis, sanabilis alter. Si seruus aut peregrinus furti publici accusatus & condemnatus
sit, tanquam sanari quodammodo posse uideatur, quid pati daræue debeat, iudicio statua-
tur. Ciuem autem ita educatum ut ipsi instituimus, si quis publicum aliquid furatum esse
uel uiolasse conuicerit, siue in ipso furto & scelere siue aliter quomocumque deprehen-
derit: tanquam insanabilem mortis supplicio condemnamus. Militiæ gratia merito ma-
gnæ habentur deliberationes, & leges multæ conduntur. Sed illud omnium maximum
est, ne quis mas foeminaue sine magistro ac principe quicquam agat: nec ciuis cuiusquam
animus siue ioco siue serio aliquid facere solus & suo duntaxat arbitratu consuecat: sed
tam in bello quam in pace ad principem magistratumque semper respiciat, & cum quo-
cumque sequatur: atque ita ad eius nutum suam uitam instituat, ut uel minima quæque ab eo
gubernatus faciat: stet cum iubetur & rursus iussus proficiscatur, exerceatur, lauatur,
comedat, surgat nocte, custodiam agat: det signa, & uicissim accipiat: & in ipso prælio
nec insequatur unquam, nec cedat, nisi princeps & magister significauerint. Et ut sum-
matim dicam: nemo penitus cognoscat, quid sit seorsum ab alijs agere: sed simul sem-
per communisque quam maxime omnibus uita sit. Nihil enim hac re melius, nihil præstanti-
us, nihil artificiosius unquam erit ad salutem & uictoriam bello acquirendam. Hoc ipsum
etiam in pace ab ipsa pueritia seruent: assuescantque alios ducere, & ab alijs duci. Soluta
uero licentia est uita penitus expellatur, non hominum solum, sed etiam bestiarum quæ sub
hominibus sunt. Omnes quoque choreæ ita ut bene geratur bellum celebrandæ sunt: atque
omnis dexteritas, facilitas, promptitudo eiusdem rei causa comparanda. Ob eandem
causam consuescere debemus à cibo & potu abstinere, frigus æstumque & cubilis duri-
tiem pati: & in primis capitis pedumque uirtutem alienis tegmentis non corrumpere: nec
pileorum calceorumque à generatione datorum naturam perdere. Nam extremitates hæc cum
naturam conseruant suam, maximas toti corpori uires præbent: contra uero contrarium.
Et altera quidem uniuerso corpori maxime ministrat: altera totum ducit cum principa-
les eius sensus omnes natura possideat. Sed huiusmodi quidem laudes bellicosæ uitæ iu-
uenes audiant, Leges uero has. Militet quicumque conscriptus est, aut parti alicui deputa-
tus. Siquis uero propter ignauiam imperatore non permittente militare detrectet, ad
principes belli cum redierit, accusetur. Iudicent autem qui militarunt omnes, seorsum qui-
dem pedites, & equites seorsum, cæteri que similiter. Pedites quippe ad pedites & equi-
tes similiter ad equites, cæteri que singuli ad eiusdem sortis principes deferendi sunt. Vbi
quicumque damnatus fuerit, & in certamen postea quodcumque descendere, & alium ne-
glectæ militiæ accusare prohibeat. Præterea quid dare pati uel ipsum oportet, iudices
statuant. Sed desertæ militiæ iudicio peracto, peditem rursus equitumque & aliorum
coetus

coetus à principibus habeantur, ut militaria his qui strenue se gesserunt, dona dentur. Iudicet aut de uictoria quisquis uelit inter ordinis sui participes, ita ut præteritorum certaminum nec cōiecturas neque testes adhibeat: sed eam quæ nuper gesta est pugnam dumtaxat consideret. Donentur deinde qui præclare certasse uidebuntur, corona ex frondibus arboris perpetuo uirentis conlata. Quam postea qui consecuti sunt in bellicolorum templis deorum utcumque placuerit cum inscriptione tituloque suspendant ut testimonium uirtutis sit diuturnum. Secundo quoque ac tertio loco declarati sic faciant. Siquis autem in militiam profectus, antequam principes dimiserint, ab exercitu abierit, apud eosdem iudices hic derelicti ordinis accusetur, apud quos & ille superior neglectæ militiæ accusatus est: & damnatus similiter puniatur. Cauere autem pro uiribus debet quisquis aliquem iudicaturus est, ne sponte aut inuitus supplicium multam uel falso & non merito inferat: iudicium enim uirgo quædam pudica esse uere dicitur. Pudori autem atque iudicio secundum naturam odio mendacium est. Quamobrem cum in alijs omnibus, tum maxime in bellicorum armorum proiectione cauendum est, ne deam iudicij præsidem offendamus: nequis necessarias armorum abiectioes quasi turpes per ignorantiam arbitratus, aliquem poena indignum immerito puniat. Arduum quidem est hæc distinguere. Oportet tamen ut lex distinguere per singulas partes conetur. Fabula igitur ad hæc utatur. Si absque armis semimortuus ad tentoria Patroclus fuisset delatus, quod pluribus accidit: & arma quæ à dijs, ut poeta dicit, in dotem Thetidi data fuerant ab Hectore rapta fuissent: utrum Menœtiades quasi arma abiecerit, à detractoribus uituperandus fuerit. Præterea si qui ab alto præcipitarunt, aut in mari, aut in tempestatis aquarumque collusione, aut in alijs huiusmodi permultis, quæ ad purgandam ignauiam suspicionem afferri possunt, coacti arma amiserint: erunt ne uituperandi? Danda uero opera est: ut maius grauiusque malum pro uiribus à contrario discernamus. In ipsa igitur uituperatione, uocabulorum ipsorum prolatio differentiam quandam ostendit. Nam sicuti abiector non de omnibus merito dicitur: armorum uero amissor de omnibus: nec similiter qui uel amisit, & qui sponte abiicit, sicuti abiector, est iudicandus. Omnino enim undique differunt. Sic igitur faciamus. Siquis ab hostibus circumuentus cum armatus esset: non defendit se uerius ad eos, sed arma sponte dimisit, aut abiicit: turpeque uitam uelocitate comparare sibi maluit, quam fortitudine honestam felicemque mortem, de huiusmodi armorum proiectione iudicium habeatur, de superiori uero nullum. Mali enim ignauique semper puniendi sunt, ut meliores fortioresque euadant. Infortunati uero, minime, nihil enim proficiunt. Sed quænam abiectio armorum nato & à uirili fortitudine degeneranti poena congrua erit: præsertim cum impossibile sit huiusmodi in contrarium commutari, ut Ceneum Thessalum ferunt diuina quadam uel in naturam uiri ex foemina commutatum. Abiectori enim armorum contrarium maxime conueniret, ut in mulierem ex uiro translatus sic puniatur. Nunc uero quoniam id fieri non potest: proximum aliquid excogitemus, ut postquam ille usque adeo uiuendi cupidus est, deinceps nullum periculum subeat, sed reliquam uitam & quidem quam longissimam improbus & cum dedecore uiuat. Hæc igitur lex sit. Eo qui arma turpiter proiecit damnatus est, nec imperator neque præfectus aliquis pro milite unquam utatur, nec in aciem recipiat. Si contra fecerit, rationum referendarum iudex id cognoscat: & si maximi census sit, decem minis: si secundi, quinque, si tertij tribus, si quarti, una ipsum condemnet. Proiectionis autem damnatus non solum ob naturam eius ignauiam à uirilibus periculis arceatur, sed etiam si maximi census est decem similiter mulctetur minis: si secundi, quinque: tribus si tertij: una uero, si quarti. De repetendis autem rationibus quas *Repetundarum* magistratus annui sorte creati, uel plurium etiam annorum consilio quodam delecti referre debent, quid dicemus? Quis enim sufficiens repetundarum iudex erit, si quis magistratus rerum pondere pressus, dixerit fecerit uel suo aliquid indignum principatur? Difficile inuentu hoc est. Nam cum delecti magistratus uirtute alios antecellant, quo pacto præstantior eis inueniemus? Et tamen diuini aliqui uiri rationum referendarum exactores & iudices nobis querendi sunt. Sic enim se res habet. Multæ occasiones soluendæ reip. quemadmodum nauis aut animalis cuiusdam esse uidentur. Quarum licet una natura sit ubique diffusa, eas tamen intentiones, fulcimentaque, & neruorum extensiones, multisque alijs nominibus appellamus. Sed hæc tam salutis quam euerisionis Reipub. occasio non minima est

ma est. Nam si iudices qui gesti magistratus rationē exigunt, uirtute magistratibus præsentent, atq; ita id fiat, ut nemo iure conqueri possit, uniuersa sic regio feliciter ciuitasq; florebit. Sin aliter iudicium repetundarum processerit, tunc eo iudicio soluto, quo in unum ciuilia omnia uinciuntur, omnes magistratus, alius ab alio distrahantur: ipsiq; ex uno multi iam facti, ex una multiplicem ciuitatē efficiunt. hinc plena seditione cito omnia euertuntur. Quare exactores rationum oportet in omni uirtutum genere cum ceteris excellere. Hoc igitur modo ipsorum generationem machinemur. Singulis annis post æstiuale solstitium ad locum Soli atq; Apollini cōmuniter dedicatum ciuitas uniuersa cōueniat, tres uiros electuri, quem unusquisq; meliorem se solo excepto iudicet: qui non pauciores q̄ quinquaginta natus sit annos. Electorum deinde dimidiam partem, qui à pluribus prælati fuerint, si pares sunt anteponant: sin uero impares sint, uno excepto cui pauciora suffragia contigerunt dimidiam similiter reliquorum partem accipiant, suffragiorum numero præiudicantes. Quod si æqualia numero suffragia multis fuerint, dimidiumq; numerum auxerint, iunior postponatur. Acceptisq; alijs rursum ferantur suffragia, quousq; tres inæquales obtineant. At si omnibus his uel duobus æqualia suffragia sint, bonæ iam fortunæ res cōmittatur: sorte hi discernant. Eum qui suffragijs superat, rursumq; secundo loco & tertio declaratum, corona ex semper uiuentis arboris fronde contexta coronet. Datis præmijs præconio declarent, quem admodum Magnesium ciuitas rursus deo duce nacta salutem, ciues eius tres omnium optimos, Soli & Apollini cōmunes primitias prisca lege quatenus iudicium secuturi sunt cōsecrat. Qui primo anno duodecim repetundarū rationū examinatores constituant. Idq; faciāt donec singulis septuagesimus quintus annus exactus sit, deinde singulis annis tres semper addant. Hi magistratus oēs in partes duodecim distributos omni libera examinatione iudicaturi, diligenter obseruent. Habitent autē tempore quo rationes ipsis redduntur, in loco ubi electi fuerunt, Soli atq; Apollini dedicato. Et tum per se solum quilibet, tum cōmuniter omnibus diligenter perquisitis, de singulis magistratibus publice perscribant, quid pati eos darēue ex repetundarum iudicū sententia deceat. Ac si quis magistratus horū iudicio nō recte damnatū esse se queritur, ad electū iudicium repetundarum iudices deserat. & si euaserit, accuset eos si uelit. sin autem ibi quoq; damnetur, atq; antea ab ipsis repetundarū iudicibus morte fuerit cōdemnatus, quemadmodum necessitas exigit moriatur. Quod si ea multa ab illis damnatus fuerit, quæ dupla ab ipso persolui potest, duplam persoluat. Sed iam audiendum est, quæ horum de repetundis sententiæ, & quō ferendæ sint. His igitur qui totius ciuitatis consensu omnibus præpositi sunt, donec uixerint primi confessus semper in omnibus solennitatibus præbeantur. Et quandocunq; ad cōmunia græcorum spectacula sacrificiaq; mitti iudices ac præsidēs aliquos à ciuitate necesse est, ex istis mittantur. Hi soli in ciuitate, corona laurea coronentur, hi Solis & Apollinis sacerdotes sint. Pontifex etiā summus singulis annis ex his ille sit, qui superiori anno cæteris excelluisse sacerdotibus iudicabitur. horum nominibus quousq; ciuitas habitatur tempora distinguantur. Defunctis autē funera & sepulchra excellentius q̄ cæteris ciuibus fiant. Indumenta quælibet alba sint. luctus ploratusq; absit. Chori quoq; duo, unus puellarū quindecim, alter totidem puerorum, feretro undiq; circūdato uicissim sacerdotem carminibus laudent, felicitatemq; eius per totā diem decantent. Mane uero ad monumentū feretrum iuniores ferant qui gymnasijs operā impendunt, quos defuncti hominis propiniores delegerint. primiq; cælibes quasi ad pugnā armati præcedāt, cum equis equites, & cum leuibus armis pedites, cæteri q; similiter. Pueri uero ante feretrū, patrium cantum concināt, & puellæ post eos, ac mulieres iam effoetæ sequantur. Postremo utriusq; generis antistites quamuis ab alijs monumētis arceant, tamen si Pythius quoq; cōfirmauerit, ad hoc sepulchrū quasi purū quiddam sit, nil prohibet deuenire. Monumentum huic sub terra sit fornix quædā longior ex durissimis pulchrisq; lapidibus, ubi lapidei lectuli utrinq; sint, hic beatū illum sepeliant, arboresq; in circuitu plantēt, una excepta solūmodo parte, ut hoc sepulchrū augeri possit. deinde singulis annis musico, gymnico, equestriq; certamine hos uiros honorent. Hæc præmia illis reddant, quorum de re latis rationibus iudicia, damnata non sunt. Si quis autē horum iudicio confidens quo prælatus

prælatuſ fuit, naturæ humanæ fragilem conditionē detexerit, lapſus uidelicet in errorem poſtq̄ egregius habitus eſt, ſanciatuſ lege, ut à uolente quolibet accuſetur. Iudici umq̄ de ipſo ſic agat. Primo legū cuſtodes adſint, deinde accuſati ipſius collegæ, electi præterea iudicij iudices. Adducat aut̄ accuſator, indignum eſſe illum qui accuſatur, & magiſtratu & magiſtratus præmijs. Si ergo damnatur, magiſtratu, ſepulchro, ceteriſq̄ illi magiſtratu cōpetentibus præmijs priuetur. Sin uero accuſator quintā ſuffragiorū partem nō habuerit, qui primū cenſus eſt XII: qui ſecundi, octo: qui tertij, ſex: qui quarti, duas minas perſoluat. Magna aut̄ in iudicādo admiratione dignū fuiſſe Rhadamanthum uideo. Ille ſiquidē perſpiciebat, in illis temporibus deos eſſe, omnes uno ore homines cōſiteri. neq̄ id iniuria, cū multi illis tēporibus ex dijs progeniti eſſent, quorum in numero ipſe etiā habebatur. Itaq̄ uidet̄ putaſſe dijs nō hominibus eſſe iudicia committenda. Quocirca ſimpliciter uelociterq̄ iudicia peragebat. Nam iureiurando in ſingulis cauſis à litigātibus requiſito, cito ſimul ac tuto iudicare ſolebat. Nūc uero alij deos eſſe negāt, alij res humanas curare nō putāt, plurimi uero & peſſimi uilibus hoſtijs multisq̄ blanditijs ita conciliari ſibi eos exiſtimāt, ut impune liceat grandem pecuniā extorq̄ uere. Quocirca Rhadamāthi iudicādiq̄ modus ille his hominibus minime congruit. Nam cum opinionones hominū de dijs mutatae ſint, leges quoq̄ cōmutandę ſunt: Itaq̄ prudens legiſlator in iudiciorū executione iuſiurandum litigantiū prohibebit, ut tam accuſatoris intentio q̄ defenſoris deprecatio ſine iureiurando in iudicijs cōſcribatur. Nam ſi iurandi licētia in ciuitate cuiq̄ dabit̄, ubi plura ad iudices quotidie deferuntur, oēs penē periuri erunt, præfertim qui præſentibus conuiuijs aliaq̄ cōſuetudine ac priuata neceſſitudine cōiuncti ſunt. Lege igitur ſtatuatur, iudicaturū iudicem iurare, atq̄ eos etiā qui reip. magiſtratus ſuffragijs conſtituent: Choreæ quoq̄ iudicem, & omnis muſicæ, gymnicoſū etiam equeſtriumq̄ munerū in certamine præſides atq̄ datores: & ſummatim in quibuſcunq̄ ſecundum hominū opinionē nulli emolumento per iurium ſit. In quibus aut̄ utilitatem ex periurio aliquis aſſequitur, ea ſine iureiurando iudicentur. Et qui iudicaturi ſunt nullo modo litigantes permittant aut iurare perſuadendī cauſa, aut ſibi generiſq̄ ſuo imprecari, aut turpiter ſupplicare, aut cōmiſeratione muliebriter uti: ſed quod iuſtum putant, manſuete doceant, & docentem audiāt. quod ſi ab his aberrat, ad rem à magiſtratu reducatur. Peregrinis autē inter ſe litigantibus, quemadmodum nunc ſi uelint, iurare liceat. Nam cum in ciuitate cōſenſcere non debeant, non formidandum ne alios corrumpant. Eodem aut̄ modo inter liberos homines executio iudicij fiat, ſiquis liber ciuitati non obtemperat in ijs quæ nec uerberibus nec uinculis nec morte plectuntur. Ac ſiquis ad choreā uel ad pompam celebrandam non uenit, uel aliam huiuſcemodi rem cōmunem, ut ad miniſteriū ſacrificij pacisq̄ ſacra, uel belli, tributum non contulit: in his omnibus quamprimū damnum reſtituatur, aut pignus cui ciuitas lexq̄ cōmiſerit, deferatur, exactoq̄ tempore pignore uendito pecunia in ærariū conferatur. Quod ſi maiore mulcta opus eſt, magiſtratus ſinguli pertinaces homines in iudicium uocent, & debita mulcta impoſita legibus parere cōpellant. Sed ciuitati quæ colligēdæ pecuniæ operā non dat, & ſola ex agricultura pecuniā habet, cum neq̄ mercaturæ neq̄ peregrinationibus uacet, neq̄ peregrinos aliunde ſuſcipiat, deliberare neceſſe eſt quid faciendum ſit. Quare legiſlator ſuadēdo primum ita pro uiribus conſulat. Solet gentiū diuerſarum cōmixtio uarios mores confundere, & peregrinorū cum peregrinis conſuetudo plurima innouare. Quod ciuitati bene reſciſq̄ legibus inſtitutæ maxime omnium nocet. In ciuitatibus autem male inſtitutis nihil reſert, ſi tam ſenes q̄ iuuenes pro arbitrio, & aliò peregrinētur, & aliunde peregrinos ſuſcipiant. Contra uero nullos unquā recipere aduenas, nec aliò ipſos proficiſci, tum impoſſibile eſt, tum crudele atq̄ ſuperbum cæteris hominibus uideatur neceſſe eſt, qui ciuitatem turpi uocabulo notent, peregrinorum hoſtem & difficilem atq̄ inhumanam appellantes. Non oportet autem unquā paruifacere, utrum probus an improbus alijs uidearis. Multi em̄ quāuis uirtutis expertes ſint, qui tamen probi ſint, qui improbi, iudicāt. Nam prauis quoq̄ hominibus diuina quædam cōiſciendi uis ineſt, per quā multi uel peſſimi recte tū opinionone tū uerbis à melioribus deteriores diſtinguant. Quocirca utiliter ciuitatibus præcipitur, ut bonā apud multos exiſtimationē non par uipendant

*Iuramentum
quando offerendum
Cauſa quomodo
dicenda*

uipendant. Maximum sanè atq; rectissimum est, ut cum sis probus, ita gloriã quæras, aliter minime, si modo perfectus uir futurus es. Quapropter Cretenſis quoq; ciuitas ista conari debet, ut quamoptimã uirtutis existimationem apud cæteros homines consequatur. Maxima uero spes est eam ratione uiuentem, merito Solem cæterosq; deos cum alijs ciuitatibus regionibusq; bene gubernatis uisurã esse. Sic igitur de peregrinatione aliò & de peregrinorũ receptione sancendum est. Ei primum qui pauciores annos quàm quadraginta natus est, nullo modo peregrinari liceat. priuato quoq; nemini liceat, publice aut̃ præconibus, legatis, atq; exploratoribus liceat. Profecto uero extra regionem ad gerendum bellum, ciuile peregrinatio putanda non est. Ad Pythium uero Apollinem, ad Iouem Olympicũ, Nemeam etiã & Isthmũ mittendi sunt aliqui, per quos sacrificia ludosq; his dijs ciuitas nostra cõmuniter conferat. Mittantur aut̃ pro uiribus plurimi, pulcherrimi, optimi, qui in sacris pertinentibusq; ad pacem cõmunionibus ciuitati suã honorẽ & gloriã bellicæ gloriæ respondentẽ comparent. Cumq; redierint, iuniores doceant, ciuiles aliorũ institutiones suis multo posteriores esse. Spectatores quoq; alios qui otio abundantes aliorũ res hominũ considerare cupiunt, ex legum custodũ instituto lex nulla prohibeat. Nam ciuitas bonorũ malorum uel hominũ ignara, & externæ consuetudinis experta, nunq; satis humana atq; perfecta esse potest, nec leges seruare moribus & consuetudine solum, nisi etiã notitia legũ prudentior fiat. Existunt uel in uulgo & multitudine homines quidã diuini quamuis pauci, attamen digni quibuscum consuetudinem habeas. hi non magis in bene gubernatis ciuitatibus q̃ in alijs oriuntur. Quicumq; igitur in ciuitate recte gubernata incorruptus erit, horũ uestigia à patria profectus, terra mariq; sequet̃, ut tandẽ reuersus, legũ patriæ alias probet, alias siqua in re deficiunt, corrigat. Quippe sine hac inspectione inuestigationeq; nunquam optime ciuitas permanebit, neq; etiam si male inuestigetur. CLIN. Quomodo hæc utraq; fient? ATH. Hoc certe pacto. Primo spectator huiusmodi annos plures q̃ quinquaginta natus sit: deinde cum in cæteris, tum maxime in bello probatus, si modo legum custodum exemplum in alijs ciuitatibus sit relicturus. Is ultra sexagesimũ annum non amplius uagetur. Sed citra decimum annum quando uoluerit domũ reuersus eorum ineat cõetum qui leges examinant. Hic cõetus è iunioribus atq; senioribus constet, quotidieq; mane donec sol oriatur, conueniant: primum de sacerdotibus qui tanquam cæteris excellentiores muneribus affecti sunt, deinde decem de legum custodibus seniores, postremo disciplinæ uniuersæ censor, qui magistratum hunc gerit, & qui iam exegerunt. Nec ullus istorum solus, sed cum iuniore aliquo quem delegerit à trigesimo ad quadagesimũ annum nato. hi de legibus semper & de Repub. disserant, conferantq; inuicem siquid de his excellens audierint. De disciplinis etiam ad id conducentibus colloquant, quas qui sciunt, facilius, qui nesciunt, difficilius legũ intentionem intellecturi sunt. Quæ uero ex his seniores pbauerint, magno studio iuniores perdiscant. Quod si quis iunior adductus indignus uidebitur, totus cõetus ei exprobret, qui adduxit. Iuuenes aut̃ qui se in his recte gesserunt, tota ciuitas honoret atq; conseruet. Sed si peiores alijs se reddunt, maiori quàm alijs dedecore afficiantur. Ad hunc cõetum qui aliorum leges & mores inspexit, ilico profectus, siquid de serẽdis legibus aut disciplina aut educatione apud alios reperit, exponat, siquid etiam ipse inuenit, cõtui uniuerso declaret. Qui si nec peior reuertisse uidebit, laudetur, quia quod potuit, libenter effecit. Sin multo melior, & uiuus magnis afficiatur honoribus, & defunctũ cõetus omnis decoret. At si corruptus redisse uidebit, cum se sapientem esse simulet, cum nemine iuniore uel seniore audeat se miscere. Hic si magistratibus paret, priuatus uiuat. Sin autem contra magistratuũ uoluntatem de disciplina legibusq; ciuilibus disputare condemnatus in iudicio fuerit, moriat. Et si cũ in iudiciũ deduci iure debuerit, à nullo magistratuũ sit adductus, quando de muneribus postea decernit, opprobrio hæc res magistratibus sit. Atq; aliò quidẽ profecturus, huiusmodi esse & ita peregrinari debet. Sed & aduenæ benigne suscipiendi sunt. Quatuor autem peregrinorum genera sunt, de quibus facienda mentio est. Primũ eorũ qui semper æstiuales sunt, & quasi aues per mare ut plurimũ acquirendæ pecuniæ gratia, æstatis tempore ad alias deuolant ciuitates. hos foro, portibus, publicisq; domibus extra urbem in ipsis suburbij magistratus locis

Peregrinationis

Peregrinantiũ genera

locis illis præfecti suscipiāt, obseruantes nequis eorū noui aliquid faciat. Iudicia etiam illic eis iuste reddant, ita ut nihilo plus quā necessitas cogat, cum ipsi familiaritas habeat. Alterū est eorum qui spectaturi ueniunt, & ciuitatis musas illic audituri. hi oēs diuersoria iuxta templa habeāt, quæ suscipiendis hospitibus cōmodissima sint. Sacerdotes uero & æditui curā ipsorum habeant, ut iucunde possint sufficienti tempore permanere, & uidere, audireque illa quorū gratia uenerunt, & tandem sine detrimento & suo & aliorū recedere. Quod si quis eorū iniuriā cuiquā intulerit, aut affectus iniuria sit, usque ad drachmas quinquaginta sacerdotes cognoscāt. Crimina uero maiora ad curatores rerum uernaliū deferātur. Tertium peregrinorū genus publice suscipiendum est, cum aliunde quispiā publica causa missus aduenerit. hunc imperatores, magistri equitū, tribuni militū soli suscipiant. Et is apud quē diuertit, cum principibus consilij curā huius habeat. Quartum genus rarissimū est. Accedere tamen aliunde aliquis poterit spectatoribus nostris altera parte respondēs. hic ita recipietur: primo si quinquaginta annos impleuerit, deinde si ea mente uenerit, ut uel cōsideret quæ apud alios præclara habentur, uel sua doceat. hic sanē diuitū sapientumque ianuas iniussus adeat, cum ipse huiusmodi sit, & quasi hospes disciplinæ præfecti domū recte petat, nō dubitās hospitalem eam propter uirtutis coniunctionem sibi futurā. Cumque ab alijs didicerit atque docuerit quæ discenda docendaque putauit, honore sibi cōgruo muneribusque affectus, ut ab amicis amicus abeat. His legibus peregrinos peregrinasque suscipiamus, nostrosque similiter emittamus, hospitalem ueriti louem. Non enim esu & hostijs, quemadmodū apud Nilum fit, peregrini pellēdi sunt; nec atroci edicto à sinibus nostris arcendi. Fideiussor

quilibet, palam fideiubeat, totumque negotium conscriptum coram tribus nec paucioribus testibus fateatur, si citra mille drachmas fideiussio fiat: sin ultra mille, quinque ad minus testes adhibeantur. Fideiussor autē sit qui prius uendidit, eius de quo an iure possit uendere dubitatur: atque eius qui uidetur minus ad promissa sufficere: similiterque tam qui præuendit quam qui uendit tanquam obnoxius iudicio subijciantur. Siquis in domo alterius quærere quippiam tanquā suum uelit, is primo iureiurando affirmet sperare quod quærit, ibi se inuenturum: deinde nudus aut interula indutus ingrediatur præcinctus, præbeaturque ipsi domus, & suppellectilia signata simul & non signata. Quod si quis scrutari uolentem nō permiserit, qui prohibitus est, precio amissæ rei statuto accuset eū qui ipsum depulit, & ille si damnatus fuerit duplum restituat. Si dñs ipsius domus absuerit, nō signata solummodo à præsentibus præbeant: signata uero ipse quoque obsignet, & custodem ad quinque dies relinquat. Quo in tempore si patronus non uenerit, ædilibus secū acceptis obsignata resignet, & cum ante oculos domesticorū & ædiliū quæsierit, rursus obsignet. In rebus ambiguis spatium temporis ad præscriptionē determinandū est. De domibus quidē & agris nulla hac ratione disceptatio erit. Alia-

rum uero rerum si qua à quoquam habetur, isque in urbe, foro, sacris, aperte anno integro re illa usus fuerit, atque hunc non oculuisse constet: nec quisquam interea quamuis quærens eam exegerit, nemini liceat deinde rem illam quasi suam reposcere. Verum si non in urbe, sed in agris manifeste utat: nec in annis quinque rei dñs cōpertus sit, quinque annis exacto repeti nequeant. Sin uero in urbe domi utatur, ad trienniū usque apprehendere possit qui amisit. In agris autē si occulte habet, usque ad decenniū. Sin extra regionem, semper quancumque inuenerit, apprehendat. Quando aliquis uicini qui litigat seu testes uenire in iudiciū prohibet, si seruus ille sit, siue suus, siue alterius, nullius momenti lata sit. sin uero liber, & sententia irrita sit, & anno uinciatur qui depulit, & si quis latrocinij eum accusare uoluerit, fas esto. Siquis aliquē secum musica uel gymnica uel alia quauis facultate certaturū in certamē descēdere ui prohibuerit, quisquis uelit munerū declaratoribus id significet, qui procurēt ut quilibet liber certare possit. Id si facere nō potuerint, uictoriæ munera prohibito denē, si prohibitor uincet, & ipsius tanquā uictoris nomen in quibuscumque uelit templis inscribatur. Prohibenti uero nec nomen inscribere nec uictorię offerre insignia liceat. Ac seu uincat certado seu uincat, illati damni crimine reus sit. Siquis rem furto sublatā sciens receperit, in eadem culpa sit qua ille qui furatus est. Qui exulē seu quemuis huiuscemodi fugientē susceperit, moriatur. Quippe quē ciuitas amicū sibi uel hostem decreuerit, eundem sibi quisque simili-

ter existimare debet. Siquis cōsilio suo absq; auctoritate cōmuni pacem iniūit, aut bellum mouit, ultimo supplicio cōdemnet. Quod si pars aliqua ciuitatis id tentauit, huius rei auctores à militiæ imperatoribus tracti in iudiciū, & damnati morte plectant. Qui patriæ in aliqua re ministrant, nullo modo munera recipiant: nec ulla occasione aut ratione nobis persuadeamus, in rebus quidem bonis suscipienda esse munera, in alijs minime. Nam nec cognoscere facile est, neq; cum cognoueris, cōtinere. Idcirco tutius est, legibus obtemperare, dicentibus nulla pro patriæ ministerio munera esse suscipienda. Siquis uero minus obtemperasse damnatus fuerit, moriatur. Tributa uero sic publica disponantur. Primo quidem multorū gratia rerum omnium cuiuscunq; ciuis census habeantur. Deinde annuos fructus tribules ad agri magistratus conscriptos deferant, ut cum duo tributa sint, Respub. possit alterutro, ut uidebitur, annis singulis uti, scilicet uel uniuersi census uel annui fructus parte. Vnde quæ ad alimenta tribuunt, semper excipiantur. Donaria dijs moderata à moderatis hominibus offerantur. Terra quidem & Vesta, sacra deorū omnium habitatio est. Nemo igitur ex hac materia iterū simulachra dijs constituat. Aurū autem atq; argentum & priuatim & in templis, in alijs ciuitatibus inuidiosa possessio est. Ebur uero cum olim ab anima destitutū fuerit corpus, ad deorū simulachra ineptum est. Aes atq; ferrū bellica sunt instrumenta. Ex ligno igitur uno uel uno quouis lapide, integræ deorū imagines in templis cōmunibus statuantur. Texturæ quoq; opus offeratur non maius q̄ quod ab una muliere mense uno fieri potuit. Colores albi tam in alijs quàm in textili artificio, dijs congrui sunt. Tincta uero coloribus alijs, ad bellica insignia solū exhibeantur. Diuinissimæ uero oblationes sunt aues, atq; picture, quas singulas uno die pictor unus depinxit. cætera quoq; omnia his similia sint. Post uero urbis partes quæ & quot esse debent, distinctæ sunt, & leges de pactis cōmercijsq; maximis pro uiribus positæ: superest ut de iudicijs iā dicamus. Primum igitur arbitri iudices quos litigantes elegerint, locū habeant. hi conciliatores cōmodius q̄ iudices appellari possunt. Deinde uicini & tribules secundum partem duodecimam distributi. Apud quos si reconciliati à primis nō fuerint: maiori cum damno litigent. Vbi si debitor iterū cōdemnabitur, quintam debiti partē persoluet. Quicumq; uero ab hoc quoq; iudicio appellat, ac tertio certare uolet, electos iudices petat. Et si ab ijs etiam condemnabitur, & quantū debitum ipsum est, & dimidiā supra debitū partem afferat. Ac si accusator à primo iudicio repulsus non quieuerit, sed in secundo iudicio iterū certare uoluerit, quintam si uicerit partem accipiat, uictus autē tantundem amittat. Quando uero per primos & secundos iudices nondum reconciliati, tertios petunt, debitor quidem uictus, tantundem & dimidiā insuper debiti partē, ut diximus, uictori deponat: accusator autē superatus dimidiā. Sed de creandis declarandisq; iudicibus, de istorum omnium administratione, de temporibus, in quibus singula facienda sunt, de ferendis suffragijs, de mora & dilatione iudicij, termino, citatione, repulsa, ac de cæteris omnibus quæ iudicijs necessaria sunt, quāuis in superioribus tetigimus: tamen quæ pulchra sunt, ut habet prouerbiū, & bis & ter recte dici possunt. Parta uero quæq; & inuentu facilia, si legūlator antiquior prætermiserit, iunior repleat. Sed de priuatis quidē iudicijs satis iam dictū est. Publica uero atq; cōmunia, quibus usi magistratus, quæ ad hos pertinet peragunt, in multis ciuitatibus à prudentibus uiris recte constituta reperiunt. Vnde custodes legū oportet quæ huic nouæ reip. cōgruant accipere, ita ut singula periculo examinata & corrigāt diligenter & probent, donec sufficiēter se habere putent. & deniq; discussioni sine imposito his tanq; immobilibus per totā uitā utant. De silentio uero, laude, uituperationeq; & de iustis, bonis, honestis, quæ in alijs ciuitatibus differūt, & dictū est, & in fine dicet. Ad quæ omnia æquus futurus iudex respicere debet, atq; operā dare, ut has legū cōstitutiones ante omnia discat, & mente firmiter teneat. Nam ad faciendū eum uirū qui didicit bonū, scripta legū præ cæteris doctrinis, si recte se habet, maxime conferūt. Neq; enim temere miranda diuinaq; lex nomen menti proximū possidet. νόος em̄ mentē, νόμος uero leges significat. Nā cū multi sermones de laude uituperationeq; nonnullorū partim carminibus partim soluta oratione tū scripti circūferant, tum quotidie in coronis seu cōtendēdo, siue falso assentiendo habeant, horū omnium perspicuū examen legislatoris scripta nobis sunt. Hæc quasi remedium

Que dijs
offerenda

Iudicia priuata

Publica

remedium medelamq; aduersus aliarum orationum uenena, probe iudex secū semper tenebit: quibus seipsum ciuitatemq; emendabit, bonos confirmabit atq; extollet: prauos ex ignorantia, incontinētia, timiditate, & ut summatim dicā, ex iniustitia uniuersa pro uiribus si sanabiles sunt, reuocabit. Nā si sanari nō possunt, qui eos morte afficiūt, apud oēs laude digni iudices iudicumq; principes nō iniuria sapius dici posse uident. Sed postq; annua iudicia exacta sunt, legibus his utant. Primū magistratus qui iam iudicium exercet, debitoris damnati pecuniā petitori omnem tradat, necessarijs tantum ad usum relictis. Idq; statim post lata suffragia fiat nunciante præcone, & iudicibus audientibus. Deinde si secundus à lata sententiā aderit mensis, neq; uictori uictus sponte iuste perfoluerit: iudices qui sententiā tulerunt, cum cētā debitoris pecuniā uictori tradant. Quod si præsentia minus sufficiunt, nec minus q̄ drachma deficit una, non liceat deinde debitori prius alium quenquā in iudiciū trahere q̄ debitum creditori totum restituat. Trahi uero ab alijs possit. Siquis in iudicio damnatus iudices ipsos læserit, aut quicquā eorum iniuste abstulerit, iidem ipsi iudices ad custodes legum deferant. A quibus si criminis huius damnabit, quasi ciuitatē omnem legesq; euerterit, moriatur. Qui sub his legibus geniti educatiq; liberos similiter genuerunt atq; educauerunt, ita cum alijs uersati ut moderatū fulerit eorum cōmercium, illatæ iniuriæ pœnas dederint, acceptæ exegerint, sicuti iuste legibus his usq; ad senectutem uiuunt, ita secundum naturā e uita decedunt. Mortuis uero tam uiris q̄ mulieribus parentationes quidē, & quæ ad deos siue inferos siue superos pertinent, secundum responsa interpretū fiant. Nullum in loco fœcundo & agro ad culturā apto sepulchrū fiat. Sed is locus corpora defunctorum recipiat, qui ad cætera inutilis & ad id tantum cōmodus uiuentes minime lædit. Nec enim à uiuis neq; à mortuis terræ matris fœcunditas impedienda est. Nemo ergo aut uiuens aut mortuus uiuū aliquem alimēto priuet. Agger non altior sit eo cumulo, quem uiri quinq; diebus quinq; construere possunt. Lapides quoq; superstruantur nō maiores q̄ ut possint defuncti laudes quatuor solum heroicis uersibus æditas comprehendere. Elationes aut non breuiori uel longiori tempore intus fiant, quàm uere mortuus significari cognoscīq; possit. Ac ut humana se habēt, tridwana elatio ad sepulchrū mediocris uidetur. Credendū est aut & de alijs legum latori & de anima, cum eam dicat omnino à corpore differre, nec aliud præter ipsam esse, quod in hac uita facit ut qui libet nostrū hoc ipsum sit quod sumus. Corpus uero tanq; imaginarium quiddam hominem sequi. Commode etiā mortuorū simulachra corpora uocari. Ac reuera unumquē nostrum animam ipsam immortalem esse: eamq; ad deos alios proficisci, rationem suorum operum reddituram, ut lex patria continet. In quo certe bonis uiris cōfidendum esse, malis autem formidandum: quippe cum post mortem omni auxilio careant. uiuentibus autem necessarijs omnes consulere debuisse ut quàm iustissime atq; sanctissime uiuant, ne maxima eos scelerum post mortem supplicia maneāt. Hæc cum ita se habeant, rem familiarem atterere minime debemus, quasi arbitremur hanc carnis molem quæ sepelitur, nostrum illum esse, cum ille filius aut frater aut quiuis alius à nobis desideratus, quem sepeliri putamus, hinc aliō fati suis exactis profectus fuerit. Probe igitur factum erit, si tanquam ad manium aram animam carentem moderato utamur impendio. Moderatum uero quantum sit, à legum latore merito statuetur. Lex igitur ista sit, ut qui maximi census est, ad funus & sepulturam non plus q̄ minas quinq; impendat: qui secundi tres: tertij duas, quarti unam: atq; ita singulorum moderata erit impensa. Cæterū custodes legum cum aliā multa, tum hoc maxime curare debent, ut pueri & uiri, & ut summatim dicam, cuiuscūq; sexus uel ætatis homines ab illis iugiter obseruati bene uiuant, & cuius cuiusq; decessu, unus ipsorū quem mortui hominis coniuncti elegerint, funus totū obseruet, provideatq; ut bene moderateq; omnia, nō contrā gerant, & illud sibi honori, hoc dedecori sit. Expositiones utiq; & elationes & cætera omnia secundū leges de his conscriptas fiant. Ciuilis aut legis latori concedant ista. Lacrymis mortuos decorare aut nō, turpe legū latori cogere est: plāgere uero & extra domū uociferari, prohibendū est. Cadauer etiā manifeste per uias urbis frequentiores efferre, & palām eiulare, aut ante diem extra urbem se afflictare, non liceat. Hæc ita de his statuta permaneāt. Quibus qui paret indemnis esto. Qui uero uni legū custodi nō

Locus sepulchrorum

De corpore et anima quedam

paret, ab omnibus ut cōmuniter uidebitur, puniatur. Cætera quę uel ad mortuorū monumenta, uel ad eos qui propter patricidiū sacrilegiumq; sepultura indigni sunt, pertinent, superioribus legibus cōprehendimus. Quare legū positio fermē finem habet. Omnium uero finis est, non in eo quod facta sint uel possessa uel habitata, sed in eo potius, quod sicut recte sunt facta, ita firmiter stabilita sint. In huiusmodi enim conseruatione putandum est quantū oportuit factum esse: aliter minime. CLIN. Probe loqueris hospes, sed quorsum ista, explanatius dicito. ATH. Multa ô Clinia priscorū præclare dicta laudant: nec minus Parcarū nomina. CLIN. Quænā? ATH. Quod Lachesis prima sit, Clotho altera: Atropos tertia, quæ salutē predictis affert. Hæc ad ignē cōtortis, quia uim incōuertibilem cōtinent, cōparata sunt. Quæ quidē in ciuitate & Rep. oportet non solū sanitatem corporibus stabilē, sed animis quoq; legū cultū, imō uero legum salutē afferre. Sed mihi uidef negotio legū adhuc illud deesse ut differat, quo pacto illis secundū naturā uis incōuertibilis possit inesse. CLIN. Non paruū est quod dicis, si inuentu possibile est, quo pacto in unaquaq; recte id fiat. ATH. Possibile est profecto, ut mihi ad præsens uidef. CLIN. Ne igitur abeamus hinc obsecro, anteq; nostris legibus id tribuamus. Ridiculū est em̄, frustra in aliqua re sumpsisse laborē, nec stabile aliquid fundauisse. MEG. Recte tu admones: me quoq; talem inuenies. CLIN. Probe dicis. Quæ igit salus ista est: & qua ratione Reipub. nostræ & legibus aderit? ATH. Nōne diximus cœtū in ciuitate huiusmodi esse cōstituendum quo decem de legū custodibus semp̄ seniores cōueniāt: His accedant oēs qui munerib. præmijsq; honorati sunt. Preterea & illi qui multas urbes peragrauerūt, ut aliquid ad patriarū legū cōseruationem conferens reperirent. sed hi ad cœtū huiusmodi nō recipiant, nisi ex ea peregrinatione incorrupti & integri rediisse, & cœtu digni esse probentur. Atq; horū singuli singulos sibi iuniores asciscant, non pauciores annos q̄ triginta natos, qui natura educationeq; digni esse asciscenti primū deinde & uniuerso cœtui uideantur. Quod si quis indignus adhibeatur, nullius momenti sententia sit. Hunc cœtū ante lucem conuenire diximus oportere, quando à cæteris tam priuatis q̄ publicis negotijs uacat. An nō tale aliquid in superioribus diximus? CLIN. Certe. ATH. De hoc cœtu iterū illud dicā. Aio enim, si quis hunc quasi ancoram uniuersæ ciuitatis quæcunq; ad hoc exiguntur in se continentem, iaciat, omnia quæ uolumus, seruaturum. CLIN. Quo pacto? ATH. Oportune modo dicemus, totisq; uiribus incumbemus. CLIN. Probe dixisti, & ut cogitas facito. ATH. Oportet sanē ô Clinia in unaquaq; re congruum singulorum operum seruatore excogitare. Qualem maxime locum in animalibus anima & caput habere uidentur. CLIN. Qua ratione rursus id ais? ATH. Horum nempe uirtus omni animalī salutem præbet. CLIN. Quo pacto inquam? ATH. Nam animæ quidem ad alia mens infusa est: capiti quoq; ad alia uisus auditusq; insertus. Atq; ita summatim pulcherrimis sensibus mens coniuncta, & in unū redacta, salus singulorum efficit. CLIN. Ira uidetur. ATH. Certe. Nam & mens sensibus coniuncta nauibus in tēpestare & tranquillitate salutem afferre solet. An non uides quod gubernator & nauæ simul cum mente gubernatrice sensum coniungentes seipsos nauemq; tutantur? CLIN. Quid ni? ATH. Non multis exēplis opus est. Sed in exercitu & medicina cōsideremus, ad quod signū respicientes imperatores & medici, salutē rectissime cōsequuntur. Nōne illi ad hostium fugam & uictoriam suam: isti ad corporis sanitatem? CLIN. Proculdubio. ATH. Si medicus corporis sanitatem ignoret, aut uictoriā imperator, & cætera quæ dicebamus, mentem ne habere scireq; aliquid in his uidebunt? CLIN. Nequaquam. ATH. Quid porrò in ciuitate? si quis finē ad quē uir ciuiliſ respicere debet, ignorare uideat, an primū iure princeps poterit appellari? Deinde seruare id poterit, cuius finē prorsus ignorat? CLIN. Minime. ATH. Oportet igit & nūc ut uidef, si nouæ huius urbis constructio bonū exitum habitura sit, aliquid in ea esse quod cognoscat primū quisnam ciuiliſ sit finis: deinde quomodo illum assequamur: & demū quæ lex primū, deinde quisnam hominū recte ad illum consulit, aut non recte: quippe quæ ciuitas his carebit, nō erit mirū, cū mente sensuq; capta sit, si fortē casuq; singula faciat. CLIN. Vera loqueris. ATH. Nunquid dicere possumus in qua maxime ciuitatis nostræ parte uel quo studio huiusmodi aliquod ad salutē præsidium sufficienter constitutū sit? CLIN. Quamuis non liquido

liquidum id asserere audeam hospes, coniectio tamen hanc orationem tuam ad nocturnum illum coetum quem modo dixisti, contendere. A T H. Recte o Clinia coniecisti. Oportetque illum ut ratio praesens significat, omni uirtute praeditum esse. Virtus autem eius prima atque praecipua est, ne per multa uariaque uageat: sed ad unum respiciat semper, quod omnia quasi tela sibi semper dirigenda sunt. CLIN. Ita prorsus. A T H. Nunc ergo intelligimus non esse mirum si ciuitatum leges longe aberrant. Nam in qualibet ciuitate alia legum positio ad aliud, & alia ad aliud respicit. Et alijs iustorum finis est, ut aliqui siue meliores illi quidem siue peiores in repub. dominantur. Alijs ut ditentur, siue seruiant, siue non. Aliorum studium uertitur ad libertatem. Alij leges ad duo codunt, ut & ipsi liberi sint, & alias urbes subigant. Qui uero sapientissimos se putant, ad huiusmodi omnia simul. Vnum uero praecipuum ad quod caetera dirigant, non habent. CLIN. Nos igitur hospes recte iamdiu legibus nostris ad unum respiciendum putauimus, idque uirtutem appellari concessimus. A T H. Ita est. CLIN. Et uirtutem quatuor quaedam ponebamus. A T H. Certe. CLIN. Mentem uero horum omnium ducem, ad quam & caetera omnia, & tria illorum respicere oporteret. A T H. Pulcherrime sequeris o Clinia. Et in caeteris similiter sequere. Mentem quidem gubernatoris, medici, imperatoris, ad certum quiddam respicere dicebamus. Ciuilem uero redarguentes huc processimus, & nunc ueluti hominem, ita ciuilem hanc mentem percontemur. O mirifice uir quomodo tendis? Quid illud unum est, quod in arte sua medicus plane assignare potest, & tu qui caeteris prudentibus praestare te dicis, in tua facultate non poteris? An uos o Clinia & Megille pro ipso respondere potestis quid hoc ipsum sit, ut ego saepe ad uos pro alijs feci? CLIN. Nequaquam hospes. A T H. An non quaerendum putatis, quid illud sit, & in quibus? CLIN. Dic plane. A T H. Cum quatuor uirtutis species posuerimus, patet earum quamlibet unam esse si quatuor simul conficiunt. CLIN. Quid nisi? A T H. Vnum etiam cuncta haec nominamus. Fortitudinem enim uirtutem esse dicimus, prudentiam uirtutem, & reliqua duo similiter, quasi reuera non multa sint, sed unum id solum, quod uirtus est. CLIN. Omnino quidem. A T H. In quantum igitur duo haec inter se differunt, & duo nomina acceperunt, atque alia duo similiter, difficile dictum non est. In quantum uero in utrisque unum posuimus, idque uirtutem uocauimus, & in duobus reliquis similiter, non ita facile. CLIN. Quomodo istud ais? A T H. Non est arduum quod dico, explanare. Agite ergo interrogandi respondendique munus inter nos partiamur. CLIN. Quo pacto? A T H. Interroga tu me quidnam unum appellantes uirtutem, duo utraque rursum diximus, alterum fortitudinem, alterum uero prudentiam. Causam equidem tibi affero, quod alterum circa timores uerfaretur. Vnde beluae quoque fortitudinis participes sunt, & infantium animi. Natura enim quodammodo & sine ratione animus fortis efficitur, sed absque ratione prudens anima & mentis compos nec fuit unquam, nec est, nec erit. Aliud ergo haec est quam illa. CLIN. Vera loqueris. A T H. Quomodo ergo duo haec & differentia sunt ratione, a me accepisti. Quomodo uero unum & idem, tu rursum me doceas, ita ut dicturum te putes, quo pacto cum sint quatuor, rursus unum sint, & me postea tibi rursum quomodo quatuor sint, declaraturum. Deinceps autem consideremus, utrum qui res aliquas sufficienter intellecturus est, quae & nomen habent & rationem, nomen solummodo scire debeat, rationem minime. An potius si precij alicuius est turpe est rerum magnitudine & pulchritudine excellentium tam nomina quam rationes ignorare. CLIN. Ita uideatur. A T H. Legum uero conditori atque custodi, & ei qui uirtute praestare caeteris opinaat, & munera pro his rebus accepit, est ne maius aliud quam fortitudo, temperantia, iustitia, atque prudentia? CLIN. Quomodo aliud? A T H. De his igitur interpretes, doctores, legum conditores, aliorum custodes, nonne caeteros qui scire cupiunt, uel punitione & increpatione indigent, docere debent, quas uires uirtus, quas uitiu habeat, atque haec significatio excellere caeteris? An uero poeta quispiam aut iuuentutis magister urbem nuper ingressus, eo praestantior iudicabit, qui omni se uirtute excellere profiteatur: & deinde mirum uidebitur, si ea ciuitas ubi custodes uirtutis nomen rationemque non tenent tanquam deserta custode, eadem patiat, quae & alia multae hodie patiuntur. CLIN. Nihil certe mirum. A T H. Ad hoc itaque incumbamus. Quomodo igitur custodes in uirtute caeteris rariore quam uerbo exquisitiores reddemus? Vel quo pacto prudentium capiti atque sensibus simi

*Cur ciuitatum
leges longe
aberrant*

*Fundamenta
legum omnium*

lis ciuitas nostra propter huiusmodi custodiam fiet. CLIN. Quoniam pacto hanc ô ho-
 spes similitudinem faciemus? ATH. Patet quia ciuitas capitis quædam capacitas erit,
 custodes autem iuniores sagaces solertesq; supremo in uertice collocabuntur. Vnde ur-
 bem totam circumspicient, & custodiendo quæ sentiunt, memoriæ commendabunt,
 omniaq; senioribus nunciabunt, qui mentis ob rerum multarum cognitionem persi-
 miles, ciuitati consulent iuuenum ministerio usi. Atq; ita utriq; communiter ciuitatem
 omnem conseruabunt. Sic ne an aliter ipsos præparandos putamus? An æquales o-
 mnes habendos esse censemus? nec exquisitori ratione educari erudiriq; nonnullos
 uolumus, eosq; cæteris anteponi? CLIN. At id quidem ô mirifice uir impossibile est.
 ATH. Ad exquisitiorem ergo disciplinam quàm superior illa sit, ueniamus. CLIN. Sic
 fermè. ATHEN. Atqui ea fortè quam modo tetigimus, hæc ipsa est quam quærimus.
 CLIN. Omnino. ATHEN. Dicebamus autem præcipuum in singulis opificem atq;
 custodem, non solum oportere, ut multa cernere possit, sed ut ad unum etiam tendat,
 illudq; cognoscat, & cum cognouerit, cuncta illo quæ perspicit, dirigat. CLIN. Rectè.
 ATH. Est ne igitur exquisitior consideratio alia rerum quam ut possis ad unã ex mul-
 tis dissimilibusq; ideam aspicere? CLIN. Fortasse. ATHEN. Ne Fortasse dicas, sed
 reuera ô beate uir, nemo certior hac uiam rationemq; unquã habebit. CLIN. Tuis
 rationibus hospes persuasus cõcedo, quare ita prosequamur. ATH. Cõpellendi ergo
 diuinæ Reipub. custodes nobis sunt, ut exactè inspiciant, primum quid in omnibus
 quatuor idem sit, quod cum in fortitudine, temperantia, iustitia, & prudẽtia insit, uno
 uirtutis nomine iure uolumus appellari. Id ô amici si uultis, modo apprime teneamus:
 nec dimittamus antequam satis pateat quidnam illud sit, ad quod siue quasi ad unum,
 siue quasi totũ, siue ad utraq; siue quomodocunq; se habeat, respiciendum sit. An pu-
 tamus si hoc nos effugerit, satis nobis patere, quæ ad uirtutem pertinent, de qua nec si
 multa, nec si quatuor, nec si unum, explanare possimus. Aut igitur si nostro consilio
 creditis, modũ adinuenire conabimur quo id in ciuitate nobis aderit, aut si uidebitur,
 dimittemus. CLIN. Minime per hospitem deum, ô hospes, dimittendum hoc est.
 Rectissime nanq; id dicere uideris. Sed quo pacto quis hoc inueniet? ATHEN. Non-
 dum quomodo agendum dicamus: sed primum inter nos, oporteat nec ne, conuenia-
 mus. CLIN. Oportet certe si possibile est. ATHEN. Quid porrò de honesto ac bono?
 utrum quod solummodo multa sint, custodes nobis cognoscent? an etiam quomodo
 unum cognoscent? CLIN. Necessarium uidetur ut etiam quomodo unum sunt, intel-
 ligant. ATHEN. Quid deinde? Intelligerene solum debent, oratione autem declarare
 non posse quod intelligunt? CLIN. Quo id pacto? seruilis enim habitus esset. ATH.
 Num etiam de omnibus studio dignis eadem ratio est, ut eos qui ueri custodes futuri
 sunt, oporteat ueritatem legum optime intelligere, orationeq; sufficienter exponere,
 & operibus assequi, quæ rectè fiunt quæ non, secundum naturã dñjudicantes? CLIN.
 Cur non? ATH. Nonne una de rebus optimis est ea de qua supra serio disputauimus?
 Vbi quòd sint dii, & quòd uires maximas habeant, demonstrauiamus: idq; pro uiribus
 homini esse sciendum: ita ut multis ignoscamus, si legum tantummodo sententiam se-
 quantur: custodiam uero nulli cõmittamus qui non multo labore firmaq; fide quæcum-
 que ad deos pertinent, fuerit affectus: ut neminem unquam custodem legum eliga-
 mus aut cæteris uirtute anteponamus, nisi diuinus sit, diuinisq; studijs operã dederit.
 CLIN. Par est igitur, ut ais, si quis in re diuina tardus & ineptus sit, ut is longe à rebus
 pulcherrimis arceatur. ATH. Scimus ne igitur duo esse, quæ faciunt ut quæ supra de
 dijs exposita sunt, credantur? CLIN. Quæ nam? ATHEN. Vnũ quidem illud de ani-
 ma supradictũ, quòd antiquissima diuinissimaq; omnium sit, quorũ motus generatio-
 nem sortitus substantiã semper fluentem produxit. Alterum de ordine: quo astra cæte-
 raq; ferunt, quæ intellectus ducens, omnia exornauit. Nemo enim qui hæc diligenter
 considerauit atq; percepit, adeo impius unquam fuit, ut contrã non sit affectus q; mul-
 ti suspicentur. Pleriq; enim putant eos qui hæc tractant astronomiã & alijs huiusmodi
 ad hæc necessarijs artibus dediti, à religione alienos esse. Quippe cum necessitatẽ pro
 uiribus qua res fiũt, inspexerint, non uoluntate diuina boni gratia omnia gigni crede-
 re illos arbitrantur. CLIN. Quomodo igitur id se habet? ATH. Contrã se habet peni-
 tus

tus nunc, & quando sine anima esse hæc putabantur. Quamuis etiã tunc quicumq; diligentiùs alijs illa perscrutabantur, mire ueritatem tangebant: quòd uidelicet nunquam si anima carerent tam exquisita ratione uterentur, mentis expertia, audebant affirmare nonnulli mentem cœlestia omnia ornauisse. Sed iidem ipsi nescientes animæ naturam antiquiorẽ esse corporibus, omnia rursus, ut ita dixerim, immo uero seipsos euerterunt, cum iuniorẽ putauerint. Nam & quæ ante oculos sunt, hæc & in cœlo esse crediderunt. Itaq; terra, lapidibus, alijsq; inanimatis corporibus referta esse cœlestia credentes, his causas totius mûdi dederunt. His igitur factum est, ut qui hæc tractant philosophi, tanquam impij uulgo existimarentur, & à poetis compararentur canibus frustra latrantibus, aliq; in eos plena stultitiã dicerentur. Nunc autem, ut diximus, cõtrã omnino se res habet. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Nunquam mortalis quispiam poterit deum firmiter colere, qui hæc duo antea non acceperit. Primum, quòd rerum omnium quæ generationis participes sunt, antiquissima anima est, atque etiam immortalis: cumq; talis sit, omnibus dominatur. Deinde quod sæpius diximus, ueram esse mētem in astris non ignoraret, & quæ antecedunt ad hæc disciplinæ ipsum non lateant. Musæ etiam his cõuenientis nõ ignarus ad mores componendos legesq; seruandas ipsa utatur: possitq; earum rerum rationem reddere, quæ rationem habent. Qui uero ad uirtutes publicas, hæc insuper nõ possederit, is nunq; sermẽ totius ciuitatis sufficiens princeps erit: sed aliorum minister. Considerandum uero nunc ô Clinia & Megille, utrum prædictis legibus hunc ut apicem custodemq; illarum apponere debeamus, ut salutis gratia nocturnus principũ cœtus adsit, disciplina quam prædiximus, præditus. Quid ergo agemus? CLIN. Quid prohibet optime uir, quo minus quantulumcunq; possuimus, apponamus? ATH. Certe ad id cõtendere omnes debemus. Ego quidem libẽter uobis opitulabor. forte etiam ob harum rerum peritiã alios quoq; multos adiutores inueniam. CLIN. Hac uia ô hospes maxime proficiscamur, qua deus ipse ducere uidentur. Sed modum nũc quo recte hoc fiat, excogitemus. ATH. Leges de istis ô Clinia & Megille non ante scribi possunt, quã ciuitas uniuersa fuerit exornata. Tunc enim debita cum auctoritate constituendæ uidentur. Sed eæ non aliter recte q; doctrina multa & longo disputationis examine probabuntur. CLIN. Quid hoc iterũ sibi uult? ATH. Primum igitur cœtus eorum hominum qui ætate, doctrina, moribus, consuetudine, ad custodiã idonei sunt, constituatur. Deinde quæ discenda sunt, ea nec inuenire facile, & inuẽtoris discipulum fieri arduũ. Tempora præterea in quibus percipere oportet singula, frustra scribentur. Nec enim possunt ipsi qui discunt, cognoscere quando quid oportune discatur: antequam in eorum animo rei ipsius scientia sit. Quæ igitur in his palam dici non possunt, non recte tentantur, dici autem non posse inquam: quoniam si dicantur, nihil planius explicant. CLIN. Cum hæc ita se habeant hospes, quid nobis agendũ censet? ATH. Quod ut prouerbio dicitur, in cõmuni et medio positum est, id nobis ô amici nunc competit, ac si de uniuersa republica periculum subire uelimus: faciunda omnia sunt ita, ut ter sex, uel tres talos iaciamus. Equidem periculum id uobiscum subibo, dicendo atque exponendo, quæ mihi de hac disciplina & educatione quam modo tetigimus, uidebuntur: periculum autem paruum non est, nec alijs simile. Quod tibi ô Clinia curæ modo esse iubeo. Tu enim in Magnesiensium urbe, uel illa cui deus ipsum cognominem faciet, summa florebis gloria, si recte ipsam constitues. Certe nunquam effugies quin posteriorum omnium fortissimus uidearis. Si ergo diuinus hic cœtus nobis ô amici constituetur, huic ciuitas erit tradenda. Neq; his reliqui legumlatores tanquam minus sufficientibus aduersabuntur. Profecto quod paulo ante quasi somniantes uerbis tetigimus, quando capitis mentisq; cõmunionem per imaginem quandam attulimus, id penẽ uigilantes perficiemus, si nobis hi uiri exquisite docti conuenerint, & in arce regionis habitauerint custodes ciuitatis cõstituti, quales nunquã nos in præterita uita ad custodiã agendam fuisse cognouimus. MEG. Ex omnibus quæ diximus, ô amice Clinia, patet, aut huiusmodi ciuitatis constitutionẽ præmittendam esse, aut hunc hospitem non dimittendum, sed precibus modisq; omnibus sociũ ad disponendam ciuitatem accipiendum. CLIN. Probe loqueris ô Megille. Ego quidem sic prorsus efficiam, sed tu quoq; opem seras. MEG. Feram equidem.

HESAVRVM diuini Platonis, magnanime Laurenti, latere in hoc Epinomide qui philo-
phus rursus inscribitur: Platoniorum ambigit nullus. Sed ad hunc in lucem penitus exponen-
dum, multis opus est machinis. Marsilio uero tuo argumenta promittenti, non licet prolixiora
prestare. Presertim cum & scriptorum expressorumq; tabellarij opus assidue urgeant, & ar-
gumenta procacius e manibus extorquentes, uix permittant in singulis uol uiminibus summa sequi
fastigia rerum. Precedentium legum consilium est, animos ciuium pro uiribus ita componere, ut expeditam adepti
tranquillitatem, diuinorum operum rationes & causas perscrutentur, & in his quasi speculis auctorem deum specu-
lentur, & colant. In speculatione quidem sapientia, in cultu uero religio, in ambobus tota consistit humana felicitas
finisq; legum. Eiusmodi finem superiores quidem promittunt leges: Epinomis uero prestat donante deo. Itaq;
perfectum hunc mentis habitum in exordio uaticinatus deinceps supplici quadam oratione petit a deo. Felicitatem
alij in hac uita haberi posse iudicauerunt: alij in altera, alij uero nusquam. Profecto quicumq; in hac uita humanis
eam uiribus acquiri putant, totius uite testimonio reclamante manifeste falluntur. At uero qui nusquam, ij tanquam
uani, uanum quoq; esse uolunt nature totius instinctum. Sapienter admodum Plato noster felicitatem in altera uita
sperat, tum presentis uite uirtutibus, tum dei munere comparandam. Non diffidit tamen paucissimos quosdam in
hac quoq; uita felicitatem degustare posse. Quos in Phaedro, in Phaedone, in Republica talis esse uult, ut extra cor-
pus uiuant potius quam in corpore, deoq; ipsi potius quam sibi uiuant: quo efficiatur, ut aspirante deo uel inter
ipso fluminis Lethei fluctus, libare nonnihil etheri nectaris uideantur. Neq; ab re hunc Epinomidem preterea
inscripsit Philosophum. Siquidem ut in Republica sexto & septimo, & in presenti libro patet, philosophi officium
est rerum omnium rationes inuestigare, ut diuinam ipsam qua facta sunt, inueniat rationem, inuentam colat, cul-
ta fruatur. In hoc autem libro dum ad felicitatem, quam in sapientia religiosa procul dubio collocat, perducere nos
contendit, proprium legitime philosophantis depingit in genium, & conuenientibus disciplinarum gradibus erudit
& format. Atq; ubiq; non minus, immo multo plus uirtutis & pietatis, quam scientie a philosopho uidetur exigi-
re: & quicquid scientie ab hoc exigit, idcirco requirit, ut deum ipsum uerum tam scientie magistrum quam aucto-
rem rerum que sciuntur, pre ceteris ueneretur. Primo uero uim nobis ad diuinam felicitatem naturaliter instam
ex eo probat, quod omnes in omnibus actionibus ipsam & uaticinamur & querimus, & alijs omnino nullis imple-
mur. Deinde singulas ordine facultates enumerans, ostendit hanc neq; naturalibus, neq; necessarijs, neq; ludicris
& iocosis, neque auxiliatricibus facultatibus comparari, Tertio demonstrat uirtutibus tum moralibus, tum specu-
latiuis acquiri sapientiam & pietatem beatitudinis fundamenta. Vbi uero speculatricibus doctrinis enumerat, pri-
mo quidem arithmetica non laudat solum, uerum etiam admiratur, quam in libris superioribus maxime om-
nium inquit ingenium acuere, memoriam confirmare, animum ad omnem speculationem actionemq; aptissimum
promptissimumq; efficere. Atq; hic addit numerum ab ipso deo hominibus traditum uelut rationis discursionisq;
necessarium instrumentum. Quo sublato, & animus amens appareat, & scientie artesq; penitus euanescent. Lau-
dat preterea geometriam mensuras spectantem, & stereometriam librantem pondera, & astronomiam celestia
obseruantem, & musicam concentum celestium imitantem. Commendat quoque physicam, ubi de corporum gene-
ribus, compositionibus, animalibus motionisq; & generationis principio tractat: sed ita, ut minutissima queq; na-
turalium relinquat medicis, tanquam ab eo qui ad diuina se confert, minimum aliena. Dialecticam deniq; id est me-
taphysicam, & apicem huius theologiae uelut reginam omnibus anteponit: uidelicet singulis ceu gradibus uten-
tem ad inueniendum deum atq; adorandum. Tria uero reginae huius circa ceteras facultates munera esse probat.
Primum, ut multitudinem harum omnium circumspiciat. Secundum, que nam una in cunctis communitio connexioq;
sit conspiciat. Tertium, qua ratione ad unum ipsum diuinumq; bonum, & multitudo haec, & huius unio conferat,
manifeste suspiciat. Addit autem, nisi eiusmodi unio doctrinarum ad diuinum unum conducat, comprehendatur,
cunctas omnino inanes euadere: neq; quid in eis unum sit percipi posse, nisi comparentur ad unum, a quo & ipsam
accipiunt unionem. Mentem uero haec omnia consequuntur, atq; ita unitam sibi: rursusq; per se unitam deo: & hic ait
pro uiribus beatam esse, et in altera fore uita omnino beatam. Id autem libri totius est argumentum. Paulo post ex-
ordia, ubi traduximus haec uerba, scilicet, Breue autem tempus, quod deinde sequitur, alibi legitur, Ad rationis di-
scursum idoneum, & id quidem non solum in deprauatis, sed & moderatis hominibus relinquui uidetur. Vbi uero
caelum laudat tanquam & prudentiae & bonorum omnium causam, eiusmodi laudes a caelo corporeo ad incorpore-
um caelum, id est ideam caeli uult transferri. Quam ibidem adorari iubet per caelum uisibile quasi per simulacrum
significatam. Tu uero hic attende, homines in genere terrestrium demonum iudicari, ubi inquit, demones alij simul
omnes, & que sequuntur. Post haec ait, si quis quod diuinum est generatione cognouerit, uerum numerum, pietateq;
cogniturum. Diuina in generatione duo significat: tum spiritalem quandam motionem que in anima est, siue uim mo-
tricem corporeae motionis, generationisq; originem: tum speciem naturalem, que in perpetua generationis successione
seruatur

seruatur. In motu quidem anime uerus est numerus musica, ut Timaeus ait, proportione concentuq; consonans. In specie quoq; uerus numerus. Rerum namq; species certo quodam numero & ordine disponuntur. Per haec utiq; religio confirmatur. Nam ex libero anime motu diuinam substantiam per se existentem uaticinamur: & ex perpetua in speciebus persecrantia idearum auguramur eternitatem. Audies sententiam Mosaico mysterio similem. Ait enim, si quid mali ab aeris qualitate & plantis & animalibus nobis infertur, non diuinam naturam culpandam esse, sed humanam, quae iniuste uitam suam distribuit. In sequentibus, legum finem manifeste cognosces his uerbis. Finis hic legum tibi propositus est, ut dei cultu & uitae puritate optimum atque pulcherrimum exitum consequaris. Mox repetit tria pietatis capita. Primum, ut deum esse credas. Secundum, ut maximorum simul & minimorum curam habere confitearis. Tertium, ut nullis precibus aut donis inique flecti cum existimes. Confirmat & iterum diuinitatis fidem ex ipsius anime excellenti quadam diuinitate. Putat autem quicquid ita corpore melius est, ut sit & diuinius, id est diuinus similis q̄ corporeis, idem corporibus cunctis antiquius esse, propterea quod in quolibet rerum genere siue ordine, quod perfectius est, esse quoque magis possidet: ideoque causam imperfectioribus exhibet existendi. Quod uero alteri esse praebet, nimirum est & antiquius. Addit, quando ex congressu anime cum corpore, conficitur animal, unam quandam ibi formam in corpore resultare, id est uitam corpoream in subiecto ex accessu uitae incorporeae procedentem. Ponit & duo rerum genera. Alterum quidem corporeum, incorporeum uero alterum. Et huic quidem actionem, illi uero attribuit passionem. Huius item unam esse dicit formam, ob id potissimum, quod & simplex est, & in ipsa semper forma substantiae permanet. Sed quod legitur, Non enim est aliud, & quae sequuntur: alibi ita legitur, Nam quod in alia transmutatur, non est incorporeum, & omnino coloris expertis praeter diuinitissimum reuera anime genus. In genere uero corporum quinque collocat corpora. Quae ideo uocat solida, quia & in profundum adacta discernuntur a planis, & in omni corpore uel liquidissimo est aliquid solidi, tum per ipsam naturae propriae consistentiam, tum Platonicè per quandam terrene naturae similitudinem ad caelum usq; diffusam. Caelum quidem ex eo ignem nominat, quod propriam habet lucem, quae praecipua ignis est qualitas. Habet & perennem motum, qualem uidemus in igne: & instar ignis non patitur mixtionem, & quia nondum naturali depellitur loco, ideo non cogitur ascensu redire, sed reuoluitur. Et actu quidem lucet, uirtute uero calet. omnino uero diuersissimi generis est à nostro. Post caelestem ignem, alteram collocat ignis speciem, calentem iam magis quam lucentem sub luna aetheris nomine nuncupatam. Cuius quidem uestigium quoddam est noster ignis, iam non solum calens, sed adurens: adurens inquam ob nimiam asperitatis terrene permixtionem. Qui uero in tenui uiget materia lucet purius, caletq; suauius: praesertim ubi à nullo coarctatus spatium in amplum. Huic subdit aërem, aquamq; & terram. Putat autem quamlibet mundi sphaeram ex his quinque componi: ut perfectissima inter omnes sit, tam in substantia connexio quam in uirtute & actione communio. Verum in qualibet sphaera unum esse praecipuum, ac pro natura sua reliqua insuper contineri. Sic & aether in terra terrenus est: & terra in aethere euadit aetherea, similiter & in caelo. Sed de his nonnihil in Theologia, nonnihil in Timaei commentarijs diligentius. Proinde animalia in caelo, aethere, aëre, aqua, terra rationalia collocat. Quae dicit ab anima fieri: ab anima inquam triplici. Vult enim ultra unam mundi totius animam, duodecim esse sphaerarum, duodecim animas: deinde in qualibet sphaera duodecim esse ordines animarum. Hi ordines in caelo sidera sunt & stellae, in terra homines: in aethere, aëre, aqua, scilicet sublimiori, sunt demones. In his singulis animatis animam rationalem corpori suo coniunctam animal procreare, id est compositum quiddam ex proprio corpore, uitaeq; corpori prorsus infusa. Quae quidem uita iam facta corporea à triplici dependet anima. Nam & à propria, & ab anima sphaerae, & à mundi totius anima. Quod autem caelestia animas habeant argumento sunt apud Platonem diuinitas substantiae caelestis, quantitatis amplitudo, qualitatis uirtus uiuifica omnium, motionis uelocitas atq; efficacia. Quod insuper anime caelestes mentem habeant, ex ordine tenorisq; eiusdem persecrantia conijcit. Subdit necessitate anime mentem habentis esse quam maximam, duobus id modis intelligens. Primo quidem, quia naturalis necessitas, puta in hac uel illa ignis parte ad cōburendum & ascēdendum, agit aliunde ducta. Anima uero intellectualis natura, quatenus participat intellectu, eatenus suae actionis est domina. Deinde quia motus anime cum sit natura liber, preuaticari facile potest, uicissimq; peruagari nisi mente uelut auriga regatur: mente inquam perfecta, & optimum actionis finem, & electissimam uiam ab initio prouidente. Quae quidem cum optima optime adest anime, qualis est in stellis, necessario praescriptum opus assequitur. Nam et optime anime, id est potentissime non reluctantur corpora, & mens optima consiliū non permutat. Hinc ergo ait tres Parcas conseruare perfectum quicquid certo consilio caelestes dii deliberarunt. Tres ait parcas, fatū unum ad diuinarum mentium nutum tria disponens, principia scilicet, ac media, finesq; rerum. In superiori uero libro, quae fati constituta sunt, materijs ad ignem elaboratis, siue directis, siue contortis dixit esse similia. Nam ut haec materiae in oppositum ultra flecti non possunt, ita neq; fatalia. Neq; iniuria ad ignem contorta commemorauit. Nam igneae caelorum sphaerae fati sunt instrumenta. Praeterea ubi stellas ait uel sempiternas esse uel longaeuas, sufficienter Orphicam, & forte mercuriale tangit opinionem: Mundum scilicet post multa secula in ignem resolutum iri. Nam & dissolubile esse tandem quod compositum, & ignem uelut maximum omnium atq; potentissimū in se omnia tandem mirabiliter assumpturum

pturum. Mentem uero diuinam operis huius artificem ex igne rursus opus simile & simili fato facillimoq; nutu reformaturam. Quam quidem sententiam Anaxagoras, Empedocles, Heraclitus, & Stoicorum pleriq; confirmauerunt, fatentes deum quidem omnipotentē posse opus suum semper in ordine simul tradito conseruare: at opus ipsam, quia & finita natura est, & intra se repugnans, non posse seruari: deum uero quod formationi deest, reformatione rependere. Sed hec illi uiderint. Tu uero notabis hic Platonem eos redarguere, qui coelestia idcirco negant uiuere, quia semper eodem modo frantur. Quod quidē non absentis uitae, sed praesentis sufficientiae atq; sapientiae esse omnibus debuit argumentū. Memento praeterea animam à corpore adeo diuersam existimari, ut nihil sit utriusq; cōmune, id est nulla cōmunis materia. Item quia anima ex materia nō dependet: rursus quia natura corporca, neq; uera substantia, neq; uera essentia iudicatur: appellat animas stellarum deos, eorum uero corpora deorum simulacra. Pro inde in dijs coelestibus Iouem nominat providentiae munus: Iunonem uero, uim animalem prouidentiae subditam. Ait & stellas singula acute sentire, per sensum uidelicet à nostro longe diuersum. Describit quoq; naturā demonū prouidentia, sensu, memoria, motu potentem: inter deos hominesq; mediam: intercessionis, interpretationisq; gratia bonorandam, cogitationes nostras cognoscentē, ex nostris uidelicet figuris & motibus & affectibus, diligentem bonos, malis infensam. Omnes hic daemones uidetur bonos existimare, quos uidelicet doceat coli. Alibi uero nonnullos significat esse malos. Et ethereos quidem aereosq; inuisibiles: Aqueos uero, quos nominat semideos, uideri ait nonnunquam & uix, uisu scilicet intimo potius quā externo. Addit admoneri animos à demonib; per somnia, uoces, uaticinia, ostenta: maxime uero quo tēpore animus migrat ē corpore. Multa his admonentibus religioni addita esse inquit. Ait praeterea non licere quae in religione legibus firmata sunt, mortali naturae mutare. Mortali inquit, diuinae enim licet. Edisce diuinū dictum. Ratio omnium diuinissima uisibilem constituit mundum, quem uir felix admirās charitate accenditur diuinitatis inueniendae, unde felix & hic & in altera uita euadit, fitq; per sapientiā uere unam uere unus: ad congrua uirtuti loca translatus reliquum etiam omne tempus diuina contemplaturus. Mox ubi traductum est, Res enim diuinas, & quae sequuntur, alibi legitur: Nō enim prudentis est diuinorum alia quidem honorare, alia uero negligere. Narrat inter haec astronomica quaedam notissima. Laudat ad ingenij uirtutem temperatā aeris qualitātē. Deinde ubi ait motionē, ad bonum tendentem à bona anima proficisci, defluentē uero in malum, contrario se modo habere: ne cogites alteram quidem mundi animā bonam esse, alteram uero malam: sed ab ipsa mundi anima proficisci bona, quatenus mentis est particeps. Alioquin prouentura inde mala, id est ordine numerorum omnino carentia. Mala enim in superioribus nominauit, quae cōcordi numero & pulchritudine carent. Bona uero quae consentientibus numeris coaptantur. Subdit mala, id est priuationē ordinis, uicta fuisse à bonis, id est ab initio rerū ab ipsis diuinae mentis ideis. Item uinci oportere, scilicet mundo persuerante. Haec uero fuisse dicta secundū iudiciū impios puniens: quia uidelicet diuinū iudiciū malos puniens, iniustitiae malum uincit iustitiae bono. Notabis uirtutem maximā esse religionem, negligentiamq; religionis causam infelicitis ignorantiae hominibus extitisse. Item optimum ingenium esse quod ex tēperantia & fortitudine mixtū sit, docile, memor, ad diuina propensum. Cūq; eiusmodi ingenia recte educata sunt, religionis cultū ab ijs in alios uerissimū proficisci, ciuitatiq; omnium utilissimū. Et sapientiam nisi adiuuante deo disci non posse: ab eo autē qui modum in docendo non seruat, satius fore non discere. Itē deorum plena esse omnia: adeo ut superi neq; obliuiscantur nostrarū rerum, neq; nos deserant. Quae uero de numeris attingit raptim, ubi opportunius fuerit, latius explicabimus. Nūc ita perstringe. Numeri in se quidē incorporati sunt, quando nihil aliud sunt q̄ repetita unitas. haec autē indiuidua est. At cum primum situm sortiri putantur, fingi possunt in puncta cōuerti. Item ex tractu quodā à puncto in punctū nasci lineam, ex cuius ductu superficiē, ex cuius de sensu profundum. Numeri lineares quidā sunt, superficiales alij, alij uero cubi, atq; solidi. Primi sicut binarius unitati q̄ proximus. Secundi sicut quaternarius, per binariū ab unitate procedens, Tertij, ut octonarius ex binario in se reuerso profectus. Perfecta item proportio dupla putatur. Primo quidē, quia prima est, inter unū scilicet atq; duo progenita. Secundo, quia dum uidetur discessisse ab uno, geminando restituit unū. Tertio, quoniam oēs proportiones intra se cōtinet. Nam & sesquialtera & sesquitercia similesq; uelut partes sunt infra duplam. Hanc natura obseruat in caelo: seruat et huius gratia sesquialtera etiam sesquitercia: ex quibus dupla cōponitur. Pythagorici enim, ubi sphaerarū interualla dimetiuntur, terrā ad firmamentū comparāt: Item ad Lunam & Solem, Solem quoq; ad firmamentum. In quibus sanē cōparationibus interuallū à terra ad Solem, cōparatum ad interuallū ab eodem ad firmamentum, efficit quidem inter terram ac solem sesquialteram: inter hunc uero & firmamentū sesquiterciam. & in illa quidē proportione diapente consonantia nascitur: ex hac autē diatessaron. Ex quibus certe ambabus conficitur proportio dupla consonantiaq; diapason. Volunt & à terra ad lunam fieri diatessaron, sicut ad solem fit diapente, & à sole ad firmamentū iterum diatessaron. Quēadmodū uero natura proportiones eiusmodi obseruat in sphaeris: ita in actionibus passionibusq; elementorū. ut enim actio perfecta proueniat, oportet agens duplo potentius esse subiecto. Sed quare? Quia cum intendat in agendo geminare seipsum, nimirū proportionē indiget geminatē. Alioquin si minore spatio superarit, reluctans subiectū perfectā impedit actionem. Sicut uero dupla conducit ad substantialem speciē generandam, ita sesquialtera ad familiare speciē effectiōnem atq; figuram, & sesquitercia ad accidentia quaedam

quædam cõmuniõra. Præterea proportionis eiusdem modus in nostris seruatur humoribus. Duplum enim esse uoluit *Proportio hu-*
 sanguinẽ ad pituitam, duplam & hanc, ad bilem: hanc similiter ad atram bilem. Quod si duplas habent, consequen *morũ nostri*
 ter sesquialteras et sesquitertias, quæ in dupla sunt, cõtinent. Similes quoq; in auditu cõsistunt. In quo quatuor acris *corporis*
 insunt gradus: Tres ignis: Duo aquæ: Terræ unus. Scis aut̃ inter quatuor atq; tres proportionẽ fieri sesquitertiam.
 Continet enim quaternarius ternariũ, ac insuper unitatẽ partem ternarij tertiã. Scis quoq; ternarium inter atq; bi-
 narium sesquialteram collocari, quando ternarius binarium cõtinet, insuperq; unitatẽ alteram, id est dimidiam bina-
 rij portionem. Quamobrẽ in ipsa auditus affectione proportionẽ omnes manifestius q̃ alijs insunt. Itaq; & conso-
 nantie. Diapason quidẽ, id est octauæ uocis, in dupla. Diapente uero, id est quinta, in sesquialtera. Diatessaron aut̃,
 id est quartæ uocis, in sesquitertia. Mitto quod in quatuor elementis proportionẽ possunt similes cogitari. Sed de
 his alras. Consentunt his & medici in ijs quæ ad tactum & quodãmodo ad gustum pertinent, gradus quatuor nu-
 merantes. Primũ quidẽ qui uix sensu percipiatur. Secundũ uero qui manifeste percipiatur, sed non offendat. Tertiũ
 iam offendentẽ & deinde ledentẽ. Quartum breui interimentẽ. In his quidem gradibus, dupla & sesquialtera &
 sesquitertia reperitur, sed hæc n. edici uiderint. Adducit hic Plato unum, duo, quatuor, sex, octo, duodecim. A qua-
 tuor ad duo, dupla est, ab octo ad quatuor quoq; dupla. hi quidẽ excessus duo, proportionẽ sunt pares. uterq; enim
 fit per duplam. non tamen pares numero: octonarius enim quatuor superat quaternariũ: hic uero binario excedit bi-
 narium. Compara rursus senarium, hinc quidem ad quaternarium: inde uero ad octonarium. Hinc certe fit sesquial-
 tera: inde uero fit sesquitertia. Hi ergo excessus proportionẽ sunt impares, numero uero pares. Utrobq; enim per
 binarium fit excessus. Rursus compara sex ad duodecim proportionẽ dupla, & inter hæc ad utrunq; confraas octo-
 narium. Certe à duodenario ad hunc sesquialtera nascitur. Ab hoc ad sex, oritur sesquitertia: ex quibus dupla inter
 sex duodecimq; componitur. in qua duo illi excessus tam proportionẽ quàm numero impares euidenter apparent.
 Hæc omnia in commentarijs Timei commodius pertractantur.

PLATONIS EPINOMIS, VEL

PHILOSOPHVS.

CLINIAS, ATHENIENSIS HOSPES, MEGILLVS.

AM, ut communiter statueramus, huc tandem omnes tres ô ho-
 spes recte peruenimus, ego & tu, et hic Megillus de prudẽtia que
 situri, qua ratione illud attingere ualeamus, quo intellecto huma-
 nus habitus optime se quantum natura fert, ad prudẽtiam habet.
 Cætera enim quæ ad ferendas leges pertinebãt, iam tractauimus.
 Quod uero & inuentu & dictu maximum est, quonam uidelicet
 si cognitum sit, sapiens homo fiat, neq; inuenimus, neq; diximus.
 Verum nullo pacto prætermittendũ cenleo, ne fortẽ imperfectũ
 illud relinquamus, cuius aperiẽdi gratia hucusq; profecti sumus. ATH. Scite loqueris
 ô amice Clinia. Sermonẽ uero quendã nunc mirum, & rursus quodãmodo non mirũ
 auditurum te puto. Multi em̃ fluctibus huius uitæ iactati illud prædicant, humanum
 genus felix atq; beatũ esse non posse. Attẽde igitur & cõsidera utrum & ipse recte hac
 de re dicere uidear. Impossibile arbitror homines in hac uita præter admodum paucos
 felicitatẽ & beatitudinẽ assequi. Bona tamẽ spes est, ut post mortẽ quis ea omnino con-
 sequatur, quorum desiderio accensus, optime pro uiribus egit uitã atq; exegit. Nec in-
 auditum aliquid nouumq; adduco, sed quod Barbari oēs & Græci modo quodam co-
 gnoscimus. Nemo enim ignorat quanta sit in prima generatione animalium difficultas,
 in conceptione & utero primũ: deinde in natiuitate & partu, postea in nutritione atq;
 educatione. Nam per mille labores fieri hæc nõ ignoramus. Breue aut̃ tẽpus est, non
 solum respectu diuturnitatis malorum, uerũ etiã quocunq; modo quis cogitet, quod qua-
 si circa humanæ uitæ mediũ respirare parũper nos facit. Sed cito tristis senectus super-
 ueniens efficit ne quis optet rursus in uitã redire, cum præteritas molestias cogitet, nisi
 puerili opinione seratur. Quæ omnia ita se habere, illud mihi argumẽto est, quod modo
 quæri. Quærimus enim quonã pacto fieri sapiẽtes possimus, quasi aliqua huiusmodi
 uis singulis insit. Quæ quidẽ tunc nos fugit, quãdo ad aliquã earum facultatũ, quæ ar- *Que artes san-*
 tis uel prudentiæ uel sciẽtiæ nomine cõmuniter appellant, quis perrexerit, tanq; nulla *piẽtem non*
 istarũ in huiuscemodi humanis rebus digna sit sapiẽtiæ uocabulo nuncupari, animus *reddant*
 tamen ualde confidat, uaticinetq; aliquam huiusmodi uim sibi secundũ naturã inesse,
 quæ

quæ uero sit, & quando, & quō adsit, facile inuenire non possit. Nōne dubitatio & in-
 quisitio hæc nostra de sapientia, huc spectat maxime? plena nimirum spe in singulis,
 quicumq; & seipso & alios prudenter concorditerq; possunt in omni genere sermonis
 disputationisq; examinare. Ita ne, an aliter hæc se habere dicemus? CLIN. Nos quidē
 hospes ista concedimus, sperantes uidelicet unā tecum deinceps ad uerissimam de his
 sententiam peruenturos. ATH. Alias igitur artes, quæ cum sciētia appellentur, homi-
 nēm sapientem nō faciunt, primum percurramus, ut illis remotis, eas quibus egemus
 admoueamus, cōparemusq;, & facta cōparatione discamus. Atq; eas in primis uideamus,
 quibus humanum genus maxime indiget. Vere enim hæ primæ sunt, et maxime
 omnium necessarię. Quarum artifices quamuis ab initio sapientes uisi sint, nunc tamē
 & sapientes non habentur, & propter eas artes uituperantur. Dicendum igitur quæ
 nam hæ sint, & quod quicumq; optimi uiri cupiunt uideri, artium huiusmodi studia fu-
 giant. Prima uero sit, quæ ab humanarū carnium esu, qui ferarum ritu quondam inter
 homines inoleuerat, ut fabulæ ferunt, abstincere iussit, & ad uictum modestiorē nos re-
 uocauit. In quo sanē prisca homines quamuis mansuete & humaniter nobis consulue-
 rint, ualeant tamen, nec sapientia nomē usurpent. Deinde cibi Cerealis artificium utile
 quidem & pulchrum, sed sapientē absolute uirum nunq; efficiet. Difficultatē enim &
 molestiam potius q̄ sapientiam afferet. Neq; etiā agricultura id faciet. Non enim arte,
 sed natura & dei quodam fauore terræ culturā aggressi uidemur. Sed nec domorum
 constructio, & reliqua omnis ædificatio, supellectiliū ue effectio, nec araria, uel ligna-
 ria fabrica, aut figlina, aut textura, nec instrumentorū omnium artificia, quæ plebi ac-
 cōmodata, quicquam ad uirtutē afferunt. Venatrix etiā ars omnis quauis uaria & in-
 geniosa sit, magnificentiam tamen sapientiamq; non tribuit. Sed nec diuiniatio aut in-
 terpretatio ulla. Nam & si quæ dicuntur cognoscit, utrum tamen uera sint nec ne, non
 intelligit. Postq; uero nullam earum artium quibus necessaria parantur, sapientem ho-
 minem facere nobis constitit, reliqua est imitatrix quædam facultas minime seria. Sæ-
 pe enim instrumentis imitatio fit, plerunq; deformibus corporum gestibus & figuris.
 In eloquio etiam & musis imitatio est, & in fingēdo pingendoq;, ubi multa & uaria in
 corporibus tam duris quam mollibus exprimentur, horum nihil hominem imitationi
 deditum, sapientem reddit: imitatione uero sublata, artes aliæ restant quæ in serendo
 auxilio uersari uidentur, hæc quidem multæ & uariæ sunt, sed omnibus bellatrix, quam
 imperatoriam uocant, excellit. Hæc summopere propter usum probatur, sed felicitate
 maxime indiget, & fortitudine magis naturali quam sapientia perficitur. Medicina
 quoq; nobis opitulatur contra immoderati frigoris & caloris impetum, cæterorumq;
 huiusmodi quibus natura animalium læditur. sed horum nihil ad sapientiam uerā con-
 ducit, incertis enim coniecturis, opinionibusq; procedunt. Nautas quinetiam guber-
 natoresq; ferre auxilium non negabimus. Nec tamen eorum quenquam sapientem
 uocari ab aliquo permittemus. Nullus enim eorū iram uentorum amicitiam ue cogno-
 scit, quod & optimum est, & maxime in gubernandi arte requiritur. Neq; etiam sapi-
 entes dici eos uolumus, qui litigantibus dicēdi uiribus adsunt. Quippe cum memoria
 & usu opinionis moribus se accomodent, & a ueræ iustitiæ intelligentia procul aber-
 rent. Reliqua est mira quædam uis, quæ sibi opinionem sapientia similitur uendicat,
 quam naturam magis q̄ sapientiam multi dicerent. Hæc in eo consistit, quando facile
 quispiam discit, quæ uelit, & multa diu ac firmiter meminit, & quod unicuiq; idoneum
 est cum oporteat, cito & commode reddit. Hæc enim omnia alij naturam, alij sapien-
 tiam alij naturæ solertiam nuncupabunt. Sed nullus mentis compos uere sapientem
 propter hæc esse quenquam concedet. Veruntamen necesse est scientiā aliquam inue-
 niri, quam quisquis habuerit nō solum uideat, sed reuera sit sapiens. Attentione opus
 est. Nam arduam omnino rem aggressi sumus, qui aliā præter dictas artes scrutemur,
 quæ iure sapientia uera dicatur: q̄ qui adeptus est, nec abiectus, nec stultus erit, sed sapi-
 ens bonusq; propter ipsam ciuis, modestusq; ciuitatis princeps & subditus. Hanc igi-
 tur primā inspiciamus, quæ ex omnibus humanis artibus ita se habet, ut si hæc una se-
 moueatur, amentissima & insipientissima hominis natura reddatur. Non est aut hoc in-
 uentu difficile. Nam si uni unam conferes, illa quæ numerum mortalium generi dedit,
 id profecto

id profecto efficiet. Deum autem aliquem magis quam fortunam ad salutem nostram hoc munus nobis arbitror contulisse. Quem uero deum putem, uobis dicam, etiam si absurdus uidebor, & rursus modo alio non absurdus. Nam ipsum bonorum omnium auctorem, cur non etiam maximi boni, prudentiae dico, causam arbitrabitur? Quem uero deum laudibus o Megille & Clinia effero? Coelum ferme: quod par est, sicut daemones alij simul omnes caeteriq; dei faciunt, nos quoq; honoribus colere, ac praecipue adorare. Atq; caeterorum omnium bonorum causam nobis coelum fuisse, omnes confiterentur. Dedit praeterea numerum, atq; etiam si quis obseruare uelit, daturum, nos affirmamus. Quod quidem is assequetur, qui in rectam eius speculationem ascenderit, siue mundum, siue olympum, siue coelum id libeat appellare, dummodo uarietates ipsius consideret, & quomodo anfractu circuituq; astrorum diuersa efficiat tempora, alimentaq; animalibus largiatur, ac sapientiam unam cum numero caeterisque bonis, hominibus tribuat. Id uero maximum est, si quis numerorum munus ab eo suscipiens, omnem percurrat circuitum. Sed memoria repetamus, dictum & rectissime quidem in superioribus a nobis fuisse, si quis ab hominum natura numerum auferat, nunquam prudentes nos fore. Nunquam enim ferme animalis huius anima uirtutem omnem percipiet, a quo rationem abstuleris: nec animal quod duo & tria, & par & impar, ac numerum prorsus ignorat, rationem de rebus reddere unquam poterit, quas sensu solum atq; memoria percipit. Reliquam uero uirtutem, fortitudinem dico & temperantiam, habere nihil prohibet. Qui autem uerae rationis est expertus, is quomodo sapiens unquam euadet? Cui uero deerit sapientia, uniuersae uirtutis pars maxima, is cum bonus absolute esse non possit, nunquam beatitudinem assequetur. Ita necesse est omnino numerum praesupponere. Idcirco necessarium esse, pluribus etiam rationibus monstrari licet. Sed recte nunc ratione hac ostenditur, quod caeterae artes quas omnes paulo ante enumerauimus, sublato numero penitus euanescunt. Fortem uero qui de artibus cogitabit, pauca esse arbitrabitur, in quibus humanum genus numero indiget, quamuis & hoc magnum sit. Verum si quis, quod diuinum in generatione, & quod mortale est, inspexerit, qua in re pietas erga deos & uerus numerus cognoscetur: is profecto inueniet, nullum uatem quanta uirtutis nobis causa numerus sit, si modo uniuersus affuerit, comprehendere posse. Nam & tota musica motus & uocum numero indiget. Et quod maximum est, bonorum quidem omnium mali uero nullius causam esse numerum, hinc facile cognoscere possumus, quod irrationalis & inordinata, deformis, inepta, incoccinnaq; agitatio, omnia denique in quibus mali quippiam inest, omni numero caret. Quod sane qui beatus tandem futurus est, ignorare non debet. Et qui iustum, bonum, honestum, caeteraq; huiusmodi ignorauerit, nec ueram opinionem de his acciperit, ad seipsum & alios persuadendos numeri rationisq; uti uti non poterit. Sed consideremus iam quomodo numero uti didicimus. Age, unde unum & duo percipimus: ut illud animaduertemus, ad quod cognoscendum ab uniuerso natura uimq; accepimus. Profecto cum multis animalium natura negauerit, ne a patre queat usum numeri discere, nobis id primum indidit deus, ut possimus in eo quod ostenditur, numerum intelligere. Deinde ostendit apertius, idemq; assidue facit. In qua explicatione rerum nihil aliud, si unum uni conferatur, pulchrius aspicere possis quam diei lucem. Unde & noctem oculorum officio uicissim consideres, ubi maxima apparet diuersitas. Nam si reuoluere haec non desinas, multas noctes, & multos dies uidebis, quibus coelum nunquam cessat docere homines unum atq; duo, ut etiam qui tardissimus est, hinc uti numero discat. Sic enim & tria, & quatuor, & multa quilibet cernendo, haec intelliget. Sed de his unam deus Lunam formauit, quae modo minor, modo maior apparens, ita quotidie uaria ad quindecim usque dies ac noctes cernitur. Hic autem circuitus est, si quis totum circulum in unum conferre uoluerit. Quare, ut ita dicam, tardissima etiam animalia, quibus naturam aliquam deus dedit ut possint discere, numerum perciperent. In his igitur ad haec usque, quodcumque animal discendi potestatem habet, unum quodque per seipsum considerando, ad numerandum idoneum maxime factum est. Sed numerum omnem ad numerum conferre, maius opus est, atque idcirco lunam, ut diximus, modo crescentem modo decrecentem fecit. Hinc menses ad annum constituit, numerumq; omnem felici quadam fortuna conferri ad numerum docuit. Hinc terra foecundior facta concipit, fructusq; ad alimentum animalium omnium parit, cum & suauiter uenti flant, & imbres in terrae gremium salubriter defluunt. Ac siquid mali in his accidit, non diuina culpanda natura est,

HH sed hu.

*Aritmetica**De praestantia numeri in cognoscendis rebus**Vnde discimus numerum*

sed humana, quæ iniuste uitam suam distribuit. Nobis autem de legibus modo scribentibus cætera quæ hominibus optima sint, facilia cognitu esse uidentur, & quemlibet posse sufficienter quæ de ijs dicuntur, intelligere, ac præterea facere, postquam quid confert, & quid non confert perspexerit. Cætera inquam nobis uisã sunt, & modo uidentur non nimium ardua: quo autem pacto homines boni efficiantur, penitus difficillimum. Reliqua rursus bona, possibile est, ut dicitur, & non arduum possidere, opes quatenus oportet, & quatenus non: & corpus quale decet, & quale non decet. Animum quoque bonum habere oportere quisque fatetur. Quomodo etiam bonus futurus sit, interrogatus quisque ita responderet, si iustus, moderatus, fortisque sit, cæteraque huiusmodi. Sapientem quoque animi esse debere, quis neget? Quæ uero sapientia comparanda sit, ut nuper differuimus, nullos de multis inter se conuenire cognouimus. Nunc ergo præter omnes quas supra narrauimus sapientias, non uilem quãdam ad hoc ipsum inuenimus, ut qui iam dicta didicerit, sapiens uideatur. Vtrum uero sapiens bonusque sit, qui hæc didicit, ratione querendum. CLIN. Scite nimium loquutus es hospes, cum affirmares magnate de magnis dicturum. A THEN. Certe non parua sunt hæc, ô Clinia: & quod maius est penitus uera. CLIN. Ita sane, ô hospes. Labori ne cedas, quin ut coepisti progrediare. A THEN. Dabo operã: sed uos etiam labori audiendi ne cedatis. CLIN. Sic utique faciemus, ut ego pro utrisque respondeam. A THE. Probe. Quare altius repetendum: & primo quidem si quo modo possumus, uno nomine comprehendendum uidetur, quæ nam ea facultas sit, quam sapientiam esse arbitramur. Siminus id fieri potest, saltem alterum declarandum, quæ nam, & quot sunt artes, quibus habitis, sapientem more nostro hominem appellamus. CLIN. Dic iam, A THEN. Omni crimine legum lator carebit, si melius de dijs quam præsci sentiat, & optima usus disciplina, deos hymnis colat, beatitudineque extollat, atque ita uitam transigat. CLIN. Recte tu hospes, quandoquid finis hic legum tibi propositus est, ut dei cultu & uite puritate optimum atque pulcherrimum exitum consequaris. A THEN. Quomodo ergo dicemus Clinia? An deos hymnis magnopere honorabimus: supplicabimusque ut sequentem de ipsis disputationem optime & pulcherrime transigamus? Ita ne, an aliter agendum censes? CLIN. Ita prorsus, sed ô uir felix, dijs fide habita precibusque præmissis, bene de dijs atque deabus loquaris. A THEN. Sic erit, si deus ipse nos duxerit. Et dummodo mecum ores, dubitandum non est. CLIN. Prosequaris ergo. A THEN. Principio deorum animaliumque progeniem, quoniam male maiores nostri de dijs tradiderunt, nunc melius tractandam ita suscipere opere precium est, ut superiorem aduersus impios disputationem à nobis habitam resumamus, qua asseritur esse deos, rerumque omnium maximarum simul & minimarum curam habere, nec precibus ullis muneribusque præter iustum placari. Recordamini ne hæc dicta esse, ô Clinia? Profecto ita tunc accepistis, ut meminisse debeatis, præsertim quia maxime uera esse constitit. Omnium uero maximum illud habitum est: Antiquiorem omni corpore omnem animam esse. Num recordamini? Vel maxime id quidam. Nam quod melius id & antiquius, atque quod diuinius est, id inferiore ac uiliore prius est. Et similiter dux ducto, & princeps subiecto natura prius. Id igitur admittamus, animam corpore antiquiorem esse. Quod si ita se habet, quod in generatione primi primum est, uerisimile profecto est præuississe. Quare ponamus principatum principumque principij decentius se habere, & sic rectissime in sapientiam de deorum generatione nos ingredi. CL. Maneant ista pro humanis uiribus affirmata. A THE. Age igitur, nonne uerissime animal secundum naturam tunc affirmamus, cum una animæ corporisque constitutio, unã suo concursu formam parit? CL. Recte. A THE. Animal ergo huiusmodi aliquid merito nuncupatur. CL. Certe. A THE. Solida uero corpora quinque conuenienter dicere possumus, ex quibus pulcherrima optimaque finguntur. Alterum autem genus uniuersum unam possidet formam. Non enim est aliud quicquam quod incorporeum esse queat, & omnino coloris expers extra diuinissimum illud genus in quo est anima. Cuius generi soli fingere fabricareque conuenit, corpori uero fingi, gigni, atque oculis cerni. Sed animæ generi, ut iterum repetamus, conuenit ut inuisibile sit, cognitionis corpus, intelligibile, memoriæ rationisque in ipsis imparibus paribus uel transmutationibus particeps. Sed cum quinque sint corpora, ignis, aqua, tertium aer, quartum terra, quintum æther: horum principatibus multa uariisque singula animalia producuntur. Quod in uno sic dicere possumus. ponamus enim primo terrenum animalium genus esse homines, animalia multa

*Que facultas
sit illa quam sapientiam esse arbitramur*

peda, pedibusq; carentia, progressiua simul, & stabilia, radicibusq; connexa. Vnū autem id ubiq; existimandum, ut quamuis omnia ex omnibus corporū generibus sint: plurimū tamen in hoc terræ solidæq; naturę insit. Alterū animalīū genus ponendū, quod etiam gignitur cerniq; potest, & ignis plurimū possidet: terrę quoq; & aeris ceterorūq; omniū paruas particulas habet, uariāq; idcirco hinc omnino animalia & uisibilia gigni dicendum. Hęc cœlestia putamus animalia esse, diuinū astrorum genus, corpore pulcherrimo, animāq; beatissima & optima constitutū. His utiq; animalibus ē duabus sortibus alteram tribuendā putamus. Nam aut absq; perniciē immortalia prorsus atq; diuina necessario singula sunt: aut uitā longæuā agunt, singulis adeo sufficientē ut longiore non egeant. Hęc inquam duo esse animalīū genera cogitemus. Rursusq; dicamus utraq; uisibilia esse, quoniam alterū ex igne totū, ex terra alterū uideatur. Sed terrenū quidē absq; ordine: igneum uero omni ordinis ratione mouetur. Quod absq; ordine fertur, amens esse putandum est, quod plerunq; faciunt, quæcunq; apud nos animalia sunt. Quod autē ordine in cœlo progreditur, id mentem habere sufficienter eo uestigio demonstratur, quod per eadem semper & similiter proficiscitur, agitq; & patitur eadem. Animæ uero intellectum habentis necessitas omniū necessitatū maxima est. ducens enim sed nō ducta gubernat. Quādo autem anima quæ res optima est, consilio secundum optimū intellectum se gerit, tunc sine persuasionē id quod uere secundū intellectum perficitur, necessario eueniet, nec adamas solidius immobiliusq; esse poterit. Sed tres profectio Parcæ, quod singuli deorum optimo deliberarunt consilio, perfectū conseruant. Oportebat igitur hominibus argumēto esse, quod astra uniuersusq; ille circuitus mentē habeant, quia eadem semper agunt. Maximo enim atq; mirabili tēporis spatio iam ante quid sibi agendum sit, deliberarūt. Nec sursum deorsumq; modo hoc modo illud consilio probant. Quare nec errant, nec præter antiquū ordinem reuoluuntur. Multis autem nostrum contrā uisum est, hęc quia eadem & similiter semper agunt, animam non habere. Hanc insanam opinionem sequutum uulgus, genus humanum quia moueatur, uitam mentemq; habere putauit: Diuinum uero quia in eisdem permanet latioribus, mēte carere. Decebat autem pulchriora melioraq; & dijs gratiora sentire, quod propterea mentem habeant, quia per eadem similiter profecta, eadem semper agunt. Hanc astrorum naturam esse, uisū pulcherrimam, quæ progressū & chorea optima utens, omniumq; chorearū magnificentissima, cunctis animalibus commoda præbet. Quod autē non immerito animata hęc esse dicamus, magnitudo quoq; ipsorum testatur. Non enim tanta sunt duntaxat quanta cernūtur: sed incredibili magnitudine singula sunt. Quod ideo credendum est, quia sufficientibus demōstrationibus id ostenditur, quibus solem totum tota terra maiorem esse, & quæcunq; feruntur astra mirabilem habere magnitudinē intelligemus. Cogitemus igitur quomodo fieri possit, ut tanta magnitudo ab aliqua natura possit tanto tempore circūferri. Ego igitur assero deum causam esse, nec aliter fieri posse. Animatum enim non aliter q̄ propter deum fieri posset, ut nos declarauimus. Quoniā ergo id facere deus potest, facile ipsi fuit primū omni corpori magnitudinēq; uitam tribuere: deinde qua ratione optime fieri cogitarit, hac ducere. Demū de his omnibus uerā hanc sententiam ferri uolumus: impossibile esse terrā, cælum, stellasq; omnes, & quæ ex his constant moles, nisi anima singulis aut adsit aut insit, adeo exquisita ratione annis, mēsis, diebusq; circūuolui, nobisq; omnibus bona omnia facere. Hominem uero decet quo uilius est, eo minus de ipsis nugari: sed conari potius certi aliquid dicere. Siquis autē impetus corporū, aut naturas, aut huiusmodi quicq; ordinis huius agitationisq; causam esse dicet: perspicuū nihil adducet. Verū quod diximus, iterū consideremus, ut pateat utrū oratio illa probabilis sit, an omnino futilis iaceat: qua primo dicit, duo quædam esse, animā atq; corpus, & quæ ad utriusq; genus pertinent esse multa: eaq; ab alijs in genere suo differre, & utraq; genera à se inuicē esse diuersa: adeo ut tertium nihil sit utriusq; commune. Animā uero ita differre à corpore, quod illa mentē habeat, hoc non habeat. Illa dominet, hoc subijciatur. Illa omniū passionū corporibus, hoc nullius causa sit. Quocirca siqs cœlestia ab alio quoq; facta fuisse, nec ex anima & corpore, ut diximus, cōstare cōtendat, stultus omnino imperitusq; habendus est. Igitur si rationes in his omnibus adductæ quicq; ualent, atq; hęc omnia diuina prorsus iudicanda sunt, duorū alterū arbitrari oportet. Nam aut deos esse hęc & rectissime quidē putabimus: aut deorū imagines,

& quasi statuas esse ab ipsis dijs prudentibus dignissimisq; artificibus fabricatas credemus. Alterum inquam horū decernamus, & quod decreuerimus firmiter teneamus: multoq; magis hæc quam alia quælibet simulacra ueneremur. Nunq̄ enim pulchriora cunctisq; hominibus cōmuniora simulacra reperiētur: nec in excellentioribus locis locata, puritate, maiestateq; & perpetua uita pollentia, q̄ hæc quæ undiq; similiter cōstructa sunt. Sed nunc id quoq; de dijs asseueremus. Nempe cum duo animalia nobis uisibilia cognouerimus: quorū alterū immortalē: alterum uero quod terrenum est, omne mortale sit: iam tria de quinq; medium sortita locum probabili ratiōe declarare conemur. Aethera post ignē ponamus, ex quo animā animalia gignere arbitremur: quæ similiter ut in cæteris generibus fit, plurimū de suo habeant, minimū autē copulæ gratia de generibus alienis: post aethera ex aere alterum animalium genus: tertium ex aqua similiter ab anima fingi. Quæ omnia cum anima finxerit: totum animalibus cælum impleuit, omnibus quoad fieri poterat generibus usa. quæ omnia uitæ participia sunt. Secunda uero & tertia, quarta & quinta à manifestorū generatione deorū incipientia ad nos tandem homines deducuntur. Deos igitur Iouem & Iunonem cæterosq; omnes quomodo cūq; aliquis uelit locato, modo legē eandem seruet, atq; hanc rationem stabilem teneat. Visibiles itaq; deos maximos, summopereq; honorandos, acutissimeq; undiq; cuncta uidentes ac primos, naturam astrorū & quæ cum astris facta sentimus, fatendum. Deinceps uero sub his dæmones genus aereū in tertia mediāq; regione, qui interpretationis causa sunt, collocatos, orationibus colere, gratia laudabilis intercessionis interpretationisq; debemus. Horum quidem duorū animalium alterum ex æthere, alterum deinceps ex aere est. Ac neutrum conspici totum potest: sed quamuis hi dæmones prope nos sint, nunquam tamen manifeste nobis apparēt. Prudentiæ mirabilis participes sunt: acuto quippe ingenio, tenaciq; memoria cogitationes nostras omnes cognoscunt. Honestos bonosq; homines mirifice diligunt, improbos uehementer oderunt, utpote qui doloris participes sunt. Sed deus qui diuinam sortem perfecte possidet, à doloribus uoluptatibusq; liber, sapientia cognitioneq; penitus fruitur. Cum autem refertum animalibus cælum sit: & dii summi & dæmones se inuicem interpretantur. Media enim animalia tum ad terram tum ad cælum leui motu feruntur. Quintum uero quod ex aqua est, recte semideum uocabimus. Id nonnunquam cernitur, nonnunquam aspectui nostro se subtrahit: & cum uidetur, tenui uisu perceptum admirationē affert. Cum igitur quinq; hæc animalia sint, quæ aut somnijs, aut uaticinio, audituq; per uocē sanorū, aut ægrotantiū auribus percepta, aut etiā in ipso è uita excessu nobis sese offerētia, nostros animos mouēt, unde multa multis sacra & priuatim & publice his opinionib; instituta sunt, instituenturq; in posterum: horum omnīū legislator qui uel minimū mentis habeat, nunquam aliquid innouabit. Cauebit enim ne ad nouū minus certæ religionis cultum ciuitatem suam uertat. Nec quæ patria lege uel consuetudine de sacrificando firmata sent, mouere audebit. Scire nanq; debet, mortali naturæ nō esse possibile certi quicquā de his cognoscere. Eadem ratione pessimi habēdi sunt hi, qui deos uere oculis manifestos nō prædicant, & sine sacrificijs debitisq; honoribus relinqui eos ab hominibus patiuntur. perinde enim faciunt, ac si quis Solem Lunamq; omnia lustrare, nulloq; in honore haberi uideat: nolit tamen pro uirili sua parte clara hæc hominibus reddere, ut solennes dies eis sacrificiaq; agantur, ac tempora maiorum minorumq; sæpe annorum certa distribuuntur. Nonne malus & sibi ipsi & cognoscenti cuiq; si dicatur, merito dici uidebit? CLIN. Immo uero pessimus. A THEN. Id ipsum, ô Clinia, scias nunc mihi accidisse. CLIN. Quoniam pacto? A THEN. Scitote octo in cælo esse uirtutes, sibi inuicē sorores, quas ego inspexi, nec magni aliquid feci. cuius enim hoc facile est. Harum tres hæc sunt, solis una, lunæ una, stellarum omnium, de quibus antè diximus, una, atq; aliarum quinq;. Has omnes & eos qui in his sunt, siue ipsi progrediantur, siue in uehiculis ferantur, nullus ita habere se putet, ut alij eorum dii sint, alij minime, alij legitimi, alij tales quales nefas est dicere: sed omnes fratres, & in fraternis fortibus uiuentes dicamus, ijsq; honores reddamus: nō alij annum, alij mensem, alij nullam sortem, nullum uel tempus, in quo circulum suū percurrit mūdum ornatumq; unā perficiens, quem ratio omnium diuinissima uisibilem statuit. Hunc uir felix primum summopere admiratur: deinde cupiditate ardet ea discendi quæcunq; à natura mortali percipi possunt: sic arbitratus optime atq; felicissime se uicturum: & cum

& cum decesserit ad congrua uirtuti loca uenturū. Atq; ita uere initiatus, & ipse unus unam reuera sapientiā nactus, reliquū tempus in rerum omnium pulcherrimarū cōtempatione uersatur. Post hæc quæ & quot sunt, dicendū est. Equidem affirmare audeo, nunquam nos in hoc mendaces fore. Iterum octo esse dicimus. Quarū tres dictæ sunt, quinque restant. Quarta uero & quinta latio & anfractus æquali ferme uelocitate cum sole ferunt, itaq; neq; tardiores sunt, neq; uelociiores. Atq; harum trium semper sufficiens ductor est intellectus. Solis dico & Luciferi, & tertij illius, quod cum ignoret, nominari nō potest. Quod propterea factū est, quoniā primus harū rerum spectator Barbarus fuit. Antiqua enim regio illos aluit, qui propter æstiuū tēporis serenitatē, primi hæc inspexerūt. Talis Aegyptus & Syria fuit, ubi stellæ semper oēs, ut ita dixerim, clare cernunt; quia cœli aspectū nubes & pluuia nō impediunt. Inde huc & aliō quocūq; infinito tēpore probata ista manarunt. Quapropter magna cū fiducia hæc legibus sanctantur. Res em̄ diuinas nō esse uenerandas arbitrari, aut hæc nequaquā esse diuina, extremæ demētia foret. Quod autē nominib. caruerunt, causa dicta est. agnomina tamen deorū tenent. Lucifer enim qui & Vesper est, stella *ἀφροδίτης*, id est Veneris, esse dicit. Quod dictum Syrio nominē auctori ualde congruū est. Stella uero quæ æqualiter ferme cum sole & hoc currit, Mercurij. Restant tres adhuc lationes eorū qui ad dextrā cū sole lunaq; mouent. Octauum præterea circa unum oportet dicere: quē iure mundum supernum quis nuncupabit, qui contra q̄ cæteri mouetur, cæterosq; secum trahit: ut hominibus pauca de ijs scientibus uideatur. Sed necesse est ea dicere, qui sufficienter cognoscimus. Vera enim sapientia hac ratione quodāmodo illi apparet, qui uel modicū quid recte diuināq; intelligentiā nactus est. Reliquæ sunt stellæ tres: quarū una cæteris tardior est, quæ Saturni nomine à quibusdā cognominat, quæ post hanc situ & tarditate ponitur, Iouis esse dicatur. deinde Martis, qui cæterorū maxime rubens est. Hæc intellectui, si quis exponat, difficilia nō sunt. sed postq̄ intellexeris, ita de dijs, ut diximus existimandū est. Illud etiā cuiuslibet Græco sciendū est: nos regionē ad uirtutē omnium penē optimam habitare. In hoc maxime laus regionis huius cōsistit, quod inter hyemalem æstiuamq; naturā media est. Quoniā uero magis q̄ Barbari, ut diximus, ab æstiuæ serenitate distamus; horū deorum ordinē tardius intelleximus. Verū quicquid Græci à Barbaris acceperunt, melius reddiderunt. Quod & in his quæ modo tractamus, cogitare debemus: quod quamuis inuentu hæc difficilia sint, magna tamen spes nobis est Græcos præstantiori cultu q̄ à Barbaris acceperint, hos deos oēs honoraturos, ac tum disciplina, tum Delphicis oraculis monitos omni legitima obseruatione diligēter profecturos. Nec Græcorū quispiam existimet nō oportere mortales de diuinis rebus tractare: sed contra omnino putet, nec mēte carere deum, neq; naturā humani generis ignorare. Scit enim se docentē ita sequuturos homines, ut quæ docent perdiscat. Quod autē numerū numerareq; docet, quodq; nos id ipsum discimus, nō ignorat, si enim id ignoraret, esset omnium amētissimus: certe & quod fertur, accideret. Ipse enim seipsum ignoraret, si potentibus discere inuideret magis q̄ gratularet, quod propter deum boni efficiantur. Profecto uerisimile est, quando primum homines de dijs cogitare cœperunt, quod essent, & quales, quid ue agerēt, non ut prudentes quidē, nec ut secundū iudicauisse, qui antiquissima esse putauerunt ignem & aquam & cætera corpora: mirabilem autē animam posteriorē, Vnde & corporis motum potentiorē, honorabiliorēq; ducebant. Nempe seipsum calore & frigore, cæterisq; huiusmodi agitare. Animā uero neq; corpus, neq; seipsam mouere. Nūc uero cū dicamus, si anima corpori adsit, nihil mirū esse ut & seipsam moueat, & corpus circumferat, dubiū nobis nullū est quin pondus ab ea circumferri possit. Cum autē uniuersi causa anima sit, & rerū alia bonæ sint, alia male, lationis quidē omnis motusq; causam animā esse dicendū: sed lationē motumq; ad bonum ab optima anima proficisci, motum uero ad cōtraria, contrariū. Mala autē à bonis uicta esse, uinciq; oportet. Hæc nobis secundū iudiciū impios puniens, dicta sunt omnia. Quantū uero attinet ad id quod modo probat: dubitandū non est, quin bonus uir sapiens sit dicendus. Sed uideamus nunquid hanc sapientiā quam iādiu quarimus, per disciplinā uel artem aliquam assequamur. quod si ignorauerimus, expertes, ignariq; iustitiæ futuri simus. Ita profecto mihi uidet, quare dicendū est. Quod igitur sursum deorū

sumq; inuestigando cognoui, oratione uobis aperire conabor. Nam maxima uirtus neglecta ignorantiae causa fuit, ut praedicta nobis significare uident. Maiore uero uirtute religione pietateq; in deum, nullam in humano genere inueniri quisq; sibi persuadeat. Id ex maxima ignorantia in optimis naturis factum non est. Optima autem naturae sunt quae rarissime reperiunt, & si quando reperiunt maxime profunt. Animus certe facilis ille est, qui tardam contrariam uel naturam mansuete & mediocriter possidet; fortitudinem admiratur & temperantiam diligit, & quod maximum est in his naturis, ad discendum promptus est ac memor: & huiusmodi rebus maxime delectatur, discendi studio deditus. haec utiq; nec facile innascunt, & cum innata fuerint, si educationem disciplinamq; idoneam consequantur, plurimos inferiores ita moderari & continere possunt, ut cogitando, loquendo atq; agendo singula erga deos ut oportet, & quod oportet, in sacrificijs purificationibusq; eorum quae in deos & homines facta sunt, non simulatione, sed ueritate uirtutem maxime colant, quod ciuitati omnium utilissimum est. Hanc igitur partem natura principalissimam esse asserimus, posseq; quam maxime atq; optime si quis doceat, discere. Nemo autem docebit nisi deus adiuuerit. Ab eo uero qui modum in docendo non seruat, praestat non discere. necessarium tamen ex his quae modo dicta sunt, *uide est haec discere, & a nobis naturam hanc optimam dici.* Quare conemur exponere quae & qualia sint, & quomodo perdiscenda, idq; pro meis qui dissero uirtutibus agatur, & eorum qui exaudire poterunt quo pacto cultus diuini nonnulla discant. Inusitatum quid forsitan audietis, nomen tamen rei dicamus, quod nullus propter huius rei imperitiam arbitraretur. Nolite ignorare Astronomiam sapientissimum quiddam esse. Nempe necesse est uerum astronomum esse, non eum qui secundum Hesiodum omnesq; huiusmodi, occasum ortumq; consideret, sed eum potius qui circuitus octo, & quomodo septem sub primo uersentur, quomodo ordine circulos suos singuli peragat. Quod nulla natura nisi mirabilis sit facile unquam inspiciet, ut modo diximus, & dicemus, declarantes quid oporteat & quomodo oporteat discere. Primo igitur id dicatur, quod Luna celerrime circulum suum euoluit, atq; ita plenilunium primum & mensem peragit. Sol deinde inspiciendus est, qui solstitia uersionesq; temporum circuitu efficit suo, praeterea & qui una cum Sole currunt, considerandi. Denique ne eadem de eisdem saepius differamus, cursus omnes quos paulo ante tetigimus, qui uel non facile intelliguntur, contemplari debemus, ita ut naturae prius doctrinis ad haec pertinentibus longo usu laboreq; a iuuenta, immo uero & a pueritia praeparantur. Quo circa doctrinis quae mathematicae appellatur, opus est, primo uero ac maxime numeris. non igitur dico numeris qui corpus habent, sed qui omnem partem in partem uel generationem atq; uirtutem, quam ad perficiendam cognoscendamq; rerum naturam conferunt. Quibus perceptis illa deinceps quam ridicule Geometriam appellant, discenda est. Numerorum uero inter se natura dissimilium similitudo ad planorum partem relata clarescit. Quod quidem non humanum sed diuinum miraculum, si quis plane intelligat, uideatur oportet. Post hanc numeri, qui in tres usque dimensiones adacti sunt, naturae solidae similes, ac rursus dissimiles, alia quadam arte, stereometria uidelicet huic simili, considerandi sunt: sed hanc quoque qui in ea obiter uersati sunt, Geometriam nominauerunt. Illud autem mirum diuinumq; intelligentibus est, quod cum rerum uirtus in duplo semper, & in suo opposito reuoluitur, in singulis proportionibus per genera speciesq; uniuersa natura formatur. Prima igitur dupli uirtus secundum numerum, per unum ad duo proportionem procedit, duplum potentia possidens. Sed in solidum & tangibile rursus ab uno in octo dupli ratio proficitur, alio uero dupli in medium: sed forte minore maius, & minus maiore equaliter. Verum aliud eadem parte extremitates excedit, ab eisq; exceditur. In medio uero senarii ad duodenarium numerum, sesquialtera, & sesquitercia emerit proportio. horum in medio uis huiusmodi ab utraq; uersa concinnum hominibus usum commodumq; attribuit, ludi & temporalis numeri concentusq; gratia, choro musarum felici tributa. Haec igitur ita fiant, & ita se habeant. horum finis est ut ad diuinam generationem, & eorum quae cernuntur oculis pulcherrimam diuinamq; naturam considerandam nos conseramus, quatenus hanc hominibus inspiciendam deus largitus est, quam nunquam sine dictis artibus assequemur. Ad haec singula quaeq; ad species suas, omnia denique ad unum in disputationibus referenda, interrogando & arguendo si qua minus recte dicant. Recte enim

*Astronomiae
laus & dignitas*

Est enim omnium pulcherrima & prima hominibus huiusmodi examinatio est. Vbi uero non talis reuera, sed simulata inquisitio est, frustra contenditur. Præterea temporū considerandus est ordo, quā exacte cœlestia omnia perficit, ut quicumq; uere dictum fuisse crediderit antiquiorem diuinioremq; corpore animam esse, putet præclare sufficienterq; illud quoq; esse dictum: deorum plena esse omnia: adeo ut superi neq; obliuiscantur nostrarum rerum, neq; nos deserant. Sed hoc in his omnibus aduertendum est, maxime illi qui recte perceperit, profutura: ei uero qui non recte, deum inuocandum esse. Modus uero hic est. (Necesse enim est id quoq; tangere.) Omnem linearum descriptionem, constitutionemq; numeri, & concentus rationem, circuitusq; astrorum convenientiam, & que una cunctorum conspiratio est, perspicere oportet ab eo qui modo congruo discit, perspicitur autem si quis quod dicimus ad unum recte respiciens discat. Vnum enim horum omnium intelligenti uinculum apparebit. Qui uero aliter hæc adipisci studet, fortunam ut dicimus inuocet. Nūquam enim absq; his natura in ciuitatibus ulla felix efficietur. Etenim hic modus est, hæc educatio, hæc disciplina. Per hæc itaq; siue facilia siue difficilia sint, eundem. Nefas autem est deos negligere, quum felix omnium illorum doctrina omnibus recta ratione patuerit. Eum sanè qui cuncta hæc ita percepit, uere sapientissimū appellamus. Quem ego etiam ioco & serio affirmo, cum diem suum obierit, non amplius multorum sensuum ut nunc, sed unius sortis participem fore, unumq; de multis factum, felicem, sapientissimū atq; beatum: & siue quis in continenti, siue in insulis, seu publice seu priuatim uixerit, modo ita se gesserit, eandem à deo sortem reportaturū. Sed quod in principio diximus, nunc quoq; uerum nobis apparet, non posse homines præter paucissimos perfecte beatitudinem consequi. Quod quidem recte nobis assertum est. Nam qui diuini modestiq; simul, alijs uirtutibus natura præditi sunt, disciplinas præterea felices consequuntur, quas diximus, ijs solummodo satis ad felicitatem omnia se habere uidentur. His igitur qui ita & priuatim & publice in his elaborarunt, cum ad senectam peruenerint, maximos tradi magistratus iubemus, cæteros uero sequi, & deos simul deasq; laudare, ac cœtum nocturnum ad hanc sapientiā omnes diligenti examinatione peracta cōrectissime adhortari.

ARGUMENTA MARSILII FICINI

IN EPISTOLAS DVODECIM PLATONIS.

ARGUMENTVM IN EPISTOLAM PRIMAM

DIO SYRACVSANVS uir profecto magnus, Platonis nō auditor solum, sed etiam imitator, à tyranno expulsus, & magno animo pecuniam quam miserat tyrannus, statim remittit: & utpote Platonius, pro summa iniuria, summo quodam Dionysium afficit beneficio, tribus scilicet præceptis salutaribus admonens. Primum est, principes non pecuniarum, sed amicorum defectu perire. Secundum, nullam potentiam maiorem esse bonorum prudentiumq; consensu. Tertium oportere errata præterita recognoscere, & quanto nobis detrimento sint augurari, quo à futuris delictis absterreamur.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN EPISTOLAM

secundam: quæ est Platonis ad Dionysium Siciliæ tyrannum.

IN HAC epistola quam Plato scribit ad Dionysium iuniorem post primum ab eo discessum, & expulso Dione, quatuor sunt præ cæteris obseruanda. Primum quidem, quod ait magnam potentiam naturali quodam instinctu, atq; sapientiam sese inuicem petere, quo in unum congregiantur. Id quidem in diuinitate, in natura, in arte cōpertum habemus. Principio penes deum infinita dei potentiam immensa sapientia comitatur. Quod hic sub Iouis & Promethei nomine indicat: Iouem quidem potentiam, Prometheum uero prouidentiam esse iudicans. Nempe diuine intelligentie fontem atque speculum eiusdem potentiam esse putat. Siquidem & quia potest intelligere, iccirco intelligit, & potetiam eandem contempletur intelligendo. Apparent & horū uestigia in natura. In his enim quæ naturaliter composita sunt, siue lapides & metalla, siue plantæ et animalia, immo & in primis in ipso cœlo, ita natura comparatum est, ut ex intima nature potentia naturaliq; uigore procedat ordo quidā tum in ipsis horum formis, tum in actionib; atq; effectibus.

HH 4 ordo

Ordo uero eiusmodi extrinsecus euidentis, interioremq; uigorem potentia comitans, sapientiam quandam pre se ferre uidetur. Non enim aliter in progressibus ordinatis natura procedit, aliter sapientia: sed similis omnino est utriusque progressio. In arte quoque humana siue priuata, siue publica, similis quidam uidetur potentia sapientiaque progressus. Naturalis quidem ingenij, memoriae, uoluntatis uirtus ad potentiam pertinet. Ex hac uero acquisita oritur sapientia, et in actionibus ipse ad sapientiam pertinens ordo seruatur. Huius autem mysterij diuinitate, natura et te constantis, in consuetudine eleganti habemus exempla, quae hic Plato recenset, in mutua uidelicet potentia sapientumque familiaritate, et quasi naturali quadam necessitudine. Qua de re nos admonet coelum, in quo planete significatores principum his proximi sunt, qui significant sapientes. Nam et Iupiter Saturno est situ proximus, et Sol ferme à Mercurio non discedit. Morale igitur apud Platonem preceptum est: Principes sapientes honorent: sapientes libenter principibus consulant. Nam et sapientia absque potentia prodest paucis, et potentia remota sapientia obest multis. Potentia quidem experta sapientia quo maior est, eo perniciosa. Sapientia uero procul à potentia manca uidetur. Docent hoc magnae planetarum coniunctiones. Iupiter quidem dominus est: Saturnus uero philosophus. hi profecto nisi coniungantur, nihil uel magnum, uel stabile moluntur. Felicem quidem familiaritatem Plato uult esse ex potente sapienteque constatam. Felicissimam uero copulam, ubi utraque in eodem animo coniunguntur. In quo et ipsum Palladis sedet numen, potentiam unam cum sapientia copulans. Pallas enim sola et artes collect simul, et uibrat hastam. Hactenus de prima epistola huius mysterio uictum sit. Ad secundum iam pergamus. Animi bonitate excellentis, est gaudere bono, maxime uero diuino, hoc est amplissimo. Tale uero est, quod et quamplurimis, et quamdiutissime prodest. eiusmodi est uera uirtutis gloria ad doctrinam et mores tam posteris quam presentibus conferens. Hac ergo uiri optimo ingenio praediti, duabus de causis maxime omnium delectantur: tum quia statim intamam uirtutis lucem amant, sic exteriorē quoque diligunt uirtutis splendorem: tum quia splendore hoc optant semper prodesse quamplurimis, et hoc certe perpetuo in genus humanum beneficio gaudent. Gaudent inquam, quatenus sentiunt. Quum uero sempiterna gloria studeant posteritati prodesse, sperantes uidelicet, sicut nunc, ita et tunc splendore hoc et beneficio se gauisuros: profecto id se post hanc uitam persensuros uaticinantur. Natura siquidem diuini instinctu ad tantum beneficium instigantur, non tam quia hoc ipso gaudent, quam ut gaudeant. Ac si multae animalium species in ipsa nidorum escarumque opera instigante natura non frustra futuro usui consulunt: multo minus diuinos animos sperantes se sempiterno quodam officio gauisuros, frustratur euentus. Eiusmodi uero uirtutis splendorem, et beneficium tam in doctrina quam in moribus his uerbis propheta Daniel comprehendit. Fulgebunt docti tanquam splendor firmamenti, et qui multos erudiunt ad iustitiam, sicut stellae in perpetuas eternitates. In quibusdam uero animis à sua diuinitate degenerantibus, beneficium uere gloriae studium uel extinguitur, uel in uanam gloriam permutatur. Tertium epistole huius mysterium surgit altius. Sed quoniam in theologia, et in libro de Amore latius exposuimus, satis fuerit in presentia leuiter delibasse. Quando diligenter formas ab artifice factas consideramus, paulatim qua ratione factae fuerint, animaduertimus: et quomodo rationes per quas efficit formas apprehendimus, facile per eas ad ipsas ideas artificiosae mentis accedimus, ad quarum exemplar rationes suas ad formas direxit efficiendas. Quomodo uero in artificijs à formis ad rationes, ab his ad ideas, id est exemplaria proficiscimur: sic in ipso rerum ordine contemplando, pulcherrimas rerum formas cognoscimus artificiosissimis rationibus esse compositas: ac si rationibus, ergo ideis, id est exemplaribus, ad quorum similitudinem ipsa ratio formas producit in ordinem. Tres ergo in uniuerso sunt ordines, formarum scilicet et rationum, et idearum. Ordo quidem formarum quae patent sensibus, ad animam ipsam mundi reducitur: quae utique uelut principium motus, formas in materia generat. generat autem alias alijs rationibus atque seminibus. Hunc uero ordinem in anima rationum ad mentem redigimus anima altiore, à cuius ideis anima gubernandarum rerum suscipit rationes. Ordo denique idearum in mentem ab immenso et simplici diuini boni splendore descendit. Siquidem una bonorum idea bonorum, id est ipse deus, alias aliorum bonorum menti angelicae ideas infundit. Quamobrem tres rerum ordines ad tres principes fontesque reducuntur. Ordo quidem formarum ad mundi animam, ordo uero rationum ad mentem angelicam, ordo denique idearum ad ipsum bonum. Et quia per ideas cuncta referuntur ad bonum, ideo Plato inquit: Circa omnium regem cuncta sunt, id est circa ipsum bonum sunt ideas, perque ideas omnia. Circa secundum, id est mentem sunt secunda, id est rationes quae sequuntur ideas. Circa tertium uero tertia, id est circa animam mundi forma. Significauit autem deum esse rerum causam exemplarem, ubi dixit circa. Item finalem, ubi ait: Eius gratia. Rursum efficientem, quando subiunxit: Ipse causa est pulchrorum omnium. quod enim nonnulla sint deformia non ob id habent quod ab ipso sunt, sed quatenus ab eo degenerant. Neque mirum Platonici uideri uolunt, quod Plato quodlibet illustrium principium nominauerit. Nominasse enim similiter, sed non eque. Deum quidem per se unum bonumque existere. Cum uero unitas bonitasque amplissima sint, sequitur ut deus per se sit omnino. Mentem uero summam Deo proximam per deum esse, quatenus unum quiddam est et bonum: praeterea et per se, quatenus mens est et ordo naturae secundae. Mundi denique animam productam quidem et ipsam à primo deo, quod unum atque bonum. Productam quoque ab ipsa mente, quod mens. Sed quod per se mobile est, à seipsa productam. Hucusque ait Plato procedere

procedere diuinorum origines, rerumq; principia. Præterea animum nostrum esse diuinum, quando adadit affecta-
re diuina: uerum non comprehendere quandiu afficit in ea que sibi cognita sunt, id est, uel sensus et sensibilia, uel
formas horum obiectu conceptas ab anima. Hec enim omnia à diuinis longe diuersa sunt, unde animus in hæc affi-
cens cogitur de diuinis aliter sentire, et pronunciare quam sint. Sequitur quartum mysterium de diuinorum perce-
ptione. Primo quidem ait inuestigationem diuinorum nõ recte factam, id est non debitis, tum purificationis, tum di-
sciplinarum gradibus instructam, malorum esse omnium causam. Quia uidelicet qui sic inuestigant deum, tandem co-
perueniunt, ut uel negent deum esse, uel de deo affirmant que non sunt dei. Hinc uera perit religio: extincta religio-
ne mala omnia confluunt. Deinde ait stimulum inuestigandorum diuinorum esse malorum causam, id est si hoc abu-
tamur, et omnino quomodocumq; utamur, non permittit presentibus oblectamentis frui, et hæc in uita quiescere, ad
tioribus anhelantes. Verum quid sibi uult, ubi ait: Nisi quis hunc ex animo stimulum eruat, ueritatem nunquam asse-
quetur? Profecto negat ueritatem rerum à deo dependentium haberi posse, nisi ipsa de deo ueritas habeatur. Præter
ea per illa que mox subiungit, scito Platonem ipsum assidue in diuinorum inuestigatione uersari consueuisse, et qui
Platonem primo audiebant diuina contemplantem, solitos sub nimio diuinorum splendore protinus caligare, diu-
taxari, donec uidelicet mentem deniq; tum ab affectibus sensuum, tum à phantasia imaginibus segregarent. quo qui-
dem facto diuina quadam sorte, id est luce ueritatem non prius inuentam reperiebât. Propterea Pythagoras quæ-
rto Plato noster in omnibus ueneratur, sacra doctrinarum mysteria ab exactissima expiatione mentis exordiebatur: præ-
cipiebaturq; et Plato similiter precipit, ne efferantur in uulgum, ne uulgus accepta peruerse uel contemnat, uel inci-
dat in errores. Si enim in uulgum edideris, deum nihil ex his que sentiuntur in se habere, uel te ridebunt, uel deũ esse
negabunt. Hinc illud Lysidis Pythagorei ad Hipparchum. Haud pium est, mysteria philosophiæ cum his communia
facere, qui ne somniare quidem purificationem animi potuerunt. Sunt præterea nonnulla mysteria theologorum cir-
ca deum, que non uulgum modo, uerum etiam elegantes pleriq; fatigent. E quibus id unum est, nihil ex his que in-
telliguntur, absolute de deo affirmari debere. Quicquid enim intelligentia definitum est, infra infinitum deum exten-
te compellitur. Ad hæc itaq; secretiora mysteria ita pleriq; docti adhuc sunt inepti, sicut et uulgus ad leuiora, usq;
adeo ut etiam nonnulli quamuis acumine, memoria, iudicio ualeant, diu-
taxari hæc audierint, nõdum tamen perfecte com-
prehendant: quia uidelicet et si ad alia quedã, tamen ad theologica nati non sunt: uel si nati, non tamen congruè ad
hæc eruditi atq; educati: uel si educati et eruditi, nondum tamen etatis maturioris beneficio à perturbationibus se-
gregati. Perturbatio uero, quia et mouet, et per diuersa distrahit, et ad materiam trahit, iccirco alienam reddit
mentem à deo, quo nihil à motu, à diuersitate, à materia potest remotius cogitari. Non ergo iniuria Lysis Hippar-
chum sic admonuit. Operæ precium est recensere quantum temporis in abstractis matulis, que nostris iniuste per-
ditoribus erant consumpsimus, antequam præcepta Pythagore percipere digne possemus. Accedit ad hæc, quod si
quis etiam tranquillo et erudito ad deum intellectu se cõserat, ita ferme ab ipsa intelligentia circa deum decipitur,
quemadmodum et uulgus sensu imaginationeq; fallitur, et plerique docti perturbationibus repelluntur. Intelligenti-
a enim pro natura sua iudicans, compellit nos deum ipsum, uel intellectum quemdam, uel intelligibile quiddam esse
uerare: immensum uero bonum, neque intellectus est, qui uelut egenus ad intelligibile se uertit, tanquam bonum quod
illustrante proficiat: neque intelligibile est dicendum, quod quidem communem quandam cum intellectu naturã ha-
bet, per quam etiam proportionem habet cum intelligentia congruam. At nulla est immenso bono ad finita bona
nature communio, nulla proportio. Hinc in Parmenide probat nos neque nomen, neq; definitionem, neque scientiam
habere de deo, utpote qui sit super intelligentie limites. Idem ante ipsum Mercurius asserit, idem post ipsum
Dionysius Areopagita, probans deum nõ esse dicendum ens atq; intelligibile, sed super utrumq;. Quamobrem cum
deus intellectum atq; intelligibile infinito superet interuallo, nemo ulla intelligentie actione diuinam substantiã po-
test consequi, potest tamen quãdoq; assequi passione. Passione inq; benigna, per ipsam beneficam infiniti boni actio-
nem nobis illatam. Illatam inquam in unitatem ipsam nostre mentis caput, quando uidelicet mens in unitatẽ suam,
que expressa est diuine simplicitatis imago, totam undique se collegerit. Verum quod menti unitatem hanc indu-
te sub diuino Sole subrutllat, tunc ferme abit, cum unitatem exuta rursus induit multitudinem. Ex his utique patet
ex Platonis nostri sententia, diuina à nobis non inueniri, sed potius desuper reuelari, neq; mēte comprehendi posse
substantiam proprietatẽq; diuinorum, nedum uerbis et literis explicari. Ideoq; de his ea mente differendum de-
scribendumq; ut per uerba et literas exhortari et preparare animos ad diuina speremus, potius quam demon-
strare. Sic et Plato de substantie proprietatisq; diuine definitione scribit nihil. Scribit tamen multa, que uel per
negationes, uel per relationes, uel exhortando, uel instruendo ad eum mentis statum quandoque perducant, cui
tandem ex alto panditur domus omnipotentis Olympi. Vbi postquam se et ab inferioribus receperit ad seipsam,
et à seipsa ad superiora conuerterit, statim uno quodam statu simplici ipsam unitatem, stabilitatem, simplicitatem,
ut ita loquar, attingit. Sed que attingit, nõ licet apud Paulum homini loqui, et apud Platonem multo minus licet
scribere, ne detur sanctum canibus. Cum uero neq; uerbis neq; literis in diuinorũ explicatione cõfidat, tutius tamen
committenda uerbis censet quam literis, literæ namq; cuius communia faciunt. Atqui et quã electissimis dicenda
permittit

permittit. Omnino uero iudicat diuinorum dignitatem exigere, ut ex mente in mentem uerbis potius quam scribendo in exteriores materias traducantur. Hac ratione Iudei aiunt mysticum suae legis sensum ab ipso deo per Moysen non tam literis traditum, quam animis commendatum. Sed hoc illi uiderint. Pythagorici certe id obseruabant, et Plato seruaui. Nam et hic pollicetur nonnulla per Archedemum potius quam per literas se missurum. Asscrit autem quae ab ipso scribuntur, esse Socratis, cuius proprium in purificando erat officium. Sed cur additum est Socratem etiam et in iuuentute fuisse pulchrum, id est diuinitus illustratum? Ut intelligamus Socratem tam educationis primae perfectione quam naturae felicitate à deo per familiarē dæmonem mox accepisse quae ceteri nix tandem multis laboribus assequuntur. Rursus mysteria eadem per diuinam reuelationem accepta in Platonem transfusa fuisse, et per Platonis exhortationes in homines similiter affectos posse transfundi. At ne quis me in hac expositione existimet somnare, audiendus est Proculus haec ita confirmans. His qui ad summum bonum peruenire cupiunt non scientia et exercitatione ingenij opus est, sed firmitate, quiete, tranquillitate. Quae quidem diuina fides est, quae nos ad summum bonum diuinamque omnia ineffabili ratione trahit atque coniungit. Profecto non per scientiam, aut actionem ullam ingenij exquirere summum bonum, aut ad ipsum aspirare debemus, sed offerre commendareque nos diuinae lucis, et praclusis sensibus in illa incognita et occulta entium unitate quiescere. Hoc enim fidei genus omni doctrina antiquius est. Haec Proculum à Plotino accepisse constat. Si quis autem haec diligenter considerauerit, non exigit à Platone in dialogis suis consuetū illum apud humanos disputatores ordinem doctrinalem, sed eo duntaxat stylo contentus erit, qui rectiori tramite perducatur ad deum. Eiusmodi uero stylus siue ordo in purgando et conuertendo consistit. Oportet enim mentis oculum et purgare à caliginosis materiae sordibus, et purgatum in ipsam diuini Solis lucem rite dirigere. Vltterius uero perquirere, aut contendere non oportet. Immensa enim lux ubique praesens sua profusus natura, creato ad ipsam mentis oculo, cum primum in eam purus rite respexerit, se infundit. Ac si ad suscipiendum deum intellectus assidue actione utatur propria, quae et accidens quiddam est et multiplex, et modo quodam suo mobilis, profecto per ipsam à dei substantia simplicissima, et ab omni motionis imagine remotissima, quodammodo disiungitur. Sat ergo fuerit post conuenientem inquisitionem purificasse mentem, atque direxisse. Reliquam Mercurius sacro mentis silentio tribuit. Deum enim à mente suo quodam silentio potius quam sermone suo censet pronunciari. Omnes itaque Platonis dialogi in hoc ipso uersantur, et alij quidem in purgando solum, alij uero solum in conuertendo, alij in utroque consistunt. Mysteria uero haec in epistola ad Syracusanos iterum confirmantur. Atque haec confirmata mirum in modum praeccepta euangelica comprobant.

ARGUMENTVM IN TERTIAM EPISTOLAM

HAEC Platonis epistola scribitur ad Dionysium iuniorem post secundum Platonis ab eo discessum. Et primo quidem ad Dionysij quæstia respondet: deinde calumniam in se à Dionysio constitutam dissoluit. In responsione igitur ad quæstionem docet non esse in Deo uoluptatem. Illam scilicet quae dolorem habet oppositum, et in motu quodam, uel indigentiae expletione uersatur. Esse autem in Deo totum id bonum cuius causa bona uidetur uoluptas, non negat. Addit uoluptatem, scilicet mobile, esse causam detrimenti, scilicet in pecunijs et honore. Item doloris in corpore. Rursus auferre acumen, memoriam, iudicium, grauitatem. Post haec contra Dionysii insimulationem probat se iustissimis de causis in Siciliam profectum, de restituendis urbibus olim dirutis, ac de aequa gubernandi forma consilium manifeste dedisse.

ARGUMENTVM IN QUARTAM EPISTOLAM

POST Dionysium expulsus tyrannide, scribit ad Dionem in patriam iam reuersum, admonem eum atque etiam Heraclidem et Theodotem ceterosque amicos, penes quos rerum potestas erat, ut procul à tyrannide uiueret, formamque gubernandi teneret ex optimatum gubernatione plurimum atque ex populari quodammodo temperatam. Sunt hic praeccepta quaedam memorie commendanda. Primum quidem ad principes proprie pertinere, cunctis excellere ueritate, iustitia, magnificentia, temperantia. Omnino autem prudentia tantum ceteros superare, quantum uiri pueros prudentia superant. Secundum uero, oportere tales prestare seipsum, quales uideri uolunt. Tertium, circumspicere oculos omnium in se esse conuersos, ut meminerint, neque uitia sua latere posse, neque mediocri duntaxat uirtute se expectationi maxime satisfacturos. Quartum, probatissimos imitari legumatores, et discordiam inter collegas quasi pestem uitare. Quintum, meminisse communem beneuolentiam esse ad res agendas summo opere necessariam. Hanc uero sola humanitate comparari posse atque seruari.

T SI quintam hanc consuetudo quaedam Platoni inscribit epistolam, uidetur tamen potius esse Dionis Platonem in seipso totum pro uiribus effingentis. Instruit autem Perdica principem constitutum in monarchia, ut meminerit se iuuenem esse, ideoq; consilio ac ministerio seniorum indigere, non quidem omnium, sed probatissimorum, non quauis in re, sed in gubernandi forma, qui intelligant, quid potissimum gubernationis cuiusq; sit proprium, siue gubernet unus, siue pauci, siue multi. Vocem uero gubernationis esse uult spiritum uitamq; eius, id est legem, que officia & erga deum & erga homines congrua instituire debet & exequi. Alioqui salua esse non possit. At quoniam significat se & Euphream disciplina Platonis imbutos, tenere que ad ciuilem pertinent disciplinam, iccirco ne Perdicas hac de re diffideret: propterea quod Plato ipse nunquam populo suo in ciuili disciplina profuerit, subiungit Platonem cognouisse populum suum morbo insanabili laborare, ideoq; medicorum prudentum more noluisse, & frustra, & cum sui discrimine bestiam insanabilem curandam suscipere.

ARGUMENTVM IN SEXTAM EPISTOLAM

P L A T O diuinus, Hermiam, Heraescum, Coriscum, finitimos inter se principes, ad uerissimam concordiam cohortatur, hanc sola saluos fore uaticinans, perq; hanc aspirante deo, qui unione gaudet, bona omnia consecuturos, preterea eo deniq; peruenturos, ut rebus rite compositis diuinam sapientiam propensiori studio quam humanam, ut par est, prosequi ualeant. Concordiam uero stabilem firmari inter illos posse tradit pacto duntaxat atq; lege: pacto inquam legitimo sacris rite peractis inuicem stabilito, ac iureiurando interposito, deum ipsum testando atq; obsecrando tanquam unionis autorem atq; seruatorem. Testando inquam, & obsecrando sub impari, quo deus gaudere dicitur, numero. Tria enim summa rerum principia, que in prima quoq; epistola attigit, hic adducit. Vbi enim ait, omnium ducem presentium atq; futurorum, mundi animam uult intelligi, que ut pote principium motus, res omnes a futuro in presens, a presenti in preteritum temporali ratione perducit. Vbi uero patrem dicit & dominum, summum deum ipsumq; bonum significat. Sed mediam inter duo hac mentem quandam diuinam uidetur inserere, quando dum repetit ducis, subiungit & cause. Nam apud Platonem sepe rex significat ipsum bonum, causa uero mentem, dux deniq; animam. Et quoniam causam refert ad mentem, ideo in Timæo Platonici disputant, Intellectum ipsius boni filium, mundi architectum proximum extitisse. De quo in Epinomide scribitur: Ratio diuinissima, siue diuinissimum uerbum, mundum uisibilem exornauit. Appellat autem hic ipsum bonum, tum patrem, tum dominum: ut per primum quidem designaret mentis patrem, per secundum uero anime dominum. Ita forsitan Platonicus numerus exponet. Ita quoq; Platonicus Christianus, sed Arrianus. Poterit & quispiam per ducem, sanctum spiritum intelligere, per mentem uero filium. Nam ubi Plato patrem dicit, filium pariter subintelligit. Ac si quis unam trium ponat essentiam, Platonis quidem multis uidebitur aduersari, Platoni tamen manifeste non repugnabit. Exhortatur autem ad grauiora simul studia doctrinarum, atque ad iucundiores quasdam disciplinas his cognatas, scilicet eloquentiæ, poësisq; & musicæ. Quibus omnibus eo consilio iubet incumbere, ut per hæc quasi uestigia odorem diuinum inuestigantes, ipsum solum ament, & amando saporem insuper consequantur. Inquit ergo, si uere uel si ita deum philosophemur, id est uel amando inuestigamus, uel inuestigando amemus, ipsum deniq; omnes proculdubio cognoscemus. Profecto philosophiæ nomen, & si indagacionem quandam præ se ferre uidetur, amorem tamen fert proprie amatoriamq; indaginem. Cognouit ergo Pythagoras, cognouit & Plato aliter nos habere ad finita bona, aliter ad infinitum bonum: & finita quidem bona cognosci a nobis priusquam amentur, & ut cognoscantur amanda; infinitum uero amari antequam cognoscatur, neque tantum ut cognoscatur quantum ut ametur, inuestigandum. At cur amandum prius quam intelligatur? Quia uidelicet amor amantem trāsferens in amatum, quod proportioni decrat, transformante supplet affectu. Nōne deus in sacris, ignis sepe cognominatur? Eadem ergo metaphorica uenia, angelus quidem corpus diaphanum, Anima uero opacum corpus cognominetur, quandiu uidelicet cæco hoc carcere clauditur. Itaq; quem admodum sub igne corpus diaphanum, id est perspicuum, uelut aer, & aqua subito lumen & extra & intus admittit: terrena uero corpora uehementer calefacienda sunt prius, & calore in diaphani similitudinem prius extenuanda quam igneam suscipiant lucem: sic spiritus a corpore segregati, diuinum lumen subito capiunt: spiritus uero terrenis coniuncti corporibus transformantis amoris incendio indigent: quo quidem purgati, & in diuinam translatis similitudinem, diuinitus tandem splendore scientiæ collustrantur. Hinc Porphyrius ait. Inquisitio quidem diuinorum purificat animum, amor uero deificat. Proprio enim rem sic exprimit uerbo, neq; id quidē iniuria. nam & nulla materia ex eo fit ignis quod lumen, sed ex eo quod calorem suscipiat igneum. Platonica ergo sententia est, inuestiganda esse diuina, scilicet illa esse, & qualia quoque sint communi quadam perceptione: sed interim non communi, sed singulari incomparabiliq; charitate amanda: sic enim duntaxat ea nos alicubi aperte quid sint, intelligere posse atque fore beatos. Quam uero hæc sacris consonent literis, nemo nisi prophanus ignorat.

ARGUMENTVM IN SEPTIMAM EPISTOLAM

SEPTIMA epistola Platonis est ad propinquos amicos quibus Dionis scripta, iam liberata per Dionem patria, et inique occiso Dione. Verum ut multa ad historiam pertinentia, tum in hac epistola, tum in alijs plane intelligantur, paulo altius repetendum. Plato ter Syracusas profectus est. Semel quidem superioris Dionysii tempore quadraginta etatis annos natus. Bis uero postea iunior Dionysio tyrannidem obtinente. Quid autem in singulis profectionibus egerit, aut qua de causa profectus sit, partim in ipsa eius uita à nobis scripta, partim in his apparet epistolis. Dio uero ex eadem familia qua et Dionysius fuisse uidetur: affinitate insuper cum illo uarie implicatus. Quoniam Dionis sororem Aristomachen superior in matrimonio Dionysius habebat. At ipse Dionysii filiam, nomine Aretam, habebat uxorem. Dionysius autem iunior non ex sorore Dionis, sed ex alia uxore natus erat, nomine Dorade. Prima profectio Dio auditor Platonis effectus, uitam ad uirtutem traduxit, et concupiscere cepit publicum patrie bonum. Itaque defuncto Dionysio seniore, quum iunior Dionysius in tyrannidem successisset, ac puer adhuc ferè consilio Dionis gubernaretur, optans Dio ipsum in philosophica uita cupiditate traducere, Platonem multis precibus Syracusas uocauit, ac Dionysium ut accersiret, induxit. Paruit ergo Plato hac in primis spe ductus, se suis consilijs effecturum, ut illic ex tyrannide respublica fieret aut regnum. Sed quarto ferè post Platonis accessum mense Dionysius falsis adductus calumnijs, Dionem quasi tyrannidem insidiantem expulit. Platonem tamen libenter amplectebatur. At Plato indignatus re infecta in patriam redijt. Tertio accessit, Dionem Dionysio reconciliaturus, et ab utroque iterum atque iterum obsecratus, rogatus etiam ab Archita et Archedemo Pythagoricis, nobilibusque permultis. Tunc et Dionis reuocationem pollicitus est Dionysius, et optimam insuper gubernandi formam se seruaturum. Sed nihil eorum que pollicitus fuerat, prestitit. Cum uero Plato palam Dionysium redargueret, quod sefellisset fidem, tum sibi de reuocando Dione, tum Theodoti suo de Heraclide seruando, insensum deinde habuit Dionysium. Itaque in summo uiuebat discrimine, ne à militibus interficeretur. Sed Architas Tarentinus Salmiscum oratorem misit ad Dionysium unam cum nauis, rogans ut Platonem dimitteret. Ille cum dimisit, ac prebuit comecatum. Plato in patriam redijt sospes. Dionysium paulo post Dio clam collectis copijs, Syracusasque profectus expulit, Syracusanis reddita libertate. Ipse uero paulo post dolo suorum inuidiaque interficitur. Post hæc Hipparinus Dionis filius, et Hipparinus Dionysii frater, Dionis ex sorore nepos, Syracusas tenentes consilio nobilium freti de honestiori gubernandi forma deliberabant. Interea Dionysius hostibus coniunctus redire in principatum conabatur. Plato igitur ad hos scribit, cohortans eos et instruens ad optimam speciem gubernandi, id est, regnum parens legibus, et optimam auctoritate suffultum. Sparsim uero precepta eiusmodi ex hac epistola colliguntur. Non est alienum à bono ingenio optare gubernacula reipublice, presertim quando necessitas postulat. à bono ciue alienum est optare hæc cum omni licentia obtinere. Non est prudentis temere publicis se negotijs implicare: presertim ubi absque salutis publicæ spe periculum subeat. Sola philosophia in re tam publica quam priuata quid bonum iustumque sit, quid non sit eiusmodi, potest discernere. Humanum genus non prius desinet in malis uersari, quam aut philosophi dominantur, aut qui dominantur, deo illustrante philosophentur. Delicata luxuriosaque educatio ingenia uel diuina deprauat. Nullus intemperans potest esse prudens. Ciuitas in qua ciues incontinentes sunt, nulla legum potentia contineri potest, quin frequentes mutationes, ac semper in deterius patitur. Violentia neque patrie, neque parentibus inferenda, sed utrisque procul à uolentia consulendum. Auctoritas antiquorum sacrorumque sermonum ceteris opinionibus anteponenda est. Bono uiro nihil mali potest contingere. Anima ab hoc corpore sciuncta sub diuini iudicis sententia scelerum luit poenas. Præstat grauissimas iniurias pati quam inferre. Auari atque intemperati, ad res diuinas cæci surdique sunt, adeo ut neque ipsi uideant, neque ab alijs uel audire sustineant, uel auditas percipiant. Impietas omnibus peccatis mixta est, atque uicissim. Impietas ipsa mixta peccatis, simul est quo precipue peccatores tum in hac uita sollicitantur, tum in altera cruciantur. Post hæc ubi de consuetudine sua cum Dionysio, ac de philosophia studio scribit, probat neminem in philosophia aliquid profecturum, nisi amore sapientie accensus, omnes eius gratia et labores sustineat, et oblectamenta contemnat. Tum uero quoniam sapientis est contemplari diuina, opportune ostendit diuina, neque literis unquam uulgo, neque uerbis exprimi posse, immo etiam non debere. Non posse quidem quia quod maius est, neque etiam mente omnino comprehenduntur. Non debere etiam, quia et qui in plebe infimi sunt, tanquam monstruosa riderent: et qui paulo in plebe superiores, his auditis uel in hæresim falsam incidere, uel ob leuem quandam altiorum rerum opinionem uanè supra modum contentiosique euaderent. Non inquit Plato usquam nihil ueri certi que de diuinis intelligi posse: sed neque posse exprimi, quod de his intelligitur: neque propriam horum ueritatem intelligi eadem ratione qua cætera. Forme quidem aliæ omnino sunt coniuncte corporibus, aliæ penitus segregatæ. Illæ naturales, hæc diuine uocantur. Sunt et mediæ coniunctæ quidem quodammodo, et quodammodo separabiles, id est rationales anime, inter diuina et naturalia mediæ. Quæ quatenus corporibus coniunctæ sunt, eatenus à diuinis necessario disiunguntur. Coniungi enim formis à materia separatis, nisi separatione non possunt. Separantur autem in materia duobus precipue modis, tum morali purgatione, tum resolutione contemplatiua. Philosophiæ studium utrumque facit: et quemadmodum qui humidum lignum exiccatur prius

prius sole, deinde admouet igni, occasionem quidem ligno præbet, ut accendatur, neq; tamen ipse, sed ignis accendit lignum: ita studium philosophicum & per moralem disciplinam, & purificando præparat animam ad diuina, & per contemplatiuam resoluendo admouet mentem diuinis atq; coniungit: neq; tamen ipsum diuina ueritate format mentem, sed deus ipse ignis instar mentem quasi materiam philosophiæ beneficio paratam, & propinquantem ueritatis suæ luce perlustrat. Plato igitur cū dixisset diuina neq; literis, neq; uerbis exprimi posse, significauit præter ea, neq; posse doceri uel inueniri eadem ratione qua cætera. In alijs enim percipiendis inquisitio nostra intellectu & parat & format: cum tamen in diuinis percipiendis inquisitio uel purgatissima atq; eminentissima parat quidem, sed non format. Idcirco inquit opus esse diuturna cum diuinis consuetudine, significans speculationis assiduitatem: item uitæ coniunctione, siue communionem, significans purificationem morali disciplina perfectam. Addit in mentem deniq; sic affectam non paulatim quidem humano quodam amore, sed subito lumen ueritatis accendi. Sed undenam ab igne, id est deo, prosiliente siue scintillate, per scintillas designat ideas exempla rerum in mente diuina. Designat & formulas idearum nobis ingentis. Quæ per desidiam olim consopitæ, excitantur uentilante doctrina, atq; uelut oculorum radijs emicantes, idcirco uelut stellarū radijs collustrantur. Subdit eiusmodi lumen non accendi solum, sed fieri in anima, ut ostendat tum formulas esse innatas animæ, tum splendorem eiusmodi familiarem euadere. Ac ne putes in eo statu mentem ambiguam sollicitamq; esse addidit: se ipsum iam alit, id est lumen hoc primum diuinitus in mente accensum, deinceps sua uirtute diuinorum haurit copiam radiorum, atq; almo mentem gaudio complet. Hic animus se ipsum nutrit, id est nihil quærens extrinsecus uiuit seipso cōtentus, & quàm beate intus afficiatur, & si uelit, nequit tamen, & nescit exprimere. Plato quinq; in hac contemplatione meditatur gradus, quos in theologia legito diligentius à nobis expositos. Iubet enim cupi ad ueritatis, tum per auditum ab ipso rei nomine, tum per uisum aliosq; sensus à rei ipsius accidentibus ad ipsam rei definitionem procedere, per hanc ad formulam rei innatam menti, per formulam deniq; ad ideam tam formularum quàm rerum procreatricem. Docetq; interea ideam à reliquis longe differre, quatuor præcipue modis. Quia scilicet idea substantia est, simplex, immobilis, contrario non permixta. Reliqua uero quatuor, id est, nomen & accidentale simulacrum & definitio & formulæ notio, à substantia, simplicitate, stabilitate, puritate ideæ degenerans. Idcirco haud sufficienter ideam nobis imprimunt, sed ad diuinam impressionem nos utcunq; possunt, accommodant. Deniq; mens impressa diuinitus, si quando studeat idearum characteres uerbis literisq; exprimere, pulcherrimarum rerum deformes reddet imagines. Verum si crediderit Pythagoricis, non tam contendet ut depingat ideas, quàm ut audientium animos excolat, ac uelut tabellas expoliat, quibus tandem diuinæ formæ diuino digito depingantur. Ipsa sanè cœlestes suspiciens radios, non conabitur apud cecos radiorum formas frustra describere, immo si insanabiles sint, dimittet, si sanabiles, duntaxat purgare aciem aggredietur sursumq; erigere, utpote quæ intelligat alio se pacto frustra laboraturam.

ARGUMENTVM IN EPISTOLAM OCTAUIAM

N superiori epistola principes Syracusanos instituens, latius in connubijs, præceptis, & in rebus à se Dioneq; gestis uersatus est. In hac uero propria iam instituta breuioribus comprehendit, medium semper inter unius ac populi gubernationem obtinens, maxime uero omnium studens, ut conciliantur ciues potius quàm expellantur, & quantum fieri potest sine aliena iniuria reipub. status rite stabiliantur. Mox in principio asserit homines impio scelere pollutos insanabiles esse, neq; his ullū cōsiliū profuturum. Item omnibus in rebus & dicendis, & cogitandis à deo principium faciendū. In tota uero epistola obseruabis quàm cautus simul & clemens gubernator sit Plato, quàm ue diligens animorum conciliator. Comprobat ut sui moris est, gubernationem Lacedæmonicæ similem. In qua plurimum sit optimatum, sit quoq; regia quædam forma, sit & populare nonnihil. Damnat extremam seruitutem, per quam omnia libidini humanæ subduntur. Improbatur & extremam libertatem siue licentiam, in qua quilibet sermè absq; delectu sortitur reipub. gubernacula. Medium uero probatur. Nota aureum dictum. Moderata seruitus est, qua seruitur deo, immoderata qua hominibus. Temperatis quidem hominibus lex deus est, intemperatis uero libido.

ARGUMENTVM IN NONAM EPISTOLAM

N epistola ad Architam philosophum publicis rebus occupatissimum, consiliū dat contemplanti, ne honestam simul & necessariam deserat actionem. Prodesse enim hominibus & publice & priuatim: actionem honestam uocat & necessariam. Honestam quidem, quia quemadmodum quodlibet corporis membrum non suis tantum est, sed aliorum etiam, maxime uero totius, ita homines alij aliorum sunt, ac potissimum speciei. Necessariam uero, quia, & nisi alijs uiueris, non potes tibi uiuere, & nisi domesticis patriæq; succurreris, res profecto familiaris & publica uel destituta gubernatore nutabit, uel à deterioribus gubernata periclitabitur, ac deniq; faciet naufragium.

ARGVMENTVM IN DECIMAM EPISTOLAM

Ristodemum Dionis familiarem elegantia morum in primis philosophantē, in sua opinione & uita confirmat, asserens substantiam quidem philosophiæ moralem uirtutem esse, quod & nomen ipsum declarat, amore quodam cultuq; definitum. Speculationes uero humanas esse uel ornamenta quædam philosophiæ extrinseca, uel uias ad ipsam mentis firmam puritatem quæ ad mores pertinent, comparadam. Quæ comparata diuina potius q̄ humana: & infusa desuper potius q̄ acquisita, sequitur cōtemplatio: ad quam speculatio illa prior si cōferatur, ludus quidam à Platone cognominatur. Id autem Pythagore Socratisq; maximum est præceptum. Vbi uero ornamenta traducimus, Græcum uocabulum ornamentum significat argute cūidam uanitati & superbiæ mixtū. Quasi dicat: Scientia inflat, charitas edificat. Item: In maleuolam animam sapientia non intrabit. Sinceritatem quidem siue sanitatem ponit in animo simplici & tranquillo: fidem uero in uerbis: firmitatem deniq; in gestibus atq; actionibus.

ARGVMENTVM IN VNDECIMAM EPISTOLAM

Rincipi Laodamanti de gubernatione optima consultanti consuetum illud suum dat consilium, leges quidem omnes fore uanas, nisi præterea probatissimi uiri per quos uiuunt leges in gentem in repub. habuerint potestatem, ac nisi constitutus sit magistratus quidam in ciuitate, & is quidē maxima cum autoritate, qui morum censor per exploratores singulorū actiones diligenter obseruet; ad id semper intentus, ut quotidiana ciuū uita animos ad fortitudinem temperantiāq; perducatur.

ARGVMENTVM IN DVODECIMAM EPISTOLAM

Epistola duodecima nobis argumento est, quā liberalis & simplex Plato fuerit: utpote qui secretiora quædam commentaria sua nondum absoluta Archita crediderit. Argumentum quoq; id est, Architam non minus moribus quā uerbis philosophantem, dignum fuisse cui charissima quæq; commoda traderentur. Fortē uero commentaria hæc ad explendum Critiam nō absolutum, & ad conscribendum Hermocratem nondum compositum pertinebant. Epistolam uero ad Dionysium quæ ab ignorantibus his adiungitur, ideo non traduximus, quia & ipsa epistole uerba, & docti omnes negant esse Platonis. Est autem opera præciū in his epistolis animaduertere, quā magno & cōstanti animo Plato noster, præsertim in amicorū rebus fuerit, & q̄ grauias sepe discrimina pro amici salute subierit. Præterea quā libere atq; benignè tyrannum sepius corripuerit, ab adulatione quidem maxime omnium alienus, charitate uero atq; officio nemini cedens, ut non minus uita & moribus q̄ disputationibus conducere nobis possit ad bene beatēq; uiuendum.

LIBER TRIGESIMVS SEXTVS

PLATONIS EPISTOLARVM DVODECIM.

DIO DIONYSIO BENE AGERE. EPISTOLA I

GO DVM apud uos diuturna opera ita imperium uestrum administrarem, ut cæteris utilitates uestras captantibus fidei dignitate præstarem, graues calumnias sustinui. Noui enim quod me uobis adstante crudele nihil omnino factum uidebitur. Omnes autem qui eadem in gubernatione uersati sunt, testes mihi esse possunt. Quorum ego permultos summo conatu à damnis non mediocribus liberaui. Imperio quinetiā apud uos fungens, ciuitatem uestram sæpius custodiui. Tandem uero ignominiosius à uobis expulsus sum, q̄ uilissimum aliquem expelli conueniat, iussus à uobis abire, qui tam diuturnam operam uestris sum cōmodis impertitus. Igitur posthac modo quodam inhumaniori mihi ipsi consulam. Tu autem talis tyrannus gubernabis solus. Pecuniam uero illam egregiam abs te in uaticum missam, per Bacchium hunc unā cum his literis ad te remitto. Neq; enim ad uaticum sufficit: neq; ad cæterā uitam satis est utilis: tibiq; danti dedecus allatura maximū, & mihi non nullo minus accipienti. Itaq; illam accipere nolui. Tua uero nihil interest, & dare & accipere tantūdem: sed illa recepta tuorum quemuis alterum honorabis, quemadmodum me honorasti. Ego enim abs te satis iam sum honoratus. Et mihi opportune nūc Euripidis illud uenit in mentem: te rebus quandoq; poscentibus talem tibi uirum assistere optaturū. Meminisse autem te uolo, & alios tragicos plurimos, cum tyrannū aliquem pereun-

pereuntem inducunt, huiusmodi illi uoces attribuere. Heu miser, pereo nullis fultus amicis. Auri uero defectu pereuntem aliquem nullus adhuc retulit poetarum. Illud quoque poeticum, mentem habentibus ualde probatur. Non auri fulgor in misera mortalium uita rarissimi, non adamas, non argenteæ mensæ quæ apud homines habentur in precio, ita oculis coruscant: neq; lati fundi, aut pinguiâ culta tantum ualent ad uitam, quantû mens bonorum uirorum inter se consentientiû. Vale: atq; considera tantum erga nos erratum, quo erga ceteros rectius te geras.

PLATO DIONYSIO BENE AGERE. EPISTOLA II

AVDIVI ex Archedemo te censere non solû me, sed familiares etiam meos præter unicum Dionem nihil mali aduersus te loqui debere uel agere. Hoc autem quod de Dione excipis, ostēdit me in familiares meos imperium nō habere. Si enim haberem cum in alios tum in Dionem ac te imperium, tam uobis q̄ cæteris Græcis bona, ut arbitror, plurima prouenirent. Nunc autē hoc duntaxat magnus sum, q̄ me ipsum præsto rationi meæ obedientem. Quæ ideo dico, quia nihil synceri Cratistolus & Polyxenus ad te detulerunt. Quorum alterum dicere ferunt, audisse Olympijs multos eorum qui mecum erant obtrectantes tibi. Forsitā acutius q̄ ego, ille audit. Ego enim tale nihil audiui. Videtur autē mihi posthac quoties huiusmodi aliquid ad te defertur, te ita facere oportere, ut scribas ad me, & rem ipsam perquiras. Ego enim uerum fateri nec formidabo, nec erubescam. Mihi autē & tibi ita se res inuicem habet. Neq; nos alicui, ut ita dicam, Græcorū incogniti simus: neq; familiaritatem nostram huius seculi homines conticefcunt: certum quoq; illud habeto, neq; posteros tacituros. Tales sunt qui eam exceperūt, utpote neq; paruam, neq; obscuram. Quorsum hæc? Statim aperiam, altius rem aliquanto exorsus. Naturæ quidē lege sapientia potentiaq; excellens in idem tendunt. Semperq; ista duo se inuicem affectant, persequuntur, congreguntur. Deinde etiam istis homines admodum delectantur, quoties siue in carminibus poetarum, siue priuatis colloquijs huiusmodi quædam referunt, aut audiunt: ceu cum de Hierone & Pausania Lacedæmonio loquuntur homines, gaudent Simonidis familiaritatem quæ cum illis fuit, cōmemorare: & quæ ad eos dixit, fecitq; referre. Similiter Perian drum Corinthium, & Thaletem Milesium unâ celebrare consueuerunt, Periclem & Anaxagoram, Croesum atq; Solonem, ut sapientes: & Cyrum ut potentē. Atqui hæc imitati poetæ Creontem & Tiresiam simul inducunt: Polydumq; & Minoa: Agamemnonē & Nestorem: Vlyssē & Palamedem: atq; ut mihi uidetur, eadem ratione prisca homines Iouit Prometheum coniunxerunt. Horum uero alios consentientes, alios dissentientes inducunt: alios autem quandoq; concordēs, quandoq; uero discordes. Eorumq; tam dissensiones q̄ consensiones canunt. Cuncta uero hæc ideo dixi, ut illud ostenderem: q̄ etiā cum mortui fuerimus, de nobis homines non silebunt. Quocirca non est negligendū à nobis: sed cura habenda temporis subsequētis. Fit enim natura quadam, ut ignauissimi homines nihil curent quæ sit de ipsis futura opinio: probatissimi autem uiri cuncta faciant quo in futuris seculis bene inter homines audiant. Quam ego coniecturam facio, esse aliquem sensum ijs qui mortui sunt, rerum nostrarum. Quoniam optimi animi sic fortē diuinant: deterrimi autem nequaquā. Validiora uero sunt diuinorū uirorum præsentia, q̄ aliorum. Puto autem, si liceret superioribus illis defunctis de quibus loquor, suam consuetudinem emendare: plurimam operam adhibituros, ut meliores de se q̄ nunc opiniones circumferrentur. Hoc nobis quidem etiam nunc fauente deo, facere licet: & si quid in superiori familiaritate nostra est peccatum, tam factis q̄ dictis emendare illud atq; corrigere: ut uera & optima præsertim quantum ad philosophiam attinet, de nobis supersit opinio: ac fama nostrarum rerum, si quidem bona est, melior: sin mala, bona efficiatur. Atqui nos ista curantes, nihil magis pium agere possemus: & negligentes, nihil æque impium & prophanium. Quemadmodum autem & hoc fieri conueniat, ac iuste fieri possit, ego iam dicam. Quando in Siciliam ueni, fama erat me permultū inter eos qui tunc philosophabant, excellere. Cupiebā etiam cum Syracusas uenissem, opinionis illius testem habere te: ut etiā apud multitudinem in honore mihi philosophia esset. Verum non satis prospere mihi res illa successit. Causam uero huius non illam fuisse dico, quam pleriq; existimarēt, sed illam

fuisse causam assero: quod tu non satis mihi credere uisus es, sed me quodammodo dimittere uelle: alios uero uocare: & quid mihi esset negotij inquirere, diffidēs scilicet ut mihi uidebatur. Et qui de ijs loquebantur, per multi erant: affirmantes quod me quidem contemneres, atq; ad alia animum intendisses. Hęc igitur tunc fama increbuit. Quid autem post hęc fieri oporteat, iam audi: ut ad illud quod interrogasti, respondeam, quo pacto nos inuicem gerere debeamus. Si tu quidem omnino philosophiā spernis, ualere sinamus. Sin autem uel ab alio audisti, uel ipse per te inuenisti meliora q̄ ea quę à me traduntur, illa complectere. Quod si nostra tibi placēt, nos quoq; maxime honorare debes. Nunc autem tanquam ab initio tu ducas, ego sequar. Honoratus enim à te, te honorabo: nō honoratus autem, conquiescam. Pręterea si tu honorare prius me coeperis, philosophiam uideberis honorare: idq; apud multitudinem quod tu in primis cupiebas, tibi gloriam pariet, tanquam sapientię amatori. Sin autē ego te honorauero me minime honorantem, diuitias admirari uidebor & sequi, hoc uero quā turpe ab omnibus censeatur, non ignoramus. Ut autem summam dicam, te honorante, ambobus honor erit: me autem honorante, ambobus infamia. Et de his quidem satis. Summa uero ipsa non recte se habet. Narrabit uero ipse tibi Archidemus, cum ad te redierit. Illud autem precibis & diuinius, de quo per illū me interrogas, omnino ipsi est ostendendū. Ais enim, ut ille fert, non sufficienter tibi à me de prima natura demonstratū fuisse. Dicendum est igitur tibi nunc per ænigmata quaedam: ut siquid huic tabellę uel mari uel terra contingat, qui eam legerit, intelligere non possit. Est autē ita. Circa omnium regem cuncta sunt: ipsius gratia omnia: ipse pulchrorū omnium causa: circa secundū secunda: tertiā circa tertiū. Humanus animus affectat qualia illa sint, intelligere: aspiciens in ea quę sibi cognata sunt. Quorū nihil sufficienter se habet. Sed in rege ipso, & in his quę dixi, nihil est tale. Quod autē post hoc est, animus dicit. At em̄ qualis hęc tua interrogatio est Dionysij & Doradis filij: quę malorū omnium causa est. Imō uero magis huius stimulus quidam animo nostro ingenitus. Quem nisi quis eruat, ueritatē certe nunq; assequetur. Tu hoc ad me in hortis cum essemus sub lauris, excogitauisse dixisti: ac tuam fuisse inuentionē. Atq; ego inquam, si hoc ita se habere tibi uideretur, multis me disputationibus liberales. Nec alium unq; huius inuentorem reperisse: plurimāq; inuestigationem meam circa id uersari. Verum tu forsitan audito aliquo diuina quadam forte eō progressus es. Demonstrationes autem eius rei nunquā firmas tenuisti, sed aliās protulisti aliter: quatenus phantasia coniectabas. Hoc autem nihil est tale. & hoc non tibi soli contigit. Sed certe scito neminem quando primū me audit, aliter affici. Et alius quidem magis, alius uero minus defatigatus uix tandem à labore cessant. Omnes autem ferme laborant non parū. Hęc autē cum ita sint & fuerint, ferē inuenimus, ut opinor, quod tu per epistolam petisti: quemadmodū oportet inuicem nos habere. Postq; uero hęc & per se discussis: & cum aliorū opinionibus cōparaueris: modo rectum examen peregeris, consentientem nobis te & nostris prębebis. Quoniam igitur pacto hęc & alia quę diximus, fient: Recte tu quidem ea de causa Archidemum ad nos misisti. Ac postq; ad te reuersus sententiā tibi meam retulerit, dubitationes alię te forsitan capient, tu uero si recte tibi consules, mittes iterum ad me Archidemū. ille rursus quasi mercator, non sine lucro redibit. quod si bis aut ter feceris, atq; illa quę mittimus, diligenter examinaueris, mirabor equidē si non multo melius q̄ nunc ad ea quę dubitas, te habeas. Audacter igitur id agatis. Neq; enim uel tu, uel Archidemus negotiationē ullam suscipere potest, quę aut honestior sit, aut deo acceptior. Caue tamen ne excidant hęc unq; in aures hominum disciplinę eruditionisq; expertium. Nulla sunt enim, ut mea fert opinio, quę dicta ad populum magis ridicula uideantur: neque quę apud ingenuos prolata, magis mirabilia & diuina. Sape uero dicta semperq; audita & multis annis, uix tandem uelut aurum cum magno labore purificatur. Nam quod in hac re mirabile contingere consueuit, id audi. Sunt cōplures homines qui ista iam audierunt: pollentes acumine, pollentes memoria, in examinando & iudicando solertes, prouecti iam ætate, neq; minus triginta annis hęc audierunt. hi tamen affirmant quę auditu quondam incredibilia maxime uidebantur, ea sibi nunc primum ualde credibilia uideri atq; perspicua: & quę tunc probabilissima, ea nunc sibi contra uideri. Hęc igitur intuens, caue ne quando te poeniteat eorū quę tibi indigne nunc exciderunt. Maxima uero huius rei custodia est, nihil scribere, sed addiscere. Nam quę scribuntur, contineri

uineri non possunt. hac de causa nihil ego de ijs scripsi unquam, neque est Platonis opus prescriptum aliquod, neque erit. Quae autem modo dicuntur, Socratis sunt: qui uir etiam dum iuuenis esset, uirtute claruit. Vale: & nobis crede. Atque hanc epistolam, cum sapius eam legeris, statim combure. Et de his quidem satis. Miraris autem quod ad te Polixenum non mittam. Ego autem de Lycophrone etiam & reliquis qui apud te sunt, idem iam dudum & nunc profusus affirmo: te scilicet istis tum ingenio, tum differendi arte praestare quam plurimum: nec illorum quemquam sponte tibi in disputando: ut aliqui suspicantur, cedere, sed inuitos. At qui uideris admodum modeste illis fuisse usus, & honestis eos muneribus prosecutus. Sed de ijs quidem perinde atque de talibus talia multa licet dicere. Philistione si uti contigerit, utere quam maxime. Et si fieri potest, Speusippi utere opera: atque remittas. Eget quidem tui & Speusippus. Pollicitus autem mihi est Philistio, si abs te dimittatur, se Athenas esse uestigio petiturum. Lithotoniensem uero illum dimisisse, laudabile fuit. Leuis autem petitio tam de illius necessarijs, quam de Egesippo Aristonis filio. Nam & ad me scripsisti: si quis huic uel illis iniuriam uelit inferre, ac tu id persenseris, te minime permissurum. De Lyfclidem praeterea uera fateri decet. Nempe solus iste ex ijs qui Sicilia Athenas profecti sunt, nihil in tua meaque consuetudine immutauit. Sed quae facta sunt, quotidie uerbis pro uiribus magis honestat.

PLATO DIONYSIO. EPISTOLA III

DETIS an rectius ponatur in salutationibus, gaudere: an quemadmodum ego solitus sum scribere ad amicos, bene agere. Tu quidem, ut aiunt hi qui tecum in Delphis affuerunt, ita Deum ipsum blande alloqui, ac similiter scribere consueuisti: Gaude, uitamque tyranni iucundam serua. Ego autem neque Deum hoc modo, neque hominem salutarim. Non Deum: quia contra illius naturam loquar. Nam procul a molestia & uoluptate diuinitas. Non hominem: quia sepius detrimentum & dolorem sibi affert uoluptas, hebetudinem in animo & obliuionem, insipientiam & petulantiam pariens. Et de salutatione quidem haec mihi dicta sint. Quae tu postquam legeris, sicuti uoles ita capies. Ferunt uero non pauci te dicere solitum ad legatos quosdam, dum te adeunt, in animo habuisse Graecas ciuitates in Sicilia restituere: & Syracusanos releuare: ac pro tyrannide regiam gubernationem illis inducere. Audientem uero haec me tibi ne faceres illa obstitisse: cum tu uehementer id cuperes. Nunc autem illa ipsa ut facias, Dionem docere: ac tuis proprijs cogitationibus imperium a nobis tuum labefactari. Vtrum sermones huiusmodi aliquam tibi utilitatem ferant, tu ipse cognoscis: iniuria certe me afficis, cum contraria dicas quam ueritas sit. Et profecto satis superque haec a Philistide & alijs compluribus inuidia mihi conflata est & apud milites & apud Syracusanos. Nam cum in arce una tecum habitarem, omnia malefacta in me conuertebantur, asserentibus qui extra erant, te singula meo consilio facere. Cum aperte scias per pauca me tecum de gubernatione ciuili sponte mea, atque id ab initio tractauisse: dum aliquid posse me proficere arbitrarer, & alia quaedam exigua, Legum procerum mediocriter incumbente. Quibus tamen postea uel te uel alium audio quaedam praeter mentem meam inseruisse. Quae facile internoscuntur ij qui possunt morem ingenij nostri discernere. Sed ut modo dicebam, non ego calumnia & apud Syracusanos & apud alios, quibus me ista dicens criminari: sed multo magis purgatione contra primam calumniam, & contra nouam nuper exortam, maiorem quidem ac uehementiorem. Ergo aduersus duas calumnias necesse est excusationem me duplicem aggredi. Primum quidem merito noluisse me de gubernatione reipublicae tecum agere: deinde meum illud consilium non fuisse quod tu ais, ut suaderem tibi ne ciuitates graecas restitueres. Et primum quidem de primo sic accipe. Veni Syracusas a te uocatus & a Dione: quum esset ipse Dio magnae apud te dignitatis, mihi iam pridem hospes, aetate uero media atque perfecta: quibus omnino uel mediocriter prudentes, opus esse ad res huiusmodi gerendas quales tuae erant, existimarit. Tu uero eras admodum iuuenis: & omnium quorum oportebat te peritiam habere ignarus, mihi quoque ualde ignotus. Post haec, siue quis homo, siue deus, siue fortuna quaedam tecum, Dionem pepulit. Tu solus relictus es. An igitur communionem mihi aliquam tecum rerum ciuilium tunc relictam putas: cum uiderem prudentem quidem consultorem abs te pulsum: te autem imprudentem cum multis flagitiosis ita fuisse relictum, ut non imperares, licet imperare arbitrare

ris, sed huiusmodi hominibus reuera seruires: Tunc ergo quid oportebat me facere? An non id quod faciebam? Abstinerē uidelicet omni gubernatione, ne inuidia maleuolorum in calumnias uocarer. Et illud omnino conari, ut uos inuicem dissidētes, & longe diuisos in pristinam amicitiam gratiamq; reducerem. Tu mihi testis esse potes quāto conatu hoc à me negotium susceptum fuerit: neq; unquam desertum. Tandem uix ita cōuenimus, ut domum remearem, finitoq; bello quod tunc erat, ego & Dio Syracusas rediremus: tu autem nos aduocares. Hæc sunt acta in prima illa profectioe ad te mea: & in patriam reditu. Facta deinde pace iterum me uocasti: non tamen ut inuicem cōueneramus, unā cum Dione: sed solum. Scripsisti enim ut ipse tūc uenirem: Dionem uero postea te uocaturū. Ea de causa ego tunc non ueni: quod quidē Dioni displicuit, qui præstare putabat ut parerem tibi atq; uenirē. Transacto post hæc anno, triremis una à te missa est: & simul cum illa literæ tuæ. Quarū caput erat: si uenirē, Dionis res ita fore ut ego maxime optabā, contra uero, si non uenirem. Pudet referre q̄ multæ tunc epistolæ scriptæ sunt, tam abs te q̄ ab alijs tua causa, ex Italia atq; Sicilia ad me et ad multos propinquorū familiariumq; meorum: quæ omnes exhortabant precabanturq; ut tibi obsecutus accederem. Visum est igit̄ omnibus, & in primis Dioni, absq; dilatione eundum esse, quanq̄ ego ob atatem me excusabam: & de tua constantia me diffidere dicebā: quasi nequires obtreclatorib. maleuolisq; meis dissidiū inter nos quærentibus resistere. Conspexerā enim lampridem, & nunc etiam perspicio opes tam priuatorū q̄ principum, quanto maiores sunt, tanto magis insidiatores, et turpiū noxiarumq; uoluptatū machinatores nutrire. quo nihil perniciosius gignit opulentia atq; potestas. Veruntamen omiſſis his omnibus, uenire decreui, ne que relæ materiā alicui familiarium meorū relinquerem, q̄ cum possent eius res saluæ esse, ob negligentia meam perissent. Quæ uero post aduentū meum secuta sint, tu optime nosti. Censebā equidem ut secundū promissa epistolarum tuarum q̄ primum Dionem reuocares: & pristina familiaritate reciperes, cuius ego rationē habendam esse putabā. In quo si mihi paruisses, fortē melius tuæ & Syracusanorū cæterorumq; Græcorū res, ut mea uaticinatur opinio, sese haberent. Arbitrabar deinde bona Dionis, suis restitui debere: nec illis diuisoribus quos tu præfeceras, eorum administrationē amplius relinqui. Iudicabā præterea pecuniā singulis annis Dioni solitam mitti, esse mittendam, non diminutā ob præsentiam meam, sed magis adauctā. Cum autem horum nihil abs te impetrare possem, abire constitui. Tu uero annum me ut expectarē, rogasti: affirmās te Dionis bona omnia rediturum, ita ut media pars Corinthū ad Dionem ipsum mitteretur: reliqua uero pro eius filio Syraculis maneret. Multa præterea referre possum, quæ pmissa à te seruata nō sunt. Sed ea ob multitudinē omitto. Cum enim bonorum Dionis omnium uenditionem faceres, absq; ullo eius consensu: quanq̄ ita demum hoc faciendū dixeras, si ille assentiretur, promiſſis omnibus ô uir mirabilis, Colophonitū, ut aiunt, suffragium, finemq; gloriosissimum imposuisti. Rem profectio neq; honestam, neq; honorificā, neq; iustam, neq; utilem machinatus, me deterrere conatus es tanq̄ rerum illarum nescium: quo ego pecunias ad Dionem mittendas postulare desisterē. Nam cum Heraclidem pelleres: quod neq; Syracusanis, neq; mihi iustum uidebatur: egoq; unā cum Theodote & Eurybio pro Heraclide deprecarer, accepta hinc quasi sufficienti quadam occasione, iampridē te deprehendisse dixisti, nullā mihi curam esse rerum tuarū, sed Dionis solum, eiusq; amicorū & propinquorum. Itaq; cum Heraclides & Theodotes Dionis amici suspicione criminis non carerent, me omnia facere quo meritas pœnas nō darent. Hæc quidem in nostra illa ciuili administrationis cōmunionē, & quamcunq; aliam diffensionē nobis accidisse quid mirum? Præuus enim à prudentibus uiris merito existimari possem, si potentia tuæ magnitudine adductus, ueterē amicum & hospitē meum à te patria pulsum, nulla in arte, ut ita loquar, te deteriorē prodidisset atq; destituissem: te uero iniuriantē illi præposuissem: & omnia fecissem quæ imperares, tuarū scilicet opum gratia. Certe si illum tui gratia prodidisset: nemo aliā mutationis meæ causam fuisse dixisset. Hæc igit̄ ita gesta, causa fuerunt succensendi inter nos: & nihil cōmunicādi. Verū mihi opportune iam sermo in eam trāsit partē: de qua secūdo mihi loco dicendū proposui. Attēde obsecro diligēter, si uerū tibi dicere uideor. Dico te Archidamo præſente & Aristocrito, cū esses in hortis uiginti ferme dies ante recessum meū è Syraculis Athenas, dixisse mihi illa quæ nunc etiā dicis: q̄ Heraclides & alio,

& aliorum omnium, magis quam tui curam haberem. Præterea me in præsentia illorum rogasti, an meminisssem cum primo Syracusas ueni, sualisse me tibi ciuitates Græcas restituere. Egoq; concessi meminisse me: & addidi etiam tunc optimum mihi uideri. Fatendum est, o Dionysi, quod subinde dictum est. petij equidem utrum id solum tibi cõsuluissem: an aliud præterea. Ad hæc tu iracunde nimium & contumeliose respondisti: & alia etiam me præcepisse. Itaq; contumelia tunc in me id fuit, ut putasti: nunc autem asseueratio pro somnio est. Rogasti autẽ me aperte nimium, si bene quid memini, me deridens, an ista præcepisssem tibi quasi docto, an non. Respondi te id optime meminisse. At ipse ad hæc adiecisti: Vt docto in geometria, an quomodo: Tunc ego quod respondere poteram, reticui: ueritus, ne uerbi alicuius exigui causa, nauigatio illa à me expectata, mihi inuidiam conflare mihi, dicens te prohibitum fuisse à me ciuitates Græcas dirutas à Barbaris, restituere: ac Syracusanis gubernationem pro tyrannica regiam mutare. Nihil enim de me potes mentiri, quod à meis sit moribus alienius. Atqui si foret alicubi sufficiens huius rei iudicium, etiam alia dicerem superioribus clariora: probaremq; manifeste me sualisse tibi ut illa faceres: te autem recusauisse. Nequaquam difficile est ostendere illa futura fuisse optima & tibi & Syracusanis & Siculis omnibus. Si ergo negas te ista dixisse cum dixeris: satis equidem habeo quo te criminer. Quod si fateris: Stesichorum sapientem putata: atq; eius palinodiam, id est cantum superiori contrarium imitatus, ex mendaci sermone te ad uerum traducas.

PLATO Dionii Syracusano, bene agere.

Epistola IIII

PUTO manifestam esse per omne tempus propensissimam uoluntatem meam circa singula quæ contigerint: neq; occultum esse uobis, studium cõficiendi fuisse mihi non aliam magis ob causam, quam ut in rebus honestis honorem cõsequeretur. Censeo enim esse iustum, ut qui reuera boni sunt uiri, & talia faciunt, dignam gloriam consequantur. Præsentia igitur, deo gratias, recte se habent. De futuris uero maximũ uobis propositum est certamen. Nam fortitudine quidem, celeritate, ac robore præstare tale est, ut aliorum quoq; esse possit: sed ueritate, iustitia, magnificentia, & huiusmodi quadam honestate & dignitate præcellere, ad eos qui ista gerunt, & talium sibi gloriam uendicant, præcæteris attinet. Manifestum sanẽ est quod dico. Meminisse autẽ debemus, oportere nos, ut te non latet, plus ab alijs quam uiros à pueris differre. Itaq; constare omnibus debet, tales nos esse quales uideri uolumus: præsertim cum deo iuuante perfacile sit futurum. Cæteris siquidem hoc contigit, ut multa loca obire compulsi fuerint ad id consequendum: rerum uero tuarum status huiusmodi est, ut ex uniuerso, ut ita dixerim, terrarum orbe unum in locum, & in illo ipso in te unum maxime oculi omnium sint cõuersi. Tanquam igitur subiectus oculis spectatusq; ab omnibus, conare Lycurgum illum antiquum exprimere, & Cyrum: & si quis alius uideatur unquam moribus et publicis institutis excelluisse: præsertim quum sit multorum ac penẽ omnium uestrorum opinio, post Dionysium sublatum res esse perituras, propter tuam & Heraclidis & Theodoti cæterorumq; nobilissimum ambitionem & excellendi cupiditatem. Primum quidem optandum est, ne quisquã talis existat, quod si quis apparuerit talis, tu medebere: ut res in melius deducantur. Ridiculum tibi fortẽ uidetur: me ista monere, cum tibi sint nota. Sed ego in theatris conspicio, certatores à pueris prouocari: nedum ab amicis, qui beneuolentiẽ studio cohortari putantur. Vos certe nunc tanquam in teatro quodam certatis. In quo si nostra opera opus est: certiores nos facite. Hic autem perinde se res habent, ut cum uos aderatis. Scribite mihi quid actum sit, quid ue agatur. Nam licet audiamus multa, certi nihil habemus. Multæ à Theodoto & Heraclide feruntur epistolæ Lacedæmona & Aeginam. Nos autem, ut dixi, audientes multa de rebus uestris, nihil aperte percipimus. Nec te lateat eam esse de te apud quosdam opinionem, quasi de homine aliquanto minus quam decet, officioso atq; affabili. Memento igitur necessariam esse ad res gerendas, hominum beneuolentiam; auferitas uero solitudinem amicorum parit. Felix esto.

II 4 Dio

DIO Perdicæ, bene agere.

Epistola V

EUPHREO suasi quemadmodū ad me scripsisti: ut in rerum tuarū administratione perseveraret. Est autem meum tibi quoq; & de alijs rebus, quemadmodum religio & hospitalitas postulat, consilium dare; & quæadmodum Euphreo uti debeas. Profectio uir ille ad multa utilis esse potest. Maxime uero ad id, cuius tu plurimum indiges ob ætatē: præsertim cum haud multi reperiantur, qui de his rebus cōsiliū iuuenibus commode afferre possint. Est enim uox quædam uniuscuiusq; ciuilis gubernationis; uelut animalū quorūdam. Nam aliam popularis, aliam paucorū, aliam unius gubernatio uocē emittit. Has intelligere multi profitentur; sed longe absunt ab intelligendo, præter admodum paucos. Quæ igitur gubernatio propriā uocem erga deos & erga homines emittit: cōsentaneasq; uoci actiones reddit, ea uiuet semper atq; seruatur. quod si uocem alterius imitatur, interitum recipit. Ad hæc Euphreo tibi perutilis esse poterit: quāuis & ad alia uir fortis sit. Rationes enim monarchiæ, id est principatus unius, nō minus q̄ eos qui apud te sunt, eum inuenturū esse spero. Ad hæc igitur illo fretus, utilitatē ex eo percipies, et referes ipsi tu deinde quāplurimā. Quod si quis hæc audiens obijciat: Plato quidem profitetur quæ ad popularē statū conferant intelligere: nunq̄ tamen licet occasio data fuerit, in ciuitate sua surrexit ad consilium populo exhibendum; ad hæc respondebitur: Platonē sero tandem fuisse in patria, populūq; offendisse iam senescentē, assuefactūq; per illos qui ante se fuerant, multa diuersa facere à consilio suo. Nam libentissime ut parenti illi consulisset, nisi frustra seipsum periculo subiecturum existimasset. Idem quoq; circa consilium mihi futurum existimo. Si enim insanabiles uideremur, re dimissa, omni de me meisq; consilio abstineret. Esto felix.

PLATO Hermiæ, Erasto, & Corisco, bene agere.

Epistola VI

MIHI quidem uidetur deorum aliquis fortunam uobis optimam, modo recte eam recipiatis, benigne abunde q; parasse. Quippe finitimi estis, & utilitatē uobis mutuam conferre ualetis permaximam: Hermiæ siquidem neq; multitudo equorū, neq; alijs belli apparatus, neq; auri magnitudo usque adeo uires augetet, quantum amicorum bonorum constantia atq; fidelitas. Erasto autem & Corisco præter sapiētiam istam de speciebus pulcherrimam, alia insuper affirmo, & si sum senex, opus esse sapientia aduersus improbos iniustosq; cauendi, & ad resistendum potentia. Sunt enim inexperti fraudum: quia penes nos cum hominibus uiuere diu cōsueti sunt minime malis. Quapropter illos huiusmodi quadam indigere dico cautione, ne compellantur ueram negligere sapientiam & humanam hanc necessariamq; sapientiam, plus quàm deceat, meditari. Rursus uero eam ipsam uim mihi uidetur Hermias in primis natura usq; & arte cōsecutus. Quid igitur dico? Equidem Erasti & Corisci mores ingeniaq; expertus magis quàm tu confirmo tibi, ô Hermia, denuncio, testor, non facile magis fidos homines istis finitimis esse te reperturum. Tibi itaq; consulo, ut quoad fieri potest ac licet, omni studio hos uiros complectaris. Vobis quoq; ô Eraste & Corisce consulo, ut Hermiam uicissim suscipiatis, certantes mutuo amore & beneficio, uno maxime amicitia nodo uinciri. At si quis uestrum coniunctionem istam dissoluere uideatur, nam humana quidem mobilia sunt, huc ad me meosq; mittite accusatoriam in delinquentem epistolam. Puto enim iustitia & pudore refertos: qui à nobis proficiunt sermones, nisi quid magnum subsit, magis, ut dicitur, omni incatatione uos in pristina amicitia & communionem copulatos. Ita si philosophemur omnes, utriq; quātum ualebimus, & nostrum cuiq; concedetur, rata hæc modo edita oracula seruabuntur. Quod si ista negligamus, nihil equidem præfabor. Omen nanq; bonum uobis prædico, atq; uaticinor, hæc bona omnia uos ita demum esse facturos, si deus uoluerit. Hanc uero epistolam à uobis tribus simul legendam censeo: aut saltem duobus unā legētibus, & sæpe etiā repetentibus. Utendumq; uobis pacto & lege certa: etiam iureiurando ut æquū est interposito, nō sine eleganti studio atq; huius studij sorore disciplina, testando deū rerū omniū ducem præsentium & futurarum, ac ducis & causæ patrem dominū. Quem si uere philosophemur, cognoscemus aperte omnes, quatenus felicitis hominis natura pertingere potest.

Plato

PLATO Dionis propinquis & amicis, bene agere.

Epistola VII

CRIPSISTIS mihi censere uos eandem mentem in republica esse uobis conseruandam, quam Dio habuisset: meq; rogatis in communionem accedere quantum uerbo factoq; uirium habeam. Ego autem si eam uoluntatem opinionemq; quam ille habuit, habetis, assentior uobis, & in communionem accedo. Si non habetis, de ea re consultandum etiam atq; etiam

dico. Quae uero fuerit illius mens atq; uoluntas: non ut coniectans, sed tanq; sciens referre possim. Quando ego primū Syracusas profectus sum, annos circiter quadraginta aetatis agens: Dio in ea erat aetate, qua nunc Hipparinus. & in ea quam tunc cōprehenderat opinione semper perseuerauit, Syracusanos putans esse liberos oportere: atq; optimis legibus gubernari. Itaq; non sit mirandum, si quis deorū hunc in eadem opinione reip. gubernandae ipsi consentientem praestitisset. Qua uero ratione id fuerit faciendum, digna res est, quae & seni & iuueni audiatur. Conabor autē, quoniam praesens tempus id poscit, rem omnem à principio uobis referre. Equidem adolescens dum essem, eandem quam pleriq; habui cupiditatem. Statueram enim cum primū mei ipsius cōpos factus essem, ad remp. me conferre. Interim talia quaedam circa rempub. contigerunt. Nam cum praesens reip. status à multis improbaretur: secuta mutatio est. Tunc unus & quinquaginta uiri gubernatione suscepta: undecim in urbe, decem uero in Piræo forensium urbanarūq; rerū administrationē habebant. Sed penes triginta uiros summa erat omnium auctoritas cōstituta. Horum nonnulli domestici & notī erant mihi: qui me statim ad remp. capessendam inuolauerūt. Atq; ego nihil mirabile sum ob iuenturē perpeffus. Quippe existimabā illos ab iniusta uita ciuitatē ad iustos mores debere cōuertere. Itaq; diligenter indies quid facerēt obseruabam. Verum animaduerti eos breui admodum tempore ita se gerere, ut prior ille reip. status fuisse aureus putaretur. Nam & alia multa iniuste fecerūt: & amicum meum seniore Socratem, quem ego iustissimū omnium qui tunc erant, appellare non uereor, unā cum alijs quibusdam ad adducendum ciuium quendam ad se miserūt: ut ultimo supplicio afficeretur: Socratemq; ipsum uel sponte uel inuitū quasi participem sibi cōiungerent, qui tamen parere noluit, ac potius cuncta pati grauissima constituit q̄ impiorū scelerum illis socius existere. Hæc igitur cum uiderem, & alia quaedā non parua, grauius tuli & ab illis malis me recepi. Nec multo post secuta horum triginta euersio est: totaq; resp. murata. Rursus igitur quanq; moderatius cupiebā tamen adire remp. Sed agebantur tūc etiam utpote turbata repub. quae improbares permulta. Nec sanè mirū fuerit in huiusmodi mutationibus inimicos quosdam poenas dare grauiiores, quanq; qui redierant, magna uterentur clementia. Iterum sorte quadam accidit, ut Socratem hunc amicum nostrū potentes in repub. quidam accusarent, impium crimen obijcientes, ac minime omnium ipsi conueniens, quasi enim non recte de dijs sentiret, alij quidem in iudiciū traxerunt: alij sententiam in eum dixerunt, condemnaueruntq;: & eum hominem necauere, qui superiori tēpore quo nihil impie faceret, unū ex ipsis tunc exulantē ducere, atq; rei impiae nullo modo participes fieri sustinuerat. Cum hæc igitur animaduertē, & homines qui in reip. gubernatione uersabantur, legesq; & mores, quanto magis considerarē, quantoq; magis aetate progrededer, tanto difficilius arbitrabar esse recte remp. gubernare. Neq; enim hoc fieri potest absq; amicis socijsq; fidelibus. Quos tum reperire haud facile erat: non em̄ amplius patrijs moribus institutisq; ciuitas nostra gubernabatur: & parare novos impossibile erat sine summa difficultate: utpote simul legib. moribusq; penitus corruptis. Itaq; ego ille qui primus exarseram incredibili cupiditate me ad remp. conferendi, intuens cuncta in præceptis deferrī tandem quō me uerterem, nesciebā. Et ab inuestigatione quidem nequaq; desistere placuit: si quid fortè melius eueniret & circa hæc ipsa & uniuersam remp. agendi uero opportunitatem aliquam expectare. Tandem uero compertū est mihi, resp. omnes quae nunc sunt, improbe gubernari. Nam quantū ad leges attinet, insanabiles ferme sunt: nullo instituto egregio sed fortuna quadā uiuētes. Quapropter dicere adductus sum, laudans rectam philosophiā, quid iustum sit & quid nō, tam in rep. q̄ in priuata per eam duntaxat discerni. Itaq; non prius desinere humanū genus in malis uersari, q̄ aut homines recte uereq; philosophantes rerumpub. gubernationem adepti fuerint: aut hi qui gubernant, diuina quadam sorte uere philosophētur. Hac ego mente Italiam Siciliamq;

adiui

adiui. hæc fuit prima in ea loca profectio mea. Eò autem cum peruenissem, uitam illam quam beatam uocant, Italicarum Syracusanarumq; mensarum plenam nullo modo probaui: bis uidelicet in die saturum fieri, & nocte nunquam iacere solum: & cætera quæ uitam huiusmodi subsequuntur. Nemo enim omnium qui sub cœlo sunt, si in huiusmodi moribus ab adolescentiâ nutriatur, quamuis natura & ingenio excellenti præditus, unquam tamen prudens euadet. Temperatus esse certe nunquam curabit. Eademq; erit de cæteris uirtutibus ratio. Ciuitas autem nulla legibus acquiescere poterit, si cuncta in superfluos sumptus eroganda ciues existimēt: cæterisq; posthabitis omnibus, cōuiujs dum taxat & ueneris oblectamentis obnixæ putent operam impendendam. Necesse est huiusmodi ciuitates modo in tyrannidem, modo in paucorum potentiam, modo in popularem statum mutari: neq; unquã quiescere: iustæ uero æquabilisq; gubernatiōis, eos qui in his ciuitatibus potentes sunt, ne nomē quidem ipsum audire uelle. Hæc ego unã cum superioribus illis considerans, Syracusas profectus sum: fortē quidem fortuna quadã. Vide tur autem alicuius eorum opera qui supra nos sunt, principiu tunc fuisse datum omnibus quæ nuper Dioni Syracusisq; contigerunt: ac uereor, ne pluribus insuper, si uos mihi nunc iterum consulenti nequaquam assentiãmini. Quemadmodum uero dicam omnium fuisse principium, profectiōem tunc Syracusas meam accipite. Ego cum Dione tunc iuuenē conuersabar frequens, & quæ hominibus optima fore arbitrabar quibus poteram rationibus suadebam, & ut faceret consulebam. Sed his dicendis uideor latenter & præter intentionem tunc eam tyrannidis ruïnã quæ sequuta est, paruissē. Dio enim cū esset acerrimo ingenio, cum ad cetera omnia, tum ad ea quæ tunc dicebant à me perdiscenda, ita celeriter ac uehementer illa arripuit: ut nemo ex omnibus iuuenibus quos tunc quam conuenerim. Ac reliquam uitam ducere statuit multo præstantius q̄ alij multi Italicorum atq; Siculorū, uirtutem potius q̄ uoluptatem deliciasq; sectatus. Itaq; infensus tuebar illis qui in tyrannicis institutis degebant: atq; hoc usq; ad Dionysii mortem. Postea uero animaduertit eam sententiam quam ipse rectis conceperat rationibus, nō in se uno solum, uerum etiã in alijs quibusdam licet non multis existere, in quorum numero Dionysium iuniorem dijs bene iuuantibus sperabat fore: quod si accideret, & ille ipse & cæteri Syracusani mirificam felicitatē nanciscerentur. Quapropter censuit me q̄ celerrime Syracusas debere accedere, ut horum socium adiutoremq; me adiungerem: memoria tenēs quã facile dudum mea consuetudo ipsum in cupiditatē uitæ pulcherrimæ atq; optimæ traduxisset. Quam cupiditatē si in Dionysio ut aggressus erat perficeret, magnã spem habebat absq; cædibus & sanguine, & absq; ijs quæ nunc euenerunt malis, ueram uiuēdi rationem ac beatam uitam in uniuersa illa regione constituere posse. Hæc Dio recte considerans, Dionysio suasit ut me uocaret: & ipse quoq; rogauit ut accedere cunctis posthabitis festinarem: prius quã ulli alij Dionysio adhærentes, neglectis optimis uitæ institutis ad alia illum deflecterēt. Cohortationem insuper precibus longam adiunxit. Quod nam, inquit, tempus aliud iam expectamus ad agendum opportunius, quã quod nunc nobis est diuina quadam fortuna concessum: Narrabat præterea magnitudinē imperij Dionysii per Italiam atq; Siciliam, eiusq; in his ipsis locis potentiam, iuuentam quoq; atq; cupiditatem eius ad philosophiæ & disciplinæ studia uehementissimam. Quisnetiam quã propensi forent eius necessarii atq; domestici cum ad eam quam suaderem disciplinam uitæ recipiendam: tum etiam quã in ipso quoq; Dionysio ad hoc prouocando ualere. Itaq; si unquam aliã, nunc certe maximam adesse spem, eosdem fore & philosophos & magnarum principes ciuitatum, Ille igitur his merationibus alijsq; generis eiusdem permultis adhortabatur. Ego uero quo tandem affectus iuuenum euasurus esset, formidabã. Talium enim cupiditates & ueloces sunt, & sæpe sibimet contrariæ feruntur. Dionem tamen tum natura grauem, tum ætate iam satis maturum esse sciebam. Itaq; cogitanti ambigentiq; mihi utrum eundem parendumq; foret, nec ne: subiit tandem, obsequendum esse. Atq; si quis unquam ea quæ de legibus & repub. cogitauerat, perficere uelit, nunc fore tentandum. Quippe cum iudicarem si uni duntaxat persuasissem, me bona sufficienter omnia perfecturum. Quamobrem hac sententia fiduciaq; domo abiui: non qua opinantur quidam: sed quadam scientiæ uerecundiã in primis adductus, ne quando mihi ipsi uiderer uerba solum habere: effectum uero officiumq; nullum sponte præstare: proderēq; primum

primum Dionis hospitalitatem amicitiamque non paruis subiecti periculis. Cui siquid ad-
 uersi accideret, uel pelleretur à Dionysio cæterisque inimicis, atque profugus ad nos his uer-
 bis cõfugeret: O Plato, uenio ad te patria pulsus: cum neque militibus neque equitibus care-
 rem, quorum uiribus resisterem inimicis; sed uerbis persuasionemque indigerem: qua maxi-
 me sciebam te posse, iuuenes ad probitatem iustitiamque exhortando in amicitiam necessi-
 tudinemque deuincire. Quarum defectu rerum, modo per te factum est ut ego Syraculis
 expulsus huc accesserim. Et mea quidem fortuna abs te deserta minus tibi uituperationis
 affert. At uero ipsa philosophia, quam semper laudas, quam uel apud alios carere honore
 cõquereris, nõne abs te nunc unã mecum prodita est? Quod si Megaris fuisset, uenif-
 ses utique mihi adiutor, cum te uocassem; alioquin te omnium ignauissimum iudicauisses. Nunc
 autem ob itineris longitudinem, periculumque nauigationis atque labores, te excusans infamiam
 euitare te putas. permultum certe aberit. Si inquam hæc ille diceret: quæ nam mihi
 esset probabilis responsio? Certe nulla. Quas ob res rationibus quoad fieri potest proba-
 bilibus atque ipso iure adductus accessi, relinquens consuetudines meas satis quidem hone-
 stas, sub tyrannidem neque meis sermonibus, neque mihi conuenientem. Veniens autem me
 liberaui, ne uel hospitalis Iupiter, uel philosophica fors accusare me posset. Certe philoso-
 phiæ dedecori fuisset, si ob mollitiem timiditatemque uituperari potuisset. Cæterum cum
 eò uenisset, neque enim oportet longius euagari; omnia apud Dionysium seditionis plena
 offendi; atque calumniarum in Dionem, quasi tyrannidem affectaret. Defendi igitur quantum
 ualui, sed parum potui. Quarto enim ferè mense post aduentum meum Dionysius accu-
 sans Dionem quasi tyrannidi insidiaretur, in paruum coniecit nauigium ac turpiter expu-
 lit. Amici uero Dionis, quot eramus, cuncti formidabamus, ne forte aliquem nostrum Dio-
 nysius quasi socium illius criminis supplicio afficeret. Rumor autem exortus est Syracu-
 lis, me occisum esse à Dionysio, quasi omnium quæ tunc acciderint, autorem. At ille sen-
 tiens nos omnes sic affectos: ueritus ne ex metu nostro aliquid forsitan accideret grauius, be-
 nigne admodum omnes recepit. Me certe ipsum consolatus bonam habere spem iussit,
 atque ut permanerem omnino rogauit. Erat enim sibi in fuga quidem mea nihil honesti: sed
 in permanendo. Atque idcirco precari me maxime simulabat. preces autem tyrannorum ne-
 cessitati permixtas esse non ignoramus. Cum uero ne abirem machinaretur, collocauit
 me in arce: atque his locis habitare uoluit, unde nullus posthac naua non modo prohiben-
 te illo, sed nisi iubente atque mittente foret abducturus: neque quisquam siue mercator siue
 alicuius prouinciæ magistratus, me solum exeuntem conspexisset, qui nõ me captum ad
 Dionysium repente reduceret: præsertim cum iam contra quam prius uulgatum esset;
 Dionysium rursus Platonem uehementer complecti. Et quodammodo ita erat. Neque enim
 tacendum est uerum. Complectebatur ille quidem indies me magis atque magis, & gaude-
 bat moribus nostris atque consuetudine. Cupiebatque à me laudari magis quam Dionem, &
 amicum longe magis existimari. Et ad id quidem maxime contendebat. Rationem uero
 qua id optime fuisset factum, si modo id fieri potuisset: neglexit. Hæc enim fuerat, ut mi-
 hi uidelicet in audiendis addiscendisque philosophiæ rationibus liberius adhereret, mecumque
 conueniret. At uero ad hoc ille diffidentior erat: timens ne quemadmodum afferebant ca-
 lumniatores, si rationibus illis implicaretur, Dio quæ cupiebat, iam esset omnia consecu-
 tus. Ego autem omnia pertuli, in eadem sententia perseverans, qua ab initio profectus
 eram: tentans siquo pacto fieri posset, ut in cupiditatem uitæ philosophicæ perueniret. At
 ille contra nitens me uicit. Et primum quidem tempus meæ profectionis in Sicilia, actio-
 numque illic mearum per hæc omnia traductum est: posteris uero temporibus in Siciliam
 iterum sum reuersus: quo me omni studio Dionysius reuocabat. Quam uero ob causam
 rursus accesserim, quid uel illic egerim, neque id quidem absque ratione, tunc demum uobis re-
 feram, cum uobis quid potissimum rebus sic se habentibus agendum sit, cõsuluero. Referam
 quam eorum gratia qui interrogant quo nam consilio secundo redierim. Sed neque accessio-
 ria sunt præcipuis anteponantur, ad consilium iam deuenio. Reor equidem hominem cõ-
 sulentem ægroto & circa uictum intemperato, in primis hoc suadere debere, ut modum
 uiuendi mutet: ac si ægrotus in hoc obediat, tunc alia iam illi ad medelam conferte. At si
 parere nolit, tunc consulentem ipsum uirum putabo & medicum, si eum omiserit: quod si
 cõsulendo ulterius perseverauerit, contra putabo: ignauum scilicet, atque artis expertum. Idem
 quocumque

quoque de ciuitate, siue unus eam gubernet, siue plures, existimo. Si enim probabili quadam ratione rectaque uia incedenti, populo utile aliquid consulatur, id quidem agere, sapientis officium arbitror. Si autem penitus à ciuili ratione desciscat, neque uestigia quidem eius sequi uelint, dicantque consultori: prestare ut rempub. omitat, neque quicquam in ea commoueat, utpote si commouerit perituro: uoluptatibus autem libidinibusque ipsorum indulgeat: atque ea ratione consulat, qua facillime semper celeriterque satis eorum uoluptatibus fiat: equidem eum qui in eiusmodi gubernatione perstiterit, nequaquam uirum putabo; sed eum potius qui prorsus omiserit. In hac ergo sententia constitutus, quoties aliquis me de rebus grauioribus consulit, siue ad diuitias, siue ad corporis uel animi purgationem pertineant, si quotidiana illius uita modum aliquem seruare posse uideatur, uel saltem consulenti mihi uideatur obtemperaturus, libenter consulo, neque prius desino quam initium pro uiribus ad finem usque perduxerim. Si autem aut omnino non petat à me consiliū: aut qui petit, manifeste appareat consulenti mihi nullo modo obtemperaturus: ultro quidem non accedo ad consultandum: per uim uero, ne si meus quidem sit filius. Seruo tamen etiam inuito consulere, ac uel adhibita compellerem. At patrem uel matrem per uim cogere nefas esse arbitror, nisi propter morbum mente alienatos. Quod si suo quodam more uiuant, qui mihi nequaquam probetur, neque insensus aduersarer frustra monendo, neque rursus blandiendo eorum cupiditatibus assentarer ea porrigens, quibus ego si indulgerem, uiuere nolim. Hac eadem mente circa patriam uir prudens esse debet: ut ita reprehendat ciuitatis errores, si neque frustra sit reprehensurus, neque ob reprehensionis studium periturus, uim autem patrie per reipub. mutationem afferet nunquam: quando absque expulsiōe & cæde ciuium emendari non possit. Sed quietem ager, uotoque precabitur optima & sibi & patrie. Hoc igitur pacto ego uobis consulere. Consulebam similiter Dionysio unam cum Dione: ea uidelicet ratione quotidie uiuere, qua suipsius copos maxime redere: amicosque & familiares fidos haberet: ne idem sibi quod & patri accideret. Qui cum multas in Sicilia magnasque urbes suscepisset, quondam à Barbaris deuastatas: easque restituisset: non potuit in singulis illarum gubernatores rerumpub. constituere fidos, neque ex domesticis suis, neque ex alijs undecumque comparatis, neque ex fratribus suis iunioribus quos ipse educauerat: sed tum ex priuatis hominibus praesides, tum ex pauperibus admodum diuites fecit. Horum tamen nullum fidum sibi gubernationis socium potuit adhibere, uel suadendo, uel docendo, siue largiendo, siue in necessitudinem recipiendo: septies deterior Dario: qui neque fratribus confidens, neque his qui sub eo educati fuerat, sed socijs duntaxat Midae eunuchisque, captiuitatis partes diuisit septem, singulas maiores tota Sicilia: assignauitque singulis. Atque eos fidos nactus est regni socios, neque uel sibi uel inuicem insidiantes. Praeterea exemplū dedit, qualem oportet seipsum legum latorem regemque bonum prestare: quippe cum leges tulerit, quibus adhuc Persarum seruatur imperium. Accedit ad haec quod Athenienses cum multas Graecorum urbes non à se quidem sed ab alijs constitutas, deinde occupatas à Barbaris in potestatem suam recepissent, annos septuaginta in eas tenuerunt imperium, utpote qui amicos sibi in singulis ciuitatibus comparauerant. Dionysius autem cum in urbem unam uniuersam Siciliam congregasset, ob sapientiam nulli confidens egre seruatus est. Carebat enim amicis fideisque hominibus: quo nullum malus est argumentum, uel improbitatis si desint, uel probitatis si adsint. Haec igitur Dionysio ego ac Dio consulebamur postquam paterna res sic se habuissent, ut neque eruditorum uirorum familiaritates, neque decentes haberet consuetudines. Admonebamusque ut animum ad haec intendens, in primis amicos sibi alios ex domesticis & aequalibus compararet, ad uirtutemque concordem. Maxime uero ut seipsum sibi consentientem constantemque prestaret, huius enim rei defectum apud eum esse quam maximum, ostendebamus, non apertis quidem nunc uerbis, neque enim tutum fuisset: sed ratione quadam latentiore idem tamen significante, docentes ita demum unumquemque hominum tam se quam illos quibus imperat posse seruare, si haec obseruauerit: si autem contra se gesserit, contra prorsus accidere. Quod si ita ut dicebamus se compararet, seque ipsum prudentem temperatumque prestaret: si rursus deuastatas urbes Siciliae restitueret, ac legibus institutisque ad rempub. pertinentibus eas muniret, ut & sibi beneuolae, & inter se inuicem contra uim Barbarorum auxilio forent, non duplicaret modo regnum paternum uerumetiam multiplicaret. Fore quidem si ita se gereret ut Carthaginenses multo magis

magis faciliusque suae potestati subijcerentur, quam Geloni subditi fuissent: contra, quam patri accidit suo, ille enim pendere tributum Barbaris coactus fuerat. Haec erant quae dicebamus praecipiebamusque Dionysio, nos uidelicet insidiantes sibi, ut multi diuulgauerant, qui & cum nos apud Dionysium superauissent, Dionem quidem expulerunt, nos autem in formidinem coniecerunt. Verum ut non pauca paucis comprehendamus, Dio profectus ex Peloponneso atque Athenis, rebus iam ipsis Dionysium comonefecit. Cum ergo liberasset ciuitatem Dio: eamque iam bis ciuibus reddidisset, eodem pacto affecti fuerunt aduersus Dionem Syracusani, quo & antea Dionysius. Nam olim Dionysium Dio educare atque erudire contenderat, quo eum regem regno redderet dignum: talemque se illi per omnem uitam praestare statuerat. Obtrepatores autem calumniatoresque Dionysio persuaferunt, Dionem quasi tyrannidem insidiantem in eo tempore haec omnia machinari: ut mens Dionysii disciplinae studiis irretita, dominationem negligeret, eamque Dionii totam relinqueret. Dio uero gubernationem dolo usurpans, illum expelleret. Quemadmodum uero tunc apud Dionysium, ita postea inter Syracusanos haec eadem dicta iactataque peruicerunt, infamius prorsus turpiusque uictoria his ipsis qui superauerunt. Sed quale id fuerit, audire uos oportet, qui me ad res nunc uestras componendas uocatis. Veni ergo Atheniensis homo Dionis amicus atque adiutor eius aduersus tyrannum, ut pro bello amicitiam facerem: at pugnans contra calumniatores superatus sum. Cum uero Dionysius conaretur non uerbis solum, sed pecunijs etiam & honoribus me sibi conciliare atque detinere, ut mea cum ipso familiaritas testimonio foret Dionem non iniuria expulsam fuisse: nihil apud me hac in re tanto suo conatu consequi potuit. Posteris uero temporibus Dio rediens domum fratres duos Athenienses secum duxit: non ex philosophia sic amicos, sed ex hac communi uulgarique familiaritate: quae hospitalitate quadam & frequenter inter sacra spectaculaque consuetudine, amicitiam contrahere consuevit. Similiter illi tum ex his quae dixi, tum quia redeuntibus obsequia praestiterunt, amicitiam cum Dione conflauerant. Hi ergo cum in Siciliam profecti essent, intelligerentque calumnias inter illos ipsos qui ab ipso liberati erant, in Dionem coniectas, quasi tyrannidem affectaret, non prodiderunt modo amicum & hospitem, sed ceu proprijs manibus, ipsi percussores fuerunt. Arma enim tenentes interfectores palam auxiliati sunt. Et facinoris quidem illius turpitudinem impietatemque neque praetero equidem neque enarro. Multi enim haec diligentius narrauerunt, atque narrabunt. Sed aduersus infamiam ciuitatis nostrae respondeo. Nam si Athenienses fuerunt illi qui prodiderunt: ille quoque Atheniensis fuit, qui neque pecuniarum neque honorum pollicitatione, ut proderet illum adduci unquam potuit. Non enim per uulgarem mercenariamque beneuolentiam factus erat amicus: sed per liberalis disciplinae communionem. Cui certe uni, qui sapit, plus adhibet fidei, quam ulli & amicorum coniunctioni & corporum consanguinitati. Itaque non tanti aestimandi sunt illi: ut dedecus ciuitati ob Dionis caedem afferre potuerint: quasi alicuius pretij unquam fuerint. Haec dicta sunt omnia: quo Dionis amicis propinquisque consuleretur. Consulo autem praeterea & tertio uobis quoque iam tertijs idem prorsus eademque ratio: ne Sicilia, ne ue ciuitas ulla aliquibus hominibus, sed legibus duntaxat subijciatur, ut nostra fert ratio, neque enim dominantibus ipsis, neque seruientibus id utile est, neque eorum filijs aut natis natorum: sed perniciosorum omnino hominum est id agredi. Angusti uero & illiberalis animi est eiusmodi lucra praeripere: nihil uel in praesens uel in futurum tempus honorum iustorumque uel diuinorum humanorum ue intelligentis. Haec ergo Dionii primum persuadere conatus sum: deinde Dionysio: tertio uero nunc uobis. Ergo pareatis mihi Iouis tertij seruatoris gratia. Praeterea Dionysii Dionisque exitum animaduertite. Dionysius quidem non obtemperans consilijs meis, uiuit etiam nunc non honeste: Dio uero cum obtemperauisset, honeste interiit. Ei namque uero qui praclarissima sibi patriaque affeclat, nihil unquam nisi rectum pulchrumque potest accidere. Nec uero quisquam nostrum natus est immortalis: neque sicui id contigerit, esset is propterea felix ut uulgo uidetur. Rebus quidem carentibus anima nihil uel bonum est uel malum existimatione dignum: sed unicuique animae id accidet, aut dum est cum corpore: aut a corpore separata. Credendum est reuera semper antiquis sacrisque uerbis: quae nobis nunciant immortalem esse animam, iudicesque habere, suppliciaque pati maxima: postquam a corpore fuerit separata. Quamobrem minus malum existimandum est, perpeti grauissimas iniurias

à delinquentibus illatas, quàm inferre. Quæ quidem homo cumulanda pecuniæ deditus, & in paupertate animi constitutus non audit: ac si audierit, quasi suo iudicio deridenda contemnit: atque impudenter rapit undique quicquid existimat sibi ueluti bestia, uoluptates uentris suppeditaturum, oblectationemque ueneream: seruilem certe atque ingratiam & absurdam, nec ueræ uoluptatis nomine dignam: & quasi cæcus non cernit se frustra contendere inexplebilem explere concupiscentiam. Neque rursus cernit quantū sit impietas maderæ perpetraverit iniusta, secum habere: & dum per terram reuoluitur inter homines: & dum sub terram passim turpiter omnino atque misere circumfertur. Cum igitur hæc aliaque generis eiusdem Dionii dicerem, persuasi. Interfectores autem eius iustissime quidem trucidari, eodem quasi modo atque Dionysio, utriusque enim & mihi & alij, ut ita dixerim, omnibus damna grauissima intulerunt. Illi quidem cum interficerent eum qui uolebat iustitiam uti. Hic autem cum nullo pacto uellet iuste agere: in uniuerso regno maximam potentiam obtinuit. In quo si philosophia unà cum potentia uere in idem quasi domicilium concurrisset, per omnes homines & Græcos & Barbaros elucet ueramque opinionem sufficienter omnibus ostendisset: neque ciuitatem neque hominem unquam fore felicem, nisi & cum prudentia, & sub iustitia uixerit, siue per se illas possideat, siue sub sanctorum principum moribus rite educetur atque erudiatur. In his quidem nocuit Dionysius. Cætera uero si ad hæc comparentur, damna perexigua mihi uidentur. At enim qui Dionem interfecit, non intellexit, idem quod Dionysius, se fecisse. Equidem certe scio, quantum homini de homine affirmare licet, Dionem si regni gubernacula diutius tenuisset, nunquam in aliam dominantem formam fuisse conuersurum, quàm cum ab initio patriam suam Syracusas, expulsa seruitute in suo iure constituit libertatis iam splendore lætissimam: deinde omnium studio ciues congruis optimisque legibus ornaturum: præterea omnem diligentiam adhibiturum fuisse: quo tota inhabitaretur Sicilia, liberareturque à Barbaris, alijs quidem expulsis, alijs uero subactis facilius quàm fecerat Hieron. Cum uero hæc per uirum iustum, fortitem, temperatum, uel philosophum gesta fuissent, eadem apud multos uirtutis florisset opinio: quæ & salua re apud omnes, ut ita dixerim, homines uigisset, si Dionysius nobis ab initio paruisset. Nunc autem siue quis dæmon, siue perniciosus aliquis his sese obijciens, iniquitate & impietate: & quod pessimum est ignorantia audacia: ex qua mala omnia bus omnia & radicibus hærent, & pullulant, & in posterum producunt fructum ipsi qui nascuntur amarissimum: cuncta hæc peruertit rursus et perdidit. Sed nunc tertio auspicio gratia, bona duntaxat ominemur. Consulo igitur uobis amicis, ut Dionem imitemini: amorem illius in patriam uitæque temperantiam magis magisque complectentes. Quibus autem auspicijs consilia eius perficere conandum uobis sit, & qualia consilia fuerint: aperte quidem ex me audistis. At si quis est inter uos, qui Dorice nequeat uiuere secundum patriæ instituta, sequaturque Siculum uiuendi morem, & eos qui Dionem occiderunt, neque eum recipere, neque existimare uelitis ulla in re fidelem atque syncerum. Cæteros autem adhortari potius debetis ad habitationem totius Siciliæ disponendam, legumque paritatem: tum ex ipsa Sicilia, tum ex omni Peloponneso: nec Athenas horrere. Sunt enim & ibi uiri uirtute omnium præstantissimi, & qui odio habeant eorum crudelitatem, qui hospitum cæde se polluant. Verum si hæc tardiora iam sunt, urgentque uos quotidianæ, multiplicesque seditiones aque discordiæ: intelligere unumquemque oportet: cui modo uel paulum rectæ opinionis fors quædam diuina largita sit, nullum fore finem seditionum, malorumque ex seditione nascentium, prius quàm illi qui uicerint prælio, à cæditibus pulsionibusque ciuium, atque etiam iniuriarum commemoratione uindictæque cupiditate temperantes inimicis concilientur, sui que ipsius compotes fiant: præterea leges ferant communes nihilo magis ad uoluptatem suam quàm eorum quos uicerint: cogantque illos his legibus uti. Cogant inquam gemina necessitatis uia: metu scilicet & pudore: metu quidem, propterea quod potentiores sint, suam uim demonstrantes: pudore uero ex eo, quod rursus potentiores promptioresque appareant, tum in uoluptatibus superandis, tum in legibus obseruandis. Aliter autem nulla prorsus est uia finiendorum malorum ciuitatis in seipsa seditionibus laborantis: sed seditiones, inimicitia, odia, prodiones in re publica, ut in ciuitatibus ita se habentibus intra se atque uicissim fieri consuevit: semper exo.

per exorientur. Quamobrem qui tanquam potentiores tempore tenent, si salutem exoptant, ipsi inter se eligere atque in honore preferre eos debent, quos esse audiuerint optimos: primum quidem senes qui filios & uxores habeant, atque domicilium: ac maiores eorum quamplurimos, & probatos, & insignes, sufficiensque omnes patrimonium possidentes. Civitati uero decem milium uirorum, quinquaginta eiusmodi sufficient. Hos ergo precibus honoribusque quammaximis domo euocare debent: euocatos autem precari, atque iure iurando astringere, ut leges condant, quae neque uictoribus, neque uictis plus tribuant: sed ius uniuersae civitati aequum atque commune. Latis denique legibus in hoc iam omnia consistunt. Si enim uictores subesse legibus uoluerint, magis etiam quam illi qui uicti sunt: omnia iam erunt salutis, felicitatisque plena: malaque omnia procul aberunt. Sin minus, nec me, nec alium in commune consilium ad eum uocare oportet, qui praecipis eiusmodi non acquiesuerit. Haec utique germana sunt eorum quae iamdiu ego ac Dio Syraculis efficere rectio iudicio aggressi sumus: posteriora tamen. Nam prima quidem illa fuissent, quae apud Dionysium ipsum primo, bona omnibus communia agere conati sumus. Sed fortuna quaedam hominibus potentior illa dissoluit. Nunc autem uos ista conemini bona quadam sorte diuinaque fortuna fortunatius agere. Atque hic finis epistolae de consilio, de qua prima in Sicilia navigatione mea. Quod autem sequens profectio & navigatio mea, neque ab re, neque temere suscepta fuerit: sicui id curae sit, audire iam licet. Primum quidem habitationis in Sicilia mea tempus mihi transactum fuerat, quemadmodum supra dixi, prius quam amicis necessariisque Dionis consilium darem: postea uero quantum potui Dionysio persuasi ut me abire permitteret. Conuenerat autem inter nos: ut cum pax facta esset ex bello, quod tunc in Sicilia erat, statusque illius tutius confirmatus, Dio reuocaretur, atque ego simul accederem. Voluit autem Dionem intelligere atque existimare se non quasi in exilio, sed in secessu quodam constitutum esse certo tempore rediturum. Ego uero consentiens recepi me ita facturum. Sed cum postea pax secuta esset: me quidem accersuit Dionysius: Dionem uero ad annum insuper hortatus est absentiam tolerare. Me autem, ut omnino ad eum properarem, rogauit. Dio igitur ut illuc accederem, & iubebat, & precabatur. Inrebuerat enim ex Sicilia fama, Dionysium mirum quodam rursus philosophiae desiderio affici. Qua re commotus Dio, ne profectioem ommitterem magnopere flagitabat. Ego uero quanquam sciebam iuuenes plerumque erga philosophiam affici ita solere, existimaui tamen tutius fore, ut rem totam dimitterem, neque Dionysio, neque Dioni parerem. Odiose igitur utrique respondi: me uidelicet idcirco non profecturum, quia senex iam essem, & eorum quae in praesentia fierent, nihil ita ut conuenerat, fieret. Audiui autem Architam Tarentinum interim ad Dionysium accessisse. Ego enim illum ante discessum meum nonnullosque alios Tarentinos in Dionysii familiaritatem adduxeram. Erant & alij quidam Syraculis nonnunquam Dionis auditores: atque inter hos alij quidam, qui alia plurima in philosophia audiuerant: qui mihi uisi sunt contendisse de rebus huiusmodi apud Dionysium disputare: quasi ille omnia quae excogitauerim, audiuisset. Ille uero nec hebes est ad perdiscendum: & honoris cupiditate uehementer incensus. Placuerunt igitur sibi forte quae dicebantur: manifesteque erubescere, nihil a me cum ad eum profectus sum, audiuisse. Itaque partim amor planius audiendi eum inuaserat: partim cupiditas gloriae stimulabat. Quam uero ob causam in prima illa peregrinatione mea non audiuerit, in superioribus enarraui. Cum ergo domum ego sospes redissem: atque illi iterum reuocanti negauissem, ut dixi, uisus iam mihi est Dionysius honoris sui cura prorsus ardere: ueritus ne sic acciperent homines negationem meam, quasi illum prorsus contemnerem: cum eius ingenium moresque & uitam ipsa experientia cognouissem. Iustum est autem me uerum fateri: ferreque aequo animo, si quis quae contigerint audiens, meam quidem spernat philosophiam, tyrannum uero mentem putet habere. Misit enim Dionysius tertio ad me triremem: qua facile nauigarem. Misit & Archidemum: quem ex omnibus Architae in Sicilia familiaribus plurimum a me fieri existimabat: atque una alios ex Sicilia nobiles. omnes iisdem mihi uerbis affirmarunt Dionysium mirum in modum philosophiae deditum esse. Misit ipse praeterea pergrandem epistolam: cum sciret quemadmodum & ipse erga Dionem afficerer, & Dionis cupiditatem id prorsus expetere, ut Syraculas me conferrem. Ad haec igitur omnia composita epistola fuerat, tali quodam exordio, Dionysius Platoni, legitima & consueta

ratione in his præfatus: nihil deinceps prius ait, quàm quòd in Siciliam pro nostra uoluntate ueneris. Primum quidem de Dione ita fiet ut ipse uolueris. Voles autem, ut arbitror, moderata: atq; ego concedam. At uero nisi ueneris, nihil impetrabis eorū, quæ pro Dione optas: neq; in rebus alijs, neq; in ijs quæ ad personam suam spectantia in primis desideratis. Hæc ita scripsit. Cætera uero proluxa forent: neq; satis opportuna relatu: Venerunt aliæ quoq; epistolæ ab Archita alijsq; Italis & Tarentinis, laudantes in Dionysio sapientiæ studium, præterea his addebant: nisi proficiscerem amicitiam illam quam ipsis cum Dionysio conflaueram: neq; paruam quidem quantum ad ciuilia spectat: me omnino calumnijs subiecturum. Cum igitur eo tempore sic accersirer, alijs quidem ex Sicilia atq; Italia me trahentibus, alijs uero precibus Athenis quasi me impellentibus, ratioq; mihi dictaret non decere Dionem Tarentinosq; hospites & amicos proderem: atq; mihi ipsi succurreret, non esse mirum si quis ingeniosus iuuenis cum prius sermones de rebus magnis audire noluerit, mutata deinde sententia ardore quodam uitæ optimæ accendatur: oportereq; ipsum euidenter arguere, utram in partem declinet: nec ipsum proderem: nec me ipsum causam illi præbere tantæ uituperationis suæ: si modo res eius reuera ita, ut fertur, sese habeat: harum inquam rationum patrocinio protectus iter ingredior multa quidem timens, multaq; fore diuinans, nec recte quidem ut uideretur. Profectus deniq; sum tertio sub seruatore, Id enim reuera consecutus sum, nam rursus feliciter sum seruatus. At horum post deum Dionysio habeo gratiam, quoniam cum pleriq; me interficere cuperent, restitit ipse: partemq; aliquam pudoris sui meis in rebus exhibuit. Cum itaq; ad eum peruenissem, operæpretium in primis fore censeui: hoc ipsum examinare: utrum reuera Dionysius amore philosophiæ accensus uelut igne flagraret: an uanus de eo rumor Athenas usq; fuerit pertrahatus. Est modus quidam experientiæ circa hæc sumenda: nō ingeniosus ille quidem, sed tyrannis reuera conueniens, his præcipue qui plurimos iam audierint, quod quidem ego statim ueniens persenssi prorsus Dionysio cōtigisse. Ostendendū est utiq; illis quàm magna res philosophiā sit: quantoq; studio egeat: & quantis laboribus comparetur. Qui igitur hæc audierit, si reuera sapientiam amet, eiq; natura cognatus atq; ipsius possessione fit dignus, quasi qui diuinus sit, utam sibi mirabilem esse putat ostensam, perq; eam sibi omni conatu existimat gradiendū, aliterq; facienti uiuēdum esse non censet. Itaq; seipsum atq; etiam huius uitæ ducem impensius cohortatur: neq; prius desinit, quàm uel finem omnium fuerit consecutus, uel saltem eam sibi comparauerit facultatem, per quam ipse se iam sine duce ad terminū perducere ualeat. Hæc igitur atq; huiusmodi rationibus ille considerans, per uniuersam uitā, quicquid omnino agat, ante omnia est philosophiæ semper intentus: uictuq; quotidiano utitur quo maxime queat ingenium & memoriam & iudicium conseruare, sese sobrium præstans, contrariumq; huic uictum semper odio habens. At uero qui non sunt reuera sapientiæ amatores, sed opinionibus duntaxat extrinsecus colorati, instar eorum qui sub sole uruntur atq; colorantur, cum audierint quot discenda sint, quanto labore, qua quotidiani uictus temperantia philosophiæ studijs necessaria, rem protinus sibi duram impossibilemq; rati, ut operam dent adduci non possunt. Pleriq; uero sibimet persuadent, sufficienter se omnia iam audiuisse, neq; studio prorsus ullo ulterius indigere. Hæc utiq; faciēdi periculi ratio perspicua est & minime fallax aduersus eos qui prosequi præ mollitie nequeunt: ut crimen in præceptorem reijcere nunquam possint, sed ipsi iam seipsum ad ea quæ philosophiam decent peragenda redarguant ut impotentes. Hac utiq; examinis ratione apud Dionysium tunc usus sum, cuncta uero nec ego percurri: neq; Dionysius requirebat. Nam erant permulta & maxima, in quibus se satis doctum ob ea quæ ab alijs audiuerat, existimari studebat. Audio uero ipsum de his quæ tunc audiuit scripsisse postea, quasi artem propriam componentem: cum nihil tamen horum reuera ipsorum inesset, ut equidem audio. De his uero ego nihil certi scio. Alios tamen quosdam noui de rebus eisdem scripsisse, quicumq; uero hi fuerint, ne ipsi quidem seipsum cognouerunt. Tantum uero dicam de his omnibus qui aut scripserunt, aut scripturi sunt, se scire affirmantes quæ sint ea quæ ipse tanquam seria studiose meditator, siue à me siue ab alijs audiuerint, siue tanquam inuectores ipsi fuerint, nihil eos ipsa de re meo iudicio percipere posse, nec enim de ipsis scripsi unquam, neq; scribam. Id namq; nullo pacto uerbis exprimi potest, quemadmodū cætera disciplina: sed ex diuturna circa id ipsum consue

consuetudine, uitæq; ad ipsum coniunctione: subito tandem quasi ab igne scintillanti lumen refulgens in anima seipsum iam alit. Atqui tantum equidem scio: Videlicet scripta à me uel dicta optime dicerentur, male uero scripta non minimam mihi afferrent molestiam. Quod si scriptis uel uoce proferenda mihi in uulgum uiderentur: quid uiam pulchrius nobis in uita fieri posset, quam rem ualde utilem hominibus afferre, atq; naturam omnibus proferre in lucem? At uero studium in his edendis, utile esse non reor hominibus, nisi admodum paucis: qui uidelicet exiguis ante uestigijs demonstratis, ad inueniendum ipsi sagaces sint. Alios uero partim contemptu nefario, partim elata spe uanaq; impleuisset: quasi præclara quædam iam didicissent. Proinde longiora de ipsis dicere cogitavi. Fortè enim si hæc dicantur, non nihil de his quæ dico clarius apparebit. Est namq; sermo quidam uerus, obstant illi qui de rebus eiusmodi nihil omnino audent scribere: sæpe quidem à me aliàs dictus, & nunc, ut uidetur, dicendus. Vnicuiq; ipsorum quæ sunt, tria sunt, ex quibus scientiam fieri necessarium sit. Quartum ipsa scientia est. Quintum uero oportet ipsum ponere quo quid est cognoscibile, id est quod agnosci potest, atq; uere existit. horum unum est nomen: secundum oratio siue ratio quædam: tertium simulacrum: scientia quartum. De uno quouis igitur accipe, cupiens quod modo dictum est discere, deq; omnibus similiter cogita. Circulus aliquid dicitur, cui nomen id est quod modo pronuntiabamus. Sequitur autem eius oratio siue ratio quædam ex nominibus uerbisq; composita. Quod enim ab extremis ad medium æqualiter undiq; distat, illius ratio est, quod rotundi & circumferentia & circuli nomine designamus. Tertium uero est: quod pictus circulus sit uel deletus, aut torno factus uel destructus. Quorum nihil ipse circulus circa quem hæc singula sunt, patitur: utpote aliud quiddam existens. Quartum autem scientia est & intellectus, atq; uera circa hæc opinio. Hoc rursus totum tanq; unum est ponendum: quod nec in uocibus nec in corporum figuris est, sed animis. Ideoq; manifestum est, aliud esse q̄ sit ipsa circuli natura, rursusq; aliud q̄ tria illa quæ supra diximus. Horum uero ex numero, intellectus, cognatione, similitudineq; quinto proximus hæret, cætera remotiora sunt. Idem quoq; de recta & curua dici potest figura, atq; colore: deq; bono & pulchro & iusto. rursus de quocunq; corpore, uel manu factio uel naturali, siue igni siue aqua, cæterisq; huiusmodi. similiter de omni animali, ac de moribus animorum, atq; de actionibus passionibusq; uniuersis. Nisi enim quis in his illa quatuor quodammodo capiat, nunq; scientia circa quintum perfecte particeps erit. Proinde illa non minus quale quid sit unumquodq; q̄ quid sit aggrediuntur ostendere: propter rationum debilitatem. Quapropter nemo mentis compos audebit unquam in idem atq; id quidē immutabile, referre quæ ab ipso intelliguntur, atq; quatuor illa. Quod utiq; patiuntur, quæ designantur figuris. Id uero quod nunc dicimus, rursus est considerandum. Sane circulus quilibet horum qui inter hominum manus uel pinguntur uel torno fiunt, plenus contrarij est ad quintum. Recti namq; undequaq; sit particeps. Ipsum uero circulum affirmamus neq; minus neq; magis aliquid: id est nihil omnino habere se naturæ contrariæ. Præterea nullius horum nomen firmitatem dicimus ullam habere. Nihil enim prohiberet quæ nunc rotunda nominamus, recta uocari: rectaq; rotunda: nec firmitatem ullam maiorem fore nominibus in contrarium permutatis. Eadem quoq; de oratione ratio est: cum ex nominibus uerbisq; componatur nullam omnino habentibus firmitatem. Multipliciter rursus probari potest, nullum horum quatuor certum firmumq; esse. Maximū uero omnium, quod paulo ante dicebamus: quod cum duo sint, essentia & qualitas: quando animus non quale, sed quid sit querit: nisi quodlibet horum quatuor quaesitū prius ab anima tam ratione q̄ affectu, deniq; sensibus bene discussum, per omnia quæ dicuntur atq; ostenduntur euaserit: omni ambiguitate & obscuritate, ut ita dixerim, omnes implebit. In quibus igitur haudquaq; consueti sumus ob prauam educationem uerum perquirere, sed satis nobis factum putamus si apposita simulacra attigerimus, minime derisui sumus inuicem interrogati interrogantibus, potentibus duntaxat quatuor illa discutere atq; arguere. Vbi uero necessitas cogit quintum ostendere, quiuis eorum qui possint subuertere atq; retractare peruincit: facitq; ut qui exponit sermonibus, uel literis uel disputationibus, apud audientium multos nihil eorum quæ uel dicere uel scribere aggreditur, intelligere uideatur. qua in re sæpe ignoratur non animum scribentis uel dicentis redargui, sed naturam potius cuiuslibet illorum quatuor se male habentis. Traductio uero per

omnia illa sursum deorsumque in unumquodque discurrendo perueniens, uix tandem scientiam parit intrinsecus. scientiam inquam ipsius quod naturaliter bene affectum est in animo ad ipsum quoque naturaliter bene affecto. At si quis male affectus sit natura, qualis naturaliter animae habitus inest multis, tum ad illa quae discenda sunt, tum ad mores, corruptioque illi sunt, ne Lynceus quidem, ut eiusmodi animus uideat, efficere possit. Atque ut summam dicam, neque acumen, neque memoria faciet unquam, ut qui rei ipsius qua de agitur, non est cognatus, ipsum inspiciat. Principium etenim in habitibus alienis non sortitur. Quamobrem quicumque iustis aliisque quotcumque sunt pulchra, non sunt apti natura atque cognati, licet alij ad alia ingeniosi simul & memores: rursus quicumque cognati sunt quidem, sed hebetes & memoria parum ualidi: nunquam ad summam discendi ueritatem peruenient uel uirtutis, uel uitij. Necessarium enim est ea simul perdiscere, et falsum simul & uerum totius essentiae cum omni exercitatione atque longitudine temporis: quod & ab initio dixi. Postquam uero singulatim ipsorum nomina, rationes, uisusque & sensus agitata inuicem tritaque fuerint, benignisque reprehensionibus redarguta, & absque inuidia interrogando respondendoque discussa, uix tandem refulget circa unumquodque prudentia atque intelligentia, ad summum omnino pro humana facultate conueniens. Quamobrem permultum abest, ut uir studiosus de ijs quae reuera digna sunt studio, scribens, hominibus, se simul & sua inuidiae ambiguitatibus subijcere debeat. Vno uero ex his sermone id intelligere licet: quando uidelicet qui alicuius scripta cernens, siue legum latores in legibus, siue in quibuslibet alijs aliorum, animaduertat illa non esse illi tanquam omnino seria studiosissime pertractata: siquidem sit ipse studiosus. iacent autem inter sua in regione pulcherrima. Sin autem reuera ipsi haec tanquam seria studiose literis tradita sunt, diu quidem minime, sed homines mentem eripuerunt. Hanc utique fabulam digressionemque quicumque sequetur, plane intelliget, siue Dionysius aliquid de summis & primis naturae scripserit, siue quiuis alius aut minor aut maior, nihil eum syncerum audiuisse uel didicisse eorum quae scripsit, ut mea fert opinio. Alioquin pariter atque ego ipsa ueneratus fuisset, neque ausus fuisset unquam temere edendo absurditati indecentiaque subijcere. Neque uero quali in memoriae subsidium illa scripsit. Non enim hac in re memoriae diffidendum: si id semel animo fuerit comprehensum. Nam id totum breuissime omnium est collectum. Fortem uero turpi quadam ambitione id fecit, uel tanquam sua haec asserens, uel tanquam particeps disciplinae, qua indignus erat, gloriam quaerens. Verum si ex una duntaxat congressione id Dionysio contigit, esset id forsitan concedendum. Qualis autem fuit? Pro Iupiter, inquit Thebanus. Percurri equidem haec illi, eo quo dixi modo, semelque tantum: postea uero nunquam. Post haec autem considerandum est, si cui cura sit inuenire eius quod nobis circa illa accidit, causam: cur uidelicet & secundo, & tertio, & saepius ea non pertractauimus: Vtrum Dionysius, ipsis semel duntaxat auditis, adeo sufficenter ea se scire putauerit satis uenit, siue inuenerit ipse siue ab alijs ante didicerit: an friuola quae dicebantur existimari. An forte praeter haec tertium quiddam acciderit: uidelicet ut ipsa haud suis aequalia uiribus, seu maiora censuerit: ac reuera se minime idoneum esse qui sub prudentiae uirtutisque diligentia uiuat. Si enim friuola existimasse dicatur, multis certe testibus pro causa nostra contra pugnabitur: qui in rebus eiusmodi iudicandis longe maiorem quam Dionysius auctoritatem habeant. Quod si inuenisse uel didicisse, atque ipsa quidem digna uideri, quae liberali animo in disciplinam adhibeantur, quis non id mirum putet, Dionysium sic affectum horum aliquando ducem & auctorem tam facile contempsisse? Quo autem pacto contempserit, iam dicam. Profecto non multo post hoc tempore patrimonium Dionis, quod prius eum libere possidere, fructusque inde percipere permittebat, iam uetuit omnino per eius procuratores attingi: pecuniasque ut consueuerat ad ipsum in Peloponnesum mitti: quasi epistola illius prorsus oblitus, quam mihi scripserat. Asserebat enim res illas non Dionis esse, sed filij: qui cum esset ex sorore nepos, eum ex lege sub tutela ipsius esse. Haec igitur usque ad illud tempus acta fuerunt, quae ego considerans iam plane perspiciebam quo pacto erga philosophiam Dionysius fuisset affectus, conturbatque latebat siue sponte siue inuite. Erat iam tunc aetas: & frequenter nauigabatur: uidebaturque mihi non tam de Dionysio quam de me ipso conquerendum, & de his qui me impulerant ut in arcem Scyllae tertio deuenirem, Charybdimque remeterer perniciosam. Compulsus itaque sum Dionysio dicere, non posse me ullo modo apud se fore, Dione tam ignominiose contempto, at ille me consolabatur, rogabatque ut manerem, non putans sibi honestum, ut ego ipse
tam cito

tam cito horum à se factorum nuncius irem. Cum uero mihi manendum persuadere non posset, ipse mihi se paraturum ait, qui & quo pacto me deferrent. Ego autem in transmisforijs nauigijs trajcere constituerā: omnia esse perferenda ducens si abire me prohiberet: quippe cū manifeste ipse nulla Dionysium iniuria afficiens, ab eo iniuria affectus fuisset. At ille cū me nullo modo manere uelle cognosceret, quo nauigationē tunc meā impediret, talia machinatus est. Postridie sermonē ad me habuit gratiosum atq; probabilē. Mihi & tibi inquit, Dīo Dionisq; res, quatenus discordiē nostrē causam præbent, tollātur è me dīo. Dionem equidem tui gratia hæc faciā. Decerno Dionem recipientē sua habitare in Peloponneso, non tanq; exulē, sed tanq; cui liceat huc proficisci, quādo illi & mihi uobisq; amicis cōmuniter uideatur: dummodo nullam mihi iniuriam faciat. Huius autē rei fideiussores mihi fore te familiaresq; tā tuos q̄ Dionis qui hic habitāt, Dionē quoq; ipsum id uobis obseruaturum, sufficiēter cōfirmare debere. Pecuniæ uero omnes quas ille accepit, in Peloponneso & Athenis deponantur penes quos uobis uidetur. Harū quidē pecuniarum fructus accipiat Dīo, sed ipsas tollere nisi uobis concedentibus nequeat. Non em̄ confido, si pecunias susceperit, eum mihi fidem seruaturū, cum non pauca futura sint. Maiorem uero tibi tuisq; habeo fidem. Considera igitur an tibi hæc placeāt: maneq; horum gratia hic annū, quo peracto, susceptis his pecunijs abibis. Dionē equidē scio magnā tibi gratiā habiturū: cum hæc sibi perfeceris. Cum hæc igitur audiuissem, quanq; ægre omnino ferebā, respondi tamen hac in re me consultaturū, tempusq; respondendū in crastinum sumpsi. Atq; in hoc consentientes tunc discessimus. Consultabā itaq; posthac ipse mecū ualde quidem ambiguus. Occurrebat autē quasi cōsiliij dux prima mihi eiusmodi ratio. Age utiq; & si Dionysius nihil eorum quæ promittit, seruare cogitat, si tamen abeunte me, per se ac per amicos probabiliter ad Dionē scribat, quæ nunc mihi dicit, se quidem obtulisse ultero, me uero noluisse, resq; suas penitus neglexisse. Præterea his addebam. Si Dionysius me nolens dimittere, ideoq; nauigiū nautasq; non det: imò facile cunctis significet, uelle me ipso nolente discedere: quisnā me nauis alportare ex ædibus ipsis Dionysii audeat. Habitabam equidē, ne quid deesset incōmodi, in ipsis qui circa ædes erant, hortis. Unde ne ianitor quidē nisi iubēte Dionysio egredi permisisset. Quod si annū permāsero, habeo equidem quid Dionem significē, notumq; faciā in quibus sim constitutus, quid uegam. Ac si Dionysius nō nihil eorū quæ promittit, seruauerit, opera tolerantiaq; hæc mea non omnino deridenda uidebitur. patrimoniu nāq; Dionis non pauciorum q̄ centum talentorum, si quis recte estimare uelit, censebit. At uero si ita res cadāt ut eas uerisimile est casuras, quò me uertā nescio. Veruntamen fortē necesse est me annū adhuc tolerantē machinationes Dionysii re ipsa pro uiribus redarguere. Cū ita mecū consultauissem, sequenti mox die ad Dionysium retuli, uideri mihi manendū. Sed addidi: ne existimaret me posse apud Dionem prorsus omnia quasi dominū, ideoq; operapretiu esse ut unā mecū ipse quoq; ad eum scriberet significans hæc nostra consilia, atq; interrogans utrum sibi hæc satisfaciant, nec ne: & nunquid aliud præter ea quiddam exigat. Idq; q̄ primum inquam scribendum esse. Interea uero nihil in re Dionis ab eo noui esse tentandum. Hæc inter nos dicta sunt. In his ferme, ut nunc dico, cōuenimus. Post hæc autē cum iam naues abissent: ideoq; nulla mihi foret ulterius nauigandi facultas: Dionysius quasi nonnihil prætermissi reminiscens, dimidia inquit bonorū Dionis pars filio iure manere debet: dimidia uero ad Dionem mitti. hanc ergo uenditā curabo. Qua uendita, pecuniarū dimidium tibi tradam, quod ad Dionē perferatur: reliqua uero pars penes nos pro filio reseruabitur. ita enim ius ipsum exigit. His ergo illius dictis percussus, ridiculū putauit amplius ea de re loqui. Dixi tamē decere nos expectare à Dione responsū, atq; rursus hæc ipsa ad illū rescribere. At ille post nimis audacter patrimoniu Dionis totū quanto libuit pretio & quo pacto hæc & quibus placuit uendidit. Mihi uero ea de re uerbū omnino fecit nullum. at ego similiter posthac de re Dionis nihil ulterius locutus sum, quippe cū nihil amplius me profecturum existimarē. Hactenus hac ratione & philosophiæ & amicis auxiliū præstiti. Post hæc autem ego & Dionysius ita utrimus, ut ego quidem semper extrā spectarē, quasi auis quædam alicunde cupiens euolare: ille uero assidue, quo pacto me cohiberet machinaretur, de rebus quidē Dionis concedens nihil. In cæteris tamē negotijs per uniuersam Siciliam amicos inter nos esse fatebamur. Eo autē tempore Dionysius ueteranis militibus stipēdia

minuere tentauit, præter parentis consuetudinē. Irati uero milites in unum cōueniunt,
 neq; id se toleraturos cōminabantur. Itaq; ille clausis arcis ipsius portis, coercere illos co-
 nabatur. At illi repente aduentarūt ad moenia, clamorē quendam barbarū ac bellicum at-
 tollentes. Quo metu conterritus Dionysius, cuncta illis consueta, atq; etiā plura cōfluen-
 tibus illis concessit. Rumor autē fuit Heraclidem tumultus omnis causam extitisse. Quod
 Heraclides quidem persentiens clam fugā arripuit. Dionysius uero cum illum capere af-
 fectaret, neq; inueniret, Theodotem ad se in hortos accersiuit. Eram fortē tūc & ipse in
 hortis perambulans. Cætera quidem, quæ inter illos tractata sunt, neq; scio, neq; dum col-
 loquerētur, audiui; sed quæ me præsentē inquit Dionysio Theodotes & noui & memini.
 O Plato ait, Dionysio suadeo huic, si Heraclidē huc adducere potero, criminibus in se de-
 latis responsurū: ac si nolit deinde eum Dionysius in Sicilia permanere, saltem permittat
 uxore filiumq; suscipere, atq; in Peloponesum abire: ibiq; habitare, nihil ibi molientē con-
 tra Dionysium, & bonorum quæ hic possidet, fructus percipientē. Hac ergo fiducia He-
 raclidem iam uocauit; atq; iterū uocabo. Siue igitur ex prima uocatione siue ex secūda huc
 ille uenerit, cum Dionysio constituebā rogabāq; nequid malī Heraclidi inferatē uel extra
 urbem uel in urbe. tantū uero si uidebitur, extra fines mittatur: donec aliter Dionysio ui-
 deatur. Hæc inquit Dionysi, cōcedis ne? Concedo respondit, neq; etiā si quando in ad-
 bus tuis appareat, aliud quicq; malī esse passurū. Sequenti uero die in ipso crepusculo Eu-
 rybius & Theodotes ad me mirum in modū perterriti conuolarunt. Confestimq; Theo-
 dotes, ô Plato, inquit, affuisti heri conditionibus in quibus de Heraclide Dionysius mecum
 tecumq; conuenit. Affui, inquā. At ille: nunc, inquit, discurrunt satellites ad Heraclidem
 comprehendendū: atq; periculum est, ne ille prope alicubi sit. Sequere ergo nobiscū omī
 studio ad Dionysium. Iuimus itaq; & ingressi ad ipsum, illi quidem silentio stabant lachry-
 mantes: ego uero inquā, uerentur hi Dionysi, ne tu contra q; heri conuenerit, noui quic-
 quam agas aduersus Heraclidem. Nam uidetur ille mihi prope alicubi diuertisse, manife-
 steq; adesse. Dionysius uero his auditis exarsit in iras, in uariosq; se mutauit colores, qua-
 les ira consueuit afferre. Et Theodotes ad pedes eius procumbens, manu eius apprehen-
 sa multis cum lachrymis ne quid tale faceret deprecabatur. Tunc ego sermonē suscipiens
 eum consolaturus, Bono sis animo, inquam, ô Theodotes. Non enim aliter facere audeat
 Dionysius q; heri promisit. At Dionysius tyrānico nimīū uultu me intuitus, Tibi, inquit,
 promisi nihil, siue magnū siue parū. Imò uero per deos, inquam, promististi non facturū
 te hæc ipsa, quæ nunc ne facias hic deprecas. Hæc ego locutus egredior. Post hæc Diony-
 sius quidem Heraclidem capere conabatur. Theodotes autē hæc per nuncios illi signifi-
 cans, ut fugam arriperet admonuit. Miserat quidem Dionysius & Tisiam quendam cum
 satellitibus, iubens passim Heraclidē insequi. Sed ille, ut fertur, anticipans, & paruo quo-
 dam diei spatio satellites deuitans, intra Carthaginensium fines se recepit. Jam uero ex ini-
 micitijs cōtra me exortis probabilē Dionysius occasionē quam per insidias diu captaue-
 rat, ne uidelicet ad Dionē pecuniæ mitterētur, affecutus fuisse uidetur. Ac primū quidem
 ex arce me amisit, occasionem præferens quod mulieres sacra decē dierū in quibus habi-
 tabam hortis essent facturæ. Itaq; me per eos dies extra arcem apud Archedemū manere
 iussit. Interea Theodotes me ad se uocans, multa circa ea quæ tunc facta erant, de Diony-
 sio cōquestus est. Dionysius uero cum audiisset ad Theodotē me profectū fuisse, nactus
 & hanc rursus occasionē contra me odij priori similem, misit ad me, qui percontaret, nun-
 quid apud Theodotē uocatus aliquando fuisset. Atq; ego adfuisse libere confessus sum.
 Tunc ille: iussit ergo, inquit, Dionysius me tibi edicere, nō recte facere te: quod Dionem
 Dionisq; amicos pluris q; ipsum semper æstimes. Hæc dicta fuerunt. Nec unq; posthac
 me in suas ædes uocauit, quasi manifeste Theodotis Heraclidisq; amicū: sibi uero inimī-
 cum: ac propterea infensum, quòd res Dionis iam omnino perissent. Habitabam deinde
 extra arcē inter milites mercede cōductos. Adeuntes uero me, et alij quidā, & ministrorū
 aliqui Atheniēses patria, significarūt calumnias aduersus me inter milites fuisse diffusas.
 Præterea quosdam comminatos esse, sicubi me nanciscantur interfecturos. Excogito igitur
 euasionem eiusmodi. Mitto Tarentū ad Architam, aliosq; amicos, significans in quo
 essem discrimine constitutus. Illi uero occasionem quandam legationis patrię nomine ex-
 cogitantes, Salmiscū eorum unum, unā cum nauī ordinis triginta remorū mittunt. Qui
 ueniens

ueniens ad Dionysium, rogauit ut me omnino pro uoluntate mea saluum abire permitteret. Ille autem assensus me dimisit comestum prebens. Pecunias uero Dionis neque ego peti, neque quisquam dedit. Post haec cum in Peloponnesum peruenissem, ibique offendissem Dionem ludos spectantem Olympiacos, quae facta fuerant, enarraui. Ille uero Iouem te status, statim mihi meisque propinquis & amicis edixit, se poenas a Dionysio exacturum: tum quod me illic hospitem decepisset: sic enim ille & dixit & sensit: tum quod ipsum iniuste admodum expulisset. Haec ego audiens, suasi ut ad haec si uideres, amicos alios conuocaret. Me autem quonia & sua & aliorum opera quasi uiolenta impulissent in Dionysii familiaritate, habitationis, uictus, sacrorum comunione astrictum, putaret quasi medium quendam, aequumque utrinque esse debere: praesertim cum iamdiu multis apud Dionysium me calumniantibus quasi tecum ipsi tyrannidique eius insidiantem, ipse non occiderit quidem, sed reueritus sit. Ad haec aetate meam rebus bellicis ineptam esse addidi: simulque medium quendam me inter eos esse, si quando conciliatore quodam opus sit, qui resarcire optantibus amicitiam possit. Quamdiu uero odium certabis, ad haec tanquam propugnatores alios aduocabitis. Haec ego inquam, perosus errorum fortunamque in Sicilia mihi aduersam. Quoniam uero illi rationibus meis non obtemperauerunt, omnium quae sequuta sunt malorum ipsimet sibi causam praebere. Profecto si Dionysius res Dionis suas restituisset, uel potius si omnino placatus fuisset, nihil prout conditio fert humana, accidisset aduersi. Nam Dionem quidem pro uoluntate mea, & consilio, & autoritate facile continuissem. Contra uero nunc, in se inuicem impetum facientes omnia calamitatibus impleuere. Dio certe eandem habebat uoluntatem, quam ego dicerem & mihi & alijs quicumque moderati sunt, habendam esse: uidelicet ut potestas uel propria, uel amicorum, uel ciuitatis optet, quoniam in ipsis honoribus & potestatis quis constitutus praesertim in maximis, se & suos & patriam beneficijs iustis afficiat. Neque uero id fit, si quis ad id duntaxat incubat, ut diuitijs se amicosque, & ut libet ararium expleat per insidias crudeliumque coniurationes: ipse pauper uidelicet impotens se continere, sed praeter animi angustiam uoluptatibus succumbens: praeterea opulentos homines tanquam inimicos decernens trucidet, rapiatque pecunias: atque interea focis, familiaribusque edicat, sibi quidem in his cum sit egenus, succedendum non esse. Eodem modo si quis similiter ciuitatem suam beneficijs afficiens honoretur ab ipsa: dum multis res paucorum ciuium per sua decreta distribuit: uel si quis magnae praesides ciuitati pluribus minoribusque ciuitatibus imperanti pecunias minorum ciuitatum iniuste attribuat suae. Hoc enim pacto, neque Dio, neque alius unquam sponte sua ad potentiam progreditur perniciosam & sibi & posteris perpetuo futuram. Prudens uero ad constituendam accedit Respublicam, legesque condendas iustissimas atque optimas. & id quidem absque caedibus, expulsionibusque ciuilibus. Quae modo cum ageret Dio constituens pati prophana potius quam facere, cauens quoque ne ipse pateretur, cecidit tamen cum iam ad summum superandorum hostium peruenisset. Neque mirum alicui quod accidit Dionis, uideri debet. Pium enim uirum temperatumque & prudentem, omnino quidem in rebus eiusmodi impij nunquam fallunt. Sed neque mirandum est si idem ipsi, quod probo gubernatori forsitan acciderit: quae futura tempestas haud admodum lateret: sed inueta & idcirco improuisa tempestatum magnitudo latere potest, ac ui latendo submergere. Hoc utique modo Dionem fors aliquantum sefellisse uidetur. Quod enim mali essent, eum non latebat: quamuis quam profunda esset in eis inscitia & iniquitas uoracitasque, latuerit. Qua quidem in re deceptus occubuit, Sicilia incredibilem dolori subiiciens. Quae igitur post haec quae narrata sunt uobis consulo, haec tenus quidem dicta sint. Quibus autem de causis ipse in Sicilia quasi compulsus redierim, ostendere arbitratus sum oportere, necui reuerio mea absurda, ac praeter rationem suscepta uideretur. Quamobrem sicui quae nunc dixi probabiliora uisa sunt, ac sufficientes extitisse occasiones cur ita fieret, uidentur, satis quidem sufficienterque iam fuisse dictum putabimus.

PLATO Dionis propinquis & amicis.

Epistola VIII

Qua potissimum uiuendi ratione prospere succedant res, reuera conabor uobis pro uiribus enarrare. Spero autem non uobis solum, quae in rem uestram sint, me consulurum: quamquam uobis quidem maxime: sed & omnibus qui sunt Syraculis: tertio inimicis etiam uestris & hostibus: praeterquam si quis illorum impio seipsum scelerare polluit. Haec enim insanabilia sunt, neque expiari unquam haec quisquam posset. Considerate

KK 5 rate

rate uero quod in praesentia dicā. omni iam uestrū circa Siciliā omnem dissoluta tyrannide consiliū atq; studiū in his uersat. Nempe alij quidē affectant tyrannidē iterū suscitare; alij tyrannidis memoriā omnem prorsus extinguere: consiliū uero in eiusmodi rebus apud multos rectū ubiq; uideri solet: si ita res constituant, ut hostes q̄ maximis afficiant malis; amicis autē beneficij plurimū afferat. At uero nequaquā id facile est, ut q̄ multa alijs inferūt damna, ipsi nō multa uicissim ab alijs patiant. Neq; nunc opus est horū exempla longe perquirere: quippe cū quae nuper in Sicilia acciderūt, satis exemplo nobis esse possint. Cuncta enim sic accidisse uident, dum alij quidē inferre mala; alij uero repellere & ulcisci cōtenderent. In quibus enarrandis idonei aliorū magistri ubiq; esse potestis. Vt in his ergo percipiendis nulla fermē sit difficultas. Quae uero aut cunctis tam inimicis q̄ amicis utilia sint, aut saltē quae his q̄ minimū obsint, haec certe ipsa, nec facile est perspicere, neq; postq̄ perspexeris, ad uotū perficere. Haec igit̄ cōsultatio atq; inquisitio uoto persimilis esse uidef. Ideoq; sit nobis ipsa omnino tanq̄ uotū & deprecatio quaedam. Omnibus em̄ in rebus & dicendis & cogitādis principiū semper à dijs est sumendum. Votū utiq; eiusmodi absolutū talem nobis significabit rationē, quae uobis simul, inimicisq; cōducat. Principio ex quo tēpore bellum in Sicilia gestū est, familia una cōtinue dominata est: quā publicis rebus praefecerūt uestri maiores, in summo tunc periculo cōstituti, cū à Carthaginensibus premerent, uenissetq; res in extremū discrimen, ne Sicilia quae excolebat à Graecis, iā à Barbaris euerteret atq; deuastaret. Tūc igit̄ Dionysiu quidem elegerūt: ut iuuenem bello strenuū: qui rebus bellicis cōuenientibus sibi praeset: Hipparinū uero utpote seniozem, cōsilio res moderari uoluerunt. Atq; pro totius Siciliae salute absolutā his auctoritatem concedentes, tyrannos, ut fertur, appellauerūt. Proinde si quis fortunā quandam diuinā, deumq; siue eorū quibus commissā res est, uirtutem, siue utrunq; unā cum temporis illius ciuibus, salutis illius causam extitisse censeat: esto id quidem, ut quisq; existimat. Salus certe hoc pacto tunc illis parta est. Quamobrē cum ita se illi gessissent, iustum erat gratiā ab illis qui seruari erant, referri. Siquid autē postea mali tyrannis ipsa munere ciuitatis abutens patrauit, habet quidē sceleris sui iudices: unde & poenas perfoluat. Sed quānā illis poenae ob ea quae acta sunt, necessario recteq; admoueri possunt? Si enim uel uos illorū uim facile propulsare possētis, & absq; magnis periculis laboribusq; id facere, uel illi se dominationem facile recepturos arbitrarent: haud sanē possemus ea uobis quae nūc dicturi sumus consulere. Nunc uero utriq; cōsiderare atq; meminisse debetis, quoties iam alterutri in spem prope certā peruenistis cōsequendi quod optabatis, paulū deesse opinātes ad cuncta pro arbitrio cōsequenda. Idipsum tamen paulū ingentiū plurimorumq; malorū ubiq; causa extitit, neq; dum peruenit ad terminū: sed continuata quadā successione, inueterati iam mali apparenti termino principū suborīt nouū. Eiusmodi uero circuitus perditurus uidef tyrannicū genus simul atq; populare: & quantum uerisimili ratione formidandū portendit, tota Sicilia in Graecae linguae obliuionē lapsura uidef, ad Phoenicū Opicorumq; potestātē, dominationemq; translata. Quamobrem cōtra haec Graeci oēs omni prouidentia remediū afferre debent. Siquis igit̄ rectius meliusq; consiliū eo quod à me dicitur, adducat in mediū, merito Graecorū amator cognominabitur. Quae uero quodammodo sit mea sententia, conabor nūc libere prorsus cōmuni ratione, legeq; fretus exponere. Ego igitur personā mihi arbitri assumens, quemadmodum iam diu cōsueui, tam exercenti q̄ perferenti tyrannidem cōmuniter consulā. Atq; in primis omni tyranno: ut appellationē hanc, remq; ipsam fugiat: atq; in regnū, si potest fieri, transferat. Fieri uero posse, Lycurgus uir bonus & sapiēs re demonstrauit. Is enim cū uideret genus propriū Argis, & apud Messenios ex regno in tyrannidē iam translātū, ideoq; hos populos utroq; tam seipsos perdētes q̄ ciuitates utrinq; utraq; timens patriae simul & generi remediū adhibuit, senatū procreās, Ephorumq; magistratū in regni salutē. Quapropter tot iam secula seruat cum gloria: postq̄ uidelicet lex auctoritatis plena hominū regina facta est, nō autē homines legū tyrāni. Ad hoc ipsum in praesentia ratio mea oēs homines cohortat, suadens his qui tyrannidē affectant, declinare ac fugere indefesso quodā studio eiusmodi famelcentiū stultorūq; hominū felicitatem: atq; ad regiā gubernatiōis formā pro uiribus se transferre, legibusq; regijs obtemperare

temperare, maximos honores ab hominibus, legibusq; uolentibus quandoq; reporta-
 turis. Qui uero omnibus uiuendi praeserunt libertate, iugum uero seruile fugiunt tanquam ma-
 lum, nisi caueant moneo, ne infatiabili importunae libertatis auaritate in maiorum suorum in-
 cidant morbum. Quem quidem illi propterea passus sunt, quod nulli parere uolentes liber-
 tatis amore intemperanter abusi sunt. Qui enim ante Dionysium & Hipparinum in Sicilia gu-
 bernabant, beate sibi uiuere uidebant, libidinibus dissoluti, principibus imperatores. Prae-
 terea decem ante Dionysium praefectos depositos, profligarunt, neminem secundum legem iu-
 dicantes, quo nulli subessent homini iuste iudicanti, aut dominanti legi, sed omnino in
 singulis liberi foret. Qua quidem causa illis tyrannides exortae sunt. Seruitus enim ac liber-
 tas, si modum excedat, utraque mala est: si modum obseruet, utraque bona. Moderata quidem
 seruitus est, quae deo exhibetur: immoderata uero quae hominibus. Deus quidem hominibus,
 temperatis lex est: intemperatis uero uoluptas. Cum igitur haec ita natura se habeat, quae com-
 muni Dionis amicis, ea Syracusanis omnibus promulganda, ex communi Dionis
 meaque sententia. Equidem uobis exponam quae ille adhuc spiras locutus est. Quam igitur ra-
 tionem, quaeret quispiam, circa praesentia nobis Dionis consilium affert: hanc uero omnium
 primam nunc accipite. Principio leges tales sunt: quae non ad opes pecuniasque comparandas,
 neque ad libidines mentes conuertant: sed cum tria sint, anima, corpus, pecunia, uirtutem ani-
 mi maxime anteponant: Secundo uero loco uirtutem corporis uirtuti animi seruientem:
 Tertio ultimoque gradu pecuniarum precium collocet, animo, corporique ministrans. Quae-
 cumque lex haec efficit, recta est, reuera beatitudinem utentibus afferens. Locupletes uero
 beatos appellare, sermo amens est, & infelix, mulieribus puerisque conueniens: atque eos
 qui id credunt, tales efficiunt. Quod autem ego nunc ad uera uos bona cohortor, si quae modo
 dixi de legibus, degustetis, opere ipso intelligetis. quae quidem examinatio in cunctis ue-
 rissima esse uidebitur. Receptis uero huiusmodi legibus, cum Sicilia in discrimine posita sit,
 neque sufficere uos superetis, neque rursus admodum superemini, iustum forte atque utile uo-
 bis omnibus erit medium incidere, tum uobis dominationis acerbitate fugietibus, tum alijs
 dominationem adipisci desiderantibus. Quorum maiores olim, quod maximi faciendum est,
 Graecorum a Barbaris seruauerunt: adeo ut in praesentia liceat de Republica consultare. Alio-
 quin si tunc perditae res fuissent, neque nunc de his loqui liceret, neque spes ulla superesset.
 Nunc igitur alijs quidem libertas sit cum regia potestate: alijs autem potestas regno subiecta, legi-
 bus dominantibus non alijs tantum ciuibus, sed ipsis etiam regibus, siquid egerint contra leges.
 In his autem omnibus mente a dolis aliena atque sana, cum dijs reges create. Primum quidem fi-
 lium meum duplici gratia, mei scilicet gratia atque aui sui. Ille enim sua tempestate patriam a
 Barbaris liberauit: ego uero iam bis a tyrannis. Quorum quidem testes mihi uos ipsi estis.
 Secundum uero regem create eum qui idem quod & pater meus nomen habet: Dionysium
 inquam filium. Atque id facite praesentis eius in patriam officij memores, piorumque eius morum,
 qui patre tyranno natus, patriam sponte liberare aggreditur, pro breuissima iniustaque tyran-
 nide gloriam sibi generique comparans sempiternam. Tertium denique ad regnum Syracusanum
 inuitare oportet uolentem ciuitate uolente Dionysium Dionysii filium, nunc exercitus ho-
 stium ducem. Si uelit inquam regiae dignitatis forma contentus uiuere, timens uidelicet
 fortunae uices: & patriam miseratus, sacraque & sepulchra maiorum: ne contentione prorsus
 omnia perdat, Barbaris ex patriam infelicitate gratificans. Hos uero tres reges, siue illis
 auctoritatem eandem quam Lacedaemonij reges habent, dederitis: siue quid ademerit-
 tis, communi consensu constituetis tali quodam pacto: ut prius dictum est: atque iterum nunc
 audite. Si Dionysii & Hipparini genus uoluerint pro Sicilia salute his calamitatibus
 quae nunc urgent, finem imponere, honores sibi totique familiae comparantes non ad praesens
 solum, sed in posterum, hac inquam conditione, quemadmodum & prius dictum est, ad re-
 gnum uocare: & legatos quos ipsi uelint concordiae gratia cum publica auctoritate deli-
 gite: siue ex uestris ciuibus, siue ex alienis, siue ex utrisque, totque praeterea quot illi concesserint.
 Qui communi sententia leges condant: atque Rempublicam ita constituant, ut in ea reges esse
 deceat sacrorum dominos, aliarumque rerum quascumque decet his concedi, quorum beneficia in pa-
 triam extant. Proinde belli pacisque arbitrium habeant custodes ipsi legum creati numero quinque
 & triginta una cum populo atque senatu. Iudicia uero distincta sint alia aliorum, Mortis quidem
 atque exilij auctoritas sit penes triginta & quinque uiros: & praeter eos, penes alios quosdam
 iudices

iudices ex illis electos qui magistratibus proxime perfuncti sunt: ita ut unus ex quolibet magistratu eligat, qui optimus iustissimusque appareat. Hi sequenti anno de morte & carcere & exilio sententiam ferant. Regi uero his iudicijs interesse non liceat: utpote sacerdoti: quem in ferenda necis, carceris, exilij sententia contaminari nefas sit. Hæc equidem & dum uiuerem, cogitabam: & nunc etiam cogito faciendam: atque tunc, cum inimicos superauissem unam uobiscum, nisi externi, furiaque obstitissent, ut decreueram, constituissem. Proinde si ad uotum res processissent, colonis reliquam Siciliam repleuissem, Barbaris quidem ex his locis quæ nunc occupant expulsis: præterquam si qui eorum pro communitate contra tyrannidem pugnauerunt. Priores autem Græcorum locorum colonos in antiquas, patriasque sedes restituissem. Hæc igitur eadem in præsentia omnibus consulo communi consilio deliberare & agere: atque ad hæc agenda omnes cohortari: quod si qui dissentierint, eos communi sententia hostes existimare. Neque uero hæc talia sunt, ut fieri nequeant. Quæ enim in duorum animis consistunt, atque his qui consultando perquirunt optima, mox facileque occurrunt, ea qui impossibilia iudicat, non recte sentit. Dico autem duos, Hipparini scilicet Dionysii filij, atque insuper mei filij animos. Arbitror enim si hi consenserint, alios quoque Syracusanos & omnes quibus patria curæ est, consensuros. Sed dijs omnibus honores cum precibus offerentes, & alijs præterea quibuscumque unam cum dijs uouere decet: præterea cohortantes, inuitantesque amicos & inimicos omnino atque benigne, nolite prius desistere quam ea quæ a nobis dicta sunt, quasi diuina somnia uigilantibus superuenientia, perspicua quidem atque felicia perfectissime impleatis.

PLATO Archita Tarentino, bene agere.

Epistola I XI

VENERUNT ad nos Archippi Philonidisque familiares, ferentes epistolam quam eis dederas, ac de rebus tuis quæ oportuit nunciantes. Publica quidem ciuitatis negotia absque difficultate peregerunt. Neque enim admodum laboriosa erant. Te uero narrauerunt permolestè ferre, quod a publicis ciuitatis occupationibus liberari non ualeas. Quod igitur dulcissimum uitæ genus sit agere sua, præsertim si quis talia elegerit faciendam, qualia tu, omnibus ferme est manifestum. Sed illud quoque te considerare oportet: nullum nostrum sibi soli natum esse: sed ortus nostri partem sibi patriam uendicare: partem parentes: partem amicos. Multa insuper pro temporum diuersitate nobis accidere: quibus uita nostra occupata est. Vocante igitur te patria ipsa ad rempublicam gubernandam, absurdum forsitan esset non parere: præsertim cum simul accidat, ut aditus prauis hominibus relinquatur, qui nulla ipsius quod optimum est ratione proficiscuntur ad publicam. De his ergo iam satis. Echecratis autem curam habemus in præsentia habebimusque in posterum: & tui gratia, & patris eius Phrynionis, & propter ipsum adolescentem.

PLATO Aristodoro, bene agere.

Epistola X

VDIO te ante alios & nunc familiarem esse Dionis, & per omne tempus sapientiam morum ad philosophiam spectantium in primis exercuisse. Nam firmitatem, fidem, synceritatem, ueram esse philosophiam existimo. Alias uero & ad alia declinantes scientias & facultates si quis ornamenta dixerit, recte, ut arbitror, appellabit. Sed uale iam, & in præsentibus his perseuera moribus.

PLATO Laodamanti, bene agere.

Epist. XI

CRIPSIMUS etiam prius ad te, referre multum ad ea quæ dicis omnia, ut Athenas ipse proficiscaris. Quoniam uero ais te uenire non posse, secundo id loco foret, si uel ego, uel Socrates, ut per tuas literas significasti, istuc nos conferre possemus. Verum Socrates quidem hoc tempore morbo stranguriam impedit. Mihi uero istuc proficiscenti dedecus foret: si illa quorum gratia me uocas, nequaquam perficerent. Quæ quidem perfici posse haud admodum spero. Siquis autem ea omnia referre aggrediar quorum de causa ita diffidam, proluxa opus erit epistola. Præterea per ætatem non satis corpore ualeo ad iter conficiendum, periculaque mari terraque obeunda, qualia iter solet obijcere. præsertim uero per id tempus omnia iter agentibus plena periculis sunt. Consulere tamen tibi colonisque possum, quod nunc me referente, inquit Hesiodus, putare quidem fallax quidam esse: difficile uero intelligere. Nam si putant aliqui legum quarumlibet positione ciuitatem bene quandoque constitui posse, nisi sit aliquis cum auctoritate præsidens ciuitati, quotidianæ omnium uitæ moderator, adeo ut sit temperata & fortis tam in seruis quam in liberis

in liberis, non recte putant. Proinde si sint iam apud uos utri hac potestate digni, id fieret. Sin autem ad disciplinam opus sit aliquo: neque qui doceat, neque qui doceatur, ut opinor, apud uos sunt: reliquum est, deos precari. Nam ferè quæ ante hoc tempus fuerunt ciuitates, sic ab initio constitutæ sunt: ac postea bene excultæ pro opportunitate magnarum rerum, tum bello, tum pace, quando in huiusmodi temporibus uir clarus & probus magnâ adeptus fuerit potestatem. Prius autem ipsa promptissime curare oportet atque necesse est: considerare tamen ea qualia dico: neque temere aggredi quasi leuiter peragantur: cogitare uero quid commode fieri possit. Vale felix.

PLATO Architæ Tarentino bene agere. Epistola XII

IRVM est quanta cum uoluptate commentaria abs te missa accepimus, eorumque auctoris ingenio delectati sumus. Visus quidem nobis est uir ipse dignus maioribus illis iam olim suis. Ferunt uiroꝝ decem millia fuisse: qui ex omni Troianoru, qui sub Laomedonte secessere numero, ut fabula tradit, præstantissimi fuerunt. Comentarîa uero quæ tu per literas à me petis, nondum absoluta sunt. Qualiacumque tamen sunt, ad te misi. De custodia uero, idem sentimus ambo. Quapropter nihil cohortatione opus esse uidetur.

A X I O C H V S P L A T O N I S D E C O N

TEMNENDA MORTE, RODOLPHO AGRICOLA INTERPRETE.

SOCRATES. CLINIAS. AXIOCHVS.

XEVTI ad Cynofarges mihi, cum ad Elissum uenissem, uox cuiusdam allata est clamantis, Socrates Socrates. Utque conuersus circumspexeram unde ea redderetur, Axiochi filium uideo Cliniam, ad Callirhoen currentem, cum Dámone musico, Charmideque Glauconis filio. Horum alter quidem musicam docebat: alter ex familiaritate amabat, si mul atque amabatur. Visum est ergo mihi rectè deflecenti occurrere eis: ut quæ primum conueniremus. Perfusus autem lachrymis Clinias, nunc tempus est, inquit, Socrates, ut uulgatam semper de te sapientiâ ostendas. Pater enim ex aliquo iam tempore uiribus de improviso destitutus est, & prope est exitum uitæ, molestusque fert adesse sibi finem, tam & si antehac contemneret mortem horrenda imagine exprimentes, comiterque derideret. Perge ergo, proque tua consuetudine illum confirma: ut uolens eò quò ducit necessitas, sequatur, utque ille mihi ad reliqua hoc ipso etiam pie colatur. S O C. Nullam me Clinia, moderatam rem rogaueris frustra, quanto nunc magis, cum ad hæc me uoces pietatis officia. Acceleremus autem. Si enim ita se res habet, festinato opus est. C L I N. Vbi modo te uiderit Socrates, rectius habebit. Crebro enim iam euenit ei, ut exanimatus rursus resceretur. S O C. Quo citius autem perueniremus, eam quæ circa murum cognominata est, iuimus. In proximo namque habitabat portæ quæ est apud Amazoniam columnam. Inuenimus ergo eum æquisumptis rursus sensibus, & corpore robustum, defectum uero mente, prorsusque indigentem consolationis, reuoluentem crebro se, suspiriaque cum lachrymis atque manuum crepitu cientem. Aspiciens autem illum, quid hoc, inquam, rei Axioche? Vbi nobis illa pridem magnifica uerba, continentesque laudes uirtutum, & maius quam ut dici posset in te animi robur? Sicut enim timidus athleta, cum in gymnasio insignem te præbueris, ad certamen ipsum defecisti. An non mediate considerabis naturam uir tantus & rationi obsequens, utque nihil aliud, Atheniensis? quòd comune uidelicet hoc & ab omnibus iactatum, peregrinatio quædam uita est, quodque peragentes eam alacriter, & tantum non parua contentes, ad postremam accedere necessitate: tam molliter uero habere se, tamque ægre, per timorem diuelli, nequaquam prudentiæ præ se fert altioris ætatem. A X. Recte quidem Socrates, ista mihi dicere uideris: uerum nescio quo pacto ubi propius accessit periculum fortia illa grandiaque uerba occulte subteruolant atque negliguntur. Oboritur autem metus quidam, mentem multipliciter discerpens, si hac luce, hisque priuabor bonis, & expers mentis sensuumque iacebo ubicumque demum putrescens, & in puluerem uermesque conuersus. S O C. Imperfecte coniungis Axioche, propter imperitiâ cum sensuum orbitate sensum; tibi

tibiq; ipse eōtraria facis & dicis, neq; cogitas quòd simul quidem defles id, quod sensibus carebis, simul ob putrefactionem doles amissionemq; uitæ oblectamentorū, ueluti mortis in aliam uitam transitorius, neq; in omnimodā abiturus sensuum abolitionem, & eandem in qua prius q̄ nascereris, fuisti. Vt enim cū Dracon Clisthenesq; gubernabant rem publicā, nihil te mali habebat (necdum enim cōperas esse ut male tibi quid accidere posset) ita neq; post mortē erit. Nullus enim ut male tibi esse quicq; possit, es futurus. Quid tu igitur hāc omnem discutis ineptiā, illud cogitans, quòd soluta simul hac compage, animoq; rursus in proprium restituto locum, relictum istud corpus terrenū, atq; rationis expertus amplius nequaq; est homo. Nos etenim anima sumus, animal immortale, mortali inclusum munimento. Hoc autem tabernaculū non sine malo nobis circūdedit natura, cuius læta quidem abstrusa sunt & uolucra, pluribusq; doloribus admixta: tristitia uero improuisa, diuturna, prorsusq; uacua gaudiorum. Valetudines nempe, sentientiū membrorum ulcera, morbi interni. Quibus necessario (quoniā per corpus meatus sparsa est) condolens anima coelestem, & cognatū desiderat æthera, sititq; cupide supernæ illius consuetudinem gaudiaq; uitæ. Discessus itaq; e uita mali cuiusdam est in bonum cōmutatio.

A X. Cum malū ergo Socrates uitam putes, quid ita uiuere perseueras, cum rerū sis indagator, & nobis, id est multitudini, intelligentiā præstes? s o c. Nequaquā uerum de me Axioche testimoniū dicis. Arbitraris enim quemadmodū uulgus Atheniēsiū, quando quidem res inquirō, alicuius quoq; me scientiā habere. Adest autē tantum ut reconditor sciam, ut uoto optauerim etiam uulgata me ista nouisse. Sunt autē ista quæ dico Prodicia pietatis tradita. Illa quidē duobus obolis, illa duabus, illa quatuor drachmis redempta. Gratis enim hic uir neminem docet, estq; mos ei semper Epicharmi illud in ore habere, Manus manum fricat, da aliquid, & aliquid cape. Nuper ergo cum apud Calliam Hipponici filium declamaret, tantis differuit contra uitam, ut ego ad ea quæ nullius sunt momenti, ascripserim illam. Ex eoq; iam in mortem mihi animus Axioche propendit. A X. Quæ dixit autē? s o c. Dicam equidem tibi ea, quorū mihi ueniet in mentem. Quæ enim pars inquit, ætatis, calamitatibus uacat? Nōne statim à principio plorat, ut primum natus est infans: uitāq; à lachrymis auspicatur? Quæ tandem nō premit eum molestia? Semper enim uel penuria, uel frigore, uel calore, uel uerberibus urgetur. Antea quoq; quā loqui possit, quanta patitur: flens scilicet, hancq; solam habens anxietatis suæ querelā. Vbi septimum dehinc expleuerit annum: multosq; labores exhausserit: iam custodes, gymnastæ, magistri ludi, iam adolescēti critici, geometra, rei militaris præceptores: ingens plane dominorum multitudo. Post ista ubi in Ephebos inscriptus est, peior iam metus. Lyceum, Academia, gymnasiarcha, uirgæ, nullaq; prorsus malorum mensura. Omnis adeo adolescētis sub moderatioribus est labor: qui ex Areopagi delecti cōsilio præsumunt iuuentuti, deinde cum fuerit istis exolutus, iam curæ palām emergunt, reputatioq; q̄ uiuendi potissimum instituat iter: præq; sequentibus incōmodis priora illa puerilia uident, & infantium reuera terrena: expeditiones enim & uulnera, perpetuiq; certaminū labores. Hinc iam fallēs subrepat senectus: in quam confluit quicquid est infirmum fragileq; naturæ. Quod nisi ocyus quis uitam uelut æs alienū reddiderit: astans supra caput natura tanq; scenerator reposcit usuram. Ab alio quidem uisum, auditū ab alio: persepe utrūq;, at si quis diutius cunctetur, debilitat eum, excruciat, membrisq; destituit. Alij itaq; multa senectute repuerascunt: animoq; bis pueri fiunt senes. Dij ergo propter hoc ipsum (ut quibus notissimæ sint res humanæ) quos plurimi faciunt: eos citius auferunt e uita. Agamedes & Trophonius itaq; cum Pythij Apollinis ædificassent templū: orantes dari sibi quod optimū esset: quum obdormiissent, nunq; deinde surrexerunt. Sic etiam Iunonis Argiæ sacerdotes, precante matre eorū, ut gratiam eis aliquā Iuno pietatis illorum referret. cum enim cunctaretur iumenta, succedentes ipsi uehiculo matrem ad templū usq; pertraxerant. Post preces ergo nocte decesserunt. Longum foret autē poetarum dicta recensere: qui diuinioribus poematis ea quæ ad uitam pertinet nostrā, uelut ex oraçulo decantant, quemadmodū deplorent illam. Vniusq; solū memoratu dignissimi sat habeo meminisse: qui inquit: Quam superi miserum stamen mortalibus æui Ne uere, ut uiuit deflenda per omnia durent. Iterumq; Et cunctis hominū generi fors pessima uitæ Stat, quæcunq; supra terrā spirantq; meātq;. De Amphiarao uero quid dicit? Iupiter hunc totis animis, hunc magnus Apollo Diligit, &

Miseria uitæ

igit, & iusti metas non attigit aui. De illo quoque qui ita iubet: Nascens fleat, qui tanta uita intrat mala: quid tibi uideat? Sed cesso: ne commemorando alios, rem contra quae institui longius ducam: Quod autem uita quisquam institutum, quam uel artem deliget, ut non quaerat de ea, atque praesentibus offendant? Opifices, mercenariasque recenseamus artes: ex nocte in noctem usque laborantes, & uix tolerantes uita necessarios sumptus, complorantes seipsos, omnemque uigilia suam moerore lachrymisque complentes. At nautam dicamus, per tanta penetrantem pericula, quique, quemadmodum Bias ait, neque inter mortuos est, neque inter uiuos. Terrestris enim homo uelut ambigui generis, ipse in mare sese proiecit: totusque arbitrij factus est fortunae. Verum dulcis est agricultura. Est sane, nonne tota tamen est, quod aiunt, ulcus, semper parata doloris habens causam, nunc quidem siccitatem, nunc pluuias, nunc uredinem, nunc rubiginem, nunc uel aestum intempestiuum, uel frigus conquerens: Illa quoque honorata in primis reipublicae cura, multa enim praetereo, per quantas rapit anxietates: Quae gaudia quidem habet surculi in modum trepida semper, atque stimulis repleta, repulsas uero acerbas & millies morte peiores. Quis enim beatus esse possit uulgi uiuens arbitrio: tametsi faueatur ei plaudaturque, populi scilicet ludicrum iactatus, exhibitus, damnatus, mortuus, & tum miserandus uisus. Vbi namque Axioche tu qui in reipublica uerfaris, ubi Milciades, ubi Themistocles, ubi Ephialtes abiit, ubi item qui nuper in reipublica duces fuerunt: quando ego quidem in eam non sum adductus sententiam. Neque enim honestum mihi uidebatur, ut infantenti populo dominationis particeps fierem. Theramenes autem & Calixenus deinde constitutos praeficientes magistratus, ut indemnatu necarent homines effecerunt: tuque cum Triptolemo resistebas illis solus est triginta millibus in concione coactis. A X. Sunt ista Socrates ut dicis. itaque ex eo suggesti me satietas cepit, neque mihi quicquam acerbius reipublicae uisum est. Perspicuum id quidem illis qui in ipso sunt negotio uersati. Tu namque dicis haec, ueluti qui de sublimi spectaueris: nos uero qui fecimus periculum, quanto exactius scimus: Populus enim charissime Socrates, ingratus est, morosus, crudelis, inuidus, immodestus: ut qui sit ex coluue turbae, & stultis insolentibus collectus. Huic autem qui assentatur, multo ipse inferior est. S O C. Quando igitur Axioche hanc quae liberalis maxime omnium est artium, omnium maxime abominanda putas, quid reliqua uita genera: an non putabimus profusum esse fugienda? Audiui etiam Prodicum quandoque dicentem, quod nihil quicquam neque ad uiuentes mors, neque ad defunctos pertineret. A X. Quomodo dicis ista Socrates? S O C. Quoniam neque circa uiuentes est: hi uero qui obierunt, non sunt amplius. Itaque neque apud te est: nondum enim obijisti, neque siquid tibi accidat, est circa te futura. non enim eris. Stultus est igitur dolor de Axiocho, qualis neque est, neque futurus sit, Axiochum mente torqueri: sitque simile, ueluti si Scyllam, aut si quis Centaurum reformidet, quae neque iam imminet tibi, neque sint unquam ad exitium tuum affutura. Existetium enim rerum est metus: quae non sunt autem, nemo est qui pertimescat. A X. Tu quidem docta haec uerba ex ea quae nunc pullulat, garrulitate protulisti. Illinc est enim haec quae stus captatio illicite de iuuentuti apparata. Me uero amissio honorum quae sunt in uita, tristem reddit: & si Socrates probabilior etiam hac quam modo dixisti, crepueris orationem. non enim errabunda iam mens ducitur apte cohaerentibus uerbis: neque contingunt mentem ista: sed in ostentationem splendoremque orationis parata multum absunt a ueritate. At animi aegritudo captiosis nequaquam sistitur uerbis: sed illis acquiescit solum quae ualeant ad mentem usque penetrare. S O C. Coniungis imprudenter Axioche: & bonorum priuationi malorum substituis sensum, oblitus quod tunc mortuus sis futurus. Eum namque qui bona amittit, contraria laedunt quae patitur mala: at qui non est, nihil in eius quod priuat, locum recipit. Quomodo ergo esse posset ullus in eo dolor, quod nullam laedentium notitiam exhibebit? Quod si non ab initio Axioche per imprudentiam unum aliquem sensum cum morte componeres: nequaquam metueres eam. Nunc ipse te subuertit: timens amissum in animam, aliamque animam illius amissioni circūdas. Et turbaris quod sis sine sensu futurus, hocque ipsum non sentire alio te sensu comprehensurum putas. Ad haec multae sunt perpulchraeque de animi immortalitate rationes. Neque enim mortalis natura in tam uarias res attollere sese posset, ut contemneret ingentium ferarum uires, maria transmitteret, conderet urbes, resp. constitueret, respiceret etiam in coelum, & astrorum uideret reuolutiones, cursusque solis & lunae, ortus item & occasus: defectus, celeritatem, distantias, equinoctiaque, & duplices conuersiones, Pleiadum etiam & hyemis atque aestatis uentos, imbrumque casus & horrendos turbinum raptus, ut com

ut cōprehensos quoq; mundi labores seculis traderet: nisi diuinus quidam mentibus nostris spiritus inesset: quo complexum notitiamq; tātārum attingeret rerum. Transis itaq; non in mortem Axioche, sed in immortalitatem: non in amissionem bonorum, sed in syn- ceriorem eorum perceptionē, neq; ad uoluptates mortali confusas corpori, sed ab omni- bus prorsus molestijs purgatas. Illuc enim ex hoc solutus carcere proficisceris, ubi requie- ta lataq; omnia, & nulla fatiscētia senectā: tranquillamq; illic perages uitam, ab omni- bus liberam incōmodis, & serena placidam quiete, rerum contemplans naturam; atq; phi- losophiā non ad turbam, neq; in speciem, sed ad puram germanamq; deditus ueritatem; A X. In contrariū me Socrates hac oratione distulisti. Non enim metus iam me, sed desi- derium tenet mortis. Utq; ego rhetores imitatus grandius aliquid dicam, iam dudū super- na mente concipio, & immensum illum diuinumq; recenseo cursum, collegi q; ex infirmi- tate me: sumq; iterum quasi nouus effectus. S O C. Si uis autem aliam etiam rationē cape, quam retulit mihi Gobrias Magus. Is dicebat secundū Xerxis in Grāciam transitum a- uum suum sibi cognominē missum esse in Delum, quo eam tueretur insulā, in qua bina sunt numina prognata. Ibi illum ex aeneis quibusdam tabulis quas attulissent ab Hyper- boreis Opis & Hecaergus, didicisse animam postea q̄ a corpore sit exoluta in ignotum quendam locum subterraneo discedere recessū, in quo Plutonis sit regia nihilo minor q̄ aula Iouis. Terra & enim mundi medium tenente ambitū eius esse globosum: cuius alte- rum quidem semiorbem dii superi acceperint, inferi alterū; atq; hi quidem fratres illorum, hi uero filij fratrum. Vestibula autem qua aditus ad Plutonis est regnum, ferreis esse clau- stris atq; clausibus affirmata. Aperientem illa fluuius excipit Acheron: post quem Cocytus est. Eos ubi quis traiecerit, ad Minoem & Rhadamanthū est accedere necesse. Vocat hunc campum ueritatis, inq; eo iudices sedent, recognoscentes eorum qui aduenerint u- niuscuiusq; uitam, & qua quisq; ratione corpus inhabitās etatem peregerit. Nec mentien- di illic ulla facultas. Quibuscunq; autē in uita melior aspirauerit dæmon, ij sedes incolunt piorum: ubi omnes horæ scarent omnigena fructuū ubertate, fontes puris labuntur aquis, uarijs prata omnimoda floribus uernant, conuentus sunt philosophorū, theatra poetarū, exultantium coronæ, musicicq; cōcentus. Ad hæc instructa diligenter conuiuia, & ipsa se- se suppeditans affluentia uictus. Non enim frigus illis, non æstus est grauis, sed tempera- tus aer funditur mitibus solis radijs illustratus. Hic etiam initiatis est dignatio quædā, & re- ligiosa ibidem quoq; peragunt sacra. Quomodo ergo nō hic tibi honor habebit collega- deorum? Herculem nāq; Liberumq; patrem descēdentes ad inferos priscus est sermo hic initiatos fuisse, & fiduciam quo illuc irent, ab Eleusina conceptam esse. At illi quibus per- scelera uita fuerit peracta, per Tartarum a Furijs ad erebum chaosq; rapiunt, ubi impio- rum est locus, inexplēbilesq; Danaï filiarum urnæ. ubi Tantalī sitis, præcordia Tiryi, Sisy- phi inexplicitū saxum, cuius finis ab alio incipit rursus labore. Ibi circūambentibus eos fe- ris, indefinenter lampadibus adusti, & omnium poenarum afflicti cruciati, tormentis la- niantur immensis. Ista quidem ex Gobria ego audiui, tuum uero de eis erit Axioche iudi- cium. Illud namq; ratione adductus solum scio constanter, q̄ omnis immortalis est anima quæcunq; ex hoc loco transfertur & prorsus expers doloris. Siue sursum ergo Axioche, siue deorsum beatus sis oportet, qui probe pieq; uixisti. A X. Pudet me Socrates dicere tibi quiddam. Tantum abest ut timeam mortem, ut nunc eius etiam teneam amore, usque adeo & hæc mihi, & illa persuasit oratio. Contemno etiam uitam, ut qui sim in melius do- micilium transiturus: nuncq; paulatim ea quæ dicta sunt, ipse mecum recensebo. Tu ue- ro meridie fac adsis mi Socrates. S O C. Faciam ut dixisti. Ego quoq; ad Cynofarges un- de huc uocatus sum, redeo ad deambulationem.

F I N I S

BASILEAE APVD HIER. FROBENIUM ET NIC.
EPISCOPIVM, AN. M D XLVI.
MENSE MARTIO.

INDEX IN PLATONIS SCRIPTA

OMNIA LOCUPLETISSIMVS, VBI P. PRINCIPIVM

m. medium paginæ: & f. finem eius declarat.

A

ABARIDIS Hyperbo-
rei incantatiões 280.p
Ab asino excutiat, pro
uerbium 781. m
Abdi nomen dei, et apud quos 303.p
Abdicationis filiorum lex 889.p
Aberrare à uero idem est quod à legi-
timo 50.f
Absolui à iudicibus precando, iustum
non esse 477.m
Absoluta sapientia quæ 8.m
Acarnanij fratres athlete 253.p
Absolutū nihil natura sua esse 130.p
Acclamatio Lacedæmoniorū qd 47.f
Accusatio quanti fiat à Socrate 351.m
Accusatores quales sint, & quid in ac-
cusationibus seruare debeat 54.m
Acheron flumen 489.f
Acheron in paludem desluit Acheru-
siam 517.f
Achilles fortissimus fingitur ab Ho-
mero 270.p
Achilles Vlysse præstantior 269.f
astutior 273.p
Achillis commendatio 420.p
Achilles uitam cōtempnit, ut infamiam
deuitaret 474.p
Achilli quæ falso attribuantur ab Ho-
mero 559.f
ἀχιλλεία unde dicta 330.f
Acquirere nō semp uocatur lucrū 4.p
Acquirendi due species 176.f
Actio errans ab inscitia prouenit
248. p
Actionem honorū temperantiam esse
282. f
Actio scientiæ ad quid cōducatur 287.p
Actio agentis in patientem transfer-
tur 349.f
Actionis quouis genere p iustitia dun-
taxat utendum 372.f
Actio quatenus iustitiæ, eatenus & ho-
nesti particeps 855.f
Actio quæ honesta et necessaria 925.f
Actiones esse in eorum numero quæ
sunt 141.m
Actiones uerbo significantur 194.f
Actiones mortales ad purgandā men-
tem cur referantur 276.m
Actionum omnium finis quis 360.p
Actionis principii & finis qs 528.p
Actiones quæ uilipendendæ 616.f
Actionum humanarum capita quinque
852. p

Actiones quæ uolente, uoluntarie, aut
inuoluntarie 862.p
Actus primus quomodo diffundatur in
creaturas 107.f
Actus quando prauus, & quando re-
ctus 18.p
Actiue uitæ qui demones dominen-
tur 465.f
Acusileus poeta quid de amore senserit
374.p
Acusileus cū Hesiodo consentit de amo-
ris generatione 419.m
Acuti qui 159.f
Adamantis generatio 718.f
Adamantus uterq; tum Cepidus tū Leu-
colophi filius 230.p
Adorandum sine externis cæremoniis
quis senserit 42.f
Admiranda quæ 373.f
Admiratiōe parit ignoratio 214.f
Admiratio cum amore imitationem pa-
rit 609.m
Admonitio quæ doctrine pars 180.f
Adolescentes quō instruendi 124. p
Adolescentes cur ad temperantiam ad-
hortandi 275.f
Adolescenti nihil optimo amatore me-
lius posse accidere 419.m
Adolescentium ingenia quomodo mu-
tentur 637.m
Adolescentiæ quantū obsit licetia 288.f
Adonai dei nomen apud Hebr. 303.p
Adraestia dea 451.m
Adraestia regina inuitabilium legum
585. m
Adulator cui sit persimilis 520.f
Adulationis partes quot 343.f
Adulationes quō subeant artes 344.f
Adulteratio rerum uenialium quomodo
punienda 884.f
Acacus iudex mortuorum 370.p
Aedes quis primus cōstruxerit 232.f
Aedificia nuptias præcedere debent in
ciuitate 818.f
Aedilium officium 810.f. 811.f
& 812. m
Aegisthus qui Agamemnonē apud Ar-
gos interfecit, quomodo imperaue-
rit 10.m
Aegrotare an aliquibus conducatur, nec
ne 297.f
Aegrotum inter & sanum nullum me-
dium ponit Socrates 43.m
Aegyptum accommodam stellis cōtem-
plandis 917.p

Aegyptijs quis leges tradiderit 49.p
Aegyptij quō deum appellent 303.p
Aegyptij diu seruant corpora 502.p
Aegyptios quæstus auidos esse 580.m
Aegyptiorum historiæ 703.f
Aegyptiorum leges de musica & pi-
ctura 760.m
Aeneæ laus ab Homero 295.f
Aenigmatis expositio. 586.m
Aequalis definitio 67.f
Aequale et æqualitas comprehenduntur
sub genere finiti 87.f
Aequale, quid semper 140.f
Æqualitas medium inter magnitudi-
nem & quantitatem 78.f
Æqualitatem nullam uoluptate & o-
pinione non uera iudicandam esse
765. p
Æqualitas quæ seruanda in ciuiliū nu-
merorum distributione 805.f
Æqualitates due eodem nomine appel-
late, sed effectū contrariæ 809.f
Æquilibre in nullam partem inclina-
tur 516.p
Aer quando descendat 682.p
Aer quomodo ignis fiat 714.p
Aere suffulcitur terram 511.p
Aeris multa genera 718.p
Aeschinem ex paupere diuitem fecit So-
crates 416.p
ἀεργὸν quid significet 321.p
Aeschylum qui Thetidem inducit di-
centem filium suum ab Apolline in-
teremptum, exhibet 555.f
Aeschyli dictum 633.m 638.f
Aesculapio cur gallo sacrificauerint
priusci 490.p
Aesculapij præstantia & medicina
566. p. m
Aesculapij filij licet medici, in armis ta-
men præstantissimi 567.p
Aesculapium falso criminantur Poetæ
567. m
Aesopi fabulam carmine reddit Socra-
tes 492.p.m
Æstimationem lucro qualitatem ad-
dere 4. p
Aetas primæ lanuginis gratissima
227.p
Aetas grandior non debet absterre-
re à disciplina 253.m
Aetas generationi apta quæ 591.f
Aetatis primæ descriptio 771. per to.
Aetates quæ ad discendū aptæ 627.m
Affectio in mente quæ contemplatio-
nem perfici-

I N D E X

nem perficit quomodo appellari debeat	14.p	Aliena scrutari turpe ei qui sua ignorat	443.p	Amazones sagittariae	831.f
Affectus in comœdijs mixtus	98.f	Alienationis genera duo	167.p	Amphidexteri in Republica quomodo fiant	585.m
Affectibus dominari sapientiæ est		Alimenta ex terra quis primus collegit	232.f	Ambigere est amicorum	239.m
Affectum quæ potissimum deprauent	332.p	Aliquid, est signum unius	184.p	Ambiguitatis due species	178.f
Affinitas quæ seruanda sit	592.p	Aliqua, duorum et plurius signum	184.p	Ambitiosum depingit	632.p. per totum
Affirmatio & negatio ab oratione prouenit	195.m	Aliud & alia Platoni quid significant	61.p	Ambitiosam à matre discere rudimenta quodammodo ambitionis	633.p
Affirmandum nõ esse nisi post longam consolationem	829.m	Alla dei nomen, & apud quos	303.p	Ambitiosos seditiones excitare in ciuitate	620.m
Agamemnonem quis passum in tragœdijs ridiculum facit	621.m	Alteratio et latio soli motus sunt	66.f	Amelita aquam nullo unquam vase contineri posse, quid significet	659.f
Agamemnonis etymologia, & quam recte ei conuenerit	312.p	Alterum, quinta species	191.f	Amicorum omnia communia	122.m
Agathon optimo ingenio, & generosa indole præditus	230.p	Amare decemur quæ propter nos desideramus	387.f	& 574. f	
ἀγαθὸν quid	319.f	Amasse legitime qui dicitur	409.p	Amicorum alter altero non est ditor	122. m
Agere sua, quid sit	281.f	Amare palam præclarius quam clam	421. m	Amici quando laudandi	122.p
Agere sua, scq; ipsum cognoscere quis doceat	724.m	Amore nihil conducibilius ad beatæ immortalitatis possessionem adipiscendam	435.p	Amicorum & amantium differentia	124. f
Agere & facere an idem sit	282.m	Amare quos deceat	534.p	Amici qui	124.f. & 533.f
Agens quando agens	141.f	Amandum priusquam intelligatur	923.f	Amicum cognoscere arduum	125.p
Agentium & patientium natura	142.f	Amantium mos	121.m	Amicos ductu dei fieri	125.m
Agens, efficiens esse aliquid, nõ tamen qualitatem esse	153.m	Amantium passionem	378.f	Amici definitio	127.f
Agentibus signum impositum nomen dicitur	194.f	Amantes quid querant & deinceps	380.f	Amicum bonum malo, & malum bono esse non potest	127.p
Agitandum absq; agitatio & contra inuenire est impossibile	718.p	Amantes cur palleant	399.p	Amicus uerus nullius gratia est amicus	128. p
Agnus in lupo quid horreat	382.f	Amantes cur melancolici	399.m	Amici quomodo natura propinqui	128.f
Agrorum diuisio	803.f	Amantium gradus diuersos esse in celesti mensa	386.m	Amicum non est malo sublato	128.m
Agraria poena male curantibus agros, quæ	811.f	Amantium miseriam deplorat	400.p	Amici officium	144.p
Agrariæ leges	800.m	Amantium uenatio qualis	401.p	Amici etiam & carissimi accusandi sunt	351.m
Agricola sapiens	146.f	Amantes quomodo fiant amati similes	412.f	Amicum malum malo, uel bonum bono non amicum esse, nunquam fato decretum est	454.f
Agricultarum opus præcipuum quod	59.m	Amantium licentia quanta	421.f	Amicum ridiculum esse præstat quomodo grauem & inimicum	457.p
Agriculturæ opus quod	261.f	Amantibus morem gerendum ubi lege statutum sit	421.p	Amicorum mortem non esse dolendam	558. p
Agriculturæ leges	847.m	Amatorij affectus quomodo à medicina cognoscantur	423.p	Amicum amico similem esse debere	845. p
Agriculturam non arte sed fauore dei aggressi sunt homines	912.p	Amantium uitia exponuntur per totum	444	Amicitia quid	38.m. 120.m
Aiax ferro indomabilis	438.f	Amans à non amante quomodo dignosci possit	446.f	Amicitia inter homines quomodo seruetur	38.f
Alcestis Admeti uxor quantum uirum suum adamauerit	375.f. 419.f	Amatum quomodo curare soleat amator	447.p	Amicitia uera quod à amico diligat	40.f
& 420. p		Amantem citra amatum occideri	798.p	Amicitia publica quid	28.p
Alcibiades quibus rebus operam dederit	29.m	Amator legitimus necessario redamatur	128.f	Amicitia principium & medium quod & finis	119.m
Alcibiadis pater ubi perierit	32.m	Amator q; prauus & instabilis	421.f	Amicitia ab honestate definita	119.m
Alcibiades Dinomaches filius	37.p	Amatores ingrati post libidinem expletam	443.f	Amicitia quid à beneuolentia & lasciuo amore differat	119.f
Alcibiadis unicus amator Socrati	40.f	Amator quid semper timeat	447.m	Amicitia due species	120.m
Alcibiadis pulchritudo	227.p	Amator qualem præparat sibi amatum	447.p	Amicitia hominum quales	120.f
Alcibiades maior & minor	254.m	Amator lupo comparatur	448.m	Amicitia paradoxa	126.p
Alcibiades ex ignorante doctissimus factus à Socrate	416.p	Amatoriã artem unde didicerit Plato	224. m	Amicitia que falso appellantur	301.f
Alcibiades se nunquam mentiri ipso teste dixit	436.m	Amatoriæ species	177.f	Amicitia duratur & argumeta	444.f
Alcyni apologus	668.f	ἀμαρτία unde dicta	330.f	Amicitia an ex opinionum concorsibus constet	301.p
Aleuadarum familia	14.m	ἀμαθία unde dicta	ibid.f	Amicitia cum amante, uel cum non amante potius sit inuenda	446.m
Algazetes	521.p	Amazones	523.f	Amicitia	
ἀλγεία unde dicitur	323.m				

<i>Amicitia que dura & aspera dicenda sit</i>	845.p	<i>Amorem auiditatem angeli esse dicit</i>	389. m	<i>antiquiorem esse</i>	427.p
<i>Amictuum uarietas</i>	209.f	<i>Amor cur iuuenis tener et mollis pingatur</i>	391.m	<i>Amor quid cupiat & appetat, et quorum sit</i>	429.m.f
<i>Amistris Xerxis uxor, Artaxerxis autē mater</i>	37.p	<i>Amor cur iustus, temperatus, fortis dicitur</i>	391.f	<i>Amor medius inter turpe & pulchrum</i>	430.m
<i>Ammon deus</i>	463.p	<i>Amor quomodo nascatur</i>	392.p	<i>Amoris generatio & origo</i>	430.f
<i>Ammonis responsum Atheniensibus factum</i>	47.m	<i>Amoris simplici dona que</i>	390.p	<i>Amorem mediū esse inter deos & homines</i>	430.f
<i>Amor pulchri est desiderium</i>	119.m	<i>Amoris mutui dona que</i>	392.f	<i>Amorem unū esse ex demonib.</i>	430.f
<i>Amor Amicitie medium</i>	119.m	<i>Amorem ceteris dijs & antiquiorem, & iuniorē esse</i>	392.f	<i>Amorem esse philosophum</i>	431.m
<i>Amor ad amicitiam quid</i>	120.m	<i>Amoris imperium quid apud Platonem</i>	392.f	<i>Amor non pulchri est, sed generationis, partusq; ex pulchro</i>	432.m
<i>Amor furoris species à Venere</i>	167.m	<i>Amorem ante necessitatem regnare</i>	393.p	<i>Amor sempiternū quiddam est</i>	432.f
<i>Amor Veneris in Symposio tractatur</i>	167.f	<i>Amor medius inter pulchritudinem, et turpitudinem</i>	394.f	<i>Amorem mortales aliter, & aliter im-mortales uocant</i>	453.m
<i>Amor magus</i>	174.m	<i>Amor medius inter hominem & deum</i>	394.f	<i>Amorem recta sui natura temperate & musice amare</i>	565.p
<i>Amoris nodū ceteris omnibus esse potentiorē</i>	305.m	<i>Amorum distributio</i>	396.p	<i>Amorem mixtum esse dolore & uoluptate</i>	710.f
<i>Amoris ius ad quem spectet influxum</i>	306. p	<i>Amor quomodo diuersa ratione in diuersis subiectis excitur pulchre & longe differitur</i>	396. f. 397.p	<i>Amores tres esse</i>	845.m
<i>Amoris laus, dignitas, magnitudo</i>	373. m. & deinceps	<i>Amor ex Penia & Poro ortus</i>	397.p	<i>Amphilytus quonam pacto cognominandus sit</i>	10.m
<i>Amo. origo unde</i>	374.p. & deinceps	<i>Amores gemini in omnium animis, ac in humanis quinq;</i>	398.p	<i>Amphion Lyre inuentor</i>	770.f
<i>Amore non solum mortalium, sed im-mortalium quoque mentes domari</i>	373. f	<i>Amorē in quinq; diuidi species</i>	398.m	<i>Amusis alba in albo lapide, Prouer-bium</i>	278. m
<i>Amoris utilitas que</i>	374.f	<i>Amoris passiones quomodo generentur in amantibus</i>	399.p	<i>Amyci luctatio indigna mentione</i>	827. f
<i>& deinceps</i>		<i>& deinceps</i>		<i>Amynthora Phœnici filio maledixisse</i>	890. p
<i>Amorem non esse ubi libido est</i>	375.p	<i>Amor quomodo curetur</i>	ibidem	<i>Anacreonta Teium quis Athenas acci-uerit</i>	2.f
<i>Amoris nomen deo, à quibus attribu-tum sit</i>	375.p	<i>Amori qui facilius submititur</i>	399.f	<i>Anacreontis sapientis scripta</i>	445.m
<i>Amor pro pulchritudinis desiderio acci-pitur</i>	375.p	<i>Amor cur dicatur immortalis</i>	401.f	<i>ἀνὰ γὰρ αὐτοῦ unde dictum</i>	323.p
<i>Amoris exempla tria</i>	375.f	<i>& deinceps</i>		<i>Anagogicus sensus Platonicis necessa-rius</i>	734.m
<i>Amoris duo genera</i>	379.p	<i>Amor sequitur sapientiam</i>	402.p	<i>ἀνὰ ψυχῶν</i>	314.p
<i>Amorem γλυκὺν πικρὸν esse</i>	379.f	<i>Amor erga masculos & foeminas un-de</i>	404.m	<i>Anaxagoras amplum patrimonium as-sipauit</i>	108.f
<i>Amor mors est uoluntaria</i>	379.f	<i>Amor ferinus unde nascatur</i>	410.p	<i>Anaxagoras perstringitur</i>	344.f
<i>Amor simplex & mortuus</i>	379. f	<i>Amore quam facile irretiantur homi-nes</i>	411.m	<i>Anaxagore Clazomenij libri quibus opinioibus pleni sint</i>	473.p
<i>& 380. p</i>		<i>Amor uulgaris quid, & eius affectus</i>	412.f	<i>Anaxagore confusio</i>	497.f
<i>Amor quod nam desiderium sit</i>	380.f	<i>Amori uulgari qui dent operā</i>	420.f	<i>Anaxagore sententia de mente</i>	510.f
<i>Amoris iucunditas in seniore qualis, & in iuniore</i>	381.p	<i>Amore qui facile irretiantur</i>	413.p	<i>Anaxagoram diligentiorē in natura libus quam in diuinis</i>	616.m
<i>Amor coniungit similia</i>	381.f	<i>Amoris melancholici exitus q̄s</i>	413.m	<i>ἀνδρῶνα quid</i>	320.p
<i>Amorem omnium esse autorem, & ser-uatorem</i>	381.f	<i>Amoris diuini utilitas, & species qua-tuor</i>	414.m	<i>Androginus genus quale fuerit</i>	424.f
<i>Amor moderatus & immoderatus q̄s</i>	382. m	<i>Amor Socraticus quam utilis</i>	415.f	<i>Andron Androtione genitus</i>	229.f
<i>Amor benignus cur dictus & à quo</i>	382. f	<i>Amorem Deum nunquam pro digni-tate laudatum esse</i>	418.f	<i>Angeli quid admirentur</i>	373.f
<i>Amor quis secundum Aristophanem</i>	383. m	<i>Amoris laudes</i>	419.p	<i>Angelos dei ministros esse</i>	395.m
<i>Amor animas restituit celo, beatitatis gradus distribuit, eternum largitur gaudium</i>	386.p	<i>Amor geminus</i>	420.m	<i>Angelum super animam esse</i>	405.p
<i>Amoris beneficia tria</i>	386.f	<i>Amoris pulchritudo unde colligatur</i>	427. p	<i>Angeli mobiles an immobiles sint</i>	882. p
<i>Amor cur beatissimus dicatur & pul-cherrimus</i>	386.f	<i>Amorem uoluptatibus omnibus fortio-rem</i>	427.f	<i>Animæ uires que, & quot</i>	13.f
<i>Amor quomodo pingatur</i>	387.p	<i>Amorem Poetam esse, & Poetas fa-cere</i>	ibidem	<i>Animæ impetus, & declinatiōes quan-do ad beatitudinem, & quādo non tendunt</i>	22.m
<i>Amorem ad scientias, figuras & uoces duntaxat pertinere dicimus, & cur</i>	387. f & 388. p	<i>Amorem Saturno & Iapeto minime</i>		<i>Anima sola corpore utitur & eidem imperat</i>	41.p

I N D E X

Animæ habitus quomodo fiat	140.p	Animam supra corpus esse	404.f	Animæ tres partes & tres uoluptates	646. f
Animæ uirtus quæ	41.m	Animæ à corporis pulchritudine quomodo ad dei pulchritudinem eleuatur	406.f	Animæ imaginem inuestigat	650.m
Animæ quomodo seipsam cognoscere possit	ibidem	Animæ quibus gradibus à diuino furore extollatur	414.f	Animam immortalem esse	666.m
Animæ partes quæ trahuntur affectibus unde hauserint homines	53.m	Animam corpore pulchriorem esse	434.p	Animæ uera essentia quomodo contemplanda	667.f
Animæ summum bonum quod	81.m	Animarum humanarum ordines quot	441.m	Animæ uniuersane	670.m
Animæ mundi quæ sit necessario	90.m	Animæ immortalitas probatur	450.p	Animæ uirtus & cõpositio	685.p.m
Animam humanam cui similem faciat Plato	94.p	Animæ idea qualis	450.m	Animæ essentia quid pertineat	685.f
Animæ uoluptatũ & dolorum mixtionis	97.p	Animæ curru & equi, et qui & quales	450.f	Animæ cur rei compositæ & consonantiæ musicæ comparatur	687.m
Animæ quibus uoluptatibus maxime gaudeant, & quibus maxime perturbantur	104.m	Animæ obliuio quot modis accidit		Animæ harmonica compositio	692.p
Animæ uis quotuplex	132.f	Animæ aut corporis naturam non posse absq; totius naturæ cognosci	452.p	Animæ partes quomodo accipietur Plato	695. p
Animæ quædam per se quædam per corpus apprehendit	155.p	Animarum asserit immortalitatem	461.m	Animæ irrationabilis quid à Platonicis existimetur	699.p
Animam appellat cogitationem	157.p	Animæ immortalitatem cur non approbet Socrates ea ratione motus in Phædone, qua usus est in Phædro	480. p	Animæ mundi in qua eiusdem partem collocata sit, & quær	707.p
Animæ operatio	157.p		487.p	Animæ substantiæ partes quæ	ibidem
Animæ cor ab Homero quid dicatur	159. f	Animæ substantiam in hac uitâ intelligere difficillimum	488.f	Animabus singulis unum esse attributum astrum	710.f
Animæ naturalibus rationibus à sublimari opifice mulcentur	174.m	Animam immortalem credere magna fide & persuasione opus esse	496. f	Animæ cur amens efficiatur quâ primo corporis uinculis includitur	711.f
Animæ spherarum nouem celestium quæ	168.m	Animæ mortuorum an sint apud inferos nec ne	496.f	Animæ mortalis species in corpore	723. m
Animam nullum sponte aliquid ignorare	180.p	Animæ nostræ quando scientiam acciperint	499.f	Animæ corporisq; solutio quando fiat	728. f
Animæ qualis ignara sit	180.p	Animam præesse corpori, utpote quæ diuinitati sit similior	501.f	Animæ morbi qui, & quomodo nascantur	731.p
Animam cognoscere, essentiam cognosci	188.f	Animas prauorum uersari circa sepulchra	502.f	Animæ morbis quomodo medendum sit	732.f
Animæ interior collocutio quomodo appellari debeat	195.f	Animam temperamentum eorum esse quæ sunt in corpore	505.p	Animæ nostræ species præstantissima quomodo tractanda	ibidem
Animæ potentior an iustior	275.m	Animam per omnem modum corpori præstare, etiam si immortalis non sit	505.m	Animas quondam sub Saturno beatus uixisse quomodo intelligendum	783.m
Animæ corpori quid confrat	314.p	Animam mortalem esse quæ rationes sint	504. & 505 per totum	Animæ nostræ ad influxum numinum quomodo parentur	794.m
Animæ sepulchrum quod	314.p	Animam prius quam in corpus labatur alicubi esse	508.p	Animam naturam esse per se mobilem	867. f
Animam uitiorum & uirtutum habitus secum ferre	336.f	Animæ an maius & minus recipiat	508. m	Animæ cur seipsam mouere possit	874. f
Animæ malum quod	349.f	Animæ quicquid occupat, ad illud uitam affert	514.m	Animam cõiunctam intellectui cerni recte producere	875.p
Animam alicuius probaturum quid habere deceat	354.m	Animæ migrans ad manes quid secum affert	515.m	Animæ motus quomodo appellentur	875.p
Animæ ornatus cū adest bona est	363.p	Animæ quando ad omnia intrepida sit	552. m	Animam esse inuisibilem	875.f
Animæ quæ facultates	360.f	Animæ proportionem quatuor	556.m	Animam à deo uitam accipere	881.f
Animam peccatis refertam ad inferos descendere extremum omnium malorum est	370.m	Animæ corpus curat	567.f	Animæ defunctorum quomodo res uicistras sentiant	882.p
Animæ post mortem status & conditio	371.m	Animæ ita se habet ad bonum ut uisus ad solem	613.p	Animam solam esse, et præstare id quod sumus	903.m
Animam quid prisca theologi uocauerint	377.m	Animarum transitus in bestias quomodo fiat	642.m	Animæ naturam antiquiorē esse corporibus	907.p.914.m
Animam immortalem esse	384.p			Animæ generi quæ conueniant	914.f
Animæ quid corpori affert	384.m			Animæ à corpore quomodo differat	915. f
Animæ cur in corpus descendat duobus creata luminibus	384.f			Animata omnia transmutari & transmutationis causam intra seipsa habere	877.m
Animam in decem conuerti	384.f			Animatum à nemine quomodo fieri posse	915.f
Animæ quot uisus ad deum redeat	385.m				Animanti
Animæ cur altero lumine non utatur	385. p				
Animas quis in cælum reducat	386.p				
Animam nasci ueritate præditam	402.m				

- Animanti unicuique certum uiuendi spacium esse à fati datum* 732.f
Animantia omnia grauiter affici cum ad generationem toto impetu ferantur 432.f
Animi immortalitas quomodo assertatur à Poetis 19.p
Animum cuncta didicisse 19.m
Animum semper scientem fuisse 21.m
Animus qualis sit ueritatis capax 43.p
Animus quando maiora peccata committat 46.f
Animi uoluptates, & dolores præcedunt corporis uoluptates & dolores 94.p
Animi affectiones trifariam diuiduntur 120.p
Anima quomodo afficiatur furoris quatuor speciebus 167.m
Animi morbus ex falsis opinionibus, malisq; moribus conflatur 224.p
Animi longe maiorē habendam curam quam corporis 224.f
Animus quibus alatur 229.p
Animum nō cuius committendum esse 250.f
Animus huic coniunctus corpori diuinis reb. prorsus est ineptus 251.m
Animi temperati, & intemperati discernimen 276.f
Animo duo potissimum inesse 332.p
Animi uitium quare turpissimū 350.p
Animi quam partem quis dolium appellauerit 357.p
Animi ordinatio quæ 362.p
Animus prauus quomodo sanari debet 362.f
Animi pulchritudo in qua re sit 380.f
Animi cibus quis 387.f
Animum nullo adiumento egere, ut pulcher sit 391.m
Animum omnium prægnantem esse 403.m
Animum præfagire 441.p
Animus quo pacto fiat 450.m
Animarum houem conditiones 451.f
Animam post decem millia annorū ad idem reuerti 451.f
Animæ humane transmutatio 451.f
Animarum transitus in bestias quid significet 488.f
Animus moderatus duces libenter sequitur post hanc uitam 515.f
Animi ornamenta quæ 518.f
Animi puerorum fabulis multo magis quam corpora manibus formandi 55.m
Animum sapientis non esse mutabilem 554.f
Animo ipsi animo imperandū 567.f
Animum quæ deprauent 605.m
Animum regium optimum esse & beatissimum 629.f
Animi qua in parte uoluptates excitentur in somnis 643.p
Animarū transmutatio in bestias 671.p
per totum
Animarum natura & habitus cuius facultatis sit 757.m
Animi bona quādo honorāda 779.m
Animum nostrum speculum esse diuinum 794.f
Animos nostros quomodo ab ipsa statim pueritia ledamus 795.f
Animi cultus uerum à falso distinguitur 796.p
Animus quis facilis sit 918.p
Animos optimos diuinare 927.m
Animositatem iracundam ex priuatis hominibus in ciuitatibus inuectam esse 580.m
Animal an semper sentiat quicquid patitur 95.f
Animalium cura duplex 201.f
Animalia quæ domestica, quæ syluestria appellata sint 202.f
Animalia quondam sub terra latuisse 224.f
Animalia ex elementis cōposita 224.f
Animalia demonum ministerio instrumentis ad uitam necessarijs deus armat 225.p
Animaliū curator malus quis 367.m
Animalia cœlestia quæ 395.p
Animalia terrestria duplicia ibidem
Animalia post diluuium ultro nasci 521.p
Animalium generatio 140.p
Animalia cuncta & gigni et nasci per amoris sapientiam 427.f
Animalium ideæ quatuor 709.f
Animal quid nominandum sit 726.f
Animal nullum præter hominem harmoniæ sensum habere 758.m
Annoneratio 849.m
Anni intēperies unde nascatur 423.f
Annus magnus quis 655.p
Anni mensura unde 709.m
Anni Platonis Aegyptijs similes 768.f
Antei audacia 147.m
Antei luctatio 827.f
Antenorem Pericli comparare possimus 439.m
Anthemiones laus & commemoratio 23.p
ἀνδρωπότης quid significet 313.f
Antimirus Mendeus insignis Protagoræ auditor 229.f
Antiphonis pater Pyrilampes 61.m
Antiphon Rhamnusius malus rhetor 522.m
Antiquitatis inuestigatio quando in ciuitate orta 737.f
Antonius Allius Episcopus Fesulanus 373.p
Anytus cur Socratem accusarit 471.f
ἀπεροδία quid significet 316.f
Apibus Rex nascitur tam corpore, quam animi habitu ceteros præcellens 219.m
Apocalypsis locus illustratur 43.p
Apollo animæ mundi mens 168.f
Apollo ab Ioue ducitur 168.f
Apollo Solis anima 168.f
Apollo triplicem significat Solem 305.f
Apollinis etymologia pulcherrima 316.p
Apollo quas artes hominibus dederit 393.f & 428.p
Apollinis instrumenta 563.m
Apollo quid apud Platonem significet 757.f
Apollodorus Cyzicenus hospes ab Atheniensibus delectus in Imperatorum rem 174.p
ἀποδεία quid significet 320.f
Appetitus nulla naturalis ad malū tendit 382.f
Appetitiuæ animæ uires quæ & quot 13.f
Apulei Platonici locus 411.p
Aqua uilissimo precio emitur cum sit preciosissima 267.p
Aquam nostrā alijs esse acrem 517.p
Aqua quomodo ascendat 682.p
Aqua in quibus acri similis 682.m
Aqua quādo lapis et terra fiat 714.p
Aquarum fluxus unde 728.p
Aquarum lex 847.f
Aquario Iunonem præesse 393.f
Aquatilium generatio qualis 733.f
Arabibus quis leges tradiderit 49.p
Arbitrii humani libertatem concurrere cum diuina prouidentia 735.f
Arcadibus quis leges denegauerit 49.p
Archelaus Perdicæ filius in Macedonia quomodo imperauerit 10.m
Archelaū Macedonum tyrannū quare occiderit Crateus 44.f
Archelaum Perdicæ filium imperasse Macedonia 346.f
Archelaus ex ancilla Alcetæ ortus 347.p
Archelaus quomodo ad regnum peruenit 347.p
ἀρχέπολις 311.f
 LL 3 Archilochus

Archilochus quid commune cum Homero habeat	169.m. & 170.f	Archilochi vulpem trahere	548	Archinus	521.f	Architectos raros fuisse in graecia	6.m	Architecti facultate speculationis magis quam ministerij esse participem	198. m	Architectus in qua scientiae parte constitutus sit	198.m	Architectus speculandi scientiae participes	201.p	Architectum nullum manuum ministerio uti, sed utribus praesidere	201.p	Architecturam actionibus innatam scientiam sortitam esse	20.f	Architecturae nobilitas	101.m	Architectura duo efficit	301.f	Arcus secum discrepans conuenit	423. m	Ardicus tyrannus	669	Arduum esse aduersus duo contraria pugnare, Prouerb.	885.p	Arena maris innumerabilis, Prouerbum	149.m	Aegus quid significet	317.m	Arcta Dionysii filia	924.p	Aeger quid significet	320.f	Argentum quati fueret a sophistis	108.f	& 109. p	Arguii auxilium ab Atheniensibus implorant	526.p	Arietem Palladem praesse	393.f	Ariphron Cliniae educator	231.f	Aristarchus Homericus quomodo probabat carmina Homeri	275.f	Aristidi Lysimachi filio quid apud Socratem acciderit	13.p	Aristidem Lysimachi filium bonum uirum fuisse	24.f. 372.p	Aristides Lysimachi filius	139.p	Aristippi Larissaei origo & familiae	14.m	Aristippus a Socrate diues factus	416. p	Aristocrates Scellij filius	347.f	Aristogitonis amor	421.m	Aristophanes comicus acerrimus Socratis insectator	409.p	Aristophanes carpitur	422.f	& 424. p	Aristopho pictor	337.m	Aristoteles unus de triginta	61.f	Aristotelis de Socrate iudicium	399.f	Aristotelem in Ethicis aduersus Platonem circa ideam ludere	601.f	Aristoteles quid de morali uita fundameto sentiat in Ethicis	757.f	Aristotelicae sententiae aduersatur. Nichil esse in intellectu, quod prius non sit in sensu	212.m	Arithmetica Philosophantium quomodo à uulgarium differat	101.f	Arithmeticae perspicacitas	101.m	Arithmetica duplex	ibidem f	Arithmeticae ab actione liberam esse	200. f	Arithmetica circa quid uersetur	338.f	Arithmeticae utilitas	621. m	& 622. p	Arithmetica quoque persuadere ea que docet	339.f	Arithmeticae circa pueros uersari numeros	616.f	Arithmeticae commendatio	913.p	Arithmetra in qua scientiae parte uersetur	198.m	Arithmeticos natura ad omnes doctrinas aptos esse	622.f	Armorum disciplina quid, & quibus proffit	291.f	Armorum qui maxime fuerint studiosi	292. p	Armorum peritia an disciplina sit, & quanti facienda	292.p	Arma que in templis transferenda non sint	595.f	Arriahorum distinctio dei patris à filio	601.f	Ars Glauci	516.p	Artis unumquodque peritum de sua arte interrogandum esse	6.p	Artis cuiusque summitas quid	8.m	Ars oia ad rectitudinem dirigit	30.m	Artium praeceptiones legis nomine appellandae sunt	50.f	Artium potissima que	101.p	Artes in duplici ordine	101.m	Artes differre à se inuicem	ibidem f	Ars dicendi cur omnibus praeponeatur à Gorgia	102.p	Ars praestantior que	102.m	Artes omnes nosse innocuum & in uita conferens esse	104.p	Artium multarum similitudo potius odium, quam amicitiam gignit	120.p	Artis peritus omnia eidem arti subiecta iudicat ex aequo	168.p	Artem aliquam qui tenet aequae de omnibus que sub arte sunt iudicat	170.p	Artium praecepta saepe tradit Homerus	172.p	Arti cuique facultas à deo tribuitur	172. p	Arte eadem necessarium ne sit eadem cognoscere	172.m	Artium ferme omnium duae species	176. m	Artes omnes aut in acquirendo, aut in efficiendo uersantur	176.f	Artes à quo datae	207.m	Artes geminae circa omnia que sunt	210. f	Ars causa, & ars concausa que	210.f	Artes omnes commensurari secundum maius & minus	211.f	Ars nulla potest quicquam de omnibus in uniuersum in omne tempus ualens constituere	216.p	Artem nullam multis competere	218.p	Artes an secundum praescripta, uel secundum artem tractandae	218.p.m	Ars regia que	251.f	Artium genera duo solet adducere Socrates	251.f	Artem aliam esse que condit, aliam que conditis utitur	260.f	Ars ois aliqua de re persuadet	333.p	Ars peritiam sequitur	337.m	Artes omnes circa sermones uersari	338. p	Artium quaedam diuisio	338.m	Artium abusus improbandus non artes ipse	341.m	Ars ad animam pertinentes quomodo appelletur	344.p	Ars ad corpus pertinens non uno nomine appellari potest	344.p	Ars nulla sine ratione	344.m	Artium magister & gubernator quis	382. p. m	Artium facultate ab amore tradi	427.f	Artes que quomodo à dijs hominibus distributae	393.f. 428.p	Artem dicendi neque multis neque paucis, sed mediocribus uerbis indigere	460. p	Artes magna dialecticae exercitatione indigere et contemplatione	461.p	Artes literis mandare ut certum quiddam ex ijs futurum sit, inceptum putat Socrates	463.f	Artem dicendi non posse extare sine certarum rerum certa scientia que dicitur	464.f	Arti nullum inesse defectum uel errorem	537.m	Artes sibi ipsis non esse utiles, sed illi rei cuius sunt artes	537.m	Arte quicquid bene se habet minime per mutationem recipit	554.f	Artes omnes absque dialectica caecae esse	617. m	Aristotelis ridetur calumnia	629.f	Artes que ferro utantur & ere quando ignoratae fuerint	771.m	Artem deo aduersari non posse	782.m	Artium doctores quo diligendi	812.f	Artes quas libenter amplectantur homines	842.f	Artis	
--	----------------	---------------------------	-----	----------	-------	-------------------------------------	-----	--	--------	--	-------	---	-------	--	-------	--	------	-------------------------	-------	--------------------------	-------	---------------------------------	--------	------------------	-----	--	-------	--------------------------------------	-------	-----------------------	-------	----------------------	-------	-----------------------	-------	-----------------------------------	-------	----------	--	-------	--------------------------	-------	---------------------------	-------	---	-------	---	------	---	-------------	----------------------------	-------	--------------------------------------	------	-----------------------------------	--------	-----------------------------	-------	--------------------	-------	--	-------	-----------------------	-------	----------	------------------	-------	------------------------------	------	---------------------------------	-------	---	-------	--	-------	---	-------	--	-------	----------------------------	-------	--------------------	----------	--------------------------------------	--------	---------------------------------	-------	-----------------------	--------	----------	--	-------	---	-------	--------------------------	-------	--	-------	---	-------	---	-------	-------------------------------------	--------	--	-------	---	-------	--	-------	------------	-------	--	-----	------------------------------	-----	---------------------------------	------	--	------	----------------------	-------	-------------------------	-------	-----------------------------	----------	---	-------	----------------------	-------	---	-------	--	-------	--	-------	---	-------	---------------------------------------	-------	--------------------------------------	--------	--	-------	----------------------------------	--------	--	-------	-------------------	-------	------------------------------------	--------	-------------------------------	-------	---	-------	---	-------	-------------------------------	-------	--	---------	---------------	-------	---	-------	--	-------	--------------------------------	-------	-----------------------	-------	------------------------------------	--------	------------------------	-------	--	-------	--	-------	---	-------	------------------------	-------	-----------------------------------	-----------	---------------------------------	-------	--	--------------	--	--------	--	-------	---	-------	---	-------	---	-------	---	-------	---	-------	---	--------	------------------------------	-------	--	-------	-------------------------------	-------	-------------------------------	-------	--	-------	-------	--

I N P L A T O N E M

- Artis opera minora q̄ nature* 871.f
Artem Iouis tria requirere 881.f
*Artes que minime conferant ad sapien-
tiam* 911.f
*Artificem quemlibet in sua arte consu-
lendum* 30.p
Artificem solum de sua arte iudicare
131.p
*Artifices an sua tantū, uel aliena quoq;
faciant* 281.p
Artifices qui probandi 564.m
Artificum uita qualis 703.m
Artificem non decet rudes decipere
886.p
Artifici cuiq; in sua arte credendum
151.f
*Artificia que similitudinem aliquam
habent nemo simul exercere possit*
849.p
Artificiosum omne mensuræ particeps
212.p
ἀγέμεις quid significet 316.f
*Artemisæ Mausoli regis carie Coniu-
gis amor maximus* 412.m
Articulis que careant 725.f
Articulorum in corpore usus 725.m
*Astinorum & equorum genus inter se
promiscue generat* 203.m
Aspasia rhetorica professor 394.m
Aspasia mulier 520.f. 522.m
Aspectus quorū sint uirulentū 411.p
Asperum quid 720.f
Assyriorum potentia magna 774.m
Aslianax quid à Scamandro differat
310.f
ἀσπᾶται quid significet 318.m
*Astrorum parem esse numerū & ani-
marum* 710.f
*Astrorum peritiam in ciuitate necessa-
riam esse* 833.p
Astronomia circa quid uersetur 338.f
Astronomiam quis inuenerit 463.p
*Astronomiam animi oculos ad supe-
riora attollere* 624.p
Astronomiæ laus et dignitas 918.p.m
Ate dea mobilis 27.p
*Athamatis successores diuersos ab alijs
græcis ritus habuisse* 50.m
ἀθλῶν quid significet 317.f
*Athenis periculosum erat quenquā in-
iuria afficere* 25.p
*Athenarum moenia & naualia quorū
consilio constructa sint* 340.f
Athenis maxima loquendi libertas
343.p
*Athenas alias exitisse ante diluuium
tum apud Græcos, tum apud Aegy-
ptios* 529.p
Athensæ uerbosæ 753.f
*Athenienses quamdiu tyrannidem Hip-
pie sustinuerint* 3.p
*Athenienses quibus cum bellum gerere
consueuerint* 35.m
*Athenensium reges unde originem du-
xerint* 36.p
*Athenensium magna superstitio erga
deos taxatur* 47.f
*Athenienses cur infelices in pugna con-
tra Lacedæmonios fuerint* 47.m
Athenensib; q̄s leges tradidit 49.p
*Athenienses cur tributa Minoi pendere
coacti sunt* 52.f
*Athenienses perstringit quod adurato-
ribus oblectarentur* 356.p
*Athenienses quales Periclis oratione fa-
cti sint* 367.m
*Athenensibus quos nam publica ora-
tione laudare mos fuerit, & quibus
inferias publice celebrauerit* 520.f
 & 522.p
Athenien. quos in bello iuuerint 523.f
Athenensium misericordia 526.m
Athenensium ueterum historie 703.f
*Athenensium nomine quid intelliga-
tur apud Platonem* 734.m
*Athenienses probi an præcipue pro-
bi sint* 745.p. 154.p
*Athenienses à Dario quādo perterriti
ualde fuerint* 780.p
Attica quam studiosa fuerit tragædiæ
292.p
*Attica tellus primo hominem produ-
xit* 523.p
Attica bellaria commendantur 565.f
*Atticam regionem esse ingenijs ac cō-
modam* 735.m
Atticæ regionis antiqui fines 738.p
Attica democratia qualis 779.f
*Attica septem pueros quotannis pen-
debat Minoi* 786.m
*Atlanticam insulam sub uasto gurgite
mersam* 704.p
Atlanticum mare quale 703.f
*Atlanticū pelagus unde cognomen ha-
buerit* 739.f
*Atlantici figuræ quid apud Platonem
significent* 734.p
Athletæ canibus similes esse debent
565.m
Atrei, Thiestisq; lis 204.f
Atreo cur recte nomen impositum
312.p
*Auari aberrāt à bono, quod tamen ap-
petunt* 1.p
*Auarum non facile assequi uoluptatem
in discenda ueritate* 647.m
Auarum nō tenere iudicandi organum
647.f
Audaciā distare à fortitudine 244.f
unde proueniat 245.m
Audacia carens prudentia quid 289.f
Audenda que arbitremur 299.p
Auditus definitio 49.m
*Auditus passiones quibus ex causis pro-
ueniant* 722.p
Auditum cur nobis dederint dii 713.p
Auditoris communis, & equi discrimen
239.p
*Auguralis scientia græce quomodo pri-
us græcis dicta sit* 449.f
Augusti oculi quales fuerint 410.f
Augustini locus 654.m
Auicennæ de prophetis opinio 466.m
Auicennæ locus 654.f
*Auis nulla canit cū aliquo afficitur in-
commodo* 504.p
Auium generatio qualis 733.f
Auariū in anima fingit 161.p
Auri pondo, quot argenti ualuerit
4.p
*Aurum ignitum apud Ioannem in Apo-
calypsi quid significet* 43.p
Aurum non simpliciter pulchra facit
106.f
Aurū quam difficile purgetur 220.m
*Aurum multum in capitis osse cōtine-
re pulchrum putant Scythæ* 265.p
Auri & argenti habendi lex 802.m
Aurium circuli quanti esse debeant
390.f
Autochthones qui 739.f
*Autolycum maternum Vlyssis auum
admiratur Homerus* 533.f
*Autoris sententiā & rationem an que-
rere oporteat* 461.m
Auxilium pulchrum quod 33.m

B

Bacchus quid Platoni significet 757.f
*Bacchantes femine mente non sana,
mel & lac ex fluminibus hauriunt*
170.f
Bacis quo pacto cognominandus
10.m
Bactrianis quis leges tradiderit 49.p
Baptista Leo architectus 698.p
Barbari que studia minime curent
421.p
*Barbarorum uoces multas accepisse
Græcos* 318.m
Bartholomeus Fatius rhetor egregius
699.m
Basem uocabulū esse diuersum 556.f
Batiea quid à Myrine differat 310.f
Beatus qui 122.f. 357.p. 386.f
 430.f. 762.f
Beatum uiuere quid 287.m
Beatitudo cuius boni adeptio sit 1.p

LL 4 Beatitudo

I N D E X

- Beatitudinis gradus quis distribuat 386. p
 Be. Βαροϋ unde dicatur 330. m
 Belle omnia, Prouerb. 262. m
 Bellū quibus de causis suscipiatur 30. f
 Belli calamitates magnæ 551. f
 Bellū à seditione quid differat 596. p
 Belli studium ad quid referendum 744. f
 Bello que exercitia conducant in ciuitate 843. m
 Beneficiū sine mercede contulisse quos maxime deceat 369. m
 Beneuolentiam reciprocā amicitiam esse uocandam 120. p
 Bernardus Nutius rhetor 373. p
 Bestias multas non nisi ab homine gubernari posse 225. p
 Bestiarum libertas in ciuitate populari quanta 639. p
 Bias cur abstinuerit à ciuilibus actionibus 108. p
 Bias Prieneus 241. f
 Bibens quō seipsum decipiat 757. p
 Bilis qualitates quæ 399. f
 Bilis quid, & unde 729. f
 Bis eadem recensere ridiculum 256. m
 Byzantius optimus orationum faber 459. f
 Bis atq; ter quod pulchrum, Prouerbium 359. f
 Βλῆ. Βεροϋ quid 321. f
 Bæotiorum de amore lex 421. p
 Bæotios auxiliū ab Atheniensibus implorasse 526. p
 Bonum duplex 1. p
 Bonum appeti ab omnibus hominibus 1. p. & 2. m
 Boni natura quomodo consideretur à philosopho 4. m
 Boni intelligentia à quo, & in quibus infundatur 8. f
 Bonum nullum quin scientia comprehendatur 22. p
 Bona à bonis perdiscenda 25. m
 Bonorum possessio unde 34. p
 Boni uiri qui uocandi sint 37. f
 Bonus quisq; in eodē est in quo & prudens est 37. f
 Boni petitio quando secuta, & quando periculosa 42. f
 Bona omnia à dijs ad nos descendere 59. f
 Bonum cur nobis ignotum 64. f
 Boni summi triplex conditio 81. m
 Bonorum gradus 81. m
 Bonum animantium rationalium quod iuxta Socratem 81. f
 Boni conditio an sit perfectum esse 86. p
 Bonum nemo appetit nisi cognoscens 86. p
 Bonū omne non esse uoluptatem 89. p
 Bonum id cuius gratia fit 100. f
 Bonum & iucundum duas differentes naturas esse 103. p
 Boni natura quo ab alijs discrepat 103. p
 Bonum in mixta uita indagandum esse 103. f
 Bonum quibus & quot ideis comprehendatur 105. p
 Bonum secundum se esse oportere 110. f
 Boni summi appetitus in nos quid agat 120. f
 Boni bonis inimicissimi 125. f
 Bonum, mali remedium 128. p
 Bonum, utilium principium & finis 131. p
 Bono oppositū aliquid esse semper necesse est 150. f
 Boni quo à malis differant 211. m
 Bona ex omni rerum genere quæ nant sint 256. p
 Bonorum omnium summum quod 256. m
 Bonorum possessio & usus an ad bene, beateq; uiuendum sufficiat 256. f
 Bonū nihil aliud quam scientia 261. f
 Bona unde in corpus dimanent 279. f
 Bonus ad illa quisq; est, ad quæ etiam sapiens fuerit 289. m
 Boni ratio ad quam naturam pertineat 306. p
 Bonorum gratia agenda esse omnia 360. p
 Bonum honeste & recte agere quicquid agat 363. f
 Bonus nullus accusat infontem 369. f
 Bonitas rerum omnium quæ 377. f
 Bonum quid dicatur 378. m
 Bona cupiunt omnes 402. m
 Bono uiro nihil mali accidere posse neque uiuenti, neq; defuncto 480. m
 Bonorum premium quod nam, ut magistratum ineant 539. f
 Bonū idē esse atq; expetendū 543. p & 544. m
 Bona quæ nam uulgus aestimet 605. f
 Boni questio difficilima 612. p
 Boni filius quis 612. p
 Bonum genuisse sibi consimilem filium 612. f
 Boni maiestas quam angusta 613. p
 Bonum nunquam destruit quicquam 666. m
 Bonum esse omnium causam 675. p
 Bonorum ordo 749. p
 Bonos esse illos qui sibimet imperare possunt 754. f
 Bonum summū quomodo assequi possimus 922. p
 Bonorum consensu non esse potentiam maiorem 927. m
 Bonitatem in centro posuerunt Theologi 376. f
 Bonitatem per doctrinam comparari non posse 25. p
 Boreæ Orithyæ rapientis fabula 443. f
 Brachia quomodo assuefacienda 585. m
 Brachmanarum philosophorum commentum 585. p
 Brasidas Achilli collatus 439. m
 Breuiloquentia Laconica 244. f
 Breuiloquentia Socratica 239. m
 Breuitas loquendi conscia à Lyseæ & Gorgia adinuenta 460. p
 Brutorum pastores cur homines 206. m
 Bruta cui commendata sint 225. p
 Brutū nullum ea quæ homo nosse posse 298. m
 Brutorum beneuolentiæ, an amicitie dicendæ sint 301. f
- C
- Cadmea quō curanda 903. f
 Καριῶ quid significet 320. f
 Cadmea disciplina nulla 753. m
 Cæci præceptum, modus loquendi Socraticus 166. m
 Cædem duplicem esse 859. p
 Calamitas dea qualis iuxta Homerum 427. p
 Calceos quis primus confecerit 232. f
 Callias Calliadæ filius cuius consuetudine doctus euaserit 35. m
 Callia filius quis 85. m
 Callias orator Socratis inimicus 409. p
 Calliclis oratio de philosophia 353. p
 Calliclis qui nam sententiam secuti sint in leuiter philosophiam attingendo 354. f
 Callicles Acharneus uoluptatem bonumq; idem esse dicebat: item scientiam & fortitudinem, tuam inter se, tum à bono differre 358. m
 Callicrates Cyane nata quid nouisse dicta sit ab Anacreonte 11. p
 Calliope Orphicum afflauit 158. f
 Calliope uox spherarum omnium 168. f
 Καλλῆς quid 388. p
 Καλῶ quid significet 321. p
 Calor ex motu 129. f
 Calumniam in omnibus multam esse 609. m
- Calumnias

I N P L A T O N E M

Calumniis quis dicendo, & conficere & soluere facile potuerit 460.p	Centum pro uno accipietis Euangelij locus 655. f	Cicadarum origo 456. f
Calyptra regio ubi, & cur sic uocitata 37. p	Centrum cur deus appelletur 376. f	Ciconiae amoris comparatio 42. m
Cambyse gubernatio qualis 778. p & inde	Centru qd iuxta mathematicos 376. f	Cimo quomodo imperauerit 11. p
Cancer Sophisticus 264. p	Ceramicus locus 61. f	lesynosis unde dicatur 325. f
Cancro Mercurium praesse 393. f	λεροσβολαε 853. m	Circulo conclusum aliquid in medio ita re oportere 67. p
Canephoria soror Hippeae 3. p	Cercyonis luctatio inutilis 827. f	Circuli quatuor assidue reuoluti circa centrum, qui 376. f
Canes lacena 62. p	λερδαλεου quid 321. m	Circulus unus à deo in mundum & à mundo in deū tribus nominib. num= cupatur 376. m
Canem cognitione & ignorantia pra= ditum esse 552. f	Cerea effigies in animo ab homero quo modo uocata sit 159. f	Circuallationū duplex ratio 209. f
Capilli cur in cute nati 726. p	Cerebrum quibus rebus offendatur 410. p	Citharistae arte qtenere dicatur 164. f
Caput membrū esse diuinissimū 711. f	Ceremonias externas quis abstulerit in numinis adoratione 42. f	Ci. harœdica ad quid conserat 361. p
Capitis textura qualis 725. p	Ceremoniae circa defunctorum cadue ra antiquissimae 50. m	Ciues quomodo boni sint 288. f
Capricorno uestam praesse 393. f	Cereris etymologia 316. p	Ciuum nomina quae 592. f
Car quidam 258. f	Certamen homini quod acrius subeun= dum 336. f	Ciuem quae non deceant 885. m
Carceres non uiolandi etiam si possis 484. m	Certamen maximum in hac uita quod 654. p	Ciuilis sapientia quid 8. m
Carceres in ciuitate quot esse debeant 879. f	Certaminum partitio 843. f	Ciuilis scientiae subiectum quod & si= nis 8. m
Carmina sua unde carpāt poetae 170. f	Certandum esse de uirtute absq; inui= dia 797. f	Ciuilis peritia quomodo uirtutis defi= nitione comprehendatur. 14. m
Carminatoris diductio 211. p	Chalcedonij oratoris praestantia 460. p	Ciuiles recta opinione ciuitates guber= nant 27. p
Caro mollis qd indicet in hoīe 391. m	Chalcis à Cymindi qd differat 310. f	Ciuiles diuino afflari numine 27. p
Carnium natura 725. p	Chaos ante mundum & deos quis po= suerit 373. f	Ciuilia cur non tractarint prisci sa= pientes 108. p
Carnibus uesci quando impium fuerit 820. m	Chaos quomodo uocetur à Platonis 374. p	Ciuilis an in scientiam numero collocan= dus 200. m
Carolus Marcupinus 373. p	Charitatis uis quanta 391. f	Ciuilis, rex, dominus, pater familiās an idem sint 200. f
Carthagenensibus quis leges tradide= rit 49. p	Charmidi Glauconis filio male succes= sit spernenti daemōij socratici pra= ceptum 12. m	Ci. facultas circa quae uersetur 204. p
Catellae perinde ac herae sunt, Prouer= bium 639. p	Charmides grauis & uerecundus à So= crate factus 416. p	Ciuilis ars quae 208. m
Catena aërae Homeri 140. p	Charondas quibus leges tradiderit, & in quem eandem inuentionem re= tulit 49. p	Ciuilis ars unde denominata 209. f
Caupones qui sint 550. f	Charmides Glauconis filius 229. f	Ciuilis facultas quomodo ab alijs dif= ferat 221. m
Cauponari. est commutationis species 178. p	Charondam qui celebrent 662. m	Ciuilis scientia quae 221. m
Cauponari quibus liceat 850. p	Chilo lacedaemonius 241. f	Ciuilis scientia quid in constituenda i= uitate obseruat 222. f
Cauponatio cur instituta sit 884. f	Chorea quid 759. p. 764. p	Ciuilis administratio quibus cōstet par= tibus 233. p
Cause ab effectibus quō distinguendae, & quomodo assignandae 57. m	Chorea Aegyptiorum quales 760. f	Ciuilis actionis finis quis 223. f
Causa quid 115. m	Chorea partes quae 767. m	Ciuilem disciplinam omnibus praerit Plato 224. f
Causa & concausa in geminis artibus consideratur 210. f	Chori tres in ciuitate quomodo insti= tuendi 763. f	Ciuilem uirtutem donum esse diuinum 225. p
Causa qua singula fiant quomodo in= uestigare debemus 510. f	Chori princeps quomodo eligendus 813. p	Ciuilem facultatē non solū rebus huma= nis, sed etiā artib. imperare 225. m
Causarum duae species 723. p	Chori quomodo distribuendi in ciui= tate 844. p	Ciuitas quae optima, & ex quibus talis constitatur 46. m
Causas rerum omnium tres esse 871. m	Christi uitam totius esse uirtutis ideam 486. f	Ciuilem uirtutem qui falso profitean= tur 252. m
Causa quomodo dicenda 899. f	Christianorum communitas 585. p	Ciuilem artem ad animam pertinere 344. p
Causidicos abundare sapientibus uer= bis 1. f	Christophorus Landinus poeta 373. p	Ciuilitatis figurae quatuor praecipue nu= merantur 678. f
Causidici corrupti carpuntur 893. p	Christophorus Marcupinus 373. p	Ciuilium gubernationum matres duae 777. f
Causidicos non esse sapientes 912. m	Chromatica quid 692. p	Ciuilem artem tria requirere 881. f
Celeritas quibus in rebus commende= tur 280. f	Cibi definitio 3. f	Ciuitates quādo opti. gubernentur 7. f
Ceneus thessalus in foeminam commu= tatus 897. f	Cibi usus duplici de causa necessarius 637. p	Ciuitates

I N D E X

- Ciuitates quō conseruentur 28.p
 Ciuitas quo remoto melior fiat 38.m
 Ciuitatis felicitatem que non promo-
 ueant 41.f
 Ciuitatem quid pulcherrimā aut con-
 tra turpissimam faciat 49.f
 Ciuitatis administratio recta apud unū
 uel apud paucos 217.m
 Ciuitas suapte natura robusta 219.m.f
 Ciuitatis ornamentum quod 232.f
 Ciuitatem non lapides sed homines fa-
 ciunt 415.f
 Ciuitatem nulli placere posse cui non
 etiam leges eius placeant 485.f
 Ciuitatis actio tam publica quam pri-
 uata quō deducenda 528.f
 Ciuitas sine quibus nec ab initio consti-
 tuti prospere, nec constituta feliciter
 gubernari possit 529.p
 Ciuitatem cōstruere in eo loco qui con-
 uentionibus non egeat est impossi-
 bile 550.m
 Ciuitatis male institutę signa 557.p
 Ciuitatem non diui- (et 566.p
 tuis, sed uirtute seruari 571.m
 Ciuitatis magnitudo quanta esse de-
 beat 571.m et 574.f
 Ciuitas cur sapiens appellanda ueniat
 Ciuitas quādo iusta esse di- (576.f
 catur 580.p
 Ciuitas quando optime habeat 593.p
 Ciuitatibus qui dominari debeant si fe-
 lices esse debeant 597.f
 Ciuitates nullam à malis requiem habi-
 turas donec in ipsis philosophi do-
 minentur 603.f
 Ciuitas que nam careat seditionibus
 Ciuitas popularis quid (620.m
 præclarum putet 638.m
 Ciuitatis popularis triplex diuisio
 639. m
 Ciuitas tyrannica, libera ne dicenda sit
 an serua 645.m
 Ciuitatis tres species 646
 Ciuitas ne aliqua per Homerū facta sit
 melior 662.m
 Ciuitatis cuiusdā que ante diluuiū fuit
 præstantia narratur 703.p
 Ciuitatis felicitas in quibus consistat
 769. m
 Ciuitatem et liberam et prudentem,
 sibi amicam esse oportere 777.f
 Ciuitatis situs qualis esse debeat 785.f
 Ciuit. copia quanta esse debeat 786.p
 Ciuitatis dispositio que melior et ue-
 locior 788.p
 Ciuitatem fundare bonis legibus quam
 difficile 789.p
 Ciuitas quo nomine appellāda 789.m
 Ciuitas quomodo diuidenda 803.f
 Ciuitatē perpetua egere custodia 810.p
 Ciuitatis fines quomodo et unde ap-
 pellandi 811.m
 Ciuitatem qui offendit, omnibus inui-
 riam intulisse dicendus est 814.m
 Ciuitatem patere similem esse, difficile
 intelligi posse 816.f
 Ciuitatē debere singulis mensibus bel-
 licas uires experiri 841.f
 Ciuitates quid connectat aut disipet
 862. m
 Ciuitatem capitis quandam esse capa-
 citatem 906.p
 Cleobulus Lindius 241.f
 Cleophanis filius Themistocles 24.m
 Cleombrotus qualiter affectus fuerit
 ex Platonis scriptis 654.m
 Clinias Alcibia. pater ubi pierit 32.m
 Clia Martis uox cur dicta 168.f
 Clipeatus uir 145.f
 Clitonem quis genuerit. 739.m
 Cnosos ampla ciuitas, et quis in ea re-
 gnauerit 51.f
 Cocytus 489.f
 Cocytus locus quis 518.p
 Coelij nomen quot significata habeat
 304. m
 Coelius quando à Saturno castratus
 393. m
 Caelo cur circuitus à deo datus 205.p
 Caeli cur nouem 394.p
 Caelos octo esse iuxta Platonē 395.p
 Caeli animam totam esse in quibuslibet
 caeli punctis 381.f
 Caelum cur caleat 615.f
 Caeli uinculum 669.f
 Caelū esse calidū, sed nō urens 684.p
 Caelum que præcesserint 715.f
 Caelum deum facit 913.p
 Cœlestia cur quidam coluerint 465.f
 Cogitare quid 157.p
 Cogitatio et oratio an idem 195.m
 Cogitationis definitio qua separatur
 ab oratione 195.m
 Cogitationis conclusio que 195.f
 Cogitationes partim ueras, partim fal-
 sas necessario esse 196.f
 Cogitationē uerbis tribuere quā 260.p
 Cogitatio uehemēs quātū possit 412.f
 Cognatio amicitie principium 119.m
 Cognitionem sui ipsius, et aliorū phi-
 losophiam esse 7.m
 Cognito rerū scibilem quid 8.m
 Cognitione unde oritur 31.p
 Cognitionē que deprauent 332.p
 Cognitione hūana à sensib. oritur 378.p
 Cognitione et cognoscibile quid 598.f
 et deinceps
 Cognitionem rerum optimarū ab ocu-
 lis nobis allatam esse 712.f
 Cognosci posse aliqd duob. mod. 29.m
 Cognoscere seipsum difficilimū 39.m
 Cogno. ab opinari quā differat 166.p
 Cognoscere cognosci, actio an passio
 sit 188.f
 Cohibendi scientia que 7.f
 Colendi rectus modus 890.p
 Collaudationes quis primus inuenerit
 459. f
 Collectio, et discursus per ea que à sen-
 su proficiuntur 13.f
 Colophonū suffragiū, prouer. 930.m
 Coloris secundū Gorgiā definitio 17.p
 Color à colore non differt, cum tamen
 nigrū albo etiā sit contrariū 82.m
 Colores unde, et quid 722.p
 Comica que effusioem concitat risum
 damnat in tertio Dial. de Iusto pto.
 Comitia ingredi quod cogendi sint 813.m
 Commercij due species 178.p
 Commercica quid sint 533.m
 Commiserationes quis orando mirifi-
 ce egerit 460.p
 Commixtione sublata nulla de re loqui
 possemus 193.f
 Communicatio inter bonos ciues 550.p
 Communio rerū quō discenda 190.f
 Communio filiorum, uxorū, et rerū
 ubi fuerit 585.p
 Commutationis due species 178.p
 Commutatio in ciuitate, que 850.p
 Comœdia duplici utitur narratione
 560. f et 561.p
 Complexionē speciei naturalem unde
 hauriant homines 53.p
 Composita omnia à superiori simplici-
 tate pendere 674.f
 Computationes in ciuitate ne sint ad-
 mittende 752. per totū, et dem.
 Computādi facultas i speculādo uersatur
 Consentū exdiscrepan- (201.p
 tibus constare 423.m
 Consentus effectus qui 687.m
 Conceptio immortalis in hoīe 432.m
 Concinnitas quid 375.p
 Cōcionatorib. quā nō cōcedēdū 369.p
 Conclusio aduersa 145.f
 Cōcordiā quā omnib. reb. utilis 381.f
 Concupiscibilis in anima potestatis in-
 ctus quis 13.f
 Concupiscentie nomine quid appellan-
 dum ueniat 92.p
 Conditionalis sapientia que et quibus
 cōmunis 8.m
 Cōducibile an genus pulchri sit 115.p
 Cōfabulari quō liceat de rebus antiq.,
 quarū ueritas ignoratur 556.p
 Cōfabulatio quando nata in ciuitate
 Confessio apud Christiā (737.f
 nos nullis, et cur 289.p
 Confusio

I N P L A T O N E M

Confusio in ciuitate quid dicatur, & quantum mali apportet	579.f	appetere uideantur	120.p	Corpus anime sepulchrum	314.p
Connus Metrobij filius citharista in signis	253.m. 394.m. 522.m	Contraria contrarijs dignosci	133.m	Corpus bene affectum non omnes cognoscunt	344.p
Consideratio quarum rerum pulcherrima	354	Contraria quomodo pendeant a se inuicem & conestatur	497.f per totum	Corpus curans ars duplex	344.p
Consideranda tria in omni re	373.f	Contrarium sibi ipsi nunquam fieri contrarium	513.m	Corporis malum quod	349.f
Considerare seipsum, maximum esse studium	440.f	Contraria etsi alicui non sint contraria ipsum tamen non admittunt	514.p	Corporis ordinatio quae	362.p
Consilium res sacra	9.m	Contrarij unius summum alterius esse principium	630.p. 639.p	Corporum formae post animam sequenti gradu disponuntur	378.p
Consilia quae bona	38.m	Contraria cur difficile discantur	834.m	Corpora post mortem qualia sunt.	371.p
Consonantia quae nam magis oblectet	289.p	Controuersia iudicabilis quae	178.f	Corporis pulchritudo quid, & quibus ex rebus confletur	380.f
Consonantiae nouem gradus	556.f	Conuersioni cui pedes nec crura dederit deus	707.p	Corpus quarum rerum concordia constat	381.f
Consonantia quomodo definitur	689.f	Conuexum duplex	727.m	Corpus ex quibus constet	384.p
Consonantiarum origo	690.f	Conuiuium platonium unde originem habuerit	373.p	Corpus hominis instrumentum	384.m
Constitutiones quando legum nomine dignae sint	784.p	Conuiuia commode ne admittenda sint in ciuitate	751.p	Corporum operationes unde proficiuntur	384.m
Consuetudo quid	329.f	Conuiuiorum leges	812.p	Corpora iugiter fluere	384.f
Consuetudinem inire quibus cum sit difficile	28.f	Conuiuium nuptiale	817.m	Corpora pulchra non esse ex sua ipsorum materia speciosa	388.m
Consulere ad quem pertineat	29.f	Copiam non minus quam inopiam ciuitati nocere	571.m. 524.p	Corpus & pulchritudo cur diuersa sint	
Consulens quid principio obseruare debeat	446.m	Coqui uerba contra medicum	370.p	Corporis proceritas quantumta esse debeat	390.m. 390.f
Consultaturi quid praefinire debeat	9.m	Coquinariae artis uocabula	179.m	Corporis pulchritudo quid	ibid.f
Consultationem in ijs quae nos agimus quid perficiat	14.p	Coquinaria ars quod profiteatur	210.p	Corpor. humani proportio qualis esse debeat	390.f
Consultatio matura praeponi debet rebus grauioribus	228.f	Coquinaria ars nulla, sed peritiam quaedam	343.m	Corpus humanum caelo debet esse simile	391.p
Consultatio de ea re dicitur esse, cuius gratia aliud queritur	293.m	Coquinariae medicinae simulat	344.m	Corp. omnium quomodo praegnas sit	403.m
Consultatio humana talorum iactumis	664.m	Cor quando non recte se habeat	159.f	Corpus omne ab alio quodam moueri	
Contagio quae facilius generetur, & grauior sit	411.m	Cor esse uenarum originem	723.f	Corpora non esse seorsim ab animis diligenda	404.f. 434.p
Contemplatio ueritatis, cuius ex tribus animae uiribus opus sit	13.f	Corinthium luxum damnat	565.f	Corpus inanime quod	450.m
Contemplationem quid perficiat	14.p	Corinthios auxilium ab Atheniensibus implorasse	526.p	Corpus aereum quod nam secundum Proclum & Platonem	488.m
Contemplatio uniuersa in duo distribuitur	201.p	Coronam datam esse propter artem a militibus tanquam primitias	48.m	Corpus philosophati impedimento esse	494.m. & deinceps
Contemplationis donum a quo detur hominibus	395.f	Logos	312.m	Cor. quanta mala in orbe excitet	494.f
Contemplatiua uita diuinissima	91.m	Corporis bonam habitudinem quae faciunt		Corpus diu durat apud Aegypt.	502.p
Contemplatiua uita quantum actiuae praefertur	528.f	Corpore quid nam utatur, & idem imperet	40.p	Corporis quaedam ferme immortalia	502.p
Contemplatiua & actiua circa quae uersentur	398.f	Corpus qui nouit, sua non seipsum nouit	40.m	Corpus nobiscum, aut cum mente agit, non aut mens propter corpus agit	511.p
Contemplatio animi amor diuinus	399.f	Corpus ab elementis quatuor suscipiunt homines	53.p	Corpus bonum ex bono animo fieri	557.p. 565.m
Contendere est aduersariorum	239.m	Corpus receptaculum doloris & uoluptatis quae passione fit	95.p	Corpus ciborum uitio dissipari ne possit	666.f
Contentio quid	178.f	Corporis nomine quod appellandum uenit ex quibus componatur	90.p	Corporis proprietates	712.p
Contingens non est ubi uoluntas est atque necessitas	678.p	Corpus hominis instrumentum	119.m	Corporis naturali habitudini quae aduersentur	729.m
Contradictio quae	178.f	Corporis habitus corruptio	140.p	Corpus eo dirigitur, unde primus animae datus est motus	733.p
Contradictio commerciorum sine nomine est	178.f	Corpus in infimo gradu colloc.	167.p	Corporis formam non esse uirtuti auferendam	796.p
Contradicens ars omnia in controuersiam deducere potest	182.p	Corpus quomodo afficiatur furoris quatuor speciebus	167.m	Corpus cur honorandum & quomodo	796.f
Contradicere aliud quam conuertiari	259.p	Corporis particeps, non est mutationis expertus	205.m	Corpora quae pulcherrima sint	824.f
Contraria duo non posse esse in eodem	43.f	Corpus sub anima temperata immortale effici posse	277.p	Corporis exercitationes quae liberales	827.f
Contraria contraria non amant, licet		Corpus sine anima curari non posse		Corporis motus duplices	835.p
		Corporis habitus robustus quomodo acquiratur	291.f	Corpus	

I N D E X

- Corpus humanorum delictorū purgatorium esse aptum 852.f
 Corpus tanquam imaginariū quiddam hominem sequi 903.f
 Corporum quinque genera 909.m
 Corporis motum qui prætulit animæ 917.f
 Correctionis quam studiosus fuerit Socrates 343.p
 Corruptiōis genere quot comprehendenda ueniant, regula notatur 91.p
 Corruptur quodlibet à propria sui prauitate 666.m
 Corybætes nō sana mente saltāt 170.f
 Corybantes aliquem initiaturi quid faciunt 255.m
 Κόσμος ἁ γράσις quid 374.m
 Crator primus Platonis interp. 672.f
 Crateus cur Archelaum Macedonum tyrannum occiderit 43.f
 Cratistolus 927.p
 Creatura oīa esse ex nihilo à deo 196.p
 Credere an idē sit quod discere, et credulitas quod disciplina 340.p
 Credulitatem aliam ueram, aliam falsam 340.p
 Creonē interpretatio de corōis 48.m
 Cressphantes Messenes rex 773.m
 Creta populosa, et in qua nonaginta urbes 51.f
 Cretam Lacedæmonijs leges tradidisse Creta intelligentiæ magis quam uerbis studet 753.f
 Cretensibus quis leges tradiderit 49.p
 Cretenses inter græcos à compositiōnis abstinerunt 52.p
 Cretensē remp. à multis laudari 630.f
 Criso Marcus cursor celebris. 238.f
 Critias Callias filius 229.p
 Crito Socratis auditor 476.f
 Κρισην quid 325.f
 Crisippus Pæaneus 253.f
 Culpa cur doloribus aboleatur 655.m
 Cultus difficilior plantatione in agris cultura 9.p
 Cunctorū uoce quod significetur 182.m
 Cupidinem Veneris comitem quis dicat 370.p
 Cupidines tot esse quot Veneres. ibid.
 Cupiditas lucri quæ nam bona et laudanda, uel contra 1.p
 Cupid. quid in animæ declaret 92.m
 Cupiditas quæ uehementior 315.f
 Cupiditas quando expleta esse dicatur 388.f
 Cupiditatem innatam esse ab incunatate 124.m
 Cupiditatem omnem doloris esse participantem 358.f
 Cupiditates quid uere expleat 361.f
 Cupiditatis uaria nomina 446.f
 Cupid. imperium quod 446.f
 Cupiditates tres esse 650.p
 Cura quid in unaquaque re intēdit 58.f
 Cura erga nostros 135.f
 Cura et curator duplex 208.m
 Curare seipsum quid 39.p
 Curat quisque quæ max. diligit 569.p
 Curatio humana duplex 208.m
 Curetarum armatorum ludi 827.f
 Currere male uel bene quoniam dicatur 274.p
 Currus quid 165.p (274.p)
 Custodem qualem corpore oportet esse 552. m
 Custodes ciuitatis quæ audire non debeat 554. 555 et deinceps
 Custodem nihil magis quam ebrietas dedecet 565.m
 Custodes in ciuitate ad turpia prohibenda qui 593.f
 Custodum officium et ingenium quale esse debeat 600.f
 Custodes legum quamdiu in eo munere uiuere debeant 808.f
 Custodum in animis naturam duplicem esse debere 700.f
 Cyclopus simplicitas 772.p
 Cygnus in numero solarium animalium refertur 488.f
 Cygni quæ gratulentur et suauius cantant morituri 504.p
 Cygnum ad humanæ uitæ electionem conuersum quis uiderit 671.m
 Cineas Meletis filius 361.p
 Cynira ditior prouerb. 762.p
 Cypselida in Olympiâ. 445.f
 Cyrenaicis quæ leges denegauerit 49.p
 Cyrus Persas in libert. redegit 524.p
 Cyri gubernatio qualis 778.p et inde D
- Δ pro ζ sepe ponebant antiqui 322. per totum
- Dædali statuæ ligatæ magni fuit 26.m
 Dædali origo ad quem refertur 36.p
 Dædali opera, prouerb. 58.p
 Dædalum ridiculum fore si reuiuisceret 108.p
 Dædalus Metionius statuarius 170.m
 Dæmonium Socratis 12.m
 Dæmonium Socratis non omnes ad Socratis cōsuetudinē admittēbat 12.f
 Dæmoniū Socratis nō esse illi aduersatum cū in iudiciū descēderet 479.f
 Dæmonum simulacra quæ 196.f
 Dæmones sortiti animalium curā 206.p
 Dæmones altiores incorporeæ, humiliores corporeæ naturæ fauēt 125.p
 Δαίμονας quos Hesiodus putauerit Dæmones malos nonnullos esse qui senserint 313.p 395.m
- Dæmoniū Venerorū ordo 396.p
 Dæmoniū amicitia quosdam in magos euasisse 401.f
 Dæmoniū natura munita et offic. 430.f
 Dæmones tradere diuinationē et magicam ibidem
 Dæmonibus cur aliqui sacrificauerint 465.f
 Dæmones quidam in tot distribunt ordines quot in celo sunt stelle 465.f
 Dæmonum alij patibiles, alij longæuæ, alij immortales 466.p
 Dæmones cur nostris temporibus miracula non excitent 466.f
 Dæmonum influxus cur in statuas deriuauerit 466.f
 Dæmones quomodo in mentibus humanis attrahantur 467.m
 Dæmo. multos Ioui rebellasse 467.m
 Dæmo. deos esse, aut deorū fil. 473.m
 Dæmonum genera quot 659.m
 Dæmonum triplex diuisio 673.f
 Dæmones cur coli iubeat Plato 785.p et 791.p
 Dæmonum natura qualis 910.p
 Dæmonica præstigia quæ 175.p
 Damno lucrum contrarium 11.p
 Damnum malum ibidem et 2.p
 Dæmonis de musica sententia 575.p
 Darius immortalis in ciuitate scriptor 456.p
 Darius ad Scythas usque suam extendit imperium 524.p
 Darij gubernatio qualis 778.p et in. m.
 Data recte aufertur nō debere. prouerb. puerorum 85.f
 Datis Darij exercitus præfectus contra Athenien. 524.m
 Dati cur mors à Dario indicta 779.f
 Debitū quod appellēt Simonides 533.p et an inimico reddendum ibidem
 Deceptio unde oriatur 194.p
 Deceptio in quibus accidit 457.f
 Decipienti quid notū maxime esse debeat 457.f
 Declarationū quæ citra essentiam uoce fiunt genera duo 194.f
 Decorum quid 113.f
 Decorum incorporeum esse, et pluribus commune 106.f
 Definitio quid 134.p
 Definitio absurda quæ 134.m
 Definitio græcis quō dicatur 165.p
 Definitio per differentias 166.p
 Definitio absque diuisione haberi nō potest 174.f
 Definitio per diuisionem qua in re per cet 208.m
 Definitionis ars 208.f
 Definire cuius sit artis 626.p
 Definire

Definire idē per idē stultū esse 602.p	Deus bonitas, pulchritudo, iustitia, me= dium, finis 376.p. & deinceps	Deum omnia potentissime, & suauissimū me rapere 305.m
Defluxus secundum Empedoclem unde manent 17.p	Deus quomodo omnia ad se trahere di= citur 376.f	Deum sepe cœli cur uocemus 374.m
Deformitatem tollit gymnastica ars 180. m	Deus quomodo considerandus 406.p	Deū pulchrorū animū causam 377.f
Defuncti quo uinculo teneantur apud Plutonem 315.f	Deus quomodo amandus 408.p	Deum qui non esse asseruerint 385.f & 386. p
Defunctis aliqd superesse sperabat So= crates 493.m	Deus si mutaretur in melius an in pei= us mutandus ne ueniret 555.p	Deū qui fecerint corporalem 387.p
Defunctos plerosq; ad Acherusiam pa= ludem deuenire 517.f	Deus & que dei sunt omni ex parte be= ne se habent 555.p	Deū animalē qui fecerint 386.p
Defunctis ingratis esse uiuentium lu= gubres querelas 521.f. 527.f	Deus cur mentiatior nullam esse cau= sam 555.f	Deum quidam omnium, alij corpus esse dixerunt 386.p
Defunctorum annua cura habenda 791. m	Deus quomodo rerum autor dicendus sit 653.m	Deum super angelum esse 405.m
Defuncti animā perturbationibus esse obnoxiam 852.p	Deus consilium & cōsiliū fons 397.m	Deū amore diligendū infinito 407.f
Delectandi modi plures 82.m	Deus mundi auctor an idem sit & ma= teria effector 675.f	Dei umbrā in corporibus, similitudinē uero in animis, diligendam 408.p
Delectans uisum & auditum an genus pulchri sit 115.f	Deus que per se, que uero per media fa= ciat 696.m	Deum homini non misceri, sed per amo= rem colloqui & hominibus adesse
Delictorum causas tres assignari posse 851. p	Dei imaginem uirum bonum esse 51.f	Deum non negligere bo= nos uiros, nec eorum res 480.m
Delinquere in dei nomen quā graue sit 441.p	Dei mens qualis 168.m	Deū omnia sub bono cōclusisse 489.p
Delphici oraculi sensus quis 7.f	Dei munerā quomodo ad creaturas de= cid. nt 393.m	Deū bonorū tantū causam esse 554.p
Delphicum oraculum quomodo omnis generis homines peccando offen= dant 98.p. m	Dei definitio 913.p	Deū semper & ubiq; talem describen= dum qualis reuera est 554.p
Delphicæ inscriptiōis expositio 41.p	Deo etiam non tantū hominibus tyran= nidem adtribuit Theages 11.p	Deū mortalibus causam præbere, quā do uult funditus domum subuercere non esse credendum 554.m
Delphici dicti expositio 283.p	Deo omnia adscribit, & in deum re= fert Socrates 13.m	Deum mortales affligere nō dicendum
Delta regio ubi 702.m	Deo quomodo tribuatur quod suum est 53. p	Deum non esse mutabi= lem, ut Poetæ fingunt 554.f
Δευς quid significet 316.p	Deo inimicum aut amicum opus quod 56. p	Deū nō suscipere plures formas 555.p
Demētes quō euadāt homines 410.p	Deo similes quomodo efficiantur homi= nes 150.f	Deum non esse indigum uirtutis, aut pulchritudinis 555.p
Dementium animum uanum appella= uit quidam 457.m	Deo magis obediendum esse quā ho= minibus iuxta apostolicam uocem 474.f	Deum esse idearum fontem 601.f
Democritum negligentiorē in diuini= tis, q̄ in naturalibus 616.m	Deo qui amicus aut inimicus iudican= dus 791.p	Deum adiri duabus uis 614.f
Demonstrare qui nouit uni, & multis quoq; posse 33.p	Deum quomodo placandum esse assen= serit Socrates 13.m	Deum intelligendo concipere & fabri= care uolendo 653.m
Demonstratione necessaria in rebus ar= duis non uerisimili utenda 144.f	Deum quomodo adorauerit & Plato, & Mercurius 42.f	Deum oīa in numero mensura & pon= dere fecisse 680.f
Demonstratio de animi immortalitate 665. m	Deum quid postcere debeamus 43.p	Deum aquarū diluuiū peccata diluisse 735.f
Demosthenis Platonis auditoris senten= tia pulcherrima 654.m	Deum uerbo aut opere ne offendamus, principio cauendum 51.f	Deum & fortunā, & opportunitatem cuncta gubernare 787.f
Denarius numerus qualis 529.p	Deum solum supremam habere scien= tiam 65.p	Deum ante omnia operā inuocandum 789. p
Δεος quid 322.p	Deum humani generis fuisse pastorem aurea etate 198.f	Deum eorum qui mentis compotes sunt dominum esse 789.m
Derisio quid 98.f	Deum orandum esse in contemplatio= ne difficilium 88.p	Deum principium & finem & media rerum solum continere 790.f
Deteriorē se nemo ne faciat sua sponte 555. p	Deum inter prudētes homines uersari 175. m	Deū propter se adorare debere 839.m
Deus quomodo adorandus 42. f & 47. f. 48. m	Deum omnibus rebus prouidere 226.p	Deum quā reucrenter tractare debeat mus 875.m
Deus nunquam iniustus, & nihil illi si= milis iusto homine 150.f	Deum apud diuersos populos quatuor tantum literis appellari, & cur id 303. p	Deum omnia ad uirtutem, salutemq; to= tius ordinare 877.f
Deus solus sapiens est 174.f	Deū unicū esse secundū Platonē 303.f	Deum negantes quō tandem euadant s̄ impune dimittantur 880.p
Deus hospitalis 175.m		Deum posse opus suum ordine tradito conseruare 910.p
Deus cur hominem produxerit 198.p		Dei quomodo nominandi ab homini= bus sint 314.m
Deus quomodo appelletur in unaquaq; lingua 303.p		De decorant nominibus nihil certi scire homines 314.m

I N D E X

Dis an pulchri sint	430.f	gare & respondere	310.p	Diotima fatidica Atheniensibus moribus dilationem dedit	430.p
Dij Opificum qui	885.f	Dialecticus nouit recte imposita sint nomina rebus, an non	310.p	Διότιμα	313.f
Deorum diffensionem irridendo docet unde prouenerint	56.m	Dialecticus consumatus, quis	441.f	Discere an idem sit quod credere, & disciplina quod credulitas	340.p
Deorum opus precipuum quod	59.m	Dialecticum pro Metaphysico accipit Plato	459.f	Discerere ad quos nā ire debeat	11.m
Deos nec tristari, nec letari	91.m	Dialecticum cuiuslibet scientie rationem capere	626.m	Discendi studiosum & philosophum, idem esse	552.f
Deorum originem quam esse dixerit	315.p	Dialogorum Platoniorum species tres	13.m	Disc. uoluptas qualis et quāta	647.f
Deorum opa distimete laudanda	420.m	Dialogi officia quot & que	ibidem	Discendum tamdiu, quamdiu uiuendum	289.p
Deorum gesta qui conscripserunt	427.p	Diana sterilis præceptum de obstetricibus	138.m	Discendum esse in omni etate potius quam docendum	529.f
Deorum genus qui attingant	502.f	Diana etimologia	316.f	Discenda que sint in ciuitate bene situta	833.m
Deorum amico omnia quoad fieri potest optima tribui	668.p	Diapason	572.p	Discernere per genus quid	191.p
Deorum quorundam genealogia recensetur	710.p	Diapason ubi sedem habeat per totum	691	Disciplinas ex ijs esse que anime adhibentur, eisdemq; conferunt	6.p
Deorum diuisio iuxta Platonicos	734.f	Diapente ubi sedem habeat per totum	691	Disciplina que nam utilitatem efferturunt	ibidem
Deorum patriorum statue quomodo ornande	785.p. 791.m	Diaphragma quid diuidat	723.m	Disciplina regia que	8.m
Deos humana curare	876.m	Diarrhoea & dysenteria quid & ubi generetur	730.f	Disciplinam esse reminiscentiā	19.m
Deorum uirtus qua boni esse conceduntur, que	876.f	Diatonica quid	691.f	Disciplinarum uoluptates duplices	99.m. f & quorum hominum
Dij quid in Panatheneis dare consueuerunt Greci	55.f	διὰ τὸν πῦρ	843.m	Disciplinarum mercatura	178.p
Deos dubitare, aut disputare negat Plato contra poetarum figmenta	56.f	Διακοσμία quid	319.f	Disciplinas periculosissimas emi quam cibos	229.p
Dij nos nihil donare posse	59.f	Dicendi arte alicubi carere homines	421.p	Disciplinis que res aduersentur	627.f
Dij que offerenda	902.p	Dicendi recta ratio circa que uersetur	457.p. m	Discipline definitio	745.m
Deos impie ab hominibus accusari	45.p	Dicendum quomodo sit arte	461.f	Discipline caput quod	754.m
Deos non posse fieri meliores	59.p	Dicta examinanda esse, nec statim admittēda etiā si uera uideātur	57.m	Disciplinam quid soleat uocare Plato	757.m. 758.f
Deos esse quis primus putauerit	232.f	Dictiones theologice	28.p	Disciplina prima an sit per musas & Apollinem	759.p
Deos quos crediderint grecorum prisca	313.p	Didonis amorem melancholicum fuisse	413.m	Disciplina duplex	827.m
Deos omnia propter pulchrorum amorem disposuisse	429.f	Dietæ & noctis mensura unde	709.p	Discursu phantasiae quod perficiat	14.p
Deos cur quedam uenerati sint	465.f	Difficilia præclara esse, Prouerbum	608.m	Dissentire à sapientibus, inscientie est argumentum	273.f
Deos facile propitios fieri peccantibus	547.f	Digitorum cutis qualis	726.m	Dissentio quid pariat	56.p
Deos gignere posse putat Plato	735.p	Δεξιὰ quid significet	320.f	Differendi facultatem diuinum esse donum	225.m
Deos esse quibus argumentis probet Flauto	866.p. 870.p & 873.m	Diligat quenam quisq; facile	569.p	Differendi rationem tractat	625.f
Deos scire, uidere & audire omnia	877.p	Diluuij causa	735.p	Dissimilia amica esse nō posse	120.p
Deorum antique leges dupliciter posite sunt	890.p	Dimetiendi facultas quid	247.f	Dissonantia que nam magis offendat	289.p
Dialectice officium quod	190.f	Dimidium quomodo dicatur plus esse quam totum	594.m. 776.f	Disso. suspensus prior omni alia	352.p
Dialectica latinus dicitur quam dialectice	251.f	Dinomaches filius Alcibiades	37.p	Dissonantia nonem gradus	555.f
Dialectica apud Platonem quid significet, & quomodo à Logica differat	251.f	Diodori sculi locus	585.p	Dissonum quid	432.m
Dialectica quam sit necessaria ijs qui magnas artes attingunt	461.p	Diomedis nebula ab oculis absterfa cur fuerit à Minerua	48.m	Disputare interrogando quis consueuerit	175.f
Dialecticam philosopho necessariam esse	625.m	Diomedea necessitas, Prouerb.	606.f	Disputandi modus dialecticus quis, & contentiosus quis	16.m
Dialectica qua etate attingēda	628.f	Dion Syracusanus auditor & imitator Platonis	919.m	Disputandi modus Socraticus	289.p
Dialecticum haud alteri dandum quam philosophanti	191.p	Dionis sententia de Repub. instituenta	933.p. per totum	Disputandi præcepta duo	488.f
Dialecticus solus nouit recte interrogare & respondere	310.p	Dionem hanc esse interijisse	937.f	Disputandi præceptum	341.m
Dialecticus nouit recte imposita sint nomina rebus, an non	310.p	Διονυσος & quid significet	316.f	Disputandi finis quis	83.p
Dialecticus consumatus, quis	441.f	Dionysium olim à nouerca mente deturbatum unum adiuuuisse	767.p	Disputatione eam finitā dici non posse que perplexos animos reliquit	85.f
Dialecticum pro Metaphysico accipit Plato	459.f	Dionysiacus seniorum chorus	764.p	Disputatio longa nō temere damnanda	213.p
Dialecticum cuiuslibet scientie rationem capere	626.m	Diotima fatidica mulier	394.m		
Dialogorum Platoniorum species tres	13.m				
Dialogi officia quot & que	ibidem				
Diana sterilis præceptum de obstetricibus	138.m				
Diana etimologia	316.f				
Diapason	572.p				
Diapason ubi sedem habeat per totum	691				
Diapente ubi sedem habeat per totum	691				
Diaphragma quid diuidat	723.m				
Diarrhoea & dysenteria quid & ubi generetur	730.f				
Diatonica quid	691.f				
διὰ τὸν πῦρ	843.m				
Διακοσμία quid	319.f				
Dicendi arte alicubi carere homines	421.p				
Dicendi recta ratio circa que uersetur	457.p. m				
Dicendum quomodo sit arte	461.f				
Dicta examinanda esse, nec statim admittēda etiā si uera uideātur	57.m				
Dictiones theologice	28.p				
Didonis amorem melancholicum fuisse	413.m				
Dietæ & noctis mensura unde	709.p				
Difficilia præclara esse, Prouerbum	608.m				
Digitorum cutis qualis	726.m				
Δεξιὰ quid significet	320.f				
Diligat quenam quisq; facile	569.p				
Diluuij causa	735.p				
Dimetiendi facultas quid	247.f				
Dimidium quomodo dicatur plus esse quam totum	594.m. 776.f				
Dinomaches filius Alcibiades	37.p				
Diodori sculi locus	585.p				
Diomedis nebula ab oculis absterfa cur fuerit à Minerua	48.m				
Diomedea necessitas, Prouerb.	606.f				
Dion Syracusanus auditor & imitator Platonis	919.m				
Dionis sententia de Repub. instituenta	933.p. per totum				
Dionem hanc esse interijisse	937.f				
Διονυσος & quid significet	316.f				
Dionysium olim à nouerca mente deturbatum unum adiuuuisse	767.p				
Dionysiacus seniorum chorus	764.p				
Diotima fatidica mulier	394.m				

I N P L A T O N E M

Disputatio de rebus Poeticis qualis sit	Diuinatio à quibus cōcedatur	430.f	Dulcis cubitus, etc. Prouerb.	455.f
Disputationes sapientum quales sint	Diuortij lex	889.f	Dupla non dupliū, sed quadruplum spatium parit	20.p
Disputatores ueri qui	Docere que nescias furiosū esse	32.m	Duplum sub genere finiti comprehendī	87.f
Disputationem non egere ornamento uerborum	Docendi modus Socraticus	119.m	Dupla ubi sedem habeat per totum	691
Distantia medium habent	Docendum esse siue inuidia	269.p	Durum quid	720.p
Diuthyrambus quid	Docens an persuadeat etiam ea que docet	339.f	Dux exercitus qua potissimū re consistere debeat preliaturus	37.m
Diues qui casu factus sit	Docenti semper gratia habēda	269.p	Duces ad rectum qui	20.f
Diuitem solum sapientem esse	Docentis atq; discēntis officia	273.f	Duces exercitus à quibus deligendū	809.p
Diuitē nullū esse nisi sapientē	Dociles qui	159.f	Ducum opus præcipuum quod in exercitu	59.m
Diuites cum tyrannis quam habeāt similitudinem	Docilitas quid	280.f		
Diuites ualde bonos non esse	Doctrinæ obliuionem absq; tristitia uenire	99.f		
Diuitijs q̄ illustres apud grecos	Doctrinæ genera duo	180.m		
Diuitie tertium inter optima locum occupant	Doctrinæ pars præcipua que ordini cōsueuerit Pythagor.	921.p		
Diuitias non multum admirantur qui eas non pepererunt	Doctrinarum mysteria sacra unde exordiri cōsueuerit Pythagor.	921.p		
Diuitias asserere timorem mortis possidenti	Dodecaedri figura	698.m		
Diuitias male possidenti nullam asserere splendorem	Dolia duo Homeri bonorum et malorum damnantur	554.m		
Diuitias immoderatas obesse ciuitati	Δολιχόν quid	843.m		
571.m. 574.p	Dolorem comprehendī sub genere infortiorum	89.p		
Diuitias simul cū uirtute in ciuitate honorari difficile	Dolo. magis et minus suscipere	95.p		
Diuitias nimias in ciuitate prohibere q̄ salutare sit	Dolores uoluptatibus in tota huius uite tragœdia mixtos esse	98.f		
844.m	Doloris mixtionem in corpore	97.p		
Diuitie tertium bonorum tenent locum	Dolores superare difficilius quam a uoluptatibus abstinere	290.p		
860.p	Dolori statim succedere uoluptatem			
Diuidendum quousq;	Dolore non esse animi	(492.p)		
212.p. 213.p	animi deiciendum	521.f. 527.f		
Diuisionis generum in species causatus superioribus ignota	Doloris et uoluptatis mediū	648.p		
197.p	Dolor quomodo à uiro probò toleratur	664.m		
Diuisionis magister est dialect.	Dolor quid et unde	721.p		
459.f	Dolini nomen cui conueniat	7.f		
Diuisionem ciuitati esse perniciosissimam	Dominus, ciuilis, paterfamilias, rex, an idem sint	200.f		
592.m	Dominos et seruos amicos nunquam futuros	809.f		
Diuinorum cognitio	Dominum agere non potest qui non seruiuit	812.p		
134.f	Domus qua re max. conseruatur	28.p		
Diuine affectionis opera duo	Domus gubernatio ex filiorum educatione cognoscitur	293.p		
196.f	Dom. quādo bona, quādo mala	362.p		
Diuinorum conditio	Dona hominū quam in parte à dijs accipiuntur	59.f		
205.m	Dona septem à deo per administratores spiritus dari hominibus	395.f		
Diuini et humani generis cognitio	Doris Dionysii filia	924.p		
Diuinū quiddam excipiamus, Prouerb.	Dores unde dicti	763.p		
606.p	Dorica harmonia que	294.f		
Diuiarum rerū qui fuerint negligentes	Δόξα unde dicatur	323.p		
616.m	Draco quibus leges tradiderit, et in quem earundem inuentionem retulerit	49.p		
Diuinis quot motuum genera data sint	Dubitatio ignorantiam expellit	20.f		
709.f	Dulcedo quomodo generetur	410.m		
Diuina desuper reuelari, non autem à nobis inueniri				
921.f				
Diuinitas nullam habet certā sedem in mundi parte ulla				
387.m				
Diuinitatis radios qui sustinere non possunt				
191.p				
Diuinitas q̄ magna in momento assequatur				
168.m				
Diuinandi artem quis hominibus dedit				
393.f				
Diuinandi uim humane dementiæ datam esse, et in qua parte generetur				
724.p				

E

E pro u utebatur antiquus 325.f
Ebrium gerere animum tyrannicum 643.f

Ebrietatem à Minoe esse prohibitam 52.m

Ebrietatis duplex 543.f

Ebrietatis incommoda 565.m

Ebrii uitam edormire dicuntur 565.m

Ebrietatis quō sensim irrepit 757.p

Ebrietatis cur uitanda 817.f

Εὐδαιμονία unde dictum 323.p

εὐδαιμονία quid 322.f

Educatio difficilior generatione in omnibus rebus 9.p

Educatio et eruditio bona quantum profit 575.p

Educatio quantum momentum habeat 754.m

Educatum in nauibus pro illiberali homine 449.p

Effectus à causis distinguendi in dispositionibus 57.m

Effectus omnes in unam omnium causam referri debere 675.p

Effectricis facultatis due pars 196.p

Effectricis pars humana duplex et diuina itidem duplex 196.m

Efficiens semper natura præcedit, sequitur uero factum 88.f. 115.m

Egeni uerecundiam nihil conducere 300.p

Egeni beneficiendum 444.f

Egeſiæ auditores quales 654.m

Eipey quid significet 313.f

Electio ad quod bonum pertineat 1.p

Electioſis recte peritiam cunctis artibus præponendam 660.p

Electioſis iudicium non uulgare esse 671.p

Electri mirabilis attractus unde 728.p

Elementa que apud nos sunt quam uilia sint 89.f

Elementum simplex, et elementorum ignorantia 133.f

M M 2 Elementa

I N D E X

Elementa nec definitionem, nec rationem habere	163.m	Non ens, nec unius, nec multorum est particeps	184.m	Errata præterita recognoscenda	919.f
Elementorum plurimorum neque uox, neque sonus est	163.m	Non ens in quibus sit	192.m	928. f	
Elementa ignota esse	163.m	Non ens Enti non esse contrarium	192.f	ἐγχευ	325.f
Elementi elementa referre nemo potest	163.f	Non ens firmiter habere naturam suam	193. p	Eryximachus Acumeni filius	229.f
Elementorum concordia constare conuenit	381.f	Non ens utrum opinioni atque orationi immisceatur	193.f	Esse et fieri an idem	240.f
Elementorum permixtio ubi temperatissima	387.p	Eorum que sunt diuisa	191.f	Essentiam rei non ostendi per passionem	57.f
Elementa inter se esse contraria	679.f	ἄφαιτος quid significet	317.m	Essentiam rei non percipi a sensu	155.f
Elementorum quaternarius numerus cur mundo conueniat	681.p	Ephesii prisca origine Athenienses	174. p	Essentia si naturaliter sese habent naturalis quoque sunt actiones et passionem	304.p
Elementa Metaphysici que	681.f	Ephialtus quis	424.f	Essentiarum philosophorum communitas	688.p
Elementorum uires et proportionem tractantur	682 per totum	Ephorum potestas qualis apud Lacedæmonios fuit	789.p	Est, et sit presentis temporis nota	68.m
Elementa aliter in caelo et infra lunam aliter se habere	683.m	Epidaurij certamen rhapsodorum instituire consueuerunt	169.p	ἔστιν cur denominauerint homines	314. f
Elem. quatuor apud inferos esse	683.f	Epigrammata duo Delphis inscripta	3.p	ἔσθδν apud Poetas quid	319.m
Elementa que uocantur ne pronomini bus quidem monstrari posse	714.p	Epigramma Mida Phrygio inscriptum	458. f	Esurire non dicitur corpus	92.m
Elementorum dispositiones et geniture	715.f. et deinceps	Epimenides quid fecerit	754.p	ἔτος quid significet	318.f
Elenchus Sophisticus taxatur	588.f	Epimenides in excogitando præstans	(771.p	Euander quid de columna Aegyptia	572. m
Elephantum copia ubi	739.f	Epimetheo bruta fulcra di cura data	225.p	Euclides geometra	135.f
Elicenses quonam uterentur in legationis munere ad exteros	108.p	ἔπιθυμιον quid significet	319.m	Eudicus Apemanti filius	110. p
Elicensium de amore lex	421.p	ἔπιθυμία quid	322.f	et 269. m	
Eligenda non breuissima aut longissima, sed optima	793.p	Epius Panopci filius statuarius	170.m	Eudorus alterum ex Thucydidi filijs instruxit	24.p
ἔλις quid significet	318.p	Epiuictatio	827.f	Eudoxi de nouem annorum milibus compositus	673.m
Emendi et uendendi species due	178.p	ἔπιωδία ad quid conducant	761.f	Euenor quem locum coluerit	739.m
ἔμπερα quid	322.p	Equa in oraculo a deo laudata	111.m	Eucnus Parius subdeklarationes et colaudationes primus inuenit	459.f
Empedoclis de defluxu sententia	17.p	Equis erectum stetit, ac iaculatum fuisse Clephantum	24.m	Eueni scripta commendantur	492.p
Empedoclis Pythagoræ de concordia sententia	381.f	Equorum et asinorum inter se promiscue generatio	203.m	ἔυθία quid	564.p
Endymionis fabula	497.f	Equi Aeneæ quomodo laudetur ab Homero	295.f	Eumolpus	523.f
ἐνικωτος quid	318.f	Equorum usus ubi non magnus sit	843.f	Euphemus Stefichori pater	449.m
Enoplitica uictoria	525.p	Equestri facultate que illustres apud grecos	14.m	Euripides in tragœdia excellens	641.p
Ens et unum mutuis nexibus clauduntur	69.p	Equestris facultas plurimum in Thessalia colebatur	109.m	Eurybatus	235.p
Entium numerum parentes opiniones recensentur	186.p	Equitum magistrum quem creandi	809.m	Eurycles instar absurdum, Prouerbia	
Ens illud tantum dicentium quod tangitur positio	187.f	ἔρα quid significet	316.p	Eurymedontem circa pugna facta	(190.m
Ens illud tantum dicentium intelligitur positio	187.f	Erato Saphonem afflauit	168.f	Euryfacis origo ad quem refertur	36.p
Ens uerum nec uita, nec anima, nec mortu carere potest	188.f	Erato Veneris uox cur dicta	168.f	Eurysthenes Lacedæmonis rex	773.m
Ens motui et statui misceri	191.m	Erechthei populus	40.f	Europa filij qui, et quam præstantes in condendis legibus	51.f
Ens et idem non sunt unum	191.f	Eretria triduo subiecit Datis	524.m	Euterpe Ouidium afflauit	168.f
Ens circa speciem quamlibet multiplex	192. m	Eretriensium pugna	524.m	Euterpe Mercurij uox cur dicta	168.f
Entis prima definitio	188.m	Eretriensium pugna	524.m	Euthyphron Pantij filius	312.f
Entis tertia	189.p	Eri Armenij que reuixit narratio	668.f	Euthyphronis de anima sententia	314. p
Enti non esse contrarium	192.f	ἔρα quid significet	317.f	Euthydemum a Sophistarum captum cultis ad ueram transtulit philosophiam	Soerates 416.p
Non ens multitudine infinitum	192.m	ἔρας unde dicatur	322.f	Excellendi studium prouocat ad honesta	375.p
Non ens nulli eorum que sunt attribuentur	183.f	ἔρας quid significet	313.m	Excessum omnem uerti penitus in contrarium	639.p
Non ens incogitabile et ineffabile	184.m	ἔρας unde dicatur quando a cupiditate absque ratione prouenit	446.f	Exempli uis in docendo	208.f
		Errat nemo cum nescire se ignorat	34. m	Exempli generatio que	209.p
		Errat rarius qui pauciora agit	257.p	Exemplaria duo in rerum ordine	151. p
		Errantem et recte sentientem cognoscere, ad eundem pertinet	170.p		
		Errata omnia hominum unde	289.f		

Exemplaria

I N P L A T O N E M

Exemplaris causa	705.f	Feliciter nihil posse agi absq; diuino au-	Femine suscipere est propriū	385.f
Exercitationes communes apud omnes		xilio	Fem. que facilius uiros capiāt	413.p
nationes esse	216.m	Ferarum generatio qualis	Femine generatio	733.p
Exercitationem corporis amorem sol-		733.f	Feminarum ingenium et natura qua-	
uere	414.p	Festa nuptijs dicata per leges	lis	589.f. 819.f
Exercitatio quibus sit utilis	732.p	Fest. cur à dijs instituta	Femininum genus unde principio ge-	
Exercitatiois cura quibus danda	813.p	757.f. 759.p	nitum	383.m
Exercitus multos perijisse rapiendi cu-		Fides in uerbis sita	Fori ratio	813.f
piditate	595.f	Fide iubendi forma	Formæ eiusdem quedam bona, mala	
Existens ante coeli ortum fuisse	715.f	Figulariam in dolio experiri, Prouer-	alia	3. m
Experientiã in iudicando necessariam	642. p	biã	Formæ que sunt in anima & in cor-	132.f
Expetimus tripliciter	543.p	Figulariam in ipso uase discere, Pro-	pore	389. m
Extremorū summa admodū pauca &		uerbium	Formæ apud Platonem que dicantur	
rara esse	506.f	Figura quid		389. m
Exules quos recipere non liceat	901.f	Figura nullius particeps esse Vnum	Formose flagitiosorū consuetudine po-	
Exue uel abi, Prouerb.	147.m	66. m	tissimum deprauantur	275.f
F		Figurata omnia non semper aliquid si-	Formosi cur maxime ad temperantiam	
Faber in qua scientiæ actione uer-		gnificare	adducendi	275.f
satur	198.m	Filijs instituentis quanta diligentia ad-	Formosum esse quæ locum obtineat in-	
Fabricam ætariam quis hominibus de-		hibenda	ter res optimas	339.p
derit	393.f. 428.p	Filios optare non semper bonum esse	Formosos cur libentius erudiamus	
Fabula tragica et attica de Mimoe	51.f	45. p	Fortis quis sit	583.p (403.p)
Fabulas mancas dimittere	362.f	Filios imolare apud quos receptum fue-	Fortes ad que sunt præcipites	249.p
Fabulis colophonem imponere ibidem		rit	Fortes qui sint iudicandi	745.p
Fabule pueris proponende quales		Filij mali sur ex bonis parentibus sepe	Fortitudo que	33.m
Fabule noie quomō abu-	553.m	proueniunt	Fortitudinis opus quod	14.p
tatur Plato	655.p	Filiorum educatio domus gubernatio-	Fortitudo in homine quomodo perfi-	
Facere & fieri quid	176.m	nem declarat	ciatur	14.p
Facere an idem sit quod agere & ope-		Filij cur nobis comparandi & amici	Fortitudo in quibus cedat, & in quibus	
rari	282.m	343. p	præcellat	223.f
Facere quid	431.f	Filiorum causa quam multa fiant natu-	Fortitudo unde hominibus adueniat	
Factum quod est semper totum factum		ra docente	245. m	
est	187.m	Filiorū procreatio quomodo curanda	Fortitudo & fortis quid iuxta Home-	
Factorum humanorū magna diuersitas		591.m	rum	289.m
Factum infectum fieri	209.f	Filios ex robustissimis oportere pro-	Fortitudinem temperantiæ preponen-	
non potest	233.m	creari	dam	290.p
Faciliora prægestāda antequā ad dif-		Filios adultos ad præliū ducendos esse,	Fortitudinis definitio falsa	295.f
ficiliora ueniamus	176.m	& cur	Fortitud. species enumerantur	296.p
Falsitas deceptionem gignit	94.p	Filij tyrannorum quomodo educentur	Fortitudinem aliquid pulchrum esse	
Falsa opinari possibile	259.m	644. p	296. f	
Familie antiquitas quomodo commen-		Filij cur nascūtur tam animo quam cor	Fortitudo an sit metuendorum & non	
danda	523.p	pore ægrotantes	metuendorum scientia	298.p
Familiaris administratiōis lex	832.m	Filiorum procreationi quomodo sit ani-	Fortitudinem partem aliquam esse uir-	
Fascinatio unde proueniat	411.p	mus intendendus	tutis	299.m
Fatum quid	895.p	Filio quando & quomodo liceat accu-	Fortitudo quō laudabilis	320.p
Fatum uitari non posse	366.p	sare patrem	Fortitudo ex gymnastica & musica na-	
Febrium uariarū sedes ubi	412.f	Finis melior gratia eius cuius est finis	scitur	557.p. 568.m
Febrium origo causa & locus	730.f	100. f	Fortitudo in qua parte ciuitatis locan-	
& deinceps		Finem humani generis circa perfectio-	da, & quid	577.p.m
Federici urbiini etymologia	197.f	ra consistere	Fortitudinem continentie anteponen-	
Felix quis	347.p	Finem omnibus rebus & singulis cer-	dam	745.p
Felici ut iustitia & temperantia adsit		tum esse	Fortunam non subesse hominis impe-	
necesse est	363.f	Finis qui optimus existimādus	rio	26.f
Felices quid nos efficiat	256.f	Finē orationis alij aliter uocāt	Fortuna imperitiã sequitur	337.m
Felix quis apud Scythas existimetur	265. p	251. p	Fortunam deo aduersari non posse	
Felicitatis tria nomina quæ sola scien-		Flagitioso ut uiuat nō expedire	782. m	
tia perficit	251.p	Fluente præcipua quatuor	Fortunam inuocet, Prouerb.	919.p
Felicitatis definitio quedam	256.p	Fluere omnia dixit Heraclitus	Franciscus Berlingherius	698.p
		Fluxa omnia	Frater adesto uiro, Prouerb.	546.f
		Felix quis	Frigoris causa	719.f
		Femine uirtus que		

<i>Frustrum lex</i>	848.p	<i>Generandi cupiditas</i>	733.m	<i>Gorgie audacia & impudētia</i>	337.p
<i>Fruimur bono, & utimur alio tamen atq; alio modo</i>	1.p	<i>Generando recreatio fit</i>	402.f	<i>Gorgias qualem artem suam esse im- prudenter concedat</i>	342.f
<i>Fucorum genera duo</i>	634.m	<i>Generatio ex calore</i>	129.f	<i>Gortynis ex Peloponneso migratio</i>	(787.p
<i>Fucatoria artē imitatur gymnasticam</i>	344.m	<i>Generationes in numero eorum esse, quae sunt</i>	141.m	<i>Gradus sex in omni re-</i>	414.m.167.p
<i>Fugietes quos recipere nō liceat</i>	901.f	<i>Generatio pmiscua & simplex</i>	203.f	<i>Graduū in naturalibus ordo & dispo- sitio tractatur</i>	676.p
<i>Fulminum impetus unde</i>	728.p	<i>Generatio immortale quid est in ho- mine</i>	432.m	<i>Graciam per quadraginta annos do- cendo quis deceperit</i>	23.f
<i>Funeris descriptio i Odyssēa apud Ho- merum</i>	52.p	<i>Generatiōe semper carēs qd sit</i>	704.f	<i>Graciam omnem ab Homero eruditā esse iactabant quidam</i>	665.m
<i>Furia triplex</i>	785.p	<i>Generationem fuisse ante coeli ortum</i>	(715.f	<i>Graeci quid estimatione dignū habue- rint</i>	37.p
<i>Furor quae nā mentis alienatio</i>	167.p	<i>Generatio omnium fit, si</i>	873.f	<i>Græci quā superstitiosi fuerint, & parum dijs grati</i>	47.f
<i>Furor quomodo ab insania differat</i>	(167.p	<i>Genitum illud uel mixtum Socraticum ex quibus constet</i>	89.p	<i>Græcos non habuisse easdem ceremo- nias & sacrificia</i>	50.m
<i>Furor idem quod men- tis alienatio</i>	167.p	<i>Genita diuerso motu diuersimode ferri</i>	(141.m	<i>Græcorū gentes quae antiquissimas use sint legibus</i>	51.m
<i>Furor diuinus quomodo hominem affi- ciat</i>	167.p	<i>Genita omnia bifariā par- tiri</i>	201.f	<i>Græcorum qui soli à symposiis & cō- potationibus abstinerint</i>	52.p
<i>Furor diuinus quid</i>	414.m	<i>Genitalis uis animi sexuum nullum ha- bet discrimen</i>	404.f	<i>Græcos à Barbaris nomina multa ha- buisse</i>	318.m
<i>Furoris diuini species quatuor</i>	167.m	<i>Genitalia retro aliquādo fuisse</i>	425.p	<i>Græci qui nam lege tantū non natura</i>	(526.f
<i>Furor Poeticus à Musis</i>	167.m	<i>Genus aureum quod & cur ita dictum</i>	313.p	<i>Græcos inter se ppinquos genere atq; cognatos esse</i>	596.p
<i>Furor mysterialis à Dionysio profici- scitur</i>	167.m	<i>Genus masculinum, foemininū & pro- miscuum, unde primo nata</i>	383.m	<i>Grammaticam artem quis primus con- siderauerit</i>	85.p
<i>Furor Poeticus quomō à Platone deso- niatur</i>	167.f	<i>Genera omnium maxima quae</i>	191.m	<i>Grammaticus à rhetore qd differat</i>	33.p
<i>Furores quatuor quomodo tum animā, tum corpus afficiant</i>	167.m	<i>Genera tria in ciuitate</i>	579.f. 582.f	<i>Grandinis generatio</i>	718.f
<i>Furoris primi, secundi, tertij & quar- ti officia</i>	167.f	<i>Genera rerum propria ad propria re- rum capita & uniuersum genus ad uniuersum caput oportere referri</i>	(676.f	<i>Gratia quibus uel quorum ratione pul- chritudo non fit</i>	107.p
<i>Furorum quis nam præstantissimus</i>	415.m	<i>Genium nostrū & intelle- ctum, & numen esse idem</i>	852.f	<i>Gratia in rebus alio nomine appella- tur quā in cognitiōe ipsa</i>	758.m
<i>Furorem quibusdam à dijs inspiratum esse</i>	419.f	<i>Geometra in qua scientiae parte à Pla- tone constituatur</i>	198.m	765.p	
<i>Furorem simpliciter non esse malum</i>	449.f	<i>Geometria duplex</i>	101.f	<i>Graue quod est malum esse</i>	241.p
<i>Furor duplex</i>	459.p	<i>Geometriam quis inuenit</i>	463.p	<i>Graue quid</i>	720.m
<i>Furor diuinus quadruplex</i>	459.p	<i>Geometriā circa puras uersari dimen- siones</i>	616.f	<i>Grauidae mulieres quō curā de</i>	826.m
<i>Furem quomodo impune liceat occi- disse</i>	862.p	<i>Geometria an utilis sit</i>	623.p	<i>Gresibilis alimonia duplex</i>	202.p
<i>Furiosi quō custodiendi sint</i>	891.f	<i>Georgius Cyprius medicus insignis</i>	(699.f	<i>Gubernatio humanorū ex quibus con- stet</i>	4.f
<i>Furto quis ualuerit</i>	533.f	<i>Geryonis natura</i>	827.m	<i>Gubernationis rectae finis quis</i>	199.p
<i>Furtum multis modis committi posse</i>	854.f	<i>Gibbosum duplex</i>	727.m	<i>Gubernationem rectam circa paucos querendam</i>	215.f
<i>Furtum pecuniae illiberale esse, rapinā uero turpissimum</i>	896.p	<i>Signatur quid semper neq; est unquā</i>	(704.f	<i>Gubernationes septem, & earundem pulchra inter se cōparatio</i>	219.f
G		<i>Glaciei generatio</i>	718.f	<i>Gubernationem diuinam Regnum esse & appellari</i>	783.p
<i>Allum diei solisq; nuncium cur prisici Aesculapio sacrificauerint</i>	490.p	<i>Gladiatoria ars irridetur tanquam in- utilis</i>	292.m	<i>Gubernationes quae tyrannidi propius accedant</i>	843.p
<i>Ganymedis fabula culpanda</i>	751.m	<i>Glaucō rhapsodus</i>	169.p	<i>Gubernatoria ars utilis licet non am- pullosa</i>	365.f
<i>Garrulus quis dicendus</i>	179.p	<i>Gloriam maximam quomodo philoso- phus acquirere possit</i>	6.m	<i>Gummi natura</i>	719.p
<i>Gaudiū quis largiatur eternū</i>	386.p	<i>Glorie qd max. cupidus fuerit</i>	37.m	<i>Gigantum fabula</i>	570.p
<i>Gaudium mentis unde nascatur</i>	822.f	<i>Gloria quomodo querenda</i>	900.p	<i>Gygis licentia & anulus</i>	545.m
<i>Gaudere & uoluptatem capere quid differant</i>	239.m	<i>Gyūm quid significet</i>	319.p	(668.p	
<i>Gaudere non idem quod felicem esse</i>	358.f	<i>Gobrias magus</i>	952.m	<i>Gymnasia pro omnibus bellicis exerci- tationibus accipit</i>	834.f
<i>Gn, siue yōcæ quid</i>	318.f	<i>Gorgias Leontinus quo tempore flo- ruerit</i>	12.p	<i>Gymnasticarum præcepta</i>	216.m
<i>Geminis Apollinem præesse</i>	393.f	<i>Gorgias amicos sibi ob sapientiā com- parauit</i>	14.m	<i>Gymnastico</i>	
<i>Generandi uis quae per se mouetur</i>	377.m	<i>Gorgias Menonis præceptor</i>	25.f		
		<i>Gorgias qua ratione artem dicēdi cur- atis præponeret</i>	102.p		
		<i>Gorgia laus & cōmendatio</i>	108.m		

I N P L A T O N E M

Gymnastica finis	5.f	relatus	290.p	Homerus Poetarum omnium optimus	
Gymnastica aduersus deformitatem re-		Hercules aduersus hydrā sophisticam,		& diuinissimus	169.p
perta	180.m	cantrum sophisticam	264.p	Homeri poesis quid tractet	169.m
Gymnastica nomine quis sophisticam		Herculis origo ad quē referatur	36.p	Homerus an aliquid tractet quod ab	
artem appellauerit	230.m	Herc. ad coelites scandētis uox	290.p	alijs Poetis quoq; tractetur	169.f
Gymnastica ars pueris cur addiscenda		Ne Hercules quidem cōtra duos, Pro-		Homerus poematis specie Sophisticam	
234.m		uerbium	506.f	artem dissimulauit	230.m
Gymnastica certamina an admittenda		Herculis columnæ	703.f	Homeri locus	370.f
sint in ciuitate	751.p	Hermum calculosum adire	640.m	Homerus ubi uideatur uiolare, Prouer-	
Gymnast. sola parit ferocitatē	557.p	Herodicus medicus	337.m	bium	417.f
& 568.m		Herodici mos	442.m	Homerus cœcitatē suæ causam non co-	
Gymnasticæ utilitas	557.p. 565	Herodicus	566.p	gnouit	449.p
& deinceps		Heroes ex quibus & quomodo nati		Homeri scripta fabulosa abijcienda	
Gymnosophistarū cōmunitas	585.p	313.m		553.m	
Gymnastica duplex	827.f	Heroes quos uocet Plato	735.p	Homero cur deroget Plato	652.m
Gymnasticam exercitationem esse sa-		Heroes colendos iubet Plato	785.p	Homerū ducē tragœdiæ carpit	661.f
luberrimam	732.m	Herouū quis à Ioue eruditus, & ab Ho-		& 662.p	
Γυμνῆ quid	320.p	mero maxime laudatus	52.p	Homerum apprime poetā esse, & tra-	
		Herus Pamphilius cur resurrexerit		gicorum præcipuum	665.m
		654.f		Homerus cur inducat Heroes à demo-	
H Abitationū ordo quis	849.f	Hesiodi Musa que	168.f	nibus ad iram exagitari	806.m
Habitus duplex	851.f	Hesiodus quid cōmune habeat cum Ho-		Homo quid	27.m
Habitus malos inuolūtarios esse	851.f	mero	169.m. 170.p	Homo per prudentiam gubernat	28.p
Harmodius & Aristogiton Hippiam		Hesiodus quantā uim amoris tribuerit		Homo aliud est à corpore suo	39.f
ob inuidiā occiderunt	3.p	373.f		Homo ex quibus constet	40.p
Harmodij amicitia	421.m	Hesiodum prisca deorum gesta descri-		Homo animus est	119.m
Harmonia quomodo conflat	84.f	psisse	427.p	Homo mensura rerum omnium	129.m
Harmoniæ contemperatio uel dissolu-		Hesiodi q̄ fabule improbentur	553.m	Homo ingeniosus mansuetus ac uirilis	
tio quantum momentum habeat in		Hiatus terræ maximus unus	517.m	rarus	136.p
natura	90.f	Hilotia seruitus Lacedæmoniorum an		Homo ut agat gratia diuinorum crea-	
Harmonia græca que	294.f	bona sit	818.p	tus est	198.p
Harmoniam discrepare	423.p	Hipparchus quis, & qualis	2.f	Homo iocus est, ludusq; deorum	305.f
Harmoniā humanā ex corporis & a-		Hipparchi præcepta duo in tēplo Del-		& 830.f	
nime coniunctione fieri	504.f	phico scripta	3.p	Homo an omnium mensura	308.p
Harmoniam maius & minus recipere		Hippias quandiu Athenienses oppres-		Homo solus est animus	384.f
505.p		serit	3.p	Homo nullus ex omni parte & abso-	
Harmo. ex phthongis cōstitui	556.m	Hippie mortis causa que	3.p	lute pulcer	407.p
Harmonia omnium optima que	556.f	Hippias Pistrati filius quonam modo		Homo uerus qui nā sit dicēdus	408.p
Harmoniam in animum posse pluri-		Athenis dominatus sit	10.m	Homo qua furoris specie in bestie natu-	
mum	556.f	Hippias quibus reb. excelluerit	110.p	ram deuoluatur	414.p
Harmoniæ que remouende à ciuitate		Hippias seipsum alijs præfert qd' plus		Homo an per potum & cibum augea-	
563.p		ceteris sophisticis lucratus sit	108.f	tur	510.p
Harmonia definitio	759.p. 764.p	Hippiam anulum sibi & uestes fecisse,		Homo difficilis possessio	818.m
Harmonica quid	692.p	&c.	271.f	Hominis uirtus quid	13.f
Hebetudo quid	280.f	Hippias Eliensis sophistarum insolē-		Hominis officium trifariam distribui	
Hebetudo uitium oculorum	274.f	tissimus, & fallacissimus	268.f	27.f	
Hebrei quanti fecerint nominum uero-		Hippocratis coi ex Aesculapij stirpe		Hominis creatio	225.p.m
rum scientiam	302.f	nati mentio	228.p	Hominis essentia que	384.p
Hecamede Nestoris pellex	172.f	Hippocrates Aescul. successor	461.m	Hominis tractatio quo ad animam per-	
Hectori nomen quis imposuerit	311.p	Hippodromi cuiusdā magnit.	741.p	tinet & corpus	696.f
Heraclides Clazomenius Atheniensis		Hirsutū corpus quid indicet	391.m	Hominis naturam esse geminā	710.f
imperator	174.p	Historias sepe à Platone fabulas appel-		Hom. que partes præstantiores	712.p
Heraclidarum coloniam cur felicem di-		lari	655.p	Homini in afflicto corpore uiuere an	
xerit	800.p	Homerum quis primus Athenas inue-		conferat	362.m
Heraclidarum seruitus qualis	819.p	xit	2.f	Homini potissimū tum de se, tum de alijs	
Heraclij lapidis attractus unde	728.p	Homerus sapientum dux	139.f	quid considerandum	510.f
Heracliti opinio de amicitia confuta-		Homeri aurea catena	140.p	Hominem nihil aliud esse quam ani-	
tur	120.p	Homeri carmina quis facile interpre-		mam	40.p
Heracliti locus pulcher	423.m	tatus sit	168.p	Hominem non esse mensuram omnium	
Heracliticorū mos i disputādo	152.m	Homeri musa que	168.f	131.p	
Hercules cur in deorum numerū à dijs					

I N D E X

- Hominem omnium mensurā esse** 148.p
Hominem liberum quae nam exercitatio deceat 291.f
Hominē solo aere & Sole nutriri quis uiderit 489.f
Hominem alterum ciuitati alteri cōuenientem esse 633.m
Hominē inter animalia miraculū esse diuinum 745.f
Hominem generatione fieri sempiternum 793.p
Hominem mansuetum animal dicimus 813.f
Homines oēs lucri cupidos esse 4.m
Hom. natura bonos nequaquam esse 22.f
Hoies uniuersi curatiōe indigēt 37.m
Homines à musis qui alieni 41.m
Hom. peiora sibi accersere quā dii ipsi ultro daturi fuerint 45.p
Homines quādo deo similes effici possunt 150.f
Homines multos non nisi ab uno deo regi posse 226.p
Hom. cur putauerint oīa uerti 306.p
Homines cur ἀνθρώπων nominentur 313.f
Homines nudos iudicandos fore post mortem 370.f
Homines cur mortem suam non praesentiant 370.f
Homines quid admirentur 373.f
Homines bonum amare 432.p
Hom. omnes praegnantem esse 432.m
Homines ante musas fuisse 456.f
Hom. sub asidua dei custodia esse nec licere hinc emigrare, nisi quando deo placuerit 487.p
Homines laesos iniustiores fieri 534.m
Homines non admodum similes nasci 551.p
Homines uera opinione inuitos priuari 569.m
Homines qui nam disciplina indigni sint 607.m
Homines ad quid impellēdi sint 619.f
Homines ijdem an in officijs uersari debeant diuersis 634.p
Homines quae deorsum ferantur 649.m
Homines paucos esse intelligentiae participes 715.m
Hoies ex dijs & terra generari posse 735.p
Homines beatos aliquādo fuisse 735.f
Homines in greges distributos à Saturno demonum custodiae commendatos quō intelligendū 783.f. 789.f
Homines ab hominibus absque duce deo gubernari non posse 784.p
Homines deprauatae naturae sui dominos non esse 846.f
Homines cur à superis geniti dicantur 893.f
Hominum tripartita distinctio 43.m
Hominū ad peccandū pcliuitas 115.p
Hominū genera principio tria genera fuisse 383.m
Hom. figura qualis principio 383.m
Hominum sectio cur & quando facta 424.f. 425.p
Hominum alios deteriores, alios meliores 590.p
Hominum tria prima genera 647.p
Hominum arma naturalia 762.m
Hominū interitus multos ex diluuijs, morbis, alijsque pestibus olim accidisse 770.m
Hominum generationem nullum habuisse initium 820.p
Homini bus neque scientiam, neque ueram opinionem inesse 26.f
Homini bus praesse boni uiri tantum possunt 37.f
Homini bus natura & intemperantia morbo sis uiuere nō prestare 567.p
Homicidae quomodo puniantur apud inferos 518.m
Humana hostia apud Carthaginenses litare iustum fuisse 50.p
Humana omnia à quibus gubernentur 168.p
Humani generis certum esse finem necesse est 198.p
Humanum genus non posse absque optimis gubernatoribus uel honeste uiuere, uel feliciter regi 288.f
Humanum genus fuerit ne ab aeterno, nec ne 768.f
Humana uiuētis naturae participia esse 877.m
Humana oīa tribus gubernari 782.m
Humana quae sint natura 798.m
Humana diuinis collata nullo studio digna esse 822.m
Honestorū honestas esse imagines 18.f
Honestum utilium principium & finis 131.p
Honestae quae sint 243.m
Honor quid 796.m
Honores saepe ac ferme semper secum afferre magna discrimina 44.f
Honoris uoluptates quae intelligāt 647.f
Horti Adonidis 464.p
Hostem domi habere, Prouerb. 190.m
Hostiles qui nam dicendi sint 98.m
Humorum concordia constare humanum corpus 381.f
Humorum corporis nostri proportio 911.p
Hydra sophistica 264.p
Hypate quid 583.f 691.f
- I.
- Ius apud antiquos Graecos** 325.f
Iamblichus magnus 174.m
Iamblichus Iuliani praeceptor 601.f
Iactantia detestatio 365. per totum
Iactura quibus de rebus fieri nullo modo possit 91.f
Iacula Venerea à quibus & quo ordine iaciantur 396.p
Ibyci dictum de seipso sene 66.p
Ibycius equus ibidem
Icci Tarentini temperantia & fortitudo 846.m
Idea quid 134.m
Ideas duobus modis fieri 488.p
Idea praestantia & utilitas in cognoscendis rebus 611.m
Ideas singulas esse singularium specierum 660.f
Ideas esse probat 715.p
Idea quomodo à reliquis differat 925.m
Idem quarta species 191.f
Idolum cogitatiois in uoce quid 165.f
Iecur quale sit ex Pythagoricorum sententia 699.m
Iecoris natura 724.m
Iesum cur diuinum cogantur fieri Iudei 302.f
Iesu nomen ab angelo quibus indicatum 303.p
Ignari facis comparantur 876.f
Ignari qui 159.f
Ignis quomodo fiat 139.f
Ignis à quo datus 207.m
Ig. à Prometheo furto sublatus 232.m
Ignis partes libenter inuicem coherent scunt 381.m
Ignis ingentes amnes ubi 517.p
Ignis facilitas & commoditas 665.f
Ignem diuidere potentes, & penetrare 673.m
Ignis & terra quō differant 682.p
Ignis natura illa excellentissima quid conferat 683.m
Ignis quid proprium 684.p
Ignis multa genera 718.p
Ig. qua ratione calidus uideatur 719.f
Ignem minutissimis constare particulis 727.p
Ignis cur sit adeo penetrabilis ibidem
Ignorare qui se nouit facile discit 31.p
Ignorare & nosse circa omnia uersantur 156.p
Ignorans seipsum quid praeterea ignorat 7.m
Ignorantem miserū esse 41.f
Ignorans nosse idem nō potest 156.p
Ignorans seipsum temperatus esse non potest 283.p
Ignorantes nō philosophari 431.p
Ignorantia

I N P L A T O N E M

Ignorantia quid	180.p	modo polliceantur	276.f	Inferorū poenas timendas esse.	852.p
Ignorantiam quid expellat	20.f	Immortalitas imperfecta quæ	700.p	Inferior teipso quis	750.m
Ignorantiam ex responsione inconstan-		Immortalitate seipsam sponte priuare		Infidū esse qui sponte mētitur	797.m
ti cognosci	34.p	nefas	793.p	Infinitudo apud Platonē quid	676.f
Ignorantia boni mala est	45.m	Impartibile quod est secundum ueram		Infinitum cur Vno attribuatur	66.m
Ignorantia quando prodesse dicatur	45.m	rationem unum omnino esse dicen-		Infiniti genere quæ comprehendantur	
		dum est	187.p		87.m. & f
Ignorantiæ cognomina	98.p	Imperandi dignitates quot	769.f	Infinitæ naturæ signum	87.f
Ignorantia potentum & imbecillium		Imperantes & paren-	(776.p	Infinitis & finitis coeuntibus q̄ multa	
quomodo differunt	98.m	tes i ciuitate necessarios esse	776.p	pulchra oriantur	88.m
Ignorantiam omnibus malam esse, &		Impertū quod nam legitimum	840.m	Ingenia acuta falsis redargutis facile	
aliquādo ridiculā odiosam aliquan-		Impertū ambitiosum ex optimatū gu-		uera ueniantur	119.m
do	98.f	bernatione quō oriatur	631.m	Ingeniū non etas liberat	123.m
Ignorantiā falsā esse opinionē	147.f	Impertus homo	122.p	Ingenia diuersa	136.p
Ignorantia gemina	180.m	Impertitiā facere locū fictiōib.	736.m	Ingenia mitia facilius capi, & quomo-	
Ignorantia parit admirationē	214.f	Impij nō credunt penas se daturos post		do cognoscantur	391.f
Ignorantiæ & sapientiæ medium quod		hanc uitam	151.m	Ingenia meliora ne sint nobilibus an	
430.p		Impiorum carcer quis	370.f	ignobilibus	36.p
Ignorantiæ quæ ciuitati perniciosissima		Impij quō timeant extremum illud iu-		Ingenia hominum uaria	401.f
775.f		dicium post mortem	372.m	Ingenium humanum in summa rerum	
Ignorantiam suam cur quisq; sapien-		Impietatis noie quæ comprehendantur		licentia superbire	784.p
tiam esse opinetur	798.p	Impietatis occasiones du-	(865.f	Ingenia diuersa diuersis in locis fieri	
Uias & Odyssea Homeri quid tractent		as esse	866.m. 872.p. 880.p	tribus de causis	805.p
32.p		Improbitalis uniuersæ genus quoddam		Ingenium humanum bene cultum diui-	
Uidos principium	560.m	Imprudens in ea re ma-	(esse 98.p	nissimum euadere	806.p
Uidadem præclarius esse poema quam		lus quam ignorat	37.f	Ingenium humanum cur ferocius eua-	
Odysseam	269.m	Imprudentes qui dicendi sint	44.m	dere possit quam ferarum ibidem	
Uisitius & descriptio	772.f	Imprud. non distare ab insanis	43.f	Ingeniorum morbi qui	881.m
Uud in fabula placuit, Prouer.	773.m	Imprudentiæ gradus multi	44.m	Ingluies quid	446.f
Ulyssus fluuius	442.f	Impurū puro attingere nefas	495.m	Inimico quid debeat	533.p
Uimago dei ubi melius referue.	303.m	Inachi Argiuorum fluminis fabula dam-		Inimicitie unde oriantur & iræ	56.p
Uimagines apud Platonicos quæ dicantur		natur	555.p	Iniquissimus qs sit & miserri.	645.p
Uimaginatio mouet, for-	(389.m	Inanimū noie carēs dimittendū	176.f	Iniuriari quid	275.m
matq; corpus	543.f	Incantandi facultas quid	260.f	Iniuria aliquem afficere Athenis peria-	
Uimaginarie facult. species due	183.f.m	Incantatio ad capitis dolorem sisten-		culosum fuisse	25.p
Uimbecilles qui nam dicendi sint.	98.m	dum	279.p	Iniuriantē beatū esse nō posse	347.m
Uimēg & unde dicatur	322.f	Incendia diuinitus missa iuxta Mosē,		Iniuriam inferre malorum omnium ma-	
Uimitada plura nō esse	556.m. 561.p	quomodo descripserint profani au-		ximum	346.m
Uimitatio iocunda loci species	182.m	tores	673.m	Iniuriarū poenas nō luere miserius est	
Uimitatio phāstice quæ dicatur	196.f	Incendij causa	735.p	q̄ iniuriā facere	347.f. 349.p to.
Uimitatio duplex	197.p	Incognita nemo desiderat	397.f	Iniuriam inferentes an patientes ma-	
Uimitatio opinabilis quæ	197.p	Incole quomodo tractandi	850.m	gis doleant	349.p
Uimit. historica & sciens quæ	197.m	Incorporca sensu nō posse comprehend		Iniur. facere nō solū lege turpius est q̄	
Uimit. transit in naturā	556.m. 561.f	212.f		pati, uerumetiam natura	355.m
Uimitatio quæ bona	562.m	Indigentiam omnem doloris esse par-		Iniuria ut nulli inferatur quomodo cu-	
Uimitationem quid pariat	609.m	ticipem	358.f	randum sit	364.f
Uimitatio quæ tertio gradu distet à ueritā-		Indigentie repletiones appellari uo-		Iniuriā cum magistratibus ulciscens mi-	
tate	663.m	luptates	642.m	rifice commendandus est	797.m
Uimitationis iudices quales esse debeant		Indoctiores in omni arte plus sibi arro-		Iniustus sit ne felix cum iniustitie pe-	
758.p		gare quā doctos	541.p	nas dederit	347.f
Uimitationem nullam uoluptate & opi-		Industria necessitatis mater	207.m	Iniustos plus sibi arrogare quā iustos	
nione nō uera iudicādā esse	765.p	Iners homo	122.p	541.p	
Uimitator ironicus duplex	197.m	Infantes qui atra bile laborent	822.p	Iniustorum poenæ quæ	547.p
Uimitatores neq; res ipsas intelligūt, ne		Infantium more incommodo accepto sa-		Iniustos ne inuicem quidē tractare quic	
quæ faciunt	652.m	pere, Prouerb.	439.f	quam posse	542.p
Uimitator tertius à natura	661.m	Infantium exercitatio confert ad uir-		Iniustus num si ei cætera oia quæ uocan-	
Uimmemores qui	159.f	tutem capeffendam	825.f	tur bona adsunt infelix sit	762.f
Uimmobilibus mentem nō adesse	189.p	Infelicitatis humanæ origo	406.f	Iniustus negari ueniā à dijs	879.m
Uimmortale qd est iteritū nescit	515.p	Inferos adeat necesse est qui impurus		Iniustitia quid	584.p
Uimmortalitatem magi corporibus quo		ex hac uita migrat	496.m	Iniustitie multa nō ignoranda	150.f
				Iniustitia	

I N D E X

Iniustitie multa que	151.p	Intemperantie incōmoda	565.f	Italiae qui leges dederit	662.m
Inuisibile semp eodē modo esse	501.m	Intemperantia nomen unde acquisiuit	651.p	Itineris de an geminam esse	881.m
Iniustitiā uitii esse & inscitia	541.p	Interfectores sui ipsorum quomodo puniendi	861.f	Iucundum & bonum duas differentes naturas esse	103.p
Iniustitia quid faciat	541.f	Interficere seipsum an liceat	493.p	Iucunda omnia, an bona sint	245.m
Iniustitiam non tantum ob legem metum, sed etiam ob naturę suę ueniam uituperandam esse	641.f	Interrogare quis recte sciat, & respondere	310.p	Iucunditatem musis omnibus esse communem	830.m
Iniustitia quando malum non uideatur	667.p	Interrogans ne aut respondēs ea dicat que ex cōclusionē colligūtur	32.m	Iudeis quis leges tradiderit	49.p
Innocentia unicū uitę solamen	529.p	Interrogationes per coniugata & contraria	237.p	Iudex prudēs q̄ spectare debeat	765.f
Inopia nō minus quā copia ciuitatem dissipari	571.m. 574.p	Intestatis qui sine liberis moriūtur quomodo succedendum	887.f	Iudicis officii quod	468.f. 567.f
Insanabiles ex ciuitate tollendos esse		Intestina corūq; spirę tractan.	724.f	Iudici se subijcere debet, qui bonus esse cupit	351.p
Insania que nam mentis alienatio sit	167.p	Inuentio à quo reperiat	31.p	Iudicem precari iustū nō esse	477.m
Insania magna que	474.m	Inuenta aliena sibi non esse usurpanda	269.p	Iudicem mortalium nudum esse oportet	370.f
Insania duplex	699.f	Inuētores qdā rerū recēsentur	770.f	Iudices pecunia etiam in bona causā corrumpendi sint	483.m
Insania quō à furore differat	167.p	Inuestigatio ueritatis cuius actus sit, et ad quam animę partē spectet	13.f	Iudicium uis legum est custos & Regis ministra	221.p
Insano an depositū reddendum	533.p	Inutiles qui	7.p	Iudicium arbitrio: quid relinquendum sit	862.f
Insensatio in anima quid	91.f	Inut. à nullo amari, nec à seipso	123.f	Iudicibus cum eget ciuitas, quid iudicet	566.p
Insцитie nomen cui ignoratię partē conueniat	180.f	Inyca angusta regio	108.f	Iudicij preses dea que	894.p
Insцитia extrema que	248.p	Io Homeri carmina ad lyram canebat	168.p	Iudicium qui fugiant	351.f
Insцитie argumentum quod	273.f	Ioannes Caualecantes	373.p	Iudiciū quod circa uirtutes & uitia decipiatur	336.f
Insцитia extrema ciuium que	775.f	Locari uidetur qui se omnia scire dicit	182.m	Iudicium mutui & clamorū pestem esse magnam in ciuitate	852.f
Inscius quis dicendus	163.p	Locorum distinctio	892.p	Iudicium an idem sit cum opinione uera & scientia	162.f
Insipientes qui	130.f	Locus sepenuero remittit studia	90.m	Iudicium pudicę uirgini comparatur	894.p. 897.p
Insontem nullus bonus accusat	369.f	Iolauus Hercules nepos	264.p	Iudicium post obitum de hominibus faciendum	370.f
Inspiratione opus esse ad ueram diuinorum perceptionem	304.m	Ion Ephesius	170.f	Iudicium uerum uel falsum non tollit rerum possessionem	161.f
Instantijs cogūtur ignorantes ad sui cognitionem	20.f	Iones que studia minime carēt	421.p	Iudiciū bonum quid requirat	642.p
Institutione sui & suorum nihil diuinius	9.m	Iphicles Hercules frater	264.p	Iudicij formula ex Rhadamato	372.p
Institutiones principū quomodo differant à Legibus	48.f	Ipsū idem, & ipsū unūquodq; quid in theologia	28.p	Iudicij postremi de hoibus locus	371.p
Instrumenta musica que deceant ciuitatem, & que minus	563.m	Ira qualis prudentis uiri	97.f	Iudicia priuata quō exercenda	902.m
Insulam in Oceano esse, in qua præter cetera communes sint etiam uxorēs	585.p	Ira dulcedinem quandam aliquādo miserī	ibidem	Iudicia publica quō exercenda	ibid.f
Insule cuiusdam descriptio	739.p	Iram sepe pugnare aduersus concupiscentiam	582.p	Iudiciorum ratio	813.f
Intelligendi actum generationem partemq; uocari	601.p	Iram quis sedare & concitare dicendo potuerit	460.p	Iudiciorum commendatio	893.p
Intellectū esse cœli ac terrę regē	89.m	Iram inexpugnabilem & inuictā esse	552.m	Iudicij qui interesse debeant	854.p
Intellectus cuius sit	134.f	Ira sci ex ignorantia iudicandi nascitur	56.p	Iudicij publicis standum, siue iusta, si uiniusta sint	484.m
Intellectus animę gubernator	451.p	Ira scantur qui uehementissime, & que causa	410.p	Iudiciaria regis esse pedissequā	221.p
Intellectus ita se habet ad bonum, ut uisus ad Solem	613.p	Ira scibilis animę partis actus q̄s	13.f	Iudicandum quomodo	293.p
Intellectiue uirtutes que	407.m	Ira scibilem quid perficiat	14.p	Iudicandum esse per rationes	647.f
Intelligentia in anima quid	677.p	Iridis originis explicatio	141.p	Iudicandos esse oēs post mortē	515.f
Intelligentiam quenam ex his que sentiuntur exciēt	617.p	Irrideri à prauis nihil referre	54.p	Iuliani librum de Sole citat	601.f
Intelligibile idem esse quod ens	652.f	Isis auis cui dicata sit	463.p	Iuncturarum in corpore species uarias esse	726.p
Intemperatus dei inimicus iudicandus		Isidis poemata apud Aegyptios	760.f	Iunior in seniore nō nisi principum iussu sciet	593.f
Intemperatos obnoxios esse maioribus uoluptatibus & doloribus quā sanos	96.f	Ismenias thebanus quomodo ad diuitias peruenerit	23.p	Iuniorum sententiam instabilem esse	871.p
Intemperatiā que mala ciuitati afferat	222.p	Isocratem Lysie præfert	465.m	Iuniores tacere debent coram senioribus	575.m
		Isocra unde dicatur	330.m		iuniores

I N P L A T O N E M

Seniores subesse debere senior. 569.p
Iunonis etymologia 316.p
Iunonis fabula quedam improbatu col-
ligentis munera ob filios Inachi ui-
ta donatos 555.f
Iupiter sophista, quæ nã docuerit 52.p
Iupiter mens dei est 168.m
Iupiter patrius Atheniensibus 266.m
Iupiter Ganimedis amore captus fluxu
quendam iuxta uocauit 454.f
Iupiter contribulis & hospitalis, quid
847. m
Iouis Lex quæ mansit 48.f
Iouem, imò homines Iouem colentes per-
stringere uidetur Plato 55.m
Iouis Corinthus, Prouerb. 262.p
Iouis seruatori cur tertia patera preci-
pue consecratur 277.p
Iouis etymologia 312.m
Iouem principiu medium & finem om-
nium quis dixerit 376.p
Iouem non esse nobis penuarium malo-
rum & bonorum, ut Homerus fini-
git 554.m
Iouis stella tarda 917.m
Iuramentum quantum & cur offeren-
dam & qui 899.m
Iurandi modus Socraticus 115.f
Iurandum Venereum 411.f
Iurandi forma 892.f
Iureiurando quis ualuerit 533.f
Iustinus Platonius quid de Heri resur-
rectione dixerit 654.f
Iustus quis sit 583.m
Iusti definitio ex Simonide 532.f
Iustus qualis 342.f
Iusti & iniusti discrimen apud Home-
rum 32.p
Iustus uir iniustum quanta superet uo-
luptate 650.p
Iusto legibus non esse opus 571.f
Iustum nunquã ledere, sed semper pro-
desse 302.p
Iustus quò sit affectus 582.f
Iustum ubiq; iam illud esse quod poten-
tiori conducatur 536.p
Iustum uirum à ciuitate iusta quoad spe-
ciem nihil differre 579.f
Iusti qui nam sint 48.p
Iustos tanquam dei amicos nunquã ne-
gligi ab eodem 654.f
Iusto homine nihil deo similis 150.f
Iustum quid sit 319.f
Iusti mansueti sunt 367.f
Iusta & utilia non esse eadem 32.f
Iustorum patientia quanta 668.f
Iustos tantum comendare debet Poetæ
762. p
Iustos ad agendum potentiores sapien-
tioresq; esse quam iniustos 542.p
Iustos à dijs illesos esse 548.p
Iustis quæ concedant dij 547.p
Iustitia quid 275.m
Iustitia an idem quod sanctitas 236.m
Iustitia in homine quomodo perficia-
tur 14.p
Iustitia concordiam & amicitiam pa-
rit 541.f
Iustitia uirtus ne sit, an uirtus aliqua
15. f
Iustitia cur expetenda 543.p
Iustitia res quedam sit, an nulla 236.p
Iustitia maxime in uoluntate consistit
269. p
Iustitia in quo genere bonorum ponen-
da sit 544.f
Iustitia in pace ad quid utilis sit
533. p
Iustitia quid, & eius officium in repu-
blica 7.m
Iustitia publica quid 28.p
Iustitia quantum conferat ad uerū in-
uestigandum, & deum colendum
529. p
Iustitie partes due 58.f
Iustitie nomina morales uirtutes om-
nes comprehendit Plato 4.f
Iustitie opus quid 14.p. 301.f
Iustitie uirtus & prestantia quanta
226. p
Iustitie inuestigatio, 578.f
Iustitiam apud deos & homines maxi-
me honorari 48.p
Iustitiam bonum esse quoddam malum
uero nunquam 301.f
Iustitiam esse uera fateri, & unicuiq;
suum tribuere 529.m
Iustitiam humanam esse uirtutem
534. m
Iustitiam uirtutem esse & sapientiam
541. p
Iustitiam cum clementia comiscendam
esse ubiq; & semper 850.f
Iustitiam comprehendere reliquas tres
uirtutes 579.p
Iustitiam non posse impune inter ho-
mines defendi 607.f
Iustitiam non opinione tantum huma-
na laudabile esse, sed per se 641.f
Iustitiam speculatricem animorum esse
atq; iudicem 861.m
Iustitiam optimum anime premium
esse 667.f
Iurare quos maxime conueniat
444.f
Iuuenum cura cur suscipienda 54.p
Iuuenes facile persuaderi 144.m
Iuuenes quando honorandi 595.m
Iuuenes quomodo se habere debeant in
rebus græuibus iudicandis 396.f

L

Lusus apud grecos 326.p
Lacedæmoniorū reges unde ge-
nus duxerint 36.p
Lacedæmoniorū laudes et diuitie 36.f
Lacedæmoniorū reges ditissimi 37.p
Lacedæmonij cur fortunati in pugna
contra Athenienses 47.f
Lacedæmōijs q̄s leges tradiderit 49.p
Lacedæmoniorum leges unde uenerint
Lacedæmonij à cretensi- (51.m
bus edocti inter grecos à compota-
tionibus abstinerunt 52.p
Lacedæmonij non mutant leges, nec fi-
lios præter solita erudiunt, & di-
sciplinas peregrinas non admittunt
109. m
Lacedæmonij Astronomiam, & Geo-
metriam contemnebant 109.f
Lacedæmonij historiarū cupidi 110.p
Lacedæmoniorum dictū, Exue uel abi-
147. m
Lacedæmoniorum uirtutem in sapien-
tia magis q̄ in exercitationis studio
consistere 241.f
Lacedæmoniorū studium circa bellum
292. p
Lacedæmoniorum pugna, fuga, & ui-
ctoria in Plateis 295.f
Lacedæmonio cuidã nomen fuisse or̄s
319. m
Lacedæmonij quãdo Atheniensibus &
Eretriesibus succurrerint 524.m
Lacedæmon breuiloqua 753.f
Lacedæmonem per Lyurgum melio-
rem factam esse 662.m
Lacedæmoniorum puerorum uulgare
dictum 753.f
Lacedæmoniorū Respub. tyrannidi si-
milis 789.p
Lacones quomodo bonos uiros comen-
dare consueuerint 27.p
Lacōis de arte dicēdi sentētia 457.p
Laconica breuiloquentia 241.f
Laconicã remp. à multis laudari 630.f
Laconici moris esse semper breuiora
eligere 793.p
Laconicarū mulierum uita quæ 831.f
Ledi quid 2.m
Ledere non est boni, sed eius contrarij
Letitia non esse exultan- (534.m
dum 521.f. 527.f
Leti. nimia cur abstinendū sit 798.m
Letitia rationis unde nascatur 822.f
Laij tempora citat 844.f
Labijs lōgitudo quãta esse debeat 390.f
Lamentationes lugubres defunclis esse
molestas 521.f. 522.f
Lampidone Leotyche filia Archida-
mi uxor Agidis mater 37.m
Lamprus

I N D E X

- Lamprus malus musicus* 522.m
Lanificij uocabula 179.m
Lanificum partitur bifariam 210.f
Lapidum diuersitas unde 719.m
Lapillorū nitor exterior unde 387.p
Latio et alteratio motus soli sunt 66.f
Lationis species 131.m
Latione etymologia 316.f
Laudare et probare qd differat 239.p
Laudandi recta ratio 426.f
Laudatio que proba 373.f
Laudatio reprehensibilis que 428.f
Laus et uituperatio à bono utro quo= modo tractanda 51.f
Laudem fastus sequitur 122.p
Laudes ueræ que 289.f
Legati lex 896.p
Lex quid 720.f
Leonem iouem præesse 393.f
Leonem tondere, Prouerb. 537.p
Leontinos qui saluauerunt 525.f
Leontius Aglaionis filius 582.p
Λένδω cur uocetur, et quid significet 316.f
Leucippe Euenoris uxor 739.m
Lex unde proficitur 40.p
Lex qua gratia condatur in ciuitate 109.f
Lex de de hominib. sub saturno 370.f
Lex de amore apud Athenienses et Lacedæmonios uaria 421.p
Lex de dijs 554.f
Lex quid 744.p
Legum finis ultimus quis 744.f
Lex optima que 750.f
Lex ueneficij 891.p
Lex de uictore declarando in spectaculis 761.f
Legis definitio 48.f. 49.m
Legis ueræ, que sint conditiones 48.f
Legis species quot 48.f
Legis nomine omnes artium præceptiones comprehendendi 50.f
Legis conditor quis dicendus 309.p
Legem non posse quod optimū est, omnibus præcipere 216.p
Legem reginā esse omnium mortalium et immortalium 353.p
Leges qua prudentia condi debeat 8.f
Leges à se inuicem non differre quatenus leges 49.m
Leges ferre quem oporteat 217.p
Leges meliores prioribus præferendas ibidem
Leges an immutabiles ferende 217.f
Leges an transgredi liceat disputat 218.p
per totum, et deinceps
Leges imitamenta sunt ueritatis, que ab intelligentibus constituntur 218.f
Leges quid præcipue intendat 374.f
Leges quomodo etiam tacendo nobis placere significamus, que idcirco postea nobis seruande sunt 485.p
Leges multiplicare non debet optimus legum conditor 576.p
Leges duplices 585.m
Leges uel optimas absq; probatissimis magistratibus mortuas esse 600.f
Leges congregationi necessarias esse 744.p
Legibus necessariam esse diuinam auctoritatem 744.p
Leges Cretensium quid respiciant potissimum 747.p
Leges nõ ppter bellū latas esse 747.p
Leges quomodo duplices appelantur 793.f
Leges singulas singula habere premia 795.p
Leges de rebus diuinis unde petende 810.f
Leges de maleficijs et unde 858.p
Leges quomodo abrogande 816.m
Leges que difficile mutantur 828.f
Leges ciuitatum cur longe aberrent 905.p
Legum inuentio in que referenda 49.p
Legum latorum enumerantur ibid.
Legum conditores qui optimi apud Græcos 51.m
Legum institutio uaria 289.f
Legum fructus qui 787.f
Legum corruptor qualis sit 486.p
Legum græcarum conditores tres 743.m
Legum optimarum officium quod 857.p
Legum omnium fundamentum 905.f
Legum finis in que consistat 908.p
Legibus si præficiatur inter quid sequatur 218.f
Legibus antepone magistratus optimos Plato. 288.f
Legibus qui non egeant 571.f
in Legibus errare constituedis peius esse quam hominem interficere 585.m
Legislatoris finis quis 151.m
Legislatores priores nihil curasse Poetas 662.f
Legislatori an liceat mendacio uti 763.m
Legislatoris officium 749.m. 815.p
Legislatorem non scelera tantum punire, sed ne perpetrentur cauere in primis debere 768.m
Legislatoris intentio que 781.m
Legislatoris institutum tribus perficitur 782.m
Legislatori non licere duo diuersa de uno in lege loqui 792.p
Legislatorem hortationem sæpe intermiscere debere legibus 838.m
Legislatores cur à Platone filij dei appellentur 851.p
Legislatoris officium 855.m
Legislatori è crimine omni carere debere 914.p
Legislatione ad regem pertinere 216.p
Legislatione cur necessaria 216.m
Legitimum à uero non differre 50.f
Legitimum et illegitimum in unoquoque negotio quod appellandum sit 51.p
Liberalitatis opus quod 14.p
Liber quare pedagogo et seruis aditum in seruiat 123.p
Liberos communes esse debere in ciuitate 701.p
Libertis non uari sed pudoris multum relinquendum 796.f
Libertorum disciplinam tractat 824.m
Libertorum generationi que non consistant 882.f
Libertas in ciuitate populari quanti fiat 638.m
Libertas que moderata et que immoderata 925.f. 447.p
Libertorum usus qualis 883.m
Libra Vulcanum præesse 303.f
Libros scelestorum hominum etiam bonos è medio tollendos 304.m
Libido fugat amorem 375.p
Libido quid et unde 446.f
Licetia agendi quilibet quod pariat 42.p
Licentia peccandi paucos dimittit paucos 372.p
Licurgus quales lacedæmonijs filios reliquerit 433.f
Licymion Poli magister 460.p
Licentia quomodo labatur in iuuenum animos 637.f
Licentiam solutam è uita penitus expellendam 896.f
Lenis natura et officium 724.f
Limbi mentis 655.f
Limma apud Platonem quid 690.f
Lineas latitudine profunditateque carere 390.f
Lingue magister quis 31.f
Linum Phæbus afflauit 168.f
Linum lino connectis, Prouerb. 264.m
Liquorum quatuor distinctio 719.p
Lispe animalia 426.p
Literas quis inuenit 463.p
Literarum diuisionem quis primus excoGITARIT 85.p
Literarum uinculum quod 190.f
Literis qua etate pueri mancipandi 833.m
Litigium quod 179.p
Litigium duplex 179.p
Liuis uis qualis definitio 98.m
Liuis abesse à diuino chora 386.m
Locum

I N P L A T O N E M

Locum ante caeli ortum fuisse	715.f	Lydiae Harmoniae duplices	563.p	bile	150.m
Λογῶν grecis quot significet	165.p	Λυτῶν quid	322.f	Mala circa inferiora uersari	150.f
Logica circa quid & an omnibus arti-		Lyra secum discrepans quomodo con-		Mala qua ratione fugienda in hac uita	
bus preferenda	102.p	uenire dicatur	433.m	150.f	
Logica apud Platonem quid significet,		Lyrae inuentor quis	770.f	Malorum in anima genera duo	180.p
& qd à Dialectica differat	251.f	Lyrae quamdiu incumbendum	833.m	Mala nemo tanq̄ mala elegit	248.m
Loerenſium leges	752.p	Lysias thebanus oratione sibi familia-		Mala unde in corpus manent	279.m
Loqui male non posse qui mali nō sunt		ritatem Phædri comparandam du-		Malorum omnium quod nam maximum	
concludit Socrates	95.f	xit	373.p	346.m	
Loquamur recte quomodo	260.p	Lysiae oratio per Socratem examina-		Malorum declinationē nullā superesse	
Loquēdi libertas ubi maxima fuerit in		tur	458.p	si animā immortalē ponas	515.m
Grecia	343.p	Lysias cōtemnitur quod uerisimilia ue-		Malorum causam quamlibet aliā quā	
Lucretij loci aliquot	411.f. 412.m	ris anteposuerit	459.f	deum assignare licet	554.p
& 414.p		Lysidis imoles & forma	121.m	Mala quae uidentur uiro bono condu-	
Lucretij amorem melancholicū fuisse		Λυσίτελῶν quid	321.m	cere	668.m
413.m		M		Mala quando teneamus	755.f
Lucretio philosopho qd propter amo-		Macareus mortem sibi debitam		Malos inuitiles esse	7.p
rem acciderit	399.m	consciuit	845.f	Malos miseros esse, quoniam ignoran-	
Lucreti non dicitur qui quoduis asse-		Μακροδῶν quid	323.m	tes sunt	41.f
quitur	4.p	Magi corporum immortalitatem polli-		Malum à malo propter iniustitiā ledi	
Lucrum quid	1.p. 3.f	centur	276.f	120.p	
Lucrum aliud bonum, malum aliud, u-		Magica Zoroastri deorum cultus est		Malus nulli amicus	125.f
trinq; tamē ex aequo lucrū est	3.m	apud Persas	36.m	Malis natura aut casu factis nemo suc-	
Lucrum damno contrarium	1.p	Magicae opa eadē que naturae	401.m	cesset	233.p
Lucrum bonum	ibidem	Magicae qui fuerint studiosi	401.f	Malum hominem etiam bene loquen-	
Lucro carentia quae	4.p	Magica à quibus concedatur	430.f	tem audiendum non esse	289.p
Lucricupidos oēs mortales esse, idq;		Magistratus quando optimi esse non		Malus ad illa quisq; est, ad quae sapiens	
neuquam uituperandum	1.m	possunt	288.f	289.f	
Lucricupiditas & Lucricupidi qui		Magistratus optimos legibus sepe an-		Mali perseverantia unde oritur	351.p
1.m. 2.p.m		teponendos	ibidem	Malis bona adesse uidentur in hac uita	
Lucis encomium	407.m	Magistratum ambire nō decet	530.p	547.m	
Lucidum nihil sine igne	706.p	& q admittēdi ad magistratū ibid.		Malum tantū irridendum esse	588.p
Lucifer Veneris Stella	917.p	Magistratum nomina quae	592.f	Malus q sapiēs habeatur, eo plura ma-	
Luclatiōis genera quae inutilia	827.f	Magistratus optimos uiuas esse leges		la peragit, quo acutius cernit	619.f
Ludendi in uita quae sit recta ratio		600.f		Malos esse qui sibi met imperare non	
831.p		Magistratus cur illorum minime cupi-		possunt	754.f
Ludi iuuenum post sacra qui	122.m	dis dandi sint	620.f	Mali semp impurū esse animū	791.p
Ludos in studia sensim, moresq; con-		Magistratus quibus committi debeant		Malum neminem sponte fieri	851.f
uertit	571.f	Magistratū omnem quo-	(784.p)	Maleficia in ciuitate quomodo digno-	
Lumen Solis incorporeum esse	389.f	rundam esse iudicem debere	814.p	scenda	635.p
Lumen medium inter uisum & colo-		Magnanimitas homini cur data	290.p	Maligni cur poenis uexentur	891.m
rem	612.f	Magnanimitatis nomē honestissimum		Malitia quādo prodesse dicatur	45.m
Lumen quid iuxta Iulianum Platoni-		esse	48.p	Mandatū ceci locutio Socrat.	166.m
cum	615.m	Magnesium quis leges tradiderit	49.p	Mancipatio duplex	176.f
Lumen Solis imaginem appellari de-		Magnes ab Euripide nominatur lapis		Μαντικὴν prius μαυικὴν dictā à su-	
bere	615.f	ille qui à nonnullis Heraclius dici-		rore fuit	449.f
Lumen triplex	616.p	tur	170.f	Manus num sibi inferre aliquādo liceat	
Lunam promiscuam esse, et cur	385.f	Magnes uim suam cōmunicat	170.f	492.f	
Lunae radij cur non calefaciāt	684.m	Magneti cōparatur rhapsodus	171.f	Manibus utrisq; ex aequo utendam esse	
Lunam et Solem magnos appellat deos		Magna admirari consueuimus	373.f	827.p	
837.f		Magnū quidpiam nō esse facile	548.p	Marathonica pugna	524.m
Lupus ex homine fab.	640.p	Mahomethus quibus leges tradiderit,		Marcellus Aethiopum scripsit histo-	
Lycan Samius cuius instrumenti suc-		& in quem eandem inuentionem		rias	734.m
rit autor	688.p	retulerit	49.p	Marcus Manilius quam dei essentiam	
Lychanos quid	691.f	Maiorū splendor quando nam & quō		dixerit	386.p
Lycij exercitationes	53.f	à filijs obscuratur	521.m. 527.f	Marcus Varro animam deum esse di-	
Lycan Socratis hostis insensibilissimus		Maius dupliciter dicitur	211.m	xit	386.p
409.p		Malo contrarium bonum	1.p	Margites qualis fuerit	47.p
Lycan cur Socratem in iudicium uoca-		Malū bene sopitū ne moue, Pro.	84.p	Martis etymologia iuxta græcam di-	
uerit	471.f	Malum omne non esse dolorem	89.p	tionem	317.m
Lycurgus unde leges acceperit	51.m	Mala penitus extirpari posse impossi-		Maris princeps quis	315.m

- Maris dare est proprium** 385.f
Mare nihil digni habere 516.m
Maritima regio malos mores habet 786.p
Mariandynorum seruitus 818.p
Marsyas optimus tibarū inflandarum preceptor 51.m
Mars à Venere quō superetur 392.p
Marsyas Olympi discipulus 436.m
Marsyas instrumenta 563.m
Mas & foemina uires habent rationis eiusdem 822.p
Marium concubitus unde 425.f
Masculi erga masculum amoris exemplum 375.f
Masculorū amore cur quidam facilius irretiuntur q̄ foeminarum 413.p
Masculinum genus Sole genitum fuisse
Materia quō depen- (383.m
deat ab ipso bono 675.f
Materiam quomodo dicamus inordina-
tam ante mundum 677.p
Materiā non esse æqualem mūdi fabro
Materiam deus demen- (677.p
sione protendit 679.f
Materiam non tam per ideam propriam
quā per ideā formæ à deo pro-
cedere 691.f
Materia analogice mōstratur 714.m
Materiam nunquam recedere à poten-
tia 714.m
Materiam esse informem 714.f
Materiam esse locum 715.m
Mathematicæ pars que non fuerit tem-
pore Socratis 623.f
Mathematicæ rationes quomō ad phy-
sica referantur 680.f
Mathematicas ab actione liberat esse,
& cognitionē tantū habere 200.f
Mathematicarū disciplinarian utilitas
Mathematicis conueni- (918.f
re corporis motum 732.p
Matrimonij tractatio 591.m
Matrix in foemina quid 733.f
Μηχανη quid significet 320.f
Medendi artem quis hominibus dede-
rit 393.f
Medendi artis & dicendi eandem ser-
mè rationem esse 461.p
Medendi modi duo 792.m
Medici proprium 146.m
Medici quomodo artem suam euertere
aut ipsa abuti possint 218.p.m
Medicam bonum quid efficiat 242.f
Medicos cur morbi corporum multi la-
teant 279.m
Medici sapientes duplici utuntur pur-
gatione 487.m
Medicis cogens ciuitas malā indicat ini-
bi disciplinam esse 566.p
Medici officium 567.m
Medicum excellentissimum an in ciui-
tate habere prestat 567.f
Medicine debilitas 101.m
Medicina Hecamedis 172.f
Medicine recta definitio 215.f
Medicine opus quod nam 261.f
Medicina corporis quomodo à Socrate
curetur 276.m
Medicina quid cognoscat 285.f
Medicina duo efficit 301.f
Med. an circa sermōes uersetur 338.p
Medicina cur ars dicenda sit 360.f
Medicina consideratio que 382.p
Medicina amatorios affectus quomō-
do cognoscat 423.p
Medicina quibus obsit 566.p
Medicina cui superuacanea 571.f
Mediocritas in omnibus mirifice extol-
lenda 147.p
Meditatio quid 433.p
Meditatio seruat scientiam 402.f
Media quō effugiant sapientes 84.m
Medium aliquod inter cōtraria duo nō
posse alterum duorū fieri 96.p
Media plura inueniri quā extremorū
summa 506.f
Medulle officium 725.p
Melancholici difficile amore capiuntur
capti nunquā liberantur 413.p
Melancholicorū quod nam optimum
oblectamentum 399.m.f
Melancholici atræ bilis corroduuntur
asperitate 399.f
Melanippe Euripidis 418.f
Meles citharædus 361.p
Meliore à deteriore ledi nefas est ma-
ximum 475.p
Melissas Thucididis filius 24.f
Melissei omnia unū esse, idq; unum in
seipso consistere 152.f
Mellis qualitas 719.p
Melitus Pytheus 53.f
Melitus cur contra Socratem insurre-
xerit 471.f
Melodiā pulcherrimā cur per ineptissi-
mum Poetā deus cecinerit 171.m
Melodiam ex tribus constare 562.f
Melpomene Solis uox cur dicta 168.f
Melpomene Thamyra afflauit 168.f
Membrū nullū mūdi odit aliud 382.f
Membrorum humanorum errores oēs
à uisu procedunt 289.f
Memoria quid 91.f
Memoria mater musarum 157.f
Memoria quonam differat à Socratica
reminiscentia 91.f
Memoriam deam inuocat 737.p
Memores qui 159.f
Mendax quis dicendus 268.f. 617.m
Mendacij species 159.m
Mendacium oēs hoīes dijq; oderūt 555.p
Mendacium in sermone imitatio que
dam est passionis unius, que est in
animo 555.m
Mendacium ciuitatis esse calamitatem
556.p 558.f
Mendacio quibus liceat uti mali cuiusdā
grauissimi deuitandi causa 556.p
Mentiri turpe 159.m (558.f)
Mentiri in ea re quilibet potest quam
optime callet 268.f
Mentiens quis grauius delinquit, mo-
lens aut nolens 269.p
Mentiri cōtra deorū dignitatem quomō-
do; modo stultissimum 824.p
Mendici ubi uideātur esse scelera om-
niū auctores 634.m
Menelaum qui curauerint 567.p
Menetiades an uituperandus fuisse si
absq; armis et semimortuus ad Ach-
illis tentoria ductus fuisset 897.m
Menexenus contentiosus uehementis fa-
cundus Ctisippi discipulus 124.p
Menonis preceptor quis 25.f
Menonem à Sophistarum captiuitatis
ad ueram sapientiā Socrates trans-
tulit 416.p
Mens, anime uis prima, & quis eius
actus 13.f
Mens sana an possit hominibus tradi
Mens & sapientia nomina (25.m
na sunt purissima 102.f
Mens aut idem quod ueritas aut certe o-
mnium simillima 105.m
Mens multitudo stabilis 167.p
Mens mala qualis 334.p
Mens anime mundi que 168.f
Mentis studia exercitiū requirunt cor-
poris 732.p
Mentis illius Socraticæ definitio uel ex
positio 90.m
Mentis distributionē legū esse 784.p
Mentis motus natura que 875.m
Menti inesse non tantum imaginariam
ueritatem naturalem formam &
ueritatem 601.p
Mentem omnia exornare 510.m
Mentem cum corpore nō propter cor-
pus agere licet possit sine corpore
agere 511.p
Mentē purgari sacrificijs putauit Pla-
to 840.p
Mentem pluribus nominibus appellari
à Platonicis 379.p
Mentem illam Anaxagoræ solam ius-
tam esse 319.f
Mentem à senectute nobis datā iri non
esse sperandum 294.f
Mentem seungi à corpore in ipsa ueri-
tatis inuestigatione 600.f
Mentem liberam omni lege præstantio-
rum esse 852.f
Mentem

Mentem nulli rerum immobilium adesse	189.p	Militibus in castris unum negandum esse	768.p	Mynna unde dicta	330.m
Mente & scientia nihil moderatius		Militiam communem esse, tam mari q̄ foeminae	594.f	Mynsiðe	311.f
Mentes mortalium & im-	(105.m	Militia gratia merito magnas haberi deliberationes & leges multas cōdi		Moderata corpori maxime conducere	
mortalium amore donari	373.f	Militarem scientiā ciu-	(896.m	Modestiam diffidenter ag-	(5.f
Mensis mensura unde	709.m	li esse subiectam	221.p	gredi difficilia	585.m
Mensis ultimus quis dicatur more com-	840.p	Militaris res pars est civilis prudentie	232.f	Modestis pecuniam plurimi faciendam	532.f
nuni		Militarem artem nullus unquam uendit prater sophistas	250.m	Moechi unde ducant originem	425.m
Mensurae capacior ne sit uoluptas an sapientia	105.m	Militaris ars in ciuitate quomodo exercitanda	842.m	Molestiarum qualitates	93.m
Mensurae particeps omne artificiosum	212.p	Mina centū cui datae ob filios instituentos	35.m	Molestissimum quid	121.m
Mensura omnium optima	276.m	Minerua cur ab oculis Diomedis nebulam abstersit	48.m	Molle quid	720.p
Mensuram non posse esse quod est deficiens	611.m	Minerua quod artificium hominibus demonstrauerit	393.f. 428.p	Momentū indiuiduū esse & inueniri	
Mensurarum proportio	837.m	Mineruae templis inscriptum epigramma	673.f	Momentū mediū quoddā in-	(76.p
Mercatorum Geometria quid à Philo-		Minerua & Vulcanum naturam habere communem	737.f	ter motum & quietem	ibidem
sophorum distet	101.f	Minima etiam à deo nō negligi	868.f	Momus p̄ diuina cura accipitur	601.p
Mercatura duplex	178.p	Minos quibus leges tradiderit, & in quem eandem inuentionem retulerit	49.p	ne Momus quidem id carperet, Pro-	
Mercatura an uilis in ciuitate	550.m	Minos cuius filius, & quā prestas in condendis legibus fuerit	51.f	uerbium	603.m
Mercenarios cōplementū esse ciuitatis		Minos ubi regnauerit, & quanti fiat hic idem ab Homero	51.f	Monarchiae uerae umbra sub Octauiana uisa est	198.f
Mercurius quid à Piman-	(550.f	Minoem mortuorum animas cū sceptro iudicantem ubi recitet Hom.	52.p	Mouēs seipsum, immortale esse	450.p
dro petierit	53.f	Minos annis nouem Iouem ipsum alloquutus est	52.p	Mōtes esse q̄ tātū apes pascāt	738.m
Mercurij uim totam uersari circa ser-	305.f	Minoem nō alia praecepisse quā ipse seruauerit	52.m	Moralis uirtutis officium totū in quadā animi purgatione uersari	487.f
monem		Minos qua in re deliquerit Platonis iudicio	52.m	Morales uirtutes quae	407.m
Mercurij etymologia iuxta graecam uocem	317.f	Mimos cur duri nomen & agrestis adeptus sit	52.f	Moralis disciplinā in omni etate magno opere necessariam	289.f
Mercurius tatrachordi inuētor	688.p	Mimos & Radamanthus iudices mortuorum	371.p	Morato tantum de moribus loqui licet	289.p
Mercurius Trismegistus quid de amore senserit	374.p	Minoa per nouennium patris collocationem petere solitum	746.m	Morbi omnes licet in aliquo cōueniāt, nō tamen eandem esse omnium curationem	44.p
Mercurij stella quae	917.p	Minos crudele Atticæ tributum imposuit	786.m	Morbus ex quibus cōstare dicitur	88.m
Mese quid	691.f	Miserum describit	762.m	Morbus animi quibus in rebus consistat	224.p
Messeniōrum rebelliones	818.m	Misererem quorum debeamus	797.f	Morbos animi & corporis qui uerbis tantum curauerint	302.f
Metallorum generationes	718.f	Miserabilis uel misericordia dignus quis		Morbi ubi nulli sint	517.p
Metalla planetis dicata et quibus	734.f	Mithecus de Siculorum arte coquinaria scripsit	368.m	Morbi noui unde	566.p
Metaphysicū tanq̄ deū colendū	441.f	Mixtio quibus in rebus facilius inueniuntur	99.f	Morbum ab externis causis prouenire	706.f
Metaphysicū tanq̄ deū colendū	441.f	Mixtionis officium quod deorum sortitus sit		Morbus unde nascatur	728.f
Mētis quae	430.f	Mixtionis Homericæ uel conuallis	(103.f	Morbi acriores ubi generentur	730.p
Metrodorus Lampfacenus rhapsodus	169.p	Mixtionis cuiusq; dignitas aut utilitas quomodo dignoscenda	105.p	Morbos periculosissimos nō esse phar-	732.m.f
Metus & pudor custodes optimi in ciuitate	593.f			macis irritandos	899.f
Metus quod et quae metū inferāt	299.p			Morum uarietas & nouitas unde nascatur	899.f
Metum & non metum quā uim in ciuitate habeant	592.f			Mores moderatos à fortibus nunquam seperari oportere	223.f
Miccus sophista	121.m			Mores mali facile malas sequuntur opinionones	224.p
Mida locupletior, Prouerb.	567.m			Mores priuatorum quantum cōferant ciuitati	821.f
Midas coturnicum nutritor	35.m			Mores in ciuitate una de causa maxime mutari	782.f
Meigs μεις δὲ quid	318.p			Morales uirtutes ab hominibus quomodo acquirantur	14.p
Milciadem qui ad marathonem pugnauit, quomodo damnare cogitauerint quidam	367.f			Mori p̄ alio amātes soli eligūt	418.f
Miles quomodo educari debet	544.p			Mori honeste prestat quā turpiter uere	654.m
Militi Arithmeticā & cōputatoriam necessariam esse	621.m			Mori in bello quā commendabile sit	595.m
Milites nihil propriū possidere debere	557.p. 571.f				
Milites prestantes maxime honorandos esse	595.m				
Militum uita qualis	703.m				
Militibus quid iuris in agros expugnatorem uicinorum	596.p				

I N D E X

- Moritur quisquis amat 379.f
 Mori an multis cōducatur nec ne 297.f
 Mori pro patria q̄ præclarum 520.f
 & 521.f
 Moriendū pro patria quando, & qui-
 bus de causis sit 815.f
 Mors quid 371.p
 Mortem suam homines præsentire non
 posse qua lege cautum sit 370.f
 Mors uoluntaria quæ 379.f
 Mortem timere quid sit 474.m
 Mortem non esse timendam 479.f
 Mortis periculum subeundum potius
 quàm peccandum 485. & deim-
 ceptis per totum
 Mortis metum quomodo fugare debea-
 mus 488.p
 Mors philosophi meditatio 493.f
 Mors & mortuus quid sint 493.f
 Mortem medium esse optimum ad ue-
 ram rerum scientiam acquirendam
 495. m
 Mortem qui moleste ferant 495.f
 Mortem unum ex maximis malis exi-
 stimari 496.p
 Mortis timorem quid afferat 532.p
 Mors quomō generetur in animantib.
 Mortē non esse ultimū sup- (728.f
 plicium 852.p
 Mortē sacrilego malorū minimū fore
 853. f. 861. p
 Mortuorum resurrectionem in Politi-
 co, in Phædone uaticinatur Plato
 487. f
 Mortuos domi sepelire antiquissima
 fuit superstitio 50.m
 Mortuorum anime quo & à quibus du-
 cantur 515.f
 Mortuorum cadauera in bello an præ-
 ter arma spoliare liceat 595.f
 Mortuus quis reuixerit 668.f
 Mortuis parentibus monumenta stru-
 enda esse 791.m
 Mortui qui laudandi 830.p
 Mortuos quibus officijs prosequi de-
 ceat 903.f
 Mortalis generis primordia 232.p
 Mortale quid in se immortalis habeat
 432. m
 Mortale quomodo seruat 433.p
 Mortalia genera tria 710.m
 Motuum qui optimus, & qui deterri-
 mus 732.m
 Motus qui & quot sint 66.f
 Motus quomō efficiatur & eius species
 Motus species quot 141.m (131.m
 Motum & statum maxime contraria
 esse 189.m
 Motus naturales et cælestes à quo prin-
 cipium ducant 528.f
 Motū circularē omnem semper spha-
 re mobili proprium esse 684.p
 Motus localis septem species 706.f
 Mo. generat duo diuini esse data 709.f
 Motionū species decē 867.p. 873.f
 Motuum quis robustissimus 874.p
 Mouendi uigor 13.f
 Moueri omnia 152.f. 188.f
 Moueri quid 153.p
 Motus sint ne species due 153.p
 Moueantur ne omnia anstent 873.m
 Moyses quibus leges tradiderit, & in
 quem earundē inuentionē retulerit
 Moyse locus. Terra erat (49.p
 inanis & uacua 677.p
 Mosaica legis præcepta duo primaria
 Platoni nota 51.f
 Mosaici mysterij confirmatio 489.p
 Mosaica doctrine locus Platonis con-
 sonus 521.m
 Mulieris uirtus quæ 15.p
 Mulieri quando & cur iudicio inter-
 esse liceat 892.f
 Mulieres maxime præscarum uocū ob-
 seruantes 322.p
 Mulierum corpora an earum custodi-
 bus nudanda sint 590.p
 Mulieres multas ad multa uiris esse
 præstantiores 589.p
 Mulieres eadem disciplina qua uiri en-
 randas esse 590.p
 Mulieres cōmunes esse debere 590.m
 Mulieres in Lucine templo quid quoti-
 die tractare debeant 821.p
 Mulieres circa Pontū militare 831.m
 Mulieres ubi agriculturam & pasto-
 rum officia exerceant 831.f
 Mulieres cur oporteat arma & castra
 tractare 834.f
 Mulierū uulgare quoddā dictū 366.p
 Mulierum menstruo laborantium ocu-
 li quales 410.f
 Mulierum fascinationem uehementissi-
 mam esse 411.p
 Mulierum de mimis iudicium 761.p
 Mulierum cur plures curanda res sint q̄
 uirorum 807.p
 Mulieribus leuiores cōmittenda in re-
 publica 585.m. 589.f. 590.f
 Multa quō unum dici possint 62.m
 Multos nouit qui unum nouit 7.m
 Multitudo quæ non possit docere quo-
 modo iudicet 32.p
 Multitudo stabilis quæ, & mobilis quæ
 167. p
 Multitudinem non posse regendi disci-
 plina præcellere 217.m
 Mundus quomodo uocatur à Platoni-
 cis, & mundi quot 374.p
 Mundus Latinis quid 374.m
 Mundus quarum rerum concordia con-
 stet 381.f
 Mundus intelligibilis quid 675.f
 Mundus superior quid sit 676.p
 Mundus cur sit unus, & moueatur in
 sphaeram 678.f
 Mundus cur in quinque, uel sex plagas di-
 uidatur 679.p.m.f
 Mundus quō & ex quibus sit compo-
 situs 697.m
 Mundus semp fuerit, nec ne 705.p
 Mundi totius anima quæ 168.m
 Mūdi aia quæ à Platone dicitur 199.f
 Mundi totius inordinatio semel facta
 206. f
 Mundi partes per seipsas nasci genera-
 re, & nutrire 207.m
 Mundi pictura in quibus cernatur ex-
 pressior 389.m
 Mundi corpus quale 395.p
 Mundi machinam unā esse, & ab alio
 pendere 624.m
 Mundi spiritum & intelligentiam, ani-
 mam & naturam 684.m
 Mundi plures sint an unus 706.p
 Mundi intelligibilis unitas 706.p
 Mundi originem duplici modo narrat
 677.m
 Mundi definitio 705.f
 Mundi generatio ex quibus 713.m
 Mundum uerere, & sapientiam sorti-
 tum esse à deo suo 205.p
 Mundum institutum fuisse dominū mo-
 tionis suæ 207.m
 Mundum initium habuisse 225.m
 Mundum animam quadam regi & mo-
 ueri 395.p
 Mundum habere supra se tres causas
 Mundum esse nunquam (674.m
 sed semper fieri 674.f
 Mun. pendere causa incorporea 674.f
 Mundum intelligibilem mediū esse in-
 ter uisibile & ipsum bonū 676.p
 Mundum quomodo dixerit Plato exi-
 stere 678.p
 Mundū boni gratis procreatū 678.m
 Mundū fieri semper & fluere 677.f
 Mundū ex quatuor elementis esse com-
 positum 683.p
 Mundum animatum, intellectualem, ui-
 uentem à deo factum esse 685.f
 Mundum ex tota materia constare
 706. m
 Mundum æternum esse à defectu cause
 non à materia 706.f
 Mundos plures non esse credendos
 678. f
 Munera ab impuro capere neq; bonia-
 nem, neq; deum decet 791.p
 Munerum corruptelam tractat 559.p
 Mutionum duplex usus 209.f
 Muse quid significent Platoni 757.f
 Musarum mater quæ 157.f
 Muse

I N P L A T O N E M

Musae sunt animae nouem sphaerarū celestium	168.f	Narratio duplex	560.m.f	Neonus Cali filius	12.f
Musae ab Ioue ducuntur	168.f	Nasi longitudo quanta esse debeat		Neptunus quid apud Platonem significet	734.m
Musa Poetas diuino instinctu concitat	170.f	Natura quid	657.p (390.f)	Neptunus quomodo et ubi filios genuerit	739.p
Musarum cognomen unde	446.m	Negligentia quomodo contingat	877.p	Neptuni filij quas terras coluerunt, et quib. de se dederūt nomina	739.f
Musas post homines natas esse	456.f	Natura infimum diuinae prouidentiae instrumentum	743.f	Neptunum significare naturalem prouidentiam	653.f
Musarum nouem mysterium	657.m	Natura magna	174.m	Neque literas, neque natam nouit, Pro uerbium	776.p
Musae musa quae	168.f	Natura quomodo seipsam reparat	432.m.f	Neruorum natura	725.m
Musica unde dicatur	30.m	Natura quicquid bene se habet minime ab alio permutationem accipit	554.f	Nestor prudentissimus fingitur ab Homero	270.p
Mus. usuraria et sine mensura	101.m	Natura in mundo qualis sit	652.f	Nestoris pellex quae	172.f
Musica cur tradenda pueris	234.m	Natura quicquid peius est esse idem et turpius	352.f	Nestoris orationes	457.m
Musica circa quid uersetur	337.f	Natura fortis conditio	223.m	Nestorem et dicendi facundia, et uita temperantia multos excelluisse	788.f
Musica sola parit molliciem	557.p et 568.m	Natura sapientis causa quomodo inuestiganda principales	712.f	Nete quid	691.f
Musica unde originē habuerit	690.f	Natura opera qualia	871.m	Neutrum amare malū impossibile esse	120.m
Musica quam amica sit homini	399.m	Naturam sibi cognatam et consonam esse	19.m	Nicias Hieroscandri filius	12.f
Musica Aegyptiorum qualis	760.f	Naturam ostendere quid sit	461.f	Nicias Nicerati filius	347.f
Musicae elementa quae	164.f	Naturam quotidie aliquid diuinum trahere	467.p	Nihil nimis, Prouerb.	96.f
Musicae Platonicae et Pythagoricae propositiones, et proportiones	687.f	Naturam generosam sine recta cultura inutilem semper et plerumque noxiam fieri	600.f	Nili salubritas	702.f
Musicae utilitas	557.p. 564.m	Naturam nostram quomodo contemplari debeamus	617.f	Nitri generatio	719.m
Musicae uis	822.m	Naturales res opera dei esse	175.p	Niuis generatio	718.f
Mus. perfectionē quae praestiterit	88.m	Naturalium species formasque substantiales numeris computari	680.f	Nobilium filij quae discere consueuerint	9.f
Musica tractatio antiqua	780.f	Naucleri quomodo arte sua abuti possint, et quomodo abutentes puniendi	218.p.m	Nobilibus an ignobilibus meliora ingenia sint	36.p
Musica noua species deuitanda	575.p	Nauclerus unde appelletur	537.p	Nobiles cur ad temperantiā excitandi	275.f
Musica genera imitationes esse morū	828.f	Naucratis Aegypti	463.p	Nobilitatem ueram in uirtute ponendam	275.f
Musica consonantiā fieri in elemento omnium medio	687.m	Nauis ab Atheniensibus in Delum quomodo mitti solent	490.f	Nocere cuiusuis est	847.f
Musica numeris addere uocem	616.f	Necate quid	583.f	Nosis quid significet	319.p
Musica sola uoluptate non esse iudicandam	765.m	Necessariū quod corpori dicatur	726.p	Nomen quid	304.p
Musica Astronomiae similem, et aequipollentem	624.f	Necessaria turpe esse nescire	836.m	Nomen imponere non cuiusuis est	309.p
Musica omnem imitatricem et similitudinem effectricem esse	765.m	Necessitas industriae mater	207.m	Nomen quod non instrumentū sit	ibid.
Mus. in amatoria pulchri finiri	565.p	Necessitas non differt a uoluntate in summa diuinitatis simplicitate	653.f	Nomen quid sit disquiritur	307.f
Musici celebres aliquot	409.f	Necessitatis regnum quid apud Platonem	392.f et inde	Nomen signum illud est agentibus impositum	194.f
Mutatio quae nam maxima et extrema omnium caelestium alternationum	205.m	Necessitatem expectandam esse in magistratu inuendo	539.f	Nominis quae uera reuerentia	310.p
Mutatio quae nam uelox, et uehemens	634.f	Necessitate in diuinis esse penitus uoluntariam	735.p	Nomina qualia pueris imponenda	9.f
Mutatio quae antiquissima et potentissima	874.m	Necessitati nec deum ipsum aduersari	836.f	Nom. quae congruant, quae non	194.m
Mutationis qui non sit expertus	205.m	Negatio quando contrarium non significet	192.m	Nomina Poetica quae abijcienda	558.p
Mutationem praeterquam in malis esse rerū omnium periculosissimā	823.p	Negatio et affirmatio ab oratione prouenit	195.m	Nominum copulatio orationis est substantia	163.p
Mutationem assiduā esse in corpore et anima	432.f	Negatiuarū quaedam contrarietas	78.p	Nominum origo triplex	306.m
Mutabilia quae non sint	554.f	Neithe dea	702.f	Nominū uerorū scientia quanta	302.f
Muti quales esse debeant	818.f	Nemesis iudicij angelus	791.m	Nominū inscriptio praecipitur	808.p
Mutarū literarū sonus qualis	163.m			Nominibus quomodo pro arbitrio utendum sit, et qua conditione	282.f
Myrine quid a Batice differat	310.f			Nominibus uti communioribus generosi animi est, contrariū autem illiberale	154.m
Myso Cheneus	241.f			Nomenclatorem rerum fuisse sapientem	330.p

N

Nandi peritia utilis licet humilis 365.m
Narcissi fatum crudelissimum 406.f

NN 3 Non

I N D E X

Non altera manu apprehendendū, Pro- uerbium	179.p	Nuptiae quae contrahende	816.f	Oedipi imprecatio aduersus liberos à dijs exaudita	890.p	
Non sus hoc quiuis norit, Prouerbum	298.m	Nuptiarum leges	792.f	Oedipodis mortem debitam fuisse suis sceleribus	845.f	
Nosce teipsum epigramma in Delphis	37.m	Nuptiarum tempus	821.f	Oedipū imprudenter mala à dijs pre- caturum esse	43.m	
Noscens ignorare idē nō potest	156.p	Nuptiarum curatrices quomodo eli- gende	827.p	Officia humana mentes ad felicitatem preparant	252.m	
Nosse & ignorare circa omnia & sin- gula uersatur	156.p	Nuptiarum numerum arbitrio princi- pis concedendum	591.m	Officia quae debeantur patrie quae pere- grinis, & quae supplicibus	797.p	
Nosse an idem quod scientiam accipere	166.f	Nuptias communes esse debere in ciui- tate	701.p	ὀνομαστικὸν cur dictum	317.p	
Nugator quis dicendus	179.p	Nuptias sacras utilissimas esse	591.p	ὀνομαστικὸν prius dicta, deinde bonu- stius ὀνομαστικὸν	449.f	
Nullus unquam prauus intelliget, &c. Prouerb.	802.m	Nutrices puerorum quales esse debeat	591.p	Oleum laborum subsidium	523.m	
Nume laus	614.f	Nutriendi uigor	13.f (825.p)	Olei natura	719.p	
Numerus quid	133.f. 617.p	O			Olfactus caliginoso aeri cur assignetur	387.m
Numerus impar deo gratus	376.p	Ὁ pro ω utebatur antiqui	323.p	Olla pulchrae descriptio	111.m	
Numeros triplices apud Pythagoricos	680.p	ω usus apud graecos	326.p	Olympus Phrygius optimus tibiarum instandarum praceptor	51.m	
Numerorum planorum cur sit unū tan- tum medium & solidorum plura	680.m	ὄρατοι ἡδὲ ὄραεισῆς	52.p	Olympi opera	170.f	
Numerus sub genere finiti ex quibus red- datur	88.p.m	Oblata nō semp acceptāda esse	44.f	Olympiodori de Platone locus	655.p	
Numerus singulorum nihil aliud est q̄ partes	164.p	Oblationes deorum quales	902.p	Omne & totum an idem	163.f	
Numerus uerus ubi inueniatur	909.p	Oblitio quid	91.f. 433.p	Omnia omnibus esse similiter, ac sem- per	308.m	
Numerus qui aptus ad plures distribu- tiones	800.f	Obsequiū quod minime turpe	422.m	Omnia & omne an differant	164.p	
Numeri ratio quibus in rebus consistat	306.m	Obstaculorum duplex ratio	209.f	Omnia boni gratia fieri	895.f	
Numeri ternarij triplex expositio	586.m	Obstetrices quales esse debeant	138.f	Omniū centrum quod	376.f	
Numeri septimi mysteria	652.f	Obstetandi modus apud Platonē	52.f	ὄψ unde dicitur	323.m	
& deinceps	656.m	Obuius aliquis cur statim placeat, aut displiceat	390.p	Operari & facere an idem sit	282.m	
Numeri duodenarij mysteria	795.m	Occidisse quos impune liceat	862.p	Opera dei quae	53.m	
Numeri praestantia in rebus cognoscen- dis	913.m	Oceanus & Tethys omnium aliorum origo	152.f	Ope. quae nā appellari debeāt	282.m	
Numerum unde discamus	913.f	Oceanum deorum originem	315.p	Operimentorum duplex usus	209.f	
Numeri quaternarij ratio	681.p	Oceanum unum ex quatuor praecipuis fluentis	517.f	Opifex sublimaris quis	174.m	
Numerum parem appellari diuiduum imparem indiuisibilem	685.m	Oceanum ad flumina inferorum perti- nere	490.p	Opificum dij qui	885.f	
Numerum & numeri computationem quis inuenierit	463.p	Oceani parentes qui	210.p	Opificum ab imperfecto incipiens, in perfectum desinit	174.m	
Numerum quinarium quibus de causis anime compositioni conuenire pu- tet	685.f	Oculi mentis quan- do acute uideat	438.p	Opinari anime quid	157.p	
Numerus omnium quis integerrimus	529.p	Oculus quando uidens	141.f	Opinari tribus modis	156.p.m	
Numerorum cognitio quam utilis	918.f	Oculus quomodo seipsum uideat	41.p	Opinari circa quid uersetur	156.p	
Numerorum cognitionem commendat	918.f	Oculus quantum in amore possit	413.m	Opinari à cognoscere quid differat	166.p	
Numerorum genus in or- dine eorum	84.p	Oculi pupilla hominem intuentem ex- primit	41.p	Opinatrix cōtraria uerae sciētie	182.p	
Numerorum duplorū, triplorumue in- terualla quō numerentur	695.p	Oculum quis generet, & quis eidem ui- dendi uim tribuat	616.f	Opinio quae	133.p	
Numerorum harmonicorum ad animae compositionem conducentium sum- ma	694.p. per totum	Oculi cur dati hominibus	712.f	Opinio unde oritur	93.f	
Numina octo in columna Aegyptia quae Numinum contempto- res quō colibendi	572.m 870.p	Oculi pulchri qui dicendi sint	114.m	Opinio cuius sit	134.f	
		Oculorum praestantia	712.p	Opinio falsa quid	132.m. 185.p	
		Oculorum orbis quanti esse debeant	390.f	Opinio falsa quomō contingat	159.m	
		Oculos duobus modis turbari consue- uisse	619.p	Opinio falsa quomodo fiat	133.p	
		Oculis quae uis insit	410.f	Opinio falsa quantum malum	341.f	
		Oeconomi nomen cui conueniat	7.f	Opinionibus falsis qui proueni- unt	159.f	
		Oedipus inter imprudētes cur à Socra- te numeretur	44.m	Opinio uera quid	132.m	
		Odisse quos deceat	534.p	Opinio uera an idem sit cum iudicio, et scientia	162.f	
		Odium quomodo nascatur	390.p	Opinio uera quando scientia sit	162.f	
		Odorum generatio	721.f	Opinio recta quae	430.m	
		Odysea & Ilias Homeri quid tra- dent	32.p	Opinio recta à scientia quid differat	(26.p)	
				Opinio recta quomodo homo- minibus accidat	14.p	
				Opinio acquisita optimi affectatrix in nobis		

I N P L A T O N E M

In nobis quid agat	444.f	nis exempla petenda	42.f	Oratores minime omnium in Repub.	
Opinio quadam recta est cum ratione nec tamen est scientia	165.f	Oratio quid	165.p	posse	344.f
Opinio particularis	132.p	Oratio mediocris quae	195.p	Oratores deceptores esse	522.p
Opinio falsa quibus insit, et quibus non	159.m	Oratio quomodo à cogitatione per os effluit	195.m	Oratorum multorum praestantium enumeratio	460.p
Opinio anime quid à sermone eiusdem differat	157.p	Oratio prima & brevis, quae	194.f	Oratorum adulatio declaratur	361.f
Opinio gignitur per cogitationem similentem	190.m	Oratio uera quae & quae falsa	307.f	Orbis terrarum magnitudo, quanta	516.p
Opinio media inter sapientiam & ignorantiam	430.p	Oratio qualis in ciuitate admittenda sit	562. per totum	Ordo quantum in unaquaque re momentum habeat	362.p
Opinionis species duae	155.f	Oratio grecis quomodo dicatur	165.p	Ordo seruandus in ciuitate maiorum & minorum	884.p
Opinionis falsae species	133.p	Oratio animi affectionem sequi debet	563.f	Ordinem inordinato praestare	705.f
Opinionis rectae opus quod	14.p	Orationis funebris ordo	520.f	Ordinem certum non admittit quae uaria sunt	216.m
Opinionis, orationisque falsitas, uel ueritas à non ente nascitur	194.p	Orationis ueritas, aut falsitas ex re ipsa dimanat	78.f	Ordines tres in uniuerso esse	920.f
Opinionem circa aliud uersari quae scientiam	599.p	Orationis substantia	163.p	Oresti nomen recte impositum esse	311.f
Opinionem inducere an idem quod persuadere	162.f	Orationis Hippiae Lacedaemone habitae initium	110.p	Orestem imprudens matrem occidisse	
Opinionem ueram hominibus natura non inesse	26.f	Orationis pars minima quae	307.f	Orichalcum insignie metallum ubi multum	739.f
Opinionem ueram scientiam non esse	155.f 156.p	Orationis partes & ordo	459.f	Oris usus & ornatus	726.p
Opinionem ueram cum ratione non esse scientiam	166.f	Orationis species duae	553.p	Oris longitudo quanta esse debeat	390.f
Opinionem omnium non omnem ueram existere	152.p	Orationis definitio qua separatur à cogitatione	195.m	Ornamenta reginarum prouincijs ubi nomen dederint	37.p
Opiniones quando uerae, quando falsae	148.p	Orationem querulam quando habere non liceat	829.f	Orithyae fabula à Borea raptae	443.p
Opiniones discordes quid indicent in multitudine	32.p	Orationem in duas diuisi species	562.p	Oromansius Zoroastri pater	36.m
Opin. falsae unde proficiantur	180.f	Oratione soluta quomodo pueri exercendi	833.p	Oromasis unde	303.p
Opiniones partim ueras, partim falsas necessario esse	195.f	Orationes partim ueras partim falsas necessario esse	195.f	Orphanorum cura quibus committenda	
Oppositionis uariae diffinitiones	673.p	Oratoria facultas quid	260.f	Orpheus quantam uim animae mori tribuerit	887.m 373.f
Optandum non esse ut omnia succedat ex uoto	521.f	Oratoria facultas persuadet	133.m	Orpheus de rerum principijs cecinit	
Optimatum gubernatio optima	629.f	Oratoria à Ciuili facultate quomodo distincta sit	220.f	Orpheus de loue quid senserit	376.p 376.p
Optimum omnium quid nam primum, quid secundum, quid tertium	339.p	Oratoria facultatem sine ueritate esse ridiculam	457.f	Orpheus Oeagri filius uoti impos ex inferis dimittitur	419.f
Optimum quod cuique illud maxime primum	649.f	Oratoria facultatis dignitas	220.p.m	Orphei opera	170.f
Optimum esse in aduersis quietem agere	664.m	Orator qui laudandus	442.p	Orphei musa quae	168.f
Optimo nihil esse addendum	674.f	Orator excellens quis	461.p	Orphei iuramentum quod	572.m
Opus nullum turpe esse quis senserit	282.m	Oratoris ineptiae omnibus notae qui liberi & ingenui sunt	150.m	Orphei erga Eurydicen amor	375
Opus cuiusque potentiae quando optime exerceatur	13.f	Oratoris & philosophi oratio quae differat	149.p	Orphica uita quae	820.m
Opus denominationes unde desumere possit	48.f	Oratori quae dicenda sint	456.f	Orthogoras Thebanus	231.p
Oraculum Craeso datum	640.m	Optari tria necessaria	441.f	Orsi dei nomen & apud quos	303.p
Oraculum Delphicum quas cogitationes Socrati immiserit	470.p	Oratorem rectum quid scire deceat, et qualem esse oporteat	364.p	Otus quis	424.f
Oracula agendorum saepe hominibus per medios spiritus pandi	8.f	Oratorem in dicendo nunquam liberum esse posse	149.p	Ouidij musa quae	168.f
Oraculorum quae	318.f	Oratorem legitimum quid intelligere oporteat	332.f	Orsi & quot modis nuncupauerint homines	314.f
Orandum quomodo sit, & unde oratio		Oratorem scire oportere & loquendi, & tacendi tempus	462.f		
		Oratorem non docere sed fidem inducere	340.m		
		Orsuum natura	725.p		
		Oratores tyrannis similes	345.p		
		Oratores qui uituperandi	332.m		
		Orat. quae scribere permittatur	560.p		

P

PAcis studium ad quid referendum
744.f

Peana testem dictorum à quibus inuocandum iubeat 763.f

Peanis species 780.f

Palamedis Eleatis in dicendo artificium quantum 457.f

Pallas intellectualem significat prouidentiam 673.f

Pallas quid apud Platonem significet 734.m

Pallas armata cur palam culta fuerit 737.f

Palladis descriptio 673.m

I N D E X

- Palladis etymologia* 317.p
Palladem ante diluuiū duas condidisse, educaſſe, et docuiſſe Athenas 529.p
ωάπ quid ſignificet 317.f
Pan Mercurij filius biſormis 305.f
Pandari conſuſio ſacramentorum induciarumq; 554.m
Paralus Periclis filius qua re exercitatus fuerit 24.f
Paralus Pericle natus 229.f
Parameſe quid 691.f
Paranete quid 691.f
Parca cur trahēt manibus glomos, mater uero nequaquam 657.f
Parcarū uim eſſe incōuertibile 904.p
Pares cum paribus facillime cōgregantur, Prouerb. 447.f
Parmenides quonam modo diſputare conſueuerit 175.f
Parmenides Pythagoricus librū De natura ſcripſit 374.p
Parmenidis magni de eo quod non eſt ſententia 183.f
Parmenidis carmina 193.p
Parmenidem priſca deorum geſta deſcripſiſſe 427.p
Parentes quaſi dei uicarios honorandos 785.p
Parentes cur filios ſe genuiſſe conſiderare debeant 527.f
Parentes boni qui malos filios habuerunt 24.f
Parentum bonorum cur mali ſepe filij 234.f
Parentum amor 122.f
Parentum preces aduerſus liberos ſepe audiri 890.p
Parentum cura erga filios qualis eſſe debeat 9.p
Parios iuuerūt Athenienſes contra Lacedaemonios 526.f
Paricide quomodo puniātur apud inferos 518.m
Pars nō eſt multorum, ſed totius 76.m
Pars quō à ſpecie differat 202.m
Partis cognitio qd cōferat ad tot. 18.p
Partes ob finis intentionem uniuertur 198.p
Partibus quae conſtent 164.p
Parua prius conſideranda ei qui maxima aſſequi cupit 176.p
Parum bene, quam multum non ſufficienter determinare, praestat 156.p
Parypate quid 691.f
Paffiones quae uiolentae 864.p
Paffionum ſenſibilem et inſenſibilem cauſe 720.f
Paffores cur appellentur ab Homero exercitus duces 52.f
Pafforum dignitas non parua 206.m
Patris & filij in diuinis eandē eſſe ſubſtantiam 601.f
Patrem quomodo & quando accuſare liceat 889.m
Patrem homicidij accuſare etiam licere 54.m
Paterfamilias uir nihil metuat ſeruorū multitudinem 646.p
Paterfamilias, ciuilis, dominus, rex aut idem ſint 200.f
Patiens quando patiens 141.f
Patiēs ſenſibile eſſe nō ſenſum 153.m
Patria honoranda 797.p
Patria quomodo colenda 484
per totum
Patria quomodo laudanda 523.p
Patrie hoſtis quis iudicandus 851.m
Patriae cura & ſtudium erga filios ſuos 528.m
Patrocles Iolauſ 264.p
Patrocli erga Achillem amor 375.f
Patroclo quae falſo adſcribat Homerus 559.f
Paulus ſplendor ueritatis 303.f
Paupertatem nimiam obeſſe ciuitati 571.m. 574.p
Pauſanias Ceraſenſis 230.p
Pecunia quibus plurimi faciēda 532.f
Pecunia quae Iunoni cōſecratur 817.p
Pecuniae malum quod 349.f
Pecuniae uſus qualis apud uirum probum 529.m
Pecunias querimus corporis gratia 499.p
Peccat quiſq; deficiente ſcientia 136.f
Peccant homines facile, ſed non ſponte 115.p
Peccantes in pugna quomodo puniendi 595.p
Peccantium conſabulando expiatio uentus fuit 449.p
Peccatorum iudicandorum ordo 854
per totum
Pedum motus qui illiberales 563.f
Peleus Aeaci filius in Phthia quomodo dominatus ſit 10.m
Pelopes lege graeci, natura barbari 526.f
Pelopi cur recte nomen impoſitum 312.p
Pentathli quem nam locum in certationibus habeant 6.f
Percipiant qui facile 159.f
Peregrinantium genera 900.f
Peregrinus cur maiorem miſericordiam à Deo & hominibus mereatur 797.p
Peregrino quantū ſit fauendū 797.p
Peregrinationis utilitas cur inſtituenda 900.p
Perſectio abſoluta ubi 381.f
Pericles Xanthippi filius 28.m
& 522.m
Pericles quomō ſapiens euasert 34.f
Pericles uolentibus imperauit 11.p
Pericles quales reddiderit Athenienſes 367.m
Pericles non fuit bonus ciuium curator 367.f
Pericles Alcibiadis tutor 34.f
Pericles Anaxagorae auditor 461.p
Pericles cur oratorum perfectiſſimus fuerit 461.p
Periclis conſilio quae Athenis facta ſunt 340.f
Periclem uirum ſapientiſſimum fuiſſe & quō filios ſuos inſtituerit 24.f
Periurijs quibus dii dent ueniā 421.f
Peripateticos dei cultum minime curare 839.f
Peritia quid ab arte differat 360.f
Peritorum & imperitorum diſcrimen in legum imitatione 219.p
Persuaſionis artificem non ſolam eſſe Rhetoricam 339.f. 340.p
Persuaſionis ſpecies quot 340.m
Perſe Regem ſuum quomodo educare conſueuerint 36.m
Perſe quomodo deum appellēt 303.p
Persarum deliciae 752.p
Persarum regis cuiuſdam anima qualis fuerit 371.m
Perſ. reges unde genus duxerint 36.p
Persarum reges diſſimi & regie uxores ſimiliter 37.p
Persarum imperium cuius legibus gubernetur 936.m
Persarum mollities 36.f
Persas qui primi inhiuerint 524.p
Persas nauali pugna inexpugnabiles aliquando fuiſſe 524.f
Persis quis leges tradiderit 49.p
Perſes Iouis filius 36.p
Persuadere an idem ſit quod opinione induere 162.f
Perturbationes animi rursus recenset 857. per totum
Perturbationes ad ſenſibilia pertinentes in anima ſeiunctas ab corpore remanere poſſe 852.p
Perturbatiōes omnes tū corporis, tum animae, tum utriuſq; doloris & uoluptatis concurſum habere 99.p
Perturbationes in qua hominis parte ſint 723.m
Peſſimus uir qui ſit 645.p
Petrus Leo ſpoletinus Mathe. 697.f
Phedonem adoleſcentulū lupanari publico proſtitutum Socrates ad philoſophiae ſtudium adduxit 416.p
Phedrus

I N P L A T O N E M

Phaedrus Myrrhinusius	228.f	Philosophi officium & actiua, & con-	Phoenices questus audit	580.m
Phaedrus qualis fuerit	373.m	templatiua comprehenditur	Phrenes in homine quid	723.m
Phaedrus ex oratore philosophus à So-		Philosophi affectio	Phronesis quid	319.p
crate factus	416.p	Philosophus in indagando quomodo à	Phrynonidas	235.p
Phacton Solis filius fulminatus quid si-		sophista distet	Phthia latigleba	481.f
gnificet	673.m	Philosophi qui	Phthongus quid	556.m. 687.f
Phantasia quomodo à cogitatione di-		Philosophorum opinio de rerum omni-	Phyllidis amorem melancholicum fuisse	
stinguatur	195.f	um principio	Physica quomodo con-	(413.m
Phantasia, tertia anime uis & eius a-		Philosophorum otium & mos disputandi	stent ex Mathematicis	697.f
ctus quis	13.f	Philosophus ineptus ad ci-	Physici aliquot insignes nominantur	
Phantasmata nocturna demonum sunt		uiles actiones	Pictura quid	463.f (393.m
simulacra	196.m	Phil. quò cõtemnat ea que magna alio	Pictura apud Aegyptios qualis	760.m
Phantasticum genus in duo secatur	196.f	qui uulgaribus uidentur	Picturae laus	399.m
Phantastica uis simulacrorum magistra		Philosophus duabus de causis apud po-	Picturae immensum studium	815.m
Phaestenes Andrius Athe-	(194.p	pulum ridiculus	quod & Horatius alicubi inuit	
nien suam imperator	174.p	Philosophus quis	Picturam procul à ueritate positam esse	663.f
Phelicos agros solo pingui fertiles ali-		Philosophi diuini appellandi	Pictorum Tragelaphi	604.p
quando fuisse	738.m	Philosophi quales habeantur	Pictoribus similem artem esse in sermo-	
Phenicem Achilles præceptorem dam-		Philosophorum genus haud facilius q̃	nibus	182.m
nat	559.m	decorum discerni	Pictatis definitio	53.m
Phemius Itacensis rhapsodus	170.f	Philosophus aliter quam sophista resu-	Pictatem in rebus grauibus semper di-	
Pherecrates Poeta	235.p	git intuitum oculorum	uinum auxilium implorare	585.m
Pherecydem summum fuisse theologum		Philosophi ueritatis amore eiusdem stu-	Picis natura	719.p
	616.m	diosi sunt	Pij quam regionem inhabitent post hanc	
Φερέφρατα quid significet	316.p	Philosophorum uita commendatur	uitam	518.f
Φερεφωνα quid significet	316.p	Philosophus definitur	Pindari musa que	168.f
Phidie pulchra extabant opera	23.f	Philosophum non modo non timere, sed	Pindari testimonium de animi immor-	
Φιδίου & Ἰϋλοβέαμου à pi-		cum leticia sperare mortem	talitate	19.p
losopho quid differant	598.f	Philosophus quid post hanc uitam spe-	Pind. & aliorum poetarum criminationes	
Philemon Philemonidis filius	12.f	rare debeat	reprobantur de Aesculapio	567.m
Philippides Philomeli filius	229.f	Philosophus cur mortem optet cum se-	Pindari pulchrum dictum	532.m
Φιλοδῶσι qui	600.m	ipsum uiolare non liceat	Pingendi arte prestans quis	231.p
Philolaus	492.f	Philosophum custodem qualem esse o-	Pinguis Minervæ homines, Prouerb.	
Philosophari quid iuxta Solonem	5.f	portet	Pirithoo que falso ab Ho-	(170.m
Philosophandum quibus non sit	127.p	Philosopho quid maxime necessarium	mero adscribantur	559.f
Philosophantis studium quod	487.m	557.p	Piscatio in duo membra diuiditur	176.f
Philosophantib. qd obijci solet	471.m	Philosophos regnare aut reges philo-	Piscatio ignifera, & contorta	177.p
Philosophie principium	141.p	sophari oportere	Pisces circa Nilum mansueri	203.p
Philosophie prisca figura	241.f	Philosophus quis sit	Piscibus Neptunum praesse	393.f
Philosophia scientie acquisitio est	260.m	Philosophi ueri qui	Pitthagoricorum de trinitate sententia	
Philosophie alia definitio	6.m	Philosophi proprium quid	Piratarum furta & latro-	(376.p
Philosophia gratiosa est	267.m	Philosophorum ingenijs propria	cinia unde	818.m
Philosophia Socratis qd doceat	352.p	Philosophos cur calumniati sunt multi	Pittacus cur à ciuilibus actionibus absti-	
Philosophie exacta diligentia non esse		601.p. 604.f	nuerit	108.p
impendenda qui senserint	354.m	Philosophi cur rempub. non attingat	Pittacus Byzantenus	241.f
Philosophie quò danda opera	353.p	Philosopho quo pacto con-	Pittaci sapientis sententia absona	240.p
Philosophia que uiro rempub. guberna-		ducat Geometria	Pituitam que augeant	566.p
natura sit ualde necessaria	520.f	Philosopho Dialecticam necessariam	Pituitæ species, & unde	729.f
Philosophie calumnia maxima unde		esse	Placa urbs apud Boemos quò guberna-	
oriatur	604.f	Philosophum non decere esse claudum	nata fuerit	585.p
Philo. à studio que auertant	607.p	Philosophus quas nolupta-	Platæarum bellum	524.f
Philosophia donum esse diuinum	615.p	te floccipendat	Plato cur suos neglexisse uideatur	
Philosophia quibus non sit communi-		Philosophi instrumenta que	923.p. 932. m	
canda	921.m	Philippus Valor	Plato quibus leges tradiderit, et in què	
Philosophum quomodo conueniat om-		Philosophum quantum ab alijs differre	carandè inuentionem retulerit	49.p
nes artes attigisse	6.m.f	deceat	Plato quibus leges postulantiibus dene-	
Philosophus quando inutilis sit	7.p	Phlegton	gauerit	49.p
Philosophum unoquoq; artifice infirio-		Phœbus Liman afflauit	Plato quantum uixerit & quo die mor-	
rum esse	7.p	Phœbus diuinis uerbis tum animi, tum	tus fuerit	373.p
Philosophum quibus in rebus secundas		corporis morbos curauisse	Platonis quedam sunt extra coelum	451.p
tenere turpe sit	8.p	Phœbium duos genuisse filios	Platonis	

I N D E X

- Platoni que argumentationum genera familiaria 13.m
 Platonis uis in loquēdo quāta 654.m
 Platōis academia in insalubri loco cur sita fuerit 782.p
 Platonis sapientiā tuam in contemplando, tuam in agendo cōsistere 743.p
 Platonis sapientia semper excelsa suspicit 302.m
 Plat. scripta tria ferme tractat 895.f
 Plato reuerentia erga Homer. 660.m
 Platonis mens 133.p
 Platonem Phœbi filium dixerūt græci
 Platonem à Dionysio ocisum, cur dictum sit 224.p
 Platonem uarie interpretari de mundi origine 935.m
 Platonem egrotasse eo tēpore quo Socrates in carcere mortem expectabat 677.f
 Platonem Mosi qui comparēt, et similem faciat 491.m
 Platonem tragediū Socrates coegit tragedias igni tradere 683.f
 Ploratus clarorum uirorum tollendos esse 416.f
 Plutonis etymologia 558.p
 Plutonis galea, Prouerb. 315.m
 Pœnam dare an malum 668.p
 Pœnis cur uexentur mali 346.f
 Pœnas luens maximo liberatur malo 882.m
 Pœnas fugere quid pariat 349.f
 Pœnis fugere quid pariat 351.p
 Pœsis dithyramborum ad quid constitutur 361.p
 Pœsis sine cōcentu et numero quid sit 361.m
 Pœsis que pars in ciuitate non sit recipienda 660.p
 Pœsis imitatur homines ui aut sponte aliquid agentes 664.p
 Pœsim in Ione tractat Plato 167.f
 Pœsim non posse absq; dei fauore comparari 168.p
 Pœsim omnem aut per imitationē, aut per enumerationē proferri 561.p
 Pœsis uel donum dei, uel fortunæ fors, uel artis opus est 168.p
 Poematis specie qui sophisticam artem dissimulauerint 230.m
 Poemata enigmatibus scatere 47.p
 Poematum electores quot esse debeant 830.m
 Poeta ineptissimus quis 171.m
 Poetā nemo debet sibi iñsensum reddere
 Poetæ et ad laudandū et uisuperandum uehementes 52.f
 Poetā non sermones, sed fabulas facere 492.p
 Poetæ quō pueris tradendi 833.f
 Poetæ conciti alios furore corripunt 170.f
 Poeta non arte, sed diuino afflatu mente capti oīa canūt præclara 170.f
 Poetæ patres et duces sapiētiae 125.m
 Poetæ elegans dictum de docto imprudente 46.f
 Po. unde ad nos carmina afferāt 170.f
 Poetæ que scribere debeant 560.p
 Poetæ uirtutum genitores 433.m
 Poetæ decorum interpretes 171.p
 Poetæ qui uituperandi 332.m
 Poetarū multos prius rudes, in momento doctissimos euasisse 168.m
 Poetarum de animorum immortalitate sententia 19.p
 Poetarum scripta de dijs et Heroibus fabulosa abijcienda 553.m
 Poetarum lex 830.p
 Poet. cantus quales esse debeāt 762.p
 Poetarum studia cōmendantur 169.p
 Poetas carpit 641.p
 Poetas absq; furore inaniter laborare 440.f
 Poetas uocat decorum filios 548.p
 Poetas sepe sua scripta non intelligere 168.m
 Poetas tradere artes omnes 186.p
 Poetas lectos esse à Socrate, et quæ causa 470.f
 Poetica imitatio que 652.p
 Polemarchus Lysie frater 455.f
 Polius orator Socrat. iñfectator 409.p
 Polus Agrigentinus sophista quo tempore uixerit 12.p
 Poli musica in dicendo concinnitas 460.p
 Polycratis pecunias quis nactus fuerit
 Polygotus Aglaophonis filius 23.p
 Polymnia Pindarum afflauit 170.m
 Polymnia cur Saturni uox 168.f
 Polyxenus 927.p
 Pompam externam et cultum superstitionis minime deo placere 48.p
 Pompilius quibus leges tradiderit, et in quem eandem inuentionem retulerit 49.p
 Pomponij Mele locus 585.p
 Pontificis electio sumus 898.f
 Populum magistrum esse linguæ 31.f
 Popularem tractat gubernationē constitutionem et conditionē 635.m
 Popularis respub. quā pulchra uideatur ad aspectum 636.p
 Popul. sermo quædā pœsis est 361.m
 Popularem hominem nullum habere uiuendi delectum 638.p
 Porticus regis 53.f
 Porticus Iouis liberatoris 9.p
 Portiōes quas accipiat deus ex ipso generum fermento ad animam effingendum 693.p
 Potus Consilij filius 397.p
 Ποσειδων cur ita uocatus fuerit
 Positioni non credens reprobare debet 315.p
 Possessionem rerum tam excedentem, quā deficientem obesse artibus 571.m. 574.p
 Possessionem rerum non tollit iudicium uerum uel falsum 161.f
 Possessionem omnem esse absq; moralis uirtute uanam 521.m. 527.p
 Post festum uenire, Prouerb. 336.f
 Potens quis dicendus 270.f
 Potentem esse in sua Repub. pulcherrimum 114.f
 Potentia an idē sit quod robur 245.m
 Potentia et utilitas idem esse uidentur 107.p
 Potentiam nullam maiorem esse bonorum consensu 919.m. 927.m
 Potentiam omnibus esse exoptandam
 Potentiā qui minima in ciuitate obtineant 333.f
 Potentiam non esse pulchrum quod queritur 345.p
 Potentiam non esse pulchrum quod queritur 114.f
 Potentiū ignoriātia teterrima res 98.m
 Potentiores semper legib. abuti ad suā utilitatem 529.f
 Πόθος unde dicatur 322.f
 Potestas magna bonū quiddā est 346.p
 Potus definitio 3.f
 Potui moderationem quandam adhibendam esse 418.m
 Præceptores bonos quid habere deceat
 Præceptorum operam quibusdam inutilem esse 31.f
 Præconis lex 293.m
 Præconis lex 896.p
 Præesse neminem posse nisi prudentem 26.p
 Prægnantes cur rei optatæ pingāt imaginem in foetu 412.f
 Prægnantes quomodo curandæ 826.m
 Præmia danda præstantioribus 591.f
 Præparatiōes duæ tam ad corpus, quā ad animam pertinentes 366.m
 Præscriptio tēporis in ambiguis qualis 901.f
 Præsenti sorte pro uiribus bene utatur, Prouerbium 360.p
 Præstantissimus qui uult euadere, quibus se conferre debeat 35.m
 Præstigiator sophista sermonibus decipit 182.f
 Prætoris electio et officium 814.p
 Prætorum munus quod 221.p
 Præuicitatis innumeratas esse species 584.f
 Præuicitatis in anima species duæ 180.p
 Præuicitatem quasi priuationem neq; se, neq; uirtutem cognoscere 557.p
 568.p
 Præuicitatem

I N P L A T O N E M

Prauitatem ferulem esse	42.m	Prodicus cuius preceptor fuerit	25.f	Providentia dei omnia ad finem sibi no-	tum ducit	782.f
Prauitatem morbu esse	584.m	Prodicus Chius sophista quando flo-	ruerit	12.p	Providentiam dei mirifice et exagge-	rat et tuctur 877.f et deinceps
Prauos secum disidere	125.m	Prodicus sapientissimus et diuissimi-	mus uir	230.p	Providentiam diuinam nunquam homi-	nibus deesse modo sibiipsis non de-
Precandum quomodo sit, et unde pre-	42.f	Prodicus sophista	139.p	Prodicus laus et commendatio	108.p	Proximi non ledendi preceptum 51.f
Preces quomodo probauerint multi phi-	673.f	Prodicus pulchra de dicendi arte respon-	sio	460.p	Pruina generatio	718.f
Precum qualitates que	44.f	Progressus quis melior	212.f	Prolixitas uerborum infinita a Lyfia	et Gorgia adinuenta	460.p
Priamo que falso adscribat Homerus	559.p	Prometheus ignis dator	207.m	Promethei et Epimethei fabula rursus	adducitur ut ostendat uirtutem do-	ceri posse
Principes an que sibi non conducant im-	536.m	Prometheo hominum cura tradita		Promiscuum genus un-	(225.p)	de principio genitum
Principis ignauia quantum toti ciuita-	636.p	Promittentes facile nihil unquam pre-	stare	250.f	Prudentia quomodo aduoc-	niat
Principem in omni conuentu esse oportere	752.f	Propagationis instinctus omnibus in-	ditus	381.f	Prudentiam esse magistratam uite	28.p
Principem non sibiipsi sed subiectis con-	537.f	Properatio nimia serius absoluit, Pro-	uerbium	202.f	Prudentiam sequi debet uoluntas	775.m
Principes non pecuniarum, sed amico-	919.m. 927.p	Prophani qui	141.p	Prophanum quid	55.m	Prudentiam apud deos et homines ma-
Principes quo uno seruato nunquam pec-	217.m	Prophanissimum quid	51.f	Prophetas angelorum audire uoces	466.m	xime honorari
Principes in repub. quando boni esse non possint	288.f	Propinqui quo amadi	785.p. 791.m	Proporatio totius unde nascatur	388.f	usuf apud Gracos
Principes ciuitatis amatores sint	610.f	Proportionalitatis definitio	688.f	Proportionalitatis consonantie	690.f	Pfitte pisciculi
Principes quo uocadi in ciuitate	592.f	Proprium cuiusque optimu esse	649.f	Propugnaculoru duplex ratio	209.f	ut recte notata fuerit
Principiu mores imitatur ceteri	782.f	Proserpine poenas dare antique mi-	serie	19.p	Publicum ciuitates connectit, priuatum	dissipat
Principatus qui plurimus et secundu naturam est in ciuitate maxime est necessarius	776.m	Proserpine etymologia	316.p	Prosperitas quid pariat	521.m	Pudor qua etate maxi. deceat
Principatu appetere non decet	530.p	Protogoras sophista diues docendo fa-	ctus	23.f. 108.f	Pudor ingenitus est temperantie funda-	mentum
Principia summa rerum qualia	8.m	Protogoras quot annos uixerit et quot docuerit	23.f	Protogore sententiam ad deos minus quam ad homines pertinere	144.m	225.f
Principia omnium esse corpora reijciuntur	872. et inde	Protogore defensio	145.f	Protogore tutores	145.m	Pudor cur homini datus a deo
Principia cuiusque rei statuere quomodo debeant	330.p	Protogore propria ac recta colloquatio et stylus preclarus	460.p	Protogore paradoxon	130.f	290.p
Principium dimidiu totius operis, Pro uerb.	808.m	Protogora insipientem testimonio Socratidis	143.f	Protogorea fabula	145.m	Pudor absterret a turpibus
Principium in omnibus rebus a dijs sumendum	946.p	Proteus Aegyptius sophista	260.p	Protei fabula damnatur	555.p	Pudor in ciuitate quam utilis
Principium sine ortu esse	450.p	Proteo mutabilior. Prouerb.	174.p	Prouerbum quod semper seruandum	521.f	593.f
Principium in unaquaque re maximum	553.p	Prouidentia Iouis uniuersalis, demoniu uero particularis	225.m			Pudorem uiro egeno bonum non esse
Principium et finem terminos cuiuslibet esse	66.m					281.p
Principiu rectum nunquam ab aliquo factis fuisse laudatum	808.m					Pudore non esse ubique timor
Principium primo omnium fieri	74.m					58.m
Principium et simplicissimu debet esse et optimum	675.m					Puellarum separatio a uiris quo tempore facienda
Pisca an in ciuitatibus uituperanda	828.m					827.p
Pisici homines cur recentioribus anteferendi	108.p					Puerum omni bestia intractabiliorem esse
Pisicorum laus et comendatio	84.p					832.f
Probare et laudare quod differat	239.p					Puerum duo maxime decere
Probus ut dolorem toleret	664.p					419.m
Procles lacedaemonis rex	773.m					Pueri quibus rebus instituendi, et quanto tempore
Proci ab Homero inducti timentes facti	6.p					833.m. f
Prodesse non est cuiuslibet	847.f					Pueri armorum disciplinam cur discere debeant
						291.f
						Pueri quomodo ad bellum preparandi
						827.f
						Pueri in qua solennitate ad carmina canenda conuocari soleant
						702.p
						PURI

I N D E X

Pueros bellorum spectatores esse debe-	Pulchritudinem corporis qui, & diui-	Pyriphlegeton quò perueniat	518.p
re, & cur	nam qui admirantur	Pyrriche quid	835.m
594.f	Pulchritud. donū esse spiritale	Pythagoras unde Musicam didicerit	690.f
Pueri quomodo alliciendū ad studia di-	390.f	Pythagore sapientiam in contemplan-	743.p
sciplinarum	Pulchritudinem in concinnitate consi-	do tantum fuisse	276. p
837.p	stere	Pythagore de temperantia sententia	303.p
Pueri quomodo educandū & erudiendū	Pulchritudinem aliquid esse incorpo-	Pythagorā diuinis uerbis & animi, &	616. m
Pueri instituendū in io-	rum	corporis morbos curauisse	585.p
234.p.m	388.m	Pythagoricos summos fuisse theologos	352.m
cis honestis	Pulchritudinē omnino aliud esse quā-	Pythoclides sapiens uir	32.f
575.p	quantitatem		
Pueri quo pacto docendi sint	Pulchritudinū dei angeli anime & cor-		
627.f	poris comparatio		
Puerorū beneuolentię an amicitie ap-	404.f. 406.p		
pellādę sint	Pulchrum qua causa pulchrū sit		
301.f	511.f		
Puerorum de mimis iudicium	Pulchrū qđ nō est an sit turpe		
761.p	430.p		
Puerorum ingenia unde & quo tempo-	Pulchrū quod amabile		
re spectanda	564.f		
826.p	Pulchrū cur nobis ignotum		
Puerorū naturā iniquitatē esse	64.f		
757.f	Pulchrū sine moderatione & mensu-		
Pueris fabulas narramus, et cur	ra esse non posse		
553.p	731.f		
Pueris delicię an auctoritas magis cō-	Pulchrū nec per sensus, nec opinionis		
ferat	indagationē cognosci posse		
825.f	107.p		
Pue. quādiu interdicatur uinū	Pulchrū omnia quibuscunq; inest pul-		
764.m	chra efficit		
Pueris agitatio quid confrat	113.p		
825.m	Pulchrū cur amicum		
Pueros facile persuaderi	126.m		
144.m	Pulchri idea qualis		
Pueros non amādos esse cur legibus ca-	434.m		
uendum sit	Pulchri & turpis mediū quod		
421.p	430.m		
Pueros non esse absterrendos diuersis	Pulchri definitio		
deorum formis nocturnis	111.p. & inde		
555.p	Pulchri ratio ad quā naturā pertineat		
Pugnatiū apices cōiunctos esse	Pulchrorū cōparatio quo-		
491.f	modo faciendā		
Pugnaturus qualis esse debeat	349.p		
552.m	Pulchra bis & ter repetendā, Prouer-		
Pulchritudo quid	bium		
107.m. 276.p	103.p		
375.p. & 378. m	Pulchra que sint		
Pulchritudo uera que	348.f		
227.p	Pulchra non minus uelocia quā-		
Pulchritudo triplex	ta esse		
375.p	281.p		
Pulchritudo ad que pertineat	Pulchra difficilia esse, Prouerb. 119.p		
440.m	Pul. difficile cognosci, Prouer. 307.m		
Pulchritudo diuina quomodo amorem	Pulchra ut res aliqua sit quot requiran-		
pariat	tur		
376.m	390.f		
Pulchritudo quid à Platone uocetur.	Pulcherrimum quid in ciuitate		
106. m	49.f		
Pulchritudo animalibus unde	Pulmonum natura & officium		
387.p	723.f		
Pulchritudo quō describatur	Punire iniustos cur debeant Magistra-		
376.f	tus		
& deinceps	233.m		
Pulchritudo quibus anime partibus co-	Punitus duplicem utilitatē afferre po-		
gnoscatur	test		
387.m	371.f		
Pulchritudo ex mensura, & commen-	Pure nihil possumus cum corpore scire		
suratione	Purificatio animi qua in		
105.p	re consistat		
Pulchritudo quō consideranda	495.m		
276.p	Purgatio quid		
Pulchritudinis naturā unam cōmunem	179.m.f		
esse in omnibus corporibus	Purgationis gemina species		
406.f	ibidem		
Pulchritudinis radius quomō per gra-	Purgatio animarum post hanc uitam		
duus penetret in omnibus	490.p		
107.f	Purgationes medicorum quibus adhi-		
Pulchrit. corporū contēplatione mira-	benda morbis sint		
bilis uenabatur Socrates	732.m		
224.m	Purgationū corporalū species multe		
Pulchritudinem corporis non propter	Purgatorium humano-		
se amandam	rum delictorum quod		
276.p	852.m		
Pulchritudinem uniuersalem incorpo-	Pusillanimitas aduersa animo diuina et		
ream esse	humana indagaturo		
390.p	603.p		
Pulchritudinem splendorem esse diuini	Putandi modi		
luminis	156. p.m.f		
389.m	ωp quid significet		
Pulchritudinē diuinā per omnia splen-	318.m		
dere & amari in omnibus	Pyrilampes Antiphonis pater		
378.m	61.m		
Pulchritudinē solam maxime omnium	Pyrilampus quis		
amabilem esse	279.f		
452.f			
Pulchritudinē in circulo posuerūt theo-			
logi			
376.f			

Q

Quadruplū unde eliciatur 19.p

Questio difficilima 145.m

Questorum munus 811.p

Questus in ciuitate qualis 802.m

Qualitas omnis ab extremo addita-
mento secreta infinita dicitur à phy-
sics 407.f

Qualitates in corpore unde sustinean-
tur 384.m

Quantitatem & pulchritudinem om-
nino esse diuersas 388.m

Quadrinitate Pythagorici plenitudi-
nem designabant 681.p

Quid sit præcedit quale sit 14.f

Qui es unde originem habeat 819.p

Quieti hoies an tēperati sint 280.m

Quiete res corrumpi 140.p

R

Rufus apđ antiquos græcos 325.f

Rana Gyryna 143.f

Rapinis abstinentium esse etiā in bello
595.f

Rasis medicus de cura amoris quid scri-
psit 399.m

Ratio quid 133.f

Ratio uniuersalis 132.p

Ratio nullam in membro corporis se-
dem habet propriam 387.m

Ratio græcis quomodo dicatur 165.p

Ratio multitudo mobilis 167.p

Ratio, anime uis secunda, & quis eius
actus 13.f

Ratio in anima quid sit declaratur per
simile 677.p

Rationis uestigia sequuntur qui besti
esse cupiunt 548.p

Rationis nomen 134.p

Rationis species tres 165.f

Rationi nos tanquam medico commū-
tere debemus 349.m

Rationem esse à libidine differentem
572. f

Rationum uis ubi 705.m

Rationalem

I N P L A T O N E M

Rationalem partem unde hauserint homines	53.m	esse alienū à bono ingenio	924.m	Reges qui omni tempore apud infros crucientur	371.f
Recitandi ars non omnia comprehendit	173.m	Rempub. quomodo in lib. de Legibus instituat Plato	529.p	Regia auctoritas multis tribui non potest, et à quib. tribui debeat	199.p
Recitatore[m] hominem non decet obliuiosum esse	173.p	Rerumpub. modi quinq;	584.f	Regia lex quid	51.p
Recitatores ut ludis publicis ordines referrent quis primus Athenis impulerit	2.f	Rempub. qui administrare non possunt		Regie facultatis opus quod	261.f
Recordatio quid sit	798.p	Rempub. ditiori non esse tradendam	(619.f) 630.p	Regie texture opus	223.f
Recte quid se habere dicendū sit	30.m	Rerumpublicarum mutatio quomodo fiat	631.f	Regie auctoritati quid uicinum	220.m
Redargui nolle quantū sit malū	341.f	Rerumpublicarū legitimarum que deterrima	220.p	Regie maiestatis officia quedā	222.f
Redargutio quō fieri, et geminari in oratione possit q̄ inuenerit	459.f	Rerump. iniquarū que optima	220.p	Regiam gubernationem optimam esse	
Relatiua quō inter se differant	57.m	Rerumpublicarum formæ aliquot inferiores	629.f. 630.f	Regius homo qui merito nuncupandus sit	(629.f) 200.f
Religionis definitio	53.m	Respiratio unde	728.p	Regiam dignitatem unam quandā scientiarum esse	215.m
Religionem in cultu consistere	908.p	Respondere intrepide et alto animo quosnam deceat	14.m	Regius homo in qua arte constituendus	210.m
Religiosus quis dicatur, et qd significet	325.f (53.m)	Respondere quis recte sciat, et interrogare	310.p	Regnandi artem quis hominibus dederit	393.f. 428.p. 482.p
Rhetorica circa q̄ uersetur	457.p.m	Respondens an interrogans dicat que ex interrogatione et responsione concluduntur	32.m	Rhadamāthi cuius filius et quam præstans in legibus seruandis	91.f
Remedium quod oportunitate aduersus fortune ictus	664.m	Responsionem inconstantem indicare ignorantiam	34.m	Rhadamāthi peritia i iudicādo	899.p
Reminiscētia quid	498.m	Resurrectionē mortuorū ubi uaticinetur, uel comprobet Plato	487.f	Rhadamanthi modus iudicandi et scriptum	372.p
Reminiscētia quō fiat et unde ibid.	f	Retinaculi nomine que continentur		Rhadamāthi laus, et à quo, et ad quid eius opere usus sit Minas	52.m
Reminiscētia Socratica quid à memoria differat	91.f	Reuerendi qui sint et quibus	(177.p) 884.p	Rhadamāthi iustissimū fuisse	746.m
Reminiscēntiam duobus modis probat Plato	487.f	Rex qui uere dici debeat	36.m	Rhapsodus quid	168.p
Repetenda que bene dicta sunt	808.f	Rex architecto similis sit	198.m	Rhapsodus quid in Poetarū recitatione prestare debeat	169.p
Repetendarum lex	897.f	Rex humani generis pastor atq; curator	198.m	Rhapsod. cur magneti cōparetur	171.f
Res per nomina iudicare fallacissimum	306.f	Rex uirtutis exemplar esse debet	198.f	Rhapsodi carpuntur	171.f
Rei cognitionem cum rationibus quam solum nomen perpendere prestat		Rex sacer est, et quibus interesse non permittatur	199.p	Rhapsodorum usus qualis esse debeat in ciuitate	844.p
Rerum distinctio in genera duo	(176.p) 613.f	Rex, ciuili[s], dominus, paterfamilias an idem sint	200.f	Rhapsodorum certamen apud Epidaurios	169.p
Rerum naturam omnium mente quadam contineri	314.p	Rex quare plurimum ad imperium ad ministrandum possit	200.f	Rhapsodorum aliquot nomina	169.p
Rerum omnium generica diuisio	871.m	Rex à preconē quō differat	201.m	Rheæ nomen quid significet	(170.f) 315.p
Rerum formas animis nostris esse imgenitas	529.f	Rex qui sit gubernando	218.p	Rhetor an iustus sit, et Rhetorica an iustum doceat disquiritur	342.f
Rerum essentia que	308.p	Rex qui sit gubernando	218.p	Rhetor à grāmatico qd differat	33.p
Rerum due species	501.m	Rex uniuersorum qualis	376.p	Rhetoris officium	468.f
Respublica que recta dicēda sit	215.f	Regis nomen cui conueniat	7.f	Rhetores sapientes	146.f
Respublice totidem quot mores hominum	631.p. 633.m	Regis interesse animis hominum leges condere	51.m	Rhetores deludit	522. per totum
Respub. ambitiosa unde oriatur	631.m	Regis officium quod	199.m	Rhetores aliquot insignes nominantur	393. m
Respub. quō fiat censu potentū	633.f	Regis textura qualis	221.m	Rhetorū usus quis in ciuitate	46.p
Respublice constitutionem ab eo quod utile est sepe aberrare	152.p	Regis officium	217.m. f	Rhetorum mores deprauati et seruiles	149.p
Respublice administratiōes uel formæ quot	219.p.m	Regi ubi tributum grande pendebatur		Rhetorica cuius rei peritia	343.m
Respub. prima cura que	288.f	Reges apud quos populos ditissimi fuerint	(37.p) ibidem	Rhetorica ars nulla	343.p
Respub. finis quis precipuus	529.f	Regi q̄ regere melius homini	42.m	Rhetorica circa quam per suadione uersetur	340.m
Respub. que gubernatio optima	629.f	Regem max. decere sacerdotiū	214.f	Rhetorica particule ciuili[s] simulacrorū	
Respub. status optimus unde spectari et colligi debeat	636.m	Regem quibus cōparet	217. per totū	Rhetorica iudiciaria imitatur scientiam	(343.f) 344.f
Respub. gubernandæ artem totum sibi hominem iudicare	841.p	Regē speculatiue sciētiæ q̄ regie propinquorem	200.f	Rhetorica cur ceteris artibus præponeretur à Gorgia	102.p
Respub. administrationē aggredi non		Reges apud Crentenses q̄ præstantissimi		Rhetorica quarū rerū scientia sit disquiritur	338.p et deinceps
		Rege uero et legitimo orbem carere	(51.f) 199.m		

I N D E X

Rhetorica pro iustitia tantū utendum esse	372.f	ditur clarior	53.m	Sapientia animæ uirtus	41.m
Rhetorica duplex membrum	361.f	Salus unde Reip. petenda	904.m	Sapientia res fluētes et attingit et de-sequitur	316.p
Rhetor. usus iuxta Gorgiā	341.p.m	Saltatio duplex	827.f	Sapientie studiū quod potiss.	440.f
Rhetorice adulatio ostenditur	361.m	Saltationis due species	835.p	Sap. gratia cuiūlibet seruendū	257.m
Rhetorice usus bonus in accusando tantum	351.m	Salutationis formulam tractat	929.m	Sapientie definitio et quomodo ab hominibus habeatur	14.p
Rhetorice potestas quanta	340.f	Salutatio que nam decens	283.p	Sapientie nomen multis facultatibus di-quo modo concedi	10.p
Rhetoricam persuadere tantū non etiā docere	340.m	Sancti definitio	55.m	Sapientie nomine facultas que appellanda sit	914.p
Rhetoricā medicina similem esse per totum	461	Sanctum quid	57.f	Sap. Lacedæmonie studiosi q	241.f
Rhythmus quid	556.f. 563.f	Sanctum prima iustitie pars est	58.f	Sa. primitiæ cui tēplo dedicate	241.f
Rhythmi cur datus hominib.	713.p	Sanctitas que nam iustitie pars apud Platonem	53.p	Sap. meditatioe qd assequamur	487.f
Rhythmi definitio	759.p. 764.p	Sanct. circa deorū curā uersari	59.p	Sapientie et ignorantie medium quod Sapientiā ne excogitare	430.p
Rideant effuse qui	410.p	Sanctitas an idē quod iustitia	236.m	quidem posse deformem	105.m
Ridenda que sint	588.p	Sanctitatis definitio	53.m. 59.m	Sapientiā uerā esse cogitationē	147.f
Ridiculus quis	122.p	Sanguinis conditiones in adolescentia	410.m	Sap. ciuilem qui nanciscantur	8.f
Risus nimio abstinendū, et cur	798.m	Sanguinis fons ubi	723.f	Sapientiā non tam humanis studiis comparari quam purgatis moribus diuinitus infundi	251.m
Risus profusus esse deuitandos	558.f	Sanitas in quocūq; sit eadem specie est	723.f	Sapientiam duobus modis desinere solet Socrates	251.f
Robur ex multis an temperatis laboribus acquiratur	5.f	Sanitate nihil prestantius	339.p	Sapientiā optimū esse nomen	496.p
Robur unde proueniat, et an idem sit cum potentia	245.m	Sanum inter et egrū nullum medium ponit Plato	43.m	Sapientiam non nisi adiuuante deo disci posse	910.p
Robusti qui nam dicendi sint	98.m	Sapere quid	7.m	Sapientiam nemini inuidere	2.f
Romani quis leges tradiderit	49.p	Sapiens quis sit	583.p	Sapientiam nō esse summū bonū	85.f
Rara animia honoranda sunt	267.p	Sapiens quis sit dicendus	313.m	Sap. secundum se esse oportere	110.f
S					
Summus apud grecos	325.f	Sapiens quod non est an sit ignorans	430.p	Sapientiam magis q̄ uoluptatem boni participem esse	103.p
Sacella non esse intra priuatos parietes habenda	880.f	Sapiens cur bonus	304.f	Sap. humanā nihili pendendā	471.p
Sacer morbus quis	730.m	Sapiens et insipiens quomō in eodem opere diuerse agunt, cum tamen idē efficiant	493.p	Sapientiam unam quandam esse super animam hominis	407.f
Sacerdotes in ueteris belli narratione plurima inseruisse nomina posteris per similia	737.f	Sapiens ab omnibus amatur	123.f	Sapientiam uim suam nunquam amittere	619.f
Sacerdotum officium quod	382.m	Sapientis cognomen soli deo conuenire	465.p	Saporum generatio	721.m
Sacerdotum uita	703.m	Sapientem solum diuitem esse ibidem		Sappho melancholica fuit	399.f
Sacerdotibus ad quam summā usq; permittatur iudicare	901.p	Sapientem quem appelles Protagoras		Sapphonis musa que	168.f
Sacerdotium quā suerit apud Aegyptios dignum	214.f	Sapientem in primis si- bipsi sapere oportere	108.f	Sapphus pulchre scripta	445.m
Sacerdotia per successionē tradita non esse mouēda, et quā sint diuturna		Sapientes qui uocandi	9.f. 130.f	Satiētatis tedium tollendum	817.f
Sacra precipua à summis magistratibus instituta	214.f	Sapientes Protagorei	146.f	Saturnus quid apud Platonē significet	
Sacra cur faciēda iusserit Plato	840.p	Sapientes græciæ numerantur	241.f	Saturni malignitatem sepe à Ioue coerceri	393.f
Sacrorum numerus apud Platonē quis		Sapientes multos in cerebri uertiginē incidisse	319.p	Saturni nomen quot significet	304.m
Sacrorū antistes	122.f (841.p)	Sapientes prisci cur à ciuilibus actionibus abstinerint	108.p	Saturni atas	206.m
Sacratissimū quid apud Platonem	51.f	Sapientes aliorum duces	123.f	Saturni lex que nam ab Orpheo, et Platone dicatur	48.f
Sacrificare quid	59.m	Sapientum de rebus sententia	139.f	Saturni stella tardior omnibus	917.m
Sacrilegij lex	853.f	Sapientia uera que	150.f	Saturno filios qui imolauerint	50.p
Sagacitas quid	14.p	Sapientia diuina quis dignus	42.p	Saturnū modo Iouem, modo Venerem uocari	379.p
Sagittandi artem quis hominibus dedit	393.f. 428.p	Sap. omnū rerū pulcherrima	402.p	Saturnia prouidentia in quot distribuitur officia	336.m
Sagittario Dianam præesse	393.f	Sapientia duplex	8.m	Scabiosus an beatus putadus sit	357.f
Sal miris laudibus extolli ad uictus utilitatem	418.f	Sapientia felices efficit	256.f	Scabiosi in fricādo uolup. qualis	97.p
Salis generatio	719.m	Sapientia nunquā aberrat, neq; fallitur	256.f	Scamandrū hoīes uocant nō dii	310.f
Salamina Eurysacis patria	36.p	Sapientia quid in anima faciat	14.p	Sceptra Iouis quō exponat Plato apud Hesiodum	52.m
Solomōis locus de funiculo triplici red-		Sapientia imperandi multiplex	10.p	Scientia	
		Sap. uera imperandi hoī. que	10.m		
		Sa. à Prometheo furto sublata	232.m		
		Sapientia in qua parte ciuitatis locāda	576.f		

Scientia quid	133.f	possidere	161.p	Seditio à bello quid differat	596.p
Scientia ne sit uera & falsa	340.p	Scientiam esse uirtutem quomodo suspi-		Seditiones tam ex nimia copia, quam	
Scientia à recta opinione quid differat		cari possimus	22.p	ex inopia oriri	571.m 574.p
Scien. ubi sit	132.m	Scientiam in actione ciuili principatū		Ξελλην quid significet	318.p
Scientia quantum possit ad felicitatem		non tenere	27.p	Semen hominē lacepsit ad sobolem pro	
consequendam	251.p	Scien. accipere an idē qd̄ nosse	166.f	creandam	403.p
Scientia omnis praua abijcit & utilia		Scientiam natura hominib. nequaquā		Semidearum coctus	480.p
captat	222.m	in esse	27.p	Seminaria naturæ apud Physicum que	
Scientia nominum uerorum quanti sit		Scientiam esse in quadam mediocritate		681.f	
facienda	302.f	Scien. optimū esse contra	84.m	Sempiternum haud facile erit quod ex	
Scientia nulla utilitatem potētoris, sed		omnia uitia custodem	630.p	pluribus constitutum est	667.m
debilioris præcipit	537.f	Scientiam in omnium uirtutum defini-		Senatorum maiorem partem in priua-	
Scientia in omni actione hominibus qd̄		tionem ingredi	251.m	tis rebus uersari debere	810.m
præstet	252.p	Scientiarum puritas	101.p	Senectus in homine qd̄ & unde	728.f
Scien. qua in re querenda sit	155.f	Scientiarum possessio quando prodesse		Senectutis cōmoda et incōmoda	531.f
Scientiane ulla sit quæ suiipsius scien-		& quando obesse dicatur	46.p	Senium non deceat discere	300.p
tia sit	284.f	Scientias omnes que uersantur in specu-		Seniores quō se accommodare debeant	
Scientia nihil potentius esse	248.p	lando theologiæ subijcit	252.p	iuniorum musicæ	758.m
Scientia boni & mali ad quid conferat		Scientias multas esse, & differentes ac		Seniores sapientiores quoque esse de-	
287.f		inter se contrarias	83.p	bere	148.m
Scientia nulla bona que facere tantum		Scientias omnes duabus contineri spe-		Seniores cur prudentes	711.f
uti uero non docet	260.m	cieb. 200.m		Seniores cur ardentius amauerit Socr.	
Scientia ab hominibus quomodo acqui-		Scientias inter se differētes esse	103.f	Seniorū interesse autori-	224.m
ratur	14.p	Scire quid	161.m 499.f	tatem regiam tribuere	199.p
Scientia de quibus habeatur	8.m	Scire multa aliquando malū fuisse qui-		Seniorū de spectaculis iudiciū	761.p
Scientia an idem sit cum opinione uera		buisdam	47.p	Senioribus imperium deberi	569.p
& iudicio	162.f	Scire per genus discernere qd̄	191.p	Senex bis puer	755.m
Scientia officium quod	14.p	Scire male, impossibile esse	47.p	Seni mortem non esse ualde resutan-	
Scientia triplex actio	198.m	Scire an possit unus omnia	182.p	dam	481.p
Scientia eiusdē esse præsentia & præ-		Scire omnia an præstet	292.p	Senem non decere dare operā philoso-	
terita & futura intelligere	289.f	Sciri que possint, aut nō possint	162.f	phia iuxta Callielem	353.f
Scientia partem quā Arithmetra, quā		Sciendi analyticus ordo	5.m	Senes in naturā regredi pueri	206.p
Geometra, quam Architectus, &		Sciens qua coniectura optime digno-		Senes impudici iuuenes faciūt impuden-	
quam faber occupet	198.m	scatur	35.p	tissimos	796.f
Scien. diuine præstantia quāta	626.f	Sciens an possit reddere rationem eorū		Senū uirorū leuis fascinatio est	411.p
Scientia difinitio	166.f	que scit	499.f	Senum sermones audiendi	531.m
Scientiam ueram nullius rei non nisi à		Scientijs nemo offenditur qui primas		Senum ueneratio	864.p
corpore separati acquirere possu-		callet	104.p	Senum corpora quō molliātur	766.f
mus	495.p	Scientis sermo uiuēs et animatus quan-		Senibus quanta debeatur à iunioribus	
Scientiam unam esse totam, & duas ha-		tum ab eiusdē scriptis distet	464.p	reuerentia	593.f
bere species	200.f	Scientes quō respondere deceat	14.m	Senibus cur largius bibere concedatur	
Scientiam circa aliud esse, & circa ali-		Scipionem Ioue magistro adijisse rem-		764.f	
ud opinionem	599.p	publicam	614.f	Senium ab externis causis	706.f
Scien. & sensum nunq̄ idē esse	155.f	Σκληρότης καὶ σκληρότης quid		Sermonis uades qui	163.m
Scien. esse sensum	143.m 130.p	differant	329.m	Sensibile genus	141.m
Scientiam non esse sensum	130.p	Scopa Creontis filius	240.p	Sensibilia que nam intelligentiam ex-	
Scientiam in passionibus nequaquam		Scorpioni Martem præesse	393.f	citent	617.p
in esse	155.m	Scribendi decor	463.p	Sensus puerorum primus quis	758.f
Scientiam consensum qui iudicauerint		Scriptura piēt. admodū similis	463.f	Sensus ne aliquis sit, qui seipsum cete-	
129.m		Scriptor quare laudandus	445.m	rosq; sensus percipiat	284.m
Scientiam seorsim à uirtute morali nō		Scriptores immortales in ciuitate qui		Sensus à ratione quid differat	653.f
sapientiam, sed calliditatem appel-		habiti sint	456.p	Sensus oīs organa esse corporis	154.f
landam esse	521.m. 527.p	Scythis quis leges tradiderit	49.p	Sensum inter & sensibile qd̄ nā mediū	
Scientiam humanam in negatione falsi		Scythæ non minus fugiendo quā in se		quendo pugnans	295.f
potius quā in ueri affirmatione		Scythæ quō uno utantur	752.p	Scythæ ex capitibus deauratis bibunt	
consistere	529.f	265.p			
Scientiam nostrā reminiscētiā esse		Scytharum ingenium quale	580.m	Seditio quid	180.p
498.p					
Scientiam habere quid	160.f				
Scientiam habere aliud est quā uti, et					

I N D E X

Sensuum nomina	141.m	Pugna Gigantum	187.f	Sinceritas in animo sita	926.p
Sensuum fallax iudicium	503.p	Statuarius emblemata moratur opus	(208.f)	crucis quid	319.m
Sensuum deceptio unde	143.p	Orphei more aliquem uoce demulcere	229.f	Socrates uehemens in disputando, et idcirco admiratione dignus	63.p
Sententiae quomodo probande	148.p	Sedentibus subsellia subtrahere	255.f	Socrates uiros legitimos tantum docet	252.p
Sepulchra morientium in bello seruanda et colenda esse	595.f	Medeae colchidi se dedere	258.f	Socrates per Imonem iurat	140.m
Sepulchrorum locus quis	903.m	Artem suam uelut in Care quodam periclitari	258.f	So. obuolutus ob pudore dicit	446.m
Serphio quid responderit Themistocles	532.p	Marsiae pellis in utrem uersa	259.p	Socrates cur gratias requirat	141.p
Sermo anime quis	157.p	Cronus es	259.f	Soc. contemnebatur a sophistis	118.f
Sermones qui Rhetoricae subiiciantur	(338.p)	Fallere prestigij Protei sophistae Aegyptij more	260.p	Soc. quod premium sibi a patria de qua se benemeritum dicit. petat	478.p
Seruire uirtutis auiditas	422.m	Aporu instar contra ictu niti	262.f	Socrates quoque ratione ad defensionem sua descendit	478.m
te semper honestum esse	422.m	Indignari non secus atque Poeta aduersus ineptum Histrionem	282.p	Socrates uictoria in Potidea acquisita Alcibiadi sponte concessit	409.f
Seruitus quae comendabilis	925.f	Palladiae legis quasi prelium quoddam precimere	321.f	Socrates quam strenuus fuerit in rebus agendis	409.f
Seruitus quomodo conferat ei qui dominiari debet	812.p	Tragicorum more ad deos confugere	(325.m)	Socrates ob quam sapientiam male aia dicit apud populum Athen.	470.p
Seruitutes rusticanae quae	847.f	Respondere more eorum qui decreta conscribunt in populo	338.f	Socrates a diotima satirica artem aetoriam didicit	224.m
Seruitium graue	122.f	Sufficiens uates quemadmodum qui male sciunt literas	448.f	Socrates filius obstetricis	166.f
Seruorum leges quaedam	883.p	Delinquere apud deos secundum Ibycum et apud homines gloria consequi	448.f	Socrates quoque disputantem secum deducere consueuerit	289.p
Seruorum qualis habenda cura	818.m	Reflecti eo unde uenerit, ueluti aer, aut Echo a leuibus solidisque repulsa corporibus	454.f	Socrates quomodo calumniatoribus suis respondeat	369.f
Seruis dimidium mentis auferrit a Ioue	(818.p)	Pugnare tanquam in nocte	469.p	Socratis familiares parturientibus similes	139.p
Seruus et dominos, amicos nunquam futuros	809.f	Omnia tanquam in Euripo sursum decorumque iactari	507.p	Socrates negat se sapientem esse	138.f
Seruus sine contumelia castigandos esse	826.f	Soli quando sumus si nudati serme saltare me iuberet tibi obsequeretur	522.f	Socrates iurat per Zethum	355.f
Sexquialtera proportio	140.m	Pugnare tanquam in nocte	469.p	Socrates per canem iurabat	115.f
Sexus tres	384.p	Carmenibus quasi serpens delinitus	(544)	Socrates aliam restitit magistratum cum ciuitas sub populi libertate constituta	475.f
Si lupus sit autor, Proverb.	462.m	Otium quemadmodum in similibus agentes	553.p	Socrates cur longo tempore fuerit in carcere post peractum iudicium canis	490.f
Si non ut uolumus ut possimus, Proverbium	117.m	Tertium Olympicorum ritu Ioui Olympio et seruatori tribuere	648.p	Socrates quot filios habuerit	477.p
Sibylla quo cognomine appellari debet	10.m	Currere Boream thracium superare	762.p	Socrates annos septuaginta natus et plures nondum foris attigerat	468.f
Sibyllae Diotimae secretum discipulis a Socrate reuelatum	107.m	Simonius Thebanus	448.f	Socrates cum careret argento, quo gratiam rependebat	535.f
Siciliae qui leges dederit	662.m	Simonidis carmen contra Pittaci sententiam declaratur	242.p	Socrates nullius unquam preceptor fuit omnibus tamen interrogantibus respondit	476.m
Siculorum luxus damnatus	565.f	Simonidis dicta quaedam	240.p	Socrates qualis uir fuerit	438.f
Siculis quis leges tradiderit	49.p	Simonidem Ceum quis amplius muneribus apud se diu retinuerit	2.f	Socr. in castris obediens fuit	474.p
Sidonij fabula	763.f	Simplicia animo et corpori prodesse	557.p	Soc. quoque aspicere consueuerit	520.p
Silentium dulce esse post ambages	736.p	Simulachrum nullum magis patre adorandum	890.m	Socrates libenter redargui se patiebatur	341.f
Similes quisque sibi querit	223.m	Simulachra cerea despicienda esse	(891.p)	Soc. in quibus artibus moderatus	136.f
Simile non necessario simili amicum	125.m	Simulachra demonum in chinatione producta	196.m	Socrates a quo edoctus fuerit artem mandati	394.m
Simile simili adheret	816.f	Simulachra rerum uerarum esse que in materia fiunt	714.m	Soc. cur sophista appellatus sit	409.f
Simile simili natura cognatum	239.m	Simulachrorum magistra quae singultum quae tollant	422.f	Socrates ante uenenum corpus cur laeuert	518.f
Simile a simili prouocatur	575.m	Sirenes nouem deo canentes	168.f	Socrates amicis quid postremo mandauit	ibidem
Simili simile gaudet, Proverb.	427.p	Sitire non esse corporis, sed exhaustum esse	92.m	Socrates quoque sepeliri uoluerit	519.p
Similia similibus conseruari	381.f			Socratae	
Similitudinis et dissimilitudinis species	62.m				
SIMILITVDINES.					
Calceos commutare	159.p				
Specula transuerso intueri	159.p				
Sagittarij imperiti more aberrare a scopo	159.m				
Aberrare a scopo more imperiti sagittarij	(159.m)				
Aqua quae sit alta ipsamet ostendet	162.m				
Canis mansuetissimo lupus ferus	181.p				

Socrates comendat lictorem qui illi uenenum denunciat	519.f	Socratis uehementia in loquendo & facundia	409.f	Socraticus mos in omnib. dialogis obseruandus	252.p
Socrates cur in senaturisum excitari	348.m	Socratis admiratio	143.f	Solertia quid	280.f
Socrates mundanū se dicebat	409.p	Socratis discipulos nihil discere noui, quod in se prius nō habeant	138.f	Sol ut intercedat inter uisum et uisibile	612.f
Socrat. qua de re accusatus fuerit	53.f	Socrates Phenareta filius	40.f	Sol ijs que uidetur quid cōferat	613.p
Socrates spectaculi gratia non nisi se a met urbem egressus	485.m	Socratis uitam Christiane uitae imaginem quandam aut saltem umbram esse	486.f	Sol triplex	305.f
Socrates in amore uerecundus	437.f	Soc. ars arti obstetricis similis	138.f	Solis imago in aqua contemplari citra uisus periculum potest	511.m
Socrates ad uiros bonos se iturum sperabat	493.m	Socratis quibus plurimum consuetudo profuerit	416.p	Solis etymologia iuxta graecam linguā	318.p
Soc. forensium negligens	353.f	Socratis praesentia quantam apud multos uim haberet	13.m	Solis uirtus qualis & quanta	107.f
Socrates Aesopi fabulam suis carminibus inseruit	492.p.m	Socratis somnium	481.p	Solis corpus lyra Apollinis	168.f
Socrates in carcere poemata cur scripsit	492.p	Socratis magna pietas	120.f	Solis nerui qui	168.f
Socrates Poetica deditus	440.m	Socratis sapientiam in agendo consistere	743.p	Solis lunen sola repercussione comburere	684.m
Socrates quos contempserit	409.m	Socratis acris defensio pro Protagora aduersum se	146.p	Solem solum iustum esse	319.f
Socrates disputans cum aliquo cogebat eundem uitae suae reddere rationem ibidem		Socratis mos alicubi consistere, & corpus exercere	418.p	Solidum nihil sine terra	706.p
Socrates quam reuerenter de deorum numinibus locutus sit	82.m	Socr. de coronis interpretatio	48.m	Solem in secundo à terra circulo positum esse	709.p
Socrates quomodo filios suos iam iam moriturus commendauerit	480.f	Socratis facies	135.f	Solem & Lunā magnos appellat deos	837.f
Socrates quid primum in disputando proponeret	110.f	Socratis munus à deo datū primo aspectu agnoscere amatores	121.m	Solem esse boni filium	612.p
Socrates quid scire profiteretur	12.p	Socratis frequens ironia ad quid conducat	252.m	Solo cur honoretur apud Athen. 433.f	
Socrates cui similis esse dicatur ab Alcibiade	436.m	Socratis auditores enumerantur ibid.		Solo Atheniensis	241.f
Socratis disputandi ratio insueta	136.f	Socrati q̄ à Calliele obijciuntur	364.p	Solon quibus leges tradiderit & in quibus earundē inuentionē retulerit	49.p
Socratis mos fuit ludere i crimes Phaed.		Socrati qui insensī fuerint	409.p	Solonis praecipuum	294.m
Soc. celebritas	291.m (506.m)	Socrati quae obiecta fuerint & deinceps	468.f	Solonis praestantia in carmine	702.m
Socratis praceptor quis	25.f	Socrati qd ueritas pepererit	467.m	Solonis dictum	5.f 737.f
Socratis memoria quam dulcis fuerit familiaribus eius	491.p	Socratem se ignauissimū appellare in personā Protagore	146.p	Σωμὰ à graecis cur corpus nominetur	314.p
Socratis tantū praesentia proficiebant multi	13.p	Socrate historice studiosum fuisse	509.f	Somniantium conditio	130.p
Socratis sermones uiles & contemptibiles uidebantur	439.f	Socratem purgandariam animarū gratia à deo missum fuisse	224.p	Somnū Agamemnonis deridet	555.f
Socratis commendatio	294.m	Socratem iniuriam in sermone	146.f	Somnū per cornu uel p ebur emergēs	
Socratis mores quales	273.f	Socratem in calamitatibus sui similem semper fuisse	481.p	Somnus meridianus maxime deuitari debet	(286.f 456.f)
Socratis praceptor quis	25.f	Socratem melancholi cū iudicauit Aristoteles	399.f	Somno quantum indulgendum	832.m
Socrates in disputando Proteo comparatur	69.p	Socratem à deo datū ciuitati Atheniensium	475.m	Σοφία quid	319.m
Socratis oratio ad deos	42.f	Socratem nullo functum munere publico in patria sua praeter quā quod ad consilium electus esset	475.f	Sophista quid	174.m
Socratis familiares pecunia illum libere rare uoluerunt	482.p	Socratem non dubitasse de animarum immortalitate	467.f	Sophista quis dicendus	106.m
Socratis auditores	476.f	Socrate impremeditatu habuisse Apologiam suam	468.m	Sophista qua promittat docere	231.p
Socratis effigies amori similis	409.p	Socr. pro Protagora certasse fortiter		Sophista aliter q̄ philosoph. latitat	191.p
Socratis uis quanta uel ex praesentia, uel ex aspectu	13.m	Socratem filiu fuisse Phenaretae obstetricis	138.p	Sophista in quibus contradicere deceat	
Socratis parentes qui	409.m	Socratem fuisse uerum amatorem cupidini similem	409.p	Sophista opmatricem pro uera scientia possidet	(181.f 182.p)
Socratis integritas quanta	437.p	Socraticus modus docendi à contrarijs refutatis	119.m	Sophista in indagando quomodo à philosopho distet	106.m
Socratis artificium in disputando Deali operibus simile	59.f			Sophista est philosophus	174.m
Socratis cupiditas maxima	124.m			Sophistam nonnulla legisse bona & adducere decet	224.f
Socratis breuiloquentia	239.m			Sophista unde sic dictus	197.f
Socratis frequens sententia de omni uirtute & bonitate	297.p			Sophiste proprium	146.m
				Sophiste opinionis amore philosophiam affectant	224.p
				Sophiste disciplinarium quasi caupo nes & mercatores	224.p
				Soph. q̄ noxij ingenuis animis	224.p
				Sophiste quantum argenti lucrarentur	108.f

Sophista multiplex	197.m	quinque modis parari	794.m	deueniat	418.p
Sophiste secunda & tertia definitio	178.m. Quarta 179.p	Speculi natura	410.f	Styx	489.f
Sophiste ultima definitio	197.f	Speculationem in sapientia consistere	908.p	Subdeclarationes quis primus inueni-	rit 459.f
Sophiste sex forme & totidem defini-	181.m	Specus Platonis	617.f	Subintelligendum nihil esse in dispu-	tando 340.p
Sophiste professio que	228.f	Specus similitudo declaratur	618.f	Sumptus nimius in ciuitate quantū ob-	fit legibus 934.p
Sophiste mos uagandi, cum in disputan-	do perstringitur 232.f	Sperchius flumen	559.f	Superorū indignationē timēdi 852.p	
Sophiste cognomentū ingratiū grecis		Sperma unde descendat	733.m	Superari præter uoluntatē est, superari	re uero ex uoluntate 300.f
Sophiste qui ueruerūt tem-	(228.m	Sperandum quid bonis uiris sit in insor-	tunijs 798.m	Supellectilia que cōmuniter dicuntur,	uno noīe appellari debent 176.m
porē Platonis	12.p	Spes optima nutritrix senectutis	532.m	Supellectilium mensura	814.m
Sophiste diuini	139.p	Sphere mundi duodecim	395.p	Supplicatiōes diuine probantur	673.f
Sophistarum laudes	108.m	Sphere mobilis proprius motus quis		Supplicio ultimo qui afficiendi 857.p	
Sophistarum uitia que	268.f	Sphere maioris concava	(684.p	Supplicem nemo impune ledit ibidem.	
Sophistarum argutiæ quomodo dissol-	uende 251.p	superficies minoris sphere locus est	naturalis 381.f	Supplicibus cōdonandum esse 797.p	
Sophistarum consuetatio	133.p	Sphararū cœlestiū nouem anime que		Supercilia quanta esse debeant 390.f	
Sophistarum munus	12.p	Σφαιρα non & σφαιρα di-	(168.m	Supergredi caueā uallūq; Prou. 319.f	
Sophistarum auarum ingenū	250.m	cere debemus	320.m	Sus Crommyonia	208.m
Sophistarum improbus error	368.f	Spiritus cur per oculos maxime emicat		Suis q nescit uti, nescit et alicnis 301.p	
Sophistarū mos in disputando	341.m	Spir. dei ab Dionysio arce-	(410.f	Sursum & deorsum quid 720.m	
Sophistis quid nō concedendū	369.p	pagita principatus appellari	8.f	Syderibus inesse sensum	869.p
Sophistas deteriores esse ijs quos ipsi	docere profitentur 23.f	Spiritus anime currus	400.p	Syllabarum genus notum esse	163.m
Sophistas ad bonam frugem reuocari	non posse 251.f	Spiritalib. humanis qd cōueniat maxime		Syllabas definitionem & rationem ha-	bere 163.m
Sophistica Legalem imitatur scientiā	344.f	Statua Delphica 264.f	(399.f	Συμφορὰ unde dicta 330.f	
Sophistica ars præclariss.	ibidem	Statuis quibusdam ordine certo compo-	sitis demones includi 302.f	Συμφορὰ quid sit 321.m	
Sophisticam artem quis gymnasticæ no-	mine appellauerit 230.m	Statuarij aliquot celebres recensentur		Syre dei nomē est et apud quos 303.p	
Sophisticam artem antiquā esse quam	aliarum artium specie dissimularūt	Status tertius præter me-	(170.m	Syracusanus apparatus dānatur 565.f	
præstantissimi utri	230.m	rentis & gaudentis affectū	91.m	Syriam aptissimam esse stellarum con-	templationi 917.p
Sophistice artis definitio	178.p	Statum & motum sibi inuicem maxi-	me aduersari 189.m		
Sophistarū Captiuularū exempla	multa 262. 263. 264 per totum	Stella que equaliter fertur cū sole que			
Sophos solus deus	174.f	Stellæ ubi semper fer-	(911.m		
Sophoclis perbellum responsum	531.f	mè clare cernantur	917.p		
Sophroniscus Socratis pater	40.f	Stellarum uires in nos quantæ	805.m		
Σωφροσύνη	319.p	Stellarum mutatio in quibus uolutioni-	bus contingit 206.p		
Sorte presenti pro uiribus bene uti	360.p	Stephanus Thucydidis filius	24.f		
Species quō considerande	96.m	Stereometria dimensionibus addit pon-	dera 616.f		
Spec. corporalis in materia qd 677.p		Sterilibus abstinendum	845.f		
Species à parte quō differat	202.m	Sternutatio tollit singultum	422.f		
Sponsi quō conuiuere debeant	819.m	Sternutamenti commodum quantū cor-	pori afferat 424.p		
Specietunius naturalis unā tantū esse	id eam 653.m	Stesichorus cecitatis causam noscens	palinodiam cecinit 449.p		
Speciem tunc ignoramus cum scientiæ	ipsius minime participes simus 64.f	Stesichori sententia	649.m		
Specierū altercatio ciuitati morb. gra-	uissimus 222.p	Stesileus gladiator cur ridicul. 292.m			
Speciebus singulis qs præsideat 661.p		Stesimbrotus Thasius rhapsod. 169.p			
Spectacula dolores mixtos uoluptatib.	gignunt 98.f	Stramenta quis primus elaborauerit			
Spectacula quādo exclamare cœperint	781.p	Studium quoddam inarti-	(232.f		
Speculum ad imagines suscipiendas		ficiofum describitur	343.m		
		Studia hominū in tribus ponēda 803.p			
		Studia que remorentur	628.p		
		Studia que hominem ad mentem reuo-	cent 27.f		
		Stultorum infinita gens	243.m		
		Stupefcit noua & pulchra Socra. 6.p			
		Stygius fluuius cuius sit coloris, & quō			

T

Talorū iactum uocat humanam uitam	664.m
Talorū ludos quis inuexerit	463.p
Tanagra pugna facta p libertate Boe-	tiorum 525.p
Tangendi cupidinem amoris non esse	partem 380.f
Tantali etymologia	312.m
Tardi ad percipiendam qui	159.f
Tardiores uenire post festum, Prouer-	bium 336.f
Tartarus impiorum carcer	370.f
Tartarus	489.f
Tartarū quid Poeta appellent	517.m
Tauri palastra ex opposito regij tem-	pli fuit 278.p
Tauro Venerem præesse	393.f
Telephus apud Arscylum quid	515.f
Temcnus Argorum rex	773.m
Temperans qui sit	583.m
Temperantia	

Temperantis quid	578.f	Terra cur foemina appellata sit	385.f	Themistoclem non tanquam tyrannum imperasse	11.p
Temperantia quo pacto sit utilis	287	Terra ab igne quò differat	682.p	Themistocle qui damnauerint	367.f
per totum; & deinceps		Terra quò & a quibus soluatut aut pe-	719.m	Theodorus Samius statuarius	170.m
Temperantia circa quid potissimū uer-		netrctur		Theodorus quidam inter oratores ad-	
setur	276.p	Terræ pondus iners, Prouerb.	150.f	scribitur	45.m
Temulentus etiam bis puer	755.m	Terræ faciē in duodecim diuidit plagas		Theognidis præcepta	25.m
Temperantia an sit scientia, & quod nā		Terræ superficiem nos ne-	(489.f)	Dei quare dei uocati sint	313.p
eius opus sit	283	quaquam habitare	516.p	Theologi summi qui fuerint inter phi-	
per totū & inde		Terræ cœliq; filij qui	710.p	losophos	616.m
Temperantia nihil difficilius uel defici-		Tertium Scruatori, Prouerb.	284.p	Theologi in tres diuisi sectas	465.f
niri, uel comparari	277.f	Terram sub cœlo quidam stabilem fa-		Theologi ueteres amoris nomen deo	
Temperantia nihil cū nimia uoluptate		ciunt	511.p	attribuerunt	375.p
commercij	565.p	Terram fertilissimam esse post aquarū		Theologos antiquos sacra uelaminibus	
Temperantia definitio	280.m. 281.p	illuauiones	521.p	tegere consueuiffe	383.f
Temperantia fundamentum quod &		Terram non opus habere acre, &c.		Theon Smyrneus Mathematica Pla-	
uis qualis	225.f	Terram purā in puro ia-	(516.p)	tonica professor	630.p
Temperantiam cognosci nō posse, nisi		cere cœlo	516.p	Theophrasti de Platone dictū pulchrū	
perfecte possideatur	277.f	Terram antiquissimam esse deorū qui		θεοπλατος 311.f	(678.f)
Temperantiam uirtutum omnium salu-		intra cœlum sunt	709.f	Theos dei nomen apud grecos	303.p
berimum	276.p	Terram dici noctisq; effectricem esse		Theauri inuenti lex	883.p
Temperantiam homines quomodo as-		uoluit deus	ibidem	Theffalia plurimum equestrem facul-	
sequantur	14.p	Terram quò mulier imitatur	523.m	tatem colebat	109.m
Temperantia ab omni uirtutis auxilio		Terram non esse talem qualem multi		Theffalorum turba seruilis	818.p
destituta an sit ueneranda	779.p	scribunt	515.f	Theffalos absq; ordine uixisse	486.p
Temperantia semper cum fortitudine		Terrigenarum fabula	570.p	Theffalici homines inter grecos qui-	
miscet Plato	557.p 559.p	Terrigenarum fabulam tangit	205.p	bus rebus illustres	141.m
Temperantia simul & diuitias in ciui-		Terror an idem quod timor sit	248.f	Theffalica mulieres uenefice	366.p
tate honorare est impossibile	635.f	Terribilia que arbitremur	299.p	Theffici fabula	490.f
Temperatus qui dicendus	756.p	Testamentorum leges	887.p	Theffici erga Hippolytū affectus qualis	
Temperatus solus dei amicus dicitur		Testium falsorum lex	892.f	Theffico que falso ab Ho-	(775.m)
Temperati uiri nō esse pro-	(791.p)	Tetrachordum quis inuenerit	687.f	mero adscribantur	559.f
sequi aut fugere aliter q̄ decet	363.m	Tetragrammaton nomen	302.f	Theffica Hippolyto maledixisse	890.p
Temperato medicina superuacanea est		Textor qd à uestiario differat	210.p	Theuth apud Aegyptios qd inuenerit	
Temperatum quod est, &	(571.f)	Texturam quis hoies docuerit	303.f	Theuth auis dicata que	(84.f)
pulchrum esse debet	281.p	& 428.p		ibis appellatur	463.p
Temperatine an intemperati uita sit		Thalia lunæ uox cur dicta	168.f	Theut nomen dei apud quos	303.p
beatior	357.m	Thalia Vergiliū afflauit	168.f	Thetys deorum genitrix	315.p
Temperatorū uoluptates et dolores mi-		Thales Milesius	241.f	Thetidis fabula damnatur	555.p
nores esse q̄ intemperatorū	96.f	Thaletis casum q̄ facite ancilla carpsit		Tholus Athenis	476.p
Temperatos non esse qui corporeæ uo-		Thaletē diligentiorē in	(rit 149.f)	Thomas Bencius	373.p
luptatis gratia à uoluptatibus absti-		naturalibus quā in diuinis	616.m	Thracas quomodo uino utūtur	752.p
nent	276.m	θεαλειν	320.p	Thracas que opera cū mulieribus com-	
Templum regium	278.p	Thamire opera	170.f	munia habeant	831.f
Templi Neptuni latitudo, lōgitudo &		Thamus totius Aegypti rex	463.p	Thracum ingenium quale	580.m
albitudo	740.m	Thamyre musa que	168.f	Thrasymachus orator Socratis aduer-	
de Templo Iouis Lycæi in Arcadia fa-		Theatetus adolescens	135.m. 136.p	sarius	409.p
bula	639.f	Theateti proles	143.m	Thrasimachi mentio	459.f
Temporis genitura	708.m	Theages iustus & fortis in Repub. ci-		Thrasylus	12.f
Temporis presentis note que	68.m	uis à Socrate factus est	416.p	Thucydides filios diligēter docuit	24.f
Tempore que participant cum ipso &		Thebanis qs leges denegauerit	49.p	Thucydides Melisi filius apud Socra-	
tatem agunt	68.m	Thebæ Aegyptiæ	463.p	tem uixit	12.p
Tempora ubi maximam habeant tem-		θεαλυ quid	320.p	Thyestis Atræiq; lis	204.f
periem	557.p	Thearion pistior	368.m	Thye. mors debita eius scelerib.	845.f
Temporū distinctionem in menses &		Themis quid significet apud Platonem		Thyphone multiplicior	443.p
annos esse i ciuitate necessariā	833.p	Themistoclis consilio que	(882.m)	Thyrfigeri multi, Bacchi uero pauci	
Tentandi ars Socratica	110.m	Athenis facta sint	340.f	Prouerbum	496.m
Terminus est quicqd cōprehēdit	70.p	Themistocles Cleophanis pater uir bo-		Tiberij oculiuales	419.f
Terpandri instrumentū quod	688.p	nus, & bonus uirtutis sue præce-		Tibiarum instandarū qui optimi præ-	
Terpsichore Iouis uox cur dicatur		ptor fuit	24.m	ceptores	51.m
168.f		Themistoclis pulchrū responsū	532.p	Tibiarum	
Terpsichore Hesiodum afflauit	168.f				

Tibularum sono qui prestans	231.p	Tutorum officium	887.m 888.f	mendetur	280.f
Timarchum mortuum esse quia Socrati obtemperare noluit	12.m	Tynnichus Chalcidensis quid egregie scripserit	171.p	Velut apes relicto aculeo abis, Prouer.	
Timidi quomodo dignoscendi ab audacibus	569.f	Tyrannus qui appellandus	218.p	Velut a machina tragica (507.m	
Timorē in ciuitate nutriendū	842.f	Tyranni quāto tristior uiuat rege	650.p	deus subito apparetis, Prou. 300.m	
Tolerantia prudens an fortitudo dicenda sit	296.m	Tyrannus quem diligit	365.p	Venarum origo ubi	723.f
Tolerantia qualis esse debeat	289.m	Tyranni nomen cui conueniat	7.f	Venatio quid	176.f
Totum quod non est quātum esse nullo modo potest	187.m	Tyr. animus qualiter afficiatur	645.f	Venationis due species	176.f
Totū qd fecit afferat necessario	70.p	Tyrannum ex radice tutoria pululare		Venationis terrestris due partes	177.f
Totum & omne an idem	163.f	Tyrannū neminem se me-	(639.f	Venationem omnem uariam & ingeniosam esse	912.m
Totum an sit una species ex partibus facta	163.f	liorem diligere	364.f	Venationis species & lex	828.f
Totius definitio	69.p	Tyrannum esse patricidam	641.m	Venatoris boni officium	297.p
Toti definitio	66.m	Tyranno dicit esse simile ebriū	643.f	Venatoria ars quedam hominum esse uidetur	261.p
Tractantes aliquid cōmune quādo sibi inuicem satisfactū putent	201.m	Tyrannum & iniquissimū esse & miserimum	645.p	Vendēdi & emendi species due	178.f
Tragœdia Athenarum antiquissimum inuentum	52.f	Tyrannū a uera & propria uoluptate longe abesse	649.f	Venditoris & emptoris leges	883.f
Tragœdia duplici utitur narratione	560.f 561.p	Tyrannos sapiētes esse sapientum consuetudine	641.p	Venena quō officiant humano generi	
Tragœdiæ commendatio	52.f	Tyrānis Athenis quādiu uiguerūt ante Platonis tempora	3.p	Venenū quō quidam bibere (890.f	
Tragœdi unde multa desumant de defunctorum manibus	882.p	Tyrar. que studia nō cōducāt	421.p	re consueuerint	519.f
Tragœdiæ qui studiosi fuerint	292.p	Tyrannidīs quis modus, & unde oriatur	638.m	Venerum bibitoris non conferre loquium	493.f
Tragœdiā sapiēs esse artificium	640.f	Tyrannidem amicitia & amor sepe dissiparunt	421.m	Venus quomodo mortem superare dicatur	392.p
Tragica de inferis dānat Plato in Dialo. 3 de Iusto. per totum		Tyrannidem non esse optandam	10.f	Venus duplex	379.p 420.m
Tragici an i ciuitate admittēdi	836.p	Tyrannidem qui affectent	11.p	Veneris etymologia secundum grecam dictionem	317.p
Tragicos carpit	661.f	Tyrannicus animus sepe comparatur	641.f	Veneris uerissimū nomen quod	80.m
Tria in re qualibet intelligēda	874.f	Tyrtaei Poete carmina	748.p	Veneris primæ lex que nam sit	49.p
Tributa publica quō pendēda	902.p	Tyrteus Poeta	855.m	Veneris conuiuium	430.f
Trinitatem qui rerum omnium principiam esse uoluerint	376.p			Venere inuoluptas quomodo abstinentiam	844.f 846.p
Trismegistus quibus leges tradiderit, & in quem earundem inuentionem retulerit	49.p			Venercorum intemperantiam animo obesse	732.m
Trismegisti de statutis sentētia	467.p			Venercos motus dulcissimum quid & turpissimum esse	116.p
Tristitia uoluptatibus non carere	97.f			Venustatem mulierum esse	830.f
Tristitia omnia, an mala sint	245.m			Verberādū genus omne uolētū	864.p
Tristitia nimia abstinedū esse	798.m			Verbo actiones significantur	194.f
Trite quid	691.f			Verborum nimium curiosos res bonas nunq̄ uel cōsequi, uel afferre	250.f
Triuium Platonicum	489.m			Verborum leuium grauissimā esse penam apud Nemesium	791.m
Troie potentia unde	774.m			Verborum curiositas euitanda	201.f
Troianos uere ignaros Helenæ de imagine ipsius decertasse	649.m			Verborum ornamenta quādo deccant, & quando non	298.p
Troianorū uiri sapiētiore q̄ mulieres				Verbis communioribus uti sepe generosi animi est, contrarium autem illi liberalis	154.m
Turba pro hominib. ignorantibus accipitur	310.f 342.p			Verecundia cui nihil conducat	300.p
Turpis & pulchri mediū qd	430.m			Vera semper & ubiq; uera sunt	50.m
Turpe dolore ac malo definiendum				Vera qui loqui dicatur	650.f
Turpe quod nō est, an sit pulchrum	348.f 430.p			Vera loqui de ea re quilibet potest quā optime calleat	268.f
Turpiū cōparatio quō faciēda	349.p			Verax quis dicendus	268.f
Turpissimū quid in ciuitate	49.f			Veritas animi cibus	387.f
Turpitudine quid	180.p			Veritas quō mentibus diuinitus infundatur	529.f
Tutores orphanorum quomodo substituendi	813.f			Ver. pulchrū et stabile quāda est	763.f
				Veritatem raro persuadere	763.m
				Veritatis lumen in anima esse	404.p
				Veritatis	

V

VAcuitas animi et corporis que appelletur 648.f 649.p
 Venditū cura cōsorb. pertinet 848.f
 Valetudo p̄spera omnium rerū optima
 Valetudo bona aut mala quomodo generetur 339.p 729.m
 Valetudinis bonæ cōseruāda lex 52.f
 Validiores an sint potentiores 354.f
 Varia que sunt certum ordinem non recipiunt 216.m
 Vates non nisi furentes uaticinantur 449.f
 Vati officium quod nam 297.f. 382.p
 Vaticinū appellari ciuile scientiā. 8.f
 Vaticinium furoris species ab Apolline
 Vaticinij definitio 49.m (167.m
 Vaticinū inter deos & homines amicitie opifex 424.p
 Vaticinium dignius augurali scientia 449.f
 Vaticinium quadruplex 488.f
 Vestigial importandarū & exportandarum rerū nullum sit 849.p
 Veloces ad percipiendum qui 159.f
 Velocior Borea thracio, Prou. 762.m
 Velocitatis definitio 296.p
 Velocitas quibus in rebus maxime cō-

Veritatis cognitionē solus dare potest deus	43.p	Vinū semper esse ueridicum, Prouerb.		Virtutem non esse prudentiam	26.f
Veritatis inuentionem attribuendam esse legi	50.p	Vinū calefacere animā si mul cum corpore	437.f 719.p	Virtute omnia domari	734.p
Veritatis imperiti nō possunt recte de uoluptate aut dolore iudicare	648.f	Vini etymologia secundum græcam uocem	317.p	Virtutes octo esse in cælo	916.f
Veritatis indagandæ instrumentū præcipuum quod	441.f	Vinosus an affectus uehementius concitet	754.f	Virtutes à prudentia tanquā inferiora membra à capite duci	769.p
Veritatis cognitionem nō ex equo in temperati, & temperati uiri assquantur	43.p	Vino quomodo utendum	751.f	Virtutes quatuor ciuitatibus maxime conducentes	577.p & deinceps
Veritatis contemplatio, cuius extrinsecus anime uiribus actus sit	13.f	Vir bonus qui	275.m	Virtutes quanquā multæ ac uariæ specie tamen conueniunt	15.p
Veritati propinquior ne sit uoluptas, an mens	105.m	Vir bonus deo similis	51.f	Virtutes uario modo habentur ab hominibus	14.p
Veritatem cum dijs tum hominibus dicem esse bonorum	797.p	Vir bonus ut bonus uideatur uirtutem sectatur, & uitia fugit	150.f	Virtutes ubiq; proprias in propria natura fundari	683.p
Veritatem ex redargutione falsitatis elucere	13.f	Vir sanæ mentis quid magis cõtendere debeat	360.m	Virtutes morales oēs iustitiæ nomine à Platone comprehendi	4.f
Veritate duce fugatur malorū chorus		Vir à foemina quid differat in rebus agendis	589.p	Virtutum species quō plures sint	13.f
Vergilij locus Pythagoricis consentiens	605.p 376.p	Viri boni in qua re sint præstātes	37.f	Virtu. moralū principia quæ	14.m
Vergilius cholericus pudicus, & ad amores pronus	399.f	Viri uxorem amātis exemplū	375.f	Virtutibus quatuor ad beatitudinē perducimur	385.m
Vergilij loca quedā de supplicijs mortuorum	655.m. 656.p	Viri boni cōditiōes enumerātur	81.m	Vis illata non semper mala aut damnanda	217.m
Vergilij musa quæ	168.f	Viro moder. oia nosse, præclarū	85.m	Vis nulla durior quàm quæ contemptu quodam infertur	865.f
Verus ut an idē sit qd̄ mēdax	270.m	Viro ciuili quid maxime necessarium		Vim quibusdam à dijs immitti	419.f
Vestes quis primus consecrerit	232.f	Virū bonū fieri uelle, difficile admodum	240.p	Vim omnem in genere tractat	869.f
Vestes ubi mero perfundantur	752.p	Virū bo. manere difficile esse	240.p	Vi uti nefas uel contra parentes, maxime uero omnium cōtra patriā	485.p
Vestium species unde	209.f	Virum bonū malū fieri posse	242.m	Visiois species	145.f
Vestiam cur denominauerint homines		Virile quid dicendum sit	830.m	Visus definitio	49.m
Vestium artifex quid ab textore differat	314.f 210.p	Virgini Cererem præesse	393.f	Visus nihil sine colore cernit	284.f
Vestigia alicuius rei inueniendi regula		Virginem pulchram, pulchrum esse dicebat Hippias	111.p	Visus in suprema corporis parte positus cui assimilatur	387.m
Vicinis quō & cur belum inferendum	103.m 596.m	Virtus uera quæ	150.f	Visui comparatur anima & intellectus pulchre	613.p
Virtus facilitas apd̄ antiq. cur	206.m	Virtus uera cupiditates explet	361.f	Visum qs ob uituperationē amiserit, et palinodia recuperauerit	449.p
Victus omnis melodiæ & cantilenæ cōparatur	565.f	Virtus unde nascatur	820.f	Visibile nunq̄ eodē modo esse	501.m
Victū græci quō sibi acquirāt	847.p	Virtus doceri an memoria reuocari possit	22.p	Vita nō mala quibus occurrat	471.p
Victus diligentia morbos curādos esse	732.f	Virtus quandiu exercenda	566.f	Vita tyranni tyrannidem nacti q̄ dura sit, atq; misera	646.m
Vigiliae quomodo exercendæ	832.m	Virtus ex mensura & commensuratione	105.f	Vita ubi consistat & unde prorogetur iuxta medicos	735.p
Vinci à seipso turpissimum	747.p	Virtus sequenda non ea de causa, qua uulgus existimat	150.f	Vita talorū iactib. cōparatur	654.p
Victoria qua ciuitas seipsam superat, sit ne optima aut necessaria	748.p	Virtus cuiusq; rei ordinata est	363.p	Vita hominū Saturni tēpore	206.m
Victoriæ rapinas obesse	595.f	Virtus rerum ubi consistat	653.f	Vita hæc quāti faciēda uiro bo.	366.p
Victorum bona cedere uictoribus	747.p	Virtus an unum sit	235.f	Vita omnis hominis numerosa quadā indiget consonantia	234.m
Victoriam quæ pariant	756.p	Virtus uniuersa qua consensione comprehendatur	757.m	Vita honesta cur laudanda	798.m
Violare seipsum non licet	992.f	Virtus unde hominib. adueniat	27.m	Vita eligendæ præcepta quo ad uoluptatem & dolorem attinet	798.f
Violentia quid	178.f	Virtutis definitio	14.m	Vitas quatuor cum suis contrarijs tractat	798.f & inde
Vinculum malorū inter se & bonorū erga malos nunquā stabile	223.p	Virt. absentia qd̄ mali afferat	42.m	Vita triplex à Socrate cōstituitur	95.f
Vinū quādo à Baccho inuentū	767.p	Virtutis præceptores nullos esse	23.p	Vitæ beatæ conditiones aliquot	199.f
Vinum remediū esse aduersus senectutis duritiā	764.f	Virtutis ingentia præmia	665.m	Vitæ ratio certa maxime querenda est	360.m
Vinum cur hominibus datum	767.m	Virtutis unā tantū esse speciem	584.f	Vitæ salus in quibus consistat	247.f
Vinum quando negandum	768.p	Virtutis pars à uirtutis specie quomodo differat	221.p.m	Vitæ spaciū unicuiq; fatale esse	732.f
		Virtutes inter sese quomodo contrariæ uideantur	221.f	Vitam non esse magnificiendā	473.f
		Virtuti omnia parent	521.m	Vitam qui optime instituat	521.p
		Virtutem sanitatem esse	584.m	Vitam	
		Virtutem liberalem esse	42.m		
		Virtutem uniuersam sub legum prouidentia esse institutam	641.f		
		Virtut. doceri nō posse	231.m. 250.f		

I N D E X

- Vitam hanc mortē appellauerunt quidam* 357.p
Vitam iniustam non solum turpem, sed iniucundam quoq; & amarā esse 763.m
Vite quatuor secundum quadruplicem mundi spiritū numerantur 684.f
Vitarum triū quæ nam optima 86.m
Viuere bene an cupiant omnes 256.p
Viuere non multi faciendum, sed bene uiuere 483.m
Viuere bene, honeste et iuste idem esse
Viuere an aliquibus con- (483.m
ducat nec ne 297.f
Vi. bene in quib. rebus cōsistat 251.p
Viuenti ratio quæ prospera 945
& deinceps
Viuentium inter homines non inter arbores 443.f
Viuentes an aliunde fiāt q̄ ex mortuis 497.p 500.f
Viuentes non esse laudandos 830.p
Vitium non ea de causa fugiendum, quauulguis existimat 150.f
Vitium unde nascatur 820.f
Vitia in ciuitate quō foueantur sub tyrannide 644.m
Vitiorum macule duplices 336.m
Vitiorum uiam planam esse 791.f
Vitiorū ignarus quando irridendus sit
Vitri generatio 719.m (149.f
Vituperatio & laus à bono uiro quomodo tractanda 51.f
Vlcisci nū liceat acceptā iniur. 483.f
Vltionem non esse iustitiam 796.m
Vlysses uersutus & multiformis pingitur ab Homero 270.p
Vlysses semper insidias tendēs 273.m
Vlysses apud Illiū loquens 457.m
Vmbra tuā metuis, Prouerb. 512.m
Vnguuium usus 726.f
Vnionem ciuitati utilissimā esse 592.f
Vnum immobilae esse secundum quemlibet motum 67.p
Vnū maxime discrepat ab eodē 67.m
Vnū qd' est ab uno debet oriri 407.f
Vnum aliquid nihil secundum seipsum esse 153.m
Vnū in nullo alio q̄ i seipso esse 66.m
Vnum ex multis effici in musicis consonantijs 689.f
Vnum omnium principium esse 60.f
Vnū quid apud Plato. significet. 61.p
Vnum quō per detractionem & negationem ruditer dedolet 66.m
Vnū uni contrariū quō probet 237.p
Vnum primum omnium quæ numerum capiunt 74.p
Vnū in triplici ordine reperiri 60.m
Vnū et ens mutuis nexib. claudi 69.p
Vnū participare multis nihil prohibet
Vnū nihil esse p se 141.f (78.m
Vnum, est rerū omnium terminus, &c.
Vnum in supremo gradu (167.p
du collocatur 167.p
Vnum quō multa esse possit 70.p
Vnum quare nec iunius, nec senius seipso fiat 68.m
Vnius essentia nō idem est quod ipsium
Vnum 68.f
Vnius dominatio in republica administranda omnium optima 220.p
Vnius disputationem difficilem admodum esse 83.p
Vni nō posse duo cōtraria inesse 43.f
Vnitatis quantum momentum rebus in omnibus habeat 381.f
Vnitates coniunctæ cur faciant binarium numerum 510.m
Vnitatem esse differentiam inter duo & tria 688.m
Vnitate partium suarum cuncta seruantur 381.f
Vnitatem partium quid efficiat 381.f
Vnitatem non esse corpus 617.p
Vniuersum i duo fuisse diuisū 697.m
Vniuersum quibus terminis comprehenditur 894.f
Vocales uincunt literas reliquas 190.f
Vocem in uerba quis primus articulatum distinxerit 232.f
Vocem cur nobis dederint dii 713.p
Voces quatuor 556.m
Vocum consonantia, & dissonantia unde 728.p
Vocum proportio qualis 391.p
Voluntas ad quod bonū pertineat 1.p
Voluntatis quæ animæ appetitiua uis est, actus quis 13.f
Voluntatem quæ nam uirtutes perficiant 14.p
Voluntate opus esse ad iustitiā 333.p
Voluptas maxime omnium temeraria
Voluptates Veneris ingen- (105.m
tissimæ omnium estimantur ibidem
Voluptas quid, & unde 721.p
Voluptas in amicorum malis unde proficiscatur 98.f
Voluptas multis malis à quo immixta sit 440.f
Voluptas animæ in seipsa 97.f
Voluptas humana quō fiat 822.f
Voluptatis possessio neq; primū neq; secundum bonum est 105.m
Voluptas præter naturam quæ 751.p
Voluptatis nullus fructus sine remissioniscentia 91.m
Voluptatis mixtiōes in corpore 97.p
Voluptatis genere quæ comprehendipossunt docetur 91.p
Voluptatis initium doloris sui conatum esse 492.p
Volup. comoda & incōmoda 922.f
Voluptatis qualitates 93.m
Voluptatis & doloris mediū 648.p
Voluptatis generationē semper essentialiam uero nunquā existere 100.p
Voluptatem non esse in deo 922.f
Voluptatem comprehendendi sub genere infinitorum 89.p
Voluptatem rem esse uanam 82.m
Voluptatem capere & gaudere quā differant 239.m
Volup. inter & dolorē mediū 648.p
Voluptatē nullam præterquā præteritatis ueram existere 648.p
Voluptatem nullam esse amore potentiorē 427.f
Volup. non esse summū bonum 85.f
Volu. magis & minus suscipere 95.p
Voluptates quæ sapientiæ propriæ & quæ diuine 104.f
Voluptate quid nam præstatius 85.m
Voluptates seruiles quæ 456.p
Voluptates duas proponens exagitat an pulchre sint 116.f
Voluptates an uehemētiores sint in sano aut in egro 96.m
Voluptates anime tres 646.f
Voluptates in somnis quæ 642.f
Voluptates in tristibus etiā esse 97.f
Volup. omnes non esse uitale ne sit 104.m
Volup. cur tenebras optent 105.m
Volup. quæ necessarie quæ nō 637.p
Volup. cuius sensus sint firmiores et hūmane nature cognatiores 399.f
Voluptates ueræ quæ 99.m
Voluptatis genus quod minime diuinum ibidem
Voluptates quomodo puniatur 655.f
Voluptates ardentius selectur temperatus an intemperatus 97.m
Voluptates quomodo distimiles & inter se contrarie 82.f
Volup. dolorū effugia q̄s dixerit 96.p
Voluptates bonorū quō differāt à malorum uirorū uoluptatibus 94.m
Voluptates cur per se non faciant hominem beatum 86.m
Voluptatibus primas partes quæ nam animantia tribuant 105.m
Voluptuosi animi amor serinus 398.f
Vouere quid 59.m
Voti definitio 42.f
Votū quid à deo petere debeat 42.f
Votum quinq; requirit 674.f
Vrania Muscum afflauit 168.f
Vrania Cœli stelliferi uox 168.f
Vrbs an muris cingenda sit 819.f
Vrbis situm tractat 803.f
Vrbis

I N P L A T O N E M

Vrbis structura qualis esse debeat 818. f
Vrbem nunquā expugnabit qui retro repellitur, Prouerb. 194. m
Vtens & res qua quis utitur quomodo differant 39. f
Vtiles qui 7. p
Vtilis definitio cum potentia communis 107. p
Vtile proponit Socrates ad inueniendum pulchrum 114. m
Vtilia & iusta non esse eadem 32. f
Vtilitatem cur multi pro pulchro accipiant 107. p
Vulcani etymologia 317. m
Vulcanus quam artem homines docuerit 393. f 428. p
Vulcanum & Mineruam naturam habere communem 737. f
Vulgus quid docere possit 31. f
Vulgus uasto cōparatur bruto 601. p
Vulgus nō posse philosophari 606. f
Vulgus non callere peritia musicorum concentuum iudicandorum 766. m
Vulgi opinionem contemnendam esse 480. f

Vultus humani longitudo quanta esse debeat 390. f
Vulua in foemina quid 733. m
Vxor quo tempore ducenda 792. f
Vxoris que pro uiro mori uoluerit exemplum 375. f
Vxorem renuentis que multa 817. p
Vxores Regū apud Lacedæmonios ab Ephoris seruantur 36. m
Vxores regie apud quos populos ditissima 37. p

X

Xanthias unius ex Thucididis filiis præceptor 25. p
Xanthippe mulier 491. f
Xantippus Periclis filius 229. f
Xantippus Periclis filius qua in re a patre instructus fuerit 24. f
Xanthum dii nominant non Scamandrum 310. f
Xenonis familiaritate qui docti euaserint 35. m
Xenopontē à uulgari luxu ad sapientiam traduxit sobrietatem Socrates 416. p

Y

Yfus apud græcos 326. p
Υδωρ quid significet 318. m

Z

ZNullus ferè usus apud antiquos græcos 322. per totum
Zamolxis quibus leges tradiderit & in quem earundem inuentionem retulerit 49. p
Zamolxidis incantationes 280. p
Zημιώδης quid 321. f
Zeno Eleates cuius discip. fuerit 60. m
Zeuxippus Heracliti filius 231. p
Zodiaci signis qui dii præsent 393. f
Zone nomine que provincia appellata 37. p
Zopyrus Alcibiadis pædagogus 36. m
Zopyrus Physionomus 409. f
Zoroaster quibus leges tradiderit, & in quem retulerit earundem inuentionem 49. p
Zoroastri magica quæti fiat apud Persas 36. m
Zoroastri sapientia qua in re constitit tota 303. p
Zυγόν quid 322. p

F I N I S

E R R A T A I N P L A T O N E

Fol. 4. lin. penult. Lege Platoni. 38. 11. quemadmodum 97. 4. à fine, lamentationibus
 216. 8. HOS pro SOC. 225. 3. armaret 319. 4. ipse 449. 28. Stefichori 541. 19
 iniustitiam 651. antepenult. concitant 655. 28. Primo

